elegerūt. cui dictus. B. reuerentiā exhibuit tanq̄ preposito. tandem ille. H. fuit mortuus. eo mortuo capitulū statim elegit in prepositum istum cui papa scribit dicto. B. appellante ne ad aliquam aliam electionem pcederēt cum ad ipsum dicta prepositura spectaret: et sic orta fuit controuersia inter ipsum. B. et istū prepositū. Delata fuit cā ad Celestinū pa. coram quo multa obiecta fuerant contra istuz. B. ita q̄ celestinus cassauit inuestiturā de ipo. B. Ad vltimuz delata est causa iterum ad dominū Innocen. coram quo ista z alia allegata fuerūt. Papa vero super hoc ita dixit statuendum: quia cōstitit ei q̄ prefatus. B. non fuit inuestitus de dicta prepositura: q̄uis mandatum fuisset ut de ea inuestiretur. et si etiā inuestitus fuisset illa inuestitura cassata fuit per Celestinum: et si etiam cassata non fuisset / cum propter hoc quod dicto H. reuerētiam exhibuit tanq̄ preposito iuri suo renunciare videtur: papa considerans q̄ ipse B. appellare non poterat vt per appellationez ipsius ordinationem ecclesie impediret: et intelligens q̄ q̄ maiori parte capituli electus fuit iste in prepositum: electionem ipsius et ordinationē auctoritate apostolica confirmauit et dicto. B. silentium imposuit super ipsa prepositura. ¶ Nota q̄ ipso facto renunciat quis iuri suo vt iste / obedientiam faciendo dicto. H. Itez tacite renunciat quis iuri suo. Item non valet appellatio nisi intersit illius qui appellat. Item electio maioris ptis capituli valet. Ber.

a ¶ Anulo sic. s. de re iudicata. cū olim. ppter hoc tū non fuit institutus: cū in possessionē missus non fuerit. vt. j. sequitur.

b ¶ Eorū. Scz executorum.

c ¶ Augustē. Cui. H. dictus. B. reuerentiam exhibuit tanq̄ preposito: vt sequitur. j. tandem idem. H. mortuus est: eo mortuo capitulum statim elegit istum in prepositum dictum. B. prius appellante q̄ ipsum non eligerent cum ad ipsum spectaret prepo... De hac appellatione fit mentio inferius. hec omnia habentur in integra.

d ¶ Inuestitus. i. missus in possessionem. ¶ Glosa sequens not. alleg. tria iura. et in contrarium alleg. octo. Itē argu. et remittit.

e ¶ Mandatū. Sic patet q̄ ppter talem inuestituram quam fecit cū anulo nō efficitur quis possessor. j. de dona. per tuas. argumen. s. de re iudica. cum aliquibus. quia in adipiscenda possessione actus corporalis requiritur. ff. de acquiren. posses. possideri. §. in admittenda. argumen. contra. s. de consue. ex literis. et. xvj. q. vij. contra sanctorū. et qō. j. moderamine. et. C. de sacrosanctis eccle. vt inter diuinuz. z. ff. de contrahen. emptio. et venditio. clauibus. et ff. de bo. auctorita. iudi. poss. quis. et. s. de do. et contuma. contingit. ff. de dam. infect. si finita. §. vlti. Itē hic patet q̄ si papa mandat alicui dari pbendam et capitulum aliū eligit: tenet electio. De hoc dictū est. s. de preben. dilectus filius. Jo.

f ¶ Ratione. Quia erat in minoribus ostitutus: vt patet in integ. et quia reuerentiā faciendo illi. H. iuri suo renunciauit: vt hic sequitur.

¶ Glo. seq. arg. de tacito consensu inducens. xiij. iura alleg. ij. in Briuz. Tertio fortificat primum dictum. Quarto querit et soluit. Quinto elicit duo argumenta.

g ¶ Renunciasse. Nota hic argumen. de tacito consensu. z licet verbis non renunciet aut non consentiat: ipso facto tamen consentit. xxxij. q. ij. honorātur. z. s. de transactio. ex literis. et. xliij. distinctio. sit rector.

tur: ex parte ipsi⁹. B. fuit ppositū q̄ pater eiusdem. A. C. pre. no. decano et capitulo augusteñ. literas obtinuit destinari: vt infra spaciū mensis vnius eundem eligerent et assumerent in prepositum augusteñ. in signum inuestiture anulo[a] aureo destinato z quibusdam mandati apostolici executoribus constitutis. Capitulūz memoratum cum audisset q̄. E. quondam eorum prepositus in episcopum Brixieñ. electus z cōfirmatus fuisset: licet dictas literas recepissent: in contemptuz tamen eorum[b] assignato prius termino infra quem ipsi deberēt super mandato apostolico respondere. H. tūc augusteñ.[c] decanū in prepositum elegerūt: z. i. ¶ Quia vero legitime constitit q̄ predictus. B. de prepositura non fuit aliquaten⁹ inuestitus[d]: z si mandatum[e] fuerit vt de ea inuestiretur: de qua etiaz si inuestitus fuisset / inuestitura eius per pre. n. certa fuit ratione[f] cassata: que nec etiam si cassata fuisset per hoc q̄ dicto. H. reuerentiam exhibuit / que debetur preposito iuri suo renunciasse[g] videtur. Nos attendentes sibi de iure non potuisse competere vt per appellationem[h] ob id interpositā cōmunez ordinationem ecclesie impediret: intelligentes etiam te a maiori pte tam dignitate q̄ numero eorū quos eligendi ius constabat habere: electum fuisse canonice in ppositum: electionem tuam auct. apo. confirmamus: pfato. B. super prepositura silentium imponentes.

Idem.

¶ Prelatus cum maiori parte capituli contradicente minori statuere potest: q̄ ad necessariam reparationez fabrice quilibet canonicus conferre teneatur.

Capitulum. iiij.

Ex parte tua nobis fuit frater archiepiscope intimatū: q̄ ad restaurandam fabricam[i] rothomageñ. ecclesie tractatum cōmuniter habuistis: te postulante vt quilibet canonicorum tecum pariter aliquam suorum redditūum portionem operi tam pio z necessario deputaret: et. i. ¶ Statuimus vt si qui vestrum tuis frater archiepiscope et maioris et sanioris partis capituli statutis super hoc duxerint resistendum: obtineat sententia plurimorum[k].

¶ Ut ecclesiastica beneficia sine

ff. manda. si precedente. §. lucius. ff. ad municipa. l. ij. z. s. de offic. delega. gratum. et. c. cū olim. in fine. a contrario sensu. ff. de inofficio. testamē. si proponas. §. j. z. l. nihil. et. l. vlti. et. ff. de publi. si ego. §. j. z. ff. de minori. si filius. et. C. de iure do. impe. l. ij. argumen. contra. ff. de decurio. berennius. §. vlti. z. s. de preben. dilecto. Joan. Preterea licet renūciatio sit tacita: valet etiam citra auctoritatez superioris: licet expressa non valeat sine auctoritate superioris. s. de renunciatio. admonet. sicut plus valet tacita prohibitio q̄ expressa: cum scilicet litez contestatur. ff. de solutio. si quis stipulatus sit. x. i me lle. ff. eo. titu. vero procuratori. §. vltimo. Lurē. Sed quid si alius ageret contra illum prepositum: et cassaretur illius electio: nunquid iste qui exhibuit reuerentiam potest agere pro prepositura: Non: quia filius exheredatus si approbauit testamentum patris / non potest postea impugnare. C. de inofficioso testamento. parentibus. et si alius impugnaret testamentum / ipse tamen non pōt petere vltra q̄ sibi ē relictum. ff. de lega. prestan. contra. §. his q vim. Item argumen. q̄ actio semel extincta non reuiuiscit. ff. de solutioni. qres. §. aream. et de consecratione distictio. iiij. queris. Item argu. q̄ licet res deueniat ad eū casum a quo potuit habere principium non valet. Ber.

b ¶ Per appellationez. Sic. s. de electio. cuz inter. R. quia eius non intererat appellare post reuerentiā prestitā. ij. q. vj. non solēt. appellatio enim non impedit ne id fiat qō ppetuo edicto decernit. ff. de appellare. vel non. l. vlti. Lau.

Ex parte. ¶ Communis diuisio. Secunda pars ibi: statuimus. Ab. sicu. ¶ Casus. Archieps Rothomageñ. cum fabrica ecclesie sue restauratione indigeret habuit tractatū cum fratribus suis vt quilibet eorum cum ipso archiepō aliquam portionem reddituū suorum tam pio z necessario opi deputaret: et hoc ipsi facere noluerūt. vnde ipse significauit hoc dño pa. super hoc statuit pa. vt si aliqui cōtradicerent ... archiepi et maioris partis capituli et sanioris obtineat sententia plurimorū. ¶ Nota q̄ sententia maioris et sanioris ptis capituli preualet. Item in casu isto non tenentur nisi maior et sanior pars consentiret. Ber.

i ¶ Fabricam. Licet enim ille solus teneatur ad restaurationem fabrice qui partem deputatam fabrice recepit. vt. x. qō. iij. vnio. et. q. j. decernimus. tamen ille conferre tenetur. xvj. q. j. si monachus. et de eccle. edifican. c. j.

k ¶ Plurimorū. Hic ergo valet sententia plurimorū: quia euidens est illos ratione iuuari. s. eo. c. j. sic. lxxv. distinctio. c. j. z. ij. z. s. de tempo. ordi. nec episcopi. Bernar. Additio. Glo. in verbo ratione iuuari zc. Dixit Uincen. hoc esse quia papa hoc approbat: als nullus ɔpelleretur dare de proprio nisi vellet: quia tenent vt singuli. vnde potior est causa prohibentis: et quia si tenentur vt collegium communis mensa habet hoc sustinere nō priuata stipendia. Dicit Innocen. hoc verū si non essent res ecclesie: sed proprie canonicorum: de rebus vero ecclesie licet singulariter et specialiter ad singulos canonicos pertinentib⁹ poterit episcopus cū maiori parte capituli p vtilitate ecclesie talia statuere. Idem Innocen. et Abb. vide quod dixi. s. de consti. cum oēs. super. j. glo. Jo. an.

¶ Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. ¶ Supra visum est de collationibus beneficiorum faciendis tam a plato cū cōsensu capituli q̄ ab ipso capitulo tantum. Ueruntamen quia bñficia ipsa debent conferri sine diminutione merito subijcitur ista rubrica. Abbas siculus.

Ut nostrum.

Renunciatio bñficij an valeat sine supioris auctoritate.

Quod approbo nō reprobo.

Diuisio.

Continuatio.

Als cap. scz lrarum. Jo. and.

Quaz nō fecit lz mādauit fieri. vñ nō pcedit arg. glo. fm Inno. z host. io. an.

Idē hos. z facit h gl. ad ea q dixi de elec. duum. dicit Inno. qdaz dicū: q̄ cassata fuit p ppf dfectū etatis. io. a.

Diuisio.

Ut nostrum. Diuiditur in quatuor partes. Primo assignatur papalis responsionis causa et ratio. Secundo processus pape executio: et ad obiecta responsio ibi: cum enim. Tertio archiepiscopi inconuincibilis reprehensio ibi: oibus. Quarto caute et necessarie instructionis prouisio ibi: vnde credimus. Et pone casum in terminis, vt in gl. j. Abbas sicu.

a Ut nostrum. Ut plane intelligas hanc decreta, sic pone casum: aliter non bene intelliges eaz. Intellerit dominus papa q cancellaria mediolaneñ. ecclesie vacauerat vltra annum: et sic potestas conferendi illaz de voluta fuerat ad papaz. vnde mandauit papa Mediolaneñ. archiepo vt ipsaz conferret cuidaz M. subdiacono domini Pape: et si post receptionem literaruz aliquid faceret in contrarium illud cassauit. Archiepiscopus receptis literis respondit q illi cancellariam non contulerat: quia propter grauamina debitorum retinuerat fructus ipsius: de qua responsione factum fuit publicum instrumentum: visis literis die sequenti respondit contrarium q mandatum domini pape adimplere non poterat: quia reseruatis sibi prouentibus iam decem mensibus elapsis contulerat eam cuidam consanguineo suo. M. nomine & de hac responsione fuit factum aliud instrumentum: ista relata fuerunt domino pape: et instrumenta ostensa. Papa vero intelligens varietatem huius rñsionis statim mandauit archiepiscopo vt ad presentiam suam mitteret procuratorem idoneum: et ostenderet q ipse cancellariam contulisset persone idonee: et modo canonico: et tempore competenti: et idem. M. veniret si vellet defendere ius suum: accessit procurator archiepiscopi et ille. M. et produxerunt duos testes in presentia pape qui iurati dixerunt q parum post mortem cancellarij archiepiscopus contulit cancellariam dicto. M. reseruatis sibi prouentibus: et illum inuestiuit per librum precipiendo q illud esset secretum: & vnus testis adiecit q post mandatum domini pape eo vidente tradidit ei sigillum: alter dixit se hoc audiuisse: et procurator hoc idem fuit confessus: q audiens papa mandauit quibusdam q si post secundum mandatum per quod totum negocium reuocabatur ad curiam et tradidit sigillum: talem traditionem decernerent nullam esse: et inhiberent illi M. ne sigillo vlterius vteretur: quod totum factum est: et prohibitus fuit vti sigillo: per hoc intellige illam decreta, §. de appellatio, vt nostrum, que est pars istius, et illam debes hic legere in principio: quia precedit istam: vt patet in antiqua compilatione. Propter hoc archiepiscopus misit nuncios ad dominum papam post multas allegationes et excusationes ipsius archiepiscopi: vltimo proponebat dictus archiepiscopus: q cum nullus debeat sine accusatore damnari: nec aliquid sit actum in predicto negocio in forma iudicij testes contra cum recepti non poterant sibi preiudicare: quia hec allegatio videbatur tangere personam domini pape. Apertius vult exprimere in hac decreta, causam quare mandauit inquiri de predictis ne quis crederet q in facto isto perperam processisset. Abbas siculus. Causa vero inquisitionis est, cum enim donatio fuisset occultata propter quod non carebat suspitione: et elapso anno nullus cancellarius apparet merito credebatur q ad papam esset donatio deuoluta scdm lateraneñ. concilium, et ideo illam poterat sine culpa conferre: quia papa de occultis diuinare non potest: et presumptio erat pro pa. cum ipse prima vice respondere q cancellariam non contulit, vnde non fuit grauamen: sed gratia q ei concessit facultatem probandi per se. Item q de nouo vel de modo canonico fidem sibi fieri mandauit / ipse archiepiscopus dedit causam illi mandato: quia mandauit per literas et probauit p testes q retentis sibi prouentibus officium illud concessit, vnde pa. contra talem concessionem fuit merito suspicatus. & ideo papa ex officio suo illam inquisitionem commisit faciendam cum ad ipsum pertineat de subditorum excessibus inquirere veritatem omnibus predictis diligenter examinatis, pa. inuenit archiepiscopum culpabilem in tribus circa contrarietatem responsi: cum nulli debuerit ex certa scientia contraria rñdere: circa carnalitatem animi: quia non debuit cum affectu carnali committere illud officium: et circa inhonestatez facti: quia ex pacto vel aliqua conuentione committere non debuit nudum officium / et retinere prouentus: cum hoc in lateraneñ. concilio sit prohibitum: et in alio canone reperitur q ecclesiastica beneficia sine diminutione sunt conferenda. Unde circa hoc est distinguendum vtrum ille qui dat beneficium spirituale percipiat prouentus ante donationem: si enim non percipit prouentus ante donationem sed alius: et ex donatione consequitur vt fructus percipiat simonia committitur: si vero ante donationem percipit ipse prouentus: hoc distinguendum est vtrum constituat ante donationem vt ex causa necessaria retineat prouentus: istud licitum est: an conueniat cum eo qui accipit beneficium / vel cum alio mediatore: vt retineat prouentus et concedat beneficium: istud quidem non licet ne aperiatur via illis qui praui tatem suam student palliare. Ex hac decreta, nota q nullus debet sine accusatore damnari. Item cum aliqua presumptio apparet contra aliquem debet se excusare et reddere rationem super hoc: vt fecit hic dominus papa. Item actore nõ probante reus q̃uis nihil probet: debet absolui. Item quando presumptio est circa reum: onus probandi transfertur in eũ vt hic erat circa archiepm: et ideo papa imposuit ei onus probandi super tribus articulis predictis. Item tria sunt consideranda in collatione beneficij: persone idoneitas, modus canonicus, et tempus competens. Item occulta donatio non caret suspitione: quare non debet valere. Item nemo diuinare tenetur. Item superior ex officio suo debet inquirere de inferiorũ excessibus. Item contraria proponens non est audiendus. Item carnalitas non debet attendi in beneficijs conferendis. Item in spiritualibus omnis pactio et conuentio illicita debet cessare. Item beneficia integra concedi debent. Item si ecclesia est onerata debito vel propter aliam iustam causam et honestam: preest episcopus ad tempus: prouentus tamen alicuius dignitatis vel prebende licet illam conferat potest retinere. Item nemini aperienda est via malignandi. Bernar.

De diminutione conferantur.

Innocentius. iij. mediolanensi archiepiscopo.

Rubrum sufficit pro summario. Uel summa sic scdm abbatem Occulta collatio beneficij licet sit suspecta / bene valet dummodo alias legitime facta probetur. hoc dicit. Et est casus notabilis: non tamen facit ad titulum: nec omnes indistincte hoc tenẽt: sed maior pars concludit cuz hoc summario. Capitulum. j.

Ut nostrum[a] prodeat de vultu dei iudicium[b]: et. j. Preterea proponebas q cum nullus debeat sine accusatore[c] damnari: nec aliquid circa negocium illud sit actum in forma iudicij: depositiones testiũ non poterant tibi preiudicium generare. Quia vero hec allegatio personam nostram tangere videbatur: dignum duximus causam commisse[d] inquisitionis et ordinem plenius explicare: ne quis quomodolibet suspicetur: quod nos in hoc negocio perperam processerimus: presertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cum enim iuris sit explorati q actore non probante[e] is qui conuenitur etiã

Inno. dicit q archiepus p viua voce dixerat pape. Jo. and.

Facit ad qone quam disputaui d hoc. sig. c. ij. rñ. li. vj. Jo. and.

Ideo q ille. M. non fuerat in iudicio nec eius pcurator hostiensis vl dic si vis tenere q ille fuerit pcurator. M. q ipe pcurator confessus est q post primũ mãdatũ et papa mandat inquiri d scdo. vl ille h. q ibi erat p se nõ cõstebat: Iz id pfiteret pcurator archiepi. Jo. an.

b Iudicium. Qui enim iudicat: equitatem pre oculis semper debet habere. ff. de eo quod certo loco, quod si ephesi. §. in summa. et. iiij. q. iij. c. j.

Glosa sequens ponit vndecim casus exceptos a regula q sine accusatore rc.

c Sine accusatore. Hoc est gñale. vt. ij. q. j. de manifesta, xxij. q. iiij. quis potestatez. Excipiuntur quidam casus. Primo. Si suspecta scriptura in iudicio pferatur. C. de pbatio. iubemus. si pcar testis fuerit et vacillauerit in iure. C. de testi. nullum. et. j. de pe. sup his. Si tutor suspectus est. ff. de suspec. tu. l. iij. §. pterea videndum. si maritus accusauerit vxorem de adulterio: et ipsa replicat de lenocinio. ff. de adul. l. j. §. si publico. Si iudex repiat accusatorem calumniari. ff. ad turpil. l. j. §. j. et. ij. q. iij. §. notandum. et. j. de calum. c. j. et. ij. Si in modum inquisitionis cognoscat de crimine. j. de accusatio. qualiter et quãdo. et. c. inquisitionis. Si infamatus deficit in purgatione. j. de simo. de hoc cum suis concordan. Si crimen est notorium. ij. q. j. de manifesta. et. j. de accusa. euidenti. Si corrumpit testes aduersarij. iij. q. vij. §. tria. versi. si quis autem. Joan. an. Additio. Nota ex hac glo. regulã et plures casus exceptos: et vide quasi consimilem glo. in cano. de manifesta. ij. q. j. alios ponit Specu. in titu. de inquisi. §. quando autem. in prin. et de ista materia p Bar. in. l. ij. §. si publico. ff. de adul. vbi satis eleganter tractatur an et quando iudex possit procedere ex officio sine accusatore. Panor. dixit plene tam respectu iuris ciuilis q̃ canonici in. c. qualiter et quando. ij. de accusa. j. vbi plenius, de hac materia vide per eundem Panor.

d Cõmisse. Quapropter mãdauit fieri inquisitionẽ contra archiepz an tradiderit illi. M. sigillum post secundũ mandatũ: vt dixi in casu. et q probaret illa tria que sequuntur.

Glosa sequens ponit. xiij. casus exceptos a regula q accusatore nõ probante rc.

e Actore non pbante. Si. vj. q. vlti. actor. Hec regula fallit. nam ratione presumptionis aliquando transfertur probatio ad reum vt hic. et. §. de procura. ex insinuatione. et. §. de iureiuran. c. vlti. ff. de donatio. inter vir. et vxo. quintus mutius. Itẽ fallit cũ actor fundauit intentionem suam iure communi. c. distinct. contra morem. & xvj. q. vij. omnes basilice. & C. de proba. siue possidetis. Item cum reus sponte assumit onus probandi. ff. de probatio. circa. Item in communibus iudicijs vtriusq probatio auditur. §. de probationi. et literis. Item cum vterq dicit se possidere. §. de probatio. licet. et. ff. de iudi. j trib. Item in crimine falsi vtriusq testes audiuntur. C. de falsi. vbi. Itẽ in

Diuidebat Host. h allũ casũ. s. pp vsitatio nẽ suspitionis turpis q̃stus addit casũ fauore ecclesie vt cũ petit bona a rectore possedit tẽpore mortis & remittit d pe cul. de. ca. j. Jo. and.

si nihil p̄stiterit/dz absolui: videri poterat q̄ nos tibi q̄ ꝯueniebaris a nobis maliciose vel indiscrete onus ꝓbationis sup tribus p̄missis articulis iposuimus: videlicet vt ostēderes q̄ p̄dictā cancellariam ꝑsone idonee/modo canonico ⁊ tēpore cōpetenti donasses. Porro[a] cum donatio fuisset occulta[b]: ⁊ ideo suspitiōe nō careat: ⁊ elapso iam anno nullus cancellarius omnino appareat: non immerito credebamus q̄ sm̄ latera. conci.[c] statuta ad nos esset ipsius cancellarie donatio deuoluta: et ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniā ⁊ si locuz dei teneamus in terris: non tamen de occult̄ potuim⁹ diuinare[d]. Quia ergo contra illud quod prima facie iuste p̄sumebatur pro nobis: p̄sertim cum responderis primavice q̄ cancellariā alicui non contuleras: facultatē tibi pro te probandi concessimus nō fuit grauamē[e] sed gratia[f]: nec ex malicia sed ex benignitate processit. Q etiaz[g] de modo canonico fidem nobis fieri mandauimus/tu cām p̄stitisti mandato: qui sepe nobis ꝑ lr̄as tuas intimasti: ⁊ tādē ꝓbasti ꝑ testes[h] q̄ retētis tibi prouentibus officiū concesseras memoratū: ex quo non imerito in talē ꝯcessionē fuim⁹ suspicati. Et iō nos[i] q̄ non tā ex plenitudine ptātis q̄ ex officij debito possumus ⁊ debem⁹ de subditoꝝ excessibus ad correctionē ingrere vitatē te maxime cām ⁊ occasionem p̄stante inq̄sitionē[k] cōmisimus faciendā. Omnibus ergo diligenter auditis te in trib⁹ cōperimus fuisse culpabilē circa contrarietatē[l] responsi: q̄r non solum nobis sed nec cuiq̄ debuisses ex certa scientia contraria respondere. Circa carnalitatē[m] animi: q̄r non ex affectu carnali: sz discreto iudicio debuisti eccl'iasticū officium ⁊ bn̄ficium in ꝑsona magis idonea dispēsare. Et circa inhonestatē facti: quia non licuit ex pactione vel conuētione quacūq̄ sub modo[n] vel tenore p̄scripto cōcedere nuduz officiū: ⁊ tibi retinere prouētus: cum in latera. ꝯci. ꝓhibitū sit ne quis conferēdo ecclesiasticū bn̄ficium partē[o] prouētuū suis vsibus retinere p̄sumat: ⁊ alibi cautum repiatur in canone q̄ eccl'iastica bn̄ficia sine diminutione[p] debēt conferri. Añ credim⁹ distinguēdum: vtrum qui dat spirituale bn̄ficium prouētus ipsius ante donationē ꝑcipiat. Nā si ꝓuētus añ donationē nō ꝑcepit ipse sed alius: ⁊ ex donatiōe ꝯsequit̄[q] vt ipse[r] ꝓuēt⁹ ꝑcipiat: nō est dubiū circa hec intercedere simoniacaz prauitatē. Si vo añ donationez ꝑcepit ipse ꝓuētus: credim⁹ distinguēdum vtrū ante donationē cōstituat[s] vt ipsi ꝓuētus retineātur ad tps ꝓ cā iusta ⁊ necessaria: aut conueniat cum eo qui accepit bn̄ficiū/seu cuz mediatore quocūq̄: vt officio illo ꝯcesso retineat ipse sibi ꝓuētus. Primū enim mēbrū credimus esse licitum. Secundū autem dicimus non licere ne viaz aperiamus his qui prauitatē suā satagunt palliare.

De rebus ecclesie alienandis vel non.

Ex concilio lugduñ.iiij.

Non pōt p̄latus res vnius ecclesie alteri dare: nec inuicem res illas cōmutare sine abbaꝝ ꝯsensu. C.j.

Non licet episcopo vel abbati terram vni⁹ ecclesie vertere

crimine lese maiestatis: in sacramentis desertis: in proditiōe patrie ⁊ in crimine peculatus vtriusq̄ testes audiunt̄. C. de aboli. fallaciter. in fi. Peculatus ē furtum de re publica. xxiij. q. iiij. qd ergo. ff. ad. l. iul. pecu. l. j. Jo. Itē priuilegiū actoris trāsfert onus ꝓbandi in reū: puta si pupillus vel mulier repetat solutū tanq̄ indebitū reus tenet̄ ꝓbare debitū. ff. de ꝓba. cū de indebito. §. finaūt. Itez delictū ipsius rei transfert onus probandi in ipsum: quia ꝓbata solutione si eā negauit tenebit̄ ꝓbare se debitū recepisse. vt in. l. p̄dicta: cum de indebito. circa prin. ⁊ j. de sol. is qui. Itē negatiua q̄ hz in se affirmatiuā implicitā ꝓbari dz a reo. s̄. de renū. sup hoc. ⁊ j. de suc. ab intest. c. cum dilectus. arg. ff. de ꝓba. ab ea parte. §. si quis. et l. si filius. et. iij. q. ix. indicas. Tan.

Peculat⁹ quid est.

Scilz a q̄ repetit̄ idebitū. io. an.

a Porro. Hic incipit assignare causam cōmisse inquisitionis quare sibi fidem fieri mandauit super tribus articulis: ⁊ primo ostēdit de tertio: postea de secundo circa princi. §.

b Occulta. Nota q̄ p̄sumit̄ ꝯtra occulte dantes vel faciētes vel iudicantes. s̄. de offi. deleg. consuluit. ⁊. xix. dis. anastasi⁹. ⁊. ff. de iure fis. ita si dei. in princi. ff. de admi. tuto. nō existio. ⁊. xviij. q. ij. ꝑniciosam. Et tenebre apte sunt ad fabricādum falsum. ff. de ven. inspicien. l. j. §. de inspiciēdo. tamen si ille cui datū est occulte fit capax occulta donatio non vitiat donationem. C. de dila. l. j. li. x. et electiones clādestine non valent. s̄. de electi. quia propter in fine. Tan.

Occultatio facit p̄sumi cōtra aliquos.

Ibi de mulierculis sub spē religiōis i p̄uatis receptaculis habitantib⁹. idē de occulte p̄dicantib⁹ de here. cuz ex iniūcto. ꝯuēticulas faciētibus. C. de epi. et cle. ꝯuēticulaz. occulte mſieri⁹ co habitātib⁹ de p̄sūp. ca. iij. sm̄ host. Jo. and.

c Lateraū. cōcilij. s̄. de conces. preben. nulla.

d Diuinare. Sicut et paulus: licet esset spiritu dei plenus: nō tamen potuit secreta diuini cōcilij agnoscere. xxij. q. ij. beatus. nec tenet̄ quis diuinare. ff. māda. si fideiussor. §. si cuz debitor. ⁊ ff. ad leg. aql. si putator.

e Grauamen. Immo de iure fuit. C. de proba. siue.

f Sed gratia. cū prime confessioni ipsius esset standū. s̄. de proba. per tuas. ⁊. s̄. de presump. literas. nisi ꝓbaret se errasse. j. de censi. olim C. de erro. aduo. l. vlti. ⁊. s̄. de appel. cum causam. ⁊. s̄. de confes. c. vlti. sed in hoc nō videtur q̄ posset errare: quia de facto suo certus esse debet. s̄. de rescrip. ab excōicato. ex varietate ergo responsi presumit̄ contra ipsum archiep̄m. iiij. q. iij. §. item qui falso vel varie. j. de pe. super his. ff. de questionibus. de minore. §. tormenta. in fi. et. l. ex libero. in prin. Joan.

g Q etiam. Hic respondet secunde obiectioni archiep̄i.

h Per testes. Productos. in presentia pape. vt dixi in casu.

i Et ideo nos. Hic rñdet ad id qd̄ dixit: q̄ nullus dz sine accusatore dānari ostendendo cām quare cōmisit inquisitionem.

k Inquisitionē. Sez vtrum sigillum dedisset archiep̄s illi. H. post secundum mandatum propter quod reuocauit ad se inquisitionez inquirendo et discutiendo negocium: et iniungendo vt probaret super tribus articulis: videlicet si contulisset persone idonee: mō canonico et tempore competenti.

l Contrarietatē. Quoniā qui allegat contraria non debet audiri. C. de libe. cau. cum precum. et. s̄. de appellatio. solicitudinem. et. lxxiij. dist. gesta. xxiij. q. vij. qd̄ autem. Lau.

Glo. seq. ponit opi. Lau.

m Carnalitatem. In hoc casu dicit Lau. ep̄m simoniam cōmittere vbi propter consanguinitatē concedit alicui beneficiū al's non ꝯcessurus: quia si quis iniusto cordis amore ⁊c. vel sordidis p̄cibus sacerdotalez dignitatē receperit ⁊ c. j. q. j. si quis neq̄. Argumē. j. de simo. veniēs. et. c. nemo. et. c. tua. Naz ex quo fauor tertij nimium fauoris inducit: multo magis fauor illi⁹ qui ordinatur. j. q. j. sunt nonnulli. Lau. et sic consanguinitas inducit suspitionez q̄ donatio sit vitiosa. x. q. ij. episcopus. lxxxix. dis. decenter. Nā in clandestinis et domesticis donationibus facile quid confingitur ꝓ negocij qualitate. C. de dona. l. donatio. §. j. Sicut al's consanguinitas elidit suspitionē. s̄. de coha. cleri. et mulie. a nobis. ⁊. c. tua. et par affectionis causa omnez elidit suspitionem. ff. de ritu nuptia. non soluz. §. de vno. Joan.

Ep̄s bn̄ficia ꝓpter cōsanguinitatē solā concedēs simoniam cōmittit.

n Sub modo. Nota q̄ sicut conditio inducit simoniam. j. q. ij. q̄ pio. ⁊ s̄. de pac. pactiones. ita ⁊ modus: quia modus equipollet cōditioni. j. de ꝯdi. appo. c. ij. ⁊. iij. ⁊ xxviij. q. j. si ifideles. C. de his q̄ sub modo le. vl' fideicōmis. relin. l. j. Immo magis est obligatus sub modo q̄ sub conditione. nam cui aliquid relinquit̄ sub modo: etiaz statim potest illud petere si caueat de eo modo adimplendo. ff. de fidei cō. li. cū in testamēto. ⁊. ff. de cōdi. ⁊ demōstra. quibus diebus. §. vlt. si vero sub conditione aliquid relinquit̄ non pōt peti nisi cōditione extāte. ff. de condi. et demō. qui heredi. §. vlti. Jo.

Simonia inducunt cōditio et modus.

Relictuz sub modo statim peti potest.

Titio stichū lego vt eū māumittat. cauēs d māumittēdo statim il lū petit. idē i legatū ad monumētū Jo. and.

o Partem. j. de censi. probibemus.

p Diminutiōe. j. q. iij. si quis prebendas. s̄. de preben. maioribus. et. c. vacante. et. c. cū causam.

q Consequitur. Ex pactione in ea apposita. Vin.

r Vt ipse. Donator vel alius qui percipiebat ante. Vin.

s Constituat. Cū capitulo suo non cū eo qui habiturus est bn̄ficiū. et hoc publice faciat vt vitetur suspitio sicut potest intelligi. s̄. de p̄bē. significatum. Et sic patet q̄ episcopus potest ad tempus ex iusta causa retinere fructus vacantis beneficij si forte grauatur debitis. Jo. ar. j. de verb. signi. c. penul.

Fruct⁹ bn̄ficij vacantis ad tempus ꝑ episcopū retineri p̄nt.

De rebus ecclesie alienandis vel non. Supra visūz est de collatione prebendarū et beneficiorū: sed quia prebendati et beneficiati interdum alienant bona prebendarū et beneficiorū: ideo subijcitur hec rubrica. Abb. sicu.

De hac materia tractat̄. ij. q. ij. ⁊. xvij. q. iiij. §. occasione. vsq̄ ad. §. sz notandū. per totum. et. xvj. q. vj. per totum.

Non licet. Casus. Dicitur in hoc capitulo q̄ episcopus vel abbas qui preest pluribus ecclesijs non debet terras vnius ecclesie vertere ad aliam: et si fuerint mutande ex causa iusta cum voluntate ambarum partium fiat. Nota q̄ abbas vel episcopus non potest rem vnius ecclesie applicare alij q̄uis ambe sint sue sine iusta causa. Item si episcopus vel abbas voluerit res vnius ecclesie permutare cum rebus alterius ecclesie

SPECVLI

CLARISSIMI VIRI GVlielmi Durandi pars Secunda, vnà cum Io. Andreæ, ac Baldi Doctorum in vtraque Iurium facultate longè præstantissimorum theorematibus, faustissimo impressa sidere relucet.

LVGDVNI

1547

Rubricarum Sectionis Secundæ Syllabus.

DE

FINIS.

Speculi Pars Secunda authore Gulielmo, Et annotatoribus Ioanne And. ac Baldo, vtroq; sanè V. I. lumine & ornamento.

SVMMARIVM.

1 Substantialia iudicij quæ sint.
2 Litis contestatio est iudicij fundamentum, & initium.
3 Substantialia missæ sunt tantùm illa verba, quibus species in corpus & sanguinem Christi transsubstantiantur.
Fundamento deficiente, nullum potest ædificium superesse.

SAncti Spiritus gratia suffragante de personis in iudicio interuenientibus in libro præcedenti prælibauimus. Et quoniam omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est:[a] vt j. q. ij. quã pio. idcirco nunc eiusdem suffulti præsidio, nos ad secreta iudiciorum transferentes, hanc secundam partem in tres particulas subdiuidere properemus. ¶ In quarũ prima de his, quæ præcedunt litis contestationem sedulò disseremus. ¶ In secunda de litis contestatione. & his quæ ipsam vsque ad finẽ sequuntur, calculum annectemus. ¶ Tertiò verò de sententia, & de his, quę post eam accidunt, subiungemus. Ante omnia ergo illud præmittendum est, quòd iudiciarij ordinis ciuilis, vel criminalis ordinarij, vel extraordinarij membra sunt hæc.

PRIMÆ particulæ capitula sunt hæc. Iudicij præparatio. Actiõis seu petitionis propositio. Actionis cessio. Competentis iudicis aditio. Rescripti apostolici impetratio, & eius exhibitio, & impugnatio. Citatio. Cõtumaciæ punitio. Primi & secundi decreti interpositio. Comparatio. Libelli oblatio. Dilatio. Feriarum petitio. Recusatio. Exceptio. Satisdatio. Interrogatio. Reconuentio. Incidens quæstio, & cognitionum ordo. Possessorij & petitorij spoliationisq; cognitio.

SECVNDÆ particulæ capitula sunt hæc: Litis contestatio. Iuramenti præstatio. Positio. Confessio. Probatio. Articulorum exhibitio. Testium productio. Instrumentorum editio. Præsumptio. Iuramenti delatio. Disputatio. Conclusio, & renunciatio. Consilij requisitio. Sententiæ petitio. Relatio. Remissio.

TERTIÆ, particulæ capitula sunt hæc. Sententiæ prolatio. Sententiæ executio. Appellatio. In integrum restitutio. Supplicatio, expensarum petitio. Fructuum & interesse restitutio. Temere litigantium punitio. Et si qua alia in lite occurrant: sed hæc communiter, & vt plurimum contingere solent: vt probatur extra, de proba. quoniam. De his ergo seriatim aliqua in hac secunda parte Deo duce præuidimus pertractanda.

1 ¶ † Et no. ꝙ non omnia præcedentia sunt iudicij substantialia: sed quędam ex his, videlicet citatio: vt extra, de causa pos. & proprie. c. j. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. §. ex eo. C. quomodo & quando iu. ea, quę. extra, de consti. ecclesia. in fin. extra, de maio. & obe. inter quatuor. ij. q. j. nos in quenq;. Itẽ libelli oblatio. quod dic vt j. de libel. conce. §. vtrum libellus. Item lit. conte. vt extra, de elec. dudum. ij. & de lit. conte. c. vnico. extra, de iudi. exhibi-
2 ta. † Nam cùm ipsa sit iudicij fundamentum & initium: vt extra, de offi. de lega. super quæstionum. §. j. versi. quod si. extra, de verbo. signi. ex parte. ij. vbi ipsa non est fundamentum, nullius boni operis superest ædificium. j. q. j. cùm Paulus. xxiiij. q. j. vbi sana. Item iuramentum de calumnia vel de
b veritate. C. de iur. cal. l. ij. §. sed quia veremur[b]. Et sententia. extra, de simo. licet Heli. & probatur in præ. decre. quoniam. De hoc s. de off. om. iudi. §. postremo. versi. ij. Quod si aliquid ex his omittatur, vel præpostertur, nõ tenet sententia, ipso iure. C. de senten. & interlo. om. iud. prolatam. & ij. q. vj. §. diffinitiua. in principio. de hoc dic vt j. de sententia. §. iuxta. & in Summa domini mei de sen. & re iudi. §. qualiter. sub §. j. de ordine. Cætera autem
3 præmissa, non sunt ita substantialia. ¶ † Sicut aliàs est simile in missæ celebratione: in qua solùm illa verba, quibus species in corpus & sanguinem transsubstantiantur, scilicet hoc est corpus meum &c. sunt substantialia cætera verò sunt de solennitate. de cõse. di. ij. panis est in altari. in princi. & c. vtrum. in fi. Sed & præmissa omnia secundùm suprà positum ordinẽ sunt seruanda: quia sic solitum est seruari. extra, de rescript. causam, quæ. Si verò alius ordo à principe iniungitur, is etiam est seruandus: alioquin non valet quod agitur. extra, de rescri. cũ dilecta. extra, de iudi. exhibita. ¶ Ordo aũt iudicialis propriè dicitur consistere in his, quæ aguntur intra litis contestationem & sententiam: cùm litis contestatio sit litis exordium, vt præmisi. Ad principale ergo propositum celeriter properemus.

SVMMARIVM.

1 Præparatoria iudiciorũ quæ dicantur, & in quibus consideranda sint.
2 Induciæ præparatoriæ quare non dentur actori.
3 Litis euentus semper est dubius.
Iniquitas omnia præcipitat.
4 Circa partes in iudicio conuentas, quomodo sit distinguendum.
5 Agere volens ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute, debet id ter exigere, antequam iudicium inuocet.
6 Vbi criminaliter agitur, debet iudex personam accusatoris examinare, & in quibus.
7 Accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis.
Crimina vndecunq; claruerint, sunt punienda.
8 Iudex videns esse ius clarum, & ꝙ debet pro altera parte pronunciare, an illum inducere possit ad componendum.
9 Euangelium non recepit litigium: & nemini expedit promptum esse ad litigandum.
Litigiosos prohibet Apostolus ordinari: quia seruos Dei non oportet litigare.
10 Iurans ꝙ ad pacem cum proximo nõ veniet, non tenetur tali sacramento.

Incipit Prima particula.

Et primò

c *De præparatorijs iudiciorum.*[c] *Rubri.*

BEne Est, vt prius quã ad actus iudiciales accedamus, aliqua de iudiciorum præparatorijs præmittamus. nam & ad huiusmodi præparatoria à iure induciæ conceduntur, quę præparatoriæ nũcupantur: vt iij. q. iij. de inducijs. v. q. ij. si primates. & j. de dil. §. j. versi. præparatoriæ. ¶ † Circa quod notandum est, ꝙ hæc præparatoria consyderantur tam circa partes, ꝙ circa iudicem. ¶ Circa partes: vt videlicet is, qui agere vel accusare intendit, consulat amicos, & deliberet, & tractet, an expediat sibi agere, vel accusare, vel litem mouere. iij. q. oe iij. de inducijs. l. di. ponderet. responso j. Et peritos. C. de inge. & ma. si auiam. & de acqui. pos. l. ij. j. de accusatio. §. j. ver. qualiter autem. & videat suas probationes, an scilicet possit probare quod intendit. ij. q. viij. sciri. ff. de probatio. ei qui dicit. vj. q. vltima. actor. Præparet etiam testes, & aduocatos: vt in prædicto c. de inducijs. & caueat an decipiatur testium vel aduocatorum promissione: vt ij. q. iij. Paulum. extra, de elec. statuimus. in fi. lib. vj. ideoq; cum peritioribus debet suum tractatum habere: vt in præ. l. si auiam. alioquin si cùm minus peritis, peribit vt Iudas. de poe. dist. vj. c. j. versic. Iudas enim.
2 & versicu. iussset. Et hæc est causa, † quare actori
d non dantur induciæ præparatorię[d]. nam se ad hoc prius debuit præparare. iij. q. iij. induciæ. §. spatiũ. versicu. ei autem. C. de tempo. in inte. restit. petendæ. licet alij prædictum versicu. intelligant de liberatorijs. ¶ De meo ergo consilio diligenter quis præuideat, an agere, vel accusare sibi expediat: &
3 ad præmissa se præparet: † quia litis euentus dubius est. ff. de pecul. l. quod debetur. Velox enim iniquitas, ad nocendum occasionem suggerit: lenta autem virtus & cunctatrix, antè iudicat, quàm incipiat quid decorum, quid honestum sit. iniquitas quoq; omnia præcipitat. de poen. dist. iij. inter hæc hircun. j. extra, de voto. magnæ. & melius est ante tempus occurrere, quàm post causam vulnerato remedium quærere. C. in qui. cau. in inte. resti. non est ne. l. fin. nam & ex quo aduersarium conuenerit, oportet eum litem prosequi. C. quomodo
4 & quando iu. authen. qui semel. ¶ † Item circa partes distingue: quia aut vult quis accusare, aut de-
e nunciare, aut agere:[e] si vult accusare aliquem de aliquo crimine: si eum admoneat prius charitatiuè & familiariter, vt se emendet de crimine quod comma

a ¶ Sancti spũs. Est Ia. j. c. circa mediũ.
b ¶ Veremur. De hoc dic, vt de iura. cal. c. j. §. j. lib. vj.
c ¶ Iudiciorũ. Hanc rubricã habuit author à Io. de Deo de libro iudicũ primo, in prin. ab alijs ex practicis, quos in proœmio nominauit rubricam. de hoc non inueni. de his tñ in nigro multi loquũtur. vñ Azo, & demum oẽs Summistæ rubricã de iudicijs cõtinuãt ad expedita circa præparatoria iudiciorũ. Et tñ ĩ prin. secũdæ partis sui libel. dicit se in ea parte tractaturum de ꝑparatorijs iudiciorũ, quæ præcedũt cõtestationem. Rof. etiã in sua rub. xj. quæ est, qualiter incipiatur iudiciũ: dicit se in x. rubricis præcedẽtib9 de præparatorijs iudiciorum tractasse.
¶ Dicebat ergo Gul. Angli. in prin. sui operis, ꝙ quicquid præcedit lit. contesta ione dicit præparatoriũ iudicij. pro quo facit vers. fi. s. proxi. Sed patet ex nigro, ꝙ isto modo hãc rubricã non intellexit author. Itẽ quicqd supra parte prima actũ est circa personas iudicũ & arbitrorũ, & aliorũ, suo vel alieno nomine in iudicio interueniẽtiũ vel defendẽtiũ, & qcqd sequit̃ hoc in parte j. totũ ꝑtinet ad talia ꝑparatoria: nec etiã intellexit de præparatorijs, de quibus tractat j. ver. prępa ratorię. hęc in prin. alleg. sed ipse in nigro hoc prosequit̃ de quadã inuestigatiõe et ꝑmeditatiõe matura, per quã se mẽte & corpore ꝑparẽt partes & iudices ad iudiciũ sub intrandũ, vel non.
d ¶ Præparatoriæ. Recipiendo eas, vt dicit in ver. præparatorię. in prin. aliàs bene dantur actori, vt ibi.
e ¶ Agere. Ingredit̃ mentem verborũ. Ioan. de Deo, qui

secundo libro iudicum prima rubrica tractat de admonitione præmittenda reo per actorem. & in tertio libro etiam prima rubrica tractat de admonitione præmittenda actori per reum. & hoc innuit in versic. is quoque cui.

b ¶Distingue. secundùm Ioannem de Deo, cuius fuit iste versi. vbi s. in rubrica. non tamen ponit textum illius c. si qui. sed dixi. xiij. articulos inuestigandos, qui ibi habentur.

c ¶Primates. Ibi de hoc, & xc. dist. c. j. & c. studẽdum. per quæ videbis, quòd potissimè in actione iniuriarum procedit compositio.

d ¶Fi. Omnino vide quod ibi dixi super verbo, casibus.

e ¶Disputãdum. Facilis est solutio: quia oportet iudicari id licitum, vel non, ex circunstantijs: quibus cessantibus abstineat: & maximè quando abstineret contraria parte vincente. Est etiam aduertendum, quòd cæteris paribus magis procedit compositio actore vincente, quàm reo. Prima enim sentẽtia requirit executionem, secũda nõ: nisi forsan in expẽsis, & quandoque nec in illis propter iustam causam litigandi. Quia ergo executio posset impediri de facto, vel multùm tardari per binas appellatiões: posset vincenti expedire cõpositio. Cæteris paribus, dixi: quia si actor succumbens, litigiosus & pecuniosus est, & per appellationes fatigaturus est reum absolutum, & maximè cũ pro ipso facit aliqua æquitas: puta fama, vel semiplena probatio, vel plena, in qua succumbit ex defectu solennitatis: vt quia apparet instrumentum, sed nõ positum in suo æstimo vel in registro cõmunis, quæ omissa instrumentum annullant: iustè moueretur iudex ad componendum.

ADDE, quando iudex debeat inducere partes ad componendum, Fabri in l. congruit. in vltimis verbis. ff. de offi. præ. Bal. in l. transigere. C. de transact. & in l. cùm affirmas. C. de libe. causa. & in l. ex stipula. C. de sent. & interlocu. omni. iudic. & in l. ex cõsensu. C. de episcopali audi. Abb. in c. fi. de transac. & in c. at si clerici. s. de adulterijs. extra, de iudi. Ange. in aut. vt litigant. iurent. §. fi. Bal. in l. quidam existimauerunt. si cert. pet. Abb. consi. cxvij. ij. lib.

f ¶Enim. Matthæi. ver. fin.

g ¶Inquit. j. ad Corinth. ver. j. a.

h ¶Secularibus. secundæ ad Thi. ij.

i Vt. j. ad Timo. iij. b.

misit: bene est secundùm Hugo. ij. q. vij. accusatio. extra, de accu. c. ij. vbi de hoc. xij. q. ij. indignè. non tamen ad hoc de necessitate tenetur. extra, de acc. c. ij. aliàs extra de simo. licet Heli. vbi de hoc. & c. per tuas. nisi dicas speciale esse in ecclesia, contra quàm querela intentatur: vt not. in præ. c. accusatio imò fatuè ageret, si promoueret: quia tunc non agitur ad correctionem, sed ad pœnam: vt extra, eo. super his. & c. qualiter. ij. & in præ. c. licet. De hac monitione no. j. de in inte. resti. §. ij. versicu. iudicialis. ¶Si autem vult denunciare, vt fratrem suum corrigat à peccato: tunc præcedere debet charitatiua monitio: vt in præ. c. super his. & c. qualiter. & eo. titu. c. ij. & de simo. licet. Quòd si se monitus non corrigit: tunc demum iudici denunciet eum: vt ibi, & xj. q. iij. præcipuè. in fine. 5 ¶†Porrò si velit agere ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute: tunc prius quàm illum in causam vocet, ab eo id ter exigat. quòd si non satisfacit, tunc per iudicem cõpellatur. ij. q. vij. si quis erga. & c. si quis ab episcopo. C. de pigno. debitores. xvj. q. vij. omnes decimæ. ¶Sed & si quis peccat in me, vel in meos, specialiter debeo illum præmonere, & corripere secundùm formam Euangelicæ regulæ. ij. q. j. si peccauerit. extra, de iudi. nouit. in princi. extra, de test. in omni. & in præ. c. pręcipue. Is quoque, qui peccat in me, debet ad me festinare per se, vel amicum communem, & mihi satisfactionem congruã offerre. iij. q. vij. in grauibus. & c. iudicet. xlviij. dis. §. j. & j. quæstio. j. Christi sacerdotes. extra, de re iudi. ad apostolicæ. circa prin. lib. vj. Quod si eum audiuero, bonum est: alioquin sibi nõ imputatur. xj. dist. si quis constitutus. & c. dissidentes. xiiij. quæstio. v. si res. ij. q. iij. si peccauerit. Et si prius à me fuerit monitus: obediat, ne in quęstionem incidat: vt in præ. c. nouit. & ij. quæstio. vij. si quis erga. & hoc est consilium salutare: quia dubius est litis euẽtus, vt dixi. Tene ergo certum, & dimitte incertum. de pœ. distin. vij. c. ij. extra, de sponsa. iuuenis. 6 ¶†Circa iudicem etiam distingue.[b] nam aut agitur criminaliter, aut ciuiliter. Si criminaliter: tunc iudex debet examinare personam accusatoris, scilicet cuius æstimationis, vel opinionis. & qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quo ve merito: si pro Deo, aut pro vana gloria, aut pro inimicitia, vel odio, aut pro cupiditate accusat. ij. quæstio. vij. si qui sunt. debet etiam examinare cuius conuersationis & fidei sit: quia hi, qui non rectæ fidei ac conuersationis sunt, & quorum vita accusabilis est: quorum fides & vita & libertas nescitur: & viles personę non admittuntur accusantes. ea. quæstione. quærendum. & sic de his & similibus debet examinare. 7 ¶†Nam accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis. ij. quæstio. vij. si quis episcopus. Quòd si agatur actione iniuriarum, semper debet iudex laborare, vt partes componant, si potest etiam si criminaliter agatur. v. q. ij. si primates.[c] veruntamen si talis laborat infamia: iudex ex officio suo procedat. extra, de colla. c. j. & ij. quæstio. iij. si quem. ¶Cæterum si agatur ciuiliter, iudex eodem modo studeat componere. extra, de transac. c. fi.[d] cum suis concor. lxxxiij. dist. §. j. xj. q. iij. iniustum. ff. de offi. psi. cõgruit. ff. de vsufru. æquissimũ. C. de iudi. aut. si verò. arg. extra, de collu. crimina. ij. quæstio. vij. qua propter. Solu. decre. crimina. locũ habet cũ iam de crimine constat: quia crimina vndecunque claruerint, punienda sunt. xxiij. q. iij. ecce. Itẽ c. quapropter. loquitur in causa denunciationis, vbi penitus renuit pœnitere. patet ergo ex præmissis quod ab initio cũ sibi ignota sunt iura partiũ, laborare debet pro cõpositione. 8 ¶†Sed quid si iã est in causa cõclusum & iudex videt esse ius clarũ, & quod pronunciare debet pro altera parte: nunquid illũ inducet ad cõponendũ? Hoc curiosis relinquimus disputandũ.[e] Vbi autẽ agitur de crimine alicuius clerici: eps iũgat sibi alios epos: quod dic vt j. in tit. de accu. §. qualiter. ver. hoc etiã no. 9 ¶†In summa nota quod nemini expedit, quod sit nimis promptus ad litigandũ. Scriptum est enim[f], si quis voluerit tunicã tuam tollere, & in iudicio tecũ cõtendere. dimitte ei & palliũ: vt xiiij. q. j. c. j. §. & Apostolus inquit[g]: Iudicia secularia, si habueritis, omnino peccatũ est in vobis: & vos cõtemptibiles facietis: vt ibi. & xj. q. j. c. clericũ. §. ex his. & viles: vt lxxviij. dist. perlatũ. maximè autem hoc nõ expedit clericis. xiiij. q. j. c. j. quia nemo Deo militans implicat se negotijs secularibus[h]. vt xj. q. iij. c. j. extra ne cleri. vel mo. c. j. in fi. cũ hæc vix sine nota peccati valeant explicari: vt s. de pœn. dist. v. qualitas. Hinc est quod litigiosos prohibet Apostolus ordinari, vt[i] xlvj. dist. per totum. & multo minus religiosos: vt xvj. q. j. monachi. quia seruum Dei non oportet litigare: vt. ij. q. vij. sicut. extra de syndico. c. vnico. & præterea litium euẽtus dubius est: vt suprà. Cuilibet ego consulimus bona fide, quòd pronior sit ad cõponendum, quàm ad contendendum: vt xc. distin. per totum. extra de transac. c. fi. 10 v. q. ij. si primates. Nam† & litigans, qui iurat ad pacem cum proximo non venire, non tenetur tali sacramento: vt xxiij. q. iiij. qui sacramento.

De actione seu petitione[k] Rubrica.

QVoniam De iudiciorũ pręparatorijs dixi, decens est vt de actionibus & petitionibus, quæ in eis intentantur aliqua disputemus. ¶Primò igitur dicemus, an actio sit specialiter proponenda. ¶Secundò dicemus lagaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter & qua cautela proponi seu fieri debeant in diuersis casibus. ¶Tertiò qualiter reus in his habere se debeat, supponemus. ¶Quartò verò de actionibus seu petitionibus canonice annectemus. ¶Quintò de nominibus actionum: & vbi infrà tertio tractatu libel. super his libelli concepti inueniantur, breuiter perstringemus.

SVMMARIVM.

1 ☞Actio an sit speciali nomine intentanda.
Vbi ex vno facto vna tantũ resultat actio, tũc sufficit causam, siue factum simpliciter proponi: secus vbi plures rationes ex eodem facto resultant.
2 Duobus actionibus, effectus cõtrarios habẽtibus, ex vno facto surgentibus: eligi debet altera.
3 Edere actionẽ non tenetur quis in causa spirituali. k
Exprimi an debeat nomen actionis in iudicio.
Leues actiones tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non.
Actio an debeat exprimi in libello.
4 Veritas in iudicijs est curãda: & ideo sufficit factũ simpliciter proponere.
5 Verbum actio, in canonibus inuentum: quomodo debeat exponi.
6 Statutũ alicuius ciuitatis, de nõ proponẽdis actionibus: an sit in accusationibus criminalibus obseruandum: aut tunc, an debeat accusator exprimere genus criminis.

¶De substantia iudicij est citatio, libelli oblatio, litis contestatio, iuramentum calumnię, & sequentia c. de ordine est ordinabilium situs, quòd hoc prius, illud posterius. Vnus ordo est inter actus. G. Aliud est substantia, & aliud solennitas. Vnde in missa verbum, hoc est corpus meum, est de substantia. Alia sunt de solennitate. G. Ordo iudicialis propriè cõsistit inter litis contestationem et sententiam, non ante nec post. versi. ordo autem. G. vnde dicit Barto. quòd præposteratio circa præparatoria iuiudiciorum ante litis contestationem non vitiat. ff. de testib. l. si quæratur. per Bar. Bal.

¶De præparatorijs iudi.

¶Induciæ deliberatoriæ & præparatoriæ non dantur actori. ver. pręparet. G. de denunciatione an debeat præcedere petitionem. ver. item circa. & versi. sequen. G. & qualiter practicetur materia denunciationis Euangelicæ. Et vide Barto. in constitutione Henrici in gloss. Barto. vbi plenè de materia ista per Bar. & vide not. extra de purg. ca. nos inter. B. Vide in no. de restitu. spolia. cùm ad sedem.

k ¶De actione seu peti. rubri.

¶Sciendum, quòd nullus ex practicis authoribus vel alijs posuit hanc rubricam generalem: sed rubricæ materiam dixerunt sub tractatu libellorũ, sub quo dicebant inter alia petitionem & eius causam debere exprimi libello. Tractatores autem huius materiæ, ponam super rubri. de libel. concep. & ibi vide. De hac autem noua rubrica, & eius situatione tripliciter authorem excuso. Primò, quia sine hac rubrica congruè prosequi non poterat inferiora. & ex eadem cõgruitate posuit infrà rubrica viij. paruum

morsellũ de oblatione libel. secũdò theoricã petitionũ vel libellorũ à practica voluit segregare. nimiam enim prolixitatem induxissent vnitæ. Tertiò quia rubrica de libel. quę totã quartam partem respicit, subtrahi non debuit illi parti.

a ¶ Peritos. Totũ ponit Roff. vsque ad ver. porro. in rubr. xviij.

ADDE, secundũ Abb. in d. c. dilecti. ꝙ communis opinio est Legistarum et Canonistarum ꝙ actio in libello nõ est exprimenda: qa ex propositione facti potest elici, quæ actio sit intentata. & hoc dicit tenere gl. viij. dist. quo iure & Accur. in authen. de exhibẽ. & intro. reis. in princ. in verbo, libellum. vbi dicit de consuetudĩe seruari. vt nõ exprimatur actio: quod & lege etiam potest probari. nã cũ reus posſit esſe certus per rẽ & causam, satis est: vt l. j. ij. responso. ff. de eden. & facit, cùm opi. sint de iure ciuili, & decisum sit de iure canonico. stari debet decisioni iuris canonici: vt no. in c. per venerabilem. qui fil. sint legi.

b ¶ Sciret. sup. & sic opi. hæc aduocatis non placet. Simile quod dixi s̃. de accusatore. prope fi. ver. item quod nõ rectè. addebat Rof. ꝙ secundũ id supfluò faciebat lib. libellans.

❧ An actio sit specialiter proponenda.

VTrum actio sit speciali nomine intentãda vetus est querela, quam nũc planius explicemus. Dicendum est igitur, ꝙ aut loqueris secundùm leges, aut secundùm canones. Si secundùm leges super hoc est diuersitas inter peritos.[a] Domini Pla. & H. dicunt, ꝙ non est proponẽda. nam sufficit causam proponi, ex qua actio resultat: vt peto rẽ, quã emi: vel decem, quæ mutuaui: vt Instit. de actio. §. j. in fi. & extra, de iudi. dilecti. & secundũ hoc nunꝙ̃ actio incompetẽs poterit proponi: imò quilibet rusticus libellum componere rectè sciret.[b] Io. and. & Azo. contra, ꝙ scilicet speciale nomen actionis in libello proponi debet. arg. ff. de eden. l. j. in prin. C. e. edita. quia nemo sine actione experitur. ff. de neg. gest. si pupil. §. fi. aliàs enim quare diceret lex ꝙ ineptã actionẽ ꝓponẽs, debet succũbere: vt ff. si mes. fal. mo. dix. l. j. rñ. j. C. de formu. & impe. eorũ. l. j. & ij. extra, de iudi. examinata. Itẽ quare diceret lex ꝙ debet quis ab initio eligere actionẽ. & ff. de tribu. quod in heredem. §. eligere. & ff. de lega. j. cùm filius. §. varijs. Si enim sufficit causam proponi, sufficeret dicere: peto fundũ mihi in tali testamento legatũ vel peto decẽ: quia cũ seruo tuo cõtraxi. quod dicere est absurdum, secundũ eos. Tu dic, vt j. in tit. de libel. concep. §. iuxta. ver. item nõ valet, si non continet. ¶ † Iac. Bu. & Lau. & Gof.[c] dicũt ꝙ si ex vno facto vna tantũ resultet actio, vt in vẽditione, in commodato, in deposito, & similibus: tũc sufficit causam siue factum simpliciter proponi: vt in primis concor. Si verò plures orianť ex eodem facto actiões: vt si quis in fundo meo arbores incidat, ex quo facto oritur interdictũ, quod vi aut clam, & etiã actio legis Aqui. & etiã arborũ furtim cæsarũ: vt ff. ar. fur. cæ. si colonus. & in l. pe. ff. quod vi aut clã. si immaturã. vel si in societate furtũ cõmittatur: quia ex hoc, & pro socio & furti actiones oriuntur: vt ff. pro socio. l. rei cõmissoriæ. His quidẽ casibus & similibus exprimere debet, qua malit experiri: vt reus certificetur: vt in secũdis cõcor. de hoc j. §. proxi. ver. notandum etiã. ¶ † Rogerius dixit, ꝙ si ex facto duæ actiones surgunt cõtrarios habentes effectus, eligi debet altera: vt si emi fundũ de tua pecunia, mãdãte seruo tuo: tibi enim duæ actiões cõpetunt: vna criminis, s. furti: alia bonæfidei, scilicet mandati. C. de fur. l. j. C. si seruus exte. se emi mã. l. j. ff. fami. er. & puto. §. fi. Aliàs autem eligere non tenetur. ff. de eden. l. j. in prin. sed hoc non valet: quia siue sint cõtrariæ, siue diuersæ & nõ contrariæ, debet actio exprimi. ff. de tribu. quod in hæredẽ. §. eligere. de hoc s̃. de actore. ver. itẽ proponens. & seq. ¶ Odof. Azo, & Rof.[d] dicũt ꝙ qñ factum clarũ est, & bene proponitur: vt si dicit, peto decem quia vendidi equum: tũc exprimere non tenetur: aliàs sic. Instit. de actio. circa prin. ¶ † Porrò, si loquaris secundũ canones adhuc est diuersitas. Io. Valeñ. dixit: ꝙ in causis specialibus non tenetur quis edere actionẽ. quod qdẽ verũ est. nec est cõtra, extra de iudi. examinata. In alijs aũt dixit, ꝙ teneť: quo quidẽ nihil falsius est: vt extra, eo. dilecti. Gandul. & Io. Theutonicus dicunt ꝙ leues actiones, vt est rei vendicatio, locati, depositi, & similes: & tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non Dixit etiam ipse Io. ꝙ in ecclesiasticis nõ tenetur: in ciuilib⁹ sic, etiã in foro ecclesiastico: vt viij. dist. quo iure.[e] extra, de iur. calũ. literas. de dolo & cõtu. c. j. & sic nõ intẽdit ad opinionem Io. Valẽ. quod non puto, vt dixi. ¶ Tertij dicunt, ꝙ in libello non debet exprimi actio, sed in processu sic. arg. extra, de app. constitutus. et de re iudi. abbate sanè. lib. vj. ¶ Tan. verò dicit,[f] ꝙ nemo cogiť in foro ecclesiastico, nec in libello, nec in processu exprimere actionem: vt in præ. c. dilecti. Sed si sponte velit, admitteť: vt in præ. c. examinata. & tunc si ineptã proponit succũbet, & poterit aptã proponere: vt ibi, & de restit. spo. cũ ad sedem. in fi. & vsus hanc opinionem approbat. ¶ † Sufficit enim factũ simpliciter proponere: quoniã de sola veritate curãdũ est, nõ de apicibus iuris ciuilis disputãdũ: vt in præ. c. dilecti. & de dolo & contu. c. j. ff. manda. si fideiussor. §. quædã. Nam & ex pluribus causis aliquid peti potest, vt patet extra, de consue. cùm dilectus. de fi. instru. inter dilectos. circa prin. de con. præ. post electionẽ. de prescri. cùm olim. de insti. cùm venissent. de testa. Raynutius. §. j. de causa pos. & proprie. cùm super. de capel. mo. c. ij. de ver. sig. abbate. & in eodẽ libello. agiť de vi turbatiua, seu inquietatiua, q̃uis sint diuersæ. extra, de proba. licet. §. fi. sed ibi eadẽ actio cõpetit: licet ex diuersis causis. ff. vti pos. si duo. §. ij. ¶ † Et secũdùm Tan. vbi inuenies in canonibus actio, expone, i. petitio. Ius autem opinionẽ Gan. cõfirmat.[g] Itẽ secũdùm canones intẽtať, seu ꝓponiť cõdictio ex canone, vel officiũ iudicis: vt iij. q. j. redintegrãda. & ij. q. ij. c. j. ¶ † Quid si sit statutũ in aliqua ciuitate, ne actiones ꝓponanť: nũquid qui accusat criminaliter, teneť exprimere criminis genus? Rñ. sic. nã ex eodẽ facto plura crimĩa oriunť: vt C. de accu. qui de crimine. ff. de priua. delict. nõnunꝙ̃. ¶ Quid aũt iuris sit, cùm inepta ꝓponitur actio, vide s̃. de offi. iud. §. de serui. ver. in sentẽtiæ.

SVMMARIVM.

1. ☞ Agens seu petens, an debeat in libello res petitas, vel propter quas agit, exprimere.
   Vniuersaliter agens, satisfacit in genere petendo: nec habet res hæreditarias specificare.
2. Agens generaliter, satisfacit in libello actionẽ cõplectendo, & in genere rem ab initio exprimẽdo.
3. Distinguẽdum est in actione singulari seu speciali de re petita exprimenda.
4. Agens condictione sine causa, an debeat causam, quare ligat, exprimere in libello?
5. Actiones reales & personales quæ dicantur.
   Actio realis potest etiam dici personalis.
6. Proponẽs actionẽ nimis generalẽ, seu ambiguam aut cõfusam, causæ certitudinẽ non continentem, aut incõpetentem in iudicio: non est admittẽdus.
7. Actionum plurium occurrẽtium ex vno negotio melior est eligenda.
8. Aduocat⁹ nolẽs, vbi ex vno negotio plures occurrunt actiones, vnã eligere, cõpellẽdus est p iudicẽ.
9. Sententia etiam contra ius litigatoris lata tenet.
10. Duabus actionibus ex vno negotio propositis, si actor non eligat: & contra eum, vel reum feratur sententia, an si appellent posſint eligere.
    Causa appellationis, an sit eadem cum principali.
11. Eligere an quis dicať in iudicio p litis cõtestationẽ, vbi plures actiones ex vno negotio concurrunt.
12. Duabus actionibus ex vno casu nascentibus, an vnius electione tollatur, vel extinguatur altera.
13. Origo obligationis, non titulus actionis, in casu mandati suscepti est attendendus.
14. Dominus faciens pactum de non agendo contra mandatum suscipientem actione furti, an poterit agere mandati.
    Actio furti per pactum ipso iure tollitur.
15. Is, cui de iure communi in eodem casu competũt duæ actiones: an vna intẽtata posſit postmodum aliam intentare.
16. Duabus actionibus ex diuersis casibus occurrentibus, potest quælibet intentari.
17. Agẽti stipulatione, quo casu tutius sit ad pœnã, quàm ad rem, aut econuerso agere.
19. Pœna quælibet est odiosa: & omne debitũ fauorabile: ideo potius est agendũ ad debitũ, q̃ ad pœnã.
19. Pœnalis stipulatio quando committatur.
20. Petita pœna & sorte in iudicio, an sufficiat super pœna tantùm pronunciari.
21. Actor quo casu duas actiones intentare posſit.
22. Agẽs super vna causa diuersa actione, debet alteram eligere.
23. Agens rei vendicatione si succumbat, an redire poterit ad Publicianam.
24. Dominium multis modis occupatur.
    Volens se ex contractu emptionis dominum dicere: quatuor necesſe est interuenire.
25. In omni contractu oportet duo interuenire.
26. Posſidens tantũ ciuiliter, an rei vẽdicatione posſit in

c ¶ Gof. in rub. de li obla. in apparatu, in decre. dilecti. de iudicijs.

d ¶ Roff. in l. j. ff. de eden. vbi s̃.

e ¶ Iure. Vbi de hoc, & ij. q. vj. decreto.

f ¶ Dicit. in suo libel. de actione reali.

g ¶ Confirmat. Tene & adde tu, an actio exprimẽda sit de iure canonico, do. Abb. Sicul. in c. tua. el. ij. in ij. col. extra, de deci. Breuiter dixi post Hostien. in decre. pre. dilecti. super fi. secundæ glos.

a ¶Secūdo. Et ibi de materia huius principij, in prima parte j. glo.

b ¶Tamen. Secūdū Rof. rub. xx. & tribus seq. Addeq; cōmuniter ita tenent doctores q non sit necesse res specificare. in l. j. ff. de eden. & ibi dicunt q tali iudicio intelligunt comprehendi, etiā quæ post libellum productum cœpta sunt possideri per eum. & de hac materia vide etiam in l. j. ff. sol. ma. & in l. fi. C. de sententijs, quæ sine certa quā tita. vbi ponit, an procedat libellus: peto restitui dotē absq; alia specificatione.

c ¶Actiões. Vbi de hoc & not. quia in reali hoc non procederet. de quo in ver. sed nunq d. allegato s. proxi. in fi. ADDE, an causa sit exprimēda in libello vltra ea, quæ ponunt in l. j. ff. de edē. & in l. edita. C. eo. Alexan. consil. cxxj. j. libr. & Ange. consil. cclxix. & quomodo procedat libellus generalissimus, vide p eundē cōsi. xxv. & per Inn. c. certificari. de sepul. & in c. dilectus. de ordin. cog. & in c. conquerenti. de offi. ord. & in c. cū ad sedē. de resti. spol. Adde tu in libello & præsertim in actione personali an & quādo sit exprimenda causa: & an causa proxima, an remota: vide Lanfran. in repeti. c. quoniam contra. in §. petitiones. in j. col. extra, de pbatio. Itē do. Abb. Sicu. in c. j. extra, de libel. oblatio.

¶Item adde quid si quis porrexerit libellum in actione personali nō inserta causa remota, dicendo hoc modo: a domine iudex, talis debet mihi dotem: quare peto ipsum b condemnari. an iste libellus procedat? Dicas q sic, nisi opponat. Lāfrā. in repet. c. qm cōtra. in §. petitiones. extra, de pba. & ibi vide remissiones.

ADDITIO.

¶Et an & quando sit exprimēda causa in libello, vide Card. zaba. c. ij. de libel. ob. Bal. consi. cxvij. incip. prēmittēdū. iij. vol. And. Sicu. consi. viij. col. ij. ver. & maximè. in. ij. vol. & adde, q agens de nullitate, debet causam in libello exprimere: vt per do. de Rota. decisio. xv. in antiquis. Henr. Ferran.

conueniri occasione talis possessionis.

27 Conuentus rei vendicatione vel aut. in rem, vel noxali, &c. si conuincatur, seu variet, quid iuris.

28 Intentari non potest in eodem libello actio ad exhibendum, & rei vendicatione.

29 Forma libelli, in quo duæ intentantur actiones.

30 Petitio sub hac forma: peto a te rem talem, quā dico meam fuisse: an valeat.

31 Argumentum de præterito ad præsens, nō semper tenet: vt, possedit. non sequitur, ergo possidet. maxime in re mobili.

32 Agens contra aliquem rei vendicatione ad rē, quā dicit apud aliquem deposuisse: ille verò negans dicit eam commodato cepisse, quid iuris.

33 Rei vendicatio tantū domino competit. fallit tamē quandoq;.

34 Petere volenti legatum sibi relictum, tres actiones sunt propositæ.

35 Stipulari rem suam dari, & restitui, non est idem.

36 Legatū relictum pōt peti condictione ex canone.

37 Legato vsufructu alicuius rei, an proprietas eiusdē sit obligata.

38 Hæres quondā existens creditor defuncti, si rogatus restituit hæreditatem, quā actionem habeat.

39 Fideicommissario quādo competat actio, vbi hæres quondam debitor defuncti rogatus est restituere hæreditatem.

40 Intentare volens Publicianam, pensare debet, si causam habeat, ex qua ei competat.

41 Publiciana ad hoc vt competat, quinq; sunt necessaria.

42 Verba transposita idem significant.

Personalis actio, ex quibus nasci possit.

43 Actionē certā habens de delicto, illā debet proponere: incerta aūt habens, agere debet de dolo.

44 Vniuersales actiones sunt quatuor.

45 Iudiciorum aliud est vniuersale, aliud generale: & in quibus differant?

46 Vniuersales & generales actiones, quæ sint, & in quibus differunt.

47 Interest multum inter dictum speciale & generale.

48 Agere volens interdicto, attendere debet, an directo vel vtili.

49 Actio in factum triplex est, & in quibus quælibet locum habeat.

50 Obligatiōe inducta lege ciuili, vel imperiali: & imposita necessitate alicui priuato: nec dicitur quo iure debeat explicari: tūc cōdictiōe ex lege pōt agi.

51 Vsura per condictionem simpliciter potest repeti, cùm iure canonico sit indebita.

52 Negotiū quod proponitur, si tale est, q ex eo non detur actio, sed quasi: quomodo sit agendum.

53 Petitio vtilis loco directæ proposita, vel econtra, an sit valida.

54 Proponens in iudicio, an teneatur exprimere, si directam vel vtilem proponat actionem.

55 Actio vtilis proprio nomine, directa autem nomine cedentis proponitur.

Vtilis actio intētatur sine cesiōe: directa verò nō.

56 Petitio, qua proponitur apta causa sed inepta actio, an sit valida.

Qualiter, & qua cautela actiones proponi debent.

SEquitur videre legaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter, & qua cautela proponi, seu fieri in diuersis casibus debet. Ante omnia igitur sciendum 1 est q agens, seu petens debet in libello exprimere res petitas: vt extra, de libel. ob. ca. ij. [a] ff. de rei vendi. l. si rem. §. si. vel quantitatem declarare, quam petit: vt ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. Distingue tamen: [b] quia aut actio est vniuersalis, vt petitio hæreditatis: vt ff. de rei vend. l. j. & ff. de petitio. hæredi. sed & si. §. fina. & tunc sufficit in genere petere, vt dicat, peto hæreditatem: vt patet j. de iudic. §. j. nec habet res hæreditarias specificare. Debet tamen dicere, an totam, vel quotam partem hæreditatis petat: vt ff. de pe. hered. l. iiij. & l. si quo tempore. & C. eo. l. j. & hoc cū cōtract9 est de certa parte. dic vt. ff. de rei ven. pater. & ff. si pars hēre. pe. antiqui. & l. j. vel cū petit ecclesiā cū suis pertinentijs extra de excep. cū venerabilis. extra de restit. spo. cū ad sedē. de proba. licet. extra de fide instru. inter dilectos. vel præbenda cū plenitudine iuris canonici. extra de concess. præben. proposuit. vel aliquis locus cū finibus suis. extra de re iudic. abbate sane. in prin. lib. vj. In is enim non est necesse aliquid in libello, vel in sententia specificari. De hoc j. de relig. 2 do. & j. versi. sed & si vis ac. & seq. ¶†Aut est generalis, vt pro socio, tutelę, negotiorū gestorū: quo casu sufficit in libello actionē cōplecti, & in genere rem ab initio exprimi: vt conuenio te actione neg. gesto. vel tutelæ, vel pro socio: tunc nō veniūt oia, quæ possunt intelligi sub natura propositæ actionis: vt ff. de tu. & rati. dis. extra de causa pos. & proprie. cū ecclesia. vbi de hoc ff. de iudicijs solem9. ff. pro socio. l. arbitri. Ex post facto autem in iudicio possunt singula capitula exprimi. C. de iudic. l. ij. de [d] 3 hoc. j. ver. & nota q. ¶†Aut singularis seu spālis: & tunc si est realis, necesse est rem exprimi. quod dic vt j. de libel. concep. §. iuxta. versi. item non valet in actione reali. & seq. Causam tamen tunc non tenetur exprimere. quod dic vt in eo. §. sed nūquid debet. ¶Si verò est personalis, necesse est causam adijci, siue petatur species, siue qualitas siue factū. ff. de rei vend. si in rem. C. de epis. & cler. authē. generaliter. ff. de fur. in actione. in prin. C. de edic. diui Adria. tol. l. fin. vt peto rem, quia emi: vel, quia mihi dedisti, vel promisisti, actiōe ex stipulatu. s. §. pro- [e] ximo. al's sufficeret certi cōdictio, si proponeretur. dum tamen certū quid proponeretur. ff. si cer. pet. certi condictio. extra de libel. obla. c. fin. & Institu. [f] qui. mo. re cōtra. ob. Si em causa nō exprimeretur, & reus absolueretur, nihilō minus adhuc poterit cōueniri. ff. de excep. rei iud. l. & an eadem. §. actio- [c] nes [c]. ¶Quid si qs generaliter egit causa vel actione non expressa? De hoc in præ. §. iuxta. versi. item nota hanc distinctionem actionum. plenius prosequere infra in tractatu libel. in titu. de iudi. §. j. ij. iij. & iiij. ¶Item de realibus & personalibus, vide j. de 4 causa pos. & proprie. §. notandum igitur. ¶†Quid de eo qui agit condictione sine causa: nunquid debet causam, quare agit, exprimere in libello? Et videtur quòd non: cum sine causa agat. contra: quia sic posset dicere totum patrimoniū suum sine causa penes eum esse. Vnde dicit Vbert. quòd debet exprimere causam: cùm sit hæc actio personalis, in qua causa est exprimenda: vt dixi. argu. ff. de condi. sine causa. l. qui sine causa. & arg. C. eo. l. ij. & in ge quod not. in præ. §. iuxta. versi. item non valet, 5 si non continet. & seq. ¶†Sed quam vocas actionē personalem, & quā realem? Respondeo, realis dicta est à re, quæ petitur: puta quādo quis nullo iure mihi obligat9 est, sed volo sibi quæstionē super aliqua re mouere. Personalis dicitur, quādo persona obligata est: puta, cū ago contra eū, qui mihi ex aliquo contractu, vel maleficio, vel quasi obligatus est, Institu. de actio. circa prin. ti. §. nanq;. & §. appellam9. vt j. versi. verum. ¶Sed certè secundū hoc videtur quælibet actio realis & personalis. nā si peto rē: per consequens dico te obligatū ad rem ipsam tradendam seu restituendā, & sic habet locū realis & personalis. Itē si peto à te decē, ex causa mutui, dirigo actionē meā in ipsa decē: & sic habet locū personalis & realis. ¶Ad hoc respō. consyderandū esse, ex quo fonte prima procedit actio: & secundùm initium & originem facti censenda est personalis, vel [d] realis [d]. Nā in cōtractu vel quasi, maleficio vel quasi persona principaliter obligatur: & ideo tantùm actio personalis locū habet. Cùm verò agit ad rem, res principaliter tm petitur: & ideo realis tantū locum habet, secundùm Roffr. in quo autem differat, dic secundū eum in suo libello in tit. de actione [e] speciali [e]. Et scias quòd in nulla reali actione debet quis dicere, peto mihi rem restitui: sed tan- [f] tùm, peto rem ipsam, vel hæreditatem [f]. Item vbicunque iudicis officium imploratur loco principalis actionis

d ¶Realis. Vnde dicit G. Angli. vbi s. q differūt sicut differt à persona. vna em est rei, alia personæ. alleg. qd notisi. ff. pro socio. l. iij. Et si vis de materia latiari, vide Cy. in l. j. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. in v. quęst.

e ¶Speciali. quæ est xxiij. vbi plenè de hoc in vlti. col.

f ¶Hæreditatē. Dicunt em simplices, q per verbū restitui, intentatur possessoriū ad qd pertinet verbū restituendi. ff. de vi & vi ar. l. j. in prin. quod Rof. improbat tit. de rei ven. ppe fi. per l. quæ restituere. ff. de rei ven. & per l. videam9. §. ij. ff. đ vsur. per quas leges patet verbū restitutionis, etiā ad petitorium pertinere. Aliud est ergo restitutio possessionis. ff. vti possidetis. l. duo. §. fin. Alia ratio, per quā improbatur hæc petitio, no. in ver. hoc autē statim allegato: cui licet iuridico, resistit vsus, vt ibi.

lis actionis,non debet quis dicere,ago cōtra te: sed debet iudicis officium intentare. Quæ dic vt j.in ti.de lib.concep.§.fi.ver.hoc autē.& quicquid ibi dicitur,hic intellige repetitum.¶†Illud quoq;[a] nō est omittendum, ꝙ proponens actionem nimium generalem seu ambiguam,& confusam, & causæ certitudinem non continentem, vel incompetentem,repellēdus est: vt si proponat actionem finiū regun.pro centū vel certi condictionem quantitate non expressa in libello,vel si per actionem furti velit rem vendicare,& huiusmodi: vt ff. de eden.l.j.ff.de iur.fisc.ita fidei.C.de anna.except.l.fi. ff.de iudi.si quis intentiōe.ff.si mens.fal.mo.di.l.j.respō.j.in fi.ff.de euic.minor.§.si seruus.in auc.de litig.§.ad excludendas.ff.depositi.l.j.§.si quis argentum.ff.de fur.in auc.extra,de spōsali.de muliere.¶†Notandum etiam est ꝙ si sit tale negotiū,ex quo plures oriantur actiones,& certum sit de qualibet, vt s.§.j. Tu aduocate actoris,elige meliorem & pleniorem: ne habeas necesse sæpius litigare: vt ff.loca.si merces.§.culpæ.ff.vi bo.rapt.l.j.ff.ar.fur.cæ.l.j.[b] Hinc est,ꝙ si de mandato serui tui quis sciēs te id nolle,de pecunia tua prędium emerit: eligere debes an velis agere contra illum actiōe furti ad pœnam,an condictione furtiua ad pecuniam,an actione mandati ad prædium emptum: vt C.de furt.l.j.& l.fi.§.tales.vtraq; enim actio ex hoc casu nascit̄ sed altera alterius electione tollitur. Si autem modo eligeret,fieret condemnatio secundū illam,quæ minorem pœnam infligit: vt j.de libel.concep.§.iam nunc.versi.sed cū ex his.¶†Quid si nolit eligere,sed dicit,procedatis domine iudex? dic eum cogendum iudicis officio eligere.ff.si quis ius dicen.non obtemp.l.vnica. Vel dic ꝙ nō cogitur: sed dicat ei: Amice,elige quam vis: & si non eligit, dicat ei: recede ergo.argu.C.de colla.filiæ.¶Sed quando debet eligere? Dicunt quidam,ꝙ vsq; ad diffinitiuam,& non post.¶†Sententia enim contra ius litigatoris lata tenet,& ius dicit,cū iniquè decernit: vt ff.de iust.& iure.ius.extra,de re iudi.cū inter.ad fi. Sed videtur ꝙ ante litis contestationem debet eligere: cū talis exceptio sit dilatoria: ergo ante litis contestationem procedenda. C. de proba.exceptionem.iij.quæstio.vj.c.si quis.§.exceptio.extra, de reiudic.inter monasterium.Dic ꝙ cū quis plures actiones ad candē rem intentat: aut eas proponit copulatiuè,dicens: propono hanc actionem et illam.aut alternatiuè,dicens: propono hanc aut illam.Si copulatiuè: cogendus est eligere.ff.de leg.ij.cū filius.§.varijs.& de le.j.huiusmodi.§.fi.& l.seruus.§.cū hac.Et est ratio: quia qui coniunctim proponit,vnam asserit.Is autem,qui alternatiuè proponit: aut est certus de facto: & tūc certus est, quę actio sibi competat: & ideo eligere debet,maximè ante iuramentum calumniæ,præsertim vbi requisitus est,ꝙ eligat.Si verò incertus est de facto: non cogitur eligere: vt ff.quorum le.l.j.§.quod autē.ff.de tribut.qđ in hærede.§.eligere.& j.dicā.¶Quidam aūt dicunt,ꝙ si quis non eligat vsq; ad tēpus, quo mutari vel emendari potest: vt C.de eden.edita.cadit à iure suo: qđ non placet.¶†Quid si quis vtraq; proposita,non eligit? Fertur sententia contra eum,vel etiam contra reū.Sed si in causa appellationis ipse vult eligere: nunquid potest? Et potest allegari pro & contra illud: an causa appellationis sit eadem cum principali,vel nō[c].Item videtur ꝙ potest eligere.ar.ff.de bo.lib.qui cùm maior.§.accusasse.in fine.ff.ad Turpil.l.j.argu.contra: quia videtur primò propositam elegisse.ff.de cōdi.inde.l.indebitū.ff.de fideius.si seruus alienus.C. ad Mace.si filius.Contra: ꝙ videtur secundā elegisse: quia proponendo hanc vel illam,videtur à prima recedere.¶Sed dic,videtur vtranq; proponere,nec se ab aliqua illarum excludit.arg.ff.de liber.& posthu.Gallus.in fi.ff.de op.lega.l.legata.vnde benefaceret iudex,si in tali varietate reum absolueret: & vides.de actore.ver.qđ ergo si deiectus.¶†Sed nūquid videtur eligere per litis contestationem vel per solam libelli oblationem? Et videtur ꝙ per litis contestationem.vt ff.rem ra.ha.amplius.& ff.de tribu.quod in hærede.§.eligere.Quod dic vt C.de eden.edita. Vna autem electa,non potest amplius variare: vt ff.de leg.ij.statulib.§.fi.[d] Sed in contractibus quantum ad stipulationem distingue,vt ff.de verbo.obli.si quis stipulatus.& l.cum,qui certa rum.in fine.¶†Quid si in casu prędictę legis.C.de fur.dominus intentauit actionem mandati contra mandatum suscipientem: demum succumbit: nūc vult intentare contra illum actionem furti: ille verò excipit de re iudicata? Et videtur ꝙ non possit repelli.argu.ff.de excep.rei iudi.cùm quæritur.& l.seq.& l.an eadem.§.acquiritur.ff.de reg.iur.non ex pluribus.non enim videtur sibi contrarius: quia conuentio in alia re,vel cum alia persona, &c.[e] ff.de pact.si vnus.§.ante omnia.Argu.contra, ꝙ sibi obstet exceptio rei iudicatę: quia inter easdem personas,licet alio genere iudicij agatur: & eiusdē originis est hæc actio.ff.de excep.rei iudi.l.si à te.§.Iulianus.et l.si quis cùm totum.§.& generaliter.ff.de noxa.in delictis.§.si detracta. & agendo furti per eandem pecuniam,quam seruus mandauit tradi in emptionem prædij: licet ad pœnam agatur.†Origo enim obligationis,non titulus actionis inspicitur.C.ad Macedonianum.l.iij.ff.de donatio.qui id quod.Propter quod dicunt quidam, repellendum per exceptionem rei iudicatæ: quia est contra ius sibi ipsi.[f] ¶Quid si ille satisfecit domino in partem nec dixit ex qua actione soluebat: dominus verò nūc conuenit eum actione furti ad residuū,vel cōdictione furtiua: ille verò dicit,ꝙ soluit ex causa mandati? Et videtur excipiens audiendus. argu.ff.de solu.si quid ex famosa. Vbi videtur ex causa famosa solutum: si ex duabus causis debeatur, & altera non sit famosa,altera sic. Item hic neutrum elegit dominus: sed solutionem accepit.& præd.l.facit etiam in contrarium[g]: sed ibi quando ex diuersis causis: secus si ex vna[h].¶†Quid si dominus pactus est contra eum non agere furti: nunquid poterit adhuc agere mandati? Videtur ꝙ sic.arg. extra, de præsum.nonne.xxv.dis.qualis. Iniquum enim est id pacto perimi,de quo,&c.ff.de transacti.cum Aquiliana.& l.qui cū tutoribus.arg. cōtra,quia si potest adhuc intentare actionem mandati: secundum hoc nil operabitur pactum: quod esse non debet.ff.de leg.j.si quādo.ff.ad municipa.l.j.Actio enim furti per pactum ipso iure tollitur.ff.de pact.si tibi.§.j.Vt ergo pactū aliquid operetur, videtur vtranq; remisisse.& pactum habet in se quandam liberationem.ff.de transact.l.j.sed si agat mandati, non poterit reus opponere exceptionem pacti: sed in actione furti sic.& hoc quidam tenēt: quod non multùm placet.[i] ¶†Nec est omittendum ꝙ si alicui competunt iure communi duæ actiones: vna intentata,potest postmodum aliam intentare.ff.pro socio.l.rei.Secus tamen est si vna competit de iure communi,& altera de beneficio prætoris.De hoc,& quid iuris sit, siue pœnales, siue rei persecutorię,no.secundùm papam extra de collu.dete.c.fina.in fin.[k] ¶†Quod autem dixi alteram eligendam: verū est,si omnes ex vno negotio oriātur.Si autem ex diuersis: quælibet intētari potest.ff.de priua.deli.nonnunquā.Si verò dubium est an duæ oriantur vel non: & equè dubium,sicut sæpe in stipulationibus dubitatur,an sit agendum ex stipulatione.vel certi condictiōe: vt probatur & no.ff.si cer.pet.certi.& ff.de verb.obli. vbi tunc vtere verbis,quæ se habeant ad vtranq; actionem,dicēs: peto ex stipulatu,vel ex promissione,quam ex tali causa fecisti.sicut patet ex stipulationis diffinitione.¶Arg.tamen[l] ꝙ tunc possit vtraq; proponi.extra,de in integ.resti.constitutus. vbi petitur sententia nulla pronunciare: vel si esset aliqua, petitur in integrū restitutio.Quæ dic vt no.j.de sententia.§.iuxta.ver.item possum petere iure dominij vel quasi: vt infra de causa pos.& proprie.§.notandū igitur.ver.aliæ sunt.Præmissa tamen, vt quidam dicunt,protestatione,ꝙ alteram velim prosequi: vt ff.quorum le.l.j.§.quia autem.ibi: quēadmodum,&c. Si autem non est æquè dubium de vtraq; sed de vna certum,& de altera dubium: propono

a ¶Quoq;.iste versi. ad literam fuit Vber.de Bobi.excepta vlti.concor.in ver.generalia.allega.super rub.

b ¶L.j.Hucusq; ver. iste Vber.fuit: cui continuatur versi. quod autem dixi. qui sequit̄, est sub §.cū breuiter.mihi charta v.ver. si negotium est tale.

c ¶Non. De quo s. de salar.§.sequitur. versi.sed nunquid.

d ¶Fi.de electi.vt qs duas.de postul.c. vno libro vj.

e ¶Et cætera.In alia re,vel alteri personæ non nocet.

f ¶Sibi ipsi.Rationē Ia.de Ra.qui tenebat contrariū,vide per Cyn.in præ.l.j. in viij.q.vbi etiam tractatur an illæ cōtrariæ actiones simul nascantur, & resideant in eadem persona: & an per electionem vnius tollatur altera ipso iure,an ope exceptionis: & an vna electa possit ad aliā rediri illa pendente vel finita. Adde vt per not.in l.edita. C.de edendo.& p Bar.& Dy.in l.j.§. non quæritur.ff.de pub.& adde secundùm Bal.in l.si prędium.C.de ædi.ac. ꝙ si eligit vna actio cui sit præscriptū, ꝙ non impedit̄ redire ad aliā,cui nōn sit præscriptum.

g ¶Contrarium. vt scilicet potius in causam famosam furti soluisse videatur.

h ¶Vna. Ex qua insurgunt diuersæ et contrarię actiones: vt in hoc casu.vltra id intētio legis fuit id in eam causam solutum, quæ plus expedit soluenti.e.titu.l.j.

i ¶Placet. Puto ꝙ Guli.ponderat ꝙ cū ex vno facto cōpetat vtraque re-

missio actionis tollat ipsius originem qua sublata nec restabit sup quo fundetur actio mandati,vt pactū id operetur ꝙ res iudicata super altero, vt modo dictum fuit in ver.quid si in casu. Adde ꝙ Bart.in d.§.j.tenet ꝙ actio famosa descendēs ex delicto, tollatur ipso iure. Secus si descendat ex contractu vel quasi: qa tūc solum pactum non est sufficiēs ad tollendam actionē nisi interueniente Aquiliana stipulatione & acceptilatione: quia non reperitur id esse cautum ꝙ ipso iure tollantur similes actiones.

k ¶Fi.Sed illud scripsi de religi.do. cū dilectus. super fin. vlt.glo.tunc continuat verba Vber. de Bobi. vt s.dixi.

l ¶Tamen.Interpositio ad verba Vberti vsq; ibi: si aūt.

illam,de qua conueniunt ſapientes,vt in exemplo
pacti incontinenti appoſiti in contractu ſtricti iu-
ris,omnes conueniunt,quod tunc detur actio præ
ſcriptis verbis.de veteri verò informata variant:er
go intentaṫ præſ.verbis:vt C.de pact.in bonæ fi-
a dei.[a] ff.ſi cer.pet.lecta eſt.xx.diſt.de quibus.extra,
17 de offi.iudi.dele.prudētiā.prope prin. ¶†Quid ſi
pœnalis ſtipulatio ſubſecuta eſt:dubiū pōt eſſe,an
prima obligatio trāſlata ſit in ſtipulationē ſpœnalē
ergo tutius videtur agendū ad primā ſtipulationē,
q̄ ad pœnalē:vt ff. de act.& ob.l.j.in fi.de verb.ob
li.ita ſtipulatus.ff.pro ſocio.duo.Alia tñ ratione tu
tius eſt primò ad pœnam agi,q̄ ad ſimplū,ſ. quia
plus eſt in pœna,q̄ in re:ſed & ſi plus eſſet in re,
habita pœna,ſecurius petes poſtea illud plus . ff.ſi
quis cau.l.ij.in prin.ff.de arbi.Celſus.in princ.& ff.
de eo quod cer.lo.l.fi.ff.pro ſocio.ſi quis à ſocio.et
l.ſeq.ff.de act.emp.& ven.prædia.ff.de excep. do.
apud.§.Labeo.niſi eſſet actū,quod vtrunq; debe-
retur:poſſet exigi cum effectu : tunc enim videtur
ceſſare timor ille:vt ff.de tranſac.qui fidē.C. eo.cū
proponas.Caue tamen ibi qualiter actum eſt. nam
ſi actum ſit,ꝙ vtrunq; cū effectu,vel ſimul petatur,
nōn recedatur à forma.extra,de reſcriptis.cū dile-
cta.Si aūt non ſit actum,ꝙ vtrunq; cū effectu,vel
18 ſimul peti poſsit. ¶†Cùm pœna ſit odioſa & de-
bitum fauorabile,prius agetur ad debitum , ſeu ad
primā obligationē,q̄ ad pœnā.nam pœna de faci
li repellitur à iudice:maximè à iure canonū. extra,
de pœnis.ſuam.xij.quæſtio.ij.fraternitas. ¶Sed ſi
fuit iureiurando pactū vallatū, videtur vtrūq; poſ
ſe peti,& ſi actū non ſit.C.de tranſact.ſi quis ma-
ior.xxij.q.j.omne quod.extra,de iureiu.debitores
quod alibi fortè nō admittiṫ, ſecundū Vber.[b] Itē
b etiā pōt & in alio exēplo dici,ſcilicet quando quis
obligat nomē ſui debitoris creditori ſuo:tūc ei da-
tur vtilis actio.Neſcimus tamē bene vtrū vtilis hy-
pothecaria,vel vtilis,quæ cōpetebat obliganti di-
rectā:vt C.de hære.vel act.vend.poſtq̄.C.quę res
pig.ob.poſ.nomē.ff.de pig.ſi is.Proponat ergo fa
ctū ſe ad vtramq; habens,& ſi cogaṫ eligere,videṫ
eſſe melius eligere vtilē perſonalē,quæ cōpetebat
obliganti:hoc ſaluo,qa ſi obligans nomen ſui debi
toris habeat hypothecariā in bōis illius, videṫ obli
gaſſe illam:vnde cōpetet hypothecaria vtilis,ſecū
19 dū Vber.¶†Quando aūt pœnalis ſtipulatio com
mittatur,& ſi promitto me aliquid facturū,vel da
turum:& ſi non do vel facio,promitto pœnā : qd
ſit tunc in obligatione.et ſi pro parte do vel facio,
an pœna in ſolidū cōmittaṫ.Itē ſi promitto aliqd,
& ſub pœna:an poſsit peti vtrunq;.& quādo poſ
ſit præciſè peti factū vel intereſſe,vel vtrunq; . Itē
quid ſi plura ſunt capitula & in vno cōtraueniaṫ?
dic vt in libello Roſ.in ti.de act.ex ſtipulatu . quæ
competit ad incertū promiſſum.& ſ.de arbi. §.fi.
20 ver.quid ſi plura.¶†Sed ſi quis petit pœnam &
ſortem,iudex verò pronunciat ſuper pœna tantū:
nunquid valet ſentētia? Videtur ꝙ ſic.ff.de excep.
rei iudi.l.iij.ff.de arbi.quid tamen.ff.de minor.etiā.
C.ſi cer.pe.eo ꝙ.ff.de verb.obli.ſcire.arg . cōtra.ff.
de arbi.qualē.C.de appel.eos.C.ad Sylla.l.fi.prius
dictū verius eſt:vt patet extra,de teſta.Raynutius.
c & C.ſi aduerſus rē iud.l.j.vbi de hoc.[c] Duæ enim
ſunt petitiones:vna ſortis,& altera pœnæ.ff.de ap
pel.cùm in vna.ſecundū Vber.& iunge hic quod
habes circa contrarias actiones eligendas . ſ . de a-
21 ctore.ver.itē proponens.¶†Itē no.ꝙ ſi actor ha-
bet rē ab aliquo ex iuſta cauſa dominium tranſfe-
rendi:neſcit tamē an ille fuerit dominus nècne:tūc
illius rei poſſeſsiōe amiſſa ſecundū quoſdā , in du-
bio duas intētat actiōes,ſ.ſi ille dn̄s fuit, intētet rei
vendicationē.ff.de rei vendi.in rem.ff.de acqui.re.
do.traditio.Si verò nō fuit dominus,intētet Publi
22 cianā.ff.de publi.l.j.¶†Sed cū iſtæ actiones diuer-
ſæ ſint,& contrariæ,videtur ꝙ ſit altera eligenda:
quia ſi proponeres contrarias,repelleris,vt ſ. dixi.
& in præ.ver.itē proponens.Reſpondeo , hoc vi-
detur ꝙ poſsit vtranq; proponere propter iuſtam
ignorantiam:cùm factum alienum ignoret.ff. pro
ſuo.l.fi.ff.de acquir.hęre.l.cùm falſum.ff. quorum
leg.l.j.§.j.ſed vbi reus nō certificabat actorem , de
quo debebat,quare actor vtitur eodem iure.Dico
ergo ꝙ non eſt iuſta ſui actoris ignorātia:quia ea-
dem perſona cū illo cenſetur:vnde debet ſuam cō-
ditionē ſcire.ff.de le.ij.cùm filius.§.varijs.ff.de reg.
iur.qui cum alio.licet ſit arg.contra.ff.de exercito.
d act.l.j.in prin.& ideo eligere debet,niſi fori[d] con-
ſuetudo obſtet.¶Sed quam eliget?Reſpōdeo , rei
vēdicationē directam primò:& ſi ſuccūbat, poſt-
ea Publicianā.ff.de euic.minor.§.j.vel agat primò
Publiciana , in qua requiruntṫ leuiores probatiōes
ſecūdùm Vber.Alij verò aliter dicunt.quæ dic vt
infrà in tractatu libellorū de cauſa poſ.& proprie.
§.nunc dicēdum.& iunge hic quod eſt infrà,verſi.
e quod ſi velis.¶Io.de Deo dixit[e] propter ambigui
tatē tutius eſſe agi cōdictione ex lege vel canone,
iij.q.j.redintegrāda.extra,de reſtitutiōe ſpo.ſæpe.
23 de hoc Inſti.de actio.¶†Quid ſi primò egit rei vē
dicatione,& ſuccubuit: nunquid poterit redire ad
Publicianā?Rn̄deo ſic , vt in præ.l.minor.§.ſi ſer-
f uus[f] .extra,de iudi.examinatā.Alij cōtra.arg.ff. de
excep.rei iud.ſi mater.§.eandē.in fi.& l.& an ea-
dē.§.actiones.Nec obſt.ff.de euic.ſi cùm vēditor.
24 in prin.quia ibi ſubāuditur maximè.¶†Si autē ve
lis actionē in rē intentare,ſi intētaueris rei vendica
tionē directā:caue tibi,ꝙ poſsis probare te domi-
nū iure ciuili, vel gentium,quia licet multis modis
dominium acquiratur, vt Inſti.de rerum diui.§.ſin-
gulorū.& ff.de acqui.re.do.adeo.& per totū:puta
à lege vel à principe.C.de quadriē.præſ.bn̄.& iiij.
di.quo iure.vel cùm inſula occupatur.Inſti.de re-
rum diui.§.inſulam.Vel cùm quid capitur in iuſto
bello ab hoſtibus.xxiij.q.v.dicat aliquis.& j.di.ius
militare.& ff.eo.ti.ab hoſtibus.& in ſimilibus : tñ
eius probatio multùm eſt difficilis.C.de proba.cū
g res.[g] & ideo vtere cōſilio legis.ff.de rei ven.is qui.
h ¶Si enim[h] ex contractu emptionis, velis te dicere
dominū , quatuor oportet in illo interuenire.Pri-
mū,cōtractus,qui debet præcedere:alioquin tradi
tio nuda dn̄ium non trāſfert.ff.de acqui.re.do.nū-
quā nuda.& ar.ff.de dona.nuda.Secūdū,quod pre
tiū numereṫ,vel fides habeatur:vel aliàs ſatisfaciat
venditori.aliàs dn̄ium non transfertur.ff.de tribu.
procuratoris.§.ſed & ſi dedi.& ff.de contrahē.em-
ptio.quod vendidi.Tertium , ꝙ res tradatur.aliàs
enim dominium non trāſit:vt extra,de fide inſtr.
cùm Ioā.prope finē.C.de pactis.traditionibus.C.
de hære.vel act.ven.qui tibi hæreditatem.ff.de rei
vendi.ſi ager.niſi in quibuſdā caſibus ſpecialibus,
in quibus dominiū ſine poſſeſsione,vel traditione
i quæritur.[i] Quartū,ꝙ vēditor fuerit dominus:alio-
quin dn̄ium,quod nō habet,trāsferre non poteſt.
ff.de acqui.re.do.non eſt nouum.ff.de offi.procō-
ſul.obſeruare.§.fi.j.q.vij.Daybertum.extra,de do-
na.inter vi.& vxo.nuper.Hæc quatuor probātur
C.de proba.cùm res.ff.de pig.ſi ſuperatus.& l.&
quæ nondū.§.quod diciṫ.& j.de loca.§.nunc ali-
qua.ver.lvj.¶Alios autem omnes contractus , ex
quibus dominiū transfertur,vt dotis,permutatio-
nis,& donationis,traditione interueniēte,longum
eſſet proſequi:vnde aduocatus ſit cautus,vt inſpi-
ciat contractum,ex quo vult dicere clientulum do
25 minum eſſe:& illū proſequatur.¶†Et in omni cō
tractu oportet hæc duo ſaltē interuenire,videlicet
ꝙ contractus præcedat , & traditio ſubſequaṫ.Itē
etiam proſequi omnes cauſas,ex quibus iure gen-
tium ſine contractu domini acquiruntur, longum
eſſet,licet & ille ad rei vēdicationē pertineant.vn-
de & tunc aduocatus ſit cautus, vt cōſyderet cau-
ſam,ex qua vult dicere clientulū dominū,& an iu-
k re ſpecificationis,[k] vel intentionis,vel alio:& cau-
ſam illam ſpecialiter proſequaṫ.Cauſas illas inue-
nies ff.de acqui.re.do.& Inſti.de rerū diui.vt prę-
dixi.¶Itē etiam cōſydera , an res ſit corporalis an
incorporalis:cùm poſsideri non poſsit : ergo nec
vēdicari : & an res illa ſit ſingularis vel vniuerſalis.
quod dic vt j.de cauſa poſ.& proprie.§. notan-
l dum.in poſitionibus.[l] Item vide vtrū reus poſsi-
deat id quod petitur , vel dolo deſierit poſsidere.
Super quo vide ff.de rei vē.is, q petitorio.in fi.ff.
de inter.

a ¶Bonæ fidei . Et ibi plenè vide per Cy.quomodo veterē informare , eſt nouam formā , vel nouam qualitatē inducere.Et an informet actionē tantū, an etiā obligationem.Et an ſemper informet actionē: & an ſicut informat veterem obligatoriam ſic informet liberatoriam.

b ¶Vbert . vbi ſ.& adhuc durant eius verba.

c ¶Hoc . Et vide qđ plenè dixi de re iudi.cū inter.ad fi.

d ¶Fori vel loci. Vbert.

e ¶Dixit. Cauilla.li. iij.pe.col.

f ¶Seruus . Ibi ſatis plenè de hoc.

g ¶Res . Hucuſque b Vber.

h ¶Enim . Ingrediṫ verba Roſ.de rei vēdi.poſt princi.

i ¶Quęritur.De quibus no.de conſue. ca.ij.& C.de acqui ren.poſ.l.j.
ADDE ꝙ ſit ꝓbandum in rei vendicatione,Lu . Roma.conſ.ccccxxiij. Adde ad id quod remittit hæc additio in principio, & in quibus caſibus trāſeat dominium ſiue poſſeſsio, Adde dico Bald.in l.in ſuis.ff . de liber.& poſthu.item Abb. Sicu.& Feli.in c.cū aliquibus.extra,de re iudi.

k ¶ Specificationis. quæ eſt,cū ſit ſpecies de materia aliena.De hoc Inſti.de rerum diui . §.cùm ex aliena.ff.de acq. re.do.adeo.§ . cùm quis . cuius caſum vide in rubri.de vi. & ho.cle.De inuentione habetur Inſtit. de rerum diui. §. theſauros . & §. item lapilli. ſed ille §.non congruit, vt ibi not.ſed facit ff. de acqui.re.do.nūquā.§.theſaurus.

l ¶Poſitionibus.ſuper ver.cęterū.vbi proſequitur verba Roſ.

a ¶Nunquid.Rof.est ver.quæri solet.vltra medium tituli.

b ¶Vniuersali.Improuisè fit hæc allegatio.cùm suprà posuerit cõtra quẽlibet:& lex in fi.dicat ab omnibus,qui tenẽt & c.nec hanc allegationem fecit Roff.q dicit Azo.in Summa idẽ tenere.& sic est,vt ibi patet post prin. & idem tenet Accur.ff.eo.super rubri.& ponit exemplum in illo, qui dedit in feudum.Sed Roff.ad contrariũ allegat quòd habere facultatem restituendæ rei videtur respicere traditionem,quam iste facere non potest. a Respondet quòd faciet quam potest illam dimittendo, & animo perdendo,vt sequitur.

¶ADDE quod Barto.in l.Pomponius.§.si is, qui precario.tenet indistinctè, quòd siue habeat facultatem rei restituendę siue nõ possit cõueniri rei vendicatione . & hoc sequuntur ibi communiter doct. & Vincẽ.imò quãdo apparet conuẽtum rei vendicatione nõ habere facultatem rei restituendæ, valet iudicium intẽtatum cõtra eum.& finis huius iudicij est quòd si actor probet se dominum,& declaretur dominus, nocet victo, si vnquã possessio ad eum peruenerit. Et hoc probat text.secundùm Bar.quem dicit scribendum literis aureis in l.si à te. §.j.ff.de excep . rei iudic.

c ¶Et seq. j . repetitur ibi:vtrum.

d ¶Et. Ibi dicit vendicare,vel ad exhibendum agere nõ prohibens.

e ¶Possidetis.Ibi.in fin.Cy.recitat quęstionem de deponentibus in curia contra electum ꝙ electores semel fuerant excommunicati,an procederet positio.

f ¶Possidere. Ioan. de Bla.contra,f.ecõuerso,f.ꝙ in sui pręiudicium,qui possedit,non intelligatur possidere:in sui fauorem sic.hoc no.in tractatu de rei vendi.in fine.

de inter.act.qui seruum.§.in iure.C.de ali . iu. mu. causa fac.l.vnica.ff.de rei ven.officiũ.& l.si autem. ff.de nox.electio.& j.versic.ꝙ si velis . ¶Qualiter autem agatur,procedatur & pronuncietur contra illum,qui cadit à possessione:vide infrà de interroga.§.fi.ver.verum.& seq.

26 ¶†Sed nunquid[a] is, qui tantùm ciuiliter possidet,puta solo animo , potest conueniri rei vendicatione occasione talis possessionis?& videtur ꝙ sic.ff.de rei ven.officium. in fi. vbi indistinctè dicitur,quòd contra quemlibet habentem potestatem restituendæ rei potest intendi:& indefinita locutio æquipollet vniuersali[b]. xix.distin.si Romanorum.ff.de serui.vrb. prædi.si seruitus.Talis enim bene habet facultatem restituendæ rei,puta propter amissionem.arg.ff.de acqui.pos.§.in amittenda nec est hoc præiudiciale ei qui naturaliter possidet,si nõ patiatur simpliciter illam causam agere:sed saluo iure suo.argu.ff.de re iudi.sæpe.extra,eo.quamuis.ff.qui.mo.pigno.vel hypo.solu.si debitor.

27 ¶†Quid autem iuris si conuentus rei vendicatione seu actione in rem:vel noxali,vel possessor pignoris, vel accusatus , negans se possidere , conueniatur,seu variet vel debitum soluere sit paratus:vel ante litis contestationem exhiberet rei petitæ possessorem : vel ostendit seruum noxosum,vel criminosum. vide s̃.de actore. versicu.item eluditur.& seq . ¶Item si quis se vltro rei petitæ defensioni offerat:vide infrà de interroga.§.fi.versi.hi quoq;.& seq.

28 ¶†Item quid iuris,cùm species,vel quantitas,vel æstimatio petitur:nota infrà de solu.§.pe.versi.ad huius. & seq.[c] Et nota quòd videtur dicere lex,ꝙ non potest in eodem libello intentari actio ad exhibendum , & rei vendicatio:vt C.de noxa.act.l.j.in prin . Nam actio ad exhi endum ordinaria est , & ideo in ea debet dari libellus.iij.q.iij.c.induciæ.§.offeratur.et causa,ex qua agatur,exprimi:vt C.ad exhiben.l.j. & lis contestari,iurari,& sententia ferri,et in litem iurari:vt ff.eodem, Iulianus.§.qui iurauit. & de in lit.iur.in actionibus.in princip. Qualiter autem in ea libellus concipitur,vide infrà in tractatu libellorum in titul.de iudi.§.vlt. Verùm consuetudo iudiciorum admittit,vt vtrunq; in eodem libello intentetur:vt si dicatur.

29 ⁂FORMA.†Peto rẽ exhiberi.& debet dicere signa eius alioquin ei iuranti succurritur:vt ff.eodem.l.iij.& eam exhibitam vendico rei vendicatione.Vel sic.

⁂FORMA Coram vobis &c.conqueror de Pe.qui iniustè detinet talem equum ad me iure dominij,vel quasi pertinentem.equus est pili nigri, coctus,vel signatus tali signo in tali parte : quare peto dictum equum mihi restitui:& cùm mea intersit dictum equũ mihi exhiberi, peto ipsum per dictum Pet.in iudicio exhiberi . Nec obstat præ.l. C.de noxa.quia debet ibi exponi vel pro &.[d] Et forma positiones super hoc libello:vt infrà de causa poss.& propri.§.notandum igitur.versicu. aliæ. & de hoc vide in præ.§.vlt.de iur. ¶Sed nunquid debet fieri exhibitio ante litis contestationem vel post coram testibus ipsius actoris?Dic vt nota.ff. eo.l.iij.secundũ Vbert.¶Sed nunquid possunt simul in eodem libello peti restitutio & rescissoria, vel res metu perdita,& quadruplum . De hoc infrà in tractatu libellorum,de in integ.restitu.versicu.sed nunquid.& de his,quæ vi me.ve causa fiũt prope princi.

30 ¶†Quid si ago contra te rei vendicatione,& formo sic libellum:

⁂FORMA.Peto à te talem rem , quam dico meam fuisse:nunquid valet talis petitio:& an hoc probato, præsumetur mea esse nunc , nisi contrarium probetur à te,qui eã tenes,& in me transfertur possessio ?Et videtur quòd debeam probare meam esse nunc:vt C.de probatio. ex persona.& no.ff.de lib.agno.l.antepenul.& de proba.l.iiij.& extra,de causa posses.& proprie . cum ecclesia.§. partibus.ibi:vltimò & immediate,&c.Sed dic cõtra per l.C.de proba.siue possidetis .[e] & facit eodem titu.non epistolis.& l.non nudis.& C. de testi.authen.si dicatur.& ff . finium regun. in finalibus.Secus in minore, qui non præsumitur modò minor,licet olim fuerit minor.Item secus in possessione,cùm & multæ aliæ sint differentiæ : vt ff. de acquiren.posses.si quis.§.differentia. secundùm

31 Alber.Papien.Vbert.verò de Bobio†dixit quòd si res est mobilis,non præsumitur modo possidere,licet quandoq; possederit:quia vilis est & neglecta possessio.ff.de acquiren.posses.si rem.secus in immobili.Sed hęc sententia non est vsquequaq; vera.nam & si habeo fundum,& steti per xx.annos quòd non iui ad ipsum,nec habui iustam causam non eundi:videor possessionem ob meam negligentiam perdidisse:vt ff.de vsu.furto . §.no.& ff.de acquiren.pos.licet.tamen si tunc fructus percepi,non ideo possessionem videor perdidisse.Et hæc omnia vera sunt,cùm tractatur de mea vtilitate:si verò de incommodo,tunc præsumor modò possidere,[f] secundùm quod traditur C . ad exhiben.l.iij.nisi probetur me possidere desijsse sine dolo malo:quod fit eo ipso, quòd contrarium nõ probetur,secundùm quosdam.ff.de exce.rei iudi. si rem.ff.rem ra.habe.procurator.in princi. Alij dicunt quòd si possessio mea peruenit ad aliquem ex contractu, vel ex delicto:pręsumitur hodie possidere , nisi probet se desijsse possidere sine dolo malo:vt C.de pigno.act.l.iij.Si verò aliter peruenit,tunc præsumitur possidere:sed absoluetur , si voluerit iurare se sine dolo desijsse possidere:argu. ff.de nox.quoties.§.ait prætor.[g]

32 ¶†Hoc quoque non est prætereundum:quia si ago contra te rei vẽdicatione ad rem,quam dico me apud te deposuisse:tu verò negas,dicens me eam tibi commodasse teneris ad restitutionem propter bonam fidem,et debeo vincere,nec refert qua actione agatur:vt ff. de priui.cred.l.iij.nec mihi hoc casu incumbit probandi necessitas de deposito.ff.de fideius. tutor.secundùm Azo.Iac.Bal.[h]

33 ¶†Item scias ꝙ rei vendicatio tantùm domino competit:vt ff.de rei vendi. l.in rem actio.in princi.& C.eo.doce.Fallit tamen quandoq;:vt C.de iure do.in rebus.& ff.eodem si sponsalibus.§ . j . vbi mulier agit rei vendicatione pro rebus dotalibus:cùm tamen eas viro traden-

g ¶Prætor.Ad materiã vide quod no.j.de pet.& pos.§.j.ver.quid si peto.

h ¶Iac.Bal.vide infra de sen.pro la.§.qualiter.ver.quid si lis. & vide in quo differt hæc quæstio ab illa:quia hic vendicabat rem,quam se deposuisse dicebat penes reum:ibi simpliciter agebat depositi:sed probauit commodatum.Item hic reus confitetur commodatum:ibi actor id probat . & vide per hoc ꝙ isti duo ver.sed iste.plus facit pro Inno.in eo quod not.de iud. examinata.vt ibi scripsi in gl.dixit Inn.Petebat enim ille rem,quam dicebat ad se spectare iure dominij,& dominium probauit, licet actionem locati expressisset.cõtra eum facit infra ver.pe.& s̃.de teste.§.j.char.pe. ver. sed pone exi.& vide quod ibi dixi. Verè in suis terminis summam æquitatem habet hæc solutio,scilicet cũ reus à princi.confitetur se debere quod petitur,sed ex alia causa:nec aliud proponit quo obstet actori. Hoc dico, quia si dicat,non deposuisti,sed commodasti:ante vsum completum repetere non potes.extra,de commod.c.vno.ff.eodem in commodato.§.sicut. tunc cessaret æquitas prædicta.& procedit dictum rei,quòd non procederet in deposito.extra , depositi.bona fides.§.j.ff. eodem. l.j . § . est autem.& responsio illa recta esset,negans narrata,& dicens petita fieri non debere.

ADDE ꝙ prædicta Ioan. An . sequitur Pau. de Castro in l.is , ad quẽ. ff.de acquiren. hæredit.& Alex.consilio cxx.j . libr. & Pau.de Cast.consi. ccvij.

¶Et quia titulo huic conuenit hæc materia,cuius satis trita est quæstio: retentis terminis agens depositi ad quantitatẽ vel speciem lite contestata per negationẽ producit testes:ꝙ probant commodatũ quod sequi debeat condemnatio,vide tur primò ex æquitate,quæ vult rem meam , quæ ad te peruenit, mihi restitui.ff.si cert.petat.si & me.si suffragandum est cuique , vt consequatur quod suum est . ff. quod cum eo.l.j.& nota. ff.de eo quod cert. lo.l.j.in vltim. glo. Item sicut error causæ non impedit translationem dominij.ff. de acquiren . rerum domi. cùm in corpus. Sic error actionis non impediat sententiã,quin condẽnetur reus conuictus per probationes : cùm & iudex per sententiam dominium transfert : vt nota. Institut.quibus aliena . non licet.§. primo . nam & iudex contra naturam actionis fert sententiam.ff.de ędil . edict . bouem. §.aliquãdo.Hoc tamen solue vt scripsi de simonia.licet Heli. super finem glo.sic.s̃.Item constat istum esse debitorem ex numeratione, & traditione probatis.& sic contracta fuit obligatio,ex qua mihi competit certi condictio.ex qua licet actio proposita fuerit inutilis,iniquum esset, condemnationem non sequi:cùm sæpe id,quod non valet vt agitur,valeat vt valere potest.extra,de desponsatione impuberum c.vno.libro sexto.ff.de pactis.si vnus.§.penul.nec refert quo genere actionis agatur.ff.de euictioni. si mancipium.§.j.

¶Ad contrarium inducitur,quod supra dixi,& ff.si pars hærede.pe.l.non possumus.& ff.iudi.sol.cùm quærebatur.vbi cautio in vna actione pręstita non committitur,si alia actione agatur. Ad idem iura allegata in præ. ver.quid si lis.ff.de iureiur.si duo patroni.§.Iulianus.& prædic.decre.licet

Heli.& de re iudi.abbate.li.vj.per quæ iura multi tenent contra:qa deficit
obligationis initiũ quo ad causam propositã. Allegant ff.de ac.& ob.l.quę
cunq;.ff.de neg.gest.Pomponius.ij.& l.fideius.ff.de instito.l.habebat.& si
mens.fal.mo.di.l.j.§.j.& volẽtes saluare dictũ Inn.dictũ illud procedere,
qñ ab initio non fuit opposita ineptitudo libelli. quod intellige cũ pate-
bat ex eius forma.
Cessat enim id, qñ
ineptitudo appa-
ret ex probationi- a
bus tantùm.
¶ Mihi placet di-
ctum Inno.qui lo-
quitur de petente
rem iure dominij,
& probat se dñm:
qui licet submiserit
actionẽ locati,obti
nere debet ex cau-
sa sufficienti inten-
tata & probata po
ne.in fi.melius.Qñ
verò simpliciter pe
tit rem per actionẽ
depositi, & demũ
probat cõmodatũ,
vel locatũ: hic pro
cedit opinio cõtra-
ria,& iura ad illam
partẽ inducta: nũc
in defensiõe primi
dicti oportet insta-
ri. Assumo igitur il
lud cõtrariũ, quod b
est vtilis in materia,
& plenius specifi-
cat, scilicet decret.
Abbate.per quam
patet à ver.cæterũ.
vsq; ad finẽ, ꝙ ven
dicãs rem, vel illam
petens iure dñij,nõ
habet necesse ex-
primere causam.&
concordã. ibi vide
in glos.talis.Potest
tamẽ exprimere,si
vult:tunc habet, ne
cesse probare illam
causam esse & fuis
se verã tẽpore litis
contestationis. &
vt ibi scripsi super
glo.pe. diuerso re-
spectu, quandoq;
vtilius est exprime
re causam:quãdoq;
vtilius non expri-
mere:ex primo au
tem patet, ꝙ libel-
lus Innoc. de quo
s̈.perfectus erat si-
ne adiunctione a-
ctionis.nam illa ad
iunctio, nec fuit,
nec potuit esse cau
sa dominij, vel il-
lius petitionis, nec
acquirendo nec in
vtendo. Primum
patet:quia non est de titulis enumeratis post titulum de acqui.re.do. ff.Se
cundum etiam patet:quia locatio fit à non domino. vnde conductor lo-
cat.ff.loca.l.nemo.Concluditur ergo ꝙ adiectio fuit impertinens & inuti-
lis.Sed nos habemus regulam in vj.quam inter regulas Legistæ non ha-
bent, Vtile per inutile vitiari. Item sumus in materia separabili:cùm præ-
cedens oratio libelli in se perfecta foret, vt dixi. Concluditur ergo dictum
Inno.in suis terminis procedere. Fortificatur hoc per not. de consec.dist.
iiij.si non sanctificatur.in princi.& recitantur de baptismo.c. j .vbi etiam
in baptismo, si forma verborum congrua iam prolata, addantur aliqua ver
ba, nihilò minus verum est baptisma. sic hoc in baptismo, fortius in libel-
lo. Facit ad prædicta cle.de præbend.c.j.primo responso in fine.

do,in eum transtulit dominium:vt C.de pactis.
traditiõib⁹.De hoc tñ no.secũdũ quosdã in præd.
l.in rebus.[a] ¶ Itẽ no.ꝙ si misi pastorẽ meũ ad mõ-
tana cũ ouibus meis & aliquis ei vnam vel plures,
vel etiã oẽs auferat:possum ego eas vẽdicare. arg.
C.de sacrosan.ecc.sancimus.j.prope prin.ibi:sacro
rũ vasorũ custodes,&c.C.si per vim vel alio modo
l.j.& ff.de dã.infec.cũ emptor.in fi.j.rñ. & xvj.q.
j.in canonibus.prope fi.ibi:custodes chartarũ. Itẽ
no.ꝙ pastor tenet̃ de custodia:vt extra, de reg.iur.
quãuis.ff.loca.qui mercedẽ.& vide infrà de loc.§.
postq;.ver.quid si locaui. ¶ Vtrũ simul peti pos-
sint res vel æstimatio,& qualiter ęstimatio peti po
test.no.infrà de solu.§.sequit̃.ver.ad huius. & seq.
¶ Vtrum aũt petens ecclesiam, vel præpositurã,
vel archidiaconatum, vel episcopatum, vel aliã di-
gnitatem, etiam secularem, vel ius patronatus vel
ciuitatem, vel castrum, aget rei vendicatione. vide
34 infrà de relig.do. ¶ †Illud verò no.dignũ est, ꝙ si
vis petere legatum tibi relictum, tres habes actio-
nes, s.personalem actionem ex testamento, de qua
infrà de testa.§.j.versi.& no.& rei vendicationẽ,&
hypothecariam: de qua infrà de pig.§.j.vers. cæte-
rum.& C.cõia de le.l.j.ver.rectius.& infra, de pri
mo & secundo decre.§.vidẽdum.ver. sed nũquid.
¶ Sed quando hæc tibi cõpetunt? Rñ.rei vendica
tio datur demum ab adita hæreditate, si species[b]
fuit legata purè: vt ff.de pec.sed si damnum. §.sed
& creditor.& ff.de leg.ij.legatum.& ff.de fur.à Ti
tio. Item personalis demum ab adita hæreditate:
quia hæres non est prius obligatus. Instit.de obli.
quæ ex quasi contra.nas.§.hæres.& ff.ex qui. cau.
in pos.ea.apud Iulianum.§.fi.& l.seq. Item etiam
hypothecariam habes ab adita hæreditate, cùm sit
accessoria: vt ff.de pign.contra.& l.res. Nec potes
vti simul personali & reali: vt ff. de lega.ij.cùm fi-
lius.§.varijs.sed personali & hypothecaria sic:vt
argu.in authen.de fideius.§.sed neque.in fin. sin au
tem legatum fuit in genere:tunc non habes rei ven
dicationem, nisi demum facta optione: vt ff.ad ex
hiben.l.iij.§.sciendum. ¶ Et hoc verum est, quod
habes personalem actionem, cùm legatum est in
35 genere. ¶ †Quid si in specie? Non videtur ꝙ tunc
habeas personalem.ar.ff.vsufru.quemad.ca.l.fi.Sed
potest dici cõtra. Nam sicut odio furum datur per
sonalis actio contra eos, vt Instit.de act.§. sic itaq;.
sic etiam in fauorem legatariorum pro recupera-
tiõe eorum, quę legata sunt in specie. Vel dic aliud
esse stipulari rem suam dari sibi, & aliud restitui:
& sic aliud est petere rem suam: et aliud petere si-
bi restitui: vt argumen.ff.de verbo. obliga.nemo.
Vel dic quòd habes personalem actionem ratio-
ne possessionis: vt ff.de condi.inde.l.indebiti. §.j.
vnde vtraq; locum habet, scilicet personalis & hy
pothecaria: sed non vbicunq; locum habet rei ven
36 dicatio & hypothecaria locum habet. ¶ †Sed quã
uis præmissis tribus modis peti possit legatum:
potest etiam peti secundùm canones condictione
ex canone,& officio episcopi.xvj.quæstio.j.com-
monere.xiij.quæstio.ij.vltimo.extra, de testa. nos
quidem & c.si hæredes.& c.tua. ¶ Sed quid si quis
legauit plures species alicui. & postea rem alij in
genere: nunquid videntur res illæ obligatæ? Fortè
non: quia per generale legatũ nõ detrahit̃ speciali.
37 ff.de leg.iij.vxorẽ.§.felicissimo. ¶ †Sed quid si le-
gauit nihi vsumfructũ cuiusdã rei: nũquid proprie
tas eiusdẽ rei erit obligata? Rñ.absurditas est, si sit
mihi obligata: cũ nõ sit permista causa vsusfructus
& proprietatis: vt ff.de acqui. pos.l.pe.secundùm
Vber. ¶ Qualiter aũt cõcipiet̃ libellus super cau-
tiõibus hæreditarijs à legatario præstandis, vel ecõ
tra: dic vt infrà in trac.libel.in tit.de pig.§.sequit̃.
¶ Item quo iure,& qualiter,& qñ,& à quibus exe
cutores testamẽtorũ exigẽt legata, dicã j.de instru.
editione.§.nunc verò aliqua.versi. sed quo iure.&
c seq.& præce. ¶ Quæ[c] aũt actio detur fideicõmissa
rio ad petendũ hæreditatem sibi restitui, notat A-
38 zo in Summa, in titu.ad Trebel. ¶ †Quid si hæres
erat creditor defuncti,& rogatus restituere hære-
ditatẽ eã restituit: quæritur quã actionẽ habet? Et
dicunt quidã, ꝙ habet vtiles, quas primò habebat
directas: vt ff.ad Trebel.l.debitori.C.de iure delib.
sancimus.§.in computatiõe.Sed H.dicit aditione
hæreditatis eas extinctas.C.de pact.debitor.C.de
sol.Stichũ.& ideo dicit eas nõ restituẽdas: vt ff.de
solu.qui res. §.areã.sed dat hæredi condictionem
indebiti, quasi plus soluerit.ff.de hære.vel act. ven
di.l.ij.§.pe.& ff.de condictio.inde.si is,qui. & ff.e.
cũ hęres.& C.ad l.fal.in imponenda. Si verò hæ-
res institutus erat debitor defuncti, & rogatus re-
stituere hæreditatẽ, eam restituit, fideicommissarius
aget contra eum actione ex testamento, quasi non
d plenè restituerit. De hoc ff.ad Treb.[d]ita. & l.ita ta
e men.§.extra.[e] & facit ff.eo.debitor. ¶ †Sed quan-
39 do competunt actiones fideicommissario? Rñ.fa-
cta restitutione, non ante: vt ff.ad Treb.facta.& in
præ.§.ex Treb.& l.si hæres.§.j.nisi in casibus, vt
no.ff.eo.Marcellus.§.res.C.communia de le. l.fin.
§.fi. ¶ Quid si hæres rogatus est restituere hæredi-
tatem primo, & primus secundo: hæres restituit
primo,& primus secundo: nunquid vtiles actiões
remanent penes fideicommissarium sicut directæ
remanent penes hæredem, adeò vt si quis soluat
primo fideicom.sit liberatus? De hoc C.ad Treb.l.
f pe.& [f]ff.eo.ex asse.in fi. ¶ Vtrũ autem restitutiõe
facta in vna reintelligatur in omnibus facta? Rñ.
g sic.vt no.ff.eo.restituta.[g] ¶ Item an procuratori fi
deicommissarij possit fieri restitutio: no.ff. eo.qui
40 ita.§.j. ¶ †Quid si velis intentare Publicianam[h]? vi
h de si habes causam, ex qua competat. Super quo
vide ff.de pub.l.j.& l.quæcunq;. & per totum.&
j.in tractatu libellorum in titu. de causa posses.&
proprie.§.nunc dicendum.& s̈.ver.item not.ꝙ fi.
& seq. Consydera etiam an is, qui conuenit̃, possi-
deat, sicut dixi s̈.ver. si autem velis.& j.§. proxi.ff.
eo.eum qui.§.Publiciana.ꝙ si possideat, vide si sit
directè dominus, vel emphyteuta, vel vasallus, vel
superficiarius: vide etiam ius tuum & aduersarij. su
per quo vide ff.eodem suum.§.ij.& l.ij.& l.in rem.
& ff.si ager vec.vel emphy.pe.& ff.de superfi.per
totũ.& ff.de dam.infecto.l.si finita.§.si de vectiga
libus.ff.de rei vendicatione in speciali.& l.sequen.
41 ¶ †Et no.[i] quinq; esse necessaria ad hoc, vt compe
i tat Publiciana. Primum, quòd habeat iustum titu-

ADDE ꝙ Abbas in c.examinata.dicit ꝙ de rigore iuris, cõtrarium eius,
quod voluit Inn.est verũ.l.j.C.si mens.fal.mo.di.& ita dicit tenere Hosti.
sed de æquitate teneret opi.Inn.quã etiã tenẽt Bar.Bal.Rapha. & Pau.de
Cas.in l.j.ff.de edẽ.& Inn.in l.ita stipulatus.§.Chrisogonus.de verb.oblig.
Ro.tñ.cõsi.ccccxlvj.inci.primus præpositæ quæstionis articulus dicitur
sentire opi.cõtrariã
breuibus verbis.&
pro cõi opin. facit
gl.in l.vinũ.ff.si cer
tũ pe.& qđ voluit
idẽ Ro.cõs.ccccxc-
vij.s.ꝙ vbi aliàs ci
tatio nõ est neces-
saria, si illa fiat non
rite, non vitiatur a-
ctus. Faciunt quæ
volunt doct. in l.si
stipuler.§.fi.de ver.
obliga.
ADDE tu, ꝙ licet
in petitione seu li-
bello viderentur a-
liqua superflua, ꝑ
pter hoc non vitia-
tur. rñdet Bald.in l.
Gallus.§.quidã re-
cte.in j.col.ff.de li-
beris & posthu.
Adde etiã ꝙ cũ ex
primet̃ in libello,
dũmodo inferat ad
cõclusionẽ Bal.in l.
Gallus.§.quidã re-
cte.in iiij.col.ff. de
libe.& posthu. Itẽ
facit ad suprà dicta
per Io.An. ꝙ si li-
bellus ex vna parte
est ineptus, ex alte
ra verò aptus, pro-
cedit̃ sup ꝑte apta,
reiecta atq; remota
inepta. Hostiẽ.in c.
ad dissoluendũ. de
despõ.impu.extra,
Lap. allega. lv. in
iiij.col.Abb. Sicul.
in dicto c.ad dissol
uendũ. vnde si ine-
ptitudo non atten
ditur, multò minus
superfluitas,&c.

a ¶ Rebus. Vide ibi
tres lecturas in gl.
contra.

b ¶ Species.sup.quę
erat legantis.

c ¶ Quæ. Hic inci-
piunt verba Alber.
Gal.titu. de quarta
Trebel.vsq; ad ver
si cu.ꝙ siue lis.
ADDE quomo
do formetur libel-
lus cùm fideicom-
missarius vult auo
care alienata, Paul.
de Castro consi. x.

d ¶ Trebel. Et vide
infrà de iudi.§.j.

e ¶ Trebel. Vt dixit Alber.Gal.ibi istæ duæ quæstiones no.

f ¶ Et. Suple plenius vt dixit etiam Alber.Gal.

g ¶ Restituta.in iij.glo.

h ¶ Publicianam. Hic redit ad verba Vber.de Bobi.ad quæ interposuit vl-
tra duas columnas.

i ¶ Et no. Hæc quinq; no. Accur.Instit.de act.§.aliæ.in gloss.& sic videtur.
Scias ꝙ Rofr. vbi de Publiciana tractat, aliter prosequitur quinq;, quæ di-
cit necessaria,& illa plenè. Ponit enim pro primo & vnico tertiũ & quar-
tum, quæ hic sunt coniuncta. allegat ff. eodem titulo.eum qui. §. prætor.
& §.Publicianam.& l.sequenti. Secundum quod res sit talis, quæ possit

lum

lum. Secundum, ꝙ fiat ex eo traditio : vt ff. de publi. l. j. Tertium & quartũ, ꝙ tempore venditionis & traditionis[a] habeat bonã fidem, quod pręſumo, niſi probetur mala. ff. de prob. verius. Quintum, ꝙ à nõ domino tradatur, quod ſemper præſumo : vt no. ff. de pub. l. j. ¶ Cæterum, ſi tu aduocate actoris vis hypothecariam intẽtare, cõſidera ius tuum, & ius poſsidentis rẽ. vide ff. de pig. ſi ſuperatus. & l. ſi fundus. §. in vẽditione. & per totũ. Et caue ne poſſidens potiora iura habeat. Super quo vide ff. & C. qui po. in pig. ha. & cùm ages hypothecaria, debes petere in libello vt debitor, vel ſoluat debitũ, vel pignus cedat, & dimittat, vel reſtituat: vt C. ſi vnus ex pluribus hær. cre. vel debi. l. ij. in fin. & in præ. §. in vẽdicatione. Sed melius eſt, ꝙ primò reſtituat id, quod eſt in obligatione: 42 † Quia verba trãſpoſita idem ſignificãt. ff. de peculio. quidam. & argu. extra, de reſcriptis. cauſam quæ. extra, de verb. ſig. nihil. Secũdò verò debitũ ſoluat: vt ff. de pig. ſi inter. §. fin. & quaſi per totũ. & in præd. l. ius aliud eſt. quia ibi ille erat ſaltẽ de parte obligatus, ſecũdùm Vber. Vel cõcipitur libellus : vt j. de pig. §. j. ver. cæterũ. ¶ Quãto autẽ tẽpore hypothecaria tollitur: no. j. in trac. li. in ti. de præſcr. verb. ſed de hypothecaria. & ſeq. De hypothecaria vide plenius j. de ſolutio. §. j. ¶ Qualiter autem cõcipitur libellus ſuper cõſti. ob æs alienũ. no. j. de pig. §. j. verſ. item cùm ob æs. Verũ ſi velis agere perſonali, vide vnde ſit reus obligatus : quia perſonalis actio nõ naſcitur, niſi ex delicto, vel quaſi: vel ex cõtractu, vel quaſi. quędam etiam ex varijs figuris cauſarũ. ff. de ac. & ob. l. j. & l. ex maleficijs. & §. acti. Inſt. de ob. & s. ver. ſed quã eliget. ¶ 43 † Super his autẽ generalem do[b] tibi doctrinã: nam ſi habes certã actionẽ ex delicto : illam propone. Si verò non habes certam, nec habere potes, & conſtat de delicto commiſſo: de rigore iuris agẽdum eſt actione de dolo: vt ff. de dolo. l. j. & per totum. ff. de cri. ſtel. l. ij. extra de præſump. c. j. Si autẽ conſtat de rigore iuris non eſſe commiſſum : æquitas tamẽ ſcripta ſuadet dandam actionẽ : agatur actione in factũ: vt ff. de præſcr. verb. quia. & l. quoties. C. de ſacroſanc. ecc. l. ſancimus. & hoc ſi vis agere de dolo extra cõtractum vel quaſi cõmiſſo. Si autẽ de cõmiſſo in contractu diſtingue: quia aut fuit promiſſum de dolo nõ adhibẽdo: & tũc ex promiſsione agitur. Si verò non fuit promiſſum : diſtingue in quo negotio fuerit cõmiſſus dolus, & qualiter: vt ff. de dolo. elegãter. §. non ſolùm. ff. de excep. ita demũ. ff. de verbo. ob. ſi ſeruum. reſpõ. j. & l. j. & l. videamus. aliàs incipit, Iulianus. §. vno. ff. de ſol. & etiam. l. qui ſibi. §. j. & ff. de lega. j. huius. §. iij. ¶ Si verò velis ex contractu agere, & habes certam actionem, eam propone. Si autem nõ habes certam, nec ab aliquo perito poteſt haberi: facta inueſtigatione ſubtili, ſi conſtet dandam de rigore iuris, agas directa præſcriptis ver. vt ff. de exer. ac. l. j. ff. de præſcr. verb. l. j. & ij. & ad hæc. ff. de acqui. rer. do. locus. ff. de rebus dubijs. ſi fuerit. in fi. ſi de æquitate eſt danda, age vtili. ff. de dolo. ſi oleum. ¶ Porrò ſi vis ex edictis prætorum agere: ſi certa datur actio, illam intenta. alioquin in factum. ff. nautę cau. ſtabu. l. iij. Item ſi mens & verba prætoris dantur tibi, proponas directam, ſi deficiunt verba, & mens ſcripta ſuccedit: locũ habet vtilis. ff. de iuriſd. om. iud. ſi quis. Si autẽ deficiant verba & mens, ſed mens mentis inuenitur ſecũdùm ſubtilitatẽ iuris: eſt vtili agẽdũ, ſecundùm Vber. ff. de neg. geſ. ait pretor. §. pe. Sed ſi deficiũt verba mẽs, & mẽs & mẽtis: caue ne inuenias actionẽ de burſa tua. ff. ſo. ma. ſi verò. quaſi in fi.[c] Sed & ſi vis actionem vniuerſalẽ, puta petitionẽ hæreditatis intẽtare, vide vnde tibi delata eſt hereditas ex teſtamẽto, vel ab inteſtato. Item vide vtrũ directè, vel per fideicõmiſſum, & an in iure ciuili vel prætorio: & ſic ſcies an debeas intẽtare directã, vel vtilem ex parte tua, & vide ff. de pet. hære. l. j. & ij. ff. de poſſeſſoria hære. pe. & ff. de fidei com. per totũ. Sed nõ ſufficit hic tibi ſcire factum tuum : imò oportet quòd etiam ſcias, an is, quem vis conuenire, poſſideat, & qualiter: vt ſi poſſideat ſine titulo, conuenias eum directa: ſi cum titulo, in caſibus cõuenias eum vtili: ideoque interroga vtrũ poſſideat, & qualiter, priuſquã libellũ offeras, vel ſaltem ante litis cõteſtationem. quæ dic vt j. de interrog. & C. de peti. hære. cogi. & ff. de peti. hęredi. regulariter. & l. iij. & ſeq. titu. ¶ In hoc autẽ caue, ſi vis intentare vtilem, vt non intentes ſimpliciter petitionem hæreditatis : quia ſimpliciter intentando videris intẽtare directam. & idem fortè eſt in alijs actionibus. ff. de peti. hæred. nec vllã. §. ſi qui ſciẽs. ¶ Qualiter autẽ in vniuerſalibus, vel generalibus, vel ſpecialibus vel cõmunibus iudicijs libellus concipiatur, vide j. in tract. libel. in titu. de iudicijs. §. j. ij. & iij. ¶ 44 † Et nota quòd quatuor ſunt vniuerſales actiones, ſ. petitio hæredi. famil. erciſ. actio ex teſtamento, quæ datur vniuerſitati per Trebel. reſtituta: actio ex empto, quæ datur quoties tota hæreditas emitur.[d] ¶ Si verò vis vniuerſale iudiciũ diuiſorium intentare, puta famil. erciſ. cõſidera in ea, quæ iam dixi in petitio. hæredi. conſideranda, ſ. vt ſcias an habeas directũ iudicium, vel vtile. nam generaliter quod facit petitio hæreditatis in petẽtibus, id facit iudiciũ familia erciſcundæ in diuidendo, ſecundùm magis & minus: & aliter. ff. de peti. hære. ſed & ſi lege. §. pe. ff. ſi pars hæred. peta. nõ poſſumus. ff. famil. erciſc. l. j. & ij. & l. propter ſpeciẽ. in fi. & l. ſi ex aſſe. & l. fundus. Reſpon. j. In hoc quoque cautus ſis, vt hoc iudiciũ non intentes, ſi nõ poſſides, quia negaret te cohęredẽ, & ſic deficeres. ſed ſi poſſides, hanc exceptionẽ: metuere noli. ff. e. l. j. Si aũt velis intentare cõmuni diuidũdo, vide ſi habes directũ dominiũ: & ſi habes, illud intenta. Si verò habes vtile, vel aliquod ius, intenta vtile. & intentatur vtile pro rebus, quæ fuerunt cõmunes, ſed non ſunt nunc. ff. cõmuni diuid. l. j. & ij. & per l. hoc. & l. quis putans. & l. communi. & l. in ſumma.[e] ¶ 45 † Et nota[f] ꝙ iudicium aliud vniuerſale: vt peti. hæred. vt s. verſi. ſed & ſi vis ac. ſed cõtra no. extra, de cauſa poſ. cum eccleſia. in glo. hoc ſumptũ. vbi petitio hæreditatis vocatur generale iudiciũ.[g] ¶ Aliud generale: vt negotiorũ geſtorũ, tutelæ, pro ſocio, & huiuſmodi. Aliud ſpeciale, ſ. rei vendicatio: quia ibi agitur ad certã rem, vel ſpeciẽ: & in ea veniunt fructus, & huiuſmodi. ff. de re iudi. Paulus. De hoc infrà de iudi. in prin. & s. in prin. & in pluribus verſi. ¶ Differunt aũt vniuerſale & generale. nam in vniuerſali, licet ſit actum ad certam ſpeciẽ : nihilò minus venit omne id, quod tempore ſentẽtiæ inuenitur poſsidere. ff. de peti. hæred. l. iiij. & l. ſi quo tempore. & l. item ve. §. ſi quis. In generali verò, ſi actũ ſit ad vnã ſpeciem tantũ, non venit quod alia ſpecie continetur: vt ſi actum ſit ſuper adminiſtratione: ſed non venit, niſi quod in ea continetur. C. de iudic. licet. ff. communi diuid. iudiciũ. ¶ 46 † Item vtilis actio eſt, quæ competit pro hæreditate, quæ eſt vniuerſum ius, quod defunctus habuit. ff. de verb. ſignifi. hęreditas. Omnes enim actiões vniuerſales gratia hæreditatis competũt.[h] generalis verò eſt, quæ plura ſub ſe cõtinet capitula, puta adminiſtrationem panis, ſalis, vini & olei, & huiuſmodi. nõ tñ continet vniuerſum ius, quod defunctus habuit. Sæpe enim euenit, vt non omnia paterna ad filios deueniant. Item in generalibus actionibus, &c. exprimunt, & res etiã generaliter petunt: ſed in proceſſu cauſæ ſpecificantur. ar. C. de iudi. l. licet. quod nõ eſt in vniuerſalib9, vt s. in prin. huius §. Et ſcias, ꝙ tutor, qui geſsit, tenet directa: qui verò nõ geſſit, vtili, qui ſolum fecit inuentariũ, dic vt j. in tit. de inſtru. edi. §. edicto. verſic. ſed cùm tutor. ¶ Sed quæ eſt differentia[i] inter vtiles actiones & generales & ſpeciales? Reſpon. in vniuerſalibus vniuerſaliter concipitur libellus, & vniuerſaliter fert ſententia, nec cogit quis res exprimere. ff. de peti. hęre. non poſſumus. In generalibus generaliter libellus concipit, ſed lite cõteſtata res exprimunt: vt in pręl. licet. extra, de re iud. abbate. In ſpecialibus res exprimũtur in libello. ff. de rei vend. ſi in rẽ. ¶ 47 † Quid ſi peto quicquid habes, & poſsides in tali villa? Dic quòd valet talis petitio : quia intereſt[k] inter ſpeciale dictũ & generale : vt ff. de ædi. edic. itaque.

vſucapi vel præſcribi, dans regulam ꝙ res nõ vſucapibilis, nec præſcriptibilis nõ cadit in Publicianã: & ecõuerſo, omne vſucapibile & pſcriptibile traditũ tit. à non domino petitur per Publicianã. alle. ff. eo. eũ qui. §. fi. & l. ſiue. §. hęc actio. ponit quatuor caſus exceptos, in quib9 in caſu non vſucapibili procedit Publiciana. Tertium, ꝙ intercedat cauſa iuſta trãsferẽdi dominium, ſi fieret à domino. ff. eodem. quæcunque. in prin. Quartũ, ꝙ res ſit talis, quę alienari poſſit eodẽ ti. cùm ſpõſus. §. ſi res. Fallit in re furtiua, quæ alienari poteſt : & tamẽ nõ datur Publiciana. eo. ti. ſiue. §. hęc actio. Quintum, ꝙ fiat traditio ff. eod. ti. l. j. in fi. In caſibus. eod. l. ij. & iij. An verò requiratur vacua poſſeſſio: dicam de cauſa poſ. §. nunc videndũ. ver. ſi verò dubitet. vbi etiam plenè proſequar hæc quinque nõ eſſe neceſſaria ĩ omni ſpecie Publicianæ.

ADDE quæ neceſſaria ſint ad hoc vt competat Publiciana, Roma. conſi. ccccxxiiij. Et an publiciana detur contra titulo poſsidentẽ, vide Alex. cõſi. xc. ij. li. Et an agẽs Publiciana debeat habere titulum & vacuam poſſeſsionẽ per Alex. conſi. xlv. iij. lib. Et quid debeat deduci in publiciana, per eũdem conſi. xc. ij. li.

ADDITIO.

¶ Et cui competat Publiciana, & quæ requirãtur ad eam intentandam, tradit latè Phi. Corne. conſi. cx. In iudicio in ij. vol. Bal. conſi. cccclxxxvj. incip. quidam dominus. in j. volu. Et an Publiciana competat eccleſiæ in bonis poſſeſsis ab eo, qui ſe & ſua offert eccleſiæ, vide Socin. conſi. cj. incip. viſis duobus. col. ij. verſ.

itẽ probatur. in iij vol. Hen. Ferran.

¶ Et traditionis. Tempore quo experitur, non : aliàs nulli cõpeteret Publiciana. Rof. vbi s. proximè.

¶ Do. Verbum Vber. vbi s.

¶ In fine. Ad literã ſic dicit Vber.

¶ Emitur. Verſicu. iſte non fuit Vber. ſed Rof. hoc poſuerat plenius Innoc. de offic. ordi. conquerente. quod vide de lib. obl. c. ij. ſuper j. gl. vbi poſt eum ſcripſi, ꝙ petitio iuriũ epiſcopalium generalis eſt, non vniuerſalis.

¶ In ſumma. Secũdùm Vber. quem interdicit vſque ad ver. ad hoc.

¶ Et not. Quòd in princi. huius §. vocauit actionem, vel petitionem: hic vocat iudicium. & ibi dixi vbi tracta. hic Rof.

¶ Iudicium. Reſpõde per ſuppletionẽ ibi dicit. de generalibus ſuppleas & vniuerſalibus.

¶ Competunt. Patet s. proxi. tertio verſi.

¶ Differentia. Continuare debuit finẽ quæſtionis cũ ver. proxi. de hoc tractaſſet Rof. etiam rubr. xxij. & Guli. Angl. vbi s. in princi. ſolum quærebãt de vniuerſali & generali: cùm videretur ſimonia.

¶ Intereſt. Quo ad declarationẽ fiendam: vt ſuprà.

ADDE Bar. in l. Titia. ff. de leg. ij. & Abbas in cap. ij. de verb. ob. & Alexã. conſil. clxxxiiij. ij, libro.

& l.seq.ff.de euic.serui venditor.ff.de ope.no.nūc. de pupillo.§.qui nunciat.extra, de fid.instr.inter dilectos.in prin.& vide quod not.de relig.do.§. ad hoc.[a] si vis intentare actionem in rem scriptam, vt quod metus causa, & similes: vide vnde tibi cōpetat, vt quo metu vis agere, an commisso ex edicto, an per interpretationem, an per constitutionē, an per iudicis officium. super quo vide C.de trāsact.interpositas.ff.quod met.cau.l.fin.ff.de var.& extraor.cog.medicus.& hoc plenè prosequere: vt j.in trac.de lib.in ti.quod me.causa.¶ Quid si velis intētare negatoriam vel cōfessoriam, vide j.de iu-di.§.in cōfessoria.¶ † Rursus, si vis agere aliquo interdicto: attēde an agas directo, vel vtili, vt iam dixi, & vide[b] totū tit.vnde oritur: nec sufficit primā legem legere: vt ff.de legibus.inciuile.xxxix.dist.c.j.quia sub vno ti.sæpe plura interdicta cōtinētur, & diuerso modo posita: vt patet ff.de iti.actuque priua.& de aqua quoti.& æsti.per totum.Itē cōsidera quare certum est, ꝙ effectus interdictorū remāsit, licet de nominibus sublatis dubiū sit.Quòd autē actio in factum loco cuiuslibet interdicti sit subrogata, certum est: vt Insti.de interdictis.§.fin. igitur eam intenta, faciens mentionem interdicti, loco cuius proponitur.Quod vide in formis libellorum super interdictis j.in trac.libellorū, in tit.de causa pos.& proprie.& de rest.spo.Item considera, an interdictū proditū sit in possessione vel quasi, Insti.de interdi.in prin.ff.de excep.rei iud.& an eadem, in fin.ff.de rei vend.is, qui.Quædam etiam prodita sunt specialiter super proprietate: & in his oportet etiam circa probationē vigilare.ff.de interdi.l.j.& l.ij.& no.ff.de iti.actuque priua.vnde.§.reficiendi.Hanc materiam prosequere vt j.de pe.& possessorio.¶ † Sed & vbi iura dari suadent actiones, non tamē dant specialem: locū habet actio in factū: vt j.de causa pos.& proprie.§.notādum igitur.vers.item iura.& cōcipias tunc libellum, prout ibi dicitur.¶ Breuiter ergo scias,[c] ꝙ actio in factū alia generalis, alia specialis, alia generalissima.Generalis locū habet in tribus cōtractibus innominatis, s.do vt des: do, vt facias: & facio, vt facias: nā in quarto, s.facio, vt des: locū habet actio de dolo: vt ff.de præscr.verb.natura.habet etiam locum in pactis in traditionibus appositis: vt ff.de pac.in traditionibus.& ff.de pac.inter empto.& ven.l.ij.Itē & quādocunque dubitatur de actione circa contractū: vt ff.de præscr.verb.l.ij.¶ Est & specialis actio in factū, vt actio in factū subsidiaria legis Aquiliæ: cùm datur damnū de non corpore in non corpus: vt Insti.ad l.Aqui.in fi.de qua habetur j.de iniu.§.sequitur.vers.& quandoque à corpore.& seq.Generalissima est, quæ datur loco cuiuslibet interdicti: vt s.versi.proximo.¶ Item ex quolibet edicto, ex quo certa actio nō est prodita, vel edita: vt ff.de eo, per quē factum est.l.fi.Item vbicunque æquitas est actionē dari: vt C.de fac.sanc.eccl.l.sancimus.De hac enim prætoria ibi loquitur secūdum Odof.licet alij dicāt ibi loqui de actione in factū ciuili, per l.ff.de præscri.verb.l.j.¶ Si autē velis recurrere ad condictionē ex lege, de qua habes j.de so.§.fi.in fi. inuenies causam multiplicē, s.ex lege imperiali & ciuili & municipali, & ex moribus nō scriptis, & ex iure canonico & diuino.¶ † Sed quomodo cognosces, quādo cōdictione ex lege sit agēdū prædictis modis? Rnd.[d] Cōsidera si lege ciuili vel imperiali inducitur obligatio imposita necessitate alicui priuato: nec est dictū quo iure debeat explicari, tūc enim agēdum est cōdictione ex illa lege, maximè si in eadē lege dicitur lege nostra, vel nostræ legis authoritate hoc fiat: vel æquipollens: vt ff.de cōdi. ex lege.l.vnica.ff.ad l.Iul.de adul.quod ex his.C.de peti.hæred.l.fina.C.fin.regun.si cōnstiterit.C.de suffra.l.vnica.C.de iur.delib.l.fi.C.vnde vi.in cōsti.ibi ponitur.C.de do.si quis.arg.iij.q.j.redintegrāda.& in pluribus alijs.Sed si dirigantur verba adinuicē, vt ipse teneatur facere, cōsidera diligēter, an sit agēdum iudicis officio: vt no.C.de edic.diui Adri.tol.l.fi.¶ Quod autē dixi de lege imperiali vel ciuili: idē intellige de municipali. De cōdictione vero ex moribus nō scriptis dixi, puta circa feudū, & alias causas, quibus iure scripto non vtimur, sed ex moribus agitur.ff.de leg.& senatusc. de quibus.& j.dist.consuetudo.& §.seq.& c.cuius generale.& c.mos autem.Itē de cōdictione ex iure canonico & iure diuino: dixi propter munera & vsuras, & similia.x.di.c.j.ij.q.iij.Euthemium.§.hinc colligitur.extra, de vsur.per totū.& spoliatus repetit sua per cōdictionem ex canone, redintegrāda.vt s.§.proxi.in fi.¶ † Sed videtur, ꝙ vsuræ possint peti per cōdictionē simpliciter: nā omnis vsura indebita est iure canonico & diuino & ciuili: vt xlvj.dist.sicut nō suo.extra, de vsur.quoniam.& c, cōsuluit. in auē.de ecclesia.titu.Ergo patet ꝙ per condictionē indebiti repeti possit, sicut & iure ciuili repetebatur: quod erat vltra licitū modum.ff.de cōdi.inde.si non sortē.in prin.Nam hodie nulla est, quæ nō sit vltra licitum modum: vt in præd.cōcor.non tamē consulo, ꝙ te arctes ad condictionē indebiti: sed pete, vt patet j.in trac.li.in tit.de vsuris.¶ † Si verò negotiū, quod proponitur, tale est, ꝙ ex eo non detur actio, sed quasi actio, i.iudicis officium: age ipso officio, & illo vtere agendo excipiendo & replicādo, quæ dic vt s.de off.iud.[e] In summa no.tu aduocate actoris: nam debes attendere diligenter, an is, qui alieno nomine est in iudicio, sit tutor, vel curator, vel actor, vel administrator personæ, vel vniuersitatis: & sis instructus in proponenda actione vtili, nō directa.s.versi.sed & si vis.& ver.& no.ꝙ econuerso aduocatus rei cōsideret, si est directa proposita & nō vtilis: vterque circa hoc videat.ff.quod cu.vni.no.l.fi.de cōsti. pec.l.eum qui. §.pen.ff.de admi.tut.quot.in prin.ff.quando ex fac.tu.l.ij.& C.eo.per totum.& C.arb.tu.l.ij.ff.de euic.illud.§.vna.vt cùm debuerit proponere directam actionē, illam proponat.Cùm verò vtilem, illam etiam proponat: alioquin reus absoluetur ab inepta petitione: vt ff.si mens.fal.mo.di.l.j.§. j.extra, de iud.examinata.Et iudex causam absolutionis in sententia inserat: vt infra de sent.§.qualiter.versi.verum, si rationes.sed licet sit absolutus: nihilò minus poterit post acta proponi, vt in ead.decre.& ff.de pig. grege.§.si sub conditione.& de redhibi.l.omnem.§.pen.¶ † Quid si proposuit vtilem, cùm debuit directam proponere, vel ecōtra:[f] nunquid valet talis petitio? Videtur ꝙ sic.argu.ff.de nego.gest.l.antepe.Sed dic contra: nam refert vtrum proponat vtilem, vel directā.ff.de euic.minor.§.j. ¶ Quid ergo si proposuit directam petitionem hæreditatis, cùm deberet proponere vtilem? Respond.non bene proposuit.ff.de peti.hære.nec vllam.§.si quis sciens ¶ † Sed[g] nunquid tenetur quis dicere vtrum proponit vtilem vel directam? Videtur quòd sic, ne actionum turbentur officia.C.de testamen.consulta.Quia diuersi sunt effectus. per talem enim quæritur vtilis, per quem directa quæri non posset.ff.so luto matrimo.l. Caius.ff.ad exhibendum.si res.ff.de pact.si pater.ff.de procur.in causæ. §.fina.& talis datur vtilis, cui non daretur directa.C.de hære.vel ac.ven. emptor.& l.postquàm.C.de actionib.& obliga.l.ij.& in talem datur vtilis, in quem directa, non daretur.ff.commo.sed mihi.j.respon.ff.de actio. emp.l.Iulianus.§.si procurator.Et pro tali re daretur vna, pro qua altera non daretur.C.de dona.inter vir.& vxo.marito, ff.de dona.causa mort. qui mortis.ff.de superfic.l.j.§.quod ait.Item vna datur ex mente alia ex verbis.ff.de seruo.cor.vt tantum.§.j.ff.ad l.Aquil.qui occidit.§.si quis.ff. si qua l.pau.fec.di.l.pen.ff.de peti.hæred.nec vllam.§.quod si quis.Item sæpe vna præfertur alteri.ff.de procurato.procutatorem.ff.de pactis.si cùm emptorem.¶ † Item vtilis proprio, directa verò nomine credentis proponitur.ff.de dona.inter vi.& vxo.cùm vir vxori.C.si certum petatur.si absentis.Item vtilis intentatur sine cessione, directa non: quia ossibus inhæret.ff.de transac.l.finali.ff.de pecu.quis ergo.Item vtilis competit ei, qui habet vtile dominium: directa habenti directum.ff.quod metus causa.metum.§.volenti.Item non solùm substantia, verumetiam tempus & qualitas actionis est in libello ponenda.ff.de tribu.quod in hærede.§.eligere.argu.contra.C.de natu.li.legem.ff. quib.mod.pign.vel hypo.solui.si eum.§.si debitor.ff.de appel.l.ij.Insti.de fideicom.liber.§.sed quæritur.videtur enim sufficere causam proponi.C.de ædi.diui Adri.tollen.l.fi.¶ Sol.si causa, quæ proponitur, sit adeò certa, ꝙ perpendi possit: vtrum vtilis vel directa competat, satis est actionem proponi, licet non dicatur vtilis, vel directa: cùm etiā sufficiat sola causa: quia certus est reus, vnde non refert quomodo.arg.si cert.pet.ff.de neg.gest.actio. Hic ergo propter multas diuersitates vtilis & directa nequit sub certa regula comprehendi, bonus tamen iudex, si expedire viderit, faciet hoc in libello specificari.ar.ff.de vsur.mora.ff.de inter.ac.si defensor.§.illud. In quibus autem casibus datur ab initio vtilis, not.C.de acti.& ob.l.j.& vide s.de procu.§.sequitur.versi.sed nunquid agens.¶ † Quid si proposuit aptam causam, sed ineptam actionem, vel econtra: nunquid valet talis petitio? Dic quòd non, argu.C.de formulis & ea.impe.l.j.& ij.& iunge hic, quod habes j.de lib.concep.§.ad huius titu.& §.iuxta.¶ Hoc quoque non est omittendum, quòd talis libellus admittēdus est: ago contra talem, qui molendinum vel domum in tali loco in præiudicium meum facere nititur: vt probatur extra, de offi.deleg.cùm olim Abbas.[h] Sed contra: quia hic non agitur de obligatione adhuc contingente: sed de futura, & sic contra.ff.de iudic.non quemadmodum.ff.de vsuca.l.j.§.j.extra, de re iudica.abbate.de eccle.ædific.ad audientiam.secundo. Dicunt quidam quòd ex quo fit apparatus ad ædificandum: agi potest.ff.de pollic.l.prima.Melius dic quæ prædi.decreta.cùm olim.non dicit agendum super futura obligatione, sed de gratia ibi dantur iudices ad cognoscendum de futura

a ¶ Ad hoc. Reassumit verba Vber.

b ¶ Et vide. Tu aduocate, quæ in toto opere alloquebatur Vbert.

c ¶ Scias. Et not. in præ.§.fin. Insti.de interdic.in gl.pe.& plenè per Rof. de act.in fac. præscri. verb.& rubricis sequen.

d ¶ Respondeo.secūdùm Vbert.cuius sunt verba. vide quid dicā j.de oblig.& solu.in fi.

e ¶ De offi.iud. Hac occasione sumpta cōtinuauit hic Vbert. tractatum de officio iudi.

f ¶ Econtra. De illo, qui intentat directam, & probat inutile: vide per Cy. C.de act.& ob.l.j. in vlti.q.versi.pen.

g ¶ Sed iste vers.fuit additio, de quo aliquid dixerat Alb. Gal.ti.de procu.in rem suam.sed hic aliter & plenius. ADDE, an ille, qui agit ex iure cesso, debeat hoc exprimere in libello. Alex.consi.cxxxvj.ij.lib.

h ¶ Abbas. Vbi hoc scripsi super versi. nitebatur.

de futura obligatione. Item etiam priusq̃ ędificare tur, potest agi negatoria, dicendo: nego tibi ius esse in tali loco ędificare.[a]

SVMMARIVM.

1 ☞Conueniri se percipiens petitione hæreditatis, vel quorum bonorum, quo remedio vtatur.
2 Actiones, quæ omnibus modis contra inuitum dantur, quæ sint.
Inanis est actio, quam inopia debitoris excludere videtur.
3 Periurium non debet pro temporali commodo incurri: & potius debet quis mala temporalia pati, quàm malo animæ consentire.
4 Dilationẽ petere debet ante litis contest. q cõuenit̃ de re empta, vel quasi, vt idem denũciet actori.
5 Volens venire ad litis cõtesta. videre debet, an in libello sit aliquid ambiguũ, vt illud faciat remoueri.

✠Qualiter reus in accusationibus se habere debeat.

IN anterioribus actorem in ꝓponẽdo actionẽ, seu petitionẽ instruximus. Cũ igit̃ re⁹ nudus nõ debeat cõtẽdere, nec inermẽ se inimico oppõere: vt iij. q. ij. oportet. & extra, de resti. spo. frequẽs. li. vj. idcirco reo clypeũ defensionis paremus aliqua ad ei⁹ instructionẽ breuiter supponẽtes. Tu igit̃ aduocate rei[b] si videris libellũ sic cõceptũ, vt eo ꝓbato actor debeat obtinere, diligẽter cõsydera, an agat cõtra te actiõe reali, vel mista, s. in rẽ & in ꝑsonã vel ꝑsonali. In primo casu & in scdo, vide vtrũ intẽtet̃ tm̃ rõne possessionis: & tũc si nõ possides, res est in expedito: qa dices te nõ possidere: vt ff. ď rei vẽ. in rẽ. extra, de app. ex parte. iij. qđ qdẽ põt intelligi de mista: siue in rẽ scripta. qñ intẽtat̃ rõne solius possessionis nõ rõne doli, vel delicti: sed si tenes alteri⁹ noĩe, paratũ est tibi nouũ auxiliũ, si nõ habes ius ĩ re: tũc em̃ noĩabis dñm in iudicio. C. vbi in rẽ ac. l. ij. extra, vt lit. nõ cõte. qm̃ frequẽter. §. qđ si super. & eo. mõ, si defendis aliũ, q possidet, vt e᷑ bñficio noue cõstõnis ꝑut vnõ mõ legit̃. C. vbi de cri. agi opor. auť. qua in ꝓuincia. ver. eo aũt abñte. vbi de hoc.[c] qđ dic vt ĩ auť. de triẽ. & se. §. illud quoq;. col. iij. qđ si tuo noĩe possides: age si vis, vel submitte defensorẽ nõ alienãdo, ne cadas in edictũ de alie. iud. mu. sed patiẽdo eũ. & vide sup his. ff. de ali. iu. mu. cau. fac. ꝑ totũ. & pręcipue l. itẽ. & l. nõ solũ. & j. ti. ꝓxi. & ille veniat corã iudice dicẽs se possidere, & paratũ rẽ defendere,[d] & sic poteris iudiciũ euitare. ff. de inter. actio. q seruũ. §. ĩ iur. qđ nõ est oĩno sine periculo: vt ibi no. scdm Vber. Vide[e] ergo ꝙ ille sit tibi fidelis: alioqn cõmittas te sibi: quia fortè vteret̃ ꝑpetua retẽtione. extra, de excess. prę la. illud. & iũge hic qđ no. s. de actore. ver. itẽ eludit̃ agẽs. & seq. & j. de interro. §. nũc de ĩterrogationũ. ibi et plene no. qualr̃ ꝓcedit̃ cõtra illũ, q caditã possessiõe. ¶ †Si autem videas te cõueniri petitiõe hęreditatis, vel quorũ bonorũ, q̃ sunt misti siue inscriptæ actiões. doctrinam quã supra §. ꝓxi. dedi aduocato actoris, satis potes ĩ te seruare. Potes etiã addere: quia si possides res hæreditarias sine titulo, habeas aliquẽ tuũ fidelẽ amicũ ad hoc cõpetentem aliqua rõne seu occasiõe: & fac ꝙ sit in possessiõe. & post eme ab eo iusto pretio, vel parũ minori:[f] ita ꝙ teneat vẽditio. extra, de emp. & vẽ. cũ dilecti. & c. cãm. ff. de pet. hę. sed si possessor. & quasi ꝑ totũ. & hoc fieri pt̃ añ lit. cõt. & post scdm Vber.[g] ¶ †Quid si fortè cõueneris personali ac. ex delicto, vel q̃si, vel locato, vel deposito, vel mutuo, vel ꝓmisso, vel quocũq; alio cõtractu, vel quasi: illa magis timẽda est: qa dat̃ cõtra inuitũ oĩb⁹ modis: vt ff. de pec. in summa. in fi. extra, vt lit. nõ cõte. qm̃. x. q. ij. hoc ius. si tñ talis est actio, quã multũ timeas: posses alienare ĩmobilia tua, & pretiũ occultare, & bonis cedere. extra, de sol. c. fi. qa inanis ẽ actio, quã ĩ opia debitoris excludere vr̃. extra, de resti. spo. olim. ij. ff. de dolo. nã is. caue tñ de ꝑiurio. †qđ ꝓ nullo tpali cõmodo debes incurrere. xxij. q. j. c. fi. j. q. vij. sancimus. imò potius ď bes oĩa mala tpalia pati, q̃ malo aĩæ cõsentire. xxxij. q. v. ita ne. extra qđ me. cã. sacris. extra, de homici. suscepim⁹. Nã oportebit te iurare iudicare res tuas: & ꝙ in fraudẽ nõ desijsti possidere. C. & ff. de his q̃ bo. ce. pos. ꝑ totũ. ff. q̃ in frau. cre. ꝑ totũ. Si aũt nõ times pręmissa, venias ad iudicium, si vis. ¶ †Sed & si cõueneris de re empta, vel quasi: pete dilationem ante lit. contest. vt idẽ denuncies actori tuo[h]. vt ff. de leg. iij. qui cõcubinam. §. hæres. extra, de emp. & vẽ. c. fi. Ille eĩ te docebit in exceptiõib⁹ dilatorijs & alijs & te defendet. & sic non est contra. ff. de euic. si rẽ. §. quolibet tpe. & fortè non nocebit actori suo, si omittas aliquas dilatorias. ff. mã. si fideiussor. §. in oĩbus. & §. quędã. Si verò nõ habes hanc defensionẽ, esto coram iudice, dicens te paratũ actori dare. si qđ debes. & nisi ꝓbauerit, absolueris. ff. de ꝓcur. si reus. Insti. de ppe. & tẽp. ac. in fi. extra, de ꝓba. ex literis. de iureiur. c. fi. ¶ †Item si volueris venire ad litis contesta. vide si aliquid est ambiguũ, in libello, & illud facias remoueri, vt j. de lib. cõcep. §. iuxta. ver. itẽ nõ valet si sit obscur⁹. quẽ §. hic ĩtellige repetitũ. ¶ Item si sunt plures actiones, vel causæ: fac eũ eligere, vt s. e. §. j. & si mutauerit cãm, vel ac. redeas ad dilatorias oppositas[i]. quod dic vt in præ. §. iuxta. & sic longa via restat. Item cautus sis in multis: quæ no. s. de aduo. §. sequitur videre. Porrò si conueneris aliqua actiõe in rẽ scripta: vt s. §. proxi. ver. ad hæc si vis exigere, ꝙ in reali exigẽdũ simpliciť dixi in eo. §. ver. si aũt. vel ac. in rẽ. & seq. vt ff. qđ me. cã. si cũ. §. j. ff. de rei vendi. qui petitorio. Itẽ sis cautus in eo qđ no. s. §. proxi. prope fi. ver. in summa. ¶ Qualiter autem admittet̃ tertia persona volens ante sententiã, vel post causam, quæ vertit̃ ĩter alios defendere: vel agere, no. plenè secundùm papã extra, de re iudica. cùm super. de ꝓponsa. veniens. in fine.[k]

SVMMARIVM.

1 ☞Scienti suam causam agi, si non venit ius suũ defendere, præiudicatur.
2 Petens se recipi in canonicum, quomodo formare possit libellum contra capitulum.
3 Mandatum cũ causæ cognitione factum, habet vim sententiæ. & nu. 11.
4 Recipi se petentes in canonicum, an possint inter se agere.
5 Dicentes se per electionem seu collationem, aut in uestituram ius habere in aliquo beneficio, qualiter possint inter se agere, & qualiter cõtra capitulum.
6 Agere ratione impedimenti, propter quod dicit alíquem non posse ad beneficiũ eligi, qualis ei incumbat probatio.
7 Reus, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, potest excipere contra electionem, vel collationem actoris.
8 Iudicis potestas non extenditur vltra libellum.
9 Capitulum, vel alius, si beneficium, de quo agitur, possidet, agendum est contra possessorem.
Sententia facit ius.
10 Verbum adiudicationis diuersimodè accipitur.
12 Collatione beneficij ad papam spectante, nõ est vis vtrum per iudicem papæ, vel per alium conferatur ei, cui debet de iure conferri.
13 Beneficio, de quo agit̃ nõ possesso ab aliquo illorũ, qui dicunt sibi debitũ, non tamen collatum, nulla tunc alteri contra alterum competit actio.
14 Pluribus dicentibus aliquã prębendam sibi debitã, cuilibet incumbit sui iuris probatio, superior autẽ assignare habebit illi, cui deberi videbitur.
15 Plures de beneficio agentes, an ad eundem iudicem mitti debeant.
16 Fatua est beneficij ĩpetratio, sine bñficio acceptãdi.
17 Rescriptum apostolicum recipiens ad alicui prouidendum de beneficio, qua forma ꝓcedere debeat ad petitionem.
18 Apostolica prouisione alicuius de beneficio proxime vacaturo promulgata, potest executor inuenire, & irritum decernere, si quid aliud à mãdato apostolico fit.

a ¶Aedificare. De hoc satis j. de cã pos. pe. & vlt. col. ADDE q̃ scribunt̃ in l. si prius. ff. de ope. no. nũ. Adde tu an procedat petitio, si qs dicat: ago ad præstandos sumptus futuræ litis. dicas tex. in l. nouissimè. dicit ibi Bald. notabiliter. ff. quod fal. tu. authore.

b ¶Rei. Hic incipiũt verba Vber. ad literam mihi char. pe. ver. iam videris q̃ posuit Io. de Deo, cauil. le. iij. rubri. quid agendũ recepto libello.

c ¶Hoc. Super illo verbo, & puto ꝙ intẽdit, vt sibi detur tp̃s ad denunciandũ domino: sicut decre. dilectus. de procura.

d ¶Defẽdere. Ver. si. j. eo. §. remitti. de hoc.

e ¶Vide. Interpositio partim Ioã. ď Deo vsq; ad ver. si aũt. hoc tñ medio posuit Vber. quãdam magnã gl. quam dicebat positam in illo §. aliqualiter obscuram. ad cuius materiam author putauit sufficere remissionẽ, quã dat.

f ¶Minori. Dixit vber. ne ille amicus conueniatur petitione hæreditatis de pretio. ff. de pe. hære.

g ¶Vber. qui dixit & forte post.

h ¶Actori tuo. verba Vber. vt dixi & Ioan. de Deo. sed an petita necessario debeat plene scripsi. j. de dila. §. j. super ver. denunciatoria.

i ¶Oppositas. cũ aliud sit iudicium vber.

k ¶In fi. ibi parũ, quod scripsi in fi. vlt. glo. sed in decre. cũ sup. scripsi ad saturitatem in glo. & semper. & glo. queritur quo modo. & sup. ij. glos. In cuius fine scripsi quæstionẽ Gofr. de duobus epis: qui diuisim vendicant abbatem & eisdẽ die & hora fertur sententia pro vtroq;. ADDE post Bart. in l. sæpe. de re iudi. Pe. de anc. consi. cccxxxiij.

19 Decretum apoſtolicũ ſub conditione factum, non tenet ante conditionis euentum.

20 Forma reſcripti, quòd executor apoſtolicæ prouiſionis de beneficio, debet ipſi prouiſioni contradicentibus committere.

21 Executor ad prouidendum alicui à papa datus, poteſt etiam illo, ad quem ſpectat collatio, nõ monito prouideri.

22 Executor ad prouidendum alicui de beneficio, an debeat admittere exceptiones cõtra reſcriptum, vel perſonam ante prouiſionem factas.
Merus executor reſcripti apoſtolici, nõ hẽt neceſſe cauſas exceptionum oppoſitarum cognoſcere.

23 Vices ſuas non poteſt alteri cõmittere is, cui cõmiſſa eſt ꝓuiſio alicui de bñficio à ſede ap̄lica facìẽda.

24 Epiſcopus, cui à papa ſcribitur, vt prouideat alicui de beneficio, ſi quod ad ſuã collationem pertinet, an poterit de alterius beneficio non vacante ad collationem tamen ipſius pertinente prouidere.

25 Prouidere de penſione non poteſt quis cogi per literas ſuper prouiſione impetratas.

26 Scholaris primã nondum habens tonſuram, an poſſit ſuper beneficio literas impetrare.

27 Conceſsio beneficĳ à papa vſq; ad ſui beneplacitũ tenendum, expirat ipſo papa expirante.

28 Optans reſeruans, vel ſuſpendens beneficiũ, ſemp hoc facere debet de certa præbenda.

29 Literę apoſtolicę generales de prouidendo alicui đ beneficio, non poſſunt intelligi de beneficio ad prę ſentationem patroni laici pertinente.
Eccleſia parochialis cui poſsit commendari, & quãto tempore.

30 Executor mandati apoſtolici de prouidendo alicui de beneficio ad collationẽ alicuius abbatis, vel conuentus ſpectãte, an poſsit prouidere de beneficio ad collationem abbatis tantùm ſpectante.

31 Executores p generales literas deputati, an poſsint inhibitiones gñales facere ordinarĳs, quib⁹ ſpectat beneficiorum collatio, ne illa vacantia conferant,

De actio. ſeu petitio. canonicê tractat.

SVper Petitionibus, & actionibus aliqua ſub breuiloquio ciuiliter præſtrinximus. nunc autem aliqua de his canonicè tranſcurramus. & cùm hæc materia multos habeat angulos, pleneque ſit à magiſtris tradita: idcirco eam proſequi ad præſens omittimus: ſed te ad noſtrum aureum repertorium remittimus, vbi ſub titulo de iudi. & de li. obla. multa tacta poteris reperire. Verùm quoniam materia de petitionibus beneficiorum. quotidiana eſt, & multis ignota: idcirco de hoc aliqua diſputemus.[a] Nota igitur, quòd ſi alicui capitulo ſcriptum eſt, vt aliquos debeant recipere in canonicos; & in fratres: hi, pro quibus ſcriptum eſt, poſſunt agere contra capitulum, vt eos recipiant in canonicos & in fratres: & licet ex tali reſcripto, eis non detur actio, per qđ non datur ius in re, ſed ad rem, prout nota. extra, de renũ. veniens. & ſecũdũ alios de reſcrip. cõſtitutus. & ĳ. de præben. §. j.[b] per ipſum tamen iudicis officium imploratur, vt euidenter probatur. ff. de relig. & ſumpti. fune. ſi quis ſepulcrum in principio. & ſi talis eſt caſus, quòd capitulum ſolum alterum de duobus, vel tribus contra eum agentibus recipere teneatur: tunc debet eum recipere, qui primus ad ſententiam peruenit: ita tamẽ, quòd qui primo obtinet capitulo, caueat ꝙ capitulum ſeruetur indemne: ne ſuper receptione duorum contra papæ intentionem grauetur. ff. de rei vendi. is à quo. extra, de reſcriptis. mandatum. ſecundùm ea, quę notan. eod. titu. capitulum. & de re iudica. cùm ſuper.

1 Poteſt etiam & aliter capitulo conſuli. Nam † cùm citatur à duobus executoribus ſuper receptione duorum, ſignificet hoc eis, qui ſe petunt recipi, vt veniant, & ius ſuum defendant. & ſi nõ veniat vnus & alter obtineat contra capitulum, præiudicabitur ei, qui cauſam ſuam agi ſciuit, & non venit ius ſuum defendere. extra, đ re iudi. ꝗuis. Poteſt etiã capitulũ vbi à duobus executoribus citatur & arctat̃ ſuper eodem beneficio ꝓcedere ſecundũ tenorem decre. extra, de reſcrip. cùm cõtingat. Poteſt etiam obtinere à papa: vt ſibi in hac perplexitate prouideatur: ſicut factum fuit in præ. c. capitulum.

2 ¶ † Sed qualiter formabit libellum contra capitulum is, qui petit ſe recipi in canonicum? Reſpondeo, conſyderanda eſt forma reſcripti. Nam ſi capitulo mandatur ꝙ illum recipiat, & prębendam, cum ſe facultas obtulerit, ei conferat: & tunc facta narratione mandati eiuſdẽ, & qualiter capitulum monitum noluit eum recipere: petat capitulum ſententialiter condemnari ad receptionem eius, & ad conferendum ſibi præbendam, cùm ſe facultas obtulerit. extra, de conceſsione præbendæ cùm ſuper. Quod exemplifica vt ĳ. in tracta. lib. in titulo. de præbenda. §. j. Sed & ſi petit vt executor eius pronunciet: & declaret ſentẽtialiter ſe per capitulum eſſe recipiendum in canonicum, & præbendam ſibi, cùm ſe facultas obtulerit: conferendam: idem erit effectus, & proderunt ſibi in tantum huiuſmodi ſententiæ: quod ſi non appelletur ab eis, poſtea nõ audietur capitulum excipiens contra eum: vel contra literam ſuam: vt no. quidam. extra, de reſcrip. ſuper literis. Alĳ dicunt quòd iudex hoc caſu non debet pronuntiare: ſed cùm viderit nil ſufficiens cõtra impetrantem eſſe probatum, & illius intentionem eſſe fundatam: mandabit ſibi non obſtantibus contra eum propoſitis prouideri, & hoc mandatum cum cauſæ cognitione factum habet vim ſententiæ, vt ĳ. verſicu. cæterum.

3 ¶ † Si verò capitulum non recepit mandatum ſuper receptione illius, ſed executori mãdatur, quòd compellat, vel prouideat ei: ille præſentata litera executori inſtet ſolùm apud illum, vt exequatur mandatum: vel conferendo ſi hoc habet in mandatis: vel mandando capitulo, vt illum recipiat. & ſi capitulum proponat aliquam cauſam rationabilem: quare illum recipere non teneatur, audietur: vt extra, de appellationibus dilecto. & de electionibus cùm inter canonicos. & de præſumptionibus capitulo fin. Sed ſi non proponat cauſam rationabilem: vel proponat, non tamen probet: tunc executor compellet: nec eſt hoc caſu neceſſaria litis conteſtatio vel alius ordo iuris: licet fortè aliud ſit in pręmiſsis caſibus, vbi executor partes iudicis aſſumit: vbi eſt ſententia diffinitiua ferenda: quæ ſine litis conteſtatione ferri non debet. extra, vt lite non conteſtat. per totum. Poteſt etiam peti ab executore, quod ipſe pronunciet ſe debere procedere ad compulſionem capituli ſeu executionem mandati, non obſtantibus propoſitis: quod & ipſe facere poteſt: vt extra, de offic. delega. ſignificantibus.[c]

4 ¶ † Sed nunquid hi, qui petunt ſe recipi poſſunt inter ſe agere? Reſpon. non. nam perſonali actione non poſſunt, cùm alter non ſit alteri obligatus ex contractu, vel quaſi, vel maleficio, vel quaſi: nec reali, cùm neuter poſsideat aliquid de iure alterius: imò capitulum poteſt dici verius, huius iuris detentor. Ratione tamen impedimenti vnius poſſet alter agere contra alterum: ſicut poſſet contra quemlibet extraneum. argumen. extra, de exceptio. dilecti. ff. ſi ſerui. ven. ſi quis diuturno. Reſpon. ĳ. & tunc agens pone A. narrabit in libello ius ſuum, ſcilicet qualiter Papa ſcripſit capitulo pro ipſo: & qualiter capitulum fuit per executorem ſuum admonitum, vt eum reciperet. & B. præſtat impedimentum, ne recipiatur: vnde petet eidem B. ſententialiter inhiberi, ne impediat quò minus recipiatur. & ipſi B. ſuper ſua contradictione ſilentium imponi: vt extra, de exceptio. dilecti. B. autem ſe defendat per omnem modum, videlicet excipiendo contra literas, & cõtra perſonam agentis, & de ſuo iure docendo: quo caſu ſi feratur ſententia contra B. reum: qui ius, quod eodem canonicatu habebat in iudicium in modum defenſionis induxit: intantum ſibi præiudicatur, quòd nunquam de cætero de iure ſuo contra eundem A. poteſt agere, vel excipere: ſi de eodem iure inter eos agatur: & hoc propter exceptionem rei iudicatæ. ff. de exceptio. rei iudic. l. de eadem. ff. de negotĳs geſtis. ſi autem. §. fina. An autem ſententia lata vel contra A. qui egit, prodeſt vel nocet capitulo: in hoc caſu collige in his quæ not. extra, de re iudicata. quamuis.

5 ¶ † Sed quæritur de his, qui per electionem ſeu collationem, vel inueſtituram ius ſe habere dicunt in aliquo beneficio, vel præbenda: qualiter poſſunt inter ſe agere: & qualiter contra capitulum?[d] Reſpondeo, ſi nullus iſtorum beneficium, de quo agitur, poſsidet: poteſt vnus narratione facta de ſua iuſta electione, & de iniuſta aduerſarĳ petitione petere contra aliũ iudicis officium, implorando ſuam electionem vel collationem confirmari: & electionem vel collationem aduerſarĳ caſſari. extra, de electio. congregato. & capitu. dudum. j. de officio delega. ſuper eodem. Ideo autem dixi in libello ponendum de aduerſarĳ electione ſeu collatione. Nam niſi ponatur, nil poteſt agens petere contra ſuum aduerſarium: niſi eum turbatorem vel poſſeſſorem dicat, vt iam dicam. & ĳ. de electio. §. j. verſic. ſi verò duæ. De imploratione verò officĳ iudicis, ideo dixi, quoniam in præmiſſo caſu, vbi actor ſuam & aduerſarĳ electionem: vel collationem narrat, & rationem impedimenti vel poſſeſsionis non agit: neuter contra alium habet aliquam actionem. Realem non: quia non dicit aduerſarium poſſeſſorem. Perſonalem non: quia non dicit aduerſarium ex contractu vel quaſi, vel maleficio vel quaſi ſibi obligatum. Sed contra extra, de exceptioni. dilecti. vbi electus non contra electum nec ratione impedimenti vel poſſeſsionis, ſed propter ſolam contradictionem agit. Sed reſpondeo quòd ibi electus erat confirmatus, & agebat contra contradictores: vt ſibi obedirent. quod poteſt: vt extra, de electione, dudum. j. vel opponebat ſe de facto ipſi electo confirmato, ne pacificam poſſeſsionem haberet. Si autem vnus ex his, qui non poſsidet beneficium, de quo agitur, alterum

a ¶ Diſputem⁹. c õiter ꝗ j. ſequuntur ſumpta ſunt ex dictis Innocẽ. & Compoſt. in dec. mandatum. de reſcrip. vt ipſe G. fatetur j. ver. & hæc ſufficiãt. itẽ in fi. tit. de prębẽ. ip̄e author ad hũc §. nos remittit.

b ¶ §. j. & patet de præben. ſi tibi abſenti. & de cõ. ꝑben. c. fin. lib. vj.

c ¶ Significantib⁹. Si em̃ pronunciare poteſt ſe procedere non debere, vt ibi fortius ergo ſe procedere debere: cũ per primũ neget ſe iudicem: per ſecũdum aſſerat contrarium. per eundem modum induci poteſt de ꝑbend. dilectus. ĳ.

d ¶ Capitulum. ad materiam vid̃ qđ ſcripſi poſt Inn. & Hoſtien. de cõceſ. pręben. quia diuerſitatem. in glo. quare ſecundũ & gl. ſequẽti.

terum de facto impediat quò minus possessionē beneficij sibi collati possit nancisci, vel pacificè habere, potest taliter impeditus facta narratione sui iuris, & impedimenti aduersarij contra impedientem agere, vt à suo impedimento cesset, seu prohibeatur: vt in prædi. l. si quis diuturno. extra, de præscript. veniens. extra, de decimis. dudum. extra, de causa posses. & proprie. cum ecclesia. ¶ 6 † Sed quid oportet actorem probare hoc casu, vbi ratione impedimenti agitur? Respondeo, ex quo non possidet, necesse habet probare se ius in beneficio habere, super quo se impediri proponit. hoc est suam collationem seu inuestituram canonicam fore. Agit enim ad instar confessoriæ: in qua oportet agentem se dominum, vel quasi probare. ff. si serui. vendicet. lege secunda. ff. si vsusfructus pe. vti frui. ¶ Sed nunquid habeo etiam necesse impedimentum probare? Respondeo, obtinuit quod si actor de suo iure probet, licet non probet impedimentum: tamen fertur sententia contra reum. ne actorem impediat vel molestet. Controuersia enim, quam reus facit litem contestando. & se in iudicio opponendo, satis sufficit, vt videatur impedimentum præstare. argumen. de rei vendi. is, qui. ff. si vsusfructus. peta. l. fin.[a] ¶ 7 † Reus quoque, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, audietur excipiens contra electionem vel collationem actoris, vel contra eius literas, vel personam: prout plenè de his modis no. per Ber. Compostel. extra, de electio. quod sicut.[b] Et si actor ius suū non probat, vel ꝓbat sed per exceptionē repellitur: absoluitur reus, etiam si nil de iure suo ꝓbet. C. de proba. actor. extra, de iureiurando capitulo finali. de causa posses. & proprie. cùm ecclesia. prope finem. etiam si reus sit excommunicatus. nam ei omnis legitima defensio reseruatur. extra, de exceptio. cùm inter. & c. dilecti. de iudic. intelleximus. Et propter hoc dicimus, quòd si reus, qui non ex suo iure se defendit, nec dedit libellum super confirmatione, vel declaratione iuris sui contra actorem: sed ex defectu iuris actoris, se tamen tuetur: non habet necesse respondere positionibus actoris, quæ fiunt super defectu ipsius rei, puta super defectu ordinis, vel sententiæ, vel ætatis, & similibus: vt in præ. l. actor. ¶ 8 † Sed quid si reus, qui suo iuri non innititur, nec libellum dedit, sponte suum defectum confitetur in iure? Respondeo, si actor non probat de iure suo, vel probat, sed per exceptionē repellitur, imponetur actori silentium. In reo verò confesso, si causa non coram papa, sed coram iudice inferiori tractatur: non videtur quod contra eum, contra quem nil fuit petitum, debeat aliquid diffiniri: cùm vltra libellum iudicis non extendatur potestas. ff. de commu. diuidun. l. vt fundus. extra, de simo. licet. extra, de ordine cognitio. capitulo secundo. in fine. si tamen postea contra reum in modum actionis, vel inquisitionis agatur: poterit propter confessionem huiusmodi, licet in alio iudicio factam, moueri: vt extra, de electione. per inquisitionem. vt infrà, de confessione. §. nunc videndum versiculo quid de confessione. Sed si causa sit coram papa, qui supra ius est, vt extra, de concessione præbendę. proposuit. & nec actor, nec reus habet ius, potest ipse papa: & consueuit reo priuato, & actori silentio imposito, per sonæ idoneæ beneficium ipsum conferre. Quandoque verò supplet defectum actoris, quandoque rei: & prout personarum merita & tempus & locus requirunt, facit ipsum eorum alteri assignari. sicut aliàs contigit: quia si capitulum condemnatum ad receptionem. T. non appellauit, nec prætextu alicuius exceptionis potest contra pronunciationem venire: superior tamen, si viderit literam surreptitiam, potest ex officio suo, quicquid factum est reuocare: & sic factum fuit. extra, de rescript. ad audientiam. & de re iudica. cùm olim. extra, de electio. cùm dilectus. & probatur & nota. secundùm Papam, & B. Compostel. extra, de officio vicarij. capitu. primo.[c] & de rescrip. super literis. & sic econuerso, si iudex videt aliquid, propter quod debeo obtinere: quod tamen omisi proponere, obtinebo: vt extra, de concessio. præben. ex parte.[d]

¶ Sed nunquid petens ecclesiam, vel præbendam, vel aliquam dignitatem ecclesiasticam, vel secularem, vel ius patronatus, intentabit rei vendicationem? de hoc infrà, de religio. do. ¶ 9 † Cæterùm si capitulum vel alius possidet præbendam, vel aliud beneficium, de quo agitur: tunc contra possessorem agendum est. & si actor collationi vel inuestituræ, seu confirmationi innititur: narrabit in libello ius suum, & petet præbendam sibi adiudicari vel declarari per sententiam ad se pertinere: licet in huiusmodi iuribus magis propriè petat actor declarari præbendam ad se pertinere, quàm adiudicari sibi: quia ius per sententiam non constituitur, sed declaratur. ff. si seruitus vendicetur. sicuti. §. sed si quæratur. Quandoque tamen per adiudicationem ius constitui consueuit, vt patet in iudicio familiæ erciscundæ, & communi diuidundo, vbi fiunt adiudicationes. nam & sententia facit ius: vt extra, de re iudicata. cùm inter vos. in fine. 10 Tamen † cùm verbum adiudicationis largius quandoque accipiatur: non quòd per illud iudex ius constituat, sed declaret: vt extra, de religiosis domi. constitutus. & capitulo, cùm venerabilis. admittimus petitionem, quamuis petat beneficium sibi collatum: vel de quo inuestitus, vel confirmatus est, sibi adiudicari. Et si iudex adiudicet: intelligo eum declarasse ius, quod actor in libello narrauit in beneficio: de quo agitur habere. & idem est in quacunque alia re actori adiudicata. Potest etiam confirmatus & inuestitus, & is, cui facta est collatio petere contra possessorem, vt sua confirmatio, inuestitura, seu collatio debitum sortiatur effectum: vt extra, de appellationibus. capitulo, constitutus. extra, de concessione præbendæ. post electionem. & probato de iure actoris, si reus legitimam defensionem non probat, præcipiat iudex possessori, vt discedat à beneficio, & ipsum actori dimittat: iudex etiam eum ad id per 11 iuris remedia coget. ¶ † Et præceptum huiusmodi, quod cum causæ cognitione fit, habebit vim sententiæ. C. de appellationi. hi qui ad ciuilia. ff. de iudicijs. l. si debitori. extra, de re iudicata. quod ad consultationem. ff. de confessis certum. ff. ad legem Aquiliam. proinde. vndecima quæstione tertia. qui iubentæ. ff. de iudicijs. quod iussit. ff. quod metus causa. metum. §. sed & quod prætor. aliàs in lege, Pomponius scribit. ¶ Sed si ad ipsam præbendam non sim electus, nec de ea fortè propter appellationem aduersarij, vel propter aliud impedimentum inuestitus, nec est mihi collatum: tamen est debita mihi, vel propter præsentationem literarum cùm forma illa, conferas, vel exequaris: vel quia post receptionem authoritate papæ factam vacauit: quæritur qualiter potero tunc agere? Respondeo,[a] si possidetur ab alio, cōtra possessorem agam: & factam mei iuris narratione petam eam mihi adiudicari, vel mihi debitam, seu ad me pertinere debere pronunciari. extra, de re iudicata. cùm Bertoldus.[b] in fine. Insti. de officio iudicis. Et si quæras quare non similiter agam pro Titio, quem mihi promisisti per stipulationē? Respondeo, illa[c] est persona lis actio. hic autem realiter ago ad instar confessoriæ: & rem sequar ad quencunque perueniat: & tunc iudex, si voluerit in sententia stare in verbo genera[d] li, dicet: Adiudico: vt in capitulo cùm Bertoldus. sed melius faciet, si modum adiudicationis specificet, hoc modo: Pronuncio præbendam, de qua agitur, actori debitam, & sibi de iure conferendam: & tunc actor ibit ad executorem suum, vel ad papam. & faciet eam sibi conferri, & per implorationem officij eius, faciet possessorem amoueri, & sibi restitui. ¶ In prædicto etiam casu, vbi præbenda est de-[e] bita, si iudex est competens, vt iudex Papæ, consueuit actor petere non solùm adiudicari, sed etiam sibi conferri beneficiū, & possessore amoto sibi restitui: vt patet infrà in tractatu lib. de appellationibus. §. fina. versiculo primo. Et communiter admittimus in curia has petitiones: & bene, propter anfractus, & circuitus redeundi ad executorem vitandos.[e] ¶ Tamen quidam dicunt, quòd de iure dicta petitio, qua petit sibi conferri, non debet admitti, cùm ad iudicem non pertineat conferre, sed senten-12 tiare. extra, de officio delegati. super eodem. ¶ † Sed[f] dic, quod iste iudex papæ coram quo fit dicta petitio, fingitur vice iudicis in sentiendo, & succedit in locum executoris in conferendo: & merito. Cùm enim collatio huius beneficij ad papam spectaret, non est vis vtrum per hunc iudicem Papæ: vel per alium executorem conferatur ei cui debet de iure conferri: cùm per hoc nulli fiat præiudicium.[f] Sed in casu prædicti capituli super eodem: cùm ibi Papa non intenderet illud conferre, iudex papæ ibi sententiare poterat, non conferre: ne præiudicium fieret ei, ad quem de iure spectabat collatio: vt ibi dicitur. Alia etiam ratione hoc apparet. nam si appelletur ab executore dato mihi, ne prouideat, vel ex alia causa hæc appellatio defert negotium principale, scilicet prouisionis ad sedem apostolicam: quia est quædam citatio: vt extra, de electio. statuimus. libro sexto. Cùm ergo executor non potuerit propter appellationem huiusmodi procedere: quia fortè assumpserat causæ cognitionē: & sic ab eo potuit appellari: apparet quòd coram auditore in curia petam id, quod coram executore petiturus eram facta in libello narratione decenti, tam de gratia mihi facta, quam de processu executoris. & de appellatione 13 aduersarij. ¶ † Si verò beneficium, de quo agitur, non possideatur ab aliquo illorum, qui dicunt tantùm illud sibi debitum, non collatum: tunc videtur quod nulla alteri contra alterum actio competat ex narratis: nisi forsan ratione impedimenti. si alter alterum de altero impediat, quo minus confirmationem seu collationem seu inuestituram consequatur: vt dixi de simili impedimento. §. versi. sed quæritur de his, qui per electionem. Alij dicunt, quod licet nullus illorum, qui beneficium, de quo agitur, sibi

[a] ¶ L. si. facit quod scripsi post Inn. & alios de re iud. suborta. in prin.

[b] ¶ Sicut. vt ibi scripsi post supplectiones glossarū.

[c] ¶ C. j. Vbi scripsi in vlti. gl. addendo etiam Host.

[d] ¶ Ex parte. Vbi de hoc in glo. ar. ꝗ. & vide quod dixi de accusati. ad petitionem. in glo. hic continet. cum suis remissionibus.

[e] ¶ Vitandos. Et hoc est hodie approbatum p cle. de rescri. auditor. & vt ibi not. in j. glossa. petitio collationis nō facta in principali libello fieri poterit, postque pronūciatum fuerit debitum.

[f] ¶ Præiudiciū. Vnde no. in dec. auditor. in vlti. gl. illā loqui, etiā si per literas legati esset debitum: cùm id caueatur à papa. nec aliter pōt esse debitum, vel affectum. Electio eū vel ꝑsentatio nō afficiunt. In illis enim superest factum confirmantis, vel instituētis.

debitum dicunt, possideat ipsum beneficium: tamē potest vnus facta narratione sui iuris & aduersarij petere contra reliquos, vt declaretur beneficium illud sibi deberi: & vt aduersarijs super eo silentium ponatur. non tamen iure actionis hoc petetur, sed per officium iudicis, vt de duobus electis dixi in præ. versi. sed quæritur de his, qui per electionem.

14 ¶ † Item videtur quod tu, qui dicis præbendam tibi debitam non collatam, potes facere quod denunc cietur illis, qui simile ius in eadem præbenda dicuntur habere, vt veniant coram executore vel capitulo ad defendendum ius, si quod habent in ipsa præbenda, & siue veniant, siue non, potes petere eam tibi assignari: & alij petent similiter: & superior assignabit eam illi, cui videbitur eam deberi: & hæc assignatio, cùm fiat cum causæ cognitione, præiudicabit eis, qui præsentes fuerint, & quibus denunciatum est. ff. de re iudica. sæpe. C. de appella. qui ad ciuilia. Sed prædicta denunciatio melius fiet per iudicem, cùm forte quis non teneatur aduersario suo credere: vt infrà. de citatio. §. sequitur. in principio.

15 ¶ † Quid si plures de eodem beneficio agunt, nunquid omnes mittentur ad eundem iudicem? Respon. non videtur quòd hoc possit peti de iure, ex quo singuli petunt idem beneficium in solidum. ff. de libe. causa. cognitio. §. si plures. decens tamen est sic fieri: & papa consueuit hoc facere, cùm ab eo petitur. & sic fecit in causa V. Mediolanensium coram diuersis de eadem præbenda litigantium. voluit enim per nos singulorum causas audiri. argumen. ad hoc ff. de liberis cau. si pariter. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. ea. l. j. secundùm Ber. Compost.[a] & C. arbi. tu. omnes. & argumen. C. de iudi. nulli. extra, de sequestra. posses. capitulo primo. & vide infra, de compe. iudi. adit. §. primo. versiculo. xlvj. & sequen. ¶ Et hæc sufficiant circa hanc materiam breuitatis causa. Hoc autem plenius prosequere secundùm B. Compost. siue agatur in modum actionis, siue per modum exceptionis, vt nota extra, de rescrip. mādatum. & de electio. quod sicut. Qualiter autem agatur & petatur & procedatur in causis electionum & prouisionū, cùm in eis appelletur: no. plenè secundū papam & alios. extra, de electio. statuimus. libro sexto.

16 ¶ † In summa nota quòd si scribatur alicui, vt prouideat mihi in aliqua diœcesi de beneficio, si quod vacat, alioquin de primo vacaturo.[b] Tunc executor seu prouisor statim rescripto apostolico recepto ad petitionem impetrantis procedat, & sibi cōferat beneficium, si quod vacat: alioquin reseruet suæ collationi primò vacaturum: vt extra, de iure patro. cùm dilectus. & inhibeat expressè ordinario, ne illud conferat: vt extra, de concessione præbendæ. quia cunctis. de quibus fiant publica instrumenta: quod si absens sit, id idem per suas literas faciat, quarum tenor iuxta tenorem apostolicæ literæ ordinetur, & ne res exemplo careat: formam, qua in talibus vti consueuimus, supponemus: quæ talis est.

17 ※ FORMA. † Reuerendo in Christo patri tali episcopo, talis reuerentia cum honore. Sanctissimi patris domini Clementis papæ iiij. literas nos recepisse noueritis sub hac forma: Clemen episcopus, &c. posito toto tenore, iungatur sic: Nos itaq; volentes (vt tenemur) mandatum eius exequi reuerenter authoritate nobis in hac parte, per dictum dominum attributa, tali præfato prouidimus de beneficio ecclesiastico competenti[c] cum cura, vel sine cura. si quod ad vestram collationem spectans, vacat ad præsens in ciuitate vel diœcesi vestra: illudq; eidem P. contulimus, ac illum de eo per birretum nostrum præsentialiter inuestiuimus. alioquin beneficium proximo inibi vacaturum collationi nostræ, imò verius apostolicæ, reseruauimus eidem P. per nos vel per collegam nostrum, seu illum, vel illos, cui vel quibus in hac parte vices nostras committendas duximus, conferendum. Cuius rei causa vos monemus, vobisq; authoritate præsentium iubemus, ne ad collationem seu ordinationem huius beneficij per vos aut per alium vel alios aliquatenus procedatis, aut procedi consentiatis: nec quicquam in nostrarum prouisionis inuestituræ ac reseruationis præiudicium, per vos aut alium attentetis, vel attentari consentiatis, alioquin tam in conferentem & quemlibet alium, seu alios prouisionem, collationem, inuestituram & inhibitionem præfatas quomodo libet perturbantes, seu perturbari procurantes: ex nunc his scriptis excommunicationis sententiam promulgamus, decernentes nihilò minus irritum & inane, & decretum fore à sede apostolica nunciantes: si secus de beneficio huiusmodi apostolica, vel alia quauis authoritate per quemcunq; quomodolibet contigerit attentari. Datum &c.

¶ Imperator autem hanc literam legat in præsentia ordinarij, & sibi quæ continentur in ea denunciet: de quo fiat etiam publicum instrumentum, vel executor scribat alicui, qui pręmissa omnia eidem denunciet: post hoc faciet suum processum per diœceses, & loca, quæ voluerit, publicari.

18 ¶ † Si verò: tunc non vacabat beneficium, sed post aliquod tempus vacat: tunc excutor requisitus facta narratione processus prædicti conferat, inuestiat & decernat irritum, si quid de ipsis canonicatu & præbenda vel beneficio ordinatum, vel factum est: & quicquid per quemcunq; & quacunq; authoritate contra suas collationem & inuestituram, reseruationem & inhibitionem fuerit attentatum: & proferat sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti in contradictores & rebelles.

19 ¶ † Quid si papa sub aliqua conditione sibi scripserat: puta, quod si inueniret illum bonæ famę & laudabilis conuersationis & scientiæ competentis, prouideret ei, &c.[d] tunc facta narratione decenti, qualiter diligenti inquisitione præmissa inuenit illum talem, conferat iuxta pręmissa. extra, de pręsumpt. c. fina. ¶ Quod si forte non obstante tali processu ordinarius conferat, vel alij se opponant: tunc executor contra eos potest procedere in hunc modum: Nam potest ipse procedere prout in sequenti forma continetur: vel si absens sit, potest hoc alijs committere sub hac forma:

20 ※ FORMA. † Talis tali salutem in domino. Præsidente rationis &c. quod dic vt infrà de sentē. §. qualiter. versi. si autem arduum. postea iungas sic: Sanè nuper ad nostrum peruenit auditum, quod non sine graui turbatione cogitur recenseri, quòd videlicet venerabilis pater episcopus talis & talis ac talis talem in possessione talis ecclesię, cuius idem P. verus rector existit, ex collatione eidem authoritate apostolica per nos facta, contemptis excommunicationum & suspensionum sententijs, quas non hactenus in contradictores tulimus, & rebelles, quasq; fecimus per tales diœceses vel prouincias publicari, impedire de facto nituntur in illius præiudicium & animarum suarum dispendium, & apostolicę sedis contemptum: quo circa discretioni vestrę sub virtute sanctę obedientię, & sub pœna excommunicationis, quam vos ipso facto incurrere volumus, si nostris non obtemperaueritis in hac parte pręceptis, districtè pręcipiendo mandamus, quatenus eos in tali ecclesia singulis diebus dominicis & festiuis in missarum solennijs post lectum Euangelium, & in publicis synodis, pulsatis campanis, & extinctis candelis, excommunicatos publicè nuncietis, omnes vestram executionem quomodolibet impedientes nihilò minus per censuram ecclesiasticam compescendo: vt autem cuncta circunspectione debita peragantur, volumus & mandamus vt pręfatum dominum episcopum, cui ob reuerentiam pontificalis officij deferre volumus in hac parte, prius ex parte nostra seorsum solicitè monere ac inducere curetis, quòd super pręmissis satisfactionem exhibeat competentem: alioquin eum excommunicatum publicè nuncietis[e], mandatum nostrum, imò verius apostolicum, taliter impleturi, quòd non possitis de neglectu seu inobedientia meritò reprehendi. ¶ Licet autem has formas tibi gratia exempli posuerim, eas tamen & suum processum debet prouisor secundùm tenorem & formā literæ apostolicæ moderari.

21 ¶ † Hoc quoq;

---

[a] ¶ Compost. qui hoc no. in decre. mādatum. statim allega. vt ibi scripsi ad fi. & de cōsti. cū M. in gl. di uersa pręsentatio. post prin.

[b] ¶ Vacaturo. Intendit de spectante ad collationem epi, vt patet ex forma sequenti: licet posset litera afficere oēs collatores diœcesis, & quod pl' est etiā puincię, vt patet de cōces. præben. executor. lib. vj. sed fatuæ essent tales impetrationes sine beneficio acceptādi, per quas pueniri posset ad beneficium xx. sol. de quo de clē. non resi. conquerente. & vide quod statim subdā de forma pauperum.

[c] ¶ Cōpetēti. ī forma pauperū, vsitať hoc verbū de beneficio ecclesiastico iuxta sue ,p prietatis merita cōpetēti: & taxať summa: & pmittitur acceptari minus. & vide quod scripsi de præbē. si pauper. li. vj. in glo. penul.

[d] ¶ Et cętera. Ante cuius conditionis euētum non ligat decretum: qđ dic vt in cle. de con. pre. c. vno. & vide quod ibi no. su per ver. est pria. ADDE secus esse si in rescripto cōtineť, si clericus esset vitę laudabilis. vt per Old. cō sil. lxj. inci. breuiter. qui declarat differētiam harū clausularū. Adde etiam φ si ignorāter ordinarius beneficiū conferat per gratiā alicui cōcessiōe nō pōt habēs gratiam authoritate propria occupare ecclesię possessionē nec expellere possessorē, etiā si ille nullam faceret resistētiam. aliter perderet ius suū, vt idē Old. tenet consi. cccxix. incip. sup executio.

[e] ¶ Nuncietis. Hodie circa episcopos seruať decre. secunda. de offic. delega. lib. vj.

quoqꝫ sciendum est, quòd executor ad prouidendum alicui datus potest prouidere illi, ad quem spectat collatio non monito, vel citato, vel licet nil illi denunciet, nec literam apostolicam ostendat, cùm sit merus executor. Inde est quòd recusari non potest: vt extra, de appella. nouit. 22 ¶†Sed quid si anteꝙ̃ prouideat, proponantur exceptiones contra rescriptum, vel contra personam: nunquid hic executor[a] ad prouidendum datus debeat eas admittere? Et videtur quòd non: cùm enim sit merus executor, non habet causæ cognitionem. extra, de re iudi. de cætero. tamen vtilius est, quòd si velit, posit exceptiones admittere, partes cognitoris assumendo: quia hoc videtur ei mandatum. Quod si audiat aliqua, quæ ipsum moueant, cognoscat de his si velit, vel negotium ad superiorem remittat. extra, de rescriptis, si quando. de officio deleg. ex parte. de re iudi. de cætero. de fal. super eo. vel si velit, poterit omissa causæ cognitione, & repulsis contradicentibus implere mandatum, cùm sit merus executor: nisi quando vult partes cognitoris assumere, vt prædixi: verũtamen si propositis legitimis exceptionibus & repulsis appelletur: nihilò minus prouideat executor. probata veritate exceptionum, cassabitur collatio: aliàs non cassabitur: licet appellans se obtulerit probaturum exceptiones: quia hæc appellatio extraiudiciũ interponitur: quo casu non sufficit, quòd appellans legitimam exceptionem proponat, & eã se offerat probaturum: nisi veritas exceptionũ probetur: vt extra, de electio. cùm inter canonicos. qđ dic vt j. de appel. §. nouissima. versicu. sed cùm. Sed contra extra, de appellatio. dilecto. in fin. vbi cassatur processus huiusmodi executorũ: quia exceptiones legitimas coram se propositas non admiserant, nec ibi de veritate exceptionis mendatur inquiri. Sed dic quod ideo de veritate exceptionis non mandatur inquiri: quoniam iam de hoc ibi constabat per confessionem partis, vt ibi dicitur. Vel dic, quod ibi erat datus executor ad cognoscendum, qui sine causæ cognitione per excõmunicationem, vel alio modo nõ debet compellere: vt extra, de excessio. præla. c. j. hic autem loquimur de prouisore, qui merum habet ministerium, vt dixi.[b] ¶†Vltimò 23 tamen nota, ꝙ is, cui committitur prouisio faciẽda, non potest alteri committere vices suas: nisi id in commissione contineatur. quod si fecerit, prouisio per illum commissarium facta non tenet, si de hoc excipiatur:[c] vt in consti. Alexan. iiij. de officio delega. quæsiuit. & probatur extra, eodem. capit. fina.[d] Item cùm mãdatur prouideri alicui in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis de beneficio præbẽdali, vel alio non potest in ecclesia cathedrali prouideri, nisi de illa sit expressum: vt in constitutione Innocentij iiij. extrauaganti, de rescriptis, breui[e]. tamẽ 24 quidam contra. ¶†Item si scribitur episcopo, vt mihi prouideat de beneficio, si quod ad suam collationem pertineat: alioquin de alio ad cuiuscunqꝫ collationem spectant: si aliquod beneficium pertinet ad collationem ipsius, licet illud non vacet: non potest de alterius beneficio prouidere: vt in consti. Alexan. iiij. de præben. sua nobis.[f] ¶†Item per li- 25 teras super prouisione impetratas, non potest quis cogi de pensione prouidere: vt in consti. Inno. iiij. extrauaganti, de rescri. licet.[g] Itẽ scias, quòd si scribitur aliquibus: vt non obstante numero, priuilegio, vel statuto me recipiant in canonicum: si de capituli vel prelati voluntate procedat, ego intelligo: receptus proprio motu capituli, si ad illos, quibus sic scribitur, spectat aliàs canonicorum receptio.[h] Si verò non spectat, intelligor authoritate apostolica receptus: vt in consti. Alexan. iiij. de rescri. contingit.

26 ¶†Sed nunquid scholaris primam nondum habẽs, tonsuram potest super beneficio literas impetrare? arg. quòd sic extra, de presum. c. fi. Sed dominus Clemens papa iiij. dixit quod non: quia non est capax: ar. pro eo. extra, de rescrip. cùm adeò.[i] de transac. ex literis.[k] dixit tamẽ ꝙ si impetrauerit, & post modũ tonsuretur, literæ sumunt vigorẽ: & is, cui scribit̃, ei ꝓuidere tenet̃: licet prius nõ teneret̃. Sic aliàs dicimus ꝙ si recept⁹ in vna ecclesia impetret in alia, nulla facta de receptione hmõi mentione valebunt secundæ literæ, si resignet huic receptioni: prout not. secundũ Ber. Cõpost. extra, de rescrip. ad audiẽtiã.[l] & sic etiã obtinuit. Sed idẽ Ber. no. s̃. eo. ti. cũ adeò. secus tñ, secundũ eũ, si dixit papa in litera, facies talem recipi, qui adscribi desyderat militiæ clericali. ꝓut ibi no. ¶Quid de tonsurato, sed non per epm vel abbatem,[m] qui impetrat beneficiũ asserẽs se clericum? Dicit idem Ber. quòd non valet: alij contra.[n]

27 ¶†Item si papa mihi cõcedit aliqđ beneficiũ tenẽdum vsqꝫ ad sui beneplacitum voluntatis: talis concessio expirat ipso papa expirante.[o] Quod dic vt j. de loca. §. nunc aliqua. versi. cl. & seq.[p] ¶Item nota ꝙ si mãdatur mihi prouideri de beneficio, quod duxero acceptandum: possum acceptare ante vacationem alicuius præbendæ, præbendam primò in loco, vbi pro me scribitur, vacaturã:[q] possum etiã ex causa optare secundam, vel tertiam, puta si nolo primam, quia alteri debetur: vel de hoc dubium est. arg. extra, de conces. prebẽ. quia cunctis. prope finẽ. libro vj. Videtur etiam aliquibus, ꝙ licet in rescripto nil contineatur de acceptione, sed solùm dicit̃, prouideas tali, in tali ecclesia vel diœcesi vel prouincia: eodem modo potero acceptare. De hoc tamen dubium non est, quin executor posit mihi reseruare primã, vel vlteriorem ex causa. ar. ibi, & in his, q̃ ibi dicam.

a ¶Hic executor. A D D E, ꝙ executor legati non debet cognoscere de titulo beneficij collati per legatum: sicut nec vicarius epi de iuribus collati. beneficij, quod eps contulit: vt in c. ij. de officio vicarij, & licet quilibet executor de aliquibus cognoscat: nõ tamen de his, quæ rei proprietatẽ respiciunt, in qua executio est faciẽda: vt l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iu. Sed pulchrum est scire, qd si ab executore appelletur, casu quo cõcedatur, ꝙ posit appellari: & ĩ scriptis non reperiat̃ ꝙ appellatiõi detulerit nec apostolos denegauerit: vel terminum ad eos suscipiendos asignauerit: vel prorsus tacuerit: sed notarius attestatur, quod appellatio fuit interposita, & petiti fuerunt apostoli prope portam: ex aduerso executor dicit respõdisse, quod dimitteret sibi copiam appellationis vt deliberatè respõderet, & pro responso rediret in termino iuris: an sit præsumẽdum pro iudice: ita vt dicatur appellatio deserta: an verò cõtra iudicem qđ denegauerit apostolos. Pet. de Ancha. consi. ccxxv. ĩcip. iste executor, tenet præsumendum ꝓ iudice, & ꝙ appellatio fuerit deserta, maximè quia appellans non facit fidem de negatione apostolorũ eosqꝫ petijt in loco nõ congruo, s. ad portã execut. A D D E an & quãdo executor posit admittere quæ apponũtur: & quæ contra eũ opponi posint generaliter, vide Abb. & Feli. nouissimè in c. de cætero. extra, de re iu. glo. fi. in c. quod ad consultationẽ. eo. tit. Abb. sicu. in c. olim. extra, de except.

b ¶Vt dixi. Vide quod plenè in cle. de officio deleg. capitu. vno. in gl. sed nunquid.

c ¶Excipiatur. Nego exceptionem necessariam: vt scripsit in decre. is, cui. quam statim allegabo super verbo, non potest.

d ¶Extra eodem. c. fi. Tu distinguas vt in decre. is, cui. de offi. dele. lib. vj. & in cle. eodem titu. iudices.

A D D E, ꝙ contra illam distinctionem est glos. in c. pe. de elec. in vj. vbi canonicus substitutus ad dandum vocem põt alium substituere. Sed respõde, vt per Abb. in d. c. fi. & hoc dicit Spec. facit quod voluit Bart. in l. fi. ff. de diuer. & tempo. præscri. s, ꝙ si procurator est constitutus ad certum negotium non expressa certa forma, nõ potest alium substituere. & hoc dictum dicit Abb. vbi s̃. singulare & contra dictam glo.

✻A D D I T I O. ¶Adde tu, an procurator constitutus ad impetrandum posit substituere. Pe. de Ancha. & Cardi. zaba. post glos. in c. ex parte. de rescri. Hen. Ferran.

e ¶Breui. Cuius mens hodie habetur de præben. quãuis. j. lib. vj. §. j. Adde tu, quid si quis expectaret ad collationem decani & capituli ecclesiæ cathedralis. Dic quòd tunc non procedit ista conclusio: quia potest tunc prouideri sibi etiam in ecclesia cathedrali. Rota in anti. deci. cxij. hoc idem dicit, si quis expectaret ad collationem episcopi: nam tunc poterit sibi prouideri de beneficio vacanti in ecclesia cathedrali. Rota in antiqua decisio. ccxiij.

f ¶Nobis. Vide de præben. mandato. lib. vj. & quod ibi dixi super j. glo.

g ¶Licet. etiam si prouideri mandetur vsqꝫ ad certam summam, vt de præbẽ. quamuis. j. responso. libro vj.

h ¶Receptio. Nisi aliud in rescripto cõtineatur. quod dic vt de rescrip. cum aliquibus. libro vj.

A D D E quod latissimè scripsit Pe. de Anch. consil. ccvj. incipien. scripsit papa.

i ¶Adeo. Vide qđ ibi no. in glos. pe. & quod super ea dixi, vbi contra id, quod sequitur, induxi literam, nondum tonsuratus. quasi ĩnuat eum postea tonsuratũ: per quod non placet quod sequitur.

k ¶Literis. Vide quod ibi dixi in glos. pe. super vlti. glo.

l ¶Audientiam. Ex vicinitate fuit erratum. est enim glo. Compost. & etiam Innocen. in decreta. in nostra. ibi proximè sequenti. tamen in articulo illo, dic vt dixi in quæstione, quam posui super regula, ignorantia. de regu. iur. li. vj. Et ad id, quod hic dicitur de scholare, adde quod nota. j. de rescrip. ꝑsen. §. ratione impetrãtis. ver. sed vbi scribitur. & quod ibi dicam.

m ¶Abbatem. Quod dic, vt de priuileg. abbates. lib. vj.

n ¶Contra. Istud contrarium approbat ibi ipse Ber. Compost. vt ibi scripsi super glo. penul. quod dictum fortè fuit additio, quam non vidit G. & vide quod dixi de insti. c. ij. super vltima glo.

o ¶Expirante. Secus si dicat, vsqꝫ ad beneplacitum apostolicæ sedis. de rescriptis. si gratio. se. li. vj. & ibi plenè scripsi in principio. quid de clausula, quousqꝫ aliud duxerimus ordinandum. Item de clausula, donec Romano pontifici placuerit. ibi dixi super j. glo.

A D D E quod voluit Oldra. consi. cxliij. incip. factũ tale. ꝙ si rectores ciuitatis donẽt aliqd alicui, donec dño placuerit: isqꝫ dñs ratum habeat sub obligatiõe suorũ bonorũ. ꝙ nõ poterit reuocare cõcessum, eo quia cẽseat̃ ratificasse, similiter donec sibi placuerit: quia esset ridiculum ꝙ quis vellet se obligare perpetuò: deinde dicere, donec placuerit: sicut velle aliquẽ esse hæredem, & illum exhæredare: vt l. iam dubitari. de hære. insti.

p ¶Et seq. Totũ qđ sequit̃ vsqꝫ ad finẽ, fuit additio: ante quã vera erat allegatio quæ fiebat j. de rescri. pre. §. rõne autẽ impetrãtis. ver. sed ibi scribitur.

q ¶Vacaturam. Hæc verba non patiuntur, cùm scribitur de beneficio quod intra mensem à vacationis notitia duxero acceptandum: vt no. in cle. de conces. præben. c. vno. super verb. notitiam.

a ¶Dicunt. De his dic vt de concessio. præben. ne captandæ. & capitulo sequen. libro vj.

b ¶§. fina. lib. vj. & circa hoc vide, quod ibi not. in fin. in gl. not. ꝙ & quod super ea dixi.

c ¶Obtinebit. Non procedit hoc hodie, cùm datus est mensis ad expectandum: vt in clemen. de cõcessio. prębendi. capitulo vno, versiculo secus. & quando incipit currere mensis secundus vel vlterior, dicam infra de conces. præben. super rubrica.

ADDE Old. cõs. cxxxvj. cum seq en.

d ¶Nunquid. Et vide de litera papali ad prælatos Angliç, dixi post Hostiensem de offi. leg. dilectus. super iij. gl. Item si scribitur prouideri de dignitate. personatu, vel offic. an prouideri possit de offic. cuius laicus capax esset: scripsi de p̃ben. quia sæpe. sup. verbo, vel officio.

ADDE, quod si papa motu proprio & cum causula, non obstante: facit gratiam impetranti minoris ætatis, quod possit obtinere beneficium curatum & dignitatem, quòd non poterit obtinere præbendam sacertotalem vacantem ex fundatione testatoris, vt consuluit Pet. de Anchar. consilio xviij. & cclxv. incipiente, viso puncto

notantur secundùm papam: extra, de iure patrona. cùm dilectus. Alij tamen aliter dicunt[a] ¶28 †Item qui optat, vel reseruat, vel suspendit semper hoc de certa præbenda facere debet: puta, primam, quæ vacauerit in tali ecclesia, vel diœcesi. & de hoc nota. in prædicto c. cùm dilectus. Item si in litera apostolica contineatur clausula decernentes, &c. acceptatio per me facta sine pręsentia executoris impediet collationem ordinarij: vt probatur & nota. in prædicto c. quia cunctis. §. fin.[b] Si autem non contineatur acceptatio, fieri debet in pręsentia. & p eum approbari debet. Quòd si plures habent similem gratiam: qui primò acceptauerit, obtinebit.[c] Nam & si plures habent generales literas in prouincia, vel diœcesi, & omnes petunt idem beneficium, ille obtinebit, qui primò fuerit inuestitus. Super quo vide in præ. c. cùm dilect9. fiet autem sic acceptatio: ☙FORMA. Domine executor ego peto, vel accepto primam dignitatem, vel ecclesiam in tali ecclesia, vel diœcesi vacaturam: & peto mihi prouideri de illa. vel accepto talem ecclesiam. & debet nominare plures non vnam tantùm: ne videatur mortem illius desiderare rectoris: vt extra, de conces. pręben. c. ij. & idem iuris est in reseruatione & inuestitura. ¶29 †Illud etiam pretermittendum non est quia per literas apostolicas generales, quod prouideatur alicui de beneficio cum cura, vel sine cura, non potest illi prouideri de beneficio ad præsentationem patroni laici spectante: vt extra, de præbendis, dilectus. ij. de iure patronatus, cùm dilectus. & vide suprà de legato. §. nunc tractemus. versi. sed nunquid.[d] ¶Item ecclesia parochialis non potest commendari, nisi constituto in ætate legitima, & sacerdoti, & ex causa: nec commenda durat vltra tres menses[e], vt in constit. Grego. x. de elect. nemo. libro vj. vbi dicam de hoc. ¶Episcopus quoq; post sex menses non potest commendare, ex quo prouisio ad superiorem est deuoluta. Vel dic vt dicam extra, de electio. in constitu. Grego. x. nemo.[f] ¶Qualiter legatus se habere debet in prouisionib9 faciendis, no. in præ. §. nũc tractemus. ¶Quid iuris sit, si prouisio vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri de consilio alicuius: not. plenè Vincen. extra, de constitu. ex parte.[g] & de electio. cùm in veteri. vbi etiam de hoc secundùm papam. & extra, de arbitr. cùm olim. ¶30 †Is quoq;, cui mãdatur, quod mihi prouideat de beneficio spectante ad collationem, vel præsentationem alicuius abbatis & conuentus, non potest prouidere de beneficio ad præsentationem, seu collationem abbatis tantùm, & nõ conuentus, spectante: nisi dictum fuerit in commissione, spectante communiter, vel diuisim: vt consti tu. Clemen. iiij. de præben. c. contingit[h].

¶Per literas quoq;, quibus mandatur mihi prouideri de beneficio ad collationem alicuius pertinente, non poterit mihi prouideri de beneficio ad illius præsentationem, & non collationem spectante: vt in consti. Vrbani iiij. eo. titu. significauerunt.[i]

31 ¶†Item executores per generales literas deputati, nequeunt generales inhibitiones facere ordinarijs, ad quos pertinet beneficiorum collatio, ne illa conferant cùm vacauerint: vt in constitutio. Clemen.

e ¶Menses. Hanc literam habuit Gu. sed vera litera habet de sex mensib9. de hoc ibi no. in glo. pe.

f ¶Nemo. lib. vj. & vide de hoc in vl. glo. & oĩno vide qđ super ea dixi.

g ¶Ex parte. Vide qđ ibi dixi sup ver. cũ cõsilio. & ne sede vac. c. vno. lib. vj. sup verbo statuto, q̃ patet diuersum fore, qñ cõsilium requiritur ex forma mandati ab eo, qđ requirit de consuetudine vel statuto. vide qđ scripsi in regula, nullus ex consilio. de regu. iur. lib. vj. in q.

h ¶Contingit. Istud, & id qđ sequitur, expeditum est, de prębẹn. cùm in illis. §. pe. & vl. & eo. tit. c. vlti. lib. vj.

i ¶Significauerunt. Author nobis propinauit, ꝙ suo tempore potuit, saluo qđ dicam in fi. §. sed hodie de verbis ꝓuisionem. dispositionem institutionẽ, fit mentio in præ. decre. cũ in illis. §. j. & ij. & illud verbum institutionẽ mihi facit dubium satis forte, vt ibi scripsi sup eodem verbo. Item ponitur in illis verbũ electionẽ, circa qđ dubitari vidi de tali casu: In quadã ecclesia cathedrali archidiaconatus erat maior dignitas post episcopũ ibi erãt aliæ dignitates, inter quas primiceriatus erat, cui prouidebatur vocatis absentibus intra certos limites, de aliquo ex canonicis per alterã ex formis consilij, quia propter. Facta verò electione de tali nominato concorditer, vel à maiori p̃te, archidiaconus illum ponebat in stallo primicerij, & in loco illi debito in capitulo, nec p̃ntabat epo nec aliter cõfirmabatur nec examinabat. qa notus, s. canonicus, vt est dictum habet aũt certas honorãtias vel p̃rogatiuas in ecclesia. & hæc oĩa seruata sunt à tempore, cuius nõ est memoria. Accidit quòd papa in illa ecclesia fecit gratiam Titio de dignitate vel p̃sonatu spectante ad collationẽ epi & capituli cõiter vel diuisim. vacauit iste primiceriatus: q̃rit an Titio debeat. ¶Ad negatiuam inducit, ꝙ de electione nõ fit mẽtio in gratia. In cõtrarium: qa nõ fit eius cõfirmatio: ergo non est electio, sed collatio. Ad fortificandũ ius capituli inducit opinio dicentiũ ẽt in canonicis formas electionũ seruandas: sed alij cõtra. de his vide in decre. qa ꝓpter. ĩ & sup j. gl. & e. ti. de elec. sicut eũ. in gl. ij. li. vj. & his q̃ sup ea dixi & remisi. Sed nolẽs de canonicis confiteri, saltẽ fateat de dignitatibus p̃sonalibus, ꝙ illis p electionẽ est prouidendum. de elec. dudum. j. p̃supposito igitur, ꝙ primiceriatus sit dignitas, & talis reputatur in ecclesia, qđ sufficit, vt scripsi de præben. de multa. & dignitas vocat in decre. cũ accessissent. de cõsti. ergo p solẽnẽ electionẽ faciẽda est ipsius prouisio: & sic non cadit in litera impetrantis ad collationem vt in decre. cùm in illis. §. j. & facit eo. li. de offic. leg. & de liberatione. Secundò, posito quòd ius cõmune deficeret: ponit ꝙ est consuetudo longęua sic solẽniter fieri electionẽ primicerij. & sic cũ vim legis habeat, necessitatẽ imponit, ex quo rõnabilis est, potissimè in electionibus, de cõsue. cùm dilectus. de ver. sig. abbate. & facit qđ ibi scripsi super gl. hoc em̃. qđcũq; igit tollamus, s. ius cõe, vel cõsuetudinariũ, quæ necessitent ad eligendum. Cõcludit cõtra impetrantẽ: cũ ibi sit electionis substantia, & forma rei, est esse rei. ff. ad exhiben. Iulianus. §. si quis rẽ. ff. de aur. & argẽ. leg. l. Seia. per quæ cõcludit cõtra impetrantẽ. Nec obstat ꝙ nõ cõfirmatur, quod necessariũ est ĩ vera electiõe. de ele. nosti. & ca. nihil est. & aperti9 eo. tit. c. fi. lib. vj. Sed huic respondetur negari non posse hos actus esse diuersos, & ꝓcedere à diuersis. qđ patet ad sensum. & facit de trãsac. c. fi. & cõstat ꝙ ad ipsum eẽ electionis cõfirmatio nil addit, sed administrationis concedit exercitium. Probat hæc rubrica præmittens de electione, & subdens de electi potestate, quæ p formationẽ tribuit, & quãdoq; p electionem habetur: vt in præ. c. nihil. & eo. tit. in dẽnitatibus. lib. vj. & scripsi de app. quia nos. in fi. Ex quo necessariò cõcludit, electionẽ sine cõfirmatione esse qd perfectũ. Nec est verũ, ꝙ cõfirmatio sit pars electionis: licet verũ sit, ꝙ electio habeat in se p̃tes. & vide qđ scripsi in decre. quia ꝓpter de elect. super ver. consentit. Hinc est, ꝙ qui eligit, satisfacit iuri & termino election s fiendæ ꝓpter hoc qđ habet tp̃s integrũ, si sine culpa ipsius electio non confirmetur. eo. tit. si electi. lib. vj. Si igitur sunt diuersa, amoto secundo per consuetudinem, vel quouis modo: non sequitur ꝙ amotũ sit primum: cùm separatorũ, separata sit causa. C. de dona. inter virũ & vxo. si maritus. quam vide de resti. spo. Item cùm quis. in glos. ij. & de testibus. cum causa. in fi. & ff. de mino. l. Papinianus. ibi quid enim cõe habet delictum cum venia ætatis. Non obstat prædictis, ꝙ cõsuetudine non põt induci vt quis nõ cõfirmatus administret. extra, de consue. cũ venerabili. & quod ibi no. in gl. ij. & super ea, quia illud verũ, vbi nullus actus fieret loco cõfirmationis: sed hic fiebat installatio per maiorẽ, s. Archidi. q̃ loco cõfirmationis habet. Nec est absurdũ, ꝙ vnus actus alterius locũ teneat ex vi cõsuetudinis, facit de cõsue. c. ij. & vide qđ post Inno. dixi de elec. transmissam. in glo. mag. ver. redeundo. & vide qđ scripsi de cõces. prædẽ. proposuit. in prin. Item non negat ex priuilegio sine confirmatione cõpetere electo ius administrandi, vt s. dixi: ergo ex cõsuetudine id cõpetere poterit: vt no. de iudic. nouit. ver. nõ em̃. in gl. no. ꝙ. & ibi scripsi post Inn. & Abb. in glo. fortè tex. & in gl. seq. Satis de rigore videt hoc defendi: maximè in materia restringibili. Æquitas tñ foueret cõtrariũ, ꝓpter quod egeret declaratione: vt aũt grauati ad collationem de nouo vterent hac forma in fraudem, nullum dubiũ ꝙ nõ iuuaret hoc capitulũ, qđ cõferre cõsueuerat: & ideo dictum fuit in themate, ꝙ ab antiquo sic egerant. ¶Item cautè fuit dictum, ꝙ papa in ecclesia illa fecit gratiam. nam est alia forma gratiæ legis in aliqua ecclesia ciuitatis, vel diœcesis tertia simpliciter ad collationẽ epi, vel epi & capituli, qñq; cõiter vel diuisim. & hãc tenui in decre. quãuis. §. j. de præben. lib. vj. super ver. hoc casu, quod illa forma includit ecclesiam cathedralẽ. Sed habuit iandudum de curia aliquos tenere cõtrarium: & certæ per rationes, quæ videntur satis vrgẽtes. Ponderant enim primò impetrationes tales restringibiles, vt prædixi: & in restringibilibus id solum venire debet, de quo palam & verbis expressis est actum. Primũ patet in præ. c. quãuis. in prin. Secundum, ff. de ver. obli. quicquid adstringendę. & solu. mat. si cùm dotẽ. in prin. vnde in illis cessat arg. à pari & minori ad maius etiam affirmatiuè. Facit qđ post Hostiẽ. scripsi de rescri. postulasti. ad fi. magnæ glo. & patet expressè de præben. Cui de non. in ij. & iij. respõ lib. vj. Excluditur ergo cathedralis ecclesia, quia non expressa coniuncta secunda causa, s. maioritatis & honoris, quam ipsa decre. exprimit: & talia honorabilia & magna sub verborum generalitate non veniunt: facit lex, eos. de aquæductu. quam ibi allegaui super glos. ff. de iniur. l. prætor

ait.§.qđ aũt.& extra,de rescrip.sedes.Et pro his duobus facit opi. Compostel.de qua in præ.decre.quamuis.in j.glo.qui simpliciter tenuit nõ venire ecclesiam cathedralem,cùm scribitur prouideri in ciuitate vel diœcesi:hic sto.Compost.dicit simpliciter in ciuitate vel diœcesi. Textus decre.prę.quamuis.dixit in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesi. Ego verò vbi s̃.simpliciter dixi de impetrante ad collationem episcopi. & dixi quòd tunc puto includi cathedralem. Sed dicunt resistentes cum scribitur ad collationem episcopi:intelligitur de eo, quod habet de iure communi conferre. hoc non fateor. Subdũt quòd est in ecclesijs suæ ciuitatis vel diœcesis.non extra.nec hoc fateor, nisi limitatus sit locus prouisionis fiendæ,sicut fit in forma pauperum,& cõmuniter in gratiosa.Dicunt illi: habet ergo subintellectum pro expresso.sed hoc expresso nõ posset in cathedrali, vt ibi : ergo nec in meo casu. Sed ego sic ad partẽ meam reuoluo : cùm scribitur ad collationem episcopi, principalissimè spectat ad ipsum collatio in ecclesia cathedrali.extra,de elect. cum ecclesia.ergo principalius illa videtur inclusa,nisi nominatim excludat.Hoc dictum coadiuuat forma pauperum,in qua etiam cùm scribitur ad collationem episcopi,etiam super beneficio quod vacabit in ciuitate vel diœcesi, expressè ponitur hæc clausula. Cæterùm districtius inhibemus,ne præfato clerico anthoritate præsentium in cathedrali aliquatenus prouideatur ecclesia,&c.Et per hanc clausulam attentari posset, ꝙ dato ꝙ de ciuitate & de diœcesi fieret expressio,ex quo scribitur ad collationẽ episcopi, includitur cathedralis : aliàs nugatoria esset illa clausula in prędicta forma, Subdunt etiam illi,ꝙ specialis est forma, quæ includit cathedralẽ, scilicet cùm expressa est prouincia:vt in c.quãuis.in fi.Fateor ꝙ illa forma includit,sed ꝙ specialis sit,hoc nego:vt ibi scripsi super ver.prouinciæ.

ADDE,ꝙ prima pars huius addi.vsq; ad versicu. item cautè. fuit Old. præcipui viri,eius consi.cxlvj.incip.factum tale,consuetudo ecclesiæ Hedueñ.cuius vigiliæ non essent tacendæ. Similiter ver. item cautè, habetur per Oldr.consi.clxxxv.incip.thema tale. Titius canonicus Vticensis.vbi latè concludit quòd impetrans gratiam à papa de personatu,officio vel dignitate pertinẽte ad collationẽ episcopi & capituli cõmuniter vel diuisim,quòd non includit ecclesiam cathedralem.

ADDE tu,ꝙ pro opinione Ioan.And.tenet Rota in nouis deci.ccxlvij. Itẽ videtur facere id,quod dixi s̃.in proxima noua additione.sed id quod vult Rota in anti.deci.cxij.vbi dicit, ꝙ expectans ad collationem decani & capituli cathedralis ecclesiæ, potest acceptare beneficia in dicta cathedrali ecclesia vacantia.

Clemen.iiij.eodem titulo.sicut ex parte.[a]

SVMMARIVM

1. ☞Prætorię actiones,quæ dicantur.
2. Interdicta & loca interdictionum,quę sint,& quot modis dicantur.
3. Edicta quot & quæ sint.
4. Ciuiles actiones quæ dicantur.
5. Cautiones & stipulationes quæ dicantur.
6. Officium iudicis multiplex est.
7. Senatusconsultũ quot modis dicatur.
8. Constitutiones quotuplices in iure reperiantur.

De nominibus actionum.

POstremò Sciendũ est, quòd actionum, Aliæ sunt prætoriæ: de quibus primò dicemus. Aliæ ciuiles, de quibus secundariò ostendem⁹, dicentes nomina earum.vt ibi infrà in tractatu libellorum,super eis libelli inueniantur concepti.¶Prætoriæ autem continent interdicta:quia & ipsa prætoria sunt.Item edicta, quæ similiter sunt pretoria. ¶Ciuiles continent cautiones,& stipulationes.Item continent multiplex officium iudi.Item continent bonorum possesiones. Item senatusconsulta,& constitutiones.[b] ¶†1 Prætoriæ igitur actiones sunt hæ,scilicet Publiciana, de qua in titu.de causa possess. & proprie. §. nunc dicendum. Item in rem rescissoria : de qua in titu. de in integ.resti.Item Seruiana de qua in tit.de locato. §.postquã. versicu porro. Item quasi Seruiana, de qua in ti.de pig.ver.cæterum.Itẽ vtilis rei vendi. quę datur superficiario. quæ datur emphyteutæ.de quibus in tit.de cau.pos. & proprie.§. sequitur.ver. est & vtilis.& sequen.& quę datur metum passo,de qua in ti.quod met.causa Item possessoria hęreditatis petitio & fideicommissaria, de quibus in titulo de iudi.§.j.Item in rem prẹiudicialis pro libertinitate de qua in ti.de natis ex libero ventre: & de partu agnoscendo de qua in ti.quid fil.sint legiti. Item Pauliana. Item Fauiana. Item vtilis Caluisiana vel Fauiana.Item Caluisiana.Item in factũ reuocatoria de quibus in titulo de rebus ecclesi.non alie. Item redhibitoria.Item quanto minoris.Item in factum ædilitia:de quibus in titu.de empt. & vendi.§.nunc dicendum Item exercitoria.Item institoria.Item tributoria.Item de in rem verso.Item quod iussu.Item de constituta pecunia de quibus in titu. de solu.§. pręnotandum.Item de peculio, de qua in titulo de peculio.Item vtilis ex ea causa,ex qua iurat̃, de qua in titulo de iureiuran. Item vtilis certi condictio, de qua in titulo de confes.Item nego.gestorum Itẽ vtilis negotio.gesto.Item contraria negotijs gestis Item protutelæ.Item contraria protutelæ: de quibus in titulo de iudic. §. generalia. Item depositi. Item vię reiectæ: de qua in titulo de causa pos.& proprie. §.quia verò. Itẽ quod metus causa de qua in tit.quod met.causa.Item de dolo, de qua in titu. de dolo & cõtumacia.Item furti manifesti.Itẽ furt. aduersus nau.cau. sta.Item factum ex illo edicto: de quibus in titulo de furt. Item serui corrupti: de

missarius.& c.si electio.lib.vj.Aduerte qa videor hunc casum ibi notasse in glo.antepe. vbi dixi decre. illam ibi locum habere in casu decre. statutum de præbend. quo ad mensem q datur papę. hoc expedit declarare. Decre. illa si electio ponit quatuor casus, in quibus eligentes recuperant electionem & habent tp̃s integrum. Primus est, si electus non consensit. & hęc plana: & habet locũ in collatore, & in casu prędicto est plana gl. Secũdus & tertius casus sunt, qñ post consensum renũciat, vel moritur.& his casibus ꝓcedit glo. electo existẽte in curia. & hoc est planum: sed non sic planum,si electus qui cõsensit, renuncians , vel moriens , est extra curiã. & ideo formata quęstio fuit de absente. Quartus casus est quando propter occultum vitium electi cassatur electio.Iste casus nõ congruit quęstioni,nec decre.ij.& iij.de pręben.quę de collatione, nõ de electione loquuntur. ☙✱Cõcludo ꝙ decre. si electio.quo ad primum suũ casum simpliciter habet locum in casu decre.statuto. Item in secundo & tertio prouiso renunciante vel moriente in curia. Quartus autem non adaptatur:si tamen esset sic,quòd diceretur collatio facta per papam non valere,non disputaremus.Hic an illud fuerit occultum papę. sed si papa cassam pronunciaret,vel cassaret collationẽ per se factam: quęstio non esset dubia : quia siue ex prima vacatione, siue ex secunda diceretur vacare:ad papam spectat. ¶Redeo ad quęstionem, quę dubia est, post consensum prouiso moriente extra curiam,& ante possesionem apprehensam. Dubium mihi facit decre. accedens. de accu. & hoc dupliciter. Primò,quia possesionis apprehensio in tali prouiso per papam,rectè in casu nostro, scilicet de beneficio vacante in curia, impeditur per exceptionem criminis cum infamia. Secundo, quia ibi dicitur silentium imponendum tali sic prouiso. non dicit eum priuandum : quasi nondum habeat ius plenum. Ad hanc partem facit illud generale:cum aliquid superest ad agendum , nil videri actum.ff de eden.l. prima.§.penulti.de baptismo. maiores. versic. ad hoc est.& ibi gloss.dat concordantias super versic. non ex parte. Contrarium tene, & dic quòd est noua vacatio : cùm confirmatio electionis faciat quem pręlatum.Item quòd etiam ante possesionem adeptam plenam administrationem habet,de electio.transmissam.vbi de, hoc plenè scripsi post Innocen.& Hostien. in gloss.magna. Patet id trãslatione.cap.ij.versicu.sicut autem.Prouisio autem, vel collatio habet vim electionis & confirmationis.Et de prouiso vel cui facta est collatio , habemus text. apertè probantem, quòd licet possesionem non habuerit: mors eius inducit nouam vacationem . Hęc vide in clementi. vt lite pendente.si duobus . versiculo neutro. & versiculo si verò alter.Nec obst.versicul.quod si vnum. ibi pręcedens. vbi ponderatur possesio: quia ibi non ponderatur possesio quo ad vacationem : imò apertè ibi probatur,quòd sine possesione dicitur noua vacatio . sed ponderatur ibi possesio , quo ad collatorem . Et fuit illa specialis prouisio vtilis pro expeditione beneficij : cùm de iure aliter esset dicendum : vt ibi not . in gloss. sicut ergo . Fateor etiam quòd post possesionem adeptam adhuc clarior est noua vacatio . Bene facit C. de do.nec ambigere.

ADDE huic addi. quę scripta reperiuntur in consilijs Oldra.lvij. & q̃ scripsit Petrus de Ancharano consi.lvij.incipiente, circunscriptis regulis cancellarię.

a ¶Ex parte.Dic vt de conces.præben.executor.lib.vj.vt ibi no. in glo.ij. Miror ꝙ author,qui de constitutionibus Clementis iiij.hiç & suprà mentionem fecit , omisit hic,& in toto isto opere decre.eius , quæ habetur de præben.c.ij.li.vj.maximè cum ipse glossauerit decre.ibi sequentẽ,scilicet statutũ.quæ fuit Greg.x.facta ad restitutionẽ illius.Et fortius turbor,quia ibi de materia,quam tracto in præ.decre.ij.super fi.glo.nihil dixit: scilicet an constitutio locũ habeat in beneficijs regalibus.ipse ibi dedit falsam remissionem ad hoc opus. ¶Sed quęro circa ipsam decre.reseruantem collationi papę beneficia vacantia in curia,si papa illud beneficium contulit Titio nõ curiali & absenti: & ille certificatus antequã cõsentiret,vel post, antequã possesionẽ apprehenderet,decessit:an ordinarius beneficij possit illud cõferre:an verò spectet ad papã virtute prędicte decre.illius collatio ea vice:& eadem est quęstio,si papa specialiter reseruasset collationi suę beneficia certę personę,puta Pauli.Sol.primo casu,quãdo cõsenserat, certũ videtur ꝙ spectet ad papã:cùm duret prima vacatio:cũ licet bñficiũ nõ esset liberũ,nõ tamẽ erat suũ.de prębẽ.si tibi absenti. de elec.si cõpro-

b ¶Constitutiones.Scire debes quòd in his modicum laboris habuit author.Roffredus enim sic inchoauit à prętorijs ,& eodem ordine illas posuit inchoans à Publiciana,& continuans vsq; ad subsidiariam & vtilẽ legis Aquilię.Item hiç declaratur,vbi posuit libellos:quos etiam inde recepit author.

qua in titu. de ser.non ordi.Item vi bonorum rapto rum,de qua in titu. de rapto. Item iniuriarum.Item in factum subsidiaria legis Aquiliæ. Item vtilis legis Aquiliæ: de quibus in titulo de iniurijs. ¶†Sequitur videre de interdictis,[a] & qđ loco cuiuslibet il lorũ subrogata est actio in factum:vt s.§.j.ver.rursus.Sunt autem hęc:Interdictum de mortuo inferẽdo.Item de sepulcro ędificato: de quibus in titulo de sepulcro Item ne quid in loco sacro vel religioso fiat immature:de quo in titulo de relig. domi. Item ne quid in loco publico fiat, & si factum fuerit,ꝙ tollatur.Item ne quid fiat in flumi.pub.ripa ve eius ponatur.Item de loco publico fruendo.Item de via publica & itinere publico reficiendis.Item ne liceat ire agere per viam publicam.Item vt liceat ripam fluminis reficere vel munire. Item vt liceat in flumine publico nauigare de quibus in titulo de causa possessio.& propri.§.quia verò.& §.sequen.Item ne vis fiat ei,qui in poss.mis.est.de quo in titulo,de eo qui mit. in pos. causa rei ser. Item quorum bonorum.Item quorum legatorum,de quibus in titulo de testamentis.§.nunc dicendum.Item de tabulis exhibendis de quo in tit.de fide instrumento.Itẽ de libertis exhibẽdis.Item de libertis deducendis.Item de libero homine exhib. de quibus in titu. de conuer.infi.Item vnde vi.Item vtile vnde vi.Item quod vi aut clam.de quibus in titu. de resti. spol. §.j.& ij. Item vti possidetis.Item vtrobi.Item de superficiebus.Item de itine.actuq; priua. refici. Item de aqua quotidiana.Item de aqua quotidiana & ęstiua.Item de aqua ex castello ducenda. Item de riuis. Item de fonte reficiendo.Item de cloacis:de quibus in ti. de causa pos.& propri.§. ij.& iij. Item de precario, de quo in titu. de preca. Item de arbo. cęden.Itẽ de glande legenda.de quibus in pręti.de causa possess. & proprieta.§.priuata.ver.est insuper. Item de migrando.Item Saluianum:de quibus in tit.de locato. §.postquam.ver.cęterum.& seq.Item de noui operis nunciatione.Itẽ vt liceat ędificare cui nunciatũ est,si satisdederit.de quibus in titu. de no. ope.nuncia. Item interdictum fraudatorium, de quo in titu. de rebus ec.non alie. ¶†Nunc dicamus de edictis,[b] quę sunt hæc: Edictum de albo corrupto.Item si quis ius dicẽ. nõ obtẽ.Item de in ius vo.Item si quis in ius vo.non ierit.Itẽ in ius vo.vt eant, aut satisdẽt. Item ne quis eum qui in ius voca.est vi exi.Item de eo per quem factũ est, quòminus quis in ius sistat. de quibus in titu.de do. & contu. §.restat. Item de edendo de quo in titu.de fide instru.Itẽ de calumnia de quo in titu.de calum.Item de act.in factum subrogata in locũ actionis de do.de qua in titu.de dolo & contu.§.j.Item de alie.iu.mu.causa fac.de quo in titu.de alie.iu.mu.Item nau.cau.stab.de quo in titu. de furtis. Item actio in factum, de his, qui deie. vel effu.Item vtilis actio pro socio, cùm plures habitãt in eodem cœnaculo,ex quo aliquid deijcitur.Item actio in factũ contra eum,qui aliquid habet appensum:de quibus in titulo de iniur.Item si mensor fal. modũ dixe.de quo in titu.de parochi. Item de mortuo inferendo.Item actio funeraria, quę datur pro impensis funeris,de quibus in titu.de sepulturis.Itẽ de loco sacro vel religioso pro puro vẽdito.de quo in titu.de relig.do.Item actio in factum descendens delato iureiurando de qua in titu.de iureiur.Item si mulier vẽtris no.cal.causa in poss.missa esse di. Itẽ si mulier vẽtris no. in pos.mittatur, & eadẽ possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur.de quibus in titu.de eo,qui mit.in pos.Item qđ cum falso tuto re actore gestum esse di.Item de eod. competenti pupillo.de quibus in titu.de iudi.§.generalia.ver.verum.& sequen. Item si omissa causa testamenti. de quo in titu. de testamentis. Item de publicanis. de quo in titu.de cẽsibus.§.nunc dicendũ.Item de liberali causa de quo in titu.de na.ex li.ven.Itẽ de bonis authoritate iudi.poss.de quo in titu. de eo, qui mit. in poss.causa rei ser.Item si quis test.lib.esse ius.fine. de quo in titu.de furis.Item actio in factum contra damnum dantẽ turba adunata.Item de incendio rui. nau.de quibus in ti.de rapto.Item de sepul. vio. de quo in ti.de sepu.Itẽ de dam.infect.de quo in tit.de no.oper.nuncia.Itẽ de legatis ab hęrede præstãdis vel satisdat.de quo in tit.de testamentis.§.j.& §. in verbo,de cautionibus. ¶†Explicuimus prætorias actiões:[c] Nũc ergo ciuiles designemus:& sunt hæ, scilicet rei vẽdicatio.Itẽ cõfessoria & negatoria: de quibus in tit.de causa possess.& proprie.§.in cõfessoria.Item in rem præiudicialis.de qua in titu.de offi.or.ver.vlt.Itẽ in rẽ præiudicialis, quę datur dño contra seruũ. Item contraria in rem præiudicialis. de quibus in fi.de na.ex lib.ven.Item petitio hęreditatis.de qua in tit.de iudic.§.vniuersalia. Item finium regũdorũ.Itẽ fami.ercisc.Itẽ cõmuni diuidũdo:de qb⁹ eo.ti.§.cõia. Item certi cõdictio generalis.Itẽ ex stipulatu.Item ex mutuo.Item condictio triticaria.Itẽ ex causa.Itẽ ob turpem causam. Itẽ sine causa.Itẽ indebiti:de quibus in tit.de solu. §. sequitur.Itẽ furtiua:de qua in ti.de fur.Itẽ ex lege de qua in pre.§.sequitur.Item actio ad exhibendũ:de qua in tit.de iudi.§.fi.Itẽ ex empto. Itẽ ex vẽdito: de quibus in tit.de empt.& vẽ.§.pri⁹.Itẽ ex conducto & locato.Item oneris aduersi.de quibus in tit. de loca.§.postq̃.Item pro socio.Item mandati: de quibus in titu.de iudic.§.generalia. & §. specialia. Item depositi.de qua in ti.de deposito. Itẽ tutelæ. de qua in pre.§.generalia.Itẽ commodati . de quo in tit.de cõmodato.Itẽ pignoratitia:de qua ĩ tit. de pig.§.j. Itẽ ꝓscrip. verbis.Itẽ prescript.ver.æstimatoria:de quib⁹ in tit.de empt.& vẽ.§.iij.Itẽ ꝓscrip. verb.ex ꝑmutatiõe:de qua in tit.de rerũ permut. §. dicẽdũ.Itẽ actio in factũ subsidiaria.de qua in ti. de cã poss.& proprie.§.sequitur.ver.item iura. Itẽ in factũ ex re iudi.de qua in titulo,de re iudicata.Item ex cõfessiõe,de qua in tit.de cõfes. Itẽ actio ex stipu.ꝓ dote:de qua de dona.inter virũ & vxor. Itẽ actio aquæ pluuialis arcẽdæ, de qua ĩ tit.de cã poss. & propriæ.§.priuata.versi. verum. Item de pastu pecoris,de qua in tit.de iniu.§.sequitur. versi. porro.Itẽ actio ex testamento,de qua in tit.de testa.§. j.Item ex stipulatu,de qua in titu.de solu.§.prenotandum.versi.Item contra promittentem . & seq. Item furti non manifesti:de qua in tit.de fur. Item de tigno iniuncto:de qua in tit.de ec.ædifi.Item arborum furtim cæsarum:de qua in tit.de iniur.§. ij. ver.item si quis. Item rerũ amotarũ.de qua in titul. de furtis.Itẽ de rationibus distrahẽdis,de qua in tit. de iudi.§.generalia.versi.porro sepe tu. Item legis Aquil.Item de pauperie.Item iniuriarum ex l.Cornelia.de quibus in tit.de iniurijs.§.j.& ij. Item actio in factum contra magistratum.de qua in tit.de iudi.§.generalia.ver.item pupillo. Item actio ingrati:de qua in tit.de na.ex li.ventre . Item quanti minoris.de qua in tit.de emp.& ven.§.nunc dicendũ. ¶†Sequitur de cautionibus & stipulationib⁹,quæ sunt hęc[d] .s.actio ex stipulatu,& rem pupilli saluã fore.Itẽ rem ratã haberi.Itẽ iudicatũ solui. Itẽ dãni infecti.Item ea,quę interponitur ab eo,cui op⁹ nouum nunciatũ est.Itẽ quæ datur proprietario contra vsufructuariũ,vel vsuariũ.[e] Item quę interponitur ab hęrede pro legato soluendo.Item quę interponitur ab arrogatore ꝓ reddendis bonis arrogati.Itẽ quę datur fideicõmissario cõtra rogatũ restituere hęreditatẽ.de quibus in tit.de pig.§.sequitur. Item quę interponitur,vt quis in iudicio sistat. de qua in tit.de do.& contu.§.restat.Item quę interponitur pro morbo,vel euictione: de qua in titul. de emp.& vẽ.§.fi. ¶†Dicendũ restat de multiplici officio iudicis.[f] Est enim officiũ iudicis, per quod alimenta petuntur.de quo in titu.qui fil.sint legitimi.Itẽ quo daŕ restitutio minori:de quo in titu. de in integ.resti.Itẽ quod datur contra detinentem filium alicuius,vel contra filiũ.de quo in tit.de conuer.infi. Item quo subuenitur colono & vasallo cõtra dominum.[g] de quo in tit.de censi. Itẽ quo grãmatici,aduocati,medici,& alij salaria petũt. de quo in tit.de magis.Item quo petuntur fructus à possessore.de quo in tit.de causa possess.& ꝓprie.§.sequitur.Itẽ quo petunŕ vsurę quasi interesse: de quo in tit.de vsur.[i] tẽ quod datur pro riuis & aquis alicuius ducendis.Itẽ quod datur,ne quid fiat in via publica ciuitatis,de qb⁹ in tit.de causa pos. & ꝓprie. §.quia.

---

[a] ¶Interdictis.Ro. post ꝓscriptas act. continuauit etiã interdicta, inchoans à mortuo inferendo,ponẽdo in præcedentem rubricam generalẽ de interdictis. finiuit etiam vt author in interdicto fraudatario.

[b] ¶Edictis. Sic & Roffredus post interdicta posuit edicta sine generali & rubrica, inchoans ab albo corrupto, & finiens de legato ꝓstando & satisdationibus ad id.

[c] ¶Pretorias actiones.Quare ꝓcesserit dicit Roffre. in titu.generali, q est breuis : demũ inchoata rei vendicatiõe sicut author,& finit ĩ rubrica quanto minoris : in qua etiã tractat quãto pluris.

[d] ¶Hęc Roffr. vbi de cautiõib⁹ enumeratur xiij. author.xij.vel xj.tã tũ:sed septimam declarabo,& xiij. supplebo:quę est in ordine Rof. vl ti.de cautione. s. quam facit legatarius hæredi : si solutũ esset sibi plus q̃ Falcidia pateretur.

[e] ¶Vsuarium. vij. est de cautione, quã prębet vsufructuarius de rebus,q̃ consumũtur vsu.

[f] ¶Iudicis.Plus tñ posuit q̃ hoc Ro. vt s.dixi de offi. iudi.super Rubrica:et statim addã.

[g] ¶Dñm. Et hoc tractat Roffr. rubrica viij . officiorũ . sed est aliud, qđ datur dominis contra colonos & adscriptitios : de quo ibi ponit rubricam: & in ꝓxima ibi precedẽti tractat de officio iudicis contra collectores,q collectas vltra vires exigunt cõtra id.ff.de va. mu.l.ij.§.fi.

a ¶Bonis.Iſta vltima eſt Rof.de ordine iudiciorũ:poſt quã ſequunť quatuor reſpiciẽtes ſolũ materiã tutorũ & curatorũ.Omiſſum eſt ẽt officiũ, qđ datur ad reuocandã venditionẽ factam medico propter aliqua medicamenta,per l.medicus.ff.de var.& extraordi.cog.de quo tractat rubrica de offi.iudi.in cauſa ſpeciali.& vide in ſeq.rubrica ad certos caſus.

b ¶Sequitur. Et vide quod ibi dicã in prin.

c ¶Hæc.Sup.illa,đ qbus tractat.ſunt enim multa alia, de quibus Roffr. incipiẽs à Velleiano, poſtea illa proſequiť. & idẽ dicas de cõſtitutiõibus, de qbus plenè ipſe Roffr. inter prędicta ſenatuſcõſulta ꝓſequitur.

§.quia verò.ver.ad hoc.& §.priuata. ver. ſed & ſi me.Itẽ officiũ iudicis,ꝑ qđ cogiť quis emãcipare filiũ:de quo in tit.de na.ex lib.vẽ.Itẽ quo bona debitoris liceat poſsidere:de quo in tit.de eo, q mi.in poſ.cã rei ſer.Itẽ quo bonis alicui⁹ dať curator. de quo in titu.de iudi.§.gñalia.verſic.item de bonis.[a] ¶Nunc ſequiť de bonorũ poſſeſsionibus, q̃ multę ſunt:de quibus habes in tit.de teſtamen.§.ſequiť[b]. ¶†Reſtat videre de ſenatuſconſul. & ſunt hæc[c]: Orficianũ.Itẽ Tertulianũ.Idẽ Rubrianum:de quibus eo.ti.ſcilicet de teſta. §.fi.Itẽ Voluſianũ. Item Turpilianũ:de qb⁹ in tit.de calũ.Itẽ Libonianũ,de quo in tit.de fi.inſtru.¶†Vltimò dicamus de conſtitutionibus:quæ ſunt hęc:diui Adriani.Itẽ Theodoſij & Valentiniani:de quibus in tit.de adul. Itẽ Seueri & Antonini:de qua in titulo de ſeruis non ordi.verſi.& quia.Item edictum diui Marci, & conſtitutio,ſi quis in tantã.& inuaſor. & cũ quęrebať. de qbus in tit.de reſti.ſpo.§.j.itẽ cõſtitutio,nõ abre.Itẽ cõſtitutio,ex liberis.de quib⁹ in ti. de locato. §.poſtq̃.verſi.cæterũ.& ſequẽ.Itẽ cõſtitutio,Chriſtianis:de qua in tit.de Iudæis.Itẽ conſtitutio,ſi cõſtiterit.de qua in titulo de parochi.Item cõſtitutio de ſuffragio:de qua in titulo de magiſt. Item conſtitutio,ob æs alienũ.de qua in titu.de pig.§.j. verſ. Item cũ ob æs.

Bal. de actione ſeu petitione. Rubrica.

Actio nõ eſt de neceſsitate in libello ꝓponenda explicitè,licet implicitè ſic:quia genus cauſæ genus actiõis ſignificat.Si tamen ex eodem actu plures ſpeciales oriũtur actiones,altera eligẽda eſt. Itẽ ſi oriatur generalis & ſpecialis qa vna non habet, eligit:vt l.certi cõdictio. in princi. ff.ſi cer.pet.verſi. vtrum. per G. & per Cyn. & me in l. edita. C. de eden.& qui non vult eligere,repellitur. verſicu. ſequitur quid ſi nolit.G. ¶Licet ſtatutum dicat,ꝙ quis non teneatur proponere actionem, tamen factum clarũ proponere debet, maximè in criminali.§.fi.verſi.ſi quid ſit.¶Peto talem rem,quam dico meã fuiſſe,an procedit libell⁹. §.ſequitur.ver.quid ſi ago.ff.de cõfeſ.l.certũ.per act.de tranſ.c.pręterea. ff.de ver.ſig.l.verbũ oportebit.per Dy.& l.edita.per Cy.Bal.¶An qui iã poſſedit,præſumatur etiã nũc poſsidere.ver. Item ſecus in poſſeſsioni. vide s̃.de arbi.§.ſed quid cõpromittiť.¶Si ago cõtra tè depoſiti,& tu cõfiteris in commodato,condemnaris vt confeſsionis,non vigorę petitionis.verſi.hoc qm̃.G.j.de lib.concep.§.fin.Rei vendicatio,actio ex teſtamento & hypothecaria naſcuntur tm̃ adita hęreditate.verſi.illud no.ſed poſt competunt.ff.quẽadmodum ſerui ami.l.ſi partẽ.§.j.G.¶Quot ſunt neceſſaria in Publiciana.ver.etiam nota quinq̃.G.Vide no.Inſti.de lega. §.noſtra.& de rei ven.l.ſi in rem.per Accur. ¶Ago contra te, qui facis molendinum in mei præiudicium.eo.§.ver.fi.G.Vide quod no.C.mãd. l.per diuerſas.§.excep.no.¶Dicit Specu.ꝙ reus qui conueniť actione, q̃ excludit per ti.poſſeſſoris.debet eſſe cautus,ſi non habet titulum,vt tradat alteri,vel dimittat poſſeſsionẽ:& tandẽ ab eo emat,& per traditionẽ recipiat.§.in anterioribus.verſi.ſi autem.G.dic vt per Cyn.C.de pe. hære.l.cogi.& ibi per Bar.vide ff.de euic.l.ſi rem.in princip.ff.de alie.iudi.l. iiij.§.opus.de peti.hæredi.l.ſi & rem & pretium.per glo.ordi. Nam illud conſilium non eſt bonum,propter malã fidem rei,ſecundũ Barto.Idem ſi acquireret titulũ & nõ poſſeſsionẽ.nã titulus iſte nil operať ſine poſſeſſione ab eodẽ prætendenda.ff.de publi.eum, qui.§.fi. Nec mutauit cãm poſſeſsionis ꝑ inanẽ titulũ & fictitiũ:qa titul⁹ fict⁹ habeť,qui nõ mereť executionem traditionis.ff.quibus modis pign.vel hypo.ſol.l.ſicut.§.ſuperuacuum. Bal.

d *De ceßione actionis. Rubrica.*[a]

Quia Sæpe in iudicijs fiunt actionum ceſsiones:idcirco de his aliqua ſubnectam⁹.¶Primò dicentes, quid iuris de eis ſit. Secundò ſuper eis inſtrumentorũ formas conficientes.

SVMMARIVM.

1 ☞Ceſsio actionis multis modis fieri poteſt.
Ceſsio actionis fiẽda inter viuos ex pacto,quo modo ſit ſubdiſtinguenda?

2 Minor vel eccleſia patientes cauſæ iacturam, eo ꝙ actionem ceſſerunt potentiori,an petere poſſunt reſtitutionem in integrum.
Reſtitutio in integrũ nõ habet locũ in delictis.

3 Plebeius cedens actionem potentiori,quã habebat contra alium æquè potentem:an iactura cauſæ debeat affici.

4 Confeſsio ſola cedentis actionẽ,an nocere debeat ei,cui ceſsio facta fuit?
Procuratore litem conteſtante non poteſt domin⁹ agere.

5 Ceſsione actionis facta nõ potentiori,ſi actio in iudicium deducatur,quibus caſibus teneat.

6 Ceſsione actionis facta nõ potẽtiori,ſi actio nondum eſt in iudicium deducta,quid iuris.

7 Ceſsio actiõis de qua dubitať,an ſit vera,vel ſimulata:quibus caſibus præſumetur eſſe ſimulata.

8 Ceſsio actionis clerico per laicum facta contra laicum,an poſsit eſſe vera.

9 Præſumptio ſimulatæ ceſsionis, an euiteť ratione conſanguinitatis,vbi laicus cedit clerico contra laicum.

10 Ceſsio actionis pręſumitur fraudulenta & ſimulata,vbi is,qui cauſam recipit,eſt litigioſus & ſolitus talibus implicari.

11 Excõicatus,ſi alicui cedit actionẽ, vel obligat villã cũ pertinẽtijs,in qua eſt eccleſia:an recipiens talem ceſsionem poterit præſentare vel agere.

12 Titulus de litig.habet locũ,etiã ſi poſtq̃ iudicium cœptũ eſt,res,de qua agitur,in aliũ transferatur.

13 Edictũ de alie.iu.mu.cauſa fa c.locũ habet,vbi reus transfert poſſeſsionem & proprietatem in alterũ, ne ipſe valeat conueniri.

14 Venditione facta cauſa mutandi iudicij põt aduerſarius conuenire emptorem,vel venditorem.
Alienatione mutandi iudicij cauſa facta,in integrũ reſtitutio edicto perpetuo permittitur.

15 Actio in factũ ex edicto de alienatiõe iudicij mutãdi cã facta,vt locũ habeat,quę ſint neceſſaria.

16 Auxilium quibus caſibus non debeatur actori.

17 Edictum de non pręſtando auxilium actori,quib⁹ caſibus fallit.

18 Actiones vbicunq̃ habens,vel ſe obligare potẽs, poteſt & procuratorẽ in rem ſuam facere.

19 Minor vendere non poteſt ſine decreto iudicis, niſi neceſsitatus ſit.
Ceſsio nominis, eſt venditio.

20 Procurator habens mandatum ſpeciale ad cedenda iura,an poſsit eadem cedere.

21 Vtilis actio in ſex caſibus poteſt alicui competere ſine ceſsione.
Nomen actionis eſt generale.

22 Bonis alicui propter maleficiũ confiſcatis,in qbus erant actiones,an illæ actiones tranſeant in fiſcum, an fiet ceſsio.

23 Emptor nominis ſi alteri vendit,quam actionẽ habebit ſecundus emptor.

24 Directa actio inhæret oſsibus,& facile non transfertur.
Ceſsio hypothecariæ ſine principali,an valeat.

25 Debitore alicuius tres fideiuſſores dãte,an vno cõuento,cedi debeat ius pro parte,vel in ſolidum.

26 Bannitus an poſsit cedere iura.

27 Iuſto poſſeſſori cedenda ſunt iura.

28 Cedens iura contra debitorem,an videatur etiã cedere contra fideiuſſorem.

29 Ceſsiones eiſdẽ titulis & cauſis fieri poſſunt,qbus & aliarum rerum traditiones.

¶Ex recepto emittitur officium iudicis nõ actio ꝑſonalis.& libellus debet euelli đ corpe reſcripti.§.ſemper.ver. non igitur.& ſeq. ¶Qualiter ꝓcedatur coram executore & in beneficialibus: & de forma petẽdi vide plenè eo.§.ꝑ G. & de inhibitionibus eorum: & an proſit poſt impetrationẽ tõſurari vel primo beneficio renunciare.eod. §. ſub diuerſis.verſ. per G. & facit ff. de pig. ſi ſuperatus. §.fina.ſecundùm Dyn.

De ceßione actio. Rubri.

d ¶De ceſsiõe autẽ iuriũ, puta quę habet vẽditor in re:formã vide infrà de emp.& vẽ. §.j.penul.col.verſic.aliqñ.Eſt ſciẽdum ꝙ nullus de practicis nominatis per authorẽ in procemio formauit hanc rubricã:& qđ plus eſt, nullus ipſorũ de materia tractauit, niſi Vber.de Bonacur. aliqd ſub rubrica de procuratore ĩ rem ſuã. Pabulũ ergo huic rubricæ dedit author à ſumma. Azo.tit.ne liceat potentio.Goffre. de alie. mutandi iudicij.& maximè ab Hoſt.ibidem,qui in fine illius tituli formauit rubricellam de ceſsione actionis.Et à gloſsis e.ti.de alie.& C.man.l.pen.& vltim̃.& à diuerſis ſcriptis,quæ ſuper his habentur.Nam habeo per Andr. de Barulo hanc materiam pleniſsimè tractatã:qui dixit in princ. nam qa quotidiana eſt,non negligenda.ff.de vſucap.l.iuſto.in prin. de liber. lega.l.legaui.in princip.& C.de iudi.properandum.in princip.ad idem de reſti.ſpo.ſæpe.& eo.tit.frequens.lib.vj.& eodem lib.de excep.pia. Secũdam partem primi.§.potiſsimè habuit ab Alber.ſub rubrica de procu. in rem ſuam ſecundũ §,& eius formas oẽs habuit à Rolã.vt ibi dicã in prin. reſeruaui.Iac.de Are.qui ſummã de materia rubricæ cõpoſuit, quã non vidit author,in qua ꝑmiſſa differẽtia inter cedere & mãdare,quã fatetur, no.in l.j.C.de acti.& obl.in glo.aliud eſt cedere.& Cy.ibi de hoc in iiij.q. Demũ ipſe Ia.ſubdit materiã per hęc mẽbra. Primũ qualiter fiat ceſsio actiõis & iuris.Scđm quis cedere poſsit.Tertiũ,quæ actiões poſſunt edi. Quartũ,cui,& in quẽ trãsferri poſſunt iura & actiones.Quintũ, q̃ actiones cõpetãt ei,q iura & actiões ꝑ ceſsionẽ acceperit.& hoc vñ naſcantur. Sextũ,qñ cõpellatur quis cedere actiones,& quo iure.Septimum, de his, quę fiunt circa iudicium agentis ex iure ceſſo. De his aliqua ſcribam in-

fra,vt aliàs feci.hic ad materiam notifico quæstionem domini Iaco. But. patris:sic propositam.Statuto cauetur,ꝙ bannitus pro debito posſit capi de voluntate creditoris,quæritur an posſit capi ad petitionem habentis iura ceſſa pro ipſo debito,& omni eius iure.Hanc ſubtiliſsimè & copiosè tractauit.dubium vides:quia non quęritur de hærede.ſed de ſingulari ſucceſsione.

Item nō quęritur de verbis legis cōmunis,ſed ſtatuti.qđ non recipit interpretationem, ſaltem extenſiuam.de hoc a ſatis de regu.iur. ꝓ poſſeſſore.lib. vj.Concludit ſoluendo,ꝙ cùm ſtatutum non habeat contemplationem ad perſo 1 nā,ſed ad cauſam vt facilior ſit exactio:&ad ceſsio b narium pertineat hæc cauſa, facit ff.de regu. iur. l.ī oībus cauſis. ij. Itē cùm appellatiuum ſit nomen creditoris. Item cùm ceſsionarius iſte ſit procurator cedentis,licet ad ſuū cōmodū: & pricipalis creditor per procuratorē hoc petere poſſet. & hæc 2 voluiſſe videt.& competit ſic verbum ſtatuti: ꝓcedat captio ad petitionem ipſius, ibi vide quia breuiter omnia ſolutioni eius connexa.non poſſunt includi. ¶Et huic bene: coniungitur quæſtio quondam domini Thomę de Formaginis, quę incipit,Statuto cauetur,quòd ſi quis,cuius vnum membrum erat: an ſtatutum,per quod pręſcribitur creditori ex mutuo non petenti creditum intra quinquennium,locum habeat in ceſsionario per quinquennium tacente:& terminauit ꝙ ſic,per leges ff.de verbo ſignifica. creditores. cum duabus ſequentibus.& eod.ti.creditor.Per quarum textus patet illum creditorem eſſe,cui competit actio ſine exceptionis obſtaculo: ſicut & is dicitur debitor, à quo inuito pecunia exigi poteſt.eod.titu.l.debitor. Sed certum eſt,ceſsionarium agere, & ab inuito exigere poſſe.vt ī l.poſt ꝗ.de hęredi.vel actio.ven.C.& ff.eo.l.emptori.ff.de procurato.l. procuratore.in rem. & C.de actio. & obli. ſi inſolutum. Inducit regulam,qui in alterius.ff.de regu.iur.& eod.titu.lib.vj.Adiuuat etiam hoc per leges, ff.de annu.leg.l.legatum.& l.annua.§. j.à Titia. & l.penul.& antepenul. ¶Idem terminauerat prius Richard.Malumbra, valde copiosè in quæſtione quæ incipit,Statutum eſt in compluribus.Dicit Rof. ibi de offic. iudi.rubrica,de bonis autho.iudic.poſſ.in principio ꝙ creditor eſt omnis ille.cui aliquid debetur ex quacunque cauſa,ſiue ex contractu, vel quaſi ſiue ex maleficio,vel quaſi.dummodo non ex actione populari:quia tūc ante lit. conteſta. non eſt creditor,niſi probaretur proprium dammum. in pręl.creditor.ff.de verbo.ſignifica. & l.ſi is,cui. Dicitur etiam creditor omnis,cui debetur aliquid ex actione vel petitione iuris ciuilis, honorarij vel extraordinarij, ſine vlla exceptione, ſiue pure,ſiue in diem.ſiue ſub conditione.Sed huic vltimo obſtat ff.de condi.inde.l.ſub conditione.vbi ſolutū repetit.Reſpōdet qđ dictū eſt,intelligi ſcđm quoſdam de conditione certa:puta,ſi moriat.ff.de condi. inde.qđ ſi. ff.de noua.ſi pupillus.§.q ſub conditione.ſi autē eſt incerta, vt ſi nauis ex Aſia venerit.tunc non eſt creditor.Alij dicunt vtroꝗ caſu illum eſſe creditorem, cùm ſpes illa veniat in collationē.licet in legato cōditionali ſit ſecus.Inſti.de ver.obli.§.ſi ſub conditione.ff.de actio.& obl.is,cui.de colla.bono.l.iij.§. de illicita.ff. de reg.iu.quę legatur.& dici t ſic Azo. tenuiſſe.

ADDE ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ debitor poſsit capi ad inſtantiam creditoris ꝙ poterit capi ad inſtantiā eius,qui habet ius in re ceſſa à creditore.Sequitur Roma. conſilio cxlij.incipiente,qui ceſsionarius.& ibi allegatur textus à nemine allegatum vt ipſe dicit in l.ij.C.de dona.vbi dicit probari,ꝙ ceſsionarius eſt vere creditor.

SCiendum Eſt igitur, ꝙ ceſsio quandoꝗ fit in vltima voluntate. Quandoꝗ inter viuos ex pacto. ¶Si ī vltima volūtate, ſubdiſtingue.Nam aut actio,quæ cedit erat iā in iudicium deducta,aut non:ſi ceditur actio nondum in iudicium deducta,valet.ff.de lega.iij. nomen debitoris.[a] ¶Si verò ceditur quæ iam erat deducta exercitium actionis ſiue proſecutio cauſę pertinet ad hæredem: & ſi aliquid obtineat, præſtabit illud legatario: ſi nihil obtineat, nihil dabit: quia litis euentus intelligitur legatario relictus:tamen legatarius:poterit intereſſe liti:ne hæres colludat.C.de litig.authentica nunc ſi hęres. ¶†Cęterum ſi ceſsio actionis fiat inter viuos ex pacto: iterum ſubdiſtingue. nam aut ceſsio fit potentiori, aut non. ſi potentiori, non valet: imò iactura cauſæ afficitur is,qui potentiori cedit[b]:quia perdit ius ſuum ipſo iure vel per ſententiam ſecundùm varias opiniones: & potentior ſe immiſcens punitur extraordinariè officio iudicis. Hæc probantur & not.extra,de ali.iud.mutan. cauſa facta. capitulo ij.& C.ne liceat poten.l.ij.& fin.quod intellige de eo, qui potentior eſt ratione publici officij cui pręeſt:vt quia eſt dominus, vel Balliuus, vel magiſtratus:cuius officij occaſione terribilis aduerſario eſſe poteſt:vt C.quod metus cauſa.l.fin.& C.ſi quacunꝗ pręs.po.l.vnica.& C.ſi rector prouin.l. vnica. & C.de his qui poten.no.l.vnica.& C.quod me.cā. ſi per impreſsionem. ſecus ſi alàs ſit potentior ꝗ ratione officij:ſicut & tutor dicitur potentior pupillo rōne officij:& ideo ei contra pupillum cedi non poteſt:vt C.qui da.tut. poſ. aut. minoris. ¶†Quid ſi minor vel eccleſia paſsi ſunt iacturam cauſę eo ꝙ ceſſerunt actionem potentiori:nunqd pōt petere reſti.in inte.Rñ.non:quia in delictis non habet locum reſtitutio.C.ſi aduer.delict.l.vnica.ff. de mino. auxilium.in prin.quod verum eſt,quātum ad eccleſiam ſi prelatus & capitulum id fecerūt.[c] Aliàs enim ſi oīm conſenſus nō interueniſſet,non redundaret in damnū eccleſiæ.xvj.q.vj.ſi epm.extra,de exce. cū venerabilis. ¶†Quid ſi aliquis plebeius cedit actionem potentiori,quā habebat contra aliū æquè potentē,vt qa fortè vterꝗ dñs eſt in illo loco: nunqd debet affici iactura cauſę?Rñ ſic:qa potētior ſemp debet attēdi reſpectu cedētis,& nō ei9,cōtra quē cedit,ſcđm Odo. ¶Ex ꝓximè dictis ergo vr ꝙ ſi laicus cedit clerico cōtra clericū,nihilo min9 punit,ac ſi cōtra laicū ceſsiſſet. ¶Quidā tñ cōtra.Et not. ſecūdū Gof.ꝙ cleric9 intelligit potentior laico rōne officij:& rōne ſui officij ſortit priuilegiū.extra, de fo.cōp.ſi diligēti.cū ſuis cōcor.& iō nō valet ceſsio ſibi facta:ar.in p̄.decre.de alie.iu.mu.c.ij.[d] Et idē vident alij ſentire:vt patet j.ver.ex p̄miſsis.& ver.in ſumma no.ſcđm P.Sed Inn.iiij.& dñs me9 contra: dicūt em̄ ꝙ cleric9 nō ītelligit quo ad hoc potētior laico:nec cedēs ei iactura cauſę afficit: niſi clericus ꝑtātē habeat ſup eū,cōtra quē ceſsio fit.De hoc j. veri.iiij.nec in p̄.dec.reprobat ceſsio:nō qa fieret in clericū:ſed qa ī fraudē & ſimulatè fiebat, vt ibi dr. quo quidē caſu nō valet,qđ fit:vt ibi.& C. manda. l.ſi.in fi.& ꝓpter rōnē aliā poſitā.j.ver.dic ergo:ꝙ licet. ¶†Sed nunquid ſola cōfeſsio cedētis nocet ei, cui ceſsio facta fuit? videt ꝙ non.ff.quemadmo.ſerui.amit.ſi partē.§.ſi.in fi.Nā poſtquā procurator litē conteſtatus eſt,dñs agere non pōt.C.de donat.l. iij.valet tñ ſaltem tanꝗ vox vnius teſtis, vel etiam plus,ſi ſit ſoluēdo is,cui fit.arg.contra,ꝙ noceat. ff. de leg.j.ſeruū filij ſui caſtrenſis.§.j.Vber.de Bobio dixit ꝙ ſi habet regreſſum cōtra eū nocet: alioquin non.& ita iudex veriè &c.ex perſonis & cauſis cōſtituet.ff.de rei vē.in fundo.ff.de ac.& obl.l.ſi.[e] Iac. Bal.cōtra,qa dolus authoris bonę fidei emptori nocere non debet,&c.C.de peric.& cōmo.rei ven.dolum[f]. ¶Quod aūt dixi cedentem potentiori affici

a ¶Debitoris.Nec videtur diſtinguendū,an fiat in potentiorem.facit.ff.de alie.iu.mutā.cauſa facta.l.ex hoc edicto.§.alienare. vbi dicitur ꝙ legādo vel hęredē faciendo quis nō alienat,vt teneat ex illo edicto: alienatio tñ valet.C.de ſecundis nuptijs.ſi quis prioris.§.primo.& ff.de leg. ſecundo. l.peto.§.patre.Sed parcendū eſt illi,qui ex neceſsitate facit.ff.de fun. do. l.j.Non obſtat. ff. de hęre. inſtitu. l. pe. quia ſpeciale in prīcipe: vt ibi not.ibi dicitur ꝙ litis mouēdæ cā, ſcilicet ſibi vel ꝑ ipſum interpretatorem hæredem inſtitui inuidioſum eſt.Concor. ff.de iure fiſ. res quæ.§.lites.

b ¶Cedit.Viđ verſic. quod autem. j.eod.

c ¶Fecerunt.Idem no.de or. cog. c. ij.in iij.glo.

d ¶C.ij. Vide qđ ibi dixi ſuper j. gloſſ.

ADDE quod Pau.de Caſtr.in l.per diuerſas. C. mand.dicit ſe cōſuluiſſe, cùm quędam mulier paupercula haberet actionem , puta ſex millium florenorum contra quoſdam potentes,& illa actio erat ſibi inutilis, ꝙ impunè ceſſerat illam actionē alij æquè potenti ꝓ duobus millibus florenorū,& ꝙ ille totū poterat conſequi.& facit verſic.infrà.quod aūt dixi.& ver.ſed nunquid rōne cōſanguinitatis.circa fi.Quo verò ad ver. ex proximè dictis.ſ.ꝙ ceſsio poſsit fieri in clericū.Roffre.idem cōſuluit eius conſilio cccccxviij.Stante aūt ſtatuto,prout eſt Peruſij, ꝙ nullus de domo magnatū capiat ceſsionē contra popularē ſub pœna nullitatis ceſſionis:ſi clericus magnas illā accipiat,ceſsio erit nulla. Ita conſultū inuenies iuxta conſilia Federici, eius conſil.lxxxv.cum ſequen. Idem erit,ſi mulier potentiori ceſſerit,nō cadit à iure ſuo.Ita cōſuluit Bal.cōſi.cxxxvj.incipiente,quædam mulier.lib.ij.

e ¶L.ſi.hucuſꝗ fuit iſte ver.Albe.Gal.tit.de procu.in rem ſuam. ver. ſed nunquid ſi pręter.ver.valebit.

f ¶Dolū.Guido de Suzar.mouens hoc dubiū in l.ſi.C.de procu.remittit illuc.Sed in l.ſi acto.ff.de procu.ꝙ præiudicet confeſsio,inducit.ff.de pac. ſi cum emptore.& de tranſac.l.ſi.§.vlt.Ad contrarium inducit.l.in cauſæ.§.ſi.& l.ſeq.& l.procuratore.ff.de procura.& pręl.iij.de noua.C. & illud dicit verum de ſtricto iure. Ad præ.§.vlt.rñdet,ꝙ illi ſubuenitur propter ignorantiam:ſed hic ex vtraꝗ parte ſcientia. dic tñ ibi quòd iudex ad veritatem habendam poteſt vocare cedentē,cùm ad eum ſpectet veritatem inquirere.ff.ſi quis cau.ſi eū.C.de eden.l.is apud. Facit quod dixi de defenſore,in fi.Dicit tñ ꝙ de iure cogi non deberet:vt qa principalis, nō:quia nō eſt in lite.vt teſtis,nō:quia tenet de euictione:quia vendēs nomen tenetur facere bonū nomē.ff.de hęre.ven.ſi nomē.& l.ſeq. & ſi cauſa eſt ꝓpria.ij.q.vj.biduū.Sed hoc obſtaret qñ ꝓduceret à ceſsionario: ſec9 ſi ab ei9 aduerſario.Dy.ff.ad Treb.l.facta.§.ſi hęres.tenet ꝙ dicit cōfeſsionē cedētis nō nocere ceſsionario,fortè verū eſſe in caſibus.l.iij.C.de nouatio.Et ibi Cy.q tenet idē,inducit hāc q̄ſtionē,ſine fortè.De cōfeſſione,quā faceret cedēs poſt ceſsionē extra iudiciū,nō eſt dubiū ꝙ nō p̄iudicat ceſsionario:q̄ nec ſibi regulariter noceret.de quo infrà de cōfeſ. §. iij.Remanet dubiū qñ in iudicio per calūniæ iuramentū à ſe pręſtitū.qđ dic vt j.de iur.cal.§.reſtat.ver.ꝓcurator.& qđ ibi dicā. vel ꝑ iuramentū de veritate pręſtitū,vt à teſte confitet.vel aſſerit ꝙ ceſsionario noceret: puta prius ſibi fuiſſe ſolutū in totū vel in partē:vel aliud ſimile. & verè hic eſt perplexitas.Poſſet em̄ creditor facta ſibi ſolutione ſine ꝓbatiōe, vel cum illa,q̄ deficit,cedere alteri ignoranti.e conuerſo facilè poſſet fieri collusio, ſi cederet cedente maximè inopi.Hoc puto Vbertū conſyderaſſe vno modo,& Guidonē de ſuza.alio.Cuius dictum ſequēdum eſſet

iactura

aliàs distinctio Vber.placet,cui obstat.ff.fi.regundo.l.pe.Sed vide qđ dixi suprà de teste.§.j.ver.quid de vẽditore.cũ sua remiss.Propter id,qđ đ Dyno dixi,sciẽdũ,ꝙ Dynus vsus fuit illo forte,qđ ꝑdixi ꝓpter id,quod predixerat in prę.l.seruũ filij.§.j.q incipit,si qs rẽ.nã posita distinctione Vber.de qua suprà dixit,indistinctè non nocere,propter l. si partem. §. fi.ff.quemadmodum ser. amitta. & ff. loca. q fundum.in fi. allegat etiam ff.ad Tre.l. facta.§.si hæres. Et ad l. seruũ.ibi respondebat ꝙ nil faciebat: quia ibi legãs tacitè & expressè legatũ poterat reuocare : postea verò mutauit,vt suprà Et cautius corrigendo dicebat tenendũ, quod no. in l.si cum emptore.ff.de pac.superius allegata. Et hoc totũ habeo post eum in prę. l.seruum.§.j. Ad materiam etiam facit quod no.C. de fideiuss. mi. l.ij.

ADDE huic additioni Paul. de Cast in d.§.si hæres.vbi plenè explicat materiam. Et vide etiam an confessio cedentis noceat cessionario,eũdẽ Paul. cõsi.cccxciij. Angel.consi. cclviij. Bald. consil. ccclxiij.lib.j.

iactura causæ.dicit Vincen.[a] verum esse, si quis cedat ea intentione,vt potentior & terribilior appareat:vt s.ver.cæterũ.Si verò bona fide cedat, nõ vt potentior, vel terribilior appareat,nõ obest. C. de procu.qui stipendia.¶†Si autem fit cessio non potentiori:aut est actio dubitata,aut indubitata. Si sit dubitata,id est in iudiciũ deducta:vt ff.quibus ad li. procla.non licet.l.ij.tenet quinq; casib⁹:puta si fiat causa dotis vel donatiõis ante nuptias vel trãsactionis vel diuisionis:quæ fit inter hæredes de reb⁹ hæreditarijs:vel ex causa legati seu fideicommissi:cùm nondum super re legata, vel fideicommissa fuisset quæstio mota testatore viuente: sed post mortem eius mota est contra hæredem. aliàs autem in alijs casibus non tenet:imò punitur tam cedens, quàm is,cui cessio facta est,cũ distinctione tñ: vt si sciens aliquis emat actionẽ, vel rem litigiosam:cogitur eã restituere venditori,& pretium, quod dedit, amittit:non vt lucro cedat venditori, sed vt etiam alia tanta quantitas ab eo fisci iuribus inferatur : & lis suo marte currat inter venditorem & eum,cũ quo prius quæstio mota erat.Si autem ignorans rem litigiosam emit:tunc irrita alienatione facta pretium cum alia tertia parte recuperabit à venditore.Si verò ex causa donationis aliquis rem litigiosam receperit,æstimatur res,vt ipsius æstimatione rem in alium transferens puniatur.Hæc leguntur.C.de litigio.l.fin.¶†Verum,si actio quæ ceditur, fuerit indubitata,id est,nondũ in iudicium deducta.Adhuc subdistingue.nam aut constat eam simulatam esse, aut dubitatur:si constat, indubitanter veram esse, tenet,nisi fiat potentiori:vt s. vel nisi causa auaræ venalitatis:vt extra,de alie.iud.mu.c.ij.secundũ dominum meum.Constat autem eam veram esse,si actio magnę summę cedatur pro magna summa,puta actionem tibi cõtra aliquẽ in centũ lib.cõpetentẽ,cessisti mihi ꝓ centũ lib.Itẽ si facta est cã donationis.Itẽ si cohęres cedit actionẽ cohæredi suo:vel si hæres cedit legatario,cui res,vel actio est legata. Itẽ si debitor cedat suo creditori ꝓ debito, etiã si cedat actionem competentem ad maiorem quantitatem,ꝙ̃ debeat.Itẽ si dũ possideo rem aliquã, aliquis me pro re illa incipiat conuenire. & ego emo ab aliquo ius,siue actionẽ,qua mediante possum rẽ illam defendere,valet cessio:nec præsumitur simulata.Hæc omnia probantur.C.mãda. per diuersas. & de tali cessione intelligũtur.C.de hęre. vel acti. ven.l.j.& per totum.præcipuè in trib⁹ legib⁹,vt & C.de noua.l.iij ¶Si autem constat cessionẽ esse simulatã:tũc nõ valet.C.manda.l.fi.si quis autem. & §.sed & si quis donationẽ.qa plus valet,qđ in veritate agitur,&c.extra,qui fi.sint legi.per tuas. & C. plus valere,quod agitur.in rubro,& in nigro[b]. Est aũt simulata siue maginaria,cùm id agitur inter cedentẽ,& eũ,cui ceditur:vt totũ emolumentum ad cedẽtẽ referat:quãuis eius,cui ceditur,esse fingatur. ¶†Si verò dubitatur vtrũ sit vera vel simulata, dicunt Vincẽ.& Ber.& alij simpliciter ꝑsumi simulatã,maximè in donatione.C.manda. per diuersas. Odof.verò nõ ꝑsumit hoc,nisi in quatuor casibus. Primus est,si actio magnæ quantitatis cessa sit pro modica summa.ff.de transacti.cùm hi.§.modus. & tũc valet cessio:& agere potest is,cui facta est vsq; ad illam quãtitatem,quam dedit:vt C.man.l.pe. In residuo aũt dixerũt quidam,ꝙ non põt agere, nec cedẽs,nec is,cui cessa est:vt e.tit.l.fi.Sed hoc nõ placet Odof.imò,secũdũ eũ,cedẽs agere põt in residuo.& in hoc Inn.papa assentire videt[c] : cùm hoc nõ prohibeat sibi,ꝓpter l.C.eo.l. pen. nec per aliquã aliã expressim.& pœnę restringẽdę sunt potius,ꝙ̃ laxãdæ.ff.de pœnis interpretatiõe.de pœn. di.j.pœnę.sub §.hęc aũt verba.Itẽ qa in residuo nõ tenet cessio.vñ pro infecta habet:vt C.de legi. nõ dubiũ.x.distin.vides.Et ideo in residuo salua manet actio apud cedẽtẽ.Nec obstat.C.mã.l.fi.qa in alio casu loquit.Itẽ non obstat.C.ne lice.pot.l.ij. vñ sumpta sunt verba posita extra,de alie.iu.mu. c. ij. ibi ita ꝙ iactu,&c.qa ibi plus deliquit.s.cedẽdo potentiori.Secũdò ꝑsumit simulata,si actio,q̃ cedit, pro parte vẽdit,& pro parte donat ei,cui cedit. & hoc casu secũdũ Inn.nõ agit cedẽs:qa eã perdit. nec is, cui cedit:qa nõ tenet cessio. vel si pro parte donat vni,& pro parte vẽdit alteri.Tertiò si facta sit cessio,& aliquid clam pro possessione datũ est, vt isti tres casus colligũtur.C.man.l.fi.In his casibus nõ potest aliquid amplius peti,ꝙ̃ datum sit,nec à cedẽte,nec ab eo,cui fit cessio:vt e.l.dicitur. ¶†Quartò præsumitur simulata si fit clerico à laico contra laicum.secus secundũ quosdã,si fiat cõtra clericum:vt suprà, versi.ex proximè,maximè in regione,in qua huiusmodi cessiones in fraudem fieri cõsueuerunt. Vel distingue,secũdũ do.meũ,quando laicus cedit clerico contra laicũ,vtrum clericus trahat eũ corã ecclesiastico iudice:vt quia sic est fieri consuetum, vt fit in Francia,& Aretij:vt infrà tit.proxi.§.j. in prin.& tunc contra clericum præsumatur.Vel coram suo:& tunc non.Hoc probatur extra, de alie. iud.mu.cau.fa.c.ij.ibi:& ex eo sint odiosę,ꝙ ex fonte cupiditatis procedere videntur.i. pręsumunt[d]. & hoc casu clericus,cui facta est cessio,punit in expensis factis à reo coram iudicib⁹ delegatis: & pronunciãtur literę non valere.Cùm enim simulata sit cessio nõ dicitur habere actionẽ,vt j.dicam. versi. ex pręmissis.vnde locũ habet pœna pręmissa : vt extra,de rescriptis.c.si.ff.de iud.eũ quẽ temere.Posset etiã dici,ꝙ cedens tenet ad interesse ei , in cuius pręiudiciũ est facta cessio ex edicto de alienatione mutãdi iudicij causa fac.de quo interesse infrà dicam.¶†Sed nũquid ratione cõsanguinitatis euitat talis pręsumptio.Et videtur ꝙ non:quia nec pœnã litigiosi cõtractus ob hoc euitatur:vt C. de litigio. l.ij.[e] Item secundũ Vin.præsumitur simulata, si in instrumento contineatur verbũ vẽditionis : cũ tñ fuerit cessa.C.man.l.fina.Itẽ secundũ Gof.si in instrumẽto cõtinetur cessio, sed ibi nõ dicit ex quo cõtractu,vel ex qua cã,vel titulo fiat:vt in præ. l. p diuersas.ibi:licet in instrumẽto,&c.& not. s.de ꝓcu.§.sequit.in prin.De hoc j.ꝓxi.vers.j.ibi:& no. ꝙ licet.Itẽ scdm Inn.iiij.si in prin.instri ponit cessio.& circa mediũ,vel finẽ videt ex qua cã. argu. C. man.l.pen.in fi.& extra,de accu.cùm dilecti.§. j.[f] ¶†Itẽ etiã ꝑsumit fraudulenta & simulata cessio, qñ is,q eã recipit,est homo litigiosus & solitus talibus implicari.ar.in prę.l.p diuersas.in princ.ibi:diuersas personas.i.plures.& extra,de pig. illo.in fi. Itẽ qñ nulla rõ,vel cã assignari põt, quare fctã sit

a ¶Vincen.in decre.ij.de alie. iud. mu.causa facta.

b ¶Nigro.Nam vt dicit Vber.simulata habentur ꝓ infectis.C.si cért. pet.si ex pretio. ff.de contrahen. emp.l.nudam.& de ritu nupt.l. simulatè.

c ¶Videt. Sic loquitur, quia Innocen. papa dixit quosdam dicere quod agit in residuo, quasi assentiat: quia non resistit.

ADDE, vt suprà posui in ver. sed nunquid.

ADDE tu tres casus principales,in quibus præsumitur cessio simulata.Rotam in no.deci.clxxvij.

d ¶Præsumuntur.Dy.suo cõsi.xxj.de quo infra,cõsuluit p l.j.ff.de his qui. vt indig.in prin.ꝙ eo solo,ꝙ venditio facta est in clericũ de re,de qua sperabatur lis moueri,& quæ videtur subiecta restitutioni per statutum municipale,non sit probata simulatio:nisi aliter simulatio probetur: licet ex persona videatur contractus aliqualiter suspectus.

ADDE,ꝙ Cy.& Bal.in l.q stipẽdia.C.de ꝓcu.tenẽt,ꝙ præsumitur simulata.Old.cõsi.xxx.incipiẽte,factum tale:dicit donationẽ factã ecclię Romanę de aliquo ductu aquę non posse reuocari per donantẽ, eo quia facta in potentiorẽ:sed bene per illos,qui hac cõcessione læderentur:per l.ij.C.de iure emphy.ibi:his tñ personis.& adde ver.s.item si debitor.qd si debitor cedit creditori actionem ex causa dationis in solutum ex causa debiti,partim vera partim falsa:an valeat in totũ,vel rescindatur in partem:vide Roma.consi.ccccl.

ADDE tu an valeat cessio actionis motę per patrem in filium clericum emancipatum contra laicum : vide Rotã ĩ nota.deci.clxxvij. quòd sic, ibi vide.

¶L.ij.Pet.de Bel. per.contra, quasi ex duabus præsumptionib⁹ sumatur honestior. vide Cy.in l. qui stipendia. C. de procur.

¶§.j.Rigorosum nimis est hoc dictum, ortum habens ab Azo. in Sum.ne lice.poten.in fin.& post eũ ab Accur. eo. tit.l.j.in fi.vl.glo. Idẽ Gof. & alij. Sed dñs meus accusans Azonem, à quo inchoauit illud dictum, qui dixit in pricipio causam exprimẽdam: non postea dicit id,non intelligẽdum de principio instrumenti : sed principiũ vocat tẽpus cessionis, quo tempore satis erit titulum vel causam exprimere ĩ principio,medio, vel fine instrumenti Hoc etiam tenet Dyn.vt refert ibi Cy.in l.ij.e.tit. sic ꝓbãs:Cã ad cessionẽ confirmandam id operatur, qđ authoritas tutoris in cõtractu habito cũ pupillo ad illum confirmandum.

¶Primũ patet. C.man.per diuersas.Secundum.ff. de acqui.hæred.l. more. de autho. tu.l. etiam pupillus .Sed tutor, ꝙ in ipso negotio debet authorizare pupillo.ff.de aut.tut.l.obligari.§.tutor.statim in ipso negotio, &c. & tñ authoritas ista interuenire põt ante contractum, in contractu, & post contractũ incõtinẽti.& ista sunt paria.ff.de acq.hęr.si quis mihi bona . §. iussum.Bene facit ad hoc de appel.secundò requiris.cũ concor.iij. gloss. Non est clare,ꝙ ordo talis detur causę:dũmodo interueniat in facto . Bñ facit.ff.de solutio.Modestinus.& C.e.ti.de so.l.j.Si autẽ post factum exprimitur,non releuat,etiam si dixerit in facto se alias expressurum.Simile de appella.cõstitutis.ij.ad fi.Hi qui dicere volunt cãm debere proponi,habẽt ꝓ se textũ.l.q stipẽdia.C.de ꝓcur.ibi:honesta prætendente cã. Et qđ de traditione dicit,ꝙ illã debet ꝑcedere causa,vt dominiũ transfe-

ratur.ff.de acqui.re.do.l.nunquam.Tutũ eſt ergo cauſam proponi, licet placeat qđ prędixi. & ſcias,ſcđm quoſdã videri cãm expreſſam,ſi in fine ceſsionis dicatur pro pretio cuius ceſsionis confeſſus eſt cedens ſe recepiſſe centum,allegat l.generaliter.C.de non nu. pec.per quam probatur cauſam aptè debere exprimi Nec ob.l.vlti.C.de prædi.curia libro x.quę nisi vt re⁹ vexet.ar.ff.de rei ven.ĩ fũdo.ff.de trãſa.l.cũ hi.§.in cã.& ff.de lega.j.fili⁹.§.diui.ff.de lega.iij.Lucius.rñ.j.Sed opponit ad p̃dicta.nã ſi ſcđm cõem opinionẽ, cũ dubitatur,vtrũ ceſsio.ſeu vẽditio ſit vera,prẹſumit ſimulata:vt s̃.certè ſemp̃ prẹſumet ſimulata:qa ſemp̃ reus negabit eã verã fuiſſe. & ſic p̃ negationem res dubia fit. C.qbus ad li.procla. non lic. l.iij.& ita nil ꝓderit titulus ille de hẹre.vel ac.vẽdita. ¶Sed ad hoc facilis eſt rñſio:nam veritas ceſsionis põt multipliciter apparere.qd enim ſi cedens paup̃ ſit nec hꝫ vñ cãm ꝓſequat? Certè hoc caſu potius ex neceſsitate,q̃ fictè ceſsio præſumit eſſe facta,arg.ff. fami.ercif.alienationes.& C.de prædijs mi.l.ob æs. & in præ.l in fundo.ff.man.ſi ꝓcuratorẽ.§.j.ſi ignorantes.Itẽ qd ſi palã & publicè ceſsio ſeu venditio facta eſt,vel fortè cedẽs habet aliò ire vel alia facere ita ꝙ vacare nõ põt litis ꝓſecutioni:certè non prẹſumit ſimulata.arg.ff.de admi.tu.nõ æſtimo.C.manda.ab Anaſtaſio ibi:nec partes clandeſtinas.& extra,vt eccleſia.bene.c.vnico.argu.ff.de offic.eius,cui mã.eſt iuriſ.l.j.Itẽ ſi reus potens eſt,& actor nequit ab illo ſuã cõſequi iuſtitiã:& ideo cedit ſuã act.non p̃ſumit ſimulata.argu.C.de execu.rei iud.ordo.ff.de iure do.cùm in fundo §.Ipſius. Idem eſt,etiã ſi diu ſubhaſtauit hoc nomen:nec ab aliquo potuit plus habere.& ſic pro tãto vẽdidit.C.ſi ꝓpter pu.pẽ.l.fi.C.de ſacroſan.ec.aut.hoc ius,qđ eſt x.q.ij.idẽ eſt. ſi ius ſuũ vendẽs.honeſtus hõ & bonæfidei cõſueuit eſſe,& q lites execratur:& potius vult parte carere debiti,quàm ſe litigijs implicare,nõ eñ prẹſumit in fraudẽ feciſſe ff.de alie.iu.mu.cã fa.item ſi res.§.ij.Idẽ eſt,ẽt ſi id,de quo eſt q̃o,ſit multum calũnijs ſubiectũ:vel qa dubitat,an reus ſit.vel deſiturus eſt eſſe ſoluendo:vel eſt homo cauilloſus,vt etiam qđ clarũ eſt,vix ab eo extorqueri poſsit.ar.C.de ꝓcu.l.fi.Itẽ nõ prẹſumit ſimulata,ſi ſit inter cohẹredes: vel fiat creditori ꝓ debito,vel poſſeſſori pro tuitione rerum,quas poſsidet:vel ſi fiat ab hẹredib⁹ in legatarios:vt no.Azo in Summa.in titu.ne lic.poten. in fin. 11 ¶†Quid ſi excõicatus mihi cedit actionẽ,vel obligat villã cũ p̃tinẽtijs,in qua eſt eccleſia:nũquid potero agere vel præſentare? ¶Item an is,cui fit ceſſio,aget vtili vel directa actione? De hoc & de alijs ad hanc materiã ſpectantibus,vide in præ.c.§.ſequitur videre.ſuprà,de procurato. 12 ¶†Vt autem hac materia clarius liqueat no.ꝙ ſi poſtquã iudiciũ cœptum eſt:res,de qua agi,in alium transferatur,locum habet titu.de litig.vt C.de litig.aut.litigioſa.& xj.q.j. quia res in litigio.& extra,vt lite pendente nihil innoue.eccleſia.j.et ibi no.q̃ ſit pœna litigioſi cõtract⁹: & quid iuris ſit de hoc.& infrà,de appel.§.nouiſsimè.ver.j.& ver. verum. Si verò nondũ ſit cœptũ iudiciũ ſup̃ re trãſlata vel alienata,locũ habet edictum de alie.iu.mu.cã fac.qđ locũ habet,qñ poſſeſſor timẽs aliqua act.ĩ rẽ ſe cõueniri:puta rei vẽ.vel aliqua perſonali in rẽ ſcripta:ſicut eſt actio qđ me.cã vt ff. qđ me.cã.metũ autẽ.§.fin.vel aliquo interdicto:cũ oĩa interdicta ſint in rem ſcripta:vt ff.de interdic. l.j.§.interdicta.dũ rẽ in aliũ potentiorẽ transfert ſeu alienat cã mutandi iudicij:dico q̃tum ad ſe & ꝙ ab alio iudiciũ ſuſcipiat.nã vult rẽ habere: ſed in aliũ trãsfert litẽ,vt moleſtũ aduerſariũ pro ſe ſubijciat transferẽdo in eum dñium ſeu poſſeſsionẽ:vt ff.de alie.iu.mut.cã fa.l.j.& l.non ſolùm.Vnde competit actori contra reũ taliter alienantẽ actio in factum deſcendẽs ex edicto prẹtoris,de alie.iu.mut.cã fa.p̃ quã actionẽ conſequitur intereſſe,ſi ſua interſit alienationẽ ſeu trãſlationẽ factã in aliũ non fuiſſe: vt eo.ti.l.j.& l.non ſolùm.§.hęc aũt actio.qđ intereſſe attendit rõne p̃ſonę,loci,cauſæ & rei.Rõne p̃ſonæ attẽdit,cui res alienata eſt:puta, qa potẽtior eſt, q̃ is,in cui⁹ p̃iudiciũ fit alienatio:vel qa malitioſus eſt. Itẽ attẽdit intereſſe rõne loci,ſi alienatio facta ſit in hoĩem alterius ꝓuinciæ.Itẽ rõne cauſæ: qa hoĩem, quã volebã à te petere,manumiſiſti.Ite rõne rei:qa locũ alienaſti,in quo opus feceras:cui⁹ noĩe interdicto qđ vi aut clam,vel rõne aquę pluuię arcendę mihi tenebaris.vñ ſi tecum egiſſem, tuis expẽſis id opus tollere deberes.nũc verò qa alienaſti, cõpetit mihi actio aduerſus aliũ,q̃ qui fecit. quare cogor meis expẽſis ſoluere:qa qui ab alio poſsidet factũ, eatenus iſtis actionib⁹ tenet,vt patiatur id opus tolli: vt ꝓbant hęc oĩa.ff.de alie.iu.mu.cã fac.l.j.ij.& iij.vſq; ad §.opus quoq; nouũ. 13 ¶†Ex p̃miſsis ergo patet ſi rectè cõſiderent,ꝙ edictũ de alie.iu.mu.cã fac.locũ habet,qñ reus transfert poſſeſsionẽ vel ꝓprietatẽ in alterũ:ne ipſe ab actore valeat conueniri.& ꝓbat.ff.e.l.nõ ſolũ.Et iõ qdã dixerũt,ꝙ decre.extra.e.c.ij.nõ habet locũ in hoc caſu,q̃ nõ loquitur in reo trãsferẽte,ſed in actore actionẽ cedẽte: vt patet ibi:cedi faciũt actiones,vt aduerſarios ad eccleſiaſticũ forũ trahãt,&c.& ibi:Cũ igit emptiões & ceſsiões litiũ,&c.Hinc eſt ꝙ ſæpe cũ corã iudice delegato excipit,literas p̃ aliquẽ clericũ ſuper actione ſibi ceſſa à laico impetratas nõ valere ꝓpter prẹd.decre.Legiſtę iudicib⁹ aſsiſtẽtes, attẽdentes ꝙ prẹ.decre.poſita eſt in ti.de ali.iu.mu.mu. cã fa. & ꝙ de illa materia loquit,& ꝙ ille tit.vt dictũ eſt, locũ habet in reo rẽ trãsferẽte,& nõ in actore actione cedẽte:nolũt admittere talẽ exceptionẽ cõtra actorẽ,in quẽ facta eſt ceſsio:ſed ꝓnũciari faciũt ceſsionẽ valere:& p̃ cõſequẽs poſſe iudicẽ ꝓcedere p̃ literas impetratas.Et ſic ſcđm eorũ intellectũ prẹ.decre.ſuccũbit,& fruſtra mẽbranas occupat. qđ eſſe nõ debet:vt xix.di.ſi Romanorũ.& lxxvij.di.hui⁹. & extra,ĩ ꝓœmio đcre.§.ſanè.Dic ergo ꝙ licet tit. de ali.iu.mu.loquat in reo rẽ in aliũ trãsferente: tñ Greg.papa in præ.decre.voluit hoc extendi etiam ad actorẽ actionẽ ſuã clerico in fraudẽ cedentẽ:conſyderãs ꝙ nõ licet clerico tales recipere ceſsiões: vt patet ibi in fi.& ꝓbat xj.q.j.§.ex his.& xiiij.q.j.§. j.& ij.& c.j.extra,ne cleri.vel mo.c.j.& ij.[a] Conſyderãs etiã ꝙ talis ceſsio ſæpius fit in fraudẽ, & qđ eſt imaginaria,& nõ vera:vñ valere nõ debet:& p̃ conſequens nec literę ſuper ea à clerico impetratę: vt in concor.quæ ſunt s̃.ver.ſi autem conſtat. quia non eſt malitijs indulgendum.ff.de rei ven.in fundo.& extra,de reſcript.plerunq;.nec fraus nec dolus debẽt alicui patrocinari:vt extra,eo.ſedes.& ca. ſeq.imò ſcđm Vin.clericus ſibi cedi ꝓcurans, põt

vult,ꝙ interuentu pretij præſumatur venditio: qa hic non ſufficit præſumptio vbi requirit expreſsio.

ADDE quòd cõtra dictum Inno. tenet Bartol. in d.l.pen. Abb. ĩ c.ij.extra,de alie. iudic. mu.cã facta.Bal.in l.ij.C. ne liceat poten. & an cauſa ſit exprimenda in ceſſione,vide Bald. conſi.cxxix.li.j.

ADDITIO. ¶Adde tu quòd ceſsio facta ſine cauſa non valet, vt latè habetur in l.per diuerſas,& ĩ l.ab Anaſtaſio. C.manda. Limita tamen,niſi debitor,contra quẽ habeo iura, quæ cedo alteri, eſſet in præſentia, & non contradiceret.quo caſu nũquã poterit opponere exceptionem ſimulationis contra talem ceſsionem, ſecundùm Bald.in l.cũ eſſent.§. final.ff. de ſerui.ruſti.prędi.per illũ text.et hoc dixit notatu dignũ Hippol.đ Marſi.ſingu.xlv. incip.tu ſcis.Henri.Ferrandat.

a ¶C.j.& ij.Vnde conſuluit Dyn. ſuo conſil.xxvj. de eo,qui facta citatione ei oblato libello in rei vendicatione contra poſſeſſorem rei, ceſſat rei vendicatio viduæ.q̃ per l. quando impera. inter pup.& vi. vult reum coram principe conuenire:contra quem reus allegat edictum de alie.cauſa mutandi iudicij.& quod potentiori propter priuilegium & vitium litigioſi,ſuper primo & tertio dixit per regulam,non debet.ff.de regu.iur.ꝙ ſicut illa duo locum haberent in reo ſic alienante.Patet primum ff.de eden. l.quædam.§.nihil.quæ in frau.credi.ait prætor.§.ſi quis.C.de rei vendi.ſi fundum.Patet tertium C.de litig.aut.litigioſa.ſic locum habeant in actore:& ſic ceſsio non habeat effectum de medio.dicit quòd cùm lex locum habeat.vbi locum habet ratio legis.ff.de fonte.l.j.§.hoc interdictum. & de iniuſto teſtamento lege poſthumi.& ratio legis eſt:quia videtur cedentium aperta voracitas qui faciunt ſuarum actionum alios exactores: vt in l.final.C.ne lice.poten. ergo cùm in propoſito locum habeat ratio habebit locum & titulus,ſaltem ex mente. Addit ad prædicta,quòd dolus cedentis qui ſciebat vel ſcire debebat ſe poſt inchoatum iudicium cedere non debere.C.de litig.l.ij.& vltima,nocere debet mulieri: vt not. ff.de dona.l.apud Celſum.§.ſi cum.in gloſſ.ex hoc videtur.Item inducit l.ij.ff.de aliena.iudi.mutan.quę innuit titulum locum habere, quoties fit ceſsio in eum, qui vexaturus eſt,quod vidua iſta facit vocando coram Principe virtute priuilegij, quo etiam dicitur potentior:& lex generaliter loquitur in quolibet potentiore: ergo etiam ratione priuilegij. ff.de aliena. mu.iudi.l.iij. & not.C.ne lice.poten.l.j. Et aduerte,quia de pœnis nil conſuluit, ſed ſolùm decidit, ꝙ non habet effectum.

ADDE, quòd titulus de alie. iudi. mu. cauſa fac. habeat locum in actore,dicit Bar. eſſe tex.in l. pen. ff.eod.titu.

¶Sed quæro qñ priuilegiatus ſine aliquo vitio cedit actionem nõ priuilegiato: an ille in alijs,& quo ad forum vtatur priuilegio cedentis? Ad affirmatiuam & ad negatiuam poteſt ſufficienter allegari,per no.in regula,is, qui in ius. de regulis iuris. libro vj. per quæ etiam patet ſolutio in fine, quo dicitur regulam locum non habere in priuilegio perſonali. Illud enim perſonę inhæret, & illam ſequitur, & cum illa extinguitur, eodem titu. priuilegium. & ff. eodem.priuilegia quædam. & l.in omnibus. p̃ quas leges etiam patet quòd ſi illud eſſet priuilegiũ actionis ceſſæ, tũc ceſſionarius vteretur illo: ſicut & priuilegium rerum cum ipſis rebus tranſit ad ſucceſſorem.ff.de aqua quoti. l. j. § permittitur. de cenſib.l.iij.§.finali.Exemplum actionis priuilegiatæ patet in funeraria, quę datur pro expeuſis funeris. ff. de relig.& ſump. fune.l.penult.vel pro pecunia credita:vt in refectione. ff.qui pot.in pign. ha.l.interdum.

ADDE,ꝙ ceſsionarius vtitur ſuo priuilegio,non cedentis,prout voluit Ro.conſi.cxxxv.Et an ceſsionarius fiat de foro cedentis,vide Bal. conſi. cccclxxvij.lib.iiij.

ADDITIO. ¶Et an & quãdo ceſsionarius poſsit intentare directas actiones,& an nomine ſuo,vel domini,& an cedendo remaneant penes eum aliquæ actiones,vide Mar.Soci.conſi.xviij. incipien. proſequendo. colũ.v.ver.quamuis enim.in primo volu.Et an valeat ceſsio ſine expreſſione tituli,vide Bal.conſi.ccccl xj.incip.inter Ioannem.colũ.fin.ad fi. in primo volumine.Hen.Ferran.

coram

a ¶Quadragesimæ. Et habetur Matthæi xv. in princ.
b ¶Damnosæ. Hic resumit verba Alber. Gal. quæ durant vsq; ad finē titu. prędic. de procura. in rem suam: dempto versiculo, patet: vsq; ad versi. sed pone emptor. quod totū fuit additio. licet etiā versi. patet. fuerit Alberti.
c ¶Est. Secundùm Alb. Gal. vbi s. & in princ.
d ¶§. j. & ij. Similem quæstionē cōsuluit Dy. suo xxj. consi. s. an filiusfa. actionem quæsitā patri ex facto suo, s. per a cōtractum à se filio suo, ꝓprio nomine celebratum cedere 14 posit, ita ꝙ valeat cessio patre postea ratū habēte cessionē. & tenuit quod cedere actionē est alienare: & sicut nō 15 tenet alienatio sine patris consensu, sic nec cessio. Allegat C. de bo. quę libe. l. fi. §. filius autē. Ex patris aūt ratificatiōe valet cū ipsam volūtatē accedere à principio vel ex post facto sint paria: cùm confirmet etiā ea, quæ à iure 16 sunt ꝓhibita. C. ad Maced. l. fi. ff. eo. ti. l. sed Iulianus. §. penul. & q̄a facta per filiū, quę de iure nō tenent, pater cōfirmat nō solùm expresse, sed etiā tacite. ff. de acqui. hære 17 di. qui in aliena. ij. & iij. respond.
ADDE, an filius in potestate possit cedere iura patri. Bal. cōsil. ccclxxxvij. lib. iij.
e ¶Pap. Habeo quædam scripta, quę dicunt eū in scholis hoc disputasse Vercellis, & ꝙ hoc dicitur pertinaciter tenuisse ratione, quæ sequitur. dicunt illa scripta Iac. Bal. idē tenuisse. Sed hoc modo tenebat contrariū. & Alb. Gal. vt statim dicam.
ADDE, ꝙ Rom. cōsil. ccclxxxvj. cōsuluit ꝙ stante statuto ꝙ filius mortuo patre teneat̃ ad restitu. dotis maternæ, vel ad cedendū actiones cōtra expromissores dotis, tutor absq; pupillo hoc casu cedere poterit cum decreto iudicis.
f ¶Illum. Sup. etiam si id nō exprimat: vt infra. §. proxi. versi. ij.

coram seculari cōueniri: quia in fraudem procurat forum ecclesiasticū. arg. extra, de iure patro. prælatum. Hieronymus hoc etiā reprobat dicens super Euāgelio Matthæi, q̄d legit̃ feria iiij. tertię hebdomadæ quadragesimæ [a]. Multi habentes obligata sua æri alieno, & nolentes sibi creditū reddere, delegant sacerdotibus: vt exacta pecunia in ministeriis tēpli, & eorū vsibus deseruiat. ¶†Illud quoq; diligenter animaduertendū est, ꝙ si quis vēdit causa mutandi iudicij, aduersarius pōt conuenire, vel emptorem vel venditorē, quem malit. nam alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrū restitutio edicto perpetuo permittit̃. Hęc legunt̃ C. de alie. iu. mu. causa fac. l. vnica. ¶†Ad hoc autem vt actio in factū ex edicto de alie. iu. mu. causa facta, locum habeat, tria sunt necessaria, s. ꝙ res sit alienata causa mutādi iudicij futuri: & quod dolo, vt durior mihi cōstituatur aduersarius. Item ꝙ mea intersit: aliàs locū non habet: vt ff. eo. l. j. in fi. & l. ij. & iij. in princ. & in fi. & l. item. §. j. & l. ex hoc edicto. §. ait prętor. Datur etiā contra alienantem vtilis in rem, cùm dolo desierit possidere, vt ff. de noxali elect. §. item si. & l. si bonæ fidei. & de peti. hær. nec vllā. §. pe. & de rei vend. si autem. §. sed hi. ¶Sed an per actionē in factū tollatur directa, vel vtilis in rem: not. C. de alie. iu. mu. l. vnica. ¶†Item nota ꝙ q̄nq; nullum auxiliū datur actori, scilicet quādo sine dolo, nec causa mutandi iudicij reus desijt possidere. ff. de alie. iu. mu. l. item. §. j. & §. si quis. & in præ. l. si autem. §. j. Item q̄nq; vnum auxiliū tantùm datur, scilicet quādo dolo desijt possidere: nō tamen causa iudicij mutādi: vt ff. de rei vendi. quod si dolo. & l. si autē. §. sed & his. Quandoq; verò duo, scilicet q̄n dolo & causa iudicij mutandi desijt possidere: vt pręl. l. C. de alie. mutan. iu. ¶†Cessat autem hoc edictum, si est paratus suscipere iudiciū. ff. eod. l. iij. §. fi. Item si alienatio facta est in vltima voluntate. Item quando rem alienauit, & pòst recuperauit. Item quādo redhibuit rem, redhibiturus aliàs: vt ff. eo. ex edicto. §. ij. iij. & iiij. & l. seque. secundū Vber. In summa nota secūdùm Pet. de Samp. ꝙ in decre. extra, de alie. iudic. mu. tractatur de materia quatuor edictorū: vnde quatuor modis potest intelligi illa litera ibi posita. Cùm igitur emptiones & cessiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, ita ꝙ iactura causæ afficiāt illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter aduocare præsumunt, &c. Primò enim legitur, vt faciat ad suum titulum hoc modo: Cùm igit̃ emptio. & ćes. li. supple, quæ fiunt causa iudicij mutādi: vt cùm reus rem, super qua timet conueniri, transfert in aliū legit. prohib. sanctiones, sup. quæ sunt ff. eo. l. j. & l. nō solum. & omittas sequen. versi. ita ꝙ Iac. &c. quia illa pœna non imponitur ei, qui alienat eam iudicij mutandi, sed ad interesse condemnatur: vt dixi s. ver. autem. Secundo modo legitur, & facit ad ti. mandati. hoc modo: Cùm igit̃ emptio & ćes. li. sup. quæ in fraudem & simulatæ sunt, legit. prohi. sanc. sup. quæ sunt C. mandati. l. penul. & fi. & tunc etiam non habet locum sequens versicu. ita ꝙ Iac. &c. quia hoc casu non habet locum talis pœna: vt patet in præ. l. imò alia, de qua s. dictum est, ver. verùm si actio. & sequen. Tertiò legitur, vt faciat ad titu. de litig. hoc modo: Cùm igitur emptio & ces. lib. sup. quæ fiunt lib. pe. le. prohi. sanct. sup. quæ sunt C. de litig. l. j. & ij. & fin. & per totum. Et secundùm hoc etiam non habet locum sequens versiculus, ita ꝙ Iac. &c. nam pro vitio litigiosi contractus, non imponitur illa pœna: sed alia, quæ est C. de litig. l. fi. & s. versicu. si autem fit cessio. & versic. vt autem hoc. Quarto modo legit̃, cum determinatione sequen-

g ¶Verius. Alb. Gal. cuius fuit iste versi. non ad literam. vbi suprà versi. sed nunquid. ij. Et aduerte, quia vel ex inaduertētia, vel ex vitio scriptoris hic est defectus. Cùm enim Abb. quæsiuisset, an procurator possit cedere sub iunxit quæstionē, an procuratori cedi possint iura. ꝙ non possint, allegat præ. §. ex asse. tenet contrariū. & allegat iura, quæ sequuntur. Saluo, quod ibi dixit, qui absenti, debet dicere, qui ita. & sic intelligas quod sequit̃: & cedet mihi &c. aliàs non intelligibile.

tis versicu. vt faciat ad titu. ne lic. po. hoc modo: Cùm igitur empt. & ces. li. sup. quæ fiunt in potentiorem legit. prohi. sanc. sup. quæ sunt C. ne liceat i potentioribus. l. j. ij. & fi. & tunc iunge sequentem versic. ita vt iac. causæ &c. hoc enim casu habet locum hæc pœna: nec est intentionis papæ, ꝙ hæc pœna vel aliæ cōpetentes alijs duabus expositionibus s. proximè positis, imponatur ei, qui clerico suas cedit actiones, sed vtitur prædictis verbis: vt ostendat per simile, ꝙ tales cessiones sunt detestabiles & damnosæ [b]. ¶†Et scias quòd vbicunque
b 18 quis actiones habet, vel se obligare potest, potest procurator in rem suam facere. Qui autem se obligare possunt, not. in Summa Azo. in titulo de pactis. ¶Sed nunquid minor potest cedere iura sua cum authoritate tutoris sine decreto? Dicunt quidam quòd sic. ff. de authoritate tuto. pupillus. ff. ad
c Trebellia. restituta. §. j. Alij cōtra, quod tutius est [c].
19 ¶†Nam cessio nominis, est venditio: vt ff. de fideiusso. cùm is. & minor sine decreto iudicis vendere non potest. C. de administ. tuto. l. lex, quæ. ff. de iure deliber. l. iij. §. j. licet quidam dicant, ꝙ si cedit fideiussori, cùm ex necessitate cedat ei: vt C. de fideius. l. ij. tūc sine decreto cedet, sicut aliàs, cùm ex necessitate vendit, non est decretum necessarium. ff. de rebus eorū, qui sub tut. vel cura sunt. magis. §.
d j. & ij. [d] ¶†Item quæritur an procurator habens
20 mandatum speciale ad cedenda iura, possit ea cedere? Et videtur quòd sic: quia cessio, venditio est. ff. de fideius. si dubitetur. respon. j. in fin. & l. cum his. & venditio per procuratorem fieri potest: vt ff. de institor. l. si quis. Item hæreditas per alium, puta per procuratorem, restitui potest: vt in præ. l. restituta. Item gerere dicitur, qui per alium gerit. ff. de administ. tut. ita autem. §. gessisse. extra, de senten. excommu. mulieres. in fi. arg. cōtra, quòd non possit: quia cessio de nimia subtilitate est: vt ff. de iure dot. si mulieres. §. ex asse. in fi. Item, quia ita infixa sunt ossibus nostris, &c. ff. de peculio. quis ergo. &
e ff. pro socio. l. iij. & hoc tenet Alb. Papien. [e] Nam & tutor sine pupillo actionem mandare non posset: vt in præ. l. restituta. Item quia procuratorem alium ante lit. contesta. non facit: vt C. de procura. quisquis. & l. neq;. at qui alicui cedit iura, procura-
f torem in rem suam facit illum [f]. C. de hęre. vel act. vendi. l. emptor. ff. de in rem ver. l. iij. §. idē Labeo. Alij contra primaiura. Nam & procurator sic constitutus, vt alium substituere possit, potest hoc antelitem contestatam facere: vt no. s. de procurator.
g §. j. ver. sed quid si procur. & hoc videtur verius [g]. arg. ff. ad Trebellia. quan nis. & l. qui ita. §. j. & cedet mihi postea iura illa: vt ff. māda. si procurator. in fi. & ff. de acquiren. possess. l. possessio. in fine. ff.
h quorum leg. l. j. §. fi. ¶Patet ergo ex præmissis [h], quòd tutor vel curator non potest cessionem facere, sine pupillo vel adulto: nisi sit absens, vel fari non potest. ff. ad Trebellia. restituta. Nec etiam furiosus vel prodigus: vt ff. de verb. obliga. is, cui. ff. de nego. gestis. in negotijs. Nec pater filio: vt ff. de contrahen. emptio. l. iij. nec tutor, vel curator contra pupillum. C. qui da. tuto. pos. authent. minoris.
21 ¶†Sed nunquid is, cui competit vtilis in aliquo de
i casibus, qui not. C. de actio. & obliga. l. j. [i] vel quia sibi cessio facta est, vt in ea. l. potest istam vtilē alij
k cedere, & in ea procuratorē in rem suam facere [k]? Et videtur quòd sic. Nam cōstat quòd potest simplicem procuratorem facere: vt C. de do. illam. ff. de procura. procurator in rem. & l. j. §. vsus. Quare videtur quòd possit facere procuratorem in rem suam, & in alium huiusmodi actionem transferre. Cùm enim actionis nomē generale sit, C. de hære.

h ¶Ex pręmissis. Dictis à versi. & scias. citra.
¶L. j. Ibi not. sex casus, quibus sine cessiōe cōpetit vtilis: quos ne Canonista ignoret, hic exprimā. Et est primus in emptione. Secundus in dote: & patet v̄trūq; eo. tit. de actio. & obli. l. ij. Tertius in nomine dato in solutū. C. q̄n fiscus vel pri. l. fi. Quartus in noīe dato pignori. ff. de pig. ac. l. si cōuenerit. & C. quæ res pign. ob. pos. l. nomē. Quintus in legato nominis. C. de leg. l. ex legato. Sextus in donatione. C. de dona. l. illam. dat̃ etiā q̄nq; vtilis sine cessione in subsidium: vt in pręl. j. C. de acti. & oblig. aliàs aūt præter hos casus non competit sine cessione. Et scias, ꝙ si his casibus seruatur cessio, quidā dicūt primam vtilem annihilari: alij contra. nec sunt duæ, sed vna duas habens qualitates. de hoc not. C. de hære. vel act. ven. l. emptor. Et scias ꝙ sicut in rebus corporalib9 ad dominiū acquirendum nō sufficit cōtractus sine traditione. Institu. de rerum diuisi. §. per traditionē. sic sine cessione nō cōpetit actio in corporalibus regulariter. Cui est simile, q̄d habet̃ extra, de trās la. c. ij. Hinc est ꝙ in his nō obstante cessione posset cedēs cessionariū ꝑuenire, nisi alterū triū interuenisset: de q̄bus no. C. de noua. l. iij. & q̄ no. ī §. fi. s. de ꝑcu. ver. ī sum.
ADDE aliū casum, in quo trāsfert̃ vtilis sine cessiōe, s. q̄n notarius stipulatur in instrumento guarētigionato & iurato, vt voluit Rom. consi. lxxvj.

Et ꝙ sine cessiōe nō cōpetat actio in corporalib9, vide Ang. cōsi. clxxix.
k ¶Facere. Sup. etiam ante litis contestationem. de procur. c. j. §. j. lib. vj.

vel actio. vend.l.certi. Sicut cessio fieri potest per eum, cui cōpetit directa & vtilis actio, & ab eo fit procurator in rem suā: vt eo.tit.emptor.& C.manda.per diuersas. Eadem ratione fieri potest ab eo, qui habet solam vtilē: quia & vtilis dicitur actio: & suo nomine ei, cui cessio facta est, cōpetit: vt in prædicta.l.procuratore. Ad idem ff.de nego.gest.l. actione nego.gest.& in prædicta l.emptor. Argu. contra: nam ex cessione nihil aliud transfertur, nisi vt directa nomine cedentis intentetur: vt præ.l. emptor. sed iste non habet directam: ergo eam nō cedit.j.q.vij.Daybertū. Hinc est ꝙ à proprio fideicommissario nō exigitur cessio: quia nō habet directam: prout legitur & no.C.ad Trebel.l.pe.in fi. & arg.C.de offic.eius, qui vi. alter. iu. obti.l.ij. Sed prius dictū verius est, propter l.certi.& arg.in pręc. 22 l.penul.C.ad Trebel.& ff.eo.l.j.§.de illo. ¶ † Quid si bona alicuius propter aliquod maleficium sunt confiscata, & in bonis [a] illius erant actiones: puta, habebat creditores: nunquid hæ actiones trāseunt ipso iure in fiscū: an verò est necessaria cessio? Respondeo, ipso iure fisco cōpetunt: quia fiscus loco hæredis habetur: vt not.C.de fideicō.l.j. facit C.ad l.Iul.de vi publi.l.tutores [b]. ¶ † Sed pone: emptor 23 nominis alij vendit: quæritur quam actionem secundus emptor habebit? Et dicunt quidam, quòd vtilē. argu.ff.de nego.gestis.l.iij.§.hanc. Alij dicūt, quòd nullam habet primus emptor, sed secūdus. [c] Et hanc geminationem dicunt non esse admittendam: & idem dicunt, si per plures manus ambulauerit: vt ff. de mino. sed vbi. De hoc in præ.§.ex asse.in fin.& ad hoc facit: quia infinitas, &c.ff.de damno infect. qui bona.§.fin.extra, de rescriptis. cùm in multis.lib.vj.& circuitus sunt vitandi.ff.de condi.indebi.dominus testamento. [d] ¶ Et ad hoc 24 ff.de seruis exportandis.l.penulti. ¶ † Quid si habens directam, eam vendit: nūquid eam transfert? Dic ꝙ non [e]: quia directa actio inhæret ossibus, vel facilè non transit: vt ff.de pecu.l.quis ergo [f].ff. pro socio.l.iij. sed qui habet vtilem actionem, pręfertur ei: vt ff. de procurat. procuratore. [g] ¶ Sed quid si cessit hypothecariam sine principali: nunquid cessio valet? Dicunt quidam quòd sic: quia omnes actiones reales & personales cedi possunt: vt C.de hæredi.vel act.vendi.l.fi. [h] ff.de excep.rei iud.l.penul.§.Latinus. Argu.cōtra: nam debet esse aliqua naturalis obligatio, vel ciuilis, cui applicetur, vt ff.de pigno.l.res.ff.de fideiussor. fideiussor. §.j. [i] & ad hoc ff.de pigno.si legati.& de regul.iur. cùm principale. Ad hoc dic quòd possessori pignoris cedi pōt: vt not.C.manda.l.per diuersas. Nam interdum habet quis retentionem, licet nō habeat hypothecariam: vt not.ff.de pigno.l.j. Nec obstat quòd possessor sit dominus, & quòd pignus rei suæ non teneat: vt ff.de regul. iur. neque pignus. quia retentionem tantùm habet: vt ff.ad Trebellia. 25 debitor. & C. si antiquior credi.l.j. ¶ † Sed pone: debitor meus dedit mihi tres fideiussores: conuenio vnum: nunquid pro parte, vel in solidum cedam ei iura [k]? Dic quòd pro parte: vt ff.de censi. cùm possessor.ff.de peculio. quæsitum.ff.de administr.tuto.si pupillus.ff.de tutelis & ratio. dis. cùm pupillus. & no.C.de duobus reis.l.j. [l] ¶ Sed quid, ecce debitor meus dedit mihi fideiussorem, & obligauit bona sua mihi: consensi venditioni domus [m], & conuenio fideiussorem: nunquid obstat exceptio cedendarū actionum [n]? Et videtur quòd sic.C.de fideiuss.l.ij.ff.de administr.tuto. si pupillus.ff.de sol. Stichū.§.creditor. argu.cōtra ff.de fideiussor. si stipulatus.§.fina. De hoc not.C.de fideiusso.l.ij.prima verior [o]. ¶ Item quid si mihi cedis rei vendicationem, nunquid habeo per hoc dominium? Dicunt quidam quòd sic. C. de hæredit.vel actio.vendi.l.fin. [p] quia rei vendicatio non datur, nisi domino.ff.de rei vēdi.in rem. ¶ Alij contra, & bene: quia potius videris velle mihi cedere

a ¶ Bonis. Id est super bona. & tunc conuenit verbum creditores. & conueniunt leges allegatæ. Sed quod de cessione quæritur, non conuenit. Fateri ergo oportet ver.istum, licet fuerit additio, non bene formatum. & secundùm mentem authoris diceret debitores.

b ¶ Tutores. A ver.patet.hucusq; fuit additio authoris. Et quia in sequēti ver.tractat de venditione nominis. quæro an iura acquisita per vēditorem post venditionem actionis vel nominis, prosint emptori: & lex videt̃ velle ꝙ sic.ff. de hære. vel act.vend.l.emptori.& l.venditor actionis. Ibi aūt in l.emptori.no. an illis emptor vtat̃ sine cessione. Et textús videtur velle ꝙ sic, dum dicit, prodest emptori. Sed gl.ibi tenet cessionē necessariam. Pro qua facit.ff.manda.l.hæredem fideiussoris. & de hæredita. vel act.ven.l.ij.§.nō solum.& tex.dùm dicit præstari, vel ꝓdesse, intelligit̃ facta cessione. Exceptiōes autem post venditionē acquisitæ vēditori, vidētur sine cessione cōpetere.ff.de pact. si tibi.§. pactū.ff. de cōtrahē.emp.l.dolia.§.fi. De hoc vide quod not. ff. de pe.hæred.l.& meo. §.pe, in vlti.glo. ad fi. Item, quæro facta cessione nominis, cuius sit periculū, si is, contra quem facta est cessio, sit non soluendo? Videtur ꝙ eius, cui cessio facta est.ff.man.inter causas. §.abesse.& de act.emp.l.si ea res. Debet enim cedens præstare nomē esse, sed non debitorē esse locupletem.ff.de hæredi.vel act. ven.l. si nomen. & de solutio.pupilli debitorū.§.soror. In contrarium facit ff.de pigno.act.l. eleganter.§.si vendiderit. Solue vt ibi no.& aliud in donante, quàm in vendente: nisi vendiderit quale est, vt ibi. Item quæritur, an cedens de ipsius euictiōe teneatur. Quod videt̃, si aliquid pro cessione receperit.ff.de euict. si plus.in fi. Vel distinguendū videtur, an datio vel cessio incœperit à pactione: & tunc tenetur. An à traditione eo modo, quo incorporalia tradi possunt: & tunc non tenetur. Sic distinguitur C.de iure dot.l.j.

c ¶ Secundus. Et sic debet intelligi dictum Accur.in l.emptor.C.de hæred. vel act.vend. scilicet quòd solus secundus. Et quòd sic intellexerit, patet: quia quærebat an vterq;, vel alter. Respondendo ergo ꝙ vltimus, de solo vltimo intellexit.& quod sequitur, hāc geminationem declarabat Simon in l.vlti.eo.titu.s.vt habeamus directam directè, & vtilem vtiliter: dicebat tamen quòd quidam hanc admittunt. & in alijs scripturis reperi meritò dubitari, quid in hoc sit verius.& ibi de hoc in prædi.§.ex asse. in fin. allegationem àlonge excusat additio intermedia, de qua dixi. Et errauit hic author prosequendo Albert.Gal.qui post l.sed vbi.sic dixit: hæc sententia videtur verior.& not. Accur.ff.ad Trebellia.l.ex asse. in fine. Author, qui allegauerat suprà versicu.item quæritur.§.ex asse. de l.si mulier. ff.de iure dot. approbare nolēs, vt fecerat Alb.dedit remissio.vbi nō debuit. Corrige ergo vt suprà. Et ad idem inducitur eod.titu.l.j.§.de illo. vbi idem arguit Dynus.

ADDE, ꝙ primus nullam habeat actionem, voluit Bart.in d.l.emptor.

d ¶ Testamento. Et in cle.de rescriptis.auditor.

e ¶ Non. In pluribus libris Alber.vidi eum tenere, quòd transit.& illi dicto bene conuenit aduersatiua, quæ sequitur. Sed proximum dictum, quod etiam ipse posuit, non congruit.& maior est incongruitas ista, ꝙ̄ prima.

f ¶ Ergo. In fi.& l.si Sticho.

g ¶ Procuratore. Vide de procur.constitutis.in fi.j.glo.

h ¶ L.fin. Accur.ibi tenet, quòd non valeat. Ad quod ibi inducebat, quòd si cedens ageret personali, ille perderet hypothecariam. Contrarium videtur tenere in l. vsucapion.C.de pignoribus. Quæ gloss. concordant per distinctionem, quæ sequitur. Et scias quòd quæstio non esset dubia, vbi cedens haberet solam hypothecariam: vt in casu legis secundæ.C.de luitio.pig.scilicet quando præscriptum est personali, & hypothecaria durat per decennium: & tunc cessat prædicta ratio Accursij.

ADDE an hypothecaria possit cedi, plenè Barto.in l.fideiussor obligari. ff. de fideiussoribus.

i ¶ §.j. Et ibi Dy.tenet ꝙ non valeat. nec contra fideiussorem sine cessione contra principalem facta.

k ¶ Iura. Intellige cōtra fideiussores. Cōtra debitorē enim in totum ceditur.

l ¶ L.j. Vide ibi Cy. in tertia quæstiōe: in corporeis tamen loquuntur illę glo. vide quod ibi not. de ipsis correis, an in totum vel in partem fiat cessio vni soluenti, ex qua actione agatur. Ad quæstionem authoris vide quod dicā infrà.§. proximo. super tertia forma. Sed hic quæro de ratione, quare fideiussor nō agit contra fideiussorem sine cessiōe creditoris sicut tutor agit contra cōtutorem sine cessione: & magistratus cōtra magistratū. Patet primum ff.de tutel. & ratio. dis.l.j.§.nūc tractem⁹.& vtrūq; habetur in l. ex facto.ff.de negotijs gestis. Accur.hoc soluit in l.fideiussor.ff.de fideiussoribus. scilicet, quia fideiussor propria voluntate ligatur.C.de neg. gest.l.tutori. Sed magistratus & tutor ex necessitate. Magis ergo succurrendum est illi, qui necessariò gessit.ff.de damno infecto.l.cùm postulassem.in fin. & concord.quod notatur xlvj.distinct.sicut non suo. Alia ratio: quia fideiussor habet regressum cōtra alium, scilicet debitorem, pro quo soluit tutor, & magistratus non. Allegat ibi quæ notauit in l.minor. in princip. ff.de mino. Adde rationem: quia fideiussor fideiussorem liberat, non officio gestionis, sed natura obligationis.

¶ Circa hoc quæritur, quo iure cogetur quis cedere, vbi nulla ordinaria actio competit. Sol. Per officium iudicis.ff.de lega.j.l.si res obligata.in fi. quæ bene facit. Item quandoque per emptionem appositam id consequi posset: vt ibi, & ff.de administ.tuto.l.si minor.

ADDE, an creditor teneatur cedere fideiussori: plenè Bald. in l.reos.§. non in tabulis.ff.de duobus reis.& in aut.hoc ita.C.de duobus reis.

m ¶ Domus. Supple quam fecit debitor: cuius obligationis fideiussori soluenti cedere tenebatur.

n ¶ Actionum. Datur de hoc remissio j.§.proximo.in fi.

o ¶ Verior. Secundùm Alber.Gal. sed Iaco.de Aret.distinxit, an contemplatione pignorū fideiusserit, vel non: vt primo casu obstet exceptio, secundo non. Allegat eo.tit.l.pignoribus. Quæ tamen duobus modis legitur: vt ibi no. Et de hoc etiā per Cy.in præ.l.ij.in ij.q. Et ibi quartò prosequitur, quid si vnum ex fideiussoribus liberauit: an sibi conuenienti reliquum obstet talis exceptio. Et quintò tractat, an fideiussor non conuentus offerens pretium creditori, eum inuitū petere possit cogi cedere actiones contra fideiussores & pignora vel hypothecam contra principalem.

ADDE, an & quando beneficium cedendarum possit peti. Bald. consilio ccc vij.lib.j.

p ¶ L.fi. In non possidente fortius procedit hoc dubium: cui certū est vendicationem competere: in possidente verò glo.huius legis distinguit, an cedat rei vendicationē cōpetentē: & nil agit. an cōpetiturā: & valet. & illā intentabit, qn̄ alius cœperit possidere.& succedenti & cessionario cōpetet: & hoc in actione: quia de dominio nō dubitāt. G. vt etiā not. in l.plane.ff.famil.ercis. quam etiā allegabat Alber.Gal.cuius fuit iste versi.vbi s̄. vltra medium. Et rationem reddit in regula, pro possessore.de reg.iur.lib.

actionem,

vj.in fi.quare translato dominio,trāsit actio in rem:& nō econuerso:quia dominiū est causa vendicationis ipsius rei.ff.de rei vend.in rem actio.sed rei vēdicatio nō est causa dominij,sed ꝓcedit ex dominio. Absurdū tamē esset,ꝙ principale sequeretur accessoriū. Allegat ff.de vulg.& pup.sub.l. ex pupillari.& qui.mo.pig.vel hypothe.sol.l.Lucius. & eius contrarium est iuridicū,& regulare.eo.tit. accessoriū.li.vj. cū cōcor. Dominus meus in legibus disputauit hanc quæstionem: an habēs rei vendicationem cessam à domino cōtra possessorē, bene petat rē iure dominij? Et de hoc Dyn.vbi s. in vltim.q.& vltra ibi dicta per Dy. tenet talē posse proponere directā rei vēdicationē nomine cedentis, dicendo : conqueror de T.qui talē rē possidet, quæ ptinet ad B.à quo habeo iura cessa &c. aliàs nisi innitatᷣ iuri cedentis, succumbet indirecta. Obtinebit aūt,si intentat vtilē nomine suo:cùm præ.l.fi.C.de hære.vel act.ven.id permittat: dicēs ergo rem ad se pertinere iure dominij,veram causam allegat,loquendo de vtili. Subdit:ꝙ si non exprimit in libello,an proponat directam nomine mandantis,an vtilē nomine proprio:ponderabūtur verba libelli. Et si in eo innititur iuri actoris,vt s.dixi, dicetur intentare directam nomine cedentis: si verò suo iuri innititur & suo dominio:quia dicit rem ad se spectare iure dominij:tunc videatur vtilem suo nomine proposuisse : vt si ex narratione libelli id recipiatur, ex quo sequi possit condemnatio.ff.de edend.l.j. nec verba libelli sint superflua,si possunt aliquid operari.C.de preci.Impera.offe.l.fi.Non obstat,ꝙ verbum dominij simpliciter propositū intelligitur de directo.ff.si ager vec. pe.l.j.§.j.& not.ff.de euictio.minor.§.j. quia illud in illo,qui suo dominio tantùm potest vti:sed is , qui potest vti suo & alterius dominio : simpliciter autem proponendo intelligitur de suo. Quæstio aūt prædicta incipit, Ego,qui habeo rei vend. Scire debes,ꝙ magna est quæstio Legistarū:& de apicibus , à quibus principijs causetur rei vēdicatio.& gl.in l.j.C.de alie.mu.iudi.causa fac.dicit ꝙ à dominio , vel quasi,actoris,& possessione rei vel quasi. Et ex hoc sequiᷣ quærere an domino possidenti & detinenti omni genere detentionis,cōpetat ei rei vendicatio. Et cōmuniter respondetur ꝙ non, per l.prædictam, & superiorē rationē extra,de iudi.examinata. Insti.de act.§.j.Sed subtilizantes distinguunt rei vendicationem causalem à rei vendicatione formali : sumentes exemplum ab vsufructu causali & formali. Hæc vide per Cyn. in prædicta l.j.de ali.mu.iudic.in iiij.q.& ibi inuenies Pet. de Bel. tenere cōtra hoc dictum huius versiculi, & glossarum,scꝫ dominus possidens omni genere possessionis,legando rei vendicationem videatur legasse dominium. Inducit l.ff.de lega.j.quod etiam rerum.§.j.vbi dicitur,ꝙ inutile est legatum vsusfructùs,nisi legans interim proprietatē illius nanciscatur.¶ Sed quæro à Petro,an idem esset in cessione, venditione , vel donatione: quarum dies aliter cedit,quàm legatorum. Ibi etiam in vlterioribus quæstionibus plenè tractatur,an rei vendicatio etiam formata : quia ex possessione rei reduci potest in actum,supponat reum obligatum:& illuc remisi s.titu.j. §.j.& versi.sed quam vocas. Item quid si causæ rei vendicationis,quę erāt à principio, defecerunt, vel quæ non erant , superuenerunt. de quo de re iudicata.abbate.lib.vj.

ADDE,quando quis videatur intentare directam, vel vtilem. Alexā.in l.qui stipendia.C.de procur.Et ꝙ rei vendic.possit cedi:& ꝙ cessionarius non possit intentare directam,voluit Bar.in l.fi.C.de hæred.vel act.ven.

a ¶ Autem.Hucusqꝫ Alber.Gal.vbi s. Ad idem ff.de noua.l.doli excep.& bene facit ff.sol.matr.si cùm dotem.§.si pater.ij.cuius causam dicam in fi.

b ¶ L.fi. Vide quod not.de iure patro.c.vno.lib.vj.in gl.penul. & omnino vide quod super ea plenius scripsi. & facit quod not. s. de procurato.§. ratione quoque constituentis.in principio.& §.vltimo.post principium. versicu.quid si excommunicatus. propter superius dicta, & alibi dicendā, maximè in §.compendiosè. de instrumen. edit. post princ. Est sciendum,quòd Accur. Insti.quib.mod.ius pa. po.sol. §.cùm autem. alias pa ri ratione.aliàs §.relegati.in vlti.glo.dicit bannitos nostri temporis,si maleficium est tale , quod de iure, consuetudine, vel statuto loci ciuitatem perdant,& bona publicentur , comparari deportatis : aliàs comparantur relegatis.Per multorum scripta conquassatur hæc glo.Et incipiam à Federico de Schalis legum doctore,à quo prius de hoc audiui in quæstione, quam disputauit de bannito propter homicidium: quem pater hæredem instituit : qui postea iura hæreditatis paternæ ex causa donationis cessit auiæ:an illa pro illis agere possit:& habetur quæstio:& incipit,Titius filiusfamilias . & tenuit ꝙ poterat: prius declarans, quod ex lege municipali bānitus habeᷣ pro confesso,& captus decapitaᷣ, & ipsius querelæ nō audiuntur. Hæc dixit , vt quæstionē declararet, & solutionem fortificaret:dicit[au]tem hunc Titiū sic bannitum, nec esse deportatū, nec haberi pro deportato.& glo.illā induxit pro se loquentem de maleficio, ꝓpter quod de iure,cōsuetudine, vel statuto perdebat ciuitatē & bona.Assumebat primum. Certū est istū bannitum de iure non perdere bona . C. de bonis damna.auᷣ.bona.Item nec per statutum adimebantur.erat enim statuti pœna limitata: vt suprà. Item nec per consuetudinem. Cùm igitur talia banna sint contra iura cōmunia,& sic non extendenda.ff.de reg. iur. quod verò contra.eo.tit.quæ à iur.lib.vj. Item dentur per defensores ciuitatum vel præsides prouinciarum, qui deportare nō possunt.ff.de lega. iij.l.j.§.deportator.ij.q.vj.biduum.versi.si quidem.vbi not. Item debetur contra absentem cōtumacem,& absens deportari nō potest.ff.de pœnis. absentem.C.de accusa.absentem.& vide quod no.ff.de inter.& rele.inter pœnas.& l.seq. Ergo concluditur talem bannitū pro deportato nō haberi,nec etiam infamia notari:licet eius opinio sit grauata.C.de requi.reis.l. fi. Alij doctores addunt pro dissimilitudine,ꝙ deportatus manet in insula:sed bannitus extra locum prohibitum vagatur quò vult.ff.de inter. & releg.l.exilium.Item,vt patet ex superioribus,sententia banni non requirit contestationem:sententia deportationis sic.ff.de pub.iud.l.ordo.C.de adulter.l.adultera.Item deportatus nō auditur post sententiam.ff.de pœnis.l.diui.& l.moris.§.iste bannitus.Sic ad instar eius, quod dicitur de annotato,C.de requi.reis.l.j.& ij. Dicam ergo cum Nicolao Mata. in quæstione,de qua dicam j.parte iij.vbi de bannitis sub litera F. ꝙ deportatio & bannum non conueniunt in nomine.Facit C.de codi.si idem.extra, de deci.ad audiētiam.Item nec in forma, nec in effectu, vt probatū est s.ergo neutrum dicatur alterum:&,vt ibi dicam in solutione secūdæ quæstionis, ipse tenet bannitum posse testari,& ex testamento capere : vt pœna non extendatur. Si autem bona fuissent publicata,ibi dicam in prima quęstione,quomodo distinguit:& benè huic dicto concor. Iacob.de Aret. vt refert Cyn.C.de hæredi.insti.l.j. Mentionem etiā ibi facit de prædicta quęstione Federici : & super ea l.idem tenuit Oldrad. cùm relegatus retineat ea,quæ iuris ciuilis sunt,vt probant iura superiora. Dicit tamen , ꝙ beneficium, quod sibi competeret ex statuto ciuitatis , puta de lucranda dote, vel eius potestate , vel his similia , talia bene perderet bannitus à ciuitate, quæ per ciuitatem habebat. Allegat quod not.ff.de vulga. & pupil. substitu.ex duobus. in vlti.gloss.Hugo. de fon.in quæstione,Quidam Sempronius. videtur velle priuationem bonorum sequi bannum pro graui crimine, per l.si in libertinum.ff.de bonis liber. Et multùm instat,quòd licet tale bannum plures similitudines habeat cum relegatione , quàm cum deportatione : tamen priuatione suorum iurium , quæ æquiparatur deportationi , dicit gloss. prius allegatam optimè procedere. Nec valet dicere illud esse applicandum ei , cum quo plures similitudines habet. Nam vna sola similitudo vincere potest multas. Exprimit in seruo , qui habetur pro mortuo.ff.de regu.iuris.l.quod attinet.& l.antepenult. & tamen multas similitudines habet cum viuente:comedit, bibit, dormit, vigilat, loquitur, ambulat, &c. sed sola priuatio iuris ciuilis vincit illas , vt propter illam habeatur pro mortuo, vt ibi. Facit extra, de electio.innotuit. Redeundo ad propositum vidisti Federicum tenere quòd licitè agit cessionarius,etiam ex causa lucratiua banniti , qui non poterat agere prohibente statuto. Et hoc conuenit remissioni, quam suprà dedi. Faciunt hæc ad quæstionem, de qua in §.ratione quoqꝫ constituentis. quam in princ. allegaui,an bannitus constituat procuratorem. Et ad defendendum non sit quæstio dubia,per decret.intelleximus.de iudi. cùm excommunicatus

actionem, quam rem.ff.de iure dot.si sponsalibus.§.fi.

26 ¶ Illud etiā quæritur, an bannitus possit cedere iura? Et videtur ꝙ sic : quia relegati retinent bona: vt ff.de interdi.& rele.l.relegatorum.§.ad tempus. & appellatione bonorū etiam actiones continentur.ff.ad Trebellianum.si legato.§.si seruum.& de verb.signific.meorum.& l.bonorū.ff.vt in posses. lega.is,cui.§.bona.arg.contra,ꝙ non: quia omnes exceptiones , quæ obstant venditori , &c.vt ff.de contrahen.empt.dolia.§.j.ff.pro socio. idemqꝫ. in fi.ff.de reg.iur.in his.§.non debeo. Dic quòd si sit bannitus ex ea causa,ex qua bona publicantur:tūc cessio nō valet: quia actiones competunt fisco,& contra fiscum.& arg. ad hoc ff.de solu. qui hominem.§.qui filium meum. & ff. de capi. dimi.l.ij.ff. pro socio.actione.§.publicatione.Institu. de satisdatio.§.publicatione.Si verò ex alia causa: tūc sub distingue : quia aut habet causam lucratiuam , aut habet onerosam:vt in primo casu obstet exceptio: in secūdo non.ff.de doli exceptio. apud Celsum. §.de authore.versic.si quis autem.[a] Alij tamen dicunt indistinctè , ꝙ agere poterit. ff. quod quisqꝫ iur.l.fin.& l.si filius. Alij verò indistinctè dicunt,ꝙ agere non poterit.ff.ad Velleia.l.fi. dicentes quòd si agere deberent,potius inhærerent illi distinctioni,an habuisset actionem ex necessitate , veluti ex datione in solutum:an ex voluntate, vt quia emisset:& hæc non ambulant æquis passibus, &c.ff.de dam.infect.cùm postulassem.& ff.de re.eor. q sub tu.vel cur.sunt.l.iiij.§.j.& de re iud.l.fi.[b] ¶ Sed pone, habeo† debitorē, qui mihi obligauit omnia sua bona:post hoc ille vendit T.domū:postea P.fundum.egi contra T.hypothecaria, petendo domū: obtulit mihi debitum:cessi ei actionem contra debitorem & eius bona.agit modo contra P.ille verò opponit de beneficio cedendarum actionum: quæritur an possit quòd T.agere possit , probaᷣ: quia cōstat de debito & obligatione, quòd res fuit in bonis debitoris: quæ probantur in hypothecaria:vt C.de pign.nec creditores. & de non nume. pecu.l.j.ff.de pigno.si superatus.& l.& quæ nondum.§.j.argu. contra, quòd non possit:nam iusto possessori cedenda sunt iura.ff.qui pot.in pign.ha. mulier.& sic culpa creditoris sunt deteriores. Obstat exceptio.ff.de sol.Stichū.§.si creditor. domus enim videtur liberata : cùm facta fuerit T. & ipse acquisiuit sibi iura: quia pignus & dominiū simul non concurrunt: vt ff.de pigno.si in rem.& in generali sermone, &c.ff.de actio.empti.si mercedē. in fin. & de senat.l.j. Solu. Dic quòd diuiditur obli-

id poſsit,vt ibi.Item per id,quod in dubiū fertur de ceſsionario, ſatis percipere potes, ꝙ per procuratorē proprium æquè prohibetur agere, ſicut per ſe ipſum,& quo ad talem procuratorē hoc ſolùm diſcutiendū, an ipſe poſsit per ſe,nō dico ex ſolo reſpectu ad capacitatē & habilitatem loci:ſed ex qualitate pœnæ.Si enim ponis,ꝙ perdat ciuitatē & bona,& deuoluantur ī fiſcū.ff.de bo. dam.l.j. nec per ſe, nec per alium aget. a alīs ſi ſolùm priuatus eſt māſione loci, nil impedit per alium in loco agere quod ꝓbat l.ff.ſol. mat.ſi cū dotē.§. ſi pater. ij. vbi patre nō volēte propter cōdemnationē ciuitatem intrare, filia ei⁹ nomine agit de dote:vel ſaltē ſatiſdat eum ratum habiturū.nec eſt nouum aliquē poſſe per alium,quod ex certa cauſa per ſe nō poteſt.De hoc multa patēt exempla ſuper regula,poteſt quis.lib.vj.& ff.de admi.re.ad ciui.pertin.l.ij.& in l.Ariſto.ff.quæ res pigno.ob.poſſunt.in vlti.glo.facit de cōceſ.præ.authoritate.libr.vj. De ceſsionario & procuratore vidimus,quid de ſucceſsione: regula iuris ſic dicit,quòd ipſis, qui contraxerunt,obſtat,& ſucceſſoribus eorum obſtat.vide quod ibi plenè not.vbi diſtinguitur inter ſucceſſorem ſingularem,& vniuerſalem ſuum & extraneum.illuc etiam remiſi in regula,is qui in ius.lib.vj. vbi etiam de primo & ſecundo ſcripſi plenè per Dynum ſuper primam gloſſam.

26 gatio.ff.de cenſi.cùm poſſeſſor.ff.de admin. tuto.ſi pupilli.ff.ad legē Rhod.de iact.l.ſecūda.§.primo[a]. ¶†Sed nunquid cedens iura contra debitorem, videtur cedere & cōtra fideiuſſorem[b]?arg.ꝙ non.ff.de hæred.vel actio.vendi. qui filij. & l.venditor actio.argu.contra.C.eod.tit.emptor.& C. de actio.& oblig.ſi à creditore.& l.in ſolutum.& ff.de lega.iij.qui chirographum.in fin.[c] Sed dic quòd in caſibus illis,in quibus habet vtilem actionē ſine ceſsione : tunc & contra fideiuſſores & contra pignora habet,vt not. Azo in Summa de hæred. vel actio. vendi.in fin.Sed in his caſibus, in quibus nō habet vtilem actionem ſine occaſione,non videtur ꝙ habeat vtilem cōtra pignora & fideiuſſores, niſi cedantur.[d] Cùm in contractibus ſtricti iuris veniant tantùm ea, de quibus actum eſt.ff.de verb. obliga. quicquid.[e] Accur.verò dicit indiſtinctè videri ceſſa cōtra pignora & fideiuſſores.[f] ¶Vtrum agens ex iure ceſſo ante litem cōteſtatam teneatur facere fidem de ceſsione,not.j.de inſtru.editione.§.nunc dicamus. verſicu. ſed quid.[g] ¶Quæ autem obijci poſſunt contra procuratorē in rem ſuam conſtitutum: & quis cedere poſsit : & qñ cedens poſsit actiones ceſſas reuocare, vel non : dic vt ſuprà de

ADDE,an bannitus ęquiparetur deportato,vel relegato,vel excōicato: Bar.in vulgata q. Lucanæ ciuitatis ſtatuto.& per modernos in l.ex facto. §.ex facto.ff.ad Treb.& in.l.j.C.de hære.inſti.& an exceptio quæ obſtat cedenti,obſtet ceſsionario, vide Pe.de Ancha.conſi.ccxlv.

a ¶§.fin.Ad literam fuit Albe.Gal.vbi ſ.

b ¶Fideiuſſorem.Similis eſt quæſtio, an cōdemnato principali intelligatur condemnatus fideiuſſor:quæ no.de iniu.& dam.da.c.vno.lib.vj.

c ¶In fin.inducit Vber.materiam regulæ,acceſſorium.de reg.iur.lib.vj.

d ¶Cedantur. Sup. ſpecialiter contra iura illa : vt ſtatim dicam,vt patet ex forma quæſtionis.

e ¶Quicquid. Vſq; huc Alb.Gal.qui poſtea ſubdit dictū Alb.Papienſis ꝙ emptor habet emptionē ſibi quæſitā eo ipſo,ꝙ emit:quia iſte eſt de illis caſibus no.in l.j.C.de act.& obli.& patet ibi.l.ij.in fi. de quib⁹ loquitur ver. ſed nunqd his.in prin.ſ.eo.vbi illos expreſsi. Hic autē quærit̄ de ſola ceſſione:illius aūt virtute,nunq̄ habebit actionē cōtra fideiuſſorē,cōtra quos nō eſt facta ceſsio, q̄ eſt ſtricti iuris,p l.iſtā,qcqd.Habeo Vber.de Bobio. ſup præ.l.vend.vbi hāc queſtionē pleni⁹ tractauit:& latius loquēs dicit, ꝙ ſi ex aliquo cōtractu bonę fidei creditor dederit nomen debitoris:mādatarius etiā cōtra fideiuſſ.poterit experiri vtili acti.ex eo cōtractu.Ex vi autē ceſsionis nō rōne pręmiſſa,huic dicto obſtat.ff. pro ſocio.l.iij.vbi etiā inter ſocios neceſſaria eſt ceſsio in nominib⁹,vel illorum actionibus.& certū ꝙ actio pro ſocio eſt bonæ fidei.Inſti.de actio.§.actionū.Sed id tenētes intelligūt textū de actione directa:dicētes vtilē cōpetere.Vel aliter:ibi non loquit̄ de actione inter ſocios:licet cōtra debitores,hi,qui ſolū in prædictis caſibus exceptis dant vtilē,dicant pro ſe textū l.ſi viro.§.pen.ff.ſolu.matr. qui dicit,ꝙ in caſibus,quibus lex deficit,nec vtilis actio erit danda,& hoc meritò cū vtilis actio ſit extraordinariū auxilium.¶Per prædicta videtur ſopita quæſtio de vaſallo,cui grande nomē debitoris mei dedi in feudum: an abſq; ceſsione agat vtili? Et dicendū eſt ꝙ non: cū iſte nō ſit de quinq; caſibus prædictis.Nec em̄ poteſt dici emptio,quæ ſit ſine quantitate.C.de cōtrahen.empt.l.empti fides.Fertur M.dixiſſe contrarium per l.fin.C.de hæredita.vel acti.vend.ibi:qui in rem actionē cōparant.& prætiū videtur eſſe conuentū in eo, quod vaſallus domino ſeruire tenetur. & ſæpe opera alicuius habetur pro prætio.ff.pro ſoc.l.cū duobus.§. in coeunda.Sed l.fi. non obſtat:quia ibi fuit vera emptio, quæ eſt de caſibus ſpecialibus. Nec obſtat quod dicitur de ſeruitio vaſalli: quia æquè dominus tenetur iuuare vaſallum:vt patet in conſtitione Federici.& xxij.q.v. de forma.quod capitulum habetur in lib.feud.titu.de forma fidelitatis.

f ¶Fideiuſ.Hoc not.ipſe Accurſius.Sed antequam ad remiſsiones veniatur: vltra prædicta quæritur, an liberetur quis cedendo actionem , quam habet ſoluere, ſi propter actionem tenetur , cedendo liberatur. ff. de pecu. quod debetur.de peti.hæredi.quod ſi poſſeſſor.de ſolu. cùm quis.de contrahen.emptio.quod ſæpe.§. ſi res.imò compellitur quandoque illam cedere.ff.de minoribus.l.pe.§.ſi pecuniam.& ad legem Aquiliam. huic ſcripturæ.j.reſpon.& procurator tenetur actione mandati.C.per quas perſo. no.acquir.l.fin.Idem in negotiorum geſtore.ff. de nego.geſt. nam & ſeruus.§.fin.ſic & depoſitarius.ff.depoſi.ſed ſi is, apud quem. & conductor. ff.loca.ſi merces.§.fin.Non ſic in eo, qui tenetur ex contractu: nō ex eo,ꝙ habeat actionem.C.ſi certū peta.l.non aduerſarius.& C.depoſ.deſiderium tuum.& l.ſi is.& ff.de condict.indebi.l.his ſolis.Ratio diuerſitis prædictorum eſt: quia creditori inuito aliud pro alio ſolui non poteſt. C. de ſolu:. eum à quo.& l.ſeq.ff.ſi cer.peta.l.ij.tamen vt in præ.l.ij.not.ad fi.in gloſ. not.non compelli in certis caſibus.Hoc fallit ex cauſa ibi vide.Et eſt etiā dare caſum,quo cedens actionem liberatur : licet non propter actionem, ſed propter rem teneatur, vt in præ.§.ſi pecuniam.& ff.ſi qua. pau.fe.di. l.j.§.ſi poſt.de rei vendi.ſi hominem.§.ſi.

ADDE tu, an ad petitionem ceſsionarij poſsit capi debitor, vt ad petitionem principalis creditoris? Dicas quòd ſic : quia omne ius competit ceſsionario , quod cōpetit creditori: & econtra. Ita Bald. in l.ſi ſit legatū.§.ſi quis. ff.de legat. j. & j.§. ſeq.vbi plenè.

g ¶Quid.De actione iniuriarum,an poſsit vendi vel cedi ante litem conteſtatam C.de hæredi.vel act.vendi.l.fi.in vlti.gl.quæ recitat opinio. Ioan. ꝙ non:quia ante lit.conteſt. nō eſt in bonis noſtris.ff.de iniu.l.iniuriarum. nec poteſt propter vitium litigioſi.C.de litigio.l.ij.Accur. ibi & Azo in Summa eiuſdem tit.in fi.ambo dicunt ſub dubio,fortè, quod cedi poteſt ante lit.conteſt.& quod dicitur nō eſſe in bonis noſtris ante lit.conteſt.illud verum quo ad tranſmiſsionē ad hæredes ante lit.cōteſt.eſt tamen quo ad nos:quia quandiu viuimus,& nobis & alij noſtro nomine dari poteſt. ff.de iniur.ſed ſi vnus.§.idem ait.Nam & aliæ actiones, quæ ſunt ex delicto,ceduntur.ff.de peti.hæred.ſed & ſi in diem.§.Iulianus.Et ipſe Accur. aſſertiuè hoc tenet in l.ſi nomē.ff.de hære.vel acti.vend.& Hoſt.in Summa de alie.iu.mu.cauſa fac.§.fi.qui eſt aliàs ſub rubricella de ceſ.actio.

ADDE,quòd idem tenet Barto.in l.iniuriarum.la tertia.ff.de iniurijs.

¶Sed ob præmiſſa generalius quęro,an accuſatio poſsit cedi:& procedit dubium in criminibus , in quibus interuenire poteſt procurator ſimplex. Item conſtat ꝙ ceſsionarius eſt procurator in rem ſuā.ff.de in rem verſo. l.iij.§.idem Labeo.Ad affirmatiuam facit quod pręmiſi.Item conſtat periculum , vel damnum rei venditæ pertinere ad emptorem ante traditionem,ſicut & lucrum & cōmodum.ff.de peri.& com. rei vendi.l.id quod. Inſtitu. de contrahend. empt.§.cùm autem. Pone ꝙ res ſubtrahitur venditori,vel delictum aliquod priuatum ſit commiſſum circa illam : venditor, qui non participat commodo , habere non debet incommodum.de regul.iur. qui ſentit.lib.vj.ergo nec onus agendi , vel accuſandi.ff.de peti. hæred.ſed ſi lege.§.conſuluit.Ex neceſsitate igitur cōcluditur,quòd faciat emptorem procuratorē in rem ſuam.ſic eſt dare in venditore hæreditatis. ff.de hæredi.vel act.vendi.l.ij.§.non ſolùm.& in procuratore.ff.mandati. l.ex mandato.& in hærede legato.ff.ad Trebel.l.ſi hæres. Item in popularibus regulariter nō datur procurator. quia ex quo popularis eſt,ita intereſt conſtituti, vt conſtituētis.ff.de procura.l.licet in popularibus.& tamen qui conteſtatus eſt litem,cùm habeatur pro creditore,procuratorem dat.ff.de verb.ſignific.ſi cui.Cùm igitur ille,cuius non plus intereſt,quàm alterius,procuratorem det in popularibus:fortius iſte, cui plus competit etiam ab initio ex priuato delicto poterit procuratorem dare:vt in præ.l. licet. & l.non cogendum.§.qui ita. Item id, quod ineſt perſonę gratia rei, cedi poteſt:& in ea procurator conſtitui. Hoc patet in reſtitutione in integrum.extra,de reſtitu.in integrum.coram.ff.de mino. quod ſi minor. in princip. ergo & in tali iure, quod ineſt rei familiari , poterit procurator conſtitui in rem ſuam.Facit ff.ad Turpil.l.j.§.incidit.ibi : qui mandat, & inſtituit,&c.In contrarium procurator in rem ſuam dicitur,ad quem ſpectat commodum & damnum: & tunc etiam aliàs prohibitus admittitur. C.de procurat.qui ſtipendia.quod hic non eſt,cùm commodum applicetur fiſco : & ſic non competit nomen.ergo nec officium.xvj.q.j.ſi cupis. vbi concord.in j.gloſ.extra,de præbend.cùm ſecundùm.C.de fer.l.à nullo. Ad idem inducitur ratio , quare in popularibus procurator non conſtituitur:vt ſ.quia qui illas habet , non eſt per id locupletior.ff.de popu. act. l. penulti. Facit ad idem l. ſi mulier. §. ex aſſe. ff. de iure dotium. vbi actiones hæreditariæ alij præſtari non poſſunt, quàm illi , cui reſtituenda eſt hæreditas , vel ipſius ſimplici procuratori , non autem in rem ſuam. Quibuſdam per prima iura videtur, quòd cedi poſsit. Ad rationem damni, reſpondent quòd damnum pati poteſt expenſarum litis, & pœnæ calumniæ. Item tranſigendo aliquod commodum habere. De hoc in l. tranſigere.C.de tranſact. & ij.q.iij.§.ſi quem notandum. de colluſio.c.j. Item largius dicitur propria cauſa, vbi non ſpectat commodum.ff.quando appel.ſit l.ij.in fine.

ADDE, an ſi ſtatutum permittat offenſo vindictam competentem , illud ius vindicandi poſsit cedi. Bald. conſil. ccclxxiij. lib. j. videtur ſentire quòd non , per l. j. §. cùm fundum. de vi & vi arma.per quam etiam Roman.concludit conſilio cccclxxxiij.quòd ius competens conſorti ex ſtatuto, vt præferatur in emptione conſortis non poſsit cedi. An autem ius competens mihi ex pacto de reſtituendo poſsit cedi:Pau.de Caſt.conſi xlv.tenet quòd ſic.

a ¶Summa. Ibi ponit caſum l.iij.ff.de noua.& formam denunciationis, de qua loquitur.& tres quæſtiones circa illa. Item caſus, quibus procurator in rem ſuam, tenetur defendere conſtituentem, vide not.ff.de procurat.ſi in rem.& ſunt duo, vt ibi patet. & in l. præ. in fi.ſ.quando habet cauſam lucratiuam, vel in fraudem agere volentium datus eſt.

b ¶Deſunt. Et ibi ſuper princip.§.dedi remiſsionē ad not. in l.Plautius. ff. de procu. quomodo etiā ex parte rei dari pōt procurator in rem ſuam, & an inuito actore, vide quod plenè no.eo. titu.l.ſi actor. Item qn̄ fieri debeat ceſſio tutori, fideiuſſori, vel alteri ſoluēti pro altero obligato, not.plenè ff. de ſol.Modeſtinus.& de fideiuſ. vt fideiuſſor.& C. eo. tit. de fideiuſ.l.mandati. Item quare ceſſio nominis debitoris fit ipſo inuito.C.de hęredi. vel acti. vendi.l.iij.delegatio verò nō.C. de nouati.l.j.no. in præ.l.iij. quia delegatio fit per nouationē: nouatio per ſtipulationem, quæ cōſenſum requirit. ff.de verb. oblig.l. j.Hoſtiē. tamen in ſumma tit.de fideiuſſo.ſub rubricella de delegationibus, dicit ꝙ licet nouatio requirat conſenſum, per hoc nō cōcluditur idē de delegatione. Negari nō poteſt, quin lex prima de noua. C. differentiam faciat inter delegationem & ceſsionē: & expreſsè dicit in delegatiōe requiri conſenſum debitoris. Item glo.j.ibi tenet ꝙ non cogitur conſentire. Item, vt ibi dicit Cyn.Pet.ſuus fatetur id verū de rigore iuris: licet de æquitate dicat contrariū. & tamen illam æquitatem approbarem, vbi nō poſſet aliter cōſuli creditori illam petenti: ſed cùm debitore inuito poſsit fieri ceſsio, vt ibi: ad quid cogeretur debitor conſentire delegationi, cùm lex priuilegij eſt, vt ipſe delegari non poſsit, niſi conſentiat.

ADDE, quid ſi frater minor prætendens habere annuos reditus à B. illos vendit & ceſsit P. ipſo B. præſente, conſentiente & ſciente, vel ſcire debente, quòd non tenebatur: an P. poſsit agere contra ipſum B. effectualiter? Vide Roma.cōſil.lxxxvij.& ibi de materia ceſ.& conſ.præcedenti.

c ¶FORMA. Iſta forma, & ſex ſequentes fuerunt Rolandi. eodem ordine, quo hic ſcribuntur poſitæ per eum in princ.iiij.par.

procur.§.ſequit̄ videre.ver. in ſumma.[a] & ibi etiā vide alia, quæ hic deſunt.[b] ¶Quid autem iuris ſit de emptionibus, & redemptionibus litiū: & an qui litem incœpit, eam perficiet: & quid ſi hæres conuenti rē alienat: & de huiuſmodi.dic vt in prędicta decreta.de alie.iud.mu. cauſa fac.c.ij.ſecūdū Inno.

29 ¶†In ſumma nota ꝙ ceſsiones eiſdē titulis & cauſis fieri poſſunt, quibus & aliarū rerū traditiones.

SVMMARIVM.

1 ☞Forma inſtrumenti faciendi in caſu, quo quis cedit alteri iura, & actiones ex cauſa venditionis.

2 Ceſsio licet pręſumatur ſimulata, niſi cauſa, ſiue titulus in inſtrumento apponatur: ſufficit tamen pretium apponi.

Pretium expreſſum ſatis explicat emptionem.

3 Donans vel cedens actionem, ſi in inſtrumēto dicat, facio te procuratorem meum, quomodo debeat intelligi.

4 Forma inſtrumenti faciendi, quando fit ceſsio alicuius quantitatis, vel reſidui.

5 Vnus ex condebitoribus, ſi cogatur ſatiſfacere creditori: tunc creditor tenetur ſoluenti cedere actiones contra vnum ex condebitoribus, cum inſtrumenti forma debita.

6 Inſtrumentū quomodo confici debeat, vbi fit ceſſio ex titulo donationis contra plures debitores.

7 Iura ex iure ceſſo habita, ſi cedantur qua forma inſtrumentum conficiatur.

8 Inſtrumentum conficiendum, vbi vnus nomine alterius ſtipulatur: & iſti alteri ceſsione facta directò vult agere.

9 Cedit aliquando quis ius quod habet in re ex hypotheca, vel obligatione.

10 Cedens alicui actio. quas habet contra aliquē, poteſt nihilò minus exigere, antequam litem fuerit ille alius conteſtatus.

De formis inſtrumentorum ſuper ceſsionibus actionum.

COnſequenter Vtile eſt aliquas inſtrumentorum formas ſuper ceſsionibus tradere. ¶†1 Primò ergo ſi quis cedit alteri iura & actiones ex cauſa venditionis, ſic inſtrumentum conficietur.

c ✱FORMA.[c] A. dedit, ceſsit, tranſtulit & mandauit ex cauſa vēditionis, B. pro ſe ſuiſque hæredibus recipienti[d], & ementi omnia iura & actiones reales & ꝑſonales, vtiles & directas, quæ vel quas habet vel habere poterit aduerſus C.& D.& quēlibet eorū in ſolidū, eorūque hæredes: & in ipſorū bonis nomine & occaſiōe debiti centū libras Turoñ. quas dicti C.& D. prædicto A. ex cauſa mutui dare ac ſoluere tenebant̄: vt patet in inſtrumēto manu talis notarij ſcripto, quod inſtrumentū dicto B. tradidit, & dedit ibidem, & in præſenti conſtituens eum procuratorem in rem ſuam, & ponens ipſum in locum ſuum, ita ꝙ deinceps ſuo nomine actionibus vtilibus & directis poſsit aduerſus dictos C.& D. ac quemlibet eorū in ſolidū, & eorū hæredes, & in ipſorū bonis nomine & occaſione dicti debiti agere, experiri, excipere, replicare, conſequi & ſe tueri, petereque illud, fortē quoq; pœnas, dāna, expenſas, intereſſe ac bona obligata: oīa etiā & ſingula facere: quēadmodū & quæ ipſe poterat: paciſcens etiā atq; cōueniens, quod nulli alij hactenus ceſsit iura prædicta: quodque tēpore huius cōtractus verè creditor erat debiti prætaxati: necnō promittēs ſolēni ſtipulatione dicto B. prædictam ceſsionem, omnia & ſingula ſuprà & infrà ſcripta grata, & rata, firma habere. & tenere: nec cōtra facere, vel venire aliqua ratiōe vel cauſa, de iure vel de facto: prædicta iura & actiones legitimè ſibi defendere & authorizare & expedire. ¶Si verò apparuerit ipſum hactenus alteri dicta iura ceſsiſſe, aut creditorem dicti debiti huius cōtractus tempore nō fuiſſe: vel ſi nō defenderit quod dictū eſt: & omnia & ſingula in hoc cōtractu cōtenta nō obſeruauerit, aut in aliquo cōtrauenerit, promiſit eidē ſoluere & dare duplum quantitatis ipſius pecuniæ pœnæ nomine ſtipulatiōe in ſingulis capitulis huius cōtractus in ſolidū promiſſe: qua ſoluta vel nō, omnia, & ſingula infrà & ſuprà ſcripta firma perdurent. Item reſtituere, & reficere ſibi omnia & ſingula damna, expenſas, ac intereſſe litis & extra, obligādo pro his omnibus & ſingulis firmiter obſeruandis omnia bona ſua. Pro pretio autē & nomine pretij eiuſdem ceſsionis ipſis iuribus & actionibus primò ceſsis, confeſſus & cōtentus fuit dictus A. ſe ab ipſo B. habuiſſe ac recepiſſe centum libras Turoñ. exceptioni ſibi nō dati, & nō ſoluti pretij, doli ſine cauſa, & in factū actioni, omnique alij auxilio omnino renūcians. Hæc forma probatur C. de procur. quia te abſente. ff. de iureiur. iuſiurandū quod. in fi. C. de noua. l.iij.

2 ¶†Et not. ꝙ licet ceſsio præſumat̄ ſimulata, niſi cauſa ſiue titulus in inſtrumento contineatur: vt s̈.§.proxi.ver.ſi verò.ibi, itē ſecundū Gofre. tamen ſufficit ibi dicere pro tanto pretio, nullo alio titulo expreſſo. Nam ex quo de pretio fit mētio, ſatis reſultat ꝙ ſit emptio: vt C. de prædijs cur. nō alie.l.fi.lib.x. & arg. C. mandati.l.fi.

e §.ſed cùm hi.ibi:[e] actionū habita.& l.pe.§.j.in fi. ff.de pręſcrip.verb.naturalis.§.j. Arg. cōtra, ꝙ non teneat ceſsio: quia videt̄ facta eſſe ſine cauſa.ff.de tranſact. cùm hi.§.in cauſa.ff.de doli exceptio.l.ij.§.ſi quis ſine cauſa.ff.de ꝓbatio. cùm de indebito.

f §.fin.[f] ¶Et nota, ꝙ s̈.in forma, is, cui fit ceſsio ex cauſa emptionis, vel donationis, nihilò minus conſtituitur procurator velut in rem ſuam. Et probatur hoc ff.famil.erciſc.planè.prope finem.& C. de actio.& ob.ſi in ſolutum. veruntñ hoc neceſſe non eſt dicere: quia eo ſaluo, ꝙ actio cedit̄, vel mandat̄, vel interuenit aliquis de caſibus, qui habent̄ C. de actio.& ob.l.ij. factus eſt procura. vt in rem ſuā: vt ff. de procur. ſi actor. & ff. manda. ſi procuratorē.§.fi.

3 ¶†Sed quid ſi is, qui donat, vel cedit, dicit: & facio te procuratorē meum? Et videtur ꝙ facit eum ſimplicem procura.& non vt in rem ſuā: quia ipſe adhuc remanet dominus actionis directæ: vt C. de hæred. vel actio. vendi. emptor. argu. contra, quòd etiam intelligatur factus, vt in rem ſuam; quia ſimpliciter dicendo procura. intelligitur in rem ſuam: vt ff. de oper. no. nuncia.l.j.§.fi. & hoc videtur verius ex his, quæ in prædi. verſic. dicta ſunt.

4 ¶†Si verò fit ceſsio in aliqua quantitate, quæ ſit reſiduum dicti debiti: ſic inſtrumentum conficietur.

✱FORMA. A. ex cauſa venditionis dedit & ceſsit B. pro ſe ſuiſque hæredibus recipiēti omnia

d ¶Recipienti. Petrus de Ceruotis diſputauit, an valeat ceſsio facta abſenti nullo pro illo recipiente: puta vocato notario & teſtibus, cedens dicit ꝙ omnia iura & actiones, quæ habet contra Martinum, cedit Titio abſenti, & cedit ex tali cauſa.& incipit quæſtio, Titius ceſsit. Quòd valeat, allegat quòd abſens inſtituitur, ei legatur, donatur cauſa mortis, procurator conſtituitur, & ſimilia. Et iura ſunt not. Inducit etiam glo.ff.de procurat. in cauſæ.§.fin. quæ incipit, ſed qualiter. vbi videtur expreſſum quòd valeat. tenuit contrarium dicens glo. illam malè dicere: niſi intelligatur poſſe fieri ceſsionē inter abſentes, ꝑ nuncium tamē vel per epiſtolam: vt ff.de contrahen.empt.l. j.§.fi. ſit patens ratio: quia cùm ceſſionē ex cauſa, vel titulo fieri oporteat: vt hic infrà ſequitur.& titulus aliquis fieri non poſſit inter abſentes niſi per nuncium vel epiſtolam: licet per procuratorem fieri poſsit, patet ceſsionem factam abſenti non valere nemine recipiente: vt ſic detur pro regula, ꝙ vbi de dominio, vel iure aliquo transferendo inter viuos tractatur, ſiue ſit in re, ſiue in actione, non poſsit inter abſentes fieri, niſi per nuncium, vel per epiſtolam. Nec obſtat, quòd poſſeſſionis bonorū agnitio fit nomine abſentis. Cui eſt duplex reſponſio: qa agnitio eſt actus vnius tantùm perſonæ: ſed in ceſsione, ſicut & in contractibus, requirūtur duæ perſonæ. Item licet fiat agnitio per præſentem non procuratorem pro abſente, poſſeſſio tamē vel dominiū abſenti per hoc non acquiritur, niſi ex quo ratificauerit.ff.de bon.poſ.l. iij.§. acqrere.& ff. rem rat. ha.l.is, qui.& l. pe. Fateor etiā quòd ſicut ſoluendo liberare poſſem inuitum: ſic & fortius abſentem.ff.de neg.geſt.ſoluendo.ff.de ſol.ſolutionem.& l.ſi pro me.& l.ſoluere.

ADDE, vt per Barto: & Alexan.in apoſtilla in d.l.in cauſæ.§.fin. Scias tamen quòd Rom.conſil.cclxxxv.conſuluit valere donationem factā abſenti, licet nuncius vel epiſtola non interuenerit: dummodo ad notitiā donatarij aliter peruenerit.de dona.vide omnino ibi ad hanc additionem.

e ¶Ibi. Pecunijs & acceptis & venditione.

f ¶§.fi. Soluta ſunt hæc contraria per ſuperius dicta.

a ¶Conficietur.Disputauit Albe.Odofr.quæstionem,& incipit,Creditor quidam.de duobus correis,pone A.& B.quorum alter, pone,A.conuentus à creditore, opposuit exceptiones doli, simulationis & pecuniæ non numeratæ: lite pendente B.correus soluit creditori, & habuit iura cessa contra A.quem postea capi fecit vigore statuti hoc permittentis obligato pro alio, qui soluit: querebat an capi debuerit, & an debeat relaxari. Soluendo tenuit ꝙ si certum est exceptiones oppositas per correum cõtra creditorē: vel ipsi⁹ instrumentum veras esse,non debuit detineri & debuit relaxari.Nam si B. cõtra A.ageret mãdati vel negotiorũ gestorum, replicaretur quod omisit exceptiones peremptorias prædictas, doli, non numeratæ pecuniæ, vel simulationis.ff. manda.si procuratorem.§.si ignorãtes.& l.idemque.§. generaliter.& l.si fideiussor.in prin.ff. de fideiusso. exceptione. Fortius ergo debuit repelli, vbi petebatur detentio personæ ꝓpter maius grauamen & opprobriũ. de elect.vbi periculum.cum concord. lib.vj.Si autem certum est iudici illas exceptiões frustratorias, sicut de iure communi haberet B.contra A.actiones prædictas mandati, & negotiorũ gestorum:sic ex statuto habuit ius detentiõis.Non enim debuit mēdaces exceptiones opponere, sed bonam fidē agnoscere.& sic solutum repetere potest secundùm legis municipalis formã. arg.ff.de administ. tutorũ. quoties.ff. mand.si fideiuss.§. quædã. Si verò de exceptione dubitatur,dicit in hoc dubio,A. non debuisse detineri,& detētum debere relaxari. licet enim fideiussor sponte soluens,cùm debitũ est liquidum,habeat regressum contra reum: vbi tamen non est liquidum,non habet regressum,nisi per sententiã soluat.ff.mand. l.Lucius.& C.mand.si pro ea. sicut nec emptor agit de euictione, vbi res non euincitur per iudicis sententiã,nec sufficit sententia arbitri.ff.de euict. si dictum.§.si compromisero. putat tamen cautionē ab eo exigendam de se reponendo in statum,quo erat si exceptiones reprobari cõtingat. arg. ff.de iudi.in omnibus.qui satisda.cogan.l.inter omnes.sicut cùm res est in obligatione ex causa,cauetur de ea non baratanda.argumen.ff.de petitio. hæredi.diuus.ff.de officio præsi.l.senatusconsulto. in fine. Interserit prædicta procedere, etiam si statutũ de fideiussore loqueretur.Nam duo correi videntur vicissim fideiubere, quatenus pecunia ad se non peruenerit: vt in authen.de duobus reis.collatione vij.ff.de in rem verso.si pro parte. in fin.ff.ad Macedo.l.sed Iulianus.§.j.In illa igitur parte,quæ ad eum non peruenit,censetur fideiussor.

ADDE,quòd non incongruè potest poni illa quæstio, super qua consuluit Abb.consil. lx.lib.j.an ille, qui fuit fideiussor pro carcerato, si postea creditor efficiatᷣ rebellis ecclesię & excõmunicatus, possit soluere:non obstante, quòd principalis debitor eũ admoneat de exceptionibus competentibus? & concludit ꝙ soluere potest:maximè si post rebellionem ille fideiussor promiserit illi rebelli soluere:per textum in l. quæsitum.ff. manda.vbi diciᷣ, quòd fideiussor ex simplici pacto potest soluere vsuras: licet possit opponere exceptionem stipulationis:quia nõ tenetur cũ suo pudore alteri consulere. Idem etiam dicit esse,cùm fideiussor non potest opponere exceptionem sine magno rerum suarum periculo.

iura & actiones,quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus C.eiusq; hęredes,& in ipsius bonis nomine & occasione debiti xxv.libra. Turoñ. quas ab ipso C.habere debebat pro residuo & cõplemento debiti centum librarum:in quibus idem C. erat dicto A. ex causa pretij cuiusdam quãtitatis lanæ,vel pannorũ obligatus: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto.Quod quidē instrumentum ei tradidit ibidē & in præsenti:constituens eum procurarorē in rem suã,& ponēs ipsum in locum suum:ita ꝙ deinceps suo nomine,actionibus,vtilibus,& directis, possit aduersus dictũ C. eiusque hæredes:& in ipsius bonis nomine & occasione dictæ quantitatis pro residuo dicti debiti agere,experiri,excipere,replicare cõsequi & se tueri:omnia quoq; singula facere, quæ ipsemet facere poterat:promittens prędictã cessionem omnia & singula in hoc cõtractu contenta grata, rata & firma habere & tenere, nec contra facere, vel venire sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipulatione promissa,ac refectione damnorum & expensarum litis & extra:& obligatione omniũ bonorum suorum.Qua pœna soluta vel non,rata remaneant omnia & singula suprà & infrà scripta. Pro pretio autē & nomine pretij ipsius cessionis post ipsam actionem cessam, confessus & contentus fuit dictus A.se habuisse à dicto B.& recepisse xxv.libras Turoñ.exceptioni sibi non dati,& nõ soluti pretij, omnino renuncians. 5 ¶†Cæterum si vnus ex condebitoribus cogitur satisfacere creditori secundũ leges.C.de fideiuss.l.liberũ. & l.reos. & l.generaliter.& Inst.de fideius. creditor tenetur cedere soluenti actiones contra vnum ex condebitoribus:super quo sic instrumentum conficietur.[a]

FORMA. dedit, cessit, transtulit, atq; mandauit B. pro se suisque hæredibus recipienti omnia iura & actiones reales,& personales,vtiles,& directas,quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus C.eiusque hæredes:& in ipsius bonis nomine & occasiõe debiti xxx.libras, quas dictus C.in solidum cum dicto B.& D. eidem A. dare & soluere tenebatur ex causa mutui: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto:& quodam præcepto talis iudicis scripto manu talis notarij. Item nomine & occasione quantitatis quinq; libra.tenetur pro dãnis,expēsis,ac interesse dicti debiti currentibus à termino debiti,vsq; nunc: quod instrumentum & præceptum sibi tradidit ibidem, & in præsenti cõstituens eum procuratorem in rem suã &c.vt suprà in præ.vsq;,occasione.iunge,prędictarum quantitatum agere experiri &c.vt ibidem.vel sicut in primo,vsq; pro pretio autem.vbi sic dices: Quam siquidem cessionem ipse A. eidem B. fecit vt dictum est, ex eo ꝙ cùm ipse B. esset vnà cum dicto C.& B.ad dictum debitum in solidum obligatus:& propterea à dicto creditore ad solutionē coactus;idem B.dicta cessione facta dedit & soluit ipsi A.xxv.libr. Turoñ.prout ipse A.cõfessus & contentus fuit: exceptioni sibi non datæ, & non solutæ omnino quantitatis renuncians.Hęc forma probatur C.de fideiusso.auᷣ.præsente. & l.cum alter.& ff.eo.titu.vt fideiusso. & l.fideiussoribus. & in his quæ not.C.de duo.reis.l.j. 6 ¶†Si verò cessio fiat ex titulo donationis contra plures debitores, scilicet contra vnumquenque pro suo debito: sic instrumentum conficietur.

FORMA. A.ex causa donationis purè, liberè, simpliciter ac irreuocabiliter dedit, cessit transtulit,& mandauit B.pro se suisque &c. vt in præcedenti forma vsq;,occasiõe debiti.iunge,x.lib. Turoñ.quas ipse C.dicto A. ex causa pretij taliũ pannorum dare & soluere tenebatur,vt patet in instrumento manu mei infrà scripti notarij scripto.Item aduersus D.eiusque hæredes,& in eis bonis nomine & occasiõe debiti octo libra.Turoñ.quas ipse D.dicto A.ex causa mutui dare ac soluere, &c. vt s̃.in prima forma,vsq; : aduersus dictos. hoc saluo ꝙ vbi dicitur ibi,quod instrumentũ dicto B.dicas, quæ instrumenta ei postea iungas:scilicet aduersus vnũquenq; eorũ eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione sui debiti agere, experiri, excipere,replicare,cõsequi,& se tueri petere, ꝙ ab vnoquoq; debitum ad se promissum: fortē quoq;, &c.vt ibi vsq; paciscens, etiam atq;. postea iunge, promittens solenni stipulatione dicto B.prædictã cessionem,donationem,& omnia & singula suprà scripta,&c.vt ibi vsque:vel de facto.postea iunge: ipsam donationem, nulla causa, vel ingratitudine reuocare,sub pœna dupli dictarum quantitatũ stipulatione promissa,&c.vt s̃.in secũda forma vsq;, pro pretio,&c. 7 ¶†Porrò si iura ex iure cesso habita cedantur,instrumentum sic conficietur.

FORMA. A.dedit &c.vt s̃.in primo instrumēto vsque,habere poterat.iunge ex iure sibi cesso à P.vt patet in instrumēto ipsius cessionis manu talis notarij scripto aduersus C.eiusque hæredes, & in ipsius bona,nomine & occasione debiti, xxx.libras Turoñ.quas dictus C.dicto P.dare & soluere &c.vt ibidem vsque,talis notarij:iunge,quę instrumenta ipse A. dicto B. tradidit & dedit ibidē, & in præsenti,&c. vt s̃.in primo vel in secũdo instrumento. 8 ¶†Si autem B.nomine alterius: puta C.stipuletur, non aget C.directò, nisi demum facta sibi cessione à B. de qua cessione sic instrumentum conficietur.

FORMA. Cùm A.ad debitum & in debito xx.libra.Turoñ.ex causa pretij cuiusdam quantitatis bladi se obligasset B.stipulanti & recipienti vice & nomine C.vt patet in instrumento manu talis notarij scripto,idem B.dedit,cessit,transtulit, & mandauit C.prædicto pro se suisque hæredibus,&c.vt s̃.in prima forma vsque,directas.iunge, sibi acquisitas,vel ad se spectantes:aut, vel quæ habebat, vel habere poterat ex stipulatione prædicta à se nomine ipsius C.facta cõtra dictũ A.eiusque hæredes,& in ipsius bonis nomine & occasione dicti debiti cõstituens eum procuratorem in rē,&c. vt suprà in secunda forma vsque ibi: pro pretio autem,&c.De pretio autē aut de causa non est mētio alia faciēda:cùm sufficiat quæ in principio ponitur instrumenti. Instit.de inutili.stipulatio.§.alteri. 9 Verum†quandoq; cedit quis alteri ius,quod ipse habet in re ex hypotheca vel obligatione. Verbi gratia, C.habens plures creditores vnum altero tempore potiorem,quibus omnibus omnia bona sua pro ipsis creditis obligauerat: ex ipsis

Baldus. De cessione actionis. Rubrica.

Actio iudicati põt cedi: quia non diciᷣ res litigiosa,lata sentētia.C.de cõtrario iudi.tu.l.j.& ibi no.quãdo præsumaᷣ cessio simulata.vers.si verò dubitatur.Et quando præsumatur vera, ver. sed ad hoc facilis.vbi omnino vide.G. Cessio necessaria,vt probabilis, non pręsumitur simulata, sed cessio temeraria,sic.Bald.

De materia cessionis vide in Specu. de procur.§.fin.& ibi habes in ver. si. quòd cedēs possit tunc esse testis in causa cessionarij. quod est not. Instrumentum cessionis debet exhiberi ante omnia,si agatur directa & nomine cedentis: secus si agatur vtili,& nomine suo. Vide Specu.de instrum. edi.§.nunc dicamus. versi.sed quid ecce.Cedens bonis liberatur à ciuili & naturali obligatione. Ita sentitur l.hæres debitor.§.quid si stipulatio.ff.de iudi.& glo.in l.vbicunq;.ff.eo.dicitur quòd naturalis remanet & ciuilis tollitur. Item an cessione facta per debitorem sit liberatus fideiussor? Glos.tenet quòd non in dicto §.quod si stipulator.Bald.

An cõfessio cedentis noceat cessionario.ff.de pac.l.si cũ emp.& de ꝓcu. l.si actor.& l.si quis in rem.ver. sed nunquid sola.G. Dic ꝙ si actor cessit

bonis

iura, vbi potest confiteri: aliàs non. si reus, tunc confiteri potest: vt d.l. si actor. secundùm Cy. Bald. An minor possit cedere iura cum authoritate curatoris. versic. sed nunquid minor. De authoritate tutoris potest, secundùm Dy. An possit cedi hypothecaria sine principali. versic. sed quid si. ff. de fideius. l. fi. de obli. §. j. per Dyn. C. de pig. l. vsuscapio. per Cyn. Si creditor consensit debitori, quòd venderet hypothecam: deinde agat contra fideiussorem. ff. fami. erciscun. l. si pignori. potest fideiussor excipere de actione cedenda, & repellere creditorem. versicu. sed quid ecce. G. sic & quilibet prior offerendo habet beneficium cedendarum. ff. qui pot. in pigno. hab. l. mulier. sed, illud in personali actione intelligitur, non de hypothecaria: vt ibi not. & facit C. ad Velleia. l. iubemus. Item si debitor principalis sit soluendo, fideiussor non potest petere cedi iura cõtra extraneum priorem: quia non competunt creditori. in authen. de fideiuss. §. sed neq;. Et istud non competere est per ordinem datum à iure, etiam sine nullo facto creditoris. Bald. Cessa rei vendicatione, non fit cessionarius dominus: quia nõ habet titulũ in re: sed ad rem. versic. item quid si mihi. G. nisi habita possessione. ff. de rei vẽdica. l. si culpa. & not. in l. j. in princ. ff. de eden. Facit ad l. Iuli. non solùm. §. j. Et ideo intentanti dominium, non sufficit probare cessionem. vide nota. C. de litigio. l. penult. & fin. & l. ij. eodem titulo. per Cynum. Si bona banniti sunt publicata, non potest cedere iura. argu. ff. loca. l. si fundus. Si non sunt publicata, sed tamen ex forma statuti bannitus non debet audiri: tunc ex causa onerosa & vera, valet cessio: non ex lucratiua. versi. illud etiam quæritur. G. ff. de noua. l. doli. per Dy. An actio iniuriæ possit cedi, not. C. de hæred. vendi. l. fin. An interdictum vnde vi. no. ff. de peti. hære. l. quod si in diem. C. de excep. l. licet. An interdictum vti possidetis. ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. idem Nerua. per Iaco. Bald. An cessio possit fieri inter absentes per nuncium, vel per epistolam nota. ff. de probatio. l. in causæ. §. fi. in glo. ordinaria. quæ dicit quòd sic: quia in rem suam potest quis fieri procurator & absens. Quod est notabile. Dixit Dynus quòd titulus præsumptus à iure sufficit in cessione.

¶ Ita notat in l. patrem. ff. quæ in fraud. credito. Dixit Dynus quòd si oblato parti actor cedit actionem libello: tribus rationibus impugnatur cessio, scilicet per edictum de alie. iudici. quod habet locum in actore & reo. Item per titulum ne liceat potentioribus: quia vidua est priuilegiata. Et per titulum de litigiosis, qui habet locum in actore & reo. Dyn. Sed fortè vidua non est priuilegiata: cùm mittitur ex cessione. Bald. An si fit mentio pretij in cessione, sit necessaria alia specificatio contractus? Dic quòd non: quia includitur titulus emptionis: vt l. fina. C. de præd. cur. libro x. §. consequenter. post principium. G. Quod semper notat. G. Cuius expensis agat cedens, collige ex nota. C. de litigio. authen. nunc si hæres. An sufficiat pretium esse confessatum in cessione actionis? Specu. quòd sic, eodem. §. in forma cessionis. sed Iacobus Butri. & Iacob. Bel. in authen. de æquali. do. §. illud. & Barto. dicunt contra textum in gloss. in l. per diuersas. in principio. sed Thomas de Corsinis dicit, quòd vbi est pretium inæquale & impar, vel est actio pro parte vẽdita: pro parte donata: vel pars vni est vendita, alteri est alia pars donata: tunc non sufficit confessio. Sed vbi est iustum pretium: & aliàs cessat omnis sinistra suspicio: tunc non præsumitur confessio simulata, sed vera: vt ff. deposit. l. Publia. in fine. Non obstat §. illud. quia ibi erat suspicio propter creditores. Simile in l. assiduis. C. qui poti. in pigno. hab. in glossa parua. & hæc vera. & not. Bald. eo ipso quòd ceditur actio, videtur quis factus procurator in rem suam, sine mandato directarum. ff. manda. l. si procurator. §. finali. versicu. & nota quòd s. in forma debeat fieri cessio. G. Quo tempore, dic vt not. ff. manda. l. Papinianus. Quo iure, dic vt ff. de legatis j. l. si res obliga. per gloss. & Dynum. An etiam exceptio cedendarum possit opponi post sententiam: dic C. de iuris & facti ignor. l. j. ibi vide Bald.

bonis obligatis vendidit B. vnam domum conueniens cum eo: vt de pretio satisfaceret suis creditoribus, vnicuique videlicet prout tempore prior erat, vel esset. Ipse verò B. satisfaciens priori creditori, puta A. cessionem ab eo recepit de illo iure, quod habebat in re vendita ex causa obligationis sibi factæ de ipsa re occasione crediti sui: vt sicut ipse A. cæteris præferebatur creditoribus, & eos poterat excludere: ita hoc possit B. loco eius: quæ cessio sic scribetur:

✱ FORMA. A. dedit &c. vt suprà prima forma: vsque aduersus C. hoc saluo, quòd non dicatur ex causa venditionis. post iunge, eiusque hæredes: & in ipsius bonis, & specialiter in tali domo sita in tali loco, intra tales confines: quam dictus C. dicto B. vendidit: prout dicitur contineri in instrumento manu talis notarij scripto nomine, & occasione obligationis & hypothecæ ad se spectantis, specialiter in dicta domo, & generaliter in omnibus bonis dicti C. sibi obligatis pro debito & ex causa debiti centum libra. Turon. quas dictus C. dicto E. dare & soluere tenebatur: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto. quod si quidem instrumẽtum dictus A. ipsi B. tradidit, & dedit ibi dẽ, &c. vt suprà in prima forma: vsq;, directis possit. post iunge, suo nomine loco eiusdem A. dictam domum defendere iure obligationis & hypothecæ prædictæ contra omnes creditores dicti E. si qui apparerent, & non vt possit aduersus ipsum C. vel eius hæredes pro exactione ipsius debiti agere: nisi casu euictionis, si sequeretur de re ipsa: vel de parte pro rata. & hoc fecit dictus A. quia statim propter ipsam actionem cessam idem B. præsente & mandante, & his omnibus consentiente prædicto C. dedit & soluit ipsi A. centum lib. Turoñ. pro pretio dictæ domus: prout ipse A. confessus & cõtentus fuit tantam esse quantitatem, promittens stipulatione solenni ipsi B. prædictam cessionem &c. vt suprà in secunda forma: vsque, pro pretio. ¶ † Et nota quòd si cessi tibi actiones, quas habeo contra P. potero nihilò minus ab eo exigere, antequàm tu litem cum eo fueris cõtestatus, vel priusquam ab eo aliquid ex debito acceperis: vel priusquam id debitori denunciaueris. quod dic, & de forma huius denunciationis, vt suprà de procura. §. sequitur videre. ad finem. ¶ Et nota cautelam, vt j. eodem. §. versicu. in summa. ij. ¶ De beneficio autem cedendarum actionum, not. j. de conclu. & renun. versi. postremò. & seq.

a De competentis iudicis aditione. [a] *Rub.*

IVxta propositionis ordinem primò videndum occurrit de competenti iudice adeundo. Super quo primò attendendum est, cuius iudicium actor adire debeat. ¶ Secundò, quis dicatur alicui iudex. ¶ Tertiò, qualiter actor in adeundo iudicẽ, debeat se habere [b]. ¶ Quartò, quis sit aditionis effectus.

SVMMARIVM.

1. ☞ Actor forum rei generaliter sequi debet. fallit in quibusdem casibus, in quibus quis sortitur forum non suum.
2. Iudex secularis, in quibus casibus cognoscere possit, de personis & rebus ecclesiasticis.
3. Latro ibi furca figatur, vbi grassatus est.
4. Conuenitur quis super aliquo crimine coram iudice non suo: si negat se deliquisse in iurisdictione illius: an poterit iudex cognoscere, an in territorio eius deliquerit.
5. Iudex Bituriceñ. quomodo citabit ciuem Narboñ.
6. Partes concorditer eligentes procedere coram delegato potius, quàm coram domino feudi: an possit delegatus contradicente domino feudi in causa procedere.
7. Duobus adeuntibus iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest, alter non: consentit tamen credens illum suum iudicem esse, & sic errans: an teneat sententia.
8. Duobus Pisanis consentientibus in Potestatem Lucanum, &c. demum finito suo officio causa illorum non est finita: an futurus Potestas poterit illam finire.
9. Priuati si consentiunt in illum, qui nullam habet iurisdictionem, putatur tamen habere: an coram eo acta teneant, aut valeat eorum consensus.
10. Principali sublato, tollitur & accessorium.
11. Sententia non sui iudicis concorditer tamen electi, lata, an poterit appellari.
12. Appellatio gradatim debet procedere. Ordinarius causam ex consensu auditam non potest ante litis contestationem delegare.
13. Pronunciare an cogatur is, in quem partes consentiunt.
14. Iudici alterius iurisdictionis, an possit in causa criminali consentiri.
15. Declinare an quis possit iudicium eius, in quem semel consensit.

a *De competentis iudicis aditione.* *Rubrica.*

¶ Ista rubrica sonat in rubricam de foro competenti: vt sit idem competens iudex, quod competens forum. Hic præmittam quod Legistæ non videntur habere hanc rubricam in generalem: quia non allegatur in Codice vel Digestis, sed vtrobiq; habent. Non allegatur autem: quia non sedent in sella. in Codice enim non coniunguntur Rubricæ de iurisdictio. omnium iudicum. ibi enim sequitur, & de foro competen. in Digestis in Rubrica de iudicijs sequitur, & vbi quis agere vel conueniri possit. quod sonat in competens forum. Secundò sciendum quòd author hanc rubricã habuit à Tancre. qui in sui operis parte secunda in principio posuit duas Rubricas. Prima, quòd iudicium actor adire debeat. Secunda de adeundo iudice, quæ sonat iudicium qualiter adeatur. Ex reliquis practicis nominatis per authorem in procœmio nullus posuit hanc rubricam, nisi Roffred. cuius rubrica decima, qualiter iudicium declinetur ratione fori & feriarum. Complures tamen ex eis de exceptionibus etiam forum declinantibus tractauerunt: vt scripsi super rubrica prima & tertia huius libri: summistæ omnes tractant, & Azo. C. vbi supra, incipiens, in verb. nunc videamus.

b ¶ Habere. Hæc tria membra posuit Tancredus.

a ¶Suum. Enumerauit Tancredus primos xiiij.& xxxvij.& xl.& xliiij. sed illos non sic prosequitur Hostiensis.de foro compe.§.ij.posuit multos casus,de quibus in principio posuit quinque versus, sed vltra mediũ §.propter alios casus addidit vij.versus.

b ¶Sua. De qua sumpta fuit decre.vlti.de foro compe.lib.vj.vt ibi no.in j. gl.& omnino vide quod ibi plenè scripsi, super vlti.glo. vbi declaratur quo modo est vtriusq; fori. & hoc ordinarius sequeret,quod procedit de adulterio.

c ¶C.j. Vide quod not.de purg.can.c. nos.inter.in j. glo. & quod super ea dixi: & quod not.in cle.de hæreti.ad nostrum.versic.vij.& in j.glos.& ij.& in quæstione, quam posuit super regula,sine culpa.de regu.iur.lib.vj.in solutione tertij articuli in ordine primæ quæstionis.

d ¶Experientiæ. Et præcipuè si laicus reconuenit. Super quo vide quod scripsi de iudi.at si clerici.super ij.glo.

e ¶Promisit. Si dicas vbi promisit,s. soluere:vide j.versi.quid si pactum. Sed si dicas,id est, promissionem fecit:intellige de illo, qui moram traxit: aliàs secus: vt probat §.statim allegatus.& ead.l.§.at si quis.cum duobus. §.seq.& §.fina.vbi si in prouincia habuerit domicilium & prouincia ibi fuit locus promissionis: vnde si in loco quo promisit, non habuisset domiciliũ, vel quasi:non posset ibi cõueniri. Facit ff.de arbi.si cùm dies.§.pen. Et per hunc modum concordant opiniones in hoc contrariæ, not. C.vbi conue. qui certo loco soluere promi.l. vna. & ff.de bo aut.iud. pos.l.iij.vbi est expressum non ponderari locũ,in quo negotium est: sed vt ibi dicit glo. Tenentes contrarium supplent ibi, tantum, & hos sequitur Simon Vicen. in l.ij.s.de iurisd.omnium iudi. Allegant etiam vbi de posses. agi opor.l. vna. Sed aliud in delictis,quàm in contractibus:vt ibi per Cy. Vtraque ergo opinio sit vera,ꝙ extra domicilium locus,vbi fit promissio,tunc attenditur, cùm ibi moram traxit habẽdo tabernulam,armarium,officinam,vel aliquid tale: vt in præd.l.hæres.aliàs non.

ADDE secundùm Ang.ꝙ licet ratione contractus iurisdictio alicuius iudicis sit prorogata:tamen si contrahens conueniatur alibi ratione contractus,non potest declinare forũ, si alia ratione ibi conueniatur.alleg. glo.in l. fideicom. §. tractatum.de iudi.

16 Ordinario suo cõsentiens,non potest vlterius dissentire.
Scholaris tres iudices habet.
17 Transiens per locum alicuius,& ducens equum illius,quem perdiderat, an possit conueniri ratione possessionis.
18 Contrahere ibi quis dicitur,vbi se soluturum constituit.
19 Promittens per stipulationem se pati sub quolibet iudice,& quolibet loco conueniri,an recusans teneatur ad interesse.
20 Paciscens ꝙ vbicunque sit inuentus,teneatur soluere:an sine fori præscriptione possit, vbicunque fuerit inuentus,conueniri.
21 Actio ex empto semper est bonæ fidei.
22 Clericus ad hoc,vt non possit in suum iudicem cõsentire,quæ requirantur.
23 Clericus trahens, clericum coram seculari iudice, debet causam perdere,& communione sacramentorum priuari.
24 Laicus trahens clericum coram iudice seculari, an debeat causam amittere.
25 Res,quam perdit is,qui in vetito se patitur examine conueniri,cui sit assignanda.
26 Fideiussor laicus datus à clerico pro se in contractu mutui,an coram seculari iudice possit cõueniri.
27 Exceptiones personales non possunt ad alios trãsferri.
28 Laicus vel clericus,an possit contra laicum impetrare.
Laicus potest super possessione rei ad forum ciuile spectantis impetrare:& super ea potest corã quolibet iudice quæstio ventilari.
29 Clericus trahens laicum coram delegato authoritate apostolica: an domino vel iudice seculari mandante illi delegato,vt supersedeat, possit supersedere.
Imperio vacante cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo.
30 Debitor vagans per Mũdum, nec habens certum domicilium,vbique potest conueniri.
31 Criminosus potest,vbicunq; inuenitur,conueniri.
32 Senensis an possit ciuiliter conuenire Senis Florentinum,propter guerram de Florentia expulsum.
33 Debitor habens tempore contractus domicilium in vno loco,postea autem se trãsfert ad alium,vbi debeat à creditore conueniri.
24 Filius debet sequi forum patris quo ad honores & tutelam.
Mulier debet sequi forũ viri ratione matrimonij.
35 Pupillus habens plures tutores diuersarum iurisdictionum,an factus adultus possit illos coram diuersis iudicibus,vel vno tantùm conuenire.
36 Sententia à non suo iudice lata,quibus casibus teneat.

Cuius iudicium actor adire debeat.

Generaliter Ergo traditur,ꝙ siue clericum,siue laicum quis conuenire velit, debet rei iudicẽ adire.C.de ordi.iudi.aditæ.Nã actor forum rei generaliter sequi debet. xj.q.j.experientiæ.extra, de foro competẽ.si clericus.& c.cùm sit.C.de iurisd.omni.iud.in criminalibus.Potest enim reus declinare forum non sui iudicis.ff.de iurisdi.omnium iudi.l.fi.ff.si quis in ius voca.non ierit.l.j.& ij.ff.de iudi.si quis ex aliena. nisi consuetudo se habeat in contrarium,vt Aretij vbi audiui,super qualibet causa clericus trahit laicũ corã iudice ecclesiastico.& sic loquitur præ.c.cùm sit.& eodem titulo,licet.de iudi.nouit.& tetigi.s.titulo proxi.versi.si verò dubitatur.ibi quarto,&c.

1 ¶†Hæc regula fallit in casibus multis, in quibus quis sortitur forum nõ suum,& facit suum.[a] ¶Primò in causis matrimonialibus, quæ licet inter laicos agitentur:tamen per ecclesiasticum iudicẽ sunt tractandæ.x.dist.c.j.extra,de consanguinita.& affini.c.j.in fi.de offi.deleg.causam matrimonij.& de transla.inter corporalia.¶Secundò in causis ecclesiasticis:vt iij.q.vj.c.j.puta in crimine sacrilegij,vel quasi.extra,de foro compet.cùm sit.& c.conquestus.Hæresis,extra de hære.ad abolendam.& c.excommunicamus.Simoniæ, extra, de simo.per totum.Excommunicationis.ij.q.j. multi.xxiiij.q.iij. corripiantur.Fractæ pacis & periurij,extra, de iudi.nouit.§.fina.Adulterij,extra, de offi.ordi.c.j.de procu.tuæ.Ex quo enim iuramentum interuenit, causa ad forum ecclesiæ spectat:vt in consti.Clemẽtis iiij.de foro compe.sua.[b] Fornicationis,extra,de vi.& ho.cle.vt clericorum.nec tenet l.ff.de concu. in cõcubinatu.quæ peccatum fouet.dicto c.j.[c] Rapinę,extra,de rapto.c.j.Vsuræ,extra,de vsuris.prętere a.& per totum.& sic de alijs. 2 ¶†In quibusdã tamen casibus iudex secularis cognoscit de personis & rebus ecclesiasticis, scilicet cùm clericus per laicum coram illo conuenitur.extra, de foro compet.si quis clericus.& c.cùm sit.xj.q.j.experiẽtiæ.[d] Vel si ab ecclesia inuitetur:vt xxij.dist.eos.& lxiij. dist.Adrianus.& extra,de hæreti.ad abolẽdam.§. pe.& c.excõmunicamus.§.moneãtur. Vel in subsidium: vt xxiij.q.v.principes.vbi sunt alij casus. Vel etiam post depositionem clerici: quia tũc factus est de ipsius foro.extra,de iudi.c.cùm non ab homine.& de verb.sig.nouimus.Sed contra videtur, ꝙ depositus seu degradatus non statim fiet de foro illius.extra,de iud.at si clerici.in fi.cùm teneatur viuere clericaliter,& dicere horas.lxxxj.dist.dictum.Intellige ergo,ꝙ sit de foro illius,postquam est degradatus & curiæ seculari relictus.quod fit in casibus: vt extra,de hæreticis.ad abolendam.& de crimi.fal.ad falsariorum.& xj.q.j.si quis sacerdotum.¶Quartus,cùm est incorrigibilis, & in profundum malorum deuenit: vt in præ.c.cùm non ab homine.xvij.dist.nec licuit.vbi de hoc.¶Tertiò,vbi agitur ad pœnitentiam ex quacunq; causa,vel in modum denunciationis.argu.lxxxvij.distin.libero.extra,de iud.nouit.¶Quartò,in iure patronatus & in omnibus spiritualibus,& spiritualibus annexis.extra,de iudi.decernimus.& c.quanto.¶Quintò, ratione contractus conuenitur quis coram non suo iudice, scilicet coram eo, sub quo contraxit, vel vbi promisit[e].ff.de iudi.hæres absens.§.j.& l.si quis tutelam.& l.argentum.& c.vbi conueniatur,qui cert.loco dare promi.l.vnica.extra, de foro compe.c.fi.Quod verum est si in loco contractus inueniatur:& non aliter.Potest tamen decernere iudex missionem in possessionem faciẽdam in bonis,quæ alibi habet:vt eo.tit.Romana.§. contrahentes.lib.vj.& c.dilecti.infrà.versi.xxij.& seq.De hoc secundũ papam extra,eo.c.fi.¶Sextò, ratione criminis in aliena iurisdictione commissi:[f] quia ibi,vel vbi inuenitur,conuenietur.iij.q.vj.c.j. extra,de rapto.c.j.extra,de foro compe.postulasti. & c.fi.C.vbi de cri.agi opor.l.j.& aut.qua in prouincia.vbi enim malum cõtingit,ibi moriatur.ij.q. j.c.si peccauerit.& in fi. 3 ¶†Et ibi latro furca figatur,vbi grassatus est.ff.de pœnis.l.capitalium.§.famosos.& vbi delinquens inuenitur,ibi retineatur. C.de cursu publico.lib.xij.l.iij.necesse est tamẽ,ꝙ ille iudex habeat iurisdictionem.nam si extraneus deliquit in archidiaconatu tuo: non poteris eum excommunicare:quia episcopus,non tu,est ordinarius.Sed de hoc dic secundũ papã,vt no.in prę. c.postulasti.Item etiã ratione criminis cõmissi alio tempore,cùm ipse esset alterius status,[g] & alterius iurisdictionis[h].C.ad l.Cor.de fal.si quis decurio.

f ¶Commissi. Quæstionem quãdo in finibus duarum iurisdictionum duo existentes,quisque in altera simul contrahũt, vel alter in alterum deliquit:vide in regula,in obscuris.de regu.iur. li.vj.& aliquid per Cy.C.vbi de possessio. agi opor. l. vna.

g ¶Status. De facto clerico post delictum,vel post conuentionem, plenè dixi de obl.ad ratio.c.vno.super gl. ratiocinijs.

ADDE Oldrad. consi.iiij.

h ¶ Iurisdictionis. De priuilegio exemptionis impetrato post citationem, scripsi post glo.de priui.c.j. li. vj.in j.glo.

Cùm

4 Cùm ergo ratione criminis quis sortiatur forum, vt dixi, si Mutineñ. deliquit Bononiæ, iudex Mutineñ. debet illum Bononiam remittere puniendum: vt in præd. concord.[a] Et si iudex Bononieñ. eum non punit: debet puniri, sicut traditur in authen. vt nulli iudi. §. si verò quis comprehensorum. & C. vbi de crimine agi opor. l. j. & ff. de requi. reis. l. j. & secunda. Sed de hoc dic vt not. extra, de foro compe. c. fi. & secundùm dominum meum in prædi. §. contrahentes. ¶ † Sed pone: aliquis conuenitur super aliquo crimine coram non suo iudice: ille negat se deliquisse in iurisdictione illius: quæritur vtrum ille poterit cognoscere, an in territorio eius deliquerit? Respon. sic, argu. ff. de iudi. si quis ex aliena. ff. ad municip. de iure. ff. de legationibus. l. legato. extra, de rescriptis. dilectus filius Ioan. ad finem. & vide ff. de officio præsidis. l. iij.[b] ¶ Quid si cõuenitur sup aliquo maleficio corā nõ suo iudice in aliqua prouincia, in qua dicitur deliquisse: ipse verò negat se commisisse: nunquid iudex ille cognoscere poterit, an deliquerit? Et videtur quòd sic: vt in prædi. authen. qua in prouincia. in principio. sed ibi loquitur quando iam de crimine constat: quod patet, dum dicit, deliquerit. argumen. C. vbi sena. vel clari. l. j. vbi dicitur deprehensus in crimine. & ita negari non potest: sed primum verius: vt in prædi. decreta. dilectus.[c] Ad idem in authen. vt nulli iudi. ff. si quis. ff. si quadru. paupe. fecis. dica. l. j. ff. de cura bo. dan. l. secunda. & iunge hic quod nota. infrà de constitu. versicu. & nota quòd. & sequen.[d] ¶ Septimus ratione rei seu possessionis in alterius iurisdictione constitutæ. Nam si Narboneñ. velit agere[e] de possessione, vel terra, quam habet Biteri: Bitereñ. iudex de illa quæstione cognoscet, vel iudicem dabit. extra, de foro competenti. sane. & c. finali. vbi in rem

a ¶ Concord. De hoc not. in cle. de re iudica. pastoralis. vltra medium. versicu. quòd si punitio. in glos. sed nunquid. Et quare in contractibus non fiat remissio, scripsi de foro competen. Romana. §. contrahen. super glo. dicebat. & per Cynum in authen. qua in prouincia. in v. q. vbi etiam tenet Guid. de Suza. quòd siue sit ciuitas, siue castrum habens merum imperium, illuc fiet remissio: & si esset insula, remittetur ad ciuitatem, vel locum, qui habet a in illa merum imperium. ff. de iud. l. insulæ. ne quid in loco publico. l. litora. ff. ad municip. l. qui ex vico. Remissio autem fit non obstante, quòd paratus sit stare iuri Mutinæ, per iura statim allegata. & per authen. qua in prouincia. & ff. de offic. præsi. l. iij. secundùm eum. Dicit tamen, quòd si propter inimicorū potentiam venire non audeat, nisi Bononię iudex sibi securitatem det, vel locum tutum in sua iurisdictione, ipse non esset contumax. Allegat ff. de excus. tuto. l. sed & milites. §. scrib. autem. & vlti. ita, sed & ignominia. ad Treb. de ætate. de arbi. si cùm dies. §. si quis. Sed vide quia contraria est sibi l. ff. si quis caut. l. iiij. §. illud. sed intelligatur vbi non subest talis timor.

ADDE quòd Barto. in l. sepulcri. ff. de sepulcro vio. dicit, quòd de consuetudine Italiæ non habet locum remissio. Idem tenet Angel. de Aret. in tracta. maleficiorum. in verbo, iudex commisit quòd Titius. Limita tamen vt per Bald. in l. ij. C. de furt. & vide Ange. consil. xxvij. vbi ponit de quodam non supposito iurisdictioni Anconæ, qui similiter non suppositum occiderat: & fuerat coram Potestate Anconæ accusatus & ibi detentus & homicidium confessus: an per ipsum Potestatem posset puniri. vbi etiam tenet, quòd si ex ludo quis aliquem interficiat, non venit criminaliter puniendus.

b ¶ L. iij. Vide quod scripsi de rescrip. super literis. post glossas, versi. quærit Innocen. cum sua remis. & ibi duplicatur hæc quæstio. Prima, quando ignoratur, vbi deliquit. Secunda, quando certum est de loco: sed reus negat locum illum esse de iurisdictione eius, vel per eum possessum. Hoc scias, quòd si certus est locus delicti, sed est in finibus, nec vllo modo patere potest, ad quem spectet: tenet Guido in authē. qua in prouincia. quòd vterque cognoscet. Allegat ff. de excu. tuto. iurisperitos. §. j. de hoc dicam j. de rapto. super versi. sed pone inter.

ADDE tu hoc etiam verum & communiter teneri, quòd vbi delictum est commissum in confinibus, vterque est iudex, & potest vterque cognoscere & punire: vt in dicta l. iurisperitos. &c. tamen ne contrarias ferant sententias, debent conuenire, & adinuicem concordare præfati iudices: vt tenet Bald. post alios in d. l. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tuto.

c ¶ Dilectus. Dicebat Gui. de Suza. in litera q. & super auť. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. quòd cùm accusator teneatur exprimere locū: vt in l. libellorum. ff. de accu. & iudicium reddatur in inuitum. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. j. accusatus respondebit ibi super crimine. quòd si apparebit alibi commissum, patebit ab incompetenti iudice processum: & non valebit. C. si à non compe. iud. l. fi.

ADDE tu de hac quæstione videndum do. Abb. Sicu. post alios nouissimos post ipsum in c. super literis. extra, de rescrip.

d ¶ Et seq. Antequam exeamus forum delicti aliquid addamus. Iacob. de Bel. quæstionem disputauit de Florentino, qui Bononię bannitus est propter homicidium, quod ibi commisit: & bannum habet, quòd si veniat in fortiam communis Bonoñ. sibi caput amputetur, & bannum tale detur propter contumaciam: quærebat an de eodem homicidio posset accusari Florentiæ. Et quia in voluminibus habetur, quod in solutione contrariorum accidit: super l. prima. C. vbi de crimine agi oport. & etiam in volumine quæstionum suarum, non instabo: sed breuiter solutio eius est, quòd accusari posit Florentiæ: quia per bannum non datur sententia condemnatoria, vel absolutoria. Et meritò: quia nec lis est contestata: nec cognitum de crimine. Est igitur pœna contumaciæ nullum habens effectum, si non redigrediatur districtum Bononiæ: & sic verè crimen remanere posit non punitum. Cùm ergo iudex domicilij posit de crimine cognoscere: vt prædi. l. prima. C. vbi de crimine & eodem titulo. l. ij. & ff. de custo. reo. non est dubium. Nec mirum: quia & hoc potest in contractu, vt infrà dicam, ergo fortius in delicto. Tum ergo, quia iudex congruus: tum quia crimen non est punitum, maximè in aduena: quia si in loco domicilij & originis manere posit, parum curat non ingredi Bono. Item banna ista non sunt de iure communi, sed municipali: de quo quid ad iudicem Florentinum? non plus insto. ibi vide. ¶ Longè prius Odof. disputauerat de Lucano, qui Pistoriensem Pistorij interfecit: Potestas Lucanus inquisiuit de maleficio, & inuenit per testes & per confessionem partis maleficium fuisse commissum Pistorij: quærebat an condemnare posset illum. quòd non posset inducebat regulam, nullum sine accusatore damnari. ff. de mune. & honori. rescripto. §. si quis. & qua in prouincia quis deliquit, &c. C. vbi de crimine agi opor. authenti. qua in prouincia. si ibi debet iuri subiacere: ergo non alibi. ff. de fun. instru. quæsitum. §. idem respondit. Ad idem l. j. C. vbi sena. vel cla. Item, quia iudex domicilij punire non debet, inuentum est remedium remissionis, de quo, s. versicu. vj. Item Pistorieñ. in cuius territorio factum fuit homicidium, principaliter contingit iniuria, qui & pater ciuitatis dicitur, in authen. de armis. post prin. colla. vj. vt iud. sine quoquo suf. §. eos autem. & §. sciant. col. ij. Ad ipsum ergo pertinet delinquentem punire. in auť. de man. princip. §. quòd si delinquentes. col. iij. ff. de iniurijs. quod si vnius. §. quod ait prætor. In contrarium adducit l. iij. ff. de offi. præsi. in auť. vt iud. sine quoquo suffra. §. volumus. Item vt dicit l. j. C. vbi de cri. sic est per tempora intellecta, quòd crimen tribus locis cognoscitur, & punitur vbi delinquit, vbi domicilium habet, & vbi ex consensu suscepit iudicium. & minimè sunt mutanda, &c. ff. de legi. l. minimè. Item cùm hoc sit in contractibus, scilicet quòd iudex domicilij cognoscit. ff. de iudi. l. hæres absens. in fi. fortius, vel saltem æquè in delictis: cùm hæc duo quo ad ius fori sint paria. ff. de iudi. l. omnem. Nec enim tollitur primi iudicis iurisdictio per accumulationem alterius. C. qui po. in pign. hab. l. assiduis. Cùm igitur prædictus §. quod si delinquentes. de mand. princip. simpliciter dicat, quòd iudex puniat delinquentes: ergo vbicunque delinquentes: dummodo sint suæ iurisdictionis. ff. de serui. vrba. prædi. l. si seruus. Item sicut per accusationem de hoc crimine cognosceret, sic & per inquisitionem cognoscere poterit. ff. de offi. præsi. l. congruit. in authen. de collato. §. iubemus. authen. colla. ix. per quæ videtur ex legis præcepto ad id arctari. Soluit per id, quod nunc de tribus locis dixi dubium non esse, quòd coram Lucano iudice poterat accusari. Dicit autem quòd inquirere non potuit, per §. si quis accusatore. in princip. allegatum. Plus dicit quòd si esset etiam casus, quo iure communi vel municipali posset inquiri sine accusatore, de quibus j. de inquisitio. §. quando autem. in princip. vbi aliæ remissiones habentur: illud tamen restringeretur ad delicta in sua iurisdictione commissa. Quod sic ostendit: Quādo alibi delinquens accusatur coram iudice domicilij, ipse nõ cognoscit ex eo quòd delinquit, sed ex eo quòd de suo foro audiuit accusantem, & ex eo capite punit illum ex delicto, si probetur. sed inquisitio delicti principaliter concernit delictum, quod non contingit iudicem, ex quo alibi est commissum. Ille ergo iudex delicti est ille, ad quem spectaret inquirere. Leges ergo volentes delinquentes puniri, loquuntur per viam accusationis, vel inquisitionis duobus cõcurrentibus. qđ sit casus quo posit inquiri, & quod delictū in suo territorio sit commissum, secundùm eum: & iura canonica, quæ latius permittunt inquisitiones, procedant in suo foro.

ADDE quo ad q. Iaco. de Bel. Barto. in l. sepulcri. ff. de sepulchro viola. Quo verò ad q. Odofr. maximè quòd iudex originis vel domicilij inquirere non posit de delicto commisso per eius subditum in alieno territorio: dic quòd verum tenet Barto. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate & fide catho. Bal. consil. cxc. incipiente, præfati excellentes doctores. & consil. ccccxviij. incipien. Quidam ca. lib. iij. vbi refert Ioan. Andr. hic, & ibi ponit vnam quæstionem de quodam Trenensi, qui in ciuitate Fulginij occidit Fulginatem: & Potestas Fulginij condemnauit eum in mille: in contumaciamq; si non soluerit intra decem dies, postquam in fortiam communis Fulginij peruenisset, amputaretur sibi caput: bona etiam, quæ ibi habebat, fuerunt publicata. Potestas etiam Treni fecit inquisitionem, ac eundem condemnauit in mille in contumaciā: demum captus fuit per officiales Treni: quo capto commune Fulginij intra tres dies ipsum liberauit: quærebatur an Potestas Treni posset facere condemnationem siue executionem. Bald. vbi s. arguendo ad partes, concludit quòd melior sit cõditio occupantis. & quòd ille dicatur occupasse, qui in bonis fecit executionem, & consequutus est solutionem.

e ¶ Agere. Supple contra Narbo. propter ver. seq.

a ¶Actor.l.vlt.est cōtrarietas doctorū in expositione istius rubricæ.vide in præd.decre.dilectus.ij.de rescrip.super finem.ij. glo. & ibi plena remissio cōiter tñ neutra illarū expositionū tenetur,quæ dat alteri foro primū conuētionis gradum:sed tenetur,quòd in hac lege not.scilicet ꝙ actoris sit electio,an coram iudice domicilij,an rei litigiosæ conueniat reum.

b ¶Vber. Vide s̈. de actione vel petitione. §. in anterioribus.in princ.

c ¶Contrahētes. Vide q̃ ibi plenè scripsi sup verb.citati.

d ¶Cōpe.post prin.

e ¶Cōtractus. Hoc ibi scripsi sup j.glo. vbi etiā in fi.remisi ad ea, quæ scripsi, de dila.c.ij. in glos. hic habes.

f ¶In fi. Ibi videtur tenere huius cōtrarium:sed de dño tēporali,non de dño feudi loquitur: vt etiam ibi dicam.

g ¶Forum. Melius diceret domum, vt dicit lex: quia de illo foro erat.

h ¶Literis. Non instat in hac propter rubricam specialē, quam de hac ponet infrà.

i ¶Rñ.j.lib.vj.

k ¶Subest. Si dicas reum subesse, non videtur dubium: cū illius iurisdictio eo casu non fundaretur super consensu partium:sed fundabatur super iure cōi.& sic nō obstat quod no.in l. si per errorē.in vlt.gloss. ff.de iurisdi. om.iu. & quod not. Azo eo.titu. in fin. primæ colum. quòd sufficit alterius solius error. Illud eñ verum,quando erratur in non iudice causæ. Tunc eñ sufficit alterius error, dato quòd alter non erret, scilicet quòd bene scit eum non iudicem. Illo enim casu, cū necesarius sit consensus ambarum partiū,ex quo pēdet talis iurisdictio altero errante deficit iurisdictio:vt in l.ij.ff.de iudi.

actio exerceri deb.l.actor[a].ff.de iudi.sed & si suscepit.§.fi.C.de præd.mi.si prędiū. Idē est secundū Vber[b].in hypothecaria, vel mista actione: secus in personali. 5 ¶†Sed quomodo iudex Biterē. citabit Narb.ciuē:quia extra territoriū &c.ff.de iurif.om.iudi.l.fi. Ad idem extra de fo.cōpe.Romana.§.contrahentes[c].Rñdeo,debet mittere literas iudici Narboñ.vbi reus degit,vt faciat illum coram se venire: & si sic non venerit,mittet actorem in possessionē rei petitæ secundū Vber.ff.de iudi.hæres.§.j. & in princ.§.contrahen.& facit ad hoc j. de citatione.§.sequitur.ver. sed nunquid cōsanguinei. & de accu.§.j.ver.sed nunquid.& §.fi.ver.vt autē.Alij tamen dicunt ꝙ potest illum extra suā iurisditionē citare, ex quo ipse est iudex,siue ratiōe rei,siue ratione cōtractus:vt no.Gof.in Summa,in tit.de foro cōpe.[d] & valebit citatio.Innitit̃ eñ juribꝰ citati: quia interloquit̃ in loco vbi hābet iurisdictionē.ar.ff.de re iudi.à diuo.§.j.quod dic secundū papā,prout not. extra de fo.cōpe.c.fi.sup verbo,cōtractꝰ[e]. ¶Octauus,rōne feudi,cuius quæstio sub dño feudi agitat̃. si iure feudali agat̃,vt extra de iudi. cęterū.extra de fo.cōp.licet.& c.ex tenore. 6 ¶†Sed pone partes malunt procedere corā delegato cōcorditer fortè impetrato,q̃ȝ corā dño feudi:nunqd pōt delegatꝰ cōtradicente dño feudi in causa ꝓcedere? Videt̃ ꝙ sic, cū pręsit iurisdictiōi,saltē sub cōditione.C.de iuris.om.iud.l.j.& l.priuatorū.extra de fo.cōpe.significasti.Dicūt quidā cōtra. nā sub cōditione intelligit̃ ei data iurisdictio,scilicet si dñs feudi negligēs inuenitur.vt in primis cōcor.de fo.cōp.ex tenore.Cessante igit̃ cōditione,cessat iurisdictio. Nec obstant cōtraria pędicta,quæ in ordinario loquunt̃.Secus eñ ĩ delegato.vt extra de offi.dele.P.& G.& vide j.ver.xxx.& seq.in fi.[f] ¶Sed nunquid pars declinans forū delegati,tenet̃ cauere, ꝙ dño feudi negligenti redibit ad forū delegati? quod videt̃ arg.ff.de iudi.l.ij.§.sed si dubitet̃.Sed illud loquitur cū quis tenet̃ ałs corā iudice rñdere: sed ei cōpetit ius reuocandi forum[g].quod non est hic: vnde non tenetur cauere.& dic vt infrà de satisd.§. dicto.ver.sed nunquid.& vide j.ver.xxx. ¶Nonus,ratione reconuētionis.iij.q.viij.cuius in agendo.C.de sen.& interlo.om.iu.cū papa.extra de mut.pe.ex lr̃is[h]. ¶Decimus, si partes consentiant coram non suo iudice litigare.ff.de iurisdi.om.iudi.est receptum.ff.de iudi.l.j.& ij.clerici tamen non possunt sine sui prælati consensu.extra de fo.compe.significasti.& c.Romana.rñ.j.[i] quod dic vt infrà de conclu.& renun.ver.cū autē.Cōsentire autē videtur,qui sciens se nō esse subiectum alicuius iurisdictioni in eum consentit.ff.de iudi.l.ij. 7 ¶†Quid si duo adeūt iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest,[k] alter non: sed tamen cōsentit in eū, credēs illū suū iudicē esse: & sic errans: nunquid tenet sententia, saltē ratione eius qui ei subest? Et dicūt quidā ꝙ sic.ar.ff.de leg.ij.ex imperfecto.& in præ.l.est receptū.Arg.tamē contra xxij.q.ij.in quibꝰ.& C.de iur.& fact.igno.cū testamentum.in fin.& l.seq.ff.de iur.om.iudi.si per errorē.in fi.Et ad hoc facit ff.de statu lib.si duobus.& extra,de offi.ordi.quoniam. ¶Sed nūquid præsumitur scire,ex quo vsq; in finē litigauit? Respōdeo,nō:imò ignorare.ff.de proba.verius.C.de epis.aud.si legibus.ff.de iud.l.j.ibi:cōsentiētes &c. Qui ergo hoc dicit,probet.ff.de proba.ei, qui.vj.q.vlti.accusator.extra,de iureiu.c.fi.& ad hoc facit ff.de procu.filius.§.inuitus.Vber.cōtra.ff.vnde cogna.l.octaui gradus.§.j.C.de in integrū rest.de tutela. Vel potest distingui,an sit peritus:vt tūc scire præsumatur,an rusticus seu simplex: & tūc secus. arg.ff.de iuris.om.iud.si id quod.ff.de iur.& facti igno.regula.xxxvij.di.c.fi.j.q.iiij.c.fi.& xxxix.di. Petrus. 8 ¶†Quid si duo Pisani cōsentiūt in potestatem Lucanū,qui aliàs ratione sui officij habet ordinariā iurisdictionē:demū finito suo officio causa illorū nō est finita:quæritur an futurus Potestas poterit illam finire.Dic ꝙ aut cōsenserūt in eum ratione potestariæ:& tūc poterit.ff.de rebus dub.l.municipalibus.extra, de immu.ecc. aduersus.ad fi.& melius de offi.ord.pastoralis.§.fi.& de offi.deleg. quoniā abbas.Aut ratione personę suæ:& tūc ipse idem finire poterit:nō successor.arg.extra, de testa. requisisti.[l] Si verò ratione sui nullā habebat iurisdictionē:tunc finita potestaria,finitur accessoriū,s.illius causæ cognitio,vt dicūt quidam.ff.de vulg.& pup.sub.l.ij.§.pe.ff.de reg.iur.l.cùm principale.Super hoc vide s̈.de legato.§.nunc dicamus.versi.sed pone.[m] & versi.sed quid si à prin. 9 ¶†Quid[n] si priuati consentiunt in illum,qui nullam iurisdictionē habet putatur tamē habere? Dic tu valere consensum,& quę coram eo fiunt.arg.C.de testa.l.j.C.de sentē.& inter.omnium iudicum.l.ij.ff.qui,& à qui.ma.li.non fi.competit.ff.de offi.præto.Barbarius. iij.q.vij.infamis.§.tria.in prin.& vide s̈.de legato.§.superest.vers.quid ergo. ¶Sed quid si à principio quando consenserant, præerat iurisdictioni: sed ante litis contestationē desinit præesse? Et certè secūdùm eos,qui dicunt ante litem contestatam non dari iurisdictionem,nō valet cōsensus,nec etiā quod fit corā eo. ¶Sed quid erit secūdùm eos,qui dicunt dari per consensum,si pactum vestitum interueniat inter consentientes:vt C.de pactis inter emp.& vendito.l.pe.& non per pactum nudum. Nam tunc ante litem contestatam nō datur iurisdictio:vt ff.de iurisdictione omni.iudi.si conuenit.[o] 10 Respōdeo†,valet cōsensus:& quod fit coram eo, legitimè fit:nec reuocabitur.C.de admi.tut.sancimus[p].arg.cōtra.ff.ad l.Aquil.quia in eum.[q] ¶Sed quid in delegato: nunquid reuocata iurisdictione sua per delegantē,reuocatur per consequēs iurisdictio acquisita in aliqua causa ex partium consensu[r]? Videtur quòd sic:quia principali sublato,tollitur & accessorium:vt s̈.sed contra:quia sic[s] esset in potestate delegantis talem iurisdictionem finire.[t] ff.de arbi.l.Labeo.secunda.in fi.& l.seq.Vnde dic ꝙ si lis est cōtestata in illa causa,nō potest eam delegans reuocare: cùm remaneant reliquiæ prioris mandati.ff.de solu.cùm quis.§.j.[u] 11 ¶†Sed an à sententia non sui iudicis cōcorditer electi,poterit appellari? Videtur quòd non, vt ij.q.vj.à iudicibus.

ADDE Bald.consi.cxlj.lib.ij.& ibi an debeat vti statutis proprijs.

l ¶Requisisti.Albe.Pap.allegat C.de iure deli.cùm aliquis.
ADDE vt per Abb.in c.nouit.de officio deleg.

m ¶Pone.Ibi remisi ad decre.nouit.de offic.lega.

n ¶Quid.Iste ver.& sequens fuit additio.& ad literā ponit Guido de Suzar. in l.j.C.de iurisd.om.iudi.

o ¶Conuenit.Dicunt ergo isti,ꝙ si quæritur de iurisdictione quærenda Iudici,necessaria est contestatio,per hanc legem si de obligatione quærenda parti contra pœnitentē:aut interuenit inter partes stipulatio: & tunc oritur obligatio & actio ex stipulatu ad interesse.ff.de re iudic.si quis ab alio. §.fi.Aut nō interuenit,nisi nuda cōuentio:& tunc nō oritur actio.Si quis tamē interest,ageretur de dolo.ff.de dolo.l.fi. Tamen mihi æquè distinguēdum videtur inter iurisdictionē reuocabilē & non reuocabilē.nam si verum est,eum ante cōtestationem nō habere iurisdictionē:ergo nec valere deberet cōtestatio corā eo facta.Item quid dicemus, si corā eo super ineptitudine libelli,vel alia dilatoria litigetur per annū,diceturne factum corā nō iudice? tu dicis,pœnitere potest.Certè ordinarius delegans pœnitere & reuocare potest etiā post litis cōtestationē:impeditne hoc quin delegatus fuerit iudex,& valeat processus eius:& sic dicēdo saluatur opinio, quam improbat glo. vlti. in l.si per errorē. de qua j.§.fi. Ex quo igitur neutra pars pœnituit, bene procedat hæc solutio. Pœnitētiam autem non impediret stipulatio,per hāc l.si conuenerit.& vide j.ver.sed qd si promisisti.& versi.seq. & quod in eis dicam.& in vers.circa hoc.

p ¶Sancimus. Idem Guli. vbi s̈.allegat etiam ff. de iudi.l. venditor.§.j.

q ¶Eum. Solue vt not. in regula, factum.de regu.iur. lib.vj.in fi.j.glo.

r ¶Consensu. Intelligo de partibus, quarū causa est illi cōmissa. Alij enim vel etiam tertius cū altero ex litigantibus,nō possent iurisdictionē delegati prorogare, vt in decre. P. & G. de offic.delega.

s ¶Sic. Hoc tenet Cy.in l.si qui ex cōsensu,C.de epis.audiē.sub versi.antepe.illa ratione:quia idem iuris esse debet de dotis augmēto, quod de dote. ff.de pac.dot.inter socerum. §. si cùm pater.

t ¶Finire. Quasi dicat, quòd id esset absurdum:cùm nō ab eo, sed à partibus illam partem habuerint.

u ¶§.j.Quæritur an ordinarius delegās prohibere posit delegato,ne recipiat prorogationem vltra tempus,quo commisit decidendam: vel partibus etiam, ne prorogent vltra terminum ab eo limitatum.l.ij.ff.de iudi.§.fina.& iudex dicit hanc prohibitionem posse fieri per principem. Videtur ergo per hoc alijs illam esse prohibitam.eodem titu.cùm prætor.Guido de Suzar.in eodem §.tenet contrarium:quia sicut delegatus principis fungitur eius vice: sic & delegatus alterius ordinarij: nec transit in eum plus iurisdictionis vel potestatis, quàm ipse committat. Allegat ff.de offici.eius, cui manda.est iurisdicti.l.prima.C.si à non compe.iudi.l.prima. Facit ff.de officio delegati. c.venerabili. de rescriptis. cùm dilecta. idem Baga sui operis charta j. ad finem. ¶ Sed generalius quæro, an ordinarius partium posit prohibendo impedire prorogationem alterius iudicis. Cynus hoc tractat in l.si quis ex consensu. C. de episcopa. audien.

Sed dic

in v.q.& breuiter allegationes, quas posuit, tēdunt ad hoc, ꝙ aliquid per id honori vel commodo suo detrahitur in sportu.iij.q.iij.induciæ.§.offeratur.forte in sigillo: vt in cle.de elec.statutū. Tenet cum Petro ꝙ nō poterit beneficium alijs iudicibus cōmune impedire vel tollere, nec auferre quod dat lex.ff.de adop.si arrogator.sicut nec impedire posset, ne cōpromitterēt, quæ res libera est.ff.de arb.l.iij. Hoc non habet locū in clericis, qui sine cōsensu episcopi nō prorogāt.de fo.compe.significasti.& tamē bene cō promittūt: vt not. eo.tit.si diligēti.in fin.j.glo. Addebat ibi Cynus post P. non obstare, ꝙ de sportulis fuit dictū quia ordinarij illas nō recipiunt. Item compēsandæ sunt laboribus. & hoc vltimū dicit etiam Gui.de Suza.in l.j. ff.de iudi. Allegat ꝙ pro labore daē, in auē.de iud.§.ne autē.collatione vj. ipse tamē Gui.in l. si conuenerit.dixit ꝙ poterat iudex suos subditos compescere, ne prorogarent aliorum iurisditionem in ciuilibus: sed postquā prorogauerant, nō poterant impedire. Allegat ff.de acquir.rerum do.l.iij. De criminalibus statim dicam infra versicu. sed nunquid.ij.

Sed dic contra.ff.de app.ex consensu.& dic super hoc vt in præ.c.à iudicibus.[a] ¶ Sed qualē iurisdictionem habet is, in quem partes cōsentiunt? Dic ꝙ ordinariam, ex quo à prædictis legibus permittitur talis consensus.ff.de verb.sig.l.obuenire.arg. tamen contra.ff.de reg.iur.l.nemo.& l.non debet. & l.id quod.de hoc extra, de offi.delega.P.& G.[b] 12 ¶ †Sed ad quem appellabitur ab eo? Dic ꝙ ad superiorem eius, qui ex consensu cognoscit, & non ad ordinarium. Gradatim enim est appellādum.C. de app.præcipimus.ff.eo.Imperatores.in auē.colla.iiij.eo.tit.in fi.extra, eo.tit.dilecti.ij.q.vj.biduū. ¶ Sed nunquid ordinarius causam ex consensu audiens, illam poterit delegare? Dic ꝙ non ante litis contestationem, cùm partes adhuc valeant pœnitere, vt infra ver.sed nunquid. 13 ¶ †Sed an is, in quem partes consentiunt, cogetur pronunciare? Et videtur ꝙ sic, C.de aduo.diuer.iudi.sancimus.ff.de mu.& ho.l.fi.§.iudicandi.& l.si quis magistratus.ar.cōtra: quia iurisdictionem habet ex partium cōsensu, sicut & arbiter. vnde non videtur cogēdus, nisi cōsentiat, & ad instar arbitri.ff.de arbi.l.iij.§.tam & fi. Arg.tamen ꝙ solus consensus partium sine suo sufficiat.ff.de iud.l.j.sed hoc verum est, vt iurisdictionem consequatur, non vt cogatur. ¶ Sed quis exequetur sententiā eius? R̄ndeo, ipse, si est: aliàs ordinarius: alioquin superior vel delegans.ff.de re iudi.à diuo.in prin.[c] ¶ Quid si Biteren.& Narbon̄.litigant sub iudice Agatheñ.cuius ciuitatis cōsuetudinem iudex sequetur? Dic vt j.de ferijs.§.j.versi. sed pone. 14 ¶ †Sed nunquid in iudicem alterius iurisdictionis possunt in causa criminali consentire? Respōdeo, non, secūdùm Iaco.nec iudicium tenebit.arg.C.de epis.aud.l.si qui ex consensu.à cōtrario sensu[d] Alij contra, arg.ff.de iud.l.ij.§.conuenire.ibi: iudiciorum, &c.& in præ.l.si qui consenserunt tanq̄ in arbitrū, & non tanq̄ in iudicē: in clericis autē hoc est expeditum, ꝙ nō possunt.extra, de fo.compe.si diligēti. ¶ Quid si quis scienter litigat coram nō suo iudice? De hoc infrà de appel.§. nunc tractemus.versi.quid si de facto. 15 ¶ †Sed nūquid potest declinare quis eius iudicium, in quem semel consensit?[e] Dic ꝙ aut agitur de iurisdictione danda, vt cùm duo consentiunt litigare sub iudice non suo: & tunc quilibet potest pœnitere ante litis contestationem:[f] vt ff.de iurisdi.om.iud.si conuenerit.& s.de iud.or.§.potest.ver.quid si.& infrà, vers.quid si. Aut de iurisdictione non declinanda, vt in scholari laico: qui habet tres iudices: vt s.de reo.vers.item scholari.[g] & tunc non est locus pœnitentiæ: quia eligendo vnum ex his, non potest illum amplius declinare: vt s.de reo.vers.sed pone.[h] & sic loquitur, extra, de iud.c.j.[i] 16 ¶ †Nam cùm bet iudici illius, cōtra quem lata est sententia, quòd illam exequatur: cùm ipse extra suum territorium illam exequi non possit: nec ei pareretur.ff.de iurisdi.om.iudi.l. fi.extra, de constitu.c.vlti.lib.vj.Inducit ad hoc ff.de bo.autho.iud.pos.l. cùm vnus.§.penul.

a ¶ Iudicibus. Et de officio delegati.§.super quæstionum.§.verum.in vlti.glo.sic & in teste. de hoc de testibus. presentium.in j.gl.

b ¶ G. Et dic vt ibi ad fi.vltimæ gloss.

c ¶ Principio. Per hanc l.dixit Simo. de Vicen.in l.j.C.de iurisd.om.iudicum ꝙ iudex iste scri-

d ¶ Sensu. Hoc tenuerunt Io.xj.q.j.inuoluta.& Ber.de fo.compe.si diligēti.ad fi.j.glo.& vide quod ibi dixit: quia contraria opinio Accur.in l.j.ff. de iudicijs.in fi.glo.& C.de iurisdi.om.iudi.l.j.in vlti.glo.est vera, s.quòd prorogatur in eum, qui habet merū imperium.& idem Inno.& Host.vt ibi dixi.& est casus l.j C.vbi de crimi.agi opor.Sed quæritur, an prorogationem in criminalibus teneatur iudex proprius habere ratam: ita quòd super illo crimine non procedat. Gui.de Suza.super l.si conuenerit.allegat quòd sic. Quomodo enim de crimine se intromittent sine accusatore. ff.demu.& hono.l.rescripto.§.si quis. Item de delicto vnius hominis sæpe quæri non debet.ff.nau.caupo.stabu.l.licet.in fi.Soluit quòd si tale est crimen, de quo iudex possit inquirere: de quibus infrà de inquisitio.§. quando autem.in prin.& ibi remissiones dantur: non tenebitur habere ratu: nec per factum delinquentis impedietur ipsius officium.de cler.coniung.ca.penult.tit.de priuil.ex parte.ij.& cap.authoritate.§.vlti.lib.vj. In alijs criminibus, ex quo accusans & accusatus sponte sub alio iudice litigant: ipse ordinarius conquiescet.sed, vt pluries dixi, inter clericos non procedit hæc quæstio, qui sine consensu episcopi prorogare non possunt. de fo.compe.significasti.

e ¶ Consensit. Fuit quæstio venerealis lxv.hic melius.

f ¶ Litē cōtestatā. Postea nō: nec obstant tres leges allegatæ de fo.compe. si diligenti.in glo.nunquid.circa medium.versi.imò etiā.quæ non in declināda iurisdictione, sed in euitatione pœnæ loquuntur. casus ibi vide in suffragio.

ibi esset causa criminalis, poterat quo vult Deus papam vel synodum eligere. ¶ Ex quo enim quis consentit in suum ordinarium: non potest vlterius dissentire.C.de pactis.si quis in conscribendo.ff. de offic.con.l.j.C.de asser.tol.l.j.in fi.& hoc in ordinario. Delegatus autem licet appelletur ab eo: vt ff.de appel.ex consensu.non tamen recusatur secūdùm Albert.Gal.[k] iij.q.iij.induciæ.§.offeratur. ibi: nisi sit ille, &c.extra, de causa pos.cùm olim.de offi.deleg.super quæstionum.§.nos.& §.verum. ij.q.vj.à iudicibus. ¶ Vndecimus, ratione priuilegij: vt in scholari, qui tres habet iudices: vt iam dixi[l]. ¶ Duodecimus, in causa appellationis.iij.q. vj.peregrina. ¶ Tertiusdecimus, quando papa id iubet, vel delegatus.eod.q.vnaquæque.xj.q.j. iudices. ¶ Decimusquartus, propter loci opportunitatem trahitur quis ad aliam prouinciam.xxxiij. q.ij.fine. ¶ Quintusdecimus, in causa natiuitatis, quæ spectat ad ecclesiam.extra, qui fil.sint legiti. lator.& c.causam.quod dic vt not.extra, de ordi. cog.tuam.[m] secundùm Innocen. & alios. ¶ Sextusdecimus, in causa decimarum.extra, de decimis. per totum. ¶ Decimusseptimus, in causis pœnitentium, quæ ad ecclesiam pertinent.xj. q.j.aliud. de pœni.distin.j.aliud. ¶ Decimusoctauus, in causa adulterij, cùm agitur ad separationem.extra, vt lite non contesta.c.j. ¶ Decimusnonus, in causis viduarum & pupillorum, libertorum, & miserabilium personarum: quæ saltem secundariò spectāt ad ecclesiam.lxxvij.distinc.c.j.ij.& iij.extra, de foro compe.ex tenore.extra, de verbo.signifi.nouimus.in fi.& præcipue circa dotem: vt extra, de dote post di.restit.nuper.& idem in causis aliarum personarum.quod dic plenè vt not.secundùm Innocen.extra, de offic.iudi.delega.significantibus. ¶ Vigesimus, vbi agitur de possessione violata. C.vbi de possessione agi opor.l.vnica.C.de præ. 17 mi.si prædium.& infrà versicu.xxx. ¶ †Quid si quis per locum meum transiens ducit equum meū quem ego perdidi: nunquid eum potero conuenire ratione præsentis possessionis? Videtur quòd non: vt ff.de iudi.hæres.§.nunquid.arg.contra.eo. titu.non aliàs.§.j.& l.sequen.& l.ad legatum.& l. quod legatur.§.fin.C.vbi in rem actio.l.fi. Dicunt quidam quòd sequi debeo forum eius: & talis satisdabit, prout habetur infra de satisdatio.§.dicto. in principio.[n] ¶ Vigesimusprimus, in causa fidei. xxiiij. quæstio. j. quoties. ¶ Vigesimussecundus, cùm quis alibi soluturum se promisit. extra, de foro competen.dilecti.extra, de offic.del ga.P.& G.C. vbi conueniatur, qui certo loco dare pro- 18 misit.l.vnica. ¶ † Nam ibi dicitur quis contrahere, vbi se constituit soluturum: vt ff.de bonis

g ¶ Scholaris. Et versi.sed quid si scholaris ꝓpter id, quod dixi de laico.

h ¶ Pone. Et no.ff.de iud.l.ij.post princ.

i ¶ C.j. Vbi dixi super glos.sed nōne.

k ¶ Alb.Gal.rubrica de iudicibus ordi.& delegatis, loquit̄ de delegato, in quē pars cōsensit.sic supra versi.sed an.

l ¶ Dixi. Si priuilegiatus de certo iudice agit contra sic priuilegiatum, vide quod plenè scripsi de priuil.c.j.lib.vj. & §.& id ipsum.

m ¶ Tuā. Vt ibi scripsi super gl.ij. hoc procedit, cùm incidit tibi dubium de matrimonio, an fuerit, vel non, vel an fuerit legitimum. ADDE, quia si nō ageretur de validitate: sed vt vxor rediret ad virū suū, & ecōtra, iudex secularis est cōpetēs. vide Abb. Sicu.in c.non est.in j.colū. extra, de sponsa.

n ¶ In princi. Vide quod scripsi de fo. cōpe.c.vlti.sup gl. ratione possessionis.pro qua patet in hoc triplex opi. Azo.Ber. Gof.Inno.Hosti. & Old. in l.fi.infrà alle.tenent ꝙ ex re mobili sortiatur quis forum cōtraria Hugolini placuit Accur.in pr̄e.l.fi.C.vbi in rem actio.& remissionē, quam dedi, vide per quas leges, & quomodo ad illas respondetur. Adiuuatur tamen hæc opinio: quia non mirandum si in sortiēdo foro mobilia & immobilia sunt diuersa: cùm in his etiam sunt diuersa præscriptionum tēpora: iura sunt nota. Item in onere satisdādi differt possessor immobilium à possessore mobilium tātum.ff.qui satisdare cogantur.l.sciendū. In alienatione ab ecclesia faciēda.extra, de rebus ecclesiæ non alienan.nulli.& in ordine alienandi: vt in auē.hoc ius porrectum.& in ordine exequendi: vt lite non contesta. quoniam.§.fi.ff.de re iudi.à diuo Pio. Simile C.de rei vxo.actio.l.vna.§. cùm autem.quando decre.opus non est.l.fi. Tertia opinio Pet.distinguit, an res mobilis sit in loco mansura, vel non: per l.debitor.ff.de pign. Iuuatur hæc opi.per decre.præsenti.§.j.de præben.lib.vj.& eo.lib.de verbo. signi.c.vlti.facit §.nunquid.superius allegatus.& e.l.j.vers.nam vbi.ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.ij.in fi.de in rem ver.si pro parte.§.versum.j.q.j.constat.& quod ibi no.de verbo.sig.c.ij.de torne a.c.ij.de verb.sig.l.j.& ij.C. in quibus cau.pig.ta.con.l.iiij.ff.de act.emp.l.granaria.de acqui.rerum do mi.si Titius.cum concor.ibi notatis.

ADDE quòd quis sortiatur forū ratione rei mobilis, tenet Pet.de Ancha.consi.cxxxix incipiente, primum dubium.

ADDITIO. ¶ Adde tu Cardi.zaba.in c.sane.de fo.compe.ad fin.

vbi dicit, ꝙ ita cõiter tenet. Et an rõne delicti qs sortiat forũ pœnitentiale, vide Lud. Ro. sing. ccccliij. inci. ratione delicti. Hen. Ferrã.

a ¶ Vber. mihi charta pe. vbi tractat de arbitris. vers. qd dices. ergo & ibi duo vers. hic sequentes. subtilitas primi dicti non placet.

b ¶ Potest. Accur. cõtra secundùm leges: vt no. ff. de iudi. l. j. in j. glo.

c ¶ Diligẽti. Quæstionẽ de exempto q promisit nõ declinare forũ: vide sup reg. sciẽti. de regu. iur. li. vj. Gui. de Suza in l. si cõuenerit. dicebat renunciari posse foro in cõtractu per pactũ: & tũc nõ liceret resilire, potissimè si iurasset: & sic soluit contrarium de l. si quis in conscribẽdo. C. de pac.

d ¶ Bononiẽsi. Placet hoc Pet. de Bel. vt ponit Cy. in l. si qui ex consensu. in iij. q. dicit enĩ, ꝙ hic fallit regula, qđ semel placuit. de reg. iu. lib. vj. & similes, hac rõne: qa periculosum est corã iudice litigare suspecto. C. de iud. apertissimi. extra, de appel. cùm inter. qua rõne dicit cõuẽtionẽ, vel stipulationẽ nõ obligare etiã ad interesse. argu. ff. de cõdi. insti. l. quę sub cõditione. §. si quis sub iurisiu. dicit ẽt ꝙ ex quo lex dat sibi qđ possit pœnitere: ergo poterit impune. Allegat l. Gracch⁹. C. de adulterijs. Hæc opinio placet: saluo qđ de loco cõtractus dicitur j. ver. proxi. Põdero enĩ primò, ꝙ iurisdictionis istius origo est à solo cõsensu partiũ. Secũdò, ꝙ nullũ interesse ipsi⁹ iudicis versatur. Tertiò, qa ꝑ hoc redit ad ius cõmune & ad ordinariam iurisdictionẽ, quæ est fauorabilis. Quartò, ꝙ lex generaliter de cõuẽtione loquẽs, permittit pœnitere. Quintò, ꝙ in mul-

author. iud. pos. l. iij. §. ver. v. ¶ Circa hoc quæritur, quid si feci tibi pactum, vt possis me coram quolibet iudice conuenire? Rñ. dicit Vber.[a] quòd si oppono exceptionem iudicij declinandi, nõ audior, si sim laicus. si verò oppono exceptionem loci & fori, & territorij: audior. Priuilegio enim fori pacto renunciari non potest[b]. iij. q. vj. non liceat. extra, de fo. compet. si diligenti.[c] ¶ Quid ergo si dictum fuit in instrumento, vt quolibet loco, & sub quolibet iudice possim conueniri: & tu vis me cõuenire sub prorsus extraneo? Respo. fortè admittetur exceptio mea: vt ff. de iurisd. om. iudi. si conuenerit. Vel fortè non admittetur, si pactum fuit vestitum cohærentia contractus. 19 ¶ † Sed quid si promisi per stipulationem, ꝙ paterer me cõueniri sub quolibet iudice, & quolibet loco? Rñdeo, fortè teneor ad interesse, si recusauero: vt ff. de iud. si quis ab alio. §. in omnibus. & ar. ff. de præscri. ver. naturalis. §. at cùm do. ff. de cõtrahen. emp. Labeo. ij. Et in hoc iudicio cũ renunciauerim exceptioni fori. Vel dic quòd cogar præcisè pati. ff. de no. ope. nũ. stipulatio. §. siue aũt secundùm Vber. argu. tamen contra: quia nihil habeo in eius territorio. ff. de iurisdi. om. iud. l. fi. Ioan. Bal. dixit ꝙ si sit pactum, vt possim vbicunq; vel vbilibet conueniri, non valet quo ad conuentionem: nec mihi præiudicat, nisi post litis contestationem, vt s. versic. x. & seq. imò ante litis contestationem possum mutare voluntatem, & contra pactum venire. ff. solu. ma. si cũ dotem. §. eo autem tempore. et sic obtinuit Bonon.[d] 20 ¶ † Quid si sit pactum, vt vbiq; & vbicunq; me inueneris, tenear tibi soluere, nullo tamen certo loco determinato? Ad hoc dicũt quidam, ꝙ per tale pactum videor pacisci, ꝙ sine fori præscriptione possum conueniri vbicunq; inueniar: & vbicunq; me elegeris conuenire: quia ibi videor contraxisse: vt ff. de act. & obl. cõtraxisse. & ita ratione cõtractus ibi potero cõueniri. ar. C. de pactis si quis in conscribendo. & extra, de fo. compe. dilecti. ff. de admi. tu. Titiũ. §. ij. & ff. de bo. aut. iud. pos. l. ij. & iij. nec potero pœnitere. Nam & alicubi potest quis cõueniri, licet ibi domiciliũ non habeat: vt ff. de iudi. hæres. extra, de fo. compe. Romana. §. cõtrahentes. lib. vj. Nec obstat, ꝙ locus incertus & indeterminatus est ab initio. Nam ex pòst facto poterit determinari: prout aliàs fit in debito conditionali, quod ante conditionem existentẽ dubium est: sed ex pòst facto determinatur: nec solutũ ea pendẽte repetit. ff. de cõdi. inde. l. sub conditiõe. Sed hoc falsum videt: quia quandoq; promittit quis soluere, & nõ rñdere: vt ff. de eo quod certo loco. l. j. vbi de hoc. & l. cetũ. Præterea nõ põt quis ex cõtractu cõueniri, nisi vbi cõtraxerit, vel quasi contraxerit, vel vbi habet domiciliũ. extra, de fo. cõpe. c. fi. Alij dicũt, ꝙ operabit tale pactũ, ꝙ teneat tibi ad interesse: quia factũ videris stipulatus: & cũ factum est in obligatiõe, ad interesse agi põt. ff. de re iud. si quis. ff. de verb. obli. quoties. Ar. cõtra ꝙ nõ valeat talis stipulatio ad instar illius, qui stipulatus est sibi fieri domũ: nec dictũ est vbi debeat fieri. ff. de ver. ob. qui insulam. ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. si quis insulã. sed non est ita. Nam si dictũ fuisset: tu facies domum vbicunq; voluero: bene valeret. Item si fideiussor negatur idoneus, qui potest vti fori præscriptione. ff. qui satisda. cog. si fideiussor. Tu distingue breuiter. nam aut quis constituit se sine fori præscriptione vbiq;, vel certo loco responsurum & soluturum: & tũc obtinet, quod prædixi in ver. quid si sit pactum, &c. Aut constituit seu promisit se tantũ responsurũ: & tunc si alicubi conuenitur: potest à pacto resilire ante litis cõtestatiõnẽ quod dic vt s. ver. proxi. ibi, Ia. Bal. &c. & hoc in laicis. et 21 iunge hic, quod notatur j. ver. xl. & seq. ¶ † Quid si rusticus portat ad forũ modicũ bladi, & vẽdit certas mensuras illius bladi: nunquid tenetur ibi mẽsuras illas tradere: cũ ipse fortè sit aliunde? Dic ꝙ non quia actio ex empto bonæ fidei est. ff. deposi. si in Asia. §. j. ¶ In clericis aũt sic distingue. nã aut agit de iurisdictione dãda, seu proroganda, aut de iurisdictiõe nõ declinãda. si de dãda seu prorogãda sub distinguit: nã aut cleric⁹ paciscit simpliciter tm̃, vt vbiq; vel coram quocunq; possit cõueniri: & tũc nõ valet sine cõsensu episcopi, etiã si corã ecclesiastico cõueniat: vt extra, de fo. cõp. significasti. & c. si diligẽti. & c. Romana. rñ. j. & si cõsensus episcopi in ecclesiasticũ interuenerit, poterit adhuc ante litis cõtestatiõnẽ dissentire: sicut & in laico iam suprà diximus. & s. vers. x. & seq. Aut paciscitur se soluturũ, & iudicium subiturũ: & tũc iterũ subdistingue: quia aut cõsentit in secularẽ: quo casu nil agit: vt in prædicto c. si diligenti. & xj. q. j. inolita. & c. placuit. Aut in ecclesiasticũ: & tũc valet cũ cõsensu sui episcopi: vt in præ. c. dilecti. secũdùm quod distincta ibi ponit pro cõiũcta, videlicet tũc ideo, quia promisit se soluturũ: quia videt ibi, vbi cõuenit cõtraxisse: vt s. in vers. quid si sit pactũ. Cõueniri enim põt quis, vbi cõtraxit: vt extra, de fo. cõpe. c. fi. cũ suis cõcor. & nõ ideo, quia simpliciter promisit se iudiciũ vbiq; suscepturũ: vt iam dixi. Porrò si agat de iurisdictione nõ declinãda, valet simpliciter cõsensus, & cogitur respõdere: vt s. vers. x. & seq. extra, de iud. c. j. & in præ. c. dilecti. vbi Abbas[e] ille promiserat se respõsurũ corã delegato, & certo loco: &, valuit pactũ de iurisdictione nõ declinãda: & renũciationis priuilegij, & exceptionis fori sui: cùm delegatus ille iam haberet iurisdictionẽ in eũ, postq; ea fuerat ei cõmissa: quia repræsentabat personã papæ: vt extra, de offi. dele. sanè. cuius vices gerebat. xciij. di. c. j. extra, de rescriptis. super literis. prope finẽ. Quod autẽ dixi fori præscriptionẽ nõ admitti, vbi agitur de iurisdictione non declinãda: verum est, etiam si ante cõsensum iudex ille potuisset declinari: vt patet in prædicto c. de iudi. vbi. Quod vult deus priusq; promisisset coram cõcil. rñdere, poterat dicere: volo corã papa causam meam agi. extra, de appel. vt debitus. in fine. xviij. dist. ij. propter. xvij. di. huic sedi. iij. q. j. in primis. ver. de persona. & xxxij. q. v. horrendus. Item in prædicto c. dilecti. potuisset Abbas declinare iurisdictionẽ delegati per exceptionẽ priuilegij: nisi priuilegio renunciasset promittendo alibi soluere, 22 vel respondere: prout ibi dicitur. ¶ † Et nota quatuor esse necessaria[f] ad hoc, vt clericus possit in nõ suum iudicẽ cõsentire. Primũ, ꝙ ille præsit ordinariæ iurisdictioni. Secũdum, ꝙ sit persona ecclesiastica. Tertium, ꝙ fiat de cõsensu sui episcopi: vt in præ. c. significasti. & c. Romana. rñ. j. Quartũ, quod fiat de cõsensu vtriusq; partis: vt ff. de iud. l. j. & ij. ¶ Sed nunquid requiritur cõsensus iudicis? Respõdeo, non quo ad prorogationẽ, sed quo ad iudicium sic: quia cùm non sit aliàs ordinarius eorum, nõ tenetur iudicare, nisi velit. ff. eo. l. ij. §. j.[g] Vtrum autẽ clericus possit foro suo renunciare? vide j. de cõclu. & renun. vers. cui autem iuri. 23 ¶ † Et breuiter scias, ꝙ clericus trahens clericum coram seculari iudice, debet causam, i. rem petitam perdere per sententiam: & dabitur cõuẽto: & priuari cõmunione sacramẽtorum, vel etiã fidelium: quia excõmunicabitur, nisi super hoc satisfacere velit: vt extra, de foro compe. si diligẽti. & xj. q. j inolita. Itẽ clericus permittens se cõueniri coram eo in causa criminali, etiã si pro eo sit lata sentẽtia, locum suum, i. beneficium amittat: & hoc si habet: alioquin perdat locũ suũ, i. ordinem: quia deponetur: & sic perdet et locum, quẽ inter cæteros clericos obtinet. Sed si in ciuili: tunc perdat id, quod euicerit, id est, rem, in qua sentẽtialiter absolutus fuerat. si locũ suum, id est, beneficiũ: vt extra, de exces. præla. grauem. maluerint obtinere. & hæc habetur in præ. c. si diligenti. & xj. q. j. pla- 24 cuit. ¶ † Sed nunquid idem est in laico clericum coram seculari trahente, vt debeat perdere causam? Respon. sic, vt C. de episco. & cleri. authen. statuimus. C. de iurisdictio. om. iud. in criminali. C. ne filius pro pa. authen. habita. prope finem. ¶ Sed nũquid præmissa obtinent in eo, qui clericum coniugatum trahit coram iudice seculari? Respondeo, sic, si clericaliter viuit, & actio sit personalis, secundùm ea, quæ not. j. de cleri. coniuga.[h] 25 ¶ † Sed cui assignabitur res, quam perdit is, qui sic in vetito se patitur examine conueniri? Respon-

tis casibus pœnitẽtia permittit, quorum aliqui notãtur in prędicta regula, quod semel. In quibus non est maior vel tãta æquitas ꝓpter rõnẽ quã prędixi. Itẽ eo fortius procedet hoc dictũ: si vera sit opinio, ꝙ ante litis cõtestationẽ iurisdictionẽ non habeat. quæ tamẽ non placet: vt dixi sup versi. sed qd si à prin. ADDE Pet. de Anch. in proximo. Alex. cõsi. cxxxix. Quid autẽ si promisit quis soluere vbicunq; inuentus fuerit, si reperiat ei⁹ procurator, an poterit cõueniri, vide Bal. cõsil. cccxliij. li. j. Et quomodo intelligatur, qñ quis promisit posse cõueniri in quolibet loco, per eundẽ cõsi. ccxlvij. eo. libro.

e ¶ Abbas. Errauit author hic. & infra, quia Abbas nominatus in textu fuit delegatus episcopus, cui decreta dirigitur, erat debitor ex contractu prædecessoris.

f ¶ Necessaria. Nouẽ specificat Hosti. de fo. compet. significasti. quæ ibi scripsi super vlti. glo.

g ¶ §. j. Et de hoc s. versi. sed annis.

h ¶ Coniuga. Vt ibi dicam tenendũ est quod habetur. eo. tit. c. vno. lib. vj. ADDE tu ad huiusmodi materiam, si concessum sit alicui existenti in minoribus, vt nõ possit trahi pro aliquo debito ciuili coram seculari: si contraxerit cum vnica & virgine, an prosit sibi priuilegium. vide Lap. cxxvj. alle. Itẽ quid si quis clericus cõtraxit cum vnica & virgine: & incedit in habitu & tonsura: an pro ciuili debito possit conueniri coram seculari & detineri etiam inuitus: vide Lapum ibidem.

Respondeo, actori cui facta est iniuria. nam reus se alibi nõ patiebatur conueniri: cũ esset potens, & ti meretur forte: & sic actor metu & inuitus illũ ibi conuenit, scđm B. & no. in ñ. l. in criminali. ¶ Quid si vterq; fuit in culpa? Respondeo: tunc vterq; punietur & dabit ecclesiæ cui facta est iniuria: & eius iurisdictio spreta. Sed quomodo potest præmissa pœna locum habere in actore, & non in reo? Non enim actor incidit in pœnã, nisi post litẽ cõtest. vt no. in pręc. decre. si diligenti. in glo. nunqd. Cũ ergo reus clericus passus sit coram tali secũ litẽ cõtestari: nonne similiter & ipse incidet in prędictam pœnam: & sic non erat absoluendus: imò puniendus? Rñdeo sic.[a] Reus enim tractus debet protestari se esse clericum: & ideo eum non debere coram illo respõdere. & si iudex quærat vtrum hoc ꝓponat excipiendo vel petendo propter hoc à iudicij instantia se absolui: tunc ille dicat nil peto, nec excipio, sed protestor si iudex sibi pręcipiat ꝙ respondeat, vel litem cõtestetur: tunc protestetur ꝙ ipse respondet, vel litem contestatur cõpressus viribus præfecturę, vel metu terribilis personæ, vel secularis dominij: & super hoc testes adhibeat, vel confici faciat publicũ instrm. Lite ergo negãdo contestata, nõ vltra procedat, sed hoc epo denũciet, vt il li iudici inhibeat, ne vlterius in causa procedat: quo facto poterit corã epo petere, [b] vt eũ absoluat ab eo in quo illi tenebatur. quod eps debet facere per præ. c. & sic actor pœnã incurret, & non reus. qđ si nolit ad hoc agere dabit sibi exceptio perpetua: et qñcunq; ab illo conuenietur poterit ei dicere: Tu me olim super hoc coram seculari iudice traxisti: ideoq; cãm perdere debes: vnde peto te condẽnari, & me absolui super hoc quod à me petis. & super hoc est sñia necessaria, vt no. in pręc. si diligenti. & hæc habent locum secundũ illos qui dicũt ꝙ ante litis cõtestationẽ, & nõ post desistere põt impunè. qñq; tñ post solã querimoniæ depositionem nequit impunè desistere: quæ dic vt in prædic. glo. nunquid. ¶ Quid de illo qui scholarem vocat in veto examine qui similiter perdit causam etiam iustam, vt in prædicta auẽ. habita. prope fi. nunquid potest ante litis cõtestationẽ pœnitere? dic vt in ea. auẽ. no. ¶ Qualiter quis se obijciat alterius iurisdictioni, & qualiter in eum sñia feretur, notatur j. de conclu. & renuncia. ver. vltimo. Regulariter autem tenendum est ꝙ ipso iure[c] clericus nõ potest corã seculari iudice conueniri: qđ dic vt s. de reo. versic. Item clericus. & iunge qđ ibi no. ¶ †Sed pone: clericus dedit laicum fideiussorem pro se in contractu mutui: quæritur vtrum fideiussor possit conueniri corã seculari iudice. Et videtur ꝙ sic. Ad hoc enim dantur fideiussores, vt melius cautum sit creditoribus. ff. qui satisda. cog. l. j. & ij. Rñ. j. Hinc est ꝙ si pupillus sine tutoris authoritate compromittit, & fideiussorẽ præstiterit peti potest pœna à fideiussore, ad quã aliàs pupillus nõ teneret, nisi fideiussorẽ prestitisset. arg. ff. de arbi. si pupillus. Pręterea, iste creditor secutus fuit personam fideiussoris, & non clerici cum quo non erat aliàs contracturus. C. si tu. vel cura. inter. si creditor. Item hoc est personale priuilegiũ, vnde personã nõ egredit. C. de excu. mu. l. sordidorum. argu. contra: qa exceptio quæ cõpetit principali, cõpetit & fideiussori. Item nõ intelligitur obligatus in duriorẽ causam, ꝙ principalis. ff. de fideiusso. Græcè. §. si quis pro pecuniaria. & contra legem datus est: vnde videtur ꝙ non valet. x. dist. vides. C. de legi. & constitu. nõ dubiũ. sed prius dictũ verius est. ¶ †Qm̃ personales exceptiones ad alios non transferuntur. ff. de excep. l. exceptiones. rñ j. Reales verò sic: et ibi &c. ¶ Vicesimustertius si iudex secularis sit negligens. extra de fo. cõpe. licet. ver. dũmodo. & c. seq. in fi. ¶ Vicesimusquartus cùm suus iudex recusatur ex tra de foro cõpe. si quis cõtra. ¶ Vicesimusquintus in compromissis. extra de arbi. per totum. ¶ Vicesimussextus, rõnæ vltimę voluntatis: vnde fideicõmissum petit, vbi relictum est. C. vbi fideicõ. pe. potest l. vnica. ff. de iudic. heres. Respõ. & l. si fideicommissum. & legatum petitur vbi est: nisi hæres dolo eum inde subduxerit. Tũc em̃ dabitur vbi petet. ff. eo. qđ legat. ¶ Vicesimusseptimus in causis rusticorum & seruorũ ecclesiæ quorũ causæ ad ecclesiã spectãt. Et idẽ in alijs laicis ad forum ecclesię spectantibus. lxxxix. dist. iudicatũ. xij. q. ij. ecclesiarũ seruos. extra de fo. cõpe. nullus. Idem etiam est de colonis ecclesię, vt C. de episco. & cler. l. ij. & C. vbi causę fisca. vel di. do. ho. quæ eius agantur. l. si quis. Sed illa possunt intelligi super rebus quas ab ecclesia tenent. secus autẽ si conueniantur ex delicto vel cõtractu, licet prædicta l. si quis. indistinctè loquat. An aũt cõductores possunt illi priuilegio renunciare habes ff. de iur. immu. semper. §. conductores. scđm Vber. ¶ Xxviij. in peregrinis & mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus & alijs. extra de treu. & pa. innouamus. xxiiij. q. j. si quis Ro. & c. sequẽ. extra de peregri. c. vnico. extra de rap. excõicationi. qđ dic vt plenè scđm papam extra de offi. deleg. significãtib⁹. [d] ¶ Xxix. cũ agit de feudo ecclesię. extra de fo. cõp. verum. ¶ †Xxx. cũ clericus impetrat cõtra laicũ, qđ de cõsuetudine fit in curia indistinctè. extra de iudi. c. fina. extra de alie. iu. mu. cau. fac. c. fi. & sic intellige extra de foro cõpe. ex trãsmissa. De stricto iure tñ laicus vel clericus nõ põt cõtra laicũ impetrare. arg. xj. q. j. cleric⁹ siue laicus. argu. contra. ea. q. iudices. & extra de sen ten. excõ. graue. extra de arbi. innotuit. Sed illa intellige scđm do. meũ. de his quæ ad ecclesiasticum forũ pertinẽt rõne rerũ vel personarũ, vt extra de verb. sig. nouim⁹. §. fi. vt sunt causæ spirituales siue criminales ecclesiasticę. de quibus s. versi. ij. dictum est. Sed & hęc scđm quosdã vera sunt, cũ agit de ꝓprietate rei. nã sup possessiõe rei ad forũ ciuile spectantis põt laicus impetrare: qa sup ea põt coram quolibet iudice q̃o ventilari: ar. C. q legiti. pso. ha. l. si. extra de fo. compet. ex parte B. reginæ. & no. ex tra de iud. cęterũ. & s. ver. xx. Alr. tñ hoc intelligũt coram ordinario, & non corã delegato: argu. cõtra de appel. cũ teneamur. ¶ †Sed pone: clericus trahit laicum corã delegato authoritate apostolica. dñs[e] vel iudex secularis illius terræ mandat delegato ꝙ supersedeat: cũ ille laicus sit de sua iurisdictione, & moretur in terra sua & ipse paratus est clerico reddere de illo iustitię cõplementũ: quęritur an delegatus debeat supersedere. Et videt ꝙ sic, extra de fo. cõp. si clericus. vbi de hoc. & c. ex tenore. dic cõtra scđm P. hoc em̃ introductũ est in consuetudinem propter negligentiam seculariũ in reddenda iustitia personis ecclesiasticis, vt e. ti. cũ sit generale. sed cõtra. eo. ti. ex tenore. sed nõ est contra: qa causę viduarũ nõ spectãt immediatè ad ecclesiã: causæ verò clericorũ sic, scđm P. & vide s. ver. viij. ¶ Xxxj. vacante Imperio cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo. extra de fo. cõpe. licet. vel etiã regno vel principatu superiorẽ non habentibus: vt xv. q. vj. alius. Item & extra de elect. cùm inter vniuersalis. in fi. qđ ideo est; qa est ordinarius omnium fidelium: vt j. §. proxi. Vel dic ꝙ regnis vacantibus papa se nõ intromittet, nisi quando in modum denũciationis petetur secundũ papã[f]. ¶ Quid de legato sedis apostolicę? De hoc suprà de legato. §. nunc ostendendũ. versi. xix. ¶ Xxxij. cùm quid imminet difficile, vel ambiguũ inter iudices. recurritur ad ecclesiasticum, vt extra qui filij sint legi. per venerabilẽ. §. rõnibus. ¶ Xxxiij. si cõsuetudo, vel etiam priuilegiũ dat iurisdictionem dño super familiã, illud seruetur. extra de fo. compet. cùm contingat. de offi. arch. c. fin. ¶ Xxxiiij. ratione pacis. qa tunc intromittit se ecclesia de qualibet causa. extra de iudic. nouit. ¶ Xxxv. ratione connexitatis cognoscit ecclesia & committit, vt patet in dote. extra de dona. inter virũ & vxo. c. j. & ij. de prudentia. & c. nuper. & de fo. compe. ex parte. imò etiam iudex ecclesiasticus cognoscit principaliter de dote. qđ dic vt no. scđm Inn. in pręc. c. de prudẽtia.[g] ¶ Xxxvj. qñ ordinarius recusatur: quia tunc eps associatur: in auẽ. vt diffe. iudi. col. ix. §. si verò contigerit. C. de iudi. authẽ. si verò. ¶ Xxxvij. ratione loci. vnde Romæ: quia cõmunis patria est, conuenitur quilibet qui non habet ius reuocandi forũ. ff. ad muni. Ro-

Marginal numbers: 26, 27, 28, 29.

ADDITIO.

¶ Adde tu & vide Io. de turre crema. in c. clericũ. xj. q. j. a vbi dicit ꝙ cleric⁹ cõiugat⁹ q cũ vnica & virgine cõtraxit, & tonsuram & vestes defert clericales, à iudice seculari, nec criminaliter, nec ciuiliter, s. de crimine põt cõdẽnari: & an & qñ clericus gaudere debeat priuilegio clericali, vide oĩno Alex. cõsi. lviij. inci. qa fę pissimè. in iiij. vol. & Old. cõsil. iiij. incip. ꝙ laicus. Henstr Ferran.

[a] ¶ Sic. Scđm Pet. & Abb. in decre. si diligẽti. vt partim ibi scripsi super gl. nũquid.

[b] ¶ Petere. Aliqb⁹ vr̃ ꝙ corã suo iudice cõueniendus sit laicus, in hoc casu per regulã quod actor &c. Itẽ qa hoc agit ad pœnã. Sed pro Gul. facit de for. cõ pet. cũ sit. de iniur. olim. & vide s. versic. xxx.

[c] ¶ Iure. Nescio quid velit istud ipso iure.

[d] ¶ Significãtibus. vt ibi scripsi in gl. ex quo.

[e] ¶ Dñs. Illi⁹ terræ, vt sequit nõ em̃ loquit de dño feudi, vt patet in ver. hic allegato. in fin.

[f] ¶ Papã. in decre. licet. j. de for. cõpet. vbi scripsi in gloss. hoc est. ꝓpe finẽ.

[g] ¶ Prudentia. vt ibi scripsi in iij. gloss.

ADDE ꝙ Inno. ibi & Abbas tenẽt ꝙ iudex ecclesiasticus principalr possit adiri ꝓ cã dotis cuius cõtrariũ vult ibi gl. Fed. de Sen. cõsi. ccxxxvj. tenet gl. Pe. de Anch. cõ si. xx. tenet ꝙ sit in electiõe actoris quẽ velit adire: ita ꝙ cõcordare vr̃ cũ opi. Inn. & Abb. in d. c. de prudẽtia. Bal. Inno. Pau. de ca. in l. j. §. j. ff. so. ma. & Bal. in l. j. C. de do. promis. per c. ex literis. extra de pigno.

a ¶Domicilij. Vnius vel pluriū. De hoc j. §. proxi.

b ¶Sequenti. Nescio ad quid hoc dixerit: cū nec ibi de vagabundo de hoc: nec hic de paciscente, vel renunciante, de quo ibi. Est autem sciendum quòd Pyleus sua q. xix. tractat de hoc: & ponit casum in quodam debitore, qui fugit cum quadam monacha. contra eum inducit l. quod nisi. præ alle. hic autem propter suspicionem personæ: licet aliàs nō licitū. ff. qui satis. co. si fideiussor. de admi. tu. ita aūt. j. rn̄so. ī fi. ff. so. ma. si cū dotē. §. eo aūt. Itē periret aliàs actio creditori cū il a le ad locū domicilij vel cōtract⁹ nunq̄ veniret. ff. de eo qđ cer. lo. l. j. Interpono ꝙ Rof. bn̄ assumpsit hanc: & vt fabulari possit, tenuit termīos Pilei, de eo q fugit cum monacha. & est sua xvij. obmissis & ꝓ & cōtra, qui mona chā respiciūt. alleg. ff. de cōdi. inde. qui cer. loco. & ff. de iu di. eū q. C. de iu. do. vbi. C. mā. si ꝓ ea. extra de fideius. c. fina. Itē & si ius scriptū deficeret, suadet hoc æqtas. ff. de aqua plu. ar. in sum ma. §. itē var⁹. In cōtrariū dicit Pile⁹ neminē extra suū forū cōueniri posse, nisi rescripto principis. C. de iur. om. iud. in criminali. & qđ actor sequi debet &c. & ꝙ ita iretur in infinitum, si posset oī loco conueniri quo pergeret, vt l. heres absens. Rof. allegat ff. de bo. auč. iud. pos. l. ij. & iij. ff. de bon. dā. l. diuus. & remittit ad solu. Pil. q di cit eū cogēdū rn̄de re, nisi idoneè caueat de redeundo ad locum domicilij vel cōtract⁹. Huius ratio: quia vagabundus aliud forū non habet. Ad hoc qđ no. C. vbi de cri mi. agi oport. l. j. & ij. & qđ scripsi s. e. c. fin. super glos. ratione.

ma. v. q. ij. vocatio. extra de fo. cōp. c. fi. de dila. c. fi. ix. q. ij. cuncta. ff. de iudic. si is qui Romæ. de qua reuocatione vide s. de reo. versi. item legati. & seq. ¶Xxxviij. ratione professionis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. fi. in auč. col. vj. vt clerici apud poprios episc. cō. ¶Xxxix. ratione administrationis: vnde argētarius ibi cogitur rationem reddere, vbi argentariam exercuit. ff. de edē. prætor. is etiam qui. ¶Xl. ratione domicilij,[a] vt C. vbi de ratio. agi opor. l. j. ff. de bo. auč. iudic. poss. l. j. & ij. s. vbi habet maiorem partē fortunarū suarū nec inde est discessur⁹. extra de fo. cōp. c. fi. & c. ex ꝑte B. reginæ. ff. de iud. heres absens. §. proinde. & §. seq. & l. fideicommis. §. fin. C. lib. x. de incolis. ciues. ff. ad munici. domicilium.

30 ¶†Sed quid si debitor vagat̃ ꝑ mundū: nec habet certū domiciliū? Videtur ꝙ vbicq̃ cōuenier̃: alioquin creditor fraudarer̃. argu. ff. de ope. lib. qđ nisi. §. fi. ff. de his quę in frau. cre. ait ꝑtor. §. si debitorē. vnde vbicq̃ respondebit & satisdabit. ff. de iud. l. ij. §. pe. arg. præ. l. ciues. in fi. Super hoc dic vt s. versi. xxij. & seq.[b]

31 ¶†Sed pone[c]: quidam Lucanus perpetuò à Lucana ciuitate bānitus quendam Florentinum in districtu Lucano spoliauit: nunc spoliatus inuenit spoliatorem in ciuitate Pisana: quærit̃ vtrū eū ibi possit accusare? Et vr̃ ꝙ sic: qa crimino sus pōt vbi inuenitur conueniri. C. vbi de crim. agi opor. l. j. in fi. Cū em̄ nō possit Lucā venire, videt̃ exilium passus: & sic Pisis poterit cōueniri: argu. ff. de eo qđ certo loco. l. j. Ad idem ff. de excu. tut. sed & milites. §. scribit autē & Vlp. sed & ignominia. quasi vagabūdus. ar. C. vbi qs decu. vel cohor. alia ve cōdi. l. vnica. alioquin bannū sibi datum ad pœnā esset ci ad præmiū. quod esse nō debet ff. de neg. gest. siue hæreditaria. ff. de inter. & releg. l. relegatorū. in fi. ne maleficium remaneat impunitū. ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. extra de sen. excō. vt famā. qa si eum ponimus relegatum, videt̃ Pisis vbi morā trahit habere domicilium necessarium. ff. ad muni. filij lib. §. relegatus. Presertim si ibi spolia reperiuntur, vt ff. de iudi. quod legatur. C. vbi de cri. agi opor. auč. qua in ꝓuincia. Ad idem C. vbi cau. sta. si ex possessione. vbi dicitur ꝙ seruus non pōt dici habere domicilium. & facit C. libr. x. de decur. gn̄aliter. argu. contra ꝙ nō habet pisis domicilium nec maiorem partē rerum suarū, nec ibi deliquit, q buscasibus regulariter quis forū sortitur. C. libr. x. de incolis. ciues. C. vbi sena. vel cla. l. n̄. extra de for. compe. c. fi. Super hoc dic vt in quęstione sequēti.

32 ¶†Quid si aliquis Senēsis vult conuenire ciuiliter Senis aliquem Florentinum propter guerram de Florētia expulsum: nunquid potest nō obstāte fori pręscriptione, cū ibi moret̃? Vr̃ ꝙ sic: arg. ff. de his q sui vel alie. iu. sunt, l. ij. ff. de ope. li. qđ nisi. §. fi. ff. de his q̃ in frau. credi. qđ ait. §. si debitorem. ff. de iud. eū qui. Argumētū cōtra: cū sit in fuga. ff. de ser. expor. si Titius. rn̄. j. in fi. imò vr̃ ꝙ solū apud Florentiā conueniet illū argu. C. vbi de hæredi. agi. l. j. Nō em̄ vr̃ vagabūdus & sine domicilio. ff. ad muni. ei qui. ꝑsertim si comparemus eū relegato. ff. de mino. Papinian⁹. ff. ad muni. eius. §. fi. Item iste nō est de modis quibus quis sortitur forum. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. patre. Solutio. Dicunt quidam, ꝙ si sit spes ꝙ cito redibit, non conuenietur Florentiæ sed Senis. aliàs secus. argu. ff. de iudic. si longius. Alij dicunt[d] ꝙ si bona Florentini publicata sunt, non poterit alicubi conueniri: sed fiscus seu cōmune Floren. si habet bona conuenier̃. ff. de capi. di. l. ꝑtinet. l. tutelas. §. si libertate. & §. fi. C. de fideius. l. j. sed si ille retinet bona. vel partem eorū: potest Frorentiæ conueniri.

33 ¶†Quid si debitor[e] tempore cōtractus habet domicilium Tholosæ, et postmodum transfert se Narbonam: nunc creditor vult eū cōuenire Tholosæ ratiōe cōtractus: vt extra de fo. cōpe. c. fi. C. de iuris. om. iud. iuris ordinem. ff. de iure dot. plerūq̃. debitor vult conueniri Narbon̄. ratione domicilij? Respondeo, creditoris est electio loci & iudicis. ff. de eo qđ certo loco. nō vtiq̃. Itē tps cōtract⁹ inspicit̃. ff. de ver. ob. si filius. extra, de elect. dudū. j. ¶Sed nunquid sufficit: eum citari Tholosæ ad domum, in qua morari solebat? Videt̃ ꝙ sic. ff. de dā. infec. l. iiij. ¶Tu dic eum citari debere, vbi nūc morat̃. C. vbi in rem act. l. ij. & fi. C. de bo. auč. iud. pos. authē. ei qui. & ille iudex citabit ꝓut no. s. ver. sed quomodo.[f] ¶Xlj. ratiōe manumissiōis. vnde libert⁹ sequit̃ forū patroni. ff. ad muni. si qs. §. nisi.[g] & l. assumptio. §. fi. ¶Xlij. fortitur qs forū rōne originis ꝓprię vł ꝑnę. vt e. l. j. §. j. & C. de munici. & ori. filios. & l. seq. lib. x. & in ꝑ dict. l. assumptio. §. j. et l. libert⁹. §. patris[h].

34 ¶†Quid ergo si aliquis Narbo. factus est habitator Biteren̄. vbi etiam habuit filium, qui filius inuenitur Narbonæ: nunquid rōne paternæ originis ibi poterit conueniri? Videt̃ ꝙ sic: vt in ꝑdictis concordātijs. Sed dic verius, ꝙ sortit̃ forum rōne paternæ originis quo ad honores & tutelā: vt C. vbi pe. tu. l. j. nota. in præ. l. assumptio. §. j. & summa Azo. de iure immu. prope fi. Itē qđ si Narbo. habitauit per decem annos in ciuitate Biteren̄. et ibi cōtraxit cū T. demū reperit̃ Narbonæ: nūquid ibi sortit̃ forū rōne suę originis? vr̃ ꝙ sic. C. de muni. & ori. cōtinue. li. x. & ī præ. l. assumptio. & hoc tenet Acc. ꝓut ibi notat̃. Azo tn̄ no. ī Summa de iuris. om. iu. §. pe. ꝙ non. & ꝑmissa vera sunt quo ad honores & munera. C. vbi pe. tuto. l. j.[i] ¶Xliij. ratione militiæ. ff. ad muni. municeps. §. fin. ¶Xliiij. ratione matrimonij mulier sequit̃ forū[k] viri. C. li. x. đ īcolis. l. fin. ff. de iuris. om. iudi. cū quedā. ff. de iudi. exigere. ff. ad muni. l. fi. §. ij. & l. ea q̃ despōsata. sec⁹ in cōcubina. ff. eo. de iure. §. fi. ¶Xlv. rōne cursus decennij quo quis moratus est in studio. C. libr. x. de incolis. l. ij.[l] ¶Xlvj. si plures sunt tutores diuersarum iurisdictionū, oēs corā vno iudice pōt pupill⁹ cōuenire, vt C. arbi. tute. l. oēs.

35 ¶†Quid si pupillus factus adultus velit eos corā diuersis conuenire: nunquid ipsi pn̄t petere vt sub vno cōuenianr̃? nō vr̃, quasi hoc sit in fauorē pupilli inductū. xxvj. q. ij. nō exēplo. ff. de legi. qđ fauore. Sed dic cōtra. ar. ff. de qui bus re. ad eundē iudic. ea. l. fin. extra, de rescriptis. c. dispendia. ¶Qualiter ergo fiet si tutores diuersos habeant iudices? Rn̄deo si omnes gesserūt tutelam in eodē loco, planū est: qa oēs ibi cōuenientur vt in pręe. l. oēs. & ff. de iudi. hęres. §. j. Si verò quilibet gessit

ADDE ꝙ vagabundus nō possit cōueniri vbicq̃ si velit præstare cautionem de redeundo ad locū, voluit Bal. in l. j. C. vbi de cri. agi opor. & vide Inn. in c. si aduersarius. extra de eo qui mit. in pos. Io. An. & doc. in c. dilectus. el ij. extra de rescrip.

c ¶Sed pone. Iste versi. & totum quod sequitur vsq̃ ad versicu. xl. fuit additio.

d ¶Dicunt. Guido de Suza. vbi dicam statim: & in quæstione sub litera d.

ADDE tu ꝙ ratio istorum potest esse: quia ipsi creditores præferuntur pœnis fiscalibus, vt per Bar. & Bal. in l. j. §. seruus. ff. ad Sylla.

e ¶Debitor. Iste versi. & sequens fuerunt Gui. de Suz. super l. ij. C. de iuris. om. iudic.

f ¶Quomodo. Ibi remissiones dedi.

ADDE quod voluit Abb. consil. xxxix. & liij. libr. ij. & Ro. consil. cccclij. vbi ponit quis debet citari, vbi habitat, non vbi solit⁹ est habitare.

g ¶Nisi. Rof. ponit §. nihil hos. §. non inuenio. bene est ibi l. nihil. sed nil ad propositum. l. si quis à pluribus manumissus sit, omnium patronorum sequitur originem. nō est plus & quo modo hic procedit quo ad honores & tutelas, non quo ad munera patrimonialia, vel ꝑsonalia: nota in l. assumptio. §. j. ī gl. magna.

h ¶Patris. Bene facit decreta. cùm nullus. de tempo. ordi. libro. vj. Et vide quod ibi scripsi super gloss. Dicitur enim & eodem libro de sepulcro his, qui. super glos. ij. Istud autem domicilium originis mutari nō potest. C. de municipa. & ori. l. penul. & vltima libr. x. ff. ad muci. filij. §. penulti. & l. sequenti. Sed contra, eodē titul. placent. cum l. sequenti & l. libertus. §. patris. Vltra solutiōes, quas dant ibi glos. dixit Rofr. vbi s. contraria loqui quando ciuitas originis passa fuit capitis diminutionē: vt Troia. ADDE quando quis sortiatur forum ratione originis propriæ paternæ vel auitæ, Bartol. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municipa. Antonius de Butri. in capi. accedens. el ij. extra, vt lite nō contesta. Imola in capitulo final. de foro competenti. Cyn̄. in l. iur. & ibi Bald. contrarium. C. de iurisdi. om. iudic. & Bald. in l. fin. C. si à non compe. iudice.

ADDE tu, quod ille dicitur etiam ꝓpriè de aliquo loco qui est de illo loco ratione originis. l. j. & ibi Bald. ff. de tu. & cura. da. ab his.

i ¶L. j. gloss. in decreta. ex parte. de foro competenti. dicit aliud in muneribus, quàm in honoribus; sed glos. j. in decreta. vltima de parochia. de oneribus.

k ¶Viri. Et eius domicilium retinet eo mortuo donec alteri nubat. ff. ad municipa. filij. §. j. & de sepulcr. is, qui. in fine libro. vj. & vide quod ibi scripsi in vlti. glo.

ADDE ꝙ mulier teneat forum viri, dixi esse verum si castè viuat per §. fi. in authen. de resti. & ea quæ parit in xj. mense.

l ¶L. ij. Dicebat Rofre. vbi s. ꝙ sic multi scholares facti sunt ciues Bono. ibi etiam in ætate decrepita consumentes dies suos, & optabat ꝙ sic eueniret Aretij, vbi translatum fuit studium.

bet gessit

bet gesſit in ſuo loco oēs ſimul cōiūgunt̄:& oēs loco vni⁹ habebunt̄,vt ar.ff.de excu.tu.iuriſperitos. §.j.& eſt ad hoc ſil̄e qđ dr̄ de plurib⁹ ſup eadē p̄bēda litigātib⁹.s̄.de accu.ſeu peti.§.ſup actiōibus. ver.qd ſi plures.¶ Xlvij.rōne cōſuetudinis.vt s̄.in prin.hui⁹ ti.[a] ¶ Xlviij.ſortit̄ qs forū alienū,& facit ſuū rōne actiōis.C.vbi in rē actio.l.fi. ¶ Xlix.rōne negotiationis.ff.de iudi. hęres.§.ſi qs.¶ L.rōne cōſtitutionis.ff.ad muni.nō vtiq̧. ¶ Lj.rōne tēporis. C.lib.x.de incolis.l.ij.[b] ¶ Lij.rōne dignitatis.ff.ad muni.filij.§.pe.¶ †Licet aūt regulariter verū ſit q̄ ſnīa à nō ſuo iudice lata nō tenet,vt extra de iud.at ſi.C.ſi à nō cōp.iud.l.fi.xj.q.j.in clericorū.tn̄ fallit in p̄miſsis caſibus:qa p pactū ſuū fact⁹ eſt de iuriſdictiōe iudicātis quos iō tā plenè colligim⁹:qa qn̄ q̧ magis expedit actori cōuenire reū ſub eo:de cuius iuriſdictione factus eſt ille q̧ ſub ordinario.
¶ Quæ aūt hic deſunt,vide s̄.de reo.& s̄.de actore.
¶ Vt aūt ſcias quis iudex debeat adiri, vide s̄.de iuriſ.om.iud.ad fi.ver.& breuiter.per totum.

SVMMARIVM.

1. ☞ Iudex ordinarius alicuius quis dicatur.
2. Roma eſt cōmunis patria omnium.
3. Maleficiū vel quaſi officialis ep̄i cōmiſſum in officio agi debet corā ep̄o cuius eſt officialis.

SEquitur Videre qs ſit iudex ordinarius alicui⁹†& quidē is in cuius territorio vel diœceſi qs domiciliū habet.vt ff.de iud.hr̄s abſens.& xiij.q.ij.c.vbicūq̧.§.qa ergo.extra de foro cōp.c.fi.ff.de iur.om.iud.l.fi.Si verò duo habēt domicilia ſub diuerſis iudicib⁹ vtriq̧ ſubeſt, vt ff.ad muni.l.ei⁹ q manumiſit.§.ſi qs inſtitut⁹.[c] †Itē Roma cōis patria eſt omniū.ff.ad muni. Roma . extra de fo.cōpe.c fi.& papa eſt iudex ordinari⁹ ſingulorū.ix.q.iij.cūcta.& c.p principalē.extra de elec. cū olim.de priuile.antiqua.de poſtu.bonæ.ſcđm T.[d] &c.dic vt s̄.in ti.de iudi.ord.¶ †Itē no.qa de maleficio vel quaſi officialis ep̄i cōmiſſo ī officio, vt puta in ſnīa vel p̄ceſſu agēdū eſt corā ep̄o,cui⁹ eſt officialis:& nō corā archiep̄o vel ei⁹ officiali.ep̄s autē ſi reqſit⁹ nolit cogere officialē ſuū ad emendā pōt rōne hui⁹ maleficij cōueniri coram metropolitano ſeu ei⁹ officiali:ſi tn̄ ep̄s de hoc cognouerit & officialē ip̄m abſoluet, vel etiā cōdēnauerit:nō poterit ep̄s cōueniri p̄textu illi⁹ maleficij:poterit tn̄ ab ei⁹ ſnīa appellari.Si verò agat̄ ad reuocationē ſnīę officialis latæ pro iurib⁹ ep̄alib⁹,ipſe ep̄s hmōi cām defendere debet,ſicut ſi pro iure extranei lata eſſet.et hęc habent̄ in cōſti. Alex,iiij.de fo.cōp,venerabilibus.[e] Qn̄ aūt poſsit metropolitanus abſoluere ſubditos ſuffraganei,vel excōicare, vel iuriſdictionem exercere, vide plenè in cōſti. Alex.iiij.de ſen.excō, cæterum,[f]

SVMMARIVM.

1. ☞ Actor qualiter in adeūdo iudice debeat ſe hr̄e.
2. Actor adire debens iudicē à dn̄o papa delegatum qui eſt ſolus & ſine mora poteſt vbicūq̧ eum inuenerit adire.
3. Proconſul iuriſdictionem nō habet ante decretæ ſibi prouinciæ ingreſſum.

VIſo Cuius iudiciū actor debet[g] adire:ſubnectendū eſt †qualr̄ adire debet,in quo talē trado doctrinā.Nā aut eſt ordinari⁹,aut delegat⁹ is q debet adiri.Si qdē ſit ordinari⁹ actor p ſe,vel p p̄curatorē legitimè cōſtitutū,vt ff.de p̄cu.l.j.accedat ad eū,vt xv,q.iij.vxor,& l,de crimine.[h] & accedat hora cōgrua,ſ.de die,nō de nocte.extra de offic.dele.cōſuluit.& cū ſedet p̄ tribunali.ij.q.vj,biduū.& qn̄ nō eſt occupat⁹ aliīs negotiīs:puta qn̄ nō comedit,qn̄ nō intereſt diuinis:& eo loco quo cōſueuit ius reddere ſeu p̄ tribunali ſedere,nō in via,vt iij.q.iij.in induciæ ſpatiū,ver.à p̄cedēte.C.de dila.à iudice. ar. ff.ſi cer.pe,lecta eſt.in prin.ff.de arbi.ſi cū dies.§.ſi arbiter.& ſe corā eo preſentet,& ſe ſibi oſtēdat.de pœ,di.j,c.voluiſſent.§.deniq̧ itaq̧.ver.Moyſi quo q̧ ei reuerēter inclinans.qđ dic vt s̄.de aduo.§.hoc dicēdū.in prin.& §.nūc de exordiīs. demū factū ſuū ex quo ius orit̄,vt ff.ad l. Aql.ſi ex plagiīs.§.in cliuo.extra de ſpōſ.de muliere.p ſe ſi eſt diſcretus. alioqn p aduocatū,vt extra de iudic.paſtoralis.vel etiā q̄onē corā iudice diſcretè p̄ponat.C.de epiſc. & cle.iubem⁹.in fi.ff.qs ordo in bo.poſ.ſer.ī bono rū.§.ſi p̄ſens.xv.q.iij.de crimine quo expedito iudex dicat ei:frater da libellū ſi habes,vt extra de libel.ob.c.j.& tūc ille offerat iudici ſi habet ī prōptu: niſi ſit caſus in quo nō ſit libell⁹ neceſſarius. qđ dic vt j.de libel.cōcep.§.nūc dicendū.vel etiā ſi actor velit ſtatim ſine alia arēga offerat iudici libellū facti ſeriē cōtinētē,vt iiij.q.iiij.§.aliqn̄.verſi.ſi qs ſe iniuriā.& petat aduerſariū citari,ſeu vocari.extra de iudi.c.j.iij.q.iij.offerat̄.quo facto iudex cōfeſtim literis vel nūcio citet reū quēadmodū j.de cita.edocet̄. & reo aduenīēti libellū offerat,vt in aut̄.offeratur.
¶ †Si aūt iudex ſit delegat⁹ à dn̄o papa:& eſt ſol⁹ ſine mora, vbicūq̧ actor eū inueniat,ad eum accedat:qa is certū locū ſeu cōſiſtoriū qn̄q̧ nō habet: & ſe p̄ntet vt inclinet,vt s̄.deinde literā cōmiſsionis ſibi ī loco tn̄ honeſto & hora cōgrua porrigat, ſcđm formā j.ti. p̄xi.§.j.ſcriptā.vt ſic preſcripti p̄ſentationē iuriſdictio iudicis p̄petuet̄.extra de ap. vt debit⁹. Si verò plures ſunt delegati ſingulos eorū adeat,& cuilibet literas cōmiſsiōis p̄ntet:& oſtēdat[i] petēs vt ſimul pſonalr̄ vel ſaltē literis,vel nuncio reū citēt.vt extra de offi.dele.prudētiā.in prin. in aut̄.de liti.§.oēm.& mādatū apoſtolicū exequātur,vt e.ti.§.j.extra de reſcr.ſciſcitat⁹.& ſine morę diſpēdio p̄curet citationē fieri:ne poſsit p aduerſariū fortè ſcđas literas impetrātē & citari p̄curātē p̄ueniri:nō em̄ quo ad hoc ſufficit ſola reſcripti p̄ntatio,niſi citatio ſubſequat̄.extra de app.vt debitus. vbi de hoc.extra de reſcr.c.capitulū.extra de offic. dele.gratū,& c.relatum.tn̄ ſcđm quoſdā nō habet hoc caſu locū p̄uētio imo debēt primæ valere, ſed ſcđę nō faciētes de illis mētionē pri⁹ p̄ntent̄. extra de reſcri. cæterū.niſi primus impetrās ſit negligēs & remiſſus.e.ti.plerūq̧.vt no.ī p̄.c.capitulū.[k] Sed dictū illorū pōt intelligi in literis bn̄ficialib⁹ in qbus nō habet locū p̄uētio ſcđm Vin.& Gul.Na.[l] Sec⁹ in reſcriptis ad lites, vbi nō eſt periculoſa p̄uētio,nā & corā primis,& ſecūdis inſtātia fiet:& debet etiā feſtinare iō ne ſibi dicat̄,nō fuiſti lr̄is vſus.
¶ †Nā eo ipſo q̄ p̄ſentas vteris:& ſtatim iudex incipit iuriſdictionē habere cū eas recipit:et nō añ.[m] Nā & p̄cōſul iuriſdictionē nō habet,donec eſt p̄uinciā ſibi decretā ingreſſus.de offi. p̄cō. obſeruare.§.poſt hoc.ar.tn̄ cōtra in l.ſeq.[n] vel ſi eā prius in habitu habebat:eius tn̄ exercitiū dormitabat. e.ti. paſtoralis.§.qn̄ autē.& iunge hic quæ habes j. de cōparitio.in termino.

SVMMARIVM.

1. ☞ Aditio iudicis facit purgari moram.
2. Aditio iudicis maioris, vel rei excuſat vocatū à minori, vel ſuper minori re.
3. Aditio ſola facit ſtipulationē committi,& adeuntē puniri.
4. Adoptandi actus expeditur per iudicis aditionē.

EFfectus autem aditionis multiplex eſt;pauca tn̄ commemoremus.† Facit em̄ aditio iudicis purgari moram,& cōtumaciā iam commiſſam,vt patet in cōdēnato propter cōtumaciam redeūte iudice adhuc pro tribunali ſedente.ff.de in integ,reſti.diuus,ij.q.vj.biduum.[o] Item interrumpit præſcriptionē.C,qui admit.ad bo,poſ.l.fi. Inſti.de bo.poſ.§.fi.extra de offic.ordi. paſtoralis.in fi,de eo qui mit.in poſ.c.j.& ij.†Item aditio maioris iudicis vel rei excuſat vocatum à minori,vel ſuper minori.C.vbi de cri.agi opor.aut̄.qua in prouincia.§,excipitur,xviij.diſtinc.ſi quis ep̄s.ff. de re iudi.contra pupillum.[p] Itē liberat quem à mulcta quæ nō venienti infligi poterat.ff.ſi quis in ius voca.nō ie.l,ij.extra de offi.dele.cōſuluit.[q] Item qa ſi dum adit impedit̄:ex hoc ei actiō acqrit.ff. de eo per quē fac.eſt quò minus in iudi.ſiſtat.l.j. Itē facit querelā in hæredē trāſire,qualitercunq̧ denuncia-

a ¶ Ti.Delectauit authorē magn⁹ numerus caſuū. Iſte em̄ poterat cōprehēdi ſub xxxiij . ſequēs ſub vij.vbi inducit̄ eadē lex.ali⁹ ſub v. negotiatio eſt contract⁹.al̄s ſub xl. loquit̄ em̄ de cōſtituēte domiciliū.Poterat de ſecūdo facere multos caſus: ēt quos Ho.ī vſib⁹.de qb⁹ dixi in prin.vt diuerſos diſtinxit q̄ eū ſ.authorē non feciſſe cōmendo.

b ¶ L.ij.Ponit caſum de illo qui cā ſtudij decēnio ſtetit in loco quē poſuerat s̄. verſi.xlv.ſed cū ibi gl.q̄rat qd de alio q nō cā ſtudij . & idē dicat in illo hunc caſum voluit author hoc cōprehēdere vt diuerſum.
ADDE qn̄ quis ſortiat̄ forum rōne domicilij, Ang.cōſi.cxxvij.& Bal.cōſi.cxij.li.iiij.
ADDE tu adverſi.ſequentē rōne dignitatis &c.qđ vbi qs adipiſcit̄ vel cōſequit̄ aliquā dignitatē ibi & illi⁹ loci efficit̄ ciuis, in quo hāc dignitatē adeptus eſt.Bart.in l.j. ff.ad mu.facit tex.ī l.municipales.§.miles.ff.eodē. Abb.in c.qa intantū .extra de præben.

c ¶ Inſtitutus, Quid aūt ſi in vtroq̧ vocat̄ ad munera, plenè no.in l,ciues. C. de incolis.li,x.in ij, colum,
ADDE Roma. g conſi,clxj.

d ¶ Scđm T,vbi s̄.

e ¶ Venerabilibus. Quā nō habemus.

f ¶ Cæterū,Imò fuit Inn.iiij.& hr̄ eo,ti. de ſen.excō.c.venerabilib⁹.li.vj.al̄s incipiebat,Cęterū.vt ibi ſcripſi in princ,

g ¶ Debet.Hoc poſuerat Tā.vbi s̄,qđ multū ampliat author.

h ¶ Crimine. Leges ſunt ſub rubrica q accu.nō poſ. & ad hoc ſolū inducunt̄: qa pria dicit adeat p̄ſidē:ſcđa dicit aditus p̄ſes . valet hęc ad iuſtificationē rubricæ.

i ¶ Oſtendat. Facit cle.de app.c.j.

k ¶ Capitulū. Vide qđ ſcripſi in decre. vt debitus.de app. ſuper ver.literas.& qđ ibi no.in gl.ſed nunquid.

l ¶ Gul.Na. Qđ dic vt de reſcr.tibi qui. & de pręb. eū qui. li.vj.& vt no.de cōceſ.p̄b.ſi ſoli.lib.vj.

m ¶ Ante.no.ad materiā quā ſcripſi poſt Inn.& Hoſt. de reſtit.ſpol.ex cōqueſtiōe.in gl. īpetrat. verſi.refert Ipſe. & ſequen.

n ¶ L.ſeq. Ibi ſoluit̄ in gloſ.

o ¶ Biduum. Ibi hoc no.in fi.magnę gl. aliàs nō cōpetit allegatio.

p ¶ Pupillū. Maioritas etiā rei excuſat vocatū ab eodē. de dila.c.fin.

q ¶ Cōſulit.& ca. de cauſis.in fi.

a ¶Sed Io. Et Accur. Et vide qđ dixi s. §. j. sup ver. sed qd si à principio.
b ¶In princ. Textus ibi distinguit, an dederim ne tractet, an vt mihi ꝓmit teret, ne iretur ad iudicem.
c ¶Suscepto. De sequestro loquit: quod dic vt ibi.
d ¶Iudici. Imò parti.

Bal. De cōpeten. iudi. aditione. Rubr.

Quot modis dicatur iudex incompetēs, vide j. de senten. §. quot modis. ¶Aretij est consuetudo ꝙ clericus trahit laicum ad suum iudicē, & valet consuetudo ꝙ reus sequatur forū actoris, in §. j. iuxta principium. G. ¶Exceptio iudicis incōpetētis potest opponi vsq; ad litis cōtestationem. l. si cōuenerit. ff. de iud. Sed exceptio priuilegij vel exceptionis cōtra iudicē nō pōt opponi postq; quis in iudicē consensit. ¶Crimē dicit ecclesiasticū quod principaliter pertinet ad forum ecclesiæ. versi. ij. G. de purg. cano. capi. nos inter. per Ber. ¶Ex quo iuramentū interuenit causa pertinet ad forum ecclesię ibidem. G. Quod dic vt in c. fina. de foro compet. lib. vj. in nouella. Exceptio tamē excōmunicationis pōt opponi coram iudice seculari. j. de excep. §. exceptio excōmunicationis. ¶Iudex originis debet remittere suū subditum ad locum delicti puniendū. ver. vj. G. si hoc petat alioquin ipse puniet. C. vbi de cri. agi opor. l. j. & de accu. l. sicut. §. cū sacrilegus. ¶Malefactor nō eum sequit qui in crimine vel fuga capitur: sed qñq; debet remitti præmissa summaria inquisitione, an deliquerit. ver. quid si cōueniūt. G. Item priuati capientes malefactores, nō debent occidere, nec detinere, nisi vt eos iudicibus exhibeant. C. de male. & mathe. l. fi. quā primò no. ¶An ratione delicti Perusij cōmisi per Senensem, posit iudex Perusinus citare illum Senensem Senis. ver. sed qūo iudex, G. Cy. disputando tenuit ꝙ sic: qa citatio nunqͣ non est iurisdictionis, sed est quoddam factū, quod vbiq; fieri potest. C. de epis. & cleri. l. omnes. §. is nihilò minus. ff. de offic. præfec. vrb. l. quod pro mu. Nam & statutum potest eum citare extra territorium: ergo & viua vox. ff. de decre. ab or. fa. l. fina. Item in ecclesia potest quem citare. C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. & tamen ecclesia est locus extra territorium, seu iurisdictionem. & vide quod not. G. ff. de in ius vocand. l. plerīq;. Sed Canonistæ tenent quòd iudex secularis: etiam Imperator non potest citare in territorio ecclesiæ, vt in clemen. pastoralis. de re iudica. & in l. prima. ff. de requi. reis. per Bartol. Ego credo quòd ille qui est dominus territorij bene potest statuere, si vult. & ista facit ibi papa, & clerici tenaciter vtuntur sua iurisdictione: & tamen nolunt quòd Imperator posit migrare in terris ecclesię, sed sic volo, & sic iubeo &c. sed vnus officialis ecclesiæ posset citare in terris ecclesiæ alteri officiali commissi, & in terris Imperij similiter citat vnus officialis in terra alterius: quia imperator hoc concedit, & potest in terris suis, secundùm Barto.

tione, vel protestatione secuta. ff. de inoffi. testa. Papinian⁹. §. fi. & l. quēadmodum. Item facit aduersarium incidere in edictum de alie. iudi. mut. cau. fac. cùm fit aditio à duriore aduersario præsertim si libellus oblatus sit: etiam eo nondū citato. ff. de adulte. l. ij. §. fina. ff. de petitio. hære. item veniunt. §. petitam. & ff. quod vi aut clam. prohibere. §. fina. Nec requiritur quòd lis sit contestata ff. de alie. iudi. mu. causa fact. ex hoc. §. j. extra eodem. c. j. Item facit quem esse iudicem qui non est. ff. de iurisdi. om. iudicum. si conuenerit. Sed Ioan.[a] contra. Intelligit enim ibi aditionem per litis contestationem: argu. ff. solu. matrimo. si cùm dotem. §. eo autem tempore. intelligi enim debet cum effectu, scilicet si adierit & perseuerauerit. argument. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. l. si per alium. extra de cler. nō resi. relatum. Itē ad hoc facit ff. de iudi. nō videt. ij. ¶ † Item sola aditio facit stipulationē cōmitti, & adeuntē puniri. ff. de condi. ob cām da. l. iij. in princi.[b] C. de transac. si quis maior. quod verū est: quoniā transigendo cōuenerat quod nullo modo conueniret. Si aūt dixisset ꝙ nil amplius peteret: tūc requireret litis cōtestatio ad hoc vt stipulatio cōmittatur. ff. rem ratam habe. amplius. Item facit liberari, quē ab officio suscepto.[c] ff. deposi. ei apud. §. ij. Item pleniorem securitatem pręstat iudici.[d] ff. de pigno. l. iij. ff. de solu. si stipulatus sum. §. j. ff. de mino. ait prętor. §. permittitur. Item tribuit potestatem manumittendi ei qui aliàs non haberet. Instit. ex qui. cau. ma. nō pos. §. ea lege. † Item per eam expeditur actus adoptandi: qui aliàs expediri non posset. ff. de adoptio. l. ij. Item emancipandi. C. de emā. l. ij. Item per simplicem aditionem, vel postulationem alicuius interdum suspenditur iudicium

ADDE tu, an & quando iudex vnius ciuitatis posit citare existentem in aliena ciuitate sibi non subdita, vide Bal. in l. in tempus. ff. de hæredi. instituen. ¶Sed citatio realis vt persona capiatur: ista extra territorium fieri non potest. de bon. autho. iudi. pos. l. cùm vnus. §. is secundùm omnes.
¶Sed pone quòd malefactor fugit: & sic familia Potestatis ipsum insequitur vsq; extra fines territorij: nunquid potest? Dic quòd non: quia nō debet in alienum pedem immittere. ff. de edil. edict. l. quis sit fugitiuus. §. idem Celsus. nisi in terra confœderata. ff. de captiuis. l. non dubito. Bald. Vide j. de citatione. §. non valet citatio & per me in l. fina. ff. de iurisdict. omnium iudi. ¶Quod in criminali quis non potest consentire in non suū iudicem. versicu. sed nunquid in iudicem. G. Hoc verum. expressè, sed taci

tē sic litem contestando. C. vbi de cri. agi opor. l. j. vbi de hoc. quod no. vide Ioā. And. in c. P. & G. de offi. dele. post Inn. ¶Sub tribus modis prorogatur iurisdictio, s. per pactum ꝙ posit vbiq; conueniri, & per pactū ꝙ promisit vbiq; rñdere. & de his duobus casibus habet locū pœnitētia vsq; ad litis cōtestationē. Tertiò per pactum de soluēdo vbicūq; fuerit petitum. & tunc non habet locū pœnitentia: qa vbiq; cōtractū videt, licet certus locus non sit diffinitus. ver. quid si sit pactum. & ver si. circa hoc. G. Fortissima em̄ est prorogatio per ꝓmissionem soluēdi. ff. de solutio. l. quæro. Quarto mō fit ꝓrogatio p submissionē. ff. de iur. om. iudic. l. est receptū. Cùm aūt agit de iurisdictiōe nō dāda, sed de nō declinanda, ista nō est ꝓpriè prorogatio, scd̄m oēs, sed est fortificatio iurisdictiōis: & nō habet locum pœnitētia, vt l. si qs in cōscribēdo. C. de pac. & no. in l. si cōuenerit. ff. de iurisd. om. iudi. nā iurisdictio fundata facilius cōfirmat ꝙ extendatur: & facili⁹ extenditur vsus iurisdictionis ꝙ iurisdictio, scd̄m Inno. Bald.

in causis criminalibus & ciuilibus: & differtur. ff. de procu. seruum quoq;. §. publice. Item post simplicem postulationē restitutionis in integrū resti. postu. ne quid no. fi. l. vnica.

SVMMARIVM.

e *De rescripti præsentatione, receptione & impugnatione Rubrica.*[c]

Exhibitio & receptio rescripti de qua s. titul. proxi. §. pen. versic. fina. tractauimus. fieri debet hoc modo. Adsit enim publicus notarius, vel duę personę idoneæ: & in eorum pręsentia impetrator rescriptum apostolicum præsentet Iudici dicens: Dominus Papa vos salutat: & hanc literam, & suam benedictionem vobis mittit: & supplicat quòd secundùm eius tenorem procedatur. Iudex autem

Laicus fideiubens pro clerico conuenitur coram iudice seculari. versi. sed pone clericus. G. Nam fideiussor contractus: imò & iudicij facit eum iudicem. vt nota. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ier. nisi sit fideiussor iudicatum solui: quia tunc sentētia lata contra reum mandatur executioni in eum: licet sint diuersi fori. l. j. in fin. C. de execu. rei iudi. Hoc nō credo ꝙ clericus fideiubet pro laico: quòd sententia iudicis secularis mittatur executioni cōtra eum, vide l. fina. C. de execu. rei iudi. intelligitur quādo reus & fideiussor sunt eiusdem fori, vel qñ fideiussor pōt prorogare iurisdictionē. sed hoc nō pōt facere clericus, vt hic in ver. in clericis. p G. Vel intelligit quo ad modū summarię executionis. Bal. ¶An id qđ dicit de aduena habeat locum in reali iudicio, vt si Pisan⁹ cū equo meo trāseat p istā ciuitatē posim eum hic cōuenire, vel arrestare. ver. qd si qs p locū. & dicit ꝙ sic. & no. in l. fi. C. vbi in rem ac. ¶De vagabūdo dicit ꝙ in toto orbe vbicūq; reperit pōt conueniri tā ciuiliter ꝙ criminaliter. ver. quid si debitor vagatur. G. & no. in l. j. & ij. C. vbi de cri. agi opor. & l. iiij. ff. de dā. infe. p gl. & Dy. ¶Lucanus derobauit Florētinū Florētiæ: deinde morat Pisis cū re derobata, vel sine: an poterit ibi cōueniri? Quidā ꝙ sic, quasi sit vagabūdus. Sed iste nō dicit vagabūd⁹, si aliter nō apparet. Vñ ista rō nō est bona, scd̄m G. Dic ergo ꝙ non pōt cōueniri nisi rei vēdicatione. si ibi rē nō possidet. ver. sed pone qdā Lucanus. Bar. dicit ꝙ vbi tenet res derobatas, ibi delinquere & cōtrahere videt. ff. de fur. l. si dñū. & ibi vide per Bar. ¶Licet quis sit exbānitus vel exititius nō ꝓpterea dr̄ vagabūdus, & debet cōueniri in loco antiqui domicilij, nisi eius bona sint publicata: tūc em̄ nō cōuenit ipse, sed fisc⁹. Vel quid si aliquis Seneñ. G. ff. de polli. l. pollicit⁹. ff. ex q cau. in pos. ea. l. ad cogni. vbi de hoc p gl. & Ia. ff. de in inte. resti. l. fi. p G. ¶Trāslato domicilio, nō ꝓpterea trāsfert forū. ver. qd si debitor tpe contract⁹, G. nisi p l. fiat, vt l. cū qdā puella. qa tūc in nouo domicilio, nisi vbi est facta ꝓuētio trāsfert forum & iurisdictio. ff. de excu. tu. l. idē Vlpianus. in rōne sui. Bald. ¶Rōne solius originis ab oī domicilio abstractæ non sortitur quis forū cōuentioni, sed numerū. ver. quid ergo. & seq. ¶Officiales epī conueniūtur corā epō. ver. sequitur. & versic. item nota. ¶Delegatus Papæ potest vbiq; reddere ius: quia non habet sedem determinatam. §. viso. versi. si autem. ¶In literis beneficialibus non habet locum præsentatio vel præuentio, sicut in rescriptis ad lites. eo. §. & versi. fi. Sola aditio iudicis operatur multos effectus. in §. fina. Gul. Cyn. C. qui admit. ad bono. posses. l. j. Bal. ¶Eo ipso quòd libellus est productus in causa restitutionis in integrum nil est innouandum. eo. §. versi. fi. G.

e *De rescripti præsentatione receptione & impug. Rubrica.*

ipsum

ipsum reuerenter bireto deposito[a] & capite inclinato suscipiens si clausum est qđ quandoq; fit cū vbi scribitur sic cautè ipsum aperiat, vt filiū cū bulla literis ex vna parte adhæreat, sicut prius adherebat vtriq;. nā si bulla ex toto à literis separeť nulla prorsus eis fides relinqueť. arg. extra de cri. fal. licet.[b] ¶ † Post hęc cōfestim ipsum legat & totū tenorē: et bullam & chartā & stylū, & filū inspiciat diligenter. vt inferius differeť: qa iudicantē oportet cūcta rimari: & rerū ordinē plana inquisitione discutere xxx. q. q. iudicantē. extra de fide instru. cū Ioānes. & si inuenerit ipm falsum vel vitiosum aliquo de modis qui infrà diceť ipm reijciat, nec ei fidem adhibeat. ix. di. si ad sacras. imô si euidens falsitas est offerentē capiat, vt extra de cri. fal. ad audientiā. xix. dist. in memoriā. Si verò de vitio dubitat, delegantem consulat. extra de rescri. supliteris. prope fi. & c. cū contingat. & de offi. dele. sanè. j. extra de cri. fal. sup eo. & in prę. §. in memoriam. in authen. vt nulli iudi. col. viij. §. & hoc verò iubemus. veruntamē in literis de simplici iustitia non præsumitur de facili falsitas, vt extra de cri. fal. c. pe. ¶ His igitur & alijs diligenter inspectis: si sine vitio illud iudex viderit ipsum recipiat & præcipiat notario, vel pars eū requirat, vt tam de præsentatione q̃ de receptione faciat publicum instrumentum, vel etiam pręsentationis & receptionis totus tenor scribatur inter acta per duas personas idoneas, vt extra de probatio. quoniā contra. C. qui pot. in pig. ha. scripturas. ¶ † Sit quoq; cautus notari⁹, vt & ipse diligenter rescriptum inspiciat. nam cùm oporteat eum in suo instrumento asserere se vidisse ipsum integrū & incorruptum si post cōtrariū apparebit, eius instrumentum poterit, nec immeritò, redargui falsitatis, nisi vitium probetur postea subsecutū. Caueat etiam ne falsum asserat. extra de fide instru. inter.

¶ Actorem etiam et reum in hoc cautū esse oportet. nam si falso rescripto vtantur grauissimè puniētur. quod dic vt extra de cri. fal. ad falsariorum. & etiam iudex si scienter talis rescripti authoritate ꝓcedit, vt eo. ti. super eo. & c. quàm graui. & reus fatuus est si per huiusmodi rescriptum se permittat conueniri, vt eo. ti. per totum. & extra de procu. in nostra. ¶ † Notarius ergo super præmissis sic concipiat instrumentum.

FOR. In nomine Domini amē. anno, mense, die & loco talibus &c. in præsentia mei notarij infrà scripti, & testium subscriptorū talis in pręsentia talis dñi cōstitutus quandā literam apostolicam vel Imperatoris vel Regis vel Episcopi, cum vera bulla & filio pendentibus, vel cū sigillo cereo, vel ceræ impresso ad chordulā de serico pendēti & habenti in circulo tales literas: intra circulum verò tale signum vel talem imaginem. Dic formam bullæ papalis, & signi imperialis, vt j. sequitur. obtulit, præsentauit & dedit eidem requirens eum solicitè, ꝙ in causa sibi delegatà procederet iuxta ipsarum continentiam literarum. quam siquidem literam idem dominus recepit & perlegit. eius autem tenor literæ prout ego notarius eam vidi & legi, talis erat: Clemens episcopus &c.[c] Vel Federicus Dei gratia Romanorū Imperator & semper Augustus &c. inserat totum tenorem de verbo ad verbum. in fine aūt ipse notarius sic se subscribat: Ego talis tali authoritate notarius pręscriptę pręsentationi rogatus interfui: & de mandato prædicti iudicis authoritatē præstantis, hoc scripsi & trāscripsi, nil addēdo vel minuēdo vel mutādo, & in publicā formā redigi. Acta anno die & loco præmissis pręsentibus talib⁹ &c. Hāc etiā formā vide j. de citatiōe. §. iā de citatiōe. ver. literis aūt. ¶ † Sed obijciť. nā rescriptū originale integrū debet apparere alioquin nulla erit iurisdictio eius. extra de fi. instr. c. j. C. de edē. auť. si quis in aliquo. extra de offi. deleg. cū in iure. C. de mā. prin. l. vnica. Ad quid ergo prodest hmōi cōfectio instri? Rñ.[d] † Rescripti pręsentatio est de ꝓcessu: & ideo est p manū publicā redigēdā in scriptis: qa si de ea dubitareť, in hoc iudici nō credereť: vñ redigiť in scriptis, vel in acta publica, vt sciať de mō & die pręsentatiōis, si in dubiū vertať. extra de ꝓba. qm̄ contra. Est & alia rō: qa si rescriptū casu aliquo pdereť, posset facilius p tale instrm̄ cōprobari, q̃ p testes. Cū em̄ iudicis authoritate sit trāscriptū: ei crediť. Hæc ꝓbanť extra de priuile. cū olim essemus.[e] & de fideiuf. puenit. extra de fide instru. c. fi. C. de testa. publicati. extra de cōfir. vtili vel inuti. venerabilis. & sic præmissa obiectio ꝓcedit. Sup hoc vide qđ no. j. de instr. edi. §. nunc dicamus. ver. illud aūt. ¶ † Hæc quoq; cautela de cōficiendo instro̅ serueť tā in literis apostolicis, q̃ in alijs delegatiōibus et subdelegationib⁹. vt semper cōstare possit de iurisdictiōe si in dubiū reuocetur. alis em̄ nō stať gestis siue actis in causis, nisi quatenus legitimis cōstiterit documentis, vt in p̃. c. qm̄ cōtra. & no. in præ. c. cū in iure.[f] C. si à nō cōp. iud. l. j. & in præ. ver. illud aūt. ¶ Post hęc ptās immediatè petat à iudice, vt citet, & in cā ꝓcedat. vt s̃. ti. ꝓxi. §. pe. ver. fi.[g]

Dicto qualiter rescriptū apostolicū est iudici offerendū: inde nacta occasione: qa per rescripta hmōi homines frequēter vexanť indebitè: ideo aliqua in eorū pręsidiū supponamus. ¶ Reus ergo habita rescripti copia q̃ fieri debet cū data: cū sit cōmune, vt ar. extra de dila. præterea. & de rescrip. eā te. vbi de hoc studeat rescriptū ipm modis qbus poterit impugnare. qđ poterit multipliciter.[h] Qñq; rōne falsi. Qñq; ratione formę. Qñq; rōne impetrantis. Qñq; ratione eius ad quē impetrať. Qñq; rōne eius contra quem impetrať. Quandoq; ratione defectus. Quandoq; ratione causæ, & alijs modis.

SVMMARIVM.

1. Rescriptū quō impugnetur ratione falsi.
Falsitas rescripti quibus modis cognoscatur.
Corrigens etiam vnicā literam vel vnū punctum in rescripto apostolico ipso iure excōicatur, & singulis annis in curia Romana hęc excōicatio renouatur.
2. Rescriptum per quæ reddatur nullum.
3. Sigillum imperatoris quale esse debeat.
4. Falsitas scripturę ex forma deprehenditur.
5. Literę quædā qualiter debeāt in rescriptis diuersimodè formari.
6. Dictiones aut propria nomina in rescriptis apposita, qualiter scribi debeant.
7. Data in rescripto inserta nō debent diuersis lineis diuidi, vt pars cōtineatur in vna linea, & pars in altera.
8. Res iudicata habenda est pro veritate.

PRimò igitur excipiť ratione falsi quòd est falsa bulla vel charta vel filū. Qđ dic vt extra de cri. fal. licet. & c. ad falsariorū. & de fi. instr.

Prima duo, s. pñtatio & receptio q̃ correlatiua sunt expedit sine diuisiōe mēbrorū. & de his Tā. ru. de iudice adeūdo. Bonagui. sua char. ij. ¶ Et Ægid. pria & scđa rub. tertiū p sex mēbra distinguit. Pil. aūt licet in rub. de dele. cārū tractat de psonis qbus, & de causis quæ delegari possunt: de rescrip. propriè nihil ponit Baga. nihil. Et breuiter Tā. Roff. Vbert. de Bo. in locis q̃ expressi sup rubr. de delega. nil de hoc dixerunt. ¶ Vber. de Bona. fecit rubr. de exce. cōtra rescr. ¶ Idē Io. đ deo. cauil. lib. iij. & li. iudi. parte iij. & hi duo denumerauerūt aliquos casus. ¶ Bonagui. parū de hoc tertio sub rubri. quaľr recusans iudicē det libellū. ¶ Alber. Gal. posuit certos casus sub ru. de rescrip. inordinatè tamē quia post tractatum sentētiarum, executionum, & appellationū econtra prima rubri. Nepo. de Mon. alba. est contra rescriptum sub rubrica. contra ponit textus decret. licet. de cri. fal. & certarum legum quæ habentur xxv. q̃o. ij. & hi duo iuuarūt authorem in casibus. ¶ Gui. An prolixā rub. fecit de rescri. qui posuit etiā in prin. multos casus. multū aūt adiutus fuit author per Hostien. in summa huius tit. vt j. dicam.

a ¶ Deposito. Secundùm Ægid.

b ¶ Licet. secūdū Tācr. vbi suprà. ADDE an ante pręsentationē rescripti reuocātis primus valeat processus factus, Bald. cōsil. iiij. de offi. dele.

c ¶ Eps &c. Summè miror de Ægidio qui formā talē posuit venerabili viro dño Marchid. Bo. Cle. &c. postposito. & illud domino sunt mirāda. vide s̃. §. rōne formę. in prin.

d ¶ Rñdeo. scđm Ægid. cuius fuit vtraq; ratio. vbi s̃.

e ¶ Essemus. Vbi de hoc ad fi. vlti glo. & vltra remis. quæ sequuntur, vide j. de proba. §. fina. post princi. vbi inuenies opinio. Tan. contrariam scripram vbi s̃. si pro vtraque pręsente parte id factum fuisset, satis acederem huic dicto. licet Bar. quæstio dominicalis xj. cōsentiat sub dubio fortè: parte autem contra quam impetratum fuit absente, & ad id non vocata, non puto id sufficere præcipuè in principio causæ. Faciēt etiā q̃ scripsi de testi. Alberic. & de fi. instru. c. vlti. licet Gof. sua x. q. distinxerit, an reus opp. falsitatē expresso vel tacito: & tūc scđm eū sufficiet exhiberi publicatū vel insinuatū. an opponat verā falsitatē rescripti: & tūc exhibendū est originale. Saluo ꝙ si iudex facta diligenti examinatiōe de his sex de qb⁹ j. §. proxi. in princ. cùm inuenisset illud legitimum quo ad illa fecisset illud in acta redigi. Vult enim ꝙ tunc non admittať obiectio falsi, sed steť actis. Allegat pręde cre. cū olim. quę hoc nō probat: imò potius probat quod pręd ixi: cū ibi in contradictorio iudicio, & parte pręsente facta fuerit probatio. & eius pace salua nimium potentatum dat iudici in partis præiudicium: & vtinā omnes essent tales quib⁹ sic credi posset. Et licet primū dictū aliquid coloris habeat: constat tñ ꝙ in insinuato posset esse aliquid plus vel minus ꝓut expediret impetranti. Cōstat etiam ꝙ impetrantes laborant ad iudices gratos habēdos, & ipsorum voluntati cōformes. ADDE quòd Io. Andr. sequiť Alex. in d. auť. si qs in aliquo. & Pet. de Anch. licet de eo mentionem non faciat cōsi. xl. incipiēte prima facie, & an requiratur citatio partis, cū exemplatur aliqua scriptura, vide Bal. cōsi. x. li. iij.

f ¶ Iura. In gloss. vnica. & vide quod super ea scripsi.

g ¶ Versi. fi. Habent hic quidam rubri. de rescripti impugnatio. sed non debet esse.

h ¶ Multipliciter. Quid dixerit Vber. de Bo. hoc ti. qñ iudex omnes exceptiones oppositas repellit, an appellari possit, vide j. de app. §. in qbus. ver. sed nunquid.

inter. ¶†Cognoscitur autē fasitas istis modis:[a] Primò, quādo cum falso modulo [b] falsa bulla formaꝫ ꝗ literis apponiꝫ falsis. ¶Scđò, cùm filum de vera bulla totaliter extrahiꝫ, & per aliū filū immissum in ipsa bulla falsis lrīs inseritur. Teriò, cùm filum sub plicatura veræ literæ inciditur, & de ipsa litera excutitur, & pòst vera bulla cum ipso filo falsis literis appēdiꝫ & dictū filū sub eadem plicatura cum filo similis canapis restauraꝫ. qđ de facili cognosciꝫ, si filorū adiunctio et ęqualitas attendatur: vt j. ver. x. ¶Quartò, cùm à superiori parte bullæ altera pars chordulę sub plūbo rescindiꝫ & ꝑidē filū lrīs falsis inserta reducitur īfra plūbū: secus aūt si filum eēt à muribus corrosum vel putrefactū, cū priuilegia sint ꝑpetua. C. de diuer. rescript. l. ij. & xxv. q̄o. ij. c. j. ij. & iij. ¶Quintò, cū ī lrīs bullatis aliquid ꝑ rasurā tenuē immutaꝫ. Nām etiam si vnica litera, vel pūct⁹ corrigaꝫ, excōicat⁹ est ipo iure corrigēs. & hanc sñīam innouat singulis annis curia Romana.[c] ¶Sextò cùm scriptura lrę bullatę deleta & cū calce dealbata iterū rescribiꝫ. ¶Septimò, cùm chartę cui bulla adhęret abrasę altera char. subtilis cum glutino adiungiꝫ. & hę tres species falsitatis de facili pñt cognosci, si qs literā inspiciat contra solem.[d] ¶Octauò, cū is, qui est apud sedem apptīcā, recipit literas ab alio, q̄ à papa vel vicecācellario seu bullatore: hoc tñ de cōsuetudine nō seruaꝫ. ¶Nono, cū qs venit ad domū bullatoris & falsam literā ponit inter veras nondum bullatas: vt sic cū aliis ex improuiso bulletur.[e] Hę tñ duę spēs falsitatis non possunt cōprehendi de facili, nisi in mō dictaminis vel ī forma scripturę vel qualitate chartę. vt j. ver. & quoniā. ¶Decimò, cognoscitur etiam falsitas in adiunctione filorū & in collatione bullę diligenter facta cū vera bulla.[f] vt attendaꝫ an sit mota alicubi vel obtusa vel inęqualis vel depressa. Hęc oīa leguntꝫ extra, de cri. fal. licet†. Vnde versus: Forma filū stylū, litura mēbrana sigilum: Hęc sex falsata dant scripta valere pusillum.[g] ¶Fiat autem collatio sic: Attēdens enim ꝙ ex vna parte bullę debet esse scriptū nomē papę lrās cōcedētis: debet ēt hr̄e circuitū orbicularē de pūctis:[h] ex alia ꝑte debet eē caput caluū Pauli: & hirsutū cū barba ꝓlixa, & caput petri granatū & pilosum cū barba rotūda & granata, & vtrūq; caput circūdaꝫ circulo pūctorū: & īter ipsa capita est crux ꝓlixa hñs in summitate vnū pūctū: & aliud ī fine stipitis, sed & sup ipsa capita est linea lrārū cōtinēs, S. Pa. S. Pe. habet etiā eadē pars circulū orbicularē de pōpis: & bñ cōsiderādus est numer⁹ pūctorū.[i] ¶†Porro sigillū Impatoris tale est:[k] Habet em̄ ī circulo orbicularias lrās has videlicet. S. Fre. Romanorū Impatoris & semp Augusti. & ītra circulū est sculpta imago Impatoris ī solio impiali sedētis, & in capite regale diadema hñtis ī manu dextra sceptrū, & ī sinistra pomū rotūdū tenētis. ¶Itē excipiꝫ cōtra rescriptū ꝙ est cācellatū, vel rasum in loco suspecto, vel vituperatū, vt in p̄. c. licet. §. qnta. extra de fi. instr. inter. §. instrm quoq;. ff. si tab. te. nul. exta. l. j. §. pen. extra de priui. cū olim ꝓpter. puta in data, vel ī annis Dñi, vt extra de reli. do. cū venerabilis. sec⁹ si ī facti narratiōe. extra de fi. instr. ex literis. nisi sit modica rasura ꝗ sapiētis animū nō īmutat. extra de cri. fal. c. fi. ff. de bo. pos. scđm tab. l. j. §. si rosæ.[l] ¶Itē ꝙ literę ī syllabis, & syllabę in dictiōib⁹, & dictiōes in linea magis distinctæ sunt in vno loco q̄ in alio, vel ꝙ lues[m] est in charta, vt ī p̄. decr. inter. §. sed cōtra ꝓuilegiū. circa fi. Defect⁹ tñ syllabæ nō vr̄ obesse. ff. de manu. test. q habebat. C. de formu. totū. vel etiā literę, vt extra de fi. instr. ex parte. ¶Itē ꝙ bulla vel plūbea est dissoluta, vel destructos habet characteres. C. de edic. di. Adr. tol. l. fi. C. de testi. l. pe. ff. ad l. Cor. de fal. Paul⁹ rñ. & l. j. §. q in rōnib⁹. & l. q testa. ff. de his ꝗ in testa. delē. l. j. in prin. & l. cācellauerat. ¶Itē ꝙ litera est vniformis, sed diuersis manib⁹ est scripta, vt in p̄d. §. instrm. & in p̄. c. cū olim ꝓpter. ¶†Et qm̄ ex forma scripturæ falsitas deprehenditur, vt s̄. versic. ix. not. ꝙ scđm modum curiæ litera debet esse quadrata,[n] & in charta pecorina[o] grossa & non rasa: & nomina propria hominū & locorū

a ¶Modis. Hic est sciendū quod Hostien. titulum de rescriptis commendabiliter & valde plenè prosecutus est in Summa faciēs de illo xiiij membra, & penultimū fuit quæ possent obiici contra rescriptum. Et cùm circa dimidiā partem §. prosecutus fuisset certos obiectus, dedissetq; nouē versus, & illos exposuisset continentes xxviij. casus de tacita veritate demum in versicul. sed vt simplicibus: īter illos & alios enumerauit centum duos obiectus. Author autem hic pulchrè diuisit: & secūdū materias illos locauit sub sequētib⁹ §. & đ illis plures sunt coniuncti. j. sub §. vltimo. Et vtinam per numeros sub singulis §. posuisset vt Ho. quia ꝑid facilius haberenꝫ. Item dicā de instrumētorū edit. §. nūc vero. ī prī. & quia habuit author multū cordi nos informare de ceremoniis cancellarię circa bullam, notarios & scriptores, in his principalib⁹ laborauit, ꝗ oēs sunt vtiles ad falsitates euitandas et, si fierēt cognoscendas. Aliæ verò etiam ad iustitiam præseruandam. & quia multos ex suis obiectibus latè ꝓsequitur Hostien. ad illos sępe remittam. Secundò sciēdum ꝙ vt hic patet in princip. ad rescript. apostolica restringit se author: & quicquid de ceremoniis j. subditur. habet locum in rescriptis apostolicis sed qa, vt dicitur s̄. parte proxi. in fi. etiā rescripta maximè delegationū emanant à legatis, delegatis papę & ordinariis: & impugnationes, quę sequentur vltra speciales curię, vt dixi, etiam locum in illis habebunt. Exemplū, quòd falsum fuit expressum, ꝙ delegās mortuus re integra, & similia. Tertiò, nullus mireꝫ si multę impugnatiōes infrà ponenꝫ. contra quas papa priuilegiare potest. qa non tractamus materiam priuilegiorū, quæ dantur contra ius commune. iij. distin. priuilegia. de verbo. significatio. abbate. versicu. hic autem. Sed materiam rescriptorū: quæ debent esse consona iuri communi. xxv. q. ij. rescripta. & capi. dicenti. Prima dare possunt principes legibus non subiecti: scilicet papa & Imperator, de concessio. præben. ꝓposuit. C. de legi. digna vox. & inferiores quādoq;. de hoc de religio. domi. constitutus. Item sciendum est quòd iste sequens §. scribendus est literis distinctis, cùm allegatur scriptor & tunc & etiam verbo addendū esset sic.

¶Modis. Dicit Vber. de Bo. ꝙ quędā vitia resciptorū erant visibilia quędam intellectiua. i. quædā percipiebant visus: & quędam intellectus. qđ etiam dicit Gof. ī Sum. huius ti. iiij. col. ver. item tollitur.

b ¶Modulo. Verbum Hostien. in Sum. de cri. fal. §. ij. versi. porro. Et est sciendum ꝙ instrumentum qđ sculpitur bulla, curia vocat typarium. quod nomen deriuatores mei non habuerunt notum, nec alibi memini me legisse. Est autem sciendum ꝙ pars bullę, quę habet nomen papæ, de qua infra qa sępe mutatum non deficit: sed pars habens capita sæpe deficit: & in stylo Romanę curię quem habeo, inuenio quòd fracta illa parte, fabricata fuit alia: & quędam alię literę ex illa bullatæ: ex quibus fuit magna in diuersis partibus; suspicio falsitatis: quia corpulentiores effigies capitum exprimebat noua bulla q̄ vetus: propter quod alterius opificis ministerio fabricatum fuit aliud typariū aptius. & habeo formā literæ, quam papa scripsit ad vniuersos epos archiepos, prælatos, clericos & vniuersos Christi fideles cum illa noua bulla ad finem vt exprimit: vt per illam cognoscerent veras bullas. & credendum est multas literas illius formæ & bullæ ad loca multa transmissas.

c ¶Romana. Hoc plenius scripsi post Host. de fi. instr. ex literis. in vlti. gl. vbi inuenies ꝙ hęc poena locū habet etiā in nota iam, formata per notariū, & signata: ac etiā in literis poenitentiarii maioris. Itē quāta est difficultas in habenda absolutione.

d ¶Solem. Nimis largè recepit author verba vlti. gl. decr. licet. fateor em̄ ꝙ in prima istarū & triū specierum experientia est vera, sed in secūda & tertia nō. & hoc si in tertia glutinū sit bñ vniformè: posita enim inter solē & oculos tota erit obscura vniformiter, sed oportebit illud discerni per latera literę diligēter īspecta ꝓpter suspicionem obscuritatis: propter quam ego modicum abscinderē de charta, ꝑ qđ id discernerem de facili: & sic semel feci.

e ¶Bulleꝫ. Quomodo circa hoc prouideāt bullatores: ibi scripsi super ver. proiiciunt. & audiui quoddam commēdabile: quòd si bullatori portāti literas de cācellaria ad bullantem, vna caderet sibi videnti: non tamē reciperet illam bullandā, nisi de nouo illam haberet à cancellario.

f ¶Bulla. Vt ibi scripsi super ver. collatione. nō erit dare qđ per talē collationē non discernaꝫ falsitas.

g ¶Pusillum. Hic versus posuerat Io. de Deo loco s̄. prius allegato. in fi. Gui. An. dat alios versus: Bullatura, stylus, manus altera, rasio, filū, Si sapis: hoc papæ faciunt cognoscere scriptum.

h ¶Pūctus. In hac additæ sunt vj. rosæ, ꝙ licet quidā reprehēdant, posset multū cōferre ꝓposito, scilicet falsitatis inueniendæ.

i ¶Punctorū. Habet hæc quædā signa secreta, quorū vnū est mihi notū per qđ ipso primo aspectu cognoscerem falsam bullam.

k ¶Est. Qūo post coronationē vtitur etiā bulla aurea, vide in cle. de iure iur. Romani. in fi. & quod ibi not.

ADDE tu: qa ante coronationē non diciꝫ Imperator, vt voluit Bal. in l. Publius. ff. de cōdi. & demōst. Ad qđ facit itē in c. venerabilē. extra de ele. & ibi do. Ant. & do. Abb. Sic. qui dicūt ꝙ qs primò eligiꝫ in regē Romanorū: & demū per coronationē & cōfirmationē summi pōtificis cōsecraꝫ in Imperatorē. ibi vide.

l ¶Rosæ. Hęc fuit quinta in numero Host. §. pe. de quo s̄. remittit etiam ad summā de fide instr. §. quibus instrumentis. ver. ꝙ si instrumēto, vbi dicit se alias exceptiones posuisse.

ADDE ꝙ nō est necesse ꝙ annus Dñi sit in plica bullarum, vt voluit Ro. consi. cccliij.

m ¶Lues. id est macula vel sordes. Iob xx. lues; quæ fecit omnia.

n ¶Quadrata. Quantū percipio plus abhorret curia formā longā, q̄ latā. Vñ sæpe videm⁹ modicæ scripturæ literas multū latas & curtas: quare hodie fit pulchrior forma chartarū q̄ olim. scripsi in præ. decre. licet. super ver. chartæ.

o ¶Pecorina. Nō dixit pecudina: qa scđm deriuatores plus cōtinet pec⁹ pecoris, q̄ pecus pecudis. Dicunt etiam quòd pecus pecudis continet omnia animalia quæ sunt ad vsum hominum ad vescendum, vel vtendum, sed pecus pecoris maiora, vt equos, boues, asinos, & similia. Hoc dico: quia in hædinis & vitulinis, qñ sunt magni processus, videmus

extensè

literas scribi. pecus autem corripit primam. Ouidius de Arte, charta antepenul. Turpe pec' mutilum, turpis sine grauamine campus. De his ff. de lega. iij. l. legatus seruus. §. peccoribus. & l. seruis legatis. §. pecudibus. qui facit cōtra prædicta.

a ¶Scribuntur. Bene conuenit C. de vet. iur. enu. l. ij. ante fi. vbi præcipitur nomina prudentum, qui leges cōposuerunt, scribi p consequentiā literarum. Cessabit ergo secūdùm hæc q. xij. lib. Io. de Deo fundata super litera apostolica, in qua ponebantur literæ pro nomine. facit de acc. qualiter. ij. §. debet.

b ¶Extensè. i. sine titulo.

c ¶Alterius. Constitutio Io. cùm ad sacrosanctæ. quo ad salaria p literis soluenda taxat lineas cl. literarū vel xxv. dictionum.

d ¶Parte. Hoc latè prosequitur Host. in præ. §. pe. in j. & ij. colum.

ADDE per Feli. plenè in c. super literis. in primis folijs.

e ¶Subscribunt. Id est subscribātolim. xij. q. ij. cùm redemptor. sed hodie nō subscribūt: vt dixi de testa. cùm à nobis. sup vltima gl.

f ¶Literis. Pleni' e. tit. ad audientiā. ij. sed fortè de Cōpo. intellexit.

g ¶Literis. Vbi post glossas plenè scripsi, q̄ hic, & in seq. ver. dicitur in vers. sed quid si contra. & ver. seq.

ADDE, vt per Felin. in d. ca. j. xvj. colū. versicu. nemo fallit.

5 extensè scribuntur.[a] Et prima litera debet esse capitanea & magna, & solēniter scribi, hoc mō: Mar. & Bononia. ¶ Itē prima litera narratiōis q̄cūq̄ sit, & etiā quæcūq̄ ponit in principio cuiuslibet clausulæ solēnius scribi debet †quam aliæ quæ sequuntur. Itē hęc lr̄a d. sic debet eē retorta, nisi q̄n ponit in principio clausulæ: qa tūc debet formari solēniter, vt prædixi, nō aūt debet scribi sic D. Itē hæc litera I. debet semp scribi sine tractatu, nisi q̄n cōcurrit cū alia: vt patet cùm scribit idē. Itē vltima ps literarū M. & N. nunq̄ trahit, nisi cùm sunt in fine dictionis: tūc em̄ sic, hoc modo: m, n: vel nisi in principio dictionis solēniter scriptæ. ¶ Gn̄aliter autem hæ literæ, g. f. h. l. e. p. sic formari debent curuatis superius & inferius capitibus, nisi ponant in principijs clausularū, nominū, vel locorum, seu rerū: vbi solēnius formari debēt, vt dixi. Itē nō debet vna litera sup aliā poni cā abbreuiādi, puta sic, m. t. s. igitur, & silia. ¶ †Circa dictiōes aūt illud notandū est, 6 b q̄ propria noīa impetrantium extensè[b] scribi debent: secus de nominibus eorū, cōtra quos impetrant. Itē certæ dictiones sub certis abbreuiationibus scribi debent: & si aliter scribent, est litera corrigenda: puta hæ, hoc mō, ep̄s diœc. salu. & apostolicā bn̄. dat. cal. nonas, idus. Itē nō debet aliqua dictio diuidi, vt principiū sit in fine vnius lineæ, et fi c nis in principio alteri'.[c] Præterea ij. idus vel. iij. cal. vel iiij. noñ. cùm occurrunt, hoc mō scribēda sunt, & non extensè. sic videlicet pridie id. vel tertio calen. vel quarto noñ. et sic de alijs. Itē circa lineas nota q̄ vltima linea debet compleri: & fieri cum alijs æqualis, nec debet pars eius vacua remanere. & debet cōtinere hoc, dat. Lugd. ij. idus, pōtificatus no- 7 stri anno primo, vel secūdo, vel tertio. & nō debet sic abbreuiari, anno j. vel ij. vel ij. ¶ †Et nota q̄ tota data debet cōpleri in linea, in qua scribit dictio pontificat', & nō debet in alia linea terminari. Itē data nō debet duas lineas integras cōtinere: imò in initio penul. lineę necesse est ad minus duas dictiones præcedentis clausulę cōtineri. Itē titulus siue salutatio priuilegiorum talis est: Clemens ep̄s seruus seruorū dei dilectis filijs abbati talis loci, eiusq̄ fratribus tā præsentibus, q̄ futuris, regularē vitā professis in perpetuum. Et debet hæc salutatio scribi literis longis: & tota debet poni in vna linea, ita q̄ tria vltima pūcta retorta, q̄ consueuerūt poni post in perpetuū. nō fiant extra, sed intra lineā lateralē. Itē in fine priuilegij an̄ signa, & subscriptiōes ponitur bis amē. & finis priuilegij, vsq̄ ad amē, amen, debet cōtinere ad min' duas partes lineæ, tertia pte remanēte pro prædictis amē. & si minus remaneat, non est vis, dūmodo recipiat prædicta, amen amē. Hæc igit & alia diligēter sunt cōsyderanda in literis apostolicis. ¶ Itē excipit, q̄ est obtentū p falsi suggestionē, vel veri suppressionem. extra, de re- d scri. super literis. & c. ex parte.[d] ¶ Itē q̄ non est ibi subscriptio principalis. C. de diuer. rescrip. sacri afflatus, vel gloriosi quæstor. in aut. vt diui. iussi. colla. ix. hoc tñ in desuetudinem abijt: nisi in priuilegijs sedis apostolicæ, in quibus singulis cardinales sub- e scribunt.[e] Subscriptiones aūt sæpe in instrumentis fiunt. ¶ Itē q̄ charta est vet', & litera recēs: vt in p̄. c. inter. §. sed cōtra priuilegiū. ¶ Itē q̄ nō fuit sigillū appositū. Super quo dic, vt j. de instru. edi. §. postremo. ver. itē q̄ nō est sigillatū. & seq. ¶ Quid iuris sit de his, q̄ fiūt p literas surreptitias, no. extra, 8 de rescr. sup literis. ¶ †Quid si excipit de falso contra lr̄as: & iudex de hoc cognoscēs p̄nūciat eas eē veras cum tñ sint falsę, & per eas p̄cedit ad sn̄iam nūquid valet p̄cessus. Dicūt quidā q̄ sic propter errorē litigantiū. arg. ff. qd̄ cū falso tu. l. j. §. fin. ff. de offi. prætor. l. Barbari'. iij. q. vij. §. infamis tria. p̄pe prin. & qa res iudicata p̄ veritate accipit. ff. de sta. ho. ingenuū. ij. q. vj. ei, q. §. itē si sn̄ia. extra, de re iudi. cùm īter. p̄pe fi. Itē qa rōne dubij habet iurisdi- f ctionē. ff. de iud. si qs ex. & in præ. c. sup lr̄is.[f] p̄pe fi. Tu dic q̄ nec prima sn̄ia, nec p̄cessus postmodū p eū habit' valet pp̄ defectū iurisdictiōis. extra, de offi. vica. tua. C. si à nō cōpetēti iudice. p totū. Nā etiā post sn̄iam de falso quærit. C. de fal. que rela. j. sentē. §. fi. ver. & not. q̄ de hoc no. secūdùm g papā in præ. c. sup literis.[g] ¶ Sed qd si dico instrumentū cōtra me p̄ductū falsum esse, & iudex pronunciat esse verū, cū tñ sit falsum: & p illud cōtra me fert sn̄iam: nūqd valet sn̄ia? R̄ndeo, sic, si ab ea non fuerit appellatū: qm̄ hoc casu iudex erat. C. de fid. instr. l. vlt. §. fi. & in præ. c. cùm inter. sec' autē si instr̄m p̄curatoris falsum pronūciet esse verū: qa tūc p̄cessus cū tali p̄curatore habit' nō præiudicat ei, cuius procuratorē se esse asseruit: nisi fortè ille id ratificauerit. C. de p̄cu. licet. extra, e. in nr̄a. ff. de iudi. licet. ff. rē ra. ha. l. iij. §. Celsus. quia iudex non habuit iurisdictionē in illū dn̄m absentē. Quidā tñ cō h tra[h] p̄pter iudicis authoritatē. ff. qd̄ cum fal. tu. l. j. i §. pe.[i] & vide j. de cita. l. j. ver. item pone, &c.

h ¶Contra. Et de se ipso dicere poterat, vt patet j. de except. §. nunc dicendum. ad finem. ver sicu. in summa.

i ¶§. penulti. Ad solutionem huius vide vbi s. & suprà, de syndico. versic. quid si iudex.

SVMMARIVM.

1 Rescriptum quō impugnatur ratione formæ. Clausula in Christo non debet in salutatione literarum papæ describi.
2 Dominus papa rescribens sibi familiari, qua forma vtatur respectu nominis proprij.
3 Papa vocat episcopos & superiores venerabiles fratres, abbates verò inferiores, etiam reges & principes, indifferenter filios.
4 Clausula illa, sine canonico: in qua causa solet apponi in rescripto.
5 Clausula specialiter in rescripto apostolico īserēda.
6 Is, cui scribitur, q̄ studeat reuocare, quę ipse aliena uit, an erit iudex in causa sua.
7 Quæstio criminalis propriè dicitur causa: ciuilis verò, siue pecuniaria dicitur lis.
8 Exceptio contra literas, q̄ sunt impetratæ tacita veritate, vel suggesta falsitate, qualiter concludatur.
9 Forma proponendi & narrandi exceptionem rei iudicatæ est peremptoria.
10 Exceptio super impetratione literarum, quòd aliquid non est expressum, quod si expressum fuisset non esset impetratū: quomodo seu qua forma proponatur.
11 Impugnare nitens rescriptum, non est passim & semper admittendus.
12 Præuentus ab appellato, quomodo debeat exceptionem proponere.
13 Forma, qua de nimium præcurente in causa appellationis, possit excipi.
14 Sn̄ia excōicationis à cardinali ferenda, qua forma fiat: & si petatur executioni mandari, quō dicatur.
15 Rescriptum, per quod quis conqueritur se excommunicatum ab episcopo, qui nō habet iurisdictionem in eum, quomodo fieri debeat.
16 Delegatus excōicans vsurarium, quia diffinitiuæ nō patet: an debeat excōicationis sn̄ia confirmari.
17 Excommunicatio petita apostolico munimine roborari, debet cum omnibus requisitis exprimi.
18 Conquerens se à iudice, coram quo cōueniebatur, excōmunicatum sine causa rationabili, nulla monitione pręmissa: quam conclusionē habere debeat.
19 Cōquerēte aliquo, q̄ prælatus eū excōicauit cōtra formam concilij generalis, non sunt literæ concedēdæ in curia anteq̄ excommunicatori scribatur.
20 Simpliciter dicendo, q̄ talis in eum manus iniecerit violentas, quomodo sit concludendum.
21 Forma narrationis in casu, quo quis verberatur, vel incarceratur, vel aliàs iniuriatur.
22 Forma conclusionis, vbi quis conqueritur de iniectione manuum, & incarceratione & spoliatione & pecuniæ extorsione, &c.
23 Forma concludendi, vbi episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel excommunicatus celebrasse diuina.
24 Delictū p̄sonę nō debet in eccle. damnū redūdare.
25 Hæres episcopi impropriè dicitur hæres.
26 Præponi debet in rescripto id, de quo agitur.
27 Clausulæ, præterea; vel idem quoq̄: & quidam alij super terris, &c. an addantur, vbi laicus impetrat contra laicum super vsuris extra terras ecclesię Romanæ proprias.
28 Dictio, prouiso, quando debeat in literis apostolicis apponi.
29 Priuilegiū & cōfirmatio, qua forma concedatur.

¶Ratione. qa difficile est inuenire ver. huius §. cũ allegatur: quia non sunt sicut alij signati: ideo de §. faciam partes octo. & durat prima vsque ad ver. porro. sed quę satis conuenit §. s. proximo.

¶Secunda durat vsq; ad ver. nunc circa. in qua tractat de clausulis. & formis in causis appellationum.

¶In tertia vbi s. tractat de formis & clausulis circa sen tentias excom municationis vsq; ad versiculũ circa materiam. Ibi quar ta, tractans prædi cta circa causas vsu rarum & pigno rum. vsq; ad ver siculũ nunc dica mus. Ibi quinta, tra ctans de clausula, prouisiõe vsq; ibi, sequitur videre. ibi sexta tractans de literis confirmatio num, & priuilegio rum vsq; ad versi culũ nunc ad instru ctionem. Ibi septi ma, mensis diuer sarum causarum & personarum ob seruantias inscri bendo, vsq; ad ver siculũ vt autẽ. Vbi exempli gratia de scribit quinq; for mas.

30 Confirmatio ex certa sciẽtia, quomodo fiat, & qua forma.
31 Decimę cõcessę à laico cũ cõsensu diœcesani alij ec clesiæ quàm cui pertinent, non confirmantur.
32 Cõfirmatio nõ dat̃ sup numero vnico, vel binario
33 Forma petendi sententiã diffinitiuam cum serico confirmari, & eam executioni mandari.
34 Compositio non confirmat̃ inter mortuos, etiam super rebus temporalibus.
35 Dare conseruatores in omnibus priuilegijs, est con suetudo cancellariæ.
36 Literæ citatorię nõ recipiunt contradictionem: licet transeant per audientiam.
37 Excõicatus ratiõe causæ, quæ iter se & aliũ vertit̃, si impetrat nõ tñ contra me: an ille alius possit eũ repellere obiectu huius excõicationis.
38 Literæ cõtẽtiosæ nõ sunt cõtra reges dãdæ: nec eis est scribendum, per mandamus quatenus, &c.
39 Rescribẽdo tribus iudicibus, qbus verbis, seu quo clausularum ordine sit vtendum.
40 Clericus secularis cõquerẽs de iniuria sibi illata su p ecclesia: qbus verbis in suo rescripto vti debeat.
41 Literæ quo modo, vel quo pacto dari debeant mu lieri pro dotibus.
42 Clausula, partibus cõuocatis, &c. in rescripto, vbi de spiritualibus agitur, qũo sit apponenda.
43 Papa rogãs pro aliquo monachando, vel canoni cando, cuius formæ rescripto vti debeat.
44 Rescriptũ pro monacho debet fieri abbati, & con uentui, loco, ordine, & diœcesi expressis.
45 Forma conclusionis vbi contãditur arbitrium esse nullum.
46 Quæstio amicabili compositione decisa, qua verborum forma narranda sit.
47 Papa, si petatur prouideri, vbi causa expediri non potest, quo rescripto vti debeat.

ADDE, q; Plutarchus in vita Pyrrhi regis Epirotarum narrat, quod propter styli diuersitatem cognouit literas sibi missas à Lysimacho tanquã missas à Ptolemeo rege: quia nõ scriptæ erant vt cõsueuerant, s. Pater filio saltẽ. sed, Ptolomeus rex Pyrrho regi salutem.

a ¶Ibi. nil ibi.

b ¶In princip. Ibi soluitur. & dixi in proœmio Gregorianæ compilationis in princip. tamẽ lex illa, victor. & c. victor, nõ probant ad quod inducũtur, scilicet q; papa se postponat, sed probant, quòd postponit̃ per Imperatorem: sed illud bene probatur xij. quæstio. j. dilectissimis.

c ¶In fi. Verum est, vt in contrarijs, q; qui impeditur, nõ per hoc reus est culpæ vel sceleris. de ver. sig. forus. ver. reus tamen. quia vt

RAtione formę quoq; cõtra rescriptũ opponit̃ q; non est scd̃m formã, seu stylũ curiæ: vt s. §. pxi. ver. ix. puta, si papa vocat episcopos, vel superiores, dilectos filio: vel si vocat reges vel principes vel quoscunq; clericos inferiores episcopis fratres: vel si se ponat in singulari numero: vel si scribit vni, quicũq; sit ille, in plurali: vt extra, de cri. fal. quàm graui. ¶Item quod alium sibi præponit in scribẽdo: vt ibi.[a] arg. contra. C. de sum. tri. inter claras. & l. victor. in princ. in subscriptione. xcix. di. nullus. & c. se. & xcvij. dis. victor. ĩ princ.[b] ¶†Et nota. q; in salutatione literarum papę nõ ponit̃, ĩ Chr̃o. puta, Venerabili ĩ Christo fratri, vel dilecto in Chr̃o filio: alioquin est falsa litera: vt in pre. c. q; graui. qđ verum est nisi scribatur abbatissę & monialibus: qa tunc bene apponitur, in Christo, vt extra, de rescrip. cũ dilecta, & de confir. vti. vel inuti. cùm dilecta. & de except. dilectę. Itẽ bene dicitur hoc modo: Dilectis in Christo filiab⁹ abbatissæ, & conuentui: & nisi quãdo scribit regibus, vel reginis: quia tunc ponit̃ sic: Charissimo ĩ Christo filio, vel charissimæ in Christo filiæ: vt extra, de conuer. coniug. charissimis. ❧Item in salutatione nõ ponit̃, nostro. puta venerabili fratri nostro. vel, dilecto filio nostro. †Nisi forte sit familiaris domini Papæ: tunc enim dicitur. Dilecto filio tali capellano nostro, vel subdito nostro salutem. Item vbi in salutatiõe nomẽ ꝓpriũ non exprimitur: puta scribitur epo: debent poni duo puncta. priusquã ponat̃ nomẽ ei⁹, cui scribit̃ sic: epo, præposito, abbati: & sic de alijs. Vbi autem scribit̃ episcopo, vel abbati, debet semper poni locus, vnde est: sic: episcopo Biterẽ. Abbati villę magnæ, talis diœcesis. Silr̃ si scribitur epo, vel canonico maioris ecclesię. saltẽ ponitur proprium nomen ciuitatis. Si verò abbati, vel alij clerico non maioris talis impedit̃: ideo dictio, talis, ommittit̃. Facit j. eo. §. B. ver. itẽ cũ episcopus. Ponit autem hic authorem illum, qui impetrat, etiam si sit reus originalis, puta qui appellauit. Patet hoc de rescriptis. dilectus. ij. de procur. dilectus. de appellatio. dilecti. j. ij. & iij. cum simi.

d ¶Pastoralis. Ho. de hoc remittit ad §. quod cui. eo. tit. Et nota q; iste est de eccl̃iæ, cuiuscũq; eccl̃ię cleric⁹ sit in ciuitate, semp exprimit̃ nomẽ eccl̃ię & ciuitatis sic: abbati, vl̃ A. canonico scti Pauli Narbon̄. Itẽ vbicũq; de aliquo ordine fit mẽtio in lr̃a, semp debet præponi ordo diœce. in q̃ est. verbi grã, Prior de cassiano, ordinis scti Augustini, diœce. Bite. Aliud aũt est in ciuitate, q̃ debet ordini p̃poni, hoc mõ. Abbati scti Iacobi Bite. ordinis scti Augustini: & sic de silibus. Itẽ in noĩe rei nõ ponit̃ dilectus: sed solũ in noĩe actoris. licet sit ar. cõtra, xv. q. vl. c. fi. in fi. & ij. q. j. multi. in fi.[c] Itẽ semp poni debet ciuitas vel diœce. vñ est re⁹. Itẽ cùm scribit̃ epis vl̃ supiorib⁹: d̃r fraternitati: vt extra, de regula. ex pte. & de cõuer. cõiu. fane. Cùm verò minorib⁹, ponit̃ discretiõi. e. ti. accedẽs.

3 ¶†Et nota q; papa vocat epos & supiores, venerabiles fratres: Abbates verò & inferiores, & etiã reges, & principes, & alios inferiores barones, indifferenter filios appellat: vt extra, de cri. fal. q; graui. Itẽ principiũ & finis salutatiõis, nũq; mutant̃, nisi qñ scribit excõicatis: quos nec fratres, nec filios appellat: sed loco salutatiõis & bñdictiõis, dicit, Spiritũ cõsilij sanioris. ¶Itẽ si g̃nale sit rescriptũ, derogat̃ ei p spãle. extra, de rescri. ca. j. & c. pastoralis.[d] Itẽ nõ est ibi locus inscript⁹, vbi litera fuit data. C. de cõtrahẽ. stipu. optimã. ij. q. viij. libellorũ. in aut̃. de nup. in fi. infra, de instr. edi. §. instrumentũ. ver. quid si locus.[e] ¶Itẽ q; nõ est ibi indictio, neq; data, neq; anni Dñi.[f] extra, de fide instru. inter dilectos. ver. sed si priui. extra, de rescrip. eam te. & c. cõstitutus. & in aut̃ de nup. in fin. coll̃. iiij. xxv. q. ij. si quæ bñficia. in aut̃. vt nomẽ Impera. p̃po. doc. col. v. C. de diuer. rescri. l. fi. extra, de præbẽ. dilect⁹ fili⁹. G. ¶Itẽ q; est ibi falsa Latinitas. extra, de rescri. ad audiẽtiã. j. ¶Itẽ excipit̃, q; duæ cõmissiões in eadẽ cã sub eadẽ forma & eadẽ die ad diuersos iudices, vel sub diuersis formis ab eodẽ sunt obtente: vnde non valent. extra, de rescri. ex tenore.[g] & c. fi. & de offi. deleg. c. ij. extra, de fide instr. imputari. nisi forte fiat ad cautelã. arg. ff. de bo. pos. secũdùm tab. l. j. ¶Itẽ q; in primis lr̃is dictũ est, ne valeant scdę, nisi totã rei seriẽ cõtineãt. vñ nõ valẽt scdę, si hoc nõ cõtineant. ff. de leg. iij. l. si qs ĩ prin. extra, de rescri. c. ij. extra, q fi. sint le. cãm q̃. secũdùm G. Na. ¶Itẽ excipit̃, q; cõtinet dispẽsatiõe cõtra canones. xxv. q. j. cõtra statu. extra, de cõsangui. & affi. qa circa. ¶Itẽ q; nõ pcesserũt monitorię, de qb⁹ fit mẽtio in executorijs. extra, de rescri. ex insinuatiõe. ¶Itẽ q; rescriptũ repugnãtiã cõtinet. Est emĩ ibi oppositio in obiecto. ad hoc ff. de reg. iu. vbi repugnãtia. xxv. q. ij. si ea. extra, de app. solicitudinẽ. in fi. ¶†Itẽ, q; vbi debet eẽ, fine canonico terminetis: apponit̃, fine debito. Nã si cã est spũalis, & maxime mr̃imonialis, cõsueuit apponi cl̃a illa, fine canonico: vt extra, de offõ dele. cãm mr̃imonij. in fi. & extra, vt li. nõ con te. accedẽs. ij. ĩ fi. extra, de rest. spo. ex cõq̃stiõe.[h] & c. ex pte. ĩ fi. Si verò fit ciuilis vel ẽt crĩalis, cõsueuit põi, fine d̃bito &c. Verũtñ sępe ẽt ĩ spũalib⁹ põit̃, fine debito: vt extra, de of. dele. cũ cãm. ĩ prin. et de rest. spo. cũ ad sedẽ. ĩ prin. de rescri. cãm q̃. & ẽt in matrimonialib⁹: extra, de rescri. ex tenore. in prin. ¶Itẽ, q; ibi nõ sunt annotationes q̃storis. in aut̃. vt diui. iuſ. ¶†Itẽ q; in rescripto apl̃ico inserta est cl̃a illa, ea, quæ de bonis eiusdẽ ecclesię alienata inueneris, studeas ad ius, & ꝓprietatẽ eiusdẽ ecclesię reuocare: vt extra, de reb⁹ ecclesi. alienan. vel nõ. epi. in fi.[i] extra, de elec. nosti. & is, cui scribit̃, vult p modũ inq̃sitionis ꝓcedere. qđ fieri nõ põt: sed solũ p formã iudicij. Et no. q; talis põt cognoscere non solũ de ꝓprietate, sed ẽt de possessiõe. ¶Nã qđ iuasum est, alienatũ dicit̃. Idẽ etiã est in formis illis, quicqd post iter arreptum. &, quicquid post litem cœptã inueneris attentatm, studeas in statum legitimũ reuocare. Nã ĩ his ordine iudiciario ꝓcedendũ est: & per eas ꝓcedi põt sup petitorio & possessorio: quæ dic

casibus, quibus rescriptum perditur De his not. eod. tit. ceterum. & aliquos ibi addidi. sunt alia rescripta, quæ non valent à principio, quædã ipso iure, q̃dam ope exceptionis: & de his omnibus mistim prosequitur.

e ¶Locus. Ibi dabo remissionem, et ibi paulò ante remittã de indictione.

f ¶Domini. Ab his incipit Ho. quę cõtinet iste ver. et pręcedens versic. reassumpsit casus, vt supra dixi.

g ¶Tenore. vide qđ ibi dixi super j. gl. post prin.

ADDE tu, quid si aliquis impetrauit plures similes literas, & vtatur secundis antequã primis, an primarũ literarum vigore poterit aliquid consequi: & quid vigore secundarũ, ex quo non faciunt mẽtionem de primis? Dicas q; non, secundùm do. Abb. Sic. in cap. in nostra. in iij. col. circa principiũ. extra, de rescri.

h ¶Conquestione. Vbi de hoc in vltima glo.

i ¶In fine. Ibi de hoc, vt statim remittam.

a q̃ dic secũdùm Papã,& no.in prę.c.epi.[a] ¶†Quid
6 si scribit̃ alicui,ꝙ studeat reuocare,q̃ ipse alienauit: nunq d erit iudex in cã sua? Itẽ nunquid seruabit iu diciariũ ordinẽ? De hoc secũdùm papã in p̃. c. no-
b sti.[b] Posset etiã dici,ꝙ si prelato eccl'iæ, cui⁹ bona alienata dicunt̃, scribit̃ sub forma illa: studeas reuo care: nõ habet ptãtẽ, nisi in notorijs, vbi non habet ordinẽ iudiciariũ obseruare, sed sola monitiõe præ missa excõicabit: vt xvj.q.j.in canonib⁹. De his verò quę i dicialẽ cognitionẽ exigũt, se nõ intromit ter, sicut nec cõseruator vt extra, de offi.delega. sta tuimus.li.vj. Si verò scribit̃ alijs, ꝙ plato secũdùm il lã formã: ille bñ seruabit iudiciariũ ordinem, nisi in notorijs. Quidã tñ his clausulis multipl'r abutunt̃.
¶Itẽ, ꝙ in rescripto cõtinet̃ clausula illa, vocatis, q fuerint vocãdi, super propositis, & alijs veritatẽ in quiras: & ipse vult, vt inqsitor, & nõ vt iudex, ꝓce
7 dere: vt extra, de iudic. exhibita. ¶†Itẽ ꝙ q̃o est ci-uilis. & in rescripto dicit̃, cãm, quã talis, &c. nã cria lis dicit̃ ꝓpriè cã: ciuilis verò siue pecuniaria, dicit̃ lis. arg. C. de trãsac. cãs. ff. de ver. sig. litis nomen. ff.
c de testi. l.j. sed certè hoc nõ seruat̃.[c] Quidã autẽ di-cunt cãm dici tm̃ añ litis cõtest. litẽ verò post li. cõ test. arg. in auẽ. de litig. §. ad excludẽdas. vbi dicit̃, ẽt
d si lis cœpta nõ sit, &c. extra, de verb. sig. ex pte.ij.[d]
¶Itẽ clausula illa, nullis literis veritati et iustitię prę iudicantibus. habet̃ extra, de cõfir. vti. vel inuti. bo-næ. ¶De clausulis, q̃ in literis bñficialib⁹ apponũt̃.
e no. secũdùm papã extra, de p̃sum. c. si.[e] q̃ aũt hic de sunt, dic vt no. s. §.j. ¶Porrò licet hic articulus quo ad materiã de appellatiõib⁹ secũdùm vsum Roma næ curię sit pleni⁹ expedit⁹ j. de app. §. de offi. quo
8 ꝙ. ver. vt aũt. & seq. tñ hic aliqua secũdùm eundẽ vsum sup alijs annectem⁹. ¶†Obijcit̃ ergo frequẽ ter cõtra lr̃as, ꝙ impetratæ sunt tacita veritate, vel suggesta falsitate, in qua exceptiõe, cùm sit multũ gñalis, nõ põt vna eadẽꝙ cõclusio in lr̃is assignari. Nã põt esse qñꝙ peręptoria, qñꝙ dilatoria. Si ẽm aliàs fuit ĩ cã ꝓcessum, & ꝑ me lata diffinitiua sñia nulla prouocatiõe suspẽsa, & adhuc iterũ sup eodẽ negotio aduersari⁹ me⁹ lr̃as impetrat, & ego velim excipere cõtra eas, ꝙ sint veritate tacita impetratę, vt pote nõ facta mẽtiõe de ꝓcessu & sñia ꝓmul-gata, nõ debeo hoc in vim dilatorię, sed peręptorię exceptiõis ꝓponere: vt j. de exce. §. nũc videndũ. ver. hoc quoꝙ. Debeo ẽm exceptionẽ rei iudicatę, quę est peręptoria, simpl'r ꝓponere, & narrare sic.
9 ✠ F O R.†Cùm sup tali negotio talis cõtra talem ad talẽ lr̃as ap̃licas impetrasset. Idẽ excipiẽdo pro posuit corã eo ꝙ cùm ĩ cã ipsa ꝑ eo eẽt diffinitiua lata sñia, nulla, ꝓuocatiõe suspẽsa, nõ erat ĩ eadẽ cã seu negotio ei⁹ aduersari⁹ audiend⁹. & qa &c. vt in prę. §. de offi. quoꝙ. ver. si aũt nõ sit appellatiõi. & concludit̃ sic: mãdamus quatenus si est ita, reuoces in statum debitũ quicqd post app. hmõi inueneris temere attẽtatũ. alioquin ptes ad priorũ &c. Idem est, si velim dicere, tacita veritate de causa, trãsactio ne, vel amicabili cõpositione sopita. vel tale quid suppressum, de quo si cõstaret, liqueret de negotio principali: qa in his casibus debet obseruari qđ di-xi de peręptorijs, in prę. ver. si aũt nõ sit. Nõ ẽm in his oĩbus, cùm p obiecta tãgat̃ totũ negotiũ prin-cipale, verba sunt in modũ dilatorię ꝓponẽda, vt dicat̃ p rescriptũ hmõi non debere ꝓcedi, quasi sit
10 impetratũ tacita veritate. ¶†Si verò tale qd dico suppressum, quo expresso nõ fuissent lr̃e impetra tæ: vt extra, de rescri. sup lr̃is. de quo si cõstaret, sup eẽt nihilò minus q̃o & cognitio sup principali ne gotio dirimẽdo: talis exceptio in modũ dilatoriæ ꝓponat̃: puta, đr ab aliquo sup eadẽ cã, iã corã or-dinario vel delegato ꝓcessum: & lite pẽdẽte hui⁹ veritate suppressa, impetrauit rescriptũ ad delega, nõ possum dicere et excipere p lr̃as hmõi nõ debe re ꝓcedi: sed me ad aliũ iudicẽ remittẽdum: cũ sint ĩpetratę tacita veritate. & si nõ admittar, appellabo. & erit cõclusio ꝓut patet ĩfrà de remis. §. seqt̃. ver. porro. & ĩ p̃. §. de of. ver. si igit̃ fori. ꝙ si ille nihilò min⁹ post appellatio. me excõicauit, sic cõcludet̃.
✠ F O R. Mãdamus quaten⁹, si dictã excõicationis sñiam post hmõi appellationẽ inueneris esse latã, denuncies eã penitus esse nullam, ac reuocãs in statũ debitũ, quicqd post appellationẽ ipsam temere inueneris attentatũ, ptes ad dicti ordinarij &c. alio quin ad ipsius dele. &c. vt extra, de app. ad pręsen
11 tiã. & c. dilecti filij.j. & c. vt debit⁹. ¶†Illud quoꝙ diligẽter est attendendũ, tã à iudice, corã q̃ exceptio de tacita veritate & expressa falsitate proponit̃, ꝙ ab officialibus curiæ Romanæ: vt cùm nititur quis impugnare rescriptũ, nõ semp & passim illum ad-mittẽt, si plura, sup quibus est, vel esse põt questio, fuerint in modũ huius exceptionis obiecta. Quid ẽm si impetratũ fuerit rescriptũ sup terris & rebus alijs, quas impetrator dixerat ad se pertinere: vel sup debitis asseuerat sibi aliquẽ obligatũ: poteritne reus obijcere cõtra literas: dicẽs, res ipsas ad aduer sariũ nõ pertinere, vel se minimè obligatũ. & per hoc rescriptũ suggesta falsitate, vel tacita veritate obtentũ, vt per taliũ ꝓpositionẽ verborũ, iudicis iurisdictionẽ eludat: & in cã debit⁹ impediatur pro cessus? certè nõ: imò lis eẽt simpl'r cõtestãda. et hęc postea in cognitione principalis negotij deducen tur: vt extra, de li. cõte. exceptionis. li. vj. super quo vide infrà de excep. §. nũc videndũ. ver. hoc quoꝙ notandũ. & seq. Hæc aũt oĩa, ꝓut negotiorũ emer gentiũ ostẽderit qualitas, melius declarent̃: vt ff. de sol. ratũ. extra, de dona. ap̃licæ. prope fi. vt cùm ali quid cõtra rescriptũ obijcit̃, si contingit principale negotiũ, vt de ipso quasi de principali supersit co-gnitio, & eo ꝓbato foret diffinitiua sñia proferen da: nõ admittat̃ obijciẽs, si in modũ exceptionis di
12 latoriæ proponat̃. ¶†Est & casus in quo qs dicit se ab appellato pręuentũ: & obijcit lr̃as ab eo im-petratas fuisse tacita veritate. Verbi gratia: appella tũ fuit à diffinitiua: appellatus præuenit appellan-tem, & impetrauit super cõfirmatiõe sñiæ. Si ẽmni miũ præcurrit, possum excipere: vt extra, de cõfir.
d vti. vel inuti. bonæ. & de app. oblatę. & infrà, de ap pel. §. nũc breuiter. ver. licet aũt. & narrabitur sic.
13 ✠ F O R.†Cùm inter A. & B. q̃o verteretur, iu-
e dex perperam in cã procedens cõtra A. iniquam sñiam promulgauit, à qua idẽ A. duxit ad sedẽ apo stolicã appellandum. Cunꝙ postmodum prędict⁹ B. ad tales intra temp⁹ à iure ad prosequendũ ap-pellationẽ cõcessum, cùm satis de ipso tpe superesset, ipsum nimiũ malitiosè præueniẽs, ac sup cõmissio ne impetrãda supplãtare intẽdẽs cõtra eũ sup con firmatione ipsius sñiæ, vel sup hoc nostras lr̃as im-petrasset, idẽ A. excipiendo proposuit coram eis, ꝙ per hmõi lr̃as veritate tacita impetratas, quę de appellatione sua nõ faciebãt aliquã mẽtionẽ, ꝓce dere de iure nõ poterãt, nec debebãt: sed qa dicti iu dices exceptionẽ hmõi cõtra iustitiã admittere de-negabãt: ipse sentiens indebitè se grauari, nostram audientiã appellauit. & cõclusio erat talis: Manda-mus, quatenus si est ita, reuocato &c. vsꝙ, attenta-tum. iunge, prædictam diffinitiuã cõfirmare, vel in firmare curetis &c. nã reuocato, qđ p istos iudices vltimos factũ est post appellationem ab hoc illa-to grauamine interpositã, s. sup exceptiõe de literis impetratis veritate tacita non admissa: debet pro-cedi in cã appellatiõis interpositæ à diffinitiua, vt confirmetur, vel infirmetur, in cuius appellationis prosecutione nunc impetrans non fuit trepidus, vel remissus: alioquin remissio facienda est ad vlti mos iudices, à quibus nunc vltimò fuerat appella-
14 tum: vt infra, de remis. §. sequitur. ¶†Nũc circa sen tentias excõicatiõis & alias aliqua discutiamus. vñ nota ꝙ qñ à cardinali fertur sententia excõmunica tionis, & petitur executioni mandari, dicitur sic:
✠ F O R. Mãdamus, quatenus dictã excõicationis sñiam prouidè latã faciatis authoritate nostra &c. Idẽ est etiã qñ à capellano dñi papæ audito refert̃ in curia Roma. Idẽ quoꝙ est in alijs sentẽtijs à car-di. latis. Itẽ oẽs sñiæ dñi papæ, siue diffinitiuæ, siue
15 interlocutoriæ, cũ serico debẽt bullari. ¶†Item qñ qs cõquerit̃, ꝙ episcop⁹ q nõ habet in eum ordina riã, vel delegatã iurisdictionẽ, excõicauerit eundẽ, apponi debet, cui⁹ diœce. sit impetrãs. nã si est alte rius diœce. planum est: si verò sit diœce. ipsius epi dicat se exemptum. iij. quęst. vj. peregrina. & c. seq.

a ¶Episcopi. Ibi scri psi in j. gloss. sumit̃ hoc. & de hoc su-prà de dleg. §. fina. versi. item ꝙ datus. A D D E, vt per Ro. consi. cccxliiij. quẽ sequit̃ Felin. in rubrica de rescri. in iij. col. ver. cæterũ. & ibi latius vide. & an ille, cui cõmissa est causa petitorij, possit cognoscere de petitorio: vide Pau. de Ca. ꝙ sic, cõ si. cclxij. Vid tamẽ postꝙ videris Fel. vbi s. Io. And. in j. §. fi. versi. quid si in dubitatẽ. in add. in cipiente, imitat⁹ est do. meũ. & vide cõ siliũ Bald. quod ibi allegaui cõtra Ioã. Andre.

b ¶Nosti. Vt ibi scri psi sup gl. sed quid. quæ est vlti. vt ibi patet in fi. seq. qđ dictum fuit Com-postell.

c ¶Seruatur. Et me-rito: quia fere oẽs decr. quæ incipiũt, cãm cùm causa. cũ in cã. licet cãm. lo-quunt̃ in ciuili. An verò ex simplici cõ missiõe causę, actio crĩalis possit agi ci uiliter, vide s. de de leg. §. fi. ver. quid si princeps. cum suis remissionibus. A D D E tu, ꝙ verũ est, ꝙ cã pro-priè dicit̃ crimina-lis, & lis ciuilis: vt p iura hic allegata, vt etiam hoc tenet ex pressè gl. in verbo, criminalis. ĩ authẽ. de test. §. si verò qs dicat̃ odiosus. col. vij. Et adde qđ di-citur, hodie nõ ser-uatur, &c. nõ est in

conueniens ꝙ sit as sumptũ hoc nomẽ causa, tanꝙ genera lius, licet impro-priè. Nã hoc multo ties fit, vt aliqd im propriè assumat̃ vt no. in c. intelligẽtia. extra, de ver. sig. & præsertim: qa etiã lis multoties assu-mitur pro causa & sic vnũ pro altero: tñ hoc nõ tollit ꝓ-prietatem vacabu-lor. ideo est: quia sic vsus cõis obtinuit. arg. c. inter corpo-ralia. extra, de trans la. epi. cũ simi. Et fa ciũt ad hæc quę di cuntur per Bald. in auẽ. habita. C. ne fi-lius pro patre. vbi dicit, ꝙ qñ in dispo sitione apparet ver bum lis, & verbum negotium, denotat̃ potius cã ciuilis, ꝙ criminalis. Refert & sequit̃ Abb. Sic. in quadam sua dis pu. incipiẽte, Gan-dulfus in v. col. cir-ca fin.

d ¶Ex parte. ij. facit eodem tit. forus. in principio.

e ¶C. fi. Et sumunt̃ eius dicta in cle. de officio delegati. c. vno. in glo. sed nũ-quid.

xj.q.j.clericus,& c.ſequen.Item ſuper excommunicationibus latis ab aliꝭs,ꝗ̃ ab epiſcopis & ſuperiorib⁹,vel Archidiaconis,vel Abbatibus in monachos ſuos,vel aliꝭs ordinariꝭs,vel à delegatis domini Papæ,vel aliorũ non dant̃ literæ ſuper obſeruatione ipſarũ: vel contra ipſas non ſeruãtes:nec peti poſſunt cõfirmari,niſi latæ ſint à prædictis. Vnde ſi à præpoſito ſecularis eccleſiæ authoritate ordinaria in preſbyterum,vel clericũ ſibi ſubiectum excõmunicationis feratur ſententia cõfirmatio denegatur,& ſi quãdoq; cõcedi contingat,nõ debet poni,exigente iuſtitia,ſed exigentibus culpis ſuis: 16 arg.tamen contra,ꝙ debeant confirmari.†Nam papa mandat quòd ſententia excommunicatiõis, vel interdicti rationabiliter lata per plebanum ſancti Pancratꝭ in clericos,vel laicos parochianos ſuos inuiolabiliter obſeruetur, ne relaxetur ſine congrua ſatiſfactione,& abſq; eiuſdem plebani conſcientia: a vt extra,de offi.ord.cùm ab eccleſiarum.[a] Ad idẽ ij.q.j.nemo.Item ſi delegatus excommunicat vſurarium,quia diffinitiuæ,non paret: excõmunicationis ſententia confirmari non debet: quia iudex in hoc fines mandati excedit:cùm non poſsit aliã pœnam infligere,quàm editam in concilio Lateranenſi,quæ in literis apoſtolicis frequenter apponunt̃. 17 extra,de reſcrip.cum dilecta.¶†Si igitur excõmunicatio petitur apoſtolico munimine roborari,quę propter contumaciam cõtra vſurarios lata dicitur: non ſufficit ſimpliciter poni,propter contumaciã niſi dicatur,ꝙ vocatus comparere contempſit contumaciter coram eo. Nam ſi fuiſſet contumax in non reſtituendo,laicus non debuiſſet excommunicari: ſed aliàs puniri pœna contra vſurarios promulgata.extra,de vſuris.quia in omnibus.& c.præ b terea.[b] ¶†Si autem conqueritur quis ſe à iudice, 18 coram quo conueniebatur,excommunicatum eſſe ſine cauſa rationabili,nulla monitiõe præmiſſa,contra ſtatuta conciliꝭ generalis,extra, de ſenten. excõmunicationis.ſacro.ſic concluditur:

FORMA. Mãdamus,quatenus,ſi eſt ita,ſententiã ipſam intra octo dies poſt receptionem prę-ſentium ſine qualibet difficultate relaxes, in cauſa ratione præuia proceſſurus iuxta priorum cõtinẽtiam literarum. alioquin tali damus noſtris literis in mandatis,vt ipſe ex tunc ſufficienti ab eo ſuper his,pro quibus excõmunicatus habetur, cautione recepta,ſententiam iuxta formam eccleſiæ relaxet eandem,vel ei iuxta formam eccleſiæ abſolutionis beneficium impendat.& iniunctio ei,quod de iure fuerit,iniungẽdum;in cauſa ipſa procedat iuxta traditam ſibi formam,prouiſo attentius, ꝙ ſi pro manifeſta offenſa dicta ſententia ſit' prolata: niſi prius ab excommunicato ſufficienter pręſtet̃ emẽda,nullatenus relaxetur.Hæc forma probatur extra,de reſcriptis,ab excommunicato.& de verbo. ſignifi.ex parte,& c.ſeq.& de ſenten.excom.ſolet.

19 ¶†Et ſcias ꝙ quando quis conqueritur, ꝙ epiſcopus vel alius prælatus eum excommunicauit contra formam conciliꝭ generalis: non cõceduntur in curia literæ,niſi prius excommunicatori ſcribatur. & hoc etiam eſt de iure: vt extra,de reſcri.ab excõmunicato.extra,de ſenten. excõ.per tuas.de offic. ord.ad reprimendam.ꝙ ſi non trahebatur in iudicium,ſed ex aliqua cauſa ſe excommunicatum, & terram ſuam interdictam eſſe aſſerit, ſic cõcluditur.

FORMA. Mãdamus,quatenus,ſi eſt ita, ſententiã ipſam intra octo,&c.vt ſuprà.vſq;,beneficiũ impendat:iunge,& relaxet ſententiam interdicti: ac iniũcto,quod de iure fuerit iniungẽdũ,audiat ſi q̃d fuerit quæſtiõis:& faciat q̃d decreuerit authoritate noſtra firmiter obſeruari.prouiſo,&c.vt ſ̃.Si aũt laicus excõmunicationẽ in eũ latam: quia non parebat ſententiæ diffinitiuæ animo ſuſtinuerit indurato:& ſupplicatur vt contra illius proteruiam congruum adhibeatur remedium,ſic concludetur:

FORMA. Mandam⁹,quatenus ſi tibi cõſtiterit de præmiſsis contra præfatum laicũ ad molliendam eius duritiam,vt ad eccleſiaſticam veritatem redeat:& ſuper his ſatiſfaciat, vt tenetur:auxilium inuoces brachꝭ ſecularis,contradictores,&c. c extra,de pœnis.c.fin.& ſ̃.de offi.delega.§.ſequitur.ver.ſed nunquid põt.[c]

20 ¶†Item ſi dicat quis ſimpliciter, ꝙ P. in eum manus iniecerit violentas: ſic narrabitur,& concludetur.

FOR. Conquerẽte A.clerico,nobis innotuit,ꝙ talis diœceſis talis,manus in eũ iniecit violẽtas.Mãdamus,quaten⁹,ſi eſt ita,dictũ manuum iniectorem,vel dictũ ſacrilegũ tam diu appellatione remota excommunicatum publicè nuncietis,& faciatis ab omnibus arctius euitari, donec paſſo d iniuriam ſatiſfecerit competenter,[d] & donec cum veſtrarum teſtimonio literarum ad ſedem venerit apoſtolicam abſoluendus. & tunc non poni-21 tur clauſula iſta,teſtes autem &c.extra,de ſentẽ.excõ.c.de cætero.¶†Quid ſi verberauerit & incarcerauerit,& alios iniuriatur,ſic dicetur.

FOR. Conqueſtus eſt nobis talis decanus,ꝙ A.miles,& B.& C.laici ciuitatis & diœceſis talis,eũ nõ ſine iniectiõe manuum violẽta, Dei timore poſtpoſito,carceri mancipauerũt.Præterea E.& D.laici diœceſis talis, ſuper decimis,terris,& reb⁹ aliꝭs iniuriantur eidẽ: ideoq; diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus,quatenus ſi de huiuſmodi manuũ iniectiõe ac incarceratiõe vobis conſtiterit,dictos tales,appellatiõe remota, &c. vt ſ̃.ꝓxi.vſq; ad abſoluendũ.iunge,ſup aliꝭs verò ꝑtibus cõuocatis &c. vt j. 22 ver.proxi.in forma petitio.&c.¶†Si aũt q̃s cõquereretur de iniectiõe manuũ,& incarceratione,& ſpoliatione,& pecuniæ extorſione pro liberatione:& ꝙ coactus eſt iurare,& fideiuſſores dare,& pœnam promittere,ſup hoc non deponeret quæſtionem:literis inde confectis ſic concludas.

FOR. Mandamus, quatenus,ſi eſt ita,dictum talem iuraſſe,ſ. quòd iuramentum ipſum omnino relaxet,& fideiuſſores ab eodem tali datos ab huiuſmodi fideiuſsione abſoluat,monitione præmiſſa per cenſu.eccle.appellatione remota compellas,& iuramento relaxato eoſdem dictiſq; fideiuſſoribus abſolutis huiuſmodi ſacrilegos tam diu,&c.vt ſ̃.vſq;.abſoluendi.iunge,eos quoq;.quod non obſtantibus literis & pœnis eiuſdem pannos,bona & pecuniam prædictã ipſi talicũ integritate reſtituãt:monitione præmiſſa,per cenſurã eandẽ vſuris ceſſantib⁹,appellatione remota,pręuia ratione cõpellas.Sed ſi mulier manus violentas iniecit:non dicitur, donec cum veſtrarũ teſtimonio literarũ &c.ſed donec per diœceſanum ſuũ abſolutionis beneficiũ conſequat̃:vt extra,de ſen. excõ.c.mulieres.Item ſi monachus in aliũ monachũ ſui monaſterꝭ manus violentas iniecit: tũc dicitur,donec per abbatẽ ſuum,&c.Si verò in monachum alterius monaſterꝭ,dicitur,donec per abbatẽ iniuriam paſsi,&c.vt eo.tit.cũ illorũ. Item ſi monachus verberatus,dicat̃:cõqueritur abbas & cõuentus,vt eodẽ tit.porro.& nõ dicetur tunc,donec iniuriã paſſo ſatiſfecerit:ſed donec ſuper his ſatiſfecerit cõpetenter. Item ſi monachus clericum verberauerit, dicetur: donec ſuper his ſatiſfacerit competenter,& abſolutionis debitę obtinere 23 beneficium mereatur: vt in pręc.cùm illorum.†Item cùm epiſcopus dicitur iniecíſſe manus in perſonam eccleſiaſticam, vel dicitur excommunicatus celebraſſe diuina,concluditur ſic in communi forma.

FOR. Mandamus,quaten⁹ partibus cõuocatis.nec debet tũc dici, venerabilis frater noſter:ſed tantũ,tali ep̃s.[e] ¶†Circa materiã vſurarũ verò 24 & pignorum,notandum eſt ꝙ ſi rector alicuius eccleſiæ conqueritur,ꝙ res ad eandem eccleſiam pertinentes detinentur titulo pignoris obligatæ, de quibus eſt vltra ſortem perceptum,non debet dici, attentius prouiſurus, ꝙ dictus conquerens &c.eo ꝙ perſonæ delictum in eccleſiæ damnum nõ debeat redundare.xvj.q.vj.ſi epiſcopus.extra,de excep.cùm venerabilis. Si verò iuramentum dicatur extortum de non repetendis vſuris,vt extra, de iureiur.debitores.& c.ad noſtram.j.& iij.ſic narrabitur.

FOR. Ad audientiã noſtrã noueris perueniſſe,ꝙ B.ciuis Senen̄. ab M. multa extorſit,& adhuc extorquere nitit̃ ꝑ vſurariã prauitatem:de ſoluendis vſuris & nõ repetẽdis eiſdẽ,extorto ab eodẽ nihilò minus iuramento: mãdamus,quaten⁹,ſi eſt ita,dictũ vſurariũ,vt hmõi iuramẽtũ relaxet, mo. præ.per cẽ.eccl.& vt ſua ſorte content⁹ dicto M. ſic extorta reſtituat per pœnã in Lateran̄.cõcilio cõtra vſurarios editã,appellatiõe remota cõpellas,attẽtius ꝓuiſurus,ne authoritate noſtra in negotio procedas eodẽ: niſi cõquerens reſtituerit,vel adhuc reſtituat, ſi quas aliq̃n ipſe vel pater ſuus extorſit vſuras:cũ ei legis auxiliũ ſuffragari nõ debeat, qui cõmittit in legem: vel cùm fruſtra legis inuocet auxiliũ,qui cõmittit in legẽ. Teſtes aũt &c.extra,de vſuris.quia fruſtra.& c.Michael.Et eſt notãdum, ꝙ in hmõi f forma nõ debet poni hoc participiũ,conquerẽs,in aliquo caſu ſuo.[f] Itẽ ſi dicat̃ à P.quodã patre ſuo,ſeq debet,cui⁹ hæres exiſtit,multa extorſit,&c. tũc dicit̃,attenti⁹ prouiſur⁹,ne &c.ſi quas ipſe vel eius pater extorſit vſuras:& hoc dicit̃ de quocũq;,cui tanq; in re ſua actor ſuccedit: vt probat̃ in præ.ca.Michael,Itẽ ſi dicat̃,quondã B.ab eius patre,fratre,vel alio,cui⁹ hæres exiſtit,multa extorſit ꝑ vſurariã prauitatẽ.ſequit̃;ſed R.fili⁹ vel nepos eius de perceptis vſuris ſatiſfacere cõtradicit:licet ad eum hmõi lucra peruenerint vſurarũ.Si tamẽ repetit vſuras,quas aliquis ab ep̃o fratre ſuo, non 25 ſcitur extorſiſſe,non poteſt dici,cuius hæres exiſtit. †Eo ꝙ frater improprię dicitur hæres ep̃i.extra,de pœnis.cap.ij.de teſta.relatum,& de ſuc.ab inte.c.j.& ij.Item contra Iudæos dicit̃,ꝙ graues & immoderatas extorſerunt ab eo,& adhuc extorquere nituntur vſuras.Mandamus,quatenus, ſi eſt ita,præfatos Iudæos,vt de immoderato grauamine ſatiſfaciant, & de cætero abſtineant ab eodem,per pœnã in gn̄ali cõcilio contra Iudæos vſurarios editã:vel per ſubtractionem cõionis fideliũ appellatione remota,cõpellas:à qua fideles quoſlibet per cenſuras eccleſia.volumus cohiberi. ex-g tra,de Iudæis.poſt miſerabilem.[g] Et non ponitur tunc, attentius: ſed teſtes autem

a ¶Eccleſiarum. Ibi ſcribit epiſcopo.& eſt litera iuſtitię:cõfirmatoria verò dirigitur parti: vt patet j.ver.ſequitur.

b ¶Præterea. Vide quod ibi ſcripſi de vſuris.clerici.ſuper glo.ſ̃.eodẽ,quia.

c ¶Poteſt.Et ibi remiſsi.dedi.

d ¶Cõpetenter. Statim ſequentur caſus,quibus clauſula iſta non ponitur.

e ¶Epiſcopus.Simile ſ̃.eo.§.poſt prin. verſi.item in nomine.

f ¶Suo.De caſu declinationis loquit̃, ſcilicet nominatiuo, genitiuo, datiuo,&c.& ſic fit de ceremoniꝭs & obſeruantiꝭs ſtyli: ꝙ clauſula ponatur ꝑ participium: vt iacet in decre. Michael.

g ¶Miſerabilem, & c.quanto.

stes autẽ, &c. apponitur. Itẽ si Iudæi tenẽt aliquas possessiones, vel domos, de quib⁹ ecclesiæ cõsueuerunt recipere decimas à fidelibus ante, q̃ peruenissent ad ipsos: dicit̃ sic: Mãdamus, quatenus, si est ita, dictos Iudęos, vt eidem ecclesiæ de possessionibus ipsis decimas, vt tenent, psoluãt, per subtractionem cõmunionis fideliũ, ad quod Christianos, si necesse fuerit, compelli volumus, & mãdamus, appellatiõe postposita, cõpellatis. ar. extra, de decimis. cõmissum.ᵃ ¶†Itẽ cùm de vsuris & aliĳs rebus agit̃, semper præponi debet de vsuris. Vñ primò ponẽdũ est de pignorib⁹: secũdò de vsuris: tertiò de terris & rebus aliĳs. Nec dicatur tũc: aliàs iniuriosi existentes, &c. nisi dicatur, super quibus. Item cùm de vsuris præmittitur, & sequitur quòd super hoc iniuriatur, sic narrabitur.

FORMA. Petro laico accepimus conquerẽte, q̃ S. presbyter, T. miles, & quidã aliĳ clerici & laici ciuitatis & diœce. talis multa extorserunt, & adhuc extorquere nituntur ab eo p̃ vsurariã prauitatẽ: idẽ quoq; & quidã aliĳ eorundẽ ciuitatis & diœce. sup terris, vineis, & rebus aliĳs iniuriant̃ eidẽ. & sic cõcluder̃: Mandam⁹ quatenus, si de hmõi extorsione vsurarũ tibi cõstiterit dictos vsurarios, vt sua sorte contenti, sic extorta restituant, & ab vsurarũ extorsiõe vel exactiõe desistãt, clericos monitione præmissa p cen. ec. laicos verò per pœnã in Laterañ. cõcilio cõtra vsurarios editã, &c. vt s. vsq;, cõmittit in legẽ. iunge. super aliĳs verò partibus cõuocatis, audias cãm: & appellatione remota debito fine decidas: faciens, &c. vsq;, obseruari. Et idẽ est cùm de pignoribus: vel etiã de manuũ iniectiõe præmittit̃, & sequit̃, q̃ sup aliĳs iniuriatur: vt s. ver. proxi. in forma illa, Cõquestus est: qa tũc debet poni clausula illa, super aliĳs verò &c. Si aũt nihil in narratiõe sequitur: tũc dicta clausula in cõclusione nõ sequat̃. Itẽ si in præmissis casib⁹ de eisdem psonis tantũ conquerit̃ impetrãs: tũc debet sequi dicta clausula, super aliĳs verò audias cãm. Si verò de aliĳs, vel de eisdẽ & aliĳs conqueritur: & sequit̃, super aliĳs verò partibus cõuocatis, &c. Itẽ si clerici & laici conueniunt̃ super vsuris & pignorib⁹, debet dici: Mandam⁹, quatenus, si est ita, dictos pignorũ detẽtores, vel dictos vsurarios clericos, videlicet monitiõe præmissa, &c. extra, eod. c. quia. & c. præterea. & si in hmõi literis de aliĳs grauaminibus inserat̃, debet subdi: sup aliĳs verò cãm audiatis, & qđ canonicũ fuerit, &c. vt s. ver. proxi. ¶†Sed notandũ est, q̃ si laicus impetret cõtra laicũ super vsuris extra terras Romanæ ecclesiæ proprias, nõ additur in narratione illa clausula, præterea. vel, idem quoq;. &, quidã aliĳ super terris, &c. Si verò dicat̃, q̃ vnus receperit vsuras, & alius iniuriat̃ super terris & rebus aliĳs: tunc poni debet. Super aliĳs verò, partibus cõuocatis, &c. qñ enim dicit̃ in narratione, præterea. vel idẽ quoq;. &, quidã aliĳ sup terris, &c. debet in cõclusione sequi, Super aliĳs verò partibus cõuocatis. Si aũt non dicat̃ in narratione, & quidã aliĳ: dicet̃ in cõclusione tantũ, super aliĳs verò cãm audias, &c. nec dicetur, partibus cõuocatis. Itẽ licet in literis cõtra vsurarios ponatur, attẽtius prouisurus, ne authoritate nostra, &c. tñ cùm scribit̃ pro epo, vel collegio, vel ecclesiæ nomine: nõ debet poni: quia delictum personæ &c. vt s. nec etiam, si cõquerat̃ aliqs de Iudæis.ᵇ Item cùm super debitis, vel summa pecuniæ, scribitur pro laicis, poni debet in cõclusione post verba illa, appellatione remota: vsuris cessantibus. Si verò pro epo, vel alio magno prelato, siue nomine ecclesię, aut pro collegio, vel pro aliquibus religiosis, vel pro aliquo de curia Romana, non debet poni: quia iura pro eis, non cõtra eos, præsumunt. extra, de præsum. cùm in iuuentute. & extra, de no. ope. nun. cùm ex iniuncto. Item si dicat̃ in narratione, & adhuc extorquere nituntur: dicetur in conclusione, & ab vsurarum exactione desistant. Si verò illud in narratione non ponit̃: nec hoc in conclusione sequat̃. Item si super vsuris agatur contra nobilẽ, & postea sequat̃, Idem quoq;, & aliĳ, & cæte. in conclusione ponetur clausula illa, prouiso ne in terram &c. quæ est infra, ver. proxi. extra, de spõsa. non est nobis. Itẽ si quis conqueritur de clerico, pro quo fideiussit pro aliqua summa pecuniæ: nec eum vult seruare indemnem ab hmõi obligatione: non ponit̃ in hac forma, vbi de pecunia agitur, clausula illa, vsuris cessantibus. extra, de fideiussoribus. c. ĳ. ¶†Nũc dicamus quãdo hæc dictio, puiso, debet in literis apostolicis apponi.ᶜ Et quidẽ in literis obtentis cõtra nobiles, seu balliuos, vel castellanos, maiores, iuratos, potestates, & communia: poni debet hæc clausula,ᵈ prouiso, ne in terram, vel vniuersitatem, de tali loco excommunicationis vel interdicti sententiam proferas: nisi à nobis sup hoc mandatũ receperis speciale. extra, de sent. excom. c. Romana. §. fi. Item cũ dicitur, quod nobilis vir. A & M. eius vxor debet in fine dici: prouiso, ne in terram dicti nobilis & vxoris eius excommunicationis, &c. Aliàs autẽ erit litera rescribenda. extra, de spon. non est nobis. extra, de postul. præla. c. j. Item quoties agitur super censibus contra clericos, dicitur. Prouiso tamen, ne pensio ipsis contra statuta Laterañ. concilĳ sit imposita, vel ad aucta. Nec possunt haberi literæ simul cõtra clericos & laicos: quia hæc clausula non datur contra laicos. Et idem est in pensionibus. extra, de censib⁹. prohibemus. & c. significauit. extra, de pactis. cùm clerici. & de rescrip. ad audientiam. Item cùm Archidiacono vel rectori ecclesię, vel alicui alĳ personæ conceditur audire theologiam, dicitur sic: Prouiso, ne in fraudem cõstitutionis ipsius aliquid attentetur: & quòd dictus talis interim eidem ecclesiæ, per idoneum vicarium faciat deseruiri. Si verò sit decanus, dicatur: Ecclesiæ, in decanatus officio, &c. extra, de præben. licet. de priuile. super specula. quæ est constitutio, de qua hic fit mentio. Item cùm concedit̃ præmissis, si cruce signati sunt, percipere fructus suos ecclesiasticos: vt extra, de voto. cap. fina. ponitur: Prouiso, quòd eidem ecclesiæ, &c. vt suprà. Si verò canonicus vult audire theologiam: tunc tantum ponitur: Prouiso, ne in fraudẽ, &c. Item cùm scribitur contra vsurarios, ponitur: prouiso, vel, attentius prouisurus. vt suprà. sub versicu. circa. Item pro excommunicatis contra formam concilĳ generalis, dicitur sic: Prouiso, attentius &c. vt in eodem versicul. ibi: si autem conqueritur quis. Item ponitur, prouiso: in casu posito infrà, versicu. proximo ibi: quando confirman. &c. ¶†Sequitur videre de confirmationibus & priuilegĳs. Et scias quòd confirmatio sicut iustè, &c. conceditur in hac forma.

FORMA. Iustis petentium &c. vsq;, complere ea, propter, &c. vsq;, assensu: iunge, ecclesiam talem cum pertinentĳs suis: quia nobis venerabilis frater episcopus talis capituli sui accedente consensu, concessit, sicut eam iustè ac pacificè possidetis, vobis, & per vos plebi vestræ authoritate apostolica confirmamus, &c. Nulli ergo, &c. extra, de cõfir. vti. vel inuti. examinata. ¶†Confirmatio verò ex certa scientia fit hoc modo.

FORMA. Quoties a nobis petitur, quod religioni & honestati cõuenire dignoscit̃, animo nos decet libenti concedere, ac petentiũ desyderĳs congruũ suffragium impartiri. Cùm igitur dilectus filius talis capellanus noster de mandato nostro dederit, tradiderit, permutauerit, transtulerit & cõcesserit in perpetuum monasterio vestro monasteriũ sancti Crispoliti, talis Diœcesis, cum omnibus ecclesĳs, possessionibus, iuribus & pertinentĳs, quocunque modo, vel iure ad dictũ monasterium sancti Crispoliti spectantibus, tam in capite, quàm in membris: talis episcopi & ecclesiæ iure saluo, pro permutatione, seu concessione ecclesiæ talis, quam monasterio tali fecistis, prout in instrumento exinde confecto perspeximus plenius contineri: nos concessionem seu permutationem eandem ratam & gratam habentes, ipsam authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, tenorem instrumenti prædicti præsentibus ad cautelam de verbo ad verbum, inseri facientes: qui talis est, &c. Nulli ergo &c. extra, de confir. vti. vel inuti. cap. penulti. ¶†Et nota quòd decimæ concessæ à laico cum consensu diœcesani alĳ ecclesiæ quàm cui pertinent non confirmãtur. extra, de his quæ fiunt à prælat. sine con. cac. cùm apostolica. Item ecclesiæ regulares vel monasteria, vel prioratus ecclesiarum regularium non confirmantur. extra, de confirma. vti. vel inuti. ad nostram. & c. seq. Item nunquam datur confirmatio beneficĳ in monasterio obtenti. extra, de sta. mo. ea, quæ. Itẽ præstimonia Hispanorum nõ confirmantur: quia conferentes ea possunt reuocare. ¶†Item super numero vnico vel binario, non datur confirmatio, q̃ videlicet sit tantùm vnus vel duo clerici, vel canonici in ecclesia. Item quoties villa, pecunia, fundus, domus, seu vinea clerico petitur confirmari: debet ibi poni, quoad vixeris. nam aliàs non cõfirmatur huiusmodi. Item quando confirmantur ecclesiæ in proprios vsus, ponitur: prouisis, vt in ecclesĳs ipsis per idoneos vicarios seruiatur. Item in confirmatione de ecclesĳs in vsus proprios retinendis, ponitur hæc clausula: ita tamen, q̃ perpetuo vicario, qui pro tempore seruiet in eadem, ad sustentationem suam, & subeunda episcopalia & ecclesiæ onera, cõgrua portio de ipsis prouentibus relinquatur. extra, de sup. neg. præ, cap. ĳ. extra, de præben. de monachis. Item nunquam dantur literæ psonæ contra vicarium, quod tantum de bonis &c. sed econuerso, vicario contra personam, sicut quidam dicunt: vt in præ. concor. Item nunquam datur forma illa, debita sibi seruitia facere contradicit: nisi aliqua specificentur. Quandoque verò vidimus talem formam,

FOR. Cõquesti sunt nobis talis Abbas & conuentus, q̃ tales eorũ homines se ab ipsorum dñio subtrahere temere molientes, eis debita & cõsueta seruitia cõtra iustitiã denegãt exhibere. aliàs sup quadam pecuniæ summa, &c. Itẽ nũq; debet poni in genere super iuribus episcopalibus, vel archi-

---

a ¶Cõmissum. Non egebat argumẽto: quia textus est in præ. c. quãto. in fi.

b ¶Iudæis. Vt dixerat suprà ver. Item contra Iudæos.

c ¶Apponi. Hodie per extrauagã. Bonifa. puisum est p ordinarios, vel delegatos pro pecuniario debito generale interdictũ ferri non posse. quod dic vt in sua extraua. prouide attendentes.

d ¶Clausula. Quandoq; omittitur hęc clausula in literis contra vniuersitatẽ, quæ aliàs coerceri non posset: vt scripsi eo. tit. c. ĳ. super v. glo. lib. vj.

diaconalib⁹:nisi vnũ specificetur.arg.tamẽ contra extra,de of.or. conquerente.¶†Item qñ petitur sententia diffinitiua cũ serico cõfirmari,sic dicetur FOR.Sñiam ipsam.sicut ẽ iusta,nec legitima ꝓuocatiõe suspẽsa,authoritate aplica confirmamus. extra de testa.Raynu.ĩ fin.& c.Raynald⁹.in fi.¶Si verò petat executioni mãdari,conclusio erit talis:
FORMA.Mandamus,quatenus sententiam ipsam,sicut iusta est,facias authoritate nostra vsq; ad satisfactionem condignam,appellatione remota, inuiolabiter obseruari.Nec tunc fiet mentio de prouocatione.Item si petitur excommunicationis sententia confirmari,conclusio erit talis:
FOR.Mãdamus,quaten⁹ sñiam ipsam,sicut rationabiliter ẽ ꝓlata,facias authoritate nostra,&c. vt s̃.ꝓxi.& hoc in delegato. Nã si sit ab ordinario lata,non confirmabitur,nisi cã excõicationis exprimatur.Si autem simul diffinitiua sñia & excõicationis petant executiõi mãdari,cõclusio erit talis:
FOR.Mãdamus,quatenus sñiam ipsam diffinitiuam;sicut est iusta,ꝑ cen.ec.excõicatiõis verò,sicut rationabiliter est prolata, faciatis authoritate nostra vsq; ad satisfactionẽ.&c.vt suprà.Itẽ in oĩbus cõfirmatiõibus,q̃ bullãtur cũ serico.debet poni illa clausula:sicut est prouidè facta.& in alicuius prẹiudiciũ nõ redundet:authoritate aplica confirmamus.& talis cõfirmatio parum iuris tribuit.extra,de cõfir.vti.vel inuti.examinata.Itẽ in cõpositiõibus habitis sup rebus spiritualib⁹,oportet exprimi,quo mẽdiãte facta fuerit;& à tali persona,q̃ habuerit iurisdictionẽ in cã:vt pote diœcesan⁹ vel delegatus:vt extra,de confirma.vti.vel inuti.c.pe. de præben.nisi.¶†Itẽ cõpositio non confirmatur inter mortuos,etiã super rebus temporalibus,nisi expresso aliquo mediatore.sed tũc dicit,mediãtib⁹ bonis viris.Item nota,ꝙ in priui.concessis monasterijs,& locis exemptis ponit clausula illa:quod ad ius & ꝓprietatẽ Romanæ ecclesiæ noscit pertinere:vt extra,de priui.recepimus.Itẽ in priui.confirmationis,si monasteriũ habet ecclesias & capellas,castra etiã & villas:ista per hunc ordinem sunt alijs oĩbus præponenda.quando in eis specificantur.Item sñiæ super causis matrimonialibus latæ, non cõfirmãtur cũ serico:sed in forma illa,scilicet de sñia ipsa cognoscens,quod canonicũ &c.& extra,de offic. delega.causam matrimonij.¶†Item no.ꝙ cõsuetudo cãcellariæ est dare conseruatores in oĩbus priuilegijs,etiã si nõ petãtur:[a]non autem concedit cõseruatores in cõfirmationibus,in quibus dicit;Cõfirmamus tibi ecclesiã,sicut iustè possides & quietè.Si verò dicat quicquid de te ad talẽ ecclesiã canonicè factũ est:sicut iustè & ꝓuidè factũ est,cõfirmamus:tũc cõcedit conseruatorẽ.de conseruatoribus vide s̃.de iudi.dele.§.fi.ver.itẽ ꝙ nõ estis.& se.¶In quib⁹ aũt casibus nõ ponat in cõmissionib⁹ clausula illa:testes autẽ &c.dixi s̃.de teste.§.de testiũ.ver.illud autẽ.¶Nũc igitur ad instructionẽ simpliciũ aliquã doctrinã super hac materia sub regula tradam⁹.Nota ergo ꝙ in qualibet cã mrĩmoniali scribit alicui epo:vt in præ.c.cãm.et de re iudi.lator.& c.cõsanguinei.[b] Et si diffinitiua sñia ferat super mrĩmonio,& appellet: sil'r cã appellatiõis alicui epo cõmittet.& eadẽ erit cõclusio hinc & inde,s.mãdam⁹,quatenus de cã vel sñia ipa legitimè cognoscentes,quod canonicũ fuerit,&c. vt in præ.cõcor.¶Item,si vxor resumatur à viro, debet scribi diœcesano,vel officiali,aut alteri ꝑsonę maioris ecclesię.extra,de cõsan.& affi.c.j. in fi. ¶Item,qñ vir nõ tractat vxorẽ maritali affectione, vel econuerso:semp scribit diœcesano rei:vel, si vacat ecclesia cathedralis,Archidiacono,vel alij persona de capitulo.Causa verò appellationis sup matrimonio,põt cõmitti alijs,tam episcopo, q̃ diœcesano,[c] & alij eũ eo. ¶Itẽ,cũ agitur de duab⁹ sororibus viduis,dici debet: A.vxor quõdã B. & C. relicta D. suã ad nos,&c.¶Item debet dici,relicta quondã D.si ipam impetrat:sed in reo nõ curatur. ¶Itẽ si mulier cõqueritur,ꝙ vir eius ea inscia se fecerit ad sacrũ ordinẽ ꝓmoueri,nec eã curat maritali affectiõe tractare:quare supplicat, vt suspendat ab executione ordinũ taliter susceptorum:& cogatur eam maritali affectione tractare:sic cõcludetur.
☞ FORMA.Mandamus, quaten⁹ partibus conuocatis audias cãm,& appellatiõe remota qd̃ canonicũ,&c.faciẽs,&c.testes,&c.Si verò dicit, ꝙ ea inscia religionẽ intrauit:cæteris præmissis cõcludet sic: Mandam⁹,quaten⁹ cõuocatis, &c. Quidã tñ aliter dicũt de iure in his duob⁹ casib⁹. De hoc vide secundũ Io.& Hug.xxvij.q.ij.desponsatã.& plenius in summa dñi mei in ti.de cõuer.cõiuga.§. & vtrũ.ver.sed qd si.& seq.[d] Sed si post matrimoniũ cõsummatũ vir vxore inuita vel ignorante religionẽ ingredit,vel ordinẽ sacrũ suscepit,vxori repetẽti est restituẽdus:& exact⁹ debitũ reddere tenet.arg.extra,de conuers.cõiu.cõiugatus.& c. seq.
36 ¶†Itẽ literæ citatoriæ bñ trãseunt ꝑ audiẽtiã,nõ tñ recipiũt contradictionẽ.¶Sed[e] qd si cõtra procuratorẽ impetrantẽ,vel cõtra dñm eius,pro quo impetrat,opponitur corã auditore cõtradictarũ exceptio excõicationis? Rñdeo,admittetur exceptio vt extra,de rescriptis.dilectus.j.extra, de procu.c. fi.& melius in decre.Inn.quarti[f] extrauag.de rescriptis.ipso iure.[g] non tñ admittet ad ꝓbandũ exceptionẽ extra curiã per testes:ne sic malitiosè impetratio differat,secundũ doctrinã traditã j.de dila.§. j.ver.illud quoq;.Et sic fecimus obseruari in litera inquisitionis,quæ cõtra abbatẽ sanctæ Iustinæ de Padua, per quosdam monachos impetrabatur.
37 ¶†Sed pone, tu es excõicat⁹ rõne cãæ,quæ inter me & te vertit:nũc impetras,nõ tñ cõtra me: quæritur vtrũ obiectu huius excõicationis te repellere possum,vel potero ab impetrando.Rñdeo, obtinuit ꝙ nõ:qa cùm cõtra me nõ agas,nec impetres: cõtra te excipere nõ possum:qa exceptio est actionis exclusio:vt ff.de excep.l.ij.Itẽ is,qui nõ nominatur in litera,sed sub gñali clausula.Quidã alij: cõprehendi vel tangi põt,nõ admittitur ad cõuenientiã iudicũ secũdùm vsum curiæ:sed dat ei cautio, ꝙ sibi non præiudicet,vel cõueniri nõ posſit ꝑ literã ipam.arg.extra,de rescriptis. pastoralis. Si verò nomẽ eius in lr̃a exprimit:tunc admittet:vt extra, de cã pos.& ꝓprie.cũ olim.Itẽ plures,q̃ tres diœceses,nõ debẽt poni in lr̃is apostolicis,coputatis illis,q̃ in salutatione ponunt.& si quarta ponat, erit gratis litera rescribenda[h].¶Itẽ cùm dicit à cruce signatis,nõ dz dici ciuis Narbõñ.sed laic⁹ Narbõñ. & tunc post verba illa,iniuriat eidem. debet poni hæc clausula,quare voti sui executio impedit.¶Itẽ qñ ponit,sup terris & rebus alijs:non debet poni, al's sibi dãna grauia,&c.vel,iniuriantes eidẽ. ¶Itẽ cũ diœce.d̃r subditũ spoliasse,nõ dicit:cũ igit spoliat⁹.vel clausula sil's:qa præsumit pro eo;vt extra
38 de renũ.in præsentia.¶†Itẽ cõtra reges nõ dant literæ cõtẽtiosæ.& in lr̃is,q̃ eis destinant,nõ ponit, mãdam⁹ quaten⁹.¶Itẽ quoties de trib⁹ vel pl'ibus in diuersis spãlib⁹ fit mẽtio,põi debet;vocatis,&c. Itẽ bñ d̃r,dilecta in xp̃o filia abbatissa & cõuentus talis loci,nobis cõquerẽdo &c.Sed cũ qs de his cõquerit,postponi põt,dilectę ĩ Christo filię.& sufficit dicere,abbatissa & cõuẽtus de tali loco:nõ facta mẽtione de monasterio vel ordine earũ. Securè ẽt dicit,abbas & cõuentus de tali loco:ita ꝙ nõ debet dici,monasterij talis: vel,ordinis talis.Item cùm dicitur,ꝙ priorissa & conuentus de tali loco,nobilis vir comes talis:dici potest,& quidam alij clerici et laici,non facta mentione de clerico.argum. tamen contra extra,de rescript.sedes.& xvj.quęst.j.legi.[i]
¶Item cùm dicitur, ꝙ A. mulier, & quidam alij laici

a ¶Petantur.Nescio si à principio,cùm priuilegia conceduntur,viget hæc cõsuetudo:sed super olim cõcessis multũ euanuit:vt scripsi de offic.delega.c.vlib.lib.vj.super verbo.diętam.

b ¶Consanguinei.Nil facit ad propositũ:qa nil ibi committit,sed quęrenti respondet.Sed alia iura ad hoc pro & contra,scripsi de rescriptis .statututũ.§. cùm verò super casibus. lib. vj. vbi vide propter id quod dicit j.ij.versicu.in fin.
ADDE, quid si in literis continet, cõquestus est nobis.&c.Titi⁹,quod Petrus iniuriatur eidem.quo circa discretioi tuæ de vtriusq; partis consensu &c.& vnus vult probare:quod erat absens à curia tempore datæ literarũ, an debeat admitti ad probandum:vide Federi.consilio xviij.

c ¶Diœcesano. Et sic contra decre.statutũ.vide quod ibi nunc s̃.remisi.

d ¶Et seq. Expedita sunt per extrauagan.Io. quæ incipit,antique. quæ approbat qd̃ notaui,de voto capi. vno. lib.vj.scilicet per sacrum ordinẽ non dissolui sponsalia de præsenri.

e ¶Sed quid. De hac quæstione & sequentibus scripsi eo.tit. nõnulli. supꝫ glo.sic ergo.

f ¶Innocẽ. quarti. Imo fuit Gregorij noni: vt ibi patet: & hoc ipse fatetur j.§. proximo ante finem.

g ¶Ipso iure. libro vj.

h ¶Rescribenda. videtur contra de offic. delega. cùm cã. vbi quinq; archiepos vna litera nominabat,s.actorem, reum & tres iudices:sed non nominabat diœceses, quas nominari curia ponderat. si nõ esset illud,computatis,qui in salutatione ponuntur:facilius intelligerem, & maximè ex verbis,quæ legi in minori ordine rubrica ij.quæ dicũt notandum,quod ĩ petitione solæ tres diœceses exprimi debent: & rubrica sequens ponit formam literæ talem:Conquestus est nobis A.ꝙ B.& quidam alij Senoñ. Parisien.& Carnoteñ.diœ.tam clerici,q̃ laici!&c. secundùm id, quod de salutatione dicitur, si daretur abbas vel prælatus diœcesis Tornaceñ.aut non transiret litera,aut diœcesis subticeretur.nescio quid seruet Cancellaria.Sub eadem autem rub.ante fi.subdit author id quod prædixerat de tribus,& non de pluribus diœcesib⁹ in literis apostolicis nominandis, terminatum non esse in toto corpore iuris. De ceremonijs igit cancellarię, & rõnẽ põt habere, si dicamus illas esse debere contiguas. Poterant enim facile illo tempore retrahi intra duas diætas propter vicinitatẽ. Et vide quod statim dicam super j. forma, propter decre.statutum. eodẽ tit.lib.vj.

i ¶Legi. Solut. stylus id approbat:qa licet clerici ordinati dicantur maiores religiosis, vt in c.legi.tamen verũ est,religiosos includi sub appellatione clericorum. xij. q.j.duo sunt.
ADDE tu hoc esse verum in materia fauorabili,sed in odiosa secus: quia nec tunc penit⁹ includunt omnes seculares,sicut in primo casu,iuxta notata per do.Abba. Sicu.in rubri.de vi. & ho.cle. extra.& aliquid per eundẽ post glo.in c.ij.extra,de coha.cler.& muli.verbũ tñ, religiosi, põt capi large, largissimè, & strictè.de quo vide per eundem domi. Abb.in c.ecclesia. in iiij.not.extra, de consti.

laici diœcesis talis,debet vnus de laicis nominari. ¶Itē presbyter est laicis præponendus,cùm querela nomine proponitur vtrorunq;.ff. de albo scri.l.j.extra,de maio.& obe.c.j.xcv.di.ecce.¶Itē pluribus,qui non sunt fratres,vel collegiū,seu pater & filius,vel auunculus & nepos,non dantur literæ,nisi cum illa clausula,super terris & rebus aliis cōiter ptinētibus ad eosdē.¶Itē cùm scribitur cōtra epm vel alios superiores, nō ponitur,per cēsuras ecclesiasticas:sed authoritate nrā,etiam si alij ponantur in literis.extra de off.dele.sane.& quia tūc clausula illa,testes aut &c. ibi dicitur per censurā eādē,vel cēsura simili,dicatur simpliciter,per cēsuras ecclesiasticas.¶Itē Cistercientibus nō dātur literæ super ecclesijs,castris hominibus,seu vasallis:nisi ponatur φ habuerūt ea anteφ ipsorum monasteriū Cisterciēsis ordīn.reciperet instituta.extra,de sta.mo.c.recolētes.& ideo debet exprimi cuius ordinis.extra,de rescrip.cùm ordinē. ¶Itē tribus personis eiusdē monasterij nō scribitur:puta Abbati, Priori & alij tertiæ.sed nec simplici monacho cā committitur.quod dic vt s. de iud.dele.§.excipi.ver.nunquid ergo.¶Itē nulli officiali scribitur, nisi a sit officialis ecclesiæ cathedralis.[a] ¶Itē contra monachos,vel quencunq; officialē alicuius monasterij,literæ nō dātur.¶Itē qñ nō ponitur in literā debitū:nō debet poni pecuniæ summa.& econuerso.¶Itē qñ dicitur in eleemosina sibi collatis,vel in pios vsus erogari præcepit, non debet 39 dici,super debitis:sed,quādā pecuniæ summā.¶†Itē qñ scribitur tribus iudicibus:post clausulā illā, testes aūt,&c.debet poni clausula illa,quod si nō oēs his exequēdis interesse poteritis:duo vestrum ea nihilò minus exequantur.extra de off.dele.prudentiā.§. adijcimus.de rescrip.sciscitatus.Sed si vnus illorū sit eps,vbi dicitur,duo vestrū:dicetur,tu frater epe cū eorū altero,eā nihilò minus exequaris.extra de off.deleg.c.fi.§.j.Si autem sint duo epi,& tertius est Abbas vel Decanus,seu alia persona:tunc nō mutatur clausula illa,quod si non oēs,&c.¶Itē cùm Rector alicuius ecclesię,se illa per patronū eiusdē ecclesiæ cōqueritur spoliatū,dicēs φ alteri sit collata:nō debet dici,partibus cōuocatis:sed, vocatis qui fuerint euocandi,&c.¶Itē cùm dicitur,magistro scholariū:debet poni ecclesiæ 40 de tali loco.& si omittatur,gratis erit lrā rescribenda.¶†Itē cùm aliquis b clericus secularis cōqueritur de iniuria sibi illata sup ecclesia,[b] non debet dici super ecclesia ad eū de iure spectante:sed,super ecclesia ad præbēdā suā de iure spectāte.Super quo vide quod no.s.de acto.ad fi.ver.monachus.¶Itē nō debet dici,super decimis noualium, vel alterius rei:sed debet dici,sup decimis,simpliciter.& sic dicēdo cōprehēdit decimas noualiū,& quaslibet alias de iure debitas:extra,de priui.quia circa.de deci.ad audientiam.& c.peruenit.& c.cùm cōtingat.¶Itē si is, cui cā committitur,non procedit intra annū:nūφ cōmittetur alteri, nisi ad petitionem eius,qui primò literas impetrauit:nisi esset in cā processum.arg.extra,de rescrip.plerūq;.Item nūφ pro clericis sanis scribitur,in domibus leprosorum,vel alijs hospitalibus:nisi sint alicuius ordinis:extra,de sta. mo.ea c quæ.[c] ¶†Item mulieri non dantur literæ pro dotibus, nisi ponatur no-41 men viri:vel nisi dicatur vidua:nec debet addi, super rebus alijs:vel clausula illa,alias graues &c.ne hac occasione obrepat quis ad alia quę ad forum ecclesiasticum non spectāt.extra,de fo.compet.ex parte.Sed & qñ mulier conqueritur pro dote de laicis extra terras ad Romanam ecclesiā spectantes,siue per se sola,siue simul cum viro:post verba illa,terris,possessionibus,& rebus alijs:debet iungi,ad dotem ipsius mulieris spectantibus:nisi fortè sit vidua,vel orphana,pauper : quia hi habebunt contra oēs indifferenter.extra de fo.compe.ex parte.dum tamen diuisim impetrent:quia non possunt simul contra clericos & laicos impetrare. & qñ contra laicos,sic concludi debet.Mandamus quatenus illos &c.qñ verò 42 contra clericos,sic:Mandamus,quatenus partibus cōuocatis &c. ¶†Itē quoties de spiritualibus agitur,vbi dicitur in rescripto,partibus conuocatis,audias causam.debet dici,vocatis qui fuerint euocandi,audias causam : & appellatione remota, debito fine decidas &c.¶Vt autem, quæ prædiximus,clarius pateant,simplicem formam contra clericos & laicos super terris & rebus alijs supponamus,quæ talis est.

FORMA.Clemēs episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Narboñ.& episcopo Tholosano salutem & apostolicam benedictionem.Gul.clericus nobis conquerēdo monstrauit φ A.presbyter,& B.miles,& quidam alij clerici & laici Narboñ.& Tho-d los.& Carcassoñ.ciuitatum & diœcesum[d] super dictis terris debitis possessionibus & rebus alijs,iniuriantur eidem:ideoφ fraternitati vestrę per apostolica scripta mandamus,quatenus partibus cōuocatis audiatis causam:& appellatione remota,vsuris omnino cessantibus,fine debito decidatis:facientes quod decreueritis per cēsuras ecclesiasticas firmiter obseruari.testes autem,qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore, subtraxerint per censuram eādem appellatione cessante cogatis veritati testimonium perhibere.Data Viterbij vj.kal.Martij, pontificatus nostri anno tertio. Si autē iniuriantur super decimis & oblationibus : vide 43 formam infrà,de citatio.§.iam de citatione.ver.literis. ¶†Item si Papa rogat pro aliquo monachando,vel canonicando, sic narrabitur & concludetur:

FORMA.Cùm filius dilectus A.pauper clericus,lator præsentiū,cupiat (sicut asserit) vnà vobiscū in monasterio vestro sub regulari habitu virtutū dño famulari, vniuersitatē vestram rogamus & hortamur attētè per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus ipsum ob reuerentiā sedis apostolicę & nostrā,recipiatis in monachum vel canonicū,& in fratrē,& syncera in dño charita-44 te tractetis. Data &c. ¶†Nota φ qñ scribitur pro aliquo monacho, debet scribi Abbati & conuētui simul,loco,ordine,& diœcesi,in rescripto expressis.Hoc etiam scias φ qñ datur executor cōtra religiosos,vt recipiat aliquem, qui eos ad hoc inducat: executor,vt quidā dicūt,habet coercitionē:licet nō dicatur φ eos per censurā ecclesiasticā cōpellat. & e sic obtinuisse dicunt.[e] ¶†Item qñcunq; contendi-a 45 tur arbitriū nullū esse,puta quia dicitur latum post tps in cōpromisso appositū, vel sup eo, de quo nō extitit compromissum:& hmōi cōclusio erit talis: b

FORMA. Mādamus,quatenus partibus cōuocatis audias causam, &c.φ si petatur eius cōfirma-f tio,[f] sic cōcluditur:Mādamus quatenus arbitrium c ipsm(sicut est equū)facias per pœnā in cōpromisso expressam appellatione remota, firmiter obseruari: vt extra, de arb.c.ij.in fi.& c.dilecti.in fi.extra d de confir.vti.vel inuti.c.examinata. Si autē non sit apposita pœna,tunc debet dici arbitriū fuisse à partibus acceptatum: vt C.de arbi.l.fi. & in conclusione sic dicetur,Facias arbitriū ipsum monitione pręmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari : semper tñ debet dici arbitrium iuro,vel pœna esse vallatū:aliàs nō debet li-46 tera dari.extra,de arb.c.ij.& iij.¶†Itē si quæstio sit amicabili cōpositione decisa, eodē modo dicetur:

FORMA. Mandamus,quatenus eūdem ad obseruationem cōpositionis ipsius,sicut ritè sine prauitate,& prouidè facta est,& ab vtraφ parte spōte recepta,monitiōe pmissa per cēsurā ecclesiasticā appellatiōe remota cōpellas.sic extra, de trāsact.c. j.de pben.nisi de cōfir.vti.vel inuti. c.pe.de deci.ex multiplici.Quòd si trāsactio sit illicita, dicetur:Mādamus,quatenus reuocata trāsactione in irritū,cām 47 audiatis,&c.extra,de trāsact.cōstitut[9]. ¶†Itē si lite contestata & attestationibus publicatis coram arbitris assumptis, vt intra certum terminum litem de iure derimant,& intra eundem terminū causa expediri non pōt:propter quod petitur à domino Papa,vt sup hoc paterna solicitudine prouideat:ipse volens finem litibus imponere,sic concludetur:

FORMA. Mādamus,quatenus vocatis, qui fuerint euocādi,(si tibi cōstiterit ita esse) causam hmōi seruato legitimo processu coram eodē habito, nihilò minus parti,contra quā attestationes productæ e sunt,etiam si publicatę fuerint : nisi aliud in cōpromisso sit actū,optione cōcessa vtrum depositionibus testiū,si supersunt,esse contēta,vel iteratò produci velit,eosdē audias, eamφ debito fine decidas, faciens quod decreueris per cēsuram ecclesiasticam f firmiter obseruari testes &c.extra de testi.c.pręsentata.C.eo.l.fin. ¶Quæ autem hic desunt,vide j.de ap.§.de officio quoq;.ver.vt autem.& seq.

¶Cathedralis. Vt in clemen.de rescrip.c.ij.

¶Ecclesia. Puto φ deficit annexa prębendæ.

¶Que. Vide clemen.de præben. per literas.

¶Diœcesum. Vide ,ppter id, qđ dixi s.sup ver.itē plures. etiā si pōderamus diœceses iudicū quasi tacitè inclusas nō sunt tñ nisi tres. & secūdùm id loco Narb.& Tholosanę, non potuisset pōere Parisi. & Carnotē. aliàs potuisset, si sola expsio ponderatur. Et aduerte, qa, vt oēs isti vno loco conueniantur, oportet actorē esse quartę diœcesis,id est φ neutra illarum sit sua : & sic illa sua nominata nō venirēt nisi duo reorū,per decre. statutum.

¶Dicunt. Fuit ğo Ioā. de Deo, & Ægidij,đ qua satis scripsi de pbend. si pauper. lib.vj.

¶Confirmatio. Idē obseruatio, vel executio.hoc dico propter ea, quę dicta sunt s. §.eo.ver.sequit.

SVMMARIVM.

1 Rescriptū quomodo impugnatur, ratione impetrantis.
2 Affinis collateralis, an sit in impetratione rescripti admittendus.
3 Canonicus an posit pro ecclesia impetrare, sine mandato.
4 Procurator habens mandatum sufficiens ad agendum & defendendum in aliqua causa, an super ea poterit literas impetrare ad aliquos iudices.
5 Constitutus ad appellationem prosequendam, an super ipsa appellatione poterit impetrare.
6 Impetrans quo casu cogatur mādatum ostendere.
7 Impetratio mandati,quibus modis posit probari.
8 Literis de communi consensu impetratis,si postponitur vti per annum,& postea impetrantur aliæ,an primæ lapsu anni elidantur.
9 Id,quod de anno dicit,an locū habeat in certo tpe.
10 Hæreticus non potest impetrare:nec seruus. Monachus nō pōt impetrare,sine cōsensu abbatis.
11 Supprimens nomen suę dignitatis,an posit impetrare.
12 Impetrans tacitò de dignitate, si ipsam dignitatem

a ¶Rōne. Quod nota. hoc in Summa huius ti. ver. sed nūquid canonicus. & ibi etiā quod sequitur. Host. aūt vbi s. sub ver. xcviij. hoc princi. huius §. plenè prosequitur, habuit à dño auditore cōtradictarū, epo Bono. φ curia nō admittit canonicū ad impetrādū pro ecclesia: vel cū canonico sine mādato, si appet cōtradictor cū mādato. ad cōtradicēdū aūt & conueniendū de iudicibus cùm admittitur ipse sine mandato.

b ¶Similib⁹. Quid si sup his cōsecutiuis iudicij, impetrat excōicatus: remittam j. prope finem §.

c ¶Aliter. Vt scripsi in decre. nōnulli. sup glo. Sic ergo posset probari p inhibitionem vel reuocationem.

d ¶Plerunq;. Ibi scripsi post Vin. quæ sequuntur vsq; ad ver. item φ Impetrator.

e ¶Eo. ij. in fin. Et hoc intellige vt ibi dixi de termino statuto p numerū dierū, mensium, vel annorū.

f ¶Sit. De hoc j. de rest. in inte. §. qualiter. versicu. pe. & vide quod dixi in præd. decre. plerunq;. in gl. quid erit.

g ¶Aures. Hic instat Hostien. distinguens. versi. xcviij. sufficit qđ dicā in seq. versi.

h ¶Contra. Vinc. cui⁹ fuit iste ver. cum duobus sequētibus in decr. ad aures. dixit, ego credo quòd non valet. quod verum intelligas in litera bñficiali: secus in rescriptis ad lites, vt ibi scripsi scđm Gof. q sic soluit ĩ sua q̃one xxix. vbi dicit simile de illegitimo, q impetrat hoc tacito: qa valet sup iustitia. sec⁹ si super bñficio. qđ intellige de illo, cū quo non fuerat dispensatum. super quo vide quod scripsi de filijs presby. c. ij. lib. vj.

i ¶Potest. Fuit q̃o venerealis. vj. & dist. ix. & illa hic sufficit.

k ¶Aures. Tu distinguas ĩter formā pauperū & gratiosam, de q̃ d

13 perdat, priusquàm literas præsentet, an ipse literę prosint.

Impetratio ipo iure expirat, si is, cuius nomine impetratum est, mortuus erat tempore impetrationis.

14 Opponi an possit rescripto pro scholari, quòd nō sit scholaris.

15 Processus habitus per literas, ab excommunicato ad lites obtentas, an valeat, si non excipiatur.

16 Lræ impetratæ ab excōicato ignoratè, an valeant.

Ratione [a] aūt impetrātis, impugnatur rescriptum: vt quia impetratū sine dñi speciali mādato: nisi impetrās sit talis, à quo nō sit exigendū de iure mandatū: vt extra, de rescri. nonnulli. & c. ex parte. ff. de mino. illud. ff. de procu. sed & hæ psone. ff. iud. sol. l. ij. ¶Sed quę sunt illæ psonæ? Rñ. ascēdētes & descēdētes, in infinitū. ff. de verb. sig. liberorū. ff. de in ius voc. l. quinq;. §. parentes. & alię psonæ, quæ numerātur ff. de procu. sed & hæ psonæ. ¶†Quid de collateralibus? Rñdeo solus frater admittitur, in prædict. l. sed & hæ. De cōsuetudine tñ Romanę curiæ, admittetur fili⁹ fratris & sororis, & frater pris & mris, & cōsobrinus, & fili⁹ cōsobrini, & oēs cōsanguinei vsq; ad tertiū gradū inclusiuè: vltra verò nō. ¶Sed qd de affinib⁹? Rñ. ascēdētes, vt socer, psocer & descēdētes: vt gener, & pgener, admittūtur. ff. de postu. l. j. §. fin. & l. seq. & in præ. l. sed & hæ. ¶†Quid de affinibus collateralib⁹, puta de sororio? Et vr̃ admittēdus. quia sicut affinis ascēdēs & descēdēs admittitur vt coiūctus, vt dixi: ergo sic cōiūctus collateralis admittetur: vt in l. sed & hæ. & sic sororius, qui est cōiūctus affinis, debet admitti. Sup hoc dixit B. Cōpost. φ non debet admitti: & sic papa decreuit: vt dicit: qa licet de fratre lege caueatur nō tñ de sororio. ¶†Sed nunqd canonicus impetrabit pro ecclesia sine mandato? Dicit Gof. φ nō. ¶Sed an pro concanonico? Et vr̃ φ sic. qa q̃dā spūalis proximitas est inter eos, quæ maior est carnali. xxx. q. iij. c. j. & ij. & inter eos est vinculū fraternitatis. ff. pro soc. verū. Ad idē ff. de procu. nō solū. §. veterani. licet Gof. cōtra. Canonicus aūt bñ pōt cōcanonicū cōstituere suū procuratorē ad impetrādū sup absolutione. ¶†Sed nunqd procurator hñs sufficiēs mādatū ad agendū & defendendū in aliqua cā, poterit sup ea impetrare literas ad aliquos iudices? Rñ. obtinuit φ nō, si legitimus appareat contradictor: qm̃ ad impetrandū requiritur speciale mādatū. nō dico ad cām specialem. si tñ cā esset in curia, bñ sufficeret predictus procurator ad impetrādū literas super pertinētibus ad cām ipsam cœptā: puta sup recipiēdis testibus, & similibus. [b] ¶†Sed nunqd cōstitutus ad prosequēdā appellationē poterit impetrare super ipa appellatione vbi cā nō est in curia? Rñ. obtinuit φ sic: quia impetrare, est prosequi. ¶Sed nunqd hñs gnale mandatū ad cās vel negotia, pōt impetrare? Rñ. nō: quia hoc exigit spāle mādatū: vt in præ. c. nōnulli. & eod. ti. ex parte. ¶†Sed cui incūbit probatio, nūquid vtēti literis, vt probet eas cū mādato fore impetratas: an verò aduersario, vt probet φ sine mādato? Rñd. curia seruat φ si ante impetrationem contradictor neget mandatū, impetrāti incūbit probatio φ habeat mādatū: sed tūc si cōtradictor est procurator, oportet φ ipse de suo mandato prius doceat. aliàs nō cogitur impetrās ostendere mandatū. post impetrationē verò, præsumimus literas cum mādato fuisse obtētas: cui præsumptioni statur, nisi cōtrariū cōstet per cōfessionē vtētis literis. †Cùm em̃ sit negatiua, probari non possit aliter. [c] extra, de elect. bonæ. j. Et si etiam posset indirectè probari, non tamē expedit hac occasione causas differri. Itē excipitur φ impetrans non fuit vsus dolo vel negligentia intra annū, postq; habuit copiam iudicis. extra, de rescrip. si aūt. & c. plerūq;. [d] quo casu valent secundæ

literæ, licet de primis non faciat mētionē: vt ibi. Et premissa intellige, cùm aliud secūdū rescriptū impetratur: alioquin primū, perpetuū valet. C. de diuer. rescri. l. ij. ¶Quid si primus postposuit vti suis per annū, & secūdus similiter suis: nunqd conualescūt primę? Dicit Vin. φ sic: C. de diuer. rescr. falso.

8 ¶†Quid si literis de cōi consensu impetratis, postponimus vti per annū: & postmodū tu impetras: nunquid primæ lapsu anni elidūtur? Rñd. nō: quia ambo negligentes inuenimur. dolus em̃ cū dolo, & culpa cū culpa, cōpēsantur. ff. pro socio. l. si ambo.

9 & hoc si vtraq; pars habuerit rescriptā. ¶†Itē nunqd id, quod de anno dicitur, locū habet in lrīs, quibus cā intra certū tps cōmittitur decidēda? vt extra de offi. dele. de causis. Rñ. sic. Annus em̃ iste nec arctat nec prorogat iurisdictionē iudicis: quia tps in literis cōprehēsum, cōputatur à tpe, quo rescriptū iudicibus psentatur. extra, de app. sup eo. [e] ¶Quid si qs vtitur literis, & statim eas supprimit: nunqd intelligūtur perpetuatæ? Dicit Vin. φ non: sicut est, qñ qs frauduletèr litē cōtestatur, vt interrūpat prę scriptionē: quia nō fit interruptio: vel etiā si interrupta est, nō pdest. ar. C. de pscr. xxx. an. l. fi. ¶Sed nunqd ecclesia restituetur ad vtēdū hoc rescripto? ar. φ nō. C. si aduer. deli. l. j. xvj. q. iij. placuit. extra de præscri. c. j. secūdùm Vinc. Alij cōtra, si læsa fit. [f]

10 ¶†Itē φ si impetrator est hæreticus. C. de sum. tri. l. ij. ¶Itē φ est seruus. C. de pci. impe. offe. l. j. C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorū. pro alio tñ seruus indistinctè impetrat. C. e. vniuersis. ¶Item φ est monachus vel canonicus regularis: qui nō pōt impetrare sine consensu abbatis. xvj. q. j. monachi. extra de postu. ex parte. C. de pci. Impe. of. vniuersa. & idē dico in eo, quod in seruo. ¶Itē φ impetrator dixit se clericū, cùm nō eēt, licet postea se tōsurauerit. ex-

11 tra de trāsact. ex lrīs. extra, de rescr. cū adeo. ¶†Itē φ suppressit nomē suę dignitatis. extra de rescri. ad aures. [g] ¶Quid si impetrator duas habet dignitates & nomē vnius tātùm exprimit? Dicūt qdā φ si exprimit nomē illi⁹, vbi lrās impetrat, bñ valet. C. vbi tu. vel cu. l. j. Vin. ar. cōtra [h], in p. c. ad aures. & extra

12 de pbē. cū teneamur. ¶†Quid si impetrās tacito de dignitate, pdit ipsam dignitatē priusq; lrās præsentet? Dic φ nō valet. nā tps datæ cōsyderatur. extra de rescri. eā te. extra de proba. post cessionē. j. §. fi. ver. in summa. Obest em̃ dolus in initio adhibitus. xvj. q. iij. §. pt. [i] ¶Sed qd ecōuerso si tpe ĩpetrationis nō habuit dignitatē, & simplici nomine appellauit: tpe verò motæ litis dignitatē adeptus est? Et vr̃ φ valet lræ: quia bñficijs cōuenit nos iuuari. extra, de cōmod. c. vnico. ff. eo. in cōmo. ff. de cōsti. Princi. bñficiū. extra de do. cū dilectus. Sed Vinc. dicit φ rescriptū aliàs canonicū sic pdit effectū, ne minores à maioribus sup bñficijs vexetur. quod prohibet pdi. c. ad aures. [k] Prohibetur ergo tacēdi fraus, & obest in bñficijs, vt ibi, siue sint cū cura, siue nō. extra de p. de multa. siue sint simplicia, siue dignitates: vt e. ti. cùm teneamur. [l] ¶Itē in rescriptis. extra de rescr. cū adeò. Itē in promotionib⁹. extra de ele. c. innotuit. Itē in ordinationibus: qa tūc nō debet vitiū celari, vt qnqua. di. ex pœnitētibus. ff. de act. emp. & vē. l. j. §. ideo. Itē quod dicit se de diœcesi, cùm sit de ciuitate vel ecōtra, vel tacuit. extra e. Rodulphus. & c. significāte. ¶Item φ impetrās obijt, priusq; citatio sequeretur. ff. quæ sent. sine app. rescin. l. fi. extra, de of. dele. cùm olim. & c. P. & G. vel etiā is, cui⁹ noīe impetratū est mortuus erat tpe impetrationis. ff. de reg. iu. Neratius. [m] ¶†Sed nunqd

13 tūc expirat ipso iure? Rñdeo, nō: sed ope exceptionis. extra de test. cùm venisset. & est q̃o venerealis. [n] ¶Itē φ dixit se pauperē: cū eēt diues. extra, de offi. dele. significātibus. extra de rescrip. ad aures. de fo. cōpe. ex parte. & c. ex tenore. Itē φ rēnunciauit rescripto. [o] extra, de pact. cū pridē. C. de fide instr. l. iij.

satis videas de presb. si pauper. lib. vj. in j. gl. & in cle. de rescrip. gratię.

l ¶Teneamur. Siue sint magna vel modica. eo. ti. si motu proprio. lib. vj.

m ¶Neratius. Hoc repetitur cum quadam exceptione. j. §. ij. ver. pe.

n ¶Venerealis. Quinta quęstio tractat de hoc, sed nō in his terminis: sed qñ moritur delegās re integra. Et de illa plenè scripsi in prin. decre. cùm venisset super ij. gl. in quęstionibus aūt quæ procedūt, q̃ nō sunt in persona diuersæ, nil em̃ refert inter impetrātē. & eū cuius noīe est impetratū: qa vterq; est actor. sed in hoc differunt, qa primus viuens impetrauit, sed decessit antequam citaretur: secūdus verò mortuus erat añ impetrationē: & sic ille impetrare nō potuit, sed ali⁹ pro eo impetrauit. & de isto min⁹ est dubiū. Scias φ decre. cū olim. & capit. P. & G. alleg. ad primum casum, parum faciunt, imò nihil, nisi in quātum loquuntur de prorogatione non facienda. Vides autem φ in his casibus tenet, φ ope exceptiōis finiatur iurisdictio. qđ difficile est tenere, saltem in secundo casu p l. Neratius. quā allegat, per quā nō teneret priuilegium: multò minus rescriptū. Itē apertè dicit l. ij. ff. quę sent. sine app. rescin. φ si detur iudex aduersus eū, qui in rebus humanis nō est, nō tenet datio. Qūo ergo dici potest, exceptionem necessariā, quo ad primū casum, q̃ à principio tenuit rescriptum: sed anteq; ex eo fieret citatio mortu⁹ est impetrās: dicere φ exceptio sit necessaria, nō esset absurdum. Super quo videri pōt quod scripsi in regula, is, qui in ius. de reg. iur. lib. vj. & dicetur j. §. ij. in princip.

o ¶Rescripto. Cōtrarium Hosti. in quo aliquantulū instat.

a ¶ Veniens.Io.de Deo libro secundo,quæstio.vlti.quærit an litigans coram delegato,qui composuit cū aduersario, renuncians rescripto & omni suo iuri,hoc acto,ꝙ si non seruetur compositio sit sibi ius suū integrum,posſit vti rescripto,si compositio non seruetur. Allegat quòd nō posſit.de officio deleg.significantibus. vbi delegata iurisdictio extincta non reassumitur, etiam si consensu partium soluit.quod non : si tradidit parti rescriptū.de renūcia.sanc.de pact. cū pridem. Si nō tradidit, distinguit an compositio fuerit conditionalis, an modalis.Primo casu vtetur rescripto: secūdo non, sed agat vt modus seruetur, secūdū not.de cōdi. ap- po. verū. sed qa hoc ꝓcederet & si pactum illud nō fuisset appositum de resoluendo:tu distinguas vt ibi scripsi super gloss. secundam inter conditionem consti tuentem.quo casu ꝓcedit quod dictū est. & adimētē,et hoc casu optionem habet an velit agere vt seruetur compositio, an repetere litem : vt in præ. decret.verum.& iura ibi allegata probant prædicta.C.de donati. quæ sub mo.l.j. & vide quod ibi no.in decre.significantibus. purè fuerat extincta iurisdictio.
ADDE quod voluit Roma.cō si.cccxxxj.scilicet ꝙ si Papa dat mihi executorem contra Titium meum debitorem,quem excommunicare facio:deinde papa alteri scribit,quòd ipsum debitorem absoluat,si est mecum in concordia.& non sumus concordes quòd soluat certo termino : quapropter absoluitur.sed si terminus solutionis labitur,quòd primus executor nō poterit iterū illum excommunicare.

l.iij.extra de renun.sanc.& c.veniēs.ᵃ ¶ Item ꝙ nimis præuenit terminū legis:vt aduersariū impetrādo supplātaret.extra de app.oblatę.§. licet igitur. ¶ Itē ꝙ impetrās ꝑbēdā,est puer.extra, de ꝑbē.sup inordinata. ¶ Itē ꝙ impetrās dignitatē vel bñficiū cū cura est minor xxv.annis,vel patitur defectum in moribus,scientia,vel ętate.extra de ætate & qualitate.eā te.& de elect.dudū.ij. ¶ Itē ꝙ impetrās beneficium,nō pōt facere seruitium:extra de cle.non resi.quia nonnulli.& c.cōquerente.& de ꝑben.sup inordinata. ¶ Item ꝙ est vxoratus. extra de cleric. cōiu.cùm decorē.& c.diuersis. ¶ Item ꝙ nō est indigena.lxxj.di.hortamur.C.de epi.& cle.in ecclesijs. Sed hoc de honestate.aliàs em̄ est cōtra.extra de insti.ad decorē.& vide j.de tractatu libellorum.in tit. de insti. ¶ Itē ꝙ non est dignus.extra de resc. cùm adeò.de ętate & qualitate.accipimus. ¶ Item ꝙ nō vult residere.extra de cle.non resi.relatū. ¶ Item ꝙ facultates ecclesiæ,in qua scribitur,nō sufficiūt.extra,de insti.c.j.& c.authoritate.& de vit.& ho.cle. qm̄. ¶ Itē ꝙ nō est clericus,vt s̄. 14 ¶ †Sed vbi scribitur pro scholari,nunqd pōt opponi ꝙ non sit scholaris? Rñdeo sic: arg.s̄.extra de præsum.c.fi.Et dicit Io.de Deo in quæstionibus suis,ᵇ ꝙ merus executor non admittet hanc exceptionē: mistus verò sic:nisi is,pro quo scribitur,sit Papæ familiaris. De hoc de ac.seu peti.§.pe.ver.pe.ᶜ ¶ Itē excipit ꝙ impetrans fuit excōicatus:vt extra de proba.post cessionem.extra de rescrip.dilectus.& de ętate & qualitate.cùm bonæ.vel ab excōicato constitutus : vt extra de procu.c.fi.nisi impetret super appellatione,vel super ipsa excōicatione.ᵈ extra, de excep.significauerunt.& c.fi.de rescriptis. ab excōicato.& in decre.extrauaganti.Greg.noni,eo.ti.ipso iure.& hoc secundùm dñm meum in Summa in ti.de excep.§.& qñ.ver.illud etiā.De hoc s̄.§.proxi.versi. sed qd si cōtraᵉ. 15 ¶ †Quid de processu habito per literas ab excōicato ad lites obtentas,nunquid valet si nō excipiatur? Rñdeo,sic.cùm iudex per eas iurisdictionē recipit:sed contra.extra de rescri.dilectus. sed ibi nō fuit processum per eas:imò anteꝗ̄ procederetur per ipsas,papa consultus dicit ꝙ si per excōmunicatū sint obtentæ,& de processu mentionē non faciūt,decernantur viribus carere, scilicet quo ad effectū:quia per eas non proceditur.& vide secūdùm Papā extra de offi.del.c.prudētiā.ᶠ 16 ¶ †Sed pone,eps hñs suspectū clericū,ꝙ ipm accusare debeat,eū corā quibusdā clericis secretis excōicat:clericus hoc ignorās,cōtra eū impetrat:nūqd valēt lrę taliter ab excōicato impetratæ? Dic ꝙ sic in odium epi.arg.extra de renun.quod in dubijs. extra de accu.olim. ¶ Sed nunquid talis excōicatio tenet? Pōt dici ꝙ sic:sed eps tenetur excōicato ad interesse:extra,de sen.excō.sacro.Si aūt clericus prius iter arripuisset ad sedem apostolicam, veniendi contra episcopum:non teneret.extra de app.dilecti.quęstio dominicalis est vtraꝗ̄.ᵍ

iur.li.vj. Itē sciēdū ꝙ Rof.q.xlij.disputauit an rescriptū valeat impetratū ab excōicato de cōsensu procuratoris rei:cōtra quem impetrabat. Ad partē ꝙ nō valeat,instat ꝙ excōicatus æquatur hæretico : itē deportato. Et breuiter multa interdicta excōicato,vide in regula,dolo facit. de reg. iur.li.vj. In prima parte q̄onis instat secūdùm qd veritas talis fuit tacita: qua expssa,rescriptū non habuisset : ergo in totū debet illo carere. e.ti.sup lr̄is. Tertiò cōsensus ꝓcuratoris mei,non ꝑt quod me⁹ nō posset. inducens m̄ltos casus, qb⁹ partis consensus nō ꝓficit in aduocato.ff.de postu.qs prohibet. in milite procuratore,ff.de ꝓcura.filius.§.veterani. Ad idē, C.de leg.l.ab administratione. C. de quęstio.l. seruos. C.de testi.l.parētes.C. de iurisdi. om.iu.l.priuatorū.Quartò ꝙ dominus id specialiter mādaturus non fuisset.ff.de pign.l. obligatione ergo &c. ¶ In cōtrariū multa q̄ licent excōicato collecta in scda parte q̄onis, de qua supra. Item C.de ꝓcu.ita demum.C. de ędil. edic.cùm mancipium.j. respons. ff.de contraheu. emp.in huiusmodi.& vide Imol. C.de ꝓci. Impe. of.l.j.& l. vniuersis.ff.de pet.hęre. item veniunt. §. à quo. Item sibi imputet,qui talē procuratorē eligit.ff.man.cum mandato. Ad idem ff.de exercito.l.j.ff.si mēs.falsum modum dicat.Soluit ex rescripto agi non posse,cùm procurator illum illegitimare non poterit ad illum actum, ad quem habilis vel legitimus nō erat : nec etiam per suum consensum, potuit ius publicum immutare.ff. de oper.lib.l.cerdonem.de admini.tut.quidam decedens.& per prædictam decre.super literis. Pro solutione, bene facit:quia iste non est casus, in quo requiratur exceptio,cuius omisio validat quandoꝗ̄ quod poterat vitiari:sed ipso iure est nullum,per prę.decre.primam.eo. ti.lib.vj.
ADDE quid si duo impetrant & alter excommunicatus est,an valeat rescriptum? Roma.cōsi.ccccvj.& ibi quid de occulto excommunicato.

SVMMARIVM.

1 Rescriptum impugnari potest,ratione eius, ad quem impetratur.
2 Impetrari non potest rescriptum ad iudicem, extra prouinciam morantem.
3 Rescriptum iudicis de nouo excommunicati,an,& quomodo perdatur.
4 Rescriptum,in qua causa remittitur ad eum, à quo noscitur appellatum.
5 Literæ impetratæ vbi eps extra suam diœcesim existens causam delegat, an valeant.

1 RAtione †quoꝗ̄ eius, ad quem impetratur, impugnatur rescriptum:puta si sit talis,qui non posſit esse iudex.Quod dic plenè vt s̄. de iudi.dele.§.pe.& fi. ¶ Itē excipitur, quod est obtentum ad iudicē vltra duas diætas à diœcesi distātem,in qua reus moratur, vel in qua res est sita. extra de resc.nonnulli.de excep.olim. ʰ Et sic poterit excipi,etiā si post litē cōtestatam vltra duas diætas trahatur.C.de cōsor.eiusdē litis.l.ij.arg.cōtra.ff. qd quisꝗ̄ iur.l.iij.Rñ.j.ⁱ 2 ¶ †Itē ꝙ est obtentū ad iudicem,extra prouinciā morantē:licet infra duas diætas.quod dic vt no.iij.q.vj.neminēᵏ. 3 ¶ †Item ꝙ iudex de nouo est excōicatus:& sic rescriptū ꝑditur ad tp̄s:extra de off.dele.prudentiā.§.sexta.de excepia.lib.vj.vel suspectus.extra de off.dele.insinuante. 4 ¶ †Item ꝙ causa remittitur ad eum,à quo noscitur appellatum. extra de appel.hæc si in vna. & c. accepta.ar.tñ cōtra extra de matrimonio contra inter.ec.contra.c.j.ˡ 5 ¶ †Item si episcopus vel archiepiscopus extra suam diœcesim vel prouinciam existens,causam delegant,nō valent tales literæ impetratæ,secundùm quosdam.arg.ff. de offic. præsid.l. iiij.ff.de iur.om.iud.l.fi.extra de off.deleg.c.excommunicatis.& c.fi.ff.de off.pręfect. vrb.l.fina.ᵐ

b ¶ Suis.lib.ix.q.ix.de qua statim dicam.

c ¶ Versi.pe.Corrige ver.sed nunqd scholaris. Allegatio tñ vera erat ante additiones.nā ver.ibi sequēs,qui incipit,itē nota ꝙ si. vsꝗ̄ ad finem §. fuit additio,vt ibi assignaui.Est aūt sciendū ꝙ ista quæstio,& illa nō cōueniunt.ibi em̄ tractatur de scholari nō clerico,qui impetrauit super beneficio.In hac verò quæstione Ioānis,nō erat dubiū de clericatu. Impetrauerat enim prouisionē annuā de decē à quodā monasterio vt scholaris : & hoc negabatur,scilicet eū esse scholarē, qui in rescripto dicebatur scholaris. Hinc em̄ plus cōuenit ista solutio,ꝗ̄ illi. Allegat aūt ad primū membrū solutionis,ij.q.vj.ab executore.de app. nouit. Ad secundū de Papę notitia allegat xciiij.di.c.j.centesima di.in ea.extra de præsum.mādata.Quęstionem aūt Compo.de illo,qui impetrat sibi prouideri in diœcesi Bono.dicens se scholarem Bon.cùm esset origine Paduanus ; vide per me,eo.ti.significante.super ver. Leodiensi.

d ¶ Excommunicatione.De ligato duabus excōmunicationibus, qui impetrat super vna,scripsi in decre.eo.ti.lib.vj.in iiij.glo.

e ¶ Cōtra.De grauato etiam in iudicio,qui sine appellatione impetrat rescriptum super illo grauamine:distingue vt scripsi eo.ti.c.j.in glos.pen. Itē de impetrato super consecutiuis iudicij:puta super receptione testiū per excōicatū cū aduersario nō excōicato:dixi sup regula, vtile.de reg.

f ¶ Prudentiam. Expeditum est,quod non valet,per præ.c.ipso iure.

g ¶ Vtraꝗ̄.tamen vnica.& est lis.& satis sufficit ille versicu.pro illa quæstio.& huic remisi in decre.prima.de rescriptis,libro vj.in fine.iiij. gloss. ibi.not.

h ¶ Olim.Hodie dic vt in decre.statutum.de rescrip.lib. vj. & vt ibi not. in glo.Olim dicemus contra,secundum dictum de reali.

i ¶ Respon.j.Hoc contrarium nil facit.Conueniret enim potius actori trahenti,ꝗ̄ reo tracto.De principali dicto satis scripsi de rescri. dilectus. ij.in glo.ante litem.& hoc j.ti.j.versi.quid si reus.& vide quod dicam in principio.

k ¶ Neminem. Et scripsi de iudi.c.fi.in prin.vbi vide cū sua remisio.quæ est ad id,quod no.Host.in præ.§.pe.ver.cętesimo.vbi plenè tractat materiam huius ver.& præcedentis.
ADDE vt per Feli.in c.nulli.de rescrip.

l ¶ C.j.Ibi soluitur in gl.penul.

m ¶ L.fi.Dic contra,vt no.ff.de off.leg.nouit.

SVMMARIVM.

Rescriptum impugnari potest, ratione eius, contra quem impetratur.
Rescriptum contra priuilegiatū obtentum, nec de priuilegio mentionem faciens, an sit validum.
Impetratio contra Abbatem, nulla de conuentu facta mentione, an valeat.

RAtione [a] etiā eius contra quem impetratur rescriptū, impugnatur. vñ per clausulā, quidā aliḡ nō trahuntur meliores, q̄ sint in litera expressi: vt infra. §. ratione causæ. in ver. item quod in eo. ¶ † Itē excipitur q̄ est impetratū cōtra p̄decessorem mortuum: nec per illud fuit citatus: quare per eum non debet successor cōueniri. extra de rescrip. significauit. de off. dele. gratum. ar. cōtra extra de iud. quia V. & C. de cōtrahen. & cōmit. stip. l. fi. Et dic q̄ si impetretur super actione reali, tunc successor pōt conueniri: quia res transit cū suo onere: vt extra de deci. pastoralis. §. ver. item q̄ is, contra quē. Si super personali, & re integra moritur is, contra quem fuit impetratū, expirat: vt in c. significauit. Si verò moritur re nō integra: tūc successor per illud poterit cōueniri: vt in c. gratum. & in c. significauit. ibi: cùm nec per ipsas, dū viuit, &c. vel dic vt ibi no. Item successor vniuersalis pōt cōueniri per rescriptum contra prædecessorem obtentū, illo re integra mortuo. ar. bonum extra de fo. cōpe. dilecti. de hoc in præ. c. quia V. vbi etiā no. secundùm papā vtrū fiet nouus processus cōtra successorē. [b] ¶ Itē excipitur, quia est cōtra priuilegiatū obtētū: nec facit de priuilegio mentionē: extra de rescrip. cū ordine. ¶ † Itē q̄ is, [c] cōtra quē impetratū est, tēpore impetrationis non erat in rebus humanis. ff. quæ sen. sine app. re. l. ij. extra de rescri. c. fi. nisi fortè sit tale illud, super quo impetratur, q̄ hæres post sit hæreditario iure conueniri. C. de cōtrahen. & cōmit. stip. veteris. ff. de fideicō. lib. cùm quasi. in prin. in auc. de iureiur. à mor. præst. col. v. ¶ Item q̄ mater, contra quā impetratur nomine filiorū, ad secūda vota transiuit. extra de app. ex parte M. ¶ † Itē q̄ vbi impetratur contra Abbatem, non fit mentio de conuentu: cùm tamen sint bona communia. extra, de rescriptis. edoceri. & s. de actore. versic. item etiam obijcitur. & sequen. [d]

SVMMARIVM.

☞ Rescriptum an ratione defectus suæ taciturnitatis possit impugnari.
Clausula illa, si preces veritate nitantur: aut æquiualens: quid operetur.
Absolutiones an tot requirantur, quot precesserūt excommunicationes.
Rescriptū nō cōtinēs causam, propter quam persona conueniri debet, nullam dat iurisdictionem.
Impetrans, quo casu dicatur falsarius.
Rescriptū seu mādatū gñale, ad quę extēdi dicatur.
Exceptiones peremptoriæ seu dilatoriæ, an contineri debeant in quolibet rescripto.

RAtione quoq; † defectus, seu taciturnitatis, rescriptū impugnatur: quia secūdum de primo nō facit mentionē [e]: vt extra de rescrip. cæterum. in auc. vt sponsal. lar. §. si qs. coll. ix. extra de of. dele. c. ij. ff. de leg. iij. si qs in princ. C. de testa. auc. hoc inter. ¶ Valet tñ tūc ipso iure, nisi fuerit exceptū, vt ibi probatur. vel nō continet seriem prioris. extra de dolo & contu. c. ex literis. Secus si de prioribus faciāt mētionē: quia tūc valet secūdæ: vt in præ. c. cæterū. & ff. de procu. si qs cū procuratore. §. fi. ff. de iud. iudic. sol. ff. de iure codicil. diuus. §. licet. ¶ † Itē q̄ nō est ibi clausula illa, si preces veritate nitātur. xx. q. ij. vniuersa. sed hæc secūdùm canones subintelligitur, licet nō apponatur. extra de rescrip. c. ij. [f] Et tñ quasi semper æquipollens ponitur, scilicet si est ita. eo. ti. [g] in fi. ¶ Itē excipitur, q̄ non facit mentionem de appellatione à se interposita: vt extra de confir. vti. vel inutil. bonæ. vel aduersario. extra, de rescrip. ex parte. [h] ¶ Item licet dicatur in secundis literis, veritati & iustitiæ præiudicantibus. non tñ valent, nisi expressam mentionē faciant de confirmatione præcedenti: vt extra de confir. vti. vel inuti. bonæ. §. verum. ¶ Item excipitur q̄ faciunt mentionem in genere, non in specie de possessionibus vel ecclesijs, super quibus sunt obtentæ. extra de dolo & contu. ex literis. ¶ Item q̄ literæ absolutionis sunt generales: nec faciūt mētionem de articulo, pro quo fuit quis excōicatus: vel vnam causam quis expresit, aliam tacuit. extra de sen. excom. cùm pro causa, & c. officij. extra de offi. ord. ex parte. ¶ † Quia tot absolutiones sunt necessariæ, quot præcesserunt excōicationes. ff. de no. ope. no. nun. de pupillo. §. si in pluribus. ij. q. iij. §. notandum. ver. si plura crimina. ¶ Item q̄ in literis, quibus committitur absolutio, non fit mentio de idonea cautione de parendo mandatis ecclesiæ prestanda: extra de sequestra. possess. c. j. in fi. extra, de sen. excō. ad hęc. quia hæc est forma siue mos ecclesiæ in absoluendo: vt extra, de off. dele. prudentiam. §. sexta. & infrà §. proxi. ver. item q̄ impetrator. ¶ † Item q̄ articulus, super quo reus conueniatur, vel persona, quę debet conueniri, non exprimitur in literis: vnde non dant iurisdictionem. extra, de officio delega. cùm olim. & c. P. & G. ¶ Item q̄ tacuit negotij processum, super eadem re. extra, de re iudica. inter monasterium. ij. q. vj. §. diffinitiua. ff. de iudi. l. ij. C. quomodo & quando iud. in auc. qui semel. ¶ Item quòd tacuit seriem facti: vt extra de coha. cle. & muli. super eo. in fin. extra de rescrip. dilectus filius Abbas. ¶ Item transactionem. extra de decimis. ex multiplici. ¶ Item iuramentum, seu numerum canonicorum. extra de rescrip. constitutus. de præbendis. pro illorum. de appella. dilecto. ¶ Item dispensationem extra de fil. presbyte. c. ex tua. ¶ Item exceptionem propositā. extra de procura. in nostra. §. nos verò. ¶ Item priuilegium. extra, de prescrip. veniens. extra, de priuileg. ex parte. ¶ Item confirmationem. extra de constit. ex parte. de præben. dilecto. prope finem. ¶ Item statutum vel indulgentiam. extra de constitu. ex literis. de cleri. non resi. c. penulti. ¶ Item beneficium, & impetrauit super alio habendo: siue suum esset sufficiens: vt extra de rescrip. cùm adeò siue non. eo. tit. si proponente. extra de præbend. cùm teneamur. [i] siue esset perpetua vicaria: extra de rescrip. postulasti. ¶ Item q̄ tacuit, quòd pater eius in eadem ecclesia ministrasset. extra, de rescrip. inter cæteras. de fil. presb. c. ij. ¶ Item quòd tacuit terminū præfixum ab homine ad prosequendum appellationem statutum. extra de appel. sæpe. §. fi. de renun. veniens. ¶ Item q̄ tacuit ordinem siue religionem eius, contra quem impetrat. extra de rescrip. cùm ordinem. ¶ Item defectum natalium. extra de fil. presby. per totum. lvj. di. per totum. ¶ Item q̄ tacuit, fuisse à capitulo dignitatem reuocatam. extra de consti. cùm accessissent. ¶ Item q̄ tacuit præbendam non vacare de facto. extra de concessi. præben. cum nostris. & c. literas. §. fin. ¶ Item q̄ alius de mandato Papæ fuisset receptus. extra, de rescri. mandatum. & duobus c. seq. Itē q̄ tacuit vel expresit tale quid, quo expresso vel tacito literas non obtinuisset. eo. tit. super literis. & c. ex parte. C. si contra ius vel vti. pu. præscriptione, quæ ponitur xxv. q. ij. & l. & si legibus. & l. rescripta. ¶ † Et taliter impetrans, est falsarius: vt C. de falsis. si quis obrepserit. ¶ Item q̄ non fit mentio in posteriori, quod primum de consensu partiū fuerit impetratum: licet dicatur in eo, non obstantibus prioribus literis. extra de rescrip. cęterùm. in fi. [k] ¶ Item q̄ tacuit in secundis articulum, in primis principaliter delegatum. extra, de rescriptis. cùm dilecta. ¶ Item quòd tacuit ius episcopale. extra de deci. dudum. §. fin. de offic. delega. super eo. ¶ † Item excipitur q̄ rescriptum est nimis generale, vel nimis eneruat ordinariam iurisdictionem: extra de rescrip. ad hęc. de for. compe. ex tenore. & c. ex parte. Per mandatum enim generale non prohibentur

---

a ¶ Rōne etiā. Dic vt scripsi ī q̄one, quam disputaui, posita sup regula, is qui in ius. d̄ reg. iur. lib. vj.

b ¶ Successorē. Vt ibi scripsi ī vl. gl.

c ¶ Q̄d is. Ad literā fuit iste versū. a Vber. de Bobio vbi s̄. post prin.

d ¶ Et seque. Dic vt ibi: qa valet, nisi essent capitula omnino discreta. Hos. aūt hoc mēbrū plenè prosequit, sub ver. xcix. q̄rebat Guid. An. q. j. hui⁹ tituli, an valeat rescriptū impetratū p cōuētū, de abbate mentione nō facta. Allegat q̄ sic. l. j. C. d̄ diuer. rescript. vbi rescriptū prodest fratri impetranti. Si hoc in carnali fraternitate, fortius in spirituali. de transla. ca. ij. Facit quod ex sola affectiōe d̄r quis frater. ff. de hæ. insti. l. nemo dubitat. Alle. ēt extra, de iudi. cūm. In cōtrariū alle. ff. d̄ min. l. deniq̄. §. sed vtrū. vbi restō datur filio, non p̄ri. vñ cū p̄rm cōtingeret, ñ daf. Ad idē eo. ti. q̄d si minor. §. si seru⁹. induci ēt l. ait pretor. ff. de iur. deli. vbi. q nō p̄t alienare &c. distinguunt vt si bona sint cōia, valeat p̄ p̄. l. j. Nec obst. l. deniq̄. qa restō minoris est bñficium psonale, & sic psonā nō trāsgredit. de re. iur. priuilegiū. li. vj. cū cōcord. Et ad uerte, qa p p hoc dictū hāc q. hic scripsi, d̄ cre. prę. cām. si dicaf q̄ illi fratres Duneb. essent rei, destruere videbaf distinctionē quam posuit Ho. vbi s̄. & iō ipe ibi t3 ī versi. hæc tñ distinctio. q̄ sibi ipsi erant actores, & monachi rei, hoc satis p̄sumo: qa p̄ponunt. & quia ibi dicit, ī grediā-

tur & antiq̄ dicebat aggrediāf. in antiqua āt p3, vt ibi scripsi, q̄ q̄o erat sup q̄dā ecclesia, & d̄ legata erat abbati d̄ Euescan audienda & finiēda appro ne remota. secūdū hoc illa decr. d̄termiat q. sc3 q̄ ēt cā sit taf, q̄ cōuēt⁹ sine plato in iudicio tractare nō posit: ī petratio tñ rescripti tenet sup illa facta p cōuētū: eo forti⁹, qñ cā eēt cōuēt⁹, ita q̄ ēt administratio esset diuisa: vt dixi in c. edoceri. d̄ resc. & hoc ēt cōuertitur, vt s. ī cōib⁹ et his q̄ plat⁹ tractare nō posset ī iudicio sine cōuentu, teneret ī petratio rescripti fētā à solo plato, sicut teneret in illis facta cōtra solùm platū. & in p̄dicto c. edoceri.

e ¶ Mētionē. Nisi primū ope exceptionis posit elidi, secūdùm Ber. qui hoc no. e. tit. ex tenor. ī fi. j. gl. vide q̄d ibi dixi.

f ¶ c. j. Vid̄ q̄d ibi dixi sup glo. pe. p p̄ p̄di. l. vniuersa. canonizatam.

g ¶ Eo. ti. olim. ī fi. Ita ibi Host. adde & ca. Rodulphus. & c. seq.

h ¶ Ex parte. Vid̄ quod ibi dixi super glo. fortè. ADDE Rom. consi. cccxxx. & ibi, q̄ si qs impetrat à diuersis iudicib⁹ p̄ra rescripta, & vtar: an careat cōmoditate oīm. & d̄ supprimēte veritatē, & nō faciēte mētionē d̄ litis pēdētia et qñ dicaf lis pēdere: & qñ expiret iuris actio primi iudicis p intimationē factā à scdo. & q̄ si ī lrīs d̄r discretiōi tuę, d̄ qua p̄mū cōfidimus vr̄ electa industria personæ ibidem.

i ¶ Teneamur. Et eod. titu. si motu proprio. lib. vj.

k ¶ In fi. Vidi du-

bitari, an illud rescriptum de consensu partium dicatur impetratum, cui cùm cõtradiceretur, qualibet pars habuit suum, & curia dedit tertium. Vr̃ q̃ sic, quia verum est q̃ consenserunt ambæ partes tali rescripto. Facit quod dixi post Host. de offi. dele. c. vlti. post prin. Item nõ vr̃ hic iste reus fuisse necessarius: quia secũdùm id excõicatus admitteretur ad conuenientiam iudicũ. quod tñ non fit: vt scripsi eo. ti. c. j. lib. vj. in vl. gl. In contrariũ facit versi. vlti. in frà, eo. §. itẽ hoc reus fuit prouocatus. & inspici debet, quis prouocet. ff. de iud. l. in tribus. ff. cõi diuid. l. ij. Reus ergo, nec aduersarius iudicem habeat ad votum, cogitur stylũ curiæ seruare. Et simile no. ff. de tute. l. iij. §. pen. super ver. cogi. Bene facit C. de episcopa. audien. l. si qui. ff. fami. erc. l. hæres. §. nõ tantùm. Aliud enim est cõtrahere, aliud incidere in cõtractũ: vt ibi, & ff. de reg. iur. q̃ cum alio. Facit etiã l. ff. qđ met. caus. & quod ibi no. & quod scripsi de sent. excõ. si verè. super gl. pe. & ff. de separatio. l. fina. ff. ad l. Rhodiã. de iact. l. ij. §. cùm in eadem. & §. fi. & đ offi. deleg. ab arbitris. libro vj. & quod ibi not. ADDE, quid si tacuit in rescripto gratioso ad bñficiũ, de prouisione papali nuliter facta vel cõcessa: Ro. consil. ccccl xxiij. Et an dicatur surreptitiũ rescriptũ tacita acceptatione alterius beneficij facta in partibus per procuratorem: & an præsumatur scientia vel ignorantia, per eundem consil. cccclxxxj. Et an valeat rescriptum impetratum non facta mentione de processibus & sententia nulla, per Bal. consi. ccccv. lib. iij. Et an si impetrans dicat ecclesiam collegiatam: nõ tamen dicat q̃ electio spectet ad canonicos, an debeat carere impetratis? Vide Bal. quòd non, consil. clxxviij.

ADDE tu, an rescriptum non faciens mentionem de processu, valeat vel ne? Dicas q̃ non, si processus vel sentẽtia erit aliqua. Sed si processus erat nullus, bene valet, licet de eo non fiat mentio in rescripto. gloss. in c. ex tenore. extra, de rescrip. & ibi scriben. gloss. in c. suggestum. extra, de iure patro. glo. in c. cum nostris. extra de concessi. præben. Host. in c. pe. extra de do. inter vi. & vxo. ibi do. Abb. Sicul. hoc mirabiliter exclamat. Item adde ad id quod dicit ista additio in princi. ibi de prouisione papali inutiliter facta, q̃ impetrans rescriptum ad beneficium, in quo non facit mentionẽ de beneficio, quod ipsa impetratio prius iniusta & illicita obtinebat, non valet hoc rescriptum. Gloss. no. in verbo, obtinebat. in c. eum, qui. de præben. lib. vj.

hibentur nisi illicita. extra de resti. spo. audita. & de verb. signi. super quibusdam. xj. q. iij. quod prædecessor.[a] Nec propter eum Papa intendit alicui præiudicare. extra de maio. & obe. cùm inferior. in fin. ¶ Item excipitur q̃ impetrator tacuit sententiam fuisse latam extra de fide instru. inter. §. instrumentum quoq;. ver. in omnibus. extra de don. inter vi. & vxo. per vestras. C. de erro. aduoca. l. fi. C. sen. re. non pos. l. fi. vel interlocutoriam: vt extra de re iudi. cùm olim. ¶ Item tacuit, q̃ ipse alibi foret receptus. extra de rescript. in nostra. vel q̃ alias literas vendidisset: vt eo. ti. ad audientiam. ¶ Item q̃ impetratæ sunt ante terminum appellationi præfixum: vt j. de appel. §. qualiter. ver. licet. ¶ †Vtrum in rescripto debeat fieri mentio de peremptorijs vel dilatorijs exceptiõibus, & quid iuris sit, de hoc not. secundùm Papam extra de rescript. super literis.[b] ¶ Sed quid si procurator non contradicens literis consensit in iudices cum impetrante: nunquid dñs poterit postmodum obijcere contra literas? de veritatis suppressione, vel falsi suggestiõe, vel de alijs? videtur q̃ non: vt extra, de cau. pos. & proprieta. cùm olim. Sed dic contra. Consensus enim procuratoris ad hoc valet vt iudicem, in quem ipse consensit, dñs recusare non possit: vt in ca. cùm olim. non autem quin dñs possit cõtra literas exceptiones proponere, quas forsan procurator ignorauit.[c]

SVMMARIVM.

1. ☞ Rescriptum quomodo impugnatur ratione causæ.
   Personarum differentiam in rescriptis contentarũ, cui, & quomodo competat æstimare.
2. Clericus est maioris professionis, q̃ quiuis laicus.
3. Tempus siue initium rescripti, in quibus debeat consyderari.
4. Clausula, tam laicis quàm clericis, an comprehẽdat mulieres.
5. Clausula generalis, in qua exprimitur episcopus vel archiepiscopus, an comprehendat Regem vel Imperatorem.
6. Rescriptum continens q̃ talis conqueritur de tali episcopo, & quibusdam alijs clericis & laicis: an cõprehendat alios episcopos.
7. Conquerens de archiepiscopo Narbo. & quibusdam alijs illius prouinciæ, an possit extra ecclesiam metropolitanam Narboñ. agere.
8. Conquerens de archiepiscopo domicilium non habente, quo rescripto vti debeat.
9. Impetrans rescriptum contra vagabundum, cuius loci debeat eum pronunciare.
10. Rescripta non protrahenda, quæ sint.
11. Negotia maiora vel grauiora, quæ dicantur.
12. Impetrans super diuersis personalibus ad diuersos reum autem non cõueniens, nisi coram vno, an illa causa finita poterit eũ corã alio per alias literas cõuenire.
13. Promittens alicui dare decem Narbonæ, & alia decem Parisijs, an diuersis rescriptis cõtra se impetratis, possit coram pluribus eodem tempore conueniri.
14. Impetrans iudicem cõtra aliquem, an possit illum coram illo iudice conuenire, & iterum reconuenire illum coram alio iudice contra seipsum ab illo impetrato.
15. Exceptio an habeat locum, vbi is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit, faciat q̃ omnes subdelegant.
16. Rescriptum ad futuras controuersias obtẽtum, an sit validum seu admittendum.
    Rescriptum, quod præcepit aliquid fieri parte absente, non per contumaciam, an valeat.
17. Literæ generaliter contra clericum & laicum, & generaliter contra quosdam alios impetratæ, an includant monachum, vt per eas possit conueniri.
18. Imperator ex sola Principum electione, etiam ante coronationem dicitur verus Imperator, & habet ius administrandi.
19. Vsurpans quod suum non est, meritò perdit quod suum est.
20. Cõsyderanda sunt tria circa quodlibet rescriptum, scilicet damnum, vtilitas & facultas.
21. Rescriptum super futuris actionibus impetratum, non prodest.
    Reuocatio rescriptorum & iurisdictionis datę per illam, non extenditur ad futura.

a ¶ Prædecessor. Addit Host. xxxiij. q. ij. quos Deus. ff. de iure patro. l. adigere. hoc. ver. lxxv.

b ¶ Literis. Et de peremptorijs est determinatum de lit. contest. c. j. lib. vj. Quis autem debeat probare, cùm dicitur falsum expressum vel verum tacitum, ibi satis scripsi in vlti. gl.

c ¶ Ignorauit. hæc aditio fuit dictũ Compo. de rescrip. super literis. vt ibi scripsi in fine.

d ¶ Multis. Ibi nota in glos. scilicet illorum, an sit necesse conuenire prius expressum quàm inclusum in clausula.

e ¶ Est. Additio vsq; ad versicul. item opponitur.

f ¶ Ar. extra libr. vj. de restit. spol.

g ¶ §. fin. Si exprimitur decima cũ clausula, rebus alijs: super iniuria agi non poterit, secundũ Gul. Angl. q. vij. facit quod sequit̃ infra versicul. item quæritur quę. & quod not. Host. in §. proximè al legato. versi. non solùm. & conuenit alia quæstio, quam ibi subdit, an per talem formam possit agere sup ecclesia? Et videtur q̃ sic, p decre. Rodulphus. sed dicit contra. & idẽ ibi not. Redeundo ad primum, certum est q̃ actio iniuriarum infamat. ff. de his, qui not. infa. athletas. §. in lege. de sent. & reiud. cũ tẽ. & crudele est famam negligere. xij. q̃o. j. nolo. & vt patet ff. de var. & extraordi. cogni. l. penul. fama. res inæstimabilis est, sicut đ libertate dicit̃. ff. de regu. iur. liber tas. sed inæstimabile cum æstimabili comparari non debet: ergo hoc vt maius non includat, clausula rerum non valet, si dicas infamiam euitari posse, si per procuratorem defenditur & damnatur. ff. de infami. furti. §. si quis. vel si agatur in factum temperatis verbis: vt facit libertus contra patronũ. ff. de dolo. l. nõ debet. in fin. quia licet per hoc euitetur iuris infamia, ipsa tamen opinionem hominum non effugit. ff. de obsequi. à liberis & liber. & c. l. honori. de testib. testimonium. in fine. Istud ergo vel aliud, quod diminutionem status contineat ex virtute clausulæ, hoc casu non poterit intentari. facit clemen. de procurato. non potest. & quod ibi non obstat lex, rei appellatione causæ & iura continentur. ff. de verbo. significatio. & sic res corporales & incorporales. Instit. de rebus incorpora. per totum. quia illud verum, vbi significatio restricta nõ fit: vt in odium rescriptorum: vt in decre. sedes. Non obstant consilia superiora, quæ procedunt coram ordinario vel delegato, qui competens iudex esset. Pro his benefacit quod scripsi post Hostien. de restitutio. spolia. grauis, super verbo, iniurijs. qui dicit quòd vix potest in curia Romana

RAtione autem causæ, & alijs modis contra rescriptum excipitur: vt si in eo monacho prioratus confirmetur: vt extra, de confirmatio. vti. porrecta. ¶ Item excipitur quòd super re litigiosa, vel lite pendente, hoc tacito est obtentum: vt eo. ti. ca. j. & c. cùm dilecta. & de dolo & contu. ex literis. C. vt lite pendente. per totum. extra, eo. c. fin. extra de priuileg. c. penulti. xj. q. j. quia res. ¶ Item quòd est obtentum super re, cum causæ cognitione confirmata, licet non sit litigiosa: vnde non valet, nisi de confirmatione faciat mentionem: vt eodem titulo. c. j. & ca. bonæ. ¶ Item quòd in eo minores & viliores personæ, & minora negotia exprimũtur. Vnde propter generalem clausulam, quidam alij. non potest ad maiores personas, vel maiora & grauiora negotia, vel ad effrenatam multitudinem trahi: nec etiam ad pares personas vel magnas, si fraudulenter aliquæ magnę sunt expressæ: vt extra de rescriptis. sedes. donec illæ magnæ sint in iudicio nominatæ. eodem titul. cum multis.[d] arg. Insti. de iur. na. in fine. Hinc est[e] quòd si in scriptis specificantur prædia vel possessiones, clausula generalis subsequens, & rebus alijs: non poterit ad decimas trahi: & sic obtinuit argumen. extra,[f] eo. frequens. §. fi.[g] ¶ †Sed quæ sunt psonæ

haberi litera super iniuria. Absurdum ergo esset ꝙ generalitas rerum, illam includeret.

digniores? ᵃRn̄deo, circa hoc non potest certa doctrina dari, sed iudex hoc æstimabit ex circunstantijs personarū in rescripto contentarū & cōuentarum, siue sint in dignitatibus, siue priuatæ. xxiij. q. iiij. duo. & dicunt maiores in primo gradu: minores verò in secūdò. x. q. j. antiquos. ff. ad leg. Cor. de sica. l. pe. Itē æstimabit potentiā, diuitias, nobilitatē, & honorē. extra, de testi. sup eo. Itē professionem maiorē: vt quia est clericus vel monachus. extra, de ma. & obed. solitæ. ver. fecit Deus duo. ¶†Quid si quis nominauit in rescripto maximū laicū: ᵇnunquid tunc per clausulā, quidā alij, potest clericus trahi? Rn̄deo, non: quia clerici sunt maioris professionis: ar. xcvj. di. duo sunt. extra, de ma. & obe. solitę. versicul. fecit Deus & alterius. vt xj. q. j. duo. iij. di. statuimus. nisi adijceretur, & quibusdā alijs, tam clericis, q̄ laicis: vt extra, de rescrip. significauit. Tales enim partes intelliguntur in substitutione fieri, quales præcesserunt in institutione. Instit. de vulg. sub. §. ex disparibus. Sed si dicatur ep̄s vel clericus, & adijciatur, & quibusdam alijs: tunc bene includitur laicus, secūdùm Vinc. ᶜ¶Quid si expressi minorem, & medio tpe factus est maior? ¶†Item qd si magna persona, quæ tempore impetrationis nō poterat cadere in gn̄ali clausula, nunc facta est pauper? ¶Item quid econuerso, si tūc erat humilis, nūc facta est magna persona? ¶Itē quid si tūc quæstiones non erant, sed postea superuenerunt: vt extra, eo. quia nonnulli. j. vers. si. ¶Item quid econuerso, si tunc erat causa cōueniēdi, sed nunc nō est. ¶Item quid si expressi rē, quæ tunc erat maxima, sed nūc decreuit? Rn̄. in his & similibus tempus, siue initiū obtenti rescripti consyderari. extra, de rescrip. sup literis. Ea enim, quæ causa explicandi negotia gerūtur, non refert quo tempore cōsumentur, sed quo tempore inchoentur. ff. de neg. ger. nam & Seruius. §. si viuo. ᵈ¶†Sed quæritur vtrū per prædictā clausulam, tā clericis q̄ laicis cōueniri possint mulieres. dicit Vin. ᵉꝙ non. ff. de neg. gest. l. iij. ff. de ver. sig. l. j. ᶠargu. contra. j. de disputa. & alle. aduo. §. post hæc. ver. vel ibi masculinum. Quid de monialibus, vel monachis, vel cōuersis? Rn̄. nec illi, nisi de illorum ordine mentio fiat: extra, de res. cùm ordinem. ff. de rei ven. quæ religiosis. ¶†Sed nūquid expresso epo vel archiepo in gn̄ali clausula, intelligatur Rex vel Imperator: arg. ꝙ non. Rex enim erat, & neminē præter Deū timebat. de pœ. di. iij. §. Dauid quoq;. in c. totā. ar. cōtra. xcvj. di. duo. extra, de ma. & obe. solitę. Secus fortè in ducibus & comitibus: vt in præ. c. solitæ. secūdùm Vin. ¶† Quid si in rescripto dicitur, conquestus est talis de tali epo, & de quibusdā alijs clericis & laicis: vt in præ. c. significauit. nunquid per hāc clausulā cōueniri poterūt alij epi? Rn̄. si non adiūgitur, clericis, & laicis: tūc sic.ᵍ extra de cōsti. c. oēs. Si verò adiūgūtur: tūc nomine clericorū simpliciter proposito, nō intelligūtur episcopi: vt s. de lega. §. postremo. ver. quid si dispēsatum. & arg. extra, de preben. c. si. extra, de sen. excō. solet.ʰ nisi fortè sit constitutio vel generale mandatum vel edictum: vt xviij. q. iiij. si quis suadēte. xxj. di. clericos. ¶Quid si dicitur cōtra ep̄m Tholosan̄. & quosdam alios de prouincia Narbon̄. nunquid intelligentur illi, qui sunt de ciuitate Tholosæ? Et videtur ꝙ nō. extra, de rescr. Rodulphus. Dic contra, sicut si diceretur, & alij de regno. Nā ciuitas est in prouincia. vj. q. iij. scitote. vij. q. j. scire. ¶†Quid si dicitur, cōqueritur P. de archiepo Narbon̄. & de quibusdā alijs prouinciæ Narbon̄. nūquid traheretur de ciuitate Narbon̄. metropolitana? Vr̄ ꝙ sic, eadē ratione.ⁱ Alij contra. Per clausulā aūt illā, conqueritur P. de episcopo Tholosæ, & de quibusdā alijs Tholosanæ diœcesis, nullus de ciuitate Tholosæ trahi potest: vt in præ. c. Rodulphus. ¶Sed quid si reus est simul de ciuitate & de diœcesi, vtrobiq; habens domicilium: vt extra, de rescrip. ex parte. Rn̄. si res, de qua agitur, est in ciuitate Tholosæ, nō conueniret̄ p illā clausulā: vt in c. Rodulphus. ¶†Quid si vagatur, hincinde, & modò est in ciuitate, modò in diœcesi, nec habet certū domiciliū. ff. ad munici. l. pe. & l. non vtiq;. & l. Labeo. & l. assumptio. quæritur rōne cuius clausulæ poterit cōueniri, s. an diœcesis an ciuitatis? arg. ꝙ potius sit cēsendus de ciuitate q̄ de diœcesi. ff. de iudi. si in iudicio. arg. cōtra ꝙ diœcesis maior est vrbe. xciij. di. legimus.ᵏ Sed dico ꝙ vbi magis assiduè conuersatur, ibi conueniri pōt. C. vbi sena. vel clarissi. l. ij. ¶Quid si nō discernatur vn̄ sit, vel vbi habeat ꝑgulā? Rn̄. cogēdus est eligere certū locū, vt satisfaciat x. q. iij. nec numerus. ꝙ si nolit facere, cōueniendus est vbi inuenitur, ne in eius potestate sit creditores fraudare. ff. de eo quod cer. loc. l. ij. ff. de his, quæ in frau. credi. ait prętor. §. si debitorem. ff. de iudi. solemus. sed hoc in ordinario. ¶†Quid ergo, si sit delegatus? Rn̄. quidam ꝙ qn̄ quis impetrat contra taliter vagantem, nec est certus de illius mora, dicat eū de ciuitate vel de diœcesi. Sed talē literā curia Romana nō cōcederet: vt x. q. iij. graue. xxxiij. dist. habuisse. vn̄ melius est ꝙ impetret generaliter cum clausula, & quidam alij ciuitatis vel diœcesis Tholosanæ: & tūc per clausulā generalē, vbi eum inuenerit, ibi eū poterit cōueniri. ¶†Quid si indubitatè constat de persona? puta quia dicitur in rescripto de Gulielmo Durādo dn̄i Papæ subdiacono & capellano canonico Narbo. decano Carnoten̄. doctore decretorumˡ: & adiungitur nō sua diœcesis, vel prouincia, sed alia? Respōdeo, dicit Vincen. non esse per tales literas trahen-

a ¶Digniores. Hic prosequitur quæstiones Vincen. quas posuit in decre. sedes. & c. Rodulphus. & c. significauit. & plures ex his ponit Hosti. in Summa eo. ti. §. quod continet ius commune.

b ¶Laicum. Ponit Host. vbi s. proxi. in comite Prouinciæ.

c ¶Secūdū Vinc. Abbas cōtra ꝑpter varietatem professionis: vt scripsi de decre. sedes. super glos. sed q̄s. Hoc placet Hosti. vbi s. versi. qd si impetratur. sed Gui. An. q. viij. nō solū tenet primam, sed addit ꝙ dicat̄ etiā, quidam alij clerici: hęc clausula cōprehendit laicos iure minoritatis. & qa si expressisset, lr̄as habuisset. eo. ti. sup lr̄is. Dicit etiā ꝙ Princeps, Papa, & Impator, imitatores Dei apud quē non est acceptio personarū, de iud. nouit. nō faciūt etiā illorū differentiā. vn̄ dicit Imperator ꝙ subiectis sine differētia ꝑsonarū, ius antiquum intactū cōcedit. C. de cadu. tollen. l. vna. post prin. et alibi vult ꝙ æquitatis rō, cōiter in oēs ꝑcedat. C. d̄ fideicō. l. vlti. alibi dicit nō vacillare dn̄iū ꝑ differētiā rerū vel ꝑsonarū. C. de legi. hære. de emācipatis. in fin. includātur ergo sine differentia laici. Nam verbum clerici, dubitationem facit. Sed, vt dicit, clericatus nō substātiā, sed qualitatē designat: quæ qualitas substātiam nō immutat. ff. de contrahē. emp. l. pacta. sed hominis substātia ꝑ clericatū nō mutatur, & prius & magis fuit hō, q̄ clericus. reb⁹ ergo, & nō verbis innitamur. C. cōia de leg. l. ij. de elect. cōmissa. §. porro. li. vj. Addit rōnē, quia iā ex hoc immunitatē haberēt laici, si nō possent cōueniri. Bona verba sunt, quæ posuit; qa ad aliā materiā ꝑficere possent. Sed allegare ꝙ Papa noluerit vti dn̄a ꝑsonarū aut rerū, vbi cōstat ꝙ vti voluit, est errare. Satis est ergo Gui. legē defendere, ꝙ sine dictiōe clericis, extēdat̄ ad laicos rescriptū habēs clausulā, quidā alij: expresso clerico. habito tn̄ respectu ad personam expressam: & ad illam, ad quā extēditur, hoc concedere. vn̄ Ho. vbi hic in prin. dixi, ponebat ep̄m pro expresso. quid mirum si laicum per clausulā, quidam alij: adiectam sibi cōueniri consentit.

d ¶Viuo. Ad quæstiones prædictas facit quod not. eo. ti. statutum. lib. vj. in glo. habentibus. in fi. cum suis additionibus.

e ¶Dicit Vincen. in c. significauit. vbi etiam ponit duas quæstiones sequentes.

f ¶L. j. Istæ leges probant contrarium. Dicunt enim quòd si quis, & alterius, etiam fœminas comprehendunt. sed ipse Vincē. allegabat etiam ff. de leg. ij. qui mulieres. & l. patroni. qui ibi vel in proximis rubricis non sunt. Sed puto quod voluit allegare ff. de leg. iij. qui duos mulos. quæ facit etiam contra. & l. patroni. bene est sub ti. de verbo. signi. quæ etiam facit cōtra: quia dicit patroni appellatione patronā intelligi: vt dixi. gloss. Vin. est in c. significauit. per quam decre. probatur contrarium, vt ibi dixi post Pe. & Abb. & concor. ibi Guil. Na. & Guil. An. tenetidē, vt dixi ex mēte vel sentētia Papæ. nō ex verbis. Alleg. ff. de verb. sig. ꝙ pronunciatio sermonis in sexu masculino, ad vtrūq; sexū referr̄. Ad l. j. ff. de vē. in pos. mit. §. quæritur. respondet, vt ibi no. scilicet quòd in odiū exhæredationis, appellatio filij non comprehēdit filiam. De materia sufficiat sequens remissio: & nullo modo credo pōderatis legibus, quas Vincen. allegat, ꝙ in Vin. Speculatoris & meo, non sit aliquis defectus. Quærebat Gui. secūdus de quęstione conuersa, scilicet an clausula, quædam aliæ, comprehendat masculos? Respōdet per leges ff. de lega. ij. si ita sit scriptum. ibi exemplo plenissimū esset, fœminino vocabulo etiam masculos contineri. & de lega. iij. l. seruis legatis.

ADDE vt per Alex. post Barto. in dicta l. j. de verb. sign. & quę ibi posui.

g ¶Sic. Idē Hosti. vbi s. ver. quid si imputetur.

h ¶Solet. Puto ꝙ intendebat allegare: quia periculosum. & sic al leg. Host. in ver. quid si dicat.

i ¶Ratione. Facit de præben. quāuis. j. in fi. lib. vj.

k ¶Legimus. De vrbe loquitur, non de diœcesi.

l ¶Decretorum. Imitatus est dominum suum Hosti. qui in prædicto §. pe. ad fi. j. colum. posuit sic omnes suas circunstantias, & plus: quia posuit locum originis, scilicet de Segusia. sed ponit erratū in nomine: quia dictum est Petrus, cùm vocaretur Hēricus. & tenet ꝙ valet rescriptum. quod placet. nec obstat quod statim subdam, vt ibi dicam. Sed Ioan. de Deo in quæstionibus, lib. j. q. xlj. tenet quòd si impetraui super ecclesia contra presbyterum, si erraui in nomine presbyteri, licet constet de ecclesia, non valet rescriptum, quod est stricti iuris. allegat c. significante. s. al lega. & c. Rodulphus. eo. ti. & verè sic seruatur: quia ne stetur in lite, reformatio literę procuretur. & quod proximè dixi, procederet in iudice: & tamen in eo seruatur idem.

ADDE, quid si impetrans in supplicatione posuit nomen cōsultoris, cùm deberet ponere nomen iudicis: an rescriptum sit vitiosum? Bal. consi. ccccxlvij. iiij. volu. qui tenet, dummodo constet de corpore, scriptum non vitiari.

ADDE, ꝙ hanc doctrinam Spec. tenet excellens vir Bartholomæus Cepola in quodam suo consilio incipiente, quæritur in princip. secundi volu. vel in fine primi. paruum enim consilium est: sed ad materiam dum

remissionũ plenum.ibi enim ponit exeplum,si detur iudex aliquis,qui dicatur in scripto canonicus Patauinus, cũ re vera sit Vicentinus,vel econtra.

a ¶Significãte. Tene qđ ibi scripsi in principio.ver.propter decre.statutum.de rescript.lib.vj.teneo dictũ Vincen.in suo tempore nõ tenendũ dum.extra,de rescri.significãte.[a] cum hiusmodi rescripta nõ sunt protrahẽda.extra,de off.dele.cùm olim.& c.P.,&.G.sed Innocẽ.iiij.cõtra.arg.Inst.đ legatis.§.si qs in nominis.C.de testa.si in nomine.

11 ¶†Item queritur,quę dicãtur moiora vel grauiora negotia.Respon.maiora quę de maioribus summis:grauiora,q̃ de fama.vj.q.j.ex merito.& c.deteriores.Item qa de beneficio.extra,de procu.querelam.Item quia de spiritualibus vel libertate vel de crimine.extra de trãsac.c.pe.vel etiam propter scandalum,quod inde contingere posset:tñ de maiori summa,q̃ sit ĩ rescripto expressa,bene potest agi per clausulã generalẽ,nisi multũ excederet:qa modicum incremẽtum,nõ debet mouere iudicem. C.de allu.l.pe.& fi.expressa tñ pecunia nõ pôt de castro agi.[b] ¶Item opponitur ꝙ est obtentum super rebus ad seculare forum spectantibus.extra de foro cõpe.licet.& c.ex tenore.& ex trãsmissa. & c.parte reginę.qđ dicvt suprà,ti.ꝓxi.ver.xxx. ¶Item ꝙ negotio legitimè finito. est obtentũ. extra de rest.spo.audita.¶Item ꝙ in eo decimę laico confirmantᷣ.vnde nõ valet.vj.q.iij.§.potest.versi. quas actiones.& ver.sic & prędicta.¶Itẽ ꝙ facit tantũ de proprietate mẽtionẽ:vñ non valet super possessorio,vĺ ecõtra.extra,de sequestra.pos.c.j.[c] C.si à nõ cõpe.iu.l.j.&,l.si de ꝓprietate.ff.de acq. pos.l.naturaliter.extra,de iudi.c.fi.vbi de hoc.[d] Et hoc intellige,cũ actor & reus non sunt eiusdẽ fori sed diuersorũ:vt ibi no.simpliciter tñ cõmittendo vtrunq;,intelligitur esse cõmissum.extra,de sequestra.possesf.c.j.¶Item ꝙ ad diuersos iudices,super diuersis personalibus actionibus est obtentum.extra,de rescri.c.fi.& c.dispẽdia.& hoc verũ est secũdum Vin.[e] siue sint delegati à papa,siue etiam ab ordinarijs,siue sint legati:in ordinarijs secus, qui quasi semper cõsueuerũt in certo loco causas audire,nisi fortè contingeret reũ multũ vexari:quo casu si appelletur,papa dicit simpliciter ꝙ coram diuersis ordinarijs vel corã vno dele.& corã ordinario pôt trahi qs:& hoc fortè verũ est,cũ primò traxit super vna de personali,coram delegato:qa poterit trahere super alia coram ordinario.ne sibi sua iurisdictio subtrahi videatᷣ.sec⁹ fortè ecõuerso:vt si primò traxit coram ordinario:et post modũ impetret ad aliũ super alia personali debeat carere commodo literarũ:vt in prę.c.potuit em̃ corã ordinario de omnib⁹ agere,vel rescripto supersedere.ff.si fami.fur.fe.dic.l.j.§.fi.super realib⁹ verò bene pôt quis corã diuersis trahi.

12 ¶†Quid si super diuersis ꝑsonalib⁹ ĩpetro ad diuersos iudices,sed nõ cõuenio reũ,nisi coram vno,nũquid causa illa finita potero eum coram alio per aliàs literas conuenire? Rñ.sic:qa solũ illius incommoditas attenditur,vt eodem tempore coram diuersis non fatigetur.arg. ff.de arbi.si cũ dies.§.si arbiter.sed diuersis tẽporibus corã diuersis trahere,non est vexare.

13 ¶†Quid si ꝓmisisti mihi,decẽ dare Narboñ.& aliàs Parisijs, & in quolibet loco impetro contra te iudicem,nũquid tẽpotero corã vtroq; eodẽ tẽpore conuenire? Respondeo,nõ:qa commodius vtraq; quęstio coram vno trahitur:sed habebit locum tunc arbitraria vtilitas loci,& cõmoditas attendiᷣ.ff.de eo qđ cer.lo.l.ij.extra,de offic.dele.P.& G.¶Quid si tractus super diuersis,vult probare ꝙ cõmodius tractaretur corã pluribus,q̃ corã vno:tamẽ nõ habet locum quæstio cõmoditatis quæ fortè difficilior& vni tãtum competit,vtrunq; nõ est eiusdẽ diuersitate fori.Nec defendas authorem,ꝙ intellexit simpliciter rescriptũ non valere,eo ꝙ continentiam causę diuidit ꝑ l.nulli.C.de iu.vt j.ver.itẽ qđ diuidit.Huic triplex respõ.pria,qa verba eius hoc nõ sonãt,nec mẽs:cũ illũ casum ibi ponãt. Scdo,qa nec ibi ꝓcederet determinatio de diuersitate fori.Tertio,qa lex illa,nulli.loquiᷣ quãdo impetrãtur ad diuersos diuersa rescripta, vnum super possessorio alterum super petitorio.Indubitatũ est autem ꝙ sup altero tantùm,cuiq; impetrare licet.extra de resti.spol.per totum.

ADDE an commissa causa possessorij,possit cognoscere de petitorio: Pau.de Cast.consi.lxxij.

e ¶Secundùm Vin.in decre.vl.eo.ti.vnde sumpta fuit additio.

f ¶Nunquid.Hoc repetitur j.de reconuen.§.pe. ver.pen.

prolixior esset,q̃ quæstio principalis:ꝓsumit em̃ ius ꝙ commodius sub vno tractentur, licet quandoq; aliud euenire possit.ff.de legibus. nam ad ea. in auᷣ.de consulibus.& facit ff.de postu.l.j.§.sexũ.

14 f ¶†Sed nunquid[f] possum simul te conuenire corã iudice, quem impetraui contra te: & reconuenire coram alio, quem contra me impetrasti, & coram quo me traxisti?Respon.dicit Vincen. ꝙ si ego te prius conueni,imputa tibi,si postea me non conuenis.nam te potero reconuenire.ff.de iur.om.iudi.l. iij.§.si mutuę.iij.q.viij.cuius.nec traho,te sed tu me qui per meum rescriptum me reconuenire potuisti.secus si ipse me primò conuenit. Hodie autem reus, durante eodem iudicio, non potest actorem conuenire, literas impetrando, vel etiam reconuenire,nisi apud iudicem: vt præ.c.dispendia.§.reus.

15 g ¶†Quid si is, qui super pluribus personalibus actionibus,impetrauit diuersos iudices, [g] facit quòd omnes vni subdelegant:nunquid habet locum exceptio? Videtur ꝙ non,quia iam non trahit coram diuersis.Dic ꝙ aut super eadem re quis impetrat diuersos iudices:& tunc nõ valet,nec impetratio,nec subdelegatio vni facta: vt extra,de rescri.ex tenore. Aut super diuersis rebus vel actionibus:& tũc aut oẽs subdelegãt vni, aliquid de iurisdictione sibi retinendo.quo casu non valet:quia tunc ad eosdẽ appellaret:& sic saltẽ in cã appellationis coram diuersis,reus vexaretur.extra,de off.dele.super quæstionum.§.porro. Aut subdelegãt vni simpliciter, seu nihil iurisdictionis sibi retinendo. Quo casu tenet quod agitur,ex quo priusq̃ fuerit oppositũ,commissiones huiusmodi factæ erant: vt s.de recusa.§. effectus.versi.sed quid si is iudex.Hoc probatur in præ.§.porro.

h [h] Et est ratio:quia tales literæ apostolicæ,nõ sunt nullæ,sed exceptionis ope sunt annullandæ.

i [i] ¶Itẽ excipitur ꝙ ad quosdam iudices impetrat super petitorio, & ad alios super possesso. non enim valent tales literæ.arg.extra,de rescript. ex tenore.& probatur & no.secundùm Papã extra,de cau.pos.& proprie.c.j.¶Item ꝙ diuidit causæ continentiam.extra,de sequestra.pos.ca.j. C.de iudi.nulli.¶Item quòd est cõtra ius diuinum. xxv. q.j.contra statuta.extra de consuetu.c.finali.vel ius positiuum.xxv.q.ij.rescripta contra ius.vel publicum.eadem quæstio.nec damnosa.C.de sacrosanctis ecclesijs.iubemus nullam.in fine. C.de incest. nuptijs.l.finãli.Vel priuatum,sed enormem inducit læsionem.C.si contra ius vel vtil.publi.quoties. & l.rescriptis. quę est xxv.q.ij.extra, de decimis.

k suggestum.de rescrip.c.j.[k] Præmissa vera sunt, nisi dicatur in eis, non obstante tali lege vel canone.ff. delegatis iij.§.si quis in principio.& C. de testa.auᷣ. hoc inter liberos.C.de inofficio.testa.si quando. in princip.ff.ne quid in loco pub.l.iij.§.si quis à principe.extra de rescrip.nonnulli.extra de cogna. spiritu.c.j.extra,de offi.delega.super quæstionum. §. intentionis.xxv.dist.acutius.& c.sequen.

16 ¶†Sed si dicatur,non obstante aliqua lege,non valebit:quia nulla est specificata.argumen.ff.si quis cau.sed & si quis.§.quæsitum.extra,de offic.delegati.ex parte.[l]

l ¶Item excipitur, quòd est ad futuras controuersias obtentum.[m] extra de rescript.cap.fina. ¶Item quòd impetrator quod erat notorium, asseruit occultum:& impetrauit ꝙ absolueretur præstita cautione.extra,de appel.consuluit.j.& de verbo.significa.ex parte.§.fi.¶Item quòd non est prosecutus suspectum esset:quia hoc non habet stylus.extra,de senten.excom.c.ad hæc.si tamen appareret de veritate rescripti, & certa scientia Papæ, parendum esset.facit de restit.spoliato.audita.in princip.& quod ibi scripsi post Inno.nam conseruatores,qui legati sunt.de offi.dele.c.j.& vlti.lib. vj.dantur ad futura,vt ibi patet. Verum est ꝙ per formam priuilegiorũ, solẽt talia cõcedi:& plus reis,q̃ actorib⁹:vt patet,& no.& scripsi de priuile.c.j.li.vj.§.ad ipm.Si ergo alicui mercatori dareᷣ delegat⁹ ꝑ papã, vt

Marginal glosses, left column:

quo non ponderabaᷣ diœcesis, a rei q̃ hodie pôderatur:sed hoc dico quãdo expressa vera diœcesi non transissent literę.ibi vide.

b ¶Agi. Secundũ Innoc.vt scripsi in c.sedes. super glo.sed quas.

c ¶C.j. & vide ꝙ ibi not.in iij.glo. & quod sup ea dixi.

d ¶Hoc.& in glo. b ij.et clausulam sequẽtem,quã ibi nota apertè posuit Ber. author posuit ineptius. Pręmiserat enim ibi Ber.ꝙ continentia causæ diui non debebat, c & quod cognoscendo de possessione, debebat cognoscere de proprietate: & hoc dictum respicit eius determinatio. Hoc intellige &c.propter interpositionem tamẽ,alicualis fuit ĩepti tudo. quia non adaptatur delegato, cui vtraq; est commissa:nec ordinario,nisi prima lite finita, vt ibi j. Sed hic dicitur quòd si rescriptum committit proprietatem tantũ. non valet super possessoria: vel econtra, si possessorium tantùm,non valet super petitorio. Huic dicto non adaptaᷣ hęc determinatio. ꝓcedit enim dictũ, siue sint eiusdem fori,siue diuersi. Item quod diciᷣ de diuersitate fori, propriè locũ habet,quando di uisim vtriq; parti competit alterũ: vt in præ.decre. vlti.Quando em̃

Marginal glosses, right column:

g ¶Iudices.Intellige per diuersa rescripta.

h ¶§.porro. Facit ad hoc de offic. deleg.iudex.lib. vj.

i ¶Annullandæ. Tu dic cõtra, cũ decret. dispẽdia. dicat processum nõ tenere. Cùm autem subdelegatio sit de processu, de hoc de offic.deleg.c. pe. lib.vj.in iij.glos. & facit s̃.eo.titu. in princip. versi. sed obijcitur. Patet quòd si subdelegatio nõ tenuit,ergo nec ꝓcessus habitus ꝑ illam.

k ¶C.ij. Hos quatuor casus posuit Host. pro x. xj.xij.et xiij.pro quorum intellectu remittit ad §.quas vires.eo. tit.

l ¶Ex parte. Vide remissionem, quam dabo infrà de instru. edi. §.nunc autẽ.ver. & scias.

m ¶Obtentum. Cautius loquitur Hostien.versicu. xvij. dicendo cũ textu : decet hoc allegare, excipi, quod ad futuras controuersias trahitur. Hoc enim intendit decretalis illa, quod habens rescriptum cum clausulis generalibus in personis & rebus, trahebat aliquẽ nõ nominatum in rescripto sup controuersia orta post impetrationẽ, procedit etiã cùm, solùm in reb⁹ erat clausula,& ipsum nominatum trahebat sup tali controuersia.Si enim obtentum fuisset super futuris,

oẽs debitores suos coram illo conuenire posset: hoc solùm intelligeretur de obligatis ante datam, per præ. decre. fi. non obstante illa generalitate sufficiat. de procu. qui ad agendum. in prin. li. vj. fortius vbi non est generalitas: vt j. ver. fi. Si aũt Papa exprimeret ꝙ oẽs debitores præsentes & futuros, &c. istud esset modò obtentum ad futuras, & nõ caderet in exemplum prædi. decret. fin. versic. aut literas. quia ñ violanť verba rescripti, & cõtra here, sonat actũ a coactum. ij. Macha. vj. de Eleazaro, cùm trahitur ad suppliciũ. Actu. xiiij. Paulũ traxerat extra ci b uitatem. de sententia excom. cũ pro causa. ibi: traxit verbando ꝑ claustrũ. q. fi. fint le. lator. traxit in causa. & c. per venerabilem. versi. videbatur.

appellationẽ intra tpa debita. extra de app. ꝑsonas. c. cùm sit Romana. ¶ Et gñaliter excipitur contra rescriptũ ꝙ is à quo obtẽtũ est, re integra obijt. extra, de of. dele. licet. & c. gratũ. & c. relatũ. ff. de iur. om. iud. & quia. ff. de iud. mortuo.[a] vel is, cõtra quẽ impetratũ est: vt s. §. rõne etiã eius, cõtra quẽ, &c. vel etiã impetrans. s. §. ratio etiam impetrãtis. ¶ Itẽ ꝙ sublatum est, nam alter delegatus vel etiam ordinarius prius citauit. extra de app. & debitus. extra, de fo. compe. c. pe. ¶ Item quod generali derogatũ est per speciale. extra de rescri. c. j. & c. pastoralis.[b] ¶ Item ꝙ impetrans præuentus est coram ordinario: dixi s. ti. proxi. §. fi. ver. si autem iudex sit. ¶ Itẽ ꝙ duo rescripta sibi inuicem contraria, sunt impetrata. extra de fide instru. impetrari. extra, de offic. dele. c. ij. ¶ Item ꝙ idem contra eundem, super eodem diuersos iudices impetrauit: extra de rescript. ex tenore. Item ꝙ est ibi aliquod verbũ ambiguũ, vnde non est per illud procedendũ, donec per delegantem fuerit expeditum. extra de rescript. cùm contingat. de iudi. cùm venissent. de præbẽ. licet.[c] ¶ Itẽ ꝙ non extenditur ad dignitatẽ seu rectoriã, cùm scribitur pro simplici bñficio. extra, de præb. c. fi. ¶ Itẽ ꝙ nõ põt fieri quod præcipitur. extra, de rescrip. si qñ. ¶ Item ꝙ secũdùm rescriptum est impetratum, ex quo sciuit quis primũ cõtra se fuisse impetratũ, secũdùm do. meũ.[d] extra de off. dele. cũ causa. de app. suggestũ. ¶ Item ꝙ imminet scandalum, si impetrans beneficiũ obtineret. extra de ꝑbẽ. cùm teneamur. de rescript. nihil.[e] ¶ Itẽ nõ valet rescriptum, quod præcipit aliquid fieri parte absente, nõ per contumaciam. C. vñ vi. meminerit. C. si per vim vel alio modo pos. tur. fu. l. fi. arg. extra, de ma. & obe. inter quatuor. de causa pos. & proprie. ca. j. ¶ Itẽ nota ꝙ per clausulam, quidam alij: non pñt, nisi quatuor in iudicium trahi: quorum nomina in primo citatorio, & etiam in quolibet,[f] sunt exprimenda: vt j. ti. proxi. §. j. ver. item ꝙ per clausulam.

17 ¶ † Itẽ nota ꝙ si literæ sint gñaliter cõtra clericũ & laicũ, & gñaliter contra quosdã alios impetratæ: ꝑ eas nõ põt monachus conueniri. C. de epis. & cle. l. gñaliter. in prin. vbi habetur ꝙ monachus non est clericus:[g] licet illud quidã[h] intelligant de cõuersis. Ad idem. xvj. q. j. legi. prope fi.[i] ¶ Item ꝙ non extenditur ad pensionem, nisi expressam de pẽsione faciat mentionem: vt extra de præscript. in decre. Alex. iij. licet.[k] ¶ Item ꝙ ad rescripti interpretationem[l], non sunt vocati, qui sunt per illud vocandi, C. vt actio. ab hæredi. l. j. in auť. ibi posita. ff. de adoptio. nã ita. ¶ Itẽ ꝙ obtentũ est ab Imperatore nondũ coronato vel infulato: vt C. de quadri. præs. l. fi. in fine. in auť. de consulibus. in fin. ff. de re mili. ex eo.[m] C. lib. xij. de decur. l. fi. quia non dicitur Imperator, nisi demum corona suscepta: vt ff. de testa. mili. l. penul.[n] & arg. extra de vsu pal. nisi. & de postu. prælat. bonæ. ij. in fi. Et dies coronationis, dicitur ortus Imperij: vt C. de fer. l. fi.

18 ¶ † Et sunt hic argumen. ꝙ donatio de ciuitate Boñ. & suo districtu & de tota Romãdiola facta ecclesiæ Romanæ per alle. cũ sua auť. est erratũ: qa nõ est ad propositũ lex, & nullã auť. habet Ex vicinitate igiť fuit error. Simile qđ dixi s. de ac. vel pet. §. pe. vers. sed nunqd scholaris. Nã lex scilicet de act. & ob. hic cõtinuať illi ti. & habet auť. sed hodie. faciũt ad propositũ. Itẽ lrę primæ cõuenit qđ sequitur ꝑ illud vocãdi. sed Albe. ponit, non sunt vocati, qui lędũtur. ex ti. rescript.[m] dominũ Rodulphũ regem Alemaniæ nondũ coronatũ in Imperatorem non teneat: & ar. extra, de elect. c. venerabilẽ. & c. nosti. & c. nisi. in fi. cũ suis similibus. ar. tñ ꝙ valeat rescriptũ & ꝓdicta donatio. ff. de offi. procõsu. obseruare. in fi. Imperator enim ex sola Principũ electione[o] etiã ante confirmationem aliquã, verus est Imperator: & cõsequitur ius administrandi: vt probatur & no. xciij. di. legimus.[n] ver. qũo exercitus. in auť. cõstõ quæ de di. sicut & papa ex sola electione cõsequitur plenã potestatẽ regẽdi, & tpalia administrandi: & cùm non habeat superiorẽ, cùm eligitur, cõfirmať: vt lxxix. di. si qs pecunia. in fi. xxiij. dist. nomine. versi. planè postq;. Spiritualia verò non, secundùm Bal. nisi postq; ordines & insignia recepit. quod fit specialiter in coronatione: & hæc põt esse cã, quare Papa ante coronationẽ tãtùm media bulla vtitur: videlicet cum capitibus apostolorum dũtaxat, sine nomine proprio, licet statim post electionẽ & immutationẽ nomẽ suũ designet:[p] licet aliud in metropolitano sit: vt extra, de vsu pal. c. nisi. extra de postu. præl. bonæ. ij. in fi. De facto tñ plura ad spiritualem iurisdictionẽ spectãtia, añ coronationẽ exercet. Itẽ prædictus in Imperatorẽ electus, nõ propriè donauit, sed dictã prouinciã ad ipsam ecclesiam ab antiquo tẽpore ꝑtinere declarauit: sicut aliàs manumissio est datio libertatis: vt Insti. de manu. & xij. q. ij. cùm redemptor. Itẽ verus dñs, ad quẽ res sua ab alio possessa reuertitur, etiã post tpa longiora retentionis, debet cõmodũ obtinere: vt extra, de or. cog. c. ij. cũ suis cõcord. & xvj. q. iij. §. potest. ver. si aũt res. Ad hoc facit auť. de non al. aut per. §. si minus. Certum est enim ad ecclesiã eã, ab antiquo pertinuisse, tã ex cõcessione Pipini patris Caroli Magni, q; sequentiũ Imperatorũ: sed fuerat de facto per Tirannos

19 Principes occupata. ¶ † Quare dignum est vt dum vsurpãt quod suũ nõ est, ꝑdãt etiã quod suũ est: vt xxv. q. ij. sic decet. xxij. q. ij. §. item ꝑcepit. C. finiũ regun. si cõstiterit. & nos in singulis ciuitatibus & locis, à syndicis in parlamentis, & etiã ab omnibus singularibus personis à xiiij. annis. supra, & à cõmunitatibus & Baronibus ipsius prouinciæ nomine ecclesiæ Romanæ recipimus recognitionẽ, ꝙ ipsæ ciuitates & loca eorum, territoria & districtus pleno iure in temporalibus ad Romanã ecclesiã pertinent in solidum, & pleni dominij, ditionis, iurisdictionis, pťãtis & principatus ipsius ecclesiæ substitutum, iurauerunt etiã ecclesiam Romanam, & oẽs Romanos pontifices veros dños recognoscere, & in perpetuũ habere & tenere: recipimus etiã sacramentũ fidelitatis sub forma, quæ ponitur j. de feudis. §. qm̃. ver. sed & qñ. Quosdã autem audiui dicẽtes, ꝙ Imperator ante coronationẽ potest dare priuilegia absq; Imperij læsione: puta, vt quis possit emancipare, tutores & curatores dare, tabelliones creare: ea, quę sunt voluntariæ nõ cõtẽtiosæ iurisdictionis, exercere. argu. ff. de off. procon. l. ij.[q]

20 ¶ † In summa nota ꝙ tria circa rescriptũ cõsyderantur, s. dãnũ, vtilitas, & facultas. ¶ Damnum, puta si erat

a ¶ Mortuo. Remittit Host. ver. xxix. ad summã de offi. dele. §. & qualiter finiatur. vbi ponit alias xceptiones.

b ¶ Pastoralis. Dictum fuerat in §. ratione formę. & est primus post obseruantias.

c ¶ Licet. Ibi papa declarauit verbũ integre. quod in suo rescripto posuerat: & hoc xxv. Ho. de quo remittit ad §. & de interpretatione. eo. ti. vbi materiam diuersarũ interpretationũ, no. de postu. prę. c. j. plenius prosequitur.

d ¶ Secũdùm do. meum. vbi s. sub ver. xcj. qui ibi dicit ꝙ aliqui talẽ fraudem fouentes, tenent contrarium.

e ¶ Nihil. Iste fuit cẽtesimus sextus & vltimus obiect[9] Host. vbi s. ADDE, ꝙ rescriptum est nullũ, cùm in eo dicitur ꝙ non cognoscatur de causa: vt per Bal. consi. cxvij. iij. lib.

f ¶ In quolibet. No. vt in remissionibus dicitur.

g ¶ Clericus. Sup. nec laicus secundùm thema. Oportet enim sic suppleri.

h ¶ Quidam. Scilicet Nepos de Montealb. vbi s. nec inueni hunc versiculum in hoc tractatu positum ab alio, quàm ab ipso. alleg. de confir. vtil. vel inutil. porrecta. in fin. Puto ꝙ ad hoc quòd de religione sit facienda mentio.

i ¶ Prope fi. Vide quod dixi s. §. ratione formæ. versicu. item cùm dicitur quod priorissa.

k ¶ Licet. Vnde sumpta fuit decre. quamuis, infrà de præbend. libr. sexto. j. responso.

l ¶ Interpretationem. Iste casus & sequens fuerunt Alberi. Gal. quem habeo duplicatum. In vno enim habeo interpretationem: in alio impetrationẽ, & hoc plus ad propositũ, & conuenit l. nã ita. sed in l. infrà statim

m ¶ Ex eo. Alber. Gale. q dedit causam huic tractatui, non plus ponit, nisi quod alleg. in contrariũ l. obseruare. de qua infra.

n ¶ L. pe. Corrige. antepe. & est lex ex eo. superius alle. & pen. faceret ad contrarium.

o ¶ Electiõe. Quã faciũt vt singuli, non vt collegiũ, secundùm Ho. vt scripsi in c. venerabilem. §. qđ autem. sup ver. vel noluerint. Hoc ĩprobat Vpold[9] ꝑ me iam dudũ doctorat[9], in suo tractatu de iuribus regni & Imperij romanorũ. c. vj. & ibi ĩ c. vij. tractat materiã huius versi. Illud aũt ĩprobat illa potissima rõne: qa hi, quibus hi principes successerũt, eligebãt vt collegiũ, & vniuersitas, cõsistẽs scilicet ex principib[9] & vniuerso poplo subiecto romano Impio: vľ eligebat exercit[9], illã vniuersitatẽ repsentãs, vt seqř. Et vide cõcordãtias ꝗre iu. ad apřice. li. vj. ĩ gl. pe. ergo iure collegiato vtuntur vt illi: cũ numerus minor septenario teneat collegiũ. de elec. ca. j. Pro eo facit regľa, is q in ius. de regu. iur. li. vj. Dicit etiã ꝑ eos sic seruari, qa primò cõueniũt more collegiorũ in villa Reyse, Treuerẽsis diœcesis ad statuẽdũ diẽ electionis cõiter faciẽdæ ꝑ ipos, in oppido Frãchfort. concludẽs per prædicta valere electionẽ factã à maiori pte talis collegij: cùm id fit in collegijs regulare. & adde quod statim dicam.

p ¶ Designet. Vide quod no. super data sexti li. in gl. scire debes.

q ¶ L. ij. Vide quod no. in cle. de iureiu. Romani. ad fi. in gl. Romanos. vbi etiam inducitur quæstio. Ia. de Are. quam ad literã posuit Cy. C. de quadri. præ. l. bene à zenone. & est quæstio, an Imperator ante coronationẽ legitimare possit, & priuilegia cõcedere? & qa in voluĩe sic hř de vtroq; iure solenniter disputata, solam solutionẽ hic ponam, quæ ad literam talis est; CVM Princeps vice populi eligatur ab his, ad quos spectat electio de iure: vt in d. c. venerabilem, de elect. & c. ad apostolice. de reiudi. libr. vj. eiusdem est potestatis & vigoris electio ab eis facta de Principe, cuius erat olim electio facta à populo. C. de adoptio. l. secunda. argumentum. ff. si quis cautio. l. si eum. §. qui iniuriarum. cum similibus. Sed ele-

excom-

ĉto à populo per legem regiam, omne ius, omniſq; poteſtas competit: meritò etiam competit electo à principibus. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. & per Cynum de ve. iur. enu. l. j. ver. cùm enim. Et ſic eadem iuriſdictiõe fungatur, qua Iuſtinianus. eius lege, ideo nõ tenetur: vt C. de legi. l. digna vox. & ſic patet ꝙ poteſtatem habet legitimãdi & priuilegia cõcedendi, cùm iuriſdictionem & poteſtatem imperialem obtineat. Subdebat autem ipſe Iacob. quæſtionem: An talis legitimat⁹ excludat fideicommiſſariam ſubſtitutionem. & de hac dicam infrà de ſuc. ab inte. ſuper verſicu. ſed ex facto quę aritur. in verſ. item ſcrire debes. Ad principale dictũ Iac. vide ꝙ ſcripſi de verbo. ſig. ſuper quibuſdã. ſuper verbo, regum. & in c. venerabilẽ. ſup ver bo, iuſto. vbi poſui dictũ Hoſti. de principibus Alemanię, pronũciantibus & tenentibus cõcorditer in Imperatorem: electus habebat omnem imperialem poteſtatem. ꝙ etiam not. in præ. glo. Romanos. vbi etiam ſubditur de elec. in diſcordia. vbi vide. & addo ad id, qđ ibi de regiſtris poſui, illud ęquè poſſe procedere, quãdo diſcordia habet probabile dubiũ facti: videlicet qa vterq; cõtẽdit ſe habere maiorem partẽ: vt ſi duo ſunt, quorũ quilibet ſe dicit electorem, ſ. Comitẽ, Marchionẽ, vel Ducem. Noſtris etiam tẽporibus vidimus duos ſimul reges in Boemia. Vbi verò nõ eſſet de maiori parte dubiũ, iniqua eſſet conſuetudo, quæ daret ius adminiſtrandi electo à parte minori, quẽ conſtat ius nõ habere in tali actione principum, ſine aliįs iuris rimulis ſtetur numero: ſicut & hodie in certis caſibus ſufficiat, cle. de elect. ꝙ circa. Sic & verè dicendus eſt abuſus, ꝙ principes ſeruant, ꝙ illo caſu qui vicit in campo ſit potior, in quo, vt dicitur xl. diebus vnus alterum ibidẽ expectat: abſurdiſsimũ enim eſt à fortitudine ſumi iuſtitiam: qđ eſt deli ctorum occaſio: nec eſt fortitudo, quę nõ eſt cum iuſtitia, laudanda: vt ĩ autẽ. vt oẽs obe. iud. prouin. in princ. col. v. & ex hac proueniũt animarũ & corporum pericula. extra, de tornea. c. j. Itẽ verè eſt abuſus & imprę ſcriptibilis: quia per id Deus tentari videtur, contra Euãgelium Matt. iiij. Lucæ iiij. & extra, de pur. vul. c. fi. & p totũ. ij. q. v. monomachiã & ſecũdũ hãc in electionibus, vel ipſarũ cõfirmationibus, eſſet locus fortunę vel ſorti. qđ Hiero. deteſtatur xxv. q. ij. nõ exempto. & c. nõ ſtatim. Ad idem extra, de ſortil. c. fi. Item lex dicit, Cruẽta ſpectacula in otio ciuili, & domeſtica quiete, non placent: quapropter gladiatores eſſe prohibemus. C. de gladia. l. j. lib. xj. Redeũdo ad primum dictũ, mihi cõſtat iam dudum duobus electis ad imperium, impetratũ fuiſſe tempore Cle. v. à quodam magno prelato in eccleſia Dei, priuilegiũ ſuper quodam pedagio eiuſdem formę: & voluit ipſe examinare duo an alterũ ſolũ valeret, vel an ſaltẽ vtrunq;, & ꝙ valeret alterũ, ex quo adminiſtrabat vterq; ducebatur. C. de ſen. paſ. & re. l. fi. & qđ ibi no. vt ſ. non attẽto ſine, ſaltẽ medio temporis valeat alterum. Ad idem ff. de leg. ij. peto. §. prędiũ. qui, & à qui. manu. non li. l. cõpetit. & l. j. C. de te. & l. Barbarius. ff. de offi. ꝑto. Item propter dubiũ conſtat licere, qđ aliàs non liceret. Concor. quęre de ſepul. ſacris. in gl. pe. audita per ſuffragiũ. ff. de vſu. l. vſufructuari⁹. §. j. & de rei ven. idẽ Pomponius ſcribit. in prin. & l. ſi frumẽtũ. & qđ ibi no. & Inſti. de rerũ di. §. qđ ſi frumẽtũ. Sic & in dubio nominis. ff. vt le. & fidei. no. ca. l. ſi duo eiuſdẽ nominis. & l. ſed & ipſi. de præto. ſti. l. Paulus. §. j. ad idẽ ff. de bo. poſ. ſcđm ta. l. qui ex liberis. & de vulga. & pup. ſub l. qđ duob⁹. in prin. vbi ſubſtitutus ex duobus impuberib⁹ vltimo moriẽte, ſi ſimul moriant̃, vtriq; ſuccedit propter dubiũ. in cõtrariũ facit ambiguũ iuris & facti. ff. de te. tu. l. duo ſunt titij. & de hę. inſti. in tẽpus. §. qđ itẽ. concurſu alter alterũ impedit. ff. de vſuf. quot. ij. reſpõſo. Item dubio ſtatus. ff. de teſt. & ſta. & de le. iiij. l. j. & naturę repugnãtię. ff. de re. iu. vbi repugnãtia. Item mota hęreditatis cõtrouerſia, impeditur alienatio. ff. de pet. hære. l. diuus. in prin. & ver. cauſa autem. & fami. er. alienationes. vel dicat̃ effectũ cõceſsionis ex euentu pẽdere. ff. de teſta. tutel. l. iure noſtro. §. fi. ff. de ſol. qui res. in princip. j. & ij. re. de rebus du. quidam. C. de iudi. rem nõ nouam. Nã cũ veritas apparebit, alterũ deficiet. viij. di. veritatis. ff. de pac. l. ſi tibi x. §. pe. & effectũ ĩtelligas in obſeruãtiam & declarationem. Realiter enim cõceſsio non pendet, quę ſtatim valuit, vel non valuit, vbi de poteſtate concedentis quęritur. Faciant not. Inſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus. in prin. & ff. cõmunia præd. l. fi. & vide extra de fri. & maleſi. fraternitatis. in fin. de eo em̃ quod in re eſt certũ, quia nobis incertũ, dicitur ibi finale noſtrũ iudiciũ pendere ex futuro: vt ibi no. in vlt. gl. Nec iuuabit adminiſtratio reprobati, q priuilegium conceſſerat. ff. đ reb. eor. qui ſub tut. vel cur. l. q nec; C. de tut. qui nõ ſat. in l. dubium. & l. fi. in quibus ca. in integ. reſti. non eſt ne. l. ſi tutor. Nõ enim veri prĩcipis, & ei⁹, qui ſe pro tali gerit, eſt eadem adminiſtratio. ff. de eo, qui pro tu. & l. ij. đ doli exce. l. apud Celſum. §. ſi quis nõ tutor. Nec adminiſtratio, cui ius reſiſtit iuuat in hoc caſu. C. đ numera. actua. & c. l. actuarios. & quod ibi not. ff. de condi. inde. ſi vrbana præ. Faciant quæ ſcripſi poſt Inn. & alios de elect. nihil eſt. poſt gl. & de reſt. ſpo. in literis. in magna gl. De ſecundò verò dubio, cùm contulit vterq; obſtat impetranti l. eum, qui duobus. ff. de acqui. hæ. vbi ſcriptus hæres in duobus teſtamentis eiuſdem teſtatoris, dubitans quod valeat, ex neutro poteſt adire. Itẽ quicunq; ſit exitus, ſi propter dubitationem iuris & facti concedere nõ potuit, & ſi fuit nullum, non conualeſcet: vt in regula, non firmatur. lib. vj. cum cõcor. & eo. ti. quod ab initio. ff. Sed verius videtur ꝙ qualiſcũq; ſit exitus quęſtionis, tutus ſit priuilegiatus. ff. de hære. inſti. l. ſi quis ita hęredẽ ſcripſerit. de acqui. hæ. cùm hęres. §. fi. de condi. indeb. l. Iulianus. ad Velleia. l. aliquando. §. fin. Hoc intellige altero approbato. Ex illa enim approbatione & declaratione admiſta cõſuetudine adminiſtrationis licita, ſaltem reſpectu approbantis & ius habentis, ſolidatur ius ab ipſo priuilegiato. ff. de rei ven. ſi actio. de fun. do. l. pe. ad Treb. l. filiam fratribus. ff. de vſuc. l. cùm vir prædium. & de doli excep. apud Celſum. §. ſi à Titio fundum. admittiturq; à iure prouiſio, qua quis prouidere vult actibus ſuis in omnem euentum. de poſtu. c. vno. lib. vj. de vul. & pu. ſub. cohæredi. §. cùm filię. & de mili. teſta. l. iij. in fin. C. de teſt. manu. l. ſi iure. Sed contra dicit decre. vt quis duas. de elect. lib. vj. & de fide inſtru. inter dilectos. ver. cęterum. Hoc ſolue vt ibi no. in iiij. gl. ad decre. vt quis. Rñdeo ꝙ contractus matrimonij ſpiritualis vel carnalis, conſtare nõ poteſt ex conſenſibus iteratis. Aut enim primò conſenſu tenuit: & ſic nil addit iteratio. Aut non tenuit: & tunc poteſt conſiſtere ex ſecũdo. & ex ſpirituali ex illo ſolo petenda erit confirmatio, vt ibi. Facit quod not. de tranſla. prela. c. fi. in prin. Ex prędictis patet, ꝙ longè fortius eſt ius habentis ab vtroq;, medio tempore, q̃ habẽtis ab altero tantùm: quia cùm principaliter hic quęramus de veris vocibus, cùm vterq; maiorẽ partem illarum ſe habere contendit: in impari numero electorum, temperętur alter habere partem maiorem, & quicunq; ſit ille, tutus eſt priuilegiatus habens idem priuilegium ab vtroq;: & ſic eo vti poſſe videtur, ſicut dicitur ꝙ natiuitas poſthumi, quæ ſperatur, non differt aditionem exiſtentis in eodẽ gradu cum illo: ea ſaltem parte, quam in omnem euentum habiturus eſſet. ff. de acqui. hæred. l. ventre. eo. ti. cùm quidam. ff. de iudi. ſed ſi reſtituatur. §. fi. & ſi pars hęre. pe. l. antiqui. adducitur ad fi. C. de pe. hæ. l. fi. Benę facit ad caſum ff. de vſuf. cuiuſcunq;. §. ſi fundus. ij. reſpon. Quod autem dixi de euentu extituro in omnem caſum, ſoluit contra de decre, ſecunda, de reſt. in inte. in fi. & de le. j. §. ſi pendeat. & l. bouem. §. vlti. ff. de ędil. edict. In illis enim ceſſat illa ratio, quia exitus non erat vniformis, vt ſuprà, imò erat difformis, per quem apparere poterat, agentem ius habere, & non habere.

ADDE ꝙ Imperator poſsit ante coronationem priuilegia concedere ſequitur Paul. de Caſt. conſil. cxviij. De q. autem vltimò hic poſita p Io. And. vide Old. conſi. xxij. incipiente, ad quæſtionem. Et quod dicit de Regibus Boemiæ, Oldra. etiam conſuluit conſilio cxcj. incip. nullo modo videtur.

excommunicatus imperator cùm ipſum impetrauit: & tunc non valet: vt ſ. §. ratione etiam impetra. verſic. item excipitur ꝙ impetrans. ¶ Vtilitas. vt ſi tẽpore excõicationis non erat excõicatus: ſed poſt cùm in iudicio excõicatur: & tunc dormit reſcriptũ, donec abſoluat̃. extra, de offi. dele. prudentiam. §. ſexta. ¶ Facultas, vt ſi papa ſcribit, ꝙ mihi ꝓuideat̃, tũc em̃ ſi qđ beneficiũ vacat debet mihi de illo ꝓuideri: & tp̃s præſentatiõis cõſyderat̃. extra, de pręben. dilectus filius G. arg. cõtra ꝙ tunc tempus datę reſpiciat̃. extra, de reſcrip. eam te. Sed ideo illud eſt, qa & tẽpore datę, & tẽpore pręſentationis illi, qui Iudæus fuerat, poterat prouideri, ſecundũ G. Na.[a] Tu diſtingue, & verius: nã quãdoq; cõſyderat̃ actio, quæ oritur ex reſcripto: & tũc data attendit̃, vt in c. eã te. Quãdoq; ex reſcripto nõ oritur actio, ſed ſuper ea impetratur: & tunc etiam data ſimiliter attenditur: extra, eod. c. fi. Quandoq; valor reſcripti attenditur: vt j. verſic. ſed diſtingue. Quãdoq; obligatio, quæ oritur ex mora vel culpa eius. & cõtra quẽ impetrat̃, vt extra, de ꝑben. c. dilectus filius G. & de reſcr. cap. ſ̃m. & tũc reſcriptio reſcripti attendit̃. Qñq; negligentia iudicis vel imperatoris ratione præſcriptionis cõtra iuriſdictionẽ currentis: vt qa cauſa cõmiſſa eſt intra certum tempus decidẽda. extra de app. ſup eo. ij. & tũc attenditur ꝑſentatio. Qñq; tantùm negligẽtia impetrãtis: vt extra de ꝑſcrip. ſi autẽ. & c. plerũq;. & tũc agẽdi poſsibilitas ſpectatur. Qñq; odiũ impetrãtis. extra de offi. deleg. prudentiã, & de vſur. quia fruſtra. & tũc tp̃s agendi. Qñq; attenditur perpetuatio iuriſdictionis, vt iam dicã, ſecundùm Pe. de Sam.[b] Vel 20 diſtingue, & aliter. nã aut agitur de vigore, i. an valeat ab initio, vel nõ: & tũc tp̃s datæ ſpectatur. extra de reſcri. cõſtitutus. & c. ſup lr̃a. & de reſti. in inte. tũ ex lr̃is. in fi. & in præ. c. eam te. Aut de iuriſdictione ꝑpetuanda: & tunc ſubdiſtingue. nã aut agitur de ꝑpetuãda iuriſdictione iudicis: & tunc tp̃s citationis ſpectatur: vt extra, de off. dele. gratũ. de fo. compet. propoſuiſti. ff. de iudic. ſi quis poſtea. & l. vbi. & de iuriſ. om. iu. cùm quædam puella. Aut de ꝑpetuãda iuriſdictione reſcribẽtis: & tũc tp̃s receptionis: vt cùm quæritur qñ p ip̃m iuriſdictio def̃: vt in præ. c. ſup eo. & iiij. q. v. quiſquis. vel ſi agatur ex eo quod fit cõtra reſcriptũ: vt extra, de ꝑbẽ. dilectus filius G. Cùm aũt quæritur, quæ literæ aliįs ꝑiudicent; tunc inſpicitur ꝑſentationis tempus: vt prę. c. capitulum. & extra de appella. vt debitus. 21 ¶ † Sed pone tempore impetrationis, credo te mihi obnoxium: cùm non ſis; ſed tẽpore ꝑſentationis bene es

a ¶ Secundùm G. Na, cuius fuit hucuſq; totus iſte ver. in decr. prę. eam te.

b ¶ Pe. de Sam. Quod etiam ſcripſi in prę. decre. dilectus. ij. de pręben. ſuper fi. ij. glo.

a ¶Dicendũ. Scilicet ꝙ reuocatio rescriptorũ & iurisdictionis datę ꝑ illã nõ extẽdatur ad futura. Hoc secũdũ literalẽ reuocationẽ. sed in venerea li prædicta, à qua sumpsit hæc verba, est lr̃a recõuẽtione: & secundũ illã tenet author ꝙ re⁹ recõuenire nõ potest actorẽ, nisi actione, q̃ sibi cõpeteret tpe rescripti impetrati. qđ placuit Damaso. q. xij. de rescrip. qđ placet vt vniformis sit virt⁹ rescripti ĩ actore & reo, & vt rescriptũ tãto minus præiudicet ordinarię potestati. decret. tñ vltima & titu. solùm in impetrante loquitur. & vide qđ đ hoc plenè dixi in decre. dispẽdia. §. reus. vers. obnoxium.

b ¶Est dominicalis. Fuit secũda ĩ ordine, & fuit ẽt Damasi: & alleg. ꝓ rescripto. C. đ iur. & fact. igno. error. extra đ cõsti. c. ij. de app. super eo. ij. in fi. de except. c. pe. ff. đ rei vẽ. si nautẽ. §. j. & materia decre. Abbate. đ re iud. lib. vj. Sed ad hoc & similia rñdetur, hoc spãle in odiũ rescriptorũ, vt dixi in decre. qa nonnulli. super gl. sed vr̃.

Bal. De rescripti præsentatione, receptione, & impugnatiõe. Bal.

obligatus nunqđ iudex impetratus procedet? Rñ. nõ. extra de rescri. qa nõnulli. Idẽ est, si rescriptũ sit sic obtentũ: Conqueritur T. de P. & quibusdã alijs super hac re: qa nõ prodest rescriptũ impetratũ super futuris actionibus. Idẽ est in reuocatione dicendum.[a] extra eo. c. fi. dominicalis quæstio est.[b]

c *De citatione.* *Rubrica.*[c]

SVprà In ti. đ cõpe. iud. aditione. §. viso. & seq. ꝓdiximus ꝙ is, q iudicẽ ordinariũ siue delegatũ adijt, oblato rescripto, debet ab eo petere, vt alterã partẽ citet. Inde sumpta occasiõe aliqua de citationibus supponamus: quæ sunt ordinis iudiciarij fundamentũ: vt extra de prob. qm̃ cõtra. de consti. c. ecclesia. & de ma. & obe. inter quatuor. dicẽtes, quæ pñt cõtra citationẽ excipi. Et de interstitijs temporum, inter vnã citationẽ & aliam. De peremptorio mittendo. Qualiter facienda est per viuam vocem. Et qualiter per literas.[d]

SVMMARIVM.

1 Exceptiones cõtra citationẽ, quę possunt fieri.
2 Partes coram iudice, non econuerso iudex coram partibus, æquum est comparere.
3 Citatio à quo loco, vel vsq ad quẽ locũ dicatur efficaciam hr̃e, vbi actio est, aut realis aut personalis.
Diœcesis cuiusq vr̃ esse, in qua domicilium habet.
4 Exceptio dilatoria, an dẽat semp in initio ꝓponi.
5 Nomina citandorũ nõ solùm in primo, verũ etiam in singulis primis citatorijs, sunt exprimenda.
6 Citatus an teneatur comparere, si eius nomẽ in primo citatorio non exprimatur.
7 Clausula illa, quidam alij: in literis legati vel alterius inferioris prelati posita, an comprehendat plus q̃ quatuor personas.
8 Citatio actoris, an prævalere debeat citationi rei, vbi ambo adinuicem communiter citantur.
9 Literę simpliciter impetratæ contra P. canonicum an valeant: cùm multi sic vocentur.
10 Citatus ad locum inhonestum, vel minus tutum: an teneatur comparere.
Citatus & non comparens, quibus causis legitimè possit excusari.
11 Spoliatus si citatur, non tenetur venire vel respondere, donec fuerit plenè restitutus.
12 Citatio intra nimis angusta tpa facta, an sit valida.
13 Citatus ad diem festiuam, vel solennem, seu feriatã an comparere teneatur.
14 Citatio facta in die festo, licet ad diem non feriatam, an valeat.
Citatio quibus casibus, & causis dicatur inefficax aut inualida.
15 Citatus indebitè & nõ cõparens: si excommunicatur, an teneat excommunicatio: vel si contra ipsum fiat missio in possessionem an valeat talis missio.
16 Citatus ad locum non insignẽ: & vbi non habetur copia peritorum, an teneatur comparere, non obstante ꝙ delegatus ducit secum peritos: quòd sibi & partibus sufficiant pro consilio.
17 Loca insignia quæ dicantur.
Ratione citantis, quando non valet citatio.
18 Citatio personæ, quæ talis est, ꝙ non potest in iudicium vocari, non est tenenda.
19 Tutum est citato, vt veniat suum priuilegium allegare, vbi dubitatur an teneat citatio vel non.
20 Iudex secularis citans clericum, ignorans eum esse clericum, qui clericus non venit: an contra illum iudex procedere possit.
21 Citatus à iudice in casu, quo quis fingit se appellasse in causa, quam secum habebat: cùm tamen non appellasset, an teneatur comparere.
22 Ius superioris intelligitur in omni iuro exceptum.

1 COntra citationẽ aũt excipi potest, † ꝙ sit vltra duas diętas à finibus diœcesis, vñ est citatus: vt ibi est res, de qua agitur. extra de rescri. nonnulli. & ca. ex parte. sed si aliqs impetrat literas vltras duas diætas, non facta mentione de illa constitu. nonnulli. iudices tamen citant infra duas diętas: reus venire tenetur: vt extra, de except. cap.

tissima. in gl. ordinaria. ¶An donatio facta ecclesiæ per Regem Romanorum ante coronationem valuerit. §. ratione aũt causæ. vers. item quod obtẽtũ. tenet ꝙ nõ fuit propriè donatio, sed recognitio donationũ aliàs factarũ ecclesiæ: vide in Spec. de instr. edi. §. nũc aũt. ver. fi. & dicit ꝙ ecclesiæ nõ obstat inuasio tyrãnorũ, vel violẽtia aliquorũ, quin semper recuperet iura ibidem. Idẽ dicit ꝙ Impator añ coronationem põt exercere volũtariã iurisdictionẽ, & dare priuilegia, q̃ nõ nocent Impio: ibidẽ qđ no. idem Imperator ante coronationẽ vtitur media bulla. ibidem vide Bart. in extrauaganti, ad reprimendã. & infrà, de reg. iur. §. Imperator interdum. ¶An inspiciatur temp⁹ datę vel ꝓsentationis vel citatiõis. §. fina. per G. ¶Omnis, qui habet practicare & etiam in curia, videat Specul. in isto titu. & ab eo attingat & hauriat sapientiam: aliàs nõ versetur ĩter peritos. Bal. ¶Tertius, cuius non interest, nõ potest opponere contra impetrantẽ vel agentem, exceptiões excõmunicationis. §. ratiõe formæ. vers. sed pone tu es. G. qa is, cõtra quem non agitur, non admittitur. arg. C. de compen. l. eius quod nota.

Bal. An vitiet rescriptũ rasura. ver. itẽ excipitur cõtra G. quædam sunt quæ papa non cõfirmat ratione formæ. ¶Rescripti ꝓsentatio est de actis: & licet nõ credaṫ regulariter nisi ipsi originali: tñ hoc casu bñ creditur trãscriptio in actis: quia acta vice originalis funguntur. §. versi. sed obijcitur. G. qđ nota. ¶De satisdatione iniuriæ, cui debet fieri, & de cõclusione rescripti in facto vsurarũ. §. rõne formæ not. G. ¶Qualiter debet esse formatũ sigillũ Papæ, & qualr̃ sigillũ Impatoris. §. j. ver. fiet. G. Decet scribere lr̃as papi. p lr̃as capi versus & syllabas. ver. & nota qđ secũdùm G. ¶Si rescriptũ vel procuratoriũ est falsum, & iudex nõ pronũciat verũ, nõ valet sentẽtia ꝓpter defectũ fundamẽti: secus si pronũcietur sup instro debiti. C. de fi. instru. l. fi. ver. qđ si excipit. & seq. vide s̃, de syndico. §. sñia. ¶Ille, cui sic scribitur: studeas alienata reuocare: debet ꝓcedere ordine iudiciario, nõ p modũ inquisitionis. Idẽ si dicatur, vocatis vocãdis, veritatẽ inqras. Nã nõ vr̃ ꝓpterea inquisitio cõmitti. extra, de iud. exhibita. ver. itẽ qđ in rescripto apost. & ver. itẽ qđ in rescripto cõtinetur. G. ¶Exceptio pemptoria nõ obijciṫ in rescripto: sed declinatoria iudicij sic. & est pemptoria quæ totũ negotiũ perimit, & decidit. Declinatoria aũt est, de qua si cõstat, superest nihilò min⁹ q̃o principalis. ver. obijcitur. cũ seq. G. ¶Executor datus cõtra religiosos, vt recipiãt aliquẽ in monasteriũ habet coercitionem. §. rõne formę. ver. itẽ Papa. ¶Si lr̃æ emanauerũt sine cõtradictione, ꝓsumitur ꝙ impetrãs habuerit mãdatũ. §. ratione aũt impetrantis. ver. sed cui incumbit. & e. §. ponit. qui dicãtur cõsanguinei & affines: vide ff. de iureiu. l. lex Cornelia. ¶Tps in literis cõmissum, cõputatur à die præsentatiõis rescripti, de app. super eo. ver. item nunquid hic de anno. B. tacẽdi fraus obest in beneficijs cum cura, vel sine. ver. sed quid econtra. ¶An detur conseruator non petenti. §. ratione formæ. ver. sed pone ꝙ consuetudo. G. Cõsensus procuratoris in iudicem, nõ tollit exceptionem obreptionis, sed suspicionis. §. ratione quoq defectus. in fi. G. ¶Si indubitanter constat de persona, non est necessaria demonstratio loci. §. ratione formæ. versi. qđ si indubitanter. G. sicut de gallopresso no. C. qui test. fa. pos. l. hac consul

c *De citatione* *Rubrica.*

¶Pulchrè dicit lex Insti. de pe. te. lit. §. omniũ. ꝙ omniũ actionũ intuẽdarũ principiũ ab ea parte edicti cõstituiṫ: q̃ est de in ius vo. ¶Pileus post principiũ sui o pis, posuit rubricã de in ius vo. & charta iij. posuit de citationibus faciẽdis per edicta. Tancred. posuit rubricã de citationibus, parte ij. Rof. vbi tractat de edictis princi. & maximè de eo, si quis in ius voc. nõ ie. Vber. de Bo. vbi de citationibus, char. mihi vij. Vber. de Bob. in rub. quib⁹ modis citatio impunè cõteniṫ. & ti. præce. in fi. Io. de Deo cauil. l. ij. in septẽ primis rubricis, ponit materiã istius ti. & seq. quã secũdùm leges repetit, lib. iiij. sub rub. de primo decre. in li. iudic. de hoc tit. j. parte ij. & iij. in prin. Ægid. rub. iij. cũ v. seq. Alber. Gal. posuit rub. de citationibus. Guil. Ang. post prin. de triplicatione successiuè ponẽs illarũ formas. ¶De Guidone de Suza. j. rub. proxi. dicetur. Itẽ de hoc in contentione actoris & rei, in prin. & ordinario minori ponit rubricã de citatione: & est quarta. ¶Est etiã sciendũ ꝙ Iac. Bal. in tractatu dej. & ij. decre. præmisit hunc tractatum de citatio. ¶Item sciendũ ꝙ duo primi ex quatuor nõ nominatis, de quibus dixi sup procemio qui dixerunt decẽ tempora causarum, posuerunt Primum ante citationem. Secundum per ipsum tps citationis. In primo notabãt duo. Primũ honestatis generale: vt primò admoneretur reus: & de hoc s̃. de præparatorijs. post prin. Secũdũ necessitatis, in personis, quæ habẽt petere veniam, de quibus s̃. de actore. & fatentur ꝙ istud primũ non pertinet ad instãtiã lit. sed qa ꝓparatoriũ est, & vr̃ inesse: ideo numeratur. Circa tps citationis notabãt quatuor. Primũ, qđ ꝑtinet ad iudicẽ. Secũdũ ad eũ, qui citari facit. Tertiũ ad citatũ. Quartũ ad citatiõis formã. & hæc sparsim declarãtur in ꝓcessu.

d ¶Supra ti. per literas. est & alia citatio, q̃ fit ipsa re, cùm ꝑsona capitur, & inuita ducitur ad iudicẽ. de qua scripsi de fo. compe. Romana. §. contrahentes. libr. vj. super verbo, trahere. ¶Continuando quod sequitur, sciendum est quòd author circa hoc primum membrum poterat vti olim

diuisione facta s.ti.proxi.non dico per §.os. vt ibi propter ipsorum breuitatem: sed per versiculos, vt fecit s.de curatore.§.vt autē & j. titu.j.§.sequitur. sed forsan ꝑpter multā membrorū cõmistionem, omisit. Vt enim ex inferioribus patet, citatio impugnatur Primò ratione citantis. Scđo ratiõe citati. Tertiò ratiõe vtriusq;. Quartò ratiõe loci ĩ quo. Quĩto ratiõe loci ad quē. sextò ratione vtriusq; loci. Septimò rõne tpis quo fit. octauò tpis ad quod nonò ratiõe temporis vtriusq;. decimò ratione forme: mistura etiā horum posset fieri. quod omittit. Sunt etiam quædam quę non impugnant citationē, sed excusant contumaciā. Hęc aũt largissimè distinguam. & scias ꝙ ante additiones hic in princi. post alleg. c. ex ꝑte. cõtinuabatur ver. sed nunquid. j. totum medium fuit additio.

a ¶Olim. Hoc verū, cùm nõ ponderabatur nisi locus tractationis: sed hodie ponderatur locus commissionis, & cum decreto. ꝙ dic vt de rescri. statutū. §.cum verò. & §. seq. in fin. lib. vj. Et pondera hæc verba quę faciũt errare ignorãtes ius nouū. In multis enim casibus erat olim necessaria exceptio: ꝗ nõ opposita, valebat processus, qđ hodie cessat ꝑ decretū illius capitituli in fi. propter qđ iste versi. quid si partes. & in parte versi. & no. & ver. quid si reus. hodie non sunt dubij qđ intelligere põt, ꝙ distinctio, ꝗ habet ꝙ aut ipso iure deficit iurisdictio citantis: & tunc citatus, si id est notorium, venire non tenetur: nec valebit processus contra eum. an ope exceptionis potuit se subtrahere à iurisdictione citãtis: Dabatur exemplū de l.vna. C. quando impera. inter pu. & vidu. & de scholari per auc. habita. & de hac materia dietarum: tunc tenebatur se subtrahere & comparere, & excipere: aliàs tenebat contra eos. Probatur etiam hoc ꝑ id, qđ de leg. dicitur, qui petere debent vt domũ redeāt. ff. de iud. l. ij. §. legatis. & l. si quis ex aliena. Fateor hoc exeplū de diętis duab⁹, olim cõpetēs fuisse. sed hodie hoc exemplũ q̃tum loquimur de decre. statutū. magis cõpetit primo membro, qñ ipso iure deficit citãtis iurisdictio ꝑpter dictum finē decre. Sed cui membro adaptabimus clericum quo ad iudicē laicum vel exemptum quo ad ordinariū? Videt̃ ꝙ primo ex quo spõte illi renũciare nõ possem: & facit ver. itē generaliter. j. eo. ver. ibi sequēs sed pone. sufficiat tñ remissio, quā ibi dabo ad q̃onem scriptā super regula, scienti. ADDE quid si cõtra clericū in habitu laicali incidētem, lata fuit sñia, ipso aliquid nõ opponēte, an poterit opponere ĩ cā ap. Bart. cõ. ccxxv.

b ¶Procuratores. scilicet habētes ad id sufficiēs mādatum. Nõ em̄ posset procurator datus ad impetrandum, consentire in iudices remotos. de regu. iur. in generali. & de offi. vica. c. vlti. lib. vj. Vnde hodie dubitamus an etiam partes possint consentire, in locum non permissum per decre. statutum: vt no. in §. cùm verò. in glo. hoc verum.

c ¶In fi. De hoc plenè scripsi in decre. nonnulli. super verbo partium. vbi etiam de conuentione loci notatur.

d ¶Et cætera. Vide quod no. in decre. statutum. in gloss. olim, dicebamus.

olim.[a] venit tamen tũc iudex, ad expēsas actoris, secundùm B. aliàs fieret fraus ꝑdictæ cõstitutioni. ar. ff. de eden. prætor ait. in fin. ¶Vin. dixit ꝙ reus non tenet̃ rñdere corã illis infra duas diætas, nisi actor sibi caueat, ꝙ seruetur indemnis per omnia vltra commune grauamē duarū diætarū. iij. q. iij. §. spatiū (aut. ver qđ fieri. & auc. libellū. Itē si citat vltra duas cõmunes diætas, dicit idē. Vin. ꝙ citatus teneat̃ venire, & allegare suū priuilegiū. ff. de iu. si quis ex aliena. Põt enim esse ꝙ literæ sunt de cõmuni cõsensu partium impetratæ. licet hoc in eis cõueniat̃. iij. q. iij. operatur. Sed quid si reus distat à domo iudi. ad quem citat̃, recta via per tres diætas: tñ circuẽũdo ipsa montana ꝑ duas dietas tm̃: nunquid reus respondebit in illo loco? Et videt̃ ꝙ nõ: cũ cõstitutio de duabus diætis, inducta sit in fauorē rei: & vulgares dietę cõsyderentur. ff. de sup. le. l. Labeo. extra, de spõsa. ex literis. ¶†Quid si partes vel procuratores[b] partium cõsenserũt in iudices distantes vltra duas dietas à finibus diœcesis rei? nũquid reus poterit vltra duas diętas trahi? ar. ꝙ sic. xxxij. q. v. horrēdus. extra, de cā pos. cùm olim. extra, de his ꝗ fi. à ma. pa. ca. ex ore. & si partes scienter in tales cõsenserunt, dũmodo iudices citent: vbi ipsi iudices larē fouent & cõmuniter viuũt. Sed si vnus iudex habitat in vno loco & alius in alio, trahi possunt partes vbi quisq; iudex inhabitat: quia in hoc cõsenserũt. Æquū em̄ est vt partes corā iudice, & nõ econuerso, cõpareãt. C. de epi. & cle. l. iubem⁹. Si verò ignorãter in tales cõsenserũt, tũc re⁹ nõ põt vltra duas dietas trahi: qa talis consensus non tollit aliud partibus, nisi ꝙ iudices recusari nõ possunt: vt in prę. c. cũ olim. & extra, de offi. dele. sup questionū. §. cũ autē. supra titu. proxi. §. ratione quoq; defectus. in fine.[c] ¶†Et nota ꝙ si actio realis sit, computantur diętę à finibus diœ. in qua reus est. extra de rescri. dilectus. ij. extra, de fo. cõpe. ex parte. Vel dic ꝙ non solùm à loco vbi reus est: imò etiã à loco vbi reus habet domicilium: vñ si à fi. diœ. in qua reus est, sunt vltra q̃ duæ diętę vsq; ad locum vbi citat̃: à fi. autē diœ. in qua domiciliū habet re⁹, qñ nõ trahit̃ vltra duas dietas, non offenditur cõstitutio illa, nonnulli ar. ĩ prę. c. dilect⁹. Ibi quasi ex hoc domiciliū &c.[d] Si verò actio est personalis & est in rem scripta, vt sunt interdicta, vel etiã actio, quę ad certam rem datur: vt actio depositi & cõmodati, & similes: tunc idem est qđ & in reali: ar. in prę. c. ex parte. Si aũt ꝑsonalis non est in rē scripta, vt actio l. Aquil. & ex stipulatu, & similes: tũc solū à loco domicilij fit cõputatio. ar. ĩ prę. c. nõnulli. ibi extra suam diœ. &c. †Diœcesis em̄ cuiusq; vr̃ secundū cõmunē loquēdi vsum, ĩ qua domiciliū habet. Hoc etiã casu posset fieri computatio ab omni loco, in quo cõuetus beneficiū habeat,[e] si est ibi bene instructus, habēdo ibi larē, familiã vel maiorē ꝑtē facultatū. C. vbi senato. vel clari. l. senatoris. C. de inco. ciues. li. x. Nec dico cõputãdas à loco vbi qs contraxit vel deliqt: cũ nec ibi possit trahi ꝑ iudicē ordinariū, nisi ibi inueniat̃: vt extra, de fo. cõpe. Romana. §. cõtrahētes.[f] imò ēt licet re⁹ tpe citatiõis, vel termini assignati à delegato, sit in loco cõtractus, vel vbi deliqt: nõ tñ cõputabũtur diætę à loco cõtract⁹ vel delicti: cũ ꝑ dictã cõstõ, nonnulli. dicat extra suã diœcesim.[g] alij tñ cõtra: ar. pro eis extra, đ fo. cõp. dilecti. ¶†Quid si re⁹ citatus vltra duas diætas, spõte rñdet: nũqd si iterũ citat̃ ad eũdē locũ, poterit excipere ꝙ trahit̃ vltra duas diætas? Arg. ꝙ nõ. xxxij. q. v. horrēdus. Hæc em̄ exceptio, cũ sit dilatoria, debuit in initio proponi. iij. q. vj. exceptio. Sed dic cõtra: aliàs semꝑ grauaret̃ semel grauat⁹. qđ ēē nõ debet. extra de cēsib. c. puenit. ff. de ope. li. operas. Licet em̄ in prima tractatiõe nõ fuerit grauat⁹, in qua cõsensit: in scđa tñ grauat̃, qa nõ consensit. & iõ qa de nouo grauari incipit, semp põt, ēt post litē cõtestatã exceptio ꝑponi. extra de of. dele. insinuãte. secūdū Vinc.[h] tñ ĩ prima instãtia, i. postq; cõparuit, & rñdere incipit, donec data fuerit licētia recedēdi, nõ põt hoc obtinere: quia q̃tũ ad illã instãtiã cõsensisse vr̃. ar. extra de test. cũ venissent.[i] §. illud q̃q;. notãdũ est ꝙ eps, archieps & legatus, q ordinarij sunt, & delegati ab eis, bñ citãt vltra duas diætas. & præ. cõstõ, nõnulli. loquitur in delegatis à Papa: vt patet ibi: ꝑ lrãs apostolicas &c.[k] quot miliaria dent̃ pro diæta: & qualr iudex talia arbitrabit̃, dicem⁹ extra de elect.[l] cupiētes. §. j. ¶Sed nunqd arbiter põt citare ꝑ totã diœcesim rei? Dicũt qdã ꝙ sic. ar. ff. de arbi. l. sed interpellatur. §. ij. ad instar ordinarij: cùm arbitria sint ad instar iudiciorū redacta. ff. de arbi. l. j. Alij dicũt ꝙ ad instar delegati põt citare, vsq; ad duas dietas, & non vltra: vt in præ. c. nõnulli. & ff. de arbi. l. j. & extra de testi. pręsentata. vbi propter distãtiã arbitrij, finitur cõpromissum. Et dic ꝙ aut in cõpromisso cautũ est, vbi partes cõparere debeãt: & tũc ibi cõpare tenentur. Aut de hoc nõ est habita mentio tũc tenētur cõparere, vbi factũ est cõpromissum. Aut in secessibus, i. in locis propinquis, puta in hortis, & similib. ff. eod. l. cũ dies. §. si arbiter. & vide s. de arbit. §. differt. ver. itē nõ põt citare. ¶Item ꝙ sit extra prouinciã, q̃uis infra duas diætas: vt probatur & no. iij. q. vj. neminē. & c. vltra. in aut. de sanc. epis. §. vt aũt oẽs colla. ix. in au. vt oẽs ob. iu. pro. §. hæc cõsyderãtes. col. v. extra, de do. & cõtu. cùm olim. vbi de hoc.[m] ¶Itē ꝙ per clausulã, quidã alij: nõ potuit P. citari, cùm iam per eã alij quatuor sint vocati. extra de rescrip. cùm in multis.[n] ¶†Et nota quòd non solùm in primo, verum etiam in singulis primis citatorijs cuiuslibet citandi, sunt eorum nomina exprimenda, quos intendit per generalem

e ¶Habeat. Et vide quod scripsi đ priuile. ex ore. in gloss. in quibus. versicu. item ratiõe possessionis. vbi distinguitur inter prælatos & abbates qui residere tenētur, & alios clericos. ADDE, ꝙ ex hoc apparet ꝙ quis ibi habet domicilium, vbi habet beneficium: & hoc est verũ. vnde si quis habeat beneficia in diuersis locis: in diuersis dicetur habere domicilium. glos. notabilis in c. qa intantum. extra, de ꝑbend. quod qualiter intelligatur, vide ibidem dominum Abbatē Sicul.

ADDITIO. ADDE tu omnino videndū Cardin. zaba. in c. dilectus. cle. ij. in iij. colum. in j. quæstio. de rescrip. vbi plenissimè examinat, an & qñ clericus ratione beneficij, sortiatur domiciliū: & an & quãdo quis possit habere domicilium in pluribus locis, vide Pet. de Anchar. in c. ex parte B. col. fi. vers. quæro ergo. extra, de fo. compe. Hen. Ferran.

f ¶Contrahētes. lib. vj.

g ¶Diœcesim. Et sequitur, trahi possit quod propriè domiciliũ respicit. diciturne quis trahi de loco delicti vel contractus, in hoc forsan nõ fuit nisi tunc cum s. deliquit vel contraxit. & est simile quod dixi s. tit. proxi. §. fi. ver. item excipitur.

h ¶Secũdùm Vin. Hoc soluit contrarium, de eo quod dixi in decre. super questionum. §. verò. super verbo, expressum. ver. quid si ambo. de duobus delegatis, qui subdelegatum collegę admiserunt, sine protestatione: quia ibi non est grauamen: & sic nec eius iteratio: hic contra.

i ¶Venissent. De hoc scripsi de rescrip. dilectus. ij. in gloss. ante litem. & idem no. j. de app. §. restat. ver. & no. secundùm Vin. & in cle. de ver. signi. sæpe. in glo. antepe.

k ¶Apostolicas &c. In delegatis legatorum, est falsum: vt de rescript. statutum. post prin. lib. vj. De archiepiscopo dic vt e. l. de offi. or. litigantes. De episcopo: vt eo. ti. cùm episcopus.

l ¶§. j. lib. vj. Et vide quod ibi no. super ver. commodè. & in decr. nonnulli. in iiij. glo. & super ea.

m ¶Hoc. Vide quod dixi de iudi. c. fi. in prin. & plenè remissiones dedi s. ti. proxi. §. ratione quoq; eius.

n ¶Multis. lib. vj.

clausulā cõuenire,etiā si vnus solus citetur:& si sciē ter alios postmodū nominauerit, punitur:vt in cõstit. Alex.iiij.eo.ti.cū p illā.[a] postq̄ aūt aliqs semel citatus est cū expressione aliorū, si cõtingat eundē iterū in eadē cā citari,non est necesse iterū exprimi nomina aliorū.Itē debet etiā res exprimere, super quibus intēdit agere per clausulā illā & rebus aliis & postmodū super aliis nõ audietur:vt eo.tit. Romanus.[b] & in c.pastoralis.[c] ¶†Sed quid si in primo citatorio nõ exprimūtur nomina, prout dictū est:nūquid tenetur cõparere citatus, & si cõparet, quō punietur actor? Rñdeo,tutius est q̄ cõpareat, & petat à iudice,ne per talē citationē pcedat alioquin appellet.ar.extra,de elect.bonę.ij. Pōt etiā petere aduersariū in sumptibus cōdēnari.ff. de iureiu. l.eū quē.& hoc verū est,qñ impetrās vult cõuenire nõ solùm expressum in citatione,sed etiā alios : qa tunc debet cõstõnē seruare.Sed si actor dicit iudici ideo alios nõ feci in citatione exprimi:quia eos nõ intēdo de cætero cõuenire:vel quia cū eis cõposui: tūc nõ incurret prędictas pœnas.Melius tñ facit iudex,si à principio nõ citat vnū,aliorū nominibus nõ expressis:nisi impetrās certum ad nõ expressos renūciet rescripto:& hoc ipsum iudex ad excusationem sui in citatorio exprimere debet.¶Et nota q̄ siue vnus siue plures exprimantur in rescripto, in quo est clausula,quidā aliis:semp locū habet exceptio, q̄ prēter expressos,nõ possunt nisi quatuor cõueniri.¶†Quid si in literis legati vel alterius inferioris prelati,ponitur illa clausula, qdā alij : nūquid per eā poterūt vltra quatuor cõueniri? Vr q̄ sic: qa in prę.c.cùm in multis.dicitur tm̄ de literis dñi Papę.arg.ff.de iud.cùm ptor.extra de presump.nonne.xxv.di.qualiter.Dic contra, tū quia literę legati sunt suæ propter authoritatē, quā ab ipo duntaxat sumit.C.d ve.iu.enu.l.j.§.cūq;.extra, d elec.c.significasti.tū qa tā in literis legati & aliorū ordinariorū eadē est rō,quæ & in literis dñi papæ,s.vt fraudibꝰ obuietur:vt in prę.decre.cùm p illā.ergo idē ius est tenendū:vt C.de nup.l.fi.in fi.& extra de constit. prelato.de cõfir.vti.vel inutil.cū dilecta.tū qa non est verisimile q̄ papa magis velit suorū,q̄ aliorum iudicū restringere ptāte.arg.xxv.di.si ergo.versi.si ita ergo.& xxiiij.dist.c.j.nisi hoc expsse diceret:vt in prę.c.præsenti.[d] ¶Itē excipitur[e] q̄ actor pcurauit,ne reus ad iudiciū veniret:vt ff.de eo,p quē fac. est.l.j.§.si reus.& l.fi.§.sed & si stipulator.extra,de in integrum resti.ex literis.extra,de offi.dele.pastoralis.§.fi.¶Itē[f] excipitur,q̄ citatus probabiliter errās in nomine iudicis,iuit ad aliū iudicē eiusdē nominis.ff.de iudic.l.antepe.¶†Quid si ego & aduersarius meus,impetrauimus literas cões ad M.& P.canonicos Narboñ.ego facio illū citari per duos canonicos,qui vocantur M.& P.& ipse me per alios duos,qui similiter vocātur M.& P.queritur quę citatio valet?Rñ.vtriq; cõueniet.extra de rescrip.pastoralis.& si sibi non detulit, videtur actoris citatio prævalere:quia reus semper diceret,nõ sensi de illis ff.de tributo.illud.§.j.& arg.ff.de eo,quod cer.lo.l. nõ vtiq;.§.damus.Vincen.[g] ¶† Quid si impetro literas cõtra P.canonicū,cùm multi sic vocētur:nūquid literæ valēt?Arg.q̄ nõ,extra de rescri.c.fi.ibi: quæ cõe cum pluribus &c.¶Sed dic cõtra, & mea erit interpretatio,de quo senserim.ff. de iudic.si qs intentione.[h] sed prima citatione cõsumitur rescriptū,quo ad alios[i] nõ citatos:vt e.tit.cùm in multis. li.vj.& c.in nostra.¶Itē excipitur q̄ erāt[k] duo iudices delegati,& alter tātum citat.C. qñ prouo.nõ est ne.cū magistratꝰ.& in auc.vt iudices nõ expec. sa.iuc.§.si aūt duo.& j.§.iam de citatione.vers.hoc aūt.¶Item[l] q̄ sit citatus ad locū inhonestum,puta prostibulū,vel minus tutū,vel vbi est timor hostiū vel vbi sunt inimici, vel eorū amici, vel domestici. C.desen.& interlo.om.iud.sententia.ff.ex quib.cau. in pos.ea.l.Fulcinius.§.quid sit latitare.extra,de appel.ex parte.ff.de arbi.si cùm dies.§.si arbiter.& ff. de inter. acti.l.iiij. in fin.extra, vt lite non contesta.accendens.ij.ff.de lega.iij.[m] sciendū.§.si accusatio.¶Itē q̄ citatus est circa rē rusticam occupatus, & res est peritura.ff.de fer.ne quis.extra,de iudi.c. fi.¶Itē q̄ nõ cõtinet spatiū xx.dierū,secūdùm q̄sdam.iij.q.iij.offeratur.hodie tñ hoc arbitrium est. extra,de app.personarū.& c.seq.[n] ¶Itē q̄ valetudine,vel tēpestate,vel vi fluminis,est impeditus citatus,vel propter viarū discrimina : vel vocatus est ad testimonium,vel dignitatē:vel incipit abesse cā Reipublicæ : vel est mulier grauida,vel quæ peperit:[o] vel domestico funere impeditur:vel maius negotiū ipm trahit.Hos casus & alios habes[p] ff.si qs. cau.l.ij.§.j.& §.si qs in iudicio.& l.iiij.& l.si is,qui fideiussorem.& l.seq.lxiij.di.cùm lõge.ff.ex quibus caus.ma.itē hi.in auc.vt cū de app.cog.§.meminimus.co.viij.C.de sepul.vio.auc.sed ne.Æstiui tñ calores nõ videtur sufficere ad excusandum.extra, de do.& cõtu.c. cùm dilecti.nec cõfectio chrismatis, vel baptisma filij Principis, si imminēt.extra, de actio.veniēs.¶Itē[q] q̄ vocatus fuit ad maius tribunal.ff.de re iud.cõtra pupillū.§.is,qui.vñ ad eū vocātē,quia maior est,prius currendū est:vt probatur tā in textu q̄ in gl.xviij.di.si eps.extra, de app. cū parati. Et hæc verba sunt, nisi malitiose procuret se per superiorem vocari.extra, de offi.deleg.pastoralis.ad fi.j.ver.ij. An potius sit obediēdū Regi citāti,q̄ archiepo:vel epo,q̄ plato,vel etiā Papæ :not. secūdùm papā in præ.c.cùm parati.[r] & in pre.c.si eps.¶Itē[s] q̄ iudex per obreptionē,locū, statutum mutauit.[t] C.quō & qñ iudex. si vt proponis.& l. si præses.¶Itē q̄ citatus, detētus fuit à magistratu, & in vinculis positus seu impeditus sine eius dolo, vel ab hostibus captus.vñ nõ arctat eū citatio. Secus si ipse hoc procurasset,[u] vel à priuato detētus esset.[x] ff.si quis cau.l.ij.§.fi.& l.iij.& l.iiij.extra, de offi.deleg.pastoralis.ad fi.extra,de pig.significate. ¶Itē q̄ erat infirmus,[y] vel obsessus, vel mors imminebat,vel graui necessitate,vel persecutione vel naufragio vrgebatur.de con.dist.iiij.hi qui.&.v.q. iij.si egrotans.extra de procur.querelam. Infirmus enim etiā personaliter citatus,nõ cogitur venire,sed debet excusatorē mittere:vt extra de do.& contu. cùm dilecti.§.expectātibus. & extra de elect. bonæ.j.§.cõtra.& §.fi. ¶Itē[z] q̄ clamorē seu vocem prēconis,nõ intellexit.C.quō & qñ iud.auc. qui semel.ff.de in inte.rest.diuus.xliij.di.sit rector.versic. hinc per Malachiā.& seq.¶†Itē q̄ est spoliatus,vñ non tenetur venire[a] vel rñdere,donec fuerit plenè restitutus.iij.q.ij.c.j.& c.prius ergo.in fi.& c.si eps. prope prin.ibi:nõ eñ cõueniri &c.ij.q.ij.in scripturis.extra de or.cog.c.ij.de restit.spo.frequēs.[b] & c. olim.ij.Cõsulo tñ q̄ veniat allegare priuilegiū suū nisi notoriū sit ipm esse spoliatū[c].ff. de peculio. eo tpe.Itē q̄ facta est hora incõgrua, puta post vesperas,vel in nocte.extra, de offi.dele.consuluit.in auc. de iud.§.sed ebūt.¶Itē q̄ nõ fuit peremptoria. extra,de do.& contu.prout.& c.cùm dilecti.xxiiij.q. iij.de illicita.¶†Item q̄ facta est intra nimis angusta tpa.v.q.ij.si primates,& cap.j.ff.de fer.l.j.¶Sed pone:papa mandat sic mihi:Moneas talem q̄ intra xv.dies restituat tale beneficium tali:alioquin cites eum,vt intra tres menses per se vel procuratorem cõpareat corā nobis.Ego mādato recepto, sic procedo:dico enim illi:Moneo te vt restituas intra xv. dies bñficiū,alioquin extūc te citō q̄ venias ad sedem apostolicā:quæritur an valeat talis citatio.Papa pronūciauit nõ valere. debuit enim expectare per xv.dies,& postea citare secundùm formam rescripti[d].¶Itē q̄ facta est indeterminatè,ad locum, qui cõe nomen habet cùm aliis locis.extra,de rescr. capit.fina.¶Quid si fiat alternatiuè,ad hunc, vel ad illum

a ¶Illam.Quā hodie non habemus.Et dic vt in decret.cùm in multis.in glo.s.illorum.& vt super ea dixi.

b ¶Romanus.Quam etiam non habemus.

c ¶Pastoralis.versiculi sunt Ægid.de sua rub.q̄rta vsq; ad ver.itē excipit.

d ¶Presenti.De hoc in decre.cùm in multis.in glo.quid de literis.& tene quod super ea dixi, vt procedat hęc opi.in literis legatorum:in literis autem eporum,non.

e ¶Excipitur.Secūdùm Vber.ij.

f ¶Itē. Secūdùm eundem.

g ¶Vinc. Qui hic & statim sequit no.de rescript.c. vltimo.in fin.& ibi etiam Cõpo. post eum.

h ¶Intentione.Facit quod not.de offi. deleg. quoniam abbas. in iiij.glo.

i ¶Alios. Eiusdē nominis.

k ¶Quòd erāt. Secūdùm Vber.ij.

l ¶Item.Secundū eundem.

m ¶De lega.iij.In Vber. primò habebam de leg.j. corrige de legationibus. ADDE,vt plenè per Old.cõsi. xliiij.inci.quæritur vtrum citatio.vbi tenet q̄ nec citatus tenetur comparere: sed tenet de familiaribus alicuius potētis, licet probabiliter de ipsius potentis odio non appareat.

n ¶Sequenti.Hoc repetitur in fi.ti.

o ¶Pepit.De mulieribus dic vt de iudic.c.mulieres. lib.vj.

p ¶Habes.Hac de cā Pileus vbi suprà, voluit eos recitare.

q ¶Item.Secundū Vber.ij.

r ¶Parati. Vbi dictum eius scripsi super glo.ij.

s ¶Item.Secundū eum.

t ¶Mutauit.Secūdū Vbert.& idē si per obreptionem mutata esset dies.de restitu.in integr. ex literis.

u ¶Procurasset. Facit cle.de pœnis.multorum.

x ¶Esset. Intellige quia tunc citatio arctat eū, sed actionem habet aduersus detinentem in id,quod eius interest : vt ibi. Si tamen ille soluendo esset,detentus restituitur.ff.de eo,per quem factū est. l.fi.j.rñ.Patet per hoc q̄ cùm non sit contumax,quia aliàs nõ daretur sibi actio nec restitutio,& subiectum excõicationis sit contumacia. ergo excommunicari nõ pōt:cùm pœna sit spiritualis & personalis,nec recipiat interesse.Super hoc tñ dic vt de sen.excō. venerabilibꝰ. §. idē est.li.vj.& vt ibi no.in gl.ij. ADDE an carceratus citatꝰ ad audiendam sententiam, teneatur mittere procuratorem? Ange.tenet q̄ sic,eius cõsilio lxv.& vide Bar.consi.ccxxviij.

y ¶Infirmus. Vide s.de procu.§.ij.in fi.

z ¶Item.Secundū Vber.ij.

a ¶Venire. Hoc dictū Io.& illud j.ver.item q̄ rescriptū.et ver.itē euidens.q̄ ponit Ioan.iij.q̄.o.iij.si eps. & posuit in decre. veniēs. de accus.vt ibi scripsi super gl.fin. Tanc.improbat & author : vt in his patet. & idē Host.in Sum. de cõtu.§.ij. ver.itē non videtur.

b ¶Frequens.li.vj.

c ¶Spoliatū.Hoc intellige vt in p̄. c.frequens.

d ¶Rescripti.Simile quod not. in cle.de sta.mo.attendētes.in glos. pen.& quod dixi de elect. commissa.in prin. li. vj.& de offi. delega.cùm plures. sup vlt.gl. & vide j. de remis.§. videndum.versi. hoc etiā notādū. & versic. sequē.

a ¶Certũ.Sol.ſi ibi exponit̃ canonicè.i.cũ expreſsione cauſæ,ceſſat cõtra rium:& primũ dictũ tenet Io.iij.q.ij.ſi eps.& bene facit c.vlti.v.q.vij.ſu perius allegatũ,qđ incipit,ſi primates.Ad idē iij.q.ix.indicas.allegat̃ ſ.l.j. de ferijs.& ęquè facit l.ij.q̃ ponũt certas cauſas,ad quas citari poſſunt ali qui in ferijs,fauore hoīm introductis.Sunt ergo cauſæ exprimendæ, vt ſciat vocatus,an ci tatio arctet. Bene facit etiam lex, ex quacũqȝ cã.ff.ſi qs in ius voc. non ie. quæ dixit, vocatũ per iudicē ex qua- cunqȝ cauſa, ire de bere. ergo expri- menda eſt cã. Ad idem de dila.c.vlt. in princ. & de do. & contu. cùm di- lecti.& de accu.li- cet in quibus papa citando expreſsit cauſam: ergo & a- lij citantes tenent̃. Ad idē extra,de re iud. in cauſis. in- ducitur ad idem, multa fore,quæ re quirunt expreſsio nem cauſæ: vt li- bellus.C. de anna. exce. ſi ex multis. vbi de hoc. & ex- tra,de libel.ob. ca. ij.& cautio. & ex- tra, de fide inſtru. ſi cautio. & tranſ- actio.ff. de tranſa. cũ hi.§. prætor.cõ tradictio. C. de e- di.di.Adri.tollen. l.fi.appellatio ante diffinitiuã.de app. vt debitus. vel cõ- tra electiones, &c. de elec.c.j. & c. vt circa.li.vj. Item in procuratorio ad il las interponẽdas. eo.tit.procurator. Itē dimiſſoria Vl- tramontani ordi- nandi per epm Ita licum.de tēp. or.c. j.eo.li. excõmuni- cato. de ſen. excõ. c.j.lib.vj.& ſuſpen ſio & interdictũ: vt eo.c.§. & hæc eadem.inceſſatio- nibus diuinorũ.de offi. or. ſi canoni- ci.e.l.Item non pa rens mandato papæ,debet exprimere cauſam.de reſcri. ſi quando. & fa- ctum iudicatur ex cauſa.ff.de fur.verũ.ij.& extra,de acc. cũ dilecti. vbi ſcripſi poſt Hoſt.ſuper gloſ.cauſa.nouem modos, quibus ſumitur cauſa.

illũ locũ?Rñdeo,idē puto:arg.extra de plus peti. c.vnico.Itē q in ea nulla cã exprimit̃, quare fiat. v.q.ij.c.j.& c.fi.ff.de fer.l.j.arg.cõtra.xj.q.ij.cer- tũ[a].Itē q euidēs eſt, citantē nõ eſſe iudicē.extra, de off.dele.prudẽtiam.& c.ſeq.& c. ex literis. de 13 app.ſi duob⁹.ff.de re iud.cõtumacia.§.fi.¶†Itē ex cipit̃ q citatio fit ad diē feſtiuã, vel ſolennē ſeu fe riatã.[b]C.de fer.l.fi.extra,eo.c.fi[c].ff.eo.l.j. & ij.C. qũo & qñ iudex.ſi vt proponis.& v.q. ij.c.j.ff. ſi quis in ius vo.nõ ie.l.ij.in fi.xv.q.iiij. placita.arg. cõtra.extra,de accu.veniẽs.Sed ibi citat̃ qs ad diē feſtũ,nõ vt ꝓcedat,qđ fieri nõ põt, ſed vt cõpeat. Itē cõtra extra,de do.& cõtu.c.cũ dilecti.& de di la.c.fi.& de in integ.reſt.tũ ex literis.in fi.& c.co rã.ſed in illis nõ fit citatio ad diē feſtũ:ſed vt vſqȝ ad feſtũ cõpeat citat⁹:& vſqȝ ibi ponit̃ excluſiuè, & exponit̃,i.circa[d]. Si ergo citatio fit ad diē feria- tã,debet citat⁹ illa die cõparere, & in ſequẽti ꝓce dere.arg.in p̃.c.veniēs.& c. cũ dilecti. & idē eſt,ſi dies feriati ſint duo vel x.vel plures. vnde quidã in ſuis apponũt citationib⁹,cõpeas die tali, vt ex- tũc procedamus:qa & ſi tũc ꝓcedi nõ poſſit, cõ- parere tñ põt:ſed hoc ſupfluũ reputo,ſecundũ in- tellectũ verũ iuriũ pręmiſſorũ.Si tñ die non cõpa reat feriata,ſed ſequẽti:nõ cõdẽnabit̃ in expenſis: vt in pręc.c.cũ dilecti.ver.quapropter.& ſic ſerua- mus cõtraria in e.c.in fi.vbi fit cõdẽnatio.Sed ibi citatus nec in termino,nec poſt, cõparuit.debuit igitur cõdẽnari, ex quo poſt terminũ expectatus nõ venit.extra,de ꝓcu.querelã.C.de iud.ſancim⁹ Sed & ſi citat⁹ ad diē feſtũ cõpareat,põt ſumptus petere ab actore,ſecũdũ Io.de Deo[e].ff.de iud.eũ, quē temere.ff.de iur.& fac.igno.error. quia licet vocari nõ debuerit,nõ tñ dicit̃ q nõ valeat.xv.q. iiij.c.j.ij.& iij.vbi de hoc.& j.de fer.§.nũc videa- mus.ver.qđ ſi iudex.&ſequẽti.Alij,vt papa,dicũt q nõ tenet̃ cõparere in die ſolẽni aſsignata: ſed in ſequẽti ſic:etiã ſi feriæ illę durẽt p x vel xx. dies: qa duo mãdari videt̃,ſ.q die illa, & q compareat. vnde cũqȝ ſi die illa non cõpareat,excuſationē ha- beat:tñſi in ſequẽti nõ cõpareat,exceptionē nõ ha bet:qa termini datio,bene tenet. Hęc probant̃ in prædi.c.cũ dilecti.& ff.de arbi.Celſus.Primũ ve- rius puto de iure,nec ſecundũ iuriũ pręmiſſorum intellectũ puto referre, ſiue exprimat̃ patenter er rorin citatione,vt qa fortè dicit̃, Cõpareas die do minica,ſiue nõ exprimat̃: vt qa fortè dicit̃, cõpa- reas x. vel xx.die.Sed die illa feſtũ occurrit,vt in præ.c. de dila.c.fin. & in pręd.c. cũ dilecti. tũ ex literis.corã veniẽs.ar.cõtra extra,de ſen. excõ. per tuas.§.nos igit̃.cũ ſuis cõcor.[f] & vide infrà.§. vi- ſo.ver.quid ſi aliqua.& j.de dila.§.j.ver.ſed pone. 14 ¶†Itē excipit̃ q facta eſt in die feſto, vel feria- to:licet fiat ad diē nõ feriatã.ff.de fer.l.j. & C.e.l. fi[g].ibi:ꝑconis vox horrida cõgeſcat. & ibi: nulla

b ¶Feriatam.Dicit Vber.ij.extra caſus premiſſos alleg.eadem iura.
ADDE. huiuſmodi citatio quando valeat, vide Bald.in l.circa eos.ff. de hære.inſtitu.

c ¶C.fi.De hac queſtione & ſeq.vide quod ibi plenè dixi in gl, nõ ſolũ.

d ¶Circa.Vide quod de dictione vſqȝ,ſcripſi de ordi. ab epiſcopo,qui re- nun.c.j.ſuper j.glo.

e ¶Ioan.de Deo lib.iudi.par.j.in principio.

f ¶Concor.Ibi inter errorem expreſſum &non expreſſum,diuerſum ius ſtatuitur.ſed ibi de errore intolerabili,vt exprimit tex. hic de tolerabili, vt patet per ſuperius allegata.

g ¶L.fin.Per quam l.dicit Guido de Suza.in l.ij.ff.ſi quis in ius voca. nõ ie.q tutius eſt dicere citationem non valere.
ADDE q Fede.cõſi.xlviij.tenet citationem valere.ſed Pau. de Caſtr. conſil.xxv.tenet contrarium q non valeat.
ADDE Bald.in l. in tempus.ff.de hęre.inſtit. vbi ipſe tenet ex mente

Old.q ſi ſit facta in ferijs introductis in fauorē hoīm,valeat: ſecus tñ in introductis in honorē Dei.vbi ipſum vide.In hoc vltimo caſu intelligas dictum Inn.in c.pręterea.extra,de dila.q citatio facta die feriata,eſt ipſo iure nulla,licet aliquo caſu poſsit ſaluari.refert & ſequitur Felin.in c.j.in iij.col.in princ.extra,de re iudica.

quẽcũqȝ &c.& ibi:taceat,&c.C.de dila. à ꝓcedē te.v.q.ij.c.j.nã citatio eſt de proceſſu:vt extra, de ꝓb. qm̃ cõtra.& ꝓceſſus tali die habit⁹, nulli⁹ eſt momẽti. extra, de fe.c. fi.ad fi.C.e.l.fi.ar.cõtra.ff. de do.īter virũ & vxo.īter eos.& de no.ope.nũ.l. h j.§.itē nũciatio[h].¶Itē q reſcriptũ ap̃licũ in ea nõ fuit inſertũ:vt j.§.ſequit̃.ſed tũc ſecũdũ Vin. de- bet venire priuilegiũ ſuũ allegaturus.Itē q nimis maturatũ eſt pemptoriũ.extra,de dila.c.j.¶Item q euidēs eſt,iudicē eſſe inimicũ,vel ſuſpectum.iij. q.v.quia ſuſpecti.extra,vt lite nõ cõte.accedēs.ſed tũc veniat priuilegiũ ſuũ allegare.¶Itē q ad q̃re- lam liberti,patronus citat̃. vnde nõ valet.C. de in ius vo.l.ij.&.iiij.q.ij.ver.liberti.¶Itē nõ valet ci- tatio facta ſuper prĩcipali per iudicē app.qđ dicvt j.eo.§.viſo.ver.quid ſi altera.¶Itē q fit ad locum minus inſigne,& vbi haberi nequit copia iuriſpe i ritorũ.extra,de reſcri.pręſenti.[i] ¶†Sed quid ſi ci- 15 tatus taliter,& nõ veniēs,excõicat̃,vel fit cõtra eũ miſsio in poſ.Dic q ſi notoriũ eſt,locũ eſſe talem nõ tenet̃ venire,nec tenet excõicatio,vel miſsio,ſi nõ veniat:qa tũc perinde eſt, ac ſi ꝓbatũ eſſet.ij. q.j.de manifeſta.ff.q ſa.co.ſi verò.§.j.Talis eñ ci tatio nulla fuit,ff.de fer.l.j.ar.ff.de arbi.ſi cũ dies. §.ſi arbiter.In dubio autē venire tenet̃, alioquin tenet excõicatio & miſsio.ff.de iudi.ſi quis.extra de app.ſi duob⁹.& hoc verũ eſt,niſi citatus appel let:quia citat̃ ad locũ talē,& verũ ſit q nõ ſit loc⁹ inſignis:quia tunc nõ tenet excõicatio, vel miſsio & iudex appellationis facta ſibi de hoc fide, caſſa bit quicquid factũ erit poſt app.alioquin cõfirma bit.Et idē dicim⁹ vbi qs ad locũ nõ tutũ citatur. 16 ¶†Quid ſi locus in ſe nõ eſt inſignis:delegat⁹ tñ ducit ſecũ tot peritos, quot ſibi & partibus ſuffi- ciũt,pro cõſilio?R ñ.nõ tenet̃ ire citat⁹.ſic eñ ſta- tutum eſt ꝓpter id,qđ frequẽtius accidit: quia ſ. in talib⁹ locis non eſt copia peritorũ.ff.de legi.nã ad ea.licet eñ in vno termino habeat ibi peritos, 17 forte in alio non haberet.¶†Sed quæ loca dicun- tur inſignia?Rñdeo, recurrendũ eſt ad communē prouinciæ opinionē.ff.de ſupel.leg. Labeo.& ad arbitrium boni viri.l.iudicis.ff.de ver.obli.conti- nuus.Iudicis dico,ſ.qui de cauſa cognoſcit. & ſic loquitur l.continuus.Alij cõtra:quia ſuſpectus eſ ſet,quia nollet cõtra factũ ſuum venire.arg.C. de arbi.ne in arbitris.extra,de cle. coniu. diuerſis.in k fi[k].Sufficit autē,& neceſſe eſt,q illuc venientes ꝓ cã inueniãt ibi neceſſaria pro ſe & pro equitatu- ris.nec eſt neceſſe q ibi inueniãt periti, ſecũdùm B.Cõpoſt.qa hoc nõ dicit cõſtitutio,pręſenti.Suf ficit eñ q de locis vicinis haberi poſsint.¶Itē q l iudex citat ad locũ nõ ſuę iuriſdictiõis[l].ff.de iur. om.iu.l.fi.ſed tũc tenet̃ venire,qa fortè id eſt,ſibi à ſuperiore vel iudice alterius territorij cõceſſum: cũqȝ quis hoc in citatione exprimi debuiſſet.iij.q. vj.

h ¶Nunciatio. Te- ſtatio omnibus die bus fieri poteſt.ſ. remiſi.

i ¶Præſenti.Quam hodie non habe- mus. ſed vide in decre. ſtatutum.§. primo.

k ¶In fi.De hoc no ta in præd. decre. ſtatutum. ſup ver. copia.

l ¶Iuriſdictionis. Hoc verum ſaluo qđ habet̃ in cle. cũquis.de fo. com- pe. Dic tamen vt habetur de of. or. cùm eps. li.vj. nec placet qđ hic ſub- dit author, qđ pu- to incõſideratè di ctũ, quia ſi ex cõ- ſenſu epi loci, ad quem citat, poſſet ibi cognoſcere cau ſam proprij ſubdi- ti volentis: non ta men poſſet trahe- re inuitum, niſi in caſu cle. prædictæ, vt etiã ibi not. in gloſ.in duobus.& benè facit decre. ſtatutũ.§. in nul- lo.de reſcri. lib.vj. ne ſ. demus epo, quod delegato pa- pæ negatur idem, põderato ſuo prin cipio. Optimè fa- cit decre.vt litigã- tes. de off. or. ea.l. & iura, quæ infrà allegat author, nõ probãt qđ ſequit̃, ſed pręcedens re- ſpiciunt dictũ: imò plus, quia faciunt cõtra ſecundũ, qa primi duo cano- nes, vt poſsit iu- dex trahere extra territoriũ, ſolùm excipiunt, cùm id fit authoritate a- poſtolica.Errat ergo,qui alium caſum addit.decre.nouit.facit contra:qa ibi legatus erat in ſubdelegatione.decre.ex tuarũ etiã cõtra,quia vltra li- centiã papę requirit̃ cõſenſus illius,cui pręiudicatur:p qđ tenendũ eſt q etiã ſi exprimeret citat⁹,qđ ſubdit author,tñ citat⁹ ire nõ teneretur. Eſt etiã aduertendũ q ſequēs ver.loquitur de eo, qui citat in loco nõ ſuæ iu riſdictionis.h.d.ad locũ.& põderata remiſsione,quã dat,intelligit quod exiſtens in loco ſuæ iuriſdictionis,edictũ citatiõis poni facit in loco nõ ſuæ iuriſdictionis:& in hoc differt ab hoc primo:quia edictũ vocalis ci- tationis,bene fit in loco ſubiecto citãti, ſed ad locũ non ſubiectum : ibi verò fit in loco non ſubiecto ad locũ ſubiectũ.Tamen in hoc primo caſu non curo an præceptum de citando ad locum non ſubiectum,faciat epi- ſcopus etiam in loco ſubiecto.vt ſi exiſtens Bonon. præcipi faciat ſubdi to q tali die ſit coram eo Florentiæ.
ADDE, q inuitis partibus quis non poſsit trahere aliquem extra iu- riſdictionē ſuã,etiã ſi ille,cui⁹ eſt iuriſdictio, cõſentiret ibi in d.c. nouit. Et ita dicit tenere Bal.in l.ſi quis ex conſenſu.de epi. audi. & communi- ter doct.Sed vide Old.pulchrè eius conſil.lxxxviij.incip.Tertiò quæri- tur.vbi Ioan.And.prędicta verba furto ſubtraxit.

a ¶Item. Secundùm Vber.ij.vbi s.

b ¶Item. Iste ver. fuit Tan.vbi s.

c ¶Iuris.libro vj.

d ¶Videtur. Secundùm Io.iij.q.iij.si eps. Et vide quod scripsi de dila. c.ij. in gl.magna ante fi.ver.vel dic melius.& vide quod scripsi de senten.ex com.c.Romana.libro vj.super versi. innoxios.cum suis remis.

e ¶Præsenti. Vt su a pra.

f ¶L.ij. Et vt ibi not. in prædicta l. si quis ex aliena. nō dicitur hęc ꝓpria cā iudicis, sed actoris. De hoc etiam ff.ad munici. l. de iure per quas leges & ff. de iudi. l.ij.§. sed si dubitetur. dicit Pil.vbi s. ꝙ bene cognoscit & iudicat iudex, an sua sit iurisdictio. & idem not. in præ.l. si quis. in fi.j.glo. idem dicit post Gof.de of.de le.significantibus. super ver. pronunciauerunt. Idem Rofre. vbi tractat de edicto, si quis inius vo.non ie.dicens ibi qđ Placē. & docto. tenebāt contrarium,s.ꝙ bene ęstimabat iudex an esset sua iurisdictio, eo casu, sed non pronunciabat ne iudicaret in causa propria cō tra id C. ne quis in sua causa. sicut fit in incidentibꝯ, de quibus iudex cognoscit,sed non pronūciat. de quo facit de or. cognitio. c.j. Item Rof. plus dicebat quòd etiam si aliquod salariū reciperet iudex, puta duos aureos in principio & duos in fine in authen. de iudi.§. audient. colla.vj.illud salarium non faciet dici causam suā: inducit ꝙ de legatario dicit̃ Instit.de temp. or.§. legatarijs. & de venditore.ff. de cōtrahen.emptio.l.si stulas. Sed Pileus quęrit quis iurabit de calumnia ex parte iudicis? Respōdet ꝙ ipse idem nihil alleg. Item hoc nō seruatur. ex hoc etiam sequeretur quòd in causis, q. bus ꝓcedit ex officio, iurare deberet, quod est fal-

vnaqueqꝫ.&ix.q.iij.cōquestus. extra, de offi.lega.nouit.extra,de vsu pal.ex tuarū. ¶Quid si citat in loco non suę iurisdictionis? De hoc s.de cōpe.iudi.aditione.§.j.ver.vij. ¶Itē[a] ꝙ citatus est delegatus:nec habet certū tribunal : nec solitum locū iudicādi:& in citatiōe nō exprimit̃ locus, quo citatus debeat cōparere:maximè si in locis publicis moret̃:vt sæpe cōtingit in vicarijs & legatis.ff. de iudi.si locus.extra,de rescrip.c.si.ff.de iusti. & iu.l.pe.circa fi.C.quomodo & qñ iu.si vt proponis. ¶Item ꝙ euidens est,citatū non esse soluēdo: extra,de resti.spol.olim.de sol. Odoardus. Itē non valet citatio facta ad eligēdum nondū defuncto prelato.extra,de elec.bonę.ij.in fi. ¶Itē[b] nō valet citatio, quę fit per delegatū : vt quis personaliter veniat,nisi in casibꝯ.puta si causa sit criminalis vel ad iurandū de calūnia vel de veritate, vel aliàs iuris necessitas id exposcat. extra , de iudi. iuris.[c]

18 ¶†Itē non valet citatio ratione citati,qui talis est qui nō potest in iudiciū vocari:puta quia est cōsul,prefectus,prætor,& magistratus , qui imperiū habet,eps dū sacra facit,is,qui vxorē ducit, vel ea, quę ducitur:nec is,qui funus familiare prosequitur,vel ad maius tribunal vocatur, nec is,qui propter loci religionem se mouere non potest: vt regularis,& inclusus : nec furiosus, vel impubes.ff. de in ius vo.l.ij.& iij.verūtamē religiosus & furiosus & impubes,& si nō per se,per alios tñ cōueniūtur,s.ꝑ administratores vel actores,per tutores,& curatores suos.ff.ex quibꝯ cau.ma. sed & si.C. de in ius vo.l.ij.& no.extra,de senten. excō.c. parochianos.& sic de quibusdā alijs ꝑsonis.ꝗ dic vt s. de actore.& in tit.de reo. ¶Itē excipit̃ ꝙ nō valet citatio,qa is qui cōmisit eā,nō poterat eā cōmittere.quod dic vt s.de iudi.deleg.§.sequit̃. Itē quòd duo tm̃ citāt,cū tñ cā sit tribꝯ delegata:vt j.e.§.sequit̃.ver.hoc aūt. ¶Itē gñaliter non valet citatio, vbicūqꝫ reus se tueri pōt,si eius defensio sit in euidenti.ff.de iudi.nō videt̃[d]. ¶†Cęterū vbi dubiū 19 est,an teneat citatio vel nō: & etiā semp tutiꝯ est, vt quis veniat suū priuilegiū allegare.ff. de iudi.si quis ex aliena.extra, de appel.cū parati nisi notoriū esset seu euidēs, citationē ipso iure nō tenere: nec citatū teneri ad eundū,vt dixi,& no.extra,de rescrip.pręsenti[e]. Nā si sit contumax, tenebit sententia cōtra eū lata etiā ab eo, cuius iurisdictionē si venisset declinasse,obiectu alicuius exceptionis potuisset.extra,de app.si duobꝯ.ff. si qs in ius vo. non ie.l.ij.[f] ¶ †Sed pone ꝙ iudex secularis citat 20 clericū,ignorās eū esse clericū:clericus verò nō venit,ideoqꝫ iudex cōtra eū ꝓcedit: videt̃ ex prædictis ꝙ tenet eius processus.& ar. in his, quę not. extra, de accu.veniēs.in gl.sic patet.in fine[g]. Dic cōtra,ar.de iud.at si clerici.& de fo.compe. si diligēti.imò debet reuocari de facto , quod de facto fecit,cū citò nouerit eū clericum esse . Nec obstat quod iā ꝓximè dixi. Nā ibi aliàs iudex erat: licet exceptionis ope repelli potuisset. Idem est si ordinarius ignorāter ꝓcedat,& excōicet exceptū nolentē venire,secundū G.Na. nā ꝙ clericus nō debet corā seculari cōparere, vel exceptus corā ordinario,ius cōe est:nec est tale priuilegiū , ꝙ teneat̃ venire allegare corā iudice:vt dictū est suprà.aliàs bene tenet̃:vt patet in laico scholari,qui est priuilegiatus. De hoc j.§.iā de citatione.ver.pe. & fi[h].

21 ¶†Item pone P.fingit se appellasse in causa, quā mecū habebat,cū tñ nō appellasset,vel appellatio non tenuit:quia ex causa minus legitima:vel quia fuit tertio appellatū:iudex nihilò minus citat me: nunquid teneor ire? Rñ.sic:alioquin tenebit sentētia per eū cōtra me super principali lata:nec querere tur postea an fuerit appellatū vel nō:quia ratione dubij,iudex habuit iurisdictionem:licet potuisset per exceptionē elidi.s.de rescripti præsen.§.j. ver. quid si excipitur.sic obtinuit: licet papa videatur notare contra extra,de app.si duobꝯ.sed fortè ibi loquitur quando absens nō fuit legitimè citatus: vel quando pars præsens,per malitiam dicebat appellatū, sciens nō esse appellatū: hic aūt loquimur quando credebat appellatū esse[i].

22 ¶†Quid si quis iurat nō exire aliquā domū intra xv.dies: in isto medio à iudice vocat̃:nūquid venire tenet̃,nō ob stāte iuramento? Rñ sic: qa in quolibet iuramento,intelligit̃ ius superioris exceptū.extra,de iureiu.venientes.de rescri.cōstitutus. & ideo nō dicetur transgressor iuramēti:& quia seruatū redūdaret in pręiudiciū alteriꝯ.extra,de iureiur.cū cōtingat[k]. In summa no.ꝙ si citatꝯ ex aliqua causa nō cōparet in termino assignato,nihilò minus debet post terminū cōpere:vt extra,de do.&cōtu.cū dilecti. ¶Quę autē hic desunt,vide s.in titu.de reo.

SVMMARIVM.

1 ☞In ciuilibus & criminalibus,an secundū leges idem iuris esse debeat.

2 In arduis & criminalibus, cautè est agendum, ne à seueritate iuris recedatur.

3 Citatio qualiter fieri debeat in criminalibus.

4 Inducię quęlibet à iure statutæ sunt arbitrariæ.

De temporum interstitijs, inter unam citationem & aliam.

NVnc De tēporū interstitijs inter vnā citationē & aliā, videamus. Sup quo notandū est,ꝙ si hi, qui vocātur ad iudiciū,sint in eodem loco,vbi est iudex,vel ibi de vicino vocandi sunt ad iudiciū literis,vel nūcio, per interualla septēnorum[l] & binorū,& vniꝯ dierū,ita ꝙ xix.dies compleant̃:vt v.q.ij.ꝑnti. Si verò sunt in alia ciuitate vel loco nō multū remoto,dat̃ mensis ad veniēdū & si allegauerit iustū impedimentū,dabit̃ aliꝯ mēsis:tñ remanebūt excōicati,donec probēt impedimētū:vt iiij.q.v.quisqs.& etiā tertius mēsis dabit̃ ex cā,si iudici expediēs videat̃:vt v.q.iij.si ægrotās. Cęterū si sunt valde remoti,vocabuntur tribꝯ edictis,vel vno ꝓ oībus peremptorio:vt ff.de iudi. ad peremptorium.& l.sequ.xxiij.q.iij.de illicita.C. qūo & qñ iu.l.cōsentaneū.& l.tres. & quodlibet illorū edictorū debet cōtinere xxx.dies tantū:vt C.eo.ti.aut̃.q semel.in aut̃.de litig.§.omnē. sed secūdū leges antiquas tm̃ x.dies: vt ff.de iud. ꝑ interualla.C.de iud.ꝓperandū.§.& si quidē. Aliter aūt facta citatio nō valet, nec citatꝯ coget̃ rñdere si venerit.v.q.ij.vocatio.& §.fi. Vel dic ꝙ ille canō,ꝑnti.loquit̃ in clericis inferioribꝯ accusatis.illa aūt c.qsquis.& c.si ęgrotās.in epis accusatis:vt ibi expressè habet̃:presbyteris aūt & diaconibus accusatis,eędē dant̃ inducię.ar.xv.q.vij. qđ autē. Nec mirū si diuersa tēpora statuūt̃ in ep̄is & inferioribꝯ.nā aliter agit̃ cū maioribꝯ,& aliter cū minoribꝯ.extra,de iud.c.nouit.§.sed forsan.& extra de offi.dele.pastoralis.§.j. Itē c.de illicita.nō specificat certū numerū dierū:sed determinat̃ ꝑ dictos canones.ar.ff.de le.sed posteriores.aut̃.verò,& cō sequēter loquit̃ in causis ciuilibꝯ.ideo tñ reprobat

1 hūc intellectū.iij.q.iij.in summa. ¶†Sed nūqd idē iuris est,secūdū leges in ciuilibꝯ & criminalibus? Nō vr̃:nā in criminalibꝯ debet Interponi triduū inter vnā citationē & aliā:vt ff.de pu.iu.inter accusatorē. Sed illud antiquatū est : vñ dic ꝙ hodie xxx.dies dāt̃ in vtrisqꝫ:vt in ꝑdi.aut̃.& C.de exhi.& intro.reis.l.j. & C. de pœnis.si vindicari. & sic sentit Azo.ar.C.de iud. ꝓperādū.§.j.&C.qūo & qñ iu.aut̃.q semel. Vel dic vt j.de accu.§.j.ver. quatr aūt.Io.aūt de Deo[m] intelligit ꝑ.c.ꝑnti.ĩ mini

2 nimis causis.illud c.de illicita.†ĩ arduis & crimīalibus,in quibꝯ cautius est agendū: nō à seueritate iuris

sum,nec est iurare statutum nec seruatum. Et sic ratio, quia ius pręsumit à iudice abesse calumniā.extra,de renun.in pręsentia.ff.de offi.pręfe.vr. l.j.post princip. Ratio autem illa, quòd eius officium est necessarium. ff. de mune.& ho.munerum.§.iudicandi.nō placet. pro ea faciat quod no. de officio deleg.ab arbit.lib.vj.& super vltimā glos. sequeretur enim per illam, quòd tutores & curatores & prelati nō iurarēt quod est falsum. de hoc j. de iura. calum.§. restat. in prin. An autem ab interlocutoria qua pronunciauit se iudicem competentem, ipse citans appellari possit secūdùm leges : dicā j. de app. §. in quibus.versi.sed nunquid potest.

h ¶In fin.& per Io. iij.q.iij. si episcopus.

i ¶Et fin. Vide q̃stionem, quam posui super regula, scienti. de regu.iu. lib. vj. maximè in solutione.

¶Esse. Ad literā fuit hęc additio In no. & Compo. in decre.super literis. de rescri. vt scripsi post glo. ver.item quærunt.

k ¶Cōtingat. Vide s.de actore.§.j.ver si.sed quid si iurauerit. & ibi remis. ADDE simile de eo, qui iurauit alicui non reuelare suum secretum: quia hoc non procedit, si producatur in testem:nam tunc in iudicio dicas ꝙ tenetur, nec iuramento impeditur:vt notant docto. & præsertim Abb.Sicu.ca.ij.ex tra,de offi.ord.

l ¶Septēnorū. Superbis & bis binorum.

m ¶De Deo. in ca- uil.parte ij.rub. de intersti. temporū.

iuris

a ¶Tamē secundū Tan. vbi s̄. cuius sunt verba sequētia. Idē Pileus vbi s̄. ij.
b ¶L. Acc. In auť. qui semel. C. quomodo & qn̄ iudex. ibi tn̄ de cōsuetudine non. Item tenet cōtrarium in præ. §. omnē. in fin. magnæ glo. per præ. l. nunquā. vbi tendit ad idem Iac. de Bel. in præ. §. dicit in dilationibus, quæ dantur ante litis contest. ꝓcedere primū dictū, in his quę post litē cōtest. procedere secundū dictū: vt no. de reg. iur. indultū. lib. vj. qd̄ placet ibi Dyn. Itē Iac. de Aret. vt ponit Cy. C. de dila. l. j. in fin. contra dictū Iaco. de Bel. est quod no. j. de dila. §. nunc videam⁹. ver. nunqd ergo.

ADDE, ꝙ per Bar. ī l. j. C. de dila. quem cōiter ibi sequūtur doctores.

ADDE tu quòd dilationes omnes regulariter sunt arbitrariæ: & si qd cōtrarium reperitur, casuale est. Ita Hostien. ī Summa extra de dilatio. § qs ipsas. & plenè videas perscribentes in c. cùm sit Roma na. extra de appel. per Abba. Sicu. in c. quod ad consultationem. extra de re iudic.

Extinguat. Verbū est canonis alle. sed melius vtebať verbis le. huius dicentis, eo ꝙ perimit disceptationes: & vltra non patiťur aduersarium tergiuersari. Quæ verba bene faciunt ad quæstionem not. in decre. fin. de elec. lib. vj. in gloſſ. nunquid quæ remittit ad decret. cùm in tua. qui ma. accuſ. poſſ. & ſuper illum remitto ad quæſtionem, ſecundùm

iuris recedēdū, secundū eū. xxiiij. q. iiij. est iniusta. iiij. q. ij. & q. iij. per totū. Sed hoc nō placet: quia idē iuris est in ciuilibus & criminalibus: vt iam dixi. ¶†Qualiter in criminalibus fiat citatio, no. j. de ac. §. j. ver. qualiter. vbi vide qd̄ hic deest. ¶ Veruntamen[a] quicquid de iure scripsimus: & licet ęquū sit quod diximus, generalis tamen ecclesiæ, & causarum consuetudo in criminalibus vel ciuilibus, hic non seruat, & bene. ¶†Nam omnes induciæ à iure statutæ arbitrariæ sunt: non ꝙ iudex eas posſit penitus denegare: ſed consyderatis locorū distantijs & personarū, tempore viarū, & negotij qualitatibus, potest eas cū expedire viderit, moderari vel prorogare: vt probatur extra de re iudic. quod ad consultationem. extra de appel. personas. & c. cùm sit Romana. & c. oblatæ. iij. q. ij. si episcopus. & q. iij. de inducijs. ff. de iudic. nonnunquam. ff. de re iudic. l. ij. extra de in integ. restit. tum ex literis. in fin. xxvj. q. vlti. tempora. & est casus expreſsus in hoc articulo. in præ. c. si ægrotans. in fin. vbi dicit, intra spatium duorum vel trium mensium, vel eo amplius, prout causa dictabit. argu. tamen contra in authen. de leg. § omnem verò. col. viij. per quam l. Accur.[b] dicit contra, ex eo quod ibi dicitur, non minus &c. & nisi iustè moderetur, potest appellari. & nota ꝙ oēs termini poſſunt in vna litera poni: vt dicam infrà §. proxi. ver. sed quid si tres

S V M M A R I V M.

1 ☞Perēptoriū qd dicať, & an iudex ordinarius delegatus, aut subdelegatus, posſit peremptoriè citare.
2 Peremptorium non debet in prima citatione, vel præmaturè mitti.
3 Terminus breuis in peremptorio, quis dicatur.
 Peremptorium quoties posſit mitti, ad malitiam conuincendam.
4 Perēptorium fit tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio.
 Citatus ter, intelligitur peremptoriè citatus, licet nihil exprimatur de peremptorio.
5 Contumax non debet censeri, qui non est peremptoriè citatus.
 Citandus non est vlterius, si constare potest in prima citatione nolle venire.
 Absentem citare ad certum & specialem articulum an post peremptorium sit necesse.
6 Appellās an dicať cōtumax, si ante sentētiæ ꝓlatio
7 Appellans protestari censetur, de cętero nolle sub eodem iudice litigare.
8 Sententia parte absente lata non valet, nisi ad hoc terminus peremptorius sit statutus.
9 Iudex debet eum, quem peremptoriè citat, comminari, ꝙ si non comparuerit, nihilò minus procedet in causa, ꝗtum de iure debebit.
10 Termini tres si in vna citatione inserantur, an si taliter citatus non veniat in primo vel secūdo vel tertio termino, sit in omnibus expensis pro quolibet termino condemnandus.
11 Terminis pluribus in citatione expreſsis, si in primo termino reus compareat, non actor: an actor priusꝗ̄ audiatur, expensas restituere debeat.
12 Clausula illa, ꝗtum de iure poterimus, procedemus: in citationibus inserta, an vicē obtineat peremptorij.
13 Actor faciens reū temerè & indebitè vocari, si reus inutiliter veniat, an teneatur ad expensas.
14 Sententia lata contra citatum, non peremptoriè, an teneat.
15 Sententia partibus non citatis lata, an valeat, etiā si sit pactum inter partes, ꝙ iudex ordinarius vel delegatus posſit partibus non citatis pronūciare.
16 Citatio prima dicitur conuentionale, secunda monitorium, tertia peremptorium.
 Peremptorium, an poſſet fieri ante litis contestationem.
17 Præpositio à, in citatione cōtenta, quid importet.

nem, ſecundùm quam ſcripſi ſuper regula, mora. libr. vj. vt ſi dicamus ſecundùm vtranq; literam, quòd peremptorium illius decre. extinguat vel perimat ius opponendi poſt illud. aliàs fruſtra peremptorium vocaretur, ex quo viam opponendi non præcluderet, & ſi nil perimeret: ſicut dicitur tugurium, quia tegit: aľs non eſſet tugurium. ff. de verb. ſign. tugurij. & verba debēt aliquid operari. de priuile. ſi papa. §. j. in fin. lib. vj. & ibi concordantiæ, ne ſint inutilia, & fruſtra membranas occupent. xix. diſtinc. c. j. ff. ad munici. l. j. item patet in decre. coram de reſtitutio. in integrum. quòd poſt peremptorium, non admittitur de iure communi: poſſet tamen de æquitate admitti per beneficium reſtitutionis: vt ibi. ſed ad proponendum crimina vel defectus contra electum, non reſtitueretur in eccleſia: vt not. infrà, de reſtitutio. in integrum. §. ij. verſic. ſed pone eccleſia. Facit ff. de mino. auxilium. Item non parens peremptorio, videtur prætorem vel iudicem contemnere. Et pœna contemnentis eſt, vt prætor illi ſuam iuridictionem deneget. ff. ex quib. cau. ma. ſed & ſi. §. ſed & ſi dum. & quod ibi not. in j. glo. Facit extra de appel. cùm parati. Item conſtat ꝙ etiam ad accuſandum, poteſt terminus per iudicem ſtatui. De hoc vide infrà de dilatio. §. j. in fin. poſt quem terminum non auditur accuſans. Patet vtrunq; ff. de accuſatio. l. cum Titia. Sed obiectus illo caſu contra electum, habent inſtar accuſationis: vt ſcripſi de electio. ſuper eo. ſuper j. gloſſ. & de pur. ca. c. pen. in glo. forſan. ver. de except. ergo, vt ſuprà. Item qui poſt accuſationē inchoatam deſiſtit, nō auditur repetēs reum. extra de acc. licet. ff. ad Turp. qui deſiſtit. & C. eo. quāuis. idem qui in principio negat ſe accuſare velle. ff. de adul. ſi maritus. §. ſi negauerit. ſed non veniens intra terminum per iudicem ſtatutum, negare videtur ſe velle accuſare. C. qui accu. non poſ. l. ſi ea. & facit quod no. ff. de neg. geſt. ſi ego. in fi. pe. gl. nō audiatur ergo poſt terminum. Facit ff. ad Turpil. ab accuſa. §. deſtitiſſe. maximè in hoc caſu, quo obiectus ſtatum & famam hominis deturpant vel infamant: & in his lapſus temporis per iudicem ſtatuti pręcludit viam accuſanti. C. de inge. ma. diffamari. Et non ſolùm in his, ſed etiam in illis, qui ius vel intereſſe propriè concernunt, procedit quod lapſus termini per iudicem pręfixi, pręcludit viam agēdi. ff. de lega. ij. ſi tamen quibuſdam. & ibi not. de bo. auth. iu dic. poſ. l. iiij.

¶ Ad contraria inducitur ff. de optio. leg. l. mancipiorum. & decre. ſi tibi abſenti. de præben. lib. vj. vbi poſt terminum datum à iudice re integra, licet optare: vt in l. & conſentire. vt in decretali. Euaſio horū fieri poteſt: quia in neutro prædictorū dicitur ꝙ fuerit expreſſum peremptorium. decretalis autem finalis de qua loquitur, id exprimit. Vel ſolue ꝙ in vtroq; caſu, qui neglexerat optādo vel cōſentiendo, veniebat ad ius ſuū vel ſibi debitum. Sed in terminis quæſtionis, opponens non ad rem familiarem, ſed ad alterius læſionem vel repulſionem intendit. Et hæc ſunt val de diſparia. ff. de ſepul. viol. l. ſepulcri violati. in fi. Secundò induciť ad contrarium, quod not. in præ. decre. cū in tua. in vltima gloſſa. Sed illud procedit in matrimonio carnali: in quo etiam ſententia non tranſit in rem iudicatam. de re iudicata. lator. & cap. conſanguinei. non ſic in ſpirituali, vbi tranſit in rem iudicatam: vt ſcripſi poſt Innocentium. de dolo & contuma. cùm olim. ſuper verbo, canonicè. antè finem gloſſ. Dici etiam poteſt ibi non fuiſſe peremptorium, ſed ſimpliciter bannum. Tertiò dicitur, termino peremptorio certę perſonæ aſsignato, prius dicta procedere: ſed ſecus in generali edicto. ¶ Ad hoc reſpondetur negando per leges, C. de remiſſio. pigno. ſi tempore. & C. ſi vt ab hæred. abſtin. authenti. ſi omnes. ff. vbi pupil. educa. debeat. l. ſi. ff. ex quibus cauſis maio. l. ergo ſciendum. & ff. ex quibus cauſis in poſſeſ. eatur. l. hæc autem. §. primo. & quod ibi nota. Hinc eſt quòd ipſa decre. fin. de qua loquimur, ęquiparat peremptorium ſpeciale, & generale: vt quod valet ſpeciale quo ad ſpeciem, valeat ſuo caſu generale quo ad genus. De hoc de officio ordi. cap. ſecundo. in ſecunda gloſſa. & de his edictis ſpecialibus & generalibus infra, §. ſequitur. verſicu. & nota. & verſicu. quid ſi papa. cum verſiculis ſequentibus. Quæ prius dixi, procederent in eo, qui poſt peremptorium ſe opponeret electo, ne confirmetur: quia repellitur ſaluo iudicis officio, vt ibi nota. Poſt confirmationem autem non audiretur proſequens ſuum intereſſe: puta contemptum, vel iùs quod prætendebat in beneficio, ad quod facta eſt confirmatio. Audiretur autem agens de nullitate, iuxta ea, quæ ſcripſi in prædicta regula, mora. in fine libro ſexto.

ADDE, quòd hæc ſunt formalia verba Oldra. conſilio iij. incipi. cum cauſa electi. vbi dicit ita per duas char. ſententiatum, & à toto collegio ipſorum approbatum.

De peremptorio mittendo.

1 VISO De temporū interſtitijs, conſequens eſt videre de perēptorio mittendo†. Scias ergo ꝙ Peremptoriū dicitur, eo ꝙ cauſam ſeu diſceptationem extinguat. c. xxiij. q. iij. de illicita. ff. de iudi. & tertium. quilibet autem iudex ordinarius delegatus, & ſubdelegatus poteſt peremptoriè citare. extra, de re iudi. c. cū Bertholdus. in parte decisa. de offi. dele. ex literis. & ca. conſuluit. Quidam tamen dicūt contra in auť. de litig. §. omnem. de hoc no. in prędicto cap. de illicita. & ff. de iudi. & poſt. ¶ Item peremptoriū mitti non debet in prima citatione vel prematurè: vt C. quomodo & quando iudex. & l. conſentaneum. & authen. qui

semel: nisi ex causa necessaria: tūc sic. ff. de re iud. contumacia. puta propter distantiam viarum, vel si res celeritatē desideret. ff. eod. l. ij. ff. de iud. nonnunꝙ. extra, de in integ. resti. Cū ex literis. in fin. de dolo & cōtu. cū dilecti. in prin. & c. fin. & c. cū olim. xxiij. q. iij. de illicita. imò debet primò & secūdò citari, siue duob⁹ edictis per interualla. xxx. dierū. vt suprà. §. proxi. & in cōstit. Gre. x. de sen. ex. cōstitutionē, in fin[a]. & postmodū peruenitur ad peremptorium: vt in prę. c. de illicita. ff. de iudi. ad peremptoriū. & l. seq. Sed opponit̃: nā in omnibus formis sequentib⁹, vnicus tantū assignat̃ terminus peremptorius: & minus spatiū ꝗ xxx. dierū cōtinet dilatio, ibi est data. R ñ. hoc fieri potest ex causa, vt dixi: & sic generalis cōsuetudo seruat. Nec ob. prę. decre. de dila. vbi dicit̃ quòd ad hoc potest appellari: quia ibi iudex grauauerat in duobus, scilicet in dando peremptorium & dando nimis tempus breue: quod fieri non debet, vt ibi dicitur. Debet ergo iudex in citatiōe causam exprimere: quare maturat perēptoriū: ne pars causam habeat appellandi: vt in prę. c. tum ex literis. in fi.

2 ¶ † Quis autem terminus dicat̃ breuis, hoc relinquitur arbitrio iudicātis, cōsiderata locorū distantia, & qualitāte personarū: & causa. ff. de ver. obli. continuus. & dixi s. §. proxi. & est cautela ꝙ super hoc iudex interloquatur, s. quòd iusta est causa: vt no. secundū papam extra, de accu. ad petitionem. sed si malè arbitretur, poterit appellari. ¶ Itē peremptorium potest bis mitti, ter & quater ad malitiam conuincendam: vel de gratia si iudici expedire videtur: non tamen cogitur. extra, de do. et contu. prout. & c. cū olim. ff. de iudi. l. ij. & l. nonnunꝙ. extra, de offi. deleg. consuluit. & quod dicitur in l. & post. debet exponi, i. potest[b].

3 ¶ † Fit ergo peremptoriū tribus edictis, vel vno pro oīb⁹ perēptorio: vt in prę. c. de illicita. & C. qūo & qñ iudex cōsentaneū. sed & citatus ter, licet non exprimatur aliquid de peremptorio, tamen intelligitur peremptoriè citatus. C. e. tres denunciationes. & contumax est, nisi veniat. ar. extra, de consan. & affi. ex literis. de rescriptis. olim. & hoc ꝓbat[c] prę. c. de illicita. dum dicit alternatiuè, vel vno, & c. Sufficit ergo alterū, videlicet vel trina citatio vel vnū peremptoriū. arg. extra, de rescrip. inter cæteras cū suis similibus. & hoc probat præ. l. tres. & hæc est veritas, quicquid quidā somniēt[d].

4 ¶ † Dicunt etiā quidā[e] ꝙ nisi quis sit perēptoriè citatus non debet censeri contumax. quod intelligūt verū esse ante litis ingressum. arg. in prę. c. de illicita. & extra, de officio deleg. consuluit[f]. post ingressū verò litis qlibet terminus intelligit̃ perēptorius: vt in eadē decre. consuluit. vbi si quis contumax est, pōt contra eū sine citatione ꝓcedi. quod dic secundū papā, vt no. extra, de accusatio. ad petitionem. ¶ Item si cōstare pōt[g] in prima citatione citatum nolle venire, nō est vlterius citandus. ff. de re iud. contumacia. ff. de verb. oblig. coutinuus. §. cùm ita. in fi. §. & no. extra, de offic. deleg. consuluit. & in præ. l. tres. & de hoc secūdū papam, & in prę. c. ad petitionem. infrà, ver. quid si quis. ¶ Itē licet in die perēptorij iudex possit, si velit procedere ad id, super quo absens citatus erat, nulla alia citatione, vel expectatione facta: tamen ęquitate suadente, debet diem alteram expectare, & iterū citare, si eius iurisdictio durat. quæ ęquitas seruatur[h] extra, de dolo & contuma. cùm dilecti. versi. expectāntibus. xlv. di. licet plerunꝙ. & in præ. c. consuluit. & in prę. l. & post. & iam dicam. Si verò expiret, expectet vsꝙ in horā congruam, ita ꝙ ante noctis tenebras, possit perficere quod incumbit[i]: vt ibi. Dominus autem meus notat in Summa in titulo de contumacia. ꝙ post peremptoriū, absentem citare non tenetur: vt in præ. c. cōsuluit. Tu dic ꝙ sic citatus ad certū & specialē articulū.

5 ¶ † Puta ad videndum iurare testes, & huiusmodi, non venit: nihilò minus ad publicationē attestationē & ad sententiam, & ad alios articulos est citandus iterū: vt extra, de testi. cū olim. in fi. ar. C. quomodo & qñ iudex. ea, quę. & ar. in prę. c. consuluit. ibi: perficere quod incumbit. & de re iudi. cū olim. Secus secundū quosdā, si nō fuerit citat⁹ ad certū articulū: sed generaliter ad procedendū in causa, vel etiam ad certū articulū, & generaliter ad procedendū. Nā tūc ad oīa & etiam ad sententiā potest procedi semel, contumace amplius non citato. C. de iudi. properandū. extra, de dolo & cōtumacia. c. fina. dū tñ iudex fuerit in peremptorio comminatus, se cogniturū & pronūciaturū. Et sic intelligi potest quod no. infrà, de sen. §. iuxta. versic. est etiā nulla. & sequēti. & ff. de iud. in peremptorio. & l. post edictū. De hoc secundū papā in pręd. c. cōsuluit.

6 ¶ † Quid si quis recessit appellās? Dicūt quidā nihilò minus ipsum ad sententiam vocandū: & quod aliter, lata sententia non tenebit: cū non sit cōtumax in audienda sententia: qa ad hoc vocatus nō fuit, licet fuerit in aliquo articulo cōtumax, quādo recessit appellatus. argumēto in prædicta l. ea, quæ. & sic intelligunt extra, de accu. ad petitionem. Aut enim causa appellationis est iusta & vera: & sic non valet quod fit per iudicem: tum quia appellatus nō fuit contumax, contra quē sententia fertur: tū quia fertur post legitimam appellationem. Aut est illegitima & falsa: & tunc aut defert appellationi, quo casu vlterius procedere non potest. extra, de appel. cordi[k]. Aut non defert: & sic non est reuocata causa ad superiorē, imò apud eū, à quo malè appellatū est, remanet procedēdi potestas. Debet ergo procedere iustè: non autem procedit iustè, si procedit ad sententiam vel ad aliquem articulum sine nouatione, licet in alio articulo primò fuerit cōtumax, vt prædixi. Appellatio enim sua mala, non plus fecit, nisi quia fecit eum contumacē, vt iā dictū est. Et hoc obtinet in appellationibus iudicialib⁹, & etiam in extraiudicialib⁹. Alij dicunt ꝙ appellans in nullo vocandus est vlterius, nisi sponte renunciet appellationi. arg. ij. q. vj. si quis libellos.

7 ¶ † Appellando enim videtur protestari, ꝙ de cætero non vult litigare sub eo. & in incertis, non est locus cōiecturis. s. ver. itē ꝙ si cōstare. Secus autē est in contumace: licet enim sit in vno articulo cōtumax, non tamen protestatur ꝙ in alijs velit cōtumax esse: maximè quia non dicit se velle effugere suā iurisdictionē: licet peccet cōtumax existēdo. Itē appellans defendit suā cōtumaciā, dicēs ꝙ nō est in cōtumaciam: sed se iustè facere. Contumax autē, qui nō appellat, nō defendit suā cōtumaciā de iure: & ideo minus puniendus est: vt not. Papa extra, de cle. excom. c. latores. & in prędic. c. ad petitionē[l].

---

a ¶ In fin. lib. vj.

b ¶ Potest. Vt ibi no.

c ¶ Probat secundùm Ægid. rub. xciiij.

ADDE, vt per Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infecto.

d ¶ Somnient. Puto hoc dictum propter illos, qui dicunt peremptorium ante litem constatam mitti nō posse: dicentes illud proponi ꝓpter diffinitiuam, quæ regulariter ante contestationē fieri nō potest. Iac. Bal. vbi s. dicit Azo. & cōmuniter omnes tenere contrariū. & sic Io. de Deo, de primo decre. ij. colum. per l. cōsentaneum, C. quomodo & quando iudex & authen. qui semel. quæ expressè dicit, etiam si lis cœpta non sit: secundū hoc intendit author ꝙ etiā in princip. litis hoc sufficiat: aliàs non video quare somniantes expressissent. & vide ĩfrà ver. sed nunquid.

e ¶ Quidā. Ægi. Rubri. xciiij.

f ¶ Consuluit. Vbi de hoc dixi ĩ prin. & in fine. Et hoc omnino vide j. de dila. §. nondum. in princi.

ADDE, vt per Bar. & nouissimos in l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infec. ver. quæro. dixi.

g ¶ Potest. Ad intellectum huius ver. & sequentium omnino vide quod plenè dicam infrà ti. j. §. j. super versi. & no. per totū. & maximè in vj. & vij. q. & j. ver. ꝓx.

ADDE, vt per Bar. in d. l. consentaneum. & in apostilla ibi per Alex. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto.

h ¶ Seruatur. Dicebat Ægid. vbicunque, à quolibet probo viro, hęc rubri. xcvj.

i ¶ Incumbit. Super illo verbo posui dictum Inno. quod statim sequitur, cū determinatione Hostien. quę est ibi dūtamen. Et post eos etiam de hoc scripsi de procur. auditis. super verbo, conclusum. & hęc etiā scripsi de dolo & cōtu. cū qui. lib. vj. super gl. videbatur. Sed hoc simpliciter intellectū, nimis sonat ĩ absurdū. Summa eñ esset iniquitas, si iudices sic citando vt sequit̃, possent ex vna cōtumacia tm̃ partib⁹ ferre dispendiū vt principale simul cū app. remedio periret eisdē. secundū hoc eñ contumacia in nō veniendo, ꝗ faceret valere sñiam, pariter tolleret illis beneficium appellādi. Procedāt igit̃ ꝗ sequunt̃ in casu decre. si statim allegatæ. vbi iudiciū est in loo remoto à diœcesi citati, puta curia. sicut ibi fit citatio hoīs: vt ibi. vel iu. & in c. j. & c. cupiētes. de elect. li. vj. de offi. or. ꝙuis. eo. li. vel quę bene facit ibi: vt præsentib⁹ partib⁹, & c. tūc eñ quia difficilimū esset citationes pro singulis actibus ad partes mitti: locus erit opinioni prędictę: vt ad examinationē causę, & diffinitionē procedat̃ ipsi⁹. Si autē venit pars vel procurator, ad singulos actus citabitur, etiam si in vno fuerit contumax: vt suprà. Idē in legato quo ad prouincias sibi commissas. Idem in Archiepiscopo, quo ad causas extra Diœcesim suā sibi delatas per appellationem, vel aliter. & idem in Præsidibus prouinciarum, de quorū prouincijs molestum habet princeps si causæ principales vel appellationum deferantur ad ipsum priusquam ad libellos. in authentica de mandatis princip. §. sit tibi. versiculo si verò. ff. de appellationi. Imperatores. His enim casibus citati ad totam causam debēt esse præsto parati ad prosecutionem ipsius causæ: aliàs si est causa, quæ diffiniri non possit lite non contestata, etiam ipsius diffinitio fieri poterit. Secundùm hęc potest intelligi l. properandum. & hic bene conueniunt quæ scripsi in decret. auditis. Vbi autem dominus vel principalis venit ad causam, vel est lis in domicilio rei: absurdissimum esset dicere quôd citatus ad videndum iurare testes, vel ad ipsorum aperturam, vel aliquid simile, licet venire contempserit, non esset tunc citandus ad reliqua, licet citatus fuisset à principio ad totam causam.

ADDE quod voluit Paulus de Castro consilio quinquagesimo. & Federicus de Senis consilio clxxj.

k ¶ Cordi. & c. cùm appellationibus. lib. vj.

l ¶ Petitionem. Et sic est hodie terminatum de dolo & contuma. cum, qui. libro sexto. Et vide quod ibi notat gloss. videbatur. & quod nota. de electio. auaritiæ. libro sexto. in vltima glossa. & quod super ea dixi.

a ¶Quosdam. Pro quibus facit cle. de verb. sig. sæpe. ver. sententiam. & remissiones ibi vide in glo.

b ¶Tenet. Vide quod ibi dicam.

c ¶Citationis. secũdùm Ægid. rubrica iiij. in princ.

d ¶Vt Accur. in l. nonnunquam. ff. de iudic.

e ¶Constitutione. lib. vj.

f ¶Vber. de Bobio vbi s. & idem Gui. de Suza. super l. sancimus.

g ¶C. ij. Facit de te. co. c. ij. Tñ responderi posset, vt ibi scripsi post Vin. & omnino vide quod scripsi in præ. decr. ij. de procur. super glos. si ei. ad quam remittit Ægid. & ibi distinguit expensas citationis: quæ quando est vnica, sufficit vni pareri. Idẽ in præceptis executorum, quando intra tres terminos iubet aliquid fieri, in quibus vbi aliud nõ exprimitur, solùm post vltimum locus erit pœnę. In præceptis autem de veniendo, constat quod interest partis quę venit in primo termino aduersariũ tunc venisse: & huius interesse habebitur ratio, licet veniat in vltimo: tũc tamen vna citatio remanet gratuita, siue sit prima vel vltima. & vide j. de expen. §. iuxta. ver. sed queritur. quando.

ADDE, vt per Abb. in capi. ij. de procur.

h ¶Citati. Quasi dicat, non citati facient. hic tamen electio non est libera, vt dixi s. ver. proxi.

ADDE, extante statuto quod si reus non compareat in termino, quòd habeatur pro contumace & exbannito. quod si actor non accusauerit eius cõtumaciam, non habebitur pro contumace, secundùm Pet. de Ancha. cõ-

8 †Aliàs autem regulare est, quod non valet sententia parte absente lata, nisi ad hoc terminus peremptorius sit statutus. ff. quæ sen. sine ap. re. l. j. §. item cũ ex edicto. etiam si contumax fuerit in processu: vt s. ver. item licet. Nec sufficit quem citari ad sententiam, nisi dicatur, peremptoriè, secundũ quosdam[a]. Alij contra, arg. in præ. l. ea, quæ. & eo. titu. aut. qui semel. in pręc. l. ad peremptorium. & l. seq. C. vbi in rem ac. l. ij. ff. de requi. re. l. j. & j. ver. quid si lata. tres tamen denunciationes sufficiunt, licet de peremptorio nil dicatur: vt s. Et adde hic quod no. in præ. §. iuxta. ver. quid ergo. & ver. item etiã non tenet[b]. & j. de dil. §. videndum. ver. termini. ¶Quid si in sententia dicitur, aliquem fuisse citatum vel præsentem? De hoc j. de sen. §. vt autem. ver. & not. quod secundum. 9 ¶†Item iudex debet cùm peremptoriè citat, cõminari quod si non comparuerit is, qui citatur, procedet in causa, quãtum de iure poterit, & debebit: licet hęc comminatio nõ sit de substantia citationis[c]. ff. de iud. l. in peremptorio. extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. extra, de do. & contu. cùm dilecti. circa princi. de ma. & obe. humilis. & mittitur sub præmissa conditione: vt C. li. xij. de cohortali. si apparitor. j. ver. sed quæritur. ¶Item dicunt quidam vt Accur[d]. quòd peremptorium debet tantùm spatium continere, quantum si quodlibet edictum per se proponeretur: vt in præ. aut. qui semel. vbi de hoc, & in decre. Gre. x. de sen. excõ. constitutione[e]. Ego relinquo hoc iudicis arbitrio, vt dixi s. eo. §. proxi. ¶Item licet pars sit tertiò citãda, vt dixi: tamẽ si non venerit in prima citatione, punitur in sumptibus litis: & etiam si venerit in secunda vel tertia. De hoc j. de expen. §. iuxta. ver. sed querit quãdo. 10 ¶†Sed quid si tres termini in vna citatione inserantur: vt patet exemplum j. §. iã de citatione. ver. sed præmissis. nunquid si non venit in proximo vel secundo vel tertio termino, est in omnibus expensis pro quolibet termino condemnandus? Videtur quod non. Et hoc tenet Vber[f]. quia in primo & secundo videtur in authoritate iudicis remanere. nam cùm illa aut illa res promittitur, rei est electio. ff. de iure do. l. pleruncq;. §. fi. & arg. ad hoc extra, de rest. in integ. ex literis. & de do. & contu. c. j. & c. cùm dilecti. in fi. Tu dic contra, arg. C. de in di. sancimus. extra, de appella. reprehẽsibilis. §. finautem. & extra, de procu. c. ij[g]. Nec obstat l. pleruncq;. quæ loquitur cùm duo sub alternatione debentur: vbi soluendo quod voluerit, liberatur: vt ibi: & extra, de plus peti. c. vnico. Hic autem mandat iudex sub copulatiua coniunctione: & ad veritatem copulatiuæ, oportet vtrancq; partem eius esse veram, vt not. extra, de rescript. inter cæteras. vnde nisi venerit ad omnes terminos, debet condemnari, cũ venerit, pro omnibus: quia dolo non caret, qui magistratui non obedit. ff. de re iudica. non potest. & quia semper interest actoris, eũ in quolibet termino non venisse, ex quo ipse in quo libet venit. & facit quod no. j. de contuma. §. nũc dicamus. ver. sed pone. 11 ¶†Quid si in primo termino reus comparuit, sed non actor: nunquid actor restituet expẽsas prius quàm audiatur? Dic quod sic. extra, de dolo & contu. actor. lib. vj. Nam in alternatiuis, citati[h] est electio: vt in pręc. l. pleruncq;. & C. de condi. inde. si quis. ¶Quid si in primo & secundo[i] Reus comparuit, non tamen in tertio, in quo actor comparuit: nunquid poterit fieri missio in possessionem? Videtur quod non propter alternatiuam: vt s. & ff. de contrahen. emp. & ven. si in emptione. l. pe. ff. de eo quod cer. lo. l. nõ vticq;. in prin. arg. contra: quia vltima mora nocet. ff. de arbi. Celsus. & §. idem ait. ff. de peri. & cõ. rei ven. illud. & hoc placet[k]. & vide j. tit. proxi. §. nunc dicamus. ver. sed pone iudex. & seq. 12 ¶†Sed quæritur an clausula illa, quantũ de iure poterimus, procedemus: de qua habes extra, de rescrip. c. causam quæ. vicem obtineat peremptorij? Et videtur quod sic, arg. extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. & de do. & contu. cùm dilecti. ¶Sed dic contra, imò huiusmodi comminationes post perempto-

rium fieri consueuerunt: vt s. versicu. item iudex. 13 ¶†Quid[l] si aliqua istarum trium dilationum; in diem incidit feriatam: & vocatus, illa die dilationis feriata se præsentet, nunquid videtur iudici paruisse, vt etiam videatur alias dilationes consumpsisse[k]? Videtur quod sic. argu. præ. l. pleruncq;. §. si res. ff. de verbo. obliga. vbi autem non apparet. §. qui illud. ff. de eo, quod certo loco. l. iij. §. qui Stichũ. C. de institu. & substitu. sub conditio. fac. l. fin. & l. generaliter. ff. de solutio. qui certa die. ff. de verbo. obl. l. continuus. §. cùm ita. imò videtur quòd possit consequi expensas ab actore, qui eum fecit tali die vocari temere. ff. de iud. eum, quem temere. C. de episco. & cle. omnes, qui. §. sane. quanquã vocatus venire in iudicium, non cogeretur: vt ff. si quis in ius voca. non ierit. l. iij. in fi. ff. de fer. l. j. nec poterit ea die, qua iudici se pręsentauerit, alius terminus assignari, vel aliquid fieri vel quicquam sibi præcipi. C. de fer. l. fi. Vnde videtur, quod actor & iudex sunt elusi, & quòd sit iterum citatio facienda. arg. contra. ff. de opt. leg. l. ij. §. data igitur. & ff. qui satisda. cogan. l. quoties[m]. per quæ iura probatur, quòd non sunt aliæ dilationes consumptæ. Et hoc puto[n]. quod dic vt suprà. §. j. ver. item excipitur quòd citatio fit. 14 ¶†Quid si lata est sententia contra citatum non peremptoriè? Videtur quod non tenet: vt arg. xxiiij. q. iij. de illicita. versicu. de conuentione. vbi de hoc. C. quomodo & quando iudex. ea, quæ. vj. q. iij. eorum. extra, de constitutio. ecclesia. in fine. argumentum contra. C. eod[o]. cessante. sed ibi constabat citatum nolle venire. De hoc in prædicta l. tres. & suprà, versicu. item licet. post aliàs autem[p]. & se. secundùm papam ex 15 tra, de accusatio. ad petitionẽ. ¶†Sed pone quod partes faciant adinuicem pactum, quòd iudex ordinarius vel delegatus possit pronunciare partibus non citatis. Et videtur quòd non valet sententia partibus non citatis lata. arg. C. de sent. & inter. om. iud. prolatam. ij. q. vj. §. diffinitiua. ff. de re iudi. de vnoquocq;. Dicũt quidam quòd valet: quia hoc pactum valet in arbitrijs, quæ sunt redacta ad instar iudiciorum. ff. eod. l. j. & probatur C. de tempo. ap. l. fi. in fine. & ff. de fer. l. j. vide infrà de senten. excom. §. iuxta. versicu. quid si de partium. 16 ¶†Et no.[q] quòd prima citatio vocatur conuentionale: quia in ea dicitur, venias tali die coram tali. Secunda dicitur monitorium: quia iudex dicit, vade, mone eum quòd veniat. Tertia, peremptoriũ: quia dicitur quod nisi venerit, procedet cõdemnãdo vel absoluendo: vt s. ¶Sed nũquid peremptorium potest fieri ante litem contestatam. Et videtur quòd non, quia nõ videtur quod fiat, nisi pro diffinitiua sententia, quæ non fertur nisi lite contestata. extra, vt lit. non contesta. per totum. nisi in casibus: vt eo. ti. quoniam. & not. C. de his, qui ad ec. confu. l. fina. §. itacq;. Dic contra vt extra. de dila. c. j. & in pręd. c. de illicita. C. quomodo & quando iu. consentaneum. ibi: etiam si lis cœpta. & authen. qui semel. extra, de in integr. restitu. tũ 17 ex literis in fin. ¶†Item nota[r] quod si citatio fit sic: Mandamus, quatenus post hanc citationem, vel harum præsentationem seu receptionem, die xx. compareas coram nobis vsq; ad xx. diem, vel xx. die à receptione pręsentium: dies receptionis literarum, in hoc numero non computatur. arg. extra, de app. super eo. ij. in fi[s]. cum suis concor. ff. de verbo. sign. l. anniculus. & ij. q. vj. biduum. versic. sed aduersus. extra, de except. pia. §. si quis igitur. xxxv. q. iij. progeniem. & de resti. spo. frequens. §. sed si in ciuilibus. Nam tunc hæc præpositio, à, tenetur priuatiue: vt scilicet dies receptionis non includatur[t]: verùm vbi dies certus assignatur, vt cùm dicitur, post Epiphaniam compareas tali die tunc non attenditur dies citationis, sed terminus assignatus. Et iunges quod no. j. de dila. §. j. versi. sed pone iudex. & de appella. §. restat. versicu. sed nunquid dies. ¶Vltimò not. quòd vbi quis de cõtumacia vel culpa notatus est, nõ est necesse quòd peremptorium perueniat ad eum: vt expressè patet extra, de exces. præla. c. ex literis. ibi: perqui-

ff iij

sil. xcvj.

¶Et secundo. Vnius citationis, de qua prædixi.

k ¶Placet. Et idem Gui. de Suza. in l. sancimus. Sed hoc mihi non placet et facit s. versi. proxi. Item secundus terminus datus censetur, si non venerit in primò. de testi. co. c. ij. Facit etiam prę. decre. actor. Non obstat l. quæ in contrarium allegatur: quia nego moram interuenisse, cùm secunda & tertia dilatio sint consumptę. faciũt allegata j. versic. ij. parte prima.

¶Quid. Iste versi. fuit Vber. de Bo. tit. de exceptio. cõtra rescrip. & dele. in fi. saluo quod j. dicam.

m ¶Quoties. Inducit etiam Vber. illud generale, vtile &c.

n ¶Puto. Authoris est verbum, non Vber. qui non elegit.

o ¶C. eo. s. quomodo & quando iudex.

p ¶Autem. Et ibi allegaui de cleri.

q ¶Et not. Secundũ Iac. Bal. in tract. de primo & secundo decre. quod etiam sub eodem tractatu ponit Ioan. de Deo cauil. liiij.

r ¶Not. secundùm Ægid. cuius fuit totus iste versicu. rescrip. xxvij.

s ¶In fin. Contrarium probat vt ibi dixi super vlti. gl. quia nõ dicit à die receptionis, sed receptione.

t ¶Includatur. Vt sic præpositio, à faciat separationem: vt not. ff. de actio. emp. l. iij. in fi. & facit cle. de appel. si. cut. Et de hoc fatis scripsi de præben. statutum. lib. vj. super glo. est ergo. Et vide quod dicam de dila. §. j. super ver. sed pone quod causa. in prin.

ſitus non potuit, &c. cum ſuis concor. ibi ſecundùm papam poſitis[a].

SVMMARIVM.

1 ☞ Citatio quot modis & qualiter ſit fienda, per viuam vocem.
2 Citatio an poſsit fieri per partem.
3 Credere an teneatur quis dicenti ſe contra eum ad ſedem apoſtolicam appellaſſe.
4 Appellatio, vim citationis habere dicitur.
5 Citatio, an per nuncium ſeu edicta fieri poſsit.
6 Iudex citare poteſt in minoribus cauſis per vnũ nũcium: in maioribus aũt cõſulit ꝙ duos mittat.
7 Citatus an teneať credere nũcio citãti, diſtinguiť.
8 Nuncius dicitur certus, quando eſt certæ & probatæ fidei.
Nuncio iudicis proprio, credendum eſt.
9 Committens actum citationis, qua forma inſtrumentum publicum conficiat.
10 Nuncio publico alicuius curiæ citante, an eius dicto ſimpliciter, & abſq; aliqua ſolennitate ſtandum ſit.
11 Relatio nuncij ab actu citationis redeũtis, quę eſſe debeat, & ſub qua forma in actis ſit ſcribenda.
12 Proclamationes in actu citationis factæ ſunt per nunciũ referendę, & ſub forma ſpeciali ſcribẽdæ.
13 Minores ordinarij & delegati à Principe in minoribus cauſis, citare poſſunt per edicta.
Pedaneus vel delegatus à iudice, an per ſeipſos poſſint citare.
14 Citatio, ad actoris inſtantiam eſt facienda.
15 Citatum ſe non fuiſſe, quis dicere non poteſt, vbi citatio publicè & ſolenniter eſt facta, etiam abſq; nũcio: licet etiam citatio ad eum non peruenerit.
16 Citatio alicuius domi vel familiæ facta, an ſit ſufficiens, ſi non venit ad illius notitiam.
17 Nuncius ad citandũ miſſus, an reo inuito poſsit domum eius intrare cauſa eum in ius vocandi.
18 Iudex an poſsit his, qui non ſunt ſub eius iuriſdictione, vel extra locum, vbi lis eſt, aut res agitur, præcipere.
19 Notoriè contumax, an & quomodo ſit citandus.
20 Citatio, in qua non præfigitur terminus, ſeu dies certa, an ſit ſufficiens: & an ſic citatus debeat comparere.
21 Pręcisè & ſimpliciter citari nemo debet, ſed ſub forma & modo.
22 Opponentes ſe poſt datam literarũ, vel qui de nouo ſe opponere volunt, an per tales literas poſsint citari.
23 Præſens confuſum, pręſentis non tenet vſum.
24 Superiori, ad quem cauſa remiſſa eſt, citanti appellantem in cauſa principali, non facta mentione de appellatione ſufficit mittere excuſatorem.

SEquitur Videre, qualiter ſit citatio facienda. Ad cuius rei euidentiam notandum eſt ꝙ citatio fit quandoq; per viuam vocẽ: de quo prius videbimus, & quandoq; per literas. ¶ Per viuam vocem pluribus modis. Nam quandoq; iudex ore proprio citat, ſi citandum inuenit & valet, & arctat citatio talis, ſi legitimè fiat[b]. Nam aſsignando partibus terminum ad comparendum vel procedendum, citare intelligitur. argu. j. eo. ver. & no. ſecundùm Vber. ¶ 1 † Quãdoq; per notarium ſeu tabellionem. argu. xxiij. q. v. circũcelliones. in princip. ſicut ſæpe faciunt auditores palatij domini papę. Nã ſi hoc poteſt per nuncium, vt iam dicetur, multò fortius per iſtum, qui eſt publica perſona & iurata. vnde pro eo præſumitur. extra, de præſcript. ad audientiam. de præſump. illud. & j. q. vij. ſancimus. & ipſe idem poterit ſcribere ſe Titium tali die, ad talem horam citaſſe. arg. ff. de adop. ſi patre. §. j. & l. ſi conſul. & l. ſequen. & in authen. de tabel. §. ſi præter hoc fiat. ¶ 2 † Quandoq; citatio fit per partem, vt ſæpe facimus, dicentes actori vel reo, dic aduerſario tuo vt compareat tali hora, & tu etiam tunc compareas. Sed hoc potiꝰ retorqueretur ad factũ[c], q̃ ad ius. Nõ em̃ quis teneť credere ſuo aduerſario. vnde in Eccleſiaſtico, c. xij. Nõ credas inimico tuo in ęter-

a ¶ Poſitis. Quę ponuntur per Ber. in gloſſ. not. quod. & ſuper ea dixi.

b ¶ Fiat. Idem Pil. vbi ſ. ſecundò alle. l. ij. C. quomodo & quando iudex. ADDE tu ꝙ citatio ſeu monitio iudicis parti præſenti, habet vim trinæ citatiõis. gl. & ibi docto. in c. conſuluit. extra, de offi. dele. Abb. Sicul. in c. eccleſia. in iiij. col. extra, de conſti. Idem in c. ij. in iiij. not. extra, de teſti. Idem in c. j. in v. notabili. extra, de mutu. pet. Lanfranc. in re. in c. quoniam contra in ij. col. verſic. ſed quæro. extra, de proba.

c ¶ Factum. Interdum hoc accidit, & vidi multoties, ꝙ duo litigãtes ex diſcretione & conſcientiæ puritate, amicabiliter tractant cauſas ſuas expectantes finẽ iuridicum. & hoc caſu vidi tales cõmiſsiones fieri & recipi, & fideliter impleri.

nũ. Sicut em̃ atramẽtũ eruginat nequitiã illius. & ar. extra, vt lit. nõ cõte. accedẽs. ij. extra, de in inte. reſt. ex literis. & de proba. ex literis. Nã aduerſarij & inimici, facilè mentiũť. ff. de queſt. l. j. §. pterea. & in auť. de teſti. §. ſi verò odioſus. nec debet qs nimis eſſe credulus: vt ff. qđ cũ falſo tuto. auť. l. ij. ff. de eo p quẽ fac. l. j. §. j. lxxxvj. di. ſi q verò. extra, de ſimo. licet. ver. nam iuſta. xvj. q. ij. viſis. circ. fi. l. di. ſi quis prępoſtera. ar. cõtra ꝙ teneť venire, quicunq; ſibi denunciauerit: & ei credere. nam à quo denunciatũ ſit, Senatus non exigit: vt ff. de peti. hære. Item veniunt. §. petitam. Ad idẽ C. de rei vẽ. l. ſi fundũ. ff. de his, q̃ in frau. cre. ait prætor. §. ſi quis particeps. Et hoc dicimur ſcire, quod ab alijs audiuimus: vt xxij. q. v. hoc vř. prope princ. Debet ergo quis credere cuilibet citãti vel denũciãti, ar. xxij. q. iiij. innocẽs. extra, de cleri. excõ. illud. & de cõiu. ſer. propoſuit. maximè vbi citatio vel denũciatio cõcurrit cũ veritate: vt ff. de pe. hęre. cũ quidã. & in dubio teneť quis venire ad iudiciũ: vt ff. de iud. ſi quis ex aliena. & extra, de ap. cũ parati. ſed primum verius. Et ſunt hęc in argumẽ. 3 † quòd non tenetur quis credere alicui, dicenti ſe cõtra eũ ad ſedẽ apoſtolicã appellaſſe: niſi inſtrm appellationis oſtẽdatur appellato: 4 † cũ appellatio vim citationis habeat: vt extra, de app. ſæpe. de electio. ſtatuimus. nec etiam pluribus hoc dicentibꝰ quia ſæpe talia falsò contingunt. ff. de eo, per quẽ fac. eſt. l. j. ff. de cuſto. & exhi. re. diuus. ff. de acqui. hęre. l. fi. extra, de in integ. reſt. ex literis. & vide j. in tit. de app. §. qualiter autem. ver. cautus etiam[d]. Fit quoq; citatio qñq; per pręconẽ. & hoc ſufficit ad citandũ reum: vt C. vbi de cri. agi op. auth. qua in prouincia. C. de fer. l. fi. nõ tñ ſufficit ad citandũ actorẽ: imò ſpecialiter eſt ad eũ nũciꝰ mittendus: vt in auť. col. viij. de litig. §. omnem verò. Sed cõtra: quia nõ debet actori licere, qđ reo non licet. ff. de reg. iur. l. nõ debet. extra, de mutuis pet. c. ij. Sed hoc ideo eſt, qa reus frequẽter citať p nũciũ vnde ad cõuincendã eius malitiã, ſufficit citatio per præconẽ. actor autem raró citatur, ſed per alium facit citari: ideoq; per nũciũ, & nõ per præconem citandus eſt. ¶ 5 † Qñq; fit per edicta: vt j. ver. & no. Qñq; per nunciũ: vt extra, de offi. dele. prudentiã. rñ. j. extra, de app. cũ parati. ff. de re. eorũ, q ſub tu. vel cu. ſunt. l. mag. §. illud. verſi. ne tñ. In qbuſdã em̃ locis, quidã nũcij cũ infulis rubeis vel baculis depictis, vel alio ſigno deputantur ad citandũ. Et hi qñq; vocanť miſsi. extra, de immu. eccle. c. j. Qñq; nũcij: vt in pędictis concor. Qñq; officiales. iiij. q. iiij. §. aliqñ. in prin. C. de accuſa. ea quidem. Qñq; notarij. xxiij. q. v. circuncelliones. in pri. Quandoq; apparitores: extra, dę homi. tua. prope fi. & C. lib. xij. in multis ti. de apparitoribꝰ. Quandoq; executores: vt C. de ſportu. l. ij. & ibi diciť ꝙ tales poſſunt pro iudicis voluntate remoueri. Qñq; portarij: vt extra, de priuile. cùm olim propter. Qñq; Cæſariani ſiue catholicani[e]. C. de bo. proſcrip. l. pe. in fi[f]. Qñq; miniſtri. xxxiij. q. v. ſi homicidę. & c. cũ miniſtri[g]. De iſtorum officio & poteſtate vide ſ. de executore. ¶ 6 † Et dicit Vber. de Bonacur.[h] quod per vnum nunciũ poteſt iudex citare in minoribus cauſis: in maioribꝰ autẽm conſuluit ꝙ fiat per duos. C. de app. in offerẽdis. iiij. q. iij. ver. vbi numerus. extra, de teſti. in omni. ¶ Sed nunquid credetur ſoli nuncio, vel officiali ſeu executori dicenti ſe citaſſe aliquem, etiã in magno negotio, ad hoc vt ille teneatur venire: vel reputetur cõtumax, niſi venerit[i]? Et videť ꝙ ſic: vt in pę. l. mag. §. illud poteſt. & C. li. x. de exactoribus. apparitores. & in pę. c. cùm parati. & c. prudentiam. & lxv. diſt. ſi fortè. in fin. & extra, de teſti. co. c. j. Nam ante hoc ſunt inuenti & iurati, nec pręſumiť ꝙ deierent. j. q. vij. ſancimus. Alioquin ſi eis non crederetur, quę eſſet eorũ vtilitas. ſi ſemper cogerenť ſecum habere teſtes, quos etiã ſemp nõ poſſunt habere, nec eos cogere adeſſe: ar. C. de fi. inſtr. iudices. & facit ad hoc ff. de of. pfe. vrbi. l. j. §. cura carnis. ar. contra extra, de offi. dele. cùm in iure. C. de man. princ. l. vnica. extra, de reſcriptis.

d ¶ Etiam. Ibi remitto ad Cle.

e ¶ Catholicani. id eſt, vniuerſaliter ſeruientes. Azo.

f ¶ In fin. gloſſ. ibi aliter.

g ¶ Miniſtri. Quandoq; viatores, Inſti. de act. §. tripli. Quandoq; cauſas pręparantes. in authen. de iud. §. audient. ver. his, qui cauſas pręparant.

h ¶ De Bonacur. de Bobio debet dicere. & hoc vbi ſ. ſic etiam continuatur ver. ſequens.

i ¶ Venerit. Quando nuncius negat ſe citaſſe, cuius cõtrarium notarius ſcripſit eum retuliſſe: vide infrà de inſtr. edi. §. reſtat. ſuper ver. ſed quid ſi vnus.

a ¶Quoniã.Hūc articulum breuiter glo.expediuit in decre.cùm parati.& ego ibi breuiter dictū Hoſt.poſui,& quatuor remiſsiones dedi:quarum hęc fuit vltima,quę vt,cùm additione ſit pleniſsima,exprimam breuiter quicquid dictū eſt per doctores vel practicos ꝑpter miſturã & breuitatem,promiſſum ordinē nō tenēdo. ¶Primò vidimus opinionē,quã recitat author,ꝙ nuncio publico & iurato,in citationibꝰ credatꝰ,in alijs non: & hoc placuit Bernar. in decre. cùm parati.Idē Ioan.de Deo.ij.cauil.rubrica de citatione in eccleſiaſtici.in fin. & libr.iiij.ſub rub. de primo decreto. ij.col. vbi cōſuluit ꝙ ſi iudex nō habet publicã perſonã,mittat duos nūcios.Idē Ægid.vbi ſ.rubr.ij.in ptinci. Gui.de Suza.tenet idē,rub.de capitulis,ſuper quibus teſtes producit.conſuluit tamen duos mitti.allegat.l. vbi numerus. ff. de teſtib.ff.de offi. pręfec.vr.l.j.§. quies. in fine.addit ꝙ is, qui negat ſe citatū, bene poterit hoc ꝓbare per modū illius l. optimã. C. de contra. & com. ſtipu. Ad idem de teſtib. ex tenore. ſcriptis.cùm contingat. quia vox vnius nec iuſtificat,nec condemnat.xxiij.q.ij. admonere. verſus prin.extra,de teſtib.licet ex quadam.Nam nec in talibus iudici vel arbitro creditur. C.de arbitr.ne in arbitris.§.penultimo.in authenti.de hæredi. & fal.§.ſi verò abſunt.collat.j.extra, de proba. quoniam contra.Et talibus officialibus, etiam iuratis, non creditur, niſi eorum aſſertio alio adminiculo fulciatur.C.libr.xj.de bo.vacan.l.fin.C.lib.xij. de curio.l.j.puta ſi habeant literas. C. libr. x. de iur. fiſ. prohibitum. imò contra tales præſumitur. de poenis.ne diu. Solutio. Dicunt quidam ſimpliciter, quòd nuncio publico iurato habenti infulam vel baculum, creditur in citationibus: vt in primis concor. & ſic vbique ſeruatur. In denunciãdo autem crimina, eis non creditur: vt in contrarijs:niſi eſſent notoria,quæ denunciant.C.de accu. ea,quæ.iiij.q.iiij.aliquãdo.C.de cuſto.re.l.ij. ff. ad Tur.ab accuſatione.§.nūciatores.Sunt enim quidam officiales deputati ad crimina denuncianda iudicibus:vt in præ.c.circuncelliones.verſus principiū.ſicut & aliàs ſunt teſtes ſynodales,q deferūt crimina epiſcopis.xxxv.q. vj. epiſcopus.extra,de teſtib.co.pręterea.& vide j.de accuſa.§.j.verſi.hoc autem ſcias.Ego dico ꝙ nuncio publico non creditur, niſi aliàs conſtet legitimis documentis, ſicut nec iudici.extra,de probatio.quoniam contra. ff.de cuſto.& exhi.reo.l.diuus.ī fi.verūtamē propter ſuum officium publicum, & propter pręmiſſas rationes, ſtatur eius dicto, & pro eo præſumitur: vt ſaltem id negans, cogatur iurare ſe non fuiſſe citatū.argu.extra,de in integ.reſti.ex literis.extra,de reſcrip.ad audientiam.de præſump.illud. in

Quid vltra hæc addit in l.ea quidem.C.de accu.j. dicam. Rolandinus & Gãdinus ipſorū quiſque ſub tit.de citationibus.hoc dictum Gãdinus nō furtiuè,ſed ſub ipſius nomine pro ſolutione dederunt. ¶Secunda ſit authoris, qui dicit ei non credi ſic, ꝙ eius dicto non audito ſtetur,ſed propter præſumptionem publici officij creditur ei,niſi præſumptio pręſumptionem tollat. Ad dictum inducit ꝙ non creditur iudici ad exceptionē: inducit tres decre.ſubdit etiam opinionem Io.& Vin.Contra authorem dicamus falſum eſſe quod Io.hoc tenuerit.nam in c. propoſuiſti.lxxxiij. di.in gloſ.ex hoc.& iiij.q.iij.teſtes.ver.patroni. in gloſ. ſed nonne. dicit ſtari dicto nuncij,niſi probetur cōtrarium? Requirit ergo probationem plenam: & author vult ſtari ſemiplenę vel præſumptioni. Verum eſt ꝙ Io.in decr.quoniam cōtra falſam.de proba.ſuper ver.citationes.tenuit illud dictum,ſ.ꝙ iuramentum eius,qui dicit ſe non citatum,ſufficiat ad fidem nuncij tollendam,ꝙ appareat eum ſic intellexiſſe gloſſas priores de probatione loquentes.apertius etiam poſuit idem Ioan.in decr. quod ſicut.de elec.ſuper ver.vocatos.quod ſignaueram alibi ponendum,& omiſi,nunc ſuppleo:& ꝙ ſuo ſacramento is, qui dicitur citatus,probet contra.allega.de procura.ex inſinuatione.addens ꝙ in cauſa abſentiæ non requiritur plena probatio.de re iud.c.cùm Bertoldus.& facit quod not.iiij. q.v.c.j.in vlti.gl.inducit etiã xxxv.q.iij.extraordinaria.vbi dicit probaris quòd vnius ſacramentum elidit pręſumptionem validam.Hoc tamen nego:cùm ibi loquatur de ſacramento duorum.Poterat tamen ſic inducere quòd inſufficiens probatio,ſ.quæ fit per criminoſos,& ſuam turpitudinem allegantes,elidit præſumptionem: vt ibi no.de euict.Scire debes ꝙ ponendo gloſ.præ.Io.in decre.quoniam contra.& non reſiſtendo, videbatur accedere illi dicto. & hoc forſan ponderauit author. Sed veritas habet quod in prædi.decre.quod ſicut.Vincen.poſita gloſ.Io.illi reſiſtit dicens citationem eſſe probandam legitimè duobus teſtibus,vel publico inſtrumento: ſiue fiat perſonaliter,ſiue ad domum: vt in decre.vlti.de eo, qui mit. in poſſ. vt ſic quod in alijs factis probandis requiritur, requiratur in iſto.Goffre.vt ſcripſi in decre.prædi.quod ſicut.ſuper gloſ.præſumitur.tenet ſtari nuncio,niſi validæ probationes offerantur ex aduerſo.allega.de teſta.cùm à nobis. ¶Vber.de Bobio, vbi ſuprà,dicit in iudicio eccleſiaſtico non credendum nuncio,cùm ibi non credatur iudici: in ſeculari dixit quòd in Italia creditur, quia ſic habet conſuetudo: in alijs verò prouincijs ſequenda eſt illarum conſuetudo. ¶Bernardus accedit primo eius dicto,ſ. quòd in iudicio eccleſiaſtico non credatur. in decre. quoniam contra.in fin.iiij.glo.Sed ratio iſtorum,quæ eſt hæc:ideo quòd non creditur iudici infringitur: vt ibi ſcripſi. Innocen.etiam ibi, vt ſcripſi ſuper ver.citationes. accedit huic dicto,quòd non credatur, dicendo quòd nuncius adhibere debet teſtes cùm citat:per decre.ſacro.de ſenten. excommu. ¶Albertus Gal.Vbi ſuprà,prælegit quòd non credatur:propter quod conſuluit quòd ſint duo in citando:demum tenet quòd in minoribus cauſis,in quibus credetur vni,credatur ſibi,in alijs non. Allegat C.de teſtib.iuriſiurandi.vide ſupra de teſte.§.reſtat.ver.hoc autem fallit.

fi.& hoc concordat Io.Vin.Si verò nō eſt publicus,nō eſt ei credēdū.ar.tamē cōtra extra,de do.& cōtu.cùm dilecti.ver.ſcribebat. ſed ille erat curſor dñi papę,ſeu nūcius:& cōſulo ꝙ ſi non pōt haberi nūcius publicꝰ & iuratꝰ:mittãtur duo:quia in ore duorū ſtat omne verbū.ij.q.iiij.§.j.extra,de teſti.ī omni.ff.de teſti.vbi.extra,de ꝓb.qm̄. [a] ¶†Vtrū aūt citatꝰ teneatꝛ credere nūcio citãti:dubitatꝛ.Sup quo diſtingue[b] an mittatꝛ ab ordinario: vt tūc citatꝰ ſibi credere teneatꝛ.Si à delegato mittatꝛ,nō tenetur credere ei,ſecūdùm B.quãtūcūque ſit certꝰ & fidelis,ſine literis citatiōis ſeu cōmiſsionis.arg.ī pręc. prudētiã.in prin.vbi:literatorię &c.Et pōt eſſe ratio:Delegatꝰ in citatiōe,debet tenorē cōmiſsionis inſerere: vt reus poſsit inſtrui & deliberare,qd debeat in termino reſpōdere.extra, de dila.pręterea. vij.q.ij.c.j.extra,de cōfir.vti.vel inuti.c.pe.de offi. deleg.cum in iure.& vt agnoſcat citãtē,& eiꝰ iuriſdictionē.& extra,de offi.deleg.cùm in iure.Quomodo ergo poſſet hoc fieri,ſi deleg. ꝑ nūciū citaret.de quo dic vt j.ver.& no. ſecūdùm Vber. Nã & ſi cauſa ſit criminalis,inſerēda ſunt crimina in literis,ſup qbus qs eſt accuſatꝰ.v.q.ij.ſi primates,extra,de accuſa.qualiter.ij.§.debet ergo. p̄terea magis certa & firma eſt iuriſdictio ordinaria,q̄ȝ delegata.& magis adſtringitꝛ ſubditꝰ.arg.extra,de app. ad hoc.de reſcri.ad hæc.de offi.ordin.ſignificauit. & qa de facili pōt adiri: vt infrà de proba. vidēdū. ver.qd de auditoribus. Nō ergo debet citare delegatus per nūciū,pręſertim in primo citatorio. Vel ſubdiſtingue in delegato : quia aut citat per certū & notū nūciū: & tūc debet ei credi. Aut per ignotum: & tunc non.arg.extra,de appella.cùm parati.

¶Vber. etiam de Bo. & Ioannes de Deo hanc diſtinctionem ponebãt vbi ſuprà, per viã conſilij.Iaco.Bald. in tracta.de primo & ſecundo decreto. poſt principium. dicit ſoli nuncio vel officiali non credi per prædictam l. primam, de curioſis. libro xij. Conſuluit ergo duos nūcios ſimul mitti. ¶Hoſtienſis in Summa in Rub. de contumacia. §. ſecundo. verſicu. quid ſi abſens. tenet non credi nūcio, etiam iurato, contra negantem: niſi dictum eis iuuetur per alium, qui citationi fuerit præſens. Item quòd in partibus, in quibus creditur, hoc procedit ex præſumptione, quæ tollitur per iuramentum negantis. allegat prædic. decreta. ex literis. Item vna præſumptio tollitur per aliam. de electio.cùm inter R. & per iuramentum. xxiiij. quæſti.ij.in lectum.de teſtib. præſentium. cum concordan.tenet finaliter hoc arbitrarium: vt iudex, perſonarum & negotij qualitate penſata, vel credat nuncio, vel ad innocentiam ſuam oſtendendam neganti deferat iuramentum. Allegat de procurato. ex inſinuatione.& cap.ſequenti de iureiuran.c. fin. Hoc dictum placuit Archidiacono. lxxxij. diſtin.propoſuiſti.in decret.tamen venerabilibus. de ſenten. excommu. §.idem.tenet opinionem Ioan.Hoc etiam addit Guido de Suzaria, forſan viſo Hoſtien.quem videre potuit ad ſuam ſolutionem antiquam in prædic.l.ea. quidem.vbi dicit diſtinguendum. cuius opinionis ſit nuncius: vt dictum ex perſona pēſetur.C.ſi quis Imperato.maledic.l.vna.in fine.& ibi concordan.in vlti.gloſſ.Facit ff.de re milita. non omnes. §. à Barbaris.C.de ſuſce.& arca.l.ſi aliquid.libr.x.& ff.de edendo.ſi quis ex argentarijs.§.j. verſicul. quid enim.vbi ex edentis perſona, fides editionis elicitur.Et facit quod ibi not.& facit de præben. niſi eſſent. in princip.& quod no.xxxvij.diſt. qui de menſa. Hoc dictum placet propter graue periculum quod immineret probo viro non citato, ex dicto viri ribaldelli, vt æſtimatus contumax non poſſet etiam appellare : vt dicebat Hoſtiē.Sed hoc addo quòd non intelligas hoc eſſe arbitrarium: ſicut illud de officio delegat.conſuluit.de ſcriptis.ſtatutum. §. aſſeſſorem. libro vj.de quibus non licet querelari. Nam Deo permittente, peſsimos iudices,ſic & nuncios ſæpe videmus.Si igitur iudex peruerſus malè arbitretur, poterit per grauatum appellari, & iudex appellationis reuocabit grauamen: probatis coram eo circunſtantijs, per quas patebit primum debuiſſe contrarium arbitrari.Nam & ſi verus arbiter iuris eſſet, ab eo grauante appellari poſſet. de officio delegat. ab arbitris. libro vj. Aliorum etiam arbitrorum grauamina reuocantur.extra,de arbitr.per totum.de iureiurand.veniens.& c.Quintauallis.Hoc etiam not. quòd licet circa citationem factam per ipſum, ſuo dicto credatur: circa commiſsionem tamen ſibi factam de citando,ei non creditur.de quo ſtatim ſequetur.

ADDE quòd Paulus de Caſtro conſilio cclxxxvij.tenet quòd nuncio iurato dicenti ſe aliquem citaſſe,debeat dari fides. dominus Antonius de ſancto Georgio in capitu. cùm parati. in antepenultima columna,tenet hic opinionem Ioannis Andreæ. & ibi ponit quid ſi per ſtatutum imponitur quòd nuncio iurato detur fides: an poterit probari contrarium? Et tenet quòd ſic. Et ibi vide de materia huius tituli multa.

b ¶Diſtingue.ſecundùm Ægid.ſua Rub.iij.

ibi: suus nuncius &c. & in prædicto c. prudētiam. ibi: per certū nūcium, & c. xcvij. dist. nobilissimus. & in p̄dicta l. magis. C. de summa tri. liquet. §. fin. Et hoc videtur sentire Gof. [a] ¶ †Certus autē intelligitur, quando est certæ & probatæ fidei: vt in prędic. c. nobilissimus. & xciij. distin. valde. & qui ad hęc & ad alia, quę in negotio occurrēt, est à delegatis cōmuniter cōstitut⁹: & de quo nō dubitāt iudices. nā si dubitetur de hoc, est eis fides facienda. extra, de rescip. sciscitatus. & c. inter cæteras. ff. rem ra. ha. ne satisdatio. Si autem dubitāt: tūc non creditur sine literis: tutū est ergo, secundùm quod not. Inno. ꝙ iudices ꝓpriū mittāt nūciū, & illi creditur. arg. in præ. c. cùm parati. Sed certè salua eius reuerētia, nō sufficit ꝙ cōstet eis tātùm: imò & partibus debet de hoc constare, saltē postea. ar. in præ. decr. cùm in iure. Vnde vt omnis dubietas amputetur, [b] iudex qlibet, & maximè delegatus, pręsente & actore & tabellione, vel duab⁹ ꝑsonis idoneis, vt extra, de proba. quoniā cōtra. C. q pot. in pign. ha. scripturas. in fin. Iniūgat nūcio, ꝙ ipse talē reū ex parte sua citet: & ꝙ præcipiat sibi, ꝙ tali die & loco peremptoriè cōpareat ꝑ se vel per procuratorem legitimū, ad omnia sufficiēter instructū corā eo respōsurus de iure tali in tali causa, quam cōtra eū mouet seu mouere intēdit: ꝙ si venire vel mittere cōtēpserit, & ipse iudex cōtra eū ꝓcedet, q̄tū de iure poterit & debebit: & hoc incōtinenti scribatur in actis. Debet enim p̄misso modo, iudex cōminari cùm perēptoriè citat: vt s̄. §. viso. Quis autē iudex possit citationis actum cōmittere? dixi s̄. de iudi. dele. §. iam nūc. & si necesse fuerit, de hoc instrumentum publicum sub hac forma conficiatur.

FORMA. †In nomine &c. ī pręsentia mei notarij infrà scripti, & testiū subscriptorū talis in causa, quę vertitur inter talē & talē iudex à sede apostolica delegatus, facit & cōstituit R. clericū suū nuncium ad citandum talem: vel præcipit tali nūcio ꝙ citet talem in tali die & loco, &c, vt s̄. proxi. vsque, & debebit. [c] & pòst subijciat notari⁹: Acta sunt hoc anno, die, & loco talibus: & ego talis tali authoritate notarius, his interfui, & de mandato prædicti iudicis hoc scripsi & publicaui, & signo meo signaui. Quo facto, idem nūcius incōtinenti accedat cum eodē notario vel alio ad domum rei, quam inhabitat, licet domos plures habeat. extra, de rescrip. dilect⁹. ij. de foro cōpe. ex parte. & citet eū iuxta mādati sibi traditi formā, nō trāsgrediendo ipsam. extra, de rescrip. cùm dilecta. ff. man. l. diligēter. & hoc si inueniri potest. alioquin ꝓcedat vt infra ver. illud. De citatione autē facta, notari⁹ publicum instrumentum conficiat in hac forma:

FORMA. In nomine, &c. R. clericus nuncius talis delegati citauit talē, ex parte eiusdē: & p̄cepit eidē peremptoriè vt tali die & loco, &c. vt in pręcedēti instrumēto, vsq; in fin. ¶ †Hoc autē nota ꝙ cùm aliqs publicus nūcius alicuius curię ordinarię citat, non sunt necessarię hę solēnitates: cùm dicto eius stetur, nisi citatus cōtrarium iuret, vt dixi. sed nec etiā secūdùm B. cùm delegatus citat, cùm non possit citare per nuncium sine literis, vt prædixi: quod non placet. Nam potius tenetur citatus credere instrumento publico, quàm literis delegati. ¶ Facta igitur citatione, idem nuncius redeat ad iudicē, & præsente notario referat iudici qualiter, vbi, & quādo, & qbus p̄sentib⁹ reū citauit. q̄ qdē relatio est in actis scribēda, ꝓut fit sub hac forma:

¶ †FORMA relationis: [d] Titiū inuētū vel non inuētum, vt hodie vel cras hora vel loco tali, corā tali iudice veniret ad procedēdum in tali causa, vel ad respōdēdum tali, vel ad vidēdum iurare testes, vel aperturam attestationū, vel ad iurandū de calumnia, vel ad audiēdam sentētiam, & huiusmodi, in tali causa, quæ inter eum & talem vertitur vel verti speratur: talis cursor domini papę vel talis curiæ retulit se citasse, & dixisse eidē vel procuratori suo vel familiæ eius, ꝙ si nō veniret, extūc procederetur in causa, vel reciperetur iuramētū alterius partis, &c. ipsius pręsentia nō obstāte, &c. ¶ Qualiter aūt fiet citatio rei, vt veniat defensurus tenutam bonorū, ex interlocutoria datā: dicam infrà de primo decre. §. ij. ver. interposito. ¶ †Cæterū fiunt q̄ quandoque quædā proclamationes, quarū relationes sic scribantur. si enim proclamatio defensionis alicuius publicè fiat, sicut moris est fieri in ciuitatibus Italiæ, sic relatio scribetur:

FORMA. Titius cursor vel pręco seu nūcius cōmunis Viterbij, retulit se de p̄cepto talis iudicis ad petitionē Sēpronij, alta voce clamasse & cridasse talib⁹ testib⁹ adhibitis ī cōtrata Seij, ꝙ si qs ipsum Seiū defendere voluerit in causa tali, tali die & hora cōpareat corā iudice suprà dicto. Hęc forma ꝓclamationis faciēdę per pręconē ꝓbatur in aut. de litigio. §. omnē vero. col. viij. ar. cōtra: qa vox pręconia paucis innotescit: vt ibi, & C. quo & quan. iu. aut. qui semel. [e] Si verò subhastatio rei pupillaris vendendæ proclametur, sic relatio scribatur:

FORMA. Titius pręco seu nūcius cōmuni, Viterbij, retulit se de mādato talis iudicis ad petitionē Seij tutoris Bertę pupillæ filiæ quondā P. pręconia voce clamasse in palatio cōmunis Viterbij, necnō in cōtrata pupillę eiusdē, ꝙ cùm dom⁹ eiusdem pupillę in tali cōtrata sit, an necessariò habeat distrahi: & ex ea possit haberi pretiū cētū librarū: si qs eā emere, & plus dicto pretio dare vult, hinc ad talē diē cōpareat corā dicto iudice. nam plus offerēti dabitur. ar. C. lib. x. de fide instru. & iure hastæ fis. l. fi. infrà de primo & secūdo decre. §. nūc dicam⁹. ver. sed qualiter. ¶ †Et nota secūdùm Vber. & Io. de Deo, [f] ꝙ minores ordinarij & delegati à principe in minoribus causis, citāt per edicta. [g] qđ nō est in vsu: & per nūcium vel simplicē epistolā, quod frequētatur. Pedanei verò & delegati ab alio quam à Principe, duobus posterioribus modis tātum: qa corā eis & in paruis causis nō debet nimia solēnitas obseruari. C. de iudic. sancimus. in fi. C. quomodo & quādo iud. in aut. q semel. ff. de peti. heredi. itē veniūt. §. cùm autem. & §. seq. v. q. ij. pręsenti. & §. fin. Quidā tamē dicūt pedaneum vel delegatū à iudice, nō per nūcium, sed per seipsos citare posse. alij cōtra, per prędictā l. sancimus. in fi. [h] & ff. ne quis eum, qui in ius voca. est, vi exi. l. iij. §. si quis ad. nō enim iudex debet ire ad litigatores, vel eos citare. C. de epis. & cler. iubemus. in fi. ff. qs or. in bo. pos. ser. l. ij. §. in bonorū. [i] Vnde cùm Lotharius & Azo essent delegati in quadā causa, dicit Lotharius, eamus ad domū rei, qa nō debemus citare per nūcium, sed requirere tātum prę. l. sancimus. Azo respōdit, imò possumus bene requirere: id est, nūcium mittere. Nā & arbiter citare potest per nūcium vel epistolā: vt ff. de arbi. l. diē proferre. in princi. & l. sed & si interpellatur. vnde & nos hoc possumus. ff. de reg. iur. ait pretor. in prin. Nec obstat prę. l. sancimus. quę loqtur de minoribus iudicibus, q non citāt per edicta, sed per nūcium bene. Azo tamē fecit ei gratiā, & iuit cum eo ad reū, q erat quędā pulcherrima domicella. [k] Cùm verò agitur de maioribus causis ciuilib⁹ & criminalib⁹, cum maiori solennitate debet fieri citatio, s. trinis edictis cōtinētib⁹ xxx. dies: vel vno perēptoriè ꝓ omnibus. xxiij. q. iij. de illicita. qđ dic vt s̄. §. nunc de tēporū. Citatio aūt p̄dicta olim hoc modo fiebat: Si qs enim corā p̄tore vel ordinario [l] de aliquo cōquerebatur, Pretor in albo, qđ erat quidā locus in muro palatij dealbatus, [m] faciebat tale edictum scribi, Talis cōpareat die tali ad respōdendū tali, in q̄stione tali: Hoc probatur ff. de iur. om. iudi. si qs in prin. & j. de do. & con. §. restat. Hodie autē hęc edicta nō fiūt: sed de cōsuetudine fiunt citationes per pręconem vel nunciū: vt in prę. aut. q semel. & ff. de iudi. ad perēptoriū. & duabus legibus sequēti. & in prę. c. de illicita. & s̄. e. §. propè principium. ¶ †Illud autē nota ꝙ citatio faciēda est ad actoris instantiā. in aut. de mā. princ. C. e. permittēte. [n] extra, de accu. licet, extra, de deci. dudū. Itē hoc ordine faciēda est: Sēper enim est citādus qs si inueniatur. iiij. q. v. qsquis. extra, q ma. accu. pos. ca. j. extra, de eo q mit. in pos. causa rei ser. c. fin. ꝙ si nō reperiatur, citatur ꝓcurator, si quē dimisit: quē tenet dimittere, q se intēdit absentare, maximè postquā est citatus:

---

a ¶ Gof. In pręc. c. prudētiam. vbi scripsi super iij. glo. & ibi a etiam de Innocē. 8 quod sequitur.

b ¶ Amputetur. Secūdùm Ægid. sua rub. iij. vnde dicebat Rofre. vbi tractat de edicto, si qs in ius vo. non ie. vt illi edicto sit loc⁹, sex fore necessaria: quorum secūdum ponit. ꝙ de mandato iudicis fuerit facta vocatio vel citatio: quod dixit se dicere propter malos nuncios, qui sine mandato vocant interdum. Et nota, quia per hoc & id, quod j. sequitur, reprobatur, quod in multis foris seruatur, quod præceptum nuncio factum de citando non scribitur, sed dum scribitur citationis relatio, dicitur? Retulit talis nuncius se de mādato iudicis citasse talē &c. cùm tamen ipsius officium non sit circa mandatum, sed circa executionē mādati. & vide quod scripsi de probatio. quoniam contra. super ver. citationes.

ADDE Rom. idem tenētem cōs. cccccxcvij.

c ¶ Debebit. Precedere vel saltem inferere debuerat iuramentum. s. quomodo instituerat illum nuncium ad citationes in tali causa faciēdas: qui nūcius iurauit corporaliter libro tacto, omnes ambasiatas & citationes sibi impositas vel imponendas fideliter facere & referre.

d ¶ Relationis. Hāc & duas sequentes habuit à Rolandino, libro ix. vltra medium.

e ¶ Semel. Et ideo vbi certa persona requiritur, nō sufficit pactio, vt ibi: sed quando generalis est citatio, vt hic, oportet fieri per præconem.

f ¶ Ioan. de Deo. ambo vbi s̄. ī prin.

g ¶ Edicta. Alij delegati non, vt scripsi de fo. compe. si quis contra. super glo. hoc ideo.

h ¶ In fin. ista l. facit cōtra. sed ibi respōdetur in vlt. glo.

i ¶ Bonorum. secūdùm Alber. Ga. vbi s̄.

k ¶ Domicella. Ab Odo. habuit hoc, vt etiā refert Cy. in l. sancimus.

l ¶ Ordinario. Vel delegato principis, sit in prin. huius ver. & forsan habebant olim loca deputata ad id, vel in domib⁹ suis ponebant album.

m ¶ Dealbatus. Et tam amplius quòd omnium citationū capax erat: vel lapso termino delebatur: vt no. ī aut. qui semel. & in corpore vnde sumpta est, de liti. §. omnē. Item lex, si quis. ij. allegata, loquitur de alio albo in quo scribebantur citationes & generalia edicta. Erat & tertium album, locus scilicet dealbatus, quo scribebantur nomina curionū. ff. de albo scrib. l. j. & ij.

n ¶ Permittēte. versicu. est sub §. sit tibi. ibi princeps indignatur præsidi, qui per actorem aditus per eum nō fuit exauditus. Si verò illum, non audiuit, illum correctum remittit ad præsidem.

eſt citat⁹:vt ibi,& de ꝓc.c.dilect⁹.ꝙ ſi nõ dimiſit, fiãt denũciatiões in ei⁹ domo vel ecc͞lia:vel præconizet̃ ĩ vico ei⁹:ſi qs eſt,q eũ defendere velit,vt p̃di xi.& ſi nõ venerit, cõtra eũ ꝓcedat̃ tanq̃ cõtra cõtumacẽ.C.de an.excep.l.vt pfecti⁹.§.ſi autẽ.extra de do.& cõtu.cauſam q̃[a].& c.j.ff.de excu.tut.ſcire ff.de dã.infe.l.iiij.§.prętor ait.& §.ſeq.ff.ex q.cau.ma.itẽ ait.§.hoc aũt[b].extra q ſi.ſint leg.cãm.extra de cle.nõ reſi.ex tuę.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.l.hæc aũt.§.q̃ri põt.¶†Sed nunq̃d ſufficit fieri citationẽ ſolẽniter & publicè: nec ſit neceſſe p nũciũ vel per literas ſingulorũ aurib⁹ inculcare? Videt̃ ꝙ ſic:nec poterit quis aſſerere ſe nõ fuiſſe citatũ,licet citatio ad eũ nõ peruenerit. extra de poſtu. p̃la.c.j. cũ ſuis cõcor.& hoc quidã dicũt. Alij dicũt citationẽ non valere:niſi fiat ad perſonã vel domũ:vt no.plenè ſecundũ papã extra de eo qui mit. in poſſ.cã rei ſer. c.fi.Tu dic vt ſ̃.de hoc ſecũdũ papã ĩ prę.c.j.de poſtu.p̃la.& de cle.nõ reſi.ex tuę.¶†Sed nunq̃d ſufficit denunciare domi vel familiæ, ſi nõ venit ad ei⁹ notitiã? Videt̃ ꝙ nõ.ff.quæ ſen. ſine ap. re.nõ poſ. l.j.§.itẽ cũ ex.ff.de pet.hęr.hæredes.& l.itẽ veniũt. §.petitã.Dic cõtra,dũmodo publicè cũ teſtibus vel tabellione,vel literis denuncietur:vt in primis cõcor.ff.de dã.infec.l.iiij.§. prætor.ff.q̃d vi aut clam. l.aut qui.§.j.[c] extra de eo qui mit.in poſſ. cauſa rei ſer.c.fin.De hoc not.ff.de iudi.& poſt.C. de anna. excep. vt perfecti⁹ papa dicit ꝙ licet ſufficiat citatio ad domũ facta,vbi vxor agit cõtra virũ: vel in eccleſia contra clericũ:vt extra qui ma.accu.poſ.c. j.& de cle.nõ reſi.ex tuæ.non tñ ſufficit, ſi q̃s agit contra aliquẽ,perſonali vel reali actione,vel in modum inquiſitionis de crimine:vbi nõ procedit̃ lite non cõteſtata,quod proſequere ſecundũ eũ,prout no.extra de eo qui mit.in poſ.c.fin.Itẽ & amici & cognati ſunt requirẽdi,vt eũ defendãt,vt prædi.§. p̃tor.xvj.q.iij.§.põt.ij.ver.is autẽ.ff.de liber.agnoſ. l.j.rñ.j.ff.ex quib. cau.in poſſ.ea.l.hæc autẽ. ¶Sed nunq̃d id,quod de citatione ad domũ dixi,obtinet in cauſa crĩali? De hoc j.de accuſ.§.j.ver.ſed nunquid.¶†Sed an reo inuito intrabis domũ ei⁹, cauſa vocãdi eum in ius? Rñ. nõ:quia faceres iniuriã.ff. de in ius vocã. plerunq̃.aſs, plerīq̃.ff.de iniurijs. qui inuito.ff.de adult.quod ait.ff.de reg.iur.nemo. Fiat ergo denũciatio ante fores.ff.de inſti.ſed & ſi. §.j.[d]¶†Sed nunquid cõſanguinei & amici abſentis,etiam aliarũ prouinciarũ,qui forte volunt illum defendere,ſunt ad defenſionẽ eius requirẽdi,ſi propinqui,qui ſunt in prouincia,in qua lis agitur,nolunt defendere? Videt̃ ꝙ non:quia ibi debet iudex præcipere tñ,vbi res agitur.ff.de reb⁹ eo. qui ſub tu.vel cu.l.magis.§.illic. & quia illi nõ ſunt de iudicis iuriſdictione,vñ non põt eos reuocare.ff. de iu. om.iud.l.fin.& ff.de bo.aut̃.iud.poſsi.l.cũ vnus.§. his.& quia p hoc cauſa differret̃: q̃d eſſe nõ debet. ff.de procur.l.ſed & hæ.§. nõ ſolùm.& ff. de oper. lib.quod niſi.extra de do.& contu.c.finẽ.&.c.fin. ¶Alij dicunt omnes conſanguineos requirendos, vbicunq̃ ſint: quæ ſentẽtia videtur vera[e], nam dicit lex oẽs eſſe vocandos, quos non ſit veriſimile nolle defendere cauſam[f]:vt in præ.l.hæc aũt.verũtamen dico[g],nullum debere proprio noĩe requiri: ſed ſufficit publicè proponi edictũ:vt quicunq̃ voluerit eũ defendere,veniat,& defendat.ff. de inſti. act.ſed & ſi pupill⁹.§.proſcribere.& §.præc. extra de poſtu.c.j.verſus prin.extra de do.& cõtu.c.fi.& ſic hodie obſeruatur.¶†Sed nunquid notoriè cõtumax,eſt citandus? Non videtur.arg.extra de procur.auditis[h].& de iureiur. ad noſtrã.iij.Dic cõtra, vt ibi no.ꝙ ſi iudex citans, factis quibuſdam citationibus moritur, vel impeditur, ſucceſſor illas computabit in numero citationum: ſed ſi primus numerum compleuerit, ſecundus iterum poteſt[i] vnum edictum proponere.ff. de iudic.c.edictum. ¶Quid ſi papa, vel quiuis alius, mandat tibi vt cites omnes qui ſe volunt opponer,Titio, vt extra de excep.delicti.& de elect.ſtatuimus? Reſpon. debes edictum publicè proponere, vt quicunque vult ſe opponere ſuper facto, ſuper quo citatur, compareat die tali: vt extra qui ma. accu.poſ.cũ in tua.extra,de cle.nõ reſi.ex tuę.¶†Quid ſi nõ pręfixeris diẽ certã? Rñ.debet venire citatus.arg. extra,de do.& cõtu.cùm dilecti.& hoc intra modicũ tẽpus. quod tamẽ eſt cum quodã tẽperamento intelligẽdum.ff.de ſolu.quod dicimus.ff.ex q̃b.cau. ma.ab hoſtibus.§.fi.[k] & hoc ne cõtumax,ſed potius obediẽs videatur.ij.q.v.quãto.extra,de poſtu. præ.c.j.[l] Quidam tamẽ coram me defendere nixi ſunt, ꝙ nullo modo tenetur cõparere taliter citatus.argu.extra,de reſcript.c.fi.Potes etiã nominatim quos volueris citare: vt compareant ad opponendum ſe Titio,ſi voluerint, in facto, de quo agitur:& niſi cõparuerint,præiudicatur eis.argu.in præd.decre.cùm in tua.¶†Illud autem certo certius eſt,ꝙ præciſè & ſimpliciter neminẽ citare potes,ſed ſub modo præſcripto,ſ.ſi vult.arg.extra,de elec.ſtatuimus.in princ.& eod.tit.quia propter.in prin.¶Cæterum,ſi tibi mandetur,ꝙ cites omnes, qui ſe opponũt,i.ſuper electione ſua, vel ſuper tali facto. Hic dicunt quidam ꝙ habens aliquam cognitionem:debet enim vocare eos,quos T.petit citari:& ab eis querere,vtrũ ſe velint opponere,vel non.Et ſi reſpondent ꝙ nolunt:eos abſolues à citatione.Omnia enim iudicia ſunt abſolutoria:Inſti.de offi.iu.§.fi.Inno.iiij.contra,[m] quia cùm hæc clauſula,cites omnes qui ſe opponunt: intelligẽda ſit de his,qui ante datam literarum ſe oppoſuerũt, & ſua interſit,eos ſe non oppoſuiſſe:non ſunt abſoluendi à citatione,qui ſe oppoſuerunt:niſi prius ſatisfacto de intereſſe. Sed certè non video qualiter fiet hæc abſolutio:niſi de facto ſolùm, deſiſtẽdo ſcilicet à citatione:qa tu iudex nõ es.¶†Quid de illis, qui ſe poſt datam literarum oppoſuerunt: vel qui de nouo ſe opponere volunt? Dicũt quidã ꝙ per literas tales,non poteris eos citare: quia data literarum inſpici debet,propter verbum opponũt,quod eſt ibi,quod eſt pręſentis tẽporis.extra, de reſcri.eam te.Alij dicunt,& hoc verius videtur ſecũdùm mẽtem ſcribẽtis, ꝙ omnes cõtradictores & ante datam & poſt,& cum modo pędicto, ſ.ſi volũt,& ſine modo,citare potes:†Quia pręſens cõfuſum,pręſentis nõ tenet vſum.Et ſi dicatur,Ergo ſi citator debet citare quos vult actor:multi poterunt fatigari iniuſtè? Reſpõdeo, hoc nõ procedit: quia etiã papa,ſi nominaſſet ei multos,eos citaſſet. Itẽ quia iudex cõdemnabit actorẽ in expẽſis.ſi eis cõparentibus nõ appareat iuſta cauſa citationis: & etiã eis non cõparentibus,nõ cõdemnabuntur ſtatim ad expẽſas,vel ad aliud: imò ſummaria cognitione & iuramẽto de calũnia præmiſsis:aliàs non. Itẽ nota ꝙ ipſe citator moderabitur,qui, & quot ſint citãdi:ſicut & delegatus moderaret̃. extra, de reſcri.ſuper literis.ad fi.Et ſunt hęc contra quoſdã delegatos, qui ſic ſcribunt aliquibus: Mandamus vobis, quatenus citetis eos,quos talis vobis duxerit nominãdos. Ex quo multas vexationes,& redemptiones ſequi vidimus.contra quos dominus S.ti.ſanctæ eccleſiæ presbyter cardinalis in regno Franciæ apoſtolicæ ſedis legatus, nuper in concilio Bituricen.in quo interfuimus, per ſuam cõſtitutionem remedium adhibuit optimũ. papa not. extra,de reſcrip.cùm in multis. ꝙ ſi dicatur in literis,cita illos,quos tibi talis nominauerit:nõ poterit ille citare vltra quatuor.Idẽ etiã dicit,ſi in litera dicitur. Cita omnes, q ei cõtradixerint,vel q eũ ſuper tali re moleſtauerint.[n] Vtrũ cõtra talẽ citationẽ poſsit aliquid probari:no.extra,de elect.bonæ.j.c.cùm dilecti.& de teſti. cùm à nobis. C. de relatio.l.j.in fi.C.de app.quoniã.in fi. ¶†Poſtremò notãdũ eſt ꝙ ſi ſuperior, ad quẽ cauſa remiſſa eſt,citet ꝙ appellãtem in cauſa principali,nõ facta mẽtione de appellatione,ſufficit illi mittere excuſatorẽ,dicẽtem ꝙ citatio ſuper principali facta nõ tenet,vel ꝙ ſuperior nõ poteſt in ea procedere, qa appellatum eſt:& ꝙ intendit proſequi appellationem.Sed ſi tranſiſſet tempus proſequendæ appellationis:tũc bene teneret citatio facta ſuper principali negotio,tam à delegante, quàm à delegato. Alij tamen aliter dicunt. Hoc proſequere ſecundùm papam,prout no.extra,de accuſa.c.fi.[o]

a ¶Quæ. Vbi iſte ver.in prin.glo.

b ¶Autẽ.Cũ.l.ſeq.

c ¶§.fi.in fin.j.glo.

d ¶§.j. Idem ſcripſi in §.contrahentes. ſuper ver. trahere. in fin.

e ¶Vera.ſecundùm Acc.cuius fuit iſte ver.in l.hac autem. ſtatim alleg. & idẽ Ia.Bal.vbi ſ̃.

f ¶Cauſam. Neſcio quare fecerit hanc reuolutionem.tex. dicit, quos veriſimile ſit defenſionẽ non omiſſuros.

g ¶Dico.ſecundùm prædictos et Io.de Deo.de primo decre.in.iij.col.

h ¶Auditis.Ineptus eſt iſte verſic. Iſta decre. loquitur de notario contumace,ſcilicet qui reuocauerat procuratorem & alium non miſerat. iſte non citatur ſuper articulo proceſſum,ſed ſuper principali ſic. decr.ſequens nõ loquitur in notario contumace, ſed in delicto, vel facto notorio. & verum eſt ibi notatum in gl.ij. ꝙ in eo requiritur citatio,ſed nil ad caſum quæſitũ.

i ¶Poteſt.Et debet, vt ibi no.

k ¶§.fin.& ff.de ſtatu libe.l.ſi peculiũ. §.j.

ADDE quod Bart. in l.liber homo.§.j.ff. de verb. oblig.tenet ꝙ citatio ſit nulla: in qua non eſt dies certa, vel terminus certus. vnde ibi Ang. quem refert & ſequitur Pau. de Ca. dicit quòd opinio Bart.eſt vera,quantum ad hæc,vt poſſit fieri aliq̃d præiudicium citato ad inſtantiam partis aduerſæ: & opinio Spec.eſt vera,quãtum ad hoc vt poſſit puniri de contemptu ciuitatis, ſi non comparet. alleg.pro prima parte l.ij.C. vbi ĩ rem ratio. & l. fin. de iure dot.de quo vide Paul. de Caſtr. conſilio lij. & plenìſsimè per Prępoſitum ſancti Ambroſij in c. cùm parati.extra,de appel.

ADDE tu ꝙ citatio non habens expreſſum tẽpus, valet, Bal.ĩ l.circa. ff.de hæredi. inſti.

ADDITIO

¶Circa id quod. tenet Bar.in l.liber homo.§.j.ſ̃. allega. ꝙ citatio non cõtinens diẽ, in qua citatus comparere debeat tanquã obſcura nõ tenet : vide copioſè ibi per Alexã. vbi reiecta concordia Ang.dicit opin.Spe.indiſtinctè eſſe veram: & reſpondet ad iura allegata in contrariũ. de quo etiã per Cano.in c.eos. de ſenten. excom. in vj. & in c. cùm parati.de app. Sed pro opin.Bar.vide do.Iaſo.in d.§.j.in fi.Hen.Ferran.

l ¶C. j. Ad hoc de app.cùm parati.& ibi ſatis ſcripſi in vltima glo.

m ¶Contra. Vide poſt eum & Hoſt. plenè ſcripſi de except. dilecti. in glo.ij. per quam aliquid de inferioribus melius intelliges.

n ¶Moleſtauerint. Tu dic contra, vt ibi ſuper v.glo.

o ¶C.fin.Quæ vide j.§.fin.ver. quid ſi altera.

SVMMARIVM.

1 Citatio qualiter fit per literas facta, vel facieda. Literalis citatio cuiuslibet iudicis, quæ continere debeat.
2 Literæ delegati debent continere de verbo ad verbum tenorem commissionis.
3 Ordinarius citare potest per literas, duobus modis.
4 Forma citationis, vbi ipse idem ordinarius citat, quæ esse debeat.
5 Forma citationis, vbi ordinarius alteri committit ipsam citationem, quæ sit.
6 Laici citatio, si alteri committatur ab ordinario, sub qua forma debeat fieri.
7 Peremptoria non debet fieri citatio, cùm vna tantum facta fuerit.
8 Citator qualiter se habere debeat, in citationibus diuersarum personarum.
9 In actu iudiciali, an vni soli citatori credēdum sit.
10 Delegatus citans per literas, qua forma vti debeat.
11 Clausulæ necessariæ apponi in literis citatorijs delegati, quæ sint.
12 Citatio à pluribus delegatis, qualiter sit facienda.
13 Sigillum iudicis proprium non alienum, debet literis citationis debite formatis apponi.
14 Apponens suum sigillum literis citationis, debet in eadem dicere se illud apposuisse: aliàs nulla sufficit protestatio.
15 Citatio plurium delegatorum facta vno delegato absente, nec se excusante, an teneat.
16 Sentētia lata à iudice, nulla precedēte delegatione, an per ratihabitionem ordinarij confirmabitur.
17 Is, cui cōmittitur citatio faciēda, si nolit citare, nisi fiat ei copia iurisdictionis, an tunc sufficiat tenorem rescripti apostolici in literis citationis inseri: aut necesse sit originale ostendi.
18 Delegato mandante alicui vt denunciet talem excommunicatum, qualiter sit procedendum.
19 Iudex mandans alicui ꝙ veniat die tali, vel ꝙ talē citet, aliàs nouerit se excommunicatum, an non veniens, nec citans, sit excommunicatus.
20 Citatus sub pœna excommunicationis, an non veniens, & habens iustam causam non veniendi, sit excommunicatus.

IAm De citatione, quę fit per viuā vocē, aliqua edocuimus. Restat ergo vt de ea, quæ fit per literas, pertractemus. Ad cuius rei euidētiam illud prænotandum est, ꝙ Iudicum, Alij sunt ordinarij. Alij delegati. Alij auditores. de quorum singulis, aliqua clarioris doctrinę gratia, perstringamus. ¶ Quod autē quis possit citari per literas, probatur extra, de offi. dele. prudentiā. circa princ. ibi: literatoriæ &c. & c. ex literis. xviij. dist. si episcopus. iiij. q. v. quisquis. & v. q. ij. vocatio. & q. iij. si ægrotans. extra, de tempo. ordin. nec episcopi. C. quomodo & quādo iudex. cōsentaneū. s. §. proxi. 1 ¶ †Illud quoque regulariter sciēdum est, [a] ꝙ cuiuslibet iudicis literalis citatio, cōtinere debet qs citat, & ei⁹ nomē & cognomē, quē, & sup quo, vbi, & ad quē diē, & ad cuius instātiam citat: & ꝙ per se vel legitimū respōsalē & idoneū, ad causam sufficienter instructum compareat: & an peremptoriè vel non. Et quādo pręcipitur alicui ꝙ citet aliquē: litera cōmissionis debet cōtinere pręmissa: & ꝙ cōmittētem per suā literā, aut ꝑ publicū instrumētū super hoc certificet, & clarè, nō obscurè fiat.[b] Hęc omnia probātur extra, de do. & cōtuma. c. fi. & c. cū causam, de in integ. resti. tum ex literis. ad fi. C. q accu. nō pos. q crimē. ff. de no. op. nū. l. de pupillo. §. q opus. ff. quod vi aut clàm. l. at q. in prin. 2 ¶ †Cęterū literę delegati, debēt etiā continere de verbo ad verbū tenorē cōmissionis: vt reus, qui citatur, sciat qs, & qua authoritate citat: vt prędixi. & s. proximo ver. vel distingue. Hoc quoq; notādum est secūdùm T.[c] ꝙ ipsemet iudex, q reū citat ad causam, cognoscere debet,[d] an sua sit iurisdictio: vt ff. de iudi. si qs ex aliena. ff. ad mu. l. pe. extra, de rescrip super literis. & c. dilectus. fec⁹ si fuerit recusatus: vt s. in ti. de recusa. diximus.[e] ¶ Primò igitur de citationibus literalib⁹ ordinariorū, videamus. 3 ¶ †Et est sciēdum ꝙ ipsi duobus modis citāt per literas. Nā quādoq; dirigūt literas eis quos vocāt. & hoc in clericis. ¶ Quādoq; verò cōmittunt alicui, q eos citet: & hoc in laicis. q nesciūt legere: vt ff. de requi. reis. l. j. §. præsides. Si tamen fieret ecōtra, nō ideo minus citatio teneret: vt extra, de do. & cōtu. c. fi. in fi. vbi clericus citat̄ ꝑ aliū: & etiā laico quandoque literæ citatoriæ destinantur. ar. extra, vt lite non contest. accedens. ij. licet tutius sit citationem fieri per alium, ne citatus citationem occultet: sed tamen is, ad cuius instantiam fit, de præsentatione citationis debet ad cautelam facere fieri instrumentum: ne ille possit se fuisse citatum negare. 4 ¶ †Si igitur ipse idem citat, hæc erit forma citationis:

FORMA. T. permissione diuina sanctę Narbo. ecclesię episcopus, dilecto in Christo tali, &c. salutē in dño. Querelā C. clerici recepimus cōtinētem, ꝙ cùm ecclesiā talē i dē cleric⁹ ex nostra collatiōe diuti⁹ possedisset, tu eū absq; causa rationabili pro volūtatis libito, post appellationē ad nos interpositam temere spoliasti: eiusdē ecclesię possessioni de facto incūbēs. ideoq; tibi districtè ꝑcipiēdo mādam⁹, quaten⁹ (si est ita) intra spatiū octo dierū post receptionē ꝑsentiū, pręfatā ecclesiā cū fructibus medij tēporis, eidē restituere nō omittas. Alioquin si de iure cōfidis, tali die, quā tibi peremptoriā assignam⁹, corā nobis ꝑ te vel ꝑ ꝓcuratorē idoneū sufficiēter instructū ad causam corā nobis in tali loco cōpareas, eidē clerico de iustitia respōsurus: sciturus ꝙ si in pręfixo termino cōparere neglexeris, nos in dicto negotio quātum de iure poterimus, ꝓcedemus. Quod si terminus pręstitutus, in diem inciderit feriatam, sequenti die non feriata quam, tibi peremptoriam assignamus, studeas cōparere: in cuius rei testimonium, præsentes literas sigilli nostri munimine, fecimus cōmuniri. Hæc forma probatur extra, de in inte. rest. tum ex literis. in fin. extra, de do. & cōtu. c. fin. 5 ¶ †Si verò alteri citatio committatur, hæc erit forma:

FORMA. Gul. permissione, &c. tali salutem. Querelam T. clerici accepimus, &c. vt s. mandamus, quatenus. verbis secundæ personæ in tertiam decenter mutatis. iunge, dictū clericū ex parte nostra monere & inducere curetis, ꝙ, si est ita, eidē T. pręfatā ecclesiā restituere non moretur: alioquin peremptoriè iniūgatis eidē, ꝙ tali die corā nobis &c. vt s. verbis, vt dixi, mutatis. Hæc probātur extra, de offi. deleg. ex literis. Sed & vtrunq; potest simul fieri, s. vt ipse citet, & etiam faciat per alium citari. Retenta enim tota prima forma vsque ad verbum, procedamus: iungatur sic:

FORMA. Nos quoq; nihilò minus, tali damus nostris literis in mādatis, vt & ipse T. ad eundem terminū authoritate nostra iuxta præmissam formam, peremptoriè citare procuret: ꝙ si non poterit inueniri, facias vt citationis edictum per se vel per alium apud ecclesiam tuam publicè proponatur. Hæc clausula ponitur extra, de do. & con. c. fi. 6 ¶ †Porrò[f] Si committatur laici citatio, hæc erit forma:

FORMA. Gul. Dei gratia, &c. salutē. Sua nobis H. lacrymosa q̄stione mōstrauit, ꝙ licet I. eius vir, secū matrimoniū cōtraxerit per verba de pręsenti, carnisq; copula interuenerit inter eos, ac ꝑ annos plures eidē, velut vxori legitimę, affectu adhęserit cōiugali: nūc tamē Dei timore postposito, à suo cōsortio abiicit eandē: nec erubescit cuidā superinductæ publicè adherere: ideoq; discretioni tuę pręsentiū authoritate mādamus, quatenus, si est ita, pręfatum I. ex parte nostra monere ac inducere procures: vt muliere superinducta, vel cui adheret, omnino dimissa, præfatā H. vxorē suam recipiat, & eam maritali affectione pertractet: alioquin authoritate nostra iniungas eidē vt tali die per se vel per procuratorē idoneū peremptoriè cōpareat corā nobis: alioquin cōtra ipsum procedere curabimus, quatum postulauerit ordo iuris. Quod si terminus, &c. vt s. extra, de spō. ex parte A. & ea. veniēs. j. extra, de offi. ord. significauit. Vel dic ꝙ si non fecerit, tu authoritate nostra fretus, eum & superinductam excommunicationis studeas vinculo innodare, faciens eos tanquam excommunicatos ab omnibus vestræ diœcesis arctius euitari. 7 ¶ †Sed pręmissis opponitur: quia cùm vna tantùm citatio facta fuerit, non debet fieri peremptoria. De hoc s. §. viso. ver. itē peremptorium. vnde si velis hāc vitare obiectionem, poteris concipere sub hac forma:

FORMA. Gu. & c. vt s. proxi. vsque compareat coram nobis. iunge, & si tūc nō venerit, veniat tali die: ꝙ si nec tūc venire curauerit, veniat tali die, quam sibi peremptoriam assignamus. Multi quidem vtūtur hac forma, vt probatur extra, de testi. co. c. ij. Et hæc forma frequentatur in his, quorum præsentia de facili haberi non potest. & de hac s. §. viso. versicu. sed quid si. Caueat tamen is, qui sub hac forma citat, vt inter vnam diem & alteram sint competentia, interualla: nisi facti necessitas aliud suadeat. s. §. viso. versi. j. & ver. item dicunt. Literis autem huiusmodi sigillatis, actor eas statim recipiat, & in actis redigi faciat ad cautelam: deinde deferat ad citatorem, vel ad eum, qui per literas ipsas citatur: in quarum præsentatione eum cautum esse oportet, ne sigillum frangatur vel cadat. & vt præsente notario, eas porrigat eidem, vel etiam ipsi citato: cùm eidem scribitur sub præscripta forma: de qua præsentatione habeat testes, vel cōfici faciat publicum instrumentum. C. de anna. excep. l. vt perfectius. extra, de proba. quoniam contra. Cuius tenor talis erit:

FORMA. In nomine, &c. Anno &c. talis præsentauit & dedit tali, quandam literam apertam in mei notarij præsentia, & testium subscriptorum. ex parte talis iudicis à sede apostolica delegati: sigillatam vero sigillo & integro, in cuius circulo erant tales literæ, & intra circulum

---

a ¶ Siendum est. Secundùm Vber. de Bo. vbi s. in fi. eius tamen verba ampliat author. bene tamen inducebat tres leges hic in fi. allegatas.

b ¶ Fiat. Ponitur forma j. §. proxi. versi. si vero. ibi: dicit autem, &c.

c ¶ Secundùm T. vbi s. vers. & nota.

d ¶ Debet. Sup. & pronunciare, vt dixi §. j. ad fin. super ver. itē generaliter.

e ¶ Diximus. Et no. de appel. solicitudinem. in gl. sed quare. in fin.

f ¶ Porrò. Ver. totus. Ægid. vsque ibi: sed præmissis super rubri. vij.

circulum tale signum supplicans instanter eidem, vt citare deberet reum, iuxta traditam sibi formam. Tenor autem prædictæ literæ erat talis: Guil. &c. tali salutem, &c. & toto tenore inserto. Notarius in fi. subiũgat: Acta fuerunt hæc tali die, & loco, præsentibus talibus. & ego talis tali authoritate notarius, præsentationi dictarum literarum interfui, & hoc ad præsentatoris instantiam in scriptis redegi, & publicaui, & meo signo signaui. Hanc formam etiam vide s. de impug. rescrip. §. j. ¶ † Porro citator receptis & perlectis literis, si citandus est alias eius subditus, eum ad suam aduocet præsentiam. Si verò non est eius subditus, vel est magna persona: ipsemet accedat ad eum, & præsente notario vel testibus idoneis, per quos posit probari citatio: & si necesse fuerit, legat præfatam literam coram illo, & postmodum citet eum iuxta traditam sibi formam: de qua citatione fieri faciat publicum instrumentum, sub illa forma, quæ est s. §. proxi. ver. quo facto, hoc saluo, quòd vbi dicitur in princip. R. clericus nuncius &c. dicatur dominus talis, &c. ¶ Quod autem dixi de notario & testibus, cautela est. nam & sine hoc sibi asserenti se citasse creditur, si sit in literis illa clausula, diem autem, &c, quæ est j. proximo. versicu. si vero. nam ministro creditur in facto sibi commisso. ff. de re. eorum, qui sub tuto. vel cura. sunt. l. magis. §. ne tamen. licet sit arg. cõtra in ead. l. §. item prætor. versic. nec nimium.[a] ¶ † V ni tamen non creditur in actu iudiciali. extra, de probatio. quoniam contra. in princip.

¶ Hoc autem facto, reus sic citatus petat copiã, tam de citatione, quàm de literis citatorijs, quæ fieri debent, originalibus remanentibus penes eum. extra, de proba. c. si. & c. quoniam contra. ¶ † V iso de citatione ordinarij: sequitur videre de citatione delegati, quæ fit per literas. Ad quod notandum est, ꝙ aut est vnus delegatus, aut plures. Si est vnus delegatus, citabit per literas sub hac forma.

❊ FOR. Titius arch. Narbo. vel canonicus vel M. sanctæ Narbo. ecclesię archiepiscopus, iudex à domino papa in tali causa delegatus, tali salutem in domino Iesu Christo. Mandatum apostolicum, vel literas à sede apostolica nos recepisse noueritis in hac forma. Clemens episcopus seruus seruorum Dei, &c. veniens ad præsentiam nostram G. præsbyter, nobis significare curauit quod V. de Podiomissione, & quidam alij ciuitatis & diœcesis Biterẽ. super iure parochiali, scilicet decimis, oblationibus & rebus alijs iniuriantur eidem: quocirca mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis causam audias, & eam fine canonico decidas: faciens quod decreueris, per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari. testes autem, &c. data Viterbij, iiij. calen. Octobris, pontificatus nostri anno quarto. quas, si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. volentes igitur, vt decet mandatis apostolicis humiliter obedire, vobis authoritate, qua in hac parte fungimur, præcipiendo mandamus, quatenus præfatum A. & omnes alios, quos causa ipsa contingere potest, & quoscunque prædictus G. præsbyter vobis duxerit nominandos,[b] ex parte nostra citare curetis, vt decima die post receptionem præsentium, coram nobis Narbone, apud talem ecclesiam vel domum per se vel per procuratorem suum se præsentet: quem terminum ei pro duobus edictis & tertio peremptorio, propter viarum distantiam: vt partium parcamus expensis & laboribus assignamus. vel quem terminum sibi pro omnibus terminis peremptorium assignetis responsuro de iure presbytero antè dicto: alioquin secundùm formam mandati nobis traditam, in causa ipsa, quantum de iure poterimus, procedemus, cuiusquam absentia non obstante. Quòd si idem terminus in diem inciderit feriatam &c. vt. s. versicu. si igitur. iunge etiam si vis, diem autem vestræ citationis &c. vt infrà proxi. §. versicu. si verò mandet: vel sic. In signum autem factæ citationis, sigilli nostri impressionem præsentibus apponatis:[c] in cuius rei testimonium, &c. vt suprà in præ. versicu. si igitur. Quidam etiam ad cautelam, in citatione inserunt formam & tenorem libelli: ne vlterius reus petere valeat inducias deliberatorias: vt probatur v. q. ij. si primates. & not. extra, de dilat. c. j.[d] Quòd tenor commissionis sit inserendus, probatum est supra. §. proxi. versi. sed nunquid. j. sed in secunda citatione non est necesse inseri. ¶ Quod autem delegatus debeat se præmittere in literis, probatur: quia repræsentat personam domini papæ: vt xciiij. distin. c. j. &, vt ipse papa, honorandus est, quo ad causam sibi commissam. xciij. distin. c. si. vij. q. j. omnis qui. & maior est illis, quorum causa sibi committitur: vt extra, de officio. deleg. sanè. & c. pastoralis.[e] & vide. j. versi. porro. Item quòd posit citationem committere, probatur extra, de offi. deleg. pastoralis. in princi. & dixi supra de iud. deleg. §. iam nunc. Quod autem pro omnibus terminis, vnus terminus peremptorius posit ex causa in initio assignari, notat suprà. §. viso. versic. j. Item ꝙ in peremptorio debeat iudex comminari, ibidem dictum est. versi. item iudex. Quod autem certum diem & locum posit assignare, probatur extra, de rescrip. c. olim. & c. fina. ¶ † Quidam[f] etiam in fine citationis ponunt, quòd reus veniat paratus proponere quicquid voluerit, tam contra rescriptum, quàm contra personam iudicis vel impetrantis: ne alia detur dilatio huiusmodi proponenda. extra, de except. pastoralis. Item si in rescripto apostolico continetur clausula illa, quidam alij: debent in citatione exprimi nomina eorum, quos per illam conuenire intendit. s. §. primo. versiculo, Item quod per clausulam.[g] Actor autem cautè præsentet hanc literam, & tam de præsentatione, quàm de citatione faciat fieri publicum instrumentum, vt iam dictum est, continens citationis tenorem: & sigillis iudicum & alijs debitis circunstantijs faciens mentionem. In locis verò, vbi non est tabellionum vsus, id fiat per duas personas iuratas. extra, de probat. c. quoniam contra.[a] Si autem velis ꝙ litera sit publicum instrumentum sigillatum, dicat sic:

❊ FORMA. In cuius rei testimoniũ & futurã memoriã pręmissorũ, hoc præsens instrumẽtum publicũ de nostro mãdato scriptũ, & in publicam formã per talẽ infrà scriptũ notariũ redactũ, fecimus nostri sigilli munimine roborari. Actũ in tali loco anno, mẽse, die & indictione talibus. Põtificatus domini Clemẽtis papę anno quarto talibus testibus pręsentibus vocatis & rogatis. Postmodum notarius sic subscribat: Et ego talis tali authoritate notarius, prædictis interfui, &, vt suprà legitur, authoritate & mandato prædicti domini Titij fideliter scripsi, & in publicam formã redegi, & meo signo rogatus, signaui.[b] ¶ Si verò subdelegatus citat, dicat sic:

❊ FORMA. Talis à tali in causa tali subdelegatus tali salutẽ in domino. Noueritis dictũ talẽ à domino papa recepisse literas in hac forma[c]: Clemens, &c. ipse verò alijs negotijs impeditus: nobis causam subdelegauit eandem sub hac forma[d]: Titius &c. sicut constat per eius literas vel publicum instrumentum inde confectum: quæ si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur eiusdem delegati mandatis, imò verius apostolicis humiliter obedire, charitatẽ vestram &c. vt s. §. viso.

¶ Formam autem commissionis vide s. de iudic. dele. §. sequitur. versicu. commissio autem.

¶ † Porrò si sunt plures delegati, subdistingue: quia aut sunt omnes eiusdem dignitatis, puta sunt episcopi: & tunc maior & dignior in salutatione pręponatur, dicẽdo: M. Tholosanus, & P. Biterẽ. & R. Londonien. miseratione diuina episcopi, iudices à sede apostolica, &c. C. de offic. ma. offi. nemo. Vitium enim est pręposterare. lxxiiij. dist. episcoporum. & c. fin. & C. de testa. pręposteri. Vel si de hoc dubium sit, prior in ordine episcopatus præponatur, & qui plus cæteris laborauit: vt xvij. distin. §. fin. extra, de ma. & obe. cap. primo. C. de consuli. lib. xij. l. j. & C. de castrensiarijs. lib. c. l. j. & de re mili. contra publicam. ad fin. & de præpo. sacri cubi. l. j. & de pręfec. pręto. l. ij. lib. c. & in cõcor. quæ sunt s. de aduoca. §. nunc dicendum. versicu. minores tamen. vel ille, qui à principe dignitatem vel ordinẽ recepit. ff. de albo scri. l. ij. extra, de ma. & obedi. per tuas. extra, de tempo. ordina. cum in distribuendis. vel seruetur ordo in rescripto apostolico retentus. xliij. distin. sit rector. in fin. extra, de rescriptis. cum dilecta. Sed & si sint omnes simplices canonici: vt extra, de rescrip. pręsenti.[h] dic idem quod iam dixi. Vel dic antiquiorem tunc præponi: secundùm ea quæ not. in præ. versic. minores tamẽ. Vel ille, qui maioris est ordinis, vt iam dicam. Si vero vnus est episcopus, & alij inferiores prælati: vel vnus est metropolitanus, & alij episcopi: vel vnus in dignitate, alij simplices canonici: maior præponatur, etiam si posterius fuerit ordinatus: vt in præ. l. nemo. & xvij. dist. §. fin. & in preallega. c. placuit. extra, de ma. & obe. statuimus. Delegatus quoque, qui talibus committet, hoc diligenter attendat: nam prælati & clerici nostri temporis, multùm sunt naturæ indignantis. Et naturaliter homo appetit honorari, iuxta illud:[i] Gloriam tuam alteri ne dederis. & vide s. §. viso.

¶ † Literis igitur citationis, vt præmissum est, formatis, iudex sigillum suum apponat, si habet: nec tunc valet, si cum alieno sigillat: q ia nec cum suo ad aliud officium deputato, sigillare posset: vt extra, de appella. significauit. j. de edit. instru. §. instrumen. versi. item quod sigillum non est eius. & s. de procu. §. ratione autem. versi. iij. Sed si non habet proprium, vel habet, sed cùm sigillari oportet, secum non habet, vel est ad aliud officium deputatum: tunc cum sigillo alterius sigillet, dicens in fine literarum. Nec miretur vestra discretio, ꝙ cum sigillo talis signaui, cùm proprium non ha-

[a] ¶ Nimium. Ibi nõ credit tutori dicẽti ꝙ est necessitas distrahendi. in §. ne tamen. credit ministro, quẽ ad id misit, vt referret.

[b] ¶ Nominandos. Hæc forma non procedit ex vi clausulę, quidam alij: vt dictũ est s. §. pxi. in fi. & infra seq.

[c] ¶ Apponatis. Respicit hoc consuetudinẽ Gallicanã, de qua scripsi de proba. quoniã cõtra. super ver. citationem.

[d] ¶ C. j. in ij. glos. Et vide quod super ea scripsi. Est sciendum ꝙ Io. de Deo li. iudicum, parte j. rub. iij. improbat, ꝙ libellus ponatur in citatione, maximè per delegatũ, sub quo lis contestata non est. extra, de app. significante. Dicit enim ꝙ iudex reddit se suspectum: & tales non debent esse iudices. iij. q. v. quia suspecti. & dicit ꝙ esset locus appellationi. & multum subtilizauit. Tene contra, ꝙ nec recusari per hoc nec appellari potest: seruato quod scripsi super præ. j. glo.

[e] ¶ Pastoralis. secũdùm Ægid. ru. iiij.

[f] ¶ Quidam. secundùm Ægid. cuius totus iste ver. rub. iiij.

[g] ¶ Clausulam. Ergo patet ꝙ proxima forma nõ fuit congrua.

[h] ¶ Pręsenti. Quam non habemus.

[i] ¶ Illud. in prima persona habetur Isa. xlij. & xlviij.

beam:vel,cùm meum mecum tẽpore confectionis
præſentium,non haberem:vel,cùm non haberem
niſi ad tale officium deputatũ.Debet enim dicere
cuius ſigillo,& quare alterius ſigillo,ſigillat.Alio-
quin turbatum eſſet ſignum.ff.de teſta. ad teſtiũ.
Et præterea ſigilla & ſubſcriptio diuerſis ex cau-
ſis apponũtur in literis:vt j.de proba.§.videndũ.
ver.illud etiã.Quare debet dici,ad quid apponan-
tur:niſi enim ſic diceretur,citatus videns alium ci
tare,& videns ſigillũ alterius apponi,credere poſ-
ſet literas eſſe falſas:nec teneretur,ſecũdũ Ægid.[a]
cõparere.ꝓteſtatio enim ad id,& ad alia valet,ex-
tra,quod met.cau.c.j.de cenſi.olim.Et eſt hoc cõ-
tra quoſdã officiales,literas ſuas familiares ſigillo
officialitatis ſigillantes.Si ergo tertius iudex,vel
duo ex tribus,ſigilla non habent,& cũ alienis ſi-
gillant,de hoc nulla in literis facta mentione:di-
cunt quidã,& bene,nõ valere citationẽ.imo præ-
ſumunt literam eſſe falſam.Sed ſi in literis dicitur:
A.B.& C. canonici Narbon. iudices à ſede apo-
ſtol.&c.in literis verò ſigillorum appoſitorum ha
betur,R.& P.& M.canonici Narbo. cõſtat quòd
literæ ſigillorum,diſcordant à literis citationis:
ideoq; falſæ præſumuntur.extra,de elec.cùm inter
R.ſeniorem.& de app.ſignificauit.& de fi.inſtru.
14 inter dilectos.¶†Sed nec videtur præmiſſa pro-
teſtatio ſufficere,niſi & is,cuius ſigillũ apponitur,
dicat in ipſa charta ſe illud appoſuiſſe. argu.ff.de
teſt.l.pe.& l.ad teſtium.§.ſi quis ex.C.eo.ſi vnus.
& l.hac conſultiſsima.& l.in teſtamentis. & l.iu-
bemus.extra,de re iudi.cùm inter vos.§.j.verſi.pe.
& fi.C.de his,qui.vt indi.l.pe.ff.de eden. l.j.§.fin.
nam cùm ſigillum ponatur in teſtimonium rei ge-
ſtæ,non poteſt is,in cuius fauorem apponitur,in
cauſa propria teſtis eſſe.iiij.q.iij. verſi.nullus. Sed
contra credo,ſ.ꝙ charta fidem faciat,quãuis is,cu-
ius ſigillum apponitur,non ſubſcribat,vel hoc nõ
dicat,ex quo ſigillum integrum apparet & incor-
ruptum.argu.C.arbi.tut.l.fi.extra,de fid.inſtr.in-
ter dilectos.& c.ij.vbi de hoc ſecũdũ papã,nec ta-
lis eſt teſtis in re propria:cùm huius acta ſint cõia,
& huiuſmodi ſubdelegationes probãtur per ſigil
la iudicum:vt.j.de inſtrumẽ.edit.§.nũc dicamus.
verſi.illud autem.Hinc eſt etiã,quòd ſi quis pro-
curatorem conſtituat,vel aliquid fiat corã perſo-
na authẽtica,& exinde fiat ſcriptura,in qua ipſe cõ
ſtituens vel faciẽs,loquitur,& ſigillum eius appo
nitur:nulla de hoc per ipſum conſtituentem vel
ipſam perſonã authenticã:facta in litera mentio-
ne,ſatis facit fidẽ tale ſigillum:vt ex præmiſsis ap
paret.Nec eſt neceſſe quod perſona loquẽs in in-
ſtrumento,ſiue ſit contrahens,ſiue aliud ſignum
apponens,dicat,ſignum meum appoſui. Item nõ
eſt vis,an promittens vel contrahens loquatur in
litera.an ſigillans.arg.extra,de conuer.coniu.du-
dũ.Sufficit ergo ꝙ litera citationis,ſit ſigillo iu-
dicis ſigillata:quia non eſt de actis iudicij,ſed an-
te iudicium.Si autem ſunt plures iudices,quilibet
etiam ſuo ſigillo ſignet.argu.Inſtit.de teſta.§.ſed
cùm paulatim.Si verò alter coniudicum ſigillum
non habeat propriũ:ſigillet cũ ſigillo alterius:ſu-
pràſcripta tamẽ proteſtatione præmiſſa,cum qua
etiã omnes cũ vno poſſent ſigillare ſigillo:vt Inſt.
eo.tit.§.poſſunt autem.ff.eod.l.ad teſtium.§.ſi ab
ipſo.vbi eſt arg.ꝙ etiam cum ſigillo actoris,poſ-
ſit iudex ſignare,cùm ſit alienũ. De hoc j.de edi.
inſtru.§.poſtremo.verſic.item quod ſigillum non
eſt eius.¶Quòd autẽ ſigillũ dicatur authenticum,
15 not.in prę.§.videndum.verſi.x.¶†Hoc autẽ no-
ta ꝙ citatio duorũ facta,tertio delegato abſente,
nec ſe excuſante,nõ tenet niſi ſcribatur cũ clauſu-
la illa,quod ſi nõ omnes,&c.extra,de offi.delega.
prudẽtiam.in prin.& c.cũ cauſa.Quod ſic oſtẽdo.
Cõſtat enim ꝙ citatio eſt de proceſſu iudicis:ex-
tra,de proba.quoniã cõtra.de offi.deleg.gratũ.&
c.relatũ.Cõſtat etiã ꝙ ſi duo iudices procedũt,ter
tio nec veniẽte,nec ſe excuſante,nec vices ſuas alij
cõmittẽte:duo nil agere putãtur,niſi aliàs de eius
impotentia conſtet:vt in prædicto c.prudẽtiã.§.j.
extra,de reſcriptis.ſciſcitatus.ij.q.vj.§.diffinitiua.
ver.ſi plures.Ergo nec citatio duorum vllius eſt momenti. Veruntamẽ
ſi duo proteſtentur in ſuis literis id factum eſſe de tertij licentia,conſu-
lo citato quòd vadat,ſaltem ſuum priuilegium allegaturus.extra,de app.
cùm parati.& c.ſi duobus.de offic.deleg.cũ cauſa.vbi de hoc[b].Hoc pro-
ſequere vt not.in præ.c.prudẽtiam.rñ.j.In eodem etiam in c.no.ſecũdũ
papam,vtrum tertius coniudex poſsit ratum habere,quod à duobus fa-
ctum eſt:ſiue ſit proceſſus,ſiue ſentẽtia excommunicationis,vel alia? Sed
videtur ꝙ tertius coniudex poſsit ratificare citationem à duobus factam
eo abſente:quia ratihabitio retro,&c.C.ad Maced.l.fin.ff.de pign. ſi fun
dus.Quæ regula videtur etiã locum habere in iudicibus.ff.de iudi. licet.
arg.contra.ff.de arbi.l.ſi in tres.& ff.de offi.proconſulis.l.obſeruare.§.fi.
quod verius videtur.De hoc j.de ſen.§.ſequitur.verſi.ſed & ſi.cum ſeq.
16 ¶†Quid ſi iudex tulit ſententiam nulla præcedente delegatione,nũquid
per ratihabitionem ordinarij conformabitur ſententia?argumen.ꝙ ſic,
ff.de re iud.duo.ix.q.ij.§.fin.C.de iur.fiſ.l.ij.lib.x. Sed dic contra, prout
ibi no.& ar.ea.q.c.j idem iuris eſt,ſi tertius coniudex ſententiam à duo-
bus præſentibus latam ratificat,vt ibi no. ¶Quid ſi tertius non venit,
nec ſe excuſat,qualiter tunc duo citabunt partes:vel qualiter illum ab-
ſentem vocabunt? Rñ.do.meus no.in Sum.de offic.deleg.§.quod ſi eius
officium.ꝙ ſine delegatione collegæ poſſunt duo citare hoc modo:
FOR.Vice noſtra & collegæ noſtri,citamus te,qui cum multùm di
ſtet à nobis,in citatione hac non poterat intereſſe.quaſi dicat,habet hic
locum clauſula illa,quod ſi non omnes.& de hoc tangitur in præ.c.cùm
cauſam quæ.Ad hoc facit quod not.j.de primo & ſecundo decre.§.iam
de effectu.verſicu.& nota quòd præ.Item etiam dicit,ſi duo ſunt,ſcili-
cet quòd vnus vice ſua & abſentis,citare valeat cauſa ſimili allegata.po-
teſt enim abſens ratificare quod ſuo nomine geſtum eſt:& in his caſi-
bus ratione dubij,citatus venire tenetur:tamen vlterius non tenetur
procedere,niſi facta ſibi copia iuriſdictionis:nec eſt decens eam ſibi
fieri,niſi veniat coram iudice:ad quem potius,quàm iudex ad ipſum,
venire tenetur.Sed dices:ergo quiſq; poteſt pro libito me vexare,di-
cens ſe iudicem,cùm non ſum ex quo ſic citatus debeo comparere. Sed
reſpondeo,ipſe ſibi ad intereſſe condemnabitur,& alias punietur. Quæ
dic ſecundùm do.meum,vt in præ.§.quod ſit eius officium. ¶Caueat ta
men citans prædicto modo,quòd is,cuius nomine citat,non multùm di-
ſtet.Alias dictans,ſcribens,& ſigillans,quæſtionem falſi poterunt formi
dare:vt extra,de his quæ fiunt à præla.quanto.ſecundùm do.meũ.Ali-
qui tamen quandoq; faciunt hanc literam ſcribi nomine omnium:& in
fine dicunt,Data anno,menſe tali.nihil de loco vel die dicentes.ſicq; ſuas
(quod non approbo) palliant falſitates.Tutius eſt ergo in prædictis caſi
bus,quòd vnus committat alteri vices ſuas ſub hac forma:
FOR.Talis tali,ſalutẽ in domino.Cùm cauſa,quæ vertitur ſeu ver-
ti ſperatur inter A.& B.vobis & mihi ſimul à ſede apoſtolica ſit cmiaſſa
ſub hac forma:Clemẽs epiſcopus,&c.poſito toto tenore ſubiũgat:præ-
fatus A.à me inſtanter petijt,ꝙ dictum B.citare deberem,vt coram me
comparere deberet.Attendens igitur me ad hoc ſine vobis non debere
procedere.volens etiam litem abbreuiare,partiumq; occurere laboribus
& expenſis,veſtræ diſcretioni quo ad dictam citationem tantummodo
faciendam,& in his,quæ ad ipſam pertinẽt,meas vobis committo vices,
iuriſdictione ac poteſtate mihi in omnibus alijs reſeruata:ſcituri ꝙ dan-
te Deo die ac loco intereo per vos partibus aſsignatis.Quòd ſi tres fue-
rint,duo tertium eodem modo cõmittant:qui tertius citabit hac forma:
FOR.Tales,tali ſalutem in domino.Literas apoſtolicas me & talẽ
recepiſſe noueritis,ſub hac forma:Clemens epiſcopus &c. Cùm igi-
tur dicti mei tales collegæ,quo ad citationem huiuſmodi faciendam
mihi commiſerint vices ſuas:idcirco vice dictorum collegarum,& mea,
authoritate domini papæ,qua fungimur in hac parte,vos cito,& coram
eis & me die & loco talibus per vos,aut per procuratorem idoneum,
&c.vel committatur hæc citatio committenda alicui:vt.ſ.verſicu.viſo.
Sinautem vnus committat alteri vices ſuas in cauſa,dicet prout no-
17 ta.ſ.de iudic.deleg.§.ſequitur.verſicu.& ſic ſunt,in fin. ¶†Sed pone
quòd is,cui citatio committitur facienda,petit ſibi fieri copiam iuriſdi-
ctionis nec aliter vult citare:dixit,Gu.Na.[c] ſufficere tenorem reſcripti
apoſtolici,in litera inſertum eſſe:nec eſt neceſſe originale oſtendi:argu.
extra,de dilatio.præterea.Nec obſtat extra,de offi.dele.cùm in iure.quę
loquitur in executione ſententiæ,in qua magnum ſit præiudicium:quod
non eſt in citatione:ideoq; debet obedire citatori. Pars enim coram
delegato veniens,poterit,ſi voluerit,reſcripti copiam petere & habere:
vt in præ.c.præterea.nec à citatore appellari ex hoc poterit:cùm ſit me-
rus executor:vt extra,de appella.nouit.maximè autem obedire debet,ſi
delegati perſona ſit authorizabilis & bonæ famæ.argumen.xcij.diſtin.
nobiliſsimus.lxij.diſtinc.miramur.prope finem.& ſecundùm quoſdam,
etiã minoribus obedire tenetur ff.de iudicijs:ſi quis ex aliena. Do.meus
not.in titu.de offic.delega.§.quod ſit eius officium.verſic.tertius.quòd
talis poteſt cogi coram iudice venire:& tunc oſtenſo ſibi reſcripto,cum
cogere.Et per præmiſſas etiam rationes not.papa in prædicto c.præterea.
quòd ex quo delegatus inſerit in citatione apoſtolici reſcripti tenorem,
citatus per ipſum delegatum comparere tenetur,quanquam apoſto-
licum non viderit reſcriptum:niſi fortè ipſe delegatus vilis perſona,
vel nimis remota ſit. Et ſi non comparet:& ille in veritate iudex ſit:
tenet

a ¶Secũdũ Ægyd. ſua rubrica vij.

b ¶Hoc. in prima gl.& fuit quæſtio venerealis viij. & quicquid ibi dicatur, hic tene quod dicitur hic.Et ſi dicas tertiũ verè impeditum,dic vt in quæſtione,quæ eſt ſuper regula,eum qui certus. de reg. iur.lib.vj.

c ¶G.Na.in c.ſtatim allegato.

tenet excommunicatio, vel in possessionem missio, & quęlibet alia mulcta per eum propter hoc illi inflicta. Debet ergo comparere, cùm per hoc nullum fiat sibi præiudicium, vel modicum. Nam saluum sibi remanet ius petendi copiam iurisdictionis illius, & fori priuilegium allegandi. & aliàs procedere non cogetur. ff. de iudi. si quis. extra, de iudi. capitulo primo. extra, de dilatio. capitulo finali. Sed si ille iudex non sit, vel nullum vel falsum rescripti tenorem, vel nullam causam quare super citatum iurisdictionem habeat, in citatorio inseruit: nec aliàs est iudex ordinarius, non tenetur comparere: nec tenet, si contra eum non comparentem procedit. arg. ff. si quis cau. si seruus. & l. quoties seruus. ff. de in ius vocando. l. ij. Sed P. de Samp. dicit[a] quòd nec citatus per ipsum delegatũ cõparere, nec is, cui mandatur ꝙ citet, cõparere tenetur. nisi prius de illius iurisdictione certificetur. arg. in præ. c. cũ in iure. & in his quæ not. infrà de proba. §. videndum. versi. quid in auditoribus. vel nisi citans sit persona authorizabilis, vt præmissum est. Citatus tñ non debet dicere se de illius iurisdictione dubitare, vbi dubitandum non est. extra, de rescript. cùm contigat.

18 ¶ † Sed quid si delegatus mandet alicui, vt denunciet P. excommunicatũ? Respond. not. papa in præ. c. cùm in iure. ꝙ prudenter agit, etiam si nullo apostolico rescripto viso exequitur quod mandatur: præsertim si delegatus est approbata persona. nec tenetur deferre, nisi velit, appellationi partis appellantis, ne exequatur. Nã huiusmodi appellationes coram delegatis, non coram executoribus, sunt interponendæ. extra, de offi. delega. super quæstionum. §. quem vero. & §. finali. non tamen cogitur, nisi velit: vt in præ. c. cùm in iure. & si propter hoc excommunicetur non tenet excommunicatio: quia hic agitur de magno præiudicio. Habet enim ille tantùm iurisdictionem in rebus, vel personis in rescripto contentis: & non in alijs, nisi eius iurisdictionem impediant vel mandatum contẽnant, vt no. secundùm eum extra. de offi. dele. c. j. at iste non impedit, nec contẽnit, cùm sibi non constet ipsum iudicem esse: non ergo, secundùm eum, tenet sententia, tanquam à non suo iudice lata licet pòst reperiatur ipsum iudicem fuisse. argumen. extra, de offi. delega. ex literis.

19 ¶ † Quid si iudex ita dicit, Mando tibi quòd venias die tali. vel quòd talem cites: alioquin te noueris excommunicatum? Dicit G. Na.[b] ꝙ non veniens vel non citans, non est excommunicatus. necesse est tantùm sententiam excommunicationis in illum dictari. C. de sentẽ. ex breuic. reci. arbitri. & ore ꝓprio proferri. ij. q. j. de manifesta. in fi. ibi: iam dijudicaui vt præsens. &c. & est arg. in his, quę not. extra, de simo. sicut tuis. in glo. argumẽ. ꝙ abbas. & de eo, qui fur. ord. rece. c. j. nec talis litera probat sententiam. C. de eden. auc. si quis in aliquo. extra, de fide instru. c. j. quia nec creditur iudicis assertio. extra, de probationi. quoniam contra. arg. contra. lxiij. distinctio. solẽnitate. & xxiij. quæstione. iij. comperimus. extra de symo. accusatũ.[c] Sed illa, vt dicit ibi, papa loquitur, qui solo verbo[d] aliquem absoluere potest: vt exrra, de senten. excõmunic. si aliquando. Vnde dicit ꝙ iudex sic procedere debet. nam præsentibus aliquibus absentem vel citare nolentem, excommunicabit hoc modo: quia talis à me legitimè citatus comparere contempsit, vel ad mandatum meum citare talem neglexit: eum excommunico, in his scriptis.[e] Deinde illũ citabit hoc modo: Mando tibi vt cõpareas tali die: vel talem cites: alioquin te noueris excommunicatum. Cuius excommunicationis forma talis: Quia talis à me, &c. vt supra. & sic postea talis non poterit appellare: extra, de appel. præterea. Alij dicunt quòd bene est excommunicatus per talia verba. argumen. in his, quę no. j. de sententia. §. vt autem. versicu. porrò quia ibi. veruntamen iudices.

20 ¶ † Quid si non veniens habuit iustam causam absentiæ? Dicunt quidã simpliciter, quòd non est excommunicatus. Non enim iudex intendebat ipsum excommunicare in omnem euentum, sed in casu contumaciæ. argumentum ff. de solu. si seruus decem. in fi. Vnde cùm non sit contumax, pœnam contumacię sentire non debet. extra, de procur. querelã. ij. q. vj. quanto. de maio. & obed. inter quatuor. ff. de re iudi. contumacia. xj. q. iij. non debet is. imò debet iudex pronunciare sententiam nullam: vt extra, de re iudi. cùm Bertholdus. & c. tenor. circa finem. Nec debet etiam iste satisfacere de expensis: vt in prę. c. querelam.[f] Illud autem certum est, ꝙ si iudex excommunicat propter contumaciam, eum de quo sibi constat ꝙ non sit de ipsius iurisdictione, non tenet sententia: quia ille non tenetur venire: vt extra, de appel. si duobus. ff. si quis in ius vo. non ie. l. secunda. secus si hoc ignorat, vt ibi.[g] ¶ Sed nunquid idem erit in exempto, vt sit excommunicatus, si iudex ignorat eum exemptum? Respon. non: quia talis ignorantia non potest eum facere iudicem, qui non est. de hoc supra §. primo. versi. item generaliter. & sequen.[h] ¶ De citatione autem, quæ fit per edicta: nota suprà §. proxi. versi. & nota. & infrà, de dolo & contu. §. restat. ¶ Item quando vnus possit absoluere excõmunicatum ab alio: nota. secundũ Papam extra, de officio delegati. prudentiam. §. sexta.[i]

SVMMARIVM.

1 ☞ Auditor generalis domini papæ quis, & quare dicatur? & citatio in eius audientia cuius formę debeat esse?

2 Litis contestatio, dicitur litis initium, & quibus verbis sit ante eam vtendum.

3 Auditor domini papę mandans extra curiã intra duas dietas aliquẽ citari, qualiter debeat literas concipere.

4 Altera parte appellante à delegato, si ipse delegatꝰ causam remittat ad superiorem, qui causam delegauerat: superior verò, ad quẽ causa remissa est, si citat appellantem, vt veniat processurus in cã principali, nulla facta mentione de appellatione: quid iuris?

5 Mittere debẽs excusatorem, si nõ mittat, an teneat processus cõtra ipsum super principali habitus.

6 Auditori domini papæ rescribens, post factam citationem secundùm formam sibi traditam, qua forma vtetur.

7 Auditor dñi papę, suscepta causa appellationis, vel negotij principalis inhibẽs ordinario, ne de ipsa cã se intromittat: quo rescripto vtetur.

8 Delegatus, qui causam cognouit, si citat partes peremptoriè ad sententiam audiendam, & postea cõmittit alteri sententiæ prolationem: an is, cui commissum est, debeat iterum partes citare.

9 Plures iudices habens, si ab omnibus citatur coram quo comparebit.

De citationibus auditorũ domini Papæ.

DICTO De citationibus literalibus Ordinariorũ, visum est decens, vt etiam de citationibus auditorum generalium palatij domini papę (quas frequentamus) aliqua supponamus. Qui ideo auditores generales dicuntur,[e] quia eis generalis audientia appellationum totius orbis commissa est: non tamen diffinitio, sine speciali domini Papę mandato, sibi facta prius relatione fidei: vt dixi suprà, de iudic. delegat. §. secundo. versi. item non obstat. Et scias quòd quandoq; citant in audientia, quandoq; etiam extra curiam. Nam de consuetudine diutius obseruata, citant extra curiam vsq; ad duas dietas. extra, de rescrip. nõnulli. & eorum literis obeditur, & sigillis eorũ creditur in causis per appellationẽ, & etiã per simplicem querelã ad apostolicã sedem delatã.

1 ¶ † Forma autem citationis, in audientia talis est:

✻ FORMA. Mandat magister Gul. Durandus canonicus Beluaceñ. & Narboñ. domini papæ capellanus subdiaconus, ac ipsius palatij causarum generalis Auditor, citari primò, vel secundò, vel tertiò peremptoriè, vel quartò ad malitiam conuincendam, in audientia publica, talem, seu eius procuratorẽ legitimũ, si quis est in Romana curia pro eodem, & quoscunq; alios, qui sua crediderint interesse: vt tali die facta audientia, si curia fuerit, alioquin proxima sequenti die, qua curia fuerit, compareat in palatio coram eo ad procedendum, vel ad libellum recipiendum, vel litem contestandũ vel ad iurandum de veritate seu calumnia, vel ad respondẽdum positionibus, vel ad audiendum iurare testes partis alterius, vel ad audiendum sententiam: & sic de alijs, in causa seu causis appellationis & negotij principalis, quæ vertitur, seu verti speratur inter dictum P. ex parte vna, & talem ex altera super prębenda talis ecclesię, vel beneficio, vel fundo, vel vinea, & huiusmodi, vel super tali accusatione, prout postulat iuris ordo, alioquin in causa ipsa, vel ad libelli receptionem, vel ad litis contestationem,[k] nõ obstante cuiusq; absentia, quantum suadebit iustitia, procedetur. Data Viterbij die vj. mensis Octobris, pontificatus domini Clemen. papę iiij. anno iiij.

2 ¶ † Et nota quòd semper ante litis contestationem vtimur in citationibus hoc verbo: In tali causa, quę vertitur, seu verti speratur, &c. quia litis cõtestatio est litis initium: vt extra, de verborum signifi. ex parte. ij. & de offi. delega. super quæstionũ. §. j. versic. ꝙ si delegatus. & c. relatum. ante litem cõtestatam, non dicitur quis agere, sed agere velle: vt ff. rem ra. ha. l. amplius.

3 ¶ † Si verò mandat extra curiam intra duas dietas aliquem citari, sic literæ concipientur:

✻ FORMA. Magister Gul. Durandus &c. vt s. vsq;, auditor. iũge, tali plebano, & tali canonico talis ecclesię salutẽ in dño: Cùm causam appellatiõis

a ¶ Dicit. In c. cũ in iure.

b ¶ G. Na. Vt scripsi in decre. ꝑterea. hic allega in eius prin.

c ¶ Accusatũ. Ibi dicebatur in antiqua ꝑscripta nostra ꝓhibere. & idem in c. ibi seq. vt ibi dixi.

d ¶ Verbo. Si intẽdit de verbo, absoluo te: quid specialein papa. si de alijs verbis: tene quod dicit cle. si sumus. de senten. excom.

e ¶ Scriptis. Ridiculosum est hoc consiliũ, qđ ante culpã feratur excõicatio pura.

f ¶ Querelã. Vide qđ notaẽ de test. cog. c. ij. in vlt. gl. & quod super ea dixi, & emili.

g ¶ Ibi. statim innuit cõtra. sed distingue vt in q. de qua statim.

h ¶ Et seq. ibi remisi ad q. quam scripsi super regula, scienti.

i ¶ Sexta. Vbi scripsi super verbo, malitiam.

k ¶ Litis contesta. Inepta videẽ cõminatio contestationis, parte non veniente. Sed dic ꝙ respicit partẽ illã, qua citantur hi, quorum interest: & eis nõ venientibus, fiet cõtestatio cũ principali. &c.

a ¶Et cætera. Addidit ver. seq. quia hic continuatur. ver. cæterum.
b ¶Facta. Hucusq; posuerat §. §. sequitur. in fine.
c ¶Dicit. Vbi declarat in fine.
d ¶Statuimus. lib. vj.
e ¶C. fin. Et ibi scripsi post hęc verba, quæ ad literam fuerunt ipsius. per hunc finem videtur Innocen. recedere à priori dicto: vt sic nõ sufficiat mittere excusatorem.

f ¶Mortuo. Decre. probat q̃ iudex non tenetur vltrà citare: et lex dicit, quòd iudice mortuo successor iudicabit, qđ ille iudicaturus erat. Ergo pronũciabit sine noua citatione. Cessat dubium, si vterq; comparet paratus audire sententiã, Procedit quidem cùm alter cõparentium petit copiam subdelegationis, vel contra illum opponit aliquid probabile. Tunc enim cùm ea hora sententia ferri non possit, certũ est quòd nouũ peremptorium erit necessarium. Procedit ergo dubiũ, cùm alter non cõparet: & tunc puto nouum peremptorium necessarium: per præal. leg. l. edictum. nisi iudex citasset ad sententiam ferendam per se, vel eum, cui committeret. Facit ff. iudi. sol. cùm apud. & vide qđ scripsi de accus. licet. post princi. lex, mortuo. determinat quid iudicãdum, sed nõ quando.

g ¶Iudicibus. Intelligas super vna causa. si enim super diuersis, coram omnibus cõparebit, per procuratorem saltẽ. Et vide quod dixi in c. cùm parati. super ij. glo. & de rescript. ca. fi. super verbo, cõparuerit. Et scias quòd in scholari minus est dubiũ, cùm possit quẽ vult eligere. de quo satis suprà, de reo. post princip.

& negotij principalis, quod vertitur vel verti speratur inter G. ex vna parte, & T. ex altera. vel quã mouet vel mouere intendit, super tali re, vel accusatione, & rebus alijs, ad instantiam ipsius G. vel eius procuratoris, vel de mandato summi pontificis, sicut occurret, recepimus audiendã, & fine debito terminandam: discretioni vestræ authoritate dñi Papæ, qua fungimur in hac parte, districtè percipiendo mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum per vos, aut alium vel alios, eum ex parte nostra peremptoriè citare curetis: vt die, decima à die vestræ citationis connumerãda, vel in proxi. sequenti non feriata (si dies ipsa fuerit feriata) per se vel per procuratorem legitimũ cõpareat in Romana curia coram nobis, facturus & recepturus in dicta causa qđ ordo dictauerit rationis. alioquin, &c. vt s. in proxi. forma. mandatum nostrum, imò verius, apostolicũ taliter impleturi, q̃ de inobedientia vel contemptu nequeatis aliquatenus reprehendi. Diẽ autẽ vestræ citationis, & formam, & quicquid inde feceritis, nobis per patentes literas harum seriem cõtinẽtes, aut per publicũ instrumentũ fideliter rescribatis. Data, &c.[a] ¶†Quid si altera parte appellante à delegato, ipse delegatus causam remittit ad superiorem, qui causam delegauerat: superior verò, ad quẽ causa remissa est, citat appellantem vt veniat processurus in causa principali, nulla facta mentione de appellatione? Rñ. dicũt quidam q̃ sufficit mittere excusatorem, qui solùm dicat: Domine, non tenet citatio vestra super causa principali: vel non potestis in ea procedere: quia appellatum est, & appellans intendit prosequi appellationem tempore competenti. Si autẽ transisset tempus prosequendæ appellationis: tunc bene teneret citatio super principali causa, tam à delegãte, quã à delegato facta[b]. ij. q. vj. ei, qui. extra, de app. cũ sit Romana. Papa verò dicit[c] q̃ debet ostendere talem qualem appellationẽ fuisse admissam. extra, de testi. c. veniens. quia si aliud diceretur, sequeretur absurditas: quia cuilibet facile esset deludere quẽlibet iudicem, si non teneretur probare veritatem causæ appellationis. Tunc enim non prosequitur causam appellationis: quia nec super ea citatus est. Si autem in citatione facta super principali, faceret mentionem de appellatione: nõ teneret: nec excusatorẽ mittere teneret: quia expressit errorẽ in sententia, scilicet q̃ veniret agere causam principalẽ, omissa appellatione. quod verũ est in illis causis, in quibus ante oĩa debet articulus appellationis expediri, prius quã de principali agatur: vt extra, de appel. vt debitus. & c. cordi. Secus est aũt vbi appellatio simul cũ principali expedit: vt est qñ sup prouisione appellatur: vt extra, de appel. statuimus.[d] ¶†Item certũ est, q̃ vbi debet qs excusatorẽ mittere, nec mittit, tenet processus contra eũ sup principali habit⁹: si iudex appellatũ esse ignorauit, & aduersarius nil dolosè egit. Secus aũt si sciuisset appellatũ. extra, de app. si duob⁹. vel si aduersarius dolosè subticuit de appella. ff. de iudi. si prętor. Porrò in citatiõe facta à delegato, non tenet quis excusatorem mittere: licet securius sit mittere. Alij dicunt, & bene, vt videt, q̃ citatio delegãtis tenet etiã nõ facta mentione de appellatiõe: quia sicut citatus cõparere debet, vt proponat suas exceptiones: ita & iste, vt proponat suã. s. appellatũ esse ff. de iudi. si qs ex aliena. extra, de appel. cũ parati. & nisi veniat, tenet processus habitus cõtra eũ, secundum Papã, q hoc not. extra, de accu. c. fi.[e] ¶†Cæterùm is, cui sub forma præscripta scribit, rescriptum reuerenter recipiat, & iuxta formam sibi traditã citet: quo facto, sic auditori rescribat:

FORMA. Viro venerabili, discreto &c. literas vestræ reuerentiæ recepimus sub hac forma, &c. Magister Guliel. Durand⁹, &c. posito toto earũ tenore subiungat sic: Vestris igitur volens humiliter obedire mandatis talem ex parte vestra die tali in tali loco, talibus præsentibus peremptoriè citare curaui. vt tali die coram vobis in Ro. curia per se vel per procuratorem legitimũ &c. vt s. in litera pręcedẽti. qđ si de citatiõe factũ fuerit publicũ instrumẽtũ, subiũgit sic: prout in instrumẽto publico exinde cõfecto, qđ ad vestrã transmitto p̃sentiã, videre poteritis cõtineri. ¶Si verò is, cui citatio demãdat citare noluerit auditor mãdatũ suũ sic poterit aggrauare

FORMA. Magister G. Duranti, &c. meminim⁹ nos vobis literis nostris dedisse in mandatis, vt talẽ de tali loco ex parte nostra peremptoriè citaretis, q̃ coram nobis tali die & loco super tali causa, &c. vt s. qđ quidem (prout nobis asseritur) facere contemptibiliter non curastis. quocirca vobis sub pœna excommunicationis strictè præcipiendo, mandamus quatenus eundem ex parte nostra citare curetis, iuxta priorum continentiam literarũ. qđ si fortè contemptũ super addentes cõtemptui mandatum nostrum, imò verius apostolicum, in hac parte cõtẽ p̃seritis adimplere: cõtra vos proculdubio propter inobediẽtiã & cõtemptũ huiusmodi ad pœnã duriorẽ, & ad alia, sicut magis expedire videbimus, ꝓcedem⁹. ¶†Porro qñq; auditor suscepta cã appel. vel negotij principalis, inhibet ordinario ne de causa ipsa se intromittat: & tũc ei sub hac forma mãdabit:

FORMA. Venerabili in Christo patri tali episcopo Magister G. Duranti domini papæ capellanus, ac palatij eiusdem domini causarum gñalis auditor reuerentiam cum honore. Peruenit ad nos q̃ licet causa q̃ vertitur inter tales super hoc pendeat vel agitet, seu agitari speret, in Romana curia corã nobis: vos tamen nõ sine sedis apostolicæ iniuria & cõtemptu in cã hmõi. nã tã ad vnius partis instantiam, q̃ in alterius graue p̃iudiciũ authoritate ordinaria ꝓcedere attentatis: quocirca paternitati vestræ tenore præsentiũ, authoritate domini papę qua fungimus in hac parte, reuerenter tñ, pręcipiendo mãdamus, quaten⁹ in dicta cã supersedere curetis, cũ ad manus tribunal mediante iustitia sit delata. Si verò mandat inhiberi alteri parti, ne aliquid in p̃iudicium alterius partis attentet, sub hac forma scribet:

FORMA. Magister &c. Cùm cã appellationis & negotij principalis, q̃ vertitur seu verti speratur inter P. & H. super hoc pendeat in Ro. curia coram nobis authoritate dñi papæ, qua fungimur in hac parte vobis districtè pręcipiẽdo mãdam⁹ quatenus eidẽ P. ex parte nostra arctius inhibere curetis, ne dicta cã coram nostro pẽdẽte examine, quicq; in partis alterius preiudicium innouet vel attentet. ¶Quid iuris sit de hmõi inhibitione, dicam j. de appella. §. de officio quoq;. & se. ¶Item not. q̃ priusq; fiat citatio, debet actor cauere. qđ dic vt j. de accu. §. j. Ibi etiam habes qualr in criminib⁹ fiant citatiões. ¶†Item quæritur, ecce dele. qui de cã cognouit, citauit partes peremptoriè ad sñiam audiendã: demum cõmitit alicui sñię prolatiõnẽ: q̃ritur an is cui commisit, debeat iterũ partes citare. Et videt q̃ sic, argu. ff. de iudic. edictũ. & facit qđ no. C. quõ & qñ iudex. consentaneũ. in gl. s. prçsidæ, & c. argu. contra extra, de offic. delega. consuluit. ff. de iud. mortuo[f]. ¶†Item pone quòd aliquis habet plures iudices, vt scholaris: vel quia est de foro alterius ratione domicilij vel contractus, vel alia de cã, citatur ab omnibus iudicibus[g]. quęritur coram quo comparebit? Dic q̃ primò citanti prius parebit. ar. extra de foro competen. proposuisti. & de appella. vt debitus. & c. cùm parati. ff. de iudi. qui prior. extra, de or. cog. c. ij. xviij. di. si eps. ¶In summa not. q̃ iudex pensatis circunstantijs & qualitate personæ citandę, negotij & temporis, & locorum distantia: debet inducias & terminos moderari. extra, de appella. cùm sit Romana. de dila. c. j. de officio deleg. sanè defert cõquestus. de transact. c. fin. de dolo & contu. cùm dilecti. de testi.

Bald. de citatione. *Rubrica.*

Quæ possunt excipi contra citationem, & de interuallis tẽporũ inter vnam citationem & aliam, & de peremptoria mittenda, & qualiter est fienda per viuam vocẽ, & qualiter p literas: vide plenè in Spe. de reo. per totũ. ¶Citari faciens aliquẽ, & nõ cõparens in termino, non audit. nisi prius restitutis expensis, & idonea cautione pręstita quòd in alia citatiõe fideliter cõparebit. in Specu. de satis. §. fi. & vide de dolo & contu. c. j. in vj. ¶Citatus nõ excipiens de loco tuto, vel foro, an in alia citatione poterit de hoc excipere. in Specu. de appel. §. restat videre. ver. & no. secũdũ Vincen. vbi dicit q̃ pręiudicat sibi, saltem in illa instãtia: sed si reus iterũ citetur ad eundẽ locũ vel forũ, semper põt excipere quasi đ nouo. Et vide de ista exceptione, quod no. in Specu. de appella. §. de offic. in prima colũna vbi cauetur. ¶Constitutio de duabus dietis nõ habet locum in ordinarijs, sed solum in delegatis Papæ per textũ, q dicit p literas apostolicas. §. contra. versiculo illud quoque. G. Quid autem in arbitro: vide infrà, ver. sed nunquid arbiter. ¶Ordo mandati papę est seruãdus hoc modo: vt si mandat aliquem moneri vt soluat intra xv. dies, aliàs citetur: quod compareat coram papa: primò est monendus, subsequenter citandus: non tamen simul monendus & citandus. versicul. sed pone, papa. In cõtrarium facit qđ nota. in capitu. ij.

de test.cod.sed ibi in ordinario.G.¶Præsens non est citandus:vt in c.fin. de elect.libr.vj.in Nouella.sed monendus:vt l.cessante. vide s.de teste.§. valet dictum.& de reo.§.presumitur quis. Aliud est citare ad diem feriatam.& aliud vsq; ad diem feriatam:qa dictio vsq;,tunc excludit.versic.itē excipitur ꝙ citatio facta ad diē festū.G.ff.si quis in ius vocat.non ie.l.ij. in fin.G.& §.viso.versi.quid si aliqua citatio.Nā citatio est de processu: & ideo die feriata emanare nō potest.G.versi.item excipitur quod facta.sub audi à iudice .sed citatio quatenus residet in nuncio vel in exhibitione epistolæ,nō est de processu,sed de executiōe processus seu mādati iudicis. quæ executio pōt fieri tpe feriato gratia hominum non Dei reuerentia.l. dies festos.C.de ferijs.ibi vox sileat.scđm Barto.sunt tertię ferię quæ non sunt propter veram religionem inductæ sed de consuetudine, forte pro pter nundinas,vel ex beneplacito:vt erant olim dies calendarum:& dic vt in l.feriatis.ff.de arbi.Sunt & quartę feriæ repentinę,ob publicam cau sam introductæ:de quibus dic vt not.in cle.sæpe.de verbo.significatione. ¶Et nota ꝙ in compromissis pōt renunciari omnibus ferijs etiam in honorem Dei inductis. Secus in veris & solennibus iudicijs: & hoc videtur verum in arbitratore:aliàs non: vt not. Io.And.in c.R. de fer.Bald. ¶Non valet citatio nec processus contra clericum, etiā si iudex ignoret de clericatu.versiculo sed pone quòd iudex.etiam si communiter haberet pro laico:quia quo ad eū, iudex nulli submittitur iurisdictioni:& ita fuit disputatum.Bal.nisi fortè dolose tacuerit de clericatu.argu.C.ad Velleia. l.siue.j.§.iam de. ver.ante pe.G.Si tñ clericus est bannitus à iudice seculari,potest impune offendi:qa authoritas iudicis excusat.l.pe.ff. de adult. per Dy.& ita fuit disputatum.alleg.glo.ff.de arbi.l.j.in fin.& de iureiurā. l.illud.§.si quis hominem.Bal.¶An eodem modo fiat citatio in ciuilibus & criminalibus.§.nunc de tempore.versic.sed nunquid idem iur. per G. ¶Ante verò litis ingressum,quilibet terminus intelligitur peremptorius. versi.dicunt etiam quidam.sub §.viso. G. Sed Accur. dicit ꝙ non est differentia in citatione ante lit. conte.vel post.ff.de iudi.l.& post edictū. qđ est verius,secūdū Pe. Vide j.de dila.post lit.conte.¶An cōminatio aliqd operet?no.C.de cohorta.l.apparitor. ver.itē iudex debet.& ver.sed qđ si tres.B.& qđ si nō venit in altero terminorū,ibidem.G.& vide ff.de dam. infect.l.pretor.§.si aliquando per Iac. Bald.¶Vbi ponit dictio a,vel ab: dies citationis,alle.& prima dies,qua citatus recipit citationem,nō cōputatur in termino.vet.item not.ꝙ sic citatio. G.facit qđ no.ff.de act.emp.l. ratio.in fi.& vide in Spe.in addi.quę fuit dñi Ioan. And.Bald.¶Citatio pōt cōmitti parti vt citet aduersarium,tñ citatus non tenetur ei credere,nisi ostendat schedulā in §.sequitur.post prin.G.Itē nō tenet qs credere aduersario diceti se appellasse ad sedē apostolicā:quæ appellatio habet vim citatiōis,nisi ostendat instrumentū appel.G.ar.ff.de po.l.si quis inficiatus. secūdū Bar.& facit ff.de fur.l.eū qui.§.si epistola.¶An stet relationi nuncij in citatione in paruo vel in magno negotio.ver.sed nunquid.G. & an credatur iudici dicenti se monuisse:dic ꝙ non:ibidem per G.nuncio ordinario creditur.versi hoc autem not.G.presertim infulato,sicut fit Perusij: qa habēt birretū rubeū.§.sequitur.versi.in quibusdam locis. circa principium.ibi vide per G.in multis locis seruatur cōtra tñ in causa criminali cautius est agendum.¶Et facias ꝙ appareat commissio.Sed an præsumatur facta commissio,ex quo apparet facta relatio?Dic quòd non.C.de custod.reo.l.neminem.per Cynum.& infrà versicu.sequē.§.vtrum.ibi vide G.¶Vtrum citatus teneatur credere nuncio non portanti literas,sed viua voce citanti.versicu.vtrum autem citandi.G.vide infrà, eodem. §.literæ. ¶Vtrum credatur nuncio si referat quòd citatus dixi,nolo venire. de senten.excom.c.venerabilibus.§.secus.in glo.Ioā.And.lib.vj.vide infrà de senten.§.citatio debet.¶Forma qualiter scribatur subhastatio & relatio excussionis,vide formā in ver. ceterum.& ver.si verò.¶Citatus ad vnū actum non tenetur super alio respondere.de officio delegati.c.licet. per Inno.¶Dominus Azo iuit cum literis personaliter ad citandum,vt videret puellam.versi. & nota secundùm Vber.¶Quicquid dicat Innocen. Specula.dicit ꝙ sufficit citatio ad domum, non clandestina, sed publica. versi.sed quid sufficit.G.Fallit quando ad testes litem contesta. petuntur recipi & publicari:vt no.in l.iiij.ff.de damno infe.per Dynum in mercuria.in regula, præsumitur.Item fallit in inquisitione,secundū Innocentiū. sed Specula. non approbat dictum Innocentij. hic vide G.& vide infrà depositi.§.nota quòd terminus.¶An nuncius possit ingredi domum inuito citato?Dic quòd non,nisi in causa criminali.G.vt lege plerique.ff.de in ius vocando. versiculo sed nunquid reo. Et quod dicitur,quem cogi posse pignoribus captis.intelligitur extra domum.non enim ostia trahi possunt, nec domum ingredi, nec etiam persona potest de domo extrahi, nisi pro maleficio, s.masculus,non fœmina.ff.de in ius vocando l. sed & in his.in gloss. ordinaria. ¶Quando citatus non comparet,an sint citandi consanguinei,& amici per proclama generale?Dicit quòd sic.versiculo sed nunquid consanguinei.G.Hoc verum,quando proceditur cōtra aliquem,tanquam contra indefensum.l.hoc autem.§. j. ff. ex qui. cau. in possessionem eatur.vbi de hoc.ff.ex quibus causis ma.lege,ergo. Facit ꝙ nota.in lege,tertia.in fine.ff. iudica. sol. quia nemo præsumitur carere defensore,nisi appareat contrarium:vt ibi nota.& iste,contra quem proceditur,hac sola ratione quia indefensus puta cùm sit extra prouinciam,& ad eum citatio non potest peruenire:non patitur secundùm decretum qa non latitat. Si autem proceditur contra aliquem, tanquam contra contumacem verum vel præsumptum,tunc non sunt citandi consanguinei vel amici:tamen si veniunt,audiendi sunt:& filius citati auditur,etiam si est minor vigintiquinq; annis,& periculum sit in promptu.C. de procurato.l.exigendum.Bald.Vide suprà,eodem.§.quicquid. Vide Innocentium de elect.c.consultationibus.& infrà,de sententia excommuni.§. sententia lata contra curatos.¶Citati omnes,qui se opponunt,intelligitur de oppositoribus tempore datę:secundùm Innocentium. dic vt eodem §.versiculo cæterum.per G. ¶An citatio possit fieri conditionaliter. C. si mancipium ita fuerit alienatum. l.ea quidem. in gloss. ordinaria.Bal.¶Quis citatus dicatur,reus necessarius,vel voluntarius. de exceptioni.capitulo cùm inter.per Innocentium. Inhibitio potest fieri non præmissa citatione, dummodo iustificetur per clausulam , si senseris te grauatum, &c.quod est verum,vbi potest incipi à facta executione : secus si requiritur ordo iuris.ff.de operis noui nunciatione.l.de pupillo.§. meminisse.in gloss.& Barto.ibi.Item secus, si factum necessariò grauet: vt datio possessionis:quia tunc iustificari non potest.C.si per vim vel alio modo.l.finali.Baldus.Literæ citatoriæ debent esse munitæ sigillo proprio iudicis,vbi non sunt per manum publicam scriptæ.§.iam de ver.literis.vide suprà,eodem . §.vtrum citatus. & infrà,eodem. §. litera. ¶Si sint tres iudices delegati simpliciter, duo non citant absente tertio: nec prodest ratificatio.versicul.hoc autem no. G. In ordinarijs collegijs simul ad lites . secus etiam,vt not. de re iu.l. duo.& l.Pompo. & argumen.in l.j. ff. de offic. consul. Baldus. ¶Clausula, alioquin te noueris excommunicatum: non continet sententiam excommunicationis: versiculo quid si iudex ita.¶In citatione à delegato facta, non tenetur quis mittere executorem.§.fina.versiculo quid si altera.Gulliel.¶An designatio diei,sit de substantia citationis.Specula.quòd non in §. viso. versiculo quid si non prefixeris.sicut nec de substantia precepti. Cynus tenet contrarium,secundum Petrum & facit l.fina. C. de iure do. impe. cautius est apponere certum terminum.Idem quod Cynus,Bartolus in l.liber homo.ff.de verborum obligationibus.allegat ff.quod vi aut clam. l. aut qui aliter.§.j.& in authentica de exhi.reis.§.si verò etiam quidam. & C.de distra. pignorum.l.iiij.Idem etiam tenet Cynus in l.dies festos.C. de fer. Videtur etiam casus in cle.ij.de appella.In contrarium videtur casus in fin.de senten.excommuni.libr.vj. & hoc tenet hic Specu. Ioann. Andr.nihil super isto puncto decidit,& ponit in c.cùm parati.de appel. Tu autem conclude secundùm dominum Ang.ꝙ quantum ad mulctandum citatum,propter contemptum maiestatis prætoriæ, sufficit citatio sine termino : nam tenetur citatus comparere quàm primum potest.Et hac practica vtuntur assessores.Et ita intelligo dictum Spec. Sed quantū ad hoc vt possit contra eum,tanquam contra contumacem procedi ad reliquos actus sibi preiudiciales,vt ad sententiam diffinitiuam, non . & sic intelligo iura contraria.Non obstat.c.eos.in fin.quia ibi assignatur terminus per canonem,scilicet vt absolutus ab excommunicatione reconualescens,& monitus per superiorē,vt vadat ad petendū absolutionē,compareat cùm primū potest,post monitionē.vnde non est necessarius alius terminus.¶Et qua hora diei quis teneatur comparere:& an possit illicetiatus recedere:& an si post terminū ambę partes per plures dies coram iudice steterunt presentes,nec est terminata causa,propter quá comparent,an dicatur ille terminus circūductus?Dic vt plenè no.Inn.in c.cōsuluit.de offi.deleg.Bal.¶An valeat generalis cōmissio citandorū,vide C. de iure do.l.j.per Bar.¶Litera citationis non est de actis iudicij ante iudicium.§.iam de ver.literis.ad fin.¶Impedito ideo succurritur, quia iudex non debet sæuire contra eū,nisi in causa contumaciæ.§.iam de.ver.quid si nonne.G.Interdū succurritur ipso iure,qñ iudex sciebat impedimentum. ff.de re iu.l.quesitum.Interdū per restitutionē.C.de resti.in integ.l. non ignoras.per Cy.scilicet qñ iudex ignorat,quo casu est defect⁹ in iure agētis:aut est solū impedimentū ex parte rei. Primo casu ipso iure nō valet decretū.l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei.sed diffinitiua valet:sed datur restitutio.ff.de pac.l.eo tempore.ff.de iudi.l.ꝑtor.§.Marcellus.nisi sit obtēta cōtra absentē & impeditū,ex falsis probationibus,vel falsis actis : quia tunc est ipso iure nulla:vt ibi,& ff.de fal.l.si quis obrepserit.in versi.nihil agit.Si aūt nō est defectus in iure agentis,sed est mera rei excusatio: tunc valet decretū & sententia.ff.de dā.infec.l.si finita.§.si forte.secūdū Dyn. sed datur restitutio secundū Dy.not.ff.de in integ.resti.l.fi. Bal. ¶Nūcius potest referre ambasiatā,etiā elapso termino.arg.ff.de contrahen.empt.l. qui fundum.¶Die feriata potest offerri libellus iudici : tamen ista oblatio parum operatur,si vlterius non procedatur.ff.de in ius vo.l.libertus.ff. de fur.l.Sempronia.Et ideo pars pōt citari hac forma,ꝙ cōpareat receptura libelli oblationē sibi fiendā.non aūt citabit ꝙ veniat ad opponendum vel respōdedū:vt no.iiij.q.v.c.placita.§.j.ver.itē excipitur ꝙ citatio fiat ad idē:aliàs idē per G.¶Nota ꝙ in criminalibus ꝑ citationē non interrūpitur præscriptio:sed per libelli oblationē parti factā.ff.de adulte. l. miles.§.lx.non iudici tantùm.ar.C.quando li.prin.da.l.j.& ij.Nam si ibi est speciale:ergo in cōtrariū est ius commune. Sed si reus nō compareat ad recipiendum libellum,tunc perinde est,ac si recepisset:quia contumax in nullo melior est præsente:vt in auť.qua in prouincia.& ꝓbatur ff.si quis cau.l.si eū.in fi.Libellus tamē malè cōceptus nō interrūpit ꝓscriptionē. ff.de adul.l.accusaturus.nec inualida citatio.C.ne de sta.defun.l.si pater.ergo nulla cōtestatio:vt no.in auť.offeratur.Bal.vide j.§.pe.& fi. ¶Citatio

est nulla, quando continet euidenter iniustũ vel iniquum vel impossibile, prima facie. extra, de dilatio. c. preterea. per Inn. ꝙ põt esse ratione iudicis: vt quia citat non subditum vel clericum vel exemptum: hoc expressо ꝙ sit exemptus. Itẽ & ratione actoris: vt si Iudęus petat mancipium Christianum: vel bigamus beneficium: vel laicus ius decimarum: vel monachus vxorem.

Item & ratiõe cõuenti: vt si citatur morbo vel vi detentus: & scit impedimentum.

¶ Item & ratione temporis: vt si citat pro die feriato, vel quod in vna die ex Roma compareat Carthagiñ.

¶ Item ratiõe loci, vt si citatur ad locum inhonestũ vel notoriè suspectũ vel extra prouinciam & generaliter quis nõ cõparens, non dicitur contumax. ff. iudic.sol.l.vir bonus. Secus si sit vitium latens. j. sed eximendi. in fin. ff. ne qs eũ. Tunc em̃ ad iudicis iudicandum contẽptum pro contumace habed⁹ est, secundùm Oldr. Bal. vide j. de appel. §. nota quòd habens priuilegiũ. & de noto. crimi. §. citatus.

¶ Citatio rei per capturam personæ, nõ debet esse prima citatio nec ab ea inchoari, vt est consentaneũ: nisi in maleficijs. in authen. vt nulli iu. §. si quis verò comprehensorum. tñ ibi loquitur in fugitiuis. Item nisi propter suspicionem fugæ. facit l. ait pretor. §. si debitorẽ. ff. de his, quę in frau. credito. Suspicio tamen ista non debet esse sibi parti sed iudici. & debet probari post capturã, vel ante. ff. de priuilegijs cred. si debitores. Bald. quia lis ibi inciperet ab executione, post factum potest fieri probatio, secundùm Barto. quod nota. ¶ Etiã debitor fisci debet primò moneri, ꝙ̃ capi. C. d exact. tribu. l. nemo carcerem. lib. x. facit ff. de verb. sign. l. qui neq;. & C. de pac. l. si pacto quo pœnam. in fi. ¶ Nunq; tamen legi ꝙ citatio realis interrũpat præscriptionem. Bene tamen credo quòd inducat præuẽtionem. vnde is, qui incipit, debet formare processum. ff. de ea re. aliàs, de requiren. re. l. ij. in fi. quia ex pluribus iudicibus, melior est conditio præuenientis. in Spec. de cita. §. si. versi. item pone. arg. ff. de offi. consul. l. j. quia satis tamen videtur nouum esse edictum apud alterum per captionem. & sic illam l. induco. Facit ff. de iudi. l. si quis postea. cum sua materia. Bal. vide j. de app. §. casus talis. ¶ Citatio circunducta non interrumpit præscriptionem: quia nõ constat ex omnibus suis partibus. C. de præscript. xxx. anno. l. sicut per Gul. de Cu. ar. not. extra, de testi. c. significauit. per Innocen. ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia, si deletum. Bal. vide s. e. §, no. quòd inter. & vide Bald. post Innocen. extra, de præscript. c. ex transmissa. aliàs est. c. illud. ¶ Citatio peremptoria non requiritur, vt veniat ad illum, qui iam de contumacia, culpa vel dolo notatus est: vt in ver. fin. ¶ Citatio debet in se continere causas: vt not. in l. iiij. §. prætor ait. versicu. denunciari. ff. de dam. infecto. Citatio peremptoria, potest mitti ante litis contestatio. quod no. & vide in Specu. de acto. §. viso, ver. antepenul. ¶ Quæ sit differentia inter citationem hominis & legis. j. titu. sequen. §. iiij. & quomodo quis absoluatur à citatione, ibi in §. seq. & quot sunt, quæ non requirunt citationem, ibi vide regulam. §. an absolutio. Bald. ¶ An citatus vt intra octo dies compareat: si compareat prima die, teneatur expectare aduersarium per totum terminum, vide de dila. §. ij. Et an parte absente, id est non citata potest iudex præfigere terminum. j. de dila. §. an parte.

¶ Iudex põt citare sine causæ cognitione. j. de dila. §. iudex potest.

¶ Tres sunt partes citationis. & in qua parte credatur nuncio. j. de sentẽtia. §. citatio debet. Ad substantiam citationis non est necesse ꝙ libellus primò offeratur iudici: sed est ad bene esse. infrà, de appellation. §. sed pone, dicit statutum ꝙ ille.

De contumacia. *Rubrica.* [a]

Quia Peremptoriè vocati ad iudiciũ, sępe venire contemnunt contumaciter: ideo de cõtumacia dicamus ostendẽtes. Quis sit contumax. Qualiter cõtra actorem contumacem procedatur. Et qualiter contra reũ. Et de pœnis contumaciæ.[b]

SVMMARIVM

1. Parti conuentæ recedere non licet à iudicio sine licentia, siue sit actor siue reus.
2. Contumacia, est duplex.
3. Fictè contumax, quis dicatur.
   Contumacia diuiditur in notoriam aut veram, aut fictam siue interpretatiuam: & quęlibet istarũ, qualiter cognoscatur.

Contumax quot modis quis dicatur.

Contumax Est, qui trinis edictis vel vno peremptorio citatus, non venit, vel venit, sed non obedit: seu illicentiatus recedit. xj. q. iij. certum. xvij. dis. si quis aũt. extra, de exces. si. præ. ex literis. xxiiij. q. iij. de illicita. C. qũo & qñ iudex. tres. extra, de dolo & contu. causam quæ. ff. de priui. cre. si creditores. extra, de præsump. nullus. ff. de re iudi. cõtumacia. extra, de iudi. c. j. de procu. constitutus. in auť. de litig. §. omnẽ verò. itẽ is, qui latitat, ne citatio possit ad eũ peruenire: vel impedit seu procurat, per se, vel per aliũ, ne citari possit. extra, vt lit. non conte. qm̃. §. j. v. q. j. quidam. ff. de euic. si edictũ. §. si præsentẽ. & in prædicto c. certum. de pœ. di. iiij. in domo patris. ibi: quia subtrahit se & latet, &c. quibus casibus pro citato debet haberi. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de condi. & demon. & cùm lędat per dolum aduersarium infamis est. ff. de his, qui not. infami. l. j. ff. de don. l. j. item is, qui venit ad iudicis præsentiam, sed se non exhibet, seu præsentat: sed post columnas vel ostiũ latitat, ne iudex eum cognoscat. ff. ex quibus cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. & §. illud sciendum. Item is, qui venit, sed nimis tẽpestiuè, vel illicentiatus recedit: vt s. nõ em̃ debet pars pręsens, sine iudicis licentia recedere: & si aduersarius non cõparuerit. ar. in prę. c. certũ. Nã cũ iudex possit in sequentẽ diẽ expectare. vt extra, de offi. dele. consuluit.[c] meritò & ipse expectare teneť, quo ad hoc vt ipse petere possit sumptus, quos petere põt si ad volũtatẽ iudicis expectat. C. de iudi. sancim⁹. non tñ quo ad hoc, ꝙ aliquã pœnã subeat:[d] qa etiam si nõ venisset: aduersario nõ veniente, nõ puniret in expẽsis, vel aliter. ff. de arbitris. l. arbiter. §. fi. & j. de expẽsis. §. postremo. ver. tu aũt. licet forte secus sit: vt vbi quis vocať ad electionẽ faciendã. qđ dic secundũ papã, prout no. in prę. ca. cõsuluit.[e] Ipse etiã dicit ꝙ nunq; partib⁹ pręsentib⁹ circũducitur edictum: ꝙ̃uis sine aliqua speciali prorogatiõe partes expectẽt ꝑ plures dies, post terminum assignatum. ¶ 1 Nec licet alicui parti recedere sine licẽtia, siue sit actor, siue reus: vt in cõcor. s. in princi. huius §. positis. qđ si fecerit, & pars altera, q̃ absfuit, docuerit, ꝙ absens fuerit ex ꝓbabili & necessaria cã, iustè petet oẽs expẽsas. ar. prę. l. sancimus. Ille em̃ ad duo tenebatur. s. cõparere, & in termino cõparere. vnde si alterũ cõplere, nõ põt. s. in termino cõparere teneť ad alterũ, scilicet cõparere. ar. ff. de arb. l. Celsus. & l. præce. §. fin. & extra, de do. & contu. cùm dilecti. prope fi. Patet ergo ꝙ ad hoc vt pereat instãtia termini assignati, & circũducatur edictũ, de quo legiť. ff. de iudi. & pòst oportet per iudicẽ circũduci, & licẽtia obtineri. Si aũt iudex absit, & partes veniant, vel nõ. de hoc in præ. ver. tu aũt. Itẽ etiã contumax est is, qui nõ vult respõdere: vel qui obscurè respõdet. ar. extra, de iur. calũ. c. fi. extra, vt lite nõ cõtesta. accedẽs. de mu. pe. c. ij. ff. de interro. acti. de ætate. §. nihil. ¶ Itẽ is, qui rem ad mãdatũ iudicis restituere nõ vult. ff. de rei vend. qui restituere. & ff. ne vis fiat ei, qui in possess. missus est. si qs missus. extra, de fo. compe. conquestus. & de spons. cùm locum. & in prædi. c. causam quę. vel missus non exhibet. ff. de appellat. creditor. §. iussus. puta si non exhibet vsuras extortas. extra, de vsur. quia in omnibus. de iureiuran. debitores. & cap. ad nostram. Item is, qui non vult iurare. ff. de iureiurã. manifestè. extra, de iura. calum. c. fina. Item is, qui non defendit. ff. de procura. l. omnino. & l. mut⁹. §. pœna.[f] ¶ 2 Et nota

De contumacia. Rubrica.

[a] ¶ Tãcredus hoc ordĩe posuit hãc Rubricã, scilicet post proximam.

¶ Rof. in libel. iuris cano. parte secunda posuit Rubricam de contumacia accusatoris, & accusati.

¶ Vber. de Bobio & fine Rubrica, mihi charta vij. ponit de cõtumacia & eius pœna.

¶ Ioann. de Deo duas rubricas posuit libro secundo: de contumacia rei, & de contumacia actoris.

¶ Ægid. multas Rubric. posuit. s. xciiij. vsq; ad titulũ de cautelis aduocatorum.

¶ Guido de Suza. Rubric. quo modo procedatur contra reum contumacem.

¶ Guil. An. continuauit ad tractatum proximum. Sciendum etiam, quòd hæc Rubrica reperitur in tractatu libellorum. Item quòd Hostien. in Summa Rubricam hanc separatam à Rubrica de dolo, prosequitur: & multum iuuit authorem.

[b] ¶ Contumaciæ Hostien. primò diffinit contumaciam, dicens quòd est erga iudicem vel prælatum commissa inobedientia. Ideo dicit commissa: quia non semper obediendum est, de quo remittit ad Summam, de maio. & obe. §. & ad quid. in fin. & not. de tempo. or. ad aures. in gl. ij. & qđ super ea scripsi.

[c] ¶ Consuluit. Ibi de hoc satis scripsi in gloss. ex hoc. & quo modo de licentia conficiendum est instrumentum, vide j. de comparitione. ver. hic quoq;.

[d] ¶ Subeat. sup. aduersario non veniente.

[e] ¶ Consuluit. Vide finem prędictę glo.

[f] ¶ Pœna. Hic sequuntur verba Hostiẽsis vbi suprà: ad quorum intellectũ, omnino vide quod plenè nota. in clemen. de dolo & contuma. si ante. vt ibi dixi. author hic variat. Primò ponendo duplicem contumaciam tenẽdo verba Hostien. vt prędixi. Secundò, in versic. vnde breuiter. ponit triplicem. sed excusari potest author scilicet quòd sunt duæ: sed prima subdiuiditur. Item hic dicit veram contumaciam. ibi autem euidentem illius, qui dixit citatus se non venturum. Hoc autem pono pro indubitato, quando id dixisset in iudicio per decreta. venerabilibus. §. secus. de sententia excommunicationis. libro sexto. Sed remanet dubium, de quo ibi nota. an sit idem si extra iudicium nuncio citanti sic dixit. Ad declarationem autem illius glossæ, & eorum, quæ hic sequuntur, & ad ampliandam materiam prædic. decreta. si ante. circa istum, qui citatus respondit se nõ venturum. de quo multæ gloss. loquuntur, vt infrà patebit, quærendum est de septimo.

quòd duplex

¶Primò, q̃d si extra iudicium respondeat sic citanti. ¶Secundò, an nũcio soli referenti eũ sic respondisse, credatur. ¶Tertiò, posito ꝙ de hoc constet, & in termino nõ venerit, quale sit nomẽ huius contumaciæ. ¶Quartò, an talis appellet? ¶Quintò, an saltem beneficio velocis reditus vel aduentus, appellare possit. ¶Sextò, an talis in prima citatione nõ perẽptoria respondens, vlterius sit citandus ad idem. ¶Septimò, an talis citatus in vno articulo: in aliȷ̃s sit citandus.

¶De primò certũ est ꝙ illa verba nõ obstarent citato, si venisset in termino, etiã si in iudicio illa dixisset. Si enim ex illis verbis insurgit contumacia. sed sequens contumacia non venientis, qualificatur per illa præcedentia: vt sic ex præterito, præsentem cõtumaciam, dicamus manifestam, veniant no. de præsum. scribam. cũ sua remis. & si in iudicio dicta fuissent: nullum dubium, per p̃. §. secus. sed vt ibi patet, qualitercunq; de vera cõtumacia in iudicio constet, idem quo ad qualificationem: vt si ipse in iudicio confiteatur se contempsisse, & contumacem fuisse, qualificata est: vt s. idem si aliter constat: vt ibi. Hæc aũt qualificatio insurgit ex pręsumptione causata à verbis dictis in iudicio vel extra: sed non est necessaria: quia potuisset verba dixisse & nõ contempsisse. vnde si talis probaret se captum fuisse ad iudicem veniẽdo, vel graui infirmitate detentum, vel aliquid tale: constat ꝙ per hoc probatum, tolleretur cõtumacia. ergo & eius qualitas nequit esse sine subiecto. Hoc patet e. c. §. idẽ est. cum suis gloss. ¶Nũc ad declarationẽ sequẽtiũ, est vidẽdũ q̃d aggrauet ista qualitas. & dico ꝙ in duobus, s. in restitutione expensarum nõ dico facienda sed permittenda, si excommunicatus fuit ob id, & petit absolui: vt in prę. §. secus. sola ergo cõtumacia obligat eum ad restitutionem expensarum faciendam: tñ post absolutionem si non probauerit iustã excusationẽ: sed qualificatio talis, obligat eum ad prius soluendum. Secunda aggrauatio est in eo, quod non habet beneficium velocis reditus, vt dicam super v. membro. Concluditur ergo ꝙ q̃a nemo æstimãdus est dicere, q̃d mente non agitauit. ff. de supel. leg. Labeo. & iudiciũ humanũ causatũ à verbis. xxȷ̃. q. v. humanæ. facta fide in iudicio de his verbis dictis citati, cõtumacia dicetur sic qualificata, vt dicatur euidẽs, vt subdam. ¶Circa secundũ nullũ dubiũ est secũdũ opinionẽ dicendã, etiã super citatione nõ credi nuncio, de quo satis dixi s. tit. proxi. §. sequitur. ver. sed nunquid. nã secũdũ illam, multò minus credetur de responsione citati: idẽ videtur secũdũ opinionẽ cõtrariam q̃d super citatione credat̃: q̃a ad hũc casum non videt̃ ipsius iuramẽtũ extendi. Iurat enim fideliter citare, & citationes referre. sicut ergo sibi nõ creditur super omissione iudicis: vt no. & dixi in ver. ibi seq. sic nec credat̃ super responsione partis. Factũ ergo suũ habet referre, nõ alienũ: & sicut non crederet̃ ei, si se dicat à citato verbis iniuriatũ vel percussum: sic nec credat̃, quid ab eo sibi sit dictũ. Nec dici põt citati r̃nsionẽ esse citationi cõnexã: cùm certũ est citationẽ esse omni suo gradu perfectã etiam citato tacẽte. sc̃d̃m hoc ergo oportebit etiã aliter hoc ꝓbari id: quã ꝓbationẽ p̱ testes oportebit vocari illũ, q̱ fert̃ id dixisse. extra de test. c. ȷ̃. & sic nõ erit facilis exitus huius rei. Super hoc iterũ vide q̃d dicã infrà sup̱ sexto mẽbro. ¶Tertium, s. q̃d sit nomẽ huius cõtumaciæ, expeditũ est per superiora: q̃a dicitur euidens vel vera verior vel verissima: vt infrà subdam. hoc tñ ad opinionẽ refert̃: q̃a opinamur illã talẽ. hoc dico p̱ id, q̃d dixi super j. mẽbro. ver. hęc autem. ¶Quartũ etiã certũ est, vt statim ponit author: vt not. in glo. cle. alleg. prius, & in sui princi. ¶In quinto an saltẽ beneficio velocis reditus vel aduentus, appellare possit, & vti beneficio illius legis, diuus. ff. de in inte. resti. quæ post sñiam admittit contumacem veniẽtẽ iudice adhuc pro tribunali sedente, diuersificant doctores. Nam opinio Azonis fuit, l. diuus. loqui in ficto cõtumace. & ꝙ de illo verissimo contumace, de quo tractamus, nõ loquatur: patet ibi ex textu, quo dicitur citatum nõ respondisse. & sic oponitur quòd fictè contumax, poterat appellare. ff. de iudi. & post edictum. §. fi. vnde non egebat restitutione. Ad id respondet quòd restituitur non ad appellandum, sed ad totam causam. vt ibi nota. Hæc opinio placebat domino meo, placet ibi. & in ordina. vide vbi de spernenda appellatio. versicu. sed si citatus. ¶Guidoni de Suza. & Iaco. de Aretio hæc pars opinionis non placet, scilicet quòd non loquatur in verissimo contumace lex illa. sed Ioannes contra ibi notatur & mouetur illa ratione: quia fictus non egebat restitutione: & quòd ibi dicit non respondet. exponit vt ibi not. i. nõ venit. & hæc omnino placet hic authori quòd etiam verissimus gaudeat illo beneficio velocis reditus, post latã sententiam. & si dicatur pro ista opinione quòd licet penitere. Respondet Guido illud verum tempore debito. Inducit ff. de procuratori. l. ante litem. & l. post litem. Est sciendum quòd de contumace in non exhibendo, nullum dubium quòd appellat. vt infrà sequitur: nec in absente sine culpa sua: & maximè dolo aduersariȷ̃: quia certum est quòd restituitur: vt in l. diuus. ȷ̃. respon. sed circa contumacem in non veniendo, de quo loquimur, distinguit sic Iacob. de Areti. super l. diuus. quòd aut est verus contumax, & verè: vt quia dixit se non venturum. Aut verus contumax præsumptiuè: vt quia personaliter citatus non venit. Aut fictus: vt citatus ad domum. Primo casu reprobat opinionem Ioan. per l. continuus. ff. de verbo. obligatio. §. cùm ita. in fin. quia in certis non est locus coniecturis. approbat opinionẽ Azonis quòd nõ gaudeat beneficio illo. & quòd lex de illo non loquatur, probatũ est supra. Secũdo casu si veniat iudice sedente pro tribunali: gaudet beneficio. & appellat: vt ibi: quia per velocem reditum, tollitur præsumptio contumaciæ, vt dicit ibi textus, et simile ff. de his, qui sui vel alie. iuris sunt. l. filium. Si veniat iudice non sedente, non appellat. ff. de appellatio. ex consensu. §. vlti. & de iudi. & si post. §. fin. in princip. Tertio casu si fuit defensus per procuratorem, non appellat. ff. quando appel. sit. l. j. in fin. si non fuit defensus, appellat sine restitutionis auxilio: vt ibi. & præ. l. & si post. in fin. & hoc q̃ñcunq; veniat, iudice sedente vel non. dummodo intra decem dies à tempore scientiæ: vt j. sequitur. nec placet sibi vel Gul. quòd veniens iudice sedente pro tribunali, restituatur ad totam causam. Nam, vt dicit Iacob. non debet esse melior conditio illius, in quo saltem p̃sumptiuè fuit delictum contumaciæ, quã pręsentis. sed præsens nil plusquàm appellare potest: ergo nec ille. Concludit ergo in solo vero contumace p̃sumptiuè legem illam loqui. ergo non in verissimo, vt est dictũ. & hæc est secunda aggrauatio, de qua in prima quęstione remis. Ego in remissione, quam in prin. dedi, pondero contemptum, qui posset esse in ficto cõtumace, qui citationis ad domum factę habuit plenam notitiam. & non esse in vero contumace præsumptiuè, qui potuit non contemnere, sed impediri in veniendo, vel saltem excusari. ibi vide in ver. & ex his concludi posset. ¶De sexto sciendum Ioan. tenuisse xxiiȷ̃. q. iȷ̃. de illicita in magna glo. talem vlterius non citandum. Idem author hic in princi. Idem Innocen. de accu. ad petitionem, vt ibi scripsi in magna glo. ver. si autem. Idem Hostien. in Sum. huius tit. §. ȷ̃. ver. item ter debet. Idem Accur. ff. de in integ. resti. l. fi. in vlti. glo. C. quomodo & quando iud. tres denunciationes. Idem Guido de Suza. in l. diuus. ff. de in integr. restitu. Ioan. de Deo tenet contrarium cauil. libro secundo. versicu. de peremptorio. dicit enim talem peremptoriè citandum, ad malitiam conuincendam. iȷ̃. quęst. ix. decernimus. de dolo & contumacia. prout. & capitu. cùm dilecti. & c. cùm olim. Allegat etiam C. quomodo & quando iud. l. ea, quæ. Huic sub dubio fortè, concordant Iac. de Ra. & Petrus, vt scripsi in decre. venerabilibus. §. secus. libro sexto. super glo. ȷ̃. & iȷ̃. non solùm fiant ad probandam contumaciam, sed etiam ad conuincendam malitiam. C. de iudi. authen. iubemus. & in prædi. decre. prout. Pro his facit quod lubricum linguæ facilè ad pœnam trahi non debet. ff. ad l. Iul. maie. l. famosi. Cui conuenit C. si quis impera. male. l. vna. Item licet dixerit se non venturum in prima: non sequitur per hoc ꝙ nolit venire in secunda vel tertia. Itẽ plus est aliquid facere facto, q̃ꝫ verbo dicere. extra, de appel. dilecti. ȷ̃. ff. de ędil. edic. si tamen. §. ei, qui. sed citatus prima citatione, quem citatio apprehẽdit, dicit facto se nolle venire: & tamen oportet eum iterum citari: quare non citabitur cùm dixit verbo? Item potest mutare propositum; cùm secundùm Tul. Tuscu. q. j. Nulla celeritas, potest cũ animi celeritate contendere: vt dixi de spon. tua. super j. gloss. Facit ad hanc partem decret. licet. de procurat. libr. vj. ff. ad Tertul. filiȷ̃ mater. in fi. ff. de re iudica. quod gessit. extra, de appella. cum cessante. Hæc opinio placet, in qua sine alterius præiudicio iudicialis æquitas obseruatur: quia, scilicet si illa verba non dixisset, iterum vocari debebat. Ad idem hoc dico propter opinionẽ, quæ habet post litis contestationem, omnem dilationem haberi pro peremptoria, vsq; ad sententiam exclusiuè. de qua s. titu. j. §. viso, versic. dicunt etiam. cum sua remis. ¶De septimo dico ꝙ licet articulus ille, ad quem citatus fuit, expediri possit, nec ab alio possit propter sui contumaciã appellare ad alios: tñ vetus est citandus: vt generaliter de contumace notaui in decre. eum, qui. de do. & contu. lib. vj. in glo. videbatur. super qua gl. posui dictum Inno. cum determinatione Hostien. quam etiam posuit author. s. tit. proximo. §. viso. ver. item licet in die. ad fi. & omnino vide q̃d ibi scripsi contra illud.

ꝙ duplex est cõtumacia, s. vera & pręsumpta. Verè cõtumax est is quẽ citatio apprehendit, & dicit: nõ portabo pedẽ: & cõtra eũ põt ꝓcedi nulla alia citatione facta. ff. ex qui. cau. in posses. ea. Fulcinius. in fi. nec talis potest appellare. ff. de in integ. resti. diuus. in fin. & l. sequen. in quibus no. De hoc ȷ̃. quæst. vj. §. sunt etiam, quorũ. ff. de iudi l. &. post. in fi. C. quo modo & quãdo iudex. ab eo. & C. delibera. causa. si is, quem. xxiiȷ̃. q. iȷ̃. de illicita. nisi veniat adhuc sedente iudice pro tribunali: vt l. diuus. licet quidam illã intelligãt de p̃sumpto cõtumace, cõtra quos est ff. de app. ex consensu. §. fi. & nisi p̃ns sit iã contumax.[a] ff. de app. creditor. §. iussus. fictè aũt siue præsumptiuè cõtumax dicit̃ (vt q̃dã dicũt) is, q̱ r̃ndit se vẽturũ, vel nil dicit: nõ tñ venit, ad quem debet termitti. ff. de re iud. l. cõtumacia. §. cõtumax. q̃d non placet. V ñ dic[b] ꝙ fictè cõtumax est is, ad cuiꝰ domũ trina citatio facta est, licet nõ fuerit inuẽtus. q̃d dic vt s. ꝓxi. §. sequit̃. ver. illud etiã no. cõtra talẽ em̃ ꝓcedit̃: sed post ꝓbata iusta cã absentię, sine diffi-

ADDE quòd nominato non creditur, super responsione partis. sequitur Paulus de Castro consilio cclxxxviȷ̃. Et quòd dicens, nolo venire, vlterius non sit citandus: tenuit Barto. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. domi. Anto. in c. fi. de eo, qui mitti. in possessio. causa rei seruandæ. Et quòd verus cõtumax non possit dici, nisi ille, qui habuit notitiam citatiõis, voluit Ang. consilio clxxxvj.

a ¶Contumax. scilicet in non parendo.

b ¶Dic. secundùm Ægid. vbi s.

a ¶Placet. Nec Accur. in l.fina.ff.de in integ. restit. in fi. vlti. glo.

b ¶Statuimus. libro vj.

c ¶Ab eo. Ad idē C de libe.causa.l. iiij. ff. qn̄ appe. sit.l.j.§.fi. ADDE ꝙ licet fictè cōtumax audiatur appellans intra decē dies, à tēpore scientiæ: tn̄ facta per iudicē à quo post decem dies à tēpore sententię, non veniunt reuocanda per viā attentatorum. Rota hoc tenet ī nouissi. dec. clxxxvij.

cultate restituit̄: vt extra, de re iu. cū Bertold⁹. Aliȷ̄ tn̄ dicūt talē nō fieri cōtumacē, ex quo nō inuenit̄. ff. q̄ sen. sine ap. re. l.j.§.j. ¶†Qđ nō placet[a]. vn̄ breuiter distingue, ꝙ cōtumacia, alia euidēs siue notoria, vt cū citat⁹ inuēt⁹ rn̄det se nō vēturū. Alia vera: vt cū apprehēdit eū citatio, & nil dixit, vł dixit se velle venire, nō tn̄ venit: vt ī p̄. l. ex cōsensu. §. fi. maxīè vbi bis vel ter citat⁹ fuit, nec vnq̄ venit, nec excusationē ꝓposuit. Alia ficta siue īterp̄tatiua, puta cū citatū citatio nō app̄hēdit: vt s̈. sicut ał's ē siłe. Nā vera citatio dr̄ fc̄tā ab hoīe, ficta seu īterp̄tatiua, q̄ fit à iure: vt no. extra, đ ele. statuim⁹.[b] verè aūt cōtumax nō audit̄ appellās, et multò min⁹ notoriè: vt s̈. fict⁹ aūt pōt appellare ītra đcēniū postq̄ sciuerit sn̄iam cōtra se latā. C. qūo & qn̄ iu. ab eo[c]. Itē cōtumax audit̄ appellās, si iusta cā eū venire ꝓhibuit: vt in l. ex consensu. §. eū qui. vbi de hoc. ff. de re iu. contumacia. extra e. cū Bertoldus. vel si sit contumax in nō exhibendo. ff. de app. creditor. §. iussus. Si autē procurator contumax est in sententia, vtrū dn̄s poterit appellare, no. j. de app. §. j. Item ter citatus videtur contumax. quod dic vt s̈. tit. proxi. §. viso. ver. quid ergo. & quę hic desunt, vide in eo.

SVMMARIVM.

1. ☞Cōtra actorē cōtumacē, qūo sit procedendum.
2. Actor nō veniēs, magis offendit q̄ reus: nā actoris est cām ampliari, & apud iudicē stare: rei āt fugere.
3. Reus tribus edictis citatus, an in primo termino venire teneatur, & an actor in primo termino nō cōparens, teneatur ad expensas.
4. Iudex partem præsentem absoluens à termino citationis, quomodo se habere debeat.

N Vnc Nobis vidēdū occurrit, qualiter† cōtra actorē cōtumacē ꝓcedat̄. Sup quo dic ꝙ si actor ī primo vel secūdo termino nō venerit ad reū, quē citare fecerat: reo cōdēnabit̄ in expēsis. ff. de iudic. l. eū quē temere. & ēt ī dānis & interesse totius litis. nā & ad hoc spāłr se đbuit obligare. iiȷ̄. q. iiiȷ̄. §. spatiū. versi. libellū. In cā verò crīali excōicet̄, nec postea audiat̄, nisi ꝓbet se iusto īpedimēto detētū. Si verò venerit ī perēptorio, re⁹ absoluet̄. qđ dic vt j. de accu. §. v. ī prin. †magis em̄ offendit actor nō veniēs, q debet cām ampliare, & apud iudicē stare, q̄ re⁹, cui⁹ est fugere, & cām extenuare. iiiȷ̄. q. iiiȷ̄. c. j. vn̄ & re⁹ fugitiu⁹ nūcupat̄: vt ī p̄. l. ꝓperādū. §. & si qdē. Hodie aūt punit̄ in expēsis, nisi veniat ī primo vel secūdo termino: nec admittit̄ ad aliā citationē, nisi p̄stita cautiōe idonea, ꝙ in termino fideliter cōparebit: vt extra, de do. & cōtu. actor.[d] qđ est cōtra illos abusores lr̄arū apł'icarū, q p eas[e] faciūt aliquos, vbi volūt, citari, nec in statuto termino cōparēt: vt sic citatos indebitè vexēt. ¶†Sed nō vr̄ ꝙ actor nō cōparēs ī primo termino, debeat ī expēsis cōdēnari. nā nec re⁹ trinis citat⁹ edictis, ī primo termino venire tenet̄. vn̄ & idē debet actori licere. extra, de mu. pe. c. iȷ̄. sed hic nihil est dictū: qa & reus tūc cōdēnabit̄: vt j. de expē. §. iuxta. ver. sed querit̄ qn̄[f]. Vt aūt hic articul⁹ pleni⁹ liqueat, distingue. Nā aut cā est ciuilis vel sp̄ūalis vel mista, vel cohęrēs. de qb⁹ j. §. ꝓxi. hęc dicent̄. Aut actor abest cōtumaciter an̄ litis cōtest. aut post litē cōtest. Si an̄ litis contest. vocād⁹ est trib⁹ edictis, p interualla xxx. dierū. & si nō venerit, īdulget̄ ei ann⁹. sed intra ip̄m annū veniēs nō audit̄ nisi restitutis expēsis reo: vt s̈. Si verò nō venerit intra annū ipsum, iudex audiat allegatiōes & testes rei p̄sentis: & rei veritate perquisita, sn̄iam ferat sup principali. Hoc habet̄ C. qūo & qn̄ iudex. aut̄. q semel. extra, de do. & cōtu. cām q̄. in fi. sed ibi erat lis cōtest. scđm Inn. & C. de vsur. pupil. l. fi. licet ał's regulariter nō sunt testes recipiēdi: nec sentētia ferēda lite nō cōtest. vt s̈. de teste. §. nūc tractemus. Si aūt lis est contest. tūc actor cōtumax citād⁹ est ad petitiōnē rei trib⁹ edictis: quorū quodlibet debet esse decē dierum. Et si liquet vel liquere pōt de cā, iudex sentētiabit scđm causę merita. Si verò nō liquet plenè de cā, absoluat reū p̄sentē ab obseruatiōe iudiciȷ̄, nullo regressu ad causam reseruato actori, & in omnē causæ euētū condēnet actorem absentē, in expēsis. Hęc plenè legunt̄ C. de iud. properādū. §. & si quidē. extra, de do. & cōtu. ꝓut. ¶†Illud aūt scias, ꝙ qn̄ iudex partē p̄ntē absoluit à termino: fiet hoc absq̄ vlla citatiōe. Vbi verò fit absolutio ab instātia iudiciȷ̄, quę peti debet ante litis contestationē: vt C. qūo & qn̄ iu. aut̄. q semel. & iiȷ̄. q. iiȷ̄. §. spatiū. ver. ꝙ si fieri. debet pars absens citari, & maior solēnitas adhiberi: qa tūc ea facta, oīa acta[g] iudiciȷ̄ illius pereūt. C. de iud. properandū. §. j. ff. de iud. & post. & absens cōdēnat̄ in expēsis. extra, de pœnis. calumniā. per huiusmodi aūt absolutionē, iurisdictio iudicis non tollitur: vt no. secūdū papam extra, de officio delega. consuluit.[h]

d ¶Actor. lib. vj.

e ¶Eas. Sup. habētes clausulas generales.

f ¶Qn̄. Et vide de citatione. §. viso versic. sed quid si tres. & quod ibi dixi.

SVMMARIVM.

1. ☞Causæ quotupliciter distinguantur.
2. Accusatus de crimine, si contumax reperiatur, videt̄ fictione iuris crimen confiteri.
3. Missio in possessionem, an pro modo debiti declarati sit facienda. & nu. 5.
4. Cognitio illa dicitur summaria, imò plenissimè, q̄ fit per testes & instrumenta.
   Testes an recipi possint lite non contestata.
5. Creditor an in hypothecaria mittitur in posses. ex primo decreto, pro mensura debiti declarati.
   Hypothecaria cuius sit naturæ.
6. Habens apud se rem obligatam, iustam retentionis causam habere censetur.
7. Inferens alicui vim turbatiuam, ille aūt cōtra inferentē vti possidetis, vt cesset à turbatione: non aūt cessat, & est contumax: quid iuris.
8. Reus contumax in cā sp̄ūali vel mista, quo pacto possit excōicari vsq̄ ad satisfactionē condignam.
9. Iudex reum aliquem puniturus, semper debet à minori pœna incipere.
10. Pœna nulla grauior in ecclesia est, q̄ excōicatio.
11. Iudex qūo se habere debeat in cōdēnationib⁹, vbi actiones sunt mistæ inter personales & reales.
12. Missio in pos. pōt fieri ꝓpter cōtumaciā cā rei seruandæ, si agitur de ecclesia, tanq̄ de proprietate.
13. Reo per se vel per responsalē, in termino citationis non cōparente vel aliter contumace existente, qualiter actor sibi prouidebit.

Qualiter cōtra reū cōtumacē procedatur.

S Equitur Videre, qualiter cōtra reū contumacē procedatur. In primis ergo sciendū est, ꝙ actore instante & rei absentis cōtumaciā incusante: vt j. de cōpari. in termino. ver. sed & ipse iudex. facta sibi fide de citatione, secundum ea, quæ dicta sunt s̈. tit. ꝓxi. §. sequitur. ver. sed nunquid. & sequentibus. pronunciabit eum contumacem in hac forma:

☙ FORMA. Cū nos talis iudex delegat⁹ vel ordinari⁹ talē trib⁹ edictis, vel vno pro oīb⁹ peremptorio, citari fecerim⁹ vt corā nobis cōpareat talis de iustitia rn̄surus: ipse verò nec in termino eidē statuto, nec post, licet expectat⁹ diuti⁹, p se aut p rn̄salē idoneū curauerit cōparere: prout de citatiōe hmōi cōstat p relationē talis nunciȷ̄ vel presbyteri, vel p publica documenta: idcirco petēte tali & instante, ipsum cōtumacē exigente iustitia reputam⁹ & ꝓnūciam⁹. xxiiiȷ̄. q. iiȷ̄. de illicita. C. qūo & qn̄ iudex. consentaneū. extra, de dolo & cōtu. ꝓut. ¶Deīde iudex cōtra eū, tanq̄ cōtra cōtumacē ꝓcedat, recepta pri⁹ petitiōe actoris sup hoc. De qua dic vt j. đ dolo & cōtu. §. restat. & đ eo q mit. ī pos. in princ. ¶Ad hui⁹ aūt materię notitiā clariorē, qa hic articul⁹ frequēs & quotidian⁹ est, sic distingue: Nam cārū, †Alia est criminalis. Alia ciuilis. Alia spiritualis. Alia mista.[i] Alia mr̄imonialis. Alia appellationis: vt xvj. q. j. frater noster. circa mediū. ibi: si qua causa, &c. xiiȷ̄. q. iȷ̄. sup prudētiā. extra, de procura. tuæ. extra, qui fil. sint le. p venerabilē. §. rationibus. ver. tria quippe. de quarum singulis aliqua edoceamus. ¶†Si qs igit̄ de crimine accusat⁹, cōtumax reperiat̄: videt̄ fictione iuris crimē cōfiteri.[k] Sed hoc mēbrū plenè ꝓsequere vt no. j. de accus. §. sequit̄.[l] ¶Si verò agit̄ ciuiliter, distingue: Nam aut agitur actione reali, aut personali. Si reali, puta ad fundum vel domum

g ¶Acta. Respiciētia litis ordinationem. De hoc plenè scripsi de test. causam.

h ¶Consuluit. Vt ibi scripsi super glos. iȷ̄. & de iudi. examinata. super ver. nihilò min⁹.

i ¶Sequit̄ mista. Sola hęc quatuor expressit Tanc. vbi s̈. & meritò: qa matrimonialis inclusa erat sub spirituali. & appellationis sub altera illarū. Allegauit etiam tria iura prius allegata. Item vt j. patet, actor illa duo nō prosequit̄, sed remittit.

k ¶Cōfiteri. Hæc tn̄ fictio vel sn̄ia ex ea secuta, non inducit iuris infamiā. sup hoc vide q̄stio. Iaco. de Bel. C. de requi. reis. in vltimo mēbro. Non obstat l. fi. eo. tit. quę loquit̄ de infamia facti, vt ibi no.

ADDITIO. ¶An in criminalibus contumax habeat̄ pro confesso: vide Bal. in l. j. colū. iiȷ̄. ver. itē pōt. C. qūo et qn̄ iudex. & Bart. in l. absentē. col. iiȷ̄. vers. tertio. extra glo. ff. de pœnis. Henri. Ferran.

l ¶Sequit̄. Et not. de do. & contu. veritatis. in glos. hic patet.

a ¶ Ad finem. Et ibi hæc materia in vlti.glo.& per Iac.Bal.j.tit.proxi.

b ¶ No.in vlti.glo.& vide quod ſuper ea dixi.

c ¶ Quando. Iſte caſus & proximus ſequens excipitur à perceptione fructuum, vt patet j.ti.j.§.reſtat.verſi.hoc autē.& extra,eo.titu.contingit. ad fin.vlti.gl.hæc autem ineptè excipiuntur.

officio iudi.§.vltimo.ſuper verſicu.tertiò dicendum.& verſi. ſexto quærendum.

ADDE ꝙ Bart.in l.cùm proponas.C.de bonis auť.iud.poſ.tenet quòd quo ad primum decretum ſufficiat iuramentum:quia eſt modici præiudicij.Quo verò ad ſecũdum decretum, quòd requiratur probatio per teſtes vel inſtrumenta: & idē tenet Barto.in l.Fulcinius. ff.ex quibus cauſis in poſ.ea.& in l.j.vbi in rē actio. domi. Anto.in c. quoniam. vt lite non conteſta.

vel domum,& reus ſit cõtumax:quia peremptoriè citatus nõ cõparet:vt ſ.§.j.in prin.tunc ſubdiſtingue:qm̄ aut eſt lis cõte.aut quaſi conteſt. aut nullo mõ cõte.ſi eſt lis conte.iterum ſubdiſtingue:Nã aut liquet de cã,aut liquere põt de cã:puta quia teſtes recepti ſunt,vel recipi pñt,vel inſtrã exhibita, vel cõfeſsiones factæ:tunc procedi poteſt ad ſñiam abſoluendo vel condemnãdo,ſecundũ cauſę merita: nec veniens reſtituiť:& ſiue pro abſente,ſiue cõtra eum iudex ꝓnũciauerit,ſemper eũ in expẽſis cõdẽnabit nec abſens cõtumax à ſua ſñia poterit appellare:vt C.de iudi.properandũ.§.ſin autē reus. & §. ſin autē ex geſtis.extra,de do.& contu.prout.ad fi.[a] iij.q.ix. a decernimus.Si verò non liquet,nec liquere põt : vt quia actor nullos teſtes vel inſtrã producit,per quæ poſſet de ſuo iure docere:tunc adiudicãda eſt actori poſſeſsio tantũ, ſtatim fiet verus poſſeſſor , ſalua quæſtione ꝓprietatis abſenti:vt in præ.decre.ꝓut. & C.qũo & qñ iud.l.cõſentaneũ.Si aũt lis eſt quaſi cõteſta.ſaltem quo ad interrũpendã præſcriptionē, puta quia is,qui noĩe poſsidet alieno,cõueniať,ac ſi ſua res ſit:& dño rei per eũ in iudiciũ noĩato, & facta ei intra certũ tps à iudice ſtatuendũ denũciatione vt veniat ad cãm:eoq; legitimè citato,dñs ipſe nõ venit : tunc certè adiudicabiť poſſeſsio ipſi actori: & fiet verus poſſeſſor, ſalua quæſtione ꝓprietatis abſenti:vt extra,vt lite nõ cõte.qm̄.§. qđ ſi ſup. C. vbi in rē act.l.ij.& in præ.decre.ꝓut.in fin.De hoc dicã.j.ti.ꝓxi.§.reſtat.ver.hoc etiam no.& ſeq.& ſic idē iuris eſt,qñ lis ē cõte.ſed nõ liquet de cã.ſicut qñ lis eſt quaſi cõte.Cęterũ ſi lis eſt nullo mõ cõte. reo cõtumaciter abſente,actor nõ põt petere vt ſñia ferať:vt C.de iudi.ꝓperandũ.§.& ſi qdē.& §.ſin aũt. ſed ſummatim examinato negotio , mittẽdus eſt in poſ.rei petitæ.extra,vt lite non cõte. qm̄ frequenter.§.in alijs.C.de præſcri.xxx.vel xl.an.ſi quis emptionis.§.pe.extra,de eo ꝗ mit.in poſ.cã rei ſer.c.fi. & C.qũo & qñ iu.cõſentaneũ.in fi.ꝓut dicetur j.ti. ꝓxi.§.ij.& tunc reus vſq; ad annũ poterit recuperare poſſeſsionē,reſtitutis expenſis, & pręſtita cautione de iudicio ſiſti.anno verò elapſo non audieť, niſi ſup ꝓprietate:vt in prę.§.in alijs.extra,de eo ꝗ mit.in po.cã rei ſer.c.j.& ij.& in prę.l. ſi qs emptionis.ad fi.& ſi ꝓpter rei dolum ſeu potentiã,nequit nanciſci poſſeſsionem vel nactã ꝑdit : nihilò minus poſt annũ efficiť poſſeſſor.extra, de dolo & contu. cõtingit.ſed nec in criminali recuperat poſt annum qđ dic vt j.de accuſa.§.ſequiť. Qñ aũt incipiat currere iſte annus,diceť j.tit.proxi.§.iã de effectu. ver. vltimò quæro.Quid aũt iuris ſit in actore cõtumace:dixi ſ.§.ꝓxi. ¶ Porrò ſi agať actione perſonali, & reus abſit contumaciter,diſtingue. Nam aut contumax eſt ante litis cõte.aut poſt.Si ante: tũc mittiť actor in poſ.bonorũ ipſius rei cã cuſtodiæ pro mõ debiti declarati in libello:vt ĩ prę.decre. qm̄ frequẽter.§.fi.& C.de bo.auť.iu.poſ.cũ ꝓponas.& auť.ei qui iurat.miſſus tñ nõ efficiť ver⁹ poſſeſſor:imò reſtitutis expenſis & pręſtita cautione , veniente reo reſtituiť poſſeſsio qñcũq;:vt in prædicta auť.ei qui iurat.niſi iudicis authoritate ſit ab actore diſtracta: qui iudex debet ad hoc tps ſtatuere moderatũ, ſcilicet intra qđ res diſtrahať,vel iuſtus vel verus poſſeſſor efficiať.j.ti.ꝓxi.§.nũc dicamus ver.ſed ꝗ eſt.& niſi,ſcđm quoſdã,ſcđm decretũ fuerit ĩterpoſitũ.C. de diſt.pig.ſi prius.ff.de dã.ĩfec.ſi finita.§.vbi.& §. forte.& §.poſtea.ff.de re iudic.à diuo.& nota.C.de his,qui ad ecc.cõfu.l.fi.§.neq;.arg.tñ contra, ꝙ ſaltē poſt annum non audiatur ſuper poſſeſsione,ſed ſuper ꝓprietate tantũ.ſec⁹ & in reali ſeruať:vt in prę. decre.qm̄.in fi.ſed dic prout ibi no.[b] & iũge hic qđ b eſt j.tit.ꝓxi.§.vlt. ¶ † Qđ aũt dixi miſsionē eſſe ꝓ 3 mõ debiti declarati faciẽdã,hodie verũ ē: vt in prę. concor.niſi in caſibus. Primò cũ peto liberum hominē mihi exhiberi, per interdictum de libero homine exhibẽdo,& nõ exhibetur:quia tũc fit miſsio in poſ.omnium bonorũ.ff.de libe.ho.exhi.l.iij.nam libertas,res eſt ineſtimabilis.ff.de reg.iu.libertas eſt. c Secundò qñ[c] quis in poſſeſ. mittitur ex beneficio Carbo.edicti:vt ff.de Car.ed.per totum. Tertiò qñ quis mit.in poſ.ex ventre.ff.de ven.in poſ.mit. per totũ.Quartò ſcđm quoſdã:vt ff.ſi ſerui.ven.is , cuius.ſed ibi credo miſsionē faciendam , pro mẽſura d declaratæ ęſtimationis:quia litera illa correcta eſt.[d] De hoc j.in tractatu ſecundi decreti.Sed olim ſi agebatur perſonali,ad certã ſpeciem vt in cã dãni infecti,an illam rem fiebat miſsio tantùm: puta ex qua timereť dãnum.ff.ex qui.cau.in poſ.ea.l.Fulcinius. §.Celſus.ſi verò ad certã quantitatē fiebat miſsio,in oĩb⁹ bonis.ff.e.l.j.& ff.ex qb.cau.ma.in inte.reſt.itē ait prætor.§.hoc autē.& §.pe. Itē qđ diciť declarari,intelligit Azo ſummatim,ſ.per iuſiurãdũ actoris. ff.ad exhi.theſaurus.Sed illa loquitur de iuramento e calũnię.[e] Itē ſcđm hoc vř iſte eſſe teſtis & actor cõtra iura.iiij.q.iij.ver.nullus in re. C.de teſt.oĩbus.vñ f ſecundũ Roſ.[f] debet debitũ declarari ꝑ teſtes vel in g ſtrumenta.[g] Et ſi obijciatur † ꝙ hæc non eſt summa 4 ria,imò pleniſsima cognitio,quæ ſit per teſtes & inſtrumẽta:vt ſuprà de offi. iud.§.fi. Itē ꝙ teſtes non recipiunť lite nõ cõte.ipſe rñdet ꝙ nihilò min⁹ ſummaria:quia hęc parte abſente fiunt:ꝗ multa oppoſuiſſet in ꝑſonas & dicta,& cõtra inſtrã:nec eſt mirum ſi ante litis cõteſt.actor de iure ſuo docet : quia hoc eſt gñale,vt dicit hodie, vbicunq; actor vult ꝙ procedatur contra abſentē, vel ad ſententiam vel ad dandam poſſeſsionem:vt C.qũo & quando iudex,auť.qui ſemel.Item nõ eſt mirum, ſi teſtes ante litis conteſt.recipiuntur:quia & hoc in alijs caſibus contingit:vt in præ.decre.qm̄.vel,vt dicit fiet ſummaria per vnũ teſtē, vel etiã per priuatam ſcripturam,quæ fortè quo ad hoc fidē faciet: cùm non de- h beat ferri diffinitiua : licet aliàs fidem non faciat.[h] Alij verò dicunt ſufficere declarari in libello.P. intelligit declarari,i.probari, & per ſententiam certificari.C.de bo.auť.iud.poſ. cùm proponas. & l.ſequenti.& l.fin.§.cùm poſt.in fin.dicens hoc ſpeciale eſſe,vt lite non conteſtata ſententia feratur:vt aľs in authen.vt omnes obedien.iudi.prouin.§.ſi verò. 5 quod non placet. ¶ † Sed nunquid hodie in hypothecaria mittetur creditor in poſſeſ.ex primo decreto pro menſura debiti declarati? Dicunt quidam ꝙ ſic,in auť.de exhibē.& intro.reis. Alij ꝙ in poſſeſ. omnium bonorum,quæ tacitè vel expreſſe fuerant obligata:vt C. cõmunia de leg.l.j.ff.ex quibus cau. in poſ.ea.hic autem.& C.vt in poſ.le.certa.Sed pro primis facit,ꝙ idē iuris debet eſſe in acceſſoria,ſ. in hypothecaria,quod in principali:ergo vř ꝙ fiet ꝓ menſura debiti declarati.Sed certè hypothecaria talis eſt naturæ,ꝙ totius rei obligatæ nudã poſſeſ.auo i cat vt ff.de euic.ſi cùm vẽditor.[i] ¶ † Sed pone,con- 6 ueni te hypothecaria,petens fundum propter cõtumaciam tuã:miſſus ſum in poſſeſsionē fundi cã rei ſeruãdę: vis recuperare fundũ & reſtituere expẽſas. ꝗriť qđ iuris ſit. Et vř ꝙ nõ potes recupare:quia res mihi obligata eſt:vñ habeo retẽtionē.C.de vſucap. per retentionē.& melius.ff.fa.er. his cõſequẽter.§. pe.arg.contra.ff.ex q.cau.in poſ.ea.l. hoc aũt.§.fi. C.de præſcrip.xxx.annorum. ſi qs.§.pe.C. de bo. auť.iu.poſ.auť.ei qui iurat.Dici põt ꝙ ſi conſtat de debito & obligatione,tunc nõ debes : alioquin ſic. Rurſus ſi lis eſt conteſtata cùm perſonali agitur , ſi quidem actum fuerit pro certa quantitate pecunię vel obligatione,& miſsio facta fuerit pro modo debiti declarati , nunquam efficitur verus poſſeſſor: imò poſſeſsionem recuperat quandocunq;, niſi res diſtracta fuerit , vt iam dixi . Sed ſi certa ſpecies petita fuerit , fit miſsio in illa, vt prædixi : & tunc reus volens poſt annum parere , auditur ſolùm ſuper proprietate,non ſuper poſſeſsione , ſecundùm

d ¶ Correcta eſt. Nõ credas quòd habita ſit aliqua falſæ literæ correctio,de Pandecta Piſana,ſicut dicitur in l.ſæpe.ff.de reg.iur.§.j. & no. eo.titu.c.pe.circa medium gloſ.ſed intendit ꝙ illa litera loquitur ſecũdũ ius vet⁹,quod ſtatim ſubdit.

e ¶ Calumniæ. Aduerte , verũ eſt ꝙ olim iuramẽtum calumniæ præſtabatur ſingulariter,ſuper omnib⁹ articulis.& de tali iuramento intellexit Azo.l.illam, vt ibi dicit gl. ſed hodie ſemel ſolum iuratur.C.de iur.calum.auť. hodie. Tamen vt dicebat Guido vbi ſuprà, licet ſemel tantum iurãdum ſit , & ſuper tota litè illud procedit , cùm partes ſunt præſentes: ſed vbi reus abeſt ex quadam neceſſitate,quæ facit legem ceſſare.ff. de offi. cõſul.l. vna. præſtat ꝓſes hoc ſacramentũ plus tamen ei placet quod iſtud ſacramentum ſit de veritate debiti.i. qđ verè debet reus quod petit actor iurans,& quod ſibi non fuit ſatiſfactum : & dicit ſic ſeruari.

f ¶ Secundùm Roſ. Vbi tractat de officio iudi. cum rubri. de bo.autho. iud. verſicu. item quæritur quid ſonent.& verſiculis proximis prius & poſt.

g ¶ Inſtrumenta. Inducitur l. fi.C. de bo.autho.iudi.poſ.quôd non ſufficiat iuramentum, cùm ibi dicať quòd alij creditores venientes ad commodum poſſeſsionis, debẽt oſtendere de iure ſuo. vide etiã de hoc ſuprà de

h ¶ Faciat. Hucuſq; Roſſ. qui ſic dixit, vt hic,ſub dubio fortè.

i ¶ Venditor. Verſiculus ad literam fuit Iaco.Bald.in materia de primo & ſecundo decreto. ſed quæſtionem bene tangunt gloſſ. in lege, cùm proponas. & in authenti. ei qui iurat.C. de bonis authen. iudi.poſsid.& in l.iij.C. de procurato. quibus placet quòd fiat in omnia.Ponderãdum eſt dubium, quod ꝓcedit ex hac lege: quia ſi in hypothecaria detur poſſeſsio ex primo decreto. ergo illud idē operabitur,quod diffinitiua. quod eſſe non debet: maximè quia nõ examinat negotium in iſto, ſicut in illa. Aduerte quia, vt refert Cynus in l. ſi finita. ff. de dãmno infecto.§. ſi plures.in materia primi & ſecundi decreti.in fin.gloſſ. primæ. l. ſi quis emptionis. C. de præſcript. xxx. ann. quæ incipit,bonę fidei. in fin. dicit in hypothecaria idem ſeruandum quod in perſonali.Sed alia glo. videtur dicere in ea idem quod in reali.ff. de acquirenda poſſeſsione.l. iij.§. finali. ſuper verbo , non poſſeſsionem. Dicit autem primam procedere,quando intentatur hypothecaria contra habentem ius dominij . Non

quosdam:vt in præ.l. consentaneum.in fi.& C. vbi in rem ac.l.secunda.[a] ¶†Sed pone,Titius infert mihi vim turbatiuam: ago contra eum vti posside.vt cesset à turbatione.ille est contumax, nec vult venire:& nihilòminus me turbat.quæritur qualiter mihi consuletur.[b] Respõ.quia causa talis est, quòd nõ potest fieri missio in possessionẽ,excommunicabitur: vt in prædicto c.qm̃ frequenter. vel iure ciuili põt sibi mulcta indici,per illud edictum, si quis ius dic. non ob.vel posset[c] actor taxare suũ interesse, scd̃m materiã interdicti vti possidetis, & ꝓ illo interesse fiet missio in posses.bonorũ ad instar cuiuslibet personalis actionis:vt in aut.de exhi.& intro.re.vel melius ex quo non cõparet,iudex ex officio suo ꝓhibebit ei ne me turbet,donec de suo iure probet: & interim faciet me pacificè possidere.arg.ff. de noui ope.nũ.si prius.& ff.de vsufru.cuiusq;.& ff.de ope. liber.l.mãcipiorũ.&C.de ingenu.man.diffamari.& C.de remis.pig.si eo tpe.ibi:programate. & C.qui accus.non pos.si ea. ¶†Cæterum si causa sit spiritualis vel mista,siue cohærens:dicit ti.[d] quòd si talis est causa,ꝙ actor possit mitti in possessionẽ,fiet missio & recuperatio scd̃m prædictã distinctionẽ.quod si hoc fieri non possit,quæcũq; sit causa,& quomodo cũq; agatur,excõicari põt reus cõtumax,vsq; ad satisfactionẽ cõdignã:& nihilò minus debet cõdẽnari in expẽsis.extra,vt lite nõ cõte.tuę.vbi de hoc.& in præ.decre.qm̃.in fi.de do.& cõtu.ex literis,& de verb.sig.ex parte. Huius aũt excõicationis formã, & denũciationis huius excõicationis,& qualiter excõicatus ꝓcederet in petẽda absolutione, & iudex in ea danda:&formã instrĩ absolutionis,& ei⁹ denũciationis:habes j.de sen.§.vt aũt.ver.iuxta.[e] De expensis aũt dicã j.de expẽ.post annũ etiã pñt hmõi sñiæ aggrauari,vt ꝓcedant ad suspẽsionẽ vel ad ꝑpetuã priuationẽ bñficij & officij.qđ dic vt in prę. §.vt aũt.ver.verũ qa.verũtñ à principio illã pœnã põt infligere,q̃ magis timeatur:& illa debet esse cõtẽtus,s.quia vel excõicet,vel in pos.mittat,cũ est talis cã,ꝙ hoc possit fieri,ad alteram nihilò minus ꝓcessurus,si huiusmodi meruit ꝓteruitas contumacis: vt in prę.decre.qm̃.in fi.quia crescente cõtumacia, crescere debet pœna:vt in prę.ver.verũ quia.Dicũt aũt quidam esse in optione iudicis,prius vel excõicare, vel in pos.mittere,qđ maluerit,pp decre.qm̃.in fi.[f] qđ nõ credo.¶†Imò semp à minori pœna incipiat,s.à missione in possessionẽ,si fieri põt.ff.de no. ope.nũ.si priusq;.vbi dicitur ꝙ nõ sunt aliæ partes iudicis,nisi vt det pos.custodiæ cã. Vltimò verò si necesse fuerit,vł ẽt si nõ possit fieri missio:recurratur ad excõicationẽ:vt in præ.c.tuę. ¶†Quia nulla maior pœna est in ecclesia.xxiiij.q.iij.corripiantur. Alij dicunt ꝙ prius,q̃ supior det possessionẽ ecclesiæ, ꝙ valde est præiudiciale,incipiat ab excõicatione, vel sequestratiõe, vel missione in possessionẽ.ar. extra, de do.& cõtu.c.ij.& de pœ.dist.j.pœnę.Nec obstat prædi.l. si prius q̃, q̃ nõ ꝓhibet mitioribus modis ꝓcedi:sed solũ sñiam diffinitiuã ferri,cũ non sit lis cõte.Et hoc sentit Inno.iiij.vt no.de eo, qui mit.in pos.c.j.sed primũ verius. ¶†Quid si fortè mista sit inter ꝑsonales & reales,vt est petitio hæreditatis:vt C.de peti.hære.l.hęreditatis.seruabit ne idẽ quod in verè realibus,vel verè personalibus.C. de edi. diui. Adria.tol.l.pe.in fin.Vel dic ꝙ in ea seruabitur spãle hoc qđ habetur in præ.l. Fulcinius.§.fi.[g] Sed,vt clarè loquamur,vbi hac mista actione actum est,post annũ veniens nõ recuperat rẽ:quia realis est,& nõ ꝑsonalis:licet habeat quasdã ꝑsonales præstationes. ff. de peti.hær.sed & si lege.§.petitio.Nec obst.dña q̃ fit inter petitionẽ hæred.& rei vẽ.vt in prę.l.Fulcinius.§.fi.q aillud obtinet q̃tũ ad missionẽ,nõ q̃tum ad recuperationẽ possessionis scd̃m Vber.Itẽ cùm petitur hæreditas,fit missio in possessionẽ oĩm suorũ bonorũ:vt j.ti.ꝓxi.§.restat.ver.verũ. In actionib⁹ verò siue interdictis in rẽ scriptis:vt qđ met⁹ causa & similes,idẽ iuris est,qđ in verè realib⁹. Quæ autẽ causa dicatur mista, & an in ea fiat missio, vel etiam in ĩterdictis:no.do.meus in Summa in ti.vt li.nõ cõte. in fi.[h] ¶†Illud aũt prætermittendũ nõ est, quòd si agitur de ecclesia tanq; de ꝓprietate,bene potest fieri missio in pos.ꝓpter cõtumaciã cã rei seruandæ:vt extra,de eo qui mit.in pos.cã rei ser.c.j.& ij.Si verò agatur sup dignitate,vel personatu,vel præbenda,vel ecclesia,tanq; super beneficio:& gñaliter super matrimonio spirituali,vel carnali,nõ fit missio in possessionẽ:ne per hoc ad ea pateat vitiosus ingressus. sed lite non cõte.põt tũc in cã ꝓcedi,& negotiũ terminari:vt eo.ti.eũ,qui.[i] qđ dic vt ibi no. & de dolo & cõtu.cõtingit.& hoc siue agatur de obtinẽdo,vt ibi dicitur:siue de iam obtẽto.Hinc est ꝙ si petatur beneficiũ post cõfirmationẽ,siue post possessionis adẽptionẽ:quia fortè spoliatus fuerat, & nũc illud repetit:vt extra,de causa pos.cũ olim.& c.cũ super. & de procu.ex insinuatione.siue vt cõfirmatio,siue collatio,suũ cõsequatur effectũ:vt extra,de app.cõsuluit.ij.& de conces.præ.post elec.& de accu.accedens.siue repetatur bñficij possessio,per cõsti. si qs in tantã,vel cũ quærebatur,vel condic.ex l. vel canone: & breuiter,qualitercũq; petatur personale beneficiũ, & spũale,siue prædictis modis siue alio,ad obtinẽdũ vel adipiscendũ vel recuperãdũ,locũ habet p̃dicta cõstitutio,eum qui.vt nõ fiat missio in pos. quia eadẽ rõ subest,cũ agitur de obtento,s.timor vitiosi ingressus.Beneficia enim ecclesiastica possideri nõ possunt sine canonica institutione: vt ij.q.j.legum. extra,de insti.ex frequẽtibus. Et sic tenet Inno.iiij.

enim petitur tunc simplex possessio,sed id,quod est penes reum,propter cuius cõtumaciam mittat in possessionem ex primo & secundo decreto. & per secũdum habeo dominium quod erat penes eum.& sic idem quod in personali.Sed si conuentus non habet dominium: tunc non interponitur secundũ decretum:quia per primum habeo possessionem,quæ erat apud contumacem: & illam solam: vt in l.cùm vẽditor. & sic est idem in hypothecaria quod in alia reali,ꝑ quã auocatur possessio, nec interponitur secundum decretum. Sic intelligo eius dictũ communiter corruptum: per hoc non est soluta superior obiectio: nec per id quod aliqui subdistinguunt: aut agitur hypothecaria, ex pignore prætoris & tunc proximum decretũ & secundum & ipsa sententia auocant detentionem tantum.ff. de pigno. actio.non est mirum.in fine. Aut agitur ex pignore conuentionali:& tunc procedit distinctio prędicta, an cogatur cõtra debitorem & dominum, an contra extraneũ, & quia, vt dixi ꝑ Ber.obiectio non soluitur. Petr. de Bell. tenet indistinctè in hypothecaria idem,qđ in ꝑsonali vt primum decretum possessionem nõ tribuat, sed detentionem ratiõe superius dicta. tamen Iac.de Are. contra tenens in ea idem quod in reali. Cui opponitur, si fiat in eo missio ante litis contestationẽ vel quasi.non auditur reus post annum,nisi super proprietate si post lis contestationẽ vel quasi,etiam intra annum non auditur,nisi super proprietate. Nec patent in decret.quoniam.§. in alijs. & §. quod si super. Sed quare reus probaret proprietatem,cùm actor fateatur rem esse ipsius debitoris: tenendo illam vt pignus,& nomine debitoris ff. de vsucap.l.pignori.Sed ipse respondet quòd proprietas, quæ sibi incumbit probanda intra annum vel post annum,iuxta distinctionem,de qua suprà est dictum: quia probabit indebitum quod petit actor: vel quòd res illi obligata nõ erat: & sic de proprietate auditur,id est,de iure pignoris, si conuentus erat debitor:si verò extraneus,tunc secundùm eum, de vera proprietate probabit,si velit sibi possessionem restitui. Et placet hoc Cyno vbi suprà,quæstione decimaquinta.Sed dices:quid valet isti extraneo probare rem non esse suam, si non erat in bonis debitoris tempore obligationis? Respondeo quòd valet debitore non excusso; vt C. de pignoribus.authenti.hoc si debitor.

ADDE vt per Bar.in d.l.iij.& ibi Alex.ff.de acqui.posses.& per Alex. in l.si finita.§.Iulianus.in antepe.colum.ff.de dam.infec.vbi de hac additione ponitur quid tenendum.

a ¶L.ij.Sed quid si species est incerta,puta alternatiua: puta, peto Stichum aut Pamphilũ:hoc in mobilibus.Idem in immobilibus: vt quia debet ex promissione domum, aut vineam. Constat autem quòd si alternatiua est in obligatione,alterum solum,etiam vilius,præcisè peti non potest.Institu.de act.§.præterea.& de plus peti.c.j.Reo igitur contumace,quomodo fit missio? Respondeo,secundùm Iaco.de Ra.quòd hoc æquiparatur obligationi,quæ est in genere: vt probat prædi.decret.vnica,quæ de his duobus ꝓmiscuè loquitur.ff.de cõdi. indebi.l.cum his. in fine. Fiet ergo missio in æstimationẽ effectus talis obligationis. ff.de verbo. obli. eũ, qui certarum. §.primo.vt ibi de executione notatur.Sed Petrus de Belui. distinguit, aut electio est creditoris: quia sibi debetur alterum quod volet:& tũc ipse eliget in qđ fiet missio. ff. de regu. iur. qui potest. Vbi autẽ electio est debitoris, quod est regulare:extra, de regu. iuris.in alternatiuis.lib. vj. fiet ex prĩo decreto missio in possessionem omnium alternatiuè petitorium, secundùm eũ. Est enĩ æquũ, ex quo per factũ rei non declaratur, quòd fiat missio in vtroq;. ff. quorum leg. lege j.§. quod autem. Huic obstat:quia quod non licet verbo, (vt supra dictum est) nõ debet licere facto, quod plus est. de appellationi. dilecti.ij.Si ergo vtrũq; simpliciter vel alterum tantùm petere non possum:non videtur tutũ, vtriusq; vel alterius missionem petere vel facto recipere, vbi mihi electio competit: quare in secundo membro videretur tenendum dictum Iaco. præd. & maximè mouet quia sibi concederetur in primo decreto, non tamen in secundo cum tanto præiudicio contumacis.Facit decre.quoniam. in fin. propter quæ satis videretur,quòd ad eligendum iudex possit certum terminum statuere contumaci,post quem spectet electio ad agentẽ.Et procedit talis electio quo ad vtrunq; decretum:vt s̃.Facit ff.de leg.j.qui duos. & quod ibi no.& de test.iudicante.de præben.si pluribus.in fin. lib.vj.& quod no.eo.lib.de rescri.duobus.ad fi.

b ¶Consuletur.De hoc etiam infrà ti.j.§. restat. ver.sed ago. & vide quod dixi vt lite non conte.& Rof.in agente de confessoria hoc tractat, vbi de confessoria.pe.col.ver.item quæritur,si ago.

c ¶Posset.secundùm Vber.j.vbi s̃.ver.si agitur de possessione.

d ¶Dicit tit.vbi s̃.circa medium.ver.at si causa.

e ¶Iuxta.Hanc remis.dedi.quia Ægid.de omnibus hic tractauit.

f ¶In fi.Vide quod ibi dixi super glo.hoc ordine.vbi maximè in ordinario approbatur hoc dictum.

g ¶§.fi.secundùm Vber.j.vbi s̃.ver.in mistis.

ADDE vt per Bar.& nouis.in §.Iulianus.in l.si finita.ff. de dam.infect.

h ¶In fi.Vide j.de secũdo decreto.§.videndũ.ver.sed quid in duplicibus.

i ¶Qui.libro sexto.

& do.me.& sic ēt dixit dn̄s Clemēs iiij.& oēs auditores. Quidā tn̄ adhęrent verbis cōsti.dicētes in pręmissis casib⁹ posse fieri missionē,& semp,nisi cū de bn̄ficio agit̄ obtinendo,s.cū inuestitura,seu cū collatio non pcessit:sed solùm p̄ntiatio vel electio facta est.aliàs si inuestitura vel collatio pręcessissent, non ageretur de obtinendo,sicut cōtinet. p̄dicta cōstitutio,eum qui.sed de obtento:vt extra,de acc.sup his. & ꝓ his facit extra,de offi.deleg.cōsultationibus.et qđ ibi no.Tertij via media incedentes,dicūt p̄dictā cōstitutionē locū habere,cū agit̄ de obtinendo,quo ad possessionem : licet iam sit obtentū p̄ electionē, seu collationē:& confirmationē. Si verò quis eligatur ad secularem dignitatē,& de hoc litigat:tūc fiet missio in pos.bo.j.titu.proxi.§.videdum.vers.quid si electus.¶In cā autem matrimoniali,qualiter procedatur: dic vt j.qui ma.ac.pos.& extra, vt lite non contes.qm̄.§.si vero.& qui ma.ac.pos.c.j. ¶Item in cā ap.qualiter procedatur contra contumacem, vide j.de app.§.de offic.quoq̄.& no.extra,de app. per tuas.& c.Romana.§.si.li.vj. ¶†In summa not.[a] 13 ꝙ reo per se vel per rn̄salē in termino non comparente,vel aliter contumace existēte,si actor petat eū condemnari in expensis,vel excōicari,vel se mitti in pos.rerū vt in prędictis iuribus:& offerat instrumētum citationis,per quod ostēdat contumaciam. aliter em̄ iudex nō procedat. extra,de elect.ꝙ sicut. de cōstit.ecclesia.ij.q.j.in primis.& si iudex velit ei expensas remittere,hoc facere nō debet cū discrimine partis.qđ dic vt extra,de off.dele.cōsuluit.extra, de cōsue.cū olim.[b] Excusatur aūt,si eius responsalis à latronibus captus vel interfectus est: vt C.qui petant tu.vel cura.à matribus,extra, de pi.significātē.¶Quando aūt iudex posit contra cōtumacem procedere:vide s.titulo proxi.§.viso.versic.item licet post.

SVMMARIVM.

☞ Cōtumacia qualiter sit puniēda,& an ꝓpter solā contumaciam possit quis officio suo priuari.

1 Missus in possessionem respectu cōtumacię,an sit vocandus in restitutione possessionis.

2 Cōtumax in pręstāda mulcta,poni potest in bāno.

3 Iudex ecclesiasticus,an possit mulctare.

4 Iudex maior ,mulctam indicens,an possit munera per se capere.

5 Onere duobus imposito,si per vnum nō stet quòd fiat & non fit,an pœna in duorum detrimentum sit imponenda.

6 Cōtumacia crescente,crescere debet & pœna contumacię.

7 Trina condemnatio potest in vnius personam inferri,si peccati condemnatio exigat.

8 Delictum ob aliud delictū,pœnā non minuit.

9 Actionibus pœnalibus de eadem re concurrentibus,vna non consumit aliam.

10 Vnum factum reputatur,quod fit vno impetu vel contextu.

11 Vulnerās aliquem pluries vno impetu,vnde moritur,an teneatur de vulneribus & homicidio.

12 Iudex maiorem pœnam cominans vel exigens,an à minori recedere videatur.

13 Excommunicatus pro contumacia,an prius satisfacere debeat de expensis,q̄ absoluatur.

14 Contumax notorius,ad quot teneatur.

15 Excommunicatus pro contumacia petens se absolui,si cautionem offerat de stādo iuri:an parte absente & non vocata possit absolui.

16 Absolutio dicitur quędam restitutio.

17 Excōmunicato ob cōtumaciā parte absente,& nō vocata,absoluto,an absens possit appellare.

18 Missione facta in posses.an posit iudex etiam mulctare non venientem ad iudicium,pręter interesse aduersarij,in quo absens condemnatur.

19 Reus patiens missionem in possessionem intra annum volens recuperare,si satisfacere velit de expensis,& cautionē idoneam pręstare:missus verò obijcit ei quod est excōmunicatus: an sit talis obiectio valida.

20 Minor sciens tutoris contumaciam , & eam non purgans,an possit excommunicari.

21 Peremptorium contra pupillum indefensum propositum nullius,est momenti.

Pupillus non debet propter tutoris vel curatoris contumaciam puniri.

22 Minor non potest esse contumax: quia non potest se defendere.

NVnc dicamus,qualiter cōtumacia puniat̄.Ad quod sciendū est ꝙ contumacia secundū legem Diuinam morte puniebat̄:hodie verò excōicatione:vt xj.q.iij.absit.& c.certū.extra,qui fi.sint legi.c. per venerabilē.§.rōnibus.versi. cuius sn̄iam. extra, de maio.& obe.c.ij.& hoc tam in actore q̄ in reo:vt xc.dist.placuit.xxij.q.iiij.qui sacramento.Item propter contumaciam potest quis suspendi ab officio & beneficio.extra,de dolo & contumac. veritatis. Item punitur contumacia,per expensarum satisfactionē,per missionem in posses.& multis alijs modis:vt patet s.§.ꝓxi.& j.tit.proxi.& j.de ac.§.fi.& de sn̄ia.§.vt aūt.versic.verū quia. ¶†Sed nunquid 1 missus vocādus est in restitutiōe possessionis.& qđ si se cōtumaciter absentet?De hoc j.tit.proxi.§.iam de effectu.ad fi.Itē punitur cōtumacia per pignorū captionem,& eorū venditionem,& alijs remedijs. ff.de ven.inspi.l.j.§.j.ff.de li.agno.si qs.Insti. de excu.tu.§.fi.extra,de do.&contu.c.ij.Itē per mulctā.[c] qđ facere potest quilibet iudex,s.maior, medius,& minor.ff.si quis ius di.nō obtē.l.j.in prin.C.de spor. l.ij.extra,de matri.contra inter.ec.contra.c.j.præser tim cùm iurisdictionem suam nequit cōmodè defendere.ff.de offi.eius,cui man. est iurisdi.l. fi.§.j.ff. de iur.om.iudi.l.ij.arg.tamen contra,quod minores iudices non possunt mulctare.ff. de iudi.l.ij. §. fi.& in præ.l.ff.si quis ius di.non obtem.ibi: tamen non duūuiris,[d] &c.Sed dic ꝙ non possunt maiores mulctas imponere:minores verò sic. C. de modo mulctandi.l.fi.C.de defen.ci.l. defensores. in aut̄. eodē 2 tit.§.audient. [e] ¶†Sed quid si etiam in præstanda mulcta,cōtumax sit?Rn̄.ponet̄ in bāno,[f] scđm more Italię:qui illic pro lege seruandus est.ff.de legi.& sen.cō.de quibus extra,de cōsue.cū dilectus. extra, de eo,qui mit.in pos.cā rei ser.cùm venissent. vel captis pignoribus cœrcebit̄.arg.Insti.de satisda.tut.§. fi.ff.de mu.& ho. si quis mu. Sed hoc verum est in maiore iudice:sec⁹ fortè in minori:puta in magistratu municipali: vt ff.de dā.infec.dies.§.an tamē.Vel dic ꝙ ibi dicitur vnum speciale contra eum, scilicet ne possit coercere per pignora:& aliud pro eo,s. vt possit in possessionē mittere,qđ aliàs nō pōt scđm quosdā:vt ff.de iur.om.iudi.iubere.Sed si prævalet prior opinio,s.vt nō possit pignorare : quid faciet iudex?Rn̄.referet negotiū ad superiorem iudicem, per quē id fiet.C.de iudi.properandū.§.fi.autē re⁹. 3 ¶†Sed an maior iudex,qui mulctam indixit,pignora capiet per se?Rn̄deo,nō videt̄, quia ipse non mādabit sententiam executioni,sed alius minor eo.ff. de reg.iur.à diuo.in prin.sed illud in diffinitiuis: secus in alijs,vt dicunt quidam.C.de epis. audi. aut̄.si quis litigātiū.Competit & aliud remedium maiori, videlicet ꝙ iubeat reum re ipsa exhiberi. in aut̄.de exhi.& intro.reis.§,si verò.C.quō & qn̄ iu. consentaneū.ff.de in ius voc.licet etiā.quod tamen fallit in matrefami.quæ verbo tantū,& non re in ius vocat̄: vt C.de off.diuer.iud.l.j.& in eo,qui est in domo,q additū præstat,& ex publico conspici potest.ff. de in ius vo.satisq̄.& l.plerisq̄. ¶†Quid si duobus ali- 4 qđ præcipitur,vel aliquod onus imponit̄ , & vnus protestatur ꝙ paratus est facere,sed nō fit:& est tale quid,quod diuisim fieri nō potest nūquid ille excusabit̄ à pœna imposita pro parte sua , si per eum non stat?Et videtur ꝙ non:sed ꝙ condemnatio fiet in solidum.arg.ff.fa.erc.hæredes.§. cōtra si promissor.& ff.cōmuni diui.si quis putans.§.fin.autē.argu. contra.e.l.§.si damni.& in præ.l.hæredes.§. idē iur. est in.& vide ff.si quis cau.& si seruus.§.si plurium. 5 ¶†Sed pone iudex præcepit alicui ꝙ iuret parere mādatis suis,vel aliqđ faciat sub pœna decē librarū: sed quia ille nō vult iurare,vel facere,iterū pręcepit

a ¶No. scđm Ægi. rubri.xcv.

b ¶Olim. Allegat Ægi.iij.q.ix.c.vlti.extra, de deci. suggestum.

c ¶Mulctā. īgreditur,qđ plenè tractat Rof. in edicto,si quis ius dicen . non obtempera.

d ¶Duumuiris.&c. exponit ibi glo. i.defensorib⁹ municipiorū,vel ciuitatum.

e ¶Audient.Hic ī stat Rof.& q̄rit q̄ dicat̄ modica mulcta.Rn̄det hoc iudicari scđm qualitatem iurisdictionis cōtemptę & scđm conditionē personæ : narrat quomodo in Lōbardia magnam potestatem habent rectores ciuitatum.vnde magnas mulctas impon ūt in Thuscia in certis ciuitatibus per eorū statuta,nō p̄nt mulctare vltra xx.solidos.Nō insto in materia: qa Hos. in Sūma de mulcta fecit spālem rubri.ī medio rubricę de sen.& re iudic. docens qđ docuit Azo ī Sūma C. de modo mulctarum .s. qđ sit multa,qs possit mulctare.in q̄tum,pro quibus, quis sit effectus: & an remitti possit.Modus aūt ipsarum habetur C. de modo mulctā.

l.eos.l.vlti. est superius alleg. author aūt de mulcta tractat īfrà de sen.ꝓla.§.ij. vers. est & quarta.

ADDE, vt per Alex.in d.l.j.si qs ius di.non ob. & Ang.cōsi.viij.incip.regulares.

ADDITIO.

¶Et an delegat⁹ possit mulctare, vide Panor. in c. de causis.colū.iij. versi.nec faciunt. & ibi latè p Card. zaba.in illis colū. fin. vel q. de offi. dele.Et an mulcta vel pœna possit imponi per iudicem : vltra l.fi.C. de mod.mulc.qn̄ imponit̄ pro contumacia furti vel aliorum criminū maiorū,vide Oldra.consi.xv.incipien.circa processum.Hen.Ferrād.

f ¶In banno.Hostien.vbi s.§.ij. dicit ꝙ iudex ecclesiasticus pōt mulctare.ff.si quis ius di.l. vna .& ad illius executionem poterit exercere censuram, de qua de verb.sig.quærenti. Hoc tn̄ intelligit ī ordiario quia delegatus, ēt papę,nō mulctat. Facit de of.deleg. de causis.& ibi dixi in fi. Archi.xj. q.iij.certū.vide j. defen. prola.§.ij. versi. est & quarta.vbi no.contrarium.

ADDE in alio consi. Ang.an delegatus mulctet.

eidem sub pœna xx. libra. & quia nec sic obedit, ter tiò præcepit sub pœna qnquaginta libra. nec adhuc obedit: nunc quærit̃ vtrum iudex possit oẽs prędi ctas pœnas exigere.[a] Et videtur ꝙ sic, cùm in omni bus inobediẽs fuerit. ff. si qs ius di. nõ ob. l. j.[b] Et cre scente contumacia, crescere debet pœna. extra, vt lite non contest. q̃m. in fi. ff. de pœnis. relegati. Item in vnius personæ correctione, bene potest trina cõ demnatio inferri, si peccati condemnatio exegerit: vt C. de modo mulc. l. fin. quia ex iteratione delicti, pœna iteratur. C. de episcopa. audi. l. iij. C. de seruis fu. quicunq;. & in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit: vt ij. q. v. quanto. xxiij. q. iiij. §. præcepta. & quot fuerunt præcepta, tot fuerunt inobedientiæ. arg. ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. quod dicitur. Nec vnum delictum ob aliud delictum minuit pœnam. ff. de priua. delic. nunquã. & actiones pœnales de eadẽ re concurrentes, nunquã alia aliam consumit. ff. de reg. iur. nunq;. arg. contra, quia vnum solum fuit delictum, s. inobedientia, licet inde plura præcepta continuè & incontinenti, secuta fuerint. argu. ff. si fami. fur. fe. dic. l. j. & l. seq. ff. fa. ercis. hæredes. §. de pluribus. Vnde posito quòd in plures pœnas inciderit, vel plures inde oriantur: altera tamen debet esse cõtentus. ff. de actio. & obli. q seruum. in prin. & l. plura. & l. cùm ex vno.[c] Plures enim pœnales actiones se impediunt inuicem: nisi quatenus plus est in vna, quã in alia: vt in præ. l. & ff. vi bo. rap. l. j. 6 †Vnum enim factum reputat̃, quod fit vno impetu vel contextu. vt ff. de vi & vi arma. l. iij. §. cùm igitur. ff. si certum petatur. lecta. extra, de elec. officij. extra, de test. co. c. ij. Quòd autem delinquens pluries, circa eandem rem, non nisi semel puniatur, probatur ff. de fur. ei, qui. & l. inficiando. §. infans. quia plures pœnæ non sunt ab initio infligendæ: vt extra, de iudicijs. at si. §. fi. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. fi. 7 ¶ †Item si quis pluries vno impetu aliquẽ vulnerauerit & occiderit, tenet̃ solùm de occiso, nõ de vulnerato. ff. ad l. Aqui. illud. §. fi. So. Dicunt quidam quòd est quasi vnum delictum: cùm fuerit tantùm vna species delinquendi: secus vbi sint diuersę species, vt si primò rapuit, & postea interfecerit. ff. de priua. deli. nunq;. vnde vno banno siue vna pœna tantùm dicunt esse puniendum, cùm idem factũ sit: vt s. de popula. ac. l. iij. Punietur aũt maiori banno siue pœna: quia quoties ex eodem facto in plures pœnas quis incidit, altera debemus esse contenti: sed habere possumus quatenus plus est in vna q̃ in altera, vt s. 8 ¶ †Iudex enim maiorem pœnam cõminando vel exigendo, videtur recedere à minori. argumen. ff. de manu. te. Stichus. ff. de hæredi. insti. si ita scriptum. ff. de præto. sti. l. pe. ff. de verbo. oblig. qui bis idem. & facit ad hoc quod no. de cita. §. viso. versic. sed quid si tres.[d] ¶ Sed quid si iste paruit vltimo banno, & iurauit? Respon. Dicunt quòd in nullo punietur: quia cùm vltima pœna debeatur, vt suprà, & in illa non sit contumax, de alijs videt̃ cum eo transactum esse. vnde frustra laboratur de pœna ff. si quis cauti. l. ij. in prin. ff. de eo quod cer. lo. l. fi. Et facit ad hanc solutionem ff. si quis ius dicen. non obtẽ. l. j. §. ij. & ff. si quis cau. & si post. arg. tamen contra, in his, quæ no. in præ. ver. sed quid si tres. sed ibi illa fiebant per interualla: hæc autem vno impetu seu contextu. 9 ¶ † Sed nunquid excommunicatus pro contumacia, debet prius satisfacere de expensis, q̃ absoluatur?[e] Videtur quòd sic. C. de iudi. sancimus. extra, de iudi. c. j. vt lit. non contest. q̃m. in fi. vbi dicitur quòd contra excõmunicatum, pro contumacia debet procedi, sicut proceditur contra eũ, contra quem fit missio in pos. sed ille non auditur super recuperanda possessione, nisi prius restitutis expensis: vt in eo. §. in alijs. vbi de hoc. & j. tit. ꝓxi. §. iam de effectu. versi. vlti. no. ergo. nec iste super recuperanda communione. Et hoc tenet Bart. vt no. extra, de simo. ad aures. argu. ad hoc. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. & j. de sententia. §. vt autẽ. ver. porro. Nam & pro qualibet contumacia debet quis ad expensas condemnari. quod dic prout no. j. de expẽ. §. iuxta. ver. sed quęritur. ar. tamen contra. extra, de app. qua fronte. & de verb. sig. ex parte. vbi dicit̃ ꝙ excommunicatus pro cõtumacia, præstita cautione de parendo iuri, debet absolui. Inno. no. quod iudex, à quo petitur absolutio, debet eam dare recepta cautione de iuri parendo sine satisdatione principalis causæ, super quo nondum est confessus, vel conuictus: vt dicit præ. decre. ex parte. Si autem aduersarius dicat, non absoluatur, nisi prius mihi satisfaciat de expensis vel alijs damnis, quæ incurrit retione contumacie: audiendus est: nec hoc ibi negatur. nam quo ad hoc potest eius offensa dici manifesta, vt ibi. Idem notat dominus meus extra, de iudi. c. j. Gof. & G. Na.[f] dicunt sufficere ad hoc vt absoluatur, quod præstet idoneam cautionem: nec aduersarius contradicens, expensas petens est audiendus. argu. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cùm venissent. non enim debet aduersarius venire cum sacco paratus. ff. de sol. quod dicimus. ff. de cõsti. pe. promissor. Tu verò licet verum sit quod dicit Ber. tamen ad tantæ contrarietatis discordiam distingue. Nam aut quis excommunicatur pro contumacia manifesta: vt quia citatus dicit, non veniam: vel quia malitiosè se occultat, vel illicentiatus recedit, vel impedit ne citatio ad eum perueniat, de quo constat: vt s. §. j. in princ. & in his casibus & similibus satisfactio in expensis & in alijs, præcedet absolutionem. & sic loquitur præ. decret. quoniam. in fine. & de iudi. c. j. Et sic intelligitur opinio Ber. & Inno. & domini mei. Aut ꝓ præsumpta seu dubia, vt quia absens non malitiosè citatur ad domũ: nec inuenitur, vel est infirmus, & venire non potest. Et his casibus absolutio debet præcedere satisfactionem expensarum, propter periculum excommunicationis sufficit præstatio cautionis. Et sic intelliguntur prædicta cõtraria. & opi. Gof. & G. Na. nihilò minus tamen post absolutionem satisfaciet de expensis, secundũ ea, quę no. in præ. versi. sed quæritur. Vel dic ꝙ non sunt contraria. Nam in prædi. c. ex parte. dicitur ꝙ pro manifesta offensa excommunicatus, debet prius satisfacere q̃ absoluatur. ergo & pro manifesta contumacia idem erit: vt in præ. c. quoniã. & sic concordant. Sed adhuc contradicit verbum ibi positum: citatus nolit stare iuri, & c. ergo euidens ibi videtur contumacia: & tamen dicit sufficere cautionem. Vnde dicas, si vis, quòd ibi loquatur in manifesta contumacia, & supponit ꝙ satisfacio expensarum præcedat: quia hoc ante ipsam decre. statutum erat per prædi. l. sancimus. vt in præ. concor. & addit etiam, vt ad aliud teneatur, videlicet ꝙ præstet cautionem de iuri parẽdo. Sed certe responsio ibi posita contradicit, vbi dicitur sufficere prestari idoneam cautionem vt absoluatur. Dic ergo ibi loqui de præsumpta contumacia. Et quod ibi dicit, citatus nolit stare: intellige præsumptiuè. & sic ibi de vtraq; habetur, scilicet de præsumpta & de manifesta. 10 ¶ †Sic ergo ad duo tenetur notarius contumax: videlicet ꝙ satisfaciat, & ꝙ caueat priusquam absoluatur: vt in præ. §. in alijs. in fi. capituli, vbi dicit procedi prout in d. §. dicit̃. nam & hoc hodie statuitur in actore: vt extra, de dolo & contu. actor. Nec actor & reus quo ad hoc, ad imparia debent iudicari. ff. de regu. iur. non debet. extra, de mut. pet. c. ij. Potest tamen in hoc reus ab actore differre, vt actor etiã præsumptiuè contumax, ad hæc duo teneatur: vt in prædi. c. actor. reus verò tantùm, cũ est notorius. Et secundũ hoc põt intelligi prædi. c. qua fronte. & quod no. do. meus in Summa, de offi. deleg. §. quæ iurisdictio. versi. fi. & de sen. excõ. §. & qualiter. sub §. secundũ etiam. Sed adhuc est cõtra extra, de do. & contu. prout in prin. sed ibi contumacia præsumpta. Vel dic ꝙ licet ibi solũ de cautione dicatur, non ob hoc excludit̃, quin & satisfactũ fuerit de expensis. Et sic etiam r̃nderi potest ad præ. decre. qua fronte. sicut & lex, dicendo Spiritum sanctum à patre procedere: non ob hoc excludit, qn & à filio pariter[g] procedat. C. de sum. trini. l. j. de consec. dist. v. c. pe. & fi. sed nec in præ. c. prout. aliquid de excõicatione dicit̃: vnde & per ipsam decre. fortè dici posset, ꝙ qui reputatus est cõtumax, sed nõ excõicatus, debet cauere: excõicatus verò debet prius satisfacere. q̃d non placet. Cautio autẽ de parendo iuri, debet esse sufficiẽs: vt in præ. §. in alijs. & in præ. c. ex parte. & de seque. pos. c. j. in fi. puta pignora, vel fideiussores. ff. mã. si mãdato. §. fi. vel iuramentũ, si illa desint: vt in præ. c. prout. & extra, de sol. Odo ardus. extra, de of. dele. prudentiã. §. vj. de hoc in præ. c. qua fronte. Et no. ꝙ expensæ in citationibus factæ, restitui debent: vt C. de iudic. sancimus. 11 ¶ †Sed pone,[h] excõicatus pro cõtumacia petit absolui, offerens cautionẽ de stando iuri: nũquid iudex parte absente nec vocata, potest eũ absoluere? Videt̃ ꝙ sic. arg. extra de rescri. olim. circa prin. & de app. qua frõte. de offi. dele. cũ cõtingat. Præterea iura non distinguunt, an ad hoc vocandus sit aduersarius vel nõ: ergo nec nos distinguamus ij. q. v. cõsuluisti. extra, de transla. inter corporalia. versus finẽ. extra, de deci. ad audientiã. Nec enim absenti videt̃ fieri præiudiciũ: quia & si præsens esset, eius cõtradictio nõ obesset: vt in pre. c. qua frõte. & de offi. dele. cũ cõtingat. de sen. excõ. solet.[i] Et hoc dicit Io. cõtra credo, vt extra, de sen. exc. venerabili. & c. sacro. & de sequest. pos. c. j. & de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & c. cũ venissent. xj. q. iij. excõicatos. vbi de hoc[k] arg. extra, de cã pos. & ꝓprie. c. j. extra de in integ. resti. ex literis. de te. in nõie. extra, de appel. Romana. §. pe.[l] iij. q. ix. chartæ. Nam vbi petitur aliqd, vocãdi sunt oẽs qui læderent̃, si fieret q̃d petitur[m]. ff. de adop. nam ita. & aduersarius eius læderet̃ si absoluerer̃, cùm teneat̃ sibi soluere expensas excõicatus. extra, de dolo & cõtu. ex literis. in fi. C. de iudi. sancimus. ff. de rei iud. contumacia. Item restitutio nõ est, nisi partibus præsentibus, danda: vt ff. de mino. in causæ. 12 ¶ †Aut absolutio est quædam restitutio: tamen si eo non vocato iudex absoluat, tenet absolutio[n]. arg. extra, de iudic. c. cùm inter vos. ad fin. quia multa fieri prohibentur &c. extra, de regula. ad apostolicam. Vel distingue[o] vtrum fuerit

---

a ¶ Exigere. Quando præceptum à nuda volũtate ꝓcedit, vide quod dixi de iuris. om. iud. in fine.

b ¶ L. j. Facit extra de pœnis. c. j. vbi etiam hoc remisi.

c ¶ Vno. Facit q̃d no. in cle. de priui. c. j. in gl. & no. & quæ qualis.

d ¶ Tres. Vide j. de sen. prola. §. ij. versi. pe. & remis. quam ibi dabo.

e ¶ Absoluat̃. Tene q̃d h̃r de sen. excõ. venerabilibus. §. idẽ. & §. sequẽtibus. lib. vj. per quam, in opinionibus non est instandum.

f ¶ G. Na. contrarium habeo post eum in decre. q̃m frequenter. in fi.

g ¶ Pariter. i. vnica spiratiõe, nõ pluribus. de sum. trini. c. vno. lib. vj.

h ¶ Pone. Quæstio fuit Aegidij Rubrica cj.

ADDE, vt per Fede. cõsi. xcviij.

i ¶ Solet. lib. vj.

k ¶ De hoc. Ibi Io. distinguit an ad alicuius querelã, an verò proprio motu iudex excommunicauerit.

l ¶ §. penul. lib. vj.

m ¶ Petitur. Forsan enim aliquid pro poneret, ꝓ quod impediret̃ quod petit̃. & facit q̃d no. j. proxi. tit. §. iã de effectu. vlti. col. ver. q̃d si ipse.

n ¶ Absolutio. De sen. excõi. venerabilibus. §. vbi autem. lib. vj.

o ¶ Distingue. secũ dũ Ægid. vbi s.

a ¶Malitiam.Et ibi scripsi super eodē verbo.&vide ibi post Host.dixi in fi.

b ¶Non.Hoc placet Ia.de Are.ff.de no.ope.nū.l.de pupillo.§.pe.per rōnē quæ sequit.alle.etiā ff.de priui.cred.si pupillo.§.j.& de in ius voc.libertꝰ. per quæ iura dicit,excommunicatum vel bannitum ad id admitti.

c ¶Præstanda.Et ibi de hoc in iiij.glo.

d ¶Credentes.Et hoc cōtrariū placet Hosti.de ver.sig.dilectos.vt ibi scripsi post prin.

e ¶Pupilli.& vide quod ibi dicam.

Bal. de contumacia.

Citatio legalis dicit ficta. Citatio hoīs dicit a vera.§.j.ad fin.G. Et no.ī cle.si añ.de dolo & cōt.Et iō qualiscūqꝫ cōtumax citatꝰ à iure appel.C.de iudi.l.ꝓperādū.§.cùm aūt.per Cy. presens pōt absolui à citatione,altera pte non citata:sed nō à tota īstātia.§.nūc videndū.ad fin.G.etiā vbi sit plena probatio,&cā ē summaria siue cognitio,iura absentis nō discutiuntur.§.seqt.versi.& si obijciat.G.Et an priuatæ scripturę,credat cōtra cōtumacē.tangit ꝙ sic ibidem.G. ※ A pœna inflictiua ex contumacia absentis,vide j.de iura.calū.§.à pœna.Ex cōtumacia nō habet quis pro cōfesso in criminali,nec condēnari pōt super crimine.j.de sent.§.sn̄ia cōdemnatoria potest. Qualiter minor potest esse contumax,vide j.de sen ten.excō.§.qualiter minor. ※ Qualiter fit missio in vti posside.ver.sed pone,Titiꝰ.G.ff.đ no.ope.nū.l.si priꝰ.ꝑ gl.& Dy.& j.ti.j.§.restat.ver.sed pone,ago.ꝑ G. Excusatur dn̄s pp morbū,vel mortē ꝓcu.l.cū à mr̄ibꝰ.C.q pet.tut.&de pig.ac.signi.de ap.l.presēs.sed nō pp eiꝰ stultitiā vel ignauiā.ff.mā.l.idēqꝫ.§.si tutores.§.seqt.in fi.G.Valēt bāna,ꝗ dant scđm cōsuetudinē Italiæ.§.nūc dicamꝰ.ver.sed nūqd si ēt.G.Et valet statutū ꝙ bānitꝰ ex cōtumacia nō audiat.ff.qbꝰ ex cau.ma.l.sed & si ꝑ ꝑtorē.§.sed si dū decre.ī gl.& ꝑ Bar.An l.à diuo pio.habeat locū in executiōe īterlocutorię.ver.sed an maior.G. An sępiꝰ monitꝰ ad idē,teneat ad plures mulctas:sentit ꝙ nō:qa ē idē delictū spē& nume.& vnū factū reputat,qđ fit vno īpetu,ēt qđ pluries fit circa eādē rē ēt qđ hꝫ vnā speciē đliquēdi,ēt qđ hꝫ vnū finē,ēt qđ hꝫ vnū nomē.G.ver.sed pone iudex.G.de hoc dic vt l.nūqꝫ plura.ꝑ Dy.Et si vltiò paret,dicūt qdā ab oībꝰ excusari.ver.sed qd si iste G.An excōicatꝰ ꝓ cōtumacia sit absoluēdꝰ cauēdo đ expēsis:an verò ꝑmissa solutiōe.ver.sed nūqd excōicatꝰ.G.Dic vt no.ff.de statu lib.l.statꝰ,rōnē ꝑ Ia.Et idē ī detētis ī carcere, ꝙ ꝓ expēsis nō liqdis nō dn̄t detineri,si volūt cauere:secꝰ si ꝓ liqdis vel statim liqdādis.Facit ff.de euic.l.minori.in prin.ī gl.An absolutio ꝑmissa cautiōe posit fieri aduersario nō citato.ver.sed pone ꝙ.G.Quędā sunt,ꝗ nō reqrunt citationē,vt no.ff.de bo.pos.l.iij.§.pe.quia nō habēt figurā iudicij,vt ibi no.Bal.An veniēs ad recuperationē tenutæ,posit repelli tanqꝫ excōicatus.versi.sed pone reus.G.nō quia est reus originarius & defensor:nisi qn̄ eēt factꝰ đ reo actor.ff.đ no.op.nūc.l.de pupillo.§.meminisseqꝫ.& l.si priꝰ.Bal.minor non dicit esse verus cōtumax,vbi nō habet legitimam personā.ver.sed nunquid minor.G.

fuerit excōicatus,pro manifesta offensa:vt tūc quia dꝫ absolutionē ꝑcedere satisfactio,nō debeat absolui parte altera nō vocata,ꝗ hꝫ æstimare offensam.aľs em̄ non posset satisfieri,nisi de hoc constet:sed cōstare nō pōt,altera pte abn̄te:facta tn̄ absolutio tꝫ:vt no.extra,de of.or.cū ab ecclesiarū.an verò ꝓ cōtumacia:vt tūc ꝑstita cautiōe de parēdo iuri,&de soluēdo aduersario expēsas,posit illo absente absolui?Et scđm hāc distinctionē pn̄t ꝑdicta iura ītelligi.Nec ob.pre.decr.venerabili.qa ibi in ꝑntia ptis cauit:nec decr.Romana.tāgit hūc casum Inn.papa iiij.aľr vr̄ dicere.extra,de of.dele.prudētiā.§.sexta.sup verb.malitiā.[a] Quid si tūc altera ps se abn̄tat?de 13 hoc j.ti.ꝓxi.§.iā đ effectu.ver.qd si ipe.&se.¶†Sed nūqd absens,ex hoc poterit appellare.Vr̄ ꝙ nō.ar.in prę.c.qua frōte.dic cōtra,vt in prę.c.cū īter vos.qa cōtra iura iudex ꝓcedit,vt dixi.& iō locꝰ est appellatiōi:vt extra,de ap.c.pastoralis.ī prī.& c.vt debitꝰ.qđ ītellige scđm prędi.distin.quaľr aūt fieri dꝫ absolutio,vide j.de sn̄ia.§.vt aūt.ver.porrò qa de ex 14 cōicatiōe.& seq.¶†Sed nūqd facta missiōe ī pos.iudex poterit ēt mulctare nō veniētē ad iudiciū,ꝑter īteresse aduersarij,ī ꝗ abn̄s cōdēnat?Rn̄.sic.scđm l.ff.si qs ī ius voc.nō ie.l.j.ff.si qs ius di.nō ob.l.vnica.§.fi.scđm canones tn̄,hæc mulcta locū nō hꝫ.extra,de do.& cōtu.c.j.vbi de hoc.de ꝗ dic vt j.de sn̄ia.§.spēs.ver.ē & ꝗrta.& se.Hinc est ꝙ si missus pp dolū &potētiā rei,neqt nācisci possessionē rei,cuiꝰ possessio ē sibi adiudicata:& reꝰ veniat ītra annū,audiet,ꝑstita cautiōe,nisi iustitia periclitaret:vt extra,de do.& cōtu.c.j.Si aūt piclitaret,tūc ad interesse cōdēnabit:vt ibi no.Periclitat aūt iustitia,perēpta re,ī qua facta est missio:ꝗ apud missum nō esset pitura.nam tūc in subsidiū ageř(ēt scđm canones)qꝫ ti īteresset missi fuisse ī corporalē possessionē.ff.ne vis fiat ei,q in pos.mis.l.j.§.hęc verba.ff.vti pos.si duo.§.fi.sicut aľs re perēpta vel vsucapta,agit ī subsidiū act.neg.ge.ff.de ne.ge.l.fi.Quaľr aūt hoc casu,interesse cōsyderari debeat,no.ff.ex q.cau.in pos.ea.l.pe.& ī ꝑ.l. 15 ne vis fi.ei.¶†Sed pone,reus missionē passus volēs ītra annū pos.recuperare,vult satisfacere de expēsis & cautionē idoneā prestare.missus verò obijcit ei ꝙ excōicatꝰ est:&iō nō est audiēdꝰ.ꝗrit an sit excipiēs audiēdus.Et vr̄ ꝙ nō[b]:qa inspecta rei origine,aduersariꝰ eiꝰ,cōtra quē obijcit excōicatio,reꝰ est:&iō qđ facit,ad suā defensionē facit.& licet petat detētionē suę pos.sibi restitui,per hoc nil petit ab aduersario,sed officiū iu.īplorat.iij.q.j.redintegrāda.& arg.extra,de eo q mit.in pos.cā rei ser.cū venissent.& c.ij.vbi soli iudici cautio prestat:licet sit ar.in eo.ti.c.j.ꝙ pti sit prestāda.[c] ar.tn̄ cōtra xj.q.iij.cū excōicatio.& de hereti.excōicamꝰ.§.credētes.[d] Qn̄ aūt,& quaľr sit faciēda condēnatio expēsarū ꝓpter cōtumaciā:no.j.de expē.§.fi.ad fi.Itē expēsæ factæ circa curam & custodiā rei,restituent.qđ dic vt in li.Rof.in ti.si credi.mis.in pos.cā rei ser.¶Vtrū ꝓpter cōtumaciam ꝓcu.posit dn̄s excōicari vel suspēdi,vel missionē pati,dicā j.ti.ꝓxi.§.restat.ver.qd si reus. Item qn̄ cōtumacia ꝓcu.noceat dño,no.extra,vt li.non cōte.c.j.& ff.de doli ex.apud.§.ꝗsitū.& l.si ꝓcura.¶Quid si ꝓcu.ꝓpter cōtumaciā cōdēnatꝰ est,nunqd dn̄s poterit appellare?Rn̄.nō:vt j.de app.§.j.in 16 prin.ver.ceterū.¶†Sed nūqd minor sciēs tutoris cōtumaciā,& eā nō purgās,pōt excōicari?Et vr̄ ꝙ sic.extra,vt lite nō cōte.c.j.in fi.tales em̄ bn̄ incidūt in canonē latę sn̄iæ.extra,de sen.exc.c.j.& fi.& pn̄t ēt delinquere:vt extra,de deli.pue.c.j.&C.si aduersus deli.l.j.& pp curatoris cōtumaciā,minor patit missionē ī pos.bo.suorū:vt ff.ex qb.cau.ī pos.ea.l.ī possessionē.§.j.& l.apud Iul.§.fi.& ēt vēditionē,si sit 17 adultꝰ.ff.de bo.aut.iud.pos.l.si minor.ar.cōtra,† qa peremptoriū cōtra pupillū indefensum ꝓpositū,nullius momēti est.ff.de re iu.cōtra pupillū.& si tutor vľ curator cōtumax est,pupillꝰ ob hoc nō punitur:vt ff.si qs ius di.nō ob.l.vnica.§.j.nec dolꝰ eius 18 pupillo nocet.ff.de re.iu.l.neqꝫ.†Nā & minor nō ꝑt esse cōtumax,cū nō posit se defendere.ff.de mi.minor ēt.vt ibi no.ar.extra,de cōsti.cognoscētes.nec ipse est talis,q posit ratā hr̄e cōtumaciā.ff.rē ra.ha.bonorū.nec ēt pōt eā purgare,cū nō posit ī iudicio esse:vt C.q legi.pso.stā.in iudi.ha.l.j.& C.de aut.prestā.l.clarū.sicut aľs dicit,vbi nulla petitio est,nulla mora sit.ff.de re iu.nulla.Dn̄s meꝰ sup hoc īterrogatꝰ,rn̄dit ꝙ pōt.Ego dico & si sit talis cā,ī ꝗ cēseat maior,tūc pōt & dꝫ excōicari.ar.extra,de rest.spol.ex pte.Si verò nō sit talis cā,&sit adultꝰ,tenebit sn̄ia in eū lata:licet ferri nō debeat.ar.ī prę.l.si minor.nā & adultꝰ,de calūnia iurat vt j.đ iura.cal.§.restat.ver.sed nūquid.Si verò sit impubes,nec est doli capax:tūc nec ferri dꝫ,nec lata tenet.ar.C.đ fal.mo.l.j.§.fi.Insti.de inuti.sti.§.pupillus.de in ius voc.cuiqꝫ.rn̄.j.& vide j.ti.ꝓxi.§.restat.versi.sed pone ꝙ pupilli.[e] & vide j.de sen.excōi.§.sequitur.versi.sed pone. ¶Vtrū iudex posit in præiudicium partis parcere contumaci:no.extra,de offi.de leg.consuluit.

De primo & secundo decreto. Rubri. [f]

QVoniam s.ti.ꝓxi.§.seqt ver.si verò agit.& sequētibꝰ,aliqua de prīo đcreto tractauimꝰ:vtile putamꝰ adhuc ad doctrinā pleniorē aliqua de prīo & scđo decreto annectere,& priꝰ de primo decreto discutiamꝰ dicētes. Quot modis dicat decretū.Quādo & quaľr debeat interponi.Et in quibus rebus vel actionibus. A quibꝰ iudicibus. Et quis sit effectus primi decreti.[g]

SVMMARIVM.

1 ☞Decretum,quot modis dicatur.

2 Primum decrerum dicitur,quasi primus missus.

DIcitur Ergo decretum sententia diffinitiua,quandoqꝫ.ff.de re iudica.decreta:vel interlocutoria.vt ff.de assessor.l.j.in fine. Quandoqꝫ quòd papa de fratrum consilio, nulla facta consulta-

De primo & secundo decreto. Rubri.

Roffre. posuit hanc rubrīcā īmediatè ante ciuiles actiones.materiā etiā prosequit sub tractatu de officio iudicis rubrica de bo.authoritate iudi.pos.Ioā.de Deo cauilla.lib.iiij.Rubric.ante.& pen.de his duobus ꝓ sequitur ex practicis,ī prœmio nominatis.nō inuenio quod alius expresserit hanc rubri.licet Vber.de bo.& Gui.de Suzaria de materia tractauerūt,vt dixi s.titu.proxi.Bagarotū etiā sæpe allegat hic author:ipsius tn̄ tractatū de hoc non vidi. Sūmistæ de materia tractant Azo.in Sūma de boñ.author.iudi.pos.Roffr.de eo qui mit.in posses.cā rei ser.Hosti.licet de hoc nō fecerit rubricellā,ꝑ modū tn̄ Summę tractat de his duobus sub rubric.de contu.& forsan à prin.sic fecit author quare dicam vide s.de citatiōe.§.sequit.versi.qualiter aūt.Ia.Bal.de his primò fecerat breuē tractatū,quē postea auxit:& in materia multū iuuit authorē.& īcipit,no.plenè ꝙ Acc.posuit de hoc plenā gl.ff.de dā.infec.si finita.§.si plures.sed Dy,ibi pleniorem pulchrā,&breuē,secundū materiā Simo.Vicē.in l.cōsentaneū.C.qūo & qn̄ iudex.Cy.in l.cū proponas.C.de bo.aut.iud.pos.de primo tantū. ADDE Bar.in§.Iulianus.

g ¶Decreti.Præmittendū erat ad ꝓximè sequētia,quot sunt decreta Dei.iij.Regū viij.Sit cor nr̄m cū Deo,& āmbulemus in decretis eiꝰ.Itē Apostolorū:Actuū xvj.Et custodite dogmata decreta ab Apľis.Itē patrū.de trāsla.epꝫ.to.Legatorū.de loca.c.j.de of.le.ꝑnti.li.vj.Epꝫorū.de maio.& obe.si qs delegatorū vel executorū.Gr̄arū,de cō.prę.si soli.li.vj.Sunt ēt decre.Cæsarū actuū xvij.ꝗ cōtra đcreta Cæsarū faciūt & regū.Daniel.iij.di.Tu rex posuisti đcretū.đ christo dicit ad col ij.ꝙ đleuit chirograpū đcręti,qđ ē aduersꝰ nos.Est aūt ī hac materia decretū,supinū verbi,đcerno đcernis,nō illꝰ verbi đcresco đcrescis,vtriqꝫ em̄ cōgruit,sicut & ꝑteritū,scꝫ đcreui

a ¶Præsenti.Quam hodie non habemus.sed patet de elect.licet canon.lib. vj.& de hoc ij.di.in summa.

b ¶Iussus.Quia Accur.vbi s̃.addit,vel prima missio.Dynus illud dictũ impugnat,dicens quòd missio habet se ad iussum per modum executionis: sicut aliud est sñia,& aliud eius executio.ff.de re iur.si cũ nulla.C.de exec. rei iudi.l.j. & sæpe alius pronunciat, alius exequi- tur.ff. de re iudi.à diuo.in princi.sicut aliud est iussus, & aliud est iussio, & plerũq; alius fit per aliũ, vt per inferiora patebit.Cynus in l.cùm proponas. C.de bon.au.iud. pos.ponit quandam diffinitionem decreti, quã dicit fuisse Rof. s.quod decretum est detentatio vel possessio,quæ habetur de iussu iudicis, & dicit hãc reprehendi per Dy.in meis scriptis, quæ habeo duplicata, nec diffinitionem habeo nec reprehẽsionem ; ipse tamen excusat Ro. per legem Instit. de iu.perso.§.seruitus est constitutio &c. Fateor tamen Rofre. de primo decre.in j. colum.versi.&sic no.de ea dictione,primum dixisse ꝙ possessio, q̃ datur causa rei seruãdę,dicit primũ decretũ:quia primũ decernit per iudicem. Sed Cy. ponit diffinitionem talem,ꝙ decretũ est rei regulariter nõ permissæ, certo casu facta prohibitio vel permissio.& quomodo prosequitur,ibi vide Host.vbi s̃.de diffinitione se non intromisit, sed dixit quòd primum decretum est, quando iudex primò decernit aliquẽ mittendũ in possessionem:& quomodo prosequit,ibi vide.Obijcit etiam Dy. de eo quod dicitur primus iussus:cũ & alius iussus præcedat,s.in multis casibus de cauendo:vt satis j. patebit.vel saltem de cõparendo.Necessariò enim contumacia habet pręcedere missionem:vt lite non contesta.quoniam.§.in alijs.Sol.quo ad missionem iste est primus,ad quem,vt dixi,peruenitur per contumaciam nõ comparentis vel non cauentis intra terminum statutum à iudice, de quo statim sequitur.

ADDE ꝙ Alex.in d.§.Iulianus.videtur transire contra opi.Sali.ad diffinitionem primi decreti,de qua ibi vide.

ADDE tu,ꝙ decretum aliud dicitur permissorium, pro futuro actu faciendo:aliud est confirmatorium,de quibus vide plenè per Bal.in l.magis puto.§.non passim.ff.de re.eo.qui sub tute.Item an decretum dicatur sententia interlocutoria,vide Abb.Sicu.in c.j.in quinta col.extra, de re iudi. & ibi per nouissimos.

tione statuit,& in scriptis redigit:vt extra,de rescri. pręsenti [a] .xx.di.si decreta. Qñq; cõsensus eligẽtiũ,ĩ rescriptis redactus:vt ij.q.j.legũ.extra,de elec.innotuit.Qñq; qđ capitulũ,vel ordo,vel vniuersitas,seu maior pars ordinat:vt ff.de decre.ab or.faci. per totũ.ff.qđ cuiusq; vniuer.plane.& quasi p totũ. Qñq; iudicis authoritas in alienationib⁹ vel alijs interposita:vt ff.de prędi.mi.p totũ.Qñq; ponit̃ ꝓprio iussu iudicis,quo mãdat bona alicuius propter ei⁹ cõtumaciã in pœnã cõtumaciæ possideri:cùm actũ est actione reali vel personali:vt s̃.tit. proxi.§. sequit̃. & de hoc decreto præuidimus hic tractare. † Dicit̃ aũt primũ decretũ,quasi primus iussus, [b] & licet al's primũ dicat̃,respectu secũdi:vt xiij.q.j.§.quia ergo. ver.nos sum⁹.& ff.de re.dub.q duos.nõ tñ semp:vt extra de verb.sig.Ioseph.quia qñq; interponit̃ † primũ decretum,& non secundum:vt infrà dicetur. [c]

SVMMARIVM.

☞Primum decretum,quando & qualiter sit interponendum. 1

2 Iudex non præsumitur in scriptis errare,nisi expressè & manifestè appareat.

3 Boni iudicis est,lites minuere:& calumniosè petẽs, non est à iudice audiendus,nec est malitijs hominũ indulgendum.

4 Primi decreti forma,quo ad missionẽ in possessionem quæ esse debeat.& nu.seq.

6 Missus in possessionẽ per primũ decretũ cõditionale,vel vbi apponatur clausula illa vt fit cõmuniter, quia & sic communiter loquimur:an possidebit.

7 Imperitia iudicantis,an possit mutare formam iurisdictionis.

8 Summaria causæ cognitio , an sit facienda, cùm fit missio in possessionem in actione reali.

9 Iudex volens actori reo absente dare possessionẽ, quomodo se habere debeat.

10 Forma banni,in quo ponendus est reus, si non inueniat̃ de bonis,vnde actori det̃ possessio seu tenuta.

11 Creditor quiuis siue pure siue in diẽ, siue sub conditione,aliquid ei debeat̃,potest postulare, vt in possessionem mittatur.

SEquitur Videre,quãdo & qualiter sit interponendum.Et quidem ante litis, cõtestationẽ & post. [d] Quod dic vt suprà tit. ꝓxi.§. sequitur.versi.si verò agitur.& seq.nõ tamen iudex nimiũ debet festinare, ad interponendum primum decretum:aliàs daretur restitutio contra eum.ff. de dam.infec.l.si finita.§.si forte.Sic ergo procedatur: nam reo peremptoriè citato,& contumace existente:quia non vult venire nec satisdare, & actore eius contumaciam incusante:vt C. de iudic. properandum.§.& si quidem.iudex eum debet declarare, & reputare per suam interlocutoriam contumacem. quod dic vt s̃.titulo proxi.§.sequitur.in princ.dein de actore petente se mitti in possessionem rei petitæ propter cõtumaciam rei:vt extra,de eo qui mit. in posses.causa rei ser.per totum.secundũ formam, quam habes j.in tractatu libel.de eo,qui mit.in possess.causa rei ser.in princi.iudex summatim negotiũ examinabit:vt in præ. decre. quoniam frequenter. §.quod si super.C. vbi in rem actio.l.ij. recipiendo videlicet ab actore,calũniæ sacramentum. arg.ff. ad exhi.thesaurus.extra, de resti. spol.literas,de ele. cũ dilectus.de quo iam j.dicetur: [e] & placuerit vidẽdo instrumenta si extent.quod non obseruamus vt alterum tantum recipiet.non autem testes , cùm non sit lis contestata. [f] Vin.tamen no.extra,vt lite nõ cõtest.tuæ.vnum testem recipi posse. ¶Vtrum autẽ debeat quis citari,& qualiter priusq̃ fiat missio:no. plenè secundũ papam extra,de eo,qui mit. in pos. c.fina.Item qualiter formabitur petitio,quando creditor petit possessionem bonorum debitoris non soluentis.vel quãdo petitur fieri separatio bonorũ: dic vt infrà,de eo,qui mitti.in pos.versi.item creditor.& seq.¶ † Post hoc iudex in scriptis, quamuis quidam scripturam non exigant, [g] interponet ipm decretum hoc modo:nam præsentibus partibus, [h] vt dicunt quidam,prout no.secundùm papam extra,de eo,qui mitti. ĩ posses.causa rei ser.c.j.decernet ipsum actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ:vt extra,vt lite non contesta. quoniam.§.in alijs.& de foro competenti.Romana.§. contrahentes , [i] vel etiam alterius pro modo debiti declarati, cùm agitur personali actione:vt in præ.c.quoniam. in fine.quæ dic vt no.suprà,titu.proxi.§. nunc nobis.versicu. porro. & sequen. vt sic tædio affectus, veniat responsurus:vt ff.vt in posses.le.l.is, cui.§.j. & in præ.§.in alijs.Caueat ergo iudex vt non procedat ad dandam possessionẽ antequam actor summatim declaret debitum in personali : vt in præce. versicu.porro.vel antequàm doceat summatim de iure suo,in reali:vt infrà versiculo,sed nunquid iam

c ¶Dicetur.Vide quod dicam §.iam de effectu.in prin.

d ¶Post.Et quandoq; post sñiam.C.qui pot.in pig.ha.l.ij.

e ¶Dicetur.Versi.interposito igitur.ibi videas.& etiam vide s̃.tit.j.§.sequitur.versi.porro.ibi item quod dicitur.& quod ibi dixi.

f ¶Lis contest.Super principali deponant.sed hoc non obstat quia ad aliũ finem,non ad diffinitionem deponerent.extra,de testi. veniens. Item nõ est imputandũ actori,per quem non stat,quò minus contestatio litis fiat. Nec ad sententiam potest fortè aliter peruenire, nisi per informationem testium.

g ¶Exigant.s.Iaco.Bald.in fi.Facit ad hoc quod tenet Dyn.vbi s̃.quæstio. vj.quod interponi potest à iudice non sedente pro tribunali. Eius ratio, quia ius non tribuit in possessione vel proprietate:vt ff. ex quibus cau.in posses. eatur.l.cùm legati.& de acquirenda possessione.lege iij.§.vltimo. Itẽ requirit summariam cognitionem:vt C.vbi in rem actio.l. ij. in fin. vt lite non contest.quoniam §. quod si super. in fin.Et per hæc duo coniuncta,illud concludit̃: sic etiam datur bonorum possessio, q̃ ius non tribuit. ff.quis ord.in bo. posses.seruetur.l. ij.§. dies. De secundo verò decreto , tenet contrarium in q̃o.x. per præ.§.dies.& per l.iiij.§. si fortè.ff. de dam. infect. & l. prætoris. ff. de bonorũ posses.l. iij.§. penulti. Ex quibus concludit , quôd cognitionem requirit ; & quòd ius tribuit : ergo iudice pro tribunali sedente, expediri debet. sed de his etiam quærit an ab illis possit appellari:& de hoc tenet quæsti. viij.etiã vt supra. quòd in primo credit, quòd non possit : in secundo quòd possit. Ad primum inducit quòd interlocutoria est, & fertur , lite non contestata:nec absorbet ius alterius vt in authentica. ei qui iurat. & in l.si finita.§.non autem.& §.item videamus.Item quia regulariter non appellatur,nisi post sententiam.C.quorum appella. non reci.l. ante sententiæ,in secunda quæstione.xiij.Quod non possit,allegat l.si finita.§. postea autem.& quia est interlocutoria, vt supra,tenet contrarium: quia ius alterius absorbet. Allegat ff.de minoribus. intra vtile. & de appella.reci. lege secunda.De iure canonico vbi contumacia in non veniendo , non impediat:certum est ab vtraq; appellari posse:maximè quia & in reali & in personali satis grauatur,qui patitur missionem,vt ex inferioribus plenè patebit.Facit de appella.super eodem secunda,sed cùm primum decretum detur propter contumaciam,si contumacia est in non veniendo. vtroq; iure videtur quòd appellare non possit,per notata & addita suprà.titu.proximo.§.j.& in clemen. de dolo & contumacia. si ante. Si verò contumacia est in non cauendo,puta de damno infecto , de legato vel fideicommisso soluendo, & his similibus , potest Legista sequi dictum Dyni. & Canonistæ in suo foro quod prædixi. & est simile quod dicam infrà.§. restat. ante finem.

ADDE quod Bartolus (cum quo communiter transeunt doctores) dicit in dicto §.Iulianus.credere quòd Speculator non dicat verum.vide ibi per Alexan.

h ¶Partibus. Intelligas vt suprà , hoc fieri etiam reo contumaciter absente,vt est expressum in l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex. & in decretali,quoniam.§. in alijs. & in duobus sequentibus. Dynus allegat ff. ad Trebellianum. recusare.in principio.& l. ille à quo. in principio.

i ¶Contrahentes.lib.vj.

dictum

dictũ eſt.[a] ¶Item vbi citatus nõ inuenitur, citandi
ſunt affines: vt s̃.de cita.§.ſequit̃.ver.ſed nũquid.[b]
¶†Sed pone ꝙ actor eſt ſuſpecta perſona, nec ha
bet aliquod publicũ inſtrumentũ? Rñ.ſi nõ videt̃
ꝙ calũniosè petit, idẽ erit. Nã ita ſcriptũ eſſe ſuffi-
cit licet per ꝗ durum ſit.ff.qui, & à qui.ma.li.non
proſpexit.vj.q.iij.ſcriptum eſt. Nec præſumendũ
eſt, ꝙ errauerit: niſi expreſsè appareat.arg. C.ad l.
Iul.repe.l.fi.ſed & ſi actor iurare noluerit, non au-
dietur.C.de iur.cal.l.ij.§.ſi actor.extra, eo.titu.c.fi.
¶†Quid ſi conſtat iudici, illũ nullã cauſam agendi
habere? Dic nihilò minus miſsionem procedere in
odiũ latitãtis: vel dic ꝙ in certis nõ eſt locus conie
cturis.ff.de verb.ob.cõtinuus.§.cũ ita.quia boni iu
dicis eſt, lites minuere.ff.ſi cer.pet.quidã. extra, de
do, & cõtu.finem. Nec eſt hominũ malitijs indul-
gendum.ff.de rei ven.in fundo.extra, de reſcri.ſe-
des.in fi. Item calũniosè petẽs, non eſt audiendus.
ar.ff.de Carbo.edi.l.iij.§.cauſæ.ff.vt in poſ.le.ſi is,
à quo.§.necnõ.C.de procu.eũ qui.extra, de pœnis
calũniam.& facit extra, de iud.examinata. ¶†Hu-
ius quidẽ decreti ſeu interlocutorij forma, talis erit:

FORMA.[c] In Dei nomine amen. Cũ nos
magiſter Gul.Durandi dñi papæ capellanus, &c.
Cauſam, quæ inter A.& B.ſup hoc vertit̃ tali autho
ritate ſuſcepimus audiẽdã, & fine debito terminan
dã: demũ ad dicti A.inſtãtiã dictũ B.citari fecimus
primò, ſecũdò & tertiò, vt die tali[d] in noſtrã p̃ntia
cõpareret, rñſurus tali de iure in quæſtiõe præfata.
verũ eũ p ſe vel p reſpõſalẽ idoneũ minimè cõpa-
rẽte, nec aliquo eius defenſiõi ſe offerẽte, & dicto
A.eius cõtumaciã accuſante, ipſum exigẽte iuſtitia
reputauimus cõtumacẽ, & in eius cõtumaciã libel
lũ partis alterius, recepimus cõtinẽtiæ talis: Coram
vobis &c. poſito toto libelli tenore, ſubiunge ſic:
porro eodẽ B.in ſua cõtumacia perdurãte, & poſt
ipſum terminũ p nos diutius expectato idẽ A. in-
ſtãter à nobis petijt, ſe in rerũ petitarum in libello
poſſeſsionẽ reduci: & hoc cũ realiter agit̃. Si verò
perſonaliter, dicet ſic: petijt ſe in poſſeſsionẽ bo-
norũ ipſius pro modo debiti in libello petiti, pri-
mò mobiliũ ſi appareãt: alioquin immobiliũ: vt j.
§.proxi.rei ſeruãdę cauſa induci. Nos igit̃ recepto
prius ab ipſo A.calũniæ iuramẽto, quo aſſeruit ve
ra eſſe in ſua petitiõe cõtẽta, & ſe credere ea poſſe
rõnabiliter petere, interloquẽdo pronũciamus, de
cernimus dictũ A.fore mittẽdũ ob cõtumaciã di-
cti B.in poſſeſsionẽ talis rei in libello petitæ. & hoc
cũ reali actũ eſt. Si verò pſonali, dicat, in poſſeſsio-
nẽ talis equi vel iumẽti vel talis pecuniæ. vt ſi non
habet mobilia: dicat, talis fundi, vel dom⁹, vel talis
debiti qđ ei debet̃ cã rei ſeruãdæ, vel cã cuſtodię, et
miſſum ſeu inductũ in dicta poſſeſsiõe cẽſura, qua
cõuenit, debere defendi, eundẽ abſentẽ nihilò mi-
nus eidẽ in expẽſis legitimis cõdẽnãtes: quarũ ta-
xationẽ nobis in poſterũ reſeruamus. Hæc forma
probat̃ in p̃cedẽtibus.& extra, de eo q mit.in poſ.
cauſa rei ſer.c.j.[e] Addũt etiã quidã: Et ideo damus
talẽ nunciũ, qui eũ mittat in tenutã, ſeu poſſeſsio-
nẽ rerũ ipſarũ. Hanc formã ſeruamus, & eã cõmu
nis approbat vſus & ius: vt extra, de fo.cõpe. Ro-
mana.§.contrahantes.[f] ¶Sed opponit̃. nã nil aliud
eſt dictũ, decerno dictũ A.fore mittẽdũ, niſi dice-
re ꝙ ſit de iure mittendus.[g] Pręterea per hæc ver-
ba, potius videt̃ ſibijpſi legẽ imponere, & cõtra ſe
ſentẽtiare, ꝗ cõtra aduerſarium. vnde alij dicũt ſic:

FORMA. Quia talis legitimè citatus à no-
bis, nõ cõparuit corã nobis: vel qa talis noluit tali
delegato eidẽ relicto ſatiſdare: vel noluit de dãno
infecto cauere: ideo te mittim⁹ in poſ.bonorũ eius
& talẽ nũciũ damus, q eũ mittat in poſ. vel tenutã.
lata fuit hæc ſentẽtia loco et die tali &c. Sed çertè[h]
hęc ſñia eſt falſa & inutilis: & primo in eo qđ dicit
mittim⁹, cũ actualiter nõ mittat. ar. extra, de cã poſ.
& pprie.cũ eccl'ia. ppe finẽ. niſi intelligas, i. mitti
iubemus: vt ff.de rei ven.is, à quo. Itẽ ſi ipſe mittit,
quare dat ad hoc nunciũ vel executorẽ. Item qũo
põt mittere in poſ.rei p decẽ milliaria fortè diſtã-
tis. Nõ em̃ cõſtituit̃ illud prętoriũ pignus: nec poſ
ſeſsio ſeu tenuta acquirit̃, anteꝗ in poſſeſsionẽ vẽ-
tum ſit: vt ff.de pig.ac.nõ mirum.& ideo alij, vt In
no.papa iiij.dicunt ꝙ ſic dicere debet iudex:

FORMA.† Decerno, vel cõſtituo, vel iubeo,
te eſſe verũ poſſeſſorẽ talis rei, cã cuſtodiæ: & poſt
modũ debet actorẽ mittere actualiter in corpora
lẽ eiuſdẽ rei poſſeſsionẽ p ſuos executores. Sed &
ſi nõ mittat̃,[i] ex hoc decreto, illud cõſequit̃: qa ela-
pſo termino, ver⁹ efficiet̃ poſſeſſor, ac ſi poſsideret
vt j.§.iã de effectu.ver.ſunt & alia. vel etiã ſic dicet
iubeo tali abſenti & cõtumaci: vel cõdẽno ipſum,
vt A.recipiat ſecũ in poſſeſsionẽ taliter rei cuſto-
diæ cã. ſed prima forma magis frequẽtat̃: ſed nõ vi
det̃ in p̃dictis formis bñ dici cauſa rei ſeruãdæ, vel
cauſa cuſtodiæ: vbi reali agit̃ actiõe: cũ tũc miſſus
poſsideat: vt j.§.iã de effectu.ver.ſi verò.& ſeq. vñ
ſecundũ Roſ.[k] debet dici ſimpliciter. decerno te
mittendũ in poſſeſsionẽ rei petitæ: nec debet adij-
ci, cã rei ſeruãdæ vel cã cuſtodiæ. ¶†Sed quid ſi ap
ponat̃, vt fit cõiter: qa & ſic cõiter loquimur: vt s̃.
& j.patet in plurib⁹ locis, licet impropriè? Rñ. vr̃
ꝙ tũc miſſus nõ poſsidebit: nã iudex qđ potuit, ſ.
dare poſſeſsionẽ: noluit: qa dixit cã rei ſeruãdę, vel
cuſtodię: & qđ noluit, ſ. ꝙ miſſus in reali, cuſtodire
tm̃ nõ potuit: cũ miſſus in reali poſsideat, vt dixi[l]
extra, de offi.dele.cũ ſup. C.ſi qs alteri vel ſibi. mul
tũ. Sed dic ꝙ imo poſsidet: nã ex quo dixit, mitto,
vel decerno te eſſe in poſſeſsionẽ mittẽdũ, ex quo
ventũ eſt in poſſeſsionẽ: poſsidet iſte miſſus: vt in
præ.l.nõ eſt mirũ. Licet ergo prędicta obijciat, nõ
vitiãt quæ præcedũt, licet ſuperabũdẽt.ff.de re.iu.
nõ ſolẽt.& ff.de ver.ob.quæ extrinſecus. nec vtile
per inutile vitiabit̃. C.de trãſac.ſi ex falſis.xij.q.ij.ſi
quos.extra, de ele.illa. nec imperitia iudicãtis muta
re potuit formã iuriſdictiõis.ff.fa.erc.ſi filia. nec for
mã antiquitus inſtitutã.ar.ff.de admi.tu.quidã de-
cedẽs. ¶†Quid ſi hoc fuit petitũ: & iudex ſecutus
petitionẽ, ita pronũciauit? Rñ. tũc imputet ſibi qui
fatuè petijt.extra, de iud.examinata. In actiõe aũt
perſonali, locũ habẽt verba iſta, cauſa cuſtodiæ, &
etiã cauſa rei ſeruãdæ: vt tædio affectus, &c. vt in-
fra.§.iam de.ver.ſed quæ eſt.& ſonãt hęc, cauſa rei
ſeruandæ. quaſi dicat, vt ſerues rẽ, nec deijciatur de
poſſeſsione qui primò poſsidebat.ff.de dã.infec.ſi
finita.§.Iulianus. ſed ſerues & cuſtodias eã, vt fa-
cias tædium miſsionẽ paſſo. Alij exponũt[m] cauſa
rei ſeruãdæ, & cã cuſtodiæ: quia miſſus per hoc ſibi
cõſeruat ius ſuũ. Nã ex hac miſsiõe, habet interdi-
ctũ ne vis fiat ei &c. & ſic quodã modo rẽ ſuã con
ſeruat. ¶†Sed nunqd præcedat ſummaria cauſę co
gnitio, cũ fit miſsio in actiõe reali? Rñ. nõ videtur:
quia in decre.quoniã.§.in alijs. vbi tractat de reali
nõ fit mẽtio de huiuſmodi cognitiõe. qđ feciſſet, ſi
eã adhiberi voluiſſet: vt extra, de deci. ad audiẽtiã,
& qa nõ exprimit: nec nos ſupplere debemus.ij.
q.v.cõſuluiſti. Itẽ dicẽdo ibi in §.ꝙ ſi ſup. ꝙ cũ lis
eſt quaſi cõteſtata, debet interuenire: p cõſequẽs in
alio, ſ.in caſu illius §.in alijs. videt̃ negare. extra, de
præſump.nõ ne. Rñ. dñs Accur.interrogatus dicit
ꝙ debet præcedere. Conſtat enim ꝙ in pſonali de
bet præcedere: vt C.de bo.autho.iudi.poſ.aut̃.ei q
iurat. ergo multò forti⁹ in reali, in qua maius præ-
iudiciũ generat̃ reo, ꝗ in perſonali; qa in reali ex-
pellit̃ de poſſeſsiõe tpe miſsionis. in pſonali, nõ vt
infra §.iã de effectu, in prin. Nec obſtat ꝙ in prędi
cto §.in alijs. hoc nõ dicit̃: qa nec etiã ibi in §.ſi aũt
vbi agit̃ de perſonali, hoc dicit̃: & tamẽ per præd.
authẽticã ſupplet̃: vñ & eodẽ modo debet §. in a-
lijs.ſuppleri. Non em̃ oẽs articuli poſſunt in legi-
bus cõprehẽdi.ff.de legi.nõ poſſunt.& in hoc etiã
concor.Roſ.dicẽs ꝙ actor neceſſe habet ſumma-
tim docere de iure ſuo, ꝙ ad eũ ptineat res iure do
minij vel quaſi, vel ꝙ habeat ius in re, qa creditor.
C.vbi in rẽ act.l.ij.[n] dñs Odoſ.verò reqſitus rñdit
cõtra, qa p huiuſmodi miſsionẽ modicũ præiudi-
ciũ parat̃ aduerſario: cũ recuperare poſsit poſſeſsio
nẽ intra annũ; ſed in §.ꝙ ſi ſuperſit. maius pręiudi
ciũ: quia p talẽ miſsionẽ amittit poſſeſsionẽ: vt ſu-
prà titulo proxi.§.ſequitur.ver.ſi aũt lis eſt quaſi.
dictũ Ac.magis placet: vt ſuprà eodẽ. §.in prin.[o]
¶Quid ſi iudex, nõ vocato reo, dat actori poſſeſ-

hh

---

a ¶Dictum eſt. Hęc allegatio cum toto eo qđ ſequit̃, vſq; ad formam, fuit additio. & ideo ſic loquit̃: & ſcias ꝙ iſte ver. caueat. ad literam fuit Roſ. vbi de oſ.iu. Rubric. de bonis autho.iudic. poſſ. in verſi. ſed illud quæritur.

b ¶Nunquid. Quo ad caſum de primo & ſecundo decreto interponendis, non putat Pet. de bel. illam citationem neceſſariam p l. cõſentaneum. C. quomodo & quando iud. & iura ibi allegata loquũtur quando procedendum eſt contra pupillos vel minores quando in eis tractatur de iure ſpeciali: quod facilius denegatur, quã ius commune.

ADDE qđ Bal. conſ. xxxv. j. lib. dicit ꝙ tutior via eſt, ꝙ amici citentur. licet in d. §. Iulian⁹. communiter teneatur contrarium.

c ¶Forma. Rolandinus materiam tractat parte ix. Rub. de proceſſu aduerſus reum contumacem: formas autem ponit vltra p quatuor chartas.

d ¶Die tali. Melius diceret vt certis diebus elapſis, ne triplex citatio reſtringatur ad vnam diẽ.

e ¶Cap. j. Et ibi poſt Inno. ſcripſi mentẽ horum, quæ ſequũtur vſq; ibi: ſed nõ videtur.

f ¶Contrahentes. li. vj.

g ¶Mittendus. Ad hanc obiectionem reſpõdetur per decre. ſuper eo. de offi. deleg. & per cle. de reſcri. auditor. de iureiur. Romani. poſt verſi. præfatis igitur.

h ¶Sed certe. Quę ſequuntur, fuerunt etiam verba Roſ. vbi de interdictis, Rub. ne vis fiat ei, qui in poſſeſ. mit. ante finem.

i ¶Mittatur. Si dicas in caſu decre. cõtingit. bene procedit. Hoc dico, quia decretum udicis non facit aliquẽ poſſeſſorem, niſi re ipſa in poſſeſsionem veniatur: vt bene patet c. cùm poſtulaſſem. in fi. j. reſpon.

k Secũdùm Roſ. Cuius fuit hoc dictũ. & ver. qui ſequitur titu. de bon. aut̃. iu. poſsi. vltra medi. et vbi ſuprà.

l ¶Vt dixi. Multũ habet moleſtum Roſr. illud dictum ꝙ non poſsideat, potiſsimè coniunctũ cum opinione ꝙ in realibus non ſit neceſſariũ ſecundũ decretum: vide j. §. videndũ. in fin. vbi plenè dicã. Inſtat autẽ Roſ. quomodo iudex vel eius nuncius poſſeſsionẽ, quam nõ habẽt, tradere poſſunt: & hoc facit in titu. de bo. aut̃. iud. poſ. in vl. co. verſi. itẽ quærit̃. Solutionẽ vide no. ff. de re. iu. nemo plus. & e. tit. nemo põt. li. vj.

m ¶Exponunt. ſecũdùm Roſ.

n ¶L. ij. Et in his verbis ſuis continuauit ipſe. ver. caueat ergo: qui eſt s̃. eod. §. vlt. in prin. & ibi dixi. Vbi ſunt hæc eius verba.

o ¶In prin. Et mihi placet per rationẽ, quam dixi in præ. §. quod ſi ſuper. in decre. quoniam. ſuper gl. ſic C. ſ. quia per id contingeret ſine aliqua ſui iuris cognitione, per lapſum anni fieri poſſeſſorem incõmutabilem: et ſic concludit contra Odo. diuerſitatis ratio quã allegat.

a ¶Et cætera. Quæ 9 placet, vt durante actoris instãtia pu ta quia venit reus intra annum prosecuturus iudiciũ inchoatum: actor vltra non iuret: sed secus: cũ post annũ reus efficitur actor, vel intra annum facta missione, lite cõtestata, vel quasi cõtestata vt ibi. sed q̃d plus est Cy. vbi supra. xj. q. dicit ꝙ si rei cõtumacia interuenit post litem cõtestatam & præstitum calũniæ iuramentũ in summaria cognitione, qui interuenire debet secundũ l. secundã. C. vbi in rẽ actio. et §. quod si sup. ipse actor iterũ iurabit de calũnia: quia mõ calũniari posset. ff. de dã. infe. l. qui bona. §. si qs stipulaturus. Non obstat C. de iur. calũ. l. ij. & auẽ. hoc sacrm̃. qa, vt dicit, hæc est noua instantia, qua ex nobili iudicis officio petitur fieri missio. de quo infrà, §. pe. in fine.
ADDE ꝙ hãc additionem sequitur Alex. in d. §. Iulianus. in x. col.

b ¶Expensis. Quod iudex intra annũ cogere posit passum missionem in reali, intelligo vt possessionem recuperet. Scripsi de eo qui mit. in pos. sup rub. lib. vj. Et intellige secundũ istos, ꝙ cogere põt talis ꝙ reo nõ parente, cõstituet actorem intra annum possessorem incõmutabilem. Et hanc opi. ponit Simon in l. cõsentaneum. C. quomo. & qñ. pro qua alleg. ff. de dã. infec. l. à quo. de no. oper. nũ. si pri⁹. Ipse aũt dicit se nũquã id legisse, & ꝙ de necessitate iudex & actor habẽt expectare p annũ: per l. si qs emptionis. in fi. C. de præscri. xxx. ann. & p decre. qm̃. §. in aliis & hoc placet. Facit de re. iu. ĩdultũ. ĩ fi. li. vj. Fateor tñ ꝙ re

sionem? De hoc infrà, §. iã de effectu. ver. sed quid si iudex. ¶†Interposito igitur tali decreto, siue in reali siue in personali, citabitur de gratia absens iterũ per nuncium, vt veniat, defensurus possessionem seu tenutam ex intarlocutoria dandam corporaliter actori, cuius nũcij relatio sic scribitur:

✻FORMA. Titi⁹ cursor talis curiæ Narbon̄. retulit se inuenisse & citasse B. vt hodie veniat coram tali iudice, defensurus possessionẽ seu tenutã corporaliter dandã A. ex decreto seu ex interlocutoria lata contra eũ: alioquin dabitur ipsa tenuta in bonis eius, iuxta formã interpositi decreti. quo facto aut B. absens veniet, aut nõ: si venerit retractabitur sententia, & satisfaciet de expẽsis, & satisdabit de lite suscipienda, vt diceẽ infrà, de satisd. §. dicto. ver. porro. & j. eo. §. iam de effectu. ver. vlti. & ipse B. iurabit de calũnia, & non A. qui iurauit tempore missionis, vt iam dictum est. quod intellige prout no. in præ. decret. quoniam frequenter. §. quod si super. in gl. sic C. vbi in rem act. &c.[a] & deinde ordinario iudicio procedatur. Si autem nõ venerit: dabitur ad iussum iudicis, possessio seu tenuta bonorum ipsi A. per executorem: vt suprà titu. proxi. §. sequitur. plenius est discussum. De qua missione consulo quod fiat publicum instrumentum, vel saltem nuncij relatio sic scribatur:

✻FORMA. Titius nũcius talis curię Narbon̄. retulit die tali, se de mãdato talis iudicis exequẽdo interlocutoriã ab ipso latã dedisse A. possessionẽ corporalẽ, seu tenutã in infrà scriptis bonis B. videlicet de tali & tali re. Porrò veniẽs intra annũ recuperare poterit harũ rerũ possessionẽ, prẽstita satisdatiõe de iudicio sisti, & restitutis expẽsis.[b] Post annũ verò nõ audieẽ sup possessiõe, sed tantũ sup proprietate: vt in præ. §. sequiẽ. & in pre. ver. vl. & hæc satisdatio præstanda est aduersario, si præsens sit: alioquin corã iudice vel publicis psonis, extra, de eo, qui mitti. in pos. c. j. & de off. ordi. pastoralis. iij. q. iij. §. spatium. Si verò non sit qui recipiat, non imputatur ei, ar. ff. de leg. j. si fundum. extra, de appel. ex ratione. extra, de eo qui mit. in pos. cùm sicut. Formam huius satisdationis vide infrà, de satisda. §. dicto. ver. porro. ¶Si verò nuncius ipse, nil de bonis B. absentis inuenerit, referat hoc iudici, cuius relatio sic scribatur:

✻FOR. Titius nuncius talis curiæ Narbon̄. retulit die tali, ꝙ cũ de mandato talis iudicis, exequẽdo interlocutoriã ab ipso iudice latã iussisset dare tenutã A. in bonis B. & diligẽter inquisitionẽ fecisset, in contrata inter vicinos & notos ipsius B. & nihil be bonis eius inuenit, de quo tenutã prędictã seu possessionem dare posset: vnde nihilò minus in eadem contrata, præconia voce clamauerit, ꝙ si quis sciret aliquid de bonis ipsis habere, ad tertium diem dicto iudici renunciaturus veniret. ¶Verũ in quibusdã locis post talẽ nuncij relationẽ, iudex consueuit interloquendo pronunciare, nihil inueniri de bonis absentis, vnde posit possessio seu tenuta dari. & hoc duplici ratione. Prima est, vt per hmõi sñiam appareat diligẽtẽ discussionẽ bonorũ extãtiũ, factã fuisse. vnde cũ de dictis bonis nõ inueniaẽ, poterit actor agere & petere bõa obligata. ¶Secunda ratio est:[c] quia ex quo non inuenitur de bonis, iudex faciet reo dari bannum, de quo nõ cancellabitur, donec satisfaciet creditori. Huius autem interlocutoriæ forma talis est:

✻FOR. In Christi noĩe amẽ. Cũ nos talis iudex olim B. per nos citatũ legitimè exigẽte iustitia reputauissemus cõtumacẽ, & decreuissemus A. actorem in possessionẽ taliũ bonorũ eiusdẽ B. vsq; ad quãtitatẽ cẽtũ librarũ, fore mittendũ causa custodiæ: demũ volentes benignè agere cũ eodẽ, ipsum iteratò citari p Titiũ cursorẽ fecimus: vt possessionẽ seu tenutã ex hmõi interlocutoria, corporaliter dãdã defensurus veniret. eo aũt, venire non curãte ipsam sñiam exequẽdo mandauimus ipsum A. in possessionẽ induci taliũ bonorũ eiusdẽ B. vel pro mẽsura debiti declarari, per talẽ executorẽ. Cumq; executor ipse iussisset dictam possessionẽ corporalem seu tenutam dare: & facta inquisitiõe diligenti in contrata ipsius B. absentis inter notos & vicinos eius nihil inuenisset de bonis eius, executor ipse in dicta contrata, voce præconia proclamauit, vt si quis de bonis illius quicquam sciret, certo die, nobis nunciaturus veniret: nullus tñ cõparuit, qui de dictis bonis aliqd nunciaret, idcirco interloquẽdo pronũcio nihil inueniri in bonis & de bonis B. vnde in aliquo dicta tenuta & possessio dari possit. & ideo dicto actori contra bonorũ possessores, integra iura reseruo. Lata fuit &c. ¶†Hoc autem scias ꝙ in quibusdã locis in Italia, de consuetudine seruaẽ ꝙ si nõ inueniaẽ de bonis absentis, vnde detur possessio seu tenuta: reus ipse in bãno ponitur ciuitatis: cuius banni forma hæc erit:

✻FORMA. Quia facta diligẽti inquisitione, nõ fuit inuentũ de bonis B. vnde posset A. dari ex primo decreto pro eo prolato, possessio seu tenuta in quãtitate centũ librarũ, quã ab eo petebat. & quia post dictã inquisitionẽ, eo legitimè citato, & ei⁹ defensione legitimè ꝓclamata nõ venit ipse, vel alius pro eo ad eius defensionẽ: iõ ex nũc fit ĩ bãno cõis Viterbij: in quo quidẽ bãno cridatus fuit de mandato talis iudicis, tali die, per talem præconem.

¶†Et nota[d] ꝙ oẽs creditores, siue purè aliquid eis debeaẽ, siue in die, siue sub cõditiõe, possunt postulare vt in possessionẽ mittanẽ. & mittenẽ in poss. in omnibus his casibus, in quibus constat eos agere posse: vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. in possessione. in princ. ff. de iudi. in oĩbus. ff. ad l. Aquil. l. in lege. sed his, quibus purè debetur, mittenẽ in possessionẽ ad hoc vt bona vendãt. ff. ex qui. cau. in poss. ea. si quis creditorẽ. §. creditori. Alij verò, quib⁹ debeẽ in diẽ, vel sub cõditione, vt nõ vendant, sed vt posideãt,[e] nisi cauent de debito soluendo, die vel conditione existente. Sic intelligitur ff. ex qui. cau. in poss. ea. l. in possessione. respon. j. & l. Fulcinius. §. si in diẽ. et ad hoc ff. de re iudi. in omnibus. Hi autem creditores, si reus non veniat, nec defendat, & instanter postulant, vt mittantur in possessionem bonorũ aduersarij: ad eorum instantiam iudex debet eos possidere iubere. qui iussus dicitur decretum: vt suprà §. j. dictum est. Si autem aliquis compareat, qui defendat, non fit missio in possessionem causa custodiæ. ff. ex qui. cau. in pos. ea. hoc autẽ. ff. de iud. rectè. ff. ex qui. cau. ma. in integ. resti. item. §. fi. & l. ergo. extra de offic. deleg. c. consultationibus.

c quirere posset sup hoc reũ, sed pœnã illã non posset imponere, quæ nullo iure conceditur. Et per hoc respondeẽ ad id, quod ibi allegaui de decre. licet canõ. & eius gl. Itẽ super præ. rubr. inuenies si reus contra quem agebatur sup tribus, propter contumaciam passus est missionem, demum trãsegit de duobus, ꝙ nõ sufficit ei soluere expẽsas pro rata illi⁹ tertiæ: de qua nõ fuit transanctum, nisi de expensis transactum fuisset.
¶Ratio est. Proximam rationem respicit prima forma: sequens, hanc secũdam.

d ¶Et not. secundũ Iac. Bald. in ver. est notandum.

e ¶Posideant. Hoc est q̃d dixit Roff. hoc tit. vltra princ. quod in his nõ daẽ secũdũ decretum, quia sola spes est in debitũ iri. De hoc infrà, §. videndum. ver. quod autem.

SVMMARIVM.

1 ☞Primum decretum, in quibus rebus vel actionibus interponatur.
Cùm agitur actione personali, primò mittẽdus est actor in possessionẽ mobilium, si quę sint: alioquin immobilium: tertiò etiam nominum.
2 Reo res mobiles vel immobiles non habente, sed tantùm nomina vel actiones contra suos debitores, quomodo fiet missio in possessionem.
3 Nomina & alia incorporalia, spiritualia, & corporalia non posidentur.
4 Petens mitti in possessionẽ pro mensura debiti declarati, si nil inuenitur de bonis illius, apud quẽ peto missionem, sed illa per alium posidentur, an sit in illorum possessionem mittendus.
5 Probatio de possessione contra non restituentem, qualiter fieri debeat.
6 Nolẽs restituere, et volẽs incõtinenti de iure suo docere: dicens, ad impediendã restitutionẽ dolo petis quod incõtinenti restituturus es, an sit audiendus.
7 Actio in factũ ex edicto, ne vis fiat, &c. an sit dãda contra eum, qui negat rem fore debitoris ipsius.
8 Reo tantùm vsumfructum habente, qualiter sit reo subueniendum.
9 Reo nõ habente nisi reditus vel beneficiũ ecclesiæ, possunt reditus asignari in causa pignoris.
10 Missio in poss. an posit fieri cõtra pupillos, adolescẽtes, vel absentes Reipubli. causa, in bonis eorũ.
11 Curatorem habens, non potest sine illo stare in iudicio, nec tenet sententia contra eum lata: sed bene pro eo.
12 Reo agente per procuratorem, qui contumax est, fiet

a ¶Restat videre.no. secũdũ Rof.cuius fuit hoc principiũ ti.de actione in factũ,quæ dat̃ cõtra missum, super damnis & fructibus. ADDE tu ꝙ primũ & secũdũ decretũ iterponi pôt in iuribus insepara bilibus à psona, & in obligatiõe facti propter inopiã debitoris.glos.Bar.& Bal.ĩ l.pro hærede. §.j.ĩ fi.ff.de acq.hę.

b ¶In fine. istud po suit Ia.j.sed author melius locauit hic.

c ¶Et Azo.Ia.Bald. dixit ꝙ Azo nõ tra ctat de ordine.etve rũ est ĩ summa,de bo.autho.iud. pos. Tene quod dixi in decr.qm.§.qđ si.su per gl.hoc ordine.

d ¶Ordine. Quid si agitur contra vniuersitatẽ personali actiõe, & nihil habet in bonis nisi forũ, vias publicas, fontes,& similia di cã infrà,de sen. exe cu.§. sequitur . sup vers.qđ si vniuersi.

e ¶Dic.Secundũ Ia. præ. cuius fuit iste ver.& huic cõtinuͦ erat ver.qđ si reus. hic sicut in Iac. interposita fuit addi tio.

f Nominibus . Facit qđ no.Cy.C. quãdo fis.vel pri.l.ij.

g ¶Mittendus. Vide qđ no.j.§.nunc videamͦ.in fi. an,s. reus præsens coga tur iudicare. ADDE an secundũ decretũ impediat̃ p ius tertij con ditionale,vide Bal. in l.peto.§.prędiũ. in fi.ff.de leg. secũdo.qđ non. & hoc magis facit ad rubri cã sequentẽ de secundo decreto.

h ¶Possessione. Est sciẽdũ ꝙ do.meus in legibus disputauit quæstionẽ, quæ incipit,quæritur an primũ.qua quæsiuit an primũ decretũ procedat cõtra reũ in re,cuius ipse habet dñiũ,sed aliͦ est possessor: & an ipse possessor veniens obtinere pos sit illud reuocari, solã possessionẽ ꝓ bando.In prima te nuit valere primũ

13 Missus in possessionem ex primo decreto,an vtetur bonis illis vel fructibus in quorum possessionem missus est.

14 Contumacia nimia,quæ dicatur. Missio in possessionem propter contumaciã,quibus casibus non fiat,sed propter fauorem.

15 Res non videtur restitui,nisi & fructus restituant̃.

16 Detinens rem ecclesiæ qualitercunq; detineat semper debet conueniri,ꝙ tuncunq; nominet vel exhi beat dominum vel actorem suum.

17 Missus in pos.quo casu efficiatur verus possessor.

18 Depositarius dicitur is,q nomine possidet alieno. Commodatarius,colonus,aut inquilinus, qui dicã tur,& in eorum bonorũ possessionem qualiter fiat missio.

19 Contumacia coloni,an præiudicare debeat dño.

20 Nominans nominato non veniente,si velit petere missionem in possessionem & iudicium rei vendi cationis suscipere,an sit audiendus.

21 Emphyteuta vel feudatarius,aut vir in causa dotis si nominauerint dominum in iudicio,& dominus sit contumax,an ipsis paratur præiudicium.

22 Feudatario vel emphyteuta rei vendicatione con uento,si dominus velit iudicium suo nomine subi re,agens verò non vult,quid iuris.

23 Actor si nolit conuenire dominum ratione ciuilis, quã habet,sed feudatariũ ratione naturalis, dominus aũt vult iudicium suscipere, an sit audiendus.

24 Feudatario vel emphyteuta sub iudicio seculari cõ uento,si dominus existens clericus velit vt defensor tale iudicium suscipere,an sit admittendus.

25 Syndicus alicuius capituli, veniens ad defensionem feudatarij vel emphyteutæ,an & qualiter sit admit tendus.

26 Hæreditate petita ex testamento vel ab intestato, fieri potest missio in possessionẽ totorũ bonorũ.

27 In actione præiudiciali,si vocatus nõ venerit,quibus modis debeat iudex occurrere. Pater non est præsumendus filium odire.

28 Agens contra libertum pro operis præstandis vel non præstitis,potest mitti in possessionem bonorum eius,pro æstimatione operarum.

29 Agens iudicio noxali,quo pacto & qualiter possit mitti in possessionem bonorum rei.

30 Vbi agitur confessoria pro vsufructu vel alijs seruitutibus personalibus turbatis , an & quomodo fiet missio in possessionem bonorum illius,contra quem agitur.

31 Agens pro personalibus præstationibus, puta fructuum,&c.an sit mittendus in possessionem rerũ ipsius debitoris,pro rata interesse sui.

32 Missio in possessionem an & quomodo sit facienda,vbi agitur interdicto de itinere actuq; priuato, eundo,vel de aqua quotidiana & æstiua.

33 Missio in possessionem qualiter sit facienda , vbi petitur vt caueatur de euictione in duplum.

34 Vbi agitur ad exhibendum aliquam rem vel scripturam,fieri debet missio in possessionem iuxta æstimationem interesse.

35 Agens contra tutorem vel alium in dignitate vel officio constitutum vt remoueatur,& contumaciter abest:quomodo procedere debeat,quo ad mis sionem in possessionem.

36 Agens ad thori separationem, & vocatus sit contumax,qualiteer sit procedendum.

37 Agens contra aliquem coram iudice seculari inter dicto vti possidetis,ille autem contumaciter se absentat,an & qualiter actor mittetur in possessionẽ rei petitæ.

38 Possessio facilius perditur,ꝙ dominium.

39 Primum decretum generaliter interponitur, quotiescunq; quis non defenditur tam in realibus ꝙ in personalibus actionibus.

40 Rei plures si nomine alterius rei cõueniantur quo rum vnus tantũ sit contumax:an propter illius cõ tumaciã alijs nõ vocatis,fiet missio in possessionẽ.

41 Vbi agitur personalibus actionibus pro tẽporalibus,an fiet missio in possessionem spiritualiũ pro mensura debiti declarati.

RESTAT Videre in qbus rebus vel actionibus primũ decretũ postuletur,seu interponat̃ . Super quo no.[a] ꝙ varijs ex causis fit sæpæ missio in bonis alicuius.Quandoq; enim fit propter legata:vt ff.vt in pos.le.per totũ . Quãdoq; causa dãni infecti.l.si finita.§.fi.ff.de acq.pos.possideri.§.fi.ff. quorũ leg.l.j.Quandoq; propter cõtumaciã conuenti in reali,vel personali actione.extra,vt lite nõ conte.quoniam frequenter.& de eo , qui mitti.in pos.causa rei ser.per totum.& C.de bo.autho.iud. possi.per totũ.C.de prescri.xxx.vel xl.an . si quis emptionis.§.fi.qui omnes non possidẽt, sed detinent:vt in præ.concor.præterq; in conuento actio ne reali,in quo est dissensio an possideat intra annum.quod dic vt j.§.iam de effectu. ¶ 1 †Et scias ꝙ cũ agitur personali actione,primò mitter̃ actor in possessionẽ mobiliũ,si extent: alioquin immobilium:tertiò etiã nominũ,sicut fit in executione rei iudicatæ.ff.de re iudi.extra,vt lite non cõtest.quoniam.§.fi.in fi.[b] nisi sint serui, & boues aratores,q non capiuntur,quamdiu alia supersunt.C.quæ res pig.ob.pos.executores.& l.seq.extra , de treu. & pa.c.fi.ar.tñ contra,ꝙ primò fiat missio in immobilibus.C.de his,qui ad eccl.confu.l.fi.§.cũ aũt.sed ibi erãt tantũ immobilia.Baga.tñ & Azo[c] nõ mul tum curãt de hoc ordine.[d] ¶ 2 †Quid ergo si reus nõ habet res mobiles vel immobiles,sed habet tantũ nomina vel actiones cõtra suos debitores : quærit̃ qualiter fiat missio in possessionẽ in oĩbus actiõi bus?Dic[e] ꝙ iudex vocabit debitores:et si cõfiteant̃ se debitores ipsiͦ cõuẽti,vt C.qñ fiscus vel priua.l. ij.interdicet eis ne soluãt creditori,sine eius licẽtia: & ꝙ respondeant isti,qui agit.& sic prouidet acto ri,vt habeat in quo missio fiat.Et est simile extra, vt lit.pẽ.c.j.in fi.& habebit actor hæc nomina si 3 bi obligata ex tali iudicis authoritate.†Licet nomina & alia incorporalia spiritualia & tẽporalia non possideant̃:vt ff.de acq.re.do.l.seruus.§.incorporales.extra,vt lit.pen.c.j.cũ suis cõcor.extra, de renun.cũ inter.P.de fo.cõpe.cõquestus.& est arg.ad hoc C.de præto.pig.l.j.& ij.& in præ.l.à diuo.§.sic quoq;.super quo dic vt not. papa extra,de eo qui mit.in pos.c.j.Si verò debitores diffiteãtur, nõ fiet missio in nominibus:[f] sed curator dabitur bonis, qui exigat debita.ff.de cur.bo.dã.l.ij.ff.de Car.edi. sed & si is.§.j.Tamen si hoc malitiosè negẽt,fit cõtra eos missio in nominibus.ff.ad l.Cor.de fal.l.ij. & hoc iudicis arbitrio relinquit̃.ff.de iud.non quic quid.& vide infrà §.videndũ.ver.sed quid si reus. 4 & seq.¶†Quid si apud eum,in cuius bonis peto missionẽ pro mẽsura debiti declarati,nil inuenitur de ipsius bonis,sed illa p aliũ possident̃: nunquid sum in illorũ possessiõe mittẽdus?[g] & si mittar:nũ quid possum illa iure pignoris retinere,illo posses sore petente ea sibi restitui, vel ne in illis debeat in quietari,cũ non fuerit citatus,& dicat se paratũ re spondere de iure,restituta sibi prius possessione?[h] Et videtur ꝙ sum in bonorũ illorum possessione mittẽdus:vt ff.de re iud.à diuo.§.si super.& §.seq. & §.fi.C.de his,qui ad ecc.confu.præsenti . §.j.& §.pe.præsertim si de pignore controuersia non sit. ar.cõtra non debere capi bona illa, non seruato iu ris ordine,de quo habet̃ in auť.de fideiusso . §.sed neq;.quod si factũ sit,& ille velit respondere de iu re,videtur restituendus ad commodũ possessionis, qua nõ debuit priuari.ff.de re iud.si cũ nulla.& C. si per vim vel alio modo.l.fi.etiã si sit violẽtus pos sessor:vt extra de resti.spo.in literis.& ij.q.j.§.pa ter.ff.de vi & vi arma.l.j.§.qui à me.Ad idem ij.q. vj.argumenta.& q.j.notum.& ꝙ sit restituendus, & postea causa tractanda prius ꝙ de exceptione cognoscatur:facit C.locati.l.si quis conductionis. ff.quorũ leg.l.j.§.j.C.de donatio.inter virũ & vxo rẽ.si maritus.C.de rei vxo.act.§.j . Possessio enim mihi dari debuit,alterius iure saluo,extra, de re iu 5 di.quãuis.¶†Sed qualiter probabit ille de sua pos sessione,me non restituente?Dicunt quidã ꝙ sum matim,id est,per iuramentum ff.ad exhiben. thesaurus. Alij contradicentes,ꝙ prædi.l. loquitur in

decretũ in re tali,et ꝙ per illud parabitur via ad secundũ: ex quo secundo decreto acquiret̃ dominiũ sine possessiõe eius.Ratio , qa aliter creditori con suli nõ posset cõtra debitorẽ,q non habet nisi tale dñium. ¶Itẽ cõstat ꝙ nuda proprietas pôt obligari ex cõuentione ff. de pigno. actio. si cõuenerit. §.si nuda . ergo & in ea pignus pręto riũ cõstitui potest. Nã inuicẽ cõuentæ obligatiõis , succedit decretũ iudicis. C.si causa iudi.pig. captũ sit.l.j . Itẽ ex cõtractu sine possessiõe dñiũ quæri tur,quãdo verͦ do minͦ rẽ penes aliũ constitutã vẽdit & in rẽ ĩducit empto rẽ.ff.de iun . dot. si fundũ.Sic ex secun do decreto acquiretur dominium sine possessione , quod habeat debitor con tumax.sed possessionẽ nunq; ille nõ habebat . illo enim iure vtitur missus, quo is,cõtra quẽ facta est missio. Sic ff. de dã.ĩfec.si finita. §.si de vectigalibͦ. Fatetur tamen ꝙ p missionẽ ex primo decreto , creditor non fit possessor. Nec mirũ:qa etiã si possideret debitor sic esset . acquiritur ergo misso pignus prætoriũ: & parat̃ sibi via ad secundũ decretũ , per quod etiã cũ dabitur cõtra debitorẽ nõ pos sidẽtẽ,nõ auferetur possessio tertio pos sidẽti . sed creditor missus ex dño quę sito,vẽdicabit rem à possessore, q pos sessionẽ suam poterit tueri . Nõ obstat ff.de reg . iur.à diuo Pio.§.si super rebus. vbi super re bus pignori captis de proprietate fiebat controuersia . Nam,vt ibi not. in j.gl.etiam de possessiõe fieri pôt ad superius dicta indu cit eãdẽ l.§.sit quoque. Vbi igitur cer tum,est dominium fuisse debitoris,ꝓpter cõtrouersiam

Possessionis non dimittet missus pignora. aliàs, vt in princi. dixi, non esset consultum creditori contra debitorem, habentem solum rei dominium sine possessione. Voluit ergo primum decretum quo ad duo suprà dicta, et ex quo interuenit traditio in secundo, licet non possideat, rei vendicationem vel Publicianam poterit intentare.

ADDE vt per Bar. & nouissimos in di. l. si finita. §. si de vectigalibus.

a ¶ Lite non contesta. Vide infrà de libel. con. §. fin. ver. a sicu. hoc autem notandum.

b ¶ Versi. tertio. Suprà titulo proximo. §. sequitur. ver. si. porrò. circa medium.

c ¶ Docere. Non intelligas, i. de debito quia illud solũ non sufficeret: sed vult probare fuisse & esse rem debitoris.

d ¶ Quid si. Reassumit. verba Iacob.

e ¶ Extraneo. Vnde si vasallus infeudasset feudum: nõ ponetur tunc creditor in possessionẽ fructuum: quia illi nunquam fuerunt sui. ff. de pigno. l. j. §. cũ prædium. & l. Paulus.

f ¶ Respon. Secundùm Iaco.

g ¶ C. j. & ij. Et ibi no. in glo. pe.

h ¶ Qui. Secundùm Iaco.

i ¶ Eodem titulo. scilicet de priuileg. credito.

k ¶ §. ij. & j. respon. & l. ij. §. fina. & l. iij. §. si vere. & §. cõtractum. Sed ad intellectũ huius versicul. & præce. & eius quod not. suprà titu. proxi. in fin. & infrà de sententia excommunica. §. sequitur. versicul. sed pone, lite

iuramento calumniæ, non in iuramento, quod est loco probationis: alioquin inueniretur actor & testis in causa sua: contra l. j. C. de testibus. omnibus. iij. quæstio. iij. §. item in criminali. ver. item nullus. In hoc autem erit summaria, quia procedetur lite non contestata.[a] & poterit probare de possessione per vnum testem, vel per priuatam scripturam, secundùm ea, quæ nota suprà de officio omnium iudicum. §. postremo. versic. iij.[b] ¶ † Quid si ego nolens restituere, volo incontinenti de iure meo docere[c], dicens ad impediendum restitutionem, dolo petis, quod incõtinenti restituturus es: nunquid sum audiendus? Respon. fortè sic. argu. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. ibidem. ff. vt in possess. le. l. si is, qui. extra, de restitu. spo. literas. & argu. in præ. § si super. ibi: si cognouerit eius fuisse, &c. & facit C. de lega. creditor. & C. de edic. di. Adria. tol. l. fina. Vel dic contra: cùm non sit iuris ordo in possessione seruatus, vt suprà. ¶ † Quid si ille negat rem fore debitoris illius: vel putat possessionem esse suam, vel sibi obligatam? Dicunt quidam, non dari contra eum actionem in factum ex edicto, ne vis fiat ei, qui in possess. & c. si supinè me missum non admittit. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. l. j. §. si quis ideo. ¶ Sed nunquid ipse habebit probare suam, vel se ius in ea habere? Respon. sic: si se ad hoc obliget. ff. de proba. circa. Imputet enim sibi, qui se ad hoc adstrinxit, quia sufficiebat ei probare se tempore missionis possidere. Sed contra in præ. §. si super. ibi: putauerit admittendam, quasi eius sit. Sed dic quòd præsumitur eius esse, nisi cõtra probetur. C. de rei vendicatio. l. fin. & argumen. in præ. §. si quis ideo. ¶ Quid si filiusfamiliàs vocatus in causa, in qua exigitur consensus patris, contumax sit: nunquid fiet missio in possessionem, & in quibus rebus? De hoc suprà de actore, versicu. sed ecce. & seq. ¶ † Quid si[d] reus non habuit nisi vsumfructum in aliquibus prædijs, qualiter subuenitur actori seu creditori? Dic quod iudex iubebit eum quasi detinere prædia, vsusfructus gratia: & hic missus, habebit simplicem custodiam: vsufructuarius autem habebit illam naturalem possessionem, quam semper habuit. ff. de acquiren. pos. naturaliter. ¶ Et idem in vasallo reo, seu debitore & feudatario, & similibus dici potest. ff. de pignor. l. si is qui vsufructu. & l. obligatione generali. Potest enim creditor mitti in possessionem feudi, vt percipiat fructus, possidente tamen vasallo, vt non extraneo:[e] vt ff. de leg. ij. peto. §. prædiũ. ff. de dam. infec. si finita. §. si de vectigalibus. & ar. ff. de bo. auc. iudi. possi. in venditione. ¶ Sed quid faciet dominus feudi? Dic quod

contestata. & suprà de actore. in princip. quæro, si minor xxv. citatus non venit, & ob id agens, missus est in possessionem rei petitæ vel bonorum ipsius: in personali veniens vult recuperare possessionem: missus petit expensas, quas minor dicit se non debere, cùm processus contra eum factus sine curatore, non tenuerit: potissimè suprà scripta forma non seruata. Quæritur quid iuris? Respondeo quatuor opiniones circa hoc haberi.

¶ Prima, quod non teneatur minor ad expensas; quia iura de hoc loquentia, indistinctè loquuntur. C. de iudi. sancimus. de bonis authori. indic. possid. cùm proponas. & autho. & qui iurat. vt lite non contestata. quoniam. §. in alijs. Cùm ergo non distinguant inter maiorem & minorem: ergo nec iudex distinguet. ff. de officio præsi. l. iij. de publicia. de pretio. Nam si iure de maioribus tantũ intellexissent, id expressissent. extra, de decimis. ad audiẽtiam. Facit ff. de alea. l. j. §. quod autem. Item frustratorium aliàs esset legis auxilium, de accipienda tenuta contra minorem: vt in legibus in princip. allegatis: nec debet actor à lege decipi. C. de his, qui ve. æta. impetr. l. j. nec iudicium fieri delusorium. ff. de iudi. l. i. pretor. ff. de electio. commissa. §. por lo. libro sexto.

¶ Secunda opinio est contraria, vt non teneatur. Expedit enim minori litibus & sumptibus non vexari. ff. de mino. l. minoribus. Item & si quasi contumax condemnetur, restituitur. eodem titulo l. minori. & sic quasi contumax. ¶ Tertia fuit Vbert. de Bobio, qui dat prærogatiuam minori, plusquã maiori, si veniãt ipsi intra annũ vel post, dicens quod veniens maior intra annũ recuperat possessionẽ, & restituit expensas. Minor verò recuperat non solutis expensis. si veniat post annum maior non recuperat possessionẽ etiam restitutis expensis: minor recuperat, sed restituit expensas. & sic intelligitur l. si quis emptionis. C. de præscri. xxx. vel. xl. annorũ.

Ex cõtrario sequeretur quod non esset melior cõditio minoris, quàm maioris. quod esse non debet: cũ eius beneficium debeat aliquid operari, sicut priuilegiũ, testamentũ & veba. ff. ad munici. l. j. ff. de lega. ij. l. si qñ. de vsur. l. si stipulatus. de priui. si papa. §. ij. ad fi. lib. vj. ¶ Quarta fuit opinio Iac. de Are. distinguentis aut minor tempore datæ tenutæ non habebat tutorẽ vel curatorẽ vel legitimum defensorem: aut habebat: & hoc casu aut illi administratores sunt soluendo aut nõ. Primo casu principali qñ non habebat dicit tenutã restituendã minori, licet expẽsas non soluat. per l. vltimam. C. si aduer. rem iudi. vbi dicit textus, nullũ vobis præiudiciũ. & ff. de re iudi. acta. §. fi. & l. contra pupillũ. & C. q. legi. pso. l. j. per quas leges. & l. i. causæ. ij. ff. de mino. dicit restitutionem minori nõ esse necessariã: vel secundũ eũ distinguitur, aut minor non habens defensorem legitimũ tpe datæ tenutæ, erat pupillus, aut adultus. Primo casu cũ non teneretur sibi petere tutorem. ff. qui pe. tu. l. ij. recuperabit tenutam, non solutis expensis. Secundo casu cùm erat adultus, tenebatur sibi petere curatorem. ff. qui pet. tut. l. iij. §. tutores. C. qui pet. tut. l. j. non petijt: videtur fuisse in dolo, contra quem etiam non restituitur. ff. de mino. si est causa. §. nunc videndum. Non recuperabit ergo possessionem, nisi restitutis expensis. Mihi plus placet quod dicit author, in non habente curatorem requirendos amicos, vel saltem requirendum prius ipsum. vt veniat petere curatorem. Pro quo facit prædic. l. j. C. qui petant tuto. & maximè secudùm lecturam Iac. de Rauen. quam ponit ibi Cyn. quæ vult admonitionẽ, de qua lex loquitur, esse necessariam, & petendam à iudice, vt vocetur ad hoc minor, scilicet ad petendum curatorem. Hoc intendo quòd non sufficit actori ad iustificandam tenutam, facere vocari minorem non habentem defensorem super principali. Secundùm quod intelligo etiam quod not. in præ. l. fin. C. si aduer. rem iudic. Redeo ad verba Iaco. qui dicit secundo casu, quando habeat tutorem vel curatorem, si sunt soluendo, eum teneri ad expensas, quas recuperabit à prædictis. ff. de leg. ij. qui solidum. §. etiam. aliàs non tenebitur ad illas, & recuperat tenutam. ff. de minor. cum mandato. ff. de pecul. summa cum ratione. §. si dolo. ff. de admistra. tut. l. fin. ne vis fi. ei. l. j. §. hoc edicto. Hic etiã præmittendum erat, an tutor vel curator vocatus fuerit vt debuit, vt etiam dicit author hic. Quod dixi de tenuta, tenet Guid. de Sazar. super l. ff. si quis ius di. non ob. scilicet quod non teneatur ad expensas, ex quo vocatio nõ fuit debitè facta. Et idẽ dicit de bãno dato, s. quod si propter cõtumaciã fuit ban- ff. nau

semper remanet vasallus: vnde domino seruiet, argumen. extra de feudi. capi. j. ¶ Et idem iuris est in superficiarijs & vectigalibus. ff. de damno infecto. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de vectigali. & com. l. vectigalia. extra de sequestratio. c. penult. & fina. & iunge quod est infrà, §. videndum. versic. quid si reus. & sequen. ¶ † Quid si reus non habet nisi reditus vel beneficium ecclesiæ, puta præbendam? Respond.[f] possunt reditus assignari in causa pignoris: vt dixi in nominibus vel actionibus ff. de reiudic. in commodis. C. de execu. rei iudica. stipendia. extra de fideiusso. constitutis. & c. peruenit. in fine. extra de appellat. pastoralis. in fine. xxxij. distinct. præter hoc. argu. contra. C. quæ res pigno ob. poss. l. spem eorum. Solut. in pœnam debitoris si non habet vnde soluat, fructus dantur ad tempus: vt in præd. concordan. Pignorari autem res vel fructus non debent: vt in contrario. & extra de pigno. c. j. & ij.[g] Sed & cùm agitur super ecclesia, tanquam de proprietate fit missio in ea: vt dixi suprà titulo proximo. §. penulti. versic. illud autem. ¶ † Sed pone quòd pupilli vel adolescentes, vel absentes Reipublicæ causa absunt: nunquid fiet missio in possessionem contra eos in bonis eorum? Respon. sic, si non defendatur. ff. ex quibus causis in possessionem eatur. l. iij. & l. in possessione. §. cùm dicitur. C. de restitu. mili. l. ignorare. bona tamen non vẽdentur. ff. de priuileg. credit. eum qui.[h] pupillus etiam aletur ex illis bonis, ad tempora pubertatis, vt eodem titu.[i] l. fina. Hic ergo distingue: nam minor conuentus, aut est infans, aut maior infante. Si infans, non potest esse in iudicio, quia parum distat à furioso: vt Institu. de inuti. stipulat. §. quod dixit. Si maior infante, citari potest, & esse in iudicio, tutoris authoritate: vt ff. de administra. tuto. l. j. §. primo, secundo & tertio. ¶ † Quid si maior sit, aliàs? Respondeo, si habet curatorem, idem est quod in pupillo. nam si habet curatorem, non potest esse in iudicio sine illo. Et si feratur sententia, non valebit cõtra eum: sed pro eo, sic suprà, de actore. in princip. versic. porrò. Primò ergo citandus est tutor vel curator, si habet: alioquin, amici & consanguinei. l. iij. in princip. versic. non defendi. ff. quibus ex cau. in poss. eatur. ¶ Quid si non reperiantur? Respondeo, tunc fiet missio. ff. ex quibus causis in possessionem eatur. l. hæc autem. §. ij.[k] ¶ † Quid si reus agit per procuratorem, qui contumax est? Dic quòd fiet missio in possessione in bonis ipsius rei petitæ. ff. de procura. sed & hæ personæ. §. fin. & l. seq. C. lib. xij. de digni. quoties. Culpa enim sua est, quod malum elegit.

nitus,expenſas banni vel cancellationis non ſoluit.Citari enim debuerant propinqui,amici,& affines ipſius,& omnes,quos non eſt veriſimile omiſſuros defenſionē ipſius minoris,per leges in prin.allegatas.Ponderat etiã, ꝙ circa principale ius actoris nõ eſt factum deterius:quia & ſi veniſſet,nõ ſubiret ſine curatore iudicium:quia minor.Hoc etiam attenditur,in citatione facta die feriato.ff.ſi quis in ius vo.non ie.l.ij.in fi.& ff.de arbitris.l.arbiter calendis.

ADDE requiſita ad hoc vt cõtra minores poſſit perueniri ad primum & ſecundum decretũ.Ro.conſil.ccccliiij.Abb.conſil.xliij.ij.lib.

a ¶ Secundũ papã. Vt lite non conte.c.j.ad fi.in glo.magna.verſi.idem eſt dicendum.

b ¶ §.fi.lib.vj.

c ¶ C.ij.Vbi ſcripſi in glo.hæc miſsio.ver.hoc autem.

d ¶ Notandum eſt. Secundùm Ia.ver. & eſt notandum.

e ¶ §.fi.Et hoc ibi tenet gl.& placet Iacob.de Aret.vt ex ſpeciali iuſſu iudicis mittentis in poſſeſsionem,hoc expreſſo ꝙ fructus lucretur propter nimiam rei contumaciam.procedat id in qualibet actiõe.

ADDE quòd hoc idẽ tenet Bart.& Bald.in dicto §.Iulianus.& idẽ eſt ſi de conſuetudine debet arbitrari fructus,ſecundùm gl.in auť.de exhi.& intro.reis.§.ſi verò.quã gloſſ.ſequitur Bal.in l.acceptam.C.de vſur.& in cõſil.liiij.ij.libro.vbi dicit ꝙ minor vigore cõſuetudinis vel ſtatuti,patietur illã pœnam amiſsionis fructuum eo caſu,quo contra ipſum fiet miſsio.Bart.tamen non tenet illã glo.de qua ibi vide per Alex.qui tamẽ de Bal.in d.conſil.mentionem nõ facit.

f ¶ Perſona.Nimis latè loquiť.Primò,quia lex illa non habet locum in maribus.Item nec in fœminis vlterioris gradus q̃ ſunt ibi expreſſæ.Hoc tamen dicit ibi glo.ſub dubio fortè:ibi autem exprimit filia neptem & pronepte & vxorem,quę nõ

ff.nau.cau.ſta.l.fi.§.ſi ſeruus.& etiam condemnabitur in expenſis,propter procuratoris cõtumaciã.ff.commo.eum,qui.§.fi.& l.ſequen.ff.de procurat.non cogendum.Excommunicari autem,ſuſpendi vel interdici non poſſet:vt extra,vt lite non conteſt.c.j.in fi.Et eſt ratio diuerſitatis:nã procurator datus eſt ad litem:vnde q̃tum ad litem,domino præiudicat.Secus tamen eſt in dictis ſententijs,quę ferri non debent ſine canonica monitiõe:extra,de ſent.excom.ſacro.& c.cùm medicinalis.& ex cauſa probata.ij.q.j.nemo.Secundùm papam[a] melior ratio eſt,quia licet vendiderit illi poteſtatem agendi temporalia,non tamen ſpiritualia.xxxviij.diſt.ſedulo.C.de ſacroſan.eccle.l.fi.extra,de reſti.ſpolia.frequens.§.fi.[b] Si autẽ dominus ſciens,non purgat contumaciam ſui procuratoris,bene poteſt excommunicari:vt in præce.decre.vt lite non cõteſt.c.j.& no.C.lib.xij.de executoribus.l.j.in fin.papa no.extra,de procura.ca.ij.[c] ꝙ licet nuncius probet iuſtas cauſas abſentię domini,nihilò minus fiet miſſio contra dominum.& iunge hic quod not.ſuprà ti.proximo.§.fin.ver.quid ſi procurator. ¶ 13 †Hoc autem notandum eſt,[d] ꝙ miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto non vtetur bonis illis vel fructibus,in quorum poſſeſsione miſſus eſt.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.Fulcinius.in princip.& l.prætor.in princi.imò eos reſtituet intra annum cum ipſa re.extra,de ſequeſtra.poſſeſ.c.ij.niſi miſſus id ſpecialiter impetret,propter nimiam contumaciam debitoris:vt in l.Fulcinius.§.fin.[e] & l.Celſus. ¶ 14 †Eſt autem nimia contumacia:quia dicit,non veniam.vel,ſecundùm alios,ſi ſtetit biennio ꝙ non venit.Alij dicunt illud quod ſequitur in prædicta l.Fulcinius.§.fi.ſpeciale eſſe in petitione hæreditatis,vbi non poſsidet titulo.V in.no.extra,de eo,qui mit.in poſſeſ.cùm veniſſent.ſecundùm canones nimiã contumaciam eſſe,ſi ſteterit in ea per annum.nam poſt annum faciet fructus ſuos.argu.in prædic.decre.quoniam.§.in alijs.& xj.q.iij.rurſus.& vide infra,de eo,qui mit.in poſ.cauſa rei ſer.ver.cæterum.In caſibus tamen miſſus vtitur fructibus:vt ſi mulier ventris nomine mittatur in poſſeſsionem:niſi per calumniam miſſa fuerit:vt ff.ſi mulier ven.no.in poſ.mit.l.j.& ij.& ff.de ven.in poſ.mit.l.j.§.j.& in fine l.iij.Item in aliò,ſcilicet quando miſſus,eſt coniuncta perſona[f].ff.vt in poſſeſsiõe le.vel fideicommiſ.l.quæ legatorum.Item cùm filius[g] mittitur in poſſeſsionem ex Carboniano edicto,vt.C.de Carbo.edicto.l.ij.Sed in his caſibus non fit miſſio in poſſeſsionem propter cõtumaciam,ſed propter fauorem:vnde non tangunt præſentem tractatum.Item miſſus locabit prædia,& fructus cuſtodiet:niſi debitor id faciat.ff.eodem.is,cui.§.qui legatorum.& ff.de bon.auť.iudi.poſſi.in venditione.§.j.Item ſecundùm ſtatutum Bonoñ.miſſus facit fructus ſuos.M.autem dixit ꝙ cùm miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto poſsideat,facit fructus ſuos.C.de præſcri.xxx.vel xl.ann.ſi quis emptionis.in fi.ibi:poſſeſſor,&c.& C.de bo.auť.iud.poſ.cùm proponas.ff.de dam.infe.à quo.C.quomo.& quan.iud.cõſentaneum.ibi:poſſeſsionẽ &c.quod nõ puto,vt ſuprà:ſed eos ſolùm percipit & detinet:vt infrà.§.iam de effectu.ver.miſſus ergo.expẽſas tamẽ factas circa curã rei,retinet:vt ſuprà ti.proxi.§.fi.ver.ſed nunquid facta. ¶ 15 †Quid ſi in reali actione,intra annum poſt miſsionẽ in poſſeſsionẽ miſſus percepit fructus,deinde reus reuertatur intra annũ poſtulãs ſibi poſſeſsionẽ & fructus inde perceptos,reſtitui.miſſus verò obijcit exceptionem dominij:vel fortè cõpenſationẽ aliorum fructuum,quos reus ante litem motam perceperat:nunquid poteſt?Reſpõ.nõ.nã non videtur res reſtitui,niſi fructus reſtituãtur.ff.de rei ven.l.ex diuerſo.§.j.& quo iure ſtatuitur in principali,idẽ &

nupſit.Item iſte verſus iſtius caſus & ſequentis,eſt ſolùm pro alimentis:& cùm non habente aliàs vnde alantur:vt ibi.

g ¶ Filius.Sup.impubes.& idem de quolibet deſcendente,cui competere poſſet contra tabulas.ff.ad Carbo.l.j.in prin.

h ¶ Domino.Vide quod dixi in §.quod ſi ſuper.in glo.per illum.

in acceſſorijs eſſe debet.C.de vſur.eos,qui.in prin.Compẽſatio tñ nõ admittiť:q̃a debitũ nõ eſt liquidũ.C.de compẽſa.l.fi.& quia per eã fieret aliquod præiudiciũ principali.quod eſſe nõ debet.ff.de excep.fundi.& l.ſi fundũ.infrà §.iuxta.ver.ſed qd ſi ille.Poſt ſecundũ aũt decretũ quis vtiť fructibus.Quæ proſequere vt no.extra,de do.& contu.contingit.vbi no.alij caſus.& in li.Roſ.in ti.de ſecũdo decreto.& ſecundũ papã in præ.§.in alijs. ¶ 16 †Hoc etiã no.ꝙ ſi cõuentus,qui nomine alieno poſsidet,id denunciet dño,[h] fit miſsio in poſſeſsionẽ rei petitæ:niſi dñs venerit in termino ad hoc à iudice ſtatuto:vt dixi ſuprà ti.j.§.ſequiť.ver.ſi verò agiť.ibi:ſi aũt lis eſt quaſi cõteſtata.quod verũ eſt,ſiue quis cõueniať ſuper re immobili:vt in præ.decre.quoniã frequẽter.[i] & §.qđ ſi ſup.& C.vbi in rẽ actio.l.ij.ſiue etiã ſup re mobili hodie:vt C.vbi de crimi.agi opor.auť.qua in prouincia.ver.eo aũt abſente.arg.tñ cõtra.ff.de rei ven.officiũ.in fi.[k] ¶ Itẽ quod dicitur in præ.§.quod ſi ſuper.& in l.ij.C.vbi in rẽ actio.quod debet nominare exponũt qdã,vt Accur.debet,id eſt,põt.ff.an per aliũ cauſæ app.l.fi.ff.de offi.præſi.ſolẽt.in prin.Alij,vt B.dicunt ꝙ cùm quis ſuper immobilibus rebus,quas nomine poſſidet alieno,in quibus nullũ ius habet,cõueniť:debet,& põt nominare,ſecundũ eos exponitur debet,i.põt:vt in præ.§.& in præ.l.C.ſi enim haberet ius in re,illud tenetur defendere.vnde nõ prodeſt dominũ nominare,vt iã diceť.Ad præmiſſa tamẽ fortiter exponitur.nã videtur ꝙ qualitercunq̃ quis detineat rem eccleſiæ:ipſe ſemper conueniri debet,quantũcunq̃ nominet vel exhibeat dominũ,ſeu authorẽ ſuũ:vt xij.q.ij.quicunq̃.j.& xvj.q.j.in canonibus.extra,de foro cõpetenti.cũ ſit generale.& ca.ſi clericus.Sed illa loquũtur in poſſeſſorio:quo caſu non prodeſt nominare dominum vel authorẽ:vt extra,eo.conqueſtus.no.in præd.§.qđ ſi ſuper.in gl.ſecus &c.[l] Nunc aũt prodeſt nominare dominũ,cũ agitur petitorio.Vel intellige prędicta iura,cũ quis aliquid ſuo nomine poſsidet:vt tunc ipſe ſit conueniendus:nec ſit neceſſe nominare eũ,cuius authoritate poſsidet.Sed prædictus §.loquiť,cũ quis nomine alterius poſsidet.Si aũt is,qui nomine poſsidet alieno,dñm nõ nominat,ſed tanq̃ poſſeſſor ſe offert liti,& propter eius cõtumaciã poſſeſsio decernetur actori,non nocet domino.quod dic vt no.in præ.§.qđ ſi ſuper.[m] ¶ 17 †Debet aũt ſtatim fieri nominatio iſta,ante libelli oblationẽ,vel prius,q̃ reſpõdeat reus:vt no.in præ.§.quod ſi ſuper.Itẽ miſſus in caſu iſto,ſtatim efficiť verus poſſeſſor:nec is,qui paſſus eſt miſsionẽ,veniẽs intra annum audietur ſuper poſſeſsione.licet aliud ſit quando quis ſuo nomine cõuenitur,vt ibi no. ¶ Sed quis eſt is,qui nomine poſsidet alieno?Reſpon.depoſitarius & cõmodatarius rei mobilis,colonus & inquilinus,qui non habet ius in re.ff.de rei vend.l.officiũ.rei enim cõmodatæ,depoſitæ,& colono vel inquilino traditæ,proprietatẽ & poſſeſsionẽ retinemus.ff.depoſi.l.j.ff.cõmo.in cõmodato. ¶ 18 †Sed nunquid eſt idẽ in his,qui ius habent in re:vt eſt emphyteuta,feudatarius,maritus in rebus dotalibus,vſufructuarius,feudatarius,ſuperficiarius,creditor,[n] & ſimiles,vt ipſi poſsint dominum in iudiciũ nominare?P.et y.dicunt ꝙ non:nec liberantur hoc faciendo,imò defendere coguntur,ratione iuris,quod habent.Quod aũt maritus per ſe agat vel defendat in rebus dotalibus ratiõe iuris,quod ibi habet,probatur ff.de re iudi.ſæpe.§.ſed ſcientibus.De vſufructuario probatur ff.ad exhiben.Celſus.§.j.De emphyteuta.ff.qui ſatiſda.cogan.ſciendum.§.j.Domini Io.& Azo contra,nam cũ præ.l.C.vbi in rem act.l.fi.& præ.§.quod ſi ſup non diſtinguant,habeat quis ius in re,vel non:nec nos debemus diſtinguere.ij.q.v.conſuluiſti.extra,

i ¶ Frequenter.Opiniones & ipſarum rationes.de hoc vide in §.quod ſi ſuper.ſuper j.glo.

k ¶ In fin.Dic vt ibi in vlt.gl.& facit qđ no.de iudi.examinata.in gl.& quod ſcripſi in §.quod ſi ſuper.in gl.quid ſi non.ad fi.& §.fi.ſuper verbo,poſſeſsionem.

l ¶ Secus &c.Apertius eſt præ.c.quicunq̃.

m ¶ Si ſuper.Quomodo autem factum violenti,expellentis colonum præiudicat domino,& nõ factum iudicis poſſeſsionem ei auferentis,cùm plus operari deberet actus iudicialis,quã violentus:ibi plene ſcripſi poſt Inno.& Hoſtien.ſup verb.nominare.Itẽ ibi ſuper verbo,tardabit.ſcripſi poſt Hoſtiẽ.de illo,qui de præcepto domini ſui,dãnum dedit & conuentus nominat dominum,qui ſcit cauſam pręcepti:an ſit ſibi dãda dilatio ad dominum pręſentandũ:& quid ſi detur,& dominus non venit:ibi vide.

n ¶ Creditor.In iſto ſatis videtur ꝙ procedat nominatio,p l.ſi pigno.ff.de pigno.actio.& de vſuc.l.pign.c.quod no.C.de fur.in vlti.§.penul.

a de transla.inter corporalia . versus finem[a].¶Idem
etiam est in procuratore ad administrandum dato
b vt no.papa in præ.§.quod si super.[b]¶†Quid si co
19 lonus sit contumax:nunquid eius cõtumacia preiu
dicabit domino?Respondeo,non.C.si per vim vel
ali.mo.posses.tur.fu.l.fi. ¶Quid si non est contu-
max,sed in se suscipit iudicium?Rñ.dico ꝙ põt pœ
nitere ante litis contestationẽ, & dominũ in iudi-
ciũ nominare,restitutis aduersario expensis . ff.de
20 rei vẽdi,is,qui se.& duabus legib.sequẽti.¶†Quid
si nominans,nominato non veniente,vult pœnite
re,& iudicium rei vendicationis suscipere?Et vide
tur ꝙ non audiat:vt in præ.l.is,qui.& ff.de noxali
actio.Sed dic ꝙ si ex persona sua velit suscipere,[c]
tanq; mẽdax efficiet de possessore petitor:vt ff.de
rei vendi.l.fi.sed si tanq; defensor,bene admittit.in
frà,versi.sed quid si actor.Prædictam quoq; pœnã
nominans patietur nominato dicente ꝙ ille eius
noĩe possideat:vt in præ.l.fi.ff.de rei ven . ¶Quid
si dominus ius suum alteri vendidit,sed emphyteu
ta nihilò minus primum dominum nominat ? De
hoc vide infrà,de loca.§.nunc aliqua.versi.clxxiiij.
21 ¶†Quid si emphyteuta,vel feudatarius , vel vir in
causa dotis,nominauit dominũ in iudicio, & domi
nus fuit contumax:nunquid paratur præiudicium
emphyteutæ,feudatario,vel viro? Dicunt quidam
quòd sic.Imputet enim sibi quòd eum nominauit:
quia de voluntate sua fuit hoc,& permisit sequen-
tem agere.ff.de re iudi.sæpe.extra,eo.titu . quãuis.
C.res inter alios acta.per totum.extra,de præben.
dilecto.in fin.¶Sed nunquid nominans dominũ
in iudicio , tenetur semper comparere , & adesse
causæ,si dominus velit eam defendere?Respon.nõ
sed dimittendus est.ff.de in ius vocan.neq; impu-
beres.§.j.& vide quod no . secundùm papam ex-
tra,de sponsa.veniens.j.& de re iudic . cùm super.
22 ¶†Quid si feudatario vel emphyteuta rei vendica
tione conuento, dominus vult hoc iudicium suo
nomine subire,agens vero potius vult agere cõtra
illos,qui possidẽt,& plenam habent facultatem re
stituendi rem?Respon.si dominus conueniatur ra
tione ciuilis possessionis,potest suo nomine iudi-
cium suscipere;cùm suo nomine cõueniatur : quia
ipse ciuiliter possidet: vt ff.commod.l . si vt certo.
§.si duobus.sed naturaliter possidenti , scilicet feu-
datario & emphyteutæ: vt ff.de acqui. posses.natu
raliter nõ fit præiudicium per hoc;vt suprà , versi.
23 proxi.¶†Sed quid si actor nolit conuenire domi-
num ratione ciuilis,quam habet, sed feudatarium
ratione naturalis,& dominus velit suo nomine iu
dicium suscipere?Respon.non audietur, q̃uis eius
intersit,vt dicunt quidã:quia ipse non habet natu-
ralem possessionẽ,vt dixi.& hoc facit ff.de ap.sen-
tentia.§.j.ff.quando appel.sit.l.j.§.in propria.et §.
tutores.Si autem velit non suo nomine,sed vt de-
fensor,feudatarij iudicium suscipere:audietur . Nã
in ciuilibus,potest quilibet alium defendere,etiam
inuitum.ff.de procu.l.j.§.vsus. & l.seruum.§. publi
24 cè.ff.de solu.solutionem.¶†Quid si dominus cle-
ricus est, qui vt defensor vult iudicium suscipere
sub iudice seculari,sub quo cõueniebat feudatarius
vel emphyteuta[d]?Et quidem non videtur admittẽ
dus:vt in aut.de san.epis.§.alium autem.C.de pro
cura.militem.C.de episco.& cleri.placet.extra, de
foro competen.si diligenti.etiam si expressèrenun
ciet priuilegio fori sui:vt ibi.ff.q satisda.cog.quot.
25 ¶†Quid si syndicus alicuius capituli, veniat ad de-
fensionem feudatarij vel emphyteutæ? Respon.si
clericus est,non admittetur coram iudice laico; vt
suprà.Si verò vt laicus vult defendere nomine ca-
pituli,similiter non admittitur , sicut nec capitu-
lum admitteretur,vt quidam dicunt.ff.de re iudic.
si cum procuratore.ff.de procu.sed & hæ.§.defen
dere.& l.minor.§.quoniam.Sed si syndicus laicus
velit defendere vt ipse,non vt syndicus: bene au-
ditur:vt in præ . §. publice. dummodo aliud non
obuiet.& semper debet possessor in suo foro de-
fendi.C.vbi in rem actio.l.j.ff.de iudi.venditor.xj.
quæstio.j.experientiæ. ¶Vtrum nominans alium
in iudicio , iurabit de calumnia , vide infrà,de iu-
ra.calum.§.restat.versi.sed illud. ¶Sed nunquid in
seruitutibus, vel cùm negatoria vel cùm de electio
ne ad dignitatem agit,fit missio in possessionem?
De hoc & de alijs dicam infrà,§.videndum.versic.
26 quid si electus. & sequenti. ¶†Verùm si petitur
hæreditas ex testamento, vel ab intestato:fit missio
in possessione totorum bonorum.C.de peti.hære.
l.hæreditas.C.de edi.di.Adri.tol.l.fi.in fi.& in prę.
l.Fulcinius.§.fi.& iũge quod est suprà,titulo pro-
27 ximo.§.sequit.ver.quod si fortè.¶†Quid[e] si aga-
e tur actione prȩiudiciali:vtputa,petit quis aliquem
tanquam filium,& in potestate constitutum:vel tã
q; seruũ,vel tanquã libertum,vel tanquã vasallum,
vel tanquã colonũ,vel tanquã adscriptitiũ,& simi-
les:& vocatus non venit?Respon.generaliter,quia
in talibus non potest fieri missio, iudex per reme-
dia generalia & excogitata occurrat:puta per excõ
municationẽ,per bãnum,& per missionẽ in posses
sionẽ:vt infrà.§.videndum.ver.in actione autem fi
nium.& versi.in omnibus tamen personalibus.Itẽ
specialiter.Respõ. ad singula.nam si constat quòd
quis sit filius,& ab eo petatur reuerentia vel pie-
tas:iudex potest ad voluntatem patris procedere:
vt C.de pat.pote.si filius.lxxxvj.distin. non satis.
xxxv.distin.sexto.xxx. dist.c.j.& c.si quis dereli-
querit.Si verò negatur filius,nec est fama:tunc iu-
dex potest recipere probationes patris super filia-
tione in patria potestate,& super hoc etiam pronũ
ciare,secũdùm Vber.quia extraordinarium nego-
tium est.C.de vsu. pupil.pupillus.ff.de offic. pro-
consul.nec quicquam.§.de plano.ij.q.vij.queritur.
Et est ratio:quia nõ præsumitur patrem filium odi
re xxiij.q.j.paratus.& q.iiij.est iniusta.& c.ea vin-
dicta.v.q.v.c.j. & ij. q.j.non est putanda. ¶Quid
econuerso, si filius dicit se non esse filium , vel esse
emancipatum:Non enim videtur ꝙ filius sit mit-
tendus in possessionẽ libertatis:quia nec ille,qui se
patrẽ dicebat,possidebat.ff.de acquir.pos.l. j.§.iij?
Respon.occurratur per præmissa remedia genera-
lia,vel recipiãtur probationes,vt dixi: vel proceda
tur sicut in negatoria & confessoria dicetur in prę.
§.videndum.versicu. quid si agatur. Si verò peta-
tur quis in seruitutem: dic vt ibi in ver.sed is, quẽ.
28 ¶†Quid si agatur contra libertum pro operis præ-
standis vel non præstitis:tunc æstimabuntur ope-
ræ:& fiet missio in possessionẽ bonorum eius pro
æstimatione operarum:vt de verb.obli.in stipula-
tionibus.ff.de oper.liber. quot. Si verò agatur de
ipso iure patronatus, procedetur prout in confes-
soria: vt in causa filiationis dictum est.Sed si de li-
bertinitate proclamet in ingenuitatem, & vocatus
non veniat,iudex,saluis præmissis generalibus, po
terit procedere,prout habetur C.de inge. ma. dif-
famari.& C.de remis.pign.si eo tempore.extra,de
testi.cùm olim.& qui fi.sint leg.lator. Porrò si do-
minus petat à vasallo vt eum dominum , vel cer-
tam possessionem ab eo recognoscat, vel vt eã di-
mittat pro feudo,vel eam vt ab ingrato reuocet:vt
C.de reuocan.donat.his solis.extra,de dona.c.fina.
xxij.q.vlti.de forma.Et si contumaciter absit,po-
test dominus mitti in possessionem eiusdem rei, si
eam habet: vel si non habet,in possessionem aliorũ
bonorũ eius pro æstimatione interesse facta,ex eo
ꝙ præmissa non fiunt.
¶Cæterùm si peto colonum tanquam seruum cũ
peculio,& contumax sit,peculium per iudicẽ an-
notabitur.Quod intellige ꝓut habetur ff.de diuer.
& tempo.præscr.longe.& C.de agric. & cen.cùm
satis.§.fin.& l.cùm scimus.
29 ¶†Sed quid si iudicio noxali agatur? Respon.[f] si
f agitur ad damnũ,videtur quòd fiat missio pro ra-
ta damni petiti: & fortè est actoris electio , in quo
velit mitti in possessionem.Super quo vide ff.si ex
noxa.cau.aga.l.ij.ff.de re iud.miles.§.j.ff.de sol.l.j.
30 ij.& iij. ¶†Quid si agatur confessoria pro vsufru-
ctu, vel alijs seruitutibus personalibus turbatis?
Dic ꝙ ratione illius iuris fiat missio, propter contu
maciam rei,in possessionem eius rei , in qua actor
petit illud ius .ff.de vsufr.l.iij.& stabit in ea vsq; ad
annũ:& postea fiet verus possessor : prout in alijs
realibus:

a ¶Versus finẽ. Dominus meus in legibus sic distinguebat,an tales conueniantur super re:& tũc seruatur prima opin.vt non possint declinare iudicium, tales naturaliter possidẽtes, cũ sibi possideãt. Ad quod facit in vsi. feud.de cõtro. feu. inter vas.& aliũ.c.j. Si verò cõueniũtur super censu,reditu; vel seruitio quod debetur domino, quod tertius petit ab emphyteuta, vasallo vel simili ; tũc quisq; taliũ denunciare põt domino, et illum nominare: quia principaliter ad eum pertinet huius rei defensio . Si non vult nominare ipse litiget:nec nocebit sententia domino:nisi sciat & patiatur ff. de reg. iu.sæpe.extra, e.tit. c.pen. Alleg.ad prędicta C . de agri.& censi.litibus.lib.xj. & l.in causæ . ff . de procu.

b ¶Super . Et ibi satis scripsi de hoc super verbo , alieno. Ipse etiam ibi not. nominationẽ hanc facere posse eũ, qui super obediẽtia cõuenitur;& an non veniente nominato,sit tũc locus missioni , plenè scripsi de ma.& obe.quatuor.super gl.vnde sententia.

c ¶Suscipere . Vide quod dixi in § . qđ si super.super ver. possidet.

d ¶Emphyteuta.no. quia de habẽtè ius in re loquitur.& vide quod dixi in §. quod si super , sup ver.excipiat.

e ¶Quid.Hic ingreditur verba Vber. de Bo. vbi s. & sic ibi vt hic ĩcipit versicu. & sit duplex responsio,vt hic.& quantum durent,j. dicam.

ADDE qđ quãdo agitur actione præiudiciali,ꝙ possit dare bannũ : qa Spec.nihil alleg.iũcto tex.in l.j. §.qd ergo.versic. multi. ff.de ven. inspi. & gloss.fina. in l.j. ff. de admini.tut.et in l.ꝓces.C.de suspec. tu.Bal.in c.j.de pace tenen. & Barto. in l.j. ff.si quis ius di.non ob. vbi dicit hoc esse verum in vero contumacè,non in ficto: qa tale bannum habetur pro mulcta : & mulctari nõ potest fictus cõtumax: vt habetur in glo.d.l. penul.

ADDITIO.
¶Adde tu ꝙ bannum æquiparatur mulctę,& pro mulcta habet : & sicut mulcta non irrogat infamiam, ita nec bãnum: vt per Pau.de Cast.consi. cccclxvij.incip.super hoc puncto.in ij.col.ver.Secundo pręmitto.in j.parte consi.Hen.Fer.

f ¶Respondeo. Dicit Vber.videt ꝙ iussu prætoris ducẽdus sit seruus.ff. si ex nox.cau. aga. l.ij.§.vlti.vbi sic iacet tex.subdit , vel si agitur &c. & qđ sequitur , fortè est actoris elect. dixit Vber.propter contumaciam rei , hoc expressè, ne credat ꝙ agẽs noxali possit eligere seruum vel emẽdam : cum sola emẽda veniat in petitione : licet serui datio sit in liberatione.Insti. de nox.§.j. & dixi de emp.& ven.c.iij.super verbo,induxit.

realibus.j.§.si.dicetur.idem iuris est etiam si agatur a de decima, secundũ Vber.[a] imò secundũ papã statim est verus possessor, & non causa custodiæ. & iudex prohibebit reo, ne illum turbet, donec reus b de iure suo ostendat,[b] & super hoc ipse caueat, & faciat illũ interim gaudere quasi possessione pacifica seruitutis, vel alterius iuris petiti.ff. de oper.no. nuncia.si priusq̃.ff.si serui.vend.is,cuius famil. ff. de vsufru.cuiuscunq̃.ff.de opt.lega.mancipiorum. C.de inge.ma.diffamari. Et hæc etiam locũ habent in iuribus incorporalibus, spiritualibus & temporalibus: quæ prosequere secundũ papã, vt not. extra, de eo, qui mit.in pos.causa rei seruan.c.j.et s.co. 31 versi.j.¶ †Item si agatur pro personalibus præstationibus, puta fructuum vel interesse nomine, decernetur missionẽ esse faciendã in possessionẽ rerum ipsius debitoris pro rata interesse sui, vt dicũt quidã. Alij cõtra, cùm aliud, & nõ interesse petitũ sit.argu.C.de fideicõ.liber.l.fi. nisi fortè petitionẽ mutet: qđ facere põt ante litis cõtestationẽ: vt C. de eden.edita.& iunge hic quod est in præ.§.vidẽ 32 dum.ver.quid si agat negatoria.¶ †Quid si agatur interdicto de itinere actuq̃ priuato, eundo, vel de aqua quotidiana & æstiua? Respon.si ratiõe possessionis agitur, & res non capit dilationem, & aduersarius nõ veniat, iudex permittet ire agere, & aquã ducere sine præiudicio iuris quærendi possessionẽ & proprietatẽ: actore nihilò minus cauẽte, q̃ si apparuerit eũ iniustè egisse, resarciat damnũ absenti. ff.de testa.tu.l.adẽ.ff.de dam.infecto.hoc amplius. §.Alphenus.ff.ad exhi.si quis merces.§. si rate.& l.Iulianus.§.j.Vel procedat, vt iã dicã in interdicto vti possidetis: vel vt dixi in cõfessoria pro seruitutibus, secundũ Vber.¶ Quid si agat de dãno infecto? Dic q̃ & tunc fiet missio.ff.de dãno infec.prætor.§.ij.& per totũ.& iũge qđ est infra.§. vltimo. ¶ Quid de legato vel fideicõmissario? Rñ. & hoc etiã est expeditũ: vt C.vt in pos.lega.vel fideicõ.l. legati.ff.qñ dies lega.ce.per totũ: & j.§. videndũ. 33 ver.sed nunquid.¶ †Sed quid si petitur, vt caueat de euictione in duplũ? Dic q̃ ibi præmissa generalia remedia sunt fortè necessaria: vel dic q̃ fiet missio in possessionẽ dupli pretij dati vel pretij rei.ff. de euict.l.ij.quod videt absurdũ, cũ hoc nõ petat. Vnde dic q̃ fiet missio in possessionẽ tanti, in quãto posset periclitari: vt de act.empti & vẽ.l.ex empto.§.j.extra, de eo, qui mit.in posses.causa rei ser-34 uã.cũ venissent.¶ †Quid si agit ad exhibendũ aliquo iure, puta vt exhibeat aliqua res, vel scriptura. Dic q̃ nõ fiet missio in possessionẽ rei vel scriptu c ræ: aliàs plus haberet ex cõtumacia q̃ ex sñia.[c] ff. de verb.signi.plus est.extra, de accusa.veniẽs.xj.q. iij.certũ. Fit ergo missio iuxta æstimationẽ interesse, sicut si diffinitiuè condẽnaretur, & non exhiberet, fieret missio in interesse.ff.de in litem iur. in a-35 ctiõibus.ff.ad exhibendũ.per totũ.¶ †Quid si agitur cõtra tutorẽ, vel aliũ in dignitate vel officio cõstitutũ, vt remoueat vel deponat, & cõtumaciter abest? Respon.procedatur cõtra eũ, secũdũ præmissa generalia, vel etiã per specialia: vt sibi interdicat interim administratio, quasi suspecto.ff.de procur. quæ omnia.C.de suspec.tu.l.penulti.Institu.eo.in fin.ff.de solu.quod si fortè.§.j.extra, de simo. licet Heli.de accusa.c.fi.de offi.deleg.venerabilis.verun tamen in hoc casu poterit contra eum procedi, vt suprà ti.proxi.§.sequitur.ver.si verò. poterũt enim recipi probationes super principali: & procedetur 36 secundũ l.impuberes.ff.de suspe.tuto.¶ †Quid si agatur ad thori separationem, & vocatus sit contumax? Rñ.tunc est recurrẽdũ ad sæpe dicta remedia generalia, vel etiam ad specialia: vt præsens absoluatur à debiti coniugalis redditione. Si verò vir vel vxor agat possessorio, non fiet missio in possessionẽ: sed recipientur probationes, ne detur occasio fornicandi. Causa enim matrimonialis nõ ob d est ordinariæ cognitioni, secundũ Vber.[d] Ego dico in præmissis casibus, absentẽ excõicandũ, & nõ ad sententiã procedendũ.extra, de resti.spol.literas. cũ aũt agitur super fœdere matrimonij: tũc potest etiam lite nõ contestata procedi.extra, vt lite non

a ¶ Secundũ Vbert. Interponit quod sequitur: & eius verba reassumit j. ver. quid si agatur interdicto.

b ¶ Ostendat. dicebat Dyn.de primo decre. in iiij. quæstio.quod quando actor possidet: tũc pœna contumacis est quod transfertur onus probandi in eũ: alle.ff.de no. ope.nun.si prius si verò nõ possidet procedit primum dictum quod fit missio quasi in possessionẽ.alleg.ff.de dã.infecto.l. à quo fundus.
ADDE vt p Bar. & Alexan.in d.l.si prius.

c ¶ Sententia. Incumberet enim hoc possessori, & per sententiam sufficeret exhibere præsentiam.

d ¶ Vber. Et hic finiuntur eius verba.

contesta.c.j.& c.quoniã.§.porrò. ¶ Quid si vxor agat cõtra virũ ad inopiã vergẽtẽ? De hoc infra de dona.inter vi.& vxor.§.formatis.versi.quid si vir. ¶ In criminali autẽ causa qualiter procedat & in-37 frà, de accu.§.sequit.¶ †Sed pone ago contra te corã iudice seculari, interdicto vti possidetis, qa mihi turbas possessionem: tu contumaciter te absentas: quærit qualiter iudex cõtra te procedet? non enim põt me mittere in possessionẽ rei petitæ, cũ nulla petat. Itẽ nõ põt te excõicare, cũ sit laicus. xcvj.di. e bene quidẽ.[e] G.Na.no.extra, vt li.nõ cõtest.tuæ.q̃ iudex assignabit tibi terminũ, intra quẽ venias, vel à mea inquietatione cesses: vt extra, de rest.spo.auditas.extra, de natis ex lib.vẽ.c.vnico. Quod si neutrũ facies, procedet cõtra te ex officio suo: vt extra de pign.ex literis. Idemq̃ dici põt secũdùm eũ, in quæstiõe illa, cũ quis potẽs aliquẽ spoliat, nec vult comparere, nec excõmunicari põt: vel si põt, parũ de excõmunicatione curat: tũc enim iudex contra f eũ ex officio pcedet, vt ibi extra, de postu.c.j.[f] & ij.quæstio.v.q̃to.& infra, ver.proxi.papa not.extra, de eo, qui mit.in pos.cã rei ser.c.j.q̃ siue agat in terdicto vti possidetis, siue interdicto vnde vi, pro incorporalibus qa secus si pro corporalibus, vt infra, in fi.huius §.siue quocunq̃ alio modo agat pro incorporalibus, nõ fit missio in possessiõe: qa non põt, cũ dicat se possidere: vt extra, de proba. licet. & de iudi.examinata. Sed cauebit reus de nõ molestãdo.secundũ ea quæ no.suprà ver.quid si agatur confes.& in concor.ibi positis.& probat extra, de sequestr.pos.c.j.& ff.de iti.actuq̃ priua.si pro via. & iunge quod no.supra, e.§.ver.j.& vide infra, e.§. videndũ.ver.in omnibus. Baga.dixit, q̃ si reus cõtumax est, vbi agitur interdicto vti possidetis, vel vtrobi: iudex pronũciabit actorẽ nõ esse in possessione inquietãdũ à reo, donec reus probauerit possessionẽ suã esse: & fortè coget reũ cauere se id seruaturũ: queadmodũ fit in seruitute: vt ff.de no.oper.nũc.si prius.ff.de dãno infect.is, à quo.ff.si ser. ven.is cuius. Nam interdicta licet psonalia sint, videntur tñ in rẽ scripta.ff.de inter.l.j.in fi. Diffinitiua enim sententia de nõ inquietãdo in perpetuũ, ante litis cõtestationẽ ferri nõ posset: vt extra vt lite nõ cõtest.per totũ. Sed nõne hoc casu reus veniẽs intra annũ, recuperabit possessionẽ, restitutis expensis, & præstita cautiõe de lite prosequẽda? Et videt q̃ sic.C.de bo.auc.iudi.pos.auc.ei qui iurat. extra, vt lite nõ cõtest.c.quoniã.§.in alijs. Sed dic contra nisi prius probauerit possessionẽ ad se pertinere. aliàs nil videret operari interlocutoria iudicis. imò delusoria videretur: quod esse non debet.ff. de iudi.si prætor.ff.ne quid in lo.pu.l.fi. quia & sine ea idem ius possidendi haberet. nam intentat interdictum vti possidetis quare non petit, vt adipiscatur possessionẽ sed vt iam adepta, defendat: vt Insti.de interdictis.§.retinẽdæ.extra, de probatio. licet. vnde nil videtur reuerso restituendũ: cùm in nullo de eius possessione cõstet. Secus aũt est, vbi agitur iudicio petitorio: quia tunc reo missionem passo, res est restituẽda. sed quare hoc in possessio 38 ne potius contingit, q̃ in alijs casibus? Rñ. †Quia possessio facilius perdit, q̃ dominiũ.ff. de acquir. pos.l.iij.§.domini. Vnde nec à sentẽtia possessiõis appellari põt, secundũ leges: licet aliud sit in alijs. ij. q.vj.sunt etiã, quorũ.ver.si de pos.& C. si de momen.pos.fue.appel.l.j. Quidã aũt dicunt q̃ in præmisso casu reuersus, restituẽdus est, vt res restituat in pristinũ statũ, in quo erat ante latam interlocutoriam, quo ad hoc, vt idẽ subducat decretũ, & vt per illud nulla detur actio, vel exceptio, quæ aliter dari posset.ff.de acq.posses.iustẽ.& ff. ne vis fi.ei, qui in pos.mis.est.l.j.& hoc cũ agitur pro ipsa possessione, ne quis inquietetur in ea. Si autẽ agit pro æstimatione possessiõis (qđ fieri põt) vt ff.vti pos. l.pe.& fi.ff.quod me.causa.si mulier.§.qui possessionẽ.tũc pronũciabitur, vt in alijs simplicibus per g sonalibus actiõibus.[g] ¶ †Generaliter aũt primũ de 39 cretũ interponit, tã in realibus, q̃ in personalibus actiõibus, quotiescunq̃ quis nõ defenditur. extra, vt lite nõ conte.qm̃.§.in alijs.& §.fi.C. de iudic.l.

e ¶ Quidem. De hoc etiam s. titu.j.§.sequitur.ver.sed pone, Titius.

f ¶ C.j. Vbi scripsi in gl.magna. versi. hoc eodem modo.

g ¶ Actionibus. Verba Ia.Bal.versi.hoc autem decretum.

a ¶Cui. Scire debes q Ia. de Are. in l. si finita. ff. de dam. infe. §. itē videamus. tenuit per ipsum §. & §. ibi præcedentē, q quoties quis mittitur in possessionem, quia sibi non cauetur, vel aliquid ab aduersario nō pręstatur, nō aliter de possessione discedit, quā sit sibi cautum vel præstitum, etiam si aduersarius petat vt discedat, & ipse sibi vult expensas restituere: vt ibi alle. etiam. ff. qui satisd. cogan. l. de die. §. heres quoq. Secus si fiat missio propter contumaciā aduersarij: quia nō venit corā iudice: qa tūc missus de possessione discedit restitutis expēsis. C. de præscrip. xxx. an. l. si qs sub. & præstita cautiōe de stādo a iuri: vt ī decre. qm̄ frequēter. §. in alijs. Procedit ergo primū dictum Iac. qñ venit ad iudicium: b sed ad præceptum iudicis noluit cauere vel præstare qđ petebat actor. & est simile quod dixi s. §. ij. post prin. vbi de appella. loquor.

b ¶C. j. Et quod sequitur ibi, vide per me in versic. aliqui tñ. ante fi. magnæ gl.

c ¶Possidere. Hoc in fi. repetit, & ibi dicam.

d ¶Pignorationes. lib. vj.

e ¶Nisi. Istud nisi, videtur incōgruè poni: quia & tunc fit missio in possessionem rei petitę: licet olim in omnia. & patet per leges sequen. Super quo vide quod no. i §. statim alle. sed seruatur illud tantū, quod procedit, respiciat non rem, sed missionē, vt dicat missio tantùm. Et hoc intellige infrà. §. ij. in prin. versi. est & alius.

f ¶Possidere. Tunc enim si pro re corporali agatur, per omnia proceditur vt in personali: vt patet per iura infra alle. Idem Azo in Summa, vbi suprà, §. vbi aūt. Facit qđ no. & dixi in regula, pro possessore, de reg. iur. lib. vj.

g ¶Debet. Sic etiam audiet tertium, qui dicit rem, cuius data est tenuta, ad se pertinere: & eam, si de hoc constiterit, reuocabit secundùm Io. de Deo lib. ij. q. xij. alle. de re iu. cū super. & c. seq. de

properandum. §. finautē. C. de præscri. xxx. ann. si quis emptionis. §. fi. Quod dic vt s. ti. proxi. §. sequitur. ver. si verò agitur. & seq. Item interponitur in his, quæ vicē obtinēt actionum: vt cū cautiones postulantur de dāno infecto, vel de delegatis, vel cùm mulier petit se mitti in possessionē causa ventris. nam hæ actiones, instar obtinent actionū: vt ff. de ac. & ob. l. obligationes verborū. Et q his casibus fiat missio in possessionē, probatur ff. ex q. cau. in pos. ea. l. j. ij. iij. & iiij. & in pre. l. si qs emptionis. §. fi. & ff. de dā. infe. l. iiij. §. j. & ff. vt in pos. leg. vel fideicō. is, cui.[a] Itē habet locū qñ agitur interdicto vnde vi ad possessionē recuperandā. Item in interdictis in rem scriptis, habet locū missio in possessionē causa rei seruandæ: vt probatur & no. secundū papā extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j.[b] Et scias q qñ agit interdicto vnde vi, vel actiōe ex empto, de qua infrà, §. videndū. versi. sed nunquid. vel alia personali actione, vbi fit missio pro mensura debiti declarati: decens est, vt primò fiat missio in possessionē illius rei, de qua agitur: et si ratione interesse aliquid plus debetur, faciat etiā in possessione aliarū: licet ex causa aliud fieri possit quandoq. In realibus autē & mistis actiōibus, fit missio tantū in possessionē rei petitæ, nisi quando latitat, vel dolo desinit possidere:[c] vt extra, vt lite nō cōte. quoniā. §. qđ si super. & ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. itē videamus. & §. seq. & C. de pręscri. xxx. an. si qs. §. fi. ¶Sed nunqd in hypothecaria fiat missio in possessionē? de hoc no. su 40 prà ti. proxi. §. sequit. ver. sed nunquid. ¶†Quid si nomine alterius rei, plures conueniuntur. quod fieri potest: vt suprà de actore. ad fi. & vnus tantùm contumax fit? R. ñ. non videtur q propter eius contumaciā, alijs non vocatis, fit missio facienda. ff. de mino. l. Æmilius & ar. ff. ex qui. cau. in pos. ea. Hoc aūt hic no. papa extra, de reli. do. cùm venerabilis. ¶Sed quid si agitur cōmuni diuidundo, vel fami. ercis. iudicio, & reus cōtumax est. De hoc infra, §. videndum. ver. sed nunquid in duplicibus. & ver. item quæritur. q iussus aūt possidere per se ingrediatur possessionē, vel si formidat impediri, per nūciū iudicis, seu officialem seu viatorem in possessionē inducatur: vt in præ. l. is, cui. §. missus in posses-41 sio. ¶†In summa no. q vbi agit psonalibus actionibus, pro tēporalibus nō fiet missio in possessionē spiritualiū, pro mensura debiti declarati: vt probatur extra, de excep. frequens. §. fi. & in constitu. d Grego. x. de iniur. c. & si pignorationes.[d] tum quia cum eis nequeunt permutari: vt extra, de rerū permu. ad quæstiōes. tamen quia spiritualia æstimationem nō recipiunt: vt C. de sacrosan. ecc. nemo martyres. & ff. de var. & extraor. cog. l. j. §. medicinā. quare cū debito cōmēsurari nō possunt. Sed vbi agitur personali actione pro spiritualibus, puta ex permutatione, vel donatione rerū spūalium, & huiusmodi: tūc bene pōt fieri missio in possessionē aliorū spiritualiū: & etiā fortè in possessionē tēporaliū: præsertim si spiritualibus erant tēporales annexe, secundū papā, qui hoc no. extra, de eo, q mit. in pos. c. j. Itē no. q in realibus & mistis actiōibus, e fit missio in possessionē rei petitæ tātū: nisi[e] qñ la- f titat, vel qñ dolo desijt possidere:[f] vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. itē videamus. et §. seq. C. de præscrip. xxx. an. si qs. §. fi. In psonali verò fit pro mensura debiti declarati: vt suprà ver. & scias.

SVMMARIVM.

1 Primum decretum, à quibus iudicibus fit postulandum.

2 Iudex Bonoñ. coram quo quidam Mutinensis cōuenitur, ratione contractus, vel alia causa, an possit mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ, & decernere missionem in possessionē esse faciendā in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ, propter eius contumaciam.

3 In contractibus & delictis potest fieri remissio ad locum, vbi quis contraxit vel deliquit.

4 Iudex an possit cogi ad iudicandum, si dubitatur vbi sint debitores conuenti.

test. veniens. ij. Tertium autem rem vēdicantem delegatus ille non audiet. de offi. dele. P. & G. An aūt vendicans agat contra missum, vel contra missionem passum? dixi suprà decre. contingit. in fi. de do. & contu.

ADDE tu ad id quod dicitur hic per Spe. de delegato, videlicet q non possit, per doc. Host. in c. quo ad consultationem. extra, de re iudica. vt refert eum, & sequit Abb. Sicul. in vlti. co. in fine, q iudex delegatus habens expedire causam intra mensem: si intra ipsum mensem cōtumacem reum excommunicauit, pōt post mensem absolui. Vnde à simili dicendum in casu nostro. Posset tamen responderi, q id habet locum in iurisdictione redacta ad certum tēpus: hic verò de quo hic in simplici commissione causæ: de quo tamen vide per Scribentes in c. quærēti. extra, de officio delega.

1 NVnc videamus† à quibus iudicibus primū decretū postuletur? Et quidem à maioribus & minoribus, & etiam à magistratibus municipalibus & à delegatis. ff. de dā. infect. dies. §. j. versi. dies. extra, de offi. dele. ex literis. extra, de eo q mit. in pos. causa rei seruan. per totū. De hoc no. in §. restat. quod verū est, q pōt pronunciare, si citatus sit de eius iurisdictione. Mittere enim in possessionē magis est iurisdictionis, quàm imperij. ff. de officio eius, cui manda. est iurisd. l. cognitio. §. fi. Si autem certum est, eum non esse eius iudicem: non poterit pronunciare. Secus aūt si dubium sit. Re autē ipsa mittere non minor, sed maior iudex potest. ff. ad munici. magistratibus. & ff. de iurisd. om. iud. iubere. nisi in causa dāni infecti. vt ff. de dam. infect. l. dies. §. duas. quæ celeritatē desyderāt: vt eo. ti. l. j. Iudex autem delegatus, possessionem à se datam tueri de g bet:[g] vt extra de test. ex parte. vbi de hoc. & de fi- h mo. querelā. saltē vsq; ad annū: vt extra, de offi. dele. quærenti. licet alij dicant illum functum officio suo esse: vt eo. ti. literis. nisi ei specialiter fuerit mandatum: vt in præ. c. ex parte. quia hoc ad ordinariū spectat, vt dicunt. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mis. est. i l. j. in prin. & §. j. & l. si quis missum. rñ. j. & vide j. §. proxi. versi. & not. q si missus. & infrà de execu. 2 senten. §. nunc dicendū. prope princi. ¶†Et not.[h] h q iudex Bononien. corā quo aliquis Mutiñ. conuenitur ratione contractus vel domicilij vel alia quauis causa: vt extra, de fo. compe. c. fi. potest mit k tere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ & decernere missionem in posses l sionem esse faciendam in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ propter eius contumaciam: licet qui- m dam dixerint q si reus nihil habet Bononiæ, iudex i Bononieñ. vlterius nō procedit.[i] quod falsum est. k hæc probantur eo. ti. Romana. §. contrahētes[k]. Et l dicunt quidam[l] q Bononien. iudex quo ad bona, quæ sunt Mutinæ, exequetur suū officium per iudicem Mutiñ. & q̄tū ad hoc, maior est iudice Mutiñ. licet aliàs in officio sint æquales. C. de iud. properandū. §. fin autē reus. ff. de bo. autho. iudi. pos. cū vnus. §. pen. & fi. Alij dicunt q iudex Bononien. p se dabit possessionem bonorum, quę sunt Mutinę. m quod ego non credo:[m] nisi esset à principe delegatus: cū non sint res sub eius iurisdictione. ff. de iurisdictio. omni. iudic. l. fi. C. qui pro sua iurisdictio. l. j. xvj. q. vj. placuit. ad fi. extra, de foro competen. sane. Potest tamen decernere, vt dixi. Quidam etiā dixerunt, quod si Mutinensis nō pareat iudici Bononiensi, tunc iudex Bononiensis mittet literas ad 3 iudicem Mutinensem vt mittat ei reum. †Nam & in contractibus & delictis, fit remissio ad locum, vbi quis contraxit vel deliquit: vt dicitur C. vbi de cri. agi opor. authen. qua in prouincia. Et si iudex Mutinensis non miserit, punietur in tribus libris auri: & eius officiales in tantundem. quod si propter lucrum id Mutinensis facit, etiam eius cingulo priuetur. in authenti. vt nulli iudic. §. si verò quis comprehensorum. & C. vbi cau. status. agi deb. l. j. C. de requi. re. l. ij. Quandoque etiam aliter punitur. ff. de ser. fugi. l. j. §. hoc autem. Sed hodie 2 standum est in hoc illi §. contrahentes. ¶† Quid si dubium sit, vbi sint debitores conuenti, & ipse comparet: nunquid cogi potest eos iudicare? Dicunt quidam quod non. argu. ff. qui bo. ce. poss. l. in omnibus. nam hoc committitur inquisitioni executoris, & solicitudini iudicantis, secundùm Pileum. argu. C. de his, qui ad ecclesi. confug. l. fina. §. cùm

¶Not. secundùm Benedictum, quę in hoc tractatu alle. author. & secundū Iac. Bal.

¶Procedit. Sed vadat actor Mutinā iustitiam petiturus. & hoc dictum prę dicti duo attribuūt Azoni.

¶Contrahentes. li. vj.

¶Quidam. Prędicti duo.

¶Credo. Idem Io. de Deo in vlti. col.

§.cùm autem.Nec debet hoc eius ſacramento committi. Alij tamen contra.nam & de inquiſitione & diligentia erit, vt faciat eum ſatiſfacere de cõſcientia ſua: vt in ea.l.§.ſine.& ar.C.de iur.delib.ſcimus.§.licentia.& argu. in auẽ.de teſt.§.ſi verò deducens.

SVMMARIVM.

1 Effectus primi decreti, in perſonali actione quis ſit.
2 Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, an lucretur fructus.
3 Primi decreti effectus multiplex eſt, in reali actione.
4 Obligationem habere non dicitur quis, in re ſua.
5 Miſſus in poſſeſsionem alicuius rei, ſi ipſam intra annum alienat, deinde intra eundem annum reus venit. quid iuris.
6 Miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, an poſsideat.
7 Poſſeſſor rei mobilis, an in perſonali actione debeat expelli.
8 Miſsione facta in poſſeſsionem terrarum, quis eas debeat excolere.
9 Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, quomodo in actione reali dicatur poſsidere.
10 Probare volens de domino, ꝗ diu audiendus ſit.
Miſſus in poſſeſsionem ſi ſcit rem eſſe alienam, an præſcribat.
11 Non domino bonafide tradente, an quęratur vſuſcapio bona fide accipienti contra omnem dominum.
12 In perſonali actione miſſus in poſſeſsionem qua ratione non poſsideat, in reali autem ſic.
13 Miſſus in poſſeſsionem, verè poſsidet, & fructus percipit, tanquam creditor conuentionalis.
14 Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto ſi deijciatur, an poſsit petere reſtitutionem, aut agere interdicto vnde vi.
15 Decretum iudicis vbi ad poſtulationem actoris ſibi dedit poſſeſsionem, reo non citato an ſit validum.
16 Prætoris edictum prodi poteſt, vbi miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto non admittitur, mandato iudicis ad poſſeſsionem.
17 Auxilium quotuplex ſurgere dicatur ex prætoris edicto.
18 Hæres, à quo legata petuntur, an, & quo pacto teneatur legatarijs ex edicto prætoris, ſi eos prohibuerit in poſſeſsionem venire, &c.
19 Auxilia ex prætoris edicto ſurgentia, intra annum dantur ad intereſſe tantùm.
20 Remedia competentia miſſo in poſſeſsionem, & non admiſſo, ad poſsidẽdum, quæ ſint.
21 Primi decreti effectus in actione perſonali, quis ſit.
22 Miſsionem in poſſeſsionem patiens, ſi intra annum venerit coram iudice, an & quo pacto poterit poſſeſsionem recuperare.
23 Præſcriptio quomodo fiat aut interrumpatur, vbi quis patitur miſsionẽ in poſſeſsionem.
24 Poſſeſsio vſq; ad quod tempus repeti poſsit, poſt interruptionem præſcriptionis.
25 Miſſus in poſſeſsionem poſt interruptionem præſcriptionis illius, an poterit præſcribere.
26 Præſcriptio an currat ſine poſſeſsione.
27 Cautionis ſola præſtatio, non reſtituit poſſeſsionem: ſed tantùm interrũpit pręſcriptionem annalem: & cui, aut quibus danda ſit talis cautio.& nu. ſequenti.
28 Decretum paſtoralis, coram quocunq; factum, an teneat: aut quas perſonas publicas interpellet.
29 Aduerſario abſente, proteſtari debet cum ſolennitate tabellionum, ꝙ ageret, ſi aduerſarius præſens eſſet.
30 Ordo ſcripturæ, ſemper eſt ſeruandus.
31 Miſſo in poſſeſsionem an per iudicis aut tabellionis actum acquiratur actio contra patientem ſe mitti.
32 Annus datus ad recuperandam poſſeſsionem, quando currere incipiat.
33 Iudex ſi reſtituat poſſeſsionem rei, non citato actore: an teneat reſtitutio.
34 Excommunicatus vel miſsionem in poſſeſsionẽ paſſus, ſi intra annum veniat offerens cautionem idoneam & expenſas: miſſus verò vocatus contumaciter ſe abſentat: an iſte miſsionem paſſus mitti poſsit in poſſeſsionẽ rerum, de quibus agitur.
35 Beneficium iuris, nemini eſt negandum.

Primi decreti effectus quis ſit.

IAm de effectu primi decreti, primò videndum reſtat. Super quo no. ꝙ aut eſt actio realis, aut perſonalis: ſi quidem eſt perſonalis, multiplex eſt primi decreti effectus: & primò.[a] nam per illud habet miſſus & cuſtodiam, & defenſionem rerum. quod dicitur iudiciale vel prætorium pignus. Videtur enim ſibi cõſtitutum, poſtq; inductus eſt in poſſeſsionem.ff.de pigno.act.non eſt mirum.& C.qui po.in pigno.habe.l.ij.C.vt in poſſeſ.lega.ſi poſt ea ꝗ. & l. qui legatũ.C.de præto.pigno.l.ſi.contra infrà, verſi.ſed quæritur.[b] Et hoc dico propter quoſdam fatuos nuncios ſeu executores iudicum, ſeu curiarum, qui quando mittunt aliquem in tenutam ſeu poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, mittunt illum duntaxat in poſſeſsionem vnius rei, dicentes: Nos mittimus te in poſſeſsionem pro iſta & pro omnibus alijs: vel, damus tibi hæc, & omnia alia cauſa rei ſeruandæ. Et quandoq; oſtendunt illa omnia, & quandoq; non. Sed quando oſtendunt, videtur poſſe eorũ error ſubleuari per l.ff.de acqui. poſſeſ. quod meo.§.ſi venditorem. Sed certè illa lex loquitur in poſsidente, qui per oculorum inſpectionem poſſeſsionem tranſfert. at nuncius nullã habet poſſeſsionẽ ideoq; nullã tranſfert. ¶ † Eſt & alius effectus in perſonali actione: quia niſi debitor ſatiſfaciat creditori miſſo in poſſeſsionẽ poterit ipſe creditor ſine libello, petere à iudice bona vẽdi, in quorum poſſeſsionem miſſus eſt, ſi debitor latitat: vt no.j.§.nunc dicamus.verſi.illud etiam. & ſequen. Alius autem hoc impetrare non poſſet, vt ibidem. ¶ Tertiò:[c] quia habet cuſtodiam, non tamen verã poſſeſsionem: vt j.dicam. Eſt enim in poſſeſsionẽ ſed non poſsidet. nã longè aliud eſt poſsidere, & aliud in poſſeſsione eſſe: vt ff.de acqui. poſ.ſi quis autem. ¶ Quartò, quia pro illius poſſeſsionis defenſione competit inierdictum vti poſsidetis, ex quo competit ei actio in factum, quãti ea res erit: vt j.ver.& no.quod. ¶ Quintò, vt ipſam poſſeſsionem alij, loca & fructus eius cuſtodiat, & interdũ eos vendat, & pretium ſeruet: vt ſ.§.reſtat.ver.hoc autem.[d] ¶ Sextò, vt ex ipſis rebus alatur: vt in eo. ver. ¶ † Septimò, quia lucratus fuit fructus ſecũdũ quoſdam: vt in l.Fulcinius.§.ſi.ff.de le.j. filiuſfa.§. diuus Seuerus & Antoninus in ſi. Alij contra: vt ff.vt in poſ.leg.vel fideicõmiſ.is, cui.§. qui legatorum.vt in præ.l.Fulcinius.in prin. De hoc in præ. ver.hic autem. ¶ Octauò, quia miſſus potior eſt alijs poſtea venientibus, quia nullam habent hypothecam: & etiam his, qui poſtmodum ſimili iuſſu iudicis capiũt: quia qui potior eſt tempore, potior eſt iure: vt extra, de iure pa.quod autem.C.qui po. in pigno.ha.ſi decreto. Quod intellige de his tantùm creditoribus, qui non ſunt eiuſdem tituli: vt in præ.l.is, cui.§.ſi plures. Si enim eſſent eiuſdem tituli: omnes concurrerent eodẽ iure, ſ. poſteriores cũ prioribus.vt ff.de priuil.cre.priuil.ff.de bo. autho.iud.poſ.cũ vnus.C.eo.titu.l.ſi.in prin. Sunt et alij effectus primi decreti: vt j.verſic.eſt & alius.& ver.porrò. ¶ † In reali aũt actione, ſimiliter multiplex eſt effectus primi decreti.& primò, quia quæritur miſſo actio ex illo edicto, ne vis fiat ei, &c.nã hoc edictũ pertinet ad omnes miſſos in poſſeſsionem.ff.ne vis fiat ei qui in poſ.miſ.eſt.l.j.§.j. ¶ Secundò, quia ſtatim incipit poſsidere: vt j.ver.ſi verò agaẽ. ¶ Tertiò, circa fructus eodẽ modo, vt ſ.in perſonali dictũ eſt. ¶ Quartò, quia loca percipit & cuſtodit, & quandoq; vẽdit fructus: prout in perſonali actione dictũ eſt. Alij etiã effectus in hoc tractatu inueniuntur. ¶ † Sed quæritur, an propter hoc contrahatur aliquando prætorium pignus. Et videtur ꝙ ſic: vt ſ.in princ.huius §. Sed dic ꝙ non: quia in re ſua nõ põt quis obligationẽ habere.ff.de reg.iu.neq; pignus.ff.de pig.act.ſi rẽ. licet caſualiter cõtrariũ obtineat.ff.ad Trebel.debitor ſi pignore.& ſecũdũ quoſdã.C.eo.auẽ.contra rogatus. De alijs aũt effectibus nõ videẽ dubiũ, qa ad hoc nõ ptinẽt. Nõ em̃ ideo potior eſt: qa miſſus eſt authoritate iudicis, ſed qa eſt rei dñs. Res em̃ ſua, eo inſcio, nõ potuit ab alio obligari. C.ad Velleia.ſi ſine. Itẽ in ſolutũ dãda nõ eſt; quia qđ meũ eſt, amplius fieri nõ põt meũ.extra, de ſide inſtru. inter dilectos. prope ſi.ff.de re.iu.ex pluribus. Itẽ ꝙ vẽdere poſſit: hoc eſt ex eo, ꝙ eſt dñs, nõ ex eo qđ eſt in poſſeſsionẽ miſſus. ¶ † Sed pone ꝙ miſſus intra annũ alienat rẽ ipſam: deinde intra eundẽ annũ reus veniet: quæriẽ qualiter ei conſuletur. Rñ. iudex ex officio ſuo reſtituet ei poſſeſsionẽ emptore excluſo: vel ſaltẽ per triticariã actionẽ.ff.de triti.act.l.j.§.fin. & l.ij.& ipſum alienatorẽ, qui habebat tantũ cuſtodiã, qa intrauerit alterius poſſeſsionẽ, cõdẽnabit ad omne dãnum, quod ex eo reuerſus paſſus eſt.C.de acqui.poſ.ex libris.§.ſed ipſe. Sed cõtra hoc quod dixi de triticaria, facit: qa reuerſus tẽpore alienationis nõ poſsidebat: imò miſſus:[e] vt j.ver.ſi verò agaẽ. Vnde dic dari actionẽ in factũ cõtra illũ rõne poſſeſsiõis: qa æquitas hoc ſuadet.ff.de præſ. verb. l.quoties.j.ver.vlti.no. Alij dicũt dari vtilẽ actionẽ ex lege illa C.de acquiren.poſ.ex libris. Sed ibi lo-

[a] ¶ Primò. Verba ſunt Roſ.ff.de bonis auẽ.iu.poſ.verſ. in primis quęriẽ.et hoc vſq; ad ver.tertio.reliqua ſumpta de rubrica de primo decre.Dyn.vbi ſ.ad infrà ſcriptos effect⁹ addebat iſtũ ꝗordine pueniẽ ad interpoſitionẽ ſecũdi decreti.ff. de dã. infec.dies.§.ſi fortè dareẽ vnde tenet de ſecũdo decr.vbi ſuprà quęſtio.xiiij. ꝙ nõ teneret ſecundũ, nõ præcedente primo, p l. q duos. ff.de reb⁹ du.& C. de exe.rei iud.l.j.& ff.de re iud. ſi cum nulla.

[b] ¶ Quæritur. Sed in reali loquitur.

[c] ¶ Tertiò. Iſte verſ. fuit additio vſq; ad ver.ſed vtrũ.et hoc inducit errorem in ver.ſed pone.

[d] ¶ Aũt. Si põderaſſet author qđ ibi dixit, ſed in his caſib⁹ nõ ſic miſcuiſſet caſus, quibus ſit miſſio ob cõtumaciam ad illos, quibus ſit ob fauorem.

[e] ¶ Miſſus. Suprà pximè dixit cõtrariũ quare videẽ author fuiſſe ſonnolẽtus. quod patet etiã ex allegatiõe ſequẽti, qua allegat §.ĩ quo ſumus. quis dederit illũ errorẽ, dixit ſ. ver.iij. quia intẽdit author hic ꝙ licet poſſeſsio poſsit cõdici p triticariã p illũ, qui vi deiectus eſt: illud tñ locũ habet in poſsidẽte: vt dicit l.ij.ſuperius allegata Sed iſte paſſus miſionem non poſsidebat tẽpore quo miſſus alienauit: ergo &c. Circa triticariã aũt ſciant Canoniſtæ, ꝙ eius cõdictio irregularis eſt, i.certa regula nõ cõprehendiẽ: quia circa contractus vel quaſi, & circa maleficia vel quaſi circa mobilia & immobilia, corporalia & incorporalia ſuã poteſtatẽ extendit: ad quorum alterum regulares reſtringun-

quitur quando tradẽs alĳ vel perdẽs, habet causam à me, & nomine meo posſidet: ſed miſſus in poſſéſsionem ſuo nomine poſsidet. Item contra alienam rem datur actio in factum ex illo edicto, de ali.iu.mu.cauſa facta. ¶ †Sed vtrum miſsus ex primo decreto, poſsideat: ſuper hoc diſtingue. nam aut agitur perſonali actione, aut reali.[a] Si perſonali, miſſus non poſsidet indiſtinctè, ſed detentat, ſecũdùm omnes. ff. de acqui. poſ. poſsideri. §. fin. ff. vti poſsi. ſi duo. §. creditores. ff. de dã. infect. ſi finita. §. Iulianus. et dixi s̈. ti. proximo §. ſequit. ver. porrò ſi agatur. & detinebit, donec aduerſarius tædio affectus, veniat reſponſurus: vt in præ. l. is cui. reſpon. j. & extra, vt lit. non conte. quoniam. §. in alĳs. nã licet actor ſiue creditor mittatur in poſſeſsionẽ: non tamen dominus ſeu reus eĳcitur de illo loco: vt in præ. l. is, cui. in prin. & in præ. l. poſsideri. in fi. & in præ. §. Iulianus. et ff. quorũ legatorũ. l. j. §. quæſitũ. niſi iudex ex officio ſuo, illum iubeat recedere: ne actor & reus ad rixas veniãt, ſi ambo poſsideant.[b] ar. ff. de vſu. ſi cuius. §. ſed ſi inter duos. aliàs incipit l. æquiſsimum. & aliàs, ſi vſuſfru. & tunc iudex poterit cõſtituere, qs bona illa debeat tollere. ¶ †Sed cùm in perſonali actione, poſſeſſor expelli non debeat de poſſeſsione, vt iã dixi: quæro qualiter fiet miſsio in re mobili? Rñ. Dicunt quidam, ꝙ cũ fit miſsio in re mobili, debet expelli. ſecus ſi in immobili. ar. in præ. l. is, cui.[c] vbi dicit̃ ꝙ miſſus in poſſeſſionẽ cuſtodiet fructus. ne diſsipentur: & diſtrahet eos, qui non poſſunt ſeruari: & eodẽ modo videt̃ ꝙ miſſus cuſtodiet rẽ mobilẽ ne diſsipet̃. Verũ tñ in ciuitate Boñ. res huiuſmodi ſequeſtrantur, cùm inter ciues & ſcholares eſt quæſtio quod fieri videtur cõtra iura: ſiue agatur reali, ſiue perſonali actione: vt extra, de ſequeſtra. poſ. c. j. prope fin. Sed hoc ideo fit ibi; quia de ſcholariũ formidatur receſſu. ff. qui ſatiſda. cogan. ſi fideiuſſor. §. fi. Cùm aũt eſt quæſtio inter ciues, tunc bene fiet miſsio in re mobili: nec expellit̃ de poſſeſsione, ſed poſſeſſor habet rei cuſtodiam, & facit tædiũ ſuper ea. Sed qualiter poteſt facere tædium ſup ea, ſi alius eſt in poſſeſsiõe rei mobilis? Dic de hoc & de alĳs circa hoc, vt infrà ver. porrò in perſonalib⁹. ¶ †Sed qs excolet terras, cũ facta eſt miſsio in poſſeſsionẽ? Dico ꝙ dñs & debitor ſi vult: aliàs miſſus id faciat. ff. vt in poſ. leg. is, cui. §. qui legatorũ.[d] ¶ †Si verò agat̃ reali, tũc miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto poſsidet verè, non tñ incõmutabiliter: quia ſi reus intra annũ venerit, reſtituet̃ ei poſſeſsio: vt in pręd. decre. quoniam. §. in alĳs. & C. de præſcri. xxx. vel xl. an. ſi quis emptionis. §. pe. & extra, de eo q mittitur in poſ. cauſa rei ſer. per totũ. Veruntamen licet poſsideat, nõ tñ vſucapit, niſi poſt annũ, ſecundùm Azo. M. Io. Gof. & Rof.[e] Alĳ aũt, vt Bul. & Iac.[f] & Hu. & Ber. & quaſi oẽs Canoniſtæ, dicunt ꝙ non verè poſsidet, ſed cuſtodit, ſicut & in perſonali dictũ eſt. ff. de acqui. poſ. poſsideri. §. fi. ff. vt in poſ. lega. is, cui. in prin. & in præ. §. in alĳs. & extra, de offic. ordi. paſtoralis. in fi. & de do. & contu. contingit. in quibus dicitur ꝙ poſt annũ, verus efficiatur poſſeſſor: ergo videtur ꝙ prius non erat. extra, de eo q mit. in poſ. cauſa rei ſer. c. pen. & fi. vbi dicit, cauſa cuſtodiæ. Ad idẽ facit eo. ti. c. j. & ſecundũ iſtos anno elapſo incipit poſsidere quaſi ſecundũ decreto interpoſito. Nã tm̃ operat̃ in realibus tranſcurſus anni, cũ tũ in perſonalibus ſecũdũ decretũ. Prima opinio mihi magis placet. & qđ dicit̃ in præ. decre. verus efficiat̃. debet exponi, i. incõmutabilis: qa verè poſsidebat intra annũ, ſed cõmutabiliter. & hoc probat præ. dec. paſtoralis. in fi. ibi, vbi dicit poſt annũ recuperare poſ. &c. ergo patet ꝙ eam miſerat. & idẽ habetur in præ. §. in alĳs. Et ad hoc etiã facit pre. l. ſi quis emptiõis. extra, de ſequeſtra. poſ. c. j. in fin. ſi igit̃ vere poſsidet, anno elapſo nõ cogit̃ reſtituere rẽ reuerſo: niſi probet ille de iure vel de dñio ſuo: vt in præ. §. in alĳs. ¶ †Sed quã diu audiet̃, volẽs probare de dñio? Rñ. vſq; ad decẽ annos inter præſentes, vel xx. annos inter abſentes: qa ex eo tẽpore fuit poſſeſſor dñs, vel ſaltẽ habuit iuſtum titulum poſsidendi, ſecundũ Bag. ff. de publi. l. iĳ. in fi. Si enim titulum nõ haberet, nõ fieret dominus. C. de præſcri. x. vel xx. an. l. j. j. ver. ſed vſq;.[g] ¶ Quid ſi miſſus ſcit rem alienã eſſe? Dicit Bag. ꝙ præſcribet prædicto tẽpore, ſi tẽpore miſsiõis habuit bonã fidẽ, licet poſtea habuerit rei cõſcientiã alienæ. ff. de vſuca. l. is, qui. §. fi. C. de vſuca. tranſfor. l. j. Si aũt à principio habuit malã fidẽ, ſecus eſſet. ar. ff. de iudi. ſi prætor. §. fi. Tu dic vt extra, de præſcri. c. fi.[h] ¶ †Quid ſi res illa erat tunc alterius, & nõ rei? Dixit ꝙ nõ præſcribet contra eũ: ar. ff. de nox. electio. §. fi. ff. de re. iur. non debet. & l. quod noſtrum. ar. cõtra, ꝙ nõ tã facto alterius, cũ iure publico ei præiudicatur. ar. ff. de vſur. l. j. ff. de dã. infect. damnũ. §. j. nã & nõ dño bona fide tradente, quærit̃ vſuſcapio bona fide accipienti, aduerſus oẽm dñm: vt Inſti. de vſuc. §. quod aũt. & arg. ff. de re iudi. ſæpe. & in aut̃. vt ſpõſali. lar. §. rurſus. ¶ †Sed quæ eſt ratio ꝙ miſſus in perſonali nõ poſſidet, in reali verò ſic?[i] Rñdeo,[k] quando ago perſonali, ago cõtra illũ, qui mihi obligatus eſt ex contractu vel quaſi, maleficio vel quaſi. Vnde ſi mittor in poſſeſsionẽ pro mẽſura debiti declarati, vt s̈. ti. proxi. §. ſequit̃. ver. porro. quodã extraordinario iure mihi ſubuenitur: qa (vt ita dicã) mittendus eſſem in poſſeſsionẽ perſonæ, quæ obligata eſt: & nõ in poſſeſ. rei quę obligata non eſt, ſicut & aliàs in delictis pſona puniẽda eſt: nõ res. q̃ nõ deliquit: vt in aut̃. de mã. prin. §. oportet col. iĳ. ſed qa pſona libera poſsideri nõ põt: vt ff. de acqui. poſ. cũ hęredes. §. fi. & extra de pig. c. ĳ. ideo mihi ſuccurrit̃ in rebus, nõ vt eas poſsideã, ſed vt cuſtodiã, donec tedio affectus, &c. vt in decre. quoniã frequẽter. §. fi. & vbicunq; ius dicit aliquẽ mitti in poſ. cauſa rei ſeruandæ, & ꝙ cuſtodit, & ꝙ tedio affectus, &c. intellige in perſonali loqui, nõ in reali, ſecundũ Rofre.[l] Sed certè nõ eſt ita in præ. decre. quoniã. §. in alĳs. vbi dicit, tędio affectus: & tñ loquit̃ in reali[m]. In reali autẽ ideo miſſus poſsidet, qa qñ ago in rẽ, dico rẽ meã eſſe, ſicut in rei vẽdicatiõe: vel ius in ea mihi cõpetere, ſicut in hypothecaria & in cõfeſſoria, & in alĳs realib⁹: & ſic tũc agẽdo cõtra pſonã, ago cõtra illũ, qui nullo iure mihi obligat⁹ eſt: ſed ideo ago qa tenet rẽ vt Inſti. de act. §. j. & ideo ſi pſona citata nõ cõpareat, dignũ eſt ꝙ mittar in poſſeſsionẽ rei petitæ: & ꝙ poſsideã, cũ hoc ſit ordinariũ, vt ex quo nõ eſt q defendat, ꝙ rẽ illã poſsideã: qa dico meã, vel me in ea ius habere, præſertim adhibita ſolẽnitate, de qua dixi s̈. §. ſequit̃. in princip. ſicut in noxali, nullo defendẽte ſeruum noxium, datur mihi abducendi facultas. ff. ſi ex nox. cauſ. aga.

tur. & habet locum vbicunq; res petitur, ſumpto largiſsimè nomine rei, vt corporalia & incorporalia comprehendat: excepta ſola pecunia numerata. Sola dico: quia licet non comprehendat ea, quæ conſiſtunt in numero: bene comprehendit ea, quæ ſunt in pondere vel menſura: quæ licet ſub largo nomine pecunię comprehendantur. j. q. iĳ. totum. ff. de le. j. talis ſcriptura. nõ tñ comprehẽdunt̃ ſub nomine pecunię numeratę.

a ¶ Reali. Sunt hæc verba Iac. Bal. vſq; ad verſic. ſed cum. æquè breui⁹ ponit in verſi. miſſus aũt. ADDE ꝙ miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, in perſonali nõ poſsideat, quod ſcripſit Rof. conſilio cl.

b ¶ Poſsideant. Idẽ Io. de Deo iiĳ. col.

c ¶ Cui. §. qui legatorũ. ver. in cæteris. et Dy. dicit ibi eſſe caſum quæſtiõis, pid ꝙ hic ſequit̃. dicit etiã ibi textus ꝙ legatarius miſſus in poſ. ſic res hæreditarias cuſtodire debet, vt neq; hæredi auferant̃ neq; depereant, deterioreſve fiãt. Pręmittit̃ tñ ꝙ paſſus miſsionẽ illos conſumere non poterit, quorũ cuſtodiã habet miſſ⁹.

d ¶ Legatorũ. Dicebat Dy. vbi ſuprà, quæſtio. xĳ. ꝙ idẽ not. in l. prætor. in prin. ff. de bon. aut̃. iudi. poſ. Ad idẽ. e. ti. in venditiõe. §. j. Item locabit: vt ibi de hoc ſuprà, eo. §. in prin. ver. v. cum ſua remiſsi. Subdebat Dy. ꝙ ſi veniſſet dies ſolutionis, cultura ſpectaret ad creditorẽ: vt no. ea. l. is cui. §. qđ ſi. loquitur tñ ibi de die cõſtitutiõis, de quo in §. imperator. eadem lege.

e ¶ Roffre. & Gui. de Suza. vbi ſuprà.

f ¶ Iaco. Vbi s̈. verſi. in reali autem.

g ¶ Vſq;. Patet per proximè dicta, ꝙ ver. iſte loquitur de miſſo in reali; & de tali Dy. vbi s̈. in x. q. tenet miſſum in reali poſt litem cõteſtatam vel quaſi conteſtatam præſcribere ſpatio x. vel xx. ann. vt no. in l. ĳ. C. vbi in rem. Ante litẽ verò conteſtatã, & ante lapſum anni, non incipit præſcribere. In perſonali vero, quia non poſsidet eo tempore, non præſcribit: ſed poſt xxx. annos repellit abſentem, cũ tum cunq; cauere velit: vt no. in aut̃. ei qui iurat. & in aut̃. de exhiben. §. ſi verò. intra xxx. annos rediens & cauens, conſequitur etiam poſſeſsionem: niſi res ſit vendita vel adiudicata. Sic loquuntur no. in præ. l. ĳ. & in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iu. & ſic intelligas quę ſequũtur. ¶ Scire debes ꝙ Ia. de Ra. & Pe. hæc duo dicta impugnãt, dicẽtes de miſſo in reali ꝙ lõga præſcriptiõe x. vel. xx. anno. ſe tueri nõ põt: cũ illa nõ procedat ſine titulo. C. de præſcri. lon. tẽpo. l. iiĳ. & v. Primũ aũt decretũ non dat titulũ. ff. de dãno infec. ſi finita. §. Iulianus. Secũdũ decretũ nõ cõcedit̃: & ſi concederet̃, ſolã poſſeſsionẽ cõcerneret. Ergo ſola traditione, ſi titulus nõ ſufficit, nec proficit. ff. de acquiren. re. do. l. nũq;. in prin. Dicẽdũ eſt ergo ſecũdùm eos ꝙ vſq; ad xxx. annos audietur miſsionem paſſus in reali: quanto tempore ſine titulo habili compleret pręſcriptionem C. de præſcri. xxx. anno. l. ſicut & l. ſi quis emptiõis. Cy. autem qui hoc dictum poſuit in l. ĳ. quæſtio. xĳ. bene fatetur procedere illud dictum Dyni. & ſcripſi j. §. videndum. verſi. hoc quoq;. in fin. quod poteſt iudex ſtatuere tempus abſenti, poſt quod de proprietate nõ audiatur. ibi vide etiã ſecundum, quòd paſſus miſsionem in perſonali poſt xxx. annos. nõ audiat̃. improbat pro eo quia miſſus non poſsidet, & ſic vſucapere, nec præſcribere poteſt. ff. de acquiren. poſſeſ. l. iĳ. §. fin. de vſucap. l. fina. de regu. iur. lib. vj.

¶ Sed forſan gloſſ. Dyñ. & alĳ voluerunt dicere præſcriptionem proceſsiſſe nõ in re, vel eius dominio, ſed contra ius offerendi. Sed de hoc ſunt opiniones contrariæ, de quibus de præſcrip. xxx. anno. l. cùm notiſsimi. per gloſſ. & plenius per Cyn. vt dicit Hieronymus in Chronica. B. libidinem detrahendi, quæ viget in multis, vitari non poteſt, niſi qui omnino nihil ſcribit. Eſt mirabile quòd omnes notatores cõcordant cum gloſ. detractores diuertunt. ſaltem diſtinxiſſent an opponatur præſcriptio cõtra contumacẽ miſſionem paſſum, an verò contra tertiũ.

h ¶ C. ſi. Vide infrà, §. iuxta. ver. quid ſi alius. & verſi. ſeq. qui fuerunt etiam Baga. & quod ibi remiſi.

i ¶ Verò. ſic. j. §. videndum. verſi. ſed quæ eſt ratio: quæritur quare ſecundũ decretum interponatur in prima, & non in ſecunda.

k ¶ Reſpondeo. ſecundùm Rof. de bo. autho. iudi. poſ. circa medium. verſic. item quæritur quæ ſit ratio.

l ¶ Secundùm Rof. vbi s̈. proximè dixi.

m ¶ Reali. Defenderè Rof. qa locutus fuit copulatiuè, vt hic: non alternatiuè. l. ĳ. in fi.

l.ij.in fi.& ff.de noxa.electio.§.fin.in fi. male ergo pronunciant iudices, quando dicũt mitto te in posſessionẽ cauſa rei ſeruandæ, ſecũdũ Rof. qđ dic.vt præ.§.ſequit.ver.ſed nõ videt. ¶ 13 †Miſſus ergo vere poſſidet,& fructus rei pcipit, ſicut & creditor cõuentionalis: vt C.de pig.ac.l.ij.licet hic nõ teneatur de percipiẽdis vt ille: ſed de perceptis tantũ, ſi contumax intra annum recuperet poſſeſsionem: vt ar.ff.de bo.auc.iu.poſ.pretor.§.ij.& §.eſt preterea. ſecundũ Rof.non tñ facit ſuos, vt dixi ſ.§.reſtat. 14 ver.hoc aũt. ¶ †Sed quid ſi miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, deijcitur: nunquid poteſt petere reſtitutionem, ſiue agere interdicto vnde vi? Et quidem in reali põt[a] ſecundũ nos, qui dicimus ꝙ verè poſſidet. In hoc concordat papa, prout not.in præd.c.contingit. Alij verò, q dicũt ꝙ ſolũ cuſtodit, dicunt ꝙ petere põt reſtitutionem condictione ex lege illa, C.de præto.pig.l.fin.xvj.q.vj. placuit.iij.q.j.redintegranda. non tamen aget interdicto vnde vi: vt ff.de acqui.poſ.poſsiden.§.fi.quod non datur, niſi poſsidenti deiecto.ff.de vi & vi ar. l.j.§.non autem alij.& §.hoc interdictum. Et eadẽ ratione videt ſecundũ eos,[b] ꝙ nec condictio ex l. ſi quis in tantam.C.vnde vi. De hoc & an agat interdicto vti poſsidetis, no.in præ.decre.contingit. & ſecundũ Vin.extra, de ſequeſtra.poſ.c.j. Si ergo miſſus expellitur, vel impeditur, vel non admittitur: habet ius quo ad petitorium & poſſeſſorium, ſecundũm Rof.[c] Quo ad petitorium: quoniam habet hypothecariam: vt ff.de pigno.actio.l.non eſt mirum. Habet enim ex tali poſſeſsione prætoriũ pignus: vt ibi, & ſ.in prin.huius §.quare habet hypothecariã: vt C.qui po.in pign.ha.l.iij.& C.vt in poſ.le.ſi poſtꝗ.& l.qui legatis. Poſſeſſorium autẽ habet, ſiue expellatur, ſiue non admittatur: vt ff.ne vis fi.ei, qui in poſ.miſ.eſt.l.j.ff.vt in poſ.leg.is, cui. §.miſſus.ff.de dã.infec.dies.§.ij.in quo format libellum, vt infra, de eo qui mit.in poſ. cauſa rei ſer. ver.porrò.& ſeque. In perſonali autem, miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto nõ tenetur rei vendicatione cũ nõ habeat facultatem reſtituendꝙ rei quia tantũ cuſtodit, ſecundũ papam. Alij contra, prout no.in præ.c.quoniã.§.ſi aũt.[d] ¶ Eſt & alius effectus primi decreti.nam miſsio vnius creditoris prodeſt omnibus.C.de bo.auc.iud.poſ.l.fi. ¶ 15 †Sed quid ſi iudex ad poſtulationem actoris, dedit ſibi poſſeſsionem, reo non citato legitimè: nũquid proderit actori tale decretũ? Dicunt quidã[e] ꝙ ſic: quia licet decretũ ſit iniuſtũ, tñ tenet.ar.xj.q.iij.c.j. nec miſſus eſt prohibendus. nam iuſtè poſsidet: qui authore prætore poſsidet.ff.de acqui.poſſ.l.j.ff.de reli.& ſump.fu.& ſi quis impediat.§.j.& præterea functus eſt officio ſuo, bene vel malè decernendo. extra, de officio dele.in literis.ff.de re iudi.iudex. & conuentus petet in integrum reſtitutionem contra iniuſtum decretum.argu.ff.de iudi.ſi prætor.§. Marcellus.& de dãno infect.ſi finita.§.ſi forte. & de priuil.cre.imperatores.& iunge quod eſt infrà ver.quid ſi ipſe. Dic cõtra: & reus ſua authoritate poteſt impunè miſſum prohibere: cũ factum iudicis, niſi ſit legitimum, non teneat.ff.de re iur. factũ à iudice.extra, de conſti.eccleſia.in fi.C.lib.x.de iure fiſci.prohibitum. Decretum enim huiuſmodi interpoſitum, videtur ipſo iure non valere.ff.de rebus eorũ, qui ſub tu.vel cur.ſunt.l.mag.§.ſi æs alienum.ff.de tranſact.cũ hi.§.ſi prætor.vnde videtur ꝙ iudex illud poſsit reuocare.extra, de accu.quali ter.j. Itẽ dixit lex, ꝙ ſi iudex vendit bona non latitantis, tanꝗ ſi latitaret: non tenet venditio ipſo iure.vt in pr.l.Fulcinius.§.ſi quis bona. Talia enim, quæ in facto conſiſtunt, & pręcepta iudicum, quoties malè facta ſunt, poſſunt per ipſos iudices reuocari. Quod dic ſecũdum Inn.iiij.vt no.in præ. c.in 16 literis. ¶ †Et no.[f] ꝙ ſi miſſus in poſſeſsionẽ ex primo decreto, non admittitur ad poſſeſsionem iuxta mandatum iudicis, ſuper hoc proditum eſt ei auxilium, ſcilicet prætoris edictũ, ſiue miſſus ſit in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, ſiue nomine legatorum, ſiue nomine ventris.ff.ne vis fi.ei, qui in poſ. miſſus eſt.l.j.§.eſt autem generale.& §.hæc verba.

17 ¶ †Ex quo nẽpe prætoris edicto, triplex ſurgit auxiliũ. Primũ, ipſum edictũ prohibitoriũ, per quod prohibetur, ne vis fi.ei, qui in poſ.miſ.eſt.ff.eo.l.j. in prin.§ hæc verba. ¶ Secundũ eſt, iudicis officiũ cuius poteſtate induci debet in poſſeſsionem, vel per officiales ſeu per milites ad hoc deputatos.[g] ff. eo.ſi quis miſſum.in prin.& l.ſuo.& habet actor optionem, quod iſtorum beneficiorum malit eligere: vt in præ.l.ſi quis miſſum.& ff.vt in poſ.lega. is, cui.§.miſſus.& hæc duo dantur ei, qui miſſus eſt nondũ tamen in poſſeſsionem venit, ſiue ſit prohibitus ſuo nomine, ſiue alieno.ff.ne vis fi.ei, qui in poſ.miſ.eſt.l.ſuo quis. ¶ Tertium eſt, actio in factũ ex eo edicto procedens, qua fuit prohibitus: & datur miſſo in poſſeſsionem ſi expellatur: quia fruſtra in poſſeſsionem mittitur, niſi miſſus defendatur: vt in præ.§.eſt autem.& §.hæc verba. extra, de ſimo.querelam.in fin.& de teſti.c.ex parte A. ver.Mandamus quatenus.extra, vt li.non conte.c. iij.ver.reſtituentes.& etiam de le, poteſt miſſum facere, vt no.ſ.proxi.verſi.j. Competit etiam quartò cum ipſa actione, interdictum reſtitutoriũ, ſ.vt per illud reſtituatur in poſſeſsionem: vt in præ.l.ſi quis miſſum.§.cũ pretor. Quidam tamen[h] dicunt illud ſpeciale, cũ mulier cauſa ventris mittitur in poſſeſſionem:[i] quia dicit ſe prægnantẽ ex teſtatore. ¶ Cõpetit aũt præmiſſum edictum prohibitorium contra doli capacem: vnde pupillus, qui non eſt doli capax, & furioſus, hoc edicto non tenentur.ff.eo.l. j.§.hoc edicto.& l.ſuo quis.& arg.xv.q.j.illud per æquè.& §.j.& §.ſi quis. ¶ Item competit, ſiue dñs, ſiue alter eius nomine prohibeat, ſiue expellat: vt in præ.§.eſt autẽ.& §.hæc actio.extra, de reſt.ſpol. cũ ad ſedẽ.& extra, de do.& contu contingit. ſiue quis ſuo nomine, ſiue alieno nomine prohibitus ſit 18 vt ſ.ver.proxi. ¶ †Porrò hæres, à quo legata petuntur, non tenetur legatarijs ex hoc edicto, ſi eos prohibuerit in poſſeſsionem venire, quando non ſatiſdedit de præſtandis legatis: niſi elapſi ſint ſex mẽſes à tẽpore quo ſatiſdatio fuit petita. C.vt in poſ. le.vel fideicommiſ.l.certa eſt forma.ff.eo.is, cui.ff. de iud.ſed & ſi.ij.& ff.qui ſatiſ.co.de die. ff. ne vis 19 fi.ei, qui in poſ.miſ.ſi qs miſſum.§.j. ¶ †Hoc quoque notandũ eſt, ꝙ hæc auxilia intra annũ dantur ad intereſſe tantũ.ff.eo.l.j.§.hanc autẽ actionẽ. Actio tamen in factũ, duobus caſibus perpetua eſt. Primò quando hæres nolens ſatiſdare de legato præſtando, prohibuit legatarios, vt in eo.§. Secundus, cũ prohibitus ex cauſa damni infecti fuit miſſus in poſſeſsionem: vt ff.de dam.infect.ſi quis miſſum.§.hæc actio.& l.iiij.§.non autem. Arg. tamen cõtra ꝙ perpetua ſit hæc actio.iij.q.j. redintegranda. Sol.vt not.extra, de reſtit.ſpo.c.ij.[k] Item datur hæc actio hæredibus prohibiti: non cõtra hæredes prohibentis, niſi inquantũ ad eos peruenit.in præ. §.hanc autem actionem. Item ſecundùm Rof.miſſus eiectus, vel non admiſſus, habet ius quo ad petitorium & poſſeſſorium.quod dic vt ſ.ver.ſed qd 20 ſi. ¶ †Sunt & alia remedia competentia miſſo, qui non admittitur, ſ.ꝙ prohibens in expenſis punitur.extra, vt lite non conte.quoniam.§.in alijs.extra, de ſeque.poſ.c.j.& ad intereſſe.ff.vti poſſide.ſi duo.§.ſi.ff.ne vis fi.ei, qui in poſſ.miſſus eſt.l.j.in prin. ¶ Item ꝙ eo non obſtante ꝙ non admittitur poſt annum, ipſo iure efficitur verus poſſeſſor.extra, de do.& contu.contingit.ff.de bo.autho.iudi. poſ.quamuis. Item quòd non admittens poteſt excommunicari: vt in prædi.c.quoniam.in fin.& eo. ti.tuæ.[l] Item ꝙ poteſt aduerſarium conuenire, quãti eius intereſt poſſeſsionẽ non habuiſſe.ff.vti poſ. ſi duo.§.ſi.ff.ne vis fi.ei, qui in poſſeſ.miſ.eſt.l.j.in prin. ¶ Item ꝙ manu militari reus eijci poteſt. ff.e. ſi quis miſſum.& ff.de rei ven.qui reſtituere. ¶ Itẽ ꝙ pręſtet cautionem de iudicio ſiſti: vt extra, de do 21 lo & contu.c.j. ¶ †Porrò in perſonalibus, effectus primi decreti eſt,[m] ꝙ miſſus erit oneroſus debitori, propter cuius contumaciam miſſus eſt: vt in præd.l.is, cui.& in præ.decr.quoniã.§.in alijs.quia ſi dominus intrabit cameram, & miſſus ſimiliter: ſi intrabit cellariũ, & iſte ſiſr: & ſic erit ei oneroſus

a ¶ Poteſt. Idẽ Dyn. vbi ſ.q.ix. Sec⁹ aũt de miſſo in perſonali, qui nec ciuiliter, nec naturaliter poſsidet: quare tale interdictum ſibi competere nõ põt ſecundùm eum.

b ¶ Secundùm eos. Hoc ponit Iac. ſub dubio fortè. Hoſt. vt ſcripſi in decre. a contingit. ſuper vl ti.gl.in fi. placet ꝙ talis detẽtatio, quã habet iuris & iudicis authoritate, parit condictionem ex illa lege.

c ¶ Secundùm Rof. De primo decre.§. b item quæritur an.

d ¶ Autem. Ibi ſcripſi in glo.ij.

e ¶ Quidam. Benedictus & Ia.Bal. ver. item quid ſi iudex. c Ipſorum etiam fuerunt allegatiões in contrarium, quæ ſe quũtur. Io.de Deo ponit hoc de primo decre.in v.col. ADDE an decretum ex falſa cauſa interpoſitũ ſit ipſo iure nullum, vide Abb.Sicu. in c.j.in v.col.extra, de ſententia & re iudi.

ADDITIO. d ¶ Adde tu Alexã. cõſi.ix.inci.in cauſa & lite.in j. colũ. ver.ſed his.ĩ iij.vo. & per Lud.Roma. e conſi.ccccliiij.inci. iure præſenti.colũ. ij.ver. tertiò ex regula.Henri. Ferrã.

f ¶ No. Secundũ eũdem Ia.Bal.verſ.qa iuſſus poſsidere.cu ius verba durant vſꝗ ad ver.itẽ ſecũdũ Rof. multæ tñ allegationes addũtur.

g ¶ Deputatos. Dicit Iaco.ꝙ in Lombardia milites iuſtitiæ vocantur.

h ¶ Quidam. Iacob⁹ alternatiuè tñ ſub ver.quos.& Rodul. pceptor Rof. vt ipſe Rof. not.in ti.ne vis fin.ei, &c. poſt prin. Et credebat rationem ſpecialitatis: quia cùm mulier in poſſeſsionẽ mittitur nomine ventris, debent ei omnia exhiberi, ſine quibus ad partum peruenire nõ poteſt.ff.de ven.in poſ.mit.l.j.§.ſi mulier.& l.curator. In alijs ergo caſibus interdictum ſit ſolũ prohibitorium, vt verbum ſonat, non reſtitutorium: ſed ad reſtitutionẽ agatur per actionem in factum, vel per officium iudicis. Sed Roffr.tenet contrarium. Inducit rubricam ne vis fi.ei, qui in poſ. miſ.eſt. non dicit miſſum mitti: licet aliqui ſic exponãt. Dicit eam gratia exempli poſitum fuiſſe in §.cùm prętor.quod ibi dicitur de miſſo nomine ventris: dicẽs ꝙ ſæpe Iuriſconſulti vbi abundant exẽplis, ponunt vnum tantũ.ff.ad l.Aqui. ita vulneratus. circa finem.de vi & vi ar.l.j.ad l.Corne. de fal.l.ſi quis obre pſerit. Hoc dictum Rof.ꝙ ſit etiam reſtitutorium, placet Accur.in præ.§.cũ pretor.& ibi ſuper rub. Author etiam de hoc format libellum j.de eo, qui mit. in poſſeſsio. verſic.porro.& eſt tertius libellus, qui etiam fuit Rof.

i ¶ In poſſ. Rerum ipſius hæredis. In hæreditarijs enim non habet locũ illud tempus ſemeſtre.ff.vt in poſ.le. l.j.§.j.& no.in l. is, cui.ſtatim alle.§.imperator.

k ¶ C.ij.in vlti.gloſ.

l ¶ Tuæ. Et ibi not. Ber.verſic.iij.in.gl. in cuius fine addidi tria ſecundũ Hoſt. & ſi aduertis, hic deficit author. Remedium, quod hic ſequitur, iam poſue rat, & per eadẽ iura: verum eſt quod ſecundũ ordinem præ.gl. cõgruẽtius ponitur hic, ꝗ ibi.

m ¶ Eſt. Secundùm Rof.de primo decreto.vltra med.

non tamē missus possidet, nec dn̄s de possessione eijcietur: vt supra in prin. huius §. In re aūt mobili faciet tediū. nā si est missus in possessionē equi, cū dominus volet illū ad aquā ducere, missus eum po terit deuiare, & eum ad aliā aquam ducere saniorē: cū ipse habeat equi custodiā. ¶ Item si missus est in possessionem libri, cùm dominus volet legere in ti. de treu. & pace, ille voluet ad titulū de raptoribus, vel de sagittarijs, vel de iniurijs. Seruabit etiā fructus missus, & colet terram, & alia. quæ dic vt s̄. sed non videtur ꝙ iste missus hoc tædium debeat facere, cùm sibi non prosit, & alteri obsit: vt ff. de rei ven. in fundo. Respondeo, imò multū sibi prodest: qa p hoc cogetur aduersarius respondere vel

22 satisdare. ¶ † Vltimò[a] no. ꝙ si is, qui passus est missionem, venerit intra annum coram iudice, poterit recuperare possessionē: satisfacto tñ prius actori de dannis & expensis, quę propter eius absentiam pertulit, & sine dolo fecit. ff. de bo. authē. iu. pos. l. prætor ait. §. quod ait prætor. & §. itaq;. & in præ. decre. quoniā frequēter. §. in alijs. extra, de offic. or. pastoralis. in fi. extra, de eo q mit in pos. causa rei ser. per totū. actoris iuramento declarādis: vt C. de iudi. sancimus, & auc. post iusiurādū. Expensis dico, vtilibus & necessarijs. ff. de bo. autho. iudi. pos. si. prætor ait. §. quod ait. & factis à tēpore missionis: vt extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. vel etiā citationis: extra, de dolo & cōtuma. cū dilecti. in fine. de quo dicam infrà, titulo de expēsis. Sed si missus fructus rei percepit, vel in ea damnū dedit, dač cō tra eū actio in factū. quod dic vt infrà de eo q mit. in pos. causa rei ser. ver. cæterū, & per eandē etiam actionem, missus expēsas recuperat, quas fecit in re ipsa: vt ibidē in seque. ver. & s̄. ver. sed pone. Pręstabit etiā reus cautionē de lite prosequenda. C. de bon. auč. iudi. pos. auč. ei, qui iurat. & in præ. §. in alijs. etiā si sit possessor immobiliū. quod contingit propter eius contumaciam: quia aliàs non tenereč. ff. qui satisda. cogan. sciendum. & etiam si sit clericus, eam præstabit. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. licet aliàs sit ab ea immunis. in auč. de sanc. epis. §. si quis. & §. pro pecuniaria. Erit autem sufficiens cautio ista: vt in præ. decre. de seque. pos. c. j. in fi. & sic dabit pignora vel fideiussores. ff. man. si mandato. §. fi. & ff. de fideicōmis. lib. rogo. §. adijci. secundū

b Ber.[b] Vel dic sufficere hic iuratoriam cautionem. extra, de dolo & contu. prout. & de solu. Odoardus. Cui aūt præstabitur: no. s̄. §. sequitur. ver. porro. Et adde hic quod no. suprà, ti. proximo. §. nūc dicamus. ver. sed nūquid ex cōi. ¶ Formā autē huius cautiōis, ponā infrà de satisd. §. dicto. vers. por-

23 ro. ¶ † Et no. ꝙ præmissa corā iudice sunt facienda: qui decreuit actorē in possessionē mittendū, & partibus præsentibus. extra, de of. arch. ad hęc. ꝙ si eius copia nequit haberi: puta qa absens vel mortuus est, ne huiusmodi annalis præscriptio currat, sed eam interrumpat, debet coram alio iudice, vel coram publicis & honestis personis protestari, & offerre cautionē, ac protestari ꝙ iuri parebit: vt sic post annum recuperare valeat possessionē amissam. Quòd si decernēs erat delegatus, fiat protestatio coram ordinario. Hæc leguntur in prædicta decretali, pastoralis. in fi. vel corā papa. extra, de eo, q mit. in pos. causa rei seruandæ. c. j. de conces. præd. quia diuersitatē. Et iuge hic, quod est infrà, vers. sed cui. Si verò plures erant delegati, qui decreuerūt, & vnius vel duorū copia nequit haberi, corā pręsentibus fiat, & illi eā recipiāt, absente aduersario, nomine eius, non tanq̄ iudices, sed tanq̄ personæ honestæ. eo. ti. c. ij. & in prædic. decre. pastoralis. &

c infrà, ver. quid si ipse. & seque. nisi[c] essent dati cū

24 clausula illa, quod si nō oēs, &c. ¶ † Sed vsq; ad q̄d tēpus poterit repetere possessionē post talē interruptionē? Dic ꝙ vsq; ad xl. an. secundū canones. Secundū leges verò vsq; ad xxx. vt not. in præ. c. pastoralis. & infra versi. proxi. Dominus Benedictus dixit ꝙ passus missionē, quando lis est quasi cōtestata recuperabit possessionē post talē interruptionē intra spatium decē annorū inter præsentes, vel xx. inter absentes. Postea non, cū sit res pręscripta

& à sciente: vt ff. de noxa. & generaliter. xvj. q. iij.

25 §. penul. ¶ † Sed nunquid iste missus post talē interruptionem poterit præscribere? not. Ber. in eo.

d c.[d] & in decre. quoniam frequenter. §. quod si su-

e per.[e] ꝙ sic: quia iuste possidet, qui authore prætore possidet. ff. de acqui. pos. l. iuste. Alij dicunt cōtra, secūdū canones. Ex quo enim talis annalis pręscriptio interposita, vel interrupta est, per pręmissam protestationem & cautiōis prestationem, perinde est, ac si ille nunquā fuisset missus in possessionē: vt s̄. versi. quid si excommunicatus. Vnde verè nō possidet, licet adhuc detineat: donec dominus possessionem recuperauerit: ac præscriptio & vsucapio non procedit sine possessione. ff. de vsuca. l. sine possessione. extra, de proba. ex literis. de præscrip. causam sicut. vide secundū leges ꝙ cùm missus ex primo decreto in personali, non possideat, sed solū detineat, nō præscribit: vt ff. de dam. infect. l. si finita. §. Iulianus. ergo multò minus secundū canones præscribere poterit, secundū P. de Samp. cùm post præstitam huiusmodi cautionē nō possideat, vt prædixi. Sed certè hæc vltima ratio non proce-

f dit, secundū Rof.[f] Nam secundū eum si missus in actione personali, qui nō possidet, detineat rē per xxx. an. sine interpositione secundi decreti, dominus postea non auditur: imò missus habet conditionem ex illa lege. C. de bo. autho. iud. pos. auč. ei

26 qui iurat. & in corpore vnde illa sumič. † Et omnis condictio est personalis: vt Insti. de actio. §. sic itaque. & omnes personales ferè durant vsq; ad xxx. annos: vt C. de consti. pecu. l. ij. vnde non audietur post xxx. annos. Nec obstat quod dicitur suprà ꝙ iste non possidet, sed detentat, & præscriptio non currit sine possessione: quia illud verum est secun

g dùm quosdam[g] in realibus: in personalibus autē bene procedit præscriptio, sine omni possessore. Et præterea quicquid suprà dicatur: sola cautionis præstatio non restituit possessionem, sed solū interrumpit annalem præscriptionem: imò post eā pręstitam est possessio restituenda: vt extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. ij. ad fin. & an præ. c. pastoralis. ad fi. & missus tandiu in reali possidet, donec restitutio fiat. Item non debet missus esse deterioris conditionis: quia iudicis authoritate possidet vel detentat. Post secundū autem decretū bene præscribit quis, vt infrà §. nunc dicamus. ver. et nota ꝙ post. in fine. Hæc autem personalis competit isti ex legis conditione, vt dixi, secundùm ea, quæ no. suprà, ver. quid si missus. ¶ Sed esto ꝙ missus nequeat post xxx. annos expelli: quod cōmodum habet inde, cùm non possideat? De hoc in li.

h Roffr. in titu. de secundo decreto.[h] ¶ † Sed cui præ

27 stabitur cautio premissa? Dic ꝙ iudici. Dixi suprà, ver. & no. ꝙ præmissa. & hoc si pōt haberi. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. ij. & iij. quod si præsens non est iudex, præstetur parti. eo. ti. c. j. Si verò vterq; absit, præstetur publicis seu honestis personis, qui recipiant nomine absentis: vt in pre. c. pastoralis. iij. q. iiij. §. spatium. extra, de ap. si iustus. & j. de satisdationibus. §. viso. versi. sed si quis. Quod si non sit qui recipiat, non imputatur ei. argu. ff. de leg. j. si fundus. extra, de appel. ex ratione. extra, de eo qui mit. in possessio. causa rei seruan. cùm sicut.

28 ¶ † Sed nunquid coram ecclesiastico iudice tantū poterit hæc cautio præstari? Dic ꝙ corā quocunq; habente iurisdictionem: & quilibet iudex acquirit ipsi misso vtilem actionē, vt infrà iam diceč. Si em̄ hoc fit corā tabellione: vt in c. pastoralis. multò fortius corā quolibet iudice, qui est & publica & authentica persona. ¶ Sed quis iudex recipiet eā: cū coram delegato causa vertitur: nec ipse haberi pōt? Dic ꝙ corā ordinario, vt dicit decre. pastoralis. q̄d intellige de illo, in cuius iurisdictione res est sita, et qui aliàs de causa illa cognosceret, nisi specialiter cō missa foret. extra, de foro compe. licet. & c. sane. veruntamen coram quocunq; factum tenet, vt iā di-

29 xi. ¶ † Sed quas appellat prædic. decre. publicas personas? Dic quòd tabelliones, qui habent publicum officium. C. de episco. & cle. orphanotrophos. vel episcopum. C. de episco. audi. sancimus. & j. di. ius publicum.

---

a ¶ Vltimo. Secūdū Ia. Bald. cuius fuit hoc vltimū dictū, in tractatu de primo decret. & hoc vsq; ibi: & etiam si sit.

b ¶ Secundū Ber. §. in alijs. super versi. cautionē. & quod sequitur ibi, scripsi post Host. & Pe.

c ¶ Nisi. Excipit ab eo quod dixit, non tanq̄ iudices.

d ¶ In eo. c. pastoralis. in gl. pe.

e ¶ Super. Ibi non loquitur de interrupta: vt patet in gl. sed q̄ diu.

f ¶ Secundùm Ro. Vbi statim subdā.

g ¶ Quosdam. Rof. vbi de primo decret. ante vers. item esto. quod statim allegabo.

h ¶ Decreto. De primo decreto est pe. col. vers. item esto. Et hoc solū dicit, ꝙ sibi imputet, qui prius non adiuit iudicem, per quē fieri poterat ver⁹ possessor vel dominus secundū varietatē casuum pri⁹ aūt habeat illud petitoriū et possessorium: de quo secundū eum, dictum est s̄. versi. sed quid si missus. & illud habet, & nunc contra contumacem exceptionem, vt est dictum.

a ¶Quanquam.lib.vj.

b ¶Vt circa.lib.vj.

c ¶Ordinariorum. Vide quod scripsi de eo qui mitti.in possessio.c.j.super gloss.si verò.in fine.

d ¶Dicit Vber. Vbi,adhuc non reperi.

e ¶ Possessionē. Aliter not. infrà §.videndum. versi.hoc quoq;. vide quod ibi dicam.

f ¶Vbertus. In neutrius Vberti scriptis voluminum hoc reperi. Habeo tamen per Vbert. de Bobio hanc quęstionem reportatam super l. si quis emptionis.C. de præscriptione triginta annorum. in fin. tamen hanc vel aliam certam solutionem nō dedit. Quæstionem etiam formauit de iudice, qui cautionē recepit de stando iuri, si expensas solui fecit tabellioni causæ. Ad negatiuam inducit ff. de aqua plu. arcen. l. in concedendo. C. quomodo & quando iudex. ea quæ ibi videtur expressum. Item princeps per suum imperiale rescriptum, vel per suam interlocutoriā non vult absentem sua possessione priuari. C. si per vim vel alio modo. l. ij. multò minus hoc poterit iudex inferior. Itē non valet si dicatur quòd eo præsente, & contradicente fieri poterat, quia forsan ipse actor præsens traxisset iudicem ad suam partem. ff. de arbitris. si in tres. & l. sequent. ff. de re iudicata. duo ex tribus. Item plus nocet vnius contemptus, quàm multorum contradictio. de electio. bonæ. Item sibi caueri debebat, & sibi solui debebant expensæ: vt in decret. quoniam. §. in aliis. de eo, qui mit. in possess. c.j. C. vbi in rem act. l. ij. in fin. posset eius interesse per resistētiam vel fugam notarij, vel modis aliis. Ad contrarium allegat ff. quod metus causa. l. vlti. §. vltimo. Item hæc est leuis solennitas. cuius omissio non nocet ff. de vent. inspic. l. prima in fine. Sufficiat ergo actori, quòd non fraudetur, vel damnificetur. ff. de fideicommis. liber. l. iiij. §. si ante exemplum. Nec habet quis conqueri, si res ad suum statum reuertitur. ff. de pactis. si vnus. §. pactus. in fin. & item lex illa non dicit actorem citandum: ergo id non supplebitur. ff. de publicia. de pretio. Non obstat prædicta lex C. si per vim vel alio modo. quæ loquuntur in vera possessione transferenda. hic autem sola detentatio, aut reuocabilis possessio, quid sibi placeat non apparet, nisi in tantum, quia primò allegauit ad primam partem, secundò ad secundam, tertiò reuertitur ad primum: licet hoc s. coniunxerim. per quod æstimari potest ꝙ sibi placet pars prima, quæ etiam mihi placet, vbi iusta causa non suadeat contrarium, vt sequitur.

publicum. vel defensorem loci. xvj. q. iij. §. pōt. C. de anna excep. l. vt perfectius. vel quēlibet, qui est in dignitate vel officio cōstitutus, puta Archidiac. decanū, & hmōi: habētes tamen iurisdictionē. extra de offi. Archi. ad hæc. de app. si iustus. & meli⁹ extra de vsur. in cōsti. Greg. x. quanq;[a]. Honestas aūt dicit propter testes, quos debet adhibere, qui præsumuntur digni, nisi cōtra probetur. extra de præsump. c. fi. 30 ¶†Sed nunquid sufficeret hoc fieri corā vna publica persona? Rñ. nō videtur: quia dicit publicas, in plurali. iiij. q. iij. ver. vbi numerus. Sed dic vnam sufficere: testibus tamen adhibitis, vt iam dixi, et probatur. C. de anna. excep. vt perfectius. vbi dicitur, ꝙ cū solēnitate tabellionū debet quis protestari, quòd ageret, si aduersarius præsens esset. Et exponitur ibi tabellionum, id est, tabellionis. Ad idem C. de iure delib. sancimus. §. sin autem dubius. & in constitu. Greg. x. de elect. vt circa[b]. ibi coram personis &c. 31 ¶†Sed nunquid ordo præmissus debet seruari, vt videlicet primò præstetur hæc cautio coram ordinario, & demum corā publicis personis, si eius copia haberi nō potest? Videtur quòd sic: quia ordo scripturæ seruandus est. xliij. dist. sit rector. in fin. extra de rescrip. cùm dilecta. Sed illud de ordine substatiali: vnde dicit satis esse, ꝙ coram publicis personis caueat: quia æquè per eos misso quæritur vtilis actio: vt per ordinarium[c]. 32 ¶†Sed præmissis opponitur, & videtur quòd nec iudex, nec tabellio deberet huiusmodi recipere cautionē. Nam ex facto eorum, non videtur quæri misso actio: quia per liberam personam nobis non acquiritur obligatio. ff. de verb. obliga. si ita stipu. §. j. Institu. per quas perso. no. acquir. obli. Sed dic ꝙ ipsi corā testibus idoneis recipiunt huiusmodi cautionem, & stipulabuntur ab illo, & recipient fideiussores ꝙ patebit iuri coram iudice, corā quo quæstio agitatur: & qui decreuit actorē mittendum in possessionem ex primo decreto: & ex illa stipulatione acquiritur misso, cessis sibi actionibus, vtilis actio ex stipulatu: vt aliàs contigit: quia magistratus vel seruus publicus, id est, tabellio, C. lib. x. de iure fisc. l. facultas. stipulatur à tutore rem pupilli saluam fore, & acquirit vtilem actionē pupillo contra tutorē, cedendo illi actiones. ff. de magist. con. l. j. §. exigat autem. ff. rem pu. sal. fo. l. ij. iij. & iiij. in prin. ¶ Vtrū sacerdos sit persona publica quo ad hoc, vide infrà de instru. edit. §. nunc verò. ver. item pone. 33 ¶†Vltimò quæro, quando incipit currere annus qui datur ad recuperandam possessionem. Respondeo dicit Vber.[d] ꝙ ex quo re ipsa ventū est in possessionē,[e] vt ff. de pig. act. nō est mirū. veruntamē si propter dolum & contumaciā rei nequeat nancisci possessionē, nihilò minus currit: & missus efficitur verus eo lapso possessor: vt extra de do. & contu. contigit. ¶Quid si minor vel ecclesia post annū veniat: nunquid auditur? Rñ. sic, per in integ. resti. nō iure cōmuni. Alij verò audiuntur intra annū iure cōmuni: vt extra & lite non contest. quoniam. §. in aliis. extra de eo qui mit. in possess. causa rei seruā. c. j. & ij. 34 ¶†Quid si ipse iudex restituit possessionem rei non citato actore? videtur ꝙ non valet restitutio; vt ij. ver. sed quid si iudex. arg. ff. de aqua plu. arcē. in concedendo. C. de autho. præclarū. ff. de mino. in causæ. §. causa. extra de offi. Archid. ad hæc? Super hoc dicit Vbertus,[f] ꝙ si ille venit in fine anni, puta vltima die, nō debet iudex vocare actorē: maximè cū eius nullum damnū versetur. Si verò in medio anni: tunc debet vocare. argu. extra de offic. deleg. consuluit. Dicunt alij quòd si præsens sit, debet citari: si absens, non. ff. de vsuris. pendente. eodem. & C. eod. l. j. & iij. Ego puto semper vocandum, si vocari potest. argumen. extra, de verbo. signi. dilecto. & de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & c. fi. extra, de elec. quod sicut. §. j. & j. ver. proxi. & in his, quæ no. s. ti. proxi. §. nunc dicamus. ver. sed pone, excommunicatus. quem iunge hic. Tunc autē dico non esse necesse missum vocari, cùm reus offert cautionem, vel proponit protestationem: de quibus s. præmissum est, vt no. s. ver. & no. ꝙ. quia ei non nocet, imò prodesse potest, si non intersit: nam aut sufficienter & idoneè cauebit: & tunc nullum præiudicium fit misso. Aut non idoneè: & tūc pro nō cauto habetur. ff. qui satis. cog. quoties. Et si pro nō cauto habetur, nulla fit interruptio præscriptionis, & sic sibi proderit: quia fiet post annū verus possessor: & nisi alter probet de proprietate, nō cogitur rem restituere. C. de rei ven. res alienas. Cōsulo tamen ꝙ vocetur ad cautelam: quia fortè proponet aliqua. merita enim causarum, &c. C. si per vim vel alio modo. l. fi. extra, de in integ. res. tū ex literis. in fi. 35 ¶†Quid si excommunicatus, vel missionē passus veniēs intra annum offert cautionem idoneam & expēsas: missus verò vocatus cōtumaciter se absentat? Respō. no. Ber. extra, de verb. sig. ex parte. ij.[g] ꝙ iste missionē passus mittetur in possessionē rerū, de quibus agitur, in quarum possessionē actor missus fuerat: & sic earum possessionē recuperabit propter cōtumaciam aduersarij, quam perdiderat propter suam. Tu dic ꝙ hoc casu, vel etiam cùm multùm missus distat, vel vbi nō inuenitur præmissa satisfactione idonea expensarum, & præstita cautione idoneæ de parēdo iuri, absoluetur, vel possessio ei restituetur: vt extra, de sen. excom. sacro. versi. quod si absq; periculo, &c. extra, de iudi. c. fi. nec aliter postea per transcursum anni verus constituetur possessor, extra, de offi. ord. pastoralis. in fi. extra, vt lite nō contes. quoniam. §. fi. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. ca. j. & ij. ne de fraude sua commodum reportet. extra, de rescriptis. sedes. Nam & si præsens esset, restitueretur isti, vel absolueretur, etiam illo cōtradicente. extra, de app. qua fronte. & contumax in nullo debet esse maior præsente, in aut. vt omnes obe. iudi. prouin. §. si verò neq; dolum. vt extra, de postu. c. j. ij. q. v. quanto. & de expēsis, quas missus fecerat, quas debebat recuperare ob istius contumaciā, deducētur, quas fecit iste volens recuperare ob illius contumaciam. Verùm si missus absens sit iusta de causa dicit G. Na.[h] ꝙ non est passo missionem restituēda possessio. Ego non puto ꝙ eius absentia, quantumcūq; iusta, obsit volenti satisfacere iuri, & possessionem intra annum recuperare: licet vocandus sit, vt s. versi. proxi. 36 ¶†Quid si postq; quis recuperauit possessionē, interim contumax est, sicque iterum patitur missionem: & iterum satisfacit, & cauet, & possessionem recuperat, & sic in infinitum facit, ne principale negotium valeat diffiniri? Resp. dixerunt multi ꝙ iste satisfacit iuri, quod ei pœnā aliam nō imponit, nisi ꝙ expensas restituat, & satisdet: & beneficium iuris nemini est negandum. xxviij. dist. de his. extra, de secun. nup. ca. pe. & fi. & sic coram me nixi sunt defendere. Videtur tamen ꝙ potest excommunicari. extra, vt lite non conte. quoniam. in fin. Vel dici potest, & non improbabiliter, quòd actori iudicis officio prouidebitur; vt extra, de restitu. spolia. frequens. §. solet.[i]

ADDE, quod communiter Cano. in cap. primo. de eo qui mit. in posses. causa rei seruan. volunt quòd in reuocatione siue primi, siue secundi decreti, sit necessaria citatio partis. Idem tenet do. Anto. in cap. cùm contingat. de dolo & contum. Et Anto. de sancto Georg. in cap. cum cessante. extra, de appella.

ADDE, quod Hostiensis in Summa, extra, de eo qui mitti. in posses. causa rei seruan. versicu. illud not. dicit notabiliter, quòd quemadmodum in missione in possessionem necessaria est summaria cognitio, vt suprà dictum est: ita & in restitutione facienda: vt scilicet non fiat restitutio, absente misso, &c. sed sufficit, quo ad interrumpendam annalem præscriptionem oblatio facta intra annum. ibi vide.

g ¶Ex parte. ij. Corrige dilecto. in gloss. ij.

h ¶G. Na. in decreta. dilecto. de verb. signifi. & in decreta. vlti. de eo qui mit.

i ¶ Solet. libro sexto. Omnino vide quod scripsi post Hostien. de dolo & contu. capi. primo. super verbo, offerat. & vltra illa, certum est quòd iste etiam ex prima contumacia satisdat de stando iuri; vt hic dicitur. Ex illa ergo cautione distinguatur: quæ si secundò eueniat, aggrauetur taliter, quòd plus non attentet. quod iustè fiet propter recidiuam. Facit de hære. accusatus. in princip. libro. vj.

De Secundo Decreto. *Rubrica.*

SAtis Clare ac compēdiose de primo decreto tractauimus. Restat igit̃ vt de secūdo aliqua disputemus. In quo cōsyderādū est, Quid sit secundū decretū. Qualiter interponatur. Quādo, & intra quod tēpus. In quibus actionib⁹ vel rebus. A qbus iudicibus, & quo iure postulet̃ interponi. ¶ Et quis sit eius effectus.

SVMMARIVM.

☞ Secundum decretum quid sit.

VIdendum Igit̃ pri⁹ occurrit † qd sit secūdū decretū. Est aūt secūdū decretū, secūd⁹ iussus iudicis, quo iubet bona alicui⁹ ꝓpter cōtumaciā possideri: q̃ pri⁹ ex primo decreto detinebant̃: velut ex sequētibus apparebit. & ꝓbat̃ extra, de eo, q mit. in pos. cā rei ser. c. j. & ff. de dā. infe. ꝑtoris officiū. & l. ꝑtor. & l. si finita. §. Iulia. & ff. vt leg. vel fideicōmis. no. ca. l. j. ff. vt in pos. leg. l. j. & C. eodē. certa forma.

SVMMARIVM.

☞ Secundum decretū nūquam interponitur, nisi cum causæ cognitione, & vtraq; parte præsente.
2 Secundum decretū interponi debet, cùm reus non reperitur: & denunciatione facta in eius domo, vel vico, si non venerit, vel si venerit, & nihil rationabile proposuerit, quare non debeat interponi.
3 Exceptionem excommunicationis opponens petenti secundum decretum, an sit admittendus.
4 Actor petens secūdum decretum interponi, qualiter suam petitionem formabit.
5 Petens aliquid sibi in solutum dari, quomodo formare habeat suam petitionem.
6 Formarum diuersitas in casu interponendi secundi decreti, quo ad dationem in solutum.
7 Petente aliquo sibi bona dari in solutum, debet iudex mittere præconem ad citādum partes, seu defensores: quòd si nullus appareat, constituet curatorem bonorum, qui sub forma speciali facere habeat illorum inuentarium.
8 Forma secundi decreti, seu dationis in solutum.
9 Creditoribus pluribus in petitione secundi decreti concurrentibus, quæ & qualiter facienda sit narratio: & si non sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, quid sit agendum. & nu. seq.
11 Ad data in solutum, quo pacto quis possit habere recursum.
12 Dominium nō acquiritur per primum decretum, sed sola custodia.
13 Iudex qbus verbis vti debeat in sui decr. ꝓlatiōe.
14 Iudex quomodo se habere debeat circa secūdi decreti interpositionem in personali actione.
15 Sententia de vendendis rebus debitoris, quo casu sit solùm interlocutoria.
16 Missio in possessionē, & venditio, an locū habeant contra ecclesiam sicut contra pupillum.
17 Venditio bonorum ecclesiasticorum, qualiter sit in actione personali facienda.
18 Curator volūtarius dandus est iudicis authoritate bonis debitoris vēdendis, vel creditori assignādis.
19 Emptore non inuento, de re diu subhastata, qualiter habeat iudex de illa prouidere.
20 Differentia inter rem vendi, vel in solutum dari ex secundo decreto, vel per interlocutoriam sententiam, vel diffinitiuam executioni mandatam.
21 Missus in possessionē ad hoc vt petere possit venditionem, quatuor sunt necessaria.
22 Aduersarius reo absente probās debitū, nō autem proponit exceptionē reo competentē: an si iudex tunc pronūciet vēditionem, possit illā retractari.

Qualiter interponatur secundum decretum.

NVnc dicamus qualiter interponatur. Super quo notandū est ꝙ, secūdùm quosdā, secūdū decretū locū habet tātū in personalib⁹. Alij dicūt ꝙ in personalibus, & in realibus locū habet: vt dicetur j. in §. videndū. ver. hoc quoq;. Vnde secūdū vtraq; opinionē aliquas formas subijciam⁹. & primò prosequamur cùm personali actū est. ¶ 1 † Scias ergo ꝙ si quis missus est in possessionē aliquarum rerū pro modo debiti declarati: nec veniat absens intra tēpus, de quo habetur j. §. iuxta. tunc veniat missus ad iudicē, & petat bona, in quibus fuit missus, sibi in solutum dari. Ad quod hoc ordine procedetur. Iudex enim adhuc illum citabit: [a] vt C. de iud. auř. iubemus. Nā secundū decretū, vtraq; parte presente debet interponi. ff. de dā. infe. dies. §. si forte. & probatur & not. secūdùm papā extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. & j. §. restat. in prin. cùm debeat interponi cū causæ cognitione: vt ff. vt in pos. leg. l. si is, a quo. & extra, vt lite nō cōtes. quoniā. §. qd si sup. & ff. de dā. infec. si finita. & in præ. §. si forte. & vbi desyderat̃ causæ cognitio debet fieri vtraq; parte præsente. [b] ff. de re iud. de vnoquoq;. ff. de mino. in causæ. ff. de bo. pos. l. iij. §. pen. extra, de causa pos. & proprie. c. j. ff. de adop. nam ita. ff. de mino. verū. §. causa. & iudex admonebit illum, ꝙ caueat, vel iuri pareat. Et si respōdeat, volo: cessat secūdū decretū. Si autem dixerit, nolo: vel cōparere nolit: tunc interponit: vt j. ti. proxi. vers. pe. quia contumacia pro præsentia habetur. extra, de do. & cōtu. veritatis. ff. de re iudi. contumacia. Et quod iterum sit faciēda monitio, dicit l. C. de iudi. auť. iubemus. ff. de iud. & post edictū. In causæ autē cognitione vertitur, an sit pupillus vel absens causa Reipublicæ: vt j. §. proxi. & s. §. restat. ver. sed pone. & seq. & similia: vt j. §. vidēdum. Quod si probetur, non debet iudex properare ad secūdum decretū: alioquin datur restitutio: vt in præd. l. si finita. §. sed si fortè. & §. postea. & l. si quis missum. & l. eorū. ff. ex qui. cau. ma. ab hostibus. §. si damnum. quod dic secūdùm Rof. iij. li. in tit. de secūdo decre. [c] & iunge quod est j. §. restat. ¶ 2 † Quod si reus nō reperit̃, debet denūciari in domo sua, vel in vico eius præconizari, si quis eum defendere velit: vt dixi s. de cita. §. sequit̃. ver. illud etiā nota. & si nō venerit, vel si venerit, sed aliquid rationabile, quare interponi nō debeat, nō proposuerit, iudex secūdū decretū interponere debet. ¶ 3 † Quid ergo si opponat̃ exceptio excōmunicationis petēti secūdum decretū? Respōdeo, dico admittēdū: vt extra, de excep. pia. li. vj. & c. exceptionē. adhuc tamen post secūdum decretum poterit recuperare possessionem: vt dicam j. eod. §. vlti. Si verò in sua perduret contumacia, potest actor impetrare ꝙ possit bona vendere, vel quod sibi dentur in solutum, vt infrà dicetur. 4 ¶ † Actor igitur petens secundum decretum interponi, sic suam petitionem formabit:

FORMA. Coram vobis domine tali, propono ego talis, ꝙ cùm nuper M. ad meam instātiam citauissetis peremptorie, vt veniret tali die, in tali causa responsurus, mihi, prout ordo exigeret rationis: ipse tamē die ipsa per se, vel per alium non cōparuit, nec etiam post diutius expectatus: propter quod ob eius contumaciam missus fui per vos ex primo decreto in possessionem talium rerū ipsius: caterùm cùm ipse cōtinue in eadē cōtumacia perstiterit, tantumq; tēpus sit elapsum ꝙ sufficit ad interponēdum secundum decretum, peto mihi dari, & adiudicari in solutum dicta bona, in quorū fui possessionem causa rei seruandæ inductus. Et hoc cùm actum est reali actione. [d] j. vers. verum. Si verò personali, dicat vt suprà per omnia, & hoc saluo, quòd post illa verba, talium rerum ipsius. iungatur, pro modo debiti declarati. Vel dicat sic:

FORMA. Peto mihi dari, & adiudicari in solutū in bonis, & de bonis eiusdē Martini tantū, quod valeat centū, vel noīe sortis, in qbus mihi tenet̃: & duplū noīe pœnę, & expēsas factas, & faciēdas. Et hoc peto ex vigore plurīū īstrum ētorū, vel ex vigore talis instrumēti, & sn̄iæ & tenoꝛ ę. Vel breuius cōcipe vt infra in trac. libel. de eo q mit. in possessionē cā rei seruā. ver. cæterū. ¶ 5 † Aliqñ autē vxor alicuius seu pater vxoris petit sibi dari in solutum pro dote de bonis viri ad inopiā vergētis: & tunc dicat

---

[a] ¶ Citabit. Et est casus expressus ff. qđ cuiusq; vniuer. l. j. §. quibus autem. Quod ergo dicit lex, cōsentaneum. de perseuerante in contumacia, sup. quod apparet per nouam citationē. Nec mirum: quia l. præsenti. C. de his qui ad ecc. confug. ante medium secūdum decretum vocat sentētiam. ergo ad illam necessaria est presentia vel cōtumacia. ff. de re iudi. de vnoquoq;. et C. quomodo & quando. l. ea quæ.

[b] ¶ Præsente. Et à iudice pro tribunali sedente, vt dixi s. §. ij. post princ.

[c] ¶ Secundo decreto. Dat hanc remissionem propter cōtrarium quod ibi signat de l. ignorare. ff. de resti. mi. & eorum, qui Reipublicæ causa absunt. vbi contra sic absentis bona possidentur, si nō defenduntur. Respōdet, ꝙ verum est, bona possideri, si nō defenduntur: sed allegata ipsorum absentia non coguntur se defendere. ff. eo. eum, qui in prouincia. l. ij. sed ibi glo. contra, s. quòd bona possidebuntur, si non defendātur. Dicit autem ibi Rofr. quòd quādo nō allegatur causa absentiæ, & sic possidentur bona, bene contrahitur ibi pignus: non tamen tale, quale in rebus aliorum. Hoc intelliges per versi. sed pone. s. proxi. allegatum. & sic intelligitur l. eum, qui. ff. de priui. credi. quæ dicit ibi pignus nō contrahi: vt etiam ibi not. de hoc plenius scripsi de eo, qui mit. in pos. c. fi. post princ. magnæ glossæ.

[d] ¶ Actione. Miror de hoc dicto quòd excusari non patitur de litera corrupta remissio sequens, nec verba, quæ sequūtur. Somnolentus ergo erat hic author. Vel dic quòd loquitur de reali mista, & in quantum sapit naturam personalis. de quibus j. §. vidēdum. & s. tit. j. §. sequitur. versic. quid si forte.

dicat centum libras, quas ei dedit in dotem, & peto expenſas factas, & faciendas, cùm malè vtatur ſua ſubſtantia, & ad inopiam vergat. extra. de con ſue. ex parte. C. de iure dot. in rebus. & l. vbi. & ſic in ſimilibus caſibus, in quibus petitur aliquid dari in ſolutum. ¶ Porrò à iudice huiuſmodi petitione recepta, citetur reus iterum: & ſi venerit, ordinario iudicio procedatur: vt fiat litis conteſta. & iuretur, vt dixi ſuprà in principio, & ſ. §. ſequitur. verſic. interpoſita igitur. Quod ſi non venerit, faciat per publicum præconem proclamari, ꝙ omnes alij creditores, & ius habentes in bonis illis, vel ea defendere volentes, compareant coram eo. 6 †Cuius nũcij ſeu præconis relatio hoc modo ſcribatur:

⁂ F O R M A. Titius, præco, ſeu nuncius communis Viterbieñ. proclamauit, vel retulit ſe præconia voce proclamaſſe, in palatio in ciuitate Viterbiẽ. quòd ſi quis habet vel habere credit ius aliquod in bonis M. vel ea defendere vult, veniat vſque ad talem diem, coram iudice tali. Similis quoque fiat proclamatio in contrata debitoris: & relatio eodem modo ſcribatur. ¶ Cæterùm ſi aliquis ius habens in bonis, vel ea defendere volens, coram iudice in præfixo termino compareat: eius comparitio hoc modo ſcribetur:

⁂ F O R M A. Anno, menſe & die talibus, talis, in talis iudicis præſentia conſtitutus, dixit, & proteſtatus fuit ſe habere ius in bonis M. ex cauſa debiti quinquaginta libra. in quibus idem M. tenetur eidem, vel ex alia tali cauſa. Vel ſic:

⁂ F O R M A. Anno &c. vt ſ. vſq;, cõſtitutus. iunge, talem ſibi petitionẽ porrexit coram vobis domine, &c. ponatur tota de verbo ad verbum: quòd ſi plurium plures ſint petitiones, per ordinem vna poſt aliã ſcribatur. ¶ Si verò aliquis ſe offerat volens bona defendere, eius comparitio, & oblatio ſic ſcribatur:

⁂ F O R M A. Anno, &c. talis coram tali iudice cõſtitutus dixit, & proteſtatus fuit ꝙ bona M. contra talem, & contra quemcunq; petitorem, & contradictorem vult defendere, ne eis in ſolutum dentur, tali ratione. Et no. ꝙ vbi ſunt plures petitores, nihil intereſt an alij habeant tenutam de bonis debitoris, vel non: dummodo prius habebat: & ſi venerit aliquis dicens ſe ius habere in bonis ipſis, vt pote quia illa bona ad ſe ſpectent, vel quod ea velit defendere: ſcribetur eius narratio, & ius, quod ſe dicit habere, quare illa defendere velit. Huiuſmodi ergo proteſtatione ſcripta defenſor ipſe ſatiſdabit, prout dicetur j. de ſatiſd. §. expedita. verſi. porrò. & poſtea petitores, ſeu actores conteſtabũtur litem, & iurabunt de calumnia cum ipſo defenſore, & procedet in lite prout infrà dicitur. ¶ Quòd ſi nullus defenſor appareat, conſtituetur curator ipſius bonis: vt j. eod. §. verſicu. cùm autem. ſicut diximus ſ. de cur. §. vel autem. verſicu. item nota ꝙ quandoque datur. Et qualiter petentur curatores: dic vt j. in tracta. lib. de iudi. §. generalia. verſi. item bonis. & ſequẽ. qui curator bonis abſentis: & indefenſi perquiſitis de illis 7 †faciet inuentarium, quod ſcribetur in actis iudicis in hac forma:

⁂ F O R M A. Hoc eſt inuentarium factum à P. curatore conſtituto bonis M. abſentis & indefenſi. In primis quidam dixit ſe inueniſſe in dictis bonis vnam domum in tali contrata ſitam, intra tales cõfines. Item vnam petiam terræ poſitam in tali loco. Item vnum ſcrinium. De hac forma vide j. de inſtr. edi. §. edicto. verſi. huius autem. & ſeq. ¶ His peractis curator bona illa defendet, & conteſtabitur litem, & iurabit de calumnia cum petitoribus,[a] & procedetur in lite cum curatore, vel defenſore hoc modo: Producentur enim inſtrumẽta & probationes hincinde, & iudex ſecretè eliget aliquos viros idoneos, qui ſciant bona debitoris: & hi ſacramento prius ab eis præſtito, æſtimabunt fideliter illa, ſcilicet in inuentario ſcripta: quæ æſtimatio ſingularum rerum iudici ſecretè dabitur, & in actis redigetur, & poſtea bona ipſa vendantur: vt j. ver. emptore. parte, quæ abſens eſt, citata ad audiendũ ſententiam peremptoriè partibus præſentibus, vel vna præſente, altera abſente citata: tamen ſententia in ſcriptis[b] ſub hac forma proferetur:

⁂ F O R M A. †Secundi decreti ſeu dationis in ſolutum: In Chriſti nomine amen. Cùm nos talis iudex nuper ad inſtantiam H. primò, ſecundò & tertiò peremptoriè M. citari feciſſemus, vt coram nobis certo termino compareret: eidẽ H. reſpõſurus prout iuſtitia ſuaderet: idem M. comparere per ſe, vel per procuratorem idoneum cõtumaciter recuſauit: propter quod eũdem H. in poſſeſsionẽ taliũ rerum ipſius M. cauſa cuſtodiæ inducendum decreuimus pro modo debiti in eius petitione contenti. Verùm eodem M. in ſua contumacia perdurante idem H. coram nobis cõparuit, & petitionẽ huiuſmodi obtulit corã nobis: Coram vobis, &c. poſito toto eius tenore, poſtea iungat ſic: Nos verò in quantũ potuimus per iuſtitiæ ſemitam incedẽtes, per talem præconẽ communis in palatio ciuitatis Viterbij, & contrata eiuſdem M. publicè fecimus proclamari, ꝙ ſi quis haberet, vel ſe habere crederet ius in bonis ipſius M. aut illa defendere vellet, vſq; ad talem diem in noſtra pręſentia compareret. Verùm nemine comparẽte, P. curatorem conſtituimus ipſius bonis, qui de bonis inuentis inuentarium fecit: & ea per viros expertos, & iuratos fecimus fideliter æſtimari, & æſtimationem rerum in actis redigi. Lite igitur inter præfatum H. & ipſum P. curatorem legitimè conteſtata, præſtitoque à partibus calumniæ ſacramẽto, quo dictus H. aſſeruit ſe rationabiliter credere, petere, & in nullo eorum, quæ in eius opinione continentur, ſibi ſatisfactum eſſe, concluſoque in dicto negotio, viſis inſtrumentis, & auditis, ac intellectis rationibus, & allegationibus partium earundem deliberatione nobiſcum, & cum peritis ſuper his præhabita diligẽti, Chriſti nomine inuocato, partibus præſentibus decernimus, pronũciamus, & iudicamus in ſolutum dandum, ſeu dari debere eidẽ H. & ſibi damus & aſsignamus per hoc ſecũdum decretum in ſolutũ talẽ domum pro tanta ſumma: ſicut fuit

a ¶ Petitoribus. Qui petierũt ſibi dari in ſolutum bona debitoris. ¶ Quærit autem Richa. Malum. ſi poſt proceſſum huius cauſæ, veniat debitor paratus ſatiſdare, & expenſas reſtituere: & petit ſibi de nouo libellum offerri, dicens curatoris proceſſum ſibi non præiudicare. In contrarium dicitur, quòd cauſam recipere debet in eo ſtatu, in quo eſt: quid ſit iuris. Et propter nouitatem ſolutionis breuiter totum colligam, quod allegat. Pro parte debitoris allegat fauorem, quẽ iura dant defenſioni in vniuerſo. C. de procur. exigendi. ff. eod. titu. ſeruum. §. publice. Iſte autem fauor reſpicit omnẽ defenſionis partem. ff. de regu. iur. ſemper ſpecialia. & l. ſequenti. Pars autem potiſsima defenſionis eſt, libelli oblatio, & receptio: quæ etiam ſubſtãtialis dicitur. de quo ſatis in cle. de verbo. ſig. ſæpe. in gloſſ. datur. Per hoc ergo, ex quo debitori conceditur defenſio; ergo & libelli oblatio.

¶ Secundò inducit contra proceſſum factũ cum curatore, quòd ipſe non egit mandato debitoris, ſed legis: & ſic reſiſtit proceſſui regula. ff. de regu. iur. nemo alieno nomine agere poteſt. Ille igitur proceſſus nullus non impedit inchoandum.

¶ Tertiò inducit quòd cauſa ceſſante, vel remota, ceſſat, vel remouetur effectus. Cùm igitur à contumacia debitoris proceſſerit datio curatoris, & illa ceſſet in ſatiſdare, ſatisfacere, & obedire parato. ff. de re iud. contumacia. ergo ceſſabit proceſſus inchoatus cum illo. Facit ff. de reg. iur. nihil tam.

¶ Quartò inducit ff. de noui operis nuncia. prætor. §. penulti. vbi dicitur ius quæſitum nunciatori ceſſare, ſi per eum poſtea ſteterit quò minus ei ſatiſdetur: ergo & ceſſabit, &c. Ad idem ff. iudi. ſol. l. iij. §. penultimo. vbi dicitur, ob rem non defenſam ſtipulationem non committi, quandiu poteſt exiſtere qui defendat. Si hoc eſt in eo, qui promiſerat: fortius in illo, qui non promiſit. Inducit ad idem l. Senatus. ff. de accuſa. vt ſcilicet iſte penitus onere ſatiſdationis, & condemnatione expenſarum in plus non puniatur. Item eius fauore datus eſt curator. ergo &c. l. quod fauore. ff. de legib. Item quòd per litis conteſtationem non ſolùm alicuius conditio fieri deterior. ff. de regulis iur. non ſolet ſpecialiter allegat C. de præſcri. xxx. anno. ſi quis emptionis. & auť. ei qui iurat. C. de bo. autho. iudi. poſ. & authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. & decre. quoniam. §. in alijs. vt lite non conteſta. & ſpecialiter l. ſi pupillus. ff. de priuil. credi. In contrarium inducit l. ſecundam. ff. de curato. bo. dan. quæ expreſsè dicit, omnia acta, facta, vel geſta rata fore. Ad idem l. penul. eod. titu. & l. vltima. in fine. de fideiuſſ. tu. Inducit etiam materiam regulæ, factum legitimè. de regulis iuris. libro. vj. & l. ſancimus. C. de admi. tuto. Item actus iudiciales non debent pendere. ff. de iudi. non quemadmodum. Cuius contrarium hic eſſet. Item de qua re iudex cognouit, &c. ff. de iud. de qua re. quod hic ceſſaret. Item iudicium eluſorium fieret contra. l. eodem titu. ſi prętor. Item acta tunc ſolùm circunducuntur, cùm vtraq; pars conſentit. ff. de re iudica. l. acta. Item cõtumacia afficit damno litis: vt in prędicta l. contumacia. ergo non obtinebit acta cum curatore reuocari: ſicut nec obtinebit per ſuam appellationem geſta reſcindi. C. quorum appel. non reci. l. j. ¶ Soluit, vt dicit, pro vtraque parte: vt ſcilicet obtineat creditor per rationes allegatas pro eo. Debitor etiam obtinebit iſta præcipuè ratione, quia proceſſus dationis in ſolutum fit propter contumaciam debitoris indefenſi: non contra defenſum per ſe vel per aliũ. ff. ex quib. cauſis in poſſ. ea. l. hoc autem. §. primo. in fi. & §. prætor ait. & §. fin. Sed debitor hic defenſorem habebat curatorem datum bonis, qui litem ſuſcipere & mouere debebat, ſicut ipſe debitor: vt prædicta l. ſecunda. de curato. bo. dan. Non poterat ergo pro eo tempore dici cõtumax: vt in prædicta l. hoc autem. in fine. Ceſſabit ergo proceſſus dationis in ſolutũ: quia debitor ſuſcipiet: cauſam in ſtatu, in quo erat: & excipiet contra creditorem de inepto modo agẽdi: quia debuit dari curatori libellus ſuper perſonali actione, non ſuper datione in ſolutum: & contra creditorem pronunciabitur, propter ineptitudinem: & de nouo ſuper principali actione offeretur libellus. Nec obſtat conteſtatio litis: quia poſt eam bene opponitur talis exceptio. ff. de except. l. exceptiones. §. fi. & ſi menſor fal. modum dixe. l. j.

b ¶ In ſcriptis. Dicebat Iacobus in fine ſui tractatus differentiam hanc inter primum & ſecundum decretum: quia ſecundum oportet fieri in ſcriptis: primum, non.

A D D E tu ad hunc verſiculum in quãtum tractat de curatore bonis dãdo, &c. quod abſente debitore, ſi debitum eſt liquidum, qualiter ſit creditoribus ſatisfaciendum, & qualiter hic curator bonis datur, & an ſit dandus: vide Bald. in l. curator. ff. de cura. fur. dando. & ad quod ibi dixi, debito liquido: adde hunc infra eo. verſi. vltimò nota.

a ¶Recursum. Albertus Galeo. extra volumen fortificabat quæstionẽ, scilicet quando in platea, & in vicinia, palam & publicè fuit præconizatum: ꝙ si aliquis in bonis illius ius haberet, vel illa defendere vellet, veniret intra certam diem, & nullus venit: & tamen etiam eo casu dicit priorem creditorem audiendum, ad reuocandum illud secundum decretum, ex quo personaliter: vel ad domum nõ fuit citatus. Missio enim & contra vnũ non præiudicat alteri. ff. ne vis fi. ei, qui in pos. l. j. Forma autẽ citationis à iure data seruãda est. ff. de dam. infect. l. iiij. §. prætor. de qua vide de do. & contu. causam. in iij. gl. & de eo, qui mit. in pos. c. fi. à qua recedi non licet. ff. manda. diligenter. & l. si quis pro eo. & proclamatio illa nõ nocet: quia vox præconis paucis innotescit. C. quomodo & quando iud. l. consentaneum. & authen. qui semel. ff. de in integ. res. l. diuus. & sic dicit te nuisse dominũ suũ secundũ hoc quod in solutio. j. de admonitione dicitur. Item leges personaliter, vel ad domum, & in alijs sit etiam vera solutio. ADDE quòd q. Alb. Gal. potest fortificari per ea, quæ consuluit Pet. de An. cõsi. cccvij. incipiente, efficax ratio. ꝙ si episcopus faciat fieri proclama generale, ꝙ si quis prætẽdit habere vsuras à tali, compareat intra tale tẽpus, alioquin nõ audietur: quòd nihilò minus absens, vel impeditus elapso etiam termino, debebit audiri. Et si fuerit in ciuitate: tunc non possit agere contra vsurarium, sed cõtra pauperes, ad quos bona vsurarij peruenerunt non obstante proclamate generali. Pro constanti tamen non ponit ꝙ proclama generale præiudicet nõ comparenti ad docẽdum de iure suo: licet fuisset in ciuitate, quin possit etiam contra vsurarium agere, ex quo personaliter citari debebat tanquam descriptus in libro ipsius vsurarij.

à præfatis æstimatoribus æstimata, s. pro xx. & talem vineam pro tanta summa, sicut à præfatis fuit æstimatorib9 æstimata, s. pro c. et talem ortum pro tanta summa, quanta fuit æstimatus, s. pro decẽ sol. nomine ex pẽsarũ taxatione à nobis facta, & iuramẽto præmisso: quæ quidẽ res sibi per primũ decretum fuerãt assignatæ. Hæc forma vtilis est, ꝗ̃uis nõ vbiq; seruetur. & probatur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. ¶ 9 †Si autẽ plures creditores simul concurrant in petitione huius secundi decreti, narrabitur qualiter ipsi missi fuerũt in possessionem ex primo decreto propter rei contumaciam, vt iam dictum est. & qualiter quilibet eorum suam obtulit petititionem, & quælibet earum in libello inseratur: postea incipias sic:

FORMA. Nos verò quãtũ &c. vt s. vsq;, inter præfatũ. vbi dic pręfatos &c. verba sequẽtia singularis numeri resolue in pluralẽ decẽter. & sic prosequere vsq;, partibus pręsentibus. postea iũge: quia dictũ H. inter creditores ipsius M. inuenim9 priorem tẽpore: & ideo iure potiorẽ. Primo loco decernimus, pronũciam9, &c. vt j. vsq; in fi. postea subiunge: & quia secũdo loco post dictum H. inuenimus N. alijs creditoribus eiusdẽ M. potiorẽ, decernimus & pronũciamus &c. vt s. ¶ 10 †Si autẽ nõ sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, post pręmissa sic dices: prędicto verò Sempronio: quia nihil aliud in bonis dicti Antonij potuit reperiri quod ei possit adiudicari in solutũ, eidẽ cõtra eũdẽ M. & eius bona, & bonorũ possessores, & etiã cõtra eius futura bona, si qñ eũ ad pinguiorẽ fortunã peruenire cõtigerit, integra iura reseruo. Lata fuit hæc sñia &c. Pręmissa probanẽ C. qui po. in pig. habe. assiduis. C. de iur. do. per totũ. & extra, de sol. c. fi. de re. spo. olim. ij. & j. ver. illud autẽ. ¶ 11 †Sed pone ꝙ vnus tãtũ ex pluribus creditorib9 egit cõtra debitorẽ, & tenutã de bonis suis habuit, & demũ ex secũdo decreto illa in solutũ recepit: postmodũ veniẽs alius creditor nihil inuenit de bonis debitoris: nunquid si sit potior, poterit ad data in solutũ habere recursum.[a] Videẽ ꝙ sic: vt ff. de noxa. act. electio. §. si absente. ibi enim secũdũ decretũ interpositũ erat, vt patet ibi: vt in inte. rest. &c. & in fi. dũ dicit, dominij acquisitione, &c. tñ dicit creditorẽ audiẽdũ. Nõ enim potest ibi de primo decreto loqui: quia tũc sine restitutione audireẽ de iure cõmuni: vt extra, vt lite nõ cõte. quoniã. §. in alijs. & sic restitutio cessaret: vt ff. de mino. i causę. ij. ¶ 12 †Et quia p primũ decretũ dñium nõ acquirit, de quo ibi dicitur, sed sola custodia, vt in pręc. §. in alijs. & ff. de acq. pos. l. iij. §. pe. Sed dic ꝙ aut creditores fuerũt admoniti, vel erant præsentes & sciẽtes: vt tũc nõ audiantur, ꝗ̃q; potiores: quia iura sua remisisse videntur: vt C. de remis. pig. l. si eo tẽpore. & l. si hypothecas. & extra, de re iud. quãuis. Aut non fuerunt moniti nec præsentes, nec sciẽtes: vt tunc audiãtur post secundũ decretũ: vt s. nam licet præ. l. electio. in causa noxali loquatur: eadẽ tñ ratio est in alijs. Vnde idẽ esse debet extra, de cõsti. trãslato. ff. ad l. Aqui. illud. & facit ff. de noxa. acti. in noxalibus. & l. si noxale. vbi præsentia à iure suo remouet creditorẽ. Itẽ facit C. de iure do. impe. l. fi. §. & postq;. vbi etiam ipse debitor post secũdum decretũ audiri videtur. ff. de pœnis. diui. in prin. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. nõ videẽ. & quod no. C. q po. in pig. hab. cùm tibi. ¶ 13 †Sanè licet præscripta forma secũdi decreti in personali bona sit: iudices tamẽ pro maiori parte facilius se expedire cõsueuerũt. Præmissa enim decreti narratione dicũt sic:

FORMA. Ab isto die in antea assigno tibi res illas, quas tenes ex secundo decreto, in solutũ. vel tibi cõcedo ex secũdo decreto ꝙ res illas possis vẽdere vel distrahere: vel concedo tibi ꝙ in bonis oĩbus, in quorũ possessionẽ es inductus, authorita-

b ¶Dixit. De eo, qui mit. in pos. c. j.

c ¶Vt s. eo. Scilicet de primo decreto.

d ¶Missus. Nec debet addere abdicationem proprietatis in reali si tamen hoc faceret, tenet adiudicatio in possessione: licet in proprietate non teneat: vt dixi de reg. iur. ea, quæ. lib. vj. super glo.

te nostra de cætero verã habeas possessionẽ. Hæc bene probãtur extra, de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. c. j. De hoc s. tit. proxi. §. sequitur. ver. porrò si agatur. Innoc. papa iiij. verò dixit,[b] ꝙ sic debet dicere iudex in decreto, Cõstituo, vel decerno, vel iubeo te esse verum possessorem talis rei. Et licet iste in veritate non possideat: tamen iura possessoris habet. Nã facit fructus ipsius possessionis suos, vt suprà, §. restat. versi. hoc autem. & præscribit ac si possideat. vt s. eo.[c] §. fi. Vel sic: Iubeo tali contumaci, vel cõdemno ipsum, vt tibi tradat possessionẽ talis rei: & si tali sententiæ nõ obtẽperauerit, manu militari res ab eo auferaẽ: vt in eo. §. ver. & not. ꝙ si missus. & hoc satis cũ pmissis cõcordat. ¶Et nota. ꝙ post huiusmodi sñiam, seu decretũ, iudex præcipiat dari actori corporalem possessionem ꝙ præceptum in actis sub hac forma redigetur.

FORMA. Talis iudex præcepit Titio nuncio, seu cursori talis curiæ, vt inducat H. in corporalem possessionẽ talis domus, sibi ab eodem iudice datæ, & adiudicatæ in solutum ex secundo decreto. Sed & de datione possessionis, quam facit nũcius, fiet instrumentum publicum sub hac forma.

FORMA. Titius nuncius cõmunis Viterbij de mandato seu præcepto talis iudicis induxit H. in corporalem possessionem talis domus, positæ in tali loco, infra tales confines sibi datæ & adiudicatæ in solutum ex secundo decreto per sententiam ab eodem iudice latam, manu talis notarij scriptã.

¶Verùm secundùm eos, qui dicunt in reali necessarium esse secundum decretum, sic poterit formari. Præmissa enim iuxta prædicta narratione decenti concludet iudex sic:

FORMA. Vnde ex secũdo decreto te verũ cõstituo rerũ prædictarũ possessorẽ, vel cõcedo tibi, &c. vt s. versi. sane. vel pronũcio te verã possessionẽ huius rei habere, in cuius fuisti possessionẽ causa custodiæ missus:[d] vt probatur extra, de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. j. Vel dic, vt iam dictum est. ¶ 14 †De præcepto autẽ in cõfessum facto qualiter fiet, & de eius executione, vide infrà de sententia. §. vt autẽ. versi. nunc dicamus. ¶Illud autẽ circa secundi decreti interpositionem in personali actione notandũ est.[e] nam tunc iudex primò præcipiet bona vendi, si debitor latitet. Dicitur autẽ latitare debitor, quãdo turpiter, & fraudulẽter se occultat, vt euitet cursum creditorũ.[f] C. de bo. auẽ. iud. pos. cùm proponas. & l. pro debitore. & illi creditores tãtùm possunt vẽditionem fieri interpretare, quos debitor voluit defraudare: vt ff. qui. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit. & §. vtrũ. Si autem vocatus nõ latitat, vt creditores fraudet, nec cõtumax est, sed abest ex quacunq; probabili causa, vel nõ probabili, necessaria, vel volũtaria, creditores mittẽtur in possessionẽ bonorum: non tamẽ bona vendentur: vt ff. ex qui. cau. ma. in integ. rest. item ait. §. hoc autẽ. Nam si quis vendit bona tanq; latitantis, cùm nõ latitat: nulla est vẽditio: & reuocabitur, vel ipso iure, vel per beneficiũ restitutionis in integrum. ff. de dã. infe. si finita. §. si fortè. & in præd. l. Fulcini9. §. si quis possederit. Raro[g] ergo fiet venditio, nisi reus latitet fraudulẽter: vt in præ. §. hoc autem. & in præ. l. Fulcinius. §. j. & ij. Raro ideo dixi, quia cõtra puberem, minorẽ, & contra furiosum, & contra pupillum, si ex alieno facto conueniãtur, fit venditio, si eis expediat, vel si debitum vrget, vel si dilatio est damnum creditori allatura: vt in præ. l. Fulcinius. §. adeo. & l. si minor. & l. apud Iulianũ. rñ. j. & l. in pos. rñ. j. ff. de bo. auẽ. iud. pos. si verò ex responso j. & tñ istæ psonæ latitare nõ possunt.[h] Imò etiam plus videtur ex prædicta l. secũdùm Innoc. iiij. licet multi[i] contradicant, ꝙ etiam in alijs personis à prædictis vbicunq; iusta causa mouerit iudicem, fiet venditio. Si enim fit contra hos non latitan-

e ¶Notãdum est. Secundùm Iaco. Bal. de secundo decreto. post princ.

f ¶Creditorum. Canonista videat suffragium decre. consultationibus. quã statim allegabo.

g ¶Raro. Interponit ad verba Iaco. quæ scripserunt Innoc. & Hosti. in decre. dilecto. de verbo. sig. sed ego illa posui de offi. dele. cõsultationibus. super ij. glo. vbi ad literam vide totum quod sequitur. vsque ad versicu. sed qualiter.

h ¶Possunt. De furioso & pupillo cõceditur: de minore adulto dubitatur. Tamen gloss. in l. si minor. videtur hoc tenere. ff. de bo. auẽ. iudi. pos.

i ¶Multi. Vt ipse dicit.

latitantes, quę fauorabiliores sunt: quare multò magis nō fiet cōtra alios. Et si dicis ꝙ cōtra prędictas fit ex iusta cā: quia. s. latitare fingunt̃, ꝑpter tutores et curatores eorū latitātes: certè hoc verū nō est, vt patet in cōcor. quæ sunt s̃. ti. ꝑxi. §. fi. ver. sed nunquid. imò lex dicit expressè, ꝙ etiā si null⁹ latitet, tñ cōtra prędictas ꝑsonas fit vēditio: vt ī præ. §. adeo. Itē si missio et vēditio fiūt in reali, vbi fit solū missio in re petita: vt s. §. restat. ver. & scias. quare non fiet etiā in personali. Sed dices, quomodo tā grauis pœna infligeẗ absenti non contumaci absq; ordine iudiciario? Rñ. hoc fit propter malitiā latitātis. fit ēt cōtra alios, propter multa mala q̃ venire possent, nisi hæc fieret, licet rarissimè fieri debeant, nisi contra latitātes, vt supra: & tunc etiā adinuentū est remediū cōpetens, quia si facta sit vēditio, debito nō existēte, agiẗ actione prę iudiciali in rē ad recuperādam rē venditā: sed certè in decens esset, postq; res vēdita est per iudicē, inquirere an subfuerit debitū, propter qđ vēdita est: vñ dic ꝙ reuocari poterit, si illæ causæ, ꝑpter quas facta est, nō subsint: vt quia nō subsit vtili ille, cui vēdita est, vel debitor nō grauatus debitis, vel nō erat dānosum creditorib⁹: vel quia iudex nimiū festinauit. ff. de dā. infec. l. finita. §. si forte. & sic loquiẗ l. ff. de priuil. cre. Imperatores. vel quia nō latitabāt, vt suprà. Imò etiā plus videtur. 15 †Quia cū hæc sñia de vēdendis rebus debitoris sit solū interlocutoria: et quia tūc summatim tm̄ cognosciẗ. C. de bo. auẗ. iud. possi. l. fi. §. fi aūt. & s. ī prin. huius §. si postea iudex cognoscit ꝙ nō sit debitū, ipse idē venditionē & possessionē hmōi reuocabit, & etiā solutionē debitori factā. ar. ff. de re. eo. qui sub tu. & cur. sunt. l. magis. §. si æs. s. de trans. cū hi. §. si prętor. quia qđ iussit vetuitve prętor, &c. ff. de re iud. qđ iussit. extra de accu. qualr. j. licet sit ar. a cōtra extra de cleric. cōiu. diuersis fallacijs. in fi.[a] Is etiā cōtra quē lata est, poterit secundū Inn. iiij. appellare: cū in veritate nō latitauerit. C. quō & q̃n 16 iudex. l. j. ¶ †Itē scias ꝙ missio in possessionē & vēditio locū habēt cōtra ecclesiā, sicut & cōtra pupillum: intra qđ tps facienda est vēditio, vel missio in 17 possessionē ex secūdo decr. dicā j. §. pro xi. ¶ †Sed qualr fiet hæc vēditio in personalibus? Rñ. hoc iudicis officio expediẗ sine libello: & seruabiẗ fortè talis modus, qualis in venditione prædij tributarij. Præco em̄ clamabit publicè per ciuitatē sic: Talis debet Titio decē, vñ bona illi⁹ pro rata illorū decē vendi debēt, qui vult emere emat: & fortè subhastabitur: vt C. li. x. de fide instru. & iure hastæ fiscalis. per totū. de rescin. ven. si qs. C. si propter pub. pensitationē. & vide s. de citat. §. sequitur. ver. si verò. 18 & infrà, §. proxi. ¶ †Cùm[b] autē bona debitoris b sunt vēdenda, vel creditori assignanda, curator voluntari⁹, nō necessarius, debet bonis iudicis authoritate dari: et cōsensu maioris partis creditorū, q aget & cōuenitur: nec cogetur satisdare, si litiget per se: sed si per procuratorē, tunc sic. ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. j. & §. itē quæritur. Institu. de satisda. §. si verò. extra de offi. deleg. corā. ipse etiā vēdet bona: vt ff. 19 de cur. bo. dan. l. penul. ¶ †Emptore autē nō inuento de re diu subhastata: vt suprà versi. sed qualiter iudex per secundū decre. dabit illā rem seu bona debitoris in solutū actori, vel pro debito sibi adiudicabit, vt præmissum est. ff. de re iudi. à diuo. §. si pignora. C. de excep. rei iudi. ordo. x. q. ij. hocius. Nō dico ꝙ iudex assignet per secundū decre. eorū do- c minium: sicut quidā scripserūt[c]. quod falsum est: vt C. si pigno. in cau. iudic. l. vlti. sed etiā iura cuiuslibet emptoris actor emere pōt: vt C. si pign. in cau. d iud. l. ij.[d] Et licet prædicta iura loquantur in executiōe diffinitiua: idē est de īterlocutoria quo ad hoc. ff. de priuile. cre. pater. §. pen. ff. ex qui. cau. in poss. ea. apud Iulianū. in prin. & l. Fulcinius. §. j. C. de his qui ad eccle. confu. præfer. §. cū autē. ff. de bo. auth. 20 iud. possi. cū proponas. ¶ †Sed quæ est differētia vtrum vēdatur res, vel in solutū detur, vel alienetur ex secundo decre. vel per interlocutoriā sententiā, e vel diffinitiuā: cū eā iudex mādat executiōi? Rñ.[e] hæc est differentia secundū quosdā: quia post factā venditionē, ex sentētia diffinitiua nunq; reus audiẗ vt C. de iud. prop erādū. §. sin autē reus. xj. q. ij. quicunq;. & s. ti. proxi. §. sequitur. ver. porro. sed post e dationē in solutū actori facta adiudicatione adhuc audieẗ reus volēs, de iure suo probare. Sec⁹ si alienata essent bona rei, seu debitoris, nō in actorē, sed in extraneū: vt arg. C. de iure do. impe. l. fi. §. sin autē. Si verò nō fuerit res creditori data, vel adiudicata, vel vēdita, vt dictū est, debitor posset recuperare rē suā in actione ꝑsonali, vsq; ad xxx. annos, solutis impēsis actori. Et est ratio: quia creditor non possidet ex primo decreto: vt s. §. iam de effectu. ver. sed nūquid iste missus. nec etiā in reali secūdū 21 quosdā: vt eo. §. prope principiū. ¶ †Vltimò nota ad hoc vt missus in possessionē petere possit vēditionē, quatuor necessaria fore. ¶ Primū, ꝙ missionē ꝑ passus latitet. ¶ Secūdū, ꝙ fraudādi causa latitet, vt in prædicta l. Fulcinius. §. cū hoc edictū. & s. ver. illud. ¶ Tertiū, ꝙ de debito cōstet. ¶ Quartū, ꝙ tēpus sit præteritū: vt C. de bo. auẗ. iud. poss. cū proponas. & si quod horū defuerit, facta vēditio non tenebit. ar. in prædicto §. cùm hoc edictū. & arg. ff. de trāsa. cùm hi. §. si prætor. ff. de iti. actuq; priua. l. vnde etiam. §. vltimo. C. de testi. si vnus. arg. cōtra. f C. de iure deli. potuit. ff. de ven. in possess. mit. l. ij.[f] 22 ¶ †Sed pone, me absente, aduersarius meus probauit debitū, non tamē proposuit exceptionē mihi cōpetētem: puta, pacti, vel similem: & sic iudex pronunciauit vēditionem faciēdam. Ego verò rediens volo probare exceptionem: nunquid retractabitur venditio? Dicit Albe. quòd non. Possum g tamen repetere pretium ex re vendita habitum.[g]

SVMMARIVM.

1 ☞ Venditio bonorū, vel datio in solutum, vel adiudicatio, an fieri possint ante litem cōtestatam.

2 Venditio, post quod tēpus post missionē in possessionē sit facienda, vel post quod tempus interponetur secūdum decretum de re dandain solutū.

3 Reo post missionē primam in possessionē venientē, & responsuro ante venditionem, siue dationem in solutum, an & quo pacto sit ei possessio restituenda. & nu. sequenti.

5 Debitor veniens post venditionē rerum suarū, vel post dationē in solutum creditori referēs quæstionem de ipso debito, an & quo casu sit audiendus.

6 Debitore petēte restitu. in integrū vbi eo absente sunt eius bona vendita, & c. & pronunciatū est, eū restituendum, an ipsa bona euincet ab emptore.

7 Emptori possidēti nō debet alterius factū nocere.

8 Pauper exoneraẗ à lege, & satisdatione, nec videẗ in cōtumacia satisdādi, cùm hoc facere nō possit.

9 Secundum decretum debet sine dilatione contra contumacem interponi.

In certis non est locus coniecturis.

10 Secundū decretū propter rei cōtumaciā q̃nq; ante litis contestationē q̃nq; post interponi potest.

Secundum decretum quomodo, & intra quod tempus sit interponendum.

IVxta Propositionis ordinē videre sequiẗ q̃n, & intra quod tēpus secūdū decretū sit interponendū: & certè q̃n apparet cōtumacia rñdere vel cauere nolētis: vt ff. 1 de dāno infecto. dies. §. si fortè. ¶ †Sed quæriẗ an vēditio bonorū vel datio in solutū, seu adiudicatio, de quibus s. §. proximo. ad finē. dictū est, fieri possint ante litē cōtestatā, vel aliquis ad hoc cōdemnari. Et videẗ ꝙ nō. nā ante litis cōtestationē nō fertur diffinitiua regulariter. extra, de electio. dudū. h ij. ¶ Sed dic[h] ꝙ ex interlocutoria ante litis cōtestationē fit talis vēditio: vt C. de his qui ad ecclesiam cōfugiūt. præsenti. §. sed si hoc. ff. de bo. autho. iud. possi. si minor. ff. de priuil. cre. pater. ibi: quęadmodum, & c. & ff. ex quibus causis in possess. ea. apud Iulianū. j. §. proximo. ver. in omnibus. tamē. nā & hoc secūdū decretū ante litē cōtestatā, & post, in- 2 terponiẗ, & c. ¶ †Sequiẗ videre post qđ tēpus post missionē in possessionē interponetur secūdū decretū de re danda in solutum, siue venditio fiet? Et

a ¶ In fi. Ibi soluitur in glo. arg. quod

b ¶ Cùm. Reassumit verba Iac.

c ¶ Scripserunt. Dicit Iac. quidā ignorans scripserit.

d ¶ L. ij. Sic posuit Iac. & sic leges allegatæ bene conueniunt.

e ¶ Respō. secūdùm Iaco. cuius est iste versic. fi. & incipit, sed quæri solet.

f ¶ L. ij. §. quoties. sed diuersi sunt casus.

g ¶ Habitum. Vide quod dixi post Innocē. de dila. c. ij. in magna glo. versic. vel dic melius.

h ¶ Iuxta. Dic secundùm Iac. cuius fuit ad literam iste ver. dicit tamen ꝙ sic tenebat Azo. Dicebat Dy. secundùm dicentes ꝙ secundum decretum sit diffinitiua. necessarium esset respondere ꝙ non posset. C. de temp. appel. l. fi. §. illud. Ipse autem dicit secundum decretū esse interlocutoriā: vt dicit hic author. Et patet per iura j. allegata quod ante lit. contest. interponitur. Ipse autem allegat. l. præsenti. hic alleg. & C. de bo. auth. iudi. pos. cùm proponas. in fine. Patet etiam ex eo, quia tenet contra minorem indefensum. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si fortè. ff. de bo. auẗ. iud. pos. l. si minor. sed si esset diffinitiua, nō teneret. ff. de re iu. acta. §. vlti. & C. si aduer. rem iudi. l. vlti. Concluditur ergo ꝙ ante litis contestationem interponi potest: vt in prædictis legibus, præsenti. & cùm proponas.

dicũt quidam ꝙ poſt decem dies à die prolationis primi decreti numerãdos.ff.de conſti. pecu.l.promiſſor Stichi.§.j.Alij dicunt,ꝙ poſt tẽpus, quod datur cõdẽnatis ad ſoluẽdũ: quod eſt hodie aliud, ꝗ olim.ff.de iud.ſi debitori.ff.de re iud.ſi debitori. C.de vſur.rei iud.l.ij.extra,de offi.dele. quæręti.& de re iud.quod ad cõſultationem. Tertij dicunt ꝙ anno elapſo à tẽpore primi decreti.quod puto,[a] quia & hoc tẽpus ſtatutũ eſt ad recuperandũ poſſeſsionẽ in reali.C.de iur.do.impe.l.fi.C. de præſcri.xxx.vel xl.annorũ.l.ſi quis emptionis.§.fi.extra,de eo,qui mit.in poſſ.cauſa rei ſer.c.pe.& per totum.extra,de officio ordi.paſtoralis.in fi.extra, vt lite non conteſ.quoniam frequenter.in fin.§.in alijs.& in fi.Quarti dicunt quòd poſt biẽnium ad exemplum conuentionalis pignoris: vt C.de iure do.impe.l.fi.ij.q.vj.ei,qui.& in præd.l.debitori.ff. locati.quæro.Quinti dicunt ꝙ poſt triẽnium:vt C. de iure emphy.l.ij.Sexti dicunt ꝙ poſt quinquennium:vt in præ.l.ſi quis emptionis.Septimi dicũt, hoc tempus iudicis arbitrio eſſe ſtatuendum.ff. de damno infec.ſi finita.§.non autẽ.[b] ff.de acqui.poſſeſ.poſsideri.§.finita.cùm non ſit lege diffinitum. ff.de iure delib.l.j.ad fi.de pœni.diſt.j.mẽſuram.& l.ſolicitatores.extra,de deci.c.j.extra,de offi.dele. de cauſis.vt no.C.de bo.autho.iud.poſsi.cùm proponas.[c] & arbitrabitur,vt ipſum interponat:poſtquam diu in cõtumacia perſeuerauerit.ff.de acqui. poſſ.poſsideri.§.fi.Roff.verò,cui non placet prędicta tẽpora,[d] dicit ꝙ arbitrabitur ſecundùm perſonarũ qualitatẽ,& quantitatẽ petitam.ff.de re iud. l.ij.ff.de iudi.nõnunquam.Lex autem dat aliquod ſpatiũ:ſed non diffinit:vt ff.de dãno infec.ſi finita. §.non autẽ.[e] quod magis intellectu ꝗ elocutione exprimi poteſt.ff.de ſol.ratum.extra,de donat.ad apoſtolicæ.pro pe fi.ff.rem ratam habe.l.j.verùm in re pupilli ſpectatur tẽpus pubertatis,intra quod non poteſt peti vẽditio rerũ ipſius:ſicut dicitur in abſente Reipublicæ cauſa,vt s.§.proxi.in prin.ff. ex quib.cau.in poſ.ea.l.ij.Inn.papa iiij.not.extra, de verb.ſig.dilecto.[f] ꝙ poſtquã author miſſus eſt in poſſeſsionẽ cauſa rei ſeruã.debet iudex expectare per annũ,anteꝗ fiat venditio,vel miſsio in poſ ſeſsionem ex ſecũdo decreto : vt in prædi.l.ſi quis emptionis.§.fi.& in prædi.§.in alijs.Nec obſt.C. in quib.cau.nõ eſt ne.in integ.reſ.quia loquitur in his,quæ fiũt extra iudiciũ.Secus autẽ eſt in his,quę fiũt in iudicio.C.de euic.properãdum.in fi.ergo ſecũdùm pręmiſſa poteſt ſecundum decretũ interponi poſt annum,pro vẽditione faciẽda.Sed ſi iudex nolit in tãtum grauare abſentem,poteſt decernere ꝙ miſſus tantùm poſsideat, & fructus ſuos faciat, donec reus probauerit indebitũ illud, cuius cauſa facta eſt miſsio in poſſeſsionem:vel ſi velit minus grauare,quia fortè minus liquet ei de debito,reſeruet miſſo in poſſeſsionẽ onus probãdi debitũ.Nã ſi poteſt facere quod plus eſt,ſ.finalẽ venditionẽ: poteſt & id,quod min⁹ eſt,ſ.facere prędictas prouiſiones.ff.de reg.iu.nõ debet.xxiiij.q.j.miramur. de cõſe.diſt.ij.re vera.ix.q.ij.nullus primas.Alij dicunt tunc procedẽdum eſſe ad venditionẽ,vel miſ ſionẽ in poſſeſsionẽ ex ſecũdo decreto:cùm paſſus miſsionẽ viſus eſt habuiſſe poſſeſsionẽ pro derelicto.Alij etiam dixerunt hoc iudicis arbitrio relinqui,vt s.ver.ſeptimo.¶ Quãdo autẽ fiet vẽditio rerũ pro pignore captarũ,vide j.de exec.ſen.§.vidẽ dum.verſ.ſed quãdo.¶†Quid[g] ſi reus poſt miſsio-
3 nẽ primã veniat reſponſurus ante venditionẽ,ſiue dationẽ in ſolutum?Reſpon.reſtituenda eſt ei poſſeſsio:reſtitutis tamen primo aduerſario litis expẽſis,& damnis,quæ propter eius cõtumaciam pertulit ſacramẽto eius declarãtis.C.de iud.ſancimus. C.quomodo & quando iudex.au.qui ſemel.ff.ſi ſerui.vend.is,cuius.facta tamen prius per iudicem taxatione,in au.de iud.§.oportet.Idem eſt,ſi ante pręmiſſa fideiuſſorẽ de lite proſequẽda præſtiterit:vt C.de bo.au.iudi.poſsi.au.ei qui iurat.ff.de priui.cred.ſi pupillus.§.defendere.quæ ſatiſdatio præſtat propter cõtumaciam:vt ff.qui ſatiſd.cog. ſciẽdũ.¶†Quid ſi actor fecit aliquas expẽſas vtiles
4 & neceſſarias?Rñ.illas primò reſarciẽdas,& generaliter omnes ſine dolo factas.ff.de bo.autho.iud. poſsi.prætor ait.§.quod ait.& §.ipſi itaq; creditori.extra,vt lite nõ cõte.quoniã.§.in alijs.¶†Quid
5 ſi ille redeat poſt venditionẽ factã, vel dationẽ in ſolutũ referens quæſtionẽ de ipſo debito?Rñdeo, ſi velit petere in integrũ reſtitutionẽ,quia fuit abſens,& indefenſus oĩno,vel ex alia iuſta cauſa, audietur:vt ff.de dam.infec.ſi finita.§.vbi.& §.poſtea.Sec⁹ ſi fuit pręſens vel abſens ex volũtaria cauſa:vel ſi abſens redierit iudice adhuc pro tribunali ſedẽte.ff.de in inte.re.diuus.ij.q.vj.biduũ.ver.palã.¶†Quid ſi pronũciatũ eſt,eũ reſtituẽdũ : nun-
6 quid rẽ euincet ab emptore?Rñ.ſic, ſi tñ creditor, pro quo vẽditio facta fuit,ſoluẽdo nõ ſit.aliàs eſſet iſte ſolus primò cõueniẽdus ad pretiũ.ff.de minor.in cauſæ.§.interdũ.& §.fi.& l.planè.quæ oĩa vera ſunt,ſolẽnitate,per iudicẽ ſeruata:aliàs ſuo cõmuni iure rẽ ipſam à poſsidẽte liberè vẽdicaret.C. ſi propter pup.penſi.l.ij.C.vnde vi.meminerint.
7 ¶†Quid ſi alius veniat dicens ſe dñm,& rẽ ab ipſo debitore ſibi datã eſſe in ſolutũ?Dicit Baga.ꝙ non nocet emptori poſsidẽti,alterius factũ.ff.de cõtrahẽ.emp.rẽ alienã.ff.de euic.ſi plus.§.& ſi iuſſu.& hoc niſi creditor ille poſſederit decẽ vel xx.an.qa ſi re vſucapta titulo pro ſoluto,excludet iſte:vt ff. pro ſoluto.¶ Sed an idẽ eſt, ſi ipſe ſciuit eſſe alienũ?Rñ.vtiq; ſecũdùm Bag.ar.ff.de nox.act.gñaliter.in fi.ff.de reli.& ſump.fu.& ſi qs.§.ſed ſi addita.ff.de acqui.poſ.iuſtẽ.ff.de reg.iu.qui actore.Tu dic hoc verũ eſſe in realibus actionibus:ſecus autẽ eſt in perſonalibus ſimplicibus,vt hic.Vel dic verius illud verũ eſſe in noxali actione,ſup qua pręiudicatur vero dño,quia & ipſe hac noxali actione teneret,ſi cõſtaret eũ dñm : quod nõ eſt in alijs perſonalibus actionibus vel realibus.[h] ¶†Quid ſi
8 pauper eſt,quẽ lex exonerat à ſatiſdatione,vt ff.de col.bo.l.j.§.cũ duobus.& ſic nõ videt in cõtumacia ſatiſdãdũ,cũ hoc facere nõ poſsit.ff.de re iu.cõ tumacia.extra de ſol.Odoardus.et de reſ.ſpo.olim. ij.Nũquid hoc caſu interponet ſecũdũ decretũ?Dicit Roff.ꝙ ſic.[i] ¶ Quid ſi vocat⁹ dicit, nõ ſatiſdabo:& ita eſt verè cõtumax?Dic nõ expectare aliud tẽpus ad interponẽdũ ſecũdũ decretũ:cũ in certis nõ ſit locus cõiecturis.ff.de ver.ob.cõtinuus.& s. §.prox.in prin.& s.de cõtumacia.§.j.¶ Ex premiſſis autẽ & ſequẽtib⁹ patet hoc ſecũdũ decretũ ꝓpter cõtumaciã rei ĩterponi qñq; an litẽ cõte.qñq; poſtea.nã cũ petij rẽ aliquã, quã dico ad me iure dñij ſpectare:aut lis eſt cõte.vel quaſi cõteſ.vel nullo modo cõteſt.Itẽ aut liquet de cauſa, vel liquere põt:aut nõ liquet,nec liquere põt.Quæ dic vt s.titu.prox.§.ſequitur.ver.ſi verò agitur,& ſequẽti.[k]

SVMMARIVM.

1 ☞Minimũ damnum timens,an tantũ habere debeat ex ſecundo decreto,ꝗtũ qui timet maximũ.
2 Secundum decretum an in ſtipulationibus vicem actionum obtinentibus ſit interponendum.
3 Secundũ decretum an ſit interponendum vbi mulier nomine ventris in poſſeſsionem mittitur.
4 In Carboniano edicto,cũ videlicet agitur vt puero alimẽta præſtetur,non eſt opus ſecũdo decreto.
5 In duplicibus iudicijs,ſi aduerſarius ad diuiſionem venire detrectat, an præſens poſsit mitti in poſſeſsionem.
6 Citato nõ veniente in actione finium regũdorum quid & quomodo iudex diſponere debeat.
7 Officium iudicis in duplicibus iudicijs,& poſſeſſorijs interdictis,quod ſit.
8 Agens ad factum,petere factum,vel intereſſe pręciſe cenſetur.
9 Lapus anni an in poſſeſſorijs interdictis faciat poſſeſſorem.
10 Lapus anni in perſonalibus interdictis an faciat aliquem poſſeſſorem.
11 Aſſerens ſe poſsidere, an poſsit petere ſe mitti in poſſeſsionem ſi agitur de retinenda poſſeſsione.
12 Electus in rectorem alicuius loci, ſi litigat de ſua electione,an & quomodo mittendus ſit in poſſeſsionem illius iuris.

Ciuitati

---

a ¶Puto cõcor.Inn. de ver.ſig. dilecto. vt ſequitur.& Hoſtiẽ.in Summa vbi s.§.ſed quæro.

b ¶Autem.Vbi hoc not.

c ¶Proponas.Ibi & vbi s.Acc.hanc tenet: & communiter ſeruatur in foro ciuili:& placet Dy. in iiij.quæſtione.

d ¶Tempora. Quæ omnia poſuit de ſecũdo decr.in princi.& cum eo concordat Gui.de Suzar.vbi s.

e ¶Autem.Dicit ibi tex.ꝙ aliquod interuallum intercedere debet.

f ¶Dilecto. Sed illud ſcripſi in decr. quoniam frequenter.in fin.& totum quod ſequitur vſq; ad verſic. quando fuit eius.& quod ibi etiam vide.& ibi hodie per omnes ſcribẽtes, & præſertim per nouiſsimos.

g ¶Quid.Iſte verſi. qui fuit additio,ſatis potuit omittere per ver.vltimò no. s.in §.iam de effectu.vltra medium. idem dico de ſequenti.

h ¶Realibus. Vide quod dicam j.§. proxi.ſuper verſi. ſed nunquid in actione.

i ¶Sic.De ſecundo decreto vltra prin. vbi etiam cõtinuatur ver.ſequens.

k ¶Sequẽ. Quæ hic proſequitur Iaco. Bald.

ADDE, verſic. quid ſi ille redeat. ꝙ Bar.in l.ſi finita. §.Iulianus.tenet ꝙ abſens ex cauſa voluntaria intra biennium rediẽs audiatur.Tamẽ ibi opi. Specu.tenetur tanquam communior & verior.

Ciuitati non expedit sine rectore esse.

13 Secundum decretū an sit in actione ex empto interponendum.

14 Secundum decretum qualiter sit in seruitutibus vrbanis, vel rusticanis, interponendum.

15 Decretū qualiter sit interponendū, vbi is, qui petitur in seruitutem, vocatus non venit.
Seruitus perpetua an possit ex anni cursu in persona libera constitui.

16 Secundum decretum, an locum habeat in omnibus actionbus personalibus.

17 Secundū decretū, an locū habeat in spiritualibus.

18 Reo absente in personali actione conuento, si non habeat, nisi feudum, vel vsumfructū in rebus alienis, quæ subiacent restitutioni, quale decretum interponi debeat. & nume. seq.

20 Lapsus anni an in personalibus actionibus faciat possessorem missum, sine secundo decreto.

21 Quod suum est, amplius suum fieri non potest.
Superfluum est petere, qđ de iure cōmuni cōpetit.

22 Secundum decretum, qua ratione interponatur, in personalibus, non in realibus actionibus

23 Annus elapsus quare in realib⁹ actionib⁹ nō transfert dominiū, quasi secundo decreto interposito.

Secundum decretum in quibus actionibus uel rebus locum habeat.

Videndū restat in quib⁹ actionibus, et reb⁹ locū habet secundū decre. Et quidē regulariter in oīb⁹ psonalib⁹ actionib⁹ locū habet: vt C. de iudi. properādū. §. sin aūt. & ff. de re iudi. à diuio Pio. §. j.[a] extra vt lite nō contest. qm̄ frequēter. §. fin. nō tn̄ vniformiter, vt dicā j. §. vlti. ¶ Hoc tn̄ fallit vt dicā j. versi. qđ autē. Itē locū habet in causa dāni infecti, in qua si quis nolit cauere, fit missio in possessionē bonorū ex primo decre. & si sic in cōtumacia perseuerat, fit missio ex secūdo decre. vt ff. de dā. infe. prætoris officio. & l. prætor. & l. si finita. §. Julian⁹. & §. pen. & ff. vt in possess. leg. l. ij. & C. e. certa. ff. de acq. pos. possideri. in fine. & si plures sint timētes, oēs mittentur: vt in præ. l. si finita. §. cū autē. quod ita procedet. Postulata em̄ cautione dāni infecti, & nō præstita, mittitur quis in possessionē qđ si dicaē nō caueri, aliquo spatio prius intermisso pro arbitrio iudicis sequeē secūdū decretū: quia iubet prætermissum à modo possidere in præiudicium nō cauentis, illo prorsus à possessione excluso: vt in præ. cōcor. ¶ † Sed nunquid tm̄ habebit ex secundo decre. qui minimū damnū timet, quantū qui maximū? Rñ. non, imò pro rata dāni: vt ff. eo. ex dāni. §. ij.[b] quod dic vt no. in præ. §. cū autē. Itē locū habet in noxali actione, vt, ff. de nox. ac. electio. §. si absente. & ff. si ex noxa. cā aga. l. ij. §. fi. & tūc missus statim fit dn̄s rei ex scđo decre. si absens erat dn̄s. Vel dic vt no. j. eo. §. vlti.[c] Quidā aūt dixerūt[d] nūq̄ interponi secūdū decre. nisi ī causa dāni infecti tm̄, cū eo casu solū, vt dicūt, cautū reperiatur. Si em̄ prætor in alijs interponi voluisset, hoc dixisset. arg. C. de cadu. tol. l. vnica ꝑpe fin. & extra de deci. ad audientiam. quod nō est verum. imò in omnib⁹ personalibus locū habet, vt dixi. Hæc est maior ratio in causa dāni infecti, quā in alijs[e]. & ideo quia non oēs articuli possunt in iure cōprehendi, vt ff. de legi. & sen. cō. nō possunt, est de similib⁹ ad similia procedendū. ff. eo. ti. & ideo. & extra de rescript. inter ceteras. præterea hoc expressum est in noxali actione, vt supra, cū tamen oēs noxales sint personales, id est, ex maleficio serui nascūtur, vt ff. de noxa. act. l. j. & nulla est realis. ¶ † Sed nunquid in illis stipulationibus, quæ vicem obtinēt actionū, de quibus fit mētio ff. ex qui. cau. in possess. eaē. l. j. & s̄. §. restat videre. interponetur secundū decretū? Dicunt quidā[f] ꝙ in causa damni infecti certū est ꝙ sic, vt supra: & etiam in causa legatorum interponitur secūdū distinctionē & qualitatem actionis, qua petuntur: vt suprà de actionibus seu petitionibus. §. sequitur. versi. illud verò. Si enim petatur personali actione ex testamento: tunc idem iuris est in ea, quod in alijs personalibus actionibus. Si verò actione in rem, tūc etiam procedatur vt in actione reali: si hypothecaria, quasi res sit obligata: tūc idem vt s̄. eo. §. sequiē. ver. quid si agatur. & sequenti. & s̄. titu. proximo. §. sequiē. ver. sed nunquid. vbi de hypothecaria dictum est.

3 † Verùm cùm mulier in possessionē nomine ventris mittitur, secundū decretū non interponiē: quia tunc nō agitur vt dominiū, vel possessio acquiraē, sed vt mulier nomine ventris alatur: vnde tūc debet dari bonis curator, qui eam alat: vt ff. de vent. in posses. mit. l. j. §. mulier aūt. vsq̄ in finem l. & l. habitatio. & l. curator. ¶ † Idem quoq̄ dicēdum in

4 Carboniano edicto, cùm videlicet agitur vt puero alimēta præstentur vsq̄ dum de filiatione agnoscatur: quia tunc non agitur, nisi vt puer alatur. Quidā tamen dicunt hoc speciale, vbi missus in possessionem ex secundo decreto habeat veram possessionem alimenti causa. ff. de Carbo. edi. l. iij. §. missum autem. sed fortè ibi possessio ponitur pro detentatione. ¶ Præmissa obtinent in actionibus merè realibus vel merè personalibus. nam licet multæ sint actionum diuisiones: quo ad hoc tamen non est opus alia diuisione, nisi his xvj. q. iij. §. potest. ver. neq̄ decennij. Nam quicunq̄ agit, aut agit personali, aut reali, petendo seruū, vel sibi debitum: aut agitur pro rebus corporalib⁹ aut incorporalibus, puta seruitutibus: vt Institu. de actio. in principio.

5 §. ij. extra, de renuncia. cùm inter P. ¶ † Sed nunqđ in duplicibus iudicijs, scilicet in famil. ercis. cōmuni diui. finium regun. si aduersarius ad diuisionē venire detrectat: nunquid præsens mittetur in possessionem? Dicunt quidā[f] ꝙ sic, pro ea parte, qua præsens iurauerit suam esse pro diuiso, & non pro indiuiso. absurdum enim esset quòd plus ei concedatur quàm petat. vnde cùm solū partem petat, non sibi assignabitur tota res pro indiuiso: sed solùm pars. argu. extra, de accusatio. qualiter. ij. in fi. Et si dicatur, quomodo iudex diuidet terram:[g] Respondeo, bene potest diuidere quibusdam ex pluribus hæredibus præsentibus: vt ff. famil. ercis. l. ij. §. dubitandum. extra, de probatio. ex literis. & hoc quando constat iudici rem esse communem: nec cohæres diffitetur hoc.[g] Si verò diffiteretur, iudex non deberet per se diuidere: nec per hoc fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ in hoc casu locum habet. ff. famil. ercis. l. j. & ff. de excep. fundi. & nota ꝙ diuisio facta cum nō legitimo hærede, non præiudicat: vt j. q. iij. §. notandum. ad finē. Vel dic secundùm Vber.[h] ꝙ potest super hoc arbiter assumi. ff. famil. erciscun. arbitriū. ff. communi diuidun. & si nō omnes, qui iuratus faciet partes, & sortem pro præsente adijciet, & absente. C. fini. regund. si quis. C. lib. xj. quando & quibus quar. pars de. l. ij. hoc saluo quod absens venerit intra tempus à iudice statutū: & voluerit probare rem non esse communem, vel non ex toto, vel aliud audiatur refusis expēsis: vt ff. de dam. infect. à quo. Alij verò, quorum sententia magis frequētatur[i], dicunt ꝙ actor debet mitti in possessionem totius rei communis pro indiuiso: & missus medietatem fructus percipiet in re sua. alia verò medietas seruabiē arbitrio iudicantis. nō enim videtur ꝙ iudex possit diuidere in præiudiciū absentis. C. famil. ercis. cohæredibus. sed hæc lex non loquiē in diuisione per iudicē facta: sed qn̄ quidam cohæredes inter se diuiserūt. Alia tn̄ ratione videtur ꝙ nō debet iudex diuidere. Nam per diuisionē, vel adiudicationem trāffertur dominiū. Instit. de offi. iudi. in fine. & quia sic ferret Diffinitiuā sententiā lite non contesta. quod fieri non debet. Cùm igitur ad rei diuisionē faciendam in cōmunibus iudicijs. ff. de iud. in his tribus. extra, de probatio. ex literis. Cùm autē agitur pro personalibus præstationibus: vt quia vnus impedit in re cōmuni, vel quia vnus percepit omnes fructus cōmunes: idē iuris est quod in simpliciter personalibus actionib⁹.[k] Nā istæ actiōes, & aliæ mistæ, sicut petitio hæreditatis quantū ad hæc personales dicuntur. ff. famil. ercis. itē Labeo scribit, si vnus. ff. fami. erc. & l. inter cohæredes. §. si cohæredes. & l. si fami. erc. ¶ † In actione aūt finiū regundo. videē ꝙ

6

a ¶ Videndū restat. §. j. idem Dy. vbi s̄. a addens l. præsenti. C. de his qui ad eccle. confug. §. j.

b ¶ §. ij. Per quam l. gloss. statim alleg. hoc tenet ex eo ꝙ missio habetur loco cautionis, & ex cautione ageretur pro rata, vt ibi.

c ¶ §. vlti. Ibi est dictum. Iac. Bald.

d ¶ Dixerunt. Vt refert Roff. in princ. huius tractatus. De hoc etiam est glos. 1 j. l. iubere. alia opinio adiūgit causam noxalem. & hanc recitat glo. ff. de dā. infect. l. si finita. §. si plures. circa mediū glo. & hoc placuit Simo. Vicen. vbi s̄. Eadē glo. narrat, ꝙ in oībus præter quàm in causa legatorū per l. is cui. ff. vt in pos. leg. & tn̄ aliter ibi not. scilicet quòd locum habet, etiā in legato, cui⁹ cōditio nō pēdeat. de primo dec. §. ij. in fine dixi.

e ¶ In alijs. Verba Roff. vt proximè dixi. Idem Dyn. in 2 v. q. fatetur tamen quòd secundū decretum quandoq̄ datur ad vendendum, vel habendū. in solutū quādoq̄ ad possidendum. De hoc s̄. §. proxi. & hic sequitur.

f ¶ Quidam. Scilicet Iac. Bald. cuius est iste ver. cum seque. vsq̄ ad ver. Vber. autem de Bobio.

g ¶ Hoc. Quo casu dixit Dyn. vbi s̄. q. iiij. quòd diuisioni resistens mulctandus erat. Institu. de offi. iud. §. pe. & ff. de ven. inspi. l. j. §. qđ ergo iudex ecclesiasticus illū excommunicaret: vt in decre. quoniam. in fi. In casu verò, qui sequiē, scilicet quādo diffitetur eū cohæredem, dicit Dy. onus probandi in eum transferri. ff. de no. ope. nūcia. si prius.

h ¶ Vber. De Bobio vbi s̄. versicu. quid facies tu.

i ¶ Frequentaē. Verbum Iac. prædicti, quod etiam ponit Ioan. de Deo.

k ¶ Actionib⁹. Dy. q. iiij. dicit esse casum. ff. ex qui. cau. in poss. ea. apud Iulianum.

a ¶ Dixit. Præcedit hoc dictum s. positum.

b ¶ Queritur. Reassu mit verba Iac. vsq; a ad versic. Vbertus autem.

c ¶ Tu dic. Et melius secundùm Iac. posuit etiam distin ctionẽ quæ sequit.

d ¶ Est. Secũdùm Iacobum.

e ¶ Secundũ Vber. vbi s. versicu. nota quòd trãscursus. & ipsius est tractatus sequẽs vsq; ad ver. sed nunquid.

f ¶ C. si. Vide ad ma teriã infra de censi. §. ij. versi. penul.

g ¶ Ex empto. Dyn. de hac quæstione, quæ est glo. Accur. sic se expedit, q secundum decretum in hac interponit: c & id solùm operat, quod traditio facta à vẽditore, s. do minij translationẽ, si tradens est domi nus. aliàs vsucapiẽ di potestatem, si tra dens non erat dominus, per hãc legẽ. Sed quærit ipse Dyn. an vsucapiat emptor missus in possessionem ex secundo decreto, ex actione ex empto, si sciat rem esse alie nam. Allegat q sic, ff. de noxa. si noxa li. & l. seq. & de damno infect. pretoris. in prin. & quod ibi no. tenet ipse cõ trarium: quia, vt di cit, factum iudicis repræsẽtat factum vẽditoris. ff. de euic. si plures. §. j. & ven ditore tradente nõ vsucaperet ppter malam fidem. ergo nec tradẽte iudice. & hoc locũ habeat in actione ex empto: sed in alijs casibus, in quibus qs mittitur in possessionem ex secundo decreto, habet locũ quod in cõtrarium allegatur: vt not. ff. de dam. infect. cùm postulassem. §. damni. Et secundùm eum potest esse diuersitatis ratio, vt plus subueniat ei, qui extra necessitatem, scilicet damni infecti, vel noxali mittitur in possessionẽ, q̃ ei, qui ex

si citatus nõ venerit, iudex, prius causa summatim examinata, debet mittere agrimensores ad fines distinguendos, vel ipse debet personaliter ire, & lo ca oculis suis subijcere, & fines diuidere. ff. finium regundo. si irruptione. C. eo. si constiterit. extra, de præscrip. quia iudicãte. Vber. aũt de Bobio dixit[a] q in huiusmodi diuisorijs iudicijs, si reus non veniat, postulabit actor pro mensura debiti declarati, id est, interesse sui, quãtum sua interest reum ad diuisionem venisse se mitti in possessionem. Nam cùm eum vocat ad diuisionẽ: ergo ad factum vocat. ff. de vsufruct. quid ergo. in fin. ff. de cur. furio. consilio. in fi. & sic tenetur ad interesse. ff. de re iud. si quis ab alio. quod interesse probabit per iusiurandum suum: vt in præd. l. si quis ab alio. vel quia talis missio nõ est multùm vtilis. Nec in promptu bonum est q mulcta indicta & pignoribus captis venire cogatur. ff. de ven. inspi. l. j. ff. de arbitris. nõ distinguemus. §. si arbiter. ff. ad l. Iul. pecul. eos. vel potest super hoc assumi arbiter, vt prædixi. ¶ 7 †Itẽ quæritur [b] quod sit officium iudicis in duplicibus iudicijs, & possessorijs interdictis, cùm vterq; se possidere ostendit: vt interdicto vti possidetis & vtrobi, & de superficiebus: videtur q si legitimè citatus non veniat, iudex interloquendo pronunciare debet actorem nõ esse inquietandum in possessione. quod si postea veniat, non audiet, nisi expensas restituat, & se possidere probet. argu. ff. de noui ope. nun. si prius. Tu dic[c] q postquam iudex pronunciauerit per secundũ decretum, hunc scilicet actorem non esse inquietandum in possessione, non audiet aduersarium postea elapso anno: vel sicut in realibus nõ audietur super possessione, sed solùm super proprietate. Nam interdicta, licet per sonalia sint, in rem tamen scripta sunt. ff. de interdi ctis. l. j. in fine. Tertij distinguũt an agatur actione in factum reddita in locum cuiuslibet interdicti: vt Institu. de interdictis. §. fin. & petatur interesse, cùm sit in obligatione: vt est in prohibitorijs inter dictis, in quibus petitur interesse tantùm: vt ff. ne vis fiat ei, qui in pos. missus est. l. j. §. hoc interdictum. & similibus: vt tunc faciat iudex id, quod fa ceret in merè personalibus: quia pro interesse in personã tantùm agitur. An verò agatur alia actione in factum: puta edicto, de noui ope. nun. scilicet vt opus factum demoliatur: vt tunc faciat iudex idẽ quod faceret in reali: vt sicut ibi mittitur actor in possessionẽ rei petitæ: sic & hic mittatur in possessionem noui operis facti, scilicet vt opus præcise destruatur. ¶ 8 †Qui enim agit ad factum, petit præcise factũ, vel interesse, si voluerit: vt ff. de noui ope. nun. stipulatio. §. fi. & §. opus. & l. j. & quod dixi de noui operis nunciatione, exempli gratia di ctum est.[d] Vber. autem dixit, q si agatur de adipiscenda possessione, vel recuperãda certa re: fiet, sicut fit quando certa species petitur in personali: vt supra titulo proxi. §. sequitur. ver. porrò si agatur. Vel dic vt j. ver. in omnibus. ¶ 9 †Vtrũ autem in his possessorijs interdicti lapsus anni faciat aliquem possessorem, dubitari consueuit. Videtur q sic, sicut contingit & in actione reali, vt dicetur j. versic. hoc quoq;. præcipuè si agatur interdicto in rem scripto. ff. de interdict. l. j. respon. ij. puta, quorum bonorum. ¶ 10 †In omnibus tamẽ personalibus interdictis, magis posset dubitari. Vnde dic, secun dùm Vber.[e] q in eis transcursus anni nõ facit aliquem possessorem ne ex transcursu anni plus habeat, q̃ fuisset per diffinitiuam sententiam habiturus. extra, de re iudic. cùm inter vos. Vel dic quòd in eis lapsus anni operatur, vt actoris intentio vera præsumatur, nisi reus cõtrarium probet. ¶ 11 †Verum si agitur de retinenda possessione, nõ videtur q possis petere te mitti in possessionem, cùm te asseras possidere. Frustra ergo postulas quod habes: vt extra, de iud. examinata. & quia tibi contrarius videris, vt j. dicam. quid ergo fiet? Ad hoc potest dici q in interdicto vti possidetis reus condemnatur quanti interest actoris nõ turbasse possessorem. ff. vti possi. si duo. in fine. Igitur actor petet se mitti in possessionem bonorũ pro mensura di-

cti interesse. Vel potest dici quòd pronunciabitur, actorem potiorem esse in interdicto: reus tamen postea veniens intra tempus competens, poterit probare de iure suo: vt ff. de dam. infec. l. à quo. Et si opponatur q hæc sententia diffinitiua nõ valet, vt pote lata lite nõ contest. Respon. hæc sententia non est verè diffinitiua: imò vtilis est, & quasi nulla. C. de senten. & interlo. om. iudi. post sententiam. C. si de momen. possessio. fue. appel. l. vnica. extra, de causa poss. & proprie. c. j. & ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. de posses. & vide supra. §. proxi. ver. itẽ quæritur quod. & suprà §. restat. versicu. sed pone, ago. ¶ 12 †Quid si electus in Potestatem vel rectorẽ ciuitatis, vel castri litigat de sua electione: quia fortè non admittit, & contumax est vniuersitatis: nunquid mittetur in possessionem illius iuris: & si fiat, nunquid exercebit illud ius interim? Et certè non videtur q exerceat: quia per hoc non consequitur veram possessionẽ, sed quasi custodiã: quid ergo fiet? Nam Potestaria, seu rectoria est annalis, & ciuitati non expedit sine rectore esse. ff. de offic. proconsul. meminisse. extra, de elect. ne pro defectu. Dic ergo q iudex statuet illis terminũ trium mensium, vel plus, vel minus, intra quem ostendant de iure suo quicquid possunt: alioquin adiudicet ei di ctam rectoriam, facta fide sua electione. Hæc probantur in aut. de san. epis. §. j. C. de remis. pig. si eo tempore. ff. de mune. & hono. reus delatus. extra, de iud. c. fina.[f] Idem etiam potest dici, cùm aliquis electus est ad aliquam dignitatem ecclesiasticam, nec admittitur ad eam: vt xcij. dist. si quis ordinatus. & duobus sequentibus. Nam pot tunc secundum præmissam formam procedi lite non cõtest. Probatur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. vj. extra, de appel. oblatæ. in fin. vt lite non contesta. quoniã frequenter. §. porro. & §. si verò. extra, de electio. statuimus. §. sed si pars. hoc saluo q tunc non fit missio in possessionẽ propter contumaciam: vt in præ. c. eum, qui. infrà, versicu. vtrum. ¶ 13 †Sed nunquid in actione ex empto interponetur secundũ decretũ? Et videtur q non. nam secundũ Iac. missio ex secundo decreto facit missum dominũ. At venditor non tenetur emptorem facere dominũ. ff. de actio. emp. & vẽdi. ex empt.[g] Alij cõtra: nec obstat præ. l. quia hoc propter contumaciam contingit, vt interponatur secundũ decretum. Nam & videtur q tenetur venditor ad rei traditionem: vt j. q. j. qui studet. ibi: nemo potest retinere, &c. extra, de fide instru. cùm Ioan. in prin. nec secũdum decretũ semper facit aliquẽ dominũ. ¶ 14 †Sed qualiter in seruitutibus vrbanis vel rusticis interponetur secundũ decretum? Respon.[h] si reus, à quo seruitus petitur, vocatus non veniat, nec defendatur: mittetur actor agens confessoria in quasi possessionem illius seruitutis. De hoc suprà, §. restat. ver. quid si agatur confes. & infrà, ver. proxi. ¶ Quid si agatur negatoria, quia dicitur, nõ debeo seruitutem in tali re. is, qui sibi deberi asserit, non comparet, nec defenditur? Respon. iudex pronunciabit quasi interponendo secundũ decretum, non diffinitiuè, cùm lis nõ sit contesta. illum non debere seruitutẽ, donec quæstio terminetur. ff. de no. oper. nun. si prius. ff. de dam. infect. à quo. ff. si serui. vendice. is, cuius familia. ff. de aqua quotidi. & esti. & si de via. Vel melius dic q non fiet missio in posses. quia nõ potest: sed cauebit de nõ molestãdo. quod dic secundũ papam, vt not. extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. & iunge hoc quod no. in pre. ver. qd si agat cõfessoria. & ver. sed pone, ago. ¶ 15 †Quod autem sit iudicis officiũ in ferenda diffinitiua super seruitute, & qualiter eã formabit, colligit ff. si serui. ven di. harũ. & l. legi. Sed si is, quem peto in seruitutẽ, vocatus non venit: qualiter contra eum interponetur decretum. nam hic non pot fieri directa missio in posses. Dicunt quidã, q actor potest postulare, vi iudex pronũciet cõtra absentẽ, vel vt cancellen tur ea, quæ acta sunt: ita q de nouo incipiat restitutis expẽsis: quod potest verũ esse, qñ de seruitutis possessione proclamat in libertatẽ: vt ff. de libera. causa. l. diui. §. j. Vel dic secũdũ eos, q si citatus nõ veniat

causa à princip. voluntaria. argu. illius §. damni. & ff. de fun. do. l. j. Facit de offi. deleg. ab arbitris. & quod ibi nota. l. vj. & facit hic ad nota. s. §. iam de effectu. ver. quid si missus. & §. iuxta. versi. quid si alius. & versi. seq.

ADDE, q missus in possessionẽ ex secundo decreto non præscribit, si habet scientiam rei alienæ, præterquã in causa noxali & dãni infecti: tenet gl. quod communiter sequũtur doct. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. & hoc de iure ciuili. An aũt de iure canonico habens sciẽtiam rei alienæ præscribat in causa damni infecti, & noxali. Bart. tenet q sic, d. §. si de vectigalib. authoritate Ber. in c. pastoralis. de offi. ordi. quia factũ iudicis, reputatur factũ legis. Sed Paul. de Cast. Ang. Imo. & communiter nouissimi tenent contrariũ: quia habens sciẽtiam rei alienæ, est in mala fide: & malæ fidei possessor non præscribit. latius per Alexan. ibi vide.

ADDITIO.

¶ Et an præscriptio excuset à restitutione rei alienæ, vide pulchrè p Io. de Turre cre. in c. j. col. fi. ver. hic insur git quest. xiiij. q. vj. Hen. Ferran.

h ¶ Respon. Secundùm Iac. qui tractauit quæ sequuntur vsq; ad ver. ego nõ credo. & hoc ĩ ver. quæsitum est.

veniat intra annū, subiicietur seruituti perpetuę. C. de asser. tol. l. j. §. omnes. & sic lapsus anni multùm operaṫ in hoc casu, secundū eos.[a] Ego nō credo[b] ꝙ ex cursu anni cōstituatur perpetua seruitus in libera persona: cùm cōtra libertatē non currit præscriptio, etiā xl. anno. vt xvj. q. iij. §. potest. ver. quæ enim ab initio. C. de longi tēpo. præs. quæ pro liber. l. fin. vel etiā centū annorū. C. vbi causa sta. l. fi. ff. de libe. ho. exhi. l. fi. §. j.[c] & secundū Vber. siue petatur quis in seruitutē, siue proclamet quis in libertatem: satis determinaṫ quid iuris sit. C. de asser. tollen. l. j. §. fi. Posset etiā procedi secundū generalia posita s. §. restat. versic. quid si agatur act. priui.

16 ¶† Quod aūt dixi s. in princ. huius §. in omnibus personalibus locū habere secūdū decretū: fallit in conditionalibus.[d] Nam licet in eis primū decretū locum habeat, scilicet vt mittaris in possessionē, si ille cauere nō vult: vt ff. de act. & obli. is, cui. secundum tñ interuenire nō potest, quia nihil debeṫ: sed tantū spes est debitū iri. & hoc etiā in cōditionalibus stipulationibus cōtingit: vt Insti. de ver. oblig. §. si sub conditione. ¶ In criminalibus aūt qualiter contra absentē procedaṫ, dicam j. de accusatione.

17 ¶† Vtrum in spiritualibus locū habeat secūdum decretū, & an præscribi posit, & an post lapsum anni sit in eis missus verus possessor, no. plenè extra, de do. & cōtu. & ideo hic nō repeto. ¶ Vtrum aūt cùm de ipsis agiṫ, fiet missio in possessionē, dixi s. tit. proxi. §. sequitur. ver. illud aūt.

18 ¶† Quid si reus[e] absens in personali actione cōuentus nō habet nisi feudum, vel vsumfructū in prędiis alienis, vel habet res, quæ subiacēt restitutiōi, vel nomina? Respondeo, hæc etiā assignanṫ actori per secundū decretū. quæ dic vt s. §. restat. versi. quid ergo si. & seq.[f] si enim reus nō habet nisi nomina, iudex per secundū decretū præcipiet debitoribus, vt statim pecuniā illam soluāt actori.

19 ¶† Sed nunquid hæc pecunia statim sit actoris? Respondeo, nō, secūdū quosdā. ipse tñ ex ea suam faciet vtilitatē, & eam spatio triennij vsucapiet: sicut & quālibet aliā rem mobilē, & post hoc tēpus poterit nulla sup actione cōueniri. xvj. q. iij. §. pōt. versus finē. extra, vt lite nō contest. quoniā. in fi.

20 ¶† Hoc quoq; notandū est, ꝙ in personalibus actionibus lapsus anni nō facit missum possessorē sine secūdo decreto, imò etiā post annum audietur reus super possessione: vt in præ. l. si finita. §. si quis aūt. & §. Iulianus scribit. & ff. de re. eorū, qui sub tu. vel cura sunt. l. iij. Et quidam dicunt ꝙ si conuenio debitorē meū personali actiōe, aut probo quod latitat, nec vult venire: tūc bona sua debēt vēdi, & mihi debet satisfieri. C. de bo. autho. iud. posi. cùm proponas. & auṫ. ibi posita. si nō pbo, ero in possessione. In realibus aūt, vt in rei vēdicatione[g] & aliis, interponeṫ secundū decretū: quia solus transcursus vnius anni sine sententia facit aliquem verū, i. incōmutabilē possessorem, cōputato illo anno, à tempore interpositionis primi decreti.[h] extra, de do. & contu. contingit. de offic. ordin. pastoralis. in fi. & in præ. c. quoniā. §. in aliis. C. de præscrip. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. §. fi. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. per totum. & d. ver. si dilecto. nisi fortè quis velit illud impetrare ad cautelā, secūdū B. & alios, vt fortius præscribat. quod facere potest: vt extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. vt lite non contest. quoniā. §. in aliis. ff. de acqui. posses. iustè. Odoffre. tñ dicit hanc cautelam esse damnosam. nam cùm is ex primo decreto fuit missus in posses. summatim fuit examinatum negotiū, & iurauit se non calumniosè petere, & dominiū rei petitæ ad se spectare. Si ergo nunc

21 petat secundū decretū interponi,† cuius effectus est, vt eum constituat dominū, qui non est: vt ff. de nox. & generaliter. & dicam j. §. vlti. videṫ sibi contrarius. Nam videṫ dicere se non fuisse prius dominum. ff. qñ ap. sit. si procu. & ideo nō est audiēdus. C. de fur. l. j. extra, de app. solicitudinē. in fi. Sed mihi non placet talis illatio: quia quod dicit de effectu secūdi decreti, speciale est in actione noxali, & de damno infecto: vt si in eis quæratur dominium per secundū decretū: in aliis aūt solū vera possessio acquiriṫ, & causa vsucapiēdi paraṫ: vt in prædi. §. Iulianus. & non domini: vt not. in præ. §. vlti. ¶ Præterea agens reali dicit se dominū: nec intēdit ad dominiū: quia quod suum est, amplius suū fieri non potest: vt ff. de verb. oblig. l. nemo rem suā. & extra, de fide instru. inter dilectos. prope fi. Sed intendit solùm ad possessionē, seu restitutionē: vt ff. de rei vendi. officiū. & l. qui restituere. & C. de alie. iud. mu. cau. fac. l. j. & j. versi. proximo. Vnde meo iudicio, melior est ratio, quare talis cautela non sit vtilis. Nam cùm transcursus tēporis missum in reali faciat verum possessorem, frustra impetraret secundum decretum, cuius effectus est facere aliquē verum possessorem, vt dixi: quia superfluum est postulare, quod de iure cōmuni competit. C. lib. x. de thesaur. l. vnica. extra, de procur. quia in causis. Posset enim illi meritò dici, quod petis, intus habes. extra, de iudic. examinata. & ideo tanq̃ superfluum non impetrabitur. ff. vt in pos. lega. si is, à quo. §. diuus. argu. tamen expresè contra, quòd in realibus locum habeat secundum decretum. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. Solu. ibi.[i]

22 ¶† Sed quæ est ratio diuersitatis, quare secundum decretum interponitur in personalibus, & non in realibus? Respōdeo, agens personali petit sibi dari aliquid, & quod suum nō est: vt Insti. de act. §. appellamus. & in princ. tit. in §. nanq;. & dare est accipientis facere: vt ff. de verb. oblig. vbi aūt. §. fin. Si igitur non det, vtile est interponi secūdū decretū, per quod sit missus dominus: vel saltem acquirit

a ¶ Secundùm eos. Tamen Accur. in præ. §. omnes. dicit notādum nouum modum adimendæ libertatis. Pro quo dicto facit etiam quod no. in præ. l. diui. & Institu. de iure perso. §. pe. qui & satis facit ad casum. Sicut enim ius ciuile adimit illam maiori xxv. annis, qui se vendi permisit, ad pretiū participandum, & verè participauit: sic & tali verè contumaci, qui negligit causam sui status prosequi ex cōtumacia, & titu. vehementi suspiciōe potuit iustè libertatem adimere.

b ¶ Credo. Idem Ioan. de Deo hoc tit. vltra medium.

c ¶ §. j. De hoc de Iudeis. c. ij. in iij. gloss. & super ea.

d ¶ Conditionalib⁹. Secundùm Iacob. Ros. vide s. de primo decreto. §. ij. in fine.

e ¶ Si reus. Hoc vsq; ad vers. hoc quoq;. totum fuit Iacob. ante finem.

f ¶ Et seq. Versicu. quid si reus. de quo inten. sequebatur olim de proxi. ver. quid ergo si. Sed ꝑpter additionem interpositam multū distat, vt ibi scripsi. & ibi habeṫ quod interposuit hic Iac. scilicet quòd verus vasallus faciet seruitia domino.

g ¶ Vendicatione. Intētata cōtra possidentem. nam contra dolo desinētem possidere proceditur vt in personali, vt dixi in §. restat. in fin.

h ¶ Decreti. Idē Iac. vj. col. ver. in realibus. aliter not. s. §. iam de effectu. ante fi. versi. vltimò quęro. vbi dicit ꝙ incipit, qñ ipsa re ventum est in possessionem.

¶ Tractandum imminet quod dictū sit verius, de quo miror, ꝙ plus à tot scribentibus nō est tactū. Pro hac parte satis facit decret. prima, de do. & contuma. præsupposito ꝙ verum est ꝙ illa decre. quæ fuit Alex. iij. longo tempore præcesit decre. contingit. eo. titu. quæ fuit concilij generalis Inno. iij. ibi enim text. loquitur in prin. de actore mittendo, non misso. & tamen ponderatur ibi annus. ergo necessariò dici oportet, ꝙ à tempore decreti incipiat annus, non à tempore missionis. Si hoc olim: ergo & hodie. Item cōtra tenentes contrarium ꝙ à tempore missionis, currat annus. & sic vbi non interuenit missio, non cœpit currere annus, propriè emanauit decre. contingit. quod patet ibi. & sic cùm secundùm multorū assertionē, &c. Item reus, cui faueo, dimittendo ipsum in cultura, & collatione fructuū, & postea lapsis fortè sex mensibus à tempore primi decreti possessionē recipio. & sic ipsius tædium alleuio. beneficiū, vel gratiam, quam sibi feci, contra me retorqueri nō potest. extra, de fideius. c. ij. de Iudæis. & si Iudæis. Item ad hanc partē videtur tex. expressus, de eo, qui mit. in pos. cùm venissent. ver. sed iudices. Pro opinione cōtraria, quæ attribuitur Vberto, multū facit decret. quoniam. §. in aliis. vbi de decreto iudicis mentio expressa nō fit, sed solùm de missione. ibi: mittendus est actor in possessionē, &c. & postea affirmatiuè, & negatiuè subditur de anno. ergo aliud principium anno dari non potest, quàm tempus missionis. quod etiā ibi tenet Ægid. vt ibi scripsi super ver. intra annum. Item omnia alia iura loquentia de anno, videntur illud referre ad tempus inductionis, missionis, traditionis, vel detentionis habitæ, vel factæ de possessione. de primo decre. pastoralis. de offic. or. & decre. prima. de eo, qui mit. de secundo decre. secunda. illo eo. tit. de tertio decre. dilecto. de verb. signifi. de quarto. l. si quis emptionis. ad fi. C. de præscript. xxx. vel xl. an. Hęc autem quatuor vocabula non violenta tempore decreti, vel pronunciationis nō congruunt: improprietatis autē excusandæ sunt, non sequendæ: vt no. de verb. signifi. præterea. in fi. vlti. glos. Item cùm pręd. decret. pastoralis. in fi. vocet hāc annalē præscriptionem, vel quasi, & pscriptio sine possessione nō procedat. de re iudi. sine poses. lib. vj. vbi concor. per hāc secundam opinionē veriorem. Item facit regula eo. tit. in pœnis. quæ vult in pœnis mitiorem partem seq. & hæc est talis. Est autem aduertēdum, ꝙ casus iste minus est dubius, quādo scilicet iudex seruasset primam formam, no. s. eo. §. ij. dicendo, decerno Titiū mittendum, &c. bona tamē est forma. nec valet quod ibi in fin. opponiṫ, vt ibi scripsi. p illa enim verba, cōstat illum possessorē nō esse, nisi propter dolū, vel potētiam rei sic fingaṫ: vt in c. contingit. & adhuc est dubium an hæc fictio trahatur ad tēpus decreti, an verò ad tēpus resistentiæ? Quando verò iudex secut⁹ est tertiam formā ibi positam, quæ fuit Innocen. & in decret. j. de eo, qui mitti. in possesio. vt ibi scripsi dicendo, decerno, constituo, vel iubeo Titium verum possessorem, & cetera: tunc ex vi verborum videretur ab ipsorum probatione currere annus. & locus esset opinioni Iacobi, licet, vt super illa forma scripsi, fatear eum non posidere, per l. cùm postulassem. in fine. primo respon. ff. de damno infecto. Hoc tamen faciet iudicis authoritas, & voluntas, vt sicut curreret decendium appellationis interponendæ à tempore pronunciationis, sic currat contumaci annus purgationis contumaciæ ab illo tempore, licet non statim actor possessionem apprehendat.

i ¶ Solu. Ibi in vltima gloss. dicebat Dyn. in quæstione vij. quòd peti posset statui certum tempus absenti, post quod non audiatur de proprietate. Allegat ff. de dam. infect. à quo fundus. & de optio. lega. l. mancipiorum. Multa similia vide de probatio. licet. in prima glossa. & super ea. & j. titulo secundo. §. primo. in fine. & ipse Dyn. addit in prædicta l. à quo. quòd quia terminus ille non est determinatus à iure, erit arbitrarius. ff. de iure deliber. l. prima. in fine. & concord. ibi Accur. in vltima glossa.

a ¶Dixi. Sed Dy. quærit vbi s. quęstione pe. an in secūdo decreto requirař missio re ipsa, an sufficiat iussus. Et videtur necessaria missio. ff. de pigno. act. non est mirum. §. sciēdum. econtra cùm præcesserit missio ex primo: ergo sufficit iussus, sicut sufficit volūtas vendentis, præcedente traditione ex alia causa: puta, depositi, vel cōmodati. ff. de acqui. re. do. qua ratione. §. interdū. & Institu. eo. tit. §. interdum. a cùm factū decernētis reputeř eius, cōtra quē decretū interponitur. C. de euict. si ob causam. & no. Instit. de offi. iudi. circa fi. Soluit necessariam esse 23 missionē, si ille nō erat in possessiōe. facit C. de rei vendi. l. seruū. & ff. eo. titulo. si ager.

b ¶Secundo decret. b Non allegat quod intēdit. ibi, enim nihil de hoc, sed de primo decreto posuit de hoc versic. sed illud quæriř. in secunda col. sed illa 1 multiplex ꝓbatio, de qua loquitur au 2 thor, est in titu. de bonis authori. iudi. pos. versi. item quę 3 ritur multis modis. & propter auidos 4 hoc scire, supplebo quod author omisit. Et primā ipsius rationem nō pondero, quæ fundatur super fine legis, si quis emptionis. vbi diciř ꝙ passus missionē intra annum cauēs, rem recipit. dicit ipse, ergo prius non habebat, si recipit. si litera diceret, possessionem recipiat: faceret ꝓ eo. & sic inducebat illā Guid. de Suzar. qui tenet ꝙ possideat. Litera tamē de re loquiř. quia verò illud sic inferri posset, etiā in personali, in qua c veniens & cauens rem recipit, ideo nō placet. Sed pro eo bene facit litera præcedēs, ibi: prior possessor. quasi innuat missum esse secūdum possessorē priorem desijsse, vt ibi not. ¶Secunda ipsius ratio est, cùm possessio sit facti. ff. ex quibus causis ma. l. deniq;. impossibile esset istud factū suppleri per lapsum anni. quod tamen concedunt, qui negant eum intra annum possessorē. Probat per id, quod de hæreditate dicitur, quæ in his, quæ iuris sunt, sustinet vicē defuncti. nō tamen in his, quæ sunt facti. ff. de acquirē. re. do. l. hæreditas. l. in eo. de stipu. seruo. l. vsusfructus. quod vi aut clam. l. denique. Cùm ergo quod facti est in hæreditate non sit, & possessio est facti: ergo in illa non est. ff. si quis testa. liber esse ius. fue. l. j. §. Scæuola. vnde licet adeam hæreditatem, & ex hoc omnia iura in me transeant, possessio tamen rerum nō transit, nisi apprehendatur. ff. de acquiren. possess. cùm hæredes. in princ. & ibi concord. ad vtrunque dictum. & prout ipse dicit, non obstat ff. ex quib. cau. ma. l. cùm miles. §. j. vbi dicitur quòd possessio coniunctim descendit ad hæredem. Nam, vt in contrario not. vsucapio inchoata per defunctum, bene perficitur per hæredem possessione apprehensa, secūdùm Rofre. sed, vt ibi dicit tertius, id etiam quandoq; contingit hæreditate non adita. quod intelligit Accur. dummodo res, quæ vsucapiebatur, non fuerit per alium apprehensa. ff. de vsucap. l. nunquam. ij. §. pe. Concludatur ergo hic, quòd vsucapio licet ex possessione resultet, est ius. ff. de vsucap. l. iij. quod hæreditas includit, vt s. Idem in postliminio, cuius fictio prodest ad ea, quæ iuris sunt, non ad ea, quæ sunt facti: vt in præ. l. deniq;. ff. ex quib. cau. ma. Concludit ergo, quod id, quòd ius ciuile in prædictis facere non potuit, non faciet lapsus anni: & secundùm hoc necessariò sequetur absurdum, quòd ex primo anno nō possidet, finito anno esset necessarium secundum decretum in possessione tradenda in realibus eadem ratione, qua in personalibus. quod dicit absurdum, & nunquam auditū. Aut oporteret cōcludi aliud absurdius, ꝙ ipse actor seipsum faceret iuridicum possessorem, & sic sibi ius diceret. qđ esse non potest, etiam in possessione apprehēdenda. ff. de acquiren. poss. l. ex stipulatione. extra, de priuileg. c. pastoralis. & vt inuicem Rofre. non impingas ei, quod ipse & alij fatentur, per lapsum anni missum in reali fieri incommutabilem possessorem, & sic etiam circa possessionem multùm potest lapsus anni. Sed responde quòd illa potestas in iure, non in facto consistit: sicut dicimus, completa vsucapione eum, qui triennio possedit, iure communi fieri dominum: vt in prædic. l. iij. ff. de vsusc. cōcludit ergo Roffre. miseros errātes esse illos Canonistas, vel alios, qui tenent contrarium. suadēs quòd hoc teneant, si veritatem diligunt. Inducit l. cùm ita. ff. de cōdi. & demonstra. ibi: imò si verū amamus, &c.

c ¶In possessionē. Hucusq; verba Iacob. inducebat l. quartam. §. duas. ff. de damno infecto.

causam vsucapiēdi, vt iam dixi.[a] At is, qui agit rei vendicatiōe, nō petit rem sibi dari, sed eam seu eius possessionē sibi restitui: quia dicit se dominū rei. vnde per primi decreti interpositionē nanciscatur possessionē: vt dixi s. eo. §. restat. ver. si verò agatur reali. iam adimpletū est eius desyderiū per primū decretū: & habet quod petit, vt dixi. vnde secūdū nō interponeř, quasi superfluū esset, vt s. Præterea videreř sibi cōtrarius, vt suprà. †Sed quare in realibus nō transfertur, dominiū anno elapso, quasi secundo decreto interposito? Respondeo, quia actor nō intēdit habere dominiū: imò ꝙ sibi res restituatur: cū dicat se dominū, vt iam dixi. Itē & quia nō interuenit iudicis authoritas. Rof. aūt probat multipliciter in li. suo in ti. de secūdo decre.[b] ꝙ trāscursus anni non transfert in aliquē possess. nam missus statim fit possessor in reali. & de hoc extra, de dolo & cōtu. cōtingit. ¶Et cū sæpe feceris mentionē de actione personali, & de reali: qđ fit vtraq;. dic vt s. de acti. seu peti. §. sequitur. ver. sed quam vocas.

SVMMARIVM.

1. Delegatus à papa an possit dare corporalem possess. in rebus, quæ non sunt suæ iurisdictionis.
2. Bellum per se indicere, solius Principis est: & an iudex ecclesiasticus possit in causa ad forum ecclesiasticum spectante bellum indicere.
3. Iudex vnus an possit decernere missionem esse faciendam in bonis non suæ iurisdictionis.
4. Actor quo iure postulet interponi secūdū decretū.

Secundum decretum à quibus iudicibus, & quo iure postulari debeat.

RESTAT Videre à quib9 iudicibus, & quo iure postuleř secundum decretū. Et videř ꝙ tantùm ordinarij merū, vel mistū imperiū habentes illud interponere deberēt: vt prætor, pręses, & huiusmodi. ar. in auť. de exhi. & intro. re. §. si vero. ff. ad municip. ea, quæ. ff. de dam. infect. dies cautioni. §. si fortè. Nam mittere in possessionem magis est imperij, quàm iurisdictiōis: vt ff. de iurisd. om. iud. iubere. & quia hoc decretū causa cognita interponitur: & venit in cognitione, an reus sit absens iusta de causa vel non, & huiusmodi. quæ dic vt s. §. nunc dicamus. in princ. Sed cùm causæ cognitionē desyderet, videř per libellū, i. per iudicē delegatum nō posse expediri: vt ff. de offi. præsi. nec quicq;. §. vbi. ff. de reg. iur. omnia. Alij dicūt ꝙ delegatus ab ordinario pōt pronunciare de mittēdo in possessionem, & maior, s. delegans debet re ipsa mittere in possessionem.[c] Hoc prosequere vt j. de executione. §. nunc dicendū. in prin. ¶De primo decreto, à quo interponař, dixi s. §. nunc videamus. in prin. ¶Et secūdū Io. de Deo[d] is, qui pōt primū decretum interponere, pōt & secūdū. extra, de eo q mit. in pos. causa rei ser. per totū. extra, de offi. deleg. ex literis. tñ secundū eū nō sic est in diffinitiua, quam nō fert[e] delegat9 ab ordinario. ff. de re iud. à diuo. Delegatus aūt à principe vtruq; pōt facere: vt no. in præ. §. nūc dicēdū. ¶1 †Inno. papa iiij. not. extra, de offic. deleg. significasti.[f] ꝙ delegatus à papa nō pōt dare corporalē possessionem in rebus, quæ nō sunt suæ iurisdictionis: puta in possessionibus laicorum, qñ cognoscit de dote, & huiusmodi, vt extra, de dona. inter virū & vxorē. de prudentia. vbi de hoc. sed per ordinariū iudicē ipsam dari mandabit. ff. de re iudi. à diuo. §. j. xcvj. dist. cū ad verū. xj. q. j. de persona. in fi. extra, de iud. nouit. ꝓpe princ. in possess. aūt & reb9 ecclesiasticis dare pōt possessionem corporalem, nō solùm causa custodiæ, imo etiā verā. arg. extra, de re iudi. cum aliquibus. C. de iudi. properādū. ff. ad muni. ea, quæ. cùm sibi liceat suam sententiam exequi: vt in præ. c. significasti. & eo. titu. in literis. quod verum puto, si sine armis, & cōtentiosa defensione eam dare pōt. Alioquin id per ordinariū manu militari fieri iubebit. xxiij. q. v. administratores. ff. de rei vē. qui rem. & in præd. l. à diuo, §. sed an secus. & in præ. l. iubere. ¶2 †Ipse enim per se nequit bellum indicere: quia hoc solius Principis est. xxiij. q. ij. c. j. & ij. Alij tñ dicunt, & bene, ꝙ ex quo causa spectat ad forū ecclesiasticū, iudex ecclesiasticus, siue sit ordinarius, siue delegatus, sententiā exequetur, & dabit possessionē corporalem, etiā in possessionibus & rebus laicorū. arg. in præ. §. præterea. alioquin delusoria talis iurisdictio videreř: vt extra, de offi. deleg. ex literis.[g] ¶3 †Illud autē hæsitationem non habet. nam vnus iudex potest decernere missionem esse fiendam, in bonis non suæ iurisdictionis. quod dic vt not. s. §. nunc videamus. Potest ergo breuiter interponere maior iudex prætor, & pręses prouinciæ, & quicunque habet merum vel mistum imperiū, secundùm Rof.[h] vt in præ. l. iubere. & ff. ad municip. ea quæ. & ff. de dam. infect. dies. §. si fortè. Est enim hoc meri imperij, & cognitionē habet pecuniariā: vt dixi s. de iurisdi. om. iud. ver. sed an bonorū pos. ad fi. & seq. ¶4 †Sed quo iure postulat actor interponi secundum decretū? Respōdeo, per actionem in factum. arg. ff. de dam. infect. inquilino. quia nō est expressum de nomine actionis: vt ff. de præscript. verb. quoties. Alij dicunt[i] quòd iudicis officio, quod datur loco actionis deficientis: quod tutius est. iij. q. j. redintegrāda. & arg. ff. de iurisdi. om. quam allegat remisi.

d ¶Io. de Deo. Cauil. lib. iiij. vbi de secundo decreto. pe. col.

e ¶Fert. Hoc non expresit Ioan. simpliciter dixit in diffinitiua si sic sententio. alleg. l. à diuo. Vnde magis puto eum intellexisse, quòd non exequitur, vt vult illa lex, in princ. quam non ferat.

f ¶Significasti. Vbi scripsi in gloss. penulti. & vide remissiones quas ibi dedi. in fine.

g ¶Literis. Secundùm G. sed Hostien. dicit primum iustius per decre. postulasti. de foro competen. vt scripsi in præ. decre. significasti. vbi s.

ADDE, ad hunc versicu. quòd iudex potest interponere suum decretum super re existente extra territorium suum, & ratione personæ, & ratione contractus. Ita Bald. not. in l. magis puto. §. illud. ff. de re. eo. qui sub tu. Cautela tamen est secundùm ipsum ibidem, vt vterq; iudex interponat. ibi vide.

h ¶Secundùm Rof. de secundo decreto. in princ.

i ¶Dicunt. Roffr. de primo decreto ante finem. & hoc tenet Dyn. vbi s. & de vtroq; decreto per l. j. statim allegatā. Item secundùm eum nulla est obligatio, ex quo nasci possit actio in factū, & æquum est cautionem interponi. Sequitur ergo id fiendum iudicis officio. Bene facit ff. de annu. leg. l. Quintus. Loquitur autem de cautione damni infecti. idē Simon in l. consentaneum. in fin. C. quomodo & quando iud.

iudi.

a ¶Decretalis. De hoc per Hostien. vbi s. §. penult. in fin. & per Cyn. vbi s. in vlti. quæstione. vbi tenet quòd ex nobili iudicis officio, non ex mercenario, procedunt hæ missiones..

b ¶Refrenatur. Hucusque Iac.

c ¶Dixerunt. Dictum est Iac. Bald. qui dicit se in hoc esse solum de secundo decre. ad fin. j. colum. sed Accur. in. l. ij. C. vbi in rem actio. videtur eum sociasse in vltima gloss. sed Dyn. dicit in viij. quæstione gloss. illam intelligendam de secundo decreto. nā G. æquiparat causæ noxali causam damni infecti: in qua certum est per primum decretum nec dominium: nec possessionem dari. ff. de acquirē. posses. l. iij. §. fin. & qui. ex cau. in poss. eatur. l. cùm legati. Cùm ergo missus in noxali fiat dominus, vt patet per dictas leges statim allegatas, fateri oportet, secundùm eum, secundum decretum interponi. ff. communi diuid. l. sed si res. Vide Cyn. qui refert Ia. de Rauen. tenere cōtrarium in pręd. l. ij. q. xiij. maximè ea ratione, quia in causa noxali fit missio in re mobili: sed in causa damni infecti fit in re mobili. & rerum mobilium vilis est, & abiecta custodia. ff. de acquiren. possessio. si rem.

iudi. l. j. & expone in præd. l. inquilino actio. id est, ius, quo cautio petitꝰ. Simile ff. de act. & obl. actionis verbo. & ar. ff. de suc. edic. l. j. §. decretalis.[a]

S V M M A R I V M.

1 ☞Dominium an possit ex primo decreto, in causa noxali transferri.

2 Creditor cui res insolidum data est, an per secundum decretum habeat iustam causam possidendi & præscribendi.

3 Iustè possidere cēsetꝰ, q pretore authore possidet.

Bona an & quę possunt per secundū decretū vēdi.

Secundi decreti effectus quis sit.

VLtimò Dicamus quis sit effectus secundi decreti. Et quidē magnus: quia per illud, aliquādo dominiū acquiritꝰ, & contumacis superbia refrenatꝰ[b]. extra vt lite nō cōtest. qm̄. in fin. extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. hic tn̄ intelligas sanè, quia in oībus personalibꝰ actionibus, in quibus locū habet, nō operatur secundū decr. eundem effectū: nam in causa noxali, & dāni infecti, cōstituit missum dn̄m, si reus, qui nō cauebat de dāno infecto, vel qui respōdebat in actione noxali, erat dn̄s. Si verò non erat: cōstituit eum verū possessorē & parat ei causam vsucapiendi, seu præscribēdi. ff. de damno infecto. si finita. §. Iulianus. ff. de acquir. posses. possideri. in fi. ff. de noxali. acti. electio. in fi. & l. generaliter. ff. si ex noxa. causa aga. l. iij. in fin. de damno infecto. si finita. §. Iulianus. ¶ †Quidam autem dixerunt[c] in causa noxali ex primo decreto dominium transferri. nam dicunt non inueniri ꝙ in ea secundū decretū interponatur: vt in præd. l. si ex noxa. causa aga. l. ij. §. pen. & in prædi. l. electio. in fin. Vel dic vt s. §. videndum. in prin. versi. item locum. & seq. In alijs autem personalibus constituit missum possessorem: vt in præd. l. si finita. §. si quis autem. extra vt lite nō contest. qm̄. in fin. in hoc, scilicet vt exoneretur ab onere probādi debitū: non tn̄ præscribit: quia qn̄cūq; dn̄s veniens offerret debitū restitueretꝰ ei res sua: vt no. in præ. decre. cōtingit. & in pręd. decr. qm̄. ī fi. nisi distracta fuerit iudic. authoritate, vel ī solutū data: q̄ remedia danꝰ post interpositionē secūdi decr. vt ibi no. scd̄m Io. & s. §. nūc dicamus. ver. ꝙ si nullus. & ver. illud autē. & ver. sed q̄ est. In realibꝰ aūt trāscursus anni, q habeꝰ loco secundi decreti facit quem verum possessorem: vt prædixi. ¶ †Item per secundum decretum habet creditor, cui res in solutum data est, iustam causam possidendi, & præscribendi: siue debitor fuerit dominus rei possessæ, siue non, & vsucapit, etiā sciens rem datā in solutū fuisse alienā. ff. de publica. sunt & alię. in fi. ff. de noxa. & generaliter no. extra, de re iud. abbate sanè. lib. vj. Et est ratio, quia iustè possidet, qui pretore authore possidet. ff. de acqui. pos. iustè. ¶ †Sed nūquid missus vteꝰ fructibus? De hoc s. §. sequitur. ver. hoc aūt notandum. ¶ Item per secūdū decretū venduntur qn̄q; bona: vt s. §. ij. ver. illud aūt. ¶ Quid si post secundū decretum interpositū vult dicere dominus ꝙ nō fuit cauendū illi, cui præceptū est caueri? Dicit Rof. nō audiri: quia & si sit peremptoria post interpositum decretū, opponi nō potest quasi nec per sententiā: vt C. sententiā rescin. non posse. peremptorias. nisi in mora[d] essent, vel absentes Reipublicæ causa: vel nisi per ambitionē sit interpositū. arg. de iud. si prætor. ff. de his, qui sub tuto. vel curato. sunt. magis. §. penul. & in prællega. l. si finita. §. si fortè.

S V M M A R I V M.

1 ☞Actor qualiter in termino constituto, se habeat iudici præsentare.

2 Reus in termino constituto nō comparens, à iudice condemnetur in expensis.

3 Reo in termino non comparente, quia iudex non affuit, quid sit agendum.

4 Instantia mater est omnium virtutū, in suo opere.

5 Reū dolosum, vel subterfugiētē esse nō patet, quia contra tales iura præsumunt, & iudices prouocāt.

6 Reo, qui prius fuit contumax, comparente, in quo statu causa dicatur.

7 Comparens non incontinenti in iudicē debet consentire: & quibus verbis vtetur.

8 Iudicium ex tribus constat personis.

9 Reus vocatus ad iudicium, qualiter habeat suum aduocatum edocere.

e *De comparitione in termino. Rubri.*

IN præcedēti Titulo de contumacibus, & qualiter contra eos procedatꝰ, prælibauimus. Sed quoniā vocati sępe cōparēt: ideo & de hoc aliqua subnectamꝰ. Ad quod notandū est, ꝙ citatus nō debet iudicē contemnere: vt j. de do. & cōtu. §. restat. sed debet se humiliter & hilariter in termino iudici præsentare eo mō, quo & de actore diximꝰ s. de cōpe. iud. adit. §. viso. Et teneꝰ qs cōparere ī loco, ad quē iudex illū

d ¶Mora. Debet dicere minores. & sic ponit Roff. de secūdo decreto. paulò ante finem.

Bald. de primo & secundo decreto.

Caueat autem iudex ne procedat ad dandam possessionem ante summariam cognitionem debiti. §. sequitur. post princip. G. ¶Missio potest impediri per tertium possessorem. §. restat. versi. quid si apud G. & not. in §. quòd si super rebus. per Accur. C. ne vxor pro mari. l. ob maritorum. per gloss. & Cynum, nisi possessio sit translata in fraudem. l. j. C de alie. iudic. per Cynum. Sed Bartolus dicit, etiam quòd nunc nō proceditur per viam missionis, vt ipse notat in l. iij. C. de pigno. in sua repetitione. nisi possessio sit litigiosa, vel quasi. C de litigio. authent. nūc si hæres. vel fortè facta causa mutandi iudicij. l. penult. ff. de aliena. iudic. mut. causa facta. Bald. Vide infrà de sentent. §. si tenuta.

¶Quod iuramentum calumniæ non est loco probationis: & non approbat glo. ibi. l. thesaurus. ff. ad exhiben. versi. sed qualiter.

¶Et ideo si per statutum accusatio damni dati probatur per iuramentum, non sufficit tempore productæ accusationis iurare eam esse veram, & non calumniosam: quia istud est iuramentum calumniæ, non probationis, quæ debet fieri post responsionē rei: ideo nouo iuramento opus est, & debet pręstari intra terminū probandi. Et de facto seruatur Perusij in palatio. Bald. Et iunge huic j. de iuramento calumniæ. §. statutū. & §. iuramentum. & j. de proba. §. si per statutum. ¶In quibus rebus & iuribus cadit missio pro intellectu. §. si de vectigalibus. ¶Et in quibus causis, & actionibus habeat locum nominatio domini in iudicio: & an missus lucretur fructu. eodem. §. latissimè. per G. & Bart. in l. si finita. & §. si finita. & §. si fortè. ff. de dam. infect. & infrà, de re iudica. §. item nota quod. ¶Vbi non cadit missio contestatæ litis non ante, an possit ferri diffinitiua? dic quòd sic, si negotium est extraordinarium. versicu. si verò negatur. & versicu. quid si agatur actori. G. Iacob. But. dicit non exigi litis contestationem, in authenti. qui semel. in recollectis per G. facit ff. ex quibus causis maio. l. ait prætor. §. fin. li. Bald. ¶Non valet tenuta reo nō citato legitimè. §. iam de effectu. versicu. quid si iudex ad postulationem G. ¶ Ex illo titul. ne vis fiat ei. tria oriūtur remedia. versic. ex quo nempe. G. ¶Tenuta, quæ potest dari tempore feriato, potest eodem tempore reuocari. nota. ff. de euictio. l. minor. & in l. j. §. item nunciatio. ff. de noui. ope. nuncia. per Iacob. & si valuit, debent refundi expensæ actori. Si autē non valuit debēt refundi res, per l. eum, quem temere. ff. de iudi. Valere autem potest, si statutum hoc dicat, vel in causis, in qbus non sunt feriæ propter fauorem causæ, vel propter fugam rei: vt not. C. de fer. l. fina. in glos. parua. quam not. Bald. ¶Si quis mittatur in possessionē rei, nec non facto processu cōtra me: sed cōtra Titium mea authoritate eū deijcio. l. j. §. si quis ideo. ff. ne vis fiat ei. & per Iacob. ¶Item constitutio l. si quis in tantam. nō competit misso ex primo decreto secundū Iacob. Ad materiam vide suprà de citatione. §. quando citatus. & s. titu. proxi. §. penulti. ¶ Quòd secundum decretum sit interlocutoria, habes j. de sen. §. secundum decre. & ideo non oritur actio in factum: vt ibi. ¶ An post quadrimestre statim, & immediate sine alia dilatione dari possit secundum decretum, vide j. de sen. §. an habuit. An missio vnius creditoris ex secundo decreto absorbeat ius alterius ex secundo decreto, versicu. sub rubri. de secundo decreto, sed pone quod vnius. G. nam l. cùm vnus. de bo. authori. iudi. possid. non habet locū in secundo decreto sed in primo. Bald. ¶Quod l. generaliter. ff. de noxa. quæ dixit rem alienam præscribere, ponit specialem causam in noxali. & idem in damno infecto ff. de dam. infect. prætoris. alleg. sententia non dat titulum præscribendi malæ fidei possessori. per §. videndum. versicu. hoc quoque notandum. G. Nam sic daret Publicianam contra dominum. quod est falsum. not. ff. de publi. l. eum, qui. §. qui petenti. Bald.

e *De comparitione in termino. Rubrica.*

¶Ex practicis authoribus solus Ægid. posuit hāc rubricam per hæc verba: qualiter citatus se debeat iudici præsentare. est viij. & aliā, quæ est xv. qualiter reus se debeat coram iudice præsentare, verum est quod Ioan. de Deo libro iudicum parte prima, posuit rubricam præsentatio: sed non prosequitur illam ad propositum: sed tractat quòd partibus præsentatis, iudex debet laborare ad componendū: & si id nō potest, quid habet agere in ciuili, & criminali.

¶ Bonagui. etiam vltra medium operis posuit rubricā: qualiter citatus loqui debeat coram iudice. Author autē huic rubricæ pabulum difficile nō parauit, nisi in principio, dum voluit quòd reus licet superbus humiliter, & licet melancholicus, hilariter corā iudice cōpareret.

a ¶ In precedēti potest. Verba Ægidij vsq; ad versi. quid si reus.
b ¶ Iuris. Lib. vj.
c ¶ Qui. Lib. vj.
d ¶ Not. Secundùm Bonagui. vbi s. & rubricis sequentibus. cōsulebat etiā ꝙ suum notarium secū duceret ad infrà scripta scribenda.

citauit, vel vbi ius reddere consueuit. ff. de iustit. & iure. l. pe. ff. de inter. ac. voluit. nec debet in veniēdo difficultates ingerere: vt xiij. q. ij. quā præposterū. ne iudicē cōtra se exasperet. l. dist. si qs prępostera. Nam etiā nō suus iudex casualiter eū lędet: si quoquo modo iurisdictioni præest. ff. de iudicijs. si quis ex aliena. ff. si qs in ius voca. nō ie. ex quacūq;. extra, de appel. si duob⁹. xvj. q. j. frater noster. Vnde etiā si dubitet de eius iurisdictione, semper venire tenet̃. ff. de iud. l. ij. §. sed si dubitet̃. extra, de appel. cùm parati. Sed & si certū esset nō esse iudicē, tuti⁹ est vt veniat allegare priuilegiū suū: nisi manifestū & notoriū sit: vt dixi suprà, de citatio. §. j. ad fi. Potest[a] etiā per procur. cōparere, si malueri: vt C. de procur. l. fi. ff. depositi. l. j. in fi. nisi dñs sit iustior, ꝙ ꝓcurator. & nisi causa sit vehemētior: vt in præd. l. C. nō enim pōt ꝑsonaliter citari, nisi in casibus: vt extra, de iudicijs. iuris.[b] ¶ Sed nec cogit̃ in grauib⁹ eū cōstituere. extra, eo. querelā. & hoc qñ ꝑ se vult & pōt agere causam suam. xj. q. j. te quidē. extra, de iud. intelleximus. aliàs enim bene cogit̃ cōstituere. Sed hoc prosequere vt s. de procu. ¶ †Sed & ipse 1 actor in termino cum literis & instrumēto citationis se iudici præsentabit, accusans aduersarij absentiam: vt C. de iudi. properandū. §. si quidē. & facit eū reputari per iudicē cōtumacē, prout habet̃ s. de cōtumacia. §. sequitur. quæ singula faciat redigi in actis. quæ pręsentatio hoc modo scribetur in actis.

✱ FORMA. Talis se corā tali iudice præsentauit, pro tali causa, quā cū tali habet seu habere sperat die tali, & hora tali. ¶ †Fit aūt hęc pręsentatio, tam 2 ab actore, ꝙ à reo corā quocunq; iudice ordinario, vel delegato, seu arbitro. Quot aūt actoris præsentatio sit faciēda, patet. si enim reus nō compareat in termino: & ideo iudex eū in expēsis cōdēnaret. vt s. de cita. §. viso de tēporū. & in alijs §. & postea diceret reus se iniustè cōdemnatū, eo ꝙ nec actor in termino cōparuisset: vt not. extra, de do. & contu. actor. si actoris cōparitio nō apparet, sentētia retractaret̃: quia iudici nō credit̃, nisi quatenus cōstat legitimis documētis. extra, de proba. quoniā contra. ¶ †Quid si reus nō cōparuit ideo, quia iudex non 3 affuit. de hoc j. de expēsis. §. postremo. ver. tu aūt. quod etiā hora cōparitionis scribat̃: & vtile est vt sciat̃ qua hora, & quo tēpore incipit aduersariū expectare. arg. extra, de do. & cōtu. cùm dilecti. in fi. & extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. de procur. auditis. & an hora venerit competēti: vt in præ. §. viso. tota tamen dies ei cedit: vt s. de aduo. §. sequitur. ij. versicu. item secundùm. Si verò sit procurator, se in termino coram iudice præsentet, & ei ostendat mandatum suum, & nō occultet: vt extra, de app. sæpe. in princ. & illud statim faciat in actis redigi ad cautelam. quod notarius in hac forma scribet.

✱ FOR. Die & hora talibus talis ꝓcu. P. se corā tali ordinario, seu delegato pręsentauit, ꝓ causa, quā dictus P. habet, vel habere sperat sup hoc cū tali, & mādatū ꝓcuratoriū eidē iudici obtulit cōtinētię talis ponat̃ totus tenor. & idē intelligat̃ de præsentatiōe syndici, vel actoris vniuersitatis. ¶ †Scripta 4 igit̃ actoris præsentatiōe, actor vigilet, & iudicē super suo negotio solicitet. Instantia enim mater est omniū virtutū in suo opere. lxxxiij. di. nihil. quod dic vt s. in prædicto. §. sequit̃. ¶ †Reū quoq; cautū 5 esse oportet, vt nō sit dolosus, vel subterfugiēs. nā cōtra tales iura pręsumūt, & iudices ꝓuocāt. xj. q. j. Christian⁹. iij. q. ix. decernimus. extra, de præsum. nullus. de rescri. ex tenore. de testi. cōstitut⁹. vt iam s. in prin. dixi. ideoq; in termino, ꝑ se, vel ꝑ idoneū respōsalē, hora cōgrua, & iudice ꝓ tribunali sedēte sedulus se præsentet sic, vt videat̃ suam innocentiā velle demonstrare, & suam præsentationē faciat in actis redigi: nō aūt veniat, vt quidam faciūt, nimis tempestiuè, vel tardè, vt actor expēsas illi⁹ diei admittat: & terminus inutiliter elabat̃. extra, de iudi. c. fi. & hoc plenius ꝓsequere: vt in præ. §. sequit̃. Si verò reus prius fuerat cōtumax, & ob hoc contra eū processum fuerat: nūc aūt ad iudiciū veniat, siquidē passus erat misionē, nō recuperabit possessionē, nisi prius restitutis expēsis, & pręstita idonea cautione iudicio sisti. Si verò fuerat excōicatus, similiter nō absoluet̃, nec admittet̃, nisi prius restitutis expēsis, & præstita huiusmodi cautiōe: quo facto fiet litis cōtesta. & ipse reus iurabit de calūnia: actor verò nō: qa ipse iurauit tēpore missiōis. quæ dic vt s. de cōtumacia. §. sequit̃. ver. cæterùm si causa. & §. ij. ver. j. & s. titu. ꝓxi. §. j. ver. interposito igitur. §. iam de effectu. ver. vltimò no. quia & in multis alijs locis eiusdē tituli. ¶ Qualiter verò actor, q prius fuit cōtumax, admittet̃: no. s. de cōtu. §. nunc 6 nobis. in prin. ¶ †Attēdas insuper qñ reus, q prius fuit cōtumax, cōparet in quo statu sit causa. nam si sit lis cōtestata vel est talis causa, puta appellationis, vel alia, in qua pōt in partis cōtumacia lite nō contestata procedi. quod dic vt s. de test. §. nūc tractemus. & sit ꝓcessum in causa cōtra reū: ipse postea veniēs admittet̃ in eo statu, in quo inueniet causam. vnde si sit lis cōtest. vel iuratū de calumnia, seu de veritate, vel testes ꝓducti, vel etiā cōclusum in eius cōtumaciā, in eo statu admittet̃ ad sequētia, & nō ad præcedētia. Vnde non audiet̃, si velit libellū offerre, vel exceptiones dilatorias, seu fori ꝓponere, vel iudicē recusare, vel petere ꝙ fiat litis cōtesta. argu. extra, de re iudi. inter monasteriū. Cùm enim absens in casibus ꝓ præsente habeat̃, vt extra, de appel. ꝑ tuas. de do. & contu. veritatis. & de eo qui c mit. in possess. causa rei ser. eū, qui.[c] valet ꝓcessus contra eū habitus, ac si præsens esset. & si præsens fuisset, nō potuisset nūc ea proponere, si ab initio omisisset. de hoc j. de app. §. qualiter aūt. versic. sed 7 pone. & se. ¶ †Hæc quoq; no.[d] ꝙ is, q cōparet, nō d incōtinēti in iudicē cōsentiat, sed ꝓtestando dicat.

✱ FORMA. Dñe, vocatus à vobis venio ad vos tāq; ad dñm, & amicū, auditur⁹ qd vobis placet, & quare me vocastis: nō tñ vestrū iudiciū subeūdo. Postq; aūt qs cōparuerit, sine iudicis licētia nō recedat: vt extra, de iu. c. j. xj. q. iij. certū. De hoc s. de cōtu. §. j. eā aūt obtentā scribi faciat in hac forma.

✱ FOR. Talis ad petitionē talis, citatus hora congrua in statuto termino veniēs, & se tali iudici offerens die, vel sufficienter hic expectauit, aduersario minime cōparente, vel nihil aduersus eum dicēte, licentiatus fuit à iudice. Congruam aūt horā voco à mane, vsq; ad vesperas, quia postea non tenet̃ iudex eū admittere. in aut̃. de iudi. §. sedebunt. extra, e de offi. deleg. cōsuluit.[e] Expedit aūt hoc ita scribi. Nam si alter postea veniat dicēs illū illicentiatū recessisse: oportet eum de licētia docere: aliàs contumax reputatur. extra, de iudi. c. j. xj. q. iij. certum. 8 ¶ †Cæterùm aduocatus in termino veniēs surgat dicēs: quia iudiciū ex tribus cōstat personis, s. iudicis, actoris, & rei: vt iiij. q. iiij. c. j. & extra, de verb. signi. forus. idcirco de his tribus ante omnia est videndū, ne iudiciū delusoriū videat̃. extra, de iud. c. causam quæ. ꝙ si reus ꝑ ꝓcu. cōpareat: petat actor copiā suæ ꝓcurationis ante omnia: vt C. de ꝓcur. licet. in prin. & petat inducias ad deliberādū super ea. De exceptionibus ergo cōtra pręmissas ꝑsonas cōpetentibus, vide s. de actore & reo. & de ꝓcur. & de aduo. & de cōpe. iudi. adi. Itē qualiter & qñ 9 ꝓponent̃, dicet̃ j. de exceptio. & j. ti. ꝓxi. ¶ †Hoc etiā not. ꝙ cùm reus vocatus venit ad terminū, debet docere suū aduocatū, ne ab actore, vel à iudice in aliquo circūueniatur: & protestet̃, ꝙ corā eo cōparet, saluis omnibus exceptionibus dilatorijs, & peremptorijs sibi cōpetentibus: vt extra, de dila. c. fi. Et si ille sit iudex, petat sibi fieri copiā suæ iurisdictionis. extra, de offi. deleg. cū in iure. quæ sibi fieri debet cū die & cōsule: vt j. de edit. instrumēto. §. videndū. ver. exhibēda. & nisi fiat. appellet secundū formas traditas j. in tractatu libel. in titu. de app. §. j. in vj. forma. ¶ Si verò copiā fecerit, cōmisionē impugnet, si pōt: vt s. de iud. deleg. §. pe. & fi. alioquin petat terminū ꝓ aduocato quærēdo, si secū nō duxit. quē si iudex neget, appel. vt in præd. forma. Si autem sibi cōcesserit, in termino sibi præfixo cōpareat, & libellū sibi porrigi petat. iiij. q. iij. offeratur. extra, de libel. oblat. c. j. quod nisi fiat, appellet: nisi sit talis casus, in quo nō sit offerēdus. quod dic vt j. in titu. de libel. concept. §. nunc dicendum.

Quæ

e ¶ Consuluit. Et vide quod ibi scripsi in glos. ex hoc collige.

✱ ADDITIO. ¶ Adde tu & vide Alex. in l. liber homo. qui bona. §. j. in fi. vbi quòd si in citatiōe apponitur dies, & non hora: intelligitur de hora congrua & consueta, secūdùm Innocen. in c. cum nobis olim. de elect. sed vbi non appareret de hora cōgrua, vel plures essent horæ congruę, valeret citatio: & intelligeretur de illa hora, in qua posset quàm primū commodè comparere: vt ibi per eum. Vide tamen Bar. l. qui ante calendas. ff. de verborum obligatio. Henri. Ferrand.

Quæ autē hic desunt, uide suprà de cōpeten. iud. aditio. §. fi.

SVMMARIVM.

1. ☞Causa, quæ in libello inserenda est, litis fundamentum dicitur. Dilationes & exceptiones super principali, an possint dari, vel proponi ante libelli oblationem.
2. Restitutus, exceptionibus, quæ possunt in iudicio ante libelli oblationem proponi, quomodo se habere debeat.
3. Aduocatus actoris reo defendere se volente quæ debeat habere.
4. Officium iudicis est in libello iudiciali, quare debet ipsum diligenter inspicere.
5. Forma protestationis faciendæ ab actore recipiente libellum in iudicio.
6. Reus an coram non suo iudice teneatur libellum recipere.

a *De libelli oblatione.*[a] *Rubrica.*

IN præcedenti Titulo docuimus qualiter vocatus debeat in termino cōparere: sed quia vocato venienti[b] ante omnia post citationē libellus est offerendus: vt iĳ. q. iĳ. offeratur. ideo & de hoc aliqua perstringamus. Ante omnia ideo dixi: †Nam causa, quæ in libello inserēda est, vt extra, de libel. obla. c. fi. fundamentum est litis. C. de eden. edita. & extra, de verb. sign. forus. §. causa. & vbi non est fundamentū, superędificari non pōt. j. q. j. cùm Paulus. extra, de presby. non bapti. c. iĳ. arg. tñ contra extra, de prob. qm̄ cōtra. vbi proponit dilationes, & recusationes, & exceptiones. sed illud intellige de dilationibus inter vnam citationem, & aliā de quibus not. s̈. de cita. §. nunc de tēpo. Itē etiam recusatio proponi pōt ante libelli oblationē: vt in præ. decre.[c] sed arg. contra. iĳ. q. iĳ. offeratur.[d] Item ꝙ vbi dicit exceptiones, intellige de exceptionibus cōpetentibus contra iudicē, & personā actoris, & contra rescriptū. Nam dilationes, & exceptiones, super principali nō possunt dari, vel proponi, vel saltē probari cū effectu ante libelli oblationē. verbo tñ etiam antè proponi possunt, sicut & factum ante proponit̄ qñqꝫ: vt s̈. de cōpe. iud. adi. §. viso. de hoc j. de exce. §. dicto. ¶†Cùm igitur videbis te destitutum illis exceptionibus, quæ possunt ante libelli oblationē proponi, recipe libellum sub protestatione infrà, scripta: vel dic ꝙ prius debet libellus recipi qꝫ aliqua exceptio admittatur. quod dic vt infrà de exceptio. §. nunc videndum. ver. illud quoqꝫ no. Licet autē dixerim cōparenti libellum ante oĩa porrigendū: non tñ ob hoc excludo quorundā, laudabilē morem, q ante omnia factū iubent verbo proponi: vt extra, de iudi. pastoralis. & de lit. contest. c. vno. ibi: cùm non narrationē, &c. quo facto statim reum super eo interrogant. Qui si confiteatur, statim ei præcipiunt, ꝙ satisfaciat. de quo pręcepto no. infrà, de senten. §. ĳ. ver. est quoqꝫ. Si verò negauerit, faciunt sibi dari libellum: per hoc enim lites possunt minui. quod faciendum est. extra, de dolo & contuma. finem. ff. si certum peta. quidam. ff. de aqua pluuia arcen. in summa. extra, de rest. spoliato. frequens. ¶†Actoris ergo aduocatus reo defendere se volente, debet libellum triplicatum habere paratum, & ipsum debet legere, & vnum iudici offerre: iudex verò diligenter ipsum inspiciet. †Quia eius officium in libellis est: vt ff. de offi. assesso. l. j. in fi. quo approbato, factaqꝫ collatione vtrum concordēt: debet alium sibi retinere, & alterum parti offerre. quod dic vt in præ. §. viso. & j. de libel. conceptio. §. restat. alioquin iudex faciet reo copiam sumptibus actoris: in quo contineatur quod reo obĳcitur, vel ab eo petitur: & alia, vt in eo. tit. §. quod autē. vt ille habitis inducĳs deliberare valeat, an cedere, vel contendere velit, & debeat: vt in prędict. aut̄. Prius tamen quàm libellum recipiat actor, caueat. quod dic vt nota. infrà, de satisdatio. §. j, ¶†Quo facto eum recipiat sub hac protestatione.

✱FORMA. Saluis omnibus exceptionibus, & defensionibus mihi competentibus, tam contra iudicem, quàm contra partem, quàm contra forum, quàm contra libellum, vel rescriptum, & quibuslibet alĳs dilatorĳs, & peremptorĳs, recipio hunc libellum: vt infrà, de libel. concept. §. sequitur. in prin. Et hanc protestationem in actis faciat redigi ad cautelā, si vult: quia ad hoc necessariò non tenetur: nam ea omissa eas proponere poterit. ff. de iudi. non videtur. C. de probatio. exceptionem. Facta autem huiusmodi protestatione, non nocebit ei receptio, quò minus possit omnes dilatorias proponere ante litis contestationem, vt in prędicta l. non videtur. C. de exceptio. l. penul. & fi. & etiam expedit vt post receptionem libelli eas proponat; quia eo viso habebit viam multiplicem ad excipiendum. C. de eden. edita. Si autem iudex pronunciauerit libellum non recipiendum, vel non dandum, appellari potest. iiĳ. q. iĳ. offeratur. extra, de libel. oblatio. c. primo. nisi in casibus: vt j. de libel. concep. §. nunc dicendum. Hæc autem omnia redigantur in actis. ¶†Cæterū reus coram non suo iudice non tenetur libellum recipere: imò ante receptionem, & etiam post, eum valet recusare. Quod dic vt suprà, de recusatio. iudi. & iam dixi. ¶Hanc verò materiam hic amplius non prosequimur. nam eam infrâ in titulo de libel. conce. plenius explicabimus Deo dāte. ¶Libello autē recepto iudex eum legi faciat reo præsente: & eo lecto, quærat à reo vtrum sciat, vel credat, vel confiteatur quæ in libello continentur: & si reus confidit de iure suo, vel timet expensas, potest statim litem contestari & respondere quòd nescit, vel nō cōfitetur se ad petita teneri. si rei veritas sic se habet: sed quia raro id contingit. Nam sæpe sibi competunt defensiones, & exceptiones ante litis cōtesta. ideo petat terminū ad deliberandū sibi dari, scilicet an velit contendere, vel cedere: & deinde ad proponendū dilatorias: & nisi concedatur, appellet: vt j. in tractatu libel. de appellatio. §. j. in vj. forma: & de his dilationibus consequenter dicamus.

SVMMARIVM.

1. ☞Petens nomine alterius actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri.
2. Vacatoriæ, siue feriales dilationes, quæ dicantur.
3. Terminus simpliciter datus ad omnes dilatorias proponendas, intelligitur peremptorius.
4. Citatus ad diem feriatam an teneatur die sequenti comparere.
5. Dare scripturam an sit actus iudicialis, & an possit die feriata dari.
6. Præceptum de faciendo aliquid intra talem diem, an sufficiat in vltima die fieri.
7. Ad proponendas, & probandas exceptiones in iudicio, præfigendus est terminus arbitrio iudicis, nisi in exceptione excommunicationis & spoliationis.
8. Termino assignato ad dandum omnes exceptiōes dilatorias elapso, an possint probari ante litis contestationem, exceptiones litis contestationem impedientes.
9. Dilatio ad probandum dilatorias exceptiones nō indulgetur in causis, quæ apud sedem apostolicam ventilantur.
10. Appellatio si negetur in curia, an appellans habebit dilationem ad probandum in prouincia appellationem.
11. Dicens post litis contestationem non esse appellatum, peremptoriè excipit.
12. Probationes exceptionis peremptoriæ, an & quo modo cogatur quis ad curiam secum ferre.
13. Exceptio excommunicationis, si per iudicem, vel testes, vel propter proponentis infirmitatem non possit probari intra tempus deputatum, vel propter fraudem aduersarĳ, vel propter aliam iustam causam an tempus currere habeat.
14. In exceptione excommunicationis, an habeat tempus currere ipso iure: licet à iudice non præfigatur.
15. Exceptio excommunicationis intra octo dies est apertissimis documentis probanda.
16. Probatio non apparens non dicitur apertissima.
17. Publicatio, vel sententia non probant, sed probatum declarant.
18. Dilationes deliberatoriæ quæ sint.
19. Dilationes deliberatoriæ possunt iudicis arbitrio abbreuiari, vel prorogari.
20. Libellos plures offerens coram iudice, & pro causis diuersis, an diuersa tempora aut termini diuersi ad hoc requirantur.
21. Dilationes quo casu non sint auferendæ.
22. Dilationes præparatoriæ quæ sint.
23. Notabile dictum circa inducias, pro quærendis aduocatis.
24. Dilationes executoriæ quæ sint.
25. Prosecutoriæ dilationes quæ sint.
26. Induciæ non iudiciales sunt plures.
27. Ius siue iudex dat diuersimodas temporum præscriptiones seu dilationes.

a *De libelli oblatione. Rub.* ¶Tractatores huius materiæ posui super rubrica de libellorum cō cep. excusationē autem authoris de hoc tracta. hic posito, vide s̄. de actione vel petitione super rub.

b ¶Venienti. An verò sufficiat pręsentia rei sine citatiōe, vide j. de libel. cōcep. §. sequitur. in fin.

c ¶In præd. decr. Nolebat ergo Ioan. de Deo ꝙ libellus mitteretur in citatione, vt dixi de cita. §. iam de citatione. ver. viso. ad finem.

d ¶Offeratur. Vide versicul. illud quoqꝫ. ad quem j. remittit.

✱ADDITIO. ¶Vide Ioan. de Turre crema. in d. c. offeratur. vbi latè tradit cui sit offerendus libellus, & quando, â quo, vbi, & qualiter, & cuius expēsis tradi debeat. Henric. Ferrand.

e *De dilationibus.* *Rubrica.*[e]

QVia libello recepto datur dilatio ad deliberandum, vt suprà tit. proximo diximus: inde sumpta occasione aliqua de dilationibus supponamus, dicentes.

e *De dilationibus. Rubri.* ¶Hanc generalem rubricā posuit Ian. parte ĳ. Ioan. de Deo. li.

iiij. iudicum, post princi. tractat de inducijs. ¶ Et Ægid. posuit de inducijs, quæ dantur partibus. Rubr. cxxviij. vterque breuissime. Et ex practicis quos nominauit author in proœmio: nullus alius posuit hanc rubricam generalem: contenti, vt existimo, his, quæ de citatione dixerunt: vt scripsi super rubrica de citatione. Oportuit ergo authorem ad Summistas habere recursum. Azo. Gofredum, Hostiensem & alios. & vide quod dicam hic post principium, a

Quod sint species dilationum.
Quis ipsas dare debet.
Quando.
Quibus, & quoties.
Et qualiter dentur.[a]

Dilationum

Aliæ

Iudiciales. Extraiudiciales.

Iudicialium

Aliæ

Experiundoriæ.	Citatoriæ.
Repræsentatoriæ.	Sistitoria.
Defensoria.	Denunciatoria.
Electoria.	Inchoatoria.
Inquietatoria.	Vacat. siue feriales.
Reuocatoriæ.	Exceptoriæ.
Restitutoriæ.	Præparatoriæ.
Deliberatoriæ.	Probatoria.
Dubitatoria.	Diffinitoria.
Reuocatoria.	Appellatoriæ.
Executoriæ.	Supplicatoria.
Prosecutoriæ.	Solutoria.

Restitutoria.[b]

De quarum singulis per ordinem videamus.[c]

¶ Experiūdoriæ Sunt extra, qui ma. acc. pos. c. fi.[d] C. de ingen. ma. diffamari.[e] ¶ Citatoriæ sunt, quæ dantur vocato ad causam. quod dic vt s. de citationibus. §. nunc de temporum. & computantur viginti milliaria pro diæta. ff. si quis caut. l. j. ff. de verbo. significa. l. iij. ¶ Repræsentatoriæ sunt, de quib9 habes extra de app. personas. respon. j. & c. sæpe. de elec. dudum. j. de renuncia. veniens. Item potest dici repræsentatoria, vel exhibitoria, quod idē est, si quis promittit se exhibiturum aliquem in iudicio: & si quidem spatium sex mensium ei concessum fuerit, in quo debeat exhibere, adhuc tantundem sibi concedi: vt C. de fideiuss. sancimus. ¶ Sistitoria est, quia si conuenit quo die stetur, in iudicio standum erit. si autem non conuenit, erit in arbitrio iudicis. ff. qui satisd. cog. de die. in prin. ¶ † Defensoria est, quia si quis nomine alteri9 petat actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri: vt ff. de procu. seruum. §. ait prætor. & debet sibi dari dilatio, quæ est C. de fideiuss. l. pen. ¶ Denunciatoria est, qua petitur dilatio, ad denunciādum aduersario vt veniat: quia debet dari ea, quę est C. vbi de crim. agi opor. auf. qua in prouincia. & C. vbi in rem actio. l. ij.[f] ¶ Electoria est, quæ datur ad arbitros eligendos: & hoc est trium dierum: vt C. de iudi. apertissimi. & l. fi.[g] ¶ Inquietatoria est, si quis dicit iudici, domine, talis intendit mihi quæstionem mouere cùm voluero iter arripere recedendi. vnde iubeatis ei si vult dicere quicque, dicat vsque ad certum tempus. & hæc dilatio non est à lege statuta, sed iudicis arbitrio committitur. C. de inge. ma. diffamari. & hęc similis experiundoriæ.[h] ¶ Inchoatoria, est duorum mensium. C. de lit. conte. auf. libellum. quæ est iij. q. iij. §. spatium. ¶ Reuocatoriæ dantur ei, qui ius habet reuocādi domum. extra, de dila. c. fi. de foro cōpe. c. fin. v. q. j. c. j. ¶ Reuocatoria etiam alio modo dicitur, si quis responsionem factam positionibus velit reuocare. & hæc est dilatio trium dierum, secundùm quosdam. C. de erro. aduoca. l. j. j. de confessio. §. postremo. ¶ † Vacatoriæ siue feriales sunt extra, & C. & ff. de ferijs. & xv. q. iiij. per totum. ¶ Restitutoriæ sunt, quæ dantur spoliatis post restitutionem, vt quiescant, nec cogantur spoliatoribus, vel alijs ante restitutionem respondere: quæ sunt ad minus septem mensium, nec maiores anno. iij. q. ij. eiectis.[i] Vel dic, quod sunt arbitrariæ. ead. q. si episcop9. Hodie tamē his non vtimur in causis. Est tamen arg. quòd possumus eis vti: vt extra, de restit. spolia. frequens.[k] vel saltem tanto tempore debet pacificè possidere, quāto stetit spoliatus prius quàm respondeat: vt e. q. prius. & c. tandiu. ij. q. ij.

a ¶ Dentur. Aduertēdū est quòd author noster diffinitionem dilationis non posuit: quia nec per summistas, nec per alios s. vel infrà nominatos posita fuerat. Cy. autem, qui materiā hanc prosequit in l. j. C. eodem titul. dicit quosdā sic diffiniuisse: dilatio, est tempus moderatū à iudice, vel partium conuentione. Impugnatur hoc per suos: quia iudex non dat tempus, quod nō venit à naturali dispositione, sed illud moderatur. vnde sic diffiniunt: dilatio, est facultas cuiusque rei agendæ intra tempus moderatum, à iure, vel iudice, vel partium conuentione. Inducit C. codē. l. j. & l. siue pars. Primam diffinitionē defendit textus l. præsides. C. eod. vbi dicitur quod præsides statuunt tempus feriatum. Ad idem de elec. si compromissarius. in prin. li. vj. ibi: tempus à iure statutum, quibus sunt multa similia. Secunda etiam posset impugnari, cùm in multis casibus, dilatio infert necessitatem. Itē sunt quędam dilationes duratiuæ pœnarum, quibus diffinitio non conuenit. de illis dicam j. §. j. post fi. ver. de secundis.

b ¶ Restitutoria. Sine hac poterat hæc chorea duci: vt infrà patebit.

c ¶ Videamus. Ex istis solas sex posuit Tancre. scilicet secundam, duodecimam, quartamdecimam, & decimamquintam, xxj. & xxiij. teneo suū ordinem. Goffredus non præmittendo illarum nomina tractat de specie secunda xiij. xv. iudicatoria, quam author vocat executoriam. & de xij. Hostien. immiscuit his aliquas quas infrà author vocat extraiudiciales, de his autem præmittit, & prosequitur speciem secundam, xij. xiij. xv. xx. xviij. xj. xxij. primam. & xiij. Ioan. iij. quæstione secunda in summa. & Richar. ibi in distinctione diuiserunt ciuiles causas à criminalib9, paucas species harum ponendo, vt suprà dixi. Cy. hanc materiam prosequitur in l. j. C. eod. titu. & præmittit quòd dilationum aliæ dātur à iure, aliæ à iudice, aliæ ex partium conuentione. De secundis, quas iudiciales vocat, dat & prosequitur. Octaua species, scilicet citatorias, deliberatorias recusatorias, vel negatorias, litigatorias, probatorias, expectatorias, diffinitorias, & iudicatorias. Has autē prosequendo pro quinta specie duas ponit, probatoriam, allegatoriam: & excusabilis erat si expressisset allegatoriam includi sub probatoria: quasi sit probatio facti. Item & iuris, quæ dicitur allegatio. De prima, scilicet citatoria dicit, quòd est principium iudicij: vt patet Insti. de pœna teme. liti. in fin. extra, de probatio. quoniam contra. & debet habere congruam temporis dilationem. ff. si quis cau. l. j. extra, eod. titul. c. j. vbi patet quòd propter breuitatē peremptorij potest appellari, & vide quod ibi dixi super gloss. ij. scilicet propter peremptorium prima vice missum, dummo habeat congruitatem temporis vel breuitatem primæ dilationis, dummodo non sit peremptoria, appellare non posse. Dicit autem Cyn. quod in hac citatoria concurrere debent tria, iussus iudicis. C. de exhiben. reis. l. neminem. & inuehitur contra nuncios, qui sine iudicis præcepto citant, vt etiam dixi post Roffre. suprà. de citatione. §. sequitur. versic. vtrum autem. ad fin. secundùm quod citatio apprehendat illum: saltem ad domum facta. de hoc satis scripsi de eo, qui mit. in possess. ca. finali. Tertiò quòd fiat die, & de die nō feriato. de hoc s. de cita. §. j. versiculo item excipitur quòd citatio fit ad diē. & versicu. sequen. cum suis remissio. De dilatione recusatoria non ponit author expressè. Et licet hæc īcludantur sub exceptoria: tamen & sub illa nihil de recusatiōe dixit. Satis est tamen quod specialem tractatum de hoc posuit suprà. parte prima. titu. de recusatiōe. de alijs dicam prosequēdo.

d ¶ C. fi. Et huic similis est decr. vlt. de elec. lib. vj. Et circa hoc vide secundam quæstionem, quam scripsi super regula, mora. de reg. iur. eod. lib.

e ¶ Diffamari. Ponitur hic experiri, pro agere: sicut de causa pos. pastoralis. aliquando enim ponitur pro defendere. tex. iuncta glo. in verbo, experiri. extra, de iudi. & ibi scribam.

f ¶ L. ij. Dubitatur, an emptori fundi, cui mouet tertius litem super fundo, dari debeat dilatio ad denunciandum venditori quod litem defendat. Vber. de Bo. Ioā. de Deo, & author ponendo eius verba s. de actio. vel peti. §. in anterioribus. ver. si conueneris. videntur velle quod sic. & Accur. in l. j. hoc eo. tit. C. in j. glo. arguit quod sic per prę. l. secundū Gui. de Suza, ibi tenet contrariū, per l. j. C. eo. tit. vbi dicitur dilationē non dandā, nisi necessitas cogat: quæ hic nō cogit, cùm ipse qncunque denunciare possit, dummodo nō nimis prope sn̄iam. ff. de euict. si rē. §. quolibet. Et ad huius intellectum vide quod scripsi de emp. & vend. c. fi. super j. gl. Alber. Gal. in reportationibus super l. emptor fundi. C. de euic. tenet primū. Inducit has duas leges hic allegatas. & ff. de vsur. sciendū. & C. de fideiuss. iure nostro. & authen. ibi positā specialius inducit. l. emptio. C. de euict. vbi patet quod venditor instituere debet emptorem, & illi assistere. Idem lex dicit quod ex certis causis & certis personis, sustinendæ sint cognitiões. ff. de iudi. interdum. Si venditor est præsens, nō video ad quid detur dilatio: cùm intra terminū respōdendi libello denunciari possit. Ex circunstantijs igitur videat iudex an sit dāda: vt in prę. l. interdū. de elec. cupientes. §. quod si. ver. nisi. lib. vj. Posset enim agens aliquid allegare, qd̄ faceret emptorē dubiū an cedat, an cōtendat, super quo vēditor informaret.

g ¶ L. fin. Hoc verum est in casu illius legis. & vide suprà de recusa. §. qualiter. versi. proposita.

h ¶ Experiundoriæ. De hoc no. C. vt nemo inui. l. vna, & scripsi de restit. spo. frequens. lib. vj. super glo. & alij. ver. xvij.

i ¶ Eiectis. Secundùm Tan.

k ¶ Frequens. lib. vj.

præceptum

a ¶Pastoralis.Per quā decre.Guido.de Suza.super l.aduocatus.C.de exceptio.fatetur in foro ecclesiastico talē terminū dari posse.In foro seculari dicit hunc à principio dari non posse,cū terminus dilatoriarū sit litis.contest.C.de probatio.exceptionē.& concor.V ber.de Bo.vt no.in fra,de exceptio.§.ij.ad finem.j.colū.poterit ante si apparebit malitia opponentis :vt patet infra.§.nunc videam⁹. versi.in summa.ibi vide: qa & ius nostrū concord.

A D D E,quòd Abb.in d.c.pastoralis.in penultima columna refert dominū Antonium ibi tenere hoc dictum Gui.de Suza.ipse verò dicit,φ à principio etiam citra præsentem malitiā,iudex potest statuere terminum vt citius finis litibus imponatur.

b ¶Multis . libro sexto.

c ¶Proponere . Si error nō fuit expressus:sed in remis.quę sequitur secundò sī distinguitur, vel curatur de hoc.

d ¶Ad finem . Ibi dedi remis.de p̄positione à. sed quid si iudex dicat, hinc ad decem dies comparea s? Tenuit dominus meus in legibus in parte suę quęstionis quę incipit,Misso actore. quod terminus incipit à tempore præcepti iudicis Sic enim placuit iudici dicenti hic,q ordinem,& compendium edicto rum,vel citationū suarū potuit moderari.ff.de iudic.l.nonnunquam.sic est in contrahentibus, quorum voluntate etiam ante conditionem à tempore contractus committitur stipulatio.ff.si cer.peta.lecta est in fin. Idem dixit de appellatione interponenda à sententia lata sub coditione,cuius tempus currit appellationē sententię.ff.quādo app.sit.l.j.§.biduum.cano.ij.q.vj.hęc verba,dixi qa formauit dubium de iudice citante Titium vt cōpareret cras ad certum actum:alioquin hinc ad decem dies compareret ad alium actum. erat dubium quando inchoaret secunda dilatio:an statim an finita prima.vide quod dicam j.ver.sed pone quòd causa.

e ¶Libellus.De hac forma vide j.§.penul.ver.in summa.

f ¶Inter aliàs.& est xiij.p rimi libri

g ¶Exceptionis.Per Ber.quod ibi vide in fine magnæ gl.& idem etiam no.j.titu.ij.§.edicto.ver.vt autem.& in fine.

h ¶Opponūtur.i.opponi possunt.Potest enim re⁹ differre si vult:vt s̄.et ex quo author vult hūc casum disputari,parendum est,& ad partem superiorem facit qđ terminus,de quo s̄.ad hunc finē dabatur,ne protraheretur contestatio,& per cōsequens causę determinatio. de excep.pastoralis.in prin.Sed si post terminum audiatur.eludit iste finis,vel effectus, cōtra verba & mentem decre.illius.φ sentiendum non est.extra,de mat. contrahen.c.j.vbi concor.in gl.penul. Item speciale est in exceptiōe excommunicationis,φ lapsus termini illam proponi non impedit:vt in cle.de except.c.vno.ergo in aliis regula decret.pastoralis.manet salua. Item φ pōt litē contesta.potest termini lapsus quo ad dilatorias excludendas:vt patet in decre.inter monasteriū.de re iud.& in præ.c. pastoralis.& qđ non pōt cōte.nō pōt terminus:vt in præ.cle.patet.& no.in glo. pe.sed cōstat illas exceptiones in vim dilatorię post cōtestationē opponi nō posse:vt s̄.ergo nec post terminū.Itē ex quo istæ priuilegiatæ habent conuenientiā,& similitudinē cum dilatoriis:ergo in censura,& disciplina cōuenire debent de except.cùm inter.ī fi.de sta.mo. recolē tes. Inducit̄ etiā φ priuilegiū illarū exceptionū,quod est cōtra cōmunes regulas.nō est dilatādū,sed iuri cōmuni cōformandū:dum modo aliquid cōferat.de ver.signi. ex pte.j.& ca.dilecto. Satis autē confert, licet dicamus φ termin⁹ illas ī cludat. Datur enim vt faciat reus,qđ ex priuilegio exceptionū pōt.Nō ergo derogat,sed exequitur, sed ad cōtraria multū facit φ termin⁹ datus fuit ad dilatorias:sed istę sunt perēptorię:& licet ante litis cōtest.possint opponi, perēptoriarū nomē tenent.quod probat tex.decr. exceptionis.ibi:nisi dec.&c. à regula ergo perēptoriarū excipit illud:nisi ergo de p̄ ptoriis loquit̄, nec dat eis nomē dilatoriarū:aliàs in congrua fuisset exceptio.Itē resultat ex cōtrario φ idē esset dare terminū ad dilatorias,& peremptorias,q̄ veniunt ante lit. vel sic ad omnes exceptiōes, quæ veniunt ante contest.litis,vel sic quæ illā impediūt, quam dare ad dilatorias tantū. quod sonat in absurdū: cùm verborū varietas habeat varia designare.de deci.ad audiētiam.de priui.si papa.lib.vj.C.de codi.si idem.Imputet̄ ergo illi,qui apertius loqui debuit.de reg.iur.contra eum.lib.vj.cū concor.Item ex eadē causa terminus datus ad ꝓponendas tales peremptorias,licet fortiores sint,non includet dilatorias:quia verba non sonāt.& per hoc non fateor quod s̄.dicebat,φ istum admittere,esset eludere terminum:cùm terminus nō fuerit ad id datus.Et per hoc etiā ad alia sit rñsum.Nec fateor φ istud sit prorogare:imò est abbreuiare,si finelitis contest.negotium terminetur. Ad expeditionem enim litium hoc pertinet:vt in cle.de verbo.signi.sæpe.& post princi.nec sequitur:si non debet priuilegium dilatari:ergo ine[...]detur in verbis quæ id non sonant.¶ Vt tamen condescendatur voler[...]us tenere primā,quæ non placet,præmitto φ ponderanda sunt verba exceptionum,vt satis no. j.de exce.§.viso.in prin.propter quod dico φ q̄uis peremptoria licet priuilegiata post litem cōtest.habere non possit vim dilatoriæ:ante litis contest.puto φ habere possit vim vtriusφ, & quare secundùm diuersas propositiones huius haberent locum diuersæ formæ pronunciationū: de quibus infrà de except.§.dicto.in fi.Et bene facit quod de appellatione ,& excommunicatione subditur in duobus ver.hic sequentibus.Sic igitur proponens verbis vtitur,quibus faciat illam in effectu dilatoriam dicens: dico actorem non audiendum,vel ab agendo repellendum,vel me à litis instantia absoluendum,vel rescriptum non valere:quia peremptoriam talē tacuit.vel verba similia,cùm ipse proponat illam vt dilatoriam,possit locum habere primū dictum cum suis rationibus.Si verò licet ante litis con

præceptū est.Sunt & alię restitutorię,q̄ sunt iiij.annorū,s.quæ dantur ad petendā restitutionē.C.de tempo.in inte.re.l.fi.¶ Exceptorię sunt,quæ dant̄ ad proponendas,& etiā probandas exceptiones. extra,de excep.pastoralis.& extra,de offi.dele.prudentiam.§.vj .& c.suspicionis. de app.cū speciali. 3 ¶†Et no.φ si datus est terminus simpliciter ad oēs dilatorias ꝓponēdas:talis terminus perēptorius ī telligitur,licet non sit de peremptorio expressum: ita φ non licet vltra illū aliqua proponere.& sic obtinuit arg.prę.decre.pastoralis.[a] & de proba.licet. 4 C.de dila.l.j.in fi.ff.de fer.oratione.& l.fi.cum his quę ibi no.& arg.de rescrip.cū in multis.[b] ¶†Sed pone,iudex ita dicit à die crastina vsφ ad septē dies proponas oēs exceptiōes dilatorias,tam cōtra personam,φ̄ cōtra alia.vltima dies termini inuenit̄ feriata,nunquid die post illā sequenti poterit eas proponere? & videt̄ φ sic:ar.extra, de in inte.re. tū ex literis.prope fi.Nā et citatus ad diē feriatā tenet̄ die comparere sequenti.extra,de dolo & cōtu.cū dilecti.vbi fuit citatio facta per dictionē vsφ.& de accus.veniens.dic contra.Nā odia sunt restrigenda. potuit enim eas proponere.j.vel ij.vel iij.die dilationis,& sic de aliis.super hoc vide cōcor.j.de ap. §.restat.vers.sed nunquid dies secus si dictū esset. tali die ꝓponas.quia si dies illa feriata esset,deberet die sequēti proponere.[c] ¶†Si verò dictū esset, 5 da tuas exceptiōes in scriptis.tunc etiā in die feriata eas dare potest: quia dare scripturam non est actus iudicialis.& iunge quod no.s̄.de cita.§.viso. ad fi.[d] & §.j.ver.Itē excipit̄ φ citatio fit.¶†Quid 6 si dicat̄ intra talē diem hoc facias? Dic quòd in vltima die hoc facere poterit.De hoc in præ.versicul. sed nūquid dies.& j.ver.sed cū.& idē iuris est,vbi datur ad aliquid faciendum dilatio decem pluriūve dierū,et adiicit̄:alioquin ex tūc ita fiat. non sufficit hoc fieri vltima mora decendii.Hęc em̄ dictio tūc, extremū decendii tp̄s significat:vt ff.de cōdi.& demō.si is.§.si ita.ff.de vulg.& pup.sub.l.in substitu 7 tione.¶†Sed quid:ecce datus est mensis vsφ ad quem proponat aliquis oēs dilatorias,tam contra rescriptū φ̄ cōtra impetratorē,vel iudicē:φ si nullas ꝓposuerit,veniat respōsurus libellis.[e] nō venit ī termino,nec post expectat⁹ ꝓ octò dies:nūc aūt venit petēs terminū ad exceptiones proponēdas. probat em̄ se vltima die p̄fati termini fuisse legitimè impeditū:vult tñ ad præsens aliqua proponere.querit̄ an sit admittēdus.Rñ.Ioā.de Deo hanc quæstionem disputat inter alias[f] ,& dicit hūc de rigore nō esse audiēdum:imò cogēd⁹ est respōdere libello pro eo φ saltē die sequēti cùm potuit,nōvenit:vt in præ.decre.cū dilecti.& in præ.c. pastoralis.Dicit em̄ aliud esse in testibus,& aliud in exceptionibus.extra,de do.& cō.cùm olim.ff.de arbit. Celsus.tñ de ęquitate,si id malitiosè nō fecit, ꝓponere pōt modo.extra,de offi.dele.cōsuluit. sed nō habebit dilationē:vt in prę.c.pastoralis.& ad ꝓponendas,& probādas exceptiōes præfigit̄ termin⁹, arbitrio iudicātis,nisi ī exceptiōe excōicationis ad ꝓbandū septē dies statuunt̄.qđ dic vt j.de exce.§. ij.ver.porrò exceptio.& nisi in exceptione spoliationis,in qua statuunt̄.xv.vt in e.ti.§.viso.ver.itē ī 8 exceptione.¶†Itē quærit̄ vtrū elapso termino ad dandū oēs exceptiōes dilatorias assignato,possint ꝓponi añ lit.cōte.excep.lit.cōtestationē impediētes,de quib⁹ habet̄ extra , de lit.cōte.exceptiōis.li. vj.Et videt̄ φ nō:qa ille añ litis cōte.in vim dilatoriarū ꝓponunt̄:vt probat̄ j.de excep.§.de dilatoriis.ver.sed quęrit̄ qualiter.& §.nūc videndū. ver. hoc quoφ notandū.¶ Itē cautè agit,q eas post lit. g côte.opponit vt no.ī prę.c.exceptiōis.[g] ergo ī nullo sibi pręiudicat̄,si post hūc terminū ad proponēdum non admittit̄.ar.cōtra extra,de accu.veniēs.§. fi.& in prę.ver.sed quærit̄.vbi probat̄ φ invim peremptoriarū.Hoc idē etiā ꝓbat̄ in prę.c.exceptionis.vbi dicit̄,exceptiōis pemptoriæ ante litis cōte. obiectus nō retardet lit.cōte.nisi de re iud.&c.ergo videt̄ res iudicata,& alię,quæ ibi cōtinent̄,tanφ pe h remptoriæ ante lit.cōte.opponunt̄.[h] Hāc quęstio 9 nem scholasticis relinquim⁹ disputandā. ¶† Illud quoφ non est omittendū,φ in causis,q̄ apud sedē apostolicā vētilant̄,nō indulget̄ dilatio ad ꝓbādū extra curiā dilatorias exceptiōes:alioquin null⁹ eēt ibi litiū finis.extra,de resti.spo.frequēs.lib.j.& de do.& con.finē.Hinc est φ statutū est,vt parte appellata volēte cām appella.in curia agitari,debent partes cū instrumētis,& actis ad cām venire ad curiam sufficiēter instructā:vt extra,de appel. cordi. lib.vj.& de ele.statuimus.ibi;sufficiēter instructos, &c.ibi not.secūdùm do.meū & Ber.Cōpo. qualē 10 debēt ferre instructionē.¶†V nde si in curia neget̄ appellatio , nō habebit appellās dilationē ad probandū in prouincia appellationē:& si curia seruat. nā si dat̄ dilatio ad instrumenta ꝓducēda, denegat̄ postmodū sup hoc restō:vt extra,de in integ.resti. corā.Cùm em̄ appellandū sit in scriptis:vt in prę. c.cordi.satis secū potuit huiusmodi scripta deferre. 11 ¶†Si verò dedi contra te libellū,in quo petebā appellationē meā iustā ꝓnunciari, & attētata post eā cassari,& tu litē cōtesteris,nulla protestatiōe facta,

test.i.proponat istam in vi peremptoriæ concludendo actori perpetuum
silentium imponi, vel se ab eo quod petitur absolui, vel diffinitiuè pronū
ciari ipsum ad id, quod actor petit, non teneri, vel his similia: tunc loc⁹ sit
secundo dicto, vt terminus huic, quæ peremptoria est, & vt talis proponi
tur, licet priuilegiata sit in tempore proponendi, obstare non possit. Nec
absurdum esset nu
merare hūc casum
inter multos, quib⁹
diffinitiua sup prī
cipali lite non con
testata profertur:
licet contrariū col-
ligatur ex verbis
Ber. & authoris su-
prà positis, & ad
quē suprà remisi.
& ex eo quod di-
cit infrà, de senten.
prolat. §. nunc vi-
dendum. in fin. j. re
sponso. quod tamē
vt ibi dicam, respō
sionem recipit. Itē
negari non potest,
quin sententia, quā
formauit Ber. posi
ta ad finem glossæ,
ad quam supra re-
misi, & de qua in
prælleg. §. dicto.
ante finem sit diffi
nitiua. quod ergo
debent cautius esse
&c. intelligam ad
omne dubium opi
nionis euadēdum.
A D D E, quòd
cum hac additione
Ioan. Andreę trāsit
Abbas in d. c. pa-
storalis. & multas
exceptiones, quæ
impediunt litis in-
gressum. post Bart.
enumerat Alexan-
der in l. cùm quære
batur. in apostilla,
ff. iudi. sol.

a ¶ Not. Secundùm
Innocen. in decre-
ta. pia. vt ibi scripsi
super versicu. octo
dierum.

b ¶ Sed. versi. Ægid.
infrà post prin.

c ¶ Proinde. Hoc
scias quòd dies fe-
riati in talibus dila-
tionibus computā
tur. C. eo. siue pars,
& de ferijs. l. j.

d ¶ Quidam. Vt re-
citat Ægid. xxxij.
rubri. in fine cuius
ad literam fuit istæ
ver. & tenet quod
sequitur.

e ¶ Dixi. Quare re-
petisti.

f ¶ Deliberatoriæ.
Hæc xiiij. species
authoris fuit vt pre
dixi, Tan. & Hostien. iij. sed Cyn. ij, qui de hac dicit, quòd quandoq; datur
in principio causæ: vt cùm editur actio. ff. de eden. l. j. in principio. & cùm
fiunt interrogationes ante litem contestatam. de his infrà de interrogatio
nibus quæ fi. ante litis contestat. Quandoq; datur in medio, cùm de posi-
tione tunc facta dubitatur. & de hoc infrà versiculo, dubitatoria. dicit etiā
quòd si reus statim recepto libello respondere vult, deliberatoria non da-
bitur: cùm enim in sui fauorem detur, illi renunciare potest. C. de pactis. si
quis in conscribendo. de regu. ad apostolicam. Dicit etiam quòd ista deli
beratoria sæpius dari poterit cum causæ cognitione, de qua ff. de iure de
lib. l. iij. An autem detur ad quærendum aduocatum: & consilia amico-
rum, author ponit sub specie, quæ sequitur, quæ sub ista ponebat Cyn.
A D D E, quòd nec datur deliberatoria, si in citatorio est insertus li-
bellus secūdùm
cōmuniter Legi
stas in aut. offe-
rat. C. de lit. cōte.
& cano. in ca. ij.
extra, de dilatio-
nibus. & dilatio-
nes deliberato-
riæ ideo sunt de
substantia iudi-
cij: q earū omis-
sio est potens ad
reddendum iudi
cium nullum, cū
petuntur: vt vo-
luit gloss. xvij. q.
iiij. vxor felicis.
glos. in cle. sæpe.
in verbo, necessa
rio. de verb. sig.

g ¶ Criminalibus.
Ratio istorū, qa
accusatus debet
esse certus, an sit
reus vel non. Fa-
cit extra, de re-
scriptis. ab excō
municato. Sed, vt
dixit Hostiē. sal-
tem circa perso-
nam accusatoris,
an repelli possit,
deliberare habet.
ibi vide.
A D D E quod
Abb. in d. c. ij. de
dilationibus. di-
cit q in criminali
bus si ī citatorio
est insertus libel
lus, & re⁹ habuit
tantum tempus
quòd deliberare
potuit, tam sup
principali, quâm
super substantia
libelli: q nō sunt
dandæ delibera-
toriæ, saltem ma
gnificæ. aliàs se-
cus. Et hoc dicit
esse de mēte Ho
stien. ibi, de quo
& p Bal. & Sali.
in d. aut. offerat.
& Bal. in l. j. C. q
accu. nō pos. do.
Anto. in c. j. de li-
tis contest.

h ¶ §. j. Ioan. illud
nota. iij. q̄o. ij. in
summa. Goffr. in
Sum. huius titu.
§. sunt & īduciæ.
Sed ipse Ioā. no.
contrarium ij. q.
viij. per scripta
concord. hoc vt
scripsi eo. titu. præterea. super ij. glo. in prin.

i ¶ Prorogari. Contra C. eo. titu. l. fi. Solue vt ibi nota. s. sine causa proro-
gationem fieri non posse: cum causa potest. & id tenet etiam Pla. & Si-
mo. allegat l. nonnunquam. de iudi. ff. de re iudi. l. ij.

k ¶ Arbitrio. Super quo vide s̄. de cita. §. nunc de temporum. in fi. & qđ
ibi dixi. & idē Ægid. vbi s̄. nec ipse Ægi. contrarius authori in eo quod
dicit istas non esse in vsu intellige sub hoc nomine. Nam, vt dicit, reo ve
iudico

---

vel aliqua exceptione cōtra, app. proposita, si post
litē contestatā in positionib⁹ negas appellatū fuis
se, satis potero admitti ad probandū: cùm dicēdo
post litē conte. nō esse appellatū: perēptoriè exci-
pias cōtra libellū meum, & contenta in eo. At pro-
bationes exceptiōis peremptoriæ nō cogitur quis
ad curiam secū ferre, nisi ipsum arctet ad hoc cita-
tio specialis. C. sen. rescin. nō pos. l. ij. C. de except.
prescriptionē. & l. seq. & sic obtinuit. & de hoc no.
do. meus extra, de appel. c. j. ¶ Sed dices, quare hoc
casu admittar ad probandū appellationē, cū lit. cō
testa. facta sit coram papa, siue eius auditoribus, qui
iudex ordinarius est omnium: vt ix. q. iij. cuncta. ex
tra, de priuile. antiqua? Respondeo, nō admittar q̄-
tum ad hoc vtrum causa in curia sit tranctanda, vel
non; quia quantum ad hoc debuisti hoc ante litem
contestatā proponere: & tibi imputes quia tūc nō
dixisti: vt iij. q. vj. §. exceptio fori. & c. pulsatus. &
extra, de re iudi. inter monasteriū. sed admittar quā
tum ad effectum appel. vtrū videlicet reuocari de-
beant attentata post eam, secundùm ea quæ not. j.
de appel. §. nouissimè. & de execu. sen. §. j. sed & si
de excōmunicatione in curia excipiatur, vt agens
ab agendo excludatur, non dabitur dilatio ad pro-
bandū in prouincijs, sed in curia intra octo dies de
bet probari: vt extra, de offi. deleg. prudentiam. §.
12 vj. & de exceptio. pia. lib. vj. Et potest esse rō: †Nā
cùm debeat ferri in scriptis, & de hac scriptura sit
parti copia facienda, vt extra, de sen. exc. cùm medi
cinalis. §. j. & de treu. & pa c. j. & xj. q. iij. curę. satis
pōt huiusmodi scripturā ad curiā secum ferre. Sed
certè & sine scriptis lata tenet: vt in præ. c. cùm me
dicinalis. §. superior. vnde melior ratio est in omni
bus dilatorijs, vt nō debeat super ipsarū proba-
tione extra curiā dilatio, seu remissio dari. Nā per
hoc nullū fit præiudiciū in principali. Secus autē
vbi excōmunicatio in modū perēptorię ꝓponiẗ:
puta si diciẗ electio, vel ꝓuisio, vel sñia, vel proces
sus, vel scriptura, vel cōtractus, vel aliud hmōi, nō
tenere: qa factū est de excōicato, vel ab eo. & sic de
alijs perēptorijs, cùm in hoc magnū versetur præ-
iudiciū: qa hoc probato, apparet præmissa non te
nere. Hæc ꝓbenẗ C. de preci. Impera. off. quoties.
extra, de priuile. cùm olim essemus. §. j. ibi: vt apud
sedē apostolicā probarēt quę vellent, &c. In perē-
ptorijs ergo dabiẗ remissio: cùm in eisdē grādē ver
setur præiudiciū, & sic difficile testes ad curiā, vel
ad aliū locū remotū ducere: vt extra, de fideiuss. cō-
stitutus. ver. præterea difficile foret, &c. qa nec tūc
13 dantur tantū octo dies ad probandū. ¶ †Nota [a] q
a si per iudicē, vel testes, vel propter proponētis in-
firmitatē non pōt probari exceptio excōmunica-
tionis intra octo dies, vel propter fraudem aduer-
sarij, vel propter aliā iustam causam: nō curret hic
tempus: vel saltem iudex prorogare pōt. arg. ff. de
re iudi. l. ij. in auẗ. de his, qui ingre. ad appel. §. j. ij. et
14 iij. colla. viij. ¶ †Sed [b] nunqd currunt isti octo dies
b ipso iure: licet eos iudex excipienti non præfigat
adeò, vt ipsis elapsis procedi possit in causa? Et vi-
detur q non: quia talis terminus est à iudice assignā
dus. extra, de offi. delega. prudentiam. §. sexta. Dic
contra: quia terminus iste à iure statutus est. Vnde
licet iudex eū non assignet; tñ ex quo exceptionē
admittit, debet statim excipiens suas probationes
c inducere. & hoc satis innuit prædicta constitutio,
15 pia. §. ꝓinde. [c] ¶ †Sed quid si intra hoc tēpus exci
piēs testes suos ꝓducit qui iurant, & examinanẗ,
eorum tamē dicta non publicantur, nec super exce
d ptione pronunciaẗ intra illud? dicūt quidā [d] q exci
piens est condemnandus, quasi non probauerit, &
iudex possit in principali procedere: qa præ. cōsti
tutio dicit q intra octo dies ꝓbet apertissimis do
cumētis: alioquin iudex in cā procedat, & reum in
expēsis condēnet. at hoc nō probauit q appareat:
& sic verbū illud, apertissimis documētis, innuit q
intra illud tempus debent probationes publicari,
16 & sup exceptiōe pronūciari. ¶ †Non enī dicunẗ
apertissimæ, quæ nondmu apparēt. Tu dic q post
hoc tempus reus petens publicationem, & senten-
tiam, audietur: nec condēnabitur in expensis. Fecit
enim qđ in eo fuit: sed publicari, & pronūciari nō
in eo, sed in iudice erat. Publicatio em̄ est articulus
per se: vt extra, de ꝓba. quoniā. qui fieri debet pti
bus præsentibus: vt suprà, de teste. §. satis vtiliter.
17 in princip. ¶ †Nec publicatio, vel sententia ꝓbat:
sed probatum declarat. Item constitutio, pia indu
cta est contra malitiosè excipientes: vt patet ibi in
prin. at hic nulla malitia apparet. ¶ Præterea totū
tempus istud cedit excipienti, adeò q vltima die
termini, vel hora potest suas probationes inducere
vt ff. de adulte. pater. §. sexaginta. & l. is, cuius. §. ex
senatusconsulto. ff. de verbo, obli. qui ante calēdas.
ff. de suc. edi. l. j. §. qđ dicim⁹. & no. extra, de test. in
causis. & secundū papā & do. meū in prædi. c. pia.
vñ quia beneficiū iuris nō est sibi subtrahendū, nō
habet necesse intra illud facere publicari, & pronū
ciari. xxviij. di. de his. & vide s̄. de teste. §. qualiter.
versicu. is quoq;. ¶ Sed cùm præ. constitutio, pia. di
cat intra octo dierum spatium: querit an. octauo
die poterit ꝓbare. Et dicūt papa & do. meus q sic
e & iam suprâ proxi. dixi. [e] ¶ Sed nūquid eo ipso q
quis petit absolui, probatur excommunicatus. De
hoc infrà de probati. §. videndum. versicu. sed nun
18 quid. ¶ †Deliberatoriæ [f] sunt, quæ dantur ad deli-
f berandum reis, vtrum velint cedere vel contende-
re. & sunt xxv. dierum. iij. q. iij. offeratur. Interest
enim nostra, ne homines præcipitētur, quandiu iu
stè deliberant, ff. de iurisdic. omn. iudic. & quia. Ali-
quando verò plurium, secundùm locorum distan-
tiam. extra, de procura. dilectus. Aliquando etiam
denegatur: puta si potuit instrui ex tenore rescri-
pti apostolici in citatione inserti. extra, c. præterea.
vel aliquo alio modo. ff. quod vi aut clā. semper. §.
fi. ff. de contrahē. emptio. hæc venditio. ff. de re iud.
debitor. & l. iiij. & secundùm Ioan. & Go. hęc non
g habent locum in criminalibus. [g] Domin⁹ meus cō
tra: quod dic, secundū eum, vt no. in Summa, eo. ti.
h §. j. [h] Et possunt abbreuiari vel prorogari [i] iudicis
i arbitrio: † [k] nos tamen quandoq; sic hunc termi-
19 num damus. Assignamus tibi talem diem ad deli-
k berandum: & si deliberaueris contendere, eadē die
respondeas libello: vel causas, quare respōdere nō
tenearis, assignes. Hoc autem ideo facimus, vt reo-
rum malitijs obuiemus: qui die ad deliberandum
assignata veniētes, dicūt se velle cōtendere: peten-
tes aliū terminū ad proponēdas exceptiones. arg.
pro eis. l. di. pōderet. rñ. j. de pœ. di. iij. inter hęc hir
cū. §. j. Secundū hāc ergo assignationē, vel tūc rñ-
debunt, vel suas exceptiones dilatorias proponēt.
ar. tamē cōtra: qa vna dilatiōe pendēte, alia assigna
ri non pōt, vel duæ simul: imò iudi. officiū cōquie-
scit. extra, de app. significāte. C. de dila. siue ps. Sed

riente offerť libellus, & danturinduciæ ad reſpondendũ:tunc deliberat.

a ¶Significante. Vide quod ibi not.in iij.glo. & quod ſuper ea ſcripſi.
A D D E, vt per Bart.in l.ij.ff.de re iud.& Præpoſitum ſancti Ambroſij in d.c.ſignificante.

b ¶Dies. Si ſtatutum vel commiſsio diceret à tempore litis conteſtatę: tũc de momento ī momentum à tempore cõteſ. litis curret illa dilatio. Si verò diceret à die conteſta.litis:tũc dic'cõteſtationis,excluſo per monoſyllabã. de quo remiſ. dedi s̄.de citat.§.viſo.ante finem.totũ tp̄s dilationis habebit.ad vtrãq; partem.ſufficiãt no.j.de appel. §.reſtat.ver.ſed nũquid dies. Et ſic intellexiſſe puto dominũ meũ in legibus.in quęſtione,ꝗ incipit poneverba. qui vltra allegata in præ.ver.induxit ff. quando dies vſuſfruc.vel lega.ced.l. vni.

A D D E, vt per do. Anto. de ſancto Georgio in c.ſignificante.extra,de appel.Ange.conſi.ccc. incip. Paulus Condoni.

dico ꝙ hic nõ præfigitur ad duo,ſed ad vnũ tm̃.cũ enim datur terminus ad deliberandũ:hoc implicatur:vt ſi deliberauerit contẽdere,veniat reſponſurus libello,vel dicat cauſam cur reſpondere nõ teneatur.arg.extra,de reſcri.ſi qñ.de teſt.co.c.ij. Eſt & alia deliberatoria,quæ competit pro hæreditate adeunda,vel nõ.& hæc ſi indulgetur à principe eſt annalis.ſed ſi à iudice,eſt ix.menſiũ.C.de iure deli be.ſancimus.§.ſed quia. 20 ¶†Sed pone, duos libellos offers corã iudice:in vno petis ꝙ aliquod collegium cogatur ſeruare ſententias in ipſum latas: qa te non recipiunt.Item petis eos de irregularitate puniri:quia excommunicati ſe diuinis temere ingeſſerunt:in alio vero libello petis eos cogi, vt te recipiãt:iudex præfigit,capto diẽ Lunę ad docẽdũ ſentẽtias fore iniuſtas:diẽ iouis verò ad deliberandũ ſup ſcd̄a parte libelli:diẽ aũt ſabbati ad proponendũ exceptiones cõtra ſecundũ libellũ: nũquid valẽt tales termini? Rñdeo,nõ videtur:vt in pręl. ſiue pars.& in præ.decr.ſignificante[a]. Cõtrariũ tamẽ obtinuit,quia diuerſæ erãt cãæ,& ideo diuerſi termini eodẽ tpe dari potuerunt.ff.de mino.etiam. 21 ¶†Sed pone ꝙ cauſa intra xv.dies[b] decidẽda mãdatur:nunqd tũc induciæ xx.dierũ cõcedenť? Rñ. papa no.extra,de offic.dele.de cauſis.[c] ꝙ in prẽſenti caſu dilatiões nõ afferunť,ſed arctanť. 22 ¶†Præpa

c ¶Cauſis. Vide quod ibi not.etiam Ber.in j.glo.& quod ſup ea dixi.& de appel.ſuper eo.ij.& vide j.de ſenten.prola.§.nunc videndum.verſic.illud autem ſcias,ꝙ Lambertus de Rãponibus diſputauit hanc quæſtionem. & incipit,ſtatutum eſt.ad partem quôd dilatio iuris ſit danda, inducit multa iura.Primò l.petendæ.in fi.C.de temp.in integ.re.vbi reo datur dilatio, ẽt metas excedens.Secundò,miſtim inducit l.vlti.eod.titu.coniunctam cum l.intra vtile.in princ.ff.de mino.Tertiò inducit l.ſi quis filius.C.de inoffic. teſt.iunctam cum l.contra maiores.eodem titulo.Quartò l. quinquenniũ. ff.de adulte.Quintò,l.oratione.ff.de ferijs.Sextò C.de iudic. properandũ. §.ſin autem in medio.Septimò,vt omnes tam ciui.ꝗ milita.l. vni. in fine. Octauò,de inuentario.C.de iure deli.l.fi.§.ſin autem locis.Nonò,quod nota.ff.de fer.l.j.ſ.differre cauſæ cognitionem contemplatione teſtium.Decimò,in authen.de his,qui ingredi.§.ſi verò neuter. Vndecimò,inducit propter abſentiam ſæpe ſolennia relaxari.ff.de iudic.l.ſi longius.& l.ij.§. pen. ex qui.cau.in poſ.ea.in hoc autem.& illud generale,probationum facultatem non anguſtandam.C.de hære.l.quoniam.in fin.& l.j.C.hoc eod. titu. Ad contrarium inducit primò eandem l.petende.in princi.Secundò,quia communis eſt prohibitio litigatorum & iudicum, ne excedant, &c.C.de iudic.properandum.circa princi.& quod in d.l.no.de ſoluto per ſententiam latam poſt metam,quod repetitur,& ꝙ talia etiam de conſenſu partium non prorogantur.C.de legi.non dubium. & de iur.calum.l.ij. §. ſed quia.Item ꝙ habetur in authen.de teſti.§.j.& §.quia verò.Item C.vt intra cer.tem.l.j.& ij.& videtur expreſſum eod.tit.l.vlti.ibi:nec vlla occaſione &c.Item ſi dilationes iuris dari deberent,deriſoria eſſent talia ſtatuta, vel tales commiſsiones.Soluebat, dilationes abbreuiandas. Allegat Azo. in Sum.huius tit.in princip.ſubdit tamen,quòd ſi ęſtimauerit iudex dilationẽ dandam,quæ excedat metas ex iuſta cauſa:id poterit prius.allegata.& no. quia non loquitur diſputãs de termino dato ab homine,ſed à ſtatuto. hoc dico propter id, quod poſt Hoſtien.dixi in præ.decre.de cauſis. ſuper j. gloſſ.de termino dato ab homine.circa quem etiam vide termino per partes appoſito in compromiſſo,vel dato à delegante.quod no.Cy.in præ.l. petendæ in vlti.quæſtione.
A D D E,quæ ſcripſit Pau.de ca.in l.j.ff.de re iudic.& dom̃.Ant. de ſancto Georgio in c.cùm ſit Romana.extra.de appel.Alexan.in l. properandum.in prin.C.de iudi.Abb.in c.de cauſis.s̄.allegato.

d ¶Inducijs. Vbi de his.& C.eo.tit.l.j.& extra,eo.ti.c.ij.vbi vide.

e ¶Freto. Fortè maris ſpatio. Vnde Verſus: Cùm fremit, eſſe fretum; mare dicas cùm ſit amarum.

f ¶Secundùm Acc.in præ.l.fina.& Gof.in Sum.eodem tit.ver.ſpatium.

g ¶Velamento,in præ.c.j.not.De hoc in iij.gloſſ.quæ incipit, ſi aliquis. & quod ibi not.refert Cyn.in l.iſta,velamẽto,tenuiſſe Odof.Gul.de Suza.in l.j.C.eodem titulo,licet.ꝙ ſi aduocatus infirmatus eſt,vel in legationẽ ſuæ ciuitatis miſſus:ſi creditur infirmitas vel legatio parum duratura,expectetur.aliàs quæratur alius aduocatus.l.pe.§.fin.ff.de vacatio.mun.facit ff. de iudi.ſi longius.C.in qui.ca.tu.ha.tut.detur.l.j.& Inſti.de excuſ.tut.§.item ſi Reipublicæ.Super infirmitate autem credetur medicis.C.eo.libr.xij. de re mili.ſemel.& patet extra,de homi.ſignificaſti.ij.

h ¶Quis actor vel reus. Hæc enim eſt vtriq; communis contra poſitiones alterius.

i ¶Not. Et ver.ſeq.& ver.ſed nunquid.&,vt prædixi,hoc inſeruit Cy. litigatoriam, quæ eſt ad incipiendam litem per conteſtationem : ad quod non tenetur reus, niſi prius ſatiſdet actori, ſecũdũ auť. quod fieri. C.eod. ſed nõ inſto: quia hoc hodie nõ ſeruatur:vt patet j. de ſatiſd.Item hic ſequitur de probatoria,in qua multùm inſtat Cyn. quærẽs de tribus. Primò, quę requirantur ad hoc vt detur. Secũdò, quo tempore moderetur. Tertiò. quoties concedatur. De primo videbit iudex,quid ille vult probare.quod ſi eſt impertinens, vel impoſsibile,vel calumnioſè dilatio iure petitur. Cùm probatio ſit perempta,illam denegabit.aliàs concedet, eam moderando ſecundùm qualitatem probationis,& loci diſtantiam de qua requiritur probatio. Dic ſecundo dicit moderationem fieri ſecundùm diſtantiam loci.& conditionem perſonarum,& qualitatem cauſæ. Arctare enim poterit illas tres ſpecies dilationum, de quibus in ipſa l.j.C.eod.titu.& iij.quæſtio.iij. §.ſpartium. Vt enim ex litera patet,lex illa non dicit ſimpliciter tantùm dilationem dandam:ſed diait,non amplius dandam.Cui concor.l.vlti. eod. titu.Hoc etiam ſcripſi in decreta.vltra tertiam.vbi ſtatim remittam. Vnde lex iij.C.eo.dicit,quandoq; integram dilationem dari,quandoq; eius partem tantùm.Et aduerte quia author breuiter hic aſsiſtit ei, quod recitat ibi Cynus poſt Pe.improbando Innocentium.quem dicit voluiſſe habẽtem teſtes in prouincia,& extra prouinciam,& vltra marinos,pro ſingulis habere ſua tempora integra.quod eſt dicere tres menſes pro primis,ſex pro ſecundis,nouem pro tertijs:& ſic xviij.mẽſes.quod eſſet abſurdiſsimum. Confundentur ergo dilationis,& tempus in tempore computabitur.Hoc ergo voluit author recipiendo id quod plus poteſt extendi.Super hoc autem vide quod clarè ſcripſi,ponẽs quo caſu vtrunq; dictum procedere po teſt.de teſti.vltra tertiam.ſub vj.q.in tertio,quod Cynus proſequitur,ſcilicet quoties detur dilatio probatoria. Circa quod proſequitur materiam l. vltimæ.ff eo.ſufficiat remiſsio ad eum.& ad not.ſuprà de teſte.§. qualiter. & dicetur infrà,de proba.§.ij.& ſcripſi extra,de teſti.in cauſis. & vide infrà.§.videndum.in princi.Subdit etiam Cyn. pro quinta ſpecie dilationẽ allegatoriam:ſic dictam,quia datur ad allegandum quod fieri debet.C. de iudic.l.iudices.& hæc datur iudicis arbitrio,ſi partes ſunt præſentes. ſi abſentes, obtinet auť.iubemus.ibi poſita.Sic ponit ad literam.Mihi ſufficit remittere ad ea,quæ plenè ſcripſi infrà,de diſpu.& alleg.in princi. ſubdebat Cyn.de dilatione expectatoria:quia datur ad expectandum. quæ ſecundum eum datur quandoq; præſenti in certis caſibus.vnus in auť.de fideiuſ.§.j.Secundus.C.vbi in rem actio.l.ij.Tertius,C.vbi de cri.agi oportet.auť.qua in prouincia.quandoq; abſenti actori. C. quomodo & quãdo iud.auť.qui ſemel.& reo.eo.titu.ad peremptorium.& l.ſeq.C.de iud. properandum.§.ſin autem reus.In iure noſtro habemus multas tales iudiciales,& extraiudiciales:vt lite non conteſt.quoniam.§.ſi verò aliter.cum ſua glo.de cle.non reſi.ex tuæ.de ſpon.in præſentia.de frigi.laudabilem.& vj. lib.de conſue.c.ſi.de elec.c.j.& c.vbi periculum.ver.hoc ſacro.& c. cupientes.§.quod ſi.& clemẽ.de hæreti.c.j.poſt prin.ſequitur ſecundum authorem & Cynũ de diffinitoria,quam tamen aliter ponit Cy.quàm author,ſ. pro termino,quem iudex partibus ad diffinitiuã audiendã facta cõcluſione:&,vt dicit,neutra parte veniente illã non ꝓferret.ff.de re iudi. de vnoquoq;.vltraq; verò præſente verè, vel altera verè,altera interpretatiuè illã ferret,vt ibi no.C.qũo & quando iudex.cõſentaneũ.& neceſſaria eſt talis dilatio,etiam in his,in quib⁹ procediť ſimpliciter,& de plano:vt in cle. de verb.ſignifi.ſæpe.ad finem.ver.ſententiam.licet in illis non ſit neceſſe exprimi peremptorium.vt ibi.Eſt & ſecundùm Cy.octaua ſpecies iudicatoria;hanc author vocat executoriam,de qua ſtatim ſequitur.& de illa intellexit Cy.in qua non inſto,maximè ꝓpter remiſsionẽ quã dat hic finis. Addit demũ Cyn.de appellatoria,& perſecutoria,de quibus ſtatim ſequitur.

ratoriæ ſunt quę danť poſt lit. cõteſt,& etiã añ:v. q.ij.ſi primates.volẽti per teſtes,vel inſtrumẽta ꝓbare,ad quęrẽdos teſtes:vel inſtrumẽta præparãda vel aduocatos inueniẽdos,vel cõſilia amicorũ petẽda.vt s̄.de ꝑparato.iud.& ſunt in cã criminali ad minus ſex menſiũ:ad plus verò vni⁹ anni. Sic põt intelligi iij.q.iij.de īducijs.[d] In ciuili verò ſunt triũ menſiũ,ſi probatiões ex eadẽ ꝓuincia poſtulenť. Si verò ex cõuicinis prouincijs,vel inſulis,modico aut nullo freto[e] diſtantibus:vt ff.de ver.ob.notionẽ.§.cõtinẽtes.erũt ſex mẽſiũ:ſi ex trãſmarinis.ix. vt iij.q.iij.§.ſpatiũ.C.eo.l.j.& l.fi. & hæ danť tam actori,ꝗ reo:tã accuſatori ꝗ accuſato,ſecũdùm accur.[f] & Gof.xv.q.ij.ſi aũt. 23 ¶†Circa inducias pro ꝗrendis aduocatis nota ꝙ ſi reus aduocatũ cõduxit & qñq; cũ eo in iudicio cõparuit,& poſtea eũ hare nõ põt,imputet ſibi,q talẽ cõduxit.Si verò non dũ cõduxit,dãda eſt dilatio ad quęrẽdũ aduocatũ: nõ tñ ſæpe,ſi id malitioſè petať.Sic intelligo extra, vt lite nõ cõteſt.c.j.& de do.& cõtu.ꝓut.C.de poſtu.velamẽto.[g] ¶Dubitatoria eſt,ſi fortè facta poſitiõe,qs[h] dicit ſe dubitare,& petit dilationem : & hoc cõmittiť iudicis arbitrio,cùm nõ ſit lex diffinitiua.ff.de inter.ac.qui interrogať.& l.ſeq.extra de offi.dele.c.de cauſis.infrà depoſi.§.vj.ver.Itẽ no.[i] ¶Probatoria eſt,quæ datur volenti probare de iu

a ¶Spatiũ. Putat Gui. de Suza. ꝙ licet de dilatiõe ix. mensiũ tam modicũ superfit, ꝙ habẽs dilationẽ, q nõ misit vltra mare, àmodo mittere non poterit, nõ tñ ꝓcedet iudex ante finẽ dilationis, nisi prius ex iusta causa dilationem abbreuiet. Pro materia remitto ad decre. cõmissa. j. responso. de rele. li. vj. Sed an illa sit iusta causa decurtãdi, nõ dicit. Ego nõ video, ꝙ decurtatiõi sit locus hoc casu. Sed si iudex essem, ex hac iusta cã a reuocarẽ, nõ obstãte decre. cõmissa. q̃ b loquit̃ in mero termino iuris, & eius pœna.

b ¶C. penul. Et dic vt ibi.

c ¶Apud. Secũdùm Tanc. vbi s. ADDE, pro hac materia do. Abba. sic. & alios, præsertim nouissimè scribentes in d. decret. quod ad cõsultationẽ. extra, de re iudi. & aliqd p eundem Sicu. in c. bona fides. extra, de depo.

d ¶Nunquid. Et de app. cõcertationi. lib. vj.

e ¶Annus. Computandus: vt in cle. de appel. sicut.

f ¶Supplicatio. De hoc infrà. đ supplicatione.

g ¶Confirmatoriæ. Hãc præcedere debuisset infrà ꝓxi.

h ¶Quam sit. De his plenius no. de elec. si electio. libr. vj. in glo. pe.

i ¶In cunctis. Et c. licet canon. li. vj. & cle. đ eta. & qua. vt ij qui. & de offi. vica. c. vno. & de sta. mo. ne in agro. §. cæterum.

re suo, & est ix. mẽsiũ. C. de dila. l. fi. ij. q. iij. §. spatiũ.[a] ¶Diffinitoria, est in crĩali bienniũ. C. vt intra certũ tẽ. l. fi. in pecuniaria triũ annorũ. C. de iud. ꝑperãdũ. extra, e. c. pe.[b] ¶†Executoriæ sunt, q̃ dant̃ 24 reis condẽnatis in ꝑsonali, ad satisfaciendũ prius q̃ sententia executiõi mandet̃. & sunt quatuor mensiũ. extra, de of. dele. q̃reti. C. de vsur. l. iij. extra, de re iu. qđ ad cõsultationẽ. ff. de iud. l. si debitori. Sed hęc nõ habẽt locũ in reali actione: in qua datur modicũ tp̃s iudicis arbitrio ei, q condẽnatus est ad rei restitutionẽ. Insti. de offi. iudi. in prin. vel in causa criminali, in qua executio non differt̃ post x. dies, nisi in casibus. Insti. de offi. iu. in prin. & ij. q. j. sicut. qđ dic vt in præ. decre. quæreti. & xj. q. iij. cùm apud.[c] ¶Appellatoriæ sunt, q̃ dant̃ ad appellãdũ. & sunt x. dierũ. ij. q. vj. anteriorũ. extra, de elec. cùm dilecti. in fi. de testi. significauerũt. C. de app. eos. in fi. et in aut̃. ibi posita. & hæc nõ currũt ignorãti: vt j. de appel. §. restat. ver. sed nũqd.[d] ¶†Prosecutoriæ sunt 25 q̃ dant̃ ad appellationẽ ꝓsequendã. & sunt ann⁹,[e] vel ex iusta cã, biẽnium: siue añ sñiam, siue post appellet̃. extra, de app. cũ sit Roma. ij. q. vj. ei, q. nisi iudex ex cã tp̃s recisius modere͠t: vt in præ. decr. cùm sit Romana. ¶Supplicatoria, est x. dierũ. C. đ pre. Impa. offe. aut̃. q̃ supplicatio.[f] ¶Solutoria est, quã executoriã dixim⁹. ¶Restitutoria est, si qs cõdenatus est mihi rẽ restituere. quã etiã executoriam dixi 26 mus. ¶†Sũt & alię induciæ nõ iudiciales, videlicet ¶Electoriæ: vt extra, de cõuer. cõiu. ex publi. ff. de opt. leg. mãcipiorum. extra: de ele. ne pro defectu. ¶Alię cõfirmatorię[g]: qa electus à tpe cõsensus debet intra tres mẽses petere cõfirmationẽ: vt ĩ cõsti. Grego. x. de elec. quàm sit. li. vj. ¶Aliæ, quę dantur electo ad cõsentiẽdũ, s. vni⁹ mẽsis: vt in e. c. ¶Aliæ, q̃ dant̃ ad petẽdũ cõsecrationẽ, & palliũ, quę sunt triũ mensiũ: vt c. di. q̃m. & lxxv. di. q̃m. de q̃bus dicã in præ. cõstit. quàm sit.[h] ¶Aliæ experitorię. extra, de frig. et male. laudabilẽ. ¶Alię ordinatorię. extra, de elect. cũ ĩ cũctis.[i] ¶Alię præparatoriæ, de q̃bus habet̃ extra, de app. præterea. ¶Aliæ pœnitentiales:[k] q̃ arbitrarię sunt. xxvj. q̃o. vij. tpa. extra, de pœ. & re. c. ij. Alia cõstitutoria, s. si cõstituisti te solluturũ x. vel spẽm pręstaturũ, nõ adiecto die. statuitur eẽ modicũ tp̃s nõ min⁹ x. dierũ. ff. de cõsti. pecu. ꝓmissor Stichi. §. j. ¶Alia emẽdatoria, s. dãni infecti scđm cõsuetudinẽ loci, si nõ sit cõsuetudo, cõmittit̃ iudicis arbitrio. ff. de dã. infec. dãni infecti. & l. si finita. in prin. ¶Alia executoria, s. ꝙ is, qui dat⁹ est tutor, se põt excusare intra quinquaginta dies. Insti. de excu. tu. §. q. aũt. ¶Alia inuentoria, s. q̃ dat̃ ad inuẽtariũ faciẽdũ. & est lxx. dierũ, si res sunt pñtes. alioquin ann⁹. C. de iur. deli. sancim⁹. §. sin. aũt. j. & §. sin. aũt. ij. ¶Alia auxiliatoria, q̃ dat̃ ei, qui petit̃ in vasallum ad q̃rendũ aduocatũ. ff. ex q̃b. cau. ma. ab hostib⁹. §. sed qđ simpl̃r. ¶Est alia, quæ dat̃ ex bono, & ęquo: & hęc est ĩ arbitrio iudicis. ff. de verbo. obli. cõtinu⁹. §. j. ff. de iur. delib. l. j. & sic de aliis.

27 ¶†Et breuiter no. ꝙ ius, siue iudex dat dilationẽ, seu præfigit terminũ quãdoq; ad testes ꝓducẽdos: vt extra, de ꝓba. licet.[l] extra, de cã pos. & ꝓprie. c. ij. q. fi. sint le. lator. Qñq; ad dilatorias ꝓponendas: vt extra, de excep. pastoralis. & C. eo. tit. l. pe. & fi. Qñq; ad peremptorias ꝓponẽdas: vt j. de excep. §. nunc videndũ. ver. cęterũ. Qñq; ad solutionẽ faciẽdam: vt C. de vsu. rei iu. l. ij. & iij. Qñq; ad se purgãdũ: vt extra, de testi. tã literis. Qñq; ad accusandum & agendũ. extra, de accu. licet. q. ma. ac. pos. cùm in tua. C. qui ac. nõ pos. si ea, quæ. extra de clã. despõ. c. fi. C. de inge. ma. diffamari. Qñq; ad intrandũ religionẽ. extra, de conuer. cõiu. ex publico. Qñq; ad optandũ legatũ,[m] seu eligendũ[n]. ff. de op. l. mancipiorũ. extra, de elec. cũ in veteri. Qñq; ad agẽdum. C. de inge. ma. diffamari. Qñq; ad ꝓsequendã appellationẽ, vt s. Qñq; ad consecrandũ & purgandum. extra, de transla. epi. ca. ij. §. sed neq;. extra, de test. tam literis. §. demũ. & seq. & in decr. Alex. iiij. de sacra vncti.[o] Qñq; ad negotiũ decidendũ. extra, de offi. dele. de causis. Qñq; ad excessus puniendum. extra, de offi. ord. irrefragabili. §. excessus. & §. cæterũ. Qñq; ad restitutionem petendũ. extra, de resti. spo. frequens. lib. vj. Qñq; ad excõmunicationis exceptionẽ probandum. extra, de excep. pia. li. vj.[p] Quandoq; ad litẽ cõtestãdũ. ff. de peti. hęre. si quis libertatem. §. j. in fi. & C. de remis. pig. si eo.[q]

in fi. de sen. ex. c. j. ver. exemplũ. & c. quicũq;. ver. nisi. j. & ij. & in fi. Ad idẽ cle. de æta. & qualita. vt ij qui. de vi. & hone. cle. c. ij. ver. sed & tales. de deci. c. j. ver. nisi post. de sta. regu. ne in agro. §. cęterũ. de vsuris. c. j. versic. eandem. Est & vna vitatiua sequestrationis per possessionem triennij. in cle. de seque. ca. vno. De secundis dilationibus, s. duratiuis pœnarum. de ele. c. j. §. qui verò. & c. cupiẽtes. §. cæterum. post prin. vtrobiq; de suspensione beneficiorũ per triennium, cum aggrauatione. de suspensione verò annali, à diuersis tamen acti bus, loquuntur, de elec. prouida. in fi. de temp. or. eos. & c. fi. de offi. deleg. c. fi. ver. vtj aũt. de re iud. c. j. §. si quis. de triennio. de reb. ec. non ali. c. ij. versi. et nihilò min⁹. de suspensione vnius mẽsis. de sent. ex. cùm medicinalis. ver. si quis autem. De anno, & de sex mensibus, in clemen. de vita & hone. cle. c. ij. De anno & biennio, de sta. mo. neĩ agro. §. si quis. & in his plus non insto propter xxv. species suspensionum quas notaui in cle. de pœnis. cupientes. in magna gloss. Venio ad tertium scilicet de dilationibus iuris noui, quæ sunt principal̃r ad determinationẽ casuũ. & dictũ vl̃ ad ditũ ẽ supra đ decr. vlt. de cõsue. de postu. c. vno. de elect. quàm sit. & c. licet canon. & aliis clemen. coniunctis decre. frequens. versicu. sed si. de restitu. spo. de excep. pia. de senten. excommu. solet. de præben. si pluribus. ad fi. vltra quæ habemus de elect. c. j. determinatum tempus quo appellans in beneficialibus ad papam debet iter arripere, & se præsentare. hic statim in stabo. cui conuenit suis casibus decreta. cupientes. eodem titulo & quo ad illa duo concord. decreta. quamuis. de officio. ordi. Decreta. nemo. eodem titu. de elect. determinat tempus, quo durat commẽda parochialis ecclesiæ. Decreta. si electio. tempus eligentium, cùm prima electio non processit. Decreta. j. & ij. de restit. in integr. determinat tempus restitutionis in integrum dandum ecclesiæ: cui conuenit cle. eod. tit. Decre. secunda, de præscri. determinat duo tempora præscriptionum cõtra Romanã, vel alias ecclesias. Decre. ab eo. de app. tempus petendorum apostolorum. cui conuenit cle. eod. titu. q̃uis. Decre. statutum. de præben. tempus conferendorum beneficiorum in curia vacantium. Decretalis vnica de iurepatro. tempus præsentationum faciendarum per patronos clericos, vel laicos, Decretali. eos, qui. de regul. determinationem facit circa annum probationis. Quando etiam incipiat currere tempus datum in literis gratiæ ad acceptãdum, determinat cle. de con. præ. c. j. in fine. ¶Propter id quod s. dixi sub ver. venio ad terminum de c. j. de elec. lib. vj. quæro si episcopus, à cui⁹ prouisione appellatur ad papam: statuit appellanti certum terminum ad prosequendum, vel ad aliquam prosecutionis speciem, per id sit recessum à prouisione illius decre. Et dicendum est ꝙ non: quia iam per hoc sequeretur constitutionẽ papalem, per inferiorem particulariter tolli posse. quod est falsum: vt in cle. Romani. de elec. cum concor. Item est certum ꝙ quando duo disparis potestatis concurrunt ad idem, minor cedit maiori. extra, de offi. leg. volentes. de appel. si duobus. posito ꝙ episcopo ius ignorare non liceat. Ad idem. ff. de duo. reis. l. si reus. de fideius. l. generaliter. Concurrentibus igitur termino, vel quod plus est, deuolutione iuris, & iudicis, cùm potestas iudicis pendeat à iure. ergo patet terminum, & deuolutionem iuris potentius operari, cùm sit primus agens, & iudex secundarius. Item à ponderatione temporis est etiam iuris terminus prius agens. Dilationes

k ¶Pœnitentiales. Has Hostien. vbi s. vocat salutatorias. ADDE, ꝙ dilationes pœnitẽtiales sint arbitrarię. tex. in c. Deus qui. de pœni. & remis. Item sacerdos plurimum potest prodesse ipsi pœnitenti circa huiusmodi imponendas. per tex. diui August. in c. quem pœnitet. de pœni. distin. j. Abb. Sicu. in d. c. Deus qui. extra, de pœni. & remis.

l ¶Licet. Vbi de hoc in j. glo. & super ea.

m ¶Legatum. Vel præbendam vacantem. de consue. c. fi. lib. vj.

n ¶Eligendum. Seu pręeligendum. de postula. c. vno. lib. vj. & de præben. si pluribus. eo. lib.

o ¶De sacra vnct. quam non habemus in vj.

p ¶Lib. vj. Qñq; ad probandã ipsi⁹ culpã manifestã. de sen. exc. solet. lib. vj.

q ¶Si eo. Horum aliqua notauit Vin. de exce. pastoralis. licet s. allegata sint, & addiderim aliqua iura noua: prosequar tamen quo ad illam materiã inchoatam. & quia iste ver. vltimus in prin. permiscet dilationes iuris & iudicis, has concepi diuidere, de secundis primò tractando: & præmisso ꝙ papa qñ dat dilationes finitiuas gratiarum suarum. de rescri. si gratiosè. & c. si propter. li. vj. facit eo. tit. c. si. subdo ꝙ dilationes, quæ iure nouo iubent̃, vel permittunt̃ dari p iudices, habent̃ lib. vj. de electi. q̃uis. in fi. eo. ti. cùm ex eo. & c. vlt. de offi. ord. de arbi. c. fi. de rest. spo. frequẽs. §. solet. de testi. præsentiũ. §. testes. & §. si vero. de app. c. cordi. & post hoc. eod. tit. legitima. de vi. & ho. cle. c. j. ver. si aũt. de præbẽ. si tibi absenti. de cõcess. præbẽ. si capitulo. de re. ec. nõ alie. hoc cõsultissimo. in fi. de priui. cũ personæ. de sen. excõ. c. cõstitutionẽ. Ad idẽ clem. de sta. reg. attẽdentes. in fin. & de iure pa. c. j. Itẽ per ipsa iura noua habemus dilationes sine ministerio iudicum. Et hæ qñq; sunt vitatiuæ pœnarũ. Qñq; ipsarũ duratiuæ. Qñq; determinatiuæ casuũ. De primo, de elec. vbi periculũ. §. in conclaui. & c. cupientes. §. cęterũ. in prin. dec. q̃ sit. & c. licet canõ. allegatæ sunt s. de vit. & hone. cle. c. vno. in prin. de sepult. c. j. §. si verò. de iurepa. c. vno. de cẽsi. exigit. ver. statuẽtes. de hęre. cũ cõtumacia. de vsuris. vsurarũ. ver. sed hmõi. & ver. quàm sit. de iniur. & dã. da. & si pignorationes. in fin. de pœnis. felicis.

in momēto em̄ appellatiōis factę ligat terminus iuris. Per qđ patet termi nushoīs seqř. Et sic conclude ꝙ ius est primū agēs,& pri⁹ agens ergo ꝓuisio eius durat, & hoīs ꝓuisio non deuoluit,qđ iā inuenit de uolutū.facit ff. de ꝓcur.licet.§.ea obligatio. & qđ ibi no.in gl.pe.p̄cipuè cū termin⁹ hoīs sit ꝑdit⁹ in defectū, ſ.qñ ius nō statuit terminū.Imò ptās data iudicib⁹ ꝑ iura vetera de tali termino statuēdo in illo beneficiali casu vř esse sublata.Patent exēpla in decre. ꝙ sit.& decre.licet ca nō.et similib⁹ supi⁹ allegatis.Itē cōstat ꝙ licet ꝑ iura vetera possit iudex à q̄ statuere terminum appellāti ad iter arripiēdū vel ad se p̄sentādū.de ap. ꝑsonas. vbi de hoc.& c.se.nō tñ termin⁹ ille arctabat appellatum,nec deuoluebat negotiū.qđ facit terminus decr.illius,q̄ arctat nō solū appellātē & appellatū,sed etiam alios quorū interest. qđ ergo tali iudici olim nō licuit multò min⁹ hodie. Vñ videm⁹ etiā in nō bñficialib⁹ terminū datum à iudice à quo nō arctare appellatum,nec deuoluere negotiū,licet appellat⁹ se arctare:& illud deuoluere possit,si hoc petat,per decre.cordi.de ap. li.vj.Cōcludit ergo cū eps nullā ptātē habeat deuoluendi ꝑ terminū datū ab eo inutiliter de ꝓuisione illi⁹ decre.nil immutatum.

ADDE q̄ not.ꝑ Bar.& nouissimos in l.cū stipulat⁹ sim. ff.de ver.ob.vbi ponit an termin⁹ dat⁹ ab hoīe tollat legalem.

a ¶Romana. Vide qđ no.extra de sentē.exc.solet.in glo. dixit Ber.& qđ ibi dixi. & de reg.iur. indultū.libr.vj.

b ¶Similia.Stādo in his terminis simpliciter tenuit Gui.de

Dilationes concedere cuius sit.

SEquitur Videre qs concedat eas.Et qdē ius, vt patet in p̄.cōcor.veruntamē representatorias & reuocatorias,& exceptorias, & quasdā alias cōcedit iudex,vt in prę.concord.& breuiter omnes dilationes iudiciales, præter q̄ appellatoriæ arbitrariæ sunt:qđ dic vt in Sūma do.mei eo.ti.§ quis ipsas.& not.extra de app. cùm sit Romana.[a]

SVMMARIVM.

1. ☞Dilatio petenda est & danda iudice pro tribunali sedente,cā cognita,& vtraq; parte pręsente.
2. Processus nullus non potest ratihabitione confirmari.
3. Stipulatio iudicio sisti an cōmittař vbi iudex statuit terminum partibus quē postea ad petitionem rei prorogauit actore ignorante:qui actor cōuenit primo termino:reus autē nō,sed secundo.
4. Termino perēptorio ad dandū omnes exceptiones peremptorias dato:an eo elapso possit eū iudex prorogare.
5. Termino dilationis elapso, an possit iudex altera parte inuita alium assignare.
6. Reo volente aliquā dilatoriā ꝓponere,quid actori incumbat petere.
7. Auř.auferatur.an per decretū pastoralis. tollatur.
8. Iudex semper potest ante litis cōntestationem recusari.
9. Volens exceptiones proponere die ad eas proponendū assignata si terminus labař,& iudicis pręsentia nō possit haberi,qualiter se debeat habere.

Dilationes quando sint concedendæ.

NVnc Videam⁹ qñ cōcedāř. Et quidē cū bona fide & nō ex malitia cā s.ꝓrogādi litē petunř.Materia em̄ dandarū dilationū amputāda est.C.de tēp.ap. l.ij.in princ.Pręsumunř autē peti bona fide in casib⁹ à iure cōcessis,& postq; iuratū est in causa.qđ si nō est iuratū & iudex dubitat, an malitiosè,seu calūniosè petunř:exigere pōt super hoc iuramentū.Prima tñ facie pręsumitur contra petentem dilationes,& contra accipientē.& cōceduntur etiā ante lis cōtest.& post,& ante sñiam,& post.quæ dic scđm do.meū in sum.eo.ti.& quādo. ¶Itē hoc scias ꝙ dilatio petēda,& dāda est iudice pro tribunali sedēte,& cā cognita,& vtraq; parte pręsente.C.de dila.à procedēte,q̄ est iij.q.iij.§.spatiū. ¶ 1 †Sed pone ecce reo absente iudex actori pręsenti vel ecōtra,præfigit terminū ad ꝓducendū instrumēta,vel ad docēdū de suo interesse, vel similia:[b] p̄sens verò respōdet:dñe id nō potestis facere ꝑte absente.dicit iudex:bñ habebit absens hoc ratū.demū absens veniēs ratificat talē terminū apud acta.quæriř an valet talis assignatio.Et vř ꝙ nō, ꝑ prę.l.à ꝓcedēte.Cū em̄ talis actus sit iudicialis, vt ibi.extra de proba.qm̄ cōtra.nō pōt fieri parte absente.extra de cau.pos.& proprie.c.j.C.si per vim vel alio modo pos.tur.fu.l.fi.extra de ma.& obed. inter quatuor. 2 †Quia q̄ causæ cognitionē desiderāt per libellū,i.per sñiam partibus absentibus latam nequeūt expediri.ff.de reg.iur.oīa.Ad idē facit ff. de re iud.de vnoquoq;.ff.famil.her.in hoc iudicio. ff.quę sen.sine ap.re.l.j.§.itē ex eo.Si ergo null⁹ est talis ꝓcessus,nō pōt ratihabitiōe cōfirmari.xvj.q. iij.§.pōt.extra de elec.auditis.In cōtrariū ꝓbař.nā hoc perēptoriū habet vim interlocutorię,vt ff. de arbi.qualē.ařs incipit dicere.ꝓpe fi.& interlocutoria fieri pōt parte absente,vt ff.e.diē ꝓferre.in prin. p̄di.aūt l.de vnoquoq;.q̄ est cōtra loquiř in diffinitiua cū multis cōcor.Itē dicit lex ꝙ iudex monita parte per se ꝙ sententiæ adsit potest sententiare, licet absit. nec dicit quòd vtraq; pars debet interesse huic monitioni. C. quomodo & quando iudex.l.ij.¶Præterea hic de facto absentis nō agitur:nec sibi terminus assignatur:nec sibi in aliquo præiudicatur.quibus casibus eius præsentia requiritur: & sic loquuntur prima iura.sed solùm præsenti terminus præfigiř.Siue ergo absens ratificet siue nō:valet qđ agitur si nō contradicit.ar.extra de in inte.resti.ex literis.& c.seq.prope fi.& de dila. c.j.in fi.& de dolo & cōtu.c.fi.de off.dele.cōsuluit. Itē multū operař ꝙ iudex posuit spē in ratihabitione rei,vt ix.q.ij.Lugd.& no.e.q.c.j.Hoc vltimū approbauerūt multi sapiētes à me cōsulti. Cū em̄ in fauorem eius inductum sit,ne eo absente detur dilatio,vt in præ.l.à ꝓcedēte,nō debet hoc in eius læsionē retorqueri.C.de legi.qđ fauore.qđ fieret si hęc assignatio facta fortè in eius fauorem nō valeret. Valet igitur & arctat scđm eos talis termini assignatio pręsertim absentis ratihabitiōe secuta,dūmodo huius ratihabitio ante ipsius termini lapsum fiat:& ei cui datur insinuetur.ff.rem ra.hab. bonorum.quidā tamen contradixerunt.¶ 3 †Sed pone iudex statuit terminū aliquem partibus quem postea ad petitionem rei prorogauit:actor verò venit in priori termino.reus autem non venit in illo,sed in secundo:quæritur an sit cōmissa stipulatio iudicio sisti.Et videř ꝙ nō propter iudicis authoritatem.ar.C.qui admit.ad bo.pos.l.bonorum quidē. in fi.C.de iur.deli.si infanti.§.fin.ff.ad treb.seruo.§. cùm prætor.ff.de re iud.si cōuenerit.ff.de arbit.diē. prope fi.arg.contra,in præ.l.à procedente.in prin. & extra de rescriptis.cæterum.in fine.C.quomodo & quādo iud.ea quæ.Distingue aut reus suggesto mendacio obtinuit dilationē:& tunc committitur C.si ex fal.alle.l.j.& per totum.Aut ex vera & iusta causa:& tunc excusatur.ff.de excu.tuto. qui testamento.ff.de aqua plu.ar.l.quāuis.extra de rescriptis.super literis.tamen si reus interim pręscripsisset ius actoris:nihil debet sibi imputari, vt dicunt quidam. Iudex autem vt dicunt restituet damnum parti læsæ,vt C.de testib.si quando.in fine. ¶ 4 †Et sunt hæc in argu.ad quæstionē quæ sæpe de facto occurrit:si datus est terminus peremptorius, vel ad dandum omnes exceptiones peremptorias,vel ad aliud,an eo elapso possit iudex eū prorogare.[c] Et videtur ꝙ sic,secundùm pręmissa.& argumen. ff.de re iudicata.quod iussit,extra de appella. cùm cessante.de offi.dele.consuluit.Dic tamen contra. nam terminus peremptorius vim habet interlocutoriæ,vt ff.de arb.qualem.in fi.nec eo elapso debet quis audiri,cùm perimat articulum,super quo assignatur. Aliàs enim nullus esset litium finis.xxiij.quæstio.iij.de illicita.extra de proba.licet.& de in integrum resti.coram.C.de inge.& ma. diffamari.extra qui matri.accu.pos. cùm in tua.Cùm ergo iam intersit partis,non potest sine causa prorogare,quam debet in prorogando exprimere, vt suprà de citatio.§.viso.versicu. primo. maximè vbi reus termini assignationi non contradixit.Præterea lapso termino non est terminus.vnde quod nō est prorogari non potest.extra de despon.impub. ad dissoluendum.cum suis concordan.De nouo autem ex causa cōcedi posset.Sed anteq; lapsus sit bene posset prorogare iuxta præmissa:quia tūc non tantùm interest actoris.argu.extra de officio delega.de causis.ff.de iudi.l.ij.§.sed iudex. & iunge hic quod est infrà proxi.versicul. sed nunquid terminum. ¶ 5 †Sed nunquid post lapsum terminum potest iudex altera parte inuita,alium assignare. Argumen.quòd sic,extra de appella.cùm cessante. ff. de re iudica.quod iussit.C.de dilat.siue. pręsertim vbi non est eius damnum,vt ff.de opt.leg.l. mancipiorum.iudex tamen sine causa legitima hoc facere non debet,vt in prę.l.quod iussit.& vide quod no.ff.de testa.tu.l.antepe. ¶ 6 †In summa nota quòd si actor videt reum velle aliquam proponere dilatoriam,petat à iudice sibi assignari terminum, ad dilatorias proponēdas:quia hoc introductum est in eius fauorē,& in odium fugitiui:qui hodie vnā; & post cras aliam proponere vellet.extra,de exce. pastoralis. & nunquàm hunc terminum peteret,

Su.dilationē nō tenere hoc nouis.l.à ꝓcedēte.ꝑ ipsam l. & ꝑ l.fi.C.si ꝑvim. & l. de vnoquoq;. inferius allegata.& C.si vt ab hære. ab. auř.si oēs. & ff. de min.in causæ.§. cā.

c ¶ Prorogare.j.reprehendiř hoc verbum.

ADDE ꝙ Rom̄. cōsi.ccccxiiij.tenet cōtra hāc determinationē Spe. cōtra quā dicit eē casum no.ꝑ Bal.in l.Titio centū.ff.de cōdi.& demō.& inq; tum Spe.dicit ꝙ anteq; elapsus esset terminus bñ posset ꝓrogare.Adde ꝙ idē velle videnř Ang. & Pau.de ca.in l.fi. ff.de fer.sed Ful.& Alex.ibi tenet contrariū:qa si ī abbreuiādo reqriř causæ cognitio,vt l.ij. ff. de re iudi.q; tò magis in prorogādo.

ADDE tu an & qñ pēdēte vna dilatiōe possit dari altera,vel possint dilationes accumulari, vide no.ꝑ Bal.in l.q; diu.in ver.in ea. glo.ibi &c. ff.de acquir.hęred.

licet sit arg. cõtra ꝙ id fiet ad petitionẽ rei. extra de ap. cũ cãm.[a] sed & si nõ petat, iudex ex officio suo statuet eũ vt malitijs obuiet, vt j. de exce. §. ij. versi. ceterũ. qđ verũ ẽ si reꝰ aliquã ꝓponit et nõ aliter: qa possibile est ꝙ nullã velit ꝓponere, cũ forte nulla sibi cõpetat.[b] ¶ † Nũqd ergo p decreta. pastoralis. tollit̃ aut. offerat̃. q̃ dat xx. dies ad ꝓponẽdũ declinatorias, vel an iudex habet necesse prefigere illos xx. dies? rñ. nõ tollit̃. sed p decreta. illã iudex põt restringere tp̃s xx. dierũ. extra de ap. cũ sit romana. ff. de re iud. l. ij. extra e. ti. qđ ad cõsultationẽ. ff. de ver. ob. cõtinuꝰ. §. ij. nec habet iudex necesse p̃figere illos xx. dies: alioqn ĩutilis esset ꝓuisio illiꝰ decr. Qđ ergo dicit̃ in p̃. aut. xx. dierũ gaudeat inducijs. supple nisi iudex tp̃s breuiꝰ fuerit moderatus.[c] ¶ † Sed nunqd post p̃dictos xx. dies iudex poterit recusari? Rñ. vtiq; semp ante litis cõtestationẽ, vt in p̃. decre. inter mo.[d] nisi datꝰ fuerit terminꝰ ad dilatorias ꝓponẽdas post quẽ nõ audiet̃, nisi cũ solẽnitate, q̃ tradit̃ in p̃. decre. pastoralis. & in decret. Greg. x. de elec. vt circa. li. vj. & vide s̃. de recusa. §. si aũt. vel nisi sit minor, vel ecclesia: & tũc bene p beneficiũ restitutionis in integrũ. qđ dic vt j. de resti. in inte. §. quis aũt. ver. illud quoq;. & seq. ¶ † Qđ si terminus labat̃ nec possit præsentia iudicis haberi volẽs exceptiones ꝓponere die ad ꝓponendũ eas assignata ante noctis tenebras ꝓtestet̃ corã discretis viris, & corã notario in hunc modum.

FORMA. Cũ ĩ cã tali quã talis aduersus me corã tali iudice mouet, & mouere intendit: idẽ iudex mihi diẽ hodiernã statuerit ad exceptiones dilatorias, & ad declinatorias ꝓponẽdas, nec possim dicti iudicis habere præsentiã: nolẽs p ipsius absentiã mihi præiudiciũ generari: cũ paratꝰ sim corã eo ꝓponere exceptionẽ, si eũ videre possem: corã vobis talibꝰ exceptiões ipsas ꝓpono: quę tales sunt: qa periculosum &c. & te notariũ rogo de hoc publicũ cõficere instr̃m. ij. q. vj. c. biduũ. extra de offi. ord. pastoralis. ad fi. j. in trac. libel. de ap. §. j. ver. j. illud quoq;. Sed si datus fuerit terminꝰ ad dandũ in scriptis, expedit ꝙ eas scriptas reddat tabellioni q scribit in causa, vt §. j. ver. sed pone.

SVMMARIVM.

1. Dilatio quotiescunq; opus est, & bona fide petitur, dari debet.
2. Assignatio termini in dilatione qua forma tradenda sit.
3. Termini omnes dati in causa post litẽ cõtestatã intelligendi sunt peremptorij.
4. Cùm præfigitur terminus ad respondendum libello, an reus tunc veniens poterit obijcere contra formem libelli, & contra personã iudicis vel actoris.
5. Procuratori quãdo assignat̃ terminus ad aliquid faciendum debet semper dici, & ad omnia quæ faciẽda occurrent.
6. Dilationes cùm dantur tam actori q̃ reo, quę sint prius adimplenda.
7. Testes non possunt produci cùm datur dilatio ad producenda instrumenta.
8. Probationes sine dilationis assignatiõe productæ an valeant.
9. Termino dato ad probandũ elapso, an possint fieri positiones.
10. Exceptio perẽptoria ꝓposita post datũ perẽptorium ad producendum instrumenta, an per instrumenta possit probari.
11. Iudex potest arbitrio suo dilationes arctare, & ex causa prorogare.
12. Vbi attestationes vel alia instrumenta parata edũtur, danda est dilatio ad describendum.
13. Terminus dilationis statutus, an possit à iudice decurtari.
14. Dilatio impetrata à reo pro requirendis probationibus, quomodo prosit actori.
 Æqualitas semper est in iudicijs seruanda.
15. Testes possunt generaliter circa quẽlibet articulũ produci.
16. In fauorem alicuius introductum nõ debet in eius lęsionem retorqueri.
17. Procurator dimissus ab aliquo quã dilationẽ habere possit consulendi dominum.
18. Iudice alicui simpliciter terminũ assignante ad aliquid certa die faciendum illi cedit tota dies.
19. Dilatio semel tantũ regulariter indulgetur: ex causa tamen pluries.
20. Dilatio non datur sine causæ cognitione.
21. Dilatio an sit danda à procedente iudice.

Quibus, quoties, & quando dilationes dentur.

VIdendum Restat quibꝰ & quoties et qualiter dilatiões dent̃. ¶ Et qdẽ dant̃ actori & reo, & accusatori & accusato. ¶ Quot aũt dant̃ actori, et quot reo in criminali cã vel ciuili vel ad testes ꝓducẽdos, & cui deneget̃, et qñ plenè, dic scđm dñm meũ in sum. e. ti. §. & qbꝰ. ¶ † Et no. ꝙ quotiescũq; opus est, & bona fide dilatio petit̃, danda est: nisi tp̃s triẽnij, quo cã perit, instet. C. de iud. ꝓperandũ. §. & si qdẽ pars. vel tp̃s intra qđ cã expediri iubet̃ in rescripto. extra de offi. dele. de causis. & c. pastoralis. §. fi. regulariter tñ vna dilatio dat̃. qđ dic vt in prę. §. & quibus, etiã cum actori obijcit̃ excõicatio. eo. ti. prudẽtiã. §. vj. intra quã nisi reus ꝓbauerit, actor admittet̃: imò videt̃ ꝙ duæ dent̃ in excõicatione, vt extra de exce. pia. §. ꝓuisio.[e] ꝓseqre scđm do. meũ ĩ sum. e. tit. §. & quoties. ¶ † Termini aũt assignatio hoc mõ scribitur.

FORMA. Statuit iudex terminũ. vel statutꝰ fuit tali terminus ad proponendũ, vel ad proponẽdum & ad dandũ in scriptis oẽs exceptiones declinatorias & dilatorias, vel ad respõdendũ libello p talẽ porrecto cuiꝰ tenor talis est. Cautela est tenorẽ inseri, ne reus volens habere dilationẽ ad deliberãdum dicat se libellũ nõ vidisse vel habuisse, vel statuit vtriq; parti terminũ octo dierũ ad suas probationes inducẽdas, siue ad docẽdum de iure vel interesse suo, vel ad iurãdum de calũnia, seu de veritate dicẽda, vel ad faciendũ testes iuratos deponere, vel ad sñiam audiẽdũ, & hmõi. Et si terminus perẽptorius statutꝰ fuerit ad aliquod præmissorũ: tunc dicat̃ statutus fuit terminus perẽptorius octo dierũ &c. Quidã tñ dicũt † ꝙ omnes termini dati in cã post litẽ cõtesta.[f] intelliguntur peremptorij, licet hoc nõ exprimat̃ in eis, vt s̃. de cita. §. viso. versi. dicunt qđ iure cautũ expressè nõ memini reperisse: nisi cũ ter super eodẽ articulo terminꝰ assignat̃. C. qũo & qñ iud. l. tres denũciationes.[g] veruntñ licet nihil tunc de peremptorijs dicat̃: certum est ꝙ nisi quis termino satisfaciet, procedet̃ contra absentẽ, ac si fuerit perẽptoriè assignatus. Si verò tunc post terminũ termino satisfacere velit: puta articulos vel instrumẽta offerre, vel aliud hmõi ad quod terminꝰ assignatus fuerat facere admittetur: cùm sibi peremptoriũ nõ obstet. & vide in præ. §. viso. ver. aliàs autẽ.[h] ¶ † Et attẽde ꝙ cùm præfigit̃ terminus ad respondendũ libello: reus tunc veniens poterit obijcere contra formã libelli, & contra personã iudicis vel actoris. ar. in p̃. aut. offerat̃ qđ verũ est, nisi prius ad hoc specialẽ terminũ habuerit. ¶ Qualiter autem assignetur dilatio ad probandum, vide j. de prob. in prin. ¶ † Hoc quoq; diligenter notandum est ꝙ quãdo procuratori assignat̃ terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici: & ad oĩa quæ facienda occurrent. quod dic vt s̃. de procu. §. ratione autem. ver. illud ergo. ¶ † Et no. ꝙ cũ dantur cõmuniter dilationes tam actori q̃ reo: puta ad ponẽdum, vel ad iurandum vel ad testes producendũ, & huiusmodi, prius debeat hoc actor adimplere, & prius debet sibi terminus assignari, argu. C. de iuramen. calum. l. ij. in princip. & iiij. quęst. iiij. c. j. ff. de iudic. qui prior. Vnde seruatur in curia quòd prius datur terminus actori ad ponendum, vel ad dandum articulos, secundò sibi pro secundò, & reo pro primo: rursus dat̃ secundus soli reo, tertiò datur

[a] ¶ Cãm. ibi factum narrat̃, nec ibi ille articulꝰ examinat̃: & vide qđ dixi ĩ c. pastoralis. in gl. pone ꝙ. & s̃. §. j. ver. et no. & j. de exce. §. ij. post prin.

[b] ¶ Cõpetat. Dicebat G. Na. eod. ti. c. ij. ꝙ iudex ĩserto libello actoris in citatorio dabit ei dilationẽ cõpetentẽ mãdãdo p̃ẽptoriè ꝙ veniat tali die oppositurꝰ exceptiões dilatorias & recusatorias vel rñsurus libello, dicẽs ꝙ sic fuit factũ in decr. vltima, de iud. in parte decisa. & verũ dicit, tñ vt ibi patet syndicꝰ reorũ ꝓtestatꝰ fuit se velle exceptiões opponere: & sic facit ꝓ Gul. authore. & forsan sic etiã fuerat s̃. §. j. ver. sed qd ecce. dicit etiã ibi G. Na. ꝙ nõ cogit̃ iudex recipere exceptiões, nisi priꝰ reꝰ recipiat libellũ, p aut. offeratur. alle. ẽt de libel. obla. c. j. & si recipe nollet, ꝓcedet contra eũ vt cõtra cõtumacẽ, nisi asserat se paratũ rñdere sine libello: & tunc iudex libellũ & rñsionẽ talẽ faciet scribi in actis. de ꝓb. qm̃. Et puto eũ intellexisse ꝙ deficiente reo in exceptiõibꝰ rñdere coget̃ vt obtulit. & vide j. de exce. §. ij. ad fi. ver. illud quoq;.

[c] ¶ Moderatꝰ. Vide s̃. de cita. §. nunc de tẽporũ. in fi. & qđ ibi dixi.

[d] ¶ Inter mo. Ibi plenissimè scripsi sup gl. quicunq;.
ADDE ad versi. seq. qa terminꝰ legalis nõ currit impedito propter factũ iudicis vel aduersarij. l. si cũ ipse. & ibi Bal. ff. de excu. tu. c. si aũt. extra de rescrip. cum si.

[e] ¶ Prouisio. libr. vj. Hoc nõ dicit̃ ibi ꝙ sup vna oppositione excõicatiõis ꝓbãda detur duplex dilatio, sed bñ permittit̃ quòd fiat duplex ꝓpositio: tertia nõ, nisi ex cã euidẽti & prompta.
ADDE tu ad materiã versi. seq. ꝙ si iudex statuit terminũ alicui: puta decẽ dierũ ad rñdẽdum positiõibꝰ, si ille rñdeat prima die, an ꝓpter hoc tota dilatio sit cõsumpta. Dicas ꝙ sic, ex mẽte Bal. ĩ l. si quis hæres. ff. de acq. hære.

[f] ¶ Litẽ cõtest. Supple præter datũ ad sñiam audiendã. de quo in cle. de verb. sig. sæpe. ad fi. vers. sñiam. vbi vide in gloss. ij.

[g] ¶ Denũciatiões. Vide j. ver. qd si data.

[h] ¶ Autem. Vide qđ scripsi de offi. dele. consuluit. in princ. & in fine.

datur vtrisq; cōmuniter peremptorius:& sic vicissim quodam modo ponent, vel articulos dabunt. extra, de causa possess.c.ij.de ordi.cogni.c.ij.Si enim vltimus terminus soli reo daretur & aliquid nouum proponeret,actor cōtra illud se defendere nō posset nec aliquid dicere,peremptorio termino si bi obstante.xxiiij.q.iij. de illicita. extra,de excep. pastoralis.de hoc nota.j.depositi.§.iiij.ver.sed po ne.& si.de probati.§. primo.ver. sed vbi.

7 ¶†Item nota quòd cùm datur dilatio ad producendum in strumenta,nō possunt testes produci: licet instrumētorū nomine testes cōtineantur:vt extra, de testi.cog.peruenit.j. & de fide instrumē. cū Io.& est ratio:quia instrumenta possunt etiā produci post appertas attestationes:cùm in eis subornatio non timeatur:vt extra, de fide instrumentorum cùm dilectus. quod non procedit in testibus: vt extra, de testi.c.de testibus.¶Quid si data est dilatio partibus ad probandum & peremptoriè,licet de iure talis dilatio peremptoria intelligatur, quamuis nō fuerit dictum,[a] ff.de fer.l. in pecuniarijs.nunquid altera pars post hunc terminum poterit producere instrumenta,& per ea probare? Argumē.quòd sic.C.de iud.iudices.ff.de eden.l.j.§.edenda.vbi de hoc.& C.de iud.authentica iubemus.Nā hoc licet etiam post apertas attestationes: vt C. senten.rescin.nō posse.peremptorias.extra,d fide instru.cū dilectus. [b] Quidā tamen contra. nam talis dilatio comprehendit etiam probationem instrumētorū: vt in pręalleg.ca. peruenit.& C.de dilatio.l.j. ff.de fide instrumen.l.j.de relig.& sump.fune.& si quis. §. plerisq;. aliàs edictum iudicis delusorium esset. quod esse non debet: vt ff.de iudi.si pretor.& facit in authentica vt cùm de appella.cog.§. sed hoc pseenti.infra,ver.ij.Et idem iuris est, si datus sit terminus ad probandum,& ostendendum, quicquid voluerit.arg.extra,de offi.deleg. super questionū. §.quem verò.& extra,de appel.cum speciali.Hæc enim duo verba pro eodem poni videntur in authentica vt ij,qui obli.se ha.perhi.§.vt aūt.item ff. de compensa.l.si.ponit monstrare, producere seu allegare. ¶Vtrum valeant probationes sine dilationis assignatione producte, vide C.de iudic.pro perandum.§. & si quidem.

8 ¶†Quid si datus est terminus ad producendum omnia instrumenta, quibus partes vti intendunt: nunquid post terminum audietur volēs producere? videt quòd sic: qa non est cogendus qs edere instrumenta,nisi quādo vsurus est; vt in pręs.§.edēda.sed dic cōtra,vt pbatur & no.ff.de opt.lega.mācipiorū.& C. de inge. ma.diffamari.et j.de edit.instrumē.§.nunc dicam⁹. versi. licet aūt[c].

9 ¶†Item quid si datus est terminus ad pbandū:nunquid illo elapso poterūt fieri positiones?Credo qꝫ nō per partem,p præ.iura.nā hoc est genus pbationis; & probationibus succedunt. Iudex tñ ex officio suo bene poterit īterrogare.vt extra,de fid.istru.cùm Io. prope fi.xxx.q.vl.iudicantē quidē tñ cōtra,C.de iudic.l.iudices.ff.d accu. si ea.& sic dicunt de consuetudine in aliquibus locis seruari.[d] De hoc j.d positi.§.iiij.ver.sed & si añ.

10 ¶†Quid si post datum peremptorium ad producendū instrumēta proponitur aliqua exceptio peremptoria;nunqd illa pbari poterit per instrumenta?Dicunt quidā qꝫ nō.Tu dic qꝫ talis termin⁹ dandus non est nisi postq; pposita sunt,quæ probanda sunt:& quo ad illa talis terminus præiudicat.si autem post terminum aliqua de nouo ad eius notitiā peruenerūt & illa proponit,vt j.de excep. §.dicto.ver.sed pone.illa probari poterunt per instrumenta.arg.extra,de elect.in consti.Greg.x.vt circa.§.fin.libr.vj.

11 ¶†Item nota quòd iudex dilatiōes arctat arbitrio suo,et prorogat ex causa.ff.de iudi.nōnunq.ff.de re iud.qui pro tribunali. extra eo.qđ ad cōsultationē,et de appel.cū sit.C.de dila. l.iij.si tamē hoc iniuste fecit.& sine causa,appellat.

12 extra,eo.c.j.ff.de re iudi.si se.§.iij. ¶†Vbi attestationes,vel alia instrumenta parata eduntur, dabitur ei dilatio ad describendum : vt ff.de edend.l.j. §.edere.& etiam ad deliberandum super eis,inspecta qualitate scripturæ.C.de dila.l.j.in princ.dige. stis quemadmod.testa.ape.l.ij.§.fina.ff.de iudic.l. nonnunq.ff.de re iud.l.ij.extra de prob.licet,.&c. qm.

13 ¶Sed nunquid terminum statutum pōt iudex decurtare?Non videtur extra de appellat. significante.[c] Vincen.contra,argu.ff.de arbi.qualem.§.si de pluribus.cum commoditate tamen partium:& ex causa euidenti:tamen præ.l.qualem.loquitur cū prolongatio & decurtatio eodem tempore fiunt. & vides.§.proxi.versi.sed pone.& seq.

14 ¶†In summa nota qꝫ si reus impetrat dilationem pro requirendis probationibus:illa etiam actori prodest, vt C.de tempo.in inte.resti.petendæ.in fine.& sic habet actor per alium,quod fortè per se non posset habere, vt C.de tempor.appel.per hanc.& de appel.l.fin.Et est ratio,vt in iudicijs seruetur æqualitas,vt extra de excep.cùm inter.& iij.q.ix.c.fin. & extra de iudi.nouit.§.pen.C.de proxi.sacro.scri.in sacris.& de fruc.& lit.expē.l.fi.Hinc est qꝫ si datus sit terminus partibus perēptorius ad probandum, vt extra de proba.licet.prope princ.& intra illum pars altera testes producit:altera verò legitimè impedita non producit,propter quod pars impedita obtinet per beneficium restitutionis in integrū:puta quia est minor,vel ecclesia aliam dilationem ad probandum,seu testes producendum : certè pars altera quæ iam produxerat testes,vtetur hac eadē dilatione,vt iterū alios producat:nō obstante primo termino peremptorio.Et sic obtinuit,per prę. l.petendæ.Quod verum est si testes producti nōdum fuerant aperti.aliàs nō propter periculū subornationis.Hoc autē sic intelligo:nā si actor ex facto rei huiusmodi beneficiū acquirat,vt testes iterum producat:producet super eodem articulo tantùm:& non super alijs ab illo,vt si reus velit pbare illum fuisse maiorem tēpore contractus:ideoq; non esse restituendū : ille poterit probare se tunc fuisse minorē,vt ff.de mino.etiam.§.j.[f] Vber.autē de Bo.intelligit qꝫ generaliter circa quēlibet articulum poterit testes inducere:& sic secundū eū poterit reo prodesse.

15 ¶†Vt si minor q est actor postquàm didicit testificata petit in integrū restitui ad testes producendos : qꝫ & aduersarius tunc possit probare circa eundem articulum.Videt tñ obstare qꝫ non fuit propositum prætoris subuenire maioribus,vt C.si in communi eademq; causa.l.vnica.

16 Prius dictum mihi placet. ¶† Quid si reus petita, & obtenta dilatione ad probandum videt qꝫ actor omnes dilationes habuit,& nil probauit:& ideo timens qꝫ actor probet suam intentionē ex beneficio præ.l.petēdæ.pœnitet nolens vti dilatione obtēta?Et videt qꝫ pœnitere possit.Cùm em hoc in fauorē eius sit introductū non debet in eius læsionem retorqueri,vt C.de legi.quod fauore.Itē cuiq; licitum est renunciare iuri pro se inducto.extra de reg.ad apostolicam.ff.de mino.si iudex.Nā & si libellū appellationis porrexit pœnitere pōt.ij.q.vj. si quis libellos.C.de app.si quis.Itē licitū est ante litis cōtestationē pœnitere.ff.de nox.electio.§.neq;. ff.de rei ven.is qui.& de inter.act.de ætate.§. si.ar. cōtra.nā hoc in prę.l.actori cōcedit,vnde nō est sibi ab hoīe auferendū.xxviij.dis. de his.ff.de dona. si patronus.& l.si arrogator.Item sępe consequit quis ex alterius persona qđ ex sua nō pōt.[g] ff.quē adm.ser.amit.si cōmunē.ff.quę res pig.ob.pos.Aristo.C.de appel.l.fi.& de tēp.app.per hanc.&.C.si aduer.transact,l.j.& ij,& videt casus l.ff.de bono. pos.cōtra tab,si post mortē.§.fi.[h] & ad idē ff.de inoffi.testa.posthumus.§.si qs ex his.ff.de ædil.edic. cùm autem.in fi.

17 ¶†Sed quæro,ecce aliquis dimisit procuratorem:nunquid procurator ille habebit dilationem,vt consulat ipsum dominum? Videtur qꝫ sic,vt C,vbi de cri.agi opor.aut,qua in prouincia. prope prin.& extra de procurato.dilectus filius.[i] Sed illud intelligitur quando quis ante citationem se absentauit. Vnde dic qꝫ nō habebit.Nam cū dominus prius esset citatus, bene potuit deliberare dominus,scdm Vin.ar.extra de offi.deleg.consultationibus.extra de eo qui mit.in possess.causa rei ser.c.fin. Vel dic qꝫ si dominus distat multum non habebit,secus si prope sit.argum.contra C, vbi in

---

[a] Dictū. Vt not. §.j.versic.et no. ADDE Barto. in l.mancipiorū ff.de opti.leg.& consilio incip.ex facto pponitur qꝫ causa pecuniaria. ADDE tu qꝫ hęc dilatio pbatoria dicat perēptoria,tenet Ab. sic.in ca. licet. in iiij.not.extra , de proba.per illum text. Item idem tenet in c.qm̄ cō tra.in vj.co.eo.ti. Idē tenet Lāfr.ī repe. dicti c.qm̄ cōtra.in.xiiij.co. ver.circa.ex mēte Bar.& Ang.ī l.fi.ff.de feri.Idē tenet idē Bart.in l.j.C.de dila.

[b] ¶Cùm dilectus. Alb. Pap. cuius fuit iste ver.cum duob⁹ seq.quasi adlrām in l.diffamari. inferius allegata.

[c] ¶Autē.Ibi vide, & in cle.de ver. signifi.sæpe.ver. eo saluo.in glos. vbi ergo.

[d] ¶Seruari . Hoc dicit Albe. Pap. super præ.l.diffamari.

[e] ¶Significāte.Vide qđ ibi not.in iij.glo.& qđ sup ea dixi.

[f] ¶§.j. Per quā l. & p l.patri.e.tit. §.j.& per l.qđ si minor.§.restō.dixit Azo in summa de resti.in integ.versic. pe. qꝫ vbicūq; restituit minor & eius aduersari⁹:etiā maior restituit ī eodē tantū capito, & nō in alio.Remittit aūt ibi ad not.p eū in sum. de reputatiōib⁹. idē Mart.de Fano in suo trac.de quo dixi j.de resti.in inte.in prī. & hoc sub v.q.al leg.xij.q.ij. Vulteraneæ.de re.ec. nō alie.ad audientiā.de resti.in integ.c.j.liiij.dis.generalis.vide gl.ī sum.de resti.in in te.§. quar.in fi.

[g] ¶Pōt.Decōcess. pbē.c.pe.& vlti.

[h] ¶§.fi.Per quā l. hoc tenet Vber. et Gui.de su.ī p.l. petendę. & ff.de fer.l.vlti. vide j. de recōuē.in fi.

[i] ¶Fili⁹. Vide qđ ibi dixi sup vltima gloss.

a ¶L.ij. Vbi nō loquitur de ꝓcuratore, sed de colono.
b ¶Quarta. Non erant sic istę duæ miscendæ.
ADDE vt per Alex. in l. fi. ff. de fer. & Ro. cōsi. ccxxv. & seq.
c ¶Respon. j. lib. vj.
d ¶Cōsueuerūt. Hucusq; fuit Gui. de Suz. in l. à ꝓcedēte. vbi dicebat sic ꝑ quosdā sapiētes iudicatum.

rem ac. li. ij.[a] ¶†Illud quoq; nō est ignorandum ꝙ si iudex mihi simpliciter terminum assignat ad aliquid certa die faciendum: tota dies mihi cedit. Insti. de ver. obl. §. in diē. ver. ac. nec eo. secus si dixit, vt illud certa diei hora fieret: puta mane, vel statim audiētia facta, vel in nonis, vel dum sedebit: & huiusmodi. 19 †In summa nota ꝙ regulariter semel tantùm dilatio indulgetur: ex causa tamen dantur plures, sed prima cum leui causæ cognitione, scilicet eo ipso quòd petitur. secunda cum graui, scilicet prȩstito sacramento quòd fuit legitimè impeditus in prima. tertia & quarta[b] cum grauissima. Nā tūc non sufficit sacramentum: imò alia probatio requiritur. Quinta verò non datur, vt legitur & no. ff. de fer. oratione. §. fina. C. de dilatio. l. j. iij. q̄o. iij. §. spatium. prope princ. 20 ¶†Vltimò nota quòd secundū quosdam nulla dilatio datur sine causȩ cognitione, vt C. eod. l. j. & l. à procedente. & in prȩ. §. spatium. Est enim dilationum materia amputanda, vt C. de tempo. & re. l. ij. in princip. extra de dol. & contu. finē. & de exce. pia. rñ. j.[c] Ego dico quòd inducię citatorię dātur sine causȩ cognitione. Quod patet: quia dantur parte absente, vt extra eodem. præterea. ibi, ex rescripto sibi transmisso &c. Idem etiam est de deliberatorijs scd̄m papā, vt ibidem probatur. quod non credo: cū illæ in iudicio dentur, vt in aut. offeratur. Præparatoriæ autē & instructorię causæ cognitionem requirunt. iij. q̄o. iij. §. spatium. ver. ei autem. & seq. Itē potest iudex augere, & minuere dilatiōes, sine causæ cognitione, scd̄m papā. 21 ¶†Sed cùm à procedente iudice dilatio danda nō sit, vt in præallega. l. à procedente. quid erit si eundo per locum, vbi ius redditur, dilatio ab eo detur. Et videtur quòd non valet: nec arctat per præallegatam l. Ad idem in aut. de test. §. & quoniā. quidā tamen contra: argu. ff. de interrog. act. voluit. in fin. & in his quæ ibi nota. super rubrica: quia siue stando, siue sedendo, siue eundo detur, dummodo in loco vbi seruato more maiorum ius redditur: bene valet: ar. ff. de iusti. & iu. l. pe. Nō em̄ est vt dicūt de specialibus, sed de solennitatibus iudiciorum sedere. Sed cōtra in præalle. l. à ꝓcedēte. ibi: à cōcedente iudice &c. sed ideo dicit hoc: qa vt dicūt iudices plerunq; sedere consueuerunt.[d] Item contra, ff. de tutelis. qui habet. §. penul. & ff. ad Treb. recusare. j. de sñia. §. mista. versi. item est nulla ratione modi. ¶Sed tu distingue, vtrum sit dilatio talis in qua requiritur causæ cognitio vel non, vt s. ¶Quid si iudex dedit dilationē, & ciuitas vel dominus induxit ferias repentinas: & in eis dilatio incidit, an ad id tp̄s debet fieri restitutio? Dicit Gui. ꝙ nō:[e] Tum qa tales feriæ improbatæ sunt, vt C. de fer. à nullo. tū quia is cui datur dilatio prospicere potest ne in eis incidat. vt ff. quib. ex cau. ma. sed et si. §. solennium. In contrarium tamen suadet æquitas.[f] Hoc autem tu iudex obserua vt adueniēte die termini assignati, facias legi termini assignationē, vt sciatur super quo & ad quid fuerit procedendum. multos enim errores contingere ex hoc vidi.[g] Item no. ꝙ si tibi concessa est dilatio ad aliquid agendum, & per partem alteram diuersas dilationes petētem impedia ris facere intra illam audieris post illā id facere volens, vt C. de inoffi. testa. cōtra maiores. in fin. & ff. de mino. intra vtile. C. de rei vē. more. extra de iudi. c. pe. extra de in inte. resti. ex literis.

De ferijs[h] Rubrica.

IN Prȩcedenti titulo de dilationibus quæ à iudice conceduntur, præmisimus: dicendū ergo est de his quæ à iure indulgentur, scilicet de ferijs aliqua subijciamus. In quo attendendum est, Quot sunt genera feriarum. Quid in eis agi possit vel nō. Et quibus ferijs possit renunciari.[i]

e ¶Qd̄ non. Gui. de su. ponit hoc dictū in l. à ꝓcedente. in fin.
f ¶Æquitas. scd̄m Gul. vt s. alle. ꝙ ꝑ iudicē stetit, inducit præd. l. sed & si. §. si ferię.
g ¶Hoc vidi. Cōcludit hic ꝙ debuit prius scribi dilatio. sed Gui. de Su. extra volumina sup. l. iureiur. C. de testa. q̄rit an credatur iudici sup dilatiōe quā dicit se dedisse, nec repitur scripta. et diffuse hāc ꝓseqt. tenet aūt ꝙ sibi in leui cā credetur, in pōderosa nō. tu tene qd̄ dicit de cre. qm̄ cōtra. de ꝓb. vide qd̄ ibi dixi in vlt. glos.

Bal. de dilationibus Rubrica.

In dilationibus iudicialibus si dictio vsq;, terminatur in diem feriatam, ponitur exclusiuè. §. j. ver. pone ita. G. Item si dilatio contineat dies taxatos, vt mensem vel annum non differetur in sequentem diem. C. de tempo. appel. l. ij. in fi. Si autem non sint dies taxati in specie, sed in genere, vt octo dies: tunc dicūt quidam differri ipso iure per legem. Alij dicūt ꝙ differtur de benignitate iudicantis: quia non debet properare. i. festinare, sed expectare in sequentem diem. ff. si quis in ius vo. non ie. l. ij. si qs cau. l. ij. §. si quis. in verbo, differre. Bal. vide s. de cita. §. vbi ponitur. & j. eo. §. etiam vlti. ¶Habens octo dies ad excipiendū: pōt etiā prima die excipere, nec tenetur expectare. ver. sed pone. G. ¶Secus si ad cōparendum: nā debet expectare aduersariū, vel iudicis licentiā. ff. de ver. obli. l. itē illa. per Bar. vide j. de app. §. qui cōparauit. ¶An in curia detur dilatio ad ꝓbandū extra curiā. ver. illud quoq;. plenè per G. ¶Assignatio termini perēptorij includit tacitā exclusionē post terminū. in versi. & no. ꝙ si. G. ¶Terminus statutus à iure ad probandū exceptionē. nō currit, nisi cū iudex excipientē ad ꝓbandū admisit. quo facto statim currit, licet iudex nō prȩfigat terminū. ver. sed nunqd currūt. quod est no. ¶Dilatio data ad probandū nō requirit publicationē testiū. ver. sed qd si. j. G. vide j. de sen. §. pone sñiam. ¶Etiam vltima hora termini admittuntur ꝓbatiōes. ver. præterea. G. qa nulla pars termini debet esse frustra. ¶Et an dato termino ad ꝓbandū debeat pars citari ad videndū ꝓduci instrā. Bal. in l. fi. C. q admit. ad bo. pos. dicit ꝙ sic, nisi in vltimo dilationis die producantur. ¶Vna dilatione pēdente alia assignari non pōt, nec duæ simul nisi sint cōtiguę. ver. deliberatione. G. s. sup eodē: sed sup diuersis capitulis sic. ver. sed pone duos. Nā lex siue pars. super eodē debet intelligi. vide j. de app. §. dilationes nō sunt. ¶Vbi tp̄s instantiæ est breue dilationes nō auferuntur, sed arctantur. versic. sed pone ꝙ cā. G. An parte absente possit iudex prȩsenti ꝑfigere terminū? Dic ꝙ non scd̄m quosdā. ff. de cōfes. l. certū. §. si quis. Facit qd̄ no. ff. de rei ven. l. fructus. cōtrariū tenet in §. nūc dicamus. ver. sed pone reo. ar. ff. de arbi. l. diē ꝓferre. no. Hic est rō de quæs. de cōtuma. §. ante pe. in fi. Quia cū sit actus iudiciarius videtur requirere citationē. & vide j. de sen. §. termin⁹. & Inn. in c. cū cōtingat. de rescri. & j. eo. §. pe. ¶Lapso termino perēptorio nō pōt opponi exceptio: qa lapso termino nō est terminus. & qd̄ non est prorogari non potest. versi. super. hoc. G. Sed potest nouus terminus assignari. versic. seq. G. ¶Post litem cōtestatā omnis dilatio est peremptoria. ver. termini aūt assignatio. qd̄ est verū ad ꝓbandū in ciuili, vbi est statutū vnicū tantū dari. sec⁹ in criminali. l. fi. ff. de fer. Est tñ differētia qñ partib⁹ ꝑñtib⁹ vel absentib⁹ ꝑfigitur de cōsensu partiū termin⁹. de quo vide j. de sen. §. termin⁹. & vide s. de cita. §. ante litē. ¶Sñia q̄ imponit alicui silētiū ex lapsu dilatiōis est interlocutoria: tñ ab ea pōt appellari. ff. de appel. l. Titia. Bald. ¶Dilatio q̄ assignatur alicui ad cōparendū protēditur vsq; ad mediā noctē. secus ad sñiam. not. ff. de fer. l. morę. & no. Insti. de ver. ob. i prin. als. §. j. & de off. dele. c. consuluit. per Innocen. ¶Primò rñdetur articulis actoris q̄ rei. ver. & no. ꝙ B. qa agēs est prior & nobilior patiēte. vide j. de posi. §. si depositio. ¶In dilatiōib⁹ noīe instr̄orum cōtinentur probatiōes scriptę, nō testes. ver. itē nota ꝙ cum. G. ¶Lapso termino ad ꝓbandū nō p̄nt fieri probatiōes positionū. ver. itē qd si dat⁹. G. C. de nō nu. pe. l. in cōtractib⁹. §. illo. G. ¶Dilatio est cōmunis, ēt si detur ꝑ restōnē in integrum, nisi altera pars didicerit testificata. ver. in summa no. qd̄. G. ētsi is cui principaliter est inducta dilatio renūciet ei. ff. de cōtrata. l. si post mortem. §. fi. versi. quid si reus. vbi videas. G. hoc verū si dilatio nititur iuri cōi. sec⁹ si nititur restitutiōi in integrū: qa minor nō pōt renūciare. ff. de min. l. si iudex. Bal. ¶Iudex pōt citare sine causȩ cognitione. ver. vltimò nota. G. ¶Iudex deābulās pōt assignare dilationē in causis q̄ nō exigūt sessionē. versi. sed si cū à ꝓcedēte. vide j. de instr. edi. §. iudex pōt. in fi. & Inno. in d. c. cū cōtingat. de rescri. ¶In termino iuris miti⁹ agitur q̄ in termino hoīs. j. de iur. cal. §. pe. ¶Perēptoriū nō ligat iudicē, vñ post ip̄m ex officio pōt exercere. j. de posi. §. post cōclusionē. ¶Termin⁹ assignat⁹ absenti nō currit nisi à die notitiæ. j. de posi. §. no. ꝙ terminus. ¶Nihil faciēti in primo termino nō debet dari scd̄a dilatio ad ꝓbandū, nisi &c. j. de ꝓba. §. nihil. ¶Pōt assignari termin⁹ perēptori⁹ per iudicē, post quē nō audiatur. Itē perēptoriū est quędā interlocutoria: et ideo vt interlocutoria à iudice mutari, corrigi, & emēdari potest. j. de instru. edi. §. iudex pōt. ¶Terminus assignatus de cōsensu partiū vel à iure habet vim peremptorij. j. de sen. §. terminus. & ex peremptorio pōt fieri sñia. vide j. & ver. sententia potest fieri. & Inn. in c. super eo. de appel. ¶An statuto termino ad ꝓbandū sufficiāt testes intra illū iurasse, vide j. de sen. §. pone qd̄ post sñiam. & per Bar. in l. dāni. §. Sabini. de dam. infect.

De ferijs Rubrica.

h ¶Eodem ordine Tan. posuit hanc rubricam, & tria quæ distinguit author prosequitur, licet in prin. solū exprimat prima duo. ¶Rof. rubri. x. qualiter iudicium declinetur ratione feriarum. ¶Io. de Deo iij. lib. iudicū. post prin. valde parū. ¶Alij nominatim in procœmio per authorē nō posuerūt hanc rub. licet Pileus aliquid de ipsa tractauerit sub rub. de in ius voc. Habuit ergo author recurrere ad Summistas. ¶An executioni sentētiæ obstet exceptio feriarū. scripsi j. de libel. concep. §. nunc dicendum. super versi. xxv.

i ¶Renūciari. Præmittēdū est ꝙ Azo eo. ti. dicebat ꝙ feriæ hic dicuntur quasi feriæ, i. extra forū. Prȩbēt em̄ immunitatē à foro iudiciali. Vel secūdū eū, ferię, i. festiuæ. Hoc dico: qa ꝓpriè feria ponitur ꝓ qualibet die septimanę. de treu. & pa. c. j. de cle. mis. cū creatura. & cle. de reli. & ve. san. si dñm. ver. nos itaq;. Per q̄ patet qd̄ dicim⁹ feria prima, scd̄a &c.

Feriæ

SVMMARIVM.

1 Ferię solẽnes sunt quæ ad Dei & sanctorũ reuerentiã sunt introductæ.
2 Criminale iudiciũ non est in quadragesima exercendum.
3 Feriæ repentinę dicuntur quas solus princeps ob publicam gratulationem indicit.
4 Feriæ indictæ siue rusticæ sunt quæ ꝓpter rẽ rusticam & publicam vtilitatem indicuntur.
5 Actore & reo diuersarũ ꝓuinciarũ coram iudice conuẽtis cuius loci consuetudinẽ debeat iudex obseruare.& nu.sequenti.
7 Iudice circa iudicia suã cõsuetudinẽ nõ sequente, sequi debet ius cõe nullius inspecta cõsuetudine.
8 Ferię publicę seu rusticę qubus concedi dicantur.
9 Nulla lex potest curiam principis coarctare, quin possit etiã quolibet tempore ius reddere.
10 Princeps dicitur lex animata in terris.
11 In assignatione termini ad couenienđũ in iudicio an ferię partium sint attendẽdæ, an regionis tantũ iudicis corã quo causa tenetur.

Quot sunt genera feriarum.

FEriarũ ergo Alię sunt solennes. Alię repẽtinæ. Alię indictę siue publicę, seu rusticę. ¶ 1 † Solennes sunt quæ ad Dei & sanctorum reuerentiã introductæ sunt, vt extra e.c.fi.ff. e.l.pridie.C.e.l.fi.& l.oẽs.ij. Sicut est natiuitas dñi, festũ sancti Stephani, sancti Ioãnis euãgelistę, Innocẽtiũ scti, Syluestri, Circũcisiõis, Epiphanię, septẽ dies dñicę passiõis, festũ resurrectionis cũ septẽ sequẽtib⁹ dieb⁹: Rogatiões cũ trib⁹ dieb⁹, festũ ascẽsiõis: festũ Pẽtecostes cũ duob⁹ dieb⁹ sequentib⁹:[a] natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ: oẽs festiuitates Virginis gloriosę. Nõ dico de festo cõceptiõis ei⁹: qa cõcepta fuit in pctõ, licet ĩ multis locis celebreť. nec talẽ deuotionẽ reprobo:[b] festiuitates oĩm apostolorũ: festũ beati Laurentij: dedicatio beati Michaelis, & cuiuslibet oratorij siue loci:[c] festũ oĩm sanctorũ, & sancti Martini q fuit par apłorũ: oẽs dies dñicę. C.e.l.fi.xv.q.iiij.null⁹.& oẽs alię festiuitates quas singuli epĩ in suis diœcesibus cũ clero & pp̃lo duxerint solẽniter venerãdas, & quas moris est ibidẽ seruari. Hęc oĩa hñr extra e.c.fi.& de cõse. dis.iij.c.j.& c.rogatiões.C.e.l.ij.& l.oẽs dies.et xv. q.iiij.placita. Idẽ ĩ festo Inuẽtiõis sanctæ crucis. de cõse.di.iij.crucis.[d] Verũ tñ de dieb⁹ rogationũ, & de festo crucis nil statuiť hodie in p̃.dec. vñ videť ex certa sciẽtia omissum. Credo tñ in hoc stãdũ p̃dictis c.sic C.eo.l.ij.qđ em̃ expsse nõ mutať quare stare ꝓhibeť.C.de testa.sancim⁹? Cõsuetudo tñ aliud ĩ plerisq; locis interptať. Itẽ de festo beati Martini no.cõtra.C.eo.oẽs dies.& male, vt in p̃d.c.j.de cõse.di.iij. Qđ aũt dixi de festiuitatib⁹, quas epĩ in suis diœcesib⁹ statuũt: intellige de festiuitatib⁹ sanctorũ canonizatorũ vigilias nõ habentiũ, scđm Io. vt extra de reli.& ve.san.c.j. Qui em̃ nõ sanctũ dicit eẽ sanctũ vel ecõtra: abominabilis est Deo: cui⁹ societati eũ iũgit, & Christũ violat. vt xj.q.iij.si qs dixerit.& c.seq.& facit bene.l.dist.si quis p̃poste- ra. Et no.ex hoc epos posse in suis diœcesibus indicere solennitates. ¶ 2 † Porrò inueniunť & aliæ feriæ solẽnes in quibus est à placitis abstinendum. Nam in quadragesima non est criminale iudicium exercendum. C.eo.quadraginta. Item alibi dicitur ꝙ in his diebus in quibus legitima celebranť ieiunia, & à septem diebus ante natale Dñi, vsq; ad octauas Epiphaniæ, & à quinquagesima vsq; ad octauas Paschæ, & septẽ diebus ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ:[e] iudiciaria potestas neminẽ ad placitũ vocet, vt in pręc.c.placita. Alibi diciť à septuagesima vsq; ad octauas paschæ: & ab aduẽtu Dñi vsq; ad octauas Epiphaniæ, & in ieiunijs quatuor tẽporũ, in diebus litaniarũ & rogationũ, vt xxij.q.v.decreuit. Verũtñ istæ feriæ nõ habenť in vsu: & per contrariã consuetudinẽ Romanę ecclesiæ & aliarũ ꝓuinciarũ derogať p̃dictis iuribus p̃missis ferijs in suo robore duraturis.[f] Qđ aũt dixi de octo diebus añ festũ natalis Dñi dignũ esset ob reuerẽtiam tanti festi seruari.[g] ¶ 3 † Repẽtinę ferię dicunť quas solus princeps ob publicã gratulationẽ inducit: puta ob diẽ natalis sui, vel filij sui. vel suæ coronatiõis, vel qa vxorẽ duxit, vel ob res ꝓsperè gestas: puta ꝓpter gaudium victorię de inimicis habitæ. C.eo. à nullo.[h] ff.ex qui.cau.ma.in inte.resti.sed & si.§.si feriæ. Sũt etiã alię repẽtinę quę indicunť ob honorem insignium ciuitatum: puta, Romæ, & Constantinopolis, s.dies natalitij earũ.C.eo.omnes.ij. Dicũtur autem repentinæ: qa incertæ sunt: imò repentè & subitò indicunť. ¶ 4 † Indictę siue rusticæ seu publicæ sunt quę ꝓpter rem rusticã seu ꝓpter publicam vtilitatem cõcedunť, s.ꝓ messibus & vindemijs colligẽdis: q̃ et̃ qñq; solẽnes vocanť. ff.e.l.j.rñ. j.& hic restituunť à iure hoc modo, s.in ęstate pro messib⁹ ab octauo cał. Iulij vsq; in cał. Septẽb. vsq; in Autũno verò ꝓ vindemijs à x.cał. Septẽb. vsq; in Idus Octob. Medio aũt tpe, s.à cał. Augu. vsq; in x.cał. Septẽb. pñt causæ agitari, vt C. e.l.ij.& l.oẽs dies. in prin. et lex vocat hoc tps duorũ mẽsiũ, licet plus cõtineat, vt ibidẽ. et eo.ti.publicas. verũtñ ferię istæ indicunť secđm qualitates & cõsuetudines regionũ qñq; tardi⁹, qñq; citius: ideoq; dicunť indictæ, vt ff.eo.p̃sides.& ff.de offi.ꝓcõs.l.si in aliquã. in prin. nã in qbusdã locis tẽpestiui⁹ fruct⁹ maturanť q̃ in alijs: puta in maritimis q̃ in mõtanis, & in calidis q̃ in frigidis regiõib⁹. ¶ 5 † Sed pone in loco vñ est reus pri⁹ indicunť q̃ in loco vñ est actor vel iudex, vel prius q̃ in loco vbi res de qua agitať sita est. q̃riť cuius loci iudex cõsuetudinẽ obseruabit. Et vř ꝙ loci actoris: cũ ex ei⁹ ꝑsona ius metiať, vt ff.si pars hære.pe.l.ij.ff.si mẽ.fal.mo.di.l.j. Ecõtra videť ꝙ rei cuius forũ actor seq debet. extra de fo.cõ. cũ sit.et C. vbi ĩ rẽ ac.l.j.xj.q.j.experiẽtiæ.et q fauorabilior est.ff.de reg.iur.fauorabiliores. Imò vř ꝙ iudicis seu ei⁹ loci in quo cã dř, vt ff.de testib. l.iij.§.fi.ff.de va.et extraor.cog.l.j.§.in honorarijs. & extra de eo q mit.in pos.cã rei ser.cũ venissent. de pœ.di.j.nemo. Sed vř attẽdi debere cõsuetudinẽ loci vbi res de qua agiť sita est. nã ei⁹ rõne qs forũ sortiť. extra de fo.cõp.sane.et c.licet.& c.fi.& de testa. Raynuti⁹. vbi quarta deduciť scđm cõsuetudinẽ ciuitatis Tuscanellę, in qua re de qb⁹ agebať erãt sitæ. Ad idẽ extra de re iud.cũ cãm. Sed dic loci rei cõsuetudinẽ seruãdã ĩ cui⁹ fauorẽ ĩdictę sunt hmõi feriæ, ne à suis negotijs euocetur. ff.de ferijs.l.j.
¶ 6 Actor † em̃ & iudex sibi p̃uidere potuerũt, ne aliquẽ vocari facerẽt tpe feriarũ quæ in suis locis seruanť: & nõ reus. C.de dil.si qñ.q̃ est iij.q.iij.§.spatiũ.& facit C.de tẽp.in inte.resti.petẽdæ. Prẽterea eo ꝙ actor tpe suarũ feriarũ reũ vocari fecit eis renũciare vř. qđ facere põt, vt j.diceť. Contra hoc tñ vř qđ no.scđm papã j.ver.illud ẽt no.sed ibi loquitur qñ iudex & litigatores sunt diuersarũ et remotarũ regionũ, vt patet ĩ his q litigãt in curia Romana: hic aũt loqmur cũ sunt diuersorũ locorũ: nõ tñ valde remotorũ. Quidã[i] aũt dicũt ꝙ vbi q̃riť đ cãç ordiatiõe: tũc cõsuetudo loci iudicis cõsiderať, vt ĩ p̃.l.ff.de testi. ¶ 7 † Et si iudex circa iudicia suã cõsuetudinẽ nõ seqť: sequať ius cõe nulli⁹ inspecta consuetudine: qa aliena cõsuetudo eũ nõ ligat, licet sit ar.cõtra, xij.di.illud.[k] Vbi verò q̃riť de cãç decisione: tũc loci vbi cõtractũ fuit, vt ar.ff.de eui.si fund⁹. extra de testa. Raynuti⁹. et extra de eo q mit.ĩ pos. cã rei ser.cũ venissent. ff.đ vsur.l.j.rñ.j. Alij dicũt ꝙ vbi alia est cõsuetudo ĩ foro rei: alia ĩ foro actoris: alia ĩ foro iudicis ꝙ seruãda est cõsuetudo rei, vt ĩ l. fauorabiliores. Alij ꝙ est actoris ex cui⁹ ꝑsona ius mitiť forũ, vt s̃.de iudic.solem⁹.et l.si qs. Alij ꝙ regiõis ĩ qua cõtract⁹ celebrat⁹ est. ff.đ reg.iur.semp. & ĩ p̃.l.si fund⁹. Alij ꝙ loci ĩ q̃ iudicať, vt ĩ p̃.l.đ testi.et no.C.q̃ sit lõ.cõsue. Alij distinguũt: qa cõsuetudinẽ ciuitatis põt iudex seruare cõtra forẽses, sed statuta nõ. qđ nõ placet. vñ dic vt s̃.ibi: Quidã aũt dicũt. et dic & quare circa hãc mateiiã ꝓut no. extra eo.c.fi.& de consue.super rubrica scđm papã.
¶ 8 † Item no. ꝙ feriæ publicæ seu rusticæ cõcedunť non solũm rusticis vel agricultoribus: imò etiam

a ¶ Sequẽtib⁹ Hic addе festũ corporis Christi feria quinta post octauas huius festi ꝑ cõstitutionẽ Vrbani q̃ hř in cle. de reli.& ve.sanct. si dominum.

b ¶ Reprobo. Vide qđ scripsi in p̃.c.fi. e.ti.in gl.q̃ sunt. Et aduerte ꝙ nõ vtiť author verbis decr. ĩ eo qđ statim sub diť. ibi.em̃ dicit tex. xij. apłorũ, & p̃cipuè Petri & Pauli. hic dicit oĩm apłorum. & sic includet eos q nõ fuerũt de numero duodeno, sicut Paul⁹. Hoc patet Lucæ vj. & not. de reli.& ve.san. c. vno.li.vj.in gl.ř. ꝑ quã decretalem hic addas de quatuor Euangelistis, licet duo ex illis ꝑ apłatũ essent inclusi: & de quatuor doctoribus.

c ¶ Loci. Istud siue loci nõ est in canone.& ĩtellige qđ dicit canon, cuiusq; oratorij quo ad festiuãdũ, & solenniter officiãdũ ꝑ clericos illi⁹ loci, nõ quo ad ferias causidicas, de quib⁹ tractam⁹: nisi forsan eps loci &c. vt sequiť. Dedicatio autẽ basilicæ beati Michaelis q̃ est penultĩa Septẽbris, bene est feria cãrũ, vt in c.fi.e.tit. et c.j.de cõse.di.iij. sed Bononię nõ est feria oparũ: qa tũc mutanť hospitia, ꝓpter qđ illa dies & sequens q̃ est festũ btĩ Hieronimi non bene coluntur.

d ¶ Crucis. Ad qđ oppone & solue vt ibi no.in j.glos.

e ¶ Baptistæ. Hoc declarať eo.ti.capella nus.

f ¶ Duraturis. scđm Tã. vbi s̃.

g ¶ Seruari. Dicit Simõ in l.oẽs.C.eo.titu. ꝙ cũ oẽs dies debeãt esse iuridici, p̃ter exceptatos, vt ibi in prin. satis est illos exceptatos nõ esse vt dicantur iuridici.

h ¶ Nullo. Secũdùm Tancre.& respicit hoc lex qđ supra dicit solus.

i ¶ Quidã. Odof.s. vt dicit Albe. Gal. rubric.de sentẽtijs. versi.pe.ibi etiã ponit vltimũ dictum huius ver.quod author improbat.

k ¶ Illud. Ibi dicit hoc satis, nec cõtra dicit dũ dicitur hic ius cõmune sequendũ ibi per vnius cõsuetudinẽ nõ tolli consuetudinem alterius.

a ¶ Venerealis. Et est xxv. vbi hoc tenet Bar. allegās Pileū cui⁹ fuit q. xcvj. et idē dixit in libellis. rub. de in ius voc. idē Tā. vbi s. ver. rusticæ. & Rof. vbi s. in prin. & Host. in sum. hui⁹ ti. §. fi. ver. sed nunqd milites.

b ¶ §. ij. Lex iij. est quā solue. vt no. extra de re iud. c. j. in gl. ij. & vt sup ea dixi in l. seq. tenet diuisio ex cōsensu sociorū, licet nō ex authoritate diuidētis. l. ij. de fi. instr. ꝓcedit ex eo: qa res inter alios agitur.

c ¶ Sexaginta. Idem no. de iud. c. vlti. in vl. gl. & j. de lib. obla. §. nūc videam⁹. & qđ ibi dicā. facit ille §. & qđ dictū est s. ver. pxi. ī pri. ad q̄onē an nunciatio noui opis fieri possit. & ipsius cā tractari die feriato. & gl. ī l. j. ff. de noui ope. nū. §. itē nūciatio oib⁹ dieb⁹ &c. tenet qđ fieri pōt saltē his duob⁹ modis qb⁹ nō adit̄ prętor. De tertio plus dubitat̄. & vna opinio habet ꝙ non possit, alia distiguit ferias fauore hominū: & tūc possit à ferijs ī honorē Dei: & tūc non possit. Vtriꝗ rn̄dēt ad §. itē nūciatio. vt ītel ligat̄ dieb⁹ oībus, s. cōgruis. Allegāt ff. mā. l. j. de cōstı. pec. l. q aūt. in fi. de mu. & ho. vt gradatim. in fi. sed in cōgruitate discordāt, vt di. xi. sed ex verbis Albe. Papi. sup illo §. inuenio eū, licet nō sic expſſerit intellexisse ꝙ denūciatio q̄ fit p ꝑtorē: aut vocat in ius ædificari faciētē: & hoc fieri nō possit in diuinis ferijs: & sic loquat̄ lex ff. si qs ī ius vo. l. ij. in fi. quā vbi supra gl. signat ꝓ cōtraria, & nō soluit. Si verò nō arctat illū ad veniendū, sed solū nūciū suū ad eū mittit: putat ēt diebus feriatis fieri posse. Allegat iura vulgaria. ff. de vsufru. eq̄ssimū. ī prin. ff. si cer. pe. qdā. ī fi. Per q̄ dari pōt alia solutio ꝙ si piculū est in mora vel grā de dispendiū: puta qa illi⁹ diei op⁹ claudet lumia scholariū q̄libet die fieri possit, p p̄di. l. j. ff. e. ver. sane. cū cōcordā. j. gl. & extra eo. tit. c. fi. vers. qb⁹. facit de sen. excō. constitutionē. in fi. li. vj.

¶ Ex prædictis habeat̄ scđa q̄o q̄ fuit

oībus alijs puta militib⁹, clericis, burgēsib⁹, artificibus, & alijs. ff. e. l. j. in prin. vbi de hoc qa licet psonaliter his nō intendāt: tn̄ intēdunt p alios: puta p ꝓcuratores colonos & hmōi: & licet per se nō occupent̄: pn̄t tn̄ per alios occupari: puta p ꝓcuratores testes vel aduocatos quos hr̄e non pn̄t. Licet ergo cā cesset: nō ideo cessabit effect⁹, vt j. de dispu. & alle. §. post hoc. ver. vel illud statutū. & est q̄o venerealis. [a] Verūtn̄ in Romana curia procuratores remotarū partiū q nō lædunt̄ in antiquo si feriæ ibi nō cōcedūt̄, bn̄ sunt cogēdi rn̄dere, vt no. papa extra de fer. c. fin. ꝓcuratores aūt eorū q sunt de loco vbi est curia vel de vicinis ferijs gaudēt. & sic de mādato sanctissimę recordatiōis dn̄i Cle. papæ iiij. ser uau⁹. Est aūt ar. scđm Mar. de Fano † ꝙ nulla lex pōt curiā principis coarctare quin possit quolibet tpe ius reddere etiā dieb⁹ feriatis. C. de his q ad ec. cō. pn̄ti. in prin. ibi: pn̄tanea cōstituta &c. † Nā ipse est lex aīata in terris, vt in auē. de cōsul. §. pe. in fin. Et p hoc pōt excusari cōsuetudo curiæ regis Franciæ: quo tpe parlamētorū oī die ius reddit, vt veniētes de lōginqs partibus citius expediant̄. ¶ † Illud etiā nota ꝙ in assignatiōe termini, nō sunt attēdendæ feriæ partiū, sed regiōis tm̄ iudicis corā quo cā agit̄. Nec est vis si feriæ sint q̄n parti assignat̄ terminus, vel q̄n incipit iter eundi ad iudicē, vel etiā si in via incidat, arg. ff. de adul. miles. §. sexaginta. ff. q. ex cau. ma. sed & si per prætorē. §. pe. scđm papā, vt no. extra eo. de fer. c. fi.

SVMMARIVM.

1. ¶ Agi potest diebus feriatis, si necessitas vergeat, vel pietas suadeat: & quę tunc dicat̄ necessitas.
2. Appellari potest quolibet tēpore feriato, & in qualibet causa: nō autē potest appellationis causa tractari.
3. Receptio testium quo casu tempore feriato possit fieri.
4. Tempore feriato potest causa scholas conducentium tractari.
5. Instrumētum in ferijs ob reuerentiā Dei indictis p tabellionē super aliquo contractu confectum, an sit validum.
6. Testis dictū tempore feriato depositū an teneat.
7. Ad voluntariā iurisdictionē spectātia quę sint, & an quolibet tēpore fieri possint.
8. Tutor dari potest quolibet tempore.
9. Causa matrimonialis an & quare possit feriatis diebus tractari.
10. Causa vsurarū repetundarum, an feriato tempore sit agitanda.
11. Decimarum causa an tempore feriarum possit ventilari.
12. Causa quę cōmittitur intra certum tempus decidenda, si die feriato euenerit, an procedetur.
13. Decretum super alienatione minoris, diebus solennium feriarum interpositum, an valeat.

Quid in ferijs agi possit, uel non.

SEquitur Videre quid in eis agi pōt, vel nō. Et qdē in oīb⁹ p̄dictis ferijs nō dn̄t tractari ea q̄ ad cōtētiosam spectāt iurisdictionem: puta nō debet qs ad cām vocari, nec cā tractari, nec sn̄ia ferri: qđ si fiat nō valet qđ agit̄ j. §. pxi. & xv. q. iiij. c. j. & C. e. p totū. extra de iud. c. fi. ff. e. si feriatis. extra e. c. fi. in fi. & talis sn̄ia vel ꝓcessus nō posset ratificari: cū sit ipso iure null⁹. xvj. q. iij. §. pōt. extra de elec. auditis. licet sit ar. cōtra. ff. rē ra. ha. cū minor. §. fi. [b] C. cōia vtriusꝗ iu. l. ij. C. de fi. instr. l. ij. Itē nō pōt tūc qs ad mortē vel pœnam dānari, nec placitū, nec mercatū fieri, nec sacramēta præstari, nisi in casib⁹ extra e. c. j. xxij. q. v. decreuit. Albe. Galeo. extra volumē ꝓ soluta his casib⁹ qbus differēter denūciatio nē fieri nō posse: qa eò min⁹ posset cā tractari. Ad negatiuā aūt allegat ꝙ certi sunt casus numerati in qb⁹ ī ferijs ꝓcedit pōt. ff. e. l. j. ij. & iij. extra e. c. j. & vlt. inter quos cā denūciationis noui opis exp̄ssa nō est. ergo &c. ff. de his q sui vel alie. iu. sunt. l. patre. in prin. & ibi cōcor. facit extra de trāsla. c. ij. de sen. excō. his q. lib. vj. Itē arbiter oī tpe cogit̄ sn̄iam dicere. ff. de arb. sed si cōpromissum. in fi. nō tn̄ tpe feriato. e. ti. si de meis. in fi. In cōtrariū alle. p̄. §. itē nūciatio. & q oīa dicit nil excipit. de ma. & obe. solitę. ff. de fer. vrb. p̄dio. l. si seruit⁹. Et qđ de tutoribus & curatorib⁹ dr̄ j. ver si. porro. & l. j. ff. de dā. īfe. & l. j. ff. eo. q̄ ꝓuident celeritati. Soluit ꝙ his dieb⁹ quib⁹ cognoscit̄ cā dāni infecti cognoscat̄ cā denūciationis: cū ista sicut illa celeritatem desideret. alleg. C. de edi. priua. l. de opis. ibi, festinare. & vbi eadē rō &c. ff. ad l. aq. istud. extra đ cōfir. vti. vel inu. cū dilecta. & ibi cōcor. & qa quoties res vrget cogimur adire ꝑtorē, vt pręl. j. ff eo. vers. sanè.

ADDE vt p bar. & Ale. ī d. l. j. §. nūciatio. & ibi an exe cutio sn̄ię possit fieri die feriato, & qđ de citatiōe: & quid de reuocatione tenutæ.

1 ¶ † Pōt autē his dieb⁹ agi si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Necessitas est, vt si res sit tēpore vel morte peritura. extra de iud. c. fi. C. eo. actus. quod exemplifica, vt ff. eod. l. j. ij. & iij. & j. subijciet̄. Pietas autem suadet si sit causa debiliū, vel miserabilium personarū: quia in operibus misericordiæ dierum nō est habenda distinctio. arg. l. xxvij. dist. vtinam. de cōse. dist. v. nūꝗ. imò illis magis est insistendum his diebus. arg. extra de sta. mona. cùm ad monasterium. §. in refectorio. Vnde quæ ad pacem, & concordiam pertinent tractari, & terminari tunc possunt. extra eodem. c. j. & pacta in his loquātur, & transactiones cōferant. C. eod. l. fi. Idem fortè in causis in quibus appellatio nō admittitur. ff. de appel. reci. vel non. l. fi. quod dic vt j. de appellat. §. in quibus. & in his quæ dilationē nō recipiunt, vt absolutio ab excōicatione. extra de appel. qua fronte.

2 ¶ † Itē quolibet tēpore feriato appellari potest, & in qualibet causa, sed nō potest causa appellationis tractari. C. eodem. l. j. Et nota ꝙ feriæ cōtinuæ sunt. nam cōputant̄ in anno vel biennio, qđ datur ad prosequendā appellationē. C. de tēpor. appel. l. ij. §. pe. Item quolibet tempore libellus offerri potest. ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. [c] Item si actio sit tempore vel morte peritura: his tēporibus lis potest cōtestari vel executoris cōuentio fieri: & fieri qđ cōmodè differri nō pōt: & liberale iudiciū exerceri. Item in eū qui feriarū vel nūdinarū impediēdarū noīe vel ne frumētum ad eas ferret̄ aliquid accipit omni tēpore ius dicit̄. ff. eo. l. j. §. excipiunt̄. & l. solet.

3 ¶ † Itē fit fortè testiū receptio: cū timet̄ veri similiter de ipsorū morte vel absentia diuturna. extra vt li. nō cōte. q̄m. in prin. & arg. ff. de fer. solēt. & in auē. de test. §. fi. C. de aduo. diuer. iudi. laudabilem. §. quot. Item causæ insigniū latronū, & maximè Isaurorū omni die & tēpore expediunt̄. C. eo. l. pe. xxiij. q. iiij. est iniusta. Itē publicę & fiscales saltem in ferijs rusticis. C. eo. publicas. nō tn̄ in solēnibus, vt e. ti. oēs dies. in fi. & l. fi. in fi. & extra eo. c. j.

4 ¶ † Sed si magister cōducit scholas, & alius postea cōducit alias de vicino: ita ꝙ voces adinuicē se cōfundant: primus vltimū depellere potest. quæ causa die tractabit̄ feriato. C. li. xj. de studijs liberal. vrbis Ro. & Cōstā. l. vnica. Itē tēpore feriarū rusticarum cogitur quis litigare, ne tempus alicuius electi inutiliter elabat̄. extra de iudi. c. fi. Item tēpore messium & vindemiarū possunt agitari causæ ad eas

5 spectantes. ff. eo. l. j. & iiij. & C. eo. omnes. ¶ † Quid si in ferijs ob reuerentiā Dei indictis fit instrumentum per tabellionem super aliquo cōtractu. Dicūt quidam ꝙ nō valet. nam dicit lex actus omnes seu publici, vel priuati xv. diebus paschalibus conquiescant, vt C. de ferijs. actus. Sed dic contra. & quod ibi dicit̄ actus publici vel priuati expone, i. iurisdictionis cōtentiosę. volūtarię autem bene possunt exerceri, prout in eadē lege dicit̄, vt emācipare, contractus inire, instrumēta scribere, testamēta facere, & hmōi.

6 ¶ † Quid si tunc testis dictum suum deponit. Et videtur quòd non valet: quamuis die nō feriata iurauerit, vt C. eodem. dies festos. circa mediū. & hoc quidam dicunt. Cōtra credo cùm habeatur pro recepto postquàm iurauit. argu. C. de testib. l. penul. vt s. de testib. §. qualiter. ver. is quoꝗ. & examinatio non est iudicialis actus: imò secretè fieri debet Danielis exemplo. Sunt etiam qui dicunt ꝙ partibus & testibus volentibus hoc fieri pōt: aliàs non, vt in prædicta l. dies. ibi, à cunctis executorib⁹ &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat admonitio &c. Recipi autem seu iurare non debent testes die feriato: quia testium receptio est de processu. [d] extra de probatio. quoniam contra, nisi fortè quando recipiuntur valetudinarij, & de quorū morte vel absentia diuturna timetur: cùm tunc extra iudicium recipiantur, vt extra vt lite non cōtest. q̄m.

d ¶ Processu. Gui. de Suz. sup l. iurisiurādi. C. de testi. p prædic. l. dies.

ADDE tu ꝙ receptio & examinatio testiū possit fieri die feriata, est gl. j. in cle. vnica, extra de offi. deleg.

Respōso. j.

a ¶Responso.j.æquiparando ferias contestationi litis. & facit decreta. vlti. hoc eo.tit. & quod ibi no.in glo.penul.

b ¶Actus.De insinuatione donationis.dicam idem j.de instru.edi.§.porrò.super versi.donatio.in fi.

ADDE,an curator liti in causa pupilli dari possit die feriata,vide Bald.

responso j.[a] ¶†Porrò ea,quæ ad voluntariam iurisdictionem spectant, quolibet tẽpore fieri possunt: vt adoptare,emancipare,manumittere,excõmunicare,& absoluere : vbi causæ cognitio requirit̃. C. eod.actus[b] : ergo tutores,& curatores dabũtur,& vt gerant monebũtur, alimẽta constituentur noĩe ventris vel legatorũ,& causa damni infecti possessio dabitur. Itẽ fiet cognitio exhibendi testamẽta: curatores dabuntur bonis,& vt liberi parẽtes alãt, & econtra præcipietur:atrox iniuria æstimabitur: & fideicõmissaria libertas præstabitur ff. eo l.ij.& iij.ff.de dam.infec.l.j.ff.quemad.test.ape.l.j.& prædi.l.loquatur in ferijs rusticis. Azo tamẽ dicit hoc fieri posse,etiã in solennibus : cùm pietas hoc suadeat,vt prędixi. ¶†Quod autem dixi de tutoribus dandis,probatur etiam ff.de tutel. qui habet.§.pe. vbi dicit q tutor dari põt quolibet tempore.quod intelligit Vber. cùm ad vnam causam dari debet: vt ea.l.in fi.secus si ad plures:cùm tunc dari debeat cognita causa,& iudice pro tribunali sedente.ff.de confir.tut.vel cur.in confirmando, sed prius dictũ placet,cùm ptima iura non distinguant. arg.ij.q.v. consuluisti. extra , de translatio.inter corporalia. ¶Quid si vxor mortuo viro petit alimẽta? Dic q hæc causa põt die feriata agi : q̃a id pietas suadet[c]. ¶†Quid de causis matrimonialibus[d]. Io.not.xv. q.iiij.in sum.posse eas tẽpore feriato tractari propter periculũ adulterij vel incestus . Idem dixit in matrimonio spirituali,s.cùm agitur de elec.epi. vel prælati propter periculum moræ,extra de app.oblatæ.in fi.l.dis.post c̃.extra,de elec.ne pro defectu. quia in his sunt spiritualia.extra,vt lite non contesta.c.j.& c.quoniam.§.j.quod admittit do.meus,si ex officio procedatur. sed si in figura iudicij agat̃, hoc reprobat,& bene.extra,de clande.despõ. cùm inhibitio.& de diuor.porrò.§.vnico.posset tamen videri q in rusticis ferijs causa exactiõis possit agitari:vt extra,de iudi.c.fi.sed verius est quod iam dixi. ¶†Quid de causa vsurarũ : verbi gratia,repetebam vsuras ab hærede cuiusdam vsurarij: ille verò opponit exceptionem feriarum. & videtur exceptio admittenda:quia tunc non est quis conueniẽdus.ff.eo.l.j.nisi in casibus, inter quos is non reperitur.ag.contra , quia hoc tẽpore agitur pro furto, & rapina.ff.eo.solent.§.j.& vsura, & rapina æquiparantur:vt xiiij.q.iiij.si quis.& c.seq.Dicunt qui dam q si defunctus iurauit stare mãdatis ecclesiæ, vel se vsuras redditurum,& præceptũ fuit ei q redderet,nunc vrget necessitas,& suadet pietas, vt omni tempore etiam feriarum ratio fiat.extra,eo.c. fi. ¶†Item quid de causa decimarũ.Et videtur tempore feriarum ventilari posse.Nam de tributis tũc agi potest:vt C.eo.publicas.At decimæ sunt tributa egentium animarũ:vt xvj.q.j.decimæ.extra , de deci.tua.& hoc tenẽt quidã[f] . alij contra.non enim tunc debet agi,nisi necessitas vrgeat,vel pietas suadeat,vt s̃. ¶†Quid si causa intra certũ tps decidenda cõmittitur,& id tẽpus , in dies incidit feriatas? Dic q non procedetur:vt no.in præ.c.placita. Credo tamen q vbi iudicis iurisdictio est finitura:iudex tempore feriarum rusticarum procedere potest,ne iudicialis instãtia euanescat arg.de offi. deleg.consuluit.extra,de iudi.c.fin.[g] ¶†Sed nũquid decretũ super alienatione minoris diebus solenniũ feriarũm interpositũ valet? arg. q sic,C.eod.actus. in fi.Dic contra : quia causa cognita & iudice pro tribunali sedente id fieri debet.C.de admi. tu.lex, quæ.& C.de præd.mino.l.minorum.&l.ob es[h].

q sic in l.iij.§.quelibet.ff. de tutel. & ibi an possit dari tutor vel curator.

c ¶Suadet. Hoc tenuit Albert.Gal.ti. de alimen.vltra medium alleg. de fer. c.fi.ff.eo.l.j.& ij.
ADDE,qd̃ hoc limitant doct. in l. diuortio.§. si vir. qñ mulier nõ habet vnde se alat.aliàs secus.& hoc idẽ videtur velle Spe. dum dicit pietas suadet.

d ¶Matrimonialibus. De hoc versi. & duob⁹ seq. vide cle.de verb.sig.sæpe.post prin. versi. tempore . & quod ibi not.

e ¶Quidam.Albert. Gal. cuius ad literam fuit iste versi. de excep. versicu. pone quæstionem.

f ¶Quidã.Alb.Gal. cuius fuit iste vers. absconsus.sub rub. de fideius.versi. pe nulti.

g ¶C.fi.Gui.de Suz. in l.sciendũ. ff. qui satisd.cog.tenet q si venit vltima dies iurisdictionis delegati . & est feriata ferijs rusticis: pronunciare poterit si nõ fuit in culpa , in solẽnibus aũt non. nec in rusticis si fuit in culpa. alleg. ff.de fer. l. si feriatis. in fi.& ff. de arbit. si de meis.§.fi.
ADDE, quid si dies exitura est feriata & statutũ dicat q si vltima dies est feriata differat̃ in sequentẽ diẽ:accidit q sequẽs dies est etiã feria. laudũ fuit latum die sequenti ; quærit̃ an valeat.Bald.consil. cccxxvj.ij.lib.consuluit q non.

h ¶Æs.Idem Iac.de Aret.allegat ff.de confir.tut.l. in cõfirmãdo. & de bo. pos.l.iiij.§.pe.lex,actus.non obstat,quæ loquitur in iurisdictione voluntaria,& fauore libertatis,quæ datur manumissis,& emancipatis. idem Alber.Gal.extra volumen super l.ij.ff.eo.tit.

i ¶Renunciari.Secundùm Tan.vbi s̃.ver.in omnibus.in fi.& idem Hosti. in Summa eo.tit.§.fi.in prin.
ADDE, q feriæ repentinæ æquiparant̃ ferijs inductis in honorẽ Dei. gl.in cle.sæpe.de verb.sig.& Bal.in l.in tempus.ff.de hære.insti.

k ¶C.vlti. Per qd̃ capitulũ in fi.quæstio ista videt̃ dubia. Sed dic q illa decre.bene promittit pcedi in talib⁹ ferijs. vñ null⁹ negat,qn dũ litigat̃ renunciari possit.sed hoc dubitat̃ an prius in cõtractu renũciari possit:quia iuri futuro nõ renũciat̃,vt s̃. & per l.si cõuenerit.ff.de iur.om.iu.propter q Iac.de Are.habuit quæstionẽ p dubia,vt ponit Cyn.ea.l.j.sed placet soli Gul.& placet Vber.de Bobio,char.ij.in fi.vbi tractat obiect⁹ cõtra sñiam ordinarij.Ad cõtrariũ rñde aliud in pacto,quàm in repudiatiõe,vt no.in l.j.C.de pac.& scripsi de testa.Raynutius.super iij.gloss. ad l. si conuenerit. Dic q istud est pactũ nõ decimandi, vt scripsi extra, de iud.c.j. super gloss. sed nonne.
ADDE,quib⁹ ferijs renunciari possit.cõsil. cccxxiij.j. lib. Et an cũ in cõpromisso renũciatũ est ferijs,illud tẽpus dicat̃ vtile , vel continuũ,per eundẽ consi.cccxxiij. ij.lib.& cõsil. cccxcviij.iiij.lib.

SVMMARIVM.

1 Renunciare iuri nondum sibi competenti , nemo potest.
2 Testes an possunt cogi,vbi renunciatum est ferijs rusticis.
3 Iudex pro tribunali sedens , si scienter assignat diẽ feriatam partibus præsentibus, & feriatam esse nõ ignorantibus,an partes videantur renunciasse exceptioni feriarum.

Quibus ferijs renunciari possit.

NVnc Videamus quibus ferijs renunciari possit. Et quidem repentinis nõ potest renunciari[i] . ff.de arbi.si feriatis.ff.de postulan.quas prætor.ff.de iure immu.semper.§.conductores.arg.C. eo.omnes dies.prope fi.ibi:nostris etiam &c. Multò minus solẽnibus in honorem Dei, & sanctorũ inductis.extra,eo.c.fi.imò processus habitus tunc nõ valet,vt ibi Iaco.Bal.no.cõtra in repentinis:vt dixi s̃.de arbi.§.fi.prope fi.ver.fi.in forma aũt.Rusticis autẽ,seu publicis renũciari põt.extra e.c.fi.in fi.arg.extra,de regula.ad apostolicã.extra,de fo.cõpet.si diligẽti.sed si nõ esset renunciatũ, sñia nõ teneret.extra,eo.c.fi.ff.e.l.j.& l.si feriatis. & s̃.§.proximo.in prin.De hac materia no.extra,de offi.deleg.de causis.& de iudi.c.fi.extra, de ferijs.c.fina. ¶†Quid si renũciatio feriarũ fiat in instrumento alicuius cõtractus? Et videt̃ nõ tenere.nemo enim põt renunciare iuri nondum sibi competenti.ff.de acqui hære.is qui.ff.de leg.ij. si ita sub cõdi. extra, de re iudi.abbate sane.lib.vj.de ecc.ædi.ad audientiam.ij.in fi.Dic cõtra,quia iam erat ius quęsitum, cùm iã essent feriæ ordinatæ à lege . quod intellige de his,quibus renũciari põt.& ideo sæpe in instrumentis cõtractuũ opponit̃ clausula illa,& ferijs,renunciamus.C.de pac.l.j.& ff.e.l.pactũ.extra, eo.c. vlt[k]. ¶†Quid si renũciatum est ferijs rusticis:nũquid tũc poterunt testes cogi ? Rñdeo,nõ puto.ar. ff.de pact.si vnus.§.& in summa.ver.ante omnia[l].
¶Quid si iudex me citat , vt ad diẽ veniam feriatam? De hoc dic vt s̃.de cita.§.j.versic.item q citatio.& in Summa domini mei,de fer.§.& an ferijs.
¶†Sed quid si iudex pro tribunali sedens scienter assignat diem feriatam ferijs rusticis,partibus præsentibus,& feriatã esse non ignorãtibus:nunquid videntur partes renunciasse exceptioni feriarum. Dic q sic:ex quo scientes , & non contradicentes talem terminum receperunt. arg. extra de re iudi. quod ad cõsultationẽ.vij.q.j.c̃. periculosum[m] est. argu.cõtra in reo:quia eius est fugere.iij. q.iij.c.j. vnde fugitiuus appellat̃.C. de iudi. properandũ.§. & si quidẽ.Nõ videt̃ ergo sibi imputandũ, si facit id,à quo denominat̃.xvj.q.j.si cupis.tutius aũt est quod expressè renuncietur[n]. ¶Sed quid si actum est q arbiter , vel iudex possit pronunciare die feriato.De hoc in præ.versi.in forma autem. & seq.

l ¶Omnia. Et idem no.C.eo.titu.l.oẽs. in fi.vlti.gl.

m ¶Periculosum. Facit j.titu.ij.§. dicto ver.qd de exceptione feriarũ.facit qd̃ no.ff.eod.l.j.§.j.in glo.hoc no.in fi.

n ¶Renunciet̃.Aliàs tene cõtrariũ non per rõnẽ prædictã: sed p not.in cle. de ver.sig.sæpe.in gl. ante pe.& s̃.de cita. §.j.vers.quid si re⁹. cum sua remis.

Bald. de ferijs. Rubrica.

Nulla lex põt curiã Principis coarctare ad ferias. §. j.vers.est autem.G. ¶Testis nõ põt iurare die feriata , sed deponere sic.§.seqtur.ver.qd si testis. & seq.et ideo si termin⁹ dat⁹ est ad faciẽdũ deponere testes iuratos , feriæ non excipiũtur:qa non sunt Bal. vide Inno.de offi.deleg. cõsuluit. ¶An ferijs repẽtinis possit renunciari.sentit q nõ.§.nũc videam⁹. vide in cle.sæpe. de ver.sig. ¶An tenuta possit dari die feriato,vide s̃.de primo & secundo decreto.§.tenuta.

¶Quòd die feriata põt offerri libell⁹, qũo intelligat̃ , vide s̃. de citatio.§. die feriata.vide omnino Bal.in l.bonorũ.C.q admit.ad bo.pos.in ver.opi. ¶An executio possit fieri die feriata,& quotuplex sunt feriæ, vide ibidẽ: §.citatio est de processu. ¶Vbi allegat̃ spoliatio, vel rixa agit̃ die feriata vide j.eo.de peti.& pos.§.ij. ¶Tẽpore feriarũ etiã inductarũ ob reuerẽtiã Dei,puta fieri instrumentũ super aliquo cõtractu p tabellionẽ.Itẽ põt fieri actus volũtariæ iurisdictiõis:vt cõtractus emãcipationis, & testamẽta similiter fieri possunt:vt in §.sequit̃.ver.quid si in ferijs. ¶Tẽpore feriarũ nõ debet fieri interpositio decreti super alienatiõe rei minoris, vide in

ver. fi. G. ¶ An die feriato posſit quis pro delicto capi, j. de ſen. §. ſed an captura. ¶ An teneat ſnīa lata tpe feriato, & ꝙ nō ſunt feriẽ niſi exprimatur dies à iudice, vel à ſtatuto: licet meſſes vel vuẽ ſint ĩ agris, j. de ſen. §. nō valet ſnīa lata tempore feriarum.

a *De recuſatione. Rubrica.*

¶ Authorem imitemur, qui in hac non inſtat, &c.
¶ In præcedētibus titulis.

b *De exceptionibus & replicationibus, Rubrica.*

¶ Pileus nō formauit de hoc gn̄alē rubricam: materiā tn̄ hanc proſequitur ſub rubri. de lit. cōteſta. ¶ Bagarotus etiam nō formauit generalē rub. ſed in toto ope ſuo, vt dixit in ipſius operis principio, proſequitur exceptiones, quæ repellũt accuſatorē, actorē, procuratorē &c. & vide s. de actore.
¶ De Vberto de Bonacur. dico idē, vt narrat in ſui operis principio, & patet in proſecutiōe. ſpecialius tn̄ ad ꝓpoſitū ponit rubr. de exce. dilatorijs, & aliā de peremptorijs. ¶ De Nepo. de Mō. alb. dico idem, vt dixi ſup procemio. ¶ Itē licet nō ſic apertè dico de Rof. in nouē rubricis ſui operis, quæ ſequũtur primam. ¶ Opus etiā Vber. de Bob. totū plenū exce. & repli. ad diuerſas materias, & maximè vbi tractat de excep. cōtra eum, qui agit noīe proprio. mihi chart a xj. ¶ Et ſic Ioā. de Deo in cauillationib⁹ maxime li. iij. quaſi per totum lib. etiā iudicū parte ij. poſt prin. ponit plures rubricas de his. ¶ Tan. ad literā poſuit hāc rubri. ſuis operis par

De recuſatione.[a] *Rubrica.*

IN Præcedentibus titulis de cōparitione tractauim⁹, & qa comparentes, ope exceptionū ſe defendere cōſueuerunt, vt ff. de excep. l. ij. ideo cōſequēs eſt vt de exceptionibus aliqua doceamus. & quia inter eas iudicis recuſatio primò proponēda eſt, vt patet extra, de proba. quoniā contra. & j. ti. proxi. §. viſo. ver. porrò. ideo de eo primò diſcutiamus. hic tamen non proſequimur: quia tūc articulū inuenies expeditum ſuprà de recuſationib.

De exceptionibus, & replicationibus.[b] *Rubrica.*

QVoniam Sæpe reis ad iudiciū veniētibus ope exceptionū, actoribus verò ope replicationū ſubuenitur: ideo vtile eſt vt de his aliqua ꝑtractemus. ¶ Et primò dicam⁹ de exceptionibus. Ad cuius rei notitiā videndum eſt, Quæ ſit exceptionum diuiſio. Quando opponãtur dilatoriæ. Et quando peremptoriæ. Et qualiter, & à quibus, & quo ordine opponantur, & qualiter ſuper eis pronuncietur. Vltimò verò de replicationibus adnectemus.

SVMMARIVM.

1. ☞ Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionem perimunt, ſeu verius elidunt.
2. Exceptio peremptoria competit de eo, quod dicitur fieri, vel factum eſſe contra legem, vel ſenatus.
3. Exceptio illa peremptoria dicitur, quę ſemper obſtat agenti, etiam ſi ceſſauit agere, per mille annos.
4. Defenſiones illæ propriè dicuntur, quæ ipſo iure tollunt, & perimunt omnem actionem.
5. Dilatoria exceptio quæ ſit, & quomodo diuidatur.
   Legatus non tenetur reſpōdere ſub iudice prouinciæ, ad quem mittitur.
6. Exceptio declinatoria iudicij, ratiōe reſcripti quomodo intelligatur.
7. Exceptiones anomalæ quæ dicantur.
8. Exceptio dubia ſiue miſta, quæ ſit.
   Exceptio eſt actionis excluſio.
9. Agere non dicitur quis, ante litis conteſtationem, ſed agere velle.

EXceptionum igitur Aliæ ſunt perēptoriæ. Aliæ diliatoriẹ. Aliæ anomalæ. Aliæ miſtæ. ¶ Peremptoriarū aliæ dicũtur ſimpliciter perēptoriæ exceptiones: aliæ verò vocantur defenſiones: vt extra, de lit. cōteſt. exceptionis[c]. ¶ 1 † Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionē perimũt, ſeu verius elidunt: vt Inſtit. eo. §. perpetuæ. ff. e. l. iij. de quo dicā j. §. viſo. vt eſt videre in pacto de non petendo in perpetuū, & in iureiurãdo, quę ipſo iure tollũt naturalē obligationē: ciuilē aũt nō tollũt ipō iure, ſed eā ope exceptionis elidunt. ff. de ſol. Stichum. §. naturalis. Inſtit. de excep. §. præterea. j. C. de pac. creditori. & l. ſeq. vbi de hoc ff. eo. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de iureiur. l. fi. extra, de pact. c. fi. extra, de iureiur. debitores. & j. §. dicto. ver. ſed pone. Hic ergo dicũtur exceptiōes peremptoriæ: vt j. §. viſo. ver. itē nota ꝙ. Et cōgruentius[d] exceptiōes eliſoriæ vocãtur: quia actiōes nō perimũt, ſed elidũt. ff. de excep. l. ij. Item etiā exceptiones peremptoriæ dicuntur, vt exceptio doli mali, & quod met⁹ cauſa. vel ſi promiſſum eſt per errorem. Inſtit. de excep. §. j. Item exceptio nō numeratæ pecuniæ, vel dotis. Inſtit. eo. §. ij. extra, de fide inſtru. ſi cautio. ſed hæ duæ nō ſunt perpetuæ. Itē rei iudicatæ. ff. de re iudic. poſt rē. extra, eo. ſicut nobis. & in præd. decre. exceptionis. Præmiſſa probantur ff. de excep. exceptiones. §. rei. Itē exceptio Vellei. & Mace. & in factū: & generaliter præſcriptiones, & vſucapiones. ff. de publi. l. pe. 2 & fi. & generaliter † de omni eo cōpetit exceptio peremptoria, quod dicitur fieri, vel factum eſſe cōtra legem, vel cōtra ſenatuſc. ff. de except. l. ij. rn̄. j.

3 ¶ † Eſt[e] autem peremptoria exceptio, quæ ſemper obſtat agenti, etiam ſi ceſſauit agere per mille annos: quia nō erat in poteſtate rei, quãdo cōueniretur. Et dicit̃ perpetua, licet actio, quæ per eã elidit̃, ſit tēporalis: qa quæ annua ſunt ad agēdū, perpetua ſunt ad excipiendū. quæ dic vt j. §. viſo. ver. itē nota ꝙ fere[f]: & dicit̃ peremptoria à perimendo ſicut peremptoriū dicitur: quia cauſam, ex qua agit̃ perimit: vt s. de cita. §. viſo. in princi. & not. ꝙ exceptio perēptoria ante lit. cōteſt. oppoſita propriæ eſt intentiōis excluſio, poſt lit. cōteſt. oppoſita eſt actionis excluſio, vt not. j. de lit. conte. §. j. ver. ſed nunquid per excep. ¶ 4 † Defenſiones autē dicũtur propriæ, quæ ipſo iure tollunt, & perimũt omnē actionem, vt eſt ſolutio & acceptilatio. nā ſolutione ei⁹ quod debet̃, & acceptilatio tollit̃ oīs obligatio. Inſti. qui. mo. tol. obl. §. itē & per acceptilationē. & de reg. iur. ſolutiōis verbo. Item etiā renunciatio pōt defenſio dici: quia ipſo iure tollit ius alteri⁹. extra, de renun. ſuper hoc. vij. q. j. quàm ſit periculoſum. extra, de elect. cũm inter R. ff. de ædil. edic. quærit̃. §. ſi vēditori. Hæc enim. & ſimiles dicũtur propriẽ defenſiōes, & nō exceptiones: quia licet defendãt reū, & per cōſequens repellãt agentē: nō tn̄ excludunt actionē: cũm nulla ſit ibi actio: ſed exceptio excludit actionem, vt dixi. largo tn̄ modo poſſunt dici exceptiones, eo ꝙ repellũt, ſeu excludũt agentis intentionē ſcd̄m Ber.[g] arg. ff. de cōdi. inde. eleganter. §. ſi quis. & j. ver. fi. ſicut vides ꝙ electi vel cōfirmati eſt intētio ꝙ cōfirmetur, vel cōſecret̃: & tamē per exceptionē à ſua intētione excluditur. & hæc exceptio eſt quaſi accuſatio. quæ dic ſcd̄m papā, prout not. extra, de elec. cū dilecti. & c. dudū. ij. & de dolo & cōtu. cū dilecti. & de accu. ſuper his. ¶ Dilatoriæ verò ſunt, quæ cauſam differũt. Inſti. eo. §. appellant̃. iij. q. vj. §. exce. ¶ 5 † Dilatoriarū autē alia eſt dilatoria ſolutiōis, de qua dicam j. §. proxi. in prin. Alia declinatoria iudicij. & hæc multiplex eſt[h]. Nā alia cōpetit ratione iudicis. de qua dic exēpla, vt s. de iudi. dele. §. pe. & fi. alia rōne actoris de qua dic exēpla vt s. de actore. Alia rōne rei, puta qa eſt legat⁹. vnde nō tenet̃ rn̄dere ſub iudice prouinciæ, ad quē mittit̃. ff. de iudi. l. ij. qđ etiā aliter exēplifica vt s. in tit. de reo. alia rōne procuratoris. qđ dic vt s. de procur. §. j. & ij. & iij. alia rōne reſcripti. de qua dic exēpla vt s. de præſen ta. & recep. & im-6 pugnat. reſcripti. † qđ intellige cū impetratū eā ſuper obligatiōe antiqua. ſecus ſi ex eo orit̃ actio: qa tũc videt̃ exceptio cōtra illud cōpetēs perēptoria. qđ dic vt in ſum. do. mei, eo. tit. §. ij. Alia rōne loci: vt qa nō eſt tut⁹: vel qa alio loco ſoluere tenet̃. extra, de pl⁹ peti. c. vnico. Alia rōne tpis: vt qa qs citatur die feriato: quæ exemplificat vt s. de cita. vel quia alio tpe ſoluere tenet̃: vt extra, de plus peti. c. vnico. alia rōne cauſæ: vt qa ſup plurib⁹ perſonalibus actiōibus cōuenitur qs corã diuerſis iudicib⁹. extra, de reſcrip. diſpēdia.[i] vel qa ſub cōditiōe obligatus eſt. extra, de cōdi. appo. per totū. extra, de pl⁹ peti. c. vnico. C. de rei vxo. act. l. vnica. Alia ratione libelli. quod exēplifica vt j. de libel. concep. alia ratione fori: vt s. de cōpe. iudi. aditio. ad fi. & ſic breuiter de omnibus, per quas iudiciū declinat̃ ad tē-7 pus. ¶ † Anomalæ verò ſunt, quæ nō ſequũtur normam aliarum, quia poſſunt ante litis cōteſtatio. & poſt proponi, ſ. de qbus dubitat̃, an ſint perpetuæ, vel tēporales: vt exceptio excōicationis, de qua dicetur j. §. proxi. verſi. porrò. & ſeq. & nō nu. pecu. vel nō nu. dotis. nā iſtæ duæ peremptoriæ ſunt, & tēporales. j. §. ij. ver. quid de exceptione non nu. pecu. & aliæ de quibus dubitatur an ſint temporales, vel perpetuæ: vt exceptio, quæ datur ratione futuri facti, ſeu tēporis, vel accidentiæ, & exceptio, quã maritus habet, ne cōdenetur vltra ꝙ̃ poſſit: vt C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cùm autē in exactione. de hoc no. Inſtitu. de excep. §. perpetuæ. Sunt & aliæ diuiſiones exceptionum[k], quæ oīa proſequere vt in Sum. dn̄i mei, eo. ti. §. ij. & tangam de his & aliis j. §. ij

te ij. poſt rubric. de cōtumacibus. ¶ Bonagui. operis ſui chart. pe. poſuit rubri. de excep. repli. & tripl. & quadru. & tractat etiā materiā in tribus rubri. ſeq. ¶ Ægi. in rub. xvj. & trib⁹ ſeq. de cæteris exceptionibus tractauit in diuerſis demum rub. proſequēdis tract. de aliis. ¶ Alb. Gal. poſuit rubr. de except. tantū. ¶ Gui. de Suz. his inſtruit rub. de offi. aduoc. rei.

c ¶ Exceptiōis. li. vj.
d ¶ Cōgruētius. verba Vber. de Bonacur. poſt j. proxi. illud enim poſuit j. & ij.
e ¶ Eſt autē. Verba ſunt Vber. de Boti. de peremptorijs excep. in prin.
f ¶ Quod fere. An verò redhibitoria ſit perpetua, ꝑ eius exceptionē oppoſitam vēditori petēti pretiū, dicā j. de emp. & vē. §. nunc videdū. poſt princ.
g ¶ Scd̄m Ber. Cui⁹ verba vide in decr. exceptiōis. ĩ ij. gl.
h ¶ Eſt. primas v. poſuit Tanc. vbi s. in princi. ¶ Adde ad id quod j. dicit̃ de reſcrip. ex quo oritur actio, &c. quod vbi exceptio perimit literas & gratiã, dicit̃ exceptio perēptoria. gloſ. in verbo, obtentū. & ibi ſcribētes in c. j. de lit. cōteſt. lib. vj.
i ¶ Diſpendia. lib. vj.
k ¶ Exceptionum. Tres em̄ aliàs poſuit Bonagui. rubr. quot mod. exce. ſumat̃. quas aliqualiter declarabo. dixit enim ꝙ ſcd̄a diuiſio erat, ꝙ exceptio nū alia ꝑpetua alia tēporalis. & de hac s. tactū eſt. per qđ patet ꝙ addere poterat, & aliam de qua dubitat̃. Tertia diuiſio, ꝙ quędã ſunt ꝑſonales. & quædā reales. perſonalis, q̃ perſonis inhæret. qđ intellige dupliciter, ſ. de perſona, per quã: & de pſona, cōtra quã. de primo delegato de clerico. de excepto & abũdat exempla ſ.

j.§.ij.ver.quid ſi procu.minoris.& ſeq. & j. de cõdu.& renũ.ver.ſunt pręterea. 8 ¶†Eſt quoq; & alia exceptio, quæ dubia, ſiue mixta appellatur: vt ſi peto à te decẽ, quæ mihi promiſiſti: & tu rñdes te nõ teneri: quia ſub cõditiõe promiſiſti, ſ. ſi Titius aſcẽderit capitoliũ. dubiũ quidẽ eſt an ſit dilatoria, vel perẽptoria: quia ſi nunq; aſcẽdat, perẽptoria eſt: ſi aſcẽdat, dilatoria. in dubio tamẽ perẽptoria iudicatur. & ideo ante lit. cõteſt. proponenda nõ eſt. ff. de cõdi. ind. ſufficit. aliàs eſt §. Sed Vber. de Bonacur. a cõſuluit[a] ꝙ ante litis conteſtationem proponatur. & vide j. §. dicto. verſic. quid de excep. beneficij. & ſeq. ¶Eſt etiam exceptio intentionis, vt ſ. verſic. defenſiones. b ¶Et nota[b] ꝙ cùm exceptio ſit actionis excluſio, vt ſ. eo. & j. dicet: dilatoriæ quę ante litis cõteſtationẽ eſt, habent opponi, non videntur propriè dici poſſe exceptiones: 9 †quia ante lit. cõte. nõ dicitur quis agere, ſed agere velle. rem rat. habe. amplius. largè tamen poteſt dici exceptio. i. actiõis excluſio, eo quod actionem temporaliter differat. De hoc j. §. proxi. ver. hoc quoq;, &c.

SVMMARIVM.

1 ☞Exceptio dilatoria, quę eſt declinatoria iudicij, ſurgere dicitur ex multis cauſis.
2 Renuncians omnibus exceptionibus, an intelligatur renunciare eis, quas ſibi competere ignorat.
3 Iudex an poſsit cogere excipientem iurare, ꝙ exceptionem non proponat militioſè.
Dilatoriam omittens exceptionẽ, an poſt litis conteſtationem poſsit ad eam redire.
4 Iurare volens, ꝙ exceptio dilatoria poſt litẽ conteſtatam ad eius notitiam peruenit: quæ tamen non eſt de nouo extorta, ſed ab initio competebat, an ſit audiendus.
5 Dilatoriæ exceptiones omiſſæ, an poſt ſententiam poſsint opponi, & quibus caſibus.
6 Exceptiones dilatorias, & peremptorias, an ſufficiat in genere proteſtari.
7 Aduocatus actoris quomodo ſibi præcauere debeat, quo ad exceptiones pronunciandas.
8 Exceptio excommunicationis, quando poſsit anomala dici.
9 Iudex poteſt ex officio excommunicatum à iudicio repellere, etiam parte non excipiente.
10 Iudice excommunicatum non repellente, an poſsit reus appellare.
Iudex ſecularis an poſsit exceptionem excommunicationis coram eo propoſitam admittere.
Excõicatus non poteſt conuenire, ſed conueniri.
11 Exceptio excommunicatiõis, quo caſu dici poſsit peremptoria.
12 Exceptiones contra iudicem competentes, debent ante litis conteſtationem proponi.
13 Excommunicato cuilibet eſt actio deneganda.
14 Reus quare excommunicato communicare prohibeatur, & non econtra.
15 Reus ſciens iudicem depoſitum, vel excommunicatum, & ſcienter hoc tacens, an poſt litem conteſtatam poſsit eum repellere.
16 Exceptio excommunicationis, poſt quem terminum poſsit contra partem proponi.
17 Reus ſcienter omittens proponere exceptionẽ excommunicationis in termino aſsignato ad probãdas dilatorias, an poſsit aut debeat in expenſis condemnari.
Exceptionem excommunicationis ſcienter nõ opponens, præſumitur malitioſè ſubticuiſſe.
18 Exceptione probata, ſi ex aduerſo probetur abſolutio, an excipiens ſit condemnandus.
19 Ignorantia probabilis eſt, in facto alieno.
Semel excommunicatus, ſemper præſumitur excõmunicatus.
20 Exceptione contra iudicem oppoſita, quis de hoc habebit cognoſcere.
21 Exceptionis articulo finito, qui eſt principalis, an articulus condemnationis finiatur.
Exceptio excommunicationis, an per replicam alterius excommunicationis tollatur.
22 Exceptione excommunicationis facta, deinde replicatione de alia excommunicatione: an prius de exceptione aut de replicatione fiet mentio.
23 Exceptiones affirmatiuæ proponentibus, incumbit onus probandi.
24 Reus habens exceptiones probare, ſi deficiat, an in expenſis ſit ſemper condemnandus.
25 Exceptio dilatoria in quo differat à peremptoria, & an poſsint inter ſe proponi.
26 Iudice ſeruo, vel fœmina, vel infame exiſtẽte, quãdo ſunt hæ exceptiones opponendæ.
27 Exceptiões de infamia, vel crimine iudicis, vel principis, an poſsint contra reſcriptum proponi.
28 Allegans priuilegium, ꝙ non tenetur coram tali iudice reſpondere: prius eſt de tali priuilegio reſpondendum.
29 Exceptio dilatoria, nõ debet à iudice recipi, priuſq; reus libellum receperit.
30 Aduocatus dilatoriam exceptionem poſt litẽ conteſtatam proponens, qua pœna ſit puniendus.
31 Cautela ad firmãdum iudicium cum procuratore, vel tutore vel curatore vel ſyndico, vel huiuſmodi perſonis.
32 Superior, ad quem appellatur propter exceptiones non admiſſas, qualiter formabit literas commiſsionis, quando cauſam appellationis committit.
33 Exceptione dilatoria propoſita poteſt aduerſarius petere ſibi cautionem præſtari, de expenſis ſoluendis, vel aliqua certa pœna, ſi proponens defecerit in ſoluendo.

Exceptiones dilatoriæ quando opponi poſsint.

NVnc Videndum reſtat quando dilatoriæ exceptiones proponantur. Dilatoriarum igitur, alia eſt dilatoria ſolutionis: alia declinatoria iudicij. Dilatoriã ſolutionis debet quis ante litis conteſtationem proponere, ſeu proteſtari: ſed nõ tenetur eam probare, niſi poſt litẽ conteſtatã, ſ. actoris intẽtione fundata. C. de proba. exceptionem. C. de excep. ſi quidẽ. talis eſt illa. ff. de re iud. ſunt qui in id. tamẽ ante publicatas atteſtationes[c] in aut. de teſti. §. quia verò. Et hoc intellige[d] ſiue exceptio ſit ex pacto: vt quia feciſti mihi pactũ de nõ petendo vſq; ad certũ tẽps: vt ff. de except. l. ij. §. j. ſiue etiã ſit ex lege: puta quia cõdẽnatus ſum in perſonali. vnde nõ teneor iudicatũ ſoluere, niſi vſq; ad quatuor menſes. extra, de offic. deleg. quærẽti. de re iudi. qđ ad conſultationẽ. ff. de re iudi. l. ij. Itẽ talis eſt illa ꝙ maritus nõ tenetur reddere dotẽ vxori, vel eius hæredi ante annũ à die ſoluti matrimonij: vt C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. exactio. & §. ſeq. talis ergo exceptio non impedit litis cõteſtationem: quia tãgit principale negotiũ, ſicut nec peremptoria. extra, de lit. cõteſt. exceptionis. lib. vj. eſt ergo dilatoria ſolutionis, quæ ſolutionẽ differt, vt iam dixi. Vnde ſi petis ante cal. quod in cal. tibi debeo, excipiã contra te priuſq; cedat, & veniat dies, non potes agere. & hæc exceptio ſolutionẽ differt: & vocatur dilatoria ſolutionis. ff. de verb. ſigni. cedere diem. ff. de verbo. oblig. eum qui cal. extra, de plus peti. c. vnico. 1 ¶†Cæterùm dilatoria, quæ eſt declinatoria iudicij, quæ ſurgit ex multis cauſis, vt dictum eſt ſuprà, §. proxi. verſi. dilatoriæ. ante lit. conteſt. opponenda eſt & probanda: & litis cõteſtationẽ impedit. C. de procu. l. ita demũ. C. qui accu. nõ poſ. non ignorat. & inter eas recuſatiò iudicis proponenda eſt. quod dic vt ſ. de recuſa. §. fit autẽ. Idem etiam eſt in declinatoria fori. & hoc in ſciente: quia ignorans põt eam opponere, etiam poſt ſententiam. C. eo. præſcriptiones fori. C. ſi à non compe. iudi. l. fi. & generaliter quælibet dilatoria litis conteſtationem impedit, & ante illam proponenda eſt. extra, de excep. paſtoralis. C. eo. exceptionẽ. iij. q. vj. exceptio fori. C. de proc. l. ita demũ. extra, de re iud. inter monaſterium. duabus exceptis, quæ etiam poſt ſententiam poſſunt opponi: vt j. §. proxi. ver. hoc

de reo. ¶De ſecũdo excõicatio, vel ſuſpicio iudicis excõmunicatio actoris abũdãt exẽpla. ſ. de acto. Reales etiã ſunt dupl'r, ſ. quæ concernũt rẽ quãlibet de qua format': puta locũ nõ tutũ, vel remotũ, vel inhoneſtũ reſcriptũ, vitioſum libellũ ineptè formatũ, & ſimilia. aliæ reales, quæ concernũt rẽ ipſam de qua princip'r agit', petis bñficiũ: dico illud ſublatũ de eccleſia. cõſti. cũ acceſſiſſent. vel ex eius qualitate tibi non deberi, cũ ſit dignitas, vel curatum. & his ſimile. Quarta diuiſio ꝙ aliæ fauorabiles, aliæ odioſę, aliæ inductæ ad iuris rigorẽ ſeruãdũ: aliæ propter naturalẽ æquitatẽ inductæ. Exẽpla de primis Velleiano, dote, & feriarum. & ſi de ſectis, Macedoniani, & criminũ: vt in §. d. verſic. ſed pone datus.
¶De tertio, res iudicata.
¶De quarto non nu. pec. qđ met. cã, erroris, ignorãtiæ, & ſimiliũ. de quibus omnibus infrà dicetur.

a ¶Conſuluit. tit. de peremptorijs exceptionibus, ante fi.

b ¶Et no. ſcđm Bonagui. tit. quot modis ſumat' exceptio.

c ¶Atteſtatiões. Sic etiã dixit Accur. in pręd. l. exceptionẽ. idẽ Inno. in decre. paſtoralis. eo. tit. vt ibi ſcripſi in gl. magna, circa medium. cui tũc acqeui: ſed nũc declaro. & ante oĩa dico hoc dictũ oĩno ſequendũ in foro ciuili vbi teneret' opinio Io. & Azo. quę habet, publicatis atteſtatiõibus nõ poſſe ĩ cauſa principali teſtes recipi, etiã ſup nouis capitulis. ſed Accur. cõtra & has aliàs opiniones ſcripſi in decre. fraternitatis. de teſti. ſup iij. gloſ. ſcđm ergo opinionẽ Accur. quã nos canoniſtæ ſeqmur, ſolũ in cauſa principali diſtinguẽdũ eſt: an dilatio ſolutiõis ſit idẽ articulus cũ principali: & tũc pcedant quæ ſcripta ſunt: an verò ſit diuerſus articul⁹: & tũc ſecus in terminis. Mutuaſti mihi centũ quæ anno ſinito repetis. ego dico terminũ cõuẽtũ fuiſſe biẽnij. & adhuc durare. & ſic dilatoriã ſolutiõis allego. ſi tu pducis teſtes ad pbandũ qđ cõuẽtu fuit de anno: hic certũ eſt ꝙ in vtroq; foro. & ſcđm oẽm opi. ſi volo pbare p teſtes cõuẽtum tũc fuiſſe de biẽnio, añ publicatas atteſtationes hoc facere debeo. idẽ eñ eſt articul⁹, et directè inuicẽ cõtrari⁹: vt in clem. de teſti. c. ij. Si autẽ verũ eſt ꝙ cõuẽtũ fuit tpe mutui de anno, ſed dico ꝙ añ fi. anni prorogaſti vel poſt annum de nouo cõceſsiſti alium annũ, nõ video: cũ iſte articulus ſit diuerſus à pr̃io: nec ſit directè contrari⁹, cũ vterq; poſsit eẽ ver⁹: quare poſt publicatas atteſtatiões nõ poſsim ita illud pbare p teſtes, ſicut pactũ de ppetuò nõ petẽdo, vel ſolutionem, vel aliud tale. dico hoc in foro eccl'iaſtico, vel ſeculari, vbi ſeruaret' nr̃a opi. & de perẽptorijs ſatis nota. de teſti. c. de teſti. in vl. gl. Nec video tex. q me cogat in dilatoriã ſolutionis tenere cõtrariũ, imò planè lecta l. exceptionem. C. de pba. & l. ſi qdẽ. de exce. faciũt p. nec mirũ, qa dilatoria ſolutiõis perẽptoria eſt, quo ad libellũ & eius inſtãtiã. aut. nõ obſt. q ſecũdũ verũ intellectũ loquit' ſup eiſdẽ capitulis vel directè cõtrarijs, vt dixi.

d ¶Intellige. Secundùm Tã. vbi ſ. ver. hic de exceptionibus.

¶ Adde quòd hãc addit. sequit Abb. in c.j. de or. cog. & in c. except. in iiij. co. extra, de excep.

a ¶ Videlicet. verba Vbert. de Bob. de excep. cõtra rescripta. ver. pe. vsq; ibi, j. de renuncia.

b ¶ Peremptorium. Qui talis intelligit etiã si nõ exprimatur, vt hic, in fi. remittit.

c ¶ Vber. de Bob. & hoc dixit, vbi de aduocato rei, mihi charta ix.

d ¶ Seruabitur. Dicens se hoc nõ dicere pro isto articulo tantùm, sed etiam post similibus.

e ¶ Pastoralis. In vlt. gl. &, vt ibi scripsi, Gof. Inno. & Hostien. tenẽt primũ. ¶ Adde q̃ Iac. Bu. in l. ij. C. de consor. eiusdem lit. tenet q̃ post litẽ contestatã sit audiẽdus. Idem tenet Salice. ibi, & Bar. l. error. in fi. ij. col. C. de iur. et fac. ignorã. & hoc si est ignorãtia facti. Et cũ opi. prædictorũ cõcordat Iacob. de Are. in l. de dic. §. si seruus. ff. qui satis. cog. Et adde quod notant Cano. in c. ex cõquestione. de resti. spo. vbi dicũt esse glo. singularẽ, q̃ licet exceptio dilatoria debeat opponi ante lit. cõte. tamẽ hoc est verũ, nisi ante nõ potuisset opponi obstãte iuris impedimẽto. ¶ An autẽ omissa dilatoria in principali poterit opponi in causa appellationis: dic q̃ sic. gl. est notabilis in c. ad audiẽtiam. el ij. extra, de rescrip. & ibi no. do. Anto. q̃ mulier, minor, rusticus, nõ opponentes dilatoriam ante lit. cõtesta. possunt eã opponere post: quia præsumitur q̃ per iuris ignorãtiã omiserint: vt dicit Bal. in d. l. de dic. §. si seruus. per illum, text. in verbo, minor. scd̃m lec. Ioã. & vide plene per Abba. in cle. pastoralis.

tamen ibi: & notius vbicũq; & proxima iura innuunt tales exceptiões q̃n̄q; ante litẽ cõtesta. posse proponi: ideoq; malitiosi aduocati hodie proponunt vnã, & cras aliã, vt sic lites protrahãt, & agentes repellãt. arg. extra, eo. pia. rñ. j. & de restitu. spol. frequens. in princi. lib. vj. verũtamen iudices iuris remedijs tali debent malitiæ obuiare. extra, de testib. cùm causam. & c. significauerunt. C. de excep. rei iud. l. iij. vt videlicet [a] assignẽt vnũ terminũ perẽptoriũ [b] ad oẽs dilatorias proponendas: vt in præ. c. pastoralis. ff. de iud. nõnunq; arg. ff. si cer. pet. quidam. C. de inge. ma. diffamari. C. qui accus. nõ pos. si ea quę. ff. de do. inter vi. & vxo. l. iiij. §. fi. C. de remis. pi. si eo tẽpore. Materia enim dandarũ dilatiõnũ amputanda est. C. de dila. l. j. in fi. Nã & tutores plures excusatiões habẽtes oẽs proponere debent intra quinquaginta dies, & post nõ audiũtur. ff. de excu. tut. quinquaginta. & argu. etiã in præ. c. frequens. §. ij. & de hoc s. de dila. §. nũc videamus. in fi. arg. tamẽ cõtra: quia nõ videt q̃ possit cõstituere mihi tẽpus ad futuras exceptiones, quæ nondũ in meã notitiã peruenerũt. arg. ff. q̃d cuiusq; vniuer. itẽ eorum. §. si decuriones. † Nec renũcians omnibus exceptiõibus intelligitur renũciare eis, quas sibi competere ignorat. ff. de inoffic. test. mater. ff. de pac. l. tres fratres. ff. de trãsac. cũ Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. §. fina. nec valere videtur generalis renunciatio exceptionum: nisi specialiter nominẽtur. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitũ. & arg. ad hoc ff. de excep. rei iudi. si mater. §. eadem. j. de renuncia. & cõclu. ver. pone. & versi. quid si quis. ibi etiã not. quid iuris sit, si actũ est q̃ nulla exceptio in iudicio, vel arbitrio opponatur: sed dic q̃ statuere debet, vt prædixi. Idem etiam fieri põt de perẽptorijs. quod dic vt j. proxi. versic. vtrum. Vber. [c] tamen dixit q̃ nulla lege cautum est q̃ præfigatur terminus ad oẽs exceptiones proponendas. C. de colla. illã, Vnde dicit q̃ si ꝓpono exceptionẽ, quę probata iudicẽ repelleret, q̃ diu pẽdet eius ꝓbatio, probata habet. ff. de iureiu. nã & postea. in prin. ergo non sum interim grauandus alia probatione: alioquin superflua esset. ff. vt leg. no. ca. hæc stipulatio. in fi. & dicit q̃ decre. pastoralis. cõtinet iniquitatẽ in eo quod dicit post terminũ admittendũ, si velit iurare ad ci⁹ notitiã peruenisse. j. proxi. versi. sed pone. quia hoĩes prompti sunt ad deierãdũ: vt extra, de iureiu. & si Christ⁹. et de coha. cle. et mul. clericos. Dicit ergo q̃ illa in foro seculari nõ seruabitur [d]. C. de lega. l. j. in aut. q̃uo oport. clericos. in prin. & q̃ diuersis temporibus exceptiões proponentur. sed tu tene quod prius dixi. ¶ An autẽ ter minus simpliciter assignatus ad omnes dilatorias proponendas, perẽptorius intelligat: dixi s. de dila. prope prin. ver. exceptoriæ ¶ † Põt etiam iudex excipientem cogere, vt iuret q̃ exceptionem non proponit malitiosè, i. gratia litis differẽdæ, vel causa aduersariũ fatigãdi: sed quia ita credit verũ esse, prout excipiẽdo ꝓponit. extra, de elec. c. cũ dilecti. extra, de dolo & cõ. cũ dilecti. C. de iur. cal. l. j. Prędicto aũt termino elapso non audiet, si quã proponere voluerit, nisi illam fuerit protestatus, vel nisi de nouo extorta fuerit, vel nisi de nouo ad ei⁹ puenerit notiã: quibus casibus audiet, si nihil est q̃d ei valeat imputari, q̃d suo probari poterit iuramẽto: vt in præ. dec. pastoralis. & extra, qui ma. acc. pos. c. fi. de offi. deleg. insinuante. extra, de testi. præsentiũ. & in constit. Greg. x. de elec. vt circa. lib. vj. §. j. Debet autẽ qs exceptionẽ ipsam protestari expsse noiando eã, j. versi. sed illud. quæ etiã scribi debet, de proba. q̃m cõtra. sed nec omittẽs dilatoriã post litis cõtesta. põt ad eã redire: vt in præ. c. pastoralis. & C. de exce. l. fi. licet, si de nouo post lit. cõtest. extorta fuerit, bene poterit ꝓponi. extra, de offi. delega. insinuãte. & c. cùm olim. quia nihil est, q̃d sibi tũc valeat imputari. ff. de procur. Põponius. in fi. C. de cõsor. eiusdẽ lit. l. ij. ff. de arbi. nõ distinguemus. §. cùm quidã. ff. de inter. ac. de æta. §. ex causa. & in præ. cõsti. vt circa. ¶ † Sed q̃d si velit iurare q̃ post litẽ cõtesta. ad eius notitiam peruenit, quæ tamen nõ est de nouo extorta, sed ab initio cõpetebat: nunquid audietur? Dicũt quidã q̃ sic. Ber. contra. quod dic vt no. in præ. c. pastoralis [e]. Sed nunquid idem erit in perẽptorijs? de hoc dic vt j. §. proxi. ver. sed pone. Prædicta autẽ locũ habent [f] in exceptione facti, non iuris: quia nemini licet ius ignorare, nisi certis personis. ff. de iur. & fac. igno. regula. xxxvij. dist. §. fi. Quid iuris sit, si is, cui præfixus est terminus ad proponendũ dilatorias, non venit in termino, sed post? Dic vt s. de dila. §. j. ver. exceptoriæ. ¶ † Sed nunquid dilatoriæ omissæ poterũt post sñiam opponi in casibus, in quibus & peremptoriæ tũc admittuntur, qui sunt j. §. proxi. versic. hoc tamẽ fallit? Dixit Lotha. q̃ nõ: quia maius periculũ est in perẽptorijs, quàm in eis. ff. de Carbo. l. j. §. ij. xlij. dist. quiescamus. vij. q. ij. c. ij. Dñs Simõ dixit q̃ si hoc cõceditur in perẽptorijs: multò fortius & in dilatorijs, quod min⁹ est. ff. de ser. expor. cui, extra, de deci. ex parte. vbi de hoc j. de appel. §. restat. ver. & no. Vel dic scd̃m Vber. q̃ si habebat vsq; ad quinq; annos: tũc intra illud tẽpus põt eas opponere, sicut aliàs sñia suspenditur. ff. ad l. Aqui. in lege. C. de euic. l. j. ¶ † Sed illud quæritur an sufficiat in genere protestari oẽs exceptiões dilatorias & peremptorias: vt s. de cõpari. iter. versic. hoc etiã not. & videtur q̃ sic: vt C. de proba. exceptionem. Sed dic cõtra: imò expressè debẽt declarari sic: oppono q̃ nõ es procurator, vel q̃ fecisti pactum de non petendo, & similes. arg. ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitũ. & videtur casus l. C. de præscri. lon. tẽp. emptor. vbi dicit exceptionẽ præscriptionis. & sic specificat extra, de testib. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. §. fi. lib. vj. De hoc extra, de excep. pastoralis [g]. De hoc, & qualiter debet quis noĩatim ꝓtestari exceptiones, no. j. §. viso. versicu. sed qualiter. ¶ † Et nota scd̃m Vbert. [h] q̃ actoris aduocatus sapienter agit, si iudex sit ei propitius, q̃ super exceptionibus eum verbo pronunciare non faciat, ne detur reo occasio appellandi, sed solùm re & facto eas nõ admittat. ff. de mino. intra vtile. ff. qui satis. cogan. si ab arbitro. Sed certè salua eius reuerẽtia, & à facto seu processu habito, neglectis exceptionibus appellari possit: vt extra, de appel. ex parte. ij. prope fin. [i] & extra, de re iudi. suborta. prope fi. ¶ † Porrò exceptio excõmunicationis potest, quo ad hoc, anomala dici: quia quamuis dilatoria sit, potest tamen in omni parte litis & ante contestationem & post sententiam opponi: [k] quia contra iudicem probata facit retro iudicium nullum. extra, de re iudi. ad probandum. & no. s. de actore. in princ. ver. item q̃ est excõmunicatus. & seq. Secus si contra partem, vt iam dicam. & qui eam proponit, debet speciem eius & nomen proferentis etiam exprimere: debet etiam intra octo dies probare, die, in qua proponitur, minimè computata: & de eadẽ excõmunicatione, vel alia potest secundò excipi: ex tunc habebit iterũ octo dies ad probandũ: sed nõ tertiò, nisi noua emergat excommunicatio, vel euidens, puta testes, vel instrumenta, & noua probatio, s. incontinenti superuenire de antiqua: sed et licet ea probata actor in sequentibus excludatur, ea tamen, si prius cum eo acta sunt, tenent. Hæc omnia habentur extra, eo. c. pia. [l] Qualiter autem formabitur hæc exceptio. & qualiter super ipsa pronunciabitur, not. j. §. viso. ver. sed quoq; & versic. præfixo. ¶ † Et quando tertiò in eadem instantia exceptio excõmunicationis proponitur: exigo iuramentũ de malitia propter præsumptionem, quæ est cõtra eum: quia toties proposuit, & nõ probauit. iurat etiã q̃ de nouo peruenit ad eũ probatio, quã tũc offert. & facit ad hoc quod not. j. de iura. cal. §. j. ver. scd̃m. & in decr. Greg. x. de elec. vt circa. §. j. lib. vj. & iudex excõicatum ex officio potest repellere, parte nõ excipiẽte: vt ibi in fi. & eo. titu. exceptionẽ. ij. q. vij. alieni. & hoc in omni parte litis, licet eiã ab initio eũ admiserit. ff. de postulan. quos prohibet. ¶ † Quid si nõ repellit, nunq̃d reus ex hoc poterit appellare? De hoc s. de offi. iud. §. impedit. & iunge hic quod not. in præ. vers. itẽ q̃ est excõicatus. & seq. Et nota q̃ iudex secularis debet admittere exceptionẽ excõmunicationis coram eo propositam

f ¶ Habent. Scd̃m Vber. vbi s. proxi.

g ¶ Pastoralis. in iij. glo. Adde Bal. in l. j. C. de iur. & fact. igno. & ibi Bar. & Bal. in l. licet. & in l. nihil. C. de procu. & sicut ignorans admittitur ad exceptionẽ proponẽdam, ita dubitans pòst certificat⁹. Ita Cy. & Bal. in l. fin. C. de fur.

h ¶ Vber. de Bo. mihi charta vij. in fi. ver. caue tibi.

i ¶ Prope fi. Et vide quod scripsi eo. ti. dilecto. super. ver. appellatum.

k ¶ Opponi. Et etiã post terminũ, vt sequitur in versi. sed nunquid. Adde q̃ exceptio excõmunicationis põt sæpius ꝓponi in vim dilatoriæ, nõ perẽptoriæ: vt tenet Federi. consi. cxviij.

l ¶ C. pia. lib. vj.

propositā, & etiā exceptione rei iudicatæ in foro ecclesiastico: & pōt ad hoc cogi per censurā ecclesiasticā: vt in cōsti. Alex. iiij. de excep. quia nōnulli[a]. Excōicatus ergo nō pōt cōuenire, sed conueniri. sic extra, de iudic. intelleximus. 11 ¶ † Qñcq; tamen hæc exceptio est verè peremptoria: puta cùm cōtra electū opponitur. tūc enim in totū perimit ius electi. extra, de elec. venerabilē. de cōsue. cùm dilectus. & de cleri. excō. c. fi. & hæc quodā modo est similis exceptioni falsi procuratoris, quæ in quacunq; parte litis opponi pōt. extra, de procu. in nostra. in fi. & C. e. licet. 12 ¶ † Quid si termino assignato ad oēs dilatorias proponēdas, reus sciēter omittit hanc exceptionē cōtra iudicē: nūquid post terminum illū, seu post litē cōtest. poterit eā opponere? Dicit G. Na.[b] q nō. & papa idem not. extra, eo. pastoralis[c]. nā exceptiones cōtra iudicē cōpetētes ante litis cōtesta. debent proponi. iij. q. vj. §. exceptio. Vnde post litē videtur in eū cōsentire. iij. q. iij. offeratur. Tu dic cōtra arg. extra, de excep. exceptionē. Nam hæc exceptio facit retro iudiciū nullum: vt extra, eo. pia. & argu. ff. de iudi. nō idcirco. & extra, de procur. in nostra. ad fi. in actore tamen posset dictum eorū tolerari[d]. 13 ¶ † Idē quoq; est in procuratore, vt qñcunq; huius exceptionis prætextu possit repelli, etiam si reus nolit eum à procuratione, sed solum à cōmunione repellere: & hoc siue in veritate sit procurator, siue nō. Et siue sit in rem suā, siue non: quia cuilibet excōicato denegat actio. extra, de offi. delega. prudentiam. §. sexta. Idē etiā in teste, vt ei possit qñcunq; opponi. & idem in denunciatore, & in accusatore, & impetratore inquisitiōis[e]: nisi papa ex officio suo procedat. extra, de accus. olim. Itē pōt opponi excōicatio post cōclusionē, & etiā post sententiā contra executionem: vt in præ. c. pia. §. fi. 14 ¶ † Sed quare reus nō potest cōmunicare excōmunicato: vt extra, de excep. exceptionē. sicut econuerso fieri potest: vt extra, de iud. intelleximus. Respondeo, in odium excommunicati, ne ex sua malitia lucretur. 15 ¶ † Sed quid si iudex erat depositus, vel excōmunicatus, infamis, & reus scienter hoc tacet? notat Vin. in præ. c. pastoralis. quod nequit eos post litē contestatam repellere, obstante sibi termino suprà dicto. quod mihi nō placet in iudice, si ratione dignitatis, à qua depositus erat, iurisdictionē habebat, & nunc factus sit priuata persona. Idemq; dico in omni exceptione, quæ retro facit iudicium nullum, vt præmisi, & probatur j. versicu. sed quæro. 16 ¶ † Sed nunquid post huiusmodi terminum poterit hæc exceptio excōmunicationis contra partē proponi? papa not. in præ. c. pastoralis. q non, termino peremptorio obsistente. arg. extra, eo. exceptionem. & C. de inge. & ma. diffamari. Ber. & do. meus no. cōtra ibidem, & bene.[f] nam hæc exceptio semper poterit ante sententiam proponi, huiusmodi termino nō obstante: & etiam post sententiā contra executionē: vt in præ. c. pia. Qui enim talem assignat terminum, intelligit solùm de dilatorijs, quæ ante litis cōtestationē proponi habent: & non de exceptione, quæ anomala est, & semper proponi pōt, vt dixi: maximè propter periculum cōmunionis: vt xj. q. iij. cū excōicato. extra, de cle. excom. illud. de senten. excom. solet. & in præ. c. exceptionem[g]. 17 ¶ † Sed nunquid reus scienter omittens proponere hanc exceptionē in termino assignato ad proponendas dilatorias, est condēnandus in expensis? Et dicunt quidam simpliciter q sic: & videtur expressum in præd. c. exceptionē. versic. quid si causa. Tu dic[h] q aut cōpetit contra iudicē, aut cōtra actorē. Si contra iudicē, & reus scienter omittit eam proponere in termino. vt actor sumptibus & laborib9 inutiliter fatigetur: si postmodū in processu eam opponit, siue ante lit. cōtest. siue post, locum habet cōdēnatio in expēsis. Et est ratio: quia ea probata nō tenet processus: & sic actor inutiliter laborauit. præsumitur enim malitiosè subticuisse. extra, de re iud. ad probandū. Et scdm hoc pōt intelligi prædicta decre. exceptionē. Si verò cōtra actorē[i], nō propter hoc reus sciēter eum in termino omittens, & postea probans, est condēnandus: quia licet actor in sequentibus excludatur, valent tamen, quæ cùm eo acta sunt, in præd. decre. pia. Et ita non interest actoris, quia non inutiliter laborauit. argu. extra, de offi. deleg. prudētiam. §. sexta. & præterea actor, contra quem probata est excōmunicatio, non debet cum dispēdio probantis impugnari, nec de excommunicatione sua cōmodū reportare. 18 ¶ † Quid si probatur exceptio: & ex aduerso probatur absolutio? Rñdeo: Ægid.[k] non credit excipientē condemnandum: cùm malitia nulla appareat. quā requirit decreta. pia. in prin. Cùm enim absolutiones non fiant publicè, non imputatur reo si non dānauit. arg. in præd. decre. exceptionē. in fi. & vt eccle. benefi. c. vnico. & argu. extra, de elec. statuimus. in fine[l]. ff. de leg. ij. qui solidū. ij. q. iij. Paulū. 19 ¶ † Ignorantia enim probabilis est in facto alieno: vt ff. pro suo. l. fi. & argu. ff. de proba. verius. Item qui semel fuit excōmunicatus, semper præsumitur excommunicatus. arg. extra, de cleri. excom. proposuit. & de sen. excom. sicut. & c. cùm desyderes. Sed opponitur: quia licet ille probauerit excommunicationē, certum est tamē q nō probauit actorē excommunicatum esse, & ab agendo repellendum: ad quod intendebat: quia verba cum effectu sunt accipienda: vt ff. quod quisq; iur. l. j. §. hæc autem. extra, de cler. non residen. relatum. & sic tanquam in probatione deficiēs est in expēsis legitimis condemnandus. Debuit enim diligenter inquirere vtrum ille absolutionem obtinuisset. quod potius præsumere debuit: quia non est verisimile q tanto tempore fuerit immemor propriæ salutis: vt j. q. ij. sancimus. Alioquin liberum erit cuilibet de qualibet excōmunicatiōe, quantūcunq; antiqua excipere: & per consequēs litem impunè protrahere, contra mentē prædictæ consti. pia. Vnde dico q nisi iuratū fuerit de malitia super ipsa exceptiōe: vt s. vers. porrò. vel etiam de calumnia in principali, vbi post litis contestationē opponitur, bene condēnabitur excipiens in expensis: vt in prædi. decret. proposuit. & ad hoc facit lex: quia nihil refert, an ipso iure quis non habeat actionē, an habeat, sed per exceptionē repellatur: vt ff. de regu. iur. l. nihil. Si autem iuratum fuerit, obtinet prius dictū: quia tunc vna præsumptio per alterā tollitur. arg. extra, de elect. cùm inter R. seniorē. & facit ad hoc j. de expen. §. si ante. versi. sed nunquid. & j. in trac. libel. in tit. de calum. versi. quid si accusator. De probatione autem huius exceptionis, & quando prædicti octo dies currant: & an fine iudicis præfixione: & quid iuris sit, si intra illos octo dies testiū dicta non publicātur, vide s. de dila. §. j. versic. sed & fi. & seq. 20 ¶ † Sed si hæc exceptio cōtra iudicem opponitur, quis cognoscet de hoc? Respondeo, no. do. meus in præ. cōsti. pia. q si sit ordinarius, tunc superior & ordinarius. Si verò sit delegatus Papæ, tūc arbitri cognoscent. & de hoc supra, de recusa. §. fin. versi. nūquid excommunicatio.[m] 21 ¶ † Sed quid si iudex pronunciat exceptionem nō esse probatam, non tamē condemnat opponentem in expensis: nunquid actor poterit petere quod in processu, vel in sentētia eū condemnet? Dicunt quidam quòd non: & imputet sibi q non petijt eum condemnari. arg. de verbo. signifi. dilecto. & argu. C. de fruc. & lit. expen. terminato. finito exceptionis articulo, qui principalis est articulus condemnationis, qui est accessorius: vt patet ex verbis constitutionis, per consequens finitus est. C. de vsuris. eos. & eo ipso, q iudex non condemnauit, videtur absoluisse. argu. C. si plures vna senten. condēna. fu. l. j. & ij. & C. si aduer. rem iudic. l. j. Alij contra, argu. C. quando prouoc. non est neces. l. fina. ff. de excep. rei iudica. euidenter. Et dicunt quòd prædicta iura loquuntur, in sententia super principali lata: secus dicunt in interlocutoria. De hoc dic vt j. de expen. §. postremo. versi. illud.[n] ¶ Sed nunquid exceptio excommunicationis tolletur per replicationem alterius excommunicationis? Respon. non. vt eod. titu. dilecti[o]. dicam j. §. fi. versi. item no. 22 ¶ † Sed de qua cognoscetur prius, de exceptione, an verò de replica-

a ¶ Nonnulli. Quam non habemus. sed de primo dicto decre. ipsius habetur de sen. excō. decernimus. lib. vj. De secundo habem9 decre. Bonifa. hoc eo. ti. cùm quidā. eo. li.

b ¶ G. Na. non inueni: sed in decre. sciscitatus, de rescrip. ipse fatet exceptionē etiam post sententiam admitti in publicè excōicato: in occulto non. Adde q Abbas post Cal. in d. c. sciscitat9. dicit q gesta ab excommunicato sunt retractanda, quādo acta sunt in fauorē partis sciētis illum excōicatū. quod dicit esse notabile ad limita. l. Barbarius. de offic. prætor. & vide per Abba. in c. exceptionem. & ibi an malitiosè differēs opponere cōtra personā iudicis sit cōdēnandus in expēsis. Quid autē si cōtra iudicē fuit exceptū: nunqd poterit statuere hunc terminū? Hosti. tenet q sic: Abbas q nō: rationibus, de quibus per eū in c. pastoralis. extra, e.

ADDITIO.

¶ Adde circa primū dictum præce. addi. Feli. in c. post cessionem. col. vij. vers. conclusio. extra, de pba. vbi determinat, an gesta cū procuratore excommunicato, etiā occulto, sint nulla: etiā si constituens hoc ignorasset: & an processus factus cū actore excōicato valeat, vide do. de Ro. deci. dccxviij. incipiē. dic q si agat. in antiquis. vbi dicit q sic, si nō opponatur. Et adde q excōicatus nō pōt petere executionē sententiæ, scdm Inno. & Hostien. in c. venerabilem. extra, eodē. de excep. vt refert Archidia. qui ita videtur tenere in c. sicut. ij. q. j. ponit Guid. papæ singul. ccccxxij. incip. consules. Hen. Ferran.

¶ Pastoralis. Vt ibi scripsi super j. glos.

¶ Tolerari. Imo nō posset: vt j. ver. sed nunquid.

¶ Inquisitiōis. Hic de rescript. l. j. li. vj. in glo. quid si. & j. de inquisi. §. j. vers. quid si imperator inquisitionis.

¶ Bene. Et hoc est approbatū per cle. de exce. c. vno. Idē tenuit Vbert. de Bo. vbi s. de exceptione excōmunicationis. vbi etiam dicebat de ea parū in iure ciuili haberi: habet tamen in aut. de sanc. epis. §. nullū autē. ibi: soluta excōicatione. & de interdic. hæreti. colle. ante finē. ibi: anathematizentur. & no. C. de sac. san. eccl. l. placet. Adde & C. de sum. tri. l. ij. Adde quod idē tenet Abb. in d. c. pastoralis.

¶ Exceptionē. Tu dic idem, etiam si hoc intellexisset iudex, & expressisset: vt no. in præ. cle. in fi. pe. glo.

¶ Tu dic. Secundū Ægid. rubr. xxxij. vltra medium.

¶ Actorē. Intellige ita q nō cōtra rescriptum. nam tunc secus propter rationem præmissam: vt etiā scripsi in decr. exceptionē. & sup glo. etiā fi. Adde vt plenè per Abb. in d. c. exceptionem.

Ægi. continuatur dictos. proxi. vide quod scripsi in c. pia. super versi. nō. probauerit.

¶ In fi. lib. vj.

¶ Excommunicatio. Vide quod satis dixi in prædi. c. pia. super versi. iudex.

¶ Illud. Vide qđ scripsi in decre. pia. super ver. in expensis.

¶ Dilecti. Idē Gof. in Sum. huius ti. in fi. per eandē decre. dicit aūt q olim tenebat cōtrariū per decre. à nobis. eod. tit. Adde q, vt scribit p Abb. in d. c. cū à nobis. & c. dilecti. & Bal. & An. Bart. & nouiss. in l. cū mulier. ff. so. ma-

¶Adde quòd hãc addit. sequit᷑ Abb. in c.j.de or. cog. & in c. except. in iiij. co. extra, de excep.

a ¶Videlicet. verba Vbert. de Bob. de excep. cõtra rescripta. ver. pe. vsq; ibi, j. de renuncia.

b ¶Peremptorium. Qui talis intelligit᷑ etiã si nõ exprimatur, vt hic, in fi. remittit.

c ¶Vber. de Bob. & hoc dixit, vbi de aduocato rei, mihi charta ix.

d ¶Seruabitur. Dicens se hoc nõ dicere pro isto articulo tantùm, sed etiam post similibus.

e ¶Pastoralis. In vlt. gl. &, vt ibi scripsi, Gof. Inno. & Hostien. tenẽt primũ. ¶Adde ꝙ Iac. Bu. in l. ij. C. de consor. eiusdem lit. tenet ꝙ post litẽ contestatã sit audiẽdus. Idem tenet Salice. ibi, & Bar. l. error. in fi. ij. col. C. de iur. et fac. ignorã. & hoc si est ignorãtia facti. Et cũ opi. prædictorũ cõcordat Iacob. de Are. in l. de die. §. si seruus. ff. qui satis. cog. Et adde quod notant Cano. in c. ex cõquestione. de resti. spo. vbi dicũt esse glo. singularẽ, ꝙ licet exceptio dilatoria debeat opponi ante lit. cõte. tamẽ hoc est verũ, nisi ante nõ potuisset opponi obstãte iuris impedimẽto. ¶An autẽ omissa dilatoria in principali poterit opponi in causa appellationis: dic ꝙ sic. gl. est notabilis in c. ad audiẽtiam. el ij. extra, de rescrip. & ibi no. do. Anto. ꝙ mulier, minor, rusticus, nõ opponentes dilatoriam ante lit. cõtesta. possunt eã opponere post: quia præsumitur ꝙ per iuris ignorãtiã omiserint: vt dicit Bal. in d. l. de die. §. si seruus. per illum, text. in verbo, minor. secũdum lec. Ioã. & vide plene per Abba. in cle. pastoralis.

tamen. ibi: & notius vbicũq;. & proxima iura innuunt tales exceptiões quãq; ante litẽ cõtesta. posse proponi: ideoq; malitiosi aduocati hodie proponunt vnã, & cras aliã, vt sic lites protrahãt, & agentes repellãt. arg. extra, co. pia. rñ. j. & de restitu. spol. frequens. in princi. lib. vj. verũtamen iudices iuris remedijs tali debent malitiæ obuiare. extra, de testib. cùm causam. & c. significauerunt. C. de excep. rei iud. l. iij. vt videlicet[a] assignẽt vnũ terminũ perẽptoriũ[b] ad oẽs dilatorias proponendas: vt in præ. c. pastoralis. ff. de iud. nõnunq;. arg. ff. si cer. pet. quidam. C. de inge. ma. diffamari. C. qui accus. nõ pos. si ea quę. ff. de do. inter vi. & vxo. l. iiij. §. fi. C. de remis. pi. si eo tẽpore. Materia enim dandarũ dilationũ amputanda est. C. de dila. l. j. in fi. Nã & tutores plures excusatiões habẽtes oẽs proponere debent intra quinquaginta dies, & post nõ audiũtur. ff. de excu. tut. quinquaginta. & argu. etiã in præ. c. frequens. §. ij. & de hoc s. de dila. §. nũc videamus. in fi. arg. tamẽ cõtra: quia nõ videt᷑ ꝙ possit cõstituere mihi tẽpus ad futuras exceptiones, quæ nondũ in meã notitiã peruenerũt. arg. ff. qđ cuiusq; vniuer.
2 itẽ eorum. §. si decuriones. † Nec renũcians omnibus exceptiõibus intelligitur renũciare eis, quas sibi competere ignorat. ff. de inoffic. test. mater. ff. de pac. l. tres fratres. ff. de trãsac. cũ Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. §. fina. nec valere videtur generalis renunciatio exceptionum: nisi specialiter nominẽtur. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitũ. & arg. ad hoc ff. de excep. rei iudi. si mater. §. eãdem. j. de renuncia. & cõclu. ver. pone. & versi. quid si quis. ibi etiã not. quid iuris sit, si actũ est ꝙ nulla exceptio in iudicio, vel arbitrio opponatur: sed dic ꝙ statuere debet, vt prædixi. Idem etiam fieri põt de perẽptorijs. quod dic vt j. proxi. versic. vtrum. Vber.[c] tamen dixit ꝙ nulla lege cautum est ꝙ præfigatur terminus ad oẽs exceptiones proponendas. C. de colla. illã. Vnde dicit ꝙ si ꝓpono exceptionẽ, quę probata iudicẽ repelleret, q̃q; diu pẽdet eius ꝓbatio, probata habet᷑. ff. de iureiu. nã & postea. in prin. ergo non sum interim grauandus alia probatione: alioquin superflua esset. ff. vt leg. no. ca. hæc stipulatio. in fi. & dicit ꝙ decre. pastoralis. cõtinet iniquitatẽ in eo quod dicit post terminũ admittendũ, si velit iurare ad ei⁹ notitiã peruenisse. j. proxi. versi. sed pone. quia hoĩes prompti sunt ad deierãdũ: vt extra, de iureiu. & si Christ⁹. et de coha. cle. et mul. clericos. Dicit ergo ꝙ illa in foro seculari nõ seruabitur[d]. C. de lega. l. j. in aut᷑. qũo oport. clericos. in prin. & ꝙ diuersis temporibus exceptiões proponentur. sed tu tene quod prius dixi. ¶An autẽ terminus simpliciter assignatus ad omnes dilatorias proponendas, perẽptorius intelligat᷑: dixi s. de dila. prope prin. ver. exceptoriæ
3 ¶†Põt etiam iudex excipientem cogere, vt iuret ꝙ exceptionem non proponit malitiosè, i. gratia litis differẽdæ, vel causa aduersariũ fatigãdi: sed quia ita credit verũ esse, prout excipiẽdo ꝓponit. extra, de elec. cũ dilecti. extra, de dolo & cõ. cũ dilecti. C. de iur. cal. l. j. Prędicto aũt termino elapso non audiet᷑, si quã proponere voluerit, nisi illam fuerit protestatus, vel nisi de nouo extorta fuerit, vel nisi de nouo ad ei⁹ peruenerit notiã: quibus casibus audiet᷑, si nihil est qđ ei valeat imputari, qđ suo probari poterit iuramẽto: vt in præ. dec. pastoralis. & extra, qui ma. acc. pos. c. fi. de offi. deleg. insinuante. extra, de testi. præsentiũ. & in constit. Greg. x. de elec. vt circa. lib. vj. §. j. Debet autẽ qs exceptionẽ ipsam protestari exp̃ssè noĩando eã, j. versi. sed illud. quæ etiã scribi debet, de proba. qm̃ cõtra. sed nec omittẽs dilatoriã post litis cõtesta. põt ad eã redire: vt in præ. c. pastoralis. & C. de exce. l. fi. licet, si de nouo post lit. cõtest. extorta fuerit, bene poterit ꝓponi. extra, de offi. delega. insinuãte. & c. cùm olim. quia nihil est, qđ sibi tũc valeat imputari. ff. de procur. Põponius. in fi. C. de cõsor. eiusdẽ lit. l. ij. ff. de arbi. nõ distinguemus. §. cùm quidã. ff. de inter. ac. de æta. §. ex causa. & in
4 præ. cõsti. vt circa. ¶†Sed qđ si velit iurare ꝙ post litẽ cõtesta. ad eius notitiam peruenit, quæ tamen nõ est de nouo extorta, sed ab initio competebat: nunquid audietur? Dicũt quidã ꝙ sic. Ber. contra. quod dic vt no. in præ. c. pastoralis[e]. Sed nunquid idem erit in perẽptorijs? de hoc dic vt j. §. proxi. ver. sed pone. Prædicta autẽ locũ habent[f] in exceptione facti, non iuris: quia nemini licet ius ignorare, nisi certis personis. ff. de iur. & fac. igno. regula. xxxvij. dist. §. fi. Quid iuris sit, si is, cui præfixus est terminus ad proponendũ dilatorias, non venit in termino, sed post? Dic vt s. de dila. §. j. ver. exce-
5 ptoriæ. ¶†Sed nunquid dilatoriæ omissæ poterũt post sñiam opponi in casibus, in quibus & peremptoriæ tũc admittuntur, qui sunt j. §. proxi. versic. hoc tamẽ fallit? Dixit Lotha. ꝙ nõ: quia maius periculũ est in perẽptorijs, quàm in eis. ff. de Carbo. l. j. §. iij. xlij. dist. quiescamus. vij. q. ij. c. ij. Dñs Simõ dixit ꝙ si hoc cõceditur in perẽptorijs: multò fortius & in dilatorijs, quod min⁹ est. ff. de ser. expor. cui, extra, de deci. ex parte. vbi de hoc j. de appel. §. restat. ver. & no. Vel dic secũdum Vber. ꝙ si habebat vsq; ad quinq; annos: tũc intra illud tẽpus põt eas opponere, sicut aliàs sñia suspenditur. ff. ad l. Aqui.
6 in lege. C. de euic. l. j. ¶†Sed illud quæritur an sufficiat in genere protestari oẽs exceptiões dilatorias & peremptorias: vt s. de cõpari. iter. versic. hoc etiã not. & videtur ꝙ sic: vt C. de proba. exceptionem. Sed dic cõtra: imò expressè debẽt declarari sic: oppono ꝙ nõ es procurator, vel ꝙ fecisti pactum de non petendo, & similes. arg. ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitũ. & videtur casus l. C. de præscri. lon. tẽp. emptor. vbi dicit exceptionẽ præscriptionis. & sic specificat extra, de testib. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. §. fi. lib. vj. De hoc extra, de excep. pastoralis[g]. De hoc, & qualiter debet quis noĩatim ꝓtestari exceptiones, no. j. §. viso. versicu. sed qualiter.
7 ¶†Et nota secũdum Vbert.[h] ꝙ actoris aduocatus sapienter agit, si iudex sit ei propitius, ꝙ super exceptionibus eum verbo pronunciare non faciat, ne detur reo occasio appellandi, sed solùm re & facto eas nõ admittat. ff. de mino. intra vtile. ff. qui satis. cogan. si ab arbitro. Sed certè salua eius reuerẽtia, & à facto seu processu habito, neglectis exceptionibus appellari possit: vt extra, de appel. ex parte. ij. prope fin.[i] & extra, de re iudi. suborta. prope fi.
8 ¶†Porrò exceptio excõmunicationis potest, quo ad hoc, anomala dici: quia quamuis dilatoria sit, potest tamen in omni parte litis & ante contestationem & post sententiam opponi:[k] quia contra iudicem probata facit retro iudicium nullum. extra, de re iudi. ad probandum. & no. s. de actore. in princ. ver. item ꝙ est excõmunicatus. & seq. Secus si contra partem, vt iam dicam. & qui eam proponit, debet speciem eius & nomen proferentis etiam exprimere: debet etiam intra octo dies probare, die, in qua proponitur, minimè computata: & de eadẽ excõmunicatione, vel alia potest secundò excipi: ex tunc habebit iterũ octo dies ad probandũ: sed nõ tertiò, nisi noua emergat excommunicatio, vel euidens, puta testes, vel instrumenta, & noua probatio, s. incontinenti superuenire de antiqua: sed et licet ea probata actor in sequentibus excludatur, ea tamen, si prius cum eo acta sunt, tenent. Hæc omnia habentur extra, eo. c. pia.[l] Qualiter autem formabitur hæc exceptio. & qualiter super ipsa pronunciabitur, not. j. §. viso. ver. sed quoq;. & versic.
9 præfixo. ¶†Et quando tertiò in eadem instantia exceptio excõmunicationis proponitur: exigo iuramentũ de malitia propter præsumptionem, quæ est cõtra eum: quia toties proposuit, & nõ probauit. iurat etiã ꝙ de nouo peruenit ad eũ probatio, quã tũc offert. & facit ad hoc quod not. j. de iura. cal. §. j. ver. secũdum. & in decr. Greg. x. de elec. vt circa. §. j. lib. vj. & iudex excõicatum ex officio potest repellere, parte nõ excipiẽte: vt ibi in fi. & eo. titu. exceptionẽ. ij. q. vij. alieni, & hoc in omni parte litis, licet etiã ab initio eũ admiserit. ff. de postulan.
10 quos prohibet. ¶†Quid si nõ repellit, nunqđ reus ex hoc poterit appellare? De hoc s. de offi. iud. §. impedit. & iunge hic quod not. in præ. vers. itẽ ꝙ est excõicatus. & seq. Et nota ꝙ iudex secularis debet admittere exceptionẽ excõmunicationis coram eo propositam

f ¶Habent. Secũdum Vber. vbi s. proxi.

g ¶Pastoralis. in iij. glo. Adde Bal. in l. j. C. de iur. & fact. igno. & ibi Bar. & Bal. in l. licet. & in l. nihil. C. de procu. & sicut ignorans admittitur ad exceptionẽ proponẽdam, ita dubitans pòst certificat⁹. Ita Cy. & Bal. in l. fin. C. de fur.

h ¶Vber. de Bo. mihi charta vij. in fi. ver. caue tibi.

i ¶Prope fi. Et vide quod scripsi eo. ti. dilecto. super. ver. appellatum.

k ¶Opponi. Et etiã post terminũ, vt sequitur in versi. sed nunquid. Adde ꝙ exceptio excõmunicationis põt sæpius ꝓponi in vim dilatoriæ, nõ perẽptoriæ: vt tenet Federi. consi. cxviij.

l ¶C. pia. lib. vj.

propositā, & etiā exceptione rei iudicatæ in foro ecclesiastico: & pōt ad hoc cogi per censurā ecclesiasticā: vt in cōsti. Alex. iiij. de excep. quia nonnulli[a]. Excōicatus ergo nō pōt cōuenire, sed conueniri. sic extra, de iudic. intelleximus. ¶ 11 †Qñq; tamen hæc exceptio est verè peremptoria: puta cùm cōtra electū opponitur. tūc enim in totū perimit ius electi. extra, de elec. venerabilē. de cōsue. cùm dilectus. & de cleri. excō. c. fi. & hæc quodā modo est similis exceptioni falsi procuratoris, quæ in quacunq; parte litis opponi pōt. extra, de procu. in nostra. in fi. & C. e. licet. ¶ 12 †Quid si termino assignato ad oēs dilatorias proponēdas, reus sciēter omittit hanc exceptionē cōtra iudicē: nūquid post terminum illū, seu post litē cōtest. poterit eā opponere? Dicit G. Na.[b] q̄ nō. & papa idem not. extra, eo. pastoralis[c]. nā exceptiones cōtra iudicē cōpetētes ante litis cōtesta. debent proponi. iij. q. vj. §. exceptio. Vnde post litē videtur in eū cōsentire. iij. q. iij. offeratur. Tu dic cōtra arg. extra, de excep. exceptionē. Nam hæc exceptio facit retro iudiciū nullum: vt extra, eo. pia. & argu. ff. de iudi. nō idcirco. & extra, de procur. in nostra. ad fi. in actore tamen posset dictum eorū tolerari[d]. ¶ 13 †Idē quoq; est in procuratore, vt qñcunq; huius exceptionis prætextu possit repelli, etiam si reus nolit eum à procuratione, sed solum à cōmunione repellere: & hoc siue in veritate sit procurator, siue nō. Et siue sit in rem suā, siue non: quia cuilibet excōicato denegat̃ actio. extra, de offi. delega. prudentiam. §. sexta. Idē etiā in teste, vt ei possit qñcunq; opponi. & idem in denunciatore, & in accusatore, & impetratore inquisitiōis[e]: nisi papa ex officio suo procedat. extra, de accus. olim. Itē pōt opponi excōicatio post cōclusionē, & etiā post sententiā contra executionem: vt in præ. c. pia. §. fi. ¶ 14 †Sed quare reus nō potest cōmunicare excōmunicato: vt extra, de excep. exceptionē. sicut econuerso fieri potest: vt extra, de iud. intelleximus. Respondeo, in odium excommunicati, ne ex sua malitia lucretur. ¶ 15 †Sed quid si iudex erat depositus, vel excōmunicatus, infamis, & reus scienter hoc tacet? notat Vin. in præ. c. pastoralis. quod nequit eos post litē contestatam repellere, obstante sibi termino suprà dicto. quod mihi nō placet in iudice, si ratione dignitatis, à qua depositus erat, iurisdictionē habebat, & nunc factus sit priuata persona. Idemq; dico in omni exceptione, quæ retro facit iudicium nullum, vt præmisi, & probatur j. versicu. sed quæro. ¶ 16 †Sed nunquid post huiusmodi terminum poterit hæc exceptio excōmunicationis contra partē proponi? papa not. in præ. c. pastoralis. q̄ non, termino peremptorio obsistente. arg. extra, eo. exceptionem. & C. de inge. & ma. diffamari. Ber. & do. meus no. cōtra ibidem, & bene.[f] nam hæc exceptio semper poterit ante sententiam proponi, huiusmodi termino nō obstante: & etiam post sententiā contra executionē: vt in præ. c. pia. Qui enim talem assignat terminum, intelligit solùm de dilatorijs, quæ ante litis cōtestatione proponi habent: & non de exceptione, quæ anomala est, & semper proponi pōt, vt dixi: maximè propter periculum cōmunionis: vt xj. q. iij. cū excōicato. extra, de cle. excom. illud. de senten. excom. solet. & in præ. c. exceptionem[g]. ¶ 17 †Sed nunquid reus scienter omittens proponere hanc exceptionē in termino assignato ad proponendas dilatorias, est condēnandus in expensis? Et dicunt quidam simpliciter q̄ sic: & videtur expressum in præd. c. exceptionē. versic. quid si causa. Tu dic[h] q̄ aut cōpetit contra iudicē, aut cōtra actorē. Si contra iudicē, & reus scienter omittit eam proponere in termino. vt actor sumptibus & laboribus inutiliter fatigetur: si postmodū in processu eam opponit, siue ante lit. cōtest. siue post, locum habet cōdēnatio in expēsis. Et est ratio: quia ea probata nō tenet processus: & sic actor inutiliter laborauit. præsumitur enim malitiosè subticuisse. extra, de re iud. ad probandū. Et scdm hoc pōt intelligi prædicta decre. exceptionē. Si verò cōtra actorē[i], nō propter hoc reus sciēter eum in termino omittens, & postea probans, est condēnandus: quia licet actor in sequentibus excludatur, valent tamen, quæ cùm eo acta sunt, in præd. decre. pia. Et ita non interest actoris, quia non inutiliter laborauit. argu. extra, de offi. deleg. prudētiam. §. sexta. & præterea actor, contra quem probata est excōmunicatio, non debet cum dispēdio probantis impugnari, nec de excommunicatione sua cōmodū reportare. ¶ 18 †Quid si probatur exceptio: & ex aduerso probatur absolutio? Rñdeo: Ægid.[k] non credit excipiennte condemnandum: cùm malitia nulla appareat. quā requirit decreta. pia. in prin. Cùm enim absolutiones non fiant publicè, non imputatur reo si non cānauit. arg. in præd. decre. exceptionē. in fi. & vt eccle. benefi. c. vnico. & argu. extra, de elec. statuimus. in fine[l]. ff. de leg. ij. qui solidū. ij. q. iij. Paulū. ¶ 19 †Ignorantia enim probabilis est in facto alieno: vt ff. pro suo. l. fi. & argu. ff. de proba. verius. Item qui semel fuit excōmunicatus, semper præsumitur excommunicatus. arg. extra, de cleri. excom. proposuit. & de sen. excom. sicut. & c. cùm desyderes. Sed opponitur: quia licet ille probauerit excommunicationē, certum est tamē q̄ nō probauit actorē excommunicatum esse, & ab agendo repellendum: ad quod intendebat: quia verba cum effectu sunt accipienda: vt ff. quod quisq; iur. l. j. §. hæc autem. extra, de cler. non residen. relatum. & sic tanquam in probatione deficiēs est in expēsis legitimis condemnandus. Debuit enim diligenter inquirere vtrum ille absolutionem obtinuisset. quod potius præsumere debuit: quia non est verisimile q̄ tanto tempore fuerit immemor propriæ salutis: vt j. q. ij. sancimus. Alioquin liberum erit cuilibet de qualibet excōmunicatiōe, quantūcunq; antiqua excipere: & per consequēs litem impunè protrahere, contra mentē prædictæ consti. pia. Vnde dico q̄ nisi iuratū fuerit de malitia super ipsa exceptiōe: vt s. vers. porrò. vel etiam de calumnia in principali, vbi post litis contestationē opponitur, bene condēnabitur excipiens in expensis: vt in prædi. decret. proposuit. & ad hoc facit lex: quia nihil refert, an ipso iure quis non habeat actionē, an habeat, sed per exceptionē repellatur: vt ff. de regu. iur. l. nihil. Si autem iuratum fuerit, obtinet prius dictū: quia tunc vna præsumptio per alterā tollitur. arg. extra, de elect. cùm inter R. seniorē. & facit ad hoc j. de expen. §. si ante. versi. sed nunquid. & j. in trac. libel. in tit. de calum. versi. quid si accusator. De probatione autem huius exceptionis, & quando prædicti octo dies currant: & an fine iudicis præfixione: & quid iuris sit, si intra illos octo dies testiū dicta non publicātur, vide s. de dila. §. j. versic. sed & fi. & seq. ¶ 20 †Sed si hæc exceptio cōtra iudicem opponitur, quis cognoscet de hoc? Respondeo, no. do. meus in præ. c. pia. q̄ si sit ordinarius, tunc superior & ordinarius. Si verò sit delegatus Papæ, tūc arbitri cognoscent. & de hoc suprà, de recusa. §. fin. versi. nūquid excommunicatio.[m] ¶ 21 †Sed quid si iudex pronunciat exceptionem nō esse probatam, non tamē condemnat opponentem in expensis: nunquid actor poterit petere quod in processu, vel in sentētia eū condemnet? Dicunt quidam quòd non: & imputet sibi q̄ non petijt eum condemnari. arg. de verbo. signifi. dilecto. & argu. C. de fruc. & lit. expen. terminato. finito exceptionis articulo, qui principalis est articulus condemnationis, qui est accessorius: vt patet ex verbis constitutionis, per consequens finitus est. C. de vsuris. eos. & eo ipso, q̄ iudex non condemnauit, videtur absoluisse. argu. C. si plures vna senten. condēna. fu. l. j. & ij. & C. si aduer. rem iudic. l. j. Alij contra, argu. C. quando prouoc. non est necess. l. fina. ff. de excep. rei iudica. euidenter. Et dicunt quòd prædicta iura loquuntur in sententia super principali lata: secus dicunt in interlocutoria. De hoc dic vt j. de expen. §. postremo. versi. illud.[n] ¶ Sed nunquid exceptio excommunicationis tolletur per replicationem alterius excommunicationis? Respon. non. vt eod. titu. dilecti[o]. dicam j. §. fi. versi. item no. ¶ 22 †Sed de qua cognoscetur prius, de exceptione, an verò de replica-

a ¶ Nonnulli. Quam non habemus. sed de primo dicto decre. ipsius habetur de sen. excō. decernimus. lib. vj. De secundo habem⁹ decre. Bonifa. hoc eo. ti. cùm quidā. eo. li.

b ¶ G. Na. non inueni: sed in decre. sciscitatus, de rescrip. ipse fatet̃ exceptionē etiam post sentētiam admitti in publicè excōicato: in occulto non. Adde q̄ Abbas post Cal. in d. c. sciscitat⁹. dicit q̄ gesta ab excommunicato sunt retractanda, quādo acta sunt in fauorē partis sciētis illum excōicatū. quod dicit esse notabile ad limita. l. Barbarius. de offic. prætor. & vide per Abba. in c. exceptionem. & ibi an malitiosè differēs opponere cōtra personā iudicis sit cōdēnandus in expēsis. Quid autē si cōtra iudicē fuit exceptū: nunqd poterit statuere hunc terminū? Hosti. tenet q̄ sic: Abbas q̄ nō: rationibus, de quibus per eū in c. pastoralis. extra, e.

ADDITIO.

¶ Adde circa primū dictum præce. addi. Feli. in c. post cessionem. col. vij. vers. conclusio. extra, de pba. vbi determinat, an gesta cū procuratore excommunicato, etiā occulto, sint nulla: etiā si constituens hoc ignorasset: & an processus factus cū actore excōicato valeat, vide do. de Ro. deci. dccxviij. incipiē. dic q̄ si agat̃. in antiquis. vbi dicit q̄ sic, si nō opponatur. Et adde q̄ excōicatus nō pōt petere executionē sententiæ, scdm Inno. & Hostien. in c. venerabilem. extra, eodē. de excep. vt refert Archidia. qui ita videtur tenere in c. sicut. ij. q̄o. j. ponit Guid. papæ singul. ccccxxij. incip. consules. Hen. Ferran.

c ¶ Pastoralis. Vt ibi scripsi super j. glos.

d ¶ Tolerari. Imo nō posset: vt j. ver. sed nunquid.

e ¶ Inquisitiōis. Hic de rescript. l. j. li. vj. in glo. quid si. & j. de inquisi. §. j. vers. quid si imperator inquisitionis.

f ¶ Bene. Et hoc est approbatū per cle. de exce. c. vno. Idē tenuit Vbert. de Bo. vbi s. de exceptione excōmunicationis. vbi etiam dicebat de ea parū in iure ciuili haberi: habet̃ tamen in aut̃. de sanc. epis. §. nullū autē. ibi: soluta excōicatione. & de interdic. hæreti. colle. ante finē. ibi: anathematizentur. & no. C. de sac. san. eccl. l. placet. Adde & C. de sum. tri. l. ij. Adde quod idē tenet Abb. in d. c. pastoralis.

g ¶ Exceptionē. Tu dic idem, etiam si hoc intellexisset iudex, & expressisset: vt no. in præ. cle. in fi. pe. glo.

h ¶ Tu dic. Secundū Ægid. rubr. xxxij. vltra medium.

i ¶ Actorē. Intellige ita q̄ nō cōtra rescriptum. nam tunc secus propter rationem præmissam: vt etiā scripsi in decr. exceptionē. & sup glo. etiā fi. Adde vt plenè per Abb. in d. c. exceptionem.

k Ægi. continuatur dicto s. proxi. vide quod scripsi in c. pia. super versi. nō probauerit.

l ¶ In fi. lib. vj.

m ¶ Excommunicatio. Vide quod satis dixi in prædi. c. pia. super versi. iudex.

n ¶ Illud. Vide qđ scripsi in decre. pia. super ver. in expensis.

o ¶ Dilecti. Idē Gof. in Sum. huius ti. in fi. per eandē decre. dicit aūt q̄ olim tenebat̃ cōtrariū per decre. à nobis. eod. tit. Adde q̄, vt scribit p Abb. in d. c. cū à nobis. & c. dilecti. & Bal. & An. Bart. & nouiss. in l. cū mulier. ff. so. ma.

tione? Io. de Deo no. hanc inter suas quęstiones[a]: & dicit q de replicatione. arg. præd. decre. intelleximus. & extra, de offi. deleg. prudentiam. §. sexta. quod reprobo per præ. decre. dilecti. arg. tamē pro, eo. titu. à nobis. à contrario sensu. Sed hæc quæstio non procedit, secundùm ea quæ no. s. ver. proxi.[b]

23 ¶ † Licet autem secundū præmissa, lata via reo patet dilatorias proponendi: nō cōsulo tamen q sint multum prompti aduocati ad perdēdas animas, & ad exceptiones dilatorias proponendas: imò diligenter consyderent, vtrum posint[i] eas probare. nam si eas affirmatiue proponunt, eis incūbit onus probandi: vt dicam j. §. viso. in princi. nisi fortè in quæstione mendacij, per quod dicitur rescriptum impetratū: quia tunc secundùm V ber.[c] impetrans habet probare se illud per veras preces impetrasse. sed & opponens, si velit, potest contrariū ostendere. C. si contra ius vel vti. publi. præscriptione. quæ est xxv. q. ij. C. de dila. si quādo. quæ est iij. q. iij. §. spatiū. Si igitur reus, qui habet probare, deficit in probando, condemnabitur in expensis: maximè si sint friuolæ. C. de iudi. properandum. §. sin autem. C. de app. à procōsulibus. ff. de proba. in exceptionibus. in prin. in auē. de iudic. §. oportet. C. de aduo. diuer. iud. l. j. extra, de dolo & cōtu. cæterùm. &

24 de pœnis. calumniam. † Nisi fortè reus probet se habuisse iustam causam, siue occasionē credendi sibi competere illā exceptionem: vt C. de calū. qui non probasse. ad quod facit in auē. de iudi. §. oportet. ij. q. iij. Paulum. extra, de elect. statuimus. ad finem[d].

25 ¶ † Hoc quoq; notandū est q peremptoria nō debet inter dilatorias proponi cum effectu, licet possit protestari.[e] Et est ratio, quia diuersos habent effectus. Dilatoria enim differt, sed nō aufert principalem actionē, nec ei opponitur: peremptoria sic. vnde oportet q præcedat actio, cui opponatur, & quam auferat: vt probatur & not. extra, de lit. cōte. exceptionis[f]. Sed ante litis cōtestationē nō dicitur quis agere velle: vt s. §. proxi. in fi. arg. tamen cōtra extra, de renun. veniens. vbi lite nō cōtestata super principali, scilicet super petitione præbendæ, probationes fuerunt admissæ super exceptione peremptoria: quia exceptū fuit q ille Io. renunciauerat literis. Sed dic, q ibi fuit lis cōtestata: vt ibi no. gloss. Itē & exceptio renūciationis impedit litis cōtest. vt no. s. §. j. ver. defensiones. Si quis igitur exceptionem peremptoriam conuertat in dilatoriam contra rescriptum, non debet admitti in vim dilatoriæ: aliàs quælibet peremptoria posset reduci in dilatoriam, & econtra. quod ridiculum esset. argu. tamen contra extra, de dona. inter vir. & vxo. per vestras. vbi exceptio rei iudicatæ reducitur in dilatoriam contra rescriptum. sed dic secūdùm Gof. q ibi non proponebatur exceptio rei iudicatæ: sed proponebatur exceptio dilatoria contra rescriptū: q videlicet in ipso non fiebat mentio de processu: vt extra, de re iudic. inter monasterium. & de fide instru. inter dilectos. Hodie autem exceptio rei iudicatæ cōtra literas opponitur, vt dicam j. §. proxi. versi. rursus. Perēptoria autē in vim dilatoriæ proponitur[g]: puta, si quis dicat, non potes esse iudex in hac causa: quia T. aduersarius me9 fecit mihi pactum de non petendo in perpetuū: vel mihi detulit iuramentū, & ego iuraui me nil sibi debere: & sic de similibus. Dilatoria verò proponitur in vim peremptoriæ: vt si quis dicat, non teneor tibi dare decē, quæ à me petis: quia iudex, corā quo me trahis, est tuus amicus; vel quia rescriptum tuum est subreptitiū. Hæc igitur stare nō possunt. Nā cùm diuersos habeāt effectus, vt dixi in præmissis exēplis: quod est dilatoriæ, s. differre, attribuitur perēptoriæ, quæ habet auferre: & ecōtra. quod esse nō

26 debet: nec etiam sic debent permisceri. ¶ † Sed quæro de his exceptionibus, s. q iudex est infamis, vel seruus, vel fœmina, & similibus: quando debēt ꝑponi? Respondeo, ante litis contestationē, cùm sint dilatoriæ: & etiam probari. arg. extra, de arbi. dilecti. C. de excep. l. pe. licet quidam contra dicant. Secus fortè in his, quæ natura prohibentur: vt furiosus: cùm iura naturalia sint immutabilia. v. dist. in

a ¶ Quæstiones. lib. ij. q. vj.

b ¶ Ver. proxi. Hoc repetit j. §. vl. in fi. sed quō dictū Ioā. de deo defendetur: vide quod scripsi in præ. decre. à nobis sub v. membro summæ quam ibi posui.

c ¶ Scd̄m V ber. de Bob. charta mihi xij. versi. licet quasdam. in fi. vide qd̄ dicā j. de clā. despō. super rubrica.

d ¶ Ad fi. lib. vj.

e ¶ Protestari. De hoc & his quæ sequūtur, scripsi post Inno. de rescrip. super literis. post expeditas gloss. & de foro compe. ex parte B. in glo. not. argu. & scripsi s. de rescr. præsen. §. ratione formæ. versi. porrò licet. & sequētib9.

f ¶ Exceptiōis. li. vj.

g ¶ Proponitur. Secundùm Bonagui. tit. quot modis sumatur exceptio. in fine.

prin. Item secus in his, qui iudicio carent: vt impuberes. Tamen quantū ad fœminā obtinuit contra. Nā sñia fuit retractata: quia fœmina fuerat iudex in causa:[h] licet hęc exceptio nō fuisset ante litis cōtestationē proposita, sed post. Et hoc ideo dicebat: qa foret in seruo, nisi publicè publicis officijs fungeretur: vt ff. de offi. prę to. Barbarius. Fœmina em̄ & seruus, quo ad hoc impedimentū similes sunt ff. de iudic. cū prætor. §. moribus. Sed primū verius, secundū quosdam, vt solùm ante litis cōtest. proponantur: vt no. C. de procu. ita demū. V ber. de Bo.[i] distinguit. Nam aut opponitur iudici q ipso iure nō habet iurisdictionē: & tunc post litē contestatam, & etiam post sententiā quandocūq; pōt hæc exceptio proponi. & idem est, vt dicit, in qualibet exceptiōe, quæ probata facit iudiciū apparere nullum: vt j. proxi. ver. hoc tamē. ibi: & nouus, &c. & hoc nisi probetur scienter pars litigasse sub eo, & sponte. ff. de iur. om. iud. l. j. C. de epis. audi. l. episcopale. Si verò iurisdictionē habet, sed ei aliquid opponitur, vt repellatur: tūc dicitur q siue sciēter, siue ignorāter omittatur, vsq; ad sententiā, & nō post, valet opponi. C. de iur. & fac. igno. error. Ego dico

27 hoc inter dilatorias debere opponi. ¶ † Sed nunquid hæ exceptiōes, videlicet q iudex, vel imperator est infamis, vel criminosus, possunt contra rescriptum opponi? Rñdeo, non: quāuis si papæ fuisset dictū, non dedisset infamē iudicem. Nā tales exceptiones cōpetunt, vt dilatoriæ contra iudicē, vel etiā cōtra impetrantē. sed literæ bene valent, licet nō faciant mentionem de his, quę nec processum negotij, nec principalē causam contingunt: nisi tales sint exceptiones, quæ rescriptū afficiāt. Nam tales bene admittūtur cōtra rescriptum: licet nō contingāt processum causæ, vel negotiū principale: vt si dicatur rescriptū nō valere, quia pro excommunicato fuit obtentū: vt extra, de ęta. & quali. cùm bonæ. vel falsum, vel obreptitiū: vel si dicat reus se priuilegium habere. extra, de rescript. cùm ordinē. vel si dicitur, q imperator renūciauit literis impetratis & impetrandis præter assensum cōmunē: vt eod. tit. ex parte. tertio. vel quod literæ sunt nimis generales, eo. tit. ad hæc. ad idem eo. titu. ex tenore. extra, de confir. vti. ad nostram. ¶ Quia ergo dilatoriæ exceptiones ante litis cōtesta. proponūtur: meritò litis contesta. impediunt, siue sint cōtra iudicis iurisdictionē, siue cōtra eius personā. de quib9 dictū est s. tit.

28 de deleg. §. superest. & §. excipi. ¶ † Quandoq; etiā aliquis allegat priuilegiū, q nō tenetur corā illo respondere[k]. prius est de priuilegio cognoscēdum. C. de excep. l. fi. ff. de in ius voc. l. ij. ff. de iudic. si qs. extra, de appel. cùm parati. Siue etiam competant contra actorem: de quibus not. s. in titu. de actore. Siue ex persona rei: de quibus no. s. in titu. de reo. Siue cōtra procuratorē: de quibus no. s. in ti. de ꝓcur. Siue cōtra citatorē: de quibus s. in tit. de cita. &

29 sic de alijs dilatorijs. ij. q. vj. §. exceptio fori. ¶ † Illud quoq; no. dignum est[l] q iudex non debet exceptionem dilatoriam recipere prius, quàm reus libellū receperit: vt iij. q. iij. offeratur. extra, de libel. obla. c. j. & hoc vbi ordinariè agitur. secus si extraordinariè, & sine libello: vt extra, de probat. quoniam contra. & de accu. qualiter. §. debet. q si reus nolit libellum recipere, potest contra eum tāquam contra contumacē procedi. In nullo enim sibi prę iudicat libelli receptio, maximè protestatione prę missa: quia nō videtur in iudicē cōsentire, qui genus sibi edi postulat actionis: vt ff. de iudi. non videtur. De hoc dic vt s. de libel. obla. ver. quo facto.

30 ¶ † Illud quoq; nō est ignorandū quod aduocatus dilatoriā exceptionē post litē cōtestatā proponēs,

31 punitur in vna libra auri. C. de except. l. pen. ¶ † In summa nota cautelā, vt si velis q iudiciū cum procuratore[m] vel tutore, vel curatore, vel syndico, vel alijs huiusmodi personis firmum sit: oppone quicquid poteris contra eas ab initio: & fac q iudex pronunciet illos admittendos, non obstātibus exceptionibus propositis contra eos: & sic postmodum nō reuocabitur iudiciū: ne agens cū eis videaris iudicis authoritate circumueniri. Hæc cautela probatur

h ¶ In causa. Cōpost. in decre. scisicitat9. de rescri. dixit prò curatrix. vt ibi scripsi super gl. ij. Adde ad id quod hic dicitur de prohibito impedimento naturæ, q etiam si non opponeretur, non valeret processus: vt per Inno. in c. scisicitat9. in prin. & ibi scibētes post ipsum extra, de rescript. R oma. in repeti. rub. de arbi. in viij. col. post prin.

i ¶ V bert. de Bobio vbi de aduocato rei charta, mihi ix. versicu. opponentur.

k ¶ Respondere. De priuile. c. j. lib. vj.

l ¶ Dignum est. Secundùm G. Na. vbi & plus circa hoc dixit, vide s. de dila. §. nunc videamus. super versi. in summa. Nō est ergo sufficiens procurator ad opponendū dilatorias, qui nō habet mandatum recipiendi libellum. de hoc dixi de procura. cōsti. in prin.

m ¶ Procuratore. Omnino vide s. de rescrip. præsen. §. primò igitur. l. fi.

probatur C. de his, qui ve. æta. impe. l. j. in fi. & C. qui admit. ad bon. poss. l. bonorũ. Sentẽtia em̃ talis facit ius inter partes. extra de re iudi. cũ inter.
32 ¶ † Qualiter superior ad quẽ appellatᵲ propter exceptiones non admissas, formabit literas cõmissionis, qñ causam appel. cõmittit: vide j. de appel. §. de officio quoq;. ver. nũc dicamus. & seq.
33 ¶ † Hoc etiã nota ꝙ vbi proponitur aliqua exceptio dilatoria, aduersarius petere põt sibi cautionem prestari de soluẽdis expẽsis, vel aliqua certa pœna, si ꝓponẽs defecerit in probãdo. qđ quidã obseruãt: nec aliter exceptiones admittũt. Nos tñ hoc nõ seruamus, nisi fortè euidẽter de proponẽdis fuga, dolo, & malitia præsumatur ex causis verisimilibus: & tunc sic. extra de elect. cũ dilec. ad fi. de restit. spolia. literas. de accus. super his. xxxviij. di. quanq;. in fi. Aliqñ verò tam violentæ possunt esse præsumptiones cõtra excipientẽ, vel etiã contra a expceptiones, ꝙ non admittuntur. infrà §. proxi. ver. sed pone. in fin.[a]

SVMMARIVM.

a ¶ In fi. Vbi remittam ad Cõpost. ibi enim author hunc ver. reassumpsit.

Exceptiones peremptoriæ quando opponantur.

DICTO De dilatorijs qñ proponanᵲ, dicẽdũ est de perẽptorijs[b]. Sup quo dicendũ est ꝙ perẽptoriæ exceptiões, q̃ causam & intẽtionẽ actoris perimũt, seu elidũt: opponi possunt ꝑpetuò: vt j. §. viso. ver. itẽ not. ꝙ. Itẽ possunt opponi, hoc est protestari, sed nõ ꝓbari semp ante sñiam, verũtamen ꝓbari habẽt tm̃ post litẽ cõtesta. C. de ꝑscrip. lõg. tẽp. emptor. C. sent. resc. nõ pos. perẽptorias. C. de prob. exceptionẽ. C. de excep. præscriptionẽ. & extra, de in integ. resti. auditis. iij. q. vj. §. exceptio.
1 ¶ † Ordo em̃ proponẽdus est: vt dilatoria ꝓponaᵲ ante litis cõtest. & probeᵲ: vt s̃. §. proxi. perẽptorias verò post litẽ cõtesta. vt in præ. l. perẽptorias. C. de app. eos. §. j. extra, de præscrip. auditis. & postquam actor suã probauit intentionẽ: vt s̃. de teste. §. qualiter aũt. ver. sed opponiᵲ. Vnde is ordo nõ est confundendus. C. de testa. cõsulta. C. de sen. & interlo. om. iud. prolatã. xj. q. j. peruenit. in fi. Si enim perẽptoria ante litis cõtest. probareᵲ: nihil probanti accresceret: quia lite nõ cõtestata nõ absolutereᵲ: vt in præ. l. prolatã. & extra, vt lite nõ cõtest. per totum. Hoc tamẽ fallit in quibusdã exceptionibus, quæ impediũt litis cõtestationẽ, vt infra diceᵲ. Quidam aũt dicũt ꝙ cùm reus cõtra libellũ proponit peremptoriã exceptionẽ, eo ipso intelligiᵲ litẽ contestari: ideoq; poterit cõfestim eam probare quod reprobo: vt j. de lit. cõtest. §. ij. ver. sed nũquid per exceptionẽ[c]. Et scd̃m hoc intellige quę iã dicta sunt s̃. §. proxi. ver. hoc quoq;. & seq.
2 ¶ † Peremptoria ergo exceptio ante litis contesta. est protestanda, sed post proponẽda, & probãda. vnde si petis à me decẽ, quæ tibi debebã: sed mihi fecisti pactũ de nõ petendo ea: vel petis à me fundũ, qui fuit patris tui, & ego habeo exceptionẽ præscriptionis, vel rei iudicatæ, vel aliã similẽ. Hanc, si volo, possum protestari ante litis cõtestationẽ, sed probare debeo post, scd̃m T.[d] Sed hoc hodie falsum est: quia hæc exceptio de re iudi. impedit litis cõtesta. vt j. dicetur. ꝙ si exceptio omissa fuerit, potero iterũ id proponere, & probare, qñ voluero, dũmodo ante sñiam secundũ T. vt in præ. cõcor. nisi terminus peremptorius, vel aliqua interlocutoria vel cõclusio in negotio mihi obstet. Hanc materiã plenè prosequere vt j. ver. vt aũt hic. & seq. & ver. & plenius. & seq. & ver. rursus. & seq. arg. tñ ꝙ in causa criminali, exceptio perẽptoria sit ante litis cõtesta. tractãda. C. ad legẽ Flauiã de pla. præses. Si autẽ eadẽ sit perẽptoria solutionis, & declinatoria iudicij, illa nõ opponetur in initio, sed in prosecutiõe quæstiõis principalis differeᵲ scd̃m papã: vt extra, de foro cõpe. ex parte. ff. ad exhib. l. iij. §. ibidẽ. nisi talis sit, per quã sñia ipso iure nulla dicaᵲ: vt est exceptio rei iudica. vel quæ elisis literis etiã q̃stio principalis sit elisa, q̃ tantũ ex literis innuiᵲ: vt j. versi. sed quæro. & seq. de hoc no. papa extra, de excep. pastoralis.
3 ¶ † Sed an reus volens ante litis contestatio. opponere, & probare exceptionẽ perẽptoriã, audireᵲ? R ñ. nõ, secundũ præmissa. Oĩa enim suis debẽt temporibus

b ¶ Dicto de peremptorijs. Vbert. de Bona. rubrica de peremptorijs exceptionibus sic ꝑ modum summę aggreditur ipsam materiam. Dicit enim videndum quid sit peremptoria exceptio, & vnde dicatur. & hæc expediuit author ipsi⁹ verba ponendo s̃. §. j. post prin. ibi: est autem peremptoria. secũdò de ipsarum exemplis. & ipsius verba vide ibi in princip. ibi & congruentius. reliqua membra patẽt hic, & j. §. proxi.

c ¶ Exceptionem. Et patet de lit. cõtest. c. ij. lib. vj.

d ¶ Secũdùm T. vbi s̃. ver. si verò.

a ¶Dixi.Hanc quæstionem,quæ fuit Alber. Gal.in tit.de lit.cõtest.author ponit sub illo titu.§.ij.ver.sed quid si reus.& ibi quid dixerit Albe.habes ad literam. Sed sciendum ꝙ Vber.de Bo.plenè prosequitur hunc articulum,vbi tractat de obiectis contra agentes nomine proprio.ver.sed quid si velis.mihi char.xj.inducit l.hac cõsultissima.C.de test. quia promiscuis actibus nõ sunt rerum officia turbanda.Itẽ vt dicit,reus non cogitur confiteri ante litis contestationẽ vt actor fundat intẽtionem suam.ff.de interro.act.l.j.ergo non actor cogetur ante litis contestationem respondere,vt reus fundet suã, qui excipiẽdo dicitur agere. Seruetur ergo æqualitas omnino. alleg. ff. de except. l.j.de proba. in exceptionibus. C.de eden.l.j.& vlti. de fruc.& li.expẽ.l. vlti.cum his quæ ibi no.In contrarium, si offeras quod petitur ante litis contestationẽ, relaxandus es.ff.si cer. pet. quidam.Institu.de perpe.& tpa.act.in fi.æquè igitur audiri debes volẽs ostẽdere te nõ debere. Itẽ quandoq; sñia pro actore fert̃ lite non cõtestata: multò magis pro reo. C.vbi de crimi.agi opor.authẽ. quain prouincia. C. quõ & qñ iud. aut̃. qui semel.Facit ff.de regul.iur.l.fauorabiliores.& l. non debet. Itẽ quod nõ licet post litẽ contestatã, licet ante.C. de iud. apertissimi. de iur.om.iud.l. nemo.Dici potest,ex quo actoris intẽtio fundata nõ est: superuacuũ est perẽptoria opponere:& sic audiri non debes.C.de eden.qui accusare.cũ his quę ibi no.ff. vt leg.vel fidei. hæc stipulatio.Subdit ꝙ si re⁹ sine interrogatiõe actoris ostendit instrumentum, per quod peremptoria sua probatur, & actor non reclamat, vel reclamare non potest: reus nõ est cogendus litẽ cõtestari, cùm euidens sit actoris calumnia,quæ etiam esset in expẽsis, vel aliter puniẽda:vbi hoc non occurrit,contestari cogatur salua exceptione sua. Inducit ad primũ ff.ad exhib.l.iiij.§.ibidem.cum similibus ibi not.C.de pœnis.qui sententiam.extra,de calum.c.fi.ad id autem quod allegatur, ꝙ absolui non potest:responde per not.ĵ.eo.§.in fi.

ADDE ꝙ si reus ostendat instrumentum,non sit cogendus litẽ cõtestari:sequitur Abb.in c.exceptionem.extra,eo. Et idẽ dicit esse vbicũq; exceptio concludit actori ius non competere:quia sine actiõe nemo experitur.l.si pupilli.de neg.gest.& hoc etiam sequitur Bar.in l.cùm quærebatur.ff. iudica.sol.& ibi Alex.in apostil.& Abb.in c.super literis. de rescrip.vbi quando exceptio est notoria.Pau.de Ca.consi.cxcj.

conuenire.xxiij.q.iij.si de ecclesia.C.de ferijs.l.ij. ff.de pe.hære.ei qui.§.j.ff.loc.si merces.§. colonus. nullam enim vtilitatẽ ex hoc potest consequi,cùm ante litis contestationẽ non possit absolui : protestari tamẽ potest,vt dixi[a]. ¶ 4 †Vtrũ aũt possit statui terminus ad omnes peremptorias proponẽdas: planum est quod sic,scd̃m do.meũ, sicut & in dilatorijs dictũ est s.§.proxi.versi.cæterũ. & ar.extra, de proba.licet.rñ.j.& §.j.de testi.cùm causam,quę. & de fi.instru.accepimus.C.de tempo.appel.l.ij.in prin.C.de excu.tu.quinquaginta.& ff.de iud. nõnunq;.xxiij.q.iij.de illicita.ibi:aut vno pro omnibus peremptoriæ. Idẽ etiam no.papa extra,de excep.pastoralis.arg.C.e.præscriptione.tamẽ videtur ibi notare contra[b].arg.pro eo.C.de iudi. aut̃.iubemus.extra,de testi.vltra.ff.quod cuiusq; vni.no.itẽ eorum.§.si decuriones[c]. Pone,datus est terminus perẽptorius partibus ad dandum omnes articulos, in quibus exceptiones perẽptoriæ proponuntur, vel ad proponẽdum quicquid proponere voluerit, sicut & moris & iuris est : vt in præmissis cõcord. s.ver.proxi.& extra,de in integ.rest.corã.& C.de inge.& ma.diffamari.& C.qui accusa.nõ pos. si ea. pars verò alterutra post hunc terminũ excipit de aliquo,ad quod probãdũ aliàs admitteretur,si terminus huiusmodi non obstaret:sed ne sibi obstet, proponit hoc de nouo ad eius notitiã peruenisse: quæritur an debeat admitti. Dic ꝙ sic multò fortius,q̃ in dilatorijs,in quib⁹ admittit̃:vt s.§.proxi. versi.sed quid si. & in præ.versi.cæterũ.ar.in decr. Greg.x.de elec.vt circa.[d]ff.de no.ope.nũ. de pupillo.§.qui opus.& extra,de testi.præsentiũ.& de excep.pia.prope fi.[e]& maior ratio est in his, q̃ in dilatorijs, ꝑpter maius periculũ.xlij.dist.quiescam⁹. & vij.q.ij.c.fin.Nã 5 †& perẽptoriæ possunt vsq; ad cõclusionẽ proponi, vt s.dictũ est:ideoq; nõ est talis iuris licẽtia nimiũ angustanda. C.de hære.qm̃. xiij.q.ij.q̃ q̃.& xxviij.dist.de his. ¶ 6 †Si ergo procurator,qui factus est dñs litis per litis cõtest. post talẽ terminũ iurare velit ꝙ ad eius notitiã exceptio de nouo peruenit, admittetur ad eã proponẽdam, & probandã,si asserat se ex nouo mãdato dñi absentis illam proponere.iurabit etiam ꝙ credit eam ad notitiã dñi peruenisse post terminũ huiusmodi procuratori statutũ:quia & ipsum dominũ arctat: quodq; dñs idipsum iurabit : & sic obtinuit : imò etiã plus dicũt aliqui ꝙ licet dñs de nouo sibi non mandauerit,semper tñ iurabit se credere ad notitiã peruenisse dñi illã de nouo , & illũ paratũ esse hoc iurare : alioquin imputet sibi dñs qui procuratorẽ non instruxit,sciens sibi cõpetere exceptionẽ:non aũt iurabit simpliciter peruenisse:alioquin anceps subiret periuriũ.Vel dic vt dixi in præ.c. vt circa. & hoc verũ est in alijs exceptionibus,quàm super criminibus vel defectibus:in quibus nõ est laxanda licentia,sed potius restringẽda.arg.ij.q.iij.c.j.& q.vij.si quis eps.& c.criminatiões.& q.viij. qui crimen.& l.sciant.extra,de accu.licet.ad fin. ¶ 7 †Cùm enim non admittatur excipiẽs, nisi super crimine, super quo aduersarius publica laborat infamia : vt extra,de accu.accedens.& c.omnipotẽs . dicẽdo ꝙ ad eũ de nouo peruenit: ostẽdit per consequẽs nõ esse de hoc infamiã publicã:& sic tanquã sibi contrari⁹ repelli debet.extra,de app.solicitudinẽ.Gof. & B.Cõpost.dicit sic pronũciatum fuisse in curia[f]. Cùm enim huiusmodi terminus sit quædã interlocutoria:vt ff.de arbi.qualẽ.in fi.& per eã ius partibus acquirat̃.vt extra,de re iudi.cùm inter. nõ debet.vt dicit,sine causæ cognitiõe,per quandã quasi restitutionẽ reuocari:vt in præ.c.coram. ¶ 8 †Sed in criminibus restitutio denegat̃:vt ĵ.de resti.in inte. §.quis aũt.ver.sed pone. nec subest causa rationabilis reuocationis huius. Præterea cũ causarũ vsus, & iura vsum perẽptorij inuenerint:vt esset litiũ finis: si post illud quis in talibus audiret̃, vix lis aliquã finẽ haberet,& malitijs,& periurijs via daret̃ : vt in præ.ver.cæterũ.Nec obstat scd̃m eũ,extra,de excep. pastoralis . quia nõ loquit̃ de termino perẽptorio, nec de exceptiõibus perẽptorijs, sed de nõ perẽptorio[g],& de dilatorijs:ideoq; nõ debet ad hoc trahi, cùm sit cõtra rationẽ iuris inducta: vt qs post perẽptoriũ admittat̃:& ꝙ suo iuramẽto in causa sua stetur. Itẽ in præ.l.de pupillo.& in præ.decre.præsentiũ.nõ fuit partib⁹ per iudicẽ terminus assignatus. ¶ 9 †Et not. ꝙ si cõtra excipientẽ præsumat̃ debet obligare ad certã pœnã:vt s.§.proxi.ad fi.imò etiã ita violentæ præsumptiones essent cõtra exceptiones propositas,& cõtra prouisionẽ, seu collationẽ beneficij,ꝙ eius repulsis prouisio,seu collatio,executioni mãdabitur.C.de fal.l.ij.extra,de restitu. in integ.suscitata.extra,de cõcess.præbẽ. post electionẽ.scd̃m sanũ intellectũ eius.& hæc repulsio præcipuè locũ habet cõtra exceptiões criminũ,vel defectũ quę cùm sint odiosæ:magis debet in eis probatio restringi.ff.de lib.& posthu.quidã.de poe.dist. j.pœnæ. ¶ 10 †Sed nũquid attestatiõibus publicatis, & examinatis re⁹ põt exceptionẽ perẽptoriã proponere,& per testes probare, vel actor replicationẽ opponere,& probare cõtra exceptionẽ perẽptoriã ꝓbatã?Et videt̃ ꝙ nõ:cùm testificata didicerit, vt s.d̃ teste.§.satis vtiliter.ver.hoc etiã no.& qa sic daret̃ occasio subornãdi testes,qđ fieri nõ debet.ff. de eden.l.j.§.editiões.ff.quẽad.test. aperi.l.ij.& de iureiur.ait prætor.in princ.extra,qđ met.cau. cùm dilecti.extra,vt ecc.bñfi.c.vnico.in fi.Ecõtra videtur ꝙ possit.ff.de rei vẽ.officiũ.ff.de proba.cùm de indebito.in princ.C.de præscri.siue.C.de excep.si quidẽ.q̃ loquit̃ qñ didicit dictã suorũ.& extra, de resti.ex tenore,vbi de hoc scd̃m Vin.& c.de testibus[i].& c.series. Vel põt dici ꝙ nõ est audiẽdus,& ꝙ dictæ ll.veteres sunt correctæ: & in causa appellationis est aliud:vel loquunt̃,qñ actor, vel re⁹ probat,nõ per testes,sed aliter.extra,de fide instr. cùm dilectus.Vel distingue:qa si nouiter post aperturã testiũ emerserit:tunc admittet̃.extra, de except. pastoralis.& ĩdẽ vel alij testes poterunt induc:qa ad diuersa inducũtur.extra,de testib. veniẽs . & c. cùm causam.& c.cũ in tua.sup veteri verò nõ.extra,de testi.fraternitatis.scd̃m Vber.[k] ¶ 11 †Vin.doctor egregius dixit[l] ꝙ publicatis exceptiõibus post exceptio perẽptoria opponi,si sit talis quæ nõ destruat principale,quin tenuerit[m]. Secus si dicerẽ ꝙ testes dixerũt falsum:tũc em̃ nõ audiar, nisi velim testes producere sup corruptionẽ. qđ dic vt s. de testi.§.qualiter aũt.ver.sed opponit̃. ¶ 12 †Post sententiã autẽ an possit proponi exceptio perẽptoria, distingue:qa aut fuit appellatũ,aut non. si fuit appellatum,possum exceptionẽ omissam in principali proponere.& probare in causa appellatiõis. nam in causa appellatiõis põt nõ oppositũ in principali opponi,& nõ probatum probari:vt C.sent.rescin. non pos.l.ij.& ff.de except.exceptio.extra,de fide instru.cũ Ioãnes.in fi.& de testibus.fraternitatis. vbi de hoc.extra,de re iudi.inter monasteriũ.in fi.

b ¶Contra.In j.glo. & vide quòd super ea dixi de Compo. qui concor. prim. in decret. quod sicut. de elect. & de Dyn. q distinguit, an fiat causa cognita vel non,in regula,indultum.

c ¶Decuriones.Iste versicu.quasi. ad literam fuit Compost.vbi remittam infrà.

d ¶Circa.lib.vj.

e ¶Prope finem.lib. sexto.

f ¶In curia. Eius dictum vide in decr. quod sicut.de elec. vbi scripsi in pen. colum.versicu.sed pone sicut . Adde vt per Abba. in c. pastoralis. vbi plenè de hoc, versicu. vtrum. & ibi dicit Archid.dicere xiij. q.j.super summa. ꝙ etiam respectu criminum proponendorum standũ est iuramento partis, p.c. vt circa.de elect. in vj. & hoc ipse sequitur cõtra Specu. tenet etiam ibi,ꝙ sine causæ cognitione nõ possit præfigi terminus ad opponẽdas perẽptorias,tam respectu rei, quàm respectu actoris. argu.l. diffamari. de inge. ma.& l.cùm Titia. ff.de accu.& l.si ea. qui accu.non poss.

g ¶Perẽptorio.Contrarium ibi scripsi ante finem. & not. s.de dila.§.j.versic. exceptorię.sed hæc sunt verba Compost.

h ¶Et not. secundũ Compo.cuius sunt hæc verba in decre. quod sicut.de elec. in fin. vt ibi scripsi in princi.versi. sed pone.

i ¶Testibus. Vbi de hoc in vlti.gloss.& vide remissionem, quã ponit finis huius versi.

k ¶Secũdùm Vber. Sub §.deinde fac.mihi char.viij.versi.sed quid si productis.subdit tamen ꝙ consuetudo in his attenditur.& sic est propter diuersitatem opinionũ, quæ diuersis foris seruantur.

l ¶Dixit.de testib.series.

m ¶Tenuerit. Ac si dicat ꝙ non sit directè contraria.facit cle. de testib.c.ij. vide quod dixi s.§.ij.in prin.

Sed

13 ¶†Sed nunqd si in principali excepi de pacto de
nõ petẽdo, vel de ꝑscriptione et sĩlibus, iudex verò
ꝑ suã ĩterlocutoriã repulit hãc exceptionẽ & nihilò
minus postea me sñĩaliter condẽnauit: nunqd in cã
appel. interpositę à diffinitiua potero adhuc illã ex
ceptionẽ opponere? Inno. papa iiij. no. extra de re
iud. qđ ad cõsultationẽ. ꝙ sic: vt ff. de app. l. j. qñ ap.
sit. l. j. circa prin. & ar. ff. de in inte. rest. l. iiij. §. j. s. eo.
ꝙ secũdũ legẽ ab interlocutoria nõ potuit appella
re. ij. q. vj. nõ ita. extra de app. sup eo. ij. Alijs autẽ
hoc durũ videť, cũ in interlocutoria in rẽ transierit
iudicatã, à qua appellatũ nõ extitit: & poterit ab ea
secũdũ cano. appellari, & etiã secundũ leges. vbi ꝑ
cã principale absorbeť. vbi eñ à sñĩa appellatũ nõ
est, sed in rẽ trãsijt iudicatã, nõ põt regulr vlterius
exceptio perẽptoria proponi, nisi per in integ. rest.
vt quia est minor, vel eccľia: vt in pręl. C. sen. re. nõ
poss. l. ij. & extra de priuile. cũ olim. & ff. de re iud.
post rẽ. ff. de adul. si marit⁹. §. præscriptiõe. & extra
de in integ. rest. suscitata. ff. de mino. l. minor xxv.
a anno. si omissa allegatione[a]. ¶†Hoc tñ fallit in se-
14 ptem casib⁹,[b] in quib⁹ post sñĩam, q̃ in rem trãsijt
b iudicatã, põt exceptio perẽptoria cõtra executorẽ
opponi & probari. Primò in filiofa. q habet excep.
sena. cõsul. Mace. ff. ad Mace. l. tã & si. Secũdò ĩ mu
liere q̃ habet excep. Velleiani. ff. ad Vell. qđ vis. §.
ij. Tertiò in milite condemnato, qui exceptionem
omissam põt etiã post sentẽtiã opponere. C. de iur.
c & fa. ign. l. j. in fi. vbi de hoc[c]. Quartò & quintò in
marito. & de donatore, et alijs, qui cõueniendi sunt
inquantũ facere possunt, & nõ vltra, s. habita rõne
ne egeant. quod si nõ fiat, possunt de hoc excipere
etiã post sentẽtiã. ff. de re iud. patronus. ff. so. ma. ex
diuerso. §. j. C. de rei vxo. acti. §. cũ autẽ. & ff. de re
iudi. Nesenni⁹. in fi. & l. inter eos. §. fi. & in multis
alijs legib. eiusdẽ ti. & j. de cõclu. ver. itẽ beneficiũ.
& ĩ Summa dñi mei de do. inter vir. & vxo. sub ti.
de dotis promis. §. quis constituat. ver. de legatio-
ne. Sextò in fideiussore, qui habet priuilegium de
cedenda sibi actiõe à tutore, vt ff. de fideiuss. si fide-
d iussores. §. idẽ rñdit. & j. de cõclu. ver. postremo.[d]
Septimò, in tutore. ff. de cõtra. act. tutelæ. l. j. §. prę-
terea. põt ẽt esse. Octauò, in falso procu. C. de ꝓ-
cur. licet. extra eo. in nostra. Secus si sñĩa dicať lata
per falsas allegationes. C. si ex falsis alleg. per totũ.
Nonò, vbicunq; dico nullũ fuisse iudiciũ, quia iu-
dex erat incõpetens, vel excõicat⁹, et siľia. C. de ꝓ-
ba. licet. C. qñ prouo. nõ est ne. ꝑ totũ. & C. si à nõ
cõp. iudi. l. j. & ij. & extra de re iud. ad probandũ. et
de excep. pia. §. fi. lib. vj. & s. §. proxi. ver. porro. tñ
hoc casu in falso ꝓcuratore nõ diciť propriè exce-
ptio, cũ nullũ sit iudiciũ: vt in præ. decr. in nostra.
in fin. & est speciale in his duabus exceptionibus,
cũ sint dilatoriæ & ante litis cõtest. proponẽdæ, vt
e etiam post sententiã proponi possint[e]. ¶†Quid si
15 procurator minoris, vel militis omisit exceptionẽ?
Videtur cõi & speciali iure cõtra ꝓcur. actio dari.
arg. ff. de dolo. elegãter. §. pen. In citatore verò est
electio minoris: vt C. si tu. vel cu. l. pe. & fi. ¶Vtrũ
exceptio procuratoria sit dilatoria, & quot modis
dicatur: & quid iuris sit, si eã fideiussor omittit: di-
xi. s. de ꝓcur. §. ratione autẽ formæ. ver. vlt. & seq.
16 ¶†Quid si quis tutus excep. perpetua soluit? videť
ꝙ possit repetere iure cõi. ff. de cõdi. inde. qui exce
ptionẽ. Dic contra secundũ Vber. quia res iudicata
inhibet hoc. C. eo. l. j. ff. mã. si fideiussores. in omni-
bus. extra de re iudi. quod ad cõsultationẽ. in prin.
17 ¶†Quid de exceptione feriarũ? Dic ꝙ post litẽ cõ
testatã nõ põt proponi: si fuit scienter omissa. arg.
extra de his quę fi. à maio. par. ca. ex ore. C. de iure
do. impe. l. ij. quod intellige de ferijs rusticis. nõ de
f solennibus[f]. ¶†Quid de exceptione non numera-
18 tæ pecuniæ, de qua habes j. de conclu. & renũ. ver.
g item exceptio nõ nu?[g] dicit Io. de Deo,[h] ante litis
h contest. debere proponi: si tamẽ reus velit iurare,
eam se prius nesciuisse, potest opponi etiã post litẽ
cõtest. cũ sit perẽptoria ex officio suo: quia perimit
petitionẽ actoris: vt C. de non nu. pecu. per totum.
Instit. de excep. §. j. est tamen dilatoria temporalis
quo ad hoc: quia ad tẽpus datur, s. vsque ad bien-

nium: vt in præ. concor. Alij dicunt eã ꝓponẽdam o
post lit. contest. sed antea protestandam, vt in alijs
peremptorijs cõtingit. ¶ Est aũt quædã exceptio,
quæ mista diciť: quia potest esse ꝑpetua, & tẽpora
19 lis: vt suprà §. j. ver. est quoq;. ¶†Quid de exce- p
ptione beneficij epistolæ diui Adriani, de qua j. de
conclu. ver. in primis. & videť ꝙ ante lit. cõtesta. sit
proponẽda. ff. de fideiuss. inter eos. §. pen. Sed vide-
tur ꝙ etiã post litẽ cõtẽ. possit opponi. C. eod. si fi-
i deiussor. vbi. de hoc.[i] Vber. de Bo.[k] dixit, tuti⁹ esse q
k eam ante lit cõtest. ꝓponi: & idẽ dixit in beneficio
nouæ constitutionis de duobus reis, vt sequitur: et
in cõuẽtione officialiũ, qui sunt per nominationes,
seu electiones ad honores, seu munera deputati.
C. de cõstitu. pec. l. fi. C. de fideiuss. auť. hoc ita. & C.
20 de cõue. fi. debi. l. quoniã. ¶†Quid de exceptione, r
quam proponũt fideiussores, vel pignorũ possesso
res: ꝙ primò principalis persona est conuenienda,
l de qua j. no. de cõclu. versi. viso?[l] Et videtur ꝙ ante
lit. contest. sit proponẽda tanq; dilatoria. ff. de præ-
uaricat. ita arg. contra ꝙ sit peremptoria, seu perpe
tua. nam si debitor est soluẽdo perimit instantiam
iudicij, & fideiussor absoluiť. ff. de cõdi. inde. suffi-
cit. & cũ dubiũ sit an sit dilatoria, vel peremptoria
videtur pro reo interpretãdũ, & perpetua cẽsetur.
Insti. de interdi. §. retinẽdę. extra, de ꝓba. ex literis.
m ff. de re iudic. inter partes. Albe. gal. dixit[m] ꝙ exce-
ptio, quæ cõpetit fideiussori, vel etiam pignorum
possessori, est perpetua. nã ratione futuri facti, vel
accidẽtiæ poterit esse tẽporalis, vel perpetua. quod
sufficit ad hoc vt sit perpetua. ff. de condic. indebi.
sufficit. & no. ff. eod. exce. Ioã. de Deo tñ & Vber.
n de bonacur. dicunt[n] hic, & in præcedẽti exceptio- s
ne tutius esse in tali dubio ante lit. contest. opponi:
& ideo seruandũ. extra, de sponsa. iuuenis. de pœni.
di. vij. si quis. negligens enim beneficium legis nõ
potest redire ad illud. extra, de re iudic. inter mona
steriũ. & c. seq. C. de iure deli. scimus. §. sin autẽ hoc.
prope finem. §. vij. q. j. quod periculosum. idẽ etiã
dicit do. meus in exceptione competẽti possessori
pignoris: vt ante litẽ cõtesta. opponatur in authen.
de fideiuss. §. sed neq;. col. j. & vtrũq; horũ proseque
re secũdũ eũ in Summa de excep. §. hoc quãdo. sub
§. hoc de dilatorijs. ¶Quid de exceptione illa, non t
es prælatus, vel in possessione prælaturę, vel non es
dominus rei quã petis: vel, non es hæres vel nõ est
tibi ius cessum. vel, non habes mandatum: & simili
bus. de hoc dic vt. s. de actore. versi. itẽ contra præ-
21 latum. & seq. ¶†Quid de illa exceptione, q̃ cõpetit
tutori, vt inter se & cõtutores actio diuidatur: nun-
quid est temporalis, vel perpetua? De hoc dic vt. s.
in excep. fideiussori cõpetẽte. De hoc dic ff. de tu-
o tel. & ra. dist. l. j. §. nunc tractemus.[o] ¶†Quid de illa v
22 non habes patris consensum, cum sis filiussa. C. de
bo. quæ lib. cùm oportet. & videť ꝙ ante lit. cõtest.
cũ sit dilatoria. iij. q. vj. §. excep. C. de proba. excep. x
C. de except. l. pen. & fi. sed dicit Vbert. quòd qñ-
cũq;, & ante sñĩam. & post: quia facit apparere iu-
p diciũ nullũ.[p] ¶Quid de falsi procuratoris exce-
q ptione? De hoc extra de ꝓcu. in nra. C. e. ti. licet[q]
23 ¶†Quid si post lit. contesta. opponiť: duas partes
vniuersitatis non affuisse in cõstõne syndici? Dic ꝙ
24 audieť, vt in ꝓcu. ibi no. ¶†Quid si post lit. conte.
dico tutores inuentariũ non fecisse, vel non satisde
disse? Dic ꝙ audiar: quia ꝑ hoc cõtẽdo iudiciũ non
valuisse, & sentẽtia cõtra minorẽ lata, ipso iure non
valeret. C. in quib. cau. in integ. restit. nõ est neces. si
tutor. C. de tut. & cu. non dubium. C. de eo, qui pro
r tuto. l. ij.[r] & ideo etiã post sñĩam põt opponi, secũ
25 dum Vber. ff. de re iud. Nesennius. ¶†Sed[s] pone,
s ædificaui in solo tuo bona fide, tãdẽ cõdẽnor tibi
ad restitutionẽ: nõ recepi de sumptib⁹. quæriť an in
executione sñĩæ possim opponere de sumptibus.
t Rñ.[t] nõ est q̃ secũdũ Mar. qui dixit vtilẽ actionẽ
u dari pro expen. vt no. ff. de cõdi. inde. si in area.[u] &
infrà, de expensis. §. j. de iure meo nõ fuit quæsitũ:
vt. ff. de excep. rei iudi. duobus. & l. pe. §. fi. Sed Io.
cõtra, vt nõ cõpetat actio: & ideo nõ videť ꝙ post
26 sñĩam possit opponi exceptio. Dic tñ cõtra, vt. ff.
x de rescin. vẽd. fundus. ¶†Sed pone[x] peto à te decẽ

a ¶Allegatiõe. Expeditum est hoc de appella. c. vlti. libr. vj. Vbert. distinguit, an interlocutoria pararet præiudicium negotio principali necne. & primo casu est vera prima opinio. secundo secunda. quatuor autem opiniones de hoc ibi not. in glo. hoc dicit.

b ¶Casibus. Hos posuit Tan. vbi suprà ver. quod autem.

c ¶De hoc. Ibi not. isti casus.

d ¶Postremo. Ad hunc etiam ver. remittit author j. de fideiuss. §. j. ver. potest etiam.

e ¶Possint. Verba Accur. vbi suprà & in l. exceptionem. C. de proba. in fin. glo.

f ¶Solennibus. Vide suprà de fer. §. vlti. in fin.

g ¶Non nu. De hac Albe. Gal. remittit ad summã Azonis: eo. tit. §. j.

h ¶Ioan. de Deo, cauil. lib. iij. rub. quãdo opponatur dilatoria in princ. & ibi prosequitur dicta Vbert. qui de omnibus quæ hic, & infrà ver. proxi. tractantur, prosequitur char. mihi xj. super alleg. ver. quid dices. & versicu. sequen.

i ¶Hoc. Et apertius Insti. de fideiuss. §. si plures.

ADDE quòd beneficium excussionis sit opponendũ ante litis cõtestationẽ, tenet Bar. in l. j. ff. de except. Bald. Pet. & Cyn. in authen. præsente. C. de fideiuss. Salic. in authen. hoc si debitor. C. de pignor. Alex. consi. lxxxviij. j. lib.

k ¶Vber. de Bobio vbi suprà proxi. & idem Vber. de Bonacur. rubr. de declinatorijs versicu. idem puto.

l ¶Viso. Vide qđ ibi dixi post dominum meum.

m ¶Dixi. Eod. titu. post princi.

n ¶Dicunt. Vbi dixi s. ver. proximo.

o ¶Tractemus ver. fuit Albert. Gal. vbi. s. ver. sed nũqd exceptio, quæ.

p ¶Nullum. vide. s. de actore. B. ad fi. ver. quid si præsente prẽ. & ibi se ver. remittit ad istũ.

q ¶Licet de procu. & iste versi. & duo seq. fuerunt Albe. Gal. eod. tit. ver. sed nunquid exceptio falsi & seq.

r ¶L. ij. Hucusq; fuit Alb. Gal. sed Vber tractãs hoc, vbi ponit obiectus cõtra sententiã ordi. mihi char. x. versic. dicet defendens non allegat l. seq. sed ibi post versi. quid de beneficio tractans de inuentario hæredis. illam allegat: sed hoc nil ad propositum ad hoc intelliges. j. de instru. edic. §. fin. versi. sed nunquid hæres.

s ¶Sed. Istũ ver. & sequentes, ordine tamen cõuerso posuit author j. de sententię exec. §. fi. ver. Itẽ pone emptor. & ver. seq. vbi aliquantulum seruus pleni⁹. & ideo hæc fiẽda remissio erat ad illos.

t ¶Rñdeo. secundũ Alb. Gal. cuius fuit iste versi. eo. tit. ver. sed pone quod ibi præcedit. dic vt dixi in studio Paduano. quid velit hoc dicã vbi suprà nũc remisi.

u ¶In area. Et materia plene ff. de rei vend. in fundo.

x ¶Sed pone. Vide qđ dixi. s. versi. proxi. in prin. i.

actione ex empto pro pretio vini qđ tibi vēdidi: fert̃ pro me sñia, nūquid in executiōe sñię poteris opponere ꝙ res vēdita nō fuit tradita? Videtur ꝙ nō. nā exceptiōes perēptoriæ debēt ante sñiam opponi: vt s̃. ar. cōtra. & ꝙ actor habeat actionē ad rē petendā, nec de iure eius fuit quæsitū: vt ff. de excep. rei iudi. duobus. & l. pe. §. fi. & ad hoc ff. fa. er. ex parte. ff. de rescind. ven. fundus. ij. Sed dic ꝙ sic, per præ. l. & ff. de iureiur. si duo §. antepe. & pen.[a]

27 ¶†Item quæritur[b]: ecce quædam mulier agebat actiōe de dote cōtra hæredes mariti: hæredes opponunt exceptionē adulterij: quæritur an possint? Et videt̃ ꝙ sic. nā vbi de dote agitur post mortem vxoris intra xl. dies vtiles, serui non manumittuntur. C. de adul. l. fi. ff. qui & à qui. ma. li. nō fiūt. sed & si marit⁹. & hoc ꝓpter questionem adulterij[c]. Nā & post mortē agit̃ de crimine ꝓpter onera. ff. ad Syl. Cai⁹ Seius. ff. de iu. fis. ei, qui. §. fi. de ingratitudine quærit̃ post mortē. ff. de inoff. test. si quis filiū. & de crimine in modū exceptionis proposito. ff. de adul. l. ij. §. sed si publico. C. de trāsact. si ex falsis. Præterea derelicta accusatiōe à marito admittitur extraneus. ff. de adulter. cōstante. & C. eo. iure riti. & l. quāuis. nam quæ temporalia sunt ad agendū. &c. ff. de doli excep. l. purè. §. fin.[d] Nec obst. C. de adul. l. fi. quia ibi loquit̃, qñ diuortio matrimoniū est solutū. secus si morte: vt ibi not. & ꝓbat̃ in præ. l. sed & si. in prin. Sed dic scđm Io. ꝙ nō competit exceptio, cùm nō lucret̃ maritus dotē, nisi accuset vxorē de adulterio, & inscribat. in aut̃. vt lic. ma. & auiæ. §. j. Albe. Pap. contra per l. C. de adul. l. fi.[e]

28 ¶†Sed quæro de exceptionibus, quæ opponūtur cōtra rescriptū beneficiale, qñ sint proponēdæ? Rñ. si aliqua falsitas sit in priuilegio, vel rescripto expressa, vel veritas suppressa, quæ papam ad concedendū inducit: puta quia suggessit impetrator se doctorem decretorum vel legum: vel ꝙ erat nepos cardinalis: vel suppressit aliud beneficiū, vel iuramentū, seu statutū, tales, & similes exceptiones possunt cōtra rescriptū ante litis cōtesta, opponi, tanꝗ̃ dilatoriæ. extra, de rescript. ad aures. & c. cōstitut⁹. vbi de hoc secundū papā.[f] & c. super literis. & c. si proponente. & de app. dilecto. ff. de nata. resti. l. ij. possunt etiā post litē contesta. opponi semper ante sñiam, tāquā veræ peremptorię. Sic intellige extra, de lit. cōtest. exceptiōis. in fi.[g] Et est ratio in istis: quia nō solū literas afficiūt, sed etiā gratiā, quę pōt sine literis fieri, & semper literas præcedit: & ideo huiusmodi exceptiones sunt peremptoriæ gratiæ. ꝙ cōtra gratiā subreptitiā cōpetat exceptio, probatur extra, de re iudi. cùm olim. de accu. accedens, de exce. cū ecclesiasticæ. Et est vtile eas contra rescriptū opponi. nā tā literasꝗ̃ iurisdictionē iudicis elidūt: & literis elisis tota quæstio est elisa: & sic lites abbreuiātur, extra, de app. c. cordi. in pri.

29 ¶†Sed si verò aliqua sit exceptio, quæ tantū cōtra literas cōpetat: vt si quis iurauit vel pactus est ꝙ contra capitulū, vel contra iuramentum literas nō impetrabit, in initio quidem pōt hoc contra literas excipi, sed post litē cōtest. nō. C. de excep. l. fi. Secus tamē esset, si iurasset, vel pactus esset ꝙ eū nō coueniret. extra, de accu. veniēs. quia tūc nō tm̄ literę perimūtur, sed etiā actio. & ideo ante lit. cōte. & post pōt obijci de iuramēto, vel pacto hmōi: & talia iuramēta præiudicāt literis papæ: nō qa papa nō possit eis præiudicare, sed qa præsumit̃ nolle præiudicare: qa nō est author periurij, extra, de iureiu. si verò. & c. ad nostrā. & c. quēadmodū, extra, qđ me. cau. c. pe.

30 ¶†Et iuramentū temerarium, vel per fraudē extortū, nō debet quis sua, sed superioris authoritate infringere. extra, de elec. venerabilē. scđm Ber. Gōpostel.[h]

31 ¶†Sed quid si gratia nō est simul cum literis data: vt quia papa dedit alicui beneficiū, nulla litera inde facta: & postea mandat eū in posses. mitti, obijcitur ei ꝙ veritatē tacuit: nūquid admittetur ante lit. cōtest. excipiēs cōtra literas. Rñdeo, nō: qa nō sunt literæ subreptitiæ, licet grã. sit subreptitia, cōtra quā etiā cōpetit exceptio, vt p̄dixi. Et hoc tenet Inn. iiij.[i] Alij quos do. me⁹ sequitur, dicūt contra. dicūt em̄ ꝙ si gratia est subreptitia, quæ principalis est: per cōsequēs litera ab ea descēdēs debet subreptitia iudicari. arg. extra, de fid. instr. inter dilectos. §. cæterū. extra, de re iudi. cū inter. prope fi. Præterea dicit præ. decre. exceptionis. ꝙ exceptio perēptoria cōtingēs negotiū principale, nō impedit litis cōtesta. imò post litis contest. proponitur.

32 ¶†Negotiū autē principale cōtingūt ea, quæ ad ipsum pertinēt principale: puta pactū de nō petendo: exceptio solutiōis factæ, vel acceptilationis, & similia. Ea aūt, quę sunt de processu, nō cōtingunt negotiū principale. & ideo de his quærit̃ ante litis cōte. tāquā de dilatorijs. extra, de re iudi. inter monasteriū. & de coha. cle. & muli. sup eo. de rescrip. dilectus. j. Qualiter aūt intelligat̃ qđ dicit, principale negotiū cōtingēt: dicā j. ver. rursus. Quid iuris si de exceptiōibus cōtra ꝓuisiones propositis, no. plenè p Ber. Cōpos. extra, de elec. quod sicut[k].

33 ¶†Itē do. me⁹ not. in Summa in tit. de excep. §. & qñ. in fi. ꝙ si contra rescriptū beneficiale opponit̃, ꝙ est subreptitiū, in hoc casu nō est necesse litē cōtestari: vt s̃. ĩ primis cōcor. et extra, de æta. & qua. accepim⁹. de p̃b. cū scđm Ap̃m. §. pe. & fi. & c. dilect⁹. j. ij. & iij. Vel posset dici[l] ꝙ in talib⁹ tenor rescripti apostolici loco libelli habet̃. vnde cum talis exceptio cōtra ipsum opponit̃, exceptio habetur quasi loco rñsionis: vt in præ. decre. cōstitutus. & sic p petitionē & rñsionē est lis cōtest. extra, de li. cōtest. c. vnico. ¶Itē qualiter perēptoriæ differant̃ in possessorio, vel etiā cōtra literas: no. scđm papā extra, de fo. cōpe. ex parte B.[m] ¶Itē vtrū de perēptorijs, vel dilatorijs exceptiōibus sit in rescripto mētio facienda: & quid iuris si nō fiat: notat scđm eū de rescri. super literis[n].

34 ¶†Vt autē hic articul⁹ plenè liqueat, no. ꝙ aliqua exceptio perēptoria, seu defensio ante litis cōtest. proposita, nō impedit seu retardat litis cōtest. nisi solū exceptio rei iudicatæ, trāsactæ & finitæ; vt extra, de lit. cōte. exceptiōis[o]. ff. ad se. cōsul. Tertul. l. j. §. fi. ff. de verb. signi. trāsacta. & l. seq. Potest etiā quis, si vult eas proponere post litē cōte. quod tuti⁹ est: quia tūc absoluet̃ re⁹ in principali. cū verò ante lit. cōtest. proponunt̃: tūc cōtra rescriptū opponunt̃: nec fit absolutio in principali, in quo nō est lis cōtest. vt j. versi. sed quærit̃ qualiter. nā perēptoria exceptio actiōi actoris opponitur. ff. de except. l. ij. vnde dicit de re iudi. nā illa exceptio ante litis cōtest. cōtra rescriptū opponit̃; vt C, sñiam rescin. nō pos. l. fi. ideoꝗ̃ nō est mirū si impediat litis cōte. et intellige hic rē iudicatā: cū sñia nō fuit appellatione suspēsa: vt ff. ad Turpil. l. j. & no. in præ. decre. exceptiones. ar. tñ contra: qa p sñiam tollit̃ ciuilis, sed remanet naturalis obligatio: vt ff. de sol. Stichū. §. naturales[p].

35 ¶†Sed pone, ꝙ in cā appellationis proponit̃ ante lit. cōte. nō fuisse appellatū ab interlocutoria, vel à diffinitiua: vel ꝙ nō intra x. dies:[q] vel ꝙ appellās renūciauit tacitè, vel exp̄ssè appellatiōi factæ ꝓcedēdo corā iudice: vel etiā faciendo aliquid in causa, de qua agit̃, & hmōi. & sic sñiam in rē iudicatā trāsisse. Dicūt quidā ꝙ tales exceptiones, cū sint peremptoriæ, nō debēt ante lit. contest. admitti. nā eis, vel aliqua earū probatis appellatio ipsa nō tenet ar. pro eis in præ. c. exceptionis.[r] Et ego dico ꝙ vbi nō appellat̃, vel nō intra decē dies, vel vbi renūciatur appellationi: tunc rara manet sñia interlocutoria, vel diffinitiua: & per cōsequens cā principalis est finita, & appellatio est extincta. vnde dico eas añ litē cōtes. & priusꝗ̃ in causa ꝓcedat̃ admittēda: vt extra, de ap. Romana. §. si verò vocatis. & ꝓbant̃ in p̃. c. exceptionis

a ¶Et penul. secundùm Alber. Gal. cuius fuit iste ver. eo. ti. in fi.

b ¶Queritur. Eandem quæstionem posuit j. de do. inter vir. & vxor. §. formatis. ver. quid si mulier. sed hæc plenius.

c ¶Adulterij. Dicit Alber. Gal. cuius fuit iste versi. & dicunt quidam ꝙ ibi est casus huius quæstionis.

d ¶§. fina. Hoc dixit Alber. Gal. econtra videtur: quia crimina, morte extīguūtur. C. si re⁹ vel accu. mor. fu. l. fi. ff. de accus. l. ex iudiciorum. Item si tacuit defunctus, & eius heres tacere debet. a C. de inoffi. testa. l. omnimodo. & de reuo. do. l. fin. in fi. & ff. ad Syl. l. j. in fi. Nec obstat &c.
ADDE, vt plenè posui in additi. ad Bar. in l. rei iudicatæ. §. fi. ff. sol. mat.

e ¶L. fin. Cui fauere videtur Accur. in l. vna. C. de rei vxo. act. §. illò proculdubio.

f ¶Scđm papā. Vt ibi scripsi in gl. exceptio. cum suis remissionibus: & ad ꝓpositū vide quæstionē primā, quā posui post Goffre. super regula, exceptionē. de reg. iur. li. vj. de reo, qui cōtra rescriptū in quo dicebatur spoliasse: obijcit subreptionē cùm iudicis authoritate vacuā possessionem apprehēderit.
ADDE, vt p do. Anton. de sancto Geor. in c. dilecto. in ij. colū. extra, de appel. & Abb. in c. ad audientiam. el ij. extra, de rescrip.

g ¶In fi. lib. vj.

h ¶Compost. vt scripsi in decre, ad audientiā. ij. de rescri. super glo. vlti. in fi.

i Innocē. iiij. qui hoc not, in decre. exceptiones. de lit. contesta. lib. vj. & vide super gl. pe. hoc dictum. & sequēs dictum Ioā. Inno. & Archi.

k ¶Sicut. Vbi scripsi post expeditionem tex, & glo.

l ¶Dici, Vt scripsi post Inno, de elec. dudum. ij. vers. licet autē in glos. ex hoc patet.

m ¶Ex parte B. vt ibi scripsi post prin. in glo. not. arg.

n ¶Literis. Et ibi vide quod scripsi post expeditionem text. & glossarum. Item scias ꝙ totum quod hic sequitur vsꝗ̃ ad fi. §. facit ad decre. exceptionis. de lit. contest. lib. vj.
ADDE, post no. in d. c. super literis. Pet. de Ancha. consi. xvj. incip. viso processu.

o ¶Exceptiōis. li. vj. Adde cùm dicitur exceptio litis finitæ: non intelligitur de finita taciturnitate tēporis, prout exceptio præsumpti. sed de finita expressè prout voluit Fede. cōsi. clxxxiij.

p ¶Naturalis. Tu dic ꝙ ex quo ex ciuili agitur, satis est qđ ciuiliter finita sit causa. & vide j. ver. & vt plenius.

q ¶Decem dies. Nota quia cautius est sic excipere, ꝗ̃ dicere ꝙ post decē dies qa potuisset. & hoc pri⁹ scripsi de app. Romana. §. si verò: super ver. partibus. ĩ quo §. Arch. quasi ad literam posuit hunc versi. Facit ad prædicta j. §. prox. in prin.

r ¶Exceptiōis. Adde quod nota. j. de instru. edit. §. nunc dicamus. versic. sed pone appellans.
ADDE tu ad id quod dicitur j. de iureiurā. hæc exceptio litis finitæ per iuramentū impediat litis cōtestationē. §. & si Christus in ij. co. extra, de iureiuran. & ibi dicit Abb. Sic. in iiij. no. quod sic. Item adde ad præsentē materiam ꝙ quælibet exceptio nullitatis impedit litis contesta. Rotā in anti. decisi. cvij. & decis. cxv.

exceptionis.in verbo,finita. Hæc eñ & similes exceptiones iurisdictionem iudicis tangunt:& ideo iudex añ oĩa decernere debet,an sua sit iurisdictio:quia hęc cognitio exercitiũ iurisdictionis pręcedere debet:vt ĩ pręc. §.si verò.& extra de rescri.super literis.ver.nos igitur.cũ suis concord. & ff.de iudi.si quis ex aliena.& litis cõtest.impediũt:vt suprà §.nunc videndum.ver.cæterũ.Sed videtur contra in eo casu.vbi quis renunciasse proponit appellationi faciendæ:quia cũ propter renunciationẽ appellari non poterit,non põt hoc prætextu dici res finita,ex quo nullum habuit initiũ per appellationẽ. Sed respondeo ꝙ ante oĩa debet de iudicis iurisdictione constare. Pleriq; tamẽ cõtra dicunt,& fortè nõ malè,in casibus præmissis: & etiã in casu illo,qñ quis asserit à sententia cõtra se lata appellasse,sed appellatus corã iudice appellationis negat aliquam sententiam pro se latam fuisse:& sic appellationẽ nullam esse.&,vt dicũt,præ.§.si verò.nõ obstat. Item bene dicit,transacta.nam exceptio transactionis ante litis contesta. admittitur.ff.de cõdi.indi.eleganter.§.si quis.post princ.Quod autẽ dicit, finita.intellige consensu:vt in præ.l.ad Tertul.& in præ.l. de verbo.signi. 36 puta per iusiurandum à parte parti delatum. † Quod non est minoris autoritatis,quàm res iudicata.ff.de iureiu.l.ij.& l.non erit.§.dato.extra eo. & si Christus.§.Iacobus.secundũ Ber.& do.meũ. Sed ad hoc opponitur. nam licet iusiurandũ ipso iure tollat naturalem obligationem,ciuilem tamen nõ tollit:sed solùm illam ope exceptionis elidit:vt no.s.eo.§.j.Vnde cũ hæc exceptio cõtinguat principale negotiũ,& sit peremptoria:videtur ꝙ non impediat litis cõtest.sed ꝙ post litẽ contest.sit proponẽda:ideo forte ad hanc obiectionẽ vitandã Inno.iiij. intelligit finita,scilicet,quia iurauerat se in perpetuũ nõ acturũ:quo casu nisi ex causa vlteri⁹ agere nõ põt. ff.eo.admonendi.ff.de condi.ob causam.l.ij.C.de pactis.postq;. extra de accu.veniẽs.ad finem.de renuncia.cũ inter P.& dixi s.eo.§.ver.sed quero de.Item intellige finita consensu,scilicet si sit longo silẽtio sopita:vel secundùm canones longissimo:vt in præ.l.ad Tertul.&in præ.l.de verbo.sign. puta per legitimam præscriptionem.extra de præscrip.c.j.& c.sanctorum. & c.illud.ff.de alien.iudic.mut.cau.fact.item & si res.Item potest intelligi finita consensu,puta per pactum de non petendo in perpetuum secundũ Ber.& do.meum,vel per acceptilationem.ff.de pactis.l.j.in princ.& §.pactum.& s.§.j.vel per amicabilẽ cõpositionẽ, secundũ do.meum extra de deci.ex multiplici.Sed certè quod dixi de præscriptione,non videtur stare posse:præsertim secundum eos, qui dicunt per eam non acquiri dominium,sed solùm exceptionem parari: vt infrà de præscriptio. 37 ¶ †Sed nec de consuetudine,quæ est optima legum interpres:maximè in curia Romana exceptio præscriptionis admittitur,vel proponitur ante litis cõtestationem,sed post.Item quod dixi de pacto de non petendo,non videtur bene dici. Nam pactum de non petendo , licet tollat ipso iure naturalem obligationem,ciuilem tamen non tollit,sed solùm ope exceptionis elidit:vt suprà §.j. & iam.s.in iureiuran. dixi. Vnde fortè hac ratione motus Innocentius quartus intelligit finita, scilicet propter pactum de non agendo vlterius super aliquo certo dubio:sicut & suprà dixi in iuramento. Secus autem est in pacto de nõ petendo,secundũ eum. Et est ratio,quia quando quis facit pactum de non agendo vlterius : nihilò minus extra ius petere potest.& nihilò minus debitor remanet obligatus ex promisso ,licet contra eum agi non possit.ff.de condi.indebi.naturaliter.ff.de iudi.vix.sed si permitteret litem contestari,non opposita hac exceptione,postea eam opponere non posset,cùm sit declinatoria fori.C.de except.l.fin.Vbi autem paciscitur quis de non petendo, nullo modo remanet obligatus. intellige cum effectu.vnde etiã post litẽ contest.excipi poterit,cũ sit peremptoria, secundũ eũ.Hæc autẽ oĩa prosequere,vt sequenti distinctione.M.de Fano dixit ꝙ vbicunq; exceptio peremptoria notoria est, ita ꝙ negari nõ põt, impedit litis cõtest. quia in notorijs ordo iudiciarius nõ requiritur. extra de iureiur.ad nostram.el.ij.ff.si quis cau.l.ij.de accu. ea quæ.ff.qui satisda. cog.l.si verò. §. qui pro rei qualitate.argu. tamen contra in præd.decret. exceptionis.

38 ¶ †Et,vt plenius instituaris,distingue:quia quædam peremptoria exceptio perimit naturalem obligationem tantùm : quædam ciuilem tantũ:quædã vtranq;, & quædã neutrã. Naturalem tantũ perimit: vt ecce, aliquis me hæredem instituit, & legauit per minuta legata, quicquid est in hæreditate:& sic ego sum naturaliter obligatus ad soluendum legata,vt extra de solu. c. j. non tamen ciuiliter ad soluendum in solidum cũ beneficio legis Falcidię deducere valeam quartam partẽ:vt extra de testa.Raynutius.& c.Raynaldus.C.de iur.& fact.ignor.cùm quis.C.ad leg. Falcid.error.Si igitur aliquis ex legatarijs me conueniat,petens quod legatum est in solutũ sibi dari:& ego excipiam nõ valere literã: quia tacuit ꝙ lex Falc.in legatis locũ haberet, nõ est hæc exceptio ante litis contesta. admittenda,quia non est de re finita:cũ sim in solidum naturaliter obligatus: & pro tribus partibus legati similiter naturaliter & ciuiliter:sed pro quarta quæ retineri potest beneficio legis Fal.naturaraliter tantũ, nõ ciuiliter.& ideo hæc excepio litis cõtest.non impediet.cùm sim in omnibus naturaliter obligatus, vt iam dixi: licet pro quarta parte, quæ per legem Falcidiã detinetur,exceptionis beneficio illa naturalis obligatio elidatur.

39 ¶ †Ciuilem verò tantùm & non naturalem exceptio peremptoria perimit:vt cùm quis obligatus est naturaliter & ciuiliter,& liberatur per pactum de non petendo in perpetuum,seu per iuramentũ,per quod tollitur tantùm naturalis obligatio,& non ciuilis, vt iam dixi,& s.eo.§.j.& hæc similiter nõ impedit litis cõtest. quia nõ est de re finita, quantũ ad ciuilem obligationẽ,quæ per pactũ,seu per iuramentũ non tollitur:sed ope exceptionis tñ elidit̃. Insti.de except.§.præterea.& §.æquè si debitor. Alij tñ cõtra,vt s.de iuramẽto.auẽ.adhuc.j.dicet̃.in versi.si quæras. Vtrãq; autẽ perimit:vt cũ filiusfa.suscipit pecuniã mutuo,& se obligat p scripturã:& sic numeratione pecuniæ se obligat naturaliter,& per scripturã ciuiliter: postea tñ cõuenit̃ corã delegato:proponit ꝙ nõ valẽt literæ:quia tacitum fuit ꝙ super mutuo facto filiusfa.cui cõpetebat exceptio Macedo.impetrarent̃.certè nõ est exceptio admittẽda:quia nõ est de re finita : cùm sit naturaliter obligatus.ff.de cõdi.inde.frater à fratre.& etiã ciuiliter, si forsan peculiũ habeat.ff.ad mace.l.j.in fi.& l.seq.quare litis cõtesta.nõ debet etiã impedire.

40 ¶ †Est & alia,quę neutram perimit : obstat tamẽ agenti de facto:vt est solutio.Nam solutionis exceptio nõ perimit ciuilẽ neq; naturalẽ:quia iam perempta est:quia solutione eius,quod debet̃,&c. Insti.qb. mod.tol.obl.in prin.& ideo quia per solutionẽ oĩs tollitur obligatio tam ciuilis ꝙ̃ naturalis põt dici, hæc exceptio est de re finita, quare competit cõtra literas:& litis cõtesta.impediri põt,& debet:vt in præ.decre.exemptionis.ibi:de re finita,&c.idem etiã in appellatione vt s.eod.§.j.

41 ¶ †Rursus notandum est ꝙ vbi peremptoria exceptio contingit negotiũ principale,nõ impeditur litis cõtestatio,nisi vbi excipit̃ de re iudicata,vel trãsacta,vel finita:vt in præ.decre.exceptiõis.quod verum est,qñ ita cõtingit negotiũ principale,ꝙ non literas : vnde bene dixisset tantũ.

42 ¶ †Si enim tangeret simul negotiũ:& literas tunc posset excipi contra literas: & impediret litis contest.vt patet in eo,qui impetrauit literas beneficiales, contra quas excipitur ꝙ non valẽt : quia tacuit numerũ iuramento firmatũ, & huiusmodi. Hæc enim exceptio debet admitti contra literas : & impediet litis contest.vt extra,de rescri.cõstitutus.& dixi plenè s.ver.sed quæro de exceptionibus. Videtur ergo hic iterũ distinguendũ ad huius mariæ notitiã pleniorẽ. Vnde dic.nam aut oritur actio ex ipso rescriptio:vt in exemplo proximè proposito:& tunc exceptio elidit literas: & litis cõtesta.impedit & retardat:vt in eo.c.cõstitutus.Aut nõ oritur actio ex rescripto,sed impetratur rescriptũ super actione ante cõpetenti:& tũc subdistingue:quia si excipitur cõtra literas : aut proponitur contra eas exceptio declinatoria iudicij,aut dilatoria solutionis,aut peremptoria. Si declinatoria iudicij:hæc literas elidit,& litis cõtest.impedit.Exemplũ habes extra,de re iudic.inter monasteriũ.Si dilatoria solutionis,hæc contra literas nõ admittitur,nec litis contest.impedit:vt probatum est s.§ proxi.in prin.Si verò peremptoria : tunc iterũ subdistingue,quia aut illa exceptio est de re iudicata,vel finita,vel transacta:& tunc cõtra literas admittitur. & litis contest impedit,vt s.ostensum est. Aut nõ est de illis : & tũc non est cõtra literas admittenda:nec per ea est litis cõtest.retractanda,licet sit peremptoria:quia perimit obligationẽ naturalem tantũ , vel ciuilẽ tãtùm, vel vtranq;:vt dixi s.ver.& vt plenius.

43 ¶ Si quæras quæ sit ratio diuersitatis,quare exceptio peremptoria,quæ est de re iudicata,vel transacta,vel finita contra rescriptũ competit:& litis cõtesta.impedit: & nõ aliæ exceptiones:vt in præ.decre.exceptionis. Rñ.quia ex quo semel fuit controuersia,& est sñia lata:nõ vult princeps per suũ rescriptũ lites sopitas iterũ resuscitari.extra,de rescrip.nunnulli.C.senten.rescin. non pos.l.fin. Nam actio semel extincta amplius nõ reuiuiscit.de cõse.dist.iiij.quæris.Item si aliàs fuit controuersia,& de ea fuit transactũ:non vult princeps per suum rescriptum lites,vel causas trãsactionibus legitimis sopitas,per suas literas suscitari.C.de transac.causas.extra,de deci.ex multiplici.idem est si res finita sit:quia sublata est oĩs obligatio,ex qua,vel super qua rescriptũ possit impetrari : & ideo non est mirũ,ex quo nulla competit actio,si contra literas talis exceptio proponat̃.extra,de rescri.nõnulli.§.sunt & alij . & c. si.In alijs aũt peremptorijs,sicut est pactum de non petendo,& exceptio Macedoniani,& similes,non põt dici ꝙ cõpetat actio,cùm remaneat etiã post pactũ naturalis obligatio:& qñq; etiã subsit ciuilis, & naturalis : licet per exceptionẽ peremptoriã possit excludi:vt s.ver.& vt plenius.quę etiã exceptiones cõpetunt,licet nunquã illæ actiones in iudicium fuerint deductæ:vnde nõ dicitur lis sopita suscitari , sed potius de nouo intẽtari, quæ põt per exceptionẽ excludi,suo loco,& tẽpore proponenda : & cùm talis exceptio dicat̃ actionis exclusio:vt ff.de except.l.ij.in prin. si contra literas proponeret̃,iam extorqueret̃ ad id,quod nõ cõpetit: quia eliderent potius literas,ꝙ̃ proposita excluderet actionẽ.

44 ¶ †Item si petitione proposita dicat aliquis:nõ teneor rñdere , quia fecisti pactũ de nõ petendo. non est audiẽdus:quia proponit eã adid,ad quod non competit,s.cõtra petitionẽ,vt eã differat:siue declinet,& non cõtra actionẽ,contra quã est exceptio peremptoria proponenda,vt eã excludat,ad quod cõpetit talis exceptio:quia exceptio est actionis exclusio:vt s.& ideo dicit prædi.decre. exceptionis.ꝙ talis exceptio nõ impedit litis contest.quia vt dictũ est,nõ cõpetit contra literas,sed cõtra petitionem propositã.Hæc ergo est ratio, quare peremptoriæ non impediũt litis contesta.nec sunt inter dilatorias proponendæ:vt dixi s.§.proxi.ver.hoc quoq; notandũ.Sed si proponatur contra actionẽ propositam:vt si peto decem ex causa mutui:tu respõdes,nõ teneor tibi:quia fecisti mihi pactũ de non petendo.hoc bene proponis:quia opponis actioni,& est litis contesta.facienda.& sic potest intelligi ꝙ per exceptionẽ peremptoriam propositam fiat litis contestatio. extra,de dolo & contu.prout.& de appella.cùm causam. de quo dic vt j. de lit.contestatione.§. nunc dicamus. versicu.sed nunquid per exceptionem.

45 ¶ †Sed quæris an exceptio iurisiurãdi impediat litis cõtestationem

& sit cõtra literas admittenda: distingue, quia si excipiat de iuramẽto agẽtis, qa iurauit ꝙ amplius nõ petet: admittẽda est propter periculũ animę: ne via periurijs aperiatur: vt in cõcor. quæ sunt s. vers. sed quæro de excep. in fi. Si autẽ excipiat de iuramẽto rei à iudice delato, quia dicit ꝙ iuramẽtũ fuit sibi à iudice delatũ, & iurauit ꝙ nil debeat: nõ videt exceptio admittẽda ante lit. cõtesta. cõtra literas: quia huiusmodi iuramẽtũ tollit tm̃ naturalẽ obligationẽ, sed nõ ciuilẽ: imò remanet ciuiliter obligatꝰ: vt s. dictũ est. Vel dic, & melius, ꝙ recipi debet exceptio, præsertim si à parte reo delatũ sit iusiurandũ: qa tale iuramẽtũ instar trãsactionis habet maiorẽ authoritatẽ, ꝙ̃ res iudicata: vt ff. de iureiu. l. ij. & qa oĩs cõtrouersiæ finis est iuramẽtum: vt extra, eo. si eps. sc̃d m magistrũ Pet. de Sam. qui author est proximæ distinctiõis, quæ nihil aliud cãtat quàm qđ s. præscripsimus.

46 ¶ †Hoc quoq; notandũ est, ꝙ cõtra exceptionẽ rei iudic. põt opponi ꝙ nõ fuit iudex, qui eã tulit. Contra transactionẽ verò ꝙ dolo facta fuit, vel ꝙ negotiũ nõ fuit legitimè finitũ cõtra præscriptionẽ, etiã ꝙ fuit interrupta, & similia. ff. ad Tertul. l. j. in fi. ff. de verb. sig. trãsacta. & l. seq. Ista eñ præiudicialia sunt, & prius tractãda. extra, de ordi. cog. tuã. vel, sc̃d m do. meũ, vtriusq; partis testes admittent, vbi simul cõcurrunt exceptio, & oppositio, sicut præscriptio, & interruptio. qđ dic prout ipse not. in præ. c. exceptionis. De hac exceptione vide j. de sen. §. nũc de effectu. ver. itẽ pone.

47 ¶ †Sed quærit qualiter pronunciabit super huiusmodi perẽptorijs ante litis cõtest. probatis, contra quas nil extitit replicatũ. Nõ enim videt ꝙ pronũciabit sup principali, cùm nõ sit sup eo lis cõtesta. ar. ff. de iud. de qua re. extra, de cau. pos. & proprie. cùm sup. in fi. vnde sc̃d m Bart. nõ pronũciabit sup principali, sed super exceptiõe rei iudic. vel transactionis, vel negotij finiti, de quo actũ est. quod sic fiet. Dabit enim exceptio in scriptis: vt extra, de proba. qm̃ contra. cuius scripturæ forma talis erit.

48 ⁂ † FORMA proponẽdi exceptionẽ perẽptoriam: Corã vobis dñe iudex excipiendo propono ego talis, contra petitionẽ talis, in qua petijt talem rem à me: dicẽs eam ad se pertinere, ꝙ alia vice coram tali iudice super hoc inter nos extitit litigatũ: & ab eo cõtrariã sententiã diffinitiuã reportauit, à qua non extitit appellatũ: vel illa quæstio fuit per transactionẽ legitimè sopita: vel quæstio est finita: iudex verò hoc modo pronũciabit secundùm Ber.

⁂ FORMA. Quia nobis cõstat ꝙ super eo ꝙ talis petijt, sibi obstat exceptio rei iudicatæ, à qua nõ fuit appellatum, vel trãsactionis, vel negotij finiti diffinitiuè pronũciamus, dictũ talẽ super prædicta petitione nõ esse vlterius audiendũ, sibi super hoc perpetuũ silentiũ imponẽdo: vt extra, de accus. veniens. §. fi. sed illud loquit in accusatore, cui etiam obstat similis exceptio. hic aũt loquimur qñ cõtra rescriptũ talis exceptio proponit: vt patet in superioribus. & ideo dicũt quidã, quibus idẽ Ber. assentit, sufficere in tali casu pronũciare nõ valere tale rescriptum aduersariũ in expẽsis condẽnari. extra, de rescrip. c. fi. & c. dispendia. eo. tit. lib. vj. Præterea in præmissa forma fit pronunciatio super principali. Vnde tertij alij verbis retentis nõ ponunt verba illa, sibi super hoc perpetuũ silentium imponẽdo. Rof. autẽ dicit[a] ꝙ iudex in sua pronũciatione faciet legi libellum in principali oblatũ. & dicit sic.

⁂ FORMA. cũ reus cõtra prædictã petitionẽ, talẽ exceptionẽ, ꝓposuerit, & datis sibi inducijs eam sufficiẽter ꝓbauerit: actorẽ nõ admitto ad agẽdũ, & nõ admittẽdũ fore pronũcio. ff. de iu. iu. Statius Florꝰ. §. Cornelio. ff. ad Mace. l. j. §. si pẽdeat. Tutiꝰ est ergo quod præmissæ exceptiões proponantur post lit. cõte. vt dixi s. versi. vt autẽ hoc. ¶ Qualiter aũt pronũciabit dilatoria exceptio probata, dicet j. §. proxi. ¶ Si autem renunciauerit quis omnibus exceptionibus, vide s. §. proxi. ver. cæterum[b].

a ¶ Dicit. cuius dictum placet, vt scripsi in decret. exceptionis. super glos. sufficiebat. qđ intelligo, qñ simpliciter & dilatoria & in vim dilatoriæ ꝓposita est, vt dixi s. de dila. §. j. sup ver. item quæritur.

b ¶ Cæterũ. Ibi plena remissio de materia.

SVMMARIVM.

Frustratoriæ

a ¶Sciẽdũ est. verba sunt V ber. de Bo. char. mihi xij. vers. sed in genere dico tibi.

b ¶Pile⁹. V bi suprà vltra mediũ. versi. itẽ põt reus sic. & cõcor. V in. j. vers. sed qđ si debitor.

c ¶Si quidẽ. Exprimit Pile⁹ quõ tex. illi⁹ legis hoc ꝓbat ibi nã si de intẽtione dubitas, &c.

d ¶Et seq. Vide supra §. ꝓxi. ver. sed nũquid. & remissionẽ, q̃ ibi est ĩ fi. & j. ver. & nota.

e ¶Dicit. Dixit Pileus: qdã dicũt speciale est qđ ibi dicitur. qđ nõ credo. subditq; fortè aliquid est ibi specia le quo ad pœnam in inficiãtis quasi no lit ꝙ quo ad potestatẽ asserẽdi cõtrariũ primo dicto, sit ibi aliqd speciale. Tu dic vt not. de re. iu. null⁹ plurib⁹. lib. vj. & ff. eo. titulo. nemo ex his. & vide infra versi. qd si debitor. & quod statim subdam.

f ¶Rei. secundùm V bertũ de Bo. cui⁹ est totũ qđ seqtur vsq; ibi: nisi fortè diceret. & hęc ĩ tit. de perẽptorijs exceptionibus. versi. animaduertat.

g ¶Intẽtionẽ. Hoc est falsum vt patet de regul. iur. exceptionẽ. lib. vj. Cui⁹ regulę triplex ratio est: vt ibi no. Item certũ est, ꝙ peremptoria nõ fit lit. cõ test. c. ij. libr. vj. qđ ĩtellige, si ꝓpones stet in mẽtis exceptiõis: vt ibi not. ĩ f gl. ante pe. V nũ no ta qa æqtas, q̃ mouit hic tenẽtes, nõ succũbet: qa si non operaẽ exceptiõis ꝓpositio: cõseque tur agẽs p respon sionẽ ad positiões suas, quas ad faciliorẽ expeditionẽ litiũ p confessionẽ partiũ, vsus lõgeu⁹ ĩ causis adinuenit: vt in clem. de ver. sig. sepe. ver. & qa. ADDE quod Abba. ĩ c. venerabilis. reprobãs opi. Bar. ĩ l. nõ vtiq;. te net opi. gl. ĩ regula, exceptionẽ. de reg.

54 Frustratoriè appellans, in expẽsis legitimis est cõdemnandus.

55 Mali gaudent malis, & exultant in rebus pessimis: & cùm iniquè agunt, à similibus benedicuntur. Rustici garrulitatẽ authoritatẽ putant, eaq; decipiuntur, & vincuntur.

56 Plures sunt exceptiones quàm actiones: nec est reperire actionem, aut interdictum, ꝙ aliquã, vel aliquas non recipiat exceptiones.

57 Remedijs in iudicio deficientibus quomodo cautè sit prouidendum.

Exceptio, sicut & actio, quandoque ineptè proponitur.

VISO Quãdo exceptiones opponantur, quia exceptio, sicut & actio, quãdoque ineptè proponitur: vt ff. de flu. l. j. Labeo. ideo videamus qualiter, & à qbus, & quo ordine opponãtur. Ad quod pri mò in genere sciẽdum est[a] ꝙ aduocatus rei aduertere debet diligẽter, qbus verbis cõcipiet exceptio nem. nã potest in hoc de facili errare: vt in præ. §. Labeo. quod patet ex eo. nã lex cõcipit verba exceptionis & replicationis. ff. de procu. q proprio. §. fi. & l. seq. ff. de act. emp. & vẽ. l. j. in prin. & l. pendente vindemia. extra, de exce. dilecti. de iudi. exhibita. & c. examinata. ff. q po. in pign. ha. creditor. respõ. j. ff. de cur. furio. l. cõsilio. §. j. quod patet etiã. nam aliud est dicere, nõ habes mãdatũ: & aliud, du bito vtrũ habeas mãdatũ: vt no. j. de satisd. §. viso. & aliud est dicere, tu nõ es maior. & aliud, tu es mi nor: vt no. suprà, de actore. propè prin. † Quia vis facienda est in ordine verborum: vt xlij. di. sit rector. in fi. & xxxj. di. omnino. Ex breui enim mu tatione verborũ multũ mutatur effectus: vt iij. q. vij. in grauibus. & c. iudicet. ff. de verb. sig. natura cauillationis. ¶ † Hinc est ꝙ si affirmatiuè proponatur exceptio proponens debet eam probare: qa reus in excipiendo fit actor. ff. de except. l. j. ff. de proba. in exceptionibus. nisi cùm opponitur exce ptio nõ numeratę pecunię, vel dotis: vt infra dicã. secus si negatiuè, vt dixi suprà, §. nũc videdũ. ver. licet autẽ secũdum. & dixit etiã Pileus[b] ꝙ reus sic potest respõdere libello, ꝙ onerabit semper actorẽ probatione: & ipse ad probationẽ exceptionis in terim admittetur: vtpote nõ negãdo vel inficiãdo pręcisè intẽtionẽ actoris: sed respõdẽdo sic, nõ cre do verũ esse quod dicis: vel inde dubito. C. de excep. si qdẽ.[c] & sic postmodũ poterit vti exceptio nibus, quæ actionibus institutis obijciũtur, & eas probare: vt j. ver. sed nunquid. Si verò reus pręcisè negaret, & actor suã intẽtionẽ probaret. nõ posset postea vti reus exceptione: vt j. ver. est igitur. & seq.[d] quod colligitur C. de nõ nume. pecu. auẽ. cõtra q propriã. quod dicitur generale esse in omni bus exceptionib⁹ quod ibi dicitur.[e] Tu ergo ad uocatę rei[f] nota: nã si cõfidis actorẽ in sua intẽtione deficere: nullã ꝓponas exceptionẽ: vt C. de excep. si qdẽ. in prin. sed tãtùm de facto: tũc excipiẽ, sicut de facto solùm agitur: puta si agatur ex nudo pacto. C. de trãsac. vbi pactũ. C. de cõtrahẽ. & cõ. stip. nũquid. in princ. vel cum agitur ex turpi promissione. vel ex ea causa, ex qua nõ datur actio. ff. de ver. obl. generaliter. & l. stipulatio hoc modo cõ cepta. ff. quarum rerũ act. non datur. l. j. §. orandę. licet sine actione nemo experiatur. ff. de admi. tu. q̃ties. §. itẽ si tẽporali. ff. de neg. gest. si pupill⁹. §. j. Sed tũc nõ dicit̃ exceptio ꝓpriè, sed defensio: quia exceptio est actiõis exclusio. ff. de excep. l. ij. ĩ prin. Insti. eo. in princ. vbi ergo nulla est actio, locũ nõ habet exceptio. ¶ † Est igiẽ valde periculosum, ex ceptionẽ peremptoriã purè ꝓponere: qa q eã purè ꝓponit, actoris quodã modo fundat intẽtionẽ:[g] ita ꝙ si exceptionẽ nõ ꝓbauerit, cõdẽnabiẽ eidẽ. ff. de probat. in exceptionibus. rñ. j. & iam dicã. Fal lit tamẽ hoc in exceptionibus nõ numeratę pecunię, & nõ numeratæ dotis: qbus legitimè obiectis inter legale tẽpus, nõ incũbit necessitas ꝓbãdi opponẽti. C. de nõ nu. pec. l. j. & iij.[h] C. de dote cau. l. j. & l. fi. auẽ. quod locũ. ¶ † Si verò dubitas de intentione actoris, vel de eius ꝓbatiõe: dicit V ber. de Bonacurso[i] ꝑsonali actiõe sic respõdẽdũ esse:

✻ FORMA. Non credo aliqd me actori debere. & si ostenderet, ex nunc propono exceptionem rei iudicatæ, vel pacti de non petendo, & huiusmo di. similiter fiet & in reali: quia dicet, nõ credo me teneri ad restituendum id, quod à me petis. & si ostẽderis rem, quam à me petis, esse vel fuisse tuã, obijcio præscriptionem, vel vsucapionem,[k] vel aliam peremptoriam conpetentem. Et ꝙ sic sub cõ ditione sit proponenda, probatur C. de excep. si qdem. §. fi. nec taliter proponendo, seu cõditionaliter excipiẽdo, videtur cõfiteri de intẽtione aduersa rij. ff. eo. l. nõ vtiq;. extra, eo. c. cùm venerabilis. nec mẽtiri: quia mẽdaciũ punitur. C. de nõ nu. pe. auẽ. contra q propriã. vbi autẽ purè opponitur, videtur excipiẽs fundare, & cõfiteri intẽtionẽ actoris. ꝓponẽdo exceptionẽ, nisi eam probet apertè, vt iam dixi: & probatur ff. de rei vẽ. officiũ. ff. de cõfes. certũ. §. sed & si fundũ. quod clarè patet in eo, q dolo, vel aliter, quàm putat, obligat⁹ est. ff. de inuti. sti pu. dolo. & ff. de ver. obl. si qs cõditionaliter. Nam obijciẽdo exceptionẽ doli, fateẽ se obligatũ: & sic fundat actoris intẽtionẽ, nisi ꝓbet dolũ in ꝓmissione intercessisse: vt ff. de prob. quoties. §. q dolo. & idẽ in exceptiõe pacti & iurisiurandi, & alijs. & vide j. de positio. §. x. ver. sed pone, lite. ¶ † Licet hoc fallit in dote ꝓmissa p dolũ, ex qua ꝓmissiõe nulla actio oriri põt. ff. qđ met⁹ causa. fi mulier. §. si dos. ¶ † Sed & opponẽdo exceptionẽ ꝑscriptio nis, q̃ cuilibet obstat, vel vsucapiõis, nõ videtur qs[h] de intẽtione actoris cõfiteri, secũdùm V ber. de Bo nacurso, & V ber. de Bo. qa dico iustũ titulũ à nõ dño, quẽ putabã dñm, me habere. & me bonafide p cõtinuũ trieniũ, vel deceniũ possedisse: q̃ in vsuca pione & præscriptiõe lõgi tẽporis exigũtur. C. de vsuca. trãsfor. l. vnica. & Instit. de vsuca. ĩ pri. ĩ tri cẽnali nõ exigiẽ titul⁹, siue causa: vt no. C. de præscrip xxx. an. si qs emptiõis. V bi ergo cõditionaliter perẽptoria exceptio ꝓponiẽ, nõ vincet actor, nisi fundet, seu ꝓbet intẽtionẽ suã: nec etiã ea fun data, si reus ꝓbet intẽtionẽ. vbi verò purè ꝓponi tur, statim ex hoc actoris est fundata intẽtio. vnde vincet sine alia ꝓbatiõe: nisi reus ꝓbet exceptionẽ: nisi fortè diceret, has oppono exceptiões, saluo iure meo: qa dico me fuisse absolutum. & sic actor[k] debet ꝓbare: qa ei, q dicit, &c. ff. de ꝓba. l. ij. vj. q. vlt. actor. secũdùm V ber. de Bob. hodie tamẽ ferè cõmuniter petitio simpliciter negaẽ, & exceptio purè ꝓponiẽ. nec aduocati multi hãc subtilitatem aduertũt: q̃ tamẽ diligẽter est aduertẽda. Papa no. ĩ prę. decr. c. cùm venerabilis. ꝙ excipiẽs de ꝑmutatiõe, nõ videẽ cõfiteri rẽ fuisse ꝑmutatis: sed ꝑmutãtẽ nõ posse cõtra ꝑmutationẽ venire, vel rẽ permutatã repetere. Tuti⁹ tamẽ est, vt dicit, si sic dica tur: dico ꝙ res non est, vel nõ fuit tua: sed & si tua fuisset, ex causa ꝑmutatiõis in me trãstulisti: vt in prę. l. si qdẽ. ¶ † Sed nunqd p prę. cõditionalẽ respõ sionẽ fit litis contestatio?[l] Puto ꝙ sic: vt habeẽ in prę. decre. cùm venerabilis. licet Ber. ibi no. cõtrariũ. & dicã j. de lit. cõte. §. nũc dicamus. versic. illud etiã. sed & vbi purè ꝓponiẽ exceptio perẽptoria, dixit V ber. de Bona.[m] nõ fieri litis cõtestationem principaliter sup actoris intẽtiõe, sed sup exceptio ne: qa actoris intẽtionẽ cõfiteẽ, & p cõfessionẽ nõ fit litis cõtestatio. De hoc dicã in eo. §. versi. sed si re⁹. ¶ † Quid si re⁹, cui perẽptoria exceptio cõpetit, negat se simpliciter teneri:[n] nunqd post litẽ cõtesta tã volẽs eã ꝓponere audieẽ? Arg. ꝙ nõ, in auẽ. de triẽ. & semis. §. studiũ. C. de nõ nume. pec. auẽ. cõtra q propriã. ff. de re iud. sed hoc ita. §. fin. extra, de ꝓba. p tuas. V ber. de Bona.[o] dicit cõtra, argu. C. sentẽtiã rescindi nõ pos. ad perẽptorias. sed aduoca tus faciat ꝙ reus protesteẽ eã de nouo ad eius notitiã peruenisse: ne eã ꝓponẽdo simpliciter videatur cõtrari⁹ sibi esse: & ne iudex reum reputet mẽdacem, vel variantem, nec de cætero fidem adhibeat dictis eius, eo quòd id quod simpliciter nega-

m m

iur. & ĩ d. c. cùm venerabilis. s. quòd solùm excipiẽdo nõ sibi ꝑiudicat ꝓponẽs exceptionẽ. Et hãc opi. tenet Inn. ibi, & Bal. ĩ l. decẽ. de ver. obli. Lud. tamẽ Ro. cõs. lxxvij. tenet ꝙ obijciens exceptionẽ cõpẽsationis videtur fateri debitũ, vt tenet Dyn. in c. nullus pluribus.

✻ ADDITIO. ¶Adde Bald. in l. cùm Papinianus. C. de sen. & inter. om. iu. ĩ pe. col. ver. itẽ dicit. vbi an op ponẽs exceptionẽ cõpẽsatiõis videaẽ fateri debitũ. & qd si reconueniat. & eundẽ Bald. consil. xxxiij. incip. verba instrumẽti. col. fi. ver. quęstio. in pri mo vo. vbi an cõpẽsatio sit ꝓpriè ꝓbatio. Hẽri. Ferrã.

¶L. j. & iij. q̃ incipit, si ex cautione. & ibi de hoc p gl. & Cy. & vide qđ scripsi de solu. c. si. in ma. glos. ver. nec mireris.

¶V ber. de Bona. vbi s. dixi cõtra cũ silia, q̃ docẽt mẽtiri. vide qđ dixi de testi. ex tenore. sup iij. glo. & no. de cõ fes. c. j. lib. vj. ĩ j. gl. versi. scire debes.

¶V sucapionẽ. Nõ video ꝙ exceptio præscriptionis, vel vsucapionis includat aliquod ius agẽti, vt statim sequr. & sic in his nõ est necessariũ hoc cõ siliũ, nisi diceret re⁹ ꝑscripsi cõtra te. & sic loqtur qđ not. in regula, excep. su perius allega.

¶Lit. cõtest. Vide quod dixi s. ver. proxi. in prin.

¶V ber. de Bona. vbi s. versi. vbi aũt.

¶Teneri. In hac forma non est expediens consilium V berti, de quo sequitur, ꝙ procederet quando negasset mutuum, vel cõ tractum. Constat autẽ cum, cui peremptoria competit, non teneri. de reg. iur. l. non est in mora. lib. vj.

¶V bert. de Bona. vbi s. in fin.

uit, postea excipiendo confiteri videtur, vt prædixi. ff. de vent. inspicien. l. j. circa princ. ff. de inter. ac. de ætate. §. ex causa. extra vt ec. bñ. c. vnico. ff. de iureiu. si duo patroni. rñ. j. & ar. ff. de re mili. nõ oẽs. a §. à barbaris[a]. Qualiter aũt proponãtur exceptiones peremptoriæ litis cõtest. impedientes: & qualiter eis probatis iudex pronunciabit: dixi suprà §. pro- 9 xi. ad fi. ¶ †Illud quoq; nõ est ignorandũ, ꝙ si reus proponat peremptoriã exceptionẽ: licet deficiat in eius probatione, nõ tñ condẽnabitur, nisi actor suã probet intentionẽ: vt extra de exce. cũ venerabilis, vbi licet ꝑc. monasterij defecisset ĩ ꝓbatiõe ꝓpositæ exceptionis, tñ monasteriũ nõ fuit cõdẽnatũ: quia eps nõ ꝓbauit suã itẽtionẽ. habet em̃ tũc locũ regula illa, actore non probante &c. extra de causa pos. & proprie. cũ ecclesia. extra de iureiuran. c. fin. 10 ¶ †Super exceptione nõ numer. pecu. notandũ est ꝙ literarũ obligatio dicitur, quoties quis spe futuri mutui, vel futuræ numerationis, cõfitetur se pecuniam recepisse mutuo, quã in veritate non recepit, sed solam cautionem fecit aduersario suo: quo casu debet exceptionem non numeratæ pecuniæ intra b bienniũ opponere[b]. Hæc probatur Insti. de litera. obliga. C. de nõ nume. pec. in cõtractib⁹. C. de epis. audi. si præsens. in auẽ. col. vij. de tpe nõ solu. pecu. nisi fortè in instrõ cautionis cõfessus fuisset se mutuũ accepisse, & etiã reddere promisisset: quo casu exceptio in factũ proponitur. C. de nõ nu. pecu. cũ vltra. Debet autẽ hæc excep. proponi præsente eo, cõtra quẽ proponitur, & in scriptis, & apud iudicẽ in præsentia testium rogatorum, hoc modo:

FORMA. Ego A. dico ꝗ cõfessio, qua cõfessus fui me recepisse à te decẽ mutuo, facta fuit spe futurę numerationis, ꝗ nõ intercessit: ideoq; ꝓpono exceptionẽ nõ numeratæ pec. vel exceptionẽ in factũ, cõtra cautionẽ prædictã: quã ego ipse, vel etiã c talis tabellio scripsit[c]. idem quoq; iuris est in exceptione nõ solutę dotis, licet sit diuersitas in tẽpore: quia si matrimoniũ minus duob⁹ annis durauit: regulariter opponitẽ hæc exceptio intra annũ soluto matr. Si autẽ durauit vltra bienniũ: nõ tñ vltra decenniũ põt opponi intra tres mẽses post solutum matrimoniũ. Si verò durauit vltra decẽnium: tunc exceptio nõ opponitẽ. C. de dot. caut. non nu. l. vlt. auẽ. qđ locũ fallit hoc in minore. vt C. de tẽ. ĩ inte. d resti. auẽ. si minor[d]. ¶ †Sed quid si debitor negat 11 sibi pecuniã numeratã fuisse, creditor verò contrarium probat. quod facere debet: vt C. de ꝓba. l. j. nunqd debitor volẽs postmodũ dicere se soluisse est audiẽdus? videẽ ꝙ nõ: vt in hoc puniaẽ ꝓpter mẽdacium. ar. ff. de rei ven. l. fi. & in auẽ. coll. iij. de triẽ. & se. §. illud quoq;. C. qui po. in pig. hab. auẽ. itẽ si possessor. extra de solu. c. fi. C. de non nu. pec. auẽ. cõtra q propriã. Instit. de fideicõ. hær. §. fi. Iam em̃ cõfitetur se pecuniã recepisse. quod prius negauerat. ideoq; nõ videẽ audiendus, tanq; contrarius sibijpsi. extra de proba. ꝑ tuas, de app. solicitudinẽ. vt ec. bene. vt nostrũ. C. de non nu. pec. generaliter cõtra, quia nemo prohibeẽ pluribus exceptionib⁹ etiã cõtrarijs vti. ff. de regu. iur. nemo. extra de præscri. veniẽs. & ar. ad hoc ff. de prob. cũ de indebito, e in princ. Potest dici secundũ V ber.[e] ꝙ si ex ꝓpria f scriptura, seu ex proprio facto conueniatur[f] nõ est audiẽdus: vt ĩ primis cõcor. Si aũt ex scriptura, vel facto patris, vel alterius: tũc audiaẽ: vt in cõtrarijs. arg. ad hoc ĩ prę. l. gñaliter. & facit hoc quod not. j. depositi. §. octauo. ver. sed secundũ. ¶ V incẽ. autẽ no. extra de solu. c. fi. ꝙ reus debet cautę rñdere, & nõ præcisè negare. debet em̃ respõdere, dubito. vel nõ credo me ad idẽ teneri. et postea poterit respondere actionib⁹, & vti exceptionib⁹. C. de proba. si quidẽ. nec em̃ teneẽ semper præcisè negare, sed põt rñdere, dubito. arg. ff. de pet. hære. si debitor. qđ dic vt j. deposi. §. sed nunqd. & sic cauta est rñsio: & magis fatigabitur aduersarius secũdum eum, supra g prope prin. huius §.[g] ¶ †Sed quid econuerso. pone 12 em̃ ꝙ C. obligauerit se pro decem, qui paratus est soluere: sed cũm creditor hoc inficietur, T. debitor cũm super restitutione pignoris vocat in iudicium & corã iudice consignat, & deponit illa decẽ, procreditur in causa: & creditor negat per iuramẽtum se mutuasse, & pignus se recepisse: debitor verò sufficiẽter probat intẽtionem suã: ideoq; creditor cõdemnatur ei ad pignoris restitutionẽ: nũc quęritur qd fiet de illis decẽ, quæ sunt deposita penes iudicẽ. nõ enim videtur dãda creditori: cùm iuratus dixerit sibi debita nõ esse: & sic omnis obligatio videtur sublata esse: vt s. in prin. huius titu. nec inuito beneficiũ cõfertur. lxxiij. dist. gesta. Itẽ nec debitori: cùm in causa iurauerit, & publicè cõfessus fuerit se illã pecuniã debere, & sic suã nõ esse: ꝑ cõsequẽs, alteri⁹. ff. de ꝑcu. Pomponius. §. sed & si is. ideoque videtur fiscũ debere ipsam retinere. sed 13 sub iudice lis est. ¶ †Itẽ tu aduocate actoris, cõsih dera[h] an reus sit talis persona, cui cõpetit exceptio. Quędã enim cõpetũt vni, quę nõ alij: puta lenocinij, quę competit libero, & nõ seruo: ꝙ si dubiũ sit an ꝑsona sit idonea, de hoc prius quærendũ est. C. de adul. quoniã. Excõmunicato aũt bene cõpetũt dilatorię, & perẽptorię in defendẽdo, nõ in agẽdo, vel recõueniẽdo. extra, de excep. cùm inter. & c. fi. de iud. intelleximus. ¶ Et nota ꝙ qdã cõsulunt ne exceptionẽ perẽptoriã ꝓponas, donec videris dicta testiũ ab aduersario tuo ꝓductorũ: q si bene ꝓbauerit, cõfestim eam ꝓponas: alioquin nõ est proponẽda. arg. in his, quę no. s. versi. tu ergo. s. de i teste. §. qualiter. versi. sed opponitur.[i] ¶ †Porrò in 14 ꝓponẽdo declinatorias iudicij, diligẽs aduocatus hũc ordinẽ obseruabit: vt si qua reo ex ipsa iurisdictione cõpetit, illã prius ꝓponat: puta nõ es iudex meus. extra, de iudi. at si. vt quia cleric⁹ vocatur ad iudicium seculare. extra, de fo. cõpe. si diligẽti. vel aliqs ad iudicẽ nõ suũ. xj. q. j. in clericorũ. & similia. Hæc ergo est proponẽda. nã si ea omissa accederetur ad alias, in iurisdictionẽ iudicis cõsentire videtur. C. de iuris. om. iud. l. j. vnde postmodũ nõ potest ad eam qs vlterius redire. C. de iud. sancimus. in fin. quod intellige si sciẽter omittatur. secus si ignorãter. ff. de iurisd. om. iud. si per errorẽ. ¶ Hac verò deficiente, vide si competat aliqua ex persona iudicis, vt quia est suspectus, vel seruus, vel infamis, vel excõmunicatus, & sic de alijs. §. j. ver. dilatoriæ. & inter omnes dilatorias dicũt magistri illã de suspecto proponẽdã. quod dic vt s. de trãsac. §. fit autẽ. Sed ego dico primò ponẽdã securim ad radicem, s. ad iurisdictionẽ: vt iij. q. vj. §. exceptio. k & j. dicetur.[k] ¶ †Quòd si reus nullã habet exce- 15 ptionẽ, nec cõtra iurisdictionẽ, nec ex persona iudicis opponat, si habet cõtra rescriptum, quæ multæ sunt, inter quas possunt esse aliquę ad iurisdictionẽ pertinẽtes: puta ꝙ sunt obtẽtæ per falsi suggestionem, vel veri suppressionem, & huiusmodi. ¶ Quòd si nulla cõtra rescriptũ cõpetat, opponat si habet aliquã ex persona actoris, vel ꝓcuratoris. quod fit multis modis. ¶ V ltimò aũt proponat cõpetẽtes sibi ratiõe sui: vt qa est legatus, & huiusmodi: vel ratiõe causę, vel loci, vel libelli, & sic de alijs, quæ omnia dic vt pręver. dilatoriæ. & hic est ve- 16 rus ordo proponendi exceptiones fori declinatorias. ¶ †Et nota ꝙ omnes dilatorię sunt simul ꝓponẽdæ. vnde secũdùm quosdã sic proponentur:

FORMA proponẽdi exceptiones: Corã vobis dño T. q vos dicitis iudicẽ in tali causa, ꝗ vertiẽ seu verti sperãẽ inter me ex parte vna, & talẽ ex altera, excipiẽdo ꝓpono ego talis dicẽs, ꝙ nõ estis iudex me⁹ ex tali causã. Itẽ dico ꝙ estis mihi suspect⁹: qa fuistis in hac causa aduocat⁹ aduersę partis: vel estis infamis vel excõicat⁹. Itẽ dico literas apostolicas ad vos directas nõ valere, ꝑ eo ꝙ sunt tacita veritate, vel exꝑssa falsitate obtẽtę. tacuit enim se filiũ sacerdotis: vel dicit se doctorẽ legũ, vel decretorũ, cùm nõ sit: quo tacito vel exꝑsso literas minimè habuisset. Itẽ dico actorẽ nõ posse stare ĩ iudicio, cùm sit excõicat⁹ excõicatione maiori ꝑ talẽ iudicẽ, vel ex tali causa. Itẽ dico ꝙ ꝓcurator aduersę partis est cõstitutus ab excõicato. Itẽ dico ꝙ habeo ius reuocãdi forũ. & sic de similibus. ¶ Sed hęc forma videẽ stare nõ posse triplici ratione. Prima est. nã exceptio suspicionis non cõcurrit cum alijs: quia cùm recuso, nolo ꝙ iudex de causa se intromittat: vt iij. q. v. quia

a ¶ A barbaris. Finis V ber. secundi.

b ¶ Opponere. Quo modo in priuato hoc locũ habet, nõ in prælato nomine ecclesiæ contrahente scripsi post Hostiẽ. de fide instru. si cautio. super glo. pen. vbi etiam inuenies quod hic de dote sequitur. ADDE ꝙ Abb. aliẽ loquiẽ ꝗ Ho. in dict. c. si cautio. de quo plenè vide per nouiss. in l. si ciuitas. ff. si cer. pe.

c ¶ Scripsit. An verò post biennium audiatur, maximę qui redire iurauit, prolixè scripsi post Hostien. de solu. c. vlti. in vlti. glos. & vide Cy. C. de non nume. pecu. l. iij. in iij. & iiij. q.

d ¶ Si minor. Idem inuenies infrà de confess. §. nunc videndum. ver. quid autem dixi. & quæ sit ratio horũ duorum casuum, ibi vide ver. seq.

e ¶ Secundũ V ber. hic habeo super l. j. C. de proba.

f ¶ Conueniatur. alias cõmunicatur. ADDE, quod Bar. in authen. contra qui propriam. dicit ꝙ ratione mẽdacij non auditur ad euitandam pœnam negatiõis, sed ad probandam solutionẽ, bene audietur. & hoc ibi sequitur Paul. de Castr.

g ¶ Huius §. vbi ponitur dictũ Pilei.

h ¶ Considera. Secũdùm V ber. de Bo. sub versi. quem. in princ. huius. §. allegauit.

i ¶ Opponitur. Caueat ibi in foro seculari vbi seruaretur opinio Ioan. & Azo. vt dixi supra. §. ij. in prin.

k ¶ Dicetur. in ver. & no. ibi: his ergo. & idem Tã. vbi suprà, post principiũ. licet in apparatu tenuerit exceptionem de suspecto præcedere: vt no. in decre. de re iudic. inter monasterium. in gl. quicunque. & vide quod super ea plenè scripsi.

q.v.quia suspecti. Cùm verò obijcio cōtra literas, vel aliam exceptionem propono: volo ꝙ interloquatur: vtrum valeant literæ vel non: & an sit admittēda exceptio, vel nō. quod facere debet, etiā cùm de iurisdictione dubitatur. extra, de rescriptis. dilectus. de offi. dele. significantibus. & sic sum tanquā petēs cōtraria repellendus: vt extra, de appel. solicitudinem. imò etiam cùm peto ꝙ pronunciet super literis, vel super alia exceptione: & coram eo procedo, facio eum iudicem: & tacitè videor renunciare exceptioni suspicionis, & in eum consentire. extra, de offi. deleg. gratum. de iudic. c. j. Hinc est quod dixit Io. ꝙ si quis excipiat, vt dictum est, & iudex interloquatur super literis, vel super alia exceptione, pro eo nō potérit amplius recusari: vt not. s. de recusa. §. fit autē. Secūda ratio est. nam in præscripta forma videntur omnes exceptiones, sub copulatiua coiunctione proponi, & ideo tenetur omnes probare: & si succūbit in vna, debet succūbere in omnibus alijs. extra, de rescri. inter cęteras. & c. ex parte. & c. olim. Tertia ratio est. nā exceptio de suspecto naturaliter alias procedit. vnde per se est sine alijs proponenda, vt s. His rationibus fortè moti alij præscriptum proponendi ordinem non seruant, sed vnam solùm proponunt, & protestātur saluum sibi fore debere beneficium cæterarum: vt si in proposita defecerint, possint ad alias habere recursum. Sed cùm malitiose hoc faciunt, vt lis protrahatur, iudicis officio his occurritur: vt dixi suprà, §. nūc videndum. ver. cæterū. & sic eis sua protestatio parū prodest. His ergo omissis sic tene. Vide enim si potes declinare eius iurisdictionem, tanquā non tui iudicis aliquo modo: & primò illam obijcias: vt dixi s. eod. ver. porrò. Si verò hoc tibi non cōpetat: quia constat eum iudicem esse: cōsidera vtrū ex aliqua causa rationabili ipsum possit vt suspectum recusare, & omnibus alijs exceptionibus; si quæ cōpetunt prætermissis: protestans tamen nominatim illam proponas: & in illa sola procede. ¶ Qualiter autem proponatur, & formetur libellus recusationis, dicā j. in tractatu libellorum. & in tit. de offic. dele. ¶ Qualiter procedatur in exceptione peremptoria probata, & qualiter formetur, & qualiter super

17 ea pronūcietur, dixi s. §. proximo, propè fi. ¶ †Sed qualiter nominatim debet aliàs protestari, vt iam dixi: & suprà, §. nunc videndum. ver. potest etiā. & ver. sed illud? Respōdeo, proposita recusatione, in fine subiūgat sic:

❧FORMA. Hoc autē ꝓpono ad p̄sens, saluis alijs dilatorijs mihi cōpetentibus, quę tales sunt, s. ꝙ rescriptū est ab excōmunicato obtētū: itē ꝙ est subreptitiū, & de alijs: qbus sic specificatis subiūgat, quas exceptiões, vel alterā, quę per se sufficiat, me offero probaturū loco, & tēpore opportunis. Postq̄ ergo fuerit cognitū de suspicione post talē protestationem poterit eas opponere etiā post terminū datū ad oēs exceptiões proponēdas: vt extra, eo. pastoralis. nec sufficit in genere protestari dicēdo sic saluis exceptionibus mihi cōpetentibus. alioquin nulla videretur prouisio illi⁹ decre. pastoralis. ꝓ hoc in præ. ver. sed illud. ¶ †Sed nūquid iudex

18 potest me cogere libellū offerre super dilatorijs exceptionibus? Videtur ꝙ sic: quia excipiens agere videtur: cùm reus sit in exceptionibus actor: vt ff. de exceptio. l. j. & nullus debet sine libello experiri. ij. q. ij. offerat.

a Dicit Vber.[a] ꝙ nō: tamē ne possim variare, debeo eas in scriptis offerre: vt actor super eis possit deliberare an eis velit cōtradicere, & qualiter eis debeat respōdere. Et idē dicit debere fieri in casibus, in qbus libellus nō offertur. Canonistæ autem dicūt libellū super exceptionibus dādū, & de calumnia iurādum. Sed si omittatur, nō ideo processus vitiatur. quod dic vt no. extra, de offi. del. prudētiam. §. sexta. & j. de litis cōte. §. pe. ver. j. sed quod dixit Vber. in curia, & quasi vbique seruatur, & bene, vt finis liti-

b bus imponatur. extra, de do. & cōtu. finem. extra, de restit. spo. frequēs.[b]

19 ¶ †Facta igitur recusatione, iudex delegatus consideret, an manifestè sit sufficiēs causa recusatiōis: quod si est, statim supersedeat, & fiat prout dicitur extra, de app. cum speciali. & de offi. dele. suspiciōis. & cōpellat partes eligere arbitros, q de causa suspicionis principaliter cognoscant. extra, de fo. compe. si quis contra. de app. ad hæc. Si verò iudex dubitat an causa sit sufficiēs: puta quia nō est expressa in iure: statim eligāt arbitros secūdùm formā, quæ habetur in prę. c. suspicionis. & c. cum speciali. quod si sit manifestè friuola: puta quia dicit, recuso te: quia semel comedisti cum aduersario meo: vel quia fuit tecum ad sanctū Iacobū: vel quia intrastis simul easdē scholas: tūc iudex nō admittet eam, sed procedet in causa: vt extra, de app. pastoralis. de iudic. qualiter. etiā si appellauerit: vt ibi, & eo. tit. vt debitus. Hoc prosequere vt s. de recusa. §. qualiter. & §. effectus.

20 ¶ †Porrò si reus non potest ex causa aliqua iudicem recusare, proponat alias tam contra rescriptum, quàm contra alia competētes, in hac forma:

❧FORMA. Corā vobis dño tali iudice, ego talis excipiēdo propono ꝙ literæ per talem ad vos obtentæ, nō valent: nec possum per eas cōueniri: quia sunt impetratę ab excōmunicato. Itē sunt subreptitię: quia nō faciūt mētionem de processu coram ordinario super hoc negotio habito: & sic de alijs exceptionibus, pręter quàm de suspicione. quod prosequere vt s. in prima forma. & in fine subiūgat: Has autē exceptiones per vos admitti peto. & eas sub alternatione propono: vt altera probata, quæ sufficit, alteram probare cogar: nec ad omnes probādas me astringo, sed ad vnam solam, quæ sufficit ad intentionem meam fundandam. Et hæc eadē protestatio debet fieri in peremptorijs proponēdis. Et hæc probātur extra, de proba. licet. ver. ideoq̄ testes. de iudi. exhibita. ad finē. & ff. de iur. do. plerunque. & propter hāc vltimā clausulam non cōpellitur reus probare omnes exceptiones alternatiuas. Secus autem etiā in copulatiuis: vt prę-

dixi extra, de rescri. olim. ad fi. & de hoc secūdùm Papam extra, de in integ. resti. constitutus. Debet autem in scriptis porrigere, & petere ꝙ redigātur

21 in actis. extra, de præb. quoniam contra. ¶ †Sed quoniam excommunicationis exceptio frequenter opponitur, adhuc formam exceptionis huius specialiter supponamus: quæ talis est:

c ¶FORMA.[c] Corā vobis domino tali, qui vos domini papę asseritis delegatū, ego talis excipiēdo propono ꝙ ad petitionē T. in causa tali procedere nō potestis, nec ipsum admittere ad agēdū, pro eo ꝙ ipse excōmunicatus est maiori excōmunicatione per talē iudicē ordinariū, vel delegatū, vel talis canonis authoritate. Et exprimatur canon, sicut & nomen excōmunicatoris, secūdùm do. meū ex tali

d causa. Hoc ꝓbatur extra, de excep. pia.[d] & in ver. porrò. Sed quod dixi, maiore excōmunicatiōe videtur superfluū. nam cùm dico aliquē excōmunicatum ab homine, de maiori excōmunicatione in-

e telligitur. extra, de sent. excō. c. si quē.[e] & quia ab agēdo repellitur. extra, de iudi. intelleximus. Vnde melius dixisset p̄dicta cōstitutio causam ipsius, quàm speciē ipsius. nam & causa exprimi debet in sententia: vt eo. ti. cùm medicinalis. ꝑ expressionem enim causæ apparebit, an pro illa, an pro alia causa sit excōmunicatus: vt extra, de offi. deleg. prudentiā. §. sexta. & an ab homine, vel à canone, & an maiori, vel minori sñīa sit ligatus. Itē nisi causam exprimat reus, nō pōt actor certus esse, de qua excōmunicatiōe intelligit reus. Quod si esset actor, statim fortè de absolutiōe doceret, nec reus octo dies haberet ad probādū: quare ex his dixit Ægid. non debere admitti exceptionē excōmunicationis, sine causę expressiōe. & hęc, vt dicit, fuit mens cōditoris illi⁹ cōstitutionis.[f] & exponit ibi speciē, i. causam. tamē cōditor ipse ibi aliter no. q̄cquid de eius mēte diuinet. & Ber. & do. me⁹. & Gof. & p̄missa expositio est extorta. Nec est verū qđ dicit ꝑ expressionem causę apparere posse, an sit maiori, vel minori excōmunicatione ligat⁹: qa possibile est, ꝙ causa reqrit maiorē excōmunicationē, sed iudex ex causa inflixit minorē. v. q. ij. p̄senti. & extra, de

22 iud. cùm nō ab homine. † Et minor non repellit̄ à iudicio seu à participatione fideliū: sed maior dūtaxat: vt extra, de sen. excō. si quē. iij. q. iiij. Engeltrudā. nō tamē nego, quin iudex possit quādoque aliquē tātū à cōmunione fideliū, & nō à sacramentorū participatiōe, separare, si velit: vt v. q. iiij. ī loco. ī fi. xviij. dist. placuit. & xxxiij. dist. quorūdā. ad finē. Debet ergo exprimi species excōmunicationis, s. vtrū sit maior, vel minor. Is enim, q excipit, non debet vagari cum discrimine alienę excōmunicationis. ff. de iniu. ꝑtor edixit. ff. de dolo. l. itē exigit. Et est simile qđ alias dicit lex, denegari oportet, cuius dolo factū sit. ff. de dolo. si ex dolo. §. fi. Si verò cōtra iudicem opponitur, sic dicetur:

❧FORMA. Corā vobis dño tali, q vos iudicē in tali causa asseritis, propono ego talis, ꝙ corā vobis nō teneor respōdere, vel procedere, vel aliqđ ꝓbare, pro eo videlicet, qa vos estis ex tali causa ꝑ talē iudicem maiori excōmunicatione ligatus: ideoque nō potest in vobis iurisdictio esse. Hoc probatur in præ. c. pia. & in glo. ibi posita, quę incipit, sed mirum. Sed quia hic & in pręcedenti forma, de causa dicitur: bonum est, licet necesse non sit. Quis autē de hoc cognoscat, no. suprà, §. ij. versicu. sed si hoc.

23 ¶ †Notarius autem propositis exceptionibus ita scribet, & primò si dilatoria sit proposita:

❧FORMA. Titius ad petitionē talis, corā tali iudice citatus, in ipsius iudicis præsentia excipiendo proposuit, & proponendo excepit, ac protestatus est, ꝙ cùm nō sit de ipsius iudicis foro, vel ꝙ cùm ipse iudex sit aduersæ parti affinitate coniunctus, ipsius declinādo iudiciū non vult, nec rationabiliter cogi debet, sub ipso iudice respōdere. vel excipiēdo ꝓposui, &c. talē ꝓcuratorē esse nō posse, eo ꝙ est minor xxv. annorū, & cum hui⁹ ꝓcuratore nullū esse iudiciū. & ꝓpterea cùm eo iudiciū declinādo, nō vult, nec de iure se teneri credit sibi in iu

24 dicio respōdere. ¶ †Porrò si proponatur dilatoria

a ¶ Vber. de Bobio, char. pen. §. cū aūt. versi. sed nunquid actor. & Ioan. de Deo lib. iiij. rub. de exceptione libelli.

b ¶ Frequens. lib. vj. ADDE ꝙ hic se qtur Abb. ī d. §. vj. Ioan. de li. Bal. in c. j. de lit. contesta.

c ¶ Forma. Aggreditur formam & verba Ægid. respon. xxxij.

d ¶ De exce. pia. lib. vj.

e ¶ Si quem. De hac decretali, & de hac materia vide quod dixi in decret. pia. super gl. hoc ideo.

f ¶ Constitutionis. Dicens se hoc habuisse à fratre Iacobo episcopo Bono. qui fuit cancellarius Inn. quarti.

solutionis,vel peremptoria,sic scribet:

FORMA.Titius &c.vt s.vsq;,protestatus est. iūge,q cùm terminus quatuor mēsiū,q de iure da tur his,q sunt sentētialiter cōdēnati,trāsactus non sit,nō debet adhuc cogi soluere Seio illas cētū libras,in qbus idē T.eidē extitit cōdēnatus.Vel sic: Titius &c. protestatus est nō esse procedendum cōtra eū super eo qđ Seius petit ab eo cētū.qa idē Seius fecit ei pactū de nō petendo in perpetuum: vel quia idem T.fuit ipsis cētū lib.per sentētiam,à qua appellatum non extitit absolutus:& sic in alijs exceptionibus.¶Qualiter aūt ꝓponatur illa exce ptio,q testis,vel accusator fuit socius criminis,vel alia quęlibet cōtra testes:not.s.de teste.§.sępe.vers. hanc igitur.& de accusatore.versi.item repellitur.

25 ¶†Quidā autē nouitij aduocati,propositis omnibus exceptionibus appellationē interponūt dicentes:Si verò ipsas nō admiseritis, ex hoc sentiēs me grauari,in his scriptis appello.Sed fatuè agūt: tum quia iudicem exasperāt:vt l.di.si quis pręposterа. extra,de offi.dele.suspicionis.tum quia talis appel latio nulla est:vt pote à nullo grauamine cōminato,vel illato interiecta:licet exceptiones ipsæ legitimæ sint:vt extra,de app.c.ij.& c.dilecto.& c. vt debitus.¶Si autem nō pōt haberi copia iudicis,& terminus specialiter datus ad omnes proponēdas labatur:ꝓcede ,put not,s.de dila.§.nūc videam⁹. ad fin.¶Propositis autē exceptionibus cautus sit iudex,vt iurare faciat proponētem,prout no.j.de iura.cal.§.j.versi.secūdùm est.Deinde cōsideret an exceptiōes validę sint:vt quia robur habēt à iure. & illas admittat:an verò inualidę seu friuolę.s.quę nullo iure fulciūtur:& has non admittat.extra,de app.pastorali.quod si quædā sint validę,quædā friuolæ:iudex per interlocutoriā repulsis friuolis, validas admittat.extra,de offi.dele.c.j.& c.fi.de pręb.

26 dilectus.& in pręc.exhibita.¶†Punitur enim iudex,q exceptiōes legitimas nō admittit.xxv.q.ij. puniri.& hoc quātūcunque sibi præcisè scriptum fuerit:vt extra,de offic.dele.ex parte.ij. de ęta. & quali.accepimus.&potest ab eo appellari,nō interloquendo,vel etiā eis omissis procedēdo[a] eas non admittat:vt extra,de app.dilecto.& c. ex parte. & c.cum cessante.& C.si sæpius in inte.resti. postule tur.l.j.i fi.C.de app.si qs prouocatiōe.ff. de mino. ait pretor.§.permittitur.ff.quando app.sit.l.j.§. si quis tutor.ff.de admi.tut.tutores, q post.§. tutor datus. quarum appellationum formas in tractatu libel.in titulo de app.§.j.& ij.supponem⁹. Cautus ergo sit excipiēs,[b] q priusquàm appellet,expectet responsionem, vel interlocutoriā super propositis exceptionibus:vt in causa appellationis possit hoc ostēdere:quia non sufficit ad hoc,vt valeat appellatio,exceptiōes fuisse propositas, nisi negauerit eas admittere:vt in præ.c.dilecto, vnde non valet talis appellatio:appello si non admittis,vt prædixi,

27 ¶† Quid si iudex , nec recipit , nec repellit exceptiones? Respōdeo,expectet donec iudex ei aliqd pcipiat:puta q libello respōdeat,vel huiusmodi.nā iudex tūc procedēdo eas non admittit,vt dixi:[c] & ideo appellari pōt:vt in pręd.ca.ex parte.extra, de re iu.suborta.de offi.dele.cū causa.ff.de his, q not, infa.Luci⁹.C.si ex fal.instru.l.j.

28 ¶†Sed si sit iudex secularis:nunquid poteris ab eo appellare,propter exceptiones nō admissas.Videtur q nō.C.quorū ap.non re.l.pc.& extra,de app.sup eo.ij.& ij.q.vj, non ita.& l.ante sniam.sed poteris iudici dicere,vt ex officio suo interloquatur:vt ff.de no.ope.nū.si ptor.ff.de re iud.qđ iussit.ar.tamē cōtra q etiā iure ciuili admittēda sit appellatio,si pronūciatus sit idoneus,q nō est.ff.q satisda.co,arbitro. ff. de mino.intra vtile.in prin.[d] extra,de ęta.& qua.ex ratione.& alijs casibus,q not.in pręc.nō ita.& c.sup

29 eo.¶†Itē cautus sit iudex,vt ꝓposita exceptiōe,q si non admitteretur,si pars appellaret, dicat sic, vt viā pcludat appellationi:Ego hanc exceptionē admitto,si ꝓbata fuerit.[e] Vnde ea nō ꝓbata,nō poterit pars appellare:vel si appellet,appellatio nō admittetur.Hęc cautela elicitur extra, de exce.olim versic.disc.vestrę mā. Validis autē exceptionibus admissis, statim præfigat terminū cōgruētem peremptoriū suo arbitrio reo,intra quē probet eas,& actor pro expēsis protestetur, si fortè reus, q in exceptione sit actor,deficeret in probādo.verùm in ꝓbādo exceptionē excōmunicationis dātur octo dies:die,in qua proponitur,nō cōputata.quod dic vt suprà,§.ij.ver.porrò exceptio.Itē in exceptiōe spoliatiōis probāda statuūtur xv.dies:die,in qua ꝓponitur,non cōputata.extra, de resti.spo.frequēs.§.sed in ciuilib⁹.lib.vj.&vltima die termini poterit exceptio proponi,& probari.De hocs.de dila.§.j.versi.sed nunquid.& seq.

30 ¶†Præfixo igitur termino ad probandum,reus postulet statim actorem per iuramentū super ipsis exceptionibus interrogari,formatis super hoc per ipsum reum,vel per iudicē interrogationibus, secundùm curię morē. Et si reus ex actoris respōsionibus poterit suā in hoc fundare intētionē: bene[f] quidē.alioquin suas probationes inducat.Adueniēte igitur termino,si iudex viderit exceptionem probatam,pronunciet in hac forma:

FORMA interloquēdi super exceptione ꝓbata:Cùm nos talis de tali causa,quæ inter P.& H.vertitur,seu verti speratur,authoritate domini papæ cognoscere voluissemus:dictus P.à nobis citatus cōtra literas apostolicas excipiēdo proposuit in hac forma,corā &c.vel proposuit H.impetratorē impetrationis tēpore fuisse excōmunicationis vinculo innodatum:& qa termino eidē ad hoc probandū statuto,idē P. suā exceptionē sufficiēter probauit:ideo literas ipsas per H.ad nos à sede apostolica obtentas,habito peritorū cōsilio interloquēdo pronūciamus non valere,& nos per eas ad ipsius instātiā nō posse procedere in hac causa. vel pronunciabit eas per falsi suggestionē obtētas.extra,de rescri.dilectus.j.de ꝓcu. c.fi.de offi.dele.significātibus.tamen videtur q postquā aliqs est absolutus,potest vti literis impetratis dū erat excōmunicatus. quod dic vt no. extra,de procu.c.fi.& de excep.pia.in glo.sed mirū.& ideo quidā omittunt,& bene,verba illa,literas ipsas,nō valere.Sed quomodo pronunciabit,si non habet iurisdictionē ex rescripto?de hoc no.in pręc.c.dilectus.&

31 eo.tit.c.fi.¶†Si verò non fuerit exceptio probata,sic dicet:

FORMA.Cùm nos &c.vt s.vsq; excep.sufficiēter.iūge,nō ꝓbauit.& idcirco interloquēdo ꝓnūciam⁹ dictū H.actorē excōicatū nō esse,& ad ꝓsecutionē causę suę debere admitti,& nos ad executionem mandati apostolici procedere posse,exemptione huiusmodi non obstante. Et si lis fuerit contestata,& ordo iudiciarius seruatus in huiusmodi exceptionis

32 cognitione,fiat de hoc mentio in ipsa pronunciatione.¶†Quod si reus probare noluerit,vel nequiuerit quod obiecit,sic pronunciabit:

FORMA. Cùm nos talis,&c.vt s.in proxi.forma vsque,ad suā exceptionē iūge,ꝓbare nō potuit,vel noluit idcirco interloquēdo pronūciamus ipsas literas,nō obstāte exceptiōe cōtra eas proposita valere,ac nos p eas posse in causa ipsa ꝓcedere iuxta tenorē ipsarū: & qa idē talis non ꝓbauit qđ obiecit,ipsum in expēsis aduersario cōdēnamus,quas pars altera docuerit se fecisse,earū taxatione nobis in posterū reseruata.De iure enim debet in expēsis cōdemnari in probatione exceptionis deficiēs: vt extra,de do.& con.finē.extra,de pœnis.calūniam.Postea verò lata sentētia iudex taxabit arbitrio suo expēsas:cōsideratis qualitate negotij,& tēpore disceptationis,& cōditione legatorū, & alijs circūstantijs, dicēs sic: Ego taxo expēsas factas occasione ꝓpositę exceptiōis in decē libras.Dic ergo tu victor per tuum sacramētū,q tu expēdisti intra decē lib.ad plus. & ille respōdeat per sacramētum se expēdisse octo lib.vel nouē, vel decē libras minus vno denario,si tātum expēdidit. quo facto iudex dicat, Et ego te ꝓponētem,quia in probatione defecisti,cōdemno,exequēdo sentētiam &taxationē meā: & iuxta declarationē illius pręcipio tibi q soluas ei octo lib.vel nouē lib. vel decē lib.minus vno denario nomine expēsa-

33 rum.quod dic vt j,de expēsis.§.postremo.in prin.¶†Quod autem prius possit fieri cōdēnatio,& pòst taxatio,probatur ff. de solu. Modestinus. valet enim tūc talis incerta sentētia:ideoque fortè iudex certificari nō potest:vt in præ.§.postremo.versi.itē scias.argu.tamen cōtra q taxatio debeat præcedere cōdēnationem:vt in cōcor,quę sunt in pręd.§.postremo. in prin.vbi de hoc.Per quę iura nō videtur prędictā formā pronūciationis stare posse.Vnde ad euitandā huiusmodi cōtrarietatem,iudex, si velit,in fine sentētię non cōdemnet in expēsis,sed dicat sic:expēsarum autē condemnationem,& earū taxationē nobis in posterū reseruamus.Et sic postea quādo voluerit,poterit eas taxare,& in eis victū etiā cōdemnare. Prius tamē dictū Romana curia seruat. Quòd aūt possit reseruare, ꝓbatur in pręd.§.postremo.versi.illud etiā.salua tamē Romanę curiæ obseruatione,quæ præmissa forma tam in interlocutorijs, quàm in diffinitiuis,passim vtitur:consonum iuri puto esse suprà , scriptam formam seruari debere in interlocutorijs,in quibus vt plurimum parui sumptus cōmuniter adiudicantur:in diffinitiuis verò seruari potest forma tradita in præ,§.postremò.in prin.Quidam autem prius, quèm interloquantur, taxāt,& iurare faciūt super eis,& inserūt in fine pronūciationis post verbū,obiecit ipsum &c.taxatione & iuramēto pręmissis,in centū solid.nomine expēsarū aduersario condēnam⁹. Hoc tamē nō placet. nā secūdùm hūc modū actor priusquā interlocutoria vel sentētia feratur,certus est q

34 pro eo pronūciabit.cùm†tamē iudex nulla interlocutione debeat pādere quid sentiat:vt C.de fal.vbi.sed & vbi iudex iuxta pręmissa super expēsis incertus est,potest sic dicere.Pronūcio te expensas posse petere:vt.C. de fru.& lit.expē.l.terminato.& ar.ff.de re.iu.Paulus.j.& tūc post plures dies poterit in eis cōdemnare,ac eas taxare:vt in pręd.l. Modestinus.

& agetur

a ¶Procedendo vt infrà versi. proximo.

b ¶Excipiens.secūdùm Bonagu. vbi de libello recusatio nis in fine. ibi etiā est sequens versic. & monet q vtroque casu habeatur scriptura , per quā fiat ostēsio, de qua sequitur.

c ¶Vt dixi s. ver. proxi. & s.§.nunc videndū.versic. & nota secundū.& j. de app.§. qualiter. ver. item quod faciat.

d ¶In prin. Hucusque fuit Vbert.de Bobio,mihi charta xj. vbi de persona coniuncta tractat in fin. & Ioan. de Deo de exce.cōtra agentes pro alijs. ver.item queritur.

e ¶Fuerit. Non video hic magnam cautelā:quia etiam si simpliciter admittat , admisisse intelligitur ad probandum, vt sequitur: & quod dicitur in decre. olim. est regulare. Quādo enim appellatur ante sentētiam sic scribitur per iudicem appellatiōis: nec sunt illa verba iudicis à quo , sed papæ delegantis.

f ¶Et bene. Imò malè.Hoc dico etiā tempore decr, pia. quæ non correxit in aliquo dec. ipso iure.de rescrip. lib. vj.vt ibi plene not, in gl.nunqd ergo,

& agetur ad eas cōditiōe ex illa l.Paulus.vt dicūt qdā.& hoc obtinet etiā ī diffinitiuis.[a] ¶†Et nota 35 ꝙ vbi pmisso modo sentētia incerta pfertur,pōt, secūdum quosdā,corā executore certificatio fieri, puta taxatio & iusiurādum super eis præstari:sed cùm iudex hæc sibi retinuerit , vt patet s̄. forma pxi.nec executor habeat ad talia extēdere manū, melius est,si hoc coram iudice fiat.¶†Generaliter 36 aūt sup qualibet exceptiōe sic poterit pronūciari:

FORMA.Cùm in causa tali,quæ vertitur inter talē,corā vobis tali,per talē fuerit corā nobis proposita exceptio:nos habito peritorū consilio dicimus, & interloquēdo pronunciamus eam nō esse admittēdam,nec eam admittimus:& ea nō obstāte fore in negotio procedēdū.Vel dicimus,& interloquēdo pronūciamus eam admittēdā fore , & eam dicimus admittēdā.extra,de lib.ob.c.ij.& iij.

¶Porrò in Italia formatur interlocutoria iuxta cōsiliū à sapiētibus in scriptis datū:& nihil aliud debet cōtinere īterlocutoria,quàm cōsiliū:vt dixi j. de reqsi.cōs.ver.porrò hui9.dato ꝙ hoc modo fiet.

FORMA. Cùm in quæstione, quæ inter tales vertitur corā nobis iudice tali,super hoc inter aduocatos partiū dubitatio foret exorta,tales sapiētes assumpti fuerūt super cōsilio in hac dubitatiōe dando:q qdē tale decernūt cōsilium.pone illud de verbo ad verbū,& in fine subiūge:Nos igit eiusdē cōsilij formā sequētes inuocata Spiritus sancti gratia,partibus pręsentibus, interloquēdo pronūciamus sic.repete verba cōsilij dati,& secūdùm ea pnūcia.[b] ¶Ab his autem interlocutorijs partes si se grauari sentiāt, poterūt appellare,vt s̄.dixi in ver. 37 ppositis. ¶†Sed si iudex videt se malè interlocutum fuisse,vel malè pcessisse:nunqd poterit suam interlocutoriā,vel quod fecit,reuocare? Dic ꝙ sic, nō obstāte appellatione ab huiusmodi interlocutoria,vel pcessu emissa:& facta reuocatione poterit in causa pcedere,etiā nolēte parte appellāte.extra, de app.cum cessante.ff.de re iud.quod iussit.extra, de accu.qualiter.j.de app. significauerunt.xxij. q. iiij.magnę.quod intellige vt no.j.versi.sed nunqd. Fiet autem[c] reuocatio interlocutorię vtraq; parte pręsente.quāuis qdā malitiosi iudices priusquā reuocēt,sinant appellātem cum sua appellatiōe à sua psentia discedere:& postea pręsente notario,vel testibus reuocāt quod fecerūt,& sic appellātem decipiūt:quia cùm appellās de iniquitate interlocutoriæ corā superiore docuerit:pars appellata incōtinēti docet de reuocatiōe grauaminis:& sic inuenitur appellās minus legitimè pcessisse: & cōdēnatus in expēsis remittitur ad priorem iudicē.extra, de app.vt debitus.in fi.Sed certè si constare posset de iudicis malitia:& ꝙ appellāte ignorāte id factū esset,nō puniretur appellās.ar.extra,de app.ex insinuatiōe.& c.seq.& de rescri.ex parte.ij.Talia em̄ non possunt fieri parte absente.[d] extra,de causa pos.& propri.c.j.ij.q.vj.biduum.ver.palam est.C. quō & quādo iudex.ab eo.& j.de app.§.qualiter. ver.& nota ꝙ si.imò iudex,q huiusmodi fraudē facit,puniri debet.extra,de re iudi.cùm æterni.¶Si enim ipse debet partes à dolo & fraude cohibere: vt extra,de rescri.ex tenore.de pœ.caluniā.multò fortius & etiā se:vt extra,de natis ex libero ven.c. vnico.xix.di.nulli.de elec.dudū.ij.propè prī. ver. vnde.alioquin in quo alios iudicat, seipsum condēnat:vt xxxij.q.vj.nihil iniquius.xxxv.dist.c.fi. 38 in fi.¶†Debet ergo reuocatio grauaminis ad appellātis notitiā peruenire,sicut & reuocatio pcuratoris ad aduersariū vel iudicē: vt extra, de pcu. mādato.in præ.decre.ex parte.& reuocatio dispē- c satoris in notitiā creditoris.ff.de solu.dispēsatori.[e]

39 ¶†Vt autem in reuocandis per iudices grauaminibus instruaris: nota ꝙ iudex quandoque reuocat grauato, seu appellante præsente , quandoque absente.Si præsente,aut iudex certus est ꝙ grauauit,aut credit se non grauasse:aut credit,nescit tamen se grauasse,aut dubitat.Si ergo pręsens sit appellās,& iudex cert9 est se grauasse, reuocatio fiet:

FORMA reuocādi interlocutoriam:Quoniam in tali exceptione contra talem pronunciaueram, interloquēdo ipsam exceptionem non esse admittendam:vel quoniam contra talem ita processerā: habito postmodum consilio peritorum inueni me ipsum grauasse in hoc,vel me indebitè processisse: & idcirco vsus consilio saniori interlocutoriam ipsam,vel processum expressè reuoco:& tibi præcipio ꝙ sine licentia à iudicio non discedas: imò in causam secundùm formam iuris procedas: vt in pręc.concor.Quidam tamen erubescentes suā interlocutoriam reuocare,sic dicunt.

FORMA. Ego talis si te talem in aliquo grauaui,illud reuoco.Sed certè non debet erubescere:vt 40 in pręc.qualiter. †Nā & papa suā sentētiā iniustè latā corrigit.xxxv.q.ix.veniā.& c.sentētiā.extra, de in integ.resti.tū ex literis. & ecclesia: vt extra, de frigi.fraternitatis.& Imperator dicit:Nō pudet nos nostras leges corrigere.in aut.col.iiij.de nupt. circa prin.per vnā colūnā. Vnde dicit Seneca: Nō est turpe in melius mutare cōsiliū.& Augustin9: c Magnæ sapiētię est,mutare hominē quod malè locutus est.vt in pręc.magnę. Et idcirco alij, vt do. f meus[f] talē reuocationē tanquā dubiā & cōditionalem nō admittūt bene. Cùm enim iudex grauaue g rit re & verbo,ipse solā reuocat verbo,nō re.[g] Ber. tamē dicit eam admittēdā:quia licet prædicto modo fiat,sufficit tamē,ex quo dicit,reuoco.argu.pro eo extra,de elect.illa.ibi:si qs in ea,&c.Papa no.ꝙ quādoq; tacitè reuocatur grauamen,puta si appello à iudice,ne pcedat cōtra me,qa sum exēptus ab eius iurisdictiōne. & ille mihi assignat terminū ad hoc probādum:tacitè videtur reuocare grauamen mihi illatū,supple ī pręcipiēdo me pcedere in pri d cipali.nam ipse potest cognoscere,vtrum sua sit iurisdictio:vt.ff.de iudi.si quis.extra,de rescrip.dilectus filius Io.Cæterùm si iudex credit se bene pcessisse,non debet dicere,reuoco:sed dicet sic:

FOR.Frater si te grauaui in aliquo , paratus sum reuocare interlocutoriam de cōsilio sapiētū: & pręfigo tibi talē terminū ad cōparēdū intra quē possis plenè deliberare.Hęc forma expressè pbatur,& no.extra,de re iud.ad apostolicę.versi.erat- h que parata.[h] Et si in præfixo termino nō venerit, cōfidēs de appellatione,iudex pcedat in negotio sibi cōmisso,quātum de iure fuerit procedēdū.Sic enim non intelligitur grauasse,ex quo nō stat per eum quò minus reuocet,sed per appellātem:vt in præ.c.ad apostolicæ. Quidam tamē dixerūt ꝙ vbi credit iustè processisse,debet petere,& habere copiā appellationis,& vt tollat appellationē,debet re e spōdere,vt j.in forma,Ego nō re,&c. & sic debet eum tenere sub termino & protestari se velle apostolos dare. Vnde si postea impetrauerit,non valebit sua appellatio , cùm non possit de grauamine docere: sed prius dictum præualet . Si verò credit f se grauasse,tamen pro certo dicat sic:

FORMA. Ego protestor quòd si te grauaui in aliquo , paratus sum reuocare . Sed certè hoc non sufficit, nisi reuocet. & quandiu non reuocat grauamē,appellatio in suis viribus stat. arg. extra, de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. cap. j.

---

a ¶Diffinitiuis.Hoc nō placet.vt scripsi satis de seque.pos.c.j. in gloss.pe. vbi vide.& hoc per præ.l.Paulus.& per præ.decre.de app.cùm appellationi.primo respon.in fi.lib.vj.

b ¶Pronūcia.Dat intelligere ꝙ nō sufficeret iudicem dicere,pronūcio per omnia vt in cōsilio cōtinetur.Albe.Pap.de hoc tractauit in Sūma de habendis consilijs.de qua dixi j.de reqsi.cōsi.& ad hāc par- a tē allegat C.de senten.& inter.l.psēs. ff.de arbi.qd tamē de re iud.l.j.& l.in summa. per quē patet, sentētiā nō tenere,q nō cōtinet absolutionē,vel cōdēnationē,vel ęquipollēs.Facit etiā ff. iudi.sol.l.iudicatū. ij.In cōtrariū,quia absolutio, vel condēnatio dicta in cōsilio p illa verba à iudice repetita videtur. Facit ff. de verbo.ob.Titia.de cōdi.insti.cùm seruus serui . vrb. pręc. si binarū.& de lega.j.l.talis scriptura. & amplectenda est hęc repetitiōis interpretatio, qa facit rem valere.ff.de reb.du.quoties. & de leg.iij.in repetēdis. extra , de ver- b bo.sig. abbate. Itē p illa verba saltem iudex dicit cōsiliū approbasse, & cōfirmasse.Insti.māda.§.tua.ar.ff.mā.l. ij.in fi.de admi.tu. qdā decedēs.§.Papinianus.& l. Titiū & Męuiū.j.rñ. in fi. Cōfirmās aūt c cēsetur repetiuisse confirmata. ff. de adop.l.adoptio. de ver.sig.l.obuenire. ī aut.de defen.ciui. §.interī. pp̄ter verba cōsilij ergo condēnatoria vel absolutoria iuris fictiōe absoluisse vel cōdemnasse videt.Facit qd nota.C.de app. l.eos.in gl.no. forma in prin.qd plu- d ra? Satis est ꝙ aliqua parte actorum snīa sit certa . C. de sen. q sine certa quātitate.l.iij.Cōsiliū aūt est de actis. extra,de pba.qm̄. C.vt lite pē.l.ij. de app.à procōsulib9. ergo &c.Subdebat ꝙ magis tuta & certa via ierat , ꝙ ipse iudex post lectum cōsilium absoluet, vel cōdēnet. Idem Ia.de Are. ego puto inter diffinitiuas, & interlocutorias distinguēdum. Cùm enim interlocutoriā nō sit necesse deferri scripto,sed scribitur iam plata,vt no.de re iud.c.vlt.lib.vj.ī prima gl.si notarius scribat ꝙ iudex secūdùm formā cōsilij pronūciauit:puto satis esse.& sic serua.Et sic procedūt allegata secūdò.Sed qa diffinitiua est ferēda, & pronūciāda de scripto per ipsum iudicē:vt in pręc.decre.vl.cū cōcor.Si dicat vt s̄.s.pronūcio per oīa vt in cōsilio cōtinetur.cōsiliū dicebat pronūciādū &c.vel reū cōdēnādum,vel absoluēdum.ergo snīa iudicis erit sic pronūciādū,cōdēnādū, vel absoluēdū.& sic de futuro.& sic vitiatur per prima iura. Bonū tamē est cōsiliū Gul. ꝙ etiā in in interlocutorijs fiat repetitio.Fatēdū tamē est ꝙ cōmuniter magis simul cōueniūt verba consiliariorū,& iudicū in interlocutorijs, quàm diffinitiuis. Dicit cōsulēs libellum aptè, vel ineptè formatū exceptionē admittēdā,vel nō probatam, vel nō testem admittēdū , vel repellendum:& ijsdē verbis vtit iudex.

ADDE ꝙ sentētia iudicis pronunciātis in omnibus, & per omnia vt in tali cōsilio cōtinet, non valeat : tenet Ang.consi.ccxlix.

c ¶Autē. Secūdùm Ægid.rubri. xxij. Vber.ponit fraudē,quę sequitur.

ADDE qd regulariter verū est, vt fiat reuocatio interlocutorię,citatis partibus, Host. in Sum.extra,de re iu.§.quot sunt eius species.

d ¶Absente.Vel nō requisita.Et vide q̄ scripsi de appel. si à iudice.lib.vj. sup ver.termino.quod tollit hanc fraudē. De interpretatiōe verò,an fieri possit parte absente , plenè scripsi de verb. sign. olim. in glos. magna.

ADDE,vt plenè per do.Ant.de sancto Georgio in c. cū cessante.ī xviij. col.extra,de appel,

e ¶Dispensatori.Simile in Clemen.de elect.caus.m.in fi. cum concord.vltimæ glossæ.

f ¶Dominus meus. Honestiorem formam , quàm habeat ipse Hostien. scripsi in decret. cum cessante. super .j.gloss. ad finem.

g ¶Non re. Ratio Vberti de Bobio,vbi tractat de coniuncta persona, in fine.

h ¶Parata.lib.vj.

41 ¶†Si verò dubitat grauauerit, vel non: tunc qa nõ semper de facili videre potest grauamen inopinatè forte illatum, in dubio reuocet in hac forma:

FORMA. Ego nõ te credo in aliquo grauasse: sed si grauaui paratus sum illud reuocare, & quãtũ in me est illud ex nunc reuoco: sed qa te non credo grauasse, præfigo tibi talem diẽ perẽptoriè, vt tunc cõpareas corã me ostẽsurus in quo te grauauerim. Et præcipiat notario de hoc facere publicũ instrumentũ, arg. in his, quę no. s. ver. item cautus[a]. Vide ergo quomodo sub conditione reuocat in dubio. Hæc autẽ forma obtinet, vbi probabiliter dubitatũ vtrũ id propter quod appellatur, verũ sit, vel verũ esse negatur. Si eñ certũ & indubitatũ sit, superuacuo præfigitur terminus ad ostendendũ grauamẽ. quod tunc satis ostẽditur per narrationẽ in appellationis forma contentã: adeò q iudex per appellationẽ vel admittere, vel refutare potest. Vnde terminus talis appellantẽ non arctat, qui remedio interpositæ appellationis à iudicis iurisdictione reputat se exemptũ, sed & si verisimiliter ambigitur, vtrũ causa grauaminis in appellatione expressa legitima sit vel non: huiusmodi termini præfictio locum non habet, cũ iudex à quo appellatur, non debeat esse iuris ignarus: potest tñ tunc respõdere q vult deliberare, & statuere terminum appellanti ad audiendam suam super hoc responsionem: vt s. in forma illa: frater, si te &c. & appellans in termino veniens, & de iure coram iudice disputans, non intelligitur propter hoc appellationi renunciare.

42 ¶†Quòd si[b] appellans absens sit, iudex per hoc poterit facere suas literas in hac forma.

FORMA: Talis iudex tali salutẽ in dño Iesu Christo: cũ tu in causa quæ vertitur inter te, & B. super hoc coram nobis ex hoc appellans à nostra discesseris præsentia: tibi tenore præsentium innotescat, q non credimus in aliquo te grauasse: verũtamen si in aliquo te grauauimus, quod nos latet, illud si apparere poterit, ex nunc, vt ex tũc, reuocamus omnino: quo circa discretioni tuæ mandamus quatenus die tali per te, aut per procuratorem idoneum, compareas coram nobis de dicto grauamine ostensurus: alioquin in causa ipsa, prout de iure fuerit processurus, quem terminũ tibi peremptorium assignamus. quod nisi feceris. in causa ipsa ratatione præuia procedemus, tua absentia non obstante. & tam de reuocatione, q̃ de literarũ præsentatione fiat publicum instrumentum, per quod fides possit de his fieri illo inficiante, vt iudex facta sibi fide de præsentatione per illud post terminum ipsum in causa procedat.

43 ¶†Illud autem scias q si is qui appellauit, cõpereat coram iudice à quo appellauit, postulans terminum sibi dari ad procedendum in principali: vel dicens q paratus est ius suũ prosequi coram illo: videtur appellationi renunciasse. ar. extra de re iudi. quod ad consultationẽ. ff. de pac. tale pactũ. §. j. s. de re iudi. ad solutionẽ. extra de appel. solicitudinẽ. in fin.[c] ff. de mino. Æmilius. ff. de lega. cõmis. l. antepe. §. fi. & l. penul. Nam altero contrariorum electo, alteri renunciatũ esse videtur. xxxij. q. j. cùm renunciatur. C. de furtis. l. j. C. si seruus exte. se emi man. l. j.

44 ¶† Sed nunquid iudex interlocutoriam pro me contra te latam, à qua nõ appellasti, põt post decẽ dies reuocare? Nõ videtur: quia iam transiuit in rem iudicatam. extra de elect. cũ dilecti. in fin. Dic cõtra, quia licet trãsiuerit in rem iudicatam quo ad te, vt nõ possis post decendium appellare: non tamen quo ad iudicem quin possit eam reuocare. ff. de re iudi. quod iussit. extra de præsum. afferte. & in pre. c. cũ cessante. Nã & tu posses post decẽ dies appellatiõi renũciare. ij. q. vj. si quis libellos. extra de app. personas. Si aũt appellasti, dicunt quidam q etiam adhuc illam poterit reuocare: vt s. versi. sed si iudex. quod verũ esse intellige re integra existẽte: puta quia appellãs nõ fecit sumpt⁹ in prosequẽdo app. de cõdi. causa da. causa nõ secuta. si pecuniã. ĩ prin. Sed & si vellet iudex sumptus reficere, dicit B. quòd adhuc põt reuocare: quia iã nõ interest ipsi⁹. extra de app. interposita. §. ij. Dñs meus dicit q semper potest reuocare, donec desierit esse iudex. Desinit autẽ esse, dãdo apostolos,[d] seu dare respõdere recusando, extra, de app. cordi.[e] vel si superior appellatiõe recepta sibi inhibeat, ne vlterius intromittat. eo. ti. Romana. §. si verò.[f] Vnde si interim fecerit sumpt⁹, sibi imputet: imò etiã dicũt quidã q licet appellãs dicat se iuisse ad curiã ad psequendũ appellationẽ, vel etiã iam se habere literas, quę tamẽ nondũ sunt præsentatę: iudex poterit nihilò minus reuocare, antequã appellatiõis causa sit cõmissa: vt in pręd. c. interposita. §. ille. & eo. tit. vt debitus. Nã sicut appellãti licet redire ad iudicẽ, à quo appellauit, priusquã causa alteri sit cõmissa: vt in præ. §. ille. sic debet & iudici licere. Inn. quart⁹ dicit[g] q iudex ante decẽdiũ, vel etiã pòst, vbi est appellatũ, põt interlocutoriã suã reuocare: qa appellatio suspẽdit pnũciationẽ. ff. ad Turpil. l. j. §. fi. Si verò nõ est appellatũ, nõ põt reuocare post decẽdiũ, sine eius licẽtia, pro quo lata est.

45 ¶†Sed pone q appellatum est ab interlocutoria, & datus est iudex in causa appellationis, q citauit partes, & ad alia processit: nunqd primus iudex adhuc poterit reuocare grauamen? Respõdeo, obtinuit q nõ: qa iam non est res integra: vt in præ. §. si verò. & extra, de appel. interposita. §. ille. de officio deleg. pastoralis. §. pterea. ff. de iud. cùm prætor. rñ. j. quãuis iudex appellationi nondũ aliquã fecerit inhibitionẽ.

46 ¶†Sed qs debet pponere exceptiones peremptorias rei cohærẽtes, vel etiã dilatorias? Respõ. ipse cõuentus, & eius hęredes, & fideiussores, & mãdatores. ff. de exceptio. exceptiones. §. rei autẽ. & l. omnes. & l. quæ personæ. C. eo. defensores. ff. de iure fisci in fraudem. §. si principalis. C. de fideiusso. l. j. & l. sententiam. ff. eo. vbicũque. ff. de regu. iur. hęredẽ. Hoc tamẽ fallit in pacto de nõ petẽdo,

47 † quod personale est: nec eius exceptio cõpetit hæredi, nec fideiussori. ff. de pactis. idẽ in duob⁹. §. psonale. Itẽ possunt exceptiones opponi cõtra paciscẽtes, & cõtra eos, q in iudicio fuerũt, & eorũ hæredes, & emptores, & legatarios vtẽtes suorũ authorũ iure. ff. de doli ex. apud Celsum. §. de authoris. & §. cum legitima. & arg. ff. de acqui. pos. Pomponius. §. cùm quis adminiculo.

48 ¶†In summa notãdum est, q nemo prohibetur vti pluribus exceptionibus, etiã diuersis. ff. de exceptio. nemo. de inoffic. testa. contra veterani. §. sed nec impuberis. arg. cõtra. extra, de renũcia. super hoc. extra, de regula. & transe. ad relig. sicut. & extra, de appel. solicitudinẽ. propè fi.[h]

49 ¶†Itẽ nota q ferè omnes exceptiones peremptorię, sunt perpetuæ, licet descẽdant à temporalibus actionibus, quas excludũt: quia quæ tẽporalia sunt ad agẽdũ, perpetua sunt ad excipiẽdũ: vt C. de excep. licet. in prin. ff. eo. l. iij. in prĩ. & l. purè. §. fi. s. §. j. in prĩ. ferè. dixi propter exceptionem doli, quę aliquãdo perpetuò obijcitur: vt C. eo. si pactũ. Aliquãdo etiam nõ perpetuò: vt quãdo à maleficio trahit originẽ: vt ff. de pecu. quæsitũ. §. fi. Item dicũtur perpetuæ: quia semper opponi possunt, quandocunque agitur, etiã si actor stet per mille annos q non agat:[i] quia non est in potestate rei quãdo actor eum cõueniat. Sed si nunquã agatur, nunquã excipietur: vt in præ. l. purè. §. fin. C. eodem. l. si pactum. C. de dila. si quando. in fin. quod est iij. q. iiij. §. spatium. C. de in integ. restitu. petendę.

50 ¶†Item nota secũdùm Vbert. de Bobio[k] & Ioan. de Deo, q aduocatus, qui timet de principali, debet differre causam, si habet diuitem clientulum, hoc modo: proponat enim aliquam exceptionem, & super ea faciat pronunciari, & postea appellet. C. de appella. addictos. & admittetur appellatio, causa legitima in ea assignata. extra, de appella. vt debitus. & hanc appellationem prosequatur, & super ea statim iudicem impetret, vel nuncium mittat: & postmodum non petit iudex reuocare interlocutoriam, cùm res non sit integra: vt suprà, ver. sed nũquid. & seq. Item secũdùm Vber.[l] adhuc amplius poterit prorogari causa: quia si in causa pręfatę appellationi aliqua quæstio incidat, & iudex appellationis grauet: iterum ab eo appelletur: sicut sępe in curia fieri videmus per malitiosos procuratores. Itẽ

secundùm

---

a ¶Cautus. Quicqd suprà, vel infrà dicatur, tene quod habes de appel. si à iudice. lib. vj.

b ¶Quod si. Verba Ægid. rub. lxxj.

c ¶In fin. Miror q fuit omissa decre. gratũ. de offi. dele. vbi est casus. & de testi. cũ venisset.

d ¶Apostolos. Sup. delatorios. de app. cum appellationibus. lib. vj. ADDE vt plenè per. d. Ant. de sancto Georgio in c. cum cessante. & de oĩbus his q̃ sequũtur vsque ad ver. in summa.

e ¶Cordi. & c. vt super. et c. ab eo. li. vj.

f ¶Si verò. lib. vj.

g ¶Dicit. in c. cũ cessante. ibi remisi ad id quod ipse no. in decre. ff. qđ me. cã. & ibi scripsi quod no. in decre. sacro. de sent. excõi. & vide ibi materiã plenius q̃ hic sup gl.

h ¶Prope fin. Solue vt no. ĩ regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj.

i ¶Agat. Idẽ dixerat s. §. j. post prin.

k ¶Bobio. Char. mihi xj. vbi tractat de cõiuncta persona, in fin. & Io. lib. iij. rubr. de exceptionibus. cõtra agẽtes pro aliis. ver. si volueris. & in fin.

l ¶Secũdùm Vber. Nõ inueni Vbert. pre. in volu. descripsisse hanc fraudẽ, vel forsan alibi scripsit: vel alter scribens hęc illi attribuit. dicit Hiero. ad Furiã. B. q aliqui quod ab eis egreditur, ab aliis audiuisse se simulant. Vide Diogenem, qui in libro de vita & moribus philosophorum est quinquagesim⁹ ante medium: vbi dicenti sibi q eius amicus de ipso certa mala protulerat: respondit: An ille hoc dixerit, mihi dubium, te autem hæc dixisse, mihi certùm est. Negari non potest quin Vber. quandoque pessima loqueretur. Nam vbi tractatur materia curatorum, mihi charta x. reprehendit aduocatum, qui veniente tutore, vel curatore ad causam permittit litẽ contestari intra decem annos: e conuerso sæpe se cõscientiosum ostẽdit, & subdit peccata vitari. Vt à fine incipiam patet ĩ vltima char. ibi: præstito sacramento. in princi. & versi. de tuis. & versicul. adhibetur. & charta pen. §. cùm autem. in princi. & ante §. sed si subarbitro. sua debet memorari nouissima. & spiritum carni pferri. & ibi prius per vnam colũ. in versic. licet quasdã. & locis aliis suasiones facit salutiferas.

ſecūdùm eū adhuc lōgè ſic plus poterit prorogari. Is enim, qui appellat à ſententia, dicat eā nullam corā iudice appellationis. quod fieri poteſt: vt infra, de ſen.§.iuxta.verſi.ſed quid ſi à ſentētia.& ſeq.& ſi iudex pronūciauerit iuſtam, vel aliquā, vel iniuſtā: ſtatim iterū appellet, & iterū corā iudice appellationis dicat eam nullā: & ſic poterit centies facere. Nec enim dicitur tertiò prouocaſſe, cū nullā appellationē fuerit proſecutus, & ſemper poſsit dicere ſententiā nullā: vt.ff.quæ ſenten.ſine appel. re.l.j. & infrà, de ſententia.§.fi.in prin.& ver.& nota quod ſecūdū[a].Itē docet idem Io.[b] quòd litigator ſemper inſidietur iudici, & inuenta occaſione appellet: nec timeat expēſas, ſi diues eſt: quia grata ſuperueniet, quæ nō ſperabitur hora. Sed certè pudet me talem recitare doctrinam, quæ non illuminat cæcū, nec ſanat ægrotū: vt xlv.di.recedite. In hoc enim doctores fiūt nō erudiēdorū, ſed perdēdorū auditorū, dū qđ malè didicerūt, Si inſinuāt. de cōſec.di.ij.pro dilectiōe.¶†Doctrina etenim mala teſtis eſt malitię doctoris: vt j.q.vij.cōuenientibus. Sed & cū omnis ętas ꝓna ſit ad malū: vt xij.q.j.oīs ętas.& ꝓcliuis ſit curſus ad voluptatē & natura imitatrix vitiorū: vt xx.q.iij.c.ij. ꝓfectò auditores libētius hāc doctrinam, quàm Euāgeliū amplectūtur.†nō attēdētes ꝙ culpa ſimul eſt tā ꝓhibita diſcere, quàm docere: vt C.de maleſi.& mathe.l.culpa. de quibus Paulus[c]: Sanā doctrinā nō ferūt, & ad ſua deſyderia coaceruāt ſibi magiſtros pruriētes auribus: & à veritate auditū auertūt, ad fabulas autē cōuertuntur[d]: onerati peccatis ducūtur varijs deſyderijs, ſemper diſcētes nūꝗ̄ ad ſciētiæ veritatē peruenientes. Hæc legunt̃ xxvj.q.v.nec mirū.in fine primę colūnę. Nā cū aduocati ꝓni ſint ad malitiā dū: vtiꝗ̄ nō ſunt in hoc vento doctrinæ inſtruendi.xij.di.de his.in prin. Scriptū eſt enim, nolite errare fratres mei: doctrinis varijs nolite abduci.xj.di.nolite. quia nō qđ obſit, ſed quod proſit docendū eſt.ar.xxxviij.diſt.quāuis, in fin.†Quinimo quoties docent quod auditoribus nō conuenit, toties malus ſermo de ipſorū ore procedit, ad deſtructionē auditorū.xxij.q.vltima. quoties. & dū doctrinæ delectantur gloria, fiunt auditoribus authores ruinæ: vt xlix.di.§.j.nam incauta locutio protrahit in errorē: vt xliij.di.ſit rector. in princ. Hanc igitur doctrinā, tanꝗ̄ reprobā & inſanā, taliter impugnamus: vt extra, de ſumma tri.c.ij.ad finem.¶†Nam fruſtratoriè appellans in expenſis legitimis condemnatur: vt extra, de appella.vt debitus. Item aduocatus malitioſè item protrahens, in duabus libris auri mulctabitur. C.de iudicijs.properandum.§.illo.& l.rem non nouam. §.patroni.& de poſtulan.quiſquis.§.præterea.& iij.q.vij.§.tria.verſi.ſi quis à Deo. tenetur etiam quo ad Deum ad reſtitutionem damni, per ſuam iniquam protractionē dati. de quo dic vt ſ̄.de aduo.§.fi.prope finē. ver.item ſit cautus ne litem.& ſequenti.¶†Sed pro hoc dolore hodie à Deo productus eſt furor, vt nullius habeatur momenti, qui iniqua agere metuit: quinimo letantur mali, & in peſsimis rebus exultant: vt xxiij.q.iiij. ipſa pietas. extra, de exceſ.prelato.cꝗ̄ ſit graue.& gloriātur in cauſarū ꝓtractione: & cū iniqua egerūt, benedicūtur: vt lxxxij.di.c.j. Ruſtici enim garrulitatem authoritatē putant.xlvj.diſt.§.j. Peccant ergo in ſuo officio cliētulos taliter decipiēdo: vt & falſi tutores pupillos.j.q.j.§.pe.& fi.ideoꝗ̄ malè moriuntur in peccatis: vt j.q.vij.conuenientibus. in fine primæ col. & ad illud perferuntur tribunal, vbi nullum habebunt de allegationum nitore ſubſidium, & vbi ipſorum factorum eo vtentur teſte, quo iudice: vt ix.q.iij.aliorum. vbi etiā pro meritis mercedem accipient condecentem: vt C.de iudi.rem nō nouā.in fine primę col.& extra, de pœ.& remiſ.cùm ex eo.extra, de ſumma trini.c.j.§.hæc ſancta.x.q.j.placuit.in fi. xx.q.iij.preſens.in fi.& iunge quod no.ſ̄.de aduo.§.fi. ver.itē caueat ne falſam.¶†Poſtremò no.ꝙ plures ſunt exceptiōes, quàm actiones: quia non eſt reperiri actionem, vel interdictum, quod aliquam, vel aliquas nō recipiat exceptiones vt iij.diſt.regula. ¶Item ſub tali conſideratione omnis actio eſt exceptio, ſecundùm Vber.de Bobio[e].nam actore poſsidēte actio poteſt obijci in modum exceptionis: vt ff. de ſuperfici.l.j.§.qđ ait.ff.de inoffi.teſta.Pomponius.§.ſi filius.ff. ex quib. cau.ma. necnō.§. exemplo. ¶†Itē no.ꝙ ſi omnia remedia tibi deſint, ita vt neceſſario habeas litem conteſtari: finge ſecundū prędictos aliquos de nouo emerſiſſe, ex quo dentur tibi dilatoriæ: quia ſecundùm ipſum Vber. de Bobio, opponi poſſunt etiam poſt litem conteſt.ſi de nouo emergant. extra, de excep.paſtoralis. vel fac nouam cauſam emergere, puta facias te vaſallum iudicis, vel affinem. extra, de offi.dele.inſinuante.& c.cauſam. Nos tamen hanc doctrinam vt inſanam, & animabus pernicioſam, meritò deteſtamur, vt prędiximus, & ita malitię obuiari docemus: vt ſ̄.§.ij.iuxta princ. ver.cæterum. Item cùm actio, vel cauſa mutatur, poteſt reus redire ad dilatorias propoſitas: vt j.de li.concep.§.nunc oſtendamus.verſi. ſed & ſi.

¶Nec pretermittendum eſt[f] ꝙ probato crimine in modum exceptionis propoſito, non eſt quis condemnandus.ff.de his.qui no.infa.Lucius. extra, de excep.c.j.de ord.cog.cùm dilectus.vbi d hoc, niſi in caſu: vt ff. de adulte.l.j.§.ſi publico.

De diuerſis exceptionibus reo competentibus, uide ſuprà in titulo de reo.

SVMMARIVM.

1 ☞Replicatio in iudicio quid ſit, & à quo debeat fieri.
Replicationes ſunt poſt fundatam rei intentionem probandæ.
2 Replicatio de dolo, an ſit contra exceptionem doli danda.
3 Contra replicationem actoris, an poſsit à reo duplicari de excommunicatione.
Replicatio an tollatur per excommunicationem.
4 Replicatio contra excep.oppoſita, debet eſſe pertinens, & ad ſubſtantiam exceptionis faciens.
5 ¶Natura defenſionis nulli ad iudicium tracto debet auferri.

Nunc dicendū reſtat de replicationib⁹[g]. Et eſt replicatio, exceptio cōpetēs actori[a] contra exceptionē rei: & iſtā ſemper opponit actor: & contra replicationē dat̃ duplicatio reo: & iterum actori contra duplicationem rei datur triplicatio: vt ff.de excep.l.ij.& C.e. non exceptionibus & Inſti.de replicatio. puta, peto à te[h] centū quæ tibi mutuaui. tu excipis, te dicens habere pactū de non petendo, vel te abſolutum ab obligatione[b] per acceptilationem. quo probato, abſolueris: vt ſ̄.in prin.huius tit. Sed ego poſſum replicare[c], ꝙ tale pactum per metum, ſiue dolū, vel cōtra leges fuit extortū, vel abrenūciatū ei per aliud pactū[d] vltimū. quo oſtenſo, obtinebo. C. eo. aduerſus fratrē. C.de pact.licet & l.pacta nouiſsima. extra, de pac.c.fi.& inſti.de repli.in prin. Verùm cōtra meam replicationē tu potes duplicare de alio pacto[e] tertiò, vel ꝙ dolus me ſciēte, vel volente interuenit. C.de tranſact.cū donatiōis.ff.de reg.iur.nemo vr̄.vel ꝙ poſt metū acceſsit cōſenſus. extra, q cleri.vel vo.c.fin. de ſpon.ad id, quod.& t̄n etiam[f] iterū poteris triplicare cōtra meā duplicationē de alio pacto vltimo: vt hęc habent̃ Inſti. de repli.& in pręalle.l.pacta. Qn̄ꝗ̄ t̄n replicatio ponitur pro rn̄ſiōe: vt ix.q.iij.aliorū.¶†Replicatiōes aūt poſt fundatā[g] intētionē rei, ſunt probādę: ar.pręl.aduerſus.C.de proba.l.j.& l.exceptionē. Qualis replicatio admittat̃ cōtra exceptiōes perēptorias lit.conteſt.impedientes, dixi ſ̄.§.dicto.ver.hoc quoꝗ̄ notandū.¶†Sed nunqd cōtra exceptionē doli dabit̃[h] replicatio de dolo? Vr̄ ꝙ ſic, ar.extra, de excep.cū eccleſiaſticę. extra, de diuor. ſignificaſti. xxxij.q.vj.nihil ar.cōtra.ff.de doli excep. apud Celſum.§. Marcellus. extra, de exce.dilecti. extra, de iureiur. quēadmodū. Dic ꝙ replicatio de dolo dat̃ contra aliā exceptionē ordinariā.ff.de pig.act.l.iij.ff. qui.mo.pig.vel hypo.ſol.ſicut re.§.ſupuacuū.ff.de nego.geſt.& gn̄aliter. ſed nō dat̃ cōtra exce.doli. Itē hęc regula, cōtra exceptionē doli nō dat̃ replicatio de dolo intelligit̃ in eodē facto, & qn̄ actor intēdit lucrari, & cū ipſe & re⁹ ſunt in dolo. verbi gratia, induxi te dolo, vt mihi ꝓmitteres aliqd: & tu dolo īduxiſti me, vt remitterē ꝓmiſsionē. Si ego ago ex promiſsione, & tu excipis de dolo, qa dolo me induxiſti ad promittendū: ego non poſsū replicare de dolo, quo me induxiſti ad liberationē quia volo lucrari. Et ſic intelligit̃ cōtra exce. doli nō dat̃ replicatio de dolo: vt in pręf.§. Marcellus. Hoc proſequere vt no.in pręf.decre.dilecti.¶†Itē q̄rit̃ an cōtra replicationē actoris poſsit duplicari à reo de excōicatione. verbi gratia, actor petit x. reus exponit pactū de nō petendo: actor replicat de poſteriori pacto cōtrario: reus autem duplicat cōtra vltimū pactū: ex parte actoris oppoſitū de excōmunicatione: q̄rit̃ an poſsit? Et vr̄ ꝙ ſic: quia replicator actor principalis eſt, cui communicandum non eſt: vt extra, eo. exceptionē. Sed dic ꝙ ꝑ excommunicationē nō tollit̃ replicatio: quia fingitur actor defendere actionē ſuā propoſitā, & nō eliſam per excep.& ſic admiſſam per libellum nō reprobatū. vnde excōmunicatio prius non oppoſita, nō pōt admittere replicationem. Itē quia excommunicationis obiectio non tangit ſubſtantiam replicationis: †Cùm tamē in exceptionibus & replicationibus non ꝓcedatur, niſi vna tangat ſubſtantiā alterius: vt Inſti. de replica.§.j.& ij.& per totum. Item no.ꝙ replicatio cōtra excep.oppoſita, debet eſſe ꝑtinēs, & ad ſubſtātiā exceptiōis faciens: vt ſi excipis de ſolutiōe, vel ꝓmiſsiōe, re-

¶Quod ſecundū. His per Clementinas aliqualiter eſt prouiſum in decreta.j. de ſeque. poſ. in fin. & in decre. prima, de ſenten. & re iudi.
¶Idem Ioan. Vbi ſuprà proxi.
¶Paulus.ij. ad Timoth.iiij.c.
¶Conuertuntur. Abhinc eſt eadē canonica cap. iij. ante medium.
¶Vber. de Bobio. Rn̄deo de peremptorijs poſt princi.
¶Prætermittendum eſt. ſecūdùm Albe.Gal.eo.ti.circa medium.
¶Replicationib⁹. de quibus forma ui vtilem ſummā, ſ̄.eod. à nobis. vbi vide.
¶A te. Quatuor exemplą canonica vide in ſumma pręd icta. Iſtud autem fuit Bonagui. vbi ſuprà.

a ¶Secundū Vin. eo. ti. dilecti. & alia exépla etiā sunt sub quinto membro.
b ¶De qua. Vide quod ibi dixi.

Bald. De Exceptionibus. Rubrica.

plicabo de pacto in contrarium facto. ff. de pactis si vnus. §. pactus. Vel si excepio de excommunicatione, tu debes replicare de absolutione vera, vel præsumpta. extra de cleri. excommu. proposuit. extra de senten. excom. in præsentia. de elec. venerabilem. Si autem ego excipio de excōmunicatione contra te, & tu replicas de alia contra me, non bene excipis: quia replicatio nō tollit exceptionē: vt In stit. de excep. & replicatio, nisi velis opponere renūciationē: & replicas in personā mei excipiētis ꝙ renunciauerim illi exactioni, vel verè: vt extra de re iudi. inter monasteriū, vel tacitè, s. nō opponendo eam intra terminū præfixum ad opponendas exceptiōes. extra e. pastoralis. & tūc ego, cuius exceptio per obiectū renunciationis eliditur, potero duplicare, quia impeditus fui venire ad diē exceptionis assignatam. ff. si quis cauti. l. ij. §. fi. Et ita cōtra defensionē nulla replicatio obest, quo ad personam meā, nisi renūciatio, etiā si sim anathema: vt ī præ. decre. dilecti. eo. tit. c. fi. Et hoc est † propter naturam defensionis nulli tracto ad iudiciū auferēdæ: aliàs sæpe innocens condēnaretur: & quia ex quo defensio mihi conceditꝛ, & per consequēs omnia, sine quibus defendi non possem, conceduntꝛ, vt ff. de iurisdi. om. iudi. l. ij. extra, de offi. dele. preterea. & c. ex literis. ff. de procura. ad rem mobilem. l. ad legatū. secundū Vin[a]. Ex pręmissis ergo sufficiat opi. Ioan. de Deo, qui dixit, ꝙ prius cognosciꝛ de replicatione excōicatiōis, ꝙ̄ de exceptiōe excōicationis: vt dixi s. §. nunc videndū. ver. sed de qua[b].

Solutio

Acceptilatio vel renunciatio, non dicuntur propriè exceptiones, sed defensiones. §. j. versicu. defensiones. & versi. seq. G. ergo in statutis, vbi fit mentio exceptionum, istæ non includuntur, quod not. Bald.

¶Exceptiōes, quæ opponuntur ante litis contest. nō sunt propriè exceptiones. C. de except. l. penul. & fin. eo. §. ver. fin. quod no. G. Item exceptio ꝙ iudiciū sit nullū, nō est propriè exceptio, in d. §. versic. item vbicunq;. Bal. ¶Officium iudicis, etiam loco deficientis exceptionis imploratū, nō dicitur exceptio, sed defensio. l. fi. ff. de peti. hæred. ¶Si lex aufert exceptionē, iudex non debet supplere. si verò non aufert, sed à principio nō nasciꝛ exceptio: æquitas tñ suadet suppleri per iudicē: tūc iudex supplere debet. Facit qđ no. ff. c. ti. valet. de peti. hære. l. plane. C. de transa. l. vbi pactū. in glo. & ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. & glo. in opponēdo. vbi videas. Bald. ¶Exceptio ineptitudinis, & oīs exceptio iuris, quæ non indiget probatione, impedit processum: vt not. in c. vt circa. de elect. lib. vj. aliàs in Cle. Bald. ¶Ad probandum omnes exceptiones dilatorias, potest vnus terminus assignari. §. nunc videndum. versi. item etiam. G. & in c. indultū. de reg. iur. lib. vj. per Dyn. & l. de die. ff. qui satisd. cog. per Gul. & Iac. l. ij. ff. de re iudica. per Bart. ¶Hoc ꝙ exceptio de nouo peruenerit ad notitiam, probatur per sacramentū. Vber. dixit contra, ver. Vber. tñ. & ver. pōt etiā. & seq. & in d. §. sed pone, datus. G. Verū est ꝙ probaꝛ iuramēto: si tñ iudex ipsum deferat: in quo deferēdo debet esse circunspectus, & varijs personis & causis constituere. ff. de rei ven. l. in fundo. vide glo. in. l. si cui. §. j. ff. de accu. Bald. ¶Exceptiones debent specificè proponi: non generaliter protestari. ver. sed illud. G. Vnde aduocati frustra protestātur exceptiōes, quas nō opponūt. valet tamen in hoc, quia nō intelligitur excipiendo cōfiteri intētionē aduersarij: vt no. j. eo. §. viso. ver. si verò. & versi. nisi fortè. ¶Stipulanti pro interesse tertij, potest opponi exceptio de incapacitate illius tertij: vt not. in l. vij. ff. de condict. inde. Baldus. ¶An à facto seu processu possit appellari, sicut ab interlocutoria. versi. & no. secundū Vber. dum tñ non appelletur ante factū, sed post factū, vel cōminationē. C. de appel. l. si quis prouocatus. & j. §. viso. versi. quidam nouitij. per G. exceptio excōmunicationis pōt opponi coram iudice seculari. versi. & no. C. de iur. & facti igno. l. j. & Insti. de cap. di. §. minor. ¶Si iudex pronunciat exceptionē probatā, & nō condēnat tūc in expēsis, an poterit condemnari ex interuallo? Sentit quòd non, ver. sed quid si iudex. G. In contrariū facit extra de appel. c. sæpe. per Inno. vide j. de expen. §. possunt. ¶Antequā reus recipiat libellum, nullam potest exceptionē proponere. ver. illud quoq; notatu dignum. G. ¶Vin. doctor egregius dixit ꝙ publicatis attestationibus, potest exceptio perēptoria opponi, & probari per testes, si sit talis, quæ non destruit alias exceptiones directè: sed destruit ius petentis: vt exceptio pacti, secus in exceptione falsi, nisi allegetur, & probetur corruptio. §. dicto. ver. sed nunquid attestationibus. ver. Vin. G. Indirectè verò possunt testes reprobari. vide plenè infra de app. §. id in quo. cum xvij. §. sequent. licet ibi loquatur in causa appellationis. ¶Si super exceptione peremptoria est pronunciatum pro se, & postea super principali, & appellatur à principali, potest iudex appellationis interlocutoriam illam cassare, quia tota reperitur, & reuoluitur in diffinitiua, secundùm Innocen. Secus si interlocutoria sit extra factum principale C. de procuratoribus. l. ita demum. versic. item quid si. G. Dic vt in c. vlti. de app. lib. vj. Bal. vide quod no. ff. quod metus cau. l. si cum exceptione. §. in hac. Bald. ¶Exceptio non facti inuentarij, est exceptio nullitatis instantiæ: & potest semper opponi. versi. quid si post. G. scilicet à minore, non contra eum, si ratificet, quod iure speciali sibi conceditur: licet sit defectus solennitatis. nam inuentarium est de solennibus. C. in qui. cau. l. si tutor. vbi de hoc. Bal. ¶Idē in exceptione nullitatis, quæ causatur de defectu iurisdictionis, quæ semper pōt opponi ex eo, ꝙ vigore statuti, vel legis in actu tollanꝛ oēs exceptiones: vt est glo. singularis in Cle. j. de seq. poss. & fruc. quam tene mēti. & hoc verum est, nisi sit causa talis naturæ, in qua iudex non reperiatur: vt in causa papæ: quo casu si iure positiuo tollantur omnes exceptiones, ista exceptio nō potest opponi: vt si opponaꝛ contra electionē papæ ꝙ nō valeat, quia facta à cardinalibus suspensis & excommunicatis: vt in c. licet de vitanda. de electi. ¶Quæ exceptiones impediant processum causæ principalis, vel appellationis. versic. vt autem. per tres col. ¶Quæ dicuntur exceptiones rei finitæ? certè illæ quæ finiunt rem in iudicio, vel motam controuersiam iam dirimunt: vt exceptio rei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, & renunciationis litis: sed exceptio præscriptionis de consuetudine non examinatur ante litis contestationē versic. item potest. & sequen. G. ¶Quædam exceptio oritur ex causa, quæ perimit naturalem tantùm: quædā ciuilem tātùm: quædā vtrāque obligationē: quędam neutram. versic. vt plenius. G. ¶Quando oritur actio ex rescripto, & quando nō, versicu. rursus. G. ¶Exceptio perēptoria debet opponi actioni intentatæ non libello: & ideo ante litis contestationem nō potest opponi: quia nondum exercetur actio: versicu. item si petitione. B. Et si opponitur petitioni, non opponitur ad id ad quod excipitur indirectè elidendus. vnde videtur fateri factum ab actore intentatum. §. viso. versicu. est ergo. quod not. ¶Exceptio non numeratæ pecuniæ competit contra confessionem: sed in factum, contra annexam probationem. versicu. superest. G. Quando quis negat factum, per scripturam propriam conuictus perdit omnem defensionem. secus si factum tantum. versicu. quid si debitor. G. Beneficium non perdit per mendacium ff. de fideiuss. l. si dubitetur. Possessio autem non perditur per mendaciū: sed commodum eius, quod debet auferri. in authen. de trien. & semis. §. penult. arg. ff. de inter. act. l. non alienum. Commodum autem sententiæ perdit, qui eam inficiatur: vt no. de fide instru. in c. G. perpetuus. per Innocen. vide infra, de loca. §. si in emphyteuta negauit. Baldus. ¶Quo em̄ ordine sint proponendæ exceptiones fori, & aliæ declinatoriæ. Primò debet proponi causa, quæ funditus eneruat iurisdictionem. Secundò ea, quæ eximit à iurisdictione. Tertiò, exceptio suspicionis. Quartò, exceptio, quę elidit. Deinde procuratorem & reliqua. versicu. porrò in proponendo. G. ff. de re iudi. l. quidam. per Barto. Alij dicunt quòd in ordine exceptio suspicionis, debet esse prior. Nam qui alias opponit, facit eū iudicem in decidendo. Sed rñ. ꝙ non ipse, sed lex facit: nec nisi super illo articulo. facit ff. de iud. l. sed & si suscepit. vide. j. de petitorio. §. exceptio. ¶An exceptiones sint proponendę in scriptis. versi. sed nunquid iudex. G. ff. de excu. tu. l. scire oportet. §. fin. Bal. ¶An in exceptionem excommunicationis debeat exprimi species & causa: & quid sit hoc dictum. versi. sed quoniam excommunicationis. ¶Illæ exceptiones sunt validæ, quæ habent robur à iure. ver. propositis autem. G. & apertæ. ff. de flu. l. Labeo. debet iudex admittere validas, & pertinentes, & aptas non alleg. G. ¶Iudex, qui admittit exceptiones sub conditione, si probabiliter, nō dicitur grauare. versicu. item cautus. Practica super taxatione expensarum, & an possit reseruari condemnatio, & taxatio. versicu. quid si reus. & sequen. G. quando veniunt ex interlocutoria sic, de appella. c. sæpe. per Innocen. quando ex diffinitiua non, quia est functus officio. G. Et dicit quòd secundùm stylum curiæ, fit reseruatio. G. sic ff. famil. ercifcun. l. itē Labeo. §. j. De hoc in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. vide j. de iuracalum. §. fina. ¶Grauamen ex interlocutoria potest reuocari, non obstante appellatione, scilicet re integra, etiam parte absente: secus si sit incœptus processus super appellatione versicu. sed si iudex. vide & sequen. versicu. sed pone quòd G. Et si est appellatum, potest reuocari post decem dies, aliàs non, nisi de consensu partium secundùm Innocentium versicu. sed nunquid iudex. G. quod est verum, si ex interlocutoria est nata actio. ff. de præto. stipulatione. l. j. in fin. & ibi nota. Alij dicunt ꝙ illud ideo est, quia erat facta executio inter partes, secundùm Raynaldum & Bartolum. Exceptio rei non traditæ & pretij non soluti, potest opponi in executione sententiæ, per. l. si duo patroni. §. item illud. ff. de iureiuran. sed ibi ex ipso iuramento oritur actio, seu petitio, aduersario: non sic ex sententia, cùm non sit actum ad hoc, per l. duobus. ff. de exceptio. rei iudic. sed ibi victor non innitebatur sententiæ, sed primæ actioni. & per l. fundum qui Lucius. ff. de rei vendic. sed ibi erat res obligata: sed certe hic est quasi obligata: vt in §. offerri. §. dicto. versicu. sed pone petij. Guil. Item non est hæc exceptio peremptoria, in contractibus nominatis, sed moratoria executionis. Tutius est verò quòd iudex pronūciet de vtraq; secundùm not. C. de senten. l. cum eorum. Ego dico quòd non iure exceptionis, sed eodem officio venit vterque. argumen. C. vbi cau. fis. l. cùm venditur. C. de republi. l. j. & ff. de petit. hæred. l. fina. Bald. ¶In successiuis delictis, ꝙ̄ diu delinquitur, actio nasciturꝛ, nec præscribitur. ar. ff. de vsufru. accre. l. j. in fi. & ideo à qualibet parte tēporis dinumerari potest ius accrescendi. arg. ff. de adul. l. mariti. §. sex menses. Secus

De satis.

in ſententia,quę etiam quotidie naſcentem actionē perimit: vt not.ff.de iureiuran.l.qui.§.in popularibus.quia cauſam tollit.Bal.¶Replicatio debet eſſe ad ſubſtantiam exceptionis,& de eodem, vbi ad factū opponitur.§.nunc dicendū.ver.fi.G.Sed vbi ad perſonā dic vt in l.cùm mulier. ff.ſol.ma.per Iac. de Are.& Barto. ¶Licet contra ſententiā non poſsit opponi exceptio, non tamen mereatur ſententię executionem, niſi in radice,& in ſubſtātia ſit liquida. l. hoc autem.§.j. ff. ex qui.cau. in poſ. ea.ibi:liquerit.qui tex. eſt aureus ad hoc Bal.

De ſatiſdationibus. Rubrica.

¶Pileus ſine rubrica tractat de his in prin.ſui operis.

¶Bag. etiā non facit Rubric. tamen charta ſecunda circa mediū aliquid tractat de ſatiſdatione agentiū nomine alieno.

¶Tan. parte ſecūda facit tres rubricas de tribus ſatiſdationibus, actoris, rei, & agentiū cauſas alienas.

¶Roſ. vbi tractat de actionibus ex ſtipulatu rubrica ij.iij. & ix. de his hoc ordine tractat de ſatiſdatione rē ratam haberi,iudicatum ſolui, & iudicio ſiſti: de quibus tangit author j.de pig. ſuperſecunda parte Rubricæ.

¶Neuter q̄ Vber. nec Io.de Deo fecerunt de hoc rubricam nec Bonagui. Ægid. rubri. xj. cùm duabus ſequen.tractauit de his.

¶Albert. Gal. aliquid de his tractat rubri.ſua prima,ſcilicet de procura.Quoniam oblato libello.

De ſatiſdationibus Rubrica. [a]

QVoniam Oblato libello quędam[g] cautiones in iudicio præſtantur : ideo vtile eſt, vt de eis aliqua ſubijciamus. Et primò dicamus,de ſatiſdationibus principalium perſonarum.Scilicet de ſatiſdatiōe actoris,& rei.Poſtmodum de ſatiſda. perſonarū pro alijs in iudicio interuenientium,ſcilicet procuratoris actoris,& ꝓcuratoris rei,& defenſoris , & tutoris, & de quibuſdam alijs ſatiſdationibus extraiudicialibꝰ, &c.

SVMMARIVM.

1 ☞Datio fideiuſſoris quo caſu poſsit actori remitti:& ipſa remiſſa, quid ab eo ſit exigendum.
2 Actor nō veniēs in termino ad quē aduerſarium citari fecerat,non eſt ante expenſarum reſtitutionem au diendus.

Actor qualiter habeat ī iudicio ſatiſdare.

ACtor Igiť,qui vult agere libellū ſuæ petitiōis debet porrigere:& per iudicē,ſeu eius executorē eſt offerēdus reo:vt dicā j.de lib.cōce. §.reſtat.verūtamē priuſq́ʒ actor iudici libellū porrigat,ſatiſdabit cū idoneo fideiuſ. ꝙ vſq́ʒ ad fi.litis ꝑſeuerabit in cā,quodq́ʒ eā per ſe,vel p ꝓc.ſuū perficiet:& ꝙ ſi eū apparuerit litē iniuſtè mouiſſe,dabit reo decimā partē litis in libello cōprehēſę.¶1 †Si verò cōſtiterit ꝑ ipſius ſacramentū,ꝙ fideiuſ.dare nō poſsit,remittiť ei datio fideiuſ.ſed iuratoriā exponet cautionē: & in libello ꝓfiteri debet ſe facturū hæc oīa.Et hoc verū eſt ḡnaliter, ꝙ talis cautio p̄ſtari debet,niſi cā moueať ex conſenſu vtriuſq́ʒ ptis:puta ꝙ apud arbitros,vel ꝙ melius eſt,i.ꝙ cautio de vtriuſq́ʒ ptis cōſenſu remittať.Hęc oīa habenť C.de epiſc.& cle.auť.ḡnaliter. C.de aſſer.tol.l.j.§.oēs.Hoc aūt facto iudex libellū recipiat,& citet reū vt veniat, vt dictū eſt ſuprà,de cita.§.ſeqť.§.ſe.& cū venerit , debet actor iterū cautionē exponere in eū,quē dixi ſibi obnoxiū,vel in negotij executorē,[b] ꝙ intra duos mēſes litē cōte.qđ ſi nō fecerit,omne dānū in duplo reſarciet reo:ita tñ ꝙ cautio illa nō trāſcēdat ſummā xxxvj.aureorū:vt.C.de lit.cōte.auť.libellū.& de dila.auť.qđ fieri.q̄ habēť iij.q.iij.§.ſpatiū.& ī auť. de liti.§.ad excludēdas.tñ ſcđm Tan.[c] iudex ſtatī pōt recipere libellū,& actor ſimul præſtet vtrāq́ʒ cautionē,anq́ʒ reꝰ libellū recipiat,qđ nō eſt abſonū dicere.verū licet iura has p̄cipiāt p̄ſtari cautiones:hodie tñ nō p̄ſtať,cōtraria cōſuetudine p̄ualēte[d].ar.iiij.di.§.leges.& no.Inſt.de ſatiſd.§.ſed hodie.& infra,§.ꝓxi.ꝓpe prin.Itē nō ſunt corā arbitro prę̄ſtādę:vt ſuprà,de arbitris.§.differt.verſ. item coram eo non.¶2 †Porrò actor, qui non venit in termino,ad quē aduerſariū citari fecerat,nō audiť,niſi prius reſtitutis expenſis,& idonea cautiōe præſtita,& in alia cautiōe fideliter cōparebit. qđ dic vt extra,de do.et cōtu.actor[e].De accuſatore dic vt,iiij.q.v.qſqs.ſed & mulier nō p̄ſtat p̄dictas cautiōes iudicio ſiſti.ff.q ſatiſd.cog.de die.§.

SVMMARIVM.

1 ☞Conueniens rei vendicatione forenſem equū conuenientis ducentem per locum ſuū,an & qualiter fieri debeat ſatiſdatio.
2 Clericus quo caſu teneatur ad cautionem , ſeu ſatiſdationem.
3 Prælati eccleſiarū licet decimā litis,aut aliam partem non poſſunt recuperare , poſſunt tamen expenſas moderatas,& pro eis pignora recipere.
4 Papa poteſt ſuam ſententiā,vel auditoris ſui vbique executioni mandare.
5 Scholaris Boñ.conuentus cauens iudicio ſiſti , ſi aliū ſcholarē offert fideiuſſorem,an ſit audiendus.
6 Satiſdare an poſsit qs corā vno , ꝙ corā alio aget.
7 Recuſans examen delegari nō cauet corā eo,quòd reſpondebit coram domino feudi.
Roma eſt communis patria.
Satiſdādū eſt corā illo iudice,corā quo conueniť.
8 Scholaris plures habens iudices,coram quo habebit litigare.
9 Satiſdatio eius,qui non poſsidet immobilia,qualiter,& qua forma ſit in ſcriptis reponenda.
10 Fideiuſſor in iudicio ſiſtendi cauſa datus , debet pro rei qualitate locuples eſſe.
11 Eccleſia,quæ cōuenitur,fideiuſſorē nō inueniens ſufficiētem,an pro ea poſsit eius vaſallus admitti.
12 Forma cautionis,quam habet præſtare cōtumax intra annum veniens,volenſq́ʒ recuperare poſſeſſionem,cuius commodo deſtitutus fuerat per primum decretum propter contumaciam.

Reus qualiter ſatiſdare debeat ī iudicio.

DIcto De actoris ſatiſdatione: nūc de reo dicendum eſt.Et quidem reus cùm libellū recipit, ſatiſdare debet ꝙ vſq́ʒ ad fi.litis permanebit:vt Inſt.de ſatiſd.§.ſed hęc hodie.iij.q.iij.differatur.ff. de offi.præſi.ſenatus.in fi.verūtamen ſi poſsidet immobilia,ſufficit ei ponere iuratoriā cautionem, vt ibi.ff.qui ſatiſd.cog.ſciēdū.nō tamē cauet de iudicato ſoluendo.Inſt.e.§.ab eius vero.[f] Exponet etiā reus aliā cautionē,videlicet de re exhibenda, & nō baratāda:vt in prę.l.ſenatus.in fi. ff.qui ſat. cog,ſi fideiuſſor.§.fin.¶1 †Hinc eſt,ꝙ ſi forenſem equū meū per locū meū ducētē cōuenio rei vēd. vt ſupra de cōpe.iud.adi.ver.qd ſi qs ſtatim prius equū ducat,ſatiſdabit de eo nō baratādo,& de illo loco ad aliū nō ducēdo,& repræſentādo quoties opꝰ erit:vt ī p̄.l.ſi em̄.lib.porrecto an.li.cōte.equū

b ¶Executorem,Per cuius ſtipulationem acquirebatur reo actio, per l.ff. rem pupil.ſal.fore.non quaſi.in prin.

c ¶Secundùm T.& Pileum , quorū vbi ſ̈.fuit totum , quod hic dicitur, vſq́ʒ ad verſi.porrò exceptis remiſsionibus authoris.

d ¶Præualente.Dicit Tan.ꝙ audiuit dominum Azo.rem ſic dicentem & Pil.& ipſe Tanc.dicunt ꝙ ſuis temporibus illas præſtari non viderunt : hæc dico ne credas hoc nouiſsimum.

e ¶Actor.lib.vj.

f ¶Vero.D.meus in legibus pulchrè dicebat ſuper l.j.ff.qui ſatiſda. cog. quod gl.magna illius legis debeat eſſe ſuper rubrica,cuius rubricæ ſunt tres quæſtiones.Prima,qui ſatiſd.cog.Secunda, qui iuramento promittunt.Tertia,qui ſunt,quorum promiſsioni cōmittitur,i.qui ad neutrum tenentur.¶Ad primā reſpondet ꝙ ſatiſdat iudicio ſiſti,qui non poſsidet immobilia:vt præ.l.ſciendū.Item qui ſe offert defenſioni,cum mādato, vel ſine:quia nullus alterius litis idoneus defenſor eſt ſine ſatiſdatione,vt præ.§.ab eius.& §. ſi verò.eod.ti. & no.ff. in ius voc.vt eāt.ſup rubrica. ¶Ad ſecundā reſpōdetur,ꝙ his qui immobilia nō poſsidēt,nec fideiuſſores dare poſſunt.C.de epiſ.& cle.authen.generaliter.& Inſti.hoc ti.§. ſed hodie.& perſonæ honoratæ.C.de proxi.ſacro.ſcri.l.j.& ij. ¶Ad tertiam reſpondetur de clericis.C.de epiſ.& cle.l.cum clericis.vbi nō iurāt. Item nec ſatiſdant.in authen.de ſan.epiſc.§.ſiue autem pecuniaria cauſa. Item ille,de quo ſic conuenit,Inſti.de re.diui.§.venditæ.liberatur autem, qui ſatiſdare tenetur,dando pignora. ff.de col.bon.l. j.§.iubet.ad hoc tamen notentur. & ſic loquitur l.prætoriæ.ff.de præto. ſtipul.

ADDE & primam q̄onē limita, ſcilicet ꝙ non poſſidens immobilia tenetur ſatiſdare . ꝙ hæc regula non habet locū in eo, q multa bona mobilia poſsidet:quæ de facili non poſſent occultari ſecūdùm Gui. de Cu. Cy.Bal.in l.ſciendùm. ff.qui ſatiſd. co.& Bal. & Imo. in l.facere. ff.ſolu. mat.Secundo fallit vbi ego à te prius cōuentus, puta ad equum,fuerim cōtumax in præſtanda tibi ſatiſdatione de iudicio ſiſti, & demū ille equus ad te peruenerit: & poſtea ad eundem ego te conueniam, non potero à te petere cautionem , in qua præſtanda ego fui cōtumax.& hoc probať ſecundū Ange.& Roſ. in l. vl. quæ bona. §.ſi qs. ff.de dā.infec. Itē limita qđ veniens ad defenſionem alterius, tenetur ſatiſdare non habere locum , ſecundùm Ang. in d.l.ſciendum.in eo,qui venit ad defenſionē vnius articuli.alle. gl.ſingularem.l.in eo.ff.de re.iur.quā glo.ſequitur Bart. in l.ſi verò. §.de viro.ſolu.ma.Imo.in c.veniēs.de accu.Bal.in l.reos.C.de accu. Quo ad ſecundam q.ꝙ ſufficiat iuratoria cautio,limita ſecūdū Bal. & Pau.de Ca. in l.j.qui ſatiſd.cog.niſi iudex habeat præſumptiones vel indicia quod ſatiſdare poſsit.ar.l.iij.§.j.ff.de iureiu.ſecundū Cy.& Odoſ.quem refert Cy.in addi.in d.l.j.eſt neceſſe,quod iuret ſe nō poſſe dare fideiuſſorem: quia ſubiret anceps periuriū,cōtra l.videamus,de in litem iurā.ſed debet iurare ſe credere, de facili nō poſſe inuenire:per l.de die,eo.ti.Item limita nō habere locū iuratoriā cautionē in criminalibus,ſalua in muliere,ſecundū prę̄fatos doc.per l.j.§.ſi quis rerū.ff.de cuſt.re.& in auť.nouo iure.C.de cu.re.plures caſus,in qbus nō ſtatur iuratoriæ cautioni vide per gl.& doc.in.l.iiij.C.de vſuf.Bal.in auť.ei qui iurat.de bo.auth.iud.poſ.& in l.ij.C.de vſu.& fruc.leg.per glo.& doct.in c.qua fronte de app.Ant. de But.in c.ij.de ſeq.poſ.& fruc.Pau.de ca.in l.ij.ff.ſol.mat.Quo verò ad tertiā q.ille,qui debet ſatiſdare,liberatur dādo pignora:quod non liberatur ille,qui promittit ſatiſdare,ſecūdùm Guil.de Cu.quā cōiter alij ſequuntur in d.l.j.& hoc per text.in auť.vt cùm de ap.cog.§.aliud.in verbo,deſyderium implemus.Et an delectentur dare fideiuſſorē,ſi iurat nō poſſe dare in vno loco an poſsit dare in alio,vide Alex.conſi. lvij.iij.lib

alibi mittat, & satisdatio prestita nõ fuerit, nõ tenetur ibi respondere. C. vbi in rem act. l. fi. ibi: in locis, quibus res, & c. arg. cõtra ff. de iudi. si qs postea[a]. ¶ † Ad hanc autem cautionem credo etiã clericũ teneri, licet sit aliàs in satisdatione iudicio sisti priuilegiatus: vt C. de epi. & cle. auth. ꝓ pecunia ria. in auth. col. ix. de san. epi. §. si quas autẽ. Nam in eo sufficit sola promissio cũ hypotheca rerũ suarũ secundũ tit. vt ibi: clerici enim nõ ita cogunt̃ satisdare, vt alij. C. de epis. & cle. omnes. & extra, de sequestra. c. j. in fi. de hoc s. de primo decre. §. iam de effectu. ver. vlt. & de hac diuersitate satisdationum videt̃ loqui auth. vt reus prębitis sportulis, vel data fideiussiõe xx. dierũ gaudeat inducijs, in quibus deliberet, cedat, an contendat, vel petat alium iudicem sociari: vt ij. q. iij. offerat̃. qđ est C. de lit. contest. Qui aũt suo nomine conuenit̃ iudicatum solui, satisdare nõ debet: vt in prę. §. sed hodie. verũtamen, sicut dixit Pileus, cõtrariũ cõsuetudo[b] seruat. Nã iudices statim recipiunt libellũ ab actore, nulla prędictarũ satisdationum extra ab eo vel prestita, sed ab vtraq;, s. tam actore, quàm reo recipiunt pignora, vel fideiussores, si pignora dare nõ possunt. & hoc propter expensas, quę fiũt in causis, & in actis causarũ, & ꝓpter decimas litis, quas iudices seculares secũdũ diuersorũ locorũ consuetudines, accipere cõsueuerũt. Sed si iurabit re⁹ se pignora, vel fideiussores dare nõ posse: sufficit iuratoriam prestari cautionem, sicut in satisdatione actoris prædictum est. ¶ † Et no. quod licet prelati ecclesiarum huiusmodi decimã, vel aliã litis partem nõ possint recipere: vt extra, de vita & honesta. cleri. cũ ab omni. tñ expensas moderatas, & pro eis pignora recipere possunt, secũdũ titulum. qđ dic vt s. de sala. §. j. ver. si verò est ordinari⁹[c]. ¶ † Sed pone, titius petit in curia Ro. à B. Anglico c. marcas: sciens aũt ipsum B. recessurũ petit ꝙ vel ille B. deponat c. marcas penes iudicẽ: vel ꝙ pstet idoneã cautionẽ, s. pignora, vel fideiussores, ꝙ ei soluet, si vincat: nũquid debet audiri? Videtur ꝙ sic, cũ ille sit possessor ĩmobiliũ: vt in prę. l. sciẽdũ. in fi. Dic cõtra, ar. extra, & C. de sequestra. per totũ, & arg. C. de here. act. vt debitũ. licet em̃ possit quis cogi ad cautionem iudicio sisti, vt in prę. auth. offeratur. & in prę. sciendum. nõ tamen ad illam iudicatũ solui, quam nemo suo nomine conuentus prestat: vt s. & no. in prę. l. sciẽdũ. & sic obtinuit maximè cũ clerici nõ ita satisdãt. vt suprà: cum etiam papa suã sententiam, vel auditoris sui possit vbiq; executioni mãdare. ¶ † Quid si scholaris Bonon. cõuentus cauẽs iudicio sisti offert fideiussorẽ aliũ scholarẽ: nunquid est audiẽdus? Nõ videt̃, imò ille habebitur pro nõ dato, cũ sit priuilegiatus. ff. si quis in ius vo. l. j. ff. qui satisda. cogã. quoties, Ideo em̃ fideiussorẽ accipimus, vt nobis diligentius sit cautũ, insti, de fideius. in princi. & de replic. §. fi. Quomodo ergo põt esse idoneus, ꝗ nõ possidet immobilia: vt ff. qui satis. cog. sciẽdũ. in prin. & qui habet fori pręscri. vt eo. ti. si fideiussor. & qui difficilis est ad cõueniẽdũ: vt C. lib. x. de conuen. fisci debitor. l. ij. E cõtra videt̃: quia fideiussor debet accipi iudicio sisti, dũmodo sit idoneus facultatib⁹, & ꝓ facultate cõueniẽdi. ff. q satisd. cog. si fideiussor. in prin. & ff. in ius vo. vt eãt. l. ij. & C. li. x. de agen. in reb⁹. l. fi. circa princi. Sed põt dici ꝙ si iste nequit alios dare, ille recipiendus est[d]: ita tamẽ ꝙ renunciet suo priuilegio[e]: vt in prę. l. si fideiussor, circa prin. ¶ † Illud quoq; certũ est, ꝙ is qui reuocat domũ, debet vbi conuentus erat, cauere ꝙ iudicio sistet certo tempore coram suo iudice, & cauebit sola promissione, fortè pœnali, absq; fideiussorib⁹: vt ff. de iud. l. ij. §. sed si dubitetur[f], nisi fortè sit suspectus: quia tũc datis etiã fideiussoribus, ar. in prę. l. si fideiussor. §. fi. & ff. de offi. præsi. l. senatuscõsul. & sic secũdũ hoc satisdat quis corã vno, ꝙ coram alio aget: vt ibi ff. iud. sol. l. pe. & facit ad hoc quod in alio tẽpore caueat, & alio agi differatur. C. de libe. causa. l. ordinata. §. si is. & in prę. l. senatusconsul. in fi. & ff. de adulte. si adulterium. §. fina. ¶ † Sed nunquid præmissa vera sunt in quolibet in nõ competẽti foro cõuẽto: vt debeat ibi cauere? Dicit Accur[g]. ꝙ nõ: vnde recusans examen delegati nõ cauet corã eo, ꝙ respõdebit corã dño feudi: vt s. de compe. iudi. adi. §. j. ver. viij. & in prę. l. de iudi. ideo satisdat̃ coram eo, apud quem conuenit̃: qa ibi conuentus habebat domiciliũ. Nã Roma cõis patria est. ff. ad munici. Roma. ideoq; ibi satisdat ꝙ in ꝓuincia iudicis sistet. Itẽ locũ põt habere, cũ qs reuocat domũ seu forũ ad locũ remotũ. ¶ † Quid ergo de scholari, q habet tres iudices: vt suprà, de reo. ver. item scholaris? Pone em̃ ꝙ citatus est corã rectore loci: ipse verò reuocat forũ, volẽs sub doctore, vel episcopo litigare: nunquid cauebit corã ipso rectore loci? Videt̃ ꝙ sic, ꝑ prę. §. sed si dubitet̃[h]. Vel dic ꝙ corã eo, coram quo elegerit causam agi: vt ff. iudi. sol. l. iij. rñ. j. & l. ꝑ. maximè si corã ipso rectore sit grauior forma satisdãdi, secũdũ Acc[i]. ¶ † Satisdatio aũt ei⁹, q nõ possidet ĩmobilia, hoc mõ scribet̃.

✠ FORMA[k]. Cũ in cã, quę inter B. & T. super c. lib. quas idẽ B. petijt ab ipso corã tali iudice oppositum fuisset eidẽ T. ꝙ nõ erat possessor immobilium, & ideo satisdare debebat: propter hoc idẽ T. promisit ipsi B. siue mihi notario, vice, & nomine ipsi⁹ B. stipulanti de iudicio sisti secũdũ formã iuris, in cã, & sup cã pdicta. insuper B. ipsi⁹ T. precib⁹, & mãdato eidẽ B. vel mihi notario pro ipso B. recipienti, de prędictis existit fideiussor. Hoc probatur suprà, in prin. huius §. Quod autẽ notatius possit hanc promissionem recipere, & ꝙ ex hoc acquiratur actio ei, cuius nomine recipitur: dixi suprà, de primo decreto. §. iã de effectu. ver. sed cui prestabitur. & seq. ¶ † Illud aũt scias ꝙ fideiussor in iudicio sistendi causa datus ꝓ rei qualitate locuples esse debet, exceptis personis necessarijs: tunc enim qualiscunq; sufficit, vt pro parente, & patrono, & alijs. Hæc leguntur ff. in ius vo. vt eant. l. j. ij. & iij. ¶ † Quid ergo si ecclesia, quę conuenitur, non inuenit sufficientem fideiussorẽ? Dic ꝙ vasallus eius pro ea admittetur, licet al's nõ sit idoneus pro tanta summa: quia est persona ecclesię coniuncta, per prę. legem. ¶ An autem talis fideiussor lata sententia teneatur, notatur infrà, de fideiuss. §. j. versi. quid si fideiussor. Et de hac cautione vide infrà in tracta. lib. de accu. §. sequitur. ver. si dedit. & seq. de do. & contu. §. restat. versi. no. quoq;. & seq. ¶ † Porrò de cautione, quã debet prestare cõtumax intra annũ veniẽs, qui vult recuperare possessionẽ, cuius cõmodo fuerat destitut⁹ per primum decretũ propter cõtumaciam: & an clericus eam prestet, dixi in prę. §. iam de effectu, ver. vlti. no. Huius aũt cautionis forma hæc erit.

✠ FORMA[l]. Cũ in causa, quæ vertit̃, seu verti speratur inter T. & D. super hoc idẽ T. ꝓpter contumaciam B. ex primo decreto, siue ex interlocutoria iudicis fuisset in rei petitę in libel. pos. inductus, & hoc in reali. in personali verò dicet sic, fuisset in pos. bono. ipsi B. valentiũ quãtitatem in libello comprehensam, vel pro modo debiti in libello declarati inductus: ipse B. intra annũ veniẽs, & possessionem recuperare volens expensis libelli, sententiæ, & tenutę, & quàs idẽ T. propter hoc se fecisse ostẽdit, refectis, promisit eidem T. litem suscipere, & in ea vsq; ad finem perseueranter stare, insuper H. ipsius B. precibus & c. vt s. in proxi. forma. Hæc probatur in his quæ no. j. in prę. ver. vlt. ¶ Quod autem dicitur in prę. forma, & pos. recuperare volens, procedit secundùm nos, & alios qui dicimus ex primo decreto missum verè possidere. Alij verò dicunt ꝙ tantùm custodit: vt not. in præ. §. iam de effectu. ver. si verò reali. & secũdũ eos dicibi, & ad defensionem causæ se offerẽs expẽ. & c. ¶ Qualiter aũt reus formabit libellum contra actorẽ idoneũ fideiussorẽ recipere nolentẽ, vel qñ quis se, vel aliũ promittit sistere in iudicio, & nõ sistit[m]. & de alijs vide j. in trac. lib. in ti. de dolo & cõtu. §. restat. ver. notãdũ quoq;. & seq.

SVMMARIVM.

1 ☞ Cautio ratihabitiõis tũc à procuratore exigit̃ qñ incertum est, an ei negotium mandatum sit.

Procurator

---

a ¶ Postea. Non loquitur de foro rei mobilis, sed de foro domicilij. & ponit eundem casum cùm decre. pe. de foro compe.

b ¶ Consuetudo. Tenacissima & quasi ferrea dixit Pileus & posuit Tancre.

c ¶ Ordinarius. Ibi in ver. Tan. autem no. habes ad literã verba, quę posuit hic Tancre.

d ¶ Recipiendus est. Facit §. sed si dubitetur. in fin. alle. j. versicu. proxi.

e ¶ Priuilegio. De quo sequitur statim versicu, quid ergo.

f ¶ Si dubitet̃. Vbi no. Accurs. totum hunc ver. in gloss. penul. & antepe.

g ¶ Dicit Accur. in præ. §. sed si dubitetur. in vlti. gloss.

h ¶ Si dubitetur. Et hæc dicitur fuisse opi. Hug. ea ratione, quia scholaris laicus bene est de iurisdictione Potestatis, licet habeat, priuilegiũ declinandi, & ad alium recurrẽdi. In scholari ergo clerico ꝓcedat opi. contraria. Sed quid si secundũ opin. Hug. scholaris satisdet coram Potestate de stando iuri coram illo, ad quem reuocat: nunquid coram illo iterum satisdabit? Videt̃ ꝙ sic. ff. iud. sol. l. iij. & penul. Host. contra, quia non debet quis onerari cautione superuacua. ff. vt leg. ser. causa. l. hæc stipulatio. in fi. ff. de verbo. obli. qui his. de procu. non cogendum. j. rñso.

ADDE vt per not. in c. fin. de fo. cõpe. & dicit Bal. in l. j. C. vbi in rẽ act. ꝙ ĩ legato sem per sufficit iuratoria cautio.

i ¶ Secũdũ Accur. vbi s. proxi. dixi. & in ea glo.

k ¶ Forma. Roland. parte ix. circa medium. vbi habent̃ octo formæ diuersarum satisdationum.

l ¶ Forma. Roland. vbi suprà.

m ¶ Non sistit supple, & quid si dies sistendi non fuit expressa.

2 Procurator nullum habens actionis mandatũ repellendus eſt: ſi autem habet,& certũ eſt,aut dubitetur,quomodo ſit agendum.
3 De mãdato ꝓcuratoris qualiter dubitari poſsit.
4 Teſtis vnicus facit ſemiplenam probationem.
5 Negatione an ſemper res efficiẽ dubia.& nu.ſeq.
7 Procuratore admiſſo,ſi poſt duos vel tres dies opponatur,an poſsit peti cautio de rato.
8 Cautio de rato,an debeat pręſtari,etiã in arbitris.
9 Procurator actoris , etiam ſi conſtet de mandato debet cauere de defendendo: ſi dominus reconueniat coram eodem iudice.
10 Litem conteſtatus ſine cautione etiam poſt litem conteſtatam,poteſt vt falſus remoueri.
11 Procurator actoris quare non cauet de rato, ſi certum eſt,eum mandatum habere: procurator verò rei cauet de iudicato ſoluendo,quantũcunque certum ſit,eum mandatum habere.
12 Procuratore dolũ cõmittẽte,vel pertinaciter ſe abſentãte , an cõtra eum agi poſsit actione de dolo.
13 Forma cautionis ſcribendæ,vbi dubitatur de mãdato procuratoris.
14 Procurator actoris,qd, & qũo ꝓmittere debeat.
15 Abſenti an poſsibile ſit ſtipulari,aut per ſtipulationem actio acquiri.
16 Actor vniuerſitatis volens agere an debeat pręſtare cautionem de rato,vbi conſtat de mandato.
17 Comparẽs pro alio in iudicio,& ſatiſdans rem ratam dominum habiturũ: cùm autem ventum eſt ad diem,dñs ratum nõ habuit intra tempus à lege ſtatutũ,poſtea verò reo exigente pœnam à procuratore dominus ratum habuit,an ſufficiat.

Procurator actoris qualiter ſatiſdare habeat.

Viſo De ſatiſdationibus perſonarũ pro ſe in iudicio interueniẽtiũ Nũc de ſatiſd.earũ,q̃ pro aliĳs interueniũt,ſubnectamus.Et primò de ꝓcu. actoris.¶ 1 †Sup quo ſcias ꝙ cautio ratihabitionis tunc à procu.exigiẽ, quoties incertũ eſt, an ei negotiũ mãdatũ ſit.C.de ꝓc.l.j.ff.vt ĩ poſ.le.l.ſi is à quo.§.j.Sed ſuper hoc diſtingue[a].nã aut certũ eſt eũ habere mandatũ:aut certũ eſt eũ non habere, aut dubitatur.¶ 2 †Et qd ſi certũ eſt,eũ habere, mãdatũ,quia de hoc cõſtat literis,vel inſtrumẽto,vel teſtibus[b],vel quia reus hoc cõfiteẽ, vel quia cõſtitutus eſt apud acta, nõ debet tũc cauere rẽ ratam dñm habiturũ,nec ẽt ꝓcu.p̃ntis & cõfirmãtis:necis,q apud acta factꝰ ẽ.C.đ ſatiſ.l.vnica. Inſt.e.§.ſinaũt.Si verò certũ eſt eũ nõ habere mãdatũ:tũc repelliẽ.extra,de proc.c.j.etiã ſi velit ſatiſd.niſi ſit cõiuncta pſona,q̃ cũ ſatiſdatione admittiẽ.qđ dic vt s̃.in ti.de cõiũcta perſona.¶Qđ ſi dubiteẽ,ſup hoc eſt varietas.nã dixit Pla.ſemp eſſe in electione rei,vt vel ille probet mandatum,vel ſatiſdet de rato,quod ipſe reus maluerit.Io.aũt & Azo contra,ſ.hoc eſſe in arbitrio ipſiꝰ procuratoris,an velit probare mãdatũ,vel cauere de rato.Nã cũ quis teneẽ alternatiuè ad alterũ duorũ,pręſtãdo qđ voluerit,liberaẽ.ff.de iure do.plerunqꝫ.§.fi.C. de cõdi.inde.ſi quis ſeruũ.extra,de plus pe.c.vnico. qs enim diceret cogendũ ꝓcu. cauere, ſi vltro velit mandatũ probare[c]?Itẽ ſi nolit mãdatũ ꝓbare,ſed cauere:cur nõ admitteẽ?ſecũdũ T[d]. Et ex his patet Placen.errare:licet ſecũda opinio nõ habeat efficaciã[e].Tertĳ,vt Bul.diſtinguit. nã ſi reus dicit, nõ habes mandatũ:tũc procu.teneẽ ꝓbare ſe habere.Si dicit, dubito an habeas mãdatũ:tũc eſt in optione procur.quod facere malit. ¶ 3 †Sed qualiter poteſt dubitari de mãdato[f]?Dicũt qdã, qa fortè pręſumptio aliqua eſt ꝓ procur. nã oſtẽdit inſtrumẽtũ procu.diciẽ tñ nõ eſſe tabellionẽ eũ qui cõfecit illud.j.de edi.inſtr.§.reſtat.ver. ſed qd ſi. & ver.& ſcias.vel fortè ꝓbat ſe ꝓcuratorem 4 †per vnicũ teſtẽ,q facit ſemiplenã ꝓbationẽ.C.de ꝓba.inſtrumẽta.ff.quẽadmodũ teſt.ape.l.ĳ.[g] Vel ſi inſtrumẽta,& monumẽta oĩa cauſę ſibi ſunt cõmiſſa.Pręſumiẽ em̃ mãdatũ habere ad cãm, q̃uis dubiũ ſit,qa nullũ fortè oſtẽdit:vt patet extra,de offi.dele.corã.in prin.Itẽ dubiũ eſt ſi ſigillũ in eo appoſitũ ſit incognitũ:& tũc fieri debet fides.ff. de procu.ſi procuratorẽ. ff. quod cuiuſqꝫ vniuer. no.itẽ eorũ.§.actor.ff.de admini.tu.vulgo.extra, de teſtibus.cũ à nobis.de proba.tertio. & in ſimilibus caſibꝰ:vt s̃.de procu.§.rõne aũt formę. ver. ĳ.& iĳ.Vel dic ſecũdũ Rof.vt not.in libel. ſuo, j. de acc.ex ſti.rẽ ra.habe.§.ſed qualiter[h].Dixit aũt Alb. Pap.ſuper. C.de procu[i].ꝙ licet nulla ſit pro proc.p̃ſumptio de p̃miſ.admitteẽ tñ cũ cautiõe de rato:vt in eadẽ l.qa ſi impator voluiſſet ibi ꝙ admitteref tũc demũ cũ eſt ꝓ eo p̃ſumptio,facile ſibi fuiſſet hoc dicere.ar.extra,de deci.ad audiẽtiã. Sufficit ergo,ſecũdũ eũ,ſi dicit ſe habere mãdatũ, licet nullum oſtẽdat,nec aliqđ adminiculũ afferat: 5 †Quia negatiõe res efficiẽ dubia.C. quibus ad liber ꝓcla.nõ licet.l.iĳ.Inſt.de interdictis.§. commodũ.ff.de trãſact.l.j.Sed certè hoc nõ credo,niſi ſit cõiũcta pſona:quia ſecũdũ hoc nullꝰ repelleref qlibet em̃ poterit dicere ſe habere mãdatũ[k]. Vnde dic tũc eẽ dubiũ,qñ is,qui ſe procu.dicit,aliqđ adminiculũ,ſeu aliquã ꝓbationẽ ſemiplenã inducit,vt p̃dixi:& tũc admittiẽ cũ ſatiſd. aliàs nõ : vt ff.de do.pręle.Theopõpus.¶ 6 †Qđ aũt dixi p negationẽ fieri rẽ dubiã: verũ eſt ſup principali,& ante lit.cõte.vt C.de iud.rẽ nõ nouam.§.patroni. & tũc qa iura dubia ſunt, abſoluiẽ reꝰ actore nõ probãte.C.de rei vẽ.l.fi.extra,de cã poſ.cũ eccleſia.ad fi.Sed in his,q̃ fiũt ad litẽ ordinãdã,nõ fit res dubia p negationẽ:qa ibi nõ agiẽ de abſolutione,vel de cõdẽnatione[l]. ¶ 7 †Quid ſi ꝓcurator admiſſus eſt p duos,vel tres dies,poſtmodũ opponiẽ ꝙ tabellio,q cõfecit inſtr̃m,nõ eſt publicus, vel ſigillũ nõ eſt publicũ,& authenticũ, & ideo petiẽ caueri de rato?Et vr̃ nõ debere cauere, ex quo ſic cõprobatũ eſt.ff.de ne.ge.Põpo. & ar.ff. de mor.infe.ſi priꝰ.§.j.Dic cõtra,tũ qa hęc cautio exigiẽ quoties incertũ,&c.C.de ꝓc.l.j.tũ qa añ li.cõte.exigiẽ:vt j.ver.debẽt.tũ qa talis exceptio dilatoria eſt.C.de excep.l.fi.ſecũdũ Odof[m].ar.cõtra extra, de ꝓcu. in nr̃a.in fin[n]. ¶Itẽ q̃riẽ an cautio de rato debeat pręſtari etiã in arbitris.Azo dicit ꝙ nõ,ar.ff.de arbi.nõ diſtinguemꝰ.§.pe[o].Odof.dicit 8 †ſtari debere tã in iudicĳs, q̃ in arbitrĳs. nã arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorũ.ff.de arbitris.l.j.Et intelligit §.prę.qñ ꝓcurator,ſeu is,q dicit ſe procu.cõpromittit ſub certa pœna, qui nõ teneẽ cauere de rato.Si em̃ dñs ratũ habet,bene qdẽ:alioquin agetur ad pœnã. Si aũt dñs cõpromiſit, ſicut intellexit Azo prę.§.& poſtmodũ aliquis procu. interueniat,de cuius mandato dubitaẽ, cauere debet[p]. ¶ 9 †Itẽ no.ꝙ procurator actoris, etiã ſi conſtat de mãdato,debet aliã cautionẽ præſtare. debet enim cauere de defendẽdo[q], ſi recõueniaẽ dominꝰ corã

a ¶Diſtingue.Ponit quod no.in decre.j.de procu.in j.gl.& ff.eo.tit.non ſolùm.§.j.per Accur.Azo plenè in Summa de procura.§.eſt aliud.

b ¶Vel teſtibus.Idem Tancr.rubri.iĳ.de qua in prin.& Ber.de procura. c.j.in prin.j.glo. & hoc ſupponunt procuratorium probari poſſe per teſtes.de quo vide quod plenè ſcripſi s̃. de procu.§. ratione quoqꝫ formæ. poſt principium.

c ¶Probare.Nõ tamen dabitur ſibi ad hoc dilatio , ſecũdũ Ia. & pe. vide Cyn. in v.q.l.j. C.de procu. alle.l. ſi quando.C. de dila.Certum eſt ꝙ q impetrauit delegatum non iuſtè petit dilationem ad pręſentandum reſcriptum debuit enim tardare aduentum, donec haberet illud promptum,vt ibi:ſic & procurator actoris.Sed ſi velit ꝓbare ſcribentẽ notarium vel iuſtificare ſigillũ, quę negantur: certũ eſt ꝙ ad hoc dabitur dilatio. Nec video ſi eligat partem cauendi; quare ad id dilatio dari nõ debebat.

d ¶Secundùm Tan. vbi ſupra.

e ¶Efficaciã. Quaſi velit author ſtare opinioni, q̃ ſequitur. & facit ſuprà titu.proxi.§. viſo. in prin. tamen, vt ſcripſi ſuper gloſſ. quam ſuperius allegaui,Hoſtien. dicit ꝙ omnes moderni conueniunt in illam opinionẽ Azo.

f ¶Mãdato. Plenè de hoc per Cy. de procura.l.j.in quæſtione ĳ.

g ¶L.ĳ. Huic opponitur ꝙ tunc non deberet recipi cautio, ſed iuramentũ deferri.C.de rebꝰ credi.in bonę. extra, de iureiurand. c.finali.

h ¶Qualiter. Parũ iuuat hęc remiſsio.

i ¶De procura. Ad quid quęrimus Papien. cùm hoc ibi teneat Accur.& in l.non ſolùm.§.j.ff. eo.titu.& apertius Azo in Summa de ꝓc.ſub §.eſt & aliud.ver.ego puto. Domi.meus in legibus tenebat contrarium ſuper præ.l.j.& idem Oldr.idem Guì. de Suza.ibi,& ſuper prę.§.j.Alios,qui cum his concor. vide per Cyn.C. eo.l. j.in ĳ.q. Alia enim quæ negatio interuenire debent ad rem dubiam faciendam,inducunt primi duo.ff.de Car.l.iĳ.§.cauſæ.ff. quemadmodum teſta.aper.l.j.§.fi.de ven.in poſ.mit.l.j.§.ſi ea quæ..aliàs quãdocunqꝫ occurreret negatio locus eſſet delationi iuramenti.quod eſt falſum,niſi alia concurrant.ff.de iureiuran.l.admonendi.Gui.autẽ innititur rationi quæ ſequitur ibi dicam.

ADDE quando dicatur per negationem effici res dubia. quod no.in l.cùm quidã.§.quod dicitur.ff.de acquirend.hæredita. & quod habetur in l.qui accuſare.de eden.& adde quod opinio.gl. in d.l.j. tenent Fulgo. & Paul. de Ca.aliquibus rationibus de quibus ibi per Alexand.

k ¶Mandatum. Et ſic ſecũdùm Gui. ſequeretur abſurdiſsimum, quòd liberè agere poſſet nullã habẽs actionem ſuo nomine, vel alieno cõtra iura.ff. de neg. geſt. ſi pupilli.§.fin. de peti.hære. ſi quid. §.illud.de admini. tuto.quoties.§. itẽ ſi temporali.

l ¶Condemnatione. Dubitatur an ſit locus cautioni procuratore actoris plenè probante de mandato, ſi reus ſemiplenè probauit reuocationem. Cynus hic tractat in l.j. quæſtio.iĳ. de procuratoribus. & refert Iaco.de Rauen.tenere quòd nõ : cũ præferendus ſit habens potiora iura. C.de edi.di. Adri. l.ĳ.Pet.de Bel. cõtra, cùm ſemiplena ꝓbatio rei tollit dimidiam probationis illius : ſicut pactum de nõ petendo tollit dimidiam obligationis,vt not.ſuper titulo prox.in prin. Item inducit ad hoc l.vulg.ff.de administ.tut. Hoc intelligas clarius per ea, quæ ſcripſi de iureiuran.cap. fin. in fin.vlti.gloſ.

ADDE quod Bartol. in d.l.j.refert ꝙ Franciſ. Accurſi. tenebat opi. quam habuit Iacobus de Ra. ſed illã reprehẽdit ibi Bartolus.

m ¶Secundùm Odof. Idem Gui. de Suzar.C. de proc. ſi procurator.

n ¶In fi. Dic ꝙ exceptio procuratoria, quãdoqꝫ eſt dilatoria, quandoqꝫ perẽptoria : vt ibì no.in glo.quando dicatur.

o ¶§.penul.Vbi dixit hoc Azo.De ſatiſdationibus actoris,& rei,dixi in ver.alleg.s̃.§.j.ante finem.

p ¶Debet.Hoc etiam ibi tenet Accur.

q ¶Defendendo.Vide quod dixi s̃.de procura.§.j.s̃.verſi. item excipitur quòd licet.

eodem iudice.C.de satisdatio.l.vnica.ff.de procur. omniũ.& l.nõ solum.& hoc cũ ante litis cõtest. interuenerit.Si verò post,nõ tenetur satisdare de defendendo, secũdùm illos, qui dicunt reconuentionem post litẽ contest.non posse fieri:vt infra,de reconuentio.§.sequitur.quod si nõ careat vel defendat,denegaẽ ei actio:quia nõ audietur:vt ff. eo.mutus.§.pœna.&.C.eo.actione.Imò condẽnabitur in expensis.extra eo.cõstitutus. Hinc est quòd dominus tenetur eum constituere ad agendum,& ad defendendum: vt extra eo.accedẽs.C.eo.nulla. extra eo.insuper. Quid si constitutus est ad vnum capitulum tantùm?De hoc suprà de procur.§. ratione autem formæ.ver.sed illud. Debet etiã hæc cautio cõtinere,quòd defendet cum arbitrio boni viri: vt ff.eodem.seruum quoq;.§.ita prætor.Itẽ prę̨stabit etiam cautionem iudicatum solui,sicut & procura. rei.Nã est ꝓcurator rei quo ad causam recõuentionis. 10 ¶†Debent autem præstari hæ cautiones ante litis contest.& nõ postea: cũ ab initio procur. fuerit in causa.ff.de procur.Pompo.§.rati.& is, qui litem contestatus est,sine cautione,etiã post litẽ cõtestatã põt vt falsus remoueri[a].C.eo.licet. sed si lis cõtestata est cũ domino, & postea constituat procura.quod potest:vt C. eo.nihil.bene cauebit tunc procur.post litẽ contest.C.de consor.eiusdẽ litis.l. secunda. Itẽ quãuis hæc cautio debeat præstari añ litis cõtest.vt dixi,sufficit tamen secundũ Accur.[b] si fiat in ipsa litis contest.vel etiã incõtinenti post, vt C.de pactis.petẽs.& ff.de solutio.Modestinus. de hoc extra eo.accedens. 11 ¶†Sed quæ est ratio diuersitatis ꝙ procurator actoris non cauet de rato, si certum sit eum mandatũ habere: procurator verò rei cauet de iudicato soluendo,quantuncunque certum sit,eum habere mandatũ:vt infrà §.proxi. in prin[c]. Ad hoc dicit Ioan.ꝙ ideo tunc procurator actoris nõ cauet de rato,quia lata sentẽtia pro eo satis ei consulitur per exceptionem rei iudi.Rei autẽ procur.ideo tũc cauet de iudicato sol.quia re9 postea veniens posset malignari,nolens soluere iudicatum[d].Sed hæc ratio non videẽ sufficiens.Nam sicut reo consulitur lata sententia pro eo per exceptionem rei iudicatæ:ita consulitur etiã actori per actionẽ iudicati lata sententia contra eũ pro procuratore suo,vt no.infrà de execu.sent.§.breuiter. Et ideo dicit Odof.ꝙ ideo procurator actoris tũc non cauet de rato,quia stipulatio illa committi nõ posset: quia hæ stipulationes non committuntur. nisi ad interesse. Aut enim procura.actoris causam prosequitur,aut non,si non prosequitur nõ interest rei.Si verò prosequitur: aut reus succumbit,aut obtinet.& si succumbit:aut & dñs actor nõ habet ratũ,nec interest eius: imò laudet Deum ꝙ non habet ratum ꝙ ipse reus sit condemnadus. Si autem reus obtinet,nec in casu isto cõmittitur stipulatio: quia habet exceptionẽ rei iudicatæ contra dñm.ff. de procu. Pomponius.§.sed & is.in procur.rei autem secus est,quia & si sufficiat actori actio iudicati cõtra eum lata sentẽtia, cõtra procuratorẽ rei tamen esse potest ꝙ procur.rei defendere nollet, sed dolum interponet, ne sententia feratur: quibus casibus contra reum stipulatio non committeretur, licet cõtra procuratorem posset agi. Sed dicet aliquis ꝙ similiter eo casu quãdo procurator actoris non sequitur litem,interesse potest rei sibi cautum fore de rato:quia fortè vult[e] perducere causam ad finem: & dominus veniens interim aget cum eo:et sic litibus,& sumptibus vexabitur.Sed dic hoc nõ attendi,scilicet ꝙ reus optet secũ agi, vt lis perueniat ad finẽ: quia id raró accidit.ff. de legibus.nam ad ea.secundùm Odof. Vel dic ꝙ procurator actoris,de cuius mãdato cõstat,ideo non cauet de rato: nam ex quo de mãdato constat,actor cogitur ratũ habere factũ procuratoris sui: vt extra de off.deleg, cùm olim. & de procura.c.j. Procurator autẽ rei nõ solũ debet cauere de iudicato soluẽdo, sed etiã ne dolũ cõmittat, & ꝙ in iudicio perseueret: vt in prę̨di.§.si verò. Vnde licet qñ dñs constituit se fideiussorẽ sui procuratoris sub hypotheca rerũ suarum,tunc procurator exonereẽ,in quãtũ illa cautio tangit personã dñi,s. quòd non teneatur cauere de soluendo illud,quod in condemnationẽ veniet:tamen in hoc ꝙ illa cautio,s. iudicatum solui, tangit personam procuratoris,s. ꝙ dolũ nõ committat,& ꝙ in iudicio perseueret, per cautionem domini non liberatur : quia factum alterius non potest quis promittere: vt infrà,versicu. si igitur. ¶Sed adhuc videtur superfluuum,procuratorem præstare hiuiusmodi cautionẽ: qa de quolibet præsumiẽ ꝙ sit bonus.extra,de prę̨sumptionib9.c.fin. 12 ¶†Prę̨terea si procurator nolit in iudicio perseuerare, sed contumaciter se absentat : potest fieri missio in possessionẽ bonorũ: extra, vt lite cõtest. c.j.in fi.& c.qm̃.Itẽ si dolũ cõmittat,habet actor actionẽ de dolo cõtra procuratorẽ ff.de dolo.elegãter.Sed dic ꝙ sufficit ita scriptũ esse.ff.qui, & à qui.ma.li.nõ fi. ꝓspexit.vj.q.iij.scriptũ est. ¶Sed videtur ꝙ hę̨c cautio de rato non sit hodie necessaria: nam principalis persona iurat de calumnia. C.de iuramẽ.calũ.auẽ. principales.& l.ij.§. sin autẽ.& ideo videẽ esse certũ de mandato.Sed dic ꝙ antequã iureẽ. procurator posset aliqua facere: puta libellum offerre, litẽ cõtestari,& huiusmodi.vnde debet cauere . Itẽ adhuc videẽ superflua. nã cũ dominus iurat, videtur omnia rata habere.Quod ꝓsequere vt no.in prę̨.§.rati[f].Vtrũ autẽ cũ ꝓcurator debet de rato cauere, sufficiat si det pignora. no.ff.de prę̨t.stip.l.prę̨torię̨.& C.e.l.j[g]. ¶†Si igiẽ 13 dubium est de mandato, cautio hoc modo scribeẽ.

✠ FORMA[h]. Cũ in causa, quę̨ corã tali vertitur, seu verti speraẽ inter T. & P. siue H. ipsius procuratorẽ nomine eiusdẽ P. sup centũ lib. quas idẽ P. ab ipso T. petebat, vel super tali fundo , idẽ H. se offert: & se eiusdem P. actoris procuratorẽ asseueret, petẽs se ad defensionem ipsi9 admitti[i]: quia tamen de mandato dubitatur, propter quod idẽ procurator eidẽ T. satisdare tenebaẽ eidem H promiserit dicto T. ipsum P. dominum rem ratã habiturum, quodq; defendet ipsum P. in iudicio, si dictus T. eũ reconuenire voluerit. insuper M. dicti H. precibus,& mãdato de prę̨dictis omnib9 eidem. T. extitit fideiussor. Hæc forma probatur 14 in prædictis iuribus. ¶† Vel dic[k] ꝙ promittere debet se facturum,& curaturum, ꝙ dominus ratum habebit. Non enim potest simpliciter ꝓmittere factum alienum; alioquin non obligaretur: sed tantũ agi posset ad interesse.ff.de verb. ob. stipulatio ista habere licere. Instit.de inuti.§. si quis alium[l].Sed promittẽdo se facturũ,& curaturũ: factũ suũ promittit, nõ alienũ.ff.e. inter stipulantẽ. licet sit ar.contra, ꝙ promitti posit secũdũ primã formã.ff.e.quoties. Tuti9 tñ est ꝙ ꝓmittat se curaturũ: nã verba prę̨dictę̨ l.quoties. possunt calumniari: qa qđ diciẽ ibi sic: ꝓmitti posse: exponiẽ, si pœna esset apposita: quo casu valet. Inst.de inuti.stip.§.alteri[m] Qđ si p̃stita cautiõe de rato dñs ratũ nõ habet: qualiter cõcipiaẽ libellus contra eũ, qui satisdedit: vide j.de pig.§.sequiẽ.ver. sed & si 15 quis. ¶†Sed quis recipiet siue stipulabitur hanc cautionẽ. Respõdeo, re9, vel eo absente, iudex, vel tabellio,& ex hac stipulatiõe acquiriẽ vtilis actio ipsi reo cõtra procuratorẽ actoris cauẽtis de rato. ar.ff.de mag.cõue.l.j.§.exigere.ff.qđ cuiusq; vni. no.l.j.ff.rẽ pu.sal.fo.l.ij.& iij.&.s̈.de primo decreto.§.iã de effectu.prope fi.ver.sed cui.Sed contra. ff.de ver.ob.l.j,circa prin.& l.stipulatio ista.§.alteri.vbi dicitur ꝙ absenti nemo stipulari põt.Sed dic ꝙ hoc est speciale vt absenti acquiraẽ actio p

stipulationem

---

a ¶Remoueri. Dicit Accur. si id probetur.

b ¶Secundùm Accur. in præ.§.rati.vbi totus iste versi.in prima gloss.

c ¶In prin. De hoc Acc. ĩ l.nõ solũ.§.pleni9.ꝑ Cy.C.de ꝓcu.l.j.in j.quæst.

d ¶Soluere iudicatum. Concludet hoc dictum apertius quòd absolutoria rei non requirit executionem, quæ in ipsius condemnatione necessaria est actori. Facit quod not. de appella. pastoralis. in gloss. hæc ratio. in princip.

e ¶Vult. Ipse reus.

f ¶Rati. aliàs est gl. in §. præcedenti. & vna solu.proximò tacta est: quia domino tempore iuramenti nolente habere ratum, veniat ratio interesse & expensarũ,quas fecit reus.Secunnda solutio quòd dubitari posset de mandato illius,qui se dicit procuratorem datũ post contestationẽ, & post iuramentũ facta ꝑ dominum. Tertiã solutionem Simon Vincẽ.quia posset tacitè iuramentum omitti, vt patet de iura.calum.c.j.ij.respon.lib.vj.

g ¶L.j. Albert. Gal. fuit ista remissio vbi suprà. & ibi not.in j. glo.quòd consensu partium hæc cautio potest augeri dando pignora, vel minui: puta vt fiat sine fideiussoribus.

h ¶Forma. Rolandi secunda vbi supra.

i ¶Admitti. Istud, petens &c. non posuit Rolandinus,et bene,ex quo de recõueniẽdo nil erat dictum.

ADDE, quod magis communis est opinio in d.l. quòd parte contra dicẽte sufficiat cautio cum pignore: vt tenet glossa & Barto. & alij in l. ff. qui satisda. cog. & gloss. in §. sua pro. in authen. de intro. reis. Bart. in l.p̃toriæ.ff.de præto.stipul.

k ¶Vel dic. Secundùm Odoff. quod placet domino Petro.de Samp.

l ¶Alium. Ibi not. quòd prædicta regula fallit in quinque casibus, quorum iste est vnus. quod dictum placebat Dyn. vt refert Cy. ĩ l.j.C.de procu.in vij.q.& ibi vide distinctionem de facto alieno an promittatur personaliter an impersonaliter. Dicebat enim Pe.de Bel. referre primo casu an promittat quis factũ alienũ,non vt factũ personę̨,sed rei, de qua agitur: vt si tibi promitto ꝙ seruus, quem tibi vẽdo, bene ambulat, bene comedit,&c. bene obligor.ff.de euic.l.si ita quis. Aut promitto vt factũ alicuius personæ, puta ꝙ librum scribet: tunc non obligor, nisi pœnam adijciam: vt d.l.stipulatio.circa prin. Secundo casu quãdo factum alienũ promitto impersonaliter : vt si promitto quem iudicio sisti: valet promissio, & videor factũ meum promittere, s. me facturum & curaturum: vt l. quoties. statim allega. in prin. Qui ergo ꝓmittit dominũ ratum habere, ꝓmittit quod faciet ꝙ habebit ratum: & sic personaliter ꝓmittit factum alienum. Vnde non obligatur: sicut de fideiussore dicitur ff.de fideius. sicut reus. Parum placet ista diuisio, ꝑ quã aliud est etiam per Titium librũ scribere : per Titium iudicio sisti, q̃; cũ iudicio sistere. Placet ergo gloss. de qua prius dixi.

ADDE vltra ea, quę̨ habentur per not. in l. quoties.ff.de ver. obli. Bal.consil. ccxcix. incip. nobiles viri. vbi tenet cum Bal.in d.l.quoties. quôd in stipulationibus prętorijs subintelliguntur illa verba; se facturum & curaturũ.

m ¶Alteri. Si lex illa calumniatur, extant alię̨ duę̨ secundũ Iaco.de Are.ff. rem ra. ha. si fine. aliàs incipit, si dominus. §. si in stipulatione.& l.seq. quæ expressè dãt istam formam. Facit etiam l. inter quos. §. cauere. ff. de dam.infe. Rof. vbi de cautiõe iudicio sisti, quæ est xiiij.col.ver.sed omnibus. dicit hoc esse speciale in iudicijs , in quibus multa sunt specialia, q̃ secũdũ eũ, ex titulo, si quis cautionib9, potest colligere studiosus.

iudicio sisti, quæ est xiiij.col.vers. sed omnib⁹.dicit hoc esse speciale in iudicijs,in qui bus multa sunt specialia,quæ secundum eum ex titulo,si quis cau tionē potest colligere studiosus. ADD Etamen ad sequētia,ꝙ ius pōt ratificare gesta per ꝓcuratorē & tacitè & ex presse,ideo quali tercunq; fiat hæc ratificatio,dūmō expresse nō con tradicat vt hic:va lent gesta p pro curatorē.Ita Rota in nouissi.deci sio.decis.ccccliiij. & hoc procedit etiā si procurator nullum haberet mādatū,vel non esset procurator. Ita Rota ī antiq. decisi.decis.xij.

a ¶ Quanq;.lib.vj. ADDE versic. penul.quæ consu luit Feder.consil. ccxxxviij. quod si gestioni nomine meo factæ,cū sciui, contradixi, nō possum postea habere ratum. Si aliter cùm do lui ꝙ aliquis nomine meo verberasset clericum, si deinde ratum ha beo,non sum ex communicatus.

b ¶ Persona. Videtur per hoc non curādū,an procu rator rei habeat mādatū.Solue vt dixi post Innoc. de ꝓcur.constitu tis.super iij.glo.

c ¶ Veri⁹ est.secūdū Alb.Gal. cui⁹ fuit iste ver.& sequens,de ꝓcura. in vlti.col.Dy.te net in l.si fideiussor.j.ff.de fideius. ꝙ procurator releuatus per domi nū absentē,tenet saltē cauere vt fideiussor cōstituē tis habeat cui ad hæreat,per legē il lam.hoc ītelliges p ea,quæ dixi s. de procu.§.vt au tem.versi.sed nū quid talis.

d ¶ Hæc. Reuertit ad gl.j.decre.mā dato.de procur. vsq; ad versi.sed

stipulationem factam per iudicem vel tabellionē: vt Instit.de satisda.§.si verò aliquis.& §.finautē.& §.seq.vel per vicariū ordinarij,vel per sacerdotē pa rochialem:vt in constitu.Greg.x.de vsur.quanq;.[a] & j.de edit.instru.§.nunc vero.ver.item pone.sicut est etiam speciale,in casu prædictarū legum.ff.rem pupil.sal.fo.& ff.quod cuiusq; vniuer.no.& iunge hic quod not.j.§.proxi.versi.sed quærit. ¶ †Et no- 16 ta ꝙ actor vniuersitatis volens agere,nō præstat cau tionē de rato,si constat de mandato:sed si dubitet, sic.ff.quod cuiusq; vni.no.item eorū.§.actor.extra, de offi.deleg.coram.in prin.item nec tutor,nec curator,vt dicemus in alia cautione j.§.ꝓxi.actor ve ro cōstitutus ab episcopo vel curatore, bene cauet. ff.rem rat.habe.actor. ¶ †Sed pone aliquis cōparuit 17 pro aliquo in iudicio,& satisdedit rem ratā dominū habiturum:cùm ventū esset ad diem,dominus ratū non habuit intra tempus à lege statutū:quod magis mente ꝗ̄ voce intelligi potest:vt ff.rem ra.hab.quo enim tutore.§.ij.extra,de dona.apostolicæ.prope fi nem.post verò cùm reus exigit pœnā à procuratore,dominus ratū habuit:quærit vtrū sufficiat? Et vi detur quòd nō:arg.ff.rem ra.hab.si fine.in prin.&l. fin.circa fin.ff.de euic.si per imprudentiā.imò videt saltē ad expensas teneri:vt in præce.l.si fine.§.quod autē.& arg.ff.de inuti.stip.§.alteri.vbi non spectat, vtrū intersit stipulātis,sed solū promissio pœnæ attenditur: & potest dici ꝙ loco interesse, cedat talis pœna.argu.ff.rem ra.hab.si cōmissa.Vel potest dici ꝙ pœna diuidetur.argu.ff.de dā.infec.inter quos.§. fina. ¶ Quid si canonicus ecclesiæ,alijs negligētibus agit pro ea:nūquid tenetur satisdare? Dic vt j.de reconuen.§.nunc dicamus.ver.sed pone aliquis.

SVMMARIVM.

1. ☞ Procurator rei,an præstita cautione,&c.debeat admitti,etiam si certum sit,eum nō habere mādatū.
2. Domino releuante procuratorem à satisdatione iudicatū solui an ipse procurator saltem debeat promittere.
3. Clausula illa,iudicatū solui,quæ debeat continere.
4. Actor vniuersitatis, an cautionem de iudicato soluendo præstare debeat.
5. Tutor aut curator,an teneantur ad cautionem de iudicato soluendo.
6. Procurator interueniens in causa secundæ appellationis an satisdare debeat de iudicato soluendo.
7. Procurator satisdans de defendendo,an præcisè cogatur defendere,aut sufficiat stipulationem cōmitti.
8. Reus an possit suum procuratorem releuare extra iudicium,obligando se ad illud sub hypotheca rerū suarum.
9. Procurator,quibus verbis possit per dominum releuari à cautione,&c.
10. Satisdatio procuratoris rei extra iudicium, sub qua verborum forma scribenda sit.
11. Dominus pro suo procuratore satisdans iudicatum solui,an in rescripto debeat adijcere, pro omnibus clausulis stipulationis.
12. Dominus satisdans pro suo procuratore iudicatum solui,an debeat promittere ꝙ ipse intererit tempore sententiæ.
13. Actoris nō interest,reū superflua cautiōe grauare.
14. Procurator scilicet cum mandato,& defensor scilicet sine mandato,licet sint diuersi,vterq; tamen admittitur cum satisdatione.
15. Venditor an eo casu,quo ad defendendū emptorē admittitur,teneatur cauere de iudicato soluendo.
16. Domino reuocante mādatum procuratoris & iudicio translato à procuratore in dominum,an procuratoris fideiussores liberentur.
17. Procurator quem dominus non releuauit ab onere satisdationis iudicatum solui,an possit,si velit,satisdare,vt admittatur.
18. Cautio de iudicato soluendo,an locū habeat in spiritualibus,aut in causa libertatis,siue subiectionis alicuius ecclesiæ.

Res ecclesiasticæ non recipiunt æstimationem.

Procurator rei qualiter habeat satisdare.

Expedito De procuratore actoris:decēs est vt & de satisdatione procurato ris rei,dicamus.Et quidē procurator rei repellitur,nisi ostēdat māda tum,de quo omnino constare debet:nec etiā admittitur,si de mandato dubitet, nisi velit cauere:sed & siue habeat mādatū,siue non habeat,& etiā quātūcunq; sit idoneus,debet satisdare iudicatū solui.C.de satisd.l.vnica.in fi.ff.de procur. qui proprio.§.qui aliū.& l.minor.in fi.& s̄.de ꝓcu. §.ratione autē formæ.ver.item ꝙ in literis.Et si cauet,& nō defendit,qualiter libellus concipiat cōtra eum:vide j.de pigno.§.sequit.ver.item procurator 1 rei. †Sed & si etiam certū sit,eū non habere mandatum,debet admitti,prestita huiusmodi cautione.C. de procu.exigēdi.Insti.de satisda.§.si verò in perso b na.[b] Reus quoq; conuētus presentialiter cōstituens procuratorē,præstat hanc satisdationem:& releuat procuratorem à præstatione ipsius:vt not.ff.eo presens.ff.iudi.sol.ad defendendū.Insti.de satisd.§.finautem.ff.eo.qui proprio.in prin.Si verò absens extra iudicium cōstituit,tunc cautionē interponet pro suo procuratore,per quā ipse fideiussor sui procuratoris existat:& hoc ī vtroq; casu,& sub hypotheca rerū suarū:vt Instit.de satisd.§.si verò aliqs.aliàs ipse procurator eam præstabit,quantūcunq; locu 2 ples sit:vt predixi. ¶ †Quid si dominus releuauit ꝓcuratorem a satisdatione iudicatū solui:nūquid ipse procurator debet saltē promittere? Dicunt quidam ꝙ sic:vt ff.de vsufru.earū.l.tribus.alij cōtra,per iura c præmissa.quod verius est.[c] ¶ Itē qd si possessor mobiliū tantum cōstituens procuratorē releuat eum à satisdatione iudicatū solui,secundū legē,Insti.de satisda.§.finautē.nūquid procurator debet cauere de iudicio sisti? Et videtur ꝙ non;quia dominus eum à satisdatione releuauit,vt dixi in præ.§.Dic ꝙ dn̄s satisdabit de iudicio sisti,vel procurator:quia defendi videt,ꝙ per absentiam suā in nullo deteriorē facit aduersarij causam.ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.ij.in fi.j. 3 respon. ¶ †Hæc[d] autem cautio siue clausula iudica- d tum solui,tria debet cōtinere,scilicet quòd defendet ipsum reū in causa,ꝙ dolū nō adhibebit,& id quod ipsum verbum sonat,scilicet ꝙ iudicatum soluet.ff. iudi.sol.l.iudicatum solui.[e] Satisdare autē,rem ratā dominum habiturū,non tenetur procurator rei,in personali actione:cùm etiā illo ratum non habente, ipse teneatur non bursa sua soluere,quod reuocare nō posset dominus.ff.de procur.non cogendū.in fi. Porrò vbi dominus reuocare posset vel retractare quod actum est,quod obtinet in casibus,vt cùm ꝓcurator quasi defensor sine mādato cōuenitur reali actione directa,scilicet rei vendicationē.ff.eo.Pomponius.§.sed & ideo.vel præiudiciali actione: puta quia seruus cōtra procuratorē domini,proclamat in libertatem.ff.eo.nō solum.§.si status.vel familiæ erciscundæ,vel cōmuni diuidūdo,vel finiū regundorū.ff.eo.si defunctus.§.fi.vel officio iudicis implorato,per in integrū restitutionē,scilicet quia res dici tur vēdita à reo minore: vt in præ.l.j.non solū.§.est f & alius casus.vel cùm tutor postulatur suspectus,& ipse per procuratorem defenditur:vt in l.nō solū. §.fin.In his inquam casibus,quia reus reuocare potest quod per eius procuratorem actum est:duplex cautio interponetur à ꝓcuratore rei,scilicet iudicatum solui,& rem ratā dominū habiturū:vt in præ. concor.& hæ cautiones ante litis contestationē peti 4 debēt,vt dixi s̄.§.proxi.versi.debēt autē. ¶ †Actor autem vniuersitatis,cautionē de iudicato soluendo non præstat:quia quasi dominus intelligit,sic & tutor.ff.pro empto.qui fundū.§.si tutor.& arg.ff.rem ra.habe.actor.C.de admini.tuto.l.fin.§.defensionē. ipse enim sustinet vicem vniuersitatis,& de calūnia iurat in animam propriā:extra,de iura.calū.in pertractandis.& c.seq.C.eo.l.ij.§.finautē. ¶ †Item nec 5 tutor,nec curator,cauet de iudicato soluendo.C.de admi.tuto.l.fin.§.defensionē.ff.qui satisd.cog.sciendum.§.tutores.sicut nec verus dominus.Insti.de satisda.§.ab eius vero.[f] ¶ †Sed pone,egi contra te ad f decem:obtinui.appellas:in causa appellationis suc-

nn

pone. ¶ Iudicatū solui. Quod quoad pri ma duo,hæc cau tio sit supuacua: opponit& soluit Rofr.rn̄.de cā iu dica.sol.post pri. ver.itē adhuc.pri mò ꝙ supuacua nō sit interponēda,patet ff.vt lega.no. caue.hæc stipulatio.in fin. et extra,de maio. & obe.c.ij. cum cōcor.vlti.glo. ꝙ prima de defendēdo sit talis patet:quia ꝓcurato re nō defendēte, mitteret actor in possessionē.ff.& C.de bo.auth.iu di.posid.p totū. extra,vt lit. non cōtest.qm̄.& ꝓcurator dicit defendere dn̄m: & si patiat talē missionē fieri.ff.de ꝓ cur.sed & hæ.§. fi.De secūda,idē. nā bene ꝓuisum est cōtra procura torē,qui dolū cō mittit.ff.de dolo. elegāter.§.si ꝓcu rator. Ad primā rn̄det,ꝙ cum passus missionē ī rea li vel psonali vsq; ad certū tēpus au diat magis expe dit actori habere sententiā, & eius executionē, si nō fuerit appellatū, ꝗ̄ habere missio nē ad secūdū rn̄det,ꝙ plus est ha bere hanc cautio nē prætoria ꝗ̄ fi deiussores requi rit.ff.de p̄to.stip. l.prætorię.quam habere actionem de dolo,et sic neu tra superflua. ¶ Vero.Gl.prędicta rationē sub dit,quare aliud in procuratore.

cumbis, & iterum appellas. in causa huius secundæ appellationis pro te interuenit procurator: quæritur vtrum ille debeat satisdare iudicatū solui? Et videt̃ quòd nō. arg. C. de procur. ita demum. contra. ff. iud. sol. cùm apud. & C. de procur. l. ij. vbi de hoc.[a] ¶ Itē nūquid substitutus à procuratore satisdabit? Dic vt s̃. de procur. §. j. versi. sed & nūquid sub. ¶ † Sed quæritur vtrū procurator, qui satisdedit de defendēdo, cogatur defendere præcise, an sufficiat stipulationē cōmitti? Respon. procurator actoris, qui cauit de defendēdo, & receptus est ad agendū, præcise cogitur defendere, etiam licet agere nolit: vt ff. de procu. sed & hæ. §. præter. nisi ex iusta causa destiterit ab agendo: vt in ea. l. procurator autē rei cauit pro se, vel ꝓ quo inscio vel absente, dominus satisdedit: & nō cogitur præcise defendere: sed sufficit stipulationē cōmitti ob rem non defensam. Si verò dominus cauit apud acta pro eo præsente, & non cōtradicente: tūc cogitur, nec auditur volens dicere ꝙ stipulatio cōmittatur. ff. eo. si defunctus. & l. non cogendū. §. ij. l. filius. §. fin.[b] Regulariter autē vbicunq; procurator nō cogitur defendere, si tamē actio peritura est, cogitur. ff. eo. mutus. §. fi.[c] vtrū is, qui ꝓmisit defendere, sit ad hoc perpetuò obligatus. not. s̃. de procu. §. j. ver. sed nūquid perpetuò. Item vtrum procurator cogatur appellare vel appellationē prosequi. vide extra, de procur. non iniustè. ¶ † Item quæritur, vtrū reus possit releuare procuratorē suum extra iudiciū obligando se ad illud sub hypotheca rerū suarum. not. Bart. extra, de procur. accedens. & c. mandato. quòd sic. Sed cōtra: nam cùm in prædicta cautione tria cōtineantur, saltē in duobus videtur dominus factum alienū promittere, scilicet quod ꝓcurator reū defendet: & ꝙ dolum non cōmittet: ex qua promissione nō esset obligatus: vt Instit. de inuti. stipu. §. si quis aliū. Et hoc concedit Odofr. quantū ad hoc tamen quod verbū sonat, dicit ꝙ se potest obligare. & sic intelligit præ. §. si verò. Instit. de satisda. Nam etiā propriū factum promittit̃, secundū ea, quæ dixi s̃. §. proxi. ver. si igitur. & seq. versic. sed quæ est. ¶ † Credo tamē, ꝙ si dñs diceret sic: promitto iudicatum solui, si sentētia cōtra me ferat̃, & promitto me facturū & curaturum ꝙ procurator causam defendet, & dolum nō cōmittet: procurator per talia verba releuatur à cautione: cùm per talia verba nascat̃ obligatio aduersario: vt Instit. de inuti. stip. §. si quis. & ff. de verb. oblig. stipulatio ista. & l. in illa stipulatiōe. Sed cùm hæc stipulatio inter absentes facta sit, nō videtur valere: cùm verborū obligatio inter absentes concepta, sit inefficax. Insti. eo. §. item verborum. ergo per talē obligationem nō intelligitur releuatus. Ad hoc responderi potest, ꝙ licet non valeat verborū conceptio inter absentes: tamen per prædictam promissionē iudici factam, vel tabellioni, acquiritur vtilis actio aduersario: vt s̃. §. proxi. ver. sed quis recipiet. Si dicas quòd speciale est in legibus ibi inductis, dico ꝙ hoc casu similiter est speciale. aliàs quare diceret lex ꝙ procurator rei potest releuari à cautiōe iudicatū solui per eum, etiam extra iudiciū: vt in præ. §. si verò. & iunge hic quod not. s̃. de procur. §. vt autem. ver. sed nunquid talis. ¶ † Satisdatio igitur procuratoris rei extra iudicium, sic scribetur:

FORMA.[d] Cū in causa, quæ inter B. vel eius procuratorē ex parte vna, & T. ex altera corā tali iudice vertitur, seu verti speratur super centū libris, quas idem T. petit seu petere intendit à dicto B. & Martinus se offerret, & diceret se ipsius B. procuratorem esse: quia procurator rei, siue dubitet̃, siue certum sit de mandato, satisdare tenetur: idem M. procurator B. promisit præfato T. iudicatū soluere, dominum defendere, & nihil doli mali in defensione cōmittere: insuper ipse B. dicti M. precibus & mandato ipsi T. fideiussor extitit de omnibus supra dictis. Hæc forma probat̃ in prædictis iuribus. ¶ Qualiter autem apud acta scribetur satisdatio vel etiā in ipso procuratorio: dixi s̃. de procur. §. vt autē in prima forma. ¶ † Sed[e] quæritur vtrum dominus satisdans pro suo ꝓcuratore iudicatū solui debet adiicere pro omnibus clausulis stipulationis, prout dicitur in præ. §. vt autem. prope prin. Et videtur ꝙ sic. Institu. de satisd. §. si vero aliquis. Sed dic, bonum & tutum esse exprimi. si tamen tacetur, nihilò minus mādatum sufficiens est ad releuandum procuratorem: quia omnia cōprehenduntur sub verbo, iudicatum solui. argu. ff. de iudi. solemus. extra, de causa poss. cū ecclesia. Nam & fideiussor simpliciter obligatus, in omnē causam fideiubere videt̃. ff. loc. quero. ¶ † Sed nunquid dominus satisdans pro suo procuratore iudicatum solui, debet promittere ꝙ ipse intererit tempore sententiæ: vt patet vt in præ. §. vt autem. in prima forma. Et videtur ꝙ sic. C. de satisd. l. vnica. ff. de procur. Pomponius. Sed dic,[f] bonū est si fiat: sed si non fit, nihilò minus sufficiens est ad mādatū. Nō enim refert, vtrū reus veniat ad sententiā vel nō, ex quo legitimè citatus est, postq; lis est contestata, & de causa liquet vel liquere potest. Quod dic vt s̃. de cōtu. §. sequitur. versi. si verò agitur. & seq. Nec iñ ter est actoris, reū superflua cautione grauare. ff. de procur. non cogendū. §. si procurator. ¶ † Sed pone, ꝓcurator comparet in iudicio pro reo citato, exhibēs procuratorium, in quo non releuatur à cautione iucatum solui, tandem petit sibi copiā fieri iurisdictionis iudicis vel procuratoris partis aduersæ, petit diē ad deliberandum super eis, vel ad proponendū exceptiones dilatorias vel declinatorias sibi dari: opponitur ex aduerso ꝙ non debet audiri: imò debet dominus cōtumax reputari, pro eo quia non misit sufficienter: cùm procuratorem non releuauerit ab onere satisdationis, nec procurator illā præstare valeat, sicut dicit: quæritur quid iuris? Respon.[g] dominus non est cōtumax, & procurator debet admitti, cum tali mandato ad hoc, & ad ea, quæ præcedūt litis contestationē: & iura, quæ dicunt procuratorē satisdare debere, nisi per dominū releuetur, loquūtur quando quis trahitur coram iudice, de cuius iurisdictione non dubitatur, & quando iudiciū firmatū est ex persona iudicis actoris & rei, & iam in principali proceditur: tunc enim ante litis contestationē debet satisdare: quia possibile est ꝙ non erit iudicium: quia fortè repellet iudicem vel actorem: nec ante litis contestationē dicitur quis agere, sed agere velle. ff. rem ra. hab. amplius hoc. ff. de in ius voc. quàuis.[h] Item quare hoc: & dic vt in præ. §. vt autē. ¶ † Porrò aliud est procurator, scilicet cū mandato, & aliud defensor, scilicet sine mandato: vterq; tamē admittitur cum satisdatione: vt C. de satisda. l. vnica. in fi. C. de procu. exigēdi. quia nullus in aliena re legitimus defensor est, sine satisdatiōe. Insti. de satisd. §. ab eius vero. & §. si verò reus. Si quis igit̃ sine mādato se defensioni alterius offerat, talis erit satisdādi forma:

FORMA.[i] In causa, quæ īter B. & C. vt s̃. in proxi. forma vsq; Martinus. iunge, se dicit B. defensioni obtulit. & quia nemo idone⁹ defensor est sine satisdatione, promisit præfato T. &c. vt s̃. vsq; in super. iunge B. ipsius M. precibus &c. vt s̃. ¶ † Sed nūquid venditor eo casu, quo ad defendendū emptorem admittitur, teneatur cauere de iudicato soluendo: puta quando vult in se iudiciū suscipere pro emptore quasi ipsum etiam inuito actore defendendo. quod facere potest: ptout not. C. vbi in rem act. l. j. Et videtur ꝙ nō: quia si absoluitur, ei prodest cum non teneatur emptori de euictione. Si verò cōdēnetur, obest ei: quia de euictione tenetur: & sic causa sua videtur, cùm damnum & lucrum ad ipsum spectat: vt ff. quando appel. sit. l. j. §. in causa propria. ij. q. vj. biduum. versi. palam is. & quia vt possessor cōuenitur: vt s̃. de primo decreto. §. restat. versi. quid si feudatario. & seq. Sed contrarium verius est, quia, ꝓ possessione penes alium constituta, conuenitur sic nomine alieno vnde satisdet: quia nemo est idoneus defensor litis alienæ, sine satisdatione: vt ff. de ꝓcur. qui proprio. §. j. & l. minor. Item quia defensore sine mandato condemnato, non competit contra dominum actio iudicati: vt ff. de procu. Plautius. & vide C. de procur. l. j. ¶ † Hoc etiā nota, ꝙ si dominus reuocauit mandatum procuratoris, & iudicium trāsfertur à procuratore in dominum, liberātur fideiussores procuratoris & pignora ab ipso data pro iudicato soluēdo. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. j. §. fi. arg. contra, ff. qui satisd. cog. Iulianus.[k] ¶ Vtrū pater agens

---

a ¶ De hoc. Gl. ibi dat duas solutiones. Prima ꝙ nouus ꝓcurator vel dat⁹ post litē cōtestatā satisdat in cā appellationis: antiqu⁹ q cōtestatus fuerat litē prīcipalē, nō. Secunda ꝙ etiā antiqu⁹ satisdat: nisi satisdatio facta in cā prīcipali, exꝑssērit etiam de cā appellationis. Et ꝓ ista parte inducit̃ qa licet sit eadē cā, nō eadē instantia. C. eo. l. inuit⁹. & facit qđ scripsi in regula, contractus. de reg. iur. li. vj. in secūda q̃o. Dñs meus in legibus tenebat in p̃. l. ij. ꝓcuratorē intelligo dñm principalis causæ, & q ī alia satisdederat non teneri satisdare in causa appellationis. Sic etiā disputauit: sed illā non habeo, sed solùm qđ dixit in p̃ce. l. ij. audiui, scilicet stipulationē iudicatū solui factā in cā prīcipali ad cām appellationis extēdi ad l. cùm apud. ꝑdictā. rñdebat qđ ibi de speciali iudice Sempronio facta fuerat mentio: & ideo ad nullum successorem causę principalis vel appellationis extendit̃. Secus si nomē non fuisset expressum. facit de offi. deleg. q̃m ab bas. cū ibi not. refert Cy. in ea. l. ij. hāc rñsionē non placere Iac. de ra. cùm illa nominis expssio in l. cùm apud. notet facti accidētiā, nō iuris ministeriū: nā idē si simpliciter. eo. ti. l. iij. ī prin. Eua sio est l. cū apud. sed nō decre. q̃m. Itē illa l. iij. ff. iud. sol. nō loquit̃ de iudice appellationis, sicut loquit̃ l. cū apud. Vnde tenendo opinionē

dñi mei, dicam, ꝙ si cautū sit iudicatū ꝓ certū iudicē solui, illo dimisso itur ad aliū, extincta est satisdatio: vt ī l. iij. Sed si statur corā illo, & iudicat ita ꝙ locus est satisdationi, si nō fuisset appellatū vel si diffinietur malè appellatum si ille idē ꝓcurator ꝓsequat̃ cām, hæc posset esse distinctio ꝑ prīj noīs, de qua supra: vt si ꝓpriū nomē fuisset exꝑssum, loc⁹ sit nouæ satisdationi: aliàs nō attentari etiā posset hic nouum, ꝙ nouus ꝓcurator rei nō tenet̃ in hac cā satisdare, cū de principalis satisdatiōis effectu, lis pēdeat. Itē quia nūc vice actoris fungit̃.

b ¶ §. fi. Idē in casu clemē. decr. de ꝓcur. c. j. & ibi vide in glos. præcise. ADDE vt p Bal. in l. eos. §. cau. C. de appel. Salic. & ibi Bart. in l. ij. C. de ꝓcu. Bar. in d. l. cùm apud.

c ¶ §. fi. vbi de hoc. & ꝓ eo. titu. inuitus. in vlti. glo. & scripsi de ꝓcu. accedēs. sup glos. ij.

d FORMA. ¶ Rolandini. iij. vbi s̃.

e ¶ Sed versicu. iste cū duobus sequēti. fuit Ægid. sua rubri. xiij.

f ¶ Sed dic. Secundùm Ægid. vt s̃.

g ¶ Respondeo. secundū Ægid.

h ¶ Quāmuis. Fatebatur Ægid. qvi derat seruari contrariū, sed malè secundum eum.

i FORMA Rolādini iij. vbi suprà.

k ¶ Iulianus. Ibi soluitur.

a ¶Sed quæritur. Parum docebat hæc remissio: sed vide quod ibi addidi.
b ¶In ciuilibus. Secus in criminalibus: quia in eis nõ interuenit procurator: vel intẽdit q in his criminalibus, in qbus interuenire põt. quod dic vt extra, de accu. veniẽs. in l. & super. j. glo. locũ habeat quod de spiritualibus sequitur. & de hoc per Cy. C. de procur. l. j. in penul. q.

ter agens pro filio, teneatur satisdare q ille ratũ habebit. not. s̃. de syndi. versi. sed quęritur[a]. ¶†In summa nota q procurator, quem dominus nõ releuauit ab onere satisdationis iudicatũ solui, potest satisdare si vult, & admitteť: alioquin nisi caueat, cùm non sit releuatus, à domino cõdẽnatur in expẽsis: quod verũ est in ciuilibus[b] & pecuniarijs causis. ¶†In spiritualibus autẽ & in causa libertatis siue subiectiõis alicuius ecclesiæ, nõ habet locum cautio de iudicato soluẽdo: quia talis causa siue res, non recipit æstimationem. ff. de re. diui. l. sacra. §. fi. arg. ad hæc extra, de offi. dele. corã. & de relig. do. c. pe. quia nec fit cõmutatio vel permutatio de spirituali ad tẽporale. extra de re. permu. ad quæstiones. & c. fin. extra, de restit. spo. frequẽs. §. fi. lib. vj. In spiritualibus ergo procurator cauebit de rato, per quã cautionẽ fideiussores intelliguntť. ff. de procu. seruũ. §. ait prętor. & in prę. c. coram. Quidam etiã dicũt q ex tali cautione tenetur procurator ad interesse. argu. extra, de arbit. per tuas. Alij cõtra: quia causa spiritualis, ad quæstũ pecuniariũ seu interesse deduci non poterit: sed cogi poterit ad impẽsas in lite factas restituendas. ff. rem ra. hab. si fine. §. cũ autem procurator. ¶Hæc autem nota[c] circa effectũ cautionis iudicatũ solui. nã si rei procurator eam præstiterit, ipse tenetur ex ea stipulatione, & nõ dominus: teneť tamẽ actione in factũ ex re iudicata, cũ pcuratore suo. nã si per se dñs defendisset, sic tantũ ipse teneretur, nec habuisset necesse satisdare iudicatũ solui: vt Instit. de satisd. §. sed hoc hodie. ¶De cautionibus curatorijs & tutorijs, vide s̃. de tutore. & in tit. de cur. ¶In causa autẽ criminali, qualiter accusatus vel eius defensor satisdabunt: vide j. de accusa. §. j.

S V M M A R I V M.

1 Ædificium habẽs, quod ruinam minatur, vicinã domui alterius, debet illi cauere de damno infecto.
2 Casus aduentitij non sunt specificandi aut computãdi, in petendo cautionem de damno infecto.
3 Pariete vno tãtùm alicuius ruinoso, an pro tota domo cauebitur de damno infecto.
4 Cautionis forma vbi is, cui nouũ opus nunciatum est, nõ audet procedere in opere, nisi pstita cautiõe.
5 Clericus ædificans, si paratus est militi nuncianti satisdare coram episcopo suo, miles verò non vult recipere, nisi corã suo iudice: an satisdatio sit remissa.
6 Is, cui vsusfructus legatus est, in quibus, & per quæ debeat hæredi cauere. & nu. sequen.
7 Pignora vel fideiussores, præstari debẽt, vbi idoneè vel sufficienter caueri præcipitur, vel conuenitur.
8 Libelli sup diuersis cautiõibus qualiter fieri debeãt.

De quibusdam satisdationibus extraiudicialibus.

Est quoque Et aliud genus cautionis, qñ videlicet fit sequestratio rei mobilis, de qua controuersia est: q res est penes personam suspectam quòd cum ea fugiat, & pòst illa psona petit rem dissequestrari, debet enim primò satisdare in hac forma:

d ✠F O R M A.[c] Cùm res talis penes P. inuẽta ad petitionem H. mãdato talis iudicis fuerit sequestrata: veniens idem P. & eam dissequestrari petẽs, promisit ipsi H. vel mihi notario nomine ipsius stipulãti rẽ ipsam seruare & custodire, & nõ baratare vsq ad finẽ causæ: & eam restituere & cõsignare, cui, & quãdo mandauerit ipse iudex. insuper G. ipsius P. precibus & c. vt s̃. Hæc probanť ff. qui satisd. cog. si fideiussor. in fi. ff. de offi. psi. senatusconsulto. ¶†Itẽ 1 est & alia satisdatio: nam si habes ædificiũ, quod minatur ruinam domui meæ vicinæ: debes mihi cauere de damno infecto, id est nondũ facto, sed quod fieri probabiliter dubitatur: hoc est, satisfaciendo mihi de omni damno quod incurrerẽ ex ruina ædificij, si corrueret: vt ff. de dam. infec. l. dies. & l. prætor ait. in prin. cuius cautionis forma talis erit:

e ✠F O R M A.[e] Quoniã talis domus T. vt diciť, domui P. ruinã minatur, & pręcipitiũ, & ob hoc idẽ P. ageret et peteret sibi de damno infecto caueri: idẽ T. talis iudicis præcepto, promisit ipsi P. eidẽ satisfacere integrè de omni damno quod incurrere posset ex ruina præfatæ domus: insup H. precibus & c. vt 2 s̃. ¶†Circa hoc quęriť, ecce habes domũ ruinã minantem iuxta meã, peto vt eam reficere cogaris: tu dicis paratus sum tibi de dãno infecto cauere, vnde non sum cogendus reficere: ego verò replico, frater: illa cautio locũ habet ad res dũtaxat: & sic quo ad ędes tantũ: vt ff. de dã. infec. hac stipulatione. in fi. sed esse poterit q vxor & filij erunt in domo: vnde pipsis caueri nõ poterit: quia liberũ corpus ęstimationem nõ recipit. ff. si quadru. pau. fec. dic. l. ex hac. ff. de his qui deie. vel effu. l. fi. extra, de iniur. c. j. Tu respõdes, illi casus sunt aduẽtitij: vnde, nõ sunt specificandi seu cõputãdi. ff. qui & à qui. ma. nõ li. §. Iulianus. Distingue super hoc, qa si es diues, reficere cogeris captis pignoribus, & mulcta indicta: vt ff. de offi. præsi. pses prouinciæ inspectis. Item ne vrbs deformeť: vt ibi, & C. de ędifi. priua. si vt proponis. ij. & l. singularum. ff. de dam. infec. ad curatoris. Si verò es pauper & reficere nequeas: tunc reficere cogeris vt reficiať, aut de publico soluetur tibi vt periculũ euiteť. arg. ff. ad Sylla. leges. & ff. ex qui. cau. serui pro pręliber. 3 ac. l. j. ¶†Quid si tantũ vnus paries domus, ruinosus est: nunquid pro tota domo cauebiť: an tantũ p parte illa ruinosa? Et videtur q pro tota domo. ff. de dã. infec. si finita. §. ex hoc edicto. Super hoc est distinguendũ, an sit domus vrbana: vt tunc pro vno tigno vitioso, caueatur etiã pro tota domo: vt in prædi. l. & ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. in prin. An fundus rusticus: & tũc tantũ pro parte ruinosa. vt ff. de f dam. infec. cùm emptor. §. j.[f] ¶†Cæterum is, cui no4 uum opus nunciatũ est, nõ audet procedere in opere, nisi pstita cautione de demoliendo, id est q amouebit quicquid ædificatũ apparuerit in solo alieno. extra, de oper. no. nun. c. si. & ff. eo. prætor ait. cuius cautionis forma talis est:

g ✠F O R M A[g]. Cùm T. denunciasset P. nouum opus, credẽs eum ædificare tale opus super tali solo suo, dictus P. quia procedere in opere nõ audet, nisi satisdatione præstita, permisit coram tali iudice ipsi T. de demoliendo, hoc est q amouebit quicqd ædificatũ apparuerit super solo suo. insuper H. precib[9] 5 & c. vt s̃. ¶†Quid si clericus ædificãs, paratus est militi nunciãti satisdare corã episcopo suo, miles verò non vult recipere nisi corã suo iudice? Respõ. videtur satisdatio esse remissa, cùm clericus de iure satisdare velit. argu. ff. eo. prætor ait. §. si quis paratus. h nam actor debet sequi forum rei.[h] ¶†Is quoq, cui 6 vsusfructus legatus est, debet cauere hæredi per pignora & fideiussores q vtetur & fruet salua rerum substãtia, & saluis immobilibus rebus, quæ vsu non consumuntur ad arbitriũ boni viri: & q pecuniã, si quam habuit vel habebit, ad æstimationẽ bonorum quæ vsu consumunť, & in hęreditate inuẽta fuerunt in morte sua hæredi seu hæredibus eius restituet. extra, de pigno. c. fi. ff. de vsufr. l. j. ff. de rebus quæ vsu consu. per totũ. Instit. de vsufru. §. j. & ij. ¶†Quid si 7 prius q̃ caueat agit pro pecunia hæredi soluta, quę sibi debebať, & in processu cautionẽ offert. Et videtur q non sit audiẽdus. C. de vsufru. l. j. quia in initio est præstãda. Sed dic contra, arg. ff. de pign. act. si rẽ. 8 ¶†Et nota q vbi idoneè vel sufficiẽter caueri præcipiť vel conueniť, pignora vel fideiussores prestari debẽt. ff. mãd. Paulus respõdit. in fi. extra de pigno. c. fin. ¶Quid si dictũ fuit, q plenè vel ad sensum sa-

c ¶Not. secũdùm Tã. vbi s̃. ver. pe.
d ¶Est quoque. a Forma. Rolandi. 17 ni vj. vbi s̃.
e ¶Forma. Rolandini vij. vbi s̃.
f ¶§. j. Vt intelligat Canonista: si 18 pars dom[9] minať ruinã, & dom[9] est vnita & cõtexta, missio fit in totã: qa pars nõ ruinosa seq posset ruinosam. si verò domus est ampla ita q ille timor cesset, mittiť solũ in partẽ. In agris autem cessat illa rõ. vnde si p agrum tuũ vel arbores timeo ex ipsa rùina dãnum inferri c ædibus meis, vel vineæ vel segetibus, & tu non caues, in illorũ solũ possessionẽ mittar: nõ enim agrũ contiguũ post se traherẽt, sicut ædes ẽdẽ. Hoc vult iste §. et §. ex hoc superius alleg. & 1 l. fluminũ. eo. tit. §. itẽ apud Viuia 2 num.
g ¶Forma. Rolãdi 3 ni viij. vbi s̃.
h ¶Forũ rei. Non 4 obstat de no. op. nun. c. pen. qa ille 5 officialis archid. ex spãli iure erat iudex illius loci, 6 vt ibi scripsi. ADDE versi. j. 8 seq. & nota q no mine cautiõis re- 9 gulariter sola pmissio intelligiť. l. sancimus. C. de verb. sign. Sed cũ adijciť idonea: intelligimus fideiussores vel pignora. ff. mãd. l. mãdato Titij. §. fi. de fideicõ. lib. ergo. §. adijci. Sed nũqd cùm dicit idonea, sufficit hypotheca? Vr q sic: vt d not. in d. §. & vr casus, C. de omni agro deser. l. quicũq. Sed dicebat semel papa in cõsistorio, q non faciebat: qa ibi est spãle vbi dicit ob 1 ligatis fũdis, idoneè caueat. sed nõ dicit q idonea cautio sit obligare fundos. Facit de sun. pa. l. quicũq. & de loca. pdio. ciui. lib. vj. Et q nõ sufficiat, facit tex. q dicit pignora. Et pign[9] est, qđ trãsit ad creditorẽ: & hypotheca nõ trãsit: vt ff. de pign. act. l. si rẽ. §. proprie. & melius est possidere, q̃ à possidente petere: vt l. is qui. ff. de rei vẽdi. & minus est dare fideiussorẽ, q̃ pignora: quia licet ptoriæ stipulationes psonas desyderent: tñ si danť pignora, satisfit: qa plus vr dare: vt l. pto. stipula. nã cũ tuti[9] est pignori incũbere, q̃ ĩ personã agere. Instit. de oblig. q ex delic. §. futuri. argu. tñ contra xxiij. q. fi. vt pridẽ. & qđ ibi not. & fideiussor est p sonaliter obligatus. l. blãditus. C. de fideiusso. & tñ melius est dare fideiussores q̃ hypothecã. C. de epi sco. & cler. l. oẽs. §. in hac. & ĩ auť. de sanc. episc. §. si qs. col. ix. vbi dať priuilegium clericis, q nõ dent fideiussores, sed p mittant cũ hypotheca. Et vr casus ff. vt lega. no. ca. l. filio. sic multò minus est dare hypothecam, q̃ pignora cũ plus sit dare hypothecã quã fideiussores. sed vr j. regula, plus cautiõis. sed dic q ibi loquiť de pignore: tñ cõtra vr sentire de hypotheca. Hæc Oldr. cõsi. lxviij. nomine cau. ADDE, vlterius ad hãc materiam cautiõis, an & qñ requirať sufficiens cautio, scilicet pignoratitia vel fideiussoria vel nõ gl. fi. & ibi scribẽtes in c. j. extra, de sequestra. poss. & fruc. aliam in verbo idoneã. in c. fi. extra, de pig. Itẽ glo. in verbo, sufficiẽti. in c. ex publico. extra, de cõuer. cõiug. Itẽ ad de glo. & ibi do. Abb. Sicu. ĩ c. ad nostrã. el j. extra, de iureiurã. & ibi nouissimè p do. Feli. Aduerte tñ, qa iuratoria cautio est valde sufficiẽs, & melior q̃ fideiussoria vel pignoratitia. Vide glo. in c. de benedicto. xxxij. q. j.

a ¶ Porrò quia. Amicus accusati de crimine capitali, allegans pro illo iustas causas absentiæ, an teneatur cauere de illo præsentando, cùm cessabũt causæ. dixi s. de defensore. super rubri.

¶ Guid. de Suza. de his in princip. ope.

c ¶ Qm̃. Istud principiũ vsq; ad ver. sciendũ. quasi ad literã fuit Tan. vbi s.

d ¶ Sciendum est. Per totum hunc casum, quem author præmittit, communiter alij ponant vltimò.

Bald. *De satisdationibus.* *Rubrica.*

Etiam recessurus suo noĩe cõuẽtus in curia nõ tenet satisdare iudicatũ solui, pser tim clericus. §. dicto. versi. sed pone. G. nisi esset recessur⁹ cũ re alterius l. fideiussor. ĩ fi. ff. q satisd. cog. Bal. qd de seculari. ver. qd si secularis. G. ¶ Qñ dicatur dubitari ɖ mãdato, dic vt ĩ §. viso. vers. sed quære pôt. C. de, pcur. l. j. p Cy. & Iac. bu. exẽplũ si tabellio q fecit instrm̃ negat tabellio, vel si p vnũ testẽ pbet, & similia. ver sicu. seq. G. ¶ An cautio rati habeat locũ ĩ arbitris, in d. §. viso. vers. itẽ. G. ¶ Procurator etiã nõ releuatus pôt opponere declinatoriam. §. expedito. versic. sed pone. qđ est not. ¶ Cautio dãni infecti, pspicit damno pecuniario: quid si timet de piculo psonarũ, §. est & aliud. versic. circa hoc. Forma cautiõis dãni ĩfecti. Itẽ de opere demoliẽdo. itẽ fructuaria. ibidẽ G.

pientis caueatur? Dic vt j. de emp. & vendi. §. j. ver. sed quid si. & sequẽti. ¶ † Qualiter autẽ libelli super diuersis cautionibus concipientur: vide j. in tractatu libel. in tit. de pigno. & alijs cautionibus. §. sequitur. ¶ De cautione verò, quam præstat absoluendus ab excommunicatione. not. j. de sen. §. vt autẽ. versic. porrò quia.[a]

De interrogationibus, quæ fiunt ante litem contestatam.[b] *Rubrica.*

Quoniam[c] Petitoriũ iudicium, frustra intentat, si reus non possidet, nec dolo desierit possidere: ideo interrogari debet an possideat res petitas: vt s. de rei vend. qui petitorio. & l. si in rem actũ sit. & extra, de excep. aduersario. idcirco de interrogationibus, quæ ante lit. cõtesta. fiunt. videamus dicentes: ¶ In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: ¶ Et quis sit earum effectus.

SVMMARIVM.

1 Interrogationes ante litis cõtestationem decem casibus sunt faciendæ.
2 In petitione hæreditatis, quæ sint interrogationes necessariò faciendæ.
3 Allegatũ nõ probare, vel nihil allegare, æquiparant.
4 Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferenter, vel quo ad fundandam principalẽ cautionem vtendum, sed solum quo ad viæ agẽdi præparationem.
5 Interrogatorium, quomodo ab aula recessisse intelligatur.
6 Interrogationes hodie sunt iudicis officio faciẽdæ.
7 Libellus an super principali sit ante factas interrogationes dandus.
Interrogari an possit quis pluries, super eodẽ facto.
8 Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.

Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant. *Rubrica.*

Sciendum est igitur, q generaliter iudex potest semper interrogare, an te litis cõtestationẽ, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postq; fuerit in causa conclusum. quod dic vt j. deposi. §. iij. & §. iiij. & vj. & p totũ.[d] ¶ † In decẽ tamen specialibus casibus, fiunt interrogationes ante litis cõtestationẽ. ¶ Primus, si agatur cõtra aliquem, tanq; contra hæredẽ, interrogetur an sit hæres defuncti, cuius nomine cõuenitur.[e] ¶ Secũdus, si respõdet se hæredẽ: interrogetur an in solidũ, vel quota ex parte sit hæres. ff. de interro. act. l. j.[f] & l. qui interrogatur. ¶ Tertius, si respondeat se hæredem in solidũ, vel pro parte: queratur qualiter sit hęres, an ex testamento,[g] an verò suo nomine sit ei q̃sita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt. ff. eo. si sine. aliàs incipit, si defensor. §. illud. ¶ Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an possideat seruũ, cuius nomine noxali iudicio agit. ff. eo. si quis interrogatus. ¶ Quintus, an possideat hæreditatem, quæ petitur, & pro qua parte. ff. eo. non alienũ. & l. qui seruum. §. fi. ¶ Sextus, an cõuẽtus possideat peculiũ serui vel filij, qui contraxisse dicit, cuius nomine agitur: vt in prę. l. si sine. ¶ Septimus, cuius ętatis est nunc conuentus, cùm de eius ætate dubitat. ff. eo. de ætate. in prin. ¶ Octauus, an ædificiũ, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petit caueri de damno infecto, sit suũ, vel quota ex parte. eo. tit.

b ¶ De interrogationib⁹, q̃ fiũt an lit. cõtest. rubri. ¶ Pileus fecit de hoc rubricam isti cõsonã, in fi. suæ primę ptis. ¶ Tã. in vlti. rubrica secundæ partis. ¶ Io. de Deo, lib. iudi. parte scda. rub. iiij. principali. ¶ Bonagui. fecit rubricã de interrogationib⁹: sed nõ restringit vt author: imò de his nõ tractat, nisi remittendo. ¶ Egid. rubricã fecit vt author, et est xxxviij. in ordine. ¶ Alb. Gal. posuit gñalẽ rubricã de interrogationib⁹. & pricipali⁹ de his tractat.

e ¶ Conuenit. Olim nõ tenebat huic rñdere ille, cui mota erat q̃stio hæreditatis. ff. eod. tit. & qa. §. interdũ. Et rõ hui⁹ ibi in tex. hodie secus, ex q̃ possidet. C. ɖ peti. hære. l. fi. §. fin. aũt. j. Cessat ergo dictũ quod sumebant aduocati ex §. interdũ. scilicet q cũ ciues adstri gũt ad bona sua describẽda, nõ tenent illa describere, sup quibus lis mouet. Tu dic cõtra, describent tñ ea vt alia: aĩs prõpta esset fraus, q̃ cessat in casib⁹ legũ. C. qui admit. ad bo. pos. cqdiu. & de bon. pos. secũdũ tabu. l. j. q̃ ĩ ducebat ad idem. ¶ L. j. Vbi numerantur hi casus. et extra de iur. calũ. c. pen. in vlt. glo. ¶ Ex testõ. Sup. vel ab ĩtestato. & vt dixit Azo in Summa hui⁹ titu. multũ inter hæc interest, pter legata & substitutiones, q̃ debent, & veniunt ex testamẽto, & nõ ab ĩtestato: vbi aliud nõ exprimat. C. de fideic. eã quã. ¶ Sciẽdũ. Scire debes q cũ Hosti. ĩ Sum. de iud. §. iij. sed sub §. fiũt autem. aliqñ enumerasset iterrogationes, de qbus s. statim submisit hũc ver. illud aũt. pro regula: quare quasi totũ, qđ in isto §. sequitur. ¶ Dñs me⁹. Vbi s. versic. itẽ puto. ¶ Ad literã. Hoc plus habeo ĩ Hosti. hoc intelligendũ q nõ vtimur indifferenter, vel quo ad fundãdã principalẽ cautionẽ: sed solũ quo ad viæ agẽdi præparationem. ¶ Dicit. In suo tractatu positionũ, de quo dicã j. de posi. in princi.

non alienũ. & l. qui seruum. in fi. ¶ Nonus, an quadrupes, quæ damnũ dedit, sua sit. ff. eo. l. si quis in iure. ¶ Decimus est in rei vendicatione, vbi quæritur vtrũ possideat rem petitã, vel dolo desierit possidere? Si respondet se possidere, sed pro parte: quęratur pro qua parte: vt in præ. l. qui petitorio. & in l. præ. qui seruum. §. fi. Si verò neget se possidere, cùm possideat: hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti. ff. de rei vend. l. fi. aliàs est penul. verũtamen titulum suæ possessionis, vel vtrum res sua sit, nõ cogitur quis dicere in rei vẽdicatione. C. de peti. hæred. l. cogi. in prin. ij. q. v. §. j. ff. de rei vẽd. sed in speciali in petitione hæreditatis sic: vt in prę. l. cogi. in fi. ¶ † Sciendũ[h] quoq; est, q in petitione hæreditatis fiunt speciales interrogationes & necessariæ: quia non cõuenitur nisi is, qui pro hærede vel pro possessore possidet, id est qui se putat hæredem, vel nullã causam possidendi habet: sed possidet, quia possidet: vt ff. de peti. hære. pro hærede. & l. regulariter. Prima ergo ĩterrogatio est, an possideat: vt in præ. l. qui petitorio. & si negat, petã à iudice vt me mittat in possessionẽ saluo iure alterius: vt in prędi. l. qui seruum. §. fi. si volo eum conuincere de mẽdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio: quãuis nõ probem de proprietate. ff. de rei vẽdi. l. fi. Si verò cõfitetur, interrogetur secundò, an sit hæres, & ex qua parte: vt s. in princi. Si neget, tertiò quærat cur possideat. ff. de peti. hered. qui interrogatus. & alleget titulum pro donato, vel pro emptore, vel p do e, & probet, vacat petitio hæreditatis. ¶ † Si verò non alleget, vel allegatũ nõ probet, quia hæc duo æquiparantur: vt extra, de deci. dudũ. §. j. de conces. præbẽ. cùm super. & c. ex parte. ff. de pcur. quæ omnia tũc præsumitur, pro possessore possidente. ff. eo. pro hęrede. Si autem alleget alium titulũ puta emptionis, quærendũ est à quo emit. ff. de diuer. & tempo. præscrip. in vsucapiõe. §. item adijciendũ. Potest enim esse q emit à furioso: & sic titulus iste habetur pro non titulo. ff. de peti. hære. nec vllã. §. j. vel ab absente, qui non tenetur vtili petitione hæreditatis: vt ea. l. §. quod si quis. & ideo per iudicẽ est cogendus: vt in præ. l. vbicũq;. Quod si dicit se emisse à præsente & sanæ mentis, quæratur de pretio: quia potest esse q pro exiguo pretio emit, & ideo tenetur: vt in prę. l. nec vllam. §. si quis. Item si dicit donatum, quærat à quo: vt C. eo. l. j. Et q respondere teneatur, probat C. de fur. ciuile. extra, de alie. iudi. mut. causa fac. c. fi. Et dicit dominus meus,[i] q super titulo allegato lis debet contestari. arg. extra, de renun. veniens. §. j. & de lit. cõtest. c. j. & iuramentũ de calumnia præstari debet. argu. ff. ad exhib. thesaurus. ¶ † Illud autẽ nota q vsus prædictarum interrogationũ ab aula recessit, & in desuetudinẽ abijt: nec eis hodie vtimur, nisi post litem cõtestatam: nec ante quis cogitur respondere: vt ff. de interrog. act. l. j. §. interrogatorijs. & hoc tenet dominus meus ad literã.[k] ¶ Sed domini legum exponunt ibi, non cogitur: verum est, iure actiõis: sed officio iudicis bene cogitur ante litis cõtestationem respondere, vt ibi in prin. Quod dic vt not. in præd. §. & j. ver. proxi. Et dicunt q ante litis contestationẽ interrogabitur de scientia tantũ: post verò de credulitate tantùm: vt C. de iur. calum. l. ij. & in prædi. l. de ætate. §. nihil. & in auc. de his qui ĩgre. ad appel. §. fi. Alij verò dicunt q ante litis contestationẽ: & post interrogabitur de credulitate: vt ea. l. not. respõ. j. Rofr. dicit[l] † quòd interrogatorium, ab aula non recessit: imò remanet adhuc: vt probat ff. eo. l. penul. & quasi per totũ titu. licet videatur contra, j. de positio. §. j. in prin. Et in præ. lege loquit de quadam solennitate antiqua, sub qua fiebant interrogationes, quæ hodie sublata est: sicut & formulæ & impetrationes actionũ: vt C. de formul. l. j. & ij. Vel, secundũ eum, potest dici q interrogatiões durant adhuc, sed interrogatoriæ actiões sunt sublatæ.

Et hoc

a ¶Dicũt quidam. Dixit Azo& forte bñ,hoc ĩ Summa, eod.tit. post prin.sed tenet id assertiuè in Sum. de cõfes.in prin. itẽ Albe.Gal.vbi s.ĩ prĩ.dixit Gui. de Suz.in l.j.ff.e. φ actor dabit petitionẽ iudici quã iudex examinabit. & si videbit casum,quo re⁹an te porrectionẽ libelli habeat rñdere:iterrogabit eũ prius supple.φ si p rñsiones appa rebit forma libelli mutanda,muta bitᷓ anteq̃ reo red daṫ: & sic breuiter sedaṫ cõtrarietas:qa dabiṫ iudici,sed non parti. qđ satis placet & cõsonat qđ not. Accur.ff.eo.ti.l.j. ĩ fi.ij.gl.vbi dicit φ licet simul hęc denṫ,iudex prius expediẽda ꝑmit tet.alle.C.de nouo Cod.cõpo.l.j. ad fi.facit extra, derescrip.cãm q̃. ff.de lega.ij.l.peto.§.fratre.ibi:ꝓximus quisq; primo loco&c.scias φ Ioan.de Bla.in prin.sui ope.ponebat casum quo necessaria vṙ iter rogatio añ libelli dationẽ:pone,Titius ꝓ stipulatio. nẽ promisit mihi dare vineã:anteq̃ daret decessit facto testõ,in quo vnũ ex filijs insti tuit,& alterũ pręterijt:& mihi vineã legauit,& vti le fuit legatũ.ff.đ lega.iij.l.si mulier. §.si rẽ.præteritus petit bonorũ pos sessionẽ cõtra tabu.& dubitaṫ,an ab itestato,an ex testõ sit hæres.ff. de bo.pos. cõtra tab.l.si post mortẽ.§.fi.nescio for mare libellũ:qa si ab intestato, per certi cõdictionẽ ex stipulatu petã ab eo dimidiã vineę:si ex testõ petam illã actiõe ex testamẽto: & debeo vnã eligere. ff.de regu.iur.nemo.§.quoties .te net ipse q̃ ante li

Et hoc innuit rubrica illius tit.quę sic debet exponi, de interrogationibus in iure faciendis:supple q̃ adhuc stant,et de interrogatorijs actionibus:supple q̃ in desuetudinẽ abierũt.¶ †Hoc quoq; notandũ est, φ interrogationes fiunt hodie,vt præmissum est,iu dicis officio.ff.de interro.act.l.j.& in auṫ.de his,qui ingre.ad appel.§.fi.quia res ista non requirit plenã, sed summariã inquisitionẽ.ff.eo.voluit.§.quod ait. & l.si fideiussor.§.j.Dic vt s.ver.proxi.& cogẽdus est vt certè,clarè & non obscurè respõdeat.de quo dic j.de positi.§.ix.sed nec alius debet interrogari, q̃ conuẽtus:vt in præ.l.si sine.§.illius.¶ †Sed nunquid priusq̃ interrogationes præmissæ fiant,dabiṫ libellus in principali?Dicunt quidam[a] φ sic:arg.ff. quorũ lega.l.j.§.quod autẽ.& in præ.l.de ætate.§.ij. & §.qui tacuit.& eod.tit.l.j.in prin.vbi de hoc.Alij cõtra:quos dñs meus sequitur.[b] Cùm em̃ fiant interrogationes huiusmodi,ad instruẽdũ actorẽ in totum vel partẽ,vel quo iure petat: vt ea.l.j.rñ.j.& l. voluit.& l.qui seruũ.§.j.& ff.de rei ven.qui petitorio.nõ formabiṫ,donec via sit parata,vel admittaṫ libellus incertus cũ ꝓtestatiõe.De hoc dixi j.de libel. cõcep.§.nũc ostẽdamus.ver.si.primũ verius.¶ Sed nũquid de eodẽ facto potest quis pluries interrogari?De hoc dicam j.de positi.§.vj.in prin. ¶ †Respõsio autem ad interrogationẽ hoc modo scribetur:

FORMA. Ante litẽ contestatam à tali iudice in iudicio vel corã tali iudice interrogatus,an possideret rem in libello petitam:respondit,& cõfessus fuit,seipsam possidere,vel non possidere:vel interrogatus an sit hæres Titij respondit,& cõfessus fuit se ipsius Titij hæredẽ esse vel non esse:& sic de alijs interrogationibus,quæ fiunt ante litis cõtestationẽ. ¶Quo[c] autem loco,& apud quem iudicem faciendæ sunt:not.ff.de interro.in iure faciendis.l.j.& iiij. ¶Quid si sine interrogatione respondeatur?Dic φ valet.ff.eo.si sine.Secus si aduersario absente.eo.tit. l.fin.ff.de confes.certum.

SVMMARIVM.

1. Reuocare quis nõ põt,quod semel cõfessus est.
2. Offerens se,tanq̃ possidens,vendicationi fundi,vel alterius rei,quacunq; actione cõueniatur, cùm non possideat,condemnabitur ad interesse actori.
3. Actor seipsum decipere dicitur, volens vendicare rem ab eo,qui eam non possidet.
4. Pœnitere posse aliquem,ante litem contestatã quo modo sit intelligendum.
5. Iudicium an,& quando,reddatur in inuitum.
6. Confessus se furtum commisisse,si ante litis cõtestationem decedat,an eius hæres teneatur.
7. Possidens an possit compelli actionem pati in rem, si dicat se non possidere.
8. Is à quo res petebatur,si sententialiter fuerit absolutus:quia tempore motæ litis rem petitam sine dolo desierat possidere:an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti.& nu.seq.
9. Reum cadere à possessione rei petitæ,sæpe contingit,& qualiter nunc procedatur.
10. Iudex qualiter pronunciare debeat,vbi reo cadente à possessione rei petitæ absoluitur.
11. Consilium cautum pro actore vbi reus,à quo res petitur,dum est prope sententiam,videns se succumbere facit se per quendam amicũ de possessione expelli,vt absoluatur.
12. In rei vendicatione requiritur quòd quis possideat, vel dolo desierit possidere.
13. Agens contra aliquem,qui possidebat, rei vendicatione directa,lite contestata,si ille dolo desinit possidere,an sit condemnandus vel absoluendus.
14. Possidere,& dolo desijsse possidere,pro eodem habentur.
15. Aduocatus an debeat clientulum in respõsionibus instruere.

Interrogationum effectus quis sit.

NVnc de interrogationũ effectu aliqua differamus. Est igiṫ earũ effectus,vt q rñdet suũ esse vel possidere,vel habere,seu se hęredẽ esse:aliàs aliquod simile:sic teneṫ ea actiõe,qua aduersus eũ agiṫ ac si suũ esset, vel possideret,vel haberet,vel hæres esset:seu ac si cõtraxisset:vt in præ.l.de ætate.§.j.& ij.nec poterit reuocare cõfessionẽ,ex quo semel cõfessus est,nisi iusta de cã:vt ea.l.§.qui interrogat⁹.& §.ex cã.& §.q iusto.verũtñ si ex reuocatione nulla captio actionis fiat,bene põt reuocare:vt ea.l.§.fin. ¶ †Hoc quoq; notatu dignũ est,φ q se offert,tãq̃ possideat,vẽdicationi fundi vel alterius rei,quacũq; actione cõueniaṫ,cũ nõ possideat,cõdẽnabiṫ ad interesse actori,vel quãti actor in litem iurauerit:vt ff. de rei vendi.si is,qui se obtulit.[d] ff.de peti.hære.qui se liti.cũ distinctione tñ:quia si ignoret actor eũ nõ possidere,nec dolo fecisse quò min⁹ possideret:cõdemnabiṫ reus,si patiṫ litẽ secũ cõtestari.Si verò ante litis cõtestationẽ pœniteat eũ,& dicat se nõ possidere,& discedat.nõ decipit actorẽ,cũ nõ possideat, sed ipse actor seipsum decipit,volẽs vẽdicare rẽ ab eo,q eã nõ possidet:& ideo debet reus absolui:vt ff. de rei vẽ.is q.& l.nã si.extra,de iudi.examinata.de excep.aduersario.Quid si actor sciat eũ nõ ꝑ possidere nec añ litis cõtestationẽ nec post:põt sibi ĩputare aliqđ:qa à seipso decipiṫ,vt iã dixi.¶ †Qđ aũt dixi illũ añ lit.cõtest.posse pœnitere,verũ est secũdũ Accur.[e] qñ actor incert⁹ erat à quo peteret,sed q̃rebat à quo peteret:& demũ ille se vẽdicationi obtulit.Si verò actor ab eo,tãq̃ à certa psona peteret,& ille se offerret:tũc nõ liceret ei,etiã añ lit.cõtest.pœnitere:vt ff.eo.si aũt.& iunge qđ est s.de actore.ver. itẽ eludiṫ.& seq.¶ †Pone,ego egi cõtra T.rei vẽdicatione:q citatus à iudice venit:nõ tñ interrogauieũ an possideret vel nõ:lite cõtestata & testibus publicatis,dicit se absoluẽdũ,cũ nõ possideat:q̃riṫ an sit ꝓ possessore habẽdus:arg.φ sic,in ꝑ.l.is q.& eo.tit. si is q se liti.& ff.de peti.hęre.q se liti.Alij dicũt contra,& veri⁹.[f] ff.de rei vẽd.q petitorio.vbi de hoc.& not.eo.tit.is q destinauit.in fi.nõ enim se liti obtulit sed citatus venit:quia iudiciũ reddiṫ in inuitũ.ff.de verb.obl.inter stipulãtẽ.§.stichũ.¶ †Quid si is q cõfessus est se furtũ cõmisisse,decedit añ litis cõtestationẽ?Rñ.nõ vṙ φ eius hæres teneaṫ.C.ne ex delic. defun.l.j.[g] Sed qic cõtra,qa in iudicijs quasi cõtrahitur.ff.de pecul.licet.§.idẽ scribit.& teneṫ qs,qñ confiteṫ crimen,ex quasi contractu.ff.de interro.in iure faciẽdis.de ætate.§.j.[h] ¶ †Itẽ nota φ is qui possidet nõ cõpellitur pati actiõnẽ in rẽ,si dicat se non possidere:sed ipse in hoc punieṫ:quia si actor eũ,ꝓbauerit possidere,trãsferṫ possessio rei petitę in actorẽ iudicis officio,licet nõ probet eam suã esse:vt ff.de rei vẽdi.l.pe.¶ †Itẽ hoc certũ est φ licet is à quo res petebatur absolut⁹ fuerit sentẽtialiter:quia tẽpore motę litis rẽ petitã sine dolo desierat possidere:si tamẽ nũc eam possidere inueniaṫ poterit denuò ab eo res peti:non obstante exceptione rei iudicatæ:vt extra de excep.aduersario.Idem iuris est si tpe motæ litis possidebat,& pòst sine dolo desijt possidere.ff.de excep.rei iudi.si à te hærede.& l.si rẽ.& l.si quis.C. ad exhibẽ.l.neq;.vnde in præd.decre.supple,maximè.& vide j.in tractatu libel.de cã pos.& ꝓprie.§. notãdũ igiṫ.ver.est & vtilis.¶ †Et scias φ cũ quis sine dolo possidere incipit:tunc si sine dolo tpe litis cõtestatæ desierit possidere absoluiṫ.& sic intellige præ.decre.Litẽ autẽ motã intellige ꝑ litis cõtestationẽ.extra de verb.sig.ex parte.φ si tpe litis contestationis possidet tẽpore verò sentẽtiæ sine dolo desijt possidere absoluiṫ.ff.de rei vẽd.sinaũt.§.si verò dolo vel iniustè seu illicitè cœperat possidere licet tẽpore litis contestatæ sine dolo desierit possidere nihilò minus cõdẽnabiṫ ad rei restitutionẽ ac si possideret.ff.de vi & vi arma.si vi me.extra de vsur.cũ tu.de homici.sicut.§.eos insup.¶ †Verũ quia sæpe cõtingit reũ cadere à possessione rei petitæ:ideo adhuc qualiter tũc procedatur videamus.Dic ergo φ aut cadit à possessiõe añ litis cõtestationẽ aut post. si añ litis cõtestationẽ volũtariè cadit causa mutãdi iudicij locũ habet cõtra eum actio ex edicto de alie na.mutã.iudi.vt ff.de alie.iudi.mutã.ꝑ totũ.& extra eo.tit.c.fin.Itẽ si erat possessor malæ fidei:& erat in mora restituẽdi teneṫ si pereat.ff.si cer.pet.quidã.& l.quod mihi.& l.periculũ.ff.de cõdi.fur.si pro fure.

belli oblationem tenebitur rñdere aliàs sequereṫ φ si ago ex testõ,& ipse habuit inducias xx.dierũ, in quarũ fine rñdet se hæredẽ ab intestato:habeo formare aliũ libellũ, & habebit alios xx.dies. dilationum aũt materia est tollẽda.C. de tẽpo.app.l.ij.Nõ obstat qđ diciṫ in stituta actiõe, interrogationes faciẽdas.ff.eo.l.j.& l.de ætate.§.q ex quadrãte.& §. q tacuit. quia satis est actionẽ esse institutã quo ad ꝓpositũ, & si non quo ad libellum. ¶Sequitur. Vbi s.ver.sic.sed nunquid ante. ¶Quo. Albertus Gal.fuerũt remissiones sequentes vbi s.in prin.Sed vide de hac prima quod scripsi j.de positio.sup §.ij.in fin. ¶Obtulit.& ibi quasi ad literam. hoc not. ¶Secũdũ Accur. in l.is qui se.ff.de rei vendi. ¶Et verius.secũdùm Alber.Gal. vbi s.ad literam. ver.sed pone φ. ¶L.j.Addit Alber.Gal.cuius ad literã fuit iste ver. vbi s.C.de furt.l. furti.q̃ bñ facit. ¶§.j.De cõfesso ꝑ tormẽta qui ꝑseuerauit,& moritur añ condẽnationẽ.j.de accus. §.j.ver.quid si latro.& ibi dicã in quo differãt istæ duæ q̃stiones:videtiã quod dicã j.de app.§.ĩ quibus.sup verb.sed nũquid hæc tria. in fin.

§.fi.& l.seq.Item si se liti obtulit,cùm non possideret.ff.de peti.hære.l.qui se.nisi actor sciret ipsum nõ possidere.tunc enim est absoluendus:& actor à seipso decipitur,vt s.Si verò cadit à possessione, post litẽ contestatam,& actio est personalis:tunc siue cadat culpa sua,siue sine culpa,non est vis in hoc, semper ad sententiã procedit:quia persona,& non res obligata est.In reali autem distinguo:quoniã autem cadit culpa sua à possessione,post litis cõtestationẽ vel aliàs promissum seruare nõ potest:& tunc cõtra eum proceditur,& cõdemnatur iustitia mediãte:vel in litis æstimationẽ,vel ad interesse.ff.ad exhib.l.de eo.§.si post.ff.de euic.si seruus.§.fin.in prin.[a] Aut si ne culpa desijt possidere:& tũc actor inuito reo, & ecõuerso reus inuito actore,petere potest ꝙ procedatur ad sententiã diffinitiuam propter fructus, & prouẽtus,& expensas,& interesse,& alia accessoria post litẽ contestatã obuenientia,& propter stipulationem de euictione,si intercesserit.ff.de rei vendic. vtiꝗ.l.præce.ff.iudi.sol.si seruus.ff.de euic.si seruus. C.quõ & quando iud.auf.qui semel.nã si quis cùm iudicij accepti tempore possideret,postea sine dolo malo possidere desierit:absolui eum oportet, quãuis sit quod ei imputetur,cur non statim restituit:vt ff.ad exhib.tigni.§.si quis eum.Quid autem veniet ex hoc nomine fructuum.not.plenè per papam extra,de sen.& re iudi.super rubrica.[b] ¶†Sed qualiter tunc iudex pronunciabit?Respondeo sic:

❧FORMA.Quia inueni ꝙ reus erat in causa cõdemnationis si possideret:ideo cõdemno eũ ad fructus & expẽsas:sed quia non possidet,nec dolo vel culpa sua rem petitã desijt possidere,ideo quãtũ ad eam ipsum ab impetitione actoris absoluo.Verũtamen iudex prius ꝙ̃ pronunciet,faciet ipsum reum præstare cautionẽ actori de restituenda sibi re,si ad eũ perueniret.ff.de rei vendi.si vero.& in prædic.l. de euict.si seruus.§.fi.in fi.ff.de ædil.actio.redhibere.§.fi.& per hanc sentẽtiam licet reus absolutus sit, ex prædicta causa habet regressum contra venditorem de euictione.extra,de emp.& vend.c.fi.Si vero sententia pro reo ferenda sit,dicet sic:

❧FORMA.Absoluo reũ ab impetitione actoris,& cõdemno actorẽ reo ad expẽsas.Et per hanc sentẽtiã habet etiã actor regressum de euictione cõtra eum,qui vẽdidit sibi rem,in qua succubuit,si sine culpa sua cecidit à possessione.ff.de euict.si rẽ quã. §.j.& l.euicta.& l.quidã ex.in prin.Alij dicũt ꝙ semper iudex pronunciabit in primo casu,super re petita:non ꝙ dicãt,cõdemno reum ad restitutionem rei simpliciter:sed adijciet qñ eam habuerit, vel dicet, pronũcio rem petitã esse actoris.arg.pro eis in præ. l.ff.iudi.sol.si seruus.prius tamẽ dictũ præualet.Potest etiã iudex differre quãdoꝗ ex causa huiusmodi sentẽtiã diffinitiuã:vt quia fortè sperat ꝙ reus possit rem recuperare in breui:& tunc absoluet tantum reũ à termino assignato: & sic postea recuperata re procedet in causa cœpta. Potest etiã iudex qñque reũ absoluere,non à petitione rei,sed ab instantia iudicij:& tũc recuperata re,inchoabit de nouo iudiciũ contra eum:extra,de excep.aduersario. Quandoꝗ autẽ absoluitur ab impetitione,& prouidetur actori per cautionẽ de re restituẽda,vt dixi secundũ Innocẽ.iiij.[c] ¶†Sed ecce,reus,à quo res petitur,dũ est prope sententiã[d] videns se succumbere,facit se de possessione per quendam amicũ expelli,vt sic absoluatur,per præ.l.tigni.de quo facit fieri publicũ instrumentum,quod coram iudice ostendit: allegans pro se præ.l.tigni.& ff.de rei vend.si autẽ.§. possidere.actor verò probare nõ potest sufficiẽter collusionem:quæritur quomodo ei consuletur?Respõdeo,accuset expulsorẽ de vi,quia publicũ est iudicium.ff. de publi.iudi.l.ij.ille verò aut fugiet,& sic iste suam apprehẽdet possessionẽ.Aut cõparebit:& tunc aut confitebitur,& sic condẽnabitur:aut negabit,& hoc reo non proderit.argu.cõtra promissa Insti.de fidei cõmis.hæred.§.sed quia stipulationes.¶†Et nota ꝙ in rei vendicatione requiritur ꝙ quis possideat,vel dolo desierit possidere:vt s.de actio.seu peti.§.sequtur.versi.item vide.& vbi dolo desijt possidere,agitur rei vẽdicatione vtili:quia verba deficiũt,sed sententia locũ habet.arg.ff.de iurisdi.om.iudi.l.si quis, id quod.& ff.si quadru.pau.fec.dic.l.pe.¶†Quid ergo si egi cõtra te,qui possidebas rei vẽdicatione directa,lite cõtestata dolo desinis possidere:nũquid debes condẽnari vel absolui?Hoc ideo quæritur,quia ꝙ dolo desijt possidere,vtili conuenitur,vt dixi:& videtur ꝙ sit cõdẽnandus.nã dolus pro possessiõe habetur:vt §.finaũt.Ita ergo condẽnãdus es,ac si possideres:vt ff.de noxa.electio.§.ij.Itẽ si nõ condẽnareris,sed absoluereris,iam esset in potestate cuilibet iudiciũ eludere:quod esset contra iura.ff.de arbi.si rem quã.& melior esset cõditio stulti,qui semp alienaret,ꝙ̃ periti.quod esse nõ debet.ff.quod vi aut clã.seru⁹.& malæ fidei possessoris ꝙ̃ bonæ fidei,cõtra iura.ff.de noxa.non solũ.Itẽ iam titulus de litig.locũ nõ haberet C.de litig.l.j.ij.& fi.arg.cõtra,ꝙ sis absoluẽdus.non enim fieri posset cõdẽnatio super directa,cùm non possideas.Item sup vtili nõ,quia super ea actũ non est.vnde sup hoc non põt sentẽtia ferri.ff.de iudi.de qua re.extra,de causa pos.& proprie.cũ super.cùm post litẽ contestatã contingat.& ideo alia interpellatione opus est.ff.de iudi.nõ põt.extra,de re iudi.ab bate sane.[e] Solu.Dic ꝙ cõdẽnandus es:& in hac vtili rei vẽdicatione,quę primò fuit directa,efficitur post modũ vtilis ratione delicti,scilicet doli.Nam & aliàs propter factũ alterius,actio mea mutatur,& noxalis libero facto seruo:vt Insti.de noxa.& ff.de pœn.l.j. Vel dic.& verius,ꝙ hæc actio non mutatur,sed eius qualitas in noxali & directa,secũdũ Rofre.[f] vt ff.de noxa.in delictis.§.si detracta.vnde nõ cõdẽnaberis in vtili,sed in directa ꝓposita.quod fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorẽ in litem iurare,& sic quãtitate taxata,in certa quantitate cõdemnabit: vt ff.de rei vẽd.qui restituere.¶†Sed pone,[g] petij fundum à P.dicẽs illum iure dominij vel quasi ad me ꝑtinere:qui interrogatus an possideret,respondit ꝙ sic.postea ante litis cõtestationẽ P.alienauit illũ.Volo lite cõtestata ipse dicit se non possidere:nũc quæritur an super libello porrecto lis debeat cõtestari? Et videtur ꝙ sic:quia videtur dolo desijsse possidere: vt C.de alie.iudi.mut.causa fac.l.j.ff.de rei vendi.Iulianus.in prin.Hæc enim paria sunt,scilicet possidere,& dolo desijsse possidere.ff.de re iudi.parẽ.ff.ne quid in loco publ.fi.l.ij.§.pe.arg.cõtra:quia alia est rei vẽdicatio,quæ datur contra possidentẽ:& alia,ꝗ̃ datur cõtra dolosum.ff.de noxa.electio.Dic ꝙ si ante litis contestationẽ dicit se nõ possidere, alio libello opus est.Si verò post litẽ contestatã,tunc nõ: vt ff.de rei vend.is qui.& l.finaute.§.possidere.¶†Itẽ nota ꝙ aduocatus nõ debet clientulũ in respõsionibus instruere.quod patet:quia prius ꝙ̃ aduocat⁹ suũ exerceat officiũ,debet rñdere reus:vt C.de iur.calũ. l.ij.in prin.ibi:anteꝗ̃ vtriusꝗ,&c.de hoc j.de positio.§.iij.ver.sed & secũdũ.Ipse eñ certus esse debet de facto suo,vt ibi not.& cũ talibus est veritas.arg. extra,de elec.scriptũ.§.j.et c.postꝗ̃.de testi.ad hoc. aliàs incipit,ꝑsentiũ.[h] de iura.calũ.in pertractandis.

De reconuentione.[i] *Rubrica.*

QVia Sæpe præstitis cautionibus,reus vult actorem reconuenire,& sic fiunt hincinde mutuæ petitiones:ideo de hoc aliqua sub breuiloquio perstringamus dicentes: Apud quẽ debet fieri recõuentio:Et de qbus rebus:Et qñ:Et qualiter:Et quę sit pœna nolẽtis respõdere super reconuẽtione rei[k]. Apud quem debet fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1. ☞Reconuentio an possit fieri coram illo,in quem de omnibus controuersijs est compromissum. Causæ continentia non debet diuidi.
2. Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decẽ, an ab illo possit coram eodem iudice recõueniri ad vigint:.
3. Recõuẽtio de libertate,an corã iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere,possit fieri.
4. Reconuentio,quo casu melius dicatur conuentio.
5. Impetratio ad alios iudices,pendẽte quęstione non est prohi

---

a ¶In princ.Si re⁹ cõdẽnatus ad restitutionẽ fundi, appellauit, postea sine dolo vi deiectus desijt possidere: Alb.Papi. ff.si quadru.paupe.fec.dica.l.j.§.pe.& ꝑ ipsum §,& per l.illud.§.actiones.ff.de pet. hęre.dixit ꝙ ipse tenetur vincẽti, ad æstimationẽ, aut cedere actionẽ cõtra eum,qui vide iecit.

b ¶Sup rub.Vide quod j.dicam.

c ¶Secundũ Innocẽ.iiij.sup rub.de reg.iur.vt s.dixi. Sed ego sequẽdo Hosti.eam posui sup primo c.& remissio, de qua s. ibi cõtinuatur in ver.nomine autẽ fructuum.

d ¶Sententiam. Si post sentẽtiam, à qua appellasset, vide quod dixi s. ver.verum quia.

e ¶Abbate sane.libro vj.

f ¶Secũdũ Rofr. Cui⁹ fuit iste ver. ad literam de rei vẽd.ver.sed illud quæritur.

g ¶Sed pone.Iste ver.ad literã fuit Alber.Gal.vbi s. versi.sed pone.

h ¶Incipit,ꝑsentium.lib.vj. ¶Bal.de interrogationibus faciẽ. ante lit.contesta. ¶Si lite cõtestata re⁹ facit se expelli de possessione, an hoc ei patrocinetur,si nõ apparet ꝙ hoc ipse curauerit.§.fi.versi. sed ecce.& vbi nõ prodest interitus nõ ꝓdest expulsio.ff.de rei vẽdi. l.itẽ si verberatũ. in fi.& de peti.hęredi.l.quod ĩ dic. §.iij. ¶Vbi nõ mutatur actio,sed qualitas nõ est necessarius libellus.versic.quid ergo. G. Idẽ si mutatur actio de directa in vtilẽ vel econuerso:quia fingitur omnino eadẽ:quia sunt idẽ ĩ effectu. ff.de rei vend.l.si post exceptum. Dy.Insti.de actio. §.j.& in l.si post. erat mutatio legis,& non hominis.not.& vide l. fi.C.vñ vi.§.pe. Bald.& vide j.de libel.concep.§.actor.in fi.

i *De reconuentione. Rubri.* ¶Pileus fecit rubri.in parte secũda,qualiter & qñ fiat reconuentio. Tan.fecit rub.de reconuẽtionibus & mutuis petitionibus.& ante pe. secundæ partis. ¶Vber.de Bob. char.vlti.in prin. vnicum verbũ de hoc ponit. ¶Et Ioã.de Deo cauil.lib.iij.in vlri.col.illud ponit aliquid addẽs, & in li.iud.parte iij. ponit rubricas de reconuẽtione in causa criminali et ciuili.¶Ægid.de hoc Rubr.xlj.& rubri.cxxix.

k ¶Rei.Ad literam fuerũt ad hoc mẽbra Tan.vbi s.

6 Laicus clericũ iniuriat⁹,an in ius vocatus corã iudice laico poterit corã eodẽ clericũ reconuenire.
Actor forum rei sequi debet.

7 Conuenies aliquem extra suam dioecesim per duas diætas,per literas apostolicas,an possit coram eodẽ iudice reconueniri.

8 Conueniens aliquem coram vno iudice authoritate apostolica,& ille aliquis eadem authoritate conuenientem coram alio conuenit,an possit coram vno tantùm fieri reconuentio.

9 Exceptiones proponens contra rescriptum, quod cõtra se impetratũ est,si succumbat,an ex illo rescripto possit fieri reconuentio coram iudice per illum obtento.

Fieri Autem potest recõuentio apud quẽlibet iudicem coram quo fit cõuẽtio principalis.iij.q.viij. cuius in agendo.extra,de mut.peti.c.j.& ij.C.de sen.& interlo.om.iu.cùm Papinian⁹.& ĩ auc.& cõsequẽter.nõ aũt penes arbitrum,qui nõ põt iudicare nisi de his,quæ in cõpromisso continent.extra.de arbi.cũ dilectus.ff.eod.de his.& l.arbi. 1 ¶†Et hoc dicit Odoffr.verum esse de arbi.in quẽ de vna sola re compromissum est.nã,vt dicit,corã illo,in quẽ de omnibus cõtrouersijs compromissum est,bene põt fieri reconuentio.Sed certè tunc est potius cõuentio,quæ fit ex virtute cõpromissi q̃ recõuentio.arg.extra,de rescri.c.dispẽdia.§.reus.[a] iij.q.viij.cuius.& bñ dixi,corã quo fit cõuentio.nõ em̃ fit corã alio:vt in pre.cõcor.& extra,de rescri.dispẽdia.§.re⁹.qa & cause cõtinẽtia nõ debet diuidi.extra de seque.pos.c.j.C.de iu.nulli.fit ergo[b] reconuentio tam corã ordinario,q̃ corã delegato:qa auc.& cõsequẽter.loquit tam in ordinario q̃ in delegato.Quòd in ordinario patet in auc.[c] apud eloquentissimũ.Quòd in delegato,patet ex eo qd̃ dicit,recusari posse qd̃ habet locũ ĩ delegato [d]. Quod dic vt s̈,de recu.§.ij.Si ergo impetrasti iudicem cõtra mè sup equo:te corã illo reconuenire potero super fundo.nec ob.C.si à nõ cõpe.iu.l.j.qa ibi est spãle, vt ibi not.[e] 2 ¶†Quid si conuenis me corã aliquo iudice ad.x.ego te corã eodem reconuenio super.xx. cùm tamen ille non possit cognoscere,aliàs nisi de summa.x.quærit an possum? Dic q sic.ff.de iurisdi.om.iu.si idẽ.scd̃m vnã lecturã.[f] Vel dic cõtra scd̃m aliã scd̃m Vber.[g] Et iunge qd̃ est j.§. proxi.versi. sed nunquid incidenter. 3 ¶†Quid si coram iudice pedaneo,qui nequit de causa liberali cognoscere: vt C.de peda.iudic.l.ij.fiat recõuentio de libertate? Videtur q hoc fieri possit,argu.C.de iudic.quoties. & C.de ordi.co.gl.j.extra,de in integ.resti.cã.§.delegati.Dic cõtra,cùm ex vi suæ iurisdictionis,nõ possit de hoc cognoscere: vt dicam j.proxi.[h] ¶Quid si te coram aliquo iudice interpellaui,tu vis me coram eodẽ recõuenire:nũquid eum potero recusare? ar.q sic.ff.de acqui.her.cũ hereditate. Sed dic contra scd̃m quosdã:[i] vt ff.de nego.gest.Pompon.nisi de nouo causa emergat:vt C.de testi.si quis testibus.& ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa. 4 ¶†Item pone,impetrasti contra me super fundo: ego te reconuenio corã illo iudice,super alio fundo:tu ratione recõuentionis,vis me reconuenire super equo,de quo in literis mẽtio nõ fiebat.querit an possis.& videtur q sic:nam recõueniendo me,videris me conuenire.Sed Ioan.cõtra.Nam licet relator iuramenti dicatur delegator:nõ tñ idẽ ius in eo constituitur, qd̃ in delatore:vt ff.de iureiur.l.iusiurandũ & ad pecunias.§.sed nec.Idẽ patet in excipiẽte & replicãte. nã replicãs,dicit excipiẽs.Idẽ no.Ber.extra,de mut. pet.c.fi.[k] j.§.proxi.ver.fin.¶Quid si A.conuẽtus à P.super v nea corã iudice Boñ.impetrat postea cõtra ipsum P.super domo ad iudicẽ Rheginũ,nunqd potest? Rñdeo,super nulla re,in qua etiã colo.[l] non potest ipsum P.cõuenire causa cõuentionis durãte, nisi coram iudice Boñ.vt in præ.§.reus.& in præd. auc.& cõsequenter.[m] 5 ¶†Quid si ipse H.per literas causa cõuentionis pendente impetratas,vult ipsum P.coram iudice Rhegino cõuenire:[n] nunquid potest excipi cõtra literas ipsas? Argu.q non,extra de offi.deleg.prudentiam.§.sexta.Instit.qui.mo. testa. infir.§.non tñ.ff.de iniust.rup.irr.testa.posthumus. Quidam tamẽ cõtra,arg.extra,de rescrip.super. C. si nup.ex rescripto pe.l.ij.& tempus datæ inspicit: vt extra,eo.eã te.Et hoc videtur papa sentire extra, eo.c.pastoralis.& cõtraria loquũtur,quando tẽpore impetrationis literarũ,& tempore facti testamẽti & mortis processus legitimus erat.Alij cõtra[o] dicẽtes q literę possunt sine vitio impetrari,vt impetrãs vtatur eis conuentione finita.Nõ enim prohibetur impetratio ad alios iudices quęstione pendente: sed solùm tractatio,seu cõuentio coram alijs iudicibus. 6 ¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super aliquo, vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsius laici iuxta regulam illam,actor forum rei sequi debet: possit clericum coram ipso iudice reconuenire? Dic hanc fraudem sibi non debere prodesse.ff.de iudi.l. ij.§.sed si agant.& extra,de iur.patro.relatum.§. ad hoc.vbi de hoc.& de alie.iudi.mut.causa fac.ex parte. 7 ¶†Quid si aliquis me cõuenit extra meã dioecesim per duas diætas,p literas apostolicas:nunqd eũ potero reconuenire corã eodẽ iudice,licet distet per quinq; vel decẽ diætas? Rñ.sic.iij.q.viij.cuius in agẽdo. 8 ¶†Sed pone,cõuenio te corã Titio authoritate apostolica:tu me corã Seio eadẽ authoritate.quærit an possit te corã Seio recõuenire.Dicit Vinc.[p] q si ego incœpi te prius cõuenire per meũ rescriptũ, tibi imputa si postea me per tuũ cõuenis:nam te recõuenio corã illo.ff.de iurisdi.om.iudi.si idẽ.§.q si mutuę.nec traho te,sed potius tu te trahis,qui per meũ rescriptum me cõuenire potuisti:p quod te ego nõ poteram recõuenire,nisi super mea quæstiõe ibi cõtenta.Cùm ergo me corã alio traxeris,te recõuenire potero coram illo.Si verò tu me prius cõuenisti, & ego te reconueni,non possum postea te recõuenire eodẽ tempore super alia personali,per meum rescriptum.Potui enim te recõuenire super omnibus,sub primo iudice,& nolui,vt vexarem.Hæc & alia not. Vin.extra,de rescrip.c.fi.hodie verò durãte iudicio coram iudice,reus non potest ad alium literas impetrare: vt extra,eo.de rescrip.dispẽdia.§.reus quoq;. lib.vj. 9 ¶†Sed pone, contra rescriptũ,quod contra me impetrasti multas exceptiones proposui, & in eis succubui:[q] quærit an ex illo rescripto te cõuenire potero corã iudice p illud obtẽto? Et videt q nõ: vt C.ad l.Cor.de fal.qui falsas.C.de his qb.vt indi.l. Polla.ff.de acqui.hæred.quæsitũ.circa medium,extra,de censi.cùm olim.extra,de testi.præsentiũ. Sed dic cõtra:vt extra,de mut.peti.c.ij.& C.de sentẽ.& interlo.omn.iud.auc.& cõsequẽter.& est q.venerealis.[r] Vel dic[s] q iniusto errore ductus,dixi rescriptũ falsum:tũc potero recõuenire.ij.q.iij.Paulum.extra de elec.statuimus.ad fi.[t] alioqui nõ.& habes ad hoc

a ¶Reus.lib.vj.
ADDE,q Bart.in d.auc.& consequenter.& l.non distinguemus.§.item si quis tenet q coram arbitro non sit locus reconuentioni, nec coram delegato de consensu vtriusq; partis.

ADDITIO.¶Adde tu Panor.post Anto.in c.j.in ij.nota.& latius colũ.penul. versiculi. hic q̃ro.extra,de mu.peti.& an habeat locum reconuentio corã iudice prorogato.Dic q sic.glo. est in l. est receptũ.ff.de iurisdi. om.iu.quã gl.dicit ad hoc esse singularem Ludoui. Ro. singul.cxlix. incipien. coram arbitro. Henri. Ferran.

b ¶Fit ergo.scd̃m Simõ. Vicẽ.cuius fuit iste ver.super auc.et cõsequẽter

c ¶In auc. idest in corpore vñ sumpta fuit, de executoribus. §. illud. collatio.vij. vbi est ille text. ADDE.Barto. idem tenere ibi.

d ¶In delegato. Supple secũdùm leges.

e ¶Nota quòd inepte locutus est autor dicendo q est ibi spãle, vbi dicit q iudex ad certã rẽ dat⁹,si de alia pronunciet nihil agit,quę specialitas hic intendebat. dicerem quòd hic in causa reconuentionis est speciale.vnde ibi glossa inter quinq; casus exceptos ponit istum.

f ¶Lecturam.aliàs literam.
ADDE Barto. in l.cùm Papinianus.

g ¶Secũdũ Vber. primam tenet Simon vbi s̈.

h ¶§.pximo.ver. & trado.& ibi dabo remissiones.

i ¶Quosdã.scilicet Simõ Vicẽ.cuius fuit iste ver.super auc.et cõsequẽter. in princ.hic & ibi corruptus:sed illa corruptio non impediebat intellectum, vt ista.
ADDE Barto. qui ita dicit tenere doctores omnes in auc.& consequenter.

k ¶C.fi.& Accur.in auc.& consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.

l ¶Colo.Idest,qui nihil habet cum conuentione commune.

m ¶Consequenter.Ibi quærit Guid.de Suza,quid si in ciuitate vel palatio Boñ.sint plures iudices,conueni te coram vno illorum,tu vis me conuenire corã alio,nũquid potes.Qd̃ possis,alle,qa vnũ est illorũ officiũ:sicut dicitur vnus procõsulatus.ff.de offi.proconsu.& leg.l.meminisse.in prin. & vnius vicẽ vident repræsentare.ff.ad munici.l.magistratus.In cõtrariũ videtur:cũ autẽ ipsa dicat apud eundẽ iudicẽ,per quẽ tex.tenet hãc partẽ, ad l.magistratus.rñdet q loquit de pluribus iudicibus habẽtibus idẽ officium.secus vbi ipsorũ officiũ est diuisum,licet sub eodẽ dño vel rectore.
ADDE, q idem quod Spec.tenet Bart. in d.auc. in ver. secũdo q̃ro.

n ¶Cõuenire.Sup. lite finita.

o ¶Contra.scilicet Cõpo.vt scripsi ĩ præ.c. pastoralis. in glos.sed sup.in fi.vbi etiã est superior opinio. In hoc.cõtraria,pro qua facit: quia si dixisset litem pẽdere cum illo,literas non habuisset vt in præ.decret. super literis. Sed dicet Cõpo.imò habuisset, expsso q non intẽdebat illis vti,nisi prima lite finita: si posset ostendere aliquam iustam causam impetrandi: vt quia in illa causa nõ expediebat sibi litigare,sub illo ex circunstantijs causæ satis trãsiret opinio Cõpostel.
ADDE quæ no. Abb. & cæteri Canoñ.in c. postulasti. extra, de rescrip.& ver.qd si laicus. adde q Spec.videt tenere opinionẽ, quã tenet Barto.in d. auc.q cleric⁹ agẽs cum laico, possit ab ipso laico reconueniri.& hoc probatur ibi:hãc fraudem.qua cessante, videtur q possit cõueniri: vt tenet gl.c.j.de mu.peti.licet do. Anto. ibi teneat cõtrarium. latius vide in d.c.j.& an clericus accusans laicũ, possit lite cõtestata et publicatis attestationibus accusari corã suo episcopo,de calũniosa accusatiõe:& an episcopus possit ĩhibere iudici seculari ne procedat sup accusatione facta per clericũ, vide Fede.consil.xciiij.

p ¶Dixit Vin.hoc dixerat s̈.de rescri.p̃sen.§.vl.circa mediũ ver.sed nũqd.

q ¶Succubui.De illo,qui obtinuit,not.de rescrip.c.j.lib.vj.vt in glos.ij.

r ¶Venerealis.xxxj.

s ¶Vel dic.Etiam secundùm Vber.

t ¶Ad fin.lib.vj.

cōcor. ij. de positio. §. viij. ver. sed sc̄dm præmissa. & quęhic desunt, vide j. §. proximo.[a]

SVMMARIVM.

1 ¶ Si cōtra aliquem prosequeris inquisitionē: an ille poterit petere, vt & contra te reinquiratur.
2 Iudex secularis debet casum matrimonialem ad episcopum remittere.
3 Spoliationis quæstione proposita, non habet locum reconuentio.
4 Conuenies spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes, an possit reconueniri super petitorio.
5 Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.
6 Recōuentio an corā iudice appellatiōis locū habeat.
7 Clericō conueniente laicum coram iudice laico, laicus verò eum reconuenit coram eodem ciuiliter de crimine: an teneat sententia.
8 Clericus conueniens laicum, quibus casibus nō possit reconueniri ab illo sub eodem iudice.
9 Iudex, qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere, consequenter nec potest per modum reconuentionis.
10 Clericus nō potest clericum recōuenire corā iudice ecclesiastico de crimine, de quo cognoscere nō pōt.
11 Recōuētio an locū habeat, vbi agiť iudicis officio.
12 Agēs pro eccl. cū alij sint negligētes & c. si nomine eccl. reconueniatur an eū debeat ecclesia defendere.
13 Conuentio, seu reconuentio duorum in iudicio con tendentium, quoties possit fieri.

Reconuentio de quibus rebus, uel causis fieri possit.

NVnc Dicamus de quibus rebus, vł causis fieri potest. Et quidem de omnibus, exceptis criminalibus. iij. q. xj. negāda. & per totū. C. qui ac. nō pos. l. j. qa nō relatione criminū, sed innocentia reus purgatur. ff. de publ. iud. is, qui. & iūge qđ est j. ver. sed qđ si cōuenis. ¶ †Sed qđ si cōtra te prosequor ingsitionē: nūquid potes petere vt & cōtra me reinquiratur? de hoc j. de inquisi. §. j. ver. itē nūquid.[b] Itē exceptis pīudicialibus actionib⁹, q̄ licet à reo vicissim ꝓponanť tñ cū petitione actoris tractari non possunt C. de ord. cog. l. j. ꝑ. & iij. c. j. extra, de ord. co. iij. q. xj. §. aliqñ de quo j. ti. ꝓxi. diceť. Itē exceptis spūalib⁹ de quibus corā laico nō habet locū reconuentio: qa de his laicus nō valet cognoscere, ꝟ cā iuris patronatus, de cā decimarū, de cā matrimoniali, & hmōi. extra, de Iudę. decernim⁹. & c. quanto. de decimis. tua. j. & ij. de iur. pa. relatū. §. ad hoc. de cōsan. & affi. c. j. de excessi. præla graue. ¶ †Sed nūquid incidēter de his cognoscet? vt si te conuenio corā iudice laico ad duplū: qa corrupisti seruū meū: tudicis te nō teneri[c] qa es vxor mea: vt ff. de seruo cor. l. fina. nunqđ iudex cognoscet an sit vxor? videť ꝙ sic: vt C. de ord. cog. l. j. Sed dic cōtra: vt extra, q fil. sint legi. lator. & de or. cog. tua. vbi de hoc. cognoscet tñ summaten⁹, an sit vxor vel nō: & hmōi: cognoscit eñ an sit sua iurisdictio. ff. de iudi. si qs ex aliena. et ex q̄ viderit cōtensiosè agi, an sit vxor vel nō & partes velint ꝓbare & excipere, remittet causam matrimonij ad episcopū. sc̄dm v̄i. q hoc no. extra, ꝟ dci. tua. j.[d] ¶ †Itē excepta quæstione spoliatiōis, qa ꝓposita non habet locū recōuentio, nisi de alia spoliatiōe. extra, de ord. cog. sup. extra, de resti. spo. in literis. & c. ex con quæstiōe. de hoc dicā infrà, de peti. & pos. Inn. dicit ꝙ si cōuenis me possessorio, possum te reconuenire petitorio. Pōt tñ me repellere obiectu spoliationis: vt extra. de ord. cog. c. fi. sed si agis cōtra me interdicto v̄n vi, nō possum te cōuenire vel recōuenire rei ven. vel mandati, vł cōsimili: possum tñ te recōuenire interdicto v̄n vi, super alia re. quæ ꝓsequere, secūdū eū, vt no. extra, de mutu. peti. c. fi.[e] ¶ †Quid si conuenio te spoliatorē ad rei restitutionē, & ad fructus perceptos & extantes: vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. ex die. & ad eos, qui percipi potuerunt. ff. de acq. possef. si quis vi. & ad omnem vtilitatem quam habuissem, si nō fuissem eiect⁹: vt ff. de vi & vi arma. l. interdicto.[f] nunquid potes me reconuenire super petitorio? Respondeo, non si agebam ex vi interdicti vnde vi. ¶ †Sed quid si agebam ex vi iudicati: quasi iam ad hoc fueris condemnatus, sed adhuc nō pares iudicatis? Respon. idem est: quia durat prima actio, licet sententia feratur secundùm omnes in vtili[g] actione. ff. de pigno. l. grege. §. etiā. & secundùm quosdam idem in personali. C. de vsu. rei iud. l. fin.[h] Alij dicunt ꝙ siue actio sit personalis siue realis, per primā sententiam non tollitur: vt ff. de fideiusſ. l. fide iussor. Item excepta quæstione mometaneę possessionis: nam si pupillus agit contra me vti possidetis vel vnde vi, vel quod vi aut clam: nō possum eū reconuenire. C. qui legi. perso. habēt stādi in iudi. l. fi.[i] Item secūdū Bar. excepta spoliatione facta ecclesijs & ecclesiasticis viris, ideo vt passus damnū possit reconueniri corā seculari iudice, vt s̄. proxi. versi. quid si laicus. Item in deposito, cessat reconuentio. extra, deposi. bona fides. Item excōmunicatus reconueniri non potest. extra, de excep. cùm inter. in fi. conueniri sic. extra, de iudi. intelleximus. ¶ †Sed nunquid coram iudice appellationis locum habet reconuentio? Respondeo, nō secundū eos, qui dicunt causam appellationis esse eandē cum principali: secundùm illos verò, qui dicunt aliam esse, sic. De hoc ij. q. vj. si quis in quacūꝙ. Prius dictū verius est. quòd probať ff. de iudi. l. ij. §. legatis. ver. ei quoꝙ qui ipsum pro. & ff. eum qui ap. in prouin. defe. debere. in rubro & ī nigro. Quod intellige de eo, qui de causa iudicialis appellationis tantùm cognoscere habet: de quo anteꝙ super appellatione pronunciet, dubiū est an sit iudex inter partes: vt extra, de appel. vt debitus. Coram eo verò, qui cognoscit de pronūciatiōne vel de tali appellatiōe extraiudiciali, in qua venit cognitio negotij principalis, puta cùm appellatur super prouitiōe huiusmodi, vt extra, de elec. statuimus.[k] bene potest reconuentio fieri: cùm sit certum, eum iudicē partiū esse. ij. q. vij. cuius in agēdo. talis enim appellatio est citatio ad causam.[l] ¶ Sed nūquid corā arbitro de causa suspicionis cognoscente, fiet reconuentio? Dic vt s̄. de recusa. §. effectus. versi. sed nunquid coram istis. ¶ †Sed pone, clericus conuenit laicum coram iudice laico: laicus verò eum reconuenit coram eodē de crimine ciuiliter. quod pōt. C. de iudi. quoties. C. de iurisd. om. iud. l. j. sed criminaliter non posset: vt s̄. dixi? Respōdet not. Ber. extra, de iudi. at si clerici. ꝙ tenet sententia.[m] ¶ Sed si reconuentus fuerit criminaliter, & sententia cōtra eum lata, an talis sententia faciet fidem coram suo iudice? De hoc dic vt ibi.[n] ¶ †Et nota ꝙ in tribus casibus clericus conueniens laicū non potest reconueniri ab illo sub eodē iudice, scilicet super re spirituali nec super actione, quæ infamat, vt furti, & iniuriarum: vt j. de dila. iura. ver. vt autem. & huiusmodi. Quidam tamē dicunt ꝙ secundùm canones non infamat. Sed contra. vj. q. j. infames. Alij dicunt quòd infamant: & sibi imputet clericus, qui conuenit laicum: quia reconueniretur ab eo actione famosa. Tertius casus est s̄. §. j. versic. quid si laicus. secundùm Vincen. qui hoc not. extra, de deci. tua. j. ¶ †Et trado regulariter, ꝙ iudex, qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere, nec per modum reconuentionis. Cùm ergo causa criminalis clerici non possit principaliter coram seculari tractari: vt extra, de fo. cōpet. si diligenti. ergo nec per modū reconuentionis. Idē dico in causa decimarum & iure patronatus, & breuiter in qualibet spirituali: vt s̄. eo. §. ver. item exceptis specialibus. Idem dico in causa liberali: vt s̄. §. proxi. ver. quid si coram. Idem in causa legitimationis. extra, de ordi. cog. c. ij. arg. cōtra. in eo. c. & C. de iud. quoties. & de ordi. iudi. l. j. sed licet iudex, ideo ibi cognoscit de incidentibus, quia aliter causa principalis non poterat terminari, tñ super eis nō ꝓnunciet: & sic nō sunt cōtra. Quidā tñ dicunt ꝙ hoc casu potest iudex de illis causis pronunciare, quæ aliàs non possent corā eo terminari. quod verum est, qñ non poterat ꝓpter defectū iurisdictiōis.[o] ff. de iur. om. iudi. si idē.[p] ¶ †Sed quid si clericus velit reconuenire clericū corā iudice ecclesiastico, de crimīe, de quo ille

---

a ¶ §. ꝓxi. De reo an possit recōuenire actorē super actiōe, q̄ sibi non competebat tpe impetrati rescripti: scripsi de rescri dispendia. §. j. lib. vj. sup verb. obnoxium.

b ¶ Nunqd. &, vt ibi dicit, hic not. de accu. qualiter. secundo. ad finē j. glo.

c ¶ Nō teneri. Sup. ad duplum. bene etiam cōtra vxorē datur actio illa in simplū, vt ibi. ADDE, vt per Bar. in d. auť. qui relato Spe. aliter dicit.

d ¶ De deci. tua. j. & ibi subdit qđ sequitur j. versi. & nota. ADDE tu ꝙ hoc est verum vt vbicūꝙ de causis spūalib⁹ agiť, quo ad eorū valitudinē vel inualiditatē, iudex ecclesiastic⁹ est iudex cōpetēs, & nō secularis: sꝫ vbi agereť de facto, puta an mrimoniū sit cōtractū, vel an decimæ sint solutæ & similia: tunc et secularis ē iudex: & vł nota. Lap. in alle. l. vj. Itē Archi. ī c. quid dicā. xiij. q. iij. Abb. Sicu. ī c. cū sit gñale, & ibi per alios scrib. extra. de foro cōp. itē facit ꝙ dicit idē Abb. Si. ī c. ex literis. el. ij. extra de sponsa.

e ¶ C. fi. ī ij. nil glossauit. ADDE quod Bar. in l. naturaliliter. §. nihil cōe. ī pe. q. vł no. ꝙ ī iterdicto spoliatorio & cā depositi, habeat locum reconuētio. tñ in d auť. et cōsequenť. tꝫ idē qđ Spe. hic

f ¶ Interdicto. quę ꝑt esse maior estimatione, q̄ ipsę res ablatæ. sic dicebat Vi. cui⁹ ad lrām fuit hęc q. et seqūs de or. co. c. fi. in prin. & est simile qđ dicam j. ti. ij. §. j. ver. sed nunquid intētāti.

g ¶ In vtili. Aliàs in reali j. in Vin.

h ¶ L. fi. vbi de hoc in gl. Sic ergo & C. de iudi. l. j. ante fi. vlti. glo.

i ¶ L. fin. Ex multis lecturis, quas ponit ibi gl. Hosti. prælegit istā vt scripsi ī decre. cū dilectus. de arbi. super j. gloss. q̄ enumerat hos casus.

k ¶ Statuimus. lib. sexto.

l ¶ Ad causam. de hoc clarius ꝑ me de mut. pet. c. j. in gl. recōuētio. versi. corā iudice. ADDE qđ Bar. in d. auth. relato. Spec. hic & Cy. ī l. per hanc. Dicit veritas est, ꝙ qñ ille q appellauit, appellat de necessitate, ꝓpter iniuriā, quā arbitratur sibi factā à iudice et sic ipse sua spōte iudicē non elegit, & potest corā iudice appellationis recōueniri, sed debet in ꝓuincia sua apud suū ordinariū cōueniri: vt ff. eū qui ap. in pro. defe. et l. ij. §. hi. ff. de iudi.

ADDITIO. ¶ An in causa appellationis sit locus recōuētioni, vide Io. de Tur. cre. post Archid. in c. j. col. ij. versi. surgit hic quæst. iij. q. viij. & ibi tradit an cleric⁹ agēs corā iudice seculari, possit reconueniri corā eodē iudice: vide oīno per eū. Hen. Fer.

m ¶ Tenet sententia. Omnino vide qđ ibi scripsi sup secunda glos. & ibi Abb. sicu, Frā. de Are. Barbatia & Feli. Item Lapus alle. cxviij. ī j. co.

n ¶ Vt ibi. Sup his vide q̄ scripsi in præ. gl. recōuētione. ver. vtrū autē.

o ¶ Iurisdictio. Id est, quia non erat iudex actoris.

p ¶ Si idē. vide qđ scripsi de mu. pe. c. j. in glo. reconuētio. post prin.

ibi videbis.quod Inno.& Hosti.tenet ꝙ hic Guli.et ꝙ Accur.tenet cõtrariũ in auť.& cõsequẽter.in gl.ij.

quo ille cognoscere nõ põt?Rñ.dicit T.ꝙ nõ potest ratione pari,vt iam dictum est s̃.ver.proxi.in prin. ¶Sed quid si conueneris criminaliter me,nũquid te possum recõuenire ciuiliter?Dicit Inno.ꝙ nõ.nã si prius propositæ ciuili,supersedeať superueniẽte criminali.C.de or.iu.l.fi.& iij.q.ix.ciuili.multò minus eam potero de nouo ꝓponere:in cõuerso autẽ casu scilicet cõtra cõuẽtus ciuiliter reconuenit criminaliter,dicit hoc fieri posse, dũmodo cõpetẽs sit iudex. iij.q.viij.cuius.q̃ dic secũdũ eũ,vt not.extra,de mu.peti.c.j.[a] ¶†Sed nũqd habet locũ recõuẽtio,vbi agitur iudicis officio?Rñdeo sic,qñ ꝑ actiõe ꝑponiť. secus si incidẽter.ar.extra,de offi.iu.c.ij.[b] ¶Sed nec habet locũ recõuentio,vbi locũ habet summaria cognitio:qa sic si vna summariè,altera plenè,& vna celeriter,altera verò solẽniter sit tractãda:nõ possent vicissim simul ambæ tractari & terminari.qđ tñ est necesse ĩ mutuis petitiõib⁹:vt extra,de ord.cog.c.ij.& j.§.ꝓxi.in fi.secũdũ Inno.[c] ¶†Sed pone,aliqs agit ꝓ ecclesia,cũ alij sint negligẽtes,fortè repetẽdo alienata,vel ꝓ libertate eius.quod põt:vt extra,de reb.eccl.nõ alie.si qs p̃sbyterorũ.extra,de testi.cũ olim.de cõces.præbẽ.ex parte.ff.de libe.cã.l.j.& ij.nunqd si recõueniať noĩe ecclesiæ,teneť eũ defendere in cã recõuentionis:Vel si agit,nũqd teneť satisdare de iudicato soluendo,& ꝙ capitulũ ratũ habeat?Et vř ꝙ sic.extra,de ꝓcur.cõstitutus.de offi.iud.deleg.corã.in prin.iij.q.viij.cuius.arg.C.de ꝓcu.neq; Vin.dicit cõtra.[d] ꝙ nec teneť rñdere,nec cauere.hoc enim cõcediť ei à iure.ff.de re mili.l.ij.& in pręmissis cõcor.imò est puniẽdus,si taceat.ij.q.vij.quapropter.& ĩ cõsti.Greg.x.de reb.eccl.ali.vel nõ.hoc consultissimo.§.nihilò minus.[e] & grauius esset ibi defendere vel satisdare,& potius nõ prosequereť causam ecclesiæ.ff.de iudi.l.ij.§.sed si.& vide s̃.de cõiunc.pso.circa prin.[f] ¶†Itẽ scripserũt quidã ꝙ si me cõuenis ad decẽ,& ego te recõuenio super boue,nõ poteris me iterũ reconuenire ad equũ,ne sic mutuæ petitiones in infinitũ procedant.extra,de rescrip.cũ in multis.lib.vj.licet in prin.in eodẽ libello potueris me super pluribus cõuenire:vt eo.tit.c.fi.& c.dispẽdia.& extra,de elec.querelã.de capel.mo.c.ij.ff.fami.ercis.hæredes.§.de pluribus.ff.de act.emp.& vendi.non est nouum.& s̃.§.j.ver.item pone.[g]

SVMMARIVM.

☞Recõuentio quando sit facienda,& quãdo nõ.

SEquitur Videre†quãdo sit reconuẽtio faciẽda.Et dixit T.[h] ꝙ generaliter põt fieri, tanq; in petitione actor sit lite cõtestata: postea verò nunq;,nisi libellus recõuentionis sit antea porrectus:vel nisi protestatus fuerit de recõuẽtione faciẽda.extra,de mut.peti.per totũ.C.de sen.& interloc.om.iudi.auť.& cõsequẽter.[i] Sed omissis opinionibus,dico ꝙ semꝑ ante litis cõtestationẽ, & etiam post,eodẽ durãte iudicio,id est instãtia iudicij, scilicet quousq; cõclusum sit in causa:quia cùm negotiũ discutiť,tantũ diciť iudiciũ:vt extra,de verb.sig.forus.põt fieri recõuẽtio etiã nulla ꝓtestatiõe p̃missa, ꝑ hoc ante litis cõtestationẽ:& hoc tam corã ordinario,q̃; delegato:vt extra,de rescrip.dispẽdia.§.reus.lib.vj.ꝑ quã dñs meus dicit cõtra,& ꝙ post litẽ cõtestatã fieri possit.habeť extra,de mu.peti.c.j.ibi:respõsione facta,&c.[k] quia per respõsionẽ sit litis cõtestatio.extra,de lit.contest.c.vnico.& in hoc videť Innoc.declinare in præ c.j.de mut.peti.[l]

SVMMARIVM.

☞Actori nolenti reo eum reconuenienti respõdere,denegari debet in sua causa audientia.

Iurisdictio iudicis,quo casu sit perpetuata.

Reo vbi lis est contestãda super libello actoris,offerente libellum reconuentionis,an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.

Sententiæ tot sunt,quot sunt & articuli.

Iudice pronunciante in causa conuentionis,si omittat reconuentionem,an teneat.

Sententia si primò feratur super vna causa,& postea super alia,cui prius satisfieri debeat.

Causa conuentionis & reconuentionis, pari iure fouentur.

8 Appellatione facta in conuentione,an supersedendum sit reconuentioni,vel econtra.

In reconuentione qualiter sit procedendum.

VIdendum Restat, qualiter in recõuentione procedatur,& quidem libello ab actore oblato,reus si eum velit recõuenire:porrigat similiter ante litem contestatã libellũ recõuentionis secundũ T.[m] sed & postea id fieri potest, vt iam dixi:& deliberatione super vtroq; hincinde habita,fiat primò litis cõtestatio super libello actoris, & cõsequẽter super libello reconuẽtionis:& iudex potest cogere actorẽ respondere libello recõuẽtionis:postmodũ verò lite cõtestata sup vtroq; libello,vbi fit ante litis cõtestationẽ iudex vicissim vtrãque causam audiat,sic ꝙ primò fit litis cõtestatio super prima,& post super secũda conueniẽs primò iuretur,secundò reconueniẽs:& primò ponat & postea reus primò etiã producat testes:secũdò reconueniens.& sic alij actus expediantť,ita ꝙ in vna eadẽq; die vtraq; quæstio quasi vna sentẽtia,concordia vel iudicio terminetur:prius tamẽ pronũciando sup petitione actoris,vt hæc probanť extra,de mu.peti.c.j.& de causa pos.& proprie.cũ ecclesia.& c.cùm dilectus.iuxta regulam illam,qui prior appellat,prior agat.extra,de ordi.cog.c.ij.ff.de iudi.qui prior.quæ tamen fallit in casibus,qui no.j.tit.proxi.ver.videmus.Vber.verò dicit[n] præmissa vera esse,vt vicissim tractentur si hoc iudici placet: & si sibi magis placet,poterit de his vicissim cognoscere & terminare de vna,cognoscẽdo vna die,et de altera alia die. ¶†Sed quid si actor nolit respondere reo reconuenienti eum[o]? Dic ꝙ iudex denegabit ei in sua causa audientiam.arg.extra,de iura.calũ.c.fin.§.pœna.& c.Imperator.j.q.j.si qui episcopi talẽ.ff.de procur.mutus.§.pœna.C.de compensa.neque scriptura.[p] ¶†Quid si reus statim libello sibi ab actore porrecto,eum recõueuit,offerens sibi libellũ reconuẽtionis,sed vlterius procedere non curat:in libello verò actoris proceditur ad litis cõtestationẽ vel etiam ad sententiã?Dic[q] ꝙ adhuc poterit reus causam reconuentionis prosequi.Iurisdictio enim iudicis,perpetuata fuit quo ad causam illã per libelli oblationem.extra,de offi.deleg.gratũ.& ecõuerso,si actor facit reum citari,& vltra non ꝓcedit,reus potest causam reconuentionis inchoare,& prosequi corã illo:eius enim iurisdictio perpetuata fuit per cõuentionẽ factam per actorẽ.iij.q.viij.cuius. Quo ad hoc enim pari iure censentur cõuentio,& recõuẽtio.extra, de mut.peti.prudentiã.Qualiter autẽ iuratur in mutua petitione,not.j.de iura calũ.§.nũc dicamus.ver.nõ tamen.¶†Sed secundũ præmissa,quid si cùm debet lis cõtestari super libello actoris,reus offerat libellũ recõuentionis,nũquid actor habebit super illo inducias deliberatorias?Respõdeo sic,si noluerit,& interim sua petitio differetur.iij.q.iij.§.spatium.[r] Quasi vna sentẽtia,ideo dixi s̃.quia in veritate duę sunt sententiæ,quæ simul feruntť super duabus quęstionib⁹ sese minimè cõtingẽtibus:& etiã si se contingãt,puta quia agiť petitorio & possessorio super eadẽ re, adhuc sunt duæ sentẽtiæ ferẽdæ:vt præ.decre.cũ ecclesia.in fi.& c.cũ super.†Quia quot sunt articuli,tot sententiæ sunt.ff.de mino.etiã.sed quasi vna & eadẽ sentẽtia diciť propter continuationẽ tẽporis.arg.in præ.l.etiã.ad cõtextũ ꝓlatiõis,scilicet vno cõtextu, vna post aliã feruntť:vt in præ.l.etiã.sicut est aliàs simile in pluribus stipulationib⁹ pluriũ rerũ:q̃ dicuntur vna stipulatio quo ad coceptionem verborũ.ff.de verb.obli.scire debemus.& l.Stichũ.§.stipu.& ff.de don.cau.mor.Senatus cõsuliť.§.fi.¶†Et si iudex pronũciet in causa conuẽtionis,& omittat recõuentionẽ,dicũt doctores ꝙ nõ valet.ff.q̃ sen.sine appel.re.l.j.§.fi.& C.de cõpẽ.neq; scriptura.vľ secũdũ Ia.de Al.tenet sñia:sed tñ ab ea põt appellari.vel diciť in præ.§.ꝙ intelligit idẽ Iaco.verũ esse,si de vtraq; q̃stione simul cõstare posit.Cæterũ si de vna,puta de possessorio,cõstat plenè,sed de alia,puta de peti

a ¶C.j.Ibi dixit in glo.reconuentio.versi.redeundo.

b ¶C.ij.Id ẽscripsi in prin.glo.versi.& secundum.

c ¶Secũdũ Inno.Vide quod not.ĩ cle.de verb.sign.sæpe.in glo.ꝙ requirat.

d ¶Dicit contra.in præd.decre.cùm olim.vt ibi scripsi super glo.ij.

e ¶Nihilominus.lib.vj.

f ¶Circa prin.Et de ꝓcu.§.ij.versi.qđ si canonicus.

g ¶Item pone.Per quẽ videť iste versi.superfluus.nisi dicas illũ ver.loq in delegato,istũ ĩ ordinario rei, in quo tñ non puto hoc ꝓcedere,nisi forsan per hunc modũ ꝙ secunda cõuẽtio actoris,licet corã eo fieri posit non tamẽ habebit vim recõuẽtionis,vt simul tractenť, & vna sentẽtia terminẽtur ꝑ rationẽ ibi positã,& q̃ ponitur j.versi.pe.

h ¶Sequitur videre.Dixit Tancre.vbi supra.

i ¶Et consequenter.Finita verba Tã.in hoc membro.

k ¶Et cætera.Nil valet hæc inductio,cũ litera dicat facta rñsione libello actoris,rñdeatur libello rei:imò põderata litera illa incõtinẽti,quæ sequiť aptè probat cõtrarium:declaro,si litera ibi diceret,ꝙ facta responsione libello actoris porrigat re⁹ suũ libellũ,tunc faceret ꝓ actore:sed aliter loquitur,vt prædixi.

l ¶De mu.peti.vide quod ibi scripsi super j.gl.qđ no.in cle.de ver.sig.sæpe.in gl.ꝙ requirat.& glos.seq.vbi videas,q teneãt hanc opi.& qui contrariũ.quos sequor. ADDE,ꝙ opi.Spec.tenẽt Vin.Fran.Archi.in d.c.dispẽdia.Bar.in auť.& cõsequenter.Si Vic.in d.c.j.& Ioã.de Imol.ibi.Opi.aũt Hostiẽ.tenet Panor.quã etiam dicit tenere Card.in d.c.j.plures et digniores sunt tenẽtes, ꝙ post litis cõtestationem potest fieri recõuentio.

m ¶Videndum restat.secũdũ Tan.vbi suprà.

n ¶Vero dicit.In volumine nõ inueni,sed Simon bñ tenet hoc sup auť.& cõsequenter.& vide j.versi.quid si primo.& versi.præced.

o ¶Eum.Dic secũdùm Ægid.vbi s̃.

p ¶Scriptura.Superfluit iste ver.propter §.sequentẽ.

q ¶Sententiã.Dic secũdũ Ægid.cuius fuit iste versi.vsq; ibi:qualiter.

r ¶§.spatiũ.Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutũtur,& prouisionẽ circa hoc vide quod scripsi de mu.peti.c.j.super verbo respondere.

torio nō potest cōstare de facili, sed longis est ambagibus inuoluta, bene pōt ferri sn̄ia super ea, de qua cōstat, scd̄m eū. arg. C. de cōpen. l. fi. Idē not. Inn. & Vin. extra, de ord. cog. c. ij. ver. nos aūt.[a] Quid em̄ si lata sn̄ia super vna, incontinenti is, contra quē lata est: appellet, & recuset iudicē vt suspectū? Certè tūc non possunt vna sn̄ia terminari. Vel dic vt j. ver. sed pone. ¶ †Quid si prio sup vna cā feraṫ sn̄ia, & pòst sup alia: quæritur cui prius satisfiet? Rn̄d. ei, ꝓ quo prima lata est, vel fortè expectabiṫ donec de alia cā iudicatum fuerit, si nondum erat pronunciatum. ff. quæ senten. sine ap. re. l. j. §. si apud eundem. & §. fi. C. de app. l. j. vꝰ illud obtinet ī quātitatibꝰ scd̄m Si.[b] Vin. aūt not. extra, de ord. cog. c. ij.[c] ꝙ si primò pronunciaṫ sup vna, nō differṫ executio sn̄iæ sup illa donec ꝓnuncieṫ sup alia: vt in pre. cōcor. et pre. l. fi. corrigit seipsam, nisi in casu, s. cū aduersarius meus impedit, ne ꝓnuncieṫ su p altera: tūc em̄ differeṫ executio, & excipiā cōtra eū si velit me cōuenire ex cā iudicati. ar. ff. de eo, per quē factū est. l. j. & extra, de testibus. c. ꝑuenit. ¶ Illud etiā no. ꝙ cū post litis cōtesta. fit recōuentio, nō tractantur simul seu vicissim q̄ones. ¶ †Hoc quoq; certū est, ꝙ cā conuentiōis & recōuentiōis, pari iure censeṫ. vn̄ si nō pōt appellari sup illa, nec sup ista. extra, de mu. peti. c. ij. & si actor non vult reo respōdere nec ipse respōdebit actori vt j. §. ꝓxi. ¶ †Sed pone ꝙ appellaṫ ī cōuētione, nunqd supersedebiṫ recōuētioni, vel ecōtra. Respōdeo, nō qa diuersę sunt causę: & potest vna sine alia tractari. ar. tn̄ cōtra extra, de app. super eo. j. vbi hoc no. Vin. ¶ Sed nōne debēt vna sn̄ia determinari, iuxta pręmissa? Rn̄deo, illud verū est cùm vicissim tractānt: sed si ꝓcedaṫ in vna, & non in alia, puta propter excōmunicationē oppositā cōtra rem continentem, vel propter exceptionem spoliatiōis oppositam siue propter app. interiectā in ea à grauamine, non habet locum vicissitudinaria cognitio.

SVMMARIVM.

1 ☞ Pœna actoris nolētis reo respōdere, q̄ d̄beat esse.

Restat †Vt de pœna actoris nolentis reo rn̄dere, dicamus. Et quidē hęc est: qa ei nō rn̄debiṫ in cā sua: vt extra, de mutu. peti. ca. j. & ij. & extra, de iur. ca. c. fi. ff. de ꝓcu. mutus. §. pœna. & in p̄. l. neq; scriptura. imò etiā si actor velit desistere, reus si velit eū p̄cisè cogi, ꝙ sibi rn̄deat, audiedꝰ est: vt extra, de mu. pe. c. j. & ar. ff. de bo. pos. cōtra ta. post mortē. §. fi. & ar. extra, de or. co. c. ij. à cōtrario sensu, qa iudiciū reddiṫ in inuitū. ff. de ver. ob. inter stipulantem.[d] licet sit arg. contra extra, de appe. cum cessante. & ff. de in ius voc. q̄uis.[e] & si iudex hoc neglecto ī q̄one ꝓcederet, nō teneret qd̄ fieret: vel saltē esset appellandū ab eo: vt in p̄. l. ff. q̄ sentē. sine appel. re. l. j. §. fi.

De incidentibus quæstionibus, Et de ordine cognitionum.[f] Rubrica.

Saepe Plures in iudicijs[g] q̄stiōes emergūt, & dubiū est cuius cognitio debeat præcedere: ideoq; cùm hæc materia vtilis sit, & secretam aliquantisper habeat indaginē, ipsam apertius enodemus. primò dicētes aliqua quæ antiq sup ea tradiderunt, postmodū alia ad cognitionē eius dicturi.

SVMMARIVM.

1 ☞ Quæstio ciuilis, quotupliciter incidere possit.
2 Quæstiones incidentes, quòd sint prius tractādæ, & non simul.
3 Quæstione ciuili incidente ciuili, refert an incidēs sit talis, quæ patiatur litis contestationē vel non.
4 Quæstiones plures & multipliciter in iudicio deciduntur, quibus etiā multipliciter est prouidendum.
5 In quæstionibus incidentibus, primū cōstare debet de re, demum de eius circunstantijs quæri.
6 Actionē eligere an cogaṫ qs ante iuramētū calūnię.
7 Diuersæ q̄stiones si ab vna parte tm̄ proponunṫ, & sint crīales: an accusator possit eas simul ꝓponere.
8 Agens de vno crimine contra vnū ciuiliter, an possit, & contra alium de eodem crimine pendente iudicio primo agere.
9 Plures & diuersi, si contra vnum solum agant, quis primò sit venturus.
10 Quæstio à diuersis partibꝰ mota, qūo sit terminād a.
11 Prius prouocans, prius est audiendus, libellum dando, iurando, testes producendo, &c.
12 Petentium eandē vxorem, prior prius auditur, propter vitandam difficultatem.
13 Ciuilium seu spiritualium quæstionum, si altera directè proponitur, & altera per modum exceptiōis, an simul possint agitari.
14 Diuersæ q̄stiones criminales, si à diuersis partibꝰ in iudicio proponunṫ, qualiter sunt agitandę. & nu. 15.

Sciendum Est igitur, ꝙ cùm duæ q̄stiones in iudicio ꝓponunṫ, aut sunt ambę principales, aut vna est principalis, & altera īcidēs si qdē ambæ[h] sunt principales: & sunt ambę ciuiles

a ¶ Nos autem. Vt ibi scripsi super ver. vicissim. in princ. sed, vt ibi dixi, est opi. ꝙ de natura reconuentionis, intantum est proprium simul causas tractari, quòd quantuncunq; altera causa recipiat facilem tractatum, & altera difficilem, necesse erit seruari quod ibi dicitur insimul cognoscendo, & diffiniendo. & Hostiensis fatetur hoc dictum congruere subtilitati iuris: licet æquior sit opinio contraria, quam etiam habes hic, & in versiculo sequēti. & vidistis s̄. eo. §. post prin. ponderato textu prædictę authen. & corporis vnde sumpta fuit, scilicet de executoribus. C. §. illud colum. vij. qui vult reconuentionem inchoari statim mox, & à princi. quod de inchoatione videtur ad hunc finem iuberi, vt eo modo simul fiat prosecutio & diffinitio Ad quid enim iuberet simul inchoari si simul ꝓsequi non deberet. Item textus in corpore idem probat ibi; apud quem simul vtranque exerceri competit litem. Verū est quòd alia litera habet similiter. Itē hic aduerbio vicissim vtūtur auṫ. præ. ī pricip. & decre. prima, de mu. pe. & decre. secunda. de ordine cog. versiculo nos tamen. Hoc autem sonat quod mutuis vicibꝰ procedatur, vnde voluerūt ali qui sic procedi, ꝙ respōso per reum ad primā positionē actoris actor respōdeat ad primam rei: sic de secunda & vlterioribus: idem in testibus vt recepto primo teste actoris, recipiatur primus rei: sic de secundo & reliquis. Non putat tamen Pileus vbi supra, quod tanta vicissitudo sit necessaria, nisi forsan pariter periculum mortis, absentiæ vel aliud vtrisq; testibus immineret. His attentis non iure reconuentionis conuenitur actor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto necessariò hanc reconuentionis naturam sequendam prędictis rationibus. Si verò licet recōueniatur, poterat tamen corā eodē iudice cōueniri: cū ipsi iudici laxior sit habena. bene facit ad hanc distinctionē decre. cum aliquibus. de rescriptis. libr. vj. super quo vide qd̄ scripsi in prę. decre. ij. super verbo, mutuæ. & in gl. seq. ADDE, ꝙ practica Specu. placet Abb. in d. c. j. referens qd̄ do. Anto. illam putat veram, si pars patitur. secus aūt si vult vt ꝓcedatur sigillatim.

b ¶ Secundùm Simo. Vince. in auṫ. & consequenter. in fin. hoc intendit Simon ꝙ in quantitatibus, puta quia actor petit centū & reus quinquaginta, congruè fit expectatio prædicta: sed si actor petit domum vel equum, & reus fundum vel bouem, non est locus expectationi.

c ¶ C. ij. vbi scripsi super glo. si isti.

d ¶ Stipulantem. scd̄m Tranc. vbi s̄.

e ¶ Quamuis. Illud ius non est quæsitum aduersario. Et hic omnino vide quæ dixi de rescriptis. c. j. libro sexto. super glo. ij. & vltra ibi scripta scias ꝙ cùm Gul. contra dominum meum tenet super ipsa auṫ. G. de Suza. super auṫ. qui semel. inducēs etiam l. oēs. ff. de except. & fideiuss. l. ex ꝑsona. ibi etiā Old. idem dicens se sic audiuisse à dn̄o Iaco. de Aret. inducit l. iij. §. j. ff. quod quisq; iur. facit ad hoc quod no. s̄. de dila. §. vlt. ver. quid si reꝰ. & j. de appel. §. in quibus. sub ver. xxxiiij. & §. j. ver. sed quid si ille. ADDE, quæ ꝑ Alex. notanṫ in d. l. iij. vbi de hac addi. mētionē facit.

Bald. De reconuentione. Rubrica.

Iudex laicus qn̄ incidit q̄stio spiritualis coram eo, nō cognoscit plenariè, sed summariè, non ꝑ modū disceptatiōis: & tunc demū remittit, qn̄ partes volunt ꝓbare. §. nūc dicamus. versi. item excep. & seq. ¶ In officio iudicis nō habet locum reconuentio. ff. de var. cog. l. j. in fi. nisi summariè procedat. versi. sed nūquid habet. & seq. Gul. etiā in summarijs habet locū recōuētio: quoad hoc vt ventiletur coram eodem iudice, & inter easdē personas. ff. de ꝓcur. l. sed & hę. §. ij. & l. omniū. sed non quo ad eundem modum ꝓcedendi, & similiter decidendi: nisi fuerit reconuētio de pari causa, scilicet summaria quia tunc est vera reconuentio quo ad omnia, secūdū doct. ff. de iudi. l. sed & si restituaṫ. in prin. Bald.
¶ Vsq; ad cōclusionem potest fieri reconuentio §. sequitur. versicu. sed omissis.
¶ Pari iure censetur conuentio & reconuētio: & debent simul vna sententia terminari. duæ tamē sententiæ sunt pronūciandę & duæ formę: & super vna potest ferri absolutoria & super alia condēnatoria, non autē absolutoria causa. G. hoc verum si recōuentio fit ante litis cōtestationē, & pariter liquet de vtraq;: alioquin propter obscurum, differri non debet de vna sine altera. C. de cōpen. l. fi. nisi per subterfugia & malitiam actoris sit protracta probatio: quia tunc differtur certū, propter incertū: nedum quo ad pronunciationē, imò si esset pronunciatū, differtur etiam quo ad executionē, interposita tamen appellatione. in §. videndū. ver. sed secundū. cum seq. vbi omnino videas. & not. in glo. j. in fi. ff. quæ sent. sine appel. rescin. Bald. & vide omnino j. tit. seq. §. j. & j. de iura. calum. §. causa.
¶ Non debet prius respōderi petitioni q̄ recōuētioni, scilicet ex interuallo. C. de cōpensa. l. neq;. eo. §. versi. j. G. ¶ Sufficit recōuenienti pro perpetuanda iurisdictione, offerri actori libellum reconuentionis. eo. §. versic. ij. G. argu. de pu. in l. is qui reus. versi. inchoatus. Bald.

De incidentibus quæstionibus, Et de ordi. cogni. Rubrica.

f ¶ Pileus posuit de hoc rub. & est vltima suæ secūdæ partis. ¶ Tan. cōuertit hanc rubri. & est suæ secūdæ partis pe. cōmēdabiliter autē actor sic formauit rub. propter rubricā de ordi. cog. quę veniebat in iij. parte ponēda.

g ¶ Sæpe plures in iudicijs.

h ¶ Sciendum est igitur. Si quidem in hoc principio prosequitur glos. Ioan. iij. q. xj. in ciuili. & Bernar. hic eod. tit. nam & hoc vsque ad versi. sed dixit.

quæ prius

quæ prius ꝓponiť, primò tractabiť, & vna ſnīa terminanť, licet ſint æquales: dūmodo ſe nō cōtingant: vt extra, de ord. cog. c. ij. §. nos aūt. ff. de iud. q prior. & dixi ſ. tit. ꝓxi. §. videdū. & dūmodo ſit talis quæſtio, de qua ille iudex poſsit aliàs cognoſcere: vt ibidē not. Si verò ſint criminales & inæquales, tūc maior minori præponeť. qđ ſi vna ſit criminalis, & altera ciuilis, de criminali prius ageť, vt ex inferioribus apparebit. ¶ Porrò ſi nō ſunt ambę principales, ſed vna incidit alteri: tunc de incidenti principali, prius cognoſcendū & pronunciandū eſt. ff. de lib. cau. ordinata. Inſtit. de accu. §. præ iudiciales. extra, de ordi. cogni. c. j. iij. q. xj. ſi de hæreditate. C. de ordi. iudi. l. j.

1 ¶ †Et ſcias ꝙ qñq; ciuilis queſtio incidit ciuili: vt ſi agenti de hæreditate incidenter & directè, opponiť ꝙ non eſt legitimè natus: vt extra, de ordi. cog. c. ij. & qui fil. ſint legi. lator. vel ꝙ eſt ſeru⁹. iij. q. xj. ſi de hæreditate. C. de ordi. cog. l. ij. ff. de alen. lib. l. ſi quis. §. ſi vel parens. ¶ Quādoq; verò ciuilis incidit criminali, vt ſi is, qui credit ſe liberū, accuſetur de crimine & poſtea moueatur ei ab alio quæſtio ſtatus. ea. q. ſi crimen. C. de ordi. iudi. l. iij. C. de adul. quoniā Alexādrum. C. ad legē Fla. de pla. preſes ꝓuinciæ. & l. plagij. ¶ Qñq; criminalis incidit ciuili, vt ſi agēti ꝑ aliquod inſtrumentū, obijciať quæſtio falſi. ea. q. ciuili. & C. ad l. Cor. de fal. damus. ¶ Qñq; criminalis criminali, vt ſi agēti de adulterio, obijciať lenocinium: vt ea. q. prius. & ff. de adult. l. ij. §. ſi publico. Ad idē C. de libe. cau. ſi filiū. ff. ſol. ma. cùm mulier. ff. de fur. l. ſi.

2 ¶ †Hæ igitur incidentes, tanq; præiudiciales tractabuntur prius, & non ſimul: quia ſic eſſet diuerſos proceſſus inutiliter intricare: cùm principales ab eis depēdeāt. extra, de iudi. exhibita. de offi. deleg. prudentiam. §. ſexta. & dixit Bul. ꝙ ſuper incidentibus quæſtionibus, vel exceptionibus non debet pronūciari: ſed tantum cognoſci. M. & P. dicebant ꝙ ſemper debet pronunciari ſuper eis. & hoc tenēt Laur. Vincē. & P. & quaſi omnes Canoniſtæ extra, de reſti. ſpol. ex conqueſtione. de appel. ſuper eo. de elec. cùm dilecti. Io. & Azo[a] diſtinguūt inter emergentes & incidētes: quod videtur Ber. approbare. quæ proſequere vt no. extra, de ord. cog. c. j.[b] & C. de ordi. iudi. l. j.

3 ¶ †Et, vt præmiſſa clarius tibi liqueāt, nota ꝙ[c] vbi ciuilis incidit ciuili, refert an incidens ſit talis, quæ patiať litis cōteſtationē: vel ſi nō patiť, tunc de incidēti erit principaliter pronūciandū: vt C. de dila. à procedēte. quæ eſt iij. q. iij. §. ſpatiū. & hoc eſt verum, quādo illa incidens eſt de appendítijs cauſę: vt ibi. Si verò non eſt de appendítijs cauſæ, ſed quaſi de appendítijs: tunc refert vtrum litem patiať cōteſtari vel nō: ſi patiatur, vt eſt quæſtio ſtatus vel pacti facti de non petendo: tunc de principali eſt primitus cognoſcēdum: poſtea de incidenti: & eo ipſo ꝙ de principali cognoſcitur, videtur de incidenti cognoſci: vt ff. de mino. intra vtile. & facit ſ. de ordi. cogni. l. ij. & ideo tunc ſuper incidenti pronūciat: quia ſuper ea plenè cognouit. nam ſi cognouerit ſemiplenè, tunc ſecus: nec fit præiudicium veritati: vt ff. de his, qui ſui vel alie. iur. ſunt. ſi iudex. ff. de agnoſc. lib. ſi quis. §. ſi vel parens. & §. meminiſſe. Si autē illa incidens non patiatur litis conteſtationē: vt quia dicit aduerſarius iudici, tu es excōmunicatus, vel ſi de hac incidēti debet prius cognoſci, q; ad alia percurrať. Et pro hoc facit ff. de priua. l. iij. ſecundū Alber. Pap. Sed certe quidā Canoni. dicūt ꝙ etiā ſuper exceptione excōicatiōis, & alijs, debet lis cōteſtari: vt not. ſ. de excep. §. viſo. verſi. ſed nūqd. Si aūt crīalis incidit criminali: tūc ſi vna eſt ꝑiudicialis, illa ꝑferať. C. de adult. qm̄ Alexandrū. Si verò ciuilis incidat criminali vel ecōtra: tūc dic vt C. de ord. iud. l. pe. ſecūdū Alber. Pa. cæterū adhuc circa ꝑmiſſam materiā, eſt alia diſtinctiōe opus.[d]

4 ¶ †Nā cū plures ꝓponūtur in iudicio q̄ſtiones, aut proponunť ab vna parte tantū, aut à diuerſis. Si ab vna tantū, aut ſunt q̄ones ciuiles aut crīales. Si ſunt ciuiles, pōt ꝓponēs quam maluerit ꝑmittere, & oēs ſimul tractare: niſi in quatuor caſibus. ¶ Primus, ſi ſint cōtrariæ: tūc enim eligat quā velit, & prius eam tractet. C. de furt. l. j. C. ſi ſeruus exte. ſe emi mā. l. j. qa petēs cōtraria, nō debet audiri. extra, de appel. ſolicitudinē. in ſi lxxiiij. diſt. geſta. extra, vt eccl. bene. vt noſtrū. quod dic vt ſ. de actio. ſeu peti. §. ſequiť. ver. not. ¶ Secūdus eſt, ſi primò propoſita, pēdet ex alteta, quæ poſtmodū ꝓponi deſyderať: vt ecce, aliqs tanq; hæres petit debitū hæreditarium, poſtea vult inquiri, an ipſe ſit hæres vel nō: certè præpoſtera eſt talis petitio. C. de hære. act. vt debitū. extra, de ordi. cog. tuam. vel ſi petam fundū rei vēdicatione, & interim cōdicā fructus ei⁹, ac ſi meus eſſet: repellar ab hac ſecūda petitiōe. ff. de excep. fundi.

5 †Quam primū enim cōſtare debet de re, & poſtea de circunſtantijs eius quæri. arg. extra, de eccle. ædifi. ad audientiam. & de re iudi. abbate ſanè.[e] ¶ Tertius eſt, cùm ſecunda eſt præiudicialis primæ: puta petebam à te fundum Titianū, quē poſsides. Tu negas eum meū. ego peto viam ad dictum fundum per fundum Sempronianum, qui tuus eſt: non ſum audiendus in hac ſecūda petitione: qa præiudicat primæ. ff. de excep. fundū Titianum. Vel ſi à te fundum aliquem in ſolidū vendico, & velim interim tecū agere cōmuni diuidundo pro parte eiuſdem: non ſum audiendus: quia per hanc præiudicať[f] primæ: vt in præ. l. fundi, quem.[g] ¶ Quartus eſt, quando ſunt tales actiones propoſitæ, ꝙ vna tollitur[h] alterius electione: vt actio de peculio, et tributoria: qa tūc debet vnā ex illis eligere: vt ff. de tribu. quod in hæredem. §. eligere.[i] ¶ Poteſt etiam eſſe quintus, cū altera eſt præambula: vt cùm quęritur de poſſeſsione & proprietate, C. de rei vendic. ordinarij.

6 ¶ †An autem ante iuramentū calumniæ, cogatur quis eligere[k] actionem? not. j. de iura. calū. §. j. ver. ſed quæritur an. ſed & ſi quis velit plures ſuper eadē re conueni-[l]re poteſt, cùm non ſit prohibitus. idem ſi occaſione diuerſarum rerum vel factorū. ar. ff. de proba. ab ea parte. extra, de reſti. ſpo. cùm ad ſedem. & de fid. inſtru. inter dilectos. de dona. inter dilectos. de cenſi. cū olim. & c. olim. Quod ſi diuerſi agant cōtra vnū. de hoc iam infrà dicam.

7 ¶ †Porrò ſi diuerſæ queſtiones ab vna parte tantū proponantur, & ſunt criminales, poteſt accuſator oēs ſimul ꝓponere: & ſimul de omnibus cōtra eundē in vno libello agere: vt extra, de ſimo. licet heli. ij. q. viij. libellorū. extra, de iudi. exhibita. extra, de accuſ. licet. iij. q. cj. ij. & iij. & illa crimina ſunt clarè ſpecificāda, & ſigillatim, vt accuſatus certificeť: vt extra, de teſti. ꝑſentiū. aliàs incipit ad hoc.[f] & meli⁹ in decre. Greg. x. de ele. vt circa.[g] Sed ſi primò egerit de vno crimine, & in eius probatione defecerit: nō admitteť ad ſequētia. aliàs ſec⁹: vt iij. q. x. placuit. ſecūdū tit.[h] Qđ autē dixi vnū poſſe cōtra eūdē de pluribus criminibus ſimul agere: intellige verū eſſe ex diuerſis factis, ſed ex eodē facto videť ꝙ nō licet. arg. à cōtrario. C. de accu. q crimen.[i] quia nō debet bis id ipſum puniri. extra, de iudi. at ſi clerici. in ſi. ff. nau. caup. ſtab. licet. §. ſi. Quòd ſi plures criminales actiones velit cōtra duos, ex diuerſis factis proponere. Dic vt ſ. de accuſatore. in ſecūdo ver.[k] & ſeq. Occaſione aūt vnius criminis, pōt vn⁹ mille accuſare. qđ dic vt ibidē.

8 ¶ †Si verò vnus de eodem crimine vult cōtra vnū agere ciuiliter, & contra alium[l] criminaliter, pendente priori iudicio, vel econtra, non poteſt. ff. de publi. l. iij. ff. vi bon. rap. l. ij. §. j. ſed finito priori, poteſt ad alium habere recurſum. Si tamē vtraq; q̄ſtio propter rē familiarē ꝓponať: vt qa aliqd abeſt vel abfuit de patrimonio ſuo. C. quando ciui. actio pręiudi. cri. l. vnica. & locū habet in publicis iudicijs, vt ibi diciť. idē etiā & in priuatis. nā in quolibet furto, hoc habet locum: vt ff. de fur. l. ſi. licet Pla. diſtinxit inter publica & priuata iudicia. Pro quo facit ff. eo. interdum. §. qui furē. Sin autem competat criminalis, & ciuilis ad vindictā tantum, tollitur vna per alteram. ff. de iniur. ꝙ ſenatuſcō ſul. & l. prætor. §. j.[m]

9 ¶ †Quid ſi plures[n] & diuerſi agunt cōtra vnū: ſi quidē vnus primò, & alter ſecundò veniat: & ambo agunt ciuiliter vel criminaliter: obtinet regula, q prior appellat, &c. Sed ſi ſimul veniant, & agāt ciuiliter, iudex eliget quē velit: vt ſit locus gratificationi: vt ff. de relig. l. ſi. in princ. extra, de elec. venerabilē. §. obiectioni. de iure pa. qđ aūt. ſiverò plures agāt crīaliter, iudex eliget magis idoneū ff. de accuſ. ſi plures. ff. de popul. act. ſi plures. arg. tñ cōtra. extra, de accu. licet ibi videať innuere ꝙ ſimul

---

a ¶ Et Azo. quib⁹ aſſentit Innoc. de elec. cū inter R.

b ¶ C. j. Et vide qđ ibi ſcripſi ſuper j. gl. in qua opiniones iſtæ ponunť. & in lege quę ſtatim alleg. ibi autē in ſi. poſuit quatuor modos, qui bus ſumi poteſt, ꝙ quæriť de pronunciatiōe ſuper incidēti pręmiſſo ibi breuiter quid de his opinionibus ſit tenēdum.

c ¶ Nota ꝙ ſecundū Albert. Papi. quem alleg. j.

d ¶ Opus. Secūdū Tanc. cuius ſunt hæc verba vſque ibi, poteſt etiā ꝙ tamen receperat ab Azo. in ſumma de ordi. iudiciorum. vbi etiā eſt ille ver. poteſt & quo ad mentē quaſi totū quod ſequitur vſq; ad finem titu.

e ¶ Sane. lib. vj.

f ¶ Ad hoc. lib. vj.

g ¶ Vt circa. lib. vj.

h ¶ Secundū titu. vbi ſuprà.

i ¶ Qui crimē. Vide quod no. ij. q. vj. ſi quis ex pluribus.

k ¶ Verſi. Ibi dedi remiſsiones.

l ¶ Contra alium. Azo vbi ſ. circa medium. ver. vbi autē. dicit contra eundem, & declarat illud econtra, ſcilicet quādo incœpit à criminali & ſubdit ꝙ finita vna cauſa, ad aliā poterit conuolare. Hæc dixit ꝓpter verba, q̄ mutauit author.

m ¶ §. j. Hoc plus īſtituit Azo. remittēs finaliter ad rubricam. qñ ciuilis act. præiu. crimi.

n ¶ Si plures. Verba Azo. vbi ſ. in fine.

a ¶Lis contesta. vnde dicit Hosti. in Summa huius titu. in fi. ꝙ si ad id deuentum fuisset, forte papa alterum elegisset.

b ¶Item habet. Secundùm Vin. in præ. decre. ij. super versic. iu. & vsq; ad eius signum, durant ipsius verba.

c ¶Secundùm Vinc. qui declarabat hoc ibi, dicens ꝙ si primus admissus probauerit matrimonium, dabit illi. si demũ alius a idem probauerit sed nõ de anterio ri tẽpore licet pa res habeat ꝓbationes cum prius agẽte, prior obtinebit: ꝑpter pro batiões & posses sionẽ, quã habet de proba. ex lr̃is. alias si simul adul terentur & probatiões essent pa res, magna esset dubitatio, cui deberet adiudicari cũ forte neutrũ confiteatur suum virũ. ¶Concederem hoc dictum Vin. qñ añ fc̃m cõstaret probatiões debere esse pares. Sed quid si secundus probet de tpe anteriori? ꝑ tanto dico audiendũ vtrũq;. & si talis paritas appareat, dic vt no. de test. in nostra, c in fi. j. glo.

d ¶Fallit autem. Reuertitur ad verba Azo.

e ¶Subdistingue. secundũ Tan. cuius verba reassumit vsq; ad versi. postremo. & habetur hęc pars ij. q. xj. in Summa.

f ¶Lis est contest. Ex quatuor opinionib⁹ quas cy. recitat in l. j. C. q accu. non pos. in j. q. hæc est secũda q̃ et sibi placet ꝙ p cõtestatione dicat̃ nomẽ accusati receptũ inter noĩa reorũ: & q̃uo r̃ndeat ad l. adul. C. de adul. ibi vide. dicit em̃ l. illã loq de absente post lit. çon. quasi intẽdat ꝙ descrip. nõ sit necessaria p̃sentia describẽ. ¶Aduer. sc̃dm Bart. ĩ l. ij. C. vt nemo pri. ti. qđ in crĩali cã ꝙ̃ diu pẽdet cognitio sup accusatione an sit valida, vel vt donec iudex iuste ꝓcedi ꝓnunciabit, nõ recipit̃ qs inter reos. §. si publico. sed actio non dicitur criminalis, nisi principalis conclusio libelli sit ad pœnam fiscalem: vt not. in l. agraria. ff. de ter. mo. in glo. Ciuilis incidit criminali, vt si accusatus de plagio dicat se dominũ. C. de plag. l. præses. vel si agenti de adulterio opponitur ꝙ est seruus. C. de adul. l. quoniam Alexandrum. Criminali incidit criminalis: vt si agenti de adulterio opponit̃ de lenocinio. quod fieri debet añ litis cõtesta. ff. de adult. l. ij. §. qui hoc dicit. & est speciale in ista exceptiõe, ꝙ conuictus per exceptionẽ punitur: vt d. §. si publico. quia nõ habet solũ vim exclusionis, sed etiã punitionis, vt ibi per Richar. Item incidit criminalis criminali, vt si accusas me de vulnere, ego excipio ꝙ prius illum occideras: imò & si te reaccuso habet etiam vim exceptionis reaccusatio. C. qui accusa. nõ pos. l. j. vbi de hoc. §. j. ver. scias.

G. Dicitur etiam incidens quæstio emẽdatio, & mutatio libelli: quæ fieri potest ex ea dem instãtia, quãdo libellus peccat in materia. Secus si in forma: quia omnino debet esse nouus libellus forma substantiali mutata. ff. de adul. si accusaturus. de accus. l. libellorum. versic. quod si libelli. arg. ff. de iusti. & iur. l. ius ciuile. & de testa. mili. l. tribunus. §. vlti. vide j. de libel. concep. §. actorem. Dicitur etiam incidens questio, replicatio, quæ potest cumulari cum petitione, si actor vult: vt peto decẽ ex mutuo, non obstante pacto de non petendo: quia postea fecisti pactũ de nõ petendo secundùm Inno. C. si aduer. rem iudi. l. ij. Dicitur etiam incidens quæstio, reconuentio. arg. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. si idem. §. sed sit. præsertim si cõtingat principalem petitionem secundùm Iaco. Butr. ¶Sciendũ est autem ꝙ incidentium quædam debent eadem sententia terminari: quædam diuersa. & istæ ex primo vel proprio vocabulo, vocantur emergentes, quæ prius decidendæ sunt. ff. de lib. causa. l. libere. extra, de iudi. c. exhibita. secũdùm Guli. non tamen est sententia nulla, si de incidenti pronuncietur, nec dicitur propterea instantia diuidi. ff. de min. l. intra vtile. Bal. ¶Quãdo incidens est talis, quæ non patitur litem contestari, nec procedi: prius est cognoscendũ de incidenti. Si autem patitur litem cõtestari & procedi: prius est cognoscendũ de principali. ver. & vt præmissa. Guli. l. iij. ff. de præuari. secundùm Alber. Papi. Guli. ¶Quædam sunt constitutiones præiudiciales. quod dic vt not. ff. de iudi. l. per minorem. Quædam præambulæ. ver. potest etiam. Guli. ¶Sed primò debet constare de re, postea de circunstantijs eius quæri. ver. secundus est. Guli. ¶Plures accusationes possunt fieri contra vnum eodem libello: & contra diuersos, si simul deliquerunt. C. de accusa. l. si quis homicidij. Si autem quilibet de per se aut circa idem: & tũc idem. C. si reus vel accus. l. ij. Si circa diuersa: tunc nõ debent eodem libello permisceri, quia nullam habent contiguitatem. vide j. §. porro. vide j. de senten. §. in vno & eodem. Guli.

plures admittant̃: sed vbi non fuit processum cũ eis, nec lis cõtest. [a] itẽ cõtra. ij. q. j. in primis. ver. qa igitur. & extra, de pur. ca. quot. Solu. ibi. ¶Vidimus quid iuris sit, cùm diuersæ q̃ones ciuiles vel criminales ab vna pte tantũ, in iudicio mouentur: siue cõtra vnum 10 siue cõtra plures. ¶†Nũc sequit̃ videre qñ à diuersis partibus mouet̃. in quo etiã eadem distinctione opus est. Nã aut ambę sunt ciuiles vl̃ spirituales, seu mistę: aut sunt criminales: aut vna est crĩalis, altera ciuilis. Si quidem sunt ambę ciuiles vel spirituales vel mistę: aut proponunt̃ ambę directe, aut vna directe, & altera p modum exceptiõis. si ambę simul directe ꝓponũt̃: vna ab actore, altera à reo tractandæ sunt, prout no. s. ti. proxi. §. videndũ. & tũc habet locum regula illa, qui prior appel. prior agat. extra, de ord. cog. c. ij. qđ quidẽ verũ est: nisi altera sit præiudicialis alterius: nã tunc p̃iudicialis, prius tractabit̃: vt in cõcor. q̃ sunt. s. e. ti. in prin. ver. porrò si nõ in prin. 11 ¶†Itẽ habet [b] locũ p̃dicta reg. qui prior, &c. in ꝓcessu causæ nõ in sñia: vt, s. q prius ꝓuocat prius audiatur. libellũ dãdo, iurãdo, testes ꝓducẽdo, et huiusmodi: vt s. ti. ꝓxi. §. videndũ. Itẽ locũ habet, cũ vtraq; q̃o est ciuilis, vl̃ vtraq; crĩalis & neutra p̃iudicialis vel incidẽs. Itẽ cũ prima est maior secũda: sed si secũda sit maior prima, pręiudicat in crĩalibus: nisi nomen accusati accusare volentis accusantẽ, receptũ sit inter reos: vt dicã j. versi. item porro. Itẽ locũ habet hæc regula, in operis pluribus locatis. ff. loca. in operis. Item in duplicibus iudicijs, s. cõi diui. fami. er. finiũ regũ. vbi priò qui ꝓuocat ad iudiciũ, habet̃ loco a- 12 ctoris. ff. de iud. in his tribus. ¶†Itẽ prior petentiũ eandem vxorem, prius audit̃ propter vitãdam difficultatem, sc̃dm Vin. [c] fallit aũt [d] & ipsa regula, cùm vtraq; est ciuilis, & secunda est p̃iudicialis: qa est de libertate vel de filiatione: vt ff. de libera. causa ordinata. C. de adul. quoniã Alex. C. de ordi. cog. l. j. & l. cùm status. Itẽ fallit, cũ secũda est criminalis, & prima ciuilis, nõ præiudicialis: vt C. de or. iud. l. fin. Item cũ vtraq; est crĩalis, sed sc̃da maior. Item cũ vtraq; est pars sed accusatus vult suã iniuriã ꝓsequi, vl̃ suorum. C. qui accus. nõ pos. l. j. & l. neganda. ij. q. xj. c. j. 13 ¶†Cæterum si ciuiliũ seu spiritualiũ q̃onũ, altera directe ꝓponit̃, & altera per modũ exceptiõis: qa forte reus obijcit aliquid actori, vt eius intentionẽ excludat, vt nõ petat eũ sibi condẽnari: tunc etiã simul agitabunt̃ fundata prius intentione actoris. C. de prob. exceptionẽ. & de exce. si quidẽ. extra, de ord. cog. c. ij. nisi forte exceptio sit pręiudicialis, vt sæpe dictũ est: qa tũc p̃iudicialis prius tractabit̃. qđ verũ est cũ agit̃ petitorio: vt extra eodẽ. c. j. Si verò agitur possessorio, & reus obijciat p̃iudicialẽ exceptionẽ, secus est: puta, vxor petit sibi virũ restitui. Licet em̃ vir obijciat parentelam, prius tamen restituetur mulier, ꝙ̃ de parentela cognoscatur: extra, de resti. spo. literas. & c. ex cõquestione. de offi. deleg. causam, q̃. 14 & de diuor. c. porrò. ¶†Porrò si diuersæ quæstiões criminales à diuersis partibus in iudicio proponuntur, adhuc vtẽdũ est præcedenti distinctione. Nam aut ambæ proponunt̃ principaliter, aut altera principaliter & altera per modũ exceptionis. si quidem ambę principaliter, vt quia actor accusat reũ de vno vel pluribus criminibus, & reus versa vice vult eum reaccusare iterũ subdistingue. [e] ¶†Nam aut nomen 15 rei, receptum est in numero reorũ, id est lis est cõtestata: [f] & tunc de nullo crimine potest suum accusatorem reaccusare. ff. ad le. Iul. de adulte. si maritus. §. præscriptiones. & ij. q. xj. c. j. & dixi s. tit. proxi. §. j. potest tamẽ inscriptionẽ deponere, accusatione pẽdente, & prima causa finita, illã poterit tractare: vt iij. q. xj. c. ij. Si verò nõ est lis cõtestata, potest reus accusatorẽ suũ de maiori crimine accusare: & prius super illo maiori audiet̃: vt iij. q. xj. prius est. C. qui accu. nõ pos. l. j. De pari verò crimine vel minori, non poterit recusare accusatorẽ, nisi reus suam vel suorũ iniuriã prosequat̃: vt iiij. q. vj. omnibus. C. qui accu. non pos. cũ rationibus. ff. de accu. hos. §. lege. Cæterùm si reus nõ vult, cõtra actorẽ inscribere, sed tantùm excipere, vt eũ ab accusatiõe repellat: de quolibet crimine pari vel minori põt contra eũ agere: & probato crimine in modum exceptionis, accusator repelletur: vt vj. q. j. qui crimen. extra, de adult. c. pe. & C. eo. qm̃ Alexandrum. extra, de ord. cog. c. ij. & hoc quidẽ verũ est, nisi accusator eũ accuset de crimine excepto. nã tũc obiectu criminis, nõ põt eũ à sua accusatiõe repellere: nisi sit eis capitalis inimic⁹, vel cõspirator: vt hæc habent̃ & not. extra, de accu. cũ P. & de simo. licet Heli. & hæc sit diuersa in excipiẽte, & accusante: quia in excipiẽte nõ q̃rit̃ de iure accusati, sed de iure accusatoris: & qui excipit, nõ accusat: vt C. ad l. Cor. de fal. l. falsi. ff. de accu. hi tantũ. Itẽ probato crimine in modũ exceptiõis, nulla pœna punit̃ actor: sed tãtũ ab accusatiõe repellit̃. & vi- 16 de quæ hic desunt j. de accus. ¶†Postremò dicendũ est quid iuris sit, quando à diuersis partibus diuersę quæstiones proponunt̃, quarũ altera est criminalis, altera ciuilis: & quidẽ si actor ciuilẽ proponit accusatione, reus aũt criminalẽ, criminalis pri⁹ tractabit̃ ꝙ̃ ciuilis: vt C. de ord. iud. l. pe. & fi. & iij. q. xj. ciuili. nisi ciuilis sit p̃iudicialis criminali: qa tũc primò tractabit̃ ciuilis: vt iij. q. xj. si crimẽ. & C. de ordi. iudi. l. fi. & s. dictũ est. Vtrũ libell⁹ sit necessari⁹, & lit. cõtesta. ĩ p̃iudiciali q̃one no. j. ĩ tract. libel. ĩ ti. đ ord. cog.

Bal. De inciden. quæstio. & ordine cognitionum Rubrica.

Quæstio principalis dicitur illa, q̃ mouet̃ principaliter ꝑpter se: & ĩcidẽs largẽ dicit̃, q̃ secũdario mouet̃, & ista qñq; cõtrariat̃ vt exceptio. qñq; adminiculat̃, vt q̃ incipit ab eadẽ pte: vt l. sicut. §. si q̃rat̃. ĩ gl. Azo. ff. si serui. vẽ. Bal. & qñq; mouet̃ vna q̃o principaliter, qñq; p̃les. & si p̃les, aut ab vna pte: & tũc si petitiões se nõ cõtingunt, admittit̃ cumulatio: si se cõtigunt. Dic vt in l. fundi. & l. fundo. ff. de exce. & p Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iu. lib. vj. si ad diuersa, vt cõuentio & recõuentio: tũc si se cõtigũt, recõuẽtio nõ habet vim exceptionis: vt not. ff. de inoffi. test. l. Pa. §. si filius. & hoc casu si prius sentẽtiat̃ super recõuentione, sñia est nulla, quasi indiscussa exceptione. arg. extra, de iu. c. exhibita. C. de ordi. cog. l. fi. Si aũt se nõ cõtingunt, tũc est aliqua: sed põt appellari: vt not. ff. quæ sen. sine appel. rescin. l. j. §. fin. B. ¶Incidit ciuilis ciuili: vt si petenti hæreditatem patris, opponat̃ ꝙ sit spurius. Item incidit criminalis, licet eius vigore pœna nõ applicet̃ fisco: vt not. ff. de adulte. l. ij.

Petens

SVMMARIVM.

1 Petens se restitui, non potest nisi de alia spoliatione reconueniri.
2 Excipi potest de spoliatione contra agentem, etiam de spoliatione.
3 Duobus, vno cum petitoria actione, altero cũ possessoria simul ad inuicem concurrentibus, vt vterq; prius agat, quis eorum sit præferendus.
4 Actore primò petitorio agente, & reo secundò possessorio conquerens de spoliatione, qualiter sit consulendum.
5 Petitorium & possessorium in iudicio posita si sint super diuersa, quid iuris.
6 Recõuentio quo casu tm̃ ante litis cõte. fieri possit.
7 Spoliatio duobus modis põt in iudicio proponi.
8 Impetrans contra aliquem super petitorio, an ille aliquis possit contra impetrantem agere possessorio, coram eodem iudice.
9 Quæstio spoliationis in modum actionis vel exceptiõis ꝓposita, semp repellit agentẽ in cã criminali.
10 Exceptio spoliationis, quibus causis, & à quibus, & quot modis fieri possit.
11 Contra procuratorem nomine dñi agentẽ, an possit excipi ꝙ ipse procurator reum spoliauerit.
12 Exceptio de spoliatione nõ à tertio, sed tertiæ personæ facta, puta à qua cã est habita, an fieri possit.
Possessor alicuius pignoris, aduersus secundum creditorem non defenditur, ex iure primi creditoris.
Exceptio spoliationis rerum priuatarũ contra agẽtem de re spirituali vel quasi, an admittatur.
Depositarius vel commodatarius, cui res deposita vel commodata aufertur, an poterit restitutionem petere.
Restitutionem petens, debet probare possessionẽ & deiectionem.
13 Debitor conuentus, qui tenetur per iuramentum soluere certa die, an possit opponere exceptionem spoliationis.
14 Spoliatus non tenetur respondere spoliatori, ante restitutionem: nec vnq; est ei respondendum, si nõ sit soluendo.
15 Spoliatore vltra mare rem habente, satisdationibus est insistendum.
16 Recipiens à spoliatore condignum, videtur spoliationi renunciare.
17 Actio & exceptio quo casu, & ĩ qd differãt: & n. se.
19 Epõ petente ab Archidiacono iura epalia, quæ possidet, si archidiaconus dicit se non teneri respondere, & c. cuius libellus sit recipiendus.
20 Iura episcopalia in multis consistunt.
21 Publicatis attestationibus, & sup eis factis disputationibus, an qs possit adhuc redire ad possessoriũ.
Suspensio petitorij, an possit fieri post conclusionẽ seu renunciationem.
22 Quæstione de possessione orta, & de proprietate prius possessionis quæstio finietur.
23 In quæstione de possessione & proprietate, si prius super proprietate feratur sententia, an teneat.
24 Regula ista, dolo petit quis, quod restituturus est: locũ habere dicitur, tam in petitorio q̃ possessorio.
25 Appellatio dicitur extinguere & suspendere ꝓnũciatum: qua pendẽte nihil est innouandum. nu. seq.
Causa possessionis, nil habet cõe cũ proprietate.
27 Iudex qua parte habeat pronũciare, vbi actum est merè possessorium: & ab altera partium plenè probatum est de possessorio.
28 Petitorio intentato, an possit ad possessorium recursus haberi.
29 Agi simul interdicto retinendę possessionis, s. vtrobi, & vti possidetis, & petitorio, an sit possibile.
Possidenti non datur rei vendicatio.
30 Rei vendicatio ratione solius detentionis rei, potest dari ei, qui possidet: cùm alius detinet.
31 Intentanti interdictum vti possidetis, an possit exceptio spoliationis opponi.
32 Iudex qualiter pronunciabit, vbi agitur interdicto vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere.
33 Possessio quibus modis possit admitti, & absq; vitio comprehendi.
Iactare pecuniam suam, nemo præsumitur.
34 Cautela pro aduocato, per quam poterit facere suũ clientulum obtinere.
35 Cautela ad obtinẽdã & apprehẽdendã possessionẽ alicuius rei absq; vitio, quam ad se asserit pertinere.
36 Ecclesia nunq; moritur, nec eius possessiones, etiam beneficio vacante, dici possunt non possessæ.
37 Vacante ecclesia, apud quos remaneat iurisdictio.
Ecclesia an dici possit per canonicos possidere, sicut & ciuitas per suos ministros.
38 Duobus de possessione contendentibus, quorum vnus turbat alium, & ambo dicunt se in solidũ possidere, nec volunt de se inuicem conqueri: an possit iudex eos cogere petitiones amborum offerre.
Interdictum vnde vi, seu constitutio, si quis in tantam, quo casu specialiter adaptentur.

a *De peti.& possess.& spolia. Rubri.*[a]

SVperest Vt aliq̃ de possessorio & petitorio, primò dicam⁹: postea de spoliatione pauca dicturi. ¶ 1 †Sciendũ igitur est ꝙ petẽs se restitui nõ potest reconueniri, nisi de alia spoliatione. extra, de ord. cog. c. fi. Nec sibi põt de ꝓprietate referri q. super eo qđ repetit, nisi primò fuerit restitutus: vt ibi. & extra, de resti. spo. in literis. & c. seq. & c. ex cõquestione. & c. solicitè. C. de rei vend. ordinarij. ff. de iudi. si de vi. ¶ Et no. ꝙ vbi duę quęstiones possessoriæ principaliter ꝓponunt̃ à diuersis, & de diuersis reb⁹: illæ tanq; mutuæ petitiones, simul & vicisim sunt tractãdæ: secundũ regulã, qui prior appellat, &c. vt extra, đ or. cog. c. ij. §. nos aũt. Quod dic vt s. ti. ꝓxi. & s. de recõuẽ. §. videdũ. cõtra agentẽ etiã de spolia. põt de expoliatiõe excipi & agi vt j. ver. si verò spoliatio. Si aũt vtraq; possessoria q. fit sup eadẽ re: iudex vltimò factã violẽtiã pri⁹ purgabit. ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundus.

2 ¶ †Sed pone ꝙ duo, vn⁹ cũ petitoria actiõe. & alr cũ possessoria actiõe, s. spoliatiõis, cõcurrunt, simul ad inuicẽ: vt vterq; pri⁹ agat, qd fiet tũc? R̃ndeo, forte diuidat̃. ff. de iudi. sed cũ ambo. nisi allegeṫ recens spoliatio vel rixa. de qua etiã tpe feriato agit̃. ff. de fer. solet. vel nisi actio dicat̃ tpe peritura: vt no. ea. l. quo casu, siue agẽdo siue recõueniendo sufficit, ad perpetuãdã actionẽ, libellũ porrigere, secuta p executorẽ cõuentiõe, scđm Vin.[b]

b 3 ¶ †Si verò vn⁹ agit primò petitorio, & reus secũdò possessorio, cõquerẽs de spoliatiõe, distingue: nã aut ambæ q̃ones sunt circa eadẽ rẽ, aut circa diuersas. Si circa eadẽ rem, dicũt Io. & Inno. iiij. & Vin. ꝙ parat̃ pręiudiciũ, petitorio pri⁹ ꝓposito p possessoriũ: scđ ò etiã ĩ modũ recõuẽtionis ꝓpositũ. & ꝙ sup possessorio cognosceṫ pri⁹, & ꝓnũciabit̃ petitorio pri⁹ ꝓposito suspẽso: vt n prę. decre. ex cõquestiõe. & e. ti. literas. & c. seq. extra, vt lite nõ cõtest. accedẽs. ij. in fi. Secus si sunt sup diuersis, vt j. diceṫ. & hoc siue possessoriũ pręcedat siue sequat̃, scđm Io. & Vin. ar. iij. q. j. per totũ. extra, de rest. spo. ĩlris. & c. Itẽ cũ qs. & c. lr̃as. & in p̃. c. accedẽs. Dñs me⁹ no. in decre. ex cõquestiõe. cõtrariũ, dicẽs ꝙ vbi ab vna pte ꝓponit̃ pri⁹ petitoriũ, & alia ps recõueniẽdo ꝓponit possessoriũ recuperãdæ possessiõis: hoc possessoriũ regulariter nõ ĩpedit petitoriũ primò ꝓpositũ. nec retardat: sed sunt mutuæ petitiões, q̃ vicisim sunt tractãdæ: vt s. dixi. Pro eo facit extra, de ordi. cog. c. ij. §. nos aũt. ibi: tm̃ ĩ modũ exceptiõis ob. & c. & r̃ndet multip lr ad iura p̃missa.[c] B. verò tenẽs q̃si viã mediã, dicit[d] ꝙ si re⁹ ante litis cõte. sup petitorio nihil dixit de possessorio post litẽ cõtest. nõ audieṫ volẽs de spoliatiõe obijcere: nec agẽdo[e] nec excipiendo, quãuis, scđm eũ, alr̃s possit recõuentio fieri post litẽ cõte. ante litẽ aũt cõte. bñ potuit opponere, vt dicit qa qualrcũq; ꝓponat̃, spoliatio dilatoria ẽ. Sed cõtra ĩ decr. ex cõquestiõe: vbi post litẽ cõte. admissa fuit sup possessorio petitorio omisso. Sed ibi mulier ante litis cõtest. instãter ad hoc petierat se admitti tã

¶ Præiudicialis quæstio prius est tractanda in petitorio. secus ĩ possessorio. versi. certum. G.

¶ In excipiendo non quæritur de iure accusati sed đ iure accusatoris. versi. fi. ad fi. B.

a ¶ De peti. & possessorio & spoliatione. Rubrica.

¶ Nullus ex practicis authoribus directè posuit hanc rubricam.

¶ Tã. tamẽ parte secũda posuit rubricas de libello recuperandæ possessionis, seu restitutionis. Item adipiscẽdæ. Item & retinendæ & sic super tribus possessorijs. Rof. ĩter interdicta tractat de interdicto vnde vi, quod vi aut clam, vti possi. & vtrobiq;.

b ¶ Secũdũ Vi. cuius ad literã sunt hæc verba, de or. co. c. fina.
ADDE quòd hoc nõ placet domi. Ant. nec abb. ibi.
ADDE tu ad id, quod hic notabiliter dicit̃, s. vt spoliatio etiã die feriato agi possit hoc tenet notanter Rota in nouis. deci. cxl.

c ¶ Iura præmissa. Istud dictũ Host. & exempla, per quæ istud iustificat: & quomodo respondeatur ad illa, scripsi in præ. decre. ex conquestione. super ver. restitui. pro dicto autem Ioã. & sequacium facit c. le. de causa possess. & causa. vt ibi no. in gl. pe. Nec de hac opinione aliquis turbeṫ: quia præter matrimonium carnale vel spirituale, quod pronunciari petitur non tenere, nunquam practicabitur quòd agẽs petitorio reconueniatur possessorio recuperandæ super eadem re: vt dixi in fi. præ. glossæ. Ibi etiam inuenies, quomodo finaliter Hos. accessit huic opinioni.
ADDE quòd cum hac opi. Ioã. And. in d. c. ex cõquestione. transit Abb. Pan.

d ¶ Dicit. in præd. decre. ex cõquæstione. in ij. glo.

e ¶ Nec agẽdo. Vt scripsi super hoc verbo sup dicta l. Ber. Innoc. ibi. & in decre. ij. de cã pos. tenet ꝙ ĩ causa matrimoniali, etiam lite sup matrimonio cõtestata possit reus restitutionẽ petere: & prius auditur,

a ¶Reus.lib.vj.

b ¶Potest. De hoc suprà titu.ij.§.sequitur.

c ¶Secundùm Ber.In c.ex conquestione.statim autem intrat author gloss. decre.vltimę de ordi.cognitionum.

d ¶Spoliatione. De alia re non:nec esset necesse contra sic agētem excipi de spoliatione.de qua agitur : sed satis est allegare priuilegium in tentantis, interdictuum,vt clarè ꝓbat præ.decre. vlti. vt ibi plenè scripsi post Innocen.& Hostiē. super verbo, audiendus.&ibi rñ detur absurditati, quæ contra hoc posset opponi: quòd prouocans ad interdictū ex solo facto suo impediat aduersarium agere.

e ¶Possit proponi. à reo originali.

f ¶Sed pone. Vt scripsi super glo. primā decre.vlti. de ordi.cog.Hoc verum si aduersarius obmutesceret,& contra agētem de sua spoliatione non exciperet.

g ¶Poteris agere.qđ excep.non est dubium.

h ¶Ex conquestione.Vbi scripsi in prin.c.& in prin. magnæ glo.

i ¶Frequens .libr. vj.

k ¶Quidam.Ioan. s.qui hoc not.ij. q.ij.c.j.

l ¶Licet Heli. Ad materiā facit qđ plenè not.in prę di.gl.magna,ver. si quis etiam . in princ.ij.colum.

m ¶Inhibitionem. Apertius facit de conces. preben.c. penul.li.vj.& ibi in suffra.vide casum l. Claudius. inferius alle. duę leges quæ hic sequuntur,dicūt ꝙ regula,nullus plu ribus.lib.vj.

n ¶Vir. Necessaria fuit ista remissio , quia ruditer ꝓposita fuit quęstio.Hosti. autem querit de illo,qui vendicat aliquam vxorem,& vxor excipit de spoliatione rerum suarum. Huic quęstioni bene cōuenit responsio:conueniret etiam solutio illi parti,quæ narrat de possessorio,quando vir peteret restitutionem coniugis, & allegationes Host.bene faciunt,etiam ad hanc quęstionem.& hoc forsan intellexit author dum dixit de re spirituali vel quasi.

ADDE quod Abb.in c.ij.extra,de ordi.cog.sequitur dictum Specu. & illud dicit notandum ad d.c.frequens.

corā ordinario,ꝙ corā delegato:&nihilò minꝰ post lit.cōte.petijt restitui:& cū nihil ꝓficeret,appellauit. ¶†Porrò si petitorium & possessorium sunt circa diuersa, subdistingue. nā aut spoliatio proponitur in modū actionis,aut in modum exceptionis.si in modum actionis, puta qa reus directè petit restitui:tūc sunt duę mutuę petitiões,& sunt simul & vicissim tractādę & vna sñia terminādę: vt suprà dictū est exceptis quibusdam casibus,in quibus prius expedietur possessorium,vt dixi suprà de recōuetiōe. §.videdū.ver.& si iudex.& postea petitoriū examinabitur:& tūc cū in modū actionis ꝓponitur,secundū B.pōt fieri reconuentio de spoliatione etiam post litem contest.vt ibi,& extra,de rescriptis.c.dispendia.§.reus.[a] Dñs meus tñ dicit per eundem §.ꝙ recōuentio tm̄ ante lit.cōtest.fieri pōt.[b] Si verò spoliatio in modū exceptionis proponitur, tunc primò tractabitur exceptio spoliationis, suspenso petitorio:vt in pre.decre.de ordi.cogno.c.ij.nec hoc casu post litē cōte.pōt excipi de spoliatione:secundū Bernar.[c] cùm sit dilatoria. Sed & si peto me restitui,quia dico ꝙ me spoliasti:tu potes excipere contra me,& dicere quòd ego te spoliaui.Hoc habetur extra,de ordi.cog.c.fi.in fi.& dictio,ꝗꝗ,ibi posita, impropriè ponitur:quia nihil aduersatur. Poteris etiā agere contra me de spoliatione,[d] vt ibi.& eod. titu.ca.ij.& tunc erunt mutuæ petitiones,vt suprà. & idē quādo petitorio agitur, qa dupliciter potest opponi spoliatio,vt ibi . diuersi tamen sunt effectus:quia spoliatione per modum exceptionis probata,agens repellitur, sed non restituitur:sed si probetur in modum actionis.restituetur opponens ante ingressum principalis causæ,vt ibi. ¶†Cùm igitur secundùm hoc spoliatio possit ꝓponi[e] in modum actionis & exceptionis,caue tibi,& attende ꝙ tibi magis expediat.si enim magis expediat tibi possidere rē aduersarij, quā tuam recuperare ; excipias si aduersarius te in querela præuenit:quia probata exceptione nō cogeris respondere aduersario:nisi primò fueris restitutus:vt in pre.duabus concor.Si verò tibi magis expediat recuperare rem,qua spoliatus es, propone directè spoliationem: qua probata,restitueris:vt ibidē.& hæc vera sunt,cū super diuersis fit conuentio,& spoliationis obiectio . Secus si super eadē re fit cōuentio & recōuentio:tunc enim vtilius est directè restitutionem petere: quia spoliatione probata,duo consequerētur,s.ꝙ restituetur ante ingressum etiam principalis ,& prius audietur, licet aduersarius suam prius proposuerit actionem:vt s.in princip.versi.si verò vnus.Si verò in modū exceptionis nō restituetur,licet repellat agētem,vt s,scd̄m B.& Ioā.vt not.extra.de ordi.cog.c. fi.ij.q̄o.j.c.j.licet dñs meus dixerit vtile esse excipere:qa sic probata exceptiōe spoliatiōis,repelletur agēs,& postea poterit rem repetere,& eam recuperare,secùdùm ea quę no.j.ver.sed pone.[f] ¶†Qualiter autē super iure eligēdi petitorum & possessorium intētantur,dic vt j.de causa pos.& proprie.§. in confessoria. ver.hoc etiā.& si impetro contra te super petitorio,an poteris agere[g] contra me possessorio corā eodē iudice?not.scd̄m papam extra,de restitu.spo.ex conquestione.[h] ¶†Istud autem certum est quòd in causa criminali,quæstio spoliationis in modum actionis vel etiam exceptionis proposita, semper repellit agentem . Sic intelligo iij. q.j.ꝑ totum.& q.ij.oportet.& c.audimus.extra,de restitu.spo.frequens.[i] Imò etiā dixerunt quidam[k] quòd tunc non solùm repellitur accusator, verum etiam probata exceptione restituitur. argu.iij.q.j. epi.& q.ij.cum ecclesiæ.& ij.q.ij.nullus. Contra credo quia ad hoc non est actum.extra,de ordi.cog.c. ij.§.verum. Sed ipsi illud intelligunt in causa ciuili. Item contra eos est extra,de testi.veniens.ij. & cap. constitutus.in fin.& ff.de excu.tuto. spadonem.§. qui absolutus.extra, de accu. qualiter.ij.§. penulti. & de simo.licet Heli.[l] ¶†Et breuiter tene , quòd vbi ciuiliter agitur,non potest excipi de spoliatione ab alio ꝙ ab actore facta : vbi verò criminaliter agitur,tunc potest excipi de spoliatione facta à tertia persona:& hæc exceptio probanda est intra xv. dies à die obiectionis, die ipsa non computata: alioquin in expensis condemnabitur excipiens. Et qđ dixi , quòd criminaliter accusatus potest excipere de spoliatione, verum est,cū tota sua substātia, vel maiori parte spoliatus est. Et si tunc excipiens nolit exceptionem probare , vt sic semper accusatorē repellat,debet ei certum tempus præfigi à iudice, intra quod restitui petat:quod si non fecerit, ex tūc poterit in accusatione procedi,exceptione huiusmodi non obstante:nec agenti super ecclesiasticis potest excipi de spoliatione rerum profanarū,& econtra. Hæc leguntur in prædi.decre.frequens. ¶†Sed nunquid contra procuratorem nomine domini agētem,potest excipi quòd ipse procurator spoliauit reum? Respon.non.ff.de doli excep.si procu. agit. ¶Item nunquid contra syndicum nomine alicuius collegij me reconuenientem , possum excipere de spoliatione per aliquem de ipso collegio facta? Respondeo,nō : vt xij.q.ij.qui manumittitur. ¶†Item nunquid potest excipi de spoliatione non à tertio, sed tertiæ personæ facta:puta à qua causam habeo? Et videtur quòd sic:extra, de iure patro. cùm dilectus,vbi possessor defenditur contra petitorem ex iure tertij , pro quo legatus fecerat inhibitionem.[m] Ad idem ff.de exceptio.l.nemo.& l.is qui.Dic contra.ff.si vsusfruct.pe.vti frui.ff.si pars hæredi. pet.l. j.Nam possessor pignoris aduersus secūdum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris. ff. qui po.in pigno.ha.creditor.& Claudius.§.sed si cū alio.Et ad hoc facit:quia ex iure tertij iuri meo non subiecti,mihi nō competit defensio,sicut nec actio. ff.de verbo.obliga.stipulatio.§. alteri. ff. de pactis. si vnus.§.item ne experiar.& l. si tibi. & ad hoc facit extra, de his quæ fiunt à maio.par. capi. quæsiuit. ¶†Quid si ago possessorio vel petitorio contra vxorem: ipsa verò excipit de spoliatione?Dic quòd non admittitur exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agentem de re spirituali,vel quasi:vt in præ.cap.frequens.in fin. De hoc secundùm dominum meum in Summa,de restitutione spolia. §.quando.versicu.quid si vir.[n] ¶Quid si matrimonio soluto ab hærede viri defuncti vxori superstiti dotem repetenti opponitur quòd ipsa spoliauit virum viuentem proprijs rebus? ¶Item etiam quæri potest in quolibet successore excipiente de spoliatione facta ei,cui succeßit,cum quo eadem persona censetur,vel à quo causam habuit: vt suprà versicu. item nunquid potest? ¶tem quid si agenti contra te actione reali vel personali,excipis,& quod te per vim tuo filio spoliauit?in his quæstionibus stude.[o] ¶†Sed nūquid depositarius vel cōmodatarius, cui res deposita vel cōmodata aufertur , poterit petere

o ¶Quæstionibus stude.Pro authore,qui vult excitari ingenia,facit decre. cum Marthæ.in fi.de celeb.missa.vbi sic fecit papa. Et resumendo primā quæstionem,quæ loquitur de hærede, ꝙ intelligendum est de vniuersali. quod dic vt no.de testa.si pater lib.vj.in iiij.gl.& de isto tenendum est,cùm agere posset de spoliatione sui authoris.extra,de testa. significauerunt.ff. de vi & vi armata.l.prima ad fin. §.hoc interdictū. Institu.de perpe. & tēpora.actio. §.sed hæredibus. Fortius igitur excipere poterit.extra, de regulis iuris qui ad agendum.libro vj.cū cōcor.Item cùm contra talem agi possit de spoliatione , facta per suum authorem in eo quod peruenit : vt præ.l.j. in fi.& eo.tit.l.iiij.§. fin.quod vide nota.de restitutione spoliato. cùm ad sedem.in glo.penultim. Æquum est ergo,quod talis vniuersalis se de illa,qua conueniri posset , tueri & excipere possit:cùm quod cōcedit actori impugnanti,fortius competat reo defendenti . extra, de exceptio.cùm inter. versicu. ac satis. Ad id regula,fauorabiliores. ff. de regulis iuris. vbi nota exēpla ad vtrunꝗ.Facit regula , is qui in ius. eodem titulo, libro sexto. De singulari verò successore,cū sibi nec contra ipsum competeret actio: contrarium est dicendum.quod intelligas iuxta nota. in præd.glos.penulti. decre. cum ad sedem.& sic loquitur versic.præcedens, item nunquid. hic allegatus. Et sic expedita sit j.& ij. quæstio. Et quo ad primam,non obstat fauor recuperandæ dotis. ff.soluto matrimo.l.j. de regulis iuris.in ambiguis. Cui responde per decr. nuper.ad fin.extra,de dona.inter virum & vxorē. Item petitioni restitutionis,quæ fauorabilis est,& priuilegiata extra,de ordi.cog.c.vlti. Beneobstat exceptio spoliationis, vt ibi,in fin. Nec dicas priuilegium spoliati esse personale,& sic non competere successori,etiam vniuersali.de reg.iur.priuilegium.lib.vj.quia,vt ibi scripsi post Dy.super prima gl.illud procedit, vbi persona ꝓxima est finalis & immediata causa priuilegij.quod hic nō est:cùm illud etiam concedatur in odium spoliantis : vt ꝓbat clemen.de restitutionē

causa possess.c.ij.respon.facit eo.tit.pastoralis.in fine. Potest etiam dici,ꝙ est priuilegium causæ:vt in prædic.decre.vlti.de ordi.cogni. & sic transit ad vniuersalem successorem:vt scripsi post Dy.vbi s. Et per hæc sint expeditæ prima & secunda quæstio.De tertia sciendum Innocen.& Hosti. dixisse in decre.secunda,de ordi.cog.vbi scripsi in gl.hanc exceptionem. in prin. exceptionem spoliationis a competere. vbicunq; ius possessione restitui præcipit : sed in casu quæstionis id procedit, vbi filius b erat in potestate patris.ff. de liber. exhib.l.j.§. secundo ibi omni modo restituendum putauit,si in potestate est.&de hoc c de conuer.infide. c.secundo.in prima gl. & ff. de rei vendicatio.l.j.§.j. Item gl.iiij.in decre. pastoralis.de causa possess.ante fin. videtur ponere hoc interdictū inter possessoria: licet lex prima §. quædam.ff. de interdict. innuat d quòd proprietatis causam continet: & veritas est quòd non est possessorium tale ꝙ in ipso interdicto sit necesse possessionem & spoliationem probari, quocunq; modo agatur ex not.in glos.prædictis.& plures modos ponit Roffre.vbi de interdictis tit. de lib. exhiben. Sed fateri oportet ꝙ quia potest fieri spoliatio filij in potestate constituti,& sic possessio competit patri,si volet intentare possessorium & tamen fateor quod qualitas causæ requirit etiam tunc de proprietate probari:sicut suprà de restitutione spoliatorū. ex conquestione. eodem titu.ad decimas. libro vj. e & vide quod no. in clemen.de causa poss.c. vno. in vlti.glo.Idem ergo erit in exce- f ptione.Facit iij.q. j.c. secundo. in fin.vbi potestatibus carent.& ij.quæstione.ij.in scripturis.in fin.ibi : potestati eorum,&c. & c.sequens.dicit omnia iura restituenda. Constat autem patriam potestatem,ius esse.Institu.de patri.po.§.j.ff.de his,qui sui vel alie.iur. sunt.l.j. & iij.ergo eius possessio prius est restituenda,quàm respondere cogatur: vt in prædictis canonibus.

restitutionem.[a] Et videtur quòd non. nam restitutionem petens,debet probare possessionem & deiectionem:vt extra,de restit.spoli.olim.ij. extra,de offic.deleg.consultationibus.At rei commodatæ & depositæ dominium & possessionē retinemus:vt j. versi.sed nunquid.Sed dic quòd potest per conditionem ex canone illo.ij.q.j.redintegrāda[b].C. de præto.pig.l.si.¶Quid de misso in possessionē causæ rei seruādæ.de hoc suprà,de primo & secūdo decre.§.iam de effectu.ver.sed quid si missus.¶†Quid si debitor cōuentus, tenetur per iuramentum solue 13 re certa die? Respond.non potest opponere exceptionem spoliationis. extra, de iureiuran. debitores.sed fideiussores sic.ff.de compensa.si quid.[c]

¶Quid si aliquis cōqueritur de aliquo,quod impedit eum filium suum baptizare,vel sepelire, vel parietem ruentē reficere.Dic ꝙ non admittitur contra eum exceptio spoliationis. argumen.iiij. di. baptizari.viij.q.iiij.nonne.ff.de oper.noui nun.l.j.§.si qs riuos.secus si prosequeretur,& opponeret de iniuria sibi iam irrogata,dicens,Cōqueror de P.qui menon permisit baptizare vel sepelire filiū meū. tunc enim elidi potest eius actio,per exceptionem spo- 14 liationis.¶†Sed cùm spoliatus non cogatur respōdere spoliatori ante restitutionem: vt extra, de ordi.cogni.si per.quid erit,si spoliator non sit soluendo?[d] Et videtur ꝙ nunq; sibi respōdetur.xiij.q. vj. si res.Potest dici quòd si euidens est,eum nihil habere,iudex audiet causam suam , vt inde faciat compensationem spoliato.argumen.extra,de resti.spo- 15 lia.olim.ij.¶†Sed quid si spoliator habet rem vltra mare:nunquid interim cogendus est aduersarius respondere?Respon.tunc est satisdationibus insistendum.ff.de pignoribus.si fundus.§.secundo. & si satisdat de re vel æstimatione danda,vel si seruus mortuus fuerit,audiendus est,extra,de solu.Odoardus. 16 ¶†Sed si spoliasti me beneficio cum cura, & postea recepi aliud cum cura : nunquid si me conuenis, potero contra te opponere de spoliatione?Et videtur ꝙ non:nā videor renunciasse priori,recipiendo aliud cum cura.extra,de præben.de multa.Dic cōtra,quia datur restitutio ad rem,& fructus, ad inter esse,& ad omnia,quæ ibi erant.ff.de vi & vi arma.l. interdicto.& datur vsufructuario finito vsufructu. ff.de vi & vi arma.idem est §.fina.¶Hoc etiam no. quòd petenti restitutionem non potest opponi compensatio.C.de compensa.l.fina. quia sic indirectè admitteretur reconuentio:quod non est dicendum.argumen.extra,de exceptio.cùm inter.in fin. Sunt & alij casus , in quibus cessat reconuentio, vt 17 dixi suprà titulo proximo. ¶†Sed pone, ecce ago contra te possessorio:& tu reconuenis me possessorio:& ego oppono contra te per modum exceptionis,de eadem spoliatione de qua te conuenio:nunquid debeo admitti?Respon.sic:quia ad aliud proponitur vt actio,& ad aliud vt exceptio, argumen. ff.de inoffi.testamen.contra veterani.§.sed nec impuberis.& extra, de testi. veniens.c. cùm in tua.& per meam exceptionem repelleris: vt extra, de ordi. 18 cogni.c.secundo.& c.fina.¶†Sed nūquid potes tu excipere[e] contra me,de tua spoliatione, seu replicare?Respon.sic:& elides meam actionem,& sic remanet efficax conuentio & reconuentio , exceptione & replicatione sublatis:quia sicut exceptio mea elidit intentionē tuam,sic & replicatio tua meā exceptionem:vt ff.de excep.l.ij.[f] ¶†Circa hanc materiā 19 quærit. ecce eps petit ab archidiacono iura epalia, quæ Archidiaconus possidet.dicit Archidiaconus, non teneor respondere libello episcopi, donec fuero restitutus ad ius examinandi clericos ad ordines promouendos,quo me eps spoliauit.argu.extra,de restitutio.spolia.olim nobis.extra,de offi.archid.vt nostrū.Et si super hoc offert libellum contra ipsum episcopum,quæritur quis libellus debet in cognitione procedere.Et obtinuit quòd libellus archidiaconi deberet procedere: vt extra, de ordi.cogni.c.ij. & si.& dictum est s.eodem.§.in prin.ver.si verò.

20 ¶†Quid si eps vult de libello suo tollere illud capitulum,scilicet ius examinandi? Et videtur quòd tūc vterq; libellus procedat tanq; duæ mutuæ petitiones:quia cùm iura epalia in multis consistant:vt extra,de offi.ordina.conquerente.licet archidia. se dicat spoliatum in vno : nihilò minus libellus debet super alijs procedere. In contrarium videtur quia licet spoliatio facta fuerit in vno capitulo tantùm: non tamen tenetur archidi.etiam quo ad alia respōdere libello.habet enim spoliatus priuilegium,&c. vt extra,de restitu.spoli.frequens.[g] & ij.q.ij.nullus potest.Pro hac parte de præcepto domini Clementis papæ iiij.pronunciaui,scilicet solùm libellum archiadia. procedere, licet quasi inuitus & remittens. Nam hæc pronunciatio, contra ius fuisse videtur: quia cùm petitorium & possessoriū essent circa diuersa,erant tanq; mutuæ petitiones tractandæ:vt s. eo.§.ver. porro. & maximè cùm petitoriū primò esset per episcopum propositū:nec præmissa interlocutoria impediebat libellum, nisi solùm ratione illius capituli de iure examinādi: quia quot sunt in libello articuli,tot sunt petitiones : vt j.titu.proxi. §.ij.in prin.Potest tamē defendi dicta sententia, secundū opinionem Gof.& aliorum dicentiū ꝙ siue præcedat siue sequatur , possessorium prius expedietur:siue sit circa eandem rem, siue sit circa diuersas:vt no.Gof.in Summa de ordi.cog.§. sed si ago. ver.vel si velis. Et ex hoc fuit idem dominus papa motus ad sic iudicandum, & sic ipse in consistorio meam sniam,à qua appellatum fuerat,defendebat. 21 ¶†Et scias quòd post publicationem attestationū, & etiam post disputationem super eis factam, potest quis adhuc redire ad possessoriū.Vbi enim non renunciauit adhuc poterit instrumenta , confessiones,& probationes inducere: & sic non potest dici de causa liquere. Post conclusionem autem vel renunciationem non potest fieri suspēsio petitorij: vt in prædi.cap.pastoralis.[h] nisi malitia spoliatoris, vel casus,vel alia iusta causa iudicem mouerit, vt in possessorio,petitorio suspenso , procedat: vbi autē ab alterutra partium peti potest sententia : tunc renunciari non potest: vt ibi.arg.tamen contra, quod etiam post conclusionē in petitorio, potest quis ad possessorium transire.extra,de testibus significauerunt.in fine.Sed dic quòd tunc iudex vtrunq; simul determinabit.¶Vtrum autem is,qui redit,seu suspēdit,restituet expensas:no.j. de expen.§. si ante. ver. quid si suspenso.[i] ¶†Vt autem paucis vtamur, no- 22 ta quod orta quæstione de possessione & proprietate:prius possessionis quæstio finietur:vt C. de interdi.l.iij.ff.de iudic.si de vi.Tamen,secundùm canones,simul agi potest vtraq;.extra,de capel.mo.c. secundo.in princi.& de causa possessio.& proprie.c. secundo.Sed licet in pronunciatione, præmittenda sit possessio:in executione tamen debet proprietas præualere: vt eodem titu.cùm dilectus.vbi de hoc. Ioan.tamen dixit quòd non potest simul agi petitorio & possessorio:nisi in incorporalibus,vt in seruitutibus.Et est ratio:quia in illis datur actio etiam

a ¶Restitutionem.De actione furti non dubitatur,quin talibus detur.C.de fur.l.si.Sufficit enim in ea quòd intersit, vt no.extra, de fur. qui cum fure. in iij.glo.& quod super ea dixi.

b ¶Redintegrāda.puto ꝙ inducat illum versic.electio. cùm præmisisset de spoliatis,lex loquitur in pignore conuentionali ex prætorio. vide de dolo & contumaci. contingit. in fin. vlti. glo. & quod ibi dixi.Circa quæstionem autē hoc scias, quòd res cōmodatæ vel depositæ licet specialiter non veniant sub interdicto ratione prędicta:rōne tn̄ accessorij beneuenirent , occupatæ fuissent cū ecclesia vel hæreditate vel re simili. Super quo vide quod scripsi de causa poss. cùm super. in magna gl.circa medium. ver.nam & res depositæ.

c ¶Si quid.Hoc est quod statim sequitur,no. Vinc. de ordi.cog. c.ij. vt ibi scripsi super glos. hoc patet.

d ¶Sit soluendo . Hāc & duas quæstiones sequentes ponit Vincē. in decre. præd.de ordin.cog.c. vlti. in fin.

e ¶Tu excipere. hoc concedo:sed replicationē non, vt statim dicam.

f ¶L.ij. Hoc dictum de replicatione quod ponit glossa vnica in fine in decre. vlti. de ordi. cog. non procedit , licet etiam placuerit Dama. & Hostien. Replicatio etiam excommunicationis nō impedit exceptionem , vt ibi scripsi.& vide de exce.à nobis. quod ibi scripsi sub iiij. & vj. mēbro. vbi patet quòd fortius habet replicatio afficere exceptionem, ꝙ exceptio actionem. & patet Institu. de repli.in prin.

g ¶Frequens.lib.vj.

h ¶Pastoralis.Facit clemen.de causa pos.causa.

i ¶Suspenso.De illo,qui obtinuit in possessorio,& postea succubuit in petitorio,an teneatur ad expensas: scripsi in decre. pastoralis. super glossa penultima.

23 possidendi. ¶† Quid si primo super ꝓprietate sententia lata fuerit? Dicunt quidam non valere, argu. C. de senten. prolata. alij contra, quia iste non est ordo iudiciorum, sed actionum. Postea tamen nõ est super possessorio ferenda: quia non prodesset, secũdum papam. [a] Sed si primò lata est in possessorio, bene potest postea ferri in petitorio: vt extra, de testi. significauerũt. 24 ¶† Quid si pro vno lata est in petitorio, [b] & pro alio in possessorio: nunquid is, pro quo lata est in possessorio, potest petere eam executioni mandari? Respon. non: dolo enim petit, quod restituturus est: vt de doli exceptio. dolo. ff. de iudi. si de vi. quæ regula tam in petitorio, quàm in possessorio locum habet. [c] 25 ¶† Quid si is, contra quem in petitorio lata est sententia, appellauit: nunquid appellatione pendente poterit petere quòd sententia super possessione pro se lata, & à qua non extitit appellatum, executioni mandetur? Respondeo, nõ, per præ. decre. cùm dilectus. quia appellatio extinguit, i. suspendit pronunciatum. [d] vt ff. ad Turpil. l. j. in fi. qua pendente nihil est innouandum. infra, de app. §. nouissimè. Alij contra. sententia enim super possessione lata, debet aliquid operari: vt ff. de leg. j. si quando. 26 ¶† Et quod dicitur, nil innouandũ esse, appellatione pendente: verum est in eadem causa: sed causa possessionis nil habet commune cum proprietate: vt ff. de acquiren. pos. naturaliter. §. nihil. vel inspiciendum est, an causa possessionis sit cum proprietate annexa, vt separari non possit: & tunc non fiet executio. aliàs sic. Vel dic, & melius, [e] quòd refert an reus, contra quem actum est petitorio & possessorio, absolutus sit in petitorio: ideo quia probauit se dominum rei, vt tunc actor petens executionem in possessorio, in quo obtinuit, non audiat̃, vt supra: an verò ideo quia actor nõ ꝓbauit, iuxta regulam, actore nõ probante, &c. vt tunc audiatur, vt supra. Non enim sequitur, absolutus est, qa actor non probauit. ergo res sua est: quia bene potest esse contrarium. argu. extra, de rescrip. olim. in fi. Hæc distinctio ꝓbatur ff. de iureiurã. sed & si. responso. j. extra, de causa pos. & proprie. cum ecclesia. in fine. 27 ¶† Quid si actum est merè possessorium: & ab altera partium plenè probatum est de dominio: nunquid iudex poterit super dominio ꝓnunciare? Dicunt quidã φ sic: vt extra, de causa pos. & ꝓprie. pastoralis. Alij cõtra. C. qui leg. ha. stan. in iudi. momentariæ. ff. de peti. hæredi. si quis libertatem. §. finali. [f] 28 ¶† Potest etiam agi petitorio & possessorio separatim: nam altero intentato, puta petitorio potest ad aliud, scilicet ad possessorium recursus haberi: vt extra, de causa pos. & proprie. pastoralis. & c. cùm dilectus. & de testibus significauerunt. argumen. cõtra. C. quomodo & quando iud. aut̃. qui semel. vbi dicitur quòd ꝓpones actionem, in ea persistere debet vsq; ad finẽ: al's cõtra eum proceditur, ꝓut ibi dicitur. Dic quòd suspenso petitorio, bene potest recursus haberi ad interdictum possessorium, scilicet vnde vi, quod vi aut clam: vt in præ. concod. & hoc in odium inferentis vim. [g] Et sic hoc est speciale in spoliatione, priuilegio spoliati. argu. extra, de ordi. cog. c. fi. cum suis concor. Sed præ. authen. loquitur regulariter. Item ibi contumax erat is, qui iudicium intentauerat: in præ. verò concor. non. [h] Suspenso ergo petitorio, potest recursus haberi ad interdictum recuperandæ vel adipiscendæ possessionis: non autem retinendæ: vt quidam dicunt: vt in capit. pastoralis. Sed tu dic idem de interdicto retinendæ, secundùm papam, vt etiam infrà ꝓbabitur.

29 ¶† Sed nunquid potest simul agi interdicto retinẽdæ possessionis, s. vtrobi, & vti possidetis & petitorio? Dicunt quidam φ non, per præ. l. C. de interdictis. [i] Esset enim agens sibi contrarius: vt no. in præ. c. pastoralis. Nam possidenti non datur rei vendic. vt Insti. de act. §. j. extra, de iudi. examinata. Contrarium credo extra, de capel. mo. c. secundo. Nec obstat quòd possidenti nõ est prodita rei ven. nec etiã 30 agens est sibi contrarius.† Nam ratione solius detẽtionis rei, datur vẽdicatio ei, qui possidet, cùm alius detinet: & sic possidenti, & non detinenti, datur rei vendicatio. ff. de rei ven. officium. vbi dicitur quòd ad rem commodatam vel depositam, possum agere rei vendica. contra eum, qui detinet: cùm tamẽ eius possessionem & ꝓprietatem retineam. ff. commo. rei commodatæ. ff. deposi. licet. Et si potest intelligi præ. decre. de capel. mona. argu. ad hoc ff. de acquiren. pos. naturaliter. §. nihil. [k] Item alia ratione, non est sibi contrarius: quia sicut datur interdictum in possessorẽ, scilicet decretũ: ita datur vtile, in his, quæ quasi possidentur: vt ff. de seruitu. quoties. maximè autem potest simul agi vtrunq;, si mora erat periculum allatura. ff. de ope. no. nũ. de pupillo. circa. prin. Interdicto autem recuperandæ possessionis, & petitorio simul, indebitatè agi potest: vt in præd. c. pastoralis. & eod. titu. per totum. & de sequest. pos. c. j. 31 ¶† Sed nunquid intentanti interdictum vti possidetis potest exceptio spoliationis opponi? Dixit Vincen. [l] quòd si agitur vt non turbent possessionem, ne offendãt inquilinos, & putatores vinearũ: non debet opponi exceptio, nec obstare: quia iudicis est impedire lites futuras. extra, de do. & contuma. finẽ. nec debet aliquis sine iudice turbare alienã possessionem. Si verò agitur ad pœnam ꝓpter vim inquietatiuam, vt ff. vti possi. l. j. & l. penulti. §. fi. [m] tunc exceptio spoliationis prodest, & admittetur. 32 ¶† Et nota quòd cùm agitur interdicto vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere, iudex pronunciabit, Vti possidetis, ita possideatis. Sed contra: quia si vterq; probet se æqualiter possidere, cùm non sic maior ratio quare vnus possideat quàm alter: non constat ei qui possideat. vnde debet supersedere, cùm super re incerta non sit sententia ferenda: vt infra, de sententia. §. qualiter autem. prope principium, & secundùm hoc neuter obtinebit: vt nota. extra, de ꝓbat. licet. ad fin. in gl. bene tamen locus, &c. [n] 32 ¶† Quid si ego peto fundum à P. & possessionem eius, cõdictione sine causa, vel ex iniusta causa probo me possedisse per decẽ annos, sed nõ ꝓbo titulum: P. ꝓbat se possedisse biennio, nec ꝓbat titulũ? Respon. dicunt, quidã φ ego debeo obtinere: quia præsumitur quòd à me clam possederit, cùm nõn fui absens, [o] nec negligens, nec sine successore decessi. quibus modis pos. amittatur, & sine vitio apprehenditur. ff. de vsu. furtum. in fi. Institu. eod. §. quod autem. ff. de acquiren. pos. clam. quia nõ præsumitur quòd aliquis iactet pecuniam suam. ff. de ꝓb. cùm de indebito. Rof. dixit φ mihi iudicis officio subuenitur: vt C. libro x. de agri. & censi. si coloni. & arg. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem Varus. Alij contra, quòd P. vincet eo iure, quo possessor. ff. si vsufru. peta. vti frui. quia qualiscũq; possessor, &c. ff. vti poss. l. secunda. & vbi iura partium obscura sunt, &c. extra, de probatio. ex literis. Institu. de interdic. §. commodum. & ad hoc C. de rei vendica. l. fin. & quod no. extra, de resti. spolia. sæpe. & hoc verius videtur. Debeo [p] enim probare quòd ille clam

a ¶ Secundùm papam. Vt ibi dixi, in vlti. glo. decre. cùm dilectus.
ADDE φ dicta huius ver. sequit̃ Abb. in c. cũ dilectus. extra, de cã pos. & ꝓprie. qui pro hoc allegat gl. ij. q. vj. diffinitiuã. & Bar. in d. l. prolatam.

b ¶ In petitorio. A qua non est appellatum, & sic trãsiuit in rem iudicatam. & sic differt à sequenti.

c ¶ Habet. Contrarium de possessorio no. in decre. in literis. de rest. spolia. & regula, dolo facit. de regu. iur. li. vj. Dic vt ibi dixi super vnica glo. Et aduerte, quia solutioni quæstionis videtur cõtraria opinio Dyni dicentis φ licet res iudicata in petitorio paret præiudicium possessorio adipiscendæ vel retinẽdæ, possessorio recuperandæ non: vt dixi post eum, de causa pos. & proprie. pastoralis. super glos. ergo sic. & super regula, qui ad agendum. de regulis iur. lib. vj. Cessat autem contrarietas, si de primis possessorijs intelligat̃ quę sũo, vt si agens possessorio retinendæ, reconuenitur petitorio, vel ecõuerso tñ, vt patet ex sequẽti quæstione, quæ huic e vnica, actor egit petitorio & possessorio: & si intelligas de possessorio adipiscẽdæ, cessaret cõtrarium: vt s. Si de possessorio recuperandæ, imputet sibi, qui in his terminis quæstionis egit vtroq; iudicio, cùm potuisset solo possessorio vti. Nocebit ergo sibi sententia lata super proprietate quo ad possessorium omne sibi competens, ante sententiam. secus si post, vt scripsi in decr. cùm dilectus, de cã pos. in vlti. gl. & vide distinctionem, quã posuit eo. tit. pastoralis.
ADDE qđ dicam in hac addi. tenent Bar. & Alex. in d. §. nihil cõmune. in l. naturaliter. ff. de acquirẽ. pos. do. Anto. & Panor. in c. pastoralis. s. alleg.

d ¶ Pronunciatum. Hoc facit contra: quia secundùm hoc non debet haberi ratio sententiæ latæ in petitorio, in qua est appellatum. quod si cõceditur, nil impediet executionem super possessorio.

ADDE an & quando ad petitoriũ suspẽsum possit redire etiam coram iudice in causa appellationis: vide Rotam in nouis. deci. in deci. cxxxj.

e ¶ Et melius, scdm Odof. vt ipse idẽ author dicit j. de sen. execu. §. j. versi. sed pone. qui superfluè ibi ponitur: saluo quòd hoc ibi exprimit: & casum legis & decre. quæ sunt allegatæ j. in fi. quæ hic exprimi poterant.

f ¶ §. fin. Vide ver. illud autem. s. eo. cum remissione, quam dedi in fin.

g ¶ Inferentis vim. Vt patet in cle. de causa pos. & an liceat casus cõuersus, vide quod ibi no. in glo. per hoc.

h ¶ Nihil. Vide de hoc quod plenè scripsi in c. pastoralis. super gl. penulti. in secunda apostilla.

i ¶ De interdictis. supra versi. vt autem. Nec mireris de distantia: quia ver. sed licet. ibi proximus vsq; ad ver. pòt etiã. fuit additio.

k ¶ Nihil. Et facit qđ ibi no. & plenius scripsi ĩ pręc. pastoralis. sup glo. ad intelligentiam. & sup vers. vti possidetis.

l ¶ Dixit Vinc. in decre. ij. de ordi. co. vt ibi scripsi sup gl. hoc patet. sed Innocẽ. in decre. fi. eo. tit. simpliciter tenet agẽti vti possidetis obstare exceptionem spoliationis vt ibi scripsi in gl. magna, post prin. Vtrunq; dictum puto verũ: illud simpliciter, istud verò sic limitatũ ꝓpter moræ periculum. s. versic. proxi. vide tamẽ quod plenè scripsi post eum. & Hostien. de præscrip. veniens. in glo. iste eps.

m ¶ §. fin. Et vt ibi no. in vlti. glo. venit in hac pœna interesse possessionis turbatę, qđ quandoq; posset excedere æstimationem possessionis. Et simile dixi de interdicto, vnde vi. s. de recõuẽ. §. ij. versic. quid si conuenio.

n ¶ Locus, &c. Ibi patet φ id, quod hic in prin. dicitur, ꝓcederet quãdo duo æqualiter ꝓbarent se possedisse, tamen diuerso modo.

o ¶ Absens. Hoc resumam in fi. §.

p ¶ Videtur. Secũdùm Alb. Gal. cuius vsq; hic, excepto dicto Rof. fuit iste versi. titu. de testibus. in vlti. col.

vel precariò

a ¶ Minorem. Vide ad materiam §. de actio. seu peti. §. sequitur. ver. quid si ago. & quod scripsi de resti. spo. cùm ad sedem. super iij. glo.

b ¶ Ros. Qui hoc posuit de interdicto vtrobi. in j. col. Pe. & Abb. hanc reci tabant in decre. licet. de pba. & vt ibi scripsi super glo. bene tamen.

c ¶ Sedem. Et ibi hanc cautelam no. Pe. de Samp.

d ¶ Et hoc. Intelligi, vt ibi scripsi post Hostie. quã do expellens possessionem nõ apprehendit, ita res non fuit violenta. ibi vide.

e ¶ Quærebatur. Ad hanc quæstionem vide qđ scripsi de cã posses. a cùm super. in gl. magna, versi. per prius dicta. & de præben. in præsentia. in gl. nota licet. versi. hoc in temporalibus. ADDE Abb. in c. cũ dilectus. de causa posses. vbi hoc dictum Specu. refert & sequitur.

f ¶ Bal. & Innocẽ. & Hostien. vbi scripsi in decre. in præsentia. de proba. in gl. no. quod licet. vltra prin.

g ¶ Xxij. Et ad huius intellectum, vide oĩno qđ ibi dicam.

h ¶ Secundũ Ros. Vbi de interdicto vnde vi vltra medium. versi. itẽ vt habeat locum. c ¶ Ad intellectum autem eius, quod d hic de obliuione, & §. versicu. quid si peto. de absentia dicitur, proponitur quæstio de illo possessore fũdi, qui longo tempore abfuit, & nil tempore absentiæ fecit circa fundum, per quod videatur vel di- e ci possit habuisse animum possidendi vel dimittendi: an fundo per alium occupato, rediens, & dicens se non deposuisse animum possidendi, habeatur pro ciuiliter possidente? Et forma quæstionis tollit distinctionem, qua dicitur aut constat quòd retinuit animum possidendi: aut constat quòd deposuit, lex furtum hic allegata & ea. l. §. quod autem. in præ. versicu. quid si peto. inducuntur contra absẽtem. inducitur etiã l. C. de omni agro deser. qui agro. libro vndecimo. Sed soluehoc vt ibi nota. & in lege licet. C. de acquirenda possessione. in fine vlti. gl. p eo inducitur: quia solo cursu temporis, non perditur possessio. ff. quibus mod. vsusfru. amit. l. si mulier. facit de acquirẽda possessione. clam possidere. §. qui ad nundinas. & l. peregre. datur solutio solo cursu temporis, non perditur possessio: sed cursus longi temporis modus est obliuionis inducendæ: & obliuio est modus inducendi dispositionem animi & dispositio. vel dispositio animi, modus est perdendæ possessionis, & sic lo

vel precariò possideat: aliàs mihi nõ creditur. ff. de administratione tuto. hic autem. ff. de dolo. l. dolũ. ff. de regu. iur. semper in dubijs. Sed Iaco. Bal. tenet prius dictum, dicens quòd si constat me olim posse disse: licet P. nunc inueniatur possidere: tamen ego fortior sum in possessione: quia cùm semel possede rim, præsumor possedisse, nisi probet me amisisse posses. C. de pba. siue. ff. de acqui. pos. si id quod. §, quid autẽ. & l. possidere. §. quod si quis. quare præsumitur P. clam possidere, vt dixi: nec prædicta pręsumptio locũ habet in possessio. sed in dñio: vt C. de in integrum resti. si cùm minorẽ.[a] ¶ †No. tamen 34 diligenter cautelam tu aduocate, per quam poteris facere tuum cliẽtulũ obtinere. Si enim vides vtrãq partem æqualiter probare: dic ei, si potes est, quòd possessionem, de qua controuersia est, manu armata ingrediatur, & denunciet aduersario vt veniat ad possessionem si audet: qui si non veniat, quia suspicatur se posse repelli, statim perdit possessionẽ, quam se dicebat habere. ff. de acquir. pos. si id quod vnde tunc clientulus tuus erit potior, & si eat eiectus ad iudicem dicens: dñe talis me violenter de possessione deiecit, & eam ppria authoritate ĩgressus est, vnde enim peto puniri & priuari iure quod se in re dicebat habere: cum authoritate ppria ingredi non debuerit, per l. si quis in tantam. C. vnde vi. & xvj. q. vj. placuit. clientulus respondebit: domine, imò pro me, sñia est ferenda ęquè enim pbaueram me possidere, sicut & ille vnde meã pos. & nõ alienam sum ingressus, & sic meã pos. retinui, & aduersarius, si qđ habebat perdidit, per pręl. si id qđ. Sic fecit fieri Rogerius Mutiñ. prout recitãt Vber. 35 de bo. & Ros.[b] ¶ †Item nota & aliam cautelam, si vis amicus tuus apprehendat possessionem alicuius rei absq vitio, quam ad se asserit pertinere, co ignorante, tac possessorẽ spoliari, & cõfestim desere re possessionẽ corã testibus: & sic ea vacua remanẽte, nunciã amico tuo vt vacuam apprehẽdat possessionem: nec per hoc videbit ratam habere spoliationem. nec dicit rẽ à deiectore recipere, scdm ea, quæ habent & no. extra, de resti. spo. cùm ad sedem.[c] & de ordi. cog. cũ dilectus. imò vsucapere posset, put ibi no. in gl. sic patet. ver. sed hoc nõ est.[d] vnde habebit cõmodũ retentionis: vt xvj. q. iij. §. pôt. ver. si mala fide. extra, de ordi. cogni. cum dilectus. pp prin. C. de præscri. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. nec competit contra eum interdictum vnde vi. & in hoc fuerunt decepti hospitalarij, in præd. c. cũ ad sedẽ. credẽtes interdictum vnde vi hoc casu locũ 36 habere. ¶ †Sed pone, vacante ecclesia P. occupauit quandam pos. ad eam pertinentẽ: electo autem ibi prælato, repetit prælatus dictam pos. à P. petẽs eũ tanq inuasorẽ puniri. sed P. dicit intrauit vacuã & vacantem pos. vt ff. de vsu. nunc. §. vacuum tem pus. & C. vnde vi. quærebatur.[e] Sed dic nõ dicit vacua talis pos. quia ecclesia & locus, dicitur possidere, & ius habere: vt C. de episc. & cleri. l. raptores. §. sin autem. ibi: & plenam pos. earũdem rerum, &c. & de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. si qñ. quia ecclesia 37 nunq morit: vt xij. q. ij. l. liberti. ¶ †Quid si ciuitas p ministros suos possidet: vt ff. de acqui. pos. l. j. in fi.

quitur l. furtum. §. quod autem. vt in illis no.

¶ Sed cum l. illa, furtum. expresse loquatur de absentia longi temporis, quæritur quantum tempus ad hoc requiratur. glo. vtrobiq tenet hoc per iudicem arbitrandum, quanto tempore obliuio inducatur. Inducit ff. de iure deliberan. l. j. §. fina. & l. sequen. Inducit si. ff. de damno infecto. l. si finita. §. non autem. & quod ibi nota. de longo silentio, ponderat etiam quod §. qđ autem. de absentia simpliciter loquitur, non de absentia longi temporis. Pro dicto glo. facit, quia ex qualitate rei possessæ & personæ possidẽtis, & causa absentię, & quãtitate distantiæ & quantitate loci, quæ mansit iuste plus vel minus videtur arbitrandum. Aliqui intelligunt de decennio. Facit C. de prescri. longi tempo. super longi. Sed hoc aperte ĩprobat ipse Accur. in præ. l. furtum. & fortius C. de acquirẽda possessione. licet in vltima gl. vbi videtur velle quòd nec decẽ anni requiruntur, nec illi sufficiant ad obliuionem inducendam: sed sit in arbitratu Dy. in regula, sine possessione. libro vj. tenet de decennio, dicens vt ibi scripsi si ciuiliter possidens neglexerit naturalem per decem annos vel vltra: qđ illa negligentia circa possessionem naturalem, priuat eum possessione ciuili sicut aliàs negligẽtia cõmissa ĩ adipiscẽda vel recuperãda pos. naturali inducit per ditionem ciuilis. ff. de acquirenda possessione si de eo. §. si forte. & per id tenet quòd post illud tempus, & non prius, incipere poterit præscriptio contra absentem tunc nõ ciuiliter possidentem. ibi vide. Quo ad quæstionem submissam, placet dictum Dyn. vbi circunstantiæ non suadeant contrarium. satis mouet: quia intra decennium intimare vel aperire debuisset animum possidendi, per aliqua gesta vel scripta: possunt tamen esse tales circunstantiæ ad minus tempus vel maius, quòd starem cum Accur. Facit extra, de translatio. c. fina. cum concor. Ex prædictis patet quòd eo casu quo tenuit ciuilem ve niens, & occupantem expellens, non dicitur vim fecisse, sed suam possessionẽ defendisse. Facit C. vnde vi. l. j. & quod ibi no. & ff. de vi & vi arma. qui possessionem.

ADDE quod dictum Dy. communiter tenetur in l. si id quod. ff. de acq. pos. & illud tenet Pau. de Cast. consi. ccxcv.

sic & ecclesia possidet p canõicos: quia vacãte ecclesia, apud eos remanet iurisdictio: vt extra, de maio. & obe. cũ olim. & c. his §. q. vñ nõ est necesse factus eps intret quãlibet possessionẽ: sed sufficit intret 38 pos. epatus. argu. ff. de acquirẽ. pos. possideri. ¶ †In f summa no. secũdũ Iac. Bal.[f] vbi duo cõtendunt de posses. & quilibet dicit se in solidũ possidere. & vnus turbat aliũ in possessiõe, nec vult vnus de alio cõqueri, nec vult vnus alteri libellũ dare quasi sustineat ptes rei, & cõmodo possessionis fungat: iudex pôt ex officio suo eos citare, & cogere suã petitionem offerre: vel pôt illud iudiciũ possessoriũ sine libello determinare, recipiendo pbationes vtriusq ptis: vt sciat qs illorũ subire debeat onera petitoris, & quis vtat cõmodo possessionis: vt arg. ff. de lib. cã liberis etiã. §. si qs ex seruitute. & qa hoc vult iudex, s. vt sine libello quæstio finiat, cui[9] iussus facit vt cõtractus teneat, q alias nõ teneret: vt ff. qđ cum fal. tu. auc. l. j. & C. de lit. cõtest. auc. q libellũ. quæ est iij. q. iij. §. spatiũ. Ex officio em suo debet ptes cohibere ne veniant ad arma & rixas. ff. de vsufru. si cui[9] §. deniq. & vim fieri vetabit ei, quẽ in possessione inuenerit potiorẽ: de hoc ĩfrã, de libel. cõcep. §. nũc g dicendũ. versi. xxij.[g] †Postremò no. cõsiliũ sapien39 tum, circa interdictũ vnde vi. & cõsti. si qs in tantã. si enim nõ possum pbare quõ possedi, cõsulũt vt possim pbare quõ sum deiectus, qđ intrem in fundum testibus & tabellione pręsentib[9], & si is, q possidet, pmittit, possessionẽ habeo. Si verò me intẽtare volentẽ nõ admittit, sed me incõtinẽti possessiõe expoliat: de quo fieri faciã publicũ instrm: possessionẽ amitto incõtinenti: vt ff. de acqui. pos. clam. §. fi. & l. qđ si nolit. & l. si id qđ. & sic habeo ĩterdictũ. nam si pbo olim hoc anno possederim, illã possessionẽ, aĩo retinui, qđ semp de quolibet pręsumit s. aĩo retineat, nisi forte videres illum possidere: vt ex tua patientia pararetur tibi pręiudiciũ: vt C. de acq. pos. minus. & nisi longũ tẽpus trãsierit, quo fuit ille in possessione. nã ex longo tpe sequit obli h uio. ff. de vsufru. furtum. secũdùm Ros.[h] ¶ Quæ aũt hic desunt, dic vt suprà de act. seu petitione. §. sequitur. ver. rursus.

SVMMARIVM.

1. Iniuste suspensus aut excõmunicatus, ante oĩa est restituendus.
2. Vxoris restitutio, quibus casibus sit viro denegãda.
3. Excommunicatus petens restitutionem vxoris, an sit audiendus.
4. Spoliatio multis modis, seu de diuersis rebus committi potest.
5. Spoliat[9] officio, quo casu agere possit, & quo non.
6. Spoliatus communione fraterna, an ante restitutionem sit audiendus.

Casus restitutionẽ impediẽtes sunt plures.

QVoniam In superiorib[9] spoliatum ante omnia restituendũ diximus: no. sunt qdã casus qui restitutionẽ ĩpediũt, seu in qbus

a ¶ Denegatur. ex his aliqui no. iij. q. j. in summa.

b ¶ In literis. Sup. & duobus casibus. Hoc dico vt includatur decre. consequenter. quę facit ad propositum.

c ¶ Et duobus.

d ¶ Quia verò. De offi. dele. venerabile. de causa. c. vltimo.

e ¶ Sup causa. vel dic vt ibi,

f ¶ Dicit Vinc. de appel. proposuit vbi dixi in vl. gl. ADDE Abb. in c. ro. de ordi. cogni.

g ¶ Simonia. Si supple notoria. decret. sequens facit ad propositū.

h ¶ Absentia. Suple aduersarij, cō tra quem petit.

i ¶ Verum dominum. Sine ipsius dolo vel violentia, vt ibi scripsi.

k ¶ Si autem. aliàs si verò.

l ¶ Cōtra. & extra de proc. ex insinuatione. in glo. pe. quę communiter habetur pro vltima.

ADDE Abb. Sicu. in c. ij. in notabilibus, extra. de excep. item adde ad ver. seq. ibi vicesimus quoties. Itē tenet Ro. in ātiquis etiā in eo qui spoliat⁹ fuit beneficio: vt si renunciauit restitutioni petendi, nō possit restitui. in decisio. lxviij. & in deci³. cccc-xviij.

m ¶ C. j. in iiij. glo. & ver. qui sequūtur posuerūt Pe. & Abb. in decre. ex transmissa. de resti. spo.

n ¶ Pet. de Samp. in decre. conquerente. de restitu. spo. & qa de spoliatione facta per iudicē plura mēbra sunt s. proponitur tale thema. post decre. Ioan. execrabilis. impetrauit A. contra B. literam papalem, ad ordinarium, φ si constaret dictum B. cōtra decre. prędictam tenuisse decanatum & prępositurам, quorum vtrunq; curam animarū haberet, prępositu ram illam, conferret authoritate apostolica illi A. ordinarius

restitutio denegatur.[a] Primus, cùm spoliatio fit à iudice, in figura iudicij. ij. q. j. notū. Secus si non in figura iudicij, vel si ab alio quocunq; fit, prętereq; à iudice. nam tunc fiet restitutio: vt extra, de restitu. spolia. licet in literis.[b] &[c] c. seq. j. versicu. & vt hoc. ¶ Secundus, intrusio in Romanam sedem. iij. quę. prima. §. patet. & xxiij. dist. in nomine. versicu. nec aliqua super hoc audiam: &c. & est speciale in Ro. ecclesia, vt in pre. §. patet. ¶ Tertius, dilapidationis suspicio. ij. quęstio. ij. quia ea. sed hodie non spoliatur quis, nisi dilapidatione probata: vt extra, de simo. licet Heli. §. quia vero.[d] ¶ Quartus, criminis enormitas. ij. q. v. super causa.[e] ¶ Quintus infamia publica. ij. quęstione v. presbyter si. ¶ Sextus. criminis euidentia. ij. q. j. manifesta. & c. de manifesta. & c. scelus. extra, de accu. euidentia. ¶ Sed quęritur an in notorijs admittatur exceptio spoliationis. dicit Vincē.[f] quòd non: quia est dilatoria: & in notorijs amplius est, quàm sit litis contestatio. ¶ Septimus, simonia.[g] extra, de diuor. significasti. & de simo. accusatum. & c. tanta. ¶ Octauus, contumacia. iij. quę. ix. decernimus. ¶ Nonus, scandalum. iij. quęstione sexta. hoc quippe. & secunda quęstione prima. in primis. ¶ Decimus, absentia[h] iusta de causa, nō malitiosa: extra de officio delega. consultationibus.

¶ Vndecimus, continuata deiectio: vt tertia quęstione prima. §. fina. & extra de restitu. spoli. olim j. ¶ Duodecimus, in modum exceptionis probata spoliatio. extra, de ordi. cogni. cùm dilectus. & suprà. §. proximo. ¶ Tertiusdecimus, secundùm quosdam, si spoliator incontinenti vult probare exceptionem vt extra, de restit. spo. literas. §. nos aūt. versi. propterea. & ff. ad exhibend. l. iij. §. ibidem. Sed hoc non est verum, prout not. in prę. §. nos autē. in glo. hic patet quòd licet, &c. & de hoc ij. q. v. super causa. ¶ Quartusdecimus, rei iudicata exceptio, à qua non est appellatum. ij. q. vj. §. diffinitiua. ¶ Quintusdecimus, pacti vel iurisiurandi exceptio, secundùm quosdam. extra de restitutio. spolia. accepta. ¶ Sextusdecimus, si quis sub condi. possidet. c. ti. olim. j. ¶ Decimusseptimus, si ex gratia vel precario possidet. x. q. iij. quia cognouimus. extra, de excep. prę. l. cùm ad quorundam. ¶ Decimusoctauus, si possidet vt colonus. ff. de vi & vi arma. cùm fundùm. ¶ Decimusnonus, cùm à malafidei possessore res p uenit ad verum dominum[i]: vt extra de ordi. cogni. c. ij. versic. verum. & C. de pręscrip. xxx. vel xl. anno. si quis emptionis. §. si autem.[k] ¶ Vicesimus, cùm prędo spoliatus, & verus dominus rei, concurrunt eodem tempore in repetitione rei. ff. depositi. bona fides. de resti. spo. in literis. ¶ † Vicesimusprimus, excommunicatio. extra, de iudi. intelleximus. & de exceptio. cùm inter. & xj. quęstione iij. rursus. in fi. & infrà, ver. proxi. ibi: & octauus: & no. xxiij. distin. c. j. versus finem. versicu. quid si quis contra.[l] Vbi autem quis est iniustè suspensus vel excommunicatus, ante omnia restituendus est, si id petat: vt nota. ij. q. ij. nullus potest. ¶ Vicesimussecundus in omnibus illis casibus in quibus audientia denegatur. quod dic vt nota. in prę. versi. si quis contra. ¶ Vicesimustertius, hęresis. extra, de hęre. excommunicamus. §. credentes. ¶ Vicesimusquartus, si spoliatus renunciauit quęstioni spoliationis: extra, de restitutione spoliato. c. j. ¶ Vicesimusquintus, si spoliator non est soluendo. eodem titu. olim. ij. ¶ Vicesimussextus, cùm spoliatus nō habuit veram possessionem sed solùm detentationem. eodem titu. olim. iij.

2 ¶ † Sed & in causis matrimonialibus, in certis casib⁹ viro restitutio denegatur vxoris: vt nota. extra, vt lite non contesta. capitulo j.[m] qui his versibus continentur: Si non continuit. vt extra, de diuor. significasti. Si mox probat impedimentum. extra, de restitu. spo. literas. §. nos autem. sitq; vir austerus. vt ibi, & eo. ti. ex transmissa. & de spon. cū locū. Moysi sit lege relicta. vt extra, de diuor. gaudemus. §. qui autem. Si virgo fuerit, & corrumpi timeatur: vt extra, de proba. cūm matrimonij. Si nō possedit iustè, extra, de restitu. spolia. ex parte. Vel si violenter: vt in prę. c. cùm locum. Casibus his septē domini non restituuntur. ¶ † Est & octauus, si vir sit excommunicatus. vel econtra. extra, de adulte. c. pe. & in prę. capi. intelleximus. & de officio deleg. prudentiā. §. sexta. argumentum cōtra: quia quęstio spoliatiōis priuilegiata est. iij. q. j. redintegranda. extra, de ordi. cogni. super eo. Sed dic quòd non auditur excommunicatus, petens restitutionem vxoris: sed iudex ex officio suo debet eam sibi restituere. argumen. ex tra, de iureiurā. c. j. & c. debitores. secundùm G. Na. & Ioan. vt nota vndecima q. iij. quoniam multos.

4 ¶ † Et, vt hic articul⁹ clari⁹ liqueat, no. φ spoliatur qs quādoq; rebus vel bñficio, aut ab aduersario, aut ab alio φ ab aduersario: quādoq; officio, quādoq; cōmunione fraterna. ¶ Si reb⁹, vel beneficio, aut ab aduersario, aut ab alio φ ab aduer. aut à iudice. Si ab aduersario: tūc ante litis ingressum restituit̄, siue ī ciuili, siue in criminali: vt extra, de restitu. spolia. frequens. lib. vj. nisi in pręmissis casibus, in quibus restitutio denegatur. Si verò ab alio quàm ab aduersario, in ciuilibus non auditur: in criminalibus autem habet exceptionem, dummodo spoliatus sit tota substantia sua vel maiore parte ipsius: vt in prędi. c. frequens. Cęterùm: si sit spoliatus à iudice, aut à non suo, quo casu non tenet quod fit: vt extra, de iudi. at si clerici. xj. q. j. in clericorum. ij. q. j. multi. in princ. & ideo facienda est restitutio. ante omnia. extra, de ordi. cogni. c. secundo. & fi. Aut à suo iudice: & tunc aut fuit spoliatus absens aut pręsens. Si absens, aut fuit absens ex iusta causa, quo casu restituetur, vij. quęstio. j. pręsentium. aut ex contumacia: & tunc aut in causa ciuili quo casu intra annum offerens cautionem de stando iuri, restituitur: vt extra, de offi. ordi. pastoralis. in fin. cum suis concor. Aut in criminali: & tunc intra annum suam purgauerit innocentiam à crimine audietur, de iure petitorio non possessorio: vt xj. q. iij. rursus. in fine. & suprà de contumacia. §. sequitur. Si verò pręsens spoliatus fuit à suo iudice: aut post appellationem: & tūc non tenet quod agitur: vt ij. q. vj. appellatione inter posita. Aut ante appellationem: & tunc aut seruato ordine iudiciario aut prętermisso. Si seruato, tunc nunq; restituitur nisi appellauerit, vel per querelam falsi, scilicet si sententia sit lata per falsos testes, vel per falsa instrumenta: & tunc restituitur post quam constiterit de iniusta spoliatione: vt extra, de testibus. ex parte A. Si prętermisso tunc statim restituitur: si de hoc constiterit. extra, de restit. spolia. conquerente. & j. q. j. notum. extra de rescript. dilectus. suprà. in prin. §. nisi impediat intrusio vel dilapidatio: vel criminis enormitas vel contumacia vel scandalum. supra, versicu. ij. vsq; ad versiculum nonum. ¶ † Porrò si fuerit officio spoliatus, aut à iudice non suo: quo casu nil agitur. aut à suo, sed post appellationem: & tunc idem vt pridem: quia nil agitur: vt extra, de offic. delega. super quęstionum, in fi. & ij. q. sexta. appellatione. extra, de appel. ad pręsentiam. vel à suo, sed ante appellationem: & tunc dic per omnia vt suprà, versic. si verò pręsens. vsq; ad versiculum, porro. ¶ † Verùm si sit spoliatus cōmunione fraterna, aut à non suo iudice: & tunc nihil agitur: vt ij. q. j. in primis. extra, de sent. excōica. per tuas. Aut à suo, & ante appellationem: & tunc semper tenet quocūq; modo spolietur, donec fuerit restitutus. xj. q. iij. c. j. & c. si episcopus forte. extra de senten. excōmuni. sacro. & c. per tuas. & hęc spoliatio, s. excōicatio opponit̄ contra spoliatum, s. cō tra excōicatū, vt nō audiat̄ donec fuerit restitutus. s. ver. xxj. sed superiores tantū à spoliato cōtra spoliatorē. extra, de or. cog. c. ij. secūdū Pet. de Samp.[n]

Incipit

executor illo B. non citato, cognito de facto propositurам contulit, & in possessionem inducit dictum A. expulso illo B. de possessione causa per appellationem ipsius B. contra executorem: & illum A. ad sedem apostolicam deuolutam ipse B. beneficio clemen. vnicę. de causa possess. & proprie. & prosequendo possessorium petebat ante omnia restitui: habebat pro se regulam iuris de spoliato ante omnia restituē do, de qua satis s. etiā non facta sit per iudicē. de resti. spo. cōquerente. vij. q. j. pręsentium C. vnde vi. l. meminerint. & si per. vim vel alio modo. l. ij. ostēdebat aūt spoliatus titulum de possessione: constabat p literam aduersarij de spoliatione p babat. concludebat se debere in possessorio obtinere: contra eum allegabatur executorē sine omni causę cognitione, potuisse procedere, p no. per Inn. de cō. prąb. pposuit. vbi scripsi super ver. inuestiuit. Sed huic breuis est responsio: quia de mero executore loquitur, dato ad exequēdum gratiam iam factam: hic de facienda erat commissio cum causę cognitione: & hęc duo sunt diuersa, vt j. declarabitur. qđ verba prędictę scripti faciant cognitionem pbat̄ de rescrip. c. ij. & c. olim. & c. ex literis. & c. ab excōicato. & saltem de tribus φ possederit, & contra cōstitutionem: & φ vtraq; curam habeat & talem qualem exprimit dicta constitutio in fine.

¶ Quomodo autem potest executori constare illo nō vocato, quod contra cōstitutionē tenuerit. quod est secundū s. diuisum, cùm sibi vel successori papa Io. legem imponere non valens, potuisset etiā in curatis cū illo B. postea dispensasse. facit quod statim subdā. Item cùm loquimur de

mero executore,& tali qui parte non vocata possit facere collationem: possessorem tamen possessione priuare non potest: nisi ipso possessore vocato,cui forsan ius retẽtiõis cõpetit.Hoc habet̃ de prebẽ.licet.ij.lib. vj. & not.illud forsan.qđ facit ad id qđ proxime dixi.Itẽ no.ꝙ decre.loquit̃ in ordinario collatore,cuius iurisdictio fauorabilior est quã delegata,sufficiat decre. vltima.de re iud.Datur ergo regula, nũꝗ possessorẽ, a saltem coloratũ, posse etiam per iudicem sua possessione priuari: nisi causa de hoc cognita,& sic eo citato, per iura not.in gloss.pen. prædictę decre.licet. Est enim citatio principiũ oĩs iudicialis act⁹, etiam extraordinarij: vt patet in decre. quoniam. de b proba.Institu.de pœ.teme.liti.§.finali.& vid̃ quod dixi de citation. in princip. Non obstat quod dicit̃ c ꝙ sententia iuris nõ debet esse minoris effectus, ꝗ̃ sñia hoĩs.concedat̃ efficacia : sed narratur diuersitas: quia sententia iuris sequitur probatio,ꝗ præcedere habet sententiã hoĩs.Si dico igitur te excõmunicatũ vel priuatum per sententiam iuris,necesse habeo probare actum,per quẽ illã pœnam ius infligat.& sic intelliguntur no.iij.q.j. in summa. Itẽ dicũt ꝙ sñia hoĩs lata sup ꝓprietate.abdicat possessionẽ, sicut & renũciatio.de resti.spo.solicitè.& vide qđ dixi post Inn.de renũ. sup hoc.super glo.licet nõ sit idẽ.ergo in sñia iuris.s.execrabilis.sed negatur hec duo vera.sñia em̃ iuris ciuilis est.possessio verò est facti, & certũ est executionẽ necessariã,ꝗ nec fieri debet si intra decẽniũ appellet̃: & si fieret,reuocat̃ per modũ nullitatis.Sufficiat decre.nõ solũ.de app.li.vj.Itẽ nẽ est vera æquiparatio sñiæ,& reuocatiõis:qa sñia nõ supponit animũ dimittẽdi,quẽ supponit renũciatio.vij.q.j.ꝗ̃ periculosum.ff.de ædil.edic. quærit̃.§.pe.Itẽ inter actus,qui fiũt in inuitos,& reos,qui mittunt̃ cõsensu,magna est differẽtia in operatiõe & efficacia.facit de rescrip.cũ aliquibus.lib.vj.vbi de hoc in glo.no.verbũ.& patet ex duab⁹ legib⁹ coniunctis.ff.de pig.act.l.j.& l.nõ est mirũ.eo.tit.renũciãs videt̃ habere rem pro derelicto,cuius contrariũ ostendit appellans.Ad primũ ff.de acqui.poss. si quis vi.§.differentia.facit de conces.præben.c.j.§.ex parte.lib.vj.

ADDE vt plenius dixi in procemio historiarũ,turpe esse in furto deprehendi.ideo hãc additionẽ vide plenius per Oldra.cõsi.ccxxvij.incip. de toto themate.

Incipit Secũda particula huius Secũdæ partis.s.De litis contesta.[a] Rubrica.

IN prima Huius partis particula, quæ ꝑparatoria sunt ad iudiciũ, & quę sæpe ante principalis causę ingressum in causis vertunt̃, explicauimus:nũc aũt nobis cura est ad iudicia ꝓperare,à litis cõtestatiõe telã iudiciorũ incipiẽtes texere,ꝗ iudicij est exordiũ siue initiũ: vt extra,de ver.sig.ex parte.ij.xj.q.iij.quicũꝗ.ff.de iuris di.om.iudi.& quia.extra,de offi.delega.super q̃stionum.§.nos aũt.de his,quę post eã sequunt̃, vsꝗ ad diffinitiuã sẽtẽtiã tractaturi.Videamus igit̃.Quid sit litis cõtestatio. Qualiter.Per quos.Vbi.Et quãdo fiat.Et quis sit eius effectus.[b]

Quid sit litis contestatio.

LItis Cõtestatio,est principalis negotij apud cõpetentẽ iudicem[c] facta narratio, & ad eam secuta rñsio.extra,de lit.conte.ca. vnico. de elec.dudũ.ij.de iur. calũ. cũ causam. de dolo & contu.prout.C.de iudic.rem non nouã. §.patroni.

Qualiter fiat litis contestatio.

SVMMARIVM.

1. ☞Quot sũt ĩ libello articuli,tot dicũt̃ eẽ petitiões.
2. Forma rñdẽdi libello in Ro.curia facto,lite cõtesta.
3. Negãs falsum in quodã libello incertũ,nõ dicit̃ simpliciter negare sed negare narrata prout narrantur.
4. In libello,duo debent contineri. Reo dicente,nego narrata,vel nego petita, an sit lis contestata.
5. Litis contestatio q̃ dicat̃,& quo casu fiat? & nu. 14.
6. Libello rñdere sub cõditione,quo pacto qs possit?
7. Litis contestatio,an per conditionalem responsionem fieri posit.
8. In litis contestatione qualiter sit procedendum.
9. Lite contestata qua forma debeat reus rñdere.
10. Litis cõtestatio qualiter debeat in actis redigi.
11. Reo nõ negãte,sed cõfitente,an fiet litis cõtestatio.
12. In cõtestatiõe litis,animus & sciẽtia desyderatur. Litem non contestatur,qui excipit.
13. Nou⁹ aduocat⁹,qua forma debeat añ oĩa ꝓtestari. Animus in litis cõtestatione requiritur.
14. Soluẽs indebitũ eo aĩo,vt postea repetat,an postea posit tanquã indebitum repetere. Protestatio an impediat litis contestationem.
15. Quibus verbis debeat lis cõtestari , in cã appellat̃.
16. Litis cõtestatio requirit animum & verba.
17. Hũane aures talia iudicãt verba,qualia foris sonãt.
18. Litis contestatio an per responsionem iuris secutã, ad petitionem facti fiat.
19. Litis contestatio an fiat per rñsionẽ factam ad causam petendi,& non ad petitionem.
20. Petentẽ aliquo debitum alicui, qui nec negat, nec confitetur,an sit litis contestatio.
21. Reo dicẽte,nolo cũ aduersario litigare:aliter petitiõi nõ contradicẽs,an cẽseatur lis cõtestata.
22. Litis contestatio an fieri posit,vbi verbum, credo positum est in protestatione.
23. Litis cõtestatio an fiat ad interrogationem partis.
24. Litis contestatio an fiat per exceptionem peremptoriam petitioni appositam. Actio cui nõ est cõtradictũ,non debet excludi.
25. Regula,ꝙ si perẽptoria ante litis cõtest. opponat̃, erit intẽtionis exclusio,qũo sit intelligenda.
26. Reus dicens,nolo litẽ contestari,quia oppono exceptionem pacti vel aliam,& volo eam ante litis cõtestationẽ probare,an sit audiendus.
27. Libello hãc clausulã cũ cõditiõe cõtinẽte,vbi peto mihi tradi à te vacuã possessionẽ talis dom⁹ amoto pensionario,an pẽsionario rñdẽte fiat litis contesta.
28. Litis cõtestatiõe missa si iuretur de calũnia, an intelligatur fieri litis contestatio. Instrumẽtũ đ calũnia,semꝑ est añ litis cõte.ꝑstãdũ.
29. Vniuersalis petitio est responsio.
30. Animi destinatio plurimum prodest & potest.
31. Litis contestatio qua ratione non fit per positiões & responsiones.

Bal. *De Petitorio & Possessorio.* Rubrica.

NUda possessio in petitorio pręualet nudo dñio:sed possessio vestita dñio,præualet nudæ possessioni.ff.de cõtrahẽ.emp.l.si emptio.§.rei.B.¶Vbi allegat̃ spoliatio vel rixa,etiã tẽpore feriato agit̃. §.j.versic.sed pone.quod no.G.¶Vbi ciuiliter agitur,non opponit̃ exceptio spoliationis nisi spolianti:sed in criminali cuilibet & in rẽ est. versicu.& ibi euidenter. ¶An detinens & non habens veram possessionẽ, deiectus posit petere restitutionẽ.versi.sed nunquid depositarius.& versic.seq.G.De hoc dic vt no.ff.de condi.fur.l.& ideo.§.Neratius.in glo.ordi.Bal.¶Postꝗ est conclusum in causa,iudicium suspendi non põt, nec differri.versi.& scias.G.facit in authen.vt cũ de appella.cog. in princip. ff.de mino.l.ij.§.j.C.de adult.l.quãuis indubitati. Bald. ¶Sed ordo iudiciorum si peruertitur,non valet processus:secus si ordo actionum.versic, quid si primo.Gul.facit.ff.de euictio.l.si mancipium.§.si cõi.B.vide mira de impen.§.fi.¶Exceptio declinatoria iudicij non habet locũ in notorijs. prius enim est notorium,quã litis contestatio.§.qm̃.versi.sed quęrit̃. G.facit qđ not.ff.de nego.gest.l.at qui naturà.§.cùm me absente.

¶Spolianti contra spoliatũ competit officium iudicis, vt non turbetur de facto in possessione. ar.l.fi.de offi. ꝓcura. cæ.sed non habet interdictum vti posidetis, nec actionẽ iniuriarũ: quia natura inter dicti est,vt possessio quo ad aduersariũ sit iusta.ꝗ l.j. infi. ff. vti posside. de iti. actuꝗ priua.l j.§.j.Vin. dixit ꝙ etiã inter dictum datur,nisi vbi agitur ad pœnã propter vim inquietatiuã . versic.sed nũquid in tentãti. G. Antiqua possessio , si probetur continuata,ꝑfert̃ possessioni recẽti aduersarij:quia facit eã presumi clãdestinã.ff.pro suo.l.si ancilla.sed si ꝓbatur de antiqua possessiõe ꝑ me, & de recenti possessione per te:cũ ego de præsenti possessione non probem,necessariò succũbã. vers. quid si peto. G. ☞Hoc verũ,nisi intentauit beneficiũ capitu.reintegrandæ.de quo per Inno.de resti.spoli.c.sæpe.sed forte hic loquitur in interdicto vti posidetis:vt in c.licet.de proba.& de hoc vide vti possess.ver.sed pone quod tu. ✻ B.¶Vtraꝗ parte æqualiter probante, qui de possessione alium expellit,impunè facit,& suam conditionẽ facit meliorẽ.versic.no.tñ diligenter.¶Expulsio potest probari per publicũ instrumentum.ver.postremo no.G.

a *Incipit Secũda Particula huius Secundæ partis, scilicet de litis contestatione.* Rubrica.

¶Pileus posuit hanc rubricam in principio etiam suæ secũdæ partis:sed parum de ipsa tradit.¶Tan.eam posuit in princi.suæ tertiæ partis,& materiam prosequitur.¶Rof.non posuit hanc rubricam:nec materiam ordinate,licet ponat rubricam à quo,& cui offeratur libellus.& in rubricis xj. & sequentibus quandoꝗ de contestatione loquitur.¶Vber.de Bob.causa vlti.in princip.sine rubrica de hac tangit.¶Io.de Deo cauil.li.iij.in fin. rubricam ponit licet modicum instruit:sed in libro iudicum,prima, secũda & tertia parte,sub qualibet harum posuit hanc rubricam.¶Aegid.fecit tres rubricas.xxx.anno.sub exceptionibus fiat cõtestatio. xxxix. & sequen.de contestatione.in principali causa.lxxviij.qualiter fiat in causa appellationis.¶Alber.Gal.de hoc fecit rubricam. ¶Gallicus & alter de quibus dixi super procemio distinguentes x.tempora causarum de hac tractant pro v.tempore.

b ¶Effectus.membra fuerunt Tan.

c ¶Iudicẽ.Dicit Tan.hincinde facta narratiõe:& sic dixerat Azo,sed Hosti.has reprehendit secundũ quas sequeretur ꝙ per positiones & responsiones fieret contestatio contra decre.j.eo.tit.Item quia diffinitio plus cõgruit mutuis petitionibus:& quomodo diffinit,vide in summa eo. titu. & scripsi eo.tit.c.j.post prin.

ADDE diffini.Host.quã sequit Ioã.And.in d.c.j.& cõiter cæteri doct.

Positiones succedere dicuntur loco probationum: nec sunt ante litis tontestationem faciendæ.

NVnc Dicamus qualiter fiat. Certè per narrationē seu petitionē & responsionem subsecutam vt ī præd. concor. & C. eod. l. vnica. extra de offi. dele. relatum. & si plura sint in libello capitula, ad singula respondendum est, ad hoc vt plena sit litis contestatio. 1 †Quia quot sunt in libello articuli, tot sunt petitiones. ff. de appel. cùm in vna. ff. de mino. etiā. ff. de ope. no. nuncia. de pupillo. §. si plurium. ij. q. iij. §. notandum. versi. si plura. extra, de senten. excō. cùm pro causa. & idem est in positione plura continente. Plena est ergo lit. contesta. quæ fit in Romana curia, vbi sic libello respondetur.

2 ✻†FORMA. Litem contestando, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere. Nam talis rñsio oīa capitula petitionis cōplectitur, dū oīa generaliter negat. ar. Insti. q. mo. tol. obliga. §. est autem ꝑdita. ff. de ver. obli. pluribus. in prin. & l. Titia. in fi. xix. di. si Romanorū. qđ dñs meꝰ admittit, vbi plura sunt in libello distinctè posita.

3 †Si autem copulatiuè, opportet ad singula sigillatim responderi. alioquin pro vno falso ibi cōtento, posset totus libellus negari: prout dicemus infrà deposi. §. vij. versicu. xj. qđ sæpe malitiosi faciunt fieri aduocati. Consulo tamen, quòd si sint in libello plura, quorum alterum verum, alterum falsum sit, confiteatur verū, & falsum neget: licet possunt vtrūq; secundùm ꝓmissam responsionem excusari: qa nō simpliciter negant sed negant narrata ꝓut narrantur. Disiunctio tñ quandoq; in libello admittitur. argu. extra, de resti. spo. cùm ad sedem. 4 ¶†Quid si reus dicat nego narrata, vel nego petita? Respon. non est litis contesta. nam in libello duo sunt, s. factum, seu narratio vel petitio: vt si dico, cùm tenearis mihi in decem ex causa mutui. ecce factū seu narratio. peto te mihi condemnari. ecce petitio. Si ergo negetur alterum tantùm, non est lis contest. vnde debet subijci, & dico petita fieri nō debere. contingere etenim potest, ꝙ factum prout narratur, negari possit, & tamen secundùm illud condēnatio sequi posset. ar. contra qđ si dicat nego narrata lis sit contesta. quia dicit lex ꝙ per narrationē ꝓpositam et cōtradictionem obiectā, fit li. contest. vt C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. & infrà, ver. sed nunquid per respōsionem factam. 5 ¶†Et litis contestatio dicitur cùm iudex per narrationem causam audire cœperit: vt C. de litis conte. l. vnica. Item contra, qđ si dico, nego petita, & per hoc fiat lit. contesta. qa per petitionem & responsionem secutam, fit litis cōte. vt extra, de elec. dudum. ij. & de lit. cōte. c. vnico. Vnde dicūt quidam[a] quòd cùm petitio non sit sufficiens sine narratione, respondendo quis ad petitionem solam si lis contestatur. contra verò bene potest fieri facti narratio absque petitione. vnde per responsionem ad ipsam solam pecuniariam, non fit lit. contesta.[b] vt inferius apparebit. 6 ¶†Et scias[c] quòd potest quis sub conditione respondere libello, dūmodo primò respondeat præcisè sic, vel non: & postea protestet exceptionem. C. de excepti. siquidem. ff. de dolo. eleganter. de hac s. de except. §. viso. versicu. est igitur. vel dicendo sic, nego narrata &c. & postea subiungat: & si probarentur, non valerent, vel mihi non obessent propter tales rationes. & illę proponanť & scribantur in actis in modum exceptionum: vt extra, de testi. ex tenore. in princi. ibi: adijcietis, &c.

7 ¶†Sed nunquid per conditionalem respōsionem fit litis cōtesta? Dic vt ī præ. §. viso. ver. sed nūquid litis contestatio pōt fieri sine scriptis. dixit Bart. ꝙ sic, arg. extra, de offi. deleg. relatū. ibi: si lis contesta. &c. & ff. de eden. l. j. argu. contra. iij. q. iij. offeratur. extra, de libel. obla. c. j. Vinc dixit[d] ꝙ nemo teneť sine libello litē contestari: vt infrà, ver. illud etiā. ad finem. Potest tamen, si velit, solennitatibus renunciare. extra, de offi. deleg. de causis.[e] ¶Et not. quòd litis contestat. eisdem modis infirmatur, quibus & processus iudicij, vel sententia. de quibus dicam j. de sententia. §. iuxta. & §. sequen. 8 ¶†Si igitur in litis contestatione procedatur partibus coram iudice constitutis, vt infrà. §. nunc tangamus. tunc surgat aduocatus actoris, & libellum actoris legat, cuius copiam reus habeat: quo lecto petat à iudice, vt reum respondere cogat. Reus autem cautus sit, vt inspiciat an copia libelli concordet cum originali: & facta collatione diligenti, si discordant corrigat: si verò concordant, inspiciat aduocatus rei diligenter an contineat aliqua ambigua vel obscura. iiij. distinct. erit. & priusquam respondeat, ea faciat declarari. extra, de libel. oblatio. ca. fina. quibus omnibus expeditis prout dicitur suprà de libel. oblatio. actor dicat: domine iudex postulo vt faciatis litem contestari super libello meo: & tunc iudex quęrat ab actore, petis tu sicut lectū est, & credis iustè petere: si dicit ꝙ sic: tunc reo pręcipiat vt respondeat, & litem contestetur: & interroget eum, an sint vera, vel credat quæ in libello continētur. reus verò respondeat vt suprà. Vel sic. †

9 ✻FORMA. Litem contestando non credo in libello proposita, vel nescio me teneri ad ea, quæ in libello petuntur & narrantur, & similia: extra, de resti. spol. cū ad sedē. & protestetur sic. si velit: saluis omnibus iuribus & defensionibus mihi competentibus, & beneficio reconuentionis saluo. item contestando non credo &c. vt infrà, in fine huius §. Et sic facta est litis contestatio quasi simul testatio, per petitionem & contradictionē secutam: vt C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. 10 ¶ † Quidā aūt lecta petitione, quęrūt ab actore an credit rectè petere in libello contenta: deinde à reo, an credit se defendere iustè. & si vterq; dixerit quòd sic: dicūt notario, scribe quòd lis est contestata: & tabellio sic scribit: Die tali lis fuit contestata per tales in tali causa. nulla habita mentione de petitione & respōsione. Sed hoc nō approbo. Per hoc em̄ non probať clarè litis contesta. factā esse: quia pro ꝓcessu iudicis nō ꝑsumiť, nisi quatenus &c. extra, de probatio. qm̄ contra. vnde cassari poterit quicquid factū est, secundū Aegid.[f] Et no. ꝙ litis cōtestatio debet in actis redigi: vt extra, de probatio. qm̄ cōtra. 11 ¶†Sed si reus non neget, sed cōfiteatur: nūquid fiet litis contesta? Respon. sic: si datus erat libellus ante cōfessionē: secus si non erat oblatus, sed vltro cōfessus est. quod dic vt no. in prę. decre. dudū.[g] ¶Sed & si per pro-

a ¶Quidam. Qui sint illi non inueni, per qđ nec literam sequentem (quam corruptam puto) corrigere potui: finis etiam falsus sine suppletione, vt ibi dicam.

b ¶Litis contesta. si appellas. sed dic procedit, & loquitur de prędi. versic. sed nunquid.

c ¶Et scias. secūdū Abb. Gal. de lib. obli. ver. sed nunquid reus.

d ¶Dixit. eo. titu. c. vno. in fine.

e ¶De causis. ibi nota in fin. secunde glo. ꝙ litis cōtestationi renunciari non potest. & ibi dedi remis. j. de sen. prola. §. iuxta ver. qd de ꝓtiū. vbi vide.

ADDE an libello & li. contesta. possit renunciari Barto. in auť. offeratur. C. eod. Abba. in c. j. de libel. oblat. & in d. c. de causis.

f ¶Secundū Ægi. qui dicit vbi s. s. xxxix. ꝙ vidit quandam diffinitiuam ob hoc in Bonoñ. palatio, retractari. hodie seruatur contrarium. Quando aūt ad aliqua verba ꝑmissa iungeretur: & sic fuit lis contestata, vide eod. titu. c. vno. super glo. ad fin.

g ¶Dudum Allegata s. §. j. & ibi vide in gloss. sed pone. & idē Gofre. ī sum. ī de lit. contesta. ver. sed quid si petam. & idem tenet Accur. in l. vna. C. eo. in fi. secundæ glo. quando rñsio facta fuit animo constandi litem, vt etiam dicit Ber. dominus meus ibi dicebat, quando aliquis oblato libello in figura iudicij, & datis inducijs cōfitetur per id factam contestationem: non inueni Canonistam, qui resisteret distinctioni, quam tangit hic author. & ponit Ber. in decre. dudum. sed Gui. de Suza. super l. vna. C. eodem titu. tenet quòd etiam post libelli oblationem, facta confessio non inducit contestationem, ad quam, secundùm eum, requiritur contradictio, per l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. Procedetur ergo tunc per viam pręcepti per l. si debitori. ff. de iudi. quam allegat ibi Ber. & l. promissor. ff. de constituta pecu Cy. qui hoc dictum sequitur in præ. l. vnica. in prima quęstione. illud sic coadiuuat, si confessio inducit contestationem: ergo ferri poterit diffinitiua, cuius est imponere finem controuersijs. ff. de re iudicata lege, prima. sed eo casu non est controuersia, vbi non est resistentia. ergo &c. Vltra hoc dicit quòd est casus in l. si reus. ff. de procu. vbi secundum eum dicitur, quòd si confitetur debitum: iudex delegatus non præcipit deponi pecuniam, sed ordinatius: quia non lis contestať: quę si contestata esset, iuberet id etiam delegatus: & sic cōcludit ꝙ secundùm lecturam gl. ibi est casus. & sic non est reducendum hoc in quæstionem. C. de fur. l. ancillæ. Mihi nō est casus: & ad defendendā opinionē glo. & nostrarum primò nego modum inducendi, quem facit Cyn. dicens ibi dici ꝙ si reus confitetur &c. dico em̄ quod lex illa de confessione non loquitur, quæ est actus iudicialis, sed de solutionis oblatiōe, quæ solutio actus extra iudicialis est. Dico ergo quòd reus vocatus si libello recepto cōfitetur debitum: istud est ordinare & contestari litem: sed si dicat, volo soluere: istud non ordinat, nec contestatur, sicut nec faceret, si soluerent. Item miror quomodo ex narratione illius legis possit notari litem contestatam vel non, cùm finis respondēdo distinguāt, an sit vel non sit contestata, quod optimè conuenit solutioni nostræ, vt dicamus quòd si expressam vel tacitam confessionem fecit reꝰ oblato sibi libello sit contestata: aliàs non. Ad id quod dicitur, diffinitiua debet esse finis controuersiæ: respōdeo potest negari cōtrouersia, vbi reꝰ permisit se trahi ad iudicium, & in iudicio petijt et recepit libellū: certè non quod eo amplius esset si in aliquibus dilatorijs institisset. Ad §. patroni datur solutio quòd ibi narrat quod communiter accidit. confessio enim rarissima in litibus contradictio frequētissima. ff. de legi. nam ad ea. Sed ego dico ꝙ lex illa rectè vsa fuit verbo contradictionis: quia si non fiat cōtradictio, sed cōfessio, qđ ibi pręcipitur de iuramento aduocatorū, locū nō habebit. Sileant ergo, qui per istum §. nostrā opinionem impugnant: cū quatuor textus habeamus, qui verbo respondit, vtuntur. C. eo. tit. l. vna. & de iura calum. l. ij. in princ. & extra, eo. tit. ca. vna. & præd. c. dudum. & quintus suprà dictus vti debet verbo cōtradictionis, vt dixi. Pro nobis etiam facit qđ ipsi Legistę fatentur. s. talem cōfessionē habere effectum contestationis, quo ad interruptionē. C. de præscript. xxx. an. l. cùm notissimi. §. antepenul. vbi de hoc. Concludo autē opinionem hanc locum habere, etiam in confessione pura & narrata & petita, in qua nulla

curatores

est resistentia: vt si fateor narrata, sed dico petita fie ri non debere. de quo dixi eo.tit.c. vno.super ver. se cutam. vel confiteor mutuū & lapsum termini da tū, in contractu: sed dico mihi ter minum fuisse ꝓrogatū vel plus: Oīa cōfiteor, sed allego inopiā. de his et similib⁹ nulla opinio ē, quin sit lis contestata. ADDE quòd opi.Io.An.sequitur Abb.in d. ca. j.& Bart.Gui. de Cu.in d.l.j.C. de litis contesta.

a ¶Vnde secundū Tan. cui⁹ fuerūt hęc verba vsq; ad remissionem.

b ¶Ex his. Aggredit̃ verba Ægid. rub.xxxix.& xl. & hoc vsque ibi patet ex pręmissis

c ¶L. vnica. Vide j.versic.sed nunquid tex.

curatores fiat litis cōtestatio, ita fiat petitio, & r̃nsio sicut cū agitur inter pricipales, hoc saluo, ꝙ ipi alio rum noīe cām gerūt, & ꝓponunt, & r̃ndent. ¶†Il- 12 lud etiā nota ꝙ nō sine cā positū est in forma, litē cō testādo &c. nā in cōtestatione litis, animus & scientia desiderat̃: vt infra, in fin. huius §. Vn̄ ᵃ dixerunt Azo, Pilleus & eorū sequaces, litis cōtestationē tūc tm̄ valere, qn̄ ea mēte fit vt in cā ꝓcedat̃. a Ps aūt siue reus cōfiteat̃, siue neget, siue excipiēdo factū ꝓponat, sibi nō p̄iudicabit, dūmodo nō intētat litē cōtestari, sed eis expresse contradixit. extra, de dolo & cōtu. ꝑut. hoc aūt pōt cōcedi, ꝙ licet qs ī principali r̃ndeat, nō ea mēte vt in cā ꝓcedat̃, sed iudici tāq̃ amico factū narrādo, & ꝓtestādo se id sine p̄iudicio dicturū: vel si aliqua in modū exceptionis proponit, iudiciū declinādo, nō ꝓpter hoc fit litis con testatio. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. si in vēditiōe. C. de excep. si q̄s dē. ff. eo. nō vtiq̃. extra, de in integ. resti. cū venissent. extra, de or. cog. c. ij. ꝓpe prin. ibi em̄ citati lit. cōte. &c. vbi etiā habet̃ ꝙ qui excipit, nō cōtestat̃ litē. De hoc dic vt supra de excep. §. viso. versi. sed nunquid. & extra, de lit. b cōtest. c. vnico. C. e. l. j. Ex his ᵇ aūt aduocati antiqui student supplantare nouos. ꝓponunt enim coram iudice: dn̄e, corā vobis cōparet P. cōquerens de B. qui cùm deberet sibi soluere centū in festo pascha tis, soluere noluit pluries requisitus, sicq̃ & necesse habuit illa centū recipere sub vsuris: quare petit idē P. p vos cogi dictū B. sibi satisfacere de dictis centū petit etiā dāna & interesse, & moderatas expensas Et si nouus aduocatus velipse B. r̃ndet q̃ ea, quę sunt corā iudice ꝓposita, nō sunt vera, nec sibi debet aliqd: tūc statim aduocat⁹ antiquus dicit p narrationē factā & r̃nsionē secutā, litis cōtestationem esse factā & ad iurandū & ad ꝓbatiōes & ad vlteriora debere ꝓcedi. C. de iud. rē nō nouā. ¶†Caut⁹ 13 ergo sit nouus aduocatus, vt ꝓtestet̃ ante oīa sic:

FORMA. Corā vobis dn̄e iudex ꝓtestor ego talis, ꝙ p ea q̄ corā vobis pro P. dicā & ꝓponā, nō intēdo litē cōtestari: & si q̄ dicerē, p q̄ ipsi P. aut iuri suo posset in aliquo p̄iudiciū gn̄ari: ꝓtestor pro eo. P. vt & ipse ꝓtestat̃, ꝙ de eius assensu illa nō dicā. Et faciat in actis ante oīa redigi hāc protestationē. supra de aduoca. §. iam nūc. versi. ex pręmissis. Post hoc, audacter qđ volet ꝓponat. nā hęc protestatio tuet̃ clientulū, in tm̄ ꝙ licet aduocatus neget narrata ex parte actoris, nō iō fiet litis cōtesta. tū qa libell⁹ porrigi debet script⁹: vt extra de li. ob. c. j. & supra ver. sed nunq̄d lit. cōte. tū qa anim⁹ in litis cō testatiōe reqrit̃, vt iā dixi. & infra. ver. & no. ꝙ tum. qa fieri debet ad iudicis reqsitionē: vt s. ver. & not. c arg. C. de lit. conte. l. vnica. ᶜ ¶†Patet ex pręmissis, 14 ꝙ si quis ꝓtestet̃ se dicere aīo nō cōtestādi litē: licet postmodū vlterius in r̃nsione ꝓcedat vel ī narratione facti, negādo: nō tn̄ fit litis cōtestatio. Hoc etiā ꝓbat̃. ff. de codicil. cōficiuntur. §. fi. & ff. de leg. j. si mihi. §. interdū. & l. si ita sit scriptū. Protestatio em̄ debet aliqd operari. extra, de cōsti. cū M. ar. contra ꝙ fit litis cōtesta. nā q soluit indebitū eo aīo vt repetat, postea nō repetet tāq̃ indebitū: vt ff. đ cōdi. indebi. qđ quis. Itē si tibi dedi pecuniā vt te amiciorē facerē, qđ si te amicū facere nō possem, repe tere volebā: licet amicus non efficiaris, tn̄ solutum tibi nō repetā. ff. de condi. ob cām da. dedi. §. si quis quasi statu liber. Itē si do vxori alicuius, vt eam inducam ad proficiscendū mecū, & si nō faciat, qđ re petā. certè & si proficisci nolit, tamen nō repetā. C. eodem. si repetendi. Item si tibi rem sic pignoraui, vt nisi certa die soluerem, liceat tibi vendere illam: si ad diē nō vendidisti, & tibi offero pecuniam, nō poteris postea vendere. C. de pigno. l. iij. & argu. ff. quib. mo. pig. vel hypothe. sol. sicut. §. penulti. Ad hoc etiam facit. ff. loca. cùm in pluribus. §. locator horrei. & ff. de codi. l. diui. §. licet. posteriora enim prioribus derogant: vt ibi, & C. de pactis. l. pacta nouissima. & ff. eo. si vnus. §. pactus ne. & ff. de legatis primo. si mihi. §. in legatis. venit enim contra suā protestationem: vt in præ. c. cùm M. Ad idem extra, de appellation. solicitudinem. cap. cùm dilecti. extra, de dolo & contu. prout. ¶Azo tamen dixit

simpliciter litis cōtestationē factā nō esse: impedien te protestatione: vt ff. quib. mo. pig. vel hypo. solui si debitor. §. si in vēditiōe. & qa in hoc animus desideratur Io. distinguit an iudex admiserit ꝓtestationem vel nō reprobauerit seu tacuerit: vt tunc non sit lis cōtestata, nec à ꝓtestatiōe recessum. Si verò re probauit: tunc iste vlterius ꝓcedendo in respōsione vel narratione facti, videtur à protestatione recedere, & litem cōtestari. argumē. ff. de nego. gestis. d sin autem. §. si quocunq̃. & ff. de cōpensa. qđ in diē. §. j. extra, de censi. olim. & extra, qđ metus causa. c. j. e de sponsa. tua nos. xxxj. q. ij. Lotharius. & hoc ve- d rū puto. & est hęc q̄o venerealis. ᵈ Et idē dicūt q- e dā, si pars nō admiserit protestationē huiusmodi. ᵉ O dof. dicit ita demū litis cōtestationē factā esse, si primā cōfessionē reuocauit, & nō aliter. argu. ff. de leg. iij. si quis in prin. & hęc opinio concordat cum f f Azo. ᶠ ¶†Sed cùm in causa appellationis debeat 15 lis contestari: vt infrà, in tractatu libellorum, de li. concep. §. nunc dicendum. ver. sed nunquid in cau- g sa. ᵍ quæritur quibus verbis fiet litis cōtestatio? Respond. appellans offeret libellum, in quo narrabit quare, & in quo malè contra eum est processum: & petet pronūciari iudicē iniquè interlocutū esse seu ꝓnūciasse: & se iustè appellasse: & quicqd post ap pellationē in eius p̄iudiciū actū est, retractari: vt pa tet infrà in tractatu libellorū. de appel. §. nunc dicē h dum. & §: fin. appellatus verò, sic libello r̃ndebit. ʰ

FOR. Ego talis saluis exceptionibus & defensionibus, tam realibus quàm personalibus ex quacunq̃ causa, & quocunq̃ modo competentibus, litem contestando propono quòd hæc exceptio nō fuit ꝓposita coram iudice: & si fuit proposita, pars appellans non obtulit seipsam probaturam: & si fecit, iudex eam admittere non recusauit: & si recusauit, non fuit appellatum ex hac causa: & si fuit ap pellatum ex ista, non tamen intra tempus legitimū, nec in scriptis: nec fuerunt apostoli petiti. & si fuit appellatum & petitum, appellans non fuit appellationem intra tempus legitimum prosecutus. vnde dico ea, quę narrantur, prout in libello narrantur, vera non esse: & quod petitur, fieri non debere. vnde peto appellationem, quæ dicitur interposita, nullam penitus pronunciari, & me ad prioris iudicis examen remitti, & partem aduersam in expensis legitimis cōdemnari. Vel sic: Vnde peto p vos pronunciari malè appellatum, & bene pronunciatum esse: & sententiam, & quæcunq̃ ex ea secuta sunt, confirmari debere. Hæc autem ideo iungunt̃: vt si contingat appellatum in causa victorem esse, super hoc iudex possit & debeat pro eo pronunciare: quia iuxta formā petitionis debet sentētia dictari: vt extra, de simoni. licet Hely. Aliàs em̄ fortè non pronūciaretur super hoc. qđ dic secundū papā i prout notatur extra, de off. deleg. cùm contingat. ⁱ 16 ¶†Ex pręmissis patet ꝙ in litis cōtestatione reqruntur animus & verba. Animus. s. vt intēdat quis litem cōtestari: vt infrà, versi. & not. ꝙ per positiones. Verba. s. ꝙ dicat verba apta ad hoc. argu. extra, de sponsa. tuæ. nec sufficit alterum tantū: vt suprà, 17 versi. illud. ¶†Quid ergo si ꝓponūtur verba apta ad litis cōtesta. non tn̄ animo cōtestandi litē nulla protestatione præmissa: nunquid pręsumit̃ anim⁹, ita ꝙ intelligatur lis contestata? Respondeo, sic: quia humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: vt xxij. q. v. humanæ. & nemo ęstimandus est aliud in animo gerere, quàm qđ verbo exprimit. ff. de suppelle. lega. Labeo. ad idem extra, de spon- 18 sa. ex literis. ¶†Sed nunquid per responsionem iuris secutam ad petitionē facti, fit litis cōtestatio: vt cùm petis à me fundum, quem dicis me tibi vendi disse. ego r̃ndeo, non competit tibi petitio prędicti fundi, vel nō debet tibi dari: qa nō tenuit venditio, eo ꝙ nō fuit in ea iuris solēnitas obseruata & sic de iure r̃ndeo: cū dico non debet. vel petis ab ecclesia vel p̄lato decē, q̄ prelato vel p̄decessori mutuasti? re spondetur, non potes petere, qa nō est versum in vtilitatē ecclesiæ. & sic est responsio iuris. extra, de fideiussori. c. penulti. cum suis concor. Dic ꝙ bene fit litis contest. per talē r̃nsionē. Nā cū actio sit ius

d ¶Venerealis. xxxiij.

e ¶Huiusmodi. Etiam contrariū protestando: vt dixi in quæstiōe, ad quam statim remittam.

f ¶Azo. Vide qđ scripsi. eo. tit. c. vnico, super. j. gl. in prin. & pleni⁹ in q̄one, quā posui super regula, exceptionem. de reg. iur. lib. vj. ADDE Abba. in d. c. j. & Bar. in d. l. j.

g ¶In causa. Facit de iur. calū. c. ij. li. vj. in princ. vt ibi not.

h ¶Respondebit. Satis ampliat formam Aegid. positam vbi s.

i ¶Cū contingat. Vbi vide in glo. quia meli⁹. & maximè in ver. quid si quis. ADDE ad ver. sequētē. s. ex premissis &c. qđ si fiat responsio ad libellum hoc modo, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere, est facta litis contestatio absque eo ꝙ dicat aīo litis contestante: ita Rota in anti. deci. deci. ccccl xxiij. & in nouissimis deci. deci. xij.

prosequendi in iudicio, qđ sibi, s. actori debetur: vt Insti. de act. in princi. Eadem ratione, defensio erit legitima siue responsio si respondeat iuris ratione, cùm actor prosequatur ius suum. par enim in iudicijs, debet esse actoris & rei conditio. extra, de mutu. pe. c. fi. ¶ Item cùm dico, non potes petere propter talem causam, implicitè nego me tibi teneri. & sic nego factum: quare fit litis contestatio.

19 ¶ † Item nunquid per responsionem factam ad causam petendi, & non ad petitionem, fit litis contesta. vt petis à me centum, quæ dicis te mihi mutuasse. ego respondeo non mutuasti. Dic quòd sic: quia cũ causa sit principale in ipso libello, quia ex ipsa datᵉ petitio: responsione data ad causam petendi, petitioni intelligor respondere: vt sit idem ius in accessorio, quod in principali. extra, de fide instru. inter dilectos. de offi. deleg. prudentiam. in fine. vnde licet non negẽ petitionem, dicendo, nego quod petis: tamen cùm nego causam, dicendo non mutuasti, etiã factum nego vnde litem contestor secundùm Inn. iiij.[a] ar. contra suprà versi. quid si reus.

20 ¶ † Quid si peto à te x. quæ mihi debes, tu nec negas nec debitum confiteris, dicẽs: nec nego nec confiteor. nunquid per talem responsionem fit litis cõtestatio? Dicunt quidam quod sic. arg. pro eis extra, de postu. c. j. in prin. ibi: quod & idẽ magister in fratrum pñsentia constitutus: &c. & ff. de interro. actio. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Tutius tamen est vt cogatur reus exprimere, an neget vel debitum confiteatur, & ꝙ certum confiteatur: vt ff. de confes. certum. & in præd. §. nihil.[b] ¶ † Quid si reus respondet

21 dicens, nolo cum aduersario litigare: nec aliter contradicit petitioni? Respõ. per hoc non fit litis conte. argu. C. de iudi. rem non nouam. qa per hoc nescitur an neget, vel confiteatur petita: sed sufficit si animo litigandi petitioni aduersarij contradicat, vt in ea lege: vt patet in exemplo posito supra, versi. item nunquid. & iij. quæst. iij. offeratur. Hoc etiam probatᵉ ex vi vocabuli. Nam litem contestari, nihil aliud est, quàm testari ꝙ vult cum aduersario litigare.

22 ¶ † Sed pone, peto à te coram iudice decem quę mihi debes. tu respondes: domine, credo in veritate ꝙ nihil debeo sibi sed si debeo, volo restituere sibi: nũquid per hoc est lis contestata? argumen. quòd non. extra, de lit. contesta. c. vnico. ibi responsionem secutam &c. quia immediatè post petitionem, debet responsio sequi. Sed contra extra de rescrip. causam quę inter P. vbi dicitur ꝙ licet clausula, de testium receptione, præcedat illam clausulam, quantum de iure poteritis: tamen intelligitur suo loco, licet postponatur, & hic licet pręponatur vel postponatur responsio, non minus robur habet extra de verborum significatio. nihil. & de restitu. spolia. cùm ad

23 sedem. ¶ † Sed nunquid litis contestatio fit ad interrogationem partis? Respon. sic.[c] extra, de do. & cõtu. put & etiam aduocati[d], secundùm quosdam: vt extra, de app. cùm causam. de iudice non est dubiũ.

24 C. de li. contesta. l. vnica. ¶ † Sed nunquid per exceptionem peremptoriam, petitioni oppositam fit litis contesta.[e] puta vendico à te fundum. tu excipis de præscriptione, vel dicis me actioni renũciasse, & huiusmodi. & videturꝙ nõ nisi đ pleno respondeat, nõ teneo: arg. extra, eo. c. vnico. ibi: & responsionẽ, &c. Exceptio enim est actionis exclusio: vt ff. de excep. l. ij. in prin. Non ergo est opus actionem excludi, cui contradictum non est. Primò etiam debet lis contestari. & postmodum vsq; ad conlusionẽ possunt peremptorię exceptiones opponi. C. đ excep. siquidem. & l. præscriptiones. C. de præ. long. temp. emptor. C. sen. re. nõ pos. peremptorias. arg. contra. nam instituta actione & opposita exceptione peremptoria, vrᵉ esse iudicium: vt ff. de interroga. acti. si filius. §. exceptionibus. Itẽ cõtra, extra de dolo & cõtuma. prout. & de appel. cùm causam. vbi de hoc et de elect. dudum. ij. Sol. dicunt oẽs cõmuniter ferè ꝙ non fit litis contesta. qa per exceptionem, iudicium rectè non ordinatur. extra, de ordi. cog. cũ dilectus.

25 ¶ † Vnde si peremptoria ante lit. conte. opponatur, erit intentionis exclusio. sic debet intelligi. ff. de cõdi. inde. eleganter. §. si quis post transactionem. & ff. qđ metus causa. metum. §. sed qđ agit. in fin. ff. de nego. gest. si autẽ. §. si quocunq;. Si verò postquam respõsum est libello, & litis cõtestatio opponatur, tũc erit actiõis exclusio. itẽ contra extra, vt lite non contesta. quoniã frequẽter. §. qđ si sup. ibi: tanq; lite, quę ingeritur, cõtest. &c. Sed ibi plura cõcurrũt, quę repręsentant litem esse cõtestatã ad interrumpendam pręscriptionẽ. s. pręsens, qui nomine possidebat alieno: & absens monitus sepius citatus: & rei pręsentia. & qa, secundũ quosdã, is, qui pñsens erat, ius habebat in re. Vel põt dici, secundũ Vincẽ. ꝙ ibi in dubio, pręsumitᵉ lis cõtestata ex eo, qa peremptoria exceptio proposita inuenitᵉ. Insti. de inuti. stip. §. scriptum. Alij contra. De hoc, & quæ exceptiones impediant litis cõtestationẽ, not. š. de ex

26 cepti. §. dicto. ver. rursus. ¶ † Sed quid si reus ita dicit, nolo litem contestari: quia oppono exceptionẽ pacti vel aliam: & eam volo ante litis contestationẽ probare? Respõdeo, videtᵉ audiendus. ff. de cõdi. indẽ. elegãter. §. si quis post. vbi dicitᵉ, volenti &c.[f] & C. de exceptio. siquidẽ. Sed videtur contra, ꝙ primò debeat litẽ contestari, & postea probare. ff. de interro. in iure faci. sed si filius. §. j. Dicũt quidã[g] ꝙ si de leui põt probare: audietur ante litis cõtestationẽ: alioquin nõ. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. ibidẽ. nisi opponat exceptionẽ pacti, vel rei iudicatę: vt in ea. l. in fi. Alij contra. Tu dic, vt extra, eo. exceptiõis. & š. de

27 excep. §. j. ¶ † Quid si in libello dicatur: peto mihi tradi à te vacuam possessionẽ talis domus, amoto tamen pensionario: nũquid pensionario respondẽte fiet litis cõtestatio? Rñd. dic ꝙ non, cùm sibi non sit libellus oblatus: quod fieri deberet: vt j. de libel. conce. §. restat. De hoc no. secũdum papam extra, de foro compe. Romana. §. fin.[h] ¶ † Quid si omissa

28 litis contestatione iuretᵉ de calũnia: nũquid intelligitᵉ fieri litis contestatio? Rñdeo, nõ: quia post litem contestatã est pręstandũ hoc iuramentum. Et facit ad hoc. C. de iur. cal. l. ij. in prin. C. de sentẽ & ĩterlo. prolatũ. extra, de elec. dudũ. ij. & de lit. cõtest. c. vnico. & vide j. de sententia. §. iuxta. ver. sed pone ꝙ.[i]

29 ¶ † Quid si priusq; iuretur de calũnia, fiat talis positio generaliter? Pono ꝙ omnia, quæ in libello, continentur, sunt vera: & sequatur ad eam responsionẽ. Respon. dicit do. meus[k] ꝙ cùm totus tenor in libello intelligatᵉ petitus: & sic respondeatᵉ narrationi & petitiõi simul & semel: lis est contestata. Vniuersalis eñ petitio est rñsio: sicut dicitᵉ de electione. extra, de electio. in Genesi. & iam dicã. Et no.[l] ꝙ ꝑ positiones, in quibus nihil petitur, & responsiones ad eas, non fit litis contesta. sed per petitionẽ in iure propositã, & responsionẽ ad eã secutã: vt extra, de lit. contesta. c. vnico. & de electio. dudum secundo. Quod fortè intelligendũ est, cũ positio & rñsio nõ fiunt directè super principali, sed sup alio: vrᵉ indirectè. alioquin si sic dicatur: Ponit T. ꝙ H. debet sibi centũ, & H. rñdeat in iure se sibi non debere: videtᵉ esse litis cõtestata, vt iã dixi. Vel dic ꝙ animus cõtestãdi desyderatᵉ in litis contestatiõe, sicut & alˢ in adeũda hęreditate: vt ff. de acqui. hęre. pro

30 hęrede. circa prin. ¶ † Plurimum enim prodest, & potest animi destinatio: vt colligitur ff. de leg. iij. cũ queritur. §. planè. & l. cùm vxori. ff. de ver. sig. locᵘ. ff. de solut. l. q res. §. areã. xv. q. j. si quis non iratᵘ. & q. vj. c. j. in fi. extra, de pig. nuper. & c. debitum. Vel distingue aliter. nam refert vtrum ponatur nudũ: & ad id respõdeatur, puta sic ponit T. se mutuo dedisse centũ H. rñdet H. ꝙ positũ est nõ esse verũ: vt tunc non fiat litis contesta. An quidẽ ponatᵉ ius & factũ. verbigratia, ponit T. se dedisse mutuo centum H. quę sibi debet. Rñdet H. qđ positũ est non esse verũ: vt tũc fiat litis cõtestatio. ar. ff. de hęre. instit. si pater. & l. sequẽ. ff. de lega. j. huiusmodi. §. si ita. & §. legatũ. ff. rem rat. ha. procurator cũ peteret. ff. de his, qui no. infa. quid ergo. §. item. ff. de iureiuran. l. fina. contra, de heredi. instit. cùm proponas.

31 ¶ † Sed quę est ratio, ꝙ per positiones & responsiones nõ fit litis contesta.? Respon. quia positiones succedunt loco probationum, quæ non sunt faciendæ ante litis contesta. Vel dic vt not. extra, de lit. contesta. c. vnico. Illa aũt potest esse ratio: quia in positionibus

a ¶ Secundùm Inno. iiij. in decre. j. eodem titu. vt ibi scripsi in glo. notant per hoc. ADDE Paulũ de Cast. consi. xxviij. incipien. in causa quę vertitur ĩ curia. Et vers. quid ergo. š. ꝓximè addi. secundùm Abb. do. de Rota decisio. xij. aliàs lxiij.

b ¶ Nihil. An iudex ꝓcise cogere possit reum ad litem contestandã. Accur. in auť. qui simel. dicit ꝙ non vt dixi in q̃stiõe ad quam š. remisi vbi prosequor opi. M. Vtetᵉ ergo remedijs inuẽtis à iure, contra contumaces ante lit. conte. sed Iacobus de Are. vrᵉ reum ꝑtorijs remedijs posse ꝑcisè cõpelli alleg. ff. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc. & ꝙ iudiciũ redditᵉ in inuitũ. ff. de ver. obli. inter stipulantẽ mihi placet prima. ADDE quòd primam opi. sequitur Bar. in d. auť. Cy. in l. j. de lit. cõtest. secũdã verò opin. tenet Paul. de Ca. con. ccxiij.

c ¶ Sic scđm Ho. vt scripsi sup gl. decre. in eo. ti. ꝑ pe si. alle. ff. de interroga. actio. si sine. j. responso.

d ¶ Etiam aduocati. De hoc j. duobus §. proximo scilicet, & pe.

e ¶ Lit. conte. Expeditũ est ꝙ non ꝑ decr. secundũ. eo. titu. lib. vj. qđ tñ intellige, vt ibi not. i glo. ãtepe. ADDE quod Barto. non facit ita expeditũ. sed dicit ꝙ aut statim facta narratione ab actore sequitur responsio rei opponentis exceptionem perẽptoriam: & tũc inducitur lit. conte. & ita intelligitᵉ secũdũ ipm gl. in l. j. C. eod. & §. patroni. in l. rẽ non nouam. aut post

libellũ datũ vel narrationẽ ꝓpositã: reus ex interuallo venit cum suis exceptionibus: tũc non inducitur litis contestatio: qa non videtᵉ ꝓducere super meritis causę. & ita dicit loqui. c. j. de litis nonte. lib. vj. Et hãc doctrinã tenet Bar. vt refert Ab. extra, ca. j. sequitur do. Ant. ibi. licet ipse mordeat.

f ¶ Volenti. &c. de exceptione trans actionis loquitᵉ.

g ¶ Dicunt quidã. Alber. Gal. cuius fuit iste ver. hoc ti. post prin. hanc etiã quæstionem posuit author de except. š. dicto. ver. sed an reus, & ibi plenè scripsi, quid in ea tenet Vber. de Bo. Ad negatiuã etiã ĩducit ibi author aliã rõnẽ, scilicet ꝙ diffinitiua ex tali ꝓbatione ferri non posset: & hoc respicit titulum istũ. vñ hoc omitti non debuit.

h ¶ §. fin. De libel. obl. sup rubrica fuit illa gl. & qũo potuerit esse iste error huiᵘ falsæ allegatiõis, scripsi eod. titu. de libel. obl. c. j. in gl. quid si peto. in fi.

i ¶ Qđ. Et de iur. cal. c. j. lib. vj.

k ¶ Do. meus. Vt scripsi pleniᵘ super gl. j. de. e. j. ti.

l ¶ Et no. secundũ Rof. cuiᵘ fuit iste ver. totus ad literã in suo tractatu positionum, de quo dicam j. de positio. in prin. ADDE vt per Abb. plenè in d. c. j. vbi nõ sequitᵉ dicta Spe. hic.

positionib9, nulla fit petitio, fine qua sententia non proferť. extra, de iudi. examinata. de simo. licet He ly. Itē spāle est in causa, q̃ corā dño papa agitať: in qua sufficit, rōnes ꝓponere absq; aliqua petitiōe, ad hoc vt sentētia ferri possit fine litis contestatiōe, ar. extra, de insti. cū venissent. j. de sentētia. §. iuxta. ver. itē nō valet. Quidā aūt dicunt ꝙ & si in libello nulla fiat petitio, sed solū facti narratio, ad quā reus rñdeat aio cōtestādi litē, ꝓ hoc fieri litis cōtestatio, vel saltē tolerari, vt res magis valeat q̃ pereat. extra, de ver. sig. abbate. tutius est tñ aliquid petere secundū papam.[a] ¶†Itē si oīa remedia tibi, aduocate rei, desint vt tenearis litē cōtestari: cōtesteris saluis oīb9 exceptionib9 tuis, dilatorijs, & perēptorijs: vt s. de excep. §. viso. & protesteris etiā de bñficio reconuentionis si nondū facta est: vt suprà, de recō uen. §. sequitur. & supra versi. & nota ꝙ.

SVMMARIVM.

1 ☞Litis contestatio fit per confessionē aduocati, etiā illicitam, nisi fuerit reuocata.

Litis conteſtatio per quos fiat.

SEquitur Videre, ꝑ quos fiat litis cōtestatio.[b] Et qdē per principales personās, si sunt tales, q̃ possint in iudicio esse, vel etiā per eorū procuratores.[c] Itē per tutores & curatores, syndicos vel actores. C. de iud. rem nō nouā. §. patroni. extra, de dolo & contu. prout. & de iura. calū. cū causam. ff. de doli excep. si cū procurator agit. C. de ꝓcu. l. ꝓcuratoribus. & l. neq;. & ff. de ꝓcu. l. sed etiā ex his. ff. de iud. licet. ¶†Fit quoq; litis cōtestatio ꝑ cōfessionē aduocati, etiā illicitā, nisi fuerit reuocata: vt ꝓbať extra, de app. cū cām q̃. & valet qđ per eū fit clientulo ꝑsente, & nō cōtradicēte. C. de erro. aduo. l. j. Si verò nō habet quis personā standi in iudicio, puta quia est minor xxv. annis: non valet quod cū eo fit: vt C. qui legi. perso. stan. in iudi. ha. l. fi.

SVMMARIVM.

1 ☞Coram preside super re tempore peritura, fieri pōt litis contestatio inter non subditos.
2 Litis contestatio an coram arbitro sit facienda.
3 Litis contestatio habita coram arbitro, an valeat coram ordinario, vel econtra.

Litis cōteſtatio ubi fieri debeat, uel poſſit.

NVnc Tangamus vbi sit facienda. Et quidē coram suo iudice: vt extra, de ele. dudū. ij. ibi: per petitionē in iure, corā iudice, &c. de lit. cōte. c. vnico. ibi: in iure, & c. alioquin non valet: vt extra, de iudi. at si. in prin. & de consue. ad nostrā. C. si à nō cō pe. iudi. l. si. xj. q. j. in clericorū.† Nisi in ꝑside coram quo sup re tpe peritura, fieri pōt litis contestatio inter nō subditos:[d] vt ff. de offi. presi. senatusconsul. ¶†Illud aūt certū est, ꝙ corā arbitro est litis contestatio facienda.[e] ar. ff. de excep. l. j. litis cōtesta. facit fidē, & valet corā iudice: vt extra, de testi. præsentata. & c. cùm causam. & C. e. l. fi. & secundùm hoc superflua sunt verba illa, quæ sæpe in compromissis ponuntur, scilicet ꝙ acta coram arbitro, valeant coram ordinario. Vber. autem dicit† ꝙ litis contestatione habita coram arbitro, non valet coram ordinario, vel econtra, quo ad diffinitiuam sententiam, sed quo ad alia, quæ fiunt coram eis, sic.

SVMMARIVM.

1 ☞Litis cōtest. fieri debet super exceptionib9 dilatorijs: & iuramentū de calūnia prestari, si negligenter ipsa litis cōtestatio negligēter omittatur.
Litis contestatio quibus casibus non fit necessaria.
2 Litis contestatio an super incidentibus quæstionibus sit fienda.
3 Litis cōtestatio an fieri debeat in cā nullitatis sñīę. Exceptionē nullitatis sentētiæ opponens, debet eā citò ꝓbare, si velit exceptionem impedire.
4 In breuibus litibus, non fit litis contestatio.
5 Parte absente, an & quo casu possit lis contestari.
6 Aduocato actoris ad litis contestationem properāte, melioratur eius conditio.
7 Volens ad litis contestationem venire, videre, si aliquid est ambiguum in libello, vt remoueri vel declarari faciat.

Litis conteſtatio quando fiat.

QVando Autem facienda sit, clarum est: qa porrecto libello, & datis inducijs ad deliberandum: vt ij. q. iij. offeratur. per quam legem dicunt quidā Legistę ꝙ non valet litis contestatio, nisi prius libellus fuerit porrectus, vel partium consensu remissus. qđ satis tolerari pōt, secūdū T.[f] nisi fori contraria consuetudo obstat: In multis em̄ locis[g] de more libellus non datur, & ibi valet quod agitur in iudicijs sine eo: potest etiam lis contestari omni tempore legitimo ad agendū: non in feriato vel aliàs ꝓhibito. Itē fit litis cōtestatio & priusq; de calumnia vel de veritate dicēda iuret & priusq; fiāt positiōes: vt j. tit. proxi. in prin. ¶†Et nota secūdum B. ꝙ litis contestatio fieri debet super oībus exceptionibus dilatorijs, & iuramentū de calūnia prestari, tñ si negligenter omissa fuerit litis contest. nihilò minus valebit processus: vt ff. de iureiuran. l. iusiurandum. §. qui iusiurā. vt no. extra, de of. dele. prudentiā. §. sexta.[h] & s. de excep. §. viso. ver. sed nunquid iudex. Cùm em̄ super eis testes recipianť, vt extra, de testib. c. de testibus. qui non sunt regulariter recipiendi, lite non contestata: vt extra, vt lite non cōtesta. qm̄. in princi. patet ꝙ super eis est lis contestanda. & patet extra, de testi. veniens. vbi lis fuit contestata super quadā sentētia, in modū exceptionis opposita. G. Na.[i] cōtra. Dicit em̄ ꝙ iste est casus, in quo testes recipiuntur lite nō cōtestata: & in hoc fallit regula prędictę decre. qm̄. quā, & similes, intelligit in causa principali, nō in exceptiōib9 loqui. Item qđ dixi de calūnia iurandū, in eis intelligitur quòd de malitia tunc iurabitur, secundū ea, quę not. j. tit. proxi. §. j. versi. secundū est. Quidā tñ dicunt hoc locū habere in exceptionibus perēptorijs: quia in dilatorijs iuratur de calumnia: vt C. de iura. calum. l. j. quod non credo. vnde dic vt in prædict. versicu. secundum. ¶ In quibus autem casibus non fit necessaria litis contestatio, vide suprà de teste. §. nunc tractemus. & infrà, de libel. concep. §. nunc dicendum. ¶†Sed nunquid super incidentibus quæstionibus fiet litis contestatio? Videtur ꝙ sic. ar. ff. de excu. tu. quinquaginta. Dicunt quidā[k] ꝙ cū ciuilis incidit ciuili, nō fit litis contestatio super incidenti, cùm super ea non pronuncietur. C. de ordi. iudi. l. prima. ¶†Quid de causa nullitatis sententiæ? Dicunt quidam[l] non fieri in ea litis contestationem: quia sic posset res in infinitū abire.[m] Qui em̄ opponit exceptionem nullitatis, statim debet eam probare, si velit exceptionē impedire. ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ff. ad Trebel. ille. §. si de testamento. ff. vt in pos. legat. si is à quo. Vel dic vt infrà, de libel. concep. §. nunc dicendū. ad fi. versic. quid si sñia.[n]

a ¶Secundùm Papam. Vt scripsi eo. tit. c. vno. in glo. not. hic Inno. ante finem. quod hic sequitur, fuit Vber. de Bo. vbi suprà.

b ¶Litis contestatio. Totum, quod sequitur, vsq; ad finem, fuit Tan. ad literam: excepto ver. fit quoq;. & duabus concor. quæ ibi præcedunt, & ambæ corruptę.

c ¶Procuratores. extra, de resti. spol. cùm ad sedem in princip.

d ¶Subditos. Tan. cuius fuit iste §. hucusq; meli9 locutus est, exprimendo casum legis, quæ non loquitur de nō subditis, sed de familiaribus præsidis, in quorum causis preses suspectus est: sed in re peritura, &c.

e ¶Facienda. Idem Accur. C. eod. l. vna. in princ. secundæ glos. ergo & libellus offerēdus. de quo j. de libel. concep. §. restat. in fi. ADDE Abb. qui dicta Spec. examinat in c. ꝑsentata. extra, de testibus.

f ¶Secundùm T. vbi suprà.

g ¶Locis. Vt in Apulia, preter ciuitatem Beneuentanam: vt dicit Rof. rub. in quo loco offeratur libellus. q̃ est xiij.

h ¶§. sexta. In glo. ex loco cui9 pars vltima fuit additio.

i ¶Opposita. G. Na. nescio quare hunc allegat, & practicum suum omisit. f. Aegyd. qui plenè hic tractat. & hoc tenet vbi s. in j. rñ.

k ¶Dicunt quidā. Gui. de Sum. sup l. vna. C. eo. titu.

l ¶Dicūt quidam. Gui. de Suzar. vbi s.

m ¶In infinitū abire. Contra id, C. de trāsac. fratris. & ff. pro suo. in l. vlti. in princip. Guido.

n ¶Si sententia. In fi. §. est. & distingue an agať vel excipiatur, vt ibi dicit author in q̃stione an hoc casu requirať libellus: quę tendunt ad idem. Et aduerte, qa q̃ones istę formanť, cū partes sunt præsentes, sed remanet dubitatio qñ agens dicit sentētiā nullā, & aduersarius vel iudex qui illam tulit, si procedebat ex officio, citatus est contumax lite non cōtestata, an procedi possit in ipsa causa nullitatis. Ad negatiuam facit generalis probatio, à qua iste casus non inuenitur expressus. extra, vt lite non contest. in rubro & nigro. cùm contestatio sit iudicij fundamētum. extra, de litis contest. cap. vno. C. eo. tit. l. vna. & extra, de elec. dudum ij. & no. ff. de iuris. om. iudi. l. & quia. gl. pe. & C. de sent. & inter. l. prolatā. Itē cùm priuilegiū sit appellationis: ꝙ in illa procedi possit lite non contestata, parte contumace. extra, đ appel. interposita. ī fi. C. de tēp. app. l. vlt. §. illud. ergo in cæteris est ius cōe. In contrariū de reg. iur. q̃ à iure. li. vj. & ibi cōcor. & ff. de leg. l. ius singulare. & ad munici. l. j. Cū ergo diuersa sit cā appellatiōis à cā nullitatis, patet in prima statutum ad secūdā non extēdi. Ad contrariū arguiť ꝙ similes sunt hę duę causę: ergo eisdē regulis iudicandę: cùm quasi idētitatē sapiant. Facit extra, đ trāsla. c. ij. versic. sicut ergo. C. de inoffi. doñ. l. fin. & non possit diuersitatis ratio assignari. ff. de iniusto, rupt. & irri. test. l. iij. ff. de verb. oblig. l. à Titio. j. rñ. in fin. Item prius vrget ratio in cā nullitatis: quæ sapere potest iniquitatem iudicis, sine iniustitia partis: in causa appellationis: sine iniquitate iudicis, qñq; tangiť iniustitia partis: vt s. Itē cōstat ꝙ tanta est connexitas inter appellationis & nullitatis cām: quòd in causa appellationis, de nullitate agi pōt. de quo satis scripsi extra, de app. dilecto. in vlti. glo. Facit ff. fa. ercis. quædā mulier. ff. de iure pa. l. fi. Ad prędicta facit C. de temp. appe. l. pe. & ꝙ à sentētia præfecti ꝑtorio dicit: vt eo. ti. l. vlt. ad fin. ibi: cui consentaneum. Item constat quòd secundùm quosdā in causa restitutiōis in integrum, procedať reo contumace, admittiť agens etiā lite nō cōtestata, licet esset eo casu facienda contestatio, si reus esset presens. de his de offi. iudi. c. ij. in text. & gl. Itē quæstio nullitatis dicitur esse quędam species appellationis. ff. de arbi. non distinguemus. §. cùm quidam. in fin. Ad hanc partem inducitur quod not.

Inno.in decre.secũda de offi.iudi.in fin.magnæ gloss.qđ verbum posuit Specu.j.de offi.iudi.§.ij.in ij.colum. versi.item cùm petitur sententia. & qđ nota. de procura. in nostra. vbi scripsi super gloss. vlti.in princip. & ante finem.& patet ex his,quæ scripsi super gloss.decre.secũdę, de offic. iudic. maior ratio suadet in reo condemnato: quia dicit sententiam nullam procedi in contumaciam actoris originalis vel iudicis quàm ipsi actori: quia habet remedium missionis, reo cõ tumace. econtra habet reus,quod non habet actor, s. ius excipiendi, cùm petetur executio. Sed huic obstat quòd sunt multæ sententiæ, quæ non requirunt executionẽ. vt si pronunciatus est illegitimus infamis,periurus vel his similes. ꝑpter quæ videtur standum actori, qui voluit cùm agit, libellum & litis cõtestationẽ fore necessariam regulariter,per allegata priò Posset autem esse casus talis, quòd æquitas suaderet opinionem contrariã quam tunc dicerem sequendam per suas rationes.

¶†Quid de breuibus litibus? Respondeo[a] non fit in eis litis contestatio vt in prędic.§.nunc dicendũ. versicu.iij.¶Quid de summarijs.de hoc suprà,de officio iudicis.§.fina.versicu.sed quæritur.¶†Sed nũquid me absente fit litis contestatio, si aduersarius animo contestandi litem,respondet libello? Videtur quòd sic: vt ff.de inter. actio.si sine.Sed dic contra:vt ff.de confes.certũ.§.si quis absente[b]. ¶†Itẽ dicit Vber. de Bob. quòd aduocatus actoris debet properare ad litis contestationem: quia ex hoc fit melior eius conditio.C.in quibus cau.in integr.resti tu.non est necesse.in minori.C.de iudic.l.j.ff.de noua.alia.ff. de vsuris. videamus.[c] Aduocatus verò rei debet quantum potest tardare:quia per eam clauditur via multis allegationibus, & diffugijs: vt C.de iudic.apertissmi.& infrà. §. proxi.& C. de iurisdictione omnium iudi. nemo.ff. de iudicijs.vbi acceptum.& per eam subijcitur reus iudici, & obligatᷣ actori.C.de procu.neque.ff. de redhibi. ædiles. §.itẽ sciendum.& extra,de re iudica. inter monasterium. ¶†Item nota quòd cùm volueris ad litis contestationem veniri,vide si aliquid est obscurum vel ambiguũ in libello:& istud facias remoueri vel declarari: vt j. de lib. concep. §.iuxta. versiculo.Item non valet si sit.

SVMMARIVM.

☞Effectus litis contestationis est multiplex.
Per lit.cõtest.omnis actio personalis perpetuatur.
Litis contest. interrumpit omnem pręscriptionem.
Post lit.contesta.nulla dilatoria exceptio põt obijci.
Mandatum procuratoris,an possit post lit. contest. reuocari.

ADDE vt per domi.Anto.de sancto Georgio in rubrica extra, de appella.in xxvij.col.in quinto effectu.& per Oldra.cuius prædicta sunt verba,eius consi.xij.incipiente,quæstio prima.

ADDE tu ꝙ vbi agitur de nullitate processus vel sententiæ non fit litis contestatio. si de nullitate notoriæ constet ex actis. Ita Rota in nouissi. deci.deci.cccxl.

a ¶Respondeo.secundùm Gul.vbi suprà.

b ¶Absente.Gui.de Su.faciebat duas q̃ones.prima.cùm respondit iudice petente vel non petente.secũda,cùm rñdit aduocato meo petente,me tñ absente.Sed contentus fuit author paucis,quia vnica erat responsio.

c ¶Videamus.Hoc qđ procedit,dixi post tractatum de contumacia & de mis.in pos.versi.in hoc est cautus.mihi charta vij.qđ sequitur dicit char. vlti.in prin.

d ¶Effectus.Totus iste §.fuit Tan.vbi s̃.excepto ibi,etiam si facta cum remis.seq.His autem effectibus adde qđ habes de do.& contu.'prout.facit enim fortius puniri rei contumaciam.vt ibi.

e ¶L.pen.aliàs vlt.per quam legem dixit hic Innoc.in c.prę sentia. de testi. vbi scripsi in glo.nunquid ergo.sed quid de facta coram arbitratore,nunquid interrumpet? Videtur quòd non: quia talis arbitratus habet vim transactionis:vt not.in authen. vt dif.iudi.§.si verò contingerit.col.ix.& satis scripsi post Innocen.de iureiuran.Quintauallis.non enim hæc est interruptio naturalis:quia per id non perditur possessio qđ ad naturalẽ interruptionem est necessarium.ff.de vsusap.l.naturaliter.De ciuili videtur idem dicendum,per l.alienam.ff.pro emptore.Nec iste modus interrumpendi inter alios ciuiles modos numeratur.xvj.quæstione iij. §. potest. versicu.hæc de pręscriptione.extra,de pręscriptioni.illud. & C. de præscrip.xxx.annorum cùm notissimi.nec per Hostien. qui pluries exquisiuit in Summa de præscrip. rerum immobilium.§.quibus modis. Item scias quòd id, quod statim sequitur de contestatione facta coram non suo iudice,dicit Gui.de Su. super pre.l.penul.locum habere etiam de facto coram arbitro, si commpromissum non teneret ratione arbitri: vel compromittentium.Nec obstat finis illius legis,qui videtur velle contrarium:qa dicit finem ipsum intelligi,cùm compromissum tenet, & mutat causam,secundùm eum.

ADDE primę parti apostillæ.vel adde Oldra.consi.clxxvj.inci. factũ tale est:vbi verba formalia sunt.

f ¶In princip.& in fi.secundæ glo.& idem not.de præscrip.illud. de pur. can.c.ex tuarum.in iiij.glo.

g ¶Sequentibus.Quas etiam vide de procu.c.ij.li.vj.

h ¶Mandato.Illud cùm procurator non resistit reuocationi. & dic vt in præ.decre.secunda.

i ¶Cùm Bertoldus.Hoc non approbatur,vt ibi no.in glo.sed qualiter delegatus.& vide quod dixi de app.cùm causam.super glo.pe.

Litis Contestationis effectus.

Effectus[d] Autem† litis cõtestationis multiplex est.Nam post eam iudex non recusatur:vt supra,de recusa. §. sit autem.& de except. §. viso. Item per eam oĩs actio personalis perpetuatur.id est,facit vt vsq; ad xl.ann. extendatur, & postea transit ad hæredes:vt C.de pręscrip.xxx. vel xl.anno.sæpe. saluo eo qđ dicitur in actione de dolo,quę non perpetuatur per litis contestationẽ. C.de dolo.l.fina.Item post eam causa sit vsuraria, quæ prius non erat.ff.de vsu.lite.¶†Item interrũpit quamlibet pręscriptionẽ.xvj.q.iij.c.potest. etiã si facta sit coram arbitro,secundùm papam:vt C.de arbitr.l.penultima.[e] Quid si fiat coram non suo iudice? De hoc extra,de appellationib.vt debitus. in principio.[f] Item post eam nulla dilatoria exceptio obijcitur:vt extra,de re iudi.inter monasterium.nisi vt suprà de exceptioni.§.dicto.versicu.hoc tamẽ. ibi:& nouus,&c.Item post eam non potest reuocari mandatum procuratoris,nisi certis ex causis. ff.de procurato.post litem.& legibus sequẽtibus.[g] argumentũ cõtra.extra,eo.mandato.[h] Itẽ post eam procurator & tutor tanquam domini litis procuratores constituere possunt.C.eo.neq;.Item post eã, delegatus ab alio q̃ à principe,põt alij causam cõmittere:vt extra,de re iudi. cùm Bertoldus.[i] Item post eam iuratur,& probationes recipiuntur:quod ante non fit regulariter.extra,vt lit.non cõtest. per totum.Item per eam clauditur via multis malitijs: & reus iudici subijcitur,& obligatur actori:vt s̃. §. proximo.versi.penultimo.[k]

k ¶Ver.pe.Sed an litis cõtest. habet effectũ obligãdi bonę fidei possessorẽ ad interitum naturalem, est q̃o Pilei xcvij.q̃ tractat de mula prouinciali surrepta mortua post litis contesta. cũ emptore bonę fidei: & soluit, emptorẽ nõ teneri , etiã de casu ĩ genere, q euenerit culpa sua, per leges. ff. de rei vend.si ad bonę fidei. & ff. de peti. hære. illud quoq;.

Bal. De Litis Contesta. Rubrica.

An litis contesta.possit remitti,vide j. de sen.§.lit. contesta.

¶In casibus , in quibus non contestatur lis , quis actus habeatᷣ loco litis contestationis.j.de sen.§.in casibus,in quibus.

¶Eodem libello põt cõueniri re⁹ & fideiussor.C.de fideiusso.tu.l.no. G. Vno falso cõtẽto in libello:tot⁹ libell⁹ põt negari.§.j.ver.j.G.si istud falsum tãgit factũ vel facti qualitatẽ,vel locum, vel tp̃s:secus si sit falsitas in aliqua demõstratiõe,q̃ nõ vitiat.ff.de iud.l.si in iudicijs.qa nõ ꝓpterea recedit à vero,licet hoc falsum sit.arg.ei⁹ qđ no.Inn.de hær.c. fraternitatis. Idẽ ĩ positiõib⁹ dico.facit ff.de reb.du.l.si is,q ducẽta.§.cũ ita.& §. vtrũ. G.¶Quid de teste,vide s̃.de teste.§.si testis admiscet.& qđ de instru.j.de instru.edi.§.qñ instru.& j.depositi.§.qñ positio est eo.&c. & seq. & de instru.edi.§.rõne partis.¶Libello debet rñderi p̃cise,sic vel nõ : põt etiã addi defensio.ver.& scias.G.¶Si notarius scribit litẽ fuisse cõtest.nec addit p negationẽ vel cõfessionẽ:ista scriptura nõ ꝓbat litẽ fuisse cõtestatã:qa cõtestatio põt esse difformis:& difformia non p̃sumunᷣ.Si aũt dicaᷣ iuratũ fuisse de calũnia:nec dicit qualiter, ꝓbat iuramẽtũ:qa iuramẽtum est vniforme.ar.ff.de dote p̃lega.l.Theopõpus.facit qđ no.Cy.C.de cõtrahẽ.& cõmit.stip.l.j.& hic ver.qdã aũt.G.vide Bar.in l. qđ si dubiteᷣ. ff.de acqui.hęr.¶Si debes mihi cẽtũ: & qa nõ reddidisti mihi in terminis, oportuit me accipere pecuniã mutuã sub vsuris:& ego volo illud interesse petere:qualiter formabo libellũ versic.ex his aũt. G. ¶Protestatio si iudex eã nõ reprobat impedit litis cõtesta.licet verba aᷣs sint apta ad cõtestãdũ,nisi pars aduersa cõtradicat ꝓtestatiõi : qa in cõtestatiõe requiriᷣ animus.ver.patet ex pręmissis.& ver.seq.G.hoc verũ si post ꝓtestationẽ verba immediatè sequanᷣ:secus si ex interuallo.ar.ff.de condi.& demõst. nam ad ea.nã videᷣ ꝓpter interuallũ tp̃is & actũ subsecutũ,à primo ꝓposito esse recessum.ff.loca.l.cùm in plures.Qualiter formetur libell⁹ appellatorius super interlocutoria:& qualiter sit ei rñdendũ.ver. sed cũ in causa.G.¶Per exceptionẽ peremptoriã nõ fit litis cõtestatio: qa nondũ trahit secũ suũ effectũ:sed reseruatur ad post litẽ añ litis cõtestationẽ exceptio opponiᷣ poti⁹ intẽtiõi,q̃ actiõi.ver.sed nunpd p exceptionẽ. vide c.j.extra,e.li.vj.¶Licet p̃sona veniẽs ex trãsuerso rñdeat,nõ tñ fit litis cõtestatio.Non obstat l.ij.C.vbi in rẽ act.qa illa est quasi cõtestatio cõtra cursum p̃scriptiõis,nõ quo ad ꝓcedẽdũ ad diffinitiuã. ver. qd si in libello.G.ꝓcedit iste libellus,peto mihi tradi per te vacuam possessionẽ, amoto inde pẽsionario.ibidẽ.G.¶Rñdẽdo positioni,quæ non fit directè super principali,non fit litis contesta.secus si contineat substantiã libelli: & rñdeaᷣ facto & iuri.ver.quid prius. G.¶In cã nullitatis sententiæ nõ fit litis contesta.cũ nullitas nõ retardet executionẽ,nisi statim probeᷣ.C. de ord.cog.l.fi.§.pe.ver.quid de cã. Vide omnino infrà,de s̃nĩa.§. in causa nullitatis. Vide Bern.de offic.delegat.c.pastoralis.vbi distinguit, &c.

De iura-

a *De iuramento calumniæ, Rubrica.*

¶Pileus tota sui operis parte, tractat hanc materiam. ¶Tancr. parte iiij. rubrica secunda. Vbert. de Bobio char. vlti. in princ. ¶Ioan. de Deo, ca uil. lib. iiij. in fi. & li. iudicum parte j. ij. & iij. de hoc posui tres rubri. ¶Ægid. rub. xiij. & duabus se. ¶Albe. Gal. posuit de hoc rubri. ¶Guid. de Suzar. ante med. sui operis, & ante rub. de positionibus super exceptionibus. ¶Gallicus post rubricam de lit. contesta.

b ¶Nolentis. Hæc membra posuerũt Tan. & summistæ, Azo, Gof. Hostiẽ. sed præmittebant quid est iuramentum calũniæ. quod iuste omisit author, cùm ipsorum diffinitio respiceret solum primum membrum iuramenti, φ nõ calumniosè petitur, vel non defenditur, de quo j. §. penulti. in prin. Idem dico de diffinitiõe Pilei, q dicebat vbi s. φ iuramentũ calumniæ est trames legitimus, per quẽ litigantium temeritas & contentiosa litis instantia, compescitur. Sed non placet: quia nõ conuertitur, s. φ quicquid est tale, sit iuramẽtum calũniæ. Et scias quòd ferè omnes quæstiones, quas ponit hic author, posuerat Accur. C. eod. titu. sed Azo prius circa textũ, vt dixi in summa huius tit. in fin. scias etiam φ iura vj. libri se circa hũc titulum habuerunt vtiliter, vt infrà patebit.

c ¶Litis contestatio. Dixit Fran. Accur. super l. ij. C. eo. per hoc probari quòd per illud nõ fit contestatio.

De iuramento calumniæ. Rubrica.[a]

QVoniam Statim facta litis contestatione, iurandũ est de calumnia idẽ post tractatũ de litis contestatione de hoc aliquid supponamus dicentes, Quando iurandum sit: Et in quibus causis: Et à quibus: Et qualiter: Et quæ sit pœna iurare nolentis.[b]

SVMMARIVM.

1. Iudex an possit iuramentum calumniæ differre dicendo, nolo quòd modò iuretur.
2. Iudex aliquibus coniecturis motus, contra actorẽ potest ante litis contestationẽ iuramentum exigere, aut fingere se velle exigere.
3. Iuramento de calumnia ante litis contestationem præstito, an sententia postmodum lata teneat.
4. Iuramentum quibus casibus sit ante litis contestationem præstandum.
5. Iuramenti genus, est quadruplex.
6. Iuramentũ de malitia, præstatur super exceptionibus, vel quũ aliquid loco exceptionis proponitur.
7. Iuramentũ de calumnia in principali præstitũ ad omnia, quæ postea emergunt in causa, extenditur.
8. Apostoli dictum, φ vnusquisque suam habeat propter fornicationem, qualiter sit intelligendum.
9. Iuramentum de calumnia, & iuramentum de malitia, in quo differant.
10. Iuramentum de veritate dicenda, qualiter & quo casu præstandum sit.
11. Iuramentum de veritate dicenda, semel tantùm in tota causa præstari debet.
12. Iuramentum de veritate dicenda, in quo differat à iuramento de calumnia.
13. Iuramentum de veritate dicenda, præstare debet syndicus vel actor tantùm, & fit in anima propria: iuramentum autem de calumnia in animam domini vel vniuersitatis.
14. Ante iuramentum de calumnia, an quis cogi possit actionem eligere.

Quando iurandum sit de calumnia.

ESt autem Præstandũ generaliter post lit. contestatio.[c] & incõtinenti post: vt extra, eo. cùm causam. in fin. & c. j. & ij. & de elect. dudum. ij. ibi: lite verò coram nobis legitimè contestata, præstitoque, &c. scilicet in exordio litis: vt C. eo. l. ij. in prin. & C. de iudi. rem nõ nouam. in medio legis. Si verò tacitè fuerit omissum ab initio, poterit peti in quacunque parte iudicij, vt iuret: vt infrà. §. proxi. versic. quid si nõ.[d] ¶1 †Sed quid si iudex volens differre iuramentũ, dicit, nolo φ modò iuretur. Videtur ex præmissis φ non põt. arg. contra: quia quod differtur, nõ aufertur. ff. de peti. hæred. destitisse. l. dist. c. ij. in fi. tñ si postea non iuretur, non tenet sententia, ex quo exactũ est: vt infrà, §. proxi. ver. & nota φ secundũ. & seq. ¶2 †Sed pone, reus dicit iudici, domine, ecce actor parat se ad agendũ contra me, grauior in contestatione litis & in sportulis, & alijs supplico vt faciatis eum iurare φ si se æstimet bonã causam habere: vt Instit. de pœ. te. liti. §. idem actoris. & sic nõ aget contra me. dixit Vber.[e] φ si iudex aliquibus coniecturis moueatur contra actorẽ, potest ante litis contesta. iuramentũ exigẽte vel saltem fingere se velle exigere. Ego dico iuramentũ de calumnia de sui natura ante litis contest. non debere præstari; sed pòst duntaxat: vt extra, de prob. quoniã contra. ex ordine verborũ. & patet ex serie rubricarum illius libri, & in præ. concor.[f] Aliud autem genus iuramenti bene præstatur, vt inferius apparebit. ¶3 †Sed quid si ante litem contestatã fuerit iuramentũ de calumnia? Dicunt quidã non valere sententiã postmodũ latam: vtpote latam cõtra solitũ ordinẽ iudiciorũ. C. de sen. & interl. om. iudi. prolatã. Alij cõtra, etiã si nullum præstitũ fuerit. C. de iur. calum. l. ij. §. sed quia. infrà. §. proxi. ver. quid si nõ. ¶4 †In casibus tñ ante litis cõtest. iuratur, puta cùm propter rei contumaciam, facienda est missio in possessionem vt suprà, de primo & secũdo decre. §. ij. prope princ. Iuratur aũt vt partes à probationibus exonerent, & vt veritas causæ manifestetur, & calumniosa petitio & defensio euitetur. C. eo. l. j. & in aut. de his, qui ingre. ad app. §. fi. colla. v. itẽ in exceptionibus iuratur ante lit. contest. de calũnia: vt infrà, §. proxi. in fi. Sed tunc nõ est iurandũ de calumnia, sed de malitia: vt j. ver. secundũ. Item in causa appellationis. Et breuiter vbicunque nõ est necessaria litis contesta. ¶5 †Vnde ad huiusmodi articuli notitiã, nota φ quadruplex est genus iuramenti. ¶Primum est decisorium, de quo habetur extra, de iureiur. c. fi. & C. de re. credi. generaliter. De quo nihil ad p̃sens.[g] sed de eo j. de iureiuran. dicetur. ¶6 †Secundũ est iuramentum de malitia, quod præstatur super exceptionibus: vel cùm aliquid loco exceptionis proponitur, & præstatur hoc ante lit. contest. semel & pluries in ciuilibus & spiritualib9 & criminalibus causis: quoties præsumptio est contra aliquẽ φ aliquid malitiosè proponat: vt ff. ad exhiben. thesaurus. extra, de elect. cùm dilecti. vbi suspectus erat excipiens, quia fundata erat electi intẽtio per confirmationem metropoliticã: & ideo ibi iurat. & extra, de excep. pastoralis. vbi suspectus est, qui post terminũ peremptoriũ dilatoriũ proponit. & ideo iurat sic, & in eo qui post publicationẽ attestationum obijcit in personas testiũ: cùm nõ fuerit protestatus. extra, de testi. præsentiũ. & sic in eo, qui reprobat testes reprobatorios: vt eo. tit. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. in fi.[h] sic & in eo, qui vxori petenti restitutionẽ, obijcit gradum lege diuina prohibitum: vt extra, de resti. spol. literas. versus finẽ. vbi de hoc. sic & vbi quarta dilatio petit, ad testes producendos: vt extra, de testi. in causis. & c. vltra. & c. significauerunt. sic & in eo, qui petit instrumentũ prius editum sibi edi: vt C. de fide instru. l. fin. His enim casibus & similibus obijciens cùm sit suspectus, iurat φ malitiosè nõ proponit: post litem aũt cõtestatam hoc iuramentũ nõ præstatur: ¶7 †Quia iuramentum de calemnia in principali præstitum, ad omnia, quæ postea accidunt vel emergũt in causa, extenditur. C. de iur. calum. aut. hoc sacramentum. Alioquin bis iuraretur. quod esse nõ debet.[i] Vbi verò de veritate dicenda iuratũ est, bene iurat post litem contestatã super emergentibus vel incidentibus, secundũ quosdã: sed hoc prosequere: vt not. in præ, decre. præsentiũ. Breuiter ergo teneas, φ si causa est spiritualis, tũc siue proponatur exceptio ante litem contestatã siue post, semper iurat de malitia proponens exceptionem: quia præsumitur φ malitiosè proponat. Et est ratio; quia in causa tali, non de calũnia sed de veritate iuratur. Iurabit ergo φ malitiosè vel gratia differendę litis nõ proponit, sed quia credit sic esse verum. Si verò est ciuilis: & proponitur ante litẽ contestatam; tunc idem iuris est: sed si post: tunc nõ iuratur, cùm sit iuratum de calumnia, vt suprà. ¶8 †Tertiũ verò genus est, iuramentum de calumnia, s. vitanda: sicut aliàs dicitur, Habeat vnusquisque suam propter fornicationẽ, s. vitandam, nõ cõmittendam: vt xiij. dist. nerui testiculorum. prope fi. Et hoc præstatur in merè ciuilibus siue criminalibus: & cùm agitur de crimine ciuiliter: vt not. extra, eo. c. ij. proxi. §. & statim post litis contest. vt dixi suprà, & semel tantùm in tota lite. C. eo. aut. in hoc sacramẽtũ. nisi vt j. proxi. ver. sed nunquid hæres. & versi. quid de quæstionibus. vnde correcta sunt omnia iura dicentia pluries iurari posse de calumnia. ff. de dam. infect. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. qui satisd. cog. de die. §. iubetur. ff. de iureiur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. ¶9 †Differunt aũt hoc iuramentũ, & iuramentũ de malitia, secundũ Gof.[k] quia iuramẽtũ de calumnia præstatur tantũ post litem contestatam; vt s. Illud aũt ante & post. extra, de elect. cùm dilecti. de testi. in causis. & c. pe. & c. vlt. & c. ad hoc. & aliàs incipit, præsentiũ.[l] de restit. spol. literas. in aut. eodẽ. col. vij. §. qa verò. & de fi. instru. §. si verò. Sed ego non credo illud post litem cõtest. præstari, nisi vbi iuratum est de veritate: vt s. ver. secũdũ. Item hoc

pp

c ¶Sicut dixit Fran. Accur. ... [see left margin above]

d ¶Si nõ. Ibi dicam.

e ¶Vbert. Vbi suprà in princ.

f ¶In præ. concord. In quãtũ de fictiõe dixit Vbert. æque locutus est. sed retẽto dicto G. dici potest, quòd iudex potest eligere iuramẽtum ab actore, si cõiecturas habeat, de quib9 & s. malitiose non trahit reum ad iudiciũ per decret. secundã in fin. eo. titu. lib. vj.

g ¶Ad p̃sens. Ægid. hoc continuat, vt materiæ. c. cxlv.

h ¶In fin. lib. vj.

i ¶Non debet. Tu dic eo. titu. c. ij. in fi. lib. vj.

k ¶Secundùm Gof. in Summa huius titu. in j. col. & easdẽ differentias posuit Mar. de Fa. in quęstione an hodie sæpius de calumnia iuretur. & Hosti. in Summa. §. & in q̃bus. s. §. quando. & Ægid. vbi s.

l ¶Incipit, præsentium. lib. vj.

a ¶ Ad cautelam. Et sic hodie fieri debet: vt eo.tit.c.j.in fi.lib.vj.& vide qđ ibi dixi super glos. penul.

b ¶ Sine iuramento. Lib.vj.

c ¶ Vitiatur. Hoc patet eo.tit.c.j.i princip.lib.vj.

d ¶ Testes. Lib.vj.

e ¶ Etiã. Præcedentia vide j.§.penult. post princip.

f ¶ Ad hoc. Vt ibi scripsi in §.pręterea.super iij.gl. Hostiē.hoc improbat, dicens ꝙ propter iuramentum de veritate, respondere debet de credulitate,ibi vide,& quod scripsi hic eod.titu. c.ij.in vlti.gloss.

g ¶ Qui interrogaẽ. Vide quod dicam j.§.vlti.sup ver.fi.

h ¶ Statuimus. Libr. vj. Vide quod supra proxi.dixi.

i ¶ Sequitur videre. c.j. Vide quod ibi scripsi.

k ¶ Contra. Libro iudicum, parte ij.eo. titu.in princip.

ADDE, qđ Bar. in l.j.C.eo.tenet ꝙ iurari debeat:sed dicit de cõsuetudine Italiæ non seruari. Abbas verò post glo.in c.j.extra,eo. dicit esse iurandum indistinctè.

✠ ADDITIO.

¶ Adde tu videndum Ludo.Roma, sing. ccccxxiij. incipien.tu habes singulariter ponit an iuramentum calumniæ possit cõsuetudinem tollere. Hen.Ferran.

l ¶ §.sequitur.Si est quæstio de mandato, an quis sit procura.Guid.de Suz. dicit in l.j.C. de ꝓcur.de calumnia iurari.alleg.l.j.C.eo. tit.sed quis iurabit, procurator an nõ. C.eod.l.ij. Vel dic quòd iurabit, quia in hac causa nõ est ꝓcurator,sed principalis.vel secundũ eum non iurabit, quia ante litis cõtestationem nõ præstatur. nec hic ferẽ diffinitiua. Primũ ergo dictum procedat in iuramẽto de malitia.

semel in tota causa præstatur,vt s.illud verò quoties aliquid dici vel fieri maliosè præsumiẽ. Item hoc locũ habet tantùm,vbi agitur de rebus profanis:illud,vbi tam de profanis quàm de ecclesiasticis.Item per hoc prouidetur, ne quid calumniosè fiat in tota lite:vt in præ.auẽ.de hoc. per illud verò ne quod petitur vel proponitur, in quo suspectus proponens habetur maliosè petaẽ vel proponatur. ¶ 10 † Quartũ verò est iuramentũ de veritate dicenda,quod præstaẽ in spiritualibus,vel spiritualibus annexis:sed certè cùm maius periculũ sit calumniari in his ꝙ in ciuilibus: multò fortius videtur in eis de calũnia iurandũ. Vel prosequere, vt not. extra,eo.c.secũdo. Ego tamen vtrunq; in eis præstari facio,ad cautelã.[a] Addo etiã in hoc iure,quod respondebit de credulitate. aliàs enim non posset quæri per hoc iuramentũ de credulitate.& probaẽ & not.extra,de iureiur.ex literis. Et idẽ posset etiã fieri in ciuili causa, vt ibi not.de hoc secundũ papã extra,de testi.ad hoc.aliàs incipit,pręsentiũ.ver.sine iuramẽto.[b] & j.tit.proxi.§.vj.versi.itẽ nota.& præstatur hoc statim post litẽ cõtest.Tamen si diu post litẽ contest.& post alios processus,pręstetur, non ob hoc processus vitiaẽ:[c] vt no.in præ.c.ex literis.& de testi.ad hoc.aliàs incipit,præsentiũ.§.testes.[d] & idẽ in iuramẽto calumnię,vt ibi.& ibi no. de hoc secundũ do.meũ,& infra.§.proxi.ver.quid si non. ¶ 11 † Sed nunquid tunc extendiẽ tantũ ad sequentia? Argu.ꝙ sic.C.de iur.cal.l.ij.Tu dic ꝙ etiã ad pręcedentia.[e] vnde si fortè actor vel reus aliqua negauit,adhuc interrogabiẽ sup illo vel sup executione, vel alio cõsimili.Itẽ præstaẽ hoc iuramẽtũ,semel tãtũ in tota causa:sicut fit in iuramẽto calũniæ cui succedit, quare eodẽ iure censeri debet.ff.si quis caut.si eum.§.qui iniuriarũ.ff.de peti.hæred.l.item veniunt.§.cùm pręsaid.C.cõmunia de leg.l.j. Vel dic,& melius,ꝙ præstatur qnq; pluries,vt patet extra,de testibus.ad hoc.aliàs incipit,pręsentiũ. ibi enim fuerat in curia iuratũ de veritate,per ꝓcuratores, & papa iterũ mandat iurari per principales. ¶ 12 † Differt aũt hoc iuramentũ à iuramento calumniæ, primò quia illud præstatur in ciuilibus & pecuniarijs,vt eodẽ tit.cæterum.& c.cùm causam. & c.fi. Istud vero tantũ in spiritualibus, & eis annexis:vt eo.titu.literas.de elect. dudum.ij.infra.§. proxi. versi.quid de causa.Secundò,quia in illo respondetur de credulitate: vt in auẽ.col.v.de his, q ingre.ad ap.§.pe.& fi.sed in isto non,nisi de scientia quam scit.iij.q.ix.hortatur.& in præ. decre. ad hoc.ibi:ipsi sciunt,&c.& ita ipsum quod verbũ sonat.Simile ff.iudi.sol.iudicatũ.& ff.de leg.iij. nõ aliter.& in præ.decre.ad hoc.[f] Tertio hoc,quia illud cõtinet multa capitula, istud verò vnũ solũ,videlicet illud quod ipsum verbũ sonat. ¶ Quartò, quia de illo nõ datur dilatio.nam statim põt dicere:credo,vel nõ credo.In isto verò sic:vt ff.de interrog. actio.§.qui interrogaẽ.[g] ¶ Quintò,quia illud pręstant principales personæ:istud etiã procur. vt infrà,§.restat.in prin.& versi.j. ¶ † Sextò ꝙ istud pręstat syndicus vel actor,in anima propria:vt extra, eo.in pertractandis.& c.pe.in fi.& C.eo.l.ij.§.hoc etiã.illud verò præstatur in anima domini,vel vniuersitatis:vt j.§.præcẽ.versi.cęterũ.& seq. ¶ Septimò,quia si postillud præstitũ dicatur melius nosse veritatẽ,cogitur iterũ respõdere: vt infrà,§.fi.in fi. ¶ 14 † Sed quęriẽ an ante iuramentũ de calumnia quis cogatur eligere actionẽ?Super quo distingue vt s. de act.seu pe.§.sequitur.ver.notãdũ etiam.& ver. sed qñ. ¶ Et not.secundũ B. ꝙ iuramentum de veritate,nõ extenditur ad iuramentum calumniæ,nec ecõuerso:vt sic notetur differẽtia inter ea.extra, de testi.c.præsentiũ.Primũ enim est de sciẽtia,secũdũ de credulitate:vt not.extra,de confes.statuimus.[h]

SVMMARIVM.

1 ☞ In causa criminali,quomodo & quale iuramentum sit præstandum.

2 Agere non dicitur quis,ante litis cõtest. sed agere velle,licet ante eam in exceptionibus iuretur.

3 In causa appellationis,præstandum est iuramentũ de calumnia.

4 Iuramentũ nunq; est præstãdum, anteq; exigatur.

5 Coniuncta persona quibus casibus à condemnatione alterius appellare, & appellationẽ prosequi possit.

6 Quæstionibus pluribus, & contra plures, coram eodem iudice motis:an semel pro omnibus, vel in qualibet per se sit iurandum.

7 Hæres defuncti,qualiter habet iurare.

8 Iudice,coram quo iuratum est,moriente vel mutato,an iterum sit coram alio iurandum.

9 In causa iuris patronatus,quale iura. sit præstãdũ.

10 Iuramentum nõ est in causa modica præstandum.

11 Mutuans causam vel actionem post iuramentũ de calũnia an iterũ in noua proposita iurare debeat.

12 Vno petente,& altero recipiente,quis prius iurare habeat.

Reus excipiendo,fit actor.

13 Instantia triennio finita,an iterum sit iurandum.

14 In quæstionibus incidentibus,qualiter sit iurandũ.

15 Non possidens,nec dolo desinẽs possidere, an cõpelli possit iudicium subire.

16 Iuramentum de calumnia,an sit in omnibus exceptionibus etiam in declinatorijs præstandum.

17 Iuramentum de calumnia,an in prætorijs stipulationibus,præstari debeat.

18 Procuratore subrogato in causa,post præstitũ iuramentum de calũnia,an sit iterũ per eum iurandũ.

In quibus causis iurandum sit de calumnia.

SEquitur Videre in quibus causis iurãdum sit de calumnia. Et quidem in omnibus, vt dixi s.§.ꝓxi.vers.tertiũ.exceptis spiritualib⁹,in quibus nõ de calũnia, sed de veritate iuratur.extra, eo.literas. vt dixi s.§. proxi.ver.quartũ.tamen secundũ B.vbi agiẽ possessorio de re spirituali,tũc de calumnia iuratur:vt extra,de resti.spol.literas.versus finẽ.Ego dico cõtra,vt habeẽ expressè extra,de testib.c.ad hęc.aliàs incipit,præsentiũ.prope prin.& in decret. literas. iuratur super excep.& de malitia, & bene: nõ autẽ super actione,nec de calũnia. ¶ 1 † Quid de causa criminali? Dic ꝙ iuratur de calumnia:vt no.extra,eo. tit.c.j.[i] & C.eo.l.j. Io.de Deo cõtra.[k] Quid de causis mistis? Dic iurari de calũnia.quod exẽplifica vt extra, de procurato.tuæ.& de accusa. super his. & facit ad hoc,xj.q.j.placuit. xvj. q. j. frater noster. xiiij.q.ij.super prudentia.quæ causa dicatur mista, no.s.de cõtuma.§.sequitur.[l] ¶ 2 † Quid vbi imploratur misericordia,vel merum officiũ iudicis: puta petitur à papa quod declaret verba ambigua inserta in aliqua cõpositione vel arbitrio, vel simile, vel aliquid? Et certè allegabatur in causa, quæ vertebaẽ inter abbatẽ montis maioris petentis per dominũ papam Clemen.declarari verba cuiusdam cõpositionis ex parte vna,& hospitalarios sancti Antonij ex altera,nõ esse iurãdũ: quia nulla est ibi actio vel intẽtio,vel aliquid loco eius.arg.ff.de no. ope. nun.de pupillo.§.meminisse.infra ver.quid si causa.In contrariũ dicebatur:quia ante litis cõtestationem nõ dicitur quis agere,sed agere velle,& tamẽ ante litis cõtestationẽ in exceptionibus iuratur: vt s.§.proximo. Item & in extraiudicialibus, puta in inquisitiõe,in purgatiõe,& huiusmodi.[m] ¶ 3 † Quid de causa appellationis[n]? Dic iurari de calumnia secundùm H.& alios,si petatur.C.eo.l.ij.in prin.vbi de hoc.& in auẽ.de his,qui ingre.ad appel.§.illud. ff.de dam.infec.qui bona.§.fi.extra,eo.c.j.ibi: vel quacunq; causa,&c.vbi de hoc secundùm papam. Nam & ibi dandus est libellus, & lis est contestanda:vt s.de lit.cõtest.§.ij.& alia est à causa principali.quæ dic vt ij.q.vj.si quis in quacũq;.& extra, de appel.interposita.in fine.& de testa.Raynaldus.& hoc seruatur.argu.contra: quia causa appellationis est eadem cum principali.extra,de procurat. non iniustè.in fin.[o] Et nota secundùm Pil.[p] & Tanc. quòd hoc iuramentum remitti non potest.C.eo.l. ij.§.sed quia veremur.[q] Azo[r] dicit patri remitti contra filium agenti, & patrono contra libertum agenti:vt ff.qui satisda.cog.an.de die.§.fin.& ff.de iureiuran.

ADDE, vt per Bart. in l.quibona. §.qui alieno. ff. de dam.infect. & per Panor. in c.in pertractãdis.extra,eo.

m ¶ Et huiusmodi. Reperiẽ de hac causa j.de libel.cõcep. §.nunc dicendum. versicu.xlvj.

n ¶ Causa appellationis.Expeditum est quod iuraẽ.eo.titu. c.ij.in princ.lib.vj. & opiniões doctorum hic, vbi vide in j.glo.

o ¶ In fi. Verificatur, vtrum quia diuersis respectibus est eadem & diuersa: vt not.de testi.Romana.in glo.ij.lib. vj.

p ¶ Secundũ Pil.vbi s.rubri.iiij. in prin. Tanc. autẽ hoc dicit vbi suprà, in fi.

q ¶ Sed qa veremur. Hinc est ꝙ non valet consuetudo, ꝙ istud iuramentum non prąstetur. extra,de fideiuẽ. constitutus.versi. præsentium. Dixit tamen Pil. vbi s.parte iiij.in fi.nõ quòd erat contraria iuri consuetudo locorum habens ꝙ solum in tẽpore sententiæ exigatur hoc iuramentum:audiui dominum meũ, qui meo tempore assessor fuit Mediolani, ꝙ ibi iuramentum calumniæ exigebatur solũ tempore sententiæ: & à victore.Et de hac puto Pil. intellexisse, qui fuit de eius diœcesi.

ADDE,quòd Panor. in c.cæterum. extra, e. vbi de hac additione mentionem facit,tenet cõtrarium.

r ¶ Azo. Et Pil. vt post eũ scripsi, eo. tit.c.ij.& ratio ibi.

a ¶Sed quia. Hoc dictũ Pil. & Tan. placet Host. in Summa. §. iij. in fin. Item placuit Fran. Vercel. vt scripsi eo. tit. c. j. in fi. pro ratione sumens ꝙ ibi nõ remittitur episcopo, qui pater est. de restit. spol. cõquerente. & ibi cõcord. in glo. ij. Primum dictum, quod fuit Azo. placuit Accur. in l. ij. C. eo. post princ. eius ratio, quia ius vetus, non inuenitur in hoc correctum. & secundùm hoc §. ille de remissiõe hominis loquitur, non legis. & hoc teneas. Item tenet Accur. in gl. prædicta ꝙ remissio per principis rescriptum, hoc casu nõ valet, nisi in eo dicatur, nõ obstante tali lege. De hoc plenè scripsi de exces. p̃la. c. vno. libr. vj. super gl. & tunc ipsius aduersario ꝓderit. C. de fruc. & lit. expen. l. fi. Si autem aduersarius opponit cõtra rescriptum, in causa ista iurabitur, secũdùm eum. Quod dixi aduersarium vti illo iure, intelligit Fran. quando illud fuit impetratum à parte. secus si sit ꝓprio motu principis ꝓcessum. Facit quod not. de mut. peti. c. ij. in fin. vlti. gl. & Pil. tenet vbi suprà, iiij. parte. in fi. ꝙ etiam si impetrans nõ vtatur, aduersarius tamẽ vtetur. ff. quod quisq; iur. l. iij. §. j.
ADDE, Bar. concordan. huic addi. in l. ij. C. eod. Quid econtra an remittatur filio, vel liberto? Bart. dicit ꝙ sic, in l. iusiurãdum. §. qui iusiurãdum. ff. de iureiu. per text. in c. sacramẽtum. §. in quibus. de consue. recti feu.

b ¶Sententia fertur. Expeditũ est ꝙ valet sententia. eo. tit. c. j. ij. respon. lib. vj. & vide qđ ibi not. in vlti. gloss.
ADDE, Rotã in antiquis deci. deci. cccccclx.

iureiuran. iusiurandum. §. j. hoc iusiurandum. Alij contra: vt in præ. §. sed quia.[a] ¶†Quid si non exacto iuramento procedit in causa, & sententia fertur?[b] Dicit Pil.[c] tenere: quia nõ est præstandũ, nisi exigať. ff. de no. ope. nunc. de pupillo. §. qui opus. & in præ. l. iusiurandum. secus si exactũ fuit. C. de sent. & interlocuto. om. iud. prolatam. Hoc prosequere, vt not. extra, de testi. tuis. & suprà, §. j. in princip. Hoc tamen puto, ꝙ si omissum sit[d], poterit quandocunq; ante sententiam exigi.[e] argum. ff. de dam. infect. bona. §. pe. De hoc extra, de iureiuran. ex literis. in Summa do. mei, de lit. contest. §. & qñ. suprà, §. proxi. versic. quartum. ¶†Item quæritur, quis iurabit in illis casibus, qui sunt ff. de appel. nõ tantùm. & ij. q. vj. non solent. ff. de libera. causa. l. j. ij. iij. & iiij. quibus potest coniuncta persona à condemnatione alterius appellare, & appellationem prosequi, & contra voluntatem eius agere, Dic ꝙ appellans, quasi suam fecerit causam per appellationem. ¶†Quid si moueo plures quæstiones, & contra plures[f] coram eodem iudice? Dic ꝙ in qualibet per se iurabo: non semel pro omnibus. arg. ff. de excep. rei iudic. & an eadem. & arg. extra, de iureiuran. clericus. quia res inter alios acta, &c. extra, de fide instru. inter dilectos. versic. porrò si. & hoc quando negotium non est cõmune. Sed si est commune, & indiuiduum: tunc omnes iurant vel vnus pro omnibus: quia malitijs, &c. ff. de rei vendicat. in fundo. extra, de rescript. ex tenore. & C. si vnus ex pluribus appel. l. j. secundùm Iacobum Bald. & Alber. Pap. ¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit de calumnia? Respondeo, sic: vt in auť. principales. & in præ. l. qui bona. §. penulti. quia licet defunctus non fuerit calumniatus, sed habuit bonam fidem: fortè hęres habet malam. ff. de accusat. si cui. C. de re. credi. generaliter. respon. j. Idem fortè[g] in procuratore, ad quem causa transit. infrà, versi. fin. Alij dicunt cõtra, quia hæres, eadem persona cum defuncto censetur. in auť. iusiurandũ quod à mori. præs. §. ij. Tertij dicunt ꝙ debet solummodo iurare, se nil dedisse, nec daturum. in auť. colla. ix. vt litig. iurent. in princip. ¶†Quid si iudex, coram quo iuratum est, obijt, vel mutatus est? Dic ꝙ non iurabitur coram alio iterum, quia idem censetur iudicium: vt ff. de iud. mortuo. l. cùm proponebatur. Ioan. contra arg. ff. iudi. sol. l. iij. & l. quærebatur. & l. cùm apud. in auť. de resti. §. quia verò. C. de iudic. properandum. §. si autem in medio. Dicunt alij ꝙ partes iurabunt, quòd nec dederũt, nec dabunt aliquid huic iudici, vt pro eis iudicet: vt in præ. auť. vt liti. iurent. in princip. Sunt etiam, qui dicunt, tunc de veritate fore iurandum. C. de eden. l. ij. ¶†Quid de causa iuris patronatus? Dicunt quidam[h] non de calumnia sed de veritate in ea iurari, cùm sit annexa spiritualibus. extra, de iur. patro. ad aures. extra, de iudi. quãto. suprà in §. proxi. versi. sed nunquid tunc. Alij contra: cùm non sit merè spiritualis. & exponunt extra, eo. literas. nulli inducunt, id est, prohibent. ij. q. v. consuluisti. ¶†Quid si causa modica est? Dicunt quidam non iurari. nam & sententia sine scriptis lata, tenet: & alia solẽnitas propter exiguitatem omittitur. C. de senten. ex breuiculo reci. auť. nisi. ij. q. j. in primis. Dic contra, vt ff. ad exhib. thesaurus. vt extra, de præbend. maioribus. & de appella. c. de appellationibus. nisi iudex ex officio suo, extra ordinem cognoscat: nam tunc non puto iurandum. argum. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mi. l. j. in princip.[i] ¶†Sed quæriť si quis post iuramentum calumniæ mutauerit actionem:[k] an iterum iurabit in noua proposita? Respon. sic: quia noua actio est, & alia: & in qualibet iurandũ est. s̈. eo. l. ij. in princip. quia & in hac potest calumniari. ff. de dam. infect. qui bona. §. penul. Super actione enim iuratur. ff. famil. ercisc. inter cohæredes. §. si familiæ. Alij dicũt ꝙ potius super facto iuratur. arg. C. eo. auť. in isto. iuratur tamẽ, quia causa mutatur. ¶†Sed pone ꝙ peto à te decem: tu confiteris debitum, sed opponis[l] exceptionẽ pacti de nón petendo: quæritur quis primò iurabit. Et videtur ꝙ excipiens: cùm constet de actoris intentione, & reus in excipiẽdo sit actor. ff. de exceptioni. l. j. Dic contra: quia originalis causa inspicitur. ff. de dona. id quod.[m] ¶†Quid si instantia sit triennio finita? Respõdeo, iterum iurari. Idem dicit Ioan. si iudex in medio triennij mutetur: vt s̈. versicu. quid si iudex. ¶†Quid de quæstionibus incidentibus vel emergentibus: nunquid iurabitur in eis de calũnia? Non videtur, cùm sit in principali iuratũ: & idem iuris sit in principali, & in accessorijs: vt extra, de offic. delega. prudentiam. in fine. & quia semel tantùm iuratur. C. eod. authenti. in isto. sed hoc verum est in eadem causa. Vnde dic cõtra: vt ff. de damno infecto. qui bona. §. si quis. & ad exhibend. thesaurus. & qui satisda. cogan. de die. §. penul.[n] ¶†Quid ergo. pone, peto à te fundum: tu dicis, te illud non possidere, nec dolo desijsse possidere. ego peto ꝙ iures de calumnia: quęritur quid iuris. Et certè cùm non possideam, nec dolo desierim possidere, non compellor iudicium subire: vt ff. de rei vendi. qui petitorio. in principio. & §. penultimo. ergo nec iurare. ff. de iudic. sed si restituatur. §. ex quibus. & de iureiuran. tutor. §. fi. dic tamen esse iurandum: & sic obtinuit.[o] ¶†Sed nunquid super omnibus exceptionibus etiam in declinatorijs, est iurãdum de calumnia? H. dicit quòd sic: vt not. suprà, de exceptio. §. viso. versicu. sed nunquid. & C. eod. l. j. & probatur ff. qui satisd. cog. de die. §. fi. ff. de noxal. l. quoties. §. penul. Quidam tamen dicunt sufficere de malitia iurari, super declinatorijs. extra, de resti. spoliat. literas. & de electio. cùm dilecti. suprà, §. j. versicul. in casibus. ¶†Sed nunquid in prætorijs stipulationibus iurabitur de calumnia? Videtur ꝙ sic. C. de iur. calum. l. j. ff. de damno infecto. prætor. in princip. & l. qui bona. §. fi. ¶†Quid si post pręstitum iuramentum de calumnia subrogetur procurator in causa? Dic per eum iterũ esse iurandum,

c ¶Dicit Pile. vbi s̈.

d ¶Omissum sit. Nota quia distinguit inter omissum & remissum.

e ¶Exigi. Vt in præ. decre. prima. in princ. lib. vj.

f ¶Contra plures. Ampliatur hæc quæstio, scilicet qñ vnus contra vnum plures quæstiones mouit: vel plures contra vnum plures quęstiones mouent: & omnibus conuenit sequens solutio. Alia quæstio de tutore duorũ pupillorum inuicem litigantium, not. in l. ij. C. eo. titu. iij. §. quod obseruari. in glo. ij. in fi. Consilium est quòd in altera det actorem. Simile s̈. de aduo. §. j. versic. quid si aduocatus.

g ¶Idem fortè. Sic sub dubio fortè, loquitur Accurs. in præ. authen. principales. in j. glo. Tu dic sine fortè: vt in princ. huius §.

h ¶Dicunt quidam. Barto. eo. titu. c. ij. in j. glo. & vide quod super ea dixi.

i ¶In princi. Hic scias quòd in causis, quibus proceditur simpliciter & de plano, &c. hæc iuramenta de calumnia, malitia & veritate, pręstari debent: vt in cle. sæpe. de verb. signifi. ibi: citatione, &c.

k ¶Actionem. Si dicatur accumulando procedi, hoc dico: quia ex quo ponit iuratum, ponit litem contestatam: & sic non est locus mutationi. C. de eden. edita. Vide Cyn. C. eo. l. ij. in parte. j. q. xiiij.

l ¶Sed opponis. Sup. in ipsa contestatione antequàm iuretur de calumnia. aliàs superuacua esset quæstio.

m ¶Id quod. Sic dixit Accur. in l. ij. j. respon. in glo. sic ergo.

n ¶§. pe. Aliàs vlt. in princi. Has leges tenuit do. meus in legibus, do. Mar. in quęstiõe, quæ incipit, minor xxv. ꝙ si filius, qui minor xxvj. adiuit hęreditatem patris, cõuenitur actiõe personali vt hæres, & dato termino ad respondendum, ipse dicens se inconsultè adiuisse hæreditatẽ, quæ locuples putabatur, petit restitui ad cõfectionem inuentarij, & actor dicit id peti animo differẽdi actionem, & petit ꝙ iuret de calũnia, quòd audiẽdus est. Non obstat ꝙ secũdum hoc bis iurabitur, s. secundò post litem postea contestatã. super personali contra auť. de his qui ingre. ad appel. in fi. vnde sumpta est auť. hoc sacramentum. C. eo. titu. quia id procedit in eadem instãtia, vt dictum est s̈. sec⁹ in diuersis, per iura prædicta. Ad idem ff. de edend. si quis ex argẽ. §. exige. & de iureiur. iusiurãdũ. §. qui iusiurandũ. & facit qđ de causa appellationis dictũ est s̈. vers. quid de causa. Item si diceretur ꝙ restitutio peti non possit in modum exceptionis: negari nõ põt, quin hoc petatur incidenter. C. vbi, & apud quos. l. vlti. in fi. & extra, de restitu. in integ. c. fi. & eam esse prę iudicialem actioni propositæ. C. de iure delib. l. sancimus. §. donec. Facit Instit. de act. §. præiudiciales. & sic pro cognoscenda de or. cog. tuam. & hoc quia in perpetuũ vel ad tempus actionẽ excludunt, habent instar exceptionũ. Ad tollendum ergo suspicionẽ, purget se per iuramentum. C. de his, qui ad ec. confu. l. vlti. §. sic vbi. Procedit autem secundùm eum, ꝙ per se iuret, si est maior xxv. & intra tempora restitutionis. Si autem est adhuc minor, iurabit curator. De hoc infrà, §. proximo. in prin. & ver. sed cùm pupillus. Si dicamus ꝙ hoc casu recipiatur iuramentũ de malitia, de quo s̈. §. proximo. ver. secundum. & dixi eo. §. post prin. cessabit omnis difficultas. Et huic est simile quod notat Guid. de Suza. in l. seruum. §. publicè. ff. de procura. dicens quòd qui allegat causas absentiæ iurabit quòd animo calumniandi illas non allegat, cùm iuret istud solum capitulum. & sic non obstat authen. hodie. de qua suprà.

o ¶Et sic obtinuit. Hoc tenet Alber. Papi. super l. fin. ff. de rei ven. per l. de die. §. fi. in princ. allegat. s̈. & j. versicu. proxi. Ad iura quæ prohibent bis iurari, respondet, illa loqui post litis contestationem cum iuratum est.

cùm calumnioſè poſsit probationes inducere, & alia facere. Alij tamen cōtradicunt, quod dic prout not. ſecundùm papam, extra eo.c.j.ſuper verſic.j. ſed nunquid hæres.[a]

SVMMARIVM.

1 Sacramentū omnium poſſeſſorum deſideratur' dum res venditur ciuitatis.
2 Abbas an iurabit de veritate, vbi collegium litigat per ſyndicum.
Iuramentum de calumnia, ſemel tantùm in cauſa præſtandum eſt.
3 Prælatus eccleſiæ cauſam per ſe proſequens, an poſsit iuramentū committere ſyndico, ſeu œconomo.
4 Pupillo an expediat iuramentum prẹſtari, vbi agit cauſam momentaneæ poſſeſsionis.
5 Pater an iurabit de calūnia in bonis aduentitijs.
6 Conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, an iurare habebit de calumnia.
7 Clericus an poſsit iurare de calumnia.
8 Minor, cuius nomine litigatur, an poſsit, vel debeat iurare.
Impubes iurare non poteſt, ſecundū Canoniſtas.
9 Omnib', vel maiori parti de municipio iurare licet.
10 Procurator an poſsit iurare de calumnia. & numero 12. & 13.
11 Procurator agens, & defendens nomine abſentis, non iurabit, ſed dabitur ei dilatio, vt denunciet vero domino, vt veniat iuraturus.
14 In procuratorio alicuius, aliàs ſufficienti ad cauſam ſi non exprimatur, quòd poſsit iurare dẹ calumnia an poterit iurare.
15 Syndicus quo caſu, & quando poſsit iurare.
16 Hæres defuncti, an poſsit, aut debeat iurare.
17 Iudæus litigans cum Chriſtiano, an iurare permittatur ſuper Euangelia.
18 Iuramentum calumniæ, cuius expenſis mittetur ad principalem abſentem.

A quibus ſit iurandum de calumnia.

RESTAT Videre à quibus ſit iurandum. Et quidem regulariter principales perſonæ debent iurare; primò actor, & poſtea reus. C.eo.l.ij.§.j.& ij. & authen. principales. extra eo.c.iij.& c.cæterùm. Itē tutor & curator[b], œconomus, ſyndicus, actor[c], & procurator vniuerſitatis, & epiſcopi, & archipiſcopi, parētes & orphanotrophi, & omnes alij, qui legitimam habent adminiſtrationem, vel à lege vel iudicis authoritate; vt C.eo.l.ij.§.j. & §. ꝙ obſeruari. & authent. principales. C. de bo.ma.l.j. Inſtit. de cur.§.fin.C.de epiſ. & cler. l. orphanotrophos. & auē. ſed hodie. extra eo.c.iij.& c. cùm cauſam. ff. de cond. & demō.l.municipibus. ff. de noxa. act. quoties.§. ſi tutor. & iurent omnes tutores, vel vnus. C. ſi ex pluribus tuto. omnes conue. poſſ.l.j. ¶ Item curator bonis datus. C. eodem.l.ij.§. primo. ¶ 1 Idem in his qui prẹſunt municipio, ſeruatur[d], vt omnes, vel maior pars, iurent de calūnia. C.eo.l.ij. hoc etiam & in præ.l. municipibus. & arg. extra de ſenten. excōmu. Romana.§.fin. ſecundū Azo. licet Placen. dixerit maiorem partē ciuitatis debere iurare, vel ipſam vniuerſitatem: quod eſt difficile. ar. tamen ad hoc, quia ſacramentū omnium poſſeſſorum deſideratur, dum res venditur ciuitatis: vt C. de vend. re. ciui.l.fin. & ſimiliter dum tractatur de defenſore ciuitatis eligēdo: vt in auē. de defen. ciui. §. in tantū. papa not. extra de iudi. paſtoralis. tutius eſſe, quòd vniueſitas iuret per alium, vel per eum, qui litem conteſtatus eſt. quod indubitatum eſt in vniuerſitate religioſorū: vt infrà verſic. proximo. ¶ 2 † Quid ſi aliquod collegium litigat per ſyndicū, nunquid abbas iurabit de veritate, cùm ipſe ſyndicus iuret de calumnia? Dicunt quidam quòd ſic, vt infrà dicetur in minore adulto. & hoc ideo, vt veritas appareat, et ne eccleſia turpe lucrū ſectetur, extra, de iura. calum. Imperatorum. ff. de offic. præſi. illicitas.§. veritas. ff. de cōdi. indeb. nam hoc extra, de pœnis. ſuam. liiij. diſtin. generalis. in fi. C. de hẹreti. quoniam. xiiij.q.ij. quanquàm. arg. cōtra, cùm abbas non ſit dominus, ſed procurator. extra, de dona.c.ij. xij.q.j. ſi priuatum & aliud videtur in minore, qui dominus eſt, & cōmodum, & incommodum eius eſt. ij.q.vj. biduū. Prẹterea cùm hæc cauſa ſit vniuerſitatis, non ſua: vt ff. quod cuiuſꝗ vniuer. nomi.l. ſicut.§.j.& xij.q.ij. qui manumittitur. debet iurare ſyndicus ab ea cōſtitutus. ff. quod cuiuſꝗ vniuerſi. no. nulli. extra, eod.c.j. non Abbas. Et ideo dixerunt alij, ꝙ ſi Abbas ſcit veritatem, & procurator eſt truſtator: tunc Abbas iuret, & non aliàs. C. de procur.l.fi. ſed illa lex loquiē, cùm principalis perſona conuenitur: & Abbas non poteſt dici principalis, vt dixi: & ideo dixit Alber. Pap. ꝙ ſi ſyndicus eſt litem conteſtatus, ipſe iurabit. C. de iudicijs. properandum. verſus fi. & C. de rebus cre.l.penul.§. penul. & C. de iura. calum.l.fin.§.j.& nō Abbas: cùm ipſe poſsit teſtem produci. extra, de teſti. inſuper. ne fungatur duplici officio: vt ff. de pactis. plures. extra, de inſtitu.c.fin. & ne eccleſiæ prẹiudicetur de facili, eo fortè iurare nolente. C. de ſeruis fugi. quicunꝗ. C. vnde vi. meminerint. & ſic dicit fuiſſe iudicatum Vercel. Sed certè malè, ſalua pace iudicantiū. nam licet lis conteſtata ſit per ſyndicum, etiam nomine Abbatis & conuentus agentem: Abbas tamen ipſe habēs ad hoc ſpeciale mandatum à capitulo, iurabit de veritate nomine ſuo, & in animas eorum, vel maioris partis, qui ſunt de conuentu: vt extra, de teſtibus. ad hoc. aliàs incipit, præſentium.[e] & tunc etiam poterit eſſe teſtis in cauſa: ſecus ſi ipſe cauſam per ſe duxiſſet. Non tamen nego, quin & per ſyndicū vel procuratorem poſsit de veritate iurari: ſecundùm quod not. per papam extra, de iura. calum.c.fin. Dominus meus tamen dicit, quòd in præ. decre. non iurabit Abbas tanꝗ teſtis vel tanꝗ procurator, ſed tanꝗ nuncius, & pica conuentus. Quæ & alia dic vt not. in præ.c. ad hoc. ſecundū omnes. Sed & ſi Abbas cauſam ducat, ipſe iurabit in animas conuentus. Et de hoc not. extra, de elect. dudum. ij. in glo. B. quæ incipit, no. ergo ius, &c. Iuramentum aūt calumniæ à ſyndico præſtitū, Abbas non cogitur ſubire. extra, de iura. calum. Imperatorum. de hoc not. C. eo. l.ij.§. hoc etiam. Si tamen procurator negauerit poſitiones, dominus, ad quem ſpectat cauſẹ commodum vel incommodum, eo quia nouit melius veritatem, interrogabitur per iuramētum ſuper eis: vt infra titu. proxi.§.vj. ver. in ſumma. quod quidam cōcedunt, vbi iuratū eſt de veritate. arg. in præ. decre. ad hæc. aliàs incipit, prẹſentiū. Secus, vt dicunt, vbi de calumnia. Sed certè eſt eadem æquitas, ſic hincinde idem ius, etiam vtrobiꝗ eſſe puto: ſi hoc iudex viderit expedire. arg. extra, de conſtitu. nam concupiſcētiam. nec ob. præ. ad hæc. imò hoc probatur, ſi rectè intelligatur. argu. cōtra: quia iuramentum de calumnia ſemel tantùm in cauſa prẹſtatur: vt C. de iura. calum. authen. in iſto. Sed illud verum eſt, ab eadem perſona. Vel dic ꝙ hoc non eſt propriè iuramentum de calumnia, ſed iurabit reſpondere, quid credit ſuper poſitionibus per procuratorem negatis. Et ſic iurare & reſpōdere fecimus Archiepiſcopum Rauennatē in cauſa, quæ inter eum & commune Arimini ſuper ſeptem caſtris coram nobis vertebatur.[f] ¶ 3 † Quid ſi prælatus eccleſiæ proſequitur cauſam per ſe, nunquid poterit committere iuramentum œconomo ſeu ſyndico? Videtur ꝙ ſic, argu. extra, eo.c.j. prope finem. ibi: huiuſmodi officium alijs denegare. & ff. de procu.l.iij. Dic quòd iuramentum nō poteſt ſpecialiter committi, niſi & cauſæ proſecutio committatur: vt extra, eo. in pertractādis. in fi. & c. ſeq. ibi: qui pro eis petere & exhi. &c. & c.fi. in princip. ibi: elegeris liti. &c. ver. ꝙ ſi. Et ſic intellige eo. titu.c.j. Alioquin alicui poſſet hic cauſam committere ignoranti. ¶ 4 † Sed cùm pupillus poſsit agere cauſam momentaneæ poſſeſsionis, vt C. qui leg. perſo. momentariæ. vbi de hoc, & aliàs: vt s̄. de actore. in prin. nunquid iurabit? Videtur ꝙ non, argum. ff. de iuris & facti igno.l.fin. ff. de iureiur. qui iuraſſe. Vel dic ꝙ iurabit:

a ¶ Nunquid hæres. Primū dictum approbatū eſt eo. tit. c.ij.§.j.lib.vj.

b ¶ Curator. Contra hoc opponitur de l. certū. ff. de cōfeſ. §. penul. Solutionē vide per Accur. in §. quod obſeruari. in glo. ij. & ibi plenius per Cyn.

c ¶ Syndicus actor. Idem Accur. in l.ij. §. hoc etiā. j. alle. & Vber. de Bobi. vt s̄. ad fin. Gui. de Suzar. l. neque. C. de procu. Et ſit ratio, quia cū decreto cōſtituiē ſicut tutor: & à ſatiſdatione releuatur, ſicut ille. C. de admin. tut.l.vlt, §. defenſionem. ADDE Bart. in d.l.ij. Pano. in. c.ij. & c. cẹterùm extra eo. vbi plenè.

d ¶ Municipio, ſeruatur. Dixit Pilẹ. ſua j.q. ex iure moribus recepto, conſulē iurare præſente & conſentiente maiore parte vniuerſitatis. Allegat authē. hoc ius eſt. C. de ſacroſan. eccl. & l. rem non nouā. C. de iudi.

ADDITIO.
¶ Adde Bar. in l.ij. §. hoc etiam. C. de iura. calūniæ. vbi dicit ꝙ in cauſa vniuerſitatis iuratur de calumnia per adminiſtratores, nomine ciuitatis, vel per ſyndicum legitimè ordinatum: & iurabit in animam conſtituentium, non in animam ciuitatis; quia ciuitas caret anima. Hen. Ferandat.

e ¶ Incipit, præſentium. lib. vj.

f ¶ Vertebatur. De qua ēt ipſe author dixit s̄. de teſta. §. qualiter. verſi. ſed opponiē circa medium. Multū depilata fuit eccleſia Rauennas honoribus & viribus ſuis tempore authoris, & prius. Nam vt patet eo. ti. de teſte.§. nunc tractandum. ver. hoc autē. ad fi. aliam cauſam habuit ēt corā authore ſup quibuſdā caſtris cum cōmuni Forliuij. Item tempore Innocen. iiij. quẹſtionem habuit cum communi Fauentiæ ſuper villa Luci, & ſancti Petri, & caſtro Arioli. de qua hoc eo. ti. cùm cauſa. de proba. licet. de teſtib. cùm cauſam. j. villa tamen Luci, hodie ſuo nomine poſsidetur: ad caſtrum Arioli recuperandum nunc laborat præſens archiepiſcopus Rauennas, ſed plus me legiſſe memini quòd inſula Siciliæ olim fuit eccleſiæ Rauennæ, tranſlata poſtea in eccleſiam Romanam: forſan quia illam regere non poterat. quod præſumo, quia nec ipſius eccleſiæ Romanæ noſtris temporib' multum ad id laborãtis ſolicitudo expenſa, & impoſitio decimarum ad id, ſaltem in partibus Italiæ multis annis collecta, illā adhuc debito modo potuit ſubiugare.
¶ Ipſius etiam eccleſiæ canonici tūc habebant & hodie retinent nomē Cardinalium & cantorum. Cui eccleſiæ cōpatior: quia mihi metropolitica, & quia cum meis deſcendentibus cenſualis ſum ipſius: & in ipſa etiam habui filium Cardinalem, & nunc nepotem ex filio cantorem: tres vltimi archiepiſcopi mei fuerunt ſcholares, & domini ſpirituales: quartus autem, quē præceſsit do. Raynutius nunc cardinalis ſancti Martini in mōtibus, meus ſingulariſsimus bñfactor pater & dominus. Hæc dāt cauſam deplorandi quòd nec etiam in ſede ꝓpria potitur debita libertate.

a ¶Iurabit. Hoc breuiter tenet Accur. in §. quod obseruari. in fine tertiæ gl. allega. C. de his, qui ve. æta. l. j.

b ¶Secundùm Vber. vbi suprà.

c ¶Quòd sic. Latior esset litera sequens, si diceret, licet non contra eũ. Mihi videtur ꝙ locus est iuramento de malitia, & ꝙ malitiosè non nominat: nõ de calumnia, quod respicit totam litẽ, post litem cõtestatam prẽstatur. facit eod. titu. c. ij. in fin. lib. vj.

d ¶Iudicio. Secundùm Gui. de Suza. in l. ij. C. vbi in rem actio.

e ¶Sed quia veremur. Ibi plenè per Accur. in glos. magna ante medium.

f ¶Pastoralis. Vt tibi scripsi super prima glossa.

g ¶Si tutor. Hodie iurat, si habet speciale mãdatum. eo. titu. c. vlti. lib. vj.

h ¶Domini cedẽtis. Quod Pla. nõ concedebat hoc secundo casu, sed Accur. vbi s. tenet vt hic. & do. Azo in Summa circa mediũ. & Vin. eo. titu. c. vlti. sed Vincẽ. dicit ex causa à iudice æstimãdũ per id quod sequitur.

i ¶L. fin. Hoc & in sequenti l. corrige de procu. & in hac l. fin. tenuit Iacob. de Aret. vt ibi not. Cyn. ꝙ si periculum causę pertinet ad cedentẽ, vt quia cessit actionem suo periculo mouẽdã. ff. mand. si mandato. §. fi. tunc iurare & respondere debet. & sic loquitur l. si actor. Vel neutrum spectat ad eũ, cùm causa sit propria cessionarij, vt in l. qui stipẽdia. & ff. quãdo appel. sit. l. j. §. in propria. vide quod dixi s. de defensore. in fin. & s. de ces. act. §. j. ver. sed nunquid. j. secu rè teneas quòd etiã eo casu, quo cedẽs iurat de calumnia, nihilò minus cessionarius, qui litẽ prosequitur, iurare tenetur in animã propriam, per decre. secundã. secundo respon. eo. tit. lib. vj. Capitula enim inclusa in iuramento calumniæ no. eo. c. j. in princ. & C. eo. l. ij. §. j. longè plus respiciunt profecutionem litis, quàm iustitiam negotij principalis. quod facilè patet intuenti. nec est etiam absurdum quòd etiam de iustitia principalis causæ secundùm suam credulitatem iurarent. Super quo vide quod dixi de aduocato. §. j. ver. item quod est præuaricator.

k ¶Iniurijs. Libro vj.

iurabit:[a] quia ex quo legitimus est ad agendũ: ergo & ad iurandũ, & ad alia. ff. de iurisdi. om. iudi. l. ij. extra, de offic. delega. præterea. & si pupillus agit authoritate tutoris, quod potest: vt ff. de administ. tut. l. j. ipse iurabit. ff. de autho. tuto. accipientis. & C. eo. clarũ. & ff. de re iudi. quidam. sed poterit petere in integ. restitu. si sit læsus. Et hoc tenet Alber. Pap. vel fortè tutor iurabit: vt in præ. l. qui iurasse. quasi ipse videatur agere, cuius authoritate agitur. C. de ve. iur. enu. l. j. extra, de sent. excom. mulieres. secundùm Vber.[b] ¶†Sed an pater iurabit de calumnia in aduentitijs bonis? Dic quòd sic: vt no. C. eo. l. ij. §. finautem. & vide infrà, de libel. concep. §. iam nunc. in fine. ¶†Sed illud quæritur, vtrum conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, iurabit de calũnia? Dicunt quidam ꝙ sic:[c] cùm non contra eum, sed contra nominatum sit agendum: vt extra, vt lite nõ contest. quoniam. §. quod si super. Nec obstat ꝙ semel est iurandum: vt C. de iura. calum. auẽ. hoc sacramentum. nam per hoc sacramentum, eximitur à iudicio.[d] ¶Quid si nominatus dicit quòd nominans bene possidet nomine ipsius nominati, nũquid tenetur nominatus iurare ꝙ non calumniandi animo hoc faciat? Respõ. non, imò locum habet tũc præd. auẽ. hoc sacramentum. vt tantùm semel post litem contest. iuretur. ¶†Sed nunquid clericus de calũnia iurat? Videtur ꝙ non: sed de veritate tantùm: vt not. extra, eo. c. j. Quidã tamen dicunt contra, secũdùm leges: vt no. in præ. §. sed quia veremur.[e] ¶Quid si quis vouit non iurare? De hoc j. §. superest. ver. quid si reus. ¶†Sed nunquid minor, cuius nomine litigatur, iurabit? Dicunt quidam ꝙ sic: quia dicit lex quòd restituitur, si confessus fuerit. ff. de confes. certũ. §. fi. vnde saltem iurabit authoritate tutoris, si eum habet. ff. de admnist. tut. l. j. §. fi. Azo dicit ꝙ si est adultus, iurabit de veritate dicenda, sed nõ de calumnia si verò est pupillus, non. argu. ff. de in litem iur. videamus. ff. de confes. certum. §. fi. C. de eden. is apud. vbi de hoc. extra, de despon. impub. attestationes. Et secundùm canones impubes iurare nõ potest. xxij. q. v. paruuli. & c. pueri. iiij. q. iij. c. j. nisi sit doli capax. extra, de delict. puer. c. j. ¶†Itẽ iurant omnes, vel maior pars de municipio. C. eod. l. ij. §. hoc etiã. ff. de condi. & de municipibus. ¶Item vniuersitas qũcq; extra, de hære. excommunicamus. §. adijciamus. & potest vniuersitas iurare, non solùm per eum, qui litem cõtestatus est, verumetiã per alium: vt not. secundũ papam extra, de iudic. pastoralis.[f] ¶†Procurator autem non iurat de calumnia: vt C. eo. l. ij. §. finautem. & in præ. §. si tutor.[g] arg. tamẽ contra extra, eo. c. pe. sed ibi syndici vocantur procuratores. Procurator enim episcopi loco syndici, seu œconomi est. argu. v. q. iij. quia episcopus. ix. q. iij. cùm simus. sed procurator in rem suã datus, benè iurat. C. de procur. qui stipẽdia. prout no. C. eo. de iur. calum. l. ij. §. finaũt alterutra. siue agat vtili nomine suo, siue directa nomine domini cedentis:[h] cùm sit causa eis propria: quia damnum & emolumentum eius est. ij. q. vj. biduũ. vt in præ. l. qui stipendia. nisi reus obijciat ꝙ procurator suspectus est, vel ꝙ dominus melius nouit causam: tũc enim iudex põt præcipere, ꝙ dominus iuret. C. eo. l. fi.[i] ff. eo. si actor. extra, de iniurijs.[k] ¶†Quid ergo fiet cùm ꝓcurator agit, vel defendit nomine absentis?[l] Dicit Vincen. ꝙ dabitur ei dilatio, vt denũciet vero domino ꝙ veniat iuraturus. argum. extra, vt lite non contest. quoniã. §. quod si super. C. vbi in rem act. l. ij. extra, de procu. dilectus. Vel dicas ꝙ mittetur ei iuramẽtum, vt in præ. authen. principales.[m] Potest etiã mãdari iudici, sub cuius iurisdictiõe degit, vt illud recipiat quod mãdabiẽ sub hac forma.

✻ FORMA. Talis iudex[n] tali iudici salutem in domino. Nouerit vestra discretio ꝙ T. procurator P. ciuis nostri, super libello, quem vobis præsentibus mittimus inclusum, cum H. ciue nostro est litem sub nostri iudicij examine contestatus: verùm quoniam vt lis sine suspicione procedat, necesse est per principalẽ personam præstari calumniæ iuramentum, dilectionem vestram requirimus & rogamus quatenus ab ipso P. super dicto libello, secundùm iuris ordinem, fulti iuris communis præsidio iuramentũ calumnię recipi faciatis: receptionẽ eandem in publicam formam in manu fidelis notarij redactam, nobis si placet per latorem præsentium transmittatis. Ideo dixi, fulti iuris communis præsidio. nam iuris authoritate recipit, & nõ ex vi commissionis: quod dic vt supra, de iudi. delega. §. iam nunc. versi. secundum præmissa. Iudex aũt delegatus à Principe, committat prout not. eo. §. versicu. quandoq; etiam. Quòd si iuramentum ei mitti nequeat, fortè quia est vltra mare, vel aliàs est valde remotus, vel quia ignoratur vbi sit, tũc dabitur bonis curator, qui de calũnia iurabit: vt ff. de cur. bo. dan. l. j. & ij. ff. ex quib. cau. ma. ab hostibus. in prin. versi. ego. ¶†Vincen. autem dicit, ꝙ non admitteret sacramentũ talis procuratoris, in hoc casu. extra, de procura. petitio. Et hoc secũdùm leges, quas secuti sunt T. & Vincen. & alij. ¶†Vincen. tamen not.[o] ꝙ secundũ canones procurator potest iurare de calũnia. extra, eo. c. pe. Et potest esse ratio: quia per litis contestationem factus est dominus. C. de procura. necq; Ioan. de Deo dicit[p] ꝙ si dominus haberi potest, ipse iuret, vt dicũt prædi. leges. alioquin procurator iuret, vt in præ. decreta. & dominus debet illi mandare vt iuret in animã sui, vt dicam infrà, §. proxi. papa not. extra, eo. c. j. speciale esse in personis ecclesiasticis, ꝙ iurent de calumnia per procuratorẽ, etiam sine speciali mandato ad iurandum. extra, eo. c. ij. & pe. & fi. Laici verò procurator potest iurare, si habet ad hoc speciale mandatum. ff. de iureiuran. iusiurandũ quod. Procurator aũt extra iudicia factus bene iurat de calũnia: vt ff. de dam. infect. qui bona. §. si alieno. per quam legẽ Rex Portugallię absens fuit absolutus per do. Nicolaum papam iiij. à sententia excõmunicationis. Licet enim procurator eius habẽs speciale mandatum ad petendã absolutionẽ, non haberet expressum mãdatũ ad iurãdũ in animã ipsius Regis: fuit tamen ad iurandũ admissus per hanc legẽ. Præterea cùm iuramentũ videatur esse de forma absolutionis, vt probatur & no. extra, de sent. excõ. cùm desideres. & c. ꝗuis. procurator ad petendũ illam, specialiter cõstitutus videẽ per consequens constitutus ad iurandũ, sine quo absolutio nõ procedit. arg. extra, de offic. deleg. præterea. & ff. de proc. ad rem. & l. seq. & l. sed & id. Ipsi aũt regi, si præsens foret, debuisset iuramẽtũ remitti: vt probaẽ in pręs. §. si alieno. & vide j. in tit. de procu. §. j. versi. item opponiẽ ꝙ licet ibi xv. curia Romana indifferẽter admittit iuramẽta procuratorũ, & maximè in spiritualibus. exigit tñ ad hoc speciale mãdatũ, vt iam dicam: nec aliud posset ibi propter viarũ distantiã cõmodè obseruari. arg. lxij. dist. cùm longè. & extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. si tñ principales adsũt, bene cogunẽ iurare. ¶†Quid ergo si in procuratorio alicuius aliàs sufficienti ad causam, nõ exprimiẽ quòd possit iurare de calũnia? Respõdeo, dixerunt multi ꝙ põt iurare. alij verò contra: sed certè cùm mandatũ sit aliàs sufficiẽs ad causam, iudex coget eum litẽ cõtestari, & post, tanq; dominus litis, poterit iurare. arg. Insti. de his, ꝑ quos agere pos. §. procurator hodie tñ indistinctè iuramentum recipimus sine speciali mãdato. De hoc suprà de procura. §. ratione aũt formæ. ver. pen. ¶Quid de defensore, q satisdedit de iudicato soluẽdo? Respon. dicũt quidã ꝙ ipse iurabit. Alij cõtra. De hoc no. ff. de ꝓcu. nõ solũ. in prin. C. eo. l. ij. §. finaũt.[q]

l ¶Nomine absentis. Difficultas quæ sequitur, hodie est sublata per pręs. decre. vlti. eodem tit. lib. vj.

m ¶Principales. Cuius expẽsis dicitur j. ver. sed ad cuius.

n ¶Talis iudex. Inhonestè se præponit æquali.

o ¶Tamen not. eo. titu. c. fina.

ADDE qđ Bart. in d. §. qui alieno. dicit relata opi. Specu. quod si domin⁹ non potest haberi, ꝙ procurator admitteretur.

ADDE tu vlterius quòd procurator in Romana curia, teneẽ iurare de calumnia, non solũ in animam domini, sed etiam in animam suipsius, etiã si principalis prius iurauerit. Rota in antiq. decisio. cccc. xcij. & in nouis. decisio. xxxvij. & decisio. xl.

✻ ADDITIO.

¶Adde tu ꝙ procurator gñalis ad lites potest iurare de calũnia, licet aliter lites specificatæ nõ sint: modo habeat speciale mãdatum ad iurandum de calumnia. Ita singulariter voluit Mate. no. suo cccccl. inci. nota quòd si domi nus. Henri. Ferran.

p ¶Dicit. Libri iudicum parte secũda, circa medium hui⁹ tituli.

q ¶§. finautẽ. Dicit Alb. Gal. hoc titu. post princ. quòd si defensor conuenitur in causa principali, dominus iurabit: si cõuenitur fideiussor datus ab ipso ex stipulatu: tũc ipse iurabit, vt ibi not.

a ¶Ioan.de Deo. Isti dicũt vbi s̃.cum iurare de his quæ eũ respiciũt, sicut s̃.§.ij.versi.sed nũquid hæres.in fin. Vnde cõmuniter tenetur principalem debere iurare: quod tenet Gui. in l.maritus.C.de procurat. quia licet lex eum agere permittat, ꝑ curatorem non facit.ff.iud.sol.l.iij.§. sed & si.& si principalis eẽt minor, vide s̃. de coniunc. persona.versi.item quod is.& versicu. sequen.

ADDE, ꝙ Bart. idẽ tenet quod Specu.in l.ij.C.eo.

b ¶C.si.Solue vt ibi not.de his vide qđ satis scripsi eo.titu. c.j.ad fi.super verbo,inconsulto.

✠ ADDITIO.

¶ Adde ad versic. seq. ibi: sed pone, Iudæus &c.do. Iaco.in rub.ff.de iust. & iure.col.fin.ver. vltimò facit. Et qđ si Iudæus iurat in contractu an illum contractum obseruare teneatur, virtute iuramenti: cùm animæ Iudæorum non pertineant ad protectionem papæ vel ecclesiæ. vide Paul. de Castr. consil.xc.incipien. visa.col.fin. versic. sed Iudæorũ. in ij. parte consiliorum. Henri.Ferran.

c ¶Fiet? Respon. Secundùm Guid. de Suz.in l.ij.C.eo.ti.

d ¶Infirmitatis. Textus l.secũdæ.§.fin autem.in princ. C. eo. titu. ponit duo præcedẽtia: sed adhuc fortius vrget hoc tertium, cui iudex cõpati debet. xxiiij. quæst. iiij. quæ dignior.in fi.

ADDE, ꝙ dicta Spec. sequitur Alexan. in l.ad personas.ff.de iureiurando.

e ¶ Fient sumptus. Arg. cõtra de iud. c.ij.in princ.lib.vj. ibi fauore producentis tantum, hic communis. Expedit enim aduersario illius exigi iuramentum.

15 ¶†Sed quid dices de syndico? Dic ꝙ si est specialis ad vnam causam, non potest de calũnia iurare, nisi habeat ad hoc speciale mandatũ, sicut nec procurator: quia non habet generalem administrationem: secus si datus sit ad oẽs causas monasterij, seu vniuersitatis peragẽdas. ¶Item cõiuncta persona alieno nomine defendens, iurat secũdùm formã illius auť.principales.secũdùm Vber.& Ioan.de Deo.[a] Item excommunicatus, qui cõuenitur, iurat: vt no. extra, eo.c.pe. 16 ¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit? De hoc s̃.§.proxi.ver.sed nũquid. Item episcopus iurat.j.§.proxi. ver.item no. Item & clerici seculares in causis proprijs, vel ecclesiarũ suarum: & etiam regulares, vbi sunt syndici constituti: aliàs non. Sic potest legi & intelligi extra, eo.c.j.& probatur eo.tit.cæterùm.& per totum.xiiij.q.ij.ꝗ cꝗ. Vel dic ꝙ decre.extra, eo.c.j. vbi dicitur ꝙ clerici iurare nõ audeant, prælato inconsulto, intelligitur coram iudice seculari, vel corã alio, de cuius iurisdictione nõ sunt: vt extra, de foro compe.si diligenti.& c.significasti. Sed quum iurant corã suo prælato, etiam nõ episcopo, habente tamen iurisdictionem in eos, satis intelliguntur de eius licẽtia facere. In contractibus aũt bene iurant clerici.extra, de iureiur.ex rescripto.& c.seq. arg. contra.xxij.q.v.c. fi.[b] 17 ¶†Sed pone, Iudæus litigat cum Christiano, nunquid iurabit de calumnia super Euãgelia? Videtur ꝙ sic.C.de Iudæis.Iudæi.ad princ.xxij.q.v. monet te.arg.contra.ff.de iureiur. nõ erit.§.penul. Nam cùm nõ credant legem Euangelicam, vt xlv. distinc. qui syncera. ipsi dicent per tale iuramentũ, quicquid voluerint. Vnde dico ꝙ si iudex viderit expedire, faciat eum secundùm legem suam iurare super decem præceptis Moysi: vt C.de Iudæis.si quæ.nam & aliàs dicitur, ꝙ eis est secundùm suam legem permissum circũcidere: vt ff.ad leg.Cornel. de sica.l.circuncidere.xxxv.distinc. ab exordio.& in præd. c. qui syncera. vel sic dicet: Iuras tu per Deum patrem omnipotentem sabaoth: vel per Deum, qui apparuit Moysi in rubo, vel per verum Adonai patrem, vel per Deum Eloin & huiusmodi.arg. in præ.c.monet te.ad finem. Respon.iuro. Vel sic: si tu culpabilis es & periurus, sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum.& sic te terra absorbeat sicut Dathan, & Abiron. Responde amen.vij.q.j.deniꝗ.extra, de elec. licet. vel sic: te lepra apprehendat sicut Naaman Syrum: vt j.q.j.qui studet. vel sic: fiat habitatio tua deserta, &c.argu.xxiij.distin.in nomine. prope fi. Vel sic: Veniãt super caput tuum omnia peccata tua, & parentũ tuorum, omnes maledictiones, quę in lege Mosaica & prophetarum inscripta sunt, & semper tecum maneant. Respõ.amen. Multa ex illis habes in Deuterono.ca.xxviij.& in Psal.Deus laudem. Vel sic: Det te Deus in maledictionem, & in exemplum cunctorum populo suo: vt ij.q.v.§. hoc autem. 18 ¶†Sed ad cuius expensas mittetur iuramentum calumniæ ad principalem absentem, vt supra versi.quid ergo fiet? Respond.[c] si absens voluntariè per procuratorem litigat: tunc quia eius absentia causam impedit, ipse soluet expensas. Si autem ratione sexus vel dignitatis vel infirmitatis[d], & huiusmodi: tunc communiter fient sumptus.[e] Vtrum autẽ alius à principali persona possit iurare de veritate, vel etiam de credulitate, not. secundùm papam, extra, eo.c.si.

SVMMARIVM.

1 Iuramentum de calumnia, importat dilationẽ non petere, gratia litis differendæ.
2 Reus post iuramentum actoris, qualiter, & sub qua forma iurare cogatur.
3 In duplicibus iudicijs, vterꝗ est actor & reus, & vterꝗ præstare debet iuramentum.
Iudicia duplicia quæ sint, & quæ dicantur.
4 Iurans de veritate dicenda, si interrogetur de credulitate, an teneatur respondere.
5 Episcopus iurans de calumnia vel veritate, an debeat Euangelium tangere.
6 Forma, qua iudex computabit iuramentum, vbi causa est spiritualis vel ei annexa.
7 Forma iuramẽti, quod pręstatur in animã domini.
8 Iudæus sub qua forma iurabit in iudicio, si cum Christiano litigat.

Iuramentum de calumnia, qualiter, & sub qua forma sit præstandum.

NVnc Dicamus qualiter sit iurãdum. Et quidem statim lite contestata iudex actori sic computabit iuramentum.

✠ FORMA. Tu iurabis ꝙ non calũniosè petis: sed quia credis & æstimas iustè petere.C.eo.l.ij.in princ.versi. & actor.& auť.hoc sacramentum.Insti.de poe. te. liti.§.item actoris. Item ꝙ respondebis veritatem super his, de quibus interrogaberis, & eam nõ negabis: vt eo.titu.auť.in hoc. Item quòd non vteris scienter falsa probatione, siue in testibus, siue in instrumentis, siue in alia specie probationis, sed hoc potius de cõsuetudine quàm de iure fit. nam de iure debet sic dici: scilicet quòd nullam probationẽ exiges, nisi quam pro veritate credes necessariam: vt in auť.hoc sacramẽtum. Item ꝙ non corrupisti iudicem, neꝗ corrumpes vel tabellionẽ, nec dedisti, nec dabis, nec promisisti, nec promittes aliquid per te, vel per interpositam personã pro hac causa, vt sentẽtia feratur pro te, nisi illis personis, quibus iura dare permittũt, videlicet notario, aduocato & alijs.C.eo.l.ij.& authẽ.principales. 1 ¶†Item quòd dilationem non petes, gratia litis differendæ.C.eo. l.ij.in princip. versicu. & reus.& l.iij.ibi: quòd non causa differendi, &c. sicut ego dixi, sic verum est.& sic seruabit. sic Deus te adiuuet, & hæc sancta dei Euangelia. sed consulo ꝙ hoc vltimum omittatur: alioquin rarò aut nunꝗ partes periuriũ euitabunt: quia sæpe post hoc iuramentum, dilationes frustratorias petunt.[f] Quidam autem sic dicũt: tu iuras te litem istam calumniandi animo nõ mouisse: vt C. eo.l.ij. Nec mouere: vt ff.fami.erciscun.inter cohæredes.§.si famil. erciscun. Nec moturum: vt in auť. de his, qui ingre.ad appella.colla.v.quæ est C.eod. authen.in isto.[g] 2 ¶†Computato igitur taliter iuramento actori, conuertat se iudex ad reum, & dicat, Tu iurabis quòd putas petitioni actoris iustè contradicere: vt Institu.de pœna te.li. in fine. responso primo. & generaliter iurabis ita verum esse, & te obseruaturum in defendendo, sicut ille iurauit in agendo, sic Deus te, &c.C.eod.l.ij.in principio. versi.reus autem.& ff.famil.ercis.inter cohæredes. §.si familiæ. Præstito autem iuramento, iudex det actori terminum ad proponẽdum: vt suprà, de dilationi.in fin. 3 ¶†Nota tamen quòd in duplicibus iudicijs, scilicet cõmuni diuidũdo, familiæ erciscundæ, finium regũdorum, vti possidetis & vtrobi, in quibus vter quæ est actor & reus, vterꝗ præstat iuramentum actoris & rei: vt in præ.§.si familiæ erciscundæ. extra de probatio.ex literis. vbi de hoc. Sed quis tunc prior iurabit? De hoc habes ff.de iudic.his tribus.& lege seq.[h] Idem est etiã in mutuis petitionibus: quia tunc vterꝗ est actor & reus, & præstabit vterꝗ duplex iuramentum hoc modo: Iuro ꝙ vtor bona intentione, & bona exceptione. vel, iuro quòd iustè credo petere & defendere. Et ita secũdùm canones inuenitur duplex iudicium, scilicet causa conuentionis & reconuentionis, siue mutua petitio. quod concedo, quantũ ad iuramentum de calumnia, sed non quantum ad testes. Nam in iudicio finium regundorum, testes à qua cunque parte producantur, perhibent testimonium de facto actoris & rei: aliàs nõ probarent limites vel fines communes. Hoc autem necesse non est, quòd testes super conuentione producti dicant super reconuentione: imò per se potest probari cõuentio, & per se reconuentio. Iacob. autem Bald. dixit in causa conuentionis & reconuentionis vnum tantùm præstari iuramentum. 4 ¶†Item dixit magister Gratianus ꝙ si is, qui iurat de veritate dicenda, interrogetur de credulitate, non tenetur respondere. Secus si iurauit de calũnia. extra, de testibus.c.de testibus. Innocen. dicit ꝙ iurans de calumnia debet

respondere

f ¶Petunt vnde Simon Vicen. nõ approbat hoc, sed excusat: quia sic habet cõsuetudo. hoc dicit in l.j.C.eo.tit.

g ¶In isto. Turbantur aliqui, quos etiã sequitur Cyn. in l. ij.C.eo.in viij.q. ꝙ iuramentum calumniæ præstatur de præterito.& verba mouisse, quod ponit lex ꝑdicta, positũ est s̃.exponũt. i.mouere & mouet eos.§. factæ. in l.in bello. ff. de cap. & postlimi.reuer. vbi patet, factum pro infecto haberi non posse. quod enim præteritum est, nequit non fuisse. sed Hostien. cõcordat Gul.in Summa, eo. titu.§.ante pe.l.fin. Nec video ꝙ impediat iurari de præterito, quod ꝑpriè respiciunt iuramẽta compurgatorũ & testium. Nil ergo impedit iurare quòd à principio sine calumnia mouit litem: sed hoc non sufficiat propter malam fidem superuenientẽ, quę iuramentum excludere intendit.

h ¶Et l.seq. Vide in pręd.c.ex literis.in glo.ij.dixit Rof. in titu.communi diuidundo. quòd ex natura actionis procedit vtrunꝗ, actorem & reum iurare. vterꝗ enim petit ab altero etiam prouocatus à prouocate portionem suam: item expensas & dãna per aliũ data: sed ex ordine iudicij vel processus est semper dare actorẽ vel primò prouocantem, vel quem sors præfecit, vt ibi patet.

a ¶Incipit, præsentium.lib.vj.
b ¶Alio iuramento.Scilicet de iudicio sisti,& iudicato soluendo.
c ¶Et æstimas.Hanc additionem improbat Ægi.c.xliiij.in fi.& facit quod hic sequitur.& vide j.tit.proxi.§.vj.versi.item nota.
d ¶Præsentium.libro.vj.
e ¶Sentētiam.quam si iudex ferre non vult, vide ibi.statim remittam.
f ¶Extra, eo.ca.fin. De hoc ibi not.in vlti.gloss. & vide quod sup eo dixi.
g ¶§.j.Certū est q̄ præcipitur de iuramēto calūniæ præstādæ, locū habere etiam coram arbitris. Textus enim est in l.ij.C.eo.ti.§.sed quia veremur. Pil.autē dicit vbi s. par.ij.ver.hic quęritur q̄ hæc pœna, eo casu non habet locū vt hoc casu: sicut in multis aliis differūt cōpromissa & arbitria iudicis.Illos alios casus vide s.de arbitro.§.differt.
h ¶Iussus.Idem Accur.post Io.per eādem legē,vt not.in lib.ij.§.quod si.C.e.ti.idem Pil.vbi s. parte ij.ad finē.inducit eundē §.Hoc tamē intelligēdum est quando habuit iustā causam recusandi,puta quia priuilegiatus erat de non iurando à iure vel à principe.De primo s.§.ij.ver.& nota secūdum. De secūdo ibi dixi,vel fortè pœnituit ante sententiam, quod sibi licuit secūdùm Pil. qui duo allegat,scilicet q̄ plenitudinis humanitatis,nō debet auferri.C.de app.§.si quis cau.ij.q.vj. Item si iudici dareē optio, deberet hāc mitiorē eligere.ff.de act.& oblig.Arrianus. Ad contrarium q̄ recusando iurare, fateri videtur se iniustam litem fouere.Sibi tamē placet primū dictū.quod placet etiam Fran. Vercel.eo.ti.c.fi.& Gui.de Suz. super l.ij.C.eo.§.quod si saltem.secūdùm Iac.de Are.si non intererant aduersarij.argu.ff.de noxa.electio.de optio.leg.l.mancipiorum.Gul.allegat C.de his,quibus vt indig.l.alia.cum concor.ibi in vlti.gl.Hoc dico ne obstet l. antepe.ff.de verb.sig.quæ vult q̄ à pœna legis non appelletur.facit extra,de app.quia nos.vnde dixit Simon Vicen.illum appellare non posse: quia nō solùm à iudice,sed à lege damnatur.sed dic vt s.dixi.Nec obstat opi.quam Frā.attribuit Azo.Odof.s.q̄ talis nō appellet quia contumax: quia illud falsum in contumace in non parendo,per prædi.§.iussus.super quo vide quod no.in cle.de do.& contu.si an.in prin.vlt.glo.

respōdere de veritate.extra,de re iu.cùm olim.§.j. in fine.vt no.extra,de test.ad hoc.aliàs incipit,pręsentiū.[a] ¶†Itē no.q̄ cùm eps iurat de calūnia vel veritate nō tāgit,sed inspicit Euāgelia.extra,de iur. cal.c.fi.xj.q.j.nec honor.tñ qñq̄ tāgit,s.cùm reuertiē ab hæresi,vel schismate:vt j.q.vij.quoties.& qñ absoluiē ab excōmunicatione vel suspēsione.extra,de sen.excō.venerabili.Alb.Papi.dixit q̄ si causa sit sua propria, tūc iurat eps.Nec ob.l.C.de episc.& cle.cùm clericus.in fi.quia ibi loquitur de alio iuramēto.[b] Si verò sit causa ecclesiæ,aut est spiritualis:& tūc non iurat.Aut ciuilis:& tunc iurat nō per se,sed per procuratorē,arg.extra,eo.c.j.& c.pe.& v.q.iij.quia episcopus.ix.q.iij.cùm simus. ¶Ego sto decre.extra,eodem.c.fi.vt indistinctè iuret secūdùm præmissam formam.¶†Cæterùm si causa sit spiritualis,vel ei annexa,& iurari debet de veritate:tunc iudex sic computabit iuramentum.

※FORMA. Tu iurabis ad sancta Dei Euāgelia dicere & respōdere veritatem,quam scis per te,vel intelligis per eos,in quorū animas iuras: & dicere etiam quid credis & æstimas.[c] Tūc ipse dicat:Ego P.in causa,quæ vertiē inter me & H.super hoc coram vobis dicam veritatē,quam sciuero per me,vel quā per meos fratres,in quorum animas iuro,intelligo,& quā etiam credo quoties & qñcunq̄ fuero per vos interrogatus:sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. Hæc forma probatur extra,de testi.& in decre.noua,pręsentium.[d] C.de iura.calum.l.ij.in prin.¶Quod autem dicitur s.quid credis,& quā etiam credo.hoc ad cautelam apponitur.nā nō est de forma huius iuramēti.Qui enim de veritate iurat,non debet de credulitate interrogari vel respondere:vt s.§.j.versic.quantum.¶†Si verò iuramētum de veritate præstatur,in animam domini:vt lxiij.di.ibi.extra,de testi.ad hoc.aliàs incipit,præsentium.tunc fiet in hac forma:

※FORMA.Ego iuro in animas conuentus,i.singulorum de conuētu,quia conuētus nō habet animam:vt no.j.in tra.libel.de sen.excō. ver.fi.secundùm do.meū,siue in animā domini mei talis,q̄ dicā veritatē in tali causa,prout ab eo vel ab eis,vel à maiori parte eorū didici : vt in præ.decre.ad hæc.vel ipse iurat p̄ me,q̄ ipe p̄ me veritatē rñdebit.extra, de pręc.c.accedēs.vel iuro in animā eius,q̄ ipse per me veritatē,quā sciuerit,rñdebit.†De hoc in præ.c. tibi.sub qua Iudæus iurat.vide s.§.proxi.in fi.Et scias q̄ facta litis contestatione, & præstito iuramēto,hoc totum scribi debet in actis,hoc modo:

※FORMA.Die tali lis est cōtestata,& iuratū de calū.vel de veritate à tali,ex parte vna, & à tali ex altera,vel sup p̄misso libello.vel siue dicat:sup intrà scripto libello,cui⁹ tenor talis est: Corā vobis & c. ponaē de verbo ad verbū tenor libelli.postea subiūgat:& talis dies fuit assignata ad rñdēdū actori.

SVMMARIVM.

1 Punitus quia non vult iurare in iudicio,an possit appellare.
2 Iurare renuens,an iuranti teneatur iniuriarum.
3 Reus vel actor,qui vouerunt nunq̄ iurare, an nō obstante voto,teneantur iuramentum præstare.
4 Tutore vel curatore nolentibus iurare, an noceant pupillo,vt causam debeat perdere.
5 Partibus inter se pactum de non iurando facientibus,si per iudicem cogantur,& nolint, an perdant iura sua.
6 Reus & actor, quibus casibus possint cogi ad iurandum.
7 Emptor bonæ fidei si ex pòst facto sciat rem alienam,& nolit iurare,an possit agere de euictione.
8 Reus nolens in causa criminali iurare,an habebitur pro confesso.
9 Quæstio dicitur res fragilis & periculosa, quæ & veritatem fallit.
10 Iuranti de calumnia,an dabitur tempus ad deliberandum.

i ¶Et Io. Allegant ff.qui satis.cog.si verò.§.j.Alex.contra in fi.l.secundæ C.eo.inducit legem quæ sequitur.Pro eo facit,quia certa pœna imponitur.& infra.vide versi.sed quid in his.
k ¶Executio,&c.Non habet iniuriam.
l ¶Dixit Bul.cuius dictum Cy.recitat,nec resistit.

De pœna nolentis iurare de calumnia.

Superest Videre de pœna nolentis iurare de calumnia, vel de veritate.Et quidē hæc est , vt actor ab instituta cadat actione per sentētiam:[e] reus verò cōdemnationē patiatur:quia pro cōfesso habetur : vt C.eo.l.ij.§.quod si actor.& §.si autē reus.extra, eo. c.fi.[f] in auē.vt liti.iurent.§.j.[g] ¶†Sed nūquid taliter puniti,possunt appellare?Respon.sic.ff.de app. creditor.§.iussus.[h] ¶†Item nunquid,qui iurare renuit,tenebitur iuranti iniuriarum?Rñ.sic,secūdùm Dy.& Io.[i] arg.contra:quia iuris executio,&c.[k] vt ff.de iniu.iniuriarum.§.is,qui.extra,de elec.cùm ecclesia Vulterana.¶†Quid si reus vel actor vouit, vel iurauit nullum facere iuramētum?Dixit Bul.[l] quòd non obstante voto vel iuramento , tenetur iurare : & sibi imputet quòd iurauit:aliàs daretur ei facultas eludendi legibus.quod esse non debet. C.e.l.ij.§.sed quia veremur.& extra,de postu.bonæ.ij.prope finem:quia non fiūt ludibrio leges:vt C.de bo.quæ lib.l.fi.§.vbi autem.Et ad idem facit C.de fide instr.l.fi.[m] xxij.q.iij.§.illicitū.& q.ij.beatus.extra,de iureiur.venientes.ij.q.iiij.c.j.& ij.Quidam tamen dicunt[n] illi fore remittēdum sacramētum,quia scriptum est, Vouete,& reddite,&c.extra,de voto magnæ.[o] ¶†Quid si tutor vel curator non vult iurare?Rñ.non nocet pupillo:nec ob hoc causam perdet.arg.ff.si quis ius dicen.non ob.l.j.§. ij.& C.de seruis fugi.quicunq̄.xvj.q.vj.si episcopum.[p] ¶†Quid si partes pepigerunt inter se non iurare.& ideo ad præceptum iudicis nolunt iurare?Certè hoc casu partes non perdūt iura sua.Cùm enim ambæ nolint iurare,si perderent iura sua,hæc essent sibi contraria : quia si reus condemnaretur, actor non amitteret ius suum : vel econtrario , si actor amitteret actionem , nō deberet reus condemnari.Vnde dicit Alber. Papi. quòd iudex dicit sic.& si vos non iuratis,ego vos non audiam: quia si ferrem sententiam nō teneret vt C.de sent.& interlo.om.iudi.prolatam.ex quo iuramentum exactum est:vt in præ.§.sed quia veremur.& s.§.sequitur.versicu. & not.& sequen. ¶†Sed quid in his casibus,cùm actor vel reus nolunt iurare,nunquid compelletur reus iurare , si actor dicit se non esse contentum condemnatione:vel econtra,nunquid cogetur actor, si reus dicit se non esse contentum quòd actor perdat actionem ? Potest dici quòd sic.argu.ff.de ven.inspi.l.j.§.ij.sicut cogitur quis respondere positionibus:vt j.tit.proxi.§.ix.

m ¶L.fi.Per hāc l.tenet Albe.Gal.hanc partē hoc ti.in fin.
n ¶Tamen dicunt. Francis.dicit quòd hoc tenuit Old.
o ¶Magnæ.Vide s. de citati.§.j.in fi.& s.de actore.§.j.versi.sed qd si iurauerit.& ibi remissio.
p ¶Si epm.Per hanc cōcor.quæ vult q̄ delictum personæ nō noceat ecclesię: puto idē in prælato vel syndico ecclesiæ, qui recusat iurare.Vnde dixit Gui.de Suza.C.de sacro.ecc.l.iubem⁹. j.q̄ ille prælat⁹ vel syndicus soluet de suo æstimationē litis.alle.C.de ser.fugi.l.quicūq̄.& vn de vi.l.meminerit. Simō Vicē. alle.in auē.vt liti.iurent.§. j.& formabat causam in omni legitimo administratore. subdebat Guli. q̄ si nō habet vnde,nō punietur ecclesia.sed ex hoc sequetur absurdum, q̄ in causis monasteriorū agente abbate,non iurabitur de calūnia : sed eis agentibus cessat cō clusio absurditatis: quia iudex nō plus p̄cedit.facit quod hic sequitur versic. quid si partes. In reo igitur remanet absurditas , p̄pter quā in aliis terminis procurator cōpellitur iurare. ff. de procurat.l. sed ex his. & l.sed & hoc §.præter.Sub debat igitur Gul. quòd cùm nollem hoc casu iurare & cōfiteri,sit idem.C. de iura.calum.l.ij. §.quod si.& ecclesia succumberet,& per confessionem illius abbatis vel syndici.Facit quod not.in ipsa l.iubemus.& ff.de confes.certum.§.pe.sequitur quòd illo recusante iurare , succumbet.& dicit Gul.quòd hoc sibi placeret,quando lis esset calumniosa. ff.de admi.tuto.quoē.§.sicut.multa exemplaria Gul.habeo,& in vno solo reperi hoc dictum.

ADDE,, vt per Panor.in c.fin.extra,eo.tit.qui de hac additione mentionem facit,& aliter distinguit.Et quando delictum prælati noceat ecclesiæ,vide Pe.de Anch.consi.clvij.& quod cōfessio prælati habentis administrationem cum conuentu vel capitulo,non præiudicat ecclesiæ, tenet Ro.consi.ccclxxxix.de quo vide etiam Ang.consi.ccxiij.

a ¶ Prædictas pœnas. concor. Franc. Vercel. eo. ti. c. j. in vlti. q.

b ¶ Sed nec. Puto quòd debet dicere & ponderata lege. quam allegant ex verbis Accur. in l. ij. eo. ti. in prin. in glo. caue tibi.

c ¶ §. j. Huic cõsentit Pe. de Bel. vt ponit Cy. l. ij. C. e. ti. in ix. q. allegat ẽt. ff. mã. l. Quint⁹. & de admi. tu. quot. §. deniq;. Idẽ Alb. Gal. hoc ti. ver. pe. Simõ Vicẽ. dixit idẽ sub dubio fortè. a & veri⁹ puto sufficere p̃dictas pœnas.[a] ¶ † Quid si emptor bonæ fidei, sciẽs ex pòst facto rẽ alienã, no lit iurare: nũquid potes agere de euictione? R ñ. sic, si ipse pepercit suo pudori. ar. ff. de ꝓcu. quæ oĩa. §. j. ff. mãd. Quint⁹ Mutius. & maximè si erat notoriũ, vt sequit̃. Alij cõtra: qa vr̃ in culpa. ff. de euic. si ideo. ff. de fideiuſ. l. fi. sed nec[b] poterit iurare, licet sciat rẽ alienã ad hoc vt cõseruet stipulationẽ de euictiõe. ar. ff. de neg. ge. at q. §. cùm secũdùm. Vber. Alb. Pap. dicit ꝙ si publicũ sit & notoriũ, ꝙ res sit eius, q petit, tũc nõ cogit̃ iurare, & aget̃ de euictione. arg. extra, de accu. euidẽtia. ij. q. j. manifesta. ff. de ac. emp. l. emptorẽ. §. j.[c] licet possit iurare ꝙ gratia sui iuris cõseruãdi, nõ aĩo calũniãdi venit ad iudiciũ. ar. ff. de iniu. si qs. & ff. de bo. lib. si qs de libertate. & in præ. §. cùm me. & ita debet iurare. Alij dicũt ꝙ denũciet vẽditori, si putet se munitũ aliqua exceptione vel nõ. ff. de euic. l. ideoq;. §. pe. & hoc veri⁹ vr̃.[d] ¶ † Itẽ cũ in criminali cã de calũnia iuret̃, vt in §. re⁹. nũquid reus pro cõfesso habebit̃, si nolit iurare? Videt̃ ꝙ nõ. ff. de q̃onib⁹. l. j. §. diuus. sed ibi loquit̃, q̃ñ qs cõfitet̃ per q̃ones seu per tormẽta. † Quia q̃o res fragilis est, & periculosa, & q̃ veritatẽ fallit: vt in ea. l. §. quæstio. Vnde dico ꝙ si nolit iurare, habebit̃ ꝓ cõfesso. ff. de cust. & exhi. reo. si cõfessus. secũdùm Vber. de Bo. ¶ † Sed nũqd dabit̃ tp̃s ad deliberãdũ, iurãti de calũnia?[e] R ñ. sic, secũdùm H. ff. de inter. ac. q interrogat⁹. ff. de iureiur. iusiurãdũ & ad pecunias. Alij dicũt cõtra, cùm nõ respõdeat tũc nisi de credulitate. secus in iuramẽto de veritate, vbi de sciẽtia r̃ndet. quod dic vt s̃. not. extra, de iura. calũ. c. pe. & C. eo. l. ij. §. ꝙ si actor. in gl. per hoc apparet. & j. tit. proxi. §. vj. ver. itẽ not. ꝙ in iuramẽto. ergo de calũnia nõ cõcedet̃ dilatio, quia statim põt absq; nota periurij r̃ndere, credo, vel nõ credo. ¶ Et nihilò minus si proponat̃ ꝙ hodie habet aliã cõsciẽtiã, per ea quæ postmodũ audiuit, coget̃ iterũ r̃ndere. arg. ff. de dã. infec. qui bona. §. si quis stipulatus. & ff. fami. er. inter cohæredes. §. si fami. erci. secũdùm do. meum, vt no. extra, de proba. quoniam cõtra. super verbo, interrogationes. secus in positionibus: vt in præ. versi. itẽ not.[f]

d ¶ Videtur. Refert 7 Fran. eo. tit. c. j. hoc placuisse Lothario, Iacob. Bald. & Conrado.

e ¶ De calum. Circa b hoc aduertẽdũ est ꝙ duobus modis formatur hæc quæstio. Vno an detur tempus deliberãdi super iuramento c præstando: & sic quærebat Pi. vbi s̃. & patet ꝙ sic. alle. princ. §. quod si actor. de le. ij. C. e. ti. ibi: & hoc legitimè d fuerit approbatũ. 8 Idẽ Acc. in glo. per hoc apparet j. allegata. allegat §. qđ 9 obseruari. e. l. & idẽ tenet Fran. Vercel. eo. ti. c. j. in q. pe. al- 10 le. l. iusiurãdũ & ad e pecunias. in prin. j. allegatas. & ne subeat anceps periuriũ. ff. de in lit. iur. l. videamus. Alex. in fi. l. ij. tenet idẽ sub dubio fortè. sed hoc improbat Cy. post prin. l. ij. C. eo. in v. q. ideo quia iste habuit tẽpus ad deliberãdũ, ante cõtestationẽ litis. Sicut ergo deliberatus est in illa, ita & in iuramẽto eadẽ ratione nõ datur deliberationis tẽpus actori, qui deliberatus debuit venire ad iudiciũ. C. de dila. si q̃ñ. & hoc placet. Alius intellectus est, ꝙ præstito iuramẽto, petit̃ tẽpus ad deliberãdũ super respõsione fiẽda per illud. & de hoc no. hic, & in decr. pe. extra, eo. ti. & in præ. l. ij. §. quod obseruari. & in hoc veritas consistit quòd regulariter dilatio hæc non dabitur. Posset casus existere tam perplexus & dubius, quod daretur. & not. in præ. decre. pe.

f ¶ Item no. & est simile quod no. de confes. c. ij. lib. vj. in fi. pe. glo. & dicã j. titu. proxi. §. ix. super versi. item illud nota.

Bald. de iuramento calumniæ. *Rubrica.*

Ante litẽ cõte. si seorsum à lite cõtestata nõ p̃stat̃ iuramẽtũ calũniæ nec iudex põt ip̃m cogere nisi in summarijs, & ĩ his q̃ ãn litis cõtes. expediũt̃. §. j. ver. sed pone. G. ¶ Multiplex est iuramẽtũ, s. de veritate. ff. de re iu. l. j. p Ia. decisum tñ hoc nũq; est, nisi agat̃ inter partes. ꝙ si decisiuũ de malitia, de calũnia est & aliud de veritate, qđ p̃stat̃ in spiritualib⁹ causis, ad litis ordinationẽ, nõ ad litis decisionẽ. ver. vñ ad hui⁹. G. ¶ Suspectus est de malitia, q post terminũ perẽptoriũ, ꝓponit dilatoriã: iõ iurat. G. ¶ Iuramẽtũ calũ. nõ extẽdit̃ ad iuramẽtũ de veritate, nec ecõtra. vers. fi. G. ¶ Nõ iurat de calũ. q impetrat à principe, suũ priuilegiũ declarari, vel petit dispẽsationẽ, vel aliud simile, ꝙ iuuet̃ gratia vel iure scripto. ver. qd. sub §. sequit̃. G. In cã em̃ facti, iurat̃ de calũ. nõ in cã iuris secũdũ Ric. ¶ In cã appellatiõis iurat̃ denuo de calũ. nõ qa ibi mutat̃ actio vel cã, sed qa requirit̃ nou⁹ ordo iudiciorũ, & iuramẽtũ calũ. poti⁹ respicit ordinẽ, q̃ factũ. ver. qd de cã. ¶ Vbi iudex ꝓcedit motu ꝓprio, ex officio nõ iurat̃ de cal. ver. qd si cã, G. qa extra ordinẽ ꝓcedit, nec ꝓpriè sunt partes. G. Si re⁹ cõfitet̃ libellũ, quo ad originẽ petitiõis, tñ negat quo ad effectũ cõclusionis: qa opponit exceptionẽ. debet tñ actor iurare de calũ. qa cãm ꝓbatio nis desyderat. ver. pone ꝙ. G. ¶ Ille, q negat se possidere, nõ cogit̃ iurare: quia nec iudiciũ patit̃. ver. qd ergo. G. ¶ Abbas nõ põt dici principalis ꝑsona ĩ cã suæ ecclesiæ nisi testificet̃. §. restat. ver. ꝙ si aliqd. G. ¶ Etiã postq; ꝓcur. negauit positiões, dñs est interrogãd⁹ sup eis, si dicat̃ meli⁹ nouisse factũ. e. ver. ibi tñ. qđ est no. vide s̃. de ꝓcu. §. si ꝓcur. r̃ndit. & l. mali. ff. de ꝓcu. G. ¶ Iuramẽtũ calũ. nõ põt spãliter cõmitti, nisi ꝙ causæ prosecutio cõmittat̃. ver. qd si p̃latus. G. ¶ Si iudex Perusin⁹ scribit Fulginati, ꝙ recipiat testes vel iuramẽtũ in cã principaliter mota corã iudice Perusino Fulgin⁹ nõ recipit authoritate cõmissionis vel remissiõis, sed sua ꝓpria. ver. talis iudex. G. Vide s̃. de teste. §. si cã est. ¶ Procurator ad extraiudicialia cõstitutus, vt ad petẽdũ absolutionẽ ab excõmunicatione, põt iurare sine specifico mãdato, qa iuramẽtũ est de forma rei mãdatæ: & qa in extraordinarijs, & c. vt l. q bona. §. q alieno. ff. de dã. infe. & ita fuit iudicatũ in cã regia, cui etiã honestũ erat remittũ iuramẽtũ. G. ¶ Cuius expẽsis mittatur ad absentẽ. ver. sed ad cui⁹. G. l. hoc aũt. ff. ex q. cau. maio. p Accur. & e. ti. l. a t prętor. §. defendit. p gl. B. ¶ Cã cõuẽtiõis põt seorsum ꝓbari à cã recõuẽtiõis: sed nõ à cã cõionis. §. nũc dicẽdũ. ver. sed qs. G. ¶ A pœna inflicta ex cõtumacia p̃ntis appellat̃: sec⁹ ĩ cõtumacia absentis. §. fi. ver. sed nũqd. G. ¶ An in notorio iuret̃ de calũ. §. cũ me absente. ꝙ nõ: qa exigit̃ ꝓbatio. ver. si emptor. G. Etiã in criminali cõtumax in iurãdo de calũ. habet̃ ꝓ cõfesso. ver. itẽ cũ ĩ criminali. G. ¶ An iuramẽtũ calũniæ habeat̃ loco probationis, vbi probatio fit p iuramẽtũ, no. ff. ad exhi. l. thesaur⁹. qđ sic. & no. in aut̃. de exhi. re. §. si verò. Vide oĩno s̃. de primo & secũdo decr. §. quod iuramẽtum. & j. eod. §. si per statutum. ¶ Si p statutũ, probat̃ accusatio p iuramẽtũ, reus debet cõdẽnari: sed tñ poterit agere de periurio ad ĩteresse. ff. mãd. l. fideiussor. §. in omnibus. & ibi per Ric. & Cy. vide j. §. pone. ¶ Pone ꝙ ex forma statuti p iuramẽtũ ꝓbet̃ dãnũ, qd si accusatur forẽsis, & negat iurisdictionẽ: an ꝓbabit iurisdictio? Dicit Io. An. ꝙ nõ, in c. j. de fo. cõpe. li. vj. in no. ¶ Iuramẽtũ nõ præsumit̃ solẽne: qa est qualitas extrinseca: vt no. in c. vt circa. de elec. li. vj. vide s̃. ti. j. §. notarius. ¶ An vbi iuramẽtũ defert̃ à iure, sine ministerio iudicis, admittat̃ probatio in cõtrariũ, not. in c. statutũ. de rescrip. lib. vj. in nouel. ¶ Iudex ex officio potest etiam post cõclusionẽ in causa, exigere iuramẽtũ de calũnia, sicut iuramẽtũ veritatis: vt no. in c. j. de iura. calũ. li. vj. in nouel. ¶ In termino iuris mitius agitur, q̃ cũ termino hominis, i. iudicis: vt no. in c. j. de elec. per Archi. & eo. ti. c̃quis. lib. vj. in nouel. ¶ Iudex, qui taxat rarò, vel parum minuit de eo quod iuratur: vt not. Insti. de suspec. tuto. §. consequens. in glo. ordinaria. Bald.

De positionibus. *Rubrica.*

Quoniam Post iuramentũ de calũnia vel de veritate p̃stitũ, probationes vtriusq; partis sunt recipiẽdæ: ideo positiones ĩuẽtæ sunt, vt p eas partes releuetur ab onere probationũ, vt j. dicet̃: idcirco p̃stito iuramẽto de calũnia, statim debet dari terminus ad faciẽdũ positiões, secũdũ doctrinã traditã s̃. de dila. ĩ fi. & iõ de positionib⁹ ad cõem vtilitatẽ aliqua disseramus dicẽtes,[g] ¶ Primò qd sit positio, & vñ

g ¶ Dicẽtes. Rof. specialẽ tractatũ facit de his extra libellos, q incipit, Quoniã freq̃ẽs & quotidian⁹ est vsus positionũ & c. subdẽs ꝙ quia talis erat, ideo pleni⁹ de illo tractãdũ. ff. de lib. le. l. legaui. in prin. & de vsusc. l. iusto errore. ĩ prin. facit aũt octo mẽbra, quorũ sex ponit author sub trib⁹ primis. septimũ est sub quarto, octauũ sub septimo. & de his patebit in ꝓcessu. Est aũt sciẽdũ ꝙ Tã. vbi s̃. q̃rebat de qnq;. Quis faciet interrogationes. Quis illas format, & qualiter. Itẽ qualiter illis r̃ndeat̃: & de qbus reb⁹ fiãt. Itẽ sciẽdũ ꝙ vltra practicos authores, de qbus sup rub. dixi, tractarũt multi hãc materiã: de qua etiã ego scripsi lib. vj. de cõfes. c. j. & ij. in glossis & super glossas, vt j. remittã. Odo. dicitur fecisse tractatũ, q incipit, de positionibus, q̃ in iudicio fiũt: & de quo j. dicã. primus & secũdus etiã de noĩatis in proœmio de his prosequit̃ quisq; in suo v. mẽbro. Iac. de Are. fecit etiã tractatũ de positionib⁹. & Ia. de Ra. & Pet. & de his trib⁹ plenè tractat Cy. in l. ij. C. de iur. cal. in §. qđ obseruari. in fi. & vltra mẽbra, de qbus s̃. ibi no. quædam alia mẽbra scilicet. Quo iure sunt introductæ positiones. Quo iure fiunt. Vnde dicatur positio. Quo tẽpore fiant. Et vsq; ad quod tempus fieri possunt. Vbi fiant. Per quas personas. Et cui fiant. An eidem positioni sit bis respondendum. Et an de facto alieno fieri possint. Hæc ibi videas: & de aliquibus infrà tangam.

De positionibus. *Rubrica.*

¶ Pileus nõ formabit rubricã istã. Sed ad materiã facit parte ij. vbi de interrogationib⁹ & cõfessionib⁹ post litẽ cõtest. ¶ Tã. parte iij. sub rubrica de interrogationib⁹ faciẽdis in iure. ¶ De Rof. dicã in tex. qa nõ posuit in libel. sed ibi principaliter de r̃nsionib⁹. ¶ Vber. de Bo. aliqd in chart. viij. vbi quidã habẽt rubricã de positionib⁹. sed plenius charta vlt. post tractatũ s̃. proxi. ¶ Ioã. de Deo illã prosequit̃ caui. lib. v. rub. de positionibus. & rubricã de hoc posuit lib. iudicum, parte secũda. ¶ Bonagui. in tota quarta parte sui operis de positionibus & interrogationib⁹ tractat. ¶ Ægi. rub. xlvj. & duabus seq. & demũ vidẽs se in illis nimis fuisse breuiloquũ, materiã plenius prosequit̃, eam diuidẽs in sex mẽbra, rub. cxxij. & quinq; sequẽtibus, vbi in fi. cxxvj. tractatũ extollit. ¶ Alber. Gal. posuit rubricã de hoc. ¶ Gui. de Suza. ponit duas rub. prima sub officio aduocati actoris de ipsis positionibus. secunda sub officio aduocati rei de positionibus sup exceptionibus. adde quod dicam super nigro. in princip.

originem

originē traxit. Secūdò, quare fiāt positiones, & de ipsarū effectu.[a] Tertiò, in quo differāt ab interrogationibus: & quis debet positiones vel interrogationes facere, vel formare. Quartò, qn̄ sunt faciendæ. Quintò, qualiter sunt faciēdæ. Sextò, de respōsionibus, ad eas. Septimò, quibus modis positiones impugnentur & reprobētur, & de cautelis circa eas. Octauò, de effectu positionum. Nonò, de pœna non respondentis, vel falsa respondentis. Decimò, de quibusdam dubijs.

SVMMARIVM.

1 ☞Positio quid sit, & vnde traxit originem.

De positionibus.

PRimo Ergo nobis dicēdum occurrit, †quid sit positio, & vnde originē traxerit. Et quidē secūdùm Roff. positio est dictū, loco interrogationis positū: nā quod olim sub forma interrogationis ponebat̃, hodie de plano ponit̃. verbi gratia: Si volebā te cōuenire nomine hęreditario, dicebā sic: Domine, interrogetis T. an ipse sit hęres talis, & ex qua parte sit hæres: vt s̄. de interro. ante lit. cōte. faciēdis. hodie verò sic dicit̃: Pono T. esse hęredē talis. Itē pono ipsum ex asse esse hęredē: arg. extra, de li. cōte. c. vnico. Sed cū hodie etiā fiāt interrogatiōes, vt extra, de fid. instr. cùm Io. prope finē. & etiā sup positionibus, iudex interroget: vt j. dicā. §. v. ideo videt̃ meli⁹ sic posse describi: Positio est breuis verborū formula, mētē ponētis cōtinēs ad veritatē eliciēdam cōcepta: vt j. §. proxi.[b] ¶Traxit autē originē & causam, hoc verbū positio[c], nō solùm ex vsu hominū diu in causis inolito,[d] verumetiā ex lege antiqua: vt patet ff. de lega. iij. Offidius. §. ex diuerso. ibi: pone, inquit, in credito, &c.[e] & etiā à iure nouo: vt extra, de cōfes. statuimus.[f] & de lit. cōte. c. vnico. ibi: cùm nō ꝑ positiones &c. & de elec. dudū. ij. ibi: cū nō ꝑ positiones, &c. & de testib⁹. ad hęc. aliàs incipit, ꝑsentiū.[g]

SVMMARIVM.

1 ☞Positiones quare fiāt, & quis sit ipsarū effectus.
2 Onus probādi per testes, graue est: & commodius est aduersarium ad onera petitoris compellere.
3 Cōfessiones facilius fiunt, q̄ testiū productiones: nec sunt testes necessarij, postq̄ quis cōfessus est.

SEcundo Vidēdū est †quare fiāt positiones. Et quidē, vt ponēs releuet̃ ab onere ꝓbationis, ꝑ cōfessionē aduersarij:[h] vt extra, de cōfes. statuim⁹.[i] & ff. de iureiu. eū q. rn̄. j. nā & ad hoc fiebāt olim interrogatiōes: vt ff. de inter. ac. l. ij. & iij. & vt veritas eliceret̃ ex ore litigātis: extra, de iur. cal. cæterū. & extra, de ꝓsum. nōne. Positiōes em̄, loco probationū succedūt: vt j. §. ꝓxi. dicet̃. nā & in sacramēto calūniæ cōtinet̃, ne qs exigat ꝓbationē ab aduersario, quā nō putat necessariā: vt s̄. de iu. calū. §. nūc dicamus. ¶†Et graue est onus probādi per testes, & cōmodius est, aduersariū ad onera petitoris cōpellere. ff. de rei vē. is qui destinauit. †& facilius fiūt cōfessiones, quàm testiū productiones.[k] extra. de testi. cùm olim. & de testi. co. cùm super. & postq̄ quis cōfessus est, nō sunt testes necessarij. extra, de trāsac. c. ꝑterea. pro cōuicto habet̃. extra, de cōfes. c. ij. C. e. l. vnica. & per cōfessionē, res fit notoria. extra, de coha. cler. & mulier. c. fi. de verb. sig. cùm olim. & pręmissæ rationes probant,[l] quod prius debet poni, quàm ad genus alterius probationis veniri.[m]

SVMMARIVM.

1 ☞Iudex, q de causa cognoscit, debet interrogare.
2 Iudex debet rei qualitatē plena inqsitiōe discutere.
3 Positiones, dicuntur loco probationum succedere.
4 Positiones facere non potest aduocatus, quia factum incipiunt.
5 Aduocatus, dicitur testis iuris.
6 Aduocatus, an possit ponere & respondere. Alius pro alio, non debet interrogari.
7 Pars non debet vti consilio aduocati, qui factum ignorat, in responsione facti.
8 Assessor an possit interrogare.
9 Notarius, seu alter, cui iudex commiserit, potest interrogare.
10 Consuetudo est optima legum interpres, & ideo ipsa formabit positiones seu interrogationes.
11 Aduocatus debet id, quod ius tangit, expedire.

Positiones in quibus differant ab interrogationibus.

TErtio Dicamus in quo positiones differāt ab interrogationibus, & quis positiones vel interrogatiōes facit, vel formare debet. Et quidē differūt nō essentia, sed forma. Nā ꝙ hic simpliciter & assertiuè, ibi ponit̃ interrogatiuè.[n] Vel dic ꝙ interrogationes specialiter fiunt ante litis cōtestationē. ff. de rei vē. q petitorio. & qn̄q; à iudice, qn̄q; à parte. ff. de inter. ac. si fine. §. interrogationes. quāuis gn̄aliter fieri possint qn̄q;. ff. de inter. ac. vbicūq;. etiā qn̄ partes ponere nō possunt: vt extra, de fi. instr. cùm Ioānes. prope fi. Positiones autē ꝓpriè fiūt post litē cōtes. & post iusiurādū à patre: q̄uis & qn̄q; possint fieri ante: vt j. §. proxi. in prin. & ver. regulariter. ¶†Et not. ꝙ iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare. ff. de inter. act. voluit prætor. & l. de ætate. §. qui tacuit. & §. qui interrogatus. sed licet possit interrogare: vsus tn̄ hodie nō patitur,[o] ꝙ possit ponere: imò ponit pars. Nā sicut iudex non debet probare quæ sunt in causa, sed pars: ita nec ipse debet ponere, sed pars. Positiones enim loco probationū succedūt: vt in aut̃. de his, q ingre. ad ap. §. fi. ideoq; ei⁹ imitari debēt naturā: vt extra, de bap. maiores. vbi dicit̃ ꝙ qa baptism⁹ circūcisioni successit, debet ei⁹ imitari naturā quo ad paruulos & adultos. Et ad idē. C. de rei vx. ac. l. vnica. Quod aūt pars debeat ponere, & sibi ponēti altera rn̄dere: hr̄ extra, de testi.

a ¶Effectu. Per errorem videtur hoc hic positum, quod infrà ponitur pro octauo membro, posset hic sumi effectus pro causa.

b ¶§. proxi. Quinq; alias diffinitiones, s. Vinc. Io. Mo. Ia. de Are. Ia. de Ra. & Arch. vide super j. glo. in prin. de confes. c. j. lib. vj. vbi etiam dixi, quare dicatur positio, & quomodo super ea lis ponitur. Cy. autē vbi s̄. diffinitionē Ia. de Ra. exponēdo prosequitur. ADDE aliā diffinitionē Barto. in §. quod obseruari. de iura. calum. ADDE ad materiam istam positionū, vidēdum esse Lanfr. in repe. c. quoniam cōtra. §. respōsiones. extra, de proba.

c ¶Positio. Vide ꝙ inhonestè reprehēdit Cy. vt s̄. Canonistas dicens quòd dicūt positiones inductas de iure ciuili, hoc esse falsum: quia hic & in decr. prima. de confes. si quæritur quo iure inductæ sunt positiones, sed vnde sumi potuit hoc verbum positio. fateor ergo cū ipso ꝙ iure ciuili, si sunt inductæ, & si inductæ dicerētur potius id esse ex §. fi. in aut̃. de his qui ingre. ad app. non tamē putat ꝙ ibi id senserit Imperator. Dicamus ergo cle. statim alleg. & ab vsu inductę sunt: postea per ius canonicum approbatæ, dilatatæ etiam ad forū ciuile de facto. ADDE, hæc vltima verba dicit etiam Bart. in d. §. quod obseruari.

d ¶Inolito. Vt in clemē. de verb. sig. sæpe. versi. & quia.

e ¶Credito. &c. Rof fre. posuit plus de textu, qui talis est: Imperator interrogauit partem legatarij quærendi causa: pone, &c.

f ¶Statuimus. li. vj.

g ¶Incipit, præsentium. lib. vj.

h ¶Aduersarij. Quomodo confitebitur positionem, qui negauit petitionē, notatur in præ. versi. & quia. in glo. ij.

i ¶Statuimus. lib. vj.

k ¶Productiones. Propter laborem expensarum, & quia vix inueniūtur idonei. Ægid.

l ¶Probant. id est approbant, & commēdant, & præcipuè quo ad certum articulum. de hoc j. §. quanto.

m ¶Probationis veniri. Hic satis cadit quærere illa duo mēbra, s. vbi fiant, & quo iure fiant positiones vel respōsiones? De primo dicit Pi. parte j. rub. pe. loquens de interrogationibus ante lit. cōte. de quibus data fuit remissio s̄. de interro. §. j. in fi. ꝙ faciēdæ sunt in loco iudiciali. & verbū in iure, quod est in l. j. §. interrogatorijs. intelligit, id est, in loco, in quo ius redditur, & nō in iure, & in iudicio iam instituto imo si reperitur ꝙ fiant in iudicio, dicit intelligēdum, id est, ante iudiciū, vel apud iudicē. vel accipitur largè, i. dū quis cōuenitur, licet lis cōtestata nō sit. Nec putes ꝙ ipse Pileus intēdat cōtestationē litis interrogationes per iudicē fieri nō posse. eius cōtrariū est verū, de quo j. §. iiij. circa mediū. licet intēdat ad illas nō esse necessariā cōtestationē. Iac. autē de Are. de positionibus tractās in sua diffinitione, ad quā remisi. s̄. §. j. ponit illud verbū in iure, quod intelligit ꝓpriè, in loco, vbi ius redditur: cùm positiones fieri habeāt causa cognita, & ad litis decisionē. Super quo vide quod no. ff. de inter. act. l. iiij. quę incipit, voluit. in vlt. gl. Et de hoc Cyn. vbi s̄. in ix. q. Est etiā sciēdum ꝙ in l. vna. C. de confes. in iij. q. materiā hanc repetens, an s. requirat̃ cōfessiones fieri apud iudicē pro tribunali sedente, an valeant etiā factæ apud itinerantem, vel stantem in lecto vel balneo? Ponit duas distinctiōes, ad quas præmittam distinctionē Accur. in illa vlt. glo. ad quam remisi. vbi Accur. distinguit inter ea, quæ requirunt plenam cognitionem, in quibus requiritur tribunal: & semiplenam, in quibus nō requiritur. Alia distinctio, quā Cy. attribuit Rof. est inter cōtestationes, quæ petuntur ad decisionem causæ, & in his requiritur tribunal, sicut in sententijs. ff. de iusti. & iur. l. pe. facit C. de dila. à procedēte. & illas, quæ fiunt ad præparationē litis, in quib⁹ procedit l. voluit. Tertiò distinguit inter contētiosam & volūtariam iurisdictionē. Pro hac facit ff. de ma. vin. nō est omnino. & de offi. procon. l. ij. Sed huic obstat præ. l. voluit. in fin. quæ de cōtētiosa loquitur: & tamē itinerando recipitur: propter quod secūda distinctio reassumitur in hac tertia, vt in contētiosa iurisdictione distinguatur, vt ibi satis placet dictū glo. & duæ distinctiones sequentes, vt veniant ad illam expositiuè. De secūda dicit Bonagui. vbi s̄. rub. pe. versi. ita quæritur quo iure fiunt, hoc iudicis of. alle. ff. de interro. act. l. j. & in aut̃. de his, qui ingre. ad ap. §. fi. & quod not. Azo in Summa Insti. de offi. iud. §. item in interrogationibus. & quia res ista nō requirit plenā inquisitionem. ff. de inter. act. l. voluit. §. quod ait. & l. si defensor. §. illud. Idem Acc. in l. j. eod. tit. in glo. sed quomodo. & C. de confes. l. vna. in fi. mag. glo. & ff. eo. tit. certum. in prin. & no. extra, de offi. iudi. c. ij. in j. glo. & vide idem per Cyn. vbi s̄. in iij. quæstione.

n ¶Interrogatiuè. Secundùm Rof. Cy. vbi s̄. in quæstione dicit ꝙ differunt vt genus & species: in vtroq; enim fit interrogatio, sed non in vtroq; positio. & sic ista species: illa genus.

o ¶Non patitur. Secundùm Rof. in iiij. mem

a ¶ Circa principiũ. lib. vj.

b ¶ Tanc. Roff. vbi suprà.

a ad hæc aliàs incipit, præsentium. circa princi.[a] ibi: vt tã ponẽdo, &c. & §. j. ibi: adinuicẽ respõderi &c. b Dicit tamen Roff.[b] sustineri posse, ꝙ iudex ponere 2 possit: cùm & interrogare sibi liceat. ¶ † Ipse em̃ debet rei qualitatem, plena inquisitione discutere. xxx. q. vlti. iudicantem. C. eo. de iud. iudices. arg. ff. de his, quæ ĩ te. delẽ. proximè. ff. de lega. ij. Oflidi⁹. §. ex diuerso. & extra de fide instru. cùm Ioannes. prope finẽ. Sed certè vtrũq; fieri potest, & debet. Nam facta positione à parte, vt suprà, iudex per sacramentum interrogare debet ponentem: si credit verum esse quod ponitur. & aduersarium, si credit quod ponitur: vt j. §. v. versi. oblatis. & j. dicã Item etiã absq; positione partis, potest interrogare reum super contentis in libello: vt s̃. de teste. §. nunc vi-3 dendum. ¶ † Fiunt quoq; positiones ab vtraq; parte, hinc & inde: vt extra de dolo & contu. prout & de litis contesta. c. vnico. extra de elect. dudũ. ij. circa medium. Nam succedunt loco probationum: vt s̃. & reus quãdoque oneratur probatione, puta in exceptionibus, in quibus fit actor. ff. de exce. l. j. 4 & l. in exceptionibus. ¶ † Sed patronus aduersa-c rij, potest interrogare vel ponere, cui forsan[c] tenet aduersarius respondere: vt ff. ad l. Iul. de adulte. si postulauerit. §. quæstioni. Propriè tamẽ loquendo, aduocatus non potest ponere: cùm positiones factum inspiciant: vt C. de arbi. l. pen. in fin. quod debet à partibus proponi: vt extra de iudi. pastoralis. 5 sed † aduocatus testis est iuris: vt. C. de postu. quisquis. Est & alia ratio. nam positiones fiunt per iuramentum, vt infrà dicetur, & probatur extra de te d sti. ad hoc. circa princ. al's incipit præsentium[d]. Aduocati verò hodie nõ iurãt, licet hoc iure caueatur: vt C. de iud. rem nõ nouã. & in cõsti. Greg. x. extra e de postu. c. properandũ.[e] Si igitur positio proferatur per aduocatum, non dicitur propriè ipse ponere: imò est partis positio per aduocatum prolata: ex quo parte præsente ponit vel iterogat, perinde est, ac si pars id faceret: vt C. de erro. aduoca. l. j. Consulo tamen quòd priusquam tali positioni vel interrogationi respondeatur, vt interrogetur cientulus aduocati ponẽtis vel interrogantis vtrũ ipse sciat vel credat, vel ponat, seu ratum habeat quod ponitur seu interrogatur per eius aduocatũ. arg. extra de censi. olim. & de app. cũ causam. s̃. de aduo. §. iam nunc. ver. ex premissis. quia de cõsciẽtia partis, iuramentum super facto requiritur: vt C. de iuramen. cal. authentica, principales. extra eo. in pertractãdis. non de conscientia aduocati, non iura-6 ti', vt dixi. ¶ † Sed videtur quòd aduocatus ponet, & respodebit: vt in præd. §. quæstioni. & ff. de procu. non solũ. respon. j. Sed dic contra. nam alius pro alio non est interrogandus. ff. de inter. act. si fine. §. j. & §. seq. aliàs incipit, si defensor. & l. qui seruum. §. fi. & l. voluit. ij. q. v. interrogatum. extra de adult. significasti. C. de iur. calum. auth. principales. nisi sit procurator: vt infrà §. vj. in fin. Reus ergo excluso aduocato, quem nõ debet in hoc cõsulere, respondebit ad eas, qui certus debet esse de facto suo. extra de rescri. ab excõicato. C. de rescin. vend. 7 quisq;. vt s̃. de interrog. in fin. ti. ¶ † Non em̃ debet pars vti consilio aduocati, qui factum ignorat in responsione facti. de pœ. di. vj. c. j. ver. ideo ꝙ nõ petat. & seq. & c. fi. nisi sit multũ simplex: vt infrà §. vij. ver. xvij. ne ei⁹ cõsilio, facile ĩcidat ĩ periuriũ, negãdo fortè verũ. vel cõfitendo falsum: vt C. de ind. vidui. l. ij. et dixi suprà de aduoc. §. vtriusq;. ver. sed nunquid. imò aduocat⁹ arceatur à cõspectu respõdẽtis, ne verbo aut nutũ quolibet, immutare faciat veritatẽ: prope tamẽ sit. C. de autho. præs. clarum. & vij. q. j. illud. ibi habeat. vicini solaminis adiutorẽ &c. vt possit reũ defendere, si iudex vel aduocatus actoris, eum velit cauillosis positionibus decipere. C. de aduo. diuer. iudi. aduocati. & ff. de offi. proconsul. nec quicquam. §. aduocato. & in præ. versi. xvij. Et nota ꝙ aduocatus docens clientulum falso respondere, tenetur alteri parti ad restitutionem 8 vt j. §. nono. ver. itẽ nota. ¶ † Item & assessor põt interrogare: qm̃ participat interrogatiõibus. vt ff. de offi. assess. l. j. ¶ Item pars interrogat, vt s̃. & j. §.

c ¶ Cui forsan. Sic Roffre.

d ¶ Incipit, præsentium. lib. vj.

e ¶ Properandum. Quod hodie non habemus. & vide quod scripsi s̃. de aduoc. §. j. versi. itẽ quod est priuati.

f ¶ Secũdũ T. vbi s̃. post princ.

g ¶ Rñ. secundũ Tã. s̃. in secundo suo membro.

h ¶ Autem. Ibi posuit quòd hæc not. Roffre.

i ¶ Quartò quærit. princ. lib. vj.

9 vj. ver. hoc autẽ. ¶ † Itẽ notarius, seu alter, cui iudex hoc cõmisit: secũdùm f T.[f] argu. extra, de offi. de le. super quæstionũ. Sed an talia, & per quos cõ-10 mitti possint, no. s̃. de iud. dele. §. iam nunc. ¶ † Sed quis formabit positio g nes seu interrogationes? Rñdeo,[g] cõsuetudo, quæ est optima legũ interpres: vt extra, de cõsue. cùm dilect⁹. tenet vt aduocat⁹ vel alius eius cõsilio, eas, & etiã libellũ causæ formet, seu dictet. nã ius tãgũt, & ineptè for-11 mari possent: vt extra, de iud. examinata. xj. q. j. sacerdotib⁹. ¶ † Et breuiter quicquid ius tangit, expediet aduocatus. C. de aduo. diuer. iud. aduocati. Eis verò dictus clientulus ponet seu interrogabit, quia in ei⁹ personã formanẽ: vt s̃. nisi sit indiscreta persona: vt extra, de iudi. pastoralis. & in alijs casibus ibi nota. quo facto postea iudex reum interroget super eis: vt s̃. versic. & nota. ¶ Vtrum autem interrogatorium retro ab aula discesserit: h no. s̃. de interrog. quæ fiunt ante lit. contest. §. j. versi. illud autem.[h]

SVMMARIVM.

1 Positiones qualiter fiant ante litis contestationem. Iurandum non est super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio contra excipientem.
2 Positiones regulariter fiunt super principali post lit. contest. non ante: vt & probationes.
3 Positiones sæpe fiunt, in defectum aliarum probationum.
4 Probare intendens aliquid, prius quàm terminum recipiat ad probãdum, facere debet positiones per quarum responsiones poterit liberari ab onere alterius probationis.
5 Aliqua partium se offerente ad probandum per testes vel instrumenta: an poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit.
6 Probationum facultas, non est angustanda.
7 Renũcians probationibus in causa, an videatur & positionibus renũciare. Renunciare suo iuri, quisque potest.
8 Iudex an debeat interrogare ad instantiam renunciantis, vbi iuri renunciatum est in genere.
9 Probationibus simpliciter renunciare, & omnibus probationibus renunciare, æquiparantur. Indefinita locutio æquipollet vniuersali.
10 Positio actoris primò fieri debet, iuxta regulam, qui prior appellat, prior agat.
11 Onus habens probationis, habet & emolumentum.
12 Positio rei si sit actori præiudicialis, id est interimens eius positionem, prius admittitur reus.

Positiones quando sint faciendæ.

QVarto Quæritur, qñ faciẽdæ sint positiones. Et certè cùm succedãt in locũ probationũ, & eas imitari debeãt, vt dixi s̃. §. proximo. gñaliter quandocunq;, & vbicũq; probatio admittitur, fieri possunt: vnde fiũt ante litis cõtestationẽ super exceptionibus dilatorijs: quæ tũc debẽt probari: vt extra, de lit. cõte. c. vnico. & de electio. dudũ. ij. & in alijs casibus, in quibus testes lite cõtestata non recipiũtur. quod dic vt s̃. de teste. §. nunc tractemus. & aduersarius cogẽdus est per iudicẽ respõdere illis. quod dic vt j. §. vij. versi. & nota quod. Super principali autẽ nõ fiunt ante litis cõtestationẽ regulariter. ff. de interro. act. l. j. nisi in casibus, in qui-bus probationes possunt admitti: vt in prąd. §. nũc tractemus. & si fieret, 1 repelli deberet, vt & probationes: vt extra, vt lite nõ cõte. c. j. ad fi. ¶ † Sed cũ iuramentũ de calũnia vel de veritate dicẽda, præstetur solũ post litẽ cõtestatã, vt s̃. ti. proxi. in prin. qualiter fient positiones ante litis cõtestationẽ, & sic ante iuramẽtũ de calũnia: cùm tñ ante fieri debeãt, & ad eas sit respõdẽdũ per iuramẽtũ. extra, de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. pro-i pe princ.[i] respõdeo, secũdùm eos, qui dicũt ꝙ super qualibet exceptione est lis cõtestãda, & iurãdũ: vt s̃. de exce. §. viso. ver. sed nũquid iudex. facilis est rñsio: quia cùm lis sit in illo articulo cõtestata, & iuratũ: satis possunt super eo fieri positiones & rñsiones, ꝗuis lis nõdũ sit super principali cõtestata, nec iuratũ. Alij autẽ dicũt nõ iurari super exceptionib⁹, nisi vbi est præsumptio cõtra excipiẽtẽ, vt diximus s̃. ti. prox. §. j. prope principiũ. vnde, secũdùm eos, sicut probationes fierẽt super eis absq; iuramẽto: sic & positiones fient: nec est hoc incõueniẽs, secũdùm eos. Et pro eis facit prædicta decre. ad hoc. ibi: sine iuramẽto, &c. sed secũdùm hoc reus impunè poterit, quicquid falsò voluerit ponere. Vnde dicimus ꝙ licet cõditione ponẽtis, & exceptionis qualitate cõsyderatis, iudex absq; iuramẽto exceptionẽ admiserit: tamẽ in probatione ipsius, facit iurare ponentẽ id, quod ponit, verũ esse, & se existimare, & credere ita esse: & eum, cõtra quẽ ponitur, vel interrogatio fit, respõdere veritatẽ. & ad hoc eum cogere 2 potest, vt s̃. dixi. & sic nõ procedit obiectio suprà scripta. ¶ † Regulariter ergo fiũt positiones super principali post litẽ cõtestatã & nõ ante, vt & probationes: vt extra, vt lite nõ cõtest. quoniam frequẽter. in princ. quorum loco succedũt, vt dixi, fiunt etiam post iusiurãdum in causa præstitum, eo ꝙ fieri habẽt per iuramẽtum, & etiam responsiones ad eas, vt supra. & ex positione actoris si cõtra se ponat, sibi cõcluditur: vt j. §. viij. in prin. & ex respõsione sua, reus cõuincitur & pro cõfesso habet. ideoque habent fieri post litis contestationẽ & post iusiurandum immediatè: quia si reus vel actor confiteatur, non essent postmodum aliæ probationes necessariæ:

necessariæ:& breuiter super quibuslibet dubijs,fieri possunt positiones & interrogationes,vsq; quò fuerit in causa cõclusum:etiam publicatis attestationibus,sicut fit in instrumẽtorum productione:vt extra,de fide instru.cùm dilectus.rñ.j.Et est ratio:quia in instrumentis & in positionibus non timetur subornatio, vt in testibus.Quidam tamen dixerunt,& malè, ꝙ attestationibus publicatis,non possunt fieri:[a] quia si reus neget,actor probare non potest per testes,post publicatas attestationes.extra, de testi.cõstitutis.ergo inutiliter poneret.Sed hoc nihil est dicere:tum quia adhuc potest probare per instrumenta , vt iam dixi.¶†Tum quia positiones sæpe fiunt,in defectum aliarum probationũ:vt extra, de cõfessis.statuimus.[b] quinimo etiam postꝙ̃ conclusum est in causa,potest iudex interrogare:[c] cùm iudex, qui cuncta debet vt ad sententiam rimari , possit de facto interrogare,quoties aliquid dubitationis occurrit:vt extra,de fide instr.cùm Ioannes.circa finem.& C.de iud.iudices.extra,de testi.cùm clamor.& xxx.q.vlt.iudicantem.extra,de offi.dele.super quæstionum.§. intentionis.& vbicunq;:quod intelligo cùm aliqua ambiguitas oritur super iam actitatis.Super nouo autem articulo,interrogare non potest,maximè ad partis instantiam conclusione obstante.¶†Sed & si ante conclusionem sit datus terminus peremptorius,ad exhibendum omnes probationes,fortè post talem terminum non possunt fieri positiones,cùm loco probationum succedant:vt s.§.proxi.versi.j.sed iudex poterit tunc interrogare,ex officio,non ad partis instantiam.De hoc not.s.de dila.§.videndum.versic.item quid si datus.[d] Et tene pro regula:vt quandocunq; aliquid intendis probare,prius quàm recipias terminum ad probandum,facias positiones,per quarum responsiones fortè liberaberis ab onere alterius probationis : vt s.§.secundo.¶†Sed quid si aliqua partium offert se probaturam per testes vel instrumenta : nunquid poterit redire ad positiones,ex quo semel produxit?Dixit Goffr.quòd non.Cùm enim ponẽdo potuerit releuari,& grauari elegerit,sibi imputet : quia mos eis gerendus est.vt ff.de proba.circa.C.de iure delib.l.fina.§.sin autem.& extra,de probat.quoniam contra.ex ordine verborum , dominus meus contra[e]: quia actus isti non sunt contrarij,imò conuenientes.¶†Nec enim est angustanda probationum facultas.C.de hæret.quoniam.in fi.xiiij.q.ij.quãquam.maximè nisi se adstrinxerit ad probandum tantùm per testes vel instrumenta.¶†Item quid si renunciatum est probationibus in causa:nũquid videtur esse renunciatum & positionibus?Dicunt quidam quòd sic: quia cùm sit vna species probationis,vt extra , de confessis.ca.ij.extra,de restit.spolia.cùm ad sedem.renunciando generaliter probationibus,[f] videtur & positionibus renunciatum.arg.xxix.dist.si Romanorum. extra, de priui.quia circa.de maio.& obe.solitæ.& quia in locum probationum succedunt,vt supra,ego credo[g] quòd si renunciatum fuerit specialiter po sitionibus,valet renunciatio.Nam quisq; potest suo iuri renunciare.vij.q. j.quàm periculosum.extra,de priuil.si de terra.& de regula.ad apostolicã. nec amplius poterit renuncians ponere.¶†Si verò in genere,vt s. dictum est,dico ꝙ non potest vlterius ad renunciantis instantiam iudex interrogare:nec etiam ipse renuncians ponere:ex officio tamẽ suo potest iudex interrogare super iam actitatis,vsq; ad conclusionem & post:vt s.sic seruamus.Quidam tamẽ hic aliter dicunt.¶†Et nota quo ad hoc idem esse, simpliciter probationibus renunciare,& omnibus probationibus renunciare:quia indefinita locutio,æquipollet vniuersali:vt in prædi.ca.si Romanorum.& in prædi.decr.quia circa.Cæterùm licet renunciatum sit testium productioni,nihilò minus tamen adhuc possunt positiones fieri:vt s.de teste.§.fi.¶†Hoc quoq; notandum est,quòd actor debet prius ponere iuxta regulam,qui prior appellat,prior agat.ff.de iud.qui prior.& secundò reus : vel etiam vicissim ponat , si iudex viderit expedire.extra,de causa pos.& proprie.c.ij.Et ad hoc facit quod legitur & nota.C.de iura. cal.l.ij.prope prin.ibi:& actor quidẽ,&c.& j.ver.prox.¶†Sed pone,ecce actor facit vnam positionem,cui reus sufficiẽter respondet : & statim reus vult aliam facere:nunquid cogetur actor ei respondere?[h] Videtur ꝙ sic.ff.de reg.iur.non debet.xxiij.q.iiij.qui peccat.extra,de mutu.peti.prudentiam.Et contra videtur,quia qui prior appellat,prior agat:& qui habet onus probationis , habet & emolumentum:vt in præ.l.qui prior.& extra,de ord.cog.c.ij.& ff.de proba.l.ij.Insti.de legi.patro.tu.¶Sol.Dicunt quidam,ꝙ si aliquid est pro actore probatum vel præsumptum,tunc debet audiri reus:aliàs frustra admitteretur.arg.C.de inof.testa.filius.C.ad l. Cor.de fal.l.pe.quia absoluendus est,etiam si nihil probat,actore nõ probante.extra,de iureiu.c.fi.extra,de causa poss.& propri.cum ecclesia.in fi. Alij dicunt ꝙ si reus velit vltrà probare,mos ei gerẽdus est:& si nil sit pro actore præsumptum.ff.de proba.circa.C.de inge.ma.l.pe.De consuetudine verò generali,actor primò ponit ꝙ̃ reus.Quod plenius prosequere vt s.de dila.§.videndum.ver.& no.ꝙ ij.¶†Hoc quoq; certum est,ꝙ si positio rei sit præiudicialis:id est,si interimit positionem actoris,prius admittetur reus:vt xxiij.q.iiij.qui peccat.respõ.j.vbi dicitur quia interrogas,quæ sit ratio prosequẽdi vicissim,te interrogo cuius sit vox,&c.Ad idem iij. q.xj.per totum.¶Item consulo tibi aduocate rei,ne multùm festines in positionibus faciendis,ne scilicet instruas actorem,& vt prius ꝙ̃ ponas, plenè videas eius intentionem fundatam vel quasi,vt iam dixi.Non enim habes ponere,donec videas eius intentionem.

SVMMARIVM.

1 ☞Positiones non fiunt,in plerisque locis.
2 Positiones factę ante litis cõtestationẽ super exceptione excommunicationis,qualiter proponãtur.
3 Excipiens se non esse excommunicatum, qualiter suas positiones formare debeat.
4 Positiones formans post litem contestatam super principali,qualiter se habere debeat.
5 Agens rei vẽdicatione contra possessorẽ,quot modis & qualiter suas formare habeat petitiones.
6 Petens fundum , quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi,quæ debeat allegare.
7 Petens aliquid per promissionem ex causa mutui sibi factam,qualiter formabit petitionem.
8 Repetens librum , quem deposuit , quibus verbis vtetur.
9 Petens aliquem remoueri ab aliqua ecclesia , quam retinet contra iura,quæ debeat in sua petitione allegare.
10 Petens electionem suam confirmari , & eam esse canonicam probare volens,qua forma verborum vti debeat.
11 Positiones super quibus,& per quos , debeãt fieri.
12 Positiones formatæ,iudici in scriptis offerendæ.
13 Positionibus ab actore obligatis , quomodo debeat iudex ponenti respondere.
14 Responsione facta positionibus ab actore formatis,sub qua forma debeat ipsa responsio scribi.
15 Papa vel eius auditore in curia Romana positiones approbante,an illis possit vlterius obijci.
16 Ponens in iudicio,an semper teneatur dicere quod sciat,puta vbi iuratum est de calumnia.
17 Positiones sic sunt formandæ, vt fundent intentionem ponentis , consyderata natura propositæ actionis.

Positiones qualiter fieri debeant.

QVinto Superest videre qualiter fieri debẽt positiones , & licet ferè in omnibus actionibus specialiter positiones formauerimus,in tractatu libellorũ:[i] tñ vtile est hic doctrinã tradere generalẽ.¶†Ad cuius rei notitiam sciẽdum est,ꝙ in plerisq; locis nõ fiunt positiones, sed lite cõtestata præstitoque iuramẽto, statim iudex super singulis articulis libelli reũ interrogat. quod dic vt s.de teste.§.nũc videdũ nobis.in prin. Sed in curia Romana,& quasi vbiq;.positiões formãtur.¶†Super quo scias,ꝙ quandoq; fiunt ante litem contestatã super exceptione excõmunicationis sic proposita:Corã vobis,domine iudex, dico P.esse excõmunicatum:quia percussit talem clericum:ideoque non esse in causa,quam cõtra me mouet,audiendum.Si igitur ille negat se excommunicatum , vel se percussisse talem, vel illum clericum fuisse,excipiens sic formabit positiones:

POSITIONES.

¶†Pono ꝙ percussisti talẽ.Itẽ quod in tali parte corporis.Itẽ ꝙ cũ pugno,vel baculo.Itẽ ꝙ percussisti eũ tali die.Itẽ ꝙ in tali loco.Itẽ ꝙ talibus præsentibus.Itẽ ꝙ turbatus,ex causa illum percussisti. Item ꝙ percussisti animo iniuriãdi.Itẽ ꝙ ille erat tũc tẽporis clericus.Itẽ ꝙ erat in possessione clericatus.Itẽ ꝙ sciebas eũ clericũ esse.Itẽ ꝙ vidisti eũ tonsuram clericalẽ ferẽtem.Et si actor hoc cõfitetur,probata est excõmunicatio per suam confessionẽ.extra,de offi.dele.prudẽtiã.§.si verò.Sed si diffiteatur actor reus has positiones negatas dabit pro articulis,verbis competẽter mutatis.quod dic plenè vt in præ.§.nũc videdũ.[k] ¶†Regulariter autẽ fiũt post litẽ cõtest.super principali:vt s.§.prox.& §.iij.ad quod hac via peruenit.[l] Formãs enim positiones habeat libellũ præ oculis,& ex ipsius tenore positiones formet:& cõsyderet diligẽter,quid eũ probare oportet.Super omnibus enim quæ probare habet,positiones faciat : nec valet positio,nec confessio,nisi fiat super re , de qua agitur.ff.de inter.ac.confessionibus.extra,de offi.iudi.dele.cùm olim.& j.ver.& not.Sed & cauillosè per quæcũq;

---

[a] ¶Fieri. Supple super eisdẽ capitulis.
[b] ¶Statuimus.lib.vj.
[c] ¶Interrogare.Sed nõ potest pars ponere.versi.hoc per Cy.q.viij.& vij.tractat principale dictum huius §.
[d] ¶Si datus.Et ibi dicitur in aliquibus partibus,seruari cõtrarium.& fuit dictum Alb.Papi.vt ibi dixi:qui etiã tenet ꝙ si datus est terminus ad ponẽdum,postea nõ audiretur , nisi iusta causa subesset.C.q accu.non pos.si ea. hoc dixit super l. diffamari.C.de inge.ma.
[e] ¶Contra.in Summa de lit.cõtest.§. iij.versi. sed quid si aliquam.
[f] ¶ Probationibus. Accedebat Ægi.si additum fuisset omnibus.
[g] ¶Ego credo. cum Ægid.c.xxxv.
[h] ¶ Ei respondere. Iste versic.vsq; ad finẽ §.fuit Vbert. de Bo.s.& incipit, vtrobiq;. itẽ quid si actor , facit ad hunc vers.id quod scripsi s. de reconuen. §. videndum. super versicu.& si iudex.
[i] ¶Quintò superest libellorum.sic & fecit Io.de Blano.generalem autem tractatum non edidit.
[k] ¶Nunc videdum. Vt tamen not.j.§. vij.ad fi.versi.quid si pono respondere non tenebatur. ibi vide cũ duobus versic.præced.
[l] ¶Peruenitur. Incipiunt verba Bonagui.& durant vsq; ad versi.in quinto quoque . excepto quinto exemplo, quod interserit author.

diuerticula poterit, reũ trahat actor ad suã intẽtionẽ per positiones. ff. de verb. sig. natura cauillationis. & de reg. iu. l. ea est natura. quod potius quisq; suo ingenio faciat, q̃ ex nostra doctrina. Nõ enim quenq; in dolo instruimus, imò pro posse fraudibus obuiam⁹. ¶ †Scias igitur, ꝙ quãdoq; quis agit rei vẽdicationẽ cõtra possessorẽ petens fundũ, quẽ ad se asserit pertinere iure dñij vel quasi. Qñq; verò petit decẽ ex promissione sibi ex causa mutui facta. Quãdoq; repetit librũ, quẽ deposuit. Quãdoq; etiã petit aliquẽ remoueri ab aliqua ecclesia, quam retinet cõtra iura.[a] Quãdoq; petit suam electionẽ cõfirmari, & vult eam docere canonicam esse. Hęc igitur exempla sufficiãt ad præsens, gratia exẽpli hoc prosequi. Possunt etiam alia exempla poni, sicut in prę. §. nũc videndũ. in formis articulorũ diximus. ¶ †Sup primo ergo exẽplo, actor sic ponit.

FORMA. Pono ego talis in tali causa, iuramẽto meo ꝙ fundus, de quo agitur, fuit T. Item pono ꝙ ipse T. vẽdidit mihi dictũ fundũ. Item quòd vẽdidit pro pretio decẽ libra. Itẽ quòd dictus T. tradidit mihi possessionẽ dicti fundi. Item quòd solui eidẽ T. decẽ libras pro pretio dicti fundi.[b] Igitur si reus has positiones cõfiteatur, actor fundauit suã intẽtionẽ. Probauit enim rem se à verò dño emisse, & se pretiũ soluisse, & sibi traditã esse: & sic per cõsequẽs dñium ad se pertinere, & sic est in cã victorię, nisi re⁹ aliud opponat. ff. de rei vẽ. in rẽ. C. de pac. traditionib⁹. C. de pac. cùm res. extra, de fide instru. cũ Ioãnes. Insti. de re. diui. §. vẽditæ verò. ¶ †In secundo verò exemplo de mutuo, sic pone.

FORMA. Pono ego talis in tali causa, iuramẽto meo, ꝙ ego mutuo dedi decẽ Titio. Item ꝙ ipse Titius illa decẽ mihi reddere promisit. Itẽ ꝙ promisit in tali termino soluere. Item ꝙ terminus ille præterijt. Si ergo reus hoc cõfiteaꝛ, actor est in causa victoriæ: quia numeratione fuit Titius obligat⁹ ad reddẽdũ. ff. si cer. pœ. si à me. Cùm verò promisit reddere, fuit ciuiliter obligatus: & ex tali ciuili obligatione rectè agit actor. Insti. de obli. §. j. ff. de ver. ob. l. j. Hoc autẽ scias,[c] ꝙ si interrogatus an debeat decẽ quæ ab eo petũtur, negat simpliciter se debere, debet fieri positio alia, s. an debeat nouẽ: & si negat, fiat alia, s. an debeat octo. & sic descẽdẽdo vsq; ad vltimũ numerũ. Si verò præcisè negat, & se nihil debere dicat, nõ debet hoc vltra interrogari. Eadẽ quoq; doctrina seruetur in probatione tẽporis, puta si interrogatus an cẽsus per xl. annos solutus fuerit, vel beneficiũ possederit, & similia neget: hoc quæraꝛ an xxxix. an xxviij. & sic descendẽdo vsq; ad vltimũ numerũ. & hoc ideo: quia cũ ponit xl. si nõ sunt nisi xxxix. bñ potest negari positio: quia licet maior numerus in se comprehẽdat minorẽ: vt ff. de arbi. diem proferre. §. si plures. & ff. de reg. iu. in eo. nõ tamẽ minor maiorẽ: vt xv. di. c. j. prope prin. imò vnus numerus qñq; excludit aliũ: vt no. extra, de diuor. c. pe. §. quia verò. ¶ †In tertio autem exemplo de deposito, sic pone:

FORMA. Pono ego talis in tali cã, iuro meo ꝙ deposui penes T. Codicẽ meum. Itẽ ꝙ Codex ille erat in chartis hædinis. Itẽ ꝙ erat glossat⁹, de apparatu Accurs. Itẽ ꝙ habebat desup coriũ rubeũ. Itẽ ꝙ secũdus quatern⁹ ei⁹ incipiebat, noĩe. terti⁹ verò, hoc in querimoniã. Itẽ ponit ꝙ ipse T. recepit dictũ Codicẽ in deposito. Itẽ ꝙ se obtulit deposito. Hoc cõfessato, reus obtinebit. ff. depositi. l. j. extra. e. bona. & debet etiã dicere signa rei mobilis. ff. ad exhib. l. iij. ¶ †In quarto vero exemplo sic:

FORMA. Pono ego talis præsbyter, iuramẽto meo ꝙ T. habet & possidet ecclesiam sancti Iusti. Itẽ ꝙ habet & possidet ecclesiam sancti Martini. Itẽ ꝙ quælibet earũ, habet curã animarũ. Itẽ ꝙ eas acquisiuit post cõcilium Lateranñ.[d] Hoc concesso, reus succũbet, nisi dispẽsationẽ vel vnionẽ vel paupertatẽ ecclesiarũ vel earũ dependentiam, ostendat. extra, de ele. dudũ. ij. de cle. nõ resi. quia. de prębẽ. de multa. extra, de æta. & quali. eam te. xxj. q. j. in summa. ¶ †In quinto quoque exemplo sic:

FORMA. Pono ego talis, in tali causa iuramẽto meo, ꝙ ego sum electus canonicè ad regimẽ talis ecclesiæ. Sed hęc est iuris. vnde subijciat sic: Item ꝙ fui electus vacãte ipsa ecclesia, per mortẽ vel cessionẽ talis. Itẽ ꝙ fui electus per eos, qui tũc erãt in possessione vel quasi iuris eligẽdi rectorem ad dictã ecclesiam. Item pono ꝙ talis & talis, &c.[e] sunt clerici vel canonici, eiusdem ecclesiæ. Itẽ ꝙ sunt in possessione vel quasi canonicatus, & iuris eligẽdi. Item ꝙ sex ex eis me elegerũt. Item ꝙ illi sex electionẽ de me factã, episcopo præsentauerũt. Item pono ꝙ illi sex requisiuerũt alios quatuor vt cum eis deberẽt cõcordare, de aliquo eligendo. Item ꝙ duo ratam habuerũt electionem, & præsentationẽ de me factã. Licet ergo reus neget me electũ: si tamen cætera cõfitetur, obtinebo absq; probatione. Nã si decẽ[f] erant clerici, & sum electus à sex, cõstat ꝙ à maiori parte. ergo debet electio cõfirmari: extra, de elec. ecclesia vestra. ij. de his q̃ fi. à maio. part. ca. c. j. & de iure pa. quoniã in quibusdã. Itẽ si erant in quasi possessione eligẽdi, valet quod faciũt, licet nõ sint in veritate patroni,[g] qui præsentãt. extra, de elec. querelã. de re iud. cùm Bertholdus. de iure pa. cõsultationibus. Item ex eo ꝙ quatuor fuerunt requisiti, patet ꝙ non fuerũt cõtempti.[h] extra de elec. quod sicut. & c. venerabilẽ. & c. bonæ memoriæ. & c. quia propter. Itẽ quod duo accesserũt, bñ potuit fieri. extra, de ele. quod sicut. & c. ecclesia vestra. ij. Patet ergo ꝙ nisi aliud obsistat, debeo obtinere. Sic ergo in similibus sunt positiones formãdæ. ¶ †Et no. ꝙ positiones debẽt fieri super cõtentis in libello, vel ad ea pertinentibus vel pertinere valentibus ex parte actoris, quo ad fundandã eius intentionem. Ex parte verò rei, quo ad extenuandã. iij. q. iiij. c. j. Item debẽt fieri super facto aduersarij. aliàs nõ cogitur ad factũ alterius respõdere. ff. pro suo. l. fi. in fi. ff. si vsusfru. pe. l. vtifrui. ff. si pars hæ. pe. l. j. ff. rer. amo. Marcellus. j. §. proxi. ver. j. & pe. & §. vij. ver. j. & ver. iiij. † ¶ Item no. ꝙ positiones formatæ iudici, sunt in scriptis offerẽdæ: vt extra, de proba. quoniam cõtra. vt certus sit qui interrogatur, & super quo respõdere debeat, agnoscat. ff. de confes. certum. & vt tam pars q̃ iudex, videãt an sint admittẽdæ vel reijciendæ, debet eas examinare iudex, vtrũ faciant ad causam, an sint possibiles, & non contra naturã, non captiosæ, non negatiuæ, & sic de alijs. & hoc partibus præsentibus. & si viderit eas recipiẽdas prius q̃ respõdeatur, faciat eas in actis redigi, ne aliqua variatio fiat. ff. de reiu. acta. & ne pòst oriatur contentio inter partes: ꝙ aliter fuerint rescriptæ q̃ propositæ. extra, de elec. cum inter R. seniorẽ. vt ex illa scriptura, eis via in talibus præcludatur: vt xxij. q. i. omnes feriæ. vel eas repellat: vt j. §. vij. vers. xvij. ¶ †Oblatis igitur ab actore positionibus, quæratiudex à ponẽte. Ponis tu vel credis per iuramẽtum à te præstitũ, ꝙ in his positionibus continetur. Et si respondeat ꝙ sic: tunc cõuertat se ad eum, cõtra quem fiunt positiones, & semoto eius aduocato, ita ꝙ aduocatus nutu vel dicto eum non posit in responsione facti instruere: vt s. §. iij. prope finem. dicat ei: Amice: nihil prodest homini si vniuersum Mundum lucretur, amicæ verò suæ detrimẽtum patiatur: vt extra, de simo. Matthęus. & fideli tot⁹ Mũdus diuitiæ sunt: infideli, nec obolus: vt xiiij. q. iiij. quid dicã. in auꝛ. vt cùm de ap. cog. ideo salua animã tuam, & respõde per sacramẽtum quod præstitisti de calumnia, quid credis & æstimas super eo, quod in his positionibus cõtinetur. Si verò fuit iuratũ de veritate, dicat iudex: & respõde per sacramentũ quod pręstitisti de veritate dicẽda, quid scis super eo, q̃d &c. Si verò vtrũq; pręstitũ sit, quod vtile est: tũc quęrat simul de credulitate & de sciẽtia. De hoc §. proxi. versi. itẽ no. quod est in pręd. decre. præsentiũ. quo facto mentem cuiuslibet positionis sigillatim nõ tam diligẽter, q̃ fideliter sibi aperiat & exponat: rñsionẽq; eius sedulo & perspicaciter intelligat, & siue neget siue cõfiteaꝛ, semper in fine cuiuslibet positionis eius rñsio. †Scribatur hoc modo:

FORMA. Credit vel non credit, vel confitetur vel negat. j. §. proxim. versicu. quod autem. Quod si talis sit positio, in cuius responsione merito respondens

---

[a] ¶ Cõtra iura. Hæc quatuor exempla fuerunt Bonaguid. vbi s. in prin. & ei⁹ fuit illorum prosecutio, quę sequitur, & tria prima fuerunt Tan. sed non sic prosequitur vt hic. Itẽ ipsa tria & quintum, quarto omisso, fuerũt Ægid. & ea prosequitur vt hic. Gallicus dabat exempla, de equo morboso vẽdito, vel libro vitioso, contra fideiussorem qui se obligauit pro debitore.

[b] ¶ Dicti fundi. j. de causa pos. §. sequitur videre. sub ver. aliæ sunt reales. ponit quatuor tãtum de istis. remittit ẽm tertiam. Subdit tamen alias quatuor. sic etiam Ioan. de pra. sub titu. de rei vendi. ponit octo, quas solẽniter exponit, subdẽs postea positiones rei.

[c] ¶ Autem scias. Secũdùm Tan. vbi s. sub versi. hoc modo.

[d] ¶ Concilium Lateranen. de cle. nõ resi. quia nonnulli. de præb, quia in tãtum. si loqueretur de concilio generali, eo. titu. de multa. tunc sufficeret positionem facere de receptione secundæ, post illud quo ad priuationem primæ.

[e] ¶ Talis &c. includit viij.

[f] ¶ Nam si decem. Sup. tantùm. & debuit author de hoc ponere in positione, vt sequeretur hæc cõclusio. Ægi. tamen dicit ꝙ ex quo confessus est reus decem esse electores: ergo confiteri videtur ꝙ non vltra: quia indefinita, &c. xix. dist. c. j. vide j. §. vij. versic. viij. in princ.

[g] ¶ Veritate patroni. Nimis permiscet author hoc actum electionis & præsentationis.

[h] ¶ Fuerunt contempti. An contemptus locum habeat in patronis, nõ vocatis ad præsentationem factam per cæteros: scripsi in decre. iij. de iure patro. super verbo, plurimorũ. Ægid. hoc dixit quod fortè sic allegat, de ele. bonæ. ij.

rñdens dubitat, petet inducias ad deliberãdũ, ſcdm ea q no. in §. ꝓxi. ver. Itē no. Qd aũt tā ponēs ꝙ rñdens, debeat interrogari à iudice ꝑ iuramentũ ſuũ ſcdm formā ꝑmiſſam, & etiā principales vbi litigaꝛ ꝑ ſyndicos: ꝓbaꝛ in præ. decre. de teſti. ad hoc. ff. de inter. act. noluit. & l. de ætate. §. q tacuit. Itē ꝙ iudex debeat dicere, quid credis vel ſcis: habes j. 15 §. ꝓxi. ver. hoc tñ. ¶ † Itē ſcias ꝙ poſtꝗ papa vel eius auditor in curia Romana approbauit poſitiões cũ ſit remiſsio ad aliquā ꝓuinciā, et mādaꝛ ꝙ principales perſonæ ſup eis prꝰſtito iuramēto, interrogenꝛ: nihil pōt eis vlterius obijci, vt in præ. decre. ad hoc arg. C. de teſta. omnium. a xxxv. q. ix. apoſtolicę. xxiiij. q. j. à recta. & c. hoc eſt.[a] ¶ † Itē no. ꝙ po- 16 nens nō ſemp teneꝛ dicere ꝙ ſciat, ſed ſufficit ei dicere ꝙ credit, vt puta vbi iuratũ eſt de calũnia, vt no. in prę. decre. ad hoc. & j. §. proxi. ¶ Itē qui ponit certũ ponere debet, vt ff. de rei ven. ſi in rē. ar. extra de ſpõſa. de muliere. & de ſymo. c. de ſymoniace. cũ & certũ velit rñſum habere vt vtatur eodē iure. ff. qđ qſcꝗ iur. l. j. extra de cõſti. cũ omnis. l. di. pōde 17 ret. ij. q. vj. decreto. in fi. j. §. ꝓxi. ¶ † In ſumma[b] no. ꝙ poſitiões ſic for- b mãdę ſunt, vt fundent intētionē ponentis cõſiderata natura ꝓpoſitæ actionis. Si igiꝛ agis de dñio, cõſidera q̃ ſunt neceſſaria in ꝓbatiõe eius. C. de ꝓb. cũ res. extra e. licet. ff. de rei vē. in rē act. & ꝑ totũ. q̃ dic vt j. de loca. §. nũc alia. ver. lvj. Si verò agis publiciana, cõſidera quę neceſſaria ſunt in ea. ff. de publi. l. ij. & l. quicũꝗ. & ꝑ totũ. & no. extra de re iudi. c abbate.[c] Si vis agere vtili rei vendi. vt ſupſiciarius, vide ff. ſi ager vecti. vel emphy. pe. & ff. de ſupſi. ꝑ totũ. & Inſti. locati. §. itē de prędijs. Si vis agere hypothecaria, vide ff. de pigno. ſi ſuperatus. ff. de ꝓb. ante oĩa. C. ſi res ali. pigno. da. ſit. nexũ. C. ꝗ res pig. ob. poſ. q filios. Si agis hypothecaria vtili, vide ff. de pig. & in ſuperficie. & l. ſi ab eo. & ſic de alijs actiõibus realibus & perſonalibus, & miſtis. Et caue tibi à poſitionibus petitioni tuæ cõtrarijs, vt ſi agis petitiõe hæreditatis vel quorũ bonorũ, nō dicas te poſſediſſe aliquo tēpore poſt mortē defuncti. Vel ſi agis Publiciana. nō dicas te à vero dño emiſſe. vel ſi agis vti poſsidetis, nō dicas aduerſariũ poſsidere. & ſic de ſimilibus. Et vide de hoc j. x. verſi. hoc quoꝗ. & ſ. de ac. ſeu pe. §. ſequitur. & §. ſeq.

SVMMARIVM.

1. Cautela pro illo contra quem ponitur in iudicio.
2. Vtile eſt reſpõſionem illius cõtra quē ponitur in iudicio ſcriptis notare propter gratiam.
3. Poſitionibus ſemel reſpondens, an cogi poſsit ad iterum, vel vlterius reſpondendum.
4. Poſitionem generaliter negare non ſufficit, niſi ad ſingula in poſitione contenta reſpondeatur.
5. Poſitiones licet ſint de cõſilio aduocatorum formãdæ: non tñ reſponſiones, ſed ſolùm à partibus faciendæ.
6. Reſponſio facta interrogationi vel reſponſioni aduerſarij, an teneat.
7. Vbi iuratur de calumnia, quæ & quomodo debeat is contra quem ponitur reſpondere.
8. Iuramentũ de veritate, an ſe extendat ad iuramentum de calumnia, vel econuerſo.
9. Interrogato dubitanti de eo ſuper quo interrogaꝛ danda eſt dilatio ad deliberandũ vbi iuratum eſt de veritate.
10. Præſumitur quis melius factum ſuum ſcire ꝗ̃ alius: nec debet quis aliũ conſulere, qualiter in facto proprio ſe debeat habere.
11. Confeſsio de credulitate æquè pręiudicat, ſicut & de veritate.
12. Verbum ęſtimare generale eſt ad credulitatem & ſcientiam.
13. Interrogatus vbi iuraꝛ de calũnia, an poſsit reſpõdere per verbũ dubito. & nu. ſequenti.
15. Iudex quomodo ſe habere debeat, & quæ attendere caſu quo is contra quem fit poſitio vel interrogatio. dicit ſe dubium.
16. Reſponſio quælibet referri dicıꝛ ſolũ ad id quod principaliter quęriꝛ: non ad alia quæ implicari ſeu ſubintelligi poſſent.
17. Reſpondere ad penitus incertũ nemo tenetur.
18. Principalis perſona licet debeat poſitionibus reſpondere: ſi tñ per procuratorem litiget, reſpõdebit ipſe procurator.
19. Procuratore poſitionibus reſpõſuro, dicente ſe libello neſcire reſpõdere aut dubitare, an condēnabitur in expenſis.
20. Reſponſio eius qui abſꝗ mandato defendit, an obſtet principali.
21. Reus qui nec agit nec excepit de iure ſuo, an cogatur rñdere poſitionibus ſuper eius defectibus factis.

De reſponſionibus ad poſitiones.

d SExtò Tractandũ eſt de rñſionib⁹ ad poſitiões, vel ad interrogationes.[d] Et certè expoſita poſitione ei, q rñdere habet: ipſe diligēter aduertere debet an ſint pertinētes vel ſuperfluæ, vel non: & poſt modũ ſibi facta intimatiõe diuini iudicij, debet ipſe rñdere: & ei⁹ rñſio eſt ſcribēda. q̃ dic vt ſ. §. ꝓxi. 1 ver. oblatis. ¶ † Sit aũt cautus is cõtra quē poniꝛ, vt ſaluo ſacramēto ꝓ- e nior ſit ad negãdũ[e] ꝗ̃ ad confitendũ: maximè vbi poſitiones depēdent ex facto alteri⁹: q a tunc pōt habere credulitatē ſuā ad ſic, vel nō & ſic actori incũbit onus ꝓbãdi. ff. de proba. ei qui dicit. ſ. §. proxi. verſicu. & nota quòd. 2 ¶ † Quòd[f] autem ſcribenda ſit eius reſponſio, vti- f le eſt vt de ipſa poſsit conteſtare: & ne ſuper eodē articulo reſpondens, iterum interrogetur. quod fieri nō debet: ſiue prius negauerit, ſiue confeſſus fuerit. ff. nau. cau. ſta. licet de pœnitē. diſ. iiij. diuina. extra de iudi. at ſi clerici. in fi. niſi nouũ quid emergeret. extra de iura. calum. cæterũ. vel aliqua dubietas inſurgeret, vt ſ. §. iij. ver. regulariter. ibi: quæ intelligo &c. Nouũ autē quid eſſet, ſi perdita eſſent acta 3 priora, vel aliquid ſimile. † Si igitur iteratò ſup eodem articulo iudex eum interrogat ipſum grauat, a & iniuriā ſibi facit, & quaſi anceps periurium eum facit ſubire ac vulgi infamiā incurrere: quia ſi aliter credit tunc & aliter nunc ex reſpõſione diceꝛ periuriũ, & infamiā incurriſſe, ſi aliter reſpodeat nũc ꝗ̃ tunc: quia ſuper eodem articulo duo contraria rñdit, ſcilicet verum & falſum. Non ergo reſpondere tenetur vlterius, ex quo ſemel reſpondit, vt infrà b §. proxi. in princip. niſi fortè poſitio cõtineat duo, vel plura copulatiuè, vt in concord. quę ſunt infrà §. proxi. verſic. xj. ibi: pręmiſſa autem. ſecus tamen eſt in iuramento calũnię, vt ſ. titu. proximo. §. fina. in fin. argu. ad omnia præmiſſa. C. de iuramen. calum. authē. in hoc. xxx. q. v. iudicantem. ff. ad l. Iuli. c de adult. ſi poſtulauerit. §. quæſtioni. ff. de in lit. iu- d ran. videamus. & in auꝛ. de his qui ingre. ad app. §. g j. colla. v. Quidam tamen vt Accur.[g] & domi. meus dicunt aliquem poſſe de eodem articulo pluries interrogari: quia poteſt eſſe ꝙ prius qñ negauit nō credebat: tunc verò apertis teſtibus credit. argu. ff. de quæſtionibus. repeti. ff. de dam. infec. qui bona. §. antepe. xxxv. q. ix. grauè. ſed ſuperfluè interro- 4 gabitur, ex quo cõſtat per teſtes. ¶ † Illud etiam notandum eſt ꝙ non ſufficit generaliter negare poſitionem, niſi ad ſingula in poſitione cõtenta: reſpon e deatur, vt extra de teſti. ad hoc. aliàs incipit, pręſentium. verſi. poſtea ſigillatim. & j. §. proxi. verſi. xj. 5 ¶ † Item nota[h] quòd licet poſitiones ſint de conſi- h lio aduocatorum formandæ: non tamen reſpon- f ſiones, ſed ſolùm à partibus ſunt faciendæ. Quod dic vt not. ſ. §. iij. verſicu. ſed & patronus. ¶ Poteſt autem quis cogi rñdere. quod dic vt j. §. proximo. 6 verſic. & nota quòd. ¶ † Hoc autem ſcias,[i] ꝙ licet g i non teneatur quis reſpondere interrogationi vel reſponſioni aduerſarij: ſi tamen reſponderit tenet reſponſio, vt extra de dolo & contuma. prout ibi. De hoc ſ. §. iij. verſic. fiunt. nam & valet reſponſio facta in iudicio, ſine interrogatione, vt ff. de interrog. actio. ſi ſine. §. j. & de probat. quoniā. & ibi de 7 hoc. ¶ † Item nota ꝙ vbi iuratur de calumnia, debet reſpondere is contra quem fit poſitio, ſecundũ quod credit vel ęſtimat, Credo vel non credo: quia tunc qui ponit ſcdm credulitatem, i. ſcdm quod cre h k dit & ęſtimat: ponit & iurat.[k] C. de iura. calum. l. ij. rñ. j. & §. j. ſ. de iur. calũ. §. nũc dicamus. in prin. vbi verò de veritate iuratur: tunc quia poſitio fit aſſer- i tiuè, ſcdm veritatem, ſicut & ipſum iuramentum, tenetur reſpondere tantùm de veritate: dicēdo: nego vel confiteor. arg. iij. q. ix. hortamur. & extra de k teſti. præſentium. & ſi tunc de credulitate quęraꝛ, non tenetur reſpondere: quia iuramenti forma hoc non patitur: ideoꝗ quidam in iuramento de veritate, adijci faciunt etiam de credulitate: & vtrunꝗ iuramentum præſtari, vt ſ. de iura. calum. §. j. verſic. l quartum. ſed licet cautela ſit: non eſt tñ ſcdm ius.[l] 8 † Quia iuramentum de veritate non ſe extendit ad m iuramentũ de calũnia, nec ecõtra.[m] Si tñ ſic iuretur (prout ſæpe fieri facimus ad malitias excludēdas) l debet taliter iurans reſpondere de credulitate & de veritate, vt ſ. titu. proximo. §. nũc dicamus. ver ſicu. cæterum. j. verſi. hoc tamen. Licet autē[n] quan m n do reus vel actor iurant ꝙ rñdebunt per ſcientiam vel credulitatem reſpondenti, ſufficiat dicere, ſcio vel neſcio: credo, vel nō credo: tñ poſitio nō pōt n fieri ſuper credulitate, vt ita dicatur: pono ꝙ credo vel me credere. vel pono quòd ſicut credo tu feciſti, vel dixiſti hoc: quia qui ponit, certũ ponere

a ¶ Hoc eſt. De articulis vide ſ. de teſte. §. nũc videndũ. verſ. ſed pone auditor. et qđ ibi dixi ſup ver. hoc etiā no. in fi.

b ¶ In ſũma. ſcdm Vber. de Bo. cuius quaſi ad literā fuit totũ, qđ hic ſeqꝛ. vſꝗ ad fi. & hoc vbi ſ. j.

c ¶ Abbate. li. vj.

d ¶ Interrogationes. De rñſione credo, vt ĩ inſtro cõtineꝛ, vel huic ſiſi, vide ſ. de teſte. §. quaꝛr. verſ. qd ergo ſi fit. de inſtr. edi. §. nunc dicamus. ver. qđ ſi quis.

e ¶ Negandũ. Vide j. ver. ſed nun quid. ibi. & ſi iudex.

f ¶ Quod ponit. Verba Tā. vbi ſ. vſꝗ ibi, niſi forte.

g ¶ Tñ vt Accur. in l. ij. C. de iu. calũ. §. qđ obſeruari. in fi. gl. antep. Hoſt. añt in ſumma de iur. cal. §. qñ. ver. ſed nunqd. & vide Cy. ĩ ꝑ. §. in xiij. q. in fi. & in q. ſequē.

h ¶ Itē not, ſcdm Tan. ſub §. hoc modo.

i ¶ Scias. Scdm Tā. vbi ſ.

k ¶ Et iurat. Quidā diſtinguunt hoc caſu actorē à reo, vt actoris credulitas ſit aſſerta, cùm agens debeat eſſe certus, ſed ĩ reo nō ſic. de hoc ꝑ Cy. vbi ſ. in xj. q.

l ¶ Ius. Olim hodie ſic, vt de iur. cal. c. j. l ſi. lib. vj.

m ¶ Ecõtra. ſcdm Ægid. vbi ſ. concedit tñ qđ ſeqꝛ.

n ¶ Licet aũt. Verba Odof. vbi ſ. ante fi.

debet.vt s̄.§.proxi.versi.itē qui ponit.debet ergo quis clare non obscure respondere,dicendo, nego vel cōfiteor:[a] vbi iuratum est de veritate.vel credo vel nō credo: vbi de calū. Alioquin si obscurè vel nullo modo respondeat:punitur.quod dic vt j.§.ix.& s̄.§.quinto.versi.oblatis.¶ 9 †Quid si interrogatus dubitat de eo,super quo interrogatur?Respōdeo, [b] danda est sibi dilatio ad deliberandum vbi iuratum est de veritate: quia tunc oportet eū respondere de scientia & veritate, ideoq; potest tūc rn̄dere dubito:nisi iudex viderit quòd statī possit rn̄dere vt ff.de interro.acti.qui interrogat̄. & C.de iure deliberan.si curatoris.ff.de iureiur. iusiurandū & ad pec. respon.j. & xxvij. q.j. & nuptiarum. in prin.& in fi.extra,de iuramen.calū.c.penul.vbi verò iuratum est de calū.cogendus est prçcisè respōdere ad interrogata,nulla cōcessa dilatione ad deliberandum:qa non tenet̄ dicere,nisi q̄ credit vel nō credit id, de quo q̄ritur:nec pōt dicere,dubito. C.de iur.calum.l.secūda.responso.j.&.§.secundo. & aut̄.in hoc.Super quo dic vt infra, ver. sed nunquid.¶ 10 †Caueat tamē,[c] petēs inducias ad deliberandum,quòd non petat ad cōsilium habendū.nā tunc non audietur.ipse em̄ debet esse certus de facto suo.extra,de rescrip.ab excōmunicato. & p̄sumitur melius scire factum suum q̄ alius:nec debet aliū cōsulere qualiter in facto proprio debeat rn̄dere:vt s̄.§.tertio.prope fi.¶ 11 †Hoc autem certum est q̄ æquè præiudicat confessio de credulitate sicut & de veritate:vt not.extra,de iureiu. ex literis q̄uis aliud sit in dicto testis:vt s̄.de teste.§.j.versic. item quòd deposuit.Ex quo patet[d] q̄ malitiosi p̄curatores sepe deierant,q̄ncūq; super aliquo interrogantur,& respondent,nō credo:licet sciant illud pro certo. dicentes se excusari,qa aliud est scire,& aliud est credere. Sed certè non refert inter hoc, quo ad partes, licet intersit alias quo ad testes: vt extra,de testi.cū causam. & probat̄ bene extra,de summa trini.firmiter credimus & simpliciter confitemur in prædictis verbis. de conse. dis.iiij.firmissime.quid enim melius credimus q̄ id, quod scimus?Certè nihil:vt patet in articulis fidei:vt in p̄d. decreta.& de hoc infrà,§. ix.ver.sed nunquid. & hoc etiam probat l. q̄ app. scientiam, credulitatē: vt C.de iura.calum.l.ij.§.quod obseruari.vbi dicit̄ q̄ tutores iurant,q̄ ipsi causam scientes ad eam perueniunt.& postea sequitur q̄ ipsi causam scire possunt.& sic ad iudicium peruenire.& statim ibi subijciatur,quod iuratur ex scietia seu animi,hæc esse vera.& licet alia sit rei veritas:tamen qd̄ quisq; credit & æstimat hoc esse iurandum. & attēde qd̄ dicit, credit & estimat.[e] †Nam licet verbum credendi 12 possit restringi secūdū propriam significationem: verbū tn̄ estimat.generale est ad credulitatē & sciētiā.& ad hoc facit canon, vbi dicitur q̄ quis dicitur scire,quod ab alio audit.vt xxij.q.v.hoc videtur.in prin. Vnde vt tu iudex euites prædictam fraudē, facias in causa præstari vtrunq; iuramentum, scilicet de calum.& de veritate: vt suprà.Item interroga respondentem super vtroq;, scilicet de scientia & credulitate, hoc modo: quid scis,vel credis,vel æstimas super eo, de quo queritur vel ponitur: vt suprà,§.proxi.ver.oblatis.& versi.Item nota.& in præ.§.quod obseruari.& extra,de testi.ad hoc.§.j. ibi;quid sciat super positionibus,vel credat. extra de accu.qualiter.j.in fi.& de hoc infrà,§.octauo.in princ. ¶ 13 †Sed nunquid vbi iuratur de calū.potest interrogatus rn̄dere,dubito? Hociā s̄.tetigimus,et adhuc dicamus.[f] & dicunt quidā q̄ sic ar. ff. de peti.here.si debitor.C.de excep.si quidē & s̄.de exce. §.viso.versi.sed si debitor. ad fi.Nam inter credere & non credere,est mediū,scilicet dubitare vt ibi.& ar.xlj.di.sæpe.xvj.q.j.prohibitū.C.de condi.inde. l.fi. Alij cōtra.nam licet primò dixerit,dubito:finaliter tamen cogēdus est dicere quid credit vel æstimat.nam iurauit respondere secundū estimationē sui animi:vt C.de iura. calum.l. ij.in prin. Sic ergo rn̄deat:vt non deserat interrogantem incertum. ff. de inter.act.de ætate.§.nihil. quod fit, cùm dicit dubito.Dominus Io.[g] dixit q̄ nec semper respōdere potest dubito,nec semper cogitur respondere credo,sed interdum pōt dicere,dubito:& interdū cogit̄ prçcisè rn̄dere quid credat.verbi gratia: Actor posuit de quinquaginta:reus verò cōfitet̄ de xl.tūc reus pōt cogi rn̄dere quod credit de decē.sed si nil de quinquaginta confiteatur:tunc pōt respōdere, dubito.Itē si de suo cōtractu qs interrogetur:tunc tenetur dicere quid credit.si de alieno:puta heredi[h] tario vel alio:tunc potest dicere,dubito vt iam dicam.Et si iudex imperitus cogat eū respondere qd [i] credit,sapienter agit respondens si in negatiua declinet vbi opinio sua nō magis se habet ad sic q̄ ad nō:saluo in oībus iuramēto[h].Si ergo ita incert⁹ est is contra quem fit positio vel interrogatio q̄ non magis potest animū suū applicare ad credendum [k] hoc q̄ aliud vt in hoc exēplo:credis illum qui est vltra mare,viuere vel non?Dicūt oēs q̄ potest dicere dubito,vt in p̄re.l.si debitor.& l.si quidē.vel pōt etiam dicere nescio,sed si iudex ad partis instantiā cogat eū rn̄dere:dubitāti dabitur tempus ad deliberandum,vt suprà. Sed si iudex imperitus cogat eum omnino respondere,credat vel non,vt quidā faciunt:ar.C.de iur.calū.l.ij.§.qd̄ obseruari.vbi de hoc:[i] tunc† 14 respōdeat sic,præmissa negatione,non credo eum mortuū.[k] sicut responsum fuit in decre. neq; scio neq; credo ad te pertinere.extra de resti. spo.cùm ad sedem.Nec em̄ sequitur ex hac rn̄sióe q̄ credat eum viuere:qa per suam rn̄sionē nihil ponit,sed negat tantū. Potest enim esse q̄ non credit eum esse mortuū:nec credit etiā eum viuum. Sed si postponeret negationem,dicendo credo eū non esse mortuū:tūc bene sequeretur quòd credit eum viuum:& sic potest anceps incurrere periuriū.De hoc vide j.§.proxi.versi.xij.Hoc igitur casu cùm is contra quem fit positio vel interrogatio,dicit se [l] dubium:debet iudex attendere an dubitet de facto 15 suo:†& tunc minus est probabilis ignorātia.C.de rescin.ven.quisquis.extra de rescrip.ab excōmunicato. An in alieno de quo non teneatur quis respōdere.& vt s̄.§.p̄xi.ver.& no.imò in eo iusta est dubitatio:& ideo dabitur tempus deliberādi.ff. de in terro,act.& quia.Item debet attendere an factū sit recens,an ita antiquum,q̄ factū etiam propriū quis potuerit obliuisci.C.de testi.iubemus.xxx.q.v.nostrates.xxiij.dis.p̄terea.Tractus em̄ longi tēporis, obliuionē inducit.ff.ad Treb.l.iij.§.duę.& xij.q.ij. longinquitate.qa omniū habere memoriā &c.C. de vetere iure enu.l.ij.§.si quis aut̄.[l] ¶ 16 †Item nō est respondendū ad ea de quibus non fuit in iuramento intellectum,vt de his quæ non faciunt ad cām, vt ff.de nox.quoties.§.fi.& de iureiur.qui iurasse. §.penul.& j.§.proxi.versi.ij.& respōsio refert̄ solùm ac id qd̄ principaliter quæritur, & nō ad alia, quæ implicari seu subintelligi possent,qd̄ dic vt j. 17 §.proxi.ver.ix.¶ †Item ad penitus incertum non tenet̄ quis rn̄dere,vt ff.de iureiur.qui iurasse.§.ij.& s̄.dixi.nec ad impertinens.qd̄ dic tamen vt j.§.p̄xi.versicul.j.& versi.ij.¶ Item quot modis fit rn̄dendum:& quid iuris fit de falso respondente.j.§. [n] 18 nouo.¶ †In summa notādum est quòd licet principalis persona debeat positionibus respōdere, vt s̄.§.iij.versi.sed & scd̄m.& j.§.octauo.versicu.hoc quoq;.& seq.tn̄ si per procuratorē litiget:tūc procurator positionibus rn̄debit,vt ff.eo.nō solū.ff.ad leg.Aqui.proinde.§.j.extra de testi.ad hoc.aliàs incipit,pręsentium.[m] & si veritatē neget, vel qa ignorat,vel qa nec Deū timet:nec hoīes reueret̄: principalis vocādus est,& cogēdus est rn̄dere,vt in p̄d.c. ad hoc.& extra de iur.cal.in pertractādis.& C. de p̄cu.l.fi.& ff.eo.si actor.& hoc p iuramētū,vt s̄. de iur.cal.§.restat.ver.quid si aliquid.in fi.tenet̄ ergo quis talē p̄curatorē cōstituere:qui sit instructus in facto,& q rn̄deat veritatē,vt ī p̄.c.in ptractādis.& C.eo.l.ij.§.finaūt vel cognitus.& de dolo & cōtu. c.fi.rn̄.j.s̄.de p̄cu.§.j.ver.item qd̄ oīno.qa nisi iusta causa appareat:nō habebit dilationem ad dominum consulendum.extra de procurat.dilectus.[n] ff. 19 eo.si actor.C.eod.l.fi.¶ †Quid si p̄curator dicit se dubitare vel nescire libello vel positioni respondere,& velit dominū consulere?Respōdet papa no. in præ.c.

a ¶ Vel cōfiteor. Nec sufficit dicere,nō cōfiteor.vt scripsi de testib. ex tenore. super iij.gl.vbi etiā vide materiā sequētis ver.

b ¶ Rn̄deo. secūdū Ægid. vbi s̄. ADDE Bart. in §.qd̄ obseruari.& Imo.ī c. ex parte. de rescri.

c ¶ Tn̄.scd̄m Vber. in p̄.char. vlti. in pri.et eadē char. in prin.vl.col.dicit q̄ res mali exempli est,cùm id dicitur per aduocatum. sed si pricipalis suo ore iudicat & equitas mouet iudicem,cùm habeat iustā causam dubitandi: iustum est, dilationē dari.alleg.l.iij.& vltimā. ff.de inter. actio.

d ¶ Ex quo patet. secundū Vber. de Bob.

e ¶ Æstimat. Sup quo verb. est gl quam infrà allegabo.

f ¶ Dicam⁹.Hoc dixit propter Bonagui.cuius verba sequuntur.de Accur. j. dicam Vbert.de Bobio ista prosequitur in p̄.char.fin.circa medium versi. sic autem.de quo j. dicam.

g ¶ Do. Io.dixit. Pil.magister noster dixit Bonagui.vbi s̄. pręclarissimus legum doc. Hoc autem dictum eis placet,& mihi.

h ¶ Iuramēto. Vt s̄.e.§.in prin.

i ¶ De hoc. In gl. antep.vbi quasi ad literam, sunt hæc verba vsq; ad ver.itē quot.

k ¶ Mortuū.Satis placet hec respōsio, restricta ad suos terminos. Hoc dico propter Vbert. de bob.q dicit vbi supra ad fi.j.col. q̄ hæc rn̄sio sibi pluribus annis placuit,sed post ea displicuit: qa credit illā Deo nō gratā. qcqd dicat̄ etiā extra terminos istos viget eius vsus. ADDE Bart. in d.§.qd̄ obseruari.

l ¶ Autē. Venit ergo hoc p modū subdistictionis, ad primum mēbrū qn̄ q̄rit̄ de facto suo: & sic ponit Guid. de su.vbi s̄.ij.Ex verbis autē Vber.in ver.si aūt. quē allegaui in prin. hui⁹ versi. posset p̄mitti distictio inter illas q̄ fiunt ante litis cōtesta.& in his certū rn̄deat, & post:& tūc distiguat̄ vt s̄.sibi tn̄ placet superior distinctio in vtrisq;.

m ¶ Incipit, præsentiū.lib.vj.

n ¶ Dilect⁹.Vide qd̄ ibi scripsi super vl.glos.& in præ.c.in ptractādis.super versi. omnino.

in prę.c.in pertractandis.ꝙ si id qđ ponit̃ pertinet ad negotiũ ꝓincipale condẽnabit̃ in expensis quæ ꝓpter hoc fient:& arg.huius decr.& ar.extra de procu.auditis.& c.cõstitutis.& in præ.cõcor.Si verò sit nouus articulus emergẽs qui fortè ꝓuideri nõ potuit,nõ imputat̃ dño si illũ nõ instruxit,ar.extra de iur.cal.cæterũ.in prin.& de testi.fraternitatis.& de excep:pastoralis.quare hoc arbitrariũ est.¶†Porrò rñsio ciꝰ q absq; mãdato defendit nõ obstat principali.ff.de inter.act.si sine.§.si defensor.aľs est lex.ª & iũge hoc qđ est j.§.vij.ver.hoc quoq;.& §.x.ver.sed pone.¶Iudex autẽ simplicẽ litigatorẽ vel etiã ad ineptã positionẽ nõ coget rñdere, vt j.§.ꝓxi.ver.xxvij.Vltimò no.ꝙ reus qui nec agit nec excipit de iure suo nõ cogit̃ rñdere positionibus super eius defectibus factis,vt s.de act.seu peti.§.super actionibus.ver.reus quoq;.

SVMMARIVM.

1 ☞Positio quomodo dicatur superflua.
2 Superfluitas in actis est reprobanda.
3 Ponens impertinentia vel superfla an sit audiendus.
4 Positio ad negotium impertinens an sit admittenda.
5 Non præsumitur quis semper possidere qui semel possedit.
6 Interrogationem debet sequi responsio.
7 Superflua vel inutili probatione vel respõsione vel dilatione nemo debet onerari.
8 Superfluũ admittere securius est ꝙ necessarium omittere.
9 Ponens si dicat intentionem suã iudici ad aures,nolẽs aduersariũ instruere, an tunc possit reus cogi ad respondendum.
10 Iudex qui auris sibilum patitur meritò suspectus habet̃,nisi qđ in aure audit,publicè proferat.
11 Positio obscura nõ est recipienda.
12 Positio ad quam nõ ipse contra quem fit,sed alius debet respondere,an sit admittenda.
13 Positioni tali cui nõ sit rñdendũ,an cogi possit quis respondere.
14 Respondere nõ cogitur quis qñ ex responsione ei præiudicatur.
Filius an debeat respõdere positioni patris.
15 Positioni negatiuæ an sit respondendum.
16 Dictiones tantùm & solùm,faciunt negatiuam implicitam.
17 Iudex an possit admittere positiones negatiuas.
18 Negatiua simplex positio,an sit probabilis.
19 Positio generalis in genere generalissimo,nõ est admittenda.
20 Positio captiosa,an sit admittenda.
21 Posititio nõ debet esse multiplex seu implicita,& continens seu implicãs in se plures articulos,seu plura dicta.
22 Propositio cuius particularis est falsa eius vniuersalis similiter est falsa.
23 Responsio refertur solùm ad id super quo principaliter fit quæstio seu probatio.
24 Positioni plures articulos cõtinenti qualiter sit respondendum.
25 Positio generaliter facta,an possit per speciales positiones diuidi.
26 Positioni in qua continet̃ hęc clausula,& si nõ credis coniũctum,pono diuisim,an sit respondendum.
27 Positionibus sic est rñdendũ vt per rñsionẽ nõ deueniat̃ ad periurium.
28 Status mentis quintupliciter circa dubitationẽ considerari potest.
29 Positioni iuris an sit respondendum.
Probare ius scriptum nemo cogendus est.
30 Iura sint certa & finita & probata in se;& cõfessio in eis nil operatur.
31 Positio procuratoris de certo præmio cõtra dñm,an sit admittenda.
32 Remuneratio de iure facienda est iuxta laborem.
33 Positioni calumniæ,an sit respondendum.
34 Positioni dependentiã iam negata vt sine periculo nõ possit confiteri,an sit respondendum.
35 Negans aliquid in genere,an teneat̃ alteri post modũ ponẽti in specie.
36 Positio impossibilis vel cõtra naturã,nõ est admittenda.
37 Positioni implicitæ vel trãspositæ seu remotæ vel repetitæ,nõ est rñdẽdũ.
38 Simplicitas amica legum dicitur.
39 Ponere nemo potest sibi cõtraria,aut contra id quod semel posuit.
40 Positio nõ debet fieri super crimine eius contra quem fit.
41 Ponenti de crimine cõmisso,notorio,& famoso,an sit respõdendum.
42 Ponenti aduersariũ suum excõicatum esse,an sit respondendum.
Excommunicatio nõ debet imponi,nisi pro peccato mortali.
43 Sentẽtia canonis semper ligat,& est iusta:hominis verò sententia qñq; est iniusta,nec semper fertur pro crimine.
44 Ponenti iudicem vel executorem excõicatũ,an sit respondendum.
45 Positio duplex & alternatiua,an sit valida.
Positio quibus casibus non valeat.

Positiones quibus modis reprobentur, & de cautelis circa eas.

SEptimò Videndũ occurrit,qbꝰ modis positiones reprobent̃,seu impugnentur:& de cautelis circa eas ad cuiꝰ rei notitiã plura sunt attendẽda. ¶†Primò ᵇ attẽdendũ est an positio sit superflua:puta si cõtingit vel eadẽ est cũ iam facta.vel cũ iam cõcessa,siue cum iam negata,vel si sit cõtraria iam factis vel iam negatis vel confessatis,sic fiat positio cõtra positionẽ quibus casibus nõ est rñdendũ,extra de testi.cũ tu.& de iureiu.veniẽs.in fi.de coha.cleri.& muli. clericos.C.si aduer.ven.l.fi.ff.de pe.hęr.si qs libertatẽ.§.fi.nau.cau.sta.l.licet.Nã si negat qđ prius ponẽdo vel rñdẽdo cõfessus est,vel ecõtra in reatũ periurij incidit.j.ver.xv.¶†Nã supfluitas in actis reprobatur.C.de p̃ci.Impe.offe.l.fi.& resecatur,vt extra in ꝓœmio decre.§.sanè.imò etiã punit̃.C.de appel.appliorẽ.Sicut eñ nõ admittit̃ quis ad ꝓbandũ superflua vel impertinẽtia sic nec ad ponẽdũ. extra de offi.deleg.cũ cõtingat.circa fi.in aut̃.colla.v.de his q ingre.ad appel.§.fi.extra de excep.dilecti.& in cõcor.quæ sunt infra ver.ij.hoc tñ.ᶜ ¶†Fallit qñ post iuramentũ redigit̃ in positionẽ, qđ prius deductũ fuerat in petitionẽ non põt esse,& licitũ vr̃ vt propter reuerẽtiã iuramẽti cõcedat litigator qđ prius litẽ cõtestãdo negauerat,vel ecõtra.Insti. de pœ.teme.liti.circa prin.ff.de dã.infe.q bona.§.pe.ff.de edẽ.veluti.licet sit arg.cõtra in prę.§.in aut̃.de his q ingre.ad appl.& extra de ꝓb.per tuas.& vt eccle.bene.vt nostrũ.& C.de nõ nu.pecu.generaliter.ᵈ In talibꝰ tñ subtilis aduocatus & cautus sępe cõtraria reducit ad diuersa,& similia ad dissimilia, & impertinentia ad pertinẽtia,mutatis verbis, sed sententia retenta,nisi iudicis prudẽtia obuiet.ff. de verb.signi.natura cauillationis.& l.ea est natura.ff. de regulis iuris.extra de his quæ fiunt à præla. sine consen.capi.cùm apostolica.§.authoritas.extra de translatio.inter corporalia.§.sicut autẽ episcopus. C.de legi.nõ dubium.C.de iudic.properandũ.§.j. ibi:nullus tam audax &c.& vide j.de dispu.& alle. §.post hæc aũt.& j.ver.x.& ver.xiiij.& ver.xv.& ver.xvij.¶†Secundò ᵉ considerandum est,an id qđ ponitur sit ad negotium impertinens,id est quòd si probatum esset,non prodesset.Quod exemplifica,vt ff.de interrog.actio.si sine.§.si de peculio.aľs si fideiussor.§.fina.& l.si filius cùm patre.C.de probatio.ad probationem.j in fi.& xxx.q.v.iudicantem.in fi.ibi,adnecti cõueniat.& in præd.decr.cùm cõtingat.in fi.C.ne vxor pro marito.l.fi.C.si mãci. ita fu.ali.vt ma.l.j.extra de excep.dilecti.& c.cùm olim.C.ad exhiben.l.ij.§.fina.C.de prædijs & alijs re.mino.si quidem.argu.ff.ad l.fal.in ratione.ij.§. fi.& l.in quantitate.§.fi.in fi.& tali positioni respõdendum nõ est,vt quia non tangit causam in libello insertam.s.§.proxi.ver.item non est. Verbi gratia ago rei vendicatione cõtra te,tu ponis de mutuo:vel ago de matrimonio spirituali: tu ponis de carnali vel econtra.vel volo probare me contraxisse cum Berta tali loco,& pono te comedisse die tali in tali loco.vel sic:ago interdicto vnde vi,pro recuperando fundo,& pono ꝙ olim possedi ego & maiores mei:certè hoc non sufficit nec probatum sufficeret nisi probem vel ponam quòd deiectionis tempore possidebam.extra de offi.dele.c.consultationibus.¶† Non enim præsumitur semper possidere qui semel possidet.extra de causa poss.cùm ecclesia.Item impertinens est si sit de alieno facto,de quo nihil pertinet ad actorem vel reũ, vt j.ver.quarto. Accur.tamen dicit tunc respondẽdum esse,vt no.C.de iuramẽ.calum.l.ij.§.quod obseruari.ᶠ Item etiam impertinens est si pono ꝙ clericus in aliquo contractu ex quo nunc agitur, promisit respondere coram iudice seculari, & renunciauit decret.si diligenti.quæ est extra de foro competẽ.non enim valet talis renunciatio, vt ibi. quod verum est vbi agitur ex ipso contractu.Si autem agitur vt clericus ex hoc puniatur: tunc satis pertinens esset,vt ibi. & xj.q.j.c.insolita.& c. placuit.Sed & potest esse impertinens circa ea quę in libello continentur,vt patet in præ.concordan.& s.ver.proximo.& s. §.v.in fine. ¶†Et nota quòd cùm interrogationem debeat sequi responsio,vt j. q.j.§.ecce.quando cogendus est quis respõdere in terrogationibus.seu positionibus,in quibus interest aduersarij quòd respondeat,vt ff.de interroga. actio.si defensor.§.illud quod. verũ est si certũ est iudici ꝙ positio facit ad causam,vt ff.eodem.de ætate.§. qui interrogatus.& extra de testibus.ad hoc.

ª ¶Est lex.Quid ecõuerso dixi s.de defensore.in fi.

ᵇ ¶Primò.Secũdùm Rof.vsq; ad ver.in talibꝰ.est sciẽdũ ꝙ Bonag.sex ex ĩfra scriptis ꝓsequit̃.et hoc ordine. & idẽ Ægid.qa priò vnã, scdò & tertiò ꝓsequit̃ scdam.quartò xv. qntò primam. sextò decimãseptimã,in qua plꝰ istat: addit demũ Bonagui.octauã q̃ est in frà xvj.Odo.vbi s. posuit ex his xiij.ĩ princ.sui tractatus.

ᶜ ¶Tñ. Fortè Rof.

ᵈ ¶Gñaliter. Huic cõtrario stari posset,si totũ qđ fuit ĩ petitiõe simul iteraret̃ in positiõe.secꝰ si p mẽbra,vt no.in cle.de ver.sig.sępe.ver.& qa.in glo.ij.

ᵉ ¶Scdò.scdm Rof. vsq; ad vers.& tali.

ᶠ ¶Obseruari.In gl. añpe.vltra mediũ, sed nõ fateor ꝙ gl. teneat ꝙ de facto sic limitato vt dicit author teneat̃ pars rñdere; vult ergo ꝙ rñdere teneat̃ de facto alieno supra qđ ptinet ad cãm: et sic ibi dicebat dominus meus,vt etiã ponit Cy.vbi s.in vlt. q. & vide qđ dicã sup ver.qñ.in fine. ADDE q̃ dicat̃ positio imptinens, Bar.& Bal.in l.cùm virũ. C.de fideicõ. vbi dr̃ ꝙ põt fieri positio de iure præsumpto.Et an stante statuto ꝙ positiõi imptinenti qs teneat̃ rñdere, si sit notoriè imptinẽs. Imo.ĩ l.dies cautionis.ff.de dã.infe. tenet ꝙ nõ ꝓ quo faciũt no.in l.j.ff. qđ

vi aut clā. Quid au tē si qs positiōi im pertinenti r̄nderit, an sibi p̄iudicet? Vi de Pan.ei⁹ cōs.vl.et an iudex pōt coge re r̄ndere positiōi imptineti.vide per epm Alex.ī c.solici tudinē.extra de ap.

a ¶ In fi.lib.vj.

b ¶ Nolite.ij. Facit qđ no.C.de iu.cal. l.ij.§.qđ obseruari. in gl.ex hoc.ad fi.

c ¶ Tertiò. Secundū Rof.hui⁹ mēs vsq; ad finem.

d ¶ Positionē tuam. Cui declaratiōi nō obstabit terminus dat⁹ ad ponēdū,vt dixi s.đ teste.§.nūc videndū .sup ver. hoc etiā nota.

e ¶ Quartò.Secundū Rof.et idē numer⁹.

f ¶ Et no. Aduerte: qa ibi & hic dr̄, q̄ de facto aduersarij debet qs r̄ndere.et ibi p̄mittit̄ q̄ de fa cto aduersarij de bet actor vel re⁹ po nere: & sic vr̄ ino pta locutio. Si em̄ actor debet pone re de facto aduersa rij:ergo non r̄ndet re⁹ de facto aduer sarij,sed de ꝓprio. & sic in reo ponen te de facto aduersa rij: & sic actor r̄n debit de ꝓprio.sed ī hac materia factū ꝓpriū & aduersa rij,sunt cōnexa. In terminis pono q̄ mutuaui tibi hoc fa ctū vtriusq;,& ī ca su quo factū esset ī vno cōmodū respi cit reliquū vel incō modū:p qđ cōclu de q̄ de facto pro prio & de facto ad uersarij,& de facto tertij, si faciunt ad cām poni pōt, & r̄nderi debet.de ter tio patet exēplum quintū in §.v.Itē si nō facit ad cām et in facto ꝓprio vel aduersarij nō ꝓce dit positio, vt pa tet s.ver.ij.in prin.

g ¶ Quintò.Secundū Rof.iste ver.& se quēs sub eisdē nu meris.

Si verò certus est q̄ impertinens est: quia nō facit ad causam:nō debet cogere respondere nolentem. 7 †Quia nemo onerādus est superflua vel inutili pro batione vel responsione vel dilatione.ff.de testib. l.ij.in fi.ff.de procura.non cogendum.§.fin.ff. vt in poss.leg.hæc stipulatio.extra de elect.cùm Vinto nien.& c.bonæ.in §.cōtra ꝓcessum.ibi de facili cō probari & c.et ff.de fideicō.liber.Thais.§.sororem. xxij.q.vj.§.fi.in prin.de pœ.di.vij.qui egerit.ibi:nā si scire tibi & mihi prodesse &c.Si verò incertū est vel dubitatur an sit admittenda vel non:tunc est in iudicis arbitrio,sicut & in quolibet dubio cogat vel non:tutius tamen est q̄ cogat,quàm quòd non, vt a extra de confes.statuimus.in fi.ᵃ extra de appel.cū spāli.§.porro.ver.excessū.extra de regu.iuris.c.ij. ff.de interrog.act.de ætate.§.ex causa.& l.qui ser- 8 uum.§.in iure.& l.vbicunq;. ¶ †Securius est enim superfluum admittere quàm necessarium omitte re,vt xiij.q.ij.nō æstimemus.cum suis concord.C. de testa.testā.C.de edē.is apud.quia quę ex super abundanti fiunt:non solent vitiare contractus, vt ff.de reg.iur.non solent.& faciat hoc iudex pręmis sa solita protestatione dicendo,responde saluo iu re impertinentium,& vtilius est cum hac ꝓtesta tione litem abbreuiare,quàm eā superuacuis dispu tationibus protrahere.C.de iudi.properandum.§. illo proculdubio.& l.seq.§.patroni.C.de postulā. quisquis.§.præterea.ęquitatem tamen iudex in ͥdu bio sequi debet.extra de trāsact.c.fi.ff.de eo quod 9 certo loc.quod si Ephesi.¶ †Quid si ponens dicit iudici ad aurem intentionem suam, nolens dicere publicè ne aduersarium instruat,vt extra de fide in stru.cōtingit? Dicit do.meus q̄ si iudex euidenter deprehēdat q̄ eius intersit responderi:cogat reum r̄ndere.ff.de inter.act.si sine.§.pe.Item iudex non debet esse p̄ceps in reijciēdo positionē.nā sæpe pri ma facie non videtur facere ad cām:& tñ bene est pertinens.vnde ponēs exprimat iudici intētionem suā,saltē ad aurē sc̄d̄m do. meū, & iudex attendet 10 ęquitatē.extra de transac.c.fi.† Sed certè iudex qui auris sibilum patitur:meritò parti alteri suspectus habetur,nisi quod in aure audit:publicè proferat. extra de hære.cùm ex iniūcto.prope prin.xj.q.iij. b nolite.ij.ᵇ ¶ Tertiòᶜ quoq; considerandum† est an c positio sit obscura.quod si sit:& non recipitur di 11 d cetur ei charissimè declara positionem tuam.ᵈ arg. C.de transact.vt r̄nsum.extra de spon.de muliere. C.de impu.& alijs substi.precibus.iiij.di.erit.ff. de iniu.prætor.§.qđ autē.xxiiij.q.ij.nō satis.xxviij. q.j.sic em̄ neq;.in fi.ff.de reb.dub.in ambigua.& l. si libertatis.§.sed si qs.& ff.de supelle.l.Labeo.pro pter dicta iura pone exēpla.Fiat ergo clarè et aper tè positio,vt patet in formis positis s.§.v.Nam cū omnis positio sit confessio siue assseueratio,vt j. §. viij.si sit ambigua,non est admittenda,quasi nil po suerit,vt j.§.nouo.& in prædict.concord. Oritur aūt obscuritas qñq; ex verbo,qñq; ex oratione,vt patet in præ.concor.& ff.de act.empt.& ven.l.j.et l.tenetur.§.fi.& extra de sponsa.ex literis,& qñq; ex r̄nsione,vt extra de verb.sig.cū olim.ideoq; cla ra & aperta debet esse r̄nsio: sicut & ipsa positio, 12 vt s.§.ꝓxi.¶ †Quartòᵉ considerandū est an id po e natur ad qđ nō ipse cōtra quē fit positio, sed alius r̄ndere debet,vt ff.de inter.actio.si sine.§.alius.nec etiam de facto alieno,sed de facto aduersarij debet f quis respōdere,vt §.v.ver.& no.ᶠ ¶ Quintòᵍ cōsi g derandū est,an p r̄nsionē si ad positionē fieret qua si ex quadā præcipitatione præiudicium fieret r̄n denti.nam tūc nō cogit̄ statim respōdere,vt ff.eo.l. qui interrogatur.& l.seq.in prin.& §.interdum.et vj.q.j.quæro.extra de excep.cùm venerabilis.pro pe prin.¶ Sextò considerandum est, an valde in tersit ponentis q̄ respondeatur positioni:in qua re summaria cognitio interponetur in præd.l.si sine. 13 §.illud.¶ †Septimò considerandum est, an sit talis positio cui non sit respondendū,vt puta si filius q se à paterna hereditate abstinuit, trahitur in iudi cium quasi hæres:& trahens sic dicit : pono te esse hæredē,certè non cogitur r̄ndere,vt ff.eo. si filius. j.& prętor eū tuetur,si tacuit,vt ibi dicit̄.& est hoc

speciale in filio:& sic non est contra.ff.eo.ti.de æta h te.§.qui tacuit. Vel dic sc̄d̄m Rof.ʰ q̄ filius qui ta cuit habetur pro negante.Si autem negasset se hæ 14 redem non tenetur.nec enim mentitus est.¶ †Item non est cogendus respondere quandiu dubitat de iure suo:& quādo ex responsione potest ei preiu dicari.ff.eod.l.& quia. Est & alius casus in quo non est respōdendum:puta si filius agit cum patre : in cuius potestate est.Non enim tenetur respondere patri:quia non est iudicium inter eos.Idē dico vbi aliàs iudiciū nō cōsistit,puta inter seruum & dñm, & hmōi,vt ff.eo.si filius. secundò.& l.fine.§.si ser uus.ff.de iudi. lis nulla.& l.non idcirco.§.cū post- 15 ea.¶ †Octauòⁱ considerādum est,an positio sit ne i gatiua:quod si sit non debet ei respōderi:quia qui negat non ponit,sed remouet siue sit negatiua ex plicita,scilicet nō habens determinationem loci vel temporis, vt pono quod non cognoui Bertā.ex tra de fri.capit.secundo.vel non fui citatus . extra de electio.bonæ.§.porrò.siue implicita , vt pono quòd tempore electionis quatuor ex canonicis tā tùm præsentes fuerunt:argu.extra de causa posses k sio.&proprie.cùm ecclesia.Et nota.ᵏ quòd hæ di 16 ctiones †tātùm & solùm,faciunt implicitam nega l tiuam:ˡ & neutra prædictarum negatiuarum poni potest.quod sic probo:positiones succedunt in lo cum probationum. vnde id solùm veniet in posi tione,quod in probatione,vt supra versicul.tertio. sed negatiuè:nulla est directè probatio : ergo nec positio.extra de probation.quoniam contra. & in prædicto c.bonæ memoriæ.j.§.contra legati.ff. de probatio.l.ij.vj.q.vl.actor.extra de causa posses.cū ecclesia.de quo dic vt j.de probatio.§.primo. 17 ¶ †Sed forte excipitur,cùm aliquid indirectè pro batur extra de testibus.ex tenore.C.de contrahen. stipul.optimam. ¶ Item nisi negatiua habeat im plicitam affirmatiuam:quod exemplifica,vt ff. de probation.si filius.iij.q.ix.iudicas.extra de renun cia.super hoc.& de probatio.quoniam.in princi. & capitu.ex literis.& capitu.tertio.extra de solut. is qui.ff.de probatio.cùm de indebito. Item exci pitur,cùm qualitas facti nagatur.ff.de probationi. ab ea. Item vbi ius præsumit in contrarium.C.de codicillis.nec codicillos.ff.de donatio.inter virum & vxorem.Quintus.ff.de proba.si pactum.& l.si m chirographū. Vel potest dici secūdū Rof.ᵐ quòd in prædictis casibus affirmatiuè fient positiones: veruntamen licet negatiua non possit poni à par te:iudex tamen qui habet ex suo officio cuncta ri mari, vt xxx.q.vlti.iudicantem.& xxiij.q.viij.oc cidit. extra de offi.iud.delega.super quęstionem. §.intētionis.potest & debet si viderit expedire,ex officio suo interrogare super negatiua.arg.ff.de in terro.act.l.pe.& extra de fide instru.cùm Ioannes. vbi iudex facit interrogationem quam pars face re non poterat:cùm esset in causa conclusum.Acci pe etiam exemplum prout not.C.de nō'nu.pec.in cōtractibus.maximè autem si interrogat super ne gatiua,vbi agitur de salute vel periculo animæ:ar gu.extra de re iudic.lator.ad fi. Hodie verò expe ditum est:quia iudex potest admittere positiones negatiuas quæ non possunt probari nisi per con fessionem aduersarij,si sibi æquum & expediēs vi n deatur.extra de confes.statuimus.ⁿ Si ergo sit equi tas,admittat eas,licet hoc non fiat de rigore iuris. quæ constitutio facta fuit secundū Vbert.de Bo bio,& Albe.Papi.& Homobo.dicentes q̄ & si ne gatiua non possit directè probari:probatur tamē per obliquum,scilicet per confessionem partis ad uersę,vt sic fiat probatio per eum modum,per quē fieri potest,vt aliàs.ff.de procu.mutus.Vnde dice bam actorem cogendū tali positioni r̄ndere.Pono q̄ nihil tibi debeo ; talis ergo æquitas præferenda est iuri.C.de iudi.placuit.extra de transact.c. fina. quam iudex semper debet habere prę oculis.ff. de eo quod certo loco.quod si Ephesi.cū ponēs pro bare nō possit talē negatiuā:& is cōtra quē fit no uerit veritatē.ęquū est q̄ r̄ndeat,& q̄ ad hoc coga tur:quia ad iudicem spectat veritatē inquirere mo dis omnibus quibus potest, vt extra de præsump. afferte &

h ¶ Sc̄d̄m Rof.vbi s. ver.vij.

i ¶ Octauò.Secūdū Rof.sub eodē nu mero. sed hic lōgè plenius.

k ¶ Et no.sc̄d̄m Ægi. vbi s.c.xxiiij.

l ¶ Negatiuā. Extra de cā pos.cū eccl̄ia. C.de iur.om.iud.l. iuris ordinem. ADDE Bal.in l. cū te.C.de ꝓb.& ī l.ij.eo.ti.& in §.qđ obseruari.de iu.ca. ꝓ nouissimos in l. inter stipulātē.in fi. de verb.ob.

m ¶ Sc̄d̄m Rof.vbi s.

n ¶ Statuimus.li.vj.

afferte.& iam suprà dixit,& negatiua positio probatur solū per respōsionem eius contra quē fit,nisi in casibus præmissis. Affirmatiua verò si negatur potest probari per testes,vt extra de testi.ad hoc.aliàs incipit, præsentium.[a] De negatiua autem sic potes ponere exemplum:Promisi tibi per instrumentum soluere decem vsq; ad annum,spe futuræ numerationis anno elapso petis à me illa decē.vnde videtur prima facie stādum instrumento: vt extra de fide instru.si cautio.Sed ego volo ꝓbare me nō teneri,dicēs ꝙ numerasti mihi illa decē.si hoc verum est cōstat me tibi nō teneri:tamen id probare nequeo,cū sit negatiua simplex,vt supra.Possum igitur ponere sic.

18 FORMA.†Pono per sacramentū meum[b] ꝙ nō numerasti mihi illa decem quæ à me petis.Item ꝙ nullus nomine tuo numerauit, certè cùm tu scias veritatem,nec ego per testes hoc probare possum:æquum est vt respondere cogaris.C.de non numera.pecun.per totum. Institu. de libel. obla.Potest quoq; & aliud exemplum poni sic: Pono ꝙ rescriptum nō fuit de speciali mandato domini,impetratum, vt extra de rescript.nonnulli.& cap.ex parte.Hoc enim respondere debet:cùm ipse hoc sciat.& ego probare non possum:& sic in similibus secundū B.[c] Porrò in negatiua quidam distinguūt.nam si est præsumptio pro actore contra reum:puta quia dicitur homicidium commisisse, & ipse dicit se non fecisse dolo malo.Item si dicitur iniuriam verbo dixisse.& ipse dicit se nō dixisse animo iniuriandi:tunc potest reus ponere sic: Pono quòd non feci homicidium dolo malo:nec dixi verba animo iniuriandi sicut dicitur C.ad l.Cor.de sic.l.j.& de iniu.si non conuicij.& hoc poterit probare per eum modum qui procedere poterit sicut dicit aliàs.ff. de procura.mutus.in princi.Nam probauit per confessionem aduersæ partis.Et facit extra de præsumptio.capit.primo. Antiqui tamen qui simpliciter dixerunt,positiones negatiuas non esse admittendas: dicūt talem positionem admittendam.Pono quòd steti per totam diem extra ciuitatem,secundùm Albert.Papi.[d] ¶†Nonò[e] considerandum est

19 an positio sit generalis,in genere generalissimo? Verbi gratia:dico sic: Pono mihi fundum dari debere. Vel sic:Pono quòd T.mihi debet aliquid.Et certè talis positio est respuenda.Præstando enim fundū vnius digiti.vel soluendo festucam liberaretur is contra quem fit:nec oportet eum laborare,opponente contra has positiones.argumentum ff.de legatis secundo.Titia.responso primo.ff.de iure dotium . cùm post. §. gener.ff.de verborum significatio.locus.Generalitas enim parit obscuritatem,vt ff.de iure fisci.l.ita fidei . & obscuræ positioni responden-

20 dum non est,vt s.versiculo tertio.¶ † Decimò[f] considerandum est an positio sit captiosa : puta quæ detegat periurium respondentis , quæ non est admittenda.Verbi gratia:pater conuentus iurauit nihil esse in peculio.vnde constat quòd tutus est exceptione iurisiurandi : nisi pro rebus postea quæsitis pro quibus conueniri potest. Finge igitur quòd post iusiurandum,aliqua res in peculio inuenitur:quæ tunc erat in veritate:& ponit aduersarius sic:Pono quòd hęc res eo tempore quo iurasti erant in peculio.certè non tenetur pater respondere propter inconueniens , quod sequitur . nam si hoc confiteatur iam confiteretur per consequens se periurum,cùm iurauerit ipsa in peculio non fuisse. si verò neget,deierat:cùm in veritate fuisset in peculio.et præterea non proderit ei exceptio iurisiurandi : & poterit conueniri pro rebus pro quibus iurauit.quod est inconueniens : quia ex tali iureiurando , & actio & exceptio datur.Hoc probatur ff.de iureiurādo.qui iurasse.§. pater.& l.duobus.§.finali.& l.aliàs.& argumentum.C. de vsuris rei iudica.& l.finali.in fine.Nulli enim laqueus est immittendus, vt vigesimasecunda quæstione prima.de viduis. Vnde dicit Imperator: Non spectabis me authorem periurij.C.si aduersus vendit.l.prima . & extra de iureiuran.si verò.Non est ergo respondendum positioni,cui respōdendo vel contrarius esset primę responsioni,vel sibi præiudicaret.ff.de petitio.hæred.si quis libertatem.§.finali.De hoc j versicu.duodecimo . & xiiij.& s̄,versicu.primo.¶†Vndecimò[g] considerandum est,an positio

21 sit multiplex seu implicita;& continens seu implicans in se plures articulos seu plura dicta:quod esse nō debet.ff.de iure fisci.ita fidei. Verbi gratia:Pono T.rectorem talis ecclesię mihi debere centum,Vel sic: Pono Seiū fuisse filium Mœuij & mihi debere.Vel sic:Pono ꝙ Seius filius Mœuij mihi debet centū,Vel sic:Pono quòd possideo talem ecclesiā pertinentem ad tale monasterium.Vel pono ꝙ possideo talem ecclesiam habentem curam animarum,& similia.Vtraq; enim istarum positionum duo complectitur,quorum vnum potest esse verum , & alterum falsum simul & semel,quia potest esse ꝙ Seius est rector talis ecclesiæ,vel filius Mœuij:non tamen debet centum vel econtra.vnde reus implicitus & perplexus est,cū verum inficiari non debeat:& falsum asserere sit peccatū.extra de cri.fal.c.j.xj.q.iij.quisquis.xxij. q.ij.primū. Poterit ergo dicere is contra quem fit, frater explica positionem, aliàs non respondebo,vel ipsemet explicet respondendo,dicens hoc est verum.illud falsum,argu.C.de impub.& alijs substi.l.precibus.extra de sponsa.de muliere.ff.ad l.Corn.de fal.filius.respōso primo.& §.seq.extra de testa.c.Raynutius.& c.Raynaldus.vel si velit cautius respōdere, vbi vnum est falsum,reliquum verum,poterit simpliciter positionem negare,vt ff.de rebus dub.si is qui ducenta.§.vtrum.quod potest facere secūdm regulam,[h] quæ dicit: † Cuius aliqua particu-

22 laris est falsa,eius vniuersalis similiter est falsa:argumento ix.distinctione.si ad sacras. tertia quæstione nona.pura.ff.de ædilitio edicto . cùm eiusdem. extra de hæreticis.fraternitatis.Nec per hoc videtur vtrunque negare,sed solùm copulam seu associationem. Verè enim possum dicere, non sum homo & asinus.[i] Vel si velis probare me hodie comedisse, & ponis sic: Pono quòd hodie comedisti in ecclesia. Certè si hodie non intraui ecclesiam,possum hanc simpliciter negare, licet hodie comederim. Vel si pono quòd in tali die percussisti talem clericum in capite lethali vulnere : certè licet percusseris:non tamen in capite,vel etiam in capite , sed non lethaliter potes negare simpliciter positionem.vnde hoc casu debet quis distinctè ponere, vt suprà §.quinto. Sicut enim quidā scri-

23 pserunt , † responsio refertur solùm ad id super quo principaliter fit quæstio seu positio, vt suprà proximo versiculo item non est. Verbi gratia , si velim probare quòd mutuaui decem T.defuncto. & pono sic:pono quòd decem mutuaui T. cuius tu es hæres.Si illud simpliciter confitearis, videris solū de mutuo confiteri:non autem quòd sis hæres defuncti : quia illud videtur dictum demonstratiuè : non autem ponendo seu affirmando.argumentum ff. de condition. & demonstratio . cū tale.§.falsa.cum similibus . Vnde secundùm eos, debet veritas responderi , super articulo principali . Quidam tamen in talibus , & vbicunque positio in aliqua parte sui continet aliquid , quod negari possit : admittunt talem responsionem, non credo vel nego prout ponitur.sicut & admittitur illa responsio,nego narrata prout narrantur,vt suprà de lit.contesta.§.secundo.Alij dicunt quòd debet respondens dicere, hoc vel hoc modo , credo illud,vel illo modo: nego vt præmissum est.Curare debet ergo iudex, vt certum quid ponatur , & distinctè certumq; respondeatur.ff.de interrogat. actio.l.de ætate.§.quod autem.& §.nihil.ff.de confess.certum.Fatuum est enim,sic multa in vna positione implicari . vnde cautus dicta diuidat, non commisceat,& diuisim respondeat : non coniunctim , ne decipiat,vel decipiatur.Parum enim interest in vitio decipere,vel decipi.xvj. q.o.j.si cu-

24 pis. ¶†Cæterùm hodie prouisum est , vt si positio continet plures articulos:iudex debet positionem membratim diuidere:& postmodum sigillatim super quolibet articulo positionis faciat sufficienter à partibus responderi.Nec sufficit generaliter negare positionē,nisi ad singula in ea contenta respōdeatur,vt extra de testib.ad hoc.§.primo.de consecrat.distinctione iiij. quæris à me.circa medium. ibi,respondet credis.& ad cętera,quę singula quęruntur,sic respondetur &c. Præmissa autem vera sunt, cùm plura copulatiuè in positione continentur. Disiunctiuè autem plura possunt in positione contineri , vt videtur argumen.in prædicto §. vtrum.ff.de conditio .institut.l.quinta.ff.de quæstionib.repeti.extra de testibus.cùm clamor.de rescript.ex parte.s.ibi:dolo vel negligentia &c . vbi de hoc secundùm papam.[k] Institut.de heredi.institutuen.§.penultimo.Sed certè nec sub distinctione plura in vna positione admittimus: nisi vbi est probabilis ignorantia,vt in facto alieno.ff.de iuris & facti ignoran.regula:quia qui ponit, certum ponere debet , sicut & respondens,certum respōdere debet,vt suprà proxi.& disiunctiua incertitudinem notat,vt ff.de verbo.obligatio. vbi autē. §.qui illud.ff.de iniurijs.prętor edixit.§.quod autē prętor.& s̄.de litis contesta.§.ij.in princip. ¶ † Il-

25 lud autem certum est quòd si positio fiat generalis:puta pono contenta in libello vera esse , nihilò minus adhuc poterunt fieri speciales positiones super singulis capitulis,vt in prædicta l.si is qui ducenta.§.vtrum ita,sed & specialibus factis , potest generalis fieri;quia non est nouum, vt quibusdam specialiter pręmissis.generalis clausula subsequaṫ, vt ff.ad l.Aquil.si seruus seruū.§.inquit lex.de ta-

a ¶ Incipit, præsentium.libr. vj.

b ¶ Per sacramentū meū.Qđ pōt esse de veritate, sed sequens de credulitate.

c ¶ Scđm B.eius dictum posuijn iiij.gl.decre.primę de cōfes.sup qua addidi tertiū exēplū secūdū Host.cū ponit diœcesa. nō instituisse.

d ¶ Scđm Alber. Pap.et Vber.de Bo.vbi s̄.ante fi. allegant l. optimū.alleg.§. post prin.& ff. de eo qđ cer.lo.l. non vtiq;.

e ¶ Nono. Scđm Ros.sub eodem numero.

f ¶ Decimò.scđm Ros.sub eodem numero.

g ¶ Xj. vt s̄. sed hoc lōgè pleniꝰ.

h ¶ Scđm regulā quā ponit Tan. vt s̄.§ . qualiter. ad fi.

ADDITIO. ¶ Adde Bal.cōsi.ccccij.inci . ꝙ nō sit.co.ij.vers. nō obstat . in v. vo.ꝙ vbi oratio est in parte falsa tota oro negari pōt.& ꝗ dicatur oratio vniuersalis ꝗ particularis ꝗ indefinita et ꝗ singularis, vide Bar.ī l.si ita.ff.de leg.ij.Hen. Fer.

i ¶ Homo & asinus scđm Ros. sed sequēs exemplum fuit Tan.

k ¶ Papā.Ibi vide in glo.not. argumentum.

li positione.no.s̃.de lit.contesta.§.scđo.versi.quid
si priusq̃.& suprà versic.primo.ibi:hoc tamē,&c.
sed an articuli sub disiunctione sint formandi,not.
26 s̃.de teste.§.nunc videndum.¶†Quid igitur si fi
at talis positio :pono appellatum esse à tali iudice.
vel ab eius delegato: & si non credis coniunctim
pono diuisim?Respond.nō esse respondendum ta
li positiōi,ꝑ prędicta iura:& sic obtinuit.nec valet
quod in ea dicitur,& si nō credis coniunctim,&c.
quia non posuit coniunctim imò diuisim.C.dever
27 bo.significatio. quidam.ff.eodem. sæpe.¶†Duo-
a decimò [a] consyderandum est vt sic respondeatur
positioni,quòd per responsionem non deducatur
quis ad periurium.de quo etiam dictum est suprà,
versicul.decimo.quod contingit cū anceps vel du
bius tanq̃ certus respondet:asserēs verum esse qđ
falsum est,vel econtra.extra,de rescrip.cùm contin
28 gat.¶†Quinq̃ etenim status mentis possunt ex
lege colligi.Nam interdum certus sum de eo quod
est & quādoq̃ de eo qđ non est:quādoq̃ puto esse
qđ est:quādoq̃ puto esse qđ nō est:& quādoq̃ nec
puto nec scio:vt probatur G.de iure deliber.sanci
mus.§.primo.et§.simili quoq̃ modo. & §.finautē
dubius.C.de condi.indeb.l.fi.de errore verò igno
rantia & titubantia,not.in Sum.Azo.in titu.de iu
ris & fac.igno.ī prin.& xxxviij.distin.quāuis.pri
ma quæstione quarta.§.notandum.xxij.quæstiōe
secunda, in quibus. In primis quidem quatuor ca-
sibus non est periculum,etiam post iusiurandum
p̃stitum positionibus respondere.sed in quinto sic,
nisi negatio præferatur.Nā potest esse quod neq̃
hoc neq̃ contrariū puto.qd enim si interroget an
Rex Frāciæ, qui distat per xx.diætas sit in ecclesia
vel extra?Certè nec hoc,necillud puto:quia nulla
ratio me inducit ad credēdum hoc potius,q̃ illud:
vnde securè respondere possum nō puto:negatio
ne prelata.Hoc ꝓbatur ff.de in litem iuran.videa-
mus.ff.de actio.empti.& vendi.l.prima.ff.de iure-
iu.iusiurādum & ad pecu.in fin.respon.j.& dixi su
29 prà de vi.versicul.sed nunquid,¶†Decimotertiò
consyderandū est an positio sit iuris. verbi gratia.
b pono [b] ꝙ impubes non potest condere testamētū.
secunda quęstio.sexta.§.diffinitiua.Vel pono talē
legitimè vel secundùm iuris,ordinem vel ritè pro-
cessisse:vel aliquid canonicè vel iustè factum esse:
certè his positionibus,& similibus non cogitur qs
respondere . nam non cogitur quis probare ius
scriptū:sed factum,ex quo ius oritur:ergo nec po-
30 nere. †Quia iura certa sunt, & finita, & probata
in se, vnde confessio in eis nil operatur.ff.de iu-
ris & fa.igno.in omni.& l.plurium.& extra,de ap
pel.sępe.in prin.& arg.secūda questione tertia.§.
notandū.prope princ.ibi:nā facti quidē,&c.ff.de
origi.iur.l.secūda.§.si verò.C.de postulā.l.secūda.
nec respōdens debet ius dicere seu declarare in ꝓ-
pria causa:imò ad iudicem pertinet facto proba-
to,discernere inter equum & iniquum,iustum & ī
iustum:inde dicitur iudex,quasi ius dicens.extra,
de verb.significa.forus.§.ī omni.Si quis ergo in-
terroget,an ius ita velit:nō valet:quia si confitea-
tur interrogatus cōtra ius:non valet:vt ff.de inter-
ro.actio.cōfessionibus.& l.se.§.fi.vel si cōfitet̃ ius
esse quod nō est:nisi fortè de cōsuetudinario iure q̃
ratur,quia tunc & poni & ꝓbari potest sup cōsue
c tudine.[c] C.de ædifi.pri.l.tertia.C.quę sit lon.con-
sue.l.secūda.C.de eman.l.scđa.extra,de consue.cū
dilectus.extra,de verbo.signi. abbate. & patet in
frà in tractatu libel.in titu.de consuetu.lex tamen
d videtur dicere [d] ꝙ ad positionem iuris tenetur qs
respondere,quia de hoc potest esse quæstio inter
e partes quandoq̃.ff. de iureiuran.l.fina.[e] extra, de
f fide instrumen,pastoralis.[f] ¶†Sed pone,ꝓcurator
31 agit contra dominū ad salarium & facit positiones
qualiter administrauit , procurauit , & laborauit:
demum ponit sic:Pono quòd ꝓ hac procuratiōe
merui cētū libras nūquid ē admittēda talis positio?
Respōdeo,nō videtur:quia videtur esse iuris ex eo
32 quod dicit merui. ¶†Nam remuneratio de iure
facienda est iuxta laborem. ff. mandati.si remune-
randi.extra de renuncia.nisi cùm.§.quippe.duodecima quæstione se-
cunda,charitatem.septima quęstione prima.in principio. de pœniten.
distinctione tertia.pium.extra de censibus.procurationes. Contrariū
puto.nam licet remuneratio sit debita de iure:& ideo petitur tamē ęsti
matio remunerationis,de qua ponitur facti est: quia meritum respicit
seruitium & laborem de quo positū erat,vt iuxta illud ipsa fiat.& hoc
33 erit iudicis æstimare seruitio & labore probatis. ¶†Decimoquartò [g]
g considerandum est , an positio sit calumnisa vel per quandam callidi-
tatem & subtilem discussionem seu interrogationem inducens ad con-
cedendum quod iam negatum est,vt in hoc exemplo.pone enim quòd
in prima positione aduersarius meus negauit Lucium fuisse suum pro
curatorem : deinde ego pono sic : pono quòd Lucius tanquàm pro-
curator fecit excoli vineas tuas. Item pono quòd vendidit vina tua.
Item quòd culturam vinearum tuarum administrando peregit.Item
pono quòd mandasti ei , vt quę præmissa sunt , vel aliquod ex eis fa-
ceret. Si ergo hoc concedat : manifestè concluditur contrarium eius
quod prius negauerat. Cùm enim procurator sit qui aliena negotia
mādato domini administrat, vt ff. de procurat.l.j.iam liquido patet ex
præmissis per quasdam callidas positiones esse concludendum contra
rium iam negatis.Et sic potest intelligi ff.de reg.iur.ea est.& l.nam ca-
uillationis.ff.de verbo.signific.Nec dico non esse respondendum , sed
cautè,& cum deliberatione esse respondendum.Possunt quoq̃ & alia
exēpla illi legi adaptari,vt ff.de le.ij.si debitor.rñ.j.vt et ibi no.& vides̃.
ver.j.& j.ver.ꝓx.Itē cauillosa est qñ per eā quis inducit̃ ad confitendū
id quod facere non tenetur. Verbi gratia:instrumentum tibi edi debet
sine die & consule , vt j.de edi,instrumen.§.videndum. vers. facienda.
nūc tu vis positiones facere,per quas perueniatur ad notitiā diei & cō
sulis.certè non debes audiri per hanc viam.ff.de tuto.& cur.scire opor
h tet.§.j.ff.de sponsa.oratio.[h] & vide infrà proxi.ibi:item si negaui. & fa
34 cit ff.de petitio.hæredi.si quis libertatem.§.fina.¶†Decimoquintò cō-
i siderandum est,an depositio sit dependens à iam negata,[i] vt sine peri-
culo non possit eam confiteri.quod si verum est:non debet sic respon
deri,vt ff.de interrog.actio.& quia.§.fina.Negato enim principali,per
k cōsequens negata sunt quæcunque sequuntur vel dependent ex eo.[k]
argumen.extra de fide instrumen.inter dilectos prope fi.extra de hæ-
ret. fraternitatis.xvj.q.vij.sed hoc diximus.C.de legibus.nō dubium.
l Verbi gratia, [l] pono quòd T.vendidit mihi talem fundum, reus hoc
negat:deinde pono quòd dictus T.dictum fundum mihi tradidit.Hęc
quidem positio non est admittenda:tum quia dependet ex prima ne-
gata:quia si reus ad eam respondet, posset de facili anceps periurium
incurrere,quod iudex vitare debet.extra de iureiuran.si verò. & quòd
metus causa.cùm dilecti.& C.si aduersus vendi.l.secunda . tum quia
hoc probatum me non releuaret:quia nuda traditio non transfert do-
minium.ff.de acquiren.rerum domi.traditio.ff.de donatio . nuda. Vel
sic:Pono quòd impetraui rescriptum:tu negas.Deinde pono quòd il-
lius rescripti authoritate fui receptus in canonicum,vel fuit mihi pro-
uisum,vel quòd illud quod pręsentaui,& similia:certè hę positiones nō
sunt admittendę,tanquam dependentes à prima negata,vt s̃.vers.pro-
xi.& vides̃.vers.primo.Patet argo quòd contra id quod negaui : non
debet admitti partis positio vel iudicis,seu partis interrogatio.vt nota.
ff.de iureiurando.qui iurasse.§.pater.& l.eum qui.§.in popularibus. ff.
de noxa.quoties.§.fina.C.de iuramen.calum.l.secunda.§.primo.& qđ
principali negato,non teneor respondere positioni,quę sine principa-
m li vera esse non potest.Verbi gratia:[m] Ponis vel dicis me contraxisse
cum Berta, quod ego nego:consequenter ponis quòd solui ei, vel re-
cepi ab ea decem:certè non teneor respondere:quia dos sine numero,
esse non potest, vt C.de donatio.inter virum & vxorem.l.fina.ff.de iu
re dotium.l.tertia.xxx.quęstione quinta.nullum.quod verum est : vbi
agitur de matrimonio tantùm . secus si de matrimonio , & de dote si-
mul.Tunc enim negato matrimonio bene tenetur respondere de do-
te.Nam aduersarius releuatur à probatione dotis,si eam confiteor ma-
trimonio probato.Item si negaui te à sententia talis iudicis appellasse:
non teneor respondere tibi ponenti quòd appellationem huiusmo-
35 di fueris prosecutus. ¶†Item si legaui aliquid in genere:non teneor
respondere tibi ponenti postmodum in specie. Verbi gratia : ponis
me tibi animalia subtraxisse:nego.deinde ponis me tibi boues subtra-
xisse.Certè non teneor respondere:quia per primam responsionem,
huic intelligor respondisse.argumen.ff.de exceptio.rei iudica , si cum
n testamento.[n] §.primo.& argumentum xiiij.quæstione quinta. pœna-
le.xxxij. quęstione quarta.c.meretrices.xix.distinctione.si Romano-
rum.Item si negaui aliquid simpliciter : & postea ponis de certo mo-
do non teneor respondere.Verbi gratia:Ponis me esse vel fuisse hæ-
redem Titij : ego nego.deinde ponis me esse vel fuisse hęredem eius
pro semisse vel quadrāte.Certè nō teneor respōdere:nā simpliciter me
negando hæredē:negaui me pro aliqua parte esse hæredē.Secus aūt es-
set si ijsic dixisset:Pono te esse hęredē T.in totū:& ego negaui.& postea
dixit:Pono te esse hęredē T.pro parte:tunc em̄ teneor respondere: qa
possibile est ꝙ nō sum heres in totū,sed ꝓ parte sic. & hoc verū est si
forma petitiōis patit̃ positiōes p̃dictas fieri alioquin nō teneor rñde-
re,nisi

a ¶Xij.scđm Rof, Sub eodē numero quasi ad lr̄am

b ¶Pono . Vide qđ dixi s̃. de testi.§.nūc videndum.in princip. ADDE quod scribit̃ in repet. l,vbicunq̃.de in terro.act. & per epm̄ Alexā.in c. sępe.extra,de ap.

c ¶Consuetudine. scđm Odoffre. vbi s̃.post princ.

d ¶Dicere. Placet Rof.

e ¶L.fina.circa medium legis,vbi ī nuitur de iure dubitari posse .solue vt ibi not.qđ ius ibi ponit̃ ꝓ qualitate facti. Idē Gui.de Suza. vbi s̃.j.decre.innuit qñq̃ dubitari an aliqua cōstitutio sit decretalis :tene ꝙ vbi talia dubia occurrerēt,q̃ iustè mouerēt iudicē,posset fieri positio, dūmō tutè poni posit,et rñderi.i. sine piurij metu.

f ¶Pastoralis.qđ non teneatur,bene ꝓbatur ff.de auro & argen.le. l.ornatricibus.

g ¶Xiiij.scđm Rofre.& hic finitur eius numerus.

h ¶Orō.scđm Albe.Gal.vbi s̃.circa medium

i ¶Iā negata.Nō sic in confessata, qđ satis patet.& scripsi de cōfes.c. j.lib.vj.super gl. puta.

k ¶Ex eo.Ad hoc C. de codicil.l.j. ff.de iniust. rup. & ir.te.nam & si sub cōditiōe.ij fi.

l ¶Verbi gratia. secundū Aegid.

m ¶Gratia.Hęc exēpla vbiq̃ ad finē huius ver.ad literam sunt Odof. vbi s̃.

n ¶Testamēto,aliàs,si cùm argētū.

36 re,nisi tangant negotium principale. ¶ †Decimosexto cõsyderandũ est,an sit impossibilis vel contra naturã,quæ non est admittenda:puta si aliquis ponat aliquã virginẽ peperisse, præter gloriosissimam Mariam.xxvij.q.ij.§.cùm ergo. Vel si ponat interfectũ esse eum,qui viuit.ff.ad l.Aquil.inde Neratius.§.fina.Vel si ponat patrẽ minorẽ[a] esse filio.Insti.de adop.ff.de inter.act.cõfessionib[9].[b] & l.seq.§.fi.Vel si ponat factum eius,cui[9] noĩe actio cũ alio esse nõ potest.ff.eo.l.si cuius,& in pr.e.l.cõfessionib[9].Vel si pono eum seruũ,qui mortu[9] est. ff.de inter.act.si autem.§.primo.&breuiter nõ põt poni,ꝙ confessatum non valet.de quo dicam j. titu.proxi. ¶ †Decimoseptimò gñaliter cõsyderandũ est,an positio sit implicita vel trãsposita,vel remota vel repetita.Plerumqꝫ eñ cauillosi à remotis incipiũt ponere:& inter multas positiones, aliquã implicitã vel respicientẽ remotã ponunt,vel ꝑpositam repetũt:quia quæ in pręfationib[9] pręmittũtur,in sequẽtibus repetita intelligunť.ff. de verbo. obli.Titia.ff.de cõd.& demõ.auia.de quo simplex sibi nõ cauet.xxij.q.iiij.innocẽs,& sic cauillosus ab euideter veris ad euidẽter falsa eũ deducit,ꝑ breues mutationes,& subtilia argumẽta.ff.de reg.iur. natura cauillationis.& l.ea est natura.ideoqꝫ ꝑmittiť vt si simplex sit cliẽtulus,aduocat[9] eius de licẽtia iudicis ꝓ eo ponat & rñdeat.extra, de iud.pastoralis. & quæstioni adsit. ff.de adulte.l.si postulauerit.§. quæstioni.quod intellige prout no.suprà.§.tertio. ver.sed & patronus.Caueat ergo ne causam negligat,sed inuigilet.argu.ff.de his quæ in frau.cre. pupillus.in fi.extra,de offi.primi.c.vnico.in fi.secundùm dñm meũ.Nullus enim capiendus est in sermone.ff.de iureiu.l.qui iurasse.xxij.q.iiij.vnusquisque.& q.ij.quæritur.& q.v.quacunqꝫ. & c. seque.

38 ¶ †Et simplicitas est amica legum.Instit.de legiti. agna.suc.§.& hæc.de fideicõmiss.hær.§. sed qa. C. de fur.l.fi.§.tales.& veritatis.extra,de iureiur. veritatis.Quidã tñ dicũt,ꝙ q̃tũcunqꝫ clientul[9] sit simplex,ipse debet rñdere,& non aduocat[9] in facto. ¶ Sed nec iudex simplicem, qui non apprehendit an positio sit rectè concepta vel non,coget ineptę positioni rñdere:imò ex officio suo debet eã reijcere:[c] vt s.de offi.iudi.§.deseruit.versi.ante litem.& ver.post litem.& §.impedit.& supra.§.v. vbi not.

39 ¶ †Decimooctauõ cõsyderãdũ est,an ponẽs sit sibi cõtrarius.quod dic vt suprà §.v.in fi.vel an positiones sint sibi cõtrariæ: nõ eñ põt quis ponere contra quod prius posuit:alioquin erit sibijpsi cõtrarius.ff. qñ ap. fit.l.prima. §.si alius.extra, de ap. solicitudinẽ.ĩ fi.nisi forte alleget iustã causam prioris ignorantiæ.ff.de inter.actio.de ætate.§.interdũ. & §.ex cã.& §.fi.sed nec etiã valet positio,in se cõtinẽs cõtrarietatẽ.ff.de reg.iur.vbi repugnãtia.et vi

40 de infrà,§.ꝓxi.in prin. ¶ †Decimononò cõsyderandũ est,an positio fiat sup crimine ei[9], cõtra quẽ fit.quod esse nõ debet,siue agatur de crĩe ꝑ modũ accusationis,siue inquisitiõis, siue exceptiõis, nõ eñ cogiť aliqs rñdere se criminosum, iuxta illud, nõ tibi dico vt te ꝓdas.quod dic vt s.de teste.§.iã nũc videndũ.[d] ver.sed nunquid quęreť.[e] arg. contra extra,de ele.dudũ.ij.vbi elect[9] rñdit sup pluralitate beneficiorũ:sed põt rñderi,ꝙ ibi nõ nix[9], sed libens rñdit. Eodem etiã modo respondeɾi põt,ad decre.eo.tit.per inquisitionẽ.& ad illã extra, de cõfes.c.secũdo.vbi de hoc secũdùm papã.& alia similia.Itẽ cõtra,de accusati.si cõstiterit.Sed illud intellige,prout nota.infra,de inquisitio.§.nunc tractemus.ver.inquisitores quoqꝫ.Itẽ cõtra quinquagesima dist.ex pœnitentibus.vbi de hoc.Itẽ contra, ij. q.vij.sciãt.[f] Inn.quartus no.in præ.decre.dudũ.[g] ꝙ super notorijs seu manifestis per sñiam vel alio modo,tenetur respõdere:quia tũc peccatum esset clarẽ:vt extra,de coha.cler.& mu.tua.super occultis nõ.Itẽ & super his,quæ impediunt executionẽ officij,vel retentionẽ beneficij,etiam post peractã pœnitentiã:vt s.de legato.§.iuxta.ver.sunt quoqꝫ. quia in hoc,eius vtilitas procurať.arg.xxiij.q.v. ꝓdest.Quod dic vt ibi no.& in præ.decre.de cõfes. secũdùm eũ.Itẽ si dissimulatio criminis, periculũ

a ¶ Minorem. Scilicet ætate,non statu ta.

b ¶ Confessionibus. Pulchrè dicit lex il la,ꝙ falsæ confessiones debent cum naturalibus conue nire.

c ¶ Reijcere. Secundùm Ægid. alleg. de exce.pia.lib.vj.

d ¶ Nunc videndũ. Debuit dicere,iam nunc de interroga torijs.ad fin.

e ¶ Quæretur. Vbi tam de teste q̃ de producente tracta tur.

inducit:vt hæresis,vel dilapidationis,in quibus periculũ est, si occulta sint.extra,de accusa. qualiter. ij.xxij.q.j.si quis per capillum. Item si sit infamia super crimine:an etiam tunc cogeretur infamatus se suo & aliorum iuramẽto purgare.ij.q.v.presbyter.& quia peccatum est sustinere infamen in dignitate.xxv.di.primum.Itẽ de hoc ipso an sit con demnatus de crimine vel confessus,debet respondere:quia hæc quærere videtur quæri an sit notorium,de quo respondere debet:cùm sit peccatũ ta

41 les sustinere,vt dixi. ¶ †Sed quid si ponatur ꝙ aliquis crimẽ commisit? Item ꝙ illud est notoriũ? Itẽ ꝙ est fama? Respon.de notorio & fama debet rñdere, vt dixi:[f] & si neget famam & notoriũ, nõ tenetur respondere an crimen commiserit, cùm nõ teneatur se publicare,vt dixi.Si aũt confessus fuerit se diffamatum,vel aliàs probatũ fuerit:tunc quę

42 ritur ab eo an crimen cõmiserit. ¶ †Quid si pono aduersarium meũ excõmunicatum esset? Videť secundũ hoc ꝙ non tenetur respondere: quia excõmunicatio non debet infligi, nisi pro mortali.xj. q.iij.nemo.& c.certum.arg.contra:quia excõmunicatio,medicinalis est,non mortalis. ij. q.j. multi. in prin.extra,de sent.excõ.cùm medicinalis. in prin. Dic ꝙ si sit positio super sententia canonis,non tenetur quis respondere:secus si super sententia hominis:vt extra,de offi.delega prudentiam.§.sexta.

43 Et est rõ:†quia sententia canonis semper ligat, & iusta:hominis verò sententia, quandoqꝫ iniusta est: nec semper fertur pro crimine.extra,de senten.excom.à nobis.& xj.q.iij.c.j.quia potest esse lata sine iusta ex rationabili causa.eo.tit. inquisitioni. xj. q.iij.§.si ergo.& qñqꝫ nulla:puta lata post appellationem:vt extra,de appella.ad præsentiam. & de sen.excom.solet.cũ suis concor.& in his quæ not. secũdùm papã extra,de testi.cogen.c.j.& sic obtinuit.Et de hoc tetigi s.de act.seu pet.§.pe.ver. sed

44 nunqd habet.ibi,& propter hoc dicim[9]. ¶ †Quid si pono iudicẽ vel executorẽ tuum,excõmunicatũ esse?Dic ꝙ respondere teneris,cùm per hoc nõ teprodas. ¶ Sed quid si sit positio super defectu ordinis scientiæ vel ætatis?Dic vt s.de actio.seu peti.

45 §.super actionibus.versi.reus quoqꝫ. ¶ †Vicesimò non valet positio,si sit duplex,& alternatiua: imo singula explicanda sunt, & ponenda.ff.de mino. prætor.§.si mihi. ¶ xxj.nõ valet,si fit ab eo, qui nõ potest esse in iudicio.ff. de inter.actio.si sine. §.j.[h] ¶ xxij.nõ valet,si non tenet iudicium inter personã actoris & rei.ff.eod.si filius cum patre. ¶ xxiij. non valet,si sit super re tempore finita: puta si res mea fuit,quæ est tempore præscripta.ar.C.de non nume.pecu.in contractibus.§.illo obseruando.

SVMMARIVM.

1 ☞Ponens,an possit negare verum esse quod posuit,aut dicere ꝙ errauit.

2 Mendacium & falsa negatio, tollit priuilegium, quòd aliàs in eodem negotio quis haberet.

3 Asseueratio falsa punitur in maiore & minore,doli capace.

4 Principalis respondens quibusdam positionib[9] si recedat contra præceptũ iudicis,anteqꝫ omnib[9] responderit,an habebitur pro confesso? & nu.seq.

De effectu positionum.

Octauò Loco iuxta seriẽ pro positiõis, videndum occurrit de effectu positionũ. Et qui dem is est,ꝙ is.q ponit aliqd, eo ipso ꝙ ponit, videť cõfiteri id,quod põit: vt infrà §.decimo.versi.quid si actor.Nam non debet quis ponẽdo asserere,nisi id,quod scit vel credit.Ideòqꝫ dicim[9] quẽlibet ponentẽ esse interrogãdum per iuramentũ præstitũ,an sciat vel credat seu existimet verum esse quod ponit:vt suprà,§. quinto.versiculo oblatis.Et dato etiam ꝙ non interrogetur,videtur credere vel æstimare quę ponit:si bene aduertantur capitula, quæ in iuramento calumniæ continentur,quod quidẽ iuramentũ ad oĩa, quæ fiunt in lite,extenditur.Inde est quòd contra positiones suas quis non auditur.Indecens namqꝫ

f ¶ Sciant.Sed ibi dicat per documẽta & indicia, probari de confessione nihil dicit.Gof. tamẽ in Summa de tem. ord.in fi.versi.in secundo casu. videť tenere interrogatũ ĩ iure,teneri de suo crimine respondere Allegat.xj. q.iij. quisquis.xxxv. q. vlti. c.j. & pe. qui alleg.glo.in præ. c. ex pœnitentibus. Item Tho.ij.ij. q̃o. lxix.arti. j.Induciť ẽt lex qui petitorio.ff.de rei ven.& lex vlt.C.de fid. instru.perquas patet ꝙ quis tenetur respondere an dolo dedierit possidere, vel instrumentum habere:& constat, dolum malum esse delictum.ff.de dolo.l.j.đ bo.auť. iud. poss.l.prætor.§.fin. ADDE vt per Barto.consi.cxciij. vbi de Spe.hic mẽtionem facit, & ibi ponit an vxor hæres instituta à marito rogata restituere pro aĩa sua, illis pauperibus, quib[9] ipsi vxori placuerit,& ipsa velit restituere spurio testatoris , an teneať respondere,si accõmodauit tacitam fidem testatoris de restituẽdo spurio: & concludit ꝙ sic.

g ¶ Dudum. vbi scripsi in §.tandem.in gl.super processu.

h ¶ §.j. Vides. eod. versicul.vij. de his duobus.

valde est, qđ quis sua voce dilucidè protestat⁹ est, in eundē casum valeat suo testimonio infirm.re: vt extra, de ꝓba. p tuas. C. de nō nu. pec. gnaliter. ff. de do. si patron⁹. §. j. Ergo certum est,[a] ꝙ tā ponēs, ꝗ̄ is, qui cōfitetur qđ positū est ꝓ cōfesso habeť: vt ff. de cōfes. l. j. & C. e. l. vnica. ff. de inter. act. de ætate. §. si cùm esset. Et hæc vera sunt, nisi certis remedijs cōfesso, vł quasi cōfesso, succurrať. inter q̄ prius illud gnale occurrit, ꝙ error facti ante sñiam, cōfesso nō p̄iudicat. C. de iur. & fac. ign. error. extra, de cōfes. c. fi. j. §. fi. versi. sed pone. & versi. itē si ponēs. Sūt & alij multi casus, ī qb⁹ cōfesso succurritur. & de hoc aliqua j. de cōfes. dicem⁹. ¶ † Sed secundū p̄missa q̄ritur, id, quod sæpe de facto cōtingit, an scilicet ex positiōe, quā negaui, possem me aduersus ponētē iuuare: vel ipse se aduersus me ex ipsa negatiōe? Et vř ꝙ sic. Nā ponēs nō pōt negare verū esse qđ posuit: nisi fortè se errasse dicat, vt iā dixi: & sic me ex ea iuuabo. In cōtrariū facit, qa ex instřo vel teste qđ negaui vel impugnaui, nō possum me iuuare. extra, de cēsi. cùm olim. & de testi. præsentis. præterea si verū negaui, & ille falsum posuit: ex falsa positiōe se iuuare pōt. Si verò positio sua fuit vera, et negatio mea falsa: debeo ꝓpter mēdaciū pdere oē cōmodū, qđ habebā ex positiōe ipa vt ff. si ex noxa. cā agať. l. scđa. §. primo. ff. de noxa. si seru⁹ depositū. §. fi. ff. si quadrup. pau. fe. di. l. prima. §. si cōe. de rei vēdi. l. fi. ff. de fideiuss. si dubiteť. §. primo. & ff. ad l. Falci. hæreditatū. §. fi. ff. ꝓ soc. si vn⁹. ff. de re iud. sed hæc ita. §. fi. ¶ † Mendaciū em̄ & falsa negatio, tollit priuilegiū, qđ ałs in eodē negotio qs haberet. C. ad Ma. l. prima. ff. qđ cū eo, qui in aliena pote. si ex monita. §. primo. C. si cōtra ius vel vti. pu. l. ij. & l. rescripta. extra, de rescrip. sup literis. ff. ad Velł. si decipiēdi. C. de nō nu. pecu. auť. cōtra, q ꝓpriā. C. q po. ī pign. ha. auť. si possessor. extra, vt eccle. bñ. vt nostrū. ff. de ꝓba. cùm de indebito. C. ad l. Aql. cōtra negantē. ff. de inter. ac. similis. C. si minor se ma. di. l. scđa. ff. de min. minor. ¶ † Itē falsa asseueratio puniť in maiore, & in minore doli capace. ff. de dolo. elegāter. §. fi. & duab⁹ legib. seq. & l. qd em̄. & l. qđ vēditor. §. fi. Inst. de fideicō. §. fi. C. de fideiuss. l. fi. ff. de suspec. tu. l. tertia. Dic ꝙ neuter cōtra alterū se pōt iuuare ex positiōe negata scilicet negās cōtra ponētē, nec ecōtra: vt extra, de ꝓba. p tuas. qm̄ quilibet suā turpitudinē allegaret, quia cōtra dictū suum veniret: scilicet ponēs cōtra suā assertionē, & rñdens cōtra suam negationē. Et hoc verū est, nisi se doceret errasse. C. de transact. l. transactione. C. de seruo pignori da. l. quarta. C. de his, quæ in frau. credi. l. tertia. & in prædi. decret. vt nostrū, extra, de dona. cùm dilecti. de cōces. præbē. cùm super. & de pœna mēdacij posset puniri: vt in prædi. cōcordā, & facit ad hoc qđ no. suprà, de excep. §. viso. versic. sed quid si debitor. & j. de appel. §. nunc breuiter. versi. sed pone. & suprà, de reconuētio. §. primo. versi. fi. & j. de loc. & cōduc. §. nūc aliqua. versi. lxv. & seq. ¶ Hoc quoq; nota ꝙ p positiōes & respōsiones, ad eas nō fit litis cōtestatio. quod dic vt suprà de litis contestatio. §. ij. in fine.[b] ¶ † Itē quæriť: ecce, principalis respōdit quibusdā positionib⁹: iudex verò sibi præcipit ne recedat, donec respōderit omnib⁹ positionib⁹: ille autē spreto mandato, recedit ad patriā suā: quæriť an debeat haberi pro cōfesso. Respon. nō: ꝗ̄uis sit aliàs contra eum, tanq̄ contumacē, procedēdū: & obtinuit.[c] de hoc j. §. scđo. ver. itē ponit. ¶ † Quid si pro illo cōpareat procurator volēs absentis cōtumaciā purgare, & dictis positionibus respōdere? Respon. obtinuit, vt nō admittatur. Non em̄ pōt morā purgare. cùm dominus meli⁹ nouerit veritatem & negotij naturā. C. de ꝓcu. l. fi. extra, de iudi. iuris.[d] & vide s̈. §. vj. versi. in summa. ¶ Quid si idem procurator petat se admitti tanq̄ defensorē? Respond. obtinuit eadē ratione, vt non admittatur. Si igitur diffinitiua sñia cōtra talē ferať, qa præsens plenè docuit de iure suo: valet, et tenet: & sic obtinuit hoc casu, et præcedētib⁹ de mādato dñi Clemētis papæ quarti. quæ sñia p nos lata ꝗ̄uis à multis peritis impugnareť: & licet dura videať, tñ post varias discussiōes, bis extitit cōfirmata, nō obstante appellatiōe p dictū ꝓcuratorē interposita: qa cōtumax nō audiť appellās: vt s̈. de cōtumacia. §. j. ver. & no. nec ali⁹ ei⁹ nomine. Nec obstat, si dicis ꝙ licet esset cōtumax quo ad articulū positionū, nō iō debet quo ad alia cōtumax reputari: vt in eo. ti. §. viso. versi. tu dic. quia hæc est talis contumacia, ex qua pēdet tota q̄o: iō non erat procurator ad alia admittendus.[e]

SVMMARIVM.

1. ☞ Pœna quibus casibus non respondenti positionibus, non debeatur.
2. Tacēs in iudicio interrogatus, contumax reputať.
3. Tacens est, qui nil omnino respondet, nec fatetur, nec negat.
4. Tacens habetur pro negante, cùm damnosa est sibi negatio, & pro confesso habendus est, cum damnosa esset ei confessio.
5. Obscurè dictum, habetur pro non dicto.
6. Aduocatus docens clientulum falsa respondere, tenetur parti alteri de damno, hac occasione euento. Aduocatus potest docere clientulum respondere, quatuor modis.
7. Veritatem negans, varijs afficiendus est pœnis.
8. Negans, & se non credere respondens, an diuersimodè puniendi sint. Responsio de crimine, æquè præiudicare pōt, sicut & scientia.
9. Positioni respondens obscurè, cogi potest clarè respondere, vt certum dimittat iudicē: alioquin pro non respondente habetur.

De pœna non respondentis, uel falsò respondentis.

NOnò Tangēdū est de pænis non rñdētis. No. ergo priò ꝙ horū sex, q̄ sequunť, par est cōditio:[f] Scilicet falsò cōfitentis: vt ff. de inter. act. si qs in iure interrogat⁹. & l. de ætate. §. j. & ij. & §. q interrogat⁹. Itē falsò negātis: vt e. ti. nō alienū. Itē tacētis: vt in præd. l. de ætate. §. q tacuit. Itē nō rñdētis ad interrogata: vt ea. l. §. qđ aūt. & l. si defensor. §. ij. in fi. Itē obscurè rñdētis: vt in prædi. l. de ætatē. §. nihil. & j. versi. fi. ¶ Itē dolū cōmittentis circa rē, de qua agiť: vt eo. ti. si seru⁹ nō sit. in fi. ¶ Qualibet em̄ præmissorū teneť vel ꝓ mēdacio vel pro cōtumacia, vel ꝓ dolo: vt patet in præ. cōcor. ¶ † Verū tñ qđ de tacēte dixim⁹, fallit ī duob⁹ casib⁹, s. in filio q abstinuit pr̄e mortuo à bonis paternis, & ī filio, cū pr̄e suo agēte, ī cui⁹ ptāte ē. His em̄ casib⁹ nō teneť fili⁹. qđ dic vt s̈. §. vij. ver. vij. Sed ad hoc qđ dř in p̄d. §. q tacuit. s. ꝙ tacēs habeať ꝓ negāte, ē cōtra ff. de reg. iu. q tacet. Sed illud locū hȝ extra iudiciū. Et est rō diuersitatis. † quia q tacēs in iudicio interrogat⁹, reputať cōtumax: vñ pœnā cōtumaciæ sentire debet: vt ī p̄. §. q tacuit. Sec⁹ in eo q tacet extra iudiciū: vt extra, de p̄sump. nōne. Nō eī fiūt positiōes extra iudiciū, nec ibi necessariò hȝ qs rñdere ad īterrogata, secūdū Rof.[g] Azo tñ, & alij dicūt tacētē & obscurè rñdētē, haberi ꝓ cōfesso: vt ī p̄. §. q tacuit. & §. nihil. & C. de iura. cal. l. ij. §. qđ siactor. extra, eo. c. fi. ff. de cōfes. certū. ff. de edē. l. j. §. edere. Nā si ꝓcu. vel hæres nō rñdeat, vel taceat, pro cōfesso habeať. ff. de ꝓcu. nō solū. ī pri. & facit ff. đ acqr. hær. gerere ꝓ hærede. C. de codici. nec codicillū. & sic cōiter seruať vbiq;: ergo sic tenēdū est. ff. đ legi. miniē. Tā. dixit[h] † ꝙ tacēs est, q nil oīno rñdet: nec fateť, nec negat. ff. de reg. iur. q tacet. & in præ. c. nōne. & de postu. p̄la. c. j. ꝓpe pri. ibi: nō negauit. & iō nō est cōdēnand⁹ vt cōfessus. sed: ałs est iudicis arbitrio, vt cōtumax, puniēd⁹: qa cogeť rñdere captis pignorib⁹, vel mulcta indicta, vel p iuřm p̄stitū. ff. si qs ius di. nō obtē. l. vnica, qđ ꝓbat lex, q̄ pificat tacētē & negatē. ff. ex qb⁹ cau. ī pos. ea. hoc aūt. §. j. ar. ff. de pe. hæ. si debitor. maximè si tacēs sit re⁹, q fauorabilis est. ff. de reg. iu. fauorabiliores. extra, de fide instr. inter. in fi. et in hoc cōcor. Vber. de Bo. & Rof. Hoc expediť hodie p decre. Alex. iiij. de cōfes. retulisti.[i] vbi đr ꝙ nolēs rñdere positionibus, & cōtumaciter recedēs, pro cōfesso habetur.[k] hoc vbi confessio faceret contra ipm, sicut in iuřo calumniæ

¶ Octauo loco. est secūdùm Rof. vbi s̈. versi. effectus. ADDE, versi. primo, qđ. idē voluit Pet de Anc. cōsil. ccix. & Bal. cōsi. ccclxxxix. primo libro.

b ¶ In fi. Imò versic. añpe. qui fuit hoc Rof.

c ¶ Obtinuit. Hoc declaratur j. ver. ij.

d ¶ Iudic. iuris. li. vj.

e ¶ Admittend⁹. Nimis durum est dicere, ꝙ contumax super positionib⁹, nō citetur ad reliqua: quod videť hoc placere Gul. Tu cōtrariū teneas, vt plenè scripsi de cōfes. c. ij. lib. vj. in vlt. gl. vbi videas rñsionē ad rationem Gul. quā hic ponit. ADDE, quod Bal. cōsi. clxxxij. incipi. statuto caueť. tenet ꝙ contumax in respondēdo positionibus in termino sibi statuto à statuto vel iudice, non pōt morā purgare, nisi subsistente causa legitima.

f ¶ Conditio. Secundùm Rof. vbi s̈. ad finem.

g ¶ Secundùm Rof. vbi dixi in prin. §.

h ¶ Dixit. Vbi s̈. sub ver. hoc modo. & not. hoc dictum de confessis. c. iij. li. vj. in glos. pe.

i ¶ Retulisti. Quam hodie non habem⁹ sed ex ea sumpta fuit decre. secunda de confes. lib. vj. vt ibi not. in j. glo.

k ¶ Habeť. Vidi dubitari cùm verè cōfessus probato errore possit probare cōtrariū confessionis. & j de hoc j. tit. proxi. §. sequiť. ver. iij. an idē possit iste fictè cōfessus: & an sibi necesse tūc sit errorē ꝓbare? Et videť ꝙ non: quia error non cadit in ficto. Poterit ergo & sufficiet ꝓbare cōtrarium. ad quod duæ leges inducunť. ff. de infa. quoniā. vbi diciť, accusatū de crīe, q paciscit, haberi ꝓ cōfesso. sed si accusatus de adulterio det accusanti pecuniam, vt desistat: si postea apparet innocens, illā repetit. ADDE, quando positio habetur pro confessata, & qñ possit reuocari: vide Angel. consil. cxxxvj. Bal. consil. clxxxij. j. lib. & ibi si non fuit responsum in tempore, an possit purgari mora: & an si statutū dicat ꝙ qs teneatur per se rñdere positioni: si mittat procuratorem, an debeat haberi ꝓ confessata bal. ꝙ sic, ei⁹ consil. cxxij. iij. lib. ADDE, tu ꝙ hoc non procedit, qñ iussus respōdere, esset contumax, & libellus erat ineptus: nā tunc huius modi libello non respondēs nō habeť pro cōfesso. Vide Lanfr. in repet. c. qm̄ cōtra. in §. rñsiones. in ij. co. ver. præterea. extra, de probať. sed quid si ista iussus rñdere, fuerit cōtumax & habitus pro confesso, si añ sñiam moriatur in hac contumacia: an iudicium transferať ad hæredes: vide Lanfr. in repet. c. qm̄ cōtra. §. responsiones. extra de ꝓba. vbi ꝙ non.

calũniæ obseruať, q̃ loquiť in cã ciuili. & facit ex-
tra, de iur. ca. c. fi. & hoc ẽt vsus iudiciorũ tenet. Se-
cus puto[a] si agať de spũali, puta de bñficio; ne hac
via ingress⁹ ad beneficia pateat vitiosus: vt extra, de
eo q mit. ĩ poss. causa rei ser. eũ, q. lib. vj. qa nõ pñt
possideri sine canonica instõne. extra, de insti. c. iij.
Do. meus no. extra, de elec. bonę. j. §. cõtra legati. ꝙ
nolẽs rñdere, põt ẽt excõicari, pręter pœnã prædi-
ctã vel mis. in pos. pati. extra, vt lite non cõte. qm̃.
§. fin. & captis pignoribus cogi. ff. de vẽ. inspi. l. j. §.
igitur. ff. de crimine peculat. cũ eo. Insti. de satisda.
tu. §. sciẽdũ. ff. de mu. & ho. si qs magistratus. C. de
apoc. pu. l. j. vel pœna indici. ff. si quis ius di. nõ ob.
l. vnica. Odof. dixit ꝙ nolens rñdere siue añ lit. cõ-
te. siue post, põt à iudice mulctari, scd̃m tñ ius ptã-
tis iudicis: cùm in his, q̃ sunt extrema in iurisdictio
ne, non optẽperauerit. ff. si qs ius di. nõ ob. l. vnica.
licet autẽ præsens positionib⁹ rñdere recusans, de-
clarari & haberi debeat ꝓ cõfesso, vt s. sec⁹ fortè[b]
est in abñte citato, vt veniat rñdere positionib⁹, &
nõ veniẽte: qm̃ maior est illi⁹ cõtẽptus & cõtuma-
cia, quam istius: licet sit ar. cõtra ĩ his q̃ notanť s. de
cõtumacia. §. j. ĩ prin. imò iudex hoc casu bñ faciet,
si illũ iteratò citat cõminãdo, ꝙ nisi venerit, positio
nes ꝓ cõfessatis habebit & si non veniet in termi-
no, ꝓnũciet eũ ꝓ cõfesso haberi, nec procedat vl-
teri⁹ in cã, añ hmõi pronunciationẽ. ar. C. de iudi. l.
properãdũ. Sed si absens citatus, rñdet se nolle rñ-
dere vel venire: tũc qa talis est vere cõtumax, põt
iudex absq; alia citatiõe declarare illũ pro cõfesso
haberi: vt ꝓbatur in his q̃ no. in præ. §. viso. ver. di-
cũt etiã. & seq. & in præ. §. j. ver. & no. & vide. j. §.
ꝓxi. ver. itẽ nõne. ¶ † Itẽ aliud no. secũdùm Azo.[c]
sicut tacẽs hř ꝓ negante, cùm dãnosa est sibi nega-
tio: sic pro cõfesso hñdus est, cùm dãnosa eẽt ei cõ
fessio si fatereť: vt sup inspiciam⁹ id, quod sibi fa-
cit pręiudiciũ in pœna cõtumacię & vtrobiq;: qua
si de mẽdacio puniať tanq̃ de falsa negatiõe, & fal
sa cõfessione. Et sic intelligẽda sunt p̃dicta iura ff. e.
tit. non alienũ. & l. de ętate. §. j. ij. & iij. iiij. v. & vj.[d]
¶ † Quid si qs prorsus nõ taceat, nec petenti respõ
deat? verbi grã, actor ponit sic: Pono ꝙ debes mihi
decẽ soli. Turo. ille cõfiteť se debere aliquos sol. cer
tè nõ est hæc sufficiẽs rñsio: qa qđ obscurè diciť, ꝓ
nõ dicto hř. extra, de ꝓba. in p̃ntia. & de testi. cùm
clamor. Vnde cogẽdus est clarè, & certũ rñdere: vt
j. ver. fi. & iudex debet laborare vt certa sit positio
vt certã possit ferre sñiam. Insti. de act. §. curare. xj.
q. iij. graue. xxxiij. di. c. fi. ¶ † Itẽ nota[e] ꝙ aduocat⁹,
q docet clientulũ falsa rñdere, teneť pti alteri dãnũ
resarcire, quod hac occasione ptulerit. ff. ad l. Aql.
qui occidit. §. fi. extra, de iniur. & dã. da. c. fi. l. di. sæ-
pe. Põt autẽ clientulũ docere quatuor modis rñde
re, s. negãdo, cõfitẽdo, & dicẽdo se credere, vel non,
vel ẽt se dubitare: vt s. §. vj. De prĩo si qdẽ mõ, mul
ti cõsueuerũt cõfiteri, aduocati sæpe suis clientulis
dicẽtes, si hoc cõfitearis, cãm perdes: nec dicunt, si
id negaueris, animã perdes. & facit extra, de simo.
Matthæus.[f] in fi. & §. v. versi. oblatis. & ex eo du-
plex præmiũ cõsequunť, s. dãnũ animæ suæ, quod
est inæstimabile: vt s. §. quintò. ꝓpe fi. & pecuniæ,
quod incurrit cliẽtulus, vt iam dixi. nulli em̃ expe-
dit negare veritatẽ: vt ff. de tribu. illud. §. pe. quę ne
gari nõ põt: vt in libro feudo. quo tpe miles inue-
stit. petere debeat. c. fi. imò nocet sępe etiã corpori.
¶ † Quia veritatẽ negãs, varijs afficiť pœnis. Exẽ-
pla habes ff. de rei vẽd. l. fi. ff. si quadru. pau. fe. di. l. j.
§. pe. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. hoc autẽ, ff. qđ
cũ eo. l. fi. in fi. ff. de fideiuss. si dubiteť. §. j. C. de non
nu. pe. auť. cõtra. C. q po. in pig. hab. auť. itẽ si pos.[g]
extra, de cri. fal. c. j. xxxiij. q. v. hæc imago. xxij. q̃o.
iiij. quo sacr̃o. & q. v. si quis conuentus. extra, vt ec
cle. bene. sine di. cõ. c. vnico. v. q. v. §. sed aliud. & s.
de teste. §. j. ver. itẽ corruptas. & seq. ¶ † Sed nunqd
est differẽtia, quo ad pœnam inter negantem, & se
non credere respondentẽ? Nam leges loquunť de
negante. C. ad l. Aquil. contra negantẽ. Certè non,
quo ad Deum,[h] vel quod ad ius naturale. extra,
de sum. trini. c. j. in quo rusticitas vel simplicitas vel
ignorantia nõ excusat. C. de in ius voc. l. ij. de in in-
teg. restit. l. j. in auť. vt nõ luxu. contra na. in princi.
xxxvij. di. §. fi. Item etiã in alijs nõ interest in facto
ꝓprio rñdentis: maximè si sit recens: sed in alieno
bñ interest. ff. ad Vel. q̃; q̃;. ff. de acqui. hæredi. cùm
falsum. vel dic ꝙ nulla est differẽtia, dicat qs: nego,
vel, nõ credo: sed est differẽtia inter propriũ factũ,
& alienũ negatũ, vel nõ creditũ: vt in suo non cre
dẽs vel negãs puniať: in alieno non nisi certificatus
pseueret in negatiõe vel in nõ credẽdo. ff. de li. ho.
exhib. l. iij. ff. de tributo. illud. §. pe. ff. depositi. si qs
inficiat⁹. secũdùm Vber. de Bo.[i] Ego dico planè,
ꝙ æquè pręiudicat rñsio de credulitate, sicut & sciẽ
tia: vt s. §. vj. versic. hoc tñ. ¶ † Itẽ nota ꝙ vbi qs nõ
respondet clarè ponens sumat inde quod sibi est
vtilius. ff. de iudi. si quis interrogat⁹. Tã. aũt. notat[k]
ꝙ rñdens obscurè, cogendus est clarè & apertè rñ-
dere: sic vt certum dimittat iudicem: vt s. versic. qd
si. & in præ. l. de ætate. §. nihil. de cõfes. certum. xx-
viij. q. j. sic enim. prope finẽ. iiij. di. erit. de pœ. dist.
vij. c. ij. Alioquin pro non responso habetur: vt in
præ. §. nihil. & in ea. l. §. qui autem. & ad hoc facit
extra, de sponsa. ex literis. j.

SVMMARIVM.

1. ☞ Iudex an possit cogere respondere inutili positioni.
2. Actori contra se ponenti, an sit in eius pręiudiciũ respondendum.
3. Verbum omne, nihil excipit.
4. Procuratore alicuius interrogato super positione, si dicat se nihil scire aut nihil credere, an dominus habebitur contumax tanq̃ neminẽ constituẽs procuratorem.
5. Confessus positionem contra se factam, si statim velit eam negare, vel econtra, an sit audiendus.
6. Positioni bis aut dupliciter respondens, cui respõsioni standum erit.
7. Ponenti papã scripsisse vt prouideatur, an sit nulla scriptura adhibita, respondendum.
8. Verbum semel emissum, irreuocabile vocatur. Ponens, eo ipso ꝙ ponit, dicitur confiteri nec potest talem confessionem reuocare.
9. Positiones seu interrogationes, quibus facilè potest actor in iudicio capi.
10. Reus an possit ponere sub conditione.
11. Debẽti centum in diẽ, vel sub cõditione, si petẽdo ponať in cã ꝙ debet cẽtum, qualr erit respõdendũ.
12. Actor lite contestata ponens contra debitorẽ, qui debitor dicit se conditionaliter debere, adijciens, et non alio modo, an videatur cofessus.
13. Reus non videtur fateri quod nõ sentit, nec actor in iudicium deducere, quod non sentit.
14. Inesse videntur, quæ incontinenti fiunt.
15. Actor simpliciter ponens de debito, si reus respõdeat, pone quo modo: an teneatur probare actor quo modo sit tibi debitum.
16. Actor debet certum ponere: sicut & reus certum confiteri.

De quibusdam dubijs circa positiones.

DEcimò Sequitur videre de quibusdam dubitabilibus. Vnde primò nota ꝙ ad quãcunq; positionẽ pars respõdere non cogiť, de iure
illam iudex admittere non tenetur. ¶ † Sed quid si
pars adeò est simplex, ꝙ non discernit an positio
sit admittenda vel respuẽda, nunquid iudex coget
eam respondere inutili positioni? Respon. nõ, imò
ex officio suo eam reijciet. In hoc enim officium
iudicis exuberat: vt ff. de interro. actio. l. j. sicut con-
tingit in libello inepte composito. ij. quæstio. vlti.
l. libellorum. xj. q. j. sacerdotibus. & in publicè ex-
cõmunicato, quem ex suo officio repellit. extra, de
excep. exceptionẽ. vel heretico, vel infami. ij. q. vij.
alieni. ei em̃ est probatio facienda, & ideo ipse su-
perfluã vel inutilẽ reijcere debet. ¶ † Quid si actor
per imperitiam vel malitiam, facit talem positionẽ,
ꝙ si reus eam confiteatur, actor succumbet: nunqd
nocebit actori? vtiq;. argumen. extra, de rescript. ex
parte decani. §. fin. extra, de diuor. ex literis. Potest
enim cõtra se ponere vel cõfiteri, & crediť ei. xiiij.

---

a ¶ Secus puto. Intelligo quo ad ius ponẽtis. Nam quo ad rñdere debentẽ, non puto sec⁹, sed idem.

b ¶ Secus fortè. Et sine fortè, vt not. in præ. decret. secũda de confes. in gl. per hanc.

c ¶ Secũdum Azo. qui hoc no. idẽ hoc Rof. in fi.

d ¶ §. i. ij. & iij. & iiij. v. & vj. in interrogationibus procedat. hoc in positionibus, non vbi satis est ponenti ꝙ habet intẽtum, vt no. de confes. c. ij. li. vj. in gl. pe. in fi. & vt ibi scripsi, diuersitatis ratio est, quia iudex in dubio interrogat, nec iurat: ps verò ponit certũ, & iurat.

e ¶ Item not. Intrat verba Vber. de bo. vbi suprà. s. charta vltima post princ. ver. de tuis. vbi etiã ponebat solũ tres modos, vbi statim author quatuor ponit bene tñ prosequitur quartum de credulitate, sed includebat illam sub negatione, vel con fessione.

f ¶ Mattheus. Vidè quod super hac dictiõe scripsi de Dyno super j. glos. decre. primæ de confes. lib. vj.

g ¶ Possessor. Quod hic interposuit Vber. & vide s. §. vj. sub versi. hoc tñ. & illis continuať ver. hic sequens.

h ¶ Deum. dixit Vber. ꝙ aliàs esset differentia inter non est Deus, & nõ credo Deum.

i ¶ Vber. de Bobio vbi dixi.

k ¶ Autem no. Vbi s. ver. hoc modo in prin.

ADDE quãdo quis dicatur obscurè respõdere, & an debeat haberi pro confesso, Bal. cõsil. ccxxxviij. iij. lib.

❋ ADDITIO.
¶ Adde tu quòd si quis non respondeat positioni sine tempore, non habetur pro cõfesso. Ita sing. voluit bal. in l. j. col. fi. ver. pone. C. si plures vna senten. & no. Fran. Cremensis no. cix. incipi. statuto caue tur, Henr. Fer.

a ¶Dandas. In hoc differt à ꝗone quæ est s. §. viij. versicu. item queritur.

b ¶Iudi. iurisf. lib. vj.

c ¶Abbate. lib. vj.

d ¶Reuocare. De hoc nota de iureiur. cùm in positionibus. lib. vj. in gl. & vnum. ibi vide. ADDE, an ponens videatur confiteri, Alexan. cōsi. lxxj. iij. libro. & ibi an possint reuocari positionem: de quo etiam pulchrè per Lud. Ro. consili. ccccxxj. & ccccxxv.

ADDITIO. Adde Panor. in c. cùm cām. co. v. ver. sed diceres. extra, de iur. cal. vbi an ꝓducens positiones videatur fateri contenta in eis: & quid de interrogat. Henri. Ferran.

e ¶Ioan. de Deo. ca uil. libr. vj. vbi de positionibus versic. quæritur etiam. & id habuit ab Vber. primò vbi s. ad fin. pe. colum.

f ¶Hmōi. De his nota de reg. iu. nullus pluribus lib. vj. vbi etiā per Dynum.

g ¶Debes. Secundū Alberi. Gal. vbi s. circa fi.

h ¶Secundū Vber. vbi s. versicu. sed si concedit.

i ¶Extitisse. Vide etiam de hoc quod scripsi de isto c. pe nulti. super glo. sed quare. sed plenius de confess. c. j. libr. vj. super ver. cōfessionē. & scire debes ꝙ quicquid hic sequitur, vsqꝫ ad versicu. Odof. habetur pro gl. noua ad literam, quasi in l. si quidā C. de excep. & est j. gl. quā non puto authorē habuisse: nec ego habebam. Non em̄ sic ad contextū posuisset tam prolixā glo. ordinariam

quæstio. secūda. §. primo. ff. de interroga. act. de ętate. §. primo. Nam quod quis ponit, illud intelligitꝛ confiteri, vt suprà. §. proxi. in prin. ¶†Item pone ecce datæ sunt positiones, & respōsum est ad eas pro parte: deinde iudex præfigit terminū ad alias dādas:[a] & pcipit reo ne recedat donec sit oīb⁹ positionibus rn̄sum. sed nihilominus recedit fortè ad patriam suā: quærit an pro cōfesso debet haberi: & videtꝛ ꝙ sic: licet responderit quibusdā. Nā iudex dicendo de omnibus, videtꝛ intellexisse tam de datis, quā de dandis: quia qui omne dicit nihil excipit. extra, de maio. & obed. solitæ. ff. de serui. vr. pd. l. si seruit⁹. ij. Respō. & in pdi. §. q tacuit. hoc em̄ casu bn̄ pōt iudex præcipere, ꝙ psonaliter veniat. extra, de iudi. iurisf.[b] C. de procu. l. fi. argu. cōtra, qa videtur solùm intellexisse de datis, quibus erat iā pro parte responsum: nō de dādis. Ideoqꝫ nō videtur cōtumax quo ad dādas. arg. extra, de re iu. abbate.[c] extra, de eccl. ædifi. ad audiētiam. Ego nō haberem talem pro cōfesso, maximè in spiritualibus si dimisit legitimum procuratorem. Nec ob. decre. retulisti. inducta s. pro x. ver. verum. qa ibi absentās se, nullum dimiserat loco sui. & ibi loquitur ī causa ciuili: & sic obtinuit. ¶†Sed pone ꝙ procurator alicuius interrogatꝛ super positione, dicit se nihil scire: īterrogat⁹ etiam quid credat, dicit se nihil credere? Dicunt qdam ꝙ talis nō est legitimè cōstitutus. Vn̄ dn̄s, est pro cōtumace habendus. argu. contra. C. de his, qui ad ecclesias cōfugiunt, pręsenti. §. cū autē monitus. C. de iudicijs. properādū. §. finaūt. Alij dicūt quòd satis est legitimè cōstitut⁹, ex quo in actis & ad iurandum cōstitutus est. De hoc s. §. vj. versi. in summa. ¶Item nunquid vbi ago possessorio, possum ponere aliqd tangens petitoriū? De hoc dic vt s. de teste. §. nūc videndū. in prin. versic. sed pone. ¶†Sed pone, confessus sum positionem contra me factam, & statim volo eam negare, vel econtra: nunquid sum audiendus? & videtꝛ ꝙ sic: qa errantis cōsensus, nullus est. C. de iur. & fac. igno. cū testm̄. & l. se. nec tenet errātis cōfessio. infra tit. proxi. §. sequitur. ver. iij. Nemo enim existimandus est dixisse, qđ mēte nō cogitauit. ff. de sup. le. l. Labeo. et qui dicit aliud ꝙ̄ vult, & c. ff. de rebus dubijs. in ambiguo. Ad idem extra, de app. cùm causam. extra, de offi. dele. cū olim. j. prope fi. extra, de testi. cogen. preterea, argu. contra ꝙ omnino standum sit eius primę confessioni. ff. de dona. si patronus. §. sed magis. C. de rebus cre. si qs iusiuran. de hoc j. versicu. itē si ponens. ¶†Quid si dixit, confiteor, siue credo sic, imò sic. Rn̄. statur tunc vltimę responsioni: vt ff. de heredi. instituē. l. si ita scriptum. Si autem adijceret tertiò: imò sic, vt pri⁹ dixi: tunc vacillat: vt extra, de cā possesio. & proprie. cum ecclesia. & vide s. de teste. §. j. vers. itē quod testes sunt varij & seqꝫ. ¶†Quid si fiat talis positio: pono quòd papa scripsit quòd mihi prouideretꝛ sub tali forma, vel alia, de aliqua scriptura faciens mentionem: nunquid teneor respōdere si litera apostolica, vel scriptura non exhibeatur? De hoc infrà, de instrumen. edi. §. nunc dicamus. versicu. quid si quis. ¶†Item si ponens, eo ipso quòd ponit, videtur cōfiteri id, quod ponit vt sępe dictū est suprà: quęritꝛ, an possit talem cōfessionem reuocare.[d] & certè videtur ꝙ non. Nam semel emissum, volat irreuocabile verbum: vt xliij. di. §. fi. ff. de probatio. quidā. C. de non numera. pecunia. gn̄aliter. extra, de proba. per tuas. Econtra videtur ꝙ possit reuocare: vt C. de diuor. licet. ff. e. si pœnituit. ff. de heredi. insti. si ita. in princi. Dicūt quidam, vt Ioan. de Deo,[e] quòd si data est in scriptis positio: vt suprà §. v. prope finem: tunc non potest reuocari: secus si non sit scripta: quia tunc nō videtur esse data, arg. extra, de electi. scriptum. & de cōfessis. ex parte. Sed certè talis opinio plus ꝙ̄ fatua est. Nulla enim ratio suadet quare potius reuocetur non scripta, quàm scripta positio: cùm scriptura solùm fiat ad solennitatem: vt in prædi. §. v. versicul. item no. & probatur C. de fide instru. l. j. & iij. & ff. de pign. contrahitur. Vnde dico quòd ex quo in iure siue in iudicio cum delibe ratione ꝓposita est, siue sit scripta, siue nō, ex quo de ea constat, non potest reuocari. argumen. extra, de confes. ex parte. de lit. contest. c. vnico. de electio. dudū. ij. nisi ponēs doceat se errasse. extra, de cōfes. c. fin. & de appella. C. cùm causam. C. de iuris & facti ignorātia. error. Intellige autē proponi, siue verbo in iudicio proponatur, siue in scriptis de iudicis præcepto porrigatur, prout moris est fieri: & probatur extra de probatio. quoniam contra. de hoc suprà versicu. sed pone confessus. & §. proximo. ¶†Hoc quoque diligenter notandum est, ꝙ in quibusdam actionibus, possunt fieri quædam positiones seu interrogationes actori, in quibus poterit facilè capi. ¶Si enim agit petitione hæreditatis, vel quorum bonorum: & tū ponis eum possedisse post mortem eius, de cuius hæreditate nunc agitur, sequitur absolutio: vt ff. de petitio. hæredita. si non tantum. Institu. de interdictis. §. adipiscēdæ. Item in Publiciana. si ponas sic: pono si emisti, quòd emisti à vero domino. Ipse enim statim, nisi sit bene sapiens, respondebit quòd sic: & ex hoc sequitur absolutio: vt ff. de publi. l. prima. ¶†Sed nunquid reus potest ponere sub prædicta conditione, scilicet dicendo, si res tua fuit, eam præscripsi, vel à te emi, vel si debui, solui: & huiusmodi.[f] Et certè videtur quòd sic: cùm non sit prohibitum: imò concessum videtur. extra, de except. cū venerabilis. Nā ex parte rei, accipitur iudiciū sub hac conditione, si collusum nō est. ff. de dolo. eleganter. §. penultimo. ergo pari ratione, poterit poni sub conditione. Ad idem C. de præscriptio. longi tēporis. emptor. & l. si quidem. contra: quia qui respondit, certum respondere debet: igitur & ponens, certum ponere debet: quia par debet esse vtriusque conditio: vt suprà §. quinto. versiculo item qui. ¶†Quid si debes mihi centum in diem, vel sub conditione: ego petens debitum, pono in causa quòd mihi debes centum: qualiter respondebis? Quia si negas debitum, mentiris: quod facere non debes: vt vigesima secunda quæstione secunda. c. primum. & capitulo sequenti. Si confiteris, iam tibi præiudicas, nisi probes diem, vel conditionem, quod facere debes:[g] vt infra, titu. proximo. §. primo. Si sub conditione respondeas, non admittetur responsio, vt iam dixi? Respond. dicas simpliciter debeo, vel nōn debeo pure. Et super hoc vide ff. ad legem Aquiliam l. inde. & lege proinde. ff. de interroga. actio. confessionibus. C. de confessis. l. vnica. ff. eodem lege prima. & l. nō fatetur. & l. fina. secundùm Vbert.[h] & extra, de exceptio. cùm venerabilis. extra, vt ecclesi. bene. capitulo vnico. Dic vt suprà de exceptio. §. viso. versicul. tu ergo. ¶†Sed pone, lite contestata actor sic ponit: Pono quòd debes mihi centum: reus respondet se conditionaliter promisisse. adijciēs, & non alio modo, vel fortè hoc non adiecit. quæritur, an videatur purè confessus, nisi probet conditionem: an ecōtra videatur negasse: nisi actor probet puritatem vel conditionem extitisse?[i] Et quidam videtur reus cōfessus, nisi probet conditionem: & videtur esse actoris confessio per eius confessionem, quia actor negat confessionem, & ille debitum confitetur, secundùm ea quæ not. in præ. versi. tu ergo. Duo enim dixisse videtur, scilicet se promisisse: & sub conditione promisisse: vt est aliàs simile ff. de arbi. Celsus. §. j. & extra, de dolo & contuma. cùm dilecti. Vnū ergo ex istis, scilicet promissio, est contra se, cui fides habetur. ff. de interrog. act. de ętate. ff. depos. Publia. §. finali. Aliud pro se, scilicet conditio, cui non creditur, nisi probetur. sexta quæstione vltima. actor. C. de probationi. l. exemplo. in authenti. de iureiurand. à mori. præst. §. primo. Idem etiam dicimus in exceptione pacti, & similibus: quòd si quis confitetur se debere, sed sibi dicit pactum factum de non patendo, condemnabitur, nisi illud probet nisi præmissa negatione responderit dicens, nego me debere: sed si appareret, dico pactum factum de non petendo: vt nota. in prædi. versiculo. tu ergo. Item si actor ponit de Sticho sibi debito, & reus fatetur, sed de alio Sticho dicit se sentire, stamus dicto actoris: vt ff. de verborum obligationibus l. inter stipulantem. §. primo. argumentum contra quòd videatur negasse: nisi actor probet puritatem vel conditionem extitisse. ¶†Non enim videtur reus fateri quod non sentit, sicut nec actor videtur in iudicium deducere quod non sentit. ff. de executio. rei iudica. si ex testamento. in fine. vt suprà, versiculo sed pone. quia non est deterior rei conditio, quàm actoris. ff. de regu. iuris. fauorabiliores. extra, de mutu. peti. capitulo finali. de exceptio. cùm inter. Item in iudicijs, si sit ambigua oratio, stamus dicto rei. ff. de iudic. si quis intentione. extra, de probationibus. ex literis. ergo & hic, si dubitatur, videtur electioni eius standum. Item si intelligatur separata conditio & promissio: ergo eadem ratione & locus. vnde secundum hæc stipulatio, promittis dare decem hodie Romæ, cùm simus Narbonæ: valet ratione promissionis, quod tamen falsum est: quia non valet. Institu. de verborum, obligationibus. §. loca. non ergo intelliguntur separata. Item conditio in ipsa actionis natiuitate ponitur. Vnde nec cedit nec venit dies ante conditionis euentum. ff. de ver. signi. l. cedere diem. Et sic aliud est quàm in exceptiōe pacti vel simili, quæ nascitur post natiuitatem primę actionis. Cùm ergo dicit se conditionaliter vel sub conditione promisisse: tale est, ac si diceret, non confiteor actionem natam. Idem est, si dicit, promisi sub conditione: †Quia quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. ff. si certum peta. lecta. extra, de elec. offici. & maximè si adijciatur, & non alio modo. Item videtur expressum: quia si decem purè stipulor, & tu respondes sub conditione: nulla est stipulatio: quia non videris ad interrogata respondisse. ff. de verbo. obligat. l. j. §. si quis simpliciter. & Insti. de inuti. stipu. §. præterea. De nouo ergo debet respondere, an purè promiserit: cùm non videatur

promisisse

a ¶Perfecta. Hucusq; glo. noua quasi ad literam, post quã dicebat Guid. de Suza. q quæstio remanebat insoluta. & distinctio, quam ponit finis, non facit ad casum. Dicebat ergo reum allegantem conditionem, onus probãdi in se trãstulisse: cùm illa sit exceptio, in qua reus est actor. ff. de exce. l. j.

b ¶Conditione. Dic secundùm Alb. Gal. cuius fuit iste versi. ad literam, excepto fine, vbi suprà. ver. antepe.

c ¶Debet. Prima placet, per quam ẽt vitamus perplexitatem suprà proximæ quæstionis.

Bal. de positionibus. Rub.

De materia positionum vide s. de teste. §. positiones. & §. sequẽ. a ¶Contra fictionẽ

promisisse. Itẽ si diceremus esse duo, s. purã & cõditionalem: hoc esse nõ potest, nisi in alternatiua, nõ in cõiuncta scriptura, s. promisi, sed sub conditione, facere tñ, ac si dicat, hoc aũt isto mõ promisi. ff. de cõdi. & demõ. l. nã ad ea. §. j. Itẽ reus põt dicere: frater, sistas cõfessioni meæ pro te, & cõtra testare teneris. arg. ff. de inter. act. si filiꝰ. in fi. & de iureiu. si duo patroni. §. pe. & fi. Itẽ si recipis primã partẽ rñsionis meæ pro te, & secũdã admittere teneris. ar. ff. de ad. tu. cùm quærit. & de pecu. in causæ. valet q cõditio apposita fuerit, & sic ea pendẽte auferre nõ possis. ff. de act. & ob. is, cui. ff. si cer. pet. l. certi cõdictio. in fi. respõ. j. So. Videt distinguẽdũ, an incontinẽti cõditio adijciatur: tunc conditio inesse videatur, an post modicum tps: & tunc non: vt C. de dona. quæ sub modo. pfecta.[a] Odof. dicit q actor stare debet confessioni cõtra se. si tñ cõditio probet: aliàs non: q ei, q dicit, & c. ff. de proba. l. ij. vj. q. v. l. actor. ideo q cautè faciet debitor si negatione pmissa rñdeat dicens, non debeo pure. sic enim non videtur fateri creditoris intentionem. ff. de exce. l. non vtique.

15 ¶†Quid si actor simpliciter dicit: pono, promisisti mihi decẽ, reus verò dicit: exprime an promiserim purè, vel in diem, vel sub cõditione. Dic[b] q

b actor debet hoc exprimere, priusq; reꝰ respondeat. Non enĩ videtur edere seu ponere, q totam stipulationem non edidit: & dies solutionis sicut summa est pars stipulationis. ff. de edendo. l. j. §. edere. & §.

16 editiones. ¶†Præterea actor debet certum ponere. sicut & reus certum confiteri. ff. de confessis. l. certum. & in prædicta l. de ętate. §. nihil. Alij dicũt

c q reus in sua responsione hoc exprimere debet.[c]

non admittitur confessio: ergo nec positio. j. tit. seq. §. cõtra. ¶Positio, est breuis oratio seu narratio, factũ cõtinẽs ad eliciendũ veritatẽ conceptam. ¶Prius debet fieri positio, q; veniat aliqd probationũ genus. §. ij. in fi. G. ¶Non intelligit quis facere positionẽ, de iure aduersarij. ff. fami. er. l. si fami. ercis. ¶Aduocatus non facit positionẽ, sed dictat tanq; pica in persona cliẽtuli: quia nõ est pars. ver. sed patronus. G. nec etiã rñdet aduocatꝰ positionibus, imò arcetur à cõspectu rñdentis. ver. eo. G. Consilium tamẽ præstat aduocatꝰ, ne ineptè ponat. eo. §. ver. pe. G. Nam consiliũ iuris, ad eum ptinet. G. vide j. §. qñ clientulus. ¶Post conclusionem in causa, iudex potest facere interrogationẽ, si aliqua oritur ambiguitas super iam actitatis: super nouo aũt articulo, interrogare non potest. Si verò non est conclusum, omnia põt etiã post peremptorium: quia peremptoriũ nõ ligat iudicem. §. iiij. ver. quinimo etiã postq;. & versi. seq. G. ¶Licet pars se adstrinxerit ad pbandũ p testes vel instra, tñ põt facere positiões: quia isti actus non sunt contrarij, sed affines & cõnexi. versi. sed quid si altera. G. ¶Præsumptio non est vera probatio. ff. de condi. & demon. l. Lucius. per Cyn. G. ¶Qui renunciat omni generi probandi, non potest facere positiones. ver. item quod si. G. & indefinita renunciatio, æquipollet vniuersali. versi. & nota quod. G. vide C. de compensa. l. neq;. in versic. responsum. not. G. ¶Si positio rei, est præiudicialis positioni actoris, & eam interimit: prius debet responderi positioni rei, q; actoris. ver. pe. G. & sic positio præiudicialis impedit processum rñsionis. quod not. vide. s. de dila. §. j. respondetur. G. ¶Reus non debet festinare in positionibus faciendis. versiculo fina. G. ¶Tantum est dicere, pono quòd res fuit, & absq; eo &c. quantum facere positionem negatiuam. C. de proba. l. actor. in iij. q. per Cy. Bal. Confessio facta in iudicio præsumitur non esse erronea: notat Dyn. in c. quod semel. de regu. iur. lib. vj. ¶Confessio erronea non potest reuocari post conclusionem in causa: vt no. in c. fi. de resti. in integ. lib. vj. in Nouel. ¶An negãs præsumatur malitiosè negare: no. in l. non prius. C. quando fisc. vel priua. ¶Ad probandum aliquem esse excõicatum. eo q percussit clericum, fiũt positiones. §. vno. ver. j. G. ¶Formans positiones habeat libellum præoculis, & iuxta eius tenorem formet positiones. Nam positiones debẽt fundari super libello vel circa libellum, scilicet positiones actoris. ver. formatis enim. & ver. & not. G. vide s. de teste. §. positiones. ¶Qualiter in rei vẽdicatione & hypothecaria formentur positiones, ver. scias cognoscere naturam. & versic. in summa. G. ¶Qui negat se debere decem potest rursus interrogari de minori summa. Idem in tempore. ver. hoc autem. G. Vnde negatio maioris summæ, non negat minorẽ. secus in liberatione. ff. de pœ. l. si vnus. §. si tibi decem. B. ¶Caue à positionibus contrarijs. ver. fin. G. C. de lib. causa. l. cùm precum etiam reus potest contra talia excipere, non tamen ponere. G. Bald. ¶Vbi positio fit sub aduerbio canonicè vel legitimè, vel simili, est positio iuris. versiculo etiam quinto nota. G. ¶Qui excipit, non ponit. Item qui agit, non ponit nisi ius suum. ff. fami. ercis. l. familiæ. Bal. ¶Si sententia patitur consilium eius, contra quem ponitur affirmatiuè est negare. §. vj. circa princi. G. ¶Qui semel negauit super eodem vel circa idem, seu connexum vel dependens, non cogitur amplius respõdere. vide l. filius. in princi. ff. de fal. nam potest dicere s. esse responsum. ff. de vsufruc. accre. l. fundi Trebatiani. versic. si igitur iterato. G. C. de trãsact. l. vt responsum & l. precibus. per Cyn. B. sicut positio non debet esse implicita vel multimembris: sic nec responsio seorsim, sed debet fieri sigillatim. vide in c. præsentiũ. de testi. lib. vj. in verbo sigillatim. ver. quidam tñ. G. ¶Incerta positio, pro nulla habetur. ff. de lega. l. Titiæ textores. B. Positio tamen generalis, non est nulla ipso iure, sed per exceptionem, vt no. in l. fi. C. de anna. exceptio. B. ¶Qui respondet ad quod non debuit. sibi præiudicat. ff. de inter. act. l. si sine. versi. hoc autẽ scias. G. nisi responderit sub protestatione: vt no. in c. cùm contingat. de offi. dele. per Ber. sed illud de impertinentibus. Secus de pertinentibus: quia confessio derogat protestationi. & vide ff. de quæstio. l. maritꝰ. & j. §. positio superflua. ¶Æquè præiudicat confessio de credulitate, sicut & de veritate. de iureiur. capi. ex literis. ver. hoc tamen. G. Hoc in ciuili negotio. secus in criminali: vt l. fi. de cri. expila. hæredi. secũdùm Bar. vide gl. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iuramẽ. calum. per Bar. ¶An quis ex iusta causa possit recedere illicentiatus, not. in c. si postquã. de elec. li. vj. in nouel. G. vide j. de appel. §. ille qui cõparet. ¶Nota q terminꝰ assignatus absenti, non currit nisi à die notitiæ. C. de excusa. tuto. l. q; q;. et sufficit notificari personaliter, vel ad domum: vt ibi not. & de libe. agnos. l. j. §. j. Bal. vide s. de cita. §. quicqd. ¶Negatio præposita significat mẽtis qualitatem: & postposita facit existentiam. ver. item si de. G. ¶Procurator debet respondere articulis: & si nescit id, quod pertinet ad negotium principale, dicitur contumax. ver. in summa. & seq. vide omnino s. de procura. §. si procurator rñdet. ¶Positio fundari debet super iure ponentis, non super iure tertij. ver. fi. G. vide l. indebite. §. fi. ff. de condi. inde. & l. non solùm. ff. de procura. in princi. Bal. vide j. de loca. § fi. emphyteuta cecidit. ¶Positio non debet esse superflua. C. de app. l. ampliorẽ. Nec impertinens. C. de proba. l. ad probationem. Et dicitur impertinens, quæ nõ tangit causam, nec ex ea potest sumi aliquod adminiculum. §. vij. ver. j. & ij. G. C. de proba. ad probationẽ. vide j. de reg. iur. §. probatio impertinens. ¶Si pono q tu me expulisti de tali fundo: item q possedi olim ego & maiores mei: ista possessio antiqua non fouet causam meam, & ideo est impertinẽs. ver. ij. G. Sed in interdicto vti possidetis, antiquior possessio multum valet, coniuncta cũ possessione præsenti: aliàs non valet aliquid. & extra, de proba. licet causam. & not. in l. si duo. ff. vti pos. in petitorio multum valet possessio antiqua. C. de præscrip. xxx. an. l. si quis emptionis. ¶Item in petitorio, si facio positionem præteriti temporis, puta q ego & agnati mei fuerũt domini: vel q ego fui dominus, debet respõderi: quia præteritum trahitur ad præsens præsumptiuè: vt l. siue possidetis vt not. ff. de confes. certum. & facit quod not. Dy. ff. de ver. sign. l. oportet. & Cy. in l. edita. & extra, de transac. c. præterea quarto loco. nam dñium est radicatum: & præsumitur continuatio, quæ est iuris, & de iure. Bal. vide s. de peti. §. antepe. & iunge s. de arbi. §. fi. ¶Si est dubium an positio sit pertinẽs, debet respõderi, pmissa solita ptestatione: scilicet saluo iure impertinentium, & non admittendarum. ver. si verò incertum. G. Idẽ si ponatur dictio, absq;: vt not. per Cy. in l. si actor. C. de proba. Idem si est pertinens: sed non sufficiens. j. eo. §. positioni debet. vide s. eo. §. tantum. ¶Clara, intelligibilis, & aperta debet esse tam positio q; responsio. l. precibus. & l. vt respõsum. C. de transac. ver. hoc quoq; G. ¶Vbi ponitur hæc dictio tantùm, vel solùm, est positio implicita & negatiua secundùm quid: & ideo non debet responderi: sed iudex bene potest ex officio interrogare super negatione etiã simplici. ver. viij. & seq. C. de nõ nu. pe. l. ij. vide j. eo. §. pono q Berta. ¶Pono q non percussi animo iniuriandi. Ista negatiua potest probari per confessionem. ver. porro. quod est no. G. vide ff. de fur. l. inter omnes §. rectè. ¶Pone q tota tali die reus stetit absq; eo q Titium procuratorem fecerit: non est positio negatiua. ibidem. G. Positioni captiosæ non est respondendum. ff. de excep. rei iud. l. si à te. & de iureiu. l. qui iurasse. §. si pater. vide j. §. pono q iudex. G. ¶Quidam vult dicere quòd non currit sibi præscriptio, & facit talem positionem quòd ipse erat excommunicatus & sic impeditus agere. Dic q non iuuat eum. nã interdũ quis impeditur proprio delicto: & tunc indignus est. extra, de elec. c. fi. Interdũ aduersarij priuilegio: & tunc aut priuilegium concedit fauore publico, aut in magistratibus conueniendis: & currit, sed datur restitutio. ff. de offi. præsi. l. senatuscõsulto. Aut fauore priuato: & tunc ipso iure non currit. de iure delibe. l. fin. §. donec. facit quod no. ff. de iudi. l. ij. §. in omnibus. Interdũ casu: & tunc dic vt ff. de anna. excep. l. vt perfectius. ff. de serui. rusti. prædi. l. Attilianus. Sed ibi erat impedimentum casuale & facti, non iuris. Interdum propter carentiã exercitij actionis: & tunc nõ currit. C. de an. exce. l. j. in fi. Interdũ non est impedimentũ, sed qdã modꝰ agẽdi, & vulgaris formula: & tũc currit. l. sed et si p prętorẽ. §. ij. ff. ex q. cau. ma. cũ fi. vide ad id qd dicit s. de cõces. prębẽ. c. qa propter diuersitatẽ. Bal. ¶Qñ positio est copulatiua vel collectiua, vel vniuersalis: rõne ptis falsæ tota negari põt: quia nõ videt negari copulata, sed ipsa copula, siue coniũctio partiũ. ver. xj. qd no. G. vide s. de li. cõ. §. ij. & j. pxi. §. ¶Pono: percussisti Titiũ in capite lethali vulnere. licitum est tibi negare, si non fuit in capite, vel nõ fuit lethale: vel si dixi cũ cicatrice, & nõ fuit cicatrix. & sic rõne qualitatis vel partis falsæ potes simpliciter negare. Potes etiã respondere hoc mõ: nego prout ponit. G. Et adde ad hoc quod not.

Gul. de Cu. ff. de dolo. l. itē exigit. & vide C. arbi. tu. l. cum interdicto. ¶ Pono quòd mutuaui tibi heredi xvj. tu dicis, credo: an videaris confessus te heredē? Dic q̄ nō: q̄a istud nō est pars possessiōis: sed est quædā demonstratio: que nō adminiculat ad cām. sicut si dicerē q̄ mutuaui de cē tibi rufo, nō videris confiteri te rufum. e. ver. G. sec⁹ si adiectio non eēt extranea à cā: vt pono q̄ mutuaui tibi decem vt patrisfa. si dicis, credo: ēt fateris te eē patremfa. q̄a est de effectu cōtractus mutui. Idē in qualitate adiecta: quia ad totum refert. ff. de ver. obl. l. j. §. cū adiecit. Bald. vide s. de accusatore. §. qui excipiēdo. ¶ Nō admittit positio disiunctiua vel alternatiua nisi propter intolerabilē ignorantiā. ibidē. G. vel nisi sit alternatiua contractus. Nō em̄ tunc aberat à rōne, quia contrahit originē à radice eiusdem formę: interdum scio aliquid esse, interdum scio non esse, interdum puto fore esse qđ est, interdum puto esse qđ non est interdū nihil occurrit menti meę: quia nec scio, nec puto: quia deficiunt fantasmata & sic nulla ratio mouet intellectum. Isti sunt qnq̄ status mētis. & in isto quinto rñdet negatiōe pręmissa. ver. quinimo. G. ¶ Positioni iuris scripti, nō debet rñderi: q̄a rñsio non releuat. l. ornamentorū. ff. de aur. & arg. leg. Item nec est officium partis, declarare quid velit lex: sed iudicis est, & parti iniuriæ. versicu. xiiij. G. ¶ Pono q̄ tibi seruiui, vnde merui tm̄ salarium, non est positio iuris, sed facti. versic. sed pone, procu. G. & si sapitius, sapit ius obligationis, non ius contestatiōis. vñ debet rñderi, vt l. fi. ff. de iureiur. Bal. ¶ Ille, cui est edictū instrumētū, sine die & cōsule & vult certificari de die, & facit positionē diei & cōsulis. nō debet rñderi: q̄a sup̄ hoc nō debet certificari. ver. xiiij. G. qđ no. ¶ Qñ positio pēdet ab illa iam negata. nō debet rñderi. Vñ q̄ negauit cōtractū, nō cogit rñdere sup̄ traditiōe. Itē negato principali, nō tenet q̄s rñdere positioni: q̄ sine illo vera esse non pōt. vnde negato mrīmonio, nō debet rñderi sup̄ dote, si erat q̄o mrīmonij tm̄. sec⁹ si dotis & mrīmonij: quia tunc sunt duę causę principales: tūc debet respōderi, quia nō dicit dependens sed coęqualis. Item si negatur genus, non rñdebitur postea de singulis speciebus. Itē q̄ se negat heredē, non cogitur rñdere an pro parte. Item qui negauit simpliciter, non potest postea interrogari sub modo. versi. xv. G. Vide in simili. C. de in inte. resti. l. fina. & l. ij. C. de dona. ¶ Qñ clientulus est nimis simplex, aduocatus pōt rñdere pro eod. versicu. xvij. G. vide s. eo. §. iiij. ¶ Non valet positio in se continens contrarietatē. versic. xiiij. ¶ Positioni criminosę non debet rñderi. secus si fiat sup̄ infamia vel notorio. ver. xix. Qñq̄ tñ interrogatur quis de crimine, vt an desierit dolo possidere. ff. de noxa. l. quoties. sed illud incidēter fit ī p̄paratorijs q̄stionibus, q̄ sunt parui p̄iudicij: non in decisorijs. Itē ibi est interrogatio, nō positio. vide ff. re. amo. l. Marcell⁹. p̄ Barto. vide j. de inquisi. §. fin. ¶ Qñ positio fit de cōicatiōe canonis, nō debet rñderi, sec⁹ si de excōicatione hominis: quia sñia canonis, necessariò infert crimen, nō aūt sententia hoīs. ff. de ver. sig. l. p̄brum. quid si pono aduersarium. G. qđ notat Bald. ¶ Ponens videtur asserere id, qđ ponit: expositione tñ negata, nō pōt rñdēs se iuuare, nisi doceat se errasse. §. viij. versic. j. & ij. G. Non potest quis ergo inhærere positioni negatę. argu. ff. de iureiu. l. remittit. ff. de except. l. nemo. Bald. ¶ Qui non probat qđ ponit, p̄sumit calūniari. verū est si impingebat calumniā aduersario. nā hoc genus iniuriæ est, vbi præsumitur dolus. C. de ad uo. diuer. iud. l. j. B. ¶ Qui non vult rñdere positioni, non tamen videtur cōfiteri. ver. itē querit. tamen si dñs est monitus, non potest rñdere procurator vel defensor, nisi habeat speciale mandatū: & dñs cōtumax recedendo ante rñsionē, non pōt appellare. ver. pe. in fi. G. gl. in l. certum. ff. de confes. dicit q̄ iudex pōt habere cōtumacem pro confesso. Idē Ia. de Aret. ff. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc. vbi videas. Iaco. Butr. cōtra p̄ l. si filius loci. ff. de inter. ac. hodie. dic vt in c. ij. de confes. libr. vj. quia post iussum iudicis hr̄ p̄ cōfesso. Hęc tñ ficta cōfessio elidit p̄ p̄bationē cōtrarij: sicut vera cōfessio transfert onus p̄bandi cōtrarium. ff. de inter. ac. si filius. lo j. & argu. ff. de noui ope. nun. l. si prius. ī l. aūt si filius. ideo nō nocet: q̄a filius cōtrariū p̄babat, s. se repudiasse. & vide j. Iac. but. iste tñ appellat, nisi illicentiatus recedat: q̄a tūc videtur contumax in nō veniēdo, q̄ nō appellat, nisi. G. & adde qđ not. Inno. de elec. in c. cū in cūctis. Item cōtumax in nō veniendo nō habet p̄ cōfesso, si est iudiciū cōtra eū. in auē. de exhibe. re. §. si verò etiā quidā. Bal. vide lati⁹ j. §. ix. ver. j. G. ¶ Idē est dicere, nego, & non credo. vers. sed nunquid est differētia. in §. ix. G. C. vnde lib. l. qui se patris. B. ¶ Contumax videtur fateri vel negare, prout aduersario expedit, & sibi nocet. vñ si positio est affirmatiua, videtur fateri: si negatiua, vr̄ negare. i. fateri illā negationē. ver. itē illud. G. simile hr̄ ff. de acq. heredi. l. q̄diu. ¶ Pōt quis interpretari suam confessionē. extra. de ac. cū dilecti. vide j. eo. §. licet. ADDE, eundē Bal. cōsi. xlvj. & cxviij. lib. ¶ Pōt q̄s positionem reuocare re errore p̄bato: licet deliberatè positionem fecerit. §. fi. ver. itē si ponens. G. Hoc est mirū q̄ quis possit reuocare positionē, quam fecit deliberatè, & ex certa sciētia: & vr̄ esse cōtra casum c. ex literis. extra. de diuor. vñ dicēdū est q̄ aut q̄s ponit deliberatè & ex certa sciā: & veritas est q̄ non pōt suā positionē corrigere: vt d. c. ex literis. Aut dubitat: & ī dubio ista cōsyderà: quia aut reuocat iste ponens statim & incōtinēti suā positionē: & præsumit q̄ p̄cesserit error. Aut ex post facto: & non p̄sumit error. & ita intelligitur qđ no. in c. fi. de iureiuran. lib. vj. in glo. super ver. iuxta ea. in fi. q̄ est gl. notabilis. prædicta de reuocatione positionis sunt vera, cùm is, contra quē ponit, cōfitet vt ponit: secus si negat: tūc enim pōt pœnitere & cōsentire rñsioni, nisi negans incōtinenti reuocet suā negationē: cùm rñsio tam partis q̄ testis possit incontinenti reuocari absq̄ erroris probatione: vt in d. glo. & per Bart. in d. l. post legatū. ff. de his quib. vt indig. & ista sunt verba Bald. in repetitione in l. edita. C. de eden. vbi subdit q̄ interrogatio partis non habet vim positionis: vt optimè probat gloss. j. c. iudicante. vt xxx. q. vl. qđ no. ¶ An reus possit facere cōditionalē positionem vel modalē, vel rñdere sub cōditiōe vel mō: vel dicere, credo taliter, & nō aliter. §. fi. ver. nūqd re⁹. & versi. qd si. & ver. sed pone. G. C. de excep. l. si qdē. per Accur. & dic q̄ p̄cedit respōsio: & actor nō fundat intentionē suā, qñ rñsio habet solū vnū casum: q̄a debet totū approbare vel respuere. Secus si sub pluribus orationib⁹ secūdùm quosdā: q̄a tūc diuisa est ab ipso rñdente. Tu dic q̄ si rñsio nō cōpatit se cū facti cā, nō p̄bat. Si aūt se cōpatit cū intentione actoris in facti cā: dic vt no. C. de dona. ante nup. l. ij. G. ¶ Positioni debet addi tp̄s & mod⁹, si aduersarius aliter nō possit deliberare. ver. fi. G. arg. no. ff. de rei ven. l. in rem. §. fi. Bal. ¶ Pono q̄ Berta fuit vxor Titij. Item q̄ ex illo matrimonio fuit natus Petrus. Item q̄ Titius decessit superstite Petro pupillo. Item q̄ Petrus decessit. Hæc omnia confitet Berta: quærit an excludatur à successiōe Petri. videt q̄ sic. Et præmitto vnū, s. q̄ de negatiua nō debet fieri positio: vt s. eo. §. vbi ponitur dictio sed. De affirmatiua dic vt no. Dy. ff. de do. l. qdā in iure. nā negatiua nō indiget p̄batione: ergo nec positiōe. Secūdò p̄mitto q̄ matri incūbit petere tutorē dari filio pupillo carenti tutore. nam siue sit pupillus, siue desierit esse pupillus, finita est legis authoritas. C. ad Tertu. l. iij. & arg. ff. de diuor. l. fi. Itē si habet pupill⁹ tutorē, matris solicitudo cessat: quia habēti tutorē, nō pōt peti dari tutor. C. q̄ pe. tu. l. si sororis. & ff. qñ mu. tu. of. fun. po. l. ij. §. pe. l. fi. Et sufficit ad excusandū matrē, q̄ pupill⁹ habeat tutorē habitu: licet nō administratione. Solicitudo em̄ incūbit sibi circa eū, que ipsa petit: nō circa aliū, q̄ depēdet ex aliena p̄uidētia. C. q̄ pe. tu. l. cùm à matribus. C. de ad mi. tu. l. fi. §. personis. & ibi per Cy. pono adultū nō esse, & in alijs tutorib⁹ carere. negatiua est: ergo nō ponēda. Sufficit ergo apposuisse affirmatiuā: & cōtra videt q̄ illæ positiōes nō inferāt de necessitate, vel probabilitate. vnde non sufficit eas esse confessatas: q̄a qui arguit ex eis, non arguit à sufficienti partiū enumeratione. vnde nō concludit. argu. not. de transac. l. cū hi. §. si prætor. C. vnde legitimi. l. non ob hoc. C. de proba. l. neq̄. cū gloss. ff. de lega. l. non omnium. in glo. Hæc verior quo ad ætatem minorem, de qua debuit fieri positio: quia non est mera negatiua, cùm sit ens. Bal. iunge j. §. proxi. ¶ Pono q̄ Berta fuit auia Titij. Item quòd non petijt tutorem. Item q̄ Titius decessit pupillus. Item q̄ ego sum patru⁹. Item q̄ auia nō petijt tutorē, hæreditas pupilli pertinet ad me. quæritur, an sufficiēter posuerim? Et videtur q̄ sic: quia ad ipsam primo loco pertinet hæreditas: ergo & eius tutela. in authentica de hæredi. ab intesta. §. ex his. Debuit ergo acceptare tutelam, nec mihi patrono nocet si non acceperit tutelam: quia non potui p̄pter auiā. Itē qđ lex nō cōminatur pœnā nisi p̄ximo successori: vt no. C. qui pe. tu. l. nepotibus. Nā nec ego sperabam, nec sperare debebam me successurū: q̄a poterat iste nepos pubes mori. C. ad Tertul. l. matres. & sic auia esset prior. Solu. Dictæ positiones non cōcludunt: quia de matre impuberis, nihil dictum est: quæ mater omnes p̄cedit. & q̄diu est ipsa, non potest auiæ negligentia imputari: vt d. §. ex his. & arg. C. qui pe. tuto. l. quod dicit. vide j. proxi. §. ¶ Pono q̄ iudex dedit talē tutorem. Itē q̄ mater erat in medio. Itē q̄ mater erat ætatis legitimæ: q̄ro an sit sufficiēter positum ad exclusionem datiui? Et videtur q̄ sic: vt no. C. de cōfir. tu. l. ij. nisi ècontra ponatur, q̄ mater fuit negligens: vel periculum fuit in mora. argu. C. de cōfir. tu. l. si vt proponis. Adde q̄ mater in triplici reperit statu. reperitur enim sine statu officij tutelaris: & tunc petitus à matre, eius loco succedit: & auo melius cōsulitur, & antefertur legitimo: quia locū legitimi vacantem inuenit. in auē. de nup. §. si autem tutelam. & no. in authē. sacramentum. ¶ Secundus status est, maternæ pietatis, & confidentiæ vel diffidētiæ: quia non nupsit, nec vult tutelā ipsius: sed alium petere: & tunc legitimis antefertur: vt no. C. ad Tertul. l. iij. ¶ Tertius status est quòd erat tutrix antequam mater se suspectam fecerit, an ipso iure cū effectu est priuata: nec remanent reliquiæ: quia tutela matris, est conditionalis à principio, i. si non nupserit: ista est cōditio extrinseca secūdùm Iac. & tunc vacat tutela in iudicio. vnde nō pertinet ad iudicem, secundùm Bart. iunge j. §. proxi. ¶ Berta agit vt tutrix filij. Ego pono & oppono contra eam: quia est in concubinatu, & ipsa cōfitetur: quæro an repellatur? Et dic q̄ sic: quia tex. dicit q̄ debet pudicitiam intactam seruare. C. qñ mul. tu. offic. fun. po. l. fin. etiam à legitimo thoro, nedum à nouercali cōcubinatu. Et ita tenet gl. eod. titu. auē. sacramentum. Bald. vide j. §. proxi. ¶ Ponō contra eum, qui agit vt tutor, quòd ipse debitor est pupilli: ipse cōfitetur: an repellatur? dico quòd non: quia ista positio est informis: quia non continet certam quātitatem vel naturam. Nam posset esse modica quantitas, quæ non repellit: vt not. in authen. minoris. & dicitur modica comparatiuè ad personas. ff. de transact. l. cùm hi. §. modus. & not. in corpore dictæ authen. in glos. or. quam no. & idem in communione bonorum: quia modica communio nō repellit. Item in modicis, non præsumitur dolus. ff. de cond. & demonstra. l. quamuis. ¶ Non dicitur positio cauillosa: licet studiosè quis taceat ius aduersarij, argumē. l. j. §. j. ff. de lib. agno. per Iaco. ¶ Positio superflua non patrocinatur, licet sit probata. secus si cōfessionata: vt suprà eodem §. qui respondet, vt si quis velit obtinere in petitione hæreditatis per probationē dominij. Nam dominium est extra naturam iudicij. vt nota. C. de peti. hæredita. l. cogi. per Cynum. Per hanc ergo probationem non augetur effectus: quia est impertinens. argument. ff. de pact. dot. l. libellus. Bald. ¶ Si

libellans

libellans aduocatus vel clientulus vtatur verbis contumeliosis, quæ non
sunt de natura positionis: iste libellus nō debet recipi. idem in positioni-
bus. C. de postu. l. quisquis. vnde nota ꝙ positio debet esse talis, ꝙ substā
tialia cōplectaꝛ. ¶ Licet ponēs possit interpretari suā positionē, tñ non
pōt interpretari suā probationē. extra de proba. c. in præsentia. nec con
fessionem aduersarij. extra, de accu. cùm dilecti. Bal. vide s. eo. §. pōt quis
interpretari. & Bal. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. & Bart. in l.
Aurelius. §. vj. de lib. legat. ¶ Positio est breuis oratio, quam quis inten-
dit probare per confessionem aduersarij. Sed articulus est breuis rñsio,
quā quis intendit probare per testes vel instrumenta: vt no. in cle. sæpe.
de ver. sig. Bal. vide omnino suprà de teste. §. positio potest. ¶ Pono me
possedisse per colonum xxx. ann. aduersarius ponit ꝙ tamdiu non fuit
mihi responsum de fructibus: quæritur an istæ positiones sint cōtrariæ?
Et videtur ꝙ sic: quia qui non respondet de fructibus, videtur interuerte
re possessionem. de elect. querelā. ff. de acquir. pos. l. q̃uis. §. si cōductor.
à contrario sensu. Itē istos fructus intercipere videtur. ff. de acqui. re. do.
l. Pomponius. in fi. ff. de fur. l. si seruus. §. locaui. Econtra videtur ꝙ non:
quia si videtur interuertere possessionem, præscriberet longissimo spa
tio. quod falsum est. C. de præscrip. xxx. an. l. cùm notissimi. §. fi. & l. ma-
le agitur. vbi de hoc. quod etiam probo. lex em̄ dicit ꝙ propter nō solu
tam mercedē, dñs non pōt expellere colonū propria authoritate. quod
nō posset possessione retro interuersa. ff. loca. l. quæro. aliàs, itē queritur.
§. inter. ff. de vi & vi arma. l. colonus. & l. cùm fundū. Sol. Dico positio-
nes nō esse cōtrarias: quia pñt esse simul veræ: ideo præscriptio nō pro-
batur interrupta. Ea em̄ tātùm dicūtur esse cōtraria, quæ nō pñt esse si-
mul vera. ff. pro suo. l. si ancillā. ff. de acquir. pos. l. si quis ante. & no. C. de
fi. instru. l. scripturæ. Sed ista possunt simul veritate & compassibilitate
stare. Vide omnino j. de proba. §. cōtinua. & j. de loca. §. si debes pro cē-
su. & videtur infrà proximè. ¶ Pono me possedisse decē annis. Item ꝙ
possedi cum titulo. Itē ꝙ possedi bona fide: an concludetur præscriptio-
nem cōsummatā esse? Et vr̄ ꝙ sic: quia hæc tria sunt gñatiua præscriptio
nis, s. titulus, quo debet probari bona fides, quæ presumitur ex titulo: vt
no. C. de acquir. pos. l. in proba. per za. C. de præscri. lon. temp. l. pe. per
gl. Insti. de act. §. aliæ. per glo. & Dy. ff. de mino. l. intra vtile. §. vendi. &
cōtinuata & non interpollata possessione. C. de vsuca. transfor. l. j. §. hoc
tātummodo. In cōtrariū vr̄, ꝙ potui possidere per decē annos, vel xx. tñ
discontinuè. ff. de vsuca. l. si is, qui pro emp. §. pe. Itē quia nō dico ꝙ bo-
na fide cœperim possidere. quod vr̄ necesse. ff. de vsuca. l. iustè. §. si pos-
sessionis. Sol. Dico ꝙ istæ possessiones concludunt. C. de præscrip. lon.
temp. l. pe. nam præsumitur cōtinuata possessio per ipsum tp̄s. nā inter-
ruptio nō præsumitur. Facit quod not. C. de ser. fug. l. j. Bal. vide j. eo. §.
ego. & hæc pono in rei vendicatione. ¶ Pono in publiciana ꝙ emi rem
talē. Itē ꝙ eā cœpi possidere. Itē ꝙ hodie tu tenes eā. Quæro an conclu-
dunt positiones. Et vr̄ ꝙ non: quia non allego traditionem vel quasi, vel
patientiā, nec quod meo nomine. ff. de publi. l. eum qui. §. fi. ff. de acquir.
pos. l. si ex stipulatione. ar. contra. ff. pro socio. l. merito. Sol. Nō pono suf
ficienter. vñ debeo dicere. Item pono ꝙ possessio fuit tradita mihi à vē-
ditore ex illa cā. Vel pono ꝙ dedit mihi licentiam possidēdi. Itē ꝙ vigo
re dictæ licentiæ, intraui in possessionem. ff. de acquir. pos. l. prædia. Vel
pono ꝙ eo sciente & patiente tenui. C. de acquir. pos. l. ij. ff. si ser. l. si à te.
§. j. de rei ven. l. quędā. ¶ Positioni debet rñderi, si est ptinēs. dato ꝙ non
sit sufficiens: vt positioni de fama. Itē in rei vendicatione, si pono de pos
sessione tantùm, vel de dñio tantùm. tñ in hoc dic vt not. de excep. rei iu
di. l. si à te. §. j. ¶ Pono in rei vendicatione, quod tenui & possedi talē rem
per decem annos: sicut quis habet, tenet & possidet rem suam. reus dicit,
credo. Quæritur vtrum sit probata præscriptio? Et videtur ꝙ sic: quia vi
detur confessata positio, aliàs possessio & titulus saltem generalis pro
suo. ff. de aqui. pos. l. iij. §. contrario. Cōtrarium dico: quia ista verba men
tis qualitatem & modum possidendi, significāt. Adiacent enim illa verba
possessioni, nō titulo: & ideo iste articulus non includit titulum. nam &
sine titulo qñq; quis possidet. ff. de sol. l. Titia. Bal. ¶ Pono ꝙ Titius erat
emphyteuta talis ecclesiæ, cuius sum rector. ¶ Item ꝙ donauit rem illam
tanq̃ allodiū; possessor dicit & ponit se possedisse xl. annis: an istæ posi
tiones sint contrariæ. Dic ꝙ non: quia possunt esse simul verę. tñ bñ sunt
compassibiles in effectu: quia tanta possessio absorbet dñium; vt not. C.
ne rei domi. vel templo. l. vniuersas. Itē nota ꝙ per hoc emphyteuta ca-
dit à iure suo per illam legē. Secus si emphyteuta tātùm donaret ius suū,
nam nulla præscriptio curreret: vt l. malè agitur. C. de præscri. xxx. ann.
Itē illa parificat proprietatē Cæsaris & Dei: sed emphyteuta Cęsaris po
test donare iura sua; vt no. in l. fi. C. de iure emphyteu. ergo emphyteuta
ecclesiasticus, per arg. à pari. ergo Bar. somniauit. Item nō sunt contrarię
positiones, & tñ sunt incompassibiles istę: Pono cōtra te ꝙ talis ecclesia
iam sunt decē anni reformauit mihi talem emphyteusim. Item ꝙ conti-
nuè solui censum. Tu econtra ponis tibi refirmatam à duobus annis cir-
ca ista, possunt esse simul vera: tñ ad positionem meam destruitur vi-
gor tuæ positionis, quia ego sum potior. C. ne rei domi. vel templo. l. fin.
ff. de act. emp. l. si ea res. §. vltimo. Bal. ¶ Ponit colonus se stetisse per xl.
an. ꝙ non soluit; dominus concedit: lex confitetur: nam cōfessio nil est
aliud, q̃ concessio eius, quod dicitur vel ponitur. Quæritur an contra do
minū sit probata p̄scriptio. Et vr̄ ꝙ sic, C. de præscrip. xxx. an. l. sicut, &
l. omnes. In contrarium facit eod. tit. l. malè agitur. & l. cùm acutissimi. §.
fi. Solu. Septē modis conuenitur colonus, scilicet actione personali pro
pensione. Item personali ad rem. Item rei vendicatione. Item possesso-
rio vti possidetis ante intrusionem. Item vnde vi post intrusionē. Item
condictione ex lege conductoris. Itē condictione ex liberis. ff. de acquir.
pos. quando derelinquit vel perdit. Attende tamen de annua præstatio-
ne, ꝙ aut venit respectu alterius rei: & tunc vna pręscriptio in principa-
li, absorbet totam annuam pręstationem: dummodo sit plenè præscri-
ptum contra principalem. C. de vsur. l. eos. Aut venit principaliter pro-
pter se: & tūc dic vt l. cùm notissimi. §. in his. eo. ti. vbi no. Et dicitur vnū
tribus modis. Primò quantū ad vnā verborū exceptionē. Secūdò quan
tum ad vnam nascentē actionē. Tertio modo quantum ad vnam præsta
tionem. ¶ Primo modo idē est in stipulatione & in legato. C. de dona. l.
sancimus. §. fi. Secundo modo est diuersum, quia in stipulatione & trans
missibili statim nascitur actio: & nondum nata actio potest esse eadem
numero. & ideo nō natæ actioni nō præscribitur, nisi qñ venit consecu-
tiuè ad ius de præsenti, & ei cohæret. l. cùm notissimi. §. quinimo. Tertio
modo plura in præstatione sunt: plura in exactione, tamen libello vno
peti possunt: vt d. l. malè agitur. & dic vt d. §. in his. Bulga. enim dicit di-
numerationem præscriptionis ab vno principio fieri, & simul & semel
totā obligationē tolli tpe: tanq̃ si securis apponeretur ad radicē. aliàs se-
queretur incōueniēs, ꝙ ex tēpore aliquid restet futurum, cui non posset
pręscribi. & si annua obligatio pro futuro non posset pręscribi, & esset
infinitas, quę est vitāda secūdùm Bal. Mar. dixit ꝙ non poterit dinume-
rari præscriptio, nisi de anno in annum: quia non pñt dinumerari simul
pręsens, pręteritū, & futurū. Itē respectu futuri obligatio est nata: vt in
§. quinimo. in fi. Aut est in die: & sic interim nō pręscribitur. l. cùm notis
simi. §. illud. Et si dicatur, ergo nunq̃ præscribitur? Rñdeo, sic ita nā rea-
lis cōuētio facit pręscriptionē cessare. ff. de ædil. edi. l. quod si nolit. §. fin.
& no. per Dy. ff. de leg. j. nō pōt. Io. distinxit inter stipulationē & legata
pōderans actionē natiuitatis. Nō em̄ est vna actio, quæ pluries nascitur.
Et si tu dicis, in præscriptione consyderatur exercitium, sicut natiuitas?
Rñdeo, potuit simul agi pro pręterito, & futuro: vt l. malè agitur. quę o-
pinio etiam in contractibus non est semper vera. ff. de stip. seruo. l. si ser-
uus cōmunis Mæuij. §. fi. Moderni autem cōiter tenent opin. Mar. Fallit
in vsuris & in fructibus, & in annuis pręstationibus, quę pro se non cen
sentur. Nam destructo principali, imaginem eius relinqui in appēditijs
absurdum est. C. de vsur. l. eos. & arg. in l. vlti. C. de his qui à non do. ma.
Bal. Similis quęstio fit ff. de neg. ge. l. Pōponius. in negotijs. Sunt & quę-
dam iura, quæ nō procedunt per dinumerationem temporū distinctiuā,
sed per quandā continuationē: & tunc & à principio est vna cā & vna
actio continuata: & non dinumeratur in plures. C. de anna. except. l. j. §.
ad hęc. & est simile quod not. ff. de iureiur. l. eum, qui. §. in popularibus.
& ff. de adult. l. mariti. §. sex mensium. & ibi per Bar. ¶ Ego in rei vendi-
catione pono cōtra te, ꝙ sum dñs: tu fateris: tamen ponis ꝙ tu pręscripsi
sti: ego dico, tu nō debes ad probandū admitti: quia positio mea est con
traria tuę: & quia tu fuisti cōfessus. ergo nō debes admitti. ar. C. de non
nu. pe. l. gñaliter. Nam per confessionem quasi contrahitur. ff. de pecu. l.
depositi. §. j. vñ non pōt rescindi. ff. commo. l. in commodato. §. sicut. In
contrariū, quia nomine dominij intelligitur directū. ff. de reli. & sum. fu-
ne. l. ij. §. j. & no. in l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager vect. vel emphy. pe.
sed per pręscriptionē quęritur ius vtile. ff. de aqua plu. l. j. in fi. ff. si ser. vē.
l. si quis diuturno, & de iureiuran. l. si duo patroni. §. j. Vnde sicut proba
to dñio actoris, non tollitur exceptio pręscriptionis. C. de pręscrip. lon.
temp. l. emptor. sic nec eo confessato. vnde tu non es tibi cōtrarius: quia
vtrūq; pōt esse verū. Facit quod no. C. de pręscrip. xxx. an. l. si quis em-
ptioni. in prin. Sol. Dico ꝙ positio tua debet admitti, quia non est con-
traria, cùm possit simul esse vera, tenendo quòd per præscriptionē quę-
ratur vtile dominium: sed in vsucapione non deberet admitti talis posi
tio: quia est contraria tuæ responsioni, nisi errorem probabilem præten-
deres. Licet autem dixerim ꝙ in suo potiori significatu, nomine domini
contineatur directum: tamen quandoq; etiam vtile continetur, vt quan
do agit generaliter tanq̃ dñs. Nam est dominium genus, & dominium
species, sicut possessio. ff. de acqui. pos. l. iij. §. genera. & quandoq; etiam
latius accipitur dominium: vt no. ff. de rei vend. l. Marcellus. ff. de insti. l.
talem. §. fi. Bal. ¶ Ponunt Tuderti contra ecclesiam, ꝙ ipsi seipsos rexe-
runt per centum annos, & ecclesia non rexit eos. dicit ecclesia quòd ista
positio nō debet admitti; quia iurisdictio tribuit ius collectandi, & simi-
lia, quæ cōtra principē pręscribi non possunt. C. de pręscrip. xxx. ann. l.
comperit. nam pręscriptio non est de iure diuino, sed humano; vt not.
Dyn. de reg. iur. c. ij. lib. vj. Vnde potest Imperator statuere ꝙ nunquam
currat: vt l. inter diuinum. C. de sacrosanct. eccle. In contrarium, quia ec-
clesia pretendit ius contra Tudertinos ex donatione Imperatoris: vnde
pręscribitur centum annis: vt d. l. inter diuinum. & no. Inn. de postu. prę-
la. bonę. Sol. contra Imperatorem, qui pętendit ex institutione diuina iu
risdictionem temporalem, non potest pręscribi ab ecclesia: bene habet
decimas ex institutione diuina, sed tēporalem iurisdictionē ex institutio
ne & prouidentia humana. Sed quia ecclesia dubitat de veteri donatio-
ne, fecit sibi de nouo donari per Imperatorē Carolū: contra quam no-
uam donationem non pōt opponi pręscriptio temporis: quia recens

donatio eſt:ideo Tudertini ſuccubuerũt.Bal. ¶ Ex qualitate perſonarũ præſumitur aliqd turpe, vel honeſtũ.ff.de act.& ob.l.fi. ¶ Aptitudo poſitionis,nõ iuuat ineptitudinẽ poſitionis:vt no.extra,de iud.c.examinata.per Io.An.in Nouella.libellus nõ debet emẽdari ſub forma poſitionũ,ſed ſub forma libelli.Itẽ libell⁹ inept⁹ nõ põt emẽdari,ꝙ ſit idẽ libellus numero.ff.de adul. accuſatur⁹. Mutaꝛ ergo de nõ eſſe ad eẽ. nã mľtiplex eſt mutatio, ſcilicet de nõ eẽ ī eẽ, & ꝗ eẽ in nõ eſſe: vt no. in ſimili C.de acqui.poſ.l. nemo. Bal. ¶ Omnis habẽs exceptionẽ, põt agere cõdictiõe ſine cã vt liberet. C. de poſtu.l.ſub ſpẽ. ī fi. ¶ Cõfeſsio, q̃ referꝛ ad ſcripturã non nocet,ſi in illa ſcriptura aliud cõtineꝛ. C.de erro. aduo. l. errores. ¶ Ille,qui appellat vr̃ cõfiteri ſe cõdẽnatũ : tamẽ nõ nocet ſi re vera nõ eſt cõdemnat⁹. & no. ꝙ ante cõfeſsionẽ nõ p̃ſumiꝛ cõdemnat⁹:ſed ſi ẽ cõfeſſus, p̃ſumiꝛ rite cõdẽnat⁹,ex q̃ cõfitetur,niſi cõtrarium probet. ¶ Sed quaꝛ̃ tũc probabitur iſta negatiua, ꝙ non ſit exbãnitus nec condemnatus? ¶ Reſpondeo, p̃ rimationẽ & inſpectionẽ librorũ, & actorũ. C. ꝗ erro.aduo. l.ij. Facit qꝺ no.Inn. ꝗ fid.īſtr.c.G. ꝑpetu⁹.C.de reb⁹ cred.in fi.Negatiua ẽt ꝙ quis non ſit matriculatus, ✱ ꝓbaꝛ p̃ īſpectionẽ matriculę & ſcholaris non matriculatus ✱ nõ habet priuilegia ſcholariũ, vt no.C.de offi.iu.l. nemo. Itẽ negatiua ꝙ quis nõ ſit allibratus, vel nõ eſt tantùm probatur per libros extimi.ff.de proba.l.cùm de.qꝺ no.Bal.

De confeßionibus. Rubrica.

QVia Factis poſitionibus [a] Rei qñq; cõfitẽtur:ideo p̃miſſo de poſitionibus,aliqua de cõfeſsionibus ſupponam⁹. Prius tñ nota ꝙ factis rñſionibus,is,qui poſuit, diligẽter debet aduertere vtrũ rñdens cõfeſſus fuerit oẽs poſitiones : quod ſi fecerit,inſtet apud iudicem ꝙ pronũciet:quia in cõfitentẽ nullæ ſunt partes iudicis, niſi vt pronunciet.extra de trãſact. p̃terea.ff.ad l. Aquil.proinde. ij.§.fi.Si verò negatæ fuerint oẽs,petat terminũ ad probationes alias inducẽdas. Si verò aliquas negauerit, & aliquas cõfeſſus ſit,videat an per cõfeſſatas eius intẽtio probetur:quo caſu ſentẽtiã poſtulet,vt s̃.alioq̃n negatas poſitiones redigat in formã articulorũ:vt s̃.de teſte.§.nũc videdũ.& dilationẽ poſtulet ad probãdũ. ¶ De cõfeſsionibus ergo dictu ri, videamus, Quis ſit effectus cõfeſsionis. Qualiter confeſsio impugnetur. Quæ & qñ confeſsio p̃iudicet vel nõ. Et an confeſsio valeat reuocari.

SVMMARIVM.

1. ☞ Sententia non eſt confitenti certum debitũ neceſſaria:ſed vt tantùm habeat tempus ad ſoluẽdum datum à lege.
2. Confitens incertum,non habetur pro iudicato.
3. Confitens ſe debuiſſe,vel rem agentis fuiſſe, opponens tamen præſcriptionem vel pactum vel ſolutionem,an ſit ſtatim condemnandus.
4. Confitens in cauſa ciuili,aliter conſyderatur, q̃ cõfitens in cauſa criminali.
5. Cõfeſsione ſola in cauſa criminali facta,an debeat ferri ſententia.

Quis ſit confeßionis effectus.

EFfectus Aũt cõfeſsionis eſt, vt is,qui cõfitetur,pro cõuicto habeatur. C.de cõfeſ.l.vnica. [b] qa in cõfitẽtẽ, [c] nullæ ſunt p̃tes iudicis quo ad cognoſcẽdũ, vt s̃.imò ip̃e quodammõ ſe ſua ſentẽtia dãnat:vt ff.de cõfeſsis.l.j.in fi.iuxta illud, [d] Ex ore tuo te iudico.& ar.xxj.di.nũc aũt.v.q.v.ca.qui quod nouerit. [e] vbi ergo qs certũ cõfeſſus eſt,vt ff. de confeſ.certũ.§.fi.no reſtat niſi ꝙ cõfeſſus habeatur. ¶ † Tp̃s ad ſoluendũ datũ à lege, [f] quod currit à die cõfeſsionis:vt ff.de iud.ſi debitori.ff.de cõfeſ. certũ.§.fi.extra,de of.dele.quęrẽti.extra,de re iud. quod ad cõſultationẽ.nec eſt neceſſaria ſentẽtia:vt in prædi.l.proinde.& ff.de re iud.debitoribus. qꝺ verũ. [g] ¶ † Et ſi nõ petijt libellũ, vel petijt,ſed non incõtinẽti cõfeſſus fuit,dicẽs ſe nolle litigare. [h] Si verò libellũ petijt,& recepit,& lite cõteſtata cõfeſſus eſt in forma iudicij:tũc ſunt bñ aliquæ partes iudicis,ſ.quo ad pronũciãdũ:quia tũc debet eũ iudex ſentẽtialiter cõdẽnare.ff.de confeſ.Iulianus.& l.qui Stichũ.ff de iudi.de qua re.C.de execu.rei iudica.l. fi.ſed & vbi incertum confeſſus eſt, nõ habetur aliquis pro iudicato:vt j.§.proxi.ver.octauo. Vbi ergo reus libello recepto,& lite cõteſtata, confitetur actoris intẽtionẽ:actor ſtatim petat ſentẽtiã. nã nõ eſt rei [i] cõfeſsi cã tuẽda.Si verò neget, ſtatim petat inducias ad probandũ.Præmiſſa vera ſunt,cùm qs ſimpľr cõfitetur ſe debere,vel rẽ agẽtis eſſe. ff.de iureiur.ſi duo.§.j.ff.de ver.ſig.debitor. ¶ † Si verò cõfitetur ſe debuiſſe, vel rem agẽtis fuiſſe:opponit tñ præſcriptionẽ,vel pactũ,vel ſolutionẽ : nõ eſt ſtatim cõdẽnatio faciẽda: [k] ſed dabitur reo dilatio ad probãdũ.C.de proba.ſiue C.de excep.ſi quidẽ. ff. de rei vẽ.officiũ.ff.de iureiu.nã & poſtea.in prin.ꝙ ſi cõfiteatur ſe debere in diẽ vel ſub cõdõne,& hoc probet,quia ſibi in hoc pro ſe nõ creditur,licet cõtra ſe dicat ſe debere.ff.de inter.act.de ætate.§.j. C. de proba.rõnes.& l.ſeq. C.de libera.cau.cũ precũ. s̃.ti.proxi.§.fin,ver.qd ſi debes. ¶ † Et hoc in ciuili cã:in criminali verò vr̃ [l] ꝙ cõfeſſus nõ ſit cõdẽnandus,niſi aliter cõtra eũ probetur:quia nõ hr̃ pro explorato facinore:vt ff.de q̃oni.l.j.§.diuus.& §.ſi qs vltro.& §.q̃oni.Sed illud locũ habet in cõfeſsione per torturã extorta,in quã cõfitẽs non p̃ſeuerauit. Sed fortè vult cõtrariũ oſtẽdere. Sed ſi p̃ſeuerauerit vel ſine tortura cõfeſſus eſt : tũc eſt cõdẽnãdus: vt ibi.& j.§.proxi.in princi.& ff.de cuſto. & exhi. reorũ.ſi cõfeſſus. [m] extra de cõfeſ.cũ ſup.de elect.p̃ inquiſitionẽ. † Nec eſt vnq̃ qs in criminali pro condẽnato habẽdus:imò ſemp̃ neceſſaria eſt ſententia: vt C.de pœnis. añ ſentiã. C.de cuſto.& exhi.reo.l. ſi qs reus.ff.de q̃ſtioni.l.j.§.fi. [n] ij.q.j.nos in quęq̃. xxiij.q.iiij.quæſitũ.& c.illud.Adde hic quod no.j. in tract.li.in tit.de accu.§.j.ver.deinde aũt. ¶ Quid autem iuris ſit,in cauſa liberali, criminali, matrimoniali,vel conuerſionis:dic vt j.§.proxi.ver.x. [o]

SVMMARIVM.

1. ☞ Confeſsio metu mortis facta,an valeat.
2. Confeſsio facta errore facti,reuocari poteſt quandocunq; ante ſententiam errore probato.
   Errare,eſt aliud pro altero putare.
3. Confeſsio pro ſe non tenet:ſed bene contra ſe tenet,& præiudicat.
   Confeſsio coram non iudice, an teneat.
4. Confeſsio facta contra rem fauorabilem, quo caſu præiudicet vel non.
5. Fauor matrimonij facit vt nulla confeſsio coniugum præiudicet:ex quo publicè eſt contractum.
6. Accuſatus de ſtupro à parẽtibus cuiuſdam puellę, ſi ambo coram iudice confiteantur matrimonium, an poſtea poſsint ſe inuicẽ cogere ad illud, aut contradicere.
7. Confeſsio ſuper re non litigioſa, an valeat.
8. Cõfeſsio ſuper eo qꝺ ius nõ admittit, an ſit valida.
9. Confeſsio procuratoris & curatoris, an domino abſenti præiudicare vel prodeſſe poſsit.
10. Cõfeſsio in præiudiciũ ſuperioris facta, an valeat.
    Confeſsio ſuper dote,vel ſuper pecunia non numerata,an præiudicet.
11. Confeſsio in cauſa criminali,qualiter ſit ſcribenda.

De confeßionibus. Rubrica.

¶ De Pileo idẽ quod dixi s̃.rub.proxi. ¶ Tan.poſuit hãc rubricam quæ eſt quarta tertiæ partis. ¶ Roffre,inter prætorias vbi de vtili certi condictione.Itẽ inter ciuiles, vbi de actione in factũ ex cõfeſsione. ¶ Vber.de Bob.ſui operis col.pe. ¶ Io.de Deo cauil.lib.v.vt proxi.& lib.iudicũ,vlti.col. ¶ Bonagui.de hoc,parte quarta rub.vlti. ¶ Ægid. cxxx.& hi duo ſolũ de reuocatione confeſsionis,ſaluo ꝙ iſte aliquid dicit in cã cxxij.al leg.ſuper rubrica proxi. ¶ Albe.Gal.poſuit hanc rubricam.

a ¶ Quia factis poſitionibus.

b ¶ Effectus autem.l.vnica.illius legis verba ſic iacent,cõfeſſos in iure pro iudicatis haberi placet.dixit azo in Summa huius titul. quod hæc verba ſunt plena myſterijs:& ſubiacent inſidijs,& multiplices diſtinctiones admittuntur.Hoſt.dicit ꝙ magnam caudam trahunt.hæc autem te vigilem reddant ad inferiora.Item ſciendum quòd antiqui ob hæc formauerunt quandam proſam vel regulam, quam poſuit Azo in Summa huius titu. poſt princip.Pil. vbi ſuprà etiam poſt prin. Roffr. vbi s̃.in j.colum. Si. Vincẽ. in l.j. in princ.& idem etiam ibi Alexã. quã poſuit Accur.in præ.l.vnica.in princ.mag. gloſſ.effectũ aũt ipſi⁹ regulę poſuit in eadẽ gl.ad finẽ per verſus, quos ponit etiã Ioan.ij. q.j.c.j.& Tan. vbi s̃. & illos proſequitur Gof.in Sum. eo. ti.ſolũ ad quodlibet membrum, vnum ius allegat cõiũctim.Hoſti. autẽ in Sum.poſuit illos verſus: ponit etiã p̃ſam illã p̃lixiorẽ quã demum reducit ad alios verſos: & illos ſuos copioſè proſequitur in primo §. Cyn.in l.j. C.eo. tit.addit ad proſam vel regulam quam ibi ponit Acc.& illam plenè proſequitur.

c ¶ In cõfitentem. Debito mõ vt in ſeq.§. per quod dixit Pil. vbi s̃. ante finem verſi. in ſumma. quòd in hoc differt cõfeſsio facta iudici terreno ab illa, quę fit Deo,quę debito modo facta, inducit abſolutionẽ. de pœn. diſt.j. dixi confitebor.in prin.diſtinctionis.

d ¶ Illꝺ.Lucę xix. ante medium.

e ¶ Nouerit. Cõiꝛ eſt ver.ſub §.vlt.

f ¶ Lege.Quatuor mẽſiũ vt probãt iura ſequentia.

g ¶ Verum.Secundùm Accur.in l.proinde.in prin.allegata,& ſecundùm Vber.de Bobio vbi s̃.& idem Albe.Gal.in prin.

h ¶ Nolle litigare.& tunc ſit ſibi præceptum,de quo plenam remiſsionẽ vide j.de ſen.prola.§.ij. ver.eſt quoq;.

i ¶ Rei. Verſum poſuit Io.de Deo & Roſ.

k ¶ Facienda.Idem no.in l.certum.j.reſpon.in vlti.glo.

l ¶ Videtur.Secundùm Vber.prædictum vbi s̃.in princ.

m ¶ Si confeſſus.Tancr.dixit quòd decretales ſequentes probant melius, quàm lex iſta,confeſsionem in criminibus valere. remiſsionem dabo in fine tituli.

ADDE,an ex confeſsione ſola,quis poſsit condemnari in criminali, pulchrè per Anch.conſi.xxiij.viſa inquiſitione.

n ¶ §.fi.alias pe.

o ¶ Ver.x.Hoc dixit,quia Vber.hic continebat illa.

Sequitur

a ¶§.ij.si hoc mēbrū vis plenè prosequi, vide Cy.C.e.l.j.sup ver.maior.& C.de autho.præ.l.clarū.vbi inuenies cōtrariū esse in snīa,cōtra,quā non est minori necessaria restitutio:vt no.in præ.§.pe.& patet C.si aduer. rē iud.l.cū minores.Et pōt esse rō secūdùm Dy.quia in confessione adest cōsensus cōfitētis,q nō adest in snīa cōdēnati.ff.de ver.ob.l.inter,stipulātē.§.j.sed ibi ponit ij.opi.Petri q̄ subdistinguit in adulto, an hēat vel nō habeat curatorē:primo casu in cōfessione ipsius sine curatore,idem qđ in pupillo, si nō habet,pcedit qđ ē dictū. Ibi etiam ponit tertia opinio Nicolai de Ma. distinguens etiam inter adultum & pupillū: primus si cū authoritate curatoris cōfitetur, valet.sed si est lesus restituitur.si sine subdistinguit an cōfessio sit ad ordinationem litis vel iudicij, an ad inquisitionē veritatis. Primo casu nō valet:quia habet ad talia psonā legitimam. Scđo casu valere potest, nisi restōne, vel alias legitimè reuocetur. Sit rō, quia vbi veritatem quærimus, nō sic personę solennitatē inspicim⁹.ff.mā. si fideiussor.§.q̄dam. C.de eden. is apud quē.de quō.l.interrogari.in quibus patet quòd de veritate quæritur:& iurat, licet nō iuret de calūnia.C. de iura. cal.l.ij.§. qđ obseruari.In pupillo si est infans,nō valet cōfessio etiā authoritate tutoris:cùm nec debeat in ius vocari.ff.de in ius vo.quinq̄.in maiore infante,valet sine tutoris authoritate: sed valet cū illa & dat restō. Et ex pdictis patet in cōfessione minori per tormēta,curatoris,authoritatē non requiri:cùm fiat ad veritatē habēdā:cùm in delictis minor cēseatur maior.ff.de mino.auxilium.§.in delictis.C.si aduer. delict.l.j.ff.de rebus eorum.l.ij.Hoc posuit,quia cū ipso dño Nico.Paduæ pro quodā consilio quod dare debebamus,satis habui de prædictis conferre. sed ad intellectum istorum vide quod plenè no.Host.eo.ti.§.j.super verbo, maior. A D D E vt per Bart.qui & ipse mentionem facit de Nico. Ma.in d.§. pe.& in l.ij.§.quod obseruari.de iur.cal.Bal.in l.fi. C.eod.& ibi tenet q in confessione,quæ fit per tormenta, sit necessaria curatoris præsentia; tenet clarè Bal.eius consi.ccxlīj.incipiente, aut maior.

SEquitur Videre,qualiter cōfessio impugnetur. Et quidē multis modis. Opponitur enim primò cōtra cōfessionē, q nō valet: qa facta a pupillo,qui ipso iure tutus est.xxij.q.v.par uuli. Pubes aūt minor xxv. annis bñ obligatur ex cōfessione,sed restituit cōtra eā,si læsus fuerit. ff.de cōfes.certū.§.pe.ff.de mino. si ex cā iudicati. §.ij.[a] In spūalibus aūt,tenet snīa lata contra minorē. qđ dic,vt extra,de resti.spo.ex parte.[b] ¶†Secūdò nō valet cōfessio,facta metu mortis:vt extra qđ met. cā.c.j. Vel cruciatus.xxxj.q.ij.Lotharius. Vel tormētorū,nisi pseueret qs in cōfessione:vt s.§.j.ver. & hoc,Et breuiter nō tenet cōfessio facta per metū vel fraudē,vel vim.xv.q.vj.c.j. ¶†Tertiò nō valet,si fit per errorē facta, vñ reuocatur qñcūq; ante sentētiā,errore probato.extra de confes.c.fi.ff.e.nō fatet.& l.j.§.si qs vltra.& §.de quib⁹.& ff.de interro.act.de ętate.§.qui iusto.C.de iur.& fact.igno.error facti. Errare em,est aliud pro altero putare:vt xxij.q.ij.in quibus.ff.de iudi.si per errorē.in fi. Iuris aūt iguorātia non excusat xxxviij.di.si in laicis. C.de iur.& fact.ign.l.ij.& l.cū qs. Odoft.tñ dicit q bñ excusat in iudicio:qa ibi certat qs de dāno vitādo;quo casu oēs excusat.ff.de iur.& fact.ign.l. iur. & j.q.iiij.§.notādū,vbi de hoc. sed prius dictū, verius puto[c].Sed qđ si cōfiteor quæ cōtinētur in aliquo instrō vel in priuilego,qđ postmodū pronunciat falsum:nūqd pìudicat cōfessio talis? Dic ꝗ hoc secundùm Inn.quartū,vt no.extra,de excep.cū venerabilis.[d] & d cēsi,cùm olim. ¶†Quartò nō tenet pro se;[e] vt iiij.q.iij.ver.nullus in re.sed cōtra se, bñ tenet,& pìudicat,& creditur;vt in præ.l. de ætate. §.j.& xiij.q.ij.§.j.C.de pba.nō exēplo.sed tūc nō creditur de se cōfesso cōtra alios,nisi prout no.s.d accusatore.§.itē repellit. ¶ Quintò nō valet, si fiat[f] coram nō suo iudice:vt extra de iudi. at si clerici.& de cōsue.ad nr̄am.xj.q.j.c.in clericorū.extra de ap. vt debitus. ¶ Sextò,si fiat extra iudiciū.qđ dic vt j. §.proxim. ¶ Septimò,si fit absente aduersario,vel procuratore eius.ff.eo.certū.§.pe.extra, e.c.ij.ff.de inter.act.l.fi. ¶ Hugolinus tñ nihil deuiat ab alijs.[g] ¶ Octauò,si fit incerta : debet em esse certa,pura, & de certa re,vel quātitate.ff.eo.l.certū.& in pręl. de ætate.§.nihil.xj.q.iij.graue.& s.titu.proxi.§.ix. ¶ Nonò,si fit cōtra naturā.qđ dic tu cōfitēdo put dixi in ponēdo s.ti.proxi.§.vij.ver.xxvj. ¶†Decimò si fit cōtra rē fauorabilē.vñ si ingenuus se cōfitetur seruū corā iudice,non tñ in iudicio liberalis causæ,non valet.ff.de lib.cā. interrogatā. Secus si hoc confitetur in iudicio liberalis causæ:quia tunc pìudicat,[h] nisi cōtrariū probet cōfitēs: vt e.ti.l.pe.in fi. ff.eo.l.j.§.planè.ff.de app.nō tātùm. ¶†Itē etiā fauor mr̄imonij,facit vt nulla cōfessio cōiugū ei pìudicet:ex q̄ publiceest cōtractū.extra de eo q cog. consan.vxo.suæ.sup eo.extra de diuor.ex lr̄is.Sed pro eo bñ valet:vt extra, de rapto.cū cām. dūmō nō sit cōtra aliud mr̄imoniū.& idē in voto,[i] secundùm Vber.& extra,de clāde. despō. c.ij.& de ap. directè.ff.de iureiu.ait prætor. ¶†Sd pone accusor de stupro à parētibus puellæ:tandē corā iudice ecclesiastico vterq; nostrū cōfitetur esse matrimoniū inter nos;& sic iudex nos in pace dimittit.post hoc puella me petit in virū:ego nego mr̄imoniū:quæritur qd iuris? Et certè nō vr̄ q posit me petere.nā dicta cōfessio fuit simulata, & cā liberatiōis facta: ideoq; non est cēsendū matrimoniū.ff.de ritu nup. simulatę.extra de spon.tua.maximè quia facta fuit propter metum.xxxj.q.ij.c.j.& ij.& c. Lotharius. extra,de spon.cùm locū.contra:quia factū fuit coram suo iudice.C.de confes.l.vnica.ff.eod.l.j.extra, eo.c.j.& ij.Dic q iudex ei præcipiet q eam teneat: tñ si cum alia contrahat priusq̄ in eā verbo vel facto cōsentiat,tenet matrimoniū cū secūda, secūdū T.& B.& est q̄o dñicalis.[k] ¶†Vndecimò nō valet,si fit sup re nō litigiosa:vt ff.de interro.act.cōfessionib⁹.vel si fiat in lite,q̄ nō pt pcedere,puta inter pr̄em & filiū,dñm & seruū:vt ff.de iudic.l.ij. vel si impubes vel genitalibus carēs,de adulterio accusatus hoc confitetur. Tūc em nō valet:qa hoc cōmittere nequiuit.extra,de frig.qđ sedē. de diuor. q̄to. §.pen.& de delic.puę.c.j.ff.de adul. si minor xxv. an.[l] ¶†Duodecimò nō valet, si fit super eo qđ ius non admititt.ff.de inter.act.is,cui.§.fi.De his em, q̄ contra ius sunt,nec pactū nec confessio valet. ff.de pact.iuris gentiū.§ . & generaliter.& §.seq.extra, eo.c.fi.xxxij.q.ij.solet quæri.extra,de condi.appo. c.fi.Ius aūt non admittit,quod Iudæus habeat mācipiū Christianū.liiij.di.mācipia.& c.seq.extra,de Iudæis.c.j.& c.fi.ideoq; si Iudæus conuentus noxaliter,confitetur Christianū mancipiū suū esse,ei nō præiudicat talis confessio:vel si Iudæus confitetur se cū Christiana matrimoniū contraxisse, nō pìudicat sibi:quia iura nō admittūt tale mr̄imonium. xxviij.q.j.caue.[m] ¶ Decimotertiò si facta est à furioso.ff.de reg.iur.in negotijs.ff.de iure codi.l.ij.§. furiosus.extra,de suc.ab intest.c.fi.xvij.q.j. Gonsaldus. ¶†Decimoquartò si fit à non dño. vñ confessio procuratoris & curatoris absenti dño,non obest.ff.de cōfes.certum.§.si quis absente. ver.sed an ipsos.quod intellige verū, si dñs veniens paratus est probare cōtrariū. extra,de cōfes.c. fi.& de app. cùm causam.& de cēsi.cùm olim.aliàs em bñ obest dño eorū cōfessio.qđ dic scdm do.meū ī Summa[n] aqua plu.ar.l.q̄q̄.in prin. Alia opinio distinguebat,an per modū volūtariæ iurisdictionis fieret illa rñsio:an per modū contētiosæ,vt primo casu valeat, secūdo nō.In rñsionibus quæ fiūt añ litis cōtestationē ad interrogationē iudicis,de quibus no.in decre. cū cām.de iur.cal.& ff.de interr. act.l.j.quæ pñt etiā a rñdēte reuocari:vt j.§.vl,in prin. pcedere pt dictū Hug.& Gui.Sed si q̄ramus de rñsiōe ad libellū vel positiones,cū primo fiat cōtestatio,quæ cōtestatio vtraq; partē reqrit in secūdis iurm ponentis procedit iurm respondentis,non bene practicatur dictum ipsorum. A D D E,quid de confessione iurata,facta absente parte,Pau. de Cast. consi.ccxlj.

A D D E vt per Alex.consi.xiij.& lxxxvj.j.lib.& cōsi.xviij.iiij.lib.Bal. additionem in ti.deposti.& an confessio ex inepta inquisitione,fit sufficiens ad condemnandum: vide Ang.q non,consi.cclxxxviij.

g ¶ Ab alijs.Hoc in distinctionibus suis e.ti.vbi incipit,ad eorū verbosam &c.vbi tenet q cū hodie iudex procedat,etiā ad sentētia absente pte: q̄ snīa prodest absenti:vt in l.properandum.C.de iudic.§.j.& ij.& ęquè poterit pficere cōfessio aduersarij ipsi absenti,cuius pñtiā tenet iudex. sed olim nō sic:qa iudex non poterat absente pte pcedere.ff.de iudi.l. de vnoquoq;. & secūdū illđ tps lo quit lex si.ff.đ īter.act. & refert Cy.in l.j.C.e.ti.ī vj.q̄o. q hoc dictū placuit Petro.& Si. Vicē. in pręl.j.solū inducit rōnē prędictā. idē ibi Alexāder pro hoc dicto facit q iudex est psona publica,& pōt subiectis acquirere.ff. rem pu. sal.fo.l. nō quasi.de vsuris.q̄q̄.lib.vj.& Guid. đ Suza.in pręd.l.vna.C.e. ti.tractat,an si de pręcepto iudicis pars respondeat positioni aduersarij,illo absente valeat respōsio? Allegat q nō leges hoc in versi, allegatas.Item q factū iudicis,iuri derogare nō debet.ff.de ferijs.l. j.tenet contrariū s.q valet authoritate iudicis. ff.de infa.l.j.§. quod iussit.& đ mino. ait prætor. §. qđ tñ.ff. quod cum fal. tuto.l.j.& de

h ¶ Præiudicat.Ideo no.eo.titu,c.fi.in fi.j.gl.& ideo Alber.Gal. vbi s. & ferè omnes.

b ¶ Ex parte.de iud.c.vlti.lib.vj.

c ¶ Puto.de hoc in fin.huius tit. vide distinctionem Dyni, super regula, ignorantia. lib.vj.

d ¶ Cùm venerabilis. Vbi scripsi in gl.quasi dicat.ad fin.ver.itē nota q si quis.Item in decre.cùm olim.vide in gl.in instru. & gl.seq.

e ¶ Pro se.Hic vide Cy.vbi s.super ver. contra se.

f ¶ Fiat.In iurisdictione contentiosa,licet quidā contra,de quo per Cy. vbi s.in q.iiij.illud idem in voluntaria:qñ personam illā prorogare non poterat.de foro compe.si diligenti.

i ¶ Voto.Monachationis vel conuersionis.De hoc loquitur Vber.vbi s. & quod sic intellexit author,patet s.proxi.§.in fine.

k ¶ Dñicalis.xcvj.ad quam faciunt quæ scripsi de cle.coniug.cùm Ioannes.cum j.quæstione & facit de iureiur. mulieri. cum ibi notatis.

l ¶ Xxv.an.Circa hoc vide quod dixi de sen.excom.per tuas.super gl.error.& eo.ti.Romana.ad fi.lib.vj.super ver.innoxios.

m ¶ Caue. Accur.& Simon vbi s.dant exemplum, si confiteor fœminam habere filios in potestate.contra id de conuer.infide.c.ij.cum concor.

n ¶ In sum.e.ti.dicam ibi in ver.statim alle. vbi plenius hoc prosequitur.

ADDE de confessione prælati Ro.consi.ccclxxxviij. & de confessionibus procuratorum, Old. consi.cxvj.

a ¶ Autem. Ibi dabo remissionem.

b ¶ Secundùm Accur.in l.j.præalleg.

c ¶ Distinctione.est sciendum ꝙ plures antiqui formarũt distinctionem de hoc Ia. Bald. formauit, q̃ mihi incipit ad quorũdã verbosam clamationẽ. Odof. formauit aliã super l.gñaliter.C. de non nu.pec.q̃ mihi incipit, vt plenè liqueat iste articul⁹, quo finito ꝓsequitur legis materiã. Gui. de Suz. super l. tale pactum.ff. đ pact.scripsit distictionẽ đ hoc: sed plenius in p̃. l.generaliter. & incipit, cùm quis confitetur, & vt ipsorũ membra notescant: quorũ aliqua ponit Accur.ff. de inter.act.l.j. in glo. pen. Est sciẽdum Iacobum sic inchoasse, cũ quis cõfitetur se obligandũ aut in iudicio aut extra. Item aut testib⁹ solenniter adhibitis, aut non. Et si adhibiti aut nullam causam expressit, aut debitũ dixit, & causam declarauit. & hæc duo primo expedit: demum reassumit cũ solenniter est confessus, aut non: & hoc secundo mẽbro distinguit an sit confessio super dominio, aut sup possessione: & illã prosequitur. subdit de cõfessione in vltima voluntate, q̃ aut ad liberandũ aut ad obligãdũ assumit de confessione facta in iudicio, quę aut in ciuili aut in criminali: & primò aut de certò, aut de incertò, aut de facto. & hoc vltimò aut cũ alio põt esse actio, aut nõ: reassumit demũ de criminali ponens in fine de liberali. Odof. aũt sic aggreditur. Aut qs confitetur inter viuos, aut in vltima volũtate. Primo casu aut ad obligãdũ aliũ sibi, aut se aliĳ, aut ad liberandũ. & vltimo casu distinguit in forma verborũ. secũdo casu aut exprimit causam, aut nõ. & si exprimit, distinguit cãm mutui & dotis ab aliĳs causis. reassumit secundũ principale. de vltima volũtate, in qua cõfitet̃ se aliĳ debere, aut aliũ sibi, aut ad liberãdũ. Prĩo casu aut nõ capaci, aut capaci. & scđo casu iurauit, aut nõ iurauit. & scđo casu aut dicit quãtitatẽ & cãm, aut nõ. si ad liberandũ, valet saltẽ iure legati. Gu. de Suz. vbi s̃. sic loquitur. Aut cõfitetur qs in iudicio, aut extra, aut in testõ. Primo casu aut pro se, aut cõtra se. si extra iudiciũ, aut ad se obligãdũ, aut ad aliũ liberãdũ, aut ad ius remittẽdũ. horũ prĩo mẽbro aut nõ fuit exp̃ssa cã. & nõ valet: aut fuit expressa. & hoc casu aut est cã dotalis, vel mutui, vel alia. Si ad liberandum, valet, sed opponi potest exceptio, præterꝙ̃ in sex casibus. Si ad remittendum, valet si in testõ, aut ad alium sibi obligandum: & non valet. Aut ad aliũ liberãdũ, aut ad se vel hæredes obligãdũ. Secundo casu aut iurat, aut non iurat. Tertio casu aut ille erat capax aut non; & si erat, aut iurauit testator, & cãm exp̃ssit: aut nõ iurauit, licet cãm expresserit. Mẽbra Cy. ponam j.§.proxi.sup ver.cæterũ. Ex his patet ꝙ vtiliter collegit author verba ista, sic illa percipiẽdo in isto §.seq.

ADDE Bar.in l.nuda.ff.de dona.& quæ ibi posui post Alex.

d ¶ In iudicio. Vt s̃.§.j.in prin.dixit, textus legis dicit in iure: quid ergo pro iure vel iudicio hoc sumatur, venit in dubiũ, an solũ cùm pro tribunali sedet, an etiã cùm ambulat in via, vel manet in lecto vl̃ balneo. Cynus hoc tractat vbi s̃. in iĳ. q.quod gl.ibi posuit dubiè, hoc posuit s̃.tit.proxi.§. ĳ.post eius finem.

e ¶ Extra iudiciũ. Roff.vbi s̃. in fine opponẽdo ad hãc diuisionẽ, q̃rit qd plus operetur cõfessio in iudicio ꝙ̃ extra. Aut em̃ qs confitetur certum, cã adiecta: & tũc siue in iudicio siue extra corã quoꝗ testibus rogatis, cõfessio pręiudicat: facta verò sine cã ĩ iudicio vl̃ extra, nõ p̃iudicat. R̃ndet ꝙ secũdùm illos, qui tenent confessionem sine cã non p̃iudicare, fortè nihil. vel secũdũ eũ assignari põt diuersitas: quia qñ in iudicio cõfitet̃ sine cã, tenetur, & cogi p̃t exprimere causam sicut qñ cõfitet̃ ĩcertũ, cogit̃ exprimere certũ.ff. eo.l.certũ. scđm eũ tu in processu diuisionis videbis ꝙ in plurib⁹ expedit hęc diuisio.

ADDE an cõfessio sine causa pręiudicat: & an facta coram arbitratore dicatur iudicialis vel extra iudicialis. Alex.consi.xiĳ.lib.j.

10 eo.tit.& j.§.postremo.ver.si verò sit. ¶ † Decimoquintò non valet confessio in præiudiciũ superioris facta. extra, de arbi.cũ tpe. ¶ Decimosextò non præiudicat confessio sup dote, vel sup pecunia nõ numerata. C.de nõ nu.pe. in cõtractibus. Hinc est ꝙ licet qs in instr̃o cõfiteatur se dotẽ ab vxore recepisse, sibi nõ præiudicat talis cõfessio: imò vxor eã repetens, probare habet seipsam numerasse: vt C. de dot.cau.& non nu.l.j.& iunge hic quod est j.§. proxi.ver.quod aũt.[a] & seq.& j.in tract.libel.in ti. de do.inter vi.& vxo.§.ĳ.ver.si verò qs.& j. de cõclu.& renũ.ver.sed & marito. Põt tñ dici ꝙ si in illo instr̃o renũciatũ fuerit exceptioni nõ numeratę dotis, tũc bñ valet, & pręiudicat p̃missa cõfessio: vt in ea.l.nisi p̃scriptio tpis incurrerit: vt eo.tit.l.fin.in aut.ibi posita. ¶ Quidã tñ dicũt ꝙ aut cõfessio huiusmodi fit añ m̃rimoniũ, facta traditiõe: & tũc valet cõfessio. Aut post: & tũc nõ valet: cùm etiã confessio añ m̃rimoniũ facta, trahit̃ ad tp̃s m̃rimoniĳ: vt C.de do.añ nup.l.j.& l.quod rñd. sed primũ verius secũdũ Accur.[b] ¶ † Quid iuris sit de cõfessiõe 11 in cã crĩali, & qualiter sit scribẽda, & qual̃r reus sit interrogãd⁹, no.j.de accu.§.j.ver.deĩde aũt.& seq.

SVMMARIVM.

1 ☞ Confessio, quæ & quando præiudicet vel non vt sequatur sententia aut condemnatio.

2 Confessio in vno iudicio vel extra iudicium facta, an præiudicet.

3 Cõfessiones & acta in vno iudicio, faciũt fidẽ in q̃cũꝗ alio, qñ inter easdẽ p̃sonas quæstio vẽtilatur.

4 Confessio procuratoris facta in vno iudicio, an nocebit dño in alio, vbi ipse procurator non fuit. Factum procuratoris non nocet domino, nisi in cã in qua datus est.

5 Confessio extra iudicium facta, an & quando valere an nocere dicatur.

6 Cõfitẽs se debitorẽ, an semp & statim sit obligat⁹. Confitenti, quibus casibus competat exceptio.

7 Confessio sine causa facta extra iudicium coram testibus, non inducit plenam probationem.

8 Confessio inter viuos super contractu ad liberandum alium à se, quo casu præiudicet. Confitens, quibus casibus statim obligetur.

9 Confitens bona, quæ fuerant patris, esse matris, an præiudicet aut teneat confessio. Dominium nõ transfertur nudatis pactis, aut nuda traditione, nisi iusta causa præcedat.

10 Confessio in vltima necessitate facta, multipliciter consideratur.

11 Confessio patris in vltima voluntate quo casu hæredi præiudicet.

12 Confessio in vltima voluntate ad aliũ sibi obligandum, an prosit.

13 Confessio extra ius facta, licet non præiudicet iure confessionis, præiudicat tamen iure pacti.

14 Confitens rem suam, esse alienam, an per talem cõfessionem amittat illius rei possessionem.

15 Demonstratio falsa, non tollit veritatem.

16 Confitens alium possidere, quod ipsemet possidet an sibiĳpsi præiudicet.

17 Confessio in iudicio & coram testibus facta, aut valet, aut præiudicat.

18 Cõfessio filĳ in cã possessiõis quo casu noceat pr̃i. Filius non potest renunciando vel paciscendo patri præiudicare.

19 Confessus in iure, pro confesso debet haberi. Confessio coniugum contra matrimonium facta, non nocet, sed pro matrimonio sic.

20 Confessio in vna causa facta, an præiudicet in alia.

21 Lite contestata, & probationibus factis, an possit quis pœnitere.

22 Confitens de furto in actione ciuili, an possit per talem confessionẽ in iudicio criminali condemnari.

23 Confessio simula, pro infecta debet haberi.

24 Præceptum cõfesso factum, obtinet vim sentẽtiæ.

1 NVnc Vidẽdũ † restat, q̃ & qñ confessio præiudicet, vel nõ: ad cui⁹ rei notitiã pleniorẽ, opus est distinctione.[c] nã aut fit in iudicio[d] aut extra iudiciũ.[e] ¶ Et si qdem fiat in iudicio, subdistingue: qm̃ aut fit in cã ciuili seu in sp̃ũali, aut in criminali. Si in ciuili, seu in sp̃ũalibus cõfitetur qs certũ, non vr̃ necessaria sentẽtia. quod dic vt s̃.§.j. Si verò cõfitetur factũ, si qdẽ est tale, cuius noĩe cũ alio p̃t esse actio, actionẽ q̃ cũ alio eẽ poterat, in me ꝓpria cõfessione trãsfero: vt ff.de inter. act.cõfessionib⁹. & l.si is, cuius.ff.ad l.Aquil.si is, cũ quo. Si aũt cũ alio actio esse nõ poterat, nõ tenetur: vt in pręc.cõcor.ff. de inter.acti.si aũt.§.mortuo.[f] Et breuiter dico, ꝙ cõfessio in iudicio facta, p̃iudicat, dũmõ facta sit legitimè, secũdũ ea quę dicta sunt s̃.§.proxi.vt ꝓbatur extra e.c.ĳ.& iĳ.& C.eod.l.vnica.[g] ¶ † Quid de 2 cõfessiõe in vno iudicio, vel extra iudiciũ facta, nũ qd p̃iudicat, & facit fidẽ in alio? R̃ñ. sic, dũmodo illa, quę fit extra iudiciũ, fiat cũ cã: vt probatur extra de elect.per inquisitionẽ. vbi cõfessio facta in causa inquisitionis, fidẽ facit, & pręiudicat in causa electionis: licet illud simpl̃r consueuerit intelligi: & dic vt ibi no. secũdũ papã.[h] Ad idẽ facit C.de arbitris.cũ antea.§.fin.ff.de inter.act.& quia.in fi.[i] Et est ratio, quia cõtra id, qđ ꝓpria voce dilucidè ꝓtestatus est, venire nõ debet. extra, de proba.per tuas. C.de nõ nu.pe.generaliter.& hoc nisi cõfitẽs probet, ꝙ in aliũ casum illa confessio intelligebatur: vt præ.l.gñaliter.extra de accusa.cùm dilecti.argu. tñ contra. nam attestationes & alia acta in vno iudi-

f ¶ Mortuo. Placet qđ hic dicit̃, cũ correctione lr̃ę, q̃ aliàs erat falsa. Hoc dico, qa Accur.in glos.de qua s̃.aliũ sensum dedit his verbis. & Vber.in decr.vl.posuit hęc verba sub resistẽtia naturę. Sensus aũt istorũ est talis si agis cõtra me noxali, & dãno dato p Titiũ, quẽ ego cõfessus sum seruũ meũ, illa actio cõtra neminẽ poterit eẽ de libero homine: & sic cõfessio mihi nõ nocet: sed si ille erat seruus alienus, quẽ cõfessus fui meũ, confessio mihi nocet propter rationẽ præmissam. & hoc dicunt leges istę. Hoc sic declaraui: qa quod dixi, in hoc Roff.vbi s̃.versi.octauum.non placet. Idem dico de Iac.de Are.& Cy.qui intricarunt hoc membrum.

g ¶ L.vnica. Sed an hæc duo, confessio & probatio, sint paria? dubitatur. & per sequentia patet ꝙ non. & no.ff.de iureiuran.sed & si possessori.§.si cum hæreditate.in j.glo.

h ¶ Secundùm Papam. Ibi videas quod scripsi super vlt.gl.per quod intelliges quod j.dicitur, quòd plura obĳci possunt &c.

ADDE, ꝙ confessio facta extra iudiciũ cũ cã, etiam in absentia partis, valet, & præiudicat confitenti: tenet hoc Rota in anti.deci. ccccxxx.

i ¶ In fin. Pi.alle.l.fi.C.de re iudi.& vide quod not.de edendo.§.is, apud Albe.Gal.idẽ tenet allegãs decre.dilectus.de capel.mo.& vide quod ibi no.in gl.& sic.& quod super ea dixi. Ad contrariũ induxerat tres leges,

cio habita

quas. Vide j.ver.sed nec confessio. prope finem.

a ¶Facta. Et nota an aliquo casu laicorū iurisdictio super clericos approbetur, vt scripsi post Inn. in præ.decre.per inquisitionem.super gl.talis.

b ¶Quia. De cōfessione facta corā vno iudice, an per aliū possit executioni mandari? no. Cy. vbi s. in x.q.& breuiter tenet secūdū Ia.ꝗ Ra.& Pe. q nō.alleg. ff.de off.procō.l.vna. Ex quo patet, q si confessus fuisti ad mei petitionē corā iudice Boñ. te mihi debere cētū iudex Florētinus sua authoritate, illius confessionis executionem nō assumet: non obstat quod dicitur, iudices se debere mutuo iuuare. C.de of.pf. prę. Afr. in noīe dñi.de admi.tu.l. Titiū. §.tutores. facit xx.dist. prę cipimus. de treu.& pa.c.j. quia leges loquūtur, cū requirūtur iudices à iudicibus. in auđ. vt nulli iudi. §. si quis verò. canones loquūtur de pace seruanda. Sed an si coram debito iudice, petitur confessionis executio, hēbit locum officiū iudicis Cy. q. ix. dicit Roff. distinxisse, an confessio fuerit fctā in iurisdictione cōtentiosa, & tūc sic peti possit. ff. de rei vend. post rem. si per modum voluntariæ iurisdictiōis: nā ipse refert Petrū tenere in vtraq; officium locum habere, cùm locum habeat in omnibus sibi notis vt iudici, arg. finium regun. si irruptiōe. & C. de accusa. ea quidem. & hoc est tale. Habeat ergo paratam executionem, per iudicis officium. C. de execu.rei iudical.l.ij. & vide quod dicam j.§.vlti.super ver. quæ autem.

ADDE quod Bar. in l. à diuo Pio.§.sententiam Romæ. dicit q instrumenta guarētigiæ, facta in vno loco, possunt vbiq; mitti executioni: sed Pau.de Ca. reprehendit hac ratione, quia confessio facta coram vno iudice, non potest coram alio execu.mandari.

c ¶Apud. Est v.q.Cyn. vbi s̄. an dicatur facta in iure. Et ibi recitat quosdam distinguere, an sit lata sententia & emologata vel non, cùm primo casu agatur ex sententia, secundo non. C.de arbi l.cùm antea.poterit primo casu dici in iure facta: secundo non. Secunda distinctio est inter arbitrum & arbitratorem: vt primo casu dicatur in iure facta. C.de arbi.l.pe. in fi. secundo non. Refert suum Pe. simpliciter tenere cōfessionē factam coram arbitro, non dici factam in iure: cùm actus eius non dicatur iudiciarius. C. de arbi.l.j.& quod dicitur de sententia emologata, de confessione non reperitur: ergo &c. C. de app. præcipimus. Non obstat quod dicimus, confessionem fidem facere in iudicio. fatetur: sed non vt facta in iure, sed extra ius. C. de testi.l.fi. Sed insurgit alia quæstio, cùm in confessione facta in iudicio sententia iudicis, à qua non est appellatū, imponat finem reuocationi erroris: nunquid idem sit in laudo vel sentētia arbitri? Videtur q sic, per leges de arbi.l.j.C.de iud. properādum. & facit C. de colla.l.si soror. in fi. In cōtrarium, nō pōt dici finis impositus, cùm nec actio, nec exceptio oriatur ex illa. C. de arbi.l.j.& verè nisi emologetur, nō vr̄ finitū: vt in proxi.q.sed si fuit arbitrator, videtur secus: cū per id videatur trāsactū: vt no. in auđ. vt dif.iu. post princ, colla.ix.& scripsi de iure iu. Quintauallis. in mag. gl. princ.& añ fi. qđ gl. in l.error. dicit sufficere, scicet negotiū trāsactione finitum. qđ intelligendū est de trāsactione quæ valeat. Nec obest.l.ex falsis: C. de trāsact. Sed occurrit & tertia an in extraordinarijs, quæ non sententia, sed decreto finiuntur, habeat post illā locum reuocatio erroris. Secundò in libertate non. C. si aduersus liber.l.ij. in alienatione prædij minoris, vel in falsa executione tutoris, vel his similibus non impedire decretum contra illa veniri, vt patet ff. de transact. cùm hi.§. si pretor. de iudi. si prętor.§. Marcellus. C. si ex fal.alleg.tu. ex.fu.l.j. ij.& iij. ff. de rebus eorum, qui sub tu.vel cura.l. magis.§.pe.

ADDE an cōfessio facta corā arbitro, faciat fidem: Alex. cōsil. xiij.j.lib.

d ¶Secundùm Papam. Ibi scripsi super verbo, acta. & plenius post Petrum & Abba.

e ¶Ego puto contra. Idem Compo. in decre. per inquisitionē. vt ibi scripsi super vltima glos.

cio habita non præiudicant in alio: vt extra de fide instru. inter dilectos.ver.nec attestationes.& argu. extra de ord.cog.c.ij. ¶Respon. aliud est in attestationibus & alijs actis: cùm cōtra illa plura possunt obijci, quæ prius non fuerant obiecta. ¶Item contra extra de iudi.at si clerici. Sed ibi non tenuit confessio: tum quia extorta, tum quia coram non suo iudice facta.[a] ¶†Hoc tñ certum est, q si eadē causa de vno iudice ad alium transeat, acta habita coram vno, faciunt fidem coram alio. extra de testib. causam quæ. vbi de hoc.& c. præsentata.& generaliter quandocunq; inter easdem personas quæstio ventilatur, confessiones & acta habita in vno iudicio, faciunt fidem in quocunq; alio, si de eis cōstet: vt in præalleg. decre. inter dilectos. à contrario sensu.& C. de lib.causa. iubemus.& in præ.l.& quia.[b] ¶Quid de confessione coram arbitro habita? Dic q facit fidem coram iudice: vt C. de arbitris.l.pe. in fi. extra de testi.præsentata. C.e.cū apud.[c] ¶Quid de litis contestatione. de hoc in præ.ca. præsentata. secundùm papā.[d] ¶†Sed nunquid confessio procuratoris mei facta in vno iudicio, mihi nocebit in alio, vbi ipse procurator non fuit? Videtur q sic: quia perinde est, ac si ego ipse fuissem cōfessus. ff. ad l. Aquil. proinde. extra de causa pos.& proprie. c.j. ego puto contra.[e] tum quia ratio præd.l. generaliter.& decre. per tuas. cessat hic: tum quia factum procuratoris nō nocet domino, nisi in causa, in qua datus est: vt extra de offi.deleg. cùm olim. Dic vt j. §. postremò. ver. si verò. ¶Si verò sit causa criminalis, dic vt j.§.j.versi.fin. ¶†Nunc dicendum restat, quid iuris est si confessio fiat extra iudicium? & hic opus est subdistinctione. Nam aut fit super crimine, aut in causa pecuniaria. Si quidem quis confitetur crimen extra iudicium, vel coram non suo iudice, nō nocet ei. extra de iudi.at si clerici. quia nullus puniendus est, nisi per viam iuris. quæ triplex est: vt extra de accusa. super his.& c. qualiter. secundo. & confessio facta coram non suo iudice, non præiudicat. s̄.§. proxi.ver.v. hoc verum est, nisi crimen esset aliàs notorium. extra de accusa. euidentia. ij.q. j. manifesta. vel nisi ex huiusmodi confessione, ortum esset scandalum vel infamia: quia tunc punitur confitens, saltē extraordinariè. extra, de exces. prę- la. quàm sit graue.& de confes. cùm super. quia priuat omnibus beneficijs habitis, vt ibi: & etiam habendis. quod dic secundùm Papam prout not. extra de elect. per inquisitionem. ¶Si autem in causa pecuniaria scilicet super contractu vel alia re, confitetur quis extra iudicium: iterum subdistingue. nā aut fit confessio inter viuos, aut in vltima voluntate. Si inter viuos, aut super contractu tantùm, aut super proprietate, aut super possessione. Si fit inter viuos super contractu, aut fit ad obligādum se, aut ad liberandum. Si ad obligandum, aut causa est expressa aut non. Si confessio fit extra iudicium inter viuos, super contractu ad obligandum, & causa est expressa in confessione, puta quia confitetur quis se debere cētum Titio ex causa depositi vel cōmodati, vel vēditionis vel permutationis, & testes sunt solenniter adhibiti, statim est confitens obligatus[f] nisi probet se indebitè confessum: vt extra de fide instru. si cautio. C. de non nume.pecu. generaliter. & l.ij.& l.si intra.& condēnabitur, nisi contra probet, vt dixi.& probatur ff. de probatio. quidam.& C.eo. non epistolis.& l.seq. ff. depositi. Publia. adeò q si confessio sit facta in scriptis, non potest reprobari, nisi per aliam scripturam. Si verò sine scriptis potest contra per testes probari, vt ibi. ff. de probatio. cùm de indebito.§.fina. C. de testib. auđ. rogati. & vide qđ no. j. de edit. instru.§. instrumētum. ver. item opponitur contra. ¶†Quod autem dixi, taliter confessum, statim obligari: fallit hoc in duobus casibus, s. in mutuo, & in dote. Nam si quis confitetur ex causa mutui se debere, cōpetit sibi intra biennium exceptio nō numeratæ pecuniæ, sed post biennium obligatur.[g] Insti. de li.ob. per totum.& C. de non nu.pe. in contractibus. in fi. Item si quis confessus est se recepisse ab vxore centum nomine dotis, & contingat ante biennium matrimonium dissolui: competit confitenti & eius hæredibus exceptio non numeratæ dotis intra annum à tpe soluti matrimonij. Si verò post bienniū vsq; ad decē annos fuerit dissolutū, competit hæc exceptio intra tres mēses. quod si dissolutū fuit post decē annos, postea non competit. C. de dote cauta & non nu.l. fi.& auđ. ibi pōsita.& dic vt s̄.§. proxi. ad fi.[h] Sed q̄ est rō, quare in his duobus casibus cōpetit cōfitēti exceptio, & nō in alijs? Rñ. quia frequēter cùm homines velint recipe pecuniā mutuo, & creditores pecuniā præ manibus nō habeāt, illi confitentur se recepisse pecuniā spe futurę numerationis.& idem est in dote: quia mariti sæpe cōfitētur dotē se recepisse spe futuræ numerationis: vñ quia in his casibus hoc frequentius accidit, prouidit lex istis: quia ad ea, quæ frequentius accidunt, &c. ff. de leg. nā ad ea. extra, vt lite non contest. qm̄ frequenter. rñ.j. C. ad Carbon.l.j.§. si ea. In alijs verò accidit q prius fit instrumentum, q̄ res deposita vel locata vel vendita tradatur: & ideo secus. Si autem non fuit causa expressa in confessione facta super contractu ad obligandum, vt quia confitetur quis simpliciter se debere Titio centum nulla cā expressa: talis confessio nullū parat p̄iudiciū, nisi Titi⁹ aliter probet debitū: vt in prę. decr. si cautio. cū suis simili.[i] ¶†Vñ dicit do. Marti. de Fa. q confessio sine causa facta,

f ¶Confitens obligatus. Hic vide quod dicam j.§.vlti. super versic. quæ autem actio. in fi.

g ¶Obligatur. Non naturaliter, quia tempus non est modus inducēdæ naturalis. ff. de act.& obli. obligationum ferè.§. placet. sed ciuilis prius inefficax, fit efficax, secundùm Odof. vbi s̄. dat simile de l. Iulianus, ff. de condi. inde.

h ¶Ad fi. Idem posuit s̄. de except.§. viso. ver. super excep. vbi etiam ponit exceptionis formam, & scripsi de fide instru. si cautio. super gl. pe. ibi vide plenius.

i ¶Similibus. Distinctionibus. Mar. de Fa. quam statim allegat, an sit noua obligatio, an cautio super præterita: vide j. de feudis.§.ij. super quarta q. fuit iij. Mar. de Fan. cui concor. Io. de Bla. vt ibi scripsi. Et ad intellectum eorum, quæ hic dicuntur, scire debes quòd ipse Io. in suo libello, vbi tractat de actione ex stipulatu, tenet ex stipulatione sine alicuius cāę expressione agi posse, cùm ipsa stipulatio sit sufficiens tā ad agendū, q̄ ad excipiēdū quod sic probat. Promissio & solutio paria iudicātur à lege. C. ad l. Fal.l.vlt. Facit ff. de dona. si patronus.§.j.& de cōsti. pec. idem est.ij. sed nemo p̄sumitur indebitè soluere, vt ff. de prob. cū de indebito. sic ergo dicetur q nullus præsumitur indebitū promittere. Vñ cū cā

extra iudicium coram testibus,non inducit plenam probationem.ff.de dona.nuda.Nec obstat C.de testi.testium.& auт.rogati.nam ibi fiebat ad liberandum.ff.de pact.tale pactum.& debemus esse promptiores ad liberandũ,prout sequitur. ¶Sed nunqd semiplenam inducet? Rñ.sic,secundùm eum.C.de prob.instrumenta.ibi:si non aliĳs quoq; adminiculis adiuuetur.Nec obstat ff.eo.quædam.& C.eo.nõ nudis.& l.non epistolis.nam ibi non ideò imponitur filio necessitas probãdi,quia ipse erat in possessione filiationis.onus aũt probandi, incũbit ei,qui dicit.C.e.actor.quæ est vj.q.vlti.nisi ius neget:vt j.ti.proxi.§.j.versicu.sequitur. Præmissa locum habent, cùm sit confessio ad obligandum se alteri. Nam si ad obligandum alium, sibi non prodest, etiam millesies facta:vt s̃.§.proximo.versi.iiĳ.& j.ver.proxi. 8 ¶†Ceterũ si fit cõfessio inter viuos sup cõtractu,ad liberãdũ alium à se:tũc si testes sunt solenniter adhibiti post xxx.dies,intra quos cõpetit exceptio non numeratæ pecuniæ, præiudicat talis cõfessio,& non ante. C.de nõ nu.pec.in contractibus.& C.de quadri.præscri.l.ĳ.in fi.nisi in quibusdam casibus,in quibus statim confitens obligatur. Primus est,qñ qs confitetur se recepisse tributũ & censum fisci:vt in ea.l. Secũdus,qñ maritus post cõfectionem dotalis instri,confitetur se recepisse totam dotem vel partem:vt s̃.§.proxi.ad fin.Tertius in deposito certarum rerum:vt præ.l.in contractibus.Quartus est,qñ in libro curiæ vbi scribũtur pecuniæ receptæ pro distractis rebus,scriptum est, aliquam pecuniã pro tali re distracta se recepisse.C.de quadri.præscri.l.ĳ.§.fi.Potest & quintus adĳci, secũdùm Odof.[a] qñ mulier cõfitetur, pro intercessione se pecuniam recepisse. C.ad Velle.antiquæ. Sed is casus videtur potius ad obligãdum. Hoc autem certum est,ꝙ in confessione extra iudicium facta ad liberandum,nõ est necesse causam liberationis exprimi : imò sine causa præiudicat. ff.de pact.pactum.Secus quando ad obligandum : vt s̃.iuxta regulam Arriani. ff.de act.& obli. Arrianos.extra, de proba.ex literis. 9 ¶†Porrò si quis confitetur super proprietate,si quidem super dominio sit confessio falsa causa adiecta : vt quia confitetur rẽ non esse suam,siue in iudicio,siue extra,siue coram testibus,non præiudicat.nam si quis bona,quæ fuerant patris,cõfiteatur esse matris, nõ præiudicãt,nec tenet cõfessio: vt j.ver.hoc quoq;.Et est rõ, quia nuda traditio nunq̃; trãsfert dñium,nisi iusta cã præcedat,vt vẽditio,vel alia,ad quam traditio sequatur.ff.de acqui.re.do.nunq̃;.Item & quia dñiũ non transfertur nudis pactis : vt C.de pactis. traditionibus. nec etiam amitto dominium,licet rem habeam pro derelicto.ff.de acquiren.pos.si quis vi. §. differentia.[b] Ceterùm si fiat cõfessio sup possessione puta quia quis dicit se nõ possidere,statim perdit possessionẽ,quæ etiã solo animo amittitur:vt ibi, & ff. eo.possideri.§.in amittenda. & etiam retinetur.C. eo.nemo ambigit. 10 ¶†Sequitur videre de cõfessione,in vltima voluntate facta:in quo iterum subdistingue.nam aut confitetur quis ad obligandum se alteri,aut ad alium sibi obligandum,aut ad alium liberandum. Si quis confitetur in vltima voluntate ad obligandum se alteri:aut non capaci, aut capaci. Si non capaci,puta ei,cui nihil legari potest, vel etiã ei,qui vsq; ad certum modum capere potest, vt C. de na.li.auт.licet patri.dicendo,sciant oẽs ꝙ tali filio meo debeo centũ,quæ ad me de bonis eius peruenerunt.& talis cõfessio nõ valet. præsumitur enĩ facta in fraudem,cùm sibi legare nõ posset:nisi spurius contra probet.ff.de probat.qui testamentum. vbi de hoc, j.de suc.ab inte.versi.quid si inter se. Si verò confitetur se debere capaci:aut testator confitetur,& iurat se esse:& tunc valet,etiam si nihil debuerit,& hæres t netur id soluere:vt ff.de legat.iĳ. cùm quis decedens.§.codicillis.C.de prob.auт.qđ locũ.sed hoc creditoribus nõ præiudicat, vt ibi no. 11 ¶†Sed nunquid patris confessio,hæredi præiudicat quo ad debitum bonorum subsidiũ:vt si pater cõfessus fuit cum iuramento Titium deposuisse centum lib,apud eum ad hoc vt filius hæres teneatur illa restituere? Et videtur ꝙ sic,per prædi.auт.sed certè secundùm hoc posset filius sua legitima fraudari:quod esse nõ debet. extra de testa. c.Raynutius. & c.Raynaldus. Vñ dic ꝙ talis confessio ei nõ p̃iudicat,cùm sit quasi creditor.arg.extra,de inoff.test. contra veterani.§.si quis impuberis.secũdũ Vber. aut nõ iurat,sed simpliciter dicit, sciãt oẽs ꝙ debeo tali centũ:exprimendo certam quantitatem:& tũc valet vt legatũ,nõ vt debitũ,quia nihil debebatur.[c] ff.de leg.ĳ.Lucius.§.quisquis mihi.nisi[d] probet testatorem id errore dixisse.ff.de aur.& argen.le. qui vxori.C.de falsa causa adiect.l.j.Sed si non expressit certam quantitatem, sed dixit quod debeo tibi, lego:& nihil debebat:nihil valet. ff.de liber.legata. legaui.§.contra autem.ff.de legat.j.l.si sic.Si autem dicit,sciant omnes ꝙ debeo tali centũ,vt patet per instrumentum,quod est apud illum: vel,lego vxori meæ centum,quæ mihi dedit,sicut continetur in tali instrumento : tunc non præiudicat hæredi, nisi instrumentum exhibeatur.C.eo.l.pe.& fi.ff.de lib. 12 leg.l.legaui.† Verùm si confitetur quis in vltima voluntate ad alium sibi obligandum, dicendo, confiteor ꝙ talis debet mihi centum:hoc nõ prodest sibi.C.de proba.rationes.& l.exemplo.& auт.quod locũ.Quod si confiteatur ad alium liberandum,valet:vt ff.de do.ex hac scriptura. Vñ si testator cõfitetur sibi solutũ esse,præiudicat hæredi,nisi probet testatorẽ errasse.C.de falsa causa adiec.l.j.& l.pe.&

promittendi semper præsumatur,nõ est necesse ꝙ causa inferatur : cùm etiam stipulatio dicatur à stipite,quod designat firmitatem. Insti.de verbo.obli.in prin.Per se ergo sine alia causa,firmitatem ad agendum designat,vt ibi probatur,idem deducendo per singulas obligationes. Institu.de obligatio.§.fina.ff.de procura.l.licet.§.ea obligatio.sed in aliĳs singulis obligationibus sine exceptione causæ agi potest : ergo & in ista. Itẽ in stipulatiõe est obligatio ciuilis, vt patet Institut.de acti.§.de consti. Itẽ subest naturalis.ff. de pact.l. j.§.adeo.cùm ergo ibi sit vtrunq; vinculũ ad agendũ,ergo promittens est necessariò obligatus, alicuius rei soluendæ causa. Institu. de obl.in prin.& si ab agẽte petat in libello causam sibi edi,respõdebit agens ꝙ causam sui facti ipse scire tenet.ff.pro suo.l.vltim. ff.ad Velleianum. q̃; quã.C.de rescin. vẽd.q̃squis.Propter ipsius ergo scientiã, cessabit editio. ff.de edẽ. si quis ex argentariĳs . §. prohibet. Dicit autem l.secundam.§.circa. ff. de doli excep.& de verbo. obli. si quis cum ali. loqui qñ constat nullã,vel falsam fuisse cãm: vt dicit author ĩ prę.iiĳ.q.vers.& idẽ. qđ à principio putabat causam,& neuter in dolo : quia post reperta falsa vel nulla, si agat tũc stipulator , promissori, qui errauit, cõpetit exceptio doli:vt in §. circa. Appet enĩ tunc veritate comperta,dolus stipulatoris:licet à principio forsan in dolo non fuerit,vt dixi.Concludit ergo duo. Primum,quòd quamuis quis promiserit causa non expressa, valet stipulatio:cùm semper præsumatur causam interuenisse, vt est dictum:& ex ea agi potest, donec probatum fuerit causam nullam vel falsam interuenisse : quod per obliquum probari poterit:vt in præ.ver.& idem.Secundum est,quod sequitur ex primo,scilicet quòd causa stipulationis in libello edenda est. Adiuuatur autem sic opinio prædicta:lex sine distinctione dicit quòd si promittatur aliquid certum,agitur certi condictione:si incertum,ex stipulatu. Institu.de verbo.oblig.in princip.& ff.si certum peta.si quid certum.& ff.de verbo.oblig.stipulationum quædam.& l.vbi autem.Sed si legislator voluisset,quòd necesse foret causam exprimi,id,quod sibi erat facile,addidisset.Facit l.vna.circa finem.C.de cadu.tol.extra,de transactio.c.ĳ.ver. vnde si circa.cum concor.quæ volunt,quòd vbi lex non distinguit,&c. ff.de publi.de pretio.cum similibus. Inducit etiam quòd si requiretur causa in stipulatione:ergo & cã causæ:& sic in infinitum iri posset quod euitatur à iure.extra,de rescrip.c.ĳ.lib.vj.cum concor.ĳ.glos.ff.de dam. infect.qui bona. Vide circa fin.ff.de re iudicata.l.à diuo Pio.§.si post.Sicut igitur non requiritur oblatio,ex oblatione.ff.de re iud.si se non obtulit.§.ĳ.sic nec causa causæ,nec lis ex lite.C.de fruct.& litium expens.l. terminato.Item constat ꝙ verba legis describentis stipulationem,nõ ponunt causam:sed dicunt eam sic contrahi:promittis? promitto:facies? faciam:dabis? dabo.Insti.de ver.ob.in principio.Rof.tamen in rubrica de certi condictione ex stipulatu,tenet contrarium cum domino suo Azone.quod etiã repetit de condict. sine causa . s. ꝙ causa est necessariò exprimenda in stipulatione: scilicet, promitto tibi ex tali causa: aliàs in effectu stipulatio est nulla:quia exceptio doli, obstabit agẽti. imò & obligatio sine cã condicitur. ff. de do.except.l.ĳ.§. circa . de condictione sine causa.l.qui sine causa.ff.de probationi.cũ de indebito.§.fi. Ad idem ff.de do. l. nuda. Nec sibi placet quòd dicatur facta animo donãdi : quod negat verum, nisi vbi ius exprimit in casibus, quos dicit per dominũ suũ no.ff. man.l. idẽ. Adiuuat dictũ suũ Rof. per casus varios, vbi sine expressione causæ nil agitur in trãsactione. ff. de transact. cùm hi.§.ĩ hac causa. Inquiritur etiam causa, si petatur missio. C.de edi. diui Adria.tol.l. fi. In apocha. C. de apoc. publi.l. prima . respõdet ad id, qđ dictum est, legislatorem non exp̃sisse, dicit hoc verum in libro Institutionum propter rudes : sed satis est in libris Digestorũ, & aliĳs id expressum.sic & actio edi debet cũ cã.Remittit ad ea, quæ dixit de cã agẽdi:& verba illa quæ allegantur, promittis ? promitto &c.fatetur ꝙ sunt apta ad obligandum,sed non cũ effectu non expressa cã.Et huic cõcor. qđ ipse scripsit rubricã,ne vis fiat ei,qui satisda. de ope demoli.añ finẽ.

a ¶Secundũ Odof.In distinctione non habeo:sed Gul.vbi s̃.ponit istum & addit vj.C.arbi.tut.l.fi.& hi duo no.de prob.iĳ.in fi.vl.gl.

b ¶Differentia.Et ibi glo.soluit contraria de §.penul.Insti.de rerum diui. cum concor.

c ¶Nihil debebatur.No.& vide quod post Innoc.scripsi extra,de suc.ab intesta.cum dilectus.super verbo,asseruit. Hoc etiam scias ꝙ Pe.de Bel. ibi no.Inno.improbat:vt refert Cyn.in l.generaliter.in viĳ.q.falsum est eum ibi dixisse,quod dicit,vt ibi videri potest in gl.prædicta,vbi ipsius verba posui.Plus dico quòd si ad literam dixisset quod dicunt, peroptimè dictum esset.

ADDE vltra ea,quæ habentur in d.§.codicillis.Bal.in consi.clxxx.& cliiĳ.ĳ.lib.per Ang.consi.xxix.Ro.consi.cccclxv.Abb.consi.lxxxv.& xv.ĳ.libr.& ibi ꝙ pater confitendo in testamento, non præiudicat filĳs in legitima,etiam quo ad pias causas.

d ¶Nisi.excipit a legato.

hæc vera

hęc vera sunt, qđ valet confessio ad liberandũ: dũ tamẽ verba sufficientia sint ad liberandũ: vt in l. rationes. in fi. qui a liberatio intelligitur esse relicta. C. de falsa causa adiec. l. j. & ij. Si verò esset minus sufficiens, puta dixit has res tãtùm esse in suo patrimonio: cùm tamen multæ aliæ ab alijs possiderentur quos nolebat earum nomine conueniri; tunc non valet confessio, nisi pręstito iuramento. in authen. col. v. de iureiu. à moriente pręsti. C. de pba. authẽ. qđ obtinet. ¶ Et nota ꝙ qui dicunt confessionem extra ius factam non præiudicare, inducunt pro se ff. de interro. act. l. j. in fi. & l. fi. Sed certè ibi ideo nõ præiudicat: qa fuit facta contra ius, suprà §. proximo, ver. xij. vbi ergo confessio fit extra iudiciũ, vt ex ea quis obligetur: bene pręiudicat. nã talis confessio, vim pacti habet. iij q ix. si debitum. C. de nõ numerata pecunia. cum vltra. & l. in contractibus. & infrà, versi. proximo. 13 ¶ † In summa nota quòd licet confessio extra ius facta non præiudicet iure confessionis pręiudicat tamen quandoq; iure pacti: vt C. de episcopis & clericis, si quis in conscribendo. in princip. & ff. de pactis. tale pactum. & econtra, qđ nõ valet iure pacti, præiudicat quandoque iure confessionis: vt C. de fide instrumen. l. iij. Hoc quoq; notandum est quòd respõdens esse de bonis maternis, quod est de bonis paternis, nihil agit: vt C. de iuris & facti igno. cum falsa. Nam secundùm Iaco. Bald. si illa confessio extra ius fiat, non præiudicat: vt ibi, & ff. de interrogatoria actione. l. j. in fi. quod verum est, si fiat non adiecta causa: vt ff. de proba. cũ đ indebito. §. fi. nisi alter probauerit sic esse, prout ipse cõfessus est: vt ibi. maximè autem verum est, quod dicit pręc. l. cum falsa. vbi fit confessio per errorem. & sic ibi loquitur. ¶ Quid si ex certa scientia fiat? Dicit Iac. Bal. non præiudicare. Nam ratio ipsius l. cum falsa. hic durat, scilicet ꝙ confessio extra ius facta, non nocet: ideoq; secũdùm eum, per præ. l. exsufflatur opinio Iacobi de porta Rauennate dicentis confessionem extra ius factam, præiudicare: vt C. de proba. nõ epistolis. & l. non nudis[a]. Sed ipse Ia. respõdebat ad l. cũ falsa. & exponebat ibi, nihil egisti, supple, si cõtrariũ ꝓbare paratus es. Tu verò hoc prosequere vt suprà. 14 ¶ † Quid si confiteor rem meã, esse tuã: nunquid ꝑ hanc cõfessionẽ res desinit esse mea, & fit tua? Rñ. si per errorem dixi, non mihi nocet: vt ff. de acqui. rerũ domi. si procurator. & de cõdictio. causa data. l. iij. §. subtilius. ibi nam eum, &c. ¶ Quid si ex certa scientia? Rñ. nec adhuc mihi præiudicat: quia falsa demonstratio veritatem non tollit. vt in pręc. l. cũ falsa extra, de consan. & affinita. qa circa. nec nuda ratio facit aliquem debitorem. ff. de dona. nuda ratio. multo minus nuda confessio. ff. de acqui. rerum do. nũquam nuda. & argumen. C. de lib. causa iubemus. 15 ¶ † Quid si confiteor tuam esse, & me à te ad vtendum tenere? Respon. dicunt Iacob. Bald. & Vbert. mihi pręiudicium nõ parari. argumẽ. C. de do. quisquis. argu. tñ contra, C. de non numera. pe. l. generaliter. & in pręc. l. cũ de indebito. Sed si hoc dixi ex certa scientia, s. rem meã tuam fore: si ꝓbare possum cõtrariũ, nõ mihi præiudicat, vt iã dixi. Sed vr̃ ꝙ statim fiat eius rei dñs: sicut si rem meam ex aliqua causa, tibi cõcedo, cuius vsumfru. mihi retineo statim videor in te illius rei dominium transferre: vt C. de do. quisquis. & sic videor rem meã à te in feudum tenere. Sed Iac. ad hoc respondet, dicens multum interesse, qualiter verba concipiãtur. Si em̃ dicit volo rem istã in feudũ tenere. nõ tamẽ per hoc parat̃ pręiudiciũ veritati: qa falsa demonstratio, &c. vt s. licet quidã dicant, ꝙ ille statim incipit ciuiliter possidere qđ non placet. Si verò dicit, cõfiteor me velle habere talẽ rẽ in feudum. tunc nocet. ff. de pact. tale pactum. vel scđm Vber. si dico sic, cõfiteor rem istã esse tuã & volo eam à te cõducere in emphyteusim: tũc præiudicat: vt in ꝑ. l. quisquis. & in l. tale pactũ. in prin. si verò dixi, cõfiteor rem istã, quæ mea est, esse tuã, & volo eã à te hr̃e in emphyteusim: tunc nõ nocebit: vt in præ. l. cũ falsa. Itẽ in cã societatis, statim transit dominiũ: vt ff. pro socio. l. j. & iij.[b] Et quæ dixi circa dominiũ, lo- 16 cum habent etiam circa possessionẽ. ¶ † Sed quid si confiteor te possidere quod possideo? Rñ. nõ paratur mihi præiudiciũ in possessione per pręc. l. cum falsa. licet sit arg. contra. ff. ad l. fal. l. j. §. si legatarius. quia hoc verum est cùm per errorem confiteor: vt xxij. q. ij. in quibus. secus si ex certa scientia. ff. de acqui. pos. quod meo. tunc enim amitto possessionẽ quę solo animo perditur. ff. eo. per diuersas. §. item. ¶ Sed nũquid tu statim incipies possidere? Rñ. nõ: quia solo animo non quæritur possessio. ff. eo. licet. & sic dominium aliter amittitur, q̃ possessio: vt eo. 17 titu. si quis vi. §. differentia. ¶ † Quid si in iudicio, & ex certa scientia, confiteor? Rñ. mihi præiudico: vt ff. de inter. act. confessionibus. & ff. de confes. l. cer- 18 tum. §. sed si fundum. secundùm Iac. Bald. ¶ † Vltimò quæritur: ecce filiusfa. emit fundum, de quo factum est hincinde instrumentum, in quo cõtinetur ꝙ venditor renunciauit exceptioni non numeratę pecunię, & quod sibi est pecunia soluta: postmodũ verò filius confessus est coram testibus, se pretium non soluisse: quæritur an confessio filij noceat patri, vt possit à venditore conueniri, non obstãte renunciatione filij?[c] Et videtur ꝙ non, ar. C. de proba. cum precibus. Nec obstat confessio cum solẽnite facta: quia aliàs nõ valeret: vt ff. depositi. Publia. Nec enim renunciando vel paciscendo, potest filius patri præiudicare: vt C. de iureiur. neq;. Item exceptio sibi quæsita, pacto nõ tollitur eo inuito: vt ff. de pactis. l. fi. ¶ Item non licet filio mutare consiliũ in alterius præiudicium. ff. de reg. iur. nemo. & facit ff. de oper. no. nun. de pupillo. §. si plures. & C. de non nume. pec. si cui. & licet filius remiserit, nõ præsumitur pater remisisse. ff. de ritu nup. l. in eo iure. §. inde ait. & facit C. quorum lega. l. j. §. deinde ait. ar. contra: quia in omnibus istis, tacitè intelligitur qđ pretium fuerit numeratũ: vt in pręc. l. si cui. ff. de cõpensa. cũ filio. Itẽ quia pater certat de lucro captando, venditor non: ergo debet melior esse conditio venditoris, q̃ patris. C. de iure delib. l. fi. §. si legatarij. alioquin lucraretur ex aliena iactura, quod esse non debet: vt ff. de condi. inde. nam hæc natura. extra, de pœnis. suam. xij. q. ij. fraternitas. & remittẽtibus actiones suas, &c. ff. de ędil. edi. l. item queritur. §. si venditor. & ff. de mino. si iudex. de conse. dist. iiij. quęris. propè prin. vij. q. j. q̃ periculosum. Item ex quo filius ipse contraxerat, per ipsum poterat distrahi: quia omnis res per quascunq; causas &c. extra, de reg. iur. c. j. ff. eo. nihil tam naturale. Secundò potest dici, ꝙ si pater ex hoc contractu fuit obligatus: potest conueniri: aliàs non: sed filius sic: vt ff. 19 de act. & obli. filius. secũdùm Vber. ¶ † Vltimò nota ꝙ confessus in iure, pro iudicato debet haberi: vt extra de confes. c. ij. de simo. c. de hoc. C. e. l. vnica. & de hoc s. §. j. fallit hoc cùm quis confitetur incertum. ff. eod. certum. Item fallit in causa matrimoniali, vt s. §. sequitur, vers. decimo. & in alijs casibus ibi positis. ¶ An autem valeat confessio cedentis contra eum, cui facta est? no. s. de procura. §. sequitur.[d] Illud quoq; verum est, quòd confessio coniugum contra matrimonium facta, non nocet: sed pro ma- 20 trimonio facta, sic: vt s. §. proxi. versicu. x. ¶ † Sed nec confessio in vna causa facta, & inter alias personas, præiudicat in alia: nisi tales sint causæ quòd sententia lata in vna obstet exceptio rei iudicatæ in alia. ff. de except. rei iud. cùm quæritur. de hoc secundùm Papam. extra, de test. constitutus. & C. de inoffic. testa. contra maiores. & ff. eodem. Papinianus. §. sed nec impuberis. C. qui po. in pig. hab. aut.

a ¶ Nudis. & dicunt antiqui quòd inducebat pro se quandam falsam authen. cuius tenorem ponit Accur. in glo. de qua s. post prin.

b ¶ L. j. & iij. dubitat̃ posito ꝙ aliquis pro se & consortibus; absentibus, quorũ se dicit gestorẽ, recepit à Titio cõfessionẽ de feudo vel emphyteusi, quã tenet ab illis, nunqd consortes vel ipsorũ hæredes agere ex illa poterũt sine cessione? Dyn. hoc tractãs suo consi. xxxij. ad negatiuam allegat ꝙ per liberam personam nostro iuri non subiectã, nõ quæritur nobis ius agendi sine cessione. C. ꝑ quas pso. nob. acq. l. j. ff. de ver. ob. stipulatio. §. alteri. nam si nõ quęritur sine cessione ꝑ eũ, quẽ cõstat hr̃e mandatũ: multò minus quęreret̃ ꝑ gestorẽ sine mãdato. tenet cõtrarium, s. ꝙ eis vel ipsorũ hęredib⁹ ratũ sine aliqua cessione competet ius agendi: constat autem ꝙ hęredes eius, possunt ratum habere, quod poterat defunctus, si est ius tale, quòd soleat in hęredes transmitti: aliàs non. ff. rem rat. habe. l. si is qui. & l. bonorum. Itẽ constat id quæri per gestorem, ratihabitiõe sequẽte quod quæritur per procuratorem mãdato ꝑcedẽte. ff. de reg. iur. l. hoc iure. §. deiecit. Item constat qđ per traditionẽ; vel quasi factã procuratori quæritur dominium sine cessiõe ipso iure: & per consequens ius agendi ratione dominij. ff. de acq. re. do. si procura. & l. traditio. §. fin. & l. per seruum. §. fi. ergo & quæretur per gestorẽ. si ratihabitione secuta, sine cessione. ff. de nego. gest. si ego. sed cõfessio de qua s. habetur loco traditionis: argumen. ff. de dona. l. quisquis. ff. de acquir. pos. Interdũ. in prin. & §. finali. & l. qui bona. ergo consortibus vel hæredibus ipsorũ, ex illa cõfessione est dñiũ acquisitũ: & per cõsequẽs ius agẽdi. Inducit etiã l. certũ. ff. e. tit. §. certè. vbi patet ex cõfessiõe facta procuratori præsenti, quæri dño ꝑsonalẽ actionẽ sine cessiõe. & id ideo quia plus ex facto cõfitẽtis quæritur ius agẽdi, q̃ ex facto procuratoris cõfessionẽ recipiẽtis. Cui est simile ff. quod vi aut clam. l. iij. in prin. Concludit ergo ratihabitione secuta cõpetere ex confessiõe ius agẽdi ratione dominij actiõe in rem, & agendi personali cõdictione ex moribus ex confessione, qua declaratum fuit rẽ feudalem.

¶ Vidimus de cõsortibus, quorum nomine recepta fuerat confessio: sed quid si singulari confiteor id, sup quo res iudicata omnib⁹ prodesset vt in querela, nũquid cõfessio habebit eandẽ vim vt omnibus prosit? Vber. sup l. si sine. ff. de interrog. acti. tenet ꝙ nõ per l. fi. eo. ti. Nõ obst. l. si fili⁹. j. eo. tit. q̃ loquit̃ in filio in potestate constituto. & idẽ vtrobiq; no. Cy. in præal. l. in vij. q̃o. dicit Petrum distinguere inter contẽtiosam iurisdictionẽ, & volũtariã: vt primo casu valeat quo ad oẽs, secũdo non.

c ¶ Filij. i. facta filio.

d ¶ §. sequitur. De cõfessione nil ibi tractat. sed de testimonio ibi ponit in fin. allegare debuit de cessio. actio. §. j. versi. sed nunqd sola. & facit qđ dixi post Ia. & Cy. de iur. calũ. §. restat. ver. procur. ADDE Pau. đ Ca. cõsi. lxxxiij,

a ¶Possessor. Facit quod ibi not. in fi. vlti. gl.

b ¶Secundùm alios. Alber. Gal. vbi s. ver. sed pone j. & idem Accur. vt sta tim dicam.

c ¶Eum qui. Et sic dixit Accur. in præalleg. §. j. ij. glo. reddens pro ratione poenitendi, quod non releuat actorem ab onere probandi. & allegat hanc legem. Ibi etiam tractat casum conuersum in prius confesso, postea negante: dicens illum puniri: cùm vltima mora noceat ff. de peri. & com. mo. rei vend. l. illud. Subdit etiā eum, qui duplū soluere non potest, in corpore puniri. ff. de poenis. l. j. §. generaliter.

d ¶§. fin. De confesso furtum, qui ante litem contestatam moritur, an teneatur hæres? vide suprà, de interrog. §. ij. vers. quid si is. & aliam remissionem ibi addidi.

e ¶Non. Sine non posuit Alb. Gal. quod placet, & si vis subintrare materiam, vide quod plenè not. Cy. in l. j. statim allegata in secunda questione. nota etiam de hoc C. de vsur. rei iudica. l. fi. in gloss. sic ergo.

f ¶Et secundùm Alber. Gal. cuius ad literā fuit iste ver. eodem titul. in fi.

g ¶Reuocari. Notatur, quia de cōfessiōe quærit in hac materia, non de negatiōe, quia si de illa non dubitetur. Ab eo enim quod tendit in ipsius fauorē, diuertere potest: sed nō ab eo qđ respicit fauorem aduersarij regulariter: ideo expedit de hoc tractari. Hoc tamē sciās, quòd si negatiua esset contra eum: idem quod in affirmatiua, pone terminos decreta. vt nostrum. vt ecclesia. bene. versicu. ergo. vbi archiepiscopus primò dixerat se non contulisse, & hoc erat contra eū, per quod petebat Papam, vt de vacante officio potuisset disponere: reuocatio faciebat pro ipso secundùm illa quæ narrauerat. Ad idem de tempo. ordi. dilectus. vbi confessus fuit episcopus, quòd non habuerat mandatum archiepiscopi. & hoc erat contra eum, cùm mandatum alleuiasset culpam. Idem dici posset de decre. secunda de capel. monach. si dicatur q presbyter primò negauerat se iuisse ad illorum capellam, quod postea confessus fuit, vidēs probationes paratas. Ad idē de testibus. ex tenore. Si em ille miles cōfessus fuisset se ī septimana paschali nō habuisse vxorem, hoc erat in fauorem actricis. Non potuisset igitur id postea reuocare. Interrogatus an essem in sacris tempore, quo fuit electus in episcopum, respondi quòd non: hoc est contra me. Interrogatus de ætate, respondendo se minorem vel maiorem, vel respondendo quòd habuit mandatum, vel quòd erat laicus, vel clericus, & his similes, secundùm veritatem causarum, quandoq; faciunt pro ipso, quandoq; contra ipsum: & tamen sunt affirmatiuæ. Ex his concluditur in hoc §. tractari de confessionibus de affirmato vel negato, quæ respiciunt fauorem aduersarij in totū vel in partem: an iste possint reuocari, & qualiter.

item possessor.[a] ¶21 †Quid si egi contra te actione legis Aquil. negasti te damnum dedisse, lite contestata confiteris: nunquid potes? Respon. Accur. no. q sic. Institu. de act. §. item mista. Alij contra: vt ff. de mino. si ex causa. §. nunc videndum. Vel secundùm alios[b] dic q post litis contestationē poenitere non pōt post probationes, sed ante probationes sic. ff. de iureiur. eum, qui.[c] ¶22 †Quid si actum est de furto ciuiliter, & reus confessus est: nunqd ex tali cōfessione condemnabitur in iudicio criminali, postmodum contra eum instituto? Arg. q non. ff. de quæstio. l. j. §. diuus. arg. contra in his, quæ no. C. de libe. causa. l. fi. extra de excep. c. j. §. fi.[d] ¶23 †De facto quæritur: vniuersitas quædam debebat mihi decē rōne salarij: syndicus vniuersitatis confessus fuit in iudicio de cōi omnium & meo consensu, se illa debere ex causa mutui: quare iudex cōdēnauit eū mihi ad decem ex cā mutui, & tanq; syndicū, & etiam suo nomine: nunc quæritur, an sententia mandabitur executioni contra eum. Et videtur q non. nam videtur simulatio, quare pro infecto debet haberi. C. si cer. pet. si non singula. in fi. & l. si ex pretio. extra, qui filij sint leg. per tuas. nec nouatio facta fuit, quia hoc non fuit actum expressè. C. de noua. l. fi. ar. contra: quia illud locum habet in contractibus. secus autem in iudicijs: quia tunc non[e] dicitur nouatio necessaria: vt no. C. de iud. l. j. & ff. de noua. l. aliam. 24 †Præceptum enim factum confesso, obtinet vim sententiæ. nam mandatur executioni, & actio ex eo nascitur, vt ex sententia: vt C. de excep. rei iudicatæ. l. fi. & not. ff. de app. l. fi. §. j. & quando prouo. ne. non est. l. ij. & hoc verius est.[f]

SVMMARIVM.

1. ¶Confessio multipliciter est consyderanda.
2. Confessio procuratoris in iudicio facta, quo casu præiudicet, aut quando possit procurator eam reuocare.
3. Dilatio iuramenti per procuratorem facta, an domino nocere possit.
   Confessio defendentis mandatum non habentis, an præiudicium afferre possit.
4. Procuratoribus duobus constitutis, quorum vnus negat, alter confitetur, cui sit standum.
5. Confessio tutoris, vel curatoris, an noceat pupillo vel adulto.
6. Confessio criminis per contrarij probationem, potest reuocari.
   Confessio legitimè, & per principalem in iudicio facta, an & quo casu sit reuocabilis.
7. In criminibus, an possit quis errorē suū corrigere.
8. Confessus crimen, an ex hoc poterit appellare.
9. Error habitus in principali, an possit in causa appellationis corrigi.
10. Nouis defensionibus, aut allegationibus, an quis vti possit in causa appellationis.
11. Error facti negotio nondum finito, nemini nocere debet.

Confessio quæ & quādo ualeat reuocari.

POstremò videndū est quæ & qn confessio valeat reuocari.[g] Et est sciedū, q cōfessio fit qnq; extra ius: de quo s. proximè dictū est. Qnq; etiā fit in iudicio: & tūc aut fit añ litis cōtestationē, aut post. Si fit añ litis cōtestationē, tūc ex iusta cā pōt reuocari. quod dic vt s. de interro. añ lit. cōtest. fac. §. fi. ¶1 †Si verò fit in iure scilicet lite cōtestata: aut tūc fit per aduocatū, aut p procuratorē, aut p tutorē, vel curatorē,[h] aut p principalē personā. ¶Si fit per aduocatū præsente vel sciēte cliētulo, & intelligēte, pinde est, ac si per ipm fieret. C. de erro. aduo. l. j. vn si tacet, sibi pīudicat nisi eā reuocet. extra, de cēsi. olim.[i] & s. de aduo. §. iam nunc. ver. ex pmissis. quod pōt facere ipse, vel aduocatus vsq; ad triduū simplr sine pbatione erroris: vt C. e. ti. l. fi. ibi cōtraxisse, & c. vñ etiā post triduū, qnq; añ sententiā, prius tñ errore probato. extra, de cōfes. c. fi. & ff. eo. non fatetur. C. eo. error facti. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. fi. ergo incōtinēti vel eadē die,[k] eā cliētulus, vel eius procurator, qđ perinde est, reuocet: tūc sufficit simplex reuocatio: vt extra, de appel. cùm cām quæ. & de offi. dele. cū olim. j. in fi. extra, de testi. cog. c. pterea. & sic intelligo prædicta iura, qcqd alij somniēt. Quidā[l] aūt dicunt, q cliētulus debet statim, postq; scit cōfessionem aduocati, reuocare, vel saltē eadē die: & in hoc grauatur. sed pōt hoc facere simpliciter: & in hoc alleuiatr suā aūt nō pt, nisi pbato errore. & in hoc grauatur. sed hoc pōt qncūq; vsq; ad sentētiā: & in hoc alleuiatur. Principalis ergo psona, etiā intra triduū nequit suā cōfessionē reuocare, nisi prius errore probato: licet aliud sit in cōfessione aduocati, vt dixi. & hoc in errore facti. aliud, secūdū quosdā, in errore iuris: vt j. ad fi. Rof. dixit[m] simpliciter & indistinctè, q errorem aduocati pōt qs, sicut & proprium, vsq; ad sententiā reuocare. Nam quod dicit aduocatus, perinde est, ac si ipse dixisset.[n] C. de errore aduoca. l. j. & ff. pro suo. l. fina. in fi. imò magis debet ei in errore alterius, q; in proprio subueniri. arg. ff. de reg. iur. qui in alterius. Hoc aūt certū est, q si cliētulus interrogatus an ratā habeat cōfessionē aduocati, rñdeat simpliciter sic: tūc nō pōt reuocare, nisi errore probato. Si verò rñdeat se ratū habere, in eo quod pro eo facit: in eo verò, quod contra eū est, minimè: tūc nudo verbo sine probatione erroris potest reuocare intra triduū quod cōtra eū est. Ideoq; consulo q aduocatus, & etiam principalis, protestetur: vt in præ. ver. ex pmissis.[o] & semp sub cōdōne proponat: vt in eo. ti. §. fi. ver. item sit cautus ne. Quidam autē distingunt, an errauerit in facto, an in iure. quod dic vt in Summa do. mei, eo. tit. §. an error. Error autē iuris pōt qncunq; reuocari.[p] ¶2 †Si verò fit per procuratorē, præiudicat,[q] nisi eā reuocet. qđ pōt facere qncunq; ante sñiam, errore probato. extra, de offi. dele. cùm olim. j. prope fi.

h ¶Vel curatorē. Si per prælatum vide no. de elect. dudum. secūdo. in gloss. nota ergo. & hic per Cynum de prælato & de capitulo quæstione xv. & sequenti. & de his, quando agere possint, vide plenè suprà de actore. §. j. in vltima charta.

ADDE Rom. cōsi. ccclxxxviij.

i ¶Olim. Vide quod ibi nota. in gloss. secunda. & quod sup ea scripsi. & in decreta. li, cùm causam. c. de appella. super v. glos. ibi distinxi præiudicium negotij principalis ex confessione & sola ordinatione litis per cōtestationem.

ADDE vt plene per episcopū Alexand. in ca. dilecto. extra de appella. & ibi an procurator confessionem aduocati reuocare possit.

k ¶Eadem die. Vt dicit decreta. cū causam. de appella.

l ¶Quidam. Scilicet Bonagui. vbi suprà, in fine. & Cyn. vbi suprà, versiculo penul. tenet principiū huius dicti, scilicet quòd incontinenti fieri possit, nil probando. Allegat ff. de manu. testa. l. Stichus. & illud regulare, quæ incontinenti fiunt, & c. aliàs secundùm eum, necesse erat probare errorem. C. de erro. aduocati. l. prima. & opiniones contrarias dicit trussas.

m ¶Dixit. rubrica vij. qui poss. esse aduoca. vltra princip. versicul. bene intelligat.

n ¶Dixisset. Imò ex ipsius persona, aduocatus format talia dicta, vt scripsi in præ. decre. olim. super ij. glo. & patet ex forma rubricæ C. de errore aduoca. libel. seu procon.

o ¶Ex præmis. Hoc consilium non approbat vsus, vt ibi dixi.

p ¶Reuocari. Contrarium dicit, in fi. huius §. ibi: inde dixit Accur. in l. fi. C. de erro. aduoca. positis circa huiusmodi errorem aduocati duabus opinionibus, sua & Pla. omnes concordare, errorē iuris reuocari posse, vsq; ad sententiam. & sic loquitur de errore aduocati.

q ¶Præiudicat. De hoc per Host. in Summa eodem titulo, §. j. versic. do.

extra, de

extra de cōfeſ.c.fi.extra,de ele.ſcriptū.ꝑpe pri^a. φ aūt procuratoris confeſſio dño noceat, probať extra,de poſtu.c.j.ꝑpe prin.ver.verum. cum ſuis cōcor.& ff.ad l.Aquil. ꝑinde.§.j.& ff. de interro, in iure fac,l.alius.& l.ſi defenſor.extra,de reiu.ſuborta.quidam[b] tñ cōtra,niſi procura.habeat de hoc ſpeciale mandatū:vel niſi ſit generalis procurator. ¶ 3 †Sicut nec pactum nec delatio iuramenti per eū facta,nocet domino,niſi ad hoc habuerit ſpeciale mandatum.ff.de iureiur.iuſiurandum.§.fi.& l.ſe quē.& ff.de pact.nā & nocere.[c] vel niſi domin⁹ cōfeſſionē ratam habeat.extra,de ꝑcu.c.j. Alij inter quos eſt Vincen.[d] diſtinguunt inter procuratorem & defenſorem.vt confeſſio defenſoris,i.eius,q nō habet mādatū,nō ꝑiudicet, vt in pre.l.ſi defenſor. & ff.de ꝑcu.Plautius.[e] niſi dñs poſtmodū ratū habuerit.ff.de interrog.act.qui ſeruum.confeſſio eñ ꝑcuratoris,i.eius,qui mandatū habet ad cauſam, vel etiā eius,q habet literas de rato,ꝑiudicat dño, extra,de ꝑcu.c.j.& de offi.dele.corā.& in ꝑ.l.ꝑinde.niſi dñs cōtrariū poſſit ꝑbare:ad qđ pōt admitti.nam & cōtra ꝑpriā cōfeſſionē, admitteret ſi ſe doceret erraſſe:vt in pre.l.error. Verius credo cū Io.φ ſemper obſtet dño cōfeſſio veri ꝑcuratoris: vt in premiſ.cōcor.nec eſt expectandū φ dñs ratā habeat cōfeſſionē.ar.ff.de cōd.inde,ſi procurator. & l.indebitā.nā & qñ ꝑcu.deliquit circa iudiciū, domino præiudicat,niſi fines mandati excedat.extra,de offi.dele. cùm olim.C.de procu.ſi procurator.De hoc,& qñ factū ꝑcuratoris domino ꝑiudicet,no.extra,vt lit.nō cōte,c.j.in fi.& ſ.§.ſequr. ver.xiiij.& §.nūc videndū.& vide in repertorio noſtro e.ti.& in ti.de ꝑc.Item an taciturnitas ꝑcuratoris habeatur pro cōfeſſione:no.ſ.ti.ꝑxi.§.ix. & eſt ar.qđ no,extra,de poſtu.ꝑla.c.j.prope prin.ibi: nō negaui &c.vbi de hoc ſecūdùm Papā.[f] ¶ Quæ aūt actio oriatur ex cōfeſſione ꝑcuratoris.no.ff.đ inter.act.de ętate.§.qui interrogatus.[g] ¶ 4 †Sed pone,feci duos ꝑcuratores, vnus cōfiteť,alter negat: quæritur cui ſteť:[h] Rñ.[i] ſecūdùm eos,qui dicūt cōfeſſionē ꝑcuratoris dño nō obeſſe,planū eſt.ſecūdùm alios verò vř φ neutri.Nā ſi duo arbitri diuerſas &c.ff.de exce.diē.§.ſi pſes.ff.de re iud.duo. extra,eo.c.fi.[k] ſed vř ei ſtādum.qđ magis nocet. ff.de lib.cā.vno.§.fi.ff.ad Sil.ſi qs.§.fi. Sed diſtingue.nā aut incontinēti vnus confitetur,& alius negat:quo caſu melior eſt cōditio prohibētis.ff.de cur.fur.conſilio.§.fi.Aut ex interuallo:& tūc ſtatim dñs obligatur ex cōfeſſione ſui ꝑcuratoris.vñ nequit cōſequi ex negatione ſui ꝑcuratoris,qđ ex ſua cōfequi nequiſſet.ff.đ minori.l.iiij.§.ſed an vltro.C.qđ met.cā.ſi per impreſſionē. Vel dic φ ſtabitur idoneiori.ff.de teſti.ob carmē.§.fi.ſecūdùm Odof.Alij dicūt φ ſi dñs velit cōtra probare,audieť:cū & ſi tātùm vn⁹ eſſet,hoc poſſet.& ſic intelligūt ff.đ cōfeſ.certū.§.ſi qs.Si verò nō eſt ꝑbare parat⁹:tūc ei nocet.& vide ſ.de tut.§.fi.ver.quid ſi duo. ¶ 5 †Cōfeſſio aūt tutoris vel curatoris,vtrū noceat pupillo vel adulto:no.ff.eo.certū.§.ij. ¶ 6 †Cæterū ſi fit per principalē perſonam,[l] & ſit legitimè facta,ſecūdū ea quæ habes ſ.eo.§.ſequitur.ſtatur ei, & nocet.C. de confeſ.l.vnica.extra,eo.c.ij.xiiij.q.ij. §.j.nec reuocari poteſt,niſi errore probato:& tunc pōt vſq; ad ſentētiam,non poſt,niſi fuerit appellatum[m].C. de tranſactio.ſub prætextu.C.de iuris & fact.ign. error facti.ff.eo.non fatetur. Vnde[n] ſi fui cōfeſſus,

minus cauſæ.& multū plenè p eū,in Summa de ꝑcu.§.pe.ver.ſed nunquid cōfun.& plenius per Cy.vbi ſuprà in qone quarta, in qua etiā de tu.& cu.tractat prolixè,& ponit octo opiniōes,quarū prima diſtiguit an cōfeſſio emanauerit preſentibus dñis pupillis vel adultis;& tūc ꝑiudicat,licet minores reſtituanť,aliàs nō ꝑiudicat.Secūda diſtinguit an cōfiteantur tales in cauſis, quas inchoarunt, an in alijs. Tertia diſtinguit, an confeſſionem fuerit ſecuta ſnīa necne. Quarta, an tutor in tota lite durauerit, vel non durauerit. Quinta, φ præiudicet,niſi dñs, pupillus vř adultus, ꝑbet cōtrariū.& hęc placet gl.ff.de ꝑcuratori.nō ſolū.vi.Ia. đ Rauē. dicentis cōfeſſionē adminiſtratorū taliū non prçiudicare habito reſpectu ad dominos. vij. diſtinguit an cōfiteatur preparatoria:& preiudicat.an deciſoria: et nō preiudicat. pro rōne ſumūt φ vbi maius periculum &c.viij. quam dicit canoniſtarum, eſt φ confeſſio ꝑcuratoris nocet dño,niſi ꝑbet illam erroneam:vt lit.non cōteſt.c. j.de reiudi.ſuborta.diſtinguit demum inter procuratorem & defenſorē:& hęc clara.Item inter procuratorem habentē ſpeciale mādatū ad hoc, & iſta clara.vel habentem generale tantū:& hūc coniungit tutoribus & curatoribus,dinſtinguens voluntariā iuriſdictionem à neceſſaria. prīo caſu nec ꝑiudicat.ff.eo.certū.verſ.ſed an ipſos.ſcđo rñdēdo poſitionib⁹ vel petitionib⁹ ꝑiudicat:cū & ꝑiudicet ſentētia; ergo & cōfeſſio.ff.de reiudi.ſed ſi ſe obtulerit.in pri.& §.tutor.niſi dñs ꝑbaret contrariū cōfeſſionis,vt in prin.decre.primę in fi.Diuerſitatis ratio,quia in volūtaria iuriſdictione videtur donare.qđ nō poteſt.ff.de pactis.contra iuris.§.ſi filius.In neceſſaria & contentioſa,quę redditur in inuitū,non donat:nec prohiberi debet agnoſcere bonā fidem.ff.de admi.tut.quoties. §.ſicut. Sed ſi opponas φ quandoq; tales ſunt ribaldi:reſpondetur in tutorib⁹, qui ſatiſdant non eſt timenda fraus.In procuratore,imputet ſibi dominus,qui talem elegit ſi non poteſt ſe contrarijs probationibus releuare.

ADDE,an confeſſio prelati noceat domino,Pau.de Ca. conſi.j.

a ¶Prope prin. Vide qđ ibi no.in gl.& qđ ſuper ea dixi.

b ¶Quidam.Hoc tenuit Vin.in l.j.C.eo,per l.certū.ff.eo. Sed dic ipſum procuratorem teneri, per leges ſ.proxi. allegatas.Idem tenet Iacob.de Are.in l.certum.dicens ſolùm in tribus caſib⁹ domino præiudicari. Primò ſi mandauit eum ſic confiteri.ff.de interro.act.ſi ſeruum.j.rñ.in fi.Secundò qñ ipſo præſente,& nō cōtradicente,confeſſus eſt.C.de erro.aduo.l.j.Tertio, qñ ratū habet, vt ſequiť:& dicit eū ratū habere, ſi ſtatim cùm ſcit non reuocat.ff.de ſol.ratum.rem ra.habe.l.quo.enim.C.ad Mace.l.fin.facit vt lit.non.conteſt.c.j.in fi.de iureiur.c.vlt.ij,reſpon.lib. vj.

c ¶Nocere.De procu.ſi duo.qui ad agendum.in fi.lib.vj.

d ¶Vin.In decreta.prima de poſtu.in prin.

e ¶Plautius.& de hoc eo.ti.non ſolùm in prin.

f ¶Secundùm papam.Vide quod ibi dixi ſuper glo.ij. & eſt expeditum de confeſ.c.ij.lib.vj.

g ¶Interrogatus.Hic eſt duplex error,cauſatus ab Albe.Gal.eodem titulo poſt princip.verſi.ſed quæ actio.qui ſimpliciter de confeſſione φrebat,nō expreſſo ꝑcuratore:& dicebat ſic:Dic φ aut cōfitetur formiter aut informiter:vt no.ff.&c.& in Albe.habetur additio talis. Sed certè ibi non inuenio notatum:ſed tangitur ff.de confeſſis.l.certum.in fin. vlt.glo.ſed non ſoluit Accur.an hęc additio fuerit ſua, vel alterius, fuit male locata:qa cū in fi.ver.poni debuiſſet,poſita fuit poſt præmiſſum, vt no.ante illud.ff.& verū eſt φ in illa glo.aliquid dicitur de forma,dicendo,illud quæritur ſi cum forma quis confiteatur ex venditione, an vtili ex vendito teneatur,& verum φ Accur. nō ſoluit:ſed Rof. vbi ſ. in princip.hoc proſequitur,dicens actionem in factum dari ex confeſſione,licet fateatur Ioan.in arbore nil de illa dixiſſe:ſed quod ſupplendum ſit,allegat.ff.de teſti.l.ſcio queſitum.ff.de ſpon,oratio.Dicit ergo φ ſi quis cōfitetur ſe tibi debere decē,aut informiter,i.ſine adiectione cāe, aut formiter,i.cauſa adiecta,puta mutui.decr.ſi cautio.de fide inſtrumē, determinationē ponit ꝑ hac forma, primo caſu oritur actio in factū : ſecūdo,vtilis certi cōdictio ſicut ſi daretur directa ex vero cōtractu. nam qui confitetur, obligatur ex eo ſicut ex contractu. ff. de interrog. acti. de ætate.§. q interrogatus. ſicut eſt ſecūdū eū i iureiurādo delato: vt ſi iuratur formiter,id eſt,adiecta cauſa, datur vtilis ex contractu:ſi īformiter, datur in factum. ff.de iureiuran.l. nam poſtea . §. penulti.& vlt.& l. ſed & ſi poſſeſſori . & l. ſi duo ꝑroni.§.pe. Nec eſt verum φ ex confeſſione oriatur vtilis confeſſoria:qđ quidam dicūt per l. inde Neratius.§. vlti. ff.ad l.Aquil.vbi de hoc.nam confeſſoria pro ſeruitutibus eſt inuēta: remittit ad tractatum ſuum de confeſſoria.& ſcripſi de iudicijs.examinata.ſuper glo.ij.Fatetur tamen,φ nedum in vtili,de qua eſt dictū:ſed etiā in actione in factum,vt competat,requiruntur illa decem,quæ in verſibus & in proſa habētur,propter quod ipſe proſam vel regulam proſequitur, & exponit prius, & poſt quaſdam obiectiones ponit ſatis congruas materias,quas per te videas.ponit etiā libellos & poſitiones, qui & quæ conueniunt vtriq; actioni. Et valent hæc ad declarationē eorum quæ no.in decre.ſi cautio.de fide inſtru.in iiij.gl.& eius quod no,j.de accuſa.§.j.ver.quid ſi latro.

h ¶Stetur.Tene quod no.de procu,ſi duo, lib.vj.in ij.gl.

i ¶Reſpon.Secundùm Albe.Gal.cuius fuit iſte ver.e.ti. ver.penul.

k ¶C.fina.Per quæ iura ponit Albe.opinionem,quæ habet quod dominus eligit cui ſtetur, ſicut eligit ordinarius in ſententijs delegatorum ſuorum.

l ¶Perſonam.In hoc membro diſtinguit Cyn. vbi ſ.q.xj.dicens φ aut ſcienter aut ignoranter.Secundo caſu aut in facto errauit,aut in iure.Si in facto,regulariter vſq; ad diffinitiuam reuocari poteſt: vt in l.error.fallit C.de condi.inde.ea quæ.Inſti.de obl.quæ ex quaſi contract. §.fin.& ſic loquitur l.ſi is.ff.eo.Secūdo caſu,quia debuit peritos conſulere,ſecūdùm gl.nullo iure reuocat,ff.e.ti.non fatetur.& de reg.iur.quod quis.& Dyn. hoc concedit,ſi poſt litem conteſtatam, erretur:ſed ante litē conteſtatam excuſatur ſecundùm eum.ff.de inter.act.de ętate.§.qui iuſto.& §. Celſus.hoc nota.in regula,ignorantia.lib.vj.Sed ſecundùm Petr.caſus eſt in contrarium,ſi non violetur litera,in l.cum fideicom.ff.eo.tit.Item in damnis vitandis excuſat:vt in l.error.Dicit ergo verum eſſe illud nō reuocari ipſo iure:ſed ſic reſtitutionis ope. Et in hoc differt ab errore facti, quod reuocatur ipſo iure.In cōfeſſione aūt facta ſciēter, diſtinguit an ſit ad præparationē litis:& tūc ante litem conteſtatā pœnitet,poſtea nō.ſ. de rei ven.is,qui.Si tendit ad litis deciſionem,confeſſus non pœnitet:vt in l.j.C.eo,fallit in caſu.l.inde Neratius.ff.ad l.acqui.§.fin.Notoriè enim conſtat,te non interfeciſſe hominem qui viuit:ſed non ſic notoriè conſtare poteſt,te non debere quod confeſſus es ad id quod diſtinxit poſt Ia.de Are.in decre.ff.eo.ti.remittam.in fi.attento dicere φ in hac materia ſummè neceſſaria eſſet principalis conſtitutio,determinans has varietates ſecūdùm ius,vbi prævaleret quid certū:aliàs vteretur placito.quod eo caſu meritorium putarem.de quo Inſti.de iure na.gen.§.ſed & quod prin.diſtinctio tamen Dy.plenè placet.ad quam in fi. remittam.

m ¶Appellatum.De hoc ſtatim j.ver.penul.

n ¶Vnde.Exempla iſta fuerunt Bonagui.ver.ſupra ante finem.

a ¶§.fi.Si ille verè mortu9 est,sed inuēt9 est occisor,dicit Iac.de Are.φ in hoc casu,qui euenit Pergami, Iuristæ ibi cōcordabāt cōfessum decapitādū per l.iiij.ff.e.ti,ipē sup lege illa tenet cōtrariū,inducēs l.j.ff.de q̄o.§.vlti.dixit etiā Gui.de Suz.super l.inde Neratius.φ si qs vulnerauit aliquē, quē fortè credidit occidisse,& captus sic confessus est:etiā amici admitti debēt ad probādum φ ille viuit.

b ¶Secūdū Vber. [a] Et Iac.Bal. vt dicit Alb. Gal.vbi s̈.ver.sed nunqd cōfessus ipse tenet cum Gul. allegans quod no. ff.de app.l.fi.§.j. 7 ADDE ad hāc materiā, φ cōfessio extraiudicia- 8 lis in crīali nō nocet, q̄tū ad hoc, [b] vt possit ordīari &puniri,sed extraordinariè tm̄. vide Rotā in nouissimis decisio. decis. clxxx. vbi pulcherrimè hoc tractatur.

c ¶Post sn̄iam. li. [c] vj.vbi d̄ hoc ī gl. [d] alternatiuā.& vi 9 de quod super ea dixi.

me occidisse hominē,nūc ꝓbo eū viuere : admitar ad reuocandū:vt in præ.l.inde Neratius.§.fin. [a] vel fui cōfessus me promisisse tibi decē,vel mr̄imoniū cōtraxisse Narbonę tali die:nūc volo probare φ in illa die erā Romæ.extra de testi.ex tenore.C.de cōtrahē.stipu.optimā.vel fui cōfessus me tibi debere decimas de aliquo prædio,nūc volo probare illud esse in alterius parochia.extra de paroch:c.fi. & de decimis.qm̄.& c.cùm cōtingat.xj.q.j.si qs. ¶†Sed quid in criminalibus, pōt quis suū errorē corrigere? Dicit Vber.φ si in ea pseuerauit,secūdùm ea q̄ no.s̈.in prin.huius ti.ver.& hoc in ciuili. ¶†Sed nūquid cōfessus crimē,pōt ex hoc appellare? Rn̄.nō secūdùm Vber. [b] C.quorū appel.non reci.l.ij.& ij.q.vj.§.sunt quorum.versi. nullus etiam, &c.& est speciale in cā criminali, secundùm eū. Ego dico φ confessus siue in ciuili siue in criminali causa,potest appellare, si nō admittitur ad probandū errorē. ff. de cōfess.cùm fideicōmissum. Secus si sit cōuictus & cōfessus,& argumētis superatus:vt in præ.concor.arg.cōtra, C.de erro.aduoc.l.fi.Hoc prosequere prout no.extra,de app.cū speciali. §.porro.& c. Romana.§.si aūt post sentētiā. [c] s.& j.de app.§.in quibus.ver.ij. [d] ¶†Sed nunquid in causa appellationis,pōt qs corrigere errorē habitū in principali? Vr̄ φ nō,cùm sit finitū negotiū per sententiā.extra,de confes.c.fi.& in præ.l.error.extra,de litis contesta. exceptionis.lib.vj.ff.de re iud.l.j.Dic contra.nā appellatione,suspenditur pronūciatū:& ita non pōt adhuc negotiū dici finitū.ff.ad Turpi.l.j.in fi.& ad hoc.C.de erro.aduoca.l.fi. Nec pōt etiā dici res iudicata,vbi est à sentētia appellatum:vt s̈.de excep. 10 §.dicto.ver.vt autem hoc. ¶†Et præterea in causis appellationis,nouis defensionibus & allegationibus vti possum.C.de appell.eos.§.j. & de tempo. ap.per hanc.extra,de testibus.fraternitatis. & exceptionem peremptoriā in cā principali omissam,in causa appellationis proponere. extra, de fide instr. cùm Ioannes.C.sententiam rescin.non pos.peremptorias. At corrigere errorem , est peremptoriam e proponere:& sic obtinuit. [e] Cætera de hac materia vide s̈.de positio.§.decimo.& per totum titulum. 11 ¶†In summa nota φ error facti,negotio nondum f finito,nemini nocet. [f] C.de iur.& facti igno.error. extra,de confes.c.fin. puta quia errauit quis in aliqua confessione,in iudicio facta.& bene dicit facti. g Secus autem si errauit in iure. [g] nam tunc statim pro iudicato habetur.C.de confes.l.j.ff.eo. non fatetur.vbi de hoc. Vn̄ dixit Rofe.secus esse, si naturale indebitū iuris,errorē promittat:vt ff.de condictio.indebiti.in summa. Pileus tamen dixit idem h esse in errore iuris, & supplet in præd.l.maximè. [h]

d ¶Ver.ij. Sic ici.& allegare ītēdit,qcqd cōtiet̄ sub illo ver.vsq; ad ver.iij.

e ¶Obtinuit.Secundùm Albe.Papien.in l.per hanc. C.de temp.ap.ideo vide Vber.Iac.Bal. super l.error.

f ¶Nocet.Hoc verū,ꝓbato errore,quē ꝓbari necesse est per allegātē,vt s̈.§.ij.ver.iij.& scripsi ad fi.glo.ad quā hoc in fi.remittā.Albe.Papi.ad id allegat ff.ad Treb.si hæres ab eo.in fi.& dixit Gul.in l.error.φ si obligaui me pluribus in solidū,per instr̄a,& Titius ex illa obligatione agit cōtra me,& ego cōfessus fui me ex illo instr̄o sibi obligatū:si postea appareat illius nomē in instr̄o scriptū nō esse,probatus erit error. Alleg. ff.ad l.Aql.inde Neratius.§.vlt.cū l.se.Dicit ēt probatū errorē,si aduersarius id cōfiteatur.Allegat ff.de interro.act.l.fi.& dixit Alber.Pap.vbi s̈.proxi.dixi cū Io.& Azo.& ī hoc oēs cōcordāt,qd̄ ꝓbat dicēdo se errasse, & probādo rē aliter se probare.ff.de proba.verius.de admi.tut.hoc aūt. C.de episc.audi.si legibus.Fit etiā hæc probatio per testes,instr̄a,& literas amicorū.ff.de interro.act.de ętate.in fi.Et si dicas φ illud dicere probare,nō concludit erratū:quia potuit res aliter esse eo sciēte, confiteor: sed stabit̄ p̄sumptioni ignorātiæ,nisi probet aduersarius sciētiā:vt ēt dixi vbi in fi.remittā.qd̄ est verū,nisi eēt casus quo sciētia nō obstaret:vt s̈. §.ꝓxi.ver.qd si ex certa.& dixi nūc in distinctione Cy.ver.in cōfessiōe.

¶In iure.De hoc s̈.§.ij.ver.iij.

¶Maximè.Vide quod scripsi in decre.vlt.eo.ti.super ver.error facti.& post Dy.in regula,ignorantia.de reg.iur.lib.vj.in prin.distinctionis. De hoc etiam per Cy.C.de iur.& fact.igno.l.error.in vlt.q.

Bal. *De confeßionibus.* *Rubrica.*

Nota φ in criminali non valet confessio, vel negatio minoris sine authoritate tutoris.C.de autho.præstan.l.clarum. Quod est verum in spontanea:sed in tormentis sic,propter iussum iudicis. ☞Ex qbus colligi pōt,φ tātùm valet iussus iudicis, in actibus minorū agēdis,q̄tū authoritas curatoris,&c. ¶Cōfessio fit interdū ad iudicij euitationē:interdū ad iudicij inchoationē:interdū ad veritatis indaginē post litē cōtestatā.Primo casu aut confitēs offert:& tunc loquitur ff. de procu.l.si reus paratus. Aut petit dilationē:& tūc fit præceptū cū dilatione arbitraria.ff.de iudi.l.si debitori.ex quo præcepto oritur actio in factū:vt no.in l.fi.§.necessitatē.C.de bo.quælib. Et nota φ ista confessio,quæ fit ad litis euitationē,est mirabilis naturæ:quia licet fiat in cā famosa,nō infamat:vt d.l.si reus.qd̄ intelligo qn̄ cā est ex cōtractu,vt mandati.Secus si ex delicto,vt furti:quia tūc infamat cōfessio facta etiā non in figura iudicij.ff.de infa.l.ictus fustiū.Certè glos.dicit illud esse ex gn̄e pœnæ corpalis,& publicè,inflictæ,non ex mero vigore cōfessionis.Itē nota φ si agatur ad pœnā criminalē,tūc per istā cōfessionē non euitatur iudiciū, qa in criminali semp est ferēda sn̄ia.ff.de custo.reo.l. si cōfessus. Si verò fit in cōtestatione litis vel postea cōfessio:tūc est necessaria sentētia,nisi cōpetēs soluat.Et nota φ ista talis solutio est mirabilis naturæ:qa fingit qd̄ p cōfessionē,nulla infamia sit cōtracta.Et est rō,quia fert̄ amodo sentētia absolutoria:vt d.l.si reus.Bal.vide j.de reg.iur.§.itē nota φ in cōfessum.& j.e.§.præceptū. ¶An ex sola confessione possit qs dānari ad mortē.Dic φ sic,si est spōte cōfessus:& sufficit semel.Si autē cū tormētis,nō valet cōfessio,ēt decies repetita:nisi p̄cedāt indicia,q̄ debēt eē verisīlia.C.de q̄o.l.milites.§.oportet.ff.de ædil.edic.l.q̄o.§.fi.& d̄ ꝓba.l.cū ꝓbatio.ff.de q̄o.l.marit9.Si aūt indicia p̄cedūt,& de facto liq̄t,licet de psona sit incertū:hoc certificatur p cōfessionē, in qua sit pseueratū,i. quæ nō sit reuocata. in §.effect9 p G. ¶Cōfessio ista nō debet fieri corā solo notario,nec corā iudice in camera, sed coram iudice ad banchū causarū. C.de cust. reo.l.ij. Facit qd̄ not. C.de libe. cā.l.iubemus. & ff. de testi.l.iij.§. idem diuus ibi.interrogare soleo. ar.cōtra,qd̄ not.ff. de infa.l.ictus. sed ibi fuit processum de facto, nō via iudiciorū . ff. de inter.act.l.noluit.§.j. sed in p̄paratorijs q̄ sunt modici præiudicij,vbi nō requiritur solēnitas sessionis pro tribunali sic.vn̄ aliud in criminalibus,vbi stat pōdus diei & ęstus.Bal.vide j. de app.§.cōfessus in tormētis.& de re iudic.§.iudex debet sedere. ¶An valeat cōfessio in criminali absente accusatore? Vr̄ φ sic:quia in criminali fiscus est aduersarius:sed fiscus est vbiq; p̄ns:vt not.in l.j.C. de quadri. p̄scri.ergo.Itē quia iudex supplet in criminali.ff.de adul.l.cōstāte. Bal.Titius cōfitetur se occidisse quēdā,cui9 nomē ignorat̄ : an ex ista cōfessione possit puniri? Dic φ si constat de corpe,nō curo de noīe:vt no.iij.q.viij.libellorū.sicut si qs occideret puerū nō baptizatū vel in vtero mr̄is, cui nomē nō est impositū.Si aūt nō cōstat de corpe,tūc secus.ff.ad Sil.l.j.§.itē illud.Bal.Punitus nō est malefactor ex sua cōfessione:quæritur an ver9 malefactor releuetur,qn & ipse puniat̄? Dic φ nō.ff.de inter.act.l.q seruū.post prin.& ar.ff.de adul.l.dn̄ici.§.quærit̄.Nō em̄ ali9 pro alio p̄t soluere pœnā corpalē.Bal. ¶Cōfiteor me hominē occidisse hoc mō,videlicet ad mei defensionē:q̄rit̄ an nullo alio ꝓbato,debeā cōdēnari? Et vr̄ φ nō:qa nō cōfiteor:imò interimo obligationē natā.facit qd̄ no.per G.s̈.ti.j.§.fi.ver.an̄pe.Itē cōfessio idē est qd̄ cōcessio:sed ego nō concedo illā spēm homicidij,q̄ mihi obijcit̄.nā mihi obijcit̄ spēs homicidij volūtarij:& ego cōfiteor ī necessario.Itē ista cōfessio est sub vno cōtextu: iō nō p̄t diuidi.ff.depo.l.Publia.ī fi.facit qd̄ not.C.d̄ dona.q̄ sub mō.l.ij. Ad idē extra,de acc.c.cū dilecti.Cōtrariū ē verū, qa p̄sumptio ē cōtra cōfitētē:qa p̄sumit̄ in malefico dol9:& ex illa p̄sumptiōe iuris, dānabor poti9,q̄ ex qualitate cōfessionis.C.de sica.l.j.sed Bart.in l.Aurelius.§.j. de li.le.Hinc est φ si statutū dat b̄n̄ficiū cōfitēti,iste nō meret̄ bn̄ficiū: qa nō cōfitet̄ simplr̄ maleficiū.Idē si sit cōfessus p gerūdiū,id ē,cōfiteor me fecisse defendēdo:qa gerūdiū significat modū,videlicet cōfessio est modificata nō simplr̄,tn̄ stat̄ cōtra se. Alij dicūt φ nō p̄t diuidi:qa ē vnū cōstructū,& vna or̄o.In passiua significatione gerūdiū significat necessitatē:vt no.in l.j.de edē.gerūdia & supina sunt cōis significatiōis:vt no. in c.j.de postu.li.vj.in nouella. ¶Cōfessio instrumenti dotalis non excludit exceptionē nō nume.pec.nisi sit renūciatū tali exceptioni.§.sequtur.ver.tu facias vt sit pactū.i. ꝓmissio,nō vera renūciatio:vt s.ꝓmittat nō opponere exceptionē nō nume.pec.qd̄ pactū valet tāq̄ pactū dotale:nec p̄sumit̄ donatio.facit qd̄ no.C.de do.cau.l.j.p Accur.& hoc verū quo ad psonalē actionē inter ipsos cōtrahētes:sed q̄ ad p̄iudiciū aliorū creditorū,ista cōfessio nō meret̄ priuilegiū iuris:qa est dos cōfessata: vt no.in l.assiduis.C.qui po.in pig.hab.in gl.pua.vn̄ nō habet tacitā hypothecā.qd̄ est no.Bal.Cōfessio mr̄imonij excusat accusationē stupri. §.j.ver.sed pone G.sed nō accusationē rapt9.C.de rap.vir.l.j.ff.d̄ his q. vt indig.l.Claudins.B.cōfessio facta in vltima volūtate,non ꝓbat debitū eē vel nō eē.ff.de li.le.l.Aureli9.§.fi.de leg.ij.Titia.§.Lucius. vn̄ p̄t talis cōfessio reuocari:qa est spēs vltimæ volūtatis,nō autē spēs ꝓbationis.& facit pro eo q legat decē pro vsuris vel malè ablatis:vt si conualescit,nō possit ex ista scriptura cōueniri.De quo dic p Cy.C.d̄ nō nu.pe. l.gn̄alr̄.Bal.Itē cōfitet̄ qs factū,sed nō modū seu qualitatē.ar. C.de arbi. tu.l.interdictæ. ¶Bal. ¶Qn̄ in cōfessione apponit̄ dictio taxatiua, non ꝓdest cōfitēti.C.de trāsact,aliàs, de excep. siqdē. ¶Prohibita cōfessio p̄sumit̄ simulata.ff.de ꝓba.l.qui testm̄.& ibi no.Bal.Cōtra factionē non

admittitur confeſsio:ergo nec poſitio:ſed contra prçſumptionem iuris & de iure,ſic:in authen.de çquali.do.§.illud.Baldus.¶Confeſsio facta in iudicio,ſiue formiter, valet ſicut iuramentũ:vt not. ff.de interrogatorijs actio.l.prima.Inſtit. de act.§.item ſi quis poſt.Si autem extra iudicium,tunc aut ad deliberandũ:& non valet.ff.de pactis.l.tale pactum. aut ad obligãdũ: & non valet ipſo iure confeſsio informiter, id eſt ſine limitata cauſa: ſed in reali ſine limittata cauſa: valet vt ſi confiteor te dominum quod dicitur.l. cùm falſa.C. de iuris & fac. igno. per Cyn. & hic per Spec. dico ꝙ valet in modum probationis: non ꝙ nudis verbis fiat alienatio.l. traditionib⁹.ſecũdũ Spec.vnde qui rem propiam recognoſcit in emphyteuſim ab eccleſia, non prçiudicat ſibi,probata veritate,ſecundùm Iaco. qđ eſt verum in errante:ſed ſciens videtur donare: vnde ſufficit donatio in eccleſia abſq; traditione,ſecundùm Barto.vt l.vt inter diuinum.C.de ſacroſanc.eccle. Sed poteſt reſponderi,quòd illud in vera donatione: ſecus in præſumpta:vt no.ff.de polli.l.j.& C.de do.pro.l.j.nec videť tradere poſſeſsionem, qui nihil agit, & rem propriam conducit.ff.de vſuſcapiõi. l.ei,à quo.vide j.de inſtrumẽ.edi.§.iſtrumentum habet vim. & in §. deficit. j.eodem.§.confeſsio in abſentia.& j.de loca.§.an quis ſoluendo. Bald. ¶Confiteor filiumfamili.mihi ſoluiſſe,deinde ipſe promittit mihi non obſtante refutatione.Quæritur,an iſta noua promiſsio obſit patri.Et videtur ꝙ non.C.de loca.l.ſi cùm hermes.ff.de pact.l.fin.In cõtrarium, quia videtur confeſsio ſimulata,ex quo incontinẽti eſt ab ea diſceſſum. argum.ff.de priuileg.credi.l.ſi venter.§.fi.C.de pigno.l.fin.ff. de manu. l.iiij.§.ſi ab ignoto ff.quibus modis pignus vel hypothe. ſol. l. volũtate.Et facit pro marito, qui confeſſus fuit ſe ab vxore habuiſſe dotem, quam frater vxoris ſtatim poſtea promittit non obſtante refutatione vt nõ teneatur maritus vxoris,niſi ad cedenda iura.ff.de iure dotium.l. ſi extraneos. argumentum contra. ff.mandati. l. inter cauſas. §. abeſſe. Item quia ius fuit quçſitum mulieri, quod ius pacto ſibi auferri non potuit aliàs eſſet facile viro ſubmittere promiſsionem in fraudem mulieris.Sol.ſi mulier conſenſerit promiſsioni,debent ei iura cedi.ſi non cõſenſerit,tũc non nocet ſibi talis promiſsio,per leges allegatas,cũ ſimili. & vide ff.de acquirend.poſſeſ.l.prçdia.per Barto.Bald.¶Confeſsio in abſentia aduerſarij facta probat ſolutionem.in authen.de teſt.§.& licet. non obligationem.C.de lib.cau.l.Aurelius.§.fina.niſi fiat in iudicio aduerſario citato.quia tunc iudex ſupplet locum abſentis.C.de appellatio.l.ampliorem.§.j.& vbi fit cofeſsio incerta poſitioni in libello.C.de libera.cauſa.l.cùm precum.Renunciatio ĩ abſentia an teneat? Dic vt C. de pact.l.poſtq; liti.remiſsio vel an pactum valeat:dic vt ff.de pactis.l. idem in duobus.& de liber.leg.l.non ſolum.§.liberationis.de ratihabitione dic vt in l.Pomp.§.j.ff.de nego. negſt. De gratia & beneficio dic vt not.ff.de iureiuran.l. Labeo.& vide l.fi.in princip. C.arbi.tute.Bald. ¶Quid de conceſsiõe? vide ſuprà de ceſsione.§.an ceſsio.Bald. ¶Quãdoq; proceſſus non tenet ratione iudicis incompetentis:& tunc nec cõfeſsio valet.extra,de iudi.c.àt ſi clerici.quandoq; ratione ordinis iudicij deficientis:& tunc tenet cõfeſsio de reſtitu.ſpo.c.Piſanis. Quandoque ipſorum litigantium in habilitate:& tunc non tenet.ff.de interrogato. actione.l.ſi filius.la ſecunda.C.de authorita.præſtand.l.clarum. Baldus. ¶Confeſsio,quç non eſt erronea,poteſt exponi non perimi.de act.cũ dilecti.Bal.¶Syndicus confeſſus fuit ſe debere id, quod debet vniuerſitas:an ex iſta confeſsione teneatur ipſe vt ipſe? fuit iudicatum ꝙ ſic.§. nunc videndũ.ver.de facto quæritur.G.Certè imò nõ tenetur,niſi trãſferẽdo in ſe iudiciũ fuerit cõfeſſus.nã quo ad ipſum iudiciũ cõfeſsio nõ habet cauſam.Bald. ¶Prçceptum obtinet vim ſententiæ:& ex eo oritur actio in factum,ſ.quãdo fit in confeſſum.ibidem G.& ob hoc dicit Ioan.cùm appellatur ab eo,non eſt neceſſe exprimi cauſam, ſicut cùm appellatur à diffinitiua.Ita not.ipſe de appella.c.peruenit.el ij.quod no. vide ſuprà.eo.§.ij.verſicu.ex quo Bald.¶Confeſsio aduocati non nocet domino, ſi infrà triduum reuocetur.Secus in cõfeſsione procuratoris,quæ ſtatim nocet,niſi probetur error.§.poſtremo.per Guliel.Hoc verum niſi procurator confitetur bona fide.ſi autem per dolũ:tũc non videtur ſibi hoc mãdatum.ff.mandati.l.creditor.§. Lucius.tamẽ domino nocet poſt litẽ conteſtatam:quia procurator eſt dominus litis.ff. de except.do.l.apud.§.quæſitum.& l.purè.§.j.ſed ante litem cõteſt.in deciſorijs ſecus.Bald.¶Si duo ſunt procuratores,& vnus confitetur, alter negat:qd iuris.§.fi.ver.ſed pone facit. G. ¶Confeſſus põt appellare & reuocare cõfeſsionem in cã appellationis.ver.ſed nunqd cõfeſſus. verſi. ſeq.no.de app.creditor.§.iuſſus.Secus autem ſi qs eſt cõfeſſus, & inſuꝑ cõuictus.C.quorũ appel.nõ reci.l.ij.& l.fi.ver.de hoc vide.& j.de ap.§. appellans à diffinitiua. Bal. An pater poſsit reuocare confeſsionem filij? Eſt arg. quòd ſic. ff. ſi ex nox.cauſa aga. l. ij.in glo.& ff.qđ quiſq; iur.l.iij.§. ſi filius. ff. de ap. l.Lucius.C.de accu.l.ij.& de libe. cau.l.ij.ſ.pro ſuo ĩtereſſe. Bal. Qñ qs confitetur factũ,& negat qualitatem, vide C. arbi.tu.l.cum interdicto.& ſ.eo. §.item cõfitetur quis.¶Qñ qs cõfitetur cõditionaliter vel ſub modo,vide C.đ excep.l.ſi quidẽ.Itẽ qñ quis cõfiteatur partẽ,& partẽ ſeparabilẽ negat, vide C.de tranſact.l.ſi quidẽ.Bald.¶Quid de cõfeſsione facta corã arbitro : vide j. de inſtru.edi.§.confeſsio facta.¶Cõtractus factus apud acta æquiparatur confeſsioni factæ in iudicio.j.de ſen.§.contra fugitiuum.¶De confeſsione guarentigiæ j.de app.minori xxv.annis.cum §.ſeq. vbi habes ꝙ confeſsio minoris valet, licet detur reſtitutio.Pro plena materia confeſsionis vide Bal.in l.vnica.C.de confeſ.& l.generaliter.C. de non numerata pecunia.per Cy.& Bar.

SMMARIVM.

1. ☞Ponentis intentio,ſi per reſpõſionẽ ad poſitiones non fuerit probata:qualiter ſtatuere habeat iudex terminum ad probandum.
2. Terminus vnus an poſsit ꝓfigi ad producẽdos teſtes ſuper principali,& ad illos reprobandum.

De probationibus *Rubrica.* [a]

IN Superiori titu. diximus quid iuris ſit cũ qs actoris intentionem cofiteť: nũc dicendũ reſtat qd iuris ſit cũ negat:tunc enim actori incumbit probatio eius quod dicit. ff. de proba.l.ij.vj.q.vl. act.iiij.q.ij. ver.q intendit.ideo de prob. ſupponamus.[b] ¶†Si [1] ergo per reſponſionẽ ad poſitiones,nõ eſt ponẽtis intẽtio ꝓbata:debet iudex ꝑtib⁹ terminũ ſtatuere, ad ꝓbãdũ hoc mõ:Dicet em̃ notario, ſcribo qđ ſtatuo partib⁹ terminũ xv.dierũ,ad ꝓbãdũ qđ ꝓbare voluerint:quẽ terminũ ſtatuo pro prima dilatione.Vel ſic:ſtatuo vſq; ad mẽſem pro prima, ſecunda & tertia dilatiõe.ar.extra de prob. licet.ſed pri⁹ dictũ magis eſt in vſu.Sed & caue vt in primo termino aliquã inducas ꝓbationẽ:alioqn nõ dabiť tibi ſcđa dilatio,ſine cãæ cognitiõe.ar.in auť.de teſti. colla.vij.§.qa verò.ſecũdũ Ægi.[c] Ex cã tñ dabiť tibi ſcđa & tertia:qrta verò ñ,ſine ſolẽnitate.q̃ ꝓſeq re vt ſ.đ teſte.§.qualiter aũt.ver.volẽs ergo.& ſeq. ¶†Põt ẽt vn⁹ terminus ꝓfigi ad producẽdos teſtes [2] ſuꝑ principali,& ad reprobãdos illos.extra eo.c.ꝑſentiũ.§.teſtes.[d] Et ex tũc ñ debet qs admitti ad reprobãdũ,vt ibi.& ar.ĩ ꝑ.c.licet. Sed vř ꝙ tũc fraus poterit cõmitti.nã ſi talis terminus datus eſt vtriq; parti,actor malitioſè differret ꝓducere teſtes ſuos

a *De probationibus.* *Rubrica.*

¶Paucis ex practicis authoribus formarũt hãc generalem Rubricã : & qũo gñalis hic conueniat,licet ſpecies ſubſequẽter, ſcripſi ſuper ru.e.ti. vbi vide in prima obiectione.Pileus formauit hãc Rubricã.& eſt prima quartæ ſuæ partis.Tanc.eã poſuit.& eſt v.tertiæ partis.Io.de Deo cauil. lib.v.rubr.iij.& in li.iudicum,itẽ multimoda probatio,vbi nil ad genus. ¶Gallicus formauit rubricam,quam reſtrinxit ad teſtes. ¶Rolandinus doctor etiam eam formauit, vt dixi ſupra Rubri.de teſte.

b ¶In ſuperiori.ſupponamus.per id patet quod congruè præceſsit ſupra proxi.vt ſcripſi ſuper rub.eo.ti.in fi.

c ¶Secũdùm Ægid.cuius fuit totũ quod in hoc principio prçcedit, & ſequiť ſua rub.xlix.& videas quod Ægid.& author cõſentiũt.in prin.cauſæ terminum ad probandum ſimul aſsignari actori & reo:& faciunt leges.eo.ti.quidam.C.ad leg.Corneliam de falſis.l.vbi.& de aboliti.l.fallaciter.Si enim id in criminalibus,fortius in ciuilibus.& facit decreta. licet. eo.ti.ſtatim allegatis.& decre.cùm cãm.de teſtibus. Ad cõtrarium facit, quod notatur j.proxi.ver.ſed vbi ego dico quod varietas cauſarum,vtrũq; dictũ iuſtificat,ſi ſunt duo electi,quorũ vterq; ſe confirmari petit, & aduerſarium caſſari:hic optimè datur cõis dilatio. Idem in interdicto vti poſsidetis,& ſimilibus.& de his nõ eſt dubiũ.Sed ſi petis à me mutuum,depoſitum,legatum,vel aliquid tale,licet partibus volẽtibus poſſit talis terminus aſsignari : puta ꝙ reus poſsit reſtituere & petere nullũ terminum ſibi aſsignari cũ actore,ne fruſtra fatigetur,actore nõ probante, maximè ſi ſua defenſio veniret probanda de longinquo. facit quod no.de teſtibus.c.de teſtibus.in vlt.gloſ.In foro tamen ſeculari, actore & reo volentibus probare per teſtes,caueat ſibi reus,ne expectet publicationem teſtium actoris,ſi in foro illo ſeruaretur opinio Ioan.& Azo. vt ſcripſi ſuper gloſſ.prædicta.Tunc ergo peroptimè procedit datio cõis termini,vt actor actionem probet,& reus defenſionẽ.In foro igitur canonico vel ſeculari,vbi nr̃a opinio ſeruaretur,procedit illa gl.& terminorũ diuiſio.Sunt & qui dicũt intereſſe actoris,terminum ſibi & reo ſimul nõ dari.moti per l.petẽdæ.de tempo.in inte.reſti.vt poſt ſuas dilationes probare poſsit in termino reo dãdo.& hoc etiam eo inuito:vt notatur ſ.de dilationibus.§.videndum.verſi.quid ſi reus. Videamus de alia coniũctione,quã ſtatim ſubdit,ſ.vnicum terminũ dari ad producendum teſtes probatorios in prin.& reprobatorios perſonarũ : & fateor ꝙ ſic fuit factum in decre.licet.eod.tit.ſtatim alleg.& patet in decre.cùm cauſam de teſtibus.& fieri potuit, eo ꝙ in ipſa productione, etiam antequam deponat,vel cùm deponunt,poſſunt producere teſtes reprobatorios:tamen in ipſa eadẽ decre.licet.ibi : indulto ex tũc altero menſe.& demum in decretali,præſentium,ſtatim alle.ibi:ſi verò Abbas. patet termino diuiſo,& non ſimul,cõfundi terminos primæ reprobationis & ſecundæ: per quem modũm fraudi,de qua ſequitur,optimè prouidetur.

d ¶§.teſtes.lib. vj.

vsq; ad vltimā horā finalis diei ipsius termini, vt sic re⁹ suos nequeat intra terminū ꝓducere: q. ēt post terminū nō admittet̄: vt in c. decre. Sed certè tūc dari debet reo noua dilatio, ad reprobationē hmōi faciēdā: ar. iij. q. iij. §. spatiū. ver. ei aūt. C. ð tēp. in ite. rest. l. petēdę. extra, ð iud. §. fi. & ð rest. spo. freqūēs. §. solet.[a] Sed & licet pal. ðcr. licet det mētē ad hoc[b] nihilò minus cōsyderatis loci distātia, ꝑsonarū, & negotij qlitate dilationē hmōi moderet̄: vt in præ. §. qa verò. ꝓpe fi. extra, de ap. cū sit Romana. & est expssum in p. §. testes. & vide s. de teste. §. quar. in fi. ¶ De ꝓbationib⁹ igit̄ aliqua disputem⁹, dicētes, Quis, & qualiter debet probare. Quid & qñ, debet probari. ¶ Et quot sunt species probationum.[c]

Actore non probante, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur.

SVMMARIVM.

1 ☞ Negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.
Negatiua facti, quomodo diuidatur, & quæ sit earum quælibet.
Probari non potest, quod non est.
2 Negatiua facti, pura, simplex, & indeterminata, an sit probabilis.
3 Negatiua facti determinata, an sit probabilis.
4 Negatiua iuris, qualiter, & à quo sit probanda.
5 Negatiua iuris, quid sit.
6 Neganti ius, quare incumbat probatio, non autem neganti factum.
7 Negatiua qualitatis quæ sit, & qualiter probanda.
8 Qualitas quotuplex sit, & quomodo probetur.
9 Reus regulariter nihil tenetur probare, imò, actore non probante, debet absolui.
10 Onus probandi, per quæ transferri posit.
11 Onus probandi, an sola præsumptione pro actore transferri posit.
12 Spontanea probationis assumptione, transfertur onus probandi.
13 Repetens tanq; indebitum quod iam soluit, regulariter debet indebitum probare.
Onus probandi an & quomodo ratione delicti transferatur.
14 In communibus iudicijs vtriusq; partis probationes admittuntur.
15 In crimine falsi, vtriusq; partis testes audiēdi sunt.
16 Partis vtriusq; ꝓbationes, qbus casib⁹ admittātur.
17 Partibus vtrisq; super suis articulis in causa testes producere volentibus, & simul concurrant, quis prior audietur.
18 Probatio in causa appellationis, cōpetit actori vel appellanti.
19 Furiosus per dilucida interualla, si testm̄ faciat vno dicente ipsum furiosum, altero autem econuerso, dicente ꝙ non: cui istorum incumbat probatio.
20 Probatio cōmunis opinionis, aut præscriptionis, cuius initij memoria non extat, qualiter fieri posit.
21 Distinguere rationes agentium, vel actuum, non interest testium.
22 Præscriptio tam longi temporis, cuius initij memoria non extat, an probari posit per testimonium de simplici auditu.
23 Testibus plura deponētibus, stādū est dignioribus & verisimiliora deponētibus, iudicis arbitrio.
24 Signa apparētia, an posint esse testimonia ad probandum de non visis, aut non auditis.
25 Nouale durat tandiu q̄ diu ecclesia parochialis enormiter non læditur.
Priuilegium de noualibus, quo ad religiosos, quomodo sit intelligendum.
26 Priuilegium, an perdatur vnico actu contrario.
27 Fundi pars, an & quomodo dicatur fundus.
28 Opinio communis idem est, ꝙ credulitas.
29 Interrogatus de communi opinione, qualiter debeat respondere.
30 Opinio communis, transfert onus probationis.
31 Probatio per communem opinionem, quibus casibus locum habeat.
32 Possessio continua, qualiter posit probari.
33 Medium collegitur per extrema.
34 Probatio, non est in transcursu facienda.

Qui & qualiter debent probare.

1 [d] PRobare aūt †[d] debēt actor & accusator q aliqd dicūt, si re⁹ id neget, vt iam dixi: qm̄ actore nō probāte, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur. C. de eodem. l. q accusare. ij. q. v. §. j. extra, vt eccle. bene. c. j. de cā pos. & proprie. cū ecclesia. prope fi. de iureiurā. c. fi. Nō ergo reus negās, ꝓbare debet. & hoc ideo quia negātis factū per rerū naturā, nulla est directa probatio: vt extra de elect. bonæ. j. & de ꝓbat. qm̄ cōtra in prin. & in præ. l. actor. extra, de renū. super hoc. & in præ. decre. cū eccl̄ia. & qa ei, q dicit, nō ei, 2 q negat, incūbit probatio, vt s. ¶ † Sup quo scias ꝙ [e] negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.[e] ¶ Negatiua facti, alia pura & simplex & indeterminata, alia terminata, alia prægnās. Negatiua facti pura & simplex & indeterminata est, q̄ nō habet determinationē loci vel tpis vel alterius rei: vt cū dico, non fui citatus: vt in pallegata decretali, bonæ. §. contra hoc. vel si dico, nō cōtraxi cū Berta. & talis probari nō pōt: qa negationū nō sunt causæ. Cū enim aliqd negatur esse: hoc ꝓbari nō pōt: qa qđ nihil est, ꝓbari nō pt: & testis volēs eā ꝓbare, repellēd⁹ est. extra, de cā pos. cū ecclesia. extra, de proba. iurauit. ¶ Est tñ qdā modus ꝓbādi extra, de proba. tertiò. extra, de frigi. & male. fraternitatis. prope principiū ibi: ꝙ eadē nō poterat eē mater. ¶ Tertius per iurm̄. extra de iureiur. c. fin. ¶ Quartus, si dico simpliciter, me nō interfecisse Titiū. Possum enim hoc probare, probādo eū viuere, vel morte naturali eū obijsse, vel ꝙ alius eū interfecit. ff. ad leg. Aqui. inde Neratius. §. si qs hominē. cū duabus legibus sequētibus. & ff. de interro. act. qui seruū. ¶ Quintus, per acta. extra de re iu. lator. ad fi. & c. cōsanguinei. ¶ Sextus, si dicatur, ꝙ aliqua clausula fuit apposita in literis iudicum, nō de cōsciētia ipsorū. statur em̄ super hoc testimonio eorūdē. arg. extra, de excess. prælato. inter dilectos. §. præterea. extra, de præscr. olim. ¶ Septimus, propter probationis impossibilitatē: ꝙ dic vt j. versi. rectoris. & seq. ¶ † Negatiua 3 aūt facit determinata, s. habens determinationē loci vel tpis, bñ probatur, saltē indirectè: vt si nego me Titium interfecisse, vel cū Berta cōtraxisse tali die & loco, bñ possum hoc probare indirectè probādo ꝗlla die alibi erā. C. de cōtrahen. stip. optimam. extra, de testib. ex tenore. Insti. de inuti. stip. [f] §. itē verborū.[f] Sed qūo fiet istud: cùm instrm̄ debeat edi sine die & cōsule? Dic ꝙ tribus modis petitur edi. quod dic vt j. de instru. edi. §. videndū restat. Itē negatiua facti prægnās est, quæ habet implicitā [g] affirmatiuā[g]: vt si dicā, nō spōte renūciaui. iam em̄ implicitè affirmo siue inficiando assero me vi vel metu renunciasse. & hoc possum & debeo probare. extra, de renun. super hoc. in fi. Vel si dico non sum in patris potestate, quia iam simpliciter assero negando me liberatū à patria potestate: & ideo debeo hoc probare. ff. de proba. l. si filius. Item si nego testatorē fuisse sanę mētis: quia negādo implico eū fuisse alienū à mēte: & ideo id debeo ꝓbare: vt iij. q. ix. indicas. extra, de suc. ab intest. c. fi. C. de codi [h] cil. nec codicillos. & sic ī similib⁹.[h] ¶ † Sequit̄ vide 4 re de negatiua iuris, & hęc ꝓbāda est ab eo, q eā opponit. Verbi grā: nego emācipationē rectè factā: iā eī nego eā iustè factā & iō dēo ꝓbare. ff. ð ꝓba. ab ea pte. ī fi. Vel dico ꝙ nō potes eē ꝓcurator. ff. de ꝓcu. mutus vel testis. ff. de testi. l. j. Vel nō potes matrimonium cōtrahere. extra de spon. cùm apud. vel postulare, vel agere, vel hmōi, q̄ à iure cōi cōceduntur. Si em̄ dico te aliquo iure prohibitū, debeo aliud ius probare. arg. in præ. decreta. cùm apud. ff. de procu. l. j. quia omnia licent, nisi probentur pro5 hibita. xj. q. j. aliud. & ff. de reg. iur. nō oē. ¶ † Negatiua aūt iuris est, cùm negatur aliqd iure factū esse: vt iuris solēnitatē abfuisse. & hoc aut in iudicijs, aut in cōtractibus. Si in iudicijs, aut negatur postq̄ sententia trāsijt in rem iudicatam, in processu iuris solennitatem abfuisse: & tunc in causa nullitatis, talis negatiua probatur. aliàs semper præsumitur pro processu

a ¶ §. solet. lib. vj.

b ¶ Ad hoc. Si intendebat de cōi termino, de quo præmisit: debuit dicere tres menses: sed intendit ad hoc, s. ad reprobādū, ð quo ꝓximè dixit: & hoc intendit, ꝙ non est tps illud iuris & ordinarium. quod patet in decre. præsentiū. §. si verò. vbi si cōputas, videbis tres menses, quod d. §. testes. j. allegato, non possumus ita cōcludere. concor. aūt hic quod no. de conuer. cōiu. ex publico. in iij. glo.

c ¶ Probationū. Hęc mēbra posuit Tancr. vbi s. ad quę ꝑmittebat, qd sit probatio. qđ fortè author omisit, propter ea q̄ scripsi eo. ti. supra. Subdebat etiam cui faciēda esset ꝓbatio, qđ etiam posuit Pil. sed author id, quasi notissimum, non curauit. Dicebat autem iudici fidē faciendā, non aduersario. allegat Pyl. C. de testib. eos. cano. eos. iij. q. iij. eos. Tā. alleg. eod. titu. si qñ. §. sed cum. & C. ex quib. cau. si idcirco. xxx. q̄o. v. iudicātem. extra, de rescrip. inter cæteras. ideo Host. in fi. e. ti. §. fi. cui ius nouum patet. & de resc. statutum. §. cùm verò actor. ad fi. lib. vj.

d ¶ Probare autē. hucusq; Tancre.

e ¶ Qualitatis. Hac diuisione contenti fuerunt antiqui nostri, incluso Host. in Summa huius tit. §. ij. sed Iaco. de Bel. addit negatiuam solēnitatis, quam antiqui sua secū da vel tertia putauerūt includi: vt patet j. versic. statim. vide in solutionibus cōtrariorum. C. super l. actor. vbi pulchrè prosequit̄. hoc eo. ti. ibi etiā Cy. materiā prosequitur.

f ¶ Verborū. Tu dic ꝙ tanta posset esse locutiōis coarctatio, ꝙ ēt directe negatiua cadit in ītellectū testis: & sic pōt directe probari: vt plenē scripsi in prę. decre. bonæ. super glo. j.

g ¶ Affirmatiuam. Secundùm Tan. vsq; ad versic. sequitur.

h ¶ Codicillos. Et ibi sic not. in vlt. glossa.

processu iudicis.extra,de re iudi.sicut.& de renũ. in præsentia.vbi de hoc.Aut antequã in rẽ trãsijt iudicatã:& tũc nõ probat negãs,imò nõ presumiť pro ꝓcessu:nisi quatenus,&c.extra,de proba.qm̃ cõtra.Si verò in contractibus: tũc de iure cõmuni probare debet,qui solẽnitatem iuris negat adhibitam:vt in pre.l.ab ea.tamen fauore ętatis,minor,qui dicit rem suam alienatã, non adhibita iuris solennitate,s.tutore authore,& cũ decreto,hoc non probat,imò rem reuocat:nisi is,qui dicit adhibitã,hoc nõ probet.ff. de publiciana. quæcũq;. §.fina. 6 ¶†Sed quæritur quare neganti ius incumbit probatio,& non negãti factũ.Rñ.quia presumiť cõtra negãtem ius. Omnia enim præsumunť licere,nisi probentur prohibita.ff.ex qui.cau.ma. necnon.§.hoc quod eis.xj.q.j.aliud.Sed cõtra negantem factũ,nulla est presumptio, nisi in casib⁹, vbi idem iuris est, quod in negante ius: vt infrà, ver.secundũ. 7 ¶†Restat videre de negatiua qualitatis,quæ est,si quis dicit,non es bonus,non es diligens,non est legitimus[a], non es soluendo[b]. hic enim negatur qualitas.& qui hoc dicit,debet probare.Nã quilibet presumiť idoneus:nisi probetur contrarium:vt extra,de seru.in ordi.facien.c.vnico.de præsum.c.fi.ff.de le.ij.cũ quidam.l.cùm pater.§.rogo.C.de inoffi.testa.omnimodo.ver.si tamen.ff.de priui.cre.si creditores.in fi.Super hoc tamen distingue: 8 †Nam qualitas alia est scientię vel ignorantiæ: & hæc probanť per examinatorem. Non per eum,qui eam proponit:vt extra, de præben.cùm secundũ.extra,eod.qualiter.& extra,de ęta.& qua.accepimus.& c.fi.xxiiij.dist. qñ[c].Alia ętatis:& hęc aut est notoria:& tũc probať p aspectũ corporis.extra,de electi.dudum.j.ff.de mino. minor xxv.an.ex aspectu. Aut de ea ꝓbabiliter dubitať:& tunc qui diciť minor,probat se maiorẽ vt extra,de elec.cum nobis. qđ verũ est secundũ Io.si ipse sit actor.Nã si re⁹ dicať minor,qui dicit, hoc probet:vt no.suprà,de actore.prope prin.ver. si ergo excipis.Alia ordinis,de qua si dubitať,probat qui negatur ordinarius.extra,de cleri. pereg. per totũ.Alia conditionis alicuius,vt legitimatio, excõicatio,interdictũ : vnde si dico te illegitimũ vel excõicatũ,vel interdictũ,& similia,hæc debeo probare:qa qlibet presumiť bonus, &c. vt suprà. ¶An negatiua positio sit admittenda, dixi plenè suprà de positionibus.§.vij.ver.viij[d]. 9 ¶†Nunc ad ꝓpositũ redeamus:& no.ꝙ reus non teneť ꝓbare regulariter:imò actore nõ probãte, licet re⁹ nil ꝓbet,absoluiť:vt s.in prin. Sed licet reus generaliter probare non teneať : 10 †tamen quędã sunt,quæ transferunt onus probãdi in eũ[e].Primũ est exceptio:puta peto à te decẽ:tu excipis quod soluisti. vel peto fundũ quẽ ꝓbo meũ: tu excipis de pscriptione,& similia.Certè debes has exceptiones ꝓbare.Nec mirũ:nam reus in exceptione fit actor, ff.de exceptio.l.j.ff.de proba.in exceptionib⁹ extra,eodem.ex literis.in fi.xvj.q. iij. inter memoratos.extra,de præscr,auditis. & hoc verũ est,cũ re⁹ excipiendo aliquid asseuerat.Secus est si excipiendo neget,vt patet in exceptione nõ numeratę pecuniæ:quoniam ea à reo proposita,actor debet ꝓbare numerationem, & non reus exceptionem; vt C.de non numerata pecu.si ex cautione[f].

11 ¶†Secundùm est præsumptio,scilicet quæ est ꝓ actore.Vnde si frater petit à fratre partem prędij, quod fuit pars cõis : quáuis reus neget illã pertinere ad actorẽ , tamen probare debet qualiter ad se tm̃ pertineat:aliàs in causa succumbet: vt C.de probatio.siue possidetis. Item si aliquid relictum sit episcopo in testamento ab extranea persona, præsumitur intuitu ecclesię sibi esse relictũ. Vnde licet ipse sit in possessione,& neget illud ad ecclesiam pertinere , tamen probare debet sibi soli esse relictum.extra,de testa.requisisti.xij.q.iij.põtifices.Item si episcopus petit ecclesiam sitam in sua diœcesi , quam alter detinet , dicens non esse episcopi:hoc debet probare qui detinet,quamuis neget.extra,de reli.do.constitutus. & c.seq. xvj. q.vij.omnes basilicæ.extra,de rescript. cũ non liceat.Item quòd presumptio transferat onus probandi in reum,probatur c.dist.c. contra morem. extra,de præsumpt. quia verisimile.& de restitu. spolia.solicite.& de renun.super hoc.ff.de proba. quinquaginta.& l.cũ indebito.extra,vt eccle.bene.c.vnico,extra,de procura.ex insinuatione.extra,de iureiurand.c.fina.ff.de dona.inter virum & vxorem.Quintus Mutius. Et breuiter vbicunq; ius cõmune pro aliquo facit, & pro eo præsumit, talis presumptio iuris transfert onus probandi in reũ l.di.ferrũ.extra,de sponsal.is qui. Secus si sit presumptio iuris & de iure,quę non admittit ꝓbationẽ in cõtrariũ.qđ dic vt no.extra,de sponsa. is qui.liiij.dist.fraternitatẽ.& vide infra.§.videndum.ver.quarto. 12 ¶†Tertiũ est spontanea probationis assumptio.Si enim reus velit onus probandi subire,mos ei gerendus est,vt volẽs ꝓbare admittať.ff.de proba.circa xxix.q.ij.c. cuius rei causa.extra,de restitu.spoliato.c.j[g]. ¶Quartum est iuramẽti delatio.nã si iudex reo deferat iuramentũ,suscipere debet ipsum, quod prestitũ loco probationis habeť xvj.q.iij.dilectio.xxxj.q.ij. si verũ.extra,de ꝓbatio.sicut cõsuetudo.extra,de iure iur.c.fin.de testi.presentiũ.ff.eo.s. de iureiurand.l. iusiurandum etiã.& l.manifestè. 13 ¶†Quintum est actoris priuilegium.Nam qui repetit tanq; indebitum,qđ iã soluit,regulariter debet ꝓbare indebitum. tamen si repetens sit priuilegiata persona, puta pupillus,vel minor,vel miles,vel agricola:reus debet ꝓbare se debitũ recepisse.¶Sextum est delictũ.nam si reus,à quo indebitè solutũ repetiť, negat se ab actore pecuniam recepisse:certè actore solutionẽ ꝓbante. reus necesse habet probare posteà sibi debitum recepisse.Hos duos casus habes extra,de solu.c.fina.& ff.de proba.cùm de indebito.circa prin.& §.sin autẽ. 14 ¶†Septimũ,in cõmunibus iudicijs vtriusq; partis,probationes admittunť.extra,de proba.ex literis.ff.de iudicijs. in his tribus.¶Octauũ, cũ vterq; se asserit possidere,vterq; ꝓbat:vt in e.l. & extra, de proba. licet. ¶Nonũ,in crimine falsi,vtriusq; testes audiũtur. C.de falsis.vbi. 15 ¶†Sed pone, ecce peto à te c. quæ mihi debes,tu mihi negas debitũ : ꝓduco instrũm ad probandũ:tu excipis cõtra illud de falso: nunc queritur quis nostrũ debet ꝓbare[h]?Iaco. distinguit.nam aut de falso agitur ciuiliter, aut criminaliter.Si ciuiliter,aut instrũm illud est prima facie suspectũ,puta est cãcellatum, vel in aliqua sui parte abolitũ[i],vel tabellio alias falsas scripturas cõsueuit cõficere:& tunc producẽs debet illud probare verum esse.C.de probatio.iubemus[k].Aut non est suspectũ:& tunc excipiens debet illud probare esse falsum.C.de edẽ.q accusare.Si aũt criminaliter de falso agiť,tũc vterq; debet ꝓbare: primò tñ excipiẽs,& subsequenter ꝓducens: vt in prę.l. vbi.rñ.j[l]. 16 ¶†Decimũ,qñ vtriusq; testes admittũť

a ¶Legitimus. Vide quęstionẽ quã de hoc disputaui, positã super regula, infamibus,de reg.iur.li.vj.Si autem negetur filiatio:dic vt extra,de proba.per tuas.qui fi.sint legi.transmissæ.& c.per tuas. ADDE in simili,quòd asserenti aliquem non legitimè institutum, incumbit onus probandi negatiuo.vide Rotam in anti.deci.xl.

b ¶Soluendo. Vide quod scripsi in decre. bonę super gl. negatiua.in fine.

c ¶Quãdo.Et quo casu seruatur decre.si fortè. de ele. lib.vj.

d ¶Versi.viij. Quo modo probeť prescriptio quartędecimæ non solutæ, vide super regula sine possessione.de reg.iur.lib.vj.

e ¶In eum.Aliqua posuit Pil. sed aptius illa prosequitur Tanc. sed author plenius. Fuit autem Tan.totum quod sequitur.vsque ad versicu.septimum.& omnes hos casus no. vt ecclesia.bene.ca. vnico in gloss.simile.lib. vj. vbi alias remis. vide ex ibi & in fi.glo.

f ¶Ex cautione. De his s. de except.§. nunc videndum. ver.licet autem.& §.viso.in prin.

g ¶C.j. Hoc tamen casu,dato quòd nil probetur,reus absoluetur: tamen actore nihil probãte,nisi ad perditionem causæ se adstrinxisset,vt j.dicam.

h ¶Probare. Iaco. & Odofr. in l.vlt. C.de falsis.

i ¶Abolitum.Gui. de Suz.in l.quicũque. ff. de publi. vocat hoc vnicũ apertum.allega. C. de edi.di. Adria.l. j.& ff. de his quæ in testa. de.l.j. Illud verò quod sequitur, vocat latẽs vel inuisibile: siue sit ex parte scribẽtis,vt sequitur. alle.C.de susce.& arca.l. si aliquid. lib. x. siue ex parte ꝓducentis, qui solet falsa instrumenta producere.ff. de eden. si quis ex argentarijs.§.j.versi. quid enim si humilis, &c. Et hac de causa prosequitur ibi materiam illius regulæ, semel m lus . Primum dictum repetit in l. si post diuisionem. C. de iuris & fac. igno. quos tres suspicionis modos posuit Vber. de Bobi. in præd.l. si quis ex argentarijs.& Rolan.parte x.c.v.in princip. Quartam collige per id quod dicã infrà titu.j.§.instrumentum.versicu.item opponitur quòd aduersarius, & vide post illum versic.item opponitur quòd tabellio.

k ¶Iubemus. Et per hoc patet magnus effectus suspicionis, secundùm Vber.de Bo.vbi s.

l ¶Respon.j.Hæc videtur incongrua locutio, cùm ponat excipientem agere criminaliter.Ob hoc sciendum ꝙ lex, vbiq; hic allegata, duos habuit intellectus. primus Bur.quod falsi quæstio incidebat per viam exceptionis. Secundus Ioan. quòd ille, contra quem in causa ciuili productũ fuerat instrumentum , proposuit accusationem de falso & hoc cõmunius approbatur.& tamen vtrique lecturæ fauẽt textus eius. ibi vide in prima glossa, vt recitat ibi Cyn. Dyn. tenuit in l. secunda.ff. de adulte. §. si publico.ordinariam pœnam imponi posse probato crimine per exceptionem: si tale erat, de quo posset sine accusatore puniri : vt in falso. aliàs non posset , per §. si quis accusator m. in l.rescripto.ff. de muneribus & honoribus . Secunda opinio, quæ nostro iuri consonat est quòd si crimẽ contingit negotium , de quo agitur, puniri potest per viam exceptionis.ff.de exceptio. capitulo j.in fi. de confes.c.ij. & not. de ordi.cogni.c.ij. aliàs non potest. Tertia opinio, ꝙ per viam exceptionis non imponitur pœna ordinaria sed extraordinaria sic, in certis casibus, vt hic : & in teste, qui vacillat. C. de testi.l. nullum. Per prædicta vides,quomodo excipiendo criminaliter agitur. Gui. de Suz. in l. illa tenet dictum Bur. procedere, quando excipiens de falso subiungit quòd petit iudicis officio de illo cognosci. Inducit l. penultimam. C.eodem titu. de probationi. Et sic verbum incidit,positum in principio legis obstabit propriè. sed secundùm lecturam Io.quòd accusatio interuenerit,dicit ipse quòd ad instrumenta, quæ habentur in arca, non opponitur falsitas : sed quando illa producuntur,fit accusatio de falso,quæ quodam modo incidit principali causæ.

a ¶Producet. Nota quòd de productione testium, loquitur. Altero enim volente probare per instrumentum, statim iudex illud reciperet: & idem si vtrique.

b ¶§.fi. Vbi de hoc in vltima glos.

c ¶Et expensis. Huic obstat regula scienti. de regu. iur. lib. vj. cum suis concor.

d ¶Azo. Vt refert Accur. in præ. l. circa. ff. eo. in vlti. glo. & idem Dy. in regula, non licet. lib. vj. vt etiam ibi dixi; & vide quod statim dicā, & q̄d scripsi de testib. ex parte. super gl. huiusmodi exceptiones.

e ¶Incipit præsentium. lib. vj.

f ¶Obtinuit. Non video præiudiciū actoris, si reus vult cū ipso concurrere in probando, & se onerare priusque sibi expediat. & sic non est super quo fundetur appellatio, nisi diceretur impediri per id receptionem & exceptionem suorū testium, qui fortè venerunt de longinquo: & vnicus est notarius ipsorū examinator. & vide q̄d dixi in prin. tituli. Practicatur autem iste casus in rei vendicatione, quando vterque actor & reus probare volūt de suo dominio. Et fateor honestè prius recipi testes actoris: sed in concursu testiū rei, detrimentum actoris nō video, nisi ex causa extrinseca; vt supra. Et conuenit huic q̄d not. Acc. & Cyn. vbi s. sed insurgunt duæ aliæ quæstiones hoc casu de quibus per Accur. in gl. præd. an reo probante se dominū, & actore nō probante satis sit reū absolui: an verò pronunciādū sit reum dominū. Et tenet ibi secundū Io. quod sic. & q̄d ibi dicit tex. de ingenuitate, etiam in aliis casibus locum habeat. Secūda, an videatur reus suscipiendo onus probandi renunciare iuri, quo debeat ab l solui, actore non probante, quod videtur, vt sicut res nō adiudicatur actori non probanti, sic nec remaneat penes reum non probantem. gl. ibi contra, in quo Dyn. & alij concor. quæ vide & per Cyn. in l. actor. in fin. C. eo. tit. habet enim reus duo iura ad absolutionem eius tendentia. Primū quod absoluatur actore non probante. Secundū ad idem eo suam defensionem probante. Deficiente igitur hoc secundo, remanet primū. Vltra iura quæ ibi allegat gloss. inducitur de restitu. in integ. c. ij. lib. vj. de senten. excō. licet. eadē l. ff. de serui. vrba. præ. si dominus. de mili. test. l. iij. C. de excu. tut. l. voluntariæ. Hoc tamen intellige, nisi reus se specialiter obligasset ad perditionē causæ si nō probaret se dominum, facit extra, de resti. spo. c. j.

in crimine læsæ maiestatis, & in sacramentis desertis, & in proditione patriæ, & in crimine peculatus. C. de aboli. fallaciter. in fi. Est aūt peculatus, furtum de re publica perpetratum. xxiij. q. iiij. quid ergo. ff. ad l. Iul. peculatus. l. j. ¶Vndecimum, negatiua habens in se implicitam affirmatiuam, debet probari à reo. quod dic vt suprà, ver. negatiua facti. aliàs autem regulariter verū est, quod actor debet probare. quod dic vt suprà in prin. huius §. 17 ¶†Sed vbi vterque vult testes super suis articulis in causa producere, & simul cōcurrunt: quæritur quis primò producet[a]? Et videtur quod actor, qui prior est in omnibus iuxta regulam illam, qui prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. extra, de or. cog. c. ij. ff. de reg. iur. secundùm naturam. C. ad l. Cor. de falsis. l. fi. & l. vbi. arg. contra quod reus possit prius testes suos inducere. C. de inoffi. test. liberi. in fi. ff. de prob. circa. §. fi.[b] ff. de fe. feriæ. ff. de reg. iu. non debet. extra, de mut. pet. c. fi. & de excep. cū inter. versi. cùm non debeat. Vber. de Bo. dixit, quandoque de consuetudine iudiciorum quælibet admitti: & vtentur communibus dilationibus: vt C. de tempo. in integ. resti. petēdæ. Quīque etiam dixit ex officio iudicis id pendere, qui debet attendere an actor id dicat, ne ipse producat, seu vt impediat, vel an velit producere. ff. de rei vend. in fundo. in fi. Et an sit periculum in mora: quia tunc nequit regula iuris seruari. ff. de offi. procon. l. aliquando. extra, de iud. c. fin. Ego puto actoris testes prius debere recipi & examinari super sua petitione, quam rei super sua defensione: ne reus fatigetur inutiliter laboribus & expensis[c]. C. de proba. exceptionem. & in hoc concor. Azo[d], vt in primis cōcor. & probatur extra, de proba. licet. ex tenore commissionis ibi factæ. & de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentium[e]. & in auth. de instru. cau. §. oportet. C. de testi. si quando. ff. de tabu. exhi. l. locum. & si cōtra fiat, actor ex hoc poterit appellare. & sic obtinuit[f]. Fallit tamen hoc in primis vndecim casibus, & in præiudicialibus quæstionibus, in quibus prius admittuntur probationes rei. extra, de or. cog. c. fi. iij. q. ix. per totum. & vide s. de dila. §. videndū. ver. & no. 18 ¶†Sed quis probabit in causa appellationis? R̄nd. actor siue appellans. in auē. de his, qui ingre. ad appel. §. illud. Quidam tamen cō tra de hoc, C. eo. hi qui ad ciuilia[g]. 19 ¶† Pone, quidam erat furiosus, per dilucida interualla: fecit testamentum: dico eum fuisse furiosum: tu dicis eum fuisse sanæ mentis: quæritur cui incumbit probatio? Dicit Vber. de Bo.[h] quod tibi: vt C. de codicil. nec furentem, Alij dicunt quod mihi agenti, dicenti eum fuisse furiosum, incumbit probatio: vel agēti & dicenti quòd fuerit sanæ mentis. Nam ei, qui dicit, &c. ff. de proba. ei qui. vj. q. vlt. actor. extra, de suc. ab inte. cùm dilectus[i]. 20 ¶†Vltimò quæritur, qualiter fiet probatio cōmunis opinionis, vel etiam præscriptionis tanti temporis, cuius memoria non existit: puta aliquid esse nouale: vel aliquē locum vltra hominum notitiam, vel nō fuisse inhabitatum: vt extra, de priui. c. fi. & de verbo. sig. quid per nouale, & c. veniens[k] vel aliquem notarium vel prælatum fuisse, & huiusmodi. Ad cuius rei euidentiam, exempli gratia, finge monasteriū Fontis frigidi habere priuilegium de percipiēdis decimis noualium intra parochiam de Burgarachio; vnde agit contra actorem eiusdem ecclesiæ: quia eas quasi possidet de iure cōmuni: rector verò econtra agit contra monasteriū, vt eas sibi dimittat in pace. Hic quæritur quid hinc & inde venit in probatione. Et certè no. papa Inno. iiij.[l] quod testes monasterij dicere debent, quod est cōis opinio hominum habitantium circa loca, quæ monasterium asserit noualia esse, & etiam aliorum, quibus cura est de his quærere, vel melius hoīm, qui circa hoc arbitrantur nullum viuentē vidisse vel audiuisse, quando loca illa culta fuerint. Adijcient etiā quod nunquam viderūt vel audierunt aliquos, qui dicerent se vidisse loca illa coli, vel qui audissent ab aliis prædecessoribus sursum in infinitū, vel etiam ab aliis, qui secum conuiuebant, sursum in infinitum prædicta loca tempore suo coli. ar. ff. de proba. l. si arbiter. & extra, de testi. quoties. in fi. & c. licet ex. & est speciale vt testimonium de alieno auditu valet. Oportet autem hos habitantes vel arbitrantes, qui prædicta opinantur, esse ad minus duos vel plures, prout iudex arbitrabitur: nec oportet esse omnes vel maiorem partem. nam municipes scire dicuntur, quod maiores sciunt. ff. ad muni. municipes. extra, de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. prope princi. ibi: vel maiores, &c[m]. Nec videtur sufficere, si testes dicant, non est opinio hominum, nec etiam alicuius præcedentium in infinitum, quod prædicta loca culta fuerint: quia hæc est negatiua, quæ probari non potest: vt s. in prin. huius §. Non est etiam necesse quod dicant se audiuisse prædicta loca semper fuisse inculta: imò bene valet eorum dictum, licet audiuerint aliquādo fuisse inculta[n]. tunc enim probabit ipsum monasteriū præscriptionem eius tēporis, cuius non extat memoria contra cōfessoriam, quam dictus rector de iure communi intendat ad decimas petendas: vt in præ. c. quid per nouale. & c. veniens. Inno. tamē no. in præ. c. quid per nouale. quod hæc probatio non incumbit priuilegiato, qui non est in possessione. Et hoc dic secundū do. meū, prout ibi no. In huius autē præscriptionis probatione debent dicere testes esse communem opinionem hominū prædictorū, quod nullus viuens vidit vel audiuit quod suo tēpore culta fuerūt dicta loca: sed ludis, vel transeūtibus bestiis patebant: vel erant nemora seu paludes: quodque nō viderūt aliquos qui hæc viderint vel audiuerint etiam ab aliis de suis tēporibus. Et aduerte q̄d dixi de suis tēporibus. Si enim hoc nō dicerēt, hoc eodem modo probari posset legem à Moyse datā esse[o], & trāsitus maris rubri,[p] choreagi gātiū, schisma Chore, Datā & Abirō[q], & huiusmodi. vij. q. j. denique. extra, de elec. licet & etiam multæ absurditates & impietates, etiā de Christo, & de aliis: ideoque restringenda est in his interpretatio, nō laxāda hoc modo dicēdo, quodque nō viderūt aliquos qui hoc viderint. & hoc clarū est, vel audiuerint etiā ab aliis de suis tēporibus. & hoc etiam planū est, prout verba simpliciter sonant. Si autē velles intelligere & supplere, vel ante tēpora eorū factū esse, præmissæ absurditates. & aliæ sequi possent. Dicunt tamē quidā, & bene[r], quòd etiam si testes non dicant de suis, sed de aliorū temporibus sed certis æquè bene impeditur præscriptio, sicut si de suis temporibus dicant. Verbi gratia, dicunt P. dicentē se audiuisse à Io. quòd loca illa tēpore Caroli colebantur: sed ab eo tēpore citra, est cōis opinio quod fuerunt inculta. Si enim à Carolo audiuissent, certum esse præscriptionē non probari, sed impediri. Idē quoque videtur, si non dicunt de certo homine, nominant tamē certū factū sic, audiuimus quòd colebantur quando Narbona fuit à Saracenis capta: sed postea inculta fuerūt. alij dicū tcōtra si quod non sufficit eis dicere quo ad impediendam præscriptionē, se audiuisse ea tēpore Caroli vel captionis Narbonæ culta fuisse, nisi dicant quod viderunt vel audierūt suo tēpore fore culta: vel secūdū opinionē primā, nō videtur differētia siue audierūt à Ioan. siue à Carolo cū eis sufficiat dicere ita de alieno tempore sicut de suo. Isti tamen bene fatentur, quod non debent tempus confusum dicere: puta quod culta fuerunt tempore Christi vel captionis Troiæ citra, & huiusmodi: sed certū dicere debēt, vt præmissum est, s. tempore Caroli, vel capt.

g ¶Ciuilia. Materiā tractat de sent. pro la. in fi. & ibi dabo remis.

h ¶Vber. de Bo. sic recitat Albe. Gal. de testi. versi. pone quòd quidam.

i ¶Dilectus. Vbi de hoc no. in glos. hoc ideo.

k ¶Veniens. lib. vj.

l ¶Innocen. iiij. Cuius quasi ad literā fuit hæc glo. in decre. veniens. de verbo. signi. lib. vj. & in decre. quid per nouale. eo. tit. vsque ad ver. breuiter autem no. iuxta fi. tamen ver. quid si nō est. vsque ad ver. & not. quod præscriptus non fuit Inno. sed V in. vt etiā dixi in decre. veniens. super verbo, memoriam. & dicam j. ex hoc dicit de testibus monasterij rectoris dicetur j. ver. rectoris. ADDE qualiter probetur præscriptio, cuius initij memoria nō extat, Oldr. consil. ccliij.

m ¶Et cætera. li. vj.

n ¶Inculta. Inn. posuit culta. quod magis congruit.

o ¶Esse. Exo. xx.

p ¶Maris rub. Exo. xiiij.

q ¶Et abiron. numeri xvj.

r ¶Et bene. dicit Inno. & forte non male.

captionis Narbonæ. Quid si testis interrogat⁹ rñdet aliquos, & paucos, sed sine ratione, cõtrarium opinari? Dic præscriptionem nihilò minus probari. ¶ Sed quid si dicit parem partẽ contrariũ opinari, 21 sed sine ratione? Dic ꝙ nõ valet eius dictũ. ¶ †Non eñ est testis distinguere, quis faciat cũ ratione vel 22 nõ. ¶ †Quid si sic dicit, audiui aliquẽ dicentẽ se vidisse vel audiuisse, ꝙ tẽpore suo culta fuerũt, sed ei non credidi: quia cũ ab eo quærerẽ de causa sui dicti vel de circunstantijs, non respondit mihi, vel falsum mihi rñdit. Dic per hunc testem non probari præscriptionem: quia cũ ipse nõ esset iudex illius, à quo audiebat prædicta loca culta, nõ tenebatur ille respõdere sibi. Sed si falsam causam subiecisset sui dicti: tunc præscriptio probaret, dũmodo constet falsam esse. & illũ eã dixisse: quia fortè nõ est testi credẽdũ, ꝙ eã ille dixerit, nisi pars monasterij illud probet. ¶ Rectores autẽ testes nouale negantes, debent cõtrariũ dicere, scilicet esse cõmunẽ opinionẽ hominũ suprà dictorũ, quod aliqui sunt qui viderunt vel audiuerũt, qñ prædicta loca culta fuerunt. & hoc sufficit, licet nõ probent aliquid aliud, puta 23 diem, cõsulem, vel annũ, & hmõi. ¶ †Quid si testes vtriusq; partis hoc plenè dixerint? Dic iudicis arbitrio relinqui æstimare, qui quib⁹ præferãtur: & cũ testes iuxta præmissa debeãt dicere cõmunem esse opinionem loca fuisse culta vel inculta: præferat digniores & verisimiliora dicẽtes. extra de test. in nostra. c. præterea. iiij. q. iij. Itẽ in criminali. ꝓpe prin. Item etiã si in hoc articulo, testes monasterij præferãtur: nõ sufficit ei, nisi probẽt etiã alia iam ꝑmissa, scilicet annũ, diẽ, & consulẽ: cũ lex eũ ad oĩa illa adstringat. in auẽ. vt nomẽ impera. præpo. docu. ¶ Si verò testes rectoris hoc ꝓbẽt, sufficit ei, licet aliud nõ probẽt. Itẽ si testes rectoris deficerẽt in hoc articulo, probarẽt tñ aliũ: puta si vidisset vel audiuisset tales dicentes se vidisse illos, qui audiuerãt ab alijs, ꝙ prędicta loca suo tẽpore culta fuerũt, id est in cõi opinione habebaẽ, nec dubitabaẽ ea culta fore, præfertur rectoris ꝓbatio. ff. de aqua plu. arcẽ. in sum. in prin. & §. fi. cũm eñ iure cõi vtatur: sufficit ei in vno. & si nõ in oĩbus, monasterij probationẽ infringere: hoc etiã casu, si duo tantũ testes hunc articulũ bene probẽt, præferunẽ quotcunq; testib⁹ monasterij cõtrariũ asserentib⁹. Hi eñ affirmatiuã adstruunt: quod est secundũ ius cõe dicentes cõmunem esse opinionẽ culta fuisse. illi verò negatiuã, quod est cõtra ius: vt s. in prin. huius §. licet hoc casu propter impossibilitatẽ probationũ admittuntur. Alij autẽ dicunt: & hoc iudicis discretioni committi: quia vtrunq; testimoniũ admissum est, contra ius: quia de auditu, vt s. de teste. §. j. ver. itẽ ꝙ nõ prohibet. ꝙuis testimoniũ monasterij magis sit cõtra ius, & quia de auditu: & quia adstruit negatiuã. Hæc satis probanẽ in pręl. l. si arbiter. et. l. i. summa. §. itẽ Labeo. Dicunt autẽ quidã, ꝙ si cõstet per cõfessionem vel alio modo ꝙ à centesimo anno citra fuerint culta, monasteriũ succũbet quantuncunq; probet per se omnia prædicta: oportet eñ ipsum probare præscriptionẽ, cui⁹ memoria non existit. At hæc q̃ est infrà centũ annos, nõ est talis, cũ vsq; ad centũ vel parũ minus. ff. de vsufr. an vsusfruct⁹. C. de sacrosan. eccl. vt inter. Secus autẽ si de tpe citeriori nõ cõstet: sed cõstet à ducẽtis annis citra, culta fuisse: quia tũc valet monasterij probatio prædi- a cto modo facta[a]. ¶ †Quid si nõ est qui viderit vel 24 audiuerit ꝙ fuerint culta, apparent tñ aliqua signa, puta ædificia antiqua, vel locus est vicin⁹ alicui castro antiquo & depopulato? Rñ. debẽt quo ad pręstationẽ decimarũ pro cultis haberi: quia ager est loc⁹, q sine villa est. ff. de ver. sig. ager. & ꝑ ædificia ꝓbaẽ aliqd. C. de admi. tu. lex q̃. §. nec eñ. & C. de ali. pu. præstã. l. iij. xij. q. ij. quatuor. in fin. & c. aurũ. 25 xxiiij. q. ij. sane. ff. de alb. scrib. l. j. & ij. ¶ †Circa nouale autẽ nota ꝙ tandiu durat nouale, ꝙdiu eccl'ia parochialis nõ lediẽ enormiter. extra de verb. sign. quid per nouale. extra de deci. suggestũ. de priuil. c. fin. Item etiã quandiu à primis religiosis detinetur: vt extra de priui. c. fina. si enim ad alios locus perueniat, desinit esse nouale: licet isti simili, quo

minus possit hominum extẽdi memoria vel vita b ad hoc, priuilegio gaudeãt[b]. Itẽ si ab istis iterum redeat ad primos, idẽ est. si eñ seruus ꝑmissus cõ sequiẽ libertatẽ, licet postea seruus efficiaẽ, nõ reci dit in priorẽ obligationẽ. ff. de verb. ob. inter stipulantẽ. §. sacrã. & § seq. Itẽ priuilegiũ de nouali- bus, intelligendũ est qñ religiosi excolũt propriã & nõ alienã terrã. Itẽ vbi habẽt dñium: nõ vbi no c mine possident alieno tanq; cõductores[c]: secus si d tanq; emphyteutę vel vsufructuarij[d]. ¶ †Quid si 26 religiosi excolunt de nouo huiusmodi terras, & exacti soluerũt decimas: nũqd postea poterũt opponere indulgẽtiã? Videẽ ꝙ sic: extra, de priui. cõsultationi. & c. si de terra. & c. accedẽtibus. arg. cõ- e tra. C. de iure do. impe. si creditor[e]. & extra, de re 27 iudica. suborta. ¶ †Quid si pars agri qñq; culta fuit, & pars nunq; : an parte inculta fieri poterit nouale? vr̃ ꝙ sic. nam q̃libet pars fundi sit fundus si scindaẽ. ff. cõia prę. si qs duo. & l. si quis partẽ. et pars pręcisi, pręcisum censeẽ. arg. extra, de ver. sig. innouatę. & c. quid per nouale. Pars eñ inculta trahit ad cultã, seu habitatã: qa singulæ glebę nõ excolũtur. ff. de acqui. pos. possideri. Licet ergo talis pars inculta perueniat ad priuilegiatũ: teneẽ inde soluere decimã. extra, de verb. sig. veniẽs qa debet sequi naturam prędij culti, cui⁹ pars est. & hoc sentit Vin. prout no. extra, de priuile. c. fin. ¶ Alij dicunt ꝙ ager põt esse pro parte nouale, & pro parte nõ: qñ videlicet primò incipit esse non nouale: & f pręcisus est quasi nouale: vt xij. q. ij. cognouim⁹[f]. Hoc etiã no. ꝙ si sylua à laico pręcisa, culta est: licet eodẽ anno ad priuilegiatũ peruenerit, qui eodẽ anno iterũ eã colit, vel aliũ fructũ inde pcipit, tñ inde decimã soluet. Nam non habet nec colit nouale: cũ iam ab alio prius fuerit locus pręcisus & cultus. extra, de ver. sig. innouatę. ar. cõtra ꝙ id, quod in anno coliẽ, nouale cẽseaẽ. xxxv. q. viij. c. j. Cũ ergo in eodẽ ãno ter coli possit, si eodẽ anno ad illũ ꝑuenit: & illud colit in eodẽ anno, nõ vr̃ ꝙ tunc vel deinceps inde decimã soluere teneẽ. sed primũ veri⁹. & iũge qđ est infrà, de deci. versi. in g summa[g]. ¶ Et no. ꝙ ꝑscriptus[h] probandi modus, h vr̃ etiã locũ habere si negeẽ Constantinũ Romanorũ Imperatorẽ, vel Carolum Francorũ regem vel aliquẽ notariũ publicũ vel ꝑlatũ fuisse: & sic de similibus, dũmodo ꝑdictã metam cẽtũ annorũ excesserit. vtrobiq; eñ est eadẽ equitas. vnde & idem ius esse debet. extra, de cõsti. translato. C. de nuptijs. si libertatem. infrà, versic. numerũ. ¶ Alij tñ dicũt locũ habere, etiã si ꝙ probari debet metam xl. anno. excedit. extra, de pręscrip. de quarta. & c. seq. qa hoĩm memoria labilis est. C. de testa. hac cõsultissima. §. at cũm. ff. de pign. contrahitur. C. de proba. si arbiter. & in prin. repertorij nostri. ¶ Tertij dicunt etiã præsentia ignota: tamẽ puta in India facta hoc modo posse probari. qđ nõ ap 28 probat Inno. papa iiij. † Illud autẽ sciendũ est, ꝙ i hæc cõmunis opinio idem est quod credulitas[i]: ideoq; importat & famã & credulitatem cũ aliqua ratione. Licet eñ lingua facilè moueat ad loquendum qđ vult: anima tamen, quã solus Deus scrutaẽ, vt extra, de iud. nouit. non facilè mouetur ad aliquid credendũ, sed tantùm pręcedente ratione: ideoq; is, q de opinione deponit, interrogatus quomodo scit hanc esse cõem opinionẽ: respondebit, nescio: qa solus Deus scit. sed credo s. quia sic verbis exprimebatur. xxij. q. v. humanę. vel aliam quã volet, subijcit credulitatis causam, hac etiã ea- 29 dẽ ratione: qm̃ tantũ de credulitate † respõdet, qui super opinione testificatur: videtur ꝙ si interrogetur quomodo scit cõmunẽ esse opinionẽ: respondebit ꝙ sic audiuit à multis: & credit ꝙ omnia organo vocis suã exprimebat voluntatem in præ. c. humanę. & extra, de do. & cõtu. veritatis. Est etiã sufficiens causa, si dicit ꝙ cũm multi suã exprimerẽt opinionẽ: alij nõ cõtradicebant. extra, de præsum. nõne. & si interrogatus à quib⁹ audiuit, nominat aliquos, bñ est. Si verò dicit, recordor de aliquo, quia sic cõiter diceref: non notaui de aliquo specialiter: diciẽ etiã testimoniũ valere. Et scias ꝙ

a ¶ Facta. Quod modo sequitur vsque ad versi. & nota ꝙ præscriptus. totum fuit Vinc. in decr. vlt. de priui. & partem etiã posuit in decr. prima. de verbo sig. vt ibi dixi. & hęc interpositio fuit additio.

b ¶ Gaudeãt. Extra- tio, quia nõ est nouale, vel nouiter cultus, cũm peruenit ad eos.

c ¶ Cõductores. Primum probatur de deci. licet seruum. eo. ti. dilecti.

d ¶ Vsufructuarij. Remittit Vincen. ad decre. potuit. de legato.

e ¶ Creditor. Lex secũda est, & ĩcidit ĩ brocardo, an vnico cõtrario actu perdatur priuilegium. de quo de cõsti. cũ accessissent. in glo. pen. & vide quod supea dixi. Ad decre. suborta. rñde ꝙ illud speciale in re iudicata, ꝑpter quã omissio productionis priuilegij, nocuit. vñ loquiẽ in non vtente, sed in non producẽte.

f ¶ Cognouimus. secundum ęquitatẽ partis, vel te nouiter oportet hoc ę- stimari.
ADDE, vt per Abb. consi. lxxj. ij. lib. vbi ponit ꝙ si quis pręscripsit decimam super parte fundi culti, ꝙ etiã præscripsit super alia parte inculta, si fiat nouale.

g ¶ In sum. & decre. secunda. de deci. in prin. lib. vj. cuius mentem ibi ponit: facit ad contrarium. & vide qđ ibi scripsi in prin. Istud tamen posset intelligi in priuilegio non soluẽdi illud in priuilegio percipiendi.

h ¶ Præscriptus. Istud pręscriptus, & prædictũ, quod sequitur melius coaptatur præmis. an tequam poneretur additio.

i ¶ Credulitas. Est aliud quàm notorium: vt j. ver. hoc etiam nota.
ADDE, quòd vbi opi. est vehemens, equiualet veritati & certitudini. Bald. post Bar. in l. si quis extraneis. in fi. ff. de acqui. hære.

videt̃ esse idē ꝓbare cōem opinionē, & oīm opinionē. argumētū pręl.l. si arbiter. quia si vnus solus ratione duct⁹ cōtrariū opinaret̃, nō esset cōis opi-
30 nio, vt dictū est. ¶ † Verū licet probatio cōis opinionis etiā cū ꝑdictis adiectionib⁹, nō sufficiat in his quæ prędictas metas excedūt: tñ in his, q̄ circa eas sunt, sępe prodest. Nā transfert ꝓbationis onus in reū: vt extra, de ꝑsum. quia verisimile. & c. illud. C. de testa. l. j. & in aut̃. ibi posita. C. de sen. & inter. om. iudi. l. ij. Et hęc vera vident̃, si dicatur cōtract⁹ alicuius ꝑlati defuncti nō valere, qa non fuit prælatus: vel cōtra instrumēta tabellionis defuncti, quia nō fuit tabellio: vel cōtra filios, qa nō fuit matrimoniū inter parētes[a]. Vel si dicit̃ viuere, q cōi opinione mortuus dicat̃, & hmōi. ar. præ. legū, & xxxiiij. q. j. c. j. ff. de offi. pręto. Barbarius. iij. q. vij. §. tria. in prin[b]. Secus aūt esset, si ꝑlatus, vel tabellio, vel maritus, & hmōi viueret. Nā tunc si ipsi agerent: puta, qa forte prelatus suā repeteret ecclesiam, quam alter posśidet: vel vxor virū peteret, seu contra: vel tabellio peteret aliquem asserētem ipsum nō esse tabellionē, cessare à sua diffamatione, & hmōi: non videt̃ cōis opinio in aliū trāsferre probationē. Et est ratio, quia multa sunt ꝓ reo, videlicet quia est in possessione, & quia negat quod non est in aliis casibus. tñ & hic aliter subuenitur, prout not. secundū papam in præd. c. illud[c]. extra, de resti. spo. sepe. Item etiam secus videtur, si causa non agitur inter principales, sed inter alios: vt si aliquis petit aliquid ex contractu prælati viuentis, aliàs per instrumentū viuentis tabellionis: tunc enim sufficit probare cōem opinionē esse, ꝙ pro prelato vel tabellione habebatur, donec contrarium probetur. ar. prę. l. C. de test. & de sen. & inter om. iud. Ratio diuersitatis est, quia persona principalis magis debet habere probationes paratas sui status, q̄ alius. ar. extra, qui matrimo. ac. pos. videt̃. C. de inge. & ma. diffamari. C. de prob. neq; natales[d]. Et ad hanc materiam faciunt iura extra, de priuil. c. fi. & prę. c. quid ꝑ nouale. eo. tit. sup quibusdā. iij. q. vj. hęc quippe. ff. de aqua quoti. & ęsti. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de iti. actuque priua. apparet. §. fi. C. de serui. l. j. & ij. & l. si manifeste. & prę. l. si arbiter. & l. in summa. §. idē labeo. ¶ Qualiter autem aliquis se probabit tabellionē: si negetur, not. j. de edit. instru. §. restat. versi. illud autem. ¶ Hoc etiā no. ꝙ aliud est cōis opinio, quā notoriū. qđ dic vt j. de notoriis cri. §. sequitur. versicu. item etiam aliud. Nec mireris si hęc probatio communis opinionis, sufficiens reputetur à iure.
31 ¶ † Nō em̄ dubitari debet de eo. ꝙ oēs hoīes cōiter sine cōtradictione opinati sunt tēpore à quo memoria nō existit: vt pręd. §. Item Labeo. ¶ Valet etiā hęc probatio in seruitutibus & iuribus, q̄ nec continuā vel quasi cōtinuā habēt cām: de quibus no. secūdū papā extra, de ꝑscrip. de quarta. verūtamē nō habet locū, nisi vbi habet̃ expressum in iure qđ valet ꝓbari ꝑscriptio, de qua memoria non extitit, secūdū papā: vt in prę. c. quid ꝑ nouale. & c. veniēs. & c. sup qbusdā. §. j. in fi. & c. vr[e]. Breuiter aūt no. ꝙ in probatiōe tpis, cuius memoria nō existit, nō requirit̃ à testib⁹ dies vel cōsul facti operis. i. q. vel quo die fuerit factū opus. Itē nō requirit̃, ꝙ aliqs viderit opus illud fieri, vel audiuerit, qñ fuit factū. Sufficit em̄ ꝙ dicāt, nos vidimus semp hoc opus ita factū esse: nec vidimus illos, q fecerūt nec audiuim⁹ aliquos, qui dicerent, ꝙ tales fecerāt. & sic vsq; ad superiores, i. antecessores nostros & antecedētes ipsos: vt in prę. §. idē Labeo. & in pręd. l. si arbiter. Azo tñ no. in summa in ti. de serui. in §. itē cōstituūt̃. j. in fi. quod in seruitutibus, q̄ nō habēt cōtinuā cām, si quis ex titu. pręcedēti dicat sibi seruitutē cōstitutā, nec id ꝓbare potest ꝑ testes vel instrumēta, & in adminiculū suæ intētionis inducat ꝙ sit vsus seruitute illa dño sciēte & nō cōtradicēte per x. vel xx. annos, presumitur seruitus debita ex illa cā, quę allegat̃. arg. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. fi. & arg. ff. de vsur. cū de in rē
32 verso. C. de bo. q̄ lib. cū oportet. §. fi. autē. de hoc in lib. Rof. in tit. de confessoria[f]. ¶ † Sed quęritur qualiter ꝓbari pōt cōtinua possessio? Nō em̄ probat̃ ꝑ instrm̄[g], licet in ea cōtineat̃ ꝙ corporaliter fui in possessiōe induct⁹. Potui em̄ desinere possidere. Nā possessio facilè perdit̃. ff. de acq. pos. si qs vi. §. j. nec ꝑsumit̃ semp possidere, q sẽmel possedit vtš. de peti. §. post. ver. quid si peto. Itē nec ꝑ testes, vt videtur. quis enim posset deponere de alicuius possessione x. vel xx. an. continua. ff. de serui. seruitutes[h]. Sed dic ꝙ ꝓbari pōt: alioquin quare lex faceret mentionē de continua possessione siue inconcussa: vt extra, de pręscri. illud. & ꝓbat̃ dupliciter, s. pręsumptiōe. & ratione presumptione: quia si ꝓbo me in initio, & fine decēnij posse disse, presumit̃ etiā ꝙ in medio possederim: ar. C. de apo. pub. §. pe. C. de vsuca. præterea. C. de adul.
33 si qui. ¶ † Per extrema em̄ colligit̃ mediū: vt ꝓbatur & no. xxviij. dist. qa sunt culpę. Hinc est ꝙ testator vr̃ sensisse in fi. testamēti, quod in prin. sensit. ff. de le. j. si seruus pluriū. in fi[i]. Itē ratiōe ꝓbat̃, qa si ꝓbo me collegisse fruct⁹ alicui⁹ rei ꝑ x. vel xx. an. ꝓ toto anno ītelligor recepisse: licet fruct⁹ certo tpe. ff. sol ma. colligant̃ diuortio. §. fi. Et hęc vera sunt, qñ agit̃ cōtra posśidētē: qa necesse habet ꝓbare se cōtinuè possedisse, & nō de momēto ad momētū: qa hoc imposśibile esset: vt ff. de serui. quoties. sed ꝙ collegit fruct⁹ singulis annis, vt dixi. Ad idē extra, de pręscri. sanctorū. de hoc in li.
34 Rof. in ti. de cōfessoria[k]. ¶ † Et no. ꝙ nulla ꝓbatio est in trāscursu faciēda: vt j. de edi. instr. §. vidēdū. ver. itē no. Sed cū ꝑsbyter reuelās peccatū sibi in confessiōe dictū, puniēdus sit grauiter, vt extra de pœni. & remis. oīs. quærit̃ qualiter hoc ꝓbat̃ contra[l] sacerdotē. Rñ. ꝓbabit̃ ꝙ ipse hoc corā plurib⁹ dixit quāuis extra iudicium. extra, de accu. si cōstiterit. de exces. pla. q̄ sit. Pōt etiā hoc ꝓbari si ponas casum, vbi qs cōfessus fuit peccatū occultū epō: & pòst impetrat ab eo corā aliquib⁹, secretè dispēsatiōnē, ne inde in posterum valeat accusari. extra, de fil. pres. ex tua. Si em̄ epo reuelat pōt ei probari per eos, qui interfuerūt. extra, de proba. quoniā cōtra. ar. cōtra, quia in criminibus clarę debent esse probationes: vt ij. q. viij. sciant. Itē qñq; sacerdos interrogatur de his, quę sibi in cōfessione dicta sunt: vt no. extra, de testi. testimonium[m].
¶ Qualiter autem, & per quos probabitur res esse surrepta, vide j. de vsur. ver. in summa.

SVMMARIVM.

1 ☞ Probari debet solùm illud, quod probatum prosit probanti.
2 Probatio generaliter est post litē contest. faciēda, super articulo in iudicio deducto & negato.
3 Reo ante lit. contest. nō comparēte, an actor in se posśit onus ꝓbādi transferre, vt ꝓ eo ferat̃ sñia.
4 Altera parte contrarium probante eius, quod alia probauit, quid sit agendum.
5 Is, q sup exceptiōe sua ꝓbationes induxit, si dicat se eas casu ꝑdidisse, an admittet̃ ad ꝓbādū ꝙ perdiderit, an verò ad ꝓbandū iterū exceptionem.

Probatio, de quo, & quādo, sit facienda.

NVnc Dicēdum restat, quid & qñ debet ꝓbari. Et qdē ꝓbari debet id, qđ deductū est in iudiciū, & sup quo lis mota est, siue directè, siue in modū exceptiōis vel replicatiōis. Si em̄ ꝓbatur ꝑ testes vel instrumēta aliud, q̄ deductū sit in iudiciū, vel si testes inducūt̃ sup vno articulo, & dicūt sup alio: nō valet dictū eorū sup illo. extra, de testi. c. de testib⁹[n]. & C. de prob. ad probationem. De hoc s. de teste. §. j. versi. item ꝙ deposuit. ¶ An autē notoriū ꝓbari debeat: vide j. de noto. crimi. in prin. & per totū. Itē quid debēt probare testes ad probandū notoriū inductī? e. ti. §. iam de notorio. versi. testes autē. ¶ † Debet quoq; illud
1 solum ꝓbari, ꝙ ꝓbatū ꝓsit probāti: vt C. de ꝓba. si vt ꝓponis. & illud quod sit verisimile, & nō aliud. vt extra, de pręsum. qa verisimile[o]. ¶ Qualiter creditor ꝓbabit se pign⁹ amisisse? no. j. de pig. §. j. in ver. sed qualiter. & seq. ¶ Vtrū post datū terminum ad probādum, poterūt positiones fieri, vel instrumenta

a ¶ Parentes. Vide de presbyte. non bap. c. vlt. in fin. & quod ibi scripsi de tabellione, vide j. de instru. edi. §. restat. penul. col. ver. illud autem. & ibi in fin. remittam.

b ¶ In princip. Et quod not. C. qui accusa. non pos. l. non ignorat.

c ¶ Illud. Et vide quod scripsi in gl. ad confirmationē de conces. preben. quia cunctis. lib. vj. in glo. dicit hic Host. versi. quid si duo.

d ¶ Natales. Vide s. de actore. §. j. co. versi. item contra prælatum. & versi. sequē. & quod ibi dixi.

e ¶ Videtur. Qui matrimonium accu. pos. allegatum supra.

f ¶ Confessoria. Facit quod not. ff. de rei ven. quædam mulier. ADDE Alex. in l. si certis annis. C. de pact. & in apostil. l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Panor. cōsi. vj.

g ¶ Instrumētū. Facit quod not. de prescrip. cū nobis.

h ¶ Seruitutes. Itē ciuilis nō cadit in intellectum testis. Circa hoc vide qđ dixi s. de teste. §. nunc tractandum. ver. quid ergo.

i ¶ In fi. An probato consequenti, videatur probatum antecedens, vide insti. de inuti. stip. §. si scriptum.

k ¶ Confessoria. In ij. col. ADDE not. vj. in l. si certis annis. C. de pact. Panor. consil. vj. ij. lib.

l ¶ Contra. Fuit gl. Vin. hucusq;, quā scripsi in præd. ca. omnis. in vlt. glos. & ibi vide post Host. quid si presbyter negat sibi confessatum.

m ¶ Testimonium. In prin. vlt. glo. & vide quod super ea dixi. ADDE, ad hoc quę plenè dicūtur per Abba. & ibi ꝑ do. Fe. in c. j. super gl. in verbo, innocens. extra, de except. vbi bene declarat qualiter hoc intelligitur.

n ¶ Testibus. hucusq; Tan.

o ¶ Verisimile. Hoc c. probat cōtrariū, s. ꝙ admittitur qs ad probandū non verisimile, sed requiritur efficacior probatio. in casu tamen decre. filij. de hære. lib. vj. bene procedit dictū Gui. & vide j. §. proxi. in fi. versic. quantum.

instrumēta exhiberi.no.s̄.de dila.§. videndū. ver. quid si data.& seq.¶Quid debet creditor ꝓbare in hypothecaria?no.j.de ob.& sol.§.j.versi.sed qd debet.& seq[a]. ¶†Est autē ꝓbatio facienda generaliter post litis cōte.sup articulo in iudicio deducto & negato:ita ꝙ primò ꝓbāda est actoris intētio,secūdo rei exceptio:vt C.de ꝓba.exceptionē. s̄.§.ꝓx.ver.sed vbi iuxta doctrinā traditā s̄.de except.[b] ¶†Si aūt re⁹ ante lit.cōte. absit, an actor in se possit onus probandi trāsferre, vt sñia ꝓ eo feratur?De hoc no.C.quō & qñ iudex. cōsentaneū & auẗ.qui semel[c]. ¶In summa no. ꝙ si publicatis attestationibus, inuenis te probasse intentionem tuam per duos testes:tunc destrue & discorda testes alterius partis:vt s̄. de teste.§. satis vtiliter. & j.de stipulationibus.§.nunc videndū. ¶†Si verò altera pars plenè probauit per suos contrariū eius, quod tu ꝓbasti per tuos:recurre ad ea,quę habes ff.de testi.ob carmen.in fi.C.de contrah. & com. stip.l.pe.& s̄.de teste.§.j.& §.postq̄. Si verò probauit exceptionē perēptoriā, & sic vtraq; probatio potest esse vera,compone cū ea.ff.de proba.in exceptionibus.& C.& ff.de excep.per totū. Si autem videris te nihil ꝓbasse per tuos, recurre ad testes alteri⁹ ptis : quia fortè per illos probasti.Fas enim est,ab hoste doceri, quia cōe est dictū eorū. xiiij.q.v.nō sane.C.de emp.& ven.auẗ.sed iudex. ꝙ si fortè oīnò defecisti, secundū Deū & mūdū: tacere debes.C.de iud.rem nō nouā.in fin.Vel secundū hoīm malitiā,potes componere,vt dixi:ad quod vt melius peruenias cū risu & strepitu,finge & contende plenè ꝓbasse.xxij.q.ij.vtilem. extra, de elec.cū inter.extra,de pręben.nisi.extra,de præsum.afferte. Si autem habes instrumenta, de quibus conficias,pete dilationem ad exhibendum:vt ff.de iud.interdum.iiij.q.v. quisquis. ¶†Quid si is,qui super exceptione sua probationes induxit dixit se eas casu perdidisse: nunquid admittetur ad probandum ꝙ perdiderit: an verò ad probandum iterum exceptionem?De hoc secundùm papam extra,de officio deleg.prudentiam.§. sexta[d].

a ¶Et seq.Hoc ostē- dit quando.& iste ver.fuit Tan.

b ¶De exceptio.Maximè in §. dicto. versi.sed nunquid attestationibus.cū sua remis.

c ¶Qui semel. Ista auth. loquitur in actore absente.sed Guid. non allegat tex.sed glo. ibi cū hoc no.glos.s.talis.

d ¶Sexta. Ibi scripsi in glos. quærit Inno.

e ¶Xij.Tan. posuit sex tantum.& hoc ordine,s. quartam vj.quintā.vij. primam & tertiam. Hostien.posuit ix. dans versus. Aspectus, sculptum, testis: notoria, scriptum.Iurans, confessus,præsumptio prima probauit. Hos prosequitur in Summa.§. vlti.

SUMMARIUM.

1. Probatione per instrumentum facta, præsumendum est debitè solennitates præcessisse. Delegatus an possit mādatum sibi factum per testes probare.
2. Exceptio rei iudicatæ probari potest per testes.
3. Auditores palatij domini papæ, quibus causæ diuersimodè committuntur ex parte domini papæ, qualiter probare debeant mandatum suum.
4. Iura nolunt probationum copiam angustari.
5. Pactum & lex,æquiparantur.
6. Iuramentum debitoris de non probādo, nisi per instrumentum incisum,an sit tenendum.
7. Pactum quod non potest nisi per publicum instrumentum probari, videtur esse contra mores,& in hoc iudicis arbitrio standum est.
8. In ore duorum vel trium,stabit omne verbum:& quando dicatur locum habere in causa debiti.
9. Euidentia facti,probatione non indiget. Contentio de limitibus, dirimiẗ per inspectionē.
10. Probatio an possit per pręsumptionem fieri. Probatio facta per iuramentum à parte parti delatum,an sit validum.
11. Clausula ista dominus possessionis, qualiter sit intelligenda.
12. Probatio an possit per libros antiquos, aut p scripturas antiquas, in lapidibus, vel columnis sculptas fieri.
13. Literę episcopi sigillo sigillatę,plenam faciūt probationem. Sigillū cuiuslibet an semper fidem facere dicatur.
14. Sigillum priuatæ personæ,puta Cancellarij Parisiensis,an fidem faciat.
15. Literis cuiusq; credendum est, de his, quæ facere potest vel debet,ratione officij sui.
16. Sigillum habens proprium, non debet cum alieno sigillare. Sigillum ad causas,non facit fidem in aliis.
17. Annul⁹ in iure ciuili,diciẗ sigillū ī iure canonico.
18. Sigillum seu subscriptio, diuersis causis in literis apponi dicitur.
19. Indicia indubitata, an probationē facere possunt. Probatio facti aliter fieri debet, q̄ ꝓbatio iuris.
20. Probationes in vno iudicio factæ, an fidem faciāt in alio.
21. Attestationes in iudicio productę, an coram arbitro fidem faciant.
22. Testamentum an possit per publicum instrumentum probari,aut per duos aut tres testes,& coram eis eius obscuritas declarari.
23. Iudice in sententia dicente, condemno talem tutorem talis,an ex hoc probetur tutor.
24. Petens absolui ab excommunicatione, an eo ipso probetur excommunicatus.
25. Testium falsitas,qualiter possit probari. Vitio falsitatis testium probatio,rescinditur sententia per eam lata.
26. Medico credendum est de sua medicina, & naturali de sua natura.
27. Testificanti de arte sua,credendum est.
28. Semiplenę probationis genera,quæ,& quot sint.

Probationum species quot sunt.

Videndum Restat, quot sunt species probationum.Et quidem sunt xij[e].in gñe:licet quædā alię enumereñt.ff. de testi.l. iij. §.aliàs numerus.¶Primò p testes:vt extra,de ꝓba.c.ij.& c.ex literis.xxiij.q.j.omne qđ & tūc nō præsumuntur aliqua præcessisse, quæ adiuuent dictum testis:vt extra,de testi.cùm clamor. nec valet,si deponat super eo, super quo non inducitur: vt s̄.§.proxi.De hoc modo plenè dictū est, vt suprà de teste[f].¶Secūdò per cōfessionē partiū.ij.q. j.nos in quęquā.extra,de cōsti.ecclesię. & tūc pręsumiẗ interrogatoriū pręcessisse.ff.de inter. act.si sine.& j.q.j.§.ecce qñ.ibi:integris interrogationibus & responsionibus &c. De hoc modo dictum est suprà de cōfessionib⁹ & depositionib⁹.¶Tertiò p instrā:vt in pr̨.c.omne.& extra, de fide instru.per totum.†Et tunc præsumitur debita solennitas pręcessisse:vt infrà,de instr.edi.§.postremo. ver.itē opponiẗ contra instr̄m.¶Sed nūquid delegatus pōt mādatū sibi factū, ꝓbare per testes?Dicit Vber.ꝙ nō,si sit delegatus papę vel Imperatoris:alius verò sic.C. de fide instru. in exercendis. extra,co.cū Ioānes.C.de mā.prin.l.vnica.extra,de offi.dele.cū in iure. Esset enim periculosum,& res mali exēpli,probari id per testes,secūdū cū.Io.aūt & B.dicūt ꝙ iurisdictio delegati dñi papę, pōt ꝓbari per testes,si casu sit rescriptū amissum.ar. extra,de priui.cū olim.j.prope fi[g].& in auẗ. de litig. §.oēm.& in auẗ.vt liti.iur.§.quia verò. Tā. verò cōcordat cū Vincē.& dicit ꝙ nihil pōt facere,nisi ostendat literas suæ delegationis.extra,de fide instru.c.j.xxv.q.ij.sancimus. & in pr̨.c. cū in iure. Ego credo dictū Io.& B.locū habere,cum rescriptū fuit aliqua vice in iudicio exhibitū, & parte pręsente[h] in litera,dictamine,bulla, & filo,examinatum,approbatū,publicatū,& in acta publica redactū.C.de re iud.gesta.C.de testa.l.publicati.& & in præ.c.cùm olim.in fi. dictū verò Vbert. & T.cū nūquā aperuit de hoc no.in pr̨.c. cū olim. & vide suprà de legato.§.superest.versic.sed quid si[i],& seq.¶†Quid de excep.rei iudic. Dic ꝙ pōt probari per testes,extra, de re iudica. sicut nobis. Quidā dicūt cōtrariū per l.testiū.C. de testibus[k]. ¶†Quid de auditorib⁹ palatij dñi papæ,quib⁹ cāę cōmittunẗ ex pte dñi papę,qñq; p cursores, qñq; per ostiarios,qñq; per cardinales,secūdū formā,q̄ habeẗ suprà de iud.dele.§.sequiẗ.prope fi.versi.in curia.Dic ꝙ sufficit eis mandatum fore cū scripto vel sine scripto;vt in auẗ.colla.ix.vt liti.iurēt.§.qa verò.& de liti.colẗ.viij.§.edictū.aliàs incipit,aliis, & idē intelligo in quolibet auditore, à quolibet ordinario pſente dato,Et est ratio;quia si de iurisdictione dubitetur,de facili pōt ad ipsum delegantem recursus haberi.Contra, quia nō creditur iudex delegatus,nisi ꝓbet per literas: vt in pr̨.c.cū

¶De teste. Per totum. & de proximo dicto in §.j.s̄. ver. item quod de posuit.

¶Prope finē.Vbi de hoc in fi.vlt.gl. & vide quod super ea dixi.

¶Pręsente.Intellige contra quā erat impetratum . Sup quo vide quod dixi suprà de rescri. pręsen. in prin.super ver.sed obijcitur.

ADDE quod ꝓ hoc facit qđ cōsuluit Pet. de Ancha.consil.xl.ꝙ licet mandatū ꝓcuratoris aliàs exhibitum in iudicio, non reperiatur:tamē si reperitur copia facta per notarium, vel legitimatio iudicis, probatur mandatum.

¶Quid si. Et per dicta hic in princ. de Vber. videtur quod ibi dicitur de ipso intelligendum de legatis inferiorum à principe.

¶Testium. Ibi est quid imputari illi debeat,qui contraxit in scriptis se obligando ; vt sic videatur in se liberando solennitati illius legis assensisse. timor etiam subornationis id induxit vt ibi in princ.

a ¶Diligenti. Vbi scripsi de hoc super j.glo.

b ¶Vtilitatem.ff.de testibus.l.j.in prin.vbi dicitur testium vsum, necessarium.ad idem in auth.eo.titu.

c ¶Captando. Hæc ratio non procedit, si loquatur de creditore ex mutuo in legatario vel his simili procedere posset glo. Item ille, qui falso dicit se creditorem, bene procedit.

d ¶De pacto. Host. ibi plenè tractat cui iuri renunciari possit: & author j. de renun.in iij.co. & Iaco. de Bel.in §.fin.j.alle.vbi ponit hūc casum sub membro, quo mixtim versatur vtilitas communis, & renunciantis. De hoc etiā scripsi de fo.compe.si diligēti.super prima gl. in fin.

e ¶Azo. Hostien. vbi s.dicit contrariū de Azone author recepit ab Albe.Gal.q sic ponit. ADDE, quod Bal.consil.xxxiiij. incip.verba instrumenti tenet tale pactum valere. & ita consuluit: poterit tamen debitor secundū ipsum probare, ex certa compensatione. Et aduerte, quia etiā ibi interuenerat iuramentum quod facit ad versicu.seq. tamen de iuramento Bal. nō facit mētionem. stante tamen statuto q solutio non possit probari, nisi per aliud instrumentū: creditor non poterit probare creditum per testes. Ita cōsuluit Pe.de Ancha.consil.ccc j.

f ¶Æquum. Et pla. Alb. Gal. qui has tres opiniones posuit de testi. versi. sed pone. & hęc cōtinuat ver. tertiū, qui sequitur ibi: sed quoties.

g ¶Officio. Facit ad hoc de iureiur. ad nostram.ij.

h ¶Verbo creditoris. Cyn.in l.si quis in conscribendo. C.de episco.& cle. format hanc quæstionē de illo, qui promisit super damnis & expensis stare sacramento creditoris. & dic Petrum tenere q non valet per l.cōuenire.ff. de pact. i conuen. super dote. Et si dicatur q valere deberet, sicut iuramentum delatum à parte parti. C.de re. credi.l. actori.extra, de iureiur.c.fin. Rñdet ibi licere post contractum ex interuallo, q in contractu non licet. alleg. C.de pac.pig.l.fi. coniuncta cū l.ff. de pig.act.l. Lucius. habetur post Albe. Papi. sub l.ij.ff.de in litem iuran. quæstio de debitore, qui nudo verbo creditoris dare promisit, sub dānis & expensis: & arguit per ipsam legem q valeat & p l.iij.§.fina.ff. de eo quod cer.lo. Nam videtur arbitrator qui si inique arbitretur, reducit ad arbitrium boni viri.ff.loca. & cōdu. si in lege. & de bonis liber. si libert⁹. Nec obstat l.penul. ff. de arbi. per id quod ibi not.in fi. gl. subdit hoc pactū in mutuo, maximè videri appositum in fraudem vsurarum.ff.de ac. emp.& ven. Iulianus.§.ibidē. & C. de vsu.cū allegas. quod procedit in illo, qui erat solitus fœnerari.ff. de pigno.ac. vel vniuersorū.extra, de pig. illo vos. vbi concord.in vlti. gloss. ADDE, vt per Alexand. consil. xxxvij.ij.lib.

i ¶Quartò. versicu. iste quasi ad literam fuit Tan. vsq ibi: & ætas.

k ¶Sacerdotibus. Hanc non habemus, sed fuit in prima compil. post c. sicut.erratum fuit propter Tan. qui illum allegauerat.

l ¶Et not. secundū Tanc. vbi s. versi. penul.

m ¶Ver. vlti. extense, & est circa medium §.

n ¶C.ij. hucusque Tanc.

o ¶Possessum. Sic de re iud. cū aliquibus. vbi scripsi post Inno.

in iure.nec legat⁹.C.de mā.prin.l.vnica. & xcvij. dist.nobilissimus. Nec creditur officialibus Cæsariensibus, bona alicuius tanq fiscalia occupare volentib⁹ sine literis.C.lib.x.de iure fisci. prohibitū. sed hæc iura & similia, locū habent qn legat⁹ absens, est remotus secundū do.meū.C.de satis.l.vnica.s.de teste.§.j.ver.itē q fuit. ¶4†Sed pone q in instrumento debiti, dictū est q nō possit probari finis seu solutio debiti: nec pactū de nō petēdo debito vel eius parte: nisi per ipsum instrumentum redditū debitori cancellatū, vel per aliam chartā factam super solutione manu alterius legalis notarij, nūquid hęc poterunt per testes probari? Rñ. sic. Nam tale pactum est cōtra iura, quæ nolunt p bationis copiam angustari. C.de hæreti. qm. in fi. xiiij.q.ij.cq. & ideo non valet. extra, de fo.compe.si diligenti[a].ff.de pactis.ius publicū.C.de legi. non dubiū.x.di.vides. & etiam cōtra publicā vtilitatem[b]. Tūc demū enim valet pactū, cū licitum est.ff.ad Tertul.l.j.extra, de pactis.c.fi. Item cū liceat ei probare per aliquā scripturā: ergo per testes: q hęc parē vim habent.C. de fide instru. in exercendis.extra, eo.cū Ioannes. imò multò magis: Quia viua vox, præferēda est mortuæ. in auth. de instr.cau.& fide.§.fin verò. Si ergo debitor p bat pactum de nō petēdo, vel solutionem absolui debet etiā in dubio.ff.de act.& ob. Arrianus. extra, de proba.ex literis.in fi.& de fide instru.inter dilectos.ia fi.tūc ēm potior debet esse debitor, q certat de dāno vitādo, q creditor, qui certat de lucro captādo[c]: vt C.de iure deli. scimus.C.de codicil.l.fi.secundū Ia.Bal.& do.meum, q de hoc not. in sum.de renū.§.quę possunt. ver.qd de pacto.[d] & hoc etiā tenet Hugo Azo[e], & Accur. put no. in auth.vt matres tā deb.q credi. sine prohi. circa fi. Vber.dicit tale pactum valere. ¶5†Nā pactū & lex equiparantur.ff.de pactis.nō impossibile. nā & in casibus nō fit de iure probatio, nisi per scripturā que no.infra de editio.instr.§.restat.ver.sed si alij. ergo & per pactū fieri pōt, vt nō possit fieri nisi p scripturā. Ad hoc facit extra, de ver.sig.pactū. Tertij dicūt, q ex qualitate psonarū audietur, vel nō. ff.de lib.causa.diui.ff.de ac.& ob.l.fin. quod satis est ęquū[f]. ¶6†Sed qd si debitor iurauit, se nō p baturum, nisi per instrumētū incisum? Dicūt quidam tale iuramentū non tenere. extra, de foro cōpeten.si diligenti.C.de loca.& conduc.cū nō dubiū. ego dicā tale iuramentū seruandū. extra, de iureiuran.si verò. Consilium est ergo vt procuret si poterit, testes recipi iudicis officio[g]. Item pactū factum quòd nō possit probari, nisi per publicū instrumentum, videtur esse contra mores, secundùm Ia.Bald. ¶7†Quid si ibi dicitur quòd credatur quantū ad expēsas, simplici verbo creditoris[h]? Dic q iudex nihilòminus vel per sacramentū in causa pręstitum, vel etiam de nouo præstandum, interrogabit creditorem super expensarum quantitate, C.de iudicijs.properandum.§. sin autem ex gestis.& alias probationes admittet. xxx.q. vltima, iudicantē.& taxabit in sentētia, put sibi videbit.ff.d i lite iurā. videam⁹.§.j. ¶8†Sed quot testes erant necessarij, in casu illius versicu.sed pone.q est suprà? Dico duos vel tres sufficere. Tot ēm suffecissent, si pactū factū nō esset: iuxta illud, In ore duorū vel triū, &c. vt ij.q.iiij.§.j.extra, de testi.in omni.& ca.licet.j.iiij.q.iij.ver.vbi numer⁹.arg.tū cōtra q quicq rogati exigant.C.eodē.testium.& auth.rogati. sed illa locū habēt in debito in scriptis cōtracto qd nō fuit in nostro casu. Quādo autem dicat in scriptis contrahi, dicit l. C. de fide instrumento.contractus. ¶9†Quartò[i] per euidentiā facti: vt ij.q.j.de manifesta. & c. sequenti. extra, de accusa. euidentia. de iureiuran. ad nostram.iij. de quo habes infrà de notorijs crimi. Fit autem probatio per euidentiam sic: Nam si quis clericus habet paruam filiā, ex hoc probatur non diu continuisse. xxviij.distin. priusq. & lxxxj.distin. proposuisti.in prin.& xxxiij.q.ij.de his. Item si quis publicè habet mulierem suspectam in domo sua. extra, de cohabi.clerico.& mulie. de sacerdotib⁹[k]. & c.tua.lxxxj.distin.volum⁹. Et breuiter in quolibet notorio facti, similis probatio est, vt in primis concor. Nā & atrox iniuria pbatur ex aspectu.ff.de iniur.l.j.& etiā corporis integritas: vt extra, de pba.proposuisti.de frigi.fraternitatis. ppe principiū. xxvij.q.ij.nec aliqua.& ętas.ff.de mino.l.minor.xxv.ann.ex aspectu. & contentio. de limitibus, dirimitur per inspectionē.ff.finium regundo.si irruptione.extra, de proba.ex literis. & no.q in notorijs iuris nō remanet nisi sola executio: vt prę.c.manifesta.& c.seq.& c.scelus.idem et in notorio facti, extra, de cohabi. cleri. & mulie. vestra. In notorio verò præsumptiōis, distingue. nā si est pręsumptio iuris tm, recipit probationē in cōtrariū: vt in præ.c.nec aliqua. secus si fit pręsumptio iuris & de iure. extra, de iudicijs.c.fin. & no.extra, de sponsa.is qui. ¶Prædicti autem quatuor modi habent extra, de restitutio. spolatio.cū ad sedem.versi. nos prioris.& iunge hoc infrà de notorijs crimini.§.iam de noto.ver.Pe.de Sāp. & seq. ¶10†Quintò per pręsumptionē fit probatio.extra, de pręsump. afferte.& per totū suprà, ver.proxi. vnde si quis corrūpit testes aduersarij, pręsumitur iniquam causam fouere. extra, de testi. intimauit. extra, de test.cogē.peruenit.el primo.iij.q.vij. §.tria.prope finem. Item si contra reum instrumētum inducitur, propter præsumptionē, quæ est p instrumento contra eum, ipse debet probare. ff. de pactis, iuris gentium.§.quod fere.& no. Insti. de inuti.stipu.§.item verborum. Itē si quis sæpe inuenitur solus cum sola in loco secreto, & sunt personę suspectę, psumit fornicatio. extra, de pręsump.literas. Idē in qualibet violenta pręsumptione: vt xxxij.q.j.dixit. extra, de pręsump.literis. de hac dicam.j.de pręsump[l].& not.q vera probatio, vincit præsumptionem. extra, de renū. super hoc. de præsumptio.c.fi.ff.quod metus causa.nō est verisimile. Itē pręsumptio transfert onus pbandi in reum in pluribus casibus, quos dic vt no.secundū papā extra, vt eccle.bene.c.vnico. ¶Sextò per famā, de quo dicvt infrà de noto.crimi.§.per famā. & suprà, §. primo. versicu. vltimo[m] & sequenti. ¶Septimò per iuramenti delationem factā à parte parti: vt ff.de iureiurand.l.j.& ij.& l.manifeste.[n] extra, eo.c.fi.vel factā à iudice alicui litigantium: puta, quia semiplenè probauit.C. de rebus cre. in bonę.extra, de procu.ex insinuatione.extra, de p batio.c.ij[n]. De quo dic vt infrà de dila.iuramenti. vel per iuramentum in contractu appositum: vt xxxij.q.j. omne quod. ¶11†Sed pone, statutū est in ciuitate, quòd quicunq damnum dederit in vineis, vel in predijs, vel arboribus, credatur iuramēto domini possessionis. Aliquis dicitur intulisse damnum alicui, qui paratus est iurare: opponitur q ipse non est dominus rei, licet sit dominus possessionis: quæritur quid iuris? Et videtur q oportet eum probare dñm rei: quia prædictum verbū possessionis, pro ipsa re ponitur: vt C. de pactis inter empto.& vendi.in initio.in prin.ibi possessionem, agrum, siue prædium possessum[o]. Ad idē C.de donatio.inter virum & vxorem. si quidem ff.de iudi.si de vi.ff.de condi. causa data. cū quis mortis causa.ff.si quis te.lib.esse ius.l.j.§.scęuola. C.ne vxor pro marito.l.iij. C. vbi in rem act.l.j. ibi vt datę possessionis domino, &c.C.de pigno.l. si dominum.C.si se pig.act.l.iij.C.de euic.si controuersia.C.libr.xj.de omni agro deserto.l.locorum. argumentum cōtra: quia verbū possessionis pro nuda

a ¶Habet. Octauum modum probationis, s. per aspectum oculorum, qui deest hic tobliuione authoris vel errore scriptoris, vide in Sum.eo.ti.§.fi. ver.viij.illum tamen videtur s.expressisse sub quarto.

b ¶Cũ causam. Vide quod ibi no.in gl.j.& qđ super ea scripsi post Host. A D D E ad ver.seq.s.decimũ per literas sigillatas: ꝙ creditur literis episcopi cum solo sigillo, etiã plura asserentibus, quę fieri potuerũt eodem tẽpore. Rota in anti. deci. decisi. ccc-xcvij. An autẽ credatur epistolę trãsmissæ tertio amico contra scribentem, vide Rotã in anti. decisi. cccc-xxx. ꝙ sic.

✱ ADDITIO. ¶Adde tu videndum Car. zaba. in c. post cessionem. extra, eo.ti.de proba. vbi pulchrè determinat an literis episcopi credatur: & an literæ sigillatæ absque testium subscriptiõe, probent: & quando dicatur sigillũ authẽticũ, vide latè per Gui. Papæ in quęstionibus suis q. clxxv. incip. literæ quantũcunque. & q. cccclxxxj. inci. literis. vbi an credatur literis nõ sigillatis, Hen. Ferrãd.

c ¶C.ij. Ibi vide qđ scripsi in glos. magna. versi. sed quid de his. in fi. & qđ scripsi. de solu. c.ij. super ver. quibus. A D D E ad vers. seq. Rotam in anti. decisio. cccxcvij.

d ¶Sciant. Quæ est ex vlti. C. eo.ti. vbi Cy. tractat, an crimen probetur per instrumentum, & quæstionẽ meã de hoc vide super regula, semel mal⁹. de regu. iur. lib. vj. vltra id scias quod Tho. de Pipera. facit sub tractatu de fama: plenũ tractatũ de indicijs: quẽ decurtãdo vt hunc ver. faciam in materia remissibilẽ prosequar. sic dicẽdo sicut ipse vbi s. ver. viso de fama. vbi quærit quatuor. Quid sit indiciũ: vnde dicatur: ex quibus oriatur: & qs sit eius effectus. & ante omnia differentiã inter indicare, quod producit

pro nuda possessione ponitur. ff. de acquir. poss. l. j. §. si vir. & C. de sacrosan. eccl. iubemus. in fi. secũdum vnum intellectum. Vnde videtur sufficere si sola possessio sua sit: quia licet impropriè: tamen dicitur dominus possessionis is, qui eam habet. a

12 ¶†Nonò per libros antiquos, & per scripturas antiquas in lapidibus vel columnis sculptas. extra, de proba. cùm causam. b xxx. q. j. peruenit. xxiiij. quæstio. ij. sanè. ij. ff. de albo scri. l. j. & per librum censualem Ro. ecclesiæ. extra, de præscript. ad audientiam. C. de fide instrumen. authenti. ad hoc. ff. de probat. census.

13 ¶†Decimò per literas sigillatas sigillo episcopi: vt extra, de proba. post cessionem. xj. quæsti. iij. curæ. & c. debent. extra, de testi. cùm à nobis. xviij. dist. c. j. extra, de præben. cùm secundum. & de fideiusso. peruenit. xx. q. j. vidua. lxxiij. distin. in nomine patris. in fin. xcviij. distin. c. j. & ij. C. de episco. & cleri. si qui. extra, de cleri. peregri. c. j. Item sigillo legati. extra, de confir. vti. vel inuti. cùm dilecta. Item sigillo cardinalis: vt extra, de fide instru. quod super his. Item sigillum Abbatis facit fidem. xix. quæsti. iij. statuimus. extra, de his quæ fiunt à præla. ea noscitur. quod admittebat dominus Clemens papa iiij. in magnis abbatibus, vt est Cluniacen. Item sigillum capituli vel conuentus facit fidem. extra, de proba. tertio. de app. significauit. & cuiuslibet collegij. extra, de exces. præla. cum dilecta. Item creditur sigillo episcopi alieni, si sit notum. xix. q. ij. c. j. & secundo. & cuiuslibet prælati. extra, de dolo & contu. veritatis. & c. cùm olim. & de præsumpt. cùm in iuuentute. extra, de maio. & obedien. cùm in ecclesijs. Secus si ignotum sit. extra, de fide instru. c. quod super. extra, de cleri. perigri. c. j. Item sigillo episcopi. extra, de fide instru. cùm dilectus. C. de adulte. quãuis. Curia Romana tenet ꝙ non creditur sigillo, nisi sit authẽticum: vt extra, de fide instru. c. ij. extra, de sentẽ. excom. cùm medicinalis. §. j. libro vj. ff. de custo. reorum. diuus. & in præ. cap. cùm dilectus. curæ. & c. post cessionem. Vnde sigilla archiepiscoporum, episcoporum, officialium suorum, & principũ & abbatũ exemptorũ & notariorũ iurisdictionem habentium, faciunt fidem in alienis negotijs, non autem aliorum abbatum inferiorũ vel decanorum vel archidiaconorũ: licet prefint iurisdictiõi, nisi in his quæ sunt suæ iurisdictionis. tunc enim cuilibet ordinario vel delegato creditur. argu. præd. decreta. cùm à nobis. & in hoc videtur papa Innocen. assentire qui not. extra, de fide instrumen. c. j. & ij. quod sigilla episcoporum & suprà, faciunt fidem, inferiorum verò episcoporum non, nisi vt iam dictum est: & nisi consuetudo hoc habeat, quòd eorum sigillis credatur. de his quæ extra iudicium fiunt. & quantum eis creditur: puta vsque ad certam summã, & inter quas personas. statur enim in hoc cõsuetudini, quę facit sigilla authentica: vt extra, eodem tit. cùm dilectus. argumen. C. de emancipa. l. j. ix. q. iij. conquestus. & infrà titulo secundo. §. nunc videndũ. versi. fin.

14 ¶†Sigillum autem Cancellarij Parisiensis fidem facit, secundùm dominum meum: vt extra, de testib. præsentata. argu. tamen contra, quòd sigillum priuatæ personæ fidem faciat. C. de rebus ali. non alie. l. ij. ff. de procura. l. ij. ff. de testib. ad testium. Insti. de testamen. §. possunt. ff. de procur. si procuratorem. vbi de hoc: sed illud loquitur in negotio proprio contra se. De hoc dixi suprà, de procura. §. ratione autem formæ. versicu. item ꝙ non sunt.

15 ¶†Et generaliter scias ꝙ creditur literis cuiusque de his, quæ facere potest vel debet ratione officij sui: vt si archiepiscopus citet ad conciliũ. xviij. distinc. si quis metropol. vel ad consecrationem episcoporum. lxv. distinc. non debet. vel si episcopi absentes per epistolas in hoc consentiunt. extra, de tempo. ordina. nec episcopi. vel si episcopus, qui solus remansit in prouincia vocet episcopos vicinæ prouinciæ ad consecrationẽ metropol. vel etiam populus eo negligente: vt lxv. distinctio. si forte. vel si capitulum citet canonicos ad electionem faciendam. extra, de electio. cùm inter. vel si conuentus licentiet aliquem monachum. xix. quæstio. iij. statuimus. vel si episcopus mandat vitari excommunicatos. xj. q. iij. curæ. Idem est de literis commendatitijs: vt lxxij. distinctione, per totum. de his etiam, quæ ratione officij facere non debent, aliquando creditur eis: vt patet in episcopis, qui dant literas testimoniales, de ordinibus vel moribus vel fama alicuius: vt extra, de cleri. peregrina. c. j. & extra, de dolo & contuma. c. veritatis. & de præsumpti. cùm in iuuentute. in fin. Idem etiam iudicandum est in procuratore ad impetrandum & contradicendum constituto, & in omnibus alijs, vbi nullum vel modicum præiudicium generatur. Nam in prædictis casibus, & si non constet sigilla esse eorum, qui scribunt, vel etiam si modicæ authoritatis homines scribant, creditur eis, secundùm papam.

16 ¶†Et nota quòd habens proprium sigillum non debet cum alieno sigillare: sed nec debet quis cum alieno sigillare, nisi hoc in litera profiteatur. Item sigillum ad causas, non facit fidem in alijs. De hoc suprà de citatio. §. iam de citatione. versicu. literis. & infra, de instrumento edic. §. postremo. versicu. item quod non est sigillatum. & sequen.

17 ¶†Illud etiam scias, quòd illud, quod ius ciuile vocat annulum, in prædi. l. & similibus, ius canonicum vocat sigillum: vt in præd. concordan. ¶Apponitur autem sigillum & subscriptio, diuersis ex causis.

18 ¶†Quandoque in signum consensus. xij. q. ij. sine exceptione. extra, de electio. innotuit. de procura. c. j. ff. de pign. fideiussor. §. fina. & l. sequen. ¶Quandoque in sigillum testimonij: vt in prædi. l. ad testium. ff. de pign. Caius. ¶Quandoque in signum authoritatis: vt xij. quæstio. ij. cùm redemptor. & c. sacrorum. ¶Quandoque in signum confirmationis: & ex pluribus alijs causis: propter quod in litera debet dici semper ad quid sigillum apponatur: de quo, & quid iuris sit de schedulis vacuis traditis, quid, & per quos, quando, & ad quem effectum in eis scribi, debet dic secundùm papam: vt no. extra, de fide instrumen. ca. secundo. c ¶Hoc autem certum est, quod sigillum duorum vel plurium executorum, creditur. Hinc est quòd literis patentibus abbatis dicentis se aliquem recipi fecisse, creditur: quia ministro creditur in facto sibi commisso. quod qualiter intelligatur, no. infrà de remissio. §. vtile. versicu. sed nunquid. ¶Vndecimò per denunciationem publicarum personarum. quo dic vt j. de accusa. §. j. versicu. hoc autem scias. & s. de cita. §. sequitur videre. versicu. sed nunquid. ¶Duodecimò per communem opinionem: quod dic vt suprà. §. j. versicu. vltimo. & sequen.

19 ¶†Decimotertiò per indicia indubitata. extra, de hæreti. excommunicamus. j. in fine. C. de rei vendicatione. iudicia. ij. quæstio. viij. sciant. d ¶Prædicta autem habent locum in probatione facti: probatio verò iuris, fieri debet per leges, canones, & consuetudines, interdum directè, interdum

ditia pro plena probatione. C. de rei vẽ. indicia. & de his nõ quęrimus: in proposito enim ponitur indiciũ, pro notabili signo maleficij vel alterius rei, ad ipsius veritatem habendam. Dicitur autem indicium ab indicando: vt s. & in pręd. l. solent. Oritur autem ex his, quæ vrgere debent iudicis animum ad credẽdum maleficium vel rem aliquam, de qua agitur euenisse, saltem credulitatem, quæ cum moueat ad torturam: effectus est vt ex indubitatis indicijs puniatur re⁹, ex dubitatis torqueatur, vt dixi: & de secundis dicam infrà de noto. crimi. super §. vt autem. in prin. ponitur de primo exẽplum, cùm de camera habẽte vnicum aditũ & egressum, egreditur aliquis pallidus cum gladio sanguinolento: & ibi inuenitur homo mortuus. & de his loquitur præ. l. sciãt. Palliditas enim & trepidatio, est vnũ indicium. ar. ff. de q̃o. de minore. §. penul. Delatio gladij potest dici aliud indiciũ, quod lex præsumit ad malũ. C. vt armo. vsus. l. vna. li. xj. & in auc. de armis. col. vj. sanguinolentia gladij, aliud indicium, ex quo capitur coniectura, sicut & aliàs ff. de do. inter vir. & vxor. l. vtrũ. sed quia talia indicia sunt rarissima, dat Thom. alia. Occisus est Titius in vinea vel fundo, ꝙ Seius occiderit, nõ sunt testes: sed sũt de inimicitia, de vibratione gladij contra illum, quod viderunt fugientẽ de loco maleficij tẽpore maleficij. Itẽ de voce & fama, ꝙ occidit: hæc quatuor secundùm eũ bene probarẽt Titium per Seiũ occisum. & sic intelligit præ. l. sciãt. & §. vlti. alias numerus. in l. iij. ff. de testa. potius videtur fienda tortura: vt ex ore suo iudicetur. xxj. dist. nunc autem. ff. de iure fisci. imperatores. Aliud exemplum sub eodem themate: non extant testes quod Titium occidi fecerit Seius: sed probatur ꝙ ipse Seius erat inimicus Titij. ff. de quæsti. l. j. §. præterea. & de legatio. l. sciendũ. §. ij. quod tempore occisionis erat in loco, ꝙ receptauit occidentem, quod occidens erat familiaris

secundam, ad illud quod corripit. vide Inn. de elec. vbi periculum. in fi. vlt. glo. lib. vj. cum sua remis. & iste est primus modus, quo sumitur indiciũ. extra, de fur. q cum fure. ff. de præscr. ver. solẽt. ¶Quãdoque sumũtur in

&domesticus eius, probatur fama q a Seius iactauit se, q illum faceret occidi, & erat homo ad id potens. C. quod metus causa. l. metum. ff. ex qui. cau. maio. l. ij. & iij. & quod inter eos offensæ præcesserat. De his etiam dicit posse intelligi legesillas. Tenet etiã Thom. q fama sola nõ est sufficiens ad torturam: vt dicam infra, de noto, crimine. §. fama. super vers. quid si agenti. in fine. Hæc verba recepit Gui. de Suza. vt propria, in lectura & in quęstionibus statutorum sub litera s. & vide infra de præsum. §. vlti. versi. sed pone, P.

ADDE an per instrumẽtum probetur crimen, Feder. cõs. xxiiij. Oldra. cõsilio cxcviij. & an ex præsumptionibus violentis, quis posit condẽnari, per Alexã. consi. xv. ij. lib.

ADDE, ad hanc materiam iudiciorum, quæ plenè dicuntur per domi. Anto. de But. & Abb. Sicu. & Feli. in c. iurauit. extra, de proba.

a ¶Dicemus. Ad literã fuit Tan. iste versicu. remittebat autem ad suum titulum de allegationibus.

b ¶§. iij. Hucusque Vber. de Bob. charta tertia, ver. quid si sententia. quod posuit Ioã. de Deo cauil. libr. v. rubri. antepenulti. ver. itẽ quæritur quid.

c ¶In summa. facit quod no. de prebẽ. dilecto. in ij. glo.

d ¶In summa not. secundùm Tan. titulo quo remedio valida sentẽtia reuelletur. vltra medium.

verò p argumẽta: vt infra, de disputa. Deo dãte dicemus.[a] ¶ † Hoc quoque scias, q pbatiões in vno 20 iudicio factę, puta attestationes, cõfessiones, & huiusmodi fidẽ faciũt in alio: & etiã factę corã arbitro, fidẽ faciũt corã iudice. quod intellige vt in cõcor. quæ sunt supra tit. proxi. §. nũc videndũ. ver. qd 21 de cõfessione. ¶ † Sed nũquid ecõtra attestationes productæ in iudicio fidem faciant coram arbitro? Videtur q non: quia C. de testib. l. fi. hoc non dicit. argu. extra, de deci. ad audientiam. & de transl. c. ij. ver. sed neque. & versicu. vnde si circa. Dic cõtra multofortius: cùm iudiciũ dignius sit arbitrio. arg. C. de arbi. l. j. & qa acta perpetua sunt: vt C. de re iu. l. fi. & arbitria ad instar iudiciorũ se ha- 22 bẽt. ff. de arb. l. j. ¶ † An testamẽtũ põt pbari p publicũ instrumentũ, vel etiã per duos vel tres testes, vel etiã eius obscuritas declarari corã eis? no. C. de fideic. l. fin. ff. eo. hẽredes. §. j. C. de bo. pos. secũdùm 23 tab. l. ij. ¶ † Sed pone iudex in sententia dicit, condemno T. tutorẽ P. q satisdedit, & inuẽtariũ fecit: quero an ex hoc probetur tutor, & q prędicta fecerit? Et videtur q sic etiã si solũmodo se tutorem dixit: vt ff. de verb. obli. sciẽdũ est. Insti. de fideiuss. in fi. C. de cõtrahen. & cõmit. stip. l. j. & penul.? Dic cõtra: quia id debet probari re ipsa & verè: vt ff. de publi. quæcũq; in fin. & in au. vt spõsa. lar. §. iij.[b] & vide hoc quod no. suprà, de procu. §. ratiõe quęque. ver. illud. & infra, de instru. edi. §. restat. ver. in summa. ¶ † Sed nũquid[c] probatur quis excõmu- 24 nicatus eo ipso q petijt absolui? Et videtur q sic: vt probatur & no. extra, de elec. venerabilẽ. §. sunt enim. Tu dic cõtra. nam plerũq; petitur absolutio ad cautelam. extra, de app. ad præsentiam. de sent. excom. c. per tuas. & c. solet. Nec obstat præ. §. sunt enim. ibi: dum per nunciũ &c. nã illa dictio dum, non dicit causam quare recognouit, sed tẽpus quãdo recognouit. supponit enim q recognouit, & quãdo, &c. nõ autẽ intelligit q in eo recognouerit quod petijt: in eo tamẽ quod petijt, videt q malam habebat cõscientiam, q petijsset ad cautelam, 25 quod ibi nõ dicitur q petierit ad cautelam. ¶ † In summa nota[d] q testiũ falsitas potest pbari p alios testes, q interfuerũt corruptioni vel subornationi illorũ: vel si indirectè testificatur cõtra illos. extra, de testi. ex tenore. & c. sicut. per eos autẽ, q falsum tulerãt testimoniũ, nihil probari potest: quoniã eis nõ creditur: vt extra, de testi. sicut. & de pba. licet causam. v. q. j. quicũque. xxij. q. v. si qs cõuictus. & c. paruuli. verũtamẽ admittẽdi sunt illi falsi testes, tanquã suspsius accusatores ad detegẽdũ fraudẽ: & parũ est eis credẽdũ cõtra se: pro se verò nihil. argu. extra, de testi. intimauit. & de testi. cog. peruenit. secũdùm[e] T. De hoc dic secũdùm V in. vt extra, de testi. series.[f] Et nota q post dicta testiũ publicata, & etiã post sentẽtiã, potest falsitas probari: vt in præ. c. licet. & in au. de testi. §. qa verò. Instrumẽtorũ quoque falsitas probatur similiter per testes: vt extra, de proba. c. iij. & arg. C. eo. cum precibus. Probatur etiã per cõparationem bullæ: & per chartæ similitudinẽ, & per cõparationẽ literæ, & per modũ dictaminis, & quibusdã alijs modis: vt extra, de cri. fal. licet. & c. sequẽ. & c. quàm graui. & extra, de fide instr. inter dilectos. & j. de instr. edi. §. restat. & §. postremo. s. de pręsenta. rescrip.[g] verũtamen T.[h] nõ adhibet plenã fidẽ probationi, quę fit per cõparationem literę seu scripturæ, nisi alia valida adminicula suffragentur: quoniã aliter scribit homo iuuenis, quàm senex: aliter sanus, & aliter ab ægritudine cõualescens. Præterea calami, pẽnę, & chartæ, diuersitatẽ scripturę vel similitudiẽ operãtur. Hęc probãtur in au. de instr. cau. in prin. vt extra, de fide instru. inter dilectos. De probatione autẽ per cõparationem, nota papa extra, de fide instru. c. j.[i] Probato autẽ vitio falsitatis, rescinditur sentẽtia per eam lata, & quicquid inde sequutũ est, quod, & qd iuris sit de falso, dic 26 vt j. de sentẽtia. §. fi. versi. in summa. & seq. ¶ † Hoc quoque notãdũ est, q medico creditur de sua medicina. C. libr. xij. de re mil. semel. extra, de æta. & qua. ad aures.[k] ¶ Itẽ naturali creditur de natura, ff. de sol. si pactũ. Fabro de fabrica. in au. de non alie. aut permu. § quod autẽ. Doctori de discipulo,[l] Magistro militũ de suo milite. C. de offi. magistri offic. l. j. Aduocato de causa, in qua aduocat.[m] C. de iud. rem non nouã. §. patroni. contra. C. de officio. asses. nemo. ad fi. Seruo de facto suo. C. de qstio. interrogari. ff. de ædi. edic. l. quero. in fi. cõtra. iij. q. iij. §. itẽ in criminali. ver. itẽ serui respõsio. & versi. item serui neq;.[n] Item mensori, de officio suo. ff. si mens. fal. me. di. l. j. ff. finium regũ do. si irruptione. §. j. extra, de prescri. quia indicante. Tabellioni de officio suo. C. de falsis. si quis decurio. & j. tit. ij. §. restat. & viatori de suo. ff. de reb[us] eorũ. l. mag. §. ne tamẽ. & generaliter vnicuique in arte sua experto credendũ est. quinquagesi. dist. vt cõstitueretur. ibi: experto crede. & cõfessori de confessio. extra, de simo. nemo. & no. extra, de testi. testimonium. 27 & prodest hoc scire, propter testes: † Quia magis credendum est ei, qui de arte sua testificatur. Vnde cùm quidã scholaris Bon. repeteret à quodam campsore pecuniã suã, campsor eum cum falcastro percussit. cãpsor verò accusatus, respondit q quædam mula illũ cum pede interfecerat. is verò q accusationem prosequebatur, illũ fecit examinari vt videretur an ictu falcastri vel pede mulæ interfectus fuisset. & responsum fuit per chirurgicos q ictu falcastri: & fuit pronũciatum q eorum dicto credẽdũ erat, per l. C. de iudi. certi. & in proœmio 28 Digestorum. §. j. ¶ † Vltimò nota sex genera semiplenæ probationis. Primum per vnum testem. ff. de dote præle. Theopõpus. ff. quemadmodũ testa. aper. l. j. §. fi. ff. de iureiur. si duo. Si enim duo, faciũt plenã, vt iiij. q. iij. ver. vbi numerus. extra, de testi. in omni. ergo vnus semiplenam. Nec obstat ff. de qstio. maritus. nõ enim ibi phibetur torqueri ancilla, ideo quia non præcessisset indicium: sed quia contra dominum postulabatur torqueri. quod esse non debet. C. eod. l. j. xij. q. ij. §. in patrono. Item nec C. de testi. iurisiurãdi. quia verum est, q dictũ vnius non probat plenè, & semiplenè. Secundum est per collationem alterius scripturæ, ex qua non plena, sed qualisqualis sumitur probatio. in authẽ. coll. vj. de instru. cau. §. si verò moriantur. & §. seq. Tertium, per scripturam domesticam: quæ nõ sola, sed cum alijs valet: & sic semiplenam inducit. C. de proba. instrumẽta.[o] Quartum, per fugã, in au. col. ix. de collatoribus. §. super hoc. & §. si quis autem. extra, de præsumptio. nullus. iij. q. ix. decreuimus. Quintum, quãdo quis se dicit in vrbe cõpulsum. quod quia non est verisimile, & sic est semiplena probatio contra eum, oportet eum id apertissimè probare: puta per testes, vel duos excellentes: vt colligitur ff. quod met. causa. non est verisimile.[p] Ad idem. ff. de verb. obli. vbi autem nõ apparet. Sextum per famam:[q] vt versic. vj. De semiplena probatione no. suprà de of. om. iud. §. postremo. & C. de rebus cre. in bonæ.[r] Qualiter autem expensæ damni & interesse probentur, not. infra, de fruc. & interesse. in prin. & versi. illud etiam. & seq. ¶ Itẽ qualiter probatur, aliquem deleuisse instrumentum. j. de cri. falsi. in fi. ¶ Itẽ qualiter probetur infamia: infra, de inquisi. §. nunc tractemus. ver. quid si ille. ¶ Itẽ qualiter probetur instrumẽti amissio, not. j. de edi. instr. §. restat. ver. illud quoque. ¶ Itẽ super probatione minoris ætatis, & per qualem scripturã probetur, vide suprà, de actore. in prin. & j. de resti. in integ. §. j. versi. sed cuiusmodi. ¶ Itẽ qui opponit cõtra literas vel sigillum, vel characteres quis probabit, vide s. de procur. §. ratione autem. ver. item quod nõ sunt factę. & seq.[f]

De articulorum exhibitione, & testium productione, Rub.

QValiter formentur articuli: & qualiter testes producãtur: & qualiter productioni testium renuncietur, plenè dictũ est suprà de teste. §. nũc videndũ. & §. fi. & per totũ ti. ideo q; hęc nõ ducim[us] refricãdũ.

De instru.

e ¶Secundùm Tan. vbi proximè dixi.

f ¶Series. Cuius dictum vide s. de teste. §. qualiter. vers. sed opponitur.

g ¶Rescri. §. secũdo.

h ¶Verũtamen. T. vbi dixi suprà proxi. versi.

i ¶C. j. Vbi scripsi in prin. ij. col. versi. ad hoc autẽ. remis. ad summam Host. dat aut hor j. §. instrumentum. vltra prin.

k ¶Ad aures. De hoc infra de homi. versi. pone, A. & I. & vide qd ibi dicã post Gui. de Suza.

l ¶Discipul. xij. q. j. c. j.

m ¶Aduocat. Cùm vult illã psequi vt iustã, vel eam recu sat iniustã: sed non põt esse testis pro clientulo: vt de testi. Romana. lib. vj. cõtra eũ, sicut ibi no. iudicare autem in causa nõ põt. & sic loquitur cõtrariũ.

n ¶Serui neq;. Solue vt vtrobique not.

o ¶Instrumẽta. De hoc j. de iura. delatio. ver. j. in fi.

p ¶Verisimile. Et extra, de psumptio. quia verisimile.

q ¶Famam. Tho. de Pipera. nõ fatetur famã facere semiplenã probationẽ.

r ¶Bonæ. Ibi no. in vlti. glos. de prędictis casibus.

s ¶Et seq. An autẽ reus ex verbis rescripti quod p exceptionem elisit in alio iudicio, iuuare se posit, vide qđ scripsi de iureiur. c. fi. lib. vj. in j. gl. Itẽ an ad probandum clericatum pro exclusione fori secularis, sufficiat litera papalis, quæ vocat illum canonicum: vide quæstio

nem ſuper regula, non licet. lib. vj. de probatione recepta contra venditorem ad æternam rei memoriam vel aliàs: an noceat emptori? Vide quod dixi ſuprà de teſte. §. nunc tractemus. ante fin.

Bald. De probationibus, Rubrica.

An ſemiplena ꝓbatio ſit ſpecies probatiõis, no. ĩ. c. j. de iudi. qđ non. & C. de Carb. edicto. l. fin. An obijciens plura videat̃ ſe adſtringere ad oĩa probãda, no. in c ſi fortè. de elect. ĩ Nouella. lib. vj. Nihil faciẽti in primo termino nõ debet dari ſecũda dilatio ad probandũ niſi probato ĩpedimẽto ĩ prin. G. Negatiua ſimplex nõ ꝓbat̃: quia negationũ nõ ſunt cauſę. §. j. in prin. & de qualibet negatiua vide ibidẽ ꝑ G. ¶ Teſtes actoris pri⁹ debẽt recipi ꝙ̃ teſtes rei, ver. ego puto. G. ¶ An habẽs dilucida interualla preſumat̃ aliqd feciſſe tpe furoris, vel tpe ſanæ mẽtis ver. ponit. G. ex facti qualitate præſumit̃. ff. de cõdi. inde. l. pe. & de offi. preſi. l. diu⁹. ſcđm Bar. ¶ Qualiter probet̃ negatiua, memoriã nõ extare: certè ꝑ cõem opi. vide plenè in ver. vlt. quærit̃. G. ¶ Cõis opi. eſt idẽ, quod credulitas. Sed quõ ſciam ſi tu credis? Rñ. ꝑ verba quæ profers. ver. illud autẽ. G. & idẽ eſt probare cõem opi. & oĩm opi. ver. & ſcias. G. & per cõem opi. probat̃ ꝙ aliqs fuerit tabellio, vel iudex. ver. verũ & ſeq. G. ¶ Cõtinua poſſeſsio probatur ex extremitatib⁹, ex quib⁹ præſumit̃ mediũ. Itẽ q probat ſe fruct⁹ percepiſſe, videt̃ probare ſe per totũ illũ annũ poſſediſſe. ver. ſed quærit̃ quar. qđ no. G. & vide Cy. C. de preſc. lon. tẽp. l. pe. & s. de poſi. §. pono me poſ. ¶ Aduocat⁹ debet omnes atteſtationes rimari, tã ſuas, ꝙ̃ aduerſarij. nã etiã per teſtes aduerſarij qñq; quis probat. & ſi videt probatũ, inſtet: alioquin deſiſtat. §. nũc dicendũ. vide s. de teſte. §. teſtis product⁹. G. ¶ An delegatio vel cõmiſsio poſsit probari per teſtes: videndum poſt principium. G. ¶ Licet quis promittat nõ probare ſolutionẽ niſi per inſtrumentũ: tñ valet probatio per teſtes, ne veritas occultet̃. ſed pone. G. Vide j. de renun. cõclu. §. cũ autẽ in fi. ¶ An valeat pactũ ꝙ credat̃ ſimplici verbo alicuius? Dic ꝙ iurare debet: & videt̃ iuramentũ cõditionale. ver. qd ſi ibi. G. de hoc in l. fi. de preto. ſtip. per Dy. & de iureiur. l. iuſiurandũ qđ ex. per. Ia. & de dote prele. l. Theopõp⁹. ꝑ Bar. ibi vide. ¶ Si ꝑ ſtatutũ debet credi iuramento dñi. poſſeſsionis, de dã. da. an iſta verba cõprehendãt iuſtũ poſſeſſorẽ, q nõ eſt dñs propritatis: vt vſufructuariũ vel bonę fidei poſſeſſorẽ? Rñ. ꝙ ſic. ver. ſed pone ſtatutũ. in §. videndũ. G. facit qđ no. de ruſtico. ff. de ori. iuris. l. ij. §. j. In cõtrariũ facit: quia illud ſtatutũ eſt cõtra ius cõe: ideo ſtrictè ꝓ vero dño verba ſunt accipiẽda. Facit ff. de reli. l. j. §. j. imò nec emphyteuta cõprehendit̃: quia emphyteuta ꝓpriè nõ dicit̃ dñs: vt l. cũ notiſsimi. §. j. C. de præſcr. xxx. an. ff. ſi ager vec. l. j. §. qui perpetuũ. vbi de hoc. ar. cõtra. ff. de iniur. l. lex Corn. §. domũ. facit ff. de ꝓcu. l. & habet. §. j. Sol. qñ ſit mẽtio dñi abſolutè, intelligit̃ de ꝓprietate: ſed qñ ꝑ relationẽ ad aliud, id eſt, ad aliũ effectũ: tũc aut ille effect⁹ depẽdet à ꝓprietate: & tũc ſignificat proprietatẽ: vt qñ cõcernit totũ ius rei. Si autẽ eſt tale quod cõcernat fructus: tunc ſufficit iuſta poſſeſsio. ff. ad l. Aquil. l. itẽ Mela. §. pe. & ff. de vſufru. l. qui ſcit. §. fin. & ita intellige hic Bal. & vide s. de primo & ſecundo decreto. §. quod per iuramentũ. Bal. ¶ De authoritate cuiuslibet ſigilli vide plenè in ver. x. per literas. quod not. G. & quòd opponantur. ver. illud G. licet in ſentẽtia fiat mentio procuratorij, nõ tamẽ probatur mandatũ. ver. ſed pone iudex. G. vide l. optimã. C. de contrahen. & commit. ſtipu. per Cyn. ¶ Acta facta coram iudice, valent coram arbitro. verſi. ſed nunquid omnes. licet nulla lex hoc exprimat. G. ¶ Siquis petit abſolutionem, an videatur confiteri ſe ligatum? ver. ſed nunquid probatur. G. arg. ff. fam. ercif. l. qui familiæ. Bal. ¶ Cuililibet perito in arte, eſt credendum. vnde an vulnus ſit lethale vel nõ, vel factum cum falcione, vel lapide, vel calce, iudicio medicorum ſtatur: vt fuit in cauſa cuiuſdam homicidij, & fuit corpus exhumatũ & oſtenſum medicis. ver. quoq;. G. Quot ſpecies ſunt ſemiplenæ probationis, vide ibidẽ ad finẽ. G. ¶ Probatio, eſt aſſertio veritatis, ſenſatè, directè. & immediatè per ſeipſum. Argumentum eſt aſſertio quadam oriẽs ex ſenſu alicuius rei facto principali cõnexo, nõ ex ipſo immediate. vnde argumentum eſt ſicut ſyllogiſmus, in quo vno præſuppoſito, aliud ſequitur: vt vulnerauit, quia habebat gladium euaginatum, ſanguinolentũ in rixa. ¶ Coniectura, eſt aſſertio alicuius circunſtantiæ, q̃ nõ cogit intellectũ hominis ad ſic credendũ: ſed inducit ad id preſumendũ & ſuſpicandũ: vt quia viſus eſt ſcholaris in camera cũ Berta. Vnde rhetoric⁹ cuius ſcientia in perſuadendo cõſiſtit, frequenter vtitur argumentis ſumptis ab indicijs & coniecturis: & ius ciuile quandoq; idem facit. Bald.

De inſtrumentorum editione. Rub.

Dicto de probatione viuæ vocis, quę fit per teſtes: dicendum eſt de probatione mortuæ vocis, quæ fit per inſtumentum, dicentes.
Quid ſit inſtrumentum, & vnde dicatur?
Qualiter publicetur, & fiat.
Qualiter propria ſcriptura exempletur, publicetur, ſeu reficiatur.
Et qualiter aliena, & quid iuris ſit de publicatione, ſeu exemplatione inſtrumentorum.
Quando ſunt exhibenda inſtrumenta.
Et qualiter.
Quot ſunt eorum ſpecies.
Quibus inſtrumentis fides adhibeatur, & quanta.
Quibus modis diuerſæ ſcripturæ in iudicio productæ, valeant impugnari, vel contra eas excipi.

De Inſtrumentorum editione. Rubrica.

¶ Pile⁹ nõ fecit de ĩſtr̃is rub. ſed ĩ ti. de ꝓb. ĩ fi. de hoc tractauit, et modicũ. Itẽ ĩ ti. de teſt. ſubſcriptis ĩ ĩſtr̃o de Bagaro. idẽ dico. & ꝙ modicũ ĩſeruit, vbi tra. de teſt. Tã. ꝑte iij. poſuit rub. de exhi. inſtr̃orũ & ipſorũ fide. Roff. vbi de edictis ponit rub. de actione in factũ, de edẽdo. vbi de eorũ editiõe trac. Vber. de Bo. char. ij. tractatũ inchoat, quẽ proſequitur de ſcripturis priuatis & publicis, & de priuilegijs. Io. de Deo cauil. lib. v. poſuit rubricam de inſtrumẽtis & diuerſis ſcripturis publicis, poſt quã poſuit de ſcriptura priuata, & de priuileg. & in li. iudicũ, parte vlt. poſuit rubricã de fi. inſtru. & ipſorũ iurib⁹, & qñ dicat̃ autheticum Ægid. de ipſorũ ꝓductione poſuit rubricã lib. vij. & Alb. Gal. poſuit rubricã de fi. inſtru. Nepos de Mont. al. poſuit ſecũdã rubricã cõtra ſcripturas publicas & priuatas, & contra priuilegia: vide qđ dicã in §. cõpẽdiosè in prin. Vidés ꝙ hic nouẽ diuiſiones facit author, de qbus maiorẽ numerũ facere potuiſſet. Et ſciẽdũ ꝙ Nicolaus Matarelli de hac materia ſummã ꝓlixã formauit, dicẽs circa ſcripturã ꝓbatoriã, q̃ dicit̃ inſtrumẽtũ ſtricto modo ſumptũ, vt no. j. §. j. in fi. & ff. eo. ti. l. j. diſtinguẽdũ, q̃ diſtinctio, qa differt à mẽbris authoris: mot⁹ etiã qa in quadã q̃ſtione quã circa materiã ipſe & ego cõſulere habebamus Padue ſatis illã reuoluimus: ideo hic illã ponã, quàm breuius potero ꝓſequẽdã. Diſtinguit aũt ſic: Aut dubitat̃ de illa cõficiẽda, & hic prolixus eſt tractatus, aut de ipſa cõfecta, exhibẽda & tradẽda: aut de ea vacuata exhibẽda, & reſtituẽda: & qa hęc duo, breuius ꝑ ipſum expediũtur, illa p̃mittã. Dicit ergo circa hoc ſecũdùm qđ iuxta diuerſitatẽ factorum & ſpecierũ, diuerſis actiõibus ad talia tradẽda agẽdũ eſſe, quãdoq; officio iudicis, quãdoq; ex actiõe in factũ q̃ datur de æquitate quãdoq; rei vẽdicatiõe, quãdoq; actiõe ex eo cõtractu, quãdoq; actiõe mãdati. qđ dixit apparere ex dicẽdis ſuꝑ j. mẽbro. Circa tertiũ vidẽdũ dixit, quãdo ſcriptura dicat̃ vacuata: qđ dicit eſſe poſſe diuerſis cauſis. Primò quãdo ꝓbatoria ſcriptura eſt inefficax: qa id, ad qđ facta fuit, ꝓbari nõ expedit: qa de illo amodo iudicari nõ debet: vel qa cauſa eſt ſublata, de qua ſperatur litigiũ, vel qa non eſt ſequuta. & ſic rectè dicit̃ vacua vel vacuata. Exẽpla ponit. C. de condi. ſine cauſa. diſſolutę. & l. fi. de ſol. & ad exhiben. l. vl. & hoc modo dicit̃ etiã teſtamẽtũ vacuatũ, quãdo eſt inefficax. in aut̃. vt cùm de ap. cog. §. ſiue igit̃. Procedit autẽ inefficacia, cùm id, ꝓpter qđ factũ fuit inſtrumẽtũ, nec ſecutũ eſt, nec ſequi ſperabat̃: & tũc ꝑ partẽ, q̃ illud dedit, petit̃ vt reddat̃: vel iudicis officio, ſi ĩ iudicio datũ eſt: vel ſi extraiudiciũ, cõdictiõe ſine cauſa. C. de app. ſi qs libellos. & de cõdi. ſine cauſa. l. fi. Si verò charta ꝓbatoria nõ eſt ꝓducta, vel data, ſed eſt penes illũ q ſcripſit, petit̃ vt aboleat̃: & id ꝑ quãcũq; partẽ, vel ꝑ officiũ iudicis, ſi illud locũ habebat illa faciẽda vel actiõe mãdati, ſi ad illã faciẽdã cõpeteret. Facit ff. de accu. l. libellorũ. §. fi. & de iudic. l. partus edictũ. §. j. Eſt etiã inefficax ſcriptura, cùm ſolutũ fuit id, ꝓpter qđ facta erat: & tũc aut eſt penes ſcribẽtem, aut penes illũ, ꝓ quo facta fuit, aut apud tertium, & ſecũdo caſu petit debitor illã ſibi dari ꝑ leges prius allegatas: cùm cauſa facta ſit nõ cauſa, & negotiũ inter eos geſtũ. ff. de cõdi. ſine cauſa. l. j. Si verò creditori data fuit ꝑ ſcribẽtẽ, ꝑ quã dationẽ creditor fuit ipſius dñs, & nũc inefficax eſt apud ipſum, nõ petit illã debitor ꝑ cõdictionem ſine cauſa: cùm inter eos nullũ negotiũ geſtũ fuerit, vnde naſcat̃ talis cõdictio: ſed petere cõdictione ex l. diſſolutę. ff. de cõdi. ex l. vna. Si verò charta eſt penes ſcribẽtẽ creditor ab eo illam petere poterit, ac ſi eſſet efficax: & illa habita tenebit̃ illi, cõtra quẽ factũ eſt, vt dictũ eſt: & poſſet debitor cõtra creditorẽ agere, vt cõtra ſcriptorẽ agat. Ad hoc ff. de act. emp. & vẽ. l. Iulianus. & l. q impleto. §. meſſem. Poſſet tamẽ ſe ab onere liberare, cedẽdo actionẽ id petẽti: vt in dictis legib⁹ no. ꝑ l. qđ debet̃. ff. de pecu. vbi authentica ſcriptura eſſet penes debitorẽ, q ſoluit, nõ eſt locus petitioni, cùm ſit vbi eſſe debet: vt in l. diſſolutę. Vbi aũt eſſet penes extraneũ, cõſtat ꝙ ꝑ dñm ſcripturę coueniri põt poſſeſſor cõmunibus actiõibus, ſ. rei vẽdicatiõe. & ad exhibẽdũ: ſi dñs nõ apparet, coueniri poterit ꝑ illũ, ꝓ quo facit, actione in factũ. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. pe. quã habitã, tenet̃ tradere illi, cõtra quẽ facta eſt s. ¶ Circa primã ſpeciẽ, ſ. cõfeſsiõis, ſubdiſtinguit ſic: Primò aut fit talis ſcriptura de actibus iudicialibus, q̃ forẽſia, vel fori dicũtur: aut de extra iudicialibus. Secũdò, ſi illã facere qs debet ſpõte tãtùm: an ad id cogi poſsit? Tertiò, ſub qua forma fieri debeat. Quartò, an talis ſcriptura cedat chartę vel nõ: & ꝑ hoc cuius eſſe cẽſeat̃. Quintò, qs p̃tiũ chartæ & ſcripturę ſoluere debeat. Sextò, ſi talis ſcriptura eſt in originali libro: vbi & ꝑ quẽ cuſtodiri debeat & ſaluari. Septimò, ſi petitur exẽplũ trãſcriptũ, cui & ꝑ quẽ, & ſub qua forma ſcribi & dari debeat, & quo iure petatur. Octauò an talis ſcriptura trãſcripti cedat chartę vel nõ: & hoc cuius eſſe dicatur. Nonò qs ſoluere debeat chartę pretiũ & ſcripturę. ¶ De primo mẽbro circa quod etiã proſequitur alia mẽbra, dicit ſcripturas iudiciales fieri debere ꝑ officiales ad illã deputatos lege cõmuni vel municipali, vel cõſuetudinaria, ſi qua ſit in loco, & nõ per alios. Allegat C. de app. pręcipimus. §. in his. & §. huic. vbi de talium nominibus. & in l. fin. eo. titu. & de do. l. donatio. Nec mirum, ſi talia quæ prædixi, dant talia officia: cùm per illa dẽtur etiã iudices ordinarij. de iuriſ. om. iudi. l. more. & l. & quia. & quod ibi no. Ad idẽ

extra, de iud. nouit. & de fo. cõpe. cũ cõtingat. vbi verè per alterũ prædictorũ modorũ, nulli ſunt deputati ad tales ſcripturas: dicit ſeruãdũ qđ dicit decre. q̃m. de ꝓba. in prin. vt iudex aſſumat tabellionẽ, ſi haberi põt: aliàs duos viros idoneos: vt in decr. q̃m. de ꝓba. & vide quod ibi no. in iiij. gl. & qđ ſuper ea ſcripſi. ¶ De ſecũdo circa tales ſcripturas iudiciales, dicit quòd ſicut executores cogũtur per iudices ſuũ officiũ fideliter exercere. C. de ſpor. l. ſecũda. ſic & tales officiales officio iudicis, cui ſubſunt, cogũtur talia ſcribere, & litigatoribus tradere: vt in prę. c. quoniam. & C. de edẽ. l. is, apud quẽ. & C. li. xij. de nume. l. exceptores. ¶ De tertio, dicit oĩa iudicis authoritate ſcribẽda fideliter, quæ per iudicẽ, vel ipſius authoritate, in præſentia ipſius officialis fiũt, apponẽdo quæ in ſcripturis publicè apponuntur: de quibus ſatis infrà. §. ij. & patet in præ. decr. quoniã. & de inſcriptiõe teſtiũ tenet quod ibi no. ĩ iij. gl. ¶ Ad quartũ rñdet, ꝙ nullius priuati ſcriptura eſt, ſed eſt publica illius Reipublicæ cuius authoritate fit: vt in d. l. is, apud quẽ. quæ vocat illa acta publica: & meritò, cùm ꝑ ſeruos publicos facta ſint. vnde licet aliàs dicat̃, ꝙ litera cedat chartæ: Inſtit. de rerũ diui. §. literæ. tamen hoc caſu propter publicę authoritatis excellẽtiã charta cedit ſcripturæ, & efficit̃ publica: ſicut fluuio publico cedit alueus. ff. de acqui. rerũ do. l. ergo. §. alluuio. Inſti. de rerũ diui. §. quod ſi naturali. ff. de reli. l. is, qui certũ. Ad quintũ reſpõdet ꝙ tales officiales, de publico ſalariũ recipere debẽt pro labore & pro chartis: & illo debẽt eſſe contẽti. in aut̃. vt iudices ſine quoquo ſuf. §. hęc autẽ omnino. & ſimile. ff. de admi. tu. l. ita tamẽ. in fi. & ſolu. chartis reſiduũ eſt eis quaſi peculiũ caſtrẽſe. de quo C. de inoffic. teſta. l. fin. verſi. de alijs. ibi: de memorialibus, &c. Si autẽ nõ habẽt ſalariũ, recipiẽt à litigãtibus ſecũdùm cõſuetudinẽ & ordinationẽ locorũ. ar. C. de ſacroſan. ecc. aut̃. hoc ius. & de epi. & cleri. l. nulli. & C. de epiſcopa. audi. tã demẽtis. in fin. Cùm enim ꝑ leges, q̃bus concor. xij. q. ij. charitatẽ. certis ꝑſonis detur in priuilegiũ, ꝙ nil ſoluãt: ergo eius cõtrarium eſt ius cõmune in alijs. ff. ad muni. l. j. & tũc ipſi ſcriptores ſoluẽt chartas. & ſic ſeruatur in illis, q̃ remanet penes eos. Sed ſi pars velit illa acta: tũc petũt chartas à parte. ¶ Ad vj. reſpõdet ꝙ talia acta, cuſtodiẽda ſunt in archiuis publicis, vel chartophylacio. de quo c. di. & c. ij. & de ꝓba. c. j. apud aliquos vocatur cãcellaria. & ſolẽt eſſe officiales ad hoc deputati. C. e. ti. aut̃. ad hæc. de app. eos. §. ſuper his. vbi verò perſonæ vel loca nõ ſunt ad hæc deputata, licet ad certa alia eſſent ordinata: tunc putauit illa cuſtodiri per ſcriptores vel ipſorum hæredes, vel per illos, quibus cõmitterẽt ad inſtar argentariorum. ff. de edẽ. l. prætor. §. vl. & l. ſi quis ex argẽtarijs. §. pe. ¶ De vij. credit ꝙ trãſcriptum dari debeat cuiq; petenti, cùm ſit publicũ authoritate, vtilitate, & vſu ſuo modo. alleg. C. de eden. is, apud quẽ. quæ indiſtinctè loquitur. & Inſt. de publi. iud. §. j. & ff. de rerũ diui. l. nemo. in fi. & l. riparũ. & ne quid in flu. pub. l. ij. §. j. Excipit cùm petunt̃ cõtra fiſcũ. ff. de iu. fiſ. in fraudẽ. §. quoties. & qđ ibi not. & de edẽ. l. ne quiſq;. ſic eſt in fiſco aliud ſpeciale, ꝙ contra ſe pro ipſo tenetur quis edere inſtrumẽta. ff. de edẽ. l. iij. & ſcripſi extra, de proba. c. j. Ad aliã partẽ articuli, rñdet ꝙ ſi acta cuſtodiunt̃ per officiales ad hoc deputatos, ipſi debẽt dare trãſcriptũ cũ ſua inſcriptiõe: vt in. §. quoties. & in aut̃. ad hęc. C. e. ti. Vbi verò nõ ſunt aliqui deputati: tũc per cõſectores ipſorũ ſcriptorũ vel alios, q illa habeãt, trãſcribẽtur cũ ſubſcriptione, ſi ſint tabelliones, & ſi habẽt perſonã publicã. Si verò ſunt priuati, fiet trãſcriptũ authoritate iudicis, cũ fides eius ex authorizãtis authoritate ꝓcedat, ꝑ iura ꝓximè allegata: vt extra, e. ti. c. pe. & vlt. puta ꝙ anni Dñi, & quicq̃d eſt in originali, ſit trãſcribẽdũ etiã cũ nominibus teſtiũ inſertis. Teſtes autẽ, q interſunt trãſcriptioni, nõ putat neceſſariò inſcribẽdos, per leges p̃dictas. aut̃. ad hęc. & §. quoties. Tutũ tamẽ eſt illos exprimere, dicens circa vltimũ quòd ſi prædicti hoc ſpõte nõ faciãt, officio iudicis præſidentis ad id cogẽdi ſunt, per prędictã aut̃. ad hęc. & per. c. quoniã cõtra. extra, de ꝓba. ¶ Ad viij. rñdet, ꝙ tale trãſcriptũ eſt officialis trãſcribẽtis, tãq; authoritate publicũ, ſed vtilitate priuatũ, ſicut & tutela. Inſt. de autho. tut. §. j. & cedit charta ſcripturæ, ꝓpter excellẽtiã publicæ authoritatis, nõ econuerſo, ad inſtar tabulæ prędictæ, nõ feruminatorum. Inſt. de re. diui. §. diui. §. ſi quis in aliena. & ff. de rei vẽ. l. in rẽ. §. itẽ quęcũq;. & per cõſequẽs fiet eius, cui per talẽ officialẽ tradet̃. Inſt. de re. diui. §. per traditionẽ. ¶ Ad vltimũ huius partis, dicit ꝙ dñs chartæ, debet habere pretiũ chartæ à trãſcribẽte, ꝑ iura ꝓximè allegata: ipſe verò trãſcribẽs, habebit pretiũ chartæ & literæ à petẽte, pro quo trãſcripſit: niſi lege vel cõſuetudine aliud eſſet inductũ gñaliter, vel circa certas perſonas: vt s̃. ſuper v. articulo. ¶ Secũdò ſequit̃ videre de ſcriptura ꝓbatoria extraiudiciali, de qua regula talis dat̃, ꝙ nulla ſcriptura extraiudicialis ꝓbare poteſt plene vel ſemiplenè cõtra aliũ, q̃ cõtra ſcribentẽ: niſi de ſcribẽdo illi mãdatũ ſit vel ei cõmiſſum ꝑ quæcũq; verba, ab illis, inter quos fit, vel ab altero illorũ. Hoc ꝓbatur in aut̃. de tabel. in prin. & §. j. & quod ibi no. & ff. de edẽ. l. ſi quis. §. pertinere. & l. quædã. in fi. Sic & iudices chartularij, nõ habẽt iuriſdictionẽ, niſi inter volẽtes: vt no. ff. de iud. l. j. in gl. pe. Scriptura ergo iudicialis, naturã iudicij ſequit̃, qđ reddit̃ in inuitũ. ff. de ver. obli. inter ſtipulãtẽ. §. j. Sic & ſtipulatio, naturã eius ſequit̃, ſuper quo interponit̃. ff. ſi quis cau. ſi eũ. §. qui iniuriarũ. & de vſur. ſi ſtipulatus. vt lega. no. ca. l. j. §. ſi ſub cõditione. Hac regula præmiſſa diſtinguit: aut: agitur de ſcriptura fiẽda per tabellionẽ, qui habet ad hoc publicũ officiũ: aut de ſcribẽda per eũ, qui nõ habet publicũ officiũ, ſed publica authoritate cõmiſſum, vt ſunt argẽtarij: vt ff. de edẽ. l. prætor. §. ſed ſi ſeruus. & l. argẽtarius. §. j. aut deſcribẽda per aliũ priuatũ vt ſunt nũmularij, hodie mercatores, & ſimiles. Primo caſu ſex veniũt cõſyderãda. Primũ an tabellio, cui mãdatur aliq̃d ſcribẽdũ, ad id cogi poſſit inuitus? Secũdo, cuius mandatũ interuenire debet. Tertiò cuius intelligat̃ ſcheda ſcripta per tabellionẽ, & cuius intelligat̃ ſcriptũ mundũ ex illa. Quartò, cui dari debeat ipſum mũdũ. Quinto quæ ſunt illa, de quibus tabellio poteſt ſcripturã ꝓbatoriã facere. Sexto, quid debet interuenire ad hoc, vt id poſſit de iure ſi vult: & ſi nõ vult, ꝙ cogi poſſit. Ad primũ rñdet ꝙ inuitus cogi põt, præciſè opportunis remedijs, cũ ſit publicũ officiũ, & publica authoritate cõmiſſum, ad ſimilitudinẽ iudicis. ff. de iudi. de qua re. & C. de aduo. diuer. iu. ſcimus. Et teſtis. C. de teſti. ſi quãdo. Et tutoris. Inſti. de ſatiſd. in. §. pe. Et ſi nõ facit, poteſt mãdator cõdẽnari ad intereſſe: ſicut argẽtarius. ff. de edẽ. l. ſi quis. §. ex hoc. Dixit tamen hoc intelligẽdũ, cùm omnia cõcurrũt, quę ad hoc requirunt̃, de quibus in ſexto mẽbro dicet̃. ¶ In ſecũdo diſtinguunt̃ tria mẽbra, de quibus tractabit̃ j. §. poſtq;. in ver. nũquid eſt neceſſarius. vt ibi dicã in fi. ¶ De tertio, cuius intelligat̃ ſcheda, & mũdũ inde ſumptũ, de q̃bus dicit̃ C. e. l. cõtractus. in prin. rñdet ꝙ ſunt ipſius tabelliõis, nõ eius, cuius fuerũt chartæ, ꝓpter publicã authoritatẽ: vt s̃. verſi. viij. mundũ autẽ de ſcheda fiet eius, cui tabellio tradet, vt ibi dictum eſt. ¶ De quarto rñdet, ꝙ ſi per cõtrahentes fuit expreſſum cui dari debeat, illi daretur. ff. de iudi. l. ſi conuenerit. alias dabit illi, pro cuius probatione & vtilitate factum eſt. ff. de edẽ. l. prætor. in prin. & l. ſi q̃s. §. pertinere. & l. quædam. §. fi. Nõ datur ergo debitori, pro quo cõmittendo factũ eſt inſtrumẽtũ mutui, licet ipſe cõmiſerit, cùm creditori mãdauerit. In cõtractu vero locationis, in quo pro vtriuſque vtilitate mãdatur fieri ſcriptura, dabitur vtrique: quaſi hoc tacitè actũ haberi debeat pro expreſſo. ff. ſi cer. pe. cùm q̃d. ¶ Sed q̃rit, q̃uo cõſtabit de mãdato ꝙ ſit factũ, & à quo? Rñdet, ſi q̃ſtio eſt inter mãdantẽ fieri, & tabellionẽ, ſup hoc ſi appareat tabellionẽ feciſſe ſchedã, coget̃ mũdũ dare petẽti: quaſi p̃ſumat̃ ab ipſo fuiſſe mãdatũ, & tali à princ. ar. ff. cõmo. in. cõmodato. §. ſicut. aliàs ꝓbet mãdatũ, q id dicit. ff. de ꝓba. ei, q dicit. ¶ De quinto ſe expedit, ꝙ ad eũ ꝑtinet ſcribere actus licitos, nõ illicitos. Itẽ actus, qui nõ fiũt extra officiũ ſuũ: vt q̃a ꝑtinet ad cognitionẽ iudicis, & iudex nõ mãdat & de hoc s̃. in fi. ſecũdi ꝓximi mẽbri. ¶ Subdiuidẽdo ad vij. reſpõdet, ꝙ ad hoc vt tabellio poſſit aliq̃d authẽticũ ſcribere, & ſi nolit, poſſit cogi, req̃runtur facti cõmiſſio, rei cognitio, iuris ꝑmiſſio, teſtiũ rogatorũ pręſentia. De primo dicit req̃ri mãdatũ, ꝑ quęcũque fiat verba. ſ. cõmitto, delego, iniungo, mãdo. De hoc remittit in aut̃. de tabel. §. j. ar. ff. mã. l. j. & de hoc etiã dictũ eſt s̃. ¶ De ſecũdo ꝙ eſt rei cognitio, ſciẽdum eſt ꝙ tabellio id, quod in publicam ſcripturam deducit, non ex narratione teſtiũ vel viſione inſtrumentorum, quia eſt iudicis: ſed ſcire debet per ſe, ſicut teſtis. in aut̃. de tabel. §. nos aũt. ibi: vt habeãt vnde ſciãt negotiũ, & interrogati reſpõdere ſciãt. C. de teſtibus. l. teſtiũ. ff. de fid. inſtr. l. ij. in aut̃. de hęre. & fal. §. ſi verò abſunt. ibi: & vidiſſe q̃ tũc agebãtur, &c. vnde ipſe proprijs auribus audire debet illa, vt ꝑ hos duos ſenſus ꝑcipiat. Et de hoc dicit̃ j. §. reſtat. circa fi. ſup ver. ſed q̃ro ſub qua. Sed nunq̃d ꝑſonas, de q̃bus inſtrumẽta facit, cognoſcere debet? Videt̃ ꝙ ſic: ſicut & teſtis cognoſcere debet eos, de q̃bus teſtificat̃: vt no. ff. de teſti. l. iij. §. ideoq; diuus. in gl. debet ergo. ad hoc C. de iure deli. l. fi. §. ſin aũt dubius. in fi. ibi: q hęredẽ cognoſcãt. & ibi no. de hoc in glo. nota argumẽtũ & aut̃. hoc eo. tit. §. oportet. ibi: & ſciãt eũ, &c. In cõtrariũ facit: q̃a hoc erit quaſi ad nihilũ deducere inſtrumẽta, ſi fieri nõ poſſent, niſi de ꝑſonis prius notis: & ſic nõ facile fiet de mulieribus, de ruſticis & extraneis: qđ eſt cõtra iura volẽtia ꝓbationes ampliari, nõ reſtringi. in aut̃. eo. ti. §. & his q. in fi. Itẽ dato ꝙ Titius ꝓmittens cẽtũ Męuio q ꝓmittit dicat ſe ſic nominari, nõ ꝓpter id dicit̃ notarius ſcire noĩa, q̃ ſic poſſent falsò cõfingi. Soluit neceſſe nõ eſſe ꝙ notarius illos prius notos habuerit: ſed ſatis eſt, ꝙ ipſo tẽpore illos notos habeat, audiẽs ipſorũ verba, noĩa & cognomina: & leges adaptantur ad illa, q̃ cõmunius accidũt, non ad illa q̃ raro. ff. de legi. nã ad ea. Nec obſtat notariũ ꝑ ſe ſcire debere q̃ ſcribit: q̃a illud verũ de his, q̃ ſcriptura ꝓbat, vt dictũ eſt: ſecus in his, q̃ ſcriptura nõ ꝓbat: ſicut hic ꝙ aliter vocet̃ Titius Męuius. ſed ꝓbat ꝙ q̃dã dicẽs ſe vocari Titiũ, ꝓmiſit alteri, q dicebat̃ Męuius. ſicut cùm ſcribit ꝙ A. dicẽs ſe ꝓcuratorẽ B. tale q̃d fecit. cõſtat ꝑ id nõ ꝓbari ꝓcuratoriũ, ſed ſolus actus. Facit C. de cõtrahẽ. & com. ſtip. l. optimã. & de iure deli. cũ q̃s. & Inſt. de le. §. ſi q̃s in noĩe. teneret̃ aũt pœna falſi ille, q ſic dolosè nomen mutat, ſ. de falſis. l. falſi. in prin. & l. q falſum. & l. q Paulus. §. j. nec p̃iudicaretur notario, niſi ꝓbaretur fuiſſe cõſcius: qđ in dubio nõ pręſumit̃. C. de fal. maiorẽ. ff. de ꝓba. verius. & cùm certis caſibus req̃ratur certa qualitas teſtiũ, ꝙ ſint locupletes, bonę famę & opinionis, & cognoſcẽtes ꝑſonas de q̃bus agit̃, vt s̃. dictũ eſt: ſi notarius aſſereret illos tales, bene debet illos cognoſcere fore tales. Sed ſi hoc in inſtrumẽto aſſerat, non eſt neceſſe ꝙ cognoſcat. ſatisfit enim illis legibus, q̃ requirũt, ꝙ ſint tales, qđ nõ ſciãtur eſſe tales quãtũ ad ſubſtãtiã inſtrumẽti, de quo quæritur. vnde ſi nõ erit queſtio ſuper hoc, nõ erit neceſſe probari ꝙ ſciebãtur eſſe tales, ſed ꝙ tales erant: & ſufficiẽt hęc corã iudice fore probata. Bonũ eſt in hoc ſtatutũ ciuitatis Bon. quod vult nullũ cõfici inſtrumẽtum, & dãnat cõfectũ, niſi ſaltẽ vnus ex teſtibus inſcriptus ſe aſſeruit cognoſcere cõtrahentes: quod in inſtrumẽto ſcribẽdum eſt neceſſariò. prædicta in cognitione rerũ nõ ſimpliciter procedũt. nã ſi dicit, depoſuit aurũ in maſſa tãti põderis, vel vas auri, vel librum talem, cum tali apparatu: notarius habet dicere maſſam auri, vt dixerunt, eſſe talis ponderis: & ſic de reliquis. Si verò ſimpliciter

pliciter dicat massam auri,& nō sit aurũ.& iustus est error,puta qa massa erat aureata,excusaretur:qa nō erat p̄sumptio ad id iudicãdũ, nec habebat,nec habere debebat ministeria ad id parata.ff.de exerci.l.fi.C.de fal.l.maiorē.& l.nec exēplum.& ff.de fal.l.quid si falsum.in fi.aliàs vbi falsum in his scriptum esset,præsumeretur cõtra eum.arg.ff.de act. empt.l.Iulianus. §.itē qui furē.versi.quid negauit. ¶Hic subdit,an tabellio requisitus possit facere instrumentum de eo, quod discernit alio sensu quàm visus vel auditus: De hoc.s̈.remisi post prin. huius mēbri ad §.j.eo. restat super versi. sed quæro sub qua.& subdit hanc quæstionem,quã scripsi super regula, semel malus.lib.vj.& per eam ingreditur tertium membrũ huius partis,quod est iuris permissio:dicens officium tabellionis fore circa illa,quæ scribuntur extra iudicium,& circa illa,quæ nō sunt à iure prohibita fieri.alle.C.de sac.san.eccl.Iubemus.§.his tabellionibus. & de test.l.iubemus.in fi.de eunuchis.l.ij.& de prohibi.ali.feu.per Fed.imperialem.§.scriba.& de feu.ali.per Lotha.l.j.§.si quis vero.Sicut igitur ad mandatum delinquentis de ipso actu delicti non debet facere instrumentũ:quia esset delicto fauere,& facinus illius approbare:quod facere nō debet,sed potius resistere.C.de app.l.quoniã iudices.& de decurioni.l.omnes iudices.sic nec ad mandatum passi offensam:quia id esset cognoscere de delicto,quod non ad tabellionem,sed ad iudicem spectat.Item nec ad omnē iudicem:sed ad eum,qui habet potestatem puniendi.ff.de accu.l.nulli.de custo.reo.l.diuus.de testi.l.iij.§.Idemque diuus.C.de fid.instru.authen.apud. Dabat ergo duas regulas, affirmatiuam s.& negatiuam. Prima, quòd ea,quæ à iuris ordinatione substantiam capiunt,ad officium tabellionis pertinere possunt.Facit C.de aduo.diuer.iudi.l.ij.ff.de pactis.l.seruus tuus.Secunda,ecõtra ꝙ improbata ad ipsius officium, scribere non pertinent.Cùm enim ipse sit seruus publicus.ff.de adop.l.nō aliter.& sic videtur ꝙ seruus eorum,quæ de iure fiunt,in prohibitis à iure se exercere non debet.Si verò de talibus sit facta scriptura per tabellionem:ipse tenet ꝙ fidem non faciat, sicut nec dicta per testem extra intentionem:vt no.extra,de testibus.in j.gl.ff.de peti.hære.si quis libertatem.in fin. & facit ff.de offi.præsi.l.iij.& C.de testa.l.consulta.& si à nō cõ.iu.l.fi.¶Demum aggreditur quartum incidens sub sexto membro huius partis, de testium præsentia dicens illam necessariam ad effectum instrumenti extra iudicium facti,vt fidem faciat.in aut.de tabel.in prin. de fide instr.§.sed & si instrumenta.vtrobique fit expressa mentio de præsentia testiũ. Dixit autem circa testes attendenda duo s.quantitatem,& qualitatem testium:& circa præsentiam alia duo s.qualis præsentia,& qualis subnotatio.De primo se expedit ꝙ requirũtur duo,non computato tabellione: plures non:nisi vbi ius id statuit.ff.de testi. vbi numerus. subdens ꝙ vbi certus numerus testium requiritur,qui testificari debent in iudicio, tabellio computatur in numero.ff.de test.l.domitius.Si verò solùm subnotantur in instrumento:cùm tabellio scribens gerat vicem iudicis, non computatur in numero.ff.qui te.fa.pos.hac cõsultissima.& in aut.de fide instru.§.oportet.De qualitate verò testium dicit,satis esse quod non sunt prohibiti.ff.de testi.l.j.§.j.Subdit autem,se non inuenire prohibitionē testium circa contractus:licet in iudiciarijs & testamētarijs illam inueniat in rescriptis vtriusque iuris de testibus,& de testamentis:& tamen etiam in his diuersimode.ff.de testa.l.qui testamento.§.mulier.& §.qui per cõtrarium.C.de testi.l.parentes.& vide.s̈.de teste.§.j.char.pe.ver.Itē quod est mulier.& ver.seq.& quod ibi dixi.Dicit autē, ꝙ in iudiciali scriptura quando non sunt necessarij testes,non est curandum quales exhibeãtur.C.de dona.l.donationibus.C.commu.de manu.l.ij.& de lib.causa.l.subscripto.Iudiciarij æquè pro veritate habenda recipiuntur à iudice, & coguntur.C.de testi.si quando.extra,de testi.co.per totum.& interrogati respondere debent causa scientiæ:& secreto deponunt:& si iudicis aures offendunt,puniuntur & torquentur.C.de testi.l.iurisiurãdi.& l.nullum.& l.solam & de aboli.l.fi.Hæc in testibus instrumentarijs cessant, inquantum instrumentarij.Fiunt autem iudiciarij,si propter aliquas dubitationes per iudicem testificari cogantur.& idem in tabellione in aut.de fid.instr.§.sed & his qui.& §.si verò moriantur. testamentarij verò sunt,qui manu publica,sunt in instrumēto descripti.C.e.ti.l.fi.& in istis non plus est,q̃ in alijs instrumētarijs,nisi numerus testium.vbi verò testamētum nō est scriptum manu publica,sed scriptũ & sigillatum secundùm legem,hac consultissima.& l.hæredes.§.fin.& §.seq.ff.de testa.quia talis scriptura nō est publica,sed publicãda.ff.de testa.l.seruus.In publicatione autē ipsi testes sunt loco iudiciorum,nō tamē in totũ.ff.queãdmo.te.ape.l.cùm ab initio,cum legibus seq.per quæ dicit patere, testamentarios maiorem similitudinem & affinitatem habere cum instrumentarijs, q̃ cum iudicialibus:& sic ipsorum prohibitio:& permissio plus est regulanda secũdùm testamentarios,q̃ secũdùm iudiciales. Facit ff.de sta.ho.l.cùm quæritur.& de acquir.rer.do.l.quicquid. §.cùm partes.Ad hoc facit C.de hæretic.l.quoniam.in fi. ibi innuitur, aliquos esse posse testes instrumētarios, & testamentarios, qui nō possunt esse iudiciarij.per quę cõcludit, omnia scripta de testamentarijs in iure procedere in instrumentarijs:saluo quod de muliere dicitur,quæ nō potest esse testis in testamēto:quæ tamē potest esse in codicillis.De quo remisi s̈.versic.de qualitate. Sic ergo secũdùm eum poterit esse in cõtractibus.¶Circa qualitatē præsentiæ,dicit tria requiri,s.quòd tabellio & testes simul audiãt,quæ dicuntur per cõtrahentes circa cõtractum,vt stipulationes,& pacta. Secũdò, ꝙ videant quæ aguntur s.numerationes,& facta.Tertio,quòd prædicta nō diuisim,sed simul à tabellione & testibus percipiãtur.Probãtur prædicta ff.de ver.obli.l.j.in prin.De sententia.ff.de iud.de vnoquoque. de arb.l.diē.§.perinde.& §.corã.In testamēto.C.qui testa.fa.pos.l.hac consultissima.§.j.Facit extra,de elect.in Genesi.& c.sicut eũ.lib.vj. Talis autē subnotatio testiũ,s.quòd scribãtur ipsorũ nomina,requiritur in quolibet instrumēto.De hoc j.§.ij.versi.post locũ.Per id autē,quod dictum est de cõmunione testiũ,de ipsorũ collectiua præsentia,satis colligi videtur,illos esse rogatos:& sic cùm tabellio scribere possit eos debita præsentia affuisse:meritò pręsumimus illos rogatos vel admonitos.quod est idē Vbi verò ius expressè præcepit,testes fore rogatos,& casus vide no.s̈.de teste.§.j.pe.col.ver. Item ꝙ non fuit rogatus.& quod ibi scripsi.tũc necesse est id exprimi si sit diuersitatis ratio:quia in illis casibus,rogatio testium est de solēnitate,quam lex in illis specialiter vult seruari.ff.si quis cau.sed & si quis.§.quæsitum.& si quis in ius voca.l.j.ad hoc.de elect.is, qui lib.vj.In cæteris casibus sufficit præsumptio sciētiæ ipsorum. & sic procedit quod præmisi.Sed eo quod dixi, ꝙ videre debent notarius & testes numerationes:est dubium an debeat notarius vidisse integram numerationem pecuniæ depositæ,mutuatæ,solutæ vel restitutæ,an sufficiat vidisse principium numerationis vel partem.Est dicēdum quòd si notarius per se,vel suum ministrum,vidit integram numerationē: tũc illã securè scribere poterit assertiuè tantam pecuniam numeratam.Ad id,quod de instrumēto dixi,facit quod no.ff.de iur.om.iud.l.j.& regula, qui per alium.li.vj.Et tales ministri,dicũtur annumeratores.In auth.de fid.inst.§.in his verò.§.verò neque. Notarius autem nō debet dicere simpliciter pecuniã numeratã,& tantã esse:sed scribat partē vel partes asserere pecuniã numeratã,& tãtam esse.Sic Iudęi dicebãt Pylato,Io.xix.Nō dicas rex Iudæorũ:sed quia dicebat se Regē Iudæorũ.Hæc sufficiant pro nũc de primo mēbro principali,scilicet cõfectionis:tãgētur residua in processu.

ADDE dũ in hac additiõe dicit ꝙ mulier nō põt esse testis ĩ testamēto,ꝙ tñ põt esse in testamēto ad pias causas: vt tenet Pau.de Cast.consil.ccclxiiij.Põt etiã notarius cõficere instrumētũ numerari,licet pecunia sit in sacculo:dummodo partes ita cõfiteantur.Ita tenet Bald.eius consil.ccxvij.incipiēte,præmisso statuto.iij.lib.Et hoc per l.sed & si quis stipuletur.aliàs incipit,adhuc interest.ver.si verò simul in sacculo.ff.de vsufr. Dicit tamē ꝙ notarius cautius faceret,si videret actum numerationis.

INstrumentum est scriptura ad assertionē seu p̄bationē alicuius rei facta.[a] Vel,sic:Publicũ instrumētũ est solēnis & ritè ordinata scriptura per authēticæ p̄sonæ manũ,publicè causa memoriæ facta:vt j.§.nũc dicēdũ.in prin.¶Dictũ est autē instrumētũ,quia instruit.extra,de do.& contu.c.fi.seu documētũ, quia docet.arg.xij.q.ij.si quis de clericis. & C.de eden.aut.si quis in aliquo.extra,de rebus ecc.non alienan.c.si quis presbyterorum seu munimentũ, quia munit producentem, contra aduersarium:vt extra,de app.cordi.§.post hoc.[b] extra, de his,quæ fiunt à præla.sine con. cap.c.quanto.§.fi.& de testi.ad hæc.aliàs incipit,præsentium.§.fi.[c] ¶Et licet appellatione instrumentorum, testes contineãtur,& omne id,quod instruit iudicem,vt extra,de test.cog.peruenit.j.& ff.de fide instru.l.j.tamē instrumentum hic propriè dicitur scriptura ad memoriam alicuius rei confecta.[d]

SVMMARIVM.

1. ☞Publicationem instrumenti regulariter facientia,sunt nouem.
2. Inuocatio nominis dñi nostri Iesu Christi,solet & debet in initio cuiuslibet instrumenti præponi.
3. Principio decēti,& Deo amabili existēte omnia rectè & competenter geruntur.
4. Anni Domini tempore initi contractus cõcurrētes,vel rei,de qua conficitur instrumētum,sunt in contractu vel instrumento ponendi.
5. Forma inditionis in quolibet instrumento, post annos Domini apponendæ.
6. Annus indictionis in instrumēto apponēdę,quotus sit,& qualiter sciri possit.
7. Dies & mensis,in quo instrumētum cõficitur,debent in eodem post indictionem inscribi.

De instrumentorum editione. Rubrica.

a ¶Dicto de probatione.
¶Instrumentum est. ¶Facta.hic strictè sumitur instrumentum : large comprehendit testes,& quicquid instruit causam & iudicem : vt sequitur largissimè comprehēdit vtensilia,per quæ domus vel fundus instruitur.ff.de fundo instru.& instrumento leg.l.instrumenta. & l.quæsitum. & per totum.& extra,de homi.significasti.ij.in fi.

b ¶Post hoc.lib.vj.

c ¶§.fi.lib.vj.in parte decisa:de qua ibi no.in vlti.glo.in qua mandabatur ꝙ comparerent partes certo termino coram papa,cum rationibus vel priuilegijs & munimentis.

d ¶Confecta secundùm Tan.vbi.s̈.& inuenta est ad faciliorem probationem.ff.de pig.l.contrahitur.& vide quæ scripsi eo.ti.super rubrica.

8 Forma, qua nomen Domini papæ in terra ſua vel Imperatoris in Imperio, vel regis in regno, debeat in inſtrumentis apponi.

9 Locus, in quo recitatur inſtrumētū, qs, & qualiter eſt in inſtrumento in eodem confecto ponēdus.

10 Teſtes, ſub qua forma debeant in quolibet inſtrumento apponi.

11 Nomen tabellionis & pronomen eius, debet formaliter in inſtrumento contineri: & cuius authoritatis ſit notarius.

12 Sententiam proferens vel confitens per inſtrumenta, quibus verbis vti conſueuerunt.

13 Tabellio ſemp debet in inſtrumēto dicere, ſe fuiſſe rogatū, aliàs eo mortuo vel nō recordante de rogatione inſtrumenti, non valet inſtrumentum.

14 Tabellio, dicitur ſeruus publicus.

15 Tabellio, debet in īſtrumēto ſuū ſignū apponere.

16 Publicationes apponi ſolitæ, in principio cuiuſlibet inſtrumenti.

17 Vtrū inſtrumētū cōficiatur in prima vel tertia pſona, aut p verba de pſenti, ſiue de futuro nō eſt vis.

Inſtrumentum qualiter publicetur.

BReuiter Cōmemorem⁹ qualiter inſtrumentū publiceť. Super quo ſcire debes, quare dicať publicū inſtrumētū. qđ dic vt j. §. nūc dicēdū. in prin. Itē ſcias ꝙ inſtrumētum publicū duo debet principaliter continere: ſcilicet factū, qđ diciť cōtractus: qa inter partes cōtrahiť & ordinatur. & etiā publicationes. ¶ Circa factū aūt huiuſmodi nō inſiſtimus. nā ſuper negotijs & cōtractibus inſtrumētorū formas per totū hūc librum inuenies ordinatas. Igitur ad præſens circa publicationes noſtras verſatur intētio eorūdem. 1 ¶ †Sunt autē nouem regulariter, quæ faciūt publicationem, [a] ſcilicet inuocatio nominis Domini, anni, eiuſdē indictio, dies cōtractus, nomina Imperatoris vel Papæ, vel Regis, itē locus, teſtes, nomen tabellionis, & eius ſignū. & hęc debet hodie quodlibet inſtrumētū publicū per ordinē cōtinere: vt in auť. vt nomē Imper. prępo. docu. §. j. coll. v. & C. de fide inſtru. cōtractus. & j. §. inſtrumētum. ver. itē quod nō eſt. & ſeq. Alius tamen ordo not. ſecūdùm Acc. C. lib. x. de tabul. l. generali. & de pręmiſsis ſingulis aliqua proſequamur. 2 ¶ †Ante omnia igitur, ſolet inuocatio Domini noſtri Ieſu Chriſti præmitti: vt in auť. vt nomen Imperatoris prępo. doc. §. ſi qua vero. quod fiet hoc modo.

❧ FORMA. In nomine domini Amen. vt xxiij. diſt. in nomine. extra, de teſti. in nomine. [b] vel in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: vt. C. de offi. præfe. præt. Afri. In nomine dñi vel in nomine patris & filij & ſpirit⁹ ſancti Amē. vt lxxiij. diſt. in nomine patris. Et hæc inuocatio ſemper imponenda eſt in arduis perpetuiſꝗ inſtrumētis. In minoribus autē & intra tempus breue defecturis, & in publicationibus actorū iudicialium, niſi ſit ſentētia diffinitiua, non eſt vis eam omitti inchoando ſic inſtrumētum: Anno domini &c. ꝗuis & in quolibet inſtrumento, decens ſit eā poni. Cuncta etenim in nomine Dñi facienda ſunt: vt xxvj. q. vlti. nō obſeruetis. & q. v. nō liceat. 3 ¶ †Nā omnia rectè & cōpetēter gerūtur, ſi principiū ſit decens & amabile Deo. In auť. quomodo opor. epiſ. & cęte. cle. ad ordi. perue. circa prin. Vbi enim Chriſtus nō eſt fundamentum, nullius boni operis ſupereſt ædificiū, j. q. j. cū Paulus. Hinc eſt ꝙ Imperator in ſui initio, inuocat nomē Chriſti dicēs: Deo nobis auxiliū prębēte, &. c. C. de epiſc. & cle. deo nobis. 4 ¶ †Subſequenter ponuntur Anni Dñi cōcurrentes, tēpore initi cōtractus: vel rei, ſuper qua cōficitur inſtrumētū. quod fit hoc modo.

❧ FORMA. In nomine dñi amē. Anno à natiuitate eiuſdē Mil. cclxxj. vt xxiij. di. In nomine dñi. in prin. & §. inſtrumētū ergo, ver. Itē ꝙ non eſt ibi. ꝙ ſi nō præcedat inuocatio nominis Dñi, dicať tamē ſimpliciter, anno dñi Milleſimo &c. & iūge quod eſt in pręc. ver. Itē ꝙ nō eſt. Qñꝗ verò diciť, Anno ab incarnatiōe dñi M. &c. & hoc ſecūdū morē quorūdā locorū, in qb⁹ incipiūt cōputare annos dñi ab eius incarnatiōe: vt in pręc. c. in noīe. verū ꝙ anni dñi apponūtur, dicunt quidā hoc de cōſuetudine ſolùm inolitū, nō iure inductū: & tamē ſi non ponantur, non valet inſtrumentū. arg. in præ. §. ſi qua verò. & eo. tit. in prin. ibi: & quot. &c. Sed tu dic in præ. c. in nomine. hoc induci. 5 ¶ †Poſt annos Domini, ſupponenda eſt indictio hoc modo:

FORMA. In nomine dñi amē. Anno à natiuitate eiuſdem. M. cclxxj. Indictione xiiij. vt probať in præ. c. in noīe. in prin. & præ. ver. Itē ꝙ non eſt ibi. & C. de Iuſt. cod. cōfiť. in fi. extra, de fi. inſtru. inter dilectos. §. ſed contra. [c] in auť. vt nomē Impe. præpona. §. vnde ſancimus. ❧ Et vt ſcias quid ſit indictio, no. ꝙ dicta eſt ab indicēdo, i. præcipiēdo ſiue iubendo. Vnde indictio, i. iuſsio vel pceptū. ar. xvj. q. vij. maiores. & C. de ſac. ſan. eccle. placet. Cæſar enim Auguſtus edictū propoſuit, vt deſcriberet vniuerſus orbis, i. vt quilibet ęſtimaret bona ſua, deſcribēs orbē ſub tributo ſibi ſingulis xv. annis reddēdo: quod qdē tēpus diuiſit per tria luſtra ſiue quinaria: vt ſ. in primo luſtro ſiue quinquēnio [d] ei ferrū pro fabricandis armis erogareť: in ſecūdo luſtro ſiue quinquēnio, argētum pro ſtipēdiādis militibus ſolueretur: in tertio verò aurū ærario deputandum tribueret: vt neceſsitatis tēpore pro Reipublicæ defenſione expēderetur: vel ſecūdū alios, vt inde ſimulacra fabricarentur [e]. Sic igitur exactis xv. annis vlterius nō ptēdebatur, ſed rurſus à capite reincipiebať, ab his tranſcurſis xv. annorum indictio vocabatur: tātæꝗ fuit authoritatis indictio, vt nullus ſine ea fieret contractus, nec priuilegium, nec teſtamētum, nec alia ſcriptura ſolēnis, & etiā hodie eandē obtinet de iure authoritatem: vt in præ. concor. quāuis in hoc ſtemus conſuetudini regionis: vt extra, de fide inſtr. cùm dilectus. ff. de legi. de quibus. ad fin. xj. di. in his. Sicut ergo olim vltra xv. annos indictio nō procedebatur, ſic etiam nec hodie: imò omnis indictio, aut eſt prima, aut ſcđa, aut tertia, aut quarta. & ſic de ſingulis vſꝗ ad quintādecimā incluſiuè: vltra aūt nō pcediť, ſed ad primā iteratò reditur: ſicꝗ perpetuo fiet: & vt præmiſi, ſpatiū ſiue curſus xv. annorum indictio propriè dicitur: abuſiuè tamen hodie vnuſquiſꝗ annus ipſius quindenæ, indictio nuncupatur. nam in primo anno indictiōis, diciť indictio prima: in ſecundo indictio ſecunda, & ſic de alijs vſꝗ ad xv. ſed exponi debet indictione prima, i. primo anno indictionis, indictione ſecūda, i. ſecundo anno indictionis, & ſic de alijs. ¶ Eſt igitur indictio nomē æquiuocum ad tria, videlicet ad ſpatiū xv. annorū: ſecūdo, ad quēlibet illorum xv. annorū: tertiò, ad tria luſtra, in quindena cōtenta. 6 ¶ †Cæterùm ſi velis ſcire, quotus ſit annus indictionis, diuide annos Dñi per quindenas, quoties poteris: qa tot annis indictionis curſus concluditur, vt præmiſi, & adde tres: quia tot pręceſſerant de indictione qñ Chriſtus natus fuit: vel qa præmiſſum edictū Cæſaris, tribus annis præceſsit natiuitatē Chriſti, & quota fuerit ſumma remanēs: tanta erit indictio, ſeu annus indictionis. verbi gratia, Pone quod ſunt anni Dñi M. lix. ecce mille & l. anni ſunt diuiſi rectè per quindenas: ſuperſunt adhuc ix. ad complēdū dictū numerū, quibus adde tres, vt dixi: & ſic ſunt xij. ergo indictio erit xij. vt probatur in pręc. ca. in nomine. in prī. Itē hodie ſunt anni domini mille cclxxj. è quibus mille cclx. ſunt rectè per quindenas diuiſi, ſupſunt xj. anni ad præmiſſum numerum complēdum: quibus adde tres, & fiunt xiiij. ergo indictio eſt xiiij. Item in anno proximo futuro, computabitur M. cclxxij. ex quibus, vt dixi, mille ducēti lx. ſunt rectè diuiſi, & ſuperſunt xij. quibus iūge tres, & fient xv. ergo indictio erit xv. Item in ſequenti poſtmodum anno, dicetur Mille, cclxxiij. & indictio erit prima. nam tunc ſuperſunt xiij. quibus adde tres, & fiunt xvj. Iam ergo alia quindena eſt expleta, & ſupereſt vnus annus: & ſic indictio erit prima. & ſic de alijs. Vnde verſus: Si per quindenas Domini diuiſeris annos, His tribus adiunctis, indictio certa notatur. ¶ Præmiſſa autē vera ſunt, ſecundùm eos, qui indictionem mutant in natiuitate Domini, ſicut & annum, & bene: quia tunc nouus Rex, noua lex, & noua ſunt omnia, arg. extra, de conſti. tranſlato. & etiā ſecūdū eos, qui eā mutant in Calē. Ianuarij, ſicut & annū quod nō placet: & etiā ſecundū eos, qui eā mutant in incarnatione Domini ſ. viij. ca. Aprilis, ſicut & annum. Porrò quidam mutant annū viij. Calē. Octobris, ſicut & ante Chriſti aduētū fiebat. Vnde verſus: Incipit Octobris octauis ille Calendis. ¶ Vnde hi diſcordant à primis in computatione indictionis, ſaltē in tēpore: quod eſt ab octauo Calendas Octobris, vſꝗ ad initium anni ſequentis, ſ. vſꝗ ad natiuitatem Dñi ſeu vſꝗ ad Calēdas Ianuarij, ſeu vſꝗ ad feſtum incarnationis, licet in reſiduo tpe cōcordēt. Verbi gratia, cùm computamus, Anno dñi M. cclxxj. toto illo anno ſecūdū primos eſt indictio xiiij. ſecūdū illos verò qui eam mutant viij. Calend. Octobris eſt xv. ab eo tempore quo eam mutant: & ſic diſcordant ſaltem vſꝗ ad initium ſequentis anni, & non vltra: quia etiam ſecundùm primos ex tunc erit xv. Si igitur velis inuenire indictionē, que eſt ab viij. Calen. Octobris, ſecūdū illos vſque ad natiuitatē Domini ſiue ad Calen. Ianuarij ſubſequētis, ſeu, ſecundùm alios, vſque ad feſtū incarnationis, iunge annis Dñi quatuor, diuidēdo eos vt dixi; ſicque ſecundū eos, certa indictio inuenietur. Circa tempus autē mutandæ indictionis, regionis eſt conſuetudo ſeruanda. argumen. lxxv. di. vtinam. xij. diſt. illa. ff. de legi. de quibus. ad fin. xj. diſtin. in his. qua conſuetudine conſyderata, ſæpe inſtrumenta concordantur, quæ prima facie propter varietatem indictionis falſa videntur. Conſulo autem quòd vbi nulla

a ¶ Publicationem. Rolan. in fi. ſui operis, licet de his omnibus mentionē faciat, ſex tātùm dicit ſubſtātialia, ſ. ſecundum, ij. iij. vj. vij. & viij. ADDE, quòd in rubrica de no. op. nūc. cōmuniter teneť. & in proœmio C. ꝙ inuocatio Diuini nominis non ſit de ſolennitate.

b ¶ Nomine. Facit xviij. q. ij. quàm ſit. in princi. & de dol. & contu. veritatis. ante finem.

c ¶ Contra. ibi & in l. cōdi. quæ præcedit, & in auť. quæ ſequitur in princi. not. in materia iſta.

d ¶ Quinquennio, quod facit vnū luſtrum. ff. loca. l. Itē quæritur. §. qui impleto.

e ¶ Fabricarentur. de his etiam metallis, ſunt tres coronæ, quibus ſucceſſiuè & à diuerſis coronatur Imperator: vt no. in cle. de iur. iu. Romani. §. porrò. in j. glo.

❧ ADDITIO. ¶ Et an Imperator habeat adminiſtrationem ante coronationem, vide latè per Oldr. cōſi, clxxx, incip. qſtio eſt. Et an dicatur Imperator ante coronationem, & qd ſi in loco debito coronam non poſſit recipere, vide Ioā. de Turre cre. in c. j. col. viij. verſi. ſaluo debito, diſt. xxiij. vide Bart. in prin. Digeſtorum in fin. vbi dicit ꝙ ante coronationē, non eſt imperator, ſed rex Romanorū per tex. in c. venerabilem. de electi. Hen. Ferrand.

a ¶Mutetur. De indictione, remis. dabo ad duas quæstiones. §. instrumentū. versicu. item ꝙ non est.

b ¶Dies. Hora diei, necessariò ponenda non est, nisi in casu. ff. quod vi aut clam. auē. qui aliter. §. j. Cōtractus autē, si fieret citra mediam noctem, attribuitur diei præcedenti: post verò attribuitur sequenti. ff. de fer. more Romano. extra, de offi. dle. cōsuluit. lex superi⁹ allegata ponit causam in illo, qui ædificare volens, ne dicaē clam ædificasse, denunciat hoc ei, quem suspicaē phibiturū: quia huius denunciationis debet scribi dies et hora, veritas habet ꝙ regulariter instr̄m necessariò nō debet hr̄e horā act⁹, de quo cōficitur exp̄ssam. tñ q̄ñꝙ expedit poni horam: vt pone lata sn̄ia calendis hora. iiij. qui appellat xj. mēsis ante tertiam, faciat illud apponi in instro. aliàs oportebit eum ꝑ testes probare horam. Omissio ergo horæ, tunc nō vitiat instr̄m, sed aggrauat appellātem. Idē dico in omnibus fiendis intra terminū, qui terminus finiē certa parte diei. Idem quādo de gestis diuersis vna die scire expedit qđ fuit prius. facit de testibus. ex tenore. & exempla vide in regula, cùm sint partium. libro vj.

c ¶Vnus. Et qūo hoc fuerit necessarium, satis scripsi de verbo. fig. q̄siui. sup glo. pe.

d ¶Sequē. nihil ibi ponit de loco loci: sed ibi addam super ver. quid si locus.
ADDE, vt plenè per Angelum consil. ccxx. Sufficit tñ si locus tacitè est apposit⁹, per cōiunctionē causæ. Ita tenet Bal. cōs. cclxxvij. iiij. libro.

e ¶Rogatis. Dicit Accur. vltra prædicta in auē. de instru. cau. §. sed et si. qđ quisꝙ notarius in hoc & ī similibus, debet esse vniformis vt facili⁹ fiat cōpara

7 vbi nulla super hoc est cōsuetudo, vt omnis scrupulus euitetur, indictio vnà cum anno muteē.[a] ¶†Post īdictionē, subsequēter ponitur dies[b] mensis in quo conficitur instrumētum: vt infrà. §. instrumentum. ver. item qđ nō est ibi. & infrà ver. & not. quòd tabellio. in fi. qđ diuersimodè fit. Quandoꝙ enim dicitur sic: Prima die Maij. secunda die intrāte Maio. & sic de singulis vsꝙ ad xvj. inclusiuè: elapsis autē xvj. dieb⁹ mensis diciē xv. die exeūte Maio. decima quarta die exeūte Maio. & sic de singulis vsꝙ ad penultimā, in qua diciē die penultima Maij. & vltima, diciē vltīa die Maij. & sic de singulis mēsibus xxxj. diem habentibus obseruaē. In his aūt qui xxx. dies habēt, proceditur eodem modo à prima die mensis vsꝙ ad xv. diem per hanc dictionē intrāte: quibus finitis per alios xv. sequētes ꝓceditur, per dictionē exeunte. nunꝙ tamen in prima die mensis ponitur, intrante: nec in penultimo vel vltimo, exeūte. Sic seruatur Boñ scd̄m Roland. ¶Vt autem scias quot dies quilibet mensis habeat not. versus.

Iunius, Aprilis, septemꝙ nouemꝙ tricenos.
Vnum plus reliqui. Februus habet octo vicenos.
c Cui si bissextus fuerit, superadditur vnus.[c]

Quandoꝙ verò dies mēsis, ponuntur per ascensum hoc modo: Prima die Maij. secunda die Maij. & sic ascendendo gradatim, vsꝙ ad penultimam diem. in qua & etiā in vltima diciē sicut supra. & sic multi in Roma. curia seruant. Tertio modo diciē prima die Maij. secunda die Maij. sine dictione, intrante. & sic vsꝙ ad medietatē mēsis. postmodū verò in sequentibus diebus dicitur, exeunte: vt supra. & sic in regno Siciliæ diciē obseruari. Quarto modo ponitur dies per calendas, nonas, & idus. Et nota ꝙ Ianuarius & Augustus & Decēber habent xix. calen. Iulius, October, Martius, & Maius habent xvij. cal. Iunius, Aprilis, September, & Nouēber hn̄t xviij. calendas. Februarius autem habet xvj. calendas. Nonas autem & idus collige per hos versus.

Sex Maius Nonas October Iulius & Mars.
Quatuor at reliqui, tenet idus quilibet octo.

8 Et quæ hic desunt, vide in præ. vers. Item quod non est ibi. ¶†Post diem quoꝙ ponitur nomen domini papæ, in terra sua, vel Imperatoris vel Regis in imperio vel regno eorum, hoc modo.

✠FOR. Præsidēte tali papa, vel imperante tali Imperatore, vel tali Rege regnante. In curia etiam ponunē anni, quibus Papa sedit, hoc mō: pontificatus dñi Clemē. papæ quarti Anno quarto. Hęc probanē in auē. vt nomē Impe. præpo. docu. & in præ. ver. item qđ non est ibi: licet dicaē ꝙ id poni debeat 9 in principio instrumēti. ¶†Post nomē principis, est etiā apponendus locus, in quo recitaē instr̄m. Locus aūt duplex est, s. ciuitatis, vel villę, vel castri: et etiam locus loci sp̄alis, in quo cōfectū est. qđ fit hoc mō: Actum Viterbij in domo Ioannis quōdā Gerardi Sanichanioni, sartoris in camera superiori eiusdem domus in parochia sancti Siluestri, vel sub porticu talis domus. & vide sup hoc in p̄di. ver. itē qđ nō est d ibi. & seq.[d] ¶†Post locū, testes ponunē. & hoc q̄ñꝙ 10 per nominatiuū casum, hoc modo: Interfuerūt P. & M. testes ad hoc vocati & rogati. Q̄ñꝙ per genitiuum hoc mō: Acta sunt hęc in præsentia P. & M. testiū ad hoc vocatorū et rogatorū. Q̄ñꝙ ꝑ ablatiuū, hoc modo: p̄sentibus P. & M. testibus ad hoc vocae tis & rogatis[e]. licet aūt in quolibet instro, tabelliones ex vsu apponant testes fuisse vocatos & rogatos tñ de iure hoc nō est necessariū, nisi in quibusdā casibus. qđ dic vt s̄. de teste. §. j. prope fi. versic. Item f quod nō fuit rogatus.[f] ¶†Post testes aūt, ponitur 11 nomen tabellionis: et debet poni nomē & prenomē eius: & cuius authoritate sit notarius, hoc modo:

✠FORMA. Ego Iacobus Tudini, de Podiobonici sanctæ Romanæ ecclesiæ, vel imperiali, vel talis episcopi, vel comitis authoritate publicus notarius his omnibus interfui: & rogatus hæc scripsi. In testamentis autem dicitur: omnia de mandato dicti testatoris scripsi, & in publicam formam redegi. Item in sententijs & processibus iudicum, dicet de mādato talis iudicis scripsi, & in publicam formam redegi. & vide j. §. proxi. versic. sed nunquid.

12 ¶†Sed in sententijs & confessionibus & huiusmodi, consueuit sententiam proferens vel confitēs loqui: vt infra. e. §. instrumentum. versicu. item opponitur ꝙ instrumento perdito, hoc modo:

✠FORMA. Ego talis in tali causa, sic pronuncio, vel sic confiteor, vel dico: & post subiungit sic: In cuius rei testimonium & memoriam futurorū, hoc præsens publicum instrumentum per talem notariū infrà scriptū fieri iussi. Iunge, si vis, & meo sigillo signaui. not⁹ri⁹ verò postmodū sic se subscribat.

✠FORMA. Ego talis tali authoritate notarius, prædictæ prolationi vel confessioni, vel prędictis interfui: & vt s̄. legi. authoritate & mādato prędicti iudicis vel confitentis, vel protestātis fideliter scripsi, & in publicā formā redegi, & meo signo rogat⁹ signaui. Acta sunt hęc, die & loco talib⁹, p̄sentibus talibus &c. Iudex quoꝙ vel confitens posset in fine subiungere: Et ego talis huic instrumēto me subscribo. sed hoc nō habeē in vsu. & notabiliter post f subscriptionē notarij dixi de loco, die & pręsentibus ad hoc vt ipse notari⁹ videaē clarius testificari g de ipsis. Nō em̄ testificaē de singulis in narratiōe iudicis, seu in sentētia cōtentis, sed solū de sententiæ prolatiōe: vt dicam infrà. §. restat. ver. in summa. & hæc in sententia ordinarij. In sententia verò delegati, qualiter subscribet, vide infrà de sentētia. §. vt aūt. versi. si aūt sentētia. Pręmissa probanē j. q. vij. §. vt h autem. versi. si autē sentētia. præmissa probantur. j. q. vij. §. quoties. prope fi. & xij. q. ij. cū redemptor. g & de con. di. ij. Ego Berengarius prope fi.[g] ¶†Et 13 nota ꝙ tabellio semp debet dicere in instrumēto, se fuisse rogatū facere instrumētū: eo em̄ mortuo vel non recordāte de rogatione instrumenti, nō valeret instrumētum. Si aūt viueret, & recordaretur, credeh rē sufficere in hoc eius testimoniū solū. arg. in auē. de tabel. ī prin. & de fide instr. §. si verò neꝙ.[h] Alij tñ dicūt, ꝙ semper pręsumitur rogatus: vt in præ. i ver. item nunquid.[i] Et scias, ꝙ cū officiū tabelliona tus sit publicum & cōmune, qñ notarius rogatur à partib⁹: quod fieri debet: vt in auē. col. iiij. de tabel. §. nos igitur. & inde dictæ sunt rogatiōes: nō debet esse in occulto: sed diligēter cuncta debet quærere, vt sciat quid agitur. in auē. eo. tit. §. nos aūt. si tñ cōtrafacit, nihilò minus valet instrumentū: licet sit magna suspicio cōtra illud: qa scilicet occultè rogatū est. & est ex hoc notarius puniēdus. arg. vt eccle. bene. vt nostrum. extra, de clande. despon. c. fi. §. fanè. extra, de elec. quia propter. in fi. sed si instrumentū suspectum est, ergo videtur abijciendū, nisi producēs approbauerit illud. C. de proba. iubemus. & ff. eo. l. j. sed ibi loquiē, quādo scriptura vitiata est: vel aliàs suspecta ex sui forma, vel ꝓpter rasurā, extra, de fide instru. inter alias aūt secus: quia licet aliquæ k suspiciōes adsint, tamen valet: nisi alias cōtra illud probetur, nec propter solam suspicionem cassandū est. arg. ij. q. j. primo. secundùm Papam. j. §. restat. in prin. & si notarius negeē rogatus fuisse, debet illud producens probare per testes, vt videtur. C. de iure delibe. l. fi. §. si aūt dubius. ibi: & iubenti ei tabel. &c. Vtrum in conficiendo instrumentum, exigaē iussus partiū: & qualis, no. j. §. proxi. ver. sed nunquid. & seq. Debet etiam instrumentum continere tēpus rogati instrumenti: in auē. de tabel. §. fin. quod esse deēt. Idem cum tempore celebrati contractus. si enim aliud esset, puta qa ferret testimoniū de prete ritis, non valet secūdùm Papam extra, de coha. cle. k tua.[k] ¶†Sed pone T. ꝑmisit mihi x. quibusdam 14 pręsentib⁹, & etiā tabelliōe, processu tēporis peto

tione. ff. de edē. l. eos. & auē. de tabel. §. j. allegati probat quod dicit iste ver. Vult enim ꝙ ante instrumentorū cōpletionē, adhibeatur ex scripto testium præsentia. Solet autē hæc vocari subnotatio, in qua scribunē nomina testium & etiā cognomina: si sine illis, esse posset dubiū in noīe. ff. de testa. ad testium. §. si quis ex testibus. & C. eo. hac consultissima. circa princ. Scribere aūt non tenētur ipsi testes, in scriptura publica tabellionis. In priuata secus, in qua testes subscribūt. C. eo. tit. l. contractus. §. j. qui pot. in pign. ha. l. scripturas. principalis tñ teneē subscribere, in authē. de fid. instru. §. oportet. C. qui te. fa. poss. hac consultissima. de iure delibe. l. fi. §. si autem dubius. qui tunc, si nescit scribere, scribit vnus ex testib⁹, vel adiungitur ali⁹ notarius vel testis, q subscribat vt in dictis legibus.

¶Rogat⁹. Vide quod ibi scripsi.

¶Fi. quod sequiē vide quasi ad literam eod. ti. c. j. vt scripsi in magna glo. vers. nunc de rogatione.

¶Neꝙ. Et C. de falsis. si quis decurio. & qđ ibi no. in vlti. gl. Nō obstat s̄. versi. testes. §. j. ad fi. ver, quid ergo si diciē. in fi. qa aliud est simpliciter scribere quā subscribere etiā se rogatum, vt ibi dixi.

ADDE videndum Ang. consi. cclxxiiij. ex themate & ex actis.

¶Nunquid. Ibi allegat ad hoc tria iura, & remittit ad similē. Istud autem dictū placet Accur. in §. nos autē. statim allegato. in fine quartæ glo.

¶Tua. Vt scripsi in decre. j. eo.

ꝙ tabellio inde cõficiat publicũ inſtrumẽtũ, cũ ipe, vt dicit, bene teneat in memoria ſua noĩa præſentiũ & ſeriẽ verborũ? Rñ. dicit T. ꝙ hoc facere non põt: qa non ſuit rogatus, nec ad hoc vocatus: vt s. ver. prox. Itẽ ſi nõ rogatus ſcriberet, ſuſpect⁹ eſſet: quia ſe ingereret. ff. de procu. quæ omnia. In contrariũ facit: quia ipſe ſeruus publicus dicit̃: vt Inſti. de adop §. non aliter. Vnde publicè ſeruire debet: nec eſt neceſſe qđ ſit rogat⁹: ſed ſufficit eũ fuiſſe p̃ſentem. Nã & teſtis nõ rogat⁹, põt teſtimoniũ ferre. ff. de teſti. ad fidẽ. At tabellio inter teſtes numerat̃. ff. de teſta. Domitius. Sed prius dictũ, verius eſt: vt infrà. §. proxi. ver. ſed nũquid. & ſeq. ¶ Qualiter autẽ tabellio ſe in inſtrumentis alienis exẽplatis ſubſcribet? Dic vt j. §. proxi. ¶ 15 † In fine autem poſt omnia ſuũ apponat tabellio ſignũ, vt per illud, & alia, euidentius cõparatio fieri poſſit, cũ neceſſe fuerit. C. de aſſeſ. l. fi. & in aut̃. de fide inſtr. §. oportet autẽ. in prin. co. vj. [a] ꝙ cõtractus & inſtrumẽta fiãt, ꝙ teſtes adhibeant̃, ac ſignũ inſtrumẽto apponatur, à veteri teſtõ habetur. Legit̃ enim Ieremiæ xxxij. c. in fine. Agri pecunia ementur, & in libro ſcribẽtur, & imprimetur ſignũ, & teſtis adhibebit̃. [b] In quibuſdam tamen locis, vt Narbonæ, tabelliones nõ vtunt̃ aliquibus ſignis: ſed ſolũ ſe in inſtrumẽtis ſubſcribũt: & licet in hoc ſit regionis conſuetudini ſtandũ: vt in concord. quæ ſuprà verſ. poſt annos. ibi: cõuis in hoc ſtem &c. & ibi: circa tẽpus aũt, &c. tamen vtile eſt & honeſtũ, vnũquenq; notariũ ſuũ ꝓpriũ habere ſignũ. ¶ 16 † Illud aũt nõ eſt omittendũ, ꝙ quidã à principio inſtrumẽti oẽs publicationes ponunt, præter nomen tabellionis: vt xxviij. diſt. in nomine. in prin. Rolã. aũt tabellio Bonoñ. egregius, dicit [c] melius forè ꝙ tres in principio ponant̃. ſ. illa q̃ notãt tẽpus inſtrumẽti: puta, anni Dñi indictio, & dies, & etiã quarta. ſ. nomẽ principis, in cuius ꝓuincia cõficitur, vbi hoc eſt fieri cõſuetũ. aliẹ verò tres, ſ. locus, teſtes, & nomen tabellionis: & etiã quarta, ſcilicet ſignũ notarij, in fine ponant̃. Quidã tamen ſignũ in principio inſtrumẽti, & in fine apponunt. In ſentẽtijs verò diffinitiuis & interlocutorijs, oẽs publicatiões in fine ponũt. licet ſit ar. cõtra in prẹ. c. in nomine. in prin. [d] ¶ 17 † Illud etiã ſcias, ꝙ non eſt vis vtrum inſtr̃m conficiat̃ in prima vel tertia perſona, ſiue per verba de p̃ſenti ſiue de præterito: qđ dic, vt infrà. §. inſtrumentũ. ver. itẽ opponitur qđ inſtrumento. ¶ Qualiter aũt libellus appellationis ſcribet̃ in actis: & qualiter formabit̃ cũ in præſentia alterius iudicis appellatur, nõ eius, à quo appellatio interponit̃: no. j. de appel. §. officio aũt ei⁹. ¶ Quibus iuribus ſpecialiter in inſtrumẽtis renunciari cõſueuerit. not. j. de renun. & concluſione.

SVMMARIVM.

1. ☞ Scriptura propria, quomodo ex rogationibus poterit exemplari.
2. Inſtrumento caſu perdito, an poſſit tabellio, qui illud ſcripſit, ad ſolius perdentis petitionem reficere. & nu. ſeq.
4. Mandatum partium, an exigatur in confectiõe primi inſtrumenti.
5. Iuſſus vtriuſq; contrahentis, an ſit in conficiendo inſtrumentum neceſſarius.
6. Tabellio non debet in inſtrumento aliud apponere, quã quod ei iniunctum eſt.
7. Obligatiões ꝓſunt & obſunt partib⁹, non inſtr̃m.
8. Inſtrõ debiti cancellato, an debitor ſit liberatus.
9. Creditor debet apocham facere debitori.
10. Solutiõe eius, quod debetur, tollitur oĩs obligatio.
11. Inſtrumẽtũ cõtinẽs alicuius rei debitũ, non debet refici, neç iterum ex rogationibus exemplari.
12. Publicatio ſeu exemplatio, quomodo cõtra aliquẽ ſit facienda.
13. Inſtr̃m ruptũ aut amiſſum, qua forma refici poſſit.
14. Creditor petens inſtrumentũ debiti perditum refici, qualiter ſe debeat habere.
15. Creditore volente & petente inſtrumentũ debiti perditum aut ruptum refici, ſi debitor ſe opponat negans ſe debitorem, an ſit audiendus.
16. Debitore inſtrumẽto debiti amiſſo, negante ſe debitorem, debet probare ſe ſoluiſſe.
17. Inſtrumentum de refectione alterius inſtrumenti, continere debet cauſam refectionis.
18. Copiam iudicialium volens alteri partium facere, quomodo exemplum inchoare debeat.

Scriptura propria, qualiter exempletur, ſeu reficiatur?

POſtquam [e] De inſtrumentorum publicatione ac cõfectiõe docuim⁹, vtile eſſe cenſemus de ꝓprietate. i. ꝓpria manu confectæ ſcripturæ exemplatiõe, & de eius refectione, aliqua memorare. Et priuſq; ad hãc perueniat̃ doctrinã, no. [f] ꝙ aliud eſt exemplar, & aliud eſt exemplũ. Exemplar dicit̃ ipſa originalis ſcriptura: exemplũ verò, quod etiã vocatur iudex vel trãſumptum, eſt ſcriptura exemplata ſeu ſumpta ex priori ſeu originali ſcriptura. Vñ verſus: Exemplar generans, exẽplũ quod generatur. Exẽplari aũt publico, fides adhibet̃: exemplo nõ. quod dic vt j. §. nunc dicendum. prope prin. ¶ 1 † Si igitur propriã ſcripturã iterum ex tuis rogationib⁹ exẽplare velis, & ſumere: potes id facere authoritate propria, quoties opus erit, vt infra dicam, ſcribẽdo eã per ordinem, ſicut primã: nulla tamen de priori habita mẽtione: dum tñ illi perſonẹ exhibeatur, cuius intereſt, & ad quã ſpectat: vt ff. de eden. prætor. §. j. vt puta priuilegiata inſtrumẽta exemptionalia, & cuiuſcunq; contractus mobiliũ vel immobilium rerum. Item teſtamentũ procuratorium, emancipatio, tutela, & cura, & quẹlibet alia ſcriptura, de qua, & per quam nullũ imminet periculũ, nec alteri partium ſit prẹiudiciũ: etiã ſi plures eiuſdẽ tenoris inueniantur, vt infra dicã. Sæpe etenim ad cautelã, quis duplicata vult habere inſtrumẽta. Hæc ꝓbantur ff. de teſta. vnum teſtamentũ. ff. de his quẹ in teſtamẽto delen. l. fi. ff. de bono. poſ. ſecundũ tab. l. j. §. ſi qs in duobus. licet ſit argu. cõtra. extra, de reſcriptis ex tenore. [g] dum tamen ſint eiuſdẽ formæ & datæ, vt dixi. Inde eſt quòd cauti tabelliones, cùm partibus exhibẽt inſtrumenta, ſibi etiam in ſuis regiſtris retinent ipſorum inſtrumentorũ formas. qđ fieri vtile eſt. Nam primis caſu deperditis, facilius ſub eadẽ forma reficere poterunt: ſed & ſi de fide priorum quomodolibet hæſitetur, ad regiſtrum ipſorũ poterit recurſus haberi. in aut̃. de tabel. §. illud quoq;. colũ. iiij. debet enim inſtrumentũ refici ſub eadẽ forma, qua prius erat, ſi caſu perdat̃, vt dixi. Verũtamẽ non eſt vis vtrũ refectum loquatur in prima vel in ſecunda perſona. quod dic vt infrà. §. inſtrumẽtum quoq;. verſicu. item opponitur quòd inſtrumento. 2 † Sed nunquid caſu perdito inſtrumento, tabellio, qui illud ſcripſit, poteſt ad ſolius perdentis reficere petitionem? Videtur ex præmiſſis quòd ſic. & arg. C. lib. x. de diſcuſſoribus. l. ij. cum ſuis concor. [h] & extra, de conuer. coniug. dudum. ver. verũ. & extra, de fide inſtrumen. c. penul. ff. de eden. p̃tor. §. j. Sed dic contra, ne detur occaſio mali. Nam ſoluto debito, illud iterum peti poſſet inſtrumento in fraudẽ refecto, vt iam dicã. Iudex tamẽ poterit ſummariè cognoſcere de amiſſione, & quædã alia fieri poterũt, vt j. dicetur in ver. niſi. ¶ Si autẽ nemini per refectionem paratur prẹiudiciũ, poteſt refici etiã ſine iudicis authoritate, vel parte altera non citata, vel amiſſione non probata, vt s. dixi. & probat̃ in præ. c. dudum. quia cũ ibi vterq; cõiugum per inſtrumẽtum continentiam perpetuam promiſiſſet, nunq; à voto poterat reſilire: vt xxiij. q. v. quod Deo patri. xvij. q. j. qui bona. qa actio ſemel extincta, ampli⁹ non reuiuiſcit: vt de cõſec. di. iiij. quẹris. verſus prin. ff. de ſolu. qui res. §. aream. ideoq; cùm renunciatio iuris, quod ibi ille C. habebat in L. quondã eius vxorem appareret per inſtrumentũ, ius illud non poterat reuiuiſcere alio inſtrumẽto, ſuper illa abſoluta renunciatione refecto. Imò potius renunciatio cõfirmaretur, neq; ibi nõ generabatur præiudiciũ ex refectione inſtrumẽti. Cõſulo tamẽ quòd vbi aliqua oriri poteſt

---

ti. ad ſi ij. co. verſ. tẽpus aũt. & cle. de ver. ſig. abbate. ſup gl. ex hoc.

[a] ¶ Colla. vj. Iſte §. nõ dicit ꝙ tabellio teneat̃ ſignũ apponere: ſed cõditionaliter loquẽdo, dicit ꝙ vbi ſignũ appoſuit, iudex debet ex illo cõparationẽ facere, lex finalis præallegata, nõ loquitur de ſigno notarij, ſed cõſiliarij. lex etiam ſecũda C. li. x. de conue. fiſ. debit. quã ad hoc allegat Albe. Gal. eo. ti. ante finẽ, nõ ponit ſubnotationẽ pro ſigno imò ꝓ ſubſcriptiõe, quã in apocha ſolutiõis facere debet exactor debitori fiſci, vt ibi not. Cũ igitur nullo iure caueatur, ſignum neceſſariò velut ſubſtãtiale apponi debere, reſtat ꝓpter illius defectũ inſtrumentũ nõ vitiari. Primũ patet, ponderato præ. §. oportet. et præ. aut̃. de tabellion. & aut̃. vt nomen impera. &c. Licet ergo ſit cõmendabilis ſolẽnitas in inſtrõ ponẽda, nõ tñ ipſi⁹ quaſi minimẹ ſolẽnitatis omiſſio vitiat inſtr̃m. ff. de ven. inſpi. l. j. §. fi. ff. de in inte. reſt. minor l. ſcio. & facit qđ de cæterorũ locorũ cõſuetudine ſequit̃. Itẽ Accur. id omittit. C. de tab. l. gñali. li. x. in glo. libertus. & facit qđ s. dixi in prin. poſt Roland. ADDE, ꝙ cum hac opin. videtur tranſire Ange. cõſi. ccxx. ¶ Et adde, quòd ſubſcriptio vel ſignum nõ poteſt per notarium alteri demandari. Bal. in l. ſingulos. per illum text. ff. de teſta.

[b] ¶ Adhibebitur. Gratiſsĩa fuiſſet Rolandino hui⁹ authoritatis notitia locandẹ ad finem ſui operis.

vbi remiſsio. in prin. huius §.

[c] ¶ Dicit. Et eſt vltimum verbũ ſui operis.

[d] ¶ Princi. arbitrarium eſt, vt ex ſuperiorib⁹ patet.

[e] ¶ Poſtq; de inſtrumentorum.

[f] ¶ Not. Incipiunt verba Rolandini parte x. c. j. & iij.

[g] ¶ Tenore. Ibi ex quo diuerſi ſunt iudices, dicuntur diuerſa reſcripta: ſecus ſi idẽ eſſent iudices, eadem data, et forma, vt ibi not.

[h] ¶ Concor. in vltima glo.

a ¶L.fi.Dixit Nicolaus: vbi s. ꝙ nullum instrumentum super actu, qui, vel cuius effectus pendeat ex volūtate partiū, quem eius refectio posset alteri præiudicare: qa posset illud esse reuocatū de consensu partiū: & ideo non congruit, scdm eū, de instrumēto vēditionis vel locatiōis exēplificare. Itē vt dicit, talis cognitio nō pertinet ad tabellionem, sed ad iudicē. facit j. ver. pxi. in fi. & si bñ aduertis, hoc dictum nō cōtradicit ei, qđ est dictū de decr. dudum. qa ibi effectus nō pendebat ex voluntate partium, vt ibi dicitur.

ADDE, vt per Alex. cōs. lix. j. li.

b ¶Fieri. Supple parte vocata. facit quod scripsi e. ti. c. fi. i prin. ma gnæ glo. in ver. illud aūt tenendū. ad hoc facit etiā decretalis, quę sequitur.

ADDE, an sufficiat facere fidē per iuramentum, Alex. cō. lviij. j. li.

c ¶Azo. Qui hoc, & qđ pcedit, no. in §. nos autem. qui sequitur.

d ¶Vin. Qui hoc not. in dec. cū P. e. ti. & eius ēt fuit totus ver. præcedens: & de hoc p In. e. ti. c. j. vbi scripsi in gl. magna. ver. qđ tñ dicūt. & est in iiij. col.

ADDE an notarius debeat esse rogatus ab ambabus ptibus, Alex. cōsil. cix. ij. volu.

e ¶Instrm. & per hoc not. ꝙ poterit vt testis, quod nō pōt vt tabellio. cōcor. s. eo. §. ver. sed pone. & vidē j. §. restat ver. sed qro sub qua.

ADDE, ad propositū, quod notari⁹ non pōt aliquid addere, detrahere, vel mutare: & si fecerit non vitiatur tota scriptura, sed id quod est additum vel mutatum. Casus videtur in l. quoties. §. sed si conditio, & ibi hoc per Bald. ff. de here. institu.

ADDE quando tabellio probet, vt gloss. in l. hac consultissima. & ibi authen. C. qui te. face. pos. Bald. in titu. de pace Constan. in rub. de fide instrumen. Alex. consi. cxlvj. ij. lib.

oriri potest suspicio, iudicis authoritate, vel saltem parte altera vocata, reficiatur. argum. extra, de offic. Archi. ad hæc. in fi. C. de authoritate præstan. l. fin.[a] 4 ¶†Pone ergo, promisisti per instrumentum mihi soluere centum vsq; ad pascha: ex quauis causa: soluisti & tibi restitui instrumentū, vel illud cācellaui, vel fregi: demū adeo tabellionē, solutionē huiusmo di ignorantē dicens me casu instrumentum crediti perdidisse: nunqd statim debet illud reficere? & si refecerit, nunquid valet? Dic ꝙ nō: quia si posset bis debitū repeti & fraus fieri: cui obuiēdum est, vt prę dixi extra, de rescri. sedes. in talibus ergo debet ordinarius adiri, & de amissione sibi fides fieri.[b] vt extra, de priuileg. cùm olim. j. in fin. 5 ¶†Sed nunquid in cōficiendo primum instrumentū, exigitur mandatum partium, vt ei dicatur, rogo, vel mando, vel cōcedo, vel delego, ꝙ facias instrumentū? Et videtur ꝙ sic. extra, de fide instrumētorū. cū P. & in aut. de tabel. i prin. ibi: nō esse à se delegata &c. & §. nos aūt. ibi: omnibus modis adiungat &c. sed aliud in teste, qui fortius valet. ff. de testa. ad fin. nisi in casibus: vt s. de teste. §. j. prope fin. ver. item ꝙ nō fuit rogatus. ¶†Item nunquid est necessarius iussus vtriusq; cōtrahentis? Distngue scdm Azo.[c] & Vin.[d] Nā si cōmune sit negotium, puta in gratiā vel præiudicium vtriusq;: tūc vtriusq; iussus exigitur: vt in prę. §. nos autē. & in prę. decre. ad hoc. in fi. Si verò pro vno tm̄ fiat: tūc sufficit eius mandatū, cuius gratia fit. Alter em, in cuius præiudiciū fit, nunq̃ mādaret. ff. de ver. obli. inter stipulantē. §. j. arg. extra, de prob. c. j. maximè in denunciationibus & protestationibus, quę fiunt ab vno alteri: in quibus ad alterius requisitionem potest confici instrumentum. extra, de testi. significauit. Si autem non contineatur in instrumento aliquid de mandato, præsumo fuisse mandatum: arg. C. de contrahen. stip. l. j. Insti. de inuti. stipu. §. si ita scriptum fuerit. Insti. de fideiuss. §. si. & j. §. instrm quoq;. ver. item opponitur cōtra. & vide s. §. proxi. 6 ver. post testes. & seq. ¶†Et breuiter scias, ꝙ tabellio nō debet apponere in instrō nisi qđ ei iniūctum est: q̃tuncunq; ipse illud viderit. In aut. colla. iiij. de tabellionibus. §. nos autem. vel ab altero contrahentium, vel ab ambobus, vel etiā ab altero, cui fortè dederit instrumentum.[e] Videtur tamē ꝙ nō prosit instrumentum, nisi solum pręcipienti. argu. C. res inter alios acta. per totū. extra, de pręben. dilecto. in fi. arg. contra ꝙ pręceptum ab vno, cæteris pręiudicet, vel[f] sufficiēs sit probatio cū sit seruus publicus: 7 vt C. libr. x. de iure fisc. l. facultas. ¶†Obligationes enim prosunt, & obsunt partibus, nō instrumētum: qđ nō est obligatio, nec etiā ex eo oritur obligatio: sed est tm̄ probatio obligationis, vel cuiuslibet alterius facti. Quidam dicūt instrumentum non nocere, nisi solùm eis, inter quos fit: & hoc etiam in alijs non nocet. Dicit enim inter contrahentes fieri, licet non ambo, sed solùm alter eorum, vel etiam quicunq; extraneus, cuius intersit fieri, inde præcipiat

f ¶Vel. Dicit Inno. propriè loquendo.

g ¶C. j. vbi hæc scripsi in iij. glo.

h ¶Est. Hanc materiam plenius & aptius psequendo, distinguendo dicit Nico. Ma. tria mēbra, qa aut agit de facto vel actu, q procedit, & substantiā suā capit ex cōsensu partiū: vt sunt pacta et cōtract⁹: et tūc mādari debet ab omnibus quorū cōsensus in illo actu requirit. Ce. l. cōtractus. i prin. & pro regula dari pōt, ꝙ quorū cōsensus in aliquo actu requiritur, ipsorum voluntas in scriptura pbatoria requiritur. facit C. de do. in hac. & de relato. l. ij. in fin. & si aliter scripserit, non probabit inter eos talis scriptura. in authē. de tabelli. in prin. & §. j. & qđ ibi no. Aut de eo queritur ꝙ pēdet ex voluntate vnius tm̄, vt est vltima voluntas, protestatio, repudiatio, & similia: & tunc sufficit mādari per illū, ex cuius volūtate pcedit. & hic etiā firmatur superior regula. Facit C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. §. at cū. & aut. de test. hac cōsultissima. & si aliter scriptū fuerit, nō pbabit contra illum. sicut em̄ actus pēdet ex illius volūtate, sic & scriptura probatoria pendere debet. Facit qđ dixi s. super rubri. ver. sequit videre. Et qđ dicitur, in cuius voluntate est, aliquid agere vel non facere, in illius volūtate est illud diminuere vel tollere. ff. de pactis. iuris gentium. §. adeo. de in litē iurā. videamus. §. pe. & l. in actiōib⁹. §. j. Aut de eo quæritur, qđ procedit sine alicuius voluntate, vt ruina, inundatio, natiuitas, partus, mors, & similia: & hic distinguitur an aliqs iuris effectus oriatur ex illo actu, propter quod petit scriptura: puta actio, exceptio, accusatio, excusatio, vel aliqd simile, quod potest īduci vel tolli ex volūtate priuati: & tunc procedat qđ dictum est, qñ scriptura petit de actu, cuius substātia pendet ex voluntate pluriū vel vnius: vt qđ de actibus dictū est, dicatur etiā de effectibus actuū, argu. ff. de adimen. lega. l. iij. §. conditio. & ibi cōcordantiæ. Si verò effectus, de quo agit, nō pōt īduci vel tolli ex voluntate alicui⁹ priuati: vt natiuitas hominis quo ad successionem patris: vel mors, quo ad idem facit C. de cap. & postlimi. re. l. nec nos. tūc scriptura non fiet ex mandato alicuius priuati, & facta non probabit: cū certum modum requirat scriptura tabellionis, vt sit probatoria, vt s. patuit. & si in talibus fieri habeat scriptura, fiat authoritate iudicis, qui non respicit voluntatem singulorum, sed veritatem sibi cognitā. ff. de offi. presi. l. illicitas. §. veritas. C. de acc. l. singuli. De his autem quę officium & authoritatem iudicis requirunt, non debet tabellio facere scripturam, nisi ipsius authoritate vel mandato. C. de iur. fisci. l. iij. lib. x. cū ibi no. sicut de apparitore dicitur s. quod me. causa. l. fi. in fi.

publicum instrumentum. Alij dicunt id non posse ab extraneo præcipi, nec etiam ab vno cōtrahētiū, nisi ambo consentiāt. aliter enim nec est cōtractus, nec distractus. ff. de pœnis. l. j. §. & hæc pactio. & l. ab emptione. C. de act. & ob. sicut. Quid em̄ interest extranei, de alieno facto pręcipere fieri instrumentū? & hoc verū est in cōtractib⁹, qui de partiū fiūt volūtate. In alijs aūt, qui non fiūt de partium volūtate, vt est testamentū, sententia: pro testamento, & huiusmodi, sufficit mādatū eius solius, qui illud facit fieri: vt patet ex forma iuramenti, quod tabellio prȩstat in sui creatione: vt infrà. §. restat. ver. sed quæro. Contrariū tamen seruari sæpe videm⁹, scilicet ꝙ notarij instrumenta conficiunt, quocūq; iubēte. quod ea ratione defendi potest: quia licet ad prȩsens non intersit, poterit in posterum interesse. g Innocen. papa not. extra, de fide instru. c. j.[g] ꝙ siue ab vno cōtrahentium tantùm, siue ab eo, cuius non interest, siue à quocunq;, cuius interest, præcipiatur, valet instrumentū à publica persona factum: quia id non prohibetur à iure. ff. de proba. ab ea parte. §. ij. & facit ff. de iure fi. in fraudē. §. ex his bonis. & §. seq. Ille tamen, qui non præcipit, non potest agere vt sibi edatur, nisi suus procurator hoc præceperit. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. ij. & iij. Tu dic etiam in his, quos res tangit, vt s. dictū est.[h] h 8 ¶†Quid si debitor soluit sortē: creditor verò dicit se instrumentum debiti perdidisse, nolens fortè illud restituere, nec ex eo super vsuras valeat conueniri: nunquid poterit debitor ab eo postulare vt sibi faciat instrumentum de solutione? Dic quòd sic. arg. C. de fide instru. plures. in princip. versic. & quod resecātes. ibi: vel alijs priuatur, &c. & argu. C. de solu. pecuniæ. quare enim non daret, quod alij prodest, & sibi nō obest. ff. de euic. in creditore. secundū Vber. i Cancellato autem instrumento,[i] debitor liberatus videtur. arg. lxxvj. di. hunc numerum. & C. de plus peti. l. j. nisi creditor contrariū probet: vt ff. de prok ba. chyrographum[k]. Securius est ergo facere instrumentum de solutione, q̃ restituere debiti instrumēl tum.[l] ¶De hoc not. ff. de pac. postquā. & l. Labeo. 9 ¶†Quid si solui decē, quæ tibi debebam, & restituisti mihi instrumētum debiti: processu temporis. timeo ꝙ tu probes instrumēti ipsius amissionē: & sic mihi incūbat onus probādi solutionē & instrumenti redditionem: nunquid ego possum implorare iudicis officiū, vt cogaris mihi facere instrumentum de cōfessione solutionis? Et videtur quòd sic, argu. in prę. l. in creditore. Creditor em̄ debet apochā facere debitori. C. de fi. instr. plures. Ad hoc etiā bene facit. C. de quadr. pręscrip. l. ij. prope finē. ibi: sese qđ non accepit, &c. à contrario sensu. & in aut. de alie. rerū eccl. §. emptoribus. & de collatore. §. ij. m & hoc credo[m] arg. cōtra. Imputem enim mihi, quia quando solui, hoc non petij. ff. de solu. Modestin⁹. 10 †Item solutiōe ei⁹, qđ debet, tollitur oīs obligatio: nullæ reliquię obligationis remanēt, Institu. quibus

i ¶Instrumēto. Non sic de rogatione, vt patebit infra in forma, ego B.

k ¶Chyrographum. Vide versi. porrò. j. eo. §.

l ¶Instrumentum. Hoc dicit prę. l. pecuniæ. per quod patet creditorē hoc casu non excusari, volendo reddere instrumentum.

m ¶Credo. Per easdē leges idem tenuit Marti. de Fano, allegans etiam ff. si vsusfru. pe. l. pe. in fi. & idem Lamber. de Rampo. in sua quęstione, allegās etiam C. de pac. cō. l. vlti. prope finē. & C. de colla. fundorū patri. l. pe. li. xj. Ad idem bene facit qđ not. ff. de admi. tu. l. chyrographis. in glos. ij. ff. so. ma. l. ij. in prin. qđ ibi no. in fi. iij. gl. & idē dixit ibi Dy. in casu conuer-

so.§.ꝙ creditor petere poterit, cogi debitorem vt faciat instrumentū debiti, de quo facit fidē ꝑ testē. vide de test. significauit. & qđ ibi no. i gl. pe. ADDE Bar. in d.l. chyrog. & Bal. i auť. si quas ruinas. C. đ sac. s. n. ecc. vbi dicit ꝙ si instrumētum debiti est antiquū, idē. Itē si confines sunt variati.

a ¶ In prin. Hæc iura loquūtur in cessione, quæ facta solutione ex interuallo, fieri nō potest contra alium, per a eum, cui est facta solutio, rōne prędicta. Et si dicis eadē rōne nec liberatio, ex quo p solutionem extin b cta erat obligatio? Rñdeo ꝙ nō quęrit iste liberationē, sed liberationis ꝓbationē: vt s. ver. proxi. in qua nulli imminet pręiudicium, nec tibi: vt s. vers. d proxi. Itē in hac materia Hugo formabat casum cōuersum & talē: Debitor in centū e satisfecit creditori, & recepit īstrumētū solutionis, qđ postea perdidit: creditor sciēs instrm perditū, cōuenit illū ad cētum: ad q̄ dānat⁹ fuit debitor, quia solutionē probare non potuit. Recuperato demū instrō de solutione, cū sñiam p instrumēta reperta nouiter, retractari non posśit. extra, de re iudi. ca. suborta. in fi. C. đ trāsac. sub ꝑtextu petebat remediū. & Hugo dedit tale p l. si qs ex ar- f gētarijs. §. ex hoc edicto. vt diceret sic agens vtili actione ex illo §. debebas tu olim creditor reddere mihi instrm, in q̄ tibi obligat⁹ erā, statim cū tibi solui: & hæc non fecisti: imò quia nō reddidisti, fui tibi cōdēnatus ad centū. Peto igiť à te cētū: qa tāti mea interest, mihi nō fuisse redditam cautionem. dicebat ergo per illum §. hoc iuste peti.

modis tol. obli. in prin.[a] ¶ Illud quoq; notandum est, ꝙ si quis extrane⁹ velit exēplū authēticū instri à te cōscribi, debes ei illud dare de volūtate & præcepto eius, cui⁹ est: & tūc eūdē seruabis in exēplando modū, q seruand⁹ est in alienarū scripturarū exemplatiōe. de qua j. ꝓxi. §. disputať secūdū Rolā. Boñ.[b] ¶ † Vbi aūt instrm cōtinet alicui⁹ rei debitū, nō debet refici, & iterū ex rogationib⁹ exēplari. nā ex hoc posset debitori imminere periculū, eo ꝙ res toties peti posset, quoties instrm debiti appareret, vt prędixi[c]. & patet j. de execu. sen. §. fi. versi. illud. Sed si ꝑditū fuerit, tūc refici poterit, amisśiōe ꝓbata: vt ff. de eden. si qs. §. fi. & ff. loc. & cō. si qs domū. §. Imperator. & C. de pig. act. si creditor. Et sufficit hoc ꝓbari ꝑ iuramētū ei⁹, q se asserit amisisse. sic enī seruat v sus.[d] ar. ff. de bo. auť. iu. pos. cū plures. ad fi. C. de testa. adhibita tali solennitate. Creditor enim faciet corā iudice debitorē vocari, vel aliū, q ex hoc lædi posset. ar. ff. de eden. si quis ex argētarijs. §. fin. ff. de bo. auť. iu. pos. l. fi. §. fi. Item auť. vt fratrū filij. §. j. extra, de testibus. significauit.[e] quia si veniens cōfiteatur debitū, & dicat se adhuc creditori teneri, in re vel in pecunia in instro debiti cōtēta: quodq; nō vult cōtradicere vel se instri perditi refectiōi opponere: tale tunc iudex à creditore exigat iuramentū.

FOR. Tu iurabis ꝙ instrm illud, qđ refici petis, nullo dolo à te vel alio noīe tuo vel te sciēte adhibito perdidisti: quodq; nescis vbi, vel apud, vel penes quē sit: quodq; dolo vel fraude illud habere vel possidere non desijsti: quodq; illud non postulas refici fraudulēter: quodq; si quocūq; tpe illud ad manus tuas ꝑuenerit, vel habere poteris, restituas tabelliōi, q illud cōfecit, vel iudici cācellatū & annihilatū: nec eo ampli⁹ vteris in ꝑiudiciū debitoris, sed solū isto publicato seu exēplato: quodq; nūc velis cassum et irritū haberi, & nulli⁹ esse momēti. C. de fi. īstr. l. fi. ff. de eden. si qs. §. exigiť. & j. §. proxi. ver. qualiter.

12 ¶ † Quid si is, cōtra quē fit publicatio seu exēplatio, dicit nō esse faciēdā? Rñ. si obījcit iustā cām, & statim vel intra breue tps parat⁹ est docere de iure, audieť vbi in expectatiōe vel dilatione breui, non imminet periculū. aľs fiat publicatio saluo iure suo: vt extra, de confir. vti. vel inutil. cū. dilecta. & de priuil. ex parte.[f] ¶ † Prestito autē huiusmodi sacro, iu-13 dex iubeat tabelliōi, qui illud scripserat, ꝙ ipm reficiat, & refectū exhibeat creditori: vt no. C. de admi. tu. chyrogr. in ij. gl. De q̄ iussu & ꝓcessu. idē tabellio ad sui excusatiōnē, fieri faciat publicum instrm per manum alterius tabellionis, hoc modo:

FORMA. Cùm P. coram tali iudice postularet sibi quoddam refici instrumentum debiti centū lib. in quo H. tenetur eidem, scriptū manu H. notarij eo ꝙ illud se perdidisse dicebat, ipse H. citatus & comparens coram prefato iudice, confessus fuit se debitorem esse dicti P. in quātitate præmissa, & re

b ¶ Boñ. Cuius etiam est, quasi ad literam, excep. allegationibus. & ver. qđ si is, qui fuit Host. vt ibi dicam, totum quod sequitur vsq; ad versi. postremo. in parte x. c. iij. & iiij.

c ¶ Prædixi. in ver. sed nunquid casu.

d ¶ Vsus. Qui etiā hūc libellū vel lit. cōte. hoc casu nō reqriť. Sed id fatetur Nic. qn hęc petitio incidit priori: vt si petiť debitū in iudicio, & actor nō inuenit instrm, quod putabat habere obligatiōis, vel reus nō inuenit instrumētū solutiōis: tūc sine nouo iudicio, per sacrm petentis interim id expediret, saluo iure vtriusq;. Ad hoc C. de testib. auť. si testis. ff. ad exhibē. l. iiij. §. ibidē. & C. de fid. instr. l. fi. Vbi aūt sup hoc adireť iudex, putat ꝙ sicut dareť libellus vt cogereť facere, sic dabiť vt cogať reficere perditū vel deletū ad instar argentarij. ff. de eden. si quis ex. §. fi. & vocabitur pars creditor vel debitor, vel is, cui⁹ interest: quo veniēte, ordinato iudicio, ꝓcedeť in cā. Si nō veniat: tūc si nō resistat notari⁹, sine libello procedať. facit C. si vt se ab hrdi. absti. auť. si oēs. ff. de mino. in causæ. §. cā. C. si per vim vel alio mō. l. fi. Itē scđm eū cōtradictore nō veniēte, stabiť iuramēto pe-

titoris, vbi verisimilitudo assistit: & id saluo iure aduersarij, & super principali quod non sit iure refectum. C. quorum bono. l. j. Secus si veniat cōtradictor: quia cùm plena causæ cognitio fieri debeat, non stabitur solo sacramento. Nec obstat l. fi. C. de fide instru. Nam ibi stabitur sacramento eius, qui dicit instrumentum perditum, quo ad hoc vt non teneatur illud, quod dicitur perditum, producere sup causa, qua principaliter petebať debitū: hic petiť refectio ꝓpter perditionē: vnde plena probatio requiritur. præsumptio tamen est pro ipso: quia apparet instrumentū in ꝓtocollo cancellatū, per quod apparet fuisse: & ꝓditionis vt pluri mum difficilis est probatio: ꝓpter quod in talib⁹ recipiť facilior ꝓbatio. C. de repudi. consensu. Vnde in l. si quando. adiunctis aliquibus indicijs, & si de petitoris: præcipuè vbi nulla indicia contraria sunt pro contradictore: putat petitori, & non aduersario iuramentum deferendum in ꝓbationis defectum: iuxta legem, in bonæ. C. de rebus credi.

fectioni eiusdem instrumenti cōtradicere vel se opponere nolle: prestans insuper idem P. corporaliter iuramentum, ꝙ illud verè & sine dolo perdidit, nec in fraudē refici petit: quodq; illud prefato H. restituet, si vnq; ad eū perueniet. iudex aūt prænominatus dicto P. ꝑcepit vt illud instrm reficiat & exhibeat H. prefato: post hoc aūt B. notari⁹, qui illud instrm scripsit, illud exēplabit, & scribet de verbo ad verbū, sicut fecit primū, & se taliter subscribet:

FORMA. Ego B. tali authoritate notarius, his omnibus interfui, & rogatus scripsi, & hoc instrm quod alia vice creditori ꝑfato exhibui: iterū ex rogatione cancellata[g] de pręcepto talis iudicis exemplaui & refeci, & ipsi P. creditori dedi, eo ꝙ ipse H. debitore corā tali iudice vocato, seq; debitorē confitēte, & refectiōi instrumēti nō cōtradicēte, dict⁹ P. iurauit illud sine fraude ꝑditū fore, prout in instrumento manu talis notarij facto noscitur contineri.

14 ¶ † Si verò đbitor legitimè vocat⁹ minimè comparet, volens ipse vel ali⁹ refectioni contradicere instrumenti: Idē creditor iurabit, vt supra, hoc addito, qa iurabit sibi non esse de pręcicto debito satisfactū: vel ꝙ adhuc tantū ex eo percipere debet: & postmodū ꝑcipieť notario, q illud scripserat, vt s. et hoc mutato, qa in instrumēto ꝑcepti diceť, ipso debitore legitimè citato, & nō cōparēte. & hoc idem

15 etiā in subscriptiōe notarij diceť. ¶ † Quòd si fortè debitor veniēs, neget se debitorē sese instrumēti refectiōi opponat: dicens simpliciter se soluisse, non tñ ostendens principale instrumentum debiti cancellatum penes se esse: tūc iudex statuet ipsi debitori terminū intra quē ꝓbet se soluisse. qđ nisi fecerit, recepto prefato iuramēto à creditore præcipiet vt fiat refectio instrumēti. Si verò ꝓbauerit so-

16 lutionē, nō fiet refectio. ¶ † Porrò si debitor principale instrumentū debiti cancellatum penes se fortè ostendat: tūc etiā incūbet ei onus ꝓbandi, q affirmatiuā proponit: & affirmantis, nō negātis, aliqua est ꝓbatio: vt s. de ꝓba. §. primo. in princi. Si ergo debitor dicit, ecce habeo instrumentū debiti cācellatū, qđ quidē mihi redditū est: quare cū per redditionē chirographi tollatur naturalis obligatio, sum à debitore liberatus: creditor verò id neget dicens instrumētum redditum non fuisse: Iudex imponet debitori, vt probet redditionem instrumēti. Super quo vide quod not. ff. de pactis. postq;. Si verò creditor dicat se perdidisse instrumentū, & illud ad debitorem sine causa peruenisse: tunc imponeť probatio creditori, vt probet se perdidisse: vt extra, de priuil. cùm olim. j. cū suis concor. Vñ in his nō est tutum affirmatiuè proponere: prefertim iustā causam fouentib⁹, & de sufficiētia ꝓbationis hæsitantibus: cū plerūq; probationis onus implicitū sit &

h graue: vt ij. q. vij. plerūq;. et sępe đficiat ꝓbatio, licet 17 ius non deficiat. ff. de testa. tu. l. duo.[h] ¶ † In summa

e ¶ Significauit. Ad idem ff. de adop. nam ita. & quod ibi not.

f ¶ Parte. Ad literā fuit Hosti. hoc titu. §. vlti. vers. qđ si aduersarius.

g ¶ Cācellata. No. qa prudentes notarij, statim ꝙ fecerunt instrumētum, ex protocollo illud cancellāt: vt sciatur authenticatū semel fuisse: non tamen deletur, vt omni tēpore appareat sic fuisse. Sic instrumētum debiti, cuius est facta solutio, inefficax est, tñ preseruatur vt appareat debitū fuisse. ff. de fur. qui tabulas. & vt posśit restitui debitori: vt in l. dissolutæ. C. de condictio. fine cā. & ad exhibend. l. fi. Si verò protocollū est tale, ex quo plura instrumenta cōfici possunt: tunc non cancellatur, cū vni ex illis datum est: sicut cū pars debiti soluitur, non cancellatur instrumentum, sed subscribitur vel scribitur apoca de solutio. vt prędicta l. qui tabulas. §. primo. & tali scripturæ tabellionis statur, scilicet quòd illi datum sit instrumentū: sicut & ei creditur de præsentia testium in instrumento scriptorum. in authen. de fide instru. §. si quis instrumenta. Et si non esset annotatio, staretur super tali donatione ipsius iuramento: sicut & de principali ei creditur. C. de testib. l. si quando. faciunt quæ dicta sunt suprà.

h ¶ Duo. Vide quod scripsi, vt lite pendente. c. ecclesia. secundo. super vltima glossa. vbi posui dictum Goff. & Accur. in l. vna. §. ille autem. C. de lati. liber. tollen. & demum distinctionem Iacobi de Are. hoc addito quod ad secundum membrum subdistinctionis Iacob. quam ibi scripsi, inuenio Alb. Gal. extra volumen, distinxisse qualitatem debitoris, & q̄titatē temporis, quo instrumentum fuit penes ipsum: vt scilicet si est homo not. ꝙ

bonæ opiniōis, ipse debitor, & longo tempore penes se habuit instrm̄, sibi non incumbat probatio, sed creditori: quo nō probāte, judicabitur debitor liberatus. Ad primum alleg. ꝙ ex psonarū qualitate, facta pensamus. ff. de libera. cā. l. diui frēs. & de ac. & ob. l. vlt. in fi. xxxvij. dist. qui de mensa. in pri. & ibi cōcor. extra, de preben. nisi essent. ī prin. ¶ Ad secundum allegat, ꝙ ex longitudine tēporis inducit obliuio. a C. de testa. iubemus. Bn̄ facit extra, de p̄sum. illd̄. in prin. & qd̄ ibi scripsi ī prin. ī fi. mag. glo. Cessantib⁹ his, vel vno saltē istorum, i. ꝙ neutrū cōcurrat: mihi vr̄ ꝙ sentiat cōtrariū, qd̄ contrariū simpliciter tenet G. de Suza in l. debitori. C. de solutio. In casu, quo non erat debitor ipsius familiaris: non dico ex familia, sed satis est quòd fuerit eius aduocat⁹ vel procurator talis qui consueuerit sua instrumenta rimari, secundùm eum. Simon Vicen. in p̄di. l. vna, in fin. C. de Lati. li. tol. dicit se tenere cū Azo. hanc partē quā vide p Azo. in summa de pro ba. in j. col. circa mediū, s. ꝙ p̄sumatur redditum instrumētum. ex q̄ inuenit penes debitorem, nisi p creditorē probet cōtrariū. loquitur tū Azo. de cācellato. S3 ipse Si. nō curat an sit cancellatum vel non. & in hoc cōcor. Ac. qui in principali articulo, tenēs cōtrariū non distinguit etiam an sit cācellatū vel nō: in l. iiij. ff. de pact. Et cū facillimum sit debitori habē ti pens se instru-

not. ꝙ siue debitor cōfiteatur, siue citatus nō veniat, siue solutionē vł redditionē instri nō ꝓbet siue alia cā interuenerit, quare refici debeat instrm̄: semper tamen in instrumento præcepti, qd̄ facit iudex notario de refectione instri, & etiam in subscriptione notarij reficiētis, facienda est mentio de processu, & ex qua causa instrm̄ reficiatur: vt patet expremissis formis. ¶ †Postremò notaꝙ si velis copiam iudicialium actorū, alteri partiū facere, sic tuum exemplū inchoare debebis. prepones enim talem titulum. 18

FOR. Hęc sunt acta quædā, habita inter partes infrà scriptas corā iudice tali anno tali, tpe talis papę vel Imperatoris, vel Regis, quorū tenor talis est. positis aūt istis de verbo ad verbū, ꝓut iacent, tabellio sic se subscribet: Ego talis tali authoritate notarius, prædictis oībus interfui: & vt s̄. legit, authoritate & mādato dicti iudicis hoc fidelr̄ scripsi, & in publicā formā redegi, & rogat⁹ signo meo signaui. ꝙ si forte acta sint multa, multaꝗ petitas cōtineant, eas diligenter tabellio alleget, & ī fine cuiuscūꝗ petitę, suū signū apponat. Et tūc dicat in fine. vltię petiæ, p̄dictis oībus interfui. & vt s̄. in tot p̄cedentibus petijs suis. & in fine signo meo signatis legit, authoritate & mandato, &c. vt s̄. qualr̄ acta iudicialia debēt scribi, not. scd̄m papā extra, de of. dele. cùm in iure.[a]

SVMMARIVM.

1 Scriptura aliena cùm extra iudicium exemplat, duplex concurrit ratio.
2 Notarius aliquam scripturam exemplans, quibus verbis vti debeat.
3 Exemplificans instrumentū, si amplius solēnitatis velit adijcere, qualiter inchoabit suū instrumētum.
4 Notarius instrumētū reficiēs, quot tabelliōes sibi debeat adiungere & instro subscribere. & nume. 8.
5 Instrumentum publicum exemplatum à tabellione qui dicit scripsisse prout in authentico continebatur, &c. an probet.
6 Istro exēplato, an & quomodo sit fides adhibenda.
7 Fides semel instrumēto exemplato adhibita, an sufficiat ad eius validitatem.
9 Tabellionibus trib⁹ instro exemplato se subscribentibus, & se originale vidisse non vitiatum profitentibus, an vno illorum scribente credatur.
10 Præsentia iudicis & eius authoritas, est de substantia formę publicationis alicuius instrumenti.
11 Authoritas epī vel alterius aut. personæ, quomodo debeat in exemplis literarum opponi & scribi.
12 Modus exemplandi in curia Romana, à quibusdā tabellionibus.
13 Forma qua ꝗplures vti solent, in publicandis seu exemplandis instrumentis.
14 Istrm̄ qualiter & quo pacto demū sit publicabile.
15 Excipi quomodo possit, & quando, contra instrumentum exemplatum publicandum.
16 Tabellione alij: tabelliōi suas abbreuiaturas legante, an tabellio legatarius poterit in publicam formam redigere sine iudicis authoritate.
17 Instrumentum in quo abbreuiatura inuenitur, quæ à nemine potest intelligi, an possit publicari.
18 Iura sepæ abbreuiaturis vtuntur.
19 Instrumenta exemplari siue renouari possunt, propter vetustatem, vel aliam iustam causam.
20 Istrm̄ qualiter, & qn̄ possit in iudicio exemplari.
21 Istrumentum sine die & consule in iudicio exemplandum, qualiter formetur.
22 In scriptis in iudicio exemplandis, an sufficiat solius notarij subscriptio.
23 Falsitate vel contrarietate inuenta in instrumento, super ijs, de quibus tabellio testimonium prohibet, totum instrumentum cassari debet.
25 Publicatio instrumenti seu exemplatio in iudicio. apud quem fieri debeat, & per quem, & in quibus casibus locum habeat.
25 Exemplatio instrumenti in iudicio facienda in pluribus casibus locum habere dicitur.
26 Istrm̄ licet etiam iudicis authoritate sit publicatum, non facit fidem, nisi vocatis ijs, quos res tangit.
27 Publicatione instri diu facta, si obijciat ꝙ nō fuerit vocati ij, quorum interest, qūo sit præsumendum.
28 Publicatio instrumētorū, vel priuilegiorum, vel testiū ex parte rei productorū, qualiter fieri debeat.
29 Publicare & exēplari quid sit, & in quib⁹ differant.
30 Absentes si citari & expectari non possunt, sine periculo perditionis instrumentorum: fieri potest publicatio, etiam eis absentibus.
31 Publicatio instrumētorū, qb⁹ casibus sit necessaria.
32 Scriptura non facta de eo ꝙ petitur publicari, an possit exemplari.
33 Partibus exemplationi scripturarum consentientibus, an sine iudice prosit aut valeat.
34 Testamenta, qualiter sint publicanda.
Scriptura authentica, non debet exemplari.
35 Testamentum à testatore vel alia priuata persona scriptum, an possit authentica scriptura dici.
36 In publicatione cuiuslibet instrumenti, an totus tenor sit coram testibus perlegendus.
37 Notari⁹ quomodo se subscribere debeat, in publicatione testamenti.
38 Testamentum quare sit sigillandum, & in certo loco reponendum.
Publicationis literarum effectus, quis sit.

Scriptura aliena qualiter exempletur seu reficiatur.

Ostenso[a] Qualiter propria scriptura exempletur & reficiatur, consequēs est vt de alieno[b] aliqua perstringam⁹. Circa qd̄ distingue.[b] Nā illa exemplat, aut extra iudiciū, aut in iudicio. Itē si in iudicio, cōsyderandum est. An sint acta iudiciorū, an alia scriptura: de quibus singulis videam⁹. ¶ †Cū ergo scriptura aliena extra iudiciū exēplat, duplex cōcurrit ratio. ¶ Prima vt per exemplū habeatur memoria eorū q̄ in authentico cōtinent: & tunc notarius incipiet sic; 1

FORMA. Hoc est exemplū cuiusdam instrumenti, cuius tenor. siue hoc est exemplū quarundā literarū dn̄i papæ vel talis legati vel ordinarij, quarum tenor est talis. Vel sic: hoc est exēplū cuiusdā scripturæ quæ reperit in quodā quaterno actorum scriptorū, siue quę scripta dicūtur manu talis notarij sic intitulato. & pone totū titulū, si titulū habuerint: quo posito, dicēs: cui⁹ scripturæ tenor talis est. & subsequēter in eadē linea nullo medio vel interuallo relicto, incipias, & per ordinē exēplabis, ꝓut in authentico inuenies vsꝗ ad vltimā literā: etiā si in instrumēto sit nomē tabelliōis illi⁹, q authēticū illud scripsit: †licet nō tenearis ponere signū eius: demum posito signo tuo, te subscribes hoc modo: 2

FORMA. Ego talis tali authoritate notari⁹, hoc instrumentū iuxta authenticū scriptū manu prædicti talis notarij fideliter exēplaui: nihil addens vel minuēs, qd̄ sensum mutet, vel etiā ītellectū: vel has literas iuxta authenticas, bulla papali plūbea vel legati seu ordinarij cerea pendenti munitas, fideliter exēplaui: nihil addēs vel minuēs &c. vt s̄. vel prædictā scripturā ex quaterno p̄dicto sumpsi, & fideliter exēplaui: nihil addēs &c. Prædictus aūt modus exēplādi, facilis est, & ī instrumētis nō magni pōderis solit⁹ adhiberi. ¶ †Si aūt velis aliqd ampli⁹ solēnitatis adijcere, poteris inchoare, & intitulare exēplū, prout est superi⁹ plibatū: subsequēter verò p ordinē, prout in originali cōtinebit, exēplabis. oīb⁹ autē conscriptis, & etiā nomen notarij originalis, 3 †præter signū eius, qd̄ nullo mō scribere teneris, adiunge tibi duos vel tres tabelliones[c]: Cū quibus diligēter auscultabis ipsum exemplū, cū authentico: & si inuentū fuerit cōcordare, vnusquisꝗ illorū posito suo signo se subscribat hoc modo. 4

FORMA. Ego P. tali authoritate notarius hoc exemplum vnà cum infrà scriptis A. & B. notarijs iuxta authenticum manu prædicti talis notarij scriptum, fideliter & diligēter auscultaui: & qa vtrūꝗ cōcordare inueni, me testem subscripsi. Ali⁹ quoꝗ tabellio se subscribat hoc modo:

FORMA. Ego A. talis tali authoritate notari⁹ hoc exemplum, vnà cum suprà scripto P. & infrà scripto B. notario iuxta authenticum scriptum manu talis notarij diligenter, &c. vt suprà ꝓxi. Postre-

tt iij

mentum, illud incidere, vel cancellare: satis mihi placet quācūꝗ opinionē teneas, hic non ponderari. ADDE, qd̄ cōmuniter tenetur opi. Bar. in l. si ful lo. §. sarcinator. ff. de fur. & qua late p nouis. in l. Labeo. ff. de pac. vid̄ etiam Bald. cōsil. cclxxxj. j. libr. & consi. cciij. iiij. lib.

a ¶ Iure. Vbi scripsi super j. glo.

b ¶ Ostenso. Dist. secundū Rolā. cuius est quod sequtur, vsꝗ ad ver. Innocētius verò exceptis allegationibus & his q̄ j. signabo. & hoc parte. x. ij. alleg. iiij. c.

c ¶ Tabelliones. Vide j. versi. hoc ergo casu. & qd̄ ibi dicam.

a ¶ Fiat. Secundùm Rolan. hic cõtinuatur versic. quoq;. & hoc medium fuit additio.

b ¶ Fieri. Hic cõtinua Rolan. vers. hoc a. go casu.

c ¶ Se Iste versic. est vltim⁹ Hosti. in sum. huius tit.

d ¶ Tabellionib⁹. Miror de Rolan. & non minus de authore, q sequutus est eius verba hic, & s. in prima forma dicẽdo q̃ i illa sunt tres, vel ad minus duo tabelliones adiungendi principali notario. & in ista quinq; vel quatuor tabelliões ad minus. Cùm em̃ fateat̃ primã fidẽ nõ facere, sed solũ tenere memoriã: vt s. versi. no. ad quid tot notarios fatigat, quod p vnũ solũ, imò & per priuatum expediri põt: si illud instrm̃ exemplet. Item cum j. ꝓxi. ver. fatet̃, q etiã quinq; notarij non sufficiunt ad fidẽ sine iudice faciendam: ad quid tot ponim⁹ qđ nullo iure ꝓbant. Scias autem primũ dictũ nõ seruari, & meritò vt prædixi. nec secundũ seruatur in totum, scilicet quo ad tantũ numerum: sed bene seruatur quo ad duos adiungendos. Quod commẽdo, potissimè q̃n non sunt præsentes, quos res tãgit. qđ q̃nq; cõtingit, vt patet j. versi. quid si citatio. in princi. & in versi. porro. & s. §. proxi. añ finẽ versi. si verò debitor. & q̃n specialiter alterũ nõ cõtingit: vt in præ. vers. porrò. Oĩs enim cautela, est adhibenda, & licet nõ necessaria, cõmendãda. sed cũ decre. vlti. eo. tit. in singulari loquatur, dicẽs per publicã personã illa exemplanda, tu qui dicis exemplationẽ fiẽdam

mo verò tu tabellio, q exẽplasti te, posito tuo signo sic scribes: Ego B. tali authoritate notarius, hoc instrm̃ iuxta authẽticũ manu p̃dicti talis notarij scriptũ fideliter exẽplaui, & postmodũ cũ p̃dictis P. et A. notarijs, diligẽter &c. vt s̃. ꝓximè. No. tñ q præmissi duo modi nõ p̃bẽt exẽplo plenã fidẽ: nec ex tali exẽplo valet exactio fieri, licet ad solã memoriã[a] fiat: vt dixi extra, de fi. instr. c. j. C. de eden. auẽ. si q̃s in aliquo. j. §. nũc dicẽdũ. ver. & g̃naliter. & seq. ¶ † V ñ si tabellio exẽplãs publicũ instrm̃, dicit se scripsisse ꝓut ĩ authẽtico cõtinebat̃, nec plus, vł minus, nec ĩ eo interfuisse vel insertas fuisse aliquas cãcellationes, vel interlineaturas: nõ ꝓbat̃ p tale publicũ exẽplũ: tũ quia nõ est officiũ notarij firmare primũ instrm̃ authẽticũ, & ei firmitatẽ p̃stare: tum q̃a licet ita scripserit ꝓut in primo continebat̃, nec sint ibi cãcellatiões vł iterlineaturę: tñ possũt ibi eẽ alia, ꝓpter q̃ fides illi adhibet̃, vel ꝓpter psonã tabelliõis, vel ꝓpter psonã eius, q illud cõfici fecit. j. vers. porrò. ¶ Scđa quoq; rõne, exẽplantur instrã. s. nõ tm̃ vt habeat̃ memoria eorũ, q̃ in authẽtico continent̃, † sed vt etiã tali exẽplo plena fides adhibeatur, & ex ea possit exactio fieri.[b] Habebit em̃ eandẽ vim, quã habebat primũ, & ꝑpetuã firmitatẽ habebit. In auẽ. coll. viij. vt fratrũ filij. §. id quoq;. ff. de admi. tu. chyrographis. In auẽ. de fide instr. §. si verò nullus. sed nec plus iuris tribuit, quàm haberet is, q publicationẽ seu exẽplationẽ petijt. extra, de fide instru. c. fi. & de cõfir. vtili vel inutili. cũ dilecta. de priuilegijs. ex parte. C. de testa. publicati. ¶ † Sed[c] nunquid sufficit, q semel facta fuerit fides? Videtur q sic. ff. de bo. pos. secundũ tab. l. j. §. semel. aliàs est ver. sub secundo §. dic cõtra, nisi & iterũ fiat. extra, de priui. cùm olim. j. hoc in instrumẽtis: nã testamẽta & acta, perpetuã firmitatẽ habebunt. C. de re iudi. gesta. extra, de testi. significauit. & c. Alberic⁹. & hoc q̃n ex parte rei, producti sunt: secus si ex parte actoris: vt j. ver. in quib⁹. Hoc ergo casu talis est solennitas adhibenda. Intitulabis enim & inchoabis exemplũ, vt s. dixi. quã intitulationis doctrinam, in quolibet poteris imitari procedens per ordinẽ vsq; ad finẽ, & exẽplando vt dictũ est: deinde adhibitis quinq; vel quatuor tabellionib⁹[d], Insinuabit̃ iudici vt corã eo legatur & auscultet̃, & corã ipso iudice, cũ ipsis tabellionib⁹ diligẽter auscultabis. & si concors inuentũ fuerit, iudex ipse suam interponet authoritatem, quã scribens interuallo vnius lineç post nomen tabellionis originalis relicto hoc modo:

FORMA. † In nomine Domini amen. Anno indictione & die talibus, hoc exemplum per me B. subscriptũ notariũ sumptũ ex authentico manu talis notarij, scripto tali iudici insinuatũ fuit, & in ei⁹ præsentia per me ipsum B. & alios subscriptos notarios, diligenter cũ authentico auscultaui: & cũ iudex nouerit illum cum ipso authentico concordare, vt adhibeatur eidem exemplo de cętero plena fides, suam authoritatẽ interposuit & decretũ. postmodum verò vnusquisq; illorũ tabellionum, subsequenter se hoc modo subscribat.

FOR. EGO H. tali authoritate notarius hoc exemplum vnà cũ infrà scriptis M. N. R. & B. notarijs iuxta authẽticũ instrumẽtũ manu talis notarij scriptũ, corã ipso iudice diligẽter et fideliter auscultaui: & quia vtrũq; concordare inueni, de ipsius iudicis mãdato ad eiusdẽ exempli bonã fidẽ & testimoniũ, me subscripsi. & eodẽ modo cæteri subscribent se. In fine verò, tu tabellio, q exemplũ scripsisti, pones nomen tuũ hoc modo: Ego B. tali authoritate notarius hoc exemplũ ex authentico scripto manu prædicti talis notarij fideliter scripsi vel sumpsi: & postmodũ in præsentia iudicis cũ dictis tabellionibus H. M. N. O. & R. diligenter & fideliter cũ ipso authẽtico auscultaui &c. vt s̃. ꝓxi.[e] ¶ † Sed nũqđ credit̃ istis q̃nq; vel quatuor aut trib⁹ tabellionib⁹ subscribẽtib⁹, & se originale vidisse nõ vitiatũ nõ cãcellatũ ꝓfitentib⁹, vno illud scribente? Respõ. nõ, nisi iudicis authoritas interuenerit: vt j. ver. fiebat. Et est rõ, q̃a suspicio est, q authẽticũ fuerit vitiosum, & quod ideo fecerit publicari. materia enim fabricandi falsum, tollenda est. Inst. vi bo. rap. §. sed ne dũ talia. extra, de accusa. qualiter. ¶ † Pręterea iudicis pręsentia & authoritas, est de substantia formæ publicatiõis. Ideoq; nõ valet qđ agit̃ ea omissa. ff. man. diligẽter. extra, de rescri. cũ dilecta. in fi. de offi. deleg. venerabili. qui fi. sint leg. per venerabilẽ. §. j. Ad iudicẽ em̃ spectat examinare, approbare. vel reprobare: nõ ad tabellionẽ: vt extra, de fide instr. c. fi. C. de testa. testamenta. & sic loquitur in auẽ. vt fratrum fil. §. illud. qđ prima facie contradicit. Itẽ cõtra, q̃a in ore duorũ, &c. extra, de testi. in omni. Itẽ cõtra, q̃a credẽdũ est publicę psonę, q̃ illud scripsit. C. de ꝓba. cũ precib⁹. extra, de p̃sum. illud. & de p̃scri. ad audiẽtiã. Sed dic q videt̃ ĩ sua cã, testificari. iij. q. iij. §. itẽ in criminali. ver. null⁹ in re. Itẽ cõtra ex. ꝓba. q̃m cõtra. vbi in dubio p̃cipit̃, ad acta originalia recurri: sed ibi tabellio per se acta illa tradiderat de p̃cepto iudicis, in modũ priuatæ scripturæ, nec fuerãt sumpta in pręsentia iudicis, & authoritate solẽni: sed nec ibi dicit̃ q licet instrumẽtũ publicũ inde factũ fuerit, iudex illud examinauerit cũ originali. Ideoq; dicit recurrendũ esse ad originale: vt eo. tit. c. fi. ¶ † Hoc aũt scias q plerunq; adhibet̃ authoritas ep̃i vel alterius authẽticæ personæ, præsertim in exẽplis literarũ, quæ quidẽ in testimoniũ & fidẽ ipsius exẽpli, faciet illud suo sigillo muniri, & scribetur hoc modo:

FORMA. In nomine dñi amen. Anno, indictione & die talibus, hoc exemplũ per me subscriptũ B. notariũ sumptũ ex authenticis literis tali sigillo munitis fuit in pręsentia venerabilis patris M. Dei gratia Narboñ. archiepiscopi à meipso B. & alijs subscriptis notarijs diligẽter cum authenticis literis auscultatũ: cũq; idem pater venerabilis cognouerit illud cũ ipsis authenticis cõcordare, ad ipsius exempli plenã fidem & testimoniũ suam authoritatẽ interposuit, faciens illud sui sigilli appensione muniri.[f] Arg. extra, de ꝓba. post cessionẽ. & xj. q. iij. curę. Posset etiã illa persona scribere vniuersis, & testificari se vidisse literã originalẽ cũ vera bulla & cæteris nõ vitiatã nec abolitã, & in huius rei testimoniũ, suum sigillum apponere, & notarius in fine se poterit subscribere, & de mãdato illius hæc in formam publicã se redegisse asserere. ¶ † Porrò in Romana curia talis modus exemplandi à quibusdam tabellionibus obseruauit. incipiunt enim hoc modo:

FORMA. In nomine Dñi amen. Anno, die, indictione & loco, talibus præsentib⁹: quoq; me subscripto notario & testib⁹ infrà scriptis, talis instanter à tali auditore petijt q per me transcribi & exẽplari faceret quoddam instrumentum, manu talis notarij scriptum: cuius siquidẽ instrumenti tenor, inferius annotatur. Idem verò iudex illius precib⁹ ac instantia motus, præcepit mihi prefato notario, q instrumentum ipsum authoritate sua transcriberem, exemplatũ etiam exhiberem. Tenor aũt dicti instrumẽti, talis est: In nomine domini &c. scripto autem toto tenore, sic tabellio se subscribet: Ego talis notarius hoc exemplũ siue transcriptum, vt in prædicto instrumento nõ vitiato, nõ cãcellato, nec in aliqua sui parte abolito inueni, transcripsi & publicaui, nil addito vel diminuto, qđ sensum immutet, excepta forte litera vel syllaba, q̃ sensum immutare non põt: & meũ signũ apposui. Hoc ꝓbatur extra, de fide instru. c. pe. & c. fi. cum suis cõcor. extra, de priuile. cũ olim. j. in fi. C. de edi. diui Adri. tollen. l. iij. prope princ. Si ergo in insinuatione aliud omissum est, propter qđ sensus nõ immutetur, semper valet: vt extra, de fide instru. ex parte. j. q. j. Marcion. Si verò aliquid additum vel diminutũ est, per quod fiat immutatio sensus: tunc non valet insinuatio. ix. distinct. ego solis. supra, versicu. nota tamen. ¶ Cæterùm, quidam prouinciales, domin⁹ meus[g] in publicandis seu exemplandis instrumentis, hac forma vtuntur:

FORMA. † Anno Domini &c. A. veniens coram B. iudice tali, supplicauit humiliter, & petijt instanter, quod instrumentum, cuius forma infrà sequitur, faceret in publicam formam redigi: cùm ob vetustatem ipsius propter difficultatẽ ꝓbationis à iure suo cadere posset: ipso instrumento penitus

per plures, vel q tot publicæ psonę sint necessarię: da text. & tres leges allegatę ĩ ver. s. ꝓximo ĩ princ. id probãt. Dico igit̃ exemplationẽ vel insinuationem de authoritate iudicis factam per vnum notariũ scđm formã præ. decr. vltimæ fidem facere. Habet tñ ille notari⁹ in istrumẽto subscribere testes, sicut & in alijs instrumẽtis. Et hoc pręcipuè assero, q̃n fit aduersario pręsente: sed idẽ q̃n absente: vel q̃n nullus est aduersarius, vt prædixi. licet hoc maximè casu cõmẽdem cautelã propter rationẽ, quæ ponitur j. versic. ꝓxi. facit ad prędicta qđ not. in præ. decre. vlti. in vlt. glo. & j. ver. per quem.

e ¶ Proxi. secundũ Rolã. qui hoc cõtinuat versic. hoc autem.

f ¶ Muniri. Secundũ Ro. qui hoc continuat versi. illud quoq;.

g ¶ Meus. Qui ponit hanc formam in summa eo. tit. prope finem.

penitus antiquato: qui B. iudex, volēs ꝓbationibus subuenire, ne veritate occultata iustitia, valeat deperire: citatis & vocatis oībꝰ, q̄ fuerāt euocādi, & quos res tāgebat, videlicet tali & tali: ipsisq; veniētibꝰ, & nihil opponentibus, ꝓpter qđ deberet huiusmodi publicatio impediri: vel etiā se cōtumaciter absentantibus dicto instrumēto, vndiq; diligenter suspecto, & inuēto nō cancellato, nō vitiato, nec in aliqua parte sui abolito, infrà scripto notario præcepit, vt eius tenorem in publicam formam redigerem ad fidē perpetuā faciēdā. Ipsius verò instri tenor talis est: Anno &c. ponat de verbo ad verbū tenor, & oīa signa, secundū dnm meū. Aliī tn̄ dicūt cōtra in signis: vt s. ver. j. & ij. & si erat ibi sigillū, dicat ꝙ erat tali sigillo sigillatū. postmodū dicūt in fine: Et ego talis notarius de mandato talis iudicis, & ipso authoritatem præstante, prædictū instrumentū in publicā formā redegi: qui præsens fui in omnibus supradictis, & ipsum originale vidi, & iudici & testibꝰ ostendi, & exposui, & perlegi, nō vitiatū, nō cācellatū, nec in aliqua sui parte abolitū seu suspectum. Neq; in charta, neq; in scriptura, nec in sigillo, sigillum habebat: tunc etiam testificetur quod sigillum integrum erat, in forma seu impressione, & in literis circūscriptis, quæ legibiles apparebant. extra, de fide instru. inter. postea subiungūt: Actum in tali loco, talibus præsentibus, ad hanc publicationem videndam & audiendam, testibus vocatis & rogatis.

14 ¶ † Et collige ex præmissis, ꝙ instrm ita demū publicatur si apparet nō vitiatū, nō deletum, vel interletū, vel vitiosum in aliquo, vel cancellatū, seu vituperatū, neq; in tenore vel signis vel subscriptionibus, vel etiā sigillo vel filo. extra, de fide instr. inter. & c. fi. & C. de edicto diui Adria. tol. l. fi. j. §. instrm. versi. item excipit ꝙ est vituperatū.

15 ¶ † Illud quoq; prætereundū nō est, quòd rogationes seu protocolla tabellionis, qui decessit, exemplari, & in publicā formam redigi per alium tabellionem nequeunt, sine iudicis ordinarij authoritate: vt extra, de fide instru. c. pen. sed nec eo viuente, tabellio potest alij committere completionem instrumenti: sed per seipsum id facere debet. quod dic vt j. §. instrumentum ergo. versicu. item opponitur ꝙ non est confectum. infrà, versicu. proximo. Iudex ergo ordinarius hoc alicui tabellioni committat hoc modo:

FORMA. Cùm S. filius & hæres quandam R. notarij, concesserit Titio notario rogationes patris sui exēplēdas, & in publicam formam redigendas, eo Titio id sibi iudicis concedi authoritate cum instantia postulante, talis iudex ei prædictas rogationes olim præfati C. legitimè ac fideliter exemplādas: & in formam publicam iuxta tenorem. infrà scripti sacramenti, redigendas commisit: qui Titius corporaliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, rogationes ipsas, eas videlicet quæ cancellatæ non fuerint, quoties opus erit, fideliter exemplare, & in publicam formam redigere, eas solummodo (ijs, quorum interfuerit) exhibendo: cancellatas verò pro cancellatis scribere: quando sic exegerit ius & casus, nilq; addere, minuere, vel mutare, nisi quemadmodum in ipsis rogationibus scriptum inuenerit & notatum, & in his omnibus omni dolo & fraude semotis, fidem debitam conseruare: vt in prædicto §. illud quoq;. Titius autem, cui facta est præfata commissio, rogatiōes sibi cōmissas, cùm opus fuerit, exēplabit, hoc modo: scribet enim rogationem de verbo ad verbum, prout eam in quaterno inueniet, nihil addendo vel minuendo. Nam nec is, qui abbreuiaturam fecit, aliud ponere debet: vt in aut. col. iiij. de tabellio. §. illud quoq;. licet hoc nō sit in ꝓprijs scriptis ita strictè accipiendum: vt infrà §. instrumē tum. ergo. versi. item opponitur ꝙ res. quo facto taliter se subscribet.

FORMA. Ego Titiꝰ tali authoritate notariꝰ, ex cōmissione mihi à tali iudice facta: prout in rogatione cancellata vel nō cācellata olim Rolā. notarij inueni, ita fideliter ꝑ ordinē exēplaui, scripsi, & in publicā formā redegi. Quod si fortè ī rogatiōe ipsa nō fuerint anni Domini scripti, videat an in aliqua rogatione præcedēti, seu abbreuiatura scriptus sit dies: qđ si inuenerit posito signo & noīe suo & tota illa subscriptione: vt ff. de edendo. si quis ex argētarijs. §. si initiū.[a] sic addat: Quam quidē rogationem & sumpsi, & exēplaui, de quaterno: ī cuius primo folio, vel scđo, vel tertio, erāt scripti anni Dn̄i, hoc modo scribēdo annos, sicut inuenit in rogatiōe notæ, quæ præsentē proximè præcedebat rogationē: vt in prædic. §. si initiū. erat etiā dies scriptus hoc modo: die xv. intrante Maio. scđm Rolādinū. Quidā tamen in initio instrumenti illos annos Domini ponunt, quos proximè inueniunt præcedere rogationem ipsam, sicut & faceret in ꝓpria rogatiōe. qđ quidē fieri potest: sed premissus modus verior est.[b]

16 ¶ † Quid si aliquis tabellio legat alij tabellioni suas abbreuiaturas: qđ potest: vt ff. de edē. quidam. §. nihil. ad fi.[c] nunqd tabellio legatariꝰ poterit in publi

a ¶ Initium. & Insti. ad l. Aqui. §. antepe. & ibi concordantiæ, & vide infra, §. instrumentum. versi. quid ergo.

b ¶ Verior est. Dicit Rolan. mihi videtur tutior. & hic cōtinuat, vt vidimus ꝙ intēdat resistere ei, ꝙ dixit proximiorē poni. quod etiā placet Vber. de Bo. sed commendat potius in fine q̄ in principio ponit: & quia de rogatione cancellata, facta est mentio. Est sciendum qđ dominus meus in legibus disputauit hanc quæstionem si in rogatione notarij mortui, ex quo nullum factum fuit instrumentū scriptum est de manu ipsius sit cassum & cancellatum de voluntate partium, & vna pars petit de illa fieri instrumentū. Altera resistit, qđ iuris sit, queritur? declinauit in partem ꝙ instrumentum fieri debeat his rōnibus: quia cancellatura non habet sua solennia, scilicet testes, diem, & consulē: de quibꝰ dictum est in princi. huius tit. & sic quia non habet publicam formam, impedire nō debet confectionem instrumēti: cùm nec ei soli sit credendum, an contractus intercesserit, vel ab eo sit recessum: licet de eo (an instrumētum fecerit) recurratur ad eum, si viuit: vt no. in aut. de hære. & fal. §. si verò absint. Itē instrumentū cancellatum, probat debitum fuisse. ff. de furtis. qui tabulas. qui dicit quòd desijt esse debitor, id probet. quod illa scriptura non facit. Fiat ergo instrumentum, maximè ne detur tabellionibus materia delinquendi. C. de Lati. li. tollen. l. vna. §. ille autem. & ibi cōcordan. in prima glo. Cùm ergo cancellatio non perimat instrumentum. ff. de his, quæ in testamen. delen. l. secunda. & illa scriptura cassum, &c. & quæ dici possit calumniosa, & non bona fide facta, forsan à tabellione corrupto nullam vim habere debet. ff. hoc eodem titulo. l. secunda. de custodia reorum. diuus. Ad allegata in contrarium, quæ plus vrgebant, respondet quòd hoc casu scriptura cancellata, non erat penes eum, qui se vellet ex illa iuuare: sed erat penes tertium, qui dolosè potuit cancellare: & sic nocet parti. Nec obstat ff. de dolo. si quis tabulas. & ad legem Aquiliam. qui tabulas. quia ibi dolo tertij, sic erant tabulæ deletæ, quod legi non poterant: & ideo cùm ex illis is, ad quem spectabant, se iuuare non possit, agit contra delentem ad interesse: sed hic legi potest. Nec obstat in authentica de tabellio. §. nos autem. Nam ibi tabellio audiuerat contractum, & committebat alij scribendum. quod non licet. hic autem omnia consummata erant per tabellionem. Alterum ergo horum fiet: aut illa scriptura producetur: & probabit. aut sumetur exemplum ex illa, iudice authore, secundùm eum. per hunc finem colligere potes, dominum meum intellexisse de rogatione perfecta, & coram partibus lecta. aliàs certum est quòd si notarius rogatus partium notas vel protocollum scripsisset, quod postea coram partibus & testibus non legisset, illud non valeret, nec fidem faceret. Patet hoc ff. de legatis tertio. leg. fideicommissa. §. primo. Iterum sciendum est, quòd Roffredus sua quæstione quadragesimaseptima, prolixè tractauit de instrumentis communibus inter partes, quæ per pactum ipsorum contrahentium, vel præcepto arbitri, cancellari debuerunt, vel cancellata fuerunt, an fides eis habeatur, si in iudicio producatur. Addens si tabellio post mandatum sibi factum per arbitrum de cancellando, ante cancellationem tamen fecerit vni parti instrumentum, vel fecit parti instrumentum de iam cancellato de voluntate partium, an talia instrumenta fidem faciant: & an tabellio commiserit falsum. hæc quia in voluminibus habentur, transeo. & solum in vltimo allegabo, priusquam notarius nō teneatur: quia falsum non committitur sine dolo, etiam si subsit lata culpa. ff. de sicar. in lege cornelia. quod est generale in maleficijs. Vnde si ex lata culpa credēs dominum permissurum, vtor re sua, furti non teneor. ff. de furtis. l. inter omnes. ad finem. In contrarium de iure est, notarium de voluntate contrahentium facere instrumenta. C. eodem titulo lege contractus, cō suetudo hoc habet, & æquitas suadet: & minimè sunt mutanda, &c. ff. de legi. minimè. ff. đ aqua pluuia arcenda. l. in summa. §. quanquam. & sic expedit ad fraudes vitandas, in authenti. eodem titulo. post principio collatione. vj. Nec sufficit de fuisse malam fidem. ff. de re mili. l. iij. §. in libello. Item lata culpa comparatur dolo. ff. si mens. fal. modum dixer. l. prima. ergo &c. soluit eum puniri pœna stellionatus, si fuit in dolo. & ff. de crimi. stellio. l. prima. aliàs non punietur. Reliqua priora soluit, & latius q̄ quæreret, dicens ꝙ si instrumentum cancellatum est vel rasum, aut per casum, aut per partes, aut dolo vel malitia alterius. Primo casu valet. ff. de bonorum possessione. secundùm tabulas, lege prima. §. si post. Secundo casu valet, ad probationem præteriti, non futuri. ff. de fur. qui tabulas. & lege quidam tabularum. Tertio casu fidem non adhibet. C. de edi. di. Adri. l. fina. & de testamen. l. si vnus de ix. quando interlineatum est, nisi notarius dicat in fine se id sua manu fecisse. Allegatur l. ij. ff. de his, quæ in testa. de. in q. j. dicit instrumentum fidem non facere: quia actio semel extincta &c. ff. de solutio. qui res. §. aream. nisi de voluntate vtriusq; partis. C. de transactioni. si diuersa. & hoc si talis sit actio, cuius primæ reliquiæ non remanserunt: quia tunc resuscitari non potest. ff. de pactis. si vnus. §. pacta. Vbi autem cassatum fuit de mandato arbitri: tunc quia primitiua actio non tollitur, nec ipso iure, nec ope exceptionis, videretur fides adhibenda, putat contrarium emologato arbitrio. C. de arbit. l. ne in arbitris. & si scriptum fuit instrumentum priusq; cancellaretur, dicit ne dolus patrocinetur, illud admitti non debere. ff. de dolo. non debet. cum lege sequen.

ADDE, quòd primam partem addit. sequuntur Bald. Ange. & Pau. de Cast. in l. si vnus. C. de testa. & Pau. de Cast. consil. xxxvij. incipiente, dubium facit. vide tamen Ange. consi. cclxxiiij. & Petrum de Anch. consilio ccxliij.

c ¶ Ad fi. & in medio & ante medium.

a ¶ Eo.tit.§.vlti.ver.quid sit tabellio.& seq.hoc ver. vide paulò post illum versi.quid si abbreuiatura.Idem Vber.de Bo.dicens in Italia seruari, ꝙ legatarius de authoritate iudicis in consilio vel arengua licentia recipit, & iuratur, vt s̃.proximè.

ADDE quod Bar.in l.si quis ex argentarijs.§.j.in fi.tenet quòd absq; iudicis authoritate, poterit expedire succedens notario defuncto: cuius dictum Abb. in c. cùm pe.tabellio sequitur & quia inuenitur sibi mandatum à lege.

cam formã redigere, sine iudicis authoritate? notauit domi.meus in Summa eod.tit.[a] ꝙ per alium ad hoc officium deputatum, quasi vicariũ tabellionis hoc fieri potest, ipso etiam tabellione viuente, & iusta ex cã & vera, & nõ ficta impedito: dũmodo ille deputat⁹ sit iudicis authoritate.in auт. de fide instr. §.in his verò.& de tabel.§.antepe.& pe.col.iiij.eo. verò mortuò, nõ valebit nisi iudicis authoritas interueniat: & vide s̃.ver.proxi.ĩ prin. 17 ¶†Quid si abbreuiatura sic inueniatur abbreuiata, ꝙ nesciт qd dicere velit? Rñdeo, si cõtractus celebraт in scriptis, nõ poterit publicari: vt patet in his, quæ no.in Summa domini mei, eo.tit.§.quid de contractibus[b].aliàs si per scripturam præcedentẽ vel sequentem, vel per aliam eadem manu confectam, in simili vel eodem contractu poterit fieri fides, bene poterit publicari. arg.ff.de lega.j.si seruus plurium.§.si numerus numerum.& ff.de fundo instructo.l.cùm de lanionis. §.asinã.& de pig.actio.l.vel vniuersorũ.& de vsur. qui semisses. Cætera em̃ quæ ibi deficiũt, quæ continenт sub, &c. vel sub alijs signis, cũ his præsumptionibus iudicis authoritate, supplebunт: vt ff.qđ cum fal.tu.au.l.ij.§.ij.& in auт.colla.ix.vt fratrũ filij.§.illud quoq;. Idem etiam est, si id, quod defecit, per testes, vel per confesśionem aduersarij, probari possit: puta quia cohærẽtiæ deficiunt, vel aliquid tale[c]. quod factũ ergo nõ põt iudex supplere: quia neqt diuinare: extra, vt eccle.benefic. vt nostrum. sed ius supplere potest, cuius est minister. & hoc est cõtra illud, quod dicitur, quòd factum est in iudicis potestate, sed non ius.ff.ad munici.l.ordine.§.durioribus ij.q.iij.§.notandum.& quòd rasura in narratione iuris & non facti, obest.extra, de fide instru. ex literis.& vide infra.§.instrumentum. versicu. item opponitur quod instrumentum.[d] 18 ¶†Quid ergo si in abbreuiatura continetur, & renũciauit &c. quid ponet notarius? Respon.ea sola, quæ in instrumentis consueuerunt apponi,[e] siue sit ipse idem notarius, qui rogationem scripsit, siue subrogatus. Iura enim quandoq; ponunt similes abbreuiaturas.ff.de petitione hæredita.l.item veniunt.§.petitam autem.ff. de liberis & posthumis. Gallus. in principio. & §. nunc de lege. & versiculo. idem credendum est.ff. de nau.fœno.l.periculi.ff.de euictio.si ita quis.[f] extra, de re iudi.ad apostolicæ.§.& vt ad præsens.[g] & facit C.de veteri iure enu.l.j.§.sed & hoc studiosum. 19 ¶†Breuiter ergo tene, quod ꝑpter vetustatem vel aliam iustam causam, possunt instrumenta exemplari, siue renouari: vt extra, eodem c.fina.cum suis concor.& potest esse iusta causa, si perdita sint, vt suprà §.postquam.in principio.& argumen.extra, de conuer.coniuga. dudum. & iudicis ordinarij vel delegati, ab ipso authore exemplata, eandem vim cum originalibus habent: vt extra, de fide instrumen.capitu. penultimo & fi. 20 ¶†Vidimus de scripturis alienis, extra iudicium exemplandis: nunc autem dicamus de ipsis in iudicio exemplandis. Et quidem si aliena scriptura fuerit acta publica: id est, scriptura in iudicio facta, puta instrumentum procurationis, syndicatus, tutelæ, cũræ, vel huiusmodi. ff.de reg.iur.acta.& l.seq.extra, de proba.c.fi.debet & potest illa per ordinem exemplari: cum die & cõsule: id est, cum annis domini.& nomine tabelliõis: & cæteris omnibus per ordinem quæ in eadem scriptura continentur: præmisso tit.in hunc modum:

✻FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumẽti: cuius tenor talis est: quo exemplato tabellio se subscribat hoc modo: Ego B.imperiali vel tali authoritate, & nunc talis curiæ notarius: prædictum instrumentum de præcepto talis iudicis, ad authenticum scriptum manu talis notarij, (prout in eo inueni) per ordinem fideliter exemplaui. ¶ Quę autem fides adhibeatur exemplis originalium scripturarum, in iudicio productarum, no.infrà §.proximo. versiculo illud. & secundùm Papam extra, de offic.delegati.cùm in iure. & de probatio. quoniam. 21 ¶†Si verò[h] fuerit alia scriptura, quàm acta publica: vt puta, scriptura priuata, sicut est instrumentum emptionis, donationis, locationis, vel simile. & pars aduersa petat in iudicio ipsum exemplari, & de eo sibi copiam fieri: tunc illud sine die & consule, id est, sine publicationibus instrumenti exemplabitur: nisi illud de falso arguere velit. Quod dic vt infrà, §. videndum. versicu. facienda. igitur sine die & consule, exemplabitur in hunc modum:

✻FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius die & consule prætermisśis, tenor talis est. & omisśis annis Domini: indictione, die

b ¶ Contractibus. Et scripsi post eũ eodem titulo, cũ P.super verbo, redacta, & suprà ꝑxi. dixi. vbi hoc ponit Hosti.nam §. hic allegatus, materiam versicu. non tractat: sed solum de contractibus in scriptis.

c ¶ Tale. Sic intellige qđ scripsi vbi suprà.

d ¶ Instrumentum. Et versicu.seq.ad materiam huius ver. & sequentis, scire debes quòd fuit hoc disputatum per do. Octauianum de Florentia de notario habente ad publicandum, alterius notarij rogationes, an posśit supplere illarum defectum circa substantialia: & si nõ, an hæredes imbrauiantis possint conueniri ad interesse, & qualiter succurratur ei, ad quem pertinet abbreuiatura, si compleri non potest? Ad primum inducit quòd cùm omisśio substantialium contractus, reddat illum nullum.ff.de transac.cùm hi.§.si prætor.vj. quæstio.j.nihil, & cùm solus princeps validet inualidum, ad quod sufficiant no.de transact.quanto.in quinta glo.ergo supplere non poterit. Induxit etiam l.si quis arbitratu.& l.quicquid astringendæ.de verbo.obligatio.ad contrarium inducit, quia omisśio fiendorum, non vitiat.extra, de spon.c.j. ff.de ventre inspi.lege prima.in fin.extra, de sacra.non iteran.capitulo primo.& vlti.ff.qui satisdare cogan.de die.§.si seruus.de leg. secundo. vnum ex familia.§.vltimo.de conditio.& demonstratio.l.auia.in princ.de re iudi.Paulus.& l.actorem.de præto.stipula.l.j.in fin.de testa.hæredes.§.j.per quæ iura patet, omissum supplendum: & sic non scriptum scribendum. Soluit, quòd circa substantialia, de quibus in authen. vt nomen Impera. præpo.in principio.supplere non potest: etiam si de illis per testes inscriptos vel alios fieret: cùm ab initio non valuerit. Iura vide collecta de regulis iuris, non firmatur.libro vj.& ff.eodem titulo.quod ab initio. Circa reliqua tenet quod no.infra, versiculo proximo alleg.ff.de donatio.qui id quod.C.de iudi.properandum.§.si autem in medio. ¶ Antequam ad alia dubia procedam, scire debes quòd dubia in protocollis, solent esse talia: qui talis debitor vel alius promisit &c. renunciauit &c, vel similia, Item quando dubium insurgit ex signis vel notis, quæ secundùm intentionem scribentis aliqua designant, quod secundùm characteres & ordinem literarum per alios, non potest intelligi. Dabat Nico. exemplum, Cum duo CC. ponuntur pro A. vt dicit se vidisse: & ego vidi magna volumina veterum librorum, sic scripta. Ipse autem Nico. tenet quòd si abbreuiatum in protocollo habet certum intellectum per se, ex diffinitione iuris vel consuetudinis vel communis intellectus: dat exempla. Institu. de fideiusso.§.fina.vbi si scriptum est quem fideiusśisse, præsumuntur omnia solẽniter acta. Ad idem ff.de legatis tertio.l.librorum.§. libris.& §.sed si bibliothecam.& de fundo instructo.l.cùm de lanionis.§. asinam.extra, de dona.pastõralis. de verborum significatione.propterea cum suo suffragio.tunc ipse qui fecit protocollum, illum intellectum in instrumento exprimere poterit: quia conscius de intellectu scripturæ, alium non aliter autem secundùm ipsum Nico.nil potest addere vel minuere: sed ad literam debet scribere, ꝑut iacet protocollũ. Iste enim, nec scit intentionem scribentis, nec potestatem habet interpretandi alienam scripturam: si quid ergo addendo vel minuẽdo immutat, non valet in ea parte. Facit C. de iure fis.l.ij.li.x. in alijs no.C. de transac. si ex falsis excessibus. rigor videtur mihi iste, & placet quod nota de his imbreuiaturis.j.versi.proxi. pro tuitiõe tamẽ rei, consulo ꝙ iudicis authoritate fiat đclaratio per ipsum notarium vsitata in similib⁹ instrumentis. Redeo ad disputata. & in ij.quęstione argu.pro & cõtra sumunт ex decre. vltima, de sepul. & ibi no. in vlti. glo.cũ suis remis. soluit hæredes notarij subscribẽtis sic confusè, teneri & cõueniri posse actione mãdati vel locati. & sic ex contractu vel quasi: alle.in auт. col. iiij. de tabellio.& Insti. de ꝑpe.& tẽpo.act.ãsi.Sed Iaco.de belui.in l.j.de edendo.C.in solutione cõtrariorum, dicit notarium non teneri actione mãdati, licet fuerit togatus: quia nõ facit rõne mãdati tantũ, sed plus rõne officij: nec facit gratis. Dicit igiт eum ad id teneri officio iudicis & actione in factũ ad similitudinẽ argẽtarij. Alle.ij.l.e. tit.& ff.eo.prætor.§.j.& l.argentarijs.§.j.in quibus & de hoc & per id soluta sit tertia, Sed secundũ disputationẽ, si hæredes non sunt soluendo, poterit petere testes, qui interfuerunt instrumento, ad perpetuam publicari memoriam, cùm scriptura deficiat. & sic probatio facti depereat.alleg.de testi.significauit.ff.ad l.aquil.in lege.

ADDE in versi.nec scit intentionẽ scribẽtis ꝙ Bal.in l. Gallus.§. idem credendum.ff.de liberis & posthu.quem isti sequuntur Ang.Raph. Imo. & Alexan.in l.argentarius.in princi.ff.de eden.dicit, quod si notarius fuit rogatus de imbreuiatura, in qua sit scriptum talis vendidit tali pro tanto pretio, præsentibus &c.ꝙ ipse notarius indistinctè, nulla iudicis authoritate interueniente poterit extendere. Si autem notarius sit subrogatus loco alterius, non posśit imbreuiaturam extendere: quia successor tanq; nõ informatus, nõ põt declarare factum prædecessoris.l.Pomponius scribit, si frumentum.ff.de rei vendi.quod intelligit verum Anto.de Bu.in c.cùm P.tabellio.de fide instru.nisi successor extenderet de mandato iudicis, & parte citata.de quo vide Pau.de Cast.consi.lj.& Alex.consi.xxviij.secundo libro.

e ¶ Apponi.sup.per eum sic dixit Vber.de Bo.in l.si fundus.ff.de euic.allegabat ibi.ff.de ędil.edict.quod si nolit.§.quia asśidua. de testi.l. testium.§. fi.de aqua plu.arg.l.si prius.§.j.Alia quatuor iura vide s̃.versi.ꝑxi.in prin. & omnino vide quod ibi dixi, post finem in j.q.

f ¶ Si ita quis.& l.seq.

g ¶ Præsens.lib.vj.quia illud &c.ibi nõ habeт cõiter.vide quod ibi scripsi.

h ¶ Si verò.Gl.est contraria in l.j.§.editiones.ff.de edendo.quam ibi cõmuniter sequuntur docto.vbi vide.

a ¶Notarium. Cuius s. allega. c. hic finitur.

b ¶Aliquot. vbi dicam.

ADDE quod vbi in instrumento est aliqua falsitas vltimo notarij, totum reputatur falsum. Rota in anti. decisio. ccxvij.

ADDITIO. ¶Adde tu an instrumentum in parte falsum, reddatur falsum in totum, vide omnino Bald. consi. lvj. incip. factum tale. in j. colum. in iij. vo. & eundem Bald. cōsil. ccccv. inci. quæstio est. vbi pulchrè in iiij. vo. Hen. Fer.

c ¶Prosequamur. Inchoant verba Hostien. in Summa, eo. titu. §. vlti. quamuis licet mēbra ista ibi non permittat: illa tamen prosequitur. & permiserat in princ. titu.

d ¶Causa. Ipse Hostien. hoc not. in summa huius tit. §. vl. in prin. In apparatu in neutra illarum decre. expressit per ordinarium non habentē administrationē id fieri posse. sed bñ expressit de legari id non posse per talem ordinarium, vt in eis scripsi in insinuatione, quæ voluntariè fieret. pōt hoc procedere vt cū creditor petit, & debitor consentit instrumentum insinuari: sicut & diceremus de insinuatiōe donatiōis, quæ summam excederet. aliàs cū secundum quod statim sequitur, si certa persona tangitur, illam citari oportet: aliàs edictum publicè poni: nō video quōmodo per talē iudicē hęc insinuatio, vel publicatio fieri posset.

& loco, testibus, & nomine tabellionis exemplabitur solus tenor. & in fine exemplans tabellio se subscribet hoc modo.

FORMA. Ego B. tali authoritate, & nunc talis curiæ notarius. prædictum instrumentum die, ac cōsule pretermissis, de mandato talis iudicis, iuxta authenticum fideliter exemplaui. ¶Quòd si cum die ac consule exemplabitur, dicetur simpliciter.

FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius tenor talis est: & omnibus per ordinem scriptis, à principio, vsque ad finē, taliter tabellio se subscribat: Ego B. tali authoritate, tunc talis curiæ notarius, prædictum instrumentū de mandato talis iudicis, iuxta authenticum scriptum manu talis notarij cum die, & consule: & omnibus per ordinē in eo contentis fideliter exemplaui. ¶Si autem fit copia legatorio de parte testamenti: dic vt j. §. compendiosè, versiculo & breuiter. ¶†Et scias, quod in 22 scriptis in iudicio exemplādis, sufficit solius notarij subscriptio exemplantis, secundùm Rol. notarium.[a] Innocen. verò papa quartus no. extra, de fide instrumentorum. c. fin. quòd attestationes, & alia acta per solum tabellionem sine testib[us] scripta. nō sunt publica scripta: nec faciunt fidē coram alio iudice: nisi sint publicatæ: vt infrà, versi. & not. Tu dic vt infrà §. restat. versicu. sed cum literis. ¶†Et no. quòd si aliqua 23 falsitas, vel contrarietas, inuenitur in instrumento super his, de quibus tabellio perhibet testimonium de visu: vt puta, quando dicit, actum in tali loco, & talibus personis præsentibus, & tali die: totum instrumentum cassatur, tanquam cui falsitas est admista. ix. distin. si ad sacras. iij. q. ix. puta. secus si super alijs contrarietas reperitur. quod dic secundùm papam: vt extra, de of. dele. cùm in iure. & j. §. postremò. aliàs instrumentum. versicul. quid si aliquot.[b]

24 ¶†Et quoniam de publicatione, & exemplatione huiusmodi agimus: id latius prosequamur,[c] Videntes apud quem fiat, & per quem, & in quib[us] casibus locum habeat, & qualiter fiat, & quis sit eius effectus. ¶Fiebat autem olim publicatio apud magistrum census: vt C. de testamentis. consulta. & l. publicati. & l. testamenta. hodie verò fit apud defensorem ciuitatis: vt in authenti. colla. quarta. de defen. ciui. §. sed neque. Et etiam apud ordinarium iudicem: licet nō habeat administrationem: & apud delegatum ab ordinario administrationem habentē: vt in authen. colla. ix. vt fra. filij. §. ill d. Sic intelligitur secundum dominū meū extra, eo. titu. cū P. & c. sic instrumenta per decre. extra, de in inte. resti. causa.[d] Si ergo talium iudicum authoritas non interuenerit: publicatio non valebit. C. de edendo procurator. & secundùm hoc intelligitur ff. de administratione tutorum, chirographis, secundùm dominum meū. ¶Per quem autem fiat, ex precedentibus satis patet. Fit enim per tabellionem, qui est publica persona. extra, eodem, c. fin. vel si ille non habeatur, per duas personas honestas vel tres cum subscriptione vel etiam vna cum nominibus præsentium in scriptis, & cum sigillo authentico, secundum dominum meū extra eodem. c. secundo. & c. cùm dilect[us]. & de probationibus. quoniam.

25 ¶†In quibus casibus locum habeat, facile est videre. habet enim locum in dictis testium publicandis, & in publicā formā redigendis. & hoc ex parte rei indistinctè: Ex parte verò actoris quando timetur de ipsorum absentia diuturna, vel morte propinqua. quod dic, vt extra, vt lit. non conte. quoniā. & infra, versicu. qualiter. Item in testamentis: vt in pręd. l. publicati. & eodem titu. consulta. Item quando tabellio morte præuentus est: vt s. versicu. illud quoque. Item in priuilegijs, & instrumentis quando propter vetustatem, vel aliam iustam causam, timetur de consumptione ipsorum: puta, quia litera incipit deleri propter chartæ vitium, vel incausti. extra, eo. inter. vel à muribus corrodi. ff. de bono. pos. secundùm tab. l. j. §. si ro sę. extra eo. c. si. quod enim paulatim labitur, conuenit renouari. in authen. colla. vj. de quæstione. circa princ. Vnde vetustatem renouamus. in aut. colla. vij. de administratoribus. circa pri nc. Vel in aliam iustam causam, vbicunque mouerit iudicem: vt in sententijs, & alijs actis publicandis, & similibus. extra, de testi. Albericus. & de sententia & re iudi. sicut. vel si prædictum sit, vt j.

26 versi. sed nunquid. ¶†Qualiter autem fiat publicatio, satis superius declarauimus, & adhuc aliqua supponamus. ¶Fiat ergo à iudice pro tribunali sedente, citatis & vocatis his, quos res tangit, extra de offic. archid. ad hęc. C. de autho. tutorum. l. fina. ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. in authen. de instrumento. cau. §. de quibus. ff. de adopt. nam ita. & l. adoptio. Et nisi vocentur, non facit instrumentum fidem: licet sit ordinarij iudicis authoritate publicatum. & sic obtinuit coram me.[e] C. de fide instru. l. fi. & in præ. cōcor. & seq. extra, de testi. significauit. ¶Cauendum est igitur vt de citatione fiat publicū instrumentum: per quod possit probari citatio, si negetur: vt in c. significauit. vel si inueniri non possit, mittatur citatio ad domū. extra, de cle. non resi. ex

27 tuæ. j. eo. §. vt aūt. versi. sine scriptis. ¶†Sed quid si post publicationem diu factam, obijcitur quod nō fuerunt vocati hi, quorum intererat?[f] Respondeo, dicunt quidā præsumi omnia fuisse solenniter acta. Alij dicunt tunc demum præsumi, si in publicatione contineatur eos fuisse vocatos: vt in præ. l. alioquin contra. secundū ea, quæ no. j. de sententia. §. vt

28 autem. versi. & nota. ¶†Quid si citatio eum apprehendit, nec. venit? Videretur sufficere, vt fiat publicatio. & sibi debet imputare. extra, de confir. vtili, cum dilecta. & de priuileg. ex parte. C. de fide instrumen. l. fi. in aut. vt spon. lar §. ad hæc. C. de remis. pigno. si eo. extra, de re iud. quāuis. Idem est, si hoc scit quāuis citatio eum non apprehenderit secundùm dominū meum. arg. extra, de ele. cùm inter vniuersas. ff. de act. emp. & ven. l. j. in fi. & in pręc. quāuis. Verūtamen, quia difficiliter scientia probatur, tutius est quod citetur.[g] Et hoc intellige cùm duplicatio instrumentorum, vel priuilegiorum, vel testium ex parte rei productorum imminet facienda: quia hæc debent habere perpetuam firmitatē. secus si ex parte actoris testes publicentur:[h] tunc enim sufficit, quod actor intra annū certificet reum super hoc: & illud habet necesse facere. Aliàs anno elapso non valent dicta: vt in præ. decre. quoniā. in prin. Et sic non obstant quæ aliàs contraria videntur. est enim speciale, vt dixi: sed nec illud dicitur propriè publicatio, sed

29 exemplatio, vel transcriptio. ¶†Publicare enim propriè, est in publicam formam redigere. quod aliàs non fuit. Exēplare verò, est transcribere, quod aliàs est publicum, secundùm papam: largè tamen aliter dicitur: & patet s. ver. in quib[us] ibi itē priui. & s. ver.

30 cæterùm. ¶†Porrò si absentes citari, & expectari non possunt sine periculo perditionis instrumentorum: puta propter vetustatem, vel aliā causam cō similem: publicatio fieri potest etiā eis absentibus, secundū papā: vt in præ. c. cùm dilecta. §. primo. & in præ. c. quoniam. in prin. Item si sit instrumētum quod alium nō tangit: puta priuilegium, vel indulgentia: tunc debet saltem edictum solenne emitti. Et aliter non valebit priuilegij publicatio, nisi fiat per illum, qui priuilegium illud cōcessit: tunc sic: quia ipse de nouo illud concedere posset. Nec obstat extra, de confir. vtili, vel inutili. cū dilecta. vbi nullū edictum fuit emissum: quia ibi aduersarius cōparuit: & fuit auditus secundum papā.[i]

31 ¶†Et (vt hoc plenius intelligas) nota quod quandoque petuntur attestationes, vel alia publicari: puta, quia scriptæ sunt per solū tabellionem sine testiū subscriptione: nec inueniūtur apud iudicē authenticatæ per tabellionē: vel fortè negantur esse acta. Tunc enim est publicatio necessaria, & nō aliter: vt patet infrà §. restat. versi. sed cum literis. Et tunc sic fiet, iudice videlicet pro tribunali sedēte & vocatis his, quorū interest: vt s. vocato etiam notario, qui eas scripsit. Eodem etiam modo fiet publicatio litis contestationis: & proderit ad interrumpendam præscriptionem: vt C. de præscript. xxx. an. cùm notissimi. non tamen vt possit post trieniū in causa procedi secundū papā,[k] sic etiā sit publicatio instrumentorū, quæ tabellio defunctus notauit: vel sunt vetustate cōsumpta: vt s. versi. illud. & vers. cæterùm. Et hæc vera sunt vbi attestationes, & aliæ scripturæ minus solennes publicantur, & authen-

e ¶Coram me. Cōcordat Odoff. vt j. versi. & vt hoc. in fi.

f ¶Intererat. Hoc mēbrum plenius scripsi post Inn. & Hostien. de testibus. Alber. in gl. quid si contra. in princi.

g ¶Citetur. Fuit verbum Host. vbi s. sub versi. & qualiter.

h ¶Publicentur. Melius diceret, producantur: quia tunc non publicantur. & vide quod dixi in decreta. quoniam. post pri. sup ver. aliud. Quādo verò recipiuntur ad rei memoriā, tūc publicantur: vt ibi no. in §. sunt & alij. quod procedet etiā ex parte actoris, qui adhuc agere non pōt: vt dixi in d. §. in prin. & in decret. significauit. de testi.

i ¶Secundū papā. vt scripsi post eū de testi. Alberi. in gl. quid si contra. ante fin. vbi vide plenius.

k ¶Secundū papā. Vbi s. & vbi dixi. Host. resistit huic dicto in foro canonico, per decreta. penul. de iudi.

32 ticantur.¶†Vbi autem ſcriptura facta nō eſt de eo
quod petitur publicari:vt quia ſentētia lata eſt, vel
proceſſus vel contractus factus,vel aliquid factum
eſt ſine ſcriptis.Et ideo petunť atteſtationes,& hu-
iuſmodi ad certam rei memoriā publicari:vt extra,
de teſti.Albericus.& capitu.ſignificauit. Tunc iu-
dex vocabit teſtes,qui ſententiæ prolationi,vel tpe
cōtractus,vel ꝓceſſus præfati īterfuerūt: & per pu
blicam formam redigi iubebit in publicam, & au-
thenticam formā:quod prius erat in mente teſtium
tantū,vel etiā in chartā publicā, & nō authēticā,ad
hoc ſufficit iudicis authoritas. Vel ſaltem ad maio-
rem cautelam poterit ibi contineri:quod iudex de-
creuit fidē adhibendam fore illi ſcripturæ.ar.ff. de
iud.de qua re.C.de re iudic.geſta.ff.ad l. Aquil.in l.
Aqui.& in præ.c.ſignificauit. Atteſtatiōes em̄ ſine
teſtibus per tabellionem ſcriptæ non ſunt publica
ſcriptura ſecundū papā:vt ſ.ver.& ſcias.Idem etiā
fit in teſtamēto ſine ſcriptis edito. quod dic vt j.§.
vt aūt.verſi.ad huius.ibi:ſine ſcriptura &c.& j.ver.
a proxi.[a] Similiꝗ mō fit, quando is,qui conſtitutus
eſt in eodem inſtrumento procurator contra plu-
res,agit contra omnes. Pōt em̄ inſtrumentū huiuſ-
modi exēplari,& in publicā formā redigi,& decer
ni partibus præſentibus,& nō cōtradicētibus ean-
dem fidē illi ſumpto adhibendam,quæ authentico,
ſiue originali adhiberet̄:& ꝙ poſsit fieri probatio
per illud.Nam conſtituere procuratorē, quoddam
geſtū fuit:ergo pōt hoc in publicā formā redigi:cū
vnum non ſufficiat omnibus:vt in prædi.l.geſta.&
in auť.vt fratrum filij.§.illud.& j.§. nunc dicamus.
ver.& ſcias.¶Sed opponat̄:nā licet publicatio fie-
ri poſsit in actis:vñ nō eſt inſtrumētum cōfectum:
vt ſ.tñ ſecus eſt hic,vbi fuit inſtrumentum,de pro-
curatione confectum. Reſpondeo, nihil prohibet
fieri publicationē alicuius geſti,licet ſit inde inſtru-
mentum confectum:ſi inſtr̄m illud non ſufficit oī-
bus:vt ff.de eden.ſi quis ex.in princ.& licet hoc ca-
ſu,ſ.qñ ſumpto fides decernitur adhibenda, aliqui
his verbis vtent̄,ſ.ꝙ publicatur geſtum : melius tñ
videt̄ dici publicari, vel edi inſtrumentum. ¶Item
quomodo fiet publicatio huius procurationis ab-
ſente dño,nec vocato,contra ea,quæ ſ.dixi?Reſpō
deo:ex quo procuratori conceſſum eſt agere cōtra
plures:per conſequens cōceſſum videtur quòd ꝓ-
curationem faciat publicari, ſine quo mādatum nō
poſſet cōmodè adimpleri.ff.de iuriſ.om.iudi.l.ij. ex
b tra,de offi.deleg.præterea.Odof.etiam dixit,[b] ꝙ in
exemplatura inſtrumēti,quæ fit per notarium iudi
cis authoritate, eſt pars citanda: aliàs non poterit
per exemplum probatio fieri: vt in prædictis iuri-
c bus.Sed alij[c] hoc negant, cùm non inueniatur iure
cautū,ꝙ pars ſit requirenda. Ad hoc dicunt tamen
33 eſſe tutius,ꝙ citet̄.¶†Hoc etiam no.quòd ſi partes
exēplationi cōſentiant ſine iudice,non valet.arg.ex
d tra,eo.ſi inſtrumentū.[d] quāuis cōſenſus partis ſine
iudice,ſufficeret ad faciendum inſtrumentum de cō
tractu,vel ſuper confeſsione contractus iam facti,
34 ſecundū papā.¶†Et no.ꝙ teſtamenta ſic publican
e da ſunt.[e] In primis enim mortuo teſtatore,& peti-
ta eius publicatione,faciat iudex iurare eum,qui pe
tit publicationē,ꝙ eā cauſa calūniæ,non petit:vt C.
quēadmo.teſta.aperiantur.l.eius.arg.ff.ad exhi. the
ſaurus.vt ſ.proxi.§.verſi.vbi autem. Item vocabit
pro his omnibus omnes quos res tangit:vt ſ.eodē.
ver.qualiter.Item vocabit teſtes inſcriptos in teſta-
mento:& ſi qui, vel etiam omnes,ſint abſentes,mit-
tetur ad eos teſtamentum vt recognoſcant ſigilla
ſua:& vtrum teſtamento interfuerunt, & ſi omnes
conſenſerint,publicabit illud.ff.quemadmodum te
ſta aperiantur l.j.in fi.& l.cùm ab initio.& l.ſeq.Nec
eſt in hoc tabellio requirendus, nam in prædictis
legibus nulla de eo fit mentio. loquuntur enim de
teſtamento,qđ nō eſt per tabellionem ſcriptum. C.
de teſta.cū antiquitas.§.fi.Eodem etiam modo fa-
cienda eſt publicatio,ſi non appareat teſtamentum.
ff.quemadmodum teſta. aperiantur.ſi in duobus.§.
fi.& hæc publicatio,quæ apud certos iudices facien
da eſt: vt ſ.in multis legibus apertio teſtamenti vo
catur:& ea facta,authentica ſunt inſtrumenta. Teſta
mentum enim non eſt authentica,nec publica ſcri-
ptura,niſi ſcriptum ſit per tabellionem: tūc cùm ſit
authentica ſcriptura,non oportet ſcripturam illam
35 exēplari,niſi aliqua cā ſubſit:vt hic. ¶†Quod autē
teſtamentum à teſtatore, vel alia priuata perſona
ſcriptum,quod fieri poteſt:vt C.de teſta.cùm anti-
quitas.§.fi.& auť.ibi poſita. Et ꝙ nō ſit authentica
ſcriptura,patet ex eo,quod non fit per publicā ma-
num,nec habet ſigillum authenticum : vt extra, de
fide inſtrumen.capi.ſecundo.& infrà.§.nunc dicē-
dum.verſicu.tertio.Hæc autem publicatio authori
tatem authenticationis habet:quia per ei⁹ oſtenſio-
nem fit miſsio in poſ.hæreditatis, per edictum diui
Adria.C.de edic.diui Adri. tol.l.fi.Aliter autem li-
cet ſigilla,numerus teſtium,& aliæ ſolennitates pro
ſint ad hoc,ꝙ voluntas teſtatoris valeat: nihil tamē
probant, niſi ſcripta ſint per publicā manū. ¶Sed
in exemplatione publicorum inſtrumētorum, hæc
non ſunt neceſſaria, cùm illa authenticationem ſuā
retineāt ex ſigillo,vel ſigno prælati,vel tabellionis.
Quod ex eo patet;quia poſt mortem prælati,vel ta
bellionis fidem faciunt,ſecundùm Papā.Dominus
f autē meus no.in Summa eodem titu.[f] quòd cùm te
ſtamentum publicandum eſt,debēt teſtes ſimul vo
cari,& totus tenor teſtamenti legetur coram eis.&
ſi iurauerint ſic eſſe, vt ſcriptura teſtat̄,præcipiet iu-
dex redigi in publicam formā;vt C.de teſta.hac cō
ſultiſsima.§.fin.& penulti.& qui teſtamen. facere
poſſunt:hac conſultiſsima.§.at cū humana. ¶Sed
contra,quia ſunt teſtes ſigillatim examinandi.extra,
g de teſtibus c.ſecundo.[g] ¶†Sed nunquid fiet idem
36 in aliorum inſtrumentorum publicatione, vt totus
tenor coram teſtibus legatur ſimul? Reſpondeo,
Hugolinus dixit ꝙ ſic:quia tangit teſtes, quare ab
eis eſt probandum.ſ.verſicu.qualiter. Argumē.con
tra:quia diligēter examinandi ſunt,in præd.c.ſigni-
ficauit.& c.Albericus.& facit pro & contra extra,
de priuile.cùm olim.j. Tamen ſecundùm dominū
meum,in vtroꝗ caſu tutius videt̄,& verius, quod
ſigillatim examinentur:niſi fortè ex cauſa aliud iu-
dici videatur.Quid enim ſi tenor inſtrumenti nimis
prolixius ſit:vel ſi quis intendit probare prolixum
proceſſum coram aliquo habitum, de quo teſtis
nullo modo,vel non de facili recordari poteſt? ex
tali quidem cauſā,vel ſimili poteſt iudex,ſi vult, le-
gere tenorem corā teſtibus idoneis & fide dignis
etiam ſimul vocatis:& ſic non ſigillatim examina-
bit.Si verò ſint ſuſpecti,eos examinabit ſigillatim.
Et ex his videtur dominus meus intelligere, quòd
etiam ſcriptura authentica publicetur:quod verum
eſt ex cauſa,vt ex ſuperioribus liquet.Item videtur
ex præd.decre.cùm olim.ꝙ priuilegium,vel inſtru-
mentum prædictum publicari poteſt, ſi tenor per
teſtes probetur.& argu.in prædi.l.ſi in duobus.§.fi.
37 ¶†Et nota ꝙ in publicatione teſtamenti, notarius
ſe hoc modo ſubſcriberet.Exēplabit em̄ totū illud
teſtamentū,& poſtea dicet: Anno,mēſe,die,& indi
ctione,& loco talibus,hoc teſtamentum fuit exhi-
bitū coram tali iudice,vel epiſcopo,præſentibus ta
libus teſtibus ſigilla ſua recognoſcentibus, vel præ
ſentibus talibus,teſtibus idoneis & honeſtis, inue-
nientibus in eo talia ſigna dependentia. Et ego ta-
lis tali authoritate notarius,de mādato talis iudicis,
vel epiſcopi,exemplaui quā veracius potui, nil ad-
dēs,vel minuens,& in publicam formā redegi, ori-
ginali ipſo,quod ſigillatum fuerat,in tali archiuo re
manente.& illud originale iterum ſigilletur ab ipſis
teſtibus,qui interfuerunt publicationi: & ſic origi-
nale in archiuo ad perpetuam memoriam remaneat
ſigillatum.Et debent ibi teſtes eſſe ſeptem,qui inter
ſint publicationi,& apertioni,& vltimæ ſigillatiōi.
& hoc exēplatū ſuperioris authoritate fidē facit ori
38 ginali perdito.C.de teſta.publicati.¶†Quare ergo
ſigillatur illud,& reponitur?Rñdeo,vt quaſi proto
collum ſemper ad memoriam remaneat;aut ſi forte
exemplum periret, vel ſuſpectū diceret̄,vel falſum:
poſsit ſemper recurſus ad illud haberi. Poterit au-
tem illud quoties opus fuerit,aperiri : & iterum ſi-
gillari coram iudice,& de nouo exemplari,& publi
cari:& ſemper valebit.Originale ergo ſemp in vno
loco ſit

a ¶Verſi. ꝓxi, qđ ſequit̄ pleni⁹ ſcripſi poſt Inno.in prędi.gl.qd ſi cō-tra.verſi.qui etiā. ſcripſi hic.

b ¶Dixit.In authē. ſi quis in aliquo. C.de edē.& idem ibi Si. Vin.alleg. iura,quę dicunt il los vocādos, quo rū intereſt. ff. de ado.non ita.& his ſimilia, quæ vide ſ.verſi.qualiter.

c ¶Sed alij. Vincē. eo.ti.c.fi. & Gui. de Suz.in auť.prędicta, ſi qs in aliquo, q̄ induci nō potuit ad faciendū partem de neceſsitate vocādā. Formabat autem quæſtionē, vbi ſ. Gul. qd ſi tale inſtrumētū poſtea ꝓducat̄,cōtra qđ aduerſarius allegat, ſe non fuiſſe citatum. Item petit originale exhiberi,quod vult ꝓbare falſum.producens primū negat:ad ſecundum reſpōdet ſe illud perdidiſſe. Dicit ipſe, ꝙ nō audet cōſulere publicationē non valere. Sed ꝓnūciabit iudex,perſonarum & cauſæ qualitate penſata,inſtrumentū publicatū eſſe ſuſpectū; & ſic producēs carebit illius cōmodo niſi illud iuſtificet C.de proba. iubemus.de fide īſtru. l.fi. in prin.& C. de fal.l. fi. Cōſuluit tñ vocari eū,q ex publicatiōe læ di poſſet,vt ſ.

d ¶Inſtrumētum. Vbi poſt eū plenius ſcripſi ad fi. ij.col. ver. ſed qd ſi tam. Adde Panor.ibi.

e ¶Publicāda ſunt. De hac parte ſatis ſcripſi poſt Inno.& Hoſtię.eo. ti.c.fi.ī j.& ij.col.

f ¶Eodem tit.§.fi. vltra med.ver. & ſi teſtamentum.

g ¶C.ij.j. ſoluitur. & ſunt quę ſequūtur etiam verba Hoſtien.& Ioan.

loco sit. Illud verò, vel illa, quæ exemplata, & publicata sunt, portent ad iudicium, & vbi opus erit: hæres aūt, qui scit in quantum est hæres, etiam ante publicationem potest hæreditatem adire, & ad suos hæredes transmittere. C. de cadu. tol. l. j. §. j. ij. & iij. & §. cùm enim. & §. in nouissimo. & C. de iure deli. l. iij. De publicatione autē testamenti sine scriptis, vide j. §. vt autem ver. ad huius. ¶ Quis autem sit publicationis effectus: vide s. ver. secunda quoq;.[a]

a ¶ Quoq;. Fuerat hic quintū membrū. versi. & qm̄. ff. eo.

SVMMARIVM.

1 Instrumenta possunt vsquequo sit in causa conclusum produci.
Lite contestata, & iuramento de calumnia præstito, pōt iudex statuere terminū peremptoriū ad producendum instrumenta, quibus sunt partes vsuræ.
2 Exceptio quandoq; impedit litis contestationem.
3 Iustificare personā aliud est, & aliud iustificare cām.
4 Probationes super principali, non sunt ante litem contestatam admittendæ.
5 Mentionem faciens in libello, vel positione de aliquo instrumento suo, non alterius, debet illud etiā ante litis contestationem exhiberi.
6 Iudex, apud quem res agitur, acta publica tam criminalia, q̄ ciuilia iubebit exhiberi ad inuestigādam veritatem.
7 Arbiter qualiter, & qn̄ possit facere fieri editionē.
8 Actor interrogatus à reo, an velit vti instrumentis: an possit cogi respondere huic petitioni.
9 Oblatio instrumenti procurationis in iudicio dicitur de actis, non tamen tenor instrumenti.
Factum suum nemo dicitur ignorare.
10 Medium dicitur colligi per extrema.
11 Rescriptum commissionis, & procurationis, est in actis inserendum.
Delegationes & subdelegationes per sola iudicum sigilla probantur.
12 Originalia semper debēt penes iudicem remanere.

b ¶ Resti. Hucusq; Tanc. in ver. quādo sint.
c ¶ Cùm dilectus. Vbi scripsi super glos. ij.
d ¶ Vbi de hoc. Et ibi de hoc tenet Gui. de Suz. vltra iura in remissionibus alleg. inducēs l. ff. de hære. insti. si qs īstituat. §. itē si cōditioni. ibi: vt nisi intra certum tēpus, &c. & similis tex. habet ff. de bon. au. iu. pos. l. iiij. Allegat ēt. ff. de cur. bo. dā. l. j. & C. de inoffi. scimus. §. fi. & idem scripsi in authē. si qs in aliquo. C. de edē. Facit secūdū prædicta de resti. spol. frequens. §. solet. lib. vj. Facit etiā ad prædicta l. si ea. C. qui accu. non pos. & quod ibi no.
ADDE videndum Inno. in cle. sæpe. de verb. sig. & vide Rotā decis. cxlvij. in antiquis.
e ¶ Si datus. Ibi de remis. ad cle. sæpe. & ibi no.
f ¶ Vocatis. lib. vj.
g ¶ Abbate sane. libro vj.

Instrumenta quando sint exhibenda.

NVnc Dicamus qn̄ sunt exhibēda instrā. Et certè vtraq; pars exhibere pōt ea añ publicationē testiū, & post, qn̄cunq; voluerit, vsquequo sit in causa cōclusum. extra, de fide instr. cū dilectus. & de testi. cū cām. Postq; aūt est cōclusum. i. renūciatū pductiōi instrorū. & aliis pbatiōib9: īduci nō possunt, nec aliqd valet ī cā mutari. ar. extra, de cau. pos. pastoralis. in fi. extra, de testa. cū venissent. de pcu. auditis. C. de re. credi. si qs iusiurā. nisi noua orirent capitula ex veterib9 pendētia, in qb9 pñt de nouo instra exhiberi, etiā in cā appellatiōis, sicut & testes noui recipi. extra, de testi. fraternitatis. C. de tēp. appel. p hāc. vel nisi esset talis psona, cui bñficiū restōnis in integrū indulgeř: puta minor: vel eccl'ia. vt dicem9 j. de ī inte. resti.[b] Quidā aūt dicūt etiā post cōclusionē posse pduci. nā cū in cā appellatiōis pduci pñt, meli9 est añ tps occurrere, &c. vt C. in quib9 causis in īteg. resti. nō est ne. l. fi. Alij dicūt aliter. qđ dic vt no. papa extra, de fide instr. cū dilectus.[c] sed 1 tu tene qđ p̄dixi. ¶ † Licet aūt possint vsquequo sit in cā cōclusum, pduci iudex tñ statim post litē cōtest. & post iura. de calū. pstitū, pōt pfigere terminū perēptoriū ad exhibēdū oīa instra: quib9 sunt partes vsuræ in causa: vt ff. de eden. l. j. §. edenda. vbi de hoc.[d] & sic sæpe obtinui. Quidā tñ hoc reputāt durū: cū id vsq; ad cōclusionē liceat, vt p̄dixi, & scdm eos, licet hoc iudex possit: nō tñ facere debet. ff. de iudi. nō quicqd. ff. de reg. iur. nō omne. xj. q. j. aliud. De hoc s. de dila. §. videndū. ver. qđ si datus.[e] ¶ † Sed pone: appellās à sñia in cā appellatiōis offert libellū, & appellato negante appellatū 2 fore, fit fides iudici de appellatiōe p publicū instrumentum, de quo petit appellatus copiam sibi fieri priusq; respondeat libello: appellās verò dicit non debere copiam fieri ante litis cōte. quia illud producit tantū, vt liqueat iudici appellatum esse. extra, de appel. Romana. §. si verò vocatis.[f] & appellantem non calumniosè agere cām appellationis: quæritur quid iuris. Et primò videtur q debet copia fieri: nec respondebitur prius. Nam talis exceptio impedit litis contesta. vt dixi s. de excep. §. nunc videndum. versi. sed pone q in causa. Item quomodo cognoscetur de meritis appellationis, nisi prius appellatio ostendatur: vt in præ. decre. Romana. & arg. ff. de iure codicil. quidā. extra, de eccle. edifi c. pe. in fi. & de re iudi. abbate sane.[g] Hoc etiā probatur C. de eden. is, apud quem. quæ etiam facit in contrarium? Dic cōtra: nā cùm testes, & instrumēta parificenř, vtiq; non sunt producenda instrumenta super principali causa ante litis contest. sicut nec testes. C. de fide in stru. in exercendis. extra, vt lite non contest. per totum. & in præ. §. edenda. & C. e. l. fi. & sic obtinuit. Nam articulus appellationis hmōi est negotiū principale: negando tamen esse appellatum, lis est contestata. Idem quoq; puto, si dicař non esse iustè appellatū: vt s. de lit. contest. §. ij. versi. sed nunqd per. Nam in processu de hoc cognoscetur: & tunc demum lite contestata copia fiet: sed ante litem conte. sufficit iudici fieri fidem, aut ei, qui causam appellationis committit. Idem quoq; dicendum est, si à grauamine, vel interlocutoria ante sententiam, vel etiam extra iudicium fuerit appellatum. Et hæc obtinent de iuris rigore: æquitas tamen in contrarium suadere videtur.[h] ¶ † Sed pone: peto coram iudice appella 3 tionis sententiam cōtra me latam cassari, vel cassam pronunciari? Respondet aduersarius, exhibe sententiam. ego dico, non habeo ipsam scriptam, quia iudex noluit mihi facere copiam, vel quia amisi: quæritur an appellatus eam exhibere cogatur? Respondeo, dicit papa q sic: vt extra, de fide instru. G. perpetuus. vbi de hoc.[i] & argumē. C. de eden. is apud. 4 ¶ † Sed quid: ecce T. cedit mihi ius, & actiōes, quas habet contra P. conuenio ipsum P. Ipse verò ante litis contestationem petit copiam instrumenti cessionis: & videtur q sit facienda: quia personam alterius in iudicio repræsento, ex quo ago ex iure cesso vt patet in his, quæ no. suprà de procura. §. sequitur videre. Item quamuis resultet, quòd actu habeam ius in re: nihilò minus tamen agendo ex iure cesso vice procuratoris fungo: vt probatur & nota. ff. de procura. seruum. in fi. & l. seq. Ergo ante litem contestatam est copia facienda. extra, de procura. in nostra. in fi. iij. q. vj. si quis epōrū. §. exceptio. Et no. C. de procur. ita demum. quia sine mādato nō debet audiri. ff. de procur. l. prima. Contrarium tamē puto: quia ante litis cōtest. non sunt admittēde, probatiōnes super principali, etiā si ego velim. extra, vt lite non cōtest. per totū. extra, de iudi. exhibita. Item si fieret copia ante litem contesta. sequeretur absurditas: quia pari ratione hæres, legatarius, emptor, permutator, & quilibet habens causam, vel titulum ab alio, teneretur ante litem contest. exhibere instrumēta, quibus huiusmodi causa, vel titulus continetur. quod ridiculum esset dicere: quia sic cognosceretur de principali: & ideo tales exceptiones non impediunt litis conte. & vide. s. de actore. §. primo. versi. item qui se dicit. Vel dic, quòd si ago meo nomine, scilicet vtili actione, tunc non cogor exhibere ante litis contestationem. secus si ago directa, scilicet nomine cedentis: quia tunc idē iuris est, quod in pcuratore, tutore, & similibus. & sic obtinuit. argu. ff. de procura. licet. & sic dominus Clemens papa iiij. visus est sentire. De hoc dixi s. de actore. versicu. item contra prælatum. & seq. versus finem.[k] ¶ † Quid si 5 quis in libello, vel positione facit mentionem de aliquo instrumento suo, nō alterius?[l] Dic q iudex ex officio suo faciet illud exhiberi, etiam ante litis contesta. vel ante aduersarij responsionem. argu. ff. de eden. l. fi. Nam sine illius inspectione nō potest plenè deliberare rñdens. arg. ff. de edē. l. j. in prin. quod verum est, si habet illud in promptu. Alioquin facta fide de hoc per iuramentum, procedetur in causa, licet non exhibeatur, & coget respondere libello, vel positioni simpliciter. nec tunc in curia Romana admittiř talis rñsio: credo quod poniř, si appareat instrumentum, vel scriptura, de quo, vel de cuius tenore ponitur. oportet enim cōfiteri simpliciter vel negare. Alioquin per talem responsionem in nullo

h ¶ Videtur. Hoc dictum scripsi in præ. §. si verò. in gl. qn̄ appellatus. videqđ scripsi de proba. c. j. in gl. si quæriř. versi. dixi q aliud est iustificare personā, aliđ est iustificare causam.
ADDE quod Spec. dictū commēdat etiā Bal. in l. j. §. j. ff. de eden. & versi. seq. adde vltra no. in d. l. is, apud quem. Fede. cōli. ccij. incipien. audiui.
i ¶ Vbi de hoc. Et ibi scripsi sup verbo, cōmunium.
ADDE versic. seq. Lap. alleg. & Pau. de Cast. Auge. Bar. Alexā. in d. l. is, apud quē.
k ¶ Finem. Et per ibi scripta vides q legitimare causam suam non cogitur ante litis cōtestationē, sed per sonam sic: vt etiā scripsi de proba. c. j. in vltima glo.
l ¶ Alterius. De hoc scripsi post Inno. de probat. c. primo.

ponens releuaret: quia si instrumentũ in iudicio exhiberet, fidem faceret, nec de hoc positionem fieri oporteret. Idem puto si ponat de cõmuni scriptura, quo de propria: secus si de aliena. Nam ponens illam non cogitur exhibere: & is, cõtra quẽ ponitur simpliciter cogitur respõdere: vt j. §. proxi. versi. ex præmissis. & vide s. de teste. §. qualiter autem. versi. quid ergo. ¶ 6 †In summa nota ꝙ iudex, apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia, ꝗ̃ ciuilia iubebit exhiberi ad inuestigandam veritatem: vt C. de eden. l. is, apud quem.[a] & exponitur ibi res. i. causa appellationis: vt C. de app. nec causas. & l. eos. in fi. vel res, id est, causa principalis. sed tunc exhibentur acta: quia actor diu abfuerat: vt C. de iudi. properandum. §. j. & §. & si quidem. Vel res, id est, causa principalis, quæ apud successorem primi iudicis agitur. ff. de iudi. mortuo. vel loquitur in administratore, qui debet ter acta videre: vt C. de iudic. aut. ad hæc.[b] ¶ 7 †Sed nũquid arbiter faciet fieri editionem, secundùm formam prædi. l. is apud quem? Respondeo, non videtur. argu. ff. de arbitris. non distinguemus. §. de officio. arg. contra. ff. eo. nõ ex omnibus. §. sed & contumacia.[c] ¶ 8 †Quid si actor interrogetur à reo, an velit vti instrumentis: & si velit, dicit quòd ea debeat exhibere: nunqd actor est cogendus huic petitioni respondere? Videtur ꝙ sic: nam si voluerit vti, & exhibere: sciet reus, an velit vti suis: & equitas debet ad hoc iudicem mouere. ff. de inter. actio. vbicunqꝫ. & argu. extra, de dolo & contuma. prout econtra videtur, vt s. de positionibus. §. vj. ver. hoc autẽ, & quia nondum deliberauit actor an velit vti eis: ideoqꝫ debet habere tempus ad deliberandum. ff. eo. qui interrogatur: forte enim ignorat, an sibi ꝓsit. C. de proba. ad probationem dominij. Sed dicũt quidam referre an ex facto suo conueniat: vt tunc respondere cogatur: cùm non debeat factum suum ignorare: vt C. de rei vend. quisquis. & potuit deliberasse cum peritis: vt in iij. q. iij. c. induciæ. §. spatiũ ver. ei autem. & C. de inge. & ma. si auiam. an ex alieno: & tunc non. ff. pro socio. l. fi. vel saltem habebit tp̃s ad deliberandũ: vt s. secundũ papam. P. verò dicit non debere respondere. nam & post sentẽtiam poterit falsum dicere, si voluerit. C. de fide instru. l. fi. C. ad l. Cor. de falsis. querela. ¶ 9 †Illud autem scias ꝙ quando instrumentum procurationis, vel huiusmodi offertur in iudicio, licet oblatio ipsa de actis sit: non tamen tenor instrumenti. Vnde nisi aliàs solenniter publicetur, oportet semper originale ostendi, secundùm Innocen. extra, de fide instru. c. primo. Alij verò aliter dicunt, & maximè post litẽ contest. arg. ff. de procu. Pomponius. §. rati. Ex quo aũt instrumenta corã iudice, vel alio de ipsius mandato, & parte præsente sunt producta, & exemplata, ex tũc non cogitur ad editionẽ originalium, ad quam rarò agi potest: sed solum actorũ, ad quã semper agi potest: vt j. dicetur. ¶ 10 †Prima enim si originalia instrumenta translata sunt in acta s. §. ostenso. ver. vidimus. & seq. Idem etiã est, si nõ sunt exemplata, sed in actis continetur, talis produxit instrumentum quoddam, quod sic incipit, & sic finit. ex tunc enim instrumentum illud, seu ipsius tenor inter instrumẽta censetur. ¶ Nam per extrema colligitur mediũ: vt xxviij. distin. quia. ff. de hære. insti. l. sed & si. §. solemus. Vel dic vt j. §. proxi. versi. primo. Præmissa probantur extra, de proba. quoniam contra. ibi: in- 11 strumentorum productiones. †Per quam decreta. dicunt quidam, ꝙ rescriptum cõmisionis & procurationis, & huiusmodi, inserenda sunt in actis. quod licet tutum sit: si tamen non fiat post litem contestã tam non habet necesse probare mandatũ ꝓcurator ex quo vsqꝫ ad litis cõtesta. admissus est: vt in præ. §. rati. Nec iudex cõmisionẽ sibi factã: vt no. secundùm papam extra, de elec. statuimus;[d] & de offic. iudi. deleg. cũ in iure. Vel dic & melius, quod bene oportet ꝓbari rescriptũ cõmisionis & procurationẽ in iudicio exhibitam, & in actis redactã, scriptã & publicatã fuisse: non tñ oportet originalia monstrari, nec tenorẽ eorũ ꝓbari. secus si nõ sunt ĩ actis scripta: vt in præc. c. qm̃ contra. Sufficit em̃ in actis cõtineri, ꝙ talis exhibuit corã tali iudice parte præsente, quoddam rescriptum apostolicum per procurationem suam: nec est necesse inseri tenorem. Eorũ delegationes autem, & subdelegationes debent scribi; vt in præd. c. quoniam cõtra. & s. de rescrip. præsentata. §. primo. ver. sed obijcitur. & seq. & sufficit ibi dici: hæc subdelegatio scripta fuit per tales. Alij dicunt, & hoc obtinuit,[e] quod delegationes, & subdelegationes probantur per sola sigilla iudicum: vt extra, de offic. deleg. prudentiam. in prin. Non enim censetur acta: cùm fiant sine causæ cognitione, & partibus præsentibus: vt s. de probatio. §. videndum. versi. sed nunquid. Nec obstat his, quæ dicta sunt in præd. §. rati.[f] ¶ 12 †Et scias ꝙ si pars aliqua repetit instrumentum procurationis, vel aliud à se in iudicio exhibitum: aut illud est speciale ad causam illam, in qua exhibuit: & tunc sibi nõ restituitur, cùm originalia debeant penes iudicem remanere: vt s. de testi. §. publicatis. in prin. Aut est generale etiam ad alias: & tunc æquum est sibi originale restitui, copia illius penes iudicem remanẽte: vt in alijs casibus vti possit: vt probatur in his, quæ no. s. versi. illud autem. melius s. §. ostenso. versi. & hoc plenius. ibi: similiqꝫ modo.[g]

[a] ¶ Quem. Etibi to tus iste versi. in j. gloss.

[b] ¶ Ad hæc. Vt extra, de of. dele. super questionũ. §. intentionis. versi. non obstante.

[c] ¶ Contumacia. Vide qd̃ ibi not. in gl. quomodo.

[d] ¶ Statuimus. lib. vj. vt ibi in gl. no. ibi, vbi enim.

[e] ¶ Obtinuit. Vt scripsi in prædi. decre. quoniam. in glo. no. ex quo versi. alij dicunt.

[f] ¶ Rati. Cõstat em̃ ꝙ litis cõtestatio est de actis. Item ꝙ per eã procurator factus est dñs litis. & hoc latius vide in glo. prædicta. ver. obstat.

[g] ¶ Modo. Vtrum autẽ debet eligere producẽs testamentũ ante litis contestationem, an verò illo vti tãꝗ̃ testamento. dic vt j. §. compẽdiose. versi. & no. & seq.

SVMMARIVM.

1. ☞ In exhibitione iudici faciẽda qualiter sit procedendum, & qua forma tabellio vti debeat.
2. Scriptura notarij, de quibus dicatur specificare.
3. Instrumento volens sine pœna vti, quibus verbis vtetur.
4. Tabellio an & quando sit cogendus rogationem exhibere.
5. Instrumenta producere volens, quid agere debeat. Diuersas scripturas producens, sibi ipsi dicitur præiudicare.
6. Scripturæ, vel probationes, non sunt in trãscursu faciendæ: nam celeritas in iudicio improbatur.
7. Appellatio legitima, dubiam reddit quæstionem.
8. Papa iudicibus mandãte in cã eis cõmissa, procedendũ iuxta priorũ cõtinentiã literarũ, an primis literis non apparentibus sit procedendum.
9. Exhibitio parti in iudicio qualiter sit facienda.
10. Instrumentorum omnium, quibus vtitur quis in iudicio pro se, debet etiã fieri copia aduersario contra se.
11. Actor an ad suam intentionem fundandam petere possit à reo instrumenta sua propria, quibus non est vsurus.
12. Producente aliquo instr̃m qđ cõtra se est, si aduersarius voluerit se eo iuuare: ꝓducẽs aũt dicit se per errorẽ produxisse, an producẽti nocere debeat.
13. Instrumentorum editio qualiter parti sit facienda.
14. Iudice præsumente falsitatem malitiosè opponi: an opponens cogi possit ad pœnam extraordinariam seipsum obligare.
15. Aduersarius videns ꝙ dies non edatur, si ponat ꝙ instrumentum die certa fuit confectum: an producens teneatur de hoc respondere.
16. Editio instrumenti tribus modis petitur.
17. Instrumentorum genera sunt multa. Instrumenta hæreditaria, cũ sint cõmunia, debẽt inter coheredes exhiberi.
18. Ponente aliquo instrumenta patris sui esse in arca alterius, an iudex ad talem petitionem ex officio suo iubere possit arcam talem aperiri. Pro seruo fugitiuo rimari possunt, etiam cubicula senatorum.
19. Producens instrumentum diuersa pacta continens, an possit per aduersarium cogi totum, vel in parte edi.
20. Instrumento cõtinente, ꝙ solutio fieri debeat vsqꝫ ad sex menses: qũo per huiusmodi editionem possit sciri, an aliquid debeatur, vel non.
21. Instrumenta si petantur exhiberi lite pendente, tunc iudex in omnibus casibus iubebit ea exhibere.
22. Editio instrumentorum diuersimodè fieri potest.
23. Editio instrumentorum fieri debet præsente iudice, vel alio ab eo deputato, & in locotuto.

Instrumenta qualiter exhibeantur.

VIdendum Restat qualiter instra exhibeantur. Et quidem sciendum est, qđ aut loqueris de exhibitione faciẽda iudici, aut de faciẽda parti. ¶ 1 †Si quidẽ de faciẽda iudici, sic ꝓcedas. venies enim ad iudicis præsentiam cũ tuis instrumentis in termino tibi ad hoc assignato, dicens ei: Domine, ad ꝓbandum de iure meo produco vobis hæc instrumenta mea pro veris, & publicis in causa tali, quam habeo cum tali coram vobis. Et tũc iudex ea recipiat: seu per notarium suum recipi faciat: tabellio verò scribet hoc modo:

✻ FORMA: Die tali talis exhibuit in iudicio tale instrumentum, manu talis notarij scriptum in cã tali, puta ꝓcuratoriũ, vel instrumentum tutelæ, seu curæ, vel emptionis, & hmõi: & si scribat hora exhibitionis id approbo propter multas calũnias vitãdas, quas plerũqꝫ occurrere vidi. ¶ Quod si fortè iudex, vel tabellio sit tibi suspectus: cõsulo vt tibi retineas exẽpla ipsorum instrumentorũ: ne quid machinari valeat falsitatis: vel: qđ melius est, notarius ea transcribat, vel saltem principium, & finem cuiuslibet instrumenti. & reporta si potes originalia tecũ. Posset enim, sicut iam contigit, ea malitiosè occultare, & negare te ꝓduxisse: nec posses ꝓbare tenores ipsorũ, nisi ipsorũ trãscripta, vel prĩcipiũ & finẽ retinueris. Cautela enim prodest

a ¶Videndum restat. Obtinuit per Aegid. vt ipse refert, vbi. s. & totũ quod præcedit, est de ipsius mente, vel verbis. & scripsi de proba. c. j. in glo. no. ꝙ ex quo. in prin. post Inno. & Hostien.

b ¶Dices sic. secundum Gui. de Suza. super aut. si quis in aliquo. C. de eden. & vide. j. §. instrumentum. versi. item opponitur ꝙ aduersarij. quod & ibi scripsi.

prodest l. dist. presbyteros lxiij. dist. quanto extra, de elec. licet. & c. bonæ. Quidam autem nouitij aduocati faciunt simpliciter scribi, ꝙ ipsi quatuor aut quinque instrumenta producunt ad suam intentionem probandam: & pòst secum illa reportant. 2 ¶†Quid ergo erit si eo asserente per instrumenta producta, suam intentionem plenè fore fundatam altera verò pars negat illa fuisse producta: quia scriptura notarij non magis specificat de illis, quam de alijs instrumentis: sed dicit simpliciter quatuor aut quinque[a]. Certè obtinuit scripturam huiusmodi non probare illa fuisse producta. & vide infrà, ver. itē no. 3 ¶†Quod si velis sine pœna vti īstrumēto, quod falsum dicitur, dices sic:[b] Ego talis, dico, & protestor iustrumentum tale, quo vtor, factum manu talis notarij, verum & verax esse. Sed si apparuerit esse falsum: tunc nolo eo esse vsus, & perinde esse volo, ac si vsus non fuerim. ar. extra, de cri. fal. ad falsariorum. si aduersarius dicit: certifica me, an velis eo vti, vel non: tenetur: sed potest sic protestari. argu. C. de excep. si quidem. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. Nam ex vi talis protestationis si appareat postmodum verum esse, poterit eo vti, & habebit effectum ex virtute huius dictionis tunc, quod extremum tempus significat. ff. de condi. & demonst. l. quarta. §. fina. & de vulg. substit. in substitutione. secus si sic simpliciter diceret: nolo eo vti: quod tunc non posset eo vti aliqua ratione. C. de fide instrumen. si aduersarius. & ad legem Corne. de fal. si falsos codicillos. 4 ¶†Et nota quòd tabellio cogendus est rogationē exhibere, cùm necesse fuerit, recepto tamen competenti pretio pro labore. argumen. ff. de eden. argentarius. in princi.[c] 5 ¶†Item nota quòd cùm volueris instrumenta producere, lege ea & perlege diligenter, & vide an faciant contra te. nam si producis diuersas scripturas, tibi imputatur: & dicere poteris, Heu patior telis vulnera facta meis. C. de fide instrumen. scripturæ. extra, eodem imputari. Si autem pro te videris facere, ostende ea iudici, cui fides est facienda, non hosti. C. de condict. ob tur. causam. l. prima. extra, de rescript. inter cæteras. ff. de proba. quinquaginta. 6 ¶†Item non exhibeas ea, vel aliquam probationem in transcursu: sicut quidam faciunt miseri aduocati: quod si fiat, non videbitur fuisse factum. C. de contrahen. stipula. l. optimam. Celeritas enim improbatur. quod dic vt. s. de aduoca. §. hic docendum. versi. cùm autem. ✻Alij etiam in termino dato ad probandũ, & ad instrumenta præsentanda & ostendenda, portant plenum saccum de chartis, ea non distinguēdo. & sic non potest sciri, de quibus sit parti copia facienda. vnde non videtur valere talis præsentatio.[d] argu. ff. de iniur. item apud. §. hoc edictum. ff. de bonis auc. iu. pos. l. fin. ff. si quis cau. l. secunda. §. quæsitum. ar. tamen contra, quòd valeat, C. de anna. excep. l. fi. ibi: huiusmodi narratione, &c. C. de præscrip. xxx. vel xl. ann. omnes. s. de quadrien. præscriptio. l. secunda. C. communia præ. in tradendis. s. ver. primo.[e] 7 ¶†Sed pone, ecce appellatum est à iudice delegato: huius appellationis causa tibi commissa est, ita vt si inueneris ritè appellatum,[f] procedas in causa secundùm formam prioris rescripti. quæritur an ille delegatus debeat tibi mittere bullam, vel sufficiat transcriptum per manum publicam? Respondeo: no. Ioan. de Deo in quæstion. suis,[g] quòd primus iudex nō tenetur mittere bullam, cùm super hoc lis pendeat, & appella-

c ¶In princip. Vbi hoc no. Accur. Et per hæc verba Accur. & author vidētur velle quod rogatio vel protocollum probet. Pro quo dicto facit, qa omnia illa habet, quæ habere debet a instrumentum, & plus: quia ipsa rogatio est origo, & b fons vnde sumitur instrumentum. Et sic plus illi credendum. ix. dist. vt veterum. Et quod ibi, not. & lxxvj. dist. ieiuniũ. C. de eden. l. pen. & authen. si quis. Sed Nic. contradicens protollũ esse principiũ instrumenti nōdum completi: vnde nisi compleatur, pro nihilo est. argu. C. ad Sylla. l. penulti. in fine. Dat simile de testamento, & de sententia: quæ nondum complecta, licet scripta, nihil probat. Patet primum. C. de testamen. suis. & l. ex ea. Secundum. C. de senten. ex breui culo recitan. l. j. & videtur secundum eos casus. C. de fide instrumen. contractus. in princip. ibi: non aliter vires, habere, quam si in mundum &c. Et sequitur: vt nulli liceat priusquam &c. & licet ibi loquatur de contractu in scriptis, quo d ad substantiā obligationis: idem tamen dicendum de alio, quo ad substantiam probationis, ex identitate e rationis. C. de constitu. pecun. l. fina. de confir. vti. vel f inuti. cum dilecta. Et facit quod not. C. de testa. l. j. & ij. bene facit ad principale dictũ de ele. g ecclesia vestra.

ADDE ad hoc videndum Pau. de Cast. cons. ciiij. & omnino vide, quia pulcher casus incipit, ad primum.

d ¶Præsentatio. Nota quia loquitur author de illo, qui præsentauerat, & ꝓduxerat saccum. hoc dico. Gui. de Suza. super auth. si quis in aliquo. C. de eden. in fi. format q̃onem, quæ de facto fuerat, de illo, qui portauerat saccum, & aperuit coram iudice. aduersarius eius dicit iudici ꝙ reciperet saccum, & inueniret ibi tale instrumentum falsum. quod iudex fecit, & sic inuenit, & puniuit illum. Ipse dicit iudicem malè fecisse: ex quo non produxerat: Cùm aliorũ instrumētorum inspiciendorum potestas dari non debeat: vt dicit, l. qui accusare. eo. tit. de eden. Inducit etiam l. j. ff. eo. titu. §. edenda. Ad hoc facit, quod no. j. ver. pone, instrumēta.

tum sit: si tamē dubites, debet ille tibi per suas literas fidem facere, vel per publicum instrumentum. 8 extra, de proba. c. fi. ¶†Sed quid: ecce papa sic mā dat iudicibus, in causa eis commissa procedere nolentibus, procedatis iuxta priorum continentiam literarum: vt extra, de iudi. quia V. Primæ autem literæ non apparent, quamuis constet eos ipsas habuisse, sed postea fortè perijsse: quæritur an poterunt procedere? Respondeo: dic ꝙ non, nisi fortè prima prius appareat. arg. extra, de fide instru. c. j. h vbi de hoc:[h] xxv. q. ij. c. scimus. C. de eden. authē. si quis in aliquo. vel nisi probetur tenor prioris. 9 ¶†Porrò,[i] si quæras de exhibitione parti faciēda: illa hoc modo fiet. recitentur enim instrumenta à iudice, vel ab eo, cui ipse deputauerit, parte contraria audiente, quæ sibi copiam postulet: instrumentum non tradatur eidem ad transcribendum: sed per notarium, vel per duos viros idoneos ad hoc deputatos transcribatur. & exinde parti aduersæ copia fiat. quod si super vno tantum capitulo de priuilegijs, seu instrumentis quæstio fuerit: illud solum recitetur, & transcribatur, & parti aduersæ copia fiat. extra, de fide instru. contingit. 10 ¶†Illud autem certo certius est[k] ꝙ omnium instrumentorũ, quibus quis in iudicio vtitur pro se, debet etiā fieri copia aduersario contra se. ff. de eden. l. j. §. edenda. C. eo. tit. is, apud quem. & xlv. dist. qui syncera. ibi: ex eorum codicibus &c. quod locum habet tam 11 in actore, q̃ in reo. ¶†Verumtamen actor nō potest petere ad suam intētionem fundandam, à reo instrumenta sua propria, quibus non est vsurus. extra, de proba. cap. j.[l] C. de testi. nimis. C. de eden. l. fi. in fi. iiij. q. iij. c. si testes. §. item qui intēdit. nisi sint communia: nam illa petere potest: vt ff. de eden. si quis ex argentarijs. ff. de iure fisci. in fraudem. extra, de fide instru. G. perpetuus. Reus verò potest petere ab actore sua propria instrumenta, ad probandam suam exceptionem. C. de eden. non est nouum, & similiter actor à reo ad suam replicationē probandam. C. eo. l. fi. in fi. & iam dicam. ¶Azo & m Vin,[m] dicunt, ꝙ nec actor reo, nec econtra cogitur edere instrumentum, nisi quo in iudicio est vsurus: vt sunt attestationes, & acta; vt in præ. §. edenda. de hoc not. Insti. de inuti. stipu. §. item verborum. 12 ¶†Quid si aliquis produxit instrumentum, quod contra se est: & aduersarius vult se eo iuuare: producens autem dicit se per errorē produxisse: quare sibi nocere non debet, arg. pro eo. ff. de iudi. l. ij. Nā & pœnitere potest. ff. de rei vend. is, qui se. ff. de in ius vocā. quamuis. C. ad l. Corne. de fal. si falso. Sed dic ꝙ non iuuat se errore: nam potuit deliberare. extra, de fide instr. imputari. C. de acti. & obl. sicut. ff. de iur. & fac. igno. regula. §. sed iure. ff. de bono. poss. l. in bonorum. Item ad hoc, C. de temp. in integ. resti. petendæ. Ex quo enim veritas est, secundum eam conuenit iudicari. C. de edend. is apud.[n] viij. dist. quid contempta. & vide s. de positio. §. viij. 13 ver. j. ¶†Facienda est autem parti instrumētorum editio sine die, & consule. id est sine publicationibus instrumēti, de quibus dixi s. §. breuiter. ne detur materia fabricandi falsum. ff. quemad. test. ape. l. j. & ff. de eden. l. j. §. editiones. & §. edenda. quod qualiter fiat, dixi s. §. ostenso. versic. si verò fuerit. nisi is, cui editur, petat sibi diem edi, ad intētionem aduersarij elidendam per exceptionem, vel replicationem: quoniam tunc edēdus est sibi dies. arg. C. de eden. l. fi. & l. non est nouum. præstito ab eo primitus iuramento, quod non calumniæ causa id po-

e ¶Versi. j. De facto seruatur, ꝙ recipitur talis productio si fiat simpliciter. si verò dicat se ex illis illa producere, quæ faciant ad causam, non recipitur: nisi iusta causa subsit, vt iam dixi: puta, quia ponderata breuitate termini, & distantia loci, de qua portata sunt instrumenta, fortè hæreditaria, nō potuerūt discerni pertinentia: bene tamen faceret iudex, si terminum prorogaret, vt discerni possent, & produci ad rem spectantia, & illa solùm.

f ¶Appellatũ. Procedit ergo quæstio, vt sit dubia post legitimam appellationem.

g ¶Suis. l. j. q. xxij.

h ¶Hoc. in gloss. secunda.

ADDE quod consuluit Roma. consi. cccxxxvj. ꝙ si papa mandat alicui, vt iuxta tenorem dictarum sententiarum executionem faciat, quāuis tenor inseratur in bulla, ꝙ per hoc non visis originaliter sententijs, non potest facere executionem.

i ¶Porro. Hic incipiunt verba Tancredi, vbi s. versic. hoc modo. & durant vsq; ibi: C. de contrahē. dempta illa parte Azonis & Vinc. & sequenti versi. quid si. qui fuit additio.

k ¶Est. Tancre. dicit & nota quòd omnium &c.

l ¶ Probat. c. j. vbi de hoc.

m ¶Vinc. qui de hoc no. c. G. perpetuus. eod. titu.

n ¶Apud. Secūdùm Gui. de Suza. cuius fuit ille ver. qui fuit additio in authen. si quis in aliquo. C. de eden. & quæstio. penul. vbi eam plenius prosequitur. Ad hunc autem finem alleg. etiam l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsi.

ADDE videndum Bald. in l. j. C. vt quæ desunt. vel quæ ibi posui post Barto.

stulat: vt ff. eo. si quis ex argentarijs. §. exigitur autem. vel nisi velit illud instrumētum de falso arguere: quoniam tunc præstito iuramento, quod æstimat se posse illum de falso arguere, & facta legitima inscriptione[a] edendus est ei dies, & omnia, quę in instrumento continentur. ff. de edend. si quis. §. exigitur. C. de fide instru. l. fina.[b] C. de contrahen. stipu. optimam. Insti. de inuti. stipu. §. item verborum. & econtra illud, quicquid voluerit, probabit: contra quas etiam probationes, pars altera quod voluerit probabit. extra, eo. c. tertio. C. de in integ. rest. petendæ. Qualiter autem probetur falsitas, dixi s. de proba. §. fi. in fi. & vsq; ad quod tempus. j. de sentētia. §. quoniam. ver. & nota φ. Debet etiam tunc fieri copia originalis seu authentici sigilli, & subscriptionū, & signorū. extra, eo. inter dilectos. Sed quod iam dixi de inscriptione, non habetur in vsu, quo ad pœnam ordinariam. & bene, cùm tūc nō agatur ad pœnam ordinariam infligendam: sed vt ei fides non adhibeatur. extra, de ordi. cog. c. ij. in fin. cum suis concor. 14 ¶ † Verumtamen si iudex præsumit φ malitiosè falsitas opponitur: coget opponentem se ad pœnam extraordinariam obligare, si defecerit in probando: & sic seruamus. Si autem ēt in principio causæ peto ostendi mihi instrumentū productū, vt videam an sit verum, vel falsum: facienda est editio: tamen sine die, & consule, vt quidam dicunt: nisi cùm nomine fisci agitur. ff. de iure fis. nec quisq;. Sed & communia instrumēta, puta literæ apostolicæ, rationes, & acta iudicij, & similia, debent integrè cum die & cōsule edi: vt extra, de rescriptis. eam te. cum suis concor. & in præd. l. optimam. & in præ. §. item verborū. ff. de eden. l. j. §. rationes. C. eo. l. ij. extra, de fide instr. c. j. & c. G. perpetuus. & de prob. quoniam contra. 15 vbi de hoc & j. ver. ex præmissis. ¶ † Quid si aduersarius videns φ non editur dies, ponit sic: Pono φ instrumentum die tali fuit confectum: nunquid tenetur produces respōdere? De hoc s. de teste. §. qualiter. versic. quid ergo. 16 ¶ † Et nota ex præmissis, φ tribus modis petitur editio instrumenti. Primò, vt actor fundet intētionem suam, ex instrumento rei vel reus exceptionē suam ex instrumento actoris: & tunc non cogitur quis edere, si ipse non vtatur: vt s. versicu. illud autem. Secundò, quando vtitur: nam tunc editur vt videatur an aliquid sibi possit opponi. Exhibetur tamen tunc sine die, & cōsule: ne detur materia fabricandi falsum. Tertiò, vt de falso accusetur: & tunc cum die, & consule editur. quæ dic vt s. ver. facienda. Petuntur etiam alijs modis instrumēta edi, id est tradi per varia genera actionum: vt j. vers. proxi. Prædictis autem tribus 17 modis petuntur edi, i. demōstrari. ¶ † Ex præmissis etiam collige, φ instrumentorū quędam sunt rationes, vt sunt scripturæ, quas faciunt mutuatores, de pecunia mutuata; & hæc edēda sunt aduersario. ff. de edē. l. j. §. editiones. & l. argētarius. & l. si quis. & l. prætor. in prin. Quædam priuata, scilicet quæ continent priuatam alicuius vtilitatem. j. §. proxi. versi. priuatam. de quibus dic, vt s. versi. illud autē. Quædam forensia: de quibus j. §. satis. Quædā sunt publica: vt acta causæ. j. §. proxi. in prin. & hæc peti possunt exhiberi: vt extra, de proba. quoniam cōtra. & s. ver. illud. Quædam sunt cōmunia: vt instrumenta continentia limitationē parochiarū, vel prouinciarū. Item instrumēta hæreditaria, & huiusmodi: & hæc edēda sunt. ff. fami. erc. si quæ sunt. extra, de fide instru. G. perpetuus. Potuit enim ibi esse cōmune instrumētum: quia cōtinebat obligationē decimarū factam vicario, & priori. Et instrumēta ergo hæreditaria, cùm sint cōmunia, sunt inter cohæredes exhibēda: vt in præ. l. si quæ sunt. & C. de eden. l. procurator. Et testamēta etiam sunt cōmunia: & ideo exhibenda sunt inter cohæredes, & legatarios: vt ff. de fide instru. l. fi. & de hoc j. §. cōpendiosè. ver. sed quæritur an. & seq. Et instrumēta tutoris, & curatoris, & procuratoris, & negotiorū gestoris, per actionē tutelæ negotiorū gestorū & mādati, edunt. ff. de edē. quædā. & idē in actis, & literis: vt s. vers. sed & cōmunia. Hæc autem instrumēta dicūtur cōmunia; quia cōmuniter fiunt pro cautione pluriū. ff. eo. prætor. §. j. Dicūtur etiā communia instrumēta, quæ cōmuniter pluribus à tabellione vel à quocūq; alio, cuius sunt, assignantur. Vnde si in instrumēto contineatur communis cautio duorū, videlicet φ tibi vendidi domum, & caui tibi de cautione: tu verò promisisti mihi soluere pecuniam certo termino. Siquidē ego redemero instrumētum à tabellione, non cogar tibi copiā facere. arg. extra, de proba. c. j. sed tabellio, qui illud cōfecit, ad preces vtriusq; cogitur exhibere. Idem etiam puto si haberē protocollum notarij: cùm & illud sit cōmune: ita enim rogatum est pro te, sicut pro me. Ideoq; illud cogar exhibere. arg. in præ. l. prætor. §. j. Idē quoq; videtur in actis, & instrumētis hæreditarijs, & alijs cōmunibus, s. φ vno exemplaria notario redimēte: illa non cogitur exhibere, sed originalia tātùm, quæ cōmunia sunt, & inuicē exhibēda. Alij autem dicunt, & bene,[c] φ acta, & rationes, & instrumēta tutoris, & curatoris, & negotiorum gestoris etiā propria, quisq; cogitur exhibere. ar. præ. l. prætor. & C. eo. ti. l. ij. & præcipue iudicis officio: nisi iusta causa ipsum mouerit: fortè quia actor amisit sua instrumēta, & etiam originalia sunt deperdita. C. eo. l. j. ff. eo. si quis §. prohibet. vel actione ad exhibendum. ff. ad exhib. l. iij. §. pe. Alij contra: magna autē causa debet iudicē mouere ad cogēdum aliquem instrumēta sua aduersario exhibere. extra, de proba. c. j. vt s. §. proxi. versi. in summa. alios verò facilius exhibere coget: vt in præ. l. fi. ff. ad exhibēdum. l. iij. §. pe.[d] 18 ¶ † Pone, instrumēta patris mei dicūtur esse in arca tua inter tua instrumenta: quæro vtrum iudex ad petitionē meam ex officio suo faciat arcā aperiri: & hoc per se, vel per alium inquiret; & videtur φ sic: nam & pro seruo fugitiuo rimari possunt cubicula senatorum. ff. de ser. fug. l. j. & l. diuus. Item in plerisq; casibus mihi tribuenda est facultas inspiciendi domum, vel arcā tuam: vt ff. ad exhi. thesaurus. & l. iij. §. si quis noxā. ff. de ope. no. nunc. nō solum. §. sciendum. ff. de offi. præ. cōgruit. ff. de do. l. quod agit. & C. de his, qui ad eccle. confu. l. præsenti. Iudex enim quibus modis potest debet inquirere veritatem. ff. de iur. fis. in fraudem. xxx. q. vlti. iudicantē. Dic cōtra: nisi aliquas probationes adducerē, quæ dictum meum verisimile reddāt: vtputa, quia fuit tutor meus, vel negotiorum gestor. Ratione enim præsumptionis permittitur, quod aliàs nō permittitur. C. de quæstioni. l. j. C. ad l. Cor. de fal. sicut falsi. Nō est enim cogēdus aliquis edere, nisi quibus est vsurus in causa. ff. de eden. l. j. §. nec quisq;. imò potes prohibere ne intrem domū tuam: arg. ff. de iniu. iniuriarū. in fi. ff. de serui. rus. præd. l. diuus.[e] ¶ † Quid si produco 19 instrumētum diuersa pacta cōtinens, siue plura: volo eo vti tātum pro vnico pacto: petit aduersarius totū edi, excepto die; & cōsule: vt ff. de edē. l. j. §. editiones. Ego dico, nolo alijs partibus vti: vnde non debet tibi fieri copia: vt in ea. l. §. edendo? Rñdeo: nō debet fieri copia, nisi de capitulo, quo quis vsurus est. extra, de fide instru. cōtingit.[f] quia tot sunt stipulationes, quot sunt res. ff. de ver. ob. pluribus. 20 ¶ † Sed cum die, qua solutio facienda sic; vt sciatur vtrū stipulatio sit efficax ad agendū, vel nō, licet dies cōscripti instrumēti nō sit edendus: vt in prę. §. editiones. Pone in instrumēto cōtinetur, φ solutio faciēda est vsq; ad sex mēses; quæritur quomodo per huiusmodi editionē scietur, an pecunia debita sit necne: cū ignoremus, vtrum sex mēses elapsi sint, ex quo dies conscripti instrumēti ignoratur. Super hoc dicūt quidam præ. §. editiones. intelligēdum esse simpliciter prout sonat: & toleratur hæc absurditas ad hoc, vt maior euitetur: quæ esset si fraus edito die committeretur. Vel dic, φ aut est terminus vsq; ad sex mēses: & tunc dies conscripti instrumēti edi debet. Aut vsq; ad pascha: & tūc secus: quia etiā sine eo, i. sine editione diei, in quo instrumētum scriptū est: apparere potest vtrū pascha sit elapsum, vel nō: & de proximo pascha intelligi debet: vt ff. de verb. obl. eum qui calēdis. Ia. dixit simpliciter, φ dies conscripti instrumēti non est

a ¶ Inscriptione. Vide qđ statim subdit: & hoc non posuit Tanc.

b ¶ Instru. l. fi. secundùm Tan.

c ¶ Bene. Sic posuit Inn. cuius fuerunt hæc verba: vt scripsi in decre. prima. de proba. sup gl. ij.

d ¶ Penul. Satis est magna causa id agēdum: cùm quęritur veritas matrimonij: vnde fuit hic disputando terminatum, φ si illa, cum qua matrimonium contraxit, dicitur primum virū habere, & me vendicat in maritum, vel ego ob hoc ad diuortium prouoco: ipsa cogetr edere instrumenta cōtractus, vel dotalitia, quæ habere scitur, vel pręsumitur dè primo contractu. si enim fauore fisci cogatur quis edere propria instrumēta. ff. de edē. l. iij. fortius hoc fieri debet fauore matrimonij, in quo multa sunt fauorabilia: quæ vide: vt lite non contes. c. j. in gl. nota φ. & super ea subest alia ratio, scilicet periculum animæ: & per hoc facit clemē. de vsu. grandi. §. j. ADDE, vt refert & sequitur Roma. consi. cclxxxviij. φ decisionem Spe. in hoc versi. sequuntur do. de Rota decisio. ccij. & Ant. de Butr. in c. j. de proba.

e ¶ Diuus. Concordat quod no. in clemē. de vsu. c. j. in gl. quid contingat.

f ¶ Contingit. Legitur tamen totum, vt ibi: & de priuil. cùm personæ. j. scripti in fi. li. vj. quod dic vt ibi not. ADDE quod voluit Bart. in l. ij. ff. de no. ope. nunc. φ petenti editionē alicuius statuti, non est edendum totū volumen statutorum, sed illud statutum quod facit ad causam. Et ver. seq. adde vt refert Alexā. in d. §. edi. quòd do. Ant. in c. G. perpetuus. tenet φ tūc debeat edi dies instrumēti sine quo nō videtur edi posse dies solutionis. & pro hoc dicit facere ipse Alex. i. ij. ff. de iur. om. iud. & ita dicit velle Cyn. Bal. Gui. de Suz. & Paul. de Castr. ibi: quia est eadem ratio, quæ in libro rationum.

※ ADDITIO. Adde tu vidēdum do. Ias. post Bar. & alios in rubri. ff. de no. oper. nunc. vbi in col. pen. ver. glo. in rub. an totū statutum debeat produci, cum sua rub. an sufficiat producere particulam statuti. Hen. Ferrā.

est edēda parti: sed iudici sic: vt per hoc sciat qualiter debeat sentētiam formare. ¶ † Et nota ꝙ si lite pēdēte petūtur instrumēta exhiberi, iudex in oībus casibus mediate suo officio pedissequo exhibere iubebit: sicut super lite iuberet ea exhiberi ꝑ actionē, vel per officiū, quod vicem obtinet actionis, secūdùm papā,[a] vt iā dictū est. ¶ † Hoc quoq; prætereūdū nō est, ꝙ editio instrumētorū fit qñq; per actionē ex testamēto, quæ datur cōtra hæredē: vt exhibeat instrumētū rei legatę, & presertim si & ipsum instrumētū legatū sit. C. de fi. instr. instrumēta. C. ad l. fal. si ꝑ diorū. Emptor quoq; agit cōtra vēditorē actione ex empto, vt rei vēditæ exhibeat instrumēta. ff. de ac. emp. Titius heres. Et idē dici potest in omni cōtractu, ex quo de euictione cōtra actorē actū est: vt in eodē casu actio ex cōtractu pro instrumētis edēdis proponaᵗ. Itē in alio casu, vt C. de libe. causa. sicut datā. Itē debitor soluto debito agit cōtra creditorē cōdictione sine causa, vt edat, & tradat instrumēta: & hoc si erāt propria creditoris: quia ipse satisfecit tabellioni pro illis: vt C. de cōdi. sine causa. l. dissolutæ. Sed si erāt debitoris, scilicet quia ipse solueret ea: tūc aget actiōe ad exhibendū. C. ad exhibēdū. l. fi. Itē hæres cōtra hæredes familiæ ercīscūdæ iudicio, vt exhibeat cautionē, vel instrumētū, vel tabulas ad fidē rei gestæ faciēdā: nec enim sufficit exēplū ostēdere. C. de edē. procurator. & auᵗ. ibi posita, extra, de fide instr. c. j. ff. fami. erc. cæteræ. §. fi. l. si quæ. & l. Pōponius. Itē etiā socij socio per actionē pro socio, & procurator per actionē mādati domino: & tutor per actionem mādati, tutelæ pupillo: & curator adulto, per actionē vtilem neg. gest. & per directā à spōtaneo gestore cogūtur exhibere, & tradere. Idem & in argētario, qui per actionē in factū cogitur edere rationes. Et idem in tabellione, qui ei similis est. ff. de edē. quædam. respō. j. & §. fi. Itē per interdictū, de tabulis exhi. ab eo, qui negat se tabulas habere, vel exhibere debere, vel per edictū queadmodū testa. app. si fateatur se tabulas habere: nec prætēdit, cur nō exhibeatur. ff. de tab. exhi. l. j. ff. queād. testa. ape. l. ij. §. fi. Cæterū editio instrumētorum, quæ pertinet ad causam cœpti iudicij, fit iudicis officio. Super quo tres diuersitates no. C. de eden. l. j. acta verò vel iudicis officio, vel cōdictione ex lege petūtur: vt eodē ti. l. ij. ¶ † Fieri quoq; debet editio pręsente iudice, vel alio ab eo deputato: vt in præ. decre. cōtingit. Item etiā in loco tuto: & is, qui eam petit, debet esse contentus inspectione xij. hominum. extra, eo. accipimus. & in cōsti. Alex. iij. quia personæ,[b] sed hoc est arbitrarium. ¶ Quæ autē hic desunt, vide secundùm papam extra, de proba. c. j.

SVMMARIVM.

1. ☞ Instrumentum publicum quale dicatur.
2. Officium notarij, an dicatur publicum.
3. Scriptura dicitur publica, cui de iure, vel de speciali consuetudine creditur.
4. Instrumentorum priuatorum species sunt tres.
5. Scripturæ priuatæ regulariter credendum non est.
6. Scripturæ priuatæ inductæ contra eum, qui illam fecit, nec negat se fecisse, an stetur.
7. Literæ propriæ præiudicant scribēti, licet sint priuata scriptura.
8. Consuetudo an aliquid possit operari quo ad fidē scripturis præstandam.

Instrumentorum species quot sunt.

NVnc Dicendum restat, quot sunt species instrumētorū. Et quidem duæ.[c] Nam aliud est publicum seu authēticum, aliud priuatū. Publicū, seu authēticum est, quod publicam habet authoritatē: cuius species sunt plures. ¶ † Nā publicū est, quod est per manū publicā scriptū, i. per manū notarij, qui est publica persona: vt C. de epi. & cle. orphanotrophos. Vnde seruus publicus diciᵗ: vt C. li. x. de iure fis. facultas. & in cōsti. Greg. x. de vsur. c. ꝗꝗ.[d] & in publicā formā redactā: vt extra, de præsump. illud. extra, de fi. instr. c. ij. & c. inter dilectos. §. rursus. ¶ † De notario autē diceᵗ j. §. proxi. Cuius officiū diciᵗ publicū, quia ob publicā vtilitatē est inuētū. Itē diciᵗ publicū instrumētū, quod est sigillo authētico sigillatū: extra, eo. scripta. extra, de ꝓba. tertio. xix. q. iij. statuimus. sed tūc potius dicitur authēticū, ꝙ publicū: vt probaᵗ in præ. c. scripta. Quod autē sigillū dicaᵗ authēticū, dixi s. de prob. §. fi. ver. xij. diciᵗ publicū, quod est authoritate iudicis exēplatū, & authēticū: vt C. de testa. publicati. C. de re iudi. l. fin. C. de iure emphy. l. fi. in auᵗ. de quæstore. in prin. & vt fra. fil. §. illud. extra, de cōfir. vti. c. j. extra, de fide instr. c. pe. & fi. de quo dictū est s. §. ostēso. Aliter enim nō creditur sumpto: extra, eo. c. j. C. de eden. auᵗ. si quis. ff. eo. l. ij. Quartò diciᵗ publicū instrumētū, quod in iudicio scribitur apud acta publica: & valet per quēcūq; scriptū sit: vt C. de eden. l. ij. C. de re iud. gesta. extra, de proba. quoniā cōtra. Quintò diciᵗ publicū, quod habet subscriptionē triū, vel secūdùm canones duorū viuētiū testiū, etiā si sit per priuatā manū scriptū: vt extra, de fide instr. c. ij. extra, de testi. c. j.[e] de proba. quoniā cōtra, &c. qui pot. in pig. hab. l. scripturas. in auᵗ. de fi. instru. §. si quis igiᵗ vult cautè. & §. seq. xvj. q. iij. c. placuit. §. potest. n. vers. si autē. C. de anna. ex. vt perfectius. sed mortuis testibus nō valet. extra, eo. c. ij. Sextò diciᵗ publicū, quod de archiuo publico produciᵗ, liber s. rationū, vel alterius rei: & ei crediᵗ si habet publicū testimoniū, scilicet si iudex cōfiteatur illū fore de archiuo, seu armario publico productū. extra, de præscr. ad audietiā. xxx. q. j. peruenit. In auᵗ. de his, qui ingre. ad appel. §. si verò. ff. de probat. cēsus. ¶ † Et generaliter nota omnē scripturam dici publicam: cui de iure, vel speciali consuetudine creditur. extra, de fide instr. cùm dilectus. & not. secūdùm Innoc. extra eod. c. j.[f] & cuilibet ꝑ dictorū crediᵗ: vt patet in præ. concor. & Insti. de inuti. stip. §. item verborū. Quod quidem verū est si originale, id est, ipsum authēticū instrumētum introducatur. Si verò exemplum, vel sumptū, quod & vocatur index: vt s. §. postꝗ. in prin. id est exhibeatur, fides ei nō adhibeᵗ. ff. de fide instru. l. ij. extra, eo. c. j. C. de edē. auᵗ. si quis in aliquo. lxxvj. dis. ieiunium. ix. dis. vt veterū. C. de diuer. rescri. sancimus. nisi authoritate iudicis sit transcriptū per manum publicam, vt prædixi: vel nisi illud authenticum, de quo fit mētio, vel alia legitima probatio exhibeatur: vt in auᵗ. vt spon. larg. §. & hoc insuper. arg. contra. C. de testi. l. ij. C. de re iud. l. ij. in fi. & ff. de admi. tuto. tutor. De humanitate tamē secūdùm Vber. deberet valere, nisi fiat in fraudē. argu. ff. de iure fis. in fraudem. §. neq; iūge hic quod est j. §. nūc autem. versi. item opponitur. sed tu hęc prosequere vt no. de verb. sig. abbate. c. dist. contra morem. ¶ Quid si producens sumptum, quod de originali faciat mentionem, vult probare per testes ꝙ sic continebatur in instrumento prout ipse dicit? Dic vt j. §. proxi. versi. illud quoq;. ¶ † Priuatum autem est omne aliud instrumētum à quocūq; sit scriptum: nisi aliquo prędictorū modorū sit corroboratū. ¶ Priuatorū autem tres sunt species. Nā aliquādo facis scripturam tibi tantùm: aliquando alij tantùm: aliquando tibi & alij, scripturæ quam tibi facis, nulla fides adhibetur. C. de probat. non exemplo. & l. non epistolis. C. de conue. fi. debi. l. fi. scripturæ verò, quam facis alij contra te: puta creditori tuo de eo, quod ab eo accepisti: bene creditur contra te. ff. depositi. Publia Mæuia. §. fi. j. q. vij. saluberrimum. xxvij. q. j. omnes fœminæ. Tibi autem & alij facis scripturam, sicut est codex rationū tuarum, cui interdum creditur. ff. de eden. si quis ex argentarijs. & l. quædam. §. numularios. Est autem argentarius is, qui præponebatur olim authoritate publica argento dando & recipiendo: ad cuius fidem, sicut & nunc ad fidem tabellionis recurrebatur. Idem etiam in numulario, scilicet qui alienā pecuniam tenebat, publica authoritate: vt in præ. §. numularios. & argu. in auᵗ. de fideius. §. fina. col. j. & eius scriptura erat publica: hodie verò non: vt ff. de edend. argentarijs. x. q. ij. si œconomus[g].

citer, qualiter solua tur: vt dicitur in simili, ff. de contrah. empt. l. ij. C. de rescin. ven. l. pecoribus. Tunc stabitur ipsius scripturæ: dūtamen diem, & cōsulē, & ipsius subscriptionem contineat. ff. de eden. l. j. §. rationes. & l. si quis. §. j. & §. si initium. & C. de eden do. iniustū. & l. nō est nouum. Nec putat Nico. in eis necessariam præsentiam testium, vel aliam solēnitatem: cùm hoc non sit iure cautum. Nam & statur sine his libro censuali, & producto de archiuo publico: satisque est quod habeant suas proprias solennitates. extra, de prob. cū causam. de præscri. ad audiētiam. in his. De hoc ff. de proba. census. C. de fide instru. ad hæc. Si autē scripsit circa id quod ad ipsius officium non spectat: non probabit nisi sicut alia priuata. Bene facit ff. nautæ caup. stab. l. idē ait. §. eo modo. Subdit autem videri quod scriptura argentarij cedat chartæ. cùm non sit publica manu facta: in qua secus. facit ff. ad exhib. l. iij. §. pe. Ipse cōtrarium tenet cùm hoc officium publicam habeat causam & authoritate publica exerceatur, & fiat. ff. de eden. argentarius. §. j. & sic cedat charta scripturę: & liber est ipsius argētarij, ad vtilitatem eorum, pro quibus scriptus est. Vnde per ipsum custodiuntur, eduntur, & leguntur. ff. de edendo. quædam. §. fi. sic & fundi dominus propter cōmunem vtilitatem hominum, præstare potest viam cōmunem. ff. quemadmodum seruit. amit. l. si locus. §. fi. Soluet autem argētarius domino chartæ pretium congruum per actionem in factum ad exemplum ferru-

a ¶ Papam. In præ. decr. j. de proba. vt hic sequitur. in fi. §.

b ¶ Personæ. Quod non habemus, sed quod sequitur vide de priui. cū personæ. j. responso. lib. vj.

c ¶ Quidē duæ. Totum ferre, quod hic poniᵗ vsq; ad ver. regulariter fit Tancre. vbi s.

d ¶ Quanꝗ. lib. vj.

e ¶ Testi. c. j. Author dabat scriptoribus materias scribēdas, qui scribebant, vt inueniebāt, & post ea corrigebat, & addebat Tan. alle. extra, de testib. c. j. & illud erat. c. cū à nobis. primū. in iij. cōpil. hoc remāsit incorrectum.

f ¶ Extra, eod. c. j. ibi scripsi in prin.

g ¶ Si œconomus. Quia de argentario, & numulario hic loquiᵗ author de his tractandum est. & breuius de primo: quia hodie est in vsu. Est ergo videndum de quibus, quo casu, & qualiter ipsius scriptura sit probatoria in iudicio. Et breuiter aut est de officio sibi cōmisso, quod propriè est in scribendis rationibus de accepto dato, & constituto. ff. de edend. l. prætor. in prin. & l. si quis. §. rationem. In cuius etiam officio principaliter pōderatur, qualiter sibi soluenda fuerit pecunia, nō simpli

minatorum.ff.de rei vend.l.in rem.§.item quęcunque.Non obstat l.præ.ad exhib.l.iij.§.penul.nam ibi seruus vxoris meæ rationes fecerat,quas vendico,si in charta mea scriptæ erant:quia ille non habebat publicam authoritatē:quia scribens seruus non erat argentarius,si nō erant in charta mea: propter meum interesse ago actione in factum.¶ Restat tractare de scriptura alicuius priuatæ personæ numularij nostri temporis, vel alterius. Circa quam distinguendum est,an fiat per officium,cui quis adstringitur, aut per mandatum de hoc suspectum.De primo dantur exempla in tutore,vel curatore,in procuratore, & negotio rum gestore.Item in socio.Itē in quolibet,qui ex officio res alterius administrat: cùm isti teneantur per se,vel per alios ex consequentia sui officij scribere,quæ recipiunt & impēdunt.ff.de tu.& ratio.distra.l.j.§.officio.de eden.l.quædam.in princ.& sic tenetur ad id eo iure,quo sunt adstricti ad exercendum officium:& sic ea actione.ff.commo.si vt certo.§.vsqueadeo.deposi.l.j.§.quæ depositis.& dicto §.officio.Et fit talis scriptura expensis eius,cuius sunt negotia, domini scilicet vel pupilli,vel societatis:tam in chartis,quàm in scriptura:sicut & alia,quæ ad ipsius officium pertinent.ff.mand.idem que.§.si ad vecturas.ff.pro socio.l.cùm duobus.§.quidam.C.de contrario.iud.tute.l.fi. in fi.Et si in arca domini scribantur,vel societatis:erunt eius:& poterit eas petere ab illo officiali, soluendo illi pretium scripturæ, non solùm illa actione,sed etiam actione ad exhibendum,& rei vēdicatione contra quēlibet possidentem.ff.ad exhib.l.iij.§.penul.Si verò chartæ erant scribentis,tenetur soluto sibi pretio charte,& scripturæ exhibere domino negotiorum actione:quia tenetur ex officio quod administrauit. Si verò scriptum fuerat in chartis tertij,erunt eius,cuius sunt chartæ : cùm scriptura sit priuata:vt in præ.§.pen.& Instit.de rerum diui.§.literæ.Et hoc verum, si domino chartarum placuerit habere illas sic scriptas:& tunc tenetur soluere pretium scripturæ bona fide in illis factæ : opposita exceptione, si agat contra scribentem:vt in §.litem.& §.seq.Si autem scriptor mala fide scripsit in illis,vel non possidet, perdit pretium scripturæ contra dominum chartæ:vt in d.§.literæ.& ff.de condic.indeb.l.si area.Intelligo scriptorem,qui scripsit per se, vel per operarios ipsius, nomine scribentis: cùm ipse scripsisse intelligatur.ff.de regu.iur.qui per alium.ff.de admini. tuto.ita tamen.§.gessisse:& de acquir.rerum domi.l.quicquid.primo responso.in fin.Gessisse igitur dicetur officialis ille,qui rationes scribere, & exhibere tenetur:sed ne officium sit sibi damnosum, is, pro cuius negotio scriptura facta est,pretium scripturæ soluere tenetur : si per dominum chartæ solutum non fuit : qui etiam tenebitur ipsum librum exhibere in iudicio,æquitate suadente officiali,ac etiam domino negotiorum in actione ad exhibendum.Sed actione in factum quoties opus erit : vt in præ. §.penul.Tenebitur etiam de hoc cauere.ff.famil.ercis cun.si quæ sunt cautiones.& de iudi.l.in omnibus.& si scripturam destrueret, teneretur propter dolum suum.ff.ad exhib.l.Iulianus.in prin.& l.iij.§.prætere a.Sed si dominus chartæ velit de suis chartis deleri scripturam, non auditur ad hoc solum intendens,vt noceat.ff.de rei vendica.in fundo.& ex tali mutatione videtur substantia perempta,cùm charta sine læsione in pristinum statum reduci non possit.Facit prædi.l.Iulianus.§.si quid.& ff.de lega.iij.librorum.§.libris.Petat ergo pretium chartæ, per actionem in factum ad instar ferruminatorum.ff.de dona.inter virum & vxor.l. vtilem.& de rei vendica.in rem.§.item quæcunque. Contra dolosum,quasi dolo desierit posse restituere, competeret rei vendicatio.ff.de rei vendica.sinautem.§. sed & his.& tunc qui scripsit,est dominus libri, quasi chartas emisset.ff.de rei vendi.l.eius.& scripturæ:quia scripsit,vel scribi fecit:& sibi librum restituere teneretur omnis is,ad quem peruenisset,sicut domino:vt in §.pe, sæpius alle.Dominus autem negotiorum ab extraneo petet illud sibi exhiberi per actionem in factum,æquitate suggerente : vt in præ.§.Si verò quæratur an predicta scriptura fidem faciat in iudicio,cùm sit priuata?Respondet quòd sic,contra scribentem:pro ipso non.ff.de interro.act.de ætate.§.j.& C.de prob.rationes.& l.exemplo.Si tamen alijs adminiculis adiuuetur,putauit Nico.quòd etiam sibi proderit. Inducit quod præ.l.rationes. dicit quòd sola non sufficit.& facit l.instrumēta.ibi:precedens.vide quod statim dicam super versi.licet autem.¶ Sed vltra quæritur,an talis scriptura debeat aliquas solennitates habere? Respondet quòd tales rationes habent similitudinem ad rationes argentariorum:licet parem effectum non habeant.Dicit tamen quod habere debēt diem,& consulem,id est,tēpus quo scribuntur,sicut illæ,cùm sit eadem ratio.de quo ff.de eden.l.j.§.rationes. Item debent continere quicquid ad talē administratorē peruenit de pertinentibus ad illum, cuius negotia gessit,& ex qua causa recepit,& ex qua expēdit,& quantum:& sic apparere poterit de fide,& diligētia sui actus. Ad quod ista scribuntur ff.de tute.& ratio.distr.l.j.§.officio.Et ratio legis ponderanda est.C.de interdi.l.j.alias solēnitates de testibus,& similes,nō putat Nico.necessariò ponderandas.Dicit etiam quòd si prædicta dies,& causa non ponantur : valebit scriptura contra scribentem : ne sibi prosit suus dolus,vel defectus:sed in his,quæ faceret pro ipso,fidem non faciet, vt suspectus:licet ex causa,quantitate,qualitate,& tempore aliqualē probationem pro eo induceret.Allegat ad primum C.de dona.authen.cō decursum est.in fin.& C.de transac.si ex falsis.quod dictum est de aliquali probatione pro ipso declaratur:vt quia dicitur expensum in alimētis pupilli,qui vixit:in doctrina ipsius,qui profecit, vel artibus imbutus est in ædificijs:hæc non possunt esse sine expensis.Putat ergo quòd secundùm quantitatem,& qualitatem horum quandoque sine alio auxilio staretur assertioni quandoque esset causa iuramēti deferēdi:quandoque esset præsumptio minus semiplena,sed aliquod facit indiciū.hoc habet iudex æstimare.ff.de ali.pup.præstan.l.fi.facit C.de admi.tut.l.lex quæ.in aut.de hære. & fal.§.si verò absunt.¶ Dicto de priuata scriptura , quæ fit per officium scribētis:dicēdum est de illa,quæ fit per mandatum.Et hæc duplex : quia vna fit in forma rationum,alia documētorum,vel instrumētorum.Prima quandoque fit de eo,quod fit inter alios: vt si tu & ego deponimus penes mercatorē pecuniam,quasi faciēdo ipsum scribam de his,quæ per nos diuisim,vel coniunctim agentur.Aut respicit id quod fit cum ipso scribēte. Primò locum habet,quod dictum est de argentario,salua tali dissimilitudine:quia argentarius cogitur recipere,& scriptum edere per edictum de edēdo:sed mercator ille non cogitur recipere,vel scribere:& si recipiat cogitur per actionē mandati,scribere,& edere.ff.mandati.l.j.quod est verū, si interest mandantis:aliàs non.ff.mandati.si procuratorē.§.man.& §.fin. ¶ Itē si scribit,litera cedit chartæ:& sic conuenit rationibus scriptis ex officio.Itē si constat confessione partium,vel probatione legitima,scripturam factam de partium voluntate:ei stabitur inter eos, si per alterū non negatur,stabitur ei,quo ad plenā fidem,quia priuata est.C.eo.instrumēta. Cum alijs tamē adminiculis prodesse poterit,vt ibi:quæ adminicula maiora,vel minora erunt:ponderatis circunstātijs personarū principalium,& scribētis,quantitatis rei, & similibus.Quod autem dixi mercatorē teneri edere:nō intelligas de toto libro rationum,sed de parte,quæ pertinet ad mandantē.ff.si cer.pe.cùm quid.fami.erc.l.si quæ sunt.& de edē.l.prætor. §.fi.Quod dic vt extra,eo.ti.contingit.& de priuil.cum personæ.lib.vj. ¶ Secundo casu cùm scriptura respicit solum mandantē & scribētē:si scriptura est solùm pro scribēte,non statur ei.C.de proba.l.exēplo.xiij.q.ij. c.j.Si verò scriptura mista est pro eo , & contra eum:vt continēs recepta, & data contra se:puta in receptis,indistinctè credetur in datis:ponderabit iudex circunstantias,de quibus suprà proximè dictum est.C.de proba.rationes.ff.deposi.l.Publia.in fi.ij.q.j.in primis.in prin.de testi.in nostra.Primo verò casu,quo scriptura est contra scribentē,si per confessionē eius,vel per testes constat illum scripsisse per se, vel per alium:licet cōdemnetur per id.C.qui pot.in pig.habe.l.scripturas.& de dona.l.in donationibus.non tamē,quia per illam scripturā efficiatur debitor,si nō erat: quia iste non est modus constituēdi obligationē.ff.de donatio.l.nuda.sed præsumitur ex hac scriptura debitū esse,si causa legitima obligationis cōtineatur in illa:vt in præd.l.Publia.in fi.dicitur de cōfessione facta in epistola.Facit quod no.ff.de vsur.cùm de in rem verso. vbi longæua solutio non inducit obligationē:sed inducit præsumptionē obligationis ex causa allegata.¶ Quid si in prædictis terminis,mercator scripturam libri sui negat,sua voluntate factam?dicit Nico.sufficere quod in libro suo scriptura est, nisi contrarium appareat:sicut de libro census dicitur.ff.de proba.l.census. Facit C.de Iusti.codi.confir.l.j.§.hunc igitur.C.eo.ti.aut.ad hæc.& de arbi.l.ne in arbitris.De solēnitate dic quod contra scribentē non est de solēnitate quærēdum,s.inquātum esset cōtra mādantē:sed quātum ad id,quod continet pro scribēte,requiritur quod habeat formā rationis,scilicet diē & cōsulem,de quibus s.¶ Nunc de secundo vidēdum de scriptura,s.quę habet formā documētorum,scilicet quæ docent,& instruunt in iudicio,quod factum est:& propter idem vocatur instrumētum in rubricis vtriusque iuris. Primum,ij.q.vij.plerique.& q.viij.sciant cuncti.quæ lex canonizata habet C.de proba.l.fi.Ad idem.C.de eden.si quis in aliquo.Et hæc documenta quādoque sunt publica,s.scripta manu publica : forma quandoque priuata: quæ sola ad fidē iudici faciēdam non sufficit.Et hæc priuata diuidit:quia aliud est priuatum documētum,tanquam publicū,& aliud omnino priuatū. Primum Nico.vocat illud,quod licet deficiat in prædictis duobus, vel altero illorum,s.persona publica & forma:tamē habet effectum publici instrumēti.Quod procedit,quādo id,quod deficit in instrumēto, vt sit publicū per iuris ordinationē,supplet in alio,s.quod habet effectū publici.Quod dicit fieri per septē supplemēta, quorum tria sunt in cōfectione : alia tria post confectionē:septimum pertinet ad vtrumque.¶ Primum est maioris solēnitatis,s.quæ adhibetur in numero,qualitate,& subscriptione testiū. Constat,quod in publica scriptura,quæ fit per notarium,regulariter interueniunt duo testes etiā ignoti,qui scribātur per tabellionē.In scriptura verò facta manu priuati,deficit publica manus,& forma:sed habet præsentiam,& subscriptionē propriæ manus trium testium probatæ opinionis: talis solēnitas supplet,& dat vires publici documēti.C.qui po.in pig.ha. l.scripturas.& quod ibi no.dumtamē tēpus cōtineat secūdùm loci cōsuetudinē.in aut.vt præpo.no.Impe.§.j.& §.si qua verò. ¶ Secūdum supplemētum est maioris authoritatis,s.cùm scriptura fit à priuato , sed habet subscriptionē cum solitis signis,vel sigillis maioris magistratus,illius s.cuius officiū est in illo loco,vel curia publicis sigillationibus:sicut in curijs papæ,vel regum,vel episcoporū seruatur.& idē in cōmunitatibus ciuitatū.hæc enim maioris sunt efficaciæ,quam scripturæ notarij.Et putat Nic. hāc etiā sine testibus valere : dūtamē fiat de eo quod ad officiū sigillātis, vel subnotātis pertineat: vt C.eo.ti.authē.ad hæc.ff.de iur.fis.in fraudē.§. quoties.C.de quadri.præscri.l.fina.ibi:siue per nosmetipsos,siue per procuratores,ex epistalmate tamen nostro &c.& in authen.vt diui.ius.sub. ha.col.viij.extra,de proba.c.j.& c.post cessionem.de fid.instru. cùm dilectus.& c.inter dilectos.Si ergo recipio mutuum , quod scribitur per priuatum

Eiusdem quoq; naturæ, cuius est codex rationum, est chirographū, quod fit sup deposito. qđ solet in eadem forma fieri depositario, & deponenti: ita videlicet, vt quædam literæ per medium incidantur, secundū Tan.[a] sicut in diœcesi, & prouincia Narboneñ. & seruatur etiam in alijs contractibus, cui scripturæ standum est: vt in prædic. l. Publia. & ff. de probatio. si chirographū. Item & scriptura de 5 pensionibus acceptis. ¶†Regulariter ergo priuatæ scripturæ non creditur. C. de probatio. l. instrumenta. l. exemplo. & l. rationes. C. de conueni. fisci debi. l. ij. & l. fina. nisi contra eum, qui scripsit: & hoc in personalibus: secus in realibus. C. qui potio. in pigno. habe. scripturas. vel nisi fortè sit à testibus, non paucioribus tribus subscripta. Si tamē testes inscripti mortui sunt, non valet: vt suprà, versiculo quinto. Sed si vetus scriptura est, facit præsumptionem, vel semiplenam probationem: vt in prædicta l. instrumenta. & l. exemplo. & l. rationes. C. de rebus credit. l. ij. vigesimaquarta quæstione secunda. c. sanè. Licet autem instrumenta priuata per se non probent, tamen cum alijs adminiculis fidem faciunt: vt in præd. l. instrumēta. quia quæ nō prosunt singula multa iuuant [b]. extra de succes. ab intesta. cum dilectus. C. lib. x. de agrico. & censi. cùm scimus. in princ. Probat ego secundùm Vber. cum vno teste sicut cum iuramento: sicut & aliàs dicitur de vno teste cū iuramento, habita consideratione qualitatis rei, & personæ: vt C. de rebus creditis. actori. ergo ex prædictal. instrumenta. videtur quòd si nummularius, seu campsor nostri temporis, cuius scriptura non est publica, sed priuata, vt dixi, dicit in scriptura sua: die tali mutuaui centum tali, præsumetur pro scriptura cū adminiculo vnius testis, vel sacramenti, habita distinctione. cui debeat deferri: quāuis id durum videatur. [c] ¶†In summa ergo nota, quòd si scriptura 6 priuata inducitur contra eum, qui illam fecit, nec ipse neget se illam fecisse, ei statur: vt in prædicta l. Publia. & j. ver. proximo. nisi in mutuo, vbi habet excipiens biennium antequā valeat. C. eod. titu. in contractibus. in prin. Si verò negat esse suam: hoc probari oportet. Sed & si de alio instrumento dicitur, q aliquis illud fecerit: si negetur illud fecisse, id ipsum probari oportet. Si verò certū sit per sigillum, vel alio modo suam esse scripturā, dicatur tamen ei non esse credendum: tunc ei credēdum nō est, nisi sit tabellio: vel nisi sit de consuetudine introductum, q ei credatur: nisi à casu: quia actis cuiuslibet iudicis creditur: vt extra, de proba. c. quoniam cōtra. secūdùm Papam. [d] ¶†Illud etiam no. 7 q propriæ literæ præiudicāt scribēti, licet sint priuata scriptura: vt extra, de transac. quanto. in prin. in parte decisa. & in præ. l. Publia. §. fi. ff. de pig. l. pen. j. q. vij. quoties. xx. q. j. vidua. xxvij. q. j. omnes fœminæ. scriptura enim propria præiudicat scribēti. C. de non nume. pec. generaliter. cum præ. concor. in tantum, q si eam abnegauerit, & conuictus sit suā esse, condemnabitur in duplum quantitatis, de qua agitur: vt C. eod. auť. contra qui propriam. arg. cōtra. C. de proba. non epistolis. & l. exēplo. Solue secūdùm distinctionē positā s. versi. priuato rū. Et circa epistolas absentiū vide iura, quæ inducūtur circa nunciū. j. §. instrumētorū ergo. in prin. 8 ¶†Hoc quoq; notatu dignū est, q in prouincijs, vbi nō est vsus tabellionū, multùm operatur cōsuetudo, quo ad hoc vtrū credatur alicui scripturę, vel nō. extra, de fide instru. cùm dilectus. & de proba. quoniam contra. xvj. q. iij. c. placuit. §. potest. circa medium. extra, de offi. ord. pastoralis. in fin. xj. dist.

priuatum, & sigillatur per magistrum: nō putat Nico. q fidem faciat: cùm non inueniat hoc iure statutum, nec eius officium se ad hoc extendat, nec ad id fuit inuentum. Facit ff. de custo. reo. l. diuus. nisi consuetudo loci hoc inducat. de materia vide suprà de probat. §. fin. versicu. x. ¶ Tertium supplementum est conscriptio, vel subscriptio. hæc autem locum habet, cùm subscriptio fit ad vtilitatē vnius partis tantùm, & scribitur vel subscribitur per illum, cōtra quem facit, vel a per alium ipsius voluntate, vt est in donatione, vel in mutuo. Et est idem quando scriptura facit pro vtroque. Exemplum in locatione, quæ scribitur per vnum, & subscribitur per alium: vel per tertium ipso volente. Et idem si scribitur per tertium, & subscribitur p ambos, vel per alium, vel per alios ipsorum volūtate. His enim modis sup- b pletur defectus publicæ personæ. & etiam testiū. C. de dona. in donationibus ij. respon. & l. vice donatricis. C. eo. titu. l. plures. & l. comparationes. procedunt per edicta: cùm is, cuius voluntate dicitur scriptum, id fatetur. Si verò negat producens, habet id probare. C. qui potio. in pigno. habe. authen. si quis vult. & ff. de procura. si procurator absentem. ibi: literis ejus approbatis. & tali approbatione facta sic stabitur illi scripturæ, quòd qui negauit, de suo mendacio punietur, secundùm authenti. C. de non numera. pecu. contra qui propriam. & dicta l. scripturas. & in hoc differt hoc tertium supplementum à secundo, quia illi statur prima facie, etiam si ab aduersario negetur: nisi alia sit contra id suspicio: sicut etiam dicitur de publico instrumento. hic secus. Hæc autem & tria supplementa respiciunt confectionem, & succedunt tria quę sequūtur. ¶ Et est quartum supplementum, iudicis examinatio confectionem sequens, quod procedit in vltimis voluntatibus: quæ licet sint scriptæ à persona priuata, vel à seruo, tamen coram iudice examinantur, & publicantur. C. de testamen. l. publicati. vbi de hoc. & postea probat. Quia similitudinis ratione putat Nico. quod si quodcunque priuatum instrumentum fuerit coram examinante publicatum, & authenticatum, plenè probet. in authenti. vt fratrum filij. §. illud. & de testi. §. penult. quæ est de testi. authen. præterea. & sic etiā quidam intelligunt, id est scripturas. C. qui pot. in pig. habeantur. ¶ Quintum supplementum loci deputatio. quod intelligitur cùm authoritate publica deputatur certo die tanquam publica in archiuis publicis: & pro publicis communiter habētur: & vt talia per iudices seruantur. hi sunt libri censuales, lib ri æstimorum, & statutorum. arg. præ. authen. ad hæc. & ff. de proba. census. de præscrip. ad audientiam. & facit l. Barbarius. ff. de officio præto. ¶ Sextū est tēporis obseruatio, scilicet quæ longis tēporibus, à singulis vt publica & authentica sunt seruata. Exemplū in libris veteris & noui testamenti, epistolis Pauli, libri Aristotelis, Hippocratis, & similes; quia pro dictis authoritatibus à longis sunt recepta, & seruata, & habita. Facit ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fin. & l. principis. Dicit autem quòd hæc vltima duo supplementa solùm procedunt quo ad personas, inter quas sunt seruatæ, & quæ subsunt iurisdictioni illorum quorum authoritate deputatæ custodiuntur. ¶ Septimum supplementum, quod respicit vtrunq; tempus de quo suprà, est loci consuetudo. Vnde Venetijs statur instrumentis scriptis per sacerdotes. In multis partibus, facit fidem certum sigillum, certa subscriptio, certa stampa, vel formæ impressio. stabitur enim consuetudini illius loci, & instrumentis eo loco factis, etiam si alibi agatur, vel producatur. C. de emanc. l. j. extra eod. titu. cùm dilectus. & dixi suprà in secundo supplemento, & in fine primi plures concord. ponit author hic in fine huius §. Per prædicta instrumentū priuatū dicitur etiam publicum, omnino verò priuatū, quod nullū supplemētū habet đ prædictis. quandoque patitur defectum modicum, scilicet quando persona scribens est magnæ opinionis, & fidei, sed nō est tabellio: & habet eius scriptura omnia, quæ requirūtur in publico. Quādoq; habet multū defectū: vt quia scriptum ab eo, pro quo facit. Est autem secundùm qualitatem defectus habenda fides. Quandoq; semiplena, quandoq; minor, quandoq; nulla. C. de proba. instrumenta. & l. exempla.

ADDE q libri rationum absq; die probēt contra scribentem, tenet Alexan. in l. ait pretor. ff. de eden. vbi dicit hanc addi. in hoc no. Et an stetur libris mercatorum post Bar. vide quæ ibi posui in l. nuda. ff. de dona. & vide Ro. consi. cccxlvj. per Bar. in l. admonendi. de iureiu. & per nouis. in l. quędā. §. numularios. ff. de edendo. an valeat statutū, vel cōsuetudo, q libris mercatorum detur plena fides, Bal. cōsil. ccclxxv. lib. iiij. videtur tenere q sic. Item liber registri notarij positus in archiuo publico probat, licet absq; die & consule, secūdùm Roma. consi. cxxxviij.

a ¶ Secundùm Tan. In scripturis, in quibus sunt data & recepta, procedere potest talis diuisio. Si intelligas q dimidiam scripturæ diuisæ forsan per longum, habeat quælibet pars: vel forsan nō diuiditur charta tota, sed certæ literæ fiunt in magna figura, quæ diuiduntur: & dantur in signum. & bonus modus est, quo quandoq; vsus sum: quia non potest falsari.

b ¶ Multa iuuant. Versus fuit Ouid. secūdo de Reme. amoris. in prin. addit bonum versum j. de proba. §. fi. vltra principiū. & si non obsunt singula, multa nocent. Ad hoc vltimū alleg. de eo, qui du. in ma. cùm haberet. & l. fi. ff. de proba. Ad primum versum alleg. Accur. ibi contrarium de l. C. qui numero tute. l. j. in fi. ad idem extra, de ele. innotuit. versi. multa enim solent dici. vbi concor. procedere in probationibus in excusationibus: non vt in contrarijs. Et hoc ibi placet Alexan. vel vt dicit ibi Iaco. de Bel. quādo vnum per se sufficit: tamen reliqua iuuant. Sed hæc solutio non congruit princi. versus inquantum dicit, quæ non prosunt singula, & c. propter quod dici potest ex qualitate factorum, & circunstantijs id arbitrari debere: an pluralitas iudiciorum per se non sufficientium moueat iudicis animum ad effectum vnius efficientis necne. Debet autem iudex in istis, quæ sic cedunt in arbitramentum factum, esse circunspectus. extra, de testib. præterea. vt ibi scripsi post Hosti. in glo. pen. ibi etiam glo. vlt. B. ponit superiorem versum.

c ¶ Videatur. Et Cy. in præ. l. instrumēta. reprobat illud dictum secundùm Pe. dicens q ibi adminicula dicūtur depositiones testium inscriptorū. sed & hoc videtur durū: quia sine scriptura sufficeret depositio pluriū testiū. Itē exemplū, quod ponit glo. nō placet multis, dum exēplificat in eo, qui scripsit: debeo tibi decē: quia cōtra scribentē sufficeret propria scriptura sine testibus. sed ipse intelligit nō sufficere ex defectu causæ. Et licet hoc sit verū, q cōfessio extra iudicium sine expressione causæ, nō probat debitū. C. de nō nu. pecu. l. generaliter. & ff. de proba. cū de indebito. §. fi. nō videt tñ lex illā expressionē causæ vocare adminicula, vt ibi per Cy. Gui. de Suz. intelligit illā l. in priuata scriptura creditorū extra librū rationis. de libris his dicit propter ea, quæ de illis dixi s. §. dñs meus legebat illam in scriptura priuata facta à tertio contra eum. vel non probat secundùm eum: sed facit indicium. Iac. de Bel. ponit in solutione contrariorum codicil. quandam distinctionem: quam ibi scriptam per te videas.

ADDE Bart. in l. nuda. ff. de dona. & ibi Alexan. in apostilla: quod de hac addi. mentionem facit.

d ¶ Secundùm Papā. quod vide in c. j. hoc eo. ti. in vlti. col. ver. hoc etiam. in his rebus. & c. scit sancta. lxxv. dis. vtinam. de con. dis. iiij. de trina. xviij. q. ij. seruitium. extra, de consue. ex literis. & s. de probatio. §. fi. versi. x.

SVMMARIVM.

ADDE ad vers. sequentem, quod hoc est quod creditur epistolæ alicuius scriptæ tertio amico cõtra ipsum scribẽtem, & in fauorem eius, quem ibi appellat suum creditorem. Rota in anti. deci. ccccxxx.

a ¶ Quanta. An per instrumẽtum probetur crimen, vide questio. super regula, semel malus. lib. vj. & vide j. sed si alij. ante finem.

b ¶ Secundùm Papã. Vt scripsi post eum, eo. ti. inter dilectos. super gloss. consumpto.

ADDE ad id quod dicit de annotatione indictionis quid si aliqua pars indictionis instrumento apposita esset corrosa, an vitiaret instrumentum, si posset legi etiam in ipsa corrosura maxima per spicacia intellect⁹: vide Bal. in l. j. in ij. colũ. ff. de his quæ in testa. delen.

c ¶ L. ij. secundùm Tan. vbi s. vers. solùm publicis.

d ¶ Tertiò. Si intendit allegare capitulum, quod incipiat, tertio. hoc non est sub ista rub. si verò allegare intẽdit decre. tertiam istius tituli, dic vt ibi no. in glos.

e ¶ Et Ber. in decre. tertio. de proba. in vlti. glo. & in decr. cum Ioã. eo. titu. in glo. & ita.

Fides quibus instrumentis adhibenda sit, & quanta.

Restat Videre quibus instrumentis fides adhibeatur, & quanta. [a] Et quidem solis publicis, vel alio modo authenticatis, quod dic vt s. §. proximo. priuatis quoque creditur in casibus in eo. §. dictis. ¶ 1 † Creditur autem publico sine aliquo alio adminiculo: dummodo illud instrumentum appareat sine cancellatura, vel vituperatura, vel innouatione primæ figuræ, vel rasura, quæ possint suspicionem inducere: nec sit deletum, vel abolitum. in authen. de fide instru. §. si verò moriantur. extra, eod. ex literis. & c. inter dilectos. & de crimi. fal. licet. C. de edi. diui Adria. tollen. l. fina. §. j. C. de testib. si vnus. extra, de relig. do. cùm venerabilis. §. sed pars. C. de testamen. l. penul. extra, de priuil. cùm olim. j. & ij. & j. §. instrumentum. versic. item excipitur, quòd est vituperatum. Est autem suspecta rasura in annotatione indictionis: vt extra, de fide instrumen. inter. §. sed contra. & argumen. ff. quemadmodum testamen. aper. l. ij. C. de contrahen. stipu. l. penul. vel temporis. extra, de relig. do. cùm venerabilis. vel nominibus iudicum, vel rei, vel actorum, vel in data, vel in nomine loci, vel in narratione iuris, vel in remotione appellationis, vel in coactione testium, vel assignatione termini, & in pluribus alijs, quæ iudex circunspectus attendet: vt extra, eodem ex literis. extra, de rescript. olim. Sed & si contra has suspiciones appareant aliquæ in contrarium, eas iudex attendet. Magis autem videtur instrumentum suspectum propter rasuram, quàm propter consumptionem, secundùm papam. [b] Et breuiter creditur instrumento, dummodo non sit appositum aliquod de illis vitijs vel defectibus, quæ sunt infrà, §. proximo. ¶ 2 † Si autem apparet vituperatum, vel rasum, vel cancellatum, vel suspectum in aliquo de illis modis, vel huiusmodi: oportet inducentem illud probare veritatem. quod si non fecerit, præsumitur falsarius, & punitur. C. de testibus. iubemus. Captiosa enim scriptura vim in iudicio obtinere non debet. ff. de fide instrumentorum. l. ij. [c] licet sit argumen. contra. extra, eodem tertio. [d] Hoc intellige prout not. §. breuiter. versicu. & nota quòd licet sit argumen. contra. extra, eodem. tertio. Si verò non apparet suspectum, incumbit probatio accusanti. vj. q. vltima actor. C. de accusa. qui accusare. & hoc cùm ciuiliter agitur de falso. nam si criminaliter vtrique incumbit probatio: vt C. ad legem Corne. de falsis. l. vbi. ¶ 3 † Sed quæro quot testes præiudicent instrumento. Odof. & Bernar. [e] dicunt quòd authoritas tabellionis æquipollet duobus testibus: vt extra, de probatio. quoniam contra. & ff. de testamen. Domitius Labeo. C. de fide instrumentorum. in exercendis. licet alibi videatur quòd tribus: vt xvj. quæstio. iij. c. placuit. §. potest. versicu. is autem. & alibi quòd vni: vt C. qui testamen. facere possunt. hac consultissima. §. sed quia. & ij. quæstio. iiij. c. j. extra, de testibus, in omni. Ergo patet quòd quatuor aut quinque siue scripti, siue alij, tantum vincent instrumentum. Dicit autem Odoffre. quòd consideranda est natura contractus in instrumento contenti: vt si sit testamentum, in quo sunt septem testes necessarij: vel codicillus, in quo quinque requiruntur: tunc enim necesse est instrumentum per totidem, & per duos amplius reprobetur: vel etiam per plures, vbi aliqui pro ipso instrumento deponunt: vt ff. de pignori. contrahitur. qui duo producantur contra tabellionem: cùm propter authoritatem tabellionis credatur testibus inscriptis. & hoc si sint mortui. De quo dic vt ff. de testamentis. hæredes palam. Et plenius hoc prosequere prout notatur secundùm papam, extra,

extra de fide inſtru. cùm Ioannes [a]. ¶ † Et nota [b] ꝙ cõtra inſtrũ quãtuncunq; publicũ teſtes admittunť, prout expreſsè habeť extra de fide inſtru. cũ Ioãnes. extra de præſcri. ad audientiã. C. de proba. cũ precibus. niſi in duobus caſib⁹. Primus eſt, quia contra inuentarium publicũ nõ recipiũtur. C. arb. tu. l. fi. Secundus eſt, ſi mulier cõfeſſa ſit ſe recepiſſe pecuniã pro interceſsione, vt fideiuberet, & hoc in inſtrõ contineať: tunc eñ teſtes inſtrõ nõ poſſunt obijci: vt C. ad Velleia. antiquæ [c]. ¶ † Sed pone ꝓducitur aliquod inſtrũ ſuper aliquo cõtractu: opponitur aliquẽ contrahentiũ alibi fuiſſe tẽpore cõtractus, & probať hoc per duos teſtes, quæriť an ſufficiant: & dicit Azo ꝙ ſic. arg. ff. de teſti. l. vbi numerus. & iiij. q. iij. c. ſi teſtes. vbi numerus. Sed contra. nam inſtrũ æquipollet duobus teſtibus: vt ſ. ergo videtur in dubiũ ei ſtandũ: vt ſ. de proba. §. videndum. ver. iij. & ver. v. Sed ipſe reſpõdet, ꝙ teſtes nõ dicũt hoc directè cõtra inſtrũ: ſed per obliquum: ſed ſi directè cõtra illud dicerẽ: tunc plures ꝗ duo, requirerentur, vt vincerent ſcripturã. ff. de teſti. l. iij. ibi, aľs numerus &c. ¶ Quod ſi vnũ inſtrumentũ dicit aliquẽ fuiſſe Romæ tali die: aliud dicit eũ fuiſſe Narbo. eadẽ die: dic vt j. §. proxi. verſi. itẽ opponitur cõtra inſtrũ id quod per alium. ¶ † Sed quid ſi produciť aliquod inſtrũ in iudicio, quod diciť eſſe factũ in longinqua regione: nec cõficientis aliqua notitia habetur? Super hoc diſtingue. Nã aut illud apparet in publica forma, aut eſt priuata ſcriptura. Siquidẽ apparet in publica forma, videtur ꝙ nõ ſit ei credendũ. Nam nota teſtimonia & veriſsima documẽta debẽt præſtari: vt C. vbi de crimi. agi opor. l. ij. in fi. Et ignotis ſigillis nõ creditur: niſi eis fides per aliquos, qui ea nouerint, imponatur. extra de cler. pereg. c. j. & ij. & ſ. de procu. §. ratione aũt formæ. ver. ij. Sæpe enim eulogia ex mala fide ſcribuntur. ff. de cuſto. & exhi. reo. diuus. Sed dic quòd ex quo in publica forma apparet confectũ, nõ vitiatũ nec in aliqua parte ſui abolitum, nec ſuſpectũ: quia tunc aliud eſſet. ff. de fide inſtru. l. ij. & C. de edic diui Adria. tol. l. fin. §. j. bene ſibi plena fides habetur, abſq; alio adminiculo: vt probatur C. quemadmodum teſta. ape. l. ij. C. de proba. cũ precibus. Inſtit. de inuti. ſtipu. §. item verborũ. ibi: omnimodo eſſe credendas, &c. vbi de hoc. & §. ſi ſcriptũ. & Inſtit. de fideiuſſo. §. fi. in auť. de inſtru. cau. & fide. §. oportet aũt. & §. ſeq. vbi de hoc. colla. vj. Preſumiť enim pro producente, ꝙ ſit memor ſuę ſalutis: vt j. q. vij. ſancimus. Et pro tabelliõe, quòd vera ſcripſerit: vt extra, de præſcript. ad audientiã. Maximè aũt pro inſtrumento præſumiť, vbi continet ſignũ tabellionis, & ſubſcriptionem: vt in auť. de inſtru. cau. & fide. §. ſed & ſi inſtrumẽta. colla. vj. & j. §. inſtrumẽtum. ver. itẽ ꝙ nõ eſt ſignatũ. Nec obſtat ꝙ quiſq; poteſt ſimilẽ confingere ſcripturam: quia multipliciter dicentis falſitas reconuinceretur. in auť. eo. tit. §. ſi tamẽ quiſq;. in fi. §. & argu. ad idem, ff. de offic. præto. Barbarius. iij. q. vij. c. infamia. §. tria. in prin. Stabitur ergo ei, niſi qui contra illud obijcit, quod obijcit probet: vt C. de proba. ſciant. C. de contrahen. & cõmit. ſtipu. l. optimã. verſi. ſancimus. & de fide inſtrumẽ. l. ij. Et hoc dicunt multi. & hoc tenet Azo, prout not. in ſumma auť. [d] ¶ Alij dicunt contra: niſi conſtet illum in ſua prouincia officiũ exercere. Ego verò diſtinguo: nam aut producẽs eſt legalis, & fide digna perſona, & bonæ famæ: quo caſu prædicta obtinent. Conſulo tamẽ, vt & tunc iudex maximè parte, cõtra quam producitur, abſente, faciat producentem iurare, ꝙ inſtrumentum verum eſt, & à perſona publica confectũ. arg. in præ. §. ſi tamen quiſq;. eo. titu. §. ſi verò moriantur. & §. ſi verò nil aliud. Si verò pars præſens ſit, & neget eum tabellionem eſſe, qui confecit: probabit tunc producens, prout nota. j. verſi. & ſcias. & verſic. illud autem. Aut eſt perſona ſuſpecta, & quæ conſueuit vti falſis inſtrumentis: & tunc ei non credať, niſi fides imponatur: vt in cõcor. quæ ſunt infrà, §. inſtrumẽtum ergo. prope finem. verſi. item opponitur ꝙ tabellio. Nam ex perſonis hominum dicta penſantur. C. ſi quis Imperato. maledi. l. vna. in fin.

¶ † Porrò ſi ſit priuata ſcriptura, producenti non prodeſt: ſed contra eum fidẽ facit, ſi in ea cauſa aliqua ſit inſerta. in auť. de iureiurãd. à morien. præſt. §. j. C. de non nu. pecu. l. generaliter. quod dic vt ſ. §. proximo. ¶ † Quanta [e] aũt fides inſtrumentis, in cauſis decidendis adhibeatur, quæriť. Et eſt dicendum, ꝙ tanta, quãta duobus vel pluribus teſtibus. Parem enim vim habẽt in exercendis litibus, inſtrumenta, & teſtes: vt C. de fide inſtru. in exercendis. extra, eo. tit. cùm Ioannes. §. porrò. C. de rei vendi. l. indicia. C. qui pot. in pig. hab. ſcripturas. extra, de proba. quoniã cõtra. Vnde ſi vna pars pro ſe inducit publicum inſtrumentum, altera verò teſtes: ſi dicunt diuerſa, & non aduerſa, vtriq; probationi ſtabitur: & ſecundùm vtranq; probationem iudicandum eſt. ¶ † Quid ergo ſit duo petunt eandem vxorem, & vterq; æqualiter probat? Dic vt extra, de teſtibus. in noſtra. Si verò teſtes dicant aduerſa, ſeu contraria inſtrumento: dic quòd aut ſunt teſtes in inſtrumento inſcripti, aut alij. Si inſcripti: dicit Pileus [f] ꝙ ſi omnes teſtes inſcripti in inſtrumento teſtificentur contra ipſum inſtrumentum, ſtatur teſtibus in illo iudicio: & magis credetur tunc viuæ, quàm mortuæ voci. in auť. de fide inſtrumen. §. ſi verò aliquid. & ff. quemadmo. teſta. ape. l. j. in fin. extra, de probati. tertio. ¶ † Quid ſi dum atteſtationes publicantur, plures ex teſtibus dicunt ſe non dixiſſe quæ ſcripta ſunt: quæritur cui magis credetur, an tabellioni, an teſtibus? Hæc quæſtio dominicalis eſt [g]: & ſoluitur, ꝙ tabellioni, ſi ſit bonæ famæ, propter officium ſuum extra, de præſcript. ad audiẽtiam. ff. de rebus eo. magis. & extra, de appel. cùm parati. Niſi teſtes probent ſe cõtrarium dixiſſe: vt extra, de cõdi. appoſitis. c. per tuas in integra. Teſtes enim ſingulares ſunt in ſuis dictis: quia ſingulariter examinati fuerunt: & ideo non probant. extra, de elect. cùm dilecti. prope finem. Si autem tabellio ſit ſuſpecta perſona, quæ conſueuit falſa ſcribere; tunc potius teſtibus ſit credendum. ff. de ſuſpectis tu. l. iij. §. ſin autem. ff. de act. ſi cui. §. ijſdẽ. extra, de pig. illo. in fin. Vel dic inſpiciendum numerum, & conditionem teſtium, & tabellionis. ff. de libe. cauſa. diui fratres. in fin. ff. de actio. & obliga. l. fi. in fi. ff. de rei vendi. in fundo. [h] Hoc plenius proſequere ſecundùm papam, prout not. [i] extra, de fide inſtrumen. c. cùm Ioannes. ¶ † Quid ſi tantum vnus ex teſtibus in ſcriptis contradicit inſtrumento? Reſpond. dicunt quidam [k] inſtrumentum reddi ſuſpectum, donec contra probetur. ff. quemadmo. teſta. ape. l. j. in fin. de hoc in præ. c. cùm Ioannes. ¶ † Sed quid ſi vnus ex teſtibus à tabellione receptis accuſatur falſum dixiſſe: teſtis verò dicit aliter ſcriptum eſſe dictũ eius, quàm ipſe protulerit, negans illud: quæritur cui magis credetur, vtrũ ſcripturæ tabellionis an dicto teſtis id ſe dixiſſe negantis? Reſpondeo, omnes doctores Bonoñ. in noſtra examinatione priuata, concordarunt quòd nõ credatur inſtrumento contra iſtum: cùm in criminibus apertæ debeãt eſſe probationes, vt ij. q. viij. ſciant. Sed certè nec ipſi teſti contra ipſum inſtrumentum hac eadem ratione: & ideo neuter punitur, ſcilicet nec teſtis, nec tabellio: vt extra, de electio. cùm inter R. ſeniorem. & hoc proſequere vt ſ. de teſte. §. j. eodem verſicu. ſed pone, ecce iudex. [l] ¶ † Sed ſi alij teſtes, & nõ illi, qui ſunt in inſtrumento inſcripti, contradicunt inſtrumento? Dicit Pil. [m] quòd ſtabitur inſtrumento, & in nullo ei derogatur. argumen. C. de edi. diui Adri. tollen. l. fin. & argumen. ff. de proba. cenſus Azo verò dicit [n] quòd viua vox duorum teſtium in nullo caſu validior eſt publico inſtrumento: ſed publicum inſtrumẽtum validius eſt duobus, vel pluribus teſtibus in multis † caſibus, in quibus non habent parem vim, & in quibus requiriť ſcriptura. & probat per ſcripturam: ¶ Primus eſt C. ſi minor ſe ma. dixe. ſi alterius. ¶ Secundus, C. de non nume. pecu. generaliter. ¶ Tertius, C. de teſtibus. teſtium. & authenti. rogati. ¶ Quartus, C. de ſuſ. l. vnica. ¶ Quintus, C. qui teſtamen. facę. poſſunt. hac conſultiſsima. §. at cum humana. extra, de pręſcriptio. ad audientiam.

a ¶ Ioan. Et ibi ſcripſi in glo. mag. quę incipit, dixit hic Inno. circa fin. glo. vt ibi ſcripſi. & ſuper glo. & ita teneo cũ Inn. inſtrumẽtũ reprobari poſſe per duos teſtes. quod ſatis efficaciter ibi probo. vnde ibi videas, vbi etiam omnem opinionem inuenies. Et prædicta diſtictio Odof. parũ valet, cũ etiã fides inſcriptionis teſtium pẽdeat ab authoritate notarij ibi intelliges. procederet enim vbi teſtes ſcripſiſſent. ADDE vt plení⁹ ſcripſit Panormi. in dicto c. cũ Ioannes. & vt per Alex. conſi. xxv. ij. libro, Bal. conſil. xxxvj. iij. lib.

b ¶ Et no. Iſte verſi. eſt ad literam in fi. prædi. l. vlt. in gl. in decreta. tertio. & vide quod ſuper ea dixi.

c ¶ Antiquæ. Ratio ibi no. in iij. glo.

d ¶ Auť. Circa medium. ver. ſed quid ſi proferať. de quatuor opinionibus. circa hæc mentionem feci extra, eodem titu. c. j. ad fi. j. col. Et de his vide Cy. C. eo. ti. cõparationes. in q. pe. & Iac. de Bel. ĩ auť. e. ti. §. ſed & ſi ĩſtrã. ĩ fi. ADDE Paulum de Caſt. in l. ſi qua per calumniam. C. de epiſc. & cler.

e ¶ Quãta. Incipiũt verba Tancre. vbi ſ. ver. ſequitur. quãta, licet multa interponuntur. ADDE ꝙ inſtrumentũ habet vim tot teſtiũ, quot ibi ſunt inſcripti ad ſubſtantiam inſtrĩ: hoc tñ qualiter intelligatur, vide pulchrè per Bald. in l. hæredes palam. in fin. primæ colũ. ff. de teſtamen.

f ¶ Pil. rubr. de teſti. ſub inſtrumento. in princi. Idẽ Gui. de Suzar. ſuper. l. ſi quis decurio. C. de fal. ſi teſtes ſunt bonæ famæ.

g ¶ Dominicalis eſt. xlvij. & infra, ver. ij. in fi. datur remiſſio de materia.

h ¶ In fundo. Et dicit Albe. Gal. cuius fuit iſte verſic. circa medium tit. de teſtibus. Quod hoc vltimum verius. j. poſuit author opinionem dicentium illi parti ſtandum, quæ pro reo facit, de re iudica. c. vlti. cum concord.

i ¶ Prout not. Enim directè ad terminos quæſtionis. ADDE rectè ad terminos q. Bald. in dicto conſil. lv. iij. lib.

k ¶ Quidam. Albe. Gale. vbi ſ. ver. ſed pone. quòd vnus.

l ¶ Ecce iudex. Sed formatur alia quæſtio de notario actorũ, qui ſcripſit pręconem retuliſſe ſe talem citaſſe: & præco reſiſtit dicẽs ſe nec citaſſe nec retuliſſe. Cyn. ponit q. in l. ſi quis decurio. in fin. C. de falſis. & tenet cũ Iac. de Aret. ex qualitate perſonarũ: cùm vterque ſuggerat hoc dijudicandum. Vñ ſi tabellio eſt ſuſpectus ex prius geſtis, addito dicto vnius teſtis, huic ſuſpicioni ſibi nõ credetur: ſed duo hæc imperfecta facient vnum perfectum. C. de teſti. ſancim⁹. de proba. rationes. aliàs in dubio ſtabitur ſcripturæ. ff. de libe. cauſa. diui fratres. de legi. tu. legitimos. ADDE quæſtio. Specu. concor. per Alexan. eius conſi. lxx. j. li. & ſequitur Inno. in cle. j. de hęretic. tñ vide Bald. conſil. lv. iij. lib.

m ¶ Pil. Vbi not. ſ. dixi: quia hoc dictum continuatur illi, & vtrunq; recitat Tancr. & etiam quod ſequitur de Azone.

n ¶ Dicit. In ſumma, eo. titu. §. porro.

a ¶ Census. Hos solos posuit Tancre. vbi s.

b ¶ Medicinalis. §. j. lib. vj.

c ¶ Inueniantur. Vide qđ not. de censi. Roma. lib. vj. in gl. no. casum. & quod super ea scripsi, vbi alios casus inuenies.

d ¶ Tu autē dic. Secundùm Tanc. cuius verba reassumit. vsq; ad finem huius ver.

e ¶ Vel crimen. Hoc non posuit Tancr. de hoc remis. dedi in princip. §. j.

f ¶ Habenda est. Idē Vbert. de Bob. super l. in exercēdis.

g ¶ Honesti. Secundum Tan.

h ¶ Iudicijs. Id est, in actib9 iudicialibus, quæ scripsi hęc extra, de ꝓbatio. quoniam. in iij. gl. vide quod super ea dixi.

i ¶ De hoc in gl. iij.

✠ ADDITIO.

¶ Adde qđ istud dictū Vber. de Bobio, quod refert & sequitur Spec. hic, scilicet ꝙ quādo alĳ quod instrumentū fit in publico parlamento, vel corā populo, valet sine appositione testium. dicit esse singulariter notādum Abb. in c. j. col. iiij. ver. aduerte tamen. extra, de fide instrumē. & And. Sicu. in repe. rub. illo eo. ti. in xxiij. charta. in ij. col. vbi ipse adducit in simili dictum Ioā. Andr. in addi. Spe. in titu. de assess. §. officium. in princ. vbi dicit assessores electos à populo habere iurisdictionem ordinariā, sed electos à potestate habere delegatū. de quibus ibi latius per eum. Hen. Fer.

a ¶ Sextus, in præ. l. census.[a] ¶ Septimus, in baptismo. de cōsec. dist. iiij. baptizādi. ¶ Octauus, in electione lxiij. dist. quāto. & c. vota ciuiū. lxj. distin. c. Osius. §. sed aliud. & c. sequēti. extra, de elect. quia ꝓpter. & c. innotuit. ¶ Nonus, in ordinatione. lxj. dist. c. episcopus dum. extra, de tēpo. ordi. nec episcopi. ¶ Decimus in reuersione à schismate. j. q. vij. quoties oculus. & c. saluberrimū. ¶ Vndecimus, in excōicatiōe. xj. q. iij. cur. & extra, de sent. excō. cùm medicinalis. lib. vj. & de treu. & pa. c. j. ¶ Duodecimus, in recōciliatiōe. xxiiij. q. j. miramur. ¶ Xiij. in accusatione. ij. q. vj. c. j. & c. per scripta. §. libellorū. ¶ Xiiij. in sentētiæ prolatiōe. ij. q. j. in primis. ad fi. & l. statutis. ¶ Omnes ꝓdicti casus à septimò vsq; hic, habenť. ij. q. j. legū. ¶ Xv. in renūciatione. vij. q. j. c. sicut vir. §. ecce his. & c. qualiter. ¶ Xvj. in manumissiōe: vt liiij. dist. c. ij. ¶ Xvij. in infantū expositione: vt lxxxvij. dist. si expositus. ¶ Xviij. in professiōe: vt xx. q. j. vidua. & xxviij. q. j. omnes fœminæ. ¶ Xix. in legatione, vel delegatione. xcvij. dist. nobilissimus. extra, de offi. deleg. cùm in iure. C. de man. prin. l. vnica. ¶ Xx. in alieni clerici susceptiōe. lxxj. dist. ab extraneo. extra, de cleri. nō resi. fraternitati. C. de epis. & cle. si qua. ¶ Xxj. extra, de priuileg. porro. & de vsu pal. c. fin. ¶ Xxij. x. q. ij. hoc ius. extra, de rebus eccl. nō alie. c. j. ¶ Xxiij. extra, de ꝑcu. c. j. ¶ Xxiiij. C. de fide instr. cōtractus. ¶ Xxv. in appellatiōe facta ab interlocutoria, vel grauamine. extra, de appel. cordi. lib. vj. ¶ Xxvj. in donatione, quæ excedit quingentos aureos. C. de donatio. in donationib9. ¶ Xxvij. in emphyteusi. C. de iure emphyt. l. j. & ij. ¶ Xxviij. in fideiussiōe. ff. de dam. infec. qui bona. §. fi. ¶ Xxix. in requisitione trāscripti sentētiæ excōmunicationis. extra, de senten. excom. cùm medicinalis. §. j. &[b] b si qui alij similes c inueniantur.[c] In alijs aūt non refert, dummodo per testes fieri possit probatio. quæ dic secundùm do. meum in Summa, de fide instru. §. quid si instrumē-15 tum. & §. seq. ¶ † Tu aūt dic,[d] ꝙ si obijciať publid co instrumēto in modum exceptionis, falsitas, vel defectus, vel conditio, vel aliquod simile, quod ibi debuit esse, vel nō esse: si probetur per testes, quod obijciť, dicta testiū præferunť instrumēto; siue sint in eo scripti, siue non. Nisi ipsum instrumētū iuueť per alios testes, qui secūdū illud testificentur. Hæc probanť extra, de fi. instru. cùm Ioānes. vbi de hoc secūdū papā. C. de proba. cū precibus. extra, eo. de proba. tertio. C. de cōtrahē. & cōmit. stipu. optimā. arg. extra, de testib. ex tenore. Si aūt nil tale obijcia tur instrumēto, sed vna pars pro se inducit instrumentum, in causa altera testes; hoc casu discretus iudex cōsyderare debet quod eorū magis conueniat naturæ negotij, & quod magis verisimile videť: & secundū illud pronūciet. arg. iiij. q. iij. c. si testes. §. si testes. extra, de testi. in nostra. Consyderare enim 16 debet quale sit negotiū, de quo quæritur. ¶ † Nam quædā melius probanť ꝑ instrumēta, ꝙ per testes, sicut dicta testiū, qui olim tulerūt testimoniū, sententia arbitraria, pactū plures articulos cōtinens: & his casibus, & similibus, magis credet instrumēto, quàm testibus. Si verò probari debet numerae tio pecuniæ, vel matrimonialis consensus, vel crimen[e], vel similia: præferet testes instrumēto, arg. iij. q. ix. si debitū. C. de nup. neq; sine nuptijs. extra, de maio. & obed. cùm in ecclesijs. sed & temporis f cōsyderatio habēda[f] est. Nam cùm res, vel factum antiquū probatur, magis credendū est instrumēto, quàm testibus. hominū enim memoria labilis est. C. de veteri iure enu. l. j. §. si quid autē longū. secus in nouo aut recenti, vbi testes sunt boni, discreti, & g honesti.[g] Hoc prosequere ꝑut no. extra, de proba. tertio. & c. quoniam contra. de testi. in nostra. & iiij. q. iij. d. §. si testes. Ibi etiā no. quot testes præualeant instrumēto. Ex præmissis ergo satis colligitur, ꝙ pōt per testes probari contrariū eius, quod in instrumento publico contineť. argu. C. de probatio. cùm precibus. C. de cōtrahenda & committen. stipu. l. optimā. §. fi. quod verū est, preterq; in duobus casibus: vt C. ad Velle. antiquæ. & C. arbi. tu. l. fi. §. j. De hoc not. C. de nō nume. pec. generaliter.

Instrumēti quoq; falsitas per testes probať: vt su-17 prà, de prob. ad fi. ¶ † Et nota ꝙ si probo per testes contra instrumētū: tu poteris per alios probare sic esse, prout in eo cōtinetur: vt extra, de testib. series. Vbert. cōtra: ne hoc in infinitū procedat. extra, de rescript. cùm in multis. lib. vj. Nec obstat secundū eum præd. decr. quia illud speciale est in causa ma-18 trimonij, vt dicit. ¶ † Sed cùm literis episcoporum credať, vt no. extra, de proba. post cessionē. & xj. q. iij. curiæ. quæro cui magis sit credendū, an instrumento publico, vel scripturæ episcopi, vel alterius iudicis? Et dic ꝙ instrumento. Nam tabellio æquipollet duobus testibus, imò tribus q̄nq;. quod dic vt suprà, eo. §. versi. hoc aūt. Et quia scripturæ iudicis nō creditur, nisi habeat testes inscriptos. extra, de testi. cùm à nobis. Sed scripturæ tabellionis cre-h ditur in iudicijs:[h] licet non habeat testiū inscriptionem: vt C. de dona. l. in donationibus. & arg. xxx. q. j. c. j. C. de fide instr. auť. ad hęc. in auť. de his, qui ingredi. ad appel. §. illud. & arg. in præ. c. quoniam i cōtra. vbi de hoc:[i] dummodo diem apponat: vt in auť. de fide instru. §. fi. & infrà. §. proximo. vers. & not. licet secus sit in cōtractibus: vt auť. col. j. de hęre. & fal. §. sancimus. aliàs §. si verò absint. vbi de hoc. & j. §. proximo. versi. item ꝙ nō sunt ibi. & in præ. l. in donationibus. nisi fortè instrumentū fiat coram populo in publico parlamēto: quo casu testes non sunt necessarij, secūdum Vber. argu. C. de his, qui in eccle. manumi. l. j. C. de testamen. omniū prope princ. & C. de Lati. lib. tol. l. vnica. Ratio autem est, quare magis credatur scripturæ tabellionis, ꝙ episcopi, vel iudicis: quia tabellio iuratus est. extra, de præscrip. ad audientiā. extra, de presump. illud. in fi. j. q. vij. sancimus. Sed cùm etiā iudex iuret: vt extra, de iureiurā. veniētes. §. quia verò. cum suis concor. melior est ratio: quia tabellio scribit acta iudicij, authoritate & mandato iudicis: & sic duorū authoritas cōcurrit, id est, sua, & iudicis: quorū quilibet est in officio publico constitutus. Non sic aūt est in scriptura, quā per se facit iudex. & vide quod not. suprà, de teste. §. j. versi. sed pone ecce. Ex quo ergo attestationes, siue acta per solū tabellionē scripta sunt, creditur eis inter easdē personas, & in eodem iudicio, & in alio: vt in præ. cōcor. & ff. de iureiuran. sed & si possessori. §. vlt. & seq. licet sit arg. k cōtra, in auť. de hære. & fal. §. sancimus.[k] & in hoc cōcor. papa: prout not. extra, de testi. c. Albericus. 19 ¶ † Porrò, si instrumenta sibi contraria, vel aduersa indirectè, vel etiā directè ab eadē parte producun-l tur: sibi derogant fidē. C. de fide instru. scripturæ. extra, eo. c. imputari. Si verò à diuersis producantur: videat iudex quod magis sit fine suspicione, & quod magis cōgruat negotio, & secundū illud iudicet: vel si æquales sint probationes, absoluat reū, l arg. extra, de proba. ex literis. in fi.[l] C. de contrah. 20 & commit. stipul. optimā. ¶ † Illud quoq; non est otiosè prætermittendū. nam si per factū aduersarij mei perdo instrumentū, quo vsurus eram, sufficit ad intentionē meam fundandā probare ꝙ eius vitio perditum est instrumētū, per quod probať id, de quo agiť. C. de proba. si de possessione. C. de testi. testium. §. fi. argu. extra, de testi. cogē. peruenit. j. iij. q. vij. c. infamis. §. tria. Quod si per factū alterius perdidi, nō prodest mihi probare amissionem, & etiā eius tenorem. C. de fide instru. apud eos. sem cundùm Tan.[m] & Azo. & Vin. qui hoc no. extra, de cōuer. cōiu. dudū. quia fides instrumēti poterat multipliciter annullari: vt j. §. proxi. argu. tñ contra ꝙ sufficiat ꝓbare amissionē & tenorē instrumenn ti. extra, de priuile. cùm olim.[n] j. Vbi aūt instrumētum perditū est, potest quis probare intētionē suā per testes, nisi in casibus, in quibus nō fit probatio per testes, quos habes s. versi. sed si. Vber. de Bob. dixit ꝙ instrumēti amissio potest probari per præsumptionem per iuramentum partis perdentis, & per famā, & per causam. ff. quod vi aut clam. semper. C. vnde vi. si quādo. extra, quod metus causa. c. fi. ij. q. j. in primis. extra, de proba. §. fi. Quod si iudex ignorāter perdidit, valebit ꝓcessus. ff. de offi. præ. si fortè. ff. de procur. l. si procuratorem. quod non puto

k ¶ Sancimus. Facit etiam pro. & vide quod ibi not. in gl. ergo à contrario.

l ¶ In fin. Hucusque ver. iste Tancr. vbi s. ver. pe.

m ¶ Secundùm Tan. vbi suprà in fine.

n ¶ Olim. j. Dixit Tācre. sed illi decret. posset congruè responderi & hoc est vltimum ver. in tit. puto quòd intellexit Tan. responsio sionem fieri per finem decret. ibi: ꝙ sine reprehensione &c. & vide quod ibi not. in princ. vltimæ glos. & quod super ea dixi, ibi inuenies quomodo in probatiōe tenoris veniunt dies & locus.

ADDE vt per Barto. in authent. si qs in aliquo. C. de eden. quem sequiť Panormi. in c. cùm olim. extra, de priuileg. Et versi. seq. vide Ang. consilio xxiiij.

non puto:ne id iudex quandoq; procuret in fraudem,ex qua non debet cōmodum reportare.C.de rebus credi.l.fi.extra,de rescript.sedes.extra,vt eccle.bene.c.vnico. nisi tenor rescripti alio modo ꝓbetur.quod dic vt in præ.c.cùm olim. & extra, de offic.deleg.cùm in iure.¶Quid si legatus perdit literas suæ legationis?de hoc s.de legato.§.supereſt. 21 ver.sed quid si.¶†Quid si habet sigillum Imperatoris,vel bullam papæ: nunquid ei credetur?Quidam dicunt ꝙ sic.Tu dic cōtra.quilibet enim eum posset habere,& dicere: hoc iubet Imperator, vel papa:& ignoraretur quid ipsi vellent.vbi aūt perditur per dolū partis iudicis cōmissio, si quidē iurisdictio erat approbata:puta per lit.cōtest.nō habet necesse exhibere originale. Et adde hoc quod no.suprà,de teste.§.satis.in fi.& C.de fide instru.si- 22 cut iniquū. ¶†Sed quis pōt facere tabelliões?Respon.Inno.papa no.extra,de fi.instr.c.pe.[a] ꝙ nullus nisi papa,vel Imperator:vt s.de procu.§.ratione aūt.ver.itē ꝙ sunt factæ.Nisi cōsuetudo, vel priuilegiū speciale ab eis cōcessum aliud inducat.arg. C.de emanci.l.j.& fi.extra,de exces.præla.accedētibus.ad fi.extra,de fi.instru.cùm dilectus.q̄quis tñ cōsuetudo cōcedat alicui tales facere,hi possunt dici notarij:quia in notas redigūt acta corā eis, vel tabelliones,qui in talibus,scribūt:non tñ habent potestatem & officiū publicū, quod tabellionibus, à legibus,& iure scripto datur.Sed tantū illud, & in tantū habēt, quod & in quātū cōsuetudo cōcedit. Reges aūt,qui habēt supremū,& merū imperiū,bene possunt eos facere.arg.extra,qui fi.sint legi. per venerabilē.sed nullus alius subdit⁹ ecclesię,vel Imperio pōt eos facere:nec etiā statuere, vel nudo pacto se obligare:quod credat instrumētis alicuius ꝑsonæ priuatę.Dominus meus no.ibidē,ꝙ sicut vniuersitas pōt ordinariū facere:sicut & is,qui eam regit,pōt tabellionē facere.Idem not.in Summa,eo. tit.§.quib⁹ instrumētis.in prin.ꝙ Comites,& prælati hoc possunt in terris suæ iurisdictionis. arg. in aut.de tabellio.§.pe.col.iiij.x.q.j.regēda. Idē not. in Summa ne clerici vel.mo.§.que sunt sub.§. clericis.ver.quid igit[b].¶†Et nota ꝙ tabellio ab Impe- 23 ratore,vel papa,vel ab eo,cui hoc speciali priuilegio indultū est,ordinatus, potest vbiq; etiā in Francia,vel Anglia,seu Hispania, nō solum in terris eis specialiter subiectis suo officio vti, & instra conficere.argu.ix.q.ij.cuncta.& c. per principē.ff. ad l. Rhod.de ia. deprecatio.vij.q.j.in apibus. extra de consti.c.fin.xj.q.j.c.omnes.§. hæc si quis.& c.volumus.xxvj.dist. duo sunt.lxiij.dist. Adrianus.ij. viij.dist.quo iure.xxij.q.j.futuram.xxiij.q.viij.c.si in morte.§.ecce.& §.conuenior.C.de quadri. pręscrip.bene à zenone.C.de iudi. rem nō nouā. circa princi.C.de sum.trin.l.j.in prin.& C.lib.xij.de colon.Palæsti.l.j.in prin.ff.ad Trebel.oībus.C.li.xij. de eunuch.l.ij.extra qui fi.sint legit.per venerabilē. ver.insuper.nō sic est in alijs: vt j.ver.quid de his. dūmodo priuilegiū generale sit: secus si speciale:ꝑ quod videlicet possit is,cui conceditur in certis lo- 24 cis errare.¶†Et scias ꝙ tabellionatus officium nō datur à natura,sed cōfertur:nō ab oībus,sed à paucis:puta à Principe, vel ab eo, cui ipse concesserit: nō cunctis,sed quibusdā:vt C.li.x. de tabu.l. generali.& per totum titulū.& in aut.de tabel.& de instru.cau.per totū. quod intellige vt prædixi. Ideo si is,qui instrm cōfecit, negetur esse publica ꝑsona probabit ecōuerso publica:nisi id sit notoriū.nam ex quo semel fuit nō publica: adhuc præsumit nō publica,nisi probet publica.C.de proba.siue. & vide infrà versi.illud autē[c].¶†Quid de his, qui fiunt 25 ab Epō,vel comite, vel vniuersitate, not.dñs meus in Summa,ne clerici vel monachi. §. quæ sunt sub §.clericis etiam.versi.quid igitur.et sequenti.quòd tabellio simpliciter constitutus ab eo, qui potestatem habet constituendi, potest vbique vti suo officio: sicut & præsbyter semel ordinatus, potest vbique celebrare, saltem de eius licentia, ad quem declinat. extra de clericis peregrinis. tuæ. sicut &

a ¶C.pe. Cuius verba plenius,q̄ hic,ibi scripsi in glo.secunda.

b ¶Igitur.Hoc dictum Host.roboratur per l.generali.allegatam j.versicu. secūdo.qui vult singulis prouincijs, vel ciuitatibus tabularios necessarios ordinari.Cùm ergo princeps non statuerit, per quem, nec expresse sibi hoc retinuerit,rectoribus prouinciarū commisisse videtur.ff.de offi.præfec. vrb.l.j. §. cum vrbē.extra,de sent. excom. nuper. Itē hoc casu non prohibitum, dicit concessum : iuxta not. extra,de trāsla.c.ij. in gl.arg.ꝙ non.& licet cōcessio supremorum officiorū & dignitatū reseruetur principi non cōmissa: vt in præ. ca.& per totum titulū.ff.de offi.eius, cui man.est iurisdictio.l. j. notaria tñ est vile officiū. Facit quod de liberto affirmatiuè, & de decuriōe negatiuè dicit j.versic. quid de liberto. Et pro tanto dicit Reipublicæ seruus. C. de adoptio.l.ij.de vsuris.q̄q̄.lib.vj.Et licet arguere ex nomine:extra,de præben. cum secundū. Insti. de dona.§.est & aliud . Propter quę nō est verisimile, ꝙ Princeps hoc vile officiū sibi,saltem in prouincijs, reseruasset : maxime cū ad illud etiā gerendum notarij cogantur:vt no.C. ne quis liber actū Reipublicæ.l.j.in vltima glo.lib.xj. Item si delinquunt ordinarij eos puniunt,& destituunt.C.de defen.ciui.l.iubemus.& de sacrosan.eccle.l.iubemus.§.his tabellionibus.& cōmuniter cui competit destituere, & instituere,& econuerso.extra,de hære.cùm ex iniuncto.in fine.Item de authoritate iudicum stipulantur.ff.rem pupil.sal.fo.l.ij.& notas vnius notarij alteri publicandas committunt: vt in præ. decre. cùm P. Volens tenere contrarium,hæc restringet ad executionem officij, nō ad collationem ipsius. Et pro hac parte facit l.actuarios.C.lib.xij.de numerarijs, actuarijs, &c. ibi: manus sanxerit principalis.& in auc.de tabellio.in fi.vers.si verò tabellio, qui authoritatem habet à nobis diffinitam. Sed responderi potest ad l.ꝙ loquitur de præponendo pecunijs recipiēdis,in quo cura fortior esse debet.ff.de sol.l.hoc iure.& l.inter artifices. Ad §.respondetur, ꝙ localis est. sed quia glo.ibi post princ. super verbo,in prouincijs. hoc improbat, dic verius quòd ibi loquitur non de authoritate creationis:sed de authoritate delegandi,quam ibi proximè concesserat.

ADDE suo loco videndum hanc addi.per Oldrad. consil.lxxv.incipi. quis possit creare notarium.

c ¶Illud autem. Ad intellectum illius,& istius ver.& ver. quid si is,qui nō est.& ver.sequē.j.eo.& j.§.proxi.versi.quid ergo,si tabel. Est sciendū ꝙ Dominus meus in legibus disputauit quæstionem talem:Produxi instrumentum confectū per eum,qui longo tempore exercuit officiū.Reus negat illum tabellionē: quæritur Primò, an mihi incumbat onus probandi? Secundò,an sufficiat probare descriptum in matricula notariorum: vel ꝙ multo tempore tabellionatus gessit officium. Tertiò, an his, vel ipsorum altero probatis,sit ille & fuerit tabellio. Quartò, an valeat instrumentum, quod produxit, & alia facta per ipsum: & quid defendis. De primo se expedit,ꝙ actori incumbit probatio:cùm afferat factum, vel solennitatē. C.de proba.actor.ff.de publica.quæcunq;. Facit ratio huius ver. Nec obstat possessio officij:quia cùm præsumptio sit pro aduersario, etiam possessor probat.C.de probatio.siue.extra, de proba.ex literis. ad finem. De secundo dicit matriculā non probare.Inducit ff.de decu.Herennius.secundùm literam,quæ ibi habet,alibi: vt ibi not.& C.de testam.milit.l.scriniarios. Et quia ordinatio , quæ requiritur in tabellione creando.C. de tabul.l.generali.in princip.non probatur per scripturam matriculę:quæ est scriptura priuata.C.de proba.instrumento. Et dato ꝙ esset publica : pro quo facit C.de dona.in hac.non probat:quia nil asserit fieri, sed innuit factum esse.allegat ff.de lega.iij.prædijs.§.Titio. Nam verus tabellio, cuius nomen solebat esse scriptum in matricula, licet modò ibi non reperiatur, non desinit esse tabellio : nisi ex causa legitima ad id exemptus fuisset.ff. de infami.l.ij.§. ignominiosa. facit ij.q.j.nomen.& qđ ibi no. fatetur ꝙ solennitas matriculę, multum operatur, cōcurrentibus præcedentibus examinatione,& creatione.C.de aduoc. diuer.iudi.petitionē. ff.de albo scriben.l.j. & ij. Et quādoq; pręcedentia sine illa,nō sufficiunt: & tunc esset necessaria.ff.de testa.milit. l. ex eo tempore. qđ gessit officium. dicit etiam non sufficere, quia id non facit eum tabellionem.Et instat circa l.Barbarius.concludens Barbariū non fuisse liberum:quia nec creans id intendebat. ff. de in ius vocā.l. sed si.§.patronum.nec prætorem.nec lex contra dicit . Innuit enim ꝙ se gessit pro prętore. allegat l. non mutant.C. de libera.causa.lib.x.si seruus aut libertus ad decu. aspi.l.j. & ij. Vsurpatio ergo & possessio officij,nō facit eum talem.C. de acquiren.possess.l.improba. & vbi causa status.l.j.aliàs sequeretur ridiculum,quod quisq; se facere posset notarium.Et per hoc solutum sit tertium.Ad quartum distinguit,vt in præ. versic.quid si is.j.eo.per quod respondetur ad l.Barbarius.& sic etiam ibi distinguit Gui.de Suza.Item sic etiam ad l.ij.C.de senten.& interlo.respōdetur:quia ibi de creatione constabat. Per eundem modum respondere poterat ad l.ff.de iure fisci. sed si accepto.vt ibi patet in prima gl. Ad l.competit.ff.qui & à quibus.respondetur ponendo casum, vt ibi dicit glossa. Consentit tamen opinionem Azo. quando de longinquo fertur instrumentum posse tolerari. de qua s.eodem §.versicul. quid si producitur. Item consentit ei , quod not. de illo,quem constabat tabellionem , sed remotus erat. In authentica de tabellio.ad finem.in glo.hic est argumentum.in fin. quod dictum ponitur infra versic.quid si tabellio perdit.& vide quod ibi dicam. Vltimum autem dicit per prædicta solutum, quòd conficienda non valent. nam & si propter communem errorem præterita instrumenta valerent: non sic in futuris, errore comperto. Vnde dicit Barbatium restitutum domino in pristinam conditionem.& fieri debuit per præ.leges libro decimo.& C. de tabular.l.generali. & qui milita. non pos. super seruis. ¶Scire debes quòd Iacob.Bald. de materia tractauit in l. sororem. C. de his quibus vt indign.dicens iura , quæ dicunt stari instrumento: quod apparet non vitiatum, non cancellatum , &c. not.s.eodem.§.in princip. non procedere quando negatur instrumentum,aliàs ei statur.Sed si apparet contradictor: tunc suo ordine causa agitari debebit : nec sibi credetur dicenti , vel scribenti se notarium. Allegat in authenti.de hæred.& fal.§.si verò absunt.& C.de decuri.l.j.lib.xij.

ADDE quod Alex.consi.cxxxviij.j.lib.per omnia videtur sequi hanc additio.Bald.tamen quo ad primum consil.cccxix.incipiente,quia plenissimè.dicit quòd aut ipse tabellio petit aliquem actum, tanquam existens tabellio:& debet probare de titulo ; vt ff.de decurio.l.Herennius.& l.secunda.si seruus ad decurio.aspi. libro decimo. & C.de fide instrumen.l.si non solennibus.Aut de officio est quæstio inter alios , & sua possessio est longa:sufficit. secus si recens,vt dicitur in simili per Cynum & Iacobum Butri. in l.si qua per calumniam. & subdit dicens quòd etiam si possessio est recens, & aliquas scripturas fecisset in iudicio : faceret eum præsumi

tabellionem, ex quo à iudice eius persona est approbata. argu. ff. quod fal. tuto. l. j. §. idem Pomponius. Item si est bonæ famæ, & multos contractus fecit, & publicè reputatus est, dicit ipse, iudex debet super hoc arbitrari ex coniecturis, & indicijs, quæ sufficiunt, vbi claræ probationes haberi nõ possunt: vt ff. de re mili. non omnes. §. à Barbaris. Et quòd sufficiat longa possessio, tenet ei⁹ cõsil. cccxxix. c. j. lib. Pet. de Ancha. consil. ccxiij. Et ꝙ per matriculã probetur quis notari⁹, voluit Angel. consilio clx.

a ¶ Prouinciam. Vel faciẽs tabellionem habet potestatẽ faciendi intra certos limites.

b ¶ §. penul. Lib. vj. ADDE ꝙ notarius creat⁹ ab alio, ꝗ̃ à papa, vel ab Imperatore nõ possit conficere instrumenta, nisi in diœcesi, seu in diœcesi constituẽtis, tenet etiam Rota in nouissi. decisi. vbi sequitur opinionem authoris hic, decisio ccxcj.

c ¶ Si diligenti. Gul. de Cu. resistit huic dicto in l. repetita. C. de episco. & cleri. per ipsam. l. & ꝑ l. consulta diualia. C. de testiam. Bene facit C. lib. xij. de officio procon. & leg. l. j. Item notarius nititur authoritate creãtis. in aut. colla. iiij. de tabellio. circa medium. Non poterit ergo, quod ille non posset. ff. de regul. iur. nemo plus. Inducit l. iij. §. si. tutor. ff. di. sol. ff. de admini. tuto. l. si duo. & in authenti. de admini. offic. §. j. collat. iij. & quod not. C. lib. xij. de prox. sacro. scri. in hac parte. in vlti. glo. Item punitur, qui excedit metas officij cõmissi sibi. C. lib. x. de decu. vtrũ. & C. lib. xij. de nume. & actua. l. in prouincijs. & in ea. l. de excep. l. ij. & C. de dona. l. secundum diui. Iura contraria hic allegata in iurisdictione loquunt᷑: quæ prorogari potest: istud vero est nudum officiũ, vt in præd. l. consulta. & patet extra, ne cleri. vel mo. sicut te. Vnde corã ipso adoptio fieri nõ potuisset. C. de adop.

voluntaria iurisdictio vbiꝗ; exercetur. ff. de officio procon. l. j. & ij. & ff. de emancipa. l. emancipari. Sin autem dicatur sic: Do tibi potestatẽ conficiendi instrumenta intra talem diœcesim vel prouinciam:[a] extra illam positus non habet exercitium: sicut nec Archiepiscopus extra prouinciam sibi commissam potest vti pallio. c. distinc. contra morem. extra, de vsu pallij. c. j. & pe. Ego credo ꝙ etiã simpliciter constitutus, intelligitur constitutus intra metas iurisdictionis constituentis: vt probatur euidenter extra, de foro cõpe. Romana. §. pe.[b] vbi prohibetur Archiepiscopus mittere suos clericos ad diœceses suffraganeorũ pro recognoscendis ibi contractibus coram eis. Cùm enim ibi nõ sit vsus tabellionum, illi clerici per Archiepiscopum missi concedebant patentes literas super contractibus coram eis initis: sicut ergo illi non possunt vti illo officio, quod succedit in locum tabellionatus extra iurisdictionem eos mittentis: sic etiam nec tabelliones hoc poterunt. argu. C. de sum. trini. cunctos. & extra, de senten. excõ. à nobis fuit. & ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. initio eiusdem epistolæ. & l. fi. ff. de iur. om. iudi. l. fi. extra, de pœni. & remis. quod aũt. & de postula. c. j. & vj. q. iij. scriptum. de elect. venerabilem. ff. de offi. præsi. l. iij. extra, de offi. leg. excommunicatis. Ex quibus iuribus videtur dici posse, ꝙ tales non possunt instrumenta conficere extra iurisdictionem eos constituentium. Secus autem est in his, qui sunt à principe ordinati: vt s. versi. & nota ꝙ. Non tamen nego ꝙ instrumenta intra metas illius iurisdictionis confecta, fidẽ faciant extra illã inter homines illius iurisdictionis, & alios alibi forte litigantes: postꝗ; constat ea per tales confecta fuisse. Alij tamẽ dicunt, ꝙ tabellio vnius loci, cùm sit publica persona, potest vbiꝗ; instrumenta conficere: nisi prohibeatur ab eo, in cuius iurisdictione cõficit: potest enim prohiberi per illum. Sunt etiã, qui dicunt ꝙ tabellio vnius loci potest alibi conficere de partium consensu, saltem expresso, & nõ erroneo, argu. C. de iurisdi. om. iudi. l. priuatorũ. ff. eo. est receptũ. de iudic. l. ij. extra, de foro compet. si diligenti.[c] Sunt etiã, qui distinguunt, & non improbabiliter, an fiat alibi instrumentũ de re voluntaria: vt tunc possint. arg. præd. l. emancipati. & similium. An de re, quæ iurisdictionem respicit contentiosam: vt de dilationibus, requisitionibus testium, & huiusmodi: vt tunc locum habeat regula illa ff. de iurisd. om. iudi. l. fi. & de bonis autho. iudi. poss. cùm vnus. §. penul. ff. de verb. signific. pupillus. §. territoriũ. ¶ Alij dicunt in hoc regionis consuetudini standum. extra, de fide instru. cùm dilectus. ¶ †Quid si tabellio sit constitutus ab Episcopo in spiritualibus: nunquid ille poterit conficere instrumẽta in temporalibus? Dominus meus videtur not. in prædi. §. sub §. clericis. & versicu. quid si nihilò minus. & versi. & breuiter ꝙ sic. arg. pro eo. extra, qui fi. sint legi. per venerabilem. Alij contra. ¶ †Quid de constituto à domino temporali in ciuilibus: nunquid poterit in spiritualibus, vel ecclesiasticis cõficere instrumẽta? Dicit dominus meus ibidem, ꝙ tabellio ecclesiasticus nõ debet conficere in ciuilibus: nec secularis in ecclesiasticis: qa istorum conuersatio debet esse discreta. iij. distinc. statuimus. ij. q. vij. laicos. C. de epis. & cler. repetita. in auť. de sanctis. episcopis. §. omnibus aũt laicis. colla. ix. etiã si constitutus à domino temporali sit clericus secundũ eum, ex quo constitutus est à laico. extra, de iudicijs. decernimus. & de arbi. contingit. de rebus eccle. non alie. cum laicis. & de deci. tua.[d] ¶ †Quid ergo si tabellio laicus scribit vota canonicorum in scrutinio electionis? Secundùm hoc videtur ꝙ electio non teneat, imò secundùm Iacobum Bal. propter hoc cassa fuit electio Placentina. arg.[e] extra, de electio. Massana. & Dominus me⁹ in hoc

26 27 28

l. adop. Nota ad idem C. de iure fisci. l. ij. ADDE his vltimis verbis Oldrad. consil. ccliij. vbi ponit, an insinuatio possit fieri coram non suo iudice.

d ¶ Dec. tua. Ipse Hostien. fatetur in decreta. sicut te. ne clerici vel mona. cõtrarium de facto seruari. clarius autem opini. suam probat: vt ibi scripsi in fine secundæ glo.

concor.[f] Inno. autem & Rof.[g] & Gof. dicunt contra: quia nec existens in sacris debet esse tabellio: imò debet hoc sibi interdici. extra, ne cleri. vel mona. sicut te. Officium enim tabellionatus publicum est: vt C. lib. x. de tabul. l. generali. Et publica negotia sunt clericis interdicta: vt C. de epis. & cler. placeat. & lex vetat scribas, seu notarios in alijs officijs militare: vt C. de tabul. l. j. & hoc puto. Et iura, quæ prohibẽt laicos interesse electionibus, intelliguntur ne intersint, vt colligant, vel disponant, vel præcipiant.[h] ¶ †Sed cùm dixeris existenti in sacris debere interdici tabellionis officiũ, saltẽ in secularibus: quæritur si fiat tabellio, & instrumentũ conficiat in illis, an valeat. argumentũ ꝙ non. x. distin. c. vides. extra, de dolo & contu. veritatis. C. de legibus. nõ dubium. argu. contra: quia fit ab eo, qui iurauit, & aliàs honestus est. de præscri. ad audientiã. & de præsump. illud. Multa enim fieri prohibent᷑, quæ iam facta tenẽt. Dicit dominus meus in pręd. §. sub §. clericis.[i] ꝙ non valet, si publicè & solẽniter fuerit eis indictũ. secus si occulte, ne homines decipiantur. ff. de offic. preto. Barbarius. extra, de simo. quoniã simoniaca. ad fi. j. de sta. mona. versi. xxvij. Et puto ꝙ clerici in causa spũali & ciuili possunt vti tali officio. arg. extra, de probatio. quoniã contra. xxvij. q. ij. c. multorũ. Alij tamen cõtra. ¶ Quid si tabellio religionem ingreditur, nunquid postea complebit instrumẽta? De hoc in præ. versi. xxvij. ¶ Quid si legat alicui protocolla? De hoc s. §. osten so. ver. quid si aliquis. ¶ Quid si tabellio amisit instrumentum tabellionatus, nec apparẽt testes, per quos possit probare? Dic vt infra, §. proxi. versic. quid ergo. ¶ †Sed nũquid seruus potest esse tabellio? Dic ꝙ non, vt C. lib. x. de tabu. argu. l. generali. & s. de procu. §. ratione autem. ver. itẽ ꝙ non sunt. vbi habes de quibusdam alijs personis prohibitis. ¶ Quid de liberto? Dic ꝙ esse potest: vt C. de seruis Reipub. manumit. l. fi. Item decurio non potest esse tabellio, vt C. lib. x. de decu. vniuersos. licet sit argumentũ cõtra, C. de tabula. l. ij. Pari ratione etiã videtur ꝙ nec aduocatus possit esse tabellio, vt no. in præ. l. vniuersos.[k] & in præ. l. generali. ¶ †Quid si instrumentũ confectum est à tabellione, qui erat excommunicatus? Respondeo, videtur valere. arg. extra, de hæreti. excõmunicamus. j. §. credẽtes. ibi: si tabellio, & c. à cõtrario sensu, vbi habetur ꝙ si satisfacere contempserit intra annũ, ex tunc instrumenta per eum confecta nõ valent. ergo à contrario prius confecta tenẽt: licet esset excõicatus ipso iure, vt ibi patet: & in hoc videtur B. consentire in sua noua additione ibi ad meã instantiam posita.[l] ¶ Alij dicunt simpliciter ꝙ instrumentum ab excommunicato confectũ non valet. Pro quibus facit optimè ij. q. iij. nullus. extra, de sent. excõ. c. nouerit. Tertij, quos me⁹ sequi videt᷑, dicũt, & melius, vt videtur, ꝙ quandiu eius excõmunicatio est occulta, valet instrumentũ ab eo confectum: vel etiã si sit manifesta, non tñ probari potest. arg. pro eis ff. de offic. præto. Barbarius. iij. q. vij. c. insanus. §. tria. in prin. versi. verum. C. de testamẽ. l. j. extra, de procura. c. fi. de sentent. & re iu. ad probandũ. ¶ Et de excepti. pia. §. si verò post. & seq. Extra de cohabita. cleric. & mul. c. vestra. prope finẽ. Secus si sit notoria: vt extra, de exceptio. exceptionẽ. de hoc not. secundùm Papam extra, de excep. pia. §. si verò.[m] ¶ †Quid si is qui non est notarius publicus, exercuit tabellionatus officiũ: sed postmodum apparet eum notariũ non fuisse, nunquid instrumenta per eum confecta publica erunt, & fidẽ faciẽt[n]? argum. ꝙ sic in præ. l. Barbarius. & in præ. §. tria. in prin. & ff. qui & à quibus. l. j. C. de testa. l. j. Dic ꝙ si habuit priuilegiũ ab eo, qui potestatẽ habuit creandi notarios, licet ex pòst facto appareat eum non posse notariũ esse, puta quia seruus est: vt s. versic. sed nunquid

29 30 31 32

e ¶ Concor. Vide in summa de elect. §. qualiter. super verbo, in scriptis redacta.

f ¶ Innoc. In decre. quia propter. super verbo, redacta. dicit Innocen. id fieri posse per tabellionem, etiam extraneum. de laico non dicit expressè.

g ¶ Autem & Rof. in libel. iur. canonici, super rubr. de libel. de forma scrutinij.

h ¶ Præcipiant. Vide quod scripsi de elec. quia propter. super gl. per ipsos.

i ¶ Clericis. Aliter dixit in apparatu, vt scripsi in prædi. dec. sicut te. post principium.

k ¶ Vniuersos. Propter minoritatem officij dicit ibi Accur. ꝙ contrarium seruat᷑ Mediolani. ADDE Ang. cõsil. cclxxxiij. & Mediolani nõ sunt ꝓcuratores illi de collegio.

l ¶ Posita. Hanc nõ habemus.

m ¶ Si verò. Lib. vj. & no. de sentẽ. excom. decernimus. lib. vj. in vlti. glo. ADDE an valeãt instrumenta excõmunicati, Fede. cõsil. lxxxiij. Et an valeant ab eo condita, qui notarius reputabatur: per eundem cõsi. cxxxvij.

n ¶ Facient. Vide quæ dixi s. versicul. & scias. s. eo.

sed nunquid seruus. tunc instrumenta eius valebunt:vt patet in Barbario, qui fuit à populo electus.& ideo eius sententię valuerunt.¶Si verò nullum priuilegium habuit:tunc communis error nō potuit eum facere notarium:vt extra,de cleri. non or.mi.c.j.& ij.ar.C.de iu.om.iud. priuatorum. extra,de fo.compe.si diligenti.ff.rem ra.habe. bonorum.j.q.j.cum Paulus,vnde non valent talia instrumenta.ff.de bonis eorum,qui sub tut.vel cura sunt. l.qui neque.C.de sacrosanc.eccle.decernimus.Nec censenda sunt instrumenta publica, sed priuata, quibus non creditur,nisi trium testiū habeant subscriptionem.C.de fide instrumen.l.comparationes.

33 ¶†Sed quomodo subuenitur habentibus talia instrumenta? Respon. agant contra illum,& consequenter ad interesse suum per actionem in factū. ff.ad legem Corneliam de falsis. qui sub nomine. ¶Quid si tabellio confecit aliquod instrumentum falsum:nunquid instrumentis postea per eum cōfectis credi debet?[a] Et videtur ꝙ non.ix. dist. si ad sacras.extra,de hęreticis.fraternitatis.extra,de summa tri.c.ij.ad fi.ff.de eden.si quis ex argentarijs. §. j.versi.qui enim.& ff.quod quisque iur.l.penul.§. illud.Ex quo enim semel malefecit, postea præsumitur male facere.ff.de re mili.l.ij.§.is, qui.ij.& l. non omnes.§.à barbaris.Ad idem extra de pig.illo vos.in fi.& ff.de suspe.tuto. tutor quoque.§.nunc videamus.& §.si autem ipse.& §.si curator.& videtur expressum C.lib.x.de suscep.& arca.si aliquid.ar.contra ff.de iud.l.per minorem.Nā qui semel malę iudicauerit non prohibetur iterum iudicare.C.de accu.l.iiij.Et idem videtur in teste,ff.de his, qui no.infa.Lucius. Dic ꝙ donec fuerit priuatus, vel interdictus vti officio per sententiam, valēt instrumenta per illū postea confecta.ff.de dona.post contractum.& vide j.ver.proxi.& j.§.instrumentū.versi.quid si aliquod.[b] ¶†Quid si confectū in-

34 strumētū ab hæretico sit? Respō.dico ꝙ non valet, si cōfectum est postquam fuit de hæresi condemnatus:secus si ante,dum vt catholicus agebat, & contrahebat.arg.in præ.§.credentes.in verbo,ex tunc, &c.& in præ.l.Barbarius.& ff.de dona. post cōtractum.C.de hære.l.Manichæos.ibi:cuiq; conuicto, &c.à cōtrario sensu.& j.ver. pxi.& ix.dist.si ad sacras.ibi:siue anteq; pars,&c.& in prædi.§.tria.& in prę.decre.vestra.& vij.q.iij.nonne.ff.quod cū fal. tuto.autho.l.j.§.fin.ff.de mino.l.ait.§.præmittitur. ff.de supel.le.l.j.in fi.& l.iij.§.fi.C.de test.l.j.ff.eod. ad testium.§.conditio.Arg.contra,ꝙ etiam prius confectum nō valeat:si tamen confectū est postq; tabellio in hæresim inciderit. in præ.§.credentes.in verbo,nec ad publicam.& C.de hæreti.l.fi.& l.iubemus.de pœ.di.j.nemo.& extra,de Iudæis.cùm sit.& c.ex spāli.& C.ad leg. Iul.maie.quisquis.versus fi.versi.dotes.extra,de hæreti.fraternitatis.cum suis concor.Prius dictum plerique sapientes à me cōsulti approbauerūt.arg.eius,quod no.in prædi. c.exceptionem.& secundùm Papam in præ. c.fraternitatis.& ne contrahentes hoc ignorantes decipiantur. Alij verò contra in odium tanti criminis:

35 quod & iura sic persequuntur.¶†Quid si tabellio perdit officium ex aliqua causa? puta, quia scribit in alienatione sacræ rei: vt in auć.de non alie.§.ad hæc.vel quia[c] conficit instrumentū pro hæretico: vt extra,de hæreti. si aduersus.[d] & similia. Dic ꝙ instrumenta pòst per eum confecta tenent. argu. auć.colla.quarta,de tabelli.§.inde.versicu. ipsis tamen[e].& in præ.l.Barbarius,C.de senten.& interloç.om.iudicum.l.ij.secundùm[f] Vinc. & Accur. argu.cōtra,C.de senten.pas.l.fi.[g] ¶†Quid de hoc,

36 quod faciunt quotidie tabelliones? Nam euitantes laborem,faciunt formam instrumenti per aliquem contrahentium ordinari,& ipsi postea scribunt,& in publicam formam redigūt. Certè videtur quòd possint: vt xij.q.ij.cùm redemptor.ibi: scribenda dictauimus,&c. Ipse tamen notarius postea per se diligenter consyderabit singula verba, & quod ei videbitur,emendabit:melius tñ est, si hoc per se fa-

37 ciat:& ad id tenetur.¶†Sed quæro sub qua forma fiant seu creantur tabelliones? Respon.in Romana curia hoc modo:Præsentatur nanq; summo pontifici aliquis,qui vult fieri notarius:& si eū dominus Papa admisit,mittit eum ad examinatorem super hoc deputatū:q examinator eum diligēter examinat,tam in grammatica,q̄; in scriptura, q̄; etiam in diuersorum cōtractuum formis:quem si idoneum reperit,eū pro sufficienti domino Papæ repræsentat:& tunc adest vnus diaconus cardinalis, qui illū iurare facit ferè omnia illa, quæ cōtinentur j.in tra. libe.in tit.de feudis.§.quoniam.in fin.¶ Item iurat insuper[h] ꝙ ipse fideliter suum officium exercebit extra,de præscrip.ad audientiam.quodque contractus fideliter in scriptis rediget pro vtraq; parte. Et ꝙ cùm fuerit requisitus[i],instrumenta conficiet de his,super quibus rogabit, quæ viderit,& audierit:[k] ꝙ etiam in scripturis iudicialibus nil falsitatis adhibebit: sed ea prout à cōtrahentibus vel præcipientibus,vel iudicibus iniunctū fuerit,fideliter in scriptis rediget,& publicabit nil addendo, vel minuendo,quod sensum immutet.Item ꝙ instrumentum nō conficiet de aliquo contractu,in quo sciat interuenire vim,vel fraudē.Item ꝙ contractum in protocollū,seu in primam collectionē,seu scripturam rediget,& postq; redegerit,malitiosè non differet contra voluntatem contrahentium, vel eius, cuius est super eo publicum conficere instrumentum. Saluo tamen iusto salario, & consueto. Item quòd si aliquod falsum instrumentum ad eius manus peruenerit; illud destruet, si hoc facere possit absq; suo periculo, siue damno. Sed si ista sibi iminere videret, proferet hoc in notitiam rectoris prouinciæ,seu eius,qui ibi iurisdictionem habebit. Quo facto dominus papa concedit ei potestatem conficiendi instrumenta publica, & contractus audiendi:& de officio tabellionatus eum inuestiet per calami & pugillaris traditionem dicens:

a ¶Debet.Quæstio fuit Mar.de Fano,qui idem soluit.& per eandem l.plenius tamen arguit.& hæc super l.fi.C.de fi.instru.

b ¶Aliquod.Et ver.item opponit,ꝙ tabellio.

c ¶Vel quia.Hoc exemplum non fuit Accur.nec Vincen.

d ¶Aduersus.Vide quod ibi dixi super verbo,suspensos,& ne cle.vel mo, sicut te.

e ¶Tamē.Ibi est gl. Acc.& incipit hoc est argumentum.

f ¶Secundùm Vincen.in decre. cùm quod.eo.tit.

g ¶L.fin.Sic signauit & insolutum dimisit Accursi. hoc cōtrariū,per quod dici potest prius edita valere,sed edita post,non: per l. si aliquid allegatam s.versi.ij.& faciunt ibi dicta.& s.versi. proximo. & not. ff.de edē.si quis ex argentarijs. §.j.& arg.C.de transact. si ex falsis. Iaco.de Bel.super gl.distinguit,an tabellio officium perdat in genere,& in totū: & procedat quod dixit.Si autem in certa specie tantùm: tunc remanet in officio, quo ad alias species.Exemplū: deliquit in officio gabellæ,& illo officio priuatus est, ne ppetuò illud exerceat.idē pōt exemplificari de loco.

h ¶Insup. De his capitulis scripsi post Hostiē.ne cleri.vel mona.sicut te.

i ¶Requisitus. Hic vide qđ post Hostien.dixi in pręd. c.sicut.de hac requisitione quæ ibi ponit pro primo cap.

k ¶ Audiuerit. Nota quia non sufficit intellexisse,nisi fuerit rogatus. concor.s.§.ij.versic.sed pone. eod. titu. & versicu.item nunquid. Item nota ꝙ de quinque sensibus corporis in iuremento exprimūtur duo tātū, visus & auditus:qui duo propriè competunt notario, qui facit instrumentum de alienis actibus. Reliqui autem conueniunt testibus, de quibus satis suprà de teste.§.nunc tractandum.versicu.vt autem.& sequentibus.Et tabellio, qui ordinanit rem faciendam, vel gustauit amaram, vel palpauit duram, non potest de hoc facere instrumentum: licet fieri posset de alijs, quòd id dixerant, sed hoc non probaret quòd talis esset:sed quòd tales dixerunt sic esse,hoc capere potuit per auditum. Practicemus: Debebam tibi vas vini dulcis: duco notarium: præsentaui tibi vas vini:tu gustasti, & inuenisti illud amarum. optimè poteris facere fieri instrumentum,quòd recusasti solutionem illius vini, dicens illud amarum:poteris etiam adhibere testes ad gustandum & cognoscendum: sed notarius non poterit scribere, quòd testes senserint illud amarum; sed bene poterit scribere, quòd testes dixerunt illud amarum. De suo autem gustu, non habet facere instrumentum:licet magna esset præsumptio, si adderet se gustasse, & sic inuenisse. Facit quod scripsi de proba. quoniam contra. in magna glo.ante fi.versi.tamen quantū.De alienis ergo actibus,qui non cadunt in intellectum notarij,non debet facere instrumenta.& vide quod dixi j.de accusatione.§.j.ver.quid si accusatus.Cognitis igitur, quæ requiruntur in notario & testibus,simul decerni debet per notarium & testes, quod natura non concedit in omni sensu corporis: vt patet per superiora. Patet hoc etiā ex eo quia iura voluerunt soli tabellioni credi, sine testium subscriptione,in authent. de hæred.& fal.§. si vero absunt. & hoc eo.titu.§.sed si instrumenta.in fin. Testes autem non facit præsentia sola: aliàs dormiēs esset testis: sed facit cognitio ei9, qđ agit. iij.q. ix. testes. Per prædicta intelligo instrumentum nō probare: & tabellionem,qui id fecisset, fatuè id egisse. per id tñ tabellionem non dico puniendum, quasi falsum scripserit. Cessat enim hic dolus. Sic & sententia iudicis non competentis,& dictum testis extra intentionem nō valet: non tñ proferēti,vel deponenti infligitur pœna ꝓpriè sumpta:cùm id iure nō caueatur. Vitiatur ergo instrumentū: nō quia sit falsum, sed quia fecit extra officiū:licet verum sit ꝙ scripsit.Per pmissa videtur ꝙ ad dictum interpretis mediatoris inter duos diuersarū linguarū cōtrahentes notarius nō potest facere instrumentū de contractu: licet posset de verbis interpretis. Et licet verè per interpretē inter tales cōtrahatur lege dicēte, siue Greco,siue Hebraico sermone quis loquatur, obligationem cōtrahi,dummodo alter alteri9 linguā intelligat, siue per se, siue p interpretem.ff.de verb.oblig.l.j.in fi.quod vide in rub.de spon. ex literis.j. super iiij.glo.Quia tamen cōtractus non cadit in intellectū notarij, vel testium,instrumentū de contractu non video fieri posse.Non obstat lex.ff. de testa.qui testamento.in fi. Ibi enim loquitur de testamento in scriptis: vt ibi not.vbi testis non habet intelligere verba testamenti: sed satis est ꝙ intelligat se testem adhibitū testamento. & si non sit intelligens linguam Latinam ad signandū testamentū Latini admittitur.sed secus in nuncupatiuo:vt ibi no.per l.ibi seq.si tñ notarius & testes alterius linguam intelligerent per aliqua signa adiuncta cum verbis interpretis posset contractus intelligi,& sic instrumētum formari in terminis:Græcus exposuit librum vel equum venalem, interpres pro Latino offert certum pretium: finaliter concordant, & latinus sibi pretium numerat, & ille tradit sibi librum vel equum.satis per hoc contractus venditionis apparet.

ADDE ꝙ communiter tenetur hæc conclusio in d.§.fi.de respectu vltimæ partis.De qua vide etiam Fede.consil.cxxxiij.incipiente,dicit verum.

Accipe potestatem condendi chartas publicas, secundum iura & bonos mores: & literas super officio sub tali forma concedit:

FORMA. Clemens episcopus &c. tali in minoribus ordinibus cõstituto, seu laico salutẽ & apostolicam benedictionẽ. Ne contractuũ memoria deperiret, inuentũ est tabellionatus officiũ, quo cõtractus legitimi ad cautelã præsentiũ, & memoriã futurorum manu publica notarent̃. Hinc est ꝙ prędictum officiũ, ad quod repertus fuisti idoneus, tibi ducimus cõmittendũ, vt illud prudenter & fideliter exequaris: & ad te, cùm necesse fuerit, recurrat̃. Nulli ergo omnino hominum, &c. ¶ †Porrò sunt 38 nõnulli comites & Barones, maximè in Italia habẽtes priuilegiũ ab Imperatore faciẽdi & creandi tabelliones. Si igitur aliquẽ tabellionem fecerint: de hoc instrumentum fiet publicum in hac forma.

FORMA.[a] De imperialis plenitudine potestatis, idcirco in egregiũ virum talẽ Comitẽ creandorum tabellionũ emanauit potestas, vt eiusdẽ potestatis gratiã Imperij refunderet in subiectos: ea propter ex indulto eidem super hoc ab Imperiali culmine priuilegio speciali: ꝑut in eodẽ euidẽtius continer̃: Idem comes P. publicũ & authenticũ tabellionẽ creauit, & fecit, ipsumq̃ flexis genib⁹ deuotè suscipiẽtẽ, de tabellionatus officio publicè exercendo, tam in instrumẽtis, & vltimis volũtatib⁹, & quibuscũq; iudiciorũ actibus authenticè cõscribendis, q̃ in omnibus & singulis, quæ ad dictũ spectant officiũ, per omnes terras & loca, quæ Romanum profitent̃ Imperiũ, peragẽdis: cum pennæ, & calami[b] traditiõe solẽniter, & legitimè inuestiuit. Qui P. ipsi domino Comiti vice & nomine Imperij Romani recipiẽdi corporale præstitit fidelitatis debitæ sacramẽtũ, iurans ad sancta Dei Euangelia; ꝙ instrumẽta tam publica, q̃ priuata, vltimasq; voluntates, & quæcũq; iudiciorũ acta, & generaliter omnia & singula, quæ sibi ex officij debito faciẽda occurrerẽt, seu scribẽda iustè, purè, fideliter, omni simulatione, machinatione, falsitate, & dolo remoto, scribet scripturas illas, quas in publicã formam debuerit redigere in membranis, & non in chartis abrasis, vel de papyro fideliter cõscribẽdo: necnon sentẽtias & dicta testiũ, donec publicata fuerint & aperta, sub secreto fideliter retinebit, & omnia fideliter, & rectè faciet, quæ ad ipsum ꝑtinebũt. extra, de cõfir. vti. vel inuti. cũ dilecta. ¶ Ex præmissis ergo satis possunt instrui episcopi & barones potestatẽ creandi tabelliones habẽtes, sub qua forma eos creare debebunt. ¶ †Illud aũt notandũ est, 39 ꝙ licet in aliquo instrumẽto dicat̃, Ego talis Imperiali, vel papali, vel tali authoritate notarius: nõ cõstat tñ ex hoc ꝙ ille sit notarius: imò potest obijci contra instrumentũ, ꝙ non est confectũ à notario publico. C. de fide instru. iudices. ibi: qui prolatis instrumẽtis, &c. & in his, quæ no. s. de procur. §. ratione quoq; cõsti. in fi.[c] Non enim nascit̃ quis tabellio, imò fit. Simile de cõsecra. dist. ij. panis & calix. & duobus c. seq. & debet fieri à prædictis, vel ab alijs, quibus ipsi hoc cõmiserint: vt no. C. de tabu. l. fi. & s. ver. & scias. Qualiter ergo se probabit tabellionẽ? Nam si per instrumentũ tabellionatus, oportebit ꝙ etiã probetur qualiter is, qui illud cõfecit, sit tabellio. & sic res in infinitum abibit. quod tñ vitandum est. extra, de rescript. cùm in multis.[d] Debet ergo sic talis ꝓbatio fieri. Probabit enim ꝙ publica fama, & cõmunis opinio est, illũ esse publicũ notariũ, & ꝙ publicè conficit instrumẽta in singulis contractibus: & ꝙ instrumenta ab eo confecta pro publicis habent̃ in tali ciuitate vel diœcesi: & ꝙ exercet officiũ tabellionatus, & tanq̃ tabellio fungitur publicis muneribus. ff. ad mu. l. iij. in prin. & ff. de offi. præto. Barbarius. iij. q. vij. c. infamis. §. tria. C. qui, & aduersus quos. l. j. ff. ad muni. l. fi. §. fi. j. §. instrumẽtum. ver. quid ergo si. & iunge quod no. s. de proba. §. j. ver. & nota ꝙ. & versi. verum licet. Nec sufficit ostendere tantũ duo instrumenta per eũ confecta: imò tot debẽt apparere, ꝙ euidenter appareat eum cõmune officiũ pro omnibus gerere. Sed & per instrumẽtũ probari potest, aliquẽ fuisse tabellionẽ secũdũ Inno. quartũ. quod dic, secũdũ eũ, vt no. extra, de fide instr. c. j.[e] ¶ †Il- 40 lud etiã nota ꝙ tabellio multas habet appellatiões. quod dic vt legit̃ & nota. C. lib. x. de tabularijs. sup Rubrica, & l. j.[f] ¶ †Sed nunquid tabellio debet sci- 41 re iura? Videt̃ ꝙ sic: ne illicitos cõtractus celebrãs puniatur: vt C. de sacrosan. eccle. iubemus. §. his tabellionibus. & C. lib. xj. vt nemo ad suũ patroc. l. j. & l. iiij. C. de eunuch. l. fi.[g] ¶ In summa no. ꝙ licet instrumentũ plura contineat: tñ tabellio, qui dicit se his interfuisse, intelligitur dicere solũ de his, quę eodẽ loco & die acta sunt, secundũ Inno. quartũ: vt not. extra, de proba. quoniã cõtra. ibi: & personas, & omnia, &c.[h] ¶ †Hinc est ꝙ iudex si in sua 42 narrat sentẽtia, qualiter in causa, in qua pronunciat, lis fuit cõtestata iuratũ est de calumnia, testes recepti, partiũ confessiones factæ, eos, vel ꝓcuratores affuisse, & similia: non tñ hæc probant̃ per instrumentum sentẽtiæ: quia hæc narratio est. Non enim fuerũt acta die & loco, quibus instrumentũ ipsum factũ fuit. Solùm ergo per illud probat̃ sententiæ prolatio, quę eisdẽ die & loco prolata fuit, quo rogatum fuit: vt s. §. breuiter. versi. sed & in sentẽtijs. & arg. extra, de præscrip. auditis. Imò etiã, secũdũ eum, si diceret tabellio, die, & loco tali fuit lis contestata, & cõfessiones factæ, & iuratũ, & c. nõ valet super his, vt instrumentũ: sed quantũ ad hoc sunt literæ testimoniales:[i] quia nõ super his principaliter cõfecit instrumentũ: sed incidenter ea narrat. vnde oportet de illis per acta causæ, vel aliter doce. vt in præ. c. quoniã cõtra. & extra, de fide instru. c. j. C. de eden. auc. si quis in aliquo. arg. tñ contra, ꝙ scriptura fidẽ facit etiã de eo capitulo, super quo principaliter nõ est facta. extra, de cẽsi. cùm olim.[k] ad fi. C. de cõtrahen. stipul. optimã. C. de iure delibe. l. cùm aliquis.[l] Dic igitur ꝙ aut in instrumento sentẽtiæ fit mentio de prædictis, aut nõ. Si quidem fit: nõ auditur illa negãs, & eius executionẽ ob hoc impediẽs: nisi cõtrariũ probet. Nam pro ea præsumitur: ex quo ab ea ex causis huiusmodi nõ appellauit: vt extra, de renun. in præsentia. cũ suis si. Sed si velit eam ex hoc dicere nullã, probare tenet̃. extra, de ꝓcu. in præsentia. ad finẽ. C. eo. licet. Si quęris quomodo negãs, probare cogit̃ contra illud, C. de proba. l. actor. quæ est vj. q. vlti. extra, de elect. bonæ. j. respõ. hoc operat̃ præsumptio, quæ surgit cõtra eum: & pro sentẽtia, quia nõ appellauit. ff. de ꝓba. cùm de indebito. C. de dona. inter vi. & vxo. l. etiã. extra, de ꝓba. post cessionẽ, vt ec. bene. c. vnico. ꝓpe prin. iij. q. ix. indicas. Si aũt de his nulla fit mentio in instrumẽto sentẽtiæ, dicũt quidã simpliciter ꝙ nõ incũbit sibi ꝓbatio, sed victori. præsertim si negent̃ substãtiales solẽnitates, de qbus dixi s. in prin. hui⁹ secũdi libri.[m] Aliàs nõ tolerabit̃ sua sententia, nisi eã doceat rite latã: vt in auc. col. v. de his, q ingr. ad appel. §. illud. Sed lex illa loquit̃ in cã appellatiõis. vnde vr̃ dici posse ꝙ siue fiat mentio, siue nõ, ex quo fuit appellatũ, sed iam in rẽ trãsit iudicatã, & prima facie non apparet falsa, vel vitiata, stabit̃ ei: nisi probet̃ aliqd omissũm, quod eã reddat nullã vel falsam. quæ ꝓsequere secũdũ papã, vt no. in præ. c. cũ in iure.[n] & j. de sentẽtia. §. vt aũt. ver. 43 & no. secũdũ. & §. iuxta. versi. sed qd si. ¶ †Quid si in aliquo instrumẽto cõtinet̃, ꝙ A. ꝓmisit soluere decẽ B. quę sibi debebat ex causa vẽditiõis cuiusdã equi, ꝓut cõtinet̃ in instrumẽto scripto manu talis notarij, viso & lecto à me notario: nũquid valet, si primæuũ & originale nõ ostẽdit? Dixit Lanfrãcus ꝙ nõ: vt C. de edẽ. auc̃. si qs in aliquo. extra, de fide instru. c. j. & ff. eo. quicũq;. Prędicta enim auc̃. indistinctè loquit̃. vnde nõ est recedẽdũ à verbis ei⁹. ff. de leg. iij. nõ aliter. Sed Vber.[o] dixit valere ar. C. de falsa cã adie. l. iij. & l. fi. Instit. de lege fusia cani. ff. de pac. l. tale pactũ. ff. de duob. reis. l. eãdẽ. Nec hoc dicit̃ exẽplũ, sed originale nouũ p se. Et quotidie videm⁹ talia fieri instrumẽta: qd spectãdũ est. ff. si cer. peta. l. certi. §. fi. Itẽ qd si in aliquo instr̃o dicit̃, A. fili⁹ B. ꝓmittit P. decẽ: nec adiecit quodã, cũ tñ B. mortuus sit? Dic ꝙ ꝓpter hoc instr̃m nõ erit falsum, vel vitiosum: vt ff. si cer. pe. l. ei⁹, q.[p] & not. in

actis

---

a FORMA. Ad literam fuit Rolandini, v. parte, in fin.

b ¶ Et calami. Rolã. dicit calamarij.

c ¶ In fi. Vide s. eo. versic. quid si producitur.

d ¶ In multis. Lib. vj.

e ¶ Cap. j. Vbi scripsi in j. col. versicu. quid si negetur.

f ¶ L. j. Et vide quod scripsi de ꝓbatio. quoniam cõtra. super ver. publicam.

ADDITIO. ¶ Adde ad versic. seque. ibi: sed nunquid &c. Glo. in l. fi. & ibi Bald. in fi. C. de fideius. quòd tabelliones nõ intelligũt clausulas iuris, quas in instrumẽtis quotidie apponunt: vnde eorũ simplicitas nocere non debet contrahentibus. Et qualiter puniatur tabellio, qui confecit instrumentum, quod de iure non tenet, vide eundem Bal. in l. j. C. de sepul. viola. Hen. Ferran.

g ¶ L. fin. Iste versic. fuit Accur. ad literam in l. iij. C. de tabu. lib. x.

h ¶ Omnia &c. Ibi scripsi super versi. quæ occurrerint.

i ¶ Testimoniales. Quid circa hoc dicat Hostien. scripsi in fi. præ. glo.

k ¶ Cùm olim. Super glo. pe. in fi. & de materia titu. ibi in diuersis gloss.

l ¶ Aliquis. Vide de priuileg. si papa. in princ. & quod ibi not. in ij. & iij. glo. & in clemẽ. de probatio. literis.

m ¶ Libri. Solet vocare partem, quod hic dicit librum.

n ¶ In iure. Multum memoratur à longe: cùm s. in hoc §. non sit allegata, nisi in princip. iij. col. versi. ix. & versi. illud quoq;. in fi. & hęc sunt de his, quę tempus occupant.

o ¶ Sed Vber. Cuius ad literam fuit hæc additio super authentica, si quis in aliquo. & facit infrà §. fi. versi. ij.

p ¶ Eius qui. Poterat hoc omitti, quod plenius ponit j. §. proxi. versi. quid si ita.

ADDE ꝙ hoc tenet Bart. in l. j. ff. de oper. noui nuncia. vt refert & sequit̃ Hippo. per Instit. qui & ex qui. causa. nõ pos. i prin. in iij. col. post medium.

a ¶Apostolicũ. hoc non prosequitur, sed remittit.

b ¶Scriptura. de hoc remittit. ĩ §. satis. & ibi sequẽtẽ ꝓseqꝫ.

c ¶Videam⁹. Habet̃ qdã tractat⁹ đ hoc, q incipit, qm̃ nonnulli. & dicit̃ fuisse Io. B. ex quo satis adiut⁹ fuit author: sed hic lõgẽpleni⁹.

d ¶In fine. Vt dicebat Odofr. sup illa l. sup hoc stat̃ dicto suo an scripserit vł nõ: sed de veritate scripturæ ab eo nõ quærit̃. Accurs. ibi no. in vlt. gl. ꝙ si diffiteat̃ suã eẽ scripturã: tũc est suspecta. Alle. ff. queadmo. testa. ape. l. j. §. fi. Pileus vbi s. de testibus. sub instrõ. vers. sed qd si tabellio dicit nõ derogari fidei scripturæ: quia posset id dicere ꝑ malitiam: relinquit hoc iudicis arbitrio. Vide Cy. C. e. in exercẽdis. intra primã q̃onem. Sed qd de notario, à q̃ peto qđ mihi det instrm̃ ꝑ se stipulatũ de cẽtũ q̃ Titio mutuauit: ipse đt se nõ recordari ꝙ illđ instrm̃ fecerit. et sic illud celat. q̃rebat Lãbertin⁹ de Rãp. an possim illũ accusare de falso. allegat ꝙ sic: qa celãdo cõmittit̃ falsum. ff. de falsis. Paulus rñdit. ĩ fi. & l. q testm̃. ĩ prin. nec in facto ꝓprio eũ excusaret ignorãtia. ff. de iur. & fac. ignorã. l. plurimũ ĩterest. C. de rescin. vẽ. q sqs. Itẽ argẽtari⁹ qui semel habuit codicẽ rõnũ, illũ habere ꝓsumit̃: nisi ꝓbet se ꝑdidisse. ff. de edẽ. si qs ex argẽtarĳs. §. fi. Itẽ ꝙ de tabelliõe cogẽdo no. eo dẽ tit. argẽtari⁹. circa princi. & vidisti suprà §. vidẽdũ. vers. nota bñ. Facit in auť. de tabel. §. vt igitur. ver. propter ea, ibi: optimi fiant circa documẽta, & iusti, & cautiores: & non ꝑpter suã requiẽ & delicias alienas corrũpunt vitas. In contrariũ inducit, ꝙ põtverũ esse qđ dicit' nota-

actis iudicialibus sufficeret ꝙ cum die inueniatur hoc modo. Talis libellum die tali coram tali obtulit tali: & talis est litem contestatus, & iurauit, & positionibus respondit: & consuluit. & renunciauit, & huiusmodi: & de his actis credit̃ sine testiũ subscriptione: vt s. §. proxi. versi. sed cùm in literis. & caute facit iudex, qui in sententiarum prolatiõe facit de singulis mentionẽ. Sed & secundùm quosdam aliter si tabellio scribit sñiam, & alius acta, pręcipiet iudex illa acta subscribi sententiæ, & eorum publicationi suam præbebit authoritatẽ: vt in præ. §. iuxta. ver. si autem sententia. Si autem idem vtrũ꜓ scribit, ille idem acta subscribet sententiæ abs꜓ qualibet publicationis solennitate.

POstremò Restat videre qualiter scriptura in iudicio ꝓducta impugnet̃, & qualiter cõtra eã excipiatur. Super quo notandũ est ꝙ diuersæ scripturæ in iudicio ꝓponunt̃. †Qñ꜓ em̃ producitur rescriptum apostolicum[a]. Quando꜓ instrumentum publicum. Quãdo꜓ priuata scriptura[b]. Quando꜓ forenses. Qñ꜓ priuilegium, vel confirmatio, vel concessio. Quando꜓ testamentum. Qñ꜓ instrumentum donationis causa mortis, vel etiam inter viuos. Quando꜓ inuentarium.

¶Quid ergo contra quamlibet præmissarum excipi valeat sub compendio perstringamus.

¶Quid ergo contra rescriptum excipi possit, s. de exhibitione rescripti est rescriptum.

SVMMARIVM.

1. ☞Publicum instrumẽtum qualiter impugnetur.
2. Tabellio si instrumentũ tabellionatus amiserit, nec testes apparent, qui per ipsum instrumentum viderint ipsum cõstitui tabellionem: an sufficiat se probare diu officium exercuisse.
   Tabellio nemo præsumitur, nisi probetur.
3. Instrm̃ validum plura necessariò debet continere.
4. Instrumentum, in quo non continetur dies, vel cõsul, an sit validum.
5. Locus contractus in instrumento non insertus, instrumentum reddit nullum, quare etiam testis interrogandus erit de loco.
6. Tabellio cõficiens instrumẽtũ sine die, loco, & cõsule, an poterit illud reficere, & omissa apponere.
7. Publicum instrumentum si fuerit aliquo modo imperfectum, an possit reformari.
8. Tabellio in notula seu protocollo diem apponẽs, postea autem instrumentum conficiat sine die, an videatur dies in vtro꜓ repetitus.
9. Instrumentum dicitur vitiosum, si quid ex necessarĳs omittatur.
10. Instrumento in aliqua parte sui existente vitioso, an totum dicatur vitiosum & falsum.
11. Instrumentum vires sumit ex fide tabellionis.
    Periurus in vno, non est credendus in alio.
12. Notario formã contractus sub compendio in protocollo, seu abbreuiatura ponente, an possit in publico instrumento ampliari.
13. Tabellio quomodo, & quando possit instrumẽto addere vel minuere.
14. Instrumento perdito, an possit aliud in noua forma refici?
15. Instrumentum per suspectum notarium confectũ, an sit validum.
16. Instrumẽta tantò sunt cautiora q̃tò plura sunt in chartis signa.
17. Productis diuersis, & à diuersis, cui productioni standum sit.
18. Instrumentũ, in quo filius talis expresi continet̃, an si non superstit pater, sit instrumentũ vitiosum.
19. Testis in instrumento inscriptus, si sit excommunicatus, an reddat instrumentum nullum.
20. Alieno sigillo nemo debet sigillare, si propriũ habet.
21. Instrumentum scriptum in papyro, an sit reprobandum.
    Versus Ioan. de Deo de mala consuetudine.
22. Publica persona de falso accusata, & conuicta; ex tunc instrumenta, & dicta eius robore, & valitudine carebunt.
23. Nemo melius confiteri potest, quàm propria manu scribendo.
24. Confessio in scriptis facta, præiudicat.
25. Iudex an possit instrumẽtum falsum coram se exhibitum, comburere.
26. Instrumentũ nõ debet scribi per notas aut signa.
27. Filio instrumentum faciente de pecunia patris, an sit credendum.
    Instrumentum conficiens in negotio proprio, nõ est credendus.
28. Testatore legante aliquid tabellioni conficienti testamentum nuncupatiuum, an ipse tabellio poterit sibi illud adscribere.
29. Testator an possit cõmuniter legare omnibus testibus, in testamento conscriptis.
30. Legatum testibus in testamento conscriptis, qualiter, & per quos sit probandum.
31. Legatarius an possit esse testis.
32. Dicens instrumentum esse falsum in modum exceptionis, an postmodum poterit accusare de falso.
33. Producens instrumentum licet non possit contra illud de falso dicere: potest tamen dicere illud contra se non facere.

INstrumetum ergo publicũ qualiter impugnetur, breuiter videamus.[c] Primò igit̃ qualiscũ꜓ scriptura sit, vide & perlege diligẽter totũ eius tenorẽ. Alioquin nõ poteris eã bñ arguere, seu et impugnare. extra, de fid. instr. accepim⁹. ff. de legib⁹. inciuile. xxix. di. c. j. in fi. ¶†Et vide qs contraxit, quis stipulatus est, & quid, & cui, & an sibi vel alĳ, & an sit talis, qui hoc potuerit, & an qui cõtraxit, agat, vel cõueniat̃, vel alius: circa quæ vide C. si qs alteri vel sibi. per totũ. ff. de cõsti. pecu. eũ, qui. §. iĳ. ff. de verb. ob. stipulatio ista. §. alteri. ff. de reg. iur. qui tutor. in fi. Insti. de inuti. stip. §. alteri. Si igitur ali⁹ agat, vel conueniat̃, q̃ qui cõtraxit: vide si hæres sit contrahẽtis. Super quo vide C. de hære. ac. per totũ. ff. depositi. hominẽ. in prin. ff. de act. & ob. ex cõtractibus. Si autem agens nõ sit cõtrahẽs, nec hæres cõtrahẽtis: vide an cõtrahẽs sit filius legitimus litigãtis, q vult habere emolumentũ ex instrumẽto. ff. de verb. obl. fili⁹. & l. quod dicit̃. insti. per quas personas no. acqui. ĳ. q. vj. biduũ. ver. palã. vel seru⁹ eius ff. de acqui. re. do. etiã. ff. de verb. obli. seruus eius. ff. de stipu. seruorũ. per totum. vel nuncius: & talis, per quẽ poterit negotiũ explicari. ff. de pac. l. Labeo. ff. de consti. pec. qualiter. in fi. & l. seq. ff. mandati. l. j. ff. pro socio. l. quinta. ff. de cõtra. & cõmi. stip. l. j. ff. de sponsalib⁹. l. j. & iĳ. C. de inuti. stip. vt inter absentes. ¶Item vide si agens sit tutor, vel curator, vel administrator. ff. quod cuiusc꜓ vniuersi. no. l. fi. ff. de cõsti, pec. eum qui. §. pe. ff. de admi. tut. quoties. in prin. ff. quando ex facto tuto. l. ĳ. C. arbit. tut. per totũ. ff. de euic. illud. §. vna. vel procurator, vel syndicus, vel institor habita distinctione, vtrum sit soluendo, vel nõ. ff. de proc. si procurator. ff. de exercit. act. l. j. & per totum. ff. de insti. actio. l. j. & ĳ. & per totũ. ff. de act. emp. Iulianus. §. si procurator. ¶His autem consyderatis oppõnat cõtra instrumentũ multipliciter. ¶Et primò ꝙ de ipsius instrumenti fide hęsitatur: vt si dicatur ꝙ si tabellio in scriptis id non scripsit super quo ipse idem, si viuit, testificabitur, & recognoscet suam scripturam, & testificabitur. ff. quẽadmo. testa. aperi. sed si quis. C. ad l. Corne. de falsis. si quis decurio. in fin[d]. j. versic. item opponitur ꝙ non est; vel si discesserit, fiet comparatio literæ cum alĳs instrumentis: quæ idem tabellio facit. in auť. de fide instru, in prin. & §. in his vero. & §. qui nota. & §. si verò nullus. extra, de priuile. cùm olim. ĳ. & de excep. cùm venerabilis. de qua comparatione dic plenè vt nota. in Summa domi. mei in tit. de fid. instrumen. §. ex quibus. & §. à quo. & §. quis sit effectus. in auť. de instrument. cau. & fide. §. si verò moriantur. Item ꝙ tabellio non fuit constitut⁹ ab eo, qui cõstituere potest, vel eo modo, quo debet: vt s. §. restat. versi. sed quis potest. & seq. vel ꝙ aliter se habet q̃ fuerit scriptum. j. ver. item opponit̃

rius: qa memoria labilis est. ff. de ꝓba. si arbiter. q̃ ex tractu temporis ẽt in testib⁹ variat̃. ff. ad Carb. l. iĳ. §. duę ãt. Itẽ lex Cornel. de fal. locũ non habet nisi de falso dolo cõmisso. ff. de fal. nec exẽplũ. & dolus regul̃r nõ præsumit̃. Hinc est ꝙ illũ allegãs, probare debet. ff. đ ꝓba. quoties. §. j. licet fallat in casib⁹. ff. đ ad mi. tut. tutor qui. ĩ prin. de his, quæ in frau. cre. l. oẽs. §. lucius. ad l. falci. l. dolo carere. ff. mãda. si procuratorẽ. §. si ignorãtes. Presumetur ergo poti⁹ hui⁹ tabelliõis error q̃ dol⁹. & sic facit ꝓ eo textus. C. de his qui sibi in testa. adscrib. l. pe. in fi. Sol uit distinguẽdo vt sæpe ĩ hoc ti. factũ est circa cõditionẽ ꝑsonæ, & tpis q̃titatẽ, vt s. si notarius est bonæ opiniõis, et tps longum, quo factũ dicit̃ fuisse in strm̃, accusari non possit: & si accusatus fuerit, absoluat̃ salua cõtra eũ q̃õe ciuili ĩ ordinario iudicio ad dãnũ & interesse, ꝓ prius allegata argu. C. de testa. sancim⁹. in casu cõuerso, cùm tps ẽ breue: & ꝑsona est suspecta, accusari poterit, et puniri ꝑ iura s. allegata. facit ff. de edẽ. si qs ex argẽtarĳs. ibi: humilis & deploratus, & c. secũdùm eum. Hoc scias ꝙ si notarius iste cõfessus esset se stipulatum cõtra eum: sed diceret se perdidisse rogationem, sibi vel suo sacramẽto nõ crediturũ: imò oporteret perditionem probare. Hoc vult tex. & glos. prædicti §. vlt. in l. si quis ex argentarĳs. ff. de eden.

ADDE primã partem additi. Bal. consi cxliĳ. iiĳ. lib. vbi põit an debeat dari fides instrumẽto, cùm notari⁹ asserat illud falsum, Quo verò ad secũdã vide Fed. cõsi. cxxiĳ. Al. l. xxiĳ. j. li.

a ¶Do.meus in Summa,eo.tit.§.ij.ver.quid ergo si tabellio.

b ¶Et scias.Vide quod dixit.

c ¶Vel indictio.Vide quæstionem,quam posui in fin.vj.lib.super data de omissione editionis,an vitiet instrumentum.Et quid si expressa non concurrit cum anno?vbi inseritur dictum Goff.de nomine Papæ vel Imperatoris anno pontificatus, vel Imperij.

d ¶In instrumento. Huic quęstioni cōuenit quod not. suprà de procur.§.ratione formæ.versi.sed quid si in mandato.& de teste.§.iam de interrogatorijs.versi.item de a tempore.

e ¶Libellorum.Quę est lex.iij. ff. de accusa.

ADDE quòd nec nalet consuetudo,vt in instrumento non ponatur dies vel locus.Ita Rota in antiqui. deci. ccccxl.

f ¶De hoc. Vide quod not.de re iudica.Abbate.ad finem.libr.vj.in glo. s.donationibus.& ꝗ super ea scripsi. vbi etiam tractatur de loco loci exprimendo.& Vbert. de Bo.in l.optimā. quòd locus sufficeret,alleg. quòd certo loco dicitur esse promissum id, qđ promissum est Ephesi,vel in alia ciuitate.ff.de eo, qđ certo loco. per totum.si diceretur actum in diœcesi nimis esset indeterminata locutio: finaliter putat ex talibus inscriptionibus non vitiari instrumentum , sed fieri suspectū: maximè propter consuetudinem , quæ vult certum & determinatum locum apponi,non viribus carebit,nisi producens adiuuet illud per testes.C.de proba.l.vlti.& de falsis l.fina.Et scias quòd etiam intra ciuitatem posset esse generalitas nimia: vt si dicatur, actum Bononiæ in quarterio sancti Proculi.de quo Dyn.suo consilio xxj. quo casu puto procedere quod prædixi post Vbert.vnde author suprà. §.secundo versicu.post nomen valde specificè posuit locum loci. De tali ergo hoc intellexisse videtur.Facit in authen.quibus mon.na.effic.legi.§. quantum verò.colum.vj.& facit quod de libello accusationis, not. infrà, de accusationibus,in princip.

ADDE Angel.idem tenentem eius consil.ccxx.Bal. consil.ccxxj.ij.li. Alex.consil.liiij.ij.lib.& consil.cxxiij.j.lib.

g ¶Recordetur.Adiuuabo te declarando tres opiniones sequentes, inquantum de die quæritur.Ad negatiuam inducitur,quòd sibi soli non est credēdum.vel sequitur,nec debet ipse fungi duplici officio,factoris s.& correctoris.C.de assess.l.fi.de proxi.sacro.scri.l.hac parte.& ibi cū corpore.lib. xij.¶Item necessaria omissa vitiant.C.de testa.l.testamentum.non ideo vitiatum.ergo non reparabit.Ad contrarium error notarij veritati præiudicium afferre non debet.C.de testa.l.error.C.de erro.aduoc.l.ij. ff. de offic. præsi.illicitas.§.veritas.& promptiores esse debemus, vt res valeat.ff.de verbo.obliga.quoties.de reb.dub.quot.extra,de verbo.signi.abbate. ver.

ꝗ rēs.quas opponēs me offero probaturum. Hoc probatur extra,de fide instr.cùm Ioannes.de elec. cùm inter R.Instrumento enim sic in dubio reuocato,non statur ei. Sic intellige extra , de elec. scriptum. ¶†2 Quid ergo si tabellio amisit instrumentum tabellionatus:nec apparent testes , qui per ipsum instrumentum viderint eum constitui tabellionem:nūquid sufficit probare se diu hoc officiū exercuisse,ad hoc vt posit exercere,& ad hoc ꝗ instrumentis eius fides adhibeatur tanꝗ publicis. Do.meus[a] ꝗ sic,arg.extra,de fid.instru.cùm dilectus.& de re iud.ad probandum.ff.ad Maced.l.iij. ff.de iur.fi.diuus.ff.de offic.præto.Barbarius. C. de te.l.j.veruntamen si quæstio est de quasi possessione officij,potest allegari contra huiusmodi quasi possessionem officij.ff.de rebus eorū, qui sub tut. vel cura.l.qui neq;.in prin.Non enim præsumitur quis tabellio,nisi probetur:vt s.§.restant. versi. & scias[b].& versi. illud autem.¶Item obijcitur ꝗ est alias qualitercūq; falsum.C.eo.l.ij.& iij.extra,eod. inter dilectos.præstito prius iuramento:vt s.§. videndum.ver.facienda.¶†3 Quid si iudex instrumētum falsum pronunciat esse verum.De hoc s.de rescrip.præsentatio.§.j.in fi.¶Item quòd non est ibi inscriptus annus domini,vel nomen Imperatoris, vel annus imperij,vel consul,vel potestas illius anni,vel ꝗ deest mensis,vel dies,vel indictio.[c] Hæc enim omnia sunt de iure ponenda: & in literis Papæ nomen eius,& annus sui pontificatus,& mēsis, & dies debent poni.Hæc probantur in auť.vt nomen Impe.præpo.docu.§.j.& ij.colla.v.& in auť. qui.mo.na.ef.legi.§.in maioribus itaq;.colla.vj. C. de apoch.publi.l.j.libr.x.in auť.de exhi. & intro. reis.§.sancimus.extra,de fide instru.inter dilectos. sed contra. extra,de procur. tuæ.xxv.q.ij.si quar. xxiij.distin.in nomine.in princi.ff.quemadmo. te. aper.l.ij.§.diem.extra,de relig.do. cùm venerabilis.s.§.breuiter.in auť.eodem.§. penul. ¶†4 Quid ergo si dies,vel consul non continentur in instrumēto[d]?Et videtur ꝗ non valet:vt in præ.concord. & C.de diuer.rescrip.si qua.quæ est xxv.q.ij.arg. cōtra C.de nouo C.compo.§.& si quæ earum. & ff. de ventre inspic.l.j.C.de episc.& cler.nulli.§.cùm autem.C.de Iusti.Cod. cōfir.§.hunc igitur. versic. nullaq; dubitatione.Respondeo,dicitur communiter non valere:vt ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.antepenul. Alij distingūt an sit tale factum, quod debeat fieri in scriptis.quod dic vt s.§.restat.versicu.sed si alij,an non.In primo casu non valet : vt C. de fide instru.contractus.In secundo sic:vt ff.eod.l. pe. & ff.de pig.contrahitur.¶†5 Quid si locus contractus, vel vbi instrumentum conficitur,non sit apposit⁹ in instrumento?Videtur quòd non valet.extra,de probationibus.quoniam contra.ij.quæstio.vlti. libellorum.[e] C.de contrahen.& com.stipu. optimā. in fi.vbi de hoc.[f] Potest enim esse quòd is,qui cōfecit, non habuit potestatem conficiendi in loco ipso:vt suprà §.prox.versi.& nota quòd tabellio. & versi.quid de his.nam & testis de loco interrogatur.extra,de testi.cùm causam.& iij.quæstioni. ix. nihilò minus.cùm hæc duo genera probationis,scilicet.per testes,& instrumenta,sint similia.C. de fide instru.l.in exercēdis.extra,de testi.cogen.peruenit.j.ergo idem ius erit.argu.j.quæstio.j.quod quidam.de rescriptis.inter cęteras.Idem etiam dici potest in literis domini Papæ. Alij dicunt locum in instrumentis de consuetudine solùm apponendū: cùm id nullo sit iure cautum.¶†6 Sed nunquid confecto instrumento sine die,& consule,vel loco,poterit iterum tabellio reficere,& ea apponere,si benerecordetur[g]? Arg.ꝗ sic extra,de sacra.non ite.c. j.arg.ff.de verbo.obliga.l.j.circa princi.quia & creditur de his , quæ gessit : vt C.ad l.Corne.de fels.si quis decurio.ff.de adulte.accusaturus.Distingue an incontinenti,seu ex modico interuallo fiat:& tunc valet instrumentum.An post magnum interuallū & tunc non in authenti. de æqualit.dot.§.aliud.ff. de verbo.obliga.l.j.circa princi. secundùm Alber. Papi.& extra,de elec.officij.extra,de test.co. præterea.Alij dicunt quòd nullo modo potest , etiam incontinenti,postq; facta est copia parti:cùm functus sit officio suo.ff.de re iud.iudex.extra,de officio delega.in literis.& in præ.§.aliud.nec enim soli tabellioni creditur:vt in authentica.de hæredita. & falcid.§.si verò.sicut nec soli arbitro.ff. de arbitris[h]. ne in arbitris. quia ab initio factum in totum sine suspicione est:quod verò postea,suspicione non caret.in authē.collat.vij.de ęquali.do.§. & ne contingat.imò etiā dicunt plus.¶†7 Quòd si publicum instrumentū confectū est,& aliquid ignoranter,vel alio modo omissum sit,tabellio nō poterit àmodo etiā partibus consentientibus illud addere,propter præ.auť.& ff.de rei vēdi.in fundo.& vide ff.ad Vellei. Seia mancipia.quod durū videť. Vnde consulti à me super hoc pleriq; sapiētes cōcordarunt,& bene,ꝗ si tabellio potest ostēdere se per errorem,& non ex certa scientia hoc omisisse: bene potest iterum prædicta apponere: et valebit instrumentum.aliàs nōn. Consulo tamen sibi ꝗ de licentia iudicis reficiat illud[i]. & vide j. versi. item opponitur quòd res.& seq. ¶†8 Quid ergo si in notula,seu protocollo diem apposuit: sed postea conficit instrumentum sine die: nunquid videtur repetitus dies:vt sicut est in protocollo,ita apponatur,& repetatur in instrumento? Respond. sic:vt ff.de damno infec.si finita.§.item videamus.

hic autem.vbi concord.& ratione iuramenti præsumitur pro notario. extra,de præsum.illud.de præscrip.ad audientiā.¶Est aduertendum ꝗ versiculus sequens declarat authorē intellexisse de defectu in notula, vel protocollo.opinio Alb.Papi.distinguit nouum à veteri , vt sequitur.Placuit Gui.de Suza.in l.prima.§.editiones.ff.de eden.inducit labilitatem memoriæ. ff.de acquiren. possessio. l. peregre. Veniat igitur hoc in discussione & causæ cognitione.ff.de Carb.edic. l.in causæ. facit qđ scripsi.de pręsum. illud.in gl. magna, ante fi. Scđa opinio placuit Colūbo principaliter ꝑ auť.de æquali. do. j.allegatā, & per l. testamentū. quam superius allegaui. Tertia opinio,quæ placet authori,iustificať ex eo,qa nullo iure videtur prohibitum: & sic est permissum ff.de ꝑcu.mutus.§.j. ff. de testib⁹.l.prima. & est hoc brocardū, de quo extra,đ trās latio.c.ij.in gl.arg. quod.Secūdū hoc ergo respondebo ad §.& ne contingat.q aliàs est vers. sub §.dedimus.qđ non pertinet ad casum nostrum: cùm ibi loquatur de cōiugibus,inter quos ex postfacto facilè aliqd confringereť in fraudem creditorum.C.de donať.l. data. Vnde dos à principio constituta nō est suspecta. secus in augmēto secuto.hic autē cessat suspicio:cū certum sit si instrm factū fuit qđ id fuit certis die, & loco, q̄ necessariò comitanť contractū. de re iudi. Abbate. in fin.lib.vj. & ꝑ hoc etiam respondetur ad §.si verò absunt. in auť.de hære.& fal.testium enim præsentia,vel numerus non est de necessariò comitantibus contractum,sed de validantibus:vnde non sic liceret in illis addere vt in primis.Item instrumēto quādoq; creditur, licet nō sint testes inscripti:ergo quæstio &c.patet id s.§.proximo.in fin.cùm sua remis.Teneo igitur cum authore.& consilium ꝗ de adeūdo iudice subdit commendo maximè propter id quod dixit lex,eos qui.in principio. ff.ad leg.Corne.de falsis.licet propter id,quod proximè dixi hic nihil sit aduersum,imò necessariò insitum.Haberet ergo locum consilium,quando errasset in die:tunc enim bene esset contrarietas,& expediret consilium prędictum.Et hoc casu plus esset necessaria distinctio, an notarius sit bonæ famæ:& an alteratio diei præiudicium afferat aduersario,vel non:& hęc mouerent iudicem ad facilius vel difficilius concedendum correctionem diei. & facit quod statim dicam.

h ¶In arbitris.Nec soli iudici.extra,de proba.quoniam.

i ¶Reficiat illud.Putat Nico.hanc licentiā necessariam,quando de illo errore mota est quæstio inter partes.aliàs si notarius videt se errasse in protocollo,vel instrumento,poterit illa corrigere,nouum protocollum, vel instrumentum faciendo.quod melius est,quàm corrigere:ex quo posset haberi aliqua suspicio:vt not.C.de tes.l.fi.non tamen dicit illud non valere. facit lex,quid tamen.ff.de arbi.facit quod j.eo,ver.dixi.

ver.repetita igitur.ff.de edẽ.si qs ex argẽtarijs.§.si initium.Insti.ad l.Aqui.§.hęc aũt actio.ff.de ope. no.nun.de pupillo.§.si quis ipsi p̃tori.extra,de re scri.cãm,quæ.¶ 9 †Itẽ generaliter instr̃m vitiat̃,si qd ex necessarijs omittatur:vt ar.ff.de in integ.resti.l. diuus.ff.de trãsac.cũ hi.§.si prætor.nisi cõstet de facto:vt ff.de pac.l.pe.§.fin.¶Itẽ excipitur ꝙ est vituperatum abrasum vel cãcellatũ:qđ dic vt s̃.§.restat.ĩ prin.vel subscriptũ vt supràscriptũ seu interlineatum.extra,de fide instru.inter dilectos.§.cum cera.de relig.do.cùm venerabilis.ff.ad l.Cor.de fal. Paulus.vel incisum vel rasum vel qđ legi non põt. ff.si ta.te.nul.ex.l.j.§.j.ff.de bo.pos.scđm ta.l.j.§.si rosæ.extra,de fide instru.c.fi.& s̃.§.ostenso.ver.& collige.Sed prædi.§.si rosæ.facit in contrarium[a]. Nã priuilegia p̃petua sunt.C.de diuersis rescri.l.ij. xxv.q.ij.c.j.& iij.¶ 10 †Quid si aliquod ĩstrumẽtũ vitiosum est in aliqua parte sui,nunquid totum dicit̃ esse falsum?ar.quòd sic,iij.q.ix.puta.ix.dist.si ad sacras[b].ar.cõtra extra,de arbi.cũ tẽpore.& de testa. Raynutius.Dic ꝙ nõ,qñ sunt plura capitula separata & duersa.Secus si sint connexa vel vnum est alterius accessorium.ff.de mino.etiam.§.ex causa. extra,de app.inquisitiõe[c] vel distingue p̃ decr.extra,de fide instru.ex literis.Io. dicit totum esse falsum nisi probetur verum.C.de proba.l.pe.Bar.dicit ꝙ totũ est suspectũ:nec ei creditur ĩ aliquo,ex quo aliquid falsitatis continet,qualitercunq; de ea constet:nisi aliter de veritate cõstet.ff. de fi. instrumẽto.l.ij.ĩ fi.idẽ dicit Papa,vt not.extra,de hęre.c. fraternitatis[d].Vel dic vt s̃.de teste.§.primo versic. itẽ ꝙ aliquid & de hoc s̃.§.ostenso.ver.& no.ꝙ si. Idem dixit Iaco.de al.¶ 11 †Cũ em̃ instr̃m vires sumat ex fide tabellionis:qa nisi ipse subscribat est priuata scriptura.C.qui po.in pi.ha. scripturas.cùm in vno inueniatur periurus,non adhibetur ei fides in alio capitulo:extra,de præscri.ad audientiam[e].H. verò & Da.& Tan.[f] dicunt quòd tantũ ille articulus erit falsus & ab alijs separatus : sed si ibi est falsitas,vbi est vis q̃onis,totum reputat̃ falsum:vt C.de edicto diui Adria.tol.l.fi.Hæc quęstio est venerealis.l.[g] ¶Itẽ opponitur contra instr̃m,ꝙ non continet causam,in qua distinguo:nam si est cõfectum super obligatiõe:tunc præsumuntur omnia solenniter acta.Institu.de fideiusso.in fi.& de inutili stip.§.si scriptũ.ff.de verb.obli.sciendũ.nisi qs probet.Contra quod facere põt ff.de pactis. iurisgentiũ.§.quod fere.Si aũt confectum sit super cõfessione:dic vt s̃.de confessis. §.nunc videndum. versi.si aũt in cã prima. & in Summa do.mei ĩ tit. de fide instr.§.quibus instr̃is.versi.Item contra tenorem.¶Item opponitur,ꝙ res aliter fuit gesta,q̃ contineat instrumentũ,s̃.versicu.item ꝙ tabellio. quod potest opponens probare.C.plus valere qđ agitur.per totum.extra,qui fil.sint legi.per tuas.& de proba.tertio.extra,de elec.cùm inter R.C.de p̃batio.ad probationem.& j.versi.proxi. ¶ 12 †Hic autem puto,ꝙ licet notari⁹ in protocollo seu abbreuiatura,ponat sub compendio formã contractus, ipse tñ,vel is,qui ĩ hoc sibi succedit,põt postea in publico instr̃o verba ampliare,addere,& mutare, & omnia ibi ponere,quæ ad cõtractum sint vtilia: seruata tamen forma ipsius contractus,& substãtia nõ mutata:arg.ad hoc,C.de no.Cod.compo.§. adijcientes.& C.de veteri iur.enu.l.j.§.sed & hoc studiosum.ff.de re iud.actorũ.& vide s̃.§.ostenso. ver.illud quoq;.& seq.¶ 13 †Quid si â contrahentib⁹ data est tabellioni licentia addendi & minuẽdi , & instrumentum , prout melius poterit, conficiendi ad sensum sapientis?Rñ.poterit addere,& minuere,& facere ad cõfirmationẽ rei gestę cõtract⁹ substantia non mutata:vt rem , vel pretium. Talia em̃ verba non possunt ius commune immutare.ff.mãdati.si mandato.§.fi.Et facit ff.de reg.iur.actorum. C.de veteri iur.enuc.l.j.§.sed & hoc.ff.de hęre. insti.illa institutio[h].¶ 14 †Item opponitur ꝙ instrumẽto perdito refectum est in aliam formam, q̃ prius esset:non est tamen vis vtrum instrumentũ loqua-

ADDE Alex.consi.lxx.j.lib:vbi sequitur hanc addi.& præcedentem.
¶Cõtrariũ.vide qđ no.de cõ.vti.vel inuti.cũ dilecta.l.iiij.gl.& ꝙ ibi dixi.

a ¶Ad sacras.vbi no.opi.Io.& Ber.de quibus sequitur.

b ¶Inquisitione.Hoc dictum placuit Gof.vt dixi de elec.ecclesia.ij. in gl.

c hic tractat Gof.ipse tñ Gofr.in sua q.xj.dicebat ꝙ si constat eũ,qui scripsit, aliquid in eo correxisse,sint vnũ vel plura capitula in instrumento nõ reputat illud in aliquo vitiosum.allegat C.de testamen. si vnus per quam l.dicit contrarium in toto,si alius immutauit hoc in instrumentis in rescriptis authoritate Papę,si certum est scriptorem eorum correxisse ĩ l vitiosum. a si dubitabatur, dicit distiguẽdũ: vt ĩ decre.ex literis.eo. titu .hoc in rescriptis apertis in clau b sis dicit quòd nulla suspicio est: vt ibi nota.per prædicta vides quòd ibi c non loquitur,cùm constat instrumẽ.ĩ vno c.falsum.

d ¶Fraternitatis.vbi posteum,&Hosti. d plenè scripsi. cum certi Reges in suis regnis sibi vendicent ius imperiale. Vidi dubitatum si Rex decernat ĩstru e mentũ,vel attesta- f tionem valere, in eo quod veritatem continet, valeat,non obstante ꝙ in aliquibus falsa contineat . & omissa disputatione potestatis ipsorum,de qua etiam alioquin scripsi de re iudi. cum te.in glos.magna.ver.sed nunquid.& contra quos facit lex ij.C.de offi.præfe.præto.dicendum videtur,tale decr.nõ valuisse:quia nõ valeret etiam factum ab Imperatore contra partem non vocatam,cuius ius per illud tollitur, vel læditur.C.si per vim vel alio modo.l.ij.idem de ipsius rescripto.C.de preci.Impe.offe.l.ij.Ad idem C.si contra ius vel vti.pu.l. fi.Potest tamen tale regis decretũ interpretari scđm ius cõe,s.in falsitate circa extrinseca,quę non vitiant:non aũt circa substantialia,quæ,iuxta superius dicta,totum vitiant.facit l.si qñ.C.de inoffi.test.extta,de elec.eccle sia.de rescriptis.cum adeo.

ADDE ꝙ facilius comprehenditur mendax,quàm claudus:vt hic colliges,si Oldr.inspexeris,eius cõsili.xxxvij.incip.ad primam quæstionem.

e ¶Ad audientiam.Huic dicto,& ipsius ratiõi cõcor.aliter Iacob.vt ponit Cy.C.de transact.si ex falsis.in fin.qui dixit ꝙ si falsitas procedit à notario, in totũ reprobatur.Alle.ꝙ semel malus &c.habetur regula,semel malus.in vj.alle.secus Accur.C.de vet.iur.enu.l.ij.simpl̃r dixit in vlti.col.instrumentum ratione partis totum non censeri falsum : sed in præ.l.si ex falsis .videtur distinguere inter separata & connexa vt s̃.Item sciendum est quòd de producente instrumentum in vno capitulo falsum,Gui.de Suz. quęrit in ea.l.si ex falsis.an teneatur pœna falsi.& videtur quòd non: qa nõ est omnino falsum,quod habet primordium veritatis.ff.de lega.ij. cùm filius.§.hęres meus.tenet contrarium.quasi tot sint instrumẽta,quot sunt tapitula:vt ĩ eadẽ l.ĩ fi.ff.de ver.ob.l.scire.in prin.& l.qđ dicitur.& l. Publius.& ff.de mino.l.etiã.§.j.& de euic.l.quod dicitur.in prin.quęrit demum si falsum sit,vbi nulla est vis quæstionis an vtens eo teneatur pœna falsi.& tenet quòd sic.allegat ff.ad l.Cor.de fal.l.si quis legatũ.in princ.& ff.de arb.l.cum pœna,& si quis cautio.quæ autem.in fi.& de eden.l.vbi.§. j.Remissiones vide j.eo.§.in fi.

f ¶Et Tan.& Albe.Gal.eo.ti.ver.sed pone ꝙ instrumentum.

g ¶Venerealis.l.Bart.ibi recitat tres opiniones, ex his subdens suam. Pileus q.xcij.tenuit do.Io.& per eandem legẽ quando in parte non modica, & maximè circa sui substantiam apparet vitiosum:qa breuiter & pulchrè allegauit, non habẽtibus eius scripta hoc participio.dixit enim ꝙ contra instrumentum faciunt quatuor.Primò pro parte vitiosa contra aliam iusta præsumptio.Secundò,veritatis pro falsitate mista corruptio.Tertiò,totius ratione partis contaminatio.Quartò,totius pro parte legitima condemnatio.Ad primum inducit ff.de probat.cùm de indebito.C.de edi. diui Adria.l.fi.Ad secundum,ff.de excu.tu.qui testamento.ff.de rebus dubijs. si qui.§.vtrũ.ad tertiũ,C.de vete. iur. enu.l.vlti.in fi. Ad quartum,ff.ad Syl. si quis in graui.§.si quis tabulas.¶Ad contrarium inducit alia quatuor, vt dicit,fortiora. Primum.ratione partis circa totum nõ habenda suspicio. Secundum , vtilis propter inutile nõ facienda mutatio. Tertium , maioris partis legitima prępositio. Quartum, residuæ partis perfectissima lectio.
¶Ad primum, ff. de his quæ in testa. delen.l.pe.& C.de transactio.l.pe.Ad secundum ff.si cer. pet.l.certi.Ad tertium,ff. de contrahen.emp.l. domũ. Ad quartum, ff. de his quæ pro non scri.l.secunda.

ADDE quod Barto.in l.si ex falsis.C.de transact.tenet ꝙ instrumentũ falsum in vno capitulo,sit ĩ totum falsum.Bal. verò cõsi. cclxiiij.incip. factũ tale est.j.lib.consultus cum in instrumento esset venditio duorum castrorum:& in rei veritate non esset venditio facta nisi vnius castri : respondit non in totum vitiari. & ita tenere Oldr.& Accur.& facere not.per Imo.in d.c.fraternitatis.

h ¶Institutio.Ibi & in præd.l.si mandato.§.fina.tractat de hac clausula Richar.Malum.in sua quęstione mihi xvij.quæ incipit,Titius ex prędefuncta terminauit ꝙ si talem clausulam ad verbũ reliquit, nõ põt addi iure institutionis,vel huic simile.quod habet validare testamentum, quando descendentibus erat relictũ.Quicqd dicat,cõtrariũ fit de facto,& habet ęquitatem:sæpissime enim testatores filiabus.relinquunt,filios instituunt.Ad hanc autem verborum subtilitatem seruandam subdunt quòd habeat̃ consilium sapientis,maximè cùm verbum relicti etiam institutioni coaptetur vt not.in aut̃.de hæredi.& fal.§.& hæc quidem.super verbo,relictis.ff.de test.ex ea.§.j.& de hære.insti.l.his verbis.in glo.& quod no.de test.c.j.lib. vj.in glo.nunquid.In fine autem quæstionis illius tractat quid talis clausula in contractibus operetur:dices primò ꝙ omne id, quod in testamentis operari posset:vt s.voluntas testõris,& id,quod sensit , describatur ordinatiori,& clariori modo,& magis proprio,& in dubio opinionũ tutiori. & hoc fortius in cõtractibus,qui magis p̃nt conferri in alterius arbitrio, q̃ vltimæ voluntatis.ff.de testa.l.iij.& quod ibi not.in fi.j.gl. In illis ergo sapiens supplere poterit de consuetis,licet nõ dictis.Et sic posset intelligi quod no.ff.de ver.obli.ex ea parte.scilicet quod ibi consuetum erat p̃mitti pœnam.Nec obstat ꝙ consueta veniunt etiam sine clausula de sapiẽte.ff.de ædil.edic.quod si nolit.§.quia assidua.& de aqua plu.arc. si prius. §.j.quia id additur ad dubitationẽ tollendã.ff.man.qui mutam. Supplebit ergo in consuetis & naturalibus:cùm cõsuetudo est altera natura.ff.de lib. & posthu.si quis posthumos.Inducit quod no.ff.de act.emp.emptorẽ. §. qui aũt.in prin.magnæ glo.& l.si quis seruũ.in glo.ij.& in hoc consilio veniet arbitrium boni viri.ff.de reg.iur.in personarũ.§.j.per quod etiã incõsueta possent suppleri.extranea vero,accidentalia,vel naturalia,quę bonus vir non arbitraret̃,supplere nõ poterit:quia de his nõ videt̃ actũ vel cogitatum.Facit de iniu.in nostra.de iureiu.c.pe.quod procedit in omni generalitate,vel obscuritate:de reg.iu.inspicimus.& c.generali.lib.vj. De substantialibus autem certũ est supplere nõ posse:illa enim à principio sic insunt cõtractibus ꝙ sine illis vitiat̃.C.de testamẽtis.l.testamentũ.de spons.

tuæ.& c.seq.in fi.& quod no.C.de contra.emp.l.in ven.de substantialib⁹
autem & naturalibus contractũ:& de accidentibus remitti ad no.ff. de cõ
trahen.emp.l.pac.Per prædicta terminatum fuit in contractum venditio-
nis,donationis,vel alio quo transfertur dominium, posse addi precariũ,s.
ꝙ vendens,vel donans se cõstituit precariò posſidere pro emente, vel do-
natario:quia id fie-
ri consueuit:& effi
cacius venitur ad
mentem contrahẽ-
tium.facit ff.de ma
nu.test.si quis locu
ples.in fine.de leg.
iij.si quis.C. com-
munia de legatis.l.
prima circa mediũ
& idem cùm nota
rius posuit, &c. vt
illud ibi includat,
quod est de natu-
ra,vel more contra
ctus.ff.de liberis &
posthu.l.Gal. post
principium. & de
iureiurando.si duo
patroni.in princip.
& §.idem scribit.
¶Redeũdo ad quę
stionem authoris
de potestate data
notario,inuenio su
per l.j.C.de procu.
opiniones recita-
tas.Prima opin. ha
bet ꝙ posſit quod
verbũ sonat:cũ cõ
tract⁹ ex cõuẽtiõe
legẽ,accipiant.ff.de
re.iur.cõtractus.&
eo.titu.contractus.
lib.vj.& nil tã con
gruum fidei, quàm
promissa seruare.
ff.de pactis.l.j. cir-
ca princi.C.de trãs
act.non minorem.
& quia verba de-
bent aliud operari
in contractibus,le-
gatis,& priuilegijs
ff.de vsuris.si stipu
latus.de leg.j.si quando.ad muni.l.ij.de priui.si papa.§.j.in fin.libr.vj.Gui.
de Suza.distinguebat an esset, vel non esset certus sapiens nominatus ad
id,vt primo casu procedat quod dixi.Allegat C.de contrahen.empt.l. fin.
ff.loca.si merces.ij.respõso. C. de nouo Codic.fac.l. hæc quæ necessario.§.
ideoq́.Secundo casu nil posſit,per præ.l.si merces.j.respon. Facit ad hãc
distinctionem extra,de arbit.innotuit.de elec.c.ij.lib.vj.Iac.de Are.etiam
eo casu quo fuit certus sapiens nominatus,restringit ipsius potestatem, vt
suprà dixi post Richar.Quando autem venditor promittit se curare em-
ptorem ad sensum sapientis,& sapiens dicit fideiussorem dari:vide quod
not.infrà de empt.& ven.§.j. super verbis fideiussoris protestatione, quæ
ibi ponuntur in instrumento contractus.& vide etiam quod ibi dicam.

A D D E, vt plenè per Barto.& Alexan.in l.illa institutio.

a ¶Colum.iiij.Et verba sunt Accurs.quæ sequuntur ibi nota.§.j.in gloss. ca
ue tibi.

b ¶Magistratus.Hæc ratio fuit Accur.in gloss.de qua dixi. Sed non placet
Iaco.de Bel.cùm certum sit,tabellionem magistratum non esse.Sed hoc vo
luit Accur.nec iurisdictionem habere, sed habet officium.Dicit ergo ra-
tionem esse,ne vsurpentur officia,vel promiscuis actibus confundantur al
leg.C.de episco.& cleri.repetita.& lib.xij.de numera.& actu.l.iiij.& vj.et
l.nemini.Adde rationem,ꝙ personæ fides,& industria est electa.extra, de
offi.deleg.c.fi.§.ij.ff.de solu.inter artifices.

c ¶Ibidem not.In glo.hic est argu.quod tenet in alijs locis instrumentum
non valere. Sed ad partem quòd valeat instrumentum,inducitur, ꝙ alius
est,qui scribit testamentum originale,puta seruus,vel ipse testator, & ali⁹
qui illud publicet ad fidem faciendam,puta,officialis,magistri census, vel
similes.Patet primum ff.de test.l.seru⁹.& C.eo.hac consultissima.in prin.
& C.eo.testamenta.& l.consulta.Idem in donatione scripta per alium pu
blicata.C.de dona.l.in hac.& maximè in hoc,cùm consentit,qui protocol
lum scripsit.Facit regula,qui per alium.lib.vj.concor.& omnia nostra fa-
cimus,&c.C.de vete.iure enu.l.j.§.sed neq;. Facit ff.de edendo.si quis ex
argentarijs.§.j.& videtur casus in authen.de fide instrumen.§.in his verò.
ibi : si quidem per se non scripsit,sed per alium ministrantem sibi. Quod
non posſit,inducitur:quia qui per se cognouit causam,pronunciare debet
per se,& non per alium.C.de sen.ex breuic.recit .l. ij.& iij. facit C. de iur.
emp.l.si.C.de his,qui veniam æta.l.ij.Dilatare potes materiam per not. in
regula,potest quis.
libr.vj.in parte pri
ma.dicit Nico. no-
tarios distinguen-
dos,vt iudices,quo
rum aliqui totum
& partem commit
tere possunt,etiam
priuatis. ff. de iur.
omnium iudicum.
l. magistratibus. &
l.eum qui.& l.ij.&
iij.in fi.extra,de of
fic.dele.super quæ
stionum.§.ij. ĩ qua
tamen non proce-
dit quod dicitur de
priuatis personis.
de rescrip. statutũ.
§.j.lib.vj. Sunt alij,
qui iurisdictionem
habent in volentes
totum , qui dicunt
iudices chartularij,
de quibus C.de iu-
di.rem non nouã.
§.j.ff.eo.l. v. extra,
de resti.in integr.c.
penulti.Sic est da-
re in notarijs magi
stros tabularios, &
tabelliones, vt di-
ctum est suprà.ver.
proxi. & versi. hic
seq. & horum di-
uersæ sunt species,
& diuersa offi-
cia, & nomina, de
quibus nota. C.
de tabulari. super
Rubric. & constat
per prædicta,ꝙ ta-
bularij scribere pos
sunt per alios, & p
se signare. & hoc
innuitur in authen.de tabellio.in principio.ibi completum à tabellione,et
tabulario possent etiam per seipsos totum scribere. Omnis enim tabula-
rius est tabellio,secundùm eum:sed non conuertitur.Item etiam ipse, quẽ
tabellionem vocamus,si à seipso extra officium,sine commisſione facta à
tabulario rogatus scriberet instrumentum,haberet plenam fidem sine sub
scriptione tabularij.Sed cùm in officio ex commisſione tabularij scribit,il
la scriptura à subscriptione magis tabularij,q̃ à subscriptione tabellionis
fidem habet.Facit ff.de offi.eius,cui man.est iur.l.si prætor.Sunt alij nota
rij,vel tabelliones,qui stationes non habent,nec per aliud officium, q̃ ta-
bellionatus deputati sunt ad scribendum,& audiendum instrumenta : isti
instar secundorum iudicum,de quibus suprà, bene possunt audire contra
hentes,& conficere protocolla,& instrumenta:& totum per se debent au
dire,scribere,& complere,& nullam partem per alium explicare : vt in d.
§.nos autem.de tabellio.

A D D E, ad versi.seq.si item.opponitur quod talis illud scripsit &c. ꝙ
aliquis prohibitus etiam notarius,licet sit in quasi possesſione tabelliona-
tus,& conficiat instrumenta : non tamen propter hanc quasi possesſionẽ
tenuit valida sua instrumenta.Secus tamen esset, si ille esset in quasi posses
sione huius officij,qui posset etiam tabellio.vide per Ang.in add.ad Bar.
in l.generali.C.de tabula.lib.x.¶Si verò instrumento non reducto in mo-
dum,morte , vel alio impedimento ineuitabili,non posset rogatus facere
instrumentum:authoritate ordinarij fiet per alium:& valebit.extra, eodẽ
tit.c.penul.Item si consuetudo loci haberet ꝙ ex protocollo vnius posſit
alius notarius facere instrumentũ:illi staretur.C.quæ sit longa cõsue.l.j. ex
tra,eo.ti.cùm dilectus.secũdo responso.vbi etiam decuriones, vel regimi
na ciuitatũ hoc alicui concederent,ꝙ de alterius protocollis possent instru
menta publicare,valerent talia instrumenta.& sic seruat Italia. Facit C.de
iustitia & iur.omnes populi.& de emanci.libe.l.j.& vide s.eo.tit.§. osten-
so.versi.ꝙ si aliquis tabellio.& in versi.ibi sequenti tractatur de abbreuia-
tura protocolli:de quo vide quid ibi dixi.

tur in prima, vel in secunda persona:dum tamẽ nõ
immutetur substantia veritatis:vt extra, de cõuer.
coniu.dudum.& ff.de donat.ex hac scriptura. nisi
fortè in instrumẽto sententiæ,in quo iudex debet
in prima persona loqui.arg.C.de sen.ex breuic. re-
ci.l.j.Alij cõtra:vt j.de sentẽtia.§.iuxta.versic. non
valet etiam. sed nec refert vtrum concipiatur per
verba præsentis vel præteriti temporis.extra,de iu
re pac.quod autem.in fi. Vtrum autem instrumen-
tum perditum,verbis primis non mutatis, reficie-
15 tur,de hoc not.s.eod.§.postq́.versic.j. ¶†Item op
ponitur quòd non est confectum per eum notariũ
qui est suspectus.s.versic.primo.& super quo not.
breuiter quòd est magister stationis,qui maior est
in statione:sub quo est tabularius:et sub isto est mi
a nor tabellio.in aut.de tabel.in prin.col.iiij.[a] Quan
doq; tamẽ vnum pro reliquo ponitur. Vnde olim
cùm contrahentes veniebant ad eum , qui pręerat
stationi,ille remittebat eos ad alium,puta ad tabu-
larium,vt eos audiret : & is,qui fortè scribere ne-
sciebat,audito contractu iterum alio,puta tabellio
ni scribendum committebat,vt ibi probatur : ho-
die verò tabellio contractum audit vsq; in finem:
& ipse per se debet scribere documentum,& com
plere:vt in e.tit.§.nos autem.& §.vt igitur omnia.
& C.lib.x.de tabula.generali.C.de fide instr. con-
tractus.Nec potest hoc alij committere.in aut. eo.
§.pe.quia facere instrumentum,non competit iu-
b re magistratus.[b] Vnde non potest committi.ff. de
offi.eius,cui man.est iur.l.j.in princ. si tamen com-
miserit,seu delegauerit,punitur ipse.Sed instrumen
tum factum videtur valere:vt in eodem titulo.§.vt
tamen non.versi.Si verò potest.Sed illud in ciuita
c te Cõstantinopolitana:vt ibidem no[c].Sed quid vi
demus Narboñ.& Florentiæ aliquem esse magi-
strum stationis:& ille mandat per discipulos con-
fici instrumenta?Respõ.illud ideo est:quia & ipse
discipulus audit contrarium,& ei iniungitur scribe
re documenta:ideòq; scribere potest: & magister
ibi suum signum apponit,& se subscribit propter
maiorem authoritatem:vt ff.de eden.si quis ex ar-
16 gentarijs.§.j.¶†Nam quantò plura signa in char-
tis,tantò sunt cautiora instrumenta: vt in authẽ. de
fide instrumen.§.oportet.xcviij. dist. §.j.& c.j. &
ij.extra,de offi.deleg.prudentiam.in prin.ibi: inte
grum est iudicium,&c.vbi autem nõ est magister
stationis,habens discipulos iuratos in prædictis lo
cis,non potest vnus tabellio id alteri demandare.
Ex quo patet quòd extirpandus est abusus,qui in
plerisq; locis diœcesis & prouincię Narbo. irratio
nabiliter inoleuit: vt lxviij.distin. corepiscopi.ibi
enim tabelliones mandant in singulis villulis vel ca
stris sacerdotibus vel clericis,& quandoq; etiã lai-
cis,vt eorum vice audiant testamenta,& contract⁹
matrimonij,& alios,& in scriptis cum testibus re-
digant: ex qua scriptura ipsi postmodum confi-
ciunt instrumenta,vel scripturę per illos factę sub
scribunt:& malè,vt patet ex pręmisſis:nec talis scri
ptura faceret fidem si opponeretur. In his autem
multùm operatur cuiusq; loci consuetudo. extra,
de fide instru.cum dilectus. ¶Item opponitur ꝙ
talis illud scripsit,qui nõ posset esse tabellio. quod
dic vt suprà.§.restat.versic.sed cùm dixeris.& seq.
¶Item opponitur contra instrumentum , quòd p
aliam scripturam contrariam eadem die factã , vel
ab eadem parte productam,derogatur ei fides. ex
tra,de fide instrumẽ.imputari.C.eo.scripturæ. Idẽ
17 & in literis papæ.extra,de rescr.pastoralis.¶†Sed
pone,produco instrumẽtum,in quo continetur ꝙ
promisisti mihi decem.Narbonæ die tali : tu ꝓfers
aliud instrumentum,in quo continetur,me vel te il
la die fuisse stipulatũ Romæ:quæritur cui poti⁹ sta
bitur?Et videtur quòd vltimò producto.argu. C.
de contrahen.stipula.optimam.ad finem.extra, de
test.ex tenore.Sed dic quòd iudex inspicit quod in
strumentum inducat maiorem probationem:quia
fortè primum inducitur per eum,qui consueuit fa-
cere,& producere falsa instrumenta.extra,de pig.
illo.in fine.vel erat abolitum,vel cancellatum , seu
vituperatum:vt C.de edicto diui Adria.tol.l.fin.et
ff.de accusa.si cui.§.primo.ijsdem.vel tabellio non
erat bonæ famæ.extra,de præscri.veniens.vel pro
ferens erat persona famosa & vilis.ff.de eden. si qs
ex argentarijs.§.primo.Si autem ambo sint æqua-
lia:quod ad hoc attendat vtrum secundùm produ
catur ad absolutionem,vel obligationem:si ad ab-

solutionem,

solutionem, credit scd'o: si ad obligationẽ, nõ credi tur: vt arg. ff. de act. & obli. Arrianus. extra, de pro ba. ex literis. & s. de confes.[a] sed si expediẽs visum fuerit, nulli credat. C. de fide instr. scripturę. ¶Sed eodẽ themate retento,[b] pone ꝙ tu per tuũ instru mentũ obtinuisti: nũquid ego potero probare cõ- trarium per testes. Dicit Vber. ꝙ nõ. arg. C. de fide instru. l. iij. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. in factũ. & vide s. §. pxi. ver. sed pone, produxit. ¶†Quid si ita[c] cõtineatur in instrumẽto, P. filius T. promisit die tali decẽ H. & illa die T. nõ viuebat, & sic P. nõ erat eius filius. Dic ꝙ nõ ideo falsum dicitur instru mentum vel vitiosum. ff. si cer. pet. eius qui. Debet enim suppleri filius T. s. quondã. Sic debet exponi & suppleri. ff. de dãno infec. si finita. §. si fortè. vers. vt autem. ibi: dominus. s. quondam. & C. de rebus cred. ad excludendum. ibi: tutor, s. quondã. ff. de pu bli. & ve. l. cotem. §. illicitarum[d]. & C. de tempo. l. penul. ¶Itẽ opponitur ꝙ aduersarius semel corã iudice professus est se eo non vsurum[e]. C. eo. l. iij. extra, de accusatio. veniens. vij. q. j. quàm periculo- sum. extra, de renun. sane. & capi. dilectæ. ¶Item ꝙ non sunt ibi testes scripti extra, de procur. c. j. in authen. de fide instru. §. si quis igitur. & §. sed & si quis igit. & §. sed & si quis. quod dic vt s. §. restat. versi. sed cum literis. & in Summa domini mei. eo. titu. sub §. idem redditur. ver. item secũdùm Goffr. ¶Item ꝙ nõ est ibi numerus testiũ, qui secundùm legem requirit, habita distinctione vtrum contra- hatur in ciuitate, vel agro à perito vel imperito: & an contractus ascẽdat libram auri, vel non, in aut. eo. §. sed & si instrumenta. C. eo. aut. si contractus. s. de teste. §. restat.[f] ¶Item ꝙ testes inscripti non sunt idonei: puta quia sunt de adulterio condẽna- ti. ff. de testi. scio. quod dic vt s. de teste. §. j. ita pos- sunt enim impugnari, sicut produci in iudicio. Cõ tra, quia sufficit illos fuisse bonę famę tẽpore, quo fuerunt inscripti. C. de testi. l. j. de hoc s. de teste. §. j. versi. item opponitur ꝙ est cri. ¶†Quid si testis inscriptus in instrumento est excõicatus? Respõ. in strumentum nihilò minus valet, dummodo instru mentum non sit aliàs suspectum: quia tunc non da retur ei fides per testem nec excõicatum. Si autem nunc est absolutus, bene dat fidem instr̃o per suum testimonium: licet tempore, quo fuit inscriptus, ex- cõmunicatus fuisset. Sed contra: si nunc est excom municatus, sed tempore inscriptiõis non: tunc per suũ dictum nõ dat fidẽ instrumẽto suspecto: cùm sit excõicatus, sed Papa. Alij contra. de hoc secun- dùm papã extra, de exce. pia. §. si vero.[g] ar. præ. & cõtra, s. de teste. §. j. versi. item ꝙ excõicatus. & seq. & versi. quid si post datũ. & seq. ¶Item[h] ꝙ in in- strumento deest aliqua litera. extra, de fid. instr. ex parte. ff. de manu. te. qui habebat. ¶Item ꝙ illi, qui dicuntur in eo interfuisse cõtractu, tunc erant alibi. extra, de his, quæ fiunt à præla. quãto. & de test. tã literis. in fi. C. ad l. Cor. de falsis. l. qui veluti. ¶Itẽ ꝙ notarius nõ fuit rogatus facere instrumentũ. qđ dic vt s. §. breuiter. versi. & not. ꝙ. ¶Item ꝙ nõ est factũ per manum tabellionis publici: quod dic vt s. §. nunc dicendũ. in prin. & ver. priuatũ autem. & §. restat. ver. illud aũt. ¶Item ꝙ nõ est à tabellione subscriptũ, vel etiam à partibus, vbi contractus ce lebratur in scriptis. C. eo. contractus. C. de conue. fisc. debit. l. ij. extra, eodẽ inter dilectos. §. instrumẽ tum. extra, de priui. cùm olim. ij. circa mediũ. ¶Itẽ ꝙ testes non subscripserunt in testamento, vt not. C. de testa. hac consultissima. & aut. quod sine. & arg. in authẽ. de instr. cau. & fide. §. oportet. & in ca su, qui est C. ad senatuscon. Vel. antiquæ. §. sed si quidem. Quidã tamen dicunt ibi non esse necessa- riam eorum subscriptionẽ.[i] ¶Item ꝙ in instrumẽ to non dicit ꝙ testes fuerunt rogati in casu, in quo id fieri necesse est: quod dic vt s. de teste. §. j. ad fin. versi. item quod non fuit rogatus. ¶Item ꝙ testis inscriptus contradicit instrumento, vel se negat in terfuisse, vel se subscripsisse, vel suum sigillum esse, vel de sui conscientia appositum fuisse. ff. quemad mo. te. ape. l. j. §. fi. & l. sed si quis. ff. de tab. exhi. lo- cum. §. hoc interdictũ. ff. de proba. si eum. ff. de his, quæ in test. delen. l. j. De hoc vide s. eo. §. restat. ver sicu. quid si diui. & seq. ¶Item ꝙ nõ est signatũ ab eo, qui ad hoc deputatus est. ff. de iure fisci. in frau- dem. §. quoties. in aut. vt diui. ius. subscri. ha. gl. quæ §. j. & in præ. §. rursus. ¶Item ꝙ non est sigillatum sigillo quo debet, cùm diuersa habentur. extra, de appella. significauit. ¶Item ꝙ non est signatum si- gno authẽticæ personæ, nec subscriptum, vel anno tatum, seu roboratum: vt s. §. restat. versi. sed quid si. C. de fide instru. contractus. C. de conue. fisc. de l. ij. & extra, de priuile. cùm olim. ij. xij. q. ij. cùm re- demptor. extra, de fide instru. inter dilectos. §. sed contra priuilegium. & §. rursus. & c. j. & C. eo. aut. ad hæc. C. de testa. si vnus. ¶Item ꝙ habet subscri- ptiones varijs manibus annotatas, vel quod non est eadem manu perfectum. extra, de priuilegijs. cùm olim.[k] ij. & in prædi. decreta. inter dilectos. versic. instrumentum quoq; nisi hæc diuersitas ex mutatione calami, vel atramenti inducatur: vt ibi, & in aut. de fide instr. prope prin. Quod autem di xi de subscriptionibus, intellige propriè, prout no. in præ. decre. cùm olim. & probatur in præce. c. cũ redemptor. ¶Item ꝙ imago sigilli non est integra vel aliqui characteres, seu literæ eius sunt deletę: vt in præ. §. sed contra priuilegium. ¶Item ꝙ cera si- gilli est vetus exterius, interius verò recens: vt in præ. §. rursus. & §. instrumentum. ¶Item ꝙ sigillũ nõ est authenticũ: vt in præ. §. rursus. & eod. titul. c. ij. de quo dic vt s. de proba. §. fi. versi. x. ¶Itẽ ꝙ sigillum non est eius, cuius esse dicitur: dũmodo il le habuerit proprium: vt s. de cita. §. iam de citatio ne. ver. literis igitur. & de pba. §. fi. versi. x. ¶†De sigillo namq; annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo essentialiter habetur: vt de pœ. di. ij. principium. prope prin. versi. de an nulo. ideoq; non debet qs alieno sigillo sigillare, si propriũ habet. ff. qui te. fa. pos. ad testium. §. si quis ex testibus. & l. pe. extra, de re iud. cùm inter vos. §. j. De hoc dixi in prin. versic. literis igitur. & s. de procu. §. rõne autẽ. versi. item quod nõ sunt factę. & seq. ¶Itẽ ꝙ sigillum dicitur esse taliũ, qui nõ fa ciunt corpus, vel collegiũ. quod dic vt extra, de ex cess. præla. dilecta. ¶Item ꝙ in publicatione instru- menti nõ fuerunt vocati hi, quos res tangit. quare non valet: vt s. §. ostẽso. versi. qualiter autẽ. ¶Item ꝙ est suspectũ, nec ei fides imponitur: vt s. §. breui ter. versi. & nota ꝙ. ¶Item opponunt quæ habes s. de procu. §. rõne autẽ. versi. item ꝙ nõ sunt factę. & sequentibus. ¶Item ꝙ instrumentũ continet in se duo repugnãtia seu cõtraria. ff. de reg. iur. vbi re- pugnantia. ff. de re iud. vbi duo. iij. q. ix. nihilò mi- nus. extra, de re iud. vbi duo. iij. q. ix. nihilomin⁹. ex tra, de testi. in nostra. de appel. solicitudinem. ad fi. xxv. q. ij. si ea. puta si dicatur ibi ꝙ superior confir mat, & donat: vt in præ. c. inter dilectos. §. cæterũ. ¶†Item ꝙ est scriptũ in papyro. Sed hæc non est sufficiens causa reprobandi instrumentũ, sed inno uationem obtinẽdi. extra, de cõfirma. vtili vel inu- tili. cùm dilecta. In nonnullis enim regionibus in- strumenta in chartis bombycinis fiunt. quod irre- prehensibile iudicamus: vt s. §. restat. versic. porrò sunt nonnulli. ¶Itẽ reprobat instrumentũ, si pro- batur tale quid, quo probato, nõ possit stare quod[l] in eo continet. C. de cõtrahen. stip. optimã. & de fi de instr. inter dilectos. prope fin. ¶Item opponit ꝙ tabellio, qui cõfecit: consueuit falsa cõponere vel produces falsa inducere, seu fabricare. vtrumq; em reddit instrumentum suspectum arg. ff. de eden. si quis ex argẽtarijs. §. j. ff. de suspec. tu. l. iij. ff. de ac- cu. si cui. §. ijsdem. extra, de præscri. ad audientiam. extra, de pign. illo. in fi. ff. de re mil. non omnes. §. à Barbaris. C. de proba. iubemus. C. ad l. Cor. de fal. l. fi. de quæstionibus. de minore. in fine. vnde vers⁹: Qui malè consueuit, cui prauus mos inoleuit, Rarò delebit, quod de consuetudine creuit. argu. xlix. dist. hinc etenim. versi. impetiginẽ. Argu. contra ꝙ abusio in vno instrumẽto nõ præiudicet in alio. C. ad l. Corne. de fal. si falsos. & est hoc verum ꝙ licet tabellio confecit vnum instrumentũ falsum, nihilò minus valent alia vera instrumenta per eum con-

ADDE vt per Bal. cõsil. lxxxv. ij. libr. Pau. de Castr. consil. ccxxx. per Petr. de Ancha. cõ si. ccxliij.

a ¶De confes. §. nũc videndum. versi. si autem. & versi. se- quentibus.

b ¶Retento. No. qa hæc defendit solu- tionẽ & loquit qñ secundus obtinuit, per quod improba tum fuit instrumẽ- tum actoris.

c ¶Quid si ita. Hoc posuerat s. §. pxi. vers. pe. sed hic ple nius.

d ¶Illicitarum. Me- lius dixisset §. pe- nulti.

e ¶Vsurum. Sup: cũ fides instrumẽti re uocaret in dubium sic ponit lex illa. et not. de test. præsen tium. in fi. j. gl. Cõ- silium circa hoc vi de s. §. videndum. versi. ꝙ si velis. Vn de vt in l. illa not. se cus esset, si non re- uocaret in dubiũ. Hoc scias qđ Gof. in q. xxviij. dicit l. illam locum habe- re, etiam in alio iu- dicio, & variato modo agendi. Nã cùm instrumẽtum, quod produxit, ar guitur de falso, & ego dico me illo vti nolle, videor de cri mine conuinci, & pacisci. ff. de his, q no. infa. athletas. §. vlt. & per id pœnã euado. C. ad l. Cor- neliã de fal. l. si fal- sos. & de crimi. fal. ad falsariorũ. Et si negaretur per hoc apparere falsum, non potest negare illud suspectum: & suspectæ scripturæ in iudicio produci non debent. C. de proba. iubemus. de rescri. ad audientiã. j. de fide instru. Et quod dixi ꝙ pœ- nam euadit, intelli- ge secundũ prædi. l. si falsos. quando opponebatur vsus tantùm. secus si ma chinatio, vel fabri- catio, vt ibi.

f ADDE vt per Alexan. in apostil- la d. l. si falsos.

g ¶Restat. Tot⁹ tra- ctat de numero te- stium. Hic autem quod prædixit, est ibi in prin.

h ¶Si verò. Cuius di ctum posui de sen. excommuni. decer nimus. libro vj. su- per vlti. glo. ad fi.

i ¶Item. Repete op ponitur quod est s. ver. patet enim p iura. aliàs, ꝙ oppo- nitur. item opposi- tio non procedit saluo quod ibi scri psi super verbo, de erat.

k ¶Subscriptionem. Ibi vide in glo. ij.

¶Cùm olim. in gl. ex hoc.

l ¶Vnde versus. Quos posuit Ioan. de deo cauil. libr. v. vt s. in prin.

a ¶Si confectum. Et in versi. proximè præcedenti illum.
b ¶Fraternitatis. Vbi scripsi in glo. magna.
c ¶Scribit notas. i. algorismum, vt ibi no. constat autem notam recipi pro rogatione. extra, eo. titu. c. pe. & s. eo. §. ver. quid ergo.
d ¶Patris. Etiam si sit emancipatus. vide suprà de teste. §. j. versi. item quòd est parens.
e ¶Tabelliones. De instrumēto à se cōfecto, quod procurator meus producit: vide quæstionē super regulā, cùm quid vno. lib. vj.
f ¶L. ij. Vbi de hoc per Cyn. Huic aūt dicto concordant Odo. & Vbert. de Bob. dictū Iac. de Ra. ibi inuenies per Cy. fertur Dynū tenuisse contrariū in l. j. §. inter filium. ff. ad l. Cor. de fal. vbi gl. mouet hāc quæstionē, & nō soluit. Sic etiā Do. meus supper præ. l. ij. Id aūt probabat Dy. per l. impuberē. §. q codicillos. & l. diuus. co. titu. Sed istæ leges, quę dicūt ī codicillis Libonianū locū habere, pro tāto nō probant: q sicut & testamētū, sic & codicilli ī scriptis, & sine scriptis fieri possunt. C. de testa. cùm antiquitas. in fi. & de codicil. l. fin. Dñs Rusticanus disputauit hanc quæstionē, et tenuit etiā in nūcupatiuo locū esse Liboniano & si non ex verbis, tñ ex mēte. quod multis rationibus probauit, inducēs vltimò no. in l. fi. C. de edic diui Adri. in glo. sigillorum. & C. de fideicō. l. fin. Rōnes aūt fundant super eo quod dictū est in versic. proxi. & super indistincta & generali prohibitione, & super idēnitatis rōne fuit quęstio facti de patre notario testamētum scribente nuncupatiuū, in quo testator filiū notarij fecit fideicōmissarium, vel executorem ad soluēda legata, vel ad distribuendā certā quantitatē in pauperes. Et posito q opinio Odof. de nuncupatiuo nō defenderent, fuit tamen obtētum: quia per id nihil acquirebat filio: & sic nec pa-

fecta, quandiu in officio toleraṫ. & hoc est propter publicā vtilitatē: vt in cōcor. quas habes j. de exec. sen. §. j. ad fi. 22 ¶†Si tñ publica persona accusata & condēnata fuerit de falso: ex tūc instr̄a & dicta eius ratione personæ robore carebūt, & nō ante. argu. extra, de testi. testimoniū. & præalle. cōcor. & in cōcor. positis §. restat. versi. quid si confectū[a]. & ad idē extra, de hæreticis. fraternitatis.[b] 23 ¶†Sed pone tabellio cōfecit instrumentū testamēti: demū corā arbitris agiṫ de successione illa: & corā eis illud instrumentū producit: ipsi verò in sñia sua ita dicunt pronunciamus sic nō obstante instr̄o testamēti corā nobis exhibito, q talem filiū pnūciamus, siue reputamus. Hæc aūt pnūciatio scribiṫ per eundē, q illud confecerat instr̄m, & taceṫ: nec in aliquo contradicit. quæriṫ an ex hoc sit falsarius reputandus. Et videtur q sic: vt C. lib. x. de suscepto. & arca. l. si aliquid. Nam in talibus sola sententia spectatur. ff. de pœnis. quod ad statutū. Sed certè ibi directè actum fuit cōtra cōdēnatos, & sñia cōtra eos lata: per quas leges quidā hoc dixerūt. & ar. p eis extra, de testi. testimoniū. ver. aut grauata. de re iudic. quis. Item pro eis est: q nemo melius confitetur, q propria manu scribendo: & talis cōfessio præiudicat: vt ff. de pig. fideiussor. ij. §. j. & extra, de priuil. cū olim. ij. lxj. di. §. sed aliud. & §. seq. ergo non videṫ cōtra 24 illū alium inquirendū. C. de cōfes. l. vnica. ¶†Nam cōfessio in scriptis facta præiudicat. extra, de fi. instru. si cautio. licet facta sit in iudicio ad aliud instituto. extra, de confes. c. ij. extra, de elect. per inquisitionem. nā crimina vndecūq claruerint, puniri debet. xxiij. q. iij. ecce aūt. extra, de collu. crimina. Itē in hoc crimine quis sine accusatore puniṫ. C. de proba. iubemus. & acerrima indago in eo sit. C. ad l. cor. de fal. l. vbi. Item ex tali cōfessiōe puniri debet, quis nō fuerit ad hoc actū. extra, de elec. per inquisitionē. extra, de cōfess. ca. ij. Ego credo q sententia illi non obest: tum quia non fuit ad hoc actum ff. de his, qui no. infa. Lucius. extra, de excep. c. j. & de ordi. cog. c. ij. in fi. cum suis concor. tum quia sententia inter alias personas, & ad aliud lata, sibi non debet præiudiciū afferre: vt extra, de fide instru. inter dilectos. §. porro. extra, de re iud. c. pe. quis ex hoc illius opinio de facto grauetur, & eius instr̄a suspecta quodā modo reddanṫ. extra, de testib. testimoniū. extra, de simo. per tuas. extra, de pigno. illo. in fin. Eis tñ stabitur, nisi aliud contra ea probeṫ: vt in authen. coll. iiij. de tabel. §. si verò indignus. vers. ipsis tamen doc. vt et ibi no. Nā & sententia arbitri non infamat: vt ff. de his, qui not. infa. qd ergo. §. ex compromisso. nec de hoc fuit cōpromissum: quod & si factum esset, non valeret: vt ff. de arbit. non distinguemus. §. Iulianus extra, de in integ. restit. causa. Sed nec confessio talis, etiam si expressè fieret coram illis, tanq facta coram non suo iudice ei præiudicet. extra, de iudi. at si clerici. Nā nec pōt dici confessus: cùm in instr̄o sententiæ nō ipse locutus fuerit, licet verba conscripserit arbitrorū: vt 25 extra, de exce. præla. ex literis. ¶†Sed nunquid iudex pōt comburere instr̄m falsum, coram se exhibitum? Respon. sic, secūdùm Vber. arg. ff. de tabu. exhi. l. fin. C. de famo. li. l. j. nisi alia persona esset in instrumento inscripta, quæ ex hoc nimiū læderet. 26 ¶†Item opponitur q instrumētū scriptū est per notas, siue per signa. quod esse nō debet. arg. C. de emen. Iust. Cod. prope fi. §. cuius scripturā. & C. de veteri iur. enu. l. ij. §. hoc autē. Nam & Pedius scribit notas[c] nō esse literas. ff. de bon. posses. l. sed cū patrono. §. nota licet sic contra. Nam notarius à notis diciṫ: vt lxxvij. di. monachus. Sed nunqd & per titulos debet scribi. Dicunt quidā q sic. quasi illud non sit signū tale, quale diciṫ in predi. concor. Alij dicunt q in instr̄o nō debet fieri aliquis titulus: q citò pōt in eo falsum fabricari: & quod infirmari,

tui leges prædictæ, vel Libonianum cùm non haberet q licitè filius illud officiū exequi posset. Ad quod facit ff. de fal. l. vxori. §. j. & quod ibi not. & in l. impuberem. §. fi. facit l. de eo. & l. sequens. eo. tit. ff. de adi. leg. l. pen. §. j. quando dies le. ced. l. Firmio. §. j. & de lega. l. si quis Titio. & quod ibi not. ibi enim distinguitur in ministerio, an sit cum commodo, vel sine.

vel vituperari pōt, præcauendum est. extra, de seruis non ordinā. c. j. sed hoc non seruatur. In curia tamen Romana scriptores dñi Papæ à periculosis abstinent abbreuiationibus: vt tetigi suprà, de rescri. præsen. §. j. & vide s. §. ostenso. vers. quid si abbreuiatura. & seq. ¶Item q non est originale, sed sumptum, licet de originali faciat mentionē: cùm ei nō credi debet, nisi ipsum originale ostendatur: vel nisi eius continentia per testes, vel confessionē probetur. De hoc s. eodem. §. nunc dicendū. in princi. seu versi. iij. ¶Item q est domesticū, puta à filio vel alia persona domestica factum: vt C. de proba. instrumēta. Qui autem sint domestici, dixi suprà, de teste. §. j. versi. item excipitur q est domesticus. Vel potest prædicta lex intelligi de priuata scriptura: 27 vt ibi not. ¶†Item quid si filius fecit instrumentū de pecunia patris: nunquid ei crediṫ? Videṫ q non vt in præ. l. Nam filius non est testis idoneus in causa patris[d]. iiij. q. iij. vbi testis idoneus. extra, q ma. accu. pos. videtur. ff. de testi. idoneus. Si enim dicaṫ falsum, oportet probari per filium: vt C. ad l. Corne. de fal. si quis decurio. argu. contra. C. de his, qui sibi in testa. adscri. l. j. Item contra, nā filius pōt esse iudex in re patris, in voluntaria iurisdictione: vt ff. de adop. l. iij. & iiij. & etiam in contētiosa in priuatis delictis: vt ff. de arbitris. quinetiam. de quo dic vt suprà, de iudice deleg. §. superest. versi. itē si est maritus. Potest ergo patri consuli, secundū Vber. vt adhibeat alios tabelliones[e]. ¶Item excipitur q in negotio proprio quis instrumentum confecit: ideoq non debet credi ei: argumen. ff. ad l. Corne. de fal. l. j. §. ad testan. C. de testa. dictantibus. C. de his, qui sibi in testa. adscri. l. j. ij. iij. & iiij. Nullus em̄ idoneus testis in re sua est. iiij. q. iij. ver. nullus. ff. qñ 28 appellan. sit. l. j. §. in propria. ¶†Quid ergo si testator legat aliquid tabellioni conficienti testamentū nuncupatiuum, quod fieri potest: vt C. de testa. dictantibus. nunquid ipse tabellio poterit sibi illud adscribere? Rñ. sic: nec incidet in l. Cor. de falsis. nec obstat C. de his, qui in testa. sibi adscr. l. ij.[f] Illud em̄ locum habet in eo, qui scribi, & dictat testamentū quod est in scriptis, cuius vires omnes dependent ex scriptura illa[g]. Secus in nuncupatiuo, quod fit hodie: quia ibi fit scriptura solùm ad memoriā, nō 29 vt vires testamenti dependeant ex illa. ¶†Sed qd si aliquis ab intestato veniēs sibi adscribat. de hoc not. eo. tit. l. j. Sed super his dic secūdū Rof. vt not. in l. j. in titu. de senatuscon. Libo.[h] & super hoc cōcipe libellum vt j. in tractatu libel. in ti. de fi. instru. ver. adhuc. ¶Sed nunquid omnibus testibus, qui sunt in testamento, pōt communiter[i] legari, puta x? credit Iacob. q sic argu. Instit. de testa. ordi. §. legatarijs[k]. ¶†Sed qualiter, & per quos probabiṫ 30 huiusmodi legatum? Respon. quilibet poterit esse testis pro altero, licet nō pro parte sua: vnde si forte fuerint octo testes, quibus legatum est septem: probabunt pro octo: & sic de singulis fiet. Nō em̄ 31 in re sua aliquis poterit esse testis, vt dixi. ¶†Quid de legatario: nūquid poterit esse testis? Dic q si occasione legati sui quæstio est inter eum & heredes: non potest esse testis. Si verò quæstio est inter heredem & extraneū: tunc potest esse. Insti. de testa. §. legatarius. C. eo. omnibus. iiij. q. iij. §. item in criminali. versi. nullus in re[l]. Item opponitur q continet maiorē partem affuisse. quod tamē falsum est vt extra, de his quæ fi. à præla. sine cōsensu capit. c. quarto. in fin. & talis falsarius debet suspendi ab officio & beneficio: vt extra, de test. tam literis. in fin. ¶De iuribus autem, quibus consueuit in instrumentis renunciari, not. infrà, de conclu. & renuncia. versicu. quoniam. & sequen. ¶Item nota quòd quatuor modis agitur de falso: vt infra, de sentētia. 32 §. finali. versiculo & nota. ¶†Quid si dixi instrumentum esse falsum in modum exceptio. nūquid postmodum

ADDE quod pro hoc vltimo dicto Ioan. Andr. faciunt quæ not. per Bart. in d. l. impuberem. q pater pōt inscribere filium legatum: dummodo patri non quæraṫ vsusfructus. Quo verò ad quę Odof. Bal. in l. j. §. fi. ff. eo. dicit q si est testamentum nuncupatiuum, q probatur per instrumentum quia tunc est eadē ratio, quæ est in testamēto in scriptis, incidat in pœnam. Si verò testamentū probatur p testes: tunc non incidit in pœnam. Et hoc sequitur Bald. consi. ccclxxxvij. ij. lib. in ci. dispositio.
g ¶Scriptura illa. Testibus ignota: cuius contrarium in nuncupatiuo.
h ¶Libo. Ibi nil de nuncupatiuo, de quo suprà versicu. proximo.
i ¶Cōmuniter. Singulariter enim non est dubiū, vt ī præ. l. dictantibus.
k ¶Legatarijs. Et sic seruatur.
l ¶In re. vide quod dixi suprà de teste. §. j. vers. item quòd est talis.

postmodũ potero accusare de falso? Vr̃ q̃ nõ.ff.vi bo.rap.l.ij.ff.de pub.iud.interdũ.Sed vr̃ cõtra:q̃a p modũ exceptionis nõ cõdẽnaret̃, vt ff.de his q̃ no. insa.Lucius.extra de ord.cog.c.ij.& no.ff.ad l.Iul. de adul.l.ij.§.si publico.in gl.spãle &c.in fi.nisi forte iudex ex officio suo cõdẽnet.vt C.de pba.l.pe. & hoc verius est.[a] Vtrũ aũt teneat̃ lege Cor.de fals. qui sciẽter illicito vtit̃ instr̃o,no.in aut̃.col.ij.de nõ ali.aut p.§.ijsdẽ pœnis.& facit extra de crim.fal.ad falsariorũ. ¶†Vltimò no.q̃ licet pducẽs instr̃m nõ possit cõtra illud de falso dicere:põt tñ dicere illud cõtra se nõ facere.Itẽ licet nõ possit dicere cõtra ea quæ in eo cõtinent̃, aliud tñ est in testib⁹.Itẽ si induxi p me instr̃m qđ nõ bñ intelligebã:& postea in aliquo inueniat̃ cõtra me facere nõ vr̃ mihi obesse. Itẽ licet instr̃m qđ pduxi falsum pbet̃:nõ fit mihi præiudiciũ,quo ad cõtenta in eo.Sed hoc prosequere scđm papã, vt extra de excep. cũ venerabilis.[b] & de censi.cùm olim[c].

SVMMARIVM.

1 ☞Scriptura forensis quę dicatur?
2 Scriptura foresi in iudicio productæ quæ possunt opponi.
3 Scriptura forensis aut attestationes mortuis testibus,an valeant post triennium.
4 Scripturæ publicæ iudiciali etiã sine testium inscriptione credendum est.

De impugnatione scripturæ forensis.

Satis Vtiliter tractauim⁹ qualiter scriptura publica valeat impugnari: superest ergo vt de impugnatiõe priuatæ tãgamus, sed qa hoc s.in §.nũc dicẽdũ.tetigimus: ideo hic nõ repetim⁹:aliqua ergo de foresi dicam⁹. 1 ¶†Et scias q̃ forẽsis scriptura dr̃ quęcũq; fit corã iudicib⁹ vel alijs publicis psonis, vt emãcipatiões, ptestatiões,& hmõi.extra de offi.or.pastoralis. §. fi.C.de an.exce.l.vt pfectius.C.de iud.cũ spãlis.extra de pc.c.j.sic dicta à foro,vt extra de ver.sig.fortius.in prin.qa spãliter fit de his q̃ in foro fiunt vel 2 dicunt̃.¶†Si igit̃ in iudicio talis scriptura pducat̃, opponat̃ ei q̃ nõ valet, nisi sit publicata legitimè. C.de re iud.gesta.& de do.in donationib⁹.& s.e.§. ostẽso.ver.quart̃ aut̃.De hoc & an ipse iudex possit acta scribere.not.scđm Papã extra de testi.cũ à nobis.[d] ¶ Itẽ q̃ nõ valet si factũ fuerit inter alias psonas.extra de fi.instru.inter dilectos.versus finẽ. ff.de iureiu.sed & si possessori.§.fi.& l.seq.Itẽ q̃ nõ valet post lapsum triẽnij.de quo habes C.de iudic. 3 pperandũ.in fi.& extra eo.venerabilis. ¶†Dic q̃ attestationes valebũt etiã post lapsum triẽnij,si testes mortui sunt.Si viuũt iterũ poterũt examinari, scđm Ber.Vin.& Acc.extra de testi.præsentata.et C.e.l.fi.& Gof.idẽ dicit in oĩb⁹ actis q̃ nõ pereũt si de mãdato iudicis p publicã manũ sint scripta,p prę.l.gesta.Cõfessiones etiã valẽt ppetuõ si sint publicatę,vt in præ.l.gesta.nã & regulariter acta vni⁹ iudicij faciũt fidẽ in alio.C.de lib.cã.l.pe.in fi.extra de testi.cũ cãm.& c.præsentata.de pba.c.fi.& hęc pcedũt scđm eos q̃ dicũt l.pperandũ.nõ corrigi per decre.venerabilis.quo ad lapsum triennij. Alij cõtra scđm quos hæc dubitatiõẽ nõ habet.[e] An attestationes & cõfessio in vno iudicio factæ præiudicent in alio,dixi s.de cõfes.§.nũc videndũ.in prin. 4 ¶†Et scias q̃ scripturæ publicę iudiciali creditur, sine testiũ inscriptione, vt s.§.restat.ver.sed cũ literis.[f] Quid aũt possit cõtra sentẽtiam obijci,vide j. de sentẽ.§.iuxta.& §.seq.

SVMMARIVM.

1 ☞Priuilegij cõfirmatio nõ valet,nisi cõfessio pricipalis ostendatur.
2 Confirmatũ priuilegiũ,qualiter dicat̃ confirmari. Seruus quicquid acquirit domino acquirit:si tamẽ iustẽ acquirit.
3 Confirmationi standũ non est,nisi originale, & authenticum ostendatur.
4 Priuilegium continens ius cõmune,non dicit̃ priuilegium.
5 Clausula nõ obstãte tali lege in priuilegio inserta, an & quando nõ impediat illud.
6 Dubitans priuilegiũ esse personale vel reale, quo recursum habere possit.
7 Papa scribens alicui Archi.& dicens vices nostras tibi in tali prouincia duximus cõmittendas,an intelligatur cõmittere personæ vel dignitati.
8 Clausula in instrumẽto quę ad omnia referri potest apposita,an & qualiter sit referẽda.
9 Priuilegiat⁹ multis modis põt priuilegiũ suũ pdere.
10 Abbas in totũ à potestate Epi exẽptus,si Episcopo sponte dederit pcurationem per xl.annos, an possit Eps eã petere causa præscriptionis.
11 Impatore fundãte de bonis regni ecclesias eisq; priuilegia cõferẽte,an eius successor poterit reuocare.

De impugnatione priuilegij.

Nunc Autẽ videdũ restat de impugnatiõe priuilegij, vel cõfirmatiõis,seu cõcessiõis.[g] Et qđe hoc fit multis modis.Cũ,em̃ priuilegiũ cõtineat ius priuatũ,& spãle psone,vel vniuersitatis,vt iij.di.priuilegia. & xxvj.q. ij.nõ exẽplo.& extra de ver.sig.abbate.& C.de pscri.xxx.vel xl.an.oẽs. in fi.de facili ius cõe ei pfertur,vt in aut̃.de nõ alie.aut p.re.ec.§.qa.extra de statu mo.recolẽtes.extra de priuile.si de terra.& c.ex ore.de iudi.c.suborta.qa res de facili ad suã naturã reuertit̃.ff.de pact.si vnus.§. q̃ si nõ,vt licet a/s in his plenã sit interpretatio faciẽda.extra de don. cũ dilecti.ff.de cõsti.prin.bñficiũ.In primis igit̃ cõsidera & inspice totũ tenorẽ,vt de instrumẽtis dixi s.§.instr̃m ergo.in prin.Deinde vide bullã si est Papale priuilegiũ:& cõsidera q̃ habes s.de rescr.præsenta.& rece.§.j.vel etiã sigillũ, si est alterius priuilegiũ.in quo cõsidera q̃ dixi s.§.postremo. ver.itẽ 1 q̃ nõ est signatũ.& sequẽtib⁹. ¶†Itẽ oppone contra cõfirmationẽ q̃ nõ valet,nisi ostẽdat̃ confessio principalis.Primò[h] qa principalis causa deficit.ff. de reg.iu.cũ principalis.Scđò:qa qui cõfirmat nõ dat.ff.de iur.om.iud.& qa.Tertiò:qa facit mẽtionẽ de prima scriptura q̃ non apparet.quod dic vt s.§. nunc dicendũ.ver.j.in prin.Hæc oĩa plenè probãtur extra de fi.instr.inter dilectos,versus finẽ[i] & de sentẽn.& re iud.cũ inter.prope finẽ.& de cõfirma. vtili vel inutili.cũ dilecta.[k] Insti.de don.prope fi. extra de verbo.sig.abbate.[l] ¶†Quartò:quia quic2 quid confirmatur,intelligitur confirmari, si iustè quæsitum est[m];sicut quicquid seruus acquirit,domino acquirit,si iustè acquirit ff.de acquirẽda pos. quod seruus.argu.tamen cõtra cõfirmationem valere,licet cõcessio nõ appareat.Nã qui cõfirmat videtur donare.ff.de pactis.cõuentionũ.& l.sequẽti. Ad hoc etiã facit qđ,dicit̃ de marito qui delegauit, vel pmisit dare dotẽ certã quã dixit se accepisse q̃ tñ nõ accepit.C.de fal.cã adiect.& ff.de dote prel. per totũ.& ff.de aur.& arg.leg.Quint⁹.rñ.j. Instit. de lega.§.si qs in noĩe.extra de cõsang.& affi.quia circa.Præterea qñq; valet confirmatio,licet cõcessio nõ tenuerit.ff.de adop.adoptio nõ iure. Quidã distinguũt vtrũ erat verisimile cõfirmantem de nouo cõcessurum necne:tu dic q̃ si simpliciter fit confirmatio,vel in genere,dicendo confirmo donationẽ vel cõcessionẽ tibi per talẽ factã,nõ valet cõfirmatio,nisi appareat donatio vel legitima,vt in primis cõcor.Si verò fit ex certa sciẽtia:puta qa cõfirmator videt cõcessionẽ:& eã de verbo ad verbũ in cõfirmationẽ inserit,vt patet s.de rescri.psen.§.rõne formæ.ver.sequit̃ videre.tũc bñ valet: vt lxiij.di. in synodo.extra de confir.vti.vel inuti.c.penulti.[n] & in præd.concor.contrarijs.& ff.de testa.tute.iure.& hęc quæstio venerealis est.[o] Et nota q̃ aliud est priuilegium,& aliud confirmatio, vt not.scđm Papam,extra de re iudi.cùm inter.[p] ¶†Quid si cõ3 cessum est alicui priuilegium à principe: puta vt possit facere tabelliones vel aliqua alia iurisdictio: postea per successores principes facit iste sibi priuilegium huiusmodi cõfirmari:pro qua confirmatione facit in authẽ.colla.j.de hæred.& Falcid.in j. colla.processu temporis dum fortè priuilegium in dubium reuocatur cõfirmatio in medium produ-

a ¶Verius est. Vide qđ scripsi s.ti.pxi. §.j.s.ver.sed pone ecce.& facit s.de teste.§.j.ver.sed nunquid iudex.& ver. seq.& qđ ibi dixi.

b ¶Venerabilis. Ibi scripsi in glo.quasi dicat.ad fi.

c ¶Cũ olim.Ibi scripsi post princi.

d ¶A nobis.Vbi scripsi in gl.colligunt quidam.

e ¶Nõ habẽt. Vide s.tit.j.§.restat.vers. itẽ q̃ instant.& qđ ibi dixi.

f ¶Cum literis. Ibi remissionem dedi.

g ¶Cõcessiõis.Multum habuit author de hoc membro ab Vber.de Bob.ope suo v.& vj.colũ.& Io.de Deo lib.v.ca uil.vbi s.& Nepos de Mõ.alb.hoc p sequit̃ sub rñ.ij.

h ¶Primo.Ponit verba Vber.vbi s.

i ¶Versus finẽ. Et vide qđ ibi scripsi de cõfirmatiõe simplici.et illa q̃ habet clausulã ad instar in glo.no.Inn.& hoc ad decre.auditis.de resti.in integ.

k ¶Dilecta.& c.pe. vbi de hoc in gl.ij.

l ¶Abbate. Vbi de hoc in gl.ex hoc.et ibi remissiões vide. Faciunt leges ff.de leg.j.si sic.§.j.vbi p Dyn.ff.de hęre.vel act.vẽ.q̃ si in vẽditiõe.& de acq.pos. possideri.§.incertã.& l.locus.& de vsur.si fur.§.vlti.

m ¶Quęsitũ est.Facit de rescri.c.si gratiosè.in fi.li.vj.cũ concordan.

n ¶C.pen.Vide qđ ibi dixi sup gl.pe.

o ¶Venerealis est. xlix.& facit etiam lviij.

p ¶Cùm inter. Vbi scripsi sup verbo, priuilegia.

a ¶ C.pe. Vide qđ ibi dixi post Host. super ij. gl. per quod intelliges diuersitatem huius casus ad praecedentem.

b ¶ Versi. pxi. Proxim⁹ erat anteq̃ interponeret̃ additio ver. nũc proxi.

c ¶ In causa, & s. de rescri. psen. §. rõne causae. ver. itẽ q est cõtra ius. & vide qđ plenè dixi de excep. prael. c. vno. lib. vj. super gl. ergo necesse.

li. j. Bal. consi. cclviij. iiij. lib. Pau. de Castro consi. cliij. Rof. consi. cccxxxvij. ✣ ADDITIO. ¶ Adde Soci. consi. ccl. incip. in causa. in ij. volu. vbi in penulti. col. versi. tertia ratio. dicit q praedicta clausula refertur tantùm ad ea quae sunt apposita per viam dispositionis principaliter, nõ ad ea quae sunt posita per viam conditionis, & demonstrationis accessoriè, vt est casus, & ibi Barto. in l. fin. §. Titia. ff. de lib. leg. & de hac clausula vide Guido. Papae singu. cc. incip. clausula posita. Henric. Ferran.

d ¶ Dudũ. Et de testib. cãm. ij. Et vide quod ibi dixi super gol. ij.

e ¶ Aurelius. De hac q̃one & seq. vide qđ scripsi super regula priuilegiũ. de a reg. iur. lib. vj. in q̃onibus. & facit ad p̃dicta qđ no. Host. in summa de pact. §. quae sint diuisiones. versi. pe.

ADDE an priuilegiũ in dubio sit p̃sumendũ reale vel personale. Bal. cõsi. cccv. iij. lib. Pet. de Anch. consi. cccc-xxviij. Alex. consi. cj. Et an concessio facta alicui nõ exprimẽdo proprio noĩe ĩ dubio sit realis vel personalis, vide Fede. consilio lxvij.

f ¶ Bernar. alij. s. Damas. dixit in questione p̃dicta q̃o. vide q̃o decre. mandata. inducit ad partẽ suam, s. quia protestatio nõ fuisset necessaria si cõmisio non intelligeretur realis: & q̃o rñdetur ad hoc. et ad decre. cũ venissent.

g ¶ Venerealis. xxij.

h ¶ Principali. Sed Gul. Ang. in tit. de recusa. ij. colum. tripliciter distinguit. Primò sic, aut repetitio vitiat repetitum: & tunc cessat repetitio. ff. de ver. obliga. l. quicquid. Aut non vitiat: & tunc procedit⁹, vt praedicta l. à Titia. vel sic: Aut quaeritur de obligando: aut de primo casu non repetitur, per praedic. l. quicquid. Secundò sic: per l. predictam à Titia. ff. de actio. & obli. Arrianus. Vel sic: aut potest, aut non potest vna sine reliqua terminari: & secundũ id repetit̃ vel non repetitur. alleg. de appel. super eo. predi.

ADDE de clausula in fine posita ad quae referatur, Alexand. consi. xj.

citur contra quam opponitur ei standum nõ esse: nisi originale, & authẽticũ ostendat̃. C. de edẽ. aut̃. si quis in aliquo. extra de fide instr. c. j. extra de confir. vti. vel inuti. c. j. & c. cũ dilecta. Odo. dicit ei credendũ esse: arg. C. de testa. ff. de iur. om. iud. & quia. ff. de pac. legitia. ff. de ver. sig. l. lege obuenire. extra de confir. vti. c. pe.[a] ¶ Item si concessio principalis apparet: oppone cõtra confirmationẽ eius vel priuilegium q ipsa concessio non tenuit: ergo nec priuilegiũ vel confirmatio quae sunt accessoria, vt extra de re iudi. cũ inter vos. prope finem. vt in praed. l. iure. in prin. Alij dicunt cõtra argu. pre. l. adoptio nõ iure. sed primũ verius. Alij distinguũt, vt s. vers. prox.[b] Itẽ si cõcessio seu donatio, & bulla, & sigillũ sine vitio appareãt: oppone q cõcedẽs non potuit cõcedere tale priuilegiũ: sup quo vide ff. de postul. l. j. §. de qua. ff. de mino. deniq; in prin. ff. de flumi. l. pe. ff. quod vi aut clã. p̃hibere. §. j. ff. à qb. app. nõ licet. l. j. ff. q testa. fa. pos. l. ij. & l. qui in potestate. j. q. vij. Daybertũ. extra de dec. dudũ. ¶ † Itẽ oppone q cõtinet ius cõmune: ergo nõ est priuilegiũ, vt s. in princi. huius §. frustra ergo cõcessum fuit. ff. ad munici. l. j. C. li. x. de thesau. l. vnica. Si aũt sit preter ius đbet interpretari scđm ius, vt C. de inoffi. test. si qñ. in prin. extra de cõsue. cũ dilect⁹. si cõtra ius. vide cõtra qđ ius, & cõtra quẽ: & quae lesio inferat̃, vt xxv. q. ij. rescripta. et l. nec dãnosa. q̃ est C. de preci. Impe. off. extra de ver. sig. quid per nouale. & de deci. suggestũ. & de testi. cãm quae vertitur. ¶ † Et scias q si in priuilegio dicit̃ nõ obstãte tali lege: tũc omnia valent si concedens habet ius tollẽdi legẽ illã vt princeps. ff. ne quid in lo. pu. l. ij. §. si qs à principe. C. de testa. aut̃. haec autem inter liberos. ff. de lega. iij. si quis in prin. ff. de recep. l. iij. in fi. & l. iij. extra de rescrip. nonnulli. ¶ Si verò dicatur in genere non obstante aliqua lege: fortè nõ valet nulla lege specificata. ff. si quis cautio. sed & si quis. §. quaesitum. extra de confirma. vti. bonae. C. li. x. de pe. bo. sub. l. ij. extra de offi. dele. ex parte. ij. ar. tñ cõtra q valet etiã in genere: quia tantũ valet genus in oĩbus quãtum spẽs in specie, vt ff. de admi. tu. si plures. & l. si duo. in fi. ff. si cer. pe. certũ. Potest hoc distingui vtrũ ex certa scientia scribunt, vel non: vel dic vt no. in prae. decr. ex parte. & de hoc j. de in integ. resti. §. vlt. ver. quid si in causa.[c] ¶ Item opponit̃ q est obtentũ lite pendente, vt extra vt lite pen. c. fi. extra de priui. dudũ.[d] ¶ Itẽm quòd est obtentũ per falsi suggestionem, vel veri suppresionem. extra de confir. vti. vel inuti. c. ij. & C. si contra ius vel vtil. pu. p̃scriptione. & l. & si legib⁹. quę sunt xxv. q. ij. ff. de natali. resti. l. j. Distingue tamen hic, vt extra de rescri. super literis. ¶ Item quod fuit cõcessum personae nõ loco: vel econtra. & vide ff. de re. iur. priuilegia. ff. de cẽsi. l. iij. ff. de aqua quot. & aesti. l. j. §. antep. ff. sol. ma. q. a. ff. de admi. tu. si ex plurib⁹. ff. de leg. ij. cũ patronus. Priuilegiũ enim personale non transit personam: reale verò perpetuò manet. extra de p̃sum. mandati. vij. q. j. petisti. xvj. q. j. hinc est. extra de vsu pal. c. ij. xxv. q. ij. c. j. ij. & iij. & p toto. & xxvj. q. ij. non exemplo. ¶ † Si aut dubiũ est an sit personale vel reale, recurritur ad intẽtionem concedentis illud. ff. de regu. iur. Neratius. extra de iudi. cùm venissent. xj. q. j. §. ex his omnib⁹. q si nõ poterit concedens haberi, intelligetur reale: nisi cõtra probetur. ff. de consti. prin. beneficium. extra de emp. & ven. cùm dilecti. extra de rescrip. ad audiẽtiam. xvj. q. iij. placuit. Et ad hãc materiam facit qđ aliss dicitur de pacto, & personali, & reali. ff. de pactis. iuris gentiũ. §. pacto. & l. si tibi. §. pe. & l. idẽ. §. personale. ff. de proba. si pacta. ff. de lib. leg. non solùm. §. tale. & l. Aurelius.[e] ¶ † Quid si papa scribit alicui Archi. vices nostras tibi in tali prouincia duximus cõmittendas. nunquid intelligit̃ cõcedere personae vel dignitati? Respon. credo q personae:

argu. in praedic. decre. cùm venissent. & in praedic. decre. mandata. xciij. dist. c. j. & in hoc concordant T. & Ber. Alij[f] contra, per praed. decre. cùm venissent. Haec quaestio venerealis[g] est: & vide secundũ do. meũ in summa de priuileg. §. quae sunt species. ¶ Item oppone q fuit ad tempus cõcessum quod lapsum est. xxv. q. ij. c. si. C. de legi. l. fin. ff. de postulan. l. antepen. à contrario sensu. xxxv. q. iij. quaedã. & ca. qđ scripsi. ¶ Itẽ q est ibi aliqua incerta cõditio quae nõ est impleta. vide etiã si est ibi modus, & an satisdedit de adimplendo modo vel non. super quo vide C. de his quae sub modo, vel conditione. l. j. & ij. & ff. de condi. & demõ. l. quibus diebus. in fi. & l. qui haeredi. §. fi. & ff. loca. qui insulã. extra de cõdi. appo. c. j. & ij. & fi. de poe. di. iiij. c. j. & ij. ¶ Itẽ q fuit ob causam concessum quę cessat: & attẽde an illa fuerit finalis vel impulsiua. Et vide sup hoc C. de episco. & cleri. generaliter. ff. de postulã. l. j. §. iij. ff. de dona. l. ij. in fi. & l. iij. ff. de iure pat. adigere. extra de iureiu. & si Christus. p̃pe finẽ. vbi de hoc xxxij. q. vij. tantũ. extra de renũ. post trãslationẽ. §. ceterum. j. q. vij. qđ p̃ remedio. & j. q. j. qđ p̃ necessitate. xix. q. ij. duę. ¶ Item excipe quòd talis clausula ibi posita respicit tantùm sequentia, & nõ praecedentia, vt extra de dona. cũ dilecti. vel q praepostera posita est, vt extra de rescrip. causam quae.

¶ † Et nota q si in priuilegio vel in instrumẽto est aliqua clausula vel aliquod dictum quae vel qđ potest referri ad omnia praemissa ad omnia referenda est, licet de odio tractetur: ar. C. de lib. preter. l. j. ibi, intelligendum est & c. ff. de rebus dub. l. fi. qđ verũ est si sine iniuria, vel testatoris offensa posit ad oĩa referri, vt ff. de iurisomniũ iudic. si idem. Alioquin ad proximè praecedentia tantùm. ff. de postulã. l. j. §. proinde. & de leg. j. talis scriptura. & l. seq. scđm Odoffre. Tu dic q clausula generalis quandoq; ponit̃ in principio instrumenti: & tunc quę ibi ponũtur: aut sunt connexa seu accessoria principali: aut non. Primo casu omnia sequẽtia cõplectit̃, & respicit, nisi appareat per finẽ testatorem, vel contrahentes aliud sensisse. ff. de leg. iij. si quis in prin. & xxxiij. q. vj. Apostolus. quę enim in prefationibus & c. ff. de verbo. obli. à Titia. ff. de cõdi. & demon. auia. ¶ Qñq; ponitur in medio: & tũc aut debet de sui natura p̃cedere, aut non. Si debet: tunc non respicit precedẽtia, sed sequẽtia tantùm, sed debet scđm suũ ordinem intelligi, ac si ibi ordinatè posita fuisset, vt in prę. decre. causam quę. & C. de condi. instit. l. pe. si non debet praecedere: aut nõ sunt omnino diuisi articuli: & tunc non refert vbi ponatur, vt extra de app. secũdo. Aut sunt diuersi omnino: & tũc si ponatur in medio, sola precedentia respicit; dum tñ sint principali accedẽtia, vel annexa, vt extra eo. in quisitioni. Cęterũ quandoq; ponetur in fine: & tũc si plures articuli praecedunt: & quilibet eorum hãbet suam propriam determinationem, excepto vltimo post quem ponitur clausula generalis: tũc respicit tantùm proximè positum, vt in prae. decret. cùm dilecti. ff. de in rem verso. si p̃ parte. §. pe. aꝉs clausula illa in fine posita, respicit omnia praemissa, vt extra de rescrip. olim. prope finem. cum suis cocord. quia non est nouum & c. ff. ad l. Aquil. si seru⁹ seruũ. §. inquit lex. & vide j. de dispu. & alle. aduo. §. post haec. ver. licet in principali.[h] ¶ † Item oppone q priuilegiatus perdidit priuilegiũ. qđ fit multis modis.[i] Primò si priuilegiatus veniat, vel faciat contra priuilegium. ff. de lega. ij. cùm pater. §. libertis. ff. de mino. auxilium. extra de praeben. pro illorum. & de cõsti. cũ accessissent. extra de priui. si de terra. & c. accedẽtibus. ¶ † Quid ergo[h] si Abbas in totum à potestate Episcopi exemptus sit, vt nihil ei praestet, nisi qđ sponte dare voluerit: ipse verò p̃stat Episcopo procurationem per xl. annos? Dicit Pileus[k] q Episcopus non potest eã petere quasi prescripserit:

¶ Modis. Quorũ aliqui not. xj. q. iij. priuilegium. xxij. distin. renouantes. de deci. suggestũ. in j. glo. & reliquos ibi addidi post Hostien.

¶ Dicit Pil. in quaestione sua lxxx. in qua dicit q episcopus intentabat cõfessoriam vel iudicis officium.

¶Tenetur.omnibus.Sic expressit Pil.patet id xliij.distinct.§.j. extra, de emp.& ven.c.j.

b ¶Dominicalis.xiiij.

c ¶Nouale.& ff.ne quid in flu.pu.l.j.§.sunt qui putant.in fine.

d ¶Suis.li.j.q̃o.j.in qua etiam exprimebat de Constantino, Carolo, & Leone. ꝺ donatione Constantini, vid' quod no. in cle.de iureiuran.Romani.ad fin. in gloss. disputauit.vbi posui opinionẽ Accur. contrariam Ioann. & remisi ad Summam Hostien.de immu.ecc.§.pe.ad fin.Item Iacob. deBel.in auť.q̃modo oporteat epi. in princi.in sua noua q̃stiõe tractat, an posito secundùm dictum Accur.ibi not.quod donatio Constantini non tenuerit, an ecclesia Romana præscribere potuerit,per id,qđ hic sequitur, innuitur quòd sic. Ipse allegat pro & cõtra: inter q̃ alle.quod not.j. de præscriptio. ver. illud etiam queritur.vbi dicam.Sed est alia questio domini caŕ.xix.affinis illi de filio Regis longo tp̃e peregrino,cuiusloco alter se submisit & quẽ interĩ Rex decedẽs credẽs eũ filiũ, hæredẽ instituit:qui monasteriũ cõstruxit,& illi multa bona donauit,q̃ verus fili⁹ reuersus repetit: q̃riť an possit. ad negatiuam allegať xxj.q.ij. nulli liceat xiiij. q.vlti. comperim⁹. de cõ.dist. j.ligna.et c.se.xix.q̃o.iij.q̃ semel.iij.q̃o. vij. §.tria.ff.ꝺ off. p̃to. Barbari⁹.C. de testamẽ.l.j.ff. ad mace.l.ij.et ꝺ solutio.vero ꝓcuratori.§.ij. ex tra de iu.pa.cõsultationib⁹.q fili lij sint le.cũ iter. & cap.ex tenore agat igiť ver⁹ fili⁹ cõtra putatiuũ.ad affirmatiuã alle.j.q. vij. Daybertum. de dona. inter vir. & vxo.nuper.de despõ.impu.ad dissoluendũ.viij.di.veritate. ff.de off.presi.illicitas.§.veritas.Solu.per l.si mater.C.de inoffic.te.& per l.si pater.C.de hære.insti.vero filio illa bona restituenda.consecraturũ aũt restitueť pretiũ per præ.c.cõperimus.& aget monasterium cõtra putatiuum de dolo.ff.de dona.Aristo.in fi.

e ¶Sanc.li.vj.

f ¶Cõpendiosè. Hic author aggrediť materiã testorũ quã tres primi practici authores Pileus Tã.& Bagarot⁹ ꝓsecuti nõ fuerũt quasi ad iudiciorũ ordinẽ nõ spectaret.Idẽ dico de Vbert.de Bonacur.de Bonagui.& de egi. Ite idẽ de Guid. de Su.Rof.vbi ĩter ciuiles de actione ex testõ. De hoc ꝓsequitur Vber.de bo. & Ioan.de Deo post eũ sic cõtinuat materiã,vt author post priuilegiorũ scripturas examinã do scripturas testamẽtorũ. Primus hoc facit charta scđa.ibi, si ostẽdať testm̃. Scđs libr. v.sub ꝓpria rubric.& sub rubr.de edi. & rubr. sequẽti. & ipsorũ quisq; breuiter & sine exẽplis ponit illa tria opponenda q̃ ponit hic author.ibi priò ergo opponẽ.et ibi,scđo oppone. & ibi tertio oppone.p quæ exẽpla author vtiliter dilatauit ipsorũ posterè verba assumens Io.de bla.bñ ponit rubricas de actio.ex testõ.et de pe.hę.cũ duabus sequen.sed materiã hui⁹ prĩcipij non ꝓseqť. Nepos de Mõtealb.directè ꝓseqť materiã in rubricis cõtra testm̃ solẽne,et cõtra nũcupatiuũ cõiũgit codicillos.Alb.Gal.posuit rub.de testamẽtis.& aliã de fideicõmissarijs. posuit ẽt rubricã de quarta trebellianica,& tres rubricas de diuersis successio.

præscripserit:qa vr̃ cã hospitalitatis ad quã teneť,[a] eũ ꝓcurasse.tu dic cõtra:vt in præ.dec.si de terra. Hæc q̃o est dñicalis.[b] De hoc j.de præscri.ver.hoc etiã not.Scđò perdiť per negligentiã spatij x.ann. si.de nũdinis.l.j.Tertio,si eo abutať.xj.q.iij.priuilegiũ.lxxiij dist.vbi ista ĩ auť. vt iu.fine quoq; suf. §.añpe Quartò, ꝓpter delictũ ff. de ritu nu.filio. C.vbi sen.vel clarissi.l.ij.extra ꝺ pœ.ad aures.& c. in quibusdã.viij.q̃o.iij.talia. Vñ ciuitas perdit priuilegiũ ꝓpter delictũ ciuiũ.xxv.q.ij.ita nos. Quĩtò,cũ enormæ dãnũ inducit alteri:vt extra,de deci. dilecti.& c.seq.extra,de ver.signi.qđ per nouale.[c] Sextò,si princeps,q illud concessit,scienter iudicat cõtra illud extra, de re iu.suborta. in fi.Septimò,si verbo,vel facto tacitè,vel expressè ei renũciat priuilegiatus.C.de pac.si qs in cõscribẽdo.ff.de ac.hę. recusare.ff.de assigna.li.l.j.§.assig.extra,de re.l3.extra,de deci.nup.extra,de his q̃ fi.à ma.par.c.ex ore. & s.in prin. Octauò, p scđm priuilegiũ expssam de primo faciens mẽtionẽ.extra, de rescri. c.j. Vbi de hoc extra,de p̃scri.veniens. ver.nõ obstãte. à cõtrario sensu.ff.de iure codicil.diu⁹. §. pe.ff. de leg. iij.si quis in prin.cõsidera etiam an vtrunq; sit gñale vel vtrũq; spãle, vel vnũ gñale & aliud spãle: vt ff. de le.iij.vxores.§.felicissimos. & l.seru⁹ vrban⁹. §.fi.& ff.de reg.iu.in toto.xxv.q.ij.ĩ Galliarũ. extra,de res.c.j.& c.ex pte.Nonò,si cõcedẽs illud reuocet:vt C. ꝺ Iudeis.iussio.extra,de deci.suggestũ. & ar.ff.de iudi.iudiciũ.extra,de re.iu.§.j.Cõsydera tñ an concedẽs sit talis,q possit illđ adimere: sicut aliàs legitur de testatore:vt ff.de adimẽ.leg. p totũ. vel non possit: vt in dõatore:vt C. de dona.q̃ sub mõ.l.perfecta.extra, de do.c.fi.¶†Quid si Imperator vel Rex fundat,vel dotat de bonis Imperij, vel regni multas ecclesias,et multa priuilegia eis cõfert: nunquid ei⁹ successor poterit reuocare?Io.de Deo no.in q̃onib⁹ suis[d] ꝙ nõ nisi Imperiũ vel regnũ,vel ducatus enormiter lædanť:qa tũc posset, nisi ecclesiæ p̃scriptiõe,vł alia cã legitima iuuareť. extra de do.pastoralis.extra, de iureiurãdo.itellecto.extra,de re iudi.abbate sanc.[e] & bñ facit ĩ auť. de nõ ali.aut p.re.ec.§.si nimis.col.ij.extra,de in ĩte.re.auditis. Decimò.si qs nõ seruat priuilegia alio rum,sua decurtabũtur.extra, de priuilegijs. dilecti.

SVMMARIVM.

Testamenta qualiter impugnentur.

f Compendiosè[f] Transcurrim⁹ qualiter priuilegium impugneť, sed quia testamẽta frequenter in iudicijs producunť:ideo de ipsis aliqua subnectamus.In quo quidem hoc ordine procedam⁹. Nam primò quę possunt opponi contra testamẽtum,ponemus.Secũdò verò formas vltimarũ volũtatũ inseremus.Tertiò quid iuris sit de executori-

a ¶Disputabim⁹. Quidā habēt quatuor de donatiōe cā mortis, gnēq; de co dicillis, sex de inuētarij cōfectione supponemus. sed non puto hic hos poni debere qui positi fuerunt s. §. postremo. vbi ponitur diuisio in septē partes vltimi principalis membri. hic autē quintum mēbrum illius diuisionis subdiuidit in tres partes. & hoc respectu allegatur quandoq; iste §. pro toto. qđ sequit̄ quo ad illud quintū mēbrum.

b ¶Cōtingit. xiiij. not. Accur. ff. de testa. l. iiij. est sciēdum q̄ Rolādi. in flo. super viij. pte summę ponit de his hos versus: Testari nequeunt impubes religiosus filius ī sacris, mortis damnatus & obses. Prodig⁹, ac stultus, dubi⁹, seruus, furiosus. Crimine dānat⁹ cū muto, surd⁹, & ille qui maiestatē læsit. secus et ipse. author autē ponit xvj. casus, & hi seruus. xiiij. hoc est: qa decimusquart⁹. & xv. cōprehēduntur in versibus. Oppositiones ergo deberēt esse xvij. Rñdeo, author vnit duos in numero viij. quos Rolā. diuisit: qa aliud furiosus q̄ mente capt⁹ vel stultus, vt dicit versus. secūdū hoc posset addi versus, ab hostibus captus, interdict⁹, hęresiarcha. & primū differt ab obside q spōte datur, vel ingreditur. beneta mē poterat includi sub seruo. Insti. de iur. perso. §. serui. q̄ dicitur de interdicto bonis iudicis iustificatur ex interdicto qui interdicere nō debebat, vt dicam super ver. tertiò si fuerit. quod de hæretico dicit, intelligendū est vt s. vers. quartò prohibetur.

bus testamētorum aliqua disputabimus.[a] ¶In primis igitur cùm quęritur, an valeat testamentū: cōsideranda est testatoris persona, vtrū videlicet sit testabilis vel non, vt ff. qui testa. fa. pos. l. si quæram⁹. & per totū Insti. quibus nō est per. fa. te. ¶†Potest aūt testari quicūq; nō prohibet̄. C. de reli. & sum. fune. status. ¶Primò ergo oppone cōtra testamētum q̄ testator prohibitus erat à iure testari, quod in multis casibus contingit.[b] ¶Primò si fuit seru⁹. ff. qui testa. face. pos. filius. xiij. q. ij. illud. Ipse enim nec seipsum, nec bona habet: imò pro mortuo reputatur. ff. de re. iu. qđ attinet. & l. seruitutē. ¶Quid de adscriptitio? Videtur idē cū & ipse deterioris sit cōditionis q̄ serui, vt C. li. xj. de agri. & censi. ne diutius. & ar. C. li. eo. in quibus causis coloni censiti. l. ij. vbi dicitur q̄ bona dñi cuius & ipsi sunt nō alienent, sed ibi in alienatione inter viuos. vnde dic q̄ possunt testari. C. de epi. & cle. si qs p̄sbyter. Qđ autē dixi adscriptitiū testari posse: idē est etiā in colonō quos lex liberos vocat, vt C. de agri. & censi. cū satis. Intelligo verum esse inter suos, vt C. de episc. & cleri. authen. si qs presbyter[c] liberti autem testari possunt: relicta tamē patrōis legitima portiōe: alioquin cassat̄ testamētum, vt Insti. de suc. liber. & C. de bo. pos. cōtra tab. lib. ¶†Sed quid si homo vel adscriptitius meus intret religionē? Dic q̄ si nō habet filios, bona sua mihi quasi suo hęredi debentur. Idem est in criminali, cui curia succedit. Idem in liberto, cui succedit patronus, vt C. de epis. & cler. si quis presbyter. & C. li. x. in quibus causis colo. cen. l. ij. scđm M. de Fano. Vtrū aūt homo meus posset de bonis suis testari, no. j. de feud. §. quoniam. versicu. xix. ¶Secundò si fuit monachus, vel canonicus regularis, & alij nō habentes proprium nec arbitrium voluntatis, quæ plenè prosequere vt j. de statu mo. versi. iiij. & seq. ¶Tertiò si fuerit interdictus bonis à lege. ff. qui test. face. possunt. si cui. rñ. j.[d] Quartò prohibetur testari hęreticus. & credens, & fautor hęreticorum nolens satisfacere intra annum. extra de hæreti. excōmunicamus. §. credētes. & c. vergentis. C. eo. Manichæos. ¶Quintò incertus de statu suo. ff. qui testa. fa. pos. de statu. & l. qui in domini. ¶Sextò filiusfami. ff. eo. qui in potestate. & C. qui testa. fa. poss. l. penul. nisi de peculio castrensi vel quasi. C. de inoffi. test. l. fi. ¶†Sed nunquid filiusfami. pōt testari in rebus aduentitijs sibi ita relictis, ne ad patrē perueniat vsusfruct⁹. Dicūt quidam q̄ sic, vt in auē. colla. viij. vt lice. ma. et auię.

c ¶Presbyter. Hanc aūt nō habemus. & si quis j. & s. alle. nō facit. Accur. autē in l. cū satis. proximè allegata. & in l. ij. C. in qui. cau. co. alle. super. allegat l. si quis. C. de incest. nup.

d ¶Respō. j. etiā si interdici nō deberet ex quo nō appellauit, vt no. Institu. qui te. fa. pos. §. itē prodigus. in vlti. gl.

ADDE q̄ ille qui habet interdictam bonorū administrationē testat̄ inter filios. Ita cōsuluit Bal. eius consi. ccxxxv. j. lib.

e ¶L. j. Ad literam fuit Albe. Gal. de testa. in prin.

ADDE Pau. de cast. consi. ccj.

ADDE an filiusfamilias posit testari vigore statuti vel consuetudinis, Bal. in l. iij. ff. de testa. q̄ sic. Bar. & ibi Bal. in l. si quæramus. ff. eodem titulo.

f ¶ff. eo. de dona. cau. mor.

g ¶De dona. Ad literā fuit Alber. Gal. de te. ver. fi. & idem Dy. vt recitat Cy. tractans hanc quæstionē in l. iij. C. qui te. fa. pos.

h ¶Qua ætate. De principio istius legis triplex est ibi litera, vt ibi not. in glo. & hic author accedit lecturæ quæ habet post sex horas noctis diei antepenultimæ desinentis posit testari: plus placet ibi Accursio quòd post sex horas noctis diei penultimi desinentis id posit. & hoc placet. & sic intendit quòd satis est naturalem diem inchoasse, qui incipit in media nocte. de offi. delega. consuluit. puto tamen horæ natiuitatis rationem haberi, vt natus calendis hora tertiæ die præcedēti post horā tertiæ testari possit ratione prædicta. quę etiā no. in §. præterea. statim allegato prius nō. Super quo vide omnino qđ scripsi de despon. impu. tuę. super verbo, nobilis. & qđ no. Azo C. de indic. liber. in summa. versicu. potest quis.

in princi. ibi: quo voluerit modo ea disponere &c. & C. de bo. q̄ lib. l. fi. §. dūtaxat. Alij cōtra, & veri⁹: quia testamēti factio est publici iuris, vt ff. e. l. iij. & l. qui potest. ff. de do. cā mor. tam is. & ff. ad Treb. l. j.[e] & in predi. §. duntaxat. & xiij. q. ij. §. sed aliud. ¶†Quid si filiusfamil. cōdit testamentū de cōsensu & voluntate patris, quod de iure fieri nō potest, vt in pręc. l. tam is. ff. de testa. l. is q. ij. q. vj. §. diffinitiua? & dixit si nō valet iure testamēti, valeat iure codicillorū, vel cuiuslibet alterius vltimæ volūtatis, prout melius potest. quæritur cùm nō valeat iure testamēti, nec codicillorum, an valeat iure donationis causa mortis. Et videtur quòd valeat: quia donatio causa mortis computatur inter vltimas voluntates. C. de do. causa mortis. l. fina. & filius causa mortis patre consentiente donare potest, vt in præ. l. tā is. Dic tamen cōtra: nisi expressè dictū sit, vt no. ff. eo.[f] Seia. & Insti. de do.[g] & vide j. versi. item vide. & sequē. ¶Septimò impubes, s. masculus minor xiiij. annis, fœmina minor xij. ff. e. qua ætate. ff. de vul. & pup. subs. l. j. Insti. qui te. fa. pos. §. præterea. C. de re mil. l. fin. die tñ penultimo xiiij. vel xij. anni possunt testari, vt ff. de te. qua ætate.[h] ¶Octauo furiosus & mēte captus. ff. qui te. fa. pos. filiusfami. §. Marcell⁹. & extra de suc. ab inte. c. fi. Insti. quibus non est p. facere testamentum.[i] ¶Nonò prodigus, vt Instit. quibus non est per. fa. te. §. item prodigus. ¶Decimò surdus & mutus à natiuitate. secus si ex accidē ti: quia tunc si scit literas poterit scribere testamentum vel codicillum, exēplo Zachariæ prophetę.[k] Sed si surdus sit tantùm testari potest. ff. e. qui in potestate. §. j. Institu. quibus nō est per. fa. te. §. itē surdus. C. qui te. fa. pos. discretis. ¶Vndecimò cōdēnatus ad mortē ciuilē vel naturalem. ff. eo. eius qui. §. j. vsq; in fi. l. & l. is cui. nisi à condēnatione appellauerit. eo. titu. qui à latronibus.[l] ¶†Quid de bannito? Dic quòd si bannitus est propter leuē causam, puta pecuniā potest testari.[m] si propter criminalem, puta propter aliqđ maleficiū: ex quo olim deportabatur, bannitus est inperpetuum, nō potest. ff. de testa. eius. §. qui insulā. quia tunc bannum loco deportationis habetur. Ad hoc ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. fi. de hoc no. Insti. qui. mo. ius pa. pot. sol. §. relegati.[n] ¶Quid de excōmunicato? dicit Iac. Bal. q̄ nō potest, sed post absolutionē sic: qa haberet rerū suarū administrationē. vt in præ. l. eius. Secus si fuerit excōicatus, vel hæretic⁹, scđm eū. Hęc probantur C. de hæret. l. pe. extra e. excōicam⁹. j. §.

i ¶Facere testm̄. §. pręterea. quis probet hoc casu, vide s. de probat. §. j. versi. pone quidam. ¶Prophetę. Lucæ j. cap.

¶Latronibus. Quid de damnato sub conditione, qui testat̄ ad pias causas, vide quod scripsi de vsuris. §. cęq;. lib. vj. in vl. gl. de illo qui plura delicta commisit damnatiōe digna, post quæ testamentū fecit, p anima multa relinquens: postea captus decapitatus fuit: non relictis ascendentibus vel descendentibus: quæritur an valeat testamentum quo ad legata prædicta. Et videt̄ q̄ sic, per l. j. C. de sacrosanct. eccles ijs. in princi. & fi. ad idem l. sancimus. eod. titu. Itē facit ff. de dona. causa mort. l. tam is. §. filius. Hoc itelliges j. §. penul. in princi. & fauore animæ saltem pōtificali authoritate seruabitur. ff. de peti. hęre. l. hæreditas. §. fin. facit ff. de dona. inter virum & vxo. si sponsus. §. cùm ita. Item cùm agnati & cognati quandoq; excludant fiscum, in auē. de mand. princi. §. oportet. ij. & tex. qui ibi habetur generi. & legis varios habet sensus & contrarios, de quibus ibi no. & glo. ibi remittit ad not. de inces. nupt. §. j. meritò hęredes scripti debent fiscum excludere, qui vincunt hæredes ab intestato à quibus fiscus excluditur. C. de edi. diui Adria. l. ij. in fine. cùm ibi not. ad idem ff. de acquiren. hære. l. cęq; diu. ad hoc. vj. q. xvj. cognouimus. & c. episcopo. & c. illud. ad cōtrarium: quia talis nec testamentum nec donationem causa mortis facere potest, vt ff. de testamen. eius qui. §. j. de donatio. causa mortis. l. si aliquis. & vide quod not. C. de dona. inter vir. & vxo. l. res vxoris. in vlti. glo. & si non valet testamentum: ergo nec legata debentur. C. de fideicō mis. l. eam quam. ergo nec donatio si secuta fuit condēnatio. ff. de dona. l. post contractum. De hoc vide quod dicam j. de dona. super versicu. item pone aliquis.

ADDE Pau. de ca. consi. lxxxvj. pro malè ablatis. Bal. cōsil. cclv. in j. lib. tñ legare potest. Ita Rof. consi. clxiiij.

m ¶Testari. albe. Gal. cuius fuit iste versi. alleg. ff. de cri. stel. l. j. & vide s. de arbi. §. differt. versi. quid de bannito. & quod statim dicam in versic. secundò oppone.

n ¶Relegati. Gl. ibi loquit̄ cū sit expressè bonorū publicatio, sed quærit̄ an tacitè intelligant̄ publicata in bānito qui pro crimine debeat deportari. Gui. in q. statu. in prin. & in l. fi. C. de bonis proscri. tenet q̄ sic, vtrobiq; alle. ff. de poe. si pręses. & ff. si quis cau. si eū. §. qui iniuriarū. Et scias q̄ etiam in relegatione bona adimi possunt expressè, sed tacitè nunq; dicunt̄ adempta. ff. de inter. & releg. l. relegata.

recedentes

a ¶De excep.pia.li.vj.pleniſsime videas expeditum hũc caſum deſen, excõ.decernimus.lib.vj.ſuper vlti.glo.
ADDE Bar.in l.ſi quæramus.& ibi Bal.ff.de teſtib.ꝙ excõicatus poteſt teſtari.

b ¶L.penul.Hic cõcludit̃ caſus decr.felicis.de pœ.li.vj.poſt prin.

c ¶Caſus ſunt.circa iſtud ſcire debes ꝙ Gul. Acc. diſputauit quæſtionẽ de Rege a hẽrico filio Imperatoris Federici q cũ Theutonicis & certis Lombardis aggrediens Bononiam captus fuit per Bonõ.& finaliter hic deceſ ſit ſepult9 apud prædicatores. q̃rebat de ipſi9 teſtamẽto,an valeret.& p̃ſcire debes ꝑut dicit gl. in prę.§.fi.quod qui eſt apud hoſtes captus, vel obſes iſte eſt q teſtari nõ põt.et facit ff. de teſt.l. eius q apud hoſtes:remanet ergo queſtiõis dubiũ an Bonõ. dicẽdi eſſent hoſtes.tenuit teſtm̃ non valere, ſiue Bonõ.eſſent veri hoſtes reſiſtẽtes ei qui illos obſederat & illis bellũ indixerat patris mandato & pro Imperio augẽdo ſicut de romano pplõ dicebat̃ olĩ. ff.de verbo.ſig.hoſtes.& l.quos nos hoſtes.& ff.de cap. et poſt.reuer.hoſtes.& de talib9 permiſtim dr̃ ꝙ capta fiũt capiẽtiũ: & perſonæ fiunt ſerui.& iõ nõ teſtant̃,vt in l.ei9 q.ſiue etiam Bonõ.nõ fuerint veri hoſtes. tamẽ qa neq; amicitiã:nec fœdus nec hoſpitiũ ĩui cẽ habebãt quo ad capta: idẽ in eis qđ ĩ veris hoſtibus.ff.de cap. et poſtli.reuer.l. poſtliminij.§.ij. qui incipit in pace.ſed q̊ ad hoc vltimũ, vide qđ dicam poſt Homobon.j.de obligat.& ſolut.§. nunc aliqua.verſic. illud autem. ad finem.

credentes.in aut̃.col.viij.vt cùm de ap.cog.§.occaſionem.Tu dic ſcđm papã prout no.extra de dol.& cõtu.veritatis.& ſcđm do.meũ.extra de excep.pia[a].¶Xij.obſides dati pro captiuis populi Romani,vt eo.tit.obſides.¶Xiij.ob crimen famoſum dãnatus puta de crimine cõtra naturã.eo.tit.is cui9.in fi.¶Xiiij,reus perduellionis ſeu læſæ maieſtatis.C.ad l.Iul.maie.l.pen.[b]¶Xv.is q apud hoſtes eſt.Inſti.quib9 nõ eſt per.fa.te.§.fi.vbi verè oẽs prædicti caſus ſunt.[c]¶Xvj.cęcus vtroq; lumine carẽs teſtari nõ põt ſine ſolẽnitate q̃ eſt.C.q te.fa.poſ.hac cõſultiſsima.vt Inſti.quibus nõ eſt per.fa.te.§. pe.& j. §.proxi.ver.illud quoq;.¶†Quid de exoculato ꝓpter crimẽ?Rñ.ſi fuit graue,& ꝙ eũ infamem dimittit,nõ põt teſtari ſcđm formã præ.l.vt ff.e.is cui.§.ſi quis ob.& l.cũ lege quis inteſtabilis.Si verò de furto, vel alio modico delicto;tũc ſic,vt C.de ſecũ.nup.l.j.in prin. vt eadẽ ratio ſit in his quæ & in cæcis naturali morbo ſuperueniẽte ſcđm Vber.præmiſsi ſiquidẽ & ſimiles ꝓhibiti ſunt teſtari,al's aũt teſtari põt quicunq; nõ eſt ꝓhibitus.ff.de ꝓb.ab ea parte.ff.de his qui ſui vel alie.iur.ſunt.l.j.
¶†Secũdò oppone cõtra teſtamẽtũ rõne hæredis inſtituti,ſ.qui eſt talis:qa nõ põt hæres inſtitui,vel legatarius eſt talis cui non põt legari.hæc em̃ duo æquiparantur. Inſtitut.de legib.§.legari.autem.in prin.Inſti.de hęre.quali.& diffe.§.teſtamẽti.Sũt autem multæ perſonæ tales.Primò incerta perſona,vt in pręe.§.legari.& ſeq.Secũdò deportatus. C.de hære.inſti.l.j.Tertiò dãnatus in metallum. ff.de his quæ pro nõ ſcrip.hab.ſi in metallũ.[d]¶Quartò ſeruus de adulterio cũ domina cõmiſſo accuſatus. Inſti.de hære.inſti.§.ij.nã talis cremandus eſt.xij.q.ij.§.in criminali.ver.ſi qua.Quintò illicitũ collegiũ niſi probet̃ licitũ.C.de hęre.inſti.collegiũ.Sextò inceſtuoſi.in aut̃.qb.mo.na.effi.ſui.§.fi.Septimò hæretici maioris hęreſis,vt C.de hære. Manichęos.imò & cuiuſcunq; hæreſis damnatæ.extra eo.excõmunicamus.in princ.& c.pe.Idem etiam in credentibus,fautoribus,& receptatoribus:niſi intra annum ſe correxerint,vt in præ.c.excõmunicamus.§.credentes.Octauò apoſtatæ.C.de apoſta.l.ij qui fidẽ.Nonò mulier intra tp̃s luctus nubẽs:& etiam contrahens cũ ea.in aut̃.de nupt.§.j.Sed hoc intellige,vt no.extra de ſecun.nup.c.pe.& fi.Decimò ſi inſtitutus non eſt in rebus humanis.ff.de iure codicil.quidam referunt.extra de eccl.ędi.ad audiẽtiam. ij.Vndecimò generaliter ſi eſt indignus.qđ dic vt ff.eo.C.de his quib.vt indig.per totum.¶Quid de tabellione vel teſtibus,nunquid poteſt illis in teſtamento cui interſunt legari?de hoc s̃.§.poſtremo.[e] ver.item excipitur ꝙ in negotio.& ſeq. ¶†Tertiò oppone circa ſolẽnitatẽ. Si igitur teſtamẽtũ tanq̃ ſolẽne producitur.oppone ꝙ teſtator, nec totum ſcripſit,nec in aliqua parte ſui coram teſtibus ſubſcripſit,nec octauus teſtis pro eo ſcripſit,vbi ipſe ſcribere neſcit, vel nõ poteſt quorũ alterũ requiritur,vt C.de teſt.hac cõſultiſsima.ff.qui teſta.facer.poſſunt.ſi quis poſt.Item ꝙ non ſunt in eo ſeptẽ teſtes inſcripti computato notario.vel octo,vbi teſtator ſcribere neſciuit,vt in eod.titu.hęredes.in fi.et in pręe.l.hac conſultiſsima.in princi.& C. de codicil.l.fi.& nota ꝙ in numero ſeptẽ teſtiũ cõputari poſſunt legatarij ſi adſint.& hoc cũ eſt quæſtio inter hæredẽ & aliũ.ſecus ſi ĩter hęredẽ, & ipſos legatarios.Ideoq; cautius eſt alios adhiberi. & vide de hoc s̃.de teſta.§.reſtat.& s̃.e.§.inſtumẽtũ ergo. ꝓpe.fi.verſi.ſed nunquid omnibus.& ſeq. Nõ tamẽ refert an teſtes ſciant,vel non, quid in teſtamento ſolenni continetur:imò teſtator clauſam ſcripturã poteſt eis deferre,vt in pręe.l.hac conſultiſsima, & eod.titu.cũ antiquitas.§.fi.& l.iubemus. ¶†Quid ſi vnus ex teſtibus in teſtamẽto inſcriptis deceſsit teſtatore viuẽte? videtur ꝙ ruptũ ſit teſtamẽtũ. ar.C.e.ſi vnus.Dic ꝙ ſcđm eos qui dicũt teſtamẽtum nõ poſſe ꝓbari p pauciores teſtes q̃ p ſeptẽ irritũ eſt teſtamẽtũ.Secundũ eos verò qui dicũt p duos vel tres poſſe probari,ſi de ſolẽnitate dubitet̃.quæ opinio de cõſuetudine obtinet teſtamẽtum tenet.quę opinio no.C.de fideicõ.l.fi.C.de bo.poſ.ſcđm ta.l.fi.[f] j.ver.quid ſi in inſtrumẽto.Itẽ ꝙ teſtes nõ fuerũt rogati,ſed fortuiti.In codicillis tñ ſufficiũt quinq; nõ rogati.qđ dic vt s̃.de teſte.§.j.ver.ꝙ nõ fuerit ro. Itẽ ꝙ omnes teſtes nõ fuerũt liberi neq; puberes,vt C.de teſt.l.j.& l.hac cõſultiſsima. Inſti.eo.§.ſed neq;.& §.j.Itẽ ꝙ teſtes nõ ſubſcripſerũt vno eodẽq; die loco,& tp̃e,vt in l.hac conſultiſsima,& Inſt.e.§.j.Sed nec vn9 ꝓ alio debet ſubſcribere.ff.e.l.pe.niſi in teſtamẽto ruſtici.C.e.l.fi.Item ꝙ teſtes nõ conſignauerunt illud,vt in prædicta l.hac cõſultiſsima.& eo.ti.ſi vnus.& C.de bo.poſ.cõtra ta.l.j.Item ꝙ teſtes inſcripti ſunt fœminæ,vel hermaphroditi,q magis in fœmineo ſexu incaleſcũt.Inſt.de teſta.§.ſed neq;.& iiij.q.iij.ver.hermaphroditus.Itẽ ꝙ teſtis inſcript9 fuit in poteſtate teſtõris.vel hæredis,vel hæres in eiuſdẽ poteſtate vel in eadem poteſtate cum hęrede vel erat pater vel filius teſtatoris.Inſtitu.de teſta.§.in teſtibus.& §.ſed neq; hęres.& iiij.q.iij.verſi.pater & filius.& generaliter non poſſunt eſſe teſtes illi quibus in teſtamẽto relinqui non poteſt,quos s̃.dixi: vt patet in eiſdem concor.& s̃.de teſte.§.j.prope prin.ver.pater autẽ.& etiã alia excipe cõtra teſtes,vt s̃.in e.§.Itẽ oppone cõtra teſtamentum ꝙ teſtator nõ ſcripſit nomẽ hæredis.qđ facere debet ſi poteſt,vt C.de teſti.iubemus.Item ꝙ hęres nõ eſt in eo inſtitutus.C.e.nõ codicillũ.& ff.de codicil.illud.& ff.de his quę in teſta.delen.l.proximè.C.de vul.& pupil.ſub.l.j.in fi.Item ꝙ teſtamẽtum p multa interualla nõ cõtinuè præter neceſsitatẽ corporalẽ condıtũ eſt.C.de teſt.cũ antiquitas.Item ꝙ nõ debet aperiri coram clericis ſed tantũ coram magiſtro cenſus.C.de teſta.teſtamẽto.& l.cõſulta.C.de epi.& cle.repetita.& hęc Romę vel Cõſtãtinopoli.in ꝓuincijs aũt etiã corã defenſore ciuitatis fit.in aut̃.de defen.ciui.§.nulla.Item ꝙ non debet aperiri niſi in pręſentia ſeptem teſtiũ:ar.C.quẽad.teſ.ape.l.ij.Itẽ ꝙ filius eſt in eo p̃teritus,vel poſt eũ poſthum9 eſt nat9.C.de poſth.hęr.inſti.aut̃.ex cã.C.de bo.poſ.cõtra ta.l.ij.& ff.e.l.j.ff.de iniuſ.rup.& irri.te.nam & ſi ſub cõditione.Itẽ ꝙ filius eſt in eo ſine cã expreſſa exhęredatus.C.de poſthumis.aut̃.nõ licet.qđ ĩtellige ſcđm hoc qđ habet̃ C.ad Tertul.aut̃.in teſtõ.& C.de inoffi.teſ.omnimodo.Inſti.de exhęr.li.in prin.Itẽ oppone ꝙ filius de bonis mortuæ matris,vel etiã de alijs,in qb9 patri vſusfruct9 acqrat̃ teſtat9 eſt patre viuẽte,qđ eſſe nõ debet.C.de bo.q̃ li.l.fi.§.fili9 autẽ.et etiã ſcđm quoſdã patre cõſentiẽte.C.q te.fa.poſ.l.pe.& l.ſeniũ.& ff.e.qui ĩ ptãte.& Inſti.eo.in prin.s̃.ver.ſed nunqd filius.Itẽ ꝙ poſt teſtm̃ conditũ teſtator adoptat̃,vel arrogat̃ vel aliàs capite minuit̃.Item ꝙ aliàs eſt imperfectũ vel iniuſtũ, vel rũpendum.qđ dic vt Inſti.qui.mo.te.infir.§.alio autẽ.& per totũ tit.Itẽ ꝙ teſtator non vidit tabellionẽ, vel teſtes:nec viſus eſt ab eis.Hęc circa ſolẽnia exẽpli gr̃a ſufficiat perſtrinxiſſe.Verũ[g] opponẽtẽ cautũ eſſe oportet,vt ipſe teſtm̃ à prĩcipio nõ neget,alioquin ſe hac allegatiõe priuabit,ſup quo vide Inſtit.de fideicõ.li.in fi.C.de fideic.l.fi.Nec em̃ ſe iuuabit ex eo qđ negauit.s̃.depoſi.§.viij.verſi. ſed ſecũdũ pręmiſſa.¶†Sed & ſi pręmiſſæ ſolẽnitates,vel alię huiuſmodi nõ ſint adhibitę in teſtamẽto,põt qñq; ſuſtineri:puta ꝓpter priuilegiũ patrię conceſſum; et multò magis ſi ſingulari pſonę,vt C.de teſ.ſi nõ ſpeciali vel hoĩb9:puta ruſticis,vel militib9, vt C.de teſt.mi.p totũ.& de teſ.l.fi.[h] milites em̃ dũ ſunt

d ¶Metallũ,Per hãc l.q̃ eſt iij.in ti.dixit Vber.de Bo.idẽ in ꝑpetuo bannito cũ ipſe & deportatus loco mortuorũ habeant̃, & fiſcus ſuccedit in eorũ locũ,Facit ff pro ſoc.l.actione.§.publicatiõe.& mortuis relictũ efficit̃ caducũ.C.de cad.tol.l.vna.§.& cũ triplici.§.ſeq.Itẽ cũ ea q̃ iuris ſunt nõ habeãt:etiã teſtari nõ poſſunt.ff.de leg.iij.l.j.§.ij.in relgeato ſecus.ff.de ĩter.& rel.l.relegatorũ.§.j.et ſequẽtib9.& omnino vide qđ dixi s̃.de ceſſiõe act.§.j.ver.illud etiã quęr t̃.

e ¶Poſtremo.Cõmuniter allegat̃ §.inſtrumẽtum.

f ¶L.fi. Ad literã fuit Alb.Gal.de teſti.poſt princ.cõcor.in ij. q.in §.vl.& facit qđ not.C.de teſti.l.teſtiũ.in fin.

g ¶Verũ. Scđm Vbert.de Bob.vbi dixi in prin.§.& Io.de Deo poſt eum.

h ¶L.fi.Dixit Vber.vel p ius diuinũ ſi ageret̃ corã iudice eccleſiaſtico hoc verbũ dedit cãm,verſi.ſequenti,

in castris seu in expeditione testari valẽt: prout voluit etiam sine duobus testibus, scribẽdo etiam sanguine ꝓprio ĩ clypeo, vel alibi ꝓpriã voluntatẽ. Sed qñ stant in ꝓpria, vel aliena domo, testari debẽt iure cõi. Qñ verò sunt in exercitu nõ tñ in bello, testari possunt cũ duobus testibus.[a] 11 ¶ † Itẽ per ius canonicũ duo testes cum presbytero sufficiũt in testamentis, etiam in alijs ꝙ ad pias causas, vt extra de testa. cùm esses.[b] & duo tantùm sine presbytero in relictis ad pias causas, vt eod. titul. relatum. j. Et intelligo in præcedenti casu necessariam præsentiam sacerdotis: qa nõ detrahitur solennitati legali, nisi quaten⁹ inuenitur expressum, vt extra de deci. ad audientiam. extra de elec. ecclesia vostra. ij. in fine. C. de testa. sancimus. C. de inoffic. dotibus. l. vnica. Si ergo ipse solus interesset cum alio, nõ sufficeret. 12 ¶ † Sed & si essent tres sine ipso, non valeret. Multũ enim pro ipso præsumit ius quod fraudes excludat, vt extra de symo. nemo. extra de postul. c. fi. & magis eius dicto creditur ꝙ alterius, vt lxxvij. di. monachus. prope fi. ideoꝗ statuit vt duo cum eo sufficiant. Si verò essent quatuor sine eo, duos sibi præferre ꝙ tuncunꝗ presumatur pro eo, ar. extra de testib. cũ à nobis. & c. licet ex quadã. iiij. q. iij. ver. iure. xxv. q. vj. §. fi. in fi. Sic intellige ꝑdictas duas decre. licet alij aliter intelligant. 13 ¶ † Quid si in instrumento vbi sunt duo testes inscripti continetur ꝙ Titius cõdidit testm̃ nũcupatiuũ corã septẽ testibus: nunquid per hoc instrumentũ probabitur testamentum? De hoc no. ff. de testa. hæredes. & in summa do. mei eod. titu. §. quot testes. & s. versi. quid si vnus.[c] 14 ¶ † Sed nunquid[d] de consuetudine possunt præmissæ solennitates remitti? Dico ꝙ sic, cũ non prohibeatur consuetudo hęc admitti. ff. de legi. de quibus. C. quæ sit longa consuet. l. ij. xj. dist. cõsuetudinis. extra de cõsue. c. pe. & fi. C. de emã. l. j. ĩ fi.[e] ¶ Sed quomodo consuetudo dat remissonem solennitatis: cùm hoc solùm à principe impetretur, vt ff. de his qui testa. fac. poss. l. ij. & ff. de bonis liber. l. Paulus. §. j? Rñ. illud verum erat in eo qui intestabilis erat. Vbi autem quis testari potest bene ralaxatur qñꝗ solennitàs per consuetudinem. An autẽ iuris solẽnitates possint partiũ consensu remitti. no. extra de offi. dele. de. causis. 15 ¶ † Sed nunqd dicem⁹ in hoc sufficere solam consuetudinẽ regionis, aut ciuitatis, vel villę, vel castri[f] aliquod ius? puto ꝙ sic. et sup hoc vide ff de vsu. l. j. ff. de te. testiũ. in fi. ff. de le. j. apud. & l. si seruus pluriũ. in fi. ff. cõ. ꝓd. vẽditor. §. vna. C. de edi. priua. l. iij. C. q̃ sit lõ. cõsue. l. j. extra de cõsue. c. fi. 16 ¶ † Quid si de cõsuetudine alicui⁹ loci testamentũ corã tribus testibus factũ valet, & aliquis alienigena ibi corã trib⁹ testm̃ cõdidit, & aliquem de ipso loco heredẽ ĩstituit: nũc legitimi huic testõ se opponunt?[g] Et vr̃ testm̃ valere. ar. ff. cõia præd.

a ¶ Testibus. De testamẽto militis. diuersis priuilegijs. circa id plures posuit Host. in sum. de testa. §. iij.

b ¶ Cùm esses. vide qđ ibi scripsi in tex. & super iij. glo.

c ¶ Si vnus. Ibi allegat alias duas. hic tamen loquitur de instrumento: ibi de testibus. An verò valeat ademptio facta coram duobus testibus de legato facto in testamento: plenè per Hos. in summa de testam. §. qualiter confirmetur. versi. j. ADDE Bal. ĩ d. l. hæredes palã. ff. de testa. in j. colũ. vbi dicit ꝙ per hoc nec voluntas neꝗ solẽnitas probatur. ibi vide rationes.

d ¶ Sed nunquid. Iste ver. cũ duobus seq. ad literã fuerũt Vber. de Bob. vbi s.

e ¶ In fi. Dicit Io. de Deo. in cauil. lib. v. vbi de vltimis volũtatib⁹. in fi. quod apud Hyspanos non scribitur testamẽtum, sed solũ vocantur testes. Venetijs etiam non seruatur lex de numero testiũ. & Ia. de Are. disputauit an eorũ cõsuetudo testandi corã paucioribus testibus sit valida. & dato ꝙ valeat quęrebat, vt j. q. ij. de qua ibi dicã. & de prima tenuit ꝙ si ibi est cõsuetudo de cõsensu principis valet, quasi cõstituisse videatur id qđ patitur, & cõsentit ff. de infa. quid ergo. §. j. ff. locati. cũ in plures. §. locator. de execu. l. j. §. magistrum. C. de serui. & aqua. l. ij. Constat enim principem talem formã standi Venetijs cõcedere potuisse. C. de testi. si non, speciali. aꝛs dicit cõsuetudinẽ nõ valere. alleg. C. de test. l. iij. Itẽ cũ lex dixit tale testamentũ nullũ esse: cõsuetudo nõ põt illud validare. Ad primũ alle. C. de testi. si vnus. cũ multis legibus. Ad scđm. j. de cõsuetudo. ff. de le. j. l. nemo. Ad idẽ extra de iur. cal. cæterũ. de ꝓb. c. ij. de fideius. cõstitutus. Itẽ omne hoĩm genus legibus viuere debet. C. li. xj. de cõdu. et procu. domus Aug. l. j. & ff. de sepulcro vio. l. iij. §. diu⁹. C. de legi. l. leges. tem cũ lex numerũ illũ statuerit propter falsitatis timorem. C. de testa. l. iubemus. de fideicõ. lib. l. fi. consuetudo quæ aperit viam falsitati, irrationabilis est, C. de iudic. l. j. in auc. vt nulli iudi. §. j. vij. dist. frustra. ponẽs autem ibi distinctionem quo ad mentem de cõsuetudine in genere, quã posui super decre. vlti. de consue. membro Pe. dicebat ad propositũ ꝙ quando consuetudo sequitur legem cõtrariam, & est rationabilis de patientia principis valet, per iura superius allegata. & talem dicit istã. Homines enim mercationibus occupatiuix ab illis auocari possunt. ff. quẽ admod. testa. ape. l. sed si quis ex signatoribus. Putat tamen expressum consensum principis hoc casu requiri propter l. fi. C. de testa. quæ non vult etiam pretextu consuetudinis numerum septem testiũ minui. Cũ autẽ sine principis scientia procedit aliqua cõsuetudo: dicit ꝙ si euidens necessitas vel vtilitas ei fauet: puta quia legẽ seruari esset in loco dãnosum, valet consuetudo: quia credendum est principem qui ad subiectorum vtilitatem intendit id fuisse concessurum. ff. de vulg. & pupill. substitu. l. ex facto. in princip. ff. de legi. l. in rebus. de pactis. tale pactum. in fi. Si verò non subest necessitas, vt s. distinguit, aut lex est de leuibus: & præualet consuetudo. ff. de ventre inspi. l. j. §. fi. Aut de grauibus: & præualet lex, vt in §. diuus. ff. de sepulcr. viola. Et secundũ hanc determinationem dicit intelligendum quod dicit lex Lombarda nullã consuetudinem præponi legi. respond. qualiter iudices iudic. de l. placuit. Sed conuerso casu quæritur, an probationem instrumentorum, vel testiũ de iure plenam & validam consuetudo faciat inualidam, vel insufficientem. Solu. quæstio soluit seipsam, cùm regulariter qui potest vnum oppositorum potest reliquum. de maio. & obed. cũ inferior. vbi de hoc in prima glo. ff. de acqui. hæred. l. is qui heres. & l. is potest. Constat autem qđ est dictũ ꝙ consuetudo potest primum. de fide instrumẽ. cũ dilectus. secundo responso. ergo poterit & secundũ. His conueniunt xij. distinct. nos consuetudinem. extra de cler. coniug. cũ olim. per quæ duo probãtur ꝙ consuetudo inhabilem habilitat, vt in primo. & aliàs habilem inhabilitat, vt in secundo faciunt leges allegatæ in prædict. decr. cũ olim. in vltima glo. quæ quid dicant, vide ibi in suffragio. Benẽ facit: quia dat leuiorem & grauiorem formã contractibus, vt in promissione de euictiõe est expressum. ff. de euict. si fundus. sic approbat & improbat administrationem tutoris. ff. de administrat. tuto. sine hærede. §. Lucius. Si te in his vis extendere, vide quod scripsi de consuetud. c. fin. su per glo. & quam.

ADDE quòd non valet consuetudo ꝙ minori numero testiũ testetur ꝙ per l. est inductum. tenet Oldra. cõsil. ccxliij. & Bald. sensisse videtur, cõsil. cliij. iiij. lib. Bart. verò cõtra l. cunctos populos. latius ibi vide.

f ¶ Vel castri. Interposuit Vber. aut progenies.

g ¶ Opponunt. Cyn. in l. j. C. de sum. trin. tractat hanc q. allegans etiam hunc ver. & Iac. & Pet. dicũt institutũ habere bona illius loci: & reliqua habebit legitimus ad l. ius nostrum. ff. de reg. iur. respondet id de iure scripto qđ est vniforme: hoc ex iure cõsuetudinis vel statuti, quod est difforme. Et est simile qđ scripsi de resti. in inte. cõstitut⁹. sup gl. cõsuetudo. Scire debes ꝙ Gul. de Cu. super ea. l. tractat quæstionẽ de illo qui habet bona in Anglia vbi licet testari cũ tribus testibus. & Bonoñ. vbi seruatur ius scriptũ coram tribus testatus est. ꝙ intellexit in Anglia, vel alibi nõ declarat. saluo qđ dicã j. allegat ꝙ neutra debeat habere heres, nec quę sunt in Anglia: nec quę sunt Bononiæ ista ratione: quia nõ seruauit ius scriptũ: nec quæ sunt in Anglia, nec decedat partim testatus, partim intestatus contra regulã ius nostrũ. ff. de reg. iur. Ad contrariũ ꝙ debeat habere hæres bona Anglicana inducit ꝙ diuersitas patrimonij facere aliquẽ põt partim testatũ. ar. ff. de excu. tu. l. iuris peritos. §. cũ oriundus. sicut in milite qui habet duplex patrimoniũ castrense & paganicũ, & potest duo testamenta facere, & duos hæredes. ff. de mili. testa. l. j. & l. si miles. Vtrũ sequatur ergo diuersitas iuris ad diuersitatem patrimonij, sicut de seruo dicitur qui habet diuersa peculia. ff. de pecu. hinc quęritur. §. potest. & in pupillo. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. pupillo. sibi placet ꝙ institutus habeat oĩa bona, & ad oĩa admittatur: qa vt dicit in cõsuetudine Angliæ attenditur sola dispositio, & nõ bona. Sicut ergo in Anglia testatus illo more haberet oĩa bona adeũdo vbicũꝗ sint: & sic hoc casu dat simile in tutore qui nõ potest authorizare sibi in obligatione pupilli: & tñ authorizat vt hereditatẽ adeat sui debitoris: & sic per cõsequẽs erit sibi obligatus. ff. de auth. tut. l. j. Insti. de legi. patro. tut. §. sed nostra. ff. de legi. tu. l. iij. in princi. Sicut ergo potest quis sup fundo conueniri alibi quàm sit fundus. C. de præscrip. long. temp. l. fina. & plenè scripsi de rescrip. dilectus. ij. sup fin. ij. glo. sic testamẽtum factum in Anglia suo more fidem faciet in Italia. Inducit etiam l. omnium. C. de testamẽ. per quam patet quòd testamentum factum apud acta sine numero testium, dabit facultatem adeundi, & valebit coram omni iudice. Concludit ergo ꝙ tota hæreditas vbicunꝗ sint res est vnũ patrimonium: & vbicunꝗ sint bona vna aditione spectant ad heredem: cum sola dispositio ponderetur in tali consuetudine, vt dixi. Indixit pro decisione l. ex mili. cum l. seq. ff. de mili. testa. & de castr. pecu. l. hereditate. §. quædam. & de hære. insti. l. qui soluendo. & per hæc verba dicit not. sic esse de consuetudine Gallicana: quia vxor superueniẽs lucratur partẽ bonorum mariti: quia illa consuetudo directè est super bonis: non super dispositione, vt proxima: & ideo bona quæ sunt extra locum consuetudinis nõ possunt sic includi principaliter sicut idi incidenter vel per consequens. allegat l. iij. ff. de offi. præsi. ff. ad munici. l. constitutionibus. & de iur. fis. l. certa forma, lib. x. Ex hoc sibi incidit alia quæstio quã diffusè prosequitur.

ADDE vt per Barto. in l. cunctos populos. versi. sæpe quæro. in j. q. princip. Pau. de cast. consi. ccxxiiij. respectu verò cõsuetudinis Gallicanæ Pe. de Anch. consi. clxij. tenet ꝙ nec vxor haberet bona alibi sita si testator etiam illa sibi legasset, vel illã in illis hæredẽ instituisset: quia hoc fecisset deceptus putans cõsuetudinẽ valere quo ad bona alibi sita.

a ¶Si vnus. Facit plus ad causam, eo. tit. si nō speciali priuilegio patriæ tuæ. nota tuæ. & ff. de iure fis. sed si accepto. per quas leges Iac. de Are. in quæstione, de qua s. dixi, tenuit φ testari scd'm cōsuetudinē Venetorū licet solis venetis, & nō illuc euntibus. Inducit φ etiā l. fi. C. de testa. cōiuncta cū l. cōficiunt. §. j. ff. de iur. codi. per quod patet, qđ licet rusticis, nō licere declinantibus ad eos.

b ¶Quæsitū. in prin. & l. si ita legatū. de leg. j. huiusmodi. §. legatū. de fund. instru. Seiæ. §. Pamphilæ. de act. empt. a fundi. §. fi. Suæ igi- b tur ciuitatis, & nō illius, ad quam declinauit, lege adstringitur: illa enim suorum ciuiū est propria. ff. de iustit. & iure. & l. omnes. & patet xij. dis. illud.

c ¶Decidendā. Vide qđ no. de elect. licet canon. li. vj. su per vers. de cætero.

d ¶Et not. secūdùm Vber. vbi s.

e ¶Præmissa. lib. vj. c

f ¶Codicillum. Ad intellectū hui⁹ ver. & eorum, quæ de clausula statim sequuntur, est sciendū φ Pi. disputauit quæstionē, quę incipit, quidā paterfamilias. de illo, qui facto prius solenni 17 testamento, in quo d filios hæredes instituit, post tēpus volens codicillari in p̃sentia septē testium rogatorū, eosdē filios instituit dicēs in fine φ volebat ipsam dispositionē iure codicillorū valere: & si sic nō valeret, voluit φ valeret iure testamēti, & omni iure quo melius poterat: & primū testamentū: cōfirmauit: quærebat an hæc dispositio valeat iure testamenti, vel iure codicillorū. Subtiliter allegat pro & cōtra: tenet φ dispositio illa, sit testa e mentū, & nō codicillus: cùm habeat solēnia testamenti, s. institutionē hæredum, & solennē numerū testiū rogatorū: quæ sunt species testamēti, non codicilli: quæ concurrere nō possunt quasi cōtrariæ. C. de testa. nō codicillū. & ibi no. ff. de iure codi. illud. §. tractari. Principaliter autē se fundat in hoc. φ licet institutio facta in codicillis valeat interdum, nō vt directa, sed trahitur ad fideicōmissum. ff. de iure codi. l. ij. §. fin. de leg. ij. codicil. §. Lucius. & sic scriptura, de qua quærit, posit esse codicillus, tamē illa, & oīa alia iura id dicētia, oportet intelligi, cùm possibile est directā codicillarē trahi ad fideicōmissariā. quod est, qn̄ diuersi sunt, qui debēt fideicōmissum ab illis, quib⁹ debet: vt qa veniēs ab intestato debet restituere institutis: vt in l. iij. & l. cōficiunt. ff. de iure codi. Sed cùm in casu proprio sit idē debēs, & cui debet: nō est possibile directā trahi ad fideicōmissum. ergo valere debet quo iure pōt, s. directo. & scd'm id impos-

venditor. §. si cōstat. ff. de reb. dub. quoties. & viij. dist. quæ cōtra. facit enim pro cōsuetudine tali. ff. de pact. si vn⁹. §. quod in specie. ff. de bo. pos. scd'm tab. qui testamēto. §. si. cùm iuuet per legē diuinā: vt extra, de testi. in omni. argu. cōtra. C. de testa. si vnus.[a] nō enim videtur in loco fuisse, qui ad tempus ibi erat. ff. de lega. iij. quæsitū[b]. extra, de verb. signi. nā & ego. Item illa cōsuetudo est specialis, sed lex est generalis vt septem testes requirantur. Vnde cōsuetudo non valet. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. nec ligat nisi incolas. ff. de tuto. & curat. da. ab his. pupillo. Super hoc dicunt quidam φ si agatur in foro ecclesiastico, valebit: si in seculari, et agatur in loco, vbi testamentū factum est: iudex seruabit illam consuetudinē. arg. ff. de testi. l. testium. §. si. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cùm venissent. & vtrum ibi agi debeat. Dic vt C. vbi de fideicom. agi oportet. & ff. de euict. si fundus. Si autem agitur in terra, vnde testator fuit, nō seruabitur cōsuetudo. Sed arg. contra hoc in præ. l. si fundus. cùm talis cōsuetudo sit ad litem decidendam[c]. Alij dicunt φ si mora erat periculosa: quia erat in mortis periculo constitutus, nec alibi poterat ire: tunc valet testamentū. arg. C. de anna. exce. vt perfectius. in fi. ff. ad Treb. cùm hæreditas. Vel dic φ si instituit extraneos, nō valet: vel si legitimos, sic: vt C. de testa. hac cōsultissima. secundùm Vber. de Bo. & vide C. de epis. & cle. nulli. §. si autem non designata. & arg. pro & contra. j. de constit. ver. sunt hæc. & seq. & vide quod no. ff. de peculio. licet. §. idem scribit. de hoc no. j. de senten. §. qualiter autē. versi. item pone. ¶†Et nota[d] φ cùm vltima voluntas in iudicio ostenditur, dici debet ante litis contestationē exhibenti vt eligat, an velit eā vti tanquā testamēto, vel tanquā alia vltima voluntate: & ipse debet eligere: nec post electionē sibi fas est variare. argu. C. de codi. l. si. in princ. & extra, de crimine fal. ad falsariorū. prope princi. ff. de tributa. quod in hæredem. §. eligere. Aliæ enim impugnationes cōpetunt, si vult ea vti tanquā testamento, & aliæ si tanquā alia vltima voluntate. & ad hoc ff. de sol. si duo rei stipulādi. extra, de priui. cùm olim. nā & testamentū imperfectū nō valet inter liberos, si eo volūt vti tanquā testamēto, scd'm quosdā: secus si tanqͅ alia vltima voluntate: vt C. fami. ercis. filij patris. & l. fi. C. de testa. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. & maior desyderatur solennitas in testamento, φ̄ in alia vltima voluntate: in qua solùm mēs testatoris spectatur: vt C. de sac. san. eccl. l. j. in aut. colla. iiij. de nup. §. disponat. xiij. q. ij. c. vlti. & §. sed aliud. extra, de test. relatum j. Et patet ex præmissis, & ex his quę sunt j. §. pro. xi. φ si reus tacuerit ante litem cōtestatam, & post litem contestatam hoc dicat: tunc potest respōdere exhibens, frater totum ius meū in iudicio deduxi. extra, de re iudi. abbate sane. §. j. versi. præmissa[e]. & de causa pos. & propriet. cùm ecclesia. Ita valet mihi, siue sit testamentum, siue alia vltima voluntas. hoc videat iudex. Stultus enim fuit reus, qui hoc non petijt ante litis contestationem: vt C. de codicil. l. fin. ff. de lega. ij. cùm filius. §. varijs. Porrò si dubium sit an debeat haberi p̃ testamento, vel

sibile est quod sit codicillus, qui non facit directā. ergo est testamentū. ff. de iure cod. qđ manus. ff. ad Treb. l. Scæuola. fatet φ quibusdā probabili ter prima facie videret contrariū per l. vj. C. de codi. cū sua glo. & φ testator sic voluit. Dicit enim ad iura illa iā respōsum, vt procedat cùm fideicōmissum pōt esse vtile ex diuersitate personarū, debētis, & cui debetur. qđ pro codicillo: consyderamentē testatoris: vt ff. de iure codi. l. j. & verba eius: vt eo. tit. illud. & l. fi. & f C. de codi. non codicillum.[f] ¶†Item vide si est ibi 18 clausula generalis, & solita: si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltimæ volūtatis: vt ff. de test. mili. l. iij. in fi. & ff. de vulg. substi. cohæredi. §. filiæ. C. de codi. l. fin. §. illud quoqͅ. ff. de iure codicillorum. cōficiuntur. Quid autem operatur prædicta clausula in vltimis voluntatibus, vide C. de lib. præte. vel exhære. aut. ex causa. Breuiter tamen nota secundùm Iac. But. φ hæc clausula operatur tantùm, cùm testamentū deficit propter defectū solennitatis: puta cùm deficit numerus testiū, vel alia solennitas: vt tunc valeat iure codicillorum: cùm autem operatur, si in alio deficit, puta si rūpatur per querelam, vel posthumi agnationē, vel minima capitis diminutiōe: & hoc probat ex eo, quod dicit ibi, valet: & sic loquitur de præsenti defectu, qui est, vt quia nō est ibi plenus numerus testium, vel nō sunt rogati, vel est mulier. non de futuro, vt de illo, quod fiet: puta aliquot de præmissis modis. Si enim dixisset valebit: tunc futuros cōplecteretur defectus: vt ergo oēs hos modos cōprehēdat, debet dici, si non valet vel non valebit iure testamenti, & c. arg. ff. de ver. obli. si stipulatus fuerim. §. j. & l. si à colono. ff. de verb. sig. verbum oportebit. Item aliud videtur dictum, si non valet: & aliud, si non valeat[g]. Vel dic g scd'm Odof. φ aut statim deficit testamentū propter solennitatis defectū: & tunc verba illa, si non valet & c. referuntur ad illum casum tantū, & non ad alios prędictos. Aut nō deficit statim, sed postea ex euentu: puta capitis diminutione, vel posthumi agnatione, vel alio modo: & tunc etiā ad casum illum pertinent hæc verba: quia in dubijs interpretari debemus vt res valeat[h]. ff. de verb. obli. h quoties. extra, de fide instru. inter. prope fin. & in testamentis & c. ff. de reg. iur. in testamentis. extra, de dona. cùm dilectus. & argu. ad hoc ff. de lega. ij. 19 cùm filius. §. hæres. & l. si quis testamento. ¶†Siquis vult igitur secure testari, dicat sic:

✱FORMA. Si non valet testamentū ratione præteritionis, vel exhæredationis, vel alterius solēnitatis, valeat iure codicillorū, & alterius cuiuslibet vltimæ voluntatis: & rogo omnes mihi veniētes ab intestato, vel succedentes ex testamento, vel aliquo iure, vt hæreditatem meam restituant P. nā hoc casu quilibet tenetur restituere hæreditatem per fideicommissum. arg. C. de fideicom. ex testamento. ff. de lega. iij. si cùm fundū. detracto tamen 20 debito bonorum subsidio. ¶†Pone: B. in suo testamento legauit mihi decem: postea condidit secundum testamentum, nulla de prædicto legato facta mentione: quæritur an intelligatur legatum reuocatum, cùm in primo testamento dixerit, si nō valet iure testamenti, valeat saltem iure codicillorū, & c. R. n̄. φ sic, argu. ff. de adimen. lega. si tibi. argu. contra. ff. de probat. cùm tacitum. Sed illud locum habet in tacito legato. De hoc no. ff. si cui plusquā i per leg. Falc. l. iij. §. pe.[i] ¶†Sed pone, quidam insti 21 tuit filium suum impuberem hæredem, & rogauit eū φ si sine liberis decederet, restitueret P. hære-

quia hoc casu deficit, cùm ijdem sint scripti in vtroque, cōcluditur qđ præ dixi: & verba illa, si non valet iure codi. & c. sic intelligūtur, vt sonent, si nō valet iure fideicōmissi, valeat iure directo. Vnde cùm hic fideicōmissum deficiat p̃pter causam sæpius dictā, valebit ergo directò, & sic iure testamenti, extra, quod hæreditas directò dari non pōt. C. de codicil. l. ij. Et si dicatur φ cùm plures essent filij instituti vn⁹ alteri ex fideicommisso restituere poterit. Hoc nō procedit in terminis quæstionis: nā cùm fuerint pariter insti uti, necessariò est fideicommissum inu cem relictū esse intell. fi. de lega. ij. l. cùm pater. §. pater qui filio. quare concludi tur quod s.

g ¶Nō valeat. Quod enim dictio valeat, inspiciat tēpus futurum, patet de elect. quia propter. vel aliter de rescrip. statutū. versi. null⁹ tñ. & §. cùm aliter. de eo, qui mit. in poss. eū qui. cū si. Idem si dicat, nō valeret. facit C. de testa. manu. si iur. faciat. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. in fi. vbi valere ponit pro durare. Vide de hac clausula, & an obstet copula, cùm dicit, volo φ valeat iure testamenti, & iure codicillorum. in quæstione Iac. de Bel. quam posuit C. de libe. præte. vel exhære. in solutionibus cōtrariorum.

ADDE, quòd hæc clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: non habet locum, quando testamentū deficit propter imperfectam voluntatem. l. ex ea scriptura. vbi hoc per Bal. ff. de testa.

h ¶Valeat. Et ne nugatoriè sint apposita.

i ¶§. penultimo. Ad literam posuit hoc Alber. Gal. de testa. post prin. Nico. notat in sua quæstione, quæ incipit, quidam fecit testamentum: in qua principaliter quæsiuit de ipso hærede instituto in primo: an aliquid in bonis defunctj habere deberet: pro vtraqͅ parte copiosè, & subtiliter allegauit: tenuit autē vt s. f. φ nihil habere debeat. fatetur autem φ vestigia voluntatis testatorum sequenda sunt. C. de neces. seruis hære. l. quidam. Item communiter testatores per verba prędicta sibi prouident in causam inte-

stati. ff. de testa. milit. l. miles qui destinauerat. §. fi. & attende dum id fit, quod fieri consueuit. ff. de proba. l. iij. & l. si pactum. in fin. dicit ꝙ si testator remaneret intestatus, hoc testamento nō habente vim testamenti, per verba prædicta testamētum haberet vim codicilli, & veniētes ab intestato ex codicillari restituerent hæreditatē instituto. ff. de testamen. l. ex ea scriptura. đ iniup. test. l. posthumus. §. fin. & de testa. mili. q̄l. rebatur. §. penulti. Sed in casu quæsito testator fecit aliud testamentū: & sic primum nō valet iure testamenti: nec propter hoc fit testator intestatus. Soluendo dicit illa verba in hoc casu nihil operari: & ideo sublato primo testamento per secundū. C. de testa. sancimus. instituti in primo testamento nihil habebunt. a nā, vt dicit illa verba, si non valet &c. sic prolata intelligēda sunt, manēte voluntate testatoris, b vt colligitur ff. de leg. j. l. seruum filij. §. si Procula. & Instit. de codi. §. non c tantùm. Item remanente in suo statu. d ff. de sol. cùm quis. in princip. & similiter remanente in eodem habitu, in quo erat tempore quo prolata sunt verba. ff. de condi. ob causam. l. quod si vnus. sed per secūdum testamentum e hæc oīa sunt mutata. nō ergo in ius f codicil. transire potest. Dat casus similes ff. de repud. l. fi. de donatio. inter vir. & vxo. l. cùm hic status. §. si maritus. & C. eo. titu. res vxoris. Itē certum est, dicta & facta cōsyderanda, secundū suā causam. ff. de adi. lega. legata inutiliter. de conditio. & demon. cū tale. in fin. Absurdum autem esset dicere, hæc verba dicta fuisse ad impedienda vel impugnanda sua futura iudicia. Seruetur ergo vltimum, C. de libe. præte. l. maximè. circa medium.

ditatē: & reliquit legata: & adiunxit, ꝙ si nō valeret iure testamenti, saltem valeret iure codicillorū: decessit impubes testatore viuente: quæritur an P. fideicommissarius possit petere hæreditatem à venientibus ab intestato: & an legata debeantur. Et videtur ꝙ possit petere, proter prædictam clausulam: vt ff. de vulga. & pupil. substi. cohęredi. §. cū filiæ. ff. de iure codic. l. iij. Videtur enim ad legitimos transisse cū onere: vt C. de cadu. tol. l. vnica. §. in causa. ff. de lega. ij. si Titio. Argu. contra ꝙ à legitimis petere non possit fideicommissarius vniuersalis: cùm expiret substitutio pupillaris, & fideicōmissaria, si decedat hæres testatore viuente: vt ff. ad Treb. ille à quo. ff. de admi. tut. tutores. §. j. Item videtur ꝙ pupillus fuit personaliter obligatus. Vnde onus non transit ad legitimos: vt ff. de lega. ij. Celsus. §. fi. ff. de leg. iij. l. j. §. fi. Nec obstant prædicta verba, quæ locum habent in defectum solennitatis: vt in pręd. auē. ex causa. in fi.[a] & iunge s̄. ver. 22 quid si filius. ¶ † Pone, quidam fecit testamentum, adiecta causula prædicta. & legata & fideicommissa plura reliquit: eo mortuo natus est posthumus: nunquid illo viuente legata & fideicommissa peti possunt? De hoc C. de posthu. hæredi. insti. l. j.[b] ¶ Sed si duo instituti sunt hæredes, vnus purè, alter sub conditione: nunquid purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatē tantùm? De hoc ff. si pars hæredi. pe. l. ij.[c] ¶ † Sed &[d] cōsyderan 23 dum est, an vltima voluntas ab initio nō tenuerit: vel an sit mutata per aliam posteriorē. Super quo vide Instit. quib. mod. testa. infir. & C. de codicil. cùm proponas. C. de fideicom. lib. clari. ff. de lega. iij. si in iure. ff. de adi. leg. per totum. Distingue tamen super hoc inter genera scripturarum: nam si vtraꝗ voluntas est testamētum, valet secundum, & nō primum: extra, de cele. missa. cum Marthæ. §. cæterùm. C. de test. omnium. xiij. q. ij. vltima. & vide super hoc ff. de iniusto rup. test. cùm in secundo. ff. de hære. insti. pater. ff. ad Treb. si quis. nisi in militis testamēto: vt ff. de testa. mili. quærebatur[e]. 24 ¶ † Quid si testator dixit in testamēto, ꝙ si faceret secundū, non valeret: nūquid tollitur scđm[f]? Dic ꝙ sic, nisi dicat in secundo pœnituisse prioris voluntatis. De hoc ff. de leg. iij. si quis in prin. ff. de lega. j. si mihi & tibi. §. fi. ¶ Sed quid si in primo testamento dixit, ꝙ non liceret eis pœnitere? Dic ꝙ nihilò minus poterit pœnitere, si primi dicti exprimat qualitatē: vt not. l. si mihi. §. fi. nam ambu- 25 latoria est testatoris volūtas, vt iam dicā. ¶ † Quid si quis iurauerit nō venire contra voluntatē suā: nunquid poterit contrauenire, condēdo aliud testamentū? Et videtur ex præmissis ꝙ sic: nō enim potest quis sibi legē imponere, à qua nō liceat resilire. ff. de leg. iij. si quis in prin. rñ. j. nec libertatem supremi iudicij pōt quis restringere. ff. pro soc. l. cū duob⁹. §. Pōponius. & §. fi. in fi. Volūtas enim testatoris ambulatoria est vsq; ad extremum exitū vitę. ff. de adi. le. l. iiij. extra, de cele. mis. cū Marthę. §. cæterùm. & præ. c. vlti. etiam si pactum interuenerit, ꝙ mutari nō possit. C. de pact. l. pactū quod dotali. ff. pro soc. l. si inter fratres. rñ. j. etiam si primum sit per principē cōfirmatum. arg. C. de testa. l. omnium. Vltimū enim testamētum morte hominis cōfirmatur, & immobile perseuerat. C. de sac. san. eccle. l. j. C. de testa. l. quoniā indignū. & testamenti factio est publici iuris. ff. qui testa. face. pos. l. iij. & ius publicum, &c. ff. de pac. ius publicū. Primum testamētū tollit per secundū. Insti. qui. mod. testa. infir. Sed nec tenet pactū ꝙ contra alienum testamentū non fiat. C. de pac. de quæstione. ff. de acquir. hære. quod superstitis. His ratiōibus moti Legistæ[g] dicerēt scđm testamētum valere, & hæredē in eo institutum debere hæreditatē habere: aliaꝗ in eo contēta valere: quia iuramentū contra leges præstitū non obligat. extra, de foro compe. si diligenti. C. de legi. nō dubium. x. dist. Vide tamen secundū Deū, & in foro ecclesiæ, cōtra puto. nam omne iuramētum seruandū est, quod seruari potest sine interitu saluris æternę. extra, de iureiu. si verò. extra quod met. cau. cùm dilectus. & argu. 26 ad hoc extra, de iureiur. cùm cōtingat. in fi. ¶ † Et redditio iuramēti est de iure naturali, & in præcepto. xxij. q. j. si pactum. in prin. extra, de iureiur. & si Christus. versus finem. ibi: redde deo, &c. Vnde nullo modo est infringēdum: vt xxxij. q. vij. flagitia. extra, de no. oper. nun. cùm ex iniuncto. & de reg. iur. qui scandalizauerit. Idem puto in electione sepulturæ: vt not. j. de sepultu. versi. & nota[h]. fas enim fuit sibi de rebus suis, qualitercunꝗ placuit disponere: vt ff. si quis à pa. ma. fu. l. ij. xiij. q. ij. §. sed aliud. Vnde contra ordinationē iuratā sibi nō licet venire, vt s̄.[i] ¶ † Quid si primum testa- 27 mentū fuit generale, vt quia est in eo hæres institutus in omnibus bonis: secundum speciale, quia est hæres institutus in fundo? Rñ. rumpitur primum. Sed hæres institutus in vna re, tenetur restituere oēs res, præter fundū primo hæredi. arg. ff. ad Trebel. si quis priore. & hoc in pagano, qui non pōt decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. aliud in milite. ff. de testa. mili. quærebatur. se- 28 cundùm Vber. ¶ † Quid si is, qui testamētum fecit audiēs ꝙ hæres mortuus est, facit aliud testamētum, dicēs: quia intellexi P. quē primò hæredē institui mortuū esse, ideo talē instituo: sed post apparet primū viuere? Respon. primū testamētū ruptum est, sed prim⁹ habebit hæreditatē de æquitate. præstabit tamē legata in scđo ff. de hære. instit. l. fi. Vel dic primū nō rūpi: quia falsus rumor non debet abesse, vel prodesse: vt probat & no. ff. de cōdi. & demō. l. falsa. extra, de eo, q cog. cōsang. vxo. 29 suæ. c. super eo. ¶ † Quid si pater habēs tres filios, eos instituit hæredes: postea faciēs aliud testamentū, vnū solū instituit? Rñ. primū nō rumpi per secūdū: quia quantū ad institutionē nō valet: cū in eos sit fili⁹ præteritus. ff. de libe. & posthu. filius. ff. de vulg. & pup. subst. si quis cū. §. j. legata tñ debent. 30 C. de lib. præte. auē. ex causa. ¶ † Sed quid si primò fecit testamētum, postea fecit aliud, in quo sibi hęredē sub cōditione instituit: nūquid primū rūpit? Videt ꝙ nō, arg. ff. de rescind. vē. si id. Sed distingue an sit cōditio cōcepta in præsenti tēpore, an in præterito, vel in futuro. si in præsenti, vel præterito: aut est vera: & tunc ruptū est primū. aut nō: & tunc nō rūpitur. Si de futuro, licet illa nunꝗ existet: quia tñ existere posset, rūpit primū. ff. de iniu. rup. & irri. test. cùm in scđo. ff. de hære. insti. pater. ¶ Quid si in primo instituit capaces, in scđo non? Rñ. primū effectu rūpi: quia non capaces de merò iure sunt hæredes, licet eis vt ab indignis hæreditas auferat. ff. de ijs quib. vt indi. cùm quidā. ff. de 31 vul. sub. ex facto. in fi. ¶ † Quid si pri⁹ fecit testm̄ solēne, & postea aliud facere cœpit, sed morte præuent⁹ nō cōpleuit? Rñ. primū nō valet, quātū ad legata, & fideicōmissa: quia sola volūtate potuit illa tollere: sed quantū ad institutionē, bene valet merò iure. ff. de lega. iij. si iure facto. t. cum non denegentur actiones: sed per sententiam denegabuntur prout notat ibi. & ff. de adimen. leg. ex parte[k].

a ¶ In fi. Ad literam fuit iste ver. Alber. Gal. de testa. versi. pone. q. ij.

b ¶ L. j. Et hoc Alb. Gal. de test. ver. pone quæstionem. ver. adhuc. per Cyn. plenius in l. ij. co. tit. illius. de posthu.

c ¶ L. ij. Hæc remissio fuit Alb. Gal. vbi s̄. glo. ibi ponit opi. Io. ꝙ purè institutus habeat dimidiam. & contrariam Pil. ꝙ interim habeat totū. Et has glo. concordat distincta forma, verborum instituentis.

d ¶ Sed &. Reassumit verba Vberti.

e ¶ Quærebatur. scđm Vber. vbi s̄. & hoc cōtinebat ver. cæterùm. j. omnia intermedia ponit author, sumpta causa ex hoc ver.

f ¶ Secundum. Iste ver. & sequens fuit Albe. Gal. de test. post prin.

g ¶ Moti Legistæ. Hoc tenet Albert. Gal. de test. ver. pone ꝙ quidā. ibi subdebat ꝙ secus de iure Lombar. allegat Lōbar. lib. ij. de vltimis volūt. l. si quis Lōgobardus. sed, vt dicit, illud locū habet, cùm fecit traditionem rerum.

h ¶ Et not. Vide q̄đ circa id ibi dicam.

i ¶ Vt s̄. Fateor ꝙ sine causa cōtrauenire nō licet, & ꝙ id agēs piurus est. tenet tñ secundū, vt plenè scripsi in quęstione sup regula, quod semel. de reg. iur. lib. vj.

ADDE vt p Oldra. consil. cxxvij. Abb. cōsi. xlj. ij. lib. & ver. qd si is. adde quid ecōtra, si quis facto testamēto teneat aliud cū clausula, cassans & irritans. & facit scđm, in quo īstituit mortuū, quē viuere putabat: an primū sit reuocatū, vide Bal. consi. xiij. scđo lib. incipit, quidā Lucas.

k ¶ Ex parte. Si primum testamētum testator incidit, vel cancellauit, not. C. de test. l. pe. sed ibi pleni⁹ per Cy. qui distinguit, aut id fecit, quia voluit decedere intestatus, aut qa hæredes reputauit indignos, aut dubitat. in primis duobus casib⁹ cōcordat cū glo. in tertio recitat Dy. cōtradicere glo. ibi in l. proximè. ff. de his quæ in test. delen. in gl. ij. quæ vtrobiꝗ tenet in dubio venire fiscū, vt legata debeant: sed quia hoc est dicere ꝙ in dubio hæres præsumat indign⁹: ideo Dy. nō placet, qui dicēs fiscū tūc nō venire, nisi hęredes scripti probent offendisse. sed rñdet Accur. ꝙ tunc cessaret hoc tertiū mēbrū: qa nō esset dubiū. Audiui Dñm meū ibi tenētē in dubio glossam verā, qñ nō sunt filij. si em̄ essent filij, excluderēt fiscū: vt in præd. l. proximè. ver. sed in re dubia. & ff. vnde libe. l. scripto. in fi. Multa mēbra habet distinctio Cy. ibi vide. Plus tñ placet in casu dubij sic distinguere, an act⁹

Quid si

inducens rescisionem testamenti, respiciat vniformiter totũ testamentũ, quo ad institutionẽ,& legata:vt quia totũ inficit,vel totum cãcellauit:& tũc succedũt veniẽtes ab intestato:vt in præ.l.pe.& ff.si tab.test.nulle exta.l.j.§.pe. Nec dici potest propter conseruationẽ legatorũ,locũ esse fisco, vt dixit glo.ex quo nec legata debentur, quæ solui esset cõtra voluntatẽ testatoris. Ad primum ff.de his,quæ in testamento delen.l.j.§. sed consul to. Ad secundum, ff.de doli exceptio. apud Celsum.§.præterea.& C.de fidei commis.l. fideicõmissum. Constat etiam, facilius adimi legatum quã institutionem. patet ff.de adi.legat.l. ex parte. Si autem actus rescindens solùm respicit institutionem hæredũ, vnius,vel plurium: vt quia illa sola cancellauit:patet quòd noluit in totũ decedere intestatus: imò voluit legata deberi.ff.de milita. testam.l. tribunus. §.j.& sic non potest esse locus venientibus ab intestato:quia sic legata non deberentur: cuius contrarium voluit incidens, secundùm dictũ gl. vt soluãtur legata, veniat fiscus. Aliquibus videtur quòd hæredes ab intestato adibunt: & nihilò minus debebuntur legata ex voluntate testatoris: quia reseruata institutis aut indignis,& non habẽtibus extremam voluntatem defuncti,aufertur hæreditas.ff.de vulg.& pup.sub.ex facto.§. Iulius Longinus. Prius dictis obstat ff.de his,qui.vt indi.l.cuncta.§.fi. & de his quæ in test.delen.proximè.ibi:sñia autem Imperatoris &c. nã in his erat actus totũ testamentũ cõcernens:& cùm locus est fisco cõtra id, quod primo dixit:respondetur q in nulla illarũ legũ stetit in finibus incisiõis. sed processit ad aliũ actum, qui prioris causam declarauit, quia subduxit nomen hæredis. Ex quo actu apparet quare inciderat,s.propter odiũ hæredis,vnius,vel plurium,& non legatariorũ:& propter id legata debentur: propter quæ soluenda locus est fisco. Probatur hæc ratio ff.de his, quæ in testa.delen.l.ij.& l.pe.in fi. Declarat enim hic actus sequens præcedentẽ, sic ff.de manu.testa.l.testamento suo.sicut & verbũ sequens arctat & declarat præcedens.ff.de verb.sign.l.seruus.& l.si cùm tibi. Adhuc opponitur de l.fi.ff.de his,quæ in test.delen.vbi testamentũ fuit cancellatũ:& tamen fisco,vel hæredibus ad intestato nõ est locus,nisi hæredes ab intestato probent voluntatẽ defuncti. Sed ratio ibi est:q a nõ dicit testamentũ incisum, vbi adhuc vnũ est integrũ,& originale.ff.de bo.pos.sc d m tab.l.j.§.si quis in duobus.& quẽad.test.ape.l.antepe. Sed fuit quæstio de facto: quidam solẽniter testatus,post aliquod tps vocato quodã scriptore,fecit per eum scribi,q tũc voluit,alios instituẽdo hæredes,addẽdo,minuẽdo, & in multis alterãdo quod prius fecerat.& hæc coram duobus sine scriptore facta sunt:ordinauitq; cum illis q illa schedula scripta daretur certo notario, p quẽ cõfici posset instrumentũ,adhibito debito numero testiũ:antequam hoc fieret mortuus est:secũdus hæres se opponit primo,allegans iura,quę dicunt vltimam voluntatem seruandam,quæ sunt not.de cele.missa. cum Marthæ.ver.vel vtamur. Allegat etiã l.diuus Pius.ff.de testa.mili.qui etiã habetur Insti.eo.tit.§.planè.& de testa.cùm esses.& c.relatũ. Sed fuit contrarium iudicatũ ea ratione,quia illa scriptura dato q verè esset sic probata,non fuit testamentũ,sed quædã dispositio ad testandũ. Datur simile de diffinitiua sentẽtia,quæ primò scribitur,vt de scripto feratur:quæ scriptura nõ est sentẽtia,sed dispositio ad illã.C.de sen.ex breui.reci.l.ij.de re iud. c.vlt.lib.vj.& cõgruè arguitur de sñia ad testamentũ,quod etiã dicitur senten tia.C.qui testa.face.pos.hac consultissima.§.at cũ humana.facit ff. de manumis.l.seru9 hac lege. Parauit igitur iste se ad testandũ.ff.de testa. si is q. Illa ergo talis dispositio,etiam si Imperator nominatus esset in illa,nõ tolleret primum testamentũ.C.de testa.l.noluimus. apertè casus diffinit l.ex

32 ¶†Quid si aliquis fecit testamentũ,& ruptum est per mediã[a] capitis diminutionẽ:puta quia testator se dedit in arrogationẽ, & postea sui iuris effect9, vult[b] q valeat testamẽtũ,qd prius fecerat. Rñdeo, valet,quasi videatur iudiciũ retrogressus,qd ante fecerat.ff.de bo.pos.scd m tab.l.ij.[c] vel fortè illud additũ est à cõpilatoribus noui iuris,scd m Vbert.[d]

¶Quid si mulier filiũ vulgò cõceptũ in minus solẽni testamẽto instituit? Videtur q valeat:quia semper mater certa est.Institu.de succes.cog.§. vulgo.

¶Quid si pater naturalis in nõ perfecto testamẽto reliquit vnciã vel dimidiã? Et videtur q possit.C. de cõfir.tu.l.si.C.de natu.lib.l.ij.& l.humanitatis.

¶Quid si filius in min9 solẽni testamẽto instituit patrẽ? Videtur valere.C.de inoffi.testa. nã & si. Sed

33 dic cõtra,arg.ff.de leg.& sena.cõ.qd verò. ¶†Sed cũ deductio Falcidiæ cesset in relictis ad pias causas,vt C.ad l.Fal.aut.similiter.& in alijs casibus, q no.C.eo.tit.l.in testamẽto. & scd m Inn.extra, de testa.c.tua nobis.nũquid erit idẽ in Trebellianica? Videtur q nõ:vt ff.ad l.Fal.l.j.§.ad municipiũ. Si enim cõditor legis de Trebellianica, sicut de Falcidia,voluisset,hoc & in hac, vt in illa statuisset: vt extra,de deci.ad audientiã. & qd nõ est expresse sancitũ,&c,vt extra,de trãsla.c.ij.§. sed neq; illud. xxxj.q.j.q si dormierit.ff. de publica.l.de pretio. arg.cõtra in aut.de eccle.tit.§.si aũt hæres. vbi dicit,omni Falcidia vacante,Trebellianica sub noĩe Falcidiæ cõtinetur:vt not.in Summa Azo. de hæred.& Falc. Vnde dicendo,omni Falcidia,nullam excipit.extra,de maio.& obe.solitæ.prope finẽ.& videtur expressum in d.§.si autem hæres.si cõiungas cũ illo §.illũ,si quis in noĩe Dei.ibi præcedentem:vbi dicitur hæreditatẽ vel legatum. Præterea cùm non posit probabilis ratio diuersitatis assignari,quare aliud sit in Falcidia, quàm in Trebellianica? idem ius erit interpretatiuè seruandũ. nam de similibus idẽ debet esse iudicium: vt C.ad leg. Fal.§.fi.C.de cadu.tol.l.vnica.§.sed vt manifestius. extra,de rescri.inter cæteras.extra,de cõsti.trãslato.j.q.j.quod quidã.ff.ad l.Aquil.l.illud.& l.quæsitum.& videtur etiã casus decre. Ioãnes Frangepanẽ.[e] vbi hoc no.& C.de epis.& cle.si quis ad declinandam.in multis locis & glossis eiusdem l.j.& in præ.aut.similiter. per quæ iura fuit pro hac parte iudicatũ:quãuis quidã tunc respõderint q ideo in præ.decre.Ioannes. & in l.si quis ad. non deducitur Trebellianica: quia nõ erat ibi qui eam deducere posset porrò legitima iure naturę debita tũc semper deducitur.arg.extra,de testa.Raynuti9.& not. in præ.l.si quis ad.in prin.& in præ.aut. similiter. quãuis cõtra not.in præd.decre. Ioannes.& malè.[f]

¶Quid si Deus directè institutus est:sed hæreditas est propter legata exhausta? Dic q poterit ipse Deus,siue executor deducere quartã Falcidiã,siue

34 quiuis alius. ¶†Item scias q de his,quæ testator præcepit restitui de illicitè acquisitis, nihil est diminuendũ vel deducendũ prætextu alicuius impositionis post obitũ testatoris,vel etiã ante, ipso in lecto ægritudinis iacente,in fraudẽ sibi factæ,fortè ab aliqua vniuersitate pro debitis, seu quibuscũq; negotijs ipsius vniuersitatis: aut aliàs iuxta libitũ volũtatis:& cõtrafaciẽtes per censurã ecclesiasticã cõpelluntur. Hæc leguntur in consti. Alexã.iiij.de testa.quia nõnulli[g]. ¶†Cæterùm[h] si vtraq; scriptu

35 ra est codicillus,possunt oẽs valere, si sibi non sint cõtrariæ prorsus: pòt enim quis plures codicillos facere: nec vnus tollitur per aliũ,nisi sint cõtrarij: nec est necesse eos signari,vel testes subscribere.ff. de iure codicil.l.ciu9.§.codicillos.& C. eo.cùm proponas.& Insti.eo.tit. Secus aũt in testamẽto: quia a per posterius tollitur prius, vt dixi. Si verò vna

Item termini quæstionis ponũt aliud testamentũ prius solẽniter factũ, de cuius rescriptione tractatur, qd in illis iuribus non erat. Facit ff. de testa.hac consultissima.§. ex imperfecto.iuncto §. fina. ipsius legis. Sic etiã rñdetur ad decret. vt de succes.ab intestato.

ADDE, primò quantũ ad q. Spec. Oldr.cõsi.cxix. Et adde etiam quid si primũ testamentũ fuit solenne: scd m verò minus solẽne ratiõe præscriptionis: an primũ quo ad institutionẽ me ro iure validũ remaneat. De hoc p Pet.de Anch. cõsi. cxliij.& cciiij. Sed illud est Angel.qd etiam inter cõsilia ipsius inuenies numero clxxxiij. vbi pulchrè de veritate huius ver. quo verò ad additionem Ioan. And. cã vide per Old.consi.clxiiij.incip.circa materiam.

¶Per mediã. Exemplum, quod sequitur,est de minima.

ea scriptura.ff.de test.& de leg iij.l.fideicommissa.§.j.vbi patet, & not. q etiã si notarius illa scripsisset, & nõ legisset:nõ esset testamentũ. Decreta. alleg.nõ obstant:quia ibi testes probant testamentũ:hic solũ paramentũ. Ad id facit extra,de eo,qui mit.in pos.c.j.& quod ibi nota.

a Instit.de capi.dimi.§.minima.

b ¶Vult. Declarando id codicillo, vel literis.dicit text. statim allegatus & glo.ibi tenet q illæ literæ habere debent quinq; testes.

c ¶L.ij. Concor.l.qui ex liberis.§.ij.& habetur idem Instit.quib.mod.test. infir.§.alio.& §.seq. Item nescio quare obscurius loquutus fuerit author q text.illius legis, qui sic iacet:voluntas,quæ defecerat rustico redeunte rediisse intelligitur.& sic etiam posuit Azo in Summa de testamẽ.ij.col. versi.sic autem.

d ¶Secũdùm Vbert. Extra op9.in opere enim,de quo in procemio,hoc nõ dicit. Hoc dico,quia laboraui,si hoc eius dictũ habere potuissem.scire autem poteris mentem eius dicti per no.C.de inoffi.testa.omnimodo. in fi. ij.glo.& ff.eo.tit.si non mortis.in prin. Quædam enim quæ de iure Digestorum non erant,sed de iure Codicis,quæq; vel vltimos Digestorũ cõpositores in illis fuerũt inserta. Vult ergo dicere q cùm de iure ciuili testm tale non valeret, & valeret de iure prætorio:illo ponderato sic ibi addiderunt Compilatores,sicut de iure repletiõis dicunt glo.prædictæ. Sed multum differunt hi casus:nec inueni in hoc casu aliquẽ vsum his verbis:cùm de iure prætorio plenus sit liber Digestorum.

e ¶Panẽ. Quam nõ habemus:sed de illa formata fuit decre.si pater. de test. lib.vj.vbi de hoc in glos.ergo quia.& vide quod super ea scripsi, & quod scripsit Ia.de Bel.in aut.de hære.& fal.§.si verò expressim.

ADDE,vltra ea,quę habentur per doc.in l.Marcellus.ff.ad Trebel.& in d.l.si quis ad declinandam.quod cõmunis opinio est illa, q cessat Trebellianica,sicut Falcidia:vt per Bar.consi.v.& lviij.Bal.consi.vj.& lxxxviij. ij.lib.& consi.lxix.ij.lib. Ange.consi.xlj.& consi.clviij. Paul.de Ca.cõsil. cxxxiij.& clxxxij.& ccxxv.& ccl.& ccxviij. Abb.consi.xxxj.ij.volu.& lviij.j.volu. Ro.consi.ix.& ccxxvj.& lxxxv.& ccxxxix.& ccvj.vbi dicit q vbi esset dubium,an per mortem primi fideicommissarij, q hæreditas esset restituenda pio loco,quòd tunc detrahitur Trebellianica: & tamen de relictis ad pias causas posit detrahi Trebellianica,tenet Oldra. consil. ccxlviij.in fi.

f ¶Et malè. Ignoro quis sibi hoc notauerit: tamen si loquebantur de directa substitutione facta pupillo,verum dicebant illo moriente intra pubertatem:vt patet in præ.decre.si pater.

g ¶Nonnulli. Quam hodie non habemus in vj.& sic.nec pro decre.habenda est,vt in eius procœ.in fine.

h ¶Cæterum. reassumit.

est testamentũ, & alia codicillus, vtraq; põt valere, & vtraq; etiã deficere, ex eadẽ causa. Insti. de codicil. in fi. ff. de iure codicil. ante tabulas. et l. ab intestato. ¶ Porrò volentẽ vtranq; scripturã reijcere, cautum esse oportet: nam licet posterior voluntas ita demũ rũpat primã ipso iure, si fuerit valida & solẽnis: vt ff. de vulg. & pupil. sub. si quis enim. in fi. tñ sæpe secũda inualida facit exceptionẽ obstare priori: vt C. de test. hac cõsultissima. §. pe. & C. ad Syl. hæreditatis. de acqr. hære. l. Clodius. ff. de leg. iij. si iure. ff. de adi. leg. ex parte. ff. de his, qui. vt indi. cùm quidã. ff. si tab. test. l. j. §. si hæres. Potest tñ ex aduerso replicari: frater, nõ cõpetit tibi exceptio. ff. de test. mili. codicil. ff. de bo. pos. secun. tab. l. pe. §. j. ¶ †Quid si duo testamenta producuntur. 36 quæ eodẽ tẽpore & die facta esse videntur: in vno cõtinetur q A. institutus est: in alio q B. De hoc C. de edi. di. Adri. tol. l. edicto.ᵃ Vt autẽ cautè præmissas impugnationes euites, sic forma testamentum, & primò breuẽ formã testamenti ponamus.

✠ F O R M A.ᵇ A. filius quondã B. per gratiam Iesu Christi sanus mẽte, licet languẽs corpore, suarum rerũ & bonorũ omniũ dispositionẽ per præsens nuncupatiuũ testamentũ sine scriptis hoc modo fecit: In primis quidem de bonis suis reliquit decẽ B. pro aĩa sua: de quibus dari voluit & mãdauit tantũ tali ecclesiæ. Item tali tantũ &c. de residuo verò expẽdi & distribui iussit hoc modo, &c. Et aliàs prout vtilius pro ipsius aĩa cõmissario infrà scripto visum fuerit expedire: quẽ quidẽ cõmissariũ suũ ad prædicta oĩa & singula exequenda esse voluit T. Præterea de alijs bonis reliquit iure legati D. eius nepoti tãtũ. Insuper C. ei⁹ vxori reliquit dotes suas, quæ fuerunt tantũ. Item de bonis suis reliquit eidẽ tantũ iure legati. In oĩbus aũt alijs bonis suis mobilibus & immobilibus, iuribus, & actionibus, tã præsentibus q̃ futuris, H. eius filiũ hæredẽ instituit. Et hãc suam vltimã &c. vt in sequenti forma ad fin. vsq;, vltimæ voluntatis. Vt autem in his plenius instruaris, formam testamenti, conditiones, & dispositiones varias testatoris continentis subijciamus hoc modo.

✠ F O R. P. per gratiã Christi sanus mente, licet æger corpore. Vel sic: Sanus mẽte ac corpore, volẽs peregrinari ꝓ succursu terræ, sanctę, mare transire desyderãs, dũ ĩ mẽbris vigor viget corporis, & ratio regit mentẽ: quã siquidẽ rationẽ sæpe adeò languor obnubilat, vt non solùm temporaliũ rerũ, verũetiã suĩpsius cogat ipsa languoris vehemẽtia obliuisci cõditionis humanæ ineuitabile desyderans debitũ peruenire res & bona sua &c. Vel sic.

✠ F O R. ¶ Dum corpus sanitate viget, mẽs interiori in semetipsa collecta pleniori vtitur ratione, quia nõ cogitur id cogitare quod dolet. Vnde tũc vltimæ iudiciũ voluntatis, in quo tranquillæ mentis rationis vsus exigit, salubrius prouidetur. Quapropter P. corpore sanus ac mẽte compos, rerum suarum dispositione per præsens &c. Vel sic.

✠ F O R M A. Suprema hominũ iudicia, quibus & animæ suffragijs, & tẽporalibus curæ patrimonij, post vitæ præsentis exitũ prouidetur, etiam languente corpore. dũ tñ in mente possideat ratio, legitimè disponuntur: hinc est quia A. licet æger corpore, mentis tamen suæ compos, bonorũ tamẽ suorum dispositionem per præsens &c. Vel sic.

✠ F O R. Licet incerta mortis hora semper debeat in prudentis aĩo esse suspecta, corporis tamẽ imminẽte lãguore ipsi⁹ plus naturaliter formidatur euentus: idcirco A. æger corpore &c. per præsens nũcupatiuum testm̃ sine scriptis disposuit in hũc modũ: In primis quidẽ disposuit, voluit, & mãdauit, oĩa à se recepta, & habita per vsurariã prauitatẽ, aut rapinã, aut aliã quancũq; illicitã, & indebitã exactionem, seu retẽtionẽ restituit, & solui de bonis suis, vsq; ad integrã satisfactionẽ, illis, à quibus eum apparuerit habuisse: pro his soluendis, & restituẽdis omnia bona sua, obnoxia, & obligata relinquens. Item pro anima sua, & parentũ suorum, reliquit de bonis suis centũ libras, de quibus dari præcepit ecclesiæ parochiali decẽ libras pro restitutione decimarum. & iurium subtractorũ. Item operi talis ecclesię quinque soli. Item cuilibet hospitali, & cuilibet loco religioso ciuitatis quinq; solidos. Item pro sepultura tantum, &c. Ad hæc omnia, & singula exequẽda, & complenda esse voluit & disposuit commissorios suos, & huius testamenti executores, T. & M. eius vxorem, & rectorem talis ecclesię, qui pro tempore fuerit, dans eis, & mandans, & cuilibet eorũ plenam licentiã, & omnimodam, ac liberam potestatẽ: vt sine contradictione hæredis ei⁹, aut alterius cuiuscunq; personæ, posit sua authoritate, de quibuscunq; bonis ipsius testatoris voluerint authoritate sua accipere, vẽdere, tradere, alienare, & obligare pro prædictis restitutionibus faciendis, & dictis legatis pro anima soluendis, & pro prædictis omnibus, & singulis exequendis, vt dictum est: & si contingeret, aliquem, vel aliquos dictorum commissariorum suorũ præmori eidem testatori, aut mori ante executionẽ omniũ præmissorum: alij, vel alius, nihilò minus prædicta omnia & singula exequatur ᶜ: vel si voluerint, alium eligant loco eius. Liceat quoque eis agere, & facere procuratorem, & actorem, qui contra hæredes meos agat, ad omnia, quę dicta sunt, exequendo: & ad pœnam testamenti petendam, & damna, & expensas à meis hæredibus exigendas: & quibuscunq; per eos, vel eorum alterum, vt dictum est, fuerit assignatũ, & obligatum: ego res meas omnes illis ex nunc obligo iure hypothecæ, id est pignoris, vt eas possint in iudicio petere, & habere. ex nunc enim mando, & facio q̃d ipsi facient, mandabunt, vel dicatur vt j. §. proxi. versi. notandum quoq;. Item de bonis suis reliquit iure legati tantũ. Item tali tantũ. Itẽ M. vxori suæ reliquit dotes suas, quæ fuerunt cc. li. & insuper legauit, seu reliquit ei de bonis suis xx. lib. iure legati, & tota mobilia sua. scilicet lectos, scrinia & omnes pannos lineos, & laneos quibus vtetur tempore obitus testatoris. Præterea legauit eidẽ, voluitq; & disposuit quòd ipsa sit in domo pro hæreditate sua domina & vsufructuariaᵈ, quandiu vixerit, & vidualem & honestam vitam in ipsa domo seruauerit, dotes, & legatum in iudicio non petierit, & victum & vestitum habeat honorificè: onera quoq; personalia, si eam infirmari contingeret, & etiam patrimonialia, quæ contingerent suam dotem pro collationibus, vel aliquibus publicis muneribus, de mea hæreditate soluantur. Si autem filij mei se de ipsa non bene portarent. & ipsa vellet succedere ab eis, tantum habeat de bonis meis. Si verò aliam vitam elegerit, voluit eam solùm habere dotes prędictas & legatum prædictum, scilicet ipsarum xx. librarum, & mobilia suprà dicta. Item A. eius filiam sibi hæredem instituit in centum libras, quas eam habere voluit, cùm nupserit, vel religionem intrauerit: & insuper in decem libr. iubens eam, & volens his esse contentam de bonis suis. Item H. filiam suam, vel ea præmortua liberos eius superstites instituit in eo quod sibi, vel pro ea dedit nomine dotis, quando nupsit. Insuper reliquit eidem nomine benedictionis, vel augmenti decem libras: his volens, & iubens eam esse cõtentam. Vel sic: & iubens eam pro parte & Falcidia meorum bonorum esse contentam, argu. C. de inoffi. testamen. authen. non licet. Item dicunt quidam non sufficere, si filia instituatur in dote. Vnde dicunt sic esse dicendum: Filiam meam in centum libras, quas habuit in dotem, & insuper in centum soli. hæredem instituo: quia ex quo in aliquo etiã vilissimo instituitur, computabit dotem in legitima. j. versi. sed super. In omnibus autem alijs bonis suis corporalibus & incorporalibus, mobilibus, immobilibus, iuribus, & actionibus, tam præsentibus, q̃ futuris, G. & C. eius filios sibi æqualibus portionibus hæredes instituit. q si contigerit ipsum ex dicta M. aut ex quacunq; alia legitima eius vxore, ex nũc filios habere peruenientes lucem, posthumos aut medio tempore natos, si masculi fuerint, ipsum, vel ipsos cum prædictis G. & C. vel altero, qui superuixerit æqualibus portionibus hæredes instituit. ¶ Si autem fœmina vna vel plures, ipsam, vel quãlibet earum sibi in centum libras Turoñ. hæredem instituit. Vel sic: & si dicta M. eius vxor prægnans esset, & pareret filium vnum, vel plures posthumos, aut medio tempore natos ad lucem peruenientes: si masculus, vel masculi fuerint &c. vt iam dixi. Et hoc vltimum videtur locum habere specialiter, quando proximus suspicatur obitus testatoris. Si verò aliqua dictarum filiarum tam natarum, quàm nascendarum, quàm etiam posthumarum aliquando, vel intra tale tempus decesserint sine filijs, substituit ei pupillariter & vulgariter, & per fideicõmissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si aliquis filiorum suorum masculorum, tam natorum, quàm nasciturorum, vel etiam posthumorum aliquando, vel intra xxv. annum suæ ætatis decederet sine liberis, vel intra pupillarem ætatẽ, substituit ei pupillariter & vulgariter, & per fideicommissum superstites filios masculos, vel eorũ filios, in stirpes, & non in capita: quod si masculi, vel eorũ filij non fuerint, alias fœminas, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Item si omnes tam masculi, quàm fœminæ non extantibus, vel remanentibus aliquibus ex eis filijs decesserint, eo casu iussit, & voluit de bonis suis fieri hoc & hoc. Præterea voluit & disponit quòd non obstantibus omnibus præmisis substitutionibus, posit quilibet filiorum suorum, aut filiarum suarum, testari, ac disponere de eo quod sibi relictum est, aut de eo, quod ad ipsum spectabit ex hæreditate prædicta vsque in quantitatem quinquaginta libra. in Falcidia sibi debita computandam. ¶ Item voluit, disposuit, & mãdauit, quòd prædicti filij sui masculi simul & communiter habitent, & ad diuisionem non perueniant, vsque quò omnes compleuerint xxv. annum suæ ætatis, quod si non fecerint, aut si quis eorum alios ad diuisionem

a ¶ L. edicto. Vide quod de hoc scripsi de rescriptis. c. duobus. lib. vj. super j. glo.

b ¶ F O R. Hæc forma & sequens cum primo exordio fuerunt Rolan. parte viij. in prin. quædã tamẽ addit author in fine.

c ¶ Exequanť. Quod sequitur vsq; ibi: item de bonis. addidit author. & prĩcipium nõ videtur procedere per ea, quæ scripsi de procur. c. j. §. j. super vltí. gl. eius lib. vj. Et hic adde quod habes in forma, quæ est j. §. proxi. versi. notandum. & vide quod ibi dixi super principio: & fine ipsi⁹ formæ. & sup duobus ver. sequẽ.

d ¶ Vsufructuaria. De his verbis vide quod not. j. qui fil. sint legi. §. j. versic. quid si quis ita dixerit. & ibi dicam, quid si legat lectũ fulcitum.

nem prouocauerit, vel requisierit, priuetur: & cũ ipse testator priuauit quarta, vel dimidia, vel tanta quantitate ex sua parte dictæ hæreditatis: quam dimidiam, vel quantitatem deuolui, & peruenire voluit ad cæteros, vel ad talem ecclesiam. Item præcepit, quòd turris, vel domus talis à nullo liberorum suorum posit extra familiam alienari eorundem: alioquin seruantes voluntatem eius in suis partibus, partem alienatam vendicent à quolibet possessore. Item voluit, & disposuit, quòd dicti eius filij vendere non posint de bonis immobilibus huius hæreditatis, quousque exegerint xx. annum, vel tale tempus ætatis suæ: quod si cõtra fecerint, voluit quòd fiat hoc, & hoc. Tutores autem filiorum suorum, tam natorum, quàm nasciturorum pupillorum esse voluit talẽ & talem. Quod si euidens necesitas vel vtilitas fuerit, cum talium consilio propinquorum, posint de bonis vendere, & permutare sine decreto, absoluens eos, & liberans à ratione administrationis reddenda, & ipsam eis remittens. In fine autem sic dices: Et hanc suam vltimã voluntatẽ esse voluit, quã valere voluit iure testamenti: quod si iure testamenti nõ valebit valeat saltem iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis. Vel dic vt s. §. proximo. versi. item vide. & seq. Et voluit hoc testamentum nuncupatiuum, seu hanc vltimam voluntatem, omnibus alijs eius testamentis, vel vltimis voluntatibus hinc retrò factis præualere: vel tam factis, quàm faciendis de cætero præualere &c. secundùm quod in his verbis disponet testator. Et quicunque suorum hæredum, vel legatariorum & fideicommissariorum, vel econtra, hanc suam voluntatem fecerit, vel eam nõ obseruauerit, vel extra iudiciũ violenter, vel in iudicio contentiosè institerit, voluit ꝙ sit bonorũ suorum expers: & quicquid illi relinquerit, teneatur per fideicommissum restituere illi, quem sua violentia, vel contentiosè iudicialiter fatigauerit: siue fuerint pauperes, siue alij fatigati. & quilibet legatarius, vel fideicommissarius pro pauperibus habeat actionem, si fuerint fatigati. Et sic patet, quòd testator potest grauare hæredes in eo, quod vult, nisi solum in debito bonorum subsidio: & pœnã adijcere: vt extra, de testa. Raynaldus. prope fin. & c. Raynutius. prope finem. 37 ¶†Si autem is, qui aliquem tenetur instituere ex causa ingratitudinis illum exhæredare velit, ita dicet:

¶FORMA. ¶Insuper H. eius filium: quia manus atroces impie inicit in eum: vel mortem sibi per poculum veneni parauit: omnino exhæredauit: & ab omni substantia, & hæreditate sua constituit alienum. B. verò sibi hæredem instituit. Si autem noluit eum exhæredare, nec instituere, sed prę terire, causam tamen inserendo sic dicet: Præterea H. filiam suam vel neptem, neque instituit, neque exhæredauit: quia cùm eam honestè maritare voluisset, ipsa luxuriari prælegit: B. verò hæredem instituit. Et talis præteritio à patre, vel à matre, vel ab aliquo ascendentium, siue ex parte patris, siue ex parte matris, cum causa facta pro exhæredatione habetur[a]. Hoc tamen nota quòd si mulier pupillarem facit substitutionem, vel etiam masculus, qui non habet liberos in potestate, non valet. ff. de vulga. & pupilla. substit. l. ij.[b] ff. de alimen. & ciba. lega. l. alimẽta. 38 ¶†Sed super forma præcedẽti quæritur, an pater posit filiam in dote hæredem instituere[c]? Et videtur quòd non:[d] quia dos est proprium patrimonium mulieris: vt ff. de minori. denique. §. sed vtrum. in fine.[e] & in suo patrimonio nemo potest institui. Institu. de legat. §. sed scire. Item dos non est, nec inuenitur in bonis patris. ff. de colla. bonorum. si filius. & ff. ad legem Falci. pater filiam. & abscesit à bonis patris. ff. de colla. bono. l. fina. Respond. dic contra.[f] & sic de generali consuetudine seruatur. argumen. C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. cautione. versicu. quo à nobis. vbi dicitur quòd dos potest in legitimam imputari. & C. de inoffi. testa. quoniam nouella. & hoc olim, & etiam hodie. Nam quæcunque olim computabantur, dum tamen aliquid, etiam modicum, relinquatur iure institutionis: vt in authen. col. viij. vt cùm de appel. cogno. §. cæterum. & in nouel. in tit. quæ sunt iustæ causæ exhæredationis. §. fin. C. de inof. test. quoniam. Et quod dicitur quòd est propriũ, intellige scilicet & quasi: vt in pręe. lege de rei vxo. act. §. & hic ex rei. vbi dicit quasi proprium. Nam si prius pater obierit, reuertetur dos ad filiã: quod si merum patrimonium esset, non reuerteretur de bonis patris ad eam. Et sic intelligitur in ea. l. §. ad hoc. Item dicitur quasi proprium patrimonium, propter id, quod habes eo. titu. authen. sed quãuis. & ad hoc facit ff. de solu. qui hominem §. & si gener.[f] Pater ergo dũ viuit, habet dominium dotis: & rectè in ea filiam instituit: si in ea sit minus legitima, fiet suppletio: vt in prædi. authẽ. sed quãuis[g]. ¶Veruntamen præmissus ordo non vbiq; serua-

a ¶Habetur. Secus si simplici præteritione disputauit Dyn. quæstionem. quæ incipit, pater fecit testamentum, quærens si pater extraneum testamento hæredem instituit, & filium exhæredauit, expressa legitima causa, secundò fecit aliud testamentum, in quo alium hæredem instituit, & filium præterijt, & testamentum primum confirmauit: an exhæredatio habeat effectum. Pro solutione duo præmittit. Primum ꝙ ad hoc vt secundùm testamentum tollat primum, oportet sic valere, quòd ex eo de iure ciuili hęreditas posit adiri. Nec sufficit ꝙ ex eo peti posit secundum tabul. & non adiri. De ciuili remittit ad notata ff. de iniust. rup. & irri. testamento. cùm in secundo. & de vulga. & pupil. substitu. si quis eũ. §. fina. declarat ꝙ, vt secundùm rumpat primum, oportet quòd ex secundo quis posit esse hæres aliquo casu. ff. de iniust. rupt. l. j. Instit. quib. mod. testamen. infirmã. §. posteriore. Sed succedens iure prætorio non est hæres, licet sit loco hæredis. Instit. de bo. possess. §. quos autem. ergo sequitur, quod prædixi. Secundùm euidentia le est, quòd testamẽtum, in quo præteritur filius existẽs in potestate, ipso iure est nullum. ff. de iniust. rup. l. j. licet si desistat petere declarari, illud nullum, confirmetur de ęquitate pręetoria. eodem titu. l. filio pręterito. Emãcipatus autem non potest dicere illud nullum iure veteri, vel nouo. ff. de liber. & posthu. l. Gallus. §. in omnibus. & not. C. vnde legi. l. fina. in mag. glo. & de liber. præteri. l. fin. Licet enim per authen. de hæred. ab intesta. §. nulla verò. sit sublata differentia emancipationis & patrię potestatis in successione ab intestato: tamẽ in iure expugnandi testamentum adhuc hodie remanet: quia suus dicit nullũ: emãcipatus verò rumpit per contra tabu. vt not. C. de colla. si emancipati, & de libe. præteri. authen. ex causa. & in l. Gallus. §. & quid si. Per hoc soluit, ꝙ exhæredatio habet effectum, si pater erat miles, qui condidit testamentum: cùm tunc vtrunq; testamentum valeat iure directo. ff. de testamen. mili. l. quærebatur. si non erat miles, secundum testamentum ipso iure nõ valet de iure ciuili, si filius erat in potestate: & sic exhæredatio habet effectum. ff. de liber. & posthu. l. si filius. & præ. l. si eum. §. vlti. ff. de vulga. & pupilla. Si verò erat emancipatus: secundum testamentum tenet de iure ciuili: & potest ex eo hæreditas adiri. de bono. poss. contra tabu. l. illud. in princi. & sic tollitur primum per secundum, & secundum poterit tolli per contra tab. & consequenter exhæredatio carebit effectu. Habetur simile ff. de iniust. rup. l. iij. sed stante.

b ¶L. ij. Ibi not. & alia quatuor, quæ requiruntur in illa, quæ etiam scripsi in decre. Ray. super tertia glossa.

c ¶Instituere. Scire debes, quòd eadem ratio formatur de emancipato, quẽ pater instituit in parte, quam sibi dederat tempore emancipationis, alio fratre vniuersaliter instituto: an scilicet si posit dicere præteritum. Inducuntur pro, quæ statim allegantur. Nam illa tunc data statim fuerunt filij. C. de bonis quæ libe. l. fina. §. cùm autem. & de dona. l. siue emancipatis. &

in eo, quod erat proprium, institui non potuit, nec etiam illud legari. C. de legat. l. proprias. Item certùm, quòd institutus in certis rebus alio vniuersaliter instituto, habetur loco legatarij. C. de hæredib. instituen. l. quoties. etiam si sit filius: licet in ipso tantum valeat verbum lego, quantum instituo. in authenti. vt cùm de appella. cogno. §. cæterum si qui. Sed in effectu legatarius est in his coniunctis, quod institutus in proprijs. Et quòd habeatur loco legatarij, & ꝙ propriũ legari non potuit, & legatum valet. Non ergo sibi vt præterito cõpetet contra tabul. C. de inofficio. testamen. quoniam nuper. quia non refert quid non factum, vel minus legitimè factum. ff. qui satisda. cogan. l. quoties. & facit prima opinio hic de dote. Richard. Malum. in q. quidam habens duos. placet contrarium, sub dubio fortè: vt sic nec posit dicere testamentũ nullum. & hoc est certum. nec rumpere per contra tabulas. sed si habet suam legitimam, sit illa cõtentus: aliàs agat ad supplementum. & prout j. de dote dicitur: sic dico de facto seruari in isto etiam casu. Datur autem in vtroque consilium, quod etiam de facto seruatur, quòd instituat etiam in aliquo modico vltra illa: & si statuta ciuitatum non impedirent, sic ageret filia dotata ad supplementum, sicut emancipatus.

d ¶Quòd non. Hoc placuit Azo. in Summa de liber. præteri. §. item debet fieri. Et hanc sequebatur dominus meus in quæstione, de qua submittam.

e ¶In fi. vbi hæc materia.

f ¶Contra. Hæc fuit opi. Io. & placet Accur. vbi suprà.

g ¶Quamuis. Sed incidit alia quæstio, quam disputauit dominus meus in legibus: an pater, qui simpliciter dedit dotem pro filia, simpliciter, id est, non stipulatus illam reddi sibi, si instituat illam in dotem, & rebus alijs, posit illi substituere in dote: & tenuit quòd in dote per fideicommissum substituere non posit, post tempora pubertatis. nec sequitur, si potest institui: ergo & sibi substitui. Hoc patet in debito iure naturæ. C. de inoffi. testamen. quoniam. ij. Dy. in l. à filia petijt. ff. ad Trebel. tenet ꝙ si pater substituit vulgariter, tenet substitutio: cùm in potestate sit filiæ adire, vel non adire. ff. de hæredi. insti. l. iam dubitari. si substituit per fideicommissum, & filia habet vltra debitum bonorum subsidiũ, tenet in eo quod plus est. ff. de lega. ij. l. fina. §. filiæ. si non habet vltra, non tenet, per præd. l. quoniam. Hoc dictum Dy. posuit Cyn. C. de rei vxo. actio. l. vna. §. videamus. Per hæc verba non soluitur quæstio, quãdo dos excederet legitimã: cùm quæstio formetur de instantia in dote, & rebus alijs: nisi intelligerent etiam in illo excessu substitutionem tenere. quod non placet, saltem in patre non postulato.

ADDE, Vt per Bald. consil. lxiiij. iij. lib. & ibi quid si ex forma statuti. dos fieret lucro mariti: an in eo, quod excedit legitimam, defalcabitur fideicommissum vigore statuti.

a ¶Et bene. Secundùm Roland. cuius fuit iste ver.

b ¶Scire debes. Secundùm Rolã. vbi s. author autem addit iura.

c ¶Formam. Scd'm Rolan. qui hoc continuat versic. infrà vltimo.

d ¶Dicamus. Rolã. parte viij. v. col. nõ curauit de hoc ꝓsequi dicens ꝙ nostro tempore non seruabatur. & verũ est cõmuniter: sed adhuc aliquid seruant.

tur in testamentis. Alicubi nãq; statim post procœmium scribitur hæredis institutio: eo ꝙ ipsa dicitur caput & initium testamenti. Deinde ad legata, & similia proceditur. Sed primus modus Bononiæ seruatur, & bene[a]. argu. C. de test. ambiguitates. veruntamen non refert vtrum primò legetur, & postea hæres instituatur: vt Insti. de leg. §. ante.

39 ¶†Ad huius autem materiæ clariorem doctrinam scire debes[b], ꝙ testamẽtum, aliud priuatum, aliud solenne, scilicet in scriptis. Item priuatum aliud fit sine scriptis, aliud sine aliqua scriptura sub testiũ præsentia. Testamentum priuatum sine scriptis dicitur illud, quod fit sine solennitate à iure inuenta: vt patet in præmissis formis. Et tale dicitur nuncupatiuum, quando videlicet coram septem testibus & tabellione testator suam voluntatem & hæredis institutionem, & alia, quæ in testamento ordinantur, nuncupat, siue declarat & exprimit. Sic ponitur de conse. distin. iiij. prope fi. Nec alia solẽnitas adhibetur: quãuis illa per tabellionem redigantur in scriptis. Dicitur ergo sine scriptis, id est, sine solennitate: Insti. de testa. §. fi. C. eo. hac cõsultissima. §. per nuncupationẽ. Sine scriptura autem sic fit testamentũ nuncupatiuũ: Nam si tabellio haberi non potest, testator vocet testes septem in ciuitate: in villa verò quinq;, si plures nequit habere: & coram eis disponat suam voluntatem, & ordinationem: hæredem nominet, & instituat, legata exprimat, & illos testes roget. Hæc probantur C. de testa. l. fi. & l. hac cõsultissima. & l. publicati. Mortuo itaq; testatore is, qui ex testamento ius habet, volens huiusmodi testamẽtum probare, adhibebit iudicem, & hoc coram eo proponet: ipse verò vocatis hæredibus, legatarijs & fideicommissarijs, vel propinquis, qui habent ab intestato succedere, siue venerint, siue nõ: recipiet testes ad notitiam testamenti, & ad perpetuam memoriam: vt extra, de test. significauit. & c. Albericus. Et quilibet testis iuratus sigillatim interrogabitur de nomine, prænomine, ætate, conditione, & mentis sobrietate testatoris: de verbis, quibus vsus est in testando: de hæredis institutione, & de anno, die, & loco, & de præsentibus, & de alijs. Quo facto dicta eorũ coram iudice, & de alijs septẽ testibus prædictis ad hoc vocatis, qui ius habebunt, recitabũtur, & sententialiter pronũciabũtur: eaq; extunc pro plena ipsius testamẽti probatione haberi, notarius autẽ in mẽbrana appositis annis Domini, & cæteris publicationibus, attestationes ipsas, item iudicis pronunciationem, & præsentiã, vel citationem prædictorũ ordinatè scribet: & demum supponet illorũ septẽ testium nomina, recitationi & pronũciationi iudicis adhibitorum. Et hæc omnia in publicam & authenticam rediget formam[c]. Veruntamen secundùm M. de Fa. vocatis præmissis, & etiam eis qui fortè in alio testamento instituti dicuntur, ante huiusmodi pronunciationẽ, iudex faciet testes receptos publicari, hoc modo: Dicet enim notarius: Anno, mense, die talibus: tales corã tali iudice proposuerunt se velle probare per testes ad æternã rei memoriam testamentum talis. Qui iudex vocatis talibus, vel faciens publicè præconizari, si quis contradicere vellet: tandem quia nullus apparuit, vel quia nihil rationabile oppositum fuit: interlocutus est testes debere admitti: & mihi notario iniunxit, vt eorum dicta redigerem in scriptis. Talis ergo testis iuratus: sic dixit, & talis sic: In fine verò dicet: Lecti, & publicati sunt testes isti ad æternam rei memoriam authoritate & mandato talis iudicis in tali curia, præsentibus talibus productoribus, & talibus eorum aduersarijs, & in præsentia taliũ testiũ sub anno Dñi, &c. Ego talis scripsi, & publicaui. & vide s. §. ostenso. versic. qualiter.

40 ¶†Testamentum verò solenne, scilicet in scriptis, licet in continentia & tenore, & cæteris omnibus, quæ in dispositione rerum propriarum, siue de iuris solennitate, siue de testatoris voluntate necessaria sunt, parificetur, & simile sit nuncupatiuo testamẽto. Tamẽ in solẽnitatibus, & in forma magna est differentia inter ea: ex quibus substantiam & efficaciam sumit testamentum in scriptis: de quibus, & de eius forma dicamus[d].

FORMA. Volens igitur ordinationẽ suam fortè fore secretã, & tutam, si literatus est, ipsemet scribat testamentũ, vel etiam per aliũ scribi faciat in mẽbrana bona & solida: in cuius parte superiore relinquatur spatium vacuũ trium, vel quatuor digitorũ: in dextro verò latere & sinistro tantundem spatij: in parte autem inferiori supersit spatium vacuum tantum, quantum palmus, siue palma digitis extensis protenditur, vel circa: in medio autem horum spatiorum scribetur tenor & series testamenti. quo facto publicabitur charta ipsa, ita quòd spatium superius coniungatur cum inferiori parte: & signantur ibi tres chordulæ. In plicatura verò dextri spatij, duę: & sinistri aliæ duæ sic, vt quælibet chordula duo habeat foramina interiorem literam non lædentia vel attingentia. Quibus chordulis, singula spatia, & singula cõiuncta ligentur, ita quòd interior litera videri, vel legi nõ possit. Porrò de illo magno spatio inferiori vacuo tantum debet discoopertum relinqui, ꝙ ibi possint patenter & apertè scribi subscriptiões testatoris & testium: quibus, vel eodem die vel vno, vel pluribus diebus ante sic scriptis vel factis vel ordinatis, & postea quando placuerit testatori, vocabit septẽ testes iuratos vtiq; literatos, & scribere sciẽtes: & nullum iuris impedimentum habentes, & coram eis testator ipsam scripturam clausam, & inuolutam, i. dictis chordulis ligatam, vt dictũ est, in manibus tenens offerre debebit dicens illud suum esse testamentũ, sua, vel talis alterius manu scriptum: & eos rogare in testes, & rogando mandare ꝙ ipsum testamentum subscribant, & signent. Ipse verò etiam se debebit sua manu subscribere, prout inferius exprimetur. Igitur ibidem, & in præsenti, vno contextu, anteq; ipse testator vel aliquis ex testibus inde discedãt, debebit vnusquisq; ipsorum testium annulum vel sigillum characteratum ad vnam ex chordulis appendere, siue suum, siue alterius testis, si proprium non habet. Post hoc continuò in spatio inferiori discooperto subscriptiones fient. Primò autem testator, si propria manu scripsit testamentum, se hoc modo subscribet:

FORMA. Ego A. præsentem paginam clausam & ligatam in manibus tenens, infrà scriptis testibus omnibus simul præsentibus purè ad hoc adhibitis & rogatis obtuli ab eis scd'm iuris ordinem signandam & subscribendam, asserens quod in ea scriptum est, meum fore testamẽtum: & illud totum, & hæredis institutionẽ, & omnia & singula, quæ in eo cõtinentur, à me scripta esse, necnon coram eis ibidem præsentem subscriptionem propria manu subijciens. Si verò de mandato testatoris alius testamentum scripsit, ille taliter se subscribet:

FORMA. Ego R. mandato A. literarũ ignari, vel subscribere propter corporalem ægritudinem impediti, hoc eius testamentum tam hæredis institutionem, cũ cætera in eo contenta suo mandato mea propria manu scripsi: & eo postea præsente paginam clausam & ligatam infrà scriptis testibus ab eo vocatis & rogatis omnibus simul præsentibus offerente & asserente id, quod in ea continetur, suum esse testamentum, & à me scriptum, præsentem subscriptionem meã vice & nomine suo & eius mandato apposui, & in testimonium me subscripsi. Cæterùm ibidẽ & in præsenti.

41 †quilibet ex testibus taliter se subscribet:

FORMA. Ego C. rogatus & præsens vnà cùm omnibus infrà scriptis, siue suprà scriptis testibus, ad omnia & singula in hoc præsentis paginæ inferiori spatio facta, contenta & scripta simul præsentibus & rogatis in ipsa pagina eius vtique A. testamento suo mãdato manu mea in testimonium me subscripsi, & eam sigillo proprio (si proprium habet) vel sigillo infrà scripti D. signaui, habente in circulo formam aquilæ vel leonis: quod ad vnã ex chordulis suprà dictis ceræ impressi. Sic igitur septẽ sigillis appensis & factis octo subscriptionibus antedictis & cæteris ritè peractis, testator testamentũ secretè studeat custodire. Ex his ergo solennitatibus substantiam capit, & vitam & nomen testamenti in scriptis: nec aliter factum valet, nisi inter filios testatoris: vt C. qui testamenta face. possunt. hac consultissima. §. ex imperfecto. & in authentica. hoc inter liberos. Præmissa probantur in prædict. l. hac consultissima. & eodem titulo. cùm antiquitas. §. fina. & l. iubemus. & authen. hoc non obseruato. Institu. eod. titu. §. postea verò. vsque ad §. testes. ff. eodem. hæredes. in fi. & l. ad testium. §. signa autem. & l. penulti. & s. §. proxi. versi. tertio. & sequen. Consequenter autem is, cuius interest, postulabit illud aperiri & publicari. Super quo dic vt s. §. ostenso. versicu. quoniam. & sequen.

42 ¶†Illud autem non est ignorandum, quod cæcus testari non potest sine solennitate quadam. Debet enim vocare septem testes & notarium, & coram eis exprimere se velle sine scriptis testari. Debet etiam exprimere nomina & indicia & dignitates hæredũ, quos instituit, & legata & fideicõmissa designare: quæ omnia scribenda sunt à notario coram testibus: Vel, si iam scripta erant, debent coram eis recitari: & cæcus debet profiteri illud suum testamentum, & illud dispositum fore ex sui animi sententia. In fine verò in inferiori chartæ spatio debent tam quilibet testis, quàm notarius se subscribere: & testium & notarij sigilla apponi debent in octo chordulis appositis. Quod si notarius haberi non potest, debet octauus testis adhiberi: vt per eum capiat effectum, quod per notarium fieri debebat, vt iam dictum est. C. de testamen. hac consultissima. quæ omnia fiunt in hunc modum:

FORMA. A. licet oculorũ carens visione, tamen corpore, & mẽte sanus

sanus: vel mente tantũ sanus, sed corpore languẽs: vocatis me notario & testibus infra scriptis, protestatus est, se per nuncupationem, & sine scriptis velle testari: declarans & exprimens infrà scripta legata, heredum nomina, & dignitates, & indicia, & cæteras infrà scriptas dispositiones dilucidè ore proprio. Coram nobis itaque bona sua testando, disposuit in hunc modum: Primo nanque pro anima sua &c. Scripta ergo clausula finali ipsius testamenti: postmodum sic in fine dicetur: Igitur prædictis omnibus coram dictis testibus apertè recitatis, & lectis, dictus A. protestatus est hoc suum esse testamentum ex sui animi sententia dispositũ, rogans infrà scriptos ad testimonium adhibitos testes esse: & vt subscriptiones suas, & sigilla secundùm iuris ordinem subijciant, & apponant, & statim quilibet testis subscribat hoc modo:

FORMA. Ego P. simul cum infra scriptis alijs testibus, siue cum suprà & infrà scriptis alijs testibus, à dicto testatore adhibitis & rogatis, huic testamento & recitationi, & omnibus & singulis suprà scriptis præsens interfui: & ab eodem testatore rogatus, in testimonium me subscripsi: sigillum meum propriũ: vel, si nõ habet propriũ, dicat: sigillum infrà scripti N. habens intra circulum formã agni, vel columbæ, in vna ex chordulis ceræ imprimens, & apponẽs. & eodẽ modo cæteri testes similiter. In fine autẽ tabellio se subscribet hoc modo:

FORMA, Ego L. notarius ab ipso A testatore vocatus, prædicta omnia & singula suo mandato scripsi, & scripta coram dictis testibus recitaui, & legi, & in publicã formã redegi, ab eo rogatus in testimonium me subscribens, & sigillum proprium, vel alterius talis habens talem formam pendens ad vnam ex chordulis subijciens & apponens. ¶ † Et nota quòd hoc testamentum dicitur nuncupatiuum: licet multam habeat similitudinẽ cum testamento in scriptis: quia si cæcus codicillari voluerit, eadem sunt in codicillo seruanda. Hæc omnia probantur in prædic. l. hac consultissima. & Institu. quibus non est per. fa. testa. §. pe. ¶ † Et in summa nota quòd partes testamenti sunt sex. Primò ponitur procemium. ff. de reg. iur. l. j. Secũdò, legata: licet quidã ponant hæredũ institutionẽ: vt s. ver. verũtamẽ. Tertiò, hæredis institutio. Quartò, substitutio. Quintò, prouidæ dispositiones testatoris. Sextò, illa clausula generalis, & hãc suã vltimã &c. Ponunt etiã & alia, puta exhæredatio, ꝗ & etiã substitutio, & institutio, non nisi in testõ fieri põt: vt C. de test. nõ codicillũ. Item ponitur fideicõmissum. Itẽ tutorũ datio. Itẽ pœnæ adiectio: vt extra de testa. Raynaldus. ¶ In procemio debet nomen testatoris exprimi, siue certa determinatiõe monstrari. argu. ff. de codicil. quidã. Itẽ debet dici, an in scriptis, vel sine, velit testari. Tertiò debet dici status mẽtis & corporis eius. C. de transac. sanũ corpore. C. qui test. fa. pos. Seium. licet presumatur cõpos mẽtis, ex quo testat. C. de codicil. l. nec codicillos. ¶ † Circa legata verò scias, quòd eorum triplex est species. Prima, illicitorum restitutio [a]. xiiij. q. vj. si res. extra de vsuris, cũ tu. Nulla eñ legata debentur, nisi ære alieno deducto. C. de iure delibe. sancimus. § si verò creditores. j. q. j. non est putanda. ff. de fur. si pignore. §. j. Secunda, impensæ funeris, & legata ad pias causas: & post has eligitur persona cõmissarij ad ea soluenda. xix. q. vlti. c. perlatum. §. econtra. Nõ eñ expedit hoc cõmitti fidei hæredis. de pœ. di. vj. nullus. ver. quę enim morbus. Tertia, legata vxoris & propinquorum. lxxxvj. dist. nõ satis. xij. q. j. expedit. Primò igitur prima, secundò secunda, tertiò tertia species seriatim ponentur.

¶ † Tertiò dicendum restat, de hæredis institutione. Super quo simpliciter tu Canonista nota quòd directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamẽto, & nõ in codicillo, vel alia vltima voluntate. Est autẽ directa, si quis instituat hæres directo iure, ad quem testator vult peruenire suam hæreditatem, in qua eum instituit. C. de codcil. hæreditas. Instit. eo. tit. §. pe. Obliqua verò, seu fideicommissaria hæreditas relinqui potest, & in testamento, & in codicillo: vt si hæres institutus in testamẽto, vel hæres ab intestato veniens rogetur in codicillo vt hæreditatem alteri restituat: vt j. §. viso. Is enim, cui hæreditas restituetur, hæres erit per fideicommissum: & quodam modo per obliquum hæreditatẽ capiet, altero mediante: vt Instit. de fideicõmis. hæredi. §. præterea. & §. in primis. extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. Fit autem hæredis institutio verbis directis sic: Titi9, hæres mihi esto. vel, hæreditatis meæ dominus esto. Item etiam verbis inflexis, sic: Titium hæredẽ facio: vel instituo: vel ei iure institutiõis relĩquo. C. de testa. quoniam. ff. de hære. insti. his verbis. Inflexa enim dicũtur nomina in omnibus casibus suis, præterquam in nominatiuis. Idemq; est, si dicit: Tibi relinquo hæreditatem, vel alia bona mea: vt C. de secun. nupt. l. hac edictali. respon. j. & Instit. de testa. mili. Per hæc enim verba videtur eũ instituisse, vt ibi probatur. quod verum est, nisi alium instituerit. Tunc enim loco legatarij habeatur: vt C. de hęred. instit. quoties. De hoc in aut. colla. j. de hære. & falcid. §. si verò nulla. Tunc potest fieri institutio purè: vt illum hæredem instituo. ff. de hæredib. insti. hæreditas. Item sub conditione: vt T. hæredem instituo, si cum filia matrimonium contraxerit. Ex certo autem tempore, aut ad certum tempus, non potest fieri institutio. Instit. de hære. instituen. §. hæres. Item potest fieri in vniuerso: vt in omnibus meis bonis T. instituo. Item in certa parte. Item in re, vel quantitate certa. C. eo. quoties. Item possunt plures simpliciter partibus non expressis. Insti. e. §. si plures. Item sic põt partim in capita, & partim in stirpem fieri: vt A. & B. filios meos, scilicet quẽlibet eorũ pro tertia, & C. & D. & E. nepotes meos filios quondã H. filij mei pro alia tertia mihi hęredes instituo. Nam & sic ab intestato vocatur. Insti. de hęre. quæ ab intest. defe. §. quia placuit. De substitutione verò nil dicimus: quia satis de illa à doctoribus disputatur. ¶ † Sequitur videre de prouidis testatorũ dispositionibus: quę quidem plures sunt. Nam quandoq; prohibet hæredem detrahere Falcidiam de legatis. in auf. de hære. & Falc. §. si igitur à nobis. & §. si verò expressim. Insti. de lege Fal. §. ex diuerso. Quãdoq; prohibet rei alicuius alienationẽ. Insti. de lega. §. fi. C. de his quę poe. not. l. j. Quandoq; prouidet pupillo de tutore: vt s. de tuto. Quãdoq; relinquit aliquid filiæ vltra dotẽ. extra, de testa. c. Raynutius. Quãdoq; etiam pœnã adijcit. C. de his quę pœ. no. l. j. Insti. de lega. §. pœnę quoq;. & §. fi. extra, de testa. Raynaldus. & similia, vt patet suprà, in forma testamenti posita in versi. numerum. ¶ De vltima clausula dixi s. §. proxi. versicu. item vide.

¶ † Et breuiter nota, ꝙ per testamentum integrũ & authenticum dari potest cuilibet hęredum, & substitutorũ, & fideicommissariorũ, & legatariorũ certa pars testamẽti: puta illa, in qua fit mẽtio de eo, quod sibi legatũ, vel relictũ est, hoc modo.

¶ FORMA. P. sanus mente & sensu per gratiã Dei, licet languens corpore, suarum rerum, & bonorũ omnium dispositionẽ, per præsens nuncupatiuum testamentũ, sine scriptis in hunc modũ facere procurauit. In primis quidem reliquit de bonis suis pro anima sua centum lib. &c. & in fine ante alia, quæ in eodẽ testamento disposuit, tale fecit legatum his verbis expressum. Præterea de alijs bonis reliquit iure legati B. nepoti suo quinq; libr. Turoñ. In fine autẽ ipsius testamenti sic continetur: In omnibus autem alijs bonis suis mobilibus & immobilibus & actionibus, tam præsentibus, quàm futuris, D. eius filium hæredem instituit: & hanc suã vltimam voluntatẽ asserit esse velle, quã valere voluit iure testamenti. quod si iure testamẽti non valet, valeat saltem iure codicillorũ, vel cuiuscunq; alterius vltimæ voluntatis. Et sic vides ꝙ quando pars sumitur, debet poni principium, atq; finis: quia per extrema colligitur medium: vt xxviij. dis. quia sunt. & specialiter hæredis institutio, & in medio poni debet illud legatum, cuius occasione sumitur pars, secundùm prędictam formam,

[a] ¶ Restitutio. De malè ablatis incertis, an fideicommissarij restituant, vide quod scripsi de testa. c. ij. lib. vj. super versi. libere.

j. ¶ Distinctio executorum & de ipsorum nominibus.
ij. ¶ Quid si executori nullum officium committitur hic, primo, & secundo. Io.
iij. ¶ Quid si dicatur, ꝙ eius cõsilio legata soluantur. iij. iiij. & v. Io.
Conuertitur quæstio, cùm consiliarius datur executori.
iiij. ¶ Quid si cũ eius consilio hæres non cõcordat. G. & A. Ioan.
v. ¶ Quid si dicit, ꝙ ad ipsius voluntatem fiat solu. viij. Io.
vj. ¶ Quid si malè arbitretur. ix. Io.
vij. ¶ Quid si moritur priusꝗ arbitretur. hoc. x. xj. & xiiij. Ioan.
viij. ¶ Quid si viuens non vult arbitrari. xj. Io.
ix. ¶ An ad id cogi posit. xiij. & xv. Io.
Suppletur, quod deficit de Io.
x. ¶ Quid si facit gardiatorem, vt distribuat. vj. Io.
xj. ¶ An distributor sit executor. xvij. & xviij. Io.
xij. ¶ Quid si dixit, facio te gardiatorem meum. xix. & xx. Io.
An expressa potestate agendi executor posit, vbi aliàs non liceret.
xiij ¶ Quid si vnus ex pluribus decedit, vide j. xlix.
Duæ hic sequentes non fuerunt Ioannis.
xiiij. ¶ De vsurario, qui promittit vsuras restituere.
De infirmo, qui remisit iniuriam in manu sacerdotis, dominicalis xiij.
xv. ¶ Quid si tutori filij, præcepit vsurarius, ꝙ vsuras restitueret: & interponitur remissio, sed ineptè.
xvj. ¶ De potestate executorum in agendo & exigendo, hæc cum sequenti tractantur xxij. xxiij. & xxvj. Ioan.
Impugnabitur.
xvij. ¶ Item quo iure agant, dicam s. proximè.
An minister suo nomine habeat actiones.
xviij. ¶ Quid si hæres petit sibi caueri. xlv. Io.
Impugnabitur.
xix. ¶ An executor iuret, ꝙ bona fide agat.
xx. ¶ An eius iuramento stetur, vide j. xlviij.
Impugnabitur.
xxj. ¶ An executor agat statim mortuo testatore.
xxij. ¶ Quid si hæres vult interesse executioni. Albe. Gal.
Exponetur hoc & sequens.
xxiij. ¶ De legato tibi, vt vadas vltra mare: & nullus vadit. Alb. Gal.
xxiiij. ¶ Quando petitur legatum factum pro redemptione captiuorum.
xxv. ¶ An executor ante litis contestationem faciat procuratorem. interponit dictum Albe. Gal. fuit lxxv. Io. & hic plenius.
Supplebitur & signabitur additio authoris.
xxvj. ¶ De legato pro anima non specificato.
xxvij. ¶ De relictis pro anima non expresso hærede, an distributio sit loco hæredis. cviij. Io.
xxviij. ¶ Item si est, quas actiones intendat sub ista quæstione. Ioan. capi. ix.
xxix. ¶ De muliere tutrice & fideicommissaria. Albe. Gal.
Additur, ꝙ etiam sibi fideicommissarius soluere potest.
xxx. ¶ An instrumenta rei legatæ sint danda legatario. R of. fuit.
xxxj. ¶ An executor alienat bona suæ curæ commissa. ibi dicã. Additur dictum Iac. de Are. sub dubio fortè.
xxxij. ¶ Quid si solùm ad aliqua bona eroganda constitutus est. xxj. Ioan.
Additur dictum Nico. Mat.
xxxiij. ¶ An aget contra debitorem quando distribuendum est debitum. xxiiij. & xxv. Io.
An executor mobilium in pios vsus agat contra debitores.
Item, an posit executor à creditoribus conueniri.
xxxiiij. ¶ An tunc satisdabit heredem, vel legatarios ratum habituros: & an reconuentus defendere, & satisdare tenetur. xxvij. & xxix.
xxxv. ¶ An hæres restituens executori satisdationem petat de indemnitate. xxviij. Io.
xxxvj. ¶ An liberetur debitor hæreditatis soluens executori. xxx. Io.
An liberetur hæres soluendo executori, quod distribuere debet.
xxxvij. ¶ Quid si potius vult soluere hæredi, vel econtra. xxxj. Io.
xxxviij. ¶ An executor vel legatarius contra hæredem agant, vt à debitore exigant. xxxij. Ioan.
An legatarius contra nudum ministrum habeat actionem.
xxxix. ¶ Quomodo subuenitur legatarijs, executore cõtra hæredem, vel debitorem agere nolente.
xl. ¶ Quid si executor de iure, vel de facto impeditur exequi. xxxv. Io.
xlj. ¶ Quid si hæres excipit contra executorem agentem. xxxvj. & xxxvij. Ioan.
xlij. ¶ An executor cum hærede, vel debitore transigere, vel pacisci posit. xxxviij. Io.
xliij. ¶ An executor agẽs sumptus iudicis, vel notarij soluat. xxxix. Ioan.
xliiij. ¶ Coram quo aget, vel conuenitur executor. xl. Ioan. & xlj. & xlij. ibi scribam. Et hoc impugnabitur.

Secundò de priuilegiatis super legatis ad pios vsus indistinctè relictis.
Tertiò, quid si executor cõdemnat, vbi administrauit, ibi nihil habet.
xlv. ¶ An executor caueat restituere hæredibus partes captiuorũ mortuorum. xliij. & xliiij. Io.
xlvj. ¶ An tenetur inuentarium facere. xlvj. Io.
In tribus suppletur.
xlvij. ¶ An tenetur rationem reddere, & cui. xlvij. Io.
Fit vna remissio in prin. alia in fine.
Authoris quæstio declaratur, an sit, vel non sit finitum officium,
Item, an executori reddenda sit ratio.
xlviij. An stabitur ipsius sacramento. xlviij. Io.
Datur vna remissio. & fortificatur quæstio.
xlix. ¶ Quid si moritur vnus ex duobus executoribus. lj. vsꝗ ad lv. Io. inclusiuè.
Præsumitur ius nouum & Allegatio. & so. Iac. de Are.
l. ¶ Quid si erat vnus tantùm, vel plures, & mortui sunt omnes. lvj. lvij. lviij. Io. & in fi. cxxxv. & est vltima.
lj. ¶ An præsentes exequantur nõ vocatis absentibus hic. lix. & lx. Ioan.
lij. ¶ Quid si executores discordant. lxj. & lxij. Io.
Additur in fine dictum Lambertini.
liij. ¶ An in eis sit melior conditio occupantis. hoc lxiij. lxiiij. & lxv. Ioan.
An ex duobus executoribus, vnus in iudicio agere posit.
Item, quid si vnus solus executor totum habeat in manibus.
Item, an primò conueniendus sit, qui gesit.
liiij. ¶ Quid si ex duobus alter non vult exequi. lxvj. Io.
lv. ¶ An executor suspectus remoueri posit. lxviij. lix. Io. & reliquæ vsꝗ ad lxxiiij. inclusiuè.
lvj. ¶ Ad differant legasse Titio pro redemptione captiuorum, vel vt illa impendat in redemptionem captiuorum, lxxvj. Io.
lvij. ¶ An quilibet executor cogatꝛ suscipere & exequi. & per quẽ, & quando hæc. lxxvij. lxxviij. lxxix. Ioan. & sub isto ordine turbato. 80. 81. 82. 83. 88.
Præmittitur diuisio versiculi, intermittitur quæstio de filio præterito facto executore, qui exercuit officium.
lviij. ¶ Item qualiter cogatur hic. 83. 85. 86. 87. 89. Io.
Inseritur vnum exemplum, & dictum Iaco. de Are.
lix. ¶ An executor, vel legatarij anno pendente agant contra hæredem. 90. & 91. Io.
lx. ¶ An hæres cogatur adire pendente executore, vel legatario. 92. Ioan.
lxj. ¶ Quid si non adeatur, nec sit in fraudem. 93. & 94. Io. de xcvj. remittit.
Hic corrigitur litera. Item suppletur quæstio, an sic debeantur legata hæreditate non adita, sicut libertas.
lxij. ¶ An sine executore valeat solutio, & distributio hæredis. xcvij. & xcviij. Io.
lxiij. ¶ Quid computetur in relicto ad pias causas. xcix. Ioan. vsque ad ciij. inclusiuè.
An legatum pro malè ablatis dicatur pium.
Item si pro his legasti mihi centum, te sanato illa petere possum.
Item, quid si summa pro his relicta post plenam solutionem aliquid superest.
Item, an valeat legatum factum matri, per illum, qui non poterat legare, nisi pro anima.
Item de prohibito legari vxori vltra 30. & sibi legat centum distribuenda pro anima.
lxiiij. ¶ Quid si legaui ecclesiæ sanctæ Mariæ, & duæ sunt huius nominis.
Hic quæstio de illo, qui reliquit ecclesiæ nullam nominando. & remissio ad duas quæstiones.
lxv. ¶ Quid de iusso construere hospitale, non declarato loco. glossa est.
De executoribus ad ædificandum ecclesiã, qui volunt transferre monasterium inuito hærede.
Remissio ad plures quæstiones.
Item quid si iusit testator ecclesiam fieri, in ciuitate, an in Burgis fieri posit.
lxvj. ¶ An quilibet de populo agat pro executione priorum relictorum. ciiij. Ioan.
lxvij. ¶ An pauperes pro relictis habeant actionem. Albert. Gal.
An valeat institutio, vel legatum facta pauperibus, quos talis nominauerit.
Item quis tunc adeat, vel actionem intentet.
Item, an pauperes, quibus specialiter est legatum, habere debeant de summa inter pauperes distribuenda.
Item, an valeat donatio facta pauperibus nullo recipiente.
lxviij. ¶ An contra auarum agere posint pauperes. glo. Io.
lxix. ¶ De executore, an sit loco negotiorum gestoris. cv. Ioan.

Ponitur

SVMMARIVM.

1. ☞ Executores vltimę voluntatis,qui dicantur,& quot sint.
2. Executores vltimę voluntatis datiui,qui dicuntur.
3. Executores testamentarij legitimi, & datiui dicuntur à iure canonico simpliciter executores.
4. Executor,distributor,aut minister,nullus efficitur testamentorum, nisi ei specialiter sit commissum.
5. Testator dicens,facio talem gardiatorem meum,vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur,an talis sit executor,vel distributor.
6. Hæredis distributio,si sit idonea,valet:aliàs non.
7. Testator dicens se velle ad arbitrium sui gardiatoris fieri distributionem,an ille erit executor.
8. Hæredis, gardiatore, seu executore ante quàm arbitretur moriente, quis in eius locum succedere debeat.
9. Distributor testamẽtarius,an posit dici executor.
11. Distribuere est inter plures diuidere.
12. Testamentũ continens talem executorẽ ad complendum] omnia, an talem reddat ministrum merum.
13. Pluribus executoribus testamenti existentibus, si vnus decedat,an inter eos erit ius accrescendi, vel inter superstites.
14. Sacerdos non potest esse,aut dici,hominis seruꝰ publicus,sed solius Dei: nec per eum potest acquiri alteri actio per auditam confesionem.
15. Præceptum fœneratoris tutori filiorum suorum factum,vt vsuras restituat,an valeat.
16. Executores testamentorum, nomen & vim habẽt hæredum.
17. Legatus ab aliquo, vt legatum inter aliquos distribuat,multipliciter consyderatur.
18. Legatum testamento relictum quo iure petatur.
19. Fides tutoris testamentarij, à testatore dicitur approbata.
20. Tutor testamẽtarius,an debeat ante bonorum distributionem præstare iuramentum.
21. Executor testamentarius si iam habuit legatum, & dicit cum iuramento,se illud expendisse in pias causas:an sit ei credendum.
22. Executores testamentarij quando posint ab hęrede legata repetere.
23. Hærede dicente se velle interesse dispositioni bonorum testamentariorum,an executor contradicere posit.
24. Executor testamentarius,an posit ante litis contestationem petere procuratorem ad petendum bona distribui.
25. Testatore dicente,relinquo pro anima mea,quod iustũ fuerit,vel quod filijs meis videbitur: an agi posit ad executionem.
26. Hærede non instituto,sed tantùm relictis legatis in testamentis,quis sit loco hæredis habendus.
27. Onerari tantum potest quis, quantum est honoratus.
28. Testator distributorem relinquens,eũ videtur cõmittere,vt posit agere,& defendere.
29. Executor bonorum testamentariorum hæres dicitur nomine,sed non re.
30. Mulier tutrix & fidei commissaria, si tutela finita remaneat illi aliquid, an ex eo posit dare pro malè ablatis.
31. Hæres,vel distributor,an teneatur dare instrumẽta legatario, quæ pertinent ad negotium rei legatæ.
32. Executor vltimæ voluntatis, an posit alienare bona curæ ipsius commissa.
33. Executor vltimæ voluntatis,an sine decreto vendere posit,vbi testator licentiam dedit.
34. Executor testamentarius agens contra debitorem hæredum,an debeat satisdare hæredem,vel legatarios rem ratam habituros.
35. Hæres rogatus restituere executori, an posit ab eo petere satisdationem,quòd eum seruabit indemnem.
36. Debitor hæreditatis, an soluendo distributori liberatur.
37. Debitor testamentario volenti potius hæredi soluere,quàm executori,an liceat.
38. Executores, vel legatarij testamentarij debita non exigentes, videntur esse in culpa.
39. Executore testamentario impedito exequi,in quẽ eius potestas transferatur.
40. Hæres conuentus ab executore, si contra ipsum excipiat,ꝙ ex causa nõ potest agere:an, & per quẽ sit cogendus ad soluendum.
41. Tutor,aut curator, an remittendo debita dent liberationem.
42. Executor testamentarius, an agere debeat causam sumptibus notarij,& iudicis.
43. Executor testamentarius,an habeat necesse cauere de restituendo hæredibus partes singulorum.
44. Distributor testamentarius,an teneatur facere inuentarium de bonis,quæ habet distribuere.
45. Simplex executor testamenti an teneatur reddere rationem Episcopo,vel hæredi,vel Prætori, vel legatarijs.
46. Sacramento simplicis commissarij seu executoris

a ¶ Diſputemus. Hunc tractatum, cum his, quæ addidi, publicare diſpoſui: tamen cum clauſula, ſaluo &c. quæ ponitur in libellis. mouet vtilitas veriſimiliter ſequutura ex aliqua parte operis publicata: cùm per id poſſet in opere alicuius gratæ alterationis haberi conſilium, quod poſt Chriſti vicarium, & ipſius fratres requirendo ſuppliciter, ac excelſum Principem dominum meum dominum Hugonem Hieruſalem et Cypri regem sereniſsimum, qui ſcriptorum mei familiaris ſui auidus, habens cum magno ſumptu omnia publicata, ſæpe opus hoc expediri ſollicitat. & quẽ ſine hyperbole conſtat omni ſcientia theologica, iuris vtriuſque, artium, & ſeptem liberaliũ eruditum: licet ex altitudine ingenij fortiori aſtrorum, ſcilicet fortius delectetur, propter ſcientiarum tamen ſtudium curã Reipublicæ non omittit quod regni proſperitas patens facit. Iſtius verò partis præeligendæ cauſam dedit: quia vltra præteritas, quarum aliquæ adhuc pendent, nouiſsimè ſimul occupor tribus executionibus voluntatum certorum, quos nec diſpoſitionis executores fore ſperabam, ſcilicet domini Guidonis Concordienſis Epiſcopi cordialiſsimi mihi patris: propter quem Bonoñ. Mutinæ & Rhegij mihi hoc onus incumbit. Itẽ domini Azonis dilectiſsimi generi, poſt cui⁹ funus mihi coniugem chariſsimam dies quarta ſubtraxit. Decuit ergo tractatũ prælegi, in quo verus affectus, etiam ad hoc mouit tollẽ dę difficultatis, quę hic in inueniendis verſiculis habebatur: vt ſic ſaltem illo commodo ſtudẽtes interim fruerentur. Contulit etiam ad hoc, quia tractatus eſt generaliſsimus, & vtriq; iuri, & foro communis, aliquid etiam adiecit reuelatio grandis furti. Circa quod ſciendum quòd Ioan. Blancus Maſsilienſis vrbis, ſub quatuor rubricis, prima generali, & tribus ſpecificatis, prolixum tractatum fecit, in quo cxxxv. quæſtiones incluſit. quod hoc opus præceſsiſſe patebit intuẽti illud inchoatum Mcclxij. vt in ipſius princip. cum eo, quod habetur ſ. eodem titu. ad finem ſecundæ colum. authoris. Sæpe tamen, quod commẽdo plures illius quæſtiones author ſub verſicu. vno coniunxit, vt numerum decurtaret: quia verò ipſe Ioan. multas ex illis plenius authore tractauit, illarum numerum deſcribam, vt poſsit facilè inueniri. Fuit autem nimis grande furtum, in nulla parte tractatus exprimere inuentorum. Potuiſſet tamen ex eo moueri: quia ipſe Ioã. in ſuo procemio ſe non expreſſit fore doctorem. Item ſciendum quòd huius §. materia per multos tractata eſt ante & poſt prædictum Ioan. vt per Vbertum de Bobio. Odofredus & Rofredus. Item Iacob. Bald. de Rauen. & Nicola. Matth. ſuper l. nulli. & Cynus ſuper l. id quod pauperibus. eodem titulo[1]. Iacobus verò de Aret. fecit tractatum de hoc, qui incipit: quia fideicommiſſariorum. diuidens illũ in quatuor partes. Prima eſt vnde dicatur commiſſarius. Secunda quis poſſit ordinari. Tertia per quem. Quarta quod ſit eius officiũ. & hoc in princip. Item in medio. Item in fi. Summè placuiſſet ꝙ author ſub his membris aliquibus additis, ſic diuiſim collocaſſet inferiora diſperſa. Conſtat etiã quòd prmum & tertium de paruis ferculis ſaturaſſet. Secundũ autem proſequitur in verſic. lxxiiij. & ſequentibus. Satis autem ſit nobis, ꝙ ipſe Ioan. aliqualiter diuiſim, & author poſt eum licet indiuiſam lõgè pleniorem talem faceret, quàm alij. Interſerit etiã hic author certas quęſtiones aliorum. harum vtraſq; ſæpius impugnabo. Placuiſſet autem valde ꝙ author hic feciſſet verſiculorũ numerũ, ſicut fecit in §. nunc oſtendendũ. & §. nũc de epiſcoporum. ſ. de legato. & in §. fina. j. de loca. & de ſtatu mo. §. j. Et quia non attento numerũ addere ad contextũ, propter verſiculorum iam factas allegationes innumeras: Ideo quod & alibi bis faciam, tabulam hic componam cum ſuo numero, quem demũ extra columnam in contextu ſignabo: in qua etiam tabula quæſtiones vtiles, & alia, quæ addam, diſcernentur per nigrum poſitum poſt rubrum. & ne per præmiſſa numeri inculcentur, numeros quæſtionum prædicti Ioannis, ſub tabula ponam, non ſub verſiculis prælibatis. Vltimò ſciendum eſt quòd vbi hic vel alibi author allegat huius tituli verſiculum, numerum addam nomine reſeruato. ¶ In meis autem verbis deinceps ſolo numero contentabor. Et ſit primum in tabula.

testamentarij, an ſit ſtandum.
47 Vno executorum teſtamenti moriente, an, & cui alius ſubrogetur.
48 Executore, vel executoribus moriẽtibus, nullo remanente, quis vel qui debeant ſuccedere.
49 Executores præſentes, an poſsint exequi teſtatoris voluntatem, abſentibus non vocatis.
50 Duobus executoribus ſibi contradicentibus, dandus eſt ab Epiſcopo tertius.
51 Negotium ab vno cœptum, an poterit per alterũ explicari.
52 Vno executorum nolente ſe intromittere, an alter ſolus exequetur.
53 Executor ſuſpectus, an poterit remoueri.
54 In fideicommiſſo magis ſpectatur voluntas teſtatoris, quàm verba.
56 Executor quilibet vltimæ voluntatis, an ſit cogendus hoc officium ſuſcipere, & ſuſceptum exequi.
57 Executor vltimæ voluntatis qualiter ſit ad executionem cogendus.
58 Executor, & legatarius, an abſq; libello poſsint cõtra hæredem procedere, vt ſoluat legata.
59 Hæres ſcriptus in teſtamento, ſi non vult hæreditatem adire, an poteſt conueniri per executorem, aut legatarium, ad implendum teſtatoris voluntatem.
60 Teſtamentum non dicitur valere, ſi in eo veritas iuris, & ſolennitas deficiat.
61 Solutio, vel diſtributio legatorum facta per hæredem ſine executore, an teneat.
62 Relicta perſonis miſerabilibus, an computentur inter relicta ad pias cauſas.
63 Legatum factum eccleſiæ ſancti Martini talis loci, ſi in eodem loco ſint duæ eccleſiæ eiuſdem nominis, an de ambabus ſit interpretandum.
64 Teſtator volẽs fieri pontem, vel hoſpitale, &c. nec dicat vbi, qualiter ſit intelligendum.
65 Actio de exequendis relictis ad pias cauſas, an ſit popularis.
66 Pauperes, an habeant actionem ad relicta ad pias cauſas.
67 Procurator eſt, qui alterius mandato negotia adminiſtrat.
Executor teſtamentarius, an ſit procurator.
68 Executor teſtamentarius, an habeatur loco legatarij, vel fideicommiſſarij.
59 Executor teſtamentarius, an loco hæredis ſit habẽdus.
70 Simplex monachus an poſsit fieri executor in teſtamento.
71 Canonicus regularis an poſsit fieri executor teſtamenti.
72 Præpoſiti, archidiaconi, ſeu alij habentes perſonatus & curam animarum, an poſsint eſſe executores teſtamentorum.
73 Epiſcopus, Archiepiſcopus, Primas, Patriarcha, aut Cardinalis, an poſsint eſſe executores teſtamẽtarij.
74 Pias cauſas exercere eccleſiaſticum eſt, non ſeculare.
75 Minor xxv. annis, an poſsit eſſe executor teſtamẽtarius.
76 Mulier an poſsit executoris officium ſuſcipere.
Executoris teſtamẽtarij officium, an eo defuncto tranſeat in hæredem.
77 Succeſſor prælati, an debeat perficere quod prædeceſſor facere debuit.
78 Legitimo executori teſtamentario quis ſuccedere debeat.
79 Epiſcopo executore teſtamenti infirmo, abſente, vel mortuo, an capitulum exequetur.
80 Iudex ſecularis an poſsit implere officium executionis teſtamentariæ Epiſcopo cõmiſſum, ſed exequi impedito.
Iudex ſecularis in executione teſtamẽtorum Epiſcopo comparatur.
81 Epiſcopus poteſtatem generalem habere dicitur in executione teſtamentorum illorum, qui extra patriam decedunt.
82 Executor teſtatoris intra quod tẽpus habeat exequi voluntatem, & perducere ad effectum.
83 Executor teſtamentarius, ſi in exequendo aliquid de bonis ſuis expendat, an ſit computandum inter bona teſtatoris.

De ultimarum uoluntatum executoribus.

NVnc Verò aliqua de vltimarum voluntatum executoribus diſputemus[a]. (a)

(1) ¶ † Sciendum eſt igitur, quòd executor vltimæ voluntatis dicitur, qui teſtatoris voluntatem exequi, ſeu adimplere debet: vt probatur extra, de teſtamen. tua. & c. Ioannes. & in decret. Innoc. quarti, extrauag. eodem titul. Ioan. frangepanem. in princip.[b] Executores autem alij ſunt teſtamentarij, alij legitimi, alij datiui. (b) Teſtamentarij dicuntur, qui in teſtamento dantur. de quibus legitur ff. de alimen. & ciba. lega. l. iij. Horum eſt officium, defunctorum voluntates implere. Ad hoc enim conſtituti ſunt: vt in prædict. decre. & C. de epiſ. & cleric. nulli. reſpon. primo, & ſecundo. & in authen. colla. ix. de eccle. titu. §. ſi quis autem. & §. ſi autem, qui facere. ff. de alimen. & ciba. lega. neque. & de his infrà tractabimus ferè per totum vſque ad verſicul. lxxxiij. item circa. (c) ¶ Legitimi[c] autem dicuntur, quibus huiuſmodi poteſtas ſiue officiũ datur à iure: vt eſt Epiſcopus, œconomus, capitulum, & iudex ſecularis: vt infrà, verſic. ſed idem circa. & ſequẽ. Iam dicetur. Aut enim teſtator aliquem executorem in teſtamento, ſeu vltima volũtate dimiſit, aut non. Primo caſu, ſi executor deputatus teſtatoris non exequatur voluntatem, Epiſcopus loci, vbi defunctus habebat domiciliũ, ſeu eius œconomus, vel etiam Epiſcopus loci, vnde originem duxit:[d] vt in prędi. l. nulli. §. primo. debet (d)

b ¶ In princip. De hac dixi ſ. §. compendioſè. ad fi.

c ¶ Legitimi. Verba Io. ſub quæſtione cxxiiij.

d ¶ Originem duxit. De hoc j. verſi. xliiij. ibi: ſed coram quo. & lvij. verſi. hoc etiam quæritur. ibi: cogere autem, &c.

❧ ADDITIO. ¶ Adde videndum Cardina. zaba. in cap. tua. de teſta Henri. Ferran.

illum

a ¶Ad pias causas. An autem habeat Episcopus executionem in non pijs plenè scripsi super decre. Ioan. vlt. q.

b ¶§. si vnum. Ibi bona decedentis in captiuitate neglecti per liberos ecclesiæ originis applicantur, quæ facto inuẽtario illi reseruare debet ad redemptionem captiuorum: vt sic quod in patris redemptione non fuit impensum, aliorum redemptioni proficiat: vt per id defuncti anima subleuetur.

c ¶Datiui verò. versicu. Ioan. in fine tractatus Iaco. de Rauen. non est ausus dicere quòd executor detur à iudice: dicens hoc iure nõ expressum allegat Marti. in authenti. de eccle. titu. §. si quis. hæc dixit in l. nulli. C. de episco. & cleri. Cyn. ponens hoc dictum eod. titu. l. id quod. alleg. de san. episco. §. qui abundat. in vtroq; ca. & per te videas. hoc scias quòd Io. illam solam legem pro datiuo allegat, quam author infrà. Ad quã tamen Ia. respondere posset, quòd illa nõ est executio voluntatis: quia cessaret vnico hærede relicto. Est ergo quędam prouisio contra difficultatẽ prouenientem ex pluralitate hæredum illius qui legauerat alimenta libertis.

d ¶Porrò. Verba sunt ipsius Ioannis in princip. post procemium.

e ¶Diuisio. Textus dicit legatorum diuisio.

f ¶Executores. Io. dixit cõmissarios, & malè fecit Gul. mutando. Primò, quia hoc verum: illud falsum. Et idẽ vide in l. diuus. ff. si cui plus quã p legẽ falcid. & in auẽ. de eccl. tit. §. si quis autem pro redemptione. Secundò, quia allegatio sequens Roff. est secundùm veram literam vera, secundũ falsam, est falsa. quæ fecit me aliàs satis musare. Vt aũt dicit Iaco. de Are. congruit nomẽ cõmissariorum illis, quibus committitur aliquid disponendum.

g ¶Perducit. Sed hoc nõ videtur obstare: cũ & testamentũ dicatur sententia. ff. de testã. l. j. in auẽ. de hæred. & fal. §. si verò expressum. &. § seq.

h ¶Ioannes. Vide quod ibi scripsi super verbo, executores.

illum primò, & secundo admonere per publicas personas: qui si sic monitus nolit exequi, perdit lucrum, quod ex ipsa vltima voluntate habiturus erat: & tam illud lucrum, quàm etiã relictum, quod per eum distribuendum fuerat cum fructibus, & augmentis medij temporis, Episcopus vendicabit: & que testator iussit, per eum implebuntur. Et hæc obtinet in relictis ad pias causas [a]. Hæc & alia leguntur in auẽ. de eccle. titu. §. si quis autem pro redemptio. & §. sequen. & infrà ver. lviij. quæritur autem. Si verò nullum executorẽ dimisit, per quẽ executio fiat in huiusmodi pijs causis: idem Episcopus, vel eius, seu etiam ecclesiæ œconomus testatoris voluntatem impleat, secundùm formam in pręd. l. nulli contentam, etiam si testator interdixerit hoc per eos fieri: vt in authent. eodem titu. §. si autem specialiter. & §. sequen. et §. in omnibus. extra de testa. tua. C. de episc. & cle. si quis. Adde §. primum. & §. si autẽ. quòd si testator sit barbaræ nationis, vel etiam sit ciuis decedẽs in aliqua villa vel vico, Episcopus ciuitatis hoc exequatur: & si ipse his negligens fuerit, denuncietur hoc Metropolitano, vt ipse hoc faciat: vt in prædicto §. si autem qui. & §. sequen. Inuenitur etiam casus, in quo ecclesia habet huiusmodi executionem: vt in authentica col. viij. vt cùm de appella. cognosc. §. si vnum [b]. De his legitimis executoribus dicetur infrà, versiculo Sed lex est circa. vsq; in finem. ¶ † Datiui verò [c] sunt, qui vocatis hæredibus testatoris dantur à iudice, vel consule ciuitatis: & hi executores præstabunt alimenta libertis, quibus relicta sunt: aut ex voluntate defuncti, si ipse ea ordinauerit. Is autem executor cauebit eis, quibus relicta debentur, se illis ea redditurum: vt hæc, & alia colliguntur ff. de alimen. & ciba. lega. l. iij. §. primo. Plura autem de his quæ inferius de testamentarijs scripta sunt, locum habere possunt etiam in datiuis. ¶ † Porrò [d] omnes hi executores à iure canonico simpliciter executores appellantur: vt in prædict. decret. tua. & cap. Ioannes. & in prædict. extraua. Ioannes frange panem. in princip. sicut & omnes administratores, procuratores vocantur: vt suprà de his qui alie. no. in iudi. interue. ad fin. titu. Secundùm leges autem dici possunt diuisores: vt ff. de alimen. & ciba. lega. l. pecuniæ. vel distributores, secundùm Roge. qui exponit verbum illud, pecuniæ diuisio, [e] id est, distributio. Nam secundùm eum, distribuere & diuidere idem est. de hoc infrà versicu. xj. Sed an distributores possint etiam dici dispensatores: vt in authentica colla. viij. vt lice. mat. & auiæ. §. primo. xliiij. distinct. dispensatio. Dicuntur etiam ministri quia ministeriũ eis dicitur committi: vt ff. de lega. iij. si quis Titio. xxxiij. distinct. cap. j. & xxiij. distinct. ministrum. Accur. autem more Canonistarum vocat eos executores [f]. in gloss. posita C. de donatio. si quis pro redemptione responso primo. & etiam Roff. in lib. suo, vbi tractat de actio. ex testamento. §. item quid erit. Sed Vbert. de Bobio vocat eos executores, & fideicommissarios. super præd l. nulli. Respon. primo. Gof. autem no. extra eo. Ioannes. quòd impropriè dicuntur excutores. Nam propriè dicitur executor, qui sententiam ad effectum perducit: [g] vt C. de exec. rei iudi. l. j. extra de crimi. falsi. super eo. secunda quæstione sexta. ab executore. Sed certè pari ratione dici potest executor, qui vltimam voluntatem ad effectum perducit: vt in prædic. decret. Ioannes. [h] quia & hincinde dicitur iudicium. C. de sacrosanct. eccle. l. j. extra, de verborum significa. forus. §. vocatur. Et etiam hæc videntur quo ad quædam æquiparari. ff. de pigno. actio. non est. Prouinciales autem vulgares tales gardiatores à gardio: quod vulgariter dicitur testamentum. ¶ † Secundò, Quid ergo, si testator in testamẽto post legata dixit: Titium meum gardiatorem facio nihil officij sibi committens expressè? nunquid talis poterit exequi testatoris voluntatem? Et videtur quòd non sit executor, neque distributor, nec minister: cùm nulla executio, nulla distributio, nulla diuisio sit ei commissa. argumen. C. de ser. à nullo. extra, de verborum significatio. c. forus. §. in omni. lxviij. distinctio. corepiscopi. in fine. ¶ Dic quòd aut est constitutus gardiator, nullo hærede relicto: & tũc intelligitur executor, vel distributor siue minister, seu dispensator ordinatus ad omnia exequenda. argumen. ff. de tutelis. l. qui habet. §. finali. ff. de appellatio. l. Seio. in princip. ff. de administra. tuto. l. quoties. §. final. ff. de adulterijs. l. denunciasse. responso secundo. extra, de procurato. petitio. extra, de offic. iudic. delega. pastoralis. responso primo. Et hoc ideo, vt res magis valeat, quàm pereat. ff. de reb. dub. quoties. & l. cùm in testamento. extra, de fide instrumen. c. inter. §. cæterùm. Aut aliquo hærede relicto [i]: vt tunc habeat inane nomen gardiatoris: vt suprà proximè. Vel dic quòd consuetudo generalis interpretatur, vt intelligatur constitutus ad omnia, quæ pertinent ad officium prædictorum: vt in prædic. concord. & ff. de lega. tertio. l. hoc legatum. ff. pro socio. l. coiri. Consuetudo enim est optima legum interpres. extra, de consuetud. cùm dilectus. ff. de legi. & senatuscon. l. de interpretatione. Sẽper tamen attẽdẽdum est, quid testator voluerit. ff. de verborum significa. quisquis. & illud seruandum est. ff. de reb. dub. qui hæredi. ¶ † Tertiò, Sed quid si dixit sic: facio Titiũ gardiatorem meum [k]: vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur. Et videtur quòd talis non est executor, vel distributor. argumen. ff. de administra. tuto. pater. & l. Titium & Mæuium. in princip. quia nullum officium est sibi commissum: vt suprà, versic. proxi. sed nec talis poterit cogi consulere. argumen. x. q. ij. precariæ. xj. q. iij. nõ licet. C. de asser. l. prima. ff. eodem. diem. nisi fortè testator ob hoc sibi aliquid legauerit, quod ipse agnouit. C. de conditio. & demonstra. si cui. Vel dic quòd erit honoratius gardiator, quasi obseruator actionis hæredis, & custos. argumen. ff. de administra. tuto. si plures. §. j. xxiij. distinctio. c. j. versic. princip. ibi: præduces sunt &c. extra, de ma. & obedien. cap. j. valebit solutio & distributio legatorum per hæredem facta, si ille requisitus noluit testatoris agnoscere voluntatem. extra, de arbitr. cùm olim. & de elect. cùm in veteri. ff. de administratio. tut. cùm pater. aliàs incipit, quidam. §. Papinianus. ff. de verborum signific. coram. Secus si eius consilium non fuerit requisitum: [l] vt in prædict. concor. vt extra, de loca. & condu. c. potuit [m]. ¶ † Quartò, Quid igitur si voluntatem testatoris agnoscit: sed eius consilium cum hæredis voto non concordat? Dic quòd valeat hæredis distributio, si sit idonea: alioquin non: vt in prædic. decre. cùm olim. & de elec. causam quæ. in præd. l. Titium. ff. manda. l. ij. §. fina. præsertim si illius consi-

i ¶Relicto. De hoc j. ver. sed si sit. in fi. xxvij. est.

k ¶Meum. Vt Ioan. ponderabat istud. vt quod designat modum. & sic seruando necessariò videbatur. C. de his, quæ sub mod. l. iij. & extra, de restitu. spolia. Pisanis. De primo not. de condi. oppo. verum. in fi. ij. glo.

l ¶Requisitum. Sup. & congruo tempore expectatum respõsum, per eadẽ iura, est hoc arbitrarium secundùm Ioan.

m ¶Potuit. Iacob. de Aretio mutat terminos, scilicet, cùm consiliarius datur executori: vt quia iubet, quòd cũ consilio Titij executor cuncta disponat. Ad partẽ, qđ sine ipsius consilio valeãt acta per executorem, allegabat ff. de administra. tuto. quidã decedens. §. Paulus. & l. Titium. §. primo. Itẽ, quid valeret quærere, ex quo non tenetur sequi. ff. mandati. l. secunda. extra, de arbit. c. cùm olim. In contrariũ allegat voluntatem defuncti omnino sequendam, si fieri potest. C. de lega. l. cùm quæstio. in authen. de nup. §. disponat. in authenti. de iureiuran. quod à morien. præst. in princip. Fiat igitur distributio vt mandauit. ff. de institu. sed pupillus. §. conditio. & de exerci. l. j. §. si plures. extra, de dilatio. cùm in veteri. de offi. de legati. c. venerabili. Non obstat lex, quidam decedens. quia cum sub iuris veteris. hoc vides. de tut. §. nunc vidẽdum. versi. vt autẽ. non possit testamẽto mandari matri tutela communiũ liberorum. ff. de testamen. tute. l. iure nostro. nec poterit mandari aliud simile, ne circunueniatur lex. ff. de spõsa. l. oratio. & de tuto. & cura. da. ab his. l. scire. Talis tamen licet teneatur consiliũ requirere, non tamẽ tenetur illud sequi: vt in prædic. decre. cùm olim. & c. cùm veteri. Et si dicas, ad quid ergo requiritur? Respondetur, quod trahi posset in sententiam consulentis: vt in prædi. c. cùm olim. & statim sequitur. Vide quod de requisitione consilij plenè scripsi super regula, nullus ex consilio. lib. vj. post quæstiones iiij.

ADDE, vt per Ange. consi. xcij.

a ¶Quia. Hæc ratio no. in præd. dec. cùm olim.
b ¶Succedat. arg. sup. ꝙ expiret.
c ¶Quidam dicunt. Aib. Pap. vt dicit Ioan.
d ¶Alij contra. Scilicet Io. author huius tractatus, qui dicit eum præcisè cogendum prætoris remedijs, captis pignoribus & distractis, & mulctis impositis. ff. de cōfes. certum. j. respon. & de vent. inspi. l. j. §. ex hoc. vide j. ver. a lviij. quæritur aūt. ibi, posset etiam dici.
e ¶Dicetis. Psal. cxj.
f ¶Euangelio. Ioan. 7 vj. post prin.
g ¶Accessissent. Et de concess. præben. c. vlti. lib. vj. versi. si autem.
h ¶Videtur. secundùm Ioā. per l. illā. & hoc intelliges p ea, quæ no. & dixi in prin. ī versi. dati ui. Hoc autem author interponit ad verba Ioan. vsq; ad versi. & scias.
i ¶Concessit. Vide hoc plenius infrà, versiculo, & scias. xvj. est.
k ¶Testamēti. Sup q̄ incipit, licet īcerta. & incipit ibi: & 8 ad hæc oīa. In forma aūt ipsi⁹ addit Rolā. hāc formā, q̄ aliqd supplet. subdit etiā ibi scilicet b in formulari, quod tū posuerat vbi supra, de potestate vēdedi &c. & de formis exequēdi altero impedito, vel nō exequēdi sine consilio, & consensu talis: & sic in casum discordiæ volebat, vel nolebat stari maiori parti. Sed quærit Gul. de Cu. super l. nulli. an ex vi talium verborū, quibus datur potestas agendi, petendi, vendendi, &c. detur eis actio contra hæredes, in casu quo aliàs non agerent: vt quia non ad pias causas? arguit quòd sic, ex l. generali, quia dicitur testatoris volūtatem sequendam.

lium non sit vtile: licet enim hæres non teneatur eius sequi consilium: vt extra, de renuncia. le ctæ. debet tamen requirere: quia[a] fortè illius sententia mouebit hæredem ad melius, vel ad bonum. argumentum xxxj. distinctio. Nicæna. ff. de arbit. item si vnus. §. fina. & l. sequen. in fine. xx. distinct. de quibus. in fine. C. de fideicommis. quæstionem.

¶†Quintò, Quid si testator dicit: volo quòd ad voluntatem mei gardiatoris, siue executoris, siue eius arbitrio fiat distributio, & legatorum solutio? Et videtur quòd erit ille executor, siue diuisor. Hæres enim habet eius voluntatem, & arbitrium sequi in prędictis. argumen. ff. de verborum obligationib. si quis arbitratu. & l. sequenti. & l. si seruus. responso primo. ff. pro soc. si coita. C. de fideicommis. l. finali. C. de contrahen. emptio. l. fina. ff. quarum rerum actio non da. l. prima. in princi. vnde quasi executor censetur. ff. de condict. & demonstra. in quibus. §. fina. & erit ad instar honorarij tutoris: vt suprà versic. iij. sed quid si. ¶Sextò, Quid si malè fuit arbitratus? Et videtur quòd hæres non tenetur sequi arbitrium eius: sed ipse per se facere potest. ff. de administra. tuto. pater. Aliàs incipit, quidam. §. Papinianus. ff. de muneri. & honorib. vt gradatim. §. j. extra, de arbitr. cùm olim. ad finem. extra, de iureiuran. c. Quintauallis. & c. veniens. extra, de elect. in causis. Alij dicunt in dubio eundem fore ad arbitrium boni viri. argumē. extra, de regul. & transeun. ad reli. licet. vltra med. ff. de contrahen. emptio. l. fina. & l. hæc venditio. ff. pro socio. si societatem. & l. sequen. de pœnitē. distinct. vj. c. j. prope princip. versicu. isset ad fratres. Si verò certum sit ipsum malè arbitratū fuisse: tunc hæredes per se faciant. ¶Alij dicūt, quòd si de omnibus fuerit arbitratus, functus est officio suo, nec vlterius est cogendus. ff. de arbitr. l. diem. ff. de re iudica. iudex. extra, de officio delegat. in literis. Si verò de quibusdam tantùm, cogendus est iterum arbitrari. ff. de arbit. quid tamen. argumen. extra, de testamen. tua. & de elect. cum terra. prope finem. ¶†Septimò, Sed pone quòd prius moritur, quàm arbitretur, vel quàm eius voluntas declaretur: nunquid expirat, vel est in causa caduci legatum: & an Episcop⁹ in locū eius succedat. & videt ꝙ euanescit: nec aliquis in locum eius succedit: argumē[b]. ff. de verbo. obligatio. si quis arbitratu. & l. sequenti. & l. si seruus. responso primo. extra, de offic. delega. c. fina. Argumen. contra, quòd Episcopus in locum eius succedat, sicut & succedit, cuilibet executori, testatoris voluntatem non implenti. C. de episcop. & cleric. l. nullus. §. primo. in authentic. de eccle. titu. §. si autem qui hoc facere. & in prædict. c. tua. & sic non videtur legatū euanescere. Dicunt quidam, quòd quando testator dixit, lego decem pro alimentis pauperum, voluntate vel arbitrio talis, & c. hic duo continentur, scilicet ipsum legatum, & quòd distributio & solutio fiat de voluntate ipsius. Vnde licet alterū, scilicet distributio de voluntate illius morte præuenti fieri non possit: nihilò minus tamen legatum manet. extra, de dolo & contumacia. cùm dilecti. extra, de restit. spolia. Pisanis. ff. de conditionib. & demonstration. hęc scriptura. Nec peribit legatū, imò quo ad illud soluendū, est testatoris implenda voluntas. ff. de condi. institu. l. turpia. §. primo & secūdo. & l. si fundus. §. Iulianus. Nec succedet Episcopus. Vel potest dici, quòd si talis sit executor, succedet Episcopus. & vide j. versic. xiij. quid si sunt. ¶Octauò. Sed quid si ille viuens non vult arbitrari? Et videtur quòd legatum euanescit. C. de contrahenda emptio. l. fina. extra, de rescri. sciscitatus. & de offic. delega. prudentiā. §. primo. Sed dic contra, argumentum C. de in authen. de nup. §. disponat. vt sic propter expresionem etiam liceat res illius vendere. Sic de tutore dicitur. in lege, si tutor. C. de inter. ma. inter tut. & pup. & quando decre. opus non est. l. fina. & quod ibi not. & in l. alio. ff. de ali. & ci. le. Et constat testatoris mandatum durare post mortem. ff. man. si verò non remunerandi: §. fina. cum l. sequen. Ipse tenet

stitu. & substitu. l. prima. ff. de conditioni. & demon. l. Titius Nonò. ¶Sed an poterit cogi arbitrari, & suam dicere voluntatē? Quidam dicunt[c] quòd non: vt in prædicta l. de contrahenda emp. in authenti. colla. viij. vt lice. ma. & auiæ. §. si verò. argumentum contra. ff. de arbi. Labeo. quod non negat se velle arbitrari: negotium tamen tenet in suspenso. Dicunt quidam non esse cogendum. Alij contra.[d] ¶†Decimò. Sed pone, testator dixit: facio talem gardiatorem, vt per eum fiat distributio rei legatæ, seu quantitatis? Certè talis est executor indubitanter, seu distributor: quia hoc sonāt hæc verba. ff. de solutio. l. finali. ¶Vndecimò. Sed an distributor dicendus est executor? Et videtur quòd non. Nam distributor videtur solùm esse diuisor: cui momentanea & voluntaria tantùm cura est iniuncta. Nam alia est causa executoris, quàm necessitas præbendorum & alimentorum ad exequendum adstrinxit: vt ff. de alimentis & cibarijs legatis. pecuniæ. Nec videtur etiam dici posse minister, qui habet diuidere, siue soluere, siue exequi: vt eodem titulo. l. tertia. Sed quod idem sint distributor & executor, videtur ex verbis Prophetæ dicentis:[e] Dispersit, dedit pauperibus. & ni Euangelio:[f] Distribuit discumbentibus. & argu. extra, de appellat. nouit. ¶†Distribuere enim, est inter plures diuidere. argumentum extra de constitut. cùm accessissent.[g] Item, quòd distributor idem sit quod minister, vel executor, vel solutor: probatur ff. de alimentis & cibarijs legatis. l. iij. ff. de legatis primo. quidam §. secundo. ff. si cui plus quàm per l. Falcidiam, l. prima. §. diuus. videtur autem inter hæc officia esse differentia, vt infrà versi. xl. de executore. Item quòd distributor sit idem quod diuisor probatur ij. quæstio. j. si peccauerit. ibi: distribuite tempora, & c. verū est quòd distributor est solutor, siue executor. De hoc suprà versic. j orro. sub versicu. primo. ¶†Duodecimò. Sed quid erit, si testator ita dicit: facio T. gardiatorem meum, volens per eū fieri solutionem legatorum? Et videtur quòd iste sit merus executor, vel minister non habent potestatem diuidendi, vel distribuendi, sed solùm soluendi. & de tali loqui videtur prædicta lex ff. de alimentis & cibarijs legatis. l. tertia. præsertim si testator fecerit diuisionem legati. quod si nullam fecerit, nec etiam designauerit personam, per quam fiat: adhuc idem videtur, vt nullam habeat potestatem, sicut nec merus executor, vt extra, de officio degati. pastoralis. §. quia. & de appel. nouit. & sic hæres diuidet. Argumen. contra, quòd executor, qui habet soluere, debeat diuidere, & soluere suo arbitrio: vt in prædicta l. tertia. de alimentis & cibarijs legat. & hoc verius videtur.[h] ¶†Notandum quoque est, quòd si in testamento dicitur: facio talem executorē ad complēdum omnia prædicta & singula: & nihil aliud. iste est merus minister, & pecuniam sibi datam dispensare potest: sed aduersus hæredem nullam habet actionem: nec aliquid potest, nisi inquantum testator ei concessit.[i] vnde si testator velit, dicat prout habetur s. proximo ver. in forma testamenti.[k] Vel sic.

¶FORMA. Dans & tribuens ei plenam ac omnimodam & liberam potestatem, atq; generale mandatum cum libera administratione exigendi, petēdi, & recipiēdi ab hæredibus infrà scriptis, vel etiā à suis debitoribus, à quibus eorū voluerit sufficientem & integram pecuniam, pro prædictis omnibus, & singulis exequēdis: & contra eos habeat causam agendi, & ipsos cū effectu conueniendi: & mandauit dictis hæredibus, quòd dictam pecuniam sine lite & molestia ipsi executori dent, & tradant: alioquin pœnæ nomine eos damnauit in dec. m

eum ex tali potestate, nec agere posse in casibus non permissis: aliàs non posse vendere inuito hærede. Restringitur ergo potestas ad casus permissos, vt agat. & sic vt dicit intelligatur gloss. superius alleg. In his ergo, quæ non habent iuris adminiculum non agent: quia non potest testator facere, quin leges in suo testamento locum habeant. ff. de legatis primo. nemo potest. extra, de testamen. capi. requisisti. versic. secus autem. & ibi concor. Item constat quòd nullus potest agere, nisi is, cui debetur: sed executori nudo non debetur nec mandatum habet à legatario, cui debetur. nec testator potest hoc facere: quia sibi non debetur, & ipse facit quòd debeat. Ad rationem inducit ff. de regulis iuris. l. nemo alieno. Agunt autem tutores & curatores: quia iuris adminiculum habēt: & sic etiam executores ad pias causas. Alij verò non habent officium à iure, sed mandato testatoris. Ad hoc facit ratio iurium ff. de manu. testamen. Stichus. & ff. de iure dotium. l. si ego. §. si res. text. expressus secūdum eum facit ff. de testa. tute. l. iure nostro. quia maternō pōt esse tutrix, vt dixi s. versicul. iij. propter quod administrare non potest, licet testator hoc mandet: quia caret iuris adminiculo. Sic in proposito. ff. de ne. ge. qui aliena. §. ꝙ ꝙ. ff. ad Trebel. Lucius. §. Mæuia. qui bū facit, sed in eū cōtraria dixit esse remota & procedunti

decem ipsi executori proprio nomine recipienti legati nomine applicandis[c] suprà, §. proximo. versiculo sequitur. & prædicta omnia, & singula nihilò minus executioni mandari præcepit.[a] ¶ Et nota quòd ideo dixi suprà, §. proximo. in principio. in forma testamenti: dans ei, & cuilibet eorum,[b] & cætera: quia non videtur, quòd alter executorum, seu fideicommissariorum posſit sine reliquo agere. argumentum C. de hæredita. actio. l. ij. argumentum tamen contra, ff. de cura. bo. dan. si plures. & ff. de administratio. tutorũ. decre. & ff. de procurat. si quis cum procuratorio. & l. sequenti. & hoc tutius est:[c] secundùm Vbert. maximè quia non coguntur hoc officium suscipere. ¶ †xiij. Quid si sunt plures executores, & vnus decedit: nunquid erit inter eos ius accrescendi, vt superstitibus accrescat officium istius?[d] Et videtur quòd sic ad instar vsufructuariorum: vt ff. de vsufructu accrescen. l. j. in princip. Sed hoc contra secundùm Vbert. imò Episcopus in locum defuncti, alium subrogabit ad instar tutorum mortuorum: vt C. in quibus caus. haben. tuto. per totum. nisi dati forent à testatore, cum illa clausula: quòd si non omnes interesse poteritis, & cætera. extra, de offic. delega. vno. & capitul. prudentiam. §. adijcimus. & extra de testa. Raynaldus. in princip. de hoc j. versicu. xlix. sed si aliter. Vel distingue[e] ad solutionem huius quæstionis & præcedentis: Aut testator legauit certas res certis personis, aut commisit arbitrio commissariorum aliquid distribuendum pauperibus, aut mandauit aliquid fieri, puta fundari ecclesiam, vel hospitale, vel etiam aliam domum religiosam: si quidem legauit certas res certis personis, & vnus solus commissariorum soluit eas illis, & distribuit inter eos: valet quod fecit, licet malè fecerit, consocios non requirendo: quia multa fieri prohibentur, &c. extra, de regu. ad apostolicam. j. quæstio. j. quidam. xxx. q. v. c. sed obijcitur. Si autem iusſit testator res vendi,[f] vel vt pecunia, si qua extabat, secundùm arbitrium commissariorum pauperibus distribueretur, tunc vnus solus nequit hoc expedire sine alijs ad instar coniudicum: vt s. vel coeligentium: vt extra, de elect. in Genesi. Si verò iusſit fundari monasterium, vel aliquod pium opus fieri: tunc omnium consensus debet requiri: qui si discordẽt, vel differant, tunc etiam ad vnius eorum instantiã eos Episcopus coget. Ad hoc extra, de testamen. nos quidem. C. de sacrosan. eccle. l. prima.[g] nec debet tunc Episcopus alium substituere, altero eorum mortuo, cùm alij posſint id fideliter exequi. Non enim fuit mens testatoris, vt altero eorum decedente, alij non posſint exequi, sed econtra. Et in testamentis benigna est interpretatio facienda. extra, de donatio. cùm dilectus. vt voluntas defuncti impleatur. C. de sacrosanctis eccle. l. prima. xiij. quæstione secunda, vltima. in authenti. de nuptijs. §. disponat. colla. quarta. extra, de testamẽ. c. indicante. Si autem negligentes, vel suspecti essent: tunc debet Episcopus interponere partes suas: vt in prædic. capitu. nos quidem. & eodem titulo. tua nos. & capitu. Ioannes. & sic etiam de hæredibus, vt eodem titulo, si hæredes. & si illi inter se adinuicem dissentiant, poterit Episcopus cum eis consentire, qui locis, vel personis pauperibus intendant prouidere. ff. de legatis secundo. l. secunda. & in authen. de ecclesi. titu. per totum. C. de episcop. & cleri. si quis ad declinandam. ff. de legatis tertio. legatis. §. primo. Sed si cõcordant in bono, Episcopus non habet quicquam facere: vt in prædic. concordan. & vide suprà versicu. septimo, sed pone quod prius. ¶ †xiiij. Item ponè, cùm quidam fœnerator veniret ad pœnitentiam, promisit sacerdoti nolenti sibi aliter dare pœnitentiam, restituere vsuras receptas, & remittere recipiendas nunc quæritur, an per sacerdotem actio & exceptio debitoribus acquiratur. Et videtur quòd non: vt Institut. de verborum obligationibus. §. alteri. ¶ Item quia cessat causa mortis. Item quia sacerdos non est hominis seruus publicus, sed solius dei: vnde Deo debet acquirere, & non alij. Dic contra: quia ius publicum consistit in sacris, & in sacerdotibus: vt prima distin. c. ius publicũ. & ff. de iustitia & iure. l. prima. §. ius publicum. & sic sacerdos est publica persona, per quam alteri bene quæritur vtilis actio. ff. rem pupil. sal. fo. l. quarta. C. de episco. & cleri. authen. generalis. & de litis contest. authenti. libellum. quæ est iij. q. iij. capitul. induciæ. §. spatium. Et hæc mea opinio hodie canonizata est in decret. Gregorij decimi, de vsuris quãquam. libro sexto. vbi de hoc diximus & facit ad hoc extra, de simon. nemo. & vide suprà de primo decreto. §. iam de effectu. versiculo sed oppones. & de satisdationibus. §. viso. versiculo sed quis.[h] ¶ †Decimoquintò quid si fœnerator præcepit illi, quem dedit tutorem filijs suis, vt vsuras redderet? Respondeo, valet præceptum, ac si factum esset hæredibus. argumentum ff. de legatis secundo. peto. §. mater. ff. de annuis legatis. l. liberto suo. §. finali. in fine. Qualiter conficiatur instrumentum super venditione alicuius rei à fideicommissario facta: vide infrà, de emptione & venditione. §. primo. versiculo interdum.[i] ¶ †Decimosexto & scias[k] quòd executores huiusmodi, nomen, & vim habent hæredum: ex quo patet eos posse agere & exigere, nedum ab alijs,[l] sed etiam ab hæredibus relicta: vt C. de episcopis & clericis. l. si quis ad declinandam. §. vbi autem. & l. nulli. in principio. & argumentum ff. de religiosis. si quis sepulchrum. §. funus. & in decreta. extraua. de testa.

habentibus iuris adminiculum, sicut tutores, & similes. Dicit autem illum non dici nudum ministrum, cui testator legauit, licet restituendum, vt plenè dicam j. super ver. xvij. in fi.

a ¶ Præcepit. Hoc posset sequi absolutio & liberatio à ratione reddenda, quæ valeret, vt verbum sonat: nisi contra eum probaretur dolus in administrando, vel distribuendo. ff. de administ. tuto. quidam decedens de libe. le. l. si quis rationem. & l. si petitur. ff. de legat. ij. si seruus vetitus. vide quod scripsi in decre. Ioan. versicul. ex his. ad fin. pen. colum.

b ¶ Eorum. Si essent tres & nõ vult singulis dare potestatem. det duobus: et hoc est vtile, propter ea, quæ not. infrà in versicu. lij. sed quis erit exequens. ibi dicam.

c ¶ Tutius est. Scilicet quòd detur mãdatum. de quo s. nam dictum proximum nõ potest dici tutius, si dixisset verius coaptaretur literę sequenti.

d ¶ Istius. Expeditum est quòd vno mortuo, absente, vel exequi nolente, alter exequitur, nisi testator aliud expresſit. de testamen. capitu. ij. ij. respon. libr. sexti. & quæstionem Ioan. de Deo. ibi scripsi super verbo, libere. & fuit xiiij. quęstio tertij libri. quę vult quòd Episcopus non potest in locũ defuncti subrogare, quãdo sup est põt exequi. & idem statim vide in versicu. nec debet. ADDE vt per Abb. consil. cx. secundo volu. Bald. consil. clxxxv. iiij. libr. & consil. lxxvj. ij. libro ccccxij. eo. lib.

e ¶ Distingue. Secundùm Ioan. do Deo, cuius fuit hæc distinctio post questionem s. proxi. allegatam. huic etiã conuenit versi. lxij. j.

f ¶ Vendi. Propter hoc verbum posita fuit remisſio, quæ nunc est post duos proximos versiculos, qui fuerunt additi: & melius posita fuisset post xxxij.

g ¶ L. prima. Vide infrà versicu. sexagesimo quinto. quid si testator. & quod ibi dicam.

h ¶ Sed quis. Per hoc videtur solui quæstio dominicalis decima tertia de illo, qui in mortis articulo in manu sacerdotis remisit iniuriam sibi factam per Titium, iurans non contrauenire: postea sanatus vult agere iniuriarum. Et refert Bartolus Hugo. dixisse quòd si id fecit causa mortis, agere poterit: secus si simpliciter. allegat ff. ad Sylla. l. j. §. fina. refert Tanc. dixisse, cuius fuit hæc quæstio. xj. quòd cùm sacerdos sit publica persona, nullo casu aget, sicut & si sic remisisset vsuras, amplius non poterit, secundùm eum. Guido de Suz. in quæstio. statutorum ad finem. & in l. non aliter. ff. de adop. tenet pacem valere, per prædic. legem, & per superius allega. & per illa generalia, quòd non licet pœnitere, vel contra factum suum venire. & quia recipiendum est id, per quod res valet. de verborum obligationibus. l. quoties. & quia verbum pacis fauorabile. C. de cadu. tollend. l. vna. in princip. & de iud. nouit. & sic ampliandum, non coarctandum. de regulis iuris, odia. cum concor. Probat etiam id per l. cùm clericus. C. de episcop. & cleri. nam si per executorem secularem acquirit actionem et exceptionem, vt ibi. & in authen generaliter. superius allegata. fortius per executorem & ministrum Dei. & loquitur de vtroque casu, scilicet iniure, & vsurarum. Vide quod not. Institut. de iniur. §. fi. Illud autem, quod pòst Tancredus dixit de vsura, tenuit Pileus in quæstione sua centesimadecima octaua dicens debitori, à quo post conualescentiam peteret, competeret exceptio doli. Inducebat odium fœneratorum, prohibitionem vsurarum, fauorem iuramenti, sacerdotem esse spiritualem patrem: & quia illi, quorum negotium gesſit, poterunt ratam habere quæstionem Ioann. de istis autem, vide de vsuris. quanq;. libr. vj. super gloss. nomine. ADDE, quòd Gulielmus de Cugneo & Bartolus hanc quæstionem ponunt de remisſione iniuriæ. & l. si tibi decem. §. primo. de pactis. & cõcludunt quòd agere posſit, non obstante remisſione facta in mortis articulo, rationibus, de quibus ibi per eos. & eorum opin. est communis: vt habetur in dicto §. imò dixit Baldus ibi, & in l. si dominus. de seruit. vrbanorum præd. & in capitulo primo. §. iniuria. de pace iura. firm. quòd si vnus remittit alteri iniurias & expulsiones & deuastationes, non videtur remittere damna & interesse, quod passus est. allegat Dynum in l. sed si vnus. §. si ante. ff. de iniurijs.

i ¶ Interdum. Innuit quod vendere potest. de quo infrà, versiculo trigesimo primo. & trigesimosecundo et vide quod dixi suprà versicu. decimo tertio.

k ¶ Et scias. Reuertitur ad materiam Ioan. prosequens. & in versic. seq. quæstiones. xxij. xxiij. & xxvj.

l ¶ Ab alijs. Conuenit ei quod dicit, Iaco. de Are. eum cõtra extraneum rerum possessorem agere posse. & facit versicu. xxvj. j.

mentis.Ioannis,frange panem.§.primo.[a] Sed contra.Nam dixit lex,quòd talis minister,nequit exigere ab hæredibus fideicommissarijs:si tamen hæredes ei gratis soluant,ipsum tenetur distribuere inter eos,de quibus est à testatore rogatus: vt ff. ad Trebellianum Lucius.§.Mevia duos filios. versiculo.de hoc.Sed dic quòd si iste minister est institutus ad erogandum relictum ad pias causas: bene potest etiam ab inuitis hæredib9 exigere:vt in prædicta lege,nulli.& in prædicto §.funus.& expresse extra,de testamentis.Ioannes.& si nullus sit hæres,poterit etiam totam hæreditatem vēdicare:nec detrahet Falcidiam:vt præ.decreta.Ioannes.& eo.titul.tua.& C.de episcopis,& clericis.si quis ad declinandam.Si autem non sit executor ad pias causas,sed ad alias,puta quia testator sic dixit,M.vxorem meam hæredem instituo,& volo vt decē,quæ habeo in mobilibus, reddat Titio.[b] Itē quod idē T.ea diuidat inter tales amicos meos, & nil sibi retineat:hoc quidem casu non habet T. actionē contra vxorem hæredem scriptam:vt in prædi.§.Mevia.& ff.de adi.lega.l.filio ex parte.& l.filio.§.matri.Nec obstat prædic.decreta.Ioannes.si bene intelligatur:prout ibi notatur secundùm Papā:[c] quę tamen prima facie contraria esse videtur.vnde circa hunc articulum sic distingue:[d] ¶†Cùm quis legat[e] alicui aliquid, vt ille illud legatum inter aliquos distribuat:aut iste cui legatur,est minister merus,siue purus,seu executor tantùm, aut est minister & particeps illius legati.Si sit minister,siue executor tantùm,vt quia ex legato nihil debet penes eum remanere,sed totū debet inter eos,inter quos rogatus est distribuere:quia forte testator sic dixit: Centum,quæ habeo in arca,pauperibus relinquo, per talem amicum meū distribuenda:vel inter cōsanguineos meos talia decem,quæ habeo in arca diuidat:tunc regulariter nullam habet actionē pro illo legato exigēdo:sed si fuerit ei solutum, debet ipsum inter legatorios diuidere: vt in prædicto §.Mevia.& in prædicto §.matri.ff.de legatis secundo.l.codicillis.in princ.& l.si qs Titio.ff.de adimē.leg.filio.§.matri.Tamē fallit hoc:cùm est minister, siue cùm est legatum ad pias causas.[f] Nam tunc licet nullum emolumentum debeat habere ex tali legato,habet tamen actionem ad illud recipiendum vt in prædicta lege nulli.& ff.ad Trebellianum lucius.§.primo.ff.de alimen.& ciba.leg.alio. cū aliàs fuerat relicturus: vt ff.de legatis tertio.l. pater. §. Tusculanus. cum suis similibus.Item fallit cùm testator expressè concedit ei potestatem petendi dicens sic:H.mihi hæredem instituo:P.amico centum lego,[g] quæ centum volo quòd ipse poterit petere,& petita & exacta distribuere:vt ff.de lega.j.cùm quidam.§. si scriptus. & l. si à pluribus. in princip.&.ff. fami. erciscun.si filia.§. Papinianus. Si autem sit particeps legati: vt quia testator sic dixit: Titio relinquo centum : de quibus volo quòd retineat quinquaginta: alia distribuat inter pauperes pro anima mea. Iste indistinctè potest petere, & exigere ab hærede:quia quo ad suam partem est legatarius, quo ad aliam est minister: vnde habet actionem ad repetendum legatum, & postquam repetierit, debet hoc distribuere: vt ff.de lega.ij.si quis Titio decem.in prin.vbi de hoc.& de lega.iij.l.si legatarius.Item etiam vbi aliquid voluit executorem testator habere,puta Falcidiam:tunc aget:vt ff.de lega.ij.si quis Titio decem[h]. ¶†xvij.Sed quo iure petetur hoc legatum in his casibus, in quibus comissarius habet actionem? Dic quòd si his, qui debet petere, particeps est, sibi competunt tres actiones,scilicet ex testamento,hypotecaria,& rei vendicatio: vt C. communia de legatis.l. prima & secunda. & colligitur ff. de legatis tertio.si legatarius.in princip. & suprà de actio.seu petitio.§.sequitur. versic. illud verò nota.& infrà de testamē.§.primo.versic.& nota quod.Si autem nō sit particeps legati: tūc si potest petere,quod est in duobus casibus, vt dictum est: petet conditione ex præd.l. nulli. §.si autem post. Nam cùm ibi detur actio, nec sit cautum quo genere actionis agatur: competit ex lege condictio.ff. de condict. ex lege vnica. vel petetur actione in factum.cùm deficiat actio.vel pontificali authoritate:vt ff.de petit. hæred. hæreditas. in fin. & interest iudicis,& ad eius officium pertinet,huiusmodi pia legata solui: vt in prædi.l. nulli.in fin. vnde etiam iudicis officio peti potest.argu.ff. de lega.secundo.si quis à Titio. & extra de testam.c.nos quidem. & c.tua.secundùm Odoff.[i] Vel dic quòd actio ex testamento[k] cùm tanquam legatarius,vel fideicommissarius sit: vt in prædict.l. si quis ad declinandam. vel distingue secundùm Vbertum an sic dixerit testator,lego centum Tito:& rogo eum,vt expēdat ea in redēptionem captiuorū: vt tunc locum habeat actio ex testamento.Si autē dixerit,relinquo centū pro redēptione captiuorum,& volo q T.ea disponat: tūc condictio ex lege locum habet.de hoc infrà versi.xliiij.illud[l] etiam. ¶†xviij. Quid si hæres dicit:

a ¶Primo.De hoc scripsi post Inno.& Hosti.in decreta.Ioan. eodem titul. in prima quæstione.ibi vide.Tangit Iacob.de Ra.absurdum videri,quòd vbi certa sunt legata,& certi legatarij,executor intentet actiones legatariorum locupletum:& sic quodam modo eis inuitis sit procurator ipsorum. Petat ergo ab illis mandatum:& tunc agat.Ad hoc addo:pone,quòd talis legatarius ab hærede amico non vult exigere, vel plus confidit de hęrede, q̄ de commissario: per hoc satis puto, saltem de voluntate legatariorum talium,quòd pro eis exigat,constare debere.De locupletibus dixi : quia in pauperibus legatū esset pium, in quo fortior est executoris potestas, vt sequitur.

b ¶Titio. Melius diceret, tradat Titio.

c ¶Secundùm Papam.Vt ibi scripsi super verbo, per eosdē.& inter primam quæstionem.

d ¶Distingue. Secūdùm Odoffredum de quo infrà.versiculo proximo.Hic præmittam partē distinctionis Ioan. de Bla.qui in rubrica de actione ex testamento, ponens quatuor casus,quibus locum habet illa actio, de quibus infrà, de testamen. in principi. Addit quintum, secundū eos,qui dicunt,executores posse agere ex testamēto cōtra hæredes, vt dēt eis res, quas habēt distribuere.Ipse tamen distinguit in mero executore, qui est quasi minister: quia aut ipse est vnus ex hæredibus:vt quia dixit, volo quòd per talem ex hæredibus meis soluantur legata.quo casu ipse poterit agere contra hæredes iudicio familiæ erciscundæ vt dicta legata præcipiat,id est, ante alios capiat. Et tenebitur legatarijs actione ex testamento.ff. de legatis primo.si à duobus.Aut non est ex hæredibus:& tunc tenet,& remittit, vt sequitur.& vide quod dicam infrà. ver.xlv.

e ¶Legat.Hoc verbum infrà reassumam.

f ¶Pias causas.Vel ad alimenta.dicit Odof.& Alber. Gal.de fidei.in prin. & idem infrà versi.xxv.

g ¶Lego.Statim dicam per hoc verbum,etiam si in sequenti clausula competeret actio.

h ¶Titio decem.Per superiora patet quòd author nudum ministrum intelligit etiam legatarium,qui distribuere, vel alteri soluere tenetur totum, & in nullo vtilitatem participat.Iacob.de Ra.in lege,nulli. tenet, & hoc mihi placet, legatarium, licet totum distribuere debeat,esse ministrum non nudum:& sic agere potest contra hæredem:etiam si distribuere non debeat in piam causam. Hoc probat per legem, Imperator.ff.de legatis secundo primo responso, vbi patet legatarium, qui totum alteri restituere tenetur, aut agere debere, & soluere, aut actionem cedere, si non vult agere.Expressum ergo habemus, quòd agit. Huius ratio patet:quia legatum est donatio in testamento relicta.ff.de legatis secundo, legatum. ergo non nudus minister.Item certum est,quòd ipse est,qui transfert dominiū rei legatæ, vel actiones in eum, cui assignare tenetur: quod non facit nudus minister,qualis esset,si diceret testator: lego Titio centum, quæ volo manere apud Seium, vsque ad tale tempus. Iste Seius verè non est legatarius,sed custos. Sic esset etiam inter viuos, quando Titio donarem rem aliquam, post tempus tradendam Seio: ipse Titius interim est dominus rei, & restitutionis tempore dominium transfert:nec reuocare interim posset donationem à Titio: sed si non do, vel dono, sed depono aput Titium rem tradendam Seio: non transfero à me dominium, propter quod ante traditionem mandatum reuocare potero, nec post trāsferre posses.ff.de donat.l. hoc iure.§. si quis dederit, & si certum petatur .l. eius qui in prouinciā.§. quas verò pecunias. Ad prædicta inducuntur.ff.ad Trebel.Lucius.§.Mevia.& de ali.et cib.leg.leges.aliæ superius allegatæ ijs concordant quæ no. infrà versicu. proxi.in fin. Nec dicas differentiam non faciendam hoc casu, cùm res alij est radenda inter verba, dono vel depono: quia differentia patet. Moriente em̄ illo, pro quo deposui: teneris mihi rem restituere. ff. de legatis primo.l.antepenult.§.fina. non sic,cùm donaui vel legaui: & moritur is,cui tradi mandauerā. Manebit em̄ res penes legatariū vel donatarium:vt in præ.§. Tusculanus.C.de cadu.tol. l.vna. §.j.& §. pro secundo.& ff.de lega.ij.l.si quis Titio.hæc verò nō essent necessaria secundùm opin.Hostien.quam scripsit in decre.Ioan.sub j.q.

ADDE vt per Barto.in l.si quis Titio.quem Panor.sequitur in c.Ioannes.extra de testa.& ibi videbis de seq.addi. Et quādo executor dicatur nudus minister, vide Ro.consi.ccxxviij.

i ¶Secundùm.Odoff.in l.nulli.vbi per eū hæc distinctio.& s.proximo idē G.de camo.Simo.etiam omnes istos modos agendi ponit.

k ¶Testamento.Vtili secundùm Hostien. & Iaco.prædictum de Are.quæ directa daretur pauperibus:vt in l.statim alleg.§.licentia.eorum est ratio: quia nec noua obligatio est inducta per l.nulli. sed iam nata ipsius legis authoritate ad alias personas extenditur. C. de leg.l.ex legato.ff.de pign.act.si conuenerit. & sic etiam erat olim per l.alio.ff. de ali.leg. vbi talis minister actiones habebat.

l ¶Illud etiā.Sed continuando ad id quod s.dixi, quæritur an minister,qui, vt prædixi, actiones habet:an illas habeat suo nomine, aut nomine illorum:in quos distributio fieri debet? Quod nomine illorū,facit lex orphanotrophos.C.de episco.& cleri.ibi,quasi tut.& cur.& aut.de eccle.titu.§.fin.Quod suo nomine,facit l.si quis ad declinandā.in titu.præd.§.licentia ibi,si enim,&c.Et hoc placet Iac.de Are.& Nico. vt sicut olim illas habebat quando sibi aliquid retinebat, vt l.si legatarius..s.alleprobat cùm actionem cedere teneatur. Ad idem Imp erator.ff.de lega.ij. sic hodie habeat in

paratus

relictis ad pias causas,dato φ nihil retineat,& lucrum est in eo, quod piè agit.in aut. de hæred.& fal.§.si verò expressim. Sic & procurator in his, quæ acquirit officium exercendo,datur illi actio suo nomine.quod patet: quia tenetur illam credere domino.ff.man.si procurator.§.fi.Per hoc dicit ad multas quæstiones responsum, de quibus j. dicetur.Sed Iac.de Ra. ad quæstionē,an executor habeat actionem,etiā si ad pias a causas sit electus:respondet quòd nō. Huius ratio est: quoniam executor est administrator iurium & actionum alienarū,sicut tutor,pro- b curator,& his similia.e.ti.l.orphano- c trophos. Sed si dicis,quomodo agit, cū sine actiōe &c. Respondet id verū d de actione sibi, vel alteri competente. Procurator ergo agit actione non sibi,sed domino cōpetenti: sic executor agit actione sibi commissa per legem vel testatorē. Fatetur ergo quòd actionem alienam e intentat: nudus autē non habet actionem,nec exercitiū, nisi in relictis ad pias causas. Si dicas, quis effectus, f ex quo habet,quomodo habeat? Re- g spondet in dando h procuratore,quem i nō dabit nudus minister ante litis cōtestationem.ff.de iniur.sed si vnus.§.item ait.sicut nec tutor,nec curator.C.de procu.l.neq;.sed non nudus sic, tanquam dominus. de hoc in fine satis j.ver.xxv.

paratus sum soluere hoc legatū,si tu executor mihi caues de implēda volūtate defuncti. Quidā[a] dicūt,eum ad hoc nō teneri:cùm nō dicat hoc præ.l. nulli.& quia officiū suū nō debet ei esse dānosum. ff.quēad.te.ape.si quis ex signatorib⁹.sicut nec tutor testamētarius:quia eius fides à testatore est approbata,vt Inst.de satisda.tu.in prin.& C.de epis. au.de creationibus.& arg.ad hoc.ff.si cui plus q̃ p l.Fal.diuus.[b] & ff.de ann.leg.l.liberto.§.largius. & ff.quā.dies leg.ced.l.Firmio.§.j.in fi.etiam si sit frater minor,[c] qui nil habet in bonis. Cùm enim eius fides à testatore electa sit,hoc loco satisdationis habēdum est:vt in prædi.l.de creationibus.Nec obstāt contraria:quia de volūtate testatoris cauebat. Alij contra[d],φ tenetur satisdare: arg.ff.de leg.iij. si tibi legatum.& ff.de lega.j.cùm quidā.§.ij.& l.si à pluribus.& ff.de cōdi.& demō.Titio.circa prin. &.l.quibus diebus.in fi.in aut.de hæ. & fal.§.si qs autē.ff.loca.& con.insulā.§.fi.de hoc j.ver. xlv.sed quæro.Tertij dicūt,φ si sit ei aliquid in testamento relictū:tunc tenetur satisdare.ar.ff.de cōfir. tu.l. fi.in fi.ff.de leg.iij.si tibi.Tu dic,quòd si sit diues,& bona persona,quę cōsueuit esse fidelis,nō cogit̃ satisdare:vt ff.de fur.si seruus cōmunis.§.quia verò. Quia hodie præsumitur bonus,qui olim fuit. ff.de re mili.nō omnes.§.à barbaris.[e] Si verò fit homo inops,perfidus,& suspectus:tūc sic,ar.ff.de pe.hæ. l.pe.ff.de rei vē.l.si is à quo.extra,de pig. illo.in fi. & xlvj.dist.sūt nōnulli.ad fi.¶ Alij dicūt,φ nec in hoc casu satisdabit.ff.de pet.hę.diuus. ff.qui satisd. cog.si fideiussor.§.fi.sed in primo sic:vt præ.l.sit tibi.[f] ¶ †Xix.Sed nūquid debet iurare quod bona fi 20 de faciat?Dicūt quidā[g] φ sic.C.de do. si quis ꝓ redemptione.rñ.j.& in præd.l.de creationibus.& in aut.ibi posita.[h] Alij contra,[i] per præ.l.si quis. quæ innuit iuramētum præstandū esse post distributionem,& non ante,vt j.versi.xlviij.sed nunquid. se- 21 cundū Vin.¶ †XX.Quid si exrcutor iam habuit legatū,& dicit se illud expendisse in pias causas,& hoc vult iurare:nunquid est ei credendum?[k] Azo dicit standum eius sacramento.C.de do. si quis ꝓ redemptione.§.j.[l] & argumentū pro eo,C.de epi. & cle.orphanotrophos.Alij cōtra,& φ debet per scripturā probare hoc expensum fore iuxta defuncti voluntatem:vt in authen.de san.episc.§.œconomus.& in prædi.l.nulli.Nec obstat,præ.l.si quis pro redemptione.Nam ibi te feci dominum,vt tu postea illi dares.In nostro autem casu non feci te dominum.sed solùm executorem:vnde ibi minus exigitur,quàm hic.Vel dici potest,quòd si executor fuit aliàs bonus,& legalis:tunc statur eius sacramento:aliàs non,secundùm regulam,Qui fuit bonus,præsumitur bonus,& econtra. extra, de præsumptio.mandata.xlvj.dist.sunt nonnulli.[m] Vel dic φ aut expensa est magna:& tunc requiruntur testes.Aut modica:& tunc non requiruntur. arg. ff.de pig.act.si pignore subrepto.ff.de ven. in pos. mit.l.j.in fi.& ff.de excu.tut.non tamen.in fi.secundùm Odoffre.[n] ¶ †XXj.Sed quæro quando exe- 22 cutores possunt ab hærede legata repętere: an statim mortuo testatore.Dic φ demum adita hæreditate ex testamento,vt ff.de te.tut.si nemo.ff.si quis te.li.esse iussus fue.l.j.§.ante aditam.Nisi fortè in illis casibus,in quibus valet legatum, vel fideicommissum,etiam non adita hæreditate.C.de fideicō. eam,quam.Si decessit ab intestato:tunc etiam debet esse adita hæreditas:vt ff.de fideicom.lib. l.secunda,nec potest dici quod habeat hypothecariā. 23 C.communia de leg.j.¶ †XXij. Quid si hæres dicit se velle interesse dispositioni:commissarius verò seu executor contradicit? Argu.pro hęrede.ff.de vsu & vsufru.lega.l.legatum.[o] argu.in præd.l.nulli.

f ¶ Sit tibi. scilicet quando acceptauit relictum in testamento,dicit Nico. super l.nulli. quòd commissarium ad pias causas conueniunt verbis legatarijs & ministris. fallit in sex casib⁹, quorum duo sunt pro se,quatuor cōtra se. Primū quia fideicommissarius non cogitur cauere de implenda voluntate testatoris. Secundū, quia statur eius sacramento contra se: quia cogitur suscipere officium.Item ex negligentia repellitur: & succedit Episcopus. Item non transmittitur officium ad hæredes.Item non potest distribuere per alium.Dicit tamen quòd hoc vltimū locum haberet,etiā in legatis non pijs, puta distribuendis īter cōsanguineos, vel vicinos.De hoc vltimo satis j.versicu.lxxj.

ADDE quòd officium executoris ad hæredem non transeat.Ro.consi. lxix.& quòd Episcopus succedat executore negligente,per eundem Ro. consi.ccxxviij.vbi multa bona vide.Quod executor quis possit distribuere per alium ad pias causas,& quòd mandatum morte non finiatur,voluit Ro.consi.ccij.

a ¶ Quidam Alb.Gal.de fideicō.in prin.& vide j.ver.xxxiiij.sed nunquid. vbi de alia satisdatione loquitur,& de alia j.versic.xlv.incipit,sed quæro. Et de his omnibus mistim loquendo cum Gul.de Cu.sciendum est quòd executores cum fideiussoribus cauere non tenentur,nisi sint suspecti. ff.si cui plus q̃ per l.Falci.l.diuus.dicens,si est suspectus,quare datur? Respon. datus fuit per testatorē ad distinctionem.Facit.ff.de adimen.le.l.liberto.§. Largius.in fin. Sed si quæris, an sine fideiussoribus teneatur satisdare?Dicit quòd si executores petunt legata,vt legatarij soluant,cauent hęredibus de indemnitate.de hoc j.quæstio.xxxv.Si quæritur alia cautio, quàm indemnitatis,si spes est,quòd pars saltem legatorum reuerti possit ad hæredes:dicit φ cautio prestabitur.allegat.l.iij.ff.de alimen.& cib.leg.Ad hanc l.respondetur.j.ver.xlv.vbi satis de hoc.Si autem non speratur aliquid reuerti: cautio non debetur: vt prædi. l.diuus.alias leges omnes in prædi. ver.xlv.Ia.de Are.sub dubio fortè,dixit verius,φ non satisdet. Ad l.iij.ff. de alimen.leg.respondet quòd ibi non à testatore,sed à cohæredibus fuit electus.Ad l.eo.titu.pecuniæ fortè.§.diuersa.rñdet φ finis respicit proximum dictum,non legis principium circa satisdationem,de qua iste versi. loquitur Ia.de Ra.alle.ad negatiuā l.diuus.§.& j.alle. Ad affirmatiuam l. Titio.& l.quibus.etiam j.alleg.soluendo tenet legitimum satisdare teneri.quod durum mihi videtur,si intendit excedere formam l.nulli.de testamen.Distinguit,an sit,vel non sit mutata eius conditio.Intelligas in malū: & tunc loquendo de nudo ministro,dicit φ si conditio eius non est mutata:quia prius pauper,& nunc diues,non satisdabit cum per testatorē fuit ipsius conditio approbata:vt de tutore testamentario dicitur Insti. de satisda.tu.circa princ.Si mutata est:quia tunc diues,nunc pauper, satisdabit. alle.§.largius.de quo.s.& j.& vide quod dicā j.super ver.xxxv.Ex his satis potest colligi φ religiosus,commissarius, testamentarius, non satisdet. Sciebat enim, vel scire debebat testator eum carere proprijs. Ex quo de satisdatione locuti sumus,scias secundùm Iac.de Are.φ ex duobus executoribus,vnus potest administrare satisdando Seio de bene administrãdo: honestius tamen offert arbitrium de satisdando,vel satisdationem recipiēdo.Insti.de satisda.tu.§.ij.

ADDE,vt per Bal.in l.si quis ad declinandam.per Bart.in l.alio.ff.de alimen.& cib.lega.

b ¶ Diuus.Per hanc solam legem tenet hoc Nico.& vide quod post eum dicam hic in fine.

c ¶ Minor.Vide quod de hoc dicam j.super versi.lxxiiij.

d ¶ Contra.Odoffre.vbi s.

e ¶ Barbaris.Extra,de præsump.mandata.de pur.cano.c.constitutus. in fi.

g ¶ Quidam.s.Iaco.de Are.nisi personæ qualitas aliud suadeat: vt quia est Episcopus.C.de episco.& cle.nec honore.

h ¶ Posita.Ad idem C.de ero.milit.an.l.penulti.in princip.lib.xij.& in authen.vt hi,qui oblig.in fin.C.de cu.fu.l.fin.de elect.de relig.do.c.ij. versic. illi etiam.

i ¶ Alij contra.Alb.Gal.vbi s.post prin.

k ¶ Credendum.Coniunge j.ver.xlvij.& versi.seq.& vide quod ibi dicam.

l ¶ §.primo.Per hunc.§.tenet etiam Nico.& idem Gul.de Cug.in dubio. Text. autem l.nulli. §.post vnius. ibi: numerum captiuorum data pro his pretia eum manifestare præcipimus.Iacobus prædictus sic intelligit, & mihi placet, saluo quod dicam in fin. quòd ipse expensas, intelligo notabiles, non minutissimas singulariter scriptas, manifestare debeat: & super earum veritate sufficiet eum iurare, per illum. §.j. & vide quod scripsi in decre.Ioan.in penulti.quæstione.de ratione remissa per testatorem.Sequens autem opinio,quæ habet per scripturam singula probanda,nimis est rigorosa & sumptuosa:nisi intelligatur,vt suprà,scilicet quòd scriptura specificet specificanda, & iuramentum probet. Specificatio autem multum valet,per quam veritas & falsitas facilè posset haberi. Facit extra, de frigi.& ma.capi.vltimo.Item contra, periculosum est dicere simpliciter sine specificatione stari iuramento, sicut magni papalardi volunt. Verbum est Iacobi de Rauen.qui dicit se vnum audiuisse de his, qui de triginta milibus expenderat duo milia:taliter rationem reddidisse. & nota:quia non fuisset in tanta summa id factibile,si per scripturam specificata fuisset.

m ¶ Nulli.Bene facit restringendo ad illas,quæ non facilè probari possunt. ff.de re mili.non omnes.§.à barbaris.

n ¶ Secundùm Odoff.Cyn.post Iac.& Pet.super l.id quod.C.de epi.& cle. q.viij.distinguit qualitatem expensarum,an possit probari,vel solutio legatorum:an non facilè possint,vt eleemosynæ minutæ.ibi vide.& j.versi. xlvij.& qđ ibi scripsi in prin.de clementina.& quod scripsi in ver.ibi seq. ADDE qualiter sufficit probare expensas,Fede consil.ccxl.

o ¶ Legatum.statim intelliges.

a ¶L.nulli. Alber.Gal.vbi ſ.poſt princip.& Iacob.de Aret.vbi ſ.vltra medium inducit hic in contrarium.& ſic facit litera l.nulli.ibi:& pro ſua conſcientia,&c.Iacob.ſtat pro hærede.Inducit timorem colluſionis, id eſt ne fideicommiſſarius colludat.Et pro hoc dicto facit de procura. c.ij. in fin. & c.ſi quem lib.vj.& leges,quas ibi allega.gloſſ.& hoc dictum placet:niſi forſan hæres pręſe ferret minacem vultum, quando terreret legatarios, quibus vſuræ, vel malè ablata, veniunt reſtituenda. Faciunt notata ſuprà,de teſte. §.nũc tractandũ.in prin. tamen vt dixi de l. nulli. dico de l. ſequen.ſcilicet quòd facit pro fideicommiſſario.

b ¶Si quis. Albert. Gal. vbi ſ. verſicu. ſed pone.expreſsit tamen ꝙ legabat pro anima.

c ¶Legatum. Ponit caſum, quando teſtator annuos reditus ob ſui memoriam iuſsit in ciuitate expendi in certum ludum qui in ciuitate prohibitus eſt: ſicut iam lx.ann. elapſis fuit Bononię ludus Canauellæ, hæredes, & primates ciuitatis cõuenient de alio ludo ad idem fiendo. Puto diſtinguendum quid ponderauit teſtator: an laborem itineris, ad quem fortè ex voto, vel impoſitioni penitentiæ tenebatur: & procedat ſolutio.aut ſubſidium terræ ſanctæ: & tũc expectetur opportunitas. & ſic ſeruatur. Facit extra, de voto. magnæ.in fi.& c. ſeq. in fi.Lex autem loquitur in facto iterabili annuatim,& in quo non ſperabatur opportunitas,ſcilicet ꝙ ludus primus reformaretur.

d ¶Sit hæres. Vide ſ.xxj.verſi.ſed quęro.j.verſicu.lxj. & j.verſi.xxvij.

e ¶In fin. Et recipit verba Alber. Gal.vbi ſ.in fi.
ADDE, quòd executor poſsit ante litis cõteſtationẽ cõſtituere procuratorem, voluit Pau. de Ca.cõſi. cxlviij.

f ¶Facit.ſ.aliũ procuratorẽ.Sic ponit Alb.Gal.

li[a].& C.de dona.ſi quis pro redemptiõe.¶Xxiij. Quid ſi quis[b] mihi legat, vt vadam vltra mare, tñ modo nullus ire audet:nũquid habebo legatũ? Dicũt quidã ꝙ ſic,dũmodo vadã ad ſimilẽ locũ. arg. in præ.l.legatũ.[c] ¶Xxiiij.Quid ſi reliqt omnia bona ſua ꝓ redẽptione captiuorũ: qñ peteť hoc fideicõmiſſum? Rñ.de ſubtilitate iuris non põt peti, cũ nemo ſit hæres[d].& ideo ſecũdũ Vbert.cõſulẽdũ eſt executoribus,vt ſemper faciãt fieri hęredes.

24 ¶†Xxv.Sed nũquid ante litẽ cõteſtatã pñt facere ꝓcuratorẽ,qui petat? Videť ꝙ nõ, ad ſimilitudinẽ tutoris,& curatoris & ꝓcuratoris.C.de procu.neque. Arg.cõtra ꝙ poſsint:vt & procurator ad negotia datus:vt ff.mã.ſi procuratorẽ.§.ij.& in præ. l.ſi quis ad declinãdã in fi.[e] Et vt hoc plenius intelligas, pone:aliquis inſtituit hæredẽ in teſtamẽto,& decẽ pro anima ſua legauit expẽdẽda iuxta diſpoſitionẽ P.cui dedit poteſtatẽ exigẽdi & recuperãdi de bonis ſuis,& vẽdẽdi:nũquid ergo ipſe P.poterit ante litẽ cõteſtatã facere procuratorẽ cõtra hęredẽ,vel cõtra bonorũ poſſeſſores, vel debitores? Et videť ꝙ ſic:qa habet cõdictionẽ ex lege nomine ſuo:vt C.de epiſ.& cle.nulli.Nã & aliàs cõmiſſarius agit,quãdo ad pias,cauſas, & qñ ad alimẽta factus eſt:vt ff.de ali.& cib.leg.l.alio.Itẽ procurator,qui vendidit,vel ſtipulatus eſt,actionẽ ſuo nomine habet,& procuratorẽ facit[f]:vt ff.mã.ſi procuratorẽ.§.fi.in fi.ff.de acquir.poſ.l.j.in princ.ff.de iureiu.ſed ſi vnius.§.procu.ar.contra,cũ nõ ſit cõmodũ habiturus:quia ꝓpria cauſa dici nõ poteſt. ff.de leg.ij.ſi quis.ff.quã.appel.ſit.l.j.§.in propria cauſa.& ij.q.vj.biduũ.Nã aliter habetur loco tutoris,q hoc nõ poteſt ante litis cõteſtationẽ:vt ſ.So. Dico ꝙ poteſt.nã cõmiſſarius eſt loco hæredis: vt j.verſi.itẽ pone.& procurator priuati ſi ſtipulatus ſit ſibi dari nomine domini,habet actionẽ, & dominũ facit procuratorẽ,arg.ff.mãda.ſi procurator. §.fi.& tñ nullũ habet ibi cõmodũ.[g] ¶Alij tñ contra:quia fides eius fuit à teſtatore electa,& certum officiũ ei cõmiſſum:extra,de offi.dele.c.fi. §.fin.[h] Vel dic ꝙ ſi vult procuratorẽ cõſtituere ad agẽdũ, hoc fieri nõ põt.Nec obſtat qđ ſibi ad petẽdũ dať actio vtilis ex teſtamẽto,ſecũdùm quoſdã;vel ſaltẽ cõdictionẽ ex præd.l.nulli.quia ſuo nõ nomine, ſeu ex ſua perſona,ſed illorũ,inter quos diſtribuẽdum eſt,cõpetit ei.Si verò vult cõſtituere ad diſtribuendũ legata,hoc poteſt:vt in prædi.l.ſi procuratorẽ.§.primo.Quod intellige,quãdo vult dare quibuſdã:quia tũc conſtituere poteſt procuratorẽ ad dandũ illis:non autẽ,vt ille ſuo arbitrio diſpenſet, quibus ſibi videbitur.Nam executoris perſona ad hoc fuit à teſtatore electa,ſecundùm Odof.extra, de offi.deleg.c.fi.ff.de ſol.inter artifices.

25 ¶†Xxvj. Quid ſi teſtator dixit: relinquo pro anima mea, quod iuſtũ fuerit,vel quod filijs meis videbitur:nũquid Epiſcopus,ad quẽ ſpectat talia exequi,vt extra,de teſtamẽ.tua nos.cũ ſuis concor. poterit agere cõtra hæredes? Videtur ꝙ nõ:cùm ſit incertũ legatũ.C.man.l ſalariũ.ff.de iure do.cùm poſt.§.gener.[i] Dic cõtra,fauore religionis.ff.de annu.lega.ſi cui.ff.de leg.ij.quidã.& l.pe.[k]

26 ¶†Xxvij.Itẽ pone, quòd aliquis nõ inſtituit hęredẽ:ſed tantũ reliquit legata:puta in codicillis, in quibus reliquit aliquẽ diſpenſatorem,per quem vult omnia legata ſolui: quæritur an legatarij cõuenient illum fideicommiſſarium:& an ille erit loco hęredis? Et videtur quòd iſte erit loco hæredis,prætereꝗ ad Falcidiã.in prædicta l.ſi quis ad declinandam.§.licentia. & in authenti.de eccle.titu.§.ſi quis autem.collat.ix.& C. de dona.ſi quis pro redemptione.& ff.de alimẽ. & cib.leg.pecuniæ.& l.alio.Compelli autẽ etiam poteſt talis diſtributor:vt in auť.de ec.ti.§.ſi quis aũt facere iuſſus.& arg.ff.de leg.j.ſi ſeruus.§.qui margaritã.& ff.de leg.ij.ſi qs Titio decẽ. Ecõtra videť ꝙ non ſit loco hæredis nec poſsit compelli.argu.ff. ad Treb.Lucius Titius.§.Męuia.Non eñ põt cõpelli:

27 †quia quantò aliquem honoramus, tantò eũ poſſumus onerare:vt ff.de lega.ij.Imperator.extra de rebus eccle.alie.vel nõ.c.iij. Item ſi teſtatori placuiſſet eum hæredem fore, id ipſe feciſſet: vt C.de cadu.tollen.l.vnica circa finem. & extra de deci.ad audientiam.Et contraria inducta in ſpecialibus caſibus loquuntur propter fauorem captiuorum vel pauperũ,vel alimẽtorũ.Quod ergo teſtator potuit ſcilicet hæredẽ facere,noluit:& qđ voluit,ſ. ordinare diſtributorẽ,qui ſit loco hæredis, nõ potuit.C.ſi quis alteri vel ſibi.multum.extra de offi.deleg.cùm ſuper.in fin.Roff. dicit[l] ꝙ talis diſtributor eſt hæres,ſeu loco hæredis:vt in prædic.l.ſi quis ad declinandam.§.licentia omnimodo.& arg.ff.de cur.bo. dan.l.ij.& de fideicõmiſ.lib.l.ij.& iij. Et poteſt à legatarijs coueniri, per iura prædicta.In hoc tñ non eſt hæres,ꝙ falcidiam voluit retinere:quia teſtator hoc videtur noluiſſe:vt in l.ſi quis ad declinandam. §.& ſi quidẽ. In hoc minus eſt quàm hæres,& etiã quantum ad hoc, vt non poſsit vendere,vel diſtrahere:vt in prædic.l.alio. & etiam quantum ad hoc, ꝙ nudo miniſterio vtitur:vt in pręd.l.ſi quis Titio decem.In hoc autẽ plus eſt ꝗ̃ hæres:quia cogi poteſt adire, & bona diſtrahere: vt in prędic.§. ſi quis autẽ facere.ver.iuſſus. Quod nõ eſt in alio hęrede, vt adire cogatur: vt C.de iure delibe.nec emere.cũ hæreditatis aditio in ſolo animo conſiſtat: vt ff.de acquiren. hęred. aditio. Et hæc eſt ratio, quare per procuratorem adiri non poteſt: vt eo.tit.per procuratorem.[m] Item iſte diſtributor cogetur adire, ex quo debet alteri reſtituere:ſicut fit in alio hærede,q cõpellitur per Trebellianũ adire,et reſtituere: vt ff.ad Trebel.cogi.Item ratio eſt,quare alius non poſsit cogi:quia cũ poſsit habere emolumẽtũ,[n] ſcilicet quo ad Falcidiã,põt illi renunciare.Nec obſtat præ.§.Męuia.quia ibi illi nepotes,quibus debebãt bona reſtitui,nondum perueneraut ad xxv. annũ: ideoꝗ cõtra fideicommiſſarium nõ agunt illi diſtributores:alʼs agerẽt actione ex teſtamento:vt in prædic.concord.

28 ¶†XXviij.Sed ſi ſit loco hæredis diſtributor,quæritur quas actiones intentat,& quibus tenetur? Et dicit Roffre.[o] eum habere vtiles, vtilibusꝗ teneri: ſicut & in fideicommiſſario, cui eſt hæreditas reſtituta:vt Inſtitu.de fideicom.hę.& ff.ad Trebel.legatario.arg.C.de leg.l. ex legato.ff. de proc.pater filio.Ex quo eñ teſtator diſtributorem eũ reliquit,videtur ſibi conceſsiſſe,& agere et defendere,quia talis eſt lex obligationis.argu.ff.de ſol.l.fi.Quantũ enim ad libelli effectum,hæres eſt, præter quã in illis quæ præmiſimus:vt ar.ff. quod cum eo.ſi filius.Alioquin niſi ageret,vel cõueniretur,& hęreditas eſſet in omnibus:quod quandoꝗ contingit: vt ff.de petit. hęredit. hęreditas. iam nullus eſſet, qui conueniret debitores hæreditarios. quod iniquũ foret. Patet ergo quòd loco hæredis habetur.[p] Accur. not. in prædic.l. ſi quis ad declinandam.§. vbi autem.

29 † quòd executor eſt hæres nomine, ſed non re. Azo verò notat in prædic.l. nulli.quòd non eſt hæres,ſed adminiſtrator.Porrò ſi executor non ad omnia, ſiue non vniuerſalis,ſed aliquorum bonorum tantũ,& in teſtamento ſit hæres[q] inſtitutus: tunc indubitatè talis non habetur loco heredis.[r] arg.C.de hære.inſtit.quoties.ff.e.ti.l. j.Nam in incertis,et nõ certis locus eſt coniecturis. C.de actio.& obli.l.obligationum ſubſtãtia.& l.fi. in fi.C.de contrahen.emp.l. fin.prope finẽ. nihilò minus tamẽ agere poteſt.

30 ¶†XXIX. Sed pone,[s] quædã mulier erat tutrix, & fideicõmiſſaria: tutela finita.[t] habebat decẽ penes ſe: vult ea retinere, vt ea ſoluet pro malè ablatis: nunqd põt? Rñ.aut conſtat ꝙ huiuſmodi malè ablata, puta vſuræ, debetur: aut qđ nõ debeť:aut dubitatur.In primo caſu retinet: quia

g ¶Commodum.Secundùm Alber.

h ¶§.fin.Hoc placet Iac.de Ra.& vt dicit,ſi impeditus eſt,habet remedium cõſtituendi actorem,authoritate iudicis,non ſua propria.Inſtit. de cura.in fi.ff.de admi.tut.l.decreto.Hoc dicto dicit Iac.de Are.dici poſſe eum procuratorem cõſtituere:cũ ſuo nomine actionẽ habeat, propter lucrũ, quod ſentit etiã piè agendo.C.de bo.ma.l.j. ff. de iniur.l. ſed ſi vnus.§.idem ait.& C.de dona.l.illa.

i ¶Gener . & ff. de verbo.oblig.ita ſtipulatus.

k ¶L. pe.Sup.ff. de ali. alleg. Iſtæ tres leges cõcurrunt in materia concor.Ia. de Aret. dicens, ꝙ commiſſarius diſponere poterit ad quantitatẽ conuenientẽ facultatibus defuncti, cõditioni perſonæ,& numero liberorũ defuncti.alleg. eadẽ iura. & ſequẽs verſi.fuit Roff.vt j.dicam.

l ¶Dicit.Cuiꝰ fuit ad literã iſte ver.& ſequens rubrica de acti. ex teſtamẽto. verſi. itẽ quid erit, & verſi.ſeq.

m ¶Procuratorẽ.Vide quod ſcripſi de præbẽ.c. accedens. ſup gl. & in ſuffra.

n ¶Emolumentum. Vide j.ver.lvij.

o ¶Dicit Roff. vbi proxi.dixi.

p ¶Habetur. ſecundùm Roffre.

q ¶Sit hæres. Sup. alius.

r ¶Hęredis. De hoc dixit ſ. eod.§.poſt princ.ver. ij.in fin. ADDE an executor ſit hæres, vide Ro.conſi.alleg.cõſil.ccxxvij.

s ¶Sed pone.Fuit ad literã Albe.gal.vbi ſ.ver.penul.

t ¶Finita.Sup.& cõmiſſaria durãte,dixit qđ plus eſt Iac. de Aret.quòd ſicut fideicommiſſarius poteſt alteri ſoluere, ſic & ſibi de eo.

quod sibi debetur ex testamento, vel aliàs, sicut tutor. ff. de admi. tu. quoti. §. sicut. Non obstat lex, non dubium. C. de leg. Loquitur enim in simplici legatario. & ibi de hoc: hic loquitur de executore: & intellige generali, non speciali ad certum quid: vt s. proxi. dictum est. Facit l. nulli. C. de epi. & cler. ibi: exigendi licentiam. & §. sin autem ad id. ff. de leg. ij. si quis ita. ad Treb. l. Lucius. An autem dispēsare in se vel suos possit: vide j. versi. lxxxij.

ADDE, an executor possit seipsum eligere, Bald. consil. clxxxv. iiij. lib. & Rom. allega. consi. ccxxviij.

a ¶In fin. Et de restitu. spo. frequens. §. solet. lib. vj.

ADDE, versicu. sequen. vide cum Bart. in d. l. instrumenta.

b ¶Intellectum. Ad literam iste versic. fuit Ros. vbi s. ver sicu. item quæritur an hæres.

c ¶Commissa. Sine numero: & forma quæstionis est hoc dictū inter xx. & xxj. q. Io. sub versi. dictum est s.

d ¶Aliquis. dicit Iaco. de Aret. ꝙ ex quo nullus est hæres, fortè distrahere poterit ad instar procuratoris habentis generalem, & liberam. ff. de acquiren. rerum do. l. qua ratione. §. hoc quoque. Item actionem habet: ergo facultatem distrahendi. argumē. ff. de iur. delibe. ait prætor. Item vendit authoritate l. si quis ad declinandam. ex quo fideicōmissarius & dispositor est.

ADDE, vt per Bart. in l. alio. ff. de alimen. & cib. leg. vbi plenè prosequitur hanc materiam, an possint vēdere, permutare. & p Bal. cōsi. clxxxv. iiij. lib.

ADDE, vlterius, quòd executores, quibus à testatore datum est arbitriū vendendi, debent æquare arbitrium, secundū respectum debitorū, & legatorum, & occasione vnius, vel duorum numorum, non vendere rē valentem decem, decidit Bar. notabiliter in l. magis puto. §. non possim. ff. de reb. eo. glo. ij.

quia cui damus actionē, & c. ff. de superfic. l. j. §. j. in secūdo non: in tertio statuetur certum tempus, intra quod cognoscatur, an debeatur, quo elapso restituat. arg. ff. de pe. here. si quis libertatem. §. pe. in fi.[a] ¶†Xxx. Sed quæritur, an hæres, vel distributor teneaē dare instrumēta legatario, quæ pertinēt ad negotiū rei legatæ? Et videtur ꝙ non: vt C. de fi deicom. instrumenta. Sed illud intelligatur, quādo pars prædiorum legata erat: vnde maior pars remanebat penes hæredem: & ideo non dat ibi exēpla. Aliàs enim si vnicū prædium sit legatum, credo hęredē dare debere legatario instrumenta: cùm hæres de euictione non teneatur. arg. ff. fa. erc. cede re. in fi. & l. seq. si rem. & ff. de fide instr. si tab. Nec obstat ff. de act. emp. & vēdi. Titius hæres. & l. creditor. qa vēditor tenetur exhibere, & nō dare: qa de euictione teneē. Dico ergo hæredē dare debere legatario instrumētū. ar. C. de li. cau. sicut. C. ad leg. Fal. ꝓdiorū. secūdū vnū eius intellectū[b]. ¶†Xxxj. Sed an executor vltimæ volūtatis pōt alienare bona curæ ipsius cōmissa?[c] Et videē ꝙ nō. ff. de ali. & ci. leg. l. alio. quod verū est: vt ea in alios vsus conuertat: vt extra, de testi. tua. vel etiā sine causa. Aliàs enim bene potest. arg. C. de epis. & cleri. orphanotrophos. §. j. x. q. ij. hoc ius porrectum. C. de præd. mino. sine decre. non alienan. l. ob æs. puta vt pecu nia in solutione legatorum conuertatur, si aliter satisfieri non potest. arg. ff. de iureiur. siue generalis. arg. ff. de cura. fu. l. fi. in auē. de eccle. titu. §. fi. & §. si iam annale. & seq. ad instar curatoris bonis dati. ff. de cura. bo. dādo. l. j. & vltima. & de bonis author. iudi. possiden. prætor. §. his verbis. C. de epis. cler. si quis ad declinandā. §. vbi. & §. præcedenti. & in auē. colla. viij. vt cùm de app. cogno. §. in huius. Potest etiam alienáre, si hoc sit ei à testatore commissum. ff. de dote præ. vir vxori. ff. de cōdi. insti. l. quę sub conditione. §. mortuo. in fin. Et hæc vera sunt, vbi nullo hærede relicto, constitutus est ad vniuer sa bona, pro anima testatoris eroganda. Nam tūc ipse loco hæredis habetur: vt s. versi. xxviij. itē po ne ꝙ aliquis[d]. ¶†Xxxij. Quid si non ad vniuersa, sed duntaxat ad aliqua eroganda, hærede ex testamento, vel ab intestato succedente constitutus est: nec est sibi à testatore alienandi concessa potestas: nec potest satisfieri legatarijs, nisi aliqua alienētur? Et certè videtur ꝙ tunc hęres, non executor, alienabit: vt in prædi. l. alio. Arg. tamen ꝙ etiam executor hoc possit: quia ad omnia datus videtur, sine quibus testatoris voluntas impleri non potest: vt ff. de iurisd. om. iudi. l. ij. extra, de offic. deleg. præterea. ff. de procu. ad rem. Maximè hærede rem legatam vendere nolēte. quod satis cōcedi potest, si dixit: tale prædiū pro anima mea relinquo, volens, & præcipiens illū vendi, & pretiū pauperibus dari: & ad hoc exequendum talem facio executorē.[e] ¶†Xxxiij. Illud etiam quæritur, si nomen debitoris legatum sit distribuendū per executorē: vtrum debitore soluere nolēte, nec etiā hærede contra eū agere curāte, executor agere possit cōtra debitorē, vt soluat[f]? Et videtur ꝙ sic: vt in pręd. l. nulli. rñ. j. in auē. de ecc. tit. §. si quis autē. & §. si autē qui facere. in fi. ad instar curatoris bonis dati. ff. de cur. bo. dā. l. ij. rñ. j. ff. de his, quæ in frau. cre. l. j. in princ. & ad instar orphanotrophi, in auē. e. ti. §. fi. C. de epis. &

e ¶Executorē. secundū Nic. sufficit etiā si solū dixit, lego tale prædiū distribuendū inter pauperes. alleg. C. de iure delib. l. fi. §. & si præfatā. ver. sed si legatarij. Dicit etiam, ꝙ si quantitas est distribuenda, & per testantem data est commissario licentia vendendi, vendere poterit, etiā si pupillus est hæres, & sine decreto: vt not. C. quan. decre. opus non est. l. ij.

ADDE, vt per Barto. in d. l. alio. versi. quæro vlterius. & quòd executor possit vendere sine decreto, cùm testator licentiam dedit: Ange. tenet eius consi. clxxv. in fi.

f ¶Soluat. Quæstio non exprimit, an legatum fuerit executori, qui minus haberet dubium: eo vero casu, quo non est sibi legatum licet agat, cùm ad piam causam distribuendum est: non tamen ageret, si ad non piam.

cleri. orphanotrophos. & ad idem ff. de fideicom. l. iiij. ff. sol. mat. Caius. & hoc tenēt Azo. Vbert. de Bo. Rossre. & Bul.[g] Aget autem cōtra debitorem vtilibus actionibus, quibus directis testator agere potuisset: vt s. versi. xxix. sed si sit loco Azo verò dicit cōpetere condictionē ex prædi. l. nulli. & idē dicit Vbertus: vel etiam officiū iudicis in defectū actionis. arg. ff. de mino. in causæ. ij. vel secundùm Bul. dabitur actio in factum subsidiaria: quia æquitas suadet ei actionem dari: nec apparet quæ. ff. de præsc. verb. l. j. & l. quoties. C. de sac. san. eccl. sanci mus. qđ nō placet,[h] ex quo ꝓmissa habet auxilia. De hoc s. versi. xvij. sed quo iure.[i] ¶†Xxxiiij. Sed nunquid iste agens contra debitorem, satisdabit hę redem vel legatarios rem ratā habituros? Et videē ꝙ sic. cùm ipse possit ab omnibus conueniri. ff. de leg. j. si à pluribus. respon. j. ff. rem pup. sal. fo. & si ad species. Argu. contra. nam habet legitimam administrationem ad instar tutoris. C. de admini. tu. tutrices debita. & l. fi. §. defensionem. ff. eo. l. j. §. nec cogēdum. ff. rem ra. ha. actor. nisi fortè dubiū sit, vtrum hoc officium sit ei commissum. ff. de admini. tut. vulgo. Sic & in actore, & procuratore. ff. quod cuiusq; vniuer. no. item eorū. §. actor. item etiā iste recōuentus à debitore tenetur defendere, sed nōn satisdare. C. de episc. & cleri. si quis ad declinandā. §. vbi. in fin. ff. de annuis lega. liberto. ff. quan. di. leg. ced. Firmio. §. j. in fin. ad instar tutoris, & curatoris. C. de administr. tut. tutores debita. & l. fina. §. omnem. ff. de curato. bon. dan. l. ij. respon. j. & ad instar actoris vniuersitatis: vt in prædic. §. actor. ¶†Xxxv. Item nunquid hæres, qui rogatus est restituere executori, potest petere ab executore, ꝙ satisdet, ꝙ eum seruabit indemnem, cùm ipse possit à legatarijs conueniri? Et videtur ꝙ sic: vt in prædi. l. si à pluribus. respon. j.[k] Vber. contra, argumen. ff. de ali. & ci. le. pecuniç. Eadem etiā quæstio, & responsio sit in debitore, cuius nomen legatum est. De hoc j. versicu. xlix. sed si alter. in fin. ¶†Xxxvj. Sed an debitor hæreditatis soluens distributori, liberetur. Et videtur quòd non: nam talia debita creditori, vel hæredi, quibus testator iusserit, sunt soluēda. C. de hæ. act. & C. vt act. ab hærede, & contra hære. inci. quasi per totū. C. de pac. filius. vnde si alteri soluat, nō liberatur. extra, de iu reiur. eam te. ff. de solu. si alieni. Sed dic contra. ff. de administr. tuto. quoties. ff. dé ventre in posses. mit. l. j. §. item si periculum. Ex quo enim habet exigendi licentiam, vt s. liberatio contingit: vt in prædi. l. si à pluribus. respon. j. & in prædi. l. liberto. §. Largius. in fi.[l] ¶†Xxxvij. Quid si debitor vult potius hæredi soluere, quàm executori, vel ecōtra. Et videtur hoc sibi licere: sicut & licet hæredi soluere, cui maluerit, scilicet an legatarijs, vel executori. ar. in præd. l. si à pluribus. rñ. j. Debitor enim vtrique tenetur, scilicet hæredi directis actionibus: vt C. de hæ. ac. per totū. & ff. de acquir. pos. cùm heredes. in prin. & executori vtilibus: vt C. de noua. & dele. l. iij. & s. ver. xxxiij. illud etiā. Et hoc verū est, nisi ve lit soluere executori hærede cōtradicēte propter iustam causam superuenientē: puta quia executor de sijt esse soluendo: quo casu ei non soluet, nisi prius ipse idoneè cauerit: vt in pręd. §. Largi⁹. in fi. T ñ si soluit hæredi, executor pōt agere cōtra ipsum hæredem.

g ¶Et Bul. Idem Nicol. inducens l. ex legato nominis. C. de lega.

h ¶Placet. Dixit Io. Ros. ex quo habet alia. non dixit præmissa auxilia. per ea quæ tra. in libel. de dicta actiōe, scilicet in factū subsidiaria.

i ¶Quo iure. Scire debes quòd Iacob. de Ra. vbi s. quærit an executor, cui commissa est dispēsatio mobilium, in pios vsus, agat cōtra debitores? Et tenet quòd sic: qa actiones, quæ competunt ad mobilia, inter mobilia connumerantur. Allegat authenti. hoc ius. C. de sacrosanctis eccle. & quæ ibi dixit. De materia vide quod plenè scripsi j. de fruct. & interesse. §. j. super versi. sed quid si debeo. Quærit demum, an executor possit à creditoribus conueniri. Respon. quòd non: quia ille solus conuenitur à creditoribus, qui est hæres vel fideicommissarius in toto, vel in parte, sub nomine quotæ partis. sed nudus executor non est talis: ergo per creditores conueniri non potest. ff. ad Trebellianum. l. mulier. in fin. & l. nam quod. §. j. & ff. de iure dotium. l. mulier. Sed idem poterat dicere Iaco. de non nudo, recipiendo secundùm suum intellectum. quæ vide supra, sub versicu. decimosexto, vltra medium. Principali dicto non obstat l. si quis ad declinandam. §. licentia. quia ibi pauperes, vel captiui erāt instituti hæredes. Episcopus ergo ꝓ illis agens, potest per creditores conueniri: quia hæres, vel vicem hæredis gerens.

k ¶Respon. j. Vide quod dicam j. versi. xlv. in fin. Tenēs opinionem Vber. dicere posset, quod hæres, qui commodum hæreditatis sentit, saltem in parte, non mirum si oneratur in cautione. de regu. iur. qui sentit. lib. vj. quæ ratio cessat in executore, quem cogere ad cauendum, esset duplicare onus sine commodo.

l ¶In fi. Hic congruit quæstio, an ipse hæres soluens executori sit libera

tus. Hæc quæstio soluta videtur, ꝙ non, s. ver. proxi. cùm ibi dicatur, sic soluentem testamenta a legatarijs conuenire posse. Ia. de Ra. ad negatiuã allegat ff. de sol. inuito. vbi soluens sine creditoris consensu alteri, non liberatur. Ad idem extra, de iureiur. eam te. Ad contrarium inducit l. eo. tit. vero procuratori. §. j. Soluendo dicit, ꝙ si executor erat nudus, sibi sine satisdatione soluere nõ debuit, & sic non est liberatus. ff. de cõ. & demõ. l. quibus. ad finem. ff. de leg. iij. l. si tibi. Si fuit nõ nudus, aut datus à lege: & tunc idem qđ supra. Aut datus à testatore: & tunc vtitur distinctione, quam dixi s. versic. xxviij. an a sit, vel non sit mutata in peius eius cõditio. Si verò nõ est mutata, non tenetur satisdare. & sic nec hęres debuit satisdationē exigere. Si mutata, subdistingue: aut de diuitijs ad inopiam: & tunc debuit satisdationem exigere. ff. de an. legat. l. liberto. §. Largius. Aut mutatᵘˢ est status ad malos mores: & tunc etiam cum satisdatione, quæ fragilis esset, non debuit sibi solui. Instit. de suspec. tut. in fi. Cy. in hac quæstione remittit ad scripta per Dy. in prædi. §. Largiᵘˢ. Ex cuius verbis cadit alia subdistinctio, an. s. ignorante testatore, mutata fuisset eius conditio, tẽpore quo datus fuit executor. Pōderat ergo, an fuerit hæres in culpa non exigẽdo cautionē: vel sine culpa, & sic soluit contrarium de l. si à pluribus. ff. de lega. j.

redē, vt id quod recuperauit, sibi tradat. argu. ff. de leg. iij. l. legatarius à quo. respõ. j. ff. de le. j. si seruus legatus. §. qui margaritã. ff. de leg. iij. Imperator. in prin.

38 ¶ † Xxxviij. Sed an executor, vel etiam legatarij, habent aliquod auxilium contra heredem, vt ipse cogatur agere cõtra debitorē directis actionibus? Et videtur ꝙ cogetᵘʳ agere. Nã nisi ipse debitũ exegerit, videtur esse in culpa, vel dolo: & ideo ex hoc cõueniri potest: vt in prę. l. si legatarius. rñ. j. & l. si seruus. §. cũ quid. ff. de opti. lega. l. si cui. Sed dic cõtra: vt ff. ad Treb. nã quod. §. non omnis. & l. se cogi [a]. & in præ. §. qui margaritã. cũ eis nõ teneaᵗᵘʳ, nisi solũ ad iura cedẽda: vt Inst. de leg. §. causa autē. ff. de leg. j. l. si sic legatũ. §. j. in fi. Executor autē, vt quidã dicunt, nõ liberatur legatarijs iura cedẽdo. [b]

39 ¶ † Xxxix. Sed qualiter subuenitur pauperibus, vel legatarijs, executore cõtra hæredē, vel cõtra creditorē hæreditariũ agere nolente? Dic ꝙ est per Episcopũ ad hoc cogẽdus. Aliàs enim non potest defuncti voluntas impleri. ar. extra, de testa. tua. & c. Ioãnes. in præd. l. nulli. vel fortè legatarij agēt contra illũ cõdictione ex lege illa, nulli. vel officio iudicis, vt agat. Est enim, vt videtur, in ipsorũ optiōe, quē eorũ malint cõuenire, scilicet an hæredem, vel debitorē, vel executorē. ar. in prę. l. si a pluribᵘˢ. rñ. j.

¶ Xl. Itē quid si executor in potẽtia iuris, vel facti impeditus nequit exequi: Dic ꝙ potestas agẽdi, & distribuẽdi in Episcopũ trãsfertur: vt in præ. l. nulli. §. j. ij. & iij. & l. si quis ad. §. j. extra de rescr. sciscitatus. ar. C. de cõtrahē. emp. l. fi. de hoc j. ver. xlix. sed alter.

40 ¶ † Xlj. Quid si hæres cõuẽtus excipit cõtra executorē agētē, ꝙ ex aliqua causa agere nõ põt? Dicũt quidã, ꝙ hæres mero iudicis officio cogetᵘʳ ꝑ Episcopũ, vel pretorē tradere rē legatã. ar. ff. de pe. hæ. l. hæreditas. in fi. extra, de test. nos quidē. Si autē debitor cõuentus dictã exceptionē sibi opponit, nec hæres agere curat: legatarij suo nomine habēt vtilē actionē cõtra debitorem. C. de leg. l. ex legato nominis. vel etiã Episcopus aget, vt dixi.

41 ¶ † Xlij. De illo autem quæritur, an executor transigere, vel pacisci posit cũ hærede, vel cum hæreditario debitore? Et videtur quòd nõ, debitũ remittendo: sicut nec tutor, nec curator præstant liberationem remittendo, licet agere possint. C. de pact. l. pactum curatoris. ff. pro emptore. l. qui fundũ. §. si tutor. ff. de admi. tut. l. Lucius curator. §. fi. & l. tutor ad vtilitatem. ff. de solu. Rñ. j. Sicut nec procurator ad agendum datus: vt extra de arbit. per tuas. C. de transac. l. transactionis. Nisi fortè consensu legatariorum, quos tangit, hoc faceret. argumen. extra de transac. contingit. vel nisi haberet à testatore ad hoc speciale mandatum. ff. de fideicommis. liber. l. iiij. & argumen. C. de procur. si procurator. & l. procuratorem. C. de dona. l. non abstulit. Dicunt quidam quòd cũ ei solui posit, et ipse posit rem in iudiciũ deducere, & transigere meritò poterit & pacisci. ff. de pact. rescriptum. §. fi. & l. seq. Præcipuè si sit bonorum vniuersorum distributor constitutus. ff. eo. nam & nocere. & ff. de iureiuran. l. iusiurandum quod. §. fin. & l. seq. præsertim vbi lis est dubia & incerta, & probatiões desunt. C. de trãsac. pręsens. ff. de iureiur. tutor. ff. de fur. l. si pignore. in fin. & l. interdum. §. qui tutelam. Eisdem etiam rationibus dicunt, quòd possunt compromittere. ff. de arbit. item si vnus. in prin.

42 ¶ † Xliij. Et nota quòd executor agit causam sine sumptibus notarij & iudicis: vt in prædi. l. nulli. §. ij. ibi: sine vllo dispendio: et ibi: iudiciorum dispendijs. & argu. xij. q. ij. charitatem. Vel secundùm Vber. exponitur ibi iudiciorum, id est, iudicum. ff. de verb. oblig. si cùm fundum. vt nõ referatur ad sumptus notarij, nisi fortè ille haberet salarium de publico: vt xxiij. q. j. militare in fine. & j. q. iij. si quis episcopus [c].

¶ Xliiij. Sed corã quo aget executor contra hæredē, vel debitorē, vel etiã legatarij contra eosdem, vel etiã ipsum executorē? Dic ꝙ corã Episcopo loci, in quo defunctus habuit domicilium. arg. in auᵗ. de eccle. tit. §. si autē qui facere. & §. si quis ædificationē. & in auᵗ. vt cũ de app. cogno. §. si vnũ. vel in quo natus fuit. arg. in præ. l. nulli. vel etiã coram ciuili iudice vtriusꝗ loci [d]. arg in præd. l. nulli. §. cũ autē. & in præ. §. si quis ædificationem. Si autem non habuerit ibi, sed alibi domicilium: tunc attendendũ est, vbi acceptauit officium, vel agnouit defuncti volũtatē, vel administrauit. ff.

guendum est ergo, an matrimonium testatoris sit in diuersis locis: & tunc quisꝗ episcopus officiũ exercebit in rebus sitis in sua diœcesi: vt in. d. §. j. & C. vbi tuto. pe. l. vna. Si in altero loco tantum: tunc episcopus illius loci aget, coget, & iudicabit. Facit ff. de iud. fideicõmissum. extra de fo. cõpe. sane. Si verò sit in neutro loco, sed in tertio: tunc videtur Episcopus originis præferendus, ꝓ prędic. l. nulli. & per l. ciues. Et si diœcesis originis est dubia: tunc Episcopi domicilij de quo si ēt dubitaretur: tunc Episcopus ciuitatis, in qua defunctᵘˢ est: vt in prædicta l. nulli. §. quod si. Et adde quod statim dicam. & vide distinctionem Petri, quam ponit Cyn. in l. nulli. C. de epis. & cleric. quæ fuit etiam sui Iaco. ea. l. post princip. scilicet an legatum cõ sistat in re, puta in fundo, an in quantitate: quæ quia nõ respicit certum domicilium, diuersificetur à prima. ibi vide. Fuit alia talis quæstio circa principia mei studij: Templarij, & Hospitalarij, quisque per suas prouincias diuisim habebant priuilegia apostolica, expressa causa subsidij terræ sanctæ, super percipiendis legatis indistinctè relictis ad pios vsus: sæpe iure legati, vel hæreditario relinquebatur indistinctè pauperibus, vel pro anima mobile, vel immobile. executor distribuerat verbo, quòd tale hospitale haberet tantùm, & tale tantùm in quantitate, vel tales res in specie. Illi priuilegiati superueniebant, & petebant illa. Allegabant pro se generalitatem verborum, per quod dicebant sibi deberi non solùm post priuilegium sic relicta, sed etiam relicta prius, quæ tamen non erant disposita in tempore ipsius datæ dicentes deseruiendum verbis. ff. de exerci. l. j. §. si is, qui nauem. de priuileg. si papa. ij. respon. in fine. & ibi concordan. Allegabant fauorem priuilegiorum, & religionis & causæ ampliandum. ff. de constitu. princi. l. j. de verb. signi. olim. Ad secundũ de dolo & contu. ex literis. ff. de relig. & sump. fun. sunt personæ. in fin. Tertiũ, scilicet fauor causæ patet extra, de voto. ex multa. ver. in tanta. de Iudæis. ad deliberandum. In contrarium dicebatur, distributionem factam per commissarium, censeri factam à testatore: & sic dici non possunt indistinctè relicta. Bene facit ff. de lega. ij. vnum ex familia. j. & ij. respon. & de hæred. institu. l. asse. & ff. quod cuiusꝗ vniuer. item eorum. §. j. Sicut lex, nulli. præponit Episcopo factum testatoris: sic præponatur hoc illis priuilegiatis. Si verò veniant priuilegiati ante dispositionem commissarij, & bona petant: cõmissarius verò dicat se velle distribuere: & fortè distribuit verbo: vt supra, videtur priuilegium præferendum. argumen. ff. de iudicijs. si quis postea. & de procura. l. pluribus. & hoc satis placet. Sed alij cõtra ex fictione, de qua dictum est primò, quòd à testatore videatur facta. argumen. ff. si certum petatur. l. proinde de rebus dub. l. quadam. C. de contrahen. emptio. l. fina. Distinguendum autem est secundùm Nico. Ma. qui hoc tractat vbi suprà, an commissarius fuerit admonitus, & distribuere cessauerit: & tunc priuilegiati licitè petunt. Ad hoc in authē. de eccle. titu. §. si autem qui hoc facere. Item si priuilegiati petierunt, & obtinuerunt sibi hæredes condemnari, & consecuti sunt bona: hoc postea non retractabitur. C. de confirma. tut. si vt proponis. ff. de noxal. si quis à multis. Sed commissario non monito, sententia pro priuilegiatis non lata neꝗ solutione eis facta, valebit distributio facta, per commissarium, per prima iura. Vbi verò testator non reliquisset commissarium, vel reliquisset, sed mortuus esset distributione non de iudi.

a ¶ Se cogi. Sic etiam posuit Io. neuter ponderauit legem intermediam. hoc dico propter ea, quæ dicam super ver. lvij.

b ¶ Cedendo. Hoc dictum fuit Io. præallegantis quæ no. j. ver. fi. lvij. simul tractatur sua lxxvij. q. cum duabus seq. Sed in hoc vide quod plenè dixi in decr. Io. pe. col. ver. item cùm supra. Circa hoc etiam sciendum est, quòd Ia. de Ra. vbi s. in q. iij. qua quærit, an legatarij contra nudum ministrum habeant actionem: allegat ꝙ non debet onerari, qui honorem non sentit. Sufficiat regula, qui sentit. li. vj. Ad contrarium inducit l. liberto. §. Largius. ff. de ann. leg. vbi innuitur non esse actionem contra hæredes, qui soluerunt executori. ergo erit actio contra illum. Ad idem ff. de legat. j. si à pluribus. Ipse distinguit, an executor habeat penes se res legatas, vel id, de quo debent solui legata, vel suo dolo, vel culpa factum est, ne habeat: tunc condemnabitur legatarijs: his cessantibus, absoluetur. ff. de leg. iij. l. si legatarius. superius allegata. Sed subdit, quæ sit actio in casibus, quibus tenetur ipse nudus minister. Nam actione ex testamento non tenetur: cùm non sit honoratus in ipso C. de fideicomis. ab eo. & commu. de leg. l. j. videtur quòd actione negotiorum gestorum: cùm ipse negotium legatariorum gesserit, petendo, vel recipiendo res illis legatas. ff. de nego. gest. si pupilli. §. j. & l. si ego. vel habent vtilem actionem mandati, secundùm eum. ¶ Et aduerte: qꝛ hic Iac. locutus est de nudo ministro, qui conuenitur à legatarijs, vt soluat: quando verò conuenitur à legatarijs executor, vt rationem reddat: generalius loquitur, vt dicam j. super versi. lxviij.

c ¶ Episcopus. Melius facit, quæstione secunda. sicut episcopum. & vide quod ibi not. & extra, de simo. capi. primo. & de rescrip. statutum. §. notorium. lv.

d ¶ Loci. Id est cuiusque. vt recipiatur hoc diuisim, non coniunctim. Et idem dico de episcopis, de quibus præmisit. Facit quod not. C. de inco. l. ciues. lib. x. & est simile de tempo. ord. cùm nullus. lib. vj. & ff. de excu. tut. l. iurisperitos. §. j. & not. eod. tit. non solum. §. & qui testamento. Distinguendum est ergo, an matrimonium testatoris sit in diuersis locis

facta priuilegiati veniret ad tale,ſic indiſtinctè relictũ,per præ. §.ſi autem qui hoc facere.& eo.ti.§.ſi quis autem pro redemptiõe.& omni caſu quo per legẽ vocatur Epiſcopus, veniret priuilegiatus:licet quidã aduocati & Gui.de Suz.dicerẽt priuilegiatos nõ venire,etiã cõmiſſario nõ relicto, per l.ſi quis ad declinandã.de epi.& cle.quæ omne indiſtinctũ diſtinguit, & omne incertũ facit certũ.& quãtũ ꝓcipio videtur Gui. voluiſſe priuilegio locum eſſe in legato ꝓ anima,ſed nõ in legato pauperibus:cùm in eo caſu lex prouiderit. Sed hæc allegatio nõ valet cõtra Prĩcipem:contra inferiorem valere poſſet.ſufficiat clemẽ. de ele.ne Romani. in prin. Vnde dicebat Nic. quòd certificatio legis non excludit priuilegiatum.fit enim illa in ſubſidiũ,quod hoc non eſt neceſſariũ: ſicut nec etiam,vbi certificatio per teſtatorem , vel aliũ ab eo datum,facta eſſet.Ceſſaret enim tunc vtrunq;, ſcilicet lex,ſi quis.& tale priuilegium.

¶ADDE qs debeat exequi, cũ bona teſtatoris ſunt ĩ diuerſis diœceſib⁹, Roma.conſi.ccl.

a ¶Et ſe. ponebat Io.pro xlj. q. quid ſi ibi vbi acceptauit, vel adminiſtrauit condemnetur,& ibi nihil habet,nec ibi reperitur, quomodo,& per quẽ fiet executio? Reſpon.ꝙ ad inſtantiam,vel preces agentis,vel iudicantis is, ſub quo habet domicilium,exequetur.de fo. compen. ſi quis contra. & c. poſtulaſti.facit e.ti.Roma.§.contrahentes.lib.vj.alle.C.de arbi.cùm antea. §.j.ff.de bo.auth.iu.poſ.cùm vnus.§.pe.ff.de inter.& re.l.inter pœnas forſan author illam quæſtionem omiſit:quia de executione teſtamentorum, non pronunciationum hic agitur.

b ¶Cautione. Si legatum per omnes hæredes ſoluendum eſt:vnus tamen illorũ eſt præceptor,& diſtributor.ipſe illud recipiẽs cauet cohæredibus de indẽnitate.Illud aũt ideo,ꝗa etiã per legatariós cõtra cohęredes agi potuiſſet,vt ibi patet.& vide ſ.ver.xxxv.& vide quod dixi ſ.ſup ver.xvj. in fi.

c ¶Reſpon.j.de ſatiſdatione indemnitatis loquitur,vt proximè dixi.

d ¶Etiam. Et de ipſo orphanotropho patet in cle.de reli.do.quia cõtingit. ver.illi etiam.

e ¶Quidam.Iac.de Are.& Ia.de Ra.qui etiam dicit,ꝙ quia hoc inuentariũ fit de rebus alienis,plus conuenit inuentario tutoris,ꝗ̃ hæredis. Dicit etiã quòd eo caſu,qui tenetur facere,illo non facto repellitur ab agendo, per l. tutor qui.ff.de admi.tu.& l.decreto.Et ꝑ hoc nõ puto,ꝙ omiſsio inuẽtarij obliget eum ſicut hæredem ad ſoluendum vltra vires perceptorũ : quia iſtud ſolum fit pro ratione reddenda:ad quam non tenetur hæres,niſi cùm vult vti beneficio.de quo ſatis j.§.fi.verſi.nunc dicamus.Et facit ad quod ibi remittam,etiam hæredem in foro conſcientiæ illo omiſſo nõ teneri vltra vires hæreditatis.

f ¶§.ſecundo. Vide ſ.de actore vniuerſitatis.verſi.puberes autem.& quod ibi dixi.

g ¶Legatarijs.De Epiſcopo expeditum eſt per cle.de te.religioſi. per quã patet nedum ſubditos,ſed etiam exemptos,ad hoc teneri : & in hoc Delinquentes poſſe per Epiſcopum puniri.loquitur tamen illa conſtitutio de religioſis tantùm,quia etiam non petitam tenentur offerre,vt ibi no.in gl. nota quod.Secundò cùm his quæratur,an reddere teneatur:eſt videndum qua actione.de qua dicam j.verſi.xlix. Tertiò ponderat,quod his quatuor nominauit author perſonas. Quintum omiſit, ſcilicet de quo executore. Item non declarat an petatur ratio finito officio, vel non finito.Et ſecunda fortior.& hanc prius proſequar. Iac.de Ra.breuiter percurrit illam dicens quòd gl.in l.qui proprio.§.fi.ff.de procu.& l.ſeq.tenet quòd non tenetur officio non finito,loquens generaliter de adminiſtratore, qui de adminiſtratione conuenitur.ipſe tenet contrarium,ſcilicet quòd regulariter etiam officio nõ finito ſuper certis malè geſtis,poteſt adminiſtrator conueniri.Fallit in tutore,cuius poteſtas fortior eſt,ꝗ̃ aliorum adminiſtratorum:& ille de adminiſtrandis non conuenitur,niſi finito officio : vt ff.de cõtra.& vti.act.l.j.§.finito.Ille tamen §.non loquitur de tutore conuento, ſed de conueniẽte. Sed de materia aliquid ibi in gloſſ.& plenius per Accur. C.de admi.tut.l.ij. & adhuc certius ꝑ prædictum Iac.cuius verba poſuit ibi Cyn. Vt autem intelligat Canoniſta,in quo tutor in his curatorem excedit,& ſic ſit fortior alio adminiſtratore,vt dixi : certũ eſt ꝙ de geſtis ante tutelam, vel curam, vterq; conuenitur durante officio: & alter tutor,vel curator authorizat. & ſi non habet talem, vtroq; caſu dabitur curator. Ad hoc Inſtit.de autho.tut.§.fi.Si verò agitur de actu habito durante tutela vel cura,tamen extra officiũ, vt ſi iniuriam fecit, vel furtum: ex hoc contra tutorem bene oritur actio:ſed non intentatur,niſi finito officio. & in hoc differt ab actu per ſe cõmiſſo circa officium tutelę: quia illud etiam nõ naſcitur:niſi finita tutela.ff.de tut.& ra.diſ.l.ſi tutor cauſa Reipub.& l.niſi finita.In curatore actus ille extra officiũ,quo naſcitur contra tutorẽ actio, contra curatorem facit illa non ſolum naſci,ſed etiam intentari authoritate alterius curatoris,ſi habet:alias nouus dabitur ad litem illam.ff.de admi. tu.l.cum tutore.Si verò naſcitur ex cur.ſi quæratur generalis ratio geſtionis,differtur ad finẽ officij:ſi ſpecialis certi actus recipitur cum authoritate alterius curatoris,ſi extat,vel non,qui dabitur:vt ſ.dices.quare ſic inſtiti ſolutioni,patet ſcilicet vt intelligeres prius dicta. Sed eſt & alia, vt ſcias de his,quæ ſunt ſpecialia in tutore:non poſſe argui à tutore ad alios miniſtros.ff.de legi.quod contra.facit.li.vj.de re.iu.quæ à iu.& c.in argumentum & c.quod alicui.ij.De q.j.an executor executori teneatur reddere rationem. Ad affirmatiuam allegatur ff.de admini.tut.l.iij.§.j. vbi contutores aſsidue rationem exigunt a tutore. Ad contrarium etiam lex expreſſa de curatoribus loquens.C.e.ti.de admi.tut.l.ij.& hanc ſecundam partem in tutore tenet Iac.de Ra.Ad l.contrariam reſponde, vt ibi not.ſcilicet ꝙ non in iudicio;quia non habet actionem,ſed extra iudicium petitur ratio aſsidue:vt ibi dixit tex.vt videant,& ſentiant contutores honorarij, quid agitur,& ipſorum intereſt,vt ibi.Sic dico in propoſito de fideicommiſſarijs,ꝙ communicare debent ſibi actus.vnde lex,actus.ff.de admi.tu. dicit ꝙ rationem cõcuratori reddere non cogitur curator:ſed ſi adminiſtrationẽ non communicat,aut non ex fide gerit,deferri poteſt vt ſuſpectus.Hoc ergo remedio vtetur fideicõmiſſarius cõtra nõ cõmunicantẽ, & vbi de relictis ad pias cauſas agitur,putat Iac.accuſationem ſuſpecti eſſe publicã,per l.nulli licere.ad fi.& in non relictis ad pias poſſet idem dici,cum cap. vltima voluntas.xiij.q.ij.non diſtinguat:& publicè interſit vltimas voluntates exequi.ff.quemad.te.ape.l.v.& maximè quando pia ſine reliquis expediri non poſſunt:vt in decre.Ioannes de teſtamentis.

ADDE,an executor teneatur reddere rationem,Pau.de Ca.cõſi.ccxliiij. & cxlvj.Et an adminiſtrator poſsit conueniri finito officio: per eundem conſi.cxliij.Et qualiter tutor rationem reddere teneatur de adminiſtratione,Bal.cõſi.cclxxxiij.ij.lib.& an teneatur reddere rationem ſubſtituto pupilli,per eundem Bal.conſi.ccccx.eo.lib.Et an tutor poſsit à contutore rationem exigere, vide Pau.de Ca.conſi.ccciij.

h ¶Dixit Odof.in l.nulli.& vide ſ.verſic.xx.quid ſi executor. & omnino vide quod ibi dixi.

i ¶Præſentibus. Vt dicit Iacob. de Rauen.etiam legatarijs præſentibus,

de iudi.hæres abſens. & l.ſeq.& l.argentariũ. & j. ver.lvij.hoc etiam.prope fi.& verſi.lxxxvij.quid ſi Epiſcopus,in cuius.& ſeq.[a] ¶†XLV. 43 Sed quæro, an executor habet neceſſe cauere de reſtituẽdo hæredibus partes ſingulorũ captiuorum,vel pauperum defunctorum legatariorum.Et dicit Azo ꝙ nõ:niſi teſtator id fieri iuſſerit tacitè , vel expreſsè. ar.ff.de cõdi.& de.in quibus.in fin.ff.ſi cui plusquã per l.Fal.diuus.vel niſi teſtatore viuente,& ignorãte,deſierit eſſe ſoluendo.ff.de ann.leg.l.liberto.§. Largius.in fi.ff.de teſt.pater.in fi.Et hoc tum quia ex neceſsitate gerit:tum quia fides eius eſt à teſtatore approbata:vt in concor. poſitis ſ.ver. xxviij. quid ſi hæres dicit.vbi de hoc,& ff.quã.di.le.ced.l. Firmio.§.j.in fi.ff.de ali.& ci.le.pecuniæ.C.de epi. & cle.orphanotrophos.in prin.auť.de ecc.tit. §.fi. ar.tamẽ cõtra.ff.de ali.& ci.le.l.iij.ſed ibi nõ loquitur de diſtributore in vltima volũtate dato:ſed de dato à iudice.Itẽ cõtra ff.ad l.Fal.l.pe.in fin.ſed ibi loquitur nõ de diſtributore,ſed de diſtributoris hęrede,cuius fides nõ erat à teſtatore approbata. Itẽ cõtra.ff.de leg.iij.ſi tibi legatũ.& ff.de cõ.& demõ. l.Titio. Sed illæ leges non loquũtur de mero executore teſtamẽtario:ſed de legatario rogato alteri reſtituere,vel aliquid facere.Item contra. ff.de leg. j.quidam.§.pe.ſed ibi nõ dicitur,ꝙ hęres idẽq; diſtributor præſtet huiuſmodi cautionẽ:ſed quòd ei à cohęrede præſtetur,vel illis,inter quos eſt diſtributio faciẽda.Itẽ cõtra.ff.eo.ſi à pluribus.reſpon.j. ſed ibi loquiť de alia cautione.[b] Sed nec etiã ſatiſdabit rem ſaluã fore propter præmiſſas rationes.licet ſit ar.cõtra in prę.l.ſi à pluribus.reſpõ.j[c]. ¶†XLVJ. 44 Sed an teneť inuẽtariũ facere de bonis,quę habet diſtribuere? Et videtur ꝙ ſic,ſicut & orphanotrophus:vt j.e.ti.§.dicto.ver.ſunt etiã.[d] & ſicut Epiſcopus,qui eſt legitimus teſtamẽtorũ executor:vt in præ.l.nulli.§.ij.& ar.C.de do.ſi quis ꝓ redemptione.rñ.j.C.de bo.proſc.ſi quis.xij.q.ij.charitatẽ.xxviij.diſt.de Syracuſanę. & hoc tenẽt quidã,[e] vbi datus eſt diſtributor vniuerſitatis bonorum:ſicut in tutore & curatore dicitur : vt C.de admini. tut.tutores & curatores.& in prælato:vt in præ.§. dicto.ver.prælatus.ſecus autem ſi ſit datus ad certam rem.arg.C.de in litem dando tut.ad protegendam.Sicut etiam contingit in curatore bonis dato ad certam rem, vel ſpeciem.ff.de bo.autho.iu. poſ. l.fi.ff.de vent.in poſ.mit.l.j.§.item ſi periculum.& in auť.col.viij.vt cùm de app.cog.§.ſi vnum. arg. tamen contra.C.de in litem dan.tu.l.fi.ff.rem pup. ſal.fore.l.& ſi ad ſpecies.& in præ.l.nulli.reſpon.j. ibi:ſine teſtamento hæres.& §.ij.[f] Alij cõtra,& hic inuentarium gratis eſt conficiẽdum:vt ſ.ver. xliij. & nota quod. ¶†XLVIJ. 45 Sed an ſimplex commiſſarius,ſeu executor tenetur reddere rationem Epiſcopo,vel hæredi,vel prætori,vel etiã legatarijs[g]? Et videtur quòd ſic,ſicut tutor,& curator,& negotiorum geſtor.ff.de nego.geſt.l.ij.ff.de tut.& cura.da.ab his.l.j.in princ.& ff.de admini.tuto.actus.C. eo.ti.rationes.C.arbi.tut.l.tutorem.extra,de accu. qualiter.ij.argu.contra in præ. l.orphanotrophos. in authen.de ec.titu.§.fina.Bul.dixit quòd non tenetur:debet tamen iurare quòd ſine dolo & diminutione adminiſtrauit,& erogauit:vt in præd.l.ſi quis pro redemptione.reſpon.j.Sed videtur quòd prætori ratio ſit reddenda:vt in præ.l.nulli.§.j.ſiue Epiſcopo,vel iudici ciuili : vt in auť.de ec. titu.§.ſi verò ſol.§.ſi quis ędificationẽ.& ideo dixit Odof.[h] ꝙ talis tenetur rationem reddere:vt in auť.de ſan. epic.§.œconomus.quia hæc actio eſt de bono & æquo introducta:vt ff.de reli.& ſum.fu. at ſi quis. §.hæc actio. Aequum autẽ eſt,vt rationem reddat: aliàs quare faceret inuentarium: vt ſ.ver. proxi.& fortè reddet eam hæredibus & legatarijs præſentibus[i]:quia eorum intereſt.C.ſi vt ſe ab hæred. ab-

quibus integrè solutum non est: reddenda est ratio, cùm etiam ipsorum interfit, vt sequitur. alleg. C. de auc. præ. l. fi. in fi.

a ¶ Dilecta. Quæstionem incidentem, quid si testator vetuit eum rationem reddere, vide in decre. Ioan. ver. sed ex his. ad fi. pe. col. & vide s. in forma post versicu. xij.

b ¶ Sacramento. Ad quæstionem facit s. versicu. xx. quid si executor. & quod a ibi dixi: qd omnino videas. fortificat quæstionem Ia. de Ra. scilicet cùm executores dicunt aliqua eis secretè commissa dispensanda, pro his facit litera l. nulli. ibi pro sua conscientia, votum adimpleant testatoris. sibi videtur nimis periculosum, dicere quod stetur conscientiæ talium: nisi testator id exprimeret. Vnde sæpe hodie testatores dicunt: lego centum dispensanda per tales, prout eis secretò commisi. nolens ipsis alios ad idipsum consocios esse debere. Et idem si expressè de secreto commisso non diceret, sed hoc solum: lego centum dispensanda per commissarios meos, secundum conscientias ipsorum, facit. ff. de do. præ. l. Theopompus. In hoc est melior prima forma: quia in secūda, distributio non iubetur esse secreta. Habebunt igitur executores, cum rationem reddunt, illam exprimere. & tamen cum minori rigore est exigenda in his, quā in aliis. Ad materiam facit quod dicimus iudicem non debere iudicare secūdùm cōscientiam, sed secūdùm probata. de quo iij. q. vij. iudicet. de offic. deleg. pastoralis. §. quia vero, & ff. de offic. præ. illicita. §. veritas. Dicit etiam ipse Iacob. quòd si executor distribuit in scholarem, qui sibi pauper & studens optimus dicebatur: repertum est contrarium de ipso, poterit quod dedit repetere: quia fines mandati, licet per errorem, excessit: cùm pro remedio animæ defuncti fieri debeat distributio: quia illa non est talis: ergo non valuit. ff. manda. l. penulti. ad finem. & pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor.

sti. l. j. & auc. ibi posita. extra, de elec. statuimus. lib. vj. & de test. significauit. & de confirma. vti. cùm dilecta.[a] ¶ Xlviij. Nunquid secundùm dictū Bul. 46 stabitur eius sacramēto[b]? Et videtur quòd sic, per præ. l. si quis. & ar. C. de iu. do. impe. l. fi. §. fin. & C. de bo. auc. iud. pos. l. fi. §. fi. & C. de ali. pu. præ. l. ij. argu. contra, nisi probetur. C. de vsufru. eum quē. ff. de mino. intra vtile. §. fi. Sed potest dici, quod ei stetur, maximè si in codice rationum suarum scripserit erogata. arg. ff. de neg. gest. Nesennius. circa fi. & C. lib. xj. de solu. & lib. debi. ciuitatis. l. vnica. dū tamen circa officium non malè se gesserit, nec de mendacio arguatur: quia tunc non staretur. C. de adul. si qui adulterij. ff. qui satisda. cog. de die. §. fi. xxij. q. v. paruuli. ij. q. vij. non potest. & q. j. prohibentur. extra, de pign. illo. in fi. extra, vt ecc. bene. c. vnico. extra, de præsump. scribam. C. de proba. iubemus. Alij contradicentes, quòd iste iurabit in principio, & non post: vt s. versicu. xix. sed nunquid debet[c], cùm in vno negotio ab eadem persona sit semel tantùm iurandum, & non pluries: nisi ex causa: vt j. q. vij. cōuenientibus. & c. quoties. extra, de ele. significasti. & de ma. & obe. cùm in ecclesijs. & c. legebatur. de iureiur. & si Christus. & arg. 47 ff. de dā. intec. l. qui bona. §. si quis. ¶ Xlix. Sed si alter ex duobus executoribus obijt, queritur & an alter subrogabit, & per quem, & an Episcopus illi succedet in officio, an verò superstes tenetur illud sine aliquo adiuncto implere, quasi videatur ibi locum ius accrescendi habere.[d] Et primò videtur quod alter sit per iudicem, vel Episcopum subrogādus, ad quem spectat tueri decedentium voluntates. ff. de pet. hære. l. hereditas. in fi. extra, de testa. nos quidem. ff. de ali. & cib. leg. l. ij. §. item enim. & in præ. l. nulli. §. fina. ad instar tutoris excusati vel mortui, vel remoti. ff. de test. tu. si quis. ff. de admini. tu. Lucius. §. cum testamento. ff. qui petant. tu. l. fi. respō. j. ff. de iudi. proponebatur. in prin. vel in locum defuncti succedit episcopus: vt s. ver. xl. item quid si executor, sicut si nollet suum implere officium: vt. s. versi. executores autem. de hoc infra, ver. liij. quid si vnus. & hæc enim paria sunt, scilicet nolle, & non posse. C. de cōtrahen. emp. l. fi. extra, de rescrip. sciscitatus. & etiam hæc tria, scilicet nullum executorem in testamento dimittere, vel dimissum mori, vel nolle officium assumere: vt in auc. colla. viij. vt lic. ma. & auiæ. §. j. Videtur ergo hoc officiū ad episcopum pertinere, sicut pertinet si nullū dimisisset: vt in præ. l. nulli. §. j. ij. & iij. Vel dic ibi habere locum ius accrescendi; vt superstes possit, & debeat ministrare arg. ff. de suis & leg. hæ. si ex pluribus. C. lib. x. quā. nō peten. partes pet. accre. l. vnica. ff. si pars hæ. pet. l. ij. de hoc s. versi. xij. quid si sunt plures. Vel distingue prout distinguitur in legatarijs, vel fideicōmissarijs, & tutoribus, & fideiussoribus, & magistratibus: quia aut sunt constituti coniunctim, vel simul, & insolidum: aut disiunctim siue in partes; vt in primo casu distributio alteri accrescat altero mortuo: & habeat officium illud implere. In secundò verò non. ff. de exerci. act. l. j. §. si plures. & l. non tamen. in prin. de eui. si ideo. §. j. ff. de admi. tu. decreto. §. fi. & l. si plures. in prin. & §. j. ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. fi. C. de cad. tol. l. vnica. in princ. C. de hære. inst. l. j. & ij. Subrogatus autem videtur quod euitabit satisdationes, quas eui-

ADDE an si testator mandat stari debere conscientiæ alicuius, ille debeat iurare. Alex. consil. liij. ij. lib. & quod cùm executor non bene distribuit, Episcopus possit repetere: vide Anch. consi. xliij.

ADDE ad suprà dicta per Ioan. And. an executor possit facere eleemosynam minus benemerenti, vide Bal. in l. his verbis. §. illa institutio. quod sic. ff. de hære. insti.

c ¶ Debet. De tali iuramento videtur loqui glo. in d. l. diuus. ff. si cui plusquā per leg. Falcidiam.

tat testamentarius executor: si consensu legatariorum fuerit subrogatus. argu. ff. rem rat. hab. actor. argu. tamen contra ff. de admini. tuto. l. Lucius. ij. §. cum testamento. ff. de alimen. & cib. lega. l. iij. in authen. vt li. ma. & auiæ. §. j. de hoc s. versi. xxxiij. 48 sed nunquid iste. & seq. & ver. xxj. ¶ Lj. Sed quæro quid si vnus erat tātùm, & mortuus est: vel etiā plures erant, & omnes mortui sunt: nunquid episcopus in eorum locū succedet? vel nunquid Episcopus, vel iudex alium, seu alios dabit? vel nūquid hæres defuncti eius, seu eorum vices supplebit? Et videtur quod nullus sit dandus in locum ipsorum: sed legitimus administrator succedat, fortè hæres. arg. ff. de testa. tut. l. si quis. in fi. & in præ. §. si quis ædificationem. j. versi. lxxxj. insuper. vel fortè Episcopus, qui est hoc casu eorum legitimus successor: vt in eod. ti. §. si autem qui facere. & in præ. l. nulli. §. j. quod videtur simpliciter esse verum, si nullus in vltima voluntate fuerit hæres institutus; secus si fuit institutus, & ille velit, & possit testatoris volūtatē implere. Episcopus enim nō habet se intromittere, quamdiu est qui testatoris exequatur voluntatē: vt in præ. cōcor. Vel dic simpliciter,[e] quod Episcopus succederet: vt s. ver. prox. sed cùm nullus executor à testatore datus est: Episcopus aliquē deputabit. 49 ¶ Lij. Sed quæritur, an executores præsentes possint exequi testatoris volūtatem, absentibus nō vocatis[f]? Et videtur quòd nō: quia omnes iussi sunt distribuere, sicut dicit in arbitris. ff. de arb. si in tres. & l. seq. & in iudicibus delegatis. ff. de re iudi. duo ex tribus. extra, de offi. deleg. cùm causam. Nisi dictū sit quòd alter posset sine altero procedere: vt extra, de testa. c. Raynaldus. in prin. extra, de offi. delega. c. vno. & c. prudentiam. respon. j. ff. de arb. nō distinguemus. §. cū in plures. Vel dic eos de æquitate vocandos, si cōmodè vocari possint: quia forte non nimis distant: & si congruo tempore expectati non venerint, valebit processus præsentium, vel maioris partis eorum: aliàs non. argu. contra[g] extra, de elect. quod sicut. §. primò. & c. cùm inter vniuersas. & c. corā. & c. quia propter. extra, de postula. præla. bonæ. ij. xliij. dist. quāto. ff. vt in poss. leg. l. prima. §. non exigitur. & in præ. c. pruden- 50 tiam. respō. j. ¶ Liij. Sed quid erit, si sunt plures, & non sunt in exequēdo cōcordes, sed quilibet vult sine altero administrare? Et videtur quòd tunc Episcopus dabit tertium:[h] vt quod ille cum altero eorum fecerit, ratum habeatur. arg. ff. de re iudic. l. si vni. ff. de pac. maiorem. extra, de test. nos quidem. & c. tua. & c. Ioānes. ff. de pe. hære. l. hereditas. in fi. Tu dic, quod si eodem tēpore circa idē sunt discordes, & ipsi sunt in numero æquales: Episcopus, vel iudex coget eos terminum assumere, vt quod maior pars fecerit, obseruetur; vt in præ. l. hæreditas. in fin. & in præ. l. non distinguemus. §. principaliter. extra, de arbi. c. primo. & de offi. delega. suspicionis. C. de iud. cùm specialis. Alij dicunt, quod Episcopus assignabit eis terminum competentem ad ordinandum, siue exequendum: quo elapso, nisi fecerint, ipse exequetur: vt extra, de appel. cum speciali. & c. secundò requiris. §. fin. & c. legitima. lib. vj. Vel dici potest, quòd illius distributio valebit, quā Episcopus confirmabit, vel iudex. argumentum extra, de transact. c. primo. ff. de re iudica. duo extra, eo. titu. c. fi. Si verò non sunt numero æquales

d ¶ Habere. Quod hic & in duobus versi. seq. quæritur in versicu. quid si vnus expeditū est per decre. secundā de testamen. ij. respon. lib. vj. vt dixi s. eo. versicu. xiij. & quia Iacob. de Are. ad quæstionem allegabat iura pro, & contra. licet quo ad hos terminos non expediant, ad alios possunt esse vtilia: sicut quæ not. de offic. delegat. causam matrimonij. in gloss. ij. & quod su per ea dixi. Ideo illis omissis, quæ in fin. huius ver. allegantur, hic illa ponam. Inducit enim ad partem, quòd solus possit, C. si vnus ex pluribus tut. per totum. ff. de offic. consul. l. j. §. j. & ff. mandat. l. creditor. §. si duobus. & de cura. bo. dan. in l. ij. §. si plures. Ad contrariū inducit ff. de arbit. l. nam magistratus. & ad Trebellianū. ille à quo. §. tempestiuum. ff. de nego. gest. cùm alicui. de administra. tuto. Lucius. ij. §. j. & l. tutores. §. curatores. ff. de arbit. l. parui. & l. si vnus. §. ij. & §. fina. & l. sequen. C. de appella. in offerendis. ff. de re iudicata. l. si duo ex tribus. Soluebat secūdam partem veram, nisi ponat testatorem contrarium voluisse. In tutoribus est speciale: super quo vide quod dixi s. ver. xlvij. in fin. primæ partis.

e ¶ Simpliciter secundùm Alb. Gal

f ¶ Vocatis. Et expeditum est: vt s. dixi.

g ¶ Contra. Melius staret sine contra. & sic posuit Io.

h ¶ Tertium. Vbi de duobus fuisset formata quæstio, procederet iste numerus. Intellectus tamen fuit bonus, vt de pari numero faciat imparem. extra, de arbi. c. j.

ADDITIO. Adde, quod executoribus testamentarijs discordantibus, coniuncti testatoris, si qui sint, executoribus præferendi sunt, secūdū Bal. in l. Imperatores. ff. de pact. per illū tex. & istud pro singulari allegat Lud. Roma. sing. suo cccccxxxiij. incip. executores testamēti. Henri. Ferran.

les valebit

a ¶Sequenti. Lambertus de Rampo.in quæstione sua,quidam fecit testamẽ tum tenuit quòd ex tribus fideicommissarijs datis simpliciter, tertius impediet actum per duos fiendum,expressè prohibendo.alleg.ff.de cu. fu.l. consilio.in fi.& quod no.in summa illius ti.dicit tamen ꝙ eo casu,adde nudus erit iudex,qui inspiciet quæ causa erit potior.ff.de bo.auc.iud. pos.in ven.in fin.de tutoribus discordantibus,vide s̃.de tutore.versi.pen.liij.& pro hac materia vide Bald. in d.l.con a silia. ff. de cu.fu. §. quæsitum.vbi pulchra ponit.

b ¶Posſit. De hoc s̃.de tuto.§.fi.in tribus vltimis versi.

c ¶Et sequen. Iste versi.cum duobus præcedentibus, & cũ quæstione, quã b addidi, faciunt ad quæstionem Iaco. de Rauẽ. qui tenet vnum ex duobus executoribus agere posse in iudicio: debet tamen alter assistere ne colludat. Inducit ff. de cur.bo.dã.l.ij.circa princ.facit de procu.c.secundo. in fi. libro sexto.Plus dicit,quòd ambo agere non possent: qa c tunc posset vnus negare, quod fatere d ret alter: & sic intricaretur iudiciũ. contra quod prouidẽdum est. Sufficiat decreta.si duo. de procu.li. vj. decreta. ij. de te. Vel dat sibi liberũ exercitium officij, in tribus casibus cùm collega est mortuus,vel remotus,vel nõ vult exequi: vt ibi scripsi in no. super verbo , nolente. idem in volente,sed non valente ex impedimento e modici temporis: secus si modicum nõ esset.quod probat ibi litera nimium differri.Præ f ter hos casus gestio debet esse communis,ac etiã prædictis , si testator prohibuisset alterum sine altero gerere:vt ibi in fin. si articul⁹, super quo alter solus litigare

51 lex , valebit quod maior pars ordinabit, nisi minor aliud rationabile apponat, & probet : vt extra de his quæ fiũt à maio.par.ca. c.j.ff. de decr. ab ordi.fa.l.iij.ff.quod cuiusque vni.nomine.nulli. & l.sequen.[a] ¶†Sed nũquid vbi plures dati sunt,erit melior conditio occupantis : & an negotium ab vno cœptum, alter poterit explicare? Et quidem videtur melior conditio occupantis:& quòd tunc alterius mandatum, reuocatum intelligatur , nisi contraria voluntas appareat testatoris:sicut est in pluribus procuratoribus.ff.de procura. pluribus. & l.sequen.extra,eod.titu.non inuiste. & in præ. l.non distinguemus.§.cùm in plures. Alioquin ser uabitur quod in pluribus tutoribus & curatoribus obseruatur, scilicet vt quisque per se agere posſit.[b] ff.de administra.tut.si plures.in princ.& l.decreto. in fin.ff.de exerci. ac.l.j. §.si plures. Et hoc tenet Vber.de Bo.vel seruabitur,quod in arbitris seruatur:vt ff.de arbi.item si vnus.& l.sequen.& in prę. §.cùm in plures.& quinquage.di.§.iij.vel quod in iudicibus ordinarijs vel delegatis ff.de re iudi. duo. & l.inter pares.& extra,eod.tit.c.fina.Item dicendum est, quòd cœptum ab vno alter perficere potest,si cœptor facere impediatur:sicut est in tutoribus.ff.de euic.si ideo.§.j.& iij.& in iudicibus ordinarijs eiusdem tribunalis.ff.de offi.procon.l.j.in prin.ff.ad muni.l.magistratus.& facit ad hoc ff.de cur.bo.dan.l.ij.§.si plures.& C.si vnus ex plu.tut. ap.l.j.& ij.& j.versi.lxxxvij.quid si episcopus, in cuius.& sequẽ.[c] ¶†Liiij.Quid si vnus ex duobus

52 executoribus,non vult se intromittere?[d] Respõ.dicit Vber.quòd alter solus exequatur.ar.C.de aduoca.diuer.iud.l.fi.& l.laudabilem. ff.de fideicom. lib.si legatario.extra,de rescript.scisc itatus. Vel dic vt s̃.versi.xlix.sed si alter.Potest etiam dici quòd cogetur cum altero exequi:vt j.versi.lvij.hoc etiã. nam & si vnus tãtùm scit,sed nolit testatoris exequi voluntatem,sed res & peculium testatoris in proprios vsus expendat:monitione præmissa,exequi est cogendus:vt j.versi.lxix. quæritur. Expectabitur autem iuste quod exequatur per annum, vel per sex menses.De hoc j.versicu.lxxxix. illud

53 etiam.¶†Lv.Quid si executor est suspectus: nunquid poterit remoueri?Et videtur ꝙ non,ar. C.de do.si quis pro redemptione.respon.j.& in præd.l. orphanotrophos.Sed dic contra,sicut & tutor & curator propter hoc remouentur:vt ff.de suspe.tu. l.j.§.ostendamus.& l.iij.§.præterea.& l.iiij.& pro curator:vt.ff.de procu.post litẽ.& l.seq.extra , eo. c.iij.[e] & prelatus ecclesię.extra,de simo.c.licet Heli.& c.seq.& de testib. constitutis.& de act.qualiter.ij.& c.inquisitionis.iij.q.ij.quia ea.& iudex delegatus.extra,de offi.deleg.insinuante.& c.cùm su per.iij.q.v.quia suspecti.arg.tamẽ contra.ij.q.j.pri mo.[f] quæ tamen per eum ante propositam accusationem de suspecto, vel etiam ea pendente legitimè administrata sunt,bene tenẽt,nisi ipso iure, vel per iudicem sibi fuerit administratio interdicta.ff. de sol.quod si.§.j.C.de suspe.tu.eum quem. Insti. eo.tit.§.si quis autem.& ff.eod.tit.l.iij. §.præterea. extra,de accu.c.fi.extra,de offi.dele.venerabili.extra.de simo.accusatum.& c.quoties.de elect. nihil est,in fi.Porrò vbi quis tanquam suspectus remo

vult,esset ad pias causas,videretur locum habere prædicta decret.si duo.§. si quod.de authoritate iudicis alter solus agere posset, si dicamus talẽ causam spiritualem.Si verò dicatur ecclesiastica tantùm,non tamen spiritualis,locus non esset illi §.Concludo quòd accedere nescio illi dicto Ia.quòd duo non posſint agere:& si eueniat contrarietas quam inducit, vide quod no.in præ.decre.si duo.in glo.iij.& super ea.& quod no.scripsi in pręc.decre.ij.de test.in vlt.gl.Item scias quod Iac.ipse fatetur quod contra ipsum inducitur rub.C.si ex pluribus tut.vel cura.vnus vel omnes agere vel cõuen iri posſint.sed ipse dicit se in suo libro non habere illud omnes. Hoc etiam recitat ibi Cyn.Pro eo tamen facit præ.l.decreto.in fi.Sed gloss.cui assentit Dy.illud intelligit de impotentia facti:& illud quia,recipiatur pro cùm.defensio est clara.Item quod dicit Ia.in casu decr.præ.secundæ in no. quando expressè prohibuit testator vnum non agere sine altero: tenei gitur quod prędixi. quærit etiam si vnus solus executor habet omnia in ma nibus,& reliqui nihil:an nihil habens posſit conueniri. Videtur ꝙ nõ: qa remittitur ad totũ habentem:sicut de socio dicitur.ff.pro soc.actione. §.si cõ munis. Ipse tenet cõtrarium , quia in præiudicium agere volentium non potuerũt executores sic inter se diuidere.ff.de admi. tut.l. inter tutores.eo.C. de diui.tut.l.ij. Est etiam sciendum ꝙ ipse Ia.in q.an conueniendus sit primò ille, qui gessit. Ad affirmatiuã allega.C.si tutor nõ ge.l.ij.& iij. Subdit leges loqui de gerẽ tibus ex necessitate:& de his dicit tenendum ꝙ non gerens,vltimò conueniendus est: & gerens, primò conueniẽdus est & execu tiẽdus . necessarios vocat legitimos:& dicit cõcurrere posse gerentem ex volũtate & legitimũ: vt cùm episcopus vni successit. de q s̃.versic.xl.&xlix. & tũc etiam idem, ꝙ non gerens vltimo conueniendus sit,ff.de cur.bo.dã. l.ij.ad fi.

ADDE, quando vnus executor posſit exequi, alijs nõ volentibus, vel nõ potẽtibus exequi. Bal.consi. clxxxv. iiij.lib.& ibi an qs posſit sibipsi distribuere: & an executor posſit confiteri pretium a se reali numeratione: vide etiã Abb.consil.xlvj.& extra.

d ¶ Intromittere . Expeditũ est per decr. secundam de testa.vt dixi super versi.xlviij.

e ¶C. tertio. Clari⁹ eo. tit. ca.ij.lib. vj.

f ¶ Primo. Sol. ibi de suspicione temeraria,hic de probabili,& de qua iudicialiter constat.

tus est,siue vnus,siue plures in testamento dati,videtur quòd alter in locũ eius subrogabitur. & qđ episcopus nõ succedet:sicut in tutoribus cõtingit. ff.de test.tut.si quis.& ff.qui pe.tut.l.vlt.j.respõso. C.in quib.cau.tu.haben.l.licet.& C.qui pe. tu.l.in locũ. Vel dic vt.s̃.versi.xlix.sed si aliter. & seq.& ver.liiij.quid si vnus ex. Sed & accusatione de suspecto pẽdẽte, videtur alter sibi subrogãdus:nec se episcopus intromittet.arg.C.de suspec.tut.eũ quẽ. arg.tamen contra,ꝙ tunc demũ si alter dandus sit, cùm alter fuerit remotus : in præd.l.licet.& extra,

g de iud.c.j.[g] ¶Potest autem executor de suspecto accusari,vel ab episcopo,vel ab hærede,vel à legatarijs:in præd.§.si autem quid facere.quasi sit hæc

h actio popularis, [h] sicut & accusatio tutoris.ff.de suspe.tu.l.j.§.omnes.arg.cõtra ꝙ à nullo valeat accusari in præ.l.si quis pro redemptione. respon. j.&

i l.orphanotrophos.§.pe.& fi.[i] Si autem hæres non vult de suspecto accusare, vt remoueatur : sed vult ipsum conuenire propter dolum vel culpam vel fraudem in ipsa administratione commissam,bene potest.arg.ff.de leg.iij.si legatarius à quo.respon.j. vel condictione ex præ.l.nulli.vel officio iudicis: quia hoc modo agitur, vt testatoris voluntas impleatur.arg. j.versi.lviij.quæritur autem. Eodẽ modo potest episcopus eũ cogere officio suo, vt emẽ det quæ male egit: vt extra, de testa.tu. Quod autẽ de dolo & fraude cõueniri posſit,probatur extra, ne cle.vel mo.c.ij. ff.de auro & arg. le.l.nõ solũ.in fi.& l. Aurelio.ff.de cõdi.& demon.cum ita. §.secundo.ff.de admi.tu.qui plures.& l.quidam decedens.arg.tamen contra: ꝙ non posſit idem aliqua tenus inquietari.in prę.l.si quis pro redemptione.

k respõ.j.[k] Et ex his,quę dicta sunt, videtur ꝙ si executor malè distribuit,seu diuidit,hæres,vel episcopus,& etiam legatarij poterũt distributionem seu diuisionem huius impedire: vt j.versi.lix. ex præmisſis.Imò etiam videtur ꝙ quilibet, cui⁹ interest. ff.de procu.post litem.ff.ad exhib.l.iij.§.antepe.& C.si vt se ab hære.absti.auc.sed omnes.ff.de mino. etiam.§.pe.& in auc.de eccle.tit.§.si quis autẽ qui hoc facere.in fi.extra,de test. veniens.extra, de ele. statuimus.lib.vj.ij.q.vj.non solent.à contrario sen su.Porrò suspectus potest per iudicem etiã absq; accusatore remoueri , ad instar tutoris: vt infra ff. de suspect.tut.l.prima.§.ostendimus. & l.tertia.§.

54 præterea.¶†Lvj.Pone testator ita dixit:relinquo Titio decem pro redemptione captiuorum , vel dixit:relinquo Titio decem, vt illa expendat in redemptione captiuorum:quæritur quid iuris. Respondeo:dic ꝙ nõ interest inter hæc.Et idem iuris erit vtroq; casu arg.C.commu.de lega. l.secunda.C.de fideicom.cùm virum.In fideicommisſione autem magis spectatur voluntas testatoris, quã verba:nec est vis in verbis,vt in prædicta lege , & d C.de testa.quoniam.& facit.ff.de condi.& demõ. in quibus.§.fina.ff.de lega.iij.si tibi legatum. ff. de

55 fideicommiſ.liber.cùm in testamẽto.¶†Lvij.Hoc etiam quæritur, vtrum quilibet executor vltimæ voluntatis cogendus sit,hoc officium suscipere,& e

l susceptum exequi.[l] Et videtur ꝙ sic. argumen. in prædi.decreta.tua.& capit.Ioannes.& eodem tit. f nos quidem.& ff. de petitio.hæred. hæreditas. in

g ¶Ca.j.Solue per no.de offic. deleg. venerabili.in iij.gloss. & quod super ea dixi.

h ¶Popularis.De hoc j.versi.lvj.

i ¶Et fi.Pro solutione vide quod not.in cle.de reli.do.quia contingit.ad fi. in glo.quia contra C.

k ¶Respon.j. Vide remisſionem,quam s̃.proximè dedi.

l ¶Exequi.Est sciẽdũ ꝙ author sub hoc ver.cõiũxit octo quæstiões Io.qđ partim placet , & partim displicet. Placet quod hæc quæstionis propositio,includit tres quæstiones Ioan.quærentis primò an executor cogatur

ſuſcipere.ſecūdò,an exequi.tertiò,an quilibet.& hęc peroptimæ ſunt cōiuncta.ſed quæreretur per quem ſunt cogendi.Item quando ſic ſuos verſiculos merebantur,vel ſaltem ambo vnum,ſicut illud qualiter, quod ſtatim ſequitur.fit ergo prima pars huius verſicu.vſque ibi: cogetur autem. in qua parte author primò quærit,vt s̄.Secundo allegat pro & cōtra Tertio ponit tres opiniones ſucceſsiuè. Quartò, addit ibi: ſed & fauore.Quintò reaſſumit primā. Sextò approbat ſecundam, & remittit. Septimò dubium ſoluit an excuſatio admittatur, & remittit. & hæ partes ſunt patentes.In ſecunda parte tractat per quem cogantur.& hoc primò implicitè, ſcilicet quod per ipſum vel prætorē,& hoc in verſicu. eſt autem. vſque ad fin.Et hunc ſaltum non commendo, nec euenisſet,ſi ſuum verſiculum habuiſſet. In horū medijs proſequitur quando, ibi: certum cogetur. vbi facit tria. primò, ponit oppoſitionem.ſecundò, dat ſolutionē, ibi tu dic.tertiò, dubium incidēs proſequitur ibi: item

fin.C.de fideicommiſ.l.fin.in fin.& authen.ibi poſita.[a] Nā ad hoc tenetur:vt in præd.l.nulli.in princip.Item quiſque cogi poteſt ad perſonalia munera ſubeunda,quale eſt illud,& tutela, & ſimilia. ff.de mune.& ho.l.j.§.primo.& §.æquè.& l.munerum reſponſo primo.§.qui annonam.[b] argumen.extra, quod hoc ex mera voluntate procedat,ſicut & arbitratus.ff.de arbi.l.tertia.§.primo. & ſicut procurator.C.de procurato.inuitus.& ſicut contingit in negotiorum geſtore.C.de negotijs geſtis.tutori.& in curatore bonis dando. ff.de curator.bon.dan.l.ſecunda.§.tertio. Nam nec vllus cogendus eſt ſingulare legatum agnoſcere, quod alij reſtituere tenetur ff.ad Trebellia. nam quod.§.non omnis.& l.cogi.§.& generaliter. Nō ergo videtur cogendus,præſertim cùm ex teſtamento nullum commodum conſequitur. argumento C.communia de legatis.l.prima.circa finem.C.de fideiuſſori. ab eo.& in prædi.§.non omnis.Accur.no.in præd.l.nulli.quòd ſit cogendus ſuſcipere.[c] argumentum ff.de alimen.& ciba. lega.l.alio.ff.de legatis.iij.ſi legatarius.& in l.cogi. in prin.§.generaliter.& eodem titulo.l.poſſe.[d] Et in præ.§.non omnis.& in authenti.de ecc.tit.§.ſi autem qui.& §.ſi quis autem.in fin.Goff.verò dixit,non eſſe cogendum ſuſcipere, nec etiam exequi,niſi ſuſceperit;tunc verò ſic.& in c.Ioannes.vt in.l.nulli. prope princip.& in præ.§.ſin autem qui hoc facere. Iulianus diſtinxit[e] quòd aut fuerit ei aliquid in alia vltima voluntate relictum,aut non. Primo caſu aut agnouit voluntatem defuncti: & tunc cogitur ſuſcipere officium:& niſi exequatur, perdat quod ex teſtamento percepturus erat: vt dicunt.Pars ſecunda principalis cum vij.membro partis præcedētis coniunxit reliquas quinque quæſtiones Ioan.ſciat ſtudens quod propter eum non propter fabrum,qui hoc non meruit diuiſione textuali. verſicu. honoraui.Ioan.And.

¶ADDE an executor ſit cogendus iudicium ſuſcipere, & ſuſceptum exequi,Alex.conſi.v.ſecundo libro.

a ¶Poſita.& C.de fideicom.li.l.pen.& vlti.& ad Treb.l.ſi.

b ¶Annonam.Et inſti,qui ſatiſda.cog.§.j.& ij.

c ¶Suſcipere,Idem Azo in Sum.de epiſco.& cle.ante fi.ſed nil allegat.

d ¶L.poſſe.Sic erant etiam in Ioan.ſed corrige.& in prēd.§.non omnes.Et ſi intelligis præcedente medietate,vera eſt allegatio.nam propter paruitatem intermediæ legis,quæ continuata legi præcedenti & ſequēti;ſic iacet, vel omnia ſua author non ponderauit:illa facit pro authoritate quod no. in præ.decre.in vlti.gl.& vide.s̄.verſi.xxxviij.

e ¶Diſtinxit.Cy.in iij.q.l.id.C.de epiſco.& cle,hanc diſtinctionem tenet in teſtamentario,legitimum ſi dicit indiſtinctè cogendum, per §.ſi autem.s̄. proxi.allegatum fuit hoc dictum ſingulare Io.dicentis neceſsitati ſubijci, quod per legem iniungitur.facit iiij.diſtin.in iſtis.

f ¶In fi.Gul.de Cu.qui hanc diſtinctionem tenet,alle.ff.de his,quib.vt indig.l.poſt legatum.ff.de reli.ſi quis ſepulcrum.§.funus.& l.at ſi quis.§.cui funeris.Ad aliud membrum diſtinctionis alleg.ff.de vent.inſpi.l.j.§.quod natum.& de cur.bo.dan.l.ij.§.quæritur.ſubdit ꝙ ſi adminiſtrare cœpit,cogitur implere:quia à principio voluntarium,&c.ff.man.l.ſi tibi mandauero.§.ſi tibi.& de reli.at ſi quis.§.ſi cui.& de hoc dixit decre.Ioannes.ſuper ver.ſuſceptum.& ſuper iij.gloſſa.

g ¶Exequi.Adiuuatur hoc dictum,ꝙ fuit Iuliani.& ſequens per l.quia po terat.ff.ad Trebel.& de aqua plu.arc.in ſumma.§.Labeo.Et hæc dicta facerent pro Iaco.de Are.qui conſuluit filium præteritum à patre,quem tamē ipſe pater conſtituit executorem ſui teſtamenti, & exercuit officium de inofficioſo agere poſſe,cùm teſtamentum fuerit irritum ex tali præteritione ipſo iure.in authen.vt cùm de ap.cog.§.aliud.Inſt.de exhære.li.in prin. reſpondens ad l.vltimam.ff.de inoff.teſta.quòd hoc excuſatur ratione officij neceſſarij ſibi iniuncti:& ſic ſibi non debet obeſſe.C.de admini.tuto. cùm quædam.ff.fami.ercif.ſi pignori.in fi.& l.qui erat.ff.de his,qui.vt indi.l.poſt legatum fiſ.facit de elect.cùm non deceat.lib.vj.cum concord. & iij.q.vij.ſi contra patrem.Si dicatur non neceſſariū,non faciet hoc pro Ia. dicit tamē poſſe ipſum excuſari propter pietatem officij.Bene facit xxij. q.ij.ſi quælibet.Dicebat etiam ipſe Iac ꝙ filius executor ſe de bo.patris alere poteſt non vt executor, ſed vt filius alle.ff.de ali.pu.pre.l.qui filium. & de alen.li.l.ſi quis a libe.j.reſpon.

h ¶Suſcipere.Hoc dicit Gui.de Suza.in l.nulli. reſtringens ſe ad caſum.§. prædicti,ſi quis pro redemptione.

i ¶Placet.& Alberi.Gal.de fideicommiſſarijs.in prin.Item Iacob. de Are. vbi s̄.& Iaco.de bel.in §.ſi quis ædificationem.in authen.de eccle. titu. refert Nico.vbi s̄.ꝙ homobo.tenet hanc partem duplici ratione: quia hoc non eſt officiū publicum,ſicut tutorum, & magiſtratus: ſed priuatum, ſicut procuratorium.Secūdò,quia inuentum eſt remedium vt exequatur epiſcopus illo nolente exequi:vt in l.nulli.& authē. de eccl.titu.§.ſi autē qui. & ff.de reli. l.ſi quis ſepulcrū. §.hoc edictum.per quod patet quòd ex hoc,illum compelli noluit, niſi in perdendo emolumento ſibi relicto. Sed huic rationi poſſet reſponderi dupliciter, primò non fore abſurdū plura remedia fore prouiſa ſimul: de quo vide j.de reſtitu.ſpo.§.j.verſicu. prædicto. vel ſaltem ſucceſsiuè, ſcilicet vt exequatur epiſcopus, vbi coactio executoris non prodeſt vt in decreta. nouit. in

f ff.vbi pu.edu.de.l.prima.in fin.[f] Aut non agnouit,quo caſu,& etiam vbi nil fuit ei relictum, non eſt cogendus ſuſcipere vel exequi.ff.de conditio. & demonſtra.ſi cui legatum? reſpon.primo.ff.de lega.iij.ſi tibi.ff.de fideicom.liber.ſi teſta.ff.de leg. primo.etiam ſi.ſed & fauore religionis, de canonica æquitate videtur cogēdus & ſuſcipere & exe

g qui:[g] puta cùm relictum eſt ad pios vſus: vt in præd.c.tua.& c.Ioannes & in præ.l.nulli. reſpon. j.& ij.& in præ.§.ſi quis autem.& ſequen.& eod. titu.§.item nunquid.& in præ.§.ſi quis pro redemptione?reſpon.primo.ff.de alimen.& cib.leg. pecuniæ.& l.alio.& l.iij.Talia enim legata,prærogatiua gaudent.arg.ff.de reli.& ſump.fun.ſunt perſonæ.in fin.argu.extra,de priui.cùm & plantare. in princ.& in c.in his.in princ.Et inde eſt ꝙ infringi non poſſunt:vt C.de ſac.ſanc.ecc.vt inter.& C.de epiſc.& cleri.ſi quis ad declinandam.& inſtitu. de oblig.quæ ex quaſi contractu.§.fi.Et quidam di-

h cūt ꝙ hoc caſu tātùm cogēdus eſt ſuſcipere.[h] Alij autem dicunt indiſtinctè,in omni caſu cogendum. Pro quibus multum facit C.commu.de leg.l.j.circa medium.& in aut.de ecc.ti.§.ſi autem legatum. & §.ſeq.& in præ.c.Ioannes.dictum Gof.plus pla-

i cet.[i] De hoc not.ff.de reli.& ſump.fu.ſi quis ſepulcrum.§.funus.& ver.s̄.xxvij.item pone ꝙ aliquis. in fi.Cæterùm ſi legitimam habeat executionē,credo excuſandum,ſicut & teſtamentarius tutor auditur.ff.de excu.tu.qui teſtamento.& l.Titius.& C.

k eo.ti.quinquaginta.Inſti.e.ti.§.qui eam.Vel dic[k]

l vt ff.e.tit.[l] Neſennius.[m] Cogetur autem executor,

m teſtatoris exequi voluntatem per epm̄:vt in præ. §.ſi quis ædificationem.ſicut & hæres per epm̄ eſt fin.de iud.Licet autem rationi reſpondeam:tamen opinioni eorum adhæreo:cum quibus eſt etiam Ia.de Ra.qui quæſtionem de teſtamētario executore an cogatur,pro negatiua inducit l.nulli.quæ dicit,habeat exigendi licentiam:ſed licentia,eſt verbum facultatis,non neceſsitatis.ff.de offi.præ. l.ſæpe.extra,de teſta.ad hoc.In contrarium,quia eſt munus publicū,quod recuſari non poteſt.C.de cura.l.nullius.lib.xj.Sed publicè intereſt, voluntates ſupremas implere.ff.quemadmo.teſta.aperian.l.quinta.extra,de teſta.c.nos quidem.in fin.Soluit,ꝙ ſi ſuſcepit officium,renunciare non poteſt.C.de actioni.& obligationi.l.ſicut.Subdit,niſi forſan re integra,ad inſtar mandati.Inſtitu.manda.§.penultimo. Dicit enim rem integram teſtatore viuente,vt ſic ipſum requirere poſsit quòd ponat alium loco ſui. Si enim eſſet mortuus,id non poſſet. Non video quòd ſuſceptio officij proprie cadat viuente teſtatore.fateor quòd conſentire potuiſſet deſcribi ad aliud officium:& eo caſu procederet prima quæſtio, de qua ſuprà, & quod dicam infrà, verſicu.lxix.Diſtinguit autem publicum authoritate à publico vtilitate tantùm:quia primum,quale eſt tutela, renunciari non poteſt.Sed officium executoris non eſt publicum authoritate,quod à ruſtico poteſt imponi.Nec obſtat,quòd etiam ruſticus dat in teſtamento tutorem:quia in illo neceſſaria eſt iudicis confirmatio.C.de confirma. tuto. l.fina.eſt ergo priuatum, ſicut & procuratoris officium:de quo tamen dicitur quòd publicè vtile eſt,abſentes à quibuſcunque defendi.ff.de procura.ſeruum quoque.§.publicè.& tamē iſta impropriè dicūtur publica vtilitate; nam talia ſunt illa,in quibus principaliter attenditur publica vtilitas,ſicut in magiſtratibus.Sed in propoſito verſatur principaliter vtilitas priuata, vt legatariorum.& defuncti: & ſecundario publica,cuius intereſt quòd res priuatæ bene gerantur,& quòd nullus abutatur re ſua. in authen.vt iudic.ſine quoquo ſuffragio.§.cogitatio. & Inſtitu. de his qui ſunt ſui iuris. ad finem. Vide quod not.Inſtitu.de excuſa.tuto. in princip. C.lib.xj.de mu.publi.ſuper rubrica.in quibus idem tutela not.& ſic vtrùque ius,ſcilicet publicum & priuatum, ſubdiſtinguendo reſpondetur ad l.honor.§.j.ff.de mune,& hono.& ad iura,quæ dicunt officium iſtud pijſſimum.C.de dona.ſi quis pro,& de epiſco,& cleri.orphanotrophos. & l. nulli.& l.ſi quis ad declinandam.quæ dicit quòd id venit in ſacro, & conſtat quod ius publicum conſiſtit in ſacris.j.diſtin.ius publicum. ff.de iuſti. & iure.l.j.§.publicum.Item hi duo textus,æquiparant ſacramenta magiſtratibus,quæ non dubitantur publica:vt,s̄.item dicitur talium actio popularis:de quo j.ver.lxvj.

k ¶Vel dic.ſecundùm Vber,

l ¶Eodem titu.de excuſa,tuto,

m ¶Neſennius. Supple cum legibus ſequentibus. in his enim diſtin-

cogendus vt

guitur, an tutor, cui testator legauit, sit testamentarius, vel datiuus. Item an in testamēto, quo fuit factus tutor, fuerit legatum, an verò prius vel post: & an appareat cōtemplatione oneris tutelę relictum, an ob aliam causam.

a ¶Amittet. De hoc in prin. huius §. & dicam j. eo. ver.

b ¶L. seq. De facto fuit exemplum tale Testator tribus nepotibus ex sorore, qui diuisim vel cōiūctim legauit cētū & vnū ex illis fecit cōmissariū: satis patet ꝙ causa legati fuit attinens.

c ¶Quid si vnus. Dicit Iaco. de Aret. ꝙ pœna perditionis eius, quod ex testamēto obuenire poterat, erat pœna non suscipientis officium. Præmissæ locum habent post illud susceptum, & vocantur hæc prętoria remedia. Inducit etiam l. si qs. C. de donati. ff. de vent. inspi. l. j. §. qd ergo. Insti. de satis. tut. §. fi. contumacia durante exequatur episcopus: vt in prin. huius vers. propter ea quę hic sequentur, remisit author ad hunc vers. l. lvij. j. de lib. cō. §. nunc dicendum. ver. xxx. in fi.

cogendus: vt ff. de pe. hær. l. hæreditas. in fin. extra, de testa. si hæredes. & C. de epi. au. de creationibus. §. si nautē prætor. Tamē in his exequēdis, videtur esse maior epo: qa apud eū p episcopū est inuentariū faciēdū: vt in præ. l. nulli. §. ij. j. ver. lxxxvj. sed nunquid iudex. Cæterū ad hoc cogeť, vt quidā dicūt, statim postꝙ testatoris agnouerit seu susceperit volūtatē? Tu dic ꝙ tunc demū cogeť, postꝙ res legata ad ipsum puenerit, et nō añ: vt p d. l. si qs pro redēptiōe. rñ. j. nisi per eū stet, quò minus perueniat: vel nisi dolū vel latā culpā, s. dolo proximā in exigendo cōmittat: ad instar legatarij rē alteri restituere rogati: vt ff. ad Treb. mulier. §. sed & si quis. ff. de leg. iij. si legatarius à quo. rñ. j. ff. de lega. j. fidei cōmissum. & l. si seruus legatus. §. cū quid. ff. de lega. ij. Imperator. rñ. j. Sed & postꝙ agnouerit vel susceperit, videtur adhuc spectandus: vt s. ver. liiij. quid si vnus ex. Item dicunt quidam ꝙ propria authoritate potest accipere res legatas, si sit vniuersorum bonorū, vel etiā partis distributor seu executor: vt videtur dici in tutore, qui hoc pōt statim facto inuētario, non ante: vt in præ. l. de creationibus. rñ. j. & C. de admi. tut. l. tutores vel arg. tamen contra ꝙ nō possit, nisi sibi tradantur. C. arbi. tut. l. fi. §. fi. & in præ. l. orphanotrophos. §. j. Curare tñ habet, vt sibi tradanť, ne ī dolo vel culpa esse videatur: & per consequens legatarius ad interesse teneatur, vt s. Est autem cogendus per iudicem vel episcopum, in cuius foro defunctus natus fuit, vel domiciliū tēpore mortis habuit: vt in l. nulli. §. episcopi aūt. & §. fi. & in l. si quis ad declinādā. §. vbi. & §. penul. & in præ. §. si aūt qui facere. & §. si qs ædificationē. & in præ. decr. si hæredes. ꝙ si executor non sit de eodem foro ratione originis, vel domicilij, de quo est defunctus, sed de alio: tunc videtur esse dicendū idē, quod in tutore testamentario alterius ciuitatis: vt ff. de testamē. tu. quæro. in prin. & idē quod in datiuo alienæ iurisdictiōis. ff. de tut. & cur. da. ab his. diuus. & de hoc s. de tut. §. generaliter. versi. itē no. ꝙ pupillus. & seq. ¶†L vij. Quæ ritur aūt, qualiter sit ad prædicta cogendus? Et quidem dici potest, ꝙ si ex illa testatoris voluntate, quam non vult exequi, vel cui non paret, erat commodū aliquod habiturus, illud amittet[a]: & tā illud, ꝙ ipsa executio, in epm transit: vt in l. nulli. rñ. j. ij. iij. & iiij. authenti. de ecc. ti. §. si quis autem. & §. si aūt hæres. & §. si aūt legatum. & §. si aūt qui facere. & arg. ff. de le. iij. si tibi. ff. de religio. et sumpt. fu. si quis sepulcrum. §. funus. C. de fideicō. l. fi. §. fi. Et hoc verū est ꝙ amittit, si aliàs non erat testator sibi relicturus, nisi volūtatē eius exequereť: alioquin nō priuabiť suo relicto. ff. vbi pu. edu. debeat. l. j. in fi. ff. de excu. tut. Nesennius. & l. seq.[b] Quod si nihil erat habiturus, tunc monitione præmissa cogēdus est ad hoc per episcopū loci: vt in c. tua. & c. Ioannes. xij. q. ij. indignè. & hoc per sententias excommunicationis vel suspensionis, vel etiā interdicti, secundū negotij qualitatē: vt extra, de verb. sig. quærenti. extra, de pœnis. c. ij. in fi. extra, de sen. excō. c. cū medicinalis. lib. vj. & c. sacro. extra, de off. dele. sane. & c. pastoralis. Posset etiā dici, & bene, ꝙ cū coactiōis modus non sit à iure expressus, arbitrio relinquiť iudicis siue epi. ff. de pœnis. aut facta. §. fi. extra, eo. dilect⁹. extra, de of. dele. de causis. ij. q. iij. §. notandum. prope prin. vt procedat quandoque mulcta indicta. ff. si quis ius di. non obtē. l. iij. C. de modo mulctā. l. multarū. Quandoꝙ captis pignoribus, & distractis. C. de præto. pig. l. iij. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc Quādoꝙ etiā persona capta, si expedierit: vt extra, de ap. dilectis. in prin. ff. ad l. Iul. pe. cū eo. & aliter, ꝓut viderit expedire. s. ver. liiij. quid si vnus.†[c] Videť aūt ꝙ non ex mero iudicis officio, imò libello oblato & litis contestatione facta, & alio iuris ordine obseruato, cogeť: & hoc sine cōdictiōe ex præ. l. nulli. sine iudicis officio, siue actiōe ex testamēto, siue actione in factū cōueniať: quibus actiōibus cōueniri pōt: vt s. versic. xvij. sed quo iure. & ver. lv. quid si executor. & vers. xxiij. sed si sit loco. In qualibet enim earū, est libellus necessarius, & ordo iudiciarius obseruādus, prout no. Ros. in lib. in titu. dictarū actionū. & facit extra, de offi. iudicis. c. ij. Si verò legatarius nullam de prædictis actionibus proponit, nec iudicis officiū, quod loco actionis proponitur, intentat: sed simpliciter postulat illū præmissa monitiōe, cogi suscipere vel exequi volūtatē defuncti: tūc nō videtur dandus libellus, nec litis cōtestatio facienda: quod verū est, nisi executor aliquā iustam cōtradictionis causam opponat: quia tūc super illa videtur libellus dādus & litis cōtestatio facienda. arg. C. de edict. diui Adri. tollē. l. fi. ff. de re iudic. à diuo. §. si super. ff. vt in possess. lega. si is à quo. §. j. ff. ad exhibē. l. iiij. §. ibidē. Attamen videtur velle in casu simili, ꝙtum ad hæredē, ꝙ sit libellus indistinctè offerēdus: vt not. in auť. collati. j. de hære. & Falci. §. illud. secundo itē pōt locū habere, vt de plano sine libello & absꝙ litis contestatione, et sine sumptibus, procedať in legatis ad pias causas. arg. in auť. col. tertia. de app. §. illud. & in præ. l. orphanotrophos. in fi. & in præ. l. nulli. §. cū aūt in fi. & in auť. col. nona. vt nulli iud. §. si verò apud. maximè si relictū sit modicæ quātitatis: vt in auť. colla. iij. de mand. prin. et argu. ff. de peti. hære. hæreditas. in fi. extra, de simo. & si quæstiōes. ad fi. Eodemꝙ modo dicēdū est in executore & legatarijs, vt hi possint sine libello contra hæredem procedere per modū admonitionis, ꝙ legata soluat: vt scilicet post huiusmodi admonitorium decretū, anno elapso hæres priuetur commodo hęreditatis, nisi soluerit: vt extra, de testa. nos quidē. C. de fideicō. l. fi. in auť. de hære. & Fal. §. his igitur. & §. illud. Et ꝙ per officiū sit cogendus, probatur in præ. l. hæreditas. in fi. ¶†Lix. Ex his aūt quęritur vtrū interposito huiusmodi monitorio decreto, possint intra annū legatarij, siue ipse executor, anno ipso petente, agere contra hærede, quē moueri fecerūt, ordinario iure videlicet oblato libello, & litis cōtestatione facta.[d] Et videtur ꝙ nō, ar. de dilatio. c. siue pars. extra, de ap. significante. & de plus petitio. c. vnico. nā hoc tēpus anni habet hęres à iure ad legata soluēda, ne interim aliquā pœnam incurrat: vt s. Vnde nō videť interim cōueniēdus, sicut nec condēnandus, qui habet ex beneficio legis inducias quadrimestres: vt extra, de re iu. quod ad cōsultationē. C. de vsuris rei iudi. l. ij. & iij. ff. de iudi. si debitori. Beneficiū enim iuris, nemini est aufferendū vel restringendū: vt xxviij. dist. de his. extra de secundis nup. c. pe. & fi. imò est largè interpretandum. extra, de dona. cū dilecti. ff. de legi. & senatuscō. l. ij. Præterea hoc admonitoriū decretum de soluendo intra annū, est quędā interlocutio: vt no. in præd. §. his igiť.[e] vnde facit ius inter partes: vt extra, de re iudi. cū inter vos. prope finē. quare neutri parti licet à via ipsius decreti recedere. ¶Itē cū eis duplex via ab initio competeret, s. actio personalis, & via moni iōis: vt patet s. versic. proximo. vnam eligendo, alteri renunciasse videtur. ff. vi bo. rap. l. j. ff. de fur. interdū. §. qui furem. C. de pac. inter empt. & ven. l. iij. & s. de iudicijs. §. ij. versi. notandum est. & seq. Interpositio enim decreti nouatio facta esse videtur, & personalis actio sublata. C. de vsu. rei iud. l. j. & fi. §. peñ. & hoc tenet quidā. Alij verò contra. nā, vt dicunt, per electionē extraordinariæ viæ, nō intelligitur quis ordinariæ renūciare: vt infra, de inquisitione §. fi. ver. fi. Itē pro eis etiā facit glo. posita in prę. §. illud. quæ incipit. j. instantiæ.[f] Ex præmissis [illegible] tis patet, ꝙ executor conueniri pōt à legatarijs, vel ab episcopo, vel ab ecclesia, vel à pauperibus, vel à quocunꝙ, cui legatū sit: vt exequatur piā defuncti voluntatē: vt in prę. §. qui furē. in fi. & s. versi. lvij. hoc etiā. & seq. Quibus autem actionibus ageret, vides. versicu. l[illegible] ij. quæritur autē. & in vers. ibi inductis. ¶†L x. Quid igitur si hæres scriptus in testamēto, non vult hęreditatem adire, nec se hæreditati immiscere ex testamento, vel ab intestato: sicꝙ pia testatoris non impletur voluntas: nunquid conueniri potest ab executore vel à legatarijs, vt adeat? Et videť ꝙ non. C. de iure delibe. nec emere. ff. de boñ. pos. l. ij. §. inuito. ff. de aqua plu. arcē. l. ij. §. deniꝙ. ff. de dā. īfecto. l. fluminū. §. fi. C. de īpu. & ali. sub. l. iij. ff. si qs omis.

d ¶Facta. Facit quod no. j. de inquisitio. §. vlti. no. versi. sed nunquid Abbas.

e ¶Igitur. Super verbo decreto. & §. illud. super eodem verbo.

f ¶Instantiæ. Credo ꝙ intendit allegare gl. quæ incipit. hic annus. in qua est illud verbum, quod putarunt Ioan. & author in prin. glo. & hoc facile in gl. scriptis in petijs vel quaternis accidere potuit: signato illo verbo viri pro textu: sed non sic in glossis descriptis circa text. cùm textus ille non esset idem.

a ¶ Respon.j. De hac dixi in §.compendiose.ante finem.

b ¶ Legatorū. Vide.j.de testamen.§.j.ver.pone nullus.& in ver.item plerunq;.qui ibi præcedit.& ponuntur libelli huic materiæ congrui cùm suis positionibus.

c ¶ Ad pias causas. Hoc j.reassumam, quod tangit xcv.q.Io.

d ¶ Posse. Hucusque intelligibile est, qđ hic scribit.& principaliter mot⁹ fuit Vber.per duas leges in princi. prius allegatas. quod sequitur, videtur inēa ptē dictum, cùm Vbert. dixerit nil deberi.& quod sequitur, innuit dictū eius intelligi in illis solùm casibus, vbi legata debentur, licet &c. si tenuisset author verba Ioā. cuius fuit iste versiculus.q.xciij.cessaret error, qui tantū potuit causari à quodam defectu in originali Ioan. cuius verba post dictum Vber.sunt hic:sed, salua eius pace, ego aliter credo,& dico sententiam eius locum habere in illis casibus tantùm, quibus testamentum de iure non valet. vt quia veritas iuris vel testamenti solennitas deficit.C.de fideicom.l.si veritas. vel cū ex testamento hæreditas vel bonorū possessio peti non potest: vel cùm est testamento iure facto hæres scriptus cessat bona fide hæreditatē adire, & tertius ab intestato succedit. C.si omis.causa testamenti.l.ij.in fin. Hucusque clarè & bene dictum, & supplendo in Ioanne aliter in his. Secus ergo in casibus, in quibus debentur legata & fideicommissa, quāuis hæreditas non sit adita, nec adiri possit ex testamento, qui not.&c. In his enim tenendū est contrarium eius quod dixit Vbert. & sic locus est distinctioni. Hæc Ioan. Vt autem hæc melius adhuc intelligantur, sciendum est q̄ dominus meus leges tres C.si quis omis. causa testa.sic summabat: si participata fraude cum substituto, institutus dolosè hæreditatem omittit, ad legata tenebitur substitutus. Si verò pecuniam recepit institutus, ipse primò tenebitur. secunda verò & tertia lex instituto, qui tenet hæreditatem ab intestato, distinguunt vt si testamentum non valebat, nihil præstet: si valebat, tunc aut possidet is, qui abstinuit, & ipse tenetur salua ratione Falcidiæ. aut possidet tertius, & ipse possidens non tenetur.& hoc Canonistis sufficiat. Legistis enim valde prolixa ista materia est, in qua Dyn. longam distinctionem formauit.ff. si quis omis.causa.te. quam ad literam posuit Cy.C.eo.titu.

causa te.l.si quis omissa.in prin.arg.contra: quia in fraudem facere videtur.ff.ad Trebel.nam quod.§. non omnis.& l.cogi.§.generaliter.præsertim si rogatus est, totam hæreditatem in pios vsus erogare, vel executori ad taliter distribuendum tradere, vt in decre. Innocē.iiij.extrauaganti.de testa.Ioannes frāge panē.rū.j.[a] ad instar hęredis hæreditatē alteri restituere rogari.ff.ad Trebe.ille à quo.§.tēpestiuū. l.quia poterat.extra, de testa.Raynutius. Et idem videtur de alijs legatis, cùm in fraudem defuncti iudicium nō agnoscitur.C.si omis.causa te.l.j. & ij. rū.j. Ad idem ff.eod.l.j.in princip.& §.fi. & l.licet. Dicunt quidā, q̄ si hæres rogatus est, totam hæreditatē in pios vsus distribuere, vel executori ad distributionem tradere: tunc cogendus est adire: alioquin non: vt in præal.l.si quis omissa.in fi. Sed tūc executor & legatarij possunt agere contra illum, vt tradat, vel soluat eis singula legata: vel etiam cōtra possessores hæreditatis, vtilibus actiōibus. Alij dicunt q̄ indistinctè cogendus est adire, etiam si eā repudiauerit: & hoc si adhuc adire potest, vel ex beneficio legis, vel ex beneficio restitutionis, maximè rebus in statu suo manentibus: aliter non. C. de iuris & fac.igno.l.ij.& iij.C.de repu.hære.l.si.ff. de mino.quod si minor.§.Scæuola.ff. de his quæ in fraud.credi.l.quia autem.§.sed si seruū.& §. pe. l.ait.§.si quidem. ¶ Lxj. †Sed pone q̄ ex eo testamento non est adita hæreditas, quia fortè hæres adire non pōt: vel cessauit adire, non tamen in fraudem talium legatorum:[b] Et videtur quòd executor, vel legatarij nil possunt ex eo testamento petere, etiam pro legatis ad pias causas[c].ff. de re.iur.si nemo.C.si omissa cau.test.l.ij.§.fi.ff.de test.tu.si nemo.& l.si hęreditas.in prin.nisi testator testari pręcepit.C.de fideicō.eam quam.& l.ex testamento. & l.si veritas.ff.de inoffic.testa. Titia.ff. de vulga. sub. cohæredi.§.cùm filiæ.C.de testa.manu.si iur. arg.contra q̄ valeat, & peti possit legatum, licet testator hoc non præceperit.ff.de lega.ij.cùm pater. §.filius.& l.peto.§.mater.ff.de hæredibus institu. l.fi.ff.de fideicōmissa.liber.l.Antonius.& l.in testamento.ff.ad Syllania.cùm fisco. Vber.de Bo dixit nihil peti posse.[d] Alij contrà dicentes dictū eius habere locum tantùm in casibus, in quibus debentur legata et fideicommissa: q̄uis hæreditas nō sit adita, nec ab intestato possit adiri, s.cùm testamentum de iure non valet: puta quia in eo veritas iuris vel solennitas deficit: vt in præ.l.si veritas. vel cùm ex testamento hæreditas, vel bonorum possessio peti non potest: vel cùm ex testamento iure facto hæres scriptus bona fide cessat adire, & alter illi ab intestato succedit.C.si omissa causa te.l.ij.§.pe.& fi.quos notat Acc.in prę.l.eā quam.ibi etiā no.quo iure legata petuntur in casibus illis. Alij aūt speciales casus no.ex dicto §.mater. in quibus aliud est dicendum q̄ Vbert.dixerit. Sed & si ab intestato sit relictū, q̄ distribui debet per executorem, dixit Vber.q̄ executor nil petere pōt: quia nullū ius habet, nec personale nec reale ante aditā hæreditatē. C.cōia de le.ij.& facit pro e ff.de excu.tu. Lucius. §.præcedit.de legatis.j.si tibi homo.§.cū seruus.de fur.à Titio.[e] ¶ Lxij. †Denuò queritur, an solutio vel distributio legatorū facta per hæredē sine executore, tenet, & ipse liberetur: & an episcopus seu executor petere pōt vt illi iterum soluat seu tradat executori? Et primò videt̄ q̄ non valet, quod fit ab hæredæ, & sic non sit liberatus: sed iterum tradere vel soluere teneatur executori, iuxta voluntatem defuncti per eum distribuendum & soluēdum.ar. in his, quæ no.s.ver.v.sed quid si testator nō ei soluit secundū defuncti voluntatē: & ideo non videtur liberatus.arg.ff.de condi.insti.l.quæ sub cōditione.§.pe.& l.si quis in testamēto.ff.de dote præle.vir & vxor.in fi.ff.de sol.si quis decem.& l. Stichum aut Pamphilum.§.vsumfructum. Item non intelligit̄ soluere, qui vel non integrè, vel non, vt debet, soluit.ff.de verb.signi.soluendo.& l.solutionis ff.de solu.l.iij.extra, de iureiur.eam te.argu.contra. nam sufficit semel paritum esse, voluntati testatoris[f].ff.de condi.& demon.hęc conditio.ff.arb.fur. cæ. l.furtim.§.j.extra, de cleri.per sal.pro.ca.j. Itē bona fides non patitur, vt idem bis exigatur.ff.de reg.iur.bona fides. Item sufficit q̄ hęres fraude careat, licet non soluat secundùm expressam testatoris voluntatem.arg.ff.de ma.te.qui filiū.rū.j. & ij. ff.de condi.& demon.si fundus.& l.cū pupillus.[g] Dici potest, q̄ aut testator diuisit quantitatem legatā, determinādo videlicet q̄tum singulis, seu pauperibus vel ecclesijs inde dari deberet: quo casu valet solutio per hæredem sine executore facta: aut non diuisit, sed potestatem diuidendi & distribuendi executori dedit. quo casu cùm non sit facta solutio seu distributio per hæredem, iuxta defuncti voluntatē, liberatio non contingit: vt in primis cōcor.ff. ad Syllan.l.iij. Vnde potest cogi ad soluēdum iteratò: vt in aut.de ecc. tit.§.si quis aūt.& §. in omnibus.lxxxix.dist.c.j.& c.si quis pecuniam. Vel pōt indistinctè dici[h] q̄ si bene ordinauit & distribuit, liberatus est: aliàs non, vt in auē.eo.titu.§. si autē intra.§.si quidem.in fin.ff.de aur.& argen.leg.l. medico.§.fi.ff.de admi.tu.pater.ff.de neg.gest.soluendo.ff.de cōsti.pe.vtrum. ¶ †Lxiij. Et scias q̄ inter relicta ad pias causas, etiā relicta quibuscunq; personis miserabilibus computantur: vt in pupillis, viduis, peregrinis, pauperibus.auxilio proprio destitutis, vel ratione morbi vel ætatis, expositis, libertis, & similibus.lxxxvj.distin.c.ij.& per totū. Hæ enim personæ in iudicijs & extra, quadam prærogatiua lætantur: vt C.quando inter pupi.& vidu.l. vnica.C.de epis.& cle.l.orphanotrophos.& l.si qs ad declinandam.in aut.de ecc.ti.§.fi.extra, ne cle. vel mo.c.j.extra, de verb.sig. super quibusdam in fi.lxxxviij.dist.§.j.& per totum.lxxxvj.distin.nō satis.xxiij.q.v.reg.xxiij.q.iij.si quis de potētibus. & c.seq.extra, de foro cōpe.ex parte. Quod verū est de viduis & pupillis, & peregrinis miseris, & pauperibus, non de diuitibus & potētibus: vt extra, de offi.dele.significātibus.[i] & extra, de foro cōpe.ex tenore. Itē etiā quæ relinquuntur monasterijs, vel ecclesijs, vel alijs pijs locis: vt extra, de testa.c.fi.vel etiā ecclesiasticis & religiosis personis. Pia autē loca & venerabilia, dicuntur ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & quælibet alia loca, in qbus senes, debiles, & infantes, & alię personę miserabiles

e ¶ A Titio. Hic omittit author quæstionem Ioā. xcv. qua quærit an fauore captiuorū, vel pro alia pia causa, seruabitur quod in causa libertatis seruatur in casibus prædictis.& habetur id Insti.de eo, cui libertatis causa bona addic.in prin.& §.j.ff.de fidei.lib.l.in testamento.& l.Antoninus. Intēdit ergo quæstio, an sic debeantur pia legata hæreditate non adita, sicut libertas. Quod debeat̄ Vber.alleg. in aut. vt cùm de ap. cog. §.si vnū. & subdit dici posse cōtrariū: quia libertas in sui præiudicium non præscribitur, sed ius pertinēs ad causas pias: sic C. de episco.& cle.l.vlti. in fi.C. de præscri. quæ prolib.oppo. per totum. Itē nec ex testamēto libertas videtur deberi, hæreditate non adita, saltem ab intestato, vel aliàs possessa. C.si quis omis. causa test.l.j.ī prin. & ff.eo.ti.l.libertatibus.& ff. de ma. te.l.testamento manumissus.& l.testamento liber.nec legatum ad piam causam, puta alimentorum.C.de fideicō. l.j.Sed vide qđ ibi no. Itē ad hanc partem facit quod gl. dicit in præ.l. Antonin⁹.illud speciale. Sed Nico.tenet cōtra, s.q̄ remediū legis datum legatis libertatum, locum habeat in legatis pijs: cū id, quod ex pietate inductum est, pro temporalibus libertatibus cōseruandis lōgè magis debeat: vbi maior est ratio pietatis, s. pro libertate animarū, quæ sunt rebus oībus præferendæ. All.l.sancimus.C. de sac.san. eccl.in fi.& in aut. de san.epis.§.si verò liberi.in fi.extra, de pœ.& remis.cū infirmitatis.ī fi. Sic per contrarium arguitur, rerum temporalium curā cōmittendam, cui cōmittitur animæ cura.xij.q.j. præcipimus.

ADDE Roma. consi.ccccxxix.Pe.de.Ancha.consi.cliij.Bal.consi.xxx.in fi.j.lib.& Abb. consi.xxxiij.ij.lib.

f ¶ Testatoris. Sup.qui ad hoc executores dederat.

g ¶ Pupillus. Gul.de Cu.spāles leges ad hoc inducit.ff.de bo.li.l. si libertus. §.j.& de do.præle.l.ij.§.idē Iulianus.& l.pater.§.sed si prius q̄.cū ibi not.

h ¶ Dici. Cùm distinguat, an bene vel malè, nō est indistinctum: imò saluat̄ proxima distinctio. In quātū aūt subdit q̄ si bene ordinauit, intelligo i.discretè & vtiliter, q̄tum quisq; prudens, & deuotus fideicommissarius facere potuisset. Simpliciter enim non bene facit vsurpans alienum officium. de homicid. c.tua nos.de re.iur.non est fine.lib.vj.& ff.eo.tit culpa est.

i ¶ Significantibus. Vide quod ibi scripsi in iiij.& v.glo.

& languide

a ¶Illud.j.soluetur,ibi repetitur.

b ¶Illud.Lex illa nõ negat,imò cõcedit alias causas,quàm ibi expressas esse pias: licet regula insinuationis faciendæ, noluit vitiare, nisi in casibus expressis ibidem:quasi sint gradus in pijs actibus.lxxxvj.di.non satis.

ADDE,quæ relicta dicatur ad pias causas,Bal.in reg.l.j.in vj.col.ff.de lega.ij. Itẽ aliqd p Abb.Sicu.in c.nihil.ĩ iiij.col.ĩ prin. extra,de pscrip.Itẽ per Philip.Fran.in repe.rub.de testib. lib.vj.in xix. colũ. versic.sed aduerte. Itẽ in xxj.col.vers. sed cer.& circa. & adde ꝙ hic legata facta ad pias causas, si nutu fiãt valent,& tenent.Bal. in l.ij.ff.de testa.

& lãguidæ aluntur,& alia charitatis opera exercẽtur: vt in præd.l.si qs ad. & l.orphanotrophos. in auẽ.eod.ti.§.fi.extra.de reli.do.de xenodochijs.& c.seq.xxiij.q.vlti.§.quãuis.in l.sancimus.C.de sac.san.ecc.illud.C.lib.xij.de mẽdicãti.validis.l.vnica. Itẽ etiã,vt dicũt quidã,quæ relinquũtur ad custodiam ciuitatis & locorũ.argu.extra,de immu.ecc. c.j.& ij.C.de do.l.pen.§.ij.arg. tamẽ cõtra in præ.l. a illud.[a] vel ad refectionẽ pontiũ,& viarũ & murorum & fossatorũ ciuitatis & castrorũ,& similiũ. & hoc si necessitas immineat:aliter nõ.argu.C. de sac.sanc.eccle.l.ad instructionem.C.de ope.pu.l. omnes prouinciarum.& l.ad portus.& C.lib.x. de qbus muneri.vel præsta.se lic.exc.l.fin.C.lib.xj.de priuil.domus Augustæ.l.pe.extra,de immu.ecc.c. ij.& c.nõ minus.& c.aduersus.arg.cõtra. in præ.l. b illud.[b] Itẽ etiã,quæ legãtur in ornamẽtis ecclesiasticis.vel pro eis,seu pro fabrica ecclesiæ, vel luminaribus,vel anniuersarijs,vel alijs ad diuinum cultum temporalem vel perpetuum pertinentibus: vt extra,de te.c.si.Idem etiam dicunt quidam,vbi c legatur aliquid pro emendandis forisfactis,[c] etiã d generaliter,vbicũque pro anima legẽ.[d] ¶†L.xiiij.

63 Quid si quis legauerit decẽ ecclesiæ sancti Martini de tali loco: & ibi sunt duæ ecclesiæ talis vocabuli?Respõ.dabitur magis indigenti.in authẽ.col. ix.de ecc.tit.§.si quis in nomine magni Dei.C.de epis.& cle.si quis ad declinandam.§.sinautem ampliores.Si verò non appareat maior indigentia,po e terit episcopus gratificari cui illarum voluerit.[e] ff. de relig.& sump.fu.l.fi.& in præ.l.si quis ad declinandam.§.sinautem nullus.& eodem tit.l.nulli.§. f cum autem.[f] ¶†L.xv. Quid si testator vult fieri

64 pontem vel hospitale, vel aliquid huiusmodi, nec dixit vbi.Respon.debet fieri in loco domicilij sui. ff.de conditio.& de.l.quæ conditio.§.Cùm ita.& argu.ij.q.j.si peccauerit.ad fi.ff.de pœn.l.capitaliũ. §.famosos.extra,de elect. postquam. sed si hospitale fieri non potest: vbi testator fieri iussit,fiat a- g libi.extra,de testamen. nos quidem.[g] Et idem si pecuniam inter pauperes distribui iussit:intelligitur enim de pauperibus loci domicilij proprij curasse, vbi viuens fomentũ,cõsolationes & seruitia à multis recepit.arg.in præ.l. si quis ad declinan-

ꝙ si sibi soli non valet,ne fraus fiat statuto.ff.de tu.& cu.da.ab his. l. scire.§.j.Si verò sibi & alijs commissa est distributio,valet: quia cessat fraudis suspicio.Facit C.de fideicõ.l.fi.extra,de sta.mo.c.secundo.& de offi. dele.prudentiam.& facit quod dicam super versic.lxxxij.in fine.

ADDE nõ incõgruè quod cõsuluit Pet.de Anch.cõsi.xxiij.ꝙ stãte statuto, ꝙ mater non possit, etiã pro aĩa, nisi ad cõputãdum decẽ pro cẽtenario de bonis suis relinquere, quod si circunscripto statuto tanquã cõtra libertatẽ ecclesiasticam, quantũ negat,imo rationabile, & mater facit legatũ pro anima diuiti,qd legatũ nõ valet:quia veritas est spectanda,non fictio.

e ¶Voluerit.Vt scripsi de testa.c. indicãte.sup gl.ij.Host. ĩtelligit assignãdo vel diuidẽdo alle.alia iura.ibi vide,vbi inuenies duas alias opiniões circa hoc.

c ¶Factis.De his j. ver.de hoc autem. lxxiiij.quia hic dicitur de forisfactis, queritur an legata pro malè ablatis,dicãtur legata ad pias causas.Nic.tenet ꝙ sic, cùm relinqtur ecclesijs,pauperibus,vel similibus personis.secus si relinquitur alijs personis maximè coniunctis,puta vxori,amicis,vel vicinis.nam, vt dicit, non consideratur quare dicat testator se legare:sed consideratur cui legat. alle.l.illud.C.de sacrosanct.ecclesi.Insti.de lega.§.longè magis.& C.de falsa causa adiect.per totum.Hæc solutio parum placet.nam prima pars non est dubia per superius dictum. Secundum dictum non placet, quod ponit contradictorium : cùm negari non possit causam ponderari, cùm de pia causa loquimur. Item non soluitur quæstio, quæ quærit de simpliciter relicto,& sine expressione personæ, in qua ipse tenet quòd legatum tenet,quasi Deo factum,& pro animæ salute.ff.de iureiuran. qui pro salute.& in præ.l.nulli.& præ.§.si quis in nomine.in authen.de ecc.ti.Dicebat tamen quòd si qui probarent sibi illam quantitatem per ipsum malè ablatam,illis facienda esset restitutio qui peterent vt debitum. Allegat l. Aurelius.§.pe.ff.de lib.leg. Ad prędicta facit versicu.xxvj.s.cod.adhuc quærit, si pro malè ablatis per testatorem relicta sunt Titio centum , an testatore liberto Titius illa petere & exhibere possit vt debita . Constat enim quòd quæ legat,non potest ante ipsius mortem . Item,vt dicit, etiã post mortem non potest illa petere vt debita, nisi probet debita, propter l. Aurelius.in fi.Nec conuenit hæc quæstio xiiij.superiori,in qua nõ fuerat simpliciter legatum,sed sacerdoti cautum.Iac.de Aret.quærit si relinquantur cẽtum pro malè ablatis in dispositione Titij,nec reperiũtur nisi lxxx.malè ablata,an per commissarium sit restituendum hæredi, aut per fideicommissarium dispensandùm. Respondet quòd si testator dixit ꝙ nolebat expendi in aliam causam non conuertitur. Si verò illud non fuit dictum,poterit secundùm eum illud in aliam causam piam per fideicommissarium conuerti. & bene facit, si id faceret consilio episcopi & hæredis.alleg.ff.de vsufru.le.legatum.& l.quædam prædia.ff.de condi.& de.l. in testamento.& in authen.de ecc.ti.§.si quis in causam.& §.seq.

ADDE,quòd legatum pro malè ablatis sit pium, Barto.in l.j.C.de sac. san.eccl.& quòd si non ascendant malè ablata ad quantitatem legati,debeant in alios vsus conuerti,Pau.de Ca.consi.cclxiij.

d ¶Legatur.Ad istud finem faciunt quæstiones Guid. de Suz.in q. statu. C.eo.qui ponit statuto ciuitatis prohiberi maiorem xiiij.minorem xviij. legare nõ posse,nisi pro anima. & id possit prout bonũ & iustum sibi videbitur talis maior xiiij.& minor xviij. relinqt matri suæ cẽtum pro anima.quærit an legatum valeat.Ad affirmatiuam allegat.C.de sac.san.ecc. illud.& l.sancimus.quia inter parẽtes & liberos est pietas.ff.de inoff.test. l.ij.Itẽ illud statutum est cõtra ius cõmune,inquantum arctat libertatem legandi:& ideo est arctãdum.ff.de lib.& post.cùm quidam.Ad id de re. iur.odia.lib.vj.In cõtrariũ,quia factũ videtur in fraudẽ statuti.ff.de legi. cõtra.& l.fit faus.Itẽ mater inter pias causas vel loca non describitur in legibus vulgaribus.& cùm quid prohibetur,& omne id,per quod ad illud peruenitur,intelligitur inhibitum.C.quod met. cau. si per impressionẽ. & de reg.iur.cùm quid vna.lib.vj.cum concord.& quod directò consequi potest,non venit per obliquum.ff.de le.j.si tibi & mihi.§.regula.Soluit legatum valere,si mater est pauper.C.de episco.& cle. si quis ad declinandam.versi.vbi autem.& ver.quis enim pauperior.si diues est,non valet.arg.C.de sac.sanc.eccle.illud.Secunda quæstio est,cùm statutum prohibet relinqui vxori vltra certam quantitatem: & vir quidam illã quantitatem reliquit vxori,& in alia parte testamenti relinquit eidem certam quantitatem distribuẽdam pro anima sua:quærit an id poterit? Respõd.

f ¶Autẽ.Hic cõuenit questio,si reliquit ecclesiæ simpliciter, nullã nominãdo.Cy.sup l.j.C.de sac.san.eccl.arguit nulli deberi quasi incertũ:soluit ꝙ debetur parochiali per l.quę cõditio.§.fi.ff.de condi.& demonst.Gul. de Cu.dixit dari pauperiori,per iura in prin.alle.Quidã dicũt,ecclesię Romanę,quę est caput ecclesiarum.xxij.distin.sacrosancta.C.de sũm.trini. inter claras.& l.seq.Pro cathedrali facit §.si quis in nomine.& in aut. de san.epis.tenet primum.pro quo facit vicinitas & affectio. Ad primũ extra,de priui.super specula.vbi concor.istæ.ff.de excu.tu.non tantum.§.j. Ad secundum C.de natura.li.quoniam.de offic.legat.nisi specialis.

¶Duas quæstiones,s.quando parochianus duarum ecclesiarum,legat ecclesiæ parochiali:vel quando tempore testamẽti erat parochianus vnius, & tempore mortis alterius,scripsi in decretali, cùm quis. de sepul.libro sexto.super verbo,domiciliorum ecclesiæ.

ADDE,ꝙ opinionẽ Ioã.And.sequitur Bar.in dicta lege,quæ cõditio. vbi etiam vide per Alexã.quid si relinquatur monasterio simpliciter, an debeat potius intelligi de monasterio monialium,quàm masculorũ. Bal. in l.cum multæ.C. de donatio.ante nuptias. tenet ꝙ sic. & de eo quod Io.And.dicit se scripsisse in decre.cùm quis.vide Fed.consi.xxv.

g ¶Quidem.Vide quod ibi no.in glo.pen.& quod super ea dixi.

¶Sed cõiungendo has duas quæstiones affines, est sciendum ꝙ Ioannes de Deo libro quarto,quæstione xvj.tractauit questionem de illo,qui relictis hærede & tribus commissarijs iussit ædificari, & dari ecclesiæ: quo mortuo duo commissarij illud legatum cõuertere volunt in transferendo vnum monasterium malè situatum ad locum aptum:tertius commissarius & hęres dissentiũt,inuoluit se:sed hoc tenet ꝙ nedum duo ex tribus.sed nec etiã tres hoc possent contra voluntatẽ hæredis,cui in ecclesia nouiter constituẽda ius patronatus debetur:& per id etiam defuncti memoria præseruatur. Allega.xij.q.ij.ca.bonæ rei.xvj.q.vij. ca. piæ mentis. & cap.sequen.extra,de testamen. nos quidem.& ibi scripsi super verbo, ædificetur . Quid iuris, si executor testamentarius vel legitimus plus in ædificando ecclesiam expenderet, quàm fuerit relictum . Aliam quæstionem eiusdem Ioã.ad materiam fideicõmissorum,vide de vsuris.quãquam.lib.vj.super gloss. nomine.in fin. & de alijs duabus quæstionibus remisi & scripsi suprà, §. compendiosè. super ver.xj. sed quærit Gui. de Suz. si prædictus testator iussit illam ecclesiam fieri in ciuitate : & duo ex commissarijs volunt illam facere in burgis illius ciuitatis: tertius resistit volens illam fieri inter muros: quid iuris. Pro duobus facit ff.de verbo.signi.l.ædificia.& l.qui in continentibus ædificijs. vbi ædificium dicitur Romæ fieri, quod fit in continentibus ædificijs. Ad idem l.ij.eodem titu.& ff.de procur.l.præsens. Item in legatis, arbitris, & tutoribus, statur maiori parti.ff.de re iudic.duo.de arbitr.l.sicuti.de admi.tut.l. tertia. §.fina. Contrarium tenet, cùm verbum sit clarum, & sic interpretatione non eget.C.de lib.præ.l.iij.seruentur ergo verba.ff. de legat. iij. non aliter.extra,de deci. ad audientiam. vbi concord.in vlti.gloss. Allega.principaliter l.Quintus.ff.de an.leg.vltra medium legis:quæ vult filium educari debere,vbi pater dixit.Facit pro,quod vulgus sic recipit ciuitatem. ff.de sepul.l.Labeo.bene facit decre.si ciuitas.de senten.excommu.lib.vj. Sed dices ꝙ facit contra,inquantum ibi nomen ciuitatis protenditur.sed illud ex causa, vt ibi dicitur. Per quod dico ꝙ causa suggerente, quia in ciuitate fieri non potest vllo modo,vel non congruè & honestè:tunc in burgis fieri poterit ex causa, ne legatum pereat, quod est fauorabile, vt

dictū est s. per c. nos quidē. & facit præ.l. Quintus ver. nec tantùm.

a ¶ Præmissa. Hoc dicit Io. propter duas questiones ꝓximas in numero.

b ¶ Sic. Constat ꝙ tenet institutio pauperum. C. de episco. & cler. l. nulli. & l. si quis ad declinandam. & no. de test. cùm tibi. in fi. glo. & substitutio. vt eo. titu. c. j. lib. vj. & vbi aliud non exprimatur, de pauperibus illius loci intelligitur: vt in prædi. l. si quis. Sed quādoq; fuit dubitatū an valeat institutio facta de pauperibus, quos Titi⁹ nominabit? Nico. refert quādoq; fuisse iudicatum ꝙ non quasi sit captatoria. nō isto: quia approbatissima est hodie ista forma. Et fit ratio, si substantia institutionis vel legati non ponitur in alterius arbitrio: sed solū nominatio personarum: vt not. Cyn. secundū Dy. in l. captatorias. C. de testamen. mili. & hodie additur quòd illos tantùm instituit, quos ille nominauerit. Item idem si nullo instituto dicat, bona mea relinquo pauperibus, quos talis meus fideicommissarius nominabit: vt not. in l. his verbis. ff. de hære. instituen. Nec mirum: quia etiam captatorium legatū libertatis valet. ff. de fideicommiss. liber. l. fideicommissaria. Cùm ergo quæritur quis adeat vel actiones intentet: Respondet Nico. quòd ille fideicommissarius, quem l. si quis. prę ponit episcopo. ad idem in authen. de ec. titu. §. si autem qui hoc facere. Dicit etiam quòd cùm commissarius nullum habeat lucrū, indignum esset quòd peteretur damnum creditorum, vel alio modo. ff. pro socio. si non fuerint. in fin. ad Trebel. quia poterat. C. de iure delib. l. fin. ꝙ si præfata. est tutū consilium, ꝙ inuentarium faciat: vt in l. præ. Item de questione dixit testator, volo quòd de bonis meis centum distribuantur inter pauperes certi loci: & postea duobus vel pluribus pauperibus illius loci, legat singulis decem: an illis debeatur pars primi legati? nor. Archid. xij. q. vlt. quia Ioannes. ꝙ sic, per l. qui Marco. qui a's est §. sub l. Titia. ff. de adimen. leg. Ibi glo. signat cōtraria, quæ Dy. soluebat, ꝙ procedebant, cū in eandem causam, puta alimentorū, erat vtrunq;: et sic ambo non debentur. secus si in diuersas. Remittit etiam Archid. ad not. ff. de fundo instru. l. quæsitum. §. penult. & vlti. si testator expresit per fideicommissarios distribuenda illa centū: & fortius si dixisset, lego cōmissarijs centū distribuenda, &c. quæstio mihi non esset dubia. & idem econuerso, quando dixisset, lego de dicta summa centū lib. &c. Item nō procedit quæstio, cū non debetur legatū omnibus pauperibus: sed sufficit in certis distribui. Procederet ergo quæstio, quando inter sacerdotes curatos ciuitatis iussisset distribui, & postea aliquibus ex illis legasset hic em̄ est certitudo, quæ non est in pauperibus ciuitatis, de quibus Archid. quæstionem formauit non prouidè. Vltimò not. quòd licet sufficiat sola voluntas testantis vel legantis. & maximè in legatis pauperibus. de supremis enim iudicij sui non refert cum quo quis loquatur. ff. de lega. ij. cùm pater. §. donationis. in donatione tamen inter viuos, dicit Accur. illam non tenere factam pauperibus, nisi sit qui pro illis recipiat. Hoc no. C. de sacrosan. eccle. illud. in fi. vlt. glo. Ia. de Rauē. placet cōtrariū: qa quod pauperibus datur, Deo datur, qui semper est præsens. Petr. de Bel. dicit ꝙ licet ponatur præsentia, nō ponitur cōsensus, qui est necessarius in cōtractibus: per quod dicit fortè glo. stare posse. Hoc ibi vide per Cy. sed Gul. de Cun. Ponderauit ꝙ ciuitas, ecclesia, & pauperes, æquiparantur. in l. præ. illud. & l. fi. eo. ti. Sed pollicitatio facta ciuitati, sine causa, non tenet: vt ff. de pollici. l. j. nisi facere cœperit, vt ibi: ex causa tenet, vt ibi. eodem tit. l. ob casum. Cōstat etiam quòd sicut pactū est duorum consensus: sic pollicitatio est promissum solius offerētis. eo. titu. l. pactum. Tenet ergo cum glo. ꝙ si non est q recipiat, non tenet donatio: quia verum dicit, nisi causa: fuisset expressa vti si dixisset, propter maximam caristiā victualiū, quæ nūc est, dono pauperibus huius loci centum libras, vel centum mensuras grani: putat ꝙ teneret obligatio, ex quo de illa cōstaret, per prædi. l. ob casum. & l. propter. & l. primam de pollicita. ff. Cōstat etiam ꝙ alimentorū causa fauorabilis est. ff. de ferijs. lege secunda. & maximè pauperum. lxxvj. dist. pasce. ADDE ꝙ hanc additionem sequitur Rom. consilio cclxxxv. & vide quoddam consiliū subscriptū Accur. in consilijs Bald. ccclxxx. ij. lib.

dam. §. & si quidē. & §. vbi aūt. & l. nulli. §. sin autē psona. et §. qđ si testator. et §. j. maiorē em̄ affectionem ad locū propriū intelligit̃ habuisse. xxiij. q. iij. 65 fortitudo. ¶ † Lxvj. Sed nunqd qlibet de populo pōt agere cōtra executorē pro talibus ad pias causas legatis exequendis, quasi hæc actio sit popularis? Et videt̃ ꝙ sic. ff. de popula. act. l. j. & ij. ff. ne qd in lo. pu. l. ij. §. j. ff. de locis & iti. l. j. arg. cōtra ꝙ nō, nisi in quib⁹ à lege permittitur agere noīe vniuersitatis: de quib⁹ legitur ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. & iij. §. fin. & l. sicut. in prin. ff. de cōdi. & demon. municipibus. Dicunt quidā, ꝙ si præmissa[a] cōputantur inter legata ad pias causas, quilibet de populo audiendus est: vt pijs locis & personis miserabilibus satisfaciat: vt in authē. de eccl. ti. §. si autē qui hoc facere. Misericordia enim cōmunis est vsus: vt 66 lxxxvj. di. non satis. versus finem. ¶ † Lxxvij. Sed an paupares habeant actionem ad petendam relicta pauperibus? Accur. not. in præd. l. quòd sic.[b] ¶ Lxviij. Item cū panis, quē auarus detinet, sit id est, esse debeat, esurientium: et quodā modo dicatur inuasor: vt lxvij. dist. sicut hi. prope finē & in fine. nunquid pauperes illum petere possunt? Dicit Io.[c] quòd non directè: denunciare possunt tamē detentorem: vt sic per ecclesiam communicare cogatur. xij. q. j. dilectissimis. ¶ Lxix. De executore autem quæritur. ¶ Primò vtrum sit censendus negotiorum gestor, vel quasi, vel saltem loco eius. ¶ Secundò quæritur an sit procurator. ¶ Tertio, an habeatur loco legatarij, vel fideicomissarij. vel loco ipsorum. ¶ Quartò, an sit loco hæredis. ¶ Ad primum dico, ꝙ non est dicendus negotiorum gestor: vel quasi: nec est etiam loco eius. Ille enim est verus seu merus negotiorum gestor, qui sine mandato vel cura vel officio sibi iniuncto vlterius negotia gerit. ff. de negot. gest. l. ait. §. fin. & §. hac actione. Executor verò gerit cum cura vel officio sibi commisso. ff. eod. l. j. & l. si quis. & in præ. decret. Ioannes. ff. māda. si remunerādi. §. j.[d] ¶ † Lxx. Ad 67 secundùm videtur quòd executor sit procurator, cùm gerat cū mandato, vt dixi: & procurator est, qui alterius mandato negotia administrat. ff. de procu. l. fin. in princi. Sed dic contra. nam si verus procurator esset, morte mandatoris finiretur eius mandatum: vt Institu. mādati. §. item si adhuc. nec posset cōtra hæredē agere, sicut facit: vt s. ver. xvj. & scias quia hæres cum defuncto eadē persona censetur arg. C. de impu. & ali. sub. l. fi. in fi. ff. de acquiren. hære, cùm hæredes. in princip. C. de præscript. xxx. vel xl. an. cū notissimi. §. j. At absurdum esset ꝙ contra dominum procurator agere posset. ff. de pœnis. si plures. Item si procurator esset, posset ab hærede eodemq; dn̄o eius officiū re integra reuocari. ff. de proc. ante litē. & sic esset in hæredis potestate, defuncti voluntatē impedire quod dicere est absurdū: cū ad eā implēdā sit ipse cogendus: vt 68 s. ver. lvij. hic etiā quærit̃. ¶ † Lxxj. Ad tertiū aūt quidā, quòd est loco legatarij vel fideicōmissarij: propter quasdam similitudines, quas cū illis habet & ideo fideicōmissario, quasi humaniori aggregatur, vt dicunt: arg. C. cōmunia de lega. l. j. circa medium. & ad hoc facit ff. so. mat. si cū dotem. §. si pater filia. Si enim non esset loco legatarij, vel quasi, nunq; posset cōtra hæredē agere: quod tamen pōt vt dixi. Alij contra: quia ex hoc testamento nullū commodū consequitur. ff. de leg. ij. si quis à Titio decem arg. C. cōmunia de le. l. j. circa medium, ibi: cùm enim non aliter &c. & vide quod no. in glo. illa pecuniarij, &c. Item si esset legatarius, vel loco eius, non cogeretur defuncti agnoscere voluntatē. ff. ad Trebel. nam quod. §. fi. et l. seq. §. generaliter. & tamē secundū quosdā, cogitur indistinctè: vt s. ver. hoc etiā quæritur. & est lvij. Itē iura ponunt differentiam inter legatariū & fideicōmissariū, & ministrū, siue executorē: vt in præ. l. si quis à Titio decē. & ff. de ali. & ci. le. l. pecuniæ. & l. alio. & iste est minister, legatari⁹, vel fideicōmissarius. Ad hoc facit s. versicu. xj. sed an distributor.[e] ¶ Lxxij. Ad quartum verò dic vt s. ver. xxvij. itē pone ꝙ qs.[f] 69 ¶ † Lxxiij. De hoc autem quæritur: pone, P. relicto sibi hærede ex testamento vel ab intestato, ordinauit quendam executorem ad sua fortis facta emēdanda tantùm: iste P. mortis suæ tēpore creditoribus tenebatur, & iam termini solutionum effluxerant: tunc quæritur an iste executor debita huius soluere teneatur, & eorum occasione possit à creditoribus conueniri, vel possit agere contra heredem, vt ea soluat, vel sibi pecuniā tradat ad soluendū? Videtur non, nisi præceperit hoc testator. extra, de testa. c. pen. Nā appellatione fortisfactorū non videtur cōtineri debita, quę ex cōtractu seu quasi debētur. ar. extra, de offi. ordi. di lectus. & extra, de ordi. cogni. c. ij. in prin. ar. cōtra: quia lapsis solutionū terminis, defunctus cœperit iniuriari creditoribus non soluendo. Ex præcepto enim dn̄i videt̃ debiti solutio facięda. argu. xiiij. q. vj. si res. xj. q. j. magnū. xxiij. q. vlti. tributū. extra, de solu. c. j. qa peccat in termino non soluēdo: tum

c ¶ Dicit Io. in præ. c. sicut. & j. q. vij. exigunt.

d ¶ §. j. Iaco. de Rauen. tenet executorem legitimum, teneri reddere rationem vtili actione negotiorum gestorum: quia necessitate gerit. allegat C. de negotijs gestis. l. tutor. De testamentario dicit quòd si rogante testatore consentit, tenebitur actione mandati. Nec obstat quod statim sequitur: quia ista est species mandati, quæ firmatur morte, sicut cùm mandatur fieri monumentum. ff. manda. l. Si verò non remunerandi. in fin. opponitur sibi de l. fin. ff. de solutio. secundùm vnam lect. licet dicit ipse pro pace habenda, assumit pro se aliam lecturam. placuit iste modus loquendi. Si verò non suscepit ab eo viuente mandatum, etiam si per viuentem facta epistola peruenisset post mortem: non dicetur mandatum, ex quo non concurrit consensus duorum: & sic non est obligatio. ff. de act. & ob. l. secunda. Putat ergo quia voluntariè gerit, quod tenebitur directè negotiorum gestorum. opponitur de l. si quis. §. Labeo. & §. sequen. ff. de reli. vbi si mandauit Titius quòd expensas funeris sui facerem, quas illo mortuo feci, competit mihi funeraria: ergo non mandati vel negotiorum gestorum: quia illa aliam non compatitur, vt ibi. Quicquid ibi notetur, ipse dicit quòd funeraria non compatitur aliam actionem, quæ non sit vt genus ad speciem: sed actio negotiorum gestorum est genus ad funerariam: quia competit pro qualibet gestione: sed funeraria pro gestione funeris tantùm: & sic est species generis. & sic procedit responsio. & vide quod scripsi s. versi. xxxviij. in fin. lxx.

e ¶ Distibutor. Et suprà, ver. xxiij. in fin.

f ¶ Quis. Et ver. sequen. & s. ver. fi. ij. ad finem.

quia frangit.

a ¶Quidam.Ioan.prædictus.

b ¶Obtinuit. Incidit quæstio facti,testator filios habens, quorum vnus laicus,alter clericus est,in suo testamento illos hęredes instituit, & iussit restitui debita,& clamores,& fortisfacta emendari,legata solui,& hęc restitui,emẽdari & solui voluit per filios & heredes:saluo ꝙ filiũ clericum onerauit,vt omnia ex prædictis q̃ fiẽda erãt,in certo loco ipse solus faceret:põderauit fortè pater, ꝙ multũ expenderat in eo quo ad studiũ, & promotionẽ,ad beneficia.conqueritur de hoc clericus,dicens ꝙ legitima sua exinanitur ex hoc.qđ si verũ est,iustè cõqueritur: sed hoc pręcipuè respectu legatorum. Vera enim debita & veræ emẽdę clamorũ & fortisfactorum, vt ęs alienũ,primò deducenda sunt,vt dicã j.de testa.sup rub.post prin.facta demum collatione cum fratribus cõplebitur illi legitima, si verũ est,illã exinanitã , quo ad suã partem per illud onus : & tunc posset euenire ꝙ fratres haberẽt multum vltra legitimã tãtùm, nec poterit de hoc conqueri: cùm etiã expressè id potuisset facere pater. extra, de testa. Raynutius . & c.Raynaldus.C. de inoffi.testa.l. quoniam. & est legitima,secũdùm numerum filiorũ.eodem tit.auť. nouissima. Itẽ cùm quæritur an primò venienti, prius soluendũ sit: Scias ꝙ Iac.de Ra. dicit factũ talẽ executorẽ deputatũ, vt s̃.si soluat primò venienti simpliciter,vel sine cautione:& hæc eo fortius,quando à testatore, taxata fuerat certa summa per eum, ad emendas damnorum, & solutionem debitorũ soluenda.debet enim recipere cautionem de refundendo pro rata:si hæreditas primo casu vel summa taxata,secundo non sufficiat ad omnia:sicut fit quando dubitatur an Falcidia locum habeat: vt patet ff.si cui plusquã per l.Fal.l.j.circa prin.Discreti fideicommissarium vocari faciũt omnes, dicentes sibi deberi:& illos describi faciunt expressis quantitatibus, quæ debentur:postea calculant talia credita cum hęreditate vel quantitate taxata.In legatis autem non venit habenda ratio temporis:in damnis autẽ vel fortisfactis, vel debitis, secus.si haberetur certitudo cõmunis: tamen componunt rationem haberi pro rata.

c ¶Laici.Expeditum est per decr.ij.de test.lib.vj.primo rñ.quod possunt, obtenta superiorum licentia.Ad idem cle.eo.ti.religiosis.& ibi no.super verbo,obtenta.non sufficit hoc casu,superioris taciturnitas.Et vide quartam quæstionem super regula,is qui tacet.De fratribus minoribus tene quod dicitur in cle.de verbo.signifi.exiui.§.proinde.eo.§.verum etiam. de hoc versi.& seq.dicitur j.ver.quid de muliere.quod consuetudo hos omnes admittit.& idem si misceantur.super quo vide quod scripsi in decre.Io.habes.do.ad decretalem opponitur.& ver.sequen.

ADDE, de fratre minore,vltra ea, quæ habentur per Bart.in tractatu Minoricarum,Pet.de Anch.consi.cciij.vbi ponit,an loco sui posit aliũ allegare,& an posit nominare pauperes institutos in testamento:& quid de muliere,de fratre minore,vide etiam Ange.consi.lxj.& quilibet religiosus potest esse executor, vbi solùm cõmittitur nudum ministerium, secundùm Ro.consi.ccccix.

d ¶Episcopi.Non coniungitur hoc proximo dicto,sed ei quod principaliter quæritur : sed sufficit sui prælati licentia . Si tamen monasterium vacaret,iretur ad epm: vt ibi scripsi in prę. decre.ij. primo respon. super verbo, superiore.

e ¶Simplici. Nõ valet si dicatur,actionem competẽtem executori monasterio acqri.quod videtur placuisse Nico.in l.nulli.ꝑ auť. causa.eo.tit. & Instit.per quas perso. nobis acqr.in prin. C.de bonis quæ libe.l.fi. §. vbi autẽ. per quæ iura dixit idem in seruo. Sed neutrũ placet . De seruo dicã j.versic. ij. Primum etiã sic procedit:qa,vt dicit Iaco. de Aret. id verum in actione,quæ non cohęret personæ sicut ista: cuius actio & distributio sic cohæret personæ , ꝙ in monasteriũ trãsire non potest : vt etiam de hærede dicetur j. versicu. lxxxj. insuper ipse ait.ff.de verbo.obligat. si stipulatus fuero . & de sol. si stipulatus sum mihi . ff. de condi.& demon.qui heredi. et de mino.deniq. §.si quid . Ad auť. ingressi . C . de sa. sanc.eccle.& similes respondet, ꝙ loquũtur in his, quæ non cohærent personæ.

quia frãgit promissum.extra,de pac.c.j. & iij.tum quia illo elapso,inuito dño retinuit alienum.ff. de excep.doli.l.ij.§.circa.& hoc tenēt quidã:[a] vt scilicet nomine fortisfactorum cõtineantur hoc casu debita, quorũ terminus solutionis mortis tẽpore elapsus erat,& pro illis agere posit. Secus autẽ de illis debitis, quorũ terminus nondũ venerat tempore mortis.& sic obtinuit.[b] ¶†Lxxiiij.Sepe etiã quæritur vtrũ simplex monachus posit fieri executor in testamẽto præcipuè laici.[c] Et videť ꝙ sic, potissimè in legatis ad pios vsus, & in fortisfactis emẽdandis, & generaliter in omnibus pro anima relictis. Talia enim potius sunt ecclesiastica, quàm mũdana ,ꝑpter personas,& loca, qbus fiũt. extra,de verb.sig.super quibusdã.in fi.extra,de testa.relatũ. extra, de vita & hon.cleric.c.j. lxxxvj. dist.nõ satis.lxxxvij.dist.per totũ. & talium executiones nõ ex præsumptione temeritatis,nec pro lucro terreno.sed ex necessitate charitatis gerunt ideo,quia videtur eis esse cõcessa:vt ij.q.vij.§.sed aliud.& xvj.q.j.placuit. in prĩ.Misericordia enim est communis vsus:vt in præ.c. nõ satis. versus fi. argu.contra:quia nemo Deo militãs,&c.extra,ne cleri.vel mo.c.fi.in fi.& in ipsa rubrica.Itẽ quodlibet negotiũ est eis interdictũ,nisi monasterij vtilitas exposcat:abbate nihilò minus suadẽte:vt xvj. q.j.monachi.extra,de postul.ex parte.xij.q.j. non dicatis.ex quo ad hoc pro mortuis habẽtur.C. de episco.& cleri.Deo nobis.ij.q.vij.placuit.& c.seq. nã in anima & corpore trãslati dicũtur,in auť.col. vj.hæc cõstitutio inter præ.de cõsti.princ.ergo & hoc interdictũ eis intelligitur:siue sit ad pios,siue ad alios vsus.Itẽ monachi nõ possunt actiones ecclesiasticas vel ciuiles tractare:nisi vrgẽte necessitate id episcopus pręcipiat:vt xvj.q.j.qui verè.extra,de syndi.c.vnico.nec debẽt secularibus occupari:vt ead.q.§.ecce.& c.de præsentium.nec hac occasione,per ciuitates & loca discurrere: vt eadẽ q. iuxta.& c. si cupis.nam etiam missas publicas, est eis prohibitũ celebrare: vt ea.q.placuit.Super hoc dicunt quidam ꝙ pro legatis miserabilium personarum,possunt fieri executores:vt lxxxvj.dist. c. fin.in fi.& argu.extra,de testa.tua.& in decre.extrauagan.eo.tit.Ioannes frange panem. vbi quidã de ordine prædicatorum, factus est executor, & hoc iussu episcopi:[d] vt not.in præ.c.de præsentiũ. Aliter non:quia oporteret eos vagari & negotiari.qđ esse non debet: vt xvj.q.j.generaliter.extra, de offici.or.quanto.Sed certè præd.c.monachi. & præ.decre.expressè inhibet eos fieri executores,nisi monasterij,&c.vt supra.monasterij autem vtilitas non videtur suadere hoc officium eis cõmitti debere:imò potius cõtrarium.argu.lj.di.præterea. lxxxiij.di.inutile.extra,de obli.ad ra.c.vnico. extra,ne cleri.vel mo.c.ij.Nec obstat præ.decre. tua. quia loquitur de religiosis administrationes habẽtibus:& non de claustralibus,secũdùm ea,quæ nota.infrà,versic.lxxvij.Quid de præpositis?nec prędecret.Ioannes. quæ quãtum ad hoc,nõ ponit ius, sed factũ:prout cõtingit narrari:vel fortè de speciali domini papę permissione,ille officium executoris suscepit.& vide suprà de arbi.§.fi.versic.quid de simplici.[e] ¶†Lxxv.Quid de canonicis regularibus,& cæteris religiosis?Et videtur idem dicendum,quod de monachis dictũ est:vt in præd. decreta.ex parte.& extra,ne cle.vel mona.c.fi.xx.q. iij.præsens.argu. tamen contra extra,de sta.mo.ꝙ Dei.[f] ¶Lxxvj. Quid de abbatibus & huiusmodi religiosis prælatis?Et videtur ꝙ esse possunt executores . nam possunt esse procuratores: vt extra, de transactioni.contingit.de censi. sopitæ. & etiã iudices.extra,de arbitris.exposita.& de officio delegati.quoniam abbas.Tu dic vt infrà versi.proximo.& vide s̃.de arbitris.§.fi.versi.sed quæro diligenter.[g] ¶†Lxxvij.Quid de præpositis,archidiaconibus, & alijs habentibus personatus & curam animarum? Et dicunt quidam indistinctè ꝙ non possunt esse executores.Idem dicunt de canonicis secularibus præbẽdatis.argu.extra,de conces.præ. literas. & c.ex parte.lxx.distin.sanctorum. Et de perpetuis vicarijs.arg.extra,de rescript.postulasti. & de fide instru.G.perpetuus,& de offic.vica.c. j. & secundo. Et de canonicis non habentibus præbendas vel personatus,vel beneficia cùm cura. argu.extra,de electio.statuimus.§.j. libro vj. Et de clericis habentibus simplicia beneficia.per ea,quæ no.extra,de electio.c.dudum.in glo.sed nonne.& de præben.cùm non ignores.& de excep.cum ecclesiasticæ.Et de clericis cuiuslibet ordinis nõ beneficiatis,arg.extra,de postula.l.j.lxxxviij. distin. Episcopꝰ aut sacerdos.prohibeť enĩ omnibus episcopis,sacerdotibus,& clericis,ne sint ministri laicorum,aut procuratores in rebus eorum:vt extra, ne cleri.vel mona.c.sacerdotibus. & in præ.c. episcopus.ergo per consequẽs nec executores in testamẽtis eorum:cùm executores ministri dicãtur. ff. de le ij.si qs à Titio decẽ.& expressè in præ.c monachi.Et appellatiõe episcopi,presbyter, & oẽs inferiores ordines includuntur: vt xciij.distin.legimus.in fine.& appellatione sacerdotis,diaconus,& subdiaconus, & etiam omnes clerici : vt extra,de cohabit.cle. & mulie.si quisquam. nomine clerici, presbyter & subdiaconus:vt xj.q.j.de persona. & etiam minores ordines:vt lxxxij.distin.c.fi.Tu dic

f ¶Quod Dei.Licet laxiorem habeant regulam, vt ibi:tamen in substantialibus conueniunt.

g ¶Diligenter.congruè quæritur hic de seruo.Iac.de Are.vbi s̃.hoc quærit:& ꝙ posit,inducit ꝙ sufficit illũ fuisse electũ à testatore:vt in l.nulli. §.& si quidem.inducit l.pecuniæ fortè.§.diuersæ.ff.de ali.& ci.le.& indistinctè intelligẽda est lex,indistinctè ꝑducta.ff.de offi.præsi.l.iij.& legatum pium non in iure,sed in facto consistit. cadit ergo in seruum. Facit ff.de cap.dimi.l.fi.& quia hæc est gestio negotij:ergo sibi conuenit.ff. de procu.seruum.§.eum.& de exercito.l.j.§.cuius.In cõtrarium inducitur, quod tutor,arbiter,vel arbitrator esse non potest. ergo nec executor. C. qui dare vel dari tuto.pos.l.in seruili.ff.de arbi.Pedius.de verbo.sign.ista verba.Itẽ commissarius agit cõtra hæredem non parẽtem testatori:vt s̃. versic.xxxiij.& xxxviij.& seruus in iudicio esse non potest.C.de iudi. Seruus ergo cùm dicatur,secũdùm Iac.fideicõmissariũ esse nõ posse,cùm ad illud officium non sit idoneus.C.de sac.sanc.ec.qui sub prætextu.Facit ad prędicta regula,quod attinet.ff. de re iudic.Quærit etiã,quid cùm electus est fideicommissarius inhabilis. Dicit ipse Iaco. de Areti. quòd electio eius habebitur pro nulla:sed relictum pro anima, nõ vitiabitur: sed sola inutilis adiectio. Sufficiat regula,vtile. cum concor.libro vj. Et hoc cùm testator dixit, lego centum pro anima disponenda per talem. Sed si dixit,lego tali tãtum,&volo ꝙ illa pro anima mea distribuat. Si est capax legati,licet non sit capax officij,idem quod s̃.Si autem non est ca-

pax legati, vel illud non habuit: possit distingui, an sit pro non scripto, an in causam caduci. C. de cadu. tol. l. vna. §. j. & §. pro secundo. Sibi tamē placet, quòd fauore pietatis indistinctè valeat. argu. ff. de fideicōmissa. l. cùm vero. §. si pro non scripto. & disponet episcopus ad quem hoc spectat, fideicommissario cessante. extra, de testamē. c. nos quidem. in auť. de ec. tit. §. si autem.

a ¶Sanè. Vide qđ dixi de testa. Ioannes. in secūda opp.

b ¶Frangantur. Satis miror Io. & authorem non legisse canonem, scilicet xvj. quęst. j. cōmonere. quod fuit Gregor. & episcopo loquitur.

c ¶Xxv. an. Supple maiore xvij. per id quod sequitur, & habetur de procur. qui generaliter. §. si. libro vj. De impubere autē nō est dubitandum, cùm iudiciū animi non habeat. Instit. qui. non est per. fa. test. §. pręterea. de cor. vitia. ex parte. Et idē dicit Iacob. de Are. de furioso, surdo, vel muto, per l. ff. de arbi. sed si seruum. §. primo. & de legi. tu. l. penult. & vlt. de tutelis. l. j. in fine. Non obstat de spō. cùm apud. vt ibi nota. in prima glo.

d ¶Quidā. Ex quo vidimus de minore, quæritur cùm debitor vel credi- b tor minoris non possit esse ipsi⁹ tutor vel curator: an possit esse executor defuncti. Iaco. de Rauen. inducēs auť. vt īj, q ob. per. ha. res mi. circa prī. dicit eandē rationē esse in hoc casu. Prohibitiōis enim ratio est: qa actiōes vel defensiones minorum, quomodo possent hoc casu subuerti, sicut illo, de quo vide suprà, de tutore. §. fina. versi. item q tutor vel curator. & quod ibi satis scripsi. Hoc dico, quia Iaco, ipse non fatetur esse executorem datiuum, vt dixi in prin. huius §. super ver. datiui. Et cùm, secundùm opinionem multorum, vt ibi plenè scripsi, non habeat illa prohibitio locum in testamentario tutore, maximè cùm testator id sciebat, secundùm id fortius cessaret prohibitio in fideicommissario.

in omnibus his casibus, & etiā in abbatibus, & aliis religiosis prælatis, & in habentibus prioratus seu administrationes, q possunt esse executores in relictis ad pias causas, & in relictis miserabilium & coniunctarum personarum, & non in aliis. C. de episcopis & clericis. generaliter. quæ est xvj. q. j. & lxxxviij. distin. §. j. & c. j. & lxxxvj. dist. c. fina. Par enim causa siue ratio est his omnibus: vnde idem ius est censendum. ff. ad l. Falci. illud. extra, de constitutio. cognoscentes. xv. q. iij. sanè.[a] ¶†Lxxviij.

73 De episcopo autem, vel archiepiscopo, vel primate, vel patriarcha, vel cardinali, quæritur an possint executores testamētarij esse. Et primò videt̄ quòd non: quia si seculares curas assumunt, abijciendi sunt à clero: vt in prædi. c. episcopus aut sacerdos. nec debet causis secularibus occupari, ne vilescat episcopalis authoritas. lxxxviij. dist. per latum. nec debet episcopus testamentorum tuitionem assumere: vt ea. dist. episcopus tuitionem. C. de episco. & cleri. presbyteros. nec debet in causis ratiociniorum se inuoluere: vt ea. distin. inutile. nec est cōtra. extra, de test. nos quidē. & c. tua. in quibus dicitur quòd succedit episcopus in locum executorum: quia illud facit tanquam ordinarius, non tanquam priuata persona. argumen. contra quod esse non possit, saltem in legatis ad pias causas. C. de episco. & cle. l. nulli. ff. de peti. hæredi. hæreditas. in fine: quia hoc officium non per se, sed per suos œconomos exequitur: vt in l. nulli. & in authen. de ec. titu. §. si autem qui facere. lxxxviij.

74 di. episcopus gubernationem. ¶†Item pium est, ecclesiasticum, & non seculare, pias causas exercere: & talia sunt episcopis concessa: vt ea. distinct. §. j. extra, ne cle. vel mo. c. j. per quæ iura, satis dici potest quòd esse possunt in relictis ad pias causas. xvj. q. j. generaliter. & lxxxvj. distinct. c. fina. Ad hoc facit canon, vbi dicitur: Admonere te volumus, ne piæ defunctorum voluntates tua, quod absit, remissione frangantur.[b] vt extra, de testa. c. nos quidem. De Cardinali est expressum in præ. extrauagan. Ioannes frange panem. in princi. Alij dicunt quòd episcopi & reliqui suprà dicti, possunt indistinctè esse executores quarumlibet vltimarum voluntatum. Cùm enim ipsi aliàs sint legitimi, non est peccatum eos in testamēto fieri: dum tamen non sit causa sanguinis, vel alia eis interdicta. xxiij. q. viij. sæpe. vj. q. iij. capit. primo. in fin. extra, de rap. in archiepiscopatu. extra, ne cleri. vel mo. sed nec. sicut potest episcopus esse iudex vel arbiter, partium consensu. C. de episco. aud. episcopale. & l. si qui ex consensu. extra, de arbitr. cum tempore. & c. ex parte. Habet enim episcopus curam de incarceratis, & de redemptione captiuorum, de alimentis pauperum, & de pluribus aliis secularibus & ecclesiasticis. C. de episcopis & cle.

e ¶Iure sit. Quasi innuatur de iure ipsam fideicommissariam esse nō posse. & hoc not. Accur. ff. de tute. l. antepe. Et hoc placet Iacobo de Ra. tamen ipse Accur. no. ff. de re. iur. l. ij. q procurare potest extraiudicialia. & hoc verum, vt patet. ff. de nego. gest. l. iij. §. j. Et quòd esse possit, allegatur. ff. de ali. lega. l. à filio. in princi. & de adimen. lega. l. filio. §. mater. Et hoc tenet etiam Iacobus de Arc. cùm suo nomine, actiones exercere possit. de quo dubitatur. & suprà, ver. xxix. posuerat author hunc casum vt nō dubium. & s. §. proximo. ad finem j. col. in forma testamenti posuit vxorem commissariam.

f ¶In fine. No. idem de test. c. ij. in fine secundæ glo.

g ¶L. adeo. & ff. de tute. l. antepe. vbi idem notat.

h ¶In prin. Vide quod ibi not. vt dixit ibi Dy. quod nō transit vt officiū, non transit vt oblatio.

i ¶Nulli. Hoc dictum placet Nico. qui allegat C. de re. cre. generaliter. §. j. ff. de reg. iur. l. priuilegia. & l. in omnibus causis. & ff. de ver. oblig. si quis arbitratu. Refert Iac. de Arc. hoc dictum placuisse Guid. de Suza. per iura, quæ probant, hæredem tutoris non esse tutorem, nec socij socium. de quibus j. Allegat etiam ff. de hæred. tuto. l. j. & de his, qui notan. infa. l. furti. §. illud planè. subdens quòd pro ipso facit C. de act. empti. l. fina. ff. de regu. iur. in omnibus. de aqua quo. & æsti. l. j. §. pe. ff. de excusa. munerum. l. sordidorū. Ad l. cùm vnus. & l. alimenta. respōderi potest, secundùm eum, distinguēdo ministrum nudum, à legatario. de quibus satis dixi super versic. xvj. in fi. Et subdit breuiter dici posse ibi non dici de cōmissario, sed de legatario. Ego dico quòd leges illæ loquuntur, quando vni ex hæredibus applicatū est onus præstandorum alimentorum libertis. Quid mirum si eo mortuo tenetur ipsius heres. Et quia fit mentio de hærede nominato à testatore: quærit ipse Nico. an fideicōmissario ex speciali potestate nominante alium fideicommissarium, iste seruus habeat eandem potestatē, quam primus, vel quam haberet directè factus à testatore. Et tenet q sic. Allegat etiam auť. de ec. titu. §. si autem intra annū. ibi: suis hæredibus electioni commiserit. ff. de hære. insti. l. asse. de leg. ij. l. vnum ex familia. in prin. & §. si de Falcidia. hic est instandum. Clarè enim procedit hoc, si substituendus nominatus fuisset per testatorē: etiam si ipse testator nō substituisset, sed potestatem dedisset substituendi talem. Si verò non nominauit, videtur q valeat, per l. vtrū. §. cùm quidam. ff. de reb. du. & ff. de lega. ij. l. cùm quidam ita. & l. cùm pater. §. à filia. & §. rogo. & extra, de testa. cum tibi. & ad instar eius, quod de procuratore dicitur. de procu. c. j. lib. vj. secundo respon. Sed ibi super vltima glo. scripsi contrarium fuisse hic terminatum. Inducit disputans duas leges, s. tutor incertus. ff. de testa. tut. & vltimam, in fi. ff. commu. prædi. addit alias duas, C. de epi. & cleri. l. nulli. post prin. ibi: is, qui specialiter designatus est, &c. & in auť. de eccl. tit. §. si autem pro redemptione. ibi: & non nominati testator dixerit per quem, &c. Idem tenuit Rayn. de Forli. in sua quæstione, quæ incipit, lege municipali. & per duas secundas leges, in quibus sic instatur: Speciale dicitur, quod à verbis generalibus est abstractum. ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edictum. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quæsitum. extra, de offic. delega. quod translationem. etiam q vbi requiritur specialis comminatio, non sufficit generalis. de elect. vt circa. libr. vj. & c. procu. de sen. excō. quia periculosum. ff. de procur. Pomponius. in prin. & ibi concor. eo. tit. Alber.

nulli. §. primo, secūdo, & tertio. & l. si quis. in præ. §. si autem qui facere. & seq. C. de episco. au. addictos. vnde & Superintendens siue Speculator di-

75 citur: vt xxj. distinct. cleros. ¶†Lxxix. Quid de c minore xxv.[c] annis. Et videtur quòd potest esse executor, sicut potest esse procurator ad negotia: vt suprà, de procura. §. primo. versicu. item quòd est minor. argumen. contra: quia indignum est, q alterius fiat administrator, qui suus defensor legitimus, & rerum propriarum moderator non est, vel esse nescit. C. de legi. tuto. l. fina. Institu. de excu. tut. §. minores. extra de æta. & quali. indecorum. præterea minor non habet personā standi in iudicio: vt C. de procura. exigendi. & in præ. l. allega. versicu. item quòd est minor. At executorem sæpe oportet esse in iudicio: vt in superiori-

d bus patet. & hoc tenent quidam.[d] ¶†Lxxx. Quid 76 de muliere? Dicunt quidam quòd esse non potest: sicut nec officium procuratoris gerere potest: vt suprà de procura. §. secundo. versicu. secun-

e do. & sequen. Quicquid autem de iure fit,[e] de facto tamen in omnibus casibus positis suprà ab illo versicu. sæpe etiam. vsque huc, frequenter contrarium obseruatur. Multa enim per patientiam tolerantur &c. vt extra, de præben. cùm iam du-

f dum. in fine.[f] ¶Lxxxj. Insuper quærendum est vtrum hoc officium transeat in hæredem executoris, eo defuncto. Et videtur quòd sic: & quòd etiam hæres sit cogendus, hoc officium adimplere. ff. de alimen. & ciba. leg. cùm vnus. in princip. & l. à filio. in princip. & l. alimenta. in princip. ff. pro soci. hæres socij. ff. de legat. tertio. si quis Titio. j. ff. ad legem Falci. l. pen. §. filiæ. argumentum contra: quia ad hoc officium, certa persona, & eius industria ac amicitia fuit electa: & ideo non est recedendum ab ea. extra, de offic. delega. c. fina. §. penulti. & fin. ff. de verbo. obliga. si seruus. primo respon. ff. manda. l. mandatum. in fin. ff. pro socio.

g actionem. §. morte. & l. adeo.[g] Super hoc dicunt V ber. de Bo. & Iul. quòd inchoatam per executorem, habet eius hæres perficere: sed nihil debet inchoare de nouo. ff. de neg. gestis nam & Seruius. §. penulti. ff. manda. si mandauero. §. fina. & l. si quis alienum. §. morte. ff. de fideicommiss. liberta. l. j. ff. de admi. tut. si tutoris hæres. Ad hoc accedit distinctio illa, aut erat res integra, aut non: vt extra, de elect. in causis. C. manda. l. mandatum. Vel, secūdùm eundem V ber. dici potest absolutè, quòd transit ad hæredem, & quòd sit cogendus: vt in præd. l. cùm vnus. respon. j. & l. alimenta. in prin-

h cip.[h] ff. de cur. fur. l. cuius bonis. in fi. Alij dicunt q absolutè non transit, nisi per testatorē facta fuerit mentio de hærede: sicut in arbitro cōtingit. extra, de arbi. c. fi. ff. eo. in cōpromisis. l. sed interpellatur.

i §. fi. & etiam in procuratore: vt C. de procu. nulli.[i]

qui ad agendū.& c.seq.lib.vj.Sed erat aliud dubiū quæstionis illius,cùm lege municipali laicus commissarius esse non posset, si testator duos laicos dedit ad eligendum fideicommissarium:an per illos laicos poterit fieri electio de clerico. Ad negatiuam facit decre.contingit. de arbitr. vbi laicus,qui spiritualia posidere non potest, sic nec de illis arbitrari. Item parata esset fraus contra statutū, per quam isti laici talem eligent, ꝙ effectiuè erunt commissarij.& his claudenda est via: de elec.auaritiæ.libro vj. Ex eo igitur ꝙ inordinatè fuit actum, nil ordinabiliter agi potuit. de accusa.qualiter. j. Nec bono peraguntur exitu, quæ non habent debitum principium.j. quæstio.j.principatus. Facit apertius ff.de acquirē. poss. l.j. §. cæterùm. & Clemen.de procurato.religiosis. Ad contrarium decreta.j.de procura.lib. vj.j.respon. vbi laicus procurator esse potest in causis spiritualibus. Ad idem de offi.deleg. iudex.libro vj.vbi

a Alber.Gal.dixit,[a] quòd si executor re integra moritur,episcopus exequitur.in auč.de ec.tit.§.finautem.extra,de testa.tua.& hæres[b] cogetur soluere, b penes quem legata manent cum onere suo. C. de cadu.tollen.l.fina.in princi.ff.de lega.ij.si quis.§.j. Si verò re non integra moritur : tunc hæres exequetur.ff.de an.leg.l.liberto.§.fina.licet sit argumen.contra, ff.pro socio.hæres.& ff.de fideiuss. & c mandat.tu.l.prima.[c]Sunt etiam, qui dicunt quòd mortuo executore, alter est per episcopum subrogandus:vt suprà,versicu.xlix.sed si alter.& seq.& C. de peda.iudic.placet ff. de iudic. si longius.in princip.&authen.colla.viij.vt lice.mat.& auię.§.j.

77 ¶†Lxxxij.Sed quid erit in prælato? nunquid eo d cedente[d] vel decedente, successor eius exequitur? Et videtur quòd sic.Nam successor iudicis vel prælati, debet perficere, quod prædecessor facere debuit.ff.de iudic.mortuo.extra, de sol.c.j.extra, de rescriptis.literis.xj.q.iij. si episcopus autem.ff. de eden. quædam. §. nil interest. Videtur enim hoc officium sibi contemplatione dignitatis esse commissum, ex quo de dignitate facta est mentio. ff. de ann.lega.l.annua.§.primo.ff.de condi.& de.filia.C.de iure delibe.l.pe. Vnde non solùm intelligitur de prælato viuente ; verum etiam de ipsius successore.ff.de liber.&posthu.placet.& l.seq.Nec refert vtrum nomen eius expressum sit, siue non, ex quo de dignitate mentio facta est:vt in authē. colla.ix.vt nulli iudic.§. & hoc verò iubemus. & delegatus inhabilis,subdelegat. Item electio commissarij, fieri potest per laicum:ergo & laico cōmitti potest, ne requiratur in procuratore, quod non requiritur in domino:& sic facit pro §.illud.in decret.quia propter. de elec.qui vult procuratorem ad eligendum conuenire in qualitate alijs eligentibus.& si quidem esset dubium, fauēdum est vltimæ voluntati.C. de sac.sanc.ec.l.j.ff. de regu.iur.in testamentis.xiij.q. ij. vltima voluntas. extra,de dona.cùm dilecti.in fi.maximè hoc casu,quo ius commune,clericos & laicos diuisim & simul mistos admittit.extra, de testa. Ioannes. Hoc ergo tenendum,quod ex hoc capite non vitiatur nominatio & electio fideicommissarij,cùm satisfactum sit statuto:quia electus & nominatus est clericus:& circa nominandum,prouidit statutum,non circa nominantem.& separatorum debet esse ratio & diffinitio separata. ij. q. vj. non ita.extra,de testi.cùm causa.in fi.de his quæ fi.à præla.cum apostolica.C.de dona.inter vi.& vxo.si maritus.j.& ibi concor.in vlt.glo.ff.de mino.l.Papinianus exuli.Decret.religiosus.& §.cæterum.non obstant: quia in furioso & religioso,inhabilitas causatur ex defectu cōsensus:qui sicut impedit agere,sic & cōmittere.& cōgruit quod in præ.decre. no.in fi.vlt.glo.Ad alia respōdetur,ꝙ hic nil inordinatum: æquitas etiā assistit huic dicto,tenendo quod pędixi:quod cōmittens habet nominare personam.Per quod patet ꝙ cessat fraus cōtra statutum, ſ.ꝙ cōmittatur electio laicis,qui clericum eligāt pædagogū ipsorū:nam per talem expressionem, quod patet, isti sunt organum testatoris. Requirat autem Raynerium vbi s.qui vult illam videre subtilissimè disputatam. Vbi autē nō sic intelligeretur, videtur hoc secūdū dictū cōtrariū primo. fateri oportet ꝙ longè melius procederet opinio, quæ dat potestatem eligendi, non nominatim:cùm nil est in ipsius arbitriō,nisi mera executio descriptorū per testatorem:quàm quādo ipsius arbitrio aliqua relinquuntur.& facit quod statim seqtur.quęrit etiā Nico.an ipse cōmissarius viuēs.possit aliū subrogare,vel per aliū officiū suū implere? Ad affirmatiuam allegat illud generale:quod per aliū,&c.ff.de admi.tu.ita aūt.§.gessisse.& cōcor.quęre in regula,q per aliū.& in regula,potest quis.lib.vj. In cōtrariū inducit industriā personæ electā.& de hoc s.eo.ver.Soluit ꝙ agere, vēdere, soluere,& similia,quę cōmodè per aliū fieri possunt.cōmittere poterit:illa verò,quæ industria & motu animi cōsistunt, vt distribuere locis & personis,& similia,nō poterit cōmittere : cùm solus ipse commissarius habeat præeligere.suū enim,& nō alterius motiuū,sequi debet. Alle.no.ff.de arbi.item si vnus.§.fi.& videas extra,de offi.delega.c.fi.Hoc intellige vt s. versi.xxv.in fi.& Ia.de Ra. recitat, sed non approbat opinionem distinguentem personā,an sit episcopus vel magnus vir:& tūc liceat:aliàs non. Allegat ff.de iudi.si longius.in fi.ff.cōmo.cum qui.in fi.Facit de iudi.c.ij. libro vj.nō potest in hoc dari certa doctrina:ego pro alijs & pro me distribui per Gradinū bonæ memoriæ, q melius me pauperes cognoscebat satis,vltra mille quingētos florenos nō tamē cōmittebā sibi cōmissariā, sed distributionē,etiā in mihi nō notos.Scio ꝙ quādiu vixit,mulūs annis nō transiuit dies,ꝙ nō distribueret in pecunia multū vel parū per me sibi datū de meo vel alieno:& idem dico de vestibus,saltem circa natale. ADDE,ꝙ Pau.de Cast.cōsil.cxcj.tenet ꝙ ille,cui commissa est electio pauperū,nō potest alium eligere. An autē inhabilis possit habilē substituere, vide plenè in d.§.cęterū.in l.j.per Alex.& ꝙ testamētum executoris, nō transeat ad hæredē, tenet Ro. consi.lxviij. Ang. consi.clxxvj.

a ¶Dixit.titu.de fideicommissarijs.& quod sequitur de hærede, intelligit ipsius fideicommissarij.

b ¶Hæres. Cōmissarij:& sic concordat ei quod dixi post Dy.

c ¶L.j. In hoc contra:quia in legibus illis, dicitur ꝙ hæres socij nō est socius: nec hæres tutoris, tutor : & tamen vterque perficit inchoata: ac si dicat, sola inchoata:& sic nō omnia. per quod vides ꝙ facit etiam pro.

d ¶Cedente. Prælaturæ . De cessione iurium , an illam facere possit, vel illam faciendo liberetur,vide s.ver.xxxiij.cum sua remissione.

in præd.l.annua.§.primo. in fine.Nam & nomine prælati,ecclesia intelligitur.vij. q. j. scire. Ideo autem transit ad successorem : quia persona mortua, dignitas, de qua mentio facta est, non perijt. a Inde est ꝙ Imperiū semper manet: vt in auč. collat.j.quomodo opor.episc.& cæ.cleri.ad ordi.per. §.fi.& in auč.col.vj.de questore.§.si verò aliquis. & ecclesia non potest esse nulla:vt xij.q.ij.liberti. Vel distingue:quia aut est sibi cōmissum hoc officium,expresso nomine personæ,non dignitatis: b aut sub nomine loci , seu dignitatis, personæ no- e mine non expresso.[e] Primo casu , non transit ad successorem:in secundo vero sic:cùm succedat in honore ac onere.argumētum extra, de officio de- c legati. quoniam abbas.& de offic.ordi.pastoralis. circa finem.& in præd.concordā.Vel dic tertiò,ꝙ aut testator erat extraneus prælato, vt tunc præsumatur ratione dignitatis siue ecclesiæ, hoc officium sibi fore commissum : & sic transeat ad successorem. Aut erat propinquus , siue coniunctus prælato:vt tunc præsumatur intuitu & affectione personæ commissum:nec transeat ad successorem. arg.extra,de testi.requisisti.vij.q.j.pontifices. De personis enim & causis,aliud est præsumēdum & statuēdum vel arbitrandum inter coniunctos vel extraneos.ff.de proba.Procula. ff. de donatio.in- d ter virum & vxo.seruus.& l.si quis pro vxore.ff. māda.si verò nō remunerandi.§.idē Papinia.ff.de f ope.liber.Cāpan⁹.& suprà,de ꝑsumptio.§.primo.[f]

e ¶Expresso.Omittit tantùm casum, quando expressit vtrunque: & tunc Iaco.de Are.ponderat quod præmisit:ponderauit leges, quæ sequuntur: an præponatur proprium an appellatiuum:scilicet an dicatur, Titio hæredi:an sic,hæredi Titio:& secundùm id succedet,vel non. Alle.ff.de cōdi.& demonst.cùm ita dat.§.ex his.& de stipu.seruo.l.si cōmunis seruus. Idem Nicola.plus tamen sibi placet, ꝙ cùm talia communis committantur respectu personę,quàm officij,non venit successio:cùm verba secundùm naturam rei,cui annectuntur,sint intelligenda. Inducit l.si vno.§.j. ff.loca.& de fun.instru.cùm de lanionis.§.asinam. Inducit etiam ꝙ verbum perpetuò,secundùm diuersas materias diuersificat intellectum : & sex varietates huius vide no.ff.pro socio.l.j.in j.glo.& vide x.q.ij.perpetua etiam.in glo.prima.

ADDE, vt per Alexand.in l.j.ff.de vulgari & pupillari. vbi per me in additio.

f ¶§.j.Continuatur hic alia quæstio Iaco.de Areti.an iste prælatus disponere possit, aliquam partem in suum monasterium vel ecclesiam : vel alius commissarius poteritne disponere quòd aliquid remaneat sibi, vel propinquo suo . Nota, quia non loquitur de soluente etiam sibijpsi.de quo scripsi s.versicu.xxix.Quòd possit,allegat ff.de lega.j. ab omnibus. §.item iussus.de colla.bo.l.j.§.fina.C. de sacrosanct.eccle. si qua mulier. & in authenti. de sanc.episco.§. diaconissam. Ad contrarium, C. de sacrosanct.eccle.authenti. quibuscunque.& ff. manda. si mandauero.§.is, cuius.& ff.de offic.præsi.l.iij.Cùm enim sic distribuendo, reddat se suspectum:ergo id,ex quo suspicio nascitur , non potest dici sibi permissum. ff. de falsis.l.si quis legatum. & l.vxori.& C. de excusatio.tuto.l. pietatis. Dici distingui posse, an sit solus, an sociatus. Primo casu sibi dare non potest,nec forte sibi valde coniuncto.xcix. distin.decenter. x.q. ij. hic vsus.in fin.ff.manda.si mandauero.§. si cuius. & dicta authenti. quibuscunque.& ff. de iurisdi.omn.iudic.qui iurisdictioni. extra, de institu. c.fin.cum concor.nisi fortè ille coniunctus esset summè pauper.argumē. ff.de in diem addic.l.quod si vno.& de arbit. quid tamen. Facit lxxxvj. distin.pasce.In secundo posset:vt præ.l.si vno.ff.quod cuiusque vni.no. & l.nulli.& l.planè.& l.item eorum.ff.de adop.si pater.§.qui duos.& facit quod scripsi super ver.lxiij.in fi.Iaco.de Ra.dicit videri expressè pędicta prohibita.ff.de adimen.leg.l.alio.circa prin.Sed ipse dixit, executorem bona sibi commissa vendere posse, pro implenda voluntate defuncti.Nec obstat illa,quę ponit casum,cùm legata sunt decem pro alimētis, quæ testator voluit esse penes Titium , donec alimentandus perueniret ad certā ætatem. lex illa dicit, ꝙ Titius potest agere cōtra hærēdē, vt illa tradat.sed vēdere non potest bona defuncti:quia nec est hæres. ergo lex non loquitur de commissis executori,de quibus quærebatur. Ponit ergo ꝙ res sit venalis exposita pro centum,nec inuenit qui plus offerat:an executor pro illis centum illam poterit sibi retinere.Videtur ꝙ nō per l.

ff. de contrahen. empti. si in emptione. §. fina. & l. non licet. & idem videtur de filijs & cognatis: vt in dicta authen. quibuscunque. sed ipse Iaco. de Rauen. tenet quòd executor & quilibet administrator bona fide & palam, potest sibi emere bona, quæ administrat, si venalia exponant. ff. de admini. tuto. l. tutor. clam vel mala fide non potest: vt in contrarijs. Hoc maximè seruant domini. Cardinales aliorũ Cardinalium executores. a rarissimum est, ꝙ b aliquid ibi gratum vel expediens per illum modum sibi non emerat. Sed vltra prædicta quę c rit Iaco. de Aret. an commissarius disponere possit, vt pars aliqua veniat in spurium defuncti? tenet quòd non: cùm ille nec per se, nec alio mediante capere possit. Allegat. ff. de vulg. & pupil. sub. l. si pater. C. de hæred. instit. l. neque. ne veniat ad id, qđ lex noluit. ff. de trãs act. cùm hi. §. si cũ lis. ff. de tut. & cur. da. ab his. l. scire. Item secundùm ius d & non contra ius, debet vti arbitrio disponendi. ff. de ritu nupti. §. quanquam. ff. de admin. tuto. l. Lucius. Intelligo hoc dictum de quota aliqua, iure filiationis. sibi autem, vt pauperi, si non demeruit, pu e to quòd possit de eleemosynis dispẽsare. Facit extra de eo, qui duxit ĩ ma. quã pol. per adult. cùm haberet. & qđ ibi not. in fin. vlti. glo. et infrà qui fil. sint legi. ver. quod de natis.

ADDE, quod Pet. de Ancha. consilio lxxxiij. consuluit, cùm quædam Abbatissa esset relicta executrix, cũ quibusdam alijs, & eius monasterium post mortem defuncti deuenisset ad paupertatem, & bona poterant erogari in monasterium per ipsam abbatissam. & consilio ccccxxxiij. commendant executores, qui in pauperes suos affines erogant. Et quòd executor possit in pauperẽ eligere filium spurium testatoris, tenet Bald. consilio cccclvj. ij. lib. & quod quilibet administrator maximè prælatus, possit emere de bonis, quæ ipse administrat: tenet Fede. consilio cxj.

78 ¶ † Lxxxiij. Item circa legitimos executores, quæritur vtrum mortuo episcopo loci, vnde defunctus originem duxit, capitulum [a] ei succedat in executione? [b] Et videtur quòd sic. Nam ecclesia potestatem habet, defunctorum voluntates exequendi, bona erogandi, & distribuendi, et etiam alienandi, emendi pro captiuorum redemptione: vt in auth. vt cùm de appella. cogn. §. si vnum. & §. in hærede. [c] ac appellatione ecclesiæ, capitulum continetur. extra de verborum significatione. cum clerici. x. quæstione j. antiquos. Item sede vacante, iurisdictionis executio penes capitulum residet. extra de hære. ad abolendam. respon. j. extra de maio. & obed. cùm olim. & capi. his quæ. septima quæstione prima. pontifices. nona quæstione tertia. cùm simus. Argumen. cõtra: quia non inuenitur expressè concessum, quod ecclesia vacante hoc officium ad capitulum transferatur. vnde dicitur prohibitum, argumen. extra ne sede vacante. illa. lxxj. dist. c. fraternitatem. extra de translatio. c. inter. §. sed necꝙ. & facit in authen. de eccle. titu. §. si autem. & §. sequen. Dixit Vber. quòd forte capitulum poterit exequi, argumentũ C. de tut. & cur. da. ab his. l. vbi. ff. de magi. con. l. j. in prin. ff. quod cuiusꝙ vniuer. nomi. nulli. Alij contra: maximè vbi hoc officium cõmuniter ad eos pertinet: quo casu de vno ad alterum non transfertur: vt extra de concessio. præben. postulasti. & de supp. negli. prelato. c. fin. [d] Sed & vbi communiter sunt in culpa: tunc de vno in alium non transfertur. Vbi verò non sunt communiter negligentes, bene transfertur: vt in auth. de hæredi. & Fal. §. si quis autem nõ implens.

79 ¶ † Lxxxiiij. Quid si episcopus sit infirmus vel absens, vt hoc implere non possit? Et videbitur ꝙ capitulum hoc exequetur: argumen. in præd. cap. pontifices. & in prædi. l. vbi. Hæc enim parificantur, scilicet infirmari, & abesse. ff. si quis cau. l. secũda. §. si quis iudicio. argumen. tamen contra, extra de concess. præbend. quia. in fine. [e] ¶ Lxxxv. Item nunquid archiepiscopus poterit exequi, mortuo episcopo: vel infirmo, vel absente? Respond. non puto. Certi enim casus sunt, in quibus archiepiscopus iurisdictionem habet in subditis suffraganei: inter quos iste non reperitur. extra de offic. ordina. pastoralis. & capitu. duo. nisi forte episcopus negligens sit. in authen. de eccle. titu. §. si autẽ. cum sequen. & in prædic. capitu. quia. & in capitu.

80 postulastis. ¶ † Lxxxvj. Sed nunquid iudex secularis in prædictis casibus, poterit id implere? Et videtur ꝙ sic: quia parem potestatẽ cum episcopo in his habere videtur. ff. de peti. hæred. l. hæreditas. in fin. ff. de ali. & ciba. leg. l. tertia. in pricip. §. primo. & C. de episco. & cleri. nulli. §. cùm autem. in authen. de eccle. titu. §. si quis ædificationem. & §. si verò semel. & §. sequen. Dixit Vbert. primo loco id spectare ad epm: quo deficiente ille exequetur. C. qui pro sua iurisdict. l. vnica. ff. de offi. proc. cæsa. l. fi. in prin. ¶ Lxxxvij. Quid si episcopus, in cuius diœcesi testator decessit, cœperit agere et distribuere: postea verò cõparet episcopus loci, vnde originem duxit, quæritur quis eorum præfertur? Dixit Vber. ꝙ cùm vterꝙ habeat potestatẽ à præ. l. nulli. neuter alteri præfertur, ad instar contutorũ. C. de administ. tuto. sancimus, j. Nec quod per primum legitimè factum, retractabitur propter alterius

a ¶ Capitulum. Ioan. prædictus formauit quæstionẽ cxxv. de archidia.

b ¶ Executione. Vt scripsi in decre. Ioannes. de testa. super ver. diocœ. etiã si dicatur, ꝙ nõ succedat in executione: tamen succedit in executorũ compulsione, quæ iurisdictionis est: in qua constat ꝙ succedit. ibi vide.

c ¶ Hærede. Non inueni: fortè est §. in huiusmodi. & bene facit.

d ¶ C. fin. Multum facit cõtra, ne se. va. c. vno. lib. vj. Potest dici ꝙ nõ trãsferatur, vt hic dicit: remanet tamen vt ibi.

e ¶ In fin. Cui statur, saluo quod habetur de sup. ne præla. si episcopus. lib. vj. Et ad id quod sequitur, facit eod. lib. & titu. c. j.

quæstionem. C. de fideicommiss. liber. l. secunda. ff. de iti. actuꝙ priua. l. secunda. de confir. tut. neque. & vide s. versic. lij. sed nunquid vbi plures. [f]

81 ¶ † Lxxxviij. Sed quid si fuit natus in vna ciuitate, in alia verò domicilium habebat, quando decessit? Respon. dixerunt Azo & H. [g] vtrũque episcopum habere potestatem exigendi, & distribuẽdi. ff. ad muni. l. fina. & l. eos. §. Celsus. & l. assumptio. & l. municipes. & l. incola. ff. de sena. l. senatores. [h] argumen. tamen contra, ff. de verbo. signifi. l. prouinciales. [i] Alij dicunt episcopum, in cuius ciuitate vel diœcesi domicilium habebat, si suum transtulerat, habere huiusmodi potestatem, per prædictam l. nulli. & eodem titulo. l. si quis ad. & in auẽ. de eccl. titu. §. si autem speciali. & §. si quis in nomine. & §. si quis autem vnum. in fine. & in præ. l. prouinciales. ff. ad municipa. l. non itaque. & l. domicilium. & l. eius, qui. §. j. nisi in loco origi-

82 nis sint facultates illius. † argumen. C. vbi pe. tut. vel cur. l. vna. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. prima. in fine. [k] ¶ Lxxxix. Illud etiã quæritur, intra qđ tempus habeat executor [l] testatoris exequi voluntatem, & producere ad effectum. Respon. secundùm qualitatem iniunctæ executionis id considerari debere, vt videlicet quandoque fiat intra quinque ãnos: quãdoꝙ verò intra annũ à die, qua res distribuendas accepit, cõputandum. Quod patet: quia post annũ inde tenetur reddere rationẽ: vt in præ. l. nulli. §. cùm autẽ. vel cõputabitur à die factæ monitionis per episcopum de exequendo: in authẽ. de ecc. ti. §. si autẽ qui facere. & de hær. & Fal. §. si quis verò nõ implens. & §. illud. extra, de testa. nos qdẽ. Vel dici potest, & melius, ꝙ in pijs voluntatibus, intra sex mẽses ab insinuatione testamẽti numerãdos. quod si forte vlterius distulerit, fructus, & omne legatũ restituere cogetur: vt in auẽ. de eccl. tit. §. si autẽ legatũ. Vel forte illi septẽ menses cõputabũtur à tẽpore binę monitionis, quę habet fieri executori: vt eo. §. si autẽ. Sicut in legatis soluẽdis, annus cõputatur hæredi, non solùm à tẽpore aditæ hæreditatis: verum etiã à tẽpore admonitorij decreti: vt in præ. §. illud. Sunt etiã, qui dicũt, ꝙ cùm hic episcopis non sit à iure determinatum, episcopi vel iudicis secularis arbitrio relinquitur statuendum. extra, de simo. c. primo. de of. delega. de causis. ff. de iure delibe. l. j. in fin. Posset etiam dici, ꝙ si primò & secũdò monitus differat exequi, non est vlterius expectãdus: vt in præ. §. si autem qui facere. Nec etiam si incõtinenti cõstet episcopo de malitia eius, nolẽtis exeq: sicut nec manifeste contumax expectãdus est, nec ei est altera dilatio danda. extra, de iudi. c. j. C. de tẽpo. ap. l. fin. extra, de procu. cõstitutus. xviij. dist. si qs. De hoc

83 s. vers. liiij. quid si vnus ex. ¶ † Xc. Quid si executor à testatore ad distribuẽdum aliqua inter pauperes deputatus, aliqd de bonis suis in exequẽdo officiũ illud expẽdit: nunqd hoc deducet de bonis & hęreditate defuncti, in qbus datus est executor. Arg. ꝙ sic, C. de episc. & cler. nulli. ver. ita tamẽ. vt ibi: ne humanitatis obtẽtu, relictę pecunię iudicio rũ dispẽdijs erogẽtur. vbi inuenitur ꝙ episcop⁹, q substituitur à lege in locũ eius, quẽ defunct⁹ deputauerat, erat facturus expẽsas de hæreditate. vnde idẽ dicẽdum erit in eo, q fuit à testatore deputat⁹, cui episcopus succedit. argu. ff. si quis cau. si eum. §.

f ¶ Plures. Quid si moritur in mari? posset esse loc⁹ ei, quod no. de cleri. vbi periculum. §. porrò. lib. vj. in j. glos. in his, quę secum habere posset, id locum haberet: vel si esset eius domicilium vicinum in loco remoto: haberetur ratio domicilij, vbi sunt res testantis. Sufficiant no. de resti. in inte. cùm ex literis. in glo. pen. Facit de sen. excommu. c. relatum. In casu verò decreta. vbi periculum. diffinitio illa perplexitatem tollit, & cõtra diutinam sedis vacationẽ prouidet: quorũ contraria euenirent, propter distãtiam in hoc casu.

g ¶ Et H. & Accur.

h ¶ Senatores. Facit s. de tut. §. fi. versi. sed pone quod.

i ¶ Prouinciales. Illa lex, prouinciales. dicit vocari ex domicilio, non illos duntaxat, qui sunt inde originarij: sed etiam eos, qui ibi domiciliũ habent. & sic concord. quia in vtrisque fatetur.

k ¶ In fi. Quid dixerit Ioan. prędictus sua q. xlij. s. ꝙ ad requisitionem episcopi pronunciantis, an alter episcopus, sub quo sunt bona, exequatur scripsi s. super ver. lxiij. & omnino vide quod ibi dixi: vbi etiã author huc remittit.

l ¶ Executor. Legitimus vel testamentarius. Ioan.

ADDE, an tempus currat, executoribus ignorantibus, Bald. consil. ccclxxj. j. lib. & consi. clx. ij. li. & Ro. consi. ccccviij. Abb. consi. xj. & cõsi. xx. ij. lib. Et an executor possit moram purgare? ibidem. Et an si electio pauperum est facta post annum præfixum, executio valeat? per Petr. de Ancha. consil. ccclxxxviij. Et an possint legata post annum, executioni mandari, per Bal. consil. ccccxij. ij. li. Si autem à testatore data sit potestas exequendi, quãdo sibi placuerit: an elapso anno episcopus possit se intromittere, si executores fuerũt negligẽtes, vide Bal. cõs. clxv. & clxviij. j. lib. qui iniuriarum

qui iniuriarum [a].

SVMMARIVM.

1 ☞Filiusfamilias non potest testari, sed donare: & qua forma fiet hæc donatio.
2 Donatio causa mortis à sano per obligationem, qua forma concipi debeat.
3 In donatione causa mortis, quot testes sufficiant.
4 Codicillare volens in absentia, vel causa mortis donare, qua forma verborum, & quomodo uti debeat.
5 Instrumentum donationis inter viuos, cuius formæ esse debeat.
6 Donator inter viuos, niti debet, ne multis conditionibus seu obligationibus implicetur.
7 Donatio inter viuos, an sine decreto iudicis, aut insinuatione valeat.

De formis donationum causa mortis, & inter uiuos.

PORRO Nunc ad propositum [b] redeamus: quia quis sæpe donat causa mortis: quia cùm sit filiusfamilias, testari non potest: ideo donationis formam sub compendio subijciamus: quæ talis est.

c ✠FORMA [c]. † A. filius B. eiusdem patris 1 suppositus potestati: quia lege prohibente, etiam patris iussu testari non potest: hanc donationem causa mortis, eodem patre suo ibidem præsente, volente, & consentiente, sanus per gratiam Iesu Christi mente, licet æger corpore, fecit & disposuit in hunc modum: In primis quidem donatione causa mortis reliquit pro anima sua tantum, expendendum hoc modo, &c. & hoc exequi voluit per talem, quem suum reliquit commissarium. Item tali legauit talem rem, & tali talem &c. In fine autem dices: & hæc omnia & singula, causa mortis disposuit donationis: & donationem ipsam valere voluit & tenere, si ipsum ex hac ægritudine mori contigerit, alioquin nequaquam. Quòd autem filiusfamiliâs patre permittente posit donare causa mortis, licet testari non posit, habetur ff. de donatio. causa mortis. l. tam is. non tamen sine patris permissu: vt ff. de dona. filiusfamili. §. patri autem. legare tamen non potest, etiam eo permittente. ff. de lega. primo. lege d secunda. nec testari: vt in prædicta l. tam is [d].

2 ¶ † Quandoque verò quis sanus existens

a ¶Iniuriarum. Hic omnino vide quod scripsi de testa. nos quidem. in gl. quid si episcopus. Vltra hoc scias Iaco. de Ra. notasse vbi s. ad fin. quod expensæ moderatæ, quas executores facient pro executione, fient expẽsis legatariorum, vel de quantitate ad illa deputata: non expensis hæredis, pro cuius vtilitate non fiunt: nec suis proprijs, quando itinerando oportet illos expendere: puta eundo vel mittendo ad loca vbi sunt captiui. de quibus etiam deducetur quod domi expendissent: nisi forsan ex opera viuerent: cui tunc vacare nõ poterunt: vel clerici essent, qui præsentes de distributionib9 vixissent. Allegauit ff. de ad. tu. sed & si. §. j. de pe. hæred. l. sed & si. §. quod autem. Si verò solùm pro certis legatarijs facta fuisset expensa: illis solis imputabitur: vt si pro vno solo legato nõ liquido, oportuit pro liquidatione facti vel iuris à lõge liquidari. Facit. C. de testi. quoniam. & de appellationibus. l. eos. §. j. Item si propter id, equum vel alium apparatum emi oportuit: non manebit apud executorem: sed illi dabitur cui imputata fuit expensa argmen. prædi. §. quod autem. & ff. de condi. ob causam. sed & si pecuniam. §. j. Secundum hoc ad textum inductum per authorem respond. vt s. versi. xliij. Puto tamen verba ponderanda. Si enim testator iuberet xx. captiuos redimi: omnis expensa, de qua s. imputaretur hæredi. Sed si leget mille pro redemptione captiuorum: de ista summa, sine alio hæredis grauamine fient expensæ necessariæ: & in his procedat dictum Iacobi: quia huic prolixo tractaui author hanc vltimam addidit quæstionem. Super addam aliam, quæ fuit de facto: quæ est talis: A. testator instituit hæredem non necessarium fratrem consanguineum, vel extraneum: & post multa legata, & cum plena potestate executores ad illa deputat: & his verbis est vsus: Instituo B. mihi hæredem vniuersalem in omnibus bonis meis hac conditione, quòd non succedat, nec posideat dicta bona, nec ipsorum partem posit habere, nec recipere possessionem illorum, donec suprà dicta legata per prædictos executores meos fuerint plenè soluta. Quòd si dictus B. contra prædicta fecerit, vel possessionem ipsorum bonorum vel partis ipsorum reciperet, vel violentiam vel impedimentum executoribus illis inferret: priuo ipsum hereditate prædicta: & volo φ per executores meos prædictos, hæreditas ipsa in pias causas expendatur. Quæritur an hæres prædictus ex sola aditione hæreditatis, incidat in pœnam. Quod videtur: cùm successionem prohibuit ante legata soluta. Successio autem est idem quod aditio, quæ fit solo animo, tamen extrinsecus declarato. Inst. de hære. quali. & diffe. §. penulti. & vlti. & ff. de acquirend. hæredi. l. pro hærede. In contrariũ sic dicendo, inducitur perplexitas, quæ factum reddit inutile. ff. de cond. insti. si Titius. & de lega. j. si quis à filio. in j. respond. In dubio autem vitanda est perplexitas. ff. de rebus dub. l. quoties. de verbo. oblig. quoties. extra, de resti. spoli. literas. versicu. porrò. quæ sic declaratur: legata non debentur: nisi hæreditate adita: nec executores illa soluere possunt, nisi post hæreditatem aditam, in qua aditione pendent omnia in testamento descripta. C. de fideicommis. l. eam quam. ff. de regu. iur. si nemo. His duobus coniunctis, apparet contrarietas, per quam se mutuo impediunt. ff. de testa. tut. si nemo. & C. eod. l. j. & vtrobiq; nota. nisi forte dicatur executores exequi posse, hæreditate non adita, & posse legata soluere, licet nondum efficaciter debita. Facit ff. de condic. insti. l. mulier. §. si quis hæreditarium seruum. & facit quod post do. meum dixi. s. de tutore. circa prin. Consilium autẽ fuit in causa prædicta, quòd aditio animo voluntate declarato fieri poterat, abstinendo ab apprehensione hæreditatis, vel bonorum ipsius. & hæc prædicta, ponderata voluntate testatoris, qui noluit prouidere ne executores impedirentur: effectus autem successionis, prohibitæ, consistit in apprehensione possessionis bonorum hæreditatis. ff. de cri. expila. hæred. l. ij. & no. C. de legib. l. non est dubium. & sic successio talis non est plena: nec violat voluntatem testatoris, quæ ponderanda est, plusquam verbi proprietas. extra, de verb. signi. propterea. & ibi concor. Est tamen sciendum, φ licet testator vsus fuerit verbo conditionis, non fuit propriè cõditio, sed quoddam onus impositũ hęredi, ꝓhibens s. apprehensionẽ hæreditatis, ad certũ tempus. concor. extra, de condi. appo. verum. ibi concor. & satis de hoc. Tu Iurista, qui volenti sic testari assisteres consilio, tollas hoc dubiũ, faciendo exprimi φ post aditam hæreditatem, solùm animo declarato, penitus & in totũ abstineat à rerum hęreditari ũ apprehensione. ¶ Et nullo modo &c. Annecte q. Pet. de Anch. in qua consuluit consil. xlvj. incipiente, pro clariori intelligentia s. testator mandauit φ hęres posset hęreditatem verbo adire, non autẽ se de facto immiscere ante solutionẽ legatorũ fiendã per eius executores: quos interim administrare voluit. & si hæres cõtra faceret, voluit ipsum priuari hæreditate, & illã deuolui ad alium piũ locum. Accidit φ hæres à duob9 debitoribus hęreditarĳs, sponte soluentibus, recepit solutionem. Querebatur an ꝑ hoc esset hæreditate priuatus. Rñdit φ nõ, si per istam receptionem non fuit impedita administratio executorũ: per regulam generalem, cessante causa. latius aliquantulum ibi vide. Hanc etiam addi. Io. An. vide per Oldra. consi. cviij. ¶ Concludat in hac parte operis questio mei Azonis: qui etiam fuit pars causæ publicationis istius: vt in prin. dixi. & incipit, tempore quo nõ extat: qua ponebat φ à tẽpore, cuius initij vel contrarij nõ est memoria, legata pauperibus indeterminatè soluta sunt hospitali sancti Hieronymi. Modò ciuitas fecit statutum, φ talia legata ciuium soluantur alteri hospitali, vel religioso collegio. quærebatur an hospitali sancti Hieronymi præiudicet hoc statutum? Ad negatiuã facit tẽporis diuturnitas, quæ præponitur, quæ tantę virtutis est, φ releuat ab onere probãdi. tit. de prescrip. c. j. in si. lib. vj. & antiquitas ꝓ iure inducit. de transla. quanto. vbi concord. Nec possunt ciues, qđ non põt eps vel legatus. De primo, de excess. prela. ad hęc. De secundo, de consir. vti. vel inuti. c. vlt. Itẽ hospitale secũdũ religiosus locus pactũ cũ ciuibus facere non posset in præiudicium primi hospitalis. extra de pact. plerisq;. Item non possunt ciues de talibus statuere, quæ ad iudicium ecclesiæ spectant. de test. relatũ. & c. cũ esses. de consti. quæ in ecclesiarũ. & q̃ scripsi super j. gl. & c. ecclesia sanctæ Mariæ. de reb. eccle. non alie. c. fina. de fo. compe. c. j. lib. vj. & quod ibi no. in gl. pe. facit quod de Imperatore dicitur s. eo. titu. §. nunc autẽ. in fi. & in cle. de re iudi. pastoralis. ad fi. Item inuito etiã testatore, legata pia per ecclesiam disponuntur. extra, de testa. tua. facit eo. tit. requisisti. C. de episc. & cle. nunc licet fortius igitur inuitis ciuibus. facit x. q. j. sit quidã satis. facit cle. de reli. do. quia contingit. & quod ibi no. in gl. ꝑ hãc. Ad cõtrariũ inducit. φ statutũ ciuiũ respicit actus subiectorũ suorũ tñ, quorũ personis & ipsorũ actibus bene possunt legẽ imponere: q̃ etiã dicit ius ciuile. facit xj. distin. catholica. ff. de iusti. & iur. ius ciuile. & l. omnes populi. inducitur l. venditio. §. si constat. ff. cõia prędi. & qđ no. ff. de re. iur. neq; pignus. §. priuatorũ. & l. nec ex præterito. & C. de decre. decu. super rub. libr. xj. & quod scripsi post Dy. sup regula indultũ. de reg. iur. lib. vj. s. legitimã filiorũ posse diminui per statutũ. Itẽ cõstat φ statutũ preiudicare põt hospitali sancti Hieronymi, iubẽdo illi vel alijs locis solui. Absurdũ aũt videt. ciues non posse, quod posset priuatus illius loci sub numero ciuiũ inclusus: cùm pars contineatur in toto, & minus in pluri. de reg. iur. in toto. & regula, plus semper. lib. vj. soluendo tenuit per prius alleg. & per decre. vestra. de loca. & condu. & quę ibi dixi in textu, & super glos. j. per statutum prædictum ciuium nullum præiudicium generari hospitali sancti Hieronymi.

b ¶Propositum. quod expressit s. §. postremo. Hostiẽ. in Summa fecit de hac rubricellam super rub. de dona.

c ¶FORMA. Rolan. parte viij. ad fin. dubitatur an fuerit simpliciter donatio, an causa mortis: vide ff. de do. pręle. l. Seia. & de dona. causa mortis. l. Seia.

d ¶Tam is. Incidit quęstio Pil. lxxxiij. an pater reuocare posit. an reuocatio spectet ad filium? Tenet φ ad filium. Item Accur. in l. iiij. C. eod. tit. tenet quòd morte filij, non morte patris confirmatur. ibi vide plenius per Cyn. qui ponit distinctionem Dyn. an donet filius consensu patris rem patris, an propriam.

ADDE vt pulchrè per Pet. de Anch. consil. lxxv.

per obligationē donat mortis cā:& tūc sic cōcipe:
※FORMA. A. licet ſanus corpore, ſciens tn̄ ſe
mortalitati ſubiectū, & qn̄q̧ neceſſariò moriturū,
hanc cā mortis donationē fecit: donauit nanq̧ mor
tis cauſa H.eius fratri ibidē præſenti tale prædium
vel centū lib. Tur. pollicitatione offerens. vel ſic,
ſolenni ſtipulatione promittēs dicto H.eidē trade
re, dare et exhibere poſt mortē eius donationis cau
ſa dictū prædiū, ſiue dictā pecuniæ quantitatē: &
volens atq̧ paciſcēs vt illico dicta eius morte ſecu
ta, petitio & exactio rei vel quātitatis donatæ, ſibi
cōpetat pleno iure: niſi cū donationis pœnitens eā
ſpecialiter reuocauerit adhuc viuēs: vel niſi contin
gat ipſum donatariū eidē præmori donatori. horū
em̄ altero cōtingente, donatio euaneſcat. ¶ † Et no-
ta ꝙ in donatione cā mortis ſufficiunt quinq̧ te-
ſtes. C.de don.cauſa mortis.l.fin. ¶ Quod ſi filiafa.
cōiugata languēs, donat cauſa mortis, & de dādo et
tradendo poſt mortem ſe obligat: ſic concipitur:[a]
※FORMA. A.filia P.& vxor H.ægra corpore, ſed
ſana mente: quia in ſacris cōſtituta teſtari nō pote-
rat, infrà ſcriptas donationes cauſa mor.imminen-
tis, metuens mortis periculū, dicto patre ſuo præ-
ſente et cōſentiēte, fecit hoc modo: In primis ſiḡ dē
de dotib⁹ & bonis & iuribus ſuis ad ſe ſpectantib⁹
mortis cauſa donauit prædictis patre & marito
præſentibus, & vice & nomine pauperū Chriſti re
cipientibus, eorū vice quos ipſi duxerint eligen-
dos, nominandos, & numerandos, ac ſi ipſamet
elegiſſet, numeraſſet, & expreſsè nominaſſet, decē
lib. eorum arbitrio inter eos diuidendas. Itē dicto
H.viro ſuo noīe proprio recipiēti mor.cauſa dona
uit quiq̧ lib. Item S.eius fratri præſenti decem
lib. Item tali tantum. Reſiduū autem dotiū, bono-
rum, & iurium ſuorum omnium, mortis cauſa do-
nauit dicto H. viro ſuo recipienti vice & nomine
C.& D. filiorum eius: ita tamē ꝙ ſi quem eorū ali-
quādo ſine liberis mori contingat, eius morientis
portio ad ſuperſtitē mortis cā donatione ꝑueniat.
Quòd ſi ambos nullis ex his vel aliquo eorū libe-
ris ſuperſtitib⁹, cōtingat decedere: tūc ipſum reſi-
duū pro dimidia ad ipſum fratrē ſuū: & pro reli-
qua dimidia ad dictū eius virū donatiōis mortis
cā deueniat[b]: promittēs ſolenni ſtipulatiōe inter-
ueniēte, cuilibet prędictorū donatariorū ibidem
prędentiū recipiēti ſuo noīe, ꝓ donatiōe ſibi facta
& vice illi⁹ vel illorū, cui⁹, vel quorū noīe dona-
tū eſt, idem dare, tradere, & exhibere quantitatē,
rē, vel res donatas ipſi⁹ donātis morte ſecuta: vo-
lens atq̧ paciſcens, vt quātitatē rei, vel rerū dona-
tarū, illico poſt mortē ei⁹ petitio & exactio cōpe
tat pleno iure: niſi vel donatariū ꝑmori, aut eā ab
hac ęgritudine liberari, vel donatiōis pœnitere cō
tingat. horū em̄ quocūq̧ cōtigēte, donatio reuoca
ta ſit, & penit⁹ euaneſcat. vł ſic ſcd̄m M.de Fano[c].
※FORMA. Ego Berta, q̄uis ſana vel infirma,
cā mortis do & dono tibi tali priori vel fratri, oīa
mea bona vel talē rē vel tātā pecuniā, vt poſt mor
tē meam vobis illico cōpetat petitio, & ſit veſtrū
quod dono. quā donationē per me meoſq̧ hære-
des, firmā habere & tenere promitto irreuocabili
ter: niſi ſpecialiter reuocaret nominādo perſonā
donatarij & ſpeciem & quantitatem donationis,
quam voluero reuocare: & do tibi licētiam & au-
thoritatem me mortua intrandi poſſeſsionē, amo-
to inde & eiecto quolibet poſſeſſore: & hæc oīa
promitto tibi ſtipulatione ſolenni attēdere & ob-
ſeruare, ſub pœna centū li. per me & hęredes meos
promiſſa, & à te prędicto nomine ſtipulata. & ꝓ
his obſeruandis & pœna ſoluēda, tibi prędicto no
mine obligo omnia bona. Veruntamē pręmiſſæ
formę magis placēt. ¶ Et not. ꝙ hęc forma vtilior
eſt, q̄ teſtamētū vel codicilli: qa ſi poteſt irreuoca
biliter fieri. ff. de do. cā mor[d]. vbi multò forti⁹ po-

a ¶ Concipitur. Pet. de Ceruotis q̄o. quæ incipit filiofa. maiori xxv. ampliat
hunc caſum loquens de maiore dotata, quæ ſimpliciter, vel cauſa mortis
donat fratri exiſtenti in eadem poteſtate: de dote quæritur an valeat do-
natio: & maximè vt vſusfructus quærat patri. Quæſtionis ſolutionē, quæ
multū prolixa eſt, intimabo. ſed pręmitto ꝙ glo. ff. de autho. tut. quę infrà
allegatur, vult ꝙ te-
neat donatio quo
ad proprietatē, ſed
non quo ad vſum-
fructū. Diſtinguit
em̄ Petrus, an dos
fuerit aduētitia: &
tunc valet donatio
cauſa mortis: & q̄-
ritur fratri, cui fa-
cta eſt: & patri de-
bebitur vſusfruct⁹:
quia donatio & a-
lienatio de aduenti
tijs facta conſenſu
patris, valet. C. de
bo. quæ lib. l. fin. §.
filius. & ibi not. ff.
de don. l. filiusfa. &
de do. cauſa mor. l.
tam is. §. fin. Cauſa
mortis dixi, quia
facta inter viuos
cōſtante matrimo-
nio, etiā de patris
cōſenſu, nō valeret
donatio dotis. C.
de iure dot. l. ſi præ
diū. vbi de hoc. Sed
ſi donaret ſpem fu
turę actionis de pa
tris conſenſu, tunc
tenet: vt d. l. tam is.
et C. de do. ſpem.
& ſi fiat fratri, de
quo thema loquit̄,
patri quærit̄ vſuſ-
fructus: nec dicitur
pater authorizare
in rem ſuam. arg. ff. de aut̄. tut. l. j. in prin. & l. quod dicimus. Dixi de dona
tione facta cōſtante matrimonio: quia illo ſoluto, valeret donatio etiam
dotis, nedum actionis, ſi ad mulierem debebat dos redire. Si verò dos fuit
profectitia, id eſt profecta de bonis patris, vel alterius contemplatione pa
tris. ff. de iure do. l. profectitia. tunc ſi conſtante matrimonio donet inter
viuos, vel ſimpliciter: quia tunc inter viuos, etiā ſi ſit infirma. ff. de do. cau.
mor. l. antepe. §. fi. & ſi fiat de patris cōſenſu, nō valeret: tū quia conſtante
matrimonio id nō licet: vt præ. l. ſi prædiū. tū quia quæreret̄ patri, ex quo
ex re patris quærit̄ filio. Inſti. per quas perſo. nobis acqui. §. j. Si verò filia
donauit de dote, cauſa mortis vel ſimpliciter ſpe futuræ actionis, de con-
ſenſu patris: tunc ſi dos vel actio eſt peruētura ad ipſum, valet donatio ſe-
cuta morte filię, qn̄ mortis cauſa donauerat: vel ſimpliciter donauit ſpem
actionis: ſed effectū habebit vtroq̧ caſu: cū actio tranſibit ad ipſam, ꝙ erit
ipſa inſtituta vel exhæredata. C. de rei vxo. act. l. vna. §. videamus. & §. &
hoc. & omne pactū ipſius filię valet eo caſu. ff. de pac. do. l. cū dos. et his ca
ſibus quęritur patri vſusfructus: vt ſ. Si autē dos vel actio peruētura eſſet
ad patrē, qđ eſt filia præmoriente: vt præ. l. cū dos. in fi. & C. ſo. ma. quēad.
dos. l. dos à patre. tunc non valet: cū pater donaſſe filio videatur. ff. de do.
in donationibus. §. pe. & cū ſibi quęritur ex re ſua. C. de bo. q̄ lib. cū opor
tet. Inſti. per quas perſo. §. j. Sed dicit fortè illā poſtea confirmari morte pa
tris, ſicut ſi ipſe pater donaſſet. C. de do. inter virū & vxo. l. donationes. &
ſic ſecundū eum, erit in pēdenti donatio talis facta de dote cau. mortis, vel
ſimpliciter de ſpe futuræ actionis: ſicut alleg. ff. de vſuf. ſed & ſi quis. §. in-
terdū. cū ſimilib⁹. Subdit aūt ꝙ ex oībus cauſis prędictis, vno caſu requiri
tur mors patris & filiæ, vel filij donantis, ſcilicet qn̄ dos fuit profectitia, &
ad patrē peruētura: quod eſt præmoriēte filia. Satis placet hæc diſtinctio.
Audiui in quadā quęſtione facti dn̄m meū defendere donationē, de qua
quęrit̄, dicēs hāc pr̄is promiſsionē operari quo ad hunc actū id, qđ quo ad
oēs operat̄ emācipatio. C. ad Mace. ſi permittēte. & ff. de do. cā. mor. l. tam
is. Sed conſtat emancipatū id poſſe: ergo &c. Inducebat etiam. l. ff. de pecu.
ſed ſi damnū. §. j. per quē patet patrē vel dn̄m cōcedendo peculiū filio vel
ſeruo cōceſsiſſe videri poteſtatē cōtrahendæ obligationis: etiam cum his,
qui in ipſius ſunt poteſtate. Ad idem Inſti. quod cū eo. §. cū autē Patria
igitur poteſtas nō habet impedire donationē: cum à voluntate donantis,
non à voluntate permittentis proceſſerit donatio. facit l. de eo. in fin. ff. ad
l. Corn. de. fal. & de cōdi. & demonſt. l. cōditionib⁹. Subdebat etiam per l.
fiſtulas. §. j. ff. de contrahen. emp. ꝙ in profectitia dote ad partem reuer-
ſura, per l. ff. ſol. ma. l. dos à patre. etiam ſi conſentiret actui, per quem per-
ueniret ad ipſum, videretur tenere conſenſus: fortius in caſu quæſtionis.
& licet glo. quam in princ. allegaui, dicat donationem, de qua quæritur,
non tenere, quo ad vſumfructum: dicebat ſic defendi cōtrarium: ex quo
tenet quo ad pro-
prietatem, ſi non
poteſt vſusfructus
quæri patri, quæra
tur filio proprieta
rio: ſicut quod per
ſeruum vni ex do
minis quæri non
poteſt: alteri inſoli
dum quæritur. ff.
de ſtipula. ſeruo. l.
proinde. §. fina. cū
l. ſequen. Item li-
ber homo bona fi
de poſſeſſus, id qđ
ſic poſsidenti non
poteſt acquirere,
quærit ſibi. ff. de ac
quirendo re. do. li-
ber homo. §. fina.
ſic etiam cùm ſer-
uus ſtipulatur a-
ctum, cuius execu
tio ad dominum
pertinere non po-
teſt, ſibi id compe-
tit. Inſtit. de ſtipu.
ſeruorum. §. ſed
cum factum. Pro
principali dicto
expreſsè facit glo.
Accur. in authen.
idem eſt in his. C.
de bon. quæ libe-
ris. vbi dicit filio
quęri vſumfructū
ſibi legatū: & non
patri: quia ſeruitus
eſſe non poteſt. ff.
de vſufru. lega. l. j. Et ſecundùm hoc non authorizat ſibi pater. Item di-
uerſa ſunt authorizare & permittere vel conſentire. Vide quod ſcripſi
extra, de eccle. ędi. ad audientiam. ij. ſuper j. gloſ. Item ſcias quòd ſicut pa
ter filio vel filiæ in poteſtate conſtitutis, donare non poteſt: ita nec illo-
rum coniugi, genero, vel nurui. ff. de donatio. inter vi. & vxo. l. tertia. §.
quæ in eiuſdem. vbi etiam not. & patet eodem tit. l. cùm hic ſtatus. §. ora
tio. non obtinuit prædicta l. iij. §. ſocrui. & C. eodem titu. ſi te in vacuam.
in quibus ſocrus donat genero, vel nurui: quia deficit probationis ratio:
cùm fœminæ filios in poteſtate non habeant. Inſti. de adop. §. fœminæ.
& ibi concor. propter quod nedum nurui vel genero: ſed etiam filio vel
filiæ donare poſſet mater. C. de dona. inter vi. & vxo. l. ſi conſtante. non
ſic ſi viueret maritus, habens illos in poteſtate: vt ibi not. Quod autem
de poteſtate dicitur, ſemper tenendū eſt, niſi exempti appareant: incum
bit ergo illis probatio. Facit Inſti. de ſenatuſc. Tertul. §. j. & quod ibi no.
ADDE ꝙ pater poſsit cōſentire filiæ donanti dotem fratri in eadem
poteſtate, Oldr. cuius prædicta ſunt verba conſil. xxvj. incipiente, pater
conſenſit filio. Abb. conſil. xlj. ij. lib. Quòd autē filius poſsit donare ipſi
patri, ipſo authorante, vel potius conſentiente, tenet Bald. conſil. lix. ij.
lib. Ang. conſil. cxliij. Ro. conſil. cccxlv. An autem valeat donatio facta
inter virum & vxorem, quando pater alterius ſe obligaret pro prędictis,
vide Bal. conſil. xxix. iij. lib. Et an valeat donatio facta per filium ſocero
patris ſui, de re, in qua pater habebat vſumfructum ipſo conſentiente, Pe.
de Anch. conſil. cv.

b ¶ Deueniat. Bene enim donās cauſa mortis donatario ſubſtituit. C. eo. l.
j. Quæ aūt actio cōpetat ſubſtituto, ibi no. & plenius per Cyn. quæſtio.
j. Et an requiratur ſtipulatio ſubſtituti, ibi vide in iij. q. vbi tres opinio-
nes inuenies, ſ. Dy. domini mei, & Pet. de Bel. in quibuſdam tamen ſcri-
ptis aliter habeo opi. Azo. & Odof. q̄ ibi dicatur.
ADDE ad principium huius ti. dum dicit, pauperes eligendos, &c. an
executor, cui datur commoditas pauperes eligendi, poſsit eligere filium
proprium tanq̄ pauperem: & ſi elegerit, an cā pietatis, an verò filiationis
elegiſſe videatur, vide Bal. in l. tutor. §. quæ tutoris. ff. de excu. tuto.

c ¶ M. de Fano. char. iij. vbi de his, & author hic immiſcuit glo. cum text.

d ¶ Cauſa mor. Lex illa dicit contrarium, ſ. ꝙ vbi mortis cauſa donatur, ita
ꝙ nulla de cauſa reuocari poſsit, intelligitur donatio inter viuos: & ideo
non cadit in coniuges.

test sub quadā cōditione, irreuocabiliter firmari: quia cui licet plus: & minus: vt s. §. compendiose. ver. sed quid si iste. non eñ indiget talis donatio insinuatione iudicis[a], nec traditione poss. nec aditione hereditatis sed statim à morte, transit dominium in donatarium. Hoc probat̃ in summa Azonis in tit. de do. cau. mor[b]. ¶ † Si autem velit quis in absentia codicillari, vel causa mortis donare, faciat epistolam per manum publicam cum subscriptione sex testium sub hac forma.

✠ FORMA[c]. Religiosis viris tali ꝑposito & capitulo: vel tali priori vel guardiano & fratribus talis loci: salutē in dño. Noueritis, &c. Ponat̃ forma codicilli vel donatiōis cā mor. ꝑut s. & infrà de verbo ad verbū scriptę s. & valebit: vt C. de fideic. ī ep̄la. ꝑmisio tñ pœnę ĩter absentes, valere nō pōt: sed bonorū obligatio sic: & ēt codicilli valēt ĩter absentes, ēt si nō sit ibi forma ep̄ę, sed simpl̃r codi. Dōatio aūt firma statī pōt hoc mō fieri.

✠ FORMA. Ego talis pro anima mea & parentū meorū, & pro remissione peccatorū meorū, purè, liberè & irreuocabiliter inter viuos do, dono & offero tibi, tali priori vel syndico recipiēti nomine & vice fratrū & ecclesię talis, talē vineā, vel omnia bona, quę habeo & teneo, vel alij pro me: & iura & actiones, quas habeo cōtra quascūq; ꝑsonas: solo mihi vsufructu, dū vixero, reseruato: ad habēdū, tenēdū, & qcquid placuerit dictis fratribus, faciendū, cū omnib9 suis pertinētijs & iuribus: & licet per vsusfructus retentionem intelligatur facta traditio, nihilò minus tamen me tuo nomine pro eis ad maiorem cautelam constituo posidere: dās tibi licētiā propria authoritate intrādi, & promittēs malū dolū abesse absuturūq; esse: & res prædictas habere licere, cedēs iura & actiones reales & ꝑsonales, vtiles & directas: & te ꝓcuratorē nomine ipsorū facio in rē tuā: quā donationē in perpetuū irreuocabiliter firmā habere & tenere per me & meos heredes tibi predictis ꝑsonis stipulanti ꝓmitto, sub tanta pœna in stipulatione solenni promissa: pro qua pœna & omnibus premissis, tibi obligo nomine quo supra, oīa bona & iura, q̃ ad me possent vllo tpe ptinere: qua pœna soluta vel nō, predicta oīa rata & firma permaneant. Pōt etiam dici: & ꝓmitto dictā donationē nō reuocare, vel in vita vel in morte, neq; occasione ingratitudinis, neq; superuenientium liberorum. C. de reuo. do. l. fi. & l. his solis. & l. si vnq̃. xvij. q. vlt. quicūq;. Quā quidē donationē, si summa quingētorū aureorū excederet, pluriū donationū vires obtinere volo: quæ omnes intra predictā q̄titatē existāt. Optimū tñ esset, si singulę donatę possessiones specificarent̃: quia tūc tot essent donationes, quot res: nec indigēt insinuatione. C. de dona. sancimus[d]. ff. de euic. quod dicitur. & l. seq. ff. de ver. obli. scire. & no. C. de sacrosan. ecclesi. illud quidē. Potest etiā hoc per epistolā fieri, vt prędixi: & valebūt oīa, excepta stipulatione. C. de dona. si aliquid. Vel dic vt j. ver. proxi. Quidā aūt dicūt, q si qd̄ donat̃, valet quingētos aureos, non sufficit prędicta forma. imò debet primò totus cōtractus scribi, & postea corā iudice partib9 publicari iudicis authoritate: & tūc in fine instrumenti ita dicet̃: hęc omnia in scriptis corā tali domino iudice suā authoritatē ꝑbente facta & insinuata sunt presentib9 & subscriptis in presentia taliū testiū. Ego A. donator omnia ꝑdicta fieri rogaui & subscripsi. & bñ est q iudex simpl̃r se subscribat.[e] † Et qm̄ hic de forma donatiōis cā mortis diximus: consequēs est vt instrumētū donationis inter viuos formemus[f], cuius forma hæc erit.

✠ FORMA[g]. Titius dedit, tradidit & donauit purè, liberè, simpliciter, inter viuos, ac irreuocabiliter, ꝑpetuò, ꝑprio iure P. pro se suisq; heredibus recipiēti domū talem in tali loco sitā: cuius cōfines sunt tales, ad habendum, tenendū, & posidēdum. & quicquid sibi, & suis heredib9 deinceps placuerit, perpetuò faciendum, cū omnibus & singulis, quę intra ꝑdictos confines, vl̄ alios, si qui forent, continētur, accessibus & egressibus vsq; ad viam publicam, & cū omnibus & singulis, quę habet supra se, vel infra, seu intra se & extra, omniq; iure & actione, vsu seu requisitione, sibi ex ea, vel ꝑ ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinēte quam

ADDE omnino vt per Alex. in l. quæ dotis. ff. solu. mat. & per me in addi. ad Bar. ibi.

a ¶ Iudicis. C. eo. titu. l. fina.

b ¶ Causa mor. Et ibi in fi. no. differentias inter hanc donationem & legatum. & Accur. Insti. de dona. post princi. dicit tex. q ferè per omnia connumerantur legatis per Hostien. vbi s. §. j. in fin. & per Cyn. plenè in l. fi. C. eo. titu. & de a dona. cau. mor.

c ¶ Forma. Iure veteri, etiam donatio causa mortis requirebat stipulationem. ff. e. l. mortis causa. & sic necessaria erat presentia. ff. de verbo. ob. l. j. in prin. Sed iure Codicis, nō est necessaria: & sic ꝑ epistolā donationes, etiam inter viuos, expediri possunt. C. de do. si qs argentum. §. pe. & vlti. intermedio nuncio vel epistola. vt hic.

d ¶ Sancimus. Per illam legem cōmuniter tenetur contrarium: cùm illa requirat diuersis tēporibus illas fieri, vt censeantur diuersæ. §. si quis autem per diuersa tēpora. quod ibi placuit Iaco. de Are. dicenti q cùm plura exigantur, vno deficiente, totum deficit. ff. de diuor. l. fina. de iti. actuq; priua. l. iij. §. deinde. Benefacit ff. de nau. fœn. l. nihil. §. quod in singulos. & ideo Si. Vicen. & Gui. de Suza. in l. sancimus. ibi idem ponit Cy. hoc vide infrà, de donatio. §. primo. versi. quid si aliqs dat. & vide quod super eo dixi de diuersis donationibus factis in fraudem legis. & quid si vna facta pluribus accedit.

ADDE Oldra. consilio ccliiij. Ro. pulchrè consilio cccv. Bald. consi. l. & ccccviij. ij. lib.

e ¶ Subscribat. Hæc subscriptio donantis & iudicis non est in vsu. de forma etiam insinuationis, doctores variè loquuntur. Quidam enim sunt dicentes q insinuatio est preexistentis donationis in scripturam redactæ, apud competentem iudicem facta publicatio: & eius authoritate in publica monimenta vel acta facta redactio, vt perpetuò & facilior sit veritatis probatio. & hoc voluit author in præcedentibus verbis dicere. Et pro his facit. C. de dona. in hac. in aut. vt fra. filij. §. illud. colla. ix. & ea co lum. vt nulli iudi. §. & hoc peruenit. & de defen. ciui. §. non habente. col. iij. Et dicunt isti non esse nouum q actus per vnū celebratus pro sui vltima perfectione apud alium duplicetur. C. de adop. l. ij. & ti. seq. de eman. li. l. iubemus. arg. C. de his, qui ve. ęta. impe. l. ij. Patet hoc idem in memorialibus ciuitatis Bononiæ apud, quę contractus factus repetitur: aliàs certam summam excedens, non valeret: sed alij non quęrunt hanc duplicationē: secundū quos pro solēni insinuatione sufficit q de donatiōe facta sit scriptura apud competentē iudicem publicata: vt notat Azo in Summa de dona. §. licet autē. Gof. in Sum. eo. tit. §. itē requirit. & Host. in Sum. §. q donatio. Pro hoc facit C. de dona. l. in donationibus. & qd̄ no. in cle. de sum. tri. in ij. gl. & hoc apud nos seruatur: quia vnico cōtractu fit donatio, corā iudice authorizāte, & dicit̃ insinuata. Sed primi dicūt q hoc resistit causis, ꝓpter quas insinuatio fuit inuēta: quas dicunt has: vt inter donationē & insinuationē, posit donans deliberare an sibi expediat p insinuationē confirmare donationē. Bene facit in aut. de appel. & intra q̃ tēpora. vltra prin. ver. vt liceat. & qd̄ ibi not. col. iij. & vt iteratio actus ostēdat mētis perdurationē. facit C. de plus peti. l. vna. & extra, eo. tit. c. vnico. & vt tollatur deceptiōis suspicio. C. ad Velle. l. si mulier. ij. & occurritur falsis ꝓbationib9. C. de do. l. data. Sed secūdò ad primas duas rationes rñdere possunt, illas ꝓcedere, si inter illa duo necessariū esset certi tpis interuallū: qd̄ nō est. & sic in instanti illa duo diuisim fieri possent: & sic cessant cāę. Ad tertiā & quartā nō expedit rñdere, q̃ cōcurrūt, etiā si vnicus act9 fuit. Sed qa dictū est q corā cōpetēti iudice fieri debet insinuatio: q̃ritur qs erit iudex cōpetēs, an personarū, an rerū donatarū, an neuter sponte aditus? De primis nō dubitatur: sed sic de vltimo. Et, vt me expediam, eo casu sequerer opinionē primorum: vt primò fieret contractus, si ille iudex sit cōpetens, adeatur pro insinuatione fienda. Facit ff. de iudi. hæres absens. §. j. de foro cōpe. c. fi. & c. Romana. §. cōtrahentes. lib. vj. Et q nō sit necessarius iudex rerum, patet C. de do. l. data. in fin. & l. in hac. in princi. Ad idem C. de cōtrahend. empt. l. j. Faciunt aduocati in his, & similib9, cōfici instrumenta de domicilio ibi electo vel de iurisdictionis prorogatione. Prima placet. ¶ Viso de iudice, quæro de tēpore, an scilicet die feriato ob honorē Dei fieri posit insinuatio. Tenetur q sic: cùm hoc nō requirat causę cognitionem, & sit iurisdictionis voluntarię. C. de ferijs. l. actus. & faciunt not. s. de ferijs. §. ij. ver. porrò. & per Hostien. in Summa de ferijs. §. iij. versi. sed quę pertinent. Facit ff. quis ordo in bo. po. ser. l. ij. §. dies. seruatur etiam q sæpe in loco priuato fiunt tales insinuationes iudici, propter ætatem vel sexum declinantem ad locum talem. Facit ff. de interro. ac. l. nouit prætor. in fin. & vt ibi nota. non obstat ff. de iusti. & iure. l. pe. in fi. quæ loquitur in illo actu, quo requiritur plena causæ cognitio: quo casu sedere debet, vbi ius reddere consueuit, vt ibi. Vltimò sciendum id, quod de insinuatione dicitur, habere casus exceptos. quos vide per Host. in præ. §. quæ donatio. in Sum. de dona. inter quos est donatio, quæ fit per principē, etiā priuatæ personæ: vel principi per priuatum: vt C. eo. sancimus. & authen. ibi posita. Ille enim non subijcitur legibus: nec quantum ad insinuationem, vt ibi: nec quantum ad personarum capacitatem. C. de dona. inter virū & vxorē. l. penul. Multis aūt videtur, quòd cùm hodie reges in regnis suis de facto vicem Imperatoris obtineant: idem sit in illis dicēdum: & eo amplius in his, qui non cognoscunt Imperium. vide quod scripsi de verbo. sign. super quibusdam. super ver. regnum. & extra, de re iudi. cum te. in gloss. magna, ver. sed nunquid reges.

ADDE quid sit insinuatio. Pau. de Gast. consil. cccix. Oldr. cuius pre dicta sunt verba, consil. ccliij. licet Io. An. discrepet ab eius opi. apud quē iudicem debet fieri insinuatio. & opi. Ioan. An. sequitur Imo. in l. Modestinus. ff. de dona. & ibi vide Bar. Insinuatio autem potest fieri ex interuallo, secundùm Ro. consil. ccxv. & Ang. consil. clxxix. Et q donatio facta in præsentia principis, sicut princeps, non egeat insinuatione, tenet Bal. consil. cciij. j. lib. Et quòd donatio regum non subiaceat insinutioni, posuit Old. consil. ccxxj.

f ¶ Formemus. Tale fuit s. proxi. sed ibi non dabatur vsusfructus. not. autem Accur. C. de dona. causa mor. l. fi. quòd in dubio præsumitur donatio inter viuos. quod intellexit Pil. q. cxxiij. etiam si dicat, pro remedio animæ in donatione. vide Host. vbi s. §. j. ver. j.

g ✠ FORMA. Rolan. parte j. circa medium.

rem idem T. se dicti P. precario nomine constituit possidere, donec ipsius rei pos. acceperit corporalem: quā quidē accipiēdi, authoritate sua & retinendi deinceps, ei omnimodam & liberam licentiam dedit: promittens pro se suisq; hæredibus dicto P. pro se suisq; hæredibus stipulanti præmissam donationem, & omnia & singula s̈. scripta pꝑpetuò rata, grata & firma habere, tenere, & nō cōtra facere, vel venire per se, vel per alium, aliqua cā vel ingenio, de iure, vel de facto: nec ipsam donationem ingratitudine, vel causa aliqua reuocare, sub pœna centum lib. Tur. stipulatione promissa ac refectione damnorum & expensarum litis & extra, & obligatione omnium bonorum suorum quia pœna soluta vel non, prædicta omnia & singula firma perdurent [a]. Et hæc forma probatur Institu. de do. & ff. eod. l. prima. in princi. & C. eo. per totum. extra, eo. c. fi. & C. de reuocan. dona. l. fi. Vel dic vt s̈. versicu. donatio. ¶ Instrumentum verò cessionis, ex causa donationis factę, vide s̈. de ac. ces. §. secundo. versicu. si verò. ¶ Item instrumentum donationis in solutū, vide infrà, in tracta. liber. de solu. §. primo. versiculo sed & si res [b]. ¶ Item formā donationis, quam facit de omnibus bonis suis is, qui monasterium ingreditur, vide j. de regula. & trans. ad reli. versic. hic quoque.

6 ¶ † Et nota [c] ꝙ si donator se obligat ad defensionem rei donatæ, illud etiam scribendum est: donatores tamen nolunt se multis cōditionibus seu obligationibus implicari: imò valde decet donatariū ad hoc niti. ¶ † Item no. ꝙ donationes vltra summam quingentorum aureorum, fieri debent cum insinuatione, id est, cum decreto iudicis: aliàs non valent: vt C. de donatio. si quis argentum. nisi fiāt ad pios vsus: vt C. de sacros. ā. eccle. illud [d]. in authen. de non alienan. aut per. §. si minus [e].

SVMMARIVM.

1 Hæres non instituitur in codicillo.
2 Codicillus factus ab illo, qui facere non potest, an sit validus.
3 Codicillus an possit fieri, nullo facto testamento, aut post factum testamentum.
4 Codicillus ante conditum testamētum, vel nullo condito, qua forma fieri debeat.
5 Codicillus an per alium codicillum vel testamentum rumpatur.
6 Codicillus post testamentum faciendus, qua forma fieri debeat.
7 In testamento facto post codicillum, debet fieri mentio de codicillo præcedenti.

a ¶ Perdurent. Hucusq; Roland.

b ¶ Si res. Bene est primus §. in tractatu de solutionibus: sed respectu rubricę est secundus.

c Et no. secundùm Roland.

d ¶ Illud. Lex illa vult contrarium: & vide quod ibi no. Pil. q. cxxiij. tenet donationem factā ecclesiæ vel religioso loco sine insinuatione tenere: licet excedat. Et rationem sumit ex §. statim alleg. nā si differunt imperium, & sacerdotium: & imperio sine insinuatione donatur, vt ibi: & in auth. pig. ne si. §. j. & quæ paria sunt, paria iura desiderant. C. de consti. pecu. l. fin. ff. de a pecu. in bonæ fidei. & l. quoties. §. fi. ergo idem in sacerdotio.
ADDE Paulū de Castr. consil. xxxij. & ciij. idem tenentem.

e ¶ Minus. De præ. l. si quis. & l. sancimus. dubitatur an scilicet his legibus quæ insinuationem præcipiunt, renunciare possit donans Guido de Suzar. in l. pe. C. de dona. & in l. illud. C. de sac. san. ecc. tenet ꝙ sic: dummodo exprimantur leges hoc prohibentes: cùm legū austeritas, pactis litigantium mitigetur. C. de temp. ap. l. vlti. in fin. ff. de ędi. edic. quæritur. §. si venditor. Facit C. de pact. si quis in conscribendo. ff. de pact. l. pacisci. & quod not. ff. de dona. l. fideiussori. Simon Vicen. in l. sancimus. C. de dona. & Cy. eo titu. l. penul. in fi. tenet contrarium quod mihi placet: cùm legi prohibenti renunciari non possit: vt in re dotali, & minoris, & donatione inter coniuges vel similibus: ne prohibitū vna via, concedatur alia. de regu. iur. cùm quid vna. lib. vj. Item ius illud est publicum vtilitate, ne per metum vel fraudem donantes, grauiter lædantur: quæ duo coram iudice cessare præsumuntur. C. de his, qui per me. iudi. l. j. ff. quod me. causa. l. fi. & Reipublicæ expedit, ne quis re sua malè vtatur. Insti. de his, qui sui vel alie. iur. sunt. §. sed hoc. Maximè quia donare, est perdere. ff. de dona. l. filiusfami. Hanc partem tenuit Iacob. de Bel. in sua q. v. extra, lecturas, quæ tractat de donatiōe facta nepoti per auiā. Inducit quòd insinuatio respicit etiam fauorem donatarij. in authen. vt fratrum filij. §. illud. C. de dona. l. dona. & l. data. in fi. tamen fatetur quòd etiam concurrens renunciatio non teneret. Sed quid si renuncians iurauit non contrauenire, & de omissione insinuationis non opponere: & secundùm opi. Gui. de quas̈. non est quæstio: cùm per eam teneat renūciatio sine iuramento. Procedit ergo quæstio secundùm cōtraria, de qua dixi: & ꝙ cum iuramento teneat facit authen. sacramenta. C. si aduer. vē. & quod ibi no. in ij. gloss. & decre. cùm contingat. de iureiur. & eod. titu. quemadmodum. in fin. & c. licet. libro vj. & ca. j. de pact. quamuis. Ad idem facit, quia donatio sine insinuatione non est penitus inimica iuris. quod patet: quia tenet infra legitimam summam: vt in l. sancimus. C. de do. Ad contrarium facit quod no. in eadem auť. sacramenta. coll. x. in ij. glos. in prin. Itē cū donare sit perdere, vt s̈. dixi: patens est læsio. Sed huic respondebiť per regulam, scienti. cū concor. lib. vj. per quod vbi pręstitū sit, non dolo, vi, vel metu, videtur seruandum per prima iura. Hoc autem certum est quod renunciatio quæ fieret de l. si vnq̃. C. de reuo. don. etiā cū iuramento non teneret. Ratio, quia non est lex illa in fauorem inducta donantis & renunciantis, sed in fauorē filiorū. C. vt in pos. leg. l. ij. & pe. & quod ibi no. & ff. ad l. Fal. quod de bonis. in fin. Sed quid si debebas mihi mille aureos, quos tibi sine insinuatione remisi, faciendo pactū de non petendo? Videtur ꝙ non valeat, cū sit donatio, pactum remittere: vt probat lex prima. ff. de transact. vel saltem donationi similis. & sic idem debet esse iudicium. ff. de legi. non possunt. Ad cōtrarium: quia suæ rei quisq; est moderator & arbiter, nisi in quantum prohibitus reperitur C. mand. in re mandata. C. de Iudæis. nemo est eius. de contrahend. emp. licet dudum Albe. Pap. in prę. lege j. dicit multum referre inter directū & obliquum. Allegat ff. de nego. gest. soluendo. de sol. l. solutionem. pro ignorante. propter quod tenet tale pactum valere. Alleg. etiam C. de appel. l. fina. ff. de autho. tu. l. j. §. j. & de lib. leg. l. si quis duos. Bene facit extra, de his quæ fiunt à præla. cum apostolica. ad fin. Fuit etiam alia quæstio de facto: Duo fratres habentes bona paterna, & acquisita, contractū talem inter se fecerunt: quia eorum quisq; donauit alteri omnia bona paterna: vt superuiuens vel eius liberi, haberent oīa illa bona decedentis sine liberis: mortuo vno sine liberis, & sic existente conditione, opponebatur superstiti contractum illum fuisse donationis, & sic non valuisse: quia nō fuerat eius facta insinuatio: cū bona illa paterna, excederēt quātitatem insinuatione taxatam. ad qđ allegabatur, etiam ipsos fratres verbo donationis vsos fuisse in cōtractu: ergo sic sensisse videntur. ff. de supel. leg. l. Labeo. Pro hac parte inducebatur l. donari. ff. de regu. iur. vbi dicitur illud donari, quod nullo iure cogente conceditur. & hoc fuit tale: ergo &c. Contrariū fuit iudicatum per l. licet. C. de pactis. & quod ibi not. & per l. j. ff. de dona. Cū em̄ hoc quisq; fratrū commodū cōsequi posset, & ad hoc tenebatur: ergo nō est donatio: sed est promissio quædā ex honesta causa facta, ne patrimonium transiret in extraneos: vt in prę. l. j. Sicut nec diciť, qđ remunerationis causa datur. e. tit. l. aquilius. Nec videtur ex testamēto capere is, qui tantum erogatus est, quantum recepit. ff. de leg. j. l. ciuitatibus. §. fin. Pone casum: Cū testator fundum valentem centum mihi legauit, si tantū dedero. Non obstat quod de donatione illorum fratrū dictū fuit, s. ꝙ donabāt: quia veritatem, quę naturaliter inest rei nominatio non immutat: etiā si papalis sit. Patet in cle. de sentē. excō. c. vlt. ij. rñ. vbi cōcor. Patet id ff. de castren. pecu. si fortè. cū concor. ff. loca. si vno. aliàs, si insulam. in prin. & de rescrip. ver. si insulam. & vide quod no. extra, de ver. sig. propterea. Ad l. donari. rñdetur ꝙ non intendit omne id donatum intelligi, quod ius dare non cogit: quia secundū id sequereť ꝙ oēs cōtractus, qui sunt volūtarij, essent donationes. Facit C. de iu. deli. nec temere. C. de act. & oblig. l. licet. Intelligenda est igitur regula priuatiuè: vt id non sit donatio, ad qđ cogit necessitas. ff. de adimē. leg. l. rem legatam. in fi. & de lega. ij. vnū ex familia. §. j. Vltimò nota ꝙ author hic & bis s̈. in forma declarat qūo intelligit solidum, de quo loquiť j. de dona. ver. quid si aliqs. & de quo in legibus, si quis argentum. &, sancim⁹. superi⁹ alleg. c. ꝑ aureo. cōcor. Accur. C. de ser. fugi. l. quoties cunq;. in glos. ij. quorum lxxvij. faciunt librā auri. C. de suscep. & arca. l. quoties. lib. x. vnde Vber. de Bo. in l. sancimus. reprehendit illos, qui recipiunt solidum prout recipiť in cōi pro xij. denarijs. pro quib⁹ facit Lōbar. l. ij. de quātitate solidorū, per totū. & quod no. B. de Iudę. c. fin. in ij. glo. secūdū qđ vsq; ad xxv. lib. monetę localis poterit donatio fieri sine insinuatione: & vltra non. Et hoc etiam secutus fuit iudex Montispulzani in Tuscia, qui donationē factam ad trecētas libras, reuocauit in quātum excedebat xxv. lib. quē reprehēdit Ros. dicens, istū non Iuristam, licet de brodio iuris gustasset. Hoc autē no. in libel. si quis ius dic. nō ob temp. ver. sed illud quæriť. Cy. bis alle. Ros. sed non ibi ideo apposui. cōcordat quod scripsi & probaui post Vin. & Gof. sup ipsa ij. glos. decre. vlt. de Iudę. qđ oīno videas. Parum tñ est vtilis in Italia taxatio legis. & ideo per statuta ciuitatum prouisum est, longè minoris quātitatis. vnde in ciuitate Bononiæ vltra quinquaginta lib. Bononien. quæ valent parum vltra xxxv. florenos, & quandoq; minus, requiritur insinuatio.
ADDE, quod Oldra. consil. clxxiij. incip. quis hæres. tenet insinuationi renunciari non posse. nec l. si vnquā. C. de reuo. dona. de quo etiā Roma. consi. cclxix. dicit cū iuramento nō posse renūciari. Bald. etiā consil. cccxlj. ij. lib. tenet illam reuocari, licet sit facta ecclesiæ pure: quia nunquā monasterium habetur loco filij, nisi illud ille sit ingressus. Et ꝙ insinuationi non possit renunciari, tenet Bal. consil. xcvij. iij. lib. & quòd etiam cum iuramento non possit renunciari, tenet Bal. consil. xcix. iij. lib. Ang. consil. xciiij. Pau. de Cast. consil. c. & cv. Abbas verò consil. x. tenet contrarium. & Fede. consil. ccxcj. An autem pactum liberatorium de non petendo, egeat insinuatione, Ang. consil. lxxvij. tenet quòd sic. & Bal. consil. cccclxxviij. iiij. lib. Et ꝙ donatio vicissim facta, non egeat insinuatione, tenet Old. consil. cxxxix. Ange. consil. cxlix. Roma. consil. xxxvj. vbi pulchrè, etiam si non sint coniuncti. Tenet etiam vbi quòd non sit reuocata per superuenientiam filiorum.

Viso

VISO De impugnatione testamēti: aliqua etiā de codicillo dicamus Et licet s. §. cōpēdiose. in plerisq; locis de hoc dixim⁹, aliqua tñ specialiter hic tāgam⁹. Pōt aūt fieri & nūcupatiuè, & in scriptis, ꝑut de testō scriptū est s. §. vt aūt[a]. ¶ † Opponit ergo cōtra codicillū ꝙ in eo euacuat taliter testm̄, qđ esse nō pōt qn heres institut⁹ in testō semp re maneat. In codicillo em̄ nō instituit heres. Instit. de here. insti. in princ. quia in eo hr̄ditas nec dat, nec adimit, nec cōfirmat, nec aliqs exheredat, nec substituit. C. de codicil. l. ij. Inst. co. §. de codicil. & §. directo. ff. de iure codicil. l. ij. §. fin. Si tñ testator dixerit vnū ex heredibus nō mereri volūtatē suā: auferi ei hereditas, vt ab indigno. C. de his, qui. vt indig. hę. aufe. hr̄ditas. Sed & priuilegio militari pōt in codicillo heres institui. ff. de test. mili. in co dicil. ¶ † Itē opponit ꝙ est fact⁹ ab eo, q facere nō pōt: puta à furioso. C. de codicil. l. ij. §. furiosus. Et breuiter q pōt vel nō pōt testari, pōt vel non pōt codicillari. ff. de iur. codicil. diuus. §. pe. qđ dic vt s. §. cōpēdiose. ver. primò ergo. Differūt tñ in hoc testm̄ & codicillus. Nā libertas relicta filiofamil. in codicil. valet, si in eo manumissus obierit: secus si in testō. ff. de leg. iij. l. j. §. si filiusfa[b]. Item in alio quia pōt qs plures codicillos facere: nec est sibi ne cessaria subscriptio: sed nō plura testamēta: vt in §. cōpēdiose. ver. ceterū[c]. ¶ † Hoc tñ scias ꝙ pōt fie ri codicillus, nullo facto testō. & etiā post factum testm̄: licet papa dixerit factū ante testm̄ nō vale re, nisi in testō cōfirmet. ff. de iure codici. si qs eū. l. ante tabulas. & Insti. de testa. Io. tñ de Deo dicit[d] opinionē papę valere secūdū canones: secundùm quos vltimū testm̄ tollit alias ꝑcedentes volunta tes. Sed hoc dictū rōne caret. Vnde dic vt in prę. §. ceterū. & seq. ¶ Itē de clausula illa, quod si nō va let iure testamenti, &c. dixi s. §. cōpēdiose. ver. itē vide. ¶ Itē in codicillo quinq; testes sufficiunt, nō rogati: vt in eo. §. ver. iij. ¶ † Si igitur codicillus fit ante conditū testm̄, vel nullo condito, vt ff. de co di. l. iij. in prin. Insti. e. §. nō tm̄. ei⁹ forma erit hęc[e].

❧ FORMA. T. ꝑ Dei gratiā sanus mēte ac cor pore: vel mēte sanus, licet eger corpore, pręsentib⁹ codicillis vltimū velle suū de bonis suis disposuit in hunc modū: In primis quidē pro anima sua re liqt de bonis suis x. li. Tur. de qbus dari voluit ta li ecclesię tm̄, & tali homini tm̄, &c. & hęc exequi & fieri voluit, ꝑ tales, quos suos voluit esse cōmis sarios, seu suę volūtatis executores. extra, de testa. c. Ioannes. Itē legauit, seu iure legati reliqt, de bo nis suis xx. lib. Itē vxori reliqt dotes suas, q̄ fuerūt cētū lib. Itē legauit eis de bonis suis qnquaginta. Itē illū vel illos, ad quē, vel quos, hereditas sua ex testō vel ab intestato spectabat, rogauit ꝑ fideicō missum, vt ipsam hereditatem, vel talē partē ei⁹, si ue talē reipsius hereditatis, ꝗ primùm poterit. vel ꝗ primū ipsam hereditatē adierit, vel si decesserit sine liberis, restituat tali. Et hanc suā vltimā volū tatē asserit esse velle: quam valere voluit iure codi cillorū. Quod si iure codicillorū nō valeat, valeat quocunq; alio iure valere potest melius, & tenere nolēs hanc suam voluntatē per aliquā aliā, vel per aliud testamētū, qđ fecit, vel fecerit, infirmari: nisi expressè de singulis superiorib⁹ legatis reuocan dis faceret mentionē, ponēdo in specie, non in ge nere noīa & species eorū: & qcunq; suorū heredū vel legatariorū cōtra hos codicillos in iudicio vel extra venerit, iussit quicquid ei reliquerit, totum illis legatarijs restituat, quos iussus fuerit impen dere. ¶ † Et no. ꝙ tutius est relinquere ꝑ codicil los, ꝗ ꝑ testm̄: nisi fortè qs velit instituere heredē. quod in eis fieri nō pōt: sed in eis quis possit roga ri restituat ꝑ fideicōmissum, vt dixi. Codicillus e nim per aliū codicillū vel testm̄ non rūpitur, nisi expressè, vt dixi. testm̄ verò per aliud tollit: vt s. §. cōpēdiose. ver. sed & considerandū. ¶ † Cæterū si codicillus fit post testamētum, hæc erit forma[f].

❧ FORMA. Cū P. sup bonorū suorū dispositio ne nūcupatiuum sine scriptis fecerit testm̄ manu mea, vel talis notarij scriptū, idē P. qa circa quædā, ꝙ in ipso testō cōtinet, voluntatē mutauit, quā q dem licet vsq; ad finalē vitę exitū nō mutare præ sentib⁹ codicillis testm̄ prędictū obtinere iussit plenissimā firmitatē: hoc tñ mutato, ꝙ his codicil lis illas x. libras Tur. quas in codē testamento tali legauerat, ademit, & subtraxit eidem. Item tali re liquit de bonis suis iure legati talem domum vel rem, &c. & hanc suam vltimam voluntatē & c. vt s. & pōt fideicōmittere: vt in prę. forma. Vel sic.

❧ FORMA. Ego B. memini me fecisse testm̄ scri ptū manu talis notarij: qđ testm̄ approbo & con firmo: saluo ꝙ in hoc meo codicillo dispono. Re linquo em̄ L. filio meo naturali talē domū, & tali amico meo talem syluā. Legatū aūt, qđ tali reliqui ei adimo: tutores datos talib⁹ filijs meis, & vitri, à reddēda ratione tutelæ absoluo, eos analogos, i. li beros ad hoc esse volo: quo casu non tenetur de culpa vel negligentia, sed de dolo. ff. de admi. tut. quidā decedēs. & do filijs meis licētiam, si necesse fuerit, alienādi nō obstāte fidei cōmisso a⁹s impe direnē alienare, nisi hoc diceret. C. cōia de leg. auf. res q̄. Hunc autē codicillū ab omni herede, q mihi ex testō vel ab intestato extiterit, seruari pręcipio. Dic super hoc vt ff. de codicil. conficiunt. in prin. Eū verò, qui contra fecerit, censeo bonorū meorū ꝑticipatiōe carere: s. scđūm M. de Fa[g]. ¶ † Et no[h]. ꝙ in testō facto post codicillū, fieri debet mentio de præcedēti codicillo & ecōtra: vt in prę. forma. Qñq; verò fiunt codicilli post factū testm̄, & post aliū vel alios codicillos. nam plures ab vna persona fieri possunt: & tūc fieri debet mētio tam de testa mento præcedenti, ꝗ de codicillo vel codicillis.

SVMMARIVM.

1. ☞ Confessio tutoris extra ius vel extra inuenta rium, qua confitetur plus esse in bonis minoris, ꝗ sit an præiudicet veritati.
2. Inuentario an sit standum, in præiudicium tertij.
3. Tutor testamentarius, an contra inuentarium sit audiendus.
4. Tutor & curator quando & qualiter possint de bonis pupilli vel adulti, aliquid attingere.
5. Tutor an gratia inuētarij, possit aliquid de bonis pupilli attingere.
6. Incautè factum, habetur pro infecto.
7. Tutor aut curator an inuētario facto teneatur Su per rebus postea pupillo delatis inuētariū facere.
8. Tutor an eo ipso ꝙ fecit inuentarium, dici possit quo ad hoc gessisse.
   Hr̄ditate adita à pupillo, statim ad eū trāsit dñiū.
9. Inuentarij forma, quæ esse debeat.
10. Curatores gñales de oīb⁹ reb⁹ etiam adulti, surdi, muti, &c. qua forma debeant inuētarium facere.
11. Instrumentum tutoris, rationē administrationis reddentis, quomodo confici debeat.
12. Orphanotrophi, seu hospitalarij, sunt quasi tu tores pupillorum seu curatores adultorum.
13. Prelatus facere debet inuentariū de bonis ecclesię quæ in eius ingressu seu electione inueniuntur.
14. Pater an debeat inuentariū facere, de bonis aduē titijs filij, in quibus habet vsumfructum.
15. In inuentario hæredis quę exigantur.
16. Suus heres, qui nō fecit inuentarium, an detrahit quartam debitam iure naturæ.
17. Suus heres soluens vni legatum, an à modo nihil ominus habebit beneficium inuentarij.
18. Hærede inuentarium non faciente, an illud facere possit fideicommissarius.
19. Instrumentum sui hæredis ab hereditate abstinen tis, qualis esse debeat.
20. Abstinere & immiscere, est suorum hæredum: re pudiare autem, & adire, extraneorum.
21. In inuentarij confectione, quæ sunt attendenda.
22. Hærede scribi faciente in inuentario aliquas res, quas credebat hæreditarias: an comperto errore possit fieri reuocatio.
23. Inuentarij fides tanta esse dicitur, vt ex eo possint debitores conueniri.
24. Inuentarij forma, quæ esse debeat.

Inuentariū quibus modis impugnari poßit.

---

a ¶ Autem. versi. ad huius autem.

b ¶ Filiusfami. Mihi non dicit hęc lex illa, sed dicit fidei cōmissum filiofa. vel seruo in codi cillo relictum con firmatur, si postea manumissus in ea dem voluntate de cedat. & vt ibi di cit glos. illud, ma numissus, ponitur propriè quo ad ser uū: impropriè quo ad filiū. &, vt hic sequitur, secus in testamento. & pa tens fuisset error authoris si miscuis set seruum filio, vt facit j. Ioan. etiam de Deo ver. statim dicam. malè reci pit verba legis de filiofami. de seruo non faciens men tionem.

c ¶ Ceterum. Vide s. de testi. §. j. cod. ver. item ꝙ est mu lier. & ver. seq.

d Dicit Cauil. lib. j. sub rub. de codicil lis.

e ¶ Hęc Rolan. vsq; ibi, volens. parte viij. charta vltima.

f ❧ FORMA. Rolan. vbi s.

g ¶ M. de Fa. Vbi de testamentis mi hi char. viij.

h ¶ Et no. Ponit ver ba Rolan. vbi s. & videtur contradi cere ei, quod dixit s. eo. ver. hęc tamē scias. nisi dicas ꝙ aliud sit mentionē facere, de quo hic loquitur: & aliud cōfirmare, de quo ibi.

Dicto De impugnatione testamenti & codicilli, dicendum restat de inuentarijs. Et scias quòd quintuplex est inuentarium, scilicet tutoris seu curatoris, orphanotrophi,[a] prælati, hæredis, & fisci:[b] de quorum quolibet prosequamur. De inuentario tutoris & curatoris habes C. de admini. tut. curatores. Contra quod obijci potest,[c] quòd tardè factus est. Debet enim tutor vel curator facere inuentarium mox, cum factus est, id est: quàm citius potest fieri: vt in prædi. l. tutores. Item quòd incautè factum est: vnde pro infecto debet haberi. ff. de autho. tuto. l. ij. C. ad Sylla. l. fin. in fin. ff. de bis quæ in testa. delen. l. j. extra de iure patr. quod autem. Item quòd non continet omnes res pupilli: maximè si non continet eam, de qua agitur: vt in præd. l. fin. ad Sylla.[d] Item quòd non continet obuentus, nec prouentus, nec res superuenientes. C. de curato. fur. l. fin. vltra medium. Ite quòd non continet totum tenorem instrumentorum pupillarium. ff. de adminstra. tuto. chirographis. C. de episc. audien. de creationibus. Item quòd non est legitimus tutor vel curator. quæ dic vt suprà de tuto. & curat. ¶ 1 †Et nota quòd si tutor extra ius vel extra inuentarium confiteatur plus esse in bonis minoris, quàm sit: non præiudicat talis confessio veritati. Secus si in inuentario sit confessus. C. arbi. tut. veteris. Et sic statur inuentario publicè confecto contra tutorem vel curatorem, non contra pupillum vel adultũ. Est ratio quia fides ei adhibenda est cõtra se: vt ff. de inter. act. de ætate. §. j. infrà ver. quid si hæres fecit. ¶ 2 †Sed nunquid in præiudiciũ tertij stabitur inuentario? Videtur quòd sic. argumen. ff. de admini. tut. chirographis. Sed illud est ita intelligendum, si totius instrumenti debiti tenor in inuentario continetur: tunc enim standum est inuẽtario, & probat contra tertium: vt in prædicta l.[e] ¶ Quid si tutor velit contra inuentarium probare? Dic audiendum. C. de probat. cum precibus. C. si quis alteri vel sibi. l. cum propria. Vel dic in fauorem minoris, & propter authoritatem inuentarij non audiri, nisi velit errorem ostendere. ¶ 3 †Quid enim si fecit in eo scribi rem fore à testatore venditam, vel simile? Non videtur audiendus. argumen. C. ad Velleia. antiquæ. §. j.[f] ¶ Item quid si posuit multa instrumenta debitorum, quæ postfacta sunt[g] inania: quia fortè debitores probauerunt solutionem? Videtur imputandum tutori, per prædi. l. veteris[h]. ideo cautè agit, si sic facit inuentarium scribi: quæ instrumenta nescio si sint inania, necne, secundùm Vber. ¶ 4 †Tutor autem et curator nil de bonis pupilli vel adulti debent attingere, nec vllam communionem in eis vendicare, nisi prius inuentario legitimè facto, res eis fuerint traditæ: & hoc nisi testator inuentarium conscribi vetuerit[i]. Alioquin si inuẽtarium non facit, & remoueatur, vt suspectus punitur, & infamis efficitur: vt C. arbi. tut. veteris. §. illo. Bene enim potest hoc testator remittere, cũ sit hoc ius publicũ authoritate: sed vtilitate hæredis & testatoris priuatum: vt argu. C. vt in pos. leg. scire. & l. sequen. & sic non obstat ff. de leg. j. nemo. & ff. de admini. tuto. quidam. & ff. de pactis. publicum. ¶ 5 †Sed nunquid saltem gratia inuentarij, poterit attingere? Respon de, sic. argu. de duob. reis. duos. §. fin. & ff. de cesta. hæres. §. fin. & ff. de iure delibe. Aristo. & l. ait prętor. ¶ Quid si attingat[k]? Respon. dic non valere in minoris præiudicium: vt C. in quibus cau. non est necessa. in integ. restitu. l. penul. C. de tuto. vel cur. qui non satis. l. non dubium. ff. de cura. fur. cõsilio. §. j. sed in eius commodum sic. C. de procura. non eo minus. ¶ Item quid de his, quæ differri non possunt? Respon. Dico quòd illa potest attingere & explere. argu. C. de tuto. & cura. qui non satisdant. l. fi. ¶ Quid si aliquas res in inuentarij confectione suppresit? Videtur quòd eas duplicare tenetur. argumen. C. de iure deliberan. l. fina. §. illo maximè si hoc scienter fecit. ¶ 6 †Sed si omnia non posuit in inuẽtario, nunquid admittetur ad agendum? Non videtur: imò videtur repellendus. argu. C. de cur. fur. cùm furiosus. §. in prouincia. quia quod incautè factum est, pro infecto habet. ff. de his quę in te. delen. l. j. & nihil videtur esse actum, & c. C. ad Syl. l. pe. in fi. & vij. q. j. nihil iniquius. & nil videtur soluisse, qui totũ nõ soluit. ff. fami. ercis. hæredes. §. in illa. Nec videtur edidisse, qui totum non edidit. ff. de eden. l. j. §. pe. nec defendisse, qui totum non defendit. ff. de inter. ac. si defensor. & ff. iu. sol. ex causula. Ideoq; cautus aduocatus debet protestari contra tutorem vel curatorẽ[l] se velle ꝓbare ꝙ aliud omisit in inuentarij confessione: & hæc vera sunt, si multa omisit. Si verò quasi omnia posuit, & modicum quid omisit & leue fortè vel vile: non ob hoc eũ repellerem ab[m] agendo. arg. ff. de contrahen. empt. res bona fide. & C. si contra ius vel vti. pub. l. j. & ff. de ven. inspi. l. j. §. fi. maximè si iurat ꝙ nulla mala causa & c. nec amittere debet commodum inuentarij: licet teneatur pupillo pro rebus subtractis. ar. C. de iure delibe. l. fin. §. licentia. ¶ 7 †Sed nunquid inuentario confecto, tenetur super rebus postea pupillo quacunq; ratione delatis, nouum facere inuentarium? Rñ. sic, secundùm Odof. arg. C. de cur. fu.[n] l. fi. §. tali. Vber. contra: quia sufficit illud semel fecisse. arg. ff. de acqui. pos. in modicis. Sufficit enim[o] hoc ponere in rationibus suis, quas facit de receptis & expensis. & sic loquitur pre. §. tali. secundùm eum. Et id dici potest de fructibus de nouo quęsitis: vt ff. de tute. & ra. di. l. j. §. officio. Tu dic[p] ꝙ est necesse fieri inuentarium de rebus principalibus obuenientibus: fieri tamen debet instrumẽtum publicum. Et sic intelligi debet §. tali. In fructibus verò & alijs naturalibus & ciuilibus & accessionibus, tenet quod dixit Vber. & sic potest intelligi præ. l. ff. de tu. & ra. dis. ¶ Sed cùm tutor, q gessit teneaẽ directa: q verò non gessit: vtili: vt ff. rem pup. tal. fo. nõ quasi. §. j. & iij. Quero an eo ipso ꝙ fecit inuentarium, videatur quo ad hoc gessisse? Et videtur ꝙ non: vt in pre. §. illo[l]. ¶ 8 †Sed arg. contra. ff. de admi. tu. tres tutores. in medio. ¶ Quid si fit de consuetudine regionis, quòd nõ fiat inuentarium. Rñ. non videtur in culpa cõsuetudinem seruans. argu. ff. de admi. tut. l. tutor qui. respon. j. ff. de Car. non tantũ[m]. ¶ Quid si tutor non confecto inuentario ingrediatur possessionẽ rerum pupillarium: nũquid patietur pœnã pręd. §. illo[n]? Et videtur ꝙ sic: qa adita hæreditate à pupillo, dominia statim ad eum transeunt, & nõ prius: nisi fuerint apprehensa: vt ff. de acqui. pos. cùm hęredes. & hoc videtur pre. §. dicere ibi: cõmunionẽ, & c. ¶ 9 †Huius autem inuẽtarij forma talis est.

FORMA[o]. In nomine patris & filij & spiritus sancti amen. T. tutor cõstitutus & decreto iudicis confirmatus. Seio pupillo & heredi quondã H. vt patet in instrõ super decreto eiusdẽ tutelę scripto manu talis notarij vel mea: cuius formam habes s. in tit. de tutore. Sciẽs ad inuentarij cõfectionẽ de bonis & reb⁹ ipsi⁹ pupilli, secundũ iuris ordinem se teneri: præsens inuentariũ mox postq; cõstitut⁹ & cõfirmatus fuit tutor, de reb⁹ creditis & debitis atq; nominibus debitorũ hæreditatis quõdã dicti H. & ipsi⁹ pupilli incœptũ sub anno domini M. cclxxj. indictione tali: dic in hunc modum: præmisso venerabilis sanctæ crucis[q] signaculo[p]. fecit: in primis quidem dixit & asseruit se in bonis & hęreditate prædicta inuenisse duo scrinia, tot vegetes, tot mẽsuras bladi, & tot vini: & sic de singulis: ponendo pri⁹ res mobiles,[r] secũdò[q] immobiles: puta domos & terras designatas per loca & latera. tertiò & vltimò credita & debita, & dixit ꝓtestat⁹ fuit dict⁹ tutor ꝙ quęcũq; de cętero de bonis dicti H. seu ipsi⁹ pupilli, ad suã notitiam peruenerint, omnia illa manifestabit: & huic inuẽtario per meam manum faciet inscribi. Potest etiam confici instrumentum, vt ipse tutor in propria persona loquatur: & incipiat sic.

FORMA[r]. Cùm ob doli culpam euitandam, omnisque fraudis suspicionem tollendam, & ne bona pupillorum vel minorum lapsu temporis depereãt, tutores de bonis ipsorũ inuẽtariũ seu rep

---

a ¶ Orphanotrophi. j. remittit de inuentario executoris inter hos duos.

b ¶ Fisci. De inuẽtario creditorũ loquitur lex fi. ff. de bo. autho. iud. poss.

c ¶ Põt. scđm Vber. de Bob. cuius fuit hoc principiũ, vbi de tutore tractat mihi charta x.

d ¶ Ad Sylla. Vide j. ver. sed si oĩa.

e ¶ In p̃. l. Vide j. formã p̃ntibus & vocatis. vsq; in fi. & s. C. e. ti. ver. præstat. ad fi. ver. quid si in aliquo. j. quib⁹ cõiũctis verificari potest hoc dictum.

f ¶ §. j. Vber. sup l. fi. C. arbi. tu. dicebat tutorẽ cõtra inuentariũ nõ audiri, nisi accerrim⁹ ei⁹ esset error. quid enim si scribi fecit rẽ ꝙpri⁹ fuit vẽdita à dfuncto: nõ fuerũt igiẽ bñ recepta ei⁹ verba. cõcor. Vber. Ia. de Are. vt ibi ponit Cy. in j. q. & ad de quod statim dicã. ADDE, ꝙ cum Ia. de Are. cõcord. Bal. con. cclxxxij. lib. j. incipiẽ. Iac. de Aretio.

g ¶ Post facta. Meli⁹ dixisset, reperta.

h ¶ Veteris. Deducã te ad casum, quo ab surdissimũ esset imputari dibitori. Diligẽs pater pupilli habebat librum, in quo descripta erãt, q̃ sibi debebanẽ, & cancellata soluta, & instrã restituta vel incisa: ĩuenit tutor librũ hũc, et instrã in armario nõ incisa, fortè cũ incisis, et debitores illi erãt absentes, fortè in aliquo officio, man suri vltra sex mẽses ad modum Italicũ: ponderatis prædictis sine cõsilio sequẽti illũ posuit in ĩuẽtario crucifices istum. seruet ergo mens legũ, ne prouidentes cõtra iniquũ. ff. de legi. scire leges. extra de ver bo. sign. intelligentia. & c. præterea.

i ¶ Vetuerit. Infrà vtitur ver. remissionis. vide qđ dixi s. de tuto. §. generaliter. versic. hoc autem. & ver. fiat autem.

k ¶ Quid si attingat. Si attingat etiam post lit. conte. opponitur hic exceptio: vt s. de exce. §. dicto. ver. quid si post.

l ¶ §. illo. Allegato in ver. tutor nõ de proximo. alle. ver. quid si aliquis.

m ¶ Tm. Hanc quęstionẽ ponit Cyn. C. arbitriũtut. l. fi. & est quæstio Pe. ad literã sicut hoc attribuens hoc dictum Vber. addit tamen idem de statuto.

n ¶ §. illo. Dic vt di. xi s. ver. ij.

o ✠ FORMA. Roland. parte vij. charta pe. vsq; ibi: & dixit.

p ¶ Signaculo. Licet dubitetur an in inuentario heredis hoc sit necessariũ, vt dicam j. versi. in huiusmodi. In his tamen non est necessariũ, cũ id nullo iure caueaẽ: vt etiam dicit Guid. de Suz. in l. fin. C. de iure delib. licet communiter seruetur.

✠ ADDITIO. ¶ An signum crucis sit principium inuentarij, an verò sit quoddam pręludium eius: & an sit de substãtia inuentarij, ita ꝙ eius omissio vitiet ipo iure inuentarium, vide pulchrè Bal. consil. cclxxxij. incip. quæritur an signũ crucis. in j. vol. & ibi in ij. col. versi. subsequente an sufficiat apponere signum crucis in quacũq; parte instrumenti. Henri. Ferran.

q ¶ Secundo j. in inuentario hæredis dicit has præmittendas.

r ✠ FORMA. R. Nepotis de Mõteal. quã dixit in Montepessulano seruari.

ſeu repertorium conficere teneantur, ſecundum legitimas ſanctiones: ideo in Dei nomine ego T. tutor &c. vt ſ. vtcp in fi. dicat, rogo te talem notarium, quòd pro me ignaro literarum huic inuentario ſub ſcribas, & ſignum tuum apponas: actum anno, &c. præſentibus &c. & poſtea notarius ſic ſubſcribat ſe dicens: Et ego talis, &c. Præmiſſæ formæ probãtur C. de iure delib. l. fi. §. ſin autẽ dubius. C. de bo. ꝓſcri. ſi quis intra. C. de admi. tut. tutores. Vel ſic:

(a) ☙F O R M A.[a] Præſentibus & vocatis corã talibus legatarijs: & me tali notario ac teſtib⁹ infrà ſcriptis: quoniã tutoribus & curatoribus neceſsitas imponitur à lege, de minorũ rebus inuentarium publicè ſcribere. Idcirco A. tutor talium pupillorum, hoc inuentarium ſcribo: & præmiſſo à me venerabili ſigno Crucis, quæ de pupillorum bonis inueni in eo pono. Inueni igitur inſtrumentum tale & tale &c. Item tot equos &c. Item talem vineam &c. Itẽ inueni, dictos pupillos debere tali tantũ, &c. Ego prędictus tutor, omnia præmiſſa ſcribi præcepi. Ego talis iudex præſens fui, & meam authoritatẽ interpoſui: & nos M. & H. teſtes rogati interfuim⁹. Ego B. notarius hoc inuentariũ ſcripſi, & publicaui: & ad maiorẽ cautelam adijciat alius notarius, qui ſic ſubſcribat: & ego P. notarius talis huic inuentario prædictorum bonorũ deſcriptioni, de mãdato dicti tutoris interfui, & ſubſcripſi. Hæc forma probatur C. de iure delib. ſancimus. Item quod dicit ſuprà, ꝙ debet fieri in præſentia iudicis, nõ eſt expreſſe iure cautum: probatur tamen, quia lex dicit ꝙ debet fieri in pręſentia publicarũ perſonarũ. quod intelligit Marti. de Fa. id eſt tabellionis, & iudicis. C. de admi. tut. (b) tutores.[b] Item dicit lex, quod ex inuẽtario cõueniri poſſunt debitores. ff. de admi. tut. l. chirographis. qđ fieri nõ poſſet, niſi iudicis authoritate factũ eſſet. argu. C. de eden. auť. ſi quis in aliquo. & in auť. vt frat. filij. §. illud. Prior forma planior. (10) ¶†Et nota ꝙ curatores generales[c] (c) de rebus omnibus, etiã adulti, ſeu muti, vel ſurdi, & ſimiliũ perſonarũ, & etiã curator vẽtri datus, & datus bonis abſentis indefenſi, debẽt inuentariũ facere ſimili modo & forma, mutato nomine tutoris in curatorem: & nomine pupilli in nomine adulti, ſeu muti: & tenore negotij: & tam tutores ꝗ́ curatores generales debent inuentariũ facere mox, cùm fuerint conſtituti, id eſt, ꝗ́ citò poſſunt, vt prædixi. & debet ſcribi dies, in quo inchoatur inuẽtarium, & dies, quo terminať, ſiue coram teſtibus legitur. ¶ Formã verò inuentarij, quod facit curator bonis abſentis datus, habes ſ. de primo & ſecun. decre. §. nunc dicamus. verſic. quod ſi nullus. (11) ¶†Porrò ſi tutor reddat rationem adminiſtrationis, de hoc inſtrumentum hoc modo conficietur:[d] (d)

☙F O R M A. R. filius quondã H. viſis inſpectis, ac cognitis actibus & ſcripturis adminiſtrationis T. quondã ſui tutoris confeſſus fuit et cõtentus ipſum T. ratione adminiſtratiõis ſuæ, ſuper omni eo quod adminiſtrauit, aut adminiſtrare debuit, ĩ bonis, & circa bona eiuſdem R. occaſione ipſius tutelæ, plenè ac apertè oſtendiſſe eidem, & tradidiſſe: & quod idem T. integrè dedit, reſtituit, & aſsignauit ſibi omne id & quicqd ad eũ peruenit de rebus & de bonis ipſius occaſione adminiſtrationis dictæ tutelę, quã fecit, & facere debuit in bonis, & circa bona ſua: & ipſum illud videlicet quòd in reliquis & reſiduis fuit, & ipſa omnia reliqua & reſidua, et omnia ſingula inſtrumẽta bonorũ & poſſeſsionũ eius approbans ratificãs, & confirmans ipſos actus, rationes & ſcripturas. & quicquid geſtũ & adminiſtratũ eſt per ipſum T. in bonis, & circa bona ipſius H. & omnes & ſingulas ſolutiones, dationes & pacta & cõtractus occaſiõe dictæ tutelæ factas ab eo: quapropter per ſe & ſuos hæres, promiſit dicto P. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipulanti, quod deinceps nõ petet ab eo vel eius herede, vel hæredibus, ac altero pro ipſo, aliqd occaſiõe tutelæ præfatæ vel adminiſtrationis factæ vel faciẽdæ vel malè geſtæ. aut ꝙ reddet ei de cętero rationẽ, vel ꝙ reliqua præſtaret, & ꝙ nullo tẽpore dicet vel opponet ꝙ ratio ei nõ ſit reddita, & reliqua integra ei præſtita, nullamꝗ́ contrariã defenſionẽ vel exceptionẽ ſeu negotiũ iuris vel facti, cõtra aliquod prędictorũ, vel infrà ſcriptorũ in aliquo faciet vel opponet: faciens eidẽ T. pro ſe & ſuis hæredibus recipienti fidẽ, refutationẽ & pactũ de vlterius non petẽdo de omni eo, quod petere poſſet ab eo vel eius hæredibus occaſione dictæ tutelæ vel adminiſtrationis, benè vel malè geſtę, ſeu alia quacũꝗ́ ratione vel cauſa, liberãs & abſoluens eũ & hæredes eius, & bona per acceptilationẽ, & Aquilianã ſtipulationẽ legitimè interpoſitam, necnõ renũciãs exceptioni nõ numeratarũ traditarũ conſignatarum, et reſtitutarũ rerum, exceptiõi doli, ſine cauſa actioni in factũ, & omni alij auxilio. ꝗ omnia & ſingula ſuprà ſcripta idem Seius per ſe & ſuos hęredes promiſit dicto T. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipulã i firma & rata habere ac tenere, & non cõtra facere vel venire per ſe vel per aliũ aliqua cauſa, vel ingenio de iure vel de facto ſub pœna centũ lib. turoñ. ſtipu. in ſingulis capitulis &c. Super pœna autẽ & refectione dãnorũ, & obligatione bonorũ in fine facies tu tabellio eum iurare more minorũ. Hæc forma probať ff. & C. de admi. tu. per totũ. (12) ¶†Sunt etiã orphanotrophi, ſeu hoſpitalarij[e] (e), quaſi tutores pupillorũ ſeu curatores adultorũ. Vnde & ipſi faciunt quaſi inuentariũ de bonis illorũ: vt C. de epiſ. & cler. orphanotrophos. & in auť. colla. ix. de ecc. titu. §. fi. & ff. de interdic. & releg. ſi quis.[f] (f) & l. ſeq. vt ſeruatur in curatore bonis dando: vt ff. de cur. bo. dan. l. j. Nec etiã vllam ſatiſdationem præſtãt, nec rem ratã haberi, nec iudiciũ ſiſti, nec ſub hypotheca rerũ ſuarũ: vt in prædicta l. orphanotrophos. quæ generaliter loquitur. Tamen ſi dubitetur, an ſint orphanotrophi, videtur ꝙ tunc de rato cauebunt: vt ff. rem ra. hab. tutor. & fi. de admi. tu. quod vulgo. ſecundũ Alber. Papi. ¶ Quid de executore teſtamẽti: nũquid faciet inuentarium: de hoc ſ. §. nunc vero. ver. ſed an tenetur. (13) ¶†Prælatus quoꝗ́ inuentarium facere tenetur de rebus, quas tẽpore ſuæ creationis in eccleſia, ad quam eligitur inuenit: vt xxviij. diſt. de Syracuſanæ. vt xij. q. j. manifeſta. & fiet iuxta formã prædictam: nã tutoŕ & pręlatus comparantur. arg. in auť. de eccl. titu. §. fi. colla. x. & ij. q. ij. quia ea. & not. v. q. iij. quia eps. (14) ¶†Quid de patre, nunquid debet facere inuentariũ de bonis aduẽtitijs filij, in quibus habet vſumfructũ: vt C. de bo. quæ lib. cùm oportet.[g] (g) Et videtur ꝙ ſic, ſicut curator bonis vel etiam ventri datus. ff. de bo. autho. iudi. poſ. l. fi. ff. de vent. in poſ. mit. l. j. circa fi. Cõtra, qa eius adminiſtratio impunita eſt. vnde fruſtra fieret. Sed reſpondeo ꝙ impunita eſt, quantũ ad adminiſtrationem: non quo ad alienandũ: vt C. de bo. quæ libe. cùm nõ ſolum. §. ſed patri. verſi. non autẽ licentia. Nam & orphanotrophus facit: licet nõ teneatur reddere rationẽ: vt in prædi. l. orphanotrophos. vbi autem ipſe ſuſcepit adminiſtrationẽ, non vſumfructum indubitatè facere tenetur. (15) ¶†Nunc dicamus de inuentario hæredis:[h] (h) hæc autẽ multis ſubiacent impugnationibus. ¶ Dicamus ergo quæ in eo exigantur, & ſi in aliquo eorũ defecerit ruinæ ſubiacebit. Ante omnia igitur ſciendũ eſt, ꝙ hæres facit inuentarium: ſiue ſuccedat ex teſtamento, ſiue ab inteſtato: ſiue in totã hæreditatem, ſiue in partem: vt C. de iur. delib. ſancimus. §. j.[i] (i) Ex huiuſmodi autẽ inuẽtario legitimè facto conſequitur: quia poſtꝗ́ ipſum fecerit, non teneť creditoribus hæreditarijs vel legatarijs vltra vires hæreditatis:[k] (k) & etiam conſequitur Falcidiã, quam nõ habet niſi ipſum faciat: vt in prædi. l. ſancim⁹. §. & ſi præfatam. extra, de teſta. Ray. in fi. & in auť. de hæred. & Falc. §. ſi verò non fecerit[l]. (l)

(16) ¶†Quid de ſuo hærede, qui non fecit inuentarium:

---

a ☙F O R M A. Mar. de Fa. & fuit additio.

b ¶ Tutores. ij. & ibi de hoc in iij. gloſ. Vber. de Bo. in l. ſancimus. C. de iur. delib. tenet per hanc legẽ. & l. j. proxi. alleg. quod coram iudice fieri debebat. Allegat etiam C. de epiſ. audi. de creationibus. & de epiſ. & cle. orphanotrophos. & de cur. fur. l. fi. & per id quod ſequitur, cõmunius tenetur ꝙ ſi velit tutor agere ex inuentario coram iudice fieri debet. aliàs ſatis eſt tutori coram tabellione id facere. & ſic ſit opinionum concordia. quod etiã placet Dyn. in l. chirographis. ſtatim allegata. ſuꝑ prima glo.

c ¶ Generales. De dato ad litem, vide de actor. vniuer. ver. puberes. & quod ibi dixi.

d ¶ Cõficietur. Eſt Rolan. parte vij. char. vlt.

e ¶ Hoſpitalarij[1]. De his patet hodie in cle. de reli. do. quia cõtingit, verſi. illis etiam.

ADDITIO.

¶ An hoſpitalarij teneantur reddere rationem de adminiſtratis, vide remiſsiuè per Soci. cõſil. ccxiij. incip. in præſenti. in ij. col. verſic. hoc idẽ. in ij. vol. Hen. Ferran.

f ¶ Si quis nõ eſt. ſed lex, eum qui. ĩ fi. trahi poteſt.

g ¶ Oportet. Ibi do. meus tenebat ꝙ nõ: quia vſum & vſumfructum habet: & quia lege non caueť. ſubdens etiã ꝙ id nõ habet cõſuetudo.

h ¶ Hęredis. Dominus meus in legibus, in materia ꝗ ſequitur, dicebat ſuꝑ l. fi. C. de iure delib. tria tẽpora in materia iſta, & illa notando. Primum iure Digeſtorũ, per qđ hæres nõ cogiť facere inuentariũ: ſed ſi adijt, tenetur oĩbus creditoribus & legatarijs: & ſi hæreditas nõ eſt ſoluẽdo, non detrahit Falcidiã ff. ad Treb. l. j. §. ſi is qui. & ad l. fal. l. j. Sed ſi eſt ſoluẽdo tenetur, & detrahit Falcidiã, ſed ꝑ iura codicis cõſulitur hæredi: vt faciat inuentarium. Et ſi facit, habet plura beneficia, quæ ponit lex illa. & ſi non facit, tenetur omnibus creditoribus ſecundũ vires hæreditatis: & non detrahit Falcidiam, vt ibi. Per ius autem Authenticorũ hæres cogitur facere inuentarium: & ſi non fecit, in ſolidũ tenetur omnibus, & de ſuo vltra vires hæreditarias: nec habet Falcidiã in auť. de hære. & Fal. §. ſi verò nõ fecerit. & ſic per ius Authẽticorũ aucta eſt pœna.

i ¶ §. j. Sic dicit ibi tex. ſiue ex aſſe, ſiue ex parte: per quod tenetur ꝙ omnes hæredes ĩuentarium, & crucis ſignum facere tenentur: niſi oẽs vni cõmittant de re iud. c. pen. lib. vj. ff. de eden. ſiqs ex argentarijs. de dã. infec. hoc amplius. §. quæſitũ.

k ¶ Hæreditatis. an in foro conſcientiæ ſatis ſit hæredi vſurarij, q non fecit inuẽtarium reſtituere vſuras, iuxta vires hæreditatis: plenè ſcripſi de vſur. quanꝗ́. lib. vj. ſuꝑ glo. dicebat.

ADDE vt ꝑ Pet. de Anch. cõſil. cccexij.

l ¶ Fecerit. De trebellianica dubitatur, an illam etiã perdat hæres, inuentarium nõ faciens. Alber. Gal. tenet ꝙ ſic: quia ſolida legata & fideicommiſſa pręſtat. C. de iur. deli. l. fin. & C. ad leg. Falc. auť. ſed cum teſtator. hoc not. reſpõde de Trebellianica. ver. ꝗritur ſi. Sed hanc diſputauit Iaco. de Bel. cuius quęſtionis mentem, poſuit in auť. de hæredi. & Falcid. §. hinc nobis. in xiij. q. tenet ꝙ hęres rogatus de reſtituendo, detrahat quartã, etiam ſi inuentariũ non fecerit. Inducit Roſtr. Bene. qui id tenet de ſentẽ. excom. trebel. in prin. ij. colũ. ſatis eſt etiam lege id non eſſe ſtatutũ. ff. ſolu. mat. ſi verò. §. penul. & de ſenten. excom. is qui. libro vj. Hoc etiam tenuit Oldra. in l. fin. C. de iur. delib. in fi. Itẽ cõſtat, vt dicitur j. verſ. ij. quod ſi deicommiſſarius vniuerſalis electus eſt hæres, &

habet tres partes,& institutus rogatur quartam.sicut aut hæres cohæredi facere non tenetur inuentarium:sic etiam nec vniuersali fideicommissario singularibus prouidere voluerunt per id iura,nõ vniuersalibus,in præ.§. hinc nobis.vsq; ad §.si autem.& C.de iure delib.l.fin.§.& si præfatam.& seq.Non obstat Trebellianicam includi nomine Falcidiæ,vt not.C.fami. erci.l.filium.quia illud impropriè: vt not.in auē. vnde & si parẽs.C. a de inoffi. testa.& proprietates excusandæ sunt,nõ protrahendæ: vt 17 not.de verb.sign. propterea.in fin. gl. Ad materiam faciunt no.in decre.si pater.de te. b sta.in gloss.ergo quia.& quod super ea dixi.li.vj. ¶Sed vltra quæritur,an heres rogatus,& si nõ timore quartæ perdẽdæ,saltem alio c respectu habeat 18 facere inuẽtariũ? Et videtur quòd non,cùm ipse nõ

nunquid detrahet quartam debitã iure naturæ? Respondeo,sic,vt in predi.l.sancimus.§.si quis autem. in fi.[a] Et in auē.de here.& fal.§.hinc nobis.quia etiã aliàs si non pareat volũtati testatoris,semper deducere potest illam:cùm nullum grauamẽ recipiat.C. de fideicom.auē.hoc amplius.extra,de testa.Raynutius.prope fin.versi.quia verò pater.¶†Quid si soluit vni legatum,nunquid amodo habebit nihilò minus beneficium inuentarij? Et videtur quòd sic.arg. C.de excu.tut.volũtariæ.C.de his,qui spon.mu.susci.l.j.& si.& C.ne vxor pro mari.l.fin.argu.tamen contra.C.ad leg.Falc.auē.sed cùm testator.[b] Quid si hæres rogatus restituere hæreditatem,facit inuentarium,& postea eam restituit:nunquid illud inuentarium proderit ipsi fideicommissario? Videtur quòd non:quia tantum in certis casibus debet deducere Falcidiam.ff.ad Trebel.l.j.§.penul.Econtra videtur ff.de consti.pecu.si post cõstitutam.& ff.ad Trebel. si hæres pecuniam.& ita facit,si sibi cedat beneficiũ inuentarij,per præ.legem.[c] ¶†Quid si hæres non facit illud,nunquid fideicommissarius poterit facere? Respondeo,sic:quia effectus est hæres.ff.quod cum eo.si filius.Et sustinet onera hæreditaria,secundùm

teneatur creditoribus,nec debitores sibi.ff.ad Trebel.l.j.in prin. Sed quia pro quarta dantur ei & contra eum actiones,vt in ea.l.§.fin.& C.ad Trebel.l.ij.videtur teneri ad inuentarium. Distinguitur autem,an possit retinere quartam:& facere debet tunc inuẽtarium:aliàs pro quarta tenebitur in solidum. Aut non detrahit,vt quia coactus adijt.ff.ad Trebel l.nam quod. §.qui compulsus.tunc non tenetur, cum omni commodo carere debeat. eod.titu.ita tamen.§.si præceptis.& l.apud Iulianũ.in prin.Sed an faciet inuentarium pro tota,an pro sola quarta, pro qua tamen sustinet cõmoda, vt prædixi.Dicebat Oldr.vbi suprà,quòd facere debet pro tota:quia possibile est quod tota remanebit apud eum:puta quãdo rogatus est in diem vel sub conditione.Item si purè,quia fortè substitutus non petet:& sic rogatus remanebit hæres.Nam substituto,vel contra eum regulariter nõ cõpetũt,nisi facta restitutione re ipsa,præter certos casus,de quibus in l.sancimus.ad Trebel.C.Cautè ergo agit,si illud faciet pro tota hæreditate.Itẽ nec bene occurrit,quomodo pro quarta siue tota fieri possit.sed adhuc quæritur,an ex beneficio inuentarij hæredi sufficiat dare creditoribus pecuniæ vel legatarijs inuitis res hæreditarias in solidum? Videtur quòd no: quia inuito creditore ei aliud pro alio solui non potest.ff.si cer.peta.l.ij.§. j.Dominus meus contra,per §.& si præfatam.& §.licentia.in l.fin.de iur. delibe.C.cùm ibi dicatur,hæredem damnum consequi non debere.quod hic eueniret:quia vendendo obligaretur de euictione.ff.de actio.emp.ex empto.post princip.Contrariũ est ergo regulare:hoc autem speciale,propter rationem prædictam.Dicebat Oldra.quòd res,quæ sic in solutũ datur,tantùm æstimabitur,quantum posset vendi non præstita cautione de euictione,per l.j.ff.ad Trebel.§.si hæres.Alber.Papi.qui inducebat pro hærede text.præ.l.fin.§.si verò hæredes.in princ.vbi videtur expressum. Inducit etiam Instit.de noxa.act.in princ.Nam,vt ibi dicitur,quia iniquũ esset,dominum pro noxa serui vltra ipsius æstimationem teneri: ideo lex illum pro noxa,quantuncunq; sit,dari permittit,vt ibi.Ad idem inducit ff.de leg.j.Imperator.in princ.& §.j.& de lega.j.filiusfamil.§.apud Marcellum.vbi dicit tex.non posse quem rogari restituere, vltra quàm ei relictum est.vnde si legatur mihi fundus,& rogatus sum tibi dare decem lib. dando fundum.subdebat tamen quòd fortius est ius creditorum,qui tractant de damno vitando,quàm legatariorum,in quibus loquuntur hæ leges,quæ tractant de lucro captando. Iaco.de Aret. cuius dictum ponit Cyn.in prædicta l.fin.§.& si præfatam.dicit quòd si hæreditas est soluendo,hæres in pecunia satisfaciet.ff.fami.ercis.si hæres.§.fin.& de leg.ij.si pecunia.quia beneficium inuentum in fauorem hæredis,trahi non debet ad iniuriam creditorum.extra,de do.post diuor.restitu.Imperator.C.de emãcip.l.nec auus.ff.ex quib.cau.maio.l.sciendum.Si non est soluendo,si inuenitur emptor,debet vendere,cũ de euictiõe teneatur: vt ibi.Nam quod mihi prodest,& tibi non obest,&c.ff.de euict.l.in creditore.Si autem emptor non inuenitur,vel inuenitur,sed vult hæredem vendere proprio nomine,& non vt hæres cum beneficio inuentarij:tunc non tenetur vendere,ne damnum patiatur,vt prius dictum est.Quando autem statutum loci habet in pecunia solutiões fieri per hæredes vel alios debitores,vide quod dixi s.de sent.excom.§.sequitur.post princi.

ADDE an hæres non conficiens inuentarium,priuetur Trebellianica: vide Ioan.de Anan.consil.lxvj.Bart.consil.ij.& lxiij.Paul.de Cast.consi. clxiiij.& ccvij.Bald.consil.xcvij.volu. Oldra.consil.cclxlj. Roma.consil. cclxxxvj.per noui.plenè in l.Marcellus.ff.ad Trebel. Quo verò ad aliud argu.an sufficiat dare creditoribus bona in solutum:adde quæ nota.post Bart.in l.fi.§.& si præfatam.C.de iure delib.

a ¶Autem.in fin.Vt ibi not.in glos.in litem in fine.hoc est verum,quo ad legata & fideicommissa.secus quò ad credita, ad quæ tenetur in solidum: vt ead.l.§.si verò postquàm.Et nota.in auē.de hæredi.& Falc.§.si verò nõn fecerit.in gl.hoc facit. Ad idem ff.de inoffi. testa.l.Papinianus.§.iiij.de filio patris hærede,cũ beneficio inuentarij, an vendicet ab emptore fundum maternum, vẽditum per patrem: vide plenè in quæstione Pilei xxxiij.& tenet quòd sic. De hoc nota.l.sancimus.C.de iure deliber.in quantum ad effectum, vbi etiã de extraneo hærede:sed de vtroque & quæstionibus circa id,vide ibi plenius per Cy.

d Vber.[d] ¶Sed nunquid hæres poterit obtinere beneficium inuentarij post sententiam, qua condẽnatus est creditoribus & legatarijs? Respõdeo,vt aliàs probatur de pretio.ff.de mino.quod si minor.§.restitutio.ff.de re iudi.Nesennius.§.fi.de dona.per id quod. Respondeo,secundùm Vber.[e] ¶Ad hoc autem vt scias quando hæres debet inuẽtarium facere, opus est distinctiõe.Nam aut hæres recta via adijt, aut recta via repudiat,aut dubitat.Si recta via adijt: vel se immiscet pro certo,volens esse hæres: & nolens hæreditatem repudiare:tunc nullo indiget inuẽtario.Nam amodo omnib9 creditoribus tenetur in solidum:nec poterit hæreditatem repudiare: ideoq; ex confectione inuẽtarij,nullum consequitur commodum:nisi fortè quo ad beneficiũ legis Falcidiæ: vt ea.l.§.sin autem hoc aliquis.quam aliàs nõ deduceret,nisi ipsum faceret,vt prædixi.Si autẽ recta via repudiat hæreditatem,quod facere tenetur intra spatium trium mensium postq; sciuit se hæredem:tunc etiam non tenetur facere inuentariũ:cùm sit alienus penitus à successiõne:vt in præd.lege.debet tamen fieri instrumentum qualiter ab hæreditate abstinet, si est suus hæres: vel qualiter eam repudiat,si est ex-

b ¶Testator.Ibi de illo, qui subtiliter nouerat substantiæ mensuram:vt dicit tex.in errante autem secus,vt ibi not.& vide j.de testa.§.j.versic.pone quidam.

c ¶Præ.lege.Iaco.de Bel.in auē.de hæred.& Falci.§.hinc nobis.q.xij.Dicit Lam.de Ram.hoc tenuisse per eandem l.ille etiam.ff.de admini.tuto.si minoris.in fin.

d ¶Secundùm Vber.C.ad Trebel.l.ij.sed hic insurgit quæstio,quando incipiat currere tempus faciendi inuentarium substituto per fideicommissum:& si ponderamus glos.de quibus dicam infrà.versi.in huiusmodi.dicetur quòd currat à die restitutionis fideicommissi.Nam sicut adita hæreditate,iura transeunt in heredem.ff.de acquirẽ.posses.cùm heredes.& sic in substitutum transeunt,eius restitutione facta: vt l.sancimus.C.ad Trebellia.sed sicut verum est, quòd tempus currit heredi post delatam hereditatem, ex quo sciuit ; sic etiam currit fideicommissario, fideicommisso cedente, ita quòd possit peti. Si tamen per institutum ingeratur difficultas,satis æquum videtur,quòd tempus non currat.Sed primæ opinioni sit locus.

ADDE quòd heredi non currit tempus,nisi à die aditę hereditatis.Ita dicit Ro.esse communem opinio.eius cõsi.lxxxiiij.de quo latius per nouissi.in l.fin.C.de iure delib.Bald.tamen consi.cccxxxj.ij.lib.videtur concordari cum Ioan.Andr.

e ¶Secundùm Vber.de Bob.mihi charta iij.vbi tractat obiectus cõtra sententiam ordinarij,prope finem.tamen satis confusè locutus est author.Et Vber.clarè dicẽs,quid de beneficio inuentarij facti ab herede, si omissum est ante sententiam,lex j.dicit quòd restituto minore contra venditionem emptor petit pretium.Duę sequentes dicunt condemnatum dicere post sententiã executionem fiẽdam solum in id quod facere potest. Dominus autem meus in legibus disputauit hanc questionẽ, de hered.act.etiam de ipsius procuratore,qui cauit iudi.sol.& tenuit vtrunq; opponere posse, ne vltra vires hereditarias fiat executio.quod sic probat.Vbi suadet equitas heredem scriptum non teneri vltra hereditarias vires impetrare separationem bonorum hereditatis à suis:exemplum in herede, qui compulsus adijt,& non est qui restituat:& in seruo necessario herede,qui bona hereditatis non attingit:& in patrono,qui reuocauit libertam in seruitutem, quę adiuerat hereditatem eius,qui soluendo non erat.alleg.ff.de sepa.l.j. §.vlti.& l.penul.§.fin.de in integ.restit.l.non solum.Cùm ergo beneficiũ separationis petatur tempore executionis,dum bona distrahũtur,& post confessionem & condemnationem, & cessionem factam bonis,& post missos creditores in bona:vt ff.de cessi.bono.l.fin.Et patet ex ordine rubricarum.ff.de re iudi.cum sequenti.vsque ad titu.de sepa.& beneficium quod habet heres,ne teneatur vltra vires hereditatis facto inuentario succedat in locum impetratę separationis,vt scilicet aditio non preiudicet impetranti.ff.de separa.l.creditor.ergo etiam tempore executionis poterit, sicut & illud,opponi:& sic sine periculo hereditatem habeat:vt in l.fina. C.de iure delibe.versic.& si prefatam.¶Et,vt dicit,ex quo hoc competit heredi:ergo & procuratori cõuento ex stipulatione iudicatum solui: cùm tales stipulationes propter ipsam rem,& executionem,interponantur.ff. si quis cau.si eum.§.qui iniuriarum.Non obstat C.senten.rescin.non pos. l.peremptorias.quę loquitur de peremptoris,quę post sentẽtiam admissa

rescinderet iudicatum.faciunt etiam ad solutionem casus illi, quibus post sententiam admittitur peremptoria,not.C.de iur.& fac.ignorā.l.j.& s̄.de excep.§.dicto.ver.hoc tamen fallit.

ADDE ꝙ opinio Ioā.Andr.videtur cōis prout habetur in l.ex diuerso.§.j.&§.pen.ff.sol.ma.& consuluit Pet.de Anch.consi.vj.vbi etiā dicit ꝙ exceptio, ꝗ pōt opponi post sententiā,potest opponi post bānū.

a Quid autē si fuit oppositа añ sententiam, sed per iudicē ad vlteriora fuit ꝓcessum? Et quid si statutū prohibet opponi exceptionem inuētarij post sententiam, prout est Papiæ: & an tūc statutū possit ꝓhibere respectu rerum, quæ sunt extra territorium Papiæ:& quid si inuentariū est cōfectum extra territoriū:vide pulchrè, & breuiter per Bald.consil. clxxxix.iij.lib.

a ❧FORMA. Rolan.Ista & sequens.

b ¶Et not.secundùm Rolan.

c ¶In princip.Ita seruatur,licet lex videaṫ velle quod in princi.subscriptionis hoc fiat, in §.statim allegato.

d ¶Signum crucis. Quod quidā dicunt de substantia.arg.ff.de trāsact.cùm hi.§.prętor.ff.de in integ.resti.l.diuus.hoc placet Oldra.sed Odofr.dicit quia Hug.tenet contrarium:arg.ff.de vent.inspic.l.j.§.penul.C.si cōtra ius vel vtil.publ.præscriptiōe.Hostien.consuluit ꝙ fiat.de testa.cap.Raynaldus.ad fi.Hoc consiliū necessario tenendū est: vt in prædicto §.&§.& si præfatam.ibi:solidauerit.& in auth.de hæred.& Falci.§.si verò nō fecerit.

traneus.Si ergo suus hæres ab hæreditate abstineat, instrumentum sic conficietur:

19 ❧FORMA.[a] †Arnoldus filius quondam B.coram tali iudice constitutus,quia hereditatē quondam patris sui sibi ex paterno testamento delatā,vel ad se ab intestato spectātem,sibi verisimiliter credit esse damnosam:ne à creditoribus ipsius hæreditatis pulsetur in aliquo,seu grauetur:omnimodo ab eadē hæreditate abstinuit,& eam,ac omne ex ea commodum,& incōmodum penitus recusauit.Si verò extraneus hæres eam repudiat,sic conficit:

❧FORMA.Quia Arnoldus filius P.hæreditatem B.sibi ex testamento ipsius B.delatā,verisimiliter æstimat sibi fore damnosam:idcirco in pręsentia talis iudicis constitutus,ipsam repudiauit omnino: & omne ex ea cōmodū,&c.vt s̄.

20 ¶†Et nota ꝙ abstinere,& immiscere,est propriè suorū hæredū:repudiare autem & adire,est extraneorū:vt Instit.de hæred.quali.& diffe.§.in extraneis.& not.[b] C.de iure delib.super rubrica.Si verò dubitat an omittat hæreditatem defuncti,vel non:tūc nō habet necesse deliberare:sed adeat ipsam vel se īmisceat:pri⁹ tamē faciat inuentariū.Hęc omnia legūtur in pręd.l.sancimus.§.est igitur.& §.si quis autem temerario.

21 ¶†In huius autē inuentarij cōfectione,hæc sunt attendenda.Nā ipse hæres per se,debet per seipsum scribere, si scribere sciat:alioquin saltē faciat in principio[c] signū crucis[d],vt ead.l.§.finautē dubius.ibi:venerabili signo, &c.Item ꝙ adeat hereditatem dubitatiuè, nō securè,vt prædixi.Item quòd intra triginta dies postꝗ̃ scit sibi hereditatē delatā,vel testamentū esse apertū,incipiat inuētariū facere.[e] Item ꝙ postꝗ̃ facere incipit intra lx.dies perficiat.[f] aliud tñ in inuentario tutoris & curatoris:vt s̄.versi.tutor autē.& versi.& nota ꝙ.& s̄.de tuto.§.gñaliter.ver.hoc aūt.Itē ꝙ fiat inuentariū,de his tñ rebus,quæ defunctus tēpore obitus habuit.

22 ¶†Quid[g] si heres fecit scribi aliquas res,quas credebat hereditarias: nūc cōperto errore,vult reuocare,& eas inde remouere:vel nō vult tantū amplius:propter istas res,quasi hęres locupletior videatur? Dic ꝙ ei subuenitur beneficio restitutionis,ex clausula generali.ff.ex qui.cau.maio.l.j.in fi.arg.C.de iur.& fac.igno.cum falsa.arg.contra.C.de non nume.pecu.auṫ.contra qui propriam.& C.arbi.tute.l.fi.[h] s̄.versi.& nota quòd si.Item ꝙ fiat in præsentia notarij & testium,legatariorum & creditorum,qui ad hoc vocādi sunt.ꝙ si creditores & legatarij vocati,adesse noluerint:vocandi sunt saltem testes,vt in eorum præsentia fiat:vt hæc omnia probantur in ead.l.§.finautem dubius.& in auṫ.de hæred.& Fal.§.si verò absunt.& §.sancimus.imò etiā, secundùm Marti.de Fa.[i] in pręsentia iudicis faciendū est:vt videtur C.de epis.& cle.nulli licere.§.cùm autem.& de epis.audi.de creationibus.

23 ¶†Nam tanta est fides inuentarij, ꝙ ex eo debitores conueniri possint:vt ff.de admini.tut.l.chirographis.Item exigitur,ꝙ heres si scit & potest scribere,subscribat in fine sic: scilicet ꝙ omnes suprà dictas res,inuenit in hæreditate:& dolū non fecit,nec faciet,quin oēs res posuerit in inuētario:ꝙ si nescit scribere,vel nō potest propter infirmitatē vel debilitatem,exigitur ꝙ specialiter ad hoc vnū notarium adhibeat:qui,vt dictum est,per heredes subscribat.& sic hoc casu duo

ADDE quod Bal.consi.cccxxxj.iij.lib.tenet signum crucis non esse de substantia.

❧ADDITIO. Adde ꝙ aliàs est consi.Bal.ccclxxxiij.incip.queritur an signum crucis.in j.volu.Henri.Ferran.

e ¶Facere.Hoc teneas,nec approbatur glos.ij.quę habetur in prædicto §.finautem dubius.& §.sequen.quę dicunt tempus inuentarij currere post aditam hęreditatem:quia secundum id posset multum differri,& circunueniri lex illa.Et huic dicto concord.quod not.C.ad leg.Falc.auṫ.sed cùm testator.versi.his cessantibus.§.si verò postꝗ̃.in fi.de iure delib.legi debet per subauditum.

ADDE,vt dixi in versicu.quod si hæres.quòd communis opinio est in contrarium.

f ¶Perficiat.Quid si perfecit intra debitum tempus,non tamen tempore, quo debuit,inchoauit? Vber.de Bo.assentit Collum.& Lau.qui dixerunt inuentarium non valere,nec hæredem illius commodo vti posse,cùm forma seruata non fuerit.ff.ad muni.constitutionib⁹.in fi.de rebus eo.qui sub tute.magis.§.si æs alienum.C.de agric.& cen.quemadmodum.de prædi.mi.l.minorum.ff.de transact.cū hi.§.si prætor.& §.sequen.principaliter inducunt §.si verò postquā.in d.l.fi.vbi videṫ expressum: & hoc etiam tenebat domin⁹ meus M.syl.in præ.§.& mihi placet. Alij contra, quos Cy.ibi sequitur ponderato effectu, quæ iura respiciūt ff.de iure iuran.sed si possessori.§.penultimo. Ad idem de verbo.oblig.continuus.§.illud.in fin.Item vt patet in præ.l.fin.hæres tractat de damno vitādo:vt in §.finautem.ibi: ne in damnum incidant, dū lucrū, &c. Item nec leuis omissio nocere debet.ff.de vē.inspicien.l.j.in fi.facit de elect.cupientes.j.respon.libro vj.sed ibi id exprimitur, scilicet quòd nō obsit nō inchoasse debito tpe,vt etiam ibi not.ex nunc.

ADDE ꝙ sufficit si in tempore incipit inuentarium:vt tenet Barto.in l.fin.§.si verò postꝗ̃.C.de iure deliberan.Bal.consil.cccxxxiij.iiij.lib.

g ¶Quid.Iste ver.fuit Albe.Gal.de fide instrumen.in fin.sed dic clarius,vt ibi loquiṫ.

h ¶L.fin.Vide qđ ibi nota.in glo.sic ergo ĵ.

sufficiunt tabelliones:vnus scilicet,qui interest cōfectioni inuētarij:alius,qui pro hærede subscribit:vt in eo.§.ver.subscriptionem.& ver.seq.Item exigiṫ ꝙ quando tabellio subscribit pro hærede, debent adesse testes,qui cognoscant hæredem & qui interfuerint.quādo hæres iussit tabellario,vt pro eo subscriberet:vt in eo.§.versic.testibus.& in auṫ.de fide instru.§.oportet.Item exigitur,ꝙ fiat in illis locis vbi sunt res hæreditariæ vel earum maior pars.Item quod si est præsens,hæres personaliter faciat inuentarium.Si verò absens debet facere in locis vbi sunt res hæreditariæ vel per se eundo illuc vel procuratorem mittendo:vt in eadem l.§.finaūt à locis. Et arg.ff.eod.si fideicommissum.& in præ.§.finautem. Si igitur præmissa non seruentur,poterit exceptione repelli:nisi contraria consuetudo aliud inducat: vt & s̄.§.proxi.diximus.Vt autem quæ dicta sunt clarius fulgeant,formam inuētarij, quæ talis est,supponamus

24 k ❧FORMA.[k] Cùm P.fili⁹ quōdam B.ab ipso patre suo heres in testō institutus fuerit,& relictus: idem P.sciens hęreditatem paternam ad se delatam, & volens nō incōsultè,sed cum beneficio inuentarij ipsi hęreditati se immiscere:ne vltra vires hæreditarias teneaṫ:& vt bñficiū ex hoc inuētario de iure debitū,sub integrè conseruēṫ,venerabili signo crucis annexa ꝓpria ei⁹ manu ꝑposito.Insuper legatarijs & fideicommissarijs & creditoribus hæreditarijs, vocatis & ꝑsentib⁹ scilicet tali & tali et omni alia iuris solennitate seruata,præsens inuentarium de bonis ipsius hæredita.ꝗ in ea inuenit,in hunc modum facere procurauit.In primis quidē,asseruit se inuenisse in dicta hæreditate vnam domum positam in tali loco,cuius confines &c.ponendo prius res immobiles & pretiosiores:scđò[l] mobiles & viliores, tertiò credita & debita:asserens se res ꝑdictas,inuenisse in hęreditate:nec dolo fecisse vel facere, quin res singulæ in inuentario inferantur: quibus oībus positis sic dices:Lectum & completum fuit hoc inuētarium,in tali loco sub anno tali.& cętera.pręsentibus talibus,&c.vel potest instrumētum confici vt conficiens in persona propria loquatur sic[m].

❧FORMA.Qm̄ inuentarij cōfectio,scđm sanctiones legitimas heredi beneficium tribuit ne vltra facultates hæreditatis teneatur:idcirco ego Pet.filius quōdam B.&c.qđ dic vt dixi s̄.eod.§.in forma inuentarij à tutore conficiendi in fine.Quod autem pręd ixi de subscriptiōe heredis,per se vel per aliū. & qđ testes intersint hæredem agnoscentes,iure caueṫ:sed in plerisꝗ̃ locis de cōsuetudine nō seruaṫ.[n] Quidam autem aliter inchoant.facto enim in capite signo crucis,per manum eius,qui facit fieri inuentarium,si sit hęres institutus,sic dicetur.

❧FORMA.Ego quidem in Dei nomine P.heres institutus à tali patre vel patruo meo aut auunculo:vel sciēs vel credens me esse institutū à tali.Si verò sit hæres ab intestato:tunc dicatur sic:

❧FOR.Ego P.succedēs ab intestato:vel credens vel sciens me ab intestato succedere debere tali:hoc inuentarium de reb⁹ & possessionibus suis,p tabellionē scribi & fieri procuraui.Porrò in inuentatio sic sci formando secūdùm præmissa procedas:de quo vide C.de bo.proscript.si quis.[o]

i ¶Marti. de Fa.Vide s̄.sub tertia forma.

k ❧FORMA.Rolan.vbi s̄.

l ¶Secundò.Ordinem conuertit in inuentario tutoris.s̄.

m ¶Loquatur sic.Mar.de Fano orditur sic,ego talis hæres &c.timens ne Iustinianæ legis neglecto consilio,hęreditarijs improuisè oneribus illigaret legis beneficio fal. beneficio sic priuatus,idcirco &c.

n ¶Non seruatur.Per quam pars ista potest omitti:cùm per eā liceret hoc de toto:vt s̄.versi.quid si sit.

o ¶Si quis.C.de bo.vacan.l.iij.li.x.& in auṫ.de coll.§.si verò aliqn̄.col.ix.

Bald. *De instrumentorum editione.* *Rubrica.*

Tabellio æquiualet testi rogato: quia debet esse rogatus. §. breuiter. sed pone. vide j. §. tabel, & de teste. §. an de consuetudine. ¶ An tutor agens, teneatur producere inuētarium. ff. ad legem Falcid. l. maritus. per Iaco. ¶ Instrumentū est solennis, & ritè ordinata scriptura per authenticę personę manum confecta ad memoriam rei gestę. ff. de pigno. l. contrahitur. G. ¶ Instrumentum quandoq; continet probationem rei, quandoq; essentiam rei & probationem: & quandoq; essentiam, & non probationem. Aut enim fit instrumentum ad probādum: & tunc continet probationem non essentiam. Aut ad contrahendum: & tunc si est publicum, continet probationem & essentiam. Si priuatum, continet essentiam, & non probationem. Facit ff. de pac. l. Labeo. ff. de pign. l. cùm tabernam. §. j. C. de fide instru. l. contractus. ff. de actio. & oblig. nō figura. ff. de regu. in l. exigere dotem. cum simi. Bal. vide circa hoc §. nunc videndum. versi. iij. s̈. tit. j. ¶ Quot sint de solennitate publici instrumēti: & qualiter colligat̃ indictio. in §. breuiter post annos domini. G. ¶ Suspicio, quæ nascitur ex forma instrumenti, vitiat probationem: secus si quia clam factum. ver. & scias. G. ¶ Tabellio licet fuerit præsens non potest conficere instrumentum, nisi fuerit rogatus scribere, versi. sed pone. G. vide s̈. §. j. j. §. in eod, & hic in §. breuiter. ver. vtrum confitendo. ¶ An notarius teneatur sæpius edere instrumentum: dic quòd nō nisi casu probato, saltem per iuramentum. §. postq;. versic. sed nunquid. G. C. ne de stat. l. nec casu. lib. x. ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. fin. ff. de bo. autho. iudi. possid. l. fi. Bald, versi. vbi autem. vide j. §. si creditor. & §. primum. In eo quod pendet ex cōmuni consensu, notarius debet esse ab vtraq; parte rogatus. secus in eo quod continet factum vnius tantùm, vt in protestatione, testamento, & similibus. not. in aut. de tabel. §. nos autem. versic. sed nunquid est. G. & §. postquàm. ver. vbi autem instrumentum. G. Si creditor petit sibi refici instrumentū, admittitur exceptio debitoris de solutione: & non fit refectio, versi. quid si forte. G. quia apparet quòd petit per calumniam, animo vexandi debitorem liberatum: & fuit sic de facto consultum per Iaco. But. vide s̈. §. notarius. Non creditur exemplo, ex sola authoritate notarij: quia non est hoc officium suum, cùm non interfuerit facto. §. ostenso. vers. non tamen. G. Exemplum verò, quod sumitur ab ipso eodem notario rogato extrahitur de protocollo, non est exemplum, sed originale: quia pertinet ad officium suum, cùm fuerit originaliter rogatus: vt §. postq;. in princip, per G. & ff. de leg. ij. l. Sempronius Proculo. per Bart. vide s̈. an notarius. & §. instrumentum. ¶ Etiam subscriptione decem notariorū in sumpto sine iudice, non creditur. G. versi. sed nunquid. G. quia approbare vel improbare, est sentētia, quæ pertinet ad iudicem, non ad tabellionem, secundùm G. ¶ Et mortuo notario, non potest alius notarius propria authoritate cōplere rogationes, etiam de consensu partium. versi. illud quoq;. j. versic, & nota. G. ¶ Vnum instrumentum completur ex altero contiguo. §. si in vitium tabularum. versi. quod si forte. G. ¶ Iudex non potest facere apponi ea, quæ sunt facti: sed ea, quę sunt iuris sic, cum causa. ver. quid si abbreuiatur. & vide j. eo. §. breuis. ¶ Quid operentur verba ista, & renunciauit, & c. Dic quòd ex consuetudine tabellionis interpretabuntur. versi. quid ergo, G. ¶ Quando instrumentum est falsum in eo, in quo notarius testificatur de visu & præsentia: vt puta quomodo actum tali loco, & præsentibus talibus, tali die, & c. totum instrumētum est falsum. versi. item nota. G. Secus in alijs confessionibus. ff. de leg. iij. l. patronus. §. j. Quid de libello & positionibus? Vide s̈. de lit. contest. §. ij. ¶ Publicatio non valet sine citatione partis. versi. qualiter. vbi dicit se sic pronunciasse. G. Contra videtur dicere glo. ff. de reiudi. l. gesta. Sed glo. potest intelligi quando aduersarius est pręsens. versi. quid citatio. G. vel loquitur aduersario tamen citato. Bal. Si autē est instrumentum, quod aliquem specialiter non lædit, sufficit edictum generale. versi. item si instrumentum secundùm G. Item in exemplando instrumento procuratoris, non est necessaria citatio domini, nec requiritur; quia videtur hoc mandatum, vel videtur iuxta mandatum. versi. item quomodo fiet. G. Vide hoc in aut. si quis in aliquo documento. C. de eden. & ibi. G. ¶ Subscriptiones & sigilla testium, faciunt testimonium valere: nō tamen probant. ver. & nota quòd testamenta. G. ¶ Iudex potest assignare terminum peremptorium ad probandum vel producendū instrumenta: post quem terminum non habebit locum productio. §. nunc dicamus. ver. licet autem. G. ff. de ferijs. l. error. argu. C. de inge. manu, l. diffamari, & hoc in ciuili, & in criminali. ff. de accusa. l. cum Titia. ¶ Ista autem termini assignatio, est interlocutoria: & ideo potest mutari, corrigi & prorogari. ff. de pręto. stipu. l. j. §. fin. Bald. vide s̈. de dila. §. penul. ¶ Ille, qui appellat debet producere appellationem coram iudice ad quem, & facere de ea fidem iudici, vt sciat se iudicem. Parti etiam dabitur copia. & si pars contra appellationem vult opponere peremptoriam exceptionem, potest opponere: sed disputatio reseruabitur post litis contestationem. Specu. dicit quòd ante litis contestationē non debent instrumenta principalia edi parti, sed iudici. quod verum est ad impugnandum, sed ad deliberandum sic. versi. sed pone. Sententiam autem non habet necesse producere. ver. allegat. Innoc. de fide instru. cap. G. perpetuus. Facit quod not. C. de erro. aduo. l. ij. Instrumentum etiam accessionis, non editur ante litis contestationem ad impugnandum. versic. sed quid, ecce. & vide j. eod. §. dupliciter. G. ¶ Notarius, qui est rogatus scribere sententiam, non intelligitur testificari, nisi de probatione sententię. §. breuiter. versic. item in processibus. G. Rationem vide j. eod. §. notarius intelligitur. & j. eod. §. non dicitur loqui. ¶ Vbi obligatio eliditur, remanent reliquiæ: secus vbi tollitur ipso iure. §. postquàm. versi. item solutione. G. ¶ Nota quòd actus conficiendi rationes, interdum incidit obligationi: interdū mero officio. Primo casu petitur editio ope actionis. Secundo officio iudicis: vt not. C. de eden. l. j. in glo. ordin. Bal. & refert qualiter fiat an ex natura præcedentis contractus, vel quasi, secundùm Cy. ¶ Priuata scriptura est duplex, vel quam quis cōficit sibi tantum, vel quam ipse sibi & alij. §. nunc dicendum. ver. priuatis. ¶ Scriptura campsoris & mercatoris, facit semiplenam probationem, & cum vno teste plenam. §. dicendum. ver. licet autem. ¶ Instrumentum factum per illum, qui non est notarius, sed tamen ex forma statuti ei creditur, vbiq; potest produci ad fidem faciendam. §. restat. versic. quid de his. G. Et vide quod not. ff. de eden. l. quædam. §. nummularius. in glos. ordin. j. eo. §. consuetudo. & §. notarius creatus. ¶ Dupliciter quis vtitur instrumento, scilicet realiter producendo: & tunc semper debet edi aduersario. & verbaliter allegādo in positionibus vel libello: & tunc debet edi ad deliberandum, non ad disputandum, scilicet ante litis contestationem. nam exceptiones peremptoriæ reseruantur post litis contestationem. Ita intelligo versi. quod si quis. & per Innoc. de proba. c. j. Testium verò nomina quis non tenetur dicere aduersario. ff. de arbitr. l. non ex omnibus. Facit ff. vt leg. no. caue. l. postquàm. §. die. Bald. Vide s̈. eod. §. ille, qui appellat & j. §. periurium. ¶ Ista responsio credo prout in instrumento continetur, est multiplex, non simplex nec sufficiens, quia non releuat à necessitate probandi. & idem si respondeatur libello. eodem versi. G. Vide Innoc. de exceptio. cùm venerabilis. Contrarium dicitur s̈. de teste. §. valet. ¶ Instrumētum procurationis vel contractus, non est de actis: licet producunt in iudicio: sed productio eius est de actis: quia productio eius fit in iudicio. versicu. illud autem. G. Vide Innocen. in cap. statuimus. de electio. lib. vj. & c. cum in iure. de offi. deleg. ¶ An instrumenta possint produci post sententiam? Vide j. de senten. §. instrumenta. ¶ Acta iudicialia, qualiter possunt impugnari, vt iudex possit acta scribere: vide hic, & versi. satis vtiliter. & in c. cùm à nobis. de testi. ¶ Si instrumētum verum pronuncietur falsum, quid iuris? De sentētia postea lata vide s̈. de rescrip. §. j. versi. ¶ Si quis promittit per instrumentum stare ad sensum sapientis, an talis contractus dicatur in scriptis. i. eod. de empt. & vendi. §. si dictum. ¶ Quomodo etiam instrumentum alienationis, debet exemplari vt faciat fidem, vide hic in §. omnino. ¶ Instrumentum specialis procurationis debet remanere apud acta: sed si est procuratorium generale, debet registrari & reddi. versi. potest. G. ¶ Non sufficit quòd notarius dicat, talis produxit quatuor instrumenta: nisi dicat quæ propter incertitudinem. §. videndum. post princip. ibi: quidam autem & c. G. argu. contra. C. de anna. excep. l. fin. sed inest specialiter odio præscriptionis: vt in fine illius legis. ¶ Primum protocollum notarij semper debet edi partibus, quia est commune. ver. ex pręmissa. G. scilicet ei, cuius fauorem respicit: vt not. ff. de eden. l. prætor. in princi. Et si habet plura capitula separata, debet edi illud tantum, quod facit ad factū. de fide instru. c. contigit. C. de preci. Impera. offer. l. fina. C. de appel. l. ampliorem. §. j. versic. quid si produco. vide s̈. §. dupliciter. Guli. ¶ An credatur pro se scripturæ vel rationibus mercatoris, cum suffragio alicuius iudicis. §. nunc videndum. versic. licet autem. G. Dic quòd non, vt nota. ff. de eden. l. quidam. §. nummularios. argu. contra. ff. de polli. l. Publia. §. fin. Bal. Solu. ibi pars approbauit illam scripturam, acceptando lites. ff. ad Macedon. l. si filius. vel ibi non poterant capitula separari, secundùm Bart. vide s̈. eod. §. scriptura campsoris. & j. §. sequen. & infrà §. instrumentum tale. ¶ Consuetudo dat authoritatem scribendi vt credatur etiam non tabellioni: quod est not. versi. hic quoq;. ff. de eden. l. quædam. §. nummularios. in glos. vide s̈. §. instrumentum factum. ¶ Instrumentum habet vim tot testium, quot sunt de substantia illius instrumenti: & non reprobatur, nisi per totidem, secundùm Odofr. §. restat. versicu. ij. G. Attende, quia interdum obijcitur contra instrumentum defectus causæ, interdū defectus solennitatis, interdum defectus erroris, interdum vitiū falsitatis. Primus defectus probatur per modum traditum in l. generaliter. C. de nō nume. pecu. scilicet si causa sit expressa in instrumento. Si autem causa non est expressa, tunc aut est instrumentum liberatorium: & valet. ff. de pac. l. tale pactum. aut obligatorium: & tunc non est efficax. ff. de excep. dol. l. ij. §. circa. Fallit in casibus, in quibus pręsumitur donatio propter ingentia, vel similia merita, vel propter qualitatem personarum. ff. de oper. liber. l. Campanus. & de dona. inter vir. & vxo. l. si seruus. ff. de dona. l. si filius. cum similib. Secundo casu interdum opponitur defectus solennitatis negotij: & tunc duo testes sufficiūt. ff. de pac. l. iuris genitum. §. quod fere. Interdum defectus solennitatis scripturæ: & tunc si est defectus latens, puta quòd vnus testis erat seruus: hoc probatur duobus testibus: sed ex aduerso potest probari duobus testibus, quòd pro libero habebat̃. s̈. de testi. l. j. Tertio casu error debet probari per tot testes, quot sunt de essentia actus: vt not. ff. de leg. ij. l. cùm proponebatur. Quarto casu saltem tres testes requiruntur: quia tabellio est pro vno, & duos ad minus habet instrumentum: ergo videtur econtra totidem requiri: vt not. Instit. de inuti. stipul. §. item verborum. Sed Nico. Matha. dicit duos sufficere contra vocem mortuam eliciendam: quia persona infringitur, vt ei non credatur. argu. ff. de eden. l.

si quis ex

si quis ex argentarijs.§.j.sicut indirectè per quos reprobatur:vt l.optimã.C.de contrahen.& commit.stipula.Nec est ratio diuersitatis:qa magis duo probant directè,ꝙ indirectè:nec lex aliqua hoc dicit.sed gl.potest intelligi qñ instrumentum fulcitur etiam adminiculo viuæ vocis duorum testium.Pręponderatur enim tunc eorum dictũ cum tabelliõe duobus contrarijs testibus propter ꝑsumptionẽ sumptã ex persona tabellionis.Facit exemplum de fide instru.c.cùm Ioannes.per Innocentium.& j.versic.sed pone produc.Bald.& vide quod not. C. qui testa. fac.pos.l.hac consultissima.§.fin.& j.& §.casus.& §.si decesserit.& §.si sententia.Bald.¶Instrumentum tabellionis ignoti non probat:tamen pro instrumentis multùm antiquis præsumitur.ff.de proba.Celsus.recipit enim productio adminiculum ex persona producentis:quia pro homine legali pręsumitur.versic.sed si quid producitur.G.C.de proba. l.iubem⁹.¶Accusatur testis de falso,qui dicit se id nõ dixisse quod scriptum est:certè facit rem dubiam.vnde non condemnabitur ex accusatione falsi.versic.sed quid si dum.& versic.quid si vnus.Gui.Simile C. de fal.l.si quis decurio.per Cy.vide s̃.de teste.§.iudex commisit.¶Casus,in quibus non valet probatio testium.versic.sed si alij per Gulie.sed reprobatio sic,ibidem per Gulie.¶Quando instrumentum fit in publico parlamento,non sunt necessarij testes,secundùm Vbar.idẽ in actione.versi.sed cum literis.& sequnt.Gu.Emancipatio tamen est de actis: & tunc requirit testes:quia similis est donationi & contractui.ff.de adoptio.post mortem.Bald.vide j.eod.§.nota quòd.& sequen.& §.acta. ¶Notarius creatus authoritate Papæ vel Imperatoris vbiqꝫ locorum habet exercitium officij.Secus in creato ab inferiore, puta à Rege vel habente authoritatem à consuetudine:quæ non habet exercitium extra territorium.versicul.& nota.& sequenti.Instrumentum factum tamen intra producit effectum suum & probationes ab extra.C. de testa.l.si non speciali. & de postula.l.ex ea.Bald.& sic est in voluntaria iurisdictione.Nam aut committitur à principe:& tunc potest exercere vbiqꝫ. Aut ab inferiore:& tunc non potest exerceri,nisi in territorio committentis.lege.ij.ff.de offi.proconsul.scd̃m Barto.in l.cunctos populos.Papæ ergo & Imperatori totus orbis est subiectus & vniformis:& quia imperium & papatus non possunt diuidi,saltem quotatiuè,& si dicas, si imperiũ non potest diuidi,quomodo valuit donatio facta ecclesię per Imperatorem?Respondeo,quia non donatur quota.puta dimidia Imperij vel quarta,secundùm res singulares,sicut hæres dicitur hæres vniuersalis insolidum,licet restituat alicui rem certam:sed si quota hæreditatis:tunc dicitur diuidi hæreditas inter eum & fideicõmissarium.Insti. de fideicomnis.hęredi.§.si quis vna.tamen vniuersalia nomina,non recipiunt diuisionem nisi diuiderentur in quotas.ff.de peti.hæredi.l.hæreditas.& de negotijs gestis.l.Pomponius.§.fi.Illud certum est,quód Imperium est ex diuina institutione inductum.& quòd non potest supprimi,& quòd temporalis iurisdictio est in Imperatore,tanquàm in radice,& per prius actu & habitu plena essentia: non potest Imperator tantùm donare quòd vilescat sua authoritas.in authen. quomo.opor. episc.in prin.in glos.& arg.not.ff.de lega.iij l.nomen.§.primo.quia minorem se facere non potest,in fraudem Imperij.argu.ff.de iurepatro.l. si libertus.Bal.Dei gratia.& beneficio.dic vt no.ff.de iureiur.l.Labeo.& vide l.fin.in prin.C.arbi.tu.Bald.Vide s̃.§.instrumentum factum.& j. de re iudi.§.Imperator.& j.eod.§.quid si rex.¶Quando notarius desinit esse tabellio,noua non condit instrumenta,sed vetera complet.Exemplum in notario ingresso religionem,& in condemnato.argu.ff.de publi.iud.is,qui reus.versic.inchoatus planè.Item qui suspensus est ab officio,vt excommunicatus.nam inspicitur initium temporis,quo tempore actus fuit efficacissimus.versic.sed cùm dixeris.& versicu.quid si instrumentum.versi.quid si tabellio.& seq.vide j.eod.§.si tabellio non est.Gul.¶Non perdit notarius officiũ ex ipso delicto,sed per sententiã vt ibi per Gulielmum.ff.de eden.si quis ex argentarijs.§.j.& idem de infami.l.ij.§.miles.ff.de infami.exauthoratio nanqꝫ requiritur, secundùm Odof.Debet enim de crimine pronunciari.ff.de iure fisci.l.eius, qui.Bald.¶Etiam hæreticus ipso iure priuatus conficit instrumentum inter ignorantes.versic.quid si instrumentum confectum.Gulielmus. argumentum C.de testa.l.j.C.de hæreti.l.Manichęos.in verbo,coniuncto.in glos.Gulielmus.¶Notarius potest facere scribi ex suo protocollo per alium:& ipse post ea apponere subscriptionem, & signum: & est originale,nõ exemplũ.versic.quid de hoc qđ faciunt quotidie.Non potest tamen alteri committere subscriptionem & signum,quibus stat completio instrumenti . nam completio delegari non potest.s̃.eod.§. ostenso.versi.quid si aliquid.per Gu.vide j.eod.§.non creditur exemplo.& §.tabellio non potest committere.¶Licet aliquis in instrumento dicat se notarium,non tamen ei creditur,nisi hoc saltem per famam probetur versic.illud autem Gul.Vide Accur.in corpore authen.de fide instru.& j.eod.§.instrumentum.versi.quid ergo. & versi.nunquid. & vide j.eod.§.ex sola.Gul.¶Notarius intelligitur conficere instrumentum de his quæ loco & tempore rogationis erant in fieri:de alijs non intelligitur loqui assertiuè, nec fidem facit versiculo in summa.nisi sint adminicula, & necessaria:vt l.optimam.& C. de fide instrumento.& iure hastæ fis.l.j.lib.x.in gloss.Sed illud ibi non procedit ex authoritate scripturæ:sed ex iuris præsumptione, et ibi not.Baldus.¶Interdum exemplum facit mentionem exempli C.de diuer.rescrip.l.sancimus. per Cyn.Interdum exemplum facit mentionem originalis:vt authen. si quis in aliquo documento.C.de eden.Interdum originale originalis de alio actu celebrato,de quo per Innoc.in c.quoniam contra.de proba.& Cyn.in dicta aut.si quis in aliquo.suprà alleg.Bal.¶Quando instrumentum,quod facit mentionem de aliquo,est originale nouum, licet descẽdat ex veteri,vt si quis promittit decem,tanquàm ex alio instrumento:tunc lecto instrnmento debiti,non est opus procedere primum instrumentum:quia secundum est originale,non exemplum.versic.penul.quod est nota.Guli.Facit C.de non nume.pecu.l.generaliter. imò ibi fuerunt verba prolata ab eo,qui confitendo poterat præiudicare,non ab alio.Bald.s̃.§.non creditur exemplo.¶Nota quòd in actis iudicialibus,non est necesse apponere testes.versi.fin.Guliel.sed diem sic.¶Ex sola quasi possessione officij,nõ præsumitur quis tabellio,nisi iuuetur alijs coniecturis.§.instrumentum.versi.quid ergo.vide quod not.in fin.C.de fide instru.solemus.per glos.& Cyn.sed ex sola quasi possessiõe,præsumitur quis habilis.C.de testa.l.j.& inhabilis.C.de ser. expor.l.moueor.Bal.Vide §.licet aliquis.¶An locus sit de substantia instrumenti:dic' quòd sic, saltem de consuetudine loci. ☞Nam nullo iure cauetur quòd locus debeat inseri, sed seruantur consuetudines regionis. ✻ versi.quid si locus.Guli.Secus in testibus:quia testes nõ debent respondere,nisi ad interrogata.secus in instrumento.¶Item iudici committitur forma interrogandi in testibus.vnde potest interrogare de loco & tempore si vult.quan. suppletionem non potest iudex facere circa instrumentum:quia instrumentum non suscipit magis & minus:nam in seipso consistere & firmum esse debet.Bal. Vide omnino quod not.in c.abbate sane.de re iudi.lib.vj.in glo.¶Notarius non potest corrigere instrumentum suum,redditum parti,nisi probetur error: & tunc iussu iudicis.versic.sed nunquid confecto.quia non potest esse contrarius suæ scripturæ.ff.de testi.qui falsa vel varia.Alij dicunt, quia est functus officio suo.quæ ratio non est vera.nam secundùm hoc nec similem scripturam posset conficere.Bald.imò etiam non redditum, si iam in protocollo compleuit:vt j.eod.§.rogatus. ¶Pone quòd in protocollo est dies,sed in instrumento reddito parti deest,an ex protocollo potest suppleri & iuuari?Certe sic:versi.quid ergo.sic not.Gul.quia vigor iste sumitur ex radice.Bal.¶Ratione partis vitiatæ visibiliter perit tota scriptura:quia indiuisibilis est tota scriptura:aliàs fides tabellionis.versi.quid si aliquis.Guliel.& in l.edicti.C.de edic.diui Adria.tollẽ. Nam vitium ex aliquo sumptum trahitur ad vniuersum iñ instrumentis:hoc est verum in falso propriè sumpto.secus in quasi falso.ff.de fal. l.filius.§.j.Item secus in diuersas personas.C.de fide instru.l.ij.Bald.vide s̃.de lit.contesta.§.ij.& j.eod.§.an iudex possit.¶Si deficit causa in promissione,valet instrumentum.secus si deficit causa in confessione. Azo in Summa,in aut.de fide instru.versi.item opponitur contra.vide s̃.eo.§.vnum instrumentum.Guli.¶Breuis forma instrumenti non nocet:quia verba dilatari possunt,substantia mutata.versi.item opponitur quòd res.Guliel.præsertim de consilio sapientis.Guli.ff.de hære. insti.l.illa institutio.& debet arctare consulendo de iure,non de facto, secundùm Ray.vide j.eod.§.tabellioni.¶Commune Perusij vendidit suos reditus secundùm formam schedulæ,quæ primo scribitur.dico, ꝙ iste contractus est in scriptis:& standũ est schedulæ:nec potest aliquid addi,diminui,mutari,vel prorogari.ff.loca.l.item quæritur.§.fin.Bald. ¶Rogitus notarij,non dicitur publica scriptura,nisi sit cõpleta, & habeat signum notarij.not.C.qui pot.in pign.hab.l.scripturæ.postquam verò est ibi subscriptio & signum,statim est quæsitum parti ius probationis ex eo.vnde etiam non redditum parti non potest tangi vel corrigi,nisi iudicis authoritate:quia iudex potest parti causa cognita præiudicare:vide s̃.eo.§.notarius non potest.& j.eo.§.notarius potest impetrari.¶Sed tabellioni data est potestas addendi & minuendi ad sensum sapientis,potest addere capitula,quæ iuris sunt,ad corroborationẽ facti & contractus,non mutata substantia.versi.quid si à contrahentibus.Nec potest adijcere pœnam,quæ non fuit à contrahentibus apposita.arg.ff.de verbo.oblig.l.ex ea parte.Sed ibi in fiendo, non in facto loquitur.Verbum autem solenne,puta stipulationis vocabulũ,vel alia iuris vocabula,potest bene apponere, secundùm Guli.facit quod not. ff.mand.mandato.§.fi.vide s̃.eo.§.breuius.& s̃.de arbi.§.an possit addi.¶Tabellio non potest committere suum officium,vel suas vices alteri:quia suum officium est inseparabile:nec potest vnus notarius rogari, & alter publicare de mandato suo.versi.sed nunquid videmus. & versic.præcedenti.Guli. Vide s̃.eod.§.notarius potest facere.¶Præsumitur potius pro instrumento liberatorio, quàm obligatorio.versi.sed pone duos.Guliel.

☞Si est sententia pro instrumento,non potest cõtrarium probari per testes.versi.sed eodem.✻ ¶Si tabellio non est condemnatus de falso, valent eius alia instrumẽta:quia eius authoritas viget vsquequo remoueatur.versi.item opponitur quòd tabellio.Gul.¶Si autem est condemnatus:tunc aut de crimine tabellionatus,puta de falsa scriptura: quia desinit esse tabellio, & debent sibi auferri instrumenta sua siue officia

quæcunque habet occasiõe tabellionatus, & dari alteri: vt in aut. de armis. in fi. colla. vj. & ibi not. in glo. ordi. gesta valent, gerenda non valent. C. de senten. l. ij. Aut de alio crimine extra officium tabellionatus: & tunc sententia priuat cum fama & fide: vt si de aliquo alio falso condemnetur, & non valent eius instrumenta: aut fama, & nõ fide: vt si cõdemnetur de furto vel atroci iniuria: & idem, quia publico officio amodo vti non potest. Aut nec fama nec fide: vt si condemnetur de culpa vel leui iniuria: & tunc non perdit tabellionatum. arg. ff. de mino. l. diuus. à contrario sensu. Et facit C. de digni. l. iudices. lib. xij. & not. ff. de infa. l. ij. §. miles. Et prædicta vera, si condemnetur ex veris probationibus. Secus si ex cõtumacia: quia tunc non perdit officiũ publicum: quia condẽnatus ex contumacia nõ fit infamis. l. ij. C. de mod. mulct. in glo. secũdum quosdam. Sed tu dic cõtra, si bannũ æquiparatur deportationi: vt not. Insti. quib. mod. ius pat. potest. sol. §. relegati. arg. ff. de tut. & rat. distrahen. l. tutor Reipublicæ. §. fi. qui officium tabellionatus, est de iure ciuili: ideo deportatus vel quasi, perdit ipsum, secundũ Bart. Vide s. eod. §. quando desinit. Bal. ¶ Confessio facta coram arbitro, non infamat, nec valet ad corporalem pœnã. versi. sed pone tabellio. Guli. quia est facta coram iudice incompetenti, vel verius nullo. C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. §. at cum humana. ¶ Non dicitur loqui notarius, qui scribit verba sententiæ: sed scribit verba iudicis. ibidem. Gul. arg. contra, ff. de pign. l. fide. §. pater. vide in eodẽ. §. notarius, qui est Romæ. ¶ An iudex possit comburere falsum instrumentũ. §. instrumentum. versic. sed nũquid iudex. Guli. ¶ Notarius potest adscribere sibi in testamẽto nũcupatiuo absque pœna falsi. versic. quid ergo si testator. Guli. non tamen sua scriptura probat pro se, quia esset testis in sua causa. Et si dicas, hoc enim licitum est testi in testamento nuncupatiuo. Insti. de testa. §. legatarius. Respondeo, si est quæstio inter hæredem & legatarium: tunc nõ potest esse testis. Si autem inter hæredem & extraneũ: tunc sic, secundũ Guli. ver. quid de legatarijs. Vel dic quod implicitè potest attestari solennitati & scripturæ recognoscendo suũ sigillum, & iuuando scripturã: sed explicitè non potest testificari de suo legato, præsertim nulla facta scriptura. vnde in testamẽto & rescriptis toleratur magis testimoniũ: quia forte ignoratur quid contineatur in scriptura: & sic implicitè tantũ attestatur, nec habet proprij cõmodi cogitationem testis, qui ignorat intrinsecum tenorem scripturæ & specificæ dispositionis testatoris. Sed vbi probatio fundatur ex dicto specifico testis: tunc per se non potest testificari. Si ergo in testamento in scriptis interrogatur testis, quid ibi contineatur, tutius est quod dicat, nescio specificè. ff. de testa. l. hæredes palam. Sed vbi scriptura est publica: tunc scriptura probat totum facti tenorem: quia in scriptura probationis, ius positum est. & de ista probatione, quæ in scriptura publica cõsistit, potest intelligi. Guli. Vide j. de re iudi. §. quod tabellio. ¶ Per exceptionem falsi, non tollitur accusatio falsi: quia per exceptionem non potest crimen puniri. ergo nec ecõtra criminosus absolui: vt no. in l. ij. §. si publico. ff. de adul. versi. quid si. Guli. sed ciuilis actio, bene tollitur. C. de fid. instru. l. fi. in fi. Licet autem vi exceptionis testis vel tabellio nõ puniatur: tamen ex officio iudicis potest puniri. Guli. ¶ Productio instrumenti, firmat instrumentũ contra producẽtem, vt ei stetur tanquam vero. versi. vltimò nota. Guli. ¶ Acta per publicam manũ scripta & publicata valent in alieno iudicio inter easdem personas. Exigitur autem publicatio in attestationibus: quia notarius non potest se subscribere, & signũ apponere & publicare. de re iudi. l. gesta. Vnde autem rationem probant: quia notarius nõ potest eas redigere in publicam formã: nec cuique publica. §. satis vtiliter. quia non debet publicare, nisi de mandato iudicis, vide s. §. nota quòd. ¶ An valeat confirmatio, si non producitur originalis confessio? Dic quod si confirmans dicit se vidisse confessionem, non est opus eam produci: aliàs sic §. nunc autem. versi. ij. Guli. & C. de quadri. præscrip. l. ij. & j. versic. iij. Bal. ¶ Aliud est priuilegium, & aliud est cõfirmatio: vt not. Inno. de re iudi. c. cum inter. Guli. arg. ff. de libe. leg. l. Aurelius. §. testamẽto. per Iaco. ¶ An sufficiat in priuilegijs clausula illa generalissima, *scilicet*, non obstante aliqua lege? Dic quòd sic, si scribitur ex certa scientia. versi. & scias. Guli. De hoc nota. C. de natu. libe. l. j. & ff. quod quisque iur. l. iij. §. si is, pro quo. C. de prescrip. trigin. ann. l. omnes. Bal. ¶ Priuilegium in dubio præsumitur reale, quando est concessum loco: secus si personæ. versi. item quod fuit. Guli. de censi. quanque. in glo. vide de insti. c. cùm venissent. ¶ An clausula in principio vel in fine posita, referatur ad omnia: vide plenè in versi. item excipe. Guli. ¶ Quot modis perditur priuilegiũ. versi. item opponitur. & ibi plenè per Guli. ¶ Quid si Rex vel Imperator fundat & dotat ecclesias, an successor poterit reuocare? Dic quod non, nisi ob id, Imperium & regimen enormiter lædatur. §. nunc autem. versic. fin. Guli. Et nota hic contra donationes factas ecclesiæ. Guli. Vide j. eo. §. notarius cre. ¶ Filiusfami. cum consensu patris facit testamentum adiecta clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorũ, & cuiuslibet alterius vltimæ volũtatis. Quæritur an valeat vt donatio causa mortis? Et dic quod non: quia in generali locutione non continetur donatio causa mortis: sed debet specialiter denominari. ff. de dona. l. filius. §. compendiosæ. versi. quid si filius. Guli. Si ergo explicitè fiat mẽtio, quod valeat iure donationis causa mortis: tunc valet eo modo, si res transiuit ad contractum inter partes, aliàs non. De hoc not. C. qui testa. face. pos. l. scimus. per Cy. Et alia ratio, quare prima clausula nõ operatur, scilicet quia nomine vltimæ voluntatis non continetur donatio causa mortis: quia donatio causa mortis magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati: quia formaliter est pactum: vt l. ij. ff. de dot. præleg. & ideo sequitur aliud, licet explicitè diceretur quòd valeat iure donationis causa mortis, tamen non valeret nisi partibus præsentibus. ff. de dona. causa mor. l. inter. & facit C. de pac. l. licet. & quod not. C. de sac. san. eccl. l. illud. & C. de dona. l. nec ambi. Bald. vide j. eod. §. si quis donet. licet non multum ad propositũ. ¶ An exbannitus possit testari. ver. quid de bannito. & tenet glo. quæ est in §. relegati. Iaco. de Aret. dicit quod aut vult testari secundum statuta & priuilegia patriæ: & non potest: quia lex patriæ sibi non patrocinatur, cùm ciuis esse desierit. ff. de capi. dimi. l. amissione. §. j. Aut secundum ius commune: & potest. ff. ad Trebel. l. ex facto. §. ex facto. per Guli. & Iaco. Nam bãnum est stricti iuris, & est potius interlocutoria, quam diffinitiua. C. de here. insti. l. j. per Cy. & ibi plenè per Bart. & vide Bal. super Inno. de sent. excom. c. nouerit. ¶ Si decesserit vnus ex testibus testamenti in scriptis, an per sex testes probetur iudicium testatoris? Et videtur quod sic: quia probant solennitatem: qua probata, voluntas scripta præsumitur esse vera. versi. quid si vnus ex. Guli. In contrarium facit quod not. ff. quemad. testa. aper. l. ij. & C. eo. l. ij. & potius videtur dicendum econtra, quod sex, vel quinque testes, probent voluntatem. ff. de reb. eo. l. fi. qua probata, præsumitur solẽnis: vt C. de iur. & fac. ignor. l. si post diuisionem. Nam volũtas est subiectum: solẽnitas est accidens: & subiectum potest probari esse. & intellige absque accidẽte: sed non accidens sine subiecto. Nam accidẽs esse, est inesse, secundũ Aristotelem. & facit quod not. in l. ij. C. de secun. tabu. vbi glo. tenet quod vnum sine altero probari non potest efficaciter. & hæc vera. Bald. & vide s. eo. §. instrumẽtum. habet tres testes, quorum vnus sit sacerdos. sufficit in omni testamento secundum ius canonicũ. versi. item per ius canonicum. Guli. ¶ Consuetudo potest relaxare solennitates testamentorum. versi. sed nunquid de cõsuetudine. cum seq. ¶ In contrarium facit l. vlti. C. de testa. Solu. Ibi loquitur de consuetudinibus, quæ erant ante illam legem. sed non probet in futurum consuetudinẽ induci. Sed Iac. de Are. tenet quod consuetudo nõ valet de minori numero testium, quàm ibi dicatur. ff. de testa. l. testamenti. per Iaco. Sed nũquid hæc consuetudo patrocinabitur aduenæ ibi testanti? Respondeo, non: quia non sortitur quis forum testãdo: secus in contractibus, vel quasi. C. de emanci. l. j. Bal. Alij dicunt quod quo ad bona ibi sita, valet testamentum: quo ad alia bona non. arg. l. iij. C. vbi pet. tut. De hoc C. de sum. trini. et fid. cath. l. j. per Cy. & Guli. vide j. de sentẽ. §. an quo ad successionem. ¶ Ante litis contestationem cogitur quis eligere, an vtatur scriptura & institutione an vt fideicommissario: sed post litis contestationem non tenetur eligere, nec eligendo declarare. versi. & nota quod. Guli. & hoc verum in re certa: secus in re incerta. ff. de rei vend. l. idem Pomponius. §. fin. Baldus. ¶ Clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: nihil operatur, quando testamentum rumpitur præteritione posthumi: quia verbum valet, est præsentis temporis. Secus dicendo, si non valebit: maximè si exprimatur ex causa præteritionis, vel alia. versi. item vide si est ibi. & versi. seq. Item non facit vim in conditionalibus verbis, vtrũ sint præsentis tẽporis vel futuri. Sed glo. in aut. ex causa. facit vim: quia institutio videtur à fatuo facta. vnde non deuoluitur in fideicõmissarium per l. Titia. ff. de inoffi. test. Idem tenet Guli. de Cu. C. de codic. l. fi. Dy. tenet idem, quod Spec. & videtur casus à contrario sensu. ff. de fideicõ. lib. l. generaliter. §. ex testamento. & ibi per Iac. de Are. Non obst. l. Titia. quia loquitur in exhæredatiõe. Nam aliud est in filios insanire, aliud consiliũ Galli Vellei non perpendere: vt not. glo. in simili. Insti. de oblig. quæ ex male. §. si iudex. Nec obst. ff. de leg. iij. l. ij. quia ibi à persona, hic ab ipsis bonis. Et in rem relinqui videtur. simile ff. de lega. iij. l. si fic. & l. si ita. secundũ Cy. Dy. & Bar. & nõ detrahet filius, nisi debitũ bonorum subsidiũ: quia videtur prohibitus alienare institutus. quod not. Bal. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit: quod de præsenti nõ valeat? Respondeo, vera est cõditio. ff. de verb. sig. l. verbum, oportebit. ¶ Quãdoque clausula indefinitè apposita, videtur magis grauare bona, quam personam: secus si certa persona. ff. de leg. iij. l. ij. sic ff. de testa. tute. l. pater. In istis ergo cõditionibus quandoque testator duo significat tẽpora, vt cũ dicit, si non valet vel valebit: quandoque vnũ tantũ: vt cũ dicit, si non valet. Idem tenet Dy. sed Pet. & Iaco. tenent quod illa conditio, si non valet: vsque ad mortẽ extendit. ff. de test. tut. l. fi. nam testator semper loquitur vsque ad mortẽ. ff. de leg. j. l. talis scriptura. C. de testa. tute. l. ij. Ista ratio videtur falsa. ff. de libe. causa. l. Aurelius. §. testamento. de aur. & argen. leg. l. si ita. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit? Respondeo, præsens & futurum comprehẽdit. ff. de verb. signi. l. verbum oportebit. ¶ Quid si dicit per copulam, si non valet, & non valebit? Respondeo, ponitur pro disiunctiua vt quodlibet verbum aliquid operetur. argu. ff. de lega. j. l. si quod. ¶ Quid si dicitur non valeret? Respondeo, omne tempus complectitur: quia conditio per si, designat propriè futurũ. Nam propriè conditio est de futuro. ¶ Quid si dicit, volo valere iure cuiuslibet vltimæ voluntatis? Respondeo, idem: quia præsens confusum, præsen-

tis non

tis non tenet vsum. Et vide quod nota. de continuatione ex præsentibus in futurum. ff. de acquir. poss. l. j. §. veteres. Barto. ¶ Quid si testamentum non valet, ratione reuocationis: vtrum clausula codicillaris aliquid operetur? Dic quòd non. versic. pone. Guli. quia deficit ratione voluntatis mutatæ, non ratione voluntatis omissæ. Bal. ¶ Quid si deficit institutio, quia institutus decedit ante mortem testatoris? Dic quòd si erat grauata persona: tūc deficit onus. Sed si erat grauata portio, tunc debentur relicta. argu. ff. de lega. iij. l. j. §. sciendum. versi. sed pone quidam. Guli. ¶ Si duo sunt instituti, vnus purè: puta vxor in vita sua. alius sub conditione, puta Titius post mortem vxoris: An vxor purè instituta hæres, erit hæres interim in solidum? Tenet quòd sic per glo. l. ij. ff. si pars hæredi. pet. versic. sed si duo. Guli. & sic est hæres ad tempus incertum. quod esse potest alio dato hære. C. de hære. insti. l. extraneum. per Guli. de Cun. Bald. ¶ An testamentum possit fieri irreuocabile per iuramentum? Tenet quòd non de iure ciuili. secus de iure canonico. versic. quid si quis. Guli. Nam & per contractum potest hoc fieri secūdùm Dy. ergo fortius per iuramentum. Bal. Sed contrarium est verum: quia non debet valere testamentum, si testatorem pœnitet. C. de sacrosanc. eccle. l. j. & deficit ius naturale, id est, consensus: & iuramentum non potest immutare naturam testamenti. Vnde veritas est quòd valet secundum: sed testator est periurus secundùm Ioan. And. imò non est periurus: quia non valet iuramentum, cùm sit contra bonos mores. ff. de verbo. oblig. l. stipulatio hoc modo. secundùm Barto. ¶ Sed testamentum imperfectum tollit completum, quo ad legata. non quo ad institutionem. ff. de lega. iij. l. si iure. versi. quid si primo. Guliel. ¶ Mater & pater possunt instituere filium naturalem, coram duobus testibus. versi. quid si mulier. & versic. quid si pater naturalis. Guli. In matre concedo: quia pro iusta reputatur: nec quo ad matrem est differentia naturalis atque legitimi. ff. vnde cogna. l. si spurius. §. si hac parte. Insti. ad Orfic. §. nouissimè. C. quando muli. tute. offi. fun. pot. l. fi. In patre autem si consideras. l. vlti. C. famil. ercis. illa loquitur tantùm in suo & emancipato. Si consideras §. ex imperfecto. ille §. extenditur ad matrem. Sed magis facit l. vlti. C. de confir. tut. quæ videtur hoc decidere: nisi exponas, vt ibi not. in glos. Bal. Pater autem non potest institui per filium, nisi testamētum sit solenne. versi. quid si filius. Guli. ¶ An executor possit ponere manum ad quam rem vult. C. quādo dec. opus non est. l. ij. in glo. ¶ In relictis ad pias causas cessat omnis Falcidia: ergo & Trebellianica. ver. sed cum deducto. Guli. est verum quòd l. si quis ad declinandā. hoc non dicit: quia ibi prohibet executori ne detrahat, non hæredi. Executor enim non admittitur ibi, nisi pro pauperibus. Ergo non detrahet quicquam ex eo: quia verè non est sibi ipsi hæres, sed alijs. ergo nō detrahit: quia non est qui possit detrahere. §. sed cum deductio. Guli. ff. de leg. j. l. cum filio. vide j. qui fil. sint legi. §. fin. & de re iudi. §. qui relicta. ¶ De relictis pro restitutione incertorū, nihil detrahitur. versi. item scias. Gul. nec habet hæres interuallum inuentarij, vbi periculum animæ vertitur: vt not. C. de iure delib. l. fin. §. donec. secundùm Azon. & Richar. & ibi per Cy. in additio. Bal. ¶ Notarius potest interpretari scripturam suam: vt not. ff. de appel. l. ab executore. Bald. & declarare eam incontinenti. secus ex interuallo. quod not. vide s. §. rogitus notarij. ¶ Si bannum nō est legitimè cancellatum, non tenet cancellatio, & ex eadem scriptura fit probatio. C. quomo. & quando iud. l. si præses. Bald. Forma illa, substituit vulgariter, & per fideicōmissum: ponitur in Spec. de instru. edit. §. vt autem caute. in ij. col. Guli. & tūc substitutus habet eligere, ex quo capite veniat. C. de codicil. l. fin. ff. ad Trebel. l. recusare. §. Titius. Bald. ¶ Præteritio cum causa ingratitudinis inserta, est idem quod exhæredatio sine causa, aut propriè dicitur præteritio. versi. si autem is, qui aliquē. Guli. aliter not. in auc. de hæred. & Falci. §. exhæredatos. & per Dy. in l. Gallus. ¶ Filia potest institui in legitima: ergo & in dote, quæ in legitima computatur, & non dicitur præterita. versic. sed super forma. Guli. ¶ Practica formę testamenti in scriptis multos habet angulos, in versi. testamentum. & versi. seq. tamen cum pater inter liberos testatur, solennia non sunt necessaria: vt in §. ex imperfecto. secundùm Dy. vt in auc. hoc inter liberos. per Accur. & docto. ¶ Practica formæ testamenti cęci, quæ multos habet anfractus. versi. illud quoq;. nec distinguitur in testamento cæci inter liberos, vel non. Guli. ¶ Legata debent scribi hoc modo: quia primò illicitorum restitutio. secūdò expensæ funeris. tertiò pro anima. quartò cætera. ¶ Hæredis institutio potest fieri per casus rectos & inflexos. Item per verba directa & cōmunia. Item per vniuersalia & singularia. l. j. §. si ex fundo. de hære. insti. versi. tertio dicendum. Guli. Integrum testamentum potest reddi legatario. Item & sua particularia tantùm cum substantialibus partibus. versic. & breuiter. Guliel. ¶ Tria sunt genera executorum, sicut tutorum. nam alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui. §. nūc verò aliqua. in prin. Guli. Ista duo genera vltima habent locū tantùm in relictis ad pias causas. Guli. ¶ Executores testamenti habent varia nomina. Nam quandoq; vocātur executores: vt not. Accur. in l. si quis pro redēptione. Quandoq; dicuntur distributores: vt l. pecuniæ sortem. Quandoq; commissarij: vt l. nullis. C. de epis. & cle. Quandoq; prouisores: vt l. Theopompus. de dot. prǽleg. Quandoq; procuratores. ff. mand. l. si verò non remunerandi. §. fi. Quādoq; ministri. ff. de leg. ij. l. si quis Titio. Quandoq; gladiatores, & breuiter nomina eorum sunt secundùm actus, quos habent exercere. Nā aut mandatum eorum fundatur super certo: & tunc propriè dicuntur executores. Aut super incerto: & tunc dicuntur cōmissarij. arg. Instit. de fideicom. hære. in prin. Executor enim propriè est, sicut pica & organū. argu. extra, de appel. c. nouit. de hoc in versi. porro. per Guli. ¶ Si testator dixit, relinquo talem executorē: nec dixit ad quid: omnia exequenda videntur sibi cōmissa. De hoc in versi. quid ergo. per Guli. quia clausula generalis, refertur ad omnia. ff. de serui. vrb. præd. l. si seruitus. Bald. ¶ Assumptus ad consulēdum, non est propriè executor. versi. sed quid si dixit. Guli. ¶ Si testator mandat aliquid fieri ad voluntatem executoris, valet testamentum. & eius voluntas est sequenda. versi. quid si testator. Guli. argu. contra ff. de hære. insti. l. illa institutio. & l. captatoriæ. Solu. Hic ad pias causas. extra, de testa. c. cùm tibi. vel hæc voluntas respicit actum executiuum, nō actum dispositiuum. ff. de reb. dub. l. verum. §. j. Bal. ¶ Si executor malè arbitratur, episcopus corrigit errata, cui cura animarum incumbit. versi. quid si male. Guli. ¶ Si moritur executor incertorū, succedit episcopus, vel alium subrogat. versi. sed pone. Guli. ¶ Inter executores non est locus iuri accrescendi, si sunt executores incertorum: sed loco mortui debet subrogari datiuus. Sed si ad certū sunt deputati, etiam vnum fieri potest. versi. quid si sunt plures. Guli. Et lege id, quod per Iacobum: quia in primo casu mortuus habetur pro discordante: ideo episcopus supplet. in eod. §. versi. Sed quid erit si omnes viuunt, & concordant in vno: episcopus non habet quicquam facere: sed si discordant, potest episcopus addere vni parti, vel ipse solus exequi. versi. quid si plures. & versi. sed quid erit. Guli. hoc verum, si nō inuenitur maior pars. aliàs statur maiori parti: & potest vnusquisq; deponere votum suū separatim: quia non faciunt collegium. ff. de pac. l. cùm in eo. Imò videtur q; debeant simul conuenire. ff. de arbit. item si vnus. §. fin. & l. sequen. quod est tutius & verius: quia officium non debet diuidi. Bald. Vide j. eo. §. vnus executor. ¶ Ex stipulatione sacerdotis, alterij quæritur: quia sacerdos in suo officio & appēditijs est publica persona. versi. item cum. Guli. ¶ Merus executor non potest agere nisi ad pias causas: vel nisi hoc habeat in mandatis. versic. & scias. & versic. seq. Guli. ¶ An executor teneatur satisdare. versi. quid si hæres. Guli. arg. ff. loca. l. insulam. §. fin. & ibi quid de fratre minore. Bald. ¶ An executor possit reddere rationem per suum iuramentū. C. de dona. l. si quis pro. de accusa. c. qualiter. versi. quid si ex. Guli. ¶ Executor non potest facere distributionem, nisi adita hæreditate, etiam ab intestato facta repetitione. versi. sed quæro. Alleg. ff. de fideicō. lib. l. ij. Guli. Et nota. ff. de hæred. insti. l. qui filio. §. seruus. vbi est glo. Bal. ¶ Executor ad pias causas potest facere procuratorem super actione, quam habet, etiam ante litis contestationem. versi. nunquid causa. Guli. & hoc in iudicijs: non tamē potest alteri cōmittere ea, quæ industrialia sunt. l. cuius bonis. de cura. fur. Guli. ¶ Distributor ad pias causas, est hæres pro pauperibus, secūdùm Rolandinū. sed nomine, non re, secundùm Accur. vel propriè nō dicitur hæres, sed administrator, secundùm Azo. versi. item pone quòd aliquis sit loco. Guli. ¶ Mater finita tutela, & commissaria dicit se habere conscientiam de quibusdam malè ablatis per defunctū: & ideo vult retinere pecunias pupilli, vt eas reddat: quæritur an possit. versi. sed pone quædam. si constat sic: aliàs non. Guli. ¶ An instrumenta rei legatæ debeant dari legatario. C. ad leg. Falc. si prædiorum. versi. sed quæritur. per Guli. ¶ An executor vltimæ voluntatis possit vendere. C. quando decre. opus nō est. l. ij. ff. de alimē. leg. l. alio hærede. & ibi plenè de materia executorum, per Bart. versi. sed an executor. Guli. dic q; non, nisi in duobus casibus, scilicet quando testator ei hoc commisit: & quādo habetur loco hæredis vniuersalis: & quando aliter non est vnde soluatur, & vendet hæres, non executor. versi. sed quid si non. Guli. ¶ Quo iure agit executor contra nomen debitoris. versi. illud. Guli. & an satisdet: & quid si debitor vult magis soluere hæredi, quàm executori. versi. sed nunquid iste. & versi. seq. Guli. Et an hæres compellatur agere vel cedere iura pro solutione? Dicit q; non cogitur nisi cedere. versi. sed an ex lege. Vide etiā ff. de administ. tut. l. Lucius. §. fi. Bal. ¶ An executor possit transigere cum debitoribus, vel compromittere. argu. q; sic, in non liquido. C. de transac. l. præses. versi. de illo. Guli. ¶ Vbi executor impeditur opus exequi. versi. quid si executor impotentia. Guli. ¶ An tempus appositum in vna parte testamēti, videatur in alia parte repetitū. C. de oper. lib. l. Titius. ¶ An executor possit eligere vnum pauperem. C. de testa. mili. l. captatorias. per Cy. ¶ Merus executor nō potest instituere ex Trebellianica. arg. ff. de iure dot. l. si mulier. §. ex asse. hæres interdum potest, & non debet. C. de fideicō. l. post mortem. Interdū nō potest, nec debet: puta in præiudiciū tertij: vel vbi est incertitudo personæ. ff. de lega. j. l. filius. §. diui. Vel dic q; restitutio ex Trebelliano habet tres effectus, scilicet transactionis, exonerationis, & liberationis à fideicommissario. Quo ad primū effectum, potest statim restitui: nec tñ est donatio, sed præuētio solutionis. ff. de leg. ij. l. Luci⁹. & de sol. l. sub cōditione. & ideo tex. in l. post mortē. vtit verb. satisdare. quo ad secūdū nō.

vnde creditores adhuc habent restituentem obligatum: quia plus tempus non cadit sub voluntate testatoris: sed propter eum est. ff. de leg. ij. l. Lucius. §. testatorem. Item nec exoneratur restituens alijs fideicõmissarijs: vt d. §. diui. ¶ Quando cõditio inseritur actui, ad hoc vt actus sortiatur effectum, debet conditio extitisse. & facit ff. de hæred. insti. l. iij. §. qui fide. Bal. ¶ Executor tenetur inuentarium facere, quando vult administrare, sicut orphanotrophos, & tutor. versi. sed an tenetur. & hoc, si est distributor vniuersalis. secus si ad certam rem. Guli. ¶ Omnis executor tenetur reddere ratione eorum, quę administrat. versi. sed an simpliciter. Guli. & an stetur suo codici rationum. versi. sed nunquid secundum. ff. de tute. & rat. distrahen. l. j. §. officio. per Dy. ¶ Si vnus executorum moritur, an accrescat alteri coniuncto verbis vel non. versi. sed si aliter ex. Guli. Et si omnes sunt mortui, commissaria & industrialis executio ad episcopum redditur seu deuoluitur. versi. quid si vnus. vide s. eo. §. inter executiones. ¶ An præsentes possint exequi, collegijs absentibus irrequisitis? versi. sed quæritur an. Guliel. ¶ Si executores non sunt concordes, episcopus faciat quod vult. versic. sed quid erit. Guli. ¶ An sit melior conditio occupantis. versi. sed nũquid. ver. Guli. C. de autho. præstan. l. fin. Guli. ¶ Si vnus executorum renunciat, an alius solus exequatur. versi. sed quid si vnus. G. ¶ An executor suspectus possit remoueri. versi. quid si executor est suspectus. Guliel. C. de procur. eum qui. Bald. ¶ An executor cogatur exequi. versi. item quæritur vtrũ sic postquàm res ad eum peruenit. G. Et an contra executorem necessarius sit libellus. versic. quæritur autem qualiter. Et an intra annum possit cogi. versi. seq. G. ¶ An non adita hæreditate, valent pia legata. versi. sed pone quòd ex eo sit. secũdùm Guli. Contrarium not. j. de re iudi. §. quòd relicta. ¶ An hæres possit facere distributionem sine executore. versic. denuò quæritur certa sic, incerta non. G. ¶ Nota ꝙ relicta ad pias causas possunt peti vsq; ad xl. annos. vt in authen. de eccle. titu. §. pro temporalibus. colla. ix. ¶ Videtur quòd distributor hereditatis non possit soluere æs alienũ: quia hæreditas dicitur, ære alieno deducto. ff. pro soluto. l. mutus. Bal. ¶ Quæ dicãtur relicta ad pias causas, vel ad pios vsus, & quod generaliter relictum pro bono animę, dicitur ad pias causas. ff. de lega. iij. l. si quis Titio. per Accur. versi. & scias quòd inter. plenè per Guli. & C. de sacrosanc. eccl. l. illud. in glo. Bal. Et an ad pias causas exequendas, quilibet agere possit. versic. sed nonne cuilibet. per Guli. ff. de lega. j. l. ciuitatibus. per Bald. ¶ Nomine fortisfactorum vel illicitorum, continentur extorsiones, non debitæ ex contractu, nisi post moram. versi. adhuc autem quæritur. G. Hoc intellige de debito reali, & non de personali. Bal. ¶ An monachus, conuersus, canonicus, prior vel episcopus, possit fieri executor testamentarius. versic. sæpe enim quæritur. & sequenti. Guli. ¶ An officium executoris transeat ad hæredem vel successorem, not. de cura. fur. versi. eius nuper bonis. & sequen. Guli. ¶ An mortuo episcopo capitulum succedat in executione testamenti. versi. item circa legitimos. Guliel. ¶ Si episcopus est infirmus, an habeat executionem archiepiscopus: nota versi. sequẽ. Sed an iudex secularis. versic. sequenti. Guli. Iudex secularis habet compellere, non exequi. ff. de peti. hæred. l. hæreditas. argu. contra. ff. de vsufru. lega. l. legatum. sed ibi non est ad pias causas. Bal. ¶ Executor debet exequi intra tempus sibi assignatum, aliàs priuari poterit. versic. penul. Guliel. ¶ Constitutiones episcopales præfigunt terminum, & dicunt quòd etiã ignoranti labuntur termini, propter bonum animæ testatoris & episcopus faciat. argu. ff. de infa. l. genera. & ibi omnino vide Barto. & argu. in l. si partem. §. j. ff. quemadmo. serui. amit. C. de præscrip. long. tempo. si contra videtur. ff. de decre. ab ordi. faciẽ. l. fin. & de ædili. edic. l. conspe. & c. statutum. de præben. lib. vj. Dic, aut termini lapsus est alicui fauor, & currit ignoranti: aut præiudicium, & tunc non currit: aut nec fauor, nec præiudicium, & tunc currit ignoranti, vt hic. Bald. ¶ Si executor impendit aliquid de suo, recuperat. versi. fin. Guli. in l. fin. ff. de nego. gest. l. qui aliena. §. libertas. ff. ad leg. Falci. l. j. ff. de iure delib. l. fin. §. in computatione. Bald. ¶ Si quis donat proprietatem reteto vsufructu in vita, ista donatio est inter viuos: licet executio eius quo ad vsumfructum, sit collata post mortẽ, & licet fiat mẽtio mortis: quia nõ adijcitur mors verbo principali, quod est donatio: sed verbo executiuo: vt patet in forma, quam ponit Spec. in §. porro. versi. donatio autem. ¶ Et nota, quòd triplex est species donationis, scilicet mera causa mortis, mera inter viuos, & quasi media, inter has. & bene facit ad hoc quod not. ff. de lega. ij. l. cùm pater. §. Mæuio. Bald. vide s. eod. §. filiusfamilias. Si quis donat plures possessiones, sigillatim enumerando, plures sunt donationes: secus si vno generali vocabulo. versi. optimum. Guli. ¶ Potest opponi pactum, quòd donatio non reuocetur occasione nascentium liberorum: & tunc cessat l. si vnquam. sed non cessat querela inofficiosæ donationis. versi. donatio autem firma. Guli. ¶ Codicillus non reuocatur per alium codicillum causa diuersa: sed testamentum per aliud testamentum sic. §. viso. versi. & nota quòd tutius. ¶ Quinque sunt inuentaria, scilicet tutoris, curatoris, orphanotrophi, hæredis, & fisci. de instru. edi. §. edito. in princi. Guli. vide s. de actore. §. tut. & de cura. §. j. ¶ Inuentarium præiudicat tutori, quo ad ea quæ supprimi possunt: non quo ad ea, quæ certum est poni non debuisse. versic. seq. Guli. ¶ Si tutor non posuit omnia in inuentario, repellitur, si sunt suspicione digna: secus in modicis. ff. de condi. & demonstr. l. quamuis. Sed si non addit nouiter quæsita, non potest huic obijci exceptio: quia iustum fuit decretum à principio. versic. sed & si omnia. & seq. De his tamen nouiter acquisitis & de fructibus, debet fieri codex rationũ. & est simile in fideiussore dando. C. de iure delib. l. mulier. Bal. ¶ Circa inuentarij confectionem & modum, debet attendi consuetudo regionis. vers. quid si sit de consuetudine. G. ¶ An pater teneatur facere inuentarium? Dic quòd non, si iure vsusfructus administrat: quia non cogitur reddere rationem. versic. quid. Guli. ¶ Vltimò tractat Specu. de inuentario hæredis: & ponit substantialia, & formam inuentarij in penulti. & vlti. col. sed non plenè ponit. & ideo Bart. facit aliam formam secundum §. si verò absunt. in auf. de hæred. & Falci. & inde collige. Bal. ¶ Per statutum, potest inuentarij confectio remitti: vt not. in l. fin. C. arbi. tute. per Cyn. Item an testator possit derogare statuto, ibidem per Cy. ¶ Mandauit testator hæredi, quòd faceret capellam, & expenderet centum: reperitur capella eius æstimatiõis: nec reperitur à quo, vel vnde facta fuerit. Dic quòd præsumitur facta ab hærede. l. fin. C. de ali. pu. præstã. per Bart. Vide in argu. contra, l. ei qui dicit. cum concord. ff. de proba. & in d. l. fin. ideo sic præsumitur: quia continuò stetit pupillus penes tutorẽ: ideo vento non præsumitur vixisse.

a *De præsumptionibus.*[a] *Rubrica.*

IN præcedentibus de veris & plenis probationibus, quæ fiunt per testes vel instrumenta, præmisimus: nunc ergo ad perfectionem tractatus probationum, & de probatione, quæ fit per præsumptionem, aliqua sub compẽdio perstringamus, dicentes.

a *De præsumptionibus.* *Rubrica.*

¶ Pileus non posuit hanc rubricam, sed de ipsa aliquid tractauit sub titu. de probationibus. Idem Ioannes de Deo cauil. lib. v. in distinctionibus tamen suis posuit materiam primi §. vt ibi dicam. Tancre. posuit rubricam sui operis, parte secũda. rubrica penul. & hunc libellum iudiciarij ordinis. Tancred. Hostien. allegat in Summa huius titu. §. penul. in fi. Archid. autem ferè totum ipsius Tancre. titulum posuit vij. q. j. c. oues. & ex quo reliqui practici authores, & alij materiam omiserunt, ad non practicos recurramus. Cõstat omnes Summistas materiam tractauisse. & quia de Hostien. nunc dixi, qui vltimus fuit, scire debes eum in Summa triplicem diuisionem posuisse in secũdo §. Prima fuit, quæ ponitur hoc §. ij. quarta omissa, scilicet de temeraria, probabili, & violẽta: & de his tribus sub versi. suspiciõis. not. ij. q. j. primo semper. & extra, de pręsump. quanto. & vide quod ibi breuiter dixi super glo. Secunda fuit ꝙ præsumptionum alia iudic. siue contumaciæ hominis, alia famæ, alia naturę, alia iuris tãtùm, alia iuris & de iure, alia qualitas facti. & de hoc plenè prosequitur. Tertiò ipsius diuisio est quòd præsumptionũ alia præsentis ad præsens. Alia, pręsentis ad pręterita. Alia, pręteriti ad futura. Alia, pręteriti ad pręsens. Alia, ad pręsens ex pręsenti, circa futurũ. Alia ex pręterito circa pręteritum. Membra insinuasse sufficiat: recurratur ad volu. glo. hanc materiam ponunt l. dist. ferrum. liiij. distin. fraternitatem. plenius de sponsa. is, qui. & istas tres remittit author j. versi. necessaria. ante fin. Tu addas extra, eo. titu. scribam. xliiij. dist. multis. ff. quod met. cau. nõ est verisimile. & C. de proba. siue possidetis. vbi per Odofre. & ibi per Cyn. plenè & satis breuiter. quamplures extra volumina tractauerunt hanc materiam: & maximè super l. illa, non est verisimile. inter quos Alb. Odofr. qui mutauit modum aliorum, sic diuidens: Causarum quædam requirunt plenam cognitionem, quędam summariam tantum. Primo casu aut pręsumptio est leuis, aut vehemens. & secũdo casu, alia est iuris tantũ: alia, iuris & de iure: alia, hominis: alia, naturę: alia, facti. & ista, aut est facti pręsentis, aut pręteriti, aut subsequẽtis. Et pręd ictę pręsumptiones quandoq; sunt pro actore, quandoq; pro reo. Vides quòd principium & finem miscuit inter membra: in quibus vult ꝙ in summaria cognitione, eius pręsumptio dat victoriam, etiam agenti: & ideo quia per illas non pręiudicatur principali quęstioni, dat exemplum ff. de libe. agnosc. si quis à libertis. §. si vel parens. cetera omitto. Sed est sciendum quòd Marti. de Fano supe ead. l. non est verisimile. tractans materiam, non pręmisit membra: sed quinq; præsumptiones prosequitur. & est prima, iuris & de iure. & in hac dat multa exempla, de quibus infrà dicam. Secunda, est iuris. Tertia, est hominis. Quarta, est naturæ, quæ à natura inducitur, vel lege auxiliante naturam. Quinta ex cõsuetudine oritur. Iura, quę inducit, infrà ponam: quia sic aliquid conferam breuitati.

Quid sit

a ¶Species. Addit Tan. & quis eſt effectus cuiuſq;.
b ¶Tertio. Eſt ſciendum quòd Ioan. de Deo ex diſtinctionibus Richardi Anglici, charta nona, ſumpſit hanc diſtinctionem, quæ ſequitur vſque ad decimumoctauum membrum ſuis diſtinctionibus, liiij. et ſicut Richardus nullam decretalem allegabat: ſic nec Ioan. Guliel. addit quarto vltimo mẽbro & omnes decreta. quæ hic allegãtur. Propter multitudinem autem contrariorũ nouam formam tenebo in ſoluendo: præmittens quòd ad plura ex contrarijs infrà ſcriptis, ſufficit hęc ſolutio, quòd præſumptio, & veritas ſunt diuerſa: nec negatur præſumptionẽ eſſe poſſe contrariam veritati. eod. titu. cap. vltimo. in fin. & patebit per inferiora, & infrà, §. proximo. & c. origo. licet ibi dicatur, nõ refert ex qua honeſta cauſa qs inſaniat: puta ex ieiunio, vel nimia vigilia. per id tamen non negatur, ex cauſa præſumptiuè iudicari. de accuſa. cùm dilecti. ſicut licet pręſumatur ex ꝑſona, puta pro conſtituto in gradu: apud Deum tamen præfertur iuſtior: vt ibi. & de tempo. ordin. ad aures. in fi. ſaluatur. licet venditio rei ſacræ in eccleſia vel extra, inducat ſimoniã: non per hoc negatur, grauiorem c eſſe culpam, cùm in eccleſia peccatur. de homici. ſicut dignum. in prĩ. Illud ad hoc contrarium & ſequẽs, vide quod in ipſo ſequenti nota. ſi nulla, vide quod not. de treug. & pace. c. j. in glo. ij. in omnibus. & xxix. diſtin. ſciendum. & not. xviij. q. ij. diffinimus. in vlti. glo. non quales. dicit ex ſacerdotis qualitate, eius ſacramenta vel bonam doctrinam non pollui: cùm pro paruulis baptizatus, adultus per ſe loqui debet: tacendo non dicitur conſentire, & c. in vtilitatem. melius diceret vtilitate. ibi enim in fin. dicitur, ſint ipſi vtiliter, qui contra eam fuerunt hoſtiliter. & contrarium probat quòd inutiliter recipiunt hæretici, cùm peccare non ceſſent. eſt iniuſta. fletus rei vel ſuorum, non probat eum corrigibilem. presbyteros etiam obſtante fuga apparet quandoq; conuerſio: ſæpe ibi dicitur ꝙ quandoq; remiſſio vel negligentia vult videri pietas. Ioan. de Deo fortè non ponderans quod prædixi, alleg. l. diſtinc. ſæpe. ſed illud capitulum facit pro, non contra. Quantumlibet, licet præſumatur pro ijs, qui in religionibus conuerſati ſunt: quandoque tamẽ reperiuntur alijs deteriores: à nobis: ibi conſanguinitas elidit ſuſpicionem, quam familiaritas induceret. anteceſſor ibi Bonifacius communicauit corpore, ſed non mente. Quid ſit, non debet iudex eſſe facilis ad credendum. c. fin. Richar. & Lodo. non allegauerunt hoc. ſed ver. Ouidij epiſto. Car. Careat ſucceſsibus opto, Quiſquis ab euentu, facta notanda putat. Iſtud autem capitulum poteſt conuerti: quia dicitur, ſacerdos non debet rogari in teſtem. ſed ſi aliquo euentu viderit vel audiuerit, alijs deficiẽtibus, teſtificari debet illud. Vide quod ibi not. multi. Vide quod prædixi ſuper ſecundo contrario. c. fin. ibi ſoluitur. in fin. gloſ. Moyſes. facit pro & contra, ponderato quod fecit Moyſes. & quod ſit hodie clericus, ibi præſumitur ex ſolitudine. ſunt nonnulli. ſanctus vir mala de bonis non æſtimat. §. quod ergo. ibi: difficile continẽtiam ſeruat, & cætera.

SVMMARIVM.

1 Quid ſit præſumptio, & vnde oriatur.

d *Quot eius ſpecies.* [a]

PRæſumptio Eſt argumentum ad credẽdum vnum factum, ſurgens ex probatione alterius: puta ex cohabitatione perſonarum ſuſpectarum, præſumitur coitus: vt xxvij. q. j. nec aliqua. xxxij. q. j. dixit dominus. extra, de præſump. literis. & c. iij. [b] ¶†Surgit autem præſumptio ex multis cauſis, ſcilicet ex cauſa: vt xxiij. q. vij. occidit. contra. xxxij. q. iiij. origo. Ex perſona: vt lxxxix. diſtinct. decenter. & xxxj. q. ij. Lotharius. iiij. q. iij. verſic. teſtium. extra, de præſumpt. c. fina. & de pœni. & remiſ. noua. & xlvj. diſtinc. ſunt nonnulli. Cõtra. xxij. q. iiij. ſicut. Ex loco: vt xvij. q. iiij. quiſquis. extra, eod. literis. & cap. iij. Contra. j. q. iij. ſaluator. in fin. & xl. diſtinct. illud. xxxij. q. v. tolerabilibus. Ex tempore: vt xvij. q. j. Gonſaldus. extra, de ſponſa. ad id, quod. Contra. xxiij. q. viij. ſi nulla. Prædicti modi probantur lxxxj. diſt. in omnibus. Item ex qualitate: vt xlvj. diſtinc. ſunt nonnulli. in fin. & iiij. q. iij. B. hermafroditus. contra. j. q. j. non quales. ex taciturnitate: vt xliij. diſt. ſit rector. verſus princ. Et xxviij. diſtin. presbyterum. extra, eo. nonne. contra, de conſecra. diſtinc. iiij. cùm pro paruulis. & ſequenti. In vtilitate: vt xxiij. q. iiij. ipſa pietas. contra. xxiij. queſt. v. relegentes. circa medium. Ex fletu: vt xxxj. q. ij. ſi verum. vj. q. j. c. inuitare. contra xxiij. q. iiij. c. eſt iniuſta. Ex fuga. j. q. j. c. conſtat. xliij. diſtinc. ſit rector. verſi. rectorem. recta & c. contra l. diſtinc. presbyteros. Ex negligentia; vt xviij. diſtin. peruenit. extra, eod. ſcribam, ij. q. vij. c. negligere. Contra, xlj. diſtinct. ſæpe. Ex conſeruatione. lvj. diſtin. cap. j. contra, lxvj. diſtinc. quantumlibet. Ex familiaritate: vt xxxiiij. diſtinct. quorundam. xxviij. q. j. c. ſæpe. extra, de accuſa. c. repellantur. contra. C. de epiſco. & cleri. eum, qui. extra, de cohabit. cleri. & mulie. c. à nobis. Ex vicinitate. de pœniten. diſtin. j. ſed & continuo. contra. xj. q. iij. c. anteceſſor. Ex obſcuritate: vt xviij. q. ij. c. pernicioſam. extra, de offi. deleg. conſuluit. contra. lxxxvj. diſtinct. ſi quid. Ex euentu: vt xv. q. j. c. aliquos. contra. xiij. q. ij. c. fin. Ex dignitate: vt xj. q. iij. abſit. extra, de reſcrip. c. præſenti [c]. viij. q. j. c. qualis. contra, eadem quæſtione. illud. & xl. diſtinct. multi. Ex quantitate: vt xij. q. ij. bonæ. extra, de reb. eccle. alie. vel non. conſenſus. extra, de ſimo. & ſi quæſtiones. contra. xiij. q. vj. c. fin. Ex dilectione: vt xxiij. q. iiij. ea. de pœni. diſtinc. vij. c. fin. verſi. quem enim morbus. extra de præben. graue. xxviij. diſtinct. de Syracuſanæ. contra. viij. quæſtio. j. cap. Moyſes. ex ſocietate. ij. q. viij. c. penul. extra, de accuſatio. repellantur. contra. lxxxj. diſtinct. clericus. Ex frequentatione: vt in c. clericus. & ead. diſtinct. in omnibus. extra. de vit. & honeſt. cle. monaſteria. contra. xlvj. diſt. ſunt nonnulli. Ex ætate. extra, de præſump. cùm in iuuentute. & ij. q. j. c. ſcelus. & xxxiiij. diſtinc. fraternitatis. contra, ead. diſtin. §. quod ergo. ¶Si ei, qui longo tempore in aliquo ordine deſeruiuit, nouiter obijcitur quòd fuit à non ſuo epiſcopo ordinatus: quid ſuper hoc præſumatur tam in iudicijs, quàm extra. Et an præſumatur, ſolẽnitatem interueniſſe, vel omiſſam fuiſſe: nota ſecundùm Papam extra, de eo, qui furti. ordin. ſuſcepit. capitulo finali. [d]

c ¶Præſenti. Hodie ſtatutum. §. j. lib. vj.

d ¶Cap. fina. Primum ibi ſcripſi poſt eum in glo. ij. ſecundum dictum quære, de re iudic. ſicut. ſuper tertia gloſ. in quibus locis vide per Innocen. & Abba. Sicu. Item Rota in antiquis deciſio. lxxxiiij. & deciſi. cccxij.

SVMMARIVM.

1 Præſumptionum ſpecies, quot ſunt.
2 Præſumptio probabilis quæ ſit, & ex quibus ſurgere dicatur.
3 Præſumptio violenta ſurgit ex veriſimili probatione.
Præſumptio iuris dicitur, quando ius præſumit ita eſſe.
4 Denunciante aliquo alicui ter ne cum vxore ſua loquatur: ſi poſtea cum ea reperitur loqui, violenter præſumitur de malo.
5 Præſumptio neceſſaria, quæ dicatur.
6 Iudex procedens per præſumptionem, debet eſſe tardus ad pœnam imponendã, & ſententiam temperare.
In criminibus non debent eſſe præſumptiones, ſed claræ probationes.
8 Tortura an ex præſumptione poſsit aliquo caſu dari.
9 Bonum factum, ſemper præſumendum eſt bene factum.
10 Bonum de malo, aut malum de bono, nunquam eſt præſumendum.
11 Præſumptiones diuerſæ, nonnunquam circa idem factum habentur.

e SPecies [e] Autem præſumptionum ſunt quatuor, licet communiter tres conſueuerint aſsignari. 1 †Eſt enim pręſumptio temeraria, probabilis, violẽta, & neceſſaria. ¶Temeraria pręſumptio eſt, quæ ſurgit à malis hominibus & maleuolis, & ex cauſis vilibus & leuibus: puta quia vident aliquem ſemel cum aliqua loqui, ſtatim præſumunt malum. & malè: cùm dubia in meliorem partẽ de-

e ¶Species. Proſequitur & ampliat verba Tancr. vbi ſuprà.

✝ADDITIO. Adde ad materiã videndum Præpoſi. Mediolañ. in c. is qui fidem. de ſponſali. in ij. colum. & ſequenti. vbi pleniſsimè & de differentia inter pręſumptionem & fictionẽ, vide omnino Ioannẽ de Tur. crema. in c. ferrum. diſtinct. l. & Philip. Corne. conſi. cxxxv. incipien. viſis articulis. in ij. colum. verſicu. nam ius canonicum. in primo volumi. Et an præſumptio violenta habeat vim plenæ probationis, etiam in cauſa criminali, vide Matheſilan. notabili cxix. incipiente, nota quòd præſumptio. Et an contra præſumptionem iuris & de iure admittatur probatio in cõtrarium, vide Ioan. de Tur. cre. in dicto cap. ferrum. in ſecunda concluſione, & per Ludoui. Roma. conſil. cccl. incipien. in caſu. colum. iiij. verſic. his tamen. Et vide Hippoly. de Marſil. ſingula. cxvj. incipiẽ. præſumptio. vbi quòd præſumptio iuris & de iure eſt maximæ importantiæ, & operatur plura: vt habetur in l. fin. C. arbit. tute. & in l. antiqui. C. ad Velleia. & in l. fin ff. quod met. cau. & in c. is, qui. de ſponſa. cum ſimilibus: de quibus latè per Felin. & alios in c. quanto. in vlti. col. de præſump. Et inter alios effectus, quos operatur, talis præſumptio iuris & de iure, operatur vt cõdemnatus ex præſumptione iuris & de iure non poſsit appellare: quia habetur pro confeſſo & conuicto: & confeſſus & conuictus, non appellat: vt in l. ij. C. quorum appella. non recip. Ita ſingulariter dicit Bald. in l. ſi qui adulterij. C. de adulte. quod dictum refert & ſequitur pro notabili dominus Franciſcus Brunus in tractatu ſuo de indic. & tortu. in ſexta, charta in tertia columna. in princip. Et adde Præpoſitum Mediolanenſ. in dicto cap. is, qui fidem. in colum. penultima, verſicul. colligendo. vbi ponit regulam, quòd contra præſumptionem iuris & de iure, non admittitur probatio. quam regulam limitat ſex notabilibus modis: vide omnino per eum. Et an & quando præſumptio requirat allegationem, vide omnino Alexan. in l. qui in

siena.in iij.colum.versic.extra glos.ff.de acquir.hæred.& per Ludo.Roma.consi.lxvij.incip.pater reuerende.versi.secundò respondeo.Et an præsumptio iuris,quod quis habet in re,excuset violentum inuasorem ipsius rei à pœna & à dolo: vide Hippolytum de Marsil.singula.clxvij. incipien.violentus inuasor.Inno.in c.cùm in officijs. de testa.Bal.in authen. licentiam. versic. sed reuoco.C. de episco.& cler.Et adde quòd præsumptiões iuris, sunt liquidisimę probationes.l.licet Imperator. de lega.j.l.si quis locuples.in fi.ff. de manumis.test. l.quidā testamento.in fin.de vulg. & pupil.not.Abbas in c.j.in secū do notabi.de cleri.non resid.in c. cùm dilecti.in j. nota.de donat.& Bart.in l.fin.ff.de publi.iud.Et do. Philip.Deci.consil.ccxxij.in iij. col.ver.i hac causa in secūda parte consil.Et ꝙ præsumptiones legum dicantur liquidisimæ probationes:not.Pau.de Cast. consi.cclxxxj.incip.in causa ista.in ij.colū.versi.tertiò releuatur.in prima parte consil.Et Mari.Socin.consi.xxiij.incipien.circa prædictam.colum. vj. versicul.xij.probatur.in primo volumine.& ibi an contra præsumptionem iuris & de iure, admittatur probatio in contrarium. Henricus Ferrandat.

beamus interpretari.extra,de regu.iur.c.ij.Vnde si presbyter amplexetur mulierem,præsumitur facere id causa benedicendi,vel ad pœnitentiam exhortandi.xj.q.iij.absit.xcvij.distinct.in scripturis. Temeraria ergo præsumptio inualida est,& à iure repellitur,nec mouere debet animum iudicantis.ij.q. j.c.j.& vj.q.j.c.oues.lxxxvj. distinc.si qui verò.extra,de simo.licet Heli. ¶ 2 †Probabilis autem,siue verisimilis dicitur præsumptio iudicis: & hæc surgit multis ex causis & suspicionibus, de quibus suprà aliquas tetigi,fama super his crebrescente:& hæc inducit purgationem: [a] vt extra,de purga.cano.c.si quis de gradu.ij.q.v.c.presbyter si à plebe.& cap.si mala.& c.omnibus.contra eam tamen admittitur probatio:vt vij.q.j.c.præsentium.extra,de renunc. super hoc.nec inducit iudicem ad sententiādum,nisi cùm talis in purgatione defecerit:vt in prædi.con cord.& extra,de cohabi.cleri.& mulie.c.tua.& dicā j.de aboli.& purga.§.nunc de purgatione. Verumtamen licet per se iudicem non moueat ad pronunciandum,cum vno tamen teste,vel cum alia consimili præsumptione,plenam facit fidem,secundū Tancre.[b] extra,de præsump.illud.iij.q.iij.versi.item sæpe.xxxv.q.vj.si duo.C.ne de sta.defunc.l.ij.vel mouet iudicem ad deferendum iuramētum ei,pro quo est præsumptio,vt sententiā ferat pro eo.C.de reb. cred.in bonæ fidei.ff.de iureiurā.admonendi.extra, de procur.ex insinuatione.extra,de proba.sicut cō suetudo. ¶ 3 †Violenta autem præsumptio,surgit ex verisimili probatione:& dicitur præsumptio iuris, quando ius præsumit ita esse:puta si apparet chirographum cancellatum,ius pręsumit debitorem esse liberatum.ff.de probat.si chirographum.& lxxvij. distinc.scire.in fin.ff.de pact.postquàm.& l.Labeo. Præsumit etiam ius quòd nullus resignet personarum ecclesiæ, & postmodum recipiat vicariam.extra,de præsump.quia verisimile.[c] Item præsumit ꝙ nullus de maiori dignitate,transit libenter ad minorem: vt extra,de cler.non resid.in eccle.vel præben. c.j.Item præsumit quòd quis cognouerit vxorem, cum qua diu cohabitauerit: vt xxvij.q.j.nec aliqua. Item si quis inuentus sit cum aliqua nuda,solus cum sola,& in lecto iacentes,secretis locis & latebris,pręsumit ꝙ sint fornicati:vt extra,de præsump.literis. Item si accusatus aufugiat,potest condemnari:vt ff. de bo.lib.si in libertinū.et C.vt omnes tā ciui.ꝗ̄ mili.l.vnica.[d] ¶ 4 †Itē si quis denūciet ter alicui,ne cum vxore sua loquatur,& postmodū inuenit eum cū ea

a ¶Purgationem.Hic est effectus.Tancr.

b ¶Secundùm Tancre.cuius ad literam est iste versi.totus.

c ¶Verisimile.secundùm Tancre.quod sequitur vsq; ibi:hic inducit.interposuit author.

d ¶L.vnica.Hic est instandum propter materiam.& concordat s.ver.ex fuga.§.proxi.& datur thema de reo,qui obijcit falsitatem contra instrumentum productum ab actore,ac etiam notarium accusat de falso: qui notarius postquàm comparuit dato fideiussore,vel prius aufugit:quæritur de notario,ac etiam de authore producente,in quo lædantur ex fuga. Contra notarium accusatum.inducitur l.in eos.ff.de custo.reo.quæ vult carceratum,quia delatus de crimine,si aufugit,dato quòd innocens esset,puniri vt confessum vel conuictum. Facit in authen.de colla.§.antepenul.col. ix.ad idem in authen.de exhib.& intro.reis.§.si verò etiam quidam.col.v. & quod ibi nota.de seruientibus qui fugiunt. Item lex fugam vocat delictum.ff.de ædil.edic.quis sit fugitiuus.in princ.Item desertor capi potest. ff.de re mili.non omnes.§.desertor.Item facit ff.ad Sylla.l.iij.§.de his autem.& l.leges.§.j.Facit ad hoc iij.q. ix.decreuimus.extra,eod.titu.nullus. Dominus meus in l.raptores.C.de episc.& cler.vbi de fuga fit mentio,an propter illam sequatur condemnatio:distinguebat,si crimē est tale,ad cuius damnationem sufficiat sola præsumptio,sufficiet fuga sola.ff. de suspec.tuto.l.impuberibus.C.de asses.l.consiliarios.C. lib.xj. de omni agro deser.l.locorum.& in prædi.§.si verò etiam quidam.Si autem ad damnationem criminis requiritur plena probatio, non sufficiet fugæ probatio. ff.de requi.reis.l.j.de custo.reo.l.diuus Adrianus.versi.diuus Pius.C.de raptu virgi.l.j.§.j.Facit C.de iura.calum.l.ij.§.quod si actor.& §.finautem. Oldra.ibi dicebat quòd si imponitur fuga pro crimine, tunc sola sufficit: vt in desertore.C.lib.xij.de deser.l.j.& ij.ff.de re mili.l.desertores.& l.qui cùm vno.§.qui post desertionem.Et sic posset intelligi l.in eos.in princi. allegata,quæ de fuga carceris loquitur.Si autem non pro crimine,sed pro criminis prioris probatione imponitur fuga: tunc procedat superior distinctio.Dyn.in prædi.versic.diuus Pius.fatetur quòd fuga inducit suspicionem:sed ex suspicione non debet quis damnari.ff.de pœn.absentem. Dicebat tamen propter suspicionem illam eum subijci posse tormentis: vt in præd.§.de his autem.quod Iaco.de Belui.non placet in præd.§.si verò etiam.per legem.ff.de quæstio.l.j.in princip.& C.de quæstio.l.milites. per quas patet requiri ad torturam,argumenta siue indicia in plurali.Præterea fugam non respicit directò delictum:sed tuitionē personæ.De tortura,vide quod plenè scripsi extra, de regu.iur.cùm in contemplatione. De iudicijs satis dixi s.de proba.§.fin.super ver.xiij. Quicquid tamen sit, de iure contrarium seruatur:quia ex vnico indicio torquetur. ¶Per prædicta tamen quæstio de producēte remanet in dubio:quia si sola fuga notarij non probat contra ipsum,multò minus contra actorem producentē. facit l.ij.C.de fide instru.Hinc est ꝙ cùm opponitur talis falsitas, vterq; probat.C.de fal.l.fin.& vide s.de proba.§.j.sub ver.ix.& quod ibi dixi.

Est sciēdum,quòd dum eram in curia,quidam arrestati per benefactorem meum venerandæ memoriæ dominum papam Ioannem, fugerunt. quo scito hora prandij tota curia fuit in motu:& multi prælati & nobiles,statim equitarunt ad locum,quò iuisse putabantur: inuenti fuerunt manu armata, sed non capti: tunc fuerunt examinata certa dubia. Et erat primum, an fractio arrestationis & fuga induceret veram probationem eorum propter quæ fuerant arrestati: ita quòd posset ferri contra eos vt confessos & conuictos diffinitiua sententia. ¶Erat secundum, quod ꝓponebatur, an ad illam audiendam,essent demū citandi. Ad primum per diuersos inducebātur multa. Primū ꝙ princeps est lex animata in terris: vt in aut.colla.iiij.de consu.in fin.vbi v.concord.alleg.glo.restat quod arrestatio legis & principis idem sunt:sed frangens arrestationem legis habetur pro confesso.est tex.C.de asses.l.consiliarios.& vt omnes tam ciui. quàm mili.l.vna.versi.quod si quis.Facit ad prædicta extra,de exces.prælat.ex literis.vbi contra illum missum per visitatores ad curiam,licet nō arrestatum per Papam,ipse papa procedens eum,qui de curia fugerat,pronunciauit indignum altaris ministerio:ex quo secuta fuit depositio. Item iura non solum arrestatum fugientem,sed etiam contumaciter absentem habent pro confesso. Probatur hoc iij.q.ix.decernimus.xj.q.j. Christianus.in fi.extra,hoc eod.titu.nullus.ff.de iure fis.l.senatus.§.diuus.vbi delator contumax punitur,ac si non probasset.Item secundùm leges effractores carcerum capite puniuntur.ff.de effrac.l.j.fugienti pœna mitior imponitur:vt ibi.& ff.de custo.reo.l.milites.& l.in eos. de pœn.l.aut damna.§. quisquis.vbi damnato ad tempus ad pœnam carceris,si fugiat,duplicatur tempus tunc residuum:seruata tamen distinctione,de qua ibi.Facit ad idē C.de cohorta.l.si apparitor.lib.xij.vbi apparitor fugiens,absens damnatur.quod regulariter non fit secundùm legem.ff.de pœnis.l.absentem.in prin.& C.de accusa.l.absentem.De hoc,& quid secundùm canones.iij.q. ix.in summa.de dol.& contu.veritatis.ad fin.Contra istos,qui se occultāt vel occultantur,etiam quo ad modum procedendi,facit l.ij.C.de his,qui latro.occul.in grauibus criminibus,quale est crimen hæresis,videmus ꝙ sola contumacia,etiam cum excommunicatione secuta,nō sufficit ad sententiam damnationis,nisi labatur pòst annus.de hære.cum cōtumacia.lib. vj.Inducebatur tamen tunc sic illa decre. Contumacia enim suspicionem probabilem,facit vehementē:fuga verò carcerati vel arrestati aliquid addere debet:sed post vehementem non est gradus,nisi violentiæ,vt ibi nota.ergo violentiam inducit.Sed respondebatur quòd vehemens non erat hæc media.nulla enim contumacia præcesserat: imò vocati venerant. De secundo dicebatur,citationem non esse necessariam,per decre.eum qui.de dol.& contu.lib.vj.vbi patet,contumacem, qui appellauit,etiam ad sententiam non citandum.Ratio,quia appellādo,protestari videtur se de cætero nolle venire.Si hoc operatur verbum appellatiōis, longè fortius hoc operari debet fuga carceris vel arrestationis,etiam in facto consistēs: cùm plus sit,factis demonstrare, quàm verbis dicere.De hoc de appella.dilecti. ij.in j.glos.Item si verum est,quod sine appellatione dicens se nolle venire,sit manifestus contumax,vlterius non citandus, per decret.venerabilibus.de senten.excommu.lib.vj.§.secus.nec audiendus appellans,per clementi.de dolo & contu.si ante.fortius sic dicemus in isto fugiente.Super hoc tamen vide quod plenè scripsi s.de contuma.§.j.vltra medium. ante versi.& nota quòd.

ADDE an fuga faciat quem haberi pro confesso,vltra ea, quæ not.in d.l.in eos,Bald.consi.cxxij.j.lib.vbi consuluit tenuisse sententiam iudicis, qui condemnauit quendam,qui fugerat dimissa vxore in domo mortua ex vulneribus: iuncta eius confessione extraiudiciali,& fama publica.& per Bald.eius consi.ccxxx.incipiente,primus quæstionis articulus.vbi dicit glos. dictæ legis,in eos.sic debet limitari.Nam aut quis detinetur pro generali inquisitione:& non habetur pro confesso:quia ficta confessio,sicut vera,debet cadere super certo: & ideo debet crimen certum probari: vt l.j. C.vt omnes causæ tam ciui.quàm crimi.& in authenti.vt iudi.sine loquentem

quoquo suffra.§.necessitas. Aut detinetur per inquisitionem specialis criminis:& tunc aut aufugit, contractione aut conspiratione:& loquitur l.in eos.aut aliter:& tunc non habetur pro confesso:punitur tamen pro motu iudicis: vt not. Guli.de Cun.in l.succurritur.ff.ex quib.cau.maio.& ibi etiam ꝙ fuga carcerati non probat contra Potestatem siue officialem. Respectu autem testatorum, de quibus Ioã. And.loquitur, vide lati⁹ per Oldr. consil. lxv. vbi etiã qualiter Cardinales essent puniendi, & reliqui religiosi, qui illi schisma atico fauorẽ præstiterint, qui vocabatur Bauarus. consilium incipit, hic igitur.

a ¶Inducit. Ponuntur effectus secundùm Tancre.

b ¶Proposuisti. sic est in acquisitis p vxorem, constante matrimonio: ꝗ mariti præsumuntur, nisi probetur contrarium.ff. de dona.inter vir.et vxo.l. Quintus. Idem dicunt quidam de acquisitis p filiumfa. vt præsumantur aduẽtitia, de bonis patris ꝗsita. alij contra. vide s. de actore.B.versi.sed qd si dubitetur.

c ¶Dixit. Multum respexit autor retro. est enim allegatum in prin.§. præcedentis.

d ¶Fidem. Et vide quod ibi dixi super glo.ij.hoc eodem tit.quanto.super j.glo.

loquentem, potest eum iudici tradere puniendum: quia violentissima præsumptio est, quòd pro malo loquatur.in auc.vt lic.matri & auiæ.§.his quoq; colla.viij.quæ est posita C.de adulte.auc.si quis ei. Item si te accuso de adulterio cum Berta commisso:& tu me repellis, dicens quòd est tua consanguinea: postea verò cũ ea contrahas, poteris puniri: quasi de maleficio videaris confessus: vt C.ad leg.Iul.de adul.si quis adulterij.& hoc inducit[a] iudicem ad pronunciandum pro ea: nisi contrà probetur. Nam cõtra talem præsumptionem, bene admittitur probatio: vt in prædicta concordantia.& extra, de proba. proposuisti[b].argu.contra, ꝙ non inducat iudicẽ ad pronunciandum.extra, de præsump.literas.sed ibi papa voluit benignè agere. Vel dic quòd inducit probationem in criminibus mediocribus: vt in prædi.c. dixit:[c] nõ in enormibus: vt in prædicto c.literas.dic vt ibi not. Aliàs autem per præsumptiones, præter quàm in præmissis casibus,& similibus, non cõdemnatur quis sine probatione, secundùm Rofr. quia sanctius est impunitum relinqui facinus nocẽtis, ꝙ innocentem condemnare: vt ff.de pœn.absentem. 5 ¶†Necessaria autem est præsumptio illa, quam cõmuniter vocant magistri iuris & de iure.& hæc inducit probationem,& iudicem ad pronunciãdum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo iuris & de iure: quia ius vehementer præsumit sic esse, vel non esse:& propter talem præsumptionem, ius statuit super ea. Verbi gratia, Si is, qui contraxit cum Berta per verba de futuro, cognouerit eã postea: ius certè statuit contra huiusmodi matrimonium præsumptum probationem nõ admitti: nam ex quo eam cognouit, intelligitur in eã consensisse, quamuis cum ea non contraxerit per verba de præsenti: vt extra, de spons.is qui.& in exemplis ibi nota. Item si quis cognoscit sponsam suam cõditionalem, ius præsumit purũ cõsensum accessisse:& ideo statuit pro matrimonio sententiandum.extra, de de spon.impub.de illis.extra, de condi.appo.per tuas. Et eodem modo, si qua inuita viro tradita, pòst con-

e ¶In prædicta concordãtia. Seruando quod obtuli super rubrica, in fin.eo quòd dictum Marti.de Fano in volumine non habetur, est sciẽdum quòd ad hanc speciem ipse addit hos casus. Primus, in stipulatione de dote tacita.C.de rei vxo.actio.l.vna.j.respon. Secundus, in muliere, quæ se pro alio obligauit: vt videatur id pro se fecisse.C.ad Velleia.si mulier.& l.antiquæ. Tertius, bonæ fidei possessorem, facit malæ fidei per contestationem.ff.de peti.heredi.sed & si lege.§.si autem. Quartus facit verum cõtumacem, qui se præsentat iudice pro tribunali sedente, non contumacem.ff.de in integ. restitu.l.diuus. Quintus facit eum donasse, qui donare noluit.ff.ad legem Aquil.si seruus.§.si oliuam. Institu.de rerum diui.§.ex diuerso. Sextus inducit institutionem, vbi facta non fuit.ff.de administr.tuto.l.lex quæ tutores. Septimus facit prælatos acquirere ecclesiæ, quod non intendebant.C. de episco.& cleri.auc.licentiam. Octauus facit patrem promittere dotem de suo, quam intendebat promittere de alieno.C.de dot.promis.l.fin. Nonus præsumit substitutionem pupillarem, vbi mens testantis erat solùm de vulgari.ff.de vulga.substitu.hoc iure.& C.eod.titu.quamuis.primo respon. Decimus contra veritatem rei, facit militem in castrensi peculio mutuatum.C.ad Macedo.l.fin. Vndecimus facit heredem manumittere seruum, quem manumittere noluit.C.de Lati.lib.tollen.l.j.§.illo. His casibus & similibus, lex dicit, Sic volo, sic iubeo.nec innititur veritati facti: sed voluntati & æquitati. Adducit ad idem C.de dona.ante nup.cùm veterum.de bo.quæ libe.cùm oportet.§.fin autem.de fideicõ.liber.& si non.de pigno. l.fin.C.de epis.& cle.officiales.ff.de adop.l.his verbis. ¶Prosequitur demum præsumptionem iuris, in qua non præponitur præsumptum vero, si verum contra illam probari possit. Non dicit ergo ius, Sic volo, sic iubeo: vt supra: sed dicit, sic credo, nisi contrarium appareat. Dat exempla in nõ expressis casibus: vt d.l.Quintus.ff.de dona.inter vir.& vxo.cui coniungitur l.etiam.C.eod.titu.ff.de iure dot.sed nisi.de testa.l.seruos.de excusa. tuto. Nesennius.& l.sequenti.loca.& conduc.l.item queritur.de lega.iij.l. vxorem.§.fin.de libe.& posthu.l.placet.de condi.instit.l.quidam. quemadmo.testa.aper.l.j.in fin.de annu.leg.l.annua.§.à Titia.de libe.agnosc.l.j.

§.Iulianus.de proba.qui testamentum.quib.mod.pign.vel hypo.solui.sicut re.§.superuacuum.de relig.& sump.fune.si quis impediat.§.sed interdum.de nego.gest. Nesennius.de fideicom.liber.l.generaliter.§.si petitũ. de fideicom.cum acutissimi.de probat.siue possidetis.manda.l.per diuersas.de proba.cum te minorem.de anna.excep.l.fin.de secũ.nup.auc.nunc autem.de alimẽ.pu.præstan.l.fin.arbi.tut.l.fin. Fatetur quòd quidã computãt istam sub priori.& authoristam superius allegauit de distract.pigno.l.& qui sub imagine. ¶De tertia præsumptiõe hominis dat exempla.ff.de acquir. heredi.cum quidam.§.quid ergo.de hered.insti tuẽ.l.vlti.de probatio.l.chirographum.de lega.ij.l.vnum ex familia.§.fin.C.de ipso stulan. prouidẽdũ.in fin.de furt.& ser.corrup.l.in ciuilem.& l.cũ le est.de testa.mili.in testamento.in fin. secundum vnam lectu.de in offic.testa.l.filijs matrem. Hęc hominis pſumptio, nec veritas est, nec pro veritate recipitur: proficeret tamen si esset aliqualiter violenta,& aliquibus in dictis iuuaret. ff. de libe.agnosc.l. iij.§. Iulianus.ff. de mino.l.iij.§.j. in fin.C.qui,& aduer.quos.l.j.

senserit in carnalem copulam, vlterius non auditur. extra, de eo qui dux.in ma.quam pol.per adult.c.significauit.extra, qui matri.accus.pos.insuper. Vel si postea cum eo per annum & dimidiũ stetit, vlterius non admittitur ad probandum violentiam: quæ præsumitur in consensum transisse.extra, de sponsa.ad id, quod.& c.iuuenis. Idem in ea, quæ dicit se inuitã intrasse religionem.extra, qui cleri.vel vo.c.fin. Item pone alia exempla, vt C.ad Macedo.l.fin.& C.arbi. tute.l.fin. De hac autem præsumptione loquitur.xj. q.j.c.si qui clericorum.& in auc.vt lic.matri & auiæ. §.penul.& fina.extra, de desponsa.impub.c.literas. Et de hac materia, vide extra, de sponsa.is qui fidẽ.[d] & l.distin.ferrum.& liiij.distin.c.fraternitatẽ. Aliàs autem quantuncunq; ius aliquod præsumat, semper admittetur probatio in contrarium: nisi aliquid certum super ipsa præsumptiõe statuat: puta quòd nõ admittitur probatio in contrarium: vt not.in prædicta concordantia.[e] 6 ¶†In summa nota quòd vbi iudex per præsumptionem procedit, valde suã debet sententiam temperare:& tardus debet esse ad pœnã corporalem, vel pecuniariam infligendam. argu.ij. q.j.c.nomine.& c.j.quod dic prout notatur secundum papam extra, eod.quia verisimile.[f] 7 ¶†Sed pone[g], Petrus minatus est Titio quòd ei oculos erueret, postmodum eruti sunt oculi eidem T.nescitur tamen à quo: sed P.accusatus de hoc, cõtra quem probantur solum huiusmodi minæ: quæritur vtrum ex hoc solo debeat condemnari? Et videtur quòd non: quia in criminibus, claræ debent esse probationes. ij.q.viij.c.sciant. Item metum non ex iactationibus tantum, sed ex facti atrocitate probari conuenit: vt C.quod met.cau.l.metum.[h] licet ergo minæ probẽtur, non ob hoc factum probatur.C.de transact.interpositas. Nam præsentem metum inspicere debemus.ff.quod met.cau.l.metum.C.de pœn.qui sententiam.nec per præsumptionem debet quis ad pœnam sanguinis condẽnari.ff.de pœ.absentẽ. Nec debet imputari, quod iracũdiæ calore dictũ est.ff.de regu.iur.qđ calore.ij.q.iij.§.notãdũ.prope prin. Nec

¶De quarta præsumptiõe naturæ, allegat ff.quod met.causa.l.isti quidem. §.fina.de nup.l.j.primo respon.de reb.dub.l.qui duos.§.ij.quod cum fal. tut.l.penul.responso primo.de libe.homi.exhib.l.iij.§.si eum.de adop.l. nec ei.de reb.eo.l.si pupillorum.§.si pater.de his quib.vt indig.hereditas. §.fin.de manu.vindic.l.illud.in fin.de libe.leg.l.Aurelius.§.Titius.de regu.iur.l.capienda. Dicit autem hanc præsumptionem natura & lege iuuatam, in dubijs pro lege seruari.

¶De quinta sumpta ex consuetudine, alleg.ff.de pigno.actio.vel vniuersorum.de lega.j.si seruus plurium.§.fin.de lega.iij.nummis.ad Macedon. l.seruus.§.antepenul.subdit quòd hanc præsumptionẽ sustinet lex:& meritò, cum consuetudo sit altera natura.

f ¶Verisimile. Quod posui eod.titu.c.ij.in glo.per hoc.
ADDE vt per Alexan.in l.j.in viij.col.ff.si cer.peta.

g ¶Sed pone. Iste versic.& sequens, additi fuerunt & primum habitum ex dictis Odofred. Secundum ex dictis Guido de Suza.in diuersis locis: sed plus in l.pomponius.ff.de nego.gest.in fine.& in quæstione statutorum mihi sub litera B. Concordat autem in his, quæ hic dicuntur. addit tamen Guido vtrobique, quod secundum Lombard. indici posset bellum vt ibi.libro primo.de homicid.liberorum.c.recolimus.æquè poterat author addere tertiam quæstionem multorum de illo, qui domum vendidit, & paulò pòst commisit homicidium, an sic præsumatur venditio facta in fraudem pœnæ, quod domus veniat diruenda vel confiscanda secundum formam statuti: de qua vide infrà, de donationibus. versicul.item pone.

ADDE tu ad quæstionem authoris ea, quæ plenè dicuntur per Anton. de But.in cap.iurauit.& per domi. Abba. Sicul.ibidem.extra, de probatio.& per nouissimos ibidem. Ad quæstionem verò, quam ponit hic Ioannes Andre.adde notabiliter Bald.in l.si is qui.per illum text.ff.de acquiren.heredi.

h ¶Metum. Vbi de hoc nota. Cynus non tractat ibi quæstio.sed huc remittit.

a ¶ Autem. Plus facit pro prima parte: & si mihi nõ credis, vide quod not. ff. de peti. hære. si quis libertatem. §. pe. in glo. ad arbitrium.

b ¶ Tormentis. Dixit Guido in quæstio. si aliquod indicium adsit: quia iura quæ sequũtur hic, & j. ver. proxi. satis sunt à longe: vide quod prædixi super verbo, violenta.

c ¶ Est. T. vbi s̃.

propter verba, sequuntur verbera. ff. de his qui not. infa. l. iussum. & l. verbera. Arg. contra. ff. ad leg. Iul. de adul. quod ait. ff. ex quib. cau. maio. l. antepe. ff. de rei vendi. l. si ante. ff. si cui plusquàm per leg. fal. hoc autem.[a] Præsumitur enim aliquid ex his, quæ incontinenti secuta sunt. extra, de elect. officij. Item nemo præsumitur dixisse, quod mente nõ agitauerit. ff. de supel. leg. l. Labeo. in fi. C. quod met. cau. si donationis. ibi: vel capitales, &c. xxiij. distin. Psalmista. ff. de quæstio. milites. Solu. Dicunt quidam ex præmissis dictis præsumi, & ex persona dicta pẽsari. C. si quis impera. maledi. l. j. C. de rei vendi. in fundo. ff. de tut. & cura. his qui. ff. de quæstio. minore. ff. de actio. & oblig. l. fi. ff. de actio. si cui. extra, de pign. illo. in fi. Si enim non consueuit talia facere, non debet iudex ex præsumptione condemnare, licet fuerit minatus: vt in præ. l. absentem. posset tamen supponi tormentis[b]. arg. ff. mand. si verò non remunerandi. §. cõtrario. in fi. ¶ † Et idem est, si aliquis interfectus sit, nescitur tamen à quo: sed probatur quòd P. erat inimicus illius, & ab illo offensus. Nam bene poterit P. ex tali præsumptione torqueri. ff. de dona. inter vir. & vxo. si seruus communis. & l. cùm hic status. §. si mulier. & l. vir vxori. ff. de leg. iij. l. vxori. §. fin. ff. fami. ercis. l. qui pater. ¶ † Illud etiam notandum est[c], quòd omne bonum factum, rectè præsumitur actũ. extra, de renun. in præsentia. & de præsump. c. fi. xj. q. iij. absit. C. de commit. & contrahen. stip. l. j. Item omne malum factum, prauè præsumitur actum. extra, de præsump. c. j. ff. ad legẽ Aquil. nam ludus. xv. q. j. si quis non iratus. & q. vj. c. j. in fin. quod verum est omnino, nisi ratione personæ, contraria præsumptio oriatur: vt v. q. nõ omnes. ¶ † Item nota quòd non præsumitur bonum de malo, nec malũ de bono: vt xlvj. dist. sunt nonnulli. in fin. q. qui semel fuit bonus, adhuc præsumitur bonus: & econtra[d]. ff. de accus. si cui. §. isdem. ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris. & in præd. c. sunt nonnulli. ad fi. extra, de præsumpt. c. mandata. extra, de præbend. c. nisi essent. in prin. Et qui semel fuit excommunicatus, adhuc præsumitur esse excommunicatus: vt legitur & not. extra, de cle. excom. c. illud.[e] extra, de scruti. in ordi. fa. c. vnico. argu. contra. j. q. vij. sancimus. de hoc s̃. de proba. §. videndum. versi. sed nunquid. ¶ † Item nota quòd circa idem factum, nonnunq̃ diuersæ præsumptiones habentur: & quandoque vna illarum, præponderat alij: vt extra, de elect. cùm inter R. seniorem. versic. sane quamuis. cum suis concor. & adde quod not. s̃. de proba. §. j. ver. secundum. & §. videndum. versi. v.[f]

d ¶ Ecõtra. De regu. iur. semel malus. lib. vj. & Iac. de Bel. hoc multum plenè prosequitur, super l. omnimodo. C. de inoffi. testa. in solutione contra.

ADDITIO.

¶ Amplia singulariter prędictam regulam, vt per Hippo. de Marsil. sing. lxxiiij. in cip. tu habes regulã. Henri. Ferrandat.

e ¶ Illud. Puto ꝙ allegare voluit de cre. ꝓposuit. eo. titu.

f ¶ Versicu. v. Anballæ vel res habentes certum signum, præsumãtur eius, cuius est signum, vide per Iaco. de Bel. in q. quæ incipit, dux in ducatu. ad fin.

Baldus. De Præsumpt. Rubrica.

An præsumatur quis possidere pro suo. j. de dispu. & alle. §. præsumit. Ex quibus causis insurgit p̃sumptio ex persona, loco, tempore, qualitate, taciturnitate sequenti, inutilitate, fletu, fuga, negligentia familiaritate obuentu, obscuritate, quantitate, dignitate, dilectione, societate, frequentatione, & ætate. §. j. circa princip. G. & ex temporis breuitate. C. de ma. ser. l. j. in glo. Ex temporis vicinitate. ff. de priuile. cred. l. si ex euentu. §. fin. Ex nimia charitate. C. de dona. l. data. Ex charitate parentelæ. ff. de rit. nup. l. non solum. §. denuo. C. de iniur. l. si non conuicij. Ex vniuersali alienatione. ff. quæ in frau. credi. l. omnes. §. Lucius. ff. de lega. iij. l. nomen. §. j. Ex instrumenti qualitate. ff. de sica. l. j. §. sed si claua. extra, de homicid. c. significasti. & ibi Bald. super Innocẽ. Ex continuata possessione. l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pign. vel hypo. solui. Ex legali prohibitione. de proba. l. qui testamentum. Ex maleficij vicinitate: vt not. ff. de donat. l. post cõtractum. per docto. Ex officio & administratione: vt not. in l. athletas. §. calumniator. ff. de infami. ff. de adminis. tuto. l. non est. Ex potestate & iurisdictione. C. si qua. prædi. po. l. j. Ex eadem cognatione. ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. Ex consyderatione. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. §. cùm patronus. in glo. Ex secta & conspiratione: vt not. in c. conspiratores. Ex secreta cõiuratione: vt in Catilina, & multis alijs causis. Bald. Quadruplex est præsumptio temeraria & leuis, quæ animum iudicantis ad credendum dicitur mouere, est probabilis: & hæc est duplex. Vna, quæ iuuatur legibus. & ista habet vim probationis, nisi contrarium probetur. Alia, quæ videtur hominibus. Est enim probabile quod videtur omnibus, aut pluribus, aut saltem sapientibus, secundum Aristotelem: & ista nõ probat per se, sed iuuat probationem sibi concordantem, & elidit sibi probationem contrariam. l. fin. ff. quod met. causa. vbi de hoc elidit: dico, id est, aliqualiter extenuat. & vide quod not. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiur. & ff. de pœn. l. absentem. per Dyn. Est & violenta, id est, ex multis indicijs collecta. ff. de excus. tuto. l. ij. §. ætas. per glo. & Dy. vel ex vno multũ efficaci & proximo veritati: vt si quis fugiat cum gladio sanguinolento, præsumitur vulnerasse, si aliud non apparet: & istud indicium non est plus q̃ semiplena probatio: sed & minus. ergo duo indicia non faciunt plenam ꝓbationẽ: quia nec vnũ semiplenam: vt nota. ff. de probat. l. cùm ꝓbatio. sed iudex ex qualitate indiciorũ perpendet. ff. de ædili. edic. l. quęro. in fin. ff. de quæstio. l. maritus. ff. de adul. l. capite quinto. C. de quæstio. l. milites. §. oportet. C. famil. ercis. l. fina. Est & necessaria iuris, & de iure, quando lex figit pedes in ea nõ solum præsumẽdo, sed etiã stãdo: & tunc nõ valet probatio ĩ contrarium, nisi per confessionẽ: vt in authenti. de æqualita. do. §. illud. Bal. Vide j. de re iudic. §. not. contra præsumptionem. ¶ An qui minatus est alicui mortẽ, occidisse præsumàtur, si postea inimicus eius clam fuit occisus. versicu. sed pone. per Guido. ¶ Nemo præsumitur priuilegiatus, nisi ꝓbetur: quia priuilegiũ non potest naturaliter haberi. C. de fid. instrumen. l. solennia. ¶ Præsumptio est talis, qualis est semiplena probatio hominis, non legis. Et nota quòd præsumptio legitima hominis habetur pro liquidissima probatione: vt l. licet Imperator. ff. de leg. & not. C. de pericu. tuto. l. penul. in gloss. ordinaria. Bald. ¶ Nota quòd duæ imperfectæ species probationis, & duæ præsumptiones diuersorum generum, & vnus testis de veritate, & duo de fama, non faciũt plenam probationem in criminali. nam testis de veritate est singularis. Item fama est probatio multùm fallax & facilis: sed in ciuili probant plenè, secundùm Dyn. ff. de excusa. tuto. l. ij. §. ætas. Sed Oldr. dicit contra etiam in ciuili. arg. l. j. qui numero tut. Idem Ray. & Barto. ibidem: quia duo imperfecta, quæ non sunt eiusdem naturæ, non faciunt vnã perfectam. Pro quibus optimè facit tex. de succes. ab intest. c. cùm dilectus. & ibi vide Bal. super Inno. glos. tenet contra: quia quæ non prosunt singula, multa iuuant. Nec debet ad vnam speciem probationis arctari, vigor veritatis. Item cõsentiens fama confirmat. ff. de testib. l. iij. §. idem diuus. vide j. de re iudi. §. stipulatio. Bald.

SVMMARIVM.

1. ☞ Iuramentorum species, quot sunt.
2. Pluribus testibus in vnam sententiam concordantibus, potest ferri sententia, ex quo actor plenè probat, nec defertur iuramentum.
   Testes duo, an faciant plenam probationẽ, & vnus semiplenam.
   Dictum vnius, dictum nullius.
3. Causa dicitur modica, nisi sit vltra duos aureos.
4. Iuramentum nolle referre, aut omnino nolle iurare, manifestæ est turpitudinis.
5. In iuramenti delatione, quatuor specialiter sunt attendenda.
6. Iuramentum an in causa ciuili & famosa, sit deferendum.
7. Iusiurandum, an in causa merè spirituali, possit deferri.
8. Iuramẽtum debet ei, qui melius probat, deferri, siue sit actor siue reus.
   Actore non plenè probante, reus est absoluendus.
9. Iuramentum cui sit deferendum, vbi vtraq; pars semiplenè probat.
10. Actore plenè probante, si reus excipiat, cui deferendum sit iuramentum.
11. Iusiurandum deferri potest per eum, ad quem negotium proprio nomine spectat.

g *De iuramenti delatione.*[g] *Rubrica.*

QVoniam Ob defectum plenæ probationis deferẽ actori quandoq; iusiurandum à iudice: & etiam pars quãdoq; parti defert: vt extra, de iureiur. c. fin. & ff. eod. l. j. & ij. l. manifestę. ideo super his ad instructionem iudicum, aliqua tamen pauca tangamus. ¶ † Ad euidentiã tamen dicendorum, prænotandum est quòd iuramentum aliud est promissorium, aliud assertorium. Promissorium dicitur, quod super futuro fit, quandoque videlicet aliquid dandum vel non dandum, vel faciendum, vel non faciendum promittitur: vt si quis iuramento promittit in iudicio sistere, aut litem exequi: vt C. de episco. & cleri. auẽ. generaliter. extra, de sequestra. pos. c. j. in fin. aut aliquid huiusmodi promittit: & tale iuramentum infamat: quia in eo frangitur fides Deo & homini: & magis imputatur tunc, q̃ si iuraret de præsenti vel de præterito: quia magis

g *De iuramenti delatione.* *Rubrica.*

¶ Ex practicis authoribus nullus posuit hanc rubricam simpliciter: vnde Tancre. suprà proximè continuauit sequentem. Pileus tamen quarta parte rubri. j. scilicet de proba. ante medium, satis de hoc tractat. Rofr. tamen prætorias posuit rubri. de vtili actione ex ea causa, ex qua iuratur: & inter edicta posuit rub. de actione in factum ex iureiurando.

& plenius

& plenius deliberare potest: vt C. de transac. si quis maior. & de hoc vj. q. j. quicũq;. & ff. de his qui no. infa. Lucius. ¶ Assertoriũ verò dicit, qđ fit de præterito vel pñti: in quo videlicet asserit, aliqđ esse vel fuisse: & hoc nõ infamat, s. q̃tũ ad infamiæ pœnã. Goff. non admittit hanc distinctionem.[a] Assertorij aũt sunt plures species. nam aliud est de calumnia: aliud de veritate: aliud de malitia. de quibus no. s. de iur. cal. §. j. Itẽ aliud volũtariũ, aliud necessariũ, aliud iudiciale. Voluntariũ est, qđ fit extra iudiciũ, & ex sola voluntate. ff. de iureiur. iusiurandũ quod ex cõuentione. & extra, e. fere per totũ. Necessarium est iuramentũ testis, vel iuramẽtũ de calũnia, vel q iudex parti defert. de quo dicã iam. Iudiciale verò est, quod pars in iudicio defert parti. de his habetur & no. eo. tit. c. fi. ¶ 2 †Nota igit̃ q si plures testes in vnã cõcordent sñiam: tunc sñia ferri põt, ex quo actor plene probat: nec defert̃ iuramentũ. extra, de pba. c. ij. Si verò actor semiplenè pbat, puta habet vnũ solum bonũ testẽ, & res est modica, & in qua duo testes sufficiant: tunc actor, si sciat veritatẽ, petat sibi sacramẽtũ đferri: vt C. de reb. cre. & iureiur. l. iij. ff. eo. si duo patroni. in prin. ff. de legiti. tu. legitimos. ff. de do. præle. Theopõpus. & extra, de despõ. ipu. attestationes. vbi de hoc scđm Vinc. qđ fieri debet. Nam cùm duo testes faciãt plenã probationẽ, vt extra, de test. in omni. & c. licet. & iiij. q. iij. ver. vbi numerus. ergo vnus faciet semiplenam probationem: vt s. de proba. §. fi. ver. vltĩ. Reus verò econtra respõdeat: frater, vox vnius, vox nullius. C. de testi. iurisiurand. ff. de quæstioni. maritus. xxxiij. q. ij. admonere. versus principium. vnde non debet tibi iuramentum deferri: imò mihi, qui reus sum in hac parte, siue excipiendo siue replicando. C. de eden. l. fin. ¶ 3 †Nec enim est modica causa: quia est vltra duos aureos: vt ff. de dolo. id est. Sed videtur modica, si sit duorum aureorum: vt ff. e. si oleum. in fi. vel si sit decem aureorum: vt ff. si cui plus q̃ per l. fal. in l. ij. §. quãuis. Vel quinquaginta. argumen. C. de defen. ciui. defensores. ff. de accu. nonnulli. Vel trecentorũ, in aut. de defen. ciui. §. & iudicare. & §. audient. Vel dic, & verius, q inspecta qualitate personarũ & locorum, minor dicit̃ maxima. arg. ff. de iudi. sed & si susceperit. §. j. ff. de alimẽ. & ci. leg. l. j. & l. Mela. §. fi. In minima ergo causa, in qua non vertitur magnũ periculum, defert̃ in magna, non in qua magnũ vertitur periculum. argu. ff. de legiti. tuto. legitimos. ff. de ventre inspicien. l. prima. in fin. Et facit in authẽ. de manda. prin. §. sit tibi. vij. q. ij. c. ij. & xlij. di. quiescamus. Imò vbi magna est & ardua, nisi actor plenè probet, reus absoluetur: vt in concordã. positis, infrà, versicu. sed cui. Præterea, tu es persona suspecta. nam consueuisti deierare. ideoq; non debet tibi deferri. ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris. xxij. q. v. paruuli. extra, de pigno. illo. extra, de testi. c. testimonium. Hæc tamen pendent ex officio iudicis, secundùm Vber. Est etiam secundũ quosdã,[b] semiplena probatio, si actor per priuatam scripturam probat suã intẽtionem: quia talis scriptura non facit plenã probationẽ: vt in prædi. ver. vltimo[c]. ¶ 4 †Si autem actor nil omnino probat, & dicit aduersario vt iuret ad suam innocentiam purgãdam: vel quòd sibi referat iuramentũ, videt̃ iuste allegare. Nam manifestæ turpitudinis est, nolle iurare, nec iuramẽtũ velle referre: vt in præd. l. manifestæ. & ff. rerũ amot. Marcellus. ff. de iureiurã. l. lex Cornelia. §. hac lege. C. de his, qui ad ecc. cõfu. l. præsenti. C. de iure delib. l. fin. §. licentia. C. de fideicõ. l. fin. Potest tamen responderе reus, Frater, non cogor iurare, nisi aliquid sit probatum vel præsumptum. quod non est hic. Et ad hoc C. de eden. qui accusare. C. de accu. negãtes. vj. q. vlti. actor. Leges enim, quas allegas, vel sunt speciales casus, vel loquuntur cùm aliquid est probatum vel præsumptum: & hoc verum est. nã actore nihil probante, & c. vt extra, de iureiur. capi. fi. §. sane. nisi in casibus, in quibus lex defert iuramentum reo, licet actor nil probet: vt C. de his, qui ad ecclе. cõ. l. fi. §. fane.[d] & C. de fide instru. l. fin. & C. de iur. deli. l. fina. §. licentia. Vt autem plenius instruaris, nota quatuor esse in iuramenti delatione specia-

a ¶ Distinctionem. Quod videas in Sum. de iureiurã. ante fin.

b ¶ Quosdam. Accur. in l. in bonæ. & in l. admonendi. vbi idem dicit de fuga: de qua vide qđ dixi s. titu. pxi. §. ij. sup verbo, violẽta. đ vno teste & de cõparatiõe literarum. & idem Vinc. in decre. fi. eo. tit. & Goffr. in Sum. ad fi. j. col. hoc ẽt no. s. de proba. §. fin. ver. tertium.

c ¶ Versic. vlti. de pba. alleg. s. ante ver. reus verò.

d ¶ §. sane. Vide qđ ibi no. & s. de of. iudi. §. vlt. ver. vj.

liter attendenda. ¶ 5 †Primum, an actor aliquid plenè probet, vel semiplenè, vel nihil: vt iam suprà diximus. ¶ Secundum est, quia si semiplenè probat: aut quæstio est criminalis, aut est ciuilis, aut est spiritualis. Si criminalis, non est deferendum à iudice. C. de proba. l. fi. extra, de iureiuran. capit. fina. quia ibi debent esse apertissimæ probationes. C. de dolo. l. dolum. & ij. q. viij. sciant. & xxiij. q. iiij. est iniusta. si tamen vna pars defert alij, tenet delatio ob inopiã probationis facta,[e] etiam si de illo crimine transigi non possit: quia non ita hoc confiteri videtur, sicut in translatione: imò negare videtur.[f] Si verò ciuilis est, aut est ciuilis & famosa, aut ciuilis & non famosa. ¶ 6 †Si ciuilis & famosa, vt actio doli, furti, iniuriarum, & quod metus causa, in quibus sit quis infamis de iure ex sententia, etiam si ciuiliter sit actum: vt ff. de his, qui no. infa. l. j. & infrà de pœ. te. liti. & c. mulier nomine ventris in possessionem missa condemnatur ad restitutionem illorum bonorum, quorum possessionem per calumniam habuerat. ff. eo. notatur & in crimine expilatæ hæreditatis: scilicet cum quo quis condemnatur, quia bona iacentis hæreditatis alibi exportauit. C. ex qui. cau. infa. irro. si te hæreditatem. In his enim priuatis criminibus, sequitur condemnatum infamia iuris. De hoc secundùm Vincen. extra, de simo. ex diligẽti. & j. de pœ. teme. li. & de sñia. §. videndum. In his, inquàm, casibus non defertur iuramentum: quia ibi plena probatio exigitur: vt in prædi. l. dolum. & ff. quod me. causam metum autẽ, & extra, de iureiur. c. fi. ¶ Si autem sit ciuilis, & non famosa, subdistingue: quia aut est magna & ardua, aut est parua: si quidem est ciuilis, & non famosa, & magna, non est de facili deferẽdum. ff. de le. tu. legitimos. Si verò sit perua, requirit̃ iudicis arbitrio vt procedat: inspecta qualitate personarum & consuetudine regionis.[g] Qualitate personarum: vt si quis nõ habens in bonis xx. solidos, petit ab aliquo mille libras. Hęc enim causa est magna respectu petentis: vel si inter aliquos magnos Comites agatur super decem solidis. hæc enim est minima respectu personarum. Consuetudine regionis, vt in oleo & vino, & similib⁹, quæ plus valerẽt in vno loco quã in alio: vt in puincia de oleo, & de vino in Frãcia, quã in Anglia, melius forum habet̃. Et ita his à iudice cõsyderatis defert̃ iuramentũ vel nõ: extra, de offi. deleg. de causis. ¶ 7 †Si verò sit causa merè spũalis, puta monachatus vel matrimonij: tunc iudex fortè nequit deferre iusiurandũ, ob defectũ pbationis. Si aũt nõ sit merè spũalis: tũc fortè põt, scđm Vinc. sed nec appellãti, est indistinctè deferendũ iuramentũ: licet pro eo sit præsumptio: sed tunc demũ, cũ inspectis psonarũ & causæ circũstantijs hoc faciendũ videt̃: vt extra, de testi. Romana. lib. vj. Itẽ etiam pter enormitatẽ delicti rei, refert̃ iusiurandum actori, si non possit ablata probare. C. vnde vi. si quando. extra, quod me. causa. c. fi. ¶ Tertium quoq; est attẽdendũ, qs s. melius sciat veritatẽ: hinc est q ei, de cuius facto agit̃, præcipuè est deferendum. extra, qui ma. accu. pos. videt̃. ibi: qui enim melius admittunt̃, & c. & ff. rerũ amo. Marcellus. §. fi. In alieno ẽm facto non defert̃, ne cogatur anceps subire periuriũ: vt ibi, & ff. de in litem iuran. videamus. in prin. & de iureiu. iusiurãdũ. §. ij. ¶ Quartum etiã cõsyderãdũ est, scilicet qualitas psonarũ, in prædi. §. sane. s. qs melior, quis dignior, & quis præstantior videat̃, vt illi deferat̃: vt in præ. l. legitimos. sicut aliàs in electione hæc omnia spectantur. viij. q. j. licet. extra, de offi. custo. c. fi. de elec. ecclesia nostra. ij. & c. dudum. j. & in testibus illud idẽ. extra, de testi. in præsentia. & c. Romana. li. vj. iiij. q. iij. ver. testiũ. ff. fami. ercĩscũ. si q̃ sunt. ff. de fide instru. l. ij. His concurrẽtibus, locus est vt iudex iuramentũ deferat: vt in §. sane. ¶ 8 †Sed cui defer̃ prius, actori, an reo? Respon. Dicũt quidã q ei, q melius pbat. argu. extra, de proba. ex literis. & c. licet. ppe fin. vt quia actor probat per vnum testẽ, reus nihil: ei ergo deferat̃, ne pbatio sit sibi inutilis. qđ esse nõ debet: vt ff. de leg. j. si quando. in prin. & hoc puto alij q̃ reo: quia cũ actor nõ plenè probat reus debet absolui: vt extra de iureiu. c. fi. §. sane. Iura ẽm prõptiora sunt ad ab-

e ¶ Facta. Nec appellat delator si il le iurauit, & obtinuit. de hoc, & qđ de relatore scripsi de iureiu. c. fi. super j. glo.

f ¶ Videtur. Vide qđ scripsi de iure iur. c. fi. in glo. vt modica. versi. sed qđ dicem⁹. & ver. iste si tamen. huc usq; fuit vltimũ verbũ Vincen. in præ. decre. vlti.

g ¶ Regionis. Vide in glos. ad quã remisi s. ver. pxi. hæc. quę sequunt̃ in prin. ipsius gl. ADDE ad ver. sequentem, ibi: si non sit. ibi: vel matrimonij. adde di. gl. in c. mulieri. extra, de iureiu. licet ibi do. Abb. Sicu. post Host. teneat contra ipsam gl. & forsitã minus benè: quia cã ardua est, & negari non põt. præterea in hac cã nõ est recedendũ à seueritate canonica: vt in c. fina. extra, de trãsa. ideo nõ põt per arbitriũ expediri. c. causa. extra de in integ. resti. Delatio autẽ huiusmodi iuramenti, est potius de æqtate. ergo & c. multa alia, quæ p hac opi. dici possent, breuitatis cã omitto. Ioan. Maria blon.

a ¶Defendendum. dicit Gui. de Suz. cōditionibus pso narum paribus. 9

b ¶Est. Vt et̄ scripsi de iudi. ī c. fi. ī a vlt. gl. post prin.

c ¶C. fi. Distingue vt ibi scripsi ī vlti. gloss. an plena actoris, & semiplena rei, sint incompatibiles: & tūc pcedit qd est dictū. an verò cōpatibiles: & tunc b posset locus eē de 10 lationi. ibi vide.

d ¶Stipso. in vlti. col. ver. itē q̄ritur.

e ¶Administrationem. De procu. q ad agēdum. in fi. c lib. vj. 11

Bald. de iuramenti delatione. Rubric.

Ex vno teste probāte donationē, defert iudex sacramētū. fallit in cā criminali. Itē in cā famosa Item in cā spūali. Item fallit vbi nō sufficiunt duo testes, vt in testamētis: qa ibi deficit ius & pbatio. Itē fallit vbi aduersarius plenè probauit. Item vbi cā est nimis ardua. Itē fallit vbi psona est suspecta vel ignota. G. Quandoq; statur indiciis, & non iuramēto. C. de in litē iur. l. ij. § fi.

¶De disputationibus & allegationibus aduocatorum. Rub.

¶Pileus sui opis parte iiij. posuit rubricam, qualitet aduocati debeant allegare. & quis primo. Tāc. pte iij. in fin. posuit rubricam de allegationib⁹ & rñsiōibus. Ægid. h fecit tres rubricellas, allegatio i actoris, allegatio rei, publicatio aduocati actoris: totus libellus Vber. de Bob. fuit disputatorius actoris & rei vel aduocatorum suorum. & per cōse-

soluēdū, q̄ ad cōdēnādū, vt extra, de pba. ex literis. ff. de ac. & ob. Arrianus. extra, de fi. īstru. inter dile. in fi. vel dic q̄ hoc p iudicē expedieṫ, cui scilicet defeṙaṫ: vt ī §. sane. ¶†Quid si actor habet vnā psumptionē, & re⁹ aliā, vel vterq; semiplenè pbat: tūc dic reo deferendū:ᵃ qa prōptiores sumus ad absoluēdū, & in dubiis melior est cōditio possessoris: vt C. de cōdi. ob tur. cau. l. j. īsti. de īterdi. §. cōmodū. Alij dicūt, q̄ est loc⁹ gratificatiōi. ar. ff. ad syl. si qs in grau. §. sz cū oēs. et ff. de bo. auṫ. iu. pos. si nō expedierit. Tertij dicunt, q̄ actori, quasi in iudiciis fauorabilior sit. ff. de iudi. si qs intētione. & l. solemus. ff. qui satis. cog. de die. Quarti dicunt, hoc casu nulli esse deferēdū: qa tūc demū ad hoc recursus habeṫ, cū aliæ pbationes desunt. arg. extra, de pba. c. ij. sed prius dictū veri⁹ est.ᵇ ¶†Quid si actor fundat intentionē suā p duos testes & plene pbat, & reus exceptionem suā perēptoriā p vnū: nūqd deferṫ reo? Rñ. nō: imò cōdemnabiṫ. & ad solution. ē iuris remediis vrgebiṫ: vt C. de ac. & ob. negātes. & ar. ff. de pba. cū de indebito. ī prin. ff. de testi. ob carmē. & l. iij. ibi: aliàs numerus, &c. quę sunt iiij. q. iij. §. itē in crīali. Hoc plenè psequere vt extra, de iureiur. c. fi.ᶜ ¶†Quid si times, q̄ iudex deferat iusiurādum reo, ex officio suo: vt extra, de iureiu. c. fi. præcludere vis sibi viā, dicēdo eū tibi esse suspectum. ff. de re mili. nō oēs. §. à barbaris. ¶Vtrū aūt in ptoriis stipulationibus iuretur in litem, not. scđm Roffr. in li. in titu. de ptoria stipso.ᵈ ¶In summa no. q̄ is, ad quē negotiū propriò nomine spectat. iusiurādū deferre pōt: pcu. verò nō: nisi in trib⁹ casibus puta si habet ad hoc speciale mādatum: vel si sit datus velut in rē suā: vel si habet liberā & generalē administrationē.ᵉ & cū platus hāc habeat, pōt deferre, q̄ psequere in Summa. d. m. eo. tit. §. si quis pōt ver. in rebus. & seq. ¶Quæ autem hic desunt, vide j. in titu. de iureiurando

De disputationibus, & allegationibus aduocatorum. Rubrica.

Voniam Testib⁹ publicatis, & instrumentis exhibitis, ptibusq; cōfessis, & aliis, q̄ ad factū spectāt: peractis: est iuris allegationibus insistendū: vt extra, de testi. ī causis. & de postu. bonæ. j. ideo &c. Vel sic.ᶠ Postq; de pbationib⁹ facti, q̄ fiunt p testes vel instrumenta vel aliis modis, plenè discussimus, cōsequēs est vt de pbationibus iuris, quæ fiūt p aduocatos, s. de allegationibus, aliqua subnectamus. & licet s. de aduo. §. nunc de exordiis. & §. hoc docēdū. de arengis & ppositionibus plenè diximus: hic tñ spāliter de allegationibus, q̄ in fi. lit. fiunt, dicem⁹, & ad aliqua spālia descendemus. ¶Videndumᵍ est igiṫ, qd sit allegare. Quis ordo in allegando seruandus est. Qualiter est allegandum. Et qualiter allegationibus respondendum. Quid pertineat ad officium iudicis, allegationes audientis.

Quid sit allegare?

Llegare seu disputare, est intentionē suā per pbatiōes in iudiciū deductas ostendere & eā iuribus asseuerare, et colorare. ix. q. iij. aliorū. xxiij. q. vlt. cōuenior. ver. allegaṫ. extra, de fide instr. inter dilectos. & de re iu. abbate sane. li. vj. & de cōcess. pbē. qa cūctis.ʰ Qđ aūt disputatiōes hmōi & allegationes fieri debeant sup testib⁹ & actitatis, probaṫ in authē. de testi. §. qa verò multi.ⁱ & §. nam ptes. extra, eo. in causis. de ele. dudū. j. et C. de testi. auṫ. si dicaṫ. in fi. & in pdi. ver. allegaṫ. ¶Ideo autem dixi, per probationes inductas. Nam cum ex facto ius oriatur. vt ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo. & ff. de actio. & ob. l. obligationū. §. ex facto. & ff. de iure codicil. qdā referunt. versicu. nullus. extra, de eccl. ædi. c. pe. extra, de spō. de muliere. nisi sit fundamentū facti, nullū bonę allegationis pōt ędificium supponi: vt j. q. j. cū Paulus. extra, de psby. non bap. veniens. nec clientulus poterit vllum de allegationis nitore habere subsidium: vt ix. q. iij. aliorū. Licet eñi per subtiles allegationes & cauillationes, lis qñq; indebitè protrahaṫ: vt ff. de verb. sig. ea est natura. & C. de iudi. rem nō nouā. & l. pperandū. & extra, de excep. pia. in princ. li. vj. & C. de iura. cal. l. ij. prope prin. tñ finaliter iustitia & veritas sub ęquo iudice valet, & inualescit, vt xxv. q. ix. graue. viij. di. cōsuetudo. & in præ. l. properandum. §. j. arg. cōtra. C. de k aduoca. diuer. iudi. aduocatiᵏ.

Quis ordo in allegando seruandus est?

l Vnc breuiterˡ transeamus de ordine in allegādo seruando. Et f licet de hac materia dictū fuerit s. de aduo. §. iam nūc. tñ hic aliqua spāliùs, vtile g est cōmemorare. ¶Ordo igiṫ in allegando is est, vt aduocatus actoris primò proponat quæ ad sui cliētuli intentionē iuuandā & fundandā viderit expedire: vt j. §. pxi. deinde verò rei aduocatus rñdeat allegatis, destruēdo allegationes alteri⁹ ptis, p dicta testiū, vel instrorū, vel p cōfessionē, seu aliàs probationes, inducēdo et̄ p se iura, rōnes, & exēpla: & allegatis p ptē alterā clarè & apterīndendo, distinguēdo eorū iura, intellectū aptius exprimendo: vt j. §. h post hoc. ver. iurib⁹. & seq. sicut facit Augu. xxviij. i q. j. sic eñi. & papa extra, de testi. spo. literas. & de cōcess. præbē. quia cūctis. & de re iudi. abbate sane. k lib. vj. extra, de trāsla. inter. §. sed neq; . j. §. pxi. ver. fundata. Præmissus aūt ordo ppōnēdi pbaṫ. nam actor laborare debet ad intētionē causę suæ ampliādā: reus verò ecōtra ad extenuandā. iiij. q. iij. c. j. & ij. & ar. xxiij. q. ij. dñs. Et q̄ actor prius debeat pponere, pbaṫ extra, de mutu. pe. c. j. & iuxta regulā, q̄ prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. extra, de ordi. cog. c. ij. ¶Deinde si reus, exceptionis secre l dit iuuari beneficio: alleget prius quæ faciūt ad fundandā & pbādā suā exceptionē, & post actoris aduocatus rñdeat, & allegationes illius destruere satagat, sicut prædiximus paulò ante. ¶†Meritò autē 1 reus primò tunc allegabat: nā in exceptionib⁹ pbādis seu ppōnēdis reus fungiṫ vice actoris: & q̄ excipit, pbare teneṫ. ff. de pba. si pactū. & l. in exceptionibus. ff. de excep. l. j. ¶†Demū si actor originaliter 2 replicare voluerit cōtra allegationes rei, replicet qđ sibi videbiṫ sub præscripto modo: cui etiam simili modo respondeaṫ à reo. ¶Similiter & in triplicatione, quæ datur reo, & in quadruplicatione, quæ daṫ actori. de hoc dic vt s. de excep. §. fi.

SVMMARIVM.

1. Factum prius constare debet, quàm disputetur de iure.
2. Ad factū qualiter, & qñ sit in iudicio accedendum.
3. Causa rei confessi, non est tuenda.
4. Funiculus triplex, difficilè rumpitur: & quæ nō prosunt singula, multa iuuant.
5. Intentione per facti probationes in iudicio fundata, ad iuris defensiones descendendum est.
6. Iudicandum est pro illo, pro quo plures bonæ fecerint rationes.
7. Argumēta toties sunt in iudicio repetēda, donec aduersarius intelligat. & iudex plenariè instruatur.

Allegationes qualiter in iudicio sint faciendæ.

Vnc Videndum occurrit iuxta ppositionis seriem, qualiter faciendæ sint allegationes. Scias igitur q̄ postq; publicatę fuerint attestationes & instrā, ac aliæ pbationes exhibitæ, debet fieri dispu 1 tatio sup actitatis. ¶†Prius enim cōstare debet de facto, q̄ disputeṫ de iure. ff. de iure codic. qdā. extra, de ec. ędif. ad audientiam. extra, de re iudi. abbate sanè. li. vj. in auṫ. de testi. §. si verò. ibi: in tps disputationis, &c. quia ex facto, ius oriṫ: vt s. §. j. ver. ideo autē. Ideoq; dic ad disputandū seu allegandum specialiter præstita, vtralibet pars debet habere copiā oīm eorum, quæ fuerunt in iudicio actitata. Tunc autem deliberatione

quens sic Ioā. de Deo, specialius tñ adaptatur huic rubricæ penul. & vlti. rñ. lib. j. cauil. in li. authen. iudi. parte prima: & secunda tractat de disputationib⁹ super testibus. reliqua vide sup Rubri. de aduocat.

¶Quoniam testibus. Sic secundū Tan. vbi s.

¶Videndū. Oīa ista membra fuerunt Tan. & vnū plus posuit ante vltimum, s. quod sit officiū allegantiū, qđ actor putauit non necessarium.

¶Cunctis. eo. lib.

¶Multi. Versi. si verò. & ibi nota.

¶Aduocati. Cesset contrarium, si intelligatur de aduocatis, qui sua subtilitate iustam reportāt sentētiā: si de iusta intelligo illud casuale.

¶Nunc breuiter. Ordo iste quasi ad literā fuit Tā.

deliberatione præhabita diligenti, surgat actoris aduocatus (ad quem specialiter pertinet officium disputandi) qui se habeat in surgendo, & in beneuolentiam iudicis captando, & in licentiam iudicis postulando, & eum de iustitia monendo, & in arengam faciendo, ac aliis, prout dixi s. de aduoca. §. nunc de exordiis. in prin. & versi. vel tali ad iustitiam. & per totum. & §. hoc docendum. versi. item de iustitia. & per totum.

2 ¶†Quo facto, statim ad factum hoc modo accedat. nam ipse debet causam ampliare: vt s. §. proxi. Si enim est iudex, de cuius iurisdictione possit meritò dubitari: puta delegatus vel arbiter: vt extra, de offi. delega. cùm in iure. & C. de man. princi. l. vnica. & ij. q. vj. §. quod de arbitris. Aduocatus actoris incipiat, & dicat, qualiter causa fuit commissa, vel compromissum factum: & si necesse sit, legat literas commissionis, vel instrumentum compromissi: repiloget etiam citationes & subdelegationes. si quæ in causa factæ fuerunt: quæ omnia in promptu habeat: vt si quid ex his negetur, vel super aliquo immineat dubium, paratus sit per documenta causæ facere plenam fidem. ¶Postmodum verò proponat, quid petitum fuerit per suum clientulum: &, si necesse fuerit, libellum prælegat ad ipsum porrectum: vt xxvj. dist. bene quidem. extra, de lib. ob. c. j. ¶Deinde verò recenseat processum: puta litis contestationem, iuramenti præstationem positiones, & alia, quæ fiunt in causa: & maximè quæ sunt substãtialia: de quibus dixi s. in procemio huius secundæ partis. Hæc probantur extra, de electio. dudum. secundo. §. partibus. & extra, de proba. quoniam contra. & singula habeat in promptu, paratus ostendere, si necesse fuerit, vt prædixi.

3 ¶†Sed & si aduersarius aliquã positionem, vel aliquid de intentione eius, vel libellum confessus fuerit, illud proponat iudici, vt iam quasi pro iudicato habeatur: imò petat sententiam: quia non est rei confessi causa tuenda. extra, de transac. præterea. ij. C. de confess. l. vnica. extra, eodem c. ij. & ij. quæstione. j. nos in quenquam. Ea verò, quæ pars negauerit, per probationes inductas satagat asserere, scilicet per dicta testium, vel per instrumẽta, vel per priuilegia à se inducta, vel per præsumptionem, vel per iuramẽtum, & etiam per alia genera probandi. de quibus dixi s. de proba. §. videndum. & probatur xxij. q. j. omne quod. & extra, de fide instrumen. per totum. & de præsump. illud. dicens sic, per A. & B. & C. testes, & per tale instrumentum, vel ius probatur primus articulus, qui talis est: per D. & C. & F. probatur secundus articulus, qui talis est. & sic de aliis. De hoc autem & de articulis vide suprà de teste. §. publicatis. & §. nunc videndum. legendo si necesse fuerit dicta singulorum testium, nisi super articulo negato fecerit mentionem: & quando plures testes concordes habuerit, tantò melius erit: vt lxxxj. distinctio. in omnibus. extra, de offi. delega. prudentiam. §. j. xx. distinctio. de quibus. quoniam aliàs numerus testium aliàs dignitas, aliàs fama consentiens, cõfirmat rei, de qua quæritur, fidem: vt iiij. quæstione tertia §. item in criminali. in princip. extra, de testibus in præsentia. Quod si aliqui testes discordes videantur, concordet eos, si potest. de pœ. distinctio. j. periculosè. extra, de testibus. cùm tu. argumen. xj. quæstio. iij. antecessor. ff. de liberis & posthu. si ita scriptum. C. de inoffic. dona. l. vnica. & in aut. de exhi. & intro. reis. §. fin. ff. de rebus dubiis. quoties. Distinguat enim tempora modos, & qualitates, & concordet scripturam. ij. q. j. si peccauerit. super quo dic in prædic. §. publicatis.

¶Item si præsumptiones vel instrumenta, faciunt cum dictis testium: Alleget ea ad confirmandam testium fidem. argu. ff. de proba. l. fin. §. primo. iiij. q. iij. ver. solam. C. de testib. l. solam.

¶Inducat etiam omnia iura & rationes, quæ faciunt ad quod probare intendit: vt facit Nico. Papa iij. quæstione quinta. quia suspecti. vt iudex bene instruatur in causa. & simul cuncta iungat, & liget: quoniã qui allegat, a alligat secundùm T.[a] vt omnibus simul coniunctis, & sibi inuicem suffra-

4 gantibus, probetur fortius quod intendit. †Nam triplex funiculus difficile rumpitur. extra, de treu. & pa. c. j. & quæ non prosunt singula, multa, supple collecta, iuuant. ff. ex quib. cau. ma. necnõ. §. si quis sæpius. & ff. de pac. b l. j. in fi. Insti. de ob. quæ ex consen.[b] ¶†Fundata verò intentione sua per

5 probationes facti: tunc ad iuris probationes descendat: allegando & inducendo leges, & canones, & argumenta, exempla & rationes, quæ suam fulciant intentionem: sicut papa facit extra, de iudi. nouit. §. non igitur. extra de noui operis nuncia. intelleximus. & Augustinus xxviij. quæstio. j. c. sic enim valet. xj. q. iij. c. summopere. s. §. proxi. versic. primo. Et si non habet casus expressos, argumen. & similia inducat. ff. de legib. l. non possunt. extra, de rescrip. inter cæteras. ff. de re mili. non omnes. §. à barbaris. & C. de quæstio. milites. C. de probat. cùm res. ff. de nego. gest. Nesennius. ff. si cer. pe. lecta. ff. de excep. rei iudic. singulis.

6 ¶†Studeat autẽ multa pro se inducere. nam pro illo iudicabitur, pro quo plures bonæ fecerint rationes. de pœ. di. quarta. §. finis. xiij. di. duo. ad fin. Insti. de adop. §. si verò. extra, de proba. licet. in fi. lxv. distin. cap. primo. secundo, & tertio. de iur. & fa. igno. l. prima. ibi: tamẽ si nondum satisfecisti. Deterior enim est causa eius contra quem plures faciunt rationes. extra, de iure pat. suggestum. de re iudi. cùm æterni. in fi. xxviij. distin. de Siracusanæ. Sed & vbi plura faciunt pro aliquo, quàm contra: pro eo pronunciatur:

c vt xxiij. q. vj. c. vides. & extra, de iure patro. suggestum. cum suis concor.[c] licet sit argu. contra. lj. di. designata. cum suis concor.

¶Repetant etiam, & explanent argumenta sua toties: donec aduersarius intelligat: & iudex plenariè sit instructus: sicut facit Augustinus cõtra Pollentium. xxviij. quæstio. j. iam nunc. prope finem versicu. intelligis ne quid

7 dicam, &c. ¶†Quod si plures fuerint articuli, & positiones, ita faciat super quolibet: vel si iudices sint parati exposito facto diligẽter, & repetit sub compendio quindecim, quæ continentur extra, de proba. quoniam contra. dicat sic: Et quia scio vos gesta re iura in scrinio pectoris vestri, idcirco ea coram vobis allegare omitto: vt C. de testamẽ. omnium. extra, de appella. sæpe. in princip. Supplico tamen vt ea, & cætera omissa, suppleat discretio iudicantis. C. vt quæ desunt aduoca. iudex suppleat. l. vnica. extra, de postula. bonæ. ¶In fine autem, petat sententiam pro se ferri: petat etiam expensas sic dicẽs: Per præmissa: domine Iudex, constat luce clarius: nos esse in causa victoriæ. vnde peto pro me sententiam ferri, & aduersarium mihi sententialiter condemnari: & expensas in lite factas mihi restitui, & restituendas esse per vos decerni. vij. quæstione prima capi. sciscitatis. ibi luce clarius, &c. & tertia quæstione sexta. hoc quippe. ibi: luce clarius. & secunda quæstione octaua. sciant. Quod petere debeat expensas, probatur C. de iudic. properandum. §. sin autem. extra, de rescriptis. capitulo fina. Prædictus modus allegandi probatur in concor. quæ sunt infrà versicu. prædictus autem. ¶Aget quoque sapienter: si quæ probata sunt: & per quos, colligat: & ea cum suis allegationibus in scriptis consiliariis vel iudici tradat: vt plenius deliberare valeant: quia non possunt de omnibus recordari. & ad hoc extra, de electio. dudum. infrà titu. proxi. versi cu. auditis.

SVMMARIVM.

1 ☞Instrumentum actoris, etiam testibus roboratum, multis modis impugnari potest.
2 Aduocatus rei potest allegare, iuribus & ratiõibus pro parte actoris inductis, non esse exemplis, sed legibus iudicandum.
3 Simile per vnum inducto, & altero negante simile, cui incumbat probatio.
4 Allegationes partiũ, qualiter sint in iudicio distinguendæ.
5 Iurium contrarietas, multiplici ratione sopiri potest.
6 Contra ius causam perpetuæ prohibitionis habentis factum, an valeat.
7 In medio posita, sæpe ad principium & ad finem referuntur.
8 Dictio fortè, quandoque est nota assertionis, non dubitationis.
9 Dictio donec, & dictio amplius, & dictio circiter, quomodo sumantur.
10 Dictio vt, quandoque consecutiuè, non causatiuè ponitur.
11 Dictio nunc, quid importet.
12 Causa cessante statuti, debet cessare constitutio & effectus.
13 Causa impulsiua, quæ dicatur.
14 Argumentum à contrario, nõ valet, vbi ius expressè contradicit.
15 Propositio in, multis modis sumi potest.
17 Masculinum genus an possit comprehendere fœmininum.
18 Fœmininum an possit comprehendere masculinum.
19 Apostolus denegat se habere consuetudinem contentiosorum.
20 Alleganda in iudicio, duobus versibus continentur.
21 Aduocatus rei, aut quilibet, quibus modis poterit soluere iura contra se inducta.
22 Tribus fallaciis possunt omnia contraria in iure solui.
23 Aduocatus debet factum suum aliter, quàm actor proposuerit, asseuerare.
Oculi Domini super iustos, vultus autem eius super facientes mala.
24 Reus exceptionem in iudicio proponens, fit actor: & eam probare potest pluribus modis.
Allegationibus qualiter sit respondendum.

a ¶Secundùm T. vbi s. in iij. ver.

b ¶Ex cõsensu. Suple, per totum.

c ¶Suis concor. Ibi no. in vlti. glos. & solue, sed contrarium, vt ibi scripsi, §. quòd in æquiualentibus, singulariter & diuisim statur maiori numero. quando verò in illis est inæqualis authoritas, præfert quandoque minor numerus personarum. De hoc de testi. in nostra. & rationũ, vt in contrariis. & est expressum extra, de elec. innotuit. Lan. in inferiori cõtrario se expediebat, dicendo, quod plus valet, præualet. ff. de sena. emãcipatum. & vide quod no. xiij. di. duo mala.

POst hoc autem rei aduocatus, qui debet causam extenuare, vt s. §. nunc breuiter. surgat iuxta morem s. in princ. praecedentis §. ver. nunc autem est cōmemoratum. & per ordinem, quae per aduocatum actoris fuerint proposita, sub epilogo repetat, seriatim ad singula per eū proposita, respondē do, & audacter cūcta per eū introducta, prout poterit, destruēdo: siue sit cōfessio, siue attestationes, siue instrumēta, siue aliqua suprà scripta, dicēs: Dominus talis superficialiter & coloratè, sed nō medullitus visus est ostendere, ꝙ suus clientulus foueat iustam causam: sed vt cū pace sua loquar, non debuit coram tantis viris propter salarium, contra cōsciētiam allegando ad gehennā aedificare. extra, de re. spo. literas. vt ec. bene. c. vnico. Vel dic vt suprà, de aduo. §. nunc de exordijs. Quod verò contra conscientiam dixerit, sic ostendo. confessionem igitur dicat fuisse reuocatam. quod dic vt suprà, de cōfess. §. fi. ¶ 1 † Item testes, quibus actor suam intētionem fundauit, impugnet quod multis modis facere potest, assignando contrarietatē, seu varietatē, seu mendacium, in dictis eorum si potest: vel dicat ꝙ nō reddunt causam sui dicti: vel ꝙ non respondent ad interrogata: vel non deponunt super eo, ad quod inducuntur: vel ꝙ sunt infames, vel aliàs inhabiles. & sic de alijs. quae plenè prosequere: vt s. de teste. §. primo. Item discordet eos per impossibile. & per praesumptiones & per contraria. extra, de proba. licet. in prin. extra de causa pos. cum ecclesia. tertia q. ix. c. nihilominus. & c. pura. Item impugnet instrumentum. quod multis modis facere potest, vt dixi, vel de falso arguat: quod dic vt suprà de instru. edi. §. postremo. ¶ Item impugnet praesumptionem, dicens eam temerariam vel leuē, vel per aliam contrariam tolli. quae dic vt supra de praesum. §. species. & sic de alijs, quae in facto consistunt, pro parte actoris inductis. ¶ 2 † Exemplis quoq;, iuribus, & rationibus, pro parte actoris inductis respondeat, dicendo ꝙ non est exemplis, sed legibus iudicandum: vt secunda quaestione septima. §. hoc dicto. de consec. dis. secunda. re vera. versi. sed qd. C. de senten. & interlo. omniū iudi. nemo. ¶ Iuribus etiā respondeat, dicendo ꝙ iura inducta pro similibus, non obstant: quia aliqua dissimilitudo in eis inuenitur: vt xxviij. q. j. c. sic enim neq; in tertia colū. ver. non sunt itaq;. & extra, de sum. tri. cap. secūdo. §. nos autē. ¶ 3 † Sed si ego induco simile, & tu negas esse simile: quaeritur cui incumbet probatio. Respond. tibi: quia verum [a] negas. ff. de proba. ab ea parte. praesertim si colorate propono, & expressa sit identitas, seu similitudo: vt extra, de transla. inter. ver. sicut ergo. extra, de rescri. inter caeteras. in fi. ¶ Praeterea negando aliquid esse simile, implicas dissimilitudinem: & ideo eam probes. extra, de renun. super hoc. ff. de proba. filius. & melius qui fi. sint legi. per venerabilem. §. verum. & in praedi. ver. non sunt itaq;. quod si hoc non probetur, non est simile. xxvij. q. j. nuptiarum. in authentica, de fide instru. in prin. ¶ Item respondeat distinguendo, & exponendo iura: vt suprà, eo. §. nunc breuiter. versi. ordo. & soluendo etiam contrarietatem, vt iam dicam. ¶ 4 † Et generaliter distinguendo, partis alterius allegationes, aliquas per interemptionem vel per vim literae: vt facit Augustinus xxiij. q. vij. qd aūt. & viij. di. quo iure. Aliquas etiam per aliqua iura, & posteriora, & noua: vt extra, de resti. spolia. saepe. vij. dist. Moyses. ff. de legib. l. non est nouū. & l. seq. extra de homi. si perfodiēs. Quasdam per veriorem intellectū: vt ix. dist. quis nesciat. extra, de fide instru. inter dilectos. Quasdam per rōnē solā. j. di. cōsuetudo. & ix. di. sane quippe ratio. ¶ Praedictus aūt modus allegādi & rńdendi, ꝓbat xj. q. j. quicūq; litē. xiij. q. j. §. j. & ij. & per totū. & extra, de consue. cùm dilectus. extra, de elec. cùm nobis olim. extra, de proba. licet causam. de fide instru. inter dilectos. & in cōcor. quae sunt in prę. ver. de ordi. ¶ 5 † Potest aūt iurium cōtrarietas multipliciter ratione sopiri, puta dicendo, illud prius, hoc posterius: vt s. versicu. & generaliter. & illud ius determinatur seu interpretatur per istud. ff. de legi. & ideo. vt patet iij. q. iij. offeratur. quae determinatur quo ad possessionē mobilium vel immobilium per l. sciendū [b]. ff. qui satisda. cog. & extra, de maio. & obe. statuimus. quae determinat [c] per illam extra, de consti. c. fi. ¶ Vel illud in ordinario, hoc in delegato: qui executioni mandata sententia, functus est officio suo: vt extra, de offi. deleg. in literis. vel aliud in reali, aliud in personali. & hae duae solutiones probantur eod. titu. querenti. Vel, illud de monachis, hoc de canonicis. extra, de statū mo. quod Dei. argumen. cōtra extra, de postulan. c. ij. [d] Vel, illud de Cisterciensibus, hoc de alijs monachis, qui nō sunt tantùm priuilegiati. extra, de rescrip. cùm ordinem. Vel, illud in decimis praedialibus, hoc in personalibus, vel in primitijs. xvj. quaestio. j. quaesti. extra, de deci. ad apostolicae. Vel, ibi erat lis cōtestata, hic nō: vt extra, de dolo & contu. prout. Vel, ibi agebatur petitorio: hic possessorio. extra, de resti. spolia. literas. §. nos autem. Vel, hoc illud expressè corrigit. extra, de consang. & affi. non debet. & ff. de lega. iij. si quis in prin. ff. de verbo. significatione. derogatur. extra, de iudi. venerabilis. Vel, illud ius, non fuit moribus vtentium approbatum. iiij. di. §. leges. & xij. distin. diuturni. Institu. de iusti. & iure. §. ex non scripto. Vel, à pluribus, & melioribus, hoc ius seruatur, quàm illud. xix. distin. in canonicis. Vel illud de rigore, hoc de misericordia. C. de iudic. l. placuit. quinquagesima di. ponderet in fin. extra, de transac. c. fi. xxvj. q. vlti. alligant. Vel, illud de iuris asperitate, hoc de aequitatis misericordia, seu mansuetudine, ob communem vtilitatem inductum: vt extra, de re iudi. abbate sane. §. fi. lib. vj. Vel, illud de consilio, hoc de praecepto: vt quinta distin. §. j. & xiiij. q. ij. quod praecipitur. & c. prae. exemplum patet extra, de obserua. ieiu. c. ij. item de illis. & xxviij. q. j. sic enim. 6 † Vel, illud ius habet causam perpetuae prohibitionis: & ideo non valet, quod fit contra illud: vt C. de legi. non dubium. extra, de testib. capitulo secundo. x. dist. vides [e]. xxv. q. ij. imperialem. hoc verò ius non habet talem causam prohibitionis: & ideo tenet, quod fit contra illud. ff. de vent. inspi. l. ij. §. quod autem. Quidam tamen hanc distinctionem non approbant. Vnde potest dici, quod fit contra iuris prohibitionē, non tenet, nisi per aliud ius tolleretur. quod cōtingit in multis casibus: vt ecce, simpliciter vouens, prohibetur contrahere matrimonium: & tamen si contraxerit, tenet. xxvij. q. j. nuptiarum. Item snīa prohibetur ferri sub conditione: lata tamē tenet. ij. q. vj. biduū. Itē snīa excōicationis prohibetur ferri monitione non praemissa: lata tamen tenet. extra, de sen. excom. sacro. Itē prohibetur, ne eps consecret ecclesiam in alterius dioecesi, si tamen contrà fecerit, tenet. vij. q. j. eps in dioecesi. Item ne quis sine examinatione ordinet: si tamen contra fiat, tenet. xxiiij. di. quādo. Item praecipitur vt de calūnia iuretur: si tamen omittatur, tenet processus & sententia. C. de iura calū. l. ij. §. sed quia veremur. [f] & sic de similibus. Vel, ibi non ponitur ius, sed factum narratur. Sic potest intelligi vij. q. j. praesentium in princ. extra, de re iudi. libro vj. abbate. & no. j. de app. §. qualiter. ver. porro. ¶ Vel, in principio factum narrat: in fine concor. vt extra, de fide instru. ex literis. extra, de app. secundò requiris. ¶ 7 † Ea enim quae in medio ponunt, saepe ad principium & ad finem referuntur: vt ibi dicit. arg. contra, quia non ad omnia praecedentia, sed ad sequentia interdum clausula refertur: vt extra, de dona. cum dilecti. Item in eadem oratione contenta, non debent ad diuersos intellectus referri: vt extra, de bapt. maiores. §. caeterum. Et not. quod clausula in medio literarum posita complectitur tantum praemissa: sicut sunt plura negotia nō se cōtingentia: sed si articuli sunt connexi, nō refert vtrū in principio, vel in medio, vel in fine ponatur: quia tunc cùm aliquid prohibetur in vno, etiam in alijs intelligitur esse prohibitum, quae in literis cōtinentur: vt extra, de app. inquisitioni. & in prae. c. secundò requiris. & extra, de rescrip. olim. & vide quod no. s. de edi. instru. [g] Item clausula [h] illa, & vltra. ad modicum tps referr. nisi aliter in libello exprimatur: vt extra, de dila. litera. ff. de ver. sig. haec adiectio. ¶ 8 † Item dictio forte, & dictio forsitan, quandoq; est nota assertionis, & nō dubitationis: extra, de test. quia ingredientibus. de procu. c. tuae. xxxiij. q. ij. admonere. circa medium. Item dictio vsq;, quandoq; ponitur exclusiuè. extra, de episcopo, qui renun. epa. c. j. [i] quandoq; verò inclusiuè: vt xciij. di. à subdiacono. Item clausula, quidam alij: ad quatuor tantùm referr: vt extra, de rescrip. cùm in multis. li. vj. ¶ 9 † Item dictio donec, quandoq; sumitur pro, vt extra, de verborum significatio. Ioseph. & c. quod dicitur. Item dictio amplius, ad modicam quantitatem refertur. Similiter & haec dictio circiter, & similes. extra, de verbo. significa. cùm inter vos. extra, de despon. impu. c. fin. Item diutius, extenditur ad biennium, vel quinquennium, vel ad arbitrium boni viri. extra, de coniu. lepro. c. j. ff. de pac. quod dicitur. [k] Item maximè, quandoq; ponitur pro tantum: vt extra, de fili. pres. ad abolendam. [l] Item mox, ponitur quādoq; pro incontinenti. ff. de testa. haeredes palam. in fin. extra, de elect. quia propter. & c. cùm post. Quandoq; pro spatio decem dierum. ff. de constitu. pecu. promissor. Quandoq; pro anno. xx. q. ij. si in qualibet. & c. puella. Quandoq; pro triduo. C. de iudic. cùm specialis. Item qualiter intelligatur celeriter, habes extra, de loca. & con. c. fina. Item de verbo statim. ff. de damno infecto. damni. §. Sabinus. & ff. de solu. quod dicimus. Item de verbo quàm primum. ff. de admi. re. ad ci. per l. ij. Item de verbo, sine dilatione. in authen. vt nulli iudi. §. illas. [m] ¶ 10 † Item dictio vt, quandoq; ponitur consecutiuè, & non causatiuè. C. de seruitu. & aqua. lege prima. & j. q. j. benedictio. cum suis concor. Item per clausulam vocatis, qui fuerint vocandi debent vocari omnes, quorum interest. extra de iudicijs exhibita. Item qualiter intelligitur clausula illa, quantum

a ¶ Verū. quod ius. sic scripsit de constitutio. translato. super vlti. glossa vbi videre potes quorum fuit hoc dictum.

b ¶ Sciendum. Nouum videtur hoc dictum, ꝙ authē. determinetur per l. Digestorum. sed dic quòd determinatur, i. intelligit.

c ¶ Determinatur. Hoc propriè.

d ¶ C. ij. Fateor ꝙ in multis differūt licet & in multis cōueniant: vt ibi. in fi.

e ¶ Vide. Vbi de hoc. & ibi etiam aliqua no. de inferiorib' exemplis. De hoc etiam extra, de spōsa duo. tua.

f ¶ Veremur. Et de iura. calum. c. j. §. j. li. vj.

g ¶ Instrumen. §. nunc autē videndum. ver. item excipe. & vide qd infrà dixi.

h ¶ Item clausula. Hucusq; ad vers. vel talis. principaliter ponit de verbo. sig. de quo satis Azo ī brocar. sub rubrica de verborum effectu, & significatione. sed hodie habētur de hoc volumina ꝑ alphabetum ordinata.

i ¶ C. j. Et ibi plenè de hoc scripsi super j. glo.

k ¶ Dicit. De hoc dixi ī fideiuss. c. fi.

l ¶ Abolendā. De hoc dixi sup glo. hoc ideo.

m ¶ illas. Et ibi de hoc.

a ¶Præterea. Solue vt ibi no. in gl. ij.
b ¶Magistraliter. De resti. spo. lras. versi. nos autẽ. & ibi no. in glo. ij.
c ¶Cæterum. Vbi de hoc in gl. ar. est hoc vide qđ ibi dixi. & ibi plena remissio. & in rƚa decet concessum. de reg. iur. lib. vj.
d ¶Importuna. vel ibi gratia petita. a hoc proprio motu data. de prebẽ. si motu ꝓprio. & c. si pluribꝰ. li. vj.
e ¶Relatũ. Multos canones, qbꝰ ꝓcedit, & ĩ quibꝰ nõ ꝓcedit ar. à cõtrario sensu collegit Io. de deo in distĩctionibꝰ char. iij. ADDE glo. & doc. in c. significasti. extra, de fo. cõpe. vbi habes qñ argu. à contrario procedit.
f ¶Dic. scđm Iac. de quo dixi in re mis. quam infrà dabo.
g ¶Abbate. de hoc scripsi. de ele. publicato, super vlt. glo. circa fi. j. col. ibi scđm opinionẽ coadiuuat &c. haberꝰ p Vber. su per prædi. l. j. talis doctrina, ꝙ hoc ar. cessat, quoties eadẽ rõ est in contrario, quæ in ꝓhibito, exemplũ in legibus j. & iij. superius alleg.
h ¶Impune. Hanc hodie non habemus: sed habetur idẽ ver. de consti. c. ij. lib. vj. in fi.
i ¶In ti. seq. Vide in cle. de sen. exc. c. j. ĩ gl. est sciẽdũ.
k ¶Contradicunt. Iura qbus fit alteratio illarum supple tionum. hoc dico quia maximè cõparatiuũ sumptũ & tñ bñ sunt cõtraria. facit s. ver. item maximè. circa quod sciendũ est, vltra id quod scripsi post Gof. de cã pos. ecclesia. super ver. tantũ. s. ꝙ hæc dictio implicat negatiuam nũc dico ꝙ qñq; designat qtitatẽ in numero, vel reportat vtrũq;. ex tra, de consti. cũm

quãtum de iure poteris: habetur extra, de rescrip. causam quæ. Item clausula illa, quãtum de iure poterimus, procedemus: semper ponitur post peremptorium: vt patet extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. de do. & contu. cùm dilecti. Item de alijs clausulis, vide s. de rescrip. præsentati. §. ratione for11 mæ. ¶†Item dictio nunc, importat vt aliquid fine dilatione fiat. C. de inoffi. testamẽ. sancimus. §. cùm autem quis. versi. sancimus. xxviij. q. j. iam nunc. Itẽ de verbo, tunc. ff. de condi. & demon. l. iiij. & l. si is ita. Item quæ hic desunt, vide in repertorio in ti. de verbo. signi. & in tit. de rescrip. Vel talis authoritas sic debet ex vi literæ intelligi, vt in præ. §. cæterum. argu. contra. j. q. j. Marcion. extra, de verborũ significa. intelligentia. & c. præterea.[a] Vel ibi interrogatio postea, non infert negationem: sed potius difficultatem, vel raritatem notat. de pœ. dist. j. §. quod autem. ver. sed huius. & §. seq. & sic intelligit xxxij. q. ij. quid in omnibus. Quandoq; verò negationem infert: vt extra, de ele. venerabilem. prope prin. ibi: nunquid enim, &c. & versi. quod autem. Vel, illud vetus, hoc nouum: quod soluere non valet ouum: puta olim licitum erat episcopis deponere epm in concilio: vt ij. q. j. primates. hodie nõ: vt ij. q. vj. ideo & iij. q. vj. quãuis. & c. seq. extra, de offic. leg. quod translationem. & s. ver. generaliter. Vel, illud est priuilegium, hoc ius commune. vij. q. j. petisti. iij. di. priuilegia. xxviij. q. ij. non exemplo. de regularibus, qa in insulis. Vel, illud est priuilegium personale: hoc reale. extra, de insti. c. pe. extra, de verbo. signi. abbate. xxv. q. ij. §. fi. Vel, illud vbi timetur scandalum, hoc vbi non timetur. quinquag. dist. vt constituere tur. extra, de cleri. excõ. latores. Vel, illud vbi quis plus seu pluries deliquit, hoc vbi semel. de episco. aud. nemo. xxv. q. ij ita nos. extra, de iudi. cùm non ab homine. Vel, ibi papa loquitur magistraliter,[b] hic papaliter. Vel, ibi de comparatiua promissione hic de iure. extra, de spon. c. ij. in fi. Vel, illud in foro animæ, hoc in iudiciali. extra, de senten. excom. inquisitioni. & extra, de spon. tua. Vel, illud statutum fuit ob necessitatem, quæ nũc cessat: hoc absq; vlla necessitate. j. q. vij. quid pro remedio. & q. j. qđ pro necessitate. extra, de elec. cùm in cũctis. in prin.
12 †Vel, illud statutum fuit ex causa, quæ nunc cessat: ideoq; cessare debet constitutio: vt extra, de iureiuran. & si Christus. vbi de hoc. & de renũ. post trãslationem. §. cæterum.[c] quod verum est in causa finali: vt ff. de condi. ob turpem causam. l. j. & ij. C. decõ di. ob cãm. l. dictam. non impulsiua: vt no. in prædi. decre. Causa autẽ finalis est, cùm constitutio ob fauorem inducta est: vt cùm in fauorẽ condẽnati statutum est, ꝙ possit à grauamine appellare. & sic est cã finalis. Cessante ergo cã tali, scilicet grauaminis, cessat ius. extra, de appellatio. cùm cessante. extra, de voto. magnæ. in fin. ¶Sed contra. xxxij. q. vij. c. fi. vbi dicitur ꝙ licet aliqui iungantur matrimonialiter, causa prolis habendæ: & sic est causa finalis: nõ tamen separantur, licet prolem nequeant procreare. Sed illud speciale est in matrimonio, sicut & alia multa, quæ no. extra, vt lite non contest. c. j. Vel dic ꝙ non semper illa est causa nubendi: imò quandoq;
13 quis nubit, quia nequit resistere stimulis carnis: † vt extra, de eo, qui duxit in ma. Iordanæ. & xxxij. distin. solet. & §. prædi. Causa verò impulsiua est, cùm in odium alicuius aliquid statuitur: vt ꝓpter garrulitatem Calphurniæ statutum est, ne mulieres postulent. ff. de postu. l. j. §. sexum. Itẽ propter fugitiuos & criminosos, statutum fuit, ne clerici sine literis cõmendatitijs recipiantur: vt xcviij. dis. §. j, & c. Afros. & tamen extenditur ad non criminosos; quia licet causa impulsiua cesset, non ideo constitutio cessat: vt xix. q. ij. duæ. Vel, illud secundũ leges, hoc secundùm canones. x. di. c. j. extra, de offi. dele. super quæstionũ. §. intentionis. extra, de testa. filius. xxxiij. q. ij. inter hæc vera. Vel, illud statutũ fuit propter magnam importunitatem petẽtium, & inconsultè: hoc proprio motu, & cum deliberatione, extra, de pur. ca. c. cùm in iuuentute. prope fi. de rescrip. si qñ. C. libro x. de peti. bo. sub. l. j. de pœ. di. j. importuna.[d]
14 †Vel, non obstat sensus, inde à contrario sensu sumptus: cùm in hoc casu ius expressè contradicat. & arg. à contrario non valet, vbi ius expressè contradicit, vel est contra bonos mores: vt C. de condi. inser tis. l. ij. s. de iurisdi. om. iud. nemo. C. de epis. & cleri. conuenticula. licet aliàs sit validissimum. ff. de offic. eius. cui manda. est iurisdi. l. j. extra, de reg. & transf. ad relig. cùm virum. extra, de his, quę fi. à præla. sine con. ca. cùm apostolica. in fi. viij. q. j. sciendum. xx. iij. q. ij. sane. quod facit ad hoc xxxvij. di. relatum.[e] Et breuiter dic,[f] quòd quando si, vel quia, ponitur in modum causæ: tunc valet, & fortissimum est arg. à contrario sensu sumptũ: vt in prædi. l. de offi. eius cui man. est iurisdi. ff. de iure pa. adigere. Si verò sup ponitur pro qñ, id est, in vim modi: tunc non semper valet. & ad hoc facit extra, de verbo. signi. abbate.[g] † Vel in, ponitur pro valde: vt extra de fide15 iuss. c. j. & ff. de liber. & posthu. Gallus. §. ille casus. in auẽ. quomodo oporteat epis. §. quanta. ibi: irreprehensibilem id est, valde reprehensibilem. Quãdoq; verò ponitur in, pro fine, vel non, in auẽ. colla. ij. de incest. nupt. §. & hoc quidem. ibi: innoxium. & de fide instru. respon. ij. ibi: innumeras. & ff. de condi. inde. frater à fratre. ibi: indẽnis. & extra, de rescrip. præsenti. in fi. ibi: impune.[h] Qñq; pro malè. in auẽ. de iud. §. quia verò. ibi: incautum. i. malè cautũ. Quãdoq; ponitur pro vt ff. de condi. fur. l. j. Quandoq; pro ꝓpter, vel pro circa. ff. de triti. in hac. scđm vnã literam, i. propter vel circa hanc. Quandoq; pro cõtra: vt C. li. x. de fide instr. & iure hastæ fis. l. duplex. & ij. q. j. si peccauerit in te. i. contra te. Quandoq; ꝓ non: vt xl. di. si papa innumerabiles. & extra, de sen. excõ. Romana. §. fi. ibi: innoxios lib. vj. & xxv. dis. §. nunc autem. ibi: irreprehensibilem. xliij. di. sit rector. in prin. Vel, licet contradicant sibi quo ad superficiem, seu corticem literæ: non tamen quo ad medullam, seu radicẽ mentis. j. q. j. Marcion. de con se. di. iiij. nullus autem. ibi: hæretici scripturas habẽt, ad speciem. i. superficiem, non ad salutem, i. medullam. ideoq; distinguendum est, vt cõcordet scriptura. ij. q. j. si peccauerit. xxix. distinctio. c. j. & ij. Vel, illud est comminatio, quæ non habet vim sententiæ: hoc verum ius est. C. commina. vel epistolas. l. j. & per totũ. Vel, illud est canon latæ sententiæ. xvij. quæstione quarta. si quis suadente. hoc dandę. xxx. distin. per totum. quod exemplifica vt no. in repertorio sub titu. de senten. excommunicationis, in rubrica. casus, in quibus quis est ipso iure excommunicatus. & in titulo sequenti.[i] Vel, ibi supplendum est maximè, vel tantùm: & sic non contradicunt:[k] vt extra, de exceptio. aduersario. ibi: tempore motæ litis. & de conuer. coniugato. charissimus. Vel, ibi exponitur præsertim, scilicet tantùm: vt extra, de dolo & contumacia cap. finem. secundùm quosdam.[l] Vel, ibi non respondetur ad quęstionem pro positam, hic sic. prima quæstione quarta, quia præsulatus. & extra, de officio delegati. prudentiam. in principio. Vel, vnum ius tantùm dicit illud, hic plura asserit. vt vigesima distinctio. capitu de quibus. in fine. extra, de officio delega. prudentiam. prope principium. lxxxj. distinctio. in omnibus. & in concor. quæ sunt s. §. proximo. versiculo, studeat autem. Vel, hoc ius efficacioribus rationibus fulcitur, quam illud: vt in eiusdem concor. & extra, de re iudicata. suborta. Vel, illud obscurè dicit: hoc clarè, quarta distinctione erit. Vel, illud loquiẽ indistinctè: hoc tamen cum distinctione: extra, de feri capellanus. Vel, illud ius vagatur, tanquam incertum, extra corpus iuris: hoc in eo clausum est. extra, de fide instrumentorum. capitu. pastoralis. & in proœ. Decreta. §. sane. Vel, illud loquitur in tali casu, hoc in tali. de pœn. distinctio. prima. §. quod autem. versiculo. sed huius. & §. potest etiam. & j. ver siculo, vel tale. extra, de his, quæ fiũt à prælatis sine consen. capitu. c. cùm apostolica. extra, de translatio. inter corporalia. secunda quæstione prima. si peccauerit. Vel, illud secundùm consuetudinem huius ecclesię; hoc secundùm consuetudinem alterius. extra, de deci. cùm sint homines. lxxvj. distinctione. c. vtinam. extra, de sepul. certificari. de consuetudine. c. cùm olim. vndecima distinctio. c. in his.

M. primum ibi. xiiij. pra bendas tãtũ scđm Vber. nisi in tm̃ &c. Patet hoc, cùm mandaẽ mihi tm̃ dari, vt alijs, vel vt illi: vt ibi ad fi. eo. tit. cùm oẽs. de verb. sig. olim. & tunc etiã poniẽ relatiuè. dicit Acc. C. đ cu. re. l. fi. ꝙ qñq; poniẽ in vi nõis: ad hoc in auẽ. de restit. & ea, q̃ pa. §. vnũ siquidẽ. ibi tempus Ad idem ĩ authẽ. de defen. ciui. ad fi. j. colla. ibi: quãtò qs meliorib' præest, tãtò maior, &c. & hoc adaptaẽ etiã in corporalibꝰ, q nõ cõsistunt ĩ numero, põdere vel mensura. extra, de iudi. nouit. ad fin. ver. ne igiẽ. de simo. tanta. & c. in tm̃. de excep. pręla. tanta. Qñ verò aduerbialiter poniẽ, regulariter habet separare vel excludere omnes alios casus vel ꝓsonas. Patet C. de patri. qui fil. dis. l. ij. Circa qđ vide quod scripsi de re. iur. l. in arg. lib. vj. super gl. & facit ff. de pac. l. sed si tantũ. Qñq; tñ non excludit oẽs, sed certos tm̃. C. de prædi. mi. l. ob ęs alienũ. cum sua gl. de iur. om. iud. l. ij. etiã cũ gl. Ad idẽ ff. de acq. pos. l. j. §. per seruũ. ij. Qñq; nec certos. ff. de ver. sig. cùm ĩ testõ. vbi dictio dũtaxat, extẽdiẽ vbi testator dixit expẽdi in momẽto centum aureos dũtaxat. Qñq; ẽt designat tẽpus in certũ. ff. de stipu. ser. si seruus cõis Męuij. §. fi. quãtã pecuniam tibi in calendis mutuauero, tantam dare spondes.
¶Secũdũ quosdã. Hosti. & Ab. contra vt ibi scripsi. concor. vide xij. dis. illud.

a ¶Illud. Verũ est, a ꝙ aliquorũ cõsue tudines non subuertunť ꝑ cõsuetudines aliorum: b vt ibi: sed ꝑ hoc non negať qn arceanť ꝑ ꝓprias.

b ¶ff. eo. ſ. de peti. hære. itẽ veniunt. §. cũ autem. & §. aptanda.

c ¶In prin. decre. hoc vt dicitur. j. ante ſi. titu.

d ¶In tantã. ff. de adop. l. hoc autẽ. cũ l. ſe. ff. de iuriſ. om. iud. ſi quis id. §. j. & ibi materiã habeo per Guid. de Suza.

e ¶L. j. Ibi de hoc ꝑ Acc. & ꝑ Dyn. de hoc etiã đ cle. gñali. li. vj. in gl. 16 ij. per Cy. de ſer. c fugi. l. qcũq;. vbi prius Albericus antiquus doctor, 17 materiã distinxe rat: & vide ꝑ Ar chi. ad ſaturitatẽ, d xvij. q. o. iiij. ſi qs ſuadente ſuper j. gl. & qa qđ nota uerat de hoc Ho ſtien ĩ decre. Ray nal. de teſta. ĩ pri. e ipſe ſatis ibi col legerat, & ꝓpteř materiã decre. ꝓ f lixã, ibi non po ſuit remiſsionem dedi. non tamen g omittã qđ in l. q cũq;. & ĩ c. ſi quis h ſuadẽte. ꝓpter fa moſitatẽ legis & canonis, poſita ẽ ꝑ ꝑdictos hec fa moſa materia: nõ quia materiam te xtuum illorũ di recte reſpiceret. & in hoc Gui. de Su. cõmẽdo. q per 18 tinẽter poſuit vbi ſ. licet etiã per eũ aliquid de hoc ha beatur ſuper l. q cunq;.

ADDITIO.

¶Adde tu oĩno videndum Bart. Soci. in ſuo tra. fallen. in regula cclv. vbi põit re gulam affirmati uam, quam limi tat pluribus mo dis. & vide ꝑ Hip po. de Mar. ſing. i xx. inci. maſculi nũ genus. & ſin. 19 xxxix. incip. ca pias vnũ. & ſin. xxxj. inci. ſepius iã dixi Hen. Fer. 20 ¶Cõprehẽditur.

argu. contra. xij. diſtin. illud.[a] Vel illud generale, hoc ſpeciale. extra, de reſcrip. c. j. & c. paſtoralis. ff. de regu. iur. in toto. Vel, illud ſpeciale eſt in fiſco. ff. ad muni. ſimile. argu. tamen contra, ff. de pe. hæred. l. j. prope prin. C. de iur. fi. iuſtas. & ff. e.[b] item venit ſu per quo dic, ꝙ ſi lex, quę in filio loquitur, ponit ius cõe: tũc trahenda eſt etiã ad priuatos: vt in præ. cõ. & ff. quod cuiuſq; vniuer. no. l. j. in ſimilibus. ſi verò ponit ius ſingulare: tunc no. vt in præ. l. ſimile. & ſimi lib⁹. & xxvj. q. ij. nõ exẽplo. e. §. ver. vel illud eſt pri uilegium. Vel, tale verbũ ibi poſitũ, ſic intelligitur: vt extra, de tranſla. inter corporalia. §. ſed neq; extra de ver. ſi. abbate. Vel, nõ refertur ad proximè dicta, ſ. ad præcedentia. ſic intelligo, & lego extra de teſta. officij. in fi. verſi. ſaluis. extra de cõiu. lepro. c. j. in fin. ver. quos ſi. & ꝓbať extra, de do. cũ dilecti. & de re ſcrip. cãm ꝗ. de hoc ſ. de inſtru. edi. §. nunc aũt. verſi. itẽ excipe. Vel, illud de excep. dilatoria: hoc de per emptoria. extra, de excep. paſtoralis. Vel, illud in cã. criminali. hoc in ciuili vel criminali. & ciuiliter mota extra, de procu. tuæ. de accu. ſuper his. in fi. v. q. iij. ĩ criminali. extra, de regu. iur. lib. vj. Vel, illud ius nõ excludit hoc extra, de teſti. cùm tu. de pœ. diſtin. j. periculoſè. vel illud de diſputatione. hoc de rigore: vt extra, de conſanguinitate & affinitate. quod dile cto. xiij. diſtin. nerui. † Vel, ibi debet exponi vel, pro vt. C. de noxa. act. l. j. in prin.[c] vel dictio illa, propriè & impropriè ponitur: vt extra, de poſtul. bonæ. pri mo C. de Iuſti. Co. cõfirmã. §. ſi quæ verò pragmati ce. C. de ſer. fugi. quicunq;. ff. de offi. procõ. l. ij. † Vel, ibi maſculinum genus comprehendit fœmininum: vt ff. de iure fiſ. ait diuus. Ita C. de fideicom. l. penul. C. vnde vi. ſi quis in tantam.[d] Super quo dic quòd maſculinum genus aut profertur à lege, aut ab homine. Si à lege, tunc fictione iuris comprehenditur fœmininum ſub eo: vt quod traditur in maſculo, in telligatur traditum & in fœmina: & hoc ſiue tracte tur de odio ſiue de fauore. ff. de verborũ ſignifica. l. j.[e] & l. teſtamento. & ff. de conſti. pecunia. l. j. §. j. ff. de negotijs geſtis. l. iij. §. j. & hoc niſi id, quod con ſtituitur in maſculino, tale ſit qđ non congruat mu lieri. nam tunc non comprehendiť.[f] Vñ ꝓcurator eſt qui negotia dñi mandato adminiſtrat: vt ff. de ꝓ cura. l. j. Sed non eſt procuratrix, ꝗ mandato domini negotia adminiſtrat. ff. de procu. l. j.[g] quia hoc virile officiũ eſt. C. eo. alienã. ff. e. l. neq;. licet ſit ar. cõtra. ex tra, de cõfir. vti. vel inuti. cũ dilectã. §. qa verò.[h] idem eſt in multis caſibus, quos no. ſ. de procu. §. j. ver. re gulariter. Si verò profertur ab hoĩe puta à teſtatore: aut tractatur de odio, aut de fauore: ſi de fauore, pu ta de legatis, de tutoribus dandis, & hmõi: tunc iuris interpretatione, ſub maſculino comprehenditur fœ mininum. ff. de lega. iij. qui duos mulos. & l. ſeruis le gatis. Si de odio puta de exhæredatione: tunc non. ff. de ven in poſ. mit. l. j. §. j. & eſt ratio, quia fauores ampliandi, ſunt & odia reſtringenda. ff. de liberis & poſthu. cùm quidã. ¶ † Verum licet ſub maſculino comprehendatur fœmininum: non tamen hoc con tingit econtra. Hoc enim pernicioſum eſſet exem plo. ff. de lega. ij. ſi ita ſcriptum ſit Maſculus enim dignior fœmina eſt. ff. de ſtatu homi. in multis extra, de pœ. & re. noua. Vñ honeſtius eſt, minus dignum ſub digniori comprehendi quàm econtra. ff. de ac qui. re. do. l. j. C. de tranſact. l. fi. de cõceſ. eccl. vel alta. qđ in dubijs. extra, de reſcri. ſedes. In caſu tñ ſpecia le eſt, fauore matrimonij, vt ſub fœmina maſculus comprehendať. Nã lex Aelia Sẽtia, quæ prohibet pa tronum cogere libertam iurare, nec nubat: locum ha bet etiã in liberto. ff. de iure pa. adigere. in princi. & l. q contra legẽ. Poſita quoq; vna ſolutione ſeu re ſpõſione, põt poni & alia: vt extra, de reſti. ſpo. lite ras. & poterit tunc vti verbis Hiero. ſuper Euange lium, qđ legitur in feſto Innocentium.[i] Poſito eñ ibi vno intellectu, ſubijcit ſic. Poſſumus locum iſtũ & aliter conſolari, † propter contentioſos, quorum conſuetudinem Apl's denegat ſe habere. Sunt enim quidam curioſi, qui de illis, quæ non expediunt, fa cilè diſceptant: vt extra, de re iudi. abbate ſane. pro pe fi. li. vj. ¶ † Et generaliter omne contrarium faci le ſolues, ſi attendas quæ his verſibus continentur:

Cauſa, locus, tp̃s perſona, rigor, nouitaſq;, Antiquũ bonitas, veto, conſulo, præcipioq;. His ſi iungatur permiſsio, ius variatur. Quaſi omnia, quæ in primo g k verſu cõtinenť, ꝓbanť xxix. di. c. j. ij. & iij.[k] Et xiij. di. ſicut. Cã: vt in neophyto. xliij. di. c. j. & ij. & in ꝓ motione monachorum ad ſacerdotium, & ad curas animarũ, qđ ex cã ſ. ꝓpter penuriã clericorũ, obti nuit tpe Grego. lv. di. priſcis. Locus: vt in Orietali bus: vt xxxj. di. aliter. & c. qm̃. & c. Nicæna. extra, de cle. cõiu. cũ olim. Tp̃s: vt ĩ vxorib⁹ Abrahę. xxx ij. q. iiij. obijciunť. & in matrimonio ĩ tertio & quar to gradu cõtrahendo qđ ex cã ad tp̃s cõceſſum fuit Anglicis xxxv. q. iij. qđ ſcripſi. Perſona: vt in Am h broſio neophyto electo: vt xiij. di. Valentinianus. lxj. di. §. his omnib⁹. vt vij. q. j. petiſti. Rigor: vt pre ſbyter poſt lapſum deponatur: vt lxxxij. diſtinct. presbyter. ij. q. vij. ſi quis. l. di. c. j. & ij. j. verſi. proxi. i Nouitaſq;: vt xxxv. q. iij. quædam l. extra, de diuor. c. fi. Antiquum: vt xxxv. q. viij. de gradibus. ff. de ri tu nupt. diuus. aliàs incipit, qui in prouincia. argu mentum contra. extra de eo, qui dux. in ma. quam l pol. per adulte. cùm haberet. extra, de conſue. c. fi.[l] Bonitas: vt in hæreticis. j. q. vij. conuenientibus. Ve k to: vt xiij. q. j. quiſquis. vt de vxore non dimitten da, excepta cauſa fornicationis. xxxij. q. j. dixit. & quæſtione quinta. præcepit. & de nõ accedendo ad aliã: vt e. cauſa. q. vj. nõ mæchaberis. Cõſulo: vt xx iij. q. j. §. primo. in prin. ibi: ſed ſi quis te percuſſit in vna maxilla, & c. & de vxore poſt fornicationẽ re concilianda. xxxij. q. j. quod aũt. Et de cõtinẽtia ca pienda: vt e. q. integritas. & xxxiij. q. v. qui ſitit. Et de non dimittenda coniuge infideli, cohabitare vo lente. xxviij. q. j. iam tunc. & c. ſic enim. Præcipioq;: vt, Diliges dominum Deum tuum: vt ij. diſtinctio. omnis. in fin. & xxvj. q. v. nec mirum. in fin. Et red de debitum vxori petenti. xxx. q. v. c. j. & ij. Permiſ ſio: vt in his, qui continere nequeunt. xxviij. diſtin. de his. Et concubitu coniugali, qui fit cauſa inconti nentiæ, qui permittitur: vt grauiora vitẽtur. xiij. di. 21 nerui. ¶ † Item nota ꝙ quædam iura loquuntur, ſe cundùm iuſtitiæ rigorem: vt de peccante poſt ba ptiſmum, acta pœnitentia non promouendo. xxv. l diſt. primum. xlviij. di. quoniã. De criminoſis poſt penitentiam tolerandis. j. q. v. c. j. & fin. l. di. ponde ret. xxxiiij. diſt. fraternitatis. Item quædam ſunt da tæ ſententiæ: quædã dandæ: vt ſ. Hæc igitur illa ca m nonum varietas, de qua dicit Iſidorus, ꝙ ea ignora ta, & medullitus non perſcrutata, multi in erroris la byrinthum intrando impinguntur: vt xxix. di. c. j. ¶ His igitur modis, poteſt aduocat⁹ rei & quilibet 22 peritus, facilè ſoluere iura contra ſe inducta. ¶ † In ſumma nota quòd ferè omnia contraria in iure, per tres fallacias ſoluuntur: ſcilicet per fallaciam æqui uocationis, accidentis, & ſecundùm quid, & ſimpli citer, ſiue per aliter, & per ſimpliciter aliud, & per m ſecundùm aliud.[m] De fallacia æquiuocationis, tale eſt exemplum. Dicit lex quòd mancipium, quod eſt in cauſa redhibitionis, debet emptor exhibere: vt C. de ædil. ac. l. fi. Sed contra: quia ſi mancipium emptum, qđ erat in cã redhibitionis, mortuum ſit: nõ debet exhiberi: vt ff. de ędil. edi. qđ ſi nolit. §. ſi mãcipiũ. & l. redhibere. §. fi. imò impoſsibile eſt hoc quia exhibere, eſt copiã vidẽdi & palpãdi facere: vt ff. ad exhibẽ. l. ij. & de lib. homi. exhib. l. ij. §. ait præ tor. Solu. in præ. l. de ędi. act. ponitur exhibere, pro ꝓbare: vt ibi no. ſed in illa ad exhibendũ, poniť vt faciat copiam apprehendendi: vt ſ. Dic ergo aliter hic, & aliter ibi. Item aliud exemplum dicitur ex tra de ele. qđ ſicut. in prin. ꝙ per nominationẽ non acquiritur nominato: contra eo. ti. cùm in iure. & c. publicato. & xvj. q. vij. contra ſanctorum. Sed dic ꝙ in c. qđ ſicut. nominatio ſumitur ꝓ tractatu, qui electionẽ præcedit, in quo ꝑ verba de futuro nomi nantur diuerſi: in cõtrarijs verò poniť ꝓ expreſsio ne conſenſus per verba de pręſenti. De hoc no. lxiij. diſt. quãto. ¶ In fallacia verò accidentis, ſic exempli fica. De iure naturali debet nemo cum alterius iactu ra locupletari. ff. de condictio. indebi. nam hoc na tura. extra, de pœnis ſuam. Sed contra. ff. de vſuca pio. l. iij. Solutio. Inſpecto hoc accidenti iure na turali,

bñ facit, de iſta re gu. ea quæ. in fin.

¶L. j. Cõiter non approbať hoc exẽ plũ: quia lex iſta non dicit qs poſ ſit eſſe ꝓcurator, ſed diffinit: ꝗ dif finitio caderet in fœminã, caſib⁹, q bus dari põt ꝓcu ratrix: vt ſequiť.

¶Quia verò. Il lud ſpãle in Papa vt ibi no. in gloſ. ſic ergo.

¶Innocentium. Matthæi ij. c. & lo quitur de verbo, ex Aegypto vo caui filiũ meũ. qđ habeť Oſee xj. a

¶Et iij. Ideo ſup illa diſtinctiõe Ri chardus in diſtin ctionib⁹ ſuis, po ſuerat hos caſus ad modum anti quum per tractus calami vniendo. vbi etiã ad literã poſuit hos verſus ſaluo qđ poſue rat pietas, vbi hic eſt bonitas. & ne ſcio quare muta tũ. poſtea Ioã. de Deo in prin. ſua rum diſtinctionũ poſuit hos caſus ſolùm pro proſa.

¶C. fi. Illud ĩ his, quorum trãſgreſ ſio inducit mor tale.

m ¶Aliud. Subſcri pſi ĩ ꝓœmio de cre. ſup gl. qa nul la. Frã. vercel. has fallãcias ibi poſue rat, q licet alia exẽ pla penetret, hinc remittendo deci di poſtea ibi. pro ſequebať decem prędicamẽta, quę etiã nõ poſui: qa videri pñt ꝑ azo. in pri. ſuę Sũmę. Illa ẽt Lau. breui ter poſuit, & Ar chi. poſt eũ l. diſt. ferrũ. breuiter aũt exẽpla ipſius ad fallacias erant de decre. vr̃a. đ coha. cle. circa cõtrarie tatẽ ibi in tex. ſo lutã. & decre. cum ap̃ica. ad fin. de his, ꝗ fi. à p̃l. aliud dabat de decr. ſe cũda, de no. ope. nũ. ĩ quãtũ ſoluit cõtrariũ de ſcãda lo vitãdo, vel nõ. Tertiũ dabat de cõtrario ſoluto in decr. ſtatuim⁹. de ma. & obe. ĩ gl. ij.

turali, nemo cum aliena iactura locupletatur: sed tamen inspecto hoc accidenti iure ciuili sic, & ita aliud ibi, & aliud hic. Item contrarietas illorũ exemplorũ xvj.q.j.q̃m.& xij.q.ij.sum.ex soluit extra, de his, quę fi.à prela.fine cõsen.ca.apostolica.per simpliciter aliud in fallacia, secundũ quid simpliciter. exemplifica sic. Dicit lex ꝙ si patronus arrogat libertum suum, cõsequitur libertus iura ingenuitatis. ff.de ritu nup.sciendũ.ij.Sed contra.ff. de sta ho.l. fi. vbi adoptatus libertus à patrono, nõ cõsequitur iura ingenuitatis. Solutio. Consequitur ea quo ad quędã, videlicet vt nec patronus, nec filius habeat ius patronatus in eum quo ad successionem: & sic est ingenuus quo ad quid: vt in l.sciendũ. Sed quo ad alia remanet libertinę cõditionis: vt in l.cõtraria. & sic aliud hic, & aliud ibi. Sic ergo cõtraria soluuntur per aliter, & per aliud, & per secũdũ aliud. ¶Itẽ aliud exemplũ de secundo: aliud dicitur extra, de elec. Cumana. quod persona electa, nõ facit numerũ: contrariũ dicitur eodẽ tit.cùm in iure. Sed primũ obtinet de iure cõmuni: secundũ verò ex virtute cõpromissi. & ita ibi secundũ aliud, & hoc secundùm aliud: vel alio modo sequitur hic, & alio modo ibi. ¶Studeat quoq; aduocatus factum suum aliter, ꝗ̃ actor proposuerit, asseuerare, quibuscunq; modis poterit: & tamen ipse, licet nihil probet, absoluetur actore non probante. extra, de iureiur.c.fi. extra, de causa pos.& proprie.cũ ecclesia. ꝓpe fi.[a] ¶Sic igitur destructis seu impugnatis, & quæ per aduocatum actoris constructa fuerant, dicat ex præmissis: Dñe iudex, luce clarius liquet, quòd iniustam litem contra me pars altera mouit, quare Deo committo meã iustitiam, & vobis memori eius, quod scriptũ est.[b] Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Oĩs enim, qui rectè iudicat, stateram in manibus gestat. xlv. distinctio. omnis qui. extra, de re iudi. cùm ęterni. lib.vj. Et qua mensura mensi fueritis, &c. extra, de accu. qualiter.j.& de pœni.& re.cùm ex eo. Vnde cùm sim euidenter in causa absolutiõis, peto me sententialiter absolui, & actori silentium perpetuũ imponi: quia semper innocens petit absolui. xj.q.j. c. Christianus. extra, de præsumpt. nullus. peto etiã aduersarium mihi in expensis legitimis condemnari. extra, de pœnis. c. calumniam. & de dolo & contuma. l. fin. ¶†Cæterum si reus aliquam proposuit [24] exceptionem, cùm in ea fit actor, vt supra. §. nunc breuiter ipsam exceptionem confessionibus, testibus, instrumentis, ac præsumptionibus probare laboret: sicut suprà diximus de actore. & ei ab aduocato actoris respondeatur, sicut iam in reo prædiximus. Hoc quoq; eodem more in replicatione procedatur: vt in prædicto §. nunc breuiter. Et consulo tibi quòd si potes, sis vltimus in loquendo: quia quæ vltimò audiuntur, melius memoriæ mandantur. de conse. dist. ij. liquido. & verba vltimò prolata, quæ nullo gladio percussa, nulloq; telo vulnerata sunt, præstantiora sunt. Nam per contradictionem res dubia efficitur. C. quibus ad liber. procla. non licet. l. iij. Qui enim vltimò proponit, non solùm potest quod asserit rationibus & iuribus fulcire, ac colorare: sed etiã potest quod ex aduerso propositum est, decolorare & annullare.

> a ¶Prope finem. Nec obstat ei ꝙ assumpsit onus probandi: vt dixi. s. de ꝓba. §. j. s. versicu. sed vbi vterq;.
>
> b ¶Est. Psalmo xxxiij.

SVMMARIVM.

1. ☞Acta interiudicialia, debent disputationes, & allegationes continere & inferre.
2. Allegationibus aduocatorum finitis, non est tutum vnum sine altero à iudice recedere.
3. Aduocatus leges allegans, an teneatur dicere nomẽ legis.
4. Leges an possint in causa ecclesiastica allegari.
5. Papa an possit leges tollere, declarare, vel modificare.
6. Veritas rerum, errore gestorum non vitiatur.
7. Imperitus contra sapientes disputans, risui patebit.

PORRO Aduocatus actoris, cui⁹ allegationes, si contracte fuerint & elisæ iterum surgat, & lapsa erigat, ac fatigata reparet: vt C. de aduo. di uer. iudic. aduocati.[c] Satagat igitur reædificare, & reparare, quicquid rei aduocatus visus est infringere, iuxta posse, & incipiat arẽgare: vt in pre. §. nunc de exordijs. ver. post hæc autem. ibi: vel ita nihil omnino respondere. &c. & per totum. postmodum verò sigillatim reparet quicquid rei aduocatus visus est diffinire contra eum: dicens, stupet admodũ meus animus, qũo aduocatus ille nõ erubuit, in tot & tãtorum præsentia ex tam euidenter falsis & friuolis procedere, & aures vestras, dñe iudex, & audientiũ tot inanibus ambagibus prægrauare. Nec enim eũ adeò resupinum, seu iuris ignarũ existimo, vt credã eum latere quòd confessio reuocari non potest, nisi demũ errore probato. quod dic vt suprà de confes. §. fi. Item non erubuit instrumentum ex parte nostra productũ, de falso arguere: cùm euidens sit intra terminũ peremptorium ad hoc datum, eũ nihil omnino dixisse. Sed nec erubuit duob⁹ e nostris testibus excommunicationem obijcere: cùm tñ liquidò de ipsorum absolutione legitimè in iudicio facta fuerit fides. & sic de alijs singulis capitulis prosequatur. in fine igitur sic cõcludat. Euidẽs ergo est, domine iudex, nos esse in casu victorię. nam plures rationes pro parte nostra faciunt, ꝗ̃ pro illa. vnde adhuc id petimus, qđ & primò: vt suprà. §. nunc videndum. versic. studeat simpliciter postulãs vt ius nostrũ seruetur illęsum: cętera suppleat religio iudi [1] cantis. ¶†Et nota ꝙ acta interiudicialia debent disputationes & allegationes continere & inferre: vt extra, de elect. dudum. j. xxx. q. v. iudicantem. in authen. de testib. §. si verò. & §. nam partes. secundùm Ioan. de Deo.[d] De renunciatione autem allegationibus facienda, & de cõclusione dicetur infrà titulo ꝓximo. Vtrũ aũt aduocatus teneatur in vulgari allegare, vt ab aduersario intelligatur. Item de eo, q falsas leges allegat, vel falsum instr̃m, vel testem legit: not. s. de aduo. §. nunc de exordijs. in fi. & §. vtriusq;. ver. itẽ caueat. ¶†Et nota ꝙ finitis allegatio [2] nibus cõsulo ne recedas, altero aduocato cum iudice remanente: ne sibi suggerat quod eũ moueat te absente. extra, de rescript. cæterũ. in fi. vel aliquam scripturã ei ostẽdat, quę nõ fuerit in iudicio exhibita: vt suprà, de aduo. §. sequitur. ver. itẽ sit caut⁹. & seq. Itẽ nota ꝙ miles, qui in causa omisit, iuris ignorantia, allegationes cõpetentes, poterit eas proponere: cùm ex sententia cœperit conueniri: vt C. de iur. & facti ignoran. l. j. ¶Quid si omisit allegationem iuris? Videtur quòd post sententiam possit eã proponere, sicut minor. ff. de mino. §. minor xxv. an. omissam. contra, qui potuit deliberare cum peritis: vt suprà de aduo. §. nunc tractemus. ver. habito. Vel dic ꝙ iudex videat an sit talis, per quã poterat obtinere: & tunc audiat eũ aliàs non. ¶†In sum [3] ma not. ꝙ aduocatus non cogitur dicere nomen legis vel decr. nec titulũ, vbi sit lex, vel decre. sufficit eñ dicere mentẽ, scilicet hoc dicit lex vel decre. vel non: vel sic est in Codice, vel in Digesto, vel in libr. Decretaliũ: vt ij. q. v. omnibus. in fi. Et arg. extra, de spon. cõtinebatur. Et extra, de cohabi. cleri. & mul. vestra. in prin.[e] j. q. j. vt euidenter. & extra, de præben. c. ij. nullus.[f] & de proba. causam. xlv. di. neminẽ in suprà scriptis. & §. pen.[g] xxvij. q. j. si quis despõsauit. xxiij. q. j. pudenda. in fi. xj. q. iij. qui consentit. ij. q. j. §. hoc idem. post c. iudex. C. de indi. vidui. l. ambigua. ibi: secundùm ea, quæ de. &c. C. de iudi. apertissimi. vbi dicit, statuimus. nec dicit vbi. & C. ad l. Fal. au. sed cũ testator. ibi: secũdũ modũ, &c. & extra, de resti. spo. literas. ver. secũda. & ff. de rei vẽ. si nauis. ibi: nec est cõtra, ꝙ de pecunia, &c. nec dicit vbi est illud. arg. cõtra, qđ agaṛ vt in prę. authen. sed cũ testator. ibi: dixim⁹ in tit. de le. &c. & Instit. de pœ. te. liti. in fi. & ff. de acq. her. l. necessari⁹. ff. de postulã. l. j. in fi. ibi: sub ti. de in ius vo. Potest dici ꝙ prima iura obtinẽt, cũ aliqd iuri cõsonũ allegaṛ. Cõtraria verò, vbi à iure cõi deuiare videṛ. tunc enim non credetur, nisi ius, quod hoc dicat, ostendatur.

> c ¶Aduocati. Bñ adaptauit hic author qđ posuerat in princ. titu. Pil. & Tan.
>
> d ¶Ioan. de Deo. lib. iij. parte j. vbi de disputatione. sed hoc non seruatur apud nos.
>
> e ¶In princ. Et ibi ĩduco quinq; noua iura hic nõ inducta, quę hic repetere nõ expedit. & ibi vide domi. Abb. Sicu. & alios. Item vide glo. in c. vt euidẽter. j. q. j.
>
> f ¶Nullus. In supscriptione.
>
> g ¶§. pen. Vbi de hoc.

extra, de fi. instru. pastoralis. ff. de pba. ab ea pte. nō tñ pti, sed iudici, cogit̃ tūc dicere. & iūge qđ no. s. de aduo. §. cōnr. ver. itē caueat. itē sufficit dicere h. d. de cima vel qntadecima lex vel decr. talis ti. vt j. q. j. eos. vel sic habet̃ in j. li. decretaliū, vel in scđo: vt extra, de frigi. & male. c. j. in suscriptiōe. ¶ †Sed nunquid ĩ cā ecclesiastica pñt leges allegari, & canonibus defi cietib⁹, scđm eas iudicari?[a] vř q sic. extra de no. op. nū. c. j. cū suis cōcor. & expresse extra de cau. pos. & pprie. c. ij. ar. cōtra xxxiij. q. ij. inter hæc. Dic q le gib⁹ vtendū est in ecclesiasticis causis, nisi canonib⁹ cōtradicāt: vt no. in p. decre.[b] tñ distingue super hoc nā aut leges sunt cōtrarię canonib⁹ aut non. Si non sunt cōtrariæ: tunc sunt pmistum allegādæ & seruan dę leges cum canonibus in foro ecclesiastico & ciuili: vt in præ. decre. & x. di. si in adiutoriū. & c. seq. & extra, de fi. īstru. pastoralis. ix. q. iij. summopere. ij. q. j. in primis. Si aūt fint cōtrariæ aut sibi cōtradicūt, expresse: aut nō. Si nō, stabit ĩ vtroq3 foro, illi q̃ expresse casum seu cām determinet: vt in pd. dec. đ no. ope. nun. vbi expressis legibus stat̃ super nūciatione noui operis etiā in re ecclesiastica demoliēda. idē in foro ciuili, vbi canones expresse declarant articulum aliquē, in quo leges nihil statuunt. exemplū habes in eo. ti. c. pe. & fi. itē aliud exemplum de duabus quartis deducēdis. extra, đ testa, Raynu. & c. Raynal. ar. ad hoc extra, q filij sint legi. p venerabilē. circa mediū. §. rōnibus. ver. si difficile. & ppe fi. ver. cuius sniam. Taceant aūt qdā legistę, & eorum gl. volētes cōtra casus in canonibus expressos, p argumenta legalia, & p exquisitas rōnes, disputare. nā indubitate in expressis in eis casibus, acqescere debent canonib⁹. vbi iura ipsa ciuilia casus ipsos expresse nō ponūt. Si verò sibi nō cōtradicūt expresse, aut lex pōt sine peccato seruari: & tūc stat̃ ei in foro suo, & canoni ĩ suo. extra, de testa. cū esses. et c. relatū. aut nō pōt sine peccato seruari: & tūc stat̃ canoni ĩdistĩcte: qa omni cōsuetudini & constitutioni tali est derogandū: extra de pscri. c. fi. Porrò in defectu canonū sunt leges inducēdę & seruādę: vt xj. q. iij. summopere. & in præ. c. si in auditoriū. vt iij. q. vj. iudicet. & econtra. x. di. qm. idē in spūalibus aūt, leges nullius sunt momenti aduersus canones: vt x. di. cōstōnes. & C. de sacro. san. ecc. oĩ nouatione. ¶ †Vtrum aūt papa possit leges tollere, declarare, vel notificare, no. in præ. c. cōstitutiones.[c] Et dicā in const. Gre. x. de vsuris. q̃q3. in fi. libi. vj. & de postula. pperandū. ppe prin.[d] Et scias q rōnis ac iuris penuria ducitur q in materijs sacrorū leges mūdanas inducit. ¶ An rubricę possint allegari, dicam infrà, §. proxi. ad fi. ¶ †Sed quid si aliquis male intelligens legem vel canonē, illam vel illū pro se inducit: & tñ inuenit̃ in aliquo cōtra eū facere? Dicūt quidā, non debere sibi præiudicare: qa veritas rerū errore gestorum non vitiat̃. ff. de offi. psi. illicitas exactiones. §. illicitas. & in iure errans, potest se corrigere: nec sibi preiudicat vt s. de confes. §. fina. Et argu. extra, de postula. bonæ. j. C. si ex falsis allegationibus, per totū. de hoc secundū papā extra, de exce. cùm venerabilis.[e] ¶ †Et nota q imperitus matheseos, i. idiotas[f] aduersus mathematicos, i. sapientes disputaā, risui patebit & ignorans documenta philosophorum, aduersus phlosophos disputans: vt xxxviij. di. qui de mensa.

Marginal numbers: 4, 5, 6, 7.

[a] ¶ Iudicari. de hoc scripsi đ no. ope. nū. c. j. super gl. ij.

[b] ¶ In præ. decre. prius allegata.

[c] ¶ Constitutiones. de hoc de regu. iur. c. ij. lib. vj. in j. glo.

[d] ¶ Prope princi. quam hodie non habemus.

SVMMARIVM

1. ☞ Iudex debet aduocatos patienter audire: nec subitò eis silentium debet imponere.
2. Officio iudicis spectat supplere, quod à partibus vel aduocatis est omissum, vel minus dictum.
3. Veritas, erroribus non vitiatur.
4. In iudicio male probata vel facta, debent à iudice suppleri & declarari aliter se debere fieri.
5. Iudex qnq3 debet & supplere de facto, qnq3 non. Iudicis officio spectat excōicatos, infames, milites, & similes personas ab officio pcuratiōis expellere.
6. Iudex potest supplere in sententiæ prolatione.
7. Iudex non potest supplere in his, quæ nouit vt priuatus.
8. Quis iudex possit supplere.
9. Arbiter an possit in iudicio supplere.
10. Iudex quando possit supplere.
11. Iudex an possit in iudicio supplere, vbi de fructibus, aut expensis, est aliquid omissum.
12. Iudex an in causa criminali possit supplere in expensis omissis.
13. Iudex debet tm̃mō scđm acta & pbata iudicare.
14. Iuris necessitati nō subijcitur, quicquid iudici permittitur.
15. Rubricæ legum, an sint authenticæ, & an ponāt ius, aut possint allegari.

Iudices qualiter in audiendo allegatiōes se debeāt habere.

SAtis Clarè aduocatos instruxim⁹, qualiter in allegationibus se habebunt. Ad vberiorem igitur doctrinam, restat vt & iudices qualiter in audiendo allegationes se habere debeant, instruamus. Et quidē ad eorū spectat officiū, tūc sedere, & non stare, vt j, dicā, de sen. §. iuxta. vers. itē est nulla rōne modi. & diligēter inuestiget, & intelligat q̃ dicent̃, & quę ad instructionē causę faciūt, interrogandi, rñdendi abijciendiq3 prebita patientia ab eo, donec actio ambarū partium sit pleniter luminata. Hęc leguntur xxx. q. v. iudicātē. extra, de offi. delega. sup q̃onū. §. intentionis. C. de iudi. iudices. quia veritas sæpius exagitata, magis splendescit in lucē. xxxv. q. ix. graue. nec motum animi sui multū aperiat, sed dissimulet, nūc pro hac parte, nunc pro illa, allegando & rñdendo: vt C. ad l. Cor. de fal. vbi. ibi: nec vlla interlocutione diuulget, quid sentiat. Postremò sniā quid sibi liqueat pditurus: vt ff. de offic. præsi. obseruandū. ibi: cuius animi motū vultus detegit. Nec nimium debet dictū vnius aduocati extollere, ne alteri honorē detrahat, dū alteri nimiū impēdit honorē: vt lxxxix. di. null⁹. in fi. & c. ecce. nec qcq3 vni honorabili⁹ exhibeat, vñ alter scrupuloso corde moueret̃. xvj. q. vij. decimas. Cū em nimiū vnū commēdat, aliū vituperat. arg. extra, de præsumpt. nonne. xxv. di. qualis. ¶ †Itē patiēter audiat aduocatos: nec etiam subitò eis silentiū imponat. quod dic vt s. de aduoca. §. nūc de exordijs, versus princ. ¶ †Itē ad eius spectat officiū, supplere quod à partibus vel aduocatis est omissum, vel minus dictum: vt C. vt q̃ desunt aduo. par. iudex suppleat. l. vnica. & extra, de postula. bonę. j. qđ verū est in his q̃ sunt iuris: puta si aliqua iuris allegatio sit omissa. Potest etiā allegatis rñdere, & p vtraq3 parte plenius allegare, & leges & canones inducere: vt ibidem patet. Potest etiam inducere casum cōsimilē, vel ducendo ad inconueniens: vt ff. de leg. iij. Offidius. & obijcere, & respondere: vt in præ. c. iudicantē. & hoc argumentādo: vt ff. de mune. & ho. l. fi. §. antepe. ¶ †Itē si aduocatus malā vel falsam legē inducit, vel impertinentē: poterit hoc iudex dicere, & apertā inducere: qa veritas errorib⁹ nō vitiat̃. ff. de offic. præ. l. illicitas. §. erroribus. Et inducens falsam legē, vel abrogatam, & iudex aurē præbens, crimē falsi incurrit: vt s. de aduoca. §. vtriusq3. ver. itē caueat. De sententia verò p falsam allegationē lata, dic vt extra, de pba. licet. Pōt etiā actionē ineptā corrigere: qa hoc potius est iuris, q̃ facti. qđ dic vt s. de offi. iud. §. deseruit. versi. in snię. & j. ver. itē in snię. & libellū ineptū reijcere: vt in eo. §. ĩ prin. ver. itē faciet libellū. & similia, q̃ ibidē cōtinētur ĩ facto. Aliter dicit Pla. q pōt supplere. arg. ff. de pet. hę. l. fin. & xxviij. dist. priusq3. extra, de elec. cū nobis olim. extra, đ cōsue. cū dilect⁹. Sed in p. l. potius cōsulit̃ iudicis officio, quā iure ordinario.[g] Vñ dic secūdū Azo, & Acc. q nō pōt de facto supplere, nisi sit tale factū qđ sibi sit tāq3 iudici notū; tūc em̃ pōt. Sic ĩtelligit̃ C. de trāsa. age cū Geminiano.[h] & C. de edē. is apud quē. ff. de testi. l. iij. §. j. ibi: tu magis scire, & c. extra, de fideiuss. cōstitutus. in fi. ¶ †Quid em̃ si sciat cōfessiones partiū, dicta testiū, vel aliquā exceptionē propositā, vel ĩterlocutoriā fuisse latā, vel citationē per eū fuisse factā, vel instrumētū corā eo exhibitū, vel aliqua partiū illa proferat aliter quā sint, vel etiam omittat? certe tūc iudex, etiā tacēte parte altera, supplere debet, & allegare, & ostēdere aliter se habere, quā pferātur, & dicere talē exceptionē fuisse propositam

Marginal numbers: 1, 2, 3, 4.

[e] ¶ Venerabilis. Vbi scripsi in gl. magna añ fi. vers. item nota quòd si quis.

[f] ¶ Idiota. Hoc exposui ff. de arb. §. desert. super ver. inferendo.

[g] ¶ Ordinariò. Vt ibi no. in vlt. glo.

[h] ¶ Geminiano. Vbi no. hoc Accur. & C. vt quæ aduo. de. l. vna.

a ¶Distinguit. Ti. de offi. iudi. quõ petunt fructus. in fi. tractat etiã de hoc de rei ven. ad fi. pe. col. vbi etiam quærit, si non condẽnat eadẽ die, nec reseruat, an de suo refundere teneatur ad exemplũ expensarum. C. de iudi. properandum. §. sin autem. dicit ꝙ sic, cũ victor contra victũ, nullam habeat actionem. C. de fruc. & lit. expen. l. terminato.

b ¶Respondit. Sup. postea non, nisi &c.

c ¶Æterni. libro vj.

d ¶Vero. in gloss. arg. contra Vgo. & de offic. ordi. c. j. & in prædi. c. iudicet. Vide qđ dixi sup pręglo. post Hosti. & in text. ipsius §. super verbo, sententiam. post Innoc. audiui in hac materia doctores sacræ pag'næ, ĩ suis disputationib⁹ tenere contraria: siue quæratur de pronunciando, siue de exequẽdo pronunciatum à maiore, cui id exequi mandat. & in executiõe sententiæ latæ super crimine, quid dicant Innocen. & Host. vide ibi s. & tenent non parendum stante cõscientia cõtraria. sed etiam de pronunciatiõe in criminali vel ciuili fienda, secundùm conscientiam inducebatur Isa. capi. xj. in princip. vbi videt̃ innui, secundùm auditum aurium, sed secundùm iustitiam & æquitatẽ iudicandum. Iudex ergo, qui scit veritatem contrariam probatis, ipsam veritatem imitabitur. & merito, quia Christus de se dicit: Ego sum veritas. Ioann. xiiij. viij. distinctio. de consuetudine. & c. sequen. xj. q. iij. abijt. & omnis ordo iudiciorum in stitutus est ad notionem veritatis. ij. Esdręiiij. super oĩa veritas. Contra veritatem ergo peracta non damnetur innocẽs. Exodi xxxiij. dicitur, Insontem & iustũ non occides. Adherebit ergo veritati,

positam, vel interlocutoriã latã: & sic de facto sibi vt iudici noto, põt supplere. extra, de app. cõstitutus. ꝓpe fi. licet soli sibi nõ credat̃ in talibus: vt extra, de ꝓba qm̃ cõtra. Poterit etiã dicere nõ cõtineri in instr̃o tm̃, cẽtũ, vel sicut petit̃, vel nõ esse ꝓbatũ qđ dr̃, & similia. Itẽ si dicat̃ ꝓbatũ p P. testẽ poterit dicere, nõ est ita, sed p H. Itẽ si dicat aduocat⁹ reũ fuisse cõfessum, se debere decẽ, ipe põt dicere, nõ est ita, imò aliter in instr̃o continet̃: & sic ĩ aliis. In facto aũt sibi noto, tãq̃ priuatę psonæ, non põt supplere: vt ij. q. j. §. qñ aũt. & iij. q. vij. iudicet. argu. ad pręmissam distinctionẽ. ff. de suspec. tu. l. iij. §. pterea. nisi prout dicã j. ver. porrò. ¶†Et breuiter nota ꝙ iudex põt qñq̃ supplere de facto, & quãdoq̃ nõ: põt aũt supplere in facto sibi, vt iudici, noto: vt dixi. Itẽ põt supplere de facto in lite, absente pte, quã defendere debet. Secus si p̃sens sit. Põt etiã dicere tpa fatalia fore lapsa: vt C. de app. l. fin. prope prin. & C. de tẽp. ap. l. ij. §. fi. Itẽ põt cõtra naturam actiõis, ferre sñiam: vt ff. de ædil. edi. si bouẽ. §. aliqñ. & arg. extra, de cõcess. pbẽ. ex parte. & Inst. de act. §. min⁹. Sed hoc poti⁹ est supplere de iure. j. ver si. itẽ in sñiæ. Itẽ in his, q sunt ad substãtiã electiõis, põt supplere, de his proprio motu inquirere. xlvij. di. de Petro. & lxj. dist. Catinen. extra, de elec. cũ nobis olim. Et est rõ: quia ibi tractat̃ cõis vtilitas. arg. extra, de cõsue. cũ dilect⁹. & de elec. nihil est. Itẽ in his, quę spectãt ad substantiã iudicij. Vnde repellit excõicatos, & infames, & militẽ, & similes, ab officio procurationis, rõne publicæ vtilitatis, quæ dicvt s̃. de officio oĩm iudi. §. impedit. Itẽ potest actionẽ, vel libellũ facere corrigi, vt prædixi. Item si creditor ante diẽ solutionis vel conditionis petit, põt dicere, non recipiã libellum: quia inutiliter petis ante diem, vel conditionẽ. ff. de pigno. grege. §. fin. ff. de excusa. tuto. cũ ex oratione. & l. si is, qui tres. ff. de ædil. edi. bouẽ. §. fi. Item si aduocatus volẽs se ostẽdere cõsciũ, vel ignorãtem, forte aliqua dicit: vel facit in preiudiciũ clientuli sui, iudex illud supplebit: licet semp secundũ veritatẽ actorũ & ꝓbationũ debeat ꝓnũciare. iij. q. vij. iudicet. versic. examinet. ¶†In sñię ꝓlatiõe, põt supplere. vñ si quis petijt fundũ iure dñij vel quasi, nullã exprimẽs in libello actionẽ: & sic totũ ius suũ videt̃ in iudiciũ deduxisse: vt extra, de re iudi. abbate sane. §. ceterũ. li. vj. & ff. đ excep. rei iudi. si mater. §. & an eadẽ. Postea verò interrogat⁹, quã actionẽ intẽtabat ad vẽdicationẽ fundi, r̃ndit ꝙ exercitoriã, vel aliã ineptam ad vendicationẽ. Certè iudex nihilò minus pronunciabit, ac si r̃ndisset rei vẽdicationẽ. arg. iij. q. vij. iudicet. ibi: sed sicut se habet, natura decernit, &c. quia ipse põt emendare in fine. Itẽ etiã post sententiam supplet. ff. de re iudica. Paulus secundũ Ia. But. Hæc enim respiciũt potius rẽ, q̃ factũ. Itẽ supplet in cã, vbi verteretur periculũ animæ, si sententia feratur: puta si quis contraxit cũ consanguinea sua: vt extra, de clan. despon. cũ inhibitio. & sic de similibus. ¶†Porrò nõ põt suppleri in his, quæ nouit vt priuatus: vt s̃. Itẽ nõ põt supplere in cã, q̃ tangit priuatam vtilitatẽ: vt si quis petit centũ vel fundum ab alio: tũc non põt supplere de facto, nisi videat partẽ absentẽ ius suũ cõtra iustitiã perdere. argu. C. de app. l. fi. in prin. Item in facto sibi vt priuato noto, supplere põt q̃rẽdo & disputãdo: nõ aũt ponẽdo. arg. ff. de questio. l. j. §. q q̃stioni. ff. de ędil. edi. l. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. nisi in pdictis casib⁹. Sed & pmissas suppletiones faciat de plano, non placitando vel allegando: nõ stando, sed sedendo: ne duplici officio fungi videat̃. C. de postulan. quisquis. & de offi. asse. l. fina. & extra, de insti. c. fi. lxxxix. dist. singul. dicendo sic: videt̃ talis testis sup hoc multa dicere. Itẽ talis lex videt̃ facere ꝓ te. nec dicat, hæc lex decidit quęstionẽ: nisi sentẽtiaret: quia tũc põt inducere leges omissas, quæstionẽ decidentes. põt em̃ iudicare

& non probatis in absoluendo vel condemnãdo. Item l. iij. ff. de testi. cañ. iiij. q. iij. sępe innuũt iudicem non debere allegare ad probationis speciẽ, notionem suam, sed animi sui sententiam debet sequi. & sic arbiter pronunciat, quod sibi videtur. ff. de arbi. qualem. in prin. Sed hæc omnia, & similia, intelligantur de scientia iudicialiter informata. Tenendum est ergo, vt dicit author, acta sequenda per l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. psi. vbi hoc tenet Guido de Suza. & idẽ in q̃stionibus M. sub litera C. inducit etiã l. si filia. in princi. ff. fami. erci. Hoc etiã placuit Pil. sua charta prima q̃stione. prmittens tamen duas opiniones. prima distinguit, an cõscientia sit pro actore, an pro reo: vt scđo casu seq possit conscietia: primo non. Scđa fuit Mar. distinguẽtis criminalẽ à ciuili: vt in scđa, seq possit cõsciẽtiam, prima non. Posset ergo cõsyderari in iudice sacerdote, triplex conscientia. scilicet quã haberet vt Deus per confessionem sibi factam, vel quã haberet, vt homo ex aliquo sensu corporeo, vł quã habet vt iudex ꝓ probata corã ipo primò toto nisu laborare debet ad veritatem sibi altero primorum moderũ non tam habendam. secundo si ad eã peruenire nõ potest, debet ꝓ posse laborare vt alleuietur, remittẽdo ad superiorem, vel denegãdo, vel qualitercunq̃ licitè possit. & hoc remedio deficiente, debet tertio informare cõsciẽtiam suã p distinctionẽ. demũ tanq̃ legitimè securè ꝓnũciet: qa altera primarũ duarum sciẽtiarũ nihil habeat ꝓpriũ cum tertia, & verè dicere cõtrariũ. seq ꝙ iudex posset ꝓnũciare scđm cõsciẽtiã, vł ꝙ ptextu allegationis cõsciẽtię posit abstinere ab eo, q̃d incũbit, esset in-

omissis allegationib⁹: vt ff. de his, q̃ in te. delen. proximẽ. in fi. q̃ licet infra non fuerit allegata: rõ tñ legis intelligit̃ esse inducta. argu. iij. q. vij. iudicet. ibi:
8 Sed iuxta leges & iura pronunciet. ¶†Sed quis iudex potest supplere de iure? R̃ñ. non solùm ordinarius, sed etiã delegatus. licet quidã cõtra in delegato, per leges. ff. de re iudi. ait pretor. in prin. & C. ad l. Cor. de fal. l. vbi. ibi: nec vlla interlocutiõe diiudicet quę sentiat, &c. Sed certè fateor, ꝙ nulla interlocutiõe debet ostẽdere qđ sup principali sentit. Sed per diffinitiuã sic: vt ibi dicit. Tñ nõ propter hoc neget, quin supplere possit, si quid extrinsecus cõtingat. Sed nec pdicta l. ait ptor. obstat: quia loquit̃ de arbitro, qui habet notionẽ, non iurisdictionem.
9 †Delegat⁹ aũt habet vtrũq̃: vt extra, de officio delega. sup questionũ. §. porrò. & ff. de verb. signi. notionẽ. ¶Sed nũquid arbiter supplere põt? Quidam dicũt ꝙ nõ, eisdẽ rationibus, quas dixi in delegato. Sed dic cõtra: quia partes iudicis sustinet. ff. de arb. Pomponius. §. respice. & arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ. ff. e. l. j. C. de iudi. rem non nouam.
10 ¶†Sed qñ põt iudex supplere? R̃ñ. ante litem cõtestatã & post, ar. ff. de interro. actio. vbicũq̃. & xxx. q. v. iudicantẽ. extra, de fide instr. inter dilectos. prope finẽ. & suprà eo. §. ar. r̃ñ contra. ff. de ædil. edict. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. Sed licet q̃ post litẽ cõtest. accidunt, valde spectẽt ad officiũ eius, vt ibi dicit̃: nihilò minus tñ & ea, q̃ añ accidũt, ad ipsum spectant: vt suprà de of. iu. §. đseruit. ver. vt aũt. & seq. ¶Sed nũqd de fructib⁹ iudicabit? R̃ñ. sic. vt ff. de rei ven.
11 ex diuerso. §. primo. ¶†Quid si de fructib⁹ & expẽsis fuit omissum: nũqd poterit iudex supplere? R̃ñ. sic, eadẽ die. ff. de re iud. Paulus. ff. de ędil. edict. l. illud. §. fi s̃. de expẽ. §. nũc de expẽ. in prin. Imò vł ꝙ etiã post multos dies: arg. extra, de dote post diuor. resti. de prudentia. sed illud fit authoritate scđi
a mãdati. Rof. distinguit.[a] nã de fructibus post litem cõtestatã perceptis, q nõ veniunt nec iure actionis, nec iudicis officio, qđ interuenit loco principalis actionis, sed veniunt officio iudicis mercenarij vel executoris: vt ff. de vsufruct. euictis. tũc eodem die
b supplere põt: vt in pdicta l. Paulus r̃ndit.[b] nisi dixerit in sententia, de fructib⁹ distuli iudicare: quia mihi de illis ad plenũ nõ liquebat. tũc enim Potestas iudicabit: vt C. de fruc. & li. ex. l. ij. Si verò sunt fructus, q petunt̃ iure actiõis, vel officio iudicis, qđ loco principalis actiõis intẽdit̃: tũc etiã post potest post sñiam iudicare. ar. C. de iud. l. j. ¶Quid si nolit supplere? R̃ñd. si dolo faciat ne suppleat, punit̃ in verã litis ęstimationẽ: si per imprudẽtiam, in q̃tum visum fuerit iudicanti. ff. de iud. si filius. ff. de var. &
c extraor. co. l. si. extra, de re iudi. cũ eterni.[c] ¶†Quid
12 si actio sit criminalis? R̃ñ. & tunc supplebit in expensis omissis: alioquin de proprio resarciet eas. C. de iud. ꝓperandũ. §. siue aũt. Qđ intellige de factis post litẽ cõtestatã etiã nõ petitis: vt in præ. l. ędiles. §. itẽ sciẽdũ. In factis aũt añ litẽ cõtestatã non: nisi petitæ fuerint. ff. eo. titu. de ędil. edic. item si serui. §. quas expẽsas. secundũ Albe. Pap. ¶Vtrũ arbiter renunciabit sup fructibus: not. s̃. de arbi. §. fi. versicu.
13 sed cũ s̃. ¶†Licet autẽ dixerim, de facto iudicẽ supplere posse, iuxta pręmissa: non tñ sic supplebit, vt secundũ conscientiam iudicet, siue causa sit ciuilis, siue criminalis: sed secundum allegata & probata tantùm: vt iij. q. vij. iudicet. ij. q. j. §. quando autem. & hoc est quod s̃. dixi, quòd potest supplere de facto sibi, vt iudici, noto. De hoc extra, de offi. delega. pastoralis. §. quia verò.[d] ¶†Sed nunquid iudex
d
14 tenetur supplere ex officio suo prout dicit prædic. l. C. vt quę desunt aduocatis? Et certè videtur quòd non tenetur, nisi velit: quia non quicquid iudici pmittitur iuris necessitati subijcitur. ff. de iudi. non quicquid. C. quomodo & quando iudex. l. prima. extra, de offic. iudi. delega. consuluit. Dicunt quidã

fringere totum ius positiuum, canonicum, & ciuile, testante Apostolo ad Roma. iij. in prin. quod Deus verax est, sed oẽs homo mendax. His tribus deficientibus, qa veritatem non habere, nec se alleuiare, nec conscientiam informare ad id potest, vide remedium Host. ad qđ in princi. remisi. Fateor tñ quod his tribus deficientibus, tollerabilius est sic pplexo non pronunciare, & patiēter pœnam pati. de sen. excō. ĩquisitioni. quā contra acta p cōscientiā iudicare. & ad primũ prouide dictum Hostien.

ADDE quòd iudex debet iudicare scđm alle. & probata, est glo. a in ca. summopere. xj. q. iij. glo. in verbo, & contra. in ca. j. de re iudi. lib. vj. glo. in verbo, nō que iudici. in c. cũ olim. de verb. sig. gl. in c. j. extra, de cōstit. b Item d. Ant. in c. c venientes. in fin. primæ col. extra, d de iureiur. Item ibidem do. Abb. Sicu. in versi. no. iudices. Et nota ad prędicta, quod cũ iudex debeat iudicare scđm iusti tiam. c. forus. extra, de ver. sig. & c. iudicet. iij. q. vij. hec iustitia debet esse fundata ĩ iure cõi, & nō in ppriĳ capitis equitate. ita contra in repe. rub. de arb. in ij. col. in fi.

cōtra: vt C. vt q̃ desunt aduo. par. iudex sup. ĩ ru. qa hęc dictio, vt in ru. posita, importat necessitatem. vt ff. in ius voc. vt eant. & C. vt cāe post pu. adsit tu. & C. li. x. vt dig. or. seruetur. & C. vt intra certũ tps & in auť. vt prępo. no ĩpe. do. & vt oẽs obe. iudi. puin. & vt liti. iu. & extra, vt ecc. benefi. & extra, vt lite nō cōte. & pbať. ff. de lib. leg. liberto. §. Lucius. ff. de fideicō. li. cũ in testō. ff. de le. iij. sic legatũ. extra, đ vsu pallĳ. c. j. nam & alia rub. ar. vt C. ne fideiuſ. dodentur p totum. ff. si cer. pe. l. j. extra, de testi. ad hoc qa.[a] †Et no. quod rubricæ legũ authentice sunt. & allegari pñt, & ius ponũt: vt patet in præ. l. si cer. pe. & C. de nouo codi. faciē. §. quibus spāliter. ibi: cōgruis subdere ritu. & de pœ. di. j. hec aũt. ibi de hoc, q̃ est ff. qđ quisq iur. l. j. §. hoc aũt. & in pręd. cōcor. Idē dico de rubricis decretaliũ: vt patet in pre. decre. ad hec. et extra, vt ecc. bñ. ca. j. ppefi. vbi idē poniť, qđ & ĩ rubri. & in pœmio cōstõnum nouarum, ibi sub suis tit. &c. Secus aũt est in rubricis decretorũ: tũ qa ali[9] fuit conditor decretorũ & ali[9] earũ:[b] tũ qa ille qñq falsæ reperiuntur: vt patet iij. q. xj. chartæ.[c] xvj. q. iij. placuit. ij. & alię q̃dā. de hoc dicā in pœmio cōsti. Gre. x.[d] Prima tamen rub. dec. auť. est & generalis.

¶Cæterũ finitis allegationibus, iudex se habeat vt j. titu. proxi. iam dicetur.

SVMMARIVM.

1. ☞Parte allegationibus iudicialibus renunciante, si altera non renunciet, an cogetur citò proferre, vel intra q̃tum tempus.
2. Salomõis exēplũ, & duarũ mulierũ de filio litigātiũ.
3. Allegatio vel exceptio, an sit admittenda post conclusionem.
 Conclusum esse intelligitur, eo ipso quod est allegationibus renunciatum.
4. Renunciatio vel conclusio in causa principali facta, an extendatur ad causam appellationis.
5. Renũcians omnibus exceptionibus dilatorĳs in aliq cōtractu an si conueniať, poterit aliquā opponere.
6. Renunciatio omnium exceptionum competiturarum, an sit tenenda.
7. Repudiatio futuri iuris tacitè facta, an teneat.
8. Iuri publico renunciari non potest.
9. Cui iuri renunciari possit.
10. Iuris beneficia sunt quatuor, quibus præcipuè solet in instrumentis renunciari.
11. Beneficium epistolæ diui Adriani, inter quos locũ habeat.
12. Beneficium epistolæ diui Adriani, an locũ habeat inter debitores principales, vbi dubitať an sint soluendo vel non.
13. Fideiussore præsente, & reo principali absente, an sit danda dilatio ad reum ducendum.
14. Beneficium epistolæ diui Adriani quando sit proponendum.
15. Beneficiũ epistolæ diui Adriani qñ cessare dicatur.
16. Beneficium noue constitutionis de fideiussoribus, quem effectum habere dicatur.
17. Beneficium noue constitutionis de duobus reis debendi vel promittendi, quid operetur.
18. Fideiussore se principalē cōstituente, an debeat, aut possit prius, q̃ debitor principalis, conueniri.
19. Duobus reis adinuicē fideiubentibus, an vnus poterit allegare quod alter primò conueniatur.
20. Vni ex reis stipulādi facta solutiōe, an & quo casu teneatur ipse alteri medietatē solutionis dare.
21. Beneficium cedendarum actionum, quem effectũ habeat.
22. Renunciatio in vna re facta, in alia nocere non debet.
23. Cessio iurium ex interuallo post solutionem, an valeat.
24. Exceptio cedendarum actionum fideiussori acquisita dicitur, vbi creditor acquieuit venditioni pignoris.
25. Beneficia, quibus potest in instrumentis quotidie renunciari, sunt plura.
26. Beneficia, quibus potest quo ad quid renũciari, & quo ad quid non, quæ sint.
27. Beneficium quanti minoris, quale sit.
28. Beneficium vt quis condemnetur quantũ fieri potest, in quibus locum habere dicatur.
29. Beneficio, quod dicit, ne liber homo ob æs alienũ obligetur, an renunciari possit.
30. Exceptio nō nume. pecu. siue non traditæ vel redhibitæ rei, intra quantũ tẽpus competere dicatur.
31. Exceptio non numeratæ dotis, an competat marito, qui confessus est sub spe futuræ numerationis se dotem accepisse.
32. Beneficiũ seu priuilegiũ fori, qđ, & quale dicatur.
33. Existentes in curia, an semper subsint iurisdictioni auditorum.

a ¶Quia hāc partē non habemus, quæ decisa fuit de decre. præsentium. eo. ti. libro vj. & partem illā glossauit Hosti. cuius mens erat qđ Innocen. cum suis constitutionibus, quas fecerat, trāsmisit illam decre. Gre. mandans illam sub ti. debito collocari.

b ¶Earum Forsan id intendit, quod aliqui asserunt, s. paleas, & rubricas illius voluminis non p Gratianum, sed p quendam eius discipulũ addita fuisse, qui postea Palea vocabatur potius videtur velle quod decreta fuerunt sanctorum Romanorum pontificum & Consiliorum. sed rub. fuerunt Gratiani, qđ patet, & qa dixit. alius fuit conditor, nō dixit compilator.

c ¶Chartę. Ibi de hoc in rub. & de pœ. di. j. §. hæc autem.

d ¶Greg. x. Hoc admittebat nil aliud dicēs. Tu dic de rubricis legũ & decretaliũ, quod si habēt orationē pfectam, p se licitè allegant, vt in superiorib[9] exēplis, qđ quisq iur. & vt ecclę. be. &c. & multæ similes. alia rubri. cuius oratio non est pfecta, & sic nō hз aliqđ diffinire sed solũ nigri materiā demonstrare, per se nō allegať: ex ea tñ diuersimodè arguiť. Primò p modũ de executore, & conseruatore. no. lib. vj. de rescri. tibi q. in gl. ij. & de offi. deleg. c. j. in secũda glo. Secundò vt ex duabus lecturis, quarũ altera sola cõpetit rubricę illa tollať. exemplum de elect. cũ monasteriũ. vbi no. in gl. ij. Tertiò arguitur ex ipsius ordine, vt scripsi de mu. pe. c. j. super j. glo.

Bal. de disputationibus & allegationibus *Rubrica.*

Allegationes seu rationes cum inducuntur ab vtraq parte, pro illo iudicabitur, pro quo plures rationes bene faciunt. §. nunc videndum. versic. si autem. ¶Similitudo sumitur à pari rōne, vel à maiori, nō à minori, secũdũ Iac. de Are. Similia sunt quorũ est eadē qualitas, eadē sunt: quorũ est vna substantia, scđm Arist. & Cy. ¶Si statutum dicat quod procedatur de similibus ad similia: & ego dico esse simile, sed tu negas, cui incumbat probatio. §. post hoc autem. versi. sed si ego induco G. dic quod iudex arbitrabitur. ff. de legib. l. nō possunt. Bald. Et ista clausula quod procedať de similibus ad similia: tacitè videť inesse legib[9] & statutis non exorbitantibus à iure communi. ff. de leg. l. sed & si posteriores. vide j. in ver. quod in pœnis. Bald. ¶Quid de argumento à contrario sensu? dicit Azo. ff. de testa. l. qui testamento. §. mulier. quod contrarius sensus legis, pro ipsa lege & pro ipso statuto accipitur. Sumitur enim per significationē verborum implicantium contrarium sensum, non propter interpretationem extrinsecam. Cùm ergo sit per interpretationem intrinsecā, & intellectũ, & non extraneā expositionē, habet locum in statutis et rescriptis. de fur. l. apud antiquos. in glos. Et quòd contrarius sensus, dicať sensus tacitus, nō expressus, vide Dy. in consilio quod incipit, in statuto ciuitatis Pistorĳ. cùm illud arg. nō debeat ad legum correctionē vel improbum sensum trahi. C. de condi. inser. l. cũ patrē. & no. j. eo. §. post. p G. vers. vel nō ob. de causa impulsiua, vel sine ista, vide j. e. §. cessante. ¶Non obstat quod in possessorio pcedatur de similibus ad similia, etiam continet ius commune. & nota. C. de fur. l. si qs seruo. & ibi Bart. sed illud per interpretationē legis, non iudicis. Bald. ¶Presumiť fraus si alienans postea reperiť possidere pro suo: & presumiť pro suo, si postea perceperit fruct[9], & nemini rñdet de eis. ff. de sol. l. Titia. nam pro suo hic nō est titul[9], sed mod[9] possidēdi. sec[9] si vt fructuari[9] vel colon[9]. C. de do. l. qsquis. & in §. supuacuũ. Bal. & istđ verius, vbi agiť de pͥudicio tertĳ. & in §. supuacuũ. aliàs nō psumiť simulatio, nisi pbeť. nā sola possessio non infert de necessitate. C. vñ legi. nō ob. hic Bal. ¶De clausula in medio posita, habet se ad principiũ & finē in cōnexis. ¶De dictione vltra, de dictiōe fortè, & forsitan, & vsq, & de clausula, quidā aliĳ: de dictiōe donec, amplius, & maximè, de aduerbĳs mox, celeriter, & statim, de verbo quāprimum: de verbo sine dilatione: de clausula, vocatis qui fuerunt euocandi: vel de clausula, quantũ de iure poteritis: de dictione tũc, & nũc. §. post hoc videtur. & no. G. vide j. de re iudic. §. comminatio specialis. Bal. ¶Cessante causa finali statuti cessat statutum: sed non cessante causa impulsiua. versi. vel illud statutum fuit. G. Ratio tamen legis in dubio præsumitur finalis: sed ratio hominis in dubio præsumitur impulsiua. & no. ff. de cond. & demon. l. cùm tale. §. penul. ff. de dona. l. ij. §. fi. ff. de acquir. poss. l. si is, qui animo. Bal. ¶In pœnis delictorum quando delictum cadit æque in muliere & viro, masculinum includit fœmininum: vt no. C. vnde vi. l. si quis in tantam. in glo. ord. Et an masculinum concipiat fœmininũ: versi. vel ibi masculinũ. G. & qđ concipiť ex interpretatiōe. ff. de ver. sig. l. j. p Dy. & Bart. Sed qñ ex significatione, vt qñ substātiuũ est generis communis, vt homo: vel apponatur signũ vniuersale, vt quisquis: tunc ex natura signi vniuersalis, de omnib[9] prędicať, tam in legibus quā in statutis: nisi mens legis sit de viro, & non de muliere. not. ff. de regu. iur. l. j. C. de indiuidui. l. fi. C. de rap. vir. l. j. C. ad l. Iuli. maie. l. quisquis. C. de ser. fugi. l. quęcunq. & ibi per Cyn. Bald. ¶Quot modis soluantur contraria: & quot sunt fallaciæ in legibus. ver. posita quoq. cum ver. sequen. G. ¶An leges

De renunciatione

sint seruãdę in foro canonico.§.porro.vers.sed nunqd in cã ecclesiastica. ☞Et ibi vide qđ dicit̃,illũ nescire rões & iura,q in materia sacrorũ leges humanas inducit.secundũ Gul.in ver.sed nunqd in cã ecclesiæ. in fin. vbi videas. G. ¶Quid de statutis particularib⁹ locorũ,dic vt no.in c. j.de no.ope.nun.in nouella.& de postu.ex ea.& de fo.compe.& c. qđ & clericus.

¶An post sentẽtiam possint allegationes fieri.eo. §.porro.ver.sed quid si emi.

¶Quãdo iudex possit supplere ex mero officio ꝓ præsente vel absente: & circa qđ,& in qua pte iudicij, & an debeat supplere ex actis, vide plenè ĩ §.satis clare. Et an idem sit in ordinario & delegato:an possit supplere de fructib⁹: & an ĩ crĩali supplet in expensis. Et an faciat litem suã,si nõ supplet: & an arbiter possit supplere ĩ oĩbus,dic ꝙ sic. G. Vide infrà,đ sen. pet.§.j. & ij. per Tho.& Bar. in l. iiij. §. hoc autem dicendum.

De renũciatione & cõclusione.[a] *Rubr.*

FInitis partiũ allegationibus & rñsionib⁹,de qbus s̃. tit. ꝓxi.ediximus, q̃rere debet iudex ab eis an aliqd vlteri⁹ habeãt,qđ ĩ q̃one ꝓponãt:vt xxx.q.v.iudicãte,ꝙ si nihil habẽt,partes renũciẽt allegatiõib⁹,& ĩ cã cõcludãt[b] q̃ oĩa sunt redigẽda ĩ scriptis:vt extra,đ ꝓbat. qm̃ cõtra.sed & si habeãt aliqua dicere:sed tñ sufficiẽter dictũ & ꝓbatũ est,debet eis iudex dicere ꝙ renũciẽt allegatiõib⁹,& cõcludãt.C.de iudi.auč.iubem⁹.extra,de testib⁹.significauerũt. & c.cũ cãm. §.fi.[c] ¶†Et no.ꝙ si pte vna renũciãte allegatiõib⁹, altera dicat se habere aliqđ qđ ꝓponat,iudex coget eã intra xxx.dies à die renũciatiõis,dicere qcqd volet.Quod si nõ dixerit,det ei aliũ mensem:quod si adhuc distulerit,dabit tertiũ mensem: post quem nõ audiet̃,sed ad sñiam procedet:vt C.de iudi. auč. iubem⁹ in auč.colla.viij.vt cùm de app.cog. §.sed hoc presenti.& intellige tantã dilationẽ dari absenti.Non em̃ dare tenetur tm̃ spatiũ pręsenti & petẽti:vt ff.de fer.l.fi.Vel dic hoc speciale ꝓpter allegatiões.arg.ff.ex quib.cau.ma.ait prætor.§.fi.& l.seq. Verius credo hãc dilationẽ arbitrariã: vt s̃. de dila. §.nunc de temporũ.Cæterũ si actor nõ plenè probauerit,faciat sibi vel aduersario iuramentũ deferri,q̃ dic vt suprà de iur.dela.¶†Auditis[d] autem allegationibus,iudex vt instructus in causa appareat, petitionem & causæ processum,allegatiões quoq; & responsiones,& singula actitata sub compendio repiloget,Salomonis exemplo,[e] qui in quæstione duarum mulierũ de filio litigãtium dixit:hęc dicit, filius meus viuit,& filius tuus mortuus est:econtrario dixit illa,mentiris:imò filius tuus mortuus est, sed meus viuit,Cuius litis decisio habet̃ extra, de presump.afferte.& hęc repilogatio probat̃ extra, de re iud.abbate sane.& de concess.prębẽ.c. quia in cunctis.lib.vj.si q̃stio intricata sit,vel plures angulos & anfractus habens,breuem & verã facti continentiã,allegatiões quoq; & replicatiões partiũ intra,quæ probant ꝙ licitũ est cuiq; suo iuri renunciare. Remittit pro concordantijs ad l.si quis in conscribendo.C.de pac.de his satis patebit.Item ꝙ remittentibus actiões suas,&c. ff.de ædi.edic.quærenti. & turpe est redire ad id,qđ renunciauit:vt in præ.l.si quis.& C.de condi.inser.l.vlt.ante fi.Item contra proferentem interpretanda sunt verba.ff.de pac.veteri scriptis faciat sibi dari: vt sup eis plenè deliberare valeat secum,& etiã cũ peritis.[f] de qua deliberatione j.in tit.de requisi.cõsiliĩ,differetur.¶†Et scias ꝙ post cõclusionẽ,nulla admittitur exceptio vel allegatio facti,neq; testis vel instrm̃. C.de compẽ.l.fi. & arg.extra,de testi.c.de testibus.& de fi.instru. cũ dilect⁹.& de procur.auditis.& de cau.pos.pastoralis.& s̃.de instru.edit.§.nũc dicamus.in princi.nisi aliqua euidẽs ratio moueat iudicem:vt in dec.pastoralis.& nisi in exceptione excõicationis : vt extra, de exce.pia.li.vj.& c.exceptionem.& nisi iudex ex officio suo aliquid inquirat,vel interroget super iã actitatis.Quod dic vt s̃.deposi.§.iiij. Et nisi aliquid iudicis negligentia sit omissum:vt extra de testib.ꝑtuas.& nisi vel dñs Papa ꝑ se de aliqua exceptiõe cognoscit.qđ dic secũdũ Inn.vt no.extra,de ac. ad petitionẽ.[g] Post renũciationẽ etiã nõ põt aliqd fieri sup eo,de quo renunciatio facta est.C. de condi. inser.l.pe.ante fi.vij.q.j.q̃ periculosum. C. de reb. cre.si quis post.de cõsec.dist.iiij.q̃ris.ꝓpe princ. Et not.ꝙ eo ipso ꝙ est allegationibus renunciatũ : intelligitur esse conclusum:vt extra,de proba. quoniam contra.secundũ Io.de Deo.[h] Sed licet hoc verum sit,pro parte presente.arg.in auč.de testi. §. quia vero.[i] tamen pręd.decret.hoc non probat: quę ponit per se renunciationem,& per se conclusionẽ:& quilibet eorũ est actus per se, vt iam eos distinxi. de quo,& de renũciatione productionis testiũ dixi suprà de testi.§.fi.[k] ¶†Hoc autẽ scias,quòd renunciatio vel conclusio in causa principali facta non extendit̃ ad causam appellationis:nec credunt̃ partes de hoc cogitasse.Si aũt cogitassent, & expressè dixissent.Nos renũciam⁹ vel cõcludimus ꝙ de cętero nec de iure,nec de facto in cã principali vel appellationis aliquid dicemus:talis renunciatio bene præiudicaret.¶Et quia hic de renũciatione fit mentio:aliqua de alio genere renunciationis dicemus.[l] ¶†Pone ergo,aliquis renũciauit in aliquo contractu omnibus exceptionibus dilatorijs, quòd nulla vtetur,si conuenietur ex eo contractu coram arbitro vel corã quocũq; iudice:quærit̃ quid iuris?[m] Et

bus. de regu. iur. contra eum.li. vj. Soluit ꝙ instrumẽta & testes ꝓducere poterit, ꝑ primò allegata: q̃ repetit vt chartã occupet. Aduertẽdum hanc solutionẽ nõ esse contrariam isti ver. qui loquitur qñ partes ambæ renunciauerũt allegationibus : quo casu tenent s̃. dicti doctores haberi pro conclusio. q̃o. aũt quærit de vno solo. Itẽ quæstio eius minus esset dubia, qñ super aliquo emergẽti esset facta illa renunciatio.Et scias ad vtrunq; dictum ꝙ in talibus renunciationibus ponderanda sunt verba & status causæ, & cõsuetudo fori. Si enim fiat renunciatio allegationibus & omnibus probationibus, certum est ꝙ ista est conclusio : vt not.in decr.cũ dilectus. de fi.instr.in ij.gl. Itẽ puto si renunciet̃ allegationib⁹ iuris & facti,qñ status causę patit̃ concludi.facit de rescri.statutum.§. pe. li.vj.Item si consuetudo habeat verbũ allegationum cõprehẽdere ius & factum,& per illud solũ concludi:& tunc procedit,quod dicit iste ver.facit quod no.s̃.de lit.cõtest.§.pe.in prin.& j.de sen.prola.§.pe.in fin. ADDE quæ voluit Ro.consi.xx.& clxxv.

a ¶De renunciatione & conclusione.Rubrica. ¶Ex practicis authorib⁹ nullus posuit hanc Rubricam, saluo ꝙ Io.de Deo,de renũ. allegationum posuit in libr. iudicũ.j.& ij. parte.& de conclusione in parte secũda.Pil.aũt,& Tan.de hac materia modicum posuerunt,in fi.rub.s̃.proxi. Et puto ꝙ idẽ fecisset author, si sub titu.non concepisset materiam extra ordinem iudiciorũ inserere,quo ad multos casus vtiles valde.Non enim æstimauit conueniens, illos ponere in tractatu libellorum sub tit.de renun.illos autem ponere inchoat j. ver. & quia hic. & nos ibi aliquos tales addemus.

b ¶Concludant.secundùm T.& hic continuatur versi.ij.infra.

c ¶§.fin.tenet Pil.de allegationibus.in fin.quòd bene tenet sententia,licet allegationibus non fuerit renunciatum.& facit ad not.in clemen.de verbo.sig.sæpe ad finem.

d ¶Auditis.Reassumit verba Tancredi.

e ¶Salomonis exemplo.iij.Regum iij.c.

f ¶Cum peritis.secundũ Tan.& hic finit ti.eius præcedens.

g ¶Ad petitionem.Vide qđ ibi scripsi in glo.hic continentur.

h ¶Io.de Deo.lib.iudicũ parte j.vbi de renũciatione allegationum.

i ¶Quia verò.secundùm Ros.qui idem allegat,vt scripsi de cã pos. pastoralis.s̃.ver.aut ibi vide.& in glo.prædicta.

k ¶§.fi.Est sciendum ꝙ Gui.de Suza.plenè tractat questionẽ,super l.si qs in conscribẽdo.qñ vnus litigantiũ renunciauit allegationibus,an producere postea possit testes vel instrumẽta?Quod possit,inducit facultatem probãdi ampliandã,non angustandã.C.de hęre.qm̃.& iudex debet niti ad veritatẽ habendã.C.de iudic.l.iudices.nec arctare se debet.ad vnã probatiõis speciẽ.Allegat extra,de re iudi.causam.& ibi concor. Itẽ iniquũ est verbis eius perimi,quod non fuit cogitatũ.ff.de transac.cum Aquiliana.Item verbum allegationibus,de allegatiõibus iuris debet intelligi. C. de bo.quæ lib.non sine ratione.Item qui detulit iuramentum, ipsum reuocare potest,& alijs probationibus vti.C.de re.cre.si quis.Item probatio est genus,allegatio species,hoc põt subtrahi de gñe, illo manente in suo statu.ff.de manu.te.l.si peculiũ.& faciant oĩa iura,quæ permittũt pœnitere.l.si quis libellos.C.de app.cano.ij.q.vj.cum similibus.quæ vide in regula quod semel.de reg.iur.li.vj.Item facit C.de repu.hære.l.fi.vbi paternam hæreditatem repudiandam licet adire. Ad contrarium inducit iu-

l ¶Dicemus. Ex quo author diuertit à prosecutione ordinis iudiciarij: Nos ipsius proposito per missiones,casus aliquos adiungamus de quæstione dominicali:vt de clerico,qui turbatus propter exactiones,quas sibi imponebat ep̃s:renunciauit beneficio eius in manibus,quod statim repetit.scripsi de renun.c.ij.lib.vj.in vlti.glo.de illo,qui renunciauit legi cõmissoris, etiã cum iuramento:fuit quæstio dominicalis xij.& Tan.x.Vide qđ scripsi de pig.significãte.super glo.ij.Sed vltra ibi scripta scias ꝙ hęc questio fuit Pilei Iv.j.qui soluendo distinxit debitorẽ scientẽ pactũ legis cõmissoriæ nõ tenere ab illo qui ignorauit,dicẽs primũ qui renunciauit & iurauit effectiuè teneri.Secundũ dicit non obstãte iuramẽto posse cõtrauenire.Alle.ff.de dã.infect.si finita.in prin.ff.de noua.l.si quis delegauerit.ad Mace.si mulier.si quis cau.sed & si.§. vlti.Nec videtur deierare,qui ex iusta causa deserit iuramẽtum.ff.qui satisda.cog.l.fi.C.de nõ numer.pec.l.vlti.& in auč.scenicas non solũ,&c.Et hoc dictum non est cõtrariũ æquitati,vt sit distinctio inter illũ,qui credebat iurare rem licitam, ab illo,qui sciebat illicitam:sed ius canonicũ loquitur de illo,qui composuit & renunciauit rescripto:hoc acto,ꝙ si non seruaretur cõpositio,posset vti rescripto.Dixi s̃.de rescrip.præsen.§. ratione autẽ impetrantium. super ver.item quòd renunciauit de spoliato,qui renunciauit literis, sed illas non tradidit.Vide quod dixi de renun.sanè super glo.pe.an renunciare possit alter coniugum rubricæ ne fideius.do.dentur.not.j.de do.inter vi.& vxo.§.ij.sub ver.illud quoq;.de renun.vxor.filiæfa. quod facit marito vendẽti.eo.ti.§.iij.sub ver.item nota quod de filio repudiante hęreditatẽ, & reperit̃ possidere de bonis hęreditatis,vide j.de suc.ab intest. post prin.ver.pone quidam.

m ¶Iur s.Hanc quæstionem formauit Albe.Gal de excep.versi.pe.sed plenius Vber.de Bo.sui operis charta pe.ver.sed quid dices tu.

¶Distingue. Hãc posuit vterq; cęteras solus Vber.

b ¶Similes. Dixit Vber. de bo. prę. sicut est exceptio excõicationis. ꝙ author nõ debuit omittere.

c ¶Pone. Facit de procura. q ad agẽdum. lib. vj.

d ¶Diligenti. In pría gl. & qđ sup a ea plenè scripsi in fi. cum suis remissio. ad Summam Host. & ad §. qa verò. ĩ auẽ. vt ma. sine prohi.

e ¶Imperator. aľs incipit debitori.

f ¶Conscribendo. Solue vt scripsi ĩ c. si deligenti. in j. glo. in prin. & j. sequitur.

g ¶L. fi. Qũo huic dicto resistiẽ rõne pdictæ fragilitatis: q sicut esset ij b intercedendo, sic in renunciando. scripsi in decre. si diligenti. super j. gl. vltra prin. viđ in materia, distinctionẽ, quã ponit Cy ĩ l. fi. C. ad vel le. dicebat ãt vber. de Bo. super l. antiquæ. C. ad Vel. le. ꝙ ad ligãdam mulierẽ ĩtercedẽtẽ necessaria sunt fortia vincula. Petatur ergo ꝙ renunciet Velleiano, & omni iuris auxilio. Item legi c antiquæ. Item re 6 nunciet vt obligetur. licet pecunia non sit versa in eius vtilitatẽ. Item ꝙ iuret. Et dicit eam de quolibet pdictorum iurium certificandum, & in instro id exprimẽdũ p l. manifestissimi. §. si aũt nesci⁹. C. de fur. vbi etiam allegat ad idẽ ff. de offi. te. mater decedens. & l. nihil interesse. §. penul. ff. de trãsac. q cum tutoribus. in fi. de insti. l. habebat. in fine j. rñ. 7

videť ꝙ nullã poterit opponere. C. de pact. si quis in conscribendo. C. de rebus cred. si quis iusiurandũ. extra de fo. compe. si diligenti vij. q. j. quàm periculosum. C. de non nu. pe. gñaliter. C. de appel. l. fina. in fi. xj. q. iij. rursus. extra, de re iud. quod ad consultationem. Econtra videtur, ꝙ sic: quia sic cogeretur quis qñq; coram non suo iudice litigarę. qđ esse nõ debet. ff. de iur. om. iud. si cõuenerint. ij. quæ. j. in primis. extra, de iudi. at si clerici. xj. q. j. in clericorum. Item cogeretur litigare fortè cum pupillo vel adulto, vel cum minus idoneo tutore, vel curatore, vel excõicato, vel hæretico, vel corã talibus. & sic multiplex absurditas sequæretur. Item cùm nondum illæ exceptiones competerent, qñ renũciauit: nõ valet renunciatio. ff. de acqui. here. is qui. ff. de lega. ij. si ita. §. sub conditione. extra, de re iudi. abbate sane. prope princip. lib. vj. extra, de eccle. edi. ad audientiam. xxij. qo. ij. ne quis arbitretur. Secundò potest dici, ꝙ si expresse dictum fuit ꝙ nulla exceptio admitteretur: tunc nulla admittetur: alias sic. argumẽ. à cõtrario sensu extra, de offi. deleg. ex pte. ij. & ar. extra, de eta. & qua. accepimus. Vel distingue, [a] an expressit exceptiones, quibus renunciauit, vel non. si non expressit, sed absolute dixit, nulla est renunciatio: vt ff. si quis cau. sed & si q s. §. quæsitũ. imò poterit rationabiles proponere: vt in prę. decre. ex parte. non obstãte si dixit nullam exceptionẽ dilatoriam. nam & lex dicit ꝙ contra interdictum qđ vi aut clã aliqua exceptio non opponitur: vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. j. & tamen postea in iiij. vel v. legibus sub se admittitur. ff. eod. l. si alius. §. & ꝭ ij. in præ. capitu. ne quis. Si verò expressit, seu specificauit aliquas exceptiones, aut erant tales, quibus poterat renunciari, aut non poterat. Si non poterat, non videtur illis renunciatum. Sic patet in ferijs ob reuerentiã sanctorum inductis extra, de fer. c. fi. ff. eo. l. j. & in illa exceptione, de qua habemus. ff. de procuratori. filiussa. §. veterani. & ff. de postu. quos prohibet. & extra de fo. compe. si diligenti. & similes. [b] Si autem poterat tunc valet renunciatio, vt patet in ferijs messium. extra, de iud. c. fi. ff. de fer. l. j. & l. si feriatis. & in exceptione, de qua habetur C. lib. x. de honoribus non cõti. l. ij. ff. ad muni. Lucius. §. idem. vel posset dici ꝙ renunciatio gñalis plus valet, quàm specialis: maximè aliqua exceptiõe expressa. C. qñ mulier tu. offi. fun. auẽ. ibi posita. ff. de acqui. rerum do. quędam qđ in hac parte non multũ placet. argu. xxiij. dis. q̃q;. vel distingue, an renunciauerit specialiter, vel promisit quod nulla vteretur, vel pactum fecerit. Primo casu non valet: in secundo & tertio sic. & ad hoc C. de pactis. l. j. secundùm Vbertum. vide infra versic. quid si quis. ¶Sed secundùm hoc, quid dices si fiat pactum, vt possit sub quolibet iudice cõueniri vel in quolibet iudicio. De hoc dic vt s. de compe. iudi. adi. versic. xxvij. & seq. ¶Quid si dicatur in instrumẽto, ꝙ non possit pbari solutio, nisi p ipsum instrumentum redditum? Dic vt s. de probatio. §. videndum versi. sed pone. [c] ¶†Quid si quis renunciauit oĩbus excep. cõpetituris? & videtur ꝙ nõ tenet renunciatio. nam institutus sub conditione, repudiando ante conditionem extantẽ, nil agit. ff. de acqui. here. is, qui hæres. Rñ. j. Item omne futurum, censeť incertum. ff. de iudi. sed & si restituerit. §. fi. ff. si pars hære. pe. antiqui. Insti de ver. obli. §. conditiones. Vnde dubitationem inducit. quare non valet renunciatio: vt in præ. l. si is, qui. §. si quis dubitet. & eod. titu. qui superstitis. & l. in repudianda. & l. is, qui potest. & C. de cap. & postli. reuer. nec nos preterij. Item nemo repudiare potest, qđ nequit habere si velit. ff. de reg. iur. q potest. §. qđ quis. Ad idem ff. de lega. ij. si ita sit scriptum. §. sub conditione. ff. de condi. & demon. mulieri. extra, de re iu. abbate sane. lib. vj. extra, de ec. edi. ad audientiam. ij. ff. de iniust. rup. & irri. testa. l. nam & si sub conditione. & l. si bine. ff. de ædil. edic. bouem. §. si sub conditione. argu. contra: qa potest renunciari pacto iuri succedendi in posterũ & hæreditati mortis tẽpore propter in certũ cõditionis euẽtũ. C. de pactis. l. j. ff. e. l. & hæredi. §. filiusfami. & l. pactum inter heredem. ff. de minori. l. denique. §. si quid minori. ¶†Item si daretur

mihi sub conditione, & sic spe tantùm: illam spem possum alteri dare. C. de don. l. ij. Ad idẽ ff. de re iudic. commodis. & facit ff. à quibus appella. non licet. l. j. §. si quis autem. C. de tempo. appel. l. fi. §. fin. ff. de contrahen. emp. si in emptione. §. omni. Super hoc dicunt quidam quòd repudiatio futuri iuris tacitè facta, bene tenet. C. de bo. liber. l. fi. Secus si expressum. argu. C. eod. tit. Paulus. §. patroni. errorẽ suum sumentes ex gloss. Azo. posita ff. de acquirẽ. hære. qui repudiantis. Alij dicunt quòd sola repudiatio non valet: vt in præ. primis concordan. sed pactum de repudiando factũ, bene valet, vt in contrarijs. Ad idem C. de pac. si quis in conscribendo. quia pactum nititur authoritate duorum: vt ff. de pac. l. j. §. pactum. sed repudiatio consensus vnius tantùm: & ideo plus videtur posse pactum, quàm repudiatio. Et hoc videtur Azo sentire. ff. de regu. iur. qui potest. §. quod qui. Tertij dicũt quòd refert an renuncietur generaliter omnibus exceptionib⁹, nullis enumeratis, vt tunc non teneat: an omnes, vel quædam sint enumeratę ante: & tunc teneat: vt s. 8 versic. pone. ¶†Quid si quis renunciat iuri sibi cõpetenti, & competituro, literis impetratis vel impetrandis? Dic vt in summa do. mei in tit. de renũ. §. q̃ possunt. ver. quid ergo si quis. Item iuri publico renunciari non potest. ff. de pactis. ius publicum. 9 ¶†Cui autem iuri renunciari possit, satis plenè no. d extra, de for. competen. si diligenti. [d] Hic tamen aliqua vtiliter adnectamus. Distingue ergo: Nam ius publicum, aut est publicum, aut est priuatũ authoritate & vtilitate: vt C. si aduersus fisc. l. j. aut authoritate tantùm. Primo casu non potest ei renunciari: vt est ius eximendi monasteria vel ecclesias, quod est publicum authoritate instituentis, scilicet papæ & vtilitate eius: quia sibi retinet illa. extra, de arbit. cum tempore. cum similibus. sicut etiam est publicum, quod consistit in sacris & sacerdotibus. j. dist. ius publicum. Item in Macedoniano senatusconsulto: quod est inductum ad communem vtilitatẽ & in odium creditorum, quod est ius: quia si quis filiofamil. mutuat pecuniam, ille nõ tenetur soluere, quãdiu est in potestate: nec etiam post, nec etiam eius hæres, nec fideiussor. hoc enim inductum fuit in odium Macedonis vsurarij, mutuantis pecuniam filijs fa. & dicentis eis, ꝙ si non haberent patres, ita citò mutuarẽt eis centum marchas, sicut nũc centum solidos. quare inducebãtur filij ad necãdum parentes. Cùm ergo publicè vtile sit, ne patres à filijs interficianť: statutũ est, ne tali iuri possit renunciari. ff. ad Macedo. l. j. & l. sed & si pater. in fin. Idem est in clericis, qui non possunt renũciare priuilegio fori sui, vt possint corã laico seculari iudice conueniri: imò instrũmẽtũ sup hoc interpositũ nõ tenet: vt in pręd. c. si diligẽti. cũ suis cõcor. Publicè eñ est oĩb⁹ ꝙ clerici psallant in ecclesijs diuina: vt xvj. q. j. generaliter. extra, de cele. missa. c. j. & c. cum creatura. nã ipsi peccata populi comedunt. i. delent & consumunt. iij. q. j. nulli. & j. q. j. Christus. aliàs ipsi sacerdotes. Si ergo indifferenter per iudices seculares à diuinis reuocarentur, hoc esset inutile oĩbus: ideoq; statutum est, ne tali iuri renunciari possit, vt supra: ne per tales possint in ius vocari: vt C. de episcop. & cleri. authen. statuimus. & ad hoc facit C. eod. si e quis in hoc genus. & ff. de pactis. Imperator. [e] ff. de transac. Imperatores. ff. de admi. tuto. ita aũt. §. Iulianus. licet sit arg. contra. C. de pact. si quis in conf scribendo. [f] & vide qđ not. supra de cõpe. iudi. adi. §. j. versi. x. & versi. xxij. & seq. Ius verò publicum authoritate, scilicet instituentis, tñ est Velleianum senatuscõsultũ, qđ est inductũ in fauorẽ mulierum, pter sexus fragilitatẽ, videlicet vt intercedentes, vel pro alio se obligãtes, nõ teneanť. ff. ad Velle. l. g fi. [g] Itẽ priuilegiũ religiosorũ de nõ dandis decimis vt extra, de priuilegijs. si de terra. & c. accedẽtibus. Item quodlibet ius à principe cõstitutum, qđ oẽs ligat: vt extra, de constit. c. fi. & C. de summa tri. l. j. & istud ius aut est inductũ in fauorem renunciantis tantùm: & tunc potest ei renunciari: vt extra, de regularibus. ad apostolicam. fi. de mino. si iudex. Aut in cõem: & tunc non, maximè si sit in odiũ aliquorum

de inter. acti. de ætate. §. ex cã. de ac. hære. in repudianda. & l. claudius. qñ actio de pecu. est an. l. q̃situ. & vide j. vers. cessat. Et hæc satisfaciunt contra opi. dicentium renunciationẽ vxoris gñalẽ factam Titio de oĩb⁹ cõtractibus, quos maritus iniĵt cum illis, valere.

ADDE ꝙ mulier & minor, sint de beneficijs specificè certificãdi: tenet Bal. consil. iiij. iij. lib. et lxxxiij. eo. li. licet Bar. contra ĩn auẽ. sacramenta puberũ. & vide Bald. consi. xl. v. lib.

ADDITIO.

¶Adde Alexan. cõsi. xlij. incip. super pmisso. colũ. iiij. ver. sexto. qđ in j. volu. vbi an mulier minor, & rusticus, etiam si scienter decepti fuerint vltra dimidiã in contractu, possint ipm cõtractum rescindere, nisi de bñficio certiorati fuerint. Et vide Soc. in tractatu suo fallen. in reg. cclxxiij. vbi qñ mulier de Velleiano nõ certiorata, si ei renũciet, teneat renunciatio: & qñ mulier fideiubẽs non iuuetur Velleiano, vide singulariter Ludo. Ro. singulari ccxxiij. incipi. tu sai qđ mulier. Hen. Ferrandat.

quorum:vt in præ.c.si diligenti.cum si.& extra,de iura.calum.ceterũ. Velleianũ enim inductũ est in fauorem mulierũ tantũ. & sic in præmissis exemplis: & idem est in omnibus iuribus priuatis.& de hoc nota.extra,de fo.compet.dilecti.in j.glo. Nec obstat præ.l.si quis in cõscribẽdo.quia loquitur de ordine sacerdotij,quod est Romæ quedã dignitas, cui præsidẽs sacerdos vocatur:vel loquitur,quia in temporalibus potest corã seculari iudice clericus renunciare.quod nõ placet. Alij aũt sic distinguũt hoc membrum, qñ scilicet est publicum authoritate tantùm, sed est vtilitate priuatũ. nam aut est inductum in fauorẽ,aut in odium.Si in fauorẽ,aut in fauorem priuatorũ:aut certi generis personarum, aut Reipublicæ. Si in fauorẽ priuatorũ: aut est inductum propter priuatos,nõ habendo respectum ad alios:aut habendo ad alios respectũ.Si non habendo respectũ ad alios:tunc põt illi iuri renũciari.& sic loquitur l.si quis in cõscribendo.ff.de ædil. edic.l.quærit̃ de illa.Si habendo respectũ:tunc non potest: vt in præ.c.si diligenti. Si verò in fauorem certi generis personarũ:aut fuit certificata illa persona de iure suo,aut non.Si fuit certificata,põt renunciare illi iuri.ff.de trãsact.cum Aquiliana.Si nõ fuit,nõ potest.ff.ad Velle.l.fi.§.pe.vbi no. & infrà dicam,cũ de epistola diui Adriani tractabo. Si verò in fauorẽ Reipublicæ,aut expresse renunciat̃ illi iuri:& tunc nõ valet renunciatio. Aut tacite:& tũc valet hæc taciturnitas,sed põt per iudicẽ remoueri. & hæc colliguntur.C.de iura.calum.l.ij.§.sed quia veremur.Porrò si sit in odium introductũ, nõ potest ei renunciari: vt in Macedoniano dictũ est, & in priuilegio clericorũ,quod est inductũ in odium laicorũ,qui eis sunt oppido,i.valde infesti : vt ij.q. vij.c.laicos.Tertij verò dicunt,ꝙ ius publicũ qñꝗ̃ præcipit,& qñꝗ̃ prohibet:& his casibus ei renunciari non potest:vt in c.si diligenti. & in Macedoniano qñꝗ̃ permittit, vt in priuilegio de decimis non dandis,& in Velleiano:& tunc põt ei renunciari:vt supra.Ius verò publicũ dominus meus distinguit inter ius publicũ reale,& ꝑsonale.¶Quis autem possit per priuilegiũ tollere aliquod ius in genere,vel in specie:not.s.de instr.edi.§.nunc aũt. 10 versi.& scias.¶†Et quoniam de renunciatione hic loquit̃,scias ꝙ quotidie de quibusdã iuribus,in instrumentis publicis renunciat̃:& hac renunciatione,tabelliones iuris ignari abutuntur.Nota ergo ꝙ quatuor sunt beneficia iuris,quibus præcipue solet in instrumẽtis renunciari,scilicet beneficiũ epistolæ diui Adriani, & nouæ cõstitutionis de fideiussi. & nouæ constitutionis de duobus reis cedendarũ actionũ:de quibus beneficijs in singulis & alijs ad quid valeant,& in quibus inter se differant, videamus. ¶In primis ergo renunciatur beneficio diui Adriani epistolę,de qua habetur C.de consti.pe.l. fi.& Instit. de fideiuſ.§.si plures.ff.de fideiuſ.inter fideiussores.& l.si plures.& l.si dubitetur.& suprà de act.ver.Item repellitur creditor.Dicamus ergo quod sit huius epistolæ beneficiũ, & inter quos locum habeat,& qñ proponatur,& qñ cesset.[a] Hoc supposito scito ꝙ huius epistolæ verba nõ habemus, sed eius tenor & sentẽtia recitatur in prædi.l. C.& in præ.§.si plures.¶Beneficiũ ergo eius epistolæ est, ꝙ cũ aliqui sint in solidũ obligati : tamen per eius beneficiũ, si omnes [b] præsentes sint & soluẽdo tempore litis cõtestatæ:possunt postulare vt diuidatur actio inter eos:vt vnusquisꝗ̃ pro virili actione cõueniatur:alioquin nisi dicto beneficio iuuarentur, posset creditor quẽ mallet in solidum conuenire:vt probatur in prædi.cõcor.Si ergo huic beneficio sit renunciatũ, poterit creditor quem maluerit conuenire.¶†Nunc dicamus inter 11 quos locũ habeat? Et quidem inter fideiussores & mandatores & cõstitutores:vt in prææalleg. cõcor. Item & inter contutores,ad exemplũ prædictorũ. ff.de tute.& ra.dist.l.j.§.nunc tractemus. Sed inter alios debitores principales , secundũ iura antiqua non habebat locum,qñ omnes erant soluendo,& 12 pręsentes.¶†Sed quid si dubitetur an omnes sint soluendo, vel non? Respon.secũdùm l.ff.de fideiuſ. si dubitetur.respon.j. Quid si plures sunt fideiussores, & similes, & omnes sunt absentes , & constat omnes esse soluẽdo : nunquid desyderare possunt præsentes vt actiones inter eos diuidantur,an etiã præsentes possunt in solidũ cõueniri? Dicunt quidam ꝙ iam præsentes possunt desyderare vt inter omnes presentes & absentes actiones diuidantur. argu.ff.eod.si fideiussorẽ.§.si plures. Sed dominus Homobonus cõtra,arg.præ.l.si dubitet.ibi:presto sint.i.præsentes.Ergo à contrario colligitur ꝙ pro [c] absentibus locum nõ habet.Item argu. ad hoc,C. de duobus reis.aut̃.ad hoc ita.& C.de fideiuſ. aut̃. præsente.Nec obstat præ.l.si fideiussorẽ. qa ibi est [d] aliqd,quod imputari poterat creditori, quare vnũ ex fideiussoribus sub conditione recipit.At hic nil potest imputari.arg.ff.ex qui.cau.ma. sed & si per 13 prætorem.§.j.¶†Quid si præsentes petant dilationem ad ducendũ confideiussores absentes pro parte conueniendos : nunquid iudex dabit eam,sicut contingit in fideiussore præsente, & reo principali absente:vt in præ.aut̃.præsente? Respon.nõ,secundùm Azo.sicut nec reo debẽti daretur tempus , vt alium correum absentẽ deducat æqualiter conueniendum:vt not.in præ.aut̃. hæc ita. ¶Quid si aliquis primò dedit vnũ fideiussorem, deinde ex interuallo dedit aliũ? Respon.dixerunt Host.& Azo ꝙ non habet locũ beneficium epistolę inter eos.ff. c de fideiuſſ.si plures.in prin.& l.si Titius & Seia [c]. 14 ¶†Sequitur videre qñ hoc beneficiũ proponatur. Et certe ante litis cõtestationem,& post qñcunꝗ̃ ante sententiam:vt C.de fideiusso.fideiussor.¶Sed nunquid post sentẽtiã? Dicunt quidam ꝙ sic : sicut & beneficiũ cedendarum actionum : vt ff.eo.si fideiussores in id.§.fi. & l.inter eos.§.fi.sed Homobonus contra:vt in præ.l.si fideiussores.& C.sent. rescin.nõ poss.pereptorias.nec ob.pre.l.inter eos. §.fi.quia ibi non fuit condẽnatus fideiussor,ex cau 15 sa fideiussionis.¶†Cessat aũt hoc beneficium quibusdam existentibus non soluendo , quo ad illos. Item quibusdã absentibus secundũ Homobo. vt patet ex præmissis.Item si fuerit ei renunciatũ.C. de pactis.si quis in cõscribẽdo.extra, de regular.c. ad apostolicam. & ideo in instrumẽtis ponunt tabelliones,& renunciauerunt epistolę seu beneficio diui Adriani. Valet aũt renunciatio, si renũciantes sciuerunt hoc beneficiũ sibi competere:etiã si non fuerunt à creditore vel tabelliõe certiorati: vt ff.de act.empt.& ven.l.j.in fi.Si verò nesciuerũt nec certiorati sunt,nõ videtur ꝙ teneat renunciatio: quia non videtur quis renunciare iuri,quod ignorat sibi competere:vt ff.de inoffi.testa.mater decedens.& arg.C.de furtis.l.fin.§.finaũt.& ff.de transact.cum Aquiliana.& l.qui cum tutoribus.& in prædi.c.ad apostolicam. nec videtur perimi &c. vt ff.eo.cum tutoribus.in fi.& sic sentiunt plurimi,& idẽ dicunt in renunciatione Velleiani & similibus.ideoꝗ̃ discreti tabelliones apponũt in instrumẽtis.Et renunciauerunt tali beneficio,quod est tale,super hoc certiorati à me tabellione. Vel dic ꝙ tenet renunciatio,licet ignorauerit.arg.ff.de public.& vect.l.fi.§. licet.& §.seq.& ff.de doli except.l.doli exceptio. ¶Item cessat hoc beneficiũ, propter mendacium, si fideiussores,& similes,fuerint inficiati se fideiussisse:vt in præ.l.si dubitetur.§.ita demum.secundũ Homobo.Itẽ cessat inter plures curatores.De hoc 16 not.ff.de cura.bo.dan.l.iij.§.fi.¶†Viso de beneficio epistolæ diui Adriani videndũ restat de beneficio nouæ constitutionis,de fideiusso. de quo habetur in aut̃.de fideiuſſ.in prin.& in præ.aut̃.præsente.& s.de excep.§.dicto.ver.qd de excep. quoniam & per illud succurritur fideiussoribus,vt postulare possint ꝙ reus principalis primò cõueniatur.Succurritur etiam per ipsum mandatoribus & d sponsoribus.[d] Et hęc vera sunt,si ipse reus principalis præsens fuerit,& soluendo:vt in præ. cõcor. Ante tempus verò prædictæ constitutionis, poterat creditor cõuenire quem volebat,primo scilicet fideiussorem,vel reum principalẽ,nisi inter partes aliud conuenisset: vt C.eo.iure nostro. quæ hodie corrigitur per prædictã authen. Si igitur huic con-

¶Et Seia. Secundũ Alb.Gal.respõdeo de fideiussoribus. ¶Sponsorib[9].Dominus meus in legibus,in sua q.quę incipit,habeo debitorem. tenuit quòd si amica debitoris mei,cuius bona iussa erant capi,& iam capta,rogauit ꝙ bona sibi relaxarẽ, ꝓmittens mihi soluere certa die,qua elapsa eam cõuenero, non poterit petere prius principalem conueniri, vel eius bona excuti : cùm ex tali forma mandati renunciatũ videat̃ illi beneficio fideiussorũ vel mãdatorum, per præ. aut̃.de fideiusso.eis cõcesso.cui renunciari poterit, vt sequitur.ff.de pact.l. pacisci. Patet ex ꝑdictis ꝙ ipse tenuit inter creditorem & amicum debitoris, fuisse mandatum. refert tamen ꝙ aliquibus tũc videbatur agi debere certi condictione ex stipulatione:quasi omnia videatur acta solenniter, per verbum promittens. Sed ipse dicit ꝙ his obstat glos. C. de vsur.l.j. dicit quod alijs videbatur fuisse contractũ innominatum, facio vt des: & sic agẽdum præscriptis verbis. vel de dolo.ff.de ꝑscrip.verbis.l.naturalis. §. quod si faciam. Alij videbatur agendũ de constituta pecunia. ff. de cõsti. pecu.l.qui aũt.in fin.& l.quidã. Sed istis obuiat eo.titu.l.j.§.eũ, qui inutiliter.

ADDE quòd si secundo loco promittens, promittit soluere absꝗ̃ aliqua exceptione ꝙ cum poterit opponere quod prius excutiat̃ principalis, secundum Roma. consil.ccxj.

a ¶Cesset.Quod de hoc ponit per centum membra diuisim,habuit ab Hostien.in Summa de fideiuſ.sub §.pen.

b ¶Omnes. Per id quod sequit̃, videtur malè dictũ oẽs. sed potest defendi per illud, iam præsentes,quod sequitur: quasi intendat quòd omnes erant absentes,& omnes vocati, & aliqui venerunt.

a ¶Fideiusso. Authẽticorum. dixit hoc Alb. Gal. respõ. de fideiuſ. & verũ dixit ibi vide in verſ. secundò quæritur.

b ¶Quid. Iſte ver. cũ ver. ſeq. ſunt Albe. Gal. ti. de duo. reis.

c ¶Summa. eo. titu. Scilicet de duobus reis. in fi.

d ¶Falci. De hoc plene ſcripſi ſuper reſpon. de ſol. j.

e ¶Primo. Secundũ Alb. Gal. vt p̃dixi.

f ¶Renũciãte. Comperi vbi infrà dicã ex ſimilitudine dictionis, hic eſſe defectum poſt ver. renunciante: quia Titius poſtea vendidit alteri prædium vxore conſentiente, & renunciante, demum &c. Et tũc optimè ſequit̃ ver. cæterum. qui cõuertit caſum. & omnia clara. j. q. j. & ij. op. quæ ſic poſuit Alber. Gal. de excep. verſic. ſed pone ꝙ Tan. Hic aũt ſciendũ, ꝙ Gui. de Suz. ſuper auc̃. quod locum. C. de colla. in ſtat circa caſum hic conuerſum, quem ampliat ponendo quod marito alienanti quamplura p̃dia cõſenſit vxor, & renũciauit: poſtea vnius vel pluriũ alienationi nõ conſenſit: agit hypothecaria cõtra emptorẽ: dicamus vltimum, cui nõ conſenſit, ille excipit ꝙ non poteſt cedere contra primos emptores, quibus conſenſit. quęrit an exceptio illam repellat? Dicit pluries iudicatum ꝙ ſic, per l. mulier. ff. qui pot. in pig. ha. & per l. Stichum. §. pe. ff. de ſol. ipſe tenet contrariũ: tũ quia habet hypothecariam in prædijs, quibus non conſenſit viro alienãti: tũ quia pſonalẽ habet cõtra maritum, quã cedere poteſt: vt in prę. l. mulier.

ADDE an ille, q conſentit alienationi, poſſit repelli ab actiõe hypothecæ, tanq̃ nõ habeat beneficium cedenda-

ſtitutioni renunciatum ſit, redit ad ius antiquum. 17 ¶†Sequitur videre de beneficio nouæ cõſtitutionis de duobus reis, de quo legitur in præ. auc̃. hoc ita. quod eſt poſitũ de duobus reis deben. vel promit. per quod ſubuenitur duobus reis debendi vel promittẽdi, vt per ipſum poſtulare poſſint, ſed nõ in ſolidum, ſed pro parte tantũ conueniri: & hoc ſi omnes præſentes ſint, & idonei, i. ſoluẽdo: vt probatur in prædi. auc̃. & in auc̃. de duobus reis promit. ſed ante tempora prædictæ cõſtitutionis potuiſſet creditor quemlibet in ſolidũ conuenire: vt C. eo. l. j. & ff. eo. l. ij. Ad hoc ergo vt quilibet in ſolidum teneatur, duo ſunt neceſſaria: ſcilicet ꝙ promittant, & ſe in ſolidum obligẽt, & quod huic beneficio renuncient. 18 ¶†Et nota quòd quãdocunq̃ duo vel plures ſe principaliter obligant & in ſolidum, ibi locum habent præmiſſæ tres renunciationes, & ſcribentur hoc modo:

⁂ FORMA. Renunciãtes beneficio nouarũ conſtitutionũ, & epiſtolæ diui Adriani. Vnus enim ꝓ altero intercedit, quãdo ſe obligant vltra partẽ ſibi contingentẽ. ¶Sed ſi fideiuſſor ſe principalẽ conſtituit: nunquid poterit prius q̃ principalis debitor, conueniri? Dicunt quidam ꝙ ſic. Alij cõtra, & verius. nam certũ eſt, eum ſemper pro alio interuenire: & origo inſpicienda eſt. ff. de dona. qui id quod. C. ad Macedonia. ſi filius. & not. ſecundùm Azo. in Summa de fideiuſſo.[a] ¶†Quid[b] ſi ſunt 19 duo rei, & ſic ad inuicem fideiubere videntur: vt in auc̃. de duo. reis. in princ. & not. ff. ad Velleia. l. vir vxori. §. fin. nunquid vnus poterit allegare ꝙ alter primo conueniatur? Azo not. ꝙ non, in Summa, eo. titu.[c] & vide infrà, in tit. de fideiuſſ. ¶Illud aũt ſcias, ꝙ duo rei debendi conſtituuntur re vel verbis. quod dic no. C. ſi cer. peta. ſi non ſinguli. & C. 20 de duo. re. ſtipu. auc̃. hoc ita. ¶†Quid ſi vni ex reis ſtipulandi ſolutũ eſt? Dic ꝙ non tenetur alteri correo: dare medietatẽ, niſi ſint ſocij. ff. ad l. Fal. in lege Falcidia.[d] ¶Sed nũquid vni ceduntur iura contra alterum? Reſpond. ſic pro parte: vt no. C. de duob. re. deben. l. j. ¶Quid ſi ſunt tres rei debẽdi, & ſunt obligati in xxx. & quiſq̃ in ſolidũ: demum conuenio vnũ, & ei cedo iura contra quemlibet aliorũ in xx. ille verò agit cõtra vnum ad xx. iure ceſſo? Dic quod põt: vt not. C. eo. l. j. in fi. ¶Quid ſi alter eorum eſt inops? Dic ꝙ periculũ diuidetur inter eos, qui ſoluendo ſunt: vt C. eo. tit. auc̃. ſed hoc ita. ff. de fideiuſſo. ſi dubitetur. ff. de tute. & ra. diſ. l. j. §. nũc. & ff. pro ſocio. ſi vnus. §. j.[e] 21 ¶†Poſtremò dicendũ eſt de beneficio cedendarũ actionum, de quo habetur ff. de fideiuſſo. l. fideiuſſorib⁹. & ff. de ſolu. Modeſtinus. & l. Stichũ aut Pamphilũ. §. pe. per quod poſtulare poſſunt fideiuſſores, & alij, qui obligati ſunt in vna obligatione, ſibi cedi iura cõtra fideiuſſores, & alios, ꝓ quibus obligati ſunt: alioquin niſi cedantur eis, poſſunt recuſare ſolutiones: vt in prędi. l. Stichum aut Pamphilum. §. pe. ¶Sed dices, quid prodeſt creditori, ſi renuncietur beneficio cedendarum actionum, cùm à quocunq̃ ſoluatur, habeat ſibi debitũ: & cùm ſibi debitũ receperit, quid prodeſt ſibi non cedere iura? Reſpon. ſi eſt renunciatum huic beneficio, poterit creditor gratificari amico vel amicis ſuis: quia poterit eligere vnum ex fideiuſſoribus, qñ plures erunt, & eum in ſolidum conuenire: nec is poterit opponere, cedas mihi iura: cùm iam fuerit huic beneficio renunciatũ: & ſic 22 exonerabit & releuabit amicum ſuum. ¶†Sed pone, emi domũ à T. vxore eius nec cõſentiente, nec iuri hypothecarũ renunciante[f]: demum ipſa agit contra me hypothecaria: quærit̃ an poſſim ei opponere exceptionem cedendarum actionum? Dicunt quidam ꝙ non: quia renunciatio in vna re facta, in alia non nocet. C. ad Velleia. iubemus[g]. Alij cõtra. nam ſtatim empta domo, acquiſita fuit mihi dicta exceptio: quæ mihi auferri nequiuit. ff. de pactis. l. fi. Iuſto enim poſſeſſori cedenda ſunt iura. ff. qui pot. in pig. ha. mulier[h]. ff. de leg. j. ſi res. Cæterũ ſi vir vendit primo, & mulier conſenſit, & renunciauit: deinde vendidit ſecundo, nec renunciauit: nunc agit contra ſecundum: non obſtat ei exceptio cedendarum actionum. arg. ff. quod quiſq̃ iuris. l. iij. ſecũdùm Alber. Gal. & vide j. ver. item beneficium iuris hypothecæ.[i] ¶Poteſt autem fideiuſſor proponere exceptionem ceſsionis, etiã ante[k] ſententiã. ff. de fideiuſ. ſi fideiuſſor. §. idem reſpon. 23 ¶†Quid ſi ceſsio facta eſt ex interuallo poſt ſolutionem? Dic ꝙ non valet ceſsio: vt ff. de ſolut. Modeſtinus. & diſtingue prout not. ff. man. l. Papinianus. ff. de ſol. Stichum. ꝙ ſi ſunt plures fideiuſſores, ceſsio facienda eſt pro parte, & non in ſolidum: vt not. Azo in Summa in titu. de fideiuſſo. §. conuentus. ¶Sed pone, A. fideiuſſor B. fuit prohuiuſmodi fideiuſsione cõdemnatus T. ad decem: nunc T. cõuenit ipſum A. actione iudicati pro illis decem: ille verò opponit exceptionẽ cedendarum actionum: nunquid poteſt? Reſpon. ſic: vt ff. de fideiuſſo. fideiuſſor. §. fi.[l] ¶Item pone, venditor poſt venditionem acquiſiuit aliquam exceptionẽ: nunquid emptor poterit vti ea? Dicunt quidam ꝙ non: vt no. ff. de hæredi. vel act. vẽdi. l. vel emptoris. ſed illud locum habet in actione, quod in exceptione. dic quòd ſic. vt ff. de re. eorũ, qui ſub tu. illicitè. De 24 hoc not. ff. de peti. hæred. nec vllam. §. pe. ¶†Quid ſi creditor cõſenſit venditioni pignoris? Dic quòd acquiſita eſt exceptio cedendarũ actionũ fideiuſſori: vt in procuratore in rem ſuam conſtituto aliàs dixi. ¶Et nota præmiſſa beneficia locum habere, niſi eis fuerit renunciatum. quod fieri poteſt: vt ſ. dixi: & tũc nõ poſſunt deſyderari: vt vij. q. j. quàm periculoſum. extra, de reg. & tranſact. ad apoſtolicam. ¶Item quęre hic, vt infrà, de oblig. & ſolu. §. 25 j. ver. illud etiã quæritur. ¶†Sunt & alia beneficia, quibus quotidie in inſtrumẽtis renunciatur, & eis renunciari põt: puta condictio indebiti, quaſi quis ſoluerit quod ſoluere nõ tenebatur: ideo repetere poteſt: vt C. & ff. de condi. indeb. per totum. Item condictione ſine cauſa, quæ dicit ꝙ obligatus ſine cauſa, vel ex iniuſta, non tenetur: vt C. & ff. de condi. ſine cauſa. ¶Item actio in factum, quæ cõpetit ex varijs figuris cauſarum, de qua ſ. de acti. ſeu pe. §. ij. ver. rurſus. & ſeq. ¶Item exceptio doli mali, ſ. cùm quis aſſerit ſe dolo & calliditate alicuius ad aliquid inductum: & huic exceptioni ob dolũ præteritum renunciari poteſt: vt ff. de doli except. & C. & ff. de dolo malo per totũ. ¶Item beneficiũ condictionis incerti, quod locum habet cùm hæres rogatus eſt mihi reſtituere hæreditatẽ vel partẽ eius: ſeu quando ſum ei ſubſtitutus in eo caſu, ſi contingat eum decedere ſine liberis, & hoc incertũ conditionis ei remittere & renũciare poſſum. C. de pac. l. j. & l. cùm proponas. j. & C. de tranſact. de fideicõmiſ. Et dic vt j. de emp. & ven. §. iij. verſi. ſi autem. & extra, de teſta. Raynutius.[m] ¶Item beneficium iuris hypothecarũ, quod cõpetit vxori in bonis viri: quia omnia bona viri ſunt ei tacitè pro dote obligatã: & huic põt ipſa renunciare tam viro, quàm contrahentibus, certificata tamen de ipſo. C. de pactis conuen. tam ſuper dote. l. fina. extra, de pigno. ex literis. ad fi. & ſ. ver. ceſſat aũt. Et dic vt in præ. §. tertio. ver. ſed & ſi. & ver. j. & ſeq. & ſ. verſi. ſed pone. ¶Item etiam beneficium iuris hypothecarum cõpetit creditori, cui bona ſui debitoris ſunt expreſsè vel tacitè obligata. C. de pig. l. ij. quæ res pig. ob. pòſ. l. fi. ¶Itẽ beneficio Velleiani ſenatuſconſulti, de quo ſupra vèr. ius verò publicũ authoritate. ¶Item mater vel auia recipiẽtes tutelam filij, vel nepotis, renunciant ſecundis nuptijs & Velleiano: vt C. quando mulier tu. offici. fun. poteſt. authenti. matri.[n] Item generaliter renunciari conſueuit omni legum auxilio: quæ renũciatio parum valet[o], licet lex eam ponat. C. quando mulier tu. offici. fun. l. fi.[p] ¶†Sunt etiã & alia beneficia, qui-26 bus poteſt quo ad quid renunciari, & quo ad quid non. Eſt enim beneficium redhibitoriæ, cõpetens ementi ignoranter rem morboſam vel vitioſam. Poteſt nanq̃ contra venditorem agere intra ſex menſes vtiles, vt reddat pretium, & rem recuperet. 27 ¶†Item eſt & beneficium, quod dicitur quanti minoris: quod dicit vt emens ignoranter animal, vel rem vitioſam, poſsit agere intra annũ vtile, contra venditorem,

rum, Bal. cõſi. ccclxxxviij. Et quãdo competat beneficium cedẽdarum, per eundem conſi. ccclxvij. j. lib. & cõſil. ccclxxxvj. iij. li. Feder. conſil. ccxlj.

⁂ ADDITIO. ¶An beneficiũ cedendarũ poſſit implorari in executione ſententiæ, vide Bal. cõſi. cix. incip. qlibet iuſtus. in iij. volu. in ver. ſi aũt. Hen. Ferran.

g ¶Iubemus. Ibi vide eũ in vlti. q. vbi in fi. authorem vocat corniculam.

h ¶Mulier. In meis voluminibus finit̃ hic dictum Albe. Gal.

i ¶Hypo. Vides. de ceſsio. actionũ. §. j. ante fi. ver. ſed pone. & duo ver. ſeq. fuerunt etiam Alb. Gal. ſaluo quod ſtatim dicam.

k ¶Etiam ante. Alber. Gal. dixit poſt. & hoc magis cõuenit legi. ſed author voluit facere ſecundũ Vber. hic de illo poſt: vel fortè prius, fecerat illũ.

l ¶§. fina. Quatuor ſunt ibi leges, quæ ſic incipiũt, ex quibus vna ſola habet §. & illa non facit. veritas eſt ꝙ lex allegata ſ. ver. poteſt. hoc ꝓbat. & §. ibi nominatus eſt etiã vlterius. & vide qđ ibi dixi.

m ¶Raynuti⁹. Et ibi not. ante fi. iij. gl. vt not. ſ. eo. §. ver. qđ ſi quis. in ſecunda ſolutione.

n ¶Matri. De nup. Dic vt ibi in auc̃. ſacramẽta. Itẽ ſunt & alia q̃dã vt patet j. de ſol. §. j. verſi. porro. in fin. & in alijs formis: vt in c. poſitis. & verſi. ij.

o ¶Valet. Dixit Vber. ꝙ valet ad excludendũ tertiũ teſtem, quẽ rẹqrit l. antiq̃ C. ad Vellei.

p ¶L. fi. Per hoc põt idẽ dici, cùm renunciat̃ in genere beneficio ſtatutorum. Si verò in ſpecie, ſit locus diſtinctiõi poſitæ ſ. ver. item iuri publico. De hoc Gui. de Suz. in q̃one ſtatutorum. ij.

a ¶L.seq. Quod dixi vide de simo. licet Heli. super glo. sic. s̄.

b ¶Suis concor. Formam libelli contra creditorem in hoc casu vide j. de pigno. §. j. ad fi. ver. item ob æs.

c ¶Secundùm Vber. quòd dictum est de scriptoribus, no. per Accur. ff. de no. oper. nuncia. l. stipulatio. l. siue autem. in j. glo. quæ dicit ꝙ sicut ibi publica vtilitas, quæ læderetur ex contemptu edicti prætoris, inducit quòd a quis præcisè cogitur ad factũ: sic & hoc casu turbaret publica vtilitas, studium scilicet. Et dicit omnes doctores Bon. residentes in hoc concordasse. Vnde Dy. ibi dicebat pro glo. ꝙ non erat ibi īuenire maiorē rationē, quàm de scriptore, dicens ꝙ licet ibi pareat edicto, præcisè tñ compellitur ad demoliendũ. Inducit etiam pro glo. ff. de procurat. sed hæc. §. præter. cui concor. cle. de procur. c. j. Inducit etiã ff. quod met. cau. si cũ exceptiōe. §. sed & si quis. in fi. cui con cord. de iureiuran. Quintaual. & c. venientes. in fin. Ipse tamen tenet contra riũ in scriptore parato soluere verum interesse: quod est regulare in quocũque, qui tenetur ad factũ. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. fi. etiam si factũ consistat in operis. ff. de verb. obliga. in stipulationibus. §. operarum. Inducit etiã præd. l. ob æs. Et quia stare in carcere, est quedã species seruitutis. ff. de lib. ho. exhi. l. ij. ad id ff. de conditio. & demonst. l. Titio. §. Titia. De hoc etiã quãdoque aliquid dixi in l. alia. §. elegãter. s̄. solu. mat. Ad §. illum respondet, quòd ibi non cogitur suis manibus demoliri, sed præstare patientiam & impensas. Item ibi actio ex stipulatu subrogata in locum actionis in factum, quæ datur ex eo edicto ad demoliendum illius sequitur. ff. si quis cautio. si eum. §. qui iniuriarũ. Temperat tamen hoc dictum dicens glo. secundùm quosdam locum habere posse, quãdo esse electa personæ industria. ff. de solu. inter artifices. & extra, de offic. c. vlti. §. ij. aliàs stabitur regulæ, de qua supra. Et si de electione dubitatur, præsumetur electa industria. ff. de leg. iij. fideicommissa. §. fin. cõcurrit cum his materia, qua quæritur an quis renunciare possit beneficio cessionis bonorũ, de quo C. qui bo. cede. pos. l. j. vbi plenè Cyn. tractat hanc quæstionē ponens ad literã consilium Iaco. de Are. super hoc datum in Vrbe. & tenet quòd si per pactum in contractu fiat renunciatio, valet: aliàs non. ibi vide.

A D D E, quòd Feder. consil. ix. idem tenet si pactum est iuramento firmatum.

d ¶Petitum. Vber. de Bob. ponebat plenius, s. quòd renunciet fori priuilegio, & ꝙ possit coram quocunqȝ iudice conueniri: & constituat se solutu rum quocunqȝ loco, quo debitũ fuerit ab ipso petitum, non opposita exceptione fori. alleg. ff. de eo, quod cer. lo. l. j. de act. & ob. cõtraxisse. de bo. autho. iud. pos. l. j. Dicit etiam ꝙ pactũ renũciationis, de quo s̄. licet possit conueniri, obligat tamen ad interesse. ff. de re iudic. si quis ab alio. in fine. & de verb. obliga. cùm stipulatus. in fine.

e ¶G. Hæc decre. faceret contra si diceretur, auditores habere delegatam de quo not. in cle. de rescrip. auditor. in j. glo. vide j. de libel. concept. §. iam nunc videndum. versic. quid si fueris.

venditorem, petēdo illam partem pretij reddi sibi, quam non dedisset, si vitiũ sciuisset. Hæc probantur ff. de redhibit. act. sciedum. §. fi. & l. seq.[a] & his beneficijs renunciare potest emptor: & renunciatio venditori ignorãti morbum vel vitiũ, prodest, si sciuit, & tacuit, nec emptorem certificauit, ratione doli sui, non valet renunciatio. ff. eo. quæritur. §. si venditor. & §. seq. De hoc dic vt j. de loca. §. iam dicendum. ver. ad euidentiam. & de emp. & ven. §. nunc dicendum. ver. quid si venditor. ¶Est etiam & beneficium feriarum, ne quis in eis in ius vocetur: de quo dic vt s̄. de fer. §. nũc videamus. ¶Sunt præterea & alia beneficia, quibus renunciari non potest: vt beneficium Macedoniani, de quo dixi s̄. versi. cui autem iuri. ¶Item beneficiũ restitutionis in integrum, quod competit minoribus sui facilitate læsis: vt not. j. de in integr. restitu. §. qualiter. versi. sed nunquid minor. ¶†Item beneficium, vt 28 quis condemnetur in quantum facere potest, i. habita ratione ne egeat: quod cõpetit marito & eius patri ab vxore conuento: & vxori & eius patri à viro conuentæ: & patrono à liberto cõuento: & socero à genero conuento: & patri à filio vel à filia conuento: & huic renunciari potest. Hæc probantur in cõcord. quas habes suprà, de excep. §. dicto. versi. hoc tamē fallit. & §. j. ver. anomalæ. ¶†Item 29 est beneficium quod dicit, ne liber homo ob æs alienum obligetur: cui renunciari nõ potest: quia hoc esset contrarium libertati: vt C. de act. & obl. l. ob æs alienum. extra, de pig. c. ij. cum suis[b] concord. b Contrarium tamen faciũt doctores Bon. qui scholares, quibus pecuniam mutuant, faciunt prędictis legibus ob æs alienum specialiter renũciare, vt eos valeant detinere. Et pro eis facit ff. de his quæ in frau. cre. ait prętor. §. si debitorem. vbi dicitur quòd debitorem meum fugientem mea authoritate capere possum: ergo & per pactũ hic conueniri potest, sicut aliàs. C. de pign. act. l. penul. & de pigno. creditores. Sed dic tale pactum non valere in scholaribus. C. de patri. qui fil. dis. l. j. In scriptoribus autem valere potest, si conueniant vt debeant in certo loco stare, vel scribere: quo casu etiam in compedibus poterunt retineri. Et idem in obsidibus: vt extra, de iureiur. ex rescripto. ꝓpter consuetudinem generalem, secundùm Vber.[c] ¶†Item exce- c 30 ptio non nume. pecu. siue non traditæ, vel redhibitæ rei, qñqȝ competit intra duos annos, qñqȝ intra xxx. dies, aliqñ intra annũ, aliqñ intra tres menses. Si enim debitor confitetur se mutuo pecuniam accepisse, quam in veritate non recepit, potest opponere exceptionem non nume. pecu. intra duos annos à die confessionis factæ: creditor verò, qui confessus est sub spe futuræ numerationis creditũ suum recepisse à debitore, habet exceptionem nõ nume. pecu. intra xxx. dies. C. de nõ nume. pecu. l. in contractibus. respõ. j. in fi. & §. super cæteris. & Insti. de li. ob. in fi. quid si renuncietur? Dic vt j. de 31 obli. & solu. §. j. versic. j. ad fi. ¶†Sed & marito, qui confessus est sub spe futuræ numerationis se dotē accepisse, competit exceptio non numeratæ dotis intra annum post solutum matrimoniũ: & hoc si matrimonium durauit minus duobus annis. Si verò durauit plus biennio, sed minus decennio: tunc intra tres menses est proponēda. C. de dote cau. & non nu. l. fi. & auẗ. quod locũ. Nec renunciatio obest, quò minus intra dicta tēpora agi possit. In hoc tamen prodest, quia renũciatio transfert onus probandi in renunciatorē. De his exceptionibus not. suprà de exceptio. §. j. versic. anomalæ. & suprà di- 32 cto ver. quid si procu. & seq. ¶†Item est & beneficium seu priuilegium fori. nam reus debet conueniri coram iudice suo, iuxta regulam: Actor forum rei sequi debet. & huic priuilegio, solo pacto renunciari nõ potest, secundũ quosdã: imò ad hoc vt reus possit corã nõ suo iudice cõueniri, promittet d se soluturũ vbicunqȝ fuerit ab eo petitũ.[d] Clericus aũt non pōt priuilegio fori sui renunciare. quæ dic vt suprà, de compe. iudi. adi. §. j. versic. xxij. & seq. Et etiã beneficiũ fori, quod cõpetit scholarib⁹. qđ dic suprà de reo. versi. itē clericus. & ver. itē schola 33 ris. ¶†Vltimò no. illud ꝙ in Romana curia frequētatur. nam aliquo prælato seu alio mutuo pecuniã recipiente, fit super hoc contractu publicũ instrumētum: postmodum verò, contrahentes accedunt ad aliquem auditorē, coram quo creditor petit sibi satisfieri de debito: prout in ipso instrumēto continetur: & is, qui recipit mutuum, confitetur id corã eo, supponens se iurisdictioni ipsius: ita ꝙ nisi statuto tēpore soluerit, in eum sententiam excõmunicationis ferat: & aliter procedat, prout consuetũ fuerit inter partes. Quę submissio videtur approbari à e iure: vt extra, de offi. deleg. P. & G.[e] extra, de elect. cùm dilecti. ad fi. & j. q. vij. quoties. Tamē videtur reprobari extra, de foro cõpe. significasti. licet possit defendi: quia existētes in curia, subsunt iurisdictioni auditorum: quare se eis submittere possunt. Super hoc ergo sic conficitur instrumentum.

✻F O R M A. Vniuersis &c. Talis auditor salutē in domino. Nouerit vniuersitas vestra, ꝙ cõstitutis in præsentia nostra P. & G. idē G. petijt sibi sententialiter cõdēnari dictũ P. in cētũ lib. in quibus tenebatur eidē, prout patet per publicũ instrumētũ, manu talis notarij cõfectum: protestãs etiam de expēsis, dãnis & interesse. Vel dic. Idē P. petitionē obtulit in hæc verba, coram &c. dictus verò G. volēs bonã fidem agnoscere, & nolens sumptibus & liti f bus inaniter se grauare, litē contestando[f], confessus fuit in iudicio corã nobis, petita vera esse, & se

f ¶Litem cõtestando. Hic ponitur & procedat diffinitiua. & vide infrà, de sententia. §. ij. versi. est quoqȝ. & quod ibi dicam.

Bald. de renunciatione, & conclusione. Rubrica.

Super iure futuro non cadit mera renunciatio, sed pactum: quia mera renunciatio sumit vires à solo renũciante, & à principio quasi habitus præcedere debet: & fit per verba de præsenti. Sed pactum obligationem cõtinet: & fit per verba futuri tēporis. De hoc not. in l. j. C. de pact. vide j. eod. §. Titi⁹. post cõclusionē nulla admittitur exceptio vel allegatio parti. ver. & G. ¶Eo ipso ꝙ allegationibus & disputationibus est renũciatum, videtur esse cõclusum. ver. & no. quòd G. Vide c. fi. de restitu. in integrũ. in Nouel. la. lib. vj. ¶Cõclusio in causa principali, non officit in causa appellationis: qa impossibilis est cõclusio, in futuro iudicio. versi. hoc autē. ¶An valeat generalis renunciatio, omnibus exceptis dilatorijs, sine alia specificaliori specificatione, an verò nomina exceptionum dicenda sunt? ver. pone ergo. G. Tutius est pactum opponi, quàm meram renunciationem, secundùm Vbert. vide s̄. eo. §. j. ¶Quid in verbis legitimis, dic vt l. j. ff. quod vi aut clam. & C. de adul. l. ita pudor. per Cy. ¶An possit renunciari exceptionibus competituris? Et videtur quòd non sola renunciatione, sed pacto sic: vt no. ff. de reg. iur. l. qui potes. §. quod quis. versicu. quid si quis. G. non distinguit an exceptio sit honesta vel non, sicut alibi distinguitur. ff. manda. l. si fideiussor. §. quædam. ¶Cui autem iuri renũciari possit, not. plenè in ver. cui autem. G. ¶Differentia est inter ius cõstitutionis & ius partis. Si est ius cõstitutionis: tunc aut continet certam formam in actibus hominum: & non potest ei renunciari: vt ff. de leg. ij. l. codicilli. §. fi. & hoc si sit formalis solennitas. Secus si beneficiũ. C. de testa. l. non dubium. §. j. Si ergo est beneficiũ, aut ceditur personæ inhabili: & potest renunciari. C. quando muli. tu. offi. fun. po. l. ij. & in authen. matri & auiæ. nisi lex procedat prohibendo & annullando: quia tunc non potest renunciari. C. ne fideius. do. den. l. j. C. ad Velleia. authen. si qua mulier. per Cyn. Si verò sit odiosum, & ius statutum in odium: tunc non tenet renunciatio: vt not. ff. ad Macedonia. l. tam & si. Baldus.

¶An autem in contractibus possit renunciari probationi testium, vt

not.in aut.vt sine prohi.ma.debi.§.qui verò.col.vij. vide suprà de proba. §.licet.¶Quatuor sunt beneficia, quibus cōmuniter renunciatur in instrumentis,scilicet beneficium epistolæ diui Adriani,quod cōceditur fideiussoribus,mādatoribus,& constitutoribus,& contutoribus,ad exemplū prędictorū hoc beneficio:diuiditur actio inter eos,qui sunt soluendo & præsentes.

¶Secundū beneficium est nouę cōstitutionis de fideiussorib9, quod est vt prius excutiat reus ꝙ fideiussor, vel quasi fideiussor,qui onus alteri9 ex dispositione legali. ff. cōmo.l.vn̄ quærit. ¶Tertium beneficium est nouæ constitutionis de duo. reis, per qđ beneficium diuidit actio inter reos principales,qui sunt præsentes & soluēdo.hoc est introductū ad instar beneficij epistolę diui Adriani: et duo rei principales vidētur ad inuicem quasi fideiubere.ff.ad Velle.l. viro vxori.§.fin.Isti ergo conrei principaliter insolidū obligati habent beneficium diuisionis, nō tn̄ excusionis ¶Quartum est beneficium cedendarum actionum, qđ competit omnib9, qui obligati sunt vna& eadem obligatione.Item cōpetit iusto possessori conuento hypothecaria.ff. qui po. in pign.hab.l. mulier.& in hoc differt à iure offerendi: quia vis offerēdi competit etiam

ad præmissa teneri, sed cùm tunc soluere non posset, obtulit & promisit se talibus loco & tempore P. vel eius nuncio hoc instrumentum restituenti, integrè dictum debitum soluturū. Nos igitur auditis & intellectis confessione & protestatione prędictis in iudicio habitis coram nobis: viso quoque ipsius debiti publicū instr̄m, Christi nomine inuocato, de cōsensu & voluntate expressa dictorū P. et G.qui se mihi sponte nostro iudicio submiserūt, eis præsentibus & sentētiā postulantib9 in his scriptis dictū G.ad solutionē dictæ pecuniæ faciendā, & eidem P.vel eius nuncio sententialiter condēnamus:pręcipientes eidē G.vt ipsi P.seu nuncio,hoc præsens instrumentū restituenti dictis loco & termino integrè sufficiat de pecunia memorata.Nos enim ex nunc trina monitione præmissa in ipsum G.eius accedente consensu expresso, in his scriptis excommunicationis sententiam proferimus, si dictis loco & termino cessauerit in solutione præfata, vel aliquo pręmissorum: & si in dicta solutione cessauerit, damus de cōsensu & voluntate dicti G. liberam potestatem eidem P. quòd ex tunc sua authoritate,sine alia monitione vel alterius licentia eū possit, vbi,& quando sibi videbitur,tam diu facere excōicatum publicè pronūciari quousq; dictus G. plenè satisfecerit eidem. quæ omnia & singula dictus G. acceptauit, & approbauit, & promisit solenniter se obseruaturum,& in nullo contrauenturum sub debito corporaliter præstiti sacramenti, promittēs ꝙ nō appellabit, nec vllam exceptionē proponet.Item ꝙ non opponet dictam sententiā ante terminū solutioni præstitū fore prolatā,in cuius testimonium &c.¶Forma verò mandati ad mutuum in curia contrahendum,& ad se iurisdictioni alicuius iudicis supponendum,not.s̄. de procur.§. ratione formæ.versi.qualiter autem.

De requisitione consilij.[a] *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1. Iudice assessores, cū quibus de causa deliberet, non habente, vel habente, sed discordant, qualiter prouidere possit.
2. Præmium recipere pro iusto consilio, licitum est. Iudex spernens cōsilium, tenetur de causa læsa vel

prædoni.ff.qui pot.in pign ha.l.Paulus.§.qui pignore. Secus in beneficio cedendarum.argu.ff.de tute.& ra.distra.l.j.§.nunc tractemus ver. & quoniam. cum sequen. per G. ¶Sed an istis beneficijs potest renunciari? Dic quòd sic: vt not.ff.de pact.nisi,in auth.de fideius.in princi.non tamen pręsumitur quisquam renunciasse, nisi appareat: vt not.ff. de verbo.oblig.l. sciendum. ¶Sed an valeat renunciatio, si renuncians non est certioratus de beneficio suo? quidam dicunt quòd non. Alij quòd sic.versi.cessat autē G.Tu dic quòd quædam priuilegia cōceduntur personis,quæ præsumuntur ius ciuile ignorare: vt in muliere & minore; & tunc exigitur certioratio. Oportet etenim quòd propriam vocem intelligat ille, qui renunciat no.in d.l.sciendum.& ff.de donat.l.doli mali.¶Quædā conceduntur personis,quibus nō conceditur ius ignorare: vt in beneficijs cessionis:& tunc non est necessaria certioratio.& ita concor.opi.Bal. Et nota ꝙ prudenter facit tabellio,si dicit,Renunciauit beneficio Velleiani certificata à me notario de dicto beneficio.ibidem G.¶Si vxor consensit cuidam alinationi, & cuidam non,& agit hypothecaria contra illum,cui non accommodauit consensum, an repellitur per exceptionē cedendarū. ver.sed pone emi G. Ista exeptio non datur iusto possessori, nisi offerat debitū. Aut ergo durat matrimonium:& non potest offerri,nec cessio peti.C. qui po.in pi.ha. cū tibi.per Ia.& Cy. Aut est matrimonium dissolutū:& tunc mulier tenetur cedere personalem,non hypothecariam,si nō habet.nam de personali loquitur.l.mulier.vnde propter non possidere hypothecariam,nō obstat exceptio cedendarū,arg.C.ad Velle.l.iubemus.& aut. siue.Bald.¶Valet pactum quòd debitor possit capi pro debito per ipsum creditorem.versi. item est beneficium. G. Iste tamen non tenebitur in carcere creditoris: sed ducetur ad carcerem iudicis.Et adde quod not.ff. de nego.gest.l. nam & seruus. Bald. & facit Lucę. xij.c. & Matthæi xviij.c.& vide Dyn.ff.de libe. hom.exhib.l.j.& de furtis.l. interdum.§.qui furem.Bald. ¶In curia vadunt partes post cōtractum ad auditorem domini papæ,& confitetur reus debitum,& recipit præceptum,& submisit se iurisdictioni, & sententijs.omnia ista valent.versicu.vlti.not.G.

a *De requisitione consilij.* *Rubrica.*

male cogitata.

3. Partibus in eligendis consiliarijs non concordantibus,qualiter iudex prouidere debeat.
4. Merè Legistæ an possint in causa merè canonica recusari.
5. Consiliarij electi, debent fideliter, & pro vtraq; parte consulere.
6. Sententia de consilio sapientum pecunia corruptorum lata,non est defendenda.
7. Affectio dominationis,affinitatis, & familiaritatis amor,timor,odium & auaritia,sensus & opiniones peruertunt,& intellectus humanos hebetant.
8. Clericis an potius credendum sit, ꝙ laicis: & qui possint in iudicio ad iurandum compelli.
9. Peritus an cogi possit,in aliqua causa alicui consulere.
10. Iudice post deliberationem cum peritis decedente,an successor debeat tale consilium sequi.
11. Absolutio vel condemnatio in iudicio,qualiter & quibus peractis sit formanda.
12. Aduocatus niti debet,& honestè,vt sciat agendorum consiliū peritorum,vt sciat quid agendum sit.
13. Iudex sciens consilium,etiam peritorum, esse contra ius,an illud sequi debeat.
14. Ad officium iudicis spectat, multitudinem suspectorum refrænare.
15. Electio consiliariorum ad alicuius actus determinationem,non seruatur in curia Romana.

¶Ex practicis authoribus nullus posuit hāc rub. pręter Ægid. qui illā etiā assessoribus cōiunxit, vide s̄.de assessore.& c.xxv.ponit rub.de dādo cōsilio. Vber. de Bo. sine rub. tractat de his,mihi chart.viij. & ipsius verba j.signabo. Io.de Deo pe.rubri.primi lib. cauil. formauit qd agat aduocat9 actoris corā consiliarijs. & in lib. iud.iiij.parte posuit Rubri. de iuriscō. & ipsorum præmijs. & aliā de pœna fraudulenti consiliarij.

b ¶Pertractemus.Si author sup hoc vidisset Albe.Papiē. vel Iaco.de Are.ordinatius scripsisset, quærendo cum eis per modū Summę de decem.Primum quo ordine per iudicem vel per assessorem procedendū sit ad consiliū habēdum: de quo vide j.ver.scias igit. Secūdò an iudex vel assessor de iure inuitus cogatur habere cōsilium:de quo dicam super versi. vt autē. Tertiò an electus in consiliarium inuitus,cogat recipe.De quo dicam j.ver.sed nunquid potest.Quartò,si recipit:an iudex cogatur bonū dare consilium. De hoc j.versi.item facit.Quintò an si dicat electus se dubitare,an debeat sibi dari socius.vide quod dicam post prin.ver.quod si.Sextò,an dato cōsilio possit illud mutare,corrigere,emendare,vel declarare.de quo dicā j.versi. porrò auditis.Septimò,an iudex vel assessor cogatur stare cōsilio,vel aliud sequi.de hoc ver.quid si iudex.j.& ij.Octauò,an cōsiliarius electus possit recusari.de quo j.ver.sed nūquid huiusmodi.Nonò qualiter consiliū receptum debeat pronunciari.De hoc datur remissio.versi.porrò huiusmodi. Decimò,quæ pars salariū consulentiū soluere debeat.de quo statim dicā. Item propter infràscripta addi pōt, Vndecimò, s.quam formā tenere debeat cōsulens in soluendo: de quo j.ver.porro.Duodecimò,quid si dolo vel imprudentia malè cōsulat.de quo in ver.cōsiliarij. Decimotertiò quid si ad cōsiliū corruptorū ferat sentētia.de quo j.ver.qd ergo.Decimoquartò,soluit vna quęstio de loco cōmittēdi cōsiliū.in ver.quid si est.Decimoquintò,instruit aduocatus,quid agat ante datum cōsiliū, & quid post.ver. hos autem.& versi.tu autem. Vltimò,tractat de consiliarijs ciuitatum.

Iudicantem oportet cuncta rimari.

QVoniam Pertinet auditis & in scriptis habitis allegationibus,cōclusoq; legitimè in negotio,quod iudex & deliberare & peritos consulere debet,qualiter pronunciandum sit.extra,de consue.ad nostram. & xx.distin. de quibus.xcv.distin.esto.& suprà, de aduo.§.nūc tractemus.ver.habito igitur.& ver.porrò. idcirco de consilijs & consiliarijs, aliqua pertractemus[b]. Nota ergo ꝙ concluso in negotio, iudex recepto salario pro assessoribus vel consilio requirendo,vt s̄.de asses.§.salarium.[c] debet cum eis diligenter super negotio conferre,inspiciendo petitionē,iuxta

c ¶Salarium.Hic intrando decimum articulum summæ,patet non procedere quod ibi allegatur,salarium solui debere per victum,per l.properandum.§.sin autem.C.de iudi.cum concor.cùm nō appareat solutionis tempore,alicuius victoria.extra,de dolo.finem.Quod autem vtraq; pars soluat,facit ff.ne quid in lo.pu.l.j.§.pe.C.de iura.calum.l.ij.in fi.de rebus cre. l.pe.§.his de præsentibus.& regula,quod omnes.concor. de regu. iur.lib. vj.Quod soluat petens,facit ff.ex quib. cau. in pos.ea.l.prætor.§.defendi. ver.de hoc.& de eden.prætor ait.in fi.cum l.seq.C.fini.reg. si quis.§.fi.de rescriptis.statutum.§.pe.cum concord.lib.vj. Soluitur, ibi ponderandas consuetudines & statuta circa hoc:quibus cessantibus,soluet petēs per vltima:neutro, vel vtroq; petente,fiet solutio communiter, per iura secunda,& per decret.statutum.§.assessorem.lib.vj.

quam

quam sententia est formāda: vt extra, de accu. qualiter. ij. ad fi. & de simo. licet Heli. & positiones & responsiones, &, si necesse sit, attestationes, & allegationes, & totū causæ processum, vt ex his assessores animum suum informent ad rectè consulendum, iudex aūt ad rectè pronunciandum. extra, de renunciati. in præsenti. iiij. q. iij. §. item in criminali. Iudicantem enim oportet cuncta rimari: vt j. ver. proxi. ꝙ si assessores discordent in dando consiliū, tunc iudex tertium assumat: vt extra, de offi. deleg. suspicionis. Quod si malitiosè discordare se fingunt [a] ad sui exonerationem, & ne partium indignationem incurrant: ad hoc vt tertius assumatur, iudex eis præcipiat, sub pœna excōmunicationis vt veritatem, dicant an cōcordare possint: &, si necesse fuerit, eos excōmunicet, vel iurare cogātur. [b] debent autem ipsi, illi tertio suum salariū participare: vt suprà de asses. §. salarium. ver. quid si. ¶ †Si verò nō sit aliquis assessor in causa, cum quo iudex deliberare valeat: tunc secundū consuetudinē Italiæ generalem, eligantur concorditer à partibus sapientes, qui examinent acta iudicij: vt secundùm eorum dictū iudex pronunciet. Quam consuetudinem reprobo: quia & reprobatur in præ. decre. ad nostram. [c] & multa enormia possunt per tales iudices cōmitti. Melius est igitur, ꝙ iudex ipse scrutetur diligenter acta negotij ad rerum veritatem, & plena inquisitione discutiat, quàm sic se exoneret ad dictum illorū: vt xxx. q. v. iudicantem oportet cuncta rimari. C. de iudic. l. iudices. & aut. ad hæc. extra, de offic. deleg. sup quæstionū. §. intentionis. extra, de fid. instru. cùm Ioannes. prope fi. & pòst super dubijs, cum peritis deliberet diligēter. ¶ †Vt autem tam generali consuetudini seruiamus, aliqua de præmissis consiliarijs interseramus. Et not. ante omnia, ꝙ licitum est pro iusto consilio præmiū recipere. Quod dic vt s. de sala. §. sequitur. plerunq; tamen periti recipiūt pro iniusto. Item iudex, qui spernit consilium [d], tenetur, si per imprudentiā vel dolum lædit causam. ff. de iudi. filiusfami. Instit. de iniur. §. j. extra, de consang. & affi. c. j. in fi. Punitur etiā in æstimatione litis. extra, de re iudi. cùm æterni. lib. vj. C. de pœ. iud. qui male iudi. l. j. & ij. Instit. de ob. quæ ex quasi malefic. in principio. ff. de calum. l. j. ff. de condictio. ob tur. causam. l. ij. secundū canones tamen iudex, cuius mala sentētia reuocatur, in quatuor casibus punitur, s. si propter odiū, vel cupiditatem, vel gratiā, vel timorē pronunciauerit: vt ij. q. vj. hoc etiā placuit. extra, de re iudi. cū æterni. lib. vj. ¶ †Scias igitur ꝙ si iuxta morem Italiæ, partes in eligendis consiliarijs nequeant cōcordare: [e] tunc iudex partibus præcipiet, vt certo termino ad hoc eis assignato [f] sibi dent in scriptis peritos, quos habent in aliquo loco suspectos, & quos recusant. iij. q. v. quia suspecti. & consulo ꝙ ille, qui dat suspectos, illorum nomina faciat in scriptis redigi, ne iudex ex illis aliquem fortè eligens valeat malignari [g]: quo facto ipse eligat aliquos probos viros, quos partes nō dederint pro suspectis: & terminus ad id datus lapsus sit. Quod si fortè pars alterutra dicat, se omnes in ciuitate vel diœcesi sibi suspectos esse, propter alterius partis potentiam, vt sæpe vidi: tunc iudex faciat eam iurare quòd id non malitiosè proponit: sicut hoc sæpe feci in partibus Lombardiæ. arg. extra, de electio. cùm dilecti. & de restitu. spol. literis. ff. ad exhiben. thesaurus. arg. ff. de no. ope. nuncia. l. de pupillo. §. qui opus. Sed nec passim, & sine causa, debet huius recusatio admitti: ex causa tamē potest. †Vt si causa sit merè canonica, siue spiritualis [h], bene possunt merè Legistæ recusari. extra, de consangui. & affinita. c. j. xx. distin. §. j. Potest etiam iudex restringere talem multitudinem [i], inspecta personarū & negotij qualitate, dicēs: qualibet pars det mihi suspectos vsq; ad decem vel xxv. præsertim vbi est copia peritorum. arg. extra, de rescript. sedes. & in c. cùm in multis. Nos tñ plerunq; partes hoc modo in personis eligendis, concordamus. Præcipimus enim vtriq; parti ꝙ nobis nominet in scriptis decem vel xij. bonos vel legales expertos, literatos viros, tali loco habitantes: ex quibus possumus eligere vnum. quam scripturam in actis secretè poni facimus. & cùm rarò tot tales inueniant, sæpe partes in nominando concordant [k]. ¶ Consiliarij autem electi, † debent fideliter & pro vtraq; parte cōsulere: vt xiiij. q. v. nō sane. C. de asses. nemo. Quod si conuincantur de dolo, & iniquè consuluisse: de dolo tenentur, & aliàs puniuntur: vt ff. de reg. iur. l. consilij non fraudulenti. extra, de renun. sane. & c. lectæ. ff. de fur. qui seruo persuaserit. §. j. C. de asses. consiliarios. & contra iniquè consulentem, videtur quòd possit agi, quanti interest alicuius consilium datum non fuisse. ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. Et si non sit soluendo, videtur quòd debet restitui litigator ad pristinum ius. ff. eo. l. elegāter. §. pe. ff. de eo, per quem fac. erit. l. fi. Et falsus consiliarius potest excommunicari: vt extra, de senten. excom. c. nouerit. & c. graue. & quandoq; suspenditur, & infamis efficitur: vt extra, de hære. si aduersus. & c. excommunicamus. §. credentes. arg. tamē contra ꝙ nemo ex consilio obligetur: vt ff. man. l. ij. in fi. Instit. eo. titu. §. ex diuerso. in quibus not. de hoc. Sed illud verum est, de non fraudulento consilio, ex quo nemo obligatur: vt in præ. l. consilij. [l] Absit enim, vt ea, quæ propter bonum & licitum facimus, nobis debeant imputari, si quid præter nostram voluntatem inde contingat: vt xxxiij. q. v. de occidendis. Sed si per imprudentiam falsum dedit consilium, nō videtur excusari: imò debet puniri: vt ff. de varijs. & extraordi. cog. l. fin. Institu. de ob. quæ ex quasi male. in prin. quia imprudentia culpæ annumeratur. Instit. ad l. Aquil. §. imperitia quoq;. & ff. eo. sed & si. in fi. & l. seq. in princip. extra, de homi. tua. extra, de æta. & quali. ad aures. Fatuus tamē est, qui imperitum elegit consiliarium, & sibi imputet. Insti. quibus mo. re contra. ob. §. præterea. & pro

a ¶ Fingunt. Quod sæpe vidi fieri, vt dicit Ægid. cuius fuit iste versicu.

b ¶ Cogantur. Fori secularis. Ægid. facit lex C. de his qui ad ec. confu. præsenti. §. sane. de iura. calum. c. ij. in fi. lib. vj. Et per hūc modū soluitur quiuis articulus summæ de vno solo consultore, qui dicit se dubitare, petit sociū sibi dari. Pro quo facit C. de rela. l. fi. de iudic. eum, quem temere. §. j. Item iustæ deliberationes nulli sunt auferēdæ. ff. ad Trebel. sed & si. §. plane. de iureiurañ. iusiurandum, & ad pecunias. in fi. extra, de pcur. dilectus. de dila. c. j. vt vitetur anceps periurium. ff. rerū amo. Marcellus. de in litē iuran. videamus. a

c ¶ Nostram. Solue vt ibi not. in glo. ij.

d ¶ Cōsiliū. Datum: vel loquiť de dando, scilicet quia nō vult recipere consultorem: fortè partibus id petētibus. & sic faceret ad secundum articulum summæ: qui tamen secundū Gul. expeditus videť cum s. c pxi. & j. prope fi. improbat consuetudinem de cōsiliarijs assumēdis. Ad partem ꝙ assumere teneať, inducuntur iura de habendo consi. ff. de fun. instru. l. quæsitū. in prin. de dam. infec. si edibus. de dona. l. Aquilius Regulus. de bono. pos. in bonorum. C. de legi. humanū. vbi Gui. de Suz. tenet quod sequiť de inge. ma. l. iiij. de fideicō. l. fi. de iure delib. l. fi. de repu. l. dubiū. xx. dist. de qb9. de offi. deleg. prudētiā. Soluit ibi ꝙ sue volūtati relinquať, habere cōsiliū. Facit de rescript. statutū. §. assessorem. lib. vj. Et si videt frustratoriè peti, nō debet concedere. ff. si cer. pet. Quidam dicunt tamen ibi Vber. de Bo. tenuisse iudicē teneri dare consultorē: aliàs secundū eum tenetur de iure & bona consuetudine. Si autem statutū haberet ꝙ omnes sententiæ ferrentur de consilio sapientum, certum est consultorē assumi debere. Aliàs sentētia nō valeret, secundū Rof. q. sua xlv. alleg. ff. de re iudi. l. iiij. §. cōdemnatū, C. de senten. & interl. l. prolatam. Idem Old. in sua q. quæ incipit, antiquum statutum. alleg. ff. de admi. tut. quidam decedens. §. j. & l. Titium & Mæuiū. in prin. ne quid in flu. pu. l. j. §. quod aūt. de arbit. l. Pedius. in fi. de acquiren. hære. si quis mihi. §. pater. versic. si coram. & quod ibi not. & quod scripsi post Inno. de offi. delega. si pro debilitate. in gl. putat Inno. idem Nico. Mat. in q. quam vide super regula, nullus ex consilio. lib. vj. Sed sciendū est, ꝙ duæ quæstiones contra hoc terminari videntur per Lamber. de Ramp. & per Guid. de Suza. quorum vterq; tenuit. Primus in q. quæ incipit, statutū est in villa. Secundus mihi sub litera C. ꝙ si statutum habet, ꝙ Potestas condemnationes facere teneatur de consilio quatuor hominum loci: ꝙ tenebit condemnatio facta non hominibus requisitis. Tenet enim ꝙ necessitas non arctabit ad requirendum. Vterq; rationem reddit: quia illi non erant in officio cum Potestate, nec esse poterant eo loco. C. de asses. l. in consiliarijs. ff. eo. titu. l. si eadem. ex qui. cau. maio. l. hi, qui. & l. seq. in prin. Induciť præ. l. quidam decedens. §. Papinianus. & gl. quæ ibi incipit: quia sinematre. & eo. tit. Titiū. §. j. cum glo. quæ incipit, non arbitrio. fatebatur vterq; ꝙ secus esset cùm duo essent ad vnū officiū: quod vult l. præ. Titiū. in princip. ibi: si administrationem Mæuio dedisset. & iiij. glo. ipsius legis. sic etiā loquať l. j. ff. de exercit. §. si plures. cū sua gl. Per prędicta apparet solutio cōtrarietatis. Ponebat enim primus terminus in villa subiecta episcopo, ita ꝙ non ab hominibus villæ, sed ab ipso habebat Potestas officium. Et sic videreť in quacūq; ciuitate, in qua regimen cōmitteretur à maiore, & statuta fierent p ciues. Curiosus, qui se dilatare vellet in his, videat questionē prędictam Oldr. cuius in hoc dicto perplexitas p hæc breuia verba clarescit.

e ¶ Concordare. Pręmittit illa Summa ꝙ si statutū, vel cōsuetudo loci, dat certam formā circa habenda consilia, illa seruabiť: quibus nō extātibus, pcedet iudex, vt sequitur. ADDE, quando iudex teneatur consiliū admittere; & illud sequi, Pau. de Cast. cōsil. lxxxvij. p Ang. cōsi. cxxxvj. & clxxxvj. & melius clxxxviij. Bal. consi. ccclxxx. j. libr. Et an coram cōsultore fit instantia, Et an cōsilium presentatum extra tēpus à statuto pręfixū, à iudice tñ cōfirmatū, sit nullū, per eūdē Bal. cōsil. cliiij. Et an iudex sequi debeat consilium imperiti, per eundē cōsi. cxvj. Et an cōsultor assumptus ad cōsulendum super omnibus articulis, possit super aliquibus consulere, & aliquos reseruare: per eundem consil. ccccxxxvij. ij. lib. vbi etiam proxi. allegata.

f ¶ Assignatio. Dicit supra quem scribi faciet.

g ¶ Malignari. Illa summa dat hoc consiliū iudici, vt tutus sit cōtra partem, quæ diceret eum elegisse illū, quem dederat suspectū: communiter seruatur ꝙ suspecti in scriptis dantur iudici, nec scribūtur in actis: quia nolunt partes incurrere indignationem illorum, quos recusant: si tamen pars vellet illos in actis describi, sibi parendum est. de proba. quoniam.

h ¶ Spiritualis. Maximè sacramentalis. vides tit. ij. §. porro. versic. sed nunquid in causa. in fine.

i ¶ Multitudinem. Ad id ff. de test. l. j. extra, eo. titu. cùm causam. de rescrip. c. ij. lib. vj.

k ¶ Concordant. De more vocemus hoc confidentes.

l ¶ Consilij. Et de regu. iur. nullus ex consilio. lib. vj.

a ¶ Secundùm Vber. In charta iij. vbi tractat de sententia delegati. versicu. quid de sententia.

b ¶ Autem. Hic incipiunt verba Vbert. mihi charta viij. versic. cùm autem veneris ad consiliarios. & totum, quod sequitur, vsq; ad versi. porrò auditis. quo ad verba vel quo ad mentem, fuit eius, excepto ver. sed nunquid potest. & ver. quid si iudex.

c ¶ De iudi. De postu. erat.

d ¶ Properandum. Quam hodie non habemus.

e ¶ Illud. Ecclesia. xxiij.

f ¶ Sequitur. Versi. non allegat, & merito, quia nil ibi de hoc dicit, si loquatur secundùm materiã de cõsilio iuris dando iudici super causa finienda: vel aliquo eius articulo. in præd. §. soluitur ꝙ eligens, si suus iudex est, illum cogere potest, si iustam causam renuẽdi nõ habet: cùm iudicare sit ius publicũ, ad quod inuiti cogũtur. ff. de mu. & ho. l. munerũ. §. iudicandi. & de vaca. mu. l. pe. §. qui aũt. C. de aduo. diuer. iudicio. sancimus. quæ licet in delegato loquantur, eadẽ tamen ratio est in consultore: vt not. C de ꝓxi. sacr. scri. lib. xij. & sic seruat. Procederet ergo dictum Gul. quando præciperet aliquod dari cõsilium in camera.

g ¶ Sic etiã. Si de consensu partium fuerint. facit ff. de arbi. non distinguemus. §. cùm quidam. de procura. c. ij. lib. vj. & tunc necesse est iustificare causam, ante cõsensum nõ. & sic seruatur.

h ¶ Prope fin. De facto statur huic contrario, nisi patẽs sit error cõsultoris. & vide j. ver. quid si iudex.

i ¶ Peccatum. Verbum fuit Vberti.

k ¶ Similia. Occurrit hic vj. dubiũ Summæ, an dato cõsilio possit illud mutare. quod possit, inducitur l. vlti. C. de fur. §. sed cùm. Ad cõtrarium. ff. de re iudic. iudex. Soluitur ꝙ incõtinenti antequã diuertat, potest & videtur inesse. ff. si cer. pe. lecta. de elect. officij. & quæ incontinenti fiunt, suspicione carent. in aut. de æqua. dotis. si autẽ. colla. vij. Item poterit si ex interuallo, si bona ratione vel lege mouetur. ff. de iure patro. l. diui. quia prætor quandoq; variationem admittit. ff. de col. bonorum. nonnunq;. aliàs non auditur. ff. de transact. cùm hi. §. in causa. de his, qui no. infa. l. ij. §. ignominiæ. de do. l. nuda. ff. de testi. qui falsa. præsumitur enim machinatio: vt in præd. §. de æqua. do. Circa declarationem remittit ad l. in ambiguis. secundo. ff. de reg. iur. & eo. titu. contra eũ libr. vj. Mar. de Fa. reuocationẽ consilij æquiparat reuocationi testis: de qua dic vt extra, de testi. cog. preterea. Alij ponderant tempus statutum ad dandũ consilium, an duret, an sit lapsum. facit de offic. deleg. de causis.

l ¶ In Italia. Et ibi dixi, an sufficiat dicere, lecto consilio pronũcio vt in cõsilio continetur.

m ¶ Dicunt quidam. Alb. Pap. nisi consiliũ esset expressè contra ius quod sequi non debet. C. de predi. mino. predia. & si contra ius vel vti pu. l. fi. & ille authoritatẽ perdit qua abutitur. C. de Iude. Iudeos. extra, de priuil. c. tuarum. idem Guid. de Suz. super l. humanum. C. de legi. & sup. l. ij. ff. quod quisq; iur. alleg. in aut. de iudi. ad fi. §. omnis autẽ iudex.

n ¶ Electis. De quibus s. de teste. §. publicatis. in fine.

socio. §. fi. Vnde in Ecclesiastico c. vj. Consiliarius tibi sit vnus de mille. ¶ Quid si per imperitiam aduocati quis causam perdit? Dic vt s. de aduocatis. §. fi. prope fi.[c] ¶ 6 † Quid ergo erit de sententia ordinarij vel delegati, vel arbitri lata de cõsilio sapientum pecunia corruptorum? Respon. nõ est defendenda. est etiã res mali exempli. ff. de pœnis. si quis aliquid. §. iij. ff. ad leg. Cornel. de falsis. l. iij. Nec corrũpẽs, ex coruptione cõmodũ cõsequet. C. de pœna iudi. qui male iud. l. j. & ij. ad instar patroni, qui ꝑuaricatus est. C. de aduo. di. iudi. l. j. ij. q. iij. §. notandũ. scd̃m Vber.[a] ¶ 7 † Tu igitur Italice, no. ꝙ electis consiliarijs, iudex dicet partibus: Tales sunt consiliarij per me electi: ite ad illos, & iura vestra, & rationes omnes illis ostẽdite, & coram ipsis allegate. Cũ aũt[b] iueris corã eis, caue tibi: quia multas fraudes consueuerunt committere: & attende an sint inimici tui, vel saltem partis alterius amici. iij. q. v. quia suspecti. Affectio enim dominationis, affinitatis & familiaritatis, amor quoq;, timor & odium et auaritia, humanos hebetant intellectus: sensus & opiniones peruertunt: vt iij. quæstione v. accusatores vel testes. xj. q. iij. quatuor. Item vide si sint tales, qui non sint suæ salutis memores. j. quæstione vij. sancimus. de cõ. d. iiij. sanctum est. ¶ 8 † Item facies eos iurare rectè cõsulere: quare em eis absq; iuramẽto credes? nã & testis, iudex, & aduocati iurant. C. de testi. iurisiurandi. extra, eod. nuper. C. de iura. calũ. l. ij. ꝑpe prin. C. de iudi. rẽ nõ nouã. in prin. & authen. ibi posita. extra, de iureiur. venientes. extra, de iudi.[c] in consti. Grego. x. ꝑperandũ.[d] Tales igitur eligantur, si clerici sunt, quibus sine iuramẽto fides possit adhiberi: quib⁹ magis creditur ꝙ laicis: vt s. de instru. edi. §. cõpendiosè. ver. itẽ per ius canonicum. qui etiam de facili non debẽt iurare: vt ij. q. v. c. j. & ij. & extra, de iur. cal. c. j. C. de epis. & cle. cum clericis. Si verò sint laici, & sint officiati, qui iurauerunt fortè cõsulere fideliter. Potestati vel dño vel eorũ officialibus: tũc nõ exigitur aliud iuramẽtũ ab ips. Reprobatur enim crebra iuratio, iuxta illud[e], vir multũ iurãs replebitur iniqtate, nec recedet à domo eius, plaga. extra, de iureiu. & si Christus. C. de cursur. l. pe. in fi. Si verò sunt extranei & priuati aut est ardua causa: & tũc iurãt. Aut minima: & tũc nõ iurãt. quare enim iurarẽt pro decẽ solidis fortè habita tamen consideratione qualitatis eorũ. ¶ 9 † Sed nunquid potest peritus cogi, in aliqua causa alicui consulere? Rñ. non puto, vt dixi s. de sala. §. sequitur.[f] ¶ Sed nunquid huiusmodi consiliarij iurati vel nõ iurati poterũt ex noua causa recusari? Puto ꝙ sic[g] vt extra, de offi. deleg. insinuante. iij. q. v. quia suspecti. C. de iud. apertissimi. cũ & iudices, q habẽt iurisdictionẽ recusari possint: vt & dixi. s. de recu. ¶ 10 † Quid si iudex postq; deliberauerit cũ peritis, decedat? Dic ꝙ successor nõ debet seq illud cõsiliũ: qa etiã ille viuẽs nõ hebebat illud necessariò sequi. ar. eius qd̃ dicitur de tutore, ff. de admi. tuto. quidam decedẽs. arg. cõtra. ff. de iudi. mortuo. & l. dictũ. & C. de re iud. gesta. extra, de rescri. super literis. ꝑpe fi.[h] Hos aũt cõsiliarios, tu aduocate, verbis, honore, & blando sermone ac cõposito, in tuam satagas trahere sententiã: sicut & de iudice dixi s. de aduo. §. hoc docẽdum. versi. cùm autem. Et si iustam foues causam, quære bene peritos & fideles. Si verò malam: vereor tibi suadere peccatũ[i]. extra, de pœ. & remissi. cũ infirmitas. l. di. miror. Hoc autẽ audacter suadeo, vt tũc cedas vel cõponas. extra, de electio. dudũ. ij. in fi. extra, de trans. c. fi. Deinde tu aduocate corã eis ꝓcedas p oĩa, & allegas sicut corã iudice procedẽdũ dixi s. de dispu. §. nũc videndũ. qa corã eis tales faciũt Italici disputatiões. ¶ 11 † Porrò auditis partiũ disputationib⁹ & actis causæ examinatis, & consiliarij deliberatione præhabita diligẽti, consilium in scriptis redactum, ne iudici relinquatur via malignandi, ei secretè offerant: prout eis visum & æquum videbitur, qualiter iudex debeat condemnare vel absoluere. cuius quidem scripturæ forma talis erit:

FORMA. Consilium nostrum, scilicet magistri talis, & mei talis, in quæstione quæ inter talẽ & talem coram tali vertitur, cuius questionis tenor talis est, &c. pone totam quæstionem. tale est. Dicimus enim ꝙ talis est condemnandus, vel talis absoluendus. vel sic: Consiliũ mei B. super exceptionibus ꝓpositis per E. corã D. iudice, quę tales sunt: Coram vobis domine, &c. tale est. dico enim primã exceptionẽ, quæ sic incipit, &c. admittẽdã nõ esse: vel dico, eis nõ obstantibus, esse testes aperiendos, vel exceptionẽ admittẽdã, vel iudicẽ grauasse, & similia.[k] Et nota ꝙ cõsiliarij non tenentur exprimere in cõsilio causam, quæ ipsos mouet. Et sic in arrestis in curia Fràciæ obseruatur. infrà, de sen. §. qualiter. vers. verum. & suprà, de dispu. & alleg. §. porro. ver. in summa: nec est fieri cõsuetũ. Quidã aũt sic in consilio dicunt: per ea quæ vidi & audiui ita dico & cõsulo & c. ¶ 12 † Tu autem aduocate labora scire cõsilij continentiã, si id honestè fieri possit: vt ex hoc instrui possis quid tibi agendũ sit: an scilicet debeas ad sententiã vel cõcordiam properare, vel aliquid de processu ostẽdere, vel beneficium restitutionis in integrum postulare, vel alia remedia adhibere. ¶ Nota ꝙ non solùm sup decisione quæstiõis principalis, eliguntur huiusmodi sapiẽtes: quinimò & super quolibet litis ambiguo casu. ¶ Porrò huiusmodi dato consilio iudex secundum illud sententiam diffinitiuam seu interlocutoriam formare curabit, sicut dixi suprà de exceptio. §. viso. versicu. porrò in Italia.[l] & infrà, de sententia. §. vt autem. versicu. in partibus. ¶ 13 † Quid si iudex videt consilium esse contra ius? Dic quòd si ipse consiliarios elegit, sprẽto consilio pronunciet secundùm ius: alioquin facit litem suam: vt suprà. Non enim pretextu consilij excusaretur: imo magis excusaretur: vt Institu. de ob. quę ex quasi deli. in principio. ff. de var. & extraord. co. si iudex, & melius in aut. vt iudic sine quoquo suffragio. §. eos. Debuit enim deliberare vtrum sibi expediebat consilium: vt ff. manda. l. secunda. in fine. Et ad hoc facit in authentica, vt de defunc. seu fun. eo. §. fina. extra, de consue. ad nostrã. ff. de his, quę in testa. delen. proxime. ibi: remotis omni, &c. extra, de arbi. cùm olim. extra, de electi. ne pro defectu. & ca. cùm in veteri. xxvj. dist. deinde versicu. quęro, lxviij. distinctio. cor episcopi. Si autẽ de partium consensu electi fuerint, tunc dicunt quidam[m] ꝙ debet iudex iuxta eorum cõsiliũ pronunciare. argumentum ff. de re iudi. si conuenerit. extra, de offi. delega. super quæstionum. §. verum Contra credo, vt in præd. decre. ad nostram. Ad idem. ff. de admini. tuto. patet tutelam. Debet em̃ iudex scd̃m allegata & probata iudicare. ff. de offi. præ. illicitas. §. ij. & iij. q. vij. iudicet. cum suis cõcor. Nec obstat l. ꝓdicta, si cõuenerit. qa ibi exponitur qd, id est, super quo: nõ cuius cõsilio. Itẽ nõ ob. ff. de admi. tu. Titiũ & Mæuium. rñ. j. qa verba illa, qd̃ sine eo fit irritum, & c. contrarium tollunt. nos tamen ad cautelam scribi in fictis facimus: qd̃ partes petunt & consentiunt quod iuxta illorum consilium pronũcietur. & idem facimus in examinatoribus rubricarũ cõcorditer à partib⁹ electis,[n] vt videlicet diffinitioni eorũ à partibus stetur. ¶ 14 † Quid si est statutum in aliqua ciuitate ꝙ non eatur extra illã pro consilio habendo, nisi partes haberent oẽs sapientes illius ciuitatis suspectos? nũc altera pars tm̃ habet omnes suspectos. quæritur vtrum possit iri extra illã ciuitatẽ pro cõsilio. & videtur ꝙ nõ nisi vtraq; pars oẽs habeat suspectos: qa in statuto dicitur, nisi partes, &c. & à verbis eius recedendũ nõ est. ff. de leg. iij. nõ aliter. & facit C. de bo. quę li. cùm non

a ¶Docendum. Sub versi. cùm autem tempus.

b ¶Aduocatorũ. Qui allegant coram cõsiliarijs, vel fortè ponderauit ꝙ aduocatis illius loci vel fori, qui in causis illis nõ patrocinãtur, solent talia cõmitti, quod sequit̃ de imperitis iudicibus, fatemur, cùm ex quo tales sunt, vtilis est consuetudo, quam Italici dicunt inductã, vt fræni tẽperies apponatur iudicibus sequire volentibus. C. de cust. reo. si quis in ea. Nec posset negari quin cõsuetudo habeat finẽ & respectum bonum scilicet vt in decisionibus litiũ seruetur iustitia. C. de legi. l. humanũ. et sic sunt gubernacula iustitiæ. Facit. ff. de eui. schapham. Itẽ cùm iura permittãt asses sores haberi, sufficiat sequens remissio: quare de his cõsiliarijs sic turbatur cùm etiam experiẽtia doceat propter occupationes iudicũ, marcescere causas, quæ per iudices sine talibus consiliarijs terminari debent, quæ cum eis citò expediuntur. & hoc appetũt iura, quæ sunt not.

cùm non solùm. §. ipsum autẽ filium. ibi: ex vtraq; parte vertitur. ¶Sed dic contra. argumẽ. in præ. §. ipsum. & in aut. col. j. de hær. & Fal. §. fiat. ibi: tabularij, & c. ff. de eo per quẽ fac. est. l. j. §. si plures. & ff. si quis cau. si duo. §. j. & ff. de ma. te. si ita. ff. de pact. rescriptum. §. si pacto. C. de app. in offerendis. Ad officium autem iudicis pertinet multitudinẽ suspectorũ refrænare. de quo no. in aut. vt nulli iudi. §. si verò. ¶†Itẽ no. ꝙ electio huiusmodi consiliariorũ, in curia Romana vel extra Italiam nõ seruatur: sed iudex priusq; aliquid diffiniat, auditis causæ meritis & discussis: vt ij. q. vij. iudicet. deliberet secum prius diligenter, & postmodum cum peritis, quos discretos nouerit & fideles, referẽdo eis plenè rationes & iura partiũ, & quærẽdo qualem negotio finẽ imponere debeat: vt s. in prin. huius §. & dicã j. de rela. §. qualiter. in fi. Nõ enim debet iudex nimis prorumpere, & suam sentẽtiam præcipitare, Augustini & aliorũ exẽplo: vt vj. q. j. quæro. ij. q. j. Deus. xj. q. iij. summopere. C. de sen. ex breui. reci. l. ij. imò debet diu deliberare: vt j. tit. proxi. quia tẽpore indigemus, vt aliquid maturius agamus. l. dispõderet. in prin. & lenta virtus & c. vt s. de aduo. §. hoc docẽdum.[a] nec præmissi cõsiliarij audiẽt disputationes aduocatorũ: sicut in Lombardia & Tuscia vidimus obseruari: quẽ quidẽ morẽ propter lucrũ aduocatorũ,[b] & ad exoneratione imperitorũ iudicum, esse inolitũ æstimamus. Sed cum ratione careat, extirpandus est: vt xlviij. dist. cor episcopi. & hunc morẽ dominus Papa Clemẽs iiij. lumen iuris sæpe reprobat. Vitium enim magnũ est Reipublicæ, si iudices nõ ex se quid agẽdum sit sciant, s. lites decidere, sed aliunde: iudicãdi enim discãt honestatẽ, & ab alijs quærant, quæ ipsos in iudicando eloqui decet: vt in aut. coll. vj. de iudicib. prope prin. ver. illi autẽ. & j. q. vij. conuenictibus. sed vbi iudex imperitus est, bene potest assessorẽ habere. quod dic vt s. de assesso. §. salarium. Iudex tamẽ non tenetur sequi consilium, vt j. de sen. §. iuxta. ver. quid si sunt tres. ¶Quid iuris autẽ sit, si prouisio, vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri, de cõsilio alicuius, not. plenè secũdùm Vin. extra, de consti. ex parte. & de elec. cùm in veteri. ver. etiã. de hoc secũdùm

c ¶Cùm olim. Tu exclusa distinctione præpositionum de, & cum, dic vt scripsi de regu. iur. nullus ex consi. lib. vj. post finem quæstionis.

d ¶Continebuntur. Vt aliquod præambulum detur huic fini, est sciẽdum ꝙ dominus meus in legibus, disputauit quæstionẽ quæ incipit, in quadam lege municipali. & erat quæstio, si statutum ciuitatis habebat, ꝙ certus actus expediri deberet: per cõcilium arctius, nõ per concilium maius: cùm duo talia cõcilia ibi essent: & in illis duobus cõcilijs simul cõgregatis, expeditus fuit ille actus: an valeat? Quòd valeat, probat̃: quia factũ est præsente & consentiẽte illo concilio, ad quod spectabat id agere: & maximè cùm hoc casu cõtradicere possent. Ad hoc mistum alle. ff. de re iud. sæpe. §. cùm autẽ. ff. de arbi. si in tres. de re iu. duo ex tribus. de verb. sig. corã. & quod no. ff. de pig. act. l. Caius. Illi ergo de cõcilio maiori fecerũt ex abundãti: & quæ superabũdãt, vitiare nõ solẽt. ff. de reg. iu. non solẽt. nec inutilis adiectio vitiat, sed vitiat̃. C. de do. si quis argẽtũ. ff. quod fal. tu. l. j. Itẽ hic non fuit factũ aliud, sed plus, nec forma mutata, sed ampliata. Ad hoc ff. mã. rogatus. de sta. ho. nõ sunt liberi. in fi. Itẽ dubia interpretantur, vel interpretamur vt res valeat. ff. de reb. du. quoties. Cõtrariũ tenens inducit debiliorẽ esse naturalem possessionẽ mistam cum ciuili, q̃ solam, quæ solo animo retinetur, iuxta no. ff. de vi & vi ar. l. j. §. interdictũ hoc. & l. iij. §. vnde vi. & ff. de acqui. pos. naturaliter. Itẽ cùm minor portio iungitur maiori, minor extinguitur: vt si alienũ brachium statuæ meæ iũgo. ff. de acquir. re. do. l. adeo. & l. quicquid. & grex auctus idem remanet. ff. de vsu. l. eum qui ædes. & l. rerum mistura. Cõcluditur ergo ex his illud vnitum fuisse maius. ergo & c. Ad hanc partem facit l. Pedius. §. j. ff. de arbi. vbi mistura liberi & serui, vitiat cõpromissum. Allegat idem de iure canonico, cùm in electionibus miscẽtur clerici cum laicis. extra, de elec. Messana. & c. cùm terra. Non ergo in promiscuis actibus turbentur officia. C. de episco. & cleri. l. repetita. & de testa. l. consulta diualia. Item facit ad factum. ff. de fur. l. penul. vbi patet ꝙ tacens metu, vel reuerentia, habetur ꝓ contradicente. Sed quando artifices sunt in maiori concilio cũ nobilibus & maioribus: metu vel reuerentia suum animum non exprimunt: ergo pro contradicentibus habentur: & sic essent contraria. Ad idem facit eod. titu. de furt. si quis in seruitute. & hæc fuisse videtur consyderatio statuti, & iustificat solutionem.

Baldus De requisitione consilij. *Rubrica.*

An sapiens electus ad cõsulẽdũ de iure teneat̃ de imperitia. ver. cõsiliũ. & ver. seq. G. & videt̃ ꝙ nõ: qa tale cõsiliũ est nullũ ipso iure. arg. ff. de auro & argẽ. lega. l. ornamẽtorũ. ergo non facit litẽ suam: vt ff. de var. cogni. l. si iudex. Dic econtra: quia lædit partem, & tenetur de dolo & lata culpa. Bal. ¶Consultor nõ tenetur in cõcilio exprimere cãm: nec leges vel rationes allegare. versicu. porrò. cũ sequen. G. Iudex nõ tenetur sequi malum consilium, etiam electi consultoris à partibus: & si sequitur, facit litem suã. versi. qd si iudex videt. G. Facit C. de tuto. & curã. illu. per. l. j. facit C. de senten. ex breuicu. reci. l. ij. & argu. ff. man. l. ideoq; §. si tutoris. in fi. & vide Bar. ff. de re iu di. si cõuenerit. Bal. Si vna pars habet oẽs suspectos, & non altera, vide in ver. quid si est pars per G. Consilium, est cum commissione. colloquium, est sine commissione: quod in omnibus causis haberi põt. versicu. item no. G. In concilio ciuitatis rector facit propositas: deinde cõsulitur, deinde statuitur, & forma ponitur versi. si. Consilium cõmissum à prædecessore, potest reddi successori. arg. ff. de mino. l. verum. §. ex facto. vide s. de lega. §. præceptum. Consilium non debet committi aduocato alterius partis: vt notat lex proxima. de his quæ in te. ldeen. vide s. de aduoca. in princ. Bald. Consilium dicit, Titium esse absoluendum, dicit iudex, & ita pronuncio secundùm tenorem consilij. an videatur absoluere vel pronunciare absoluendum. Respondeo, ꝙ absoluere: quia effectum consilij sequendum credo, non verba. argumen. ff. de eui. l. si ita quis. Et nota ꝙ non valet sententia prædicta: nisi iudex legat consilium. lege j. & ij. C. de senten. ex breuicu. reci. Bald. Nec consilium nec scriptura debet committi, nisi confidatis: vt nota. in authenti. de trien. & semis. §. quod sæpe. Bal. Qui petit consilium, debet petere suis expensis: quia non debeo posse lædere aduersarium meum in onere expensarum. largu. C. de testi l. quoniam liberi. C. de eroga. mili. anno. l. cùm sæpe. Bald. ¶Sufficit quòd assessor non sit de suspectis, licet non sit de confidatis: vt not. in c. statutum. de rescri. libro vj. in nouella. Bald. An consilium expiret morte iudicis s. de leg. §. præceptũ. ¶An possit cõpromitti cũ consilio sapientis. s. de arbi. §. an possit. ¶An qui iudicat habito prius cõsilio sapientis, excusetur à pœna iudicis malè iudicantis, si iniustum sit consilium, intra de senten. ad fin. §. si iudex scienter. & ibi. & in §. sequen. habetur an teneat sententia lata intra terminum statutum consultori ipso non expectato valeat. & de materia vide Bar. in suo tractatu de requisitione cõsilij multũ bene.

c dũ Papã & alios extra, de arbi. cũ olim[c]. ¶Et qm̃ hic de cõsilio loquimur, no. ꝙ si in cõsilio alicuiꝰ ciuitatis, aliqd firmãdũ vel refirmãdũ est: debet Ptãs seu Rector in concilio sic proponere cõcionando: Dñi, quid vobis placet sup hoc: & tũc arẽgatores proponẽt ꝙ eis videbitur. quo facto instantiabitur & firmabitur per rectorẽ & cõciliũ: qđ maiori parti placuerit, & inde fiet publicum instrumentum, in quo propositio rectoris & consimilia arengan-

d tium & partium & reformatio continebuntur.[d]

SVMMARIVM.

1. ☞Aduocatus anteq; sentẽtiã petat, debet suæ causæ merita perscrutari.
2. Volũtas cordis secreta, cõmuniter legitur in facie.
3. Trepidus in petendo sententiã, præsumitur de suo iure diffidere.
4. Aduocatus certus de victoria, debet adesse sentẽtiæ prolationi: si autem econuerso, fugere.

e *De petitione sententiæ, & eius cautela.* *Rubrica.*

Qvoniam Disputatiõe sup actitatis habita, cõclusoq; in negotio & deliberatione cũ peritis habita, sola sñiæ prolatio superest quã ptes debẽt instãter petere: vt extra, de re iud. cãm quæ. ideo de petitione sñiæ perstringamus. ¶†No.[f] igit̃ aduocate, qđ priusq; sñiam petas debes diligenter causæ tuæ merita perscrutari. vnde consulo ꝙ accitis tibi peritis, de quibus confidas, cũ eis deliberes diligenter, iuxta illud, Omnia cũ amico delibera: quia qđ à pluribus quæritur, facilius inuenitur: vt xx. di. de quibus. nec nimium tuæ prudentiæ innitaris. multos enim propter suam præsumptionem sæpe vidi in causis decipi. extra, de cõstit. ne innitaris. c. j. & hoc s. de aduo. §. nunc tractemus. Itẽ consulo ꝙ stomacho ieiuno deliberẽs: quia tunc melius vigent sensus. xv. q. i. sane. extra, de testibus. cap. j. xxij. q. v. honestum. & hoc est qđ Philosophus dicit, Quòd

e *De petitione sententiæ, & eius cautela* *Rubrica.*

¶Nullus ex practicis auctoribus posuit hãc rubricã præter Ioan. de Deo in lib. iudicum, parte ij. qui posuit rubricellam: petitio sententiæ. & ibi modicum. & iterũ modicum parte iij. sub eadem rubricã. de quo modico j. dicã. Vbertũ de Bo. posuit hoc nigrũ vbi s. dixi s. titu. ꝓxi. & dicam j. tamen author ampliauit Ioã. de Deo. licet verba eius cõmuniter assumpserit in cauil. non inueni adhuc quòd hanc Vberti partem posuerit.

f ¶Nota. Hoc, & totum, quod sequitur, fuit Vberti de Bobio mihi

chartæ.viij.versi.cùm autem fuerit finis.ampliat tamen author,& quid in seruitute,de Io.de Deo.infra dicam.

a ¶ Titu.proxi.versi.hos autem.

b ¶ Dicentis.Ecclesia.xxxij.ad fi.& facit Prouer.xiij.

c ¶ Enim.Assumit verba Io.de Deo,versi.s.parte ij.& ei,quod sequit̃,cõuenit ad Ro.iij.Deus verax est,& omnis homo mendax.

d ¶ Si. Hoc habuit Ioã.de Deo.versic. super parte.iij.

post somnũ,quãdo satis dormisti,melius deliberabis.tunc enim nullus rumor impedit sensum tuũ. Et cõcordat extra, de accu.si cõstiterit.quia secundùm Hier.vẽter pinguis,crassum sensum generat: vt xliij.dist.§.fi.& vt ad viam peruenias veritatis, oppone & allega.cõtra tuam partẽ.quod dic vt in præ.§.nũc tractemus.Et si inueneris causam desperatã,cõpone:vt dixi s.ti.proxi.[a] Si verò cõfidis de tuo iure,ad eas iudicẽ sermone modesto, & vultu læto:quia in facie legit̃ cordis secreta voluntas.†Et vultus talis erit,qualia mẽte gerit.arg.xlj.dis.§.j.& §.fi.& laudes eum,vt tibi sit propitius.xxvj.q. vl. alligãt.dicẽs ei cũ reuerẽtia, ꝙ placeat sibi causam sententiæ calculo diffinire.& hoc si de ipsi⁹ fide plenè cõfidis.Si verò dubitas de fide siue peritia eius, idẽ dicas, & expecta vtrũ dicat ꝙ velit deliberare cũ peritis.quod si dixerit,rñdeas: Lætus sum valde,ꝙ ad vestri exonerationẽ salubre cõsiliũ habeatis.nec per hoc cẽseris in prauũ cõsiliũ vel cõsiliariũ cõsentire.Quod si videris eum absꝗ cõsilio ad diffinitiuã currere: curialiter & humiliter dicas ei, Domine,supplico vt iuxta cõsiliũ Solomonis procedere velitis dicẽtis[b],Omnia fac cũ cõsilio,&c.vt s.ti.proxi.ad fi.Quæ autẽ præmissa sunt,etiã in interlocutionibus obseruẽtur.¶†Itẽ not.ꝙ vbi speras verisimiliter,pro te sñiam proferẽdam fore,postules eã ferri: & vtaris verbis positis s.de dispẽ.§.nũc videndũ.in fi.& §.post hęc autẽ.ver.sic igit̃ destructis.nõ tñ importunè,nisi in mora videas periculũ iminere. tũc verò insta opportunè & importunè:vt xliij.di.sit rector.in fi.& extra,de ele.cùm inter R.seniorẽ.in prin.Licet enim[c] de ipso confidas,credas tñ eũ hominẽ esse: & idcirco pronũ ad malũ.xxxij.q.j.omnis ætas.xx.q.iij.procliuis.maximè si fit vsus numis corrũpi.xj.q.iij.qui rectè. xiij.q.v.nõ sanè.xj.q.iij.nõ licet.& c. pauper.extra,de pig.illo.§.fi.cũ suis cõcor.Si[d] enim trepidus sis nimis in petẽdo sñiam, præsumeris de tuo iure diffidere:vt xliij.dis.in mãdatis.Pete igitur sñiam prout no.in pręd.ver.sic igit̃.¶†Itẽ Aduocate,tibi cõsulo ꝙ si certus es de victoria,adsis sñiæ:si cõtrarium speres,fuge:sicut Medici faciũt.In primo casu honor,in secũdo casu cõtumelia,te vbiꝗ sequetur.In dubio autẽ est cõsultius ꝙ intersis, propter multa,quæ tũc sæpe occurrũt,ex quibus causa tua in causa appellationis iuuari poterit,si succumbere te cõtingat.Illud autẽ tibi sit memoriæ, vt semper aduersarium petas in expensis tibi legitimis condemnari,vt dixi s.in præd.§.nunc videndum. in fin.& §.seq.& de expensis.§.j.ad finem.

Bal.de petitione sententiæ, Rubrica.

Cùm petis sententiã ferri,sit tibi memoriæ vt petas aduersariũ in expẽsis cõdemnari.versi.fi. G.Sed an in fructibus & interesse,potest iudex cõdẽnare sine petitione? Dic ꝙ in fructibus ante litis cõtestatiõnẽ perceptis exigitur petitio;sed post litẽ cõtestatam nõ: vt no.ff.de dã.infe. l.si quis iussum.§. iudex.Bald.vide s. de dispu.& alle.§. proxi. ¶Sed quid in pœnis dicit statutũ ꝙ periurus ꝑdat litẽ;an sine petitione poterit iudex cõdemnare periurũ in amissiõe causæ?Et videt̃ ꝙ sic. ff. de ædil. edict.l. ædiles.§.item sciẽdum.In cõtrarium videt̃ ff.de dam.infec.l.iiij.§.hoc autẽ iudiciũ. Hoc enim non pertinet ad sequẽtiam petitorũ, sed oritur ex noua causa.ar.ff.de in litẽ iurã.l.j.Ergo iudex nõ potest supplere ex officio.Ad hoc facit C.ne lite pen. l.j.in gl.& ff.de iur. fis.l.eius,qui delato rẽ.C.loc.l.cõducto rẽ.|C.vnde vi.l.nõ ab re.in glo.in auc. de triẽ.& semis.§.j. in gl.& hoc est tutius.Bal.Et ad oĩa sufficit petitio gñalis,sub forma,peto sententiam ferri pro me.C.de pac.l.petens.G.¶Sed qd dices actore absente & citato legitimè lite nõ cõtestata si reus petit sententiam ferri,iudex ex gestis sentit pro actore,& pronũciat pro eo,an valeat? Videt̃ ꝙ nõ: quia lis nõ est cõtestata.C.de tẽp.ap.l.fi.§.illud.sed pro reo bene valet: vt in auc. qui semel.C.quomodo & qñ iudex.Sol.credo valere;& imputet sibi re⁹, qui stultè petit,& iudex pro absente potest supplere.l.properandum.§. sin autẽ.reus.& §.seq.C.de iudi.Bal.Vide quatuor sunt casus,nam quandoꝗ fertur sententia pro præsente:& tunc petitio est necessaria.Quãdoꝗ pro præsente contra absentem:& idem.Quãdoꝗ pro absente cõtra præsentem:& tunc non est necessaria petitio absentiũ.Quãdoꝗ pro absente contra absentẽ:& tunc non valet sententia.ff.de arbi.l.arbiter.ita vide infra proxi.¶Sed quare nõ sufficit actori,ꝙ in libello petijt condẽnari?Respõ.

De relationibus,[e] Rubrica.

SAEpe Cõtingit ꝙ is,qui causæ discussit merita,dubitat qualiter pronũciare debeat: & sic refert negotiũ ad superiorẽ,vt sibi rñdeat qualiter in pronũciando se habere debeat:ideoꝗ aliqua de his relationib⁹ præmittamus.Itẽ qñ is,q cãm examinauit,iudicãdi potestatẽ nõ habet:imò ipsum debet ad superiorẽ remittere:vt vbi lis sit,ibi finẽ debitũ sortiatur.extra, de ele.dudũ.j.& de testib.ad hoc.aliàs incipit,pręsentiũ.§.fi.li.vj.ideoꝗ de his remissionibus aliqua subseqũter adijciamus.Et licet ferè omnis iuris canonici tractatores cõmuniter recipiant verbũ relationis & remissionis & etiam iura quãdoꝗ,vt patet extra,de pur.ca.cùm dilectis.§.is igitur.hoc tamen nobis non placet, prout clarè ex sequentibus apparebit.[f] ¶Primò igitur videndum est. Quid sit relatio.[g] De quibus fiat.Quando. Et qualiter fiat.Et quis sit effectus.[h]

RElatio Est iudicis de iure dubitantis ad principem missa consultatio: vt probatur C.de rela. l.j.& fin.& extra,de appel.c.intimasti. & ij.q.iij.si quid in ecclesia.[i]

SVMMARIVM.

1. ☞Relatio de quibus sit facienda.
2. Iudex fingens malitiosè de iure se dubitare, fit infamis.
3. Iudex potius debet in odore bonæ famæ delectari,quàm malæ.
4. Causa an præsumatur iusta vel iniusta, ex qualitate personæ.

DE quibus Facienda sit relatio, breuiter perstringamus. Et quidem†facienda est in omni casu:siue sit causa ciuilis,siue criminalis, cùm de iure dubitatur: secus quando super facto. in auc.colla.vj.de iud.§.fi.ff.de iudi.l.eum,quem temere.§.j.in auc.in medio lit.non fieri sacras for.vel iussio.colla.viij.§.j.ver.quod enim.& §.si verò aliqua.xj.distin.ca.fin.extra,de bap.non ite.opponẽs & ij.distinct.desponsa. Vnde dicit Imperator:nõ enim crimina, sed vindicta potius ad nos debuit peruenire.C.de offic.præfe.Orien. & Illyri.l.iij.in fi.xxvij.q.j.custos.& c.si homo.ff.de app.cõstitutiones.Si ergo non inueniatur ius expressum, non est culpandus iudex si superiorem consulat.extra, de no.ope.nunc.c.j.xxj.dist.c.j.vel si non dubitat de intellectu legis vel canonis, vt in præ.§.si verò aliqua.extra,de sentẽ.excom.inter alia.xj.q.j.§.ex his omnibus.& de simo.per tuas.j.vel super contrarietate iurium.extra,de fide instru.pastoralis.de restit.spolia,literas.& c.frequens.lib.vj.de renunc. post translationem.extra,de his quæ fiunt à prælatis sine con.ca.c.cùm apostolica.extra, de dona.apostolicæ.de offic.deleg.super quæstionum.de voto. ex multa.de verb.sig.cùm olim.Cùm his ergo casibus securè referat verum:delegatus ab illo debet quærere:qui delegauit eum;vt ff.de off.procon.& l.solent.§.legatos.& in præd.c.super quæstionum. §.porrò.¶†Porrò iudex malitiosè fingens se dubitare de iure, infamis fit, & in xxx.lib.auri punitur.C.de legi.l.ij.[k] & extra,arg.de rescri.cùm contingat. Sed fortè hæc pœna non habet locum secundùm canones,sed illa, quæ est extra, de re iudica.cùm æterni.libro vj. ¶†Sed pone, ecce victor in causa,petit expensas, & euidenter docet de

quia illa sunt verba futuri tẽporis.sed ista petitio est præsentis,vt nunc:& ista vltima petitio est idẽ dicere quod instantia:quia ad instantiam partis, iudex debet procedere,non motu proprio:vt in auc.qui semel.ibi:reo postulante,& c.ff.de iud.l.& post.C.vt intra cer.temp.l.ij.cum simil.Bal.Vide j.tit.j.§.de quibus.versi.sed pone.G.

e De relationibus Rubrica.

¶Practici authores non posuerunt hãc rubricam, excepto Ioan.de Deo, qui eam posuit cauil. lib.v.rubri.vlti.vbi ponit quædam relationum exẽpla. Fecit etiam de his tractatum, qui inchoat,incipit Summa de relationib⁹. vbi plenius prosequitur & ponit formas:vt communiter habetur post librum dispensationum, & sententiarum. Habuit ergo author de his pabulum & à Summistis Azo ꝑcipuè Goffre.& Hosti.& no. quod ordinem Legistarũ secutus est author quo ad librum Codicis tractans prius de relationibus, quàm de appellationib⁹: sed discordat compilatio Digestorum & nostra,in quibus simul de vtrisꝗ tractatur,s.de app.& relatio. Discordat autem ab illis tribus compilationibus, quia in illis prius tractatur de sentẽ.quàm de his: sed propter diuersas relationis causas procedit vtraꝗ.de quibus j.§.ij.

f ¶Apparebit.Forsan voluit Ioan.de Deo vbi s. dicens primò quòd relatio erat propriè de legatorum,impropriè ordinariorum: verè sicut reconuentio præsupponit conuentionem: sic & remissio remissionem. Referre autẽ idem quod deferre, proferre, vel intimare miscentur ista.de cle.ægro.cap.j.lib.vj.versi.si autem.de statu mona.in singulis.versi.si verò.& c.ea quæ.versi.quod si forsan.& in cle. de hære.nolentes.in fi.

g ¶Relatio.Hoc membrum non posuerunt Summistæ.

h ¶Effectus.Io.de Deo vbi s.ij.parte vij.articulos,non dico membra,hanc materiam tradere voluit:sed sic loquendo potius obfuscauit.Sis ergo authoris narratione contentus.

i ¶Relatio. Ecclesia non conuenit diffinitioni. Loquitur enim non de consultatione iudicis; sed de renunciatione prælati, quæ fit per subditum.

k ¶L.ij.Secundùm Hosti.in Summa huius tituli,in fi.quod sequitur,additur in decre.intimasti.de appel.vt ibi scripsi super prima glo.

calum.

calũnia aduersarĳ,qui in principali succumbit. Itē docet eũ deierasse,& multipliciter in respõsionib⁹ variasse: demũ iudex vult referre super dubio expẽsarũ:nũquid dicet in relatione sua illũ calũniatorẽ, periurũ,& hmõi? Videt̃ ꝙ nõ:quia dñs papa potius delectat̃ in odore bonæ famæ alicuius, ꝗ̃ malæ:vt extra,de accu.licet.in fi.& ar.xj.q.iĳ.in cunctis.& lxxxvj.di.si q.d.ĳ.q.vlti.p scripta.extra,qui ma.acc.pos.c.ĳ.ar.cõtra:qa ex hoc presumit̃ cõtra personã:† & ex qualitate psonæ presumit̃ causa iusta vel iniusta:vt extra,de no.o pe.nũ.c.ĳ.& de pig. illo.& ff.de vsu.q similes.§.j.& extra,de preb.nisi. & lxvj.dis.sunt nõnulli.& presumit̃ cõtra cãm variãtis.extra,vt eccle.bene.c.vnico.Ex quo enim de premissis cõstabit,cõstat p cõsequẽs illũ in expẽsis cõdẽnandũ:extra,de pœnis.caluniã.Itẽ iudex põt punire crimẽ,vbicũq; cõtingat causam,de qua agitur,etiã sine accusatore.extra,de elec.p inquisitionẽ.ff.de testi.q falsa.& C.e.nulli.& ff.de adul.si maritus.extra,de excep.§.j.de iureiu.querelã.de fideius.peruenit.de rescri.olim.& de accu.super his.& de colla.eximiã.& hoc vltimũ verius est:licet multos magnos audiuerim contrarium asserentes.

Quando facienda sit relatio.

QVando Autẽ sit relatio faciendã,clarũ est:quia super quolibet iuris dubio,priusq̃ illud sententialiter declaret̃.C.e.l.j.ff.qñ ap. sit.l. j.rñ.j.& ĳ.q.vj.biduũ.in fi.in casu tñ spãle,vt post latã sñiam fiat,s.in criminali:vbi prius fert̃ sñia,vt demũ princeps æstimet an sit sequẽda:puta vbi p̃ses aliquẽ in insulã deportauit.ff.de inter.et rele.inter pœnas.& l.seq.ff.de iniuſ.rup.test.si qs filio.§. qui tamẽ.ff.qñ app.sit.l.j.& ĳ.q.vj.biduũ.ad fi.Fit quoq;[a] relatio in omni parte litis.fit em̃ in principio litis,cũm quærit̃ de modo,pcessus.extra,de accu.sup his.xj.di.c.fi.Itẽ fit sæpe in medio litis,cũm dubitat̃ de aliquo,super quo nõ inuenitur ius expressum.Hoc probatur iĳ.q.vj.multũ.ĳ.q.j.nomẽ. iĳ.q.j.§.spatiũ.extra,de testi.tam literis.extra,de offic.dele.super quæstionũ.§.fi.& c.prudentiã.C.de rela.l.j.vbi ponitur forma referẽdi.& l.ĳ.& iĳ.Itẽ fit relatio post sñiam,puta de assignãda insula, vel alia pœna infligẽda.xix.di.in memoriã.& in concor.potius s.in princ.vbi puta ibi,&c.¶ Generaliter autẽ quoties expedit ex causa iusta & necessaria,fit relatio:exẽplo Mosis,[b] qui ingressus tabernaculum, querelas populi ad Dominũ referebat: vt secundùm eius imperium iudicaret.extra, de re iudi.cũm æterni.lib.vj.xj.q.iĳ.summopere.& expensæ in ferendo factæ,contribuentur à partibus. extra,de statu mona.ea quæ.§.hæc eadem circa.

SVMMARIVM.

1. Relationibus plena veritas esse dicitur,cũm vel allegationibus partes repelluntur,vel partium approbantur assensu.
2. Relatio debet fieri plenè.
3. Relatio ante litis contestatio.qualiter sit formanda.
4. Inquisitor status alicuius monasterĳ, quæ debeat quærere vt relationem debitam faciat.
5. Forma relationis vbi post litis ingressum dubitatur de intellectu vel contrarietate iuris.
6. Relatio qualiter sit faciẽda,vbi ius expressum non inuenitur.
7. Relatio post sententiam,qualiter sit formanda.
8. Relationum exemplar, est per manum publicam partibus dandum.

Relatio, de quibus sit facienda.

QValiter Sit faciẽda dicam⁹. Et quidẽ examinato diligẽter articulo,sup quo fieri debet,partibus presentib⁹:dicat se sup eo dubitare, & velle Principẽ cõsulere:demũ cõficiat literã,quã principi dirigat:in qua cõtineat̃ processus corã eo habitus,& dubitationis articulus, & rationes partiũ,& iura,quæ ipsum faciũt dubitare:quo facto litera ipsa seu libellus ille debet corã partibus legi: & si quis cõtradicere iustè voluerit,liberum ei erit: vel quia fortè aliter scriptũ sit,ꝗ̃ actũ:vel quia semiplenè sit scriptũ,& huiusmodi:vt extra,de elec. cũm inter R.seniorẽ.ad fi.¶ 1 † Tũc enim demũ relationibus plena veritas est,cũm vel allegationib⁹ partes repellũtur,[c] vel partiũ approbãtur assensu: vt C.de rela.l.ĳ.in fi.& l.j.& nisi relationis exemplum partibus ediderit,ad quod tenet̃, ex quo se relaturũ pollicetur,poterit appellari:[d] vt extra, de app.intimasti.Si verò tũc appellatũ nõ fuit:postea cũm princeps rescripserit,nõ poterit appellari:sed à sentẽtia[e] sic.ĳ.q.vj.biduum.in fi.quia relationem approbasse videtur:vt ibi,& ff.quãdo appel.sit.l.j. respõ.j.C.de rela.l.j.¶ 2 † Itẽ relatio plenè debet fieri:vt extra,de elec.dudũ.j.et fideliter:vt extra,de re iud.cũm Berthold⁹.§.licet autẽ.& omnia cõtinere debet,ita ꝙ nõ sit iterum necesse pro actis mitti:vt C.e.l.fi.& ar.extra,de app.cordi.§.post hæc.lib.vj. nec debet cõtinere aliquid falsitatis:sed fideliter est faciẽda,& purè:vt j.ti.proxi.§.videdũ.versi.quod demũ.Quod si inter partẽ & iudicẽ super hoc sit contẽtio:tũc recurritur ad originalia acta.extra, de proba.quoniam cõtra.Debet quoq; iudex in relatione inferre,quæ cõtra eum à partibus opponuntur,& etiã appellationẽ.C.eo.l.fi.extra,de app.intimasti.& c.vt debitus.Et ex quo pars relationẽ sigillatã portãdam recipit,nõ debet eã aperire:alioquin grauiter punietur.extra,de offic.delega.cũm olim magister.& de rescriptis.olim.¶ 3 † Relatio igitur ante litis ingressum,hoc modo formatur:

FORMA.[f] Sanctissimo in Christo[g] domino Clementi diuina permissione vniuersalis ecclesiæ summo põtifici,T.delegatus in tali causa, à vobis pedũ obscula beatorũ sanctitatis vestre,qua decuit reuerẽtia,susceptis literis talis cõtra talẽ,tale crimẽ hoc modo:puta accusando vel denũciãdo vel excipiẽdo,vel ante cõfirmationẽ,vel post obiecit:quod quidẽ crimẽ probatũ,actorẽ penitus repelleret ab agendo.Cũm igitur dubitẽ qualiter in his debeam procedere:instanter postulo, vt me super hoc vestris dignemini literis informare.Hæc probantur extra,de accu.super his.& c.inquisitionis.de simo. licet Heli.xxiĳ.dist.illud.¶ 4 † Si autẽ fuerit inquisitor super statu alicuius monasterĳ,tam in capite q̃ in mẽbris:potest quærere an omnes debeat adstringere iuramẽto,s.conspiratores,inimicos,excõmunicatos,& cõuersos & cõuersas prædicti loci.Item an hi,qui prosecuti sunt inquisitionẽ, habebũt expẽsas,& vnde.Hoc probat̃ extra,de re iud.cũm I. & A.extra,de acc.inquisitionis.& c.pe.Itẽ ordinarius,inueniẽs ciuitatẽses & diœcesanos,discedere à statu vniuersalis ecclesiæ vel à consuetudine,quam Romana ecclesia seruat,& docet seruandam:potest papã consulere,qualiter in his debeat se habere,& hæc est potius cõsultatio,ꝗ̃ relatio.& probatur ix. di.qs nesciat.de cõsec.di.ĳ.pacẽ.de cõsec.dist.j.de nominibus.iiĳ.dist.deniq;.xĳ.di.illa.Item si populus aliquis,diuino adiutorio nouiter cõuertatur ad fidẽ: potest consulere papã qualiter debet se habere, & qualiter debet informari in fide, & qualiter ecclesiæ eorũ debent ædificari,& quibus consuetudinibus imbui.xĳ.dist.nouit.xĳ.q.j.quia tua.xxx. distin.c.fi.lxxx.dist.c.fi.extra de pœ. & re. Deus. xxviĳ.dist.c.fi.Sed hoc precedẽs potius est cõsultatio,quæ fit extra iudiciũ,ꝗ̃ relatio, quæ fit in iudicio.¶ 5 † Porrò post litis ingressum,cũm dubitat̃ de intellectu vel contrarietate iuris,sic fit relatio:

FOR.Sanctissimo patri &c.verũ cũ iuxta vestri tenorẽ mãdati,causæ prefatæ cognitioni intẽderẽ: super tali lege vel decretali disputatio est exorta: aliĳs sic eam debere intelligi asserentibus:aliĳs verò nõ leuis opinionis,in cõtrariũ asserẽtibus : ex quorum contradictione,cœpi meritò dubitare,vel sup talis canonis intellectu variæ & diuersæ sunt magistrorum opiniones scriptæ:ita quòd dubito, quæ ipsarũ sit alteri præferẽda:vel sic:In præfata causa tales duæ decretales sunt pro cõtrariĳs allegatæ,in cuius contrarietatis solutione dubito vehementer. vnde cũm melius sit piè dubitare, ꝗ̃ temere diffinire:sanctitati vestræ duco humiliter supplicandum

---

[a] ¶ Quoque. Verba Io.de Deo vbi s.ĳ. vers.septimus.

[b] ¶ Mosis. Exodi xxxĳ.

ADDITIO. ¶ In quo docemur ꝙ iudex debet ferre sententiam secũdùm Deum, & nõ secundùm propriã voluntatem: & ꝙ secundùm leges & canones, debet qs iudicare: in quibus videtur voluntas Dei explicata vt per Ioã. de Turrecre.in c.summopere.hic alleg.Henri. Ferran.

[c] ¶ Repellũtur. Exponit ibi gloss. vt quia fuit dies statuta, & nil dixerunt quicquid voluerint.

[d] ¶ Appellari. De iure canonico certũ est hoc: de iure ciuili disputatur hoc in l.j.C.eo.tit.in vlti. glos.& ibi plenius per Cy. Disputationis ratio: quia ab interlocutoriĳs ante sententiam regulariter secundùm leges nõ appellatur. C.quorũ app.non re.ante fi.de appel. super eo.ĳ. & lex vocat hanc interlocutoriam.ff.de appel.l.j.§.j.

[e] ¶ Sententia. Lata post:non enim loquitur de prius lata,& scriptum fuit principi vt insulã assignaret:quod fecit.de qua s.§.proxi.& hoc vult sequens allegatio.Si verò cõsultus fuisset Princeps super sentẽtia ferẽda quę profertur secũdùm eius responsum : si pars habuit copiã relationis,& cõsensit,resistere nõ potest: si non habuit vel cõtradixit : tũc vel appellare poterit:vel saltem refutatorias preces offerre Principi: vt C.e.ti.l.j.ff.de app. l.j.§.j.vbi autẽ.princeps aliquem articulum diffinisset, postq̃ iudex ferret sententiam diffinitiuam, valeret appellatio interposita non directè contra respõsum principis si instante eius responso : alias esset iniqua.

[f] ¶ Forma. Ista & omnes sequẽtes fuerunt Ioan. de Deo vbi s.primo,& plenius secundo.

[g] ¶ In Christo. Hodie non ponimus in Christo: vt patet in forma sequẽ.

quaten⁹. vr̃o me dignemini oraculo edocere, quał̃r ip̃m ius ĩtelligat̃: vel quał̃r oppositionũ diuersitas vel cõtrarietatis pplexitas exoluat̃: vt vñ iura prodeũt, ĩde quoq; ĩterpretatio seu declaratio ꝓcedat. Hęc probant̃ in cõcor. q̃ sunt s̃. §. de quib⁹. ibi: vel si dubitat. & ibi vel super contrarietate. ¶ † Quod si ius non inueniatur expressum, sic relatio fiat.

FOR. ¶ Sãctissimo &c. Nouerit sanctitas vr̃a, ꝙ ĩ cã ipsi mihi à vobis cõmissa opponit̃ ꝙ iudex esse nõ possum, pro eo ꝙ sim cõpater vel patrin⁹ actoris:[a] vel ꝙ mihi nõ credit̃ sic dicẽti, cãm viuę vocis oraculo fore mihi à vobis cõmissam, cũ tuncũq; vester familiaris, & de vr̃a curia sim: nisi id per instr̃a vel testes ostẽdã. Cũ igit̃ isti casus noui sint, nec sint in iure expressi, supplico vt qd iuris in eis sit, vr̃o dignemini oraculo declarare: vt extra de ap. postre mò. & de offi. deleg. cũ in iure. C. de mãd. princ. l. j. extra de frig. fraternitatis. xx. di. de libellis. ĩ fi. extra de no. ope. nun. c. j. & vide s̃. de proba. §. videndũ. ver. quid de auditoribus. ¶ † Cæterum relatio post sententiam sic formatur: præmisso enim loco salutationis & humiliationis. alioquin dicas:

FOR. Notũ vr̃æ celsitudini facio, ꝙ talis de tali crimine capitali corã me accusat⁹, ad plenũ cãę discussis meritis p me deipso crĩne, extitit sñiał̃r cõdẽnatus. Cũ igit̃ ex tali crimine meruerit deportationẽ seu exiliũ, ad qđ est ẽt cõdẽnatus: vestrã rogo magnificẽtiã vt ei insulá vel locũ, vel aliã pœnã, sicut vr̃ę maiestati placuerit, assignetis. Hęc ꝓbant̃. ff. de ĩter. & releg. ĩter pœnas. & l. seq. ĩ prĩ. ij. q. vj. biduũ in fi. ff. qñ app. sit. l. j. ¶ † Et nota ꝙ harũ relationũ exẽplar, est p manũ publicã ptib⁹ dandũ, vt prędixi. Itẽ no. ꝙ quilibet iudex refert sapiẽtibus, cũ qb⁹ deliberat, plenè merita cãę: vt s̃. de reqsi. cõsilij, pro pe fi. sed et auditores gñales palatij dñi papę, q eius vice causas audiunt, eidẽ dño singulaˀitis dubia viua voce referũt, Mosis exẽplo: vt s̃. §. ꝓxi. ver. generał̃r. & etiã sup singulis diffinitiuis. Referũt em̃ qđ petit̃: quał̃r, & q̃tũ in lite ꝓcessum est: qd probatur, qd excipit̃, qd replicat̃, qd implicat̃. & breuiter purè ac fideliter debẽt referre oĩa iura, et ratiões partis cuiuslibet: non alienãdo vel aggrauando vel subijciendo iura partis alteri⁹, q̃ possint ipsum papã mouere: sed staterã in manib⁹ suis gerãt. iij. q. ix. pura. extra de re iu. cũ Bertoldus. ibi: q cũ nobis. vt extra de deci. dudũ. ver. prior autẽ. xlvj. di. oĩs qui. Quo facto collatiõe et deliberatiõe p̃habita cũ alijs auditoribus ibidẽ pñtib⁹, idẽ dñs papa dicit ei, Ita pronũcia: & dat ei potestatẽ & licentiã pronũciandi, quã nõ habẽt alij auditores, sed solũ audiendi & cognoscẽdi, quare auditores vocant̃. vñ & in ꝓnũciatione semp dicit auditor: Facta dño nr̃o summo pontifici relatione fideli, de ipsius speciali licentia & mandato, mihi facto oraculo viuæ vocis ita pronuncio. infrà de sent. §. vt autem. versi. cæterum.

Quis sit relationis effectus.

EFfectus Autẽ relationis seu cõsultationis est, vt cã vel etiã cõsultatiõe pendẽte, nihil debeat innouari vel de causæ meritis inquiri, vel aliqd fieri: ał̃s irritũ id habet̃. C. eo. l. j. extra de offi. leg. c. licet. & de post. prela. bonæ. ij. §. nec nocebat. C. de app. ex illo. ij. q. j. nomẽ. iij. q. vj. multũ. In oĩbus em̃ his, expectandũ est superioris r̃ñsum. vj. q. iij. deniq;. Veruntñ secundũ B.[b] quãuis relatio fuerit per iudicẽ approbata, tñ prius q̃ facta sit, põt ea cõmissa de partiũ cõsensu in causa procedi. arg. C. eo. l. ij. ar. cõtra extra de offi. deleg. significantib⁹.[c] Quid si iudex & vna pars, cõsentit relationi faciẽdæ, altera verò nõ? Videtur ꝙ iudex possit pœnitere: quia certũ est, eũ nondũ retulisse, quãuis referre voluerit. arg. ff. rem ra. habe. amplius. Si verò altera pars consentit: tunc altera parte instante quòd fiat, fiet sibi copia ipsius. extra de app. intimasti. Quid si iam relationem partibus edidit, & postea partes cõsenserunt quòd cognoscat, nec relatio procedat, R̃ñ. locus est pœnitẽtiæ: dummodo iudex consentiat. argu. ff. de pac. ab emptione. extra de regu. iur. c. j. nisi iam fuerit superiori præsentata. argu. extra, de postu. præla. bonæ. ij. §. nec nocebat. arg. contra extra, de offi. deleg. significantibus. Sol. secundùm dominum meum vt in præd. c. intimasti. in fine.[d]

¶ Actoris. Super hoc vide quod scripsi de app. cũ speciali. super iiij. gl. & hoc exemplum nõ fuit Io. de Deo, sed authoris.

¶ Effectus. Scđm B. in decre. licet de offi. lega.

¶ Significantibus. Pro solutione datur hæc in fine vlt. gloss.

¶ In fin. Et ibi scripsi in fin. vlti. glo. scilicet quod ibi iurisdictio erat extincta hic suspensa.

Bald. de relationibus. Rub.

An Iudex in relatione debeat admittere aliquem periurum & calumniatorẽ? Videtur ꝙ non; quia hoc est potius iudicium q̃ consultatio. dic contra, si ex actis apparet. §. de quibus. versic. sed pone ecce.

G. ¶ Auditores palatij domini papæ, debẽt audire & referre, non iudicare, nisi ex mãdato dñi papę. §. pe. ver. fin. G. vide j. tit. proxi.

De remißionibus Rubrica.[e]

SEquitur Videre de remissionibus: in quo videndũ, Quid sit remissio. Quæ in ea sunt cõsyderãda. In qb⁹ casib⁹ sit faciẽda. Qualiter fieri debet. Quid sit officiũ ei⁹, ad quẽ remissio fit. Vltimò de remissione, q̃ fit à superiori ad iudices inferiores dicemus.

Remißio quid sit.

QVid Sit remissio planum est. Est enim remissio id, quod ip̃m nomẽ sonat: qa noĩa debẽt esse cõsona rebus. Insti. de dona. §. est aliud. xvj. q. j. si cupis. Vnde remissio est causæ cõmissæ ad committentẽ facta remissio. extra, de elec. dudũ. j. & dixi s̃. ti. proxi. in prin. & in sequentibus apparebit.

SVMMARIVM.

1. Parte contumace, amplius non citata, an possit superior procedere.
2. Superiori licet delegati sui iurisdictionẽ reuocare.
3. Delegati processus, ante reuocationem iurisdictionis habitus, ratus erit.
4. Iudex sciens causam appellationis alteri commissam, debet ab ea cessare.

In remißione quæ sint consideranda.

QVæ Autem in remissione faciẽda cõsyderãda sint, breuiter supponamus. Et quidẽ cõsyderãdũ est, an fiat partibus cõsentiẽtibus, vel saltẽ nõ appellãtibus: vel an fiat alterutra cõtradicẽte & appellãte. Si enim partes cõsentiũt, vel nõ appellãt, ei statur. extra, de pur. ca. cũ dilect⁹. §. his igitur. ver. j. Et terminus ad cõparẽdũ corã superiore remittẽte partibus præfixus, pro peremptorio est habẽdus: ar. extra, de app. sæpe. §. quia tñ. Si verò fit per appellationẽ, ei nõ credit̃, nisi ex alijs actis siue circũstãtijs roboretur. ij. q. vj. biduũ. C. de rela. l. j. Sed & si fiat altera partiũ absente, etiam per contumaciã: adhuc nõ videtur ei credẽdum, nisi alia probatio adsit: termini tñ assignatio bene valet: vt extra, de testi. cũ olim. ¶ † Vnde & parte cõtumace amplius nõ citata, procedit superior: sicut & iudex remittẽs, poterat cõtumaces absentia nõ obstante, secũdùm Inno. iiij.[f] Ego tamẽ semper cito in audiẽtia. arg. ff. de euic. in fin. quod si pars, quã iudex inferior retulit cõtumacẽ, veniat corã papa vel alio superiore dicens, Domine, nunq̃ fui cõtumax, sed appellãs recessi ab eo: & causam appellationis obtinui à vobis cõmitti alij: tũc superior, si verũ est ꝙ cõmiserit, nõ credet remissioni: sed remittet partes ad iudicẽ, super appellatione obtẽtum, qui de appellatione cognoscet: & an sit reuocãdum vel nõ, quicquid factũ est post appellationẽ: vel etiam si malueritipse superior de his cognoscet. † Bene em̃ sibi licet delegati sui reuocare iurisdictionem. ff. de iud. iudiciũ soluit̃. nedũ expressè, sed etiã tacitè, cognoscẽdo videlicet, vel alij cõmittẽdo.[g] ar. extra, de cõces. præbẽ. quia diuersitatẽ. §. j. extra, de offi. dele. pastoralis. §. præterea. ¶ † Tamen totus processus delegati ante reuocationẽ commissionis habitus, ratus erit. arg. extra, de rest. spo. aud. §. j. Sed & si iudex cõmissionis causam, quæ iam instãte parte cõmissa erat alij, vt de appellatione cognosceret, iterũ postmodum cõmittat alij, & propter hoc inter ipsos iudices sit de iurisdictione cõtẽtio: dicũt quidam sopiẽdã esse, secũdùm decre. extra, de rescr. pastoralis. respõ. j. Tu dic ꝙ ad hunc secũdum iudicẽ, cui commissa est causa remissa, nihil aliud pertinet nisi cognoscere, an causa appellationis prius alij fuerit cõmissa. Nam ex quo de hoc cõstiterit, debet partes ad illum remittere iudicẽ, cui causa appellationis prius cõmissa fuerat: & ad quem ptinet cogno-

¶ De remissio. Rubrica. ¶ Supple causarũ. de remissionib⁹ em̃ personarũ suprà ad iudicẽ delicti non tractat hęc rub. de illa autẽ habet̃ extra, de rapto. c. j. & in aut̃. vt nulli iud. §. si quis verò comprehẽsorum. et no. in cle. de re iud. pastoralis. in glo. sed nũquid de iure. De remissionibus etiã indulgẽtiarum, rubricã habemus, sed nil ad propositum. De remissionibus autem iurium, puta quas facit substitutus instituto rogato de restituẽda: & an diuisio habeat vim remissionis, not. & dicã j. de testa. §. j. ver. itẽ quid si duobus. Nullus autem ex practicis posuit hanc rubri. imò vt dicit author super rub. prox. in prin. Antiqui promiscuè de relationibus & remissionibus loquebãtur. vnde autem huic rub. author traxerit alimentum, dicam super nigro. Sequitur videre, quid sit remissio.

¶ Quæ autem. Inno. iiij. cuius fuit ferè ad literam totus iste §. vt j scripsi post eum de app. intimasti. in j. col.

¶ Committendo. Supple scienter.

cognoscere, an sit sua iurisdictio. Sic enim seruatur in iudice appellationis.extra,de rescrip.dilectus filius.ij.§.fi.¶†Sed nunquid eodem modo iudex,qui causam remisit statim, ex quo scit causam appellationis ab eo interpositæ alij esse commissam:debet cessare,& remittere causam ad iudicem,cui est commissa? Respondeo,si scit vel credit, quòd causa appellationis sit legitima & vera:prudenter facit si supersedet.Si enim processerit & postea constiterit causam appellationis, legitimam esse & veram: cassabitur quicquid per eum factum fuerit:vt not.extra,de app.interposita.& c.Romana.§.si verò.& §.sequen.Si autem pro constanti habet appellationem esse iniustam,securè procedet:eodem etiam modo iudex,cui causa remissa commissa est,si indubitanter confidit quòd appellatio sit iniusta:non obstante quòd causa eiusdem appellationis alij sit commissa,securè procedat:& tenebit quicquid ab eo fiat:dummodo declaretur postea per diffinitiuam sententiam,quòd appellatio fuit temeraria & iniusta: vt not.in præ.§.verò.& seq.secundùm papam.& adde quod est j.§.videndum.Generaliter autem verum est,quod iudex postquam causam remisit,non potest vlterius de causa se intromittere:vt s.titu.proxi.§.effectus.in princip.

SVMMARIVM.

1. ☞Lite pendente,potest fieri causæ aduocatio:qua facta, nō debet prior iudex in causa procedere.
2. Superior an de causa cognoscere debeat, ex vi aduocationis aut reuocationis.
   Pars appellans an sibi præiudicet literas aduocatorias præsentando.
3. Literæ post reuocationem factæ,an valeant.

Remißio in quibus casibus sit facienda.

NVnc Videamus in quibus casibus sit remissio facienda. Et quidem facienda est in omnibus maioribus causis:quæ habent per superiorem tractari.extra,de app.vt debitus.in fi.extra,de bapt.maiores.xij.dist.c.ij.extra,de transac.c.j. de hoc extra,de offi.leg.quod translationem.[a] Item fit quandoq; propter defectum iurisdictionis,quam quis habet semiplenam:vt quia est legatus proconsulis: vel quia est ei tantùm cognitio demandata:vt ff.de offi.procon.solent.& l.si quid.& C.ad l.Corne.de fal.vbi.Item fit quandoq; ex necessitate,puta quando causam committens id iubet.Vt si mādat quòd delegatus pronunciet, si de partium processerit voluntate.Alioquin negotium remittat ad delegantem sufficienter instructum:vt extra,de rescr. ex parte decani.§.petente.extra,de elec.dudum.j.respon.j.& c.scriptum. §.j.versi.& si partes,&c.vel etiam si mandatur,vt intra certum tēpus causa remittatur:vel si certum tempus non adijciatur: vel etiam si mandetur, vt causa sufficienter instructa remittatur:vel etiam si mandetur vt instructa vel non instructa remittatur.Istis enim modis scribi sæpe & similibus consueuit:& tunc iuxta formam mandati,est remissio facienda.Idē quoque est,cùm demandatur testium vel instrumentorum receptio & huiusmodi.Idem etiam est cùm superior reuocat ad se negotium : & iudex sibi processum causæ remittit.¶†Et not.[b] quòd lite pendente,potest fieri aduocatio causæ:& ea facta, non debet prior iudex in causa procedere.extra,vt lite pendente, ecclesia.§.nunc ostendendum.versic.xxxiij.& §.superest.& versi.cæterum licet.sed post sententiam,non potest aduocari:vt v.q.vlti.quod bene.nisi per querelam falsi,hoc per superiorem fiat.C.de fal.querelam.vel per supplicationem, vel per appellationem interpositam,vel per in integrum restitutionem:sed tunc non propriè dicitur aduocari:quid ergo si aduocatio superueniat post latam sententiam, à qua non extitit appellatum? Respon.non valet.nisi fiat per in integrum restitutionem:vel per querelam falsi,vt dixi.¶†Quid si fuit appellatum: tamen aduocatoriæ literæ venerunt,& oblatæ sunt:nunquid cognoscet superior ex vi aduocationis:an verò ex vi reuocationis:[c] vel an pars appellans,præiudicet sibi literas aduocatorias præsentando? Et dicit Vin.quòd sic,si in eis exprimitur aliqua causa,quare superior aduocet ad se causam: quia beneficium aduocationis post sententiam,extraordinarium est : sed si nulla causa exprimitur in eis,non potest præiudicare appellationi:quia etiam naturam appellationis est,vt trahat causam ad superiorem: vt ij.q. vj.anteriorum.& l.appellatione.extra,de appel.ex insinuatione.¶†Quid iuris sit de literis reuocatorijs,& de his quæ postea fiunt:habetur extra,de restit.spol.audi.Item quæ fiunt post reuocationem non valent.extra, de app.vt nostrum.de offic.lega.nouit.aliàs autem si remissio fiat vt iudex à iudicando exoneretur,non valet quod agitur.C.eo.l.j.extra,de offi.dele. c.prudentiam.§.adijcimus.Imò punitur in decem lib.auri.in auč.in medio litis non fieri sacras iussi.§.si verò aliqua.colum.viij.nisi fortè referat: quia non habet plenam iurisdictionem:vt quia est legatus vel proconsul: vel quia tantùm cognitio erat ei demandata:vt auditoribus palatij domini papæ:vt s.titu.proxi.§.qualiter.versi.fi.ff.de offi.procon.solent.& l.si quid.& in prædicta l.vbi.vel quia erat pedaneus:vt ij.q.vj.ca.diffinitiua. §.item cum certa.nec tenet remissio sine causa facta:vt C.de peda.iudi.l. iij.& nota quòd tunc demum remissio vel etiam relatio tenet:cùm fit per suum iudicem:aliàs contra.extra,de offi.leg.licet.quamuis quandoque legatus apostolicę sedis,negotium examinet vt super facto plenius papam informet:licet in eo iudex non sit: vt extra,de appella.constitutis.in præsentia nostra.Archid.claro modo.[d]

SVMMARIVM.

1. ☞Iurisdictio an & quando lapsu statuti temporis,finiri dicatur.
2. Terminus per iudicem à quo appellatur pręfixus, quo partes habeant coram superiore prosequi,dicitur peremptorius.
3. Terminus prosequendi coram superiore causam, quo casu non debeat assignari appellanti.
4. Causa appellationis, an debeat causam principalē præcedere.
   Termini assignatio in causa appellationis, qua ratione fieri dicatur.
5. Superiore,ad quem causa remissa est,appellantem citante in causa principali nulla mentione facta de appellatione an sibi sufficiat excusatorem mittere.
6. Causa intra certum tempus alicui commissa decidenda,an possit ab eo,cui commissa est,intra tempus statutum remitti.
7. Reus,contra quem facta est remissio extraordinaria,aut non legitima,venit absoluēdus : & ad suum ordinarium remittendus.
8. Partes, quibus casibus possint in causa appellare, & super appellatione literas impetrare, non facta mentione de remissione.
9. Actor quo casu non admittatur,de cætero ad probandum de eo,de quo voluit causam instrui.
10. Iudex non dicitur,priusquam incipiat iurisdictione vti.
11. ¶Causa semper est ab eo, cui commissa est, remittenda.

Remißio qualiter sit facienda.

VIdendum Restat, qualiter remissio facienda sit.Et quidem is, cui sub aliqua formarum s.proxi.§. præscriptarum præscriptum est, debet exequi fideliter quod mandatur: siue debeat testes & instrumenta recipere, siue causam examinare : & siue intra certum tempus,siue non certum remittere debuerit : faciat sicut est ei iniunctum.Vt igitur sibi certum tempus præfixum fuerit,intra quod expediat quod mandatur : alioquin causam remittat,&c.eo lapso siue perfecerit quod iniunctum extitit : siue non citet partes, vt die certa peremptoriè compareant coram eo ad videndum & audiendum remissionē, quam facere intendit:prout in mandatis receperit: & tunc siue venerint,siue non, potest & debet ratione suæ iurisdictionis, semper post terminum etiam in infinitum,nisi ab eo reuocetur mādatum, remissionem facere,& certum diem ad comparendum sufficienter coram superiore partibus assignare:extra,de app.cordi.extra, de accu.§.fina.secundùm formam positam extra, de test.cùm olim,in fi.& c.ad hoc.aliàs incipit,præsentium.§.cæterum.[b] lib.vj.& de do.& contu.c.fi.quem etiam terminū debet eis postea significare,si absentes sunt, & reperiri possunt:alioquin hoc faciat publicari,vel ante domum vel in ecclesia contumacis: vt extra, de cleri.non resid.ex tuæ.de do.& contuma.c.fina. & de eo, qui mit.in possess.causa rei seruan.c.fina.[c] ¶†Non enim iurisdictio eius finita est per lapsum[d] statuti temporis:quia licet id verum sit,quo ad causæ examinationē & diffinitionem : non tamē quo ad faciēdā remissionē, vt j.apparebit quā & intra ipsum tēpus facere nequit quādoq;:vt j.versi.hoc

a ¶Translationē.licet s.dixerit per superiorē tantùm:tamē omnes concordantiæ de papa loquuntur.& sic loquēdo,sicut subtilizauit author,& bene,diuidēdo relationes à remissionibus:vt dixi s.ti.proxi.in princ.sic hic distinguere debuit inter remittere & referre.Absurdum enim videtur,ꝙ causam remittat is,qui nil habet cognitionis vel iurisdictionis in causa:vt ipse author fatetur j.versi.fi.Remissio enim sonat in quādam necessitatem adeūdi ad eum, ad quē fit:vt patet per inferiora.nūquid si vacāte vno episcopatu,petatur à legato vel archiepiscopo ꝙ vniat illū alteri episcopatui,remittet illos ad papam.Itē quæritur si ab eorū altero petatur ecclesia erigi in Cathedralē : vel petit illegitimꝰ dispēsari per episcopum ad sacros:nūquid isti,& his similes remissi ad papā ire tenebuntur? absit.Nō diceret ergo legatus archiepiscopus vel episcopus prædicti : remitto vos ad papā:sed diceret,nō possumus quæ petitis : sed si ad hoc intēditis, requiratis papam.& istud secūdum possunt omittere.Textus ergo hic alleg. non dicunt causas remittēdas,sed referēdas.quod intelligi debet secūdùm decre.j. de transla. vbi dicitur proferēdas:quod etiā sonat inde ferendas. Fateor ꝙ etiā ī his terminis, est dare casum quo procederet vera remissio, s. arctans partes ad eūdum,s.qn̄ duodecim episcopi audiuissent causam criminalē; ad depositionē episcopi, qui sicut habēt illā instructā ad papam remittere ; sic & partes ire.iij.q.vj.accusatis.cū ij.capitulis seq.v.q.iiij.duodecim.& pro tāto dixeram, qui nil habet cognitionis &c.

b ¶Et not.Hic incipit glo.Vin.

c ¶ Reuocationis. Debet dicere appellationis. ponit Vinc.de procura. auditis.

d ¶ Modo. Propter duas decr.titu.quæ incipiunt consti.in tantum expressit.

etiã eſt notãdũ.& hoc probat ſecũda pars mãdati,
cũ dicit : alioquin cãm remittas,&c.quaſi dicat: ſi
intra dictũ tp̃s cãm nõ expedieris , ipſam nobis re-
mittas.Hũc quoq; terminũ iudex aſsignare pote-
rit,ſicut puto : licet in literis cõmiſsionis nõ fuerit
id expreſſum:vt in præ.cõcor.¶†Eo enim ipſo ꝙ
ei aliquis articulus cõmittit̃, videt̃ per cõſequẽs cõ-
miſſum,ꝙ partes ad priorẽ remittat iudicẽ:ne cau-
ſa abſq; termino remaneat.Nã &,quod pl⁹ eſt,iu-
dex à quo appellat̃, pręfigit terminũ partib⁹,quo
corã ſuperiore proſequãtur appellationẽ:extra,de
app.perſonas.Multò fortius id põt,vbi nõ eſt ap-
pellatũ,[a] & talis terminus aſsignatus intelligit̃ per-
emptorius : vt s̃.§.quæ autẽ. Demũ ad ſuperiorẽ,à
quo mandatũ recepit , ſcribat qualiter tale mãdatũ
ab eo recepit: ponẽdo illud de verbo ad verbũ : &
cõſequẽter inſerat,qualiter proceſsit:& quicq̃d fe-
cit vel facere nequiuit.extra,de elec.dudũ.j.§.cùm
autẽ.nihil falſitatis adiungẽdo:ſed cuncta purè &
fideliter referẽdo.iij.q.ix.pura.extra , de re iud.cũ
Bertholdus.verſ.qui cũ nobis omnia fideliter,&c.
& de do.& cõtu.cùm olim.Poſtmodũ etiã adiun-
gat,qualiter cauſam ipſam iuxta formã mãdati tra
diti ſibi,remittit.& alia,quæ habes j.verſi.in ſum-
ma.ibi:quia & ſi nõ plenè,&c.Vltimò verò dicat,
qualiter terminũ,& quẽ partib⁹ aſsignauit ad pre-
ſentãdum ſe corã ſuperiore vel ad audiẽdam ſentẽ
tiam,vel ad aliud:prout natura cauſæ & forma mã
dati requirit.¶†Verũ[b] ſi priusq; is,cui teſtiũ rece-
ptio vel aliquis articulus cõmittit̃,procedere inci-
piat, appellatur ab eo iuſta cauſa expreſſa, de qua
tamẽ dubitat̃ an ſit vera,& quã appellãs ſe nõ ob-
tulit probaturũ:ſi poſtea procedat, & cõtingat eũ
remittere negotium ad ſuperiorẽ:nõ poteſt aliquẽ
terminũ appellanti aſsignare.quod ſic probo.In
cauſa enim appellationis,ſ.vt eam proſequatur,nõ
poteſt:cùm ei nõ detulerit.[c] Sed ſi poſt appellatio
nẽ proceſſerit in articulo ſibi cõmiſſo . Itẽ in cauſa
principali, ſuper cuius articulo proceſsit, nõ po-
teſt.fruſtra enim ibi nõ aſsignaretur : quia in ea nõ
procedet̃,niſi prius inquirat̃ de veritate appellatio
nis:vt extra,de app.vt debitus honor.& c.interpo
ſita.quod adeò verũ eſt , ꝙ ſi delegãs fortè ignorãs
procedat in principali,quia delegatus nihil ſibi ſi-
gnificauerit de appellatione facta à ſe, nõ valebit
proceſſus eius:quia dolosè aduerſari⁹ tacuit appel
lationẽ aduerſarij:quã ſi dixiſſet,iudex nõ proceſ-
ſiſſet,vel procedere nõ debuiſſet,cõtra nõ legitimè
citatũ,& ordine peruerſo.†Cùm cauſa appellatio-
nis debuiſſet cãm præcedere principalẽ.ij.q.vj.§.
diffinitiua.ver.ſi prolatã.& in præ.c.vt debitus.&
eo.ti.interpoſita.ff.de iudi.ſi prætor.Si verò nullã
cauſam aſsignaſſet ſuæ appellationis,quã ante ſen
tẽtiã emiſit,cùm cõſtet talẽ appellationẽ nullã eſſe:
vt in pręd.c.vt debitus.nũc bene poteſt aſsignare
terminũ:licet ea parte præſente tenuerit tãtũ rece-
ptio teſtiũ : quia termini aſsignatio fit magis rõne
iudicis,ad quẽ appellat̃,q̃ ei⁹,à quo appellat̃,ſecũ
dùm papã,q hoc no.extra,de accu.c.fi.[d] ¶†Itẽ no.
quod ſi ſuperior,ad quẽ eſt cauſa remiſſa,citet ap-
pellãtẽ in cauſa principali,nõ facta mẽtione de ap-
pellatiõe : ſufficit ſibi excuſatorẽ mittere.quod dic
vt s̃.de cita.§.ſequit̃.verſi.poſtremò.[e] Hoc[f] quoq;
ſciẽdum eſt, ꝙ ſi mãdetur alicui ꝙ remittat cauſam
inſtructã,& etiã quocunq; de modis dictis s̃.§.pro
xi.ſemper ſufficit cauſam remittere cum ea inſtru-
ctione,& cũ illis actis,quæ iudex recepit,& q̃ par-
tes voluerint & potuerint producere corã eo , etiã
ſi nõ ſit plenè inſtructa:& ſemper poteſt remiſſor
partibus certũ terminũ aſsignare,quo corã ſuperio
re cõpareant, vt prędixi.¶†Hoc etiã eſt notãdum,
ꝙ is,cui cauſa,ſeu aliquis articulus intra certũ tẽpus,
puta ſex mẽſium decidẽdus cõmittitur , aut alio-
quin remittat,&c.nõ poteſt illud intra tẽpus remit
tere ; quod ſi fecerit,nihil agit,niſi de cõſenſu par-
tiũ fiat:etiã ſi penultima vel vltima die termini re-
mittit.et ſic curia ſeruat.[g] Et eſt ratio,ꝙ totũ ipſum
tẽpus,eſt datũ ad id,quod iniungitur, finiẽdum,&
nõ ad remittẽdum.Vnde ſi intra illud fiat remiſsio,
nõ valet:tũ qa à nõ ſuo iudice fit:vt extra,de iudi.

at ſi clerici.tum quia fit cõtra formã mãdati.extra,de reſcr.cum dilecta.ad
finẽ.tum quia prohibitæ ſunt remiſsiones,cauſa iudicij detrectãdi factæ:
vt s̃.§.proxi.ibi:vel autẽ &c.Et ideo q̃tumcunq; impediatur iudex,non
valet remiſsio intra hoc tẽpus facta:niſi fiat de partium cõſenſu.arg.ex-
tra,de offi.deleg.de cauſis.[h] ¶†Sed quid ſi fiat intra id tẽpus? Rñ. ſi reus,
contra quẽ facta eſt,comparuerit coram eo,cui facta eſt,hoc obijciens co-
ram eo:abſoluẽdus eſt de iuris rigore,& ad ſuum ordinarium remittẽdus:
cùm cauſa ſit in curia per reuocationẽ vel per appellationẽ, vel per alios
modos,per quos cauſæ ad ſuperiorem referuntur,qui non interuenerũt,
nec per hanc remiſsionem,quæ nulla eſt,vt dixi,& quæ partes per con-
ſequẽs non adſtringat.arg.extra,de elec.bonæ.ij.in fi.per quod etiam ap-
paret,ꝙ ſi reus non cõpareat,non eſt contumax reputandus. Verũ ſi am-
bæ partes ſufficienter inſtructæ,ad diem ſibi aſsignatam compareant co-
ram papa,ſatis æquum eſt,& ex mente mandati colligi poteſt,quòd papa
cauſam audiat,vel alij audiẽdam committat:& maximè vbi reus non ha-
bet alium iudicẽ,quàm papam:& ſi remiſsio nulla ſit,certum eſt tamen ꝙ
papa actori impetranti voluit prouidere,& ad ſe,ſi per illum , cui hoc cõ-
mittebat,nõ diffiniretur negotium , finaliter reuocare. Æquum igitur eſt,
vt ex quo partes præſentes ſunt,in negotio procedatur.arg.ff.ſi cer. pet.
quidam.ff.de no.ope.nunc.l.j.§.& poſt operis.nec debet actori præiudi-
care,quod per iudicis imprudentiã fit.arg.extra,de emp.& vend.c.fi.Nec
obſtat ſi dicit reus,Modis omnibus peto ad papã remitti.Poteſt enim ſi-
bi reſpõderi,Frater,non eſt malitijs hominũ indulgẽdum:qui nihil allatu-
ri ſunt,niſi vt officiant.ff.de rei vend.in fundo.extra , de reſcri.plerumq;.
Ex hoc enim nil aliud referes,niſi quandam dilationẽ malitioſam: cùm &
ſtatim negotium poſsit ſub eadem forma cõmitti:& remiſsione ad curiã
legitimè facta,neceſſe haberes iterum ibi comparere & reſpõdere:nil er-
go conſequeretur,niſi malitioſam dilationem:& ſic forſan contra conſciẽ
tiam detineret alienum.Vnde æquius eſt , vt tunc in curia reſpondeat , &
procedat cùm partes ibidem præſentes ſint , & ſufficienter inſtructæ : vt
dixi.& cùm papa ſit ordinarius ſingulorum.ix.q.iij.cuncta.extra,de foro
compe.c.fi.nec pro alia cauſa illuc venerint, vt pręd ixi:ideoque iudicium
reddetur in inuitum.ff.de verb.obli.inter ſtipulantem.§.j.Cautum igitur
eſſe oportet eum,cui ſub pręd icta forma ſcribitur.Nam intra tempus de-
putatũ non poteſt remittere:nec poteſt illud in cauſa procedere,niſi prius
conſenſu partium fuerit prorogatum:vt in prædi.ca.de cauſis.& j.ver.in
ſumma.vnde tẽpore elapſo,& non intra illud,ſiue proceſſerit,ſiue nõ,cau-
ſam remittat.¶†Et ſcias ſecũdùm Inno.quartum[i] quòd in omnibus cau-
ſis poſitis s̃.§.proxi.licet partibus ex cauſa appellare,& ſuper appellatio-
ne ſua literas impetrare,non facta mẽtione de remiſsione à primis iudici-
bus faciẽda : quia nec ſemper præcipitur remiſsionẽ fieri propter hoc ꝙ
ſuperior velit de negotio iudicare: tunc enim oportet de remiſsione fieri
mentionem.argu.extra,de app.vt noſtrum.de offi.deleg.ſuper quæſtio-
num.§.verum.verſi.cum autem.imò quãdo fit,quia partes non confidũt
de iudicibus in diffinitione , licet confiderant in cauſæ examinatione.ex-
tra,de reſcrip.ex parte decani.& de elec.dudum.j.Sed & quandoque ex-
pedit in vno loco inquiri de vno articulo , & in alio loco ſententiari.ex-
tra,de electio.ſcriptum.¶†In ſumma[k] nota quòd vbi negotium intra cer
tum tempus inſtruendum mandatur, et poſtea remittendum:hoc tempus
pro peremptorio habetur : ita quòd etiam coram iudice,ad quem fit re-
miſsio , neutra partium admittetur de cætero ad probandum , ſecundùm
ea,quæ not.j.de ſent.§.nunc videndum.verſi.illud autem. Et propter hoc
dicũt quidam quòd ſi alicui committatur vt intra certum tempus inſtruat
cauſam : & ex tunc cauſam inſtructam remittat : ex quo repræſentata eſt
iudicialis commiſsio,iudex aduenıẽte fine termini præſtituri,etiam nulla
inſtructione in cauſa recepta,& etiam reo intra ipſum terminum non cita
to,poteſt tunc citare reum,& ei diem præfigere,quo coram delegato cõ-
pareat,in negotio proceſſurus.extra,de teſtib.cùm olim.Nec poteſt reus
dicere ſe grauari:quia actor ſuper eo,ſuper quo voluit cauſam inſtrui,nõ
admittetur de cætero ad probandum:imò ei perpetuum ſilentium impo
netur:& ſibi imputet,quia intra certum terminum non probauit.argu.C.
de inge.ma.diffamari.& extra,de reſtit.ſpo.frequens.§.pen.& de proba.
licet.reſpon.j.ver.ſuper quo.Nec obſtat ſi dicitur ꝙ ordo in reſcripto cõ-
miſsionis cõtentus,ſcilicet vt primò inſtruatur,& poſtea remittatur,omiſ
ſus fuit : ideoque non valet remiſsio.Nam bene eſt cauſa inſtructa,quia
cõtra cõtumacem ſentẽtia ferri poteſt. Vel dic hoc,ꝙ occurrũt duo prin-
cipalia mandata:vnũ de inſtructione:aliud de remiſsione.Vnde ſi iudex
nõ potuit primũ propter negligẽtiam partis exequi : quod nec ab eo ſo-
lo,ſed à parte,quæ probare habet,dependet,tenetur ſaltem ad ſecundum,
ſ.ad remiſsionem faciẽdam : quod ex ſe ſolo depẽdet.arg.extra,de reſcri.
conſtitutus.reſpõ.j.& de do.& contu.cùm dilecti.§.præterea.verſi.j.ex-
tra,de offi.dele.cum ſuper.Alij dicunt,& fortè melius,ꝙ ſi iudex prius ci-
tauerit partes ad cedendum ſuper inſtructione negotij, nõ poteſt ipſum
remittere:quia nec merus citator eſt.¶†Sed nec iudex eſt,priuſquã inci-
piat iuriſdictione vti.extra,de offi.delega.relatum.& c.gratum.extra , de
reſcript.paſtoralis.in fine.Poſtquam autem partes citauerit, poteſt fortè
negotium ipſum remittere:quia & ſi non plenè remittit,tamen,prout po
teſt,inſtructum ſ.quia dicit,quomodo citauit partes,& quomodo obtulit
ſe paratum ad procedendum , & quomodo actor procedere noluit : &
etiam ſi expedierit,dicet,quomodo dedit reo poteſtatẽ dicendi quicquid
vellet:

a ¶Appellatum.Secundùm Inno.vbi pa.et infrà.
b ¶Verum. Reaſſumit verba Inno.
c ¶Detulerit.Nõ videtur hæc ſufficiẽs ratio:de app.oblatæ.in prin.& eo.ti.de app.lib.vj.
d ¶C.fin.vbi in glo.quæ inci.dicit Inn.hoc dicẽdo remiſi.
e ¶Poſtremo. Vbi poſuit quid in eodem c.de hoc notauit Innoc.
f ¶Hoc . Inchoant verba Inno.& Hoſti.quæ ſcripſi in c.intimaſti.ad fi.primæ col.verſ.etiam circa.& durãt hæc vſq; ad verſicu.in ſumma.
g ¶Seruat.Dixit Hoſti.vbi s̃.quòd hoc ſibi de facto acciderat.
h ¶Cauſis. Vide ſimile quod no.s̃.de cita.§.j.ver.ſed pone papa. & quod ibi dixi.
i ¶Quartum. Vbi ſuprà.
k ¶In ſumma.Incipiunt verba Inno.vbi dicitur de hoc in fine.

vellet: & sic de alijs factis vel omissis. Sed cōtra: qa nō valet remissio.ni si plena: imò puniendus est iudex cōtra faciēs, vt C. de relat. nec causas. C. de legi. l. ij. & l. humanū. et extra de elec. dudū. j. §. cū aūt. Sed dic illud verū esse qn̄ fieri pōt: & est qđ iudici valeat imputari: al's aūt sufficit facere qđ pōt. xxij. q. ij. faciat homo. ff. de reg. iu. impossibiliū. extra de pac. c. fi.[a] ¶ † Sed nunqd iudex ad quē talis cōmissio impetraт, debet condēnare in expēsis actorē si fecit citari reū, & nullā probationē induxerit sup instructione causæ? Rn̄. sic. ar. de rescri. cæterū. in fi. & c. fi. in fi. & de dol. & cōtu. finē. semper etiā debet cām remittere, ex quo sibi iniunctū est, licet aliqui cōtradicant. extra de rescri. cū dilecta. Alij dicūt hunc terminū vim peremptorij non habere: verū vbi mandaт φ iudex cām instructā vel nō instructā remittat,[b] cessant prædictæ opiniones: hic enim nullus error est, si iudex cām nō instructā remittat: cū hoc sibi expresse mandeт: & tūc facta remissione, poterit iterū noua relatio dari impetranti: quia nec expressè nec tacitè cōsensisse videт, hunc terminum peremptoriū esse: scđm ea que no. in præ. ver. illud autē. & s. vers. in summa. imò cōtrariū innuit pars illa mādati. qua dicit φ etiam nō instructā remittat: nisi fortè aliud esset actū. Nisi dicas φ is qui dilationē obtinuit, probare potuit, sed qa neglexit, sibi debeat imputare, vt patet s. ver. in summa. hoc no. Inn. extra de app. super eo.[c]

SVMMARIVM.

1. ☞ Sigilla in literis incognita quo casu sint probanda vel non.
2. Altera partiū tantùm corā superiore præsente, an possit ipse superior remissionem admittere.
3. Remissione facta superior ad quē fit debet eā & singula diligenter examinare.
4. Remissio iudicū ad curiam missa, an fidē faciat vt eorū literis credatur.
5. Literis iudicum vel executorū quo pacto sit credendum.
6. Iudice vel executore testificante coram se appellatum esse, an sit eis credendum.
7. Clausula specialis in rescripto apposita, reddit illud quandoq; fide dignum.

Officium illius ad quem fit remissio quod sit.

VTile Censemus esse dicere qualiter se habebit is ad quē negotiū remittiт. Et quidē ipsa remissiōe recepta prius q̄ eā aperiat, citabit partes, vt cōtra eius apertionē obijciāt, qđ de iure viderint obijciendū, φ si nihil opponāt, ipse partibus presentib⁹ aperiat, & terminū ad recipiendū copiā de illa prefigat. vt cōtra eā possint obijcere qđ libebit, vt extra de pcu. in nostra. sed si temere dixerint punienт, vt extra de poe. dilectus. puta in expēsis, & aliter. ff. si qs ius di. nō ob. l. j. sed & si pponaт, ipsam nō fore aperiendā: & super hoc diutius disputeт iudex ex cā sibi ipsi aperire pōt: nō tn̄ partibus: quemadmodum & in attestatione fieri cōsueuit. De apertione aūt remissionis debet fieri publicū instr̄m in quo describanт signa, literæ, seu characteres sigillorū sub quib⁹ mittiт intro clusa. ¶ † Quid si sunt sigilla incognita? Rn̄d.[d] Si partes stent eis corā superiore bene est, vt j. ver. sed nunqd. alioquin est pbatio eorū faciēda. extra de cle. pere. c. j. de fi. instr. qđ sup his. Si aūt sint duo vel plures eis crediт postq̄ imposita eis erit fides: adhibitis aliquib⁹ iuratis q ea recognoscāt. q̄ dic vt s. de pb. §. videndū. ver. x. ¶ † Quid si altera partiū tantū corā superiore psens est? Rn̄. Poterit supior si sibi videaт cōsiderata qualitate psonæ & negotij, de quo agiт recepto iuramēto partis, φ talis fuit facta remissio ipsam admittere. ar. extra de iureiu. c. fi. de pc. ex insinuatiōe. & c. in nostra. & imputet sibi pars q̄ nō ibi venit. ar. extra de app. sæpe. & de ele. statuimus. li. vj. ¶ † Remissiōe verò aperta superior ad quē fit eā, & singula diligenter examinabit: quo facto vel admittet, vel repellet actorē. vel reū ad pbandū, vel approbādo put sibi de iure videbiт faciendū. vel cassabit pcessum. remittēs si eū inuenerit ex tenore remissionis, vel aliter cōtra ordinē iuris factū, vel in se repugnantiā cōtinere, vel etiā secundū illū ad vlteriora procedet: si eū inuenietritè factum, vt extra de pur. cano. c. cū dilect⁹. §. his igiт. Qđ si plena sit remissio pcedet ad sententiā: alioquin nō, vt extra de elec. dudū. j. §. cū aūt. Si altera pars sit tātū præsens, vt iura cōtumacis & rōnes cōtineanт in remissione, poterit pcedere superior ad sn̄iam: aliàs nō, vt in præ. §. cū aūt. Cū em̄ quęlibet pars cū actis suis debuerit cōparere in termino sibi assignato: nō debet cōtumax vlterius expectari. C. de iudi. properandū. §. si aūt. sed ipsius absentia Dei præsentia repleaт, vt extra de do. & cōtu. veritatis. & de eo q mit. in pos. cā rei seruādæ. eū qui. ¶ De officio aūt ei⁹ ad quē cā p appellationē deferт, dicā j. de ap. §. de officio. ¶ † Sed nunqd remissio iudicū ad curiā missa, fidē facit vt videlicet credaт literis eorū super his quæ domino papæ super processu scribūt? argu. quòd sic: in præd. §. his igitur. & de exces. præla. inter dilectos. §. præterea. & c. ex literis. §. j. versi. fi. & de accus. cū dilecti. §. j. ver. mandamus. & de dolo & contu. veritatis. §. nos igitur. & de offi. deleg. cùm olim. §. præterea. arg. contra, extra de probatio. quoniam contra. & ff. de custo. reo. diuus. Nam etiam literis cardinalium non creditur, vt nota. supra de teste. §. primo. versic. item quòd fuit. Soluit do. meus in prædict. §. his igitur. φ remissioni vni⁹ iudicis non creditur, vt ibi in prædi. c. quoniam cōtra. & hoc videtur mos curiæ approbare, secundū eū.[e] Vel potest dici φ remissioni vnius iudicis ab vna parte exhibitæ creditur tanq̄ authentico, seu instrumēto publico si altera pars præsens non cōtradixit, argument. in prędicto §. his igitur. & ff. de procurat. si procuratorem. Cuilibet enim creditur contra se, vt ff. de interroga. actio. de ætate. & xiiij. q. ij. §. j. Vbi verò non est pars, nec remissio habet sigillum notum & authenticum ei non creditur. argumen. extra de dolo & contuma. c. cùm olim. & de cleri. peregri. cap. j. Si verò tale sigillum haberet standum est ei, nisi pars altera contrarium probet: ad quod est admittenda. argumen. extra de electio. cùm inter R. seniorem. §. fina. & c. scriptum. §. primo. & de fide instrumen. c. secundo. Inocen. Papa quartus notat extra de probatio. post cessionē. & B. Compost. cum eo super decreta. de elect. statuimus. libro sexto. † quòd literis iudicum vel executorum creditur, si sint duo, vt extra de testibus. cùm à nobis. & de concess. præben. accedēs. & de accusa. cùm dilecti. in fine. Et hoc locum habet, si literæ confectæ sunt in modum actorum, designando videlicet loca & tempora, vt c. quoniam contra. Secus si per modum relationis seu remissionis, cui nō creditur, nisi multa interueniant, quæ prędiximus, scilicet φ fiat parte altera pręsente, & copiam eius recipiente: & alia de quibus habes extra de appel. intimasti. & C. de releg. l. j. ij. & iij. Idem tamen B. not. super decret. extra de rescript. capitulum.[f] φ creditur literis Abbatis, dicentis se de mandato apostolicæ sedis fecisse aliquem recipi in canonicum alicuius ecclesiæ. Nam ministro creditur, in facto sibi commisso, scilicet φ faceret eum recipi. ar. ff. de reb. eo. qui sub tut. vel cura sunt. l. magis. §. nec tamen. argumen. tamen contra: in ea. l. §. item prætor. versicu. nec nimium.[g] Tu dicas φ sigillo vnius iudicis delegati vel ordinarij, vel etiam executoris partes iudicis assumentis, negotium remittentis creditur q̄tum ad hoc vt credatur negotium remisisse: & vt causa in curia vel coram superiore agaт: vt in primis concordan. non tamen q̄tum ad contenta in remissione, seu q̄tū ad actitata iudicialiter coram eo: etiam si ipse voce ppria, sic esse asserat: nisi q̄ten⁹ legitimè &c. vt in prædicto c. quoniā cōtra. Vbi verò nō iudicialiter executor pcessit, sed certum ministerium sibi iniunctū exequitur: tunc postq̄ de suo sigillo constat, satis in hoc sibi soli creditur referenti: cùm in hoc magnum pręiudiciū non versatur. Nam & coram superiori partes poterunt suam iustitiam consequi, & hoc curia seruat, quicquid do. meus Hostien. supra not. & sic intelligitur pręd. §. nec tamen. & arg. extra de appel. cùm parati. cum suis concordan. multùm enim interest inter ista, vt extra de offi. deleg. c. fi. in fi. ¶ † Quid ergo si iudex vel executor testificentur corā se appellatum esse? Respon. ei non creditur soli: nec etiā duobus si in formā relationis seu remissionis scribant. secus si in formam actorum, vt pręmisi, secūdùm B. quamuis & hoc fortè de iuris rigore valeat impugnari. nam non creditur testimonijs, vt ff. de testibus. l. iij. §. item diuus. & extra de cohab. cle. et mul. tua. nisi fortè producerentur in testes, scđm ea que no. in prędic. ver. item φ fuit. argu. tamē φ vni credatur: extra de appel. cordi. in princ. ver. in quibus. libro vj. Consulo igitur iudicibus vel executoribus negotia referentibus seu remittentibus siue testificantibus, vt processus seu acta coram se habita per manum publicam scribi vel saltem authentico sigillo faciant sigillari: & sic scripta seu sigillata remittant: remissionis autē literā suo sigillo sigillēt. ¶ † Illud autem certum est quòd vbi in rescripto illa clausula apponitur: quicquid autem inde feceris nobis per tuas literas, tuo sigillo sigillatas studeas intimare: tunc tali inscribenti creditur propter formam iniuncti mandati. Quibus autem sigillis creditur, not. supra de probatio. §. videndum. versi. x.

E

[a] ¶ C. fi. Vel illud verū qn̄ sponte defert. sec⁹ si mādatum eū arctat ad id.

[b] ¶ Remittat. De qua forma s. p. xi. §. post princ.

[c] ¶ Sup eo. q. s. in summa. circa totum, ibi vide.

[d] ¶ Vtile cēsemus. Rn̄. scđm Host. vt scripsi in dec. intimasti. super vers. exēplū. vbi vide etiā ver. seq.

[e] ¶ Eū. Vt ibi scripsi ī gl. no. scđm Hostī. & ei⁹ etiā est quod sequiт vsq; ad ver. Inn.

[f] ¶ Capitulū. Vbi scripsi post glo. ad fi. j. col. versi. sed queritur.

[g] ¶ Nimiū. Vide qđ dixi s. de teste. §. nūc tractādū. ver. hoc autē. in fine.

a ¶Quæstionis. Apertius apparet intricationis exemplū de except. dile. quod facisse intelliges per id qđ ibi dixi super vlti. gl.

b ¶Forma. In formulario Romanæ curię, sub tractatu reuocatoriarū habentur hæ formæ. & vide j. de appel. §. de officio. viij. columna, versicu. cæterum si remissio.

Bal. de Remissio. Rub.

Nota ꝙ totus processus delegati factus ante reuocationem commissionis, valet. §. quæ autem. post prin. G.

¶Nota ꝙ iudex postꝗ̄ cām commisit, non pōt vlterius se intromittere. eod. §. in fin. Gul.

¶Not. ꝙ remissio fit vel ꝓpter causę arduitatem vel ꝓpter defectum iurisdictionis, vel propter formam mādati, vel ꝓpter iudiciū alibi cœptū. §. nūc videamus. ꝑ G. facit extra de ordi. co. c. tuā. ff. de libera. cau. l. cognitio. §. 1. si plures. G.

¶No. quòd ille, q refert, potest assignare ptib⁹ terminū ad comparendum corā eo ad quē remittit. §. videndū ꝑ G.

¶Not. ꝙ si mandat alicui ꝙ remittat causam instructā: sufficit ei si mittat cū ea instructionē, quam recepit ꝗ̄ partes voluerunt & potuerūt ꝓducere. ver. hoc quoꝗ̄ faciēdū. qđ no. G.

¶Nō creditur ei ꝙ dicunt iudices in forma remissiōis: secus si in forma actoris. §. pe. ver. pe. et fin. G.

c *Incipit tertia Particula, Secundæ partis, de Sententia, & de his, quæ ipsā sequuntur. Rubrica.*

Pile⁹ quarta sua parte rubrica pe. posuit de sententia diffinitiua. Tan. sua quarta parte in prin. posuit successiuè tres rub. quas ꝓsequēdo author hoc innuit. primò de sen. & interlo. scđò ꝗ̄ snīa est ipso iure nulla. tertiò qūo valida subleuet: & qūo de falso agat. Rof. de act. in fac. ex re iud. Vber. de Bo. de snīa ordinarij & delegati. char. ij. & iij. & Ioā. de Deo de his rub. pe. & antepe. v. lib. cauil. Et hęc respiciūt ēt rub. j. ꝓxi. & ipse Ioan. de Deo. lib. vij. ponit primā de sententia & īterlocutiōib⁹. & li. j. iudic. ponit ru. de prolatiōe snīę. Vber. de Bo. & Baga. ī cauil. ponūt duas rubri. primā de exceptionibus post snīam: et secūdā de impedimentis executiōis, et de nullitate, & de annullatione snīæ. Bonagui. ineptissimè locauit materiam istā. in scđa em̄ pte ītra formas libellorū posuit tractatū de appellationib⁹: & demū de sententijs et ipsarū nullitate & iniqtate cùm post suam quartā ptē finito tractatu testiū et depositionū, illas duas & secūdā prīo ponere debuisset. Ægi. de formis snīarū ponit lxviij. c. & se. & c. lxxix. de ipsius nullitate ponit ī lxxiij. Alb. Gal. ponit ru. de sententijs. Nepos de Mō. al. posuit rubricā cōtra snīas & de eis retractādis. Guid. de Su. ponit rubricas de snīa ferēda: & ipsi⁹ nullitate, & qs de illa cognoscat. Gallic⁹ posuit rubricam de sententia diffinitiua.

d ¶Discutiamus. Querūt aliq an diffinitiua snīa sit de actis causæ. Et vr̄ ꝙ nō: qa lex ij. C. vt li. pē. ponit ꝓnunciationē & acta vt diuersa. Ad idē C. de app. l. à ꝓconsulib⁹. Bn̄ facit ēt decr. qm̄ cōtra. de proba. vbi vniuersa iudicij acta cōscribant. videlicet &c. & sub illis vniuersis actis, nō ponit diffini

S V M M A R I V M.

1 Remissio facienda est, à quo appellatum est quū in forma iudicij procedebat.

2 Forma rescripti circa iudicia, quū remissio facienda, non potest propter dubiū facti determinari.

3 Dicēte aliquo appellatū ante diffinitiuā, si hoc falsum inueniatur, ad quem debeat fieri remissio.

De remissionibus, quæ fiunt a superioribus, ad inferiores iudices.

SEquitur Videre de remissionibus, quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices, quādo appellare cōtigit. Super quā scđm̄ vsum Romanæ curiæ regulariter est tenendū ꝙ si appellans primò à subdelegato ad delegatum deinde ab ipso delegato ad papā impetrat super appellatione, scđm ea, ꝗ̄ no. infrà, de app. §. de offi. quoꝗ̄. ver. porrò si appellet. ibi: ꝙ si à subdelegatis, &c. et si nō ita inuentū fuerit, verū esse prout impetrās asserebat: tūc ad eū, à quo nouissimè appellatū est debet negotiū remitti: etiā si plures literæ impetratæ fuerint hinc & inde. ar. extra, de app. vt debit⁹. in fi. et ij. q. vj. in fi. quæst.ᵃ si aūt qđ asseruit, fuerit ab impetrāte probatū, ꝓcedendū est per iudicē appellationis iuxta continentiā literarū directarū ad eos vel subdelegatos ipsorū: q ꝓbant vltimò grauauisse. ¶1 Itē remissio faciēda est, à quo appellatū est, cùm ī forma iudicij ꝓcedebat. extra, de app. cor. ꝓpe fi. ¶†Si verò aliqs conqueratur, ꝙ eius supior, q in ipo iurisdictionē habebat grauabat eūdem in his, ꝗ̄ in iudicijs vel circa iudicia nō agunt: vt ī hoc exēplo. FOR.ᵇ Cōquerit qs ꝙ suus episcopus vel archidiaconus eū indebitis exactiōibus aggrauabat: & licet ꝓpter hoc, ad sedē apostolicā appellasset idē tñ ī eū post appellatio. hm̄oi excōicatiōis sentētiā authoritate ꝓpria ꝓmulgauit, sic cōcludi pōt: FOR. Mandamus quatenus ptibus conuocatis: vel, mādamus quatenus si est ita, sentētiā ipsam denūcians nullā esse ac reuocans in statū debitum quicqd post appellationē huiusmodi inueneris temere attentatū audias cām &c. facies &c. alioquin snīam ipam (sicut rationabile est) ꝓlatā, facias authoritate nr̄a, appellatione remota, vsꝗ̄ ad satisfactionē cōdignā iuiolabiliter obseruari. & consyderādū ꝙ qñcūꝗ̄ prim⁹ iudex est officio suo funct⁹, si fuerit diffinitiua snīa lata debet alioqñ sic obijci: FOR. Alioquin sententiā ipsam, sicut iusta est, facias p censurā ecclesiasticā firmiter obseruari: vel, si est excōicatiōis, sicut rationabiliter est prolata, facias authoritate nostra vsꝗ̄ ad satisfactionē condignā, &c. Si verò restabat cognitio, cū fuit appellatū: tūc debet fieri remissio, ꝓut dictū est. Itē si prim⁹ iudex, q grauasse dicit, sit defunct⁹ & fortè fuerit delegat⁹ ī dignitate aliqua cōstitut⁹ & fuerit ei scriptū, ꝓprio noīe nō expresso vt extra, de of. de le. qm̄. cōcludet ꝙ ꝓcedat ī causa, iuxta cōtinētiā literarū ad talē iudicē directarū: alioqn ad eiusdē successoris ptes remittat examē. Si verò nomen illius iudicis, à quo appellatū ē, expssum fuit, & mortu⁹ est: tūc dicat sic: Alioquī in negotio memorato supersedere curetis. ¶2 †Porrò circa iudicia, cū remissio faciēda est qñcunꝗ̄ ꝓpter dubiū facti: nō pōt determinatè dici ad quē sit negotiū remittendū. xj. q. iij. graue. xxxiij. di. habuisse. & tūc sic dicēdū est: FORMA. Alioquin partes remittas ad eos, ad quos de iure videris remittendas: vt patere potest tūc cū aliquis conquerit de pluribus rescri. ab eodē, & sup eodem, ad diuersos iudices impetratis ita ꝙ vnū de alio nō faciebat aliquā mentionē: quo casu impetrās, corā diuersis tract⁹ taliter aliqñ conqueri cōsueuit, ꝙ talis ei⁹ aduersari⁹ sup tali re non vt suā ꝓsequeret iustitiā sed vt ipse, q nūc impetrat fatigatus laboribus & expēsis, dānosam pactionē inire vel iuri suo cedere cogat ad diuersos: aliàs de alijs nō facientes aliquā mētionē sup eodē negotio literas apostolicas impetrauit: & ad querelā hm̄oi: etiā si nō sit appellatio interposita, taliter vexato in odium vexantiū sedes apostolica subuenit: qa impetrator cōmodo caret vtrarūꝗ̄, extra de rescrip. ex tenore. propter quod impetrās sic petat: quare ita fatigatus duxit ad apostolicæ sedis prouidentiā recurrendum, & conclusio talis erit.

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, illū impetrantem, de quo quærit vtrarūꝗ̄ literarum cōmodo carere decernens eū immoderatis expēsis quas ꝓpter hoc istū fecisse cōstiterit, cōdēnare ꝓcures. extra de rescrip. c. fi. alioquin negotiū ad eos remittas ad quos de iure videris remittendū: impetrantē in expēsis legitimis &c. testes &c. Et hoc cū in modū querelæ proponit, grauamē super impetratione plurium literarū. Si verò per eas processum fuerit, & nescit, vel in literis quæ modo cōtra illas impetrātur, nō dicitur quę primò fuerint impetratæ, potest sic simpliciter concludi.

FORMA. Mādamus quatenus (si ita est) illum impetrantē vtrarūꝗ̄ literarū cōmodo carere decernens, ac processum per eas habitū denunciās nō tenere eū immoderatis expensis, quas propter hoc reū fecisse cōstiterit condēnare procures: alioquin negotiū ad eos ad quos &c. vt s. non enim valet processus habitus per literas ipsas, vt extra de rescri. dispēdia. §. j. ¶3 †Si aūt fuerit appellatū à iudice ad quē impetratē fuerunt literę nō facientes de prioribus, & processū per eas habito, aliquā mētionem pro eo: quia ipse iudex exceptionē hm̄oi non admisit: alia erit conclusio, vt s. de rescri. præsentata. §. ratione formæ. ver. porro. sed hic articulus. & sequen. ¶Item cùm dicitur appellatū ante diffinitiuam, si hoc falsum inuenit, nō fit remissio ad iudicem qui functus est officio suo, vt no. j. de appel. §. de officio quoꝗ̄. vers. porrò si. ¶Quod si appellatū fuerit à diffinitiua, & appellatus nimium pręoccurrens & præueniens appellantem, impetrat super confirmatione sententiæ, ad quos faciēda sit tunc remissio, vide in præd. §. ratione formæ. versi. est & casus.

¶Finis secundæ particulæ.

Incipit Tertia Particula secundæ partis.

De sententia, & de his quæ ipsam sequuntur c *Rubrica.*

QVoniam deliberatione habita cum peritis, facta relatione iudex præsentibus partibus vel contumaciter absentibus debet ferre sententiam, vt infrà §. qualiter. ideo consequens est vt de sententijs aliqua discutiamus:ᵈ dicentes, Quid sit snīa. Quot sint eius species. A quo sit ferenda. Quando sit ferenda. Qualiter. De diuersis sententiarum formis. Quis sit sententiæ effectus. Qualiter snīa in iudicio prolata impugnetur.. Et quibus remedijs vel modis, valida sententia subleuet, impugnetur, seu tractetur.

Senten.

tiuã. Ad idẽ decre.vlt.eo.ti.de testi.præsentata.ad fi.vbi iuxta acta manda tur diffinitiuã ferri. Facit de appella.intimasti.& clemen.eo.titu. appellan ti.de restit.spol.cùm ad sedem.ver nos prioris.de offi.delega.cùm olim.ij. in fi. In cõtrarium C.de dona.sancim⁹.§.his insuper.& §.si autem.ij.vbi donatio quæ est principale ad quod tenditur, dicitur actis insinuari. Ad idem in authen. vt fratrũ filij.§. illud. colũ.vj. Facit C.de re iudic.gesta.cum suis glos.C.de edẽ. l.ij. Fortius facit de re iudi.cũ ęterni.li. vj.vbi sententię cõ cipiendę & ferendæ ponuntur inter agenda causæ, per quod fateamur diffinitiuam esse de actis.cùm inter acta ferri debeat, & loco iuridico.vide infra §.qualiter. versicul. debet autem. in fi. iura quæ hoc volunt. Nec obstat quòd ex actis fertur diffinitiua. Nã idẽ in interlocutoria quę tamẽ est de actis, vt in decreta. quoniã contra.quę decret. etiam non obstat quę solũ super processu scribẽdo prouidit de diffinitiua scribenda non dixit:quia ꝓuisum erat per alia iura.quæ vide j.§. qualiter. in princi. & §.iuxta. versicu. non valet etiam.

ADDE quòd nomine actorum veniat sententia, Bal. consil. cccxxxviij. incip.ad officium. j.lib. An sententia sit de processu, vide Abba.Sicu.in c. cùm I.et A.in princip.ij.colum.extra de re iudica.& plenè per omnes doctores extra de ꝓbat.in ca.quoniam contra.

Sententia quid sit.

SEntentia est iudicialis diffinitio cõtrouersiæ finẽ imponẽs condẽnationẽ, vel absolutionẽs cõtinẽs, vt probat j.§. proxi. ¶ Excõmunicatio autem vel interdictũ, impropriè dicit sentẽtia: quia potius punit ꝙ̃ causæ finẽ imponat.xj.q.iij.nemo. Ideoꝙ potius dici potest pœna ꝙ̃ diffinitio.xxiiij.q.iij.corripiãtur. ¶ Quæ autẽ differentia sit inter sententiam, & rem iudicatam.no.ff.de re iudi.l.j.C.de appel.litigatoribus.[a]

SVMMARIVM.

1. Sententia interlocutoria quæ sit.
2. Vox iudicis rei iudicatæ nõ semper habet authoritatem.
3. Sententia diffinitiua quæ dicatur.
4. Sententia quandoꝙ dicitur præceptum.
5. Iudex præcipiẽs aliquid certa die solui, an hoc possit præcipere sub pœna dupli vel tripli.
6. Præceptum iudicis quandoꝙ non valet.
7. Sententia quandoꝙ mulcta nuncupatur.
8. Differentia inter pœnam & mulctam.
9. Condemnati in arẽgis publicis(vt fieri solet in Italia)an sint infames.
10. Sententia super crimine famoso lata, semper condemnatum reddit infamẽ, licet de pœna nulla fiat mentio.
11. Papa an possit quo ad forum ciuile, infamiam irrogare.
12. Titulus ff.si quis ius di.non obtẽ.an locum habeat in potestatibus & iudicibus nostri temporis.
13. Iniuriæ plures simul irrogatæ, vnũ tantùm maleficium æstimatur.
14. Condẽnatis tribus in cẽtum ex eodem delicto, an vnusquisꝙ pro virili portione condemnetur.

Sententiæ species quot sint.

SPecies autẽ iudicialis sentẽtię sunt quatuor, s.interlocutoria, diffinitiua, ꝓceptũ, & mulcta. Est & quinta, s. sententia dispẽsationis: hęc tñ non semper est iudicialis.[b] ¶ 1 † Interlocutoria est quę fertur inter principiũ causę & finem: nõ super principali, sed super incidẽtibus quęstionibus vel emergentibus: puta super libello offerendo vel corrigendo super dilatione danda, vel deneganda, & similibus exceptionibus, vt extra de officio delega. significantibus.& de testi.significauerunt.& de offi.dele. c.fi. Ex his enim iuribus probatur quòd interlocutio nõ est plena diffinitio, sed semiplena. Ideoꝙ nõ dicitur diffinitiua.ff.de arbi.qualẽ.& C.de re.cre.l. penul.& quandoꝙ fertur sine solẽnitate.C.de fide instru.iudices. ¶ 2 † Et nota ꝙ nõ omnis vox iudicis, rei iudicatæ habet authoritatẽ.C.de senten.& inter loc.ex stipulatione.& l.post sententiã.per quas leges dixit Io.de Deo,[c] interlocutoriã non obtinere vim rei iudicatę.quod falsum est, vt extra de elect. cũ dilecti.ad fin.ff.de arbi.dicere.prope fi.nisi quo ad hoc:qa potest reuocari.ff.de re iud.quod iussit. extra de appel.cũ cessante.quod qualiter possit, vide s.de excep.§.viso.versic.sed si iudex.& seq.

¶ 3 † Diffinitiua verò est, quę principalem diffinit quęstionẽ. Et hæc debet cõtinere condẽnationem vel absolutionẽ: aliter nõ valet.ff.de re iudi.l.j.C.eo dẽ.[d] preses.ij.q.vj.§.diffinitiua.extra de accus. illa. vel aliquid quod tantũ valet.ff.de arbi.quid tñ. §. si arbiter.ff.de re iud.in summa.& l.ait pretor.extra de ver.signi.c.in his.nisi in causa appellationis, vbi nõ habet iudex necesse dicere, absoluo vel condemno, sed tantũ confirmo vel infirmo priorẽ sñiam. C.de appel.eos.rubrica prima.in fi.vbi de hoc.Cõsulitur tñ ꝙ vtrunꝙ ponat.extra de appel.c.j.extra de re iud.ad probãdum.& j.§.vt autem. versi. in iudice.[e] Et quęlibet pręmissarũ requiritiuris ordinem:& etiam sentẽtia excõicationis, suspensionis, & interdicti, & missionis in possessionẽ. quod dic vt no.ij.q.j.in summa. ¶ Sentẽtia autẽ excõmunicationis, potius trahitur ad naturã interlocutorię ꝙ̃ diffinitiuę, vt ibi innuit Ioã.& melius scd̃m domi.meum: extra de senten.excõmu.c. cùm medicinalis.& s.in prin.huius ti. ¶ 4 † Est quoꝙ & tertia species sentẽtię quę dicit pręceptũ: puta cũ quis à reo in iudicio absꝙ libello cũ instrumẽto debiti petit decẽ, & reus confitet de plano: tunc eũ iudex si ne alia causæ cognitione sibi pręcipiet ꝙ certo termino soluat. Et hoc dicit præceptum, & nõ sñia.[f] Et quia ordo iudiciarius non est seruatus alioquin sñia non valeret.ij.q. vj.§.diffinitiua.rñ. primo.de hoc not.in pręcedẽti summa.& extra de elect.dudũ.ij.[g] An autẽ à pręcepto valeat appellari? Dic vt j.de appel.§.in quibus.versic.ij.[h] ¶ 5 † Sed nunquid iudex qui præcepit aliquid solui certa die, potest huius formã, vide j.§.vt autem.post prin.

[h] ¶ Versiculo secundo. Habeo de pręcepto quęstionem solenniter disputatam, an præceptum quod ad meam petitionem fecit iudex Titio meo vicino, ne procederet in quodã opere per eum inchoato: donec videret, an de iure facere posset: ad petitionẽ ipsius Titij statim tolli debeat. Ad affirmatiuam allegat quòd causa nõ cognita, & parte non vocata fieri nõ debuit, quę si pręsens fuisset, inducere potuisset illum ad nõ faciendum.ff.de arbit.si in tres. Item non ipse fecit, sed nuncius.et quę causæ cognitionem desiderant non committuntur.ff.de offic. proconsul.nec quicquã.§. vbi.& hęc duo faciũt pręceptum nullum: sicut & si sñia nulla esset lata contra absentem non contumacẽ, vel propter aliũ recitata.ff.quę senten. sine appel. rescin.l.j.§.item cũ. & C.de sen.ex breuic.reci.l.ij.de re iudi.tenor.& eo.titu. c.fi.lib.vj. Reuocet ergo vt de facto processit: & postea cognoscatur an pręceptum debeat iterari. Simile C. de ordin.cogni. si res tuas. Item si velles fateri pręceptum nullũ fateri oportet illud iniustum, qđ iudex corrigere potest: ergo debet.ff.de re iudica. quod iussit. extra de accusa. qualiter. In contrarium allegatur tolli non debere pręceptũ, ne sit elusorium.ff. de iudic.si prætor. in princip. Inducitur lex ff.de bo.poss.l. iij.§.si cum eo.vbi bonorum possessio, quę etiam in proprietate ius tribuit, datur causa non cognita. Fortius ergo dari potuit hoc præceptũ. Ad id C.si per vim vel alio modo.l.si. Licitè ergo factum: iudex tueri debet: non tollere:& sic me decipere arg.C.de his qui ve.eta.l.j.& si diceret per alium iudicem tolli posse: faciens tñ non potest.ff.de re iudi.potest iudex. & l.Paulus. Soluit ꝙ sicut factum sine causę cognitione fuerat: sic erat etiã reuocandũ.ff.de reg.iur.nihil tam naturale. extra eo.ti.c.j. Plus placet quę renti distingui an iudex facturus fuisset præceptũ, etiã parte præsente: & tunc nõ reuocet.aliàs reuocet. Exemplũ de primo qñ prompta erat rixa & arma recepta.ff.de vsufr.æquissimũ.qđ enim Titio inuito poterat: potuit & eo ignorante vel absente.ff.de iudi.cũ furiosus.coniũcta cũ l.munerum.§.iudicanti.ff.de mu.& ho.& C.de distra.pigno.si cessante.& l.seq.in fi.coniũcta cũ l.ij. Sequens ti.refert ꝙ quidam iuris peritissimi etiam casu quo rixa timetur: statim præceptũ tollũt.sed partibus pręsentibus statim illud renouant, vt sic satisfiat iuri sine timore periculi:& quasi non videat sublatum quod subitò refermatur.ff.de in integ.l.nemo. De præcepto facto duobus, ne se intromittant de possessione cuiusdã fundi.vsqueꝙuo cognitũ fuerit ad quẽ spectet: post hoc recepti sunt testes vtriusꝙ partis. Dicit Albe.Gal.eo.titu.versi.sed pone quęstionẽ.tenere processum si simpliciter iudicis effectum implorabitur.aliàs iudic alis processus non valeret. ibi vide.

ADDE ꝙ factũ sine causę cognitione absꝙ ea etiã possit reuocari: tenet Ro.consi.clviij.circa articulũ.& Bal.consi.clxvj.iij.lib.

[a] ¶ Litigatoribus. Vide quod dixi eo.ti.super rub.scilicet ꝙ ponitur res iudicata, largè & strictè.
ADDE Bar.in l.j.ff.de re iudi.& quæ ibi posui.
ADDE Butri.& Abb.Sicu.& nouissimos in rub.extra eo.tit.de sententia & re iudicata.

[b] ¶ Iudicialis. Et de his dicetur in §.vt autẽ.char.vlt.versi.postremo.vsꝙ ad finem.

[c] ¶ Ioan.de Deo cauil.lib.vij.rub.j.ante fi.& saluari potest dictum Ioã.per id qđ sequit.& sic etiã dixit ipse Io.in lib.dispẽsationũ & sentẽtiarũ.in fi. vbi dicit interlocutoriã reuocari posse: si tñ nõ suspendat per appellationẽ intra decẽ dies, trãsit in rẽ iudicatã. Allegat eandẽ decre.cũ dilecti.& decret.significauerunt.de testi.

[d] ¶ C.eo.scilicet de sententia & interlocutoria.

[e] ¶ Iudice. Ibi dicam.

[f] ¶ Sententia. In forma quam posui supra de renun.& con.sub.§.bene fertur sentẽtia:& ideo ibi ponitur litis cõtestationẽ factam. Veritas ergo est ꝙ in tali breui cursu causæ posset ferri sententia, & fieri pręceptum tantũ. quod satis probat l.si reus.ff.de procu.& ff.de iudic.si debitori. quod intelligo siue sit iurisdictio contẽtiosa, siue volũtaria: dũmodo sit talis quę pro rogari possit.

[g] ¶ Dudum.ij.in gloss.sed pone, & de verbo.significa. ex parte.in vltima gloss.in authen.de exhiben.& intro.reis.versi.suscepto, in gloss.scilicet.&

hoc præcipere sub pœna dupli vel tripli? [a] Vř ꝙ sic.nã & testator põt hæredi aliqd ꝑcipere sub pœna,vt C.de his quę pœ.no.in test.vel codicil.l. vnica.& extra de testa.Raynald⁹.ꝓpe princ. [b] Sed dic cõtra scđm Vber.Nõ em̃ põt ꝓiudicare,nisi de eo de quo actũ est corã eo:at de hoc actũ non fuit.ff. de iud.de qua re.extra de cã pos.cũ sup.ad fi. & de symo.licet Heli.& facit ad hoc C.cõmi.& epistolas.l.interlocutio.ꝙuis possit rñderi ꝙ ꝑceptũ nõ est snĩa,vt ꝓmisi.& idẽ est in snĩa diffinitiua,cũ nõ fuerit ad hoc actũ.Tu dic ꝙ si iudex euidẽter ꝓsumit cõtumaciã & malitiã condẽnati:satis ei poterit ex officio suo quasi exequẽdo ꝑceptũ suũ sub certa pœna ꝑcipere illi,vt certa die tradat vel soluat,ꝑ ꝓmissa iura.& ar.in his ꝗ no.j.ver.ꝓxi.& ar.ff. de doli.exce.apud Celsum.§.Labeo.Sed ibi loquiť in tali actiõe super qua cõtumax mulctari poterat.Iudex em̃ & arbiter pñt in quibusdã actionib⁹ arbitrarijs mulctare cõtumaciã,vt no.ff.de arbi.non ex oĩbus.& in præ.l.interlocutio.& ff.de vsur.l.j. Itẽ qa sic cõsuetũ est fieri:& ideo sic obseruãdũ est. ff. de legi.si de interpretatione.extra de consue.cũ dilect⁹.

6 ¶†Quid si iudex pręcepit mihi,vt soluã tibi decẽ vsq; ad octo dies nisi ꝓbauero solutionẽ ĩtra ipm̃ terminũ? Et vř tale præceptũ nõ valere.C. de fruct.& lit.expen.terminato.ff.de condi.institut.si Titius.ff.de serui.l.viæ.ff.de vsu & habi.l.vsus. Et no.eo.tit.per seruũ.§.fi.Videť em̃ talis snĩa cõtine re impossibilitatẽ iuris,videlicet post rẽ iudicatam testes producãtur.Item arg.ad hoc ff.de iudic.non quẽadmodũ.arg.C.de sen.& interlo.om.iud.prolatam.arg.cõtra.ff.quãdo app.sit.l.j.§.quid ergo. [c] & vide j.§.iuxta.ver.sed ecce.

7 ¶ † Est & quarta species quæ diciť mulcta, [d] cùm videlicet iudex propter euidentẽ litigatoris cõtumaciam,ipsum pecuniariter mulctat,vt C.de modo mulct.per totũ. ff. si quis ius di.non obtem.l.j.qđ & põt iudex facere delegatus.vt extra de offi.deleg.pastoralis.§.item cũ totũ.& c.fi.ff.de iud.si longius.sed videť ꝙ in iudicijs nõ habet locũ mulcta scđm canones,vt extra de do.& contu.c.j.licet aliud sit scđm leges,vt in ꝑ. l.si quis in ius vo.nõ ie.sed prę.decre.locum habet in delegato.Ordinarius aũt bene mulctat.ff.de iud. l.ij.§.fi.Sed & delegatus mulctare põt,si ꝓpter cõtumaciã partis iustitia periclitatur.ff.de offi.deleg. preterea.de pœ.dilectus.& c.fi.Arbiter quoq; mulctare põt.ff.de arbi.nõ ex oĩbus.

8 ¶†Est autẽ differentia inter pœnã & mulctã.nam pœna infligitur in corpore, [e] vt C.de seruis fug.quicunq;.& de pœnis.l.fina.& ff.de in ius vocã.l.fi.mulctať verò quis in pecunia,vt C.de mod.mulct.eos.in fi. [f] per quas leges Potestates consueuerũt dicere quando condemnant in arengis moderata cõdemnatione propter paupertatẽ.Põt em̃ prætextu ei⁹ iudex remittere mulctã.ff.de offi.præsi.illicitas.extra de restit. spo.olim.ij.extra de vsur.cùm tu.& in prę.l.eos.extra de solu.c.fi.Itẽ à pœna non appellatur:à mulcta sic.ff.de verb.sig.si qua.Item pœna infamiam irrogat,vt ij.q.iij.§.notandũ.& iij.q.vij.§.porro. mulcta non,vt C.de modo mulct.l.j.etiam secundùm quosdam si quis fuerit de famoso iudicio:puta furti cõdẽnatus. [g] Sed secundũ hoc multos posses ab infamia liberare.Vñ dic scđm Alb.Pap.ꝙ ibi fuit mulctatus de tali delicto qđ infamiã nõ irrogabat. aliàs em̃ sec⁹ esset,si esset alio genere pœnæ dãnatus.C.de his q no.infa.& si seuerior.& l.se.Nec em̃ põt facere iudex quin dãnatũ de furto sequať infamia.ff.de fur.nõ põt.ij.q.iij.§.hic colligiť.in princ.

9 ¶†Quid de istis qui quotidie in Italia condẽnanť in arẽgis publicis:nunqd sunt infames? Dicit Alber.Pa.ꝙ nõ:tũ qa illud fit ꝓter legẽ:tũ qa fit diebus festiuis.C.de fer.l.fi & extra e.c.j.& c.fi.tũ qa snĩa diciť à tabellione stante:non sedente.j.§.iuxta. ver.item est nulla.tũ qa iudex pronũciat per aliũ: non per se.j.§.proxi.in prin.tũ quia fertur partibus absentibus,nec citatis.j.§.qualiter.Item debemus defendere famã alicui⁹.extra de accu.licet. in fin.ff.de pœ.si præses.ff.de regu.iur.semper in dubijs.& l.si in duab⁹.Mulctatus ergo etiã ex tali causa quæ aliàs infamiam irrogat:nõ fit infamis. Nam hodie omnia crimina extra ordinẽ aguntť:& nõ cũ antiqua solẽnitate iuris.ff.de pœnis.hodie.ff.de publi.iudic.ordo.xxxiij.dist.fraternitatis.Vnde hodie ex tali iudicio quo actũ est extraordinariè,non infamatur quis:arg.C.de modo mulc.l.j.Nã pœnę & etiã odia restringenda sunt.de pœ.di.j.pœnę.ff. de lib.& posth.cũ qdã [h].Alb.Pa.cõtra. & dicit ꝙ præ.l.j.C.de modo mulc.nõ põt intelligi qñ mulctatur quis ex crimine infamiã irrogante.nã in crimine stellionatus:& in actione iniuriarũ mulcta imponitur,& non pœna:qñ certa pœna à lege indicta nõ est,sed extraordinariè imponiť, vt ff.de cri. stel.l.pe.& §.pœna.ff.de iu.fis.l.fi.ergo mulcta est cũ à iudice imponiť,vt ff.de verb.sig.l.antep.& tñ ex ipsis infamia irrogatur.ff.de his qui not.infa.l. j.in prin.& l.Athletas.§.fi.& l.quid ergo.§.fi.ff.de pub.iu.infamẽ.Loquiť ergo scđm eũ præ.l.j.C.de modo mulct.in mulctis quæ fisco applicantur, vt eo.titu.mulctarum.puta qa iudex mulctat facientẽ contra mandatũ suum:tũc enim mulctatus non fit infamis.Itẽ nõ obstat præ.l.hodie.& l.ordo.qđ em̃ crimina extraordinariè aguntur:hoc nil facit,quò minus infamia irrogetur.Nã & qui de crimine paciscitur fit infamis,vt in pręl.Athletas.in fin.Et tñ nullũ iudiciũ ordinariũ & extraordinariũ ibi agitatum est:& leuia crimina:puta duorũ solidorũ extraordinariè audiuntur:& tamen ex eis quis infamatur.ff.de accu.leuia.

10 ¶†Et ad huius articuli notitiam nota ꝙ si iudex ferat sententiã super crimine famoso,licet de pœna nihil dixerit:nihilo min⁹ tñ fit infamis.C.de his qui not.infa.furti.& l.si te. Et est ratio:qa pœnę persecutio &c.vt ij.q.iij.§.notandũ.ꝓpe prin.ff.ad Turp.l.j.§.j.ff.ad muni.ordine. R ñ.j.Supplet enim tunc lex factũ iudicis. ¶Et hic est primus casus:qñ aliquis fit infamis. Secundus est cùm iudex per sentẽtiam cõdemnauit aliquem de crimine famoso:nõ augendo vel minuẽdo pœnã:nam hoc casu remanet infamis.¶Terti⁹ qñ cõdemnauit,sed minorẽ pœnã sine causæ cognitione imposuit:nã tũc fit infamis.arg.C.ex qui.cau.infa. irro.& si seuerior.à cõtrario sensu sumpto ex verbis illis certis rõnibus motus.& ar.ff.de decu.ad tẽpus.¶Quartus,si iudex pœnã pecuniariã auxit, in maiori pœna cõdemnãdo,nil enim valet argumẽtũ pœnę pecuniariæ:ideoꝗ hoc casu fit infamis,vt ff. ex quib.cau.infa.irro.quid ergo.§. pœna grauior. Ex his quidẽ quatuor casibus semp infamis fit.Cæterũ nõ fit cõdemnatus infamis,si iudex mitigauit pœnã & cõdemnationẽ causa cognita,vt ff.de decu.l.generaliter.rñ.j.Itẽ si ꝓ pecuniaria pœna corporis est irrogata & imposita.ff.de pœ.in seruorũ. in fi.Vel qñ imponitur corporalis pœna maior ꝗ deberet,vt C.ex qui.cau.infa.irro. si Possidoniũ. & in præ.§.pœna grauior.vbi de hoc.Quæ aũt hic desunt,dic vt in nostro aureo repertorio sub tit. de pœ.in rubri.qui sunt infames.

11 ¶†Et nota ꝙ Papa potest,quo ad forũ ciuile infamiã irrogare,vt j.§. fi.ver.itẽ no.ꝙ Papa.Vtrũ accusatus absens possit mulctari.no.j.de accu.§.fi.ver.quid si accusatus.& seq.

12 ¶†Sed nunquid tit.ille ff.si quis ius di.non obtem.locũ habet hodie in Potestatibus & iudicibus nostri tẽporis? Videť ꝙ nõ.Nã omnib⁹ magistratibus permissum est defendere suã iurisdictionẽ pœnali iudicio,i.mulcta:nõ tñ duũuiris,i.ciuitatum & municipiorum defensoribus,vt ff.eo.l.vnica.sic exponiť hoc verbũ scđm Azo.vt C.de iudi.l.fi.Item defensores ciuitatum nõ mulctãt,vt C.de defen.ci. defensores.Dic cõtra cũ habeãt iurisdictionẽ:ergo per cõsequẽs coercitionẽ.ff.de offi.eius cui mã. est iur.l.j.& fin.extra de offic.dele.ex literis.& c.præterea.Nã et pñt audire leuia.in auť.col.iij.de defen. ci.§.audient.extra de iudi.c.fi.vnde & mulctare:ne delusorium sit pretoris imperium.ff.de iud.si pretor.ff.ne quid in lo.pub.l.fi.Et intellige ꝙ possunt modicam mulctam imponere.vt in prædi.l.de defen.ci.nõ maximam.vt C.de modo mulc.l.fi.Intelligitur aũt modica vel maxima,scđm qualitatẽ cõtẽptæ iurisdictiõis,& cõditionẽ ꝑsonę,& cõsuetudinem

a ¶Vel tripli. Vide ad materiã qđ dixi s.de iur.om.iu.in fi.

b ¶Prope princi.Et ibi satis scripsi post Host.super gl.hoc bene.

c ¶Quid ergo.Quæ habetur ij.q.vj.biduũ.in prin.& parũ vel nil facit. Inducere poterat de instit.cũ venissent. vers.nõ igiť.Tñ de interlocutoria loq tur: & de tali qua nil iubeť dari vel fieri.Facit etiã qđ no. de ver.sig.ex parte. in fi.vlti.gl.Tutius est differre sentẽtiã vt fuit actũ de re iudic.suborta.
ADDE Bal. consil.cccxv.iij.lib.

d ¶Mulcta.De qua Hosti.fecit spãlem rub.quã incorporauit in summa infra rub.de sen.& re iudic.vide s.de cõtu. §.nũc dicam⁹.post princi.vbi alias remissiones dedi.

e ¶Corpore. Et in pecunia si lege limitata est.ff.de verb. sig.aliud.§.j.
ADDITIO.
¶Adde Car. Zab. in c.Raynald⁹. ver. porro.col.fi.ver.& differũt.extra de testa.vbi ꝙ mulcta et pœna differũt tãꝗ gen⁹ & species:qa oĩs mulcta est pœna:nõ ecõuerso.nã pœna cõprehẽdit pœnã pecuniariã & corporalem,siue appliceť parti,siue fisco.Et an mulcta quã imponit iudex habeat locũ de iure canonico,vide Panor.in c.j.in j.& ij. col.extra de dol. & cõtu.Hẽri. Ferran.

f ¶In fi.Dicũt auari duplicẽ esse sanguinem,s.venarum,& bursarum.

g ¶Condemnatus.i. mulctatus.

h ¶Quidã.de re.iur. in pœnis.& c.odia. lib.vj.

a ¶Modificatā. Hoc expressi post Ros. in remissio. quā in prin. huius materiæ dedi s. ver. est & quarta.

b ¶Non ob. Et dicam j. de consti. ante finem.

c ¶Percusserit. Ia. de Are. super l. ff. de iniur. itē apud. §. conuictum. distinguit an statutum dicat qui dederit alapam, vel qui alapauerit, vt primo casu secundū numerum palmarum: secundo semel tantū puniatur. videtur hæc quæstio respice re primum membrum.

d ¶Condemnabitur. Tractauit hoc Alber. Gal. de accu. ver. pone questionē ix. ad quæstionē facit quod nota. s. de contumac. §. nunc dicamus. ver. sed pone iudex. & vide questionem quā disputauit positā sub regula, delictum. de reg. iu. lib. vj.

ADDE vt p Bar. in l. vulgaris. ff. de fur. et ei⁹ cōsi. mihi ccxxij. incipiē. Antonius cōmisit adulterium.

e ¶Actio. l. iij. In ducit ad hāc partem ff. de dona. inter vi. & vx. l. iij. §. si stipulanti. ibi: nam celeritate coniungendarū &c. Et hoc scias ꝙ Mart. de Fano casum habuit pro indubitato, quādo plura vulnera vno ictu vni fuissent illata, vt si duo cum forcipe, vel tria cū furca intulit vulnera. al. le. ff. arb. fur. cę. l. si gēma. & leges de iniur. allegatas hic in fi. & l. cū antiquitas. C. de testa. & l. cōtinuus. j. rn. ff. de verb. obli.

ADDE vt plenè per Ang. consi. cccviij.

dinem ciuitatis cui præest. In quibusdā em̄ ciuitatibus Potestates habent liberū arbitriū mulctandi, & in quibusdā modificatā.[a] De facto autē iudices & Barones mulctāt cōtra sua præcepta faciētes vltra ꝙ pdicta lex de modo mulct. dicat. ¶13 †Quid si præconizatū est publicè per ciuitatem, ne tale qd fiat: tandē aliquis cōtra faciēs vult se prętextu ignorantiæ excusare? De hoc in libro Roff. in tit. de edi. si quis ius di. nō ob.[b] Sed pone: in statuto ciuitatis Mutinæ cōtinet ꝙ si quis alium pugno vel palma percusserit,[c] soluat centum solidos. & ecce aliquis vno impetu in eadē rixa aliū decies pugno percussit: quæro an decies in centū solid. condemnabit.[d] Et videt ꝙ nō. C. de modo mul. eos. §. id quoq. ibi, sed ad continuatum &c. quia vnū videt fuisse maleficiū, licet maius quo ad priuati iniuriā æstimandam: ergo sufficit si quasi semel ex maleficio condemnet. arg. ff. si fa. fur. fe. dic. l. j. in fin. & l. seq. ff. de fur. ei q. C. de an. ex. l. j. C. de leg. cū quæstio. & quasi expressè ff. ad l. Aquil. illud. §. fi. sed ibi de occiso. & ff. de act. emp. & ven. nō est nouū. ff. fa. herc. hæredes. §. de pluribus. & ff. p soc. l. cū duob⁹. §. si plures. ff. de popu. actio. l. iij.[e] Sed dic cōtra. C. de ser. fu l. quicunq.[f] ff. de in integ. restitu. eum qui. §. j. ff. de adul. si adulteriū. in prin. Tot em̄ sunt pœnæ quot alapæ. Sicut aliàs dicitur in stipulatione & in legato esse. ff. de ver. ob. scire, & qd dicit ff. de leg. ij. l. iij. et præ. l. eos. loquitur cū quis condēnatus est ob culpam, vt patet in prin. eius. Videt tamē ꝙ de omnibus simul debet accusare. ff. de iniurijs. prætor. §. si plures. & §. fi. & l. si plures. ¶14 †Illud autem certum est, ꝙ si iudex condēnat tres in centū ex eodē delicto: vnusquisq pro virili portiōe cōdemnatus est, vt C. si plures vna senten. condē. fue. l. j. Sed nūquid pōt iudex adijcere in condēnatione, vt quilibet in solidum teneat? Rn̄. sic, qn̄ quilibet in solidū conuenitur. aliàs nō. ar. ff. cōmu. di. vt fundus. Sed cū tres conueniunt ad centū, & iudex eos condēnat simpliciter, nō videt de toto dicere snīam: qa non absoluit eos in residuo. qd facere debet. ar. C. de app. eos. & ff. de arbi. diē. Vñ debet eos absoluere de residuo: & sic eius sentētia bene stabit, scdm Vber.[g]

SVMMARIVM.

1. ☞Cæcus & illiteratus iudicare non possunt.
2. Iudices simul plures existentes debēt omnes iudicare: aliàs vnius sententia non tenet.
3. Duobus iudicibus ordinarijs existentibus, si vnus absente alio sententiam ferat, an valeat talis sententia.
4. Sententia, semper est à suo iudice proferenda, id est ab eo qui iurisdictionem habet, in quæstione proposita.
5. Sententiam ferens in aliqua causa in qua iudex nō est, an possit talis sentētia ratificari aut velidari per ratihabitionem ordinarij.
6. Sententia iudicis iurisdictionē habentis super re de qua sententiam profert: an semper sit valida.

Sententia à quo sit ferenda.

Sequitur Videre à quo sit snīa fereda. Et quidē ferenda est per os ipsi⁹ iudicis. Nō debet enim alij committere prolationē verborū alioquin ipso iure nulla est. C. de sen. ex breui. reci. l. j. & ij. & fi. ff. de arbi. diem. in princ. & l. nō distinguemus. §. ꝙ si hoc modo. extra de cō suet. ad nostrā. nisi iudex sit illustris qui potest per aliū recitare: dūmodo is cui cōmittet sciat legere, vt ibi. & in aut. vt ab illustri. & qui supra eos sunt. §. sancimus igit. col. v. ibi, ne cogant &c.[h] ¶1 †Quid si nescit legere iudex, vel non videt? nam cæcus, & illiteratus iudicare nō possunt. ff. de iud. cęcus. vt s. de iudi. deleg. §. excipi. versic. item ꝙ est surdus. & versi. item ꝙ est illiteratus, & j. §. iuxta. versic. item non valet. Responde, vel deleget causæ diffinitionem alteri, vel faciat petitionē, & allegationes partium per aliū recitari, & per seipsum ab illo instructus proferat verba diffinitionis causæ, s. condēno vel absoluo, & hoc Potestates Italię obseruant. D. tamen meus hoc nō approbat. qd dic scdm eum in summa eo. ti. §. qualiter. V in. dixit[i] ꝙ si iudex non videt clarè: ita ꝙ nō potest legere vel examinare rescriptum & rasurā, vel cancellaturā, & hmōi potest tanq suspectus repelli. Quòd & si literæ suspectæ sint, licet aduersarius eas admittat: iudex tn̄ ex officio eas repellere debet. extra de exce. exceptionē. ff. de postu. quos prohibet. extra de cri. fal. sup eo. ¶2 †Sed & si iudices sint plures, omnes simul sentētiare debent, aliàs nō valet sententia vnius. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. si plures. & l. si in tres. nisi aliquis eorū sit per cōtumaciā absens: qa tūc valet sentētia præsentium. qd dic vt extra de offi. dele. prudētiā. §. adijcim⁹. & c. causam. ff. de re iu. duo ex trib⁹. vel nisi vnus de mādato aliorū pnūciet. extra de elec. in Genesi. & j. de elect. §. j. ver. his igit. vel nisi in cōmissione cōtineatur ꝙ vnus posset sine alio procedere. Premissa probant ff. de arbi. si in tres. ff. de reg. iur. l. ij. qd dic vt s. de arbi. §. sequit. ver. pone ergo. ar. tn̄ cōtra. C. de rela. aut. phibet. vbi dr ꝙ si plures

f ¶Quicunq. Et ibi Cy. in v. quæstio. ponit partem distinctionis Dyn. quā recitabat super l. nunq. ff. de priua. delic. Sed vt plenius illā scias, dicas ꝙ cū quæritur an ex multiplicatione delicti multiplicetur pœna, aut ex actu continuato pluries delinquo, aut ex actibus diuersis & separatis. ¶Primo casu, aut sunt species delicti eædem, aut diuersę. Si eædē vnum erit delictum, & vna sola pœna puniendū. ff. de fur. inficiādo. §. infans. nisi in plures & contra plures personas delinqueret: quia tūc numeratione personarum plura delicta censentur. ff. de iniur. §. j. & fi. & l. eum qui. §. si nupta. ¶Secundo casu qn̄ sunt diuersæ species delinquēdi, licet ex eodem facto continuato: tunc plura & diuersa sunt delicta. ff. de adul. si adulteriū cum incestu. nisi ad eundem effectū omnes species sequerētur, vt præ. l. illud. §. fi. & ff. de fur. & l. si surripuit. Secundū autem membrum principale qn̄ diuersi & separati sunt actus prosequitur ibi Cy. vt si sæpius iteratus, sæpius in alterius iniuriā vertit, toties tenetur quoties iterat, vt in ipsa l. quicūq. Si nō respicit alterius iniuriam vel dānum, vt qa respicit illius malos mores locū habet l. eos. C. de mo. mul. vt ter tantū puniatur in anno, & nō vltra. Et circa hoc audiui dominum meū dicentē ꝙ l. eos. in parte prima per literā ibi: In vnius correctione personę si ad id cōtinuatio peccati impulerit. loquebat in peccato inobediētiæ: & cū pluries delinquitur circa idem, in terminis mulctauit iudex eum, & quia cōtra eius preceptum lusit ad azardum. Item ludit, secundò mulctabit: & sic tertiò, sed nō vltra eo anno per illam legem. istud est modo continuare inobedientiam in eadem specie vel circa. idem tamen per diuersos, et successiuos actus. aliàs procederet quod supra dixi. Hostiē in summa vbi s. §. & pro quib⁹. dicit quòd quicquid iura dicāt, iudices nostri tēporis illa nō seruant. ibi vide. & pro hoc patet supercacuo quæri, an mulcta in eo saltem quod excedit l. eos. sit ipso iure nulla. quod aliquibus placuit per l. certa ratiōe. C. quādo prouoc. non est neces. ij. q. vj. c. cùm certa. vbi de hoc etiam facit nota. s. eadē col. versic. quartò cōmuniter tenetur quòd valet quando contumacia est ī grauibus, vt dicit ēt ipsa lex in versi cu. nec tamen. et est ratio: qa maior est contumacia in criminalibus, quàm in ciuilibus: maximè quia circa principale de quo ī petitur, suspicionem inducit. de heretic. cùm cōtumacia. libr. vj. Et quantò crimen est graui⁹, tantò maior est suspicio, vt ibi. ff. de his qui sibi mor. con. l. iij. §. idem rescripsit. Quidam etiam intelligunt l. eos. quando primum præceptum non fuit pœna fulcitū. & facit quod nota. ff. de custod. reo. l. si quis reum. in vltima gloss. Dicunt etiā isti ꝙ l. si qua pœna. in fi. ff. de verb. sig. nō loquitur de prædicta l. eos. moti quia illa non statuit quantā pœnā dicat, sed quantā pœnam nō dicat. Et est simile in forma pauperū de qua dixi j. de con. pręben. super rub. sub versi. tractet alia quæstio. & versi. in scda & tertia q. versi. propter quod videt. Item dicūt iudices, in initio actuū quos producunt posse quod possunt contrahētes. ff. de manumis. l. seru⁹. hac l. ff. de verb. obli. l. in conuētionalibus. nō sic ex post facto. ff. de præto. stip. l. j. §. vlti. Sed contrahētes pœnam quā volunt apponūt. ff. de verb. obl. stipulatio ista. §. alteri. ergo & iudex propter consuetudinē de qua supra. Non plus insto.

ADDE vltimam partē huius additionis videndā per Old. cōsi. xv. incipiente, circa processum.

g ¶Vber. Subtilizauit. sed ad hoc tendat iudex vt exprimat ꝙ centū solutis omnes sint liberi.

h ¶Sequitur &c. Ad horum instar idem possunt episcopi. de re iud. c. vlti. li. vj. sed electi cōfirmati vel administratores id nō possunt, vt ibi scripsi super ver. episcopo.

i ¶Dixit. De rescrip. suscitatus. quod decidendo ibi huc remisi.

sunt iudices, vnusquisq; pronūciet qđ sibi videbit. Item contra de re iudi. ca. fina. So. ibi[a]. ¶†Quid si sunt duo iudices ordinarij, & vnus absente alio fert sententiā? videtur ꝙ nō valet, in auẽ. col. ix. vt iudi. nō expect. sa. ius. ar. cōtra. de off. cōsul. l. j.[b] dic ꝙ si sint ordinarij, quilibet pōt ferre p se sententiā, si quilibet per se cognouit: sed si simul cognouerūt, simul pnūciare debet. Si aūt sunt đ legati ad vnā cām: tūc simul oēs debēt pnunciare: vt extra, de off. deleg. causam m̃rmonij. & no. ff. de re iud. Pōpo. ff. ad muni. municeps. de app. Imperatores. de hoc s. de cita. §. iam de cita. ver. hoc aūt. & se. vbi etiā no. vtrū possit ratificari.[c] ¶†Item ferenda est sñia à suo iudice, i. ab eo qui iuris. habet, in quę. proposita: alioquin ipso iure nō valet, lata à non iudice incōpetēti. ij. q. j. in primis. xj. q. j. cleri. extra, de iudi. c. at si cle. & de consue. ad nostrā. C. si à nō compe. iud. l. fi. ff. de reg. iur. factū. ¶†Quid si nulla delegatiōe pręcedente, aliquis tulit sententiā in aliqua cā, in qua iudex nō erat: nunquid ratihabitio ordinarij facit valere sententiā? Videt ꝙ sic. ff. de iud. licet. C. de iure fis. l. ij. lib. x. & ix. q. ij. Lugdun. Sed dic cōtra, vt no. in prę. l. ij. & ix. q. ij. c. j.[d] Est aūt incōpetēs iudex, qui nullā habet iurisdictionē: vt qa per falsas literas est obtētus. extra, de cri. fal. super eo. vel si dat⁹ est ad vnā certā rem, & vult de alia iudicare. extra, de off. dele. cū olim. & c. venerabili. & C. si à nō cō. iudic. l. j. vel si partes consentiant in eū: qa nulli pēst iurisdictioni. qđ fieri nō pōt. extra, de foro cōp. significasti[e]. C. de iur. om. iu. priuatorū. ff. de iudi. l. j. vel si partes errore vel metu, consentiūt etiā in eū, qui pręest iurisdi. ff. de iur, om. iu. si per errorē. C. de epis. au. si quis vel si clericus sine metu, vel etiā sciēter, cōsentiat in alienū iudicē secularē. extra, de foro comp. si diligēti. & c. Romana. in prin. lib. vj. ix. q. j. inolita. & c. placuit. vel etiā ecclesiasticum: sine cōsensu sui epi: vt eo. ti. signi. & in prę. c. Romana. vel in talē, puta delegatū, cuius iurisdictio nō poterat prorogari. extra, de of. dele. P. & G. vel si de re spirituali consensimus in laicū. extra, de iudic. decernimus. & de arbi. cōtingit. vel si consensum reuocauimus. ff. de iu. om. iu. l. si cōuenerit. vel si sit talis qui possit p exceptionē aliquā remoueri. qđ dic vt s. de iu. dele. §. excipi. ¶†Verū si iudex iurisdictionē habet sup re, de qua sñiam pfert, si corā eo lis sit cōtestata, valet ei⁹ sñia lз añ li. cōt. potuisset p exceptionē iurisdictio eius declinari. extra, de re iudi. c. inter monasterij, C. đ exc. l. pe. nisi ap̃s sit sñia nulla.

SVMMARIVM.

1 ☞Sententia, ordine iudiciario substantiali prætermisso, vel non seruato, lata, ipso iure non tenet.
2 Terminus ad causæ decisionem ab initio electus, vicem obtinet peremptorij.
3 Iudex quandoq; cogi potest, iuris inducias diminuere.

Sententia, quando sit ferenda.

NVnc Videndum restat, quando sententia sit ferenda. & quidē ordine iudiciario præmisso, scilicet litis cōtesta. confessionibus & allegationibus auditis omnibusq; causę meritis diligenter inuestigatis, in die non feriato & ante crepusculum noctis. Hęc omnia probantur xxx. q. v. §. his ita. & c. incerta. & c. nullū, & c. iudicantē. extra, vt lite non conte. per totū. ff. de fer. si feriatis. extra, de offi. delega. consuluit. in authenti. de iudi. §. sedebunt †Alioquim sententia ordine iudiciario substantiali pretermisso, vel non seruato lata, non tenet ipso iure. ij. q. vj. §. diffinitiua. versic. Item sententia contra solitum. extra, de elec. dudū. C. de sen. ex breui. re. l. ij. iij. & iiij. Et hoc verum est regulariter. fallit tamē in casibus, in quibus si reus sit contumax, possunt testes lite non cōtestata recipi & sententia ferri quos dixi s. de testi. §. nunc tractemus. versicu. iij. & versic. iiij. & versicu. v. & versicu. viij. & ver. xj. & ver. xxx. & ver. xxxiiij.[f] Itē scđm leges ferēda est ītra biēniū ī cā criminali: ī ciuili verò ītra triēniū. vt C. de iud. properandū. qđ dic vt extra e. c. pe. ¶Illud aūt est no. ꝙ si cā intra certū tps, puta intra mēsem decidēda cōmittit,[g] vt extra de offi. dele. de causis. & de app. super eo. ij. si hmōi cōmissio de partiū cōsensu emanauerit: iudex adueniente ipso termino: ad petitionē partis alterius pnunciabit: q̄uis pars altera cōtradicat petēs terminū ad pbandū de iure suo, & ob hoc appellās. Nā eo ꝙ ab initio cōsensit in terminū, talis termin⁹ vicē obtinet pēptorij. adeo vt etiam conclusionis loco censeat, nisi forte nouū & inexcogitatū impedimētū emergat, vt pbationes inducere nequiuerit. quo casu vel iure cōi vel restitutiōis beneficio, subueniet eidē. ar. extra de app. cordi.[h] sicut & fit in termino iuris, prout no. eo. ti. ex rōne. ¶†Si verò ex cōsensu partis alteri⁹ tm̃ pfixus fuit: tūc ad ei⁹ petitionē nō differet sñia vltra illū: qa sic cōsensisse vr̃. Alteri tñ parti q̄ nō cōsensit nō pjudicat: quin ad probandū de iure suo, moderatas debeat inducias obtinere. Iudex em̃ iuris inducias debet, & cogitur diminuere, et in hoc videt delegās fecisse gratiā impetrāti. Certū quoq; est ꝙ vbi mandat lis intra certū tps seu terminū terminari nō dabit iudex tot & tātas inducias, sicut aliàs fecisset si certus terminus prefixus nō esset. Caueat tñ ne si eas coarctet ꝙ oīno ius partis absorbeat, q̄ intra tā angustū tps pbare nō posset. ar. ff. de admi. tu. tutor qui repertoriū. §. j. ꝙ si forte reus q in termino nō cōsensit, dilationes vlteriores q̄ actor q cōsensit obtinuerit hæ pderit etiā reo, vt intra eas dē possit de iure sure suo docere. C. de tēp. in inte. resti. l. petēdæ. vltra terminū aūt prefixū nequit iudex eas dare vel in cā pcedere, nisi de partiū cōsensu. vt in præ. c. de causis. et extra de re iud. qđ ad cōsultationē. §. sed nec executionē. scđm papā. vt no. in præ. c. sup eo.[i] Et idē videt p oīa si negotiū intra certū tps instruēdū mandat, & postea remittēdū. qđ dic vt s. de remis. §. videndū. ver. in summa.

SVMMARIVM.

1 ☞Sententia ferri debet scđm allegata & pbata: non secundùm cōscientiam.
2 Sententia ferri debet scđm consuetudinem loci in quo cōtractum est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum.
3 Sententia debet ferri secundū iura, nō per exēpla.
4 In prolatione sententię debent adesse ij quorū consilium & præsentia requiritur.
5 Sententia ferri debet in publico nō in occulto.
6 Causa si ab initio ducat per procuratorē, syndicum vel actorē: tūc in eius personā cōcipiēda est sententia. secus si per principalē dominum.
7 Sententia debet esse certa.
8 Sententiæ generales in iure quæ sint.
9 Petens decē si iudex condemnat in quinq;, de alijs quinq; tacens, an possim illa quinq; repeti.
10 Sententiam rectè latam, an possit iudex corrigere vel mutare.
11 Sentētia delegati pōt per superiorē corrigi vel mutari: & si multū distet, nihilò minus potest actio pristina intentari.
12 Sñia quæ nō transit in rē iudicatā potest corrigi & quasi de nouo p iudicē vel eius successorē ferri.
13 In sñię platiōe, q̄ sint per iudicē exprimenda. Iudex quib⁹ verbis in platiōe sentētiæ vti debeat.
14 Iudex quibus casibus teneatur sentētiæ causas exprimere.
15 Sentētia est scđm formā petitionis dictanda.
16 In qualibet sententia dicunt sex contineri.
17 Custodia veritatis in iudicando est magis obseruāda q̄ obedientia voluntatis.

Sententia qualiter sit ferenda.

QValiter Autē sñia sit pmulganda, clarius explicemus. Et quidē iudex ante oīa debet diligēter cūcta quę sunt ī iudicio acta, discutere & cū peritis deliberare, vt s. de req. cōs. in prin.

a ¶Solu. ibi. Dic quòd pnunciatio potest fieri p vnū, alijs præsentibus & mandantibus. tñ per verba pluralis numeri. de re iudic. c. pe. lib. vj. si discordant, locum habet contraria.

b ¶L. j. Ibi de uoluntaria iurisdictione, & tali, q̄ singulis cōpetebat: vt ibi in pri. vñ licet duo cognouerint, vno impedito, alter expediet.

c ¶Ratificari. Vide quod nota. de arbi. c. ij. li. vj. in vlti. glo.

d ¶C. j. Verba fuerūt Albe. Gal. de iudi. ordi. & dele. ante fi. versi. sed pone ꝙ iudex.

e ¶Significasti. vbi scripsi super fin. j. gl. nouem, quæ requirūtur in prorogatione fienda per clericum.

f ¶Versi. xxxiiij. Omisit xxxiij. q ibi est, cū opponuntur exceptiones priuilegiatę, de quibus de lit. cōtest. exceptionis. lib. v. quasi intendat ꝙ licet in eo recipi posset testis, non tñ diffinitiua ferri. posset tamen dupliciter respōderi: scilicet ꝙ ibi miscuerat puras dilatorias cum illis. vñ ver. excipere non potuit itē q̄ pluresalios omisit, ī quibus fertur sententia. vnde nō oēs sed certos voluit numerare, hęc dicta sunt pter not. de li. contesta. exceptionis. lib. vj. in gl. sufficiebat, in fi. & s. de exceptio. §. dicto. in vl. col.

g ¶Committit. Si venit dies termini, & est feriata: vide s. de fer. §. ij. sup versic. pe.

h ¶Cordi. libr. vj.

i ¶Sup eo. Vbi post eū scripsi totū qđ hic habet post ver. illud aūt vsq; in fi. et qđ interseruit Hosti. & hoc in gl. quæ inci. fiat ergo. & vide qđ no. vel dixi s. de dila. §. j. vers. sed pone ꝙ cā. qđ hic poni poterat, sed qa de dilationibus erat, quæ ibi potius collocaui.

a ¶Deinde. Ponit verba Tan. vbi s. respon. j.

b ¶Totum. Pil. de præsentia Euangeliorum hic tacta, tractat vbi. s. in fi. ponens tex. ipsius l. rem non nouam. tenet quòd si solennitas illa defuerit, sententia non valebit Alleg. C. de iur. cal. l. ij. Accur. ibi contra per l. ff. de vent. insp. l. j. in fi. Temperat demum Pile. dictum suũ, dicens φ si iudex à principio iurasset generaliter, prout debet puta quasi illud iuramentum semper adsit sine Euangeliorum præsentia, valere sententiam.

c ¶Quia verò. Vide quod dixi s. de dispu. & alle. §. fi. pro pe fi. ver. licet.

ADDE versic. sequenti. Item pone quæ posui post Bart. in vij. q. principali in l. cunctos populos. C. de sum ma tri. & fide ca.

d ¶Causis. Ibi dixi de hoc in glo. contra φ.

e ¶In fi. Ibi soluitur in prima glo. & vide quod dixi de elect. venerabilem. ver. sciunt. super j. gloss.

f ¶Sententia. Ad quæstionem facit quod scripsi s. de excep. §. viso. versi. porro in Italia.

ADDE quæ scripsit Ang. consilio cxlix. an valeat sententia iudicis dicentis, pronuncio in omnibus & per omnia, vt in consilio continetur.

ADDE vlteriꝰ do. Abb. Sicu. in c. cùm venerabilis. in penul. col. extra, de excep. & ibi dixit φ ex quo de illa sententia non apparet in actis, non valet sententia.

g ¶Tuas. Hunc finẽ nescio quare posuerit author cùm quæstio poneret, φ cõstabat primam sententiam valere. Secunda etiam allegatio parum valet, qa ibi stipulatio erat certa & perfecta, licet verba superflua fuerint interposita. Sed in casu quæstionis, sententia; remanet incerta, ex quo ex verbis sententiæ vel actis eiusdem instantiæ, non habetur certitudo. De actis litis dixi: quia bene valeret sententia, condemno ad petita. & de hoc statim sequitur in versi. item debet. & patet in l. ij. C. de sen. quæ sine cer. quan. Non obstat decre. cùm venerabilis. versi. quia verò. de excepti. quia in generali, vel vniuersali, iudicio loquitur, vt infrà dicetur, & per Host. in Summa, eod. tit. §. qualis. sub versiculo certa.

in princi. & in fi. postmodum partes citãdę sunt ad sñiam audiendã: vt extra, de testi. cùm olim. in fin. & aliter nõ valet sententia: vt s. de cita. §. viso. vers. aliter autem. Deinde[a] est ferenda sententia, iudice sedente pro tribunali in loco cõsueto, vel aliàs honesto, vtraq; parte præsente vel altera cõtumaciter absente: quia cõtumacia facit tunc eam pro pręsente haberi: sententia prius inscriptis redacta, & correcta, sacris etiã corã se positis, sciat iudex quia non minus iudicabitur, quàm iudicet. Hoc probat per ordinẽ ij. q. iij. §. notandum. ver. abolitio. & iij. q. iij. §. spatiũ. ver. à procedente. C. de iud. properandum. & l. rem nõ nouam. C. quõ & qñ iud. ea, quę. extra, de dolo & contu. veritatis. extra, de iurei. venientes. & j. eo. tit. §. iuxta. ver. Item non valet. & per totũ[b]. ¶†Itẽ debet ferri secũdùm allegata & probata, & nõ secund...m cõscientiã: vt iij. q. vij. iudicet. ff. de offi. præsi. illicitas. §. veritas. extra, de officio iud. ord. si sacerdos. & de officio deleg. pastoralis. §. qa vero.[c] quod facit ad quæstionẽ illam: qa cùm quidã nobilis quendam interfecisset in platea Bonoñ. & Potestas de fenestris palatij hoc vidisset: tandẽ qa homicidiũ illud nõ ꝓbatur, Ptãs voluit illũ ad quęstionẽ ponere, vt sic ab ipso erueret veritatem. Sed Azo, Ho. & Accur. cõsulti, responderũt φ hoc facere nõ poterat, per præ. §. veritas. Sed contra. ij. q. j. §. qñ. quod intellige vt not. j. de noto. cri. §. fin. versi. Pet. de Samp. ¶†Debet etiam ferri secũdùm cõsuetudinẽ loci, in quo contractũ est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum. φ dic vt s. de fer. §. j. ver. sed pone. ¶Quid ergo si vnus Carnoteñ. & alter Rhemeñ. cõtrahũt Parisius: demũ de cõmuni cõsensu, cõsentiunt in iudicẽ Beluaceñ. scientes eũ suũ nõ esse iudicẽ: vt ff. de iud. si cõ uenerit? Dic φ ille iudicabit secũdùm cõsuetudinẽ Parisieñ. si sit illa cõsuetudo ad decidendũ litem vt probatur in præ. versi. sed pone. ¶Itẽ pone, quidã Flandreñ. obijt Ianuæ, & ibi in testamẽto vxorem suã hęredẽ instituit. sed ecce, secũdùm cõsuetudinẽ Ianuæ nõ potest vxor succedere viro, ex quo possessor bonorũ se tuet. In Flandria verò est cõtraria consuetudo, ex quo mulier replicat. Dic φ mulier secũdùm cõsuetudinẽ Flãdriæ vbi litigatur, potior est in adeunda hæreditate. ff. ex qui. cau. in pos. ea. apud Iulia. in fin. & sic obtinuit in hac q. & in ꝓ. secũdùm Odof. ꝓ iura posita in præ. versi. sed pone. De hoc nota. s. de edi. instr. §. cõpendiosè. versi. qd si de cõsuetudine. ¶†Debet quoq; sñia ferri secundũ iura, nõ ꝑ exẽpla. ij. q. vij. §. hoc dicto. nisi essent exẽpla principis, q̃ faciũt ius. C. de legi. l. fin. extra, de re iud. de causis.[d] etiam si lata sit à principe sine scriptis: duntñ sit lata animo statuẽdi ius. xxv q. ij. institutionis. argu. contra xx. di. de quibus. in fin.[e] ¶Quid si iudex ita dixit, pronuncio sicut talis iudex in tali causa pronunciauit: (Et cõstat φ ille bene iudicauit) nunquid valet hæc sentẽtia?[f] Et videt φ non propter vitium pronunciatiõis: vt ff. de excu. tut. qui testamẽto. Vel põt dici cõtra, quasi hæc verba non vitiẽt. arg. ff. de verb. ob. quæ extrinsecꝰ. Vel refert vtrũ in sententia expresit errorẽ vel nõ quod dic vt extra, de sen. excõ. c. ꝑ tuas.[g] ¶†Itẽ ad esse debẽt in ꝓlatione sñiæ ij quorũ cõsiliũ & pręsentia requirit: puta canonici episcopales, qñ episcopus debet sententiare. arg. xv. q. vij. episcopus. extra, de his quæ fi. à præla. sine cõ. ca. nouit. extra, de accu. qualiter. ij. lxxxvj. di. si quid. xxiij. distin. eps.[h] ¶†Debet autem ferri in publico, non in occulto. C. de sen. & inter. om. iu. sñiam. xcvj. dist. bene quidem. extra, de offi. deleg. consuluit. ij. q. iij. §. spatium. ver. à procedente. xviij. q. ij. perniciosam. extra, vt ec. bene. c. j. ff. de reg. iur. omnia quæcunq;. Et intellige locum publicũ, in quo ius reddi cõsueuit. ff. de iusti. & iure. l. pe. & ff. de arbi. si cùm dies. §. pen. & ff. de inter. in iure fa. iiij. ¶†Porrò si causa ab initio ducta est per procuratorẽ, syndicũ, vel actorem, sententia in personam eius concipienda est, & non in personam domini: & ipse condẽnandus est, seu eius condẽnatio facienda est, secundùm T.[i] extra de cen. olim causa. C. de sen. & inter. om. iudi. l. j. extra, de elec. querelam. ¶Si verò dominus causæ, in propria ꝑsona litigauerit:[k] ꝗ̃uis postea in causa illa procuratorem dederit, formanda est sententia in personam domini: & non procuratoris: vt ff. de neg. gest. l. berto. §. j. extra, de transac. ex literis.[l] Tutius tamen est, in personã vtriusq; condemnationem dictari, prout no. in præ. decret. querelam[m]. C. de procu. nihil interest. In criminibꝰ autem, in personam domini est dictanda. C. de iureiu. l. fina. ¶†Itẽ debet esse sententia certa: vt C. de sent. quæ sine cer. ꝗ̃tita. profe. per totum. Sed cõtra j. de expen. §. fi. versi. itẽ scias. & ff. si pars hære. pe. non possumus. Sed illud ibi facit natura actionis, super quo dic φ si de certa quãtitate actũ est, certa debet dari sñia alioquin nõ: valet vt Inst. de actio. §. curare. Dic tamẽ φ quandoq; factum est incertum: & tunc certa non põt dari sententia. C. de sen. quæ sine cer. ꝗ̃tita. profe. hæc sentẽtia. xj. q. iij. graue. xliij. dist. habuisse. Vnde si petant decem aut Stichus vt in noxali actione, põt iudex pronũciare vt dentur decẽ pro æstimatione litis: aut Stichus pro noxa. ff. de noxa. l. j. & ij. Insti. si quadru. pau. fe. di. in prin. & de offi. iud. in prin. Et si petit ecclesia cum pertinẽtijs, valet tunc incerta sententia. extra, de excep. cùm venerabilis. xxj. q. ij. si quis iam. j. de reli. do. ver. illud autem. ¶Quid si petitur sors & pœna simul: nũquid potest pronunciari super pœna tantũ? De hoc s. de act. seu peti. § sequitur. versi. sed quid si quis. ¶Quandoq; verò ius est incertum: & tũc nihilò minus certa potest ferri sentẽtia, de similibus ad similia procedendo. ff. de legi. nõ possunt. extra, de rescrip. inter cętera. xx. di. de libellis. Quãdoq; persona est incerta, contra quã sententia fert, sed factũ est certũ: vt extra, de offic. ordi. c. ij. v. q. j. quidam. Quandoq; etiã ꝗ̃titas est incerta, & tamẽ fertur sententia, sed non mandatur executioni, donec fuerit ꝗ̃titas certificata: vt extra, de ꝓcurato. auditis. Certificat aũt incerta sñia, per certã quãtitatem in actis expressam: vt in præ. l. hæc sententia. Vincen. verò dixit[n] φ si ambiguitas est in facto, non debet ferri sententia: vt s. nec debet etiam consuli superior. ff. de iudic. eum, quem temere. §. ij. si in iure. nec tũc debet ferri sñia. xiij. di. sicut quædã. sed debet etiam superior consuli: vt in prædi. l. §. j. Si autem de persona dubitetur, fertur sub condi. vt in prædi. c. qdẽ. & in præ. decr. de of. or. Et not. φ si constat iudici, φ quis habet in aliqua ecclesia ius

h ¶Episcopus. Valet rñ consuetudo contraria, de consuetu. non est. libr. vj.

i ¶Secundũ T. Vbi supra rub. j. ante fi. versi. & no. de apparatu j. dicam.

k ¶Litigauerit. Et litem contestatus fuerit. Habetur quæstio Scharabeclj, quam quidam attribuunt Franci. Accur. sed originem habeo de manu primi, qui tenuit valere sententiam latam in personam dominꝰ, qui contestatus fuerat litem, licet postea procuratorem dederit, qui cum eo præsens erat tempore sententiæ, in qua de ipso mentio facta non fuit. & incipit quæstio, Quidã petebat à me fundum. Motiua ipsius fuerunt, quia libellus contra dominum formatus fuerat, & non contra procuratorem: & sic contra dominum formari debuit sententia. ff. cõi diui. l. vt fundus. Insti. de accu. §. curare. Item hic dupliciter dominus, re ipsa, & contestatione litis. ergo &c. Itẽ actio in factũ, q̃ orit ex re iudicata, dat con tra dñm, & nõ contra procuratorẽ. ff. de procu. l. Plautiꝰ. Conueniẽtius ergo & expediẽtius fuit actori, illũ cõdẽnari, quẽ sñia afficit. Cõstat em̃ ex pro missione ꝓcuratoris iudicatũ solui, nec ex delatiõe iuramenti ꝑ eũ facti, nec ex eius pacto dñm affici. ff. iudic. sol. si ante. de iureiur. iusiurandũ. ij. §. fi. de procu. qui ad agẽdũ. in fi. libr. vj. Nõ obstat l. j. C. de sent. & inter. qa. vt ibi dicit textꝰ, dña nunq; fuerat in iudicio: & tunc principalem vocari, q ignorat statũ cãe vr absurdũ. Et vocatio procuratoris, statũ cãe notũ habentis, posset inducere iudicẽ ad non pronunciandũ vel ad aliter iudicandũ meritò igit ille vocandꝰ. Nec em̃ placet subauditus, maximè: vel dicere φ ibi factum narret: cùm verba legis regulariter, & nõ frustra ponantur. ff. de iniur. ait prætor. §. j. Ad l. si quis cum procuratorio. ff. de procu. & ad l. licet. §. si plures. eo. tit. et his similes respondet φ dñs tpe sententiæ non erat ibi in iudicio: hic præsens erat in iudicio. Procedunt autem prædicta, & fortiꝰ qñ dominus litem ad se assumpserat, quasi procuratorem reuocando. quod poterat: tum quia non fuerat litem contestatus, tum quia non residebat. hoc ibi plenius.

ADDE, an sñia lata cõtra dñum, qui litigauit per procuratorẽ, sit nulla tam de iure ciuili, ꝗ̃ canonico, & quod ius sit seruandũ. Ange. consi. xcviij.

l ¶Literis. Pars decisa faciebat ad hoc, vbi etiam erat hæc gloss. Tancre. in j. compil.

m ¶Querelam. In glo. concipienda. & vide quod super ea dixi.

n ¶Dixit. In c. iuuenis. de sponsalib.

ADDE, tu ad propositam materiã, φ vbi sñia est incerta ex pluralitate nominum non valet, Bal. in l tempus. §. quoties. ff. de hæredi. instituen.

episcopale, dubitat tamen de aliquibus capitulis: prudenter faciet, si sic in sententia dicat: Adiudicamus tali ius episcopale in tali ecclesia: talibus capitulis, de quibus nobis non constat ad plenum, exceptis, vt extra, de reli. do. cōstitutus. & de exce. cū venerabilis. ver. quia verò. vbi de hoc, scđm papā[a]. Petitio em̄ subiectiōis, generalis est. & ideo licet in libello dicaꝛ generaliter ago super subiectione, vt j. de relig. do. versic. illud autem. tñ probari debet in quibus articulis sit subiecta: & super illud tantùm sentētia ferri: vt probatur & no. scđm eū extra: de re iudi. cùm inter vos. in princip. & in fin.[b] ¶ † Itē no. inueniri in iure generales sententias vt, decernimus oēm collationem per talem factam, & sententiam latam irritam: vt extra, de exces. præla. tanta. Item iudicam⁹, omnes processus irritos: vt extra, de rescrip. cū dilecta. de ele. dudum. Itē, reducimus te ad statū, ī quo eras tēpore appellatiōis emissæ: vt extra, de ap. bonę memorię. Itē, adiudicam⁹ tibi ius episcopale. extra, de excep. cū venerabilis. Itē, cassamus processum, & quicquid secutū est ex eo vel ob id, extra, de procurato. auditis. Item, condemno te ad expensas faciendas, si in ꝓbatione defeceris: vt e. c. & similes. Quādo autem possit generalis ferri sentētia, & quid iuris sit, sup hoc no. scđm Papā in præd. c. tanta.[c] ¶ † Quid si peto decē, & iudex condēnat in. v. de alijs verò vt tacet[d]? Dic ꝙ adhuc potero alia quinq; petere. qđ dic vt not. C. si aduer. rem iu. l. j. Vel distingue: quia si iudiciū coram iudice habitum est, intelligitur reus absolutus in quinq;. Nā hoc casu subuenitur in minori per restitutionem in integ. C. si aduer. rem iudi. l. j. per qđ patet quòd erat absolutus reus. Si verò coram arbitro, secus. ff. de doli excep. apud, §. item queritur contra. s. de arbi. §. fi. versicul. quid igitur si de vna. secus tamen est in compensatiōe. si enim petij à te x. & posuisti cōpensationē aliorum. x. & iudex te condemnat in. x. non ideo intelligitur me absolue re, nisi adijciat in sententia quòd spernit vel cassat compensationem. ff. de nego. gest. si aūt. §. si à quo eunq;. ff. de compen. ꝙ in diem. §. si rationem. Et scias quòd aliqua expresio est necessaria in sñia: sine qua libellus valet. Nam in sñia debet exprimi res vel quātitas, vel in actis cōtineri. ff. de re iud. ait prætor. vnde non valet talis sententia, cōdemno te ad res, quæ tibi obuenerunt à tali. arg. C. de senten. quæ sine cer. quanti. profe. l. ij.[e] secus tamē est in libello. quod dic vt j. de lib. concep. §. iuxta. versicu. Item non valet in ac. ¶ † Hoc quoq; notandum est, quòd sententiā rectè latā iudex nō potest corrigere vel mutare. ff. de re iud. iudex. vj. q̄o vltima. c. quod bene. extra, de offic. delega. in literis. vt s. de arbitr. §. sequitur. ver. sed nunquid verbū. & se. dic vt ibi. Papa tamen hoc potest. extra, de re iudica. cùm olim. & de in integrū resti. tū ex literis. xxxv. q. ix. apostolicę. et capi. loci. Potest tamen iudex eā supplere ea die, qua tulit, in his, quæ pertinent ad consequentiam priorum statutorum: vt de fructibus, & sumptibus, & similibus: vt s. de dispu. seu allegat. §. satis clare. versic. quid si de fructibus. & quo ad grammaticam, & ornatū verborum: ita tamen quòd sententia non mutetur. ff. de re iudica. actorū[f]. G. Na. & Inno. iiij. dicunt[g] quòd ordinarius potest à capite incipere. & sentētiam suā emēdare. & aliā ferre, si latam inuenerit esse nullam. C. quomodo & quā. iu. si p̄ses. C. de accusatio. l. iiij.[h] Delegatus verò nō, cùm sit functus officio suo: vt in prædi. l. ff. de re iud. iudex, & desijt esse iudex: vt ff. de arbitris qualem. in fine. sed tūc per superiorē emendabitur. C. quomodo & quan. iud. si vt proponis.[i] nec est contra extra, de accusationibus qualiter. j. quia illi erant generales legati: ideoq;, secundùm eum, corrigere poterunt. In factis aūt, & in alijs omnibus, præter ꝙ̄ in sententijs diffinitiuis potest tā ordinarius, ꝙ̄ etiam delegatus, iterum facere quod minus ritè fecit. De ordinario probatur extra, de electio. cū terra. De delegato, extra, de off. delega. significasti. de appellatio. cum cessante. supra, de exceptio. §. viso. versiculo. sed si iudex. ¶ † Quid ergo faciā si superior[k] multùm distat, et laboriosum esset mihi ipsum adire? Dicunt quidā ꝙ non obstāte tali sñia, intētabo pristinā actionē. Et si excipiaꝛ de re iudi. replicabo de dolo: qa sñia nō fuit rite lata. arg. ff. de dolo. cū à te. sed hoc non videtur tutum.[l] ¶ Quid ergo si sñia sit lata die feriata: nunquid iudex poterit ipsam iterum ferre die non feriato? Respondeo, sic, si est ordinarius, vt dixi. Secus si sit delegatus. ff. de re iud. iudex. extra, de offi. deleg. in literis. Mulcta autem sententialiter indicta, remitti pōt à iudice, ratione paupertatis: vt ff. de offic. præsid. l. illicitas. §. finali. C. de mō mulct. eos. in fine. In alijs verò se intromittere nequit: cùm sit funct⁹ officio suo. ff. de re iud. l. iudex. extra, de offi. deleg. in literis. ¶ † Ioan. de Deo dixit[m] ꝙ si sñia nulla est, vel est talis, quæ non transit in rem iudicatā, vt est excōicatio, & huiusmodi, iudex vel eius successor pōt eam corrigere, vel quasi de nouo ferre. xxxv. q. j. c. quod quis. C. quomodo & quando iu. si præses. C. de senten. & interlocut. om. iudi. l. j. ff. de interro. ac. l. iiij. duntamen sit ordinarius. Secus autem in delegato: vt dicit C. quomodo & quando iud. l. iiij. & in prædi. c. in literis. eodē titulo. conquerente. extra de offi. ordina. pastoralis. Ego dico ꝙ sententiam perperam latam non potest iudex corrigere, vel aliter iudicare, etiam eadem die, ex eisdem tamen actis: vt ff. de re iud. cùm quærebatur. De nouo tamē bene potest cognoscere, & iterum iudicare, si est ordinarius. Secus in delegato, vt suprà. Videtur tamen ꝙ delegatus etiā potest reuocare & mutare sententiam excommunicationis à se perperam latā: tum quia potius illa trahit ad naturā interlocutoriæ, ꝙ̄ diffinitiuæ: tum quia potius est pœna ꝙ̄ sentētia: vt s. §. primo. & §. ij. versic. & nota. Item an interlocutoriam iudex reuocare possit, & qualiter: dixi plenè s. de excep. §. viso. ver. si iudex. & seq. ¶ † Cæterū in sententiæ prolatione, iudex exprimere debet actoris petitionem, & rei responsionē, & eius exceptionē, & generaliter quicquid in cā vtriusq; petitū vel allegatum seu actum est, sub epilogo referat: vt dixi s. de cōclu. & renūcia. ver. auditis. Quo facto, habeat paratā sñiam vt j. §. iuxta. & eam, vel saltē conclusionē ore proprio legat: vt s. §. iiij. versi. sequiꝛ. & his verbis vel similibus in prolatione vtatur:

✠ FORMA. Visis & auditis confessionibus & attestationib⁹, instrumētis, rōnibus & allegationibus vtriusq; partis, in iudicio deductis, eisq; diligenter examinatis & intellectis, deliberatione quo ꝙ nobiscum & cū peritis præhabita diligenti, talē condēno vel absoluo. Vel aliter proferat, sicut viderit proferendū: ita tñ ꝙ canonib⁹, legib⁹, vel cōsuetudinibus cōueniat approbatis: quę oīa sunt in sñia exprimēda, secūdùm T.[n] & in formis luculenti⁹ apparebit. Hęc oīa probanꝛ extra de prob. licet cām. extra, de fide instr. c. j. de cur. furi. si furiosa. §. j. C. de iudi. ꝓperandū. §. illo. x. q. iij. summope. extra, de eo, qui mit. in pos. cā rei ser. c. iij. Quare dixerunt, deliberatione cum partibus habita: vide s. de cōsilij requisiti. ad fi. & s. de aduoca. §. nunc tractemus. ver. habito. Verū si rōnes vel allegationes partiū, quæ ipm ad pronūciandū mouent, in sñia non feratur nihilò minus sñia valet. extra, eo. sicut nobis.[o] arg. Insti. de inuti. stip. §. si scriptū. Licet sec⁹ sit in instrumēto, vbi causa inserēda est. Et est rō vt, no. in prædi. decr. sicut nobis. Cautius autem faciet iudex, si eas non inserat: vt in prædi. decre. sicut nobis. ne fortè q̄nq; ex incuria errorem in sñia exprimat, & ne viā calūnijs aperiat. ff. de sen. q̄ sine app. resc. l. j. §. itē cōtra. & ij. q. vj. §. diffinitiua. versi. sententia. extra, de sen. excom. per tuas. cum sñis concordan. & ne vna lis, fit alterius exordium: vt C. de reb. cre. si quis. in fi. de fruc. & litis expen. terminato. in fi. extra de verb. sig. cùm olim. ¶ † In quibusdam tñ casibus exprimere teneꝛ, ne ex toto pereat ius partis: vt ff. de leg. j. filiussa. §. diui. ff. de iure fisc. l. ij. §. senatus. ff. de transa. cū hi. §. in causæ. Prim⁹ est, vbi ꝓpter ineptā petitionē absoluit, ne pereat ius agendi. extra, de iudi. examinata. ff. si mens. fal. mo. di. l. j. §. j. Secundus est, cùm à iure communi recedit. Vnde si victū non cōdēnat in expensis, debet causam

a ¶ Papam. Ibi scripsi ī gl. sed nonne.

b ¶ In fi. Et dixi post cum de officio, ordi. conquerente. supra j. glo.

c ¶ Tanta. Vbi scripsi ī gloss. no. generalem.

d ¶ Tacet. Vide qđ de hac materia plenè scripsi de re iud. cū inter. in vlt. glo.

e ¶ L. ij. Vide quod ibi not.

f ¶ Actorum. ff. de ver. sig. l. alienationis. in §. vlti.

g ¶ Dicunt. Dec. in li literis. de offic. delega. vbi scripsi super versic. functus. & ver. sed si causa. ADDE ꝙ licet iudex non possit corrigere, vel mutare sentētiam suam ipsam tamē obscuram bene poterit declarare, etiam ex interuallo. Bald. in l. hęredes palam. §. sed si notam. ff. de testa. & quando intelligaꝛ hoc, & qualiter. vide ibidem per ipsum.

✠ ADDITIO. ¶ An sentētiam ēt incōtinenti post latam, iudex ipse corrigere possit vel ēt sibi addere, latè cōsuluit Alex. consil. cxviij. inci. oīs vis. ī ij. vol. & an sententia obscura debeat declarari p acta ꝓbatoria, vide Mate sila. no. cxlij. incip. no. quod illud. Hē. Ferran.

h ¶ L. iiij. Non ob. ff. de pœ. l. moris est. §. iste. qa istud propter enormitatem delicti, & gratia pœnarum. C. de pœnis penam.

i ¶ Proponis. an ex eisdem actis, dicetur j. §. iuxta. versi. sed si causa.

k ¶ Superior. qui delegauit.

l ¶ Tutum. Facit qđ scripsi de except. cùm venerabilis. super glo. penul. circa finem.

m ¶ Dixit. Libro iudicum. vbi suprà, ver. antep. Et scias ꝙ ex superioribus multa fuerunt Ioā. de Deo, nunc solū nominati, quia vult improbare: & iste stylus scribēdi, iam diu viguit, sed non apud me: laudetur Deus.

n ¶ Secundū T. vbi suprà rub. in versi. præterea. & vide j. §. proxi. ver. quod autem.

o ¶ Nobis. Vide qđ ibi scripsi super iij. glo. vbi etiam vide casus vj. q hoc sequuntur, sed non eodem ordine.

causam exprimere quare cessat.extra,de pœnis.calumniam. in authen. de iudicijs.§.oportet.col.vj.Tertius quando absoluit in rei vendicatiõe: ideo quia reus tempore sentẽtiæ non possidet,ne fortè volenti postea agere ex noua causa,obstet exceptio rei iudicatæ.extra,de exceptio.ca.penul.ff.de exce.rei iudi.si rem meã.& l.si quis ad exhibendũ.Quartus,quãdo qs absoluitur ab instãtia iudicij,& p patronos causæ stetit quò minus cã nõ poterit diffiniri.C.de iudic.properandũ.§.illo proculdubio.Quintus,in sententia excõicationis.extra,de sentẽ.excom.cùm medicinalis.lib.vj.Sext⁹, in causa appellationis,vbi debet inseri cã,quare prima sentẽtia reuocet̃, vt per hoc prioribus iudicibus,qui bene secundùm acta coram se habita pro 15 cesserunt,nihil imputetur:vt j.§.proxi.ver.sed pone.except.¶†In summa nota q̃ secundũ formam petitiõis,est sententia dictanda:vt extra,de simonia.licet Heli.de accusa.qualiter.ij.ad finem. Vnde si actũ est possessorio,nõ pronunciabit super petitorio,sed super possessorio tantũ,& econtra.Vel si actum est vtroq; simul,non pronũciabit super altero tantũ.extra,de causa possessio.& proprie.cùm dilectus.¶Quid si lis est contestata in actione depositi,actor verò nõ probat se deposuisse,sed se cõmodasse? Videtur reus condemnandus.argum.ff.de priuileg.credi.l.ij.quia in certis non est locus coniecturis.argu.ff.de verbo.obliga.continuus.Et hoc tenet H.& Azo.ff.si mens.fal.mo. di.l.j.in fine.j.respon.argumentũ tamen con tra.ff.de iureiuran.si duo.§.idem Iulia.& extra,de re iudic.abbate.§.sed ad a hoc.& §.præfatus.[a] ¶†Et[b] nota q̃ generaliter,in qualibet sententia, sex 16 dicuntur contineri.Primum,nomen iudicis,& an sit delegatus vel ordina b rius?Secundum,nomina litigatorum.Tertium,tenor petitionis, in iudicio porrectæ.¶Quartum,substantia processus causæ: puta litis contestatio, c &iuramenti præstatio,& huiusmodi.¶Quintum,[c] q̃ fiat mentio , partes fuisse præsentes vel per contumaciam absentes. De quo vide j.§. proximo.versi.& nota secundum.¶Sextum,condẽnatio vel absolutio seu pro 17 nunciatio,& alia,quæ videbuntur expedientia iudicanti.Et breuiter† in iudicando cordi magis sit custodia veritatis,quàm obedientia voluntatis:vt iij.quæstio.vij.iudicet.in fin.Item nota quòd si partes conueniant, quid iudex pronunciet,illud iudex sequi debet,ff.de re iudi.si conuenerit.¶Quid si quis alicui sic dixit.Si obtinuero in causa,nolo quòd mihi tenearis, De hoc infrà,de appella.§.fina.versiculo quid si quis ita.

SVMMARIVM.

1 ☞Formæ sententiarum,sunt diuersæ.
2 Præceptum qualiter fieri debeat in confessum.
3 Iudex duobus debitoribus præcepturus,cuilibet eorum præcipere debet in solidum.
4 Iudices ex officio suo,varia facere possunt præcepta.
5 Iudex ad alicuius petitionem sequestrari iubens res aliquas,quibus rescriptis vti debeat.
6 Sententia diffinitiua super diuersis,& à diuersis ferri solet.
7 Sententia,fertur ad perpetuam rei memoriam.
8 Sententia semper continere debet condemnationem,aut æquipollens : vt est,statuo,pronuncio,præcipio,& similia.
9 Silentium perpetuum & absolutio ab impetitione,in omni sententia proponi debent.
10 Si in sententia contineatur,condemno talem, vel condemno procuratorẽ talis,an præsumendum sit,eos fuisse præsentes.
11 Iudicata res,pro veritate est habenda.
12 Prouinciæ cuiusdam modus,in sententiæ prolatione.
13 De singulis actibus mentionem in sententia fieri,cautela est.
14 Sententia super adispiscenda possessione ferenda,qualiter pronunciari debeat.
15 Modis diuersis & super diuersis casibus, sentẽtiæ proferendæ occurrunt.
16 Sñia qualiter sit proferẽda,vbi causa illegitimitatis per defensionẽ agitur.
17 Sñia,vbi reus nec condẽnatur nec absoluitur,quæ verba continere debeat.
18 Sententia qualis esse debeat in causa matrimoniali,vel in sponsalibus.
19 Tenor libelli non semper in sentẽtijs apponi solet,à quibusdam:sed summatim mens petitionis.
20 Sentẽtia à iudice delegato vel subdelegato ferenda,qualiter sit formanda.
21 Notarius qualiter,& per quæ verba,se in sententijs subscribere habeat.
22 Auditor palatij domini papæ quibus verbis se in sentẽtijs subscribendo vti debeat.
23 Sententia qualiter sit proferenda in causa criminali,seu iniuriarum.
24 Iudicis appellationis officium est triplex.
25 Appellatione facta à sententia ipso iure nulla, quæ, & qualiter iudex debeat pronunciare.
26 Iudex appellationis,an pronunciando iniustam sententiam & appellationem fore legitimam, videatur per consequens condemnasse.
27 Iudex appellationis qualiter pronunciabit malè fuisse iudicatum,si prim⁹ iudex pronunciauerit secundùm acta coram se habita.
28 Sententia excommunicationis,qualiter sit formanda.
29 In enormibus delictis , sententia quandoq; solenniter est proferenda : & tunc dicitur anathema.
30 Sententiæ solennitas,non semper est in iudicijs obseruanda:sed tantùm in scriptis producenda.
31 Contumacia crescente,crescere debet & pœna.
32 Participantes cum excommunicatis,an & quo casu eandem excommunicationis sententiam incurrant.
33 Participans cum excõmunicatis, non peccat mortaliter sed venialiter.
34 Iudex aliquẽ propter causam excõmunicans rescriptum facere debet,vt excommunicatus vitetur.
35 Ecclesiæ miseratio , nunquàm claudit gremium ad eam redeunti.
Beneficium absolutionis ab excommunicatione, qua forma sit tradendum.
36 Absolutio à suspẽsione hoĩs,qualiter fieri debeat.
37 Iudice delegato cãm alicui subdelegãte,& diffinitiua sibi reseruata:si ipse subdelegatus aliquẽ excommunicauerit,an ĩ absentia delegati possit absolui.
38 Sententia iudicis per papam confirmata,an possit per eundem iudicem relaxari.
39 In obtinenda absolutione ad cautelam, præstandũ est iuramentum.
40 Absoluendi tantùm per sedem apostolicam, possunt & per alios in necessitate absolui.
41 Mulier robusta & fortis, an sit mittenda ad sedem Apostolicam pro absolutione habenda.
42 Episcopus senex et debilis aut impeditus,per quẽ possit absolui,si manus iniecerit in clericum.
43 Abbas monachũ verberãs, à quo sit absoluendus.
44 Prior,magister , seu maior ordinis hospitaliorum, si excõicationem incurrat,à quo sit absoluendus.
45 Delegatus,simpliciter vices suas committendo,videtur in totum committere.
46 Dispensatio fit multis modis.
Literæ,qualr sint super dispẽsationibus formãdæ.
47 Forma dispensationis , vbi quis fuit conuictus de aliquo crimine,in quo poterat dispensari.
Misericordia superexaltat iudicium.
48 Forma dispensationis seu restitutionis alicuius , in magnis criminibus.
49 Papa potest,quo ad ius ciuile.infamiam irrogare.
50 Episcopus volẽs dispensare cum aliquo,qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio cõ missam,qua forma vtetur.
51 Iudex volens formare sententiam super dispensatione accusatoris,in probatione deficientis,ne infamis sit,quibus verbis vti debeat.
52 Infamiam ex sententia irrogatam volẽs restituere, qualiter procedere debeat.
53 Episcopus dispensans aliquem ad duo beneficia, qua forma vtetur.

VT autem Quæ præmisimus, exemplis subijciantur,formas sñiarum aliquas supponamus.†Primò igit̃ formas interlocutionum ponemus.Secũdò, formas præcepti. Tertiò, formas diffinitiuarũ.Quartò,formas sñiæ arbitro- d rum.[d] Quintò,formas condemnatiõis in criminali causa & mulctæ.Sextò,formas sententiæ, in causa appellationis.Septimò,formas sententiæ excõmunicationis,interdicti,& suspensionis , & absolutionis.Octauò,formas sententiarum,super dispensationibus.¶Qualiter autem sententia interlocutoria super peremptorijs ante litis cõtest.propositis, vel super exceptione excõicationis,vel super dilatorijs exceptionib⁹ propositis,formet̃. Et an lata possit per iudicẽ reuocari,& formam reuocãdi : & qualiter tunc super expensis pronunciet̃,dixi s. de excep.§.dicto.ad fi.& §.viso.versi.præfixo igitur. &;seq.vsq; ad finem.¶Item qualiter formet̃ interlocutoria,de reputando aliquẽ contumacẽ.s. de cõtumacia.§.sequitur.in prin.¶Item, qualiter interlocutoria de mittendo in possessionẽ propter contumaciã,& etiam sententia dationis in solutũ,rem ipsam & secũdi decreti habes.s.de primo & secũ. decre.§.ij.& §.nũc dicamus.versi.his pactis.¶Itẽ, qualiter iudex appellationis pronunciabit super attentatis,& qñ,& super quibus.j.de appel.§.nouissimè.ver.illud.et seq.& secũdùm Papã extra,de app.dilecti filij prior.¶Qualiter etiã pronunciabit super exceptio.litis contest.impedictibus,no.s. de 2 excep.§.dicto.versic.sed quærit̃.¶†Nunc dicam⁹ qualiter præceptũ fiat in confessum : de quo dixi suprà,§.species.Et quidem postquàm reus de plano,de debito confessus fuerit,iudex sic dicat:

a ¶Præfatus.libr.vj. Vide s. de act. seu peti.§.sequitur.versicu.hoc quoq;.& quod ibi dixi.

b ¶Et.Iste versi.fuit Rolãdini, parte ix. vltra medium. vbi de sententia iudicis ecclesiastici super matrimonio. versi. cæterum.

c ¶Quintum. Rolã, ponit hoc ,p sextò & pro quinto. & facit ad dicenda in versi.statim alleg.

d ¶Arbitrorum. De hac materia j.versi, si autem sit arbiter.

a ¶ Afferte. Vide suprà de iur. om. iudi. in fine.

b ¶ Tutoris. Vel curatoris.

c ¶ Procedendum. Ad hæc, & ea, quæ præmissa sunt, facit quæstio Nic. de Mata. quæ incipit, statutum est in ciuitate. qui tenuit ꝙ si statutum sit in ciuitate ꝙ contra præceptum factum in confessum, non possit opponi exceptio, nisi de falso vel soluto: poterit opponi exceptio nullitatis: vt in terminis præmissis: et maximè cùm procedit nullitas ex vi alteri⁹ statuti. & est simile quod dicā j. titu. j. §. vlti. super versi. xvj. allegat ꝙ præceptum non ritè factum, non dicitur præceptū. ff. de bon. pos. contra tab. l. filium. §. non quæ vis. & si vis huiusmodi. cōcor. vj. de cleric. non resi. tunc in glo. ij. & super ea suffragiū, & suppletiones. ibi ēt tenuit ꝙ si minor iurauit se maiorē, & confessus debitum, recepit præceptum: vt suprà, si ipse minor fuit in dolo, & creditor in bona fide, tenuit p̄ceptū rōne doli & sacramēti, per l. j. ff. depo. §. an in pupillum. Si verò creditor sciebat illū esse minorem, & sic de dolo illius cōqueri nō pōt. ff. de actio. emp. l. j. C. de in integ. restitu. mi. l. de tutela. de regu. iur. scienti. lib. vj. & alterius statuti, qđ an nullat obligationē minoris aliter factā forma seruata non fuit: dicit præceptū nullū: et maximè si errauit tunc putās se esse maiorem. ff. de confes. non fatetur. Ad idem ff. de pac. si cū te. de act. emp. si hæres. sicut etiam vna lex per aliam terminatur. sic statutū, & etiā l. alias sequeretur præceptum factum furioso, pupillo, prodigo, cui interdictum erat, exequendum foret. quod esset absurdum. Vt igitur dicat̄ præceptum, oportet duo concurrere, personam, s. quæ præcipere, & personā, cui præcipi potuerit. ff. de confir. tu. l. j. & l. naturali. §. j. & secundùm hoc defuit tam legeꝗ statuto. dicit tamen ꝙ in dubio præsumitur eum in dolo, qui dixit se maiorem, per l. quid enim. ff. de dolo. Solutioni non obstat aut. sacramenta. C. si aduer. vend. loquitur enim de iuramento super cōtractu. Iuramentum autem, de quo loquitur, fuit super quadam assertione. Adde quòd istud de præsenti: illud de futuro. Non obstat etiam l. si alteri⁹. C. si mi. se ma. di. quæ loquitur de contractu qui tenebat, contra quem petebatur restitutio: non ꝙ diceretur nullum. Iac. de Bel. in quæstione quę incipit, lege Perusina. in primis duobus membris tenet ꝙ statuto prohibente fieri, & annullante, si fiat contractus per filiumfami. sine consensu patris vel per adultum sine curatore, licet primus contrahendo mentit⁹ fuerit se patrēfamilias, vel seruus mentitus fuit esse curatorem illum qui non erat: contractus tamen non tenebunt, propter statutum, quod non solùm prohibet, sed etiam annullat: sic non oritur obligatio ex contractu, qui ipso iure non valet. Allegat l. non dubium. C. de legib. l. quid enim. ff. de dolo. et quod no. in l. quęcunꝗ. §. si. de publiciana. & in l. si curatorem. in glos. ipso iure. C. de in integ. resti. Prędicta in aut. l. quid enim. sic inducit, si cōtra pupillum, qui mentitus fuit, datur actio de dolo: ergo non tenuit contractus aliàs daretur actio ex contractu: non de dolo. eo. tit. l. j. §. ait prætor. Contraria dicit procedere cùm statutum non annullat, fortius si actionem vel exceptionem dat: super eo verò quod quæritur an iuramentum prædictorum validet contractum, distinguit inter filiumfami. & adultum. De primo simpliciter tenet quòd non: quia roborari per id non potest cōtract⁹, qui non tenet per statutū: cùm principale à suo accessorio non vestiatur, nec reguletur. ff. de vulg. & pupil. substitu. tum quia iuramentum est cōtra bonos mores, ponderata l. j. in princi. ff. ad Macedo. inducit regulam, non est obligatorium. libro vj. De minore distinguit ius canonicum à ciuili: vt de iure ciuili nō validetur ratione prædicta: de canonico sic, per decre. de iureiu. cùm contingat. cum cōcor. Aduertendum est, quòd hic tractauimus de beneficio nullitatis, non de beneficio restitutionis, de quo plene tractatur infrà de restitu. in inte. §. ij. versic. Item denegatur. & versi. seq. Et vide quod de prædicta quęstiōe Iac. de Bel. quæ cōuenit illi materię in articulo si dicam in præ. §. ante fin. col. ADDE primæ parti quod consuluit Ro. cōsilio ccxciiij. scilicet quòd si respondens positioni dicat, credo prout in instrumēto continetur. & instrumētum sit nullum ratione solennitatis, quod similiter cōfessio est nulla: quia respondens intellexit de instrumento suis substātialibus reprobato. Item quod idem Roma. voluit consilio xlij. scilicet ꝙ stante statuto, quòd contra instrumentum nulla possit opponi exceptio: tamen poterit opponi exceptio inhabilitatis personæ: vt si vxor donat viro, ipsa poterit opponere, quòd vir erat inhabilis ad recipiendum donationem. Item quod voluit idem Roma. consilio lxvij. scilicet quòd stante statuto quòd lauda mandentur executioni: lauda nulla, non mittentur executioni. Item facit quod voluit Bald. consilio ccclxix. iiij. lib. scilicet quòd statutum loquens de arbitro, intelligitur de vero, non prætenso. Item facit quod voluit idem Ro. cōsi. allegato xlij. scilicet ꝙ stante statuto quòd nulla possit opponi exceptio patens, non velata. Item facit quod voluit Petr. de Ancha. consilio ccxij. scilicet quòd stante statuto quòd nulla possit opponi exceptio: tamen poterit opponi exceptio nullitatis causatæ dolo aduersarij. Item nullitas, quæ prouenit à iure naturali. Item illa, quæ colligitur ex inspectione actorum. Idem quod voluit consilio cclxxj. scilicet quòd prædictum statutum non ponit exceptionem nullitatis, quæ prouenit ex alio statuto. Item quod idem voluit consilio lxxij. scilicet quòd stante statuto, quòd sententia mittatur executioni, debet intelligi de illa, quæ viribus subsistat. Latius prosequere in addi. positis per me post Bartol. & Alexan. in lege prima ff. quod vi aut clam. Quo verò ad materiam l. si alterius. C. si mi. se maio. dixerit. Vide pulchrè Ancha. consilio ccxxvij. & Paul. de Castro consilio cxlj.

d ¶ Cùm æterni. libro vj.

FORMA. Ego talis iudex, audita cōfessione tua, præcipio tibi vt des & soluas hinc ad x. dies centum solidos Turo. P. quos ex causa mutui eidem P. te debere & teneri in instro publico manu talis notarij cōfecto, de plano in iudicio es confessus. ¶ Qualiter autem auditores in Romana curia pronuncient in confessos, not. j. versi. in Roma na verò. ¶ †Quòd si sint duo debitores, præcipiat 3 cuilibet eorum in solidum sub præscripta forma. Vno tamen soluente, alter liberatur. Verùm si fiat præceptum ex dilatione iurisiurādi, tunc sic dicat:

FORMA. &c. vts̄. vsꝗ, te debere. postea iunge, delato tibi iuramēto in iudicio, es confessus. vel, delato sibi iuramento in iudicio asseruit idē P. extra, de iureiu. c. si. C. de rebus cre. generaliter. cū suis concor. & sic de aliis præceptis, inserendo in eis quid & quare præcipitur, & tempus præfixum. Notarius autē hoc in scriptis redigat, verbis primę personę, in verbis tertiæ commutatis. ¶ †Hoc aūt 4 nota ꝙ iudices varia ex officio suo, (quod latè patet) faciunt præcepta: puta ꝙ quis sibi pręsentet aliquid, vel quòd teneat in domo sua aliquem, & similia: & hæc præcepta sunt scribenda simpliciter per tabellionem, prout à iudice proferunt̄. Et de his & similibus dicitur quòd non omnis vox iudicis, rei iudicatæ continet authoritatem: vt C. de sen. & interloc. om. iudi. ex stipulatione. extra, de præsump. afferte.[a] ¶ †Quandoꝗ verò ad alicuius pe 5 titionē iubet res aliquas sequestrari: & tunc etiam potest eius iussus scribi: tamen consueuit communiter solùm executoris relatio scribi hoc modo:

FORMA. T. nuncius seu cursor talis curiæ papæ, retulit se de mandato talis iudicis vel auditoris ad petitionē talis sequestrasse penes B. tales res, quas se in tali fundo vel domo asseruit reperisse: & præcepisse ipsi B. vt res ipsas saluet & custodiat, donec quid inde faciendum fuerit decernat̄. Verùm si is, cui præceptum est, ante tenutam bonorū aduersario datā, veniat, & contra præceptū excipiat dicens, ex dicto præcepto non esse cōtra eum procedendum, fortè pro eo ꝙ ipse minor est, & nō potuerit sibi aliquid in iudicio sine tutoris[b] authoritate præcipi: vel qa est filiusfa. & dictū pręceptū sine pr̄is authoritate recepit. vl̄ qa factū fuit in eū iuitè confessum, & hmōi: tunc dabitur ei terminus ad probandum exceptionem propositam: quo elapso pronunciabitur in hac forma:

FORMA. Quoniā talis corā me tali iudice cōstitutus, in tali causa talē except. ꝓponere curauit, scilicet curā, &c. pone totā. post iunge: & hāc exceptionē probauit legitimè: ideo de consilio peritorū interloquēdo pronūcio non esse cōtra eum ex præcepto huiusmodi procedendū.[c] & hoc cū suam exceptionē plenè probauit. vel si nō probauit, pronūciet non obstante dicta exceptione ex præcepto huius cōtra eū fore procedendū: & præceptū ipsum fore executioni mandandum. Quo facto, dabitur tenuta in bonis rei, quę scribetur, vt s̄. de primo & secūdo decre. §. nūc dicam⁹. ver. qđ si nullus. hoc saluo, ꝙ in hac tenuta dicēs exequendo præceptū factū à iudice tali vel reo, dabit̄ bannum secundū consuetudinē Italiæ in hac forma:

FORMA. Quia P. non soluit T. centum solidos, in quibus ei ex causa mutui tenetur per instrumentū vel præceptū manu talis notarij factū. & legitimè secundū formā statuti per talē cursorē die tali citatus & cridatus nō venit, nec misit: ideo 6 ex nunc sit in banno talis curiæ. ¶ †Nunc transeamus ad diffinitiuas sententias, super diuersis, & à diuersis ferendas. Ad cuius rei euidentiam sciendū ꝙ quandoꝗ fertur diffinitiua sententia ab ordinario, quandoꝗ à delegato, quandoꝗ ab auditore palatij domini Papę, & quandoꝗ ab arbitro. ¶ Cùm fertur ab ordinario: aut fertur in personali actione, aut in reali. Si in personali actione, sic dicatur:

FORMA. In nomine Domini amen: inter B. & C. super hoc coram nobis orta materia quęstionis, idem B. libellum obtulit, in hac forma: Coram, &c. pone libellum de verbo ad verbum. Lite igitur coram nobis legitimè contestata, pręstitoꝗ hincinde de calumnia seu de veritate iuramento, factis quoque positionibus, & ad ipsas responsionibus subsequenter datis, etiam articulis & testibus, instrumentis productis & attestationibus publicatis, tandem conclusum in causa à partibus extitit, hinc & inde vel nos parte altera concludente in causa ipsa in partis alterius contumaciam habuimus pro concluso. Nos itaque diligenter visis & auditis partium iuribus & rationibus & probationibus, inuestigatis quoque & ad plenum cognitis ipsius causę meritis, & æqua iustitię lance discussis, & deliberatione insuper nobiscum, & cum peritis præhabita diligentia: vt extra, de re iudi. ad apostolicæ. §. nos itaque. & capitul. abbate sane. & c. cùm æterni.[d] Dei nomine inuocato, partibus propter hoc in præsentia nostra constitutis & sententiam ferri postulantibus: vt suprà, de pet. sententiæ. vel altera præsente, & altera contumaciter absente, cuius absentia Dei pręsentia repleatur: vt secunda. q. j. de manifesta. in fine. & extra, de dolo & contu. veritatis. cum suis concor. prefatum C. seu B. eius procuratorem procuratorio nomine pro eodem

a ¶Subscriptione. Libro vj. illud posui in j. gloss.

b ¶Veteris. l. ij. est.

c ¶Citatum. Supple, peremptoriè, de hoc j. §. iuxta. versi. quid ergo. cū seq. Scias quòd Guido de Suza. in summa, tit. quomodo ad sententiam procedatur. & in l. properandum. C. de iudic. quærit si sententia sic contineat, citato reo peremptoriè vt veniat ad sententiam audiendā, eo non veniēte, pronunciamus &c. an non probato aliter peremptorio, stet sententiæ? Quòd stet, inducit q̄tuor, videlicet præsumptionem, solennitatem, authoritatē iudicis: item publicæ scripturæ, & vt res valeat, Instit. de fideiuss. §. vlt. secūdo extra, de renunc. in præsentia. tertiò C. de prob. precibus. quartò de ver. sign. abbate. In contrarium alleg. §. itē cū ex edi. ff. quæ sen. si ne appel. rescri. Itē l. quæcūq;. ff. de publi. Item si sunt verba tabellionis, non creditur ei. in auth. de hære. & falci. §. si verò absint. Idē si sunt iudicis. de ꝓba. quoniam cōtra. Ad idem C. de sen ten. & inter. ex stipulatione. Soluit ꝗ licet seruetur cōtrarium de iuris subtilitate, necesse est ꝓbari peremptoriū per iura secūda. Bene facit quod scripsi post Inn. j. præ. decre. quoniam cōtra. super versi. quę occurrerit, quæ videre poteris inver. in summa. hic in fine allegato. vbi aūt teneas victorē nō habere ꝓbare: nō tamen est verū q̄d sequitur, victū nō posse probare. producendo enī acta litis, inter quæ non apparebit ista citatio, habebitur pro nō citato, nisi probetur contrariū, ꝑ iura, quæ scripsi in prædicta decr. quoniam contra. in fin. Item si fatetur citationem, & negat peremptoriū: optimè poterit id probare per testes, qui citationis formam audiuerunt, vt dixi in decre. bonę. j. de elec. in materia negatiuæ, vbi vide in auditu. & in fi. vbi etiam dixi ꝗ possit fieri instrumentum negatiuæ, scilicet quòd in actione non est illa citatio, vel non est peremptoria. Item posset probari per testes literatos, qui examinarunt acta. ibi vide in fine. Item si probaret victor personalem citationem, posset victus illam improbare per modum decret. ex tenore. de testib. & C. de cōtrahen. & commit. stipul. l. optimam. Non obstat. §. porrò. j. alleg. quia ibi nō erat coarctatio aliqua actorum vel temporis. In eo autem quod hic subdit Gul. vel præsentem, bene puto stari dicto notarij: qa non de præterito loquit̄, sed de præsenti, iuxta ea, ad q̄ remisi suprà de Innocen. in decr. quoniam. et putat Gul. prædictus in Summa titu. de sententijs. ꝗ presentia sine expresso cōsensu vel dissensu sufficiat: licet non emanauerit peremptorium, quod fiebat ad præsentiam habendam, vel absentis malitiam cōuincendam. Inducit iura de tacito consensu, quod sufficiat regula, qui tacet. de reg. iu. lib. vj. Bene facit quod no. j. de libel. concep. §. sequitur. ad fi. iā seruari feci ad omne dubium tollendū quòd iudex citauit partes, licet pręsentes peremptoriè ad sententiam tunc audiendam.

ADDE, vt per Bald. consil. cx. iij. libro, per Alexan. consil. cxl. ij. libr. & eodem libr. consil. cxxv. & xlij. iiij. li. & per Pau. de cast. consil. lij. vbi pulchram habebis limitationē ad illud quod dicitur ꝗ ex longinquitate temporis præsumitur solennitas.

d ¶&c. Repetendo verba consilij: secūdò illa pronuncian do vt suprà, de except. §. viso. B. ver. porrò in Italia. vbi satis scripsi an sufficiat dicere, pronūcio vt in consilio continetur.

C. in cētum libris, quas idem B. petijt in libello nomine sortis, & in decē nomine pœnæ seu interesse idem B. sententialiter in his scriptis condemno, & ad earum solutionē cogendū fore decerno: condemnans nihilò minus sententialiter præfatum C. in expensis litis ipsarū taxatione mihi in posterū reseruata. iij. q. iij. §. spatiū. ad fi. ij. q. j. c. in primis. extra, de seque. pos. c. pri. sed de hoc, & de taxatiōe, q̄n fiet, dixi suprà, de exceptio. §. viso. versi. quid si reus. & infrà de expensis. §. postremò. ¶Quare dixerim in his scriptis, vide infrà §. iuxta. ver. nō valet etiam. In fine autem sententiæ sic dicitur, in cui rei testimoniū, &c. quæ dic vt s. de edi. instr. §. breuiter. versi. sed & in sententijs. 7 †Sententia enim fertur, ad æternā rei memoriam: vt legitur, & no. extra, de re iudic. ad apostolicæ. in superscriptione.[a] ¶Item notabiliter incipit præmissa forma, In nomine Dñi. vt xxiij. dist. in nomine. extra, de testi. in nomine, lxxij. dist. in noīe patris. ¶Vtrum autem debeat sententia concipi sub verbis primæ vel tertiæ personæ: & vtrum iudex debeat pronunciādo scribere partibus vel etiam vniuersis, & qualibus verbis vti debet in sentia, vide in præ. versi. non valet etiam. 8 ¶†Et nota ꝗ non est vis, si dicat iudex, condemno. vel dicat, præcipio, vel pronuncio, vel statuo: vt ff. de re iud. in Summa. extra, de ver. signi. in his. Licet enim lex dicat sententiam nullam esse, quæ non continet condemnationem: vt C. de sen ten. & inter. omniū iudicū. præses. subaudiri tamē debet, vel æquipollēs: vt in præ. cōcor. Idem est si dicitur, nil videri Titiū debere Seio: vt ff. de arbit. quid tū. §. si arbiter. Item idē est, si dicit. ne inquietet eum. ac si dicat, nō impediat: vt ff. si vsusfru. pe. fructuario. §. fi. Si vero B. plura petijt in libello, & in vno obtineat, & in alijs non: tunc iudex in fine sentētiæ sic adijciat: in alijs verò petitionibus ipsi B. dictum C. sententialiter absoluentes, ipsi B. super eis perpetuum silentiū imponendo. extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. 9 ¶†Quod aūt vtrunq; verbum proponendum sit in sententijs, scilicet silentium perpetuum, & absolutio ab impetitione: probatur extra, de causa posses. & propri. c. cū ecclesia. in fi. & de conuers. coniug. cap. dudum. in fi. de transact. ex literis in fin. & de electio. c. cùm ecclesia. extra, de reli. do. constitutus. in fine. de offic. archi. cap. fina. de præscri. auditis. 10 ¶†Et nota secundùm quosdam, ꝗ si in sententia dicitur, condemno C. vel, condemno talem procuratorem C. omnino credendum est eos fuisse præsentes, nisi euidenter contrarium ostendatur: vt C. de contrahen. stipul. optimam. & l. prima. & C. de re iudic. l. j. & melius extra, de electio. bonæ. j. §. porrò. & facit extra, de renuncia. in præsentia. quia instrumento creditur. C. de probatio. cum precibus. Alij dicunt ꝗ si in sententia contineatur, fuisse præsentes, vel vocatos fuisse, præsumuntur pręsentes vel vocatos fuisse: vt in præ. l. & C. de appellatio. qui ad. alioquin contra. arg. ff. de verb. obliga. l. Titia. §. secūdo. et ff. de publicia. quæcunq;. §. fina. extra, de cōstit. ecclesia. C. de arbit. ne in arbitris. Tertij dicunt ꝗ licet non dicatur in sententia fuisse citatos, vel præsentes, vel absentes, dūmodo prima facie appareat nō vitiata, postq; transiuit in rem iudicatam, semper standū est pro ea: nisi probetur aliquid omissum, ꝗ reddat eam nullā. extra, de procu. in præsentia. Vel falsam. C. de fi. instru. si veteris.[b] 11 ¶†Et hoc cre do verum de iure. nam iudicata res, pro veritate accipitur: & sententia facit ius inter partes, licet lata sit contra ius litigatoris, ex quo non est appellatū ab ea: vt extra, de re iudic. cùm inter. prope fin. ij. q. vj. §. diffinitiua. versi. Item contra ius. Tutius tamē est, exprimere in sententia partes fuisse citatas vel præsentes, vt patet in forma præcedenti. Si autem nondum transiuit sententia in rem iudicatā, vel fuerit appellatum ab ea: tunc nisi probetur absens citatus, reuocabitur sententia: vt probatur s. de citatio. §. viso. versicu. item licet. & sequenti. extra, de maio. & obedien. inter. ij. q. j. c. Nos in quenquam. Non enim præsumitur pro processu iudicis, nisi quatenus pro ipso constat: vt extra, de probatio. c. quoniam contra. Si tamen sententia scripta sit in formam actorum, & contineat illum fuisse citatum[c] vel præsentem, non est alia probatio necessaria: & tenet sententia. Non enim potest ille probare se non fuisse citatum: vt in prædic. §. porrò. Et secundùm hoc possunt prædictæ opiniones ad concordiam reuocari. C. de inofficio. do. l. vnica. & vide quod nota. supra, de instru. edi. §. restat. ver. in summa. & de probatio. §. fina. versicu. sed pone. ¶In Romana verò curia, qualiter pronunciabit vel excommunicabit auditor super debito coram se confessato, inter eos, q̄ se suæ iurisdictioni submittunt, vide suprà de conclu. & renuncia. versicu. vltimo.

12 ¶†In partibus verò illis, in quibus in sentētię prolatione, apponunt formam consilij, post illa verba præhabita diligenti. iunge, consilij. quorū tenor talis est: Consilium nostrum, &c. vt suprà. & de cōsi. requisitio. versic. porrò ponatur totum consilium. posteà iunge, dictorum talium, sequens consilium Dei nomine inuocato &c.[d] ¶Quòd autem in sententia de singulis actibus fiat mentio, cautela est, vt dixi suprà de edi. instru. §. restat. versicu. in summa.

13 ¶†Si verò reali actione actum fuerit, post verbū nomine pro eodem &c. iūge, in restitutione prædicti fundi vel vineę, in libello petitæ, & in decem sextarijs tritici pro fructibus vineæ, à tali tempore citra perceptis eidem B. sententialiter, &c.

14 ¶†Cæterùm si super adipiscenda possessione sententia feratur, post verbum nomine pro eodem &c. iunge, in præstatione possessionis et quasi possionis prædictæ domus in libello petitæ eidem P. sententialiter, &c. Si verò super recuperanda possessione feratur: dicas ibidem, in restitutione prædictæ vineæ vel fundi, in libello petiti cum fructibus à tali tempore citra perceptis eidem B. &c. Si autem super retinenda feratur: dicas ibidem, pręcipientes vt sinant dictum B. pacificè possidere vel quasi possidere præfatam vineam in libello petitam, sicut possidebat tempore litis contestationis, idem B. &c. Hoc probatur extra, de iure patronatus. dilectus. in fine. extra, de restitu. spoliato. grauis. extra, de probatio. licet. in fine. cum suis concord.

15 ¶†Qualiter autem pronunciabit iudex cùm reus cecidit à possessione, siue non possidebat, siue incipiat de nouo possidere, nota suprà de interrogat. §. finali. versiculo sed qualiter. ¶Item qualiter pronunciabitur super interesse. infra, de fructibus & interesse. §. secundo. versiculo sed qualiter. ¶Et qualiter super æstimatione. infrà, de obligati. & solut. §. sequitur. versiculo. sed quo iure.

¶Item qualiter pronunciabitur, cùm petitur ratio administratæ tutelæ. infrà, de iudic. §. generalia. versiculo, quòd si quis. ¶Item qualiter pronunciabitur quando agitur constitu. si quis in tantam. infrà de restitutione spolia. §. primo. versiculo & nota. ¶Item qualiter cùm agitur negatoria vel confessoria. suprà, de causa posses. & proprie. §. finali. versi. sed nunquid. ¶Item qualiter pronunciabitur in iuramento in litem. j. de iureiur. ver. is autem. ¶Qualiter autem alimenta decernantur, infrà, qui filij sint legit. versiculo, item pupillus.

¶Qualiter autem pronunciabitur sententiam nō esse exequendam, dic vt infrà titulo proximo. §. breuiter. versicu. sed secundùm.

16 ¶†Si autem agitur causa illegitimitatis, per defensionem, quod fieri potest: vt supra de defen. versi. hoc etiam. sic pronunciabitur:

FORMA. Cùm A. ageret cōtra B. ꝓcuratorē

seu defensore C. procuratorio seu defensorio noĩe ipsius super illegitimitate ipsius: Nos visis & intellectis rationibus partium, ipsum B. procuratorem vel defensorem dicti C. memorato A. sententialiter condemnamus: [a] nec est necesse causam exprimi: vt extra, de re iudi. sicut nobis. nec tamẽ minus valet sententia si causa exprimatur, hæc scilicet, cũ illegitimitas C. sit plenè probata. De hoc & an talis sententia præiudicet ipsi B. & quis sit effectus huius sentẽtiæ no. secundùm papã extra, qui fi. sint legi. causam quæ. ij. Fertur ergo sententia in psonã procuratoris. ff. de his, qui no. infamia. §. furti. §. j. et l. seruus. & non domini. nec est vis, si sit lis contestata, vel non: secundũ papã. C. de senten. et interloc. omniũ iudicũ. l. prima. ff. de procu. licet. §. pe. & l. qui pprio. rñ. j. Alij tamen cõtra: vt in præ. l. furti.

b sed contra eos est C. de procura. nihil. [b] ¶ Idem quoq; est in defensore sine mãdato, vt in personã eius sententia feratur, si verborum aptitudo patiatur. ff. de neg. gest. liberto. §. fi. Simili quoq; modo sententia dictanda est, si de furto, vel alijs consimilibus per defensorem agaẽ: vt not. in prædi. c. cãm, que. ¶ Qualiter autem sit formanda sententia contra procuratorẽ cum mandato, vel contra dñm, vel contra vtrũq;, quod tutius est, no. extra, de ele. quę

17 relã. & infra, versi. in matrimonio. ¶ † Cęterùm si nec damnatur reus, nec absoluitur, sed iudicium nullum pronunciatur: tũc post verbũ, Dei nomine ĩuocato, &c. iũge, pnũcio dictũ iudiciũ esse nullũ, pro eo quod dictus C. qui est filiusfamilias, sine patris consensu, contestatus est litem in iudicio s. dicto: vt C. de bo. q̃ libe. cũ nõ solùm. ¶ Porro si iudex ferat sñiã sup pcessu, corã alio habito, ita dicet:

FORMA. Cùm olim inter talẽ & talem, & super hoc quæstio coram tali iudice verteretur, coram eo libellus oblatus extitit continẽtię talis: Coram &c. Lite igitur sup libello ipso corã eo legitimè contestata &c. vt s. in prima forma: vsq; habuerit pro concluso. postea iunge, verum eodem, sicut Deo placuit, viam vniuersæ carnis ingresso, vel ab officio remoto, vel in remotis agente. nos in causis omnibus, quæ coram eo ventilabantur, vel in causa ipsa eidẽ per talẽ fuimus substituti: ergo &c. vt. s. in prima forma ff. de iu. edictũ. extra, de in integrũ

18 restitutione. tum ex literis. ¶ † In matrimonio aũt vel spõsalibus sic dic:

FORMA. In Dei nomine amẽ. Cùm nuper coram nobis tali officiali inter tales super fœdere matrimonij orta foret materia quæstionis, ipsa M. coram nobis libellum obtulit continentiæ talis: Coram, &c. Lite igitur, &c s. in forma prima vsq;, nomine pro eodem iunge præfatum P. ab impetitiõe eiusdem sententialiter in scriptis absoluimus eidem super impetitione eiusdem P. perpetuum silentium imponentes. dãtesq; eidem P. licentiam nubendi in domino, cui volet. extra, de secũdis nu. c. penul. & fi. Vel si probatum fuerit matrimoniũ, pronũciabiẽ matrimonium legitimè inter eos contractũ fuisse: & adiudicabitur vir mulieri: & pronũciabitur, eum debere cogi cohabitare eidem, & eã maritali affectiõe tractare: vt extra, de spon. ex parte. iñ fine. & capitulo veniens. j. Hęc forma probaẽ in auẽ. colla. ix. de ec. titu. §. si quis in sua domo. In cã autem matrimoniali, per procuratorem contracta, vtrũ sentẽtia formabitur in personã procuratoris, dixi s. de defen. ver. quid de causa. sed si de sponsalibus actũ fuit, & probata fuerint, dices sic:

FORMA. Pronũcio spõsalia inter eos legitimè contracta fuisse & valere de iure: ipsumq; P. cogendum per cẽsuram ecclesiasticam ad perficiẽdum matrimonium inter eos, hoc saluo, quòd iuxta modum petitionis sentẽtia dictetur: vt s. dixi.

19 ¶ † Et scias quòd quidam in sententijs non ponũt tenorẽ libelli, sed summatim mẽtẽ petitionis. Primus tamen modus nobis placet: & sic vsus curiæ Roma. obseruat. Quod si actũ fuerit ad diuortiũ, iuxta præmissas formas sentẽtia dictabiẽ, verbis cõpetenter mutatis. hoc saluo, q in sententia causa diuortij exprimaẽ. extra, de diuor. ex literis. Si autem arduum sit negotium, incipias cũ prefatiõe sic:

a ¶ Condẽnamus. Si petebat illũ pronũciari illegitimũ, nõ cõgruerẽt hęc verba. Si verò petebat eũ condemnari ad restitutionẽ bonorum paternorũ, q̃ possidebat: debet etiam id exprimi.

b ¶ Nihil. Solu. ibi in glo. j. & vide quod dixi s. §. proxi. ver. porrò.

c ¶ Subscribat. Verba Ægid. versic. s. scilicet clxix.

FORMA. Vt nostrum prodeat de vultu Dei iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, &c. vt extra, vt ec. bene. vt nostrum. Vel sic.

FORMA. Præsidente rationis imperio, in animo iudicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali iustitia: & quasi Rex in solio iudicij rectitudo, de cuius ore procedit gladius bis acutus, cuius etiam aspectu terribili, propriæ voluntatis dissipatur arbitrium reproborum: quia noxius appetitus sine personarum delectu, sub iuris regula limitatur. hæc enim recta fuit æterni prouidentia iudicis, de cuius vultu recta iudicia procedunt, vt recti iudices eligerentur in orbe, qui terram iudicent, iustitiam diligant, & eorum oculi respiciant æquitatem. Hoc profecto velut Dei testamentum, quo filios hominum rectè iudicare iussit per quod fœdus humani generis, in tranquillitate consistit, solicitudine vigili, ac diligenti studio sunt à cunctis firma stabilitate seruanda. Nam pacem pariunt, modestiam nutriunt, lites perimunt, sua vnicuiq; æquo libramine tribuunt, iurgiorũ materiam reprimunt, delinquentes puniunt, alterum lædi ab altero non permittunt. Sanè &c. recitetur negotium. Ex hac autem præfatione membra

20 tim diuisim plures poteris formare. ¶ † Si autem sententia diffinitiua à iudice delegato vel subdelegato feratur, sic dicet.

FORMA. In dei nomine amen. Nos talis iudex à sede apostolica in tali quæstione inter tales deputatus, olim literas apostolicas recepimus sub hac forma: Clemens episcopus &c. Pone de verbo ad verbum. post iunge, quarum siquidem authoritate, talem coram nobis in iudicium ad instantiam B. fecimus euocari. eo verò comparente ei per ipsum B. coram nobis libellus porrectus extitit in hac forma: Coram vobis &c. pone totum. postea iunge, lite igitur, &c. vt s. versi. cum fertur. extra, de eo, qui

21 mit mit. in pos. causa rei ser. c. cùm venissent. ¶ † Notarius autem sic se sub

c scribat: [c] Et ego tali authoritate notarius prolationi huiusmodi sententiæ interfui, & de mandato dicti iudicis, prædictas commissionis literas vidi, cum vera bulla in filo pendenti, non cancellatas, non vitiatas, nec abolitas in aliqua sui parte: & eum tenorem de verbo ad verbum in hac sententia apposui: nil addens vel minuens, per quod rei veritas immutetur: & diligẽter etiam auscultaui, qui iudex ad ipsius sententiæ confirmationem & robur, his suam authoritatem interposuit & decretum. Operatur autem hęc subscriptio, quia licet postmodum rescriptum apostolicum perdatur, nihilò minus stabitur sententiæ tali. C. de testib. l. publicati. extra, de fid. instru. c. ij. quod aliàs non fieret: vt eo. tit. c. j. Idem etiam consulo de instrumentis procurationum, & alijs, quibus perditis, sententia non valeret. De hoc extra, de offic, delega. cùm in iure. & s. de instru. edi. §. nunc dicamus. versi. il

22 lud autẽ. & §. restat. versi. in summa. ¶ † Cæterùm si sit auditor palatij domini Papæ, dicet sic:

FORMA. Cũ causam appellatiõis & negotij principalis. vel pone alterũ tantũ, prout cõtinget, quę inter talẽ & talẽ super hoc & rebus alijs vertiẽ: nos magister Gulielmus Durand9, dñi papæ subdiaconus & capellanus, ac palatij ipsius dñi papæ generalis auditor, audiendã suscepim9 & fine debito terminandã, & hoc cum cã est ciuilis. vel fine canonico, cùm est spiritualis vel matrimonialis: vt s. de rescripti præsentatio. §. rõne forme. ver. item q vbi. & hoc qñ audit tanq; generalis auditor sñiæ cõmissione speciali à parte additus: vt s. de iudi. deleg. §. iam nunc. ver. sed nũquid. in fine. Si verò dñs papa ei specialiter commisit, dicat post verbum vertebatur. Sanctissimus pater dñs Clemens papa iij. nobis tali audiendam cõmiserit, & fine canonico vel debito terminandam. tandem in causa ipsa, libellum recepimus in hac forma: Corã &c. lite igitur &c. vt s. ver. cùm ferẽ vsq;, causæ meritis. postea iungat, factaq; dño nostro summo pontifici relatione fideli, deliberatione quoq; nobiscum. &c. vt ibidem. vsq;, repleaẽ. Iunge, de ipsius domini speciali licentia & mandato nobis facto oraculo viuæ vocis præfatum C. &c. vt sequitur in eadẽ forma. extra, de reiudic. c. cùm Bertoldus. & suprà, de relatio. §. qualiter. in fi. Si autem sit arbiter, qui sententiam profert, dicat vt suprà, de arbitris. §. vt autem. versic. cognitio. ¶ Qualiter autem pronunciabitur sententiam esse exequendam, dic vt j. tit. proxi. §. sequitur. ¶ Item qualiter pronunciabunt arbitri super exce-

23 ptione suspicionis electi. suprà, de recusa. §. qualiter. ver. vt autem. ¶ † Porrò si agatur causa criminalis, puta iniuriarum, sic dicetur:

FORMA. Quoniam T. accusatus à P. quòd verba iniuriosa sibi dixisset, videlicet quòd erat latro vel leno, & idem P. suam plenè nequiuerit probare intentionem, idcirco dictum T. à præfata accusatione sententialiter absoluimus, eidem P. super ea perpetuum silentium imponentes, & eum in decem libras Turpil. condemnantes. extra, de iureiuran. Quintauallis xv. q. j. illud. Si autem actum fuerit criminaliter ad pœnam sanguinis, & probata sit accusatoris intentio, ita dicet:

FORMA. Quoniam T. accusatus coram nobis à P. q idem T. nuper die talis mensis, loco tali in H. fratrem eiusdem P. cum lancea insultum fecit, & eum cum ea in pectore percussit, ex qua percussiõe idem H. confestim cecidit, & obijt, se præfatum ictum fecisse coram nobis cõfessus est legitimè, & de hoc etiam aliàs per probationes legitimas nobis cõstat: idcirco dictum T. ad pœnam capitis sententialiter condemnamus, ita quòd caput sibi præcidatur sic, vt moriatur. vel, si clericus erat accusatus, dicas, eum ab officio & beneficio ducimus deponendum, & perpetuo carceri sententialiter in his scriptis condemnamus. extra, de iudi. c. at si clerici. & c. cùm non ab homine. de verborum significatione. c. nouimus. magis tamen placet, vt forma libelli in sententia inseratur, vt prædixi. & infra in

tractatu

in tractatu libel. in ti. de homicid. Si verò nihil probatum fuerit, dicat sic:

❧FORMA. Q̃m T. & C. vt s. proxi. vsq; & obiĳt. Et iunge, & cũ de hoc aduersus dictũ T. nulla sufficiẽs ꝓbatio appeat, nec de hoc aliq̃ mõ nobis liquere põt: idcirco à p̃missa accusatione, eũ sn̄ialiter absoluimus idẽ P. super ea perpetuũ silentium imponẽtes. extra, de accu. illa. ĳ. q. vj. sciant. Si verò iudex velit aliquẽ ex cã aliqua mulctare, sic dicet:

❧FORMA. Q̃m T. inuentus & citatus ex parte nostra, per talem huius curiæ cursorẽ, vt die tali pro tali causa corã nobis sub pœna decẽ librarũ comparere deberet, ipseq; contumaciter recusauerit cõparere: Idcirco prompti inobedientiam eius vlcisci, nisi is etiam hinc ad talem diem se præsentare curauerit coram nobis, eum puniendo mulctamus: & mulctando punimus in decem lib. Vel sic:

❧FORMA. Cũ cã, quę inter B. & C. vertitur, in nr̃a p̃sentia tractaretur, idem B. p̃fato C. in nr̃a & astantiũ præsentia, quorũ testimonia in scriptis redigi fecimus: verba cõtumeliæ & iniuriæ proferre nõ erubuit, dicẽdo sibi ꝙ per gulam mentiebatur: quodq; se adhuc de eo vindicaret. Q̃m igitur res est mali exẽpli, locũ iuris & iustitiæ iniustis lacerare cõuitĳs: idcirco præfatum B. in centũ solidis punien do mulctamus, & multãdo punimus, prętextu pau pertatis & simpliciter pœna nihilò minus mitigata. extra de of. deleg. cũ super abbatia. in parte deci sa. ĳ. q. j. §. fi. De hac mulcta dixi s. eodem. §. species.

24 ¶†In iudice autem appellatiõis, nota ꝙ triplex est eius officiũ. Primò vt cõfirmet vel infirmet, priorẽ sententiã. quod intellige qñ in cã appellationis nil noui proponitur: & vnicus tãtùm est articulus. extra, de in integr. rest. ex literis. in fi. ĳ. q. vj. in fi. C. de epi. audi. si quis litigantiũ. extra de re iud. abbate. in fi. li. vj. vj. q. iĳ. Olius. in fi. Si verò plures sint articu li, potest in vno infirmare, & in alio cõfirmare. extra, de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. extra, de priuile. cùm olim. prope fi. & s. §. species. ver. diffinitiua. Secundò, debet emendare vel corrigere, sicut potest. C. de reb. cre. generaliter. §. sin autem. Tertiò debet pronunciare, primam sententiam iustam vel iniustam: vt ĳ. q. vj. §. diffinitiua. in fi. C. de app. eos. in prin. secundum Vbertum. & dic vt j. in tracta. li. de appel. §. nunc dicendum. ver. si verò à sententia. & in summa do. mei. eo. tit. §. qualiter. potest etiam adhærere. vt extra de testa. Raynutius. ar. contra. C. de app. eos. in princ.[a] ¶† Vbi autem appellatum

25 est à sententia, quæ ipso iure non valet, iudex pronunciabit appellationem iniustam, inserta cã, quod dic vt not. C. quando prouo. non est ne. l. j.[b] vt autem res exemplo subĳciatur, in causa appellationis à grauamine vel interlocutoria interpositæ senten tia sic formabitur.

❧FORMA. Nos P. iudex delegatus à tali, in causa quæ vertitur inter tales, libellũ recepimus à tali in hac forma. Corã &c. ponatur totus tenor libelli. Li te igitur &c vt s. ver. cũ fertur. vsq; repleatur. iũge, sententialiter pronũciamus talem bñ & legitimè ap pellasse, & talẽ perperã processisse, & interlocutũ fuisse, & ad nos iurisdictionẽ procedẽdi in princi pali deuolutã esse. vel econtra: & tunc dicas, ipsũq; remittendum esse: & remittimus ad iudicis prioris examen: condemnantes eum insuper in decẽ danda & soluenda ipsi tali, quæ constat eum occasione dictæ appellationis expendisse. Hæc probantur extra de appella. vt debitus. ĳ. q. vj. ad fin. q. Potest etiam iudex, vt dicunt appellatũ, qui per priorem iudicem absolutus fuerat, condemnare: vt ff. iudica.

26 solui. l. penul. ¶†Sed nunquid iudex appellationis pronunciando iniustam sententiam, & appellatio nem fore legitimam, videatur per consequens con demnasse? Videtur ꝙ sic: vt nõ. C de sen. & interlo. om. iudi. præses. Vtrum autem dabitur libellus in causa appellationis, ante sententiam interpositæ, vi de j. de libel. con. §. nunc videndum. in fi. In cã verò appellationis à sententia interpositæ, habet iudex confirmare vel infirmare priorem sententiam: & in expensis condemnare malè appellantem, vt dictum est. vnde tunc sic potest sententia formari:

❧FORMA. In Dei nomine amen. Ego P. iudex delegatus à tali episcopo, vel à Papa deputatus in causa appellationis interpositæ per talem à sententia talis, scripta manu talis notarĳ: cuius sententiæ tenor talis est: In nomine domini &c. & ponatur totus tenor sententiæ: quo facto subiungas sic: visa appellatione prædicta, & etiam cõmissione ipsius appellationis mihi facta à dicto domino tali scripta manu talis notarĳ: de qua habes in ti. de appel. §. de officio quoq;. ver. quod si superior. visis insuper & auditis &c. vt s. ver. cõfertur. vsq; ibi: repleatur, &c. Postea iunge, prædictam sententiam, à tali latam confirmo vel infirmo, & pronuncio bene iudicatum, & malè appellatum: & talem in expensis condemno. vel econuerso. Vel sic: prædictam sententiam in hoc confirmo, & malè appellatum forẽ pronuncio. & in hoc eam infirmo, & bene appella tum esse pronuncio. Hæc probantur in prædicta concor. Vel potest alio modo sic formari:

❧FORMA. In Christi nomine &c. Cùm olim inter P. & M. super hoc coram ordinario vel delegato, quæstio verteretur, & iudex illam diffinitiuam contra P. duxerit sententiam promulgandam: porrò eodem P. ab hac sententia appellante, venerabilis pater talis eps, vel sanctissimus pr̃ dñs Clemens Papa iiĳ. causam appellationis huiusmodi, nobis ta li audiendam commisit, ac fine debito vel canonico terminandam. Partibus igitur ad nostram præsentiam euocatis & constitutis, prænominatus P. libellum obtulit in hunc modum: Coram &c. posi to toto tenore libelli, subiungat: Nos igitur visis & auditis, &c. vt s. ver. vtrum aũt. iudex à quo petitur sententia, vel processus infirmari, vel nulla pronun ciari, poterit cõfirmare vel aliquã pronũciare, illo, qui hoc petit, in probatione deficiente: nisi altera pars id poterit, no. secundùm Papam extra de offi.

c iudi. delegati. cùm contingat.[c] ¶† Sed pone, ecce

27 opposui actori, in lite principali exceptionem pacti de non petendo, & probaui: actor verò opposuit mihi exceptionem pacti de petendo, sed non probauit, licet in veritate sibi fecissem pactum de petendo, non obstante priori pacto, ideoq; iudex me absoluit: nunc in causa appellationis probat actor illam exceptionem, Quæritur qualiter iudex

b pronunciabit malè fuisse iudicatum: cùm primus iudex bñ pronunciauerit secundùm acta corã se ha bita. Respon. debet sic dicere:

❧FORMA. Quia talis in principali causa non opposuit, vel non probauit talem exceptionẽ, quę sibi in veritate cõpetebat, vel oppositã non proba uit, & nũc eã probauit: ideo sententiã primi iudicis emendo, vel reformo. ff. de app. l. j. extra, de in inte-

---

a ¶In prin. ibi de hoc in gl. nota formã. Vide qd dixi de testa. Raynaldus. parte ĳ. sub ver. cõdẽnauit. Et pleni⁹ vltra ea, q̃ ibi scripsi, sciendũ ꝙ an sit satis pronũciãdũ sententiam vel appellationem iustam vel iniustã fuerunt opi. diuersæ. Prima quæ placet Accur. in pr̨. l. eos. habet ꝙ sic, per tex. ipsius l. in fi. j. rñ. & vltra duas leges, quas ibi allegat, facit ff. ad legem Falci. l. in ratione & l. cùm quidã. & lex furti. §. j. ff. de his qui no. infa. Secunda fuit, ꝙ fieri debet absolutio vel condẽnatio. Et pro ista facit. ff. iudic. sol. cùm apud. ff. de re iud. l. j. C. d̃ sentẽ. & interlo. om. iud. l. pręses. ĳ. q. vj. §. diffinitiua. in princip. Et ad l. eos. respõdent isti, quòd ibi text. dicit, liceat: nõ dicit, sufficiat. Tertia opi. adherens primæ hoc addit, quòd etiam iudex debet confirmare vel infirmare pri mam sentẽtiam: & hoc addendo non habet necesse absoluere vel cõdemnare. Pro hoc facit C. de vsu. rei iudic. l. ĳ. C. de episco. audi. auc. si quis litigantium. & C. de tẽpo. appella. auc. appellatione cessante. ad finem. extra, de re iudi. cãm. in fi. de rest. spo. cum ad sedẽ. in fin. Quarta opinio distinguit, an reus fuerit cõdẽnatus an absolutus in causa principali: vt primo casu ꝓcedat pria opinio a in oẽm casum, i. siue ꝓnũcieꝛ ꝓ cõdẽnato, siue cõ b tra: & idẽ scdo casu qñ fuit absolut⁹, si ꝓnũcietur malè appella tum. Si verò pronũcietur bñ appellatum, absolu tus in principali cõdemnandus est ꝑ iudicẽ appellatiõis. qđ placuit Ia. Bald. per l. tutor. in princi. ff. de vsur. & hoc aduerte, qa pria opinio vult, ꝙ pronũciatio iustæ appellationis interiectæ ab actore à sentẽtia absolutoria cõtineat tacitã cõdẽnationẽ: vt no. in pr̨. l. p̃ses. de sen. & inter. & dicitur in ver. hic seq. qđ ẽt placet Odof. in l. eos. & Alb. Gal. de app. ver. pone questionẽ. Et hęc ista vlt. opi. in vltimo mẽbro negat. pro qua facit de testa. c. Raynutius. ver. cũ aũt. ibi: ad cuius; & c. Raynaldus. ver. cõdemnauit. & vt ibi dixi post Hosti. Iudices nostri tp̄is, qñ pronũciant bñ appellatum, cõiter cõdemnant absolutum, & absoluunt cõdemnatũ. & hoc est cõmẽdabile: tñ vltima opinio veritatẽ habet, q̃ patet ad sensum. sit ẽm in principali cõdẽnatio vel absolutio: à prima re⁹ appellat: à scdã actor. Tollamus primã, si pronũciet iudex appellatiõis sn̄iam iustã vel appellationẽ iniustã, qđ plus expedit actori: nõ habet cõdẽnationẽ, cui⁹ petet executionẽ. Ecõtra si pronũciat sentẽtiã iniustã, vel appellationẽ iustam: qd plus expedit reo, nõne contra cõdẽnationẽ habet solidã defensionẽ? ¶Itẽ si in absolutoria pronũcieꝛ sn̄ia iusta, vel applo actoris iniusta: quid plus expedit victori, cũ absolutoria suã executionẽ habet. sed ĩ casu conuerso, si ꝓnũciaꝛ sn̄ia iniusta vł applo iusta: actor habet ꝙ absolutio hr̃ ꝑ nõ fc̃tã: sed cõstat quòd potuit malè absolui, q tñ non debuerat condẽnari. qd ergo petit actor hoc casu: dicetne ago qa fuisti absolut⁹: & absolutio fuit reuocata. hic nõ conclu dit obligationẽ, vt dixi. Patet ergo ad sensum, vt dixi, hui⁹ opi. veritas. Coloraꝛ ẽt per iura, quæ volũt, difficilius obligari, q̃ liberari. ff. de act. & obli. Arrianus. extra, de probat. ex literis. & vtrobiq; concor. Qđ autẽ iudex appellationis absolutũ cõdemnare possit, nõ dubitaꝛ, per l. pe. ff. iudic. sol. & patet de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus.

ADDE, quod Bal. in l. eos. tenet ꝙ sufficiat si iudex applõnis dicat sn̄iam primã iustã vel iniustã. & ibi dicit ẽẽ casum. & idẽ ibi tenet Pau. de Cast.

b ¶L. j. In multis foris ciuilib⁹ hoc seruatur: Canonistæ nõ seruãt: qa licet exprimaꝛ, appellationẽ iniustam, qa sn̄ia fuit nulla, appellatus ex iniustitia appellatiõis petet expẽsas factas in instãtia appellationis, quę pronũciara est iniusta. Dixit Iac. de Aret. iudicem appellationis pronũciare debere, sn̄iam nullã, & appellationẽ ex superabũdãti interpositã. alle. e. ti. de ap. nominationes. C. qui pro sua iurisdictione. l. j. ff. de iur. pat. l. fi. & fa. er. l. quædam mulier. vbi videtur expressum. Hoc ponit ẽt Cy. in l. eos. & vide j. §. iuxta. s. ante pe. ver. etiam author in fi. alleg. præ. l. quædam.

c ¶Contingat. Et ibi scripsi in glo. quia melius & maximè circa fi.

grum resti.tum ex literis. in fi. & s. vers. in iudice. in principio Si enim simpliciter pronunciaret, illū male pronunciasse, minus bene diceret. Debet ergo illum excusare modo prædicto: vel dicendo instrm, per quod nunc probatur, non fuisse corā illo productū & huiusmodi. extra de priuile. cū olim. ꝓpe fi. ix. dist. ego. in auc. colla. v. vt defunct. seu fune. in principio. extra de fi. instru. cùm Ioannes. in fi. Vel dic contra, prout no. C. de appel. rñ. j. in fi. ibi, etiam & s. §. species. not. vtrum deberet dicere, condēno, vel absoluo. iudex autē appellationis potest reum condemnare: vt ff. iudi. solui. l. pen. extra, de app. vt debitus. ¶ Qualiter autē pronunciabit iudex, cùm is, cuius interest, se opponit contra sententiam, & probat in causa appellationis, no. secundùm Papā extra de sen. & re iud. cùm super.

28 ¶ † Iuxta præmissum ordinem videndum restat de formis sententiæ excommunicationis, suspensionis, & interdicti,[a] & absolutionis. Si igitur in causa criminali ante litem contestatam sit contumax, excommunicandus est: vt s. de contuma. §. sequitur videre. cuius excommunicationis forma talis erit,

FORMA Sententiæ excōicationis:[b] Cùm P. presbyter de tali loco, in nr̄a præsentia cōstitutus à G. super varijs criminibus, scilicet simonia, piurio, adulterio, &c. accusaretur: ipse nedū cū aduersario noluit in iudicio experiri, verum etiam contumaciter contra nostram inhibitionem à nostra discedēs præsentia, nostris sæpe vocatus literis & nūcijs cōparere contemnit: cuius rei causa, ipsum contumacem reputauimus: & ob hoc eum in his scriptis authoritate Dei omnipotentis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, excōicationis vinculo innodamus. extra, de iud. c. j. extra de sen. excommu. cùm medicinalis. libro vj. tradentes eum, c̄quis absentem, Satanæ in interitum carnis: vt spiritus eius saluus fiat in die iudicij. Hæc probantur ij. q. j. de manifesta. xj. q. iij. audi. xxiij. q. iiij. qui peccat. in principio. & ca. quid crudele. extra, de app. cùm sit Romana. in fi. xxiiij. q. j. §. si autem. ver. vnde Apostolus eum, &c. q. iij. notandum. ad fi. xlv. di. non licet. Quid si excommunicatur cum suis participibus? sic poterit dici: Habeto[c] itaq; cum his, qui tibi consentiunt, plenæ condemnationis sententiā sublatumq; tibi nomen & munus sacerdotij agnosce, sancti Spiritus in iudicio, & nostra authoritate damnatus & anathematis in conspectu Dei & sanctorum Angelorum: vt xxiij. q. iij. Gulisarius. & hoc in ordinario. Delegatus autem cæteris verbis retentis, vbi dicit, authoritate Dei omnipotentis &c. dicit, authoritate mihi commissa. Vel sic:

FORMA. Cùm de talis presbyteri excessibus nobis fuissent frequenter varia nūciata: nos volentes ex officio nostro ad inquirendum defendere, & videre vtrum clamorē, qui ad nos peruenerat, opere cōpleuisset, eūdē per nostras citauimus literas, vt corā nobis certo termino ꝑsonaliter cōpareret: ipse verò nec per se nec per aliū in præfixo sibi termino, cōparere curauit: quare ipsum reputantes merìtò contumacem, in his scriptis, &c. vt s. proxi. ij. q. j. Deus omnipotens. extra, de accus. qualiter. ij. Eodem etiā mō, pōt quis excōicare eum, qui in cā ciuili cōtumax reperitur: facta competenti narratione qualiter cognoscens de causa, quæ inter tales vertititur, citauit talem, qui se contumaciter absentauit. extra, vt lite non conte. qm̄. in fi. & extra, de postu. præla. c. j.

29 ¶ † Illud autem scias, ꝙ in enormibus delictis, & contra tyrannos, claues ecclesiæ cōtemnentes, qn̄q; fertur sententia excōicationis per epm̄ cum magna solēnitate. & hoc dicitur Anathema. Debēt em̄ xij. sacerdotes epm̄ circunstare, & lucernas seu cādelas ardētes in manibus tenere, quas in cōclusione seu in fine anathematis seu excōicationis, projjcere debent in terrā, & pedibus cōculcare. Deinde epistola per parochias mittatur, continens excōicatorū nomina, & excōicationis cām. Hæc legūtur xj. q. iij. debent. Et illæ cādelę nō debēt sumi postea ad aliquem vsum, secundùm Io. sed foras projjci.[d] ij. q. vij. non omnes epi. In plerisq; tñ locis non conculcantur pedibus, sed extinguuntur in aqua, dicēdo, Sicut cādelæ hæ extinguūtur, sic eius opera[e] corām Deo sint extincta, donec sufficiēti satisfactione præmissa ad sinum sanctæ matris ecclesiæ reuertatur. ¶ Quibus aūt verbis formetur sententia, cùm quis pro aliquo facinore excōicatur: vide xxiij. di. in nomine. versus fin. ver. quòd si quis contra. vsq; ad fi. ¶ Nonnunq; etiam fertur sententia perpetuę dispositionis, degradationis, vel suspensionis in aliquem. quod dic vt j. de accu. §. secundo. ver. & nota ꝙ. & seq. & s. ver. porrò.

30 ¶ † Cæterùm in iudicio non tenetur quis tantam solēnitatem seruare. Nam postq; quis ter monitus est, quòd respondeat positioni, vel aliud faciat: iudex potest ex tunc in scriptis eum excommunicare dicens:

FORMA. Et quia legitimè monitus, nō vis positioni rñdere: te tua cōtumacia exigente, excōico in his scriptis[f]. Et nota ꝙ nullus debet excōicari, nisi legitima monitione præmissa: vt extra, de app. reprehensibilis. de sent. excom. sacro. scilicet trina, secundùm B. xxiij. q. iij. de illicita. xvj. q. vij. omnes decimæ. xvij. q. iiij. de presbyterorū. Ego credo cū G. Na. vnam sufficere, cum testium subscriptione. Hæc enim dicitur canonica: vt in præalleg. c. reprehensibilis.[g] arg. tamen contra de sen. excom. in consti. Grego. x. constitutionem. libr. vj. Et nota ꝙ excommunicationis sententia, est in scriptis proferenda: alioquin punitur eam ferens. extra, de sentē. excom. cùm medicinalis. in princ.[h] extra, de treu. & pace. c. j. ij. q. j. legum. Hæc credo esse de substantia, ꝙ dicatur in sententia, in his scriptis excommunico: consulo tñ ꝙ dicatur: vt j. §. iuxta. ver. non valet. Et executores quandoq; ferunt tales sentētias: contraditores, & rebelles, excommunicationis sententia innodamus. Quid autem iuris sit, de hac sententia, & qui per eam ligētur, & quis eam ferre possit. no. secundùm papā. extra, de pręben. pro illorum.[i]

31 † Verùm quia excōicato in sua contumacia perdurante, iudices volunt qn̄q; suam sentētiam aggrauare: vt contumacia crescente, crescat & pœna: vt in præ. decre. qm̄. in fi. & quinqua. di. quia. extra, de coha. cle. & muli. clericos. in fin. & C. de ser. fugi. quicunq;. in princ. & ff. de pœnis. relegati. & ij. q. v. qn̄. ad fi. poterunt tunc procedere ad suspensionē vel priuationem perpetuā officij & beneficij: vt extra, de æta. & qua. cum bene. & de testi. cog. cùm super causa. & xxxiij. di. præter hæc. de appel. pastoralis. de cohab. cle. & muli. clericos. & c. seq. de cleri. non resid. ex tuæ. & de cleri. exco. c. latores. xj. q. iij. rursus. & c. seq. vel ad depositionem: vt extra, de dolo & contu. veritatis. cuius sententiæ forma talis erit:

FORMA. Cùm nos P. Dei miseratione eps̄ talis ecclesiæ, talem sui exigente contumacia, olim excommunicationis vinculo duxerimus innodandum, ipseq; contemptis clauibus ecclesiæ, velut filius inobedientiæ adhuc in graue animæ suæ præiudicium & scandalum fidelium, pertinaciter in sua contumacia perseueret, & excōicationis sentētiam qua ligatus est, animo sustineat indurato: Idcirco ne de sua cōtumacia valeat gloriari, & ne facti sui peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum, sed potius pœna eius sit aliorum metus, nostram sentētiam aggrauantes iuxta meritum culpæ illius, eum ab officio & beneficio duximus suspendendum: vt in prædi. concor. & extra, de vita & hone. clericorum. §. si quis igitur. & extra de iudi. at si clerici. de exces. præla. tanta. de homi. pro humani.

32 ¶ † Qn̄q; etiam sentētia excommunicationis aggrauatur, vt omnes participantes ei, eādem sentētiam incurrant: vt extra de sent. excom. quod in dubijs. ad fi. & de priuileg. quanto. hodie tamen hoc non debet fieri, nec sententia tenet, nisi prius & ipsi participantes moniti fuerint, vt desistant. extra de sen. excom. statuimus.[k] ¶ Et in monitiōe exprimi debent nomina illorum, qui monentur: siue fiant plures monitiones, siue vna pro omnibus: obseruetur aliquorū dierum competentia interualla, nisi facti necessitas aliud inducat: vt in cōsti. Gre. x. e. ti. constitutionem.[l] prout ibi dicā. Quidam fatui iudices, suas volentes sententias aggrauare, faciunt præsbyteros indutos vestibus sacerdotalibus, venire ad domum

---

[a] ¶ Interdicti. Has duas cōuerterat proponendo secundam. in prin. §. Et tñ duas virgulas solas ponit de his, s. j. ad fi. ij. co. ver. & nota ꝙ ꝑlato. & in iiij. col. ver. & nota ꝙ sentētia cām dedit: qa Ho. de his ī Sum. de sentē. excō. nō fecit mēbra. remissionē tñ de illis dedit, ad tria loca: e. ti. vers. an̄pe. & vide j. de senten. excom. in fi.

[b] ¶ Excōicationis. effectus huius & sequen. fuit Ægidij. c. cvj.

[c] ¶ Habeto. Verba Syluestri ad Iuliū diaconum ꝓditorē suū. nec importāt ad qđ author inducit, s. excōicationē ꝑticipātiū extra crimē: qa verba nō sonant hoc hodie etiā ferri non posse, nisi seruatis formis Decretaliū, de quib⁹ j. versi. quandoq;.

[d] ¶ Projjci. s. arg. ille enim canon hoc nō dicit, sed de sale infatuato loquitur.

[e] ¶ Opera. Supp. bona.

[f] ¶ Scriptis. Hodie vbi locus eēt decre. ij. de cōfes. lib. vj. nō esset iusta talis excōicatio, ex quo ponēs habet quod intendit.

[g] ¶ Reprehensibilis. ar. imo expsum, & ei statur.

[h] ¶ In prin. lib. vj.

[i] ¶ Illorum. Vb scripsi in prin.

[k] ¶ Statuimus. libro vj.

[l] ¶ Cōstitutionē libro vj.

domum excommunicati,& ad oſtium vel ſuper tectum domus, tres lapides iactare.quod ridiculũ eſt. Poteſt & ſententia aggrauari per decre. extra,de pœ.c.fi.vel per alia iuris remedia cogitata:quia creſcente contumacia,creſcere debet & pœna:vt ſ.no.quod prælato[a] ob reuerentiã põtificalis officij, primò debet ingreſſus eccleſiæ vel ſacerdotale officium interdici:deinde ab officio ſuſpendi,& ſubſequenter aggrauetur cenſura eccleſiaſtica contra eos:niſi aliter ſuaſerit fieri in vna contumacia proteruitas,ſiue culpa ſua:vt in conſti. Alex.iiij.de priuil.quia pontificali[b]. & probatur extra,de off.dele.ſanè. Cùm igitur participans excommunicato non ſit excõicatus,ſed excommunicandus, vt extra de cle. excom. 33 c.fi.nec ſit etiam excommunicãdus,niſi poſtq̃ fuerit monitus,vt ſ.†patet q̃ non peccat mortaliter,ſed venialiter.argu.extra,quod me.cauſa ſacris[c].Nam excommunicatio non debet niſi pro mortali infligi.xj.q.iij. nemo.& c.nullus.Secus tamen ſi in contemptum vel pertinaciter participet:vt extra eo.cùm medicinalis.in prin. vel poſt excommunicatoris prohibitionem,vel frequenter.argu.xj. q.iij.excellentiſsimus.& c. final. 34 xxv.diſt.§.aliàs ea demum. nam tunc poteſt excommunicari. ¶†Porrò aliquo propter ſui contumaciam excommunicato,conſueuit excommunicator alicui ſcribere,vt ibi excommunicatus ipſe vitetur:cuius quidem ſcripturæ forma talis erit:

✠FORMA.[d] Talis delegatus vel ordinarius, tali rectori ſalutem in dño:Cùm nos talem noſtrum parochianum eius contumacia exigente, pro eo q̃ coram nobis tali, de iure noluit r̃ndere, excõicationis vinculo duxerimus innodandum, dilectionem veſtram monemus & hortamur, & nihilò minus vobis authoritate,qua fungimur in hac parte,præcipiẽdo mandamus, quatenus ſingulis diebus dominicis, & feſtiuis in eccleſia veſtra,publicè coram populo pulſatis campanis,& cãdelis extinctis, excõicatum denunciare curetis:ipſumq̃ velut excommunicatum faciatis in eccleſia,& extra,vſq; ad ſatisfactionem condignam ab omnibus arctius euitari : vel donec ſuæ culpam inobedientiæ recognoſcat. & de ea ſatisfaciat,vt tenetur. Hæc probatur xj.q.iij.curiæ.& c.debent.Et conſulo actori,q̃ cùm has literas præſentabit actori,ſi excommunicans ſit iudex delegatus habeat tranſcriptum literæ apoſtolicę per manum publicam vel ipſam literam bullatam per quod rectori fidem faciat de iuriſdictione excõicatoris : alioquin rector,literis ſi nolit credere,non tenetur. extra de offi.dele.cùm in iure.de reſcriptis. cùm contingat.C.de manda. princ.l.vnica.xcvij.diſt.nobiliſsimus. ¶Sed & auditores domini Papæ quandoq; quos excommunicant, faciunt in audientia excommunicatos per ſuas literas nunciari.quarum forma talis erit:

✠FORMA.Cùm contemptus contumacibus obeſſe debeat,ne de ſua valeant contumacia gloriari:mandat talis auditor,talem,quem(ſui cõtumacia exigẽte)canonica monitione præmiſſa,excõicauit in ſcriptis excommunicatum in audientia publicè nunciari.Datum &c. extra de po- 35 ſtu.c.j.ij.q.v.quãto.¶†Porrò quia de excõicatione diximus,& frequenter excommunicati ad ſinum ſanctæ matris æ eccleſi redeũtes, petũt ſibi abſolutionis munus impendi:quod quidem concedendum eſt.Nam miſeratio eccleſiæ,nunq̃ claudit gremium redeunti ad eam:vt xj.q.iij.de illis.& C.de ſumma tri.liquet.§.nos enim.ideo & de abſolutione aliqua ſubnectamus.Debet aũt fieri abſolutio,cũ Pſalmo pœnitentiali,& oratione dominica:vt extra de ſen.excom.à nobis.ij.§.fi. hoc modo:Excõicatus enim accedat ad excommunicatorem, petẽs humiliter beneficium abſolutionis.Iudex autem recepta ab eo cautione de parendo iuri, vbi fuit excommunicatus propter dubiam offenſam vel etiam propter contumaciam:vt extra,vt lite conte.quoniam.§.in alijs.vel etiam de parendo mandatis eccleſiæ,ſeu excommunicatoris:quod idem eſt:vt extra,de ſen.excom.c.ex tenore[e].& c.cùm deſyderes. & c.de cætero.& extra, de offi.dele.prudentiã.§.vj.& de app.ad hoc.ij.& de ma.& obe.cùm in eccleſijs.in fi.licet Io.no.cõtra.j.q.vij.ſi qui voluerint. vel ſatisfactiõe præmiſſa,vbi fuit pro manifeſta offenſa excõicatus:vt extra de ver.ſigni.ex parte.Super quo vides.de contuma.§.nũc dicamus.& reſtitutis expenſis,vt ibi,beneficium abſolutionis ſibi tribuat in hac forma:

✠FORMA.Excommunicatus enim,veſtibus exutis ſtet ante valuas eccleſię,genibus flexis,coram eo,qui eum debet abſoluere : & ille tenebit virgas,& in quolibet verſu pſalmi Miſerere mei Deus,ſemel eum percutiet magis vel minus,conſyderata illius contumacia.finito verò pſalmo,dicet Gloria patri &c.kyrie[f],ter pater noſter,&c.& ne nos,&c.Saluum fac ſeruum tuum vel ancillam tuã,vel ſeruos tuos, vel ancillas tuas. ſi plures fuerint. Domine,nihil proficiat inimicus in eo,vel in ea, vel in eis.Eſto ei,vel eis turris fortitudinis. Domine,exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum. oremus. Deus,cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere,ſuſcipe deprecationẽ noſtram,& hunc famulum tuum,quem excommunicationis catena conſtringit,miſeratio tuæ pietatis abſoluat. ſecundùm do.meum.[g] vel dicat hanc orationem,Præſta quæſumus Domine,huic famulo tuo dignũ pœnitentiæ fructũ:vt eccleſiæ tuæ ſanctę (à cuius integritate deuiauerat peccando) admiſſorum veniam conſequendo,reddatur innoxius. per Dominum noſtrum &c. Hoc habetur xj.q.iij.cùm aliquis.Poſtea dicat, Authoritate Dei omnipotentis,& beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli,& eccleſiæ ſanctæ ſuę,& noſtra abſoluimus te à tali ſententia,& reſtituimus te communicationi & participationi eccleſiæ,& omnium fidelium,& eccleſiaſticis ſacramentis.Et ſecũdùm do.meum.[h] reprobatur abuſus ſimplicium presbyterorum,dicentiũ in tali caſu abſolutionem & remiſsionem excommunicationum & omnium peccatorum &c. Debent enim dicere abſoluimus. arg.pro eo.extra de ſenten.excom.à nobis. prope princ.ibi:prece.poſtmodum abſoluere &c. Verumtamen iudices non ſequuntur hodie hanc formam: ſed recepto iuramento dicunt, Ego abſoluo te authoritate Dei omnipotentis & ſanctorum Petri & Pauli apoſtolorum,& authoritate mihi commiſſa, à tali excõicatione.Et certè talis abſolutio valet, & tenet:& hac vtimur. Nam & ſi ſimpliciter dixero, noueris te excommunicatum:excommunicatus es. & ſi ſimpliciter dixero,te noueris abſolutum,abſolutus es. arg. extra de ſen.excom.c.pen.extra de re iudi.c.j. Et communiter tenent doctores q̃ ſi valet iniuſta excommunicatio : ſic & iniuſta abſolutio: quæ plenius proſequere in Summa do.mei de ſenten.ex.§.& qualiter hæc abſolutio. ſub §.tertium. ver.qualiter proferatur.& in prædi.c.à nobis.§.abſolutionis.& ſ.de citatio.§.iam de citatione.in fine.

36 ¶†Abſolutio quoque à ſuſpenſione hominis fit cum iuramẽti præſtatione:vt extra eo.c.venerabili. ¶Et nota quòd vbi à pluribus & ſolenniter, quis excommunicatur:tunc etiam à pluribus & ſolenniter debet abſolui.arg.in præ.c.cùm aliquis.& ea q. debent.& ff.de reg.iur.nihil tã.extra,eo.c.j.¶Item ſcias,q̃ licet iudices,qui non ſunt presbyteri,& eorum ſuperiores poſsint abſoluere à ſententijs,quas ipſi proferunt:tñ à ſe abſolutos debent mittere reconciliandos per ſacerdotes ſecundùm do.meum: vt extra de ſen.excom.canonica. quod dic ſecundùm eum,vt in Summa.eo.ti.§.quis poſsit abſoluere.ſub §.ſed quis abſoluet.& eo.tit.cùm illorũ. Idẽ etiam videtur Inn.iij.dicere extra de conſue.quanto.& hoc ſeruamus,licet aliqui hoc non ſeruent.

37 ¶†Sed pone,iudex delegatus cauſam alicui ſubdelegauit,diffinitiua ſibi reſeruata : qui ſubdelegatus partem excommunicauit, & pòſt ſe ad partes remotas tranſtulit : quæritur an delegatus poſsit illum abſoluere. Et videtur quòd non:imò excommunicatus eſt ad excommunicatorẽ remittendus. extra de offic.ordi.ad reprimendam. & de ſen. excom.c.per tuas. Dic contra.reuocat enim ad ſe cauſam,quod ei licet:vt ff. de iudic.iudicium ſoluitur. quo facto, eũ abſoluet:ſicut & ſubdelegatus eum abſoluiſſet,ſi fuiſſet ab eo petitum.extra de verbo. ſigni.ex parte.ſecundùm P.[i] Quod verum eſt, niſi ſimpliciter vel totaliter illi commiſerit vices ſuas: quia tunc re non exiſtẽte integra,cauſam ad ſe non poterit reuocare:extra de off.dele. venerabili. & c. ſuper quæſtionum.§.ſi verò.in princi. Vnde tunc debet ad delegantem primum recurſus haberi : vt in eo.c.& extra,de conceſ. præben.quia diuerſita- 38 tem.de offi.ordi.paſtoralis.§.præterea. ¶†Quid ſi papa confirmet ſententiam excommunicationis, latam per aliquem iudicem : nunquid idem iudex poterit poſtea abſoluere ab illa? Quæſtio eſt venerealis:& abſoluitur q̃ ſic.extra,de inſti.c.iij.[k] Idem no.Gof.in Summa de confir.vti.vel inuti. Et Vin. extra de confir.vtili.c.j.¶Et nota q̃ ſententia interdicti lata generaliter in ciuitatem & caſtrum, vel alium quenlibet locum, non poteſt ad cautelam relaxari:vt in conſti. Gerg.de ſenten.excom. preſenti.[l] & ibi dicemus,quæ ſit rõ huius iuris.[m] ¶†Quid ſi ſcribatur alicui, q̃ ſi interuenerit in P.ſententiam 39 excommunicationis poſt appellationem latã,ipſam denunciet nullam eſſe? Reſponſio.no. Inno.extra, de ſenten.excom.ſolet.[n] quòd talis non poteſt abſoluere ad cautelam.In obtinẽda autem abſolutione,ad cautelam pręſtatur iuramentum:& hoc quia dubium eſt,an ſententia teneat vel non : vt extra, de ſen.excom.venerabili.Secus quando quis abſoluitur à minori excommunicatione:vt eo.tit.nuper. §.fi.& vide j.in tractatu libel.in titu.de ſen.excom.

40 ¶†Illud quoq; notandum eſt,quòd hi,qui debent tantùm per ſedem apoſtolicam abſolui, poſſunt per alios in neceſsitate abſolui:vt xvij.q.iiij.cap. ſi quis ſuadente.& xxvj.q.vj.hi qui.puta per epiſcopum vel presbyterum:vt eo.ti.nuper.§.fi.& nota

a ¶Prælato. Epiſcopo ſcilicet.

b ¶Põtificali.Quę hodie hr̃ de offi. deleg. c.ij.lib.vj. de epo loquitur.

c ¶Sacris. Hunc articulum pleniſſimè ibi ſcripſi in vlti.glo.

d ¶Forma. Ægid. fuit tot⁹ iſte ver.

e ¶Tenore. Vbi idẽ not.in j.gl.& extra qđ me.cã. c.j.in iiij.glo.

f ¶Kyrie.Secũdũ deriuatores ſunt duę partes:& nõ dictio cõpoſita. Kyrie, per vnũ r,idem eſt quod dñe. Eleiſon. i. miſerere. Kyrrie p duplex rr, idẽ eſt quod porcus ſecundùm eos.

g ¶Do.meum. In Summa de ſent. excom.§.pe.ver ſi. tertium eſt. j. allegato.

h ¶Domi.meum. Vbi ſ.

i ¶Secũdùm P.in decre. ſuper q̃onum.§.porrò.vt ibi ſcripſi ſuper ver. reſeruat.

k ¶C.iij. Ibi not. cõtrarium in vlt. glo.& illud verũ in ſñia hoĩs confirmata p papã. quod hic dicitur procedit in ſñia cõſtitutionis cõfirmatæ per Papam,vt ſcripſi p præ.glo.

l ¶Præſenti.li.vj.

m ¶Iuris. Et ibi no.in j. gloſſ.

n ¶Solet. Ibi poſt gl. plenè tractat per modũ Summæ materiã abſolutionis ad cautelam.

eo.tit.de cætero. Necessitas autem est, imminente mortis articulo vel infirmitate, vel inimicitia, vel inopia, vel puerili vel senili ætate, vel fragilitate sexus, vel alia corporis impotentia, vel quodlibet aliud canonicũ impedimentum: puta quia non sunt sui iuris, vel sunt nimium debiles, & delicati, vel serui, vel est officialis episcopi, vel alius officialis, qui turbam arcẽdo excommunicationem incurrit, vel qui sunt membris destituti, vel valetudinarij, vel est difficultas aliqua: debet tunc eis[a] iniungi vt resumptis viribus, ad sedem apostolicã vel eius legatum accedant, eius beneplacito pariturí. Hæc probantur per ordinem extra, de sen. excom. cũ quis. & c. de cætero. & c. mulieres. & c. relatum. & c. si verò. j. & c. ea noscitur. & c. nuper. in fi. & fortè per alium fuerant excommunicati, iniungetur eis quod parebũt excommunicatoris mandato: vt c. nuper. §. fina.

41 ¶ † Quid si mulier robusta, & fortis sit? Respon. idem iuris est propter sexus fragilitatẽ: vt in c. mulieres. ¶ Quid de filiofami. nunquid est ad curiam pro absolutione mittendus? Et videtur quòd non, quia nõ est sui iuris: vt in præ. c. mulieres.[b] Sed dic contra, nec etiam iussus patris ab excõmunicatione excusat. xj. q. iij. si dominus. ff. de actio. & obli. si seruus. ar. tamen contra, quòd excuset. ff. de his, qui no. infa. liberorum. in fi. ff. ad leg. Aqui. liber homo. ij. ff. quod vi aut clam. qui in puteum. §. si tutoris. lxxxvj. di. an putatis.[c]

42 ¶ † Quid si ipse episcopus manus mittit in clericum, & episcopus est senex & debilis, & impeditus? Dic quòd per metropolitanum poterit absolui, qui est eius ordinarius: vel sede metropolitica vacante, per capitulum ipsius ecclesiæ. extra de maio. & obed. cùm olim. ¶ Quid si episcopus non vult absoluere in casu, in quo sibi permittitur? Rñdeo, si negligens est, hoc Archieps faciat. extra, de præscrip. cùm ex officij. Secus si sit excõicatus: vt extra de sup. neg. præla. Romana. li. v. ¶ Sed quid si episcopus absens est ex iusta causa sed non negligens? Dic quod archiepiscopus non potest absoluere iudicem alterius. nam episcopus potest hoc committere suo vicario. extra de offi. ordina. c. fina.

43 ¶ † Sed cùm claustrales se in claustro adinuicem leuiter verberantes absoluendi sint per abbates, vel priores suos, vt extra, eo. monachi. & c. cùm illorum. quid erit si abbas verberauit monachum? Dic quòd per episcopum absoluetur. arg. eo. tit. de monialibus.[d] ¶ Quid si abbas percutit abbatẽ vel monachum alterius diœcesis? Rñ. conueniant ambo episcopi, & absoluant: vt in c. cùm illorũ. ¶ Sed quid si monachi nõ claustrales, vel extra claustrum se verberant atrociter? Respondeo, dici potest quod propter scandalum sint ad apostolicam sedem mittendi, sicut & quando verberant clericum secularem: vt in præ. c. cùm illorum. ibi: nisi eorum excessus extiterit difficilis & enormis.

44 ¶ † Quid si Prior & magister, seu maior ordinis hospitaliorum, excommunicatus est, quòd fortè excessit in verberando fratrem aliquem? Dicunt quidam quòd per episcopum loci, in quo deliquit, absoluetur. Alij quòd per Priorem ordinis illius, qui (quo ad hoc) maior est: vt extra, c. canonica. vbi de hoc secundùm Vincen.[e] Absolutione autem obtenta ab excommunicatione propter contumaciam, consulo quòd hoc facias scribi in actis: vnde facias confici publicum instrumentum. Nam qui semel fuit cõtumax, aliàs excommunicatus, & publicè denunciatus, semper præsumitur excommunicatus, & à quolibet actu legitimè repellitur, nisi se probauit absolutum: vt extra, de elect. venerabilem. §. sunt etenim. & in pręd. c. cùm desyderes. & extra, de cleri. excom. proposuit. prope fi. vbi de hoc. argumentum contra extra de scru. in or. fa. c. j. vbi de hoc.[f] cuius instrumenti forma talis erit:

FORMA.[g] Anno, mense & die tali, & loco talibus, in præsentia mei notarij, & testiũ infrà scriptorum, R. de tali loco se coram tali domino delegato tali, vel ordinario præsentauit, deposcẽs ab eo humiliter, deuotè se ab excõicatione in eũ per ipm iudicem ex tali causa lata absolui: offerens cautionẽ de iudicio sisti, & asserẽs se paratũ parti aduersę cõgruè satisfacere de expensis. Idem verò dominus iudex, recepto prius ab eo iuramẽto, secũdùm formam iuris de parendo mãdatis ecclesiæ, seu excommunicatoris, ac exhibita satisfactione congrua expensarum, ei munus absolutionis impẽdit, & eum à prædicta excõicationis sententia, denunciauit penitus absolutum. Et ego talis tali authoritate notarius, prædictis interfui & c. ¶ Quo facto, petat literas vt denuncietur absolutus: vbi & fuerat nunciatus excommunicatus, quæ erunt continentiæ talis:

FORMA. Talis tali salutem in domino. Cùm talis parochianus vester, quem suis meritis exigentibus, ad mandatum nostrum excommunicatũ pridie publicè nunciastis, ad sinum sanctæ matris ecclesiæ humiliter & deuotè redierit, & præstita cautione, secundùm iuris formam, restitutis expensis, à nobis absolutionis beneficium obtinuerit, discretionem vestram monemus & hortamur, & nihilò minus authoritate qua fungimur in hac parte, vobis præcipiendo mandamus, quatenus eum in ecclesia vestra à sententia, qua tenebatur adstrictus, absolutum publicè pronuncietis. argu. extra, de pur. ca. inter solicitudines. vers. in pœnam. & xj. q. iij. c. curæ. & c. debent.

45 ¶ † Sed pone, aliquis pluribus de causis excommunicatus, absoluitur apud sedem apostolicam. Pœnitentiarius illum remittit ordinario absolutum, nulla expressa causa excommunicationis, à qua illum absoluerit: quæritur an debeat pro absoluto haberi? Respondeo, sic. extra de consang. & affinita. quia circa. quia non præsumitur iste tacuisse, & immemor proprię salutis esse. j. q. vij. ca. sancimus. quæ est C. ad l. Iuliam repe. l. fi. Nam & delegatus simpliciter vices suas committendo, videtur in totum commissum. extra, de officio delegati. venerabili. quinqua. di. c. j. in fin. Et tutor non expressa causa, in qua detur, in omnibus causis pupilli intelligitur esse datus. ff. de tutelis. l. iij. in fi. In beneficijs enim, larga debet interpretatio fieri: vt extra, de dona. cùm dilectus. argumentum tamen contra, vt potius præsumi debeat excommunicatus in his, quæ notan. extra, de scrutinio in or. fa. c. j. Item contra extra de senten. excom. cùm pro causa.[h]

46 ¶ † Postremò videndum occurrit, qualiter sententiæ super dispensationibus formentur. Et nota[i] quod multis modis fit dispensatio, scilicet dissimulando. lxxiiij. dist. vbi ista. extra de cogna. spiritua. super eo. ibi: dissimulare poteris & c. de consan. & affini. quia circa. & extra de restitu. spo. c. literas. §. opinioni. Item monendo. xxvij. q. j. c. si homo. extra de offi. lega. c. nisi. Item remittendo. extra de offic. ordi. ad reprimendam. Item castigando. xiiij. q. vj. c. primo. Item instituendo. extra de fil. presbytero. c. veniens. xxvij. q. iij. §. qui autem. Item tacendo. extra de præben. cùm iam dudum. in fin. lxxxvj. di. c. tanta. Item ordinando ipso facto: vt no. lj. distin. c. qui in aliquo. & s. de legato. §. qualiter autem. versi. dicunt autem. Item permittendo: vt eo. titul. §. genera. vers. præmissa. Item tolerando: vt extra de præbend. cùm iam dudum. in fine. extra de spon. prætera. In his autẽ casibus & similibus, non est opus facto: nec est necessaria sententiæ prolatio. Cùm autem agitur in contentiosa iurisdictione, scilicet in forma iudicij: tunc opus est facto, & necessaria est sentẽtiæ formatio: ideo de hoc aliqua perstringamus. In quibus autem casibus possit dispensari, & per quem, & quid iuris sit de dispensationibus, dixi plenè s. de legato. §. præmisimus. & §. seq. & glossa in eo posita extra de iudi. c. at si clerici. & in aureo repertorio sub titulo de pœnis, in rubrica de dispensatio.[k]

47 ¶ † Si igitur aliquis fuerit conuictus de aliquo crimine, in quo possit dispensari secundùm formam iuris, dicetur sic:

FORMA dispensationis.[l] Licet te in tali facto culpabilem inuenerimus, propter quod secundùm iuris rigorem merueras ab officio & beneficio remoueri: tamen quia defectus nostri temporis, quibus nõ solùm merita, sed etiam corpora defecerunt, antiquam non patitur canonum manere censuram: & quia maluimus de misericordia rationem reddere, quàm de seueritate: idcirco vitã tuam plenius

---

a ¶ Tunc eis. Dicit decret. cũ quis. qui tpali impedimento laborant, exceptis pueris & senibus. vide quod scrip. eo. ti. quod de his, quæ author per errorem omisit.

b ¶ Mulieres. Et hoc ibi tenet Hosti. tu distingue vt ibi dixi super prima glo.

c ¶ Putatis. Ibi soluitur de reg. iur. quod qs. li. vj. & plenius in prę. l. liber homo. ij. ff. ad l. Aquil.

d ¶ Monialibus. decre. eo. tit. vniuersitatis. in fine. aptè dicit cõtrarium. & omnino vide qđ ibi scripsi in glo. pe.

e ¶ Vincen. Vide quod ibi scripsi in j. glo.

f ¶ De hoc. Et vide quod no. extra de elect. si forte. lib. vj. in gloss. qui etiam.

g FORMA. Ista & sequens fuerunt Ægidij eo. §. ij. & seq.

h ¶ Pro causa. Miror quod non allegauit decre. quę magis propriè respicit causam istam s. de offic. or. ex parte. & dic vt ibi.

i ¶ Et no. secũdũ Io. de Deo, cuius fuit hoc principiũ, & tractatus, qui sequitur in libro dispensationum, ad fi. quem vocat summulã super formandis sententijs.

k ¶ Dispensa. Hosti. etiã finito val de cõmendat in Summa sua, tractatu de pœnitẽ. & remis. prosequitur tractatum disanpenstioum etiã per modum summę, de illo facies quinq; membra.

l ¶ Dispẽsationis. Ad literã. Ioã. de Deo vbi s. allegauit, cũ solũ duo vltima c. eius etiã fuerunt oẽs formæ seq. sed non eodẽ ordine: nec fuit magister dictaminis: qa tũc j. dixisset: & quia maluimus de misericordia, cũ de seueritate reddere rationem.

plenius agnoſcentes,& meliora & viciniora ſaluti de cætero veriſimiliter expectantes: De miſericordia, quæ ſuperexaltat iudicium, hanc pœnam tibi diſpenſatiuè duximus relaxandam. In cuius rei teſtimonium, has noſtri literas ſigilli impreſsione munitas,tibi concedimus,quibus te defendere valeas à iaculis æmulorum. Data &c. Hæc forma probatur xxxiiij.di.c.fraternitatis.xxvj.q.vlti.alligant.lxxxvj.diſt.non ſatis.ver. 48 melius.extra de ſimo.ex diligenti.extra de elect. quod ſicut. ¶ † Quod ſi is,cui hoc conceditur, velit in magnis criminibus in caſu conceſſo,cum aliquo diſpenſare,vt ad ſtatum priſtinum reducatur, ſic dicat:

a ✠FORMA.[a] Ego te in integrum reſtituo, natalibus tuis & iuribus omnibus,atq; priſtinæ famæ.ff.de ſen.paſ.& reſti.l.j.& ij. C.eo.l.j.& ij. & ij.q.iij.§.notandum.in fine.infrà,ver.porrò.Quibus autem modis in- 49 famia irrogetur,dixi s.eod.titu.§.ſpecies. ver.& ad huius. ¶ † Item nota ꝙ Papa poteſt(quo ad ius ciuile) infamiã irrogare: vt extra de hære.ſi ad uerſus.& c.excommunicatus.§.credentes.Nam & tollere ipſam poteſt, quicquid dicat Gratianus.ij.q.iij.§.hinc colligitur. Illud enim intelligitur de infamia facti:& epiſcopus etiam in illis caſibus, in quibus poteſt diſpenſare: vt ibi no.ſed videtur quòd quilibet iudex eccleſiaſticus,idem poſsit.quod dic vt infrà,de in integrum reſtitutio.§.videndum.verſicu. 50 item iudex. ¶ † Si autem epiſcopus velit diſpenſare cum eo, qui ignoranter habuit beneficium per ſimoniam ab alio commiſſam,ſic dicat:

b ✠FORMA.[b] Licet de iure cõmuni, nullus debeat in eccleſia de cætero miniſtrare,vel beneficium in ea habere, quam, licet ignoranter, per ſimoniam noſcitur habuiſſe.vt j.q.v.c.j. & q.j.ſtatuimus. & c.ſi qui à ſimoniacis. Nos tamen conſyderantes eos dignos fore miſericordia, qui vitio alieno laborant: vt in præ.c.ſtatuimus.& q.iiij.placuit.& ca.qui apud.& lvj.di.naſci.idcirco honeſtatem tuam, ac ſpem futuræ vtilitatis, veriſimiliter conſyderantes, libera prius a te reſignatione huius beneficij recepta, tibi diſpenſatione concedimus, vt in eodem beneficio adminiſtrando, domino valeas famulari, illud tibi de nouo liberaliter conferentes. Hæc probantur extra de elect.ſi alicuius. & de ſimo.ex inſinuatio- c ne. Alij tamen, vt Ioan.de Deo[c], dicunt quòd non poteſt ea vice, in empto beneficio, etiam ignoranter, diſpenſare epiſcopus. Et pro eo facit d verbum tolerari,[d] poſitum in præ.decret.ſi alicuius.& eodem ti.c. ſuper eo. In alio tamen titulo eiuſdem eccleſiæ, puta in alia præbenda vel dignitate, bene poterit. vnde ſecundùm eos dicas vt in eccleſia poſsis, excepto empto beneficio, aliud beneficium obtinere. De hoc s. de legato. 51 §.nunc oſtendendum.ver.xxiiij. ¶ † Si verò iudex velit formare ſententiam ſuper diſpenſatione accuſatoris in probatione deficientis, ne infamis remaneat, vt s.de legato.§.nunc de epiſcoporum.verſi. ſed pone.& ſeq.ſic dicet.

✠FORMA. Ego talis iudex, cognoſcens de cauſa inter tales, pronuncio talem temere accuſaſſe, vel non probaſſe, parcens in hoc eidem: quia eum non pronuncio calumniatorem eſſe. Hæc probantur ij.q.iij. §. notandum.in principio. ff. de aboli.l.j. ¶ Si verò pronunciaret eum calumniatorem: tunc fieret infamis.ff.de calum.l.j. Eſt autem iuſta cauſa diſpenſandi cum eo, ſi fuit deceptus promiſsione teſtium: vt eadem q.c.paulum.vel ſi aliàs error probabilis ipſum excuſat: vt extra, de elect.ſtatuimus.in fi.lib.vj.de ſen.excom.ſacro.ver.niſi forſan.& de appel.vt debi- 52 tus. ¶ † Quòd ſi[e] infamiam ex ſententia irrogatam, velit is, qui id po- e teſt reſtituere, ſic dicat:

✠FORMA. Quoniam hactenus plenè nouimus fidem tuam, necnon vitam & famam integram extitiſſe, per talem ſententiam contra te latam nolumus de infamia te notari: & ſi quæ irrogata fuerit, eam ex officio noſtro totaliter abolemus. Hoc probatur extra, de re iudi.cùm te ab. ¶ Porrò is, cui de iure, vel ex priuilegio competit in natalibus diſpenſare: quod dic: vt s. de legato.§.nunc de epiſcoporum.verſicul. vtrum.ita dicetur:

✠FORMA. Licet illegitimè nati, legitimè nequeant (niſi monachi vel canonici regulares fiant) ad ſacros ordines promoueri, vel in ſuſceptis etiam miniſtrare: vt extra de fil.presby.c.j.lvj.diſt.c.j.quia tamen vitam tuam claram ac honeſtam agnouimus, multorumq; proborum teſtimoniis commendatam habemus: idcirco diſpenſatiuè ac miſericorditer, tale impedimentum vitæ abſtergimus: concedentes, vt in tuo poſsis ordine remanere, & in eo etiam miniſtrare.lvj.di. Cenomanenſem.& c. ſeq.ſu- 53 prà ver.quod ſi is. ¶ † Porrò ſecundùm B.& ſequaces, poteſt epiſcopus diſpenſare vt quis habeat duo beneficia ſine cura. & ſecundùm eos ita dicet:

✠FORMA. Quamuis de iure cõi, vna præbenda vnum integrum debeat habere ſeruitorem: vt lxx.di.ſanctorum.& xxj.q.j.c.j.& vna eccleſia, vnius eſſe debeat ſacerdotis: vt extra, de præben.cùm non ignores.& x.q.iij.vnio.& xxj.q.ij.ſicut.& q.j.c.j.conſyderata tamen literatura tua, & nobilitate, ac conuerſatione laudabili, quibus iuuari dignoſceris, tibi concedimus talem præbendam, diſpenſatiuè etiam indulgentes, vt eam ſimul cum tali alia quam prius habebas, licitè retinere valeas & habere. f Hoc probatur extra de præben.de multa.[f] extra de exceſ.prel, tanta.ad ſi.extra, de elect.dudum.ij.extra de ſimo.Iac.T.verò dicit ꝙ de iure communi, poteſt quis habere duas præbendas: nec eſt neceſſaria diſpenſatio. Tertij, vt Goff. & ſequaces, dicunt ꝙ non poſſunt epĩ in talibus diſpenſare. Quæ dic vt extra de præben.de multa.& de conceſ.præben.literas. & lxx.diſt.ſanctorum.& xxj.q.ij.ſi quis iam tranſlatus.& s.de legato.§.videndum. In beneficijs autẽ a cum cura vel dignitatibus, ſolus Papa diſpenſat: vt in præ.cap.de multa.& in ætate ad beneficia.quod b g dic vt extra de elect.cùm dilecti.[g]

SVMMARIVM. c

1 ☞Sententia an reſcindatur, prætextu inſtrumentorum poſtea repertorum.
2 Duobus fratribus cum duabus ſororibus contrahentibus, an vno affinitatem cũ vxore ſua probante, poſsit alter per atteſtata, inter ſe & vxorẽ ſuam peti ſententiam ferri.
3 Exemplum duorum ſuper præbenda litigantium.
4 Succeſsio nunq; reperitur in eccleſia.

Sententiæ effectus, quis ſit.

NVnc de effectu ſentẽtiæ dicamus. Et quidẽ maximus eſt. nam facit ius, inter quos eſt lata, ex quo in rem tranſit iudicatam, etiã ſi ſit contra ius litigatoris: vt ij.q.vj.diffinitiua. extra de re iudi. cùm inter vos.in fi. Nã res iudicata pro veritate acci- 1 pitur.ff.de reg.iu.res iudicata. ¶ † Itẽ alius effectus eſt: quia nõ reſcinditur prętexu inſtrũorum poſtea repertorum. extra de re iu.inter monaſterium. & c. d ſuborta.in fin.& C.de tranſact.ſub prætextu.C.de re iud.ſub ſpecie. Itẽ nõ reſcinditur ratione calculi, ſeu malè cõputationis: vt C.eo.l.ij.niſi error calculi in ſentẽtia exprimatur: vt ff.quæ ſen.ſine ap.reſcin. l.j. Item effectus eſt, vt ex re iudicata detur actori actio de re iudicata, vel in factũ: vt ff.de re iud.miles. e §.ſi.& C.de reb.cre.actori.reo aũt exceptio, ſi pro eo ſit lata: vt in præ.§. diffinitiua. verſ.ſi contra res f h prius.[h] Cętera vide in Summa do.mei eo.ti. Pręmiſſos aũt effectus intellige locũ habere, qñ ſententia nõ eſt nulla, vel non eſt appellatũ ab ea. aliàs ſecus.
2 ¶ † Sed pone duo fratres cõtrahũt cũ duabus ſororibus: vnus eorum probat conſanguitatẽ per teſtes g inter ſe & vxorẽ: & ſic diuortiũ eſt celebratũ: alter petit per eaſdem atteſtationes inter ſe & ſuã vxorem, ſententiã ferri. Dic nõ põt. nam res inter alios h i acta &c.extra de pręb. dilecto.in fin. vbi de hoc.[i] imò iurabunt iterum, & examinabuntur. ff. de exceptio rei iudi.ſi cum vno.eſt quæſtio dñicalis xlviij.
3 ¶ † Item pone T.& P.litigant ſuper præbenda: P. obtinet ſentẽtiam: & habet ipſius præbendę poſ- i ſeſsionem: demum mortuo P. Papa cõfert mihi dictam prębẽdam per mortẽ P. vacantẽ: poſt hoc dictus T. contra me agit, ad dictã prębẽdã: ego excipio cõtra eũ de re iudicata: queritur an poſsim? Et videtur ꝙ ſic.ff.de excep.rei iudi.ſi mater.§.idẽ Iulianus.& §.eandem cauſam.in ver.cæterum.in quibus probatur, ꝙ victus in reali, ſi poſt actionẽ eiuſdem rei agat vel conueniatur etiam cum alia perſona, dummodo non alleget nouum ius ſibi poſt primam petitionem quæſitum, obſtat ei exceptio rei iudicatæ. Itẽ cùm fuit pronũciatũ P. ius habere: per conſequens pronunciatum fuit T. ius non habere. ff.eo.ſi inter me.ff.de procur.Pomponius.§.ij.quæ exceptio ſemper obſtat victo, in reali, ſiue ab eadẽ, ſiue ab alia perſona victo: vt s. Idẽ fortè in miſta actione inter realem & perſonalem, qualis eſt hæc. Item eadem perſona cenſetur ſucceſſoris & prædeceſſoris.ff.de fideicom.lib.cũ qua.extra, de reſcrip. ſignificauit.extra de off.dele.qm̃ de offi.or.paſtoralis.& de ali.iudi.mu.cau.fa.c.j.& fi.& de immu. ec. ſi aduerſus.de ſolu.c.j.de iudi.quia v.C.de impu.& al.ſub.l.fin.in auẽ.iuſiurandum quod præſ. contra: quia res inter alios acta &c. extra de re iu.ꝗuis. Itẽ tunc obſtat exceptio rei iudicatę, cùm idem eſt modus agendi, eadem res & perſonæ conditio.ff.eod. cùm queritur.& l.ſeq.ar.extra de teſti.ex tenore.& 4 c.veniens.quod non eſt hic. † Item non poteſt dici ſucceſsiſſe in eodem iure: cũ omnis ſucceſsio ceſſet in eccleſia.extra de conceſ.prębenc.ij.Pro hac par k teobtinuit arg.in pre.decre.dilecto.in fin. Et nota k ſecundùm Papam extra, de arbi.ex parte.[k]

✠FORMA. Io.de Deo.

✠FORMA. Io. de Deo cum cõcluſione ſcda.

¶ Ioan. de Deo in libro diſpenſationũ, rubr. de diſpen. epõrũ in decretalibus cõtẽtis.iij.col.verſi. item poteſt diſpenſare cum illo. vbi etiam damnat vt idiotam tenentẽ cõtrariũ & in hoc ſibi faterer: vbi dicere tur tenẽdum ex priori titulo: vel ex renũciatione non libera, ſed ſi poſt liberam expoſitam vt ibi dixi, nõ video qua re ſic aggrauet.

¶ Tolerari. Scripſi ibi poſt Gof. quod tolerantia conceſsionis eſt, nõ permiſsionis tantùm.

¶ Quod ſi. Supple contra.

¶ Multa. Ibi in gl.pe. poſt prin. ſcripſi elegantiorem formã, quã vtitur curia.

¶ Dilecti. Imò dic vt de ętate & quali.c.j libr. vj.

¶ Prius. Secũdũ Tãc.cuius ad literam hucuſque fuit illud princ.l. ſi.j. rubricæ.

¶ De hoc. In vlti.gl. & ſuper ea poſui rationes, ꝗ vrgent ad hanc partẽ: & cautius formauit q̃ſtionem B. quam au thor, loquẽdo de fratribus ex eiſdem parentibus. Et idem de ſororibus alleg. quæſtio non eſt dubia, nonne pater & filius poſſunt contrahere cum matre & filia. de cõſan. & affi.qd ſuper.ſi ex cõiugio patris & ſorore naſcantur filij: nõne illi ſunt vxoris & viri filiorum fratres diuerſo reſpectu?

¶ Ex parte. Vbi ſcripſi ſuper verbo interitu.

a ¶Impugnatione. Et hic omnium scripta miscuit author, Pylei, Tan. Vber. de Bobio vbi s. ver. nunc videndum. Sed hic commendabilius procedit author per diuisionẽ, quam hic ponit, quam antiqui, vt Alber. Gal. de sen. in prin. non posuerunt. Io. tamen de Deo vers. s. f. cauil. lib. vij. in rub. aliquid de hac diuisione posuerat. & vidi librũ parte secũda sub rubrica de app. posuit xvij. causas nullitatis sententię. Bonag. et Ægid. eisdẽ verbis vtẽdo, dicebant potissimè nullitatẽ colligi si aliqui de septẽ tramitibus iudiciarij ordinis, omitteban tur, q̃s vocant libelli oblationẽ, litis cõtestationẽ iurm calumniæ, vł veritatis, scripturam attestationum, publicationẽ illarũ sententiarũ de scripto ꝓferri, & à iudice sedẽte pro tribunali. hic sufficiat intimasse, quæ in titulo de appella. scripsit vterq;.

b ¶Excommunicatus. Publicè, vt ibi.

c ¶Cùm ab omni. Quid si ex duobus vel tribus iudicibus pronunciantibus, vnus solus alijs ignorantibus, corruptus fuerit pecunia, valebitne sententia? Quòd valeat, videtur per l. ff. de liber. causa. liberis. §. si duo. Ad idem ff. de do. inter vi. & vxor. si sponsus. vers. ij. item. ff. de iur. fis. non intelligitur. §. j. Itẽ in dubijs, facienda est interpretatio vt res valeat. ff. d reb. dub. l. quoties. In contrariũ ff. qđ fal. tu. l. j. §. quid em. vbi authoritas à vero & falso tutore sit ꝓstita, non valet. Et đ hac allegatiõe vide qđ no. de offi. deleg. cùm sup. in vlti. glosſ. & in regu. la, vtile. de re. iur. li. vj. Inuenio solutum, sententiã non valere, per l. Pedius. alias parui refert. ff. de arbi. & per decr. ad probandum. de re iud. sed ibi excommunicatio erat publica, hic corruptio, tunc occulta. Quęstio proponebatur de tribus & duobus iudicibus. & in his vř ius variari: quia in tribus valeret sentẽtia duorũ. & idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. secus si simpliciter. ADDE qđ voluit Bald. cõsi. ccccxlix. incipiẽte, proponitur. iij. lib. vbi ponit, an valeat laudum latum à tribus quorum vnus erat frater minor.

SVMMARIVM.

1 Sententia dicitur nulla, multis modis.
2 Sententia iudicis excommunicati, an sit valida.
3 Sentẽtia pluriũ iudicũ, in iudicijs semper obtinet.
4 Sententia quare rõne iurisdictionis, nulla dicatur.
5 Sentẽtia dicitur quandoq; nulla, ratione litigatorũ.
6 Sententia quare dicatur nulla, ratione loci.
7 Sentẽtia lata ferijs, qb⁹ renũciari nõ põt, est nulla.
8 Sententia dicitur ratione causæ, quandoq; nulla.
9 Vtile per inutile non vitiatur.
10 Sententia à iudice procedente seu stante lata, dicitur nulla.
11 Iudicis est sedere, non stare, nec deambulare.
 Sententia iudicis super equum sedentis, qñq; valet.
12 Sententia sine scriptis lata, an sit valida.
13 Iudex, qualiter debeat sententiam ferre.
14 Sentẽtia interlocutoria, an debeat in scriptis ferri.
15 Sententia diffinitiua à iudice partium voluntates tacitè cognoscente lata, an valeat.
16 Discussio in causis de partium voluntate procedẽs accipitur pro plena.
17 Condemnatio facta priusq̃ constet de eo, in quo fit, an sit valida.
18 Attestationibus publicatis, si iudex non inueniat in actis litem nõ fuisse contestatam, an sententiam ferre poterit.
19 Snĩa post appellationem legitimam lata, an valeat.
20 Altera parte non veniẽte die statuta ad sentẽtiã audiendam, an iudex illo die debeat sententiare.
21 Sentẽtia nõ tenet, nisi pars, cõtra quã est lata, sit tribus edictis vel vno peremptorio pro omnibus lata.
22 Snĩa manifestũ continẽs errorẽ, habetur pro nulla.
23 Iudice appellationis sentẽtiam (quę nulla erat) confirmante: an talis sententia possit adhuc dici nulla.
24 Geminans appellationem, an per hoc dicatur processum iudicis approbare aut impugnare.
25 Appellans à sententia, quæ nulla est, an eam videatur approbare.
26 Appellatę à sentẽtia, quæ nulla est, non prosequente appellationem, an sententia validetur.
27 Ordinarius vidẽs sentẽtiã à se latã esse nullã, potest aliam etiam sine libello aut alia retractatione ferre.
28 Exceptiones contrarias in iudicio proponẽs, non est admittendus.
29 Causæ appellationis, & nullitatis, an possint coram eodem iudice tractari.
30 Snĩa nulla põt etiã sine tpis prefinitione retractari.

Sententia in iudicio prolata, qualiter impugnetur.

IVxta propositionis seriẽ, videndũ restat de snĩę impugnatione.[a] Super quo scias, ꝙ qñq; snĩa est nulla ipso iure, vt iam dicã: qñq; verò annullãda: vt j. §. proxi. ¶†Nullã aũt dicitur sentẽtia, multis modis, scilicet rõne iudicis. Rõne iurisdictionis. Rõne litigatorũ. Rõne loci. Rõne tpis. Ratione causæ. Rõne q̃titatis. Rõne modi. Rõne processus. ¶†Rõne manifestę iniquitatis. Rõne igitur iudicis est nulla sententia, vt quia erat excõicatus[b]. extra de re iud. ad probãdũ. xxiiij. q. j. audiuimus. vel infamis. extra de rescript. sciscitatus. vel seruus, vel mulier: vt ibi, & iij. q. vij. c. j. & §. tria. extra de ver. sig. c. forus. ij. q. j. in primis. ff. de iudi. seruus, & l. cũ ꝓtor. §. j. & C. e. seru⁹. ff. de re. iur. l. ij. xxxiij. q. v. mulierẽ. vel si mercede corrupt⁹, pronũciauit. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. venales. extra de vita & ho. cler. cũ ab omni[c]. vel si laicus iudicat in spũalibus. extra, de iudi. c. ij. & iij. ix. q. j. nullus. extra de arbit. cõtingit. & in auť. vt cler. apud propri. episc. §. si verò ecclesiasticum. C. de episc. & cle. auť. statuimus. & ne filius pro pat ea. auť. hoc ita. Vel si est arbiter, & cognoscit de causa criminali, & matrimoniali. extra de in inte. resti. c. pe. Vel si est pedaneus, qui non põt cognoscere de causa liberali. C. de peda. iu. l. ij. ff. de arbitris. non distinguemus. §. de liberali. extra de in integ. restit. c. pe. Vel si aliqui condemnent epos in causa criminali, sine speciali mãdato domini Papę: vt iij. q. vj. q̃uis. & c. dudum. Vel si solus eps condemnat institutum in sacris. xv. q. vij. felix. & ca. seq. extra, de re iud. non potest. quod prosequere vt j. de accu. §. iiij. Vel si duo iudices, sunt ordinarij, & diuersas ferunt sententias, non valet sentẽtia pro actore lata, sed pro reo sic. Si verò sunt delegati: hæc pẽdent ex arbitrio delegantis. si arbitri, neuter valet: vt extra, de re iud. c. fi. s. de arbi. §. fi. ver. item nõ valet, si duo. ¶†Quid si inter tres litigantes super vna re, sunt vndecim iudices, quinq; pronunciant pro vno, quatuor pro alio, & duo pro tertio: Quæritur quæ sententia tenet. Et quidem in electione nõ est quæstio: vt extra, de elect. in Genesi. & c. cùm in iure. Sed in iudicibus, videtur sentẽtia tenere, vbi plures consentiunt: quia in iudicijs obtinet sententia plurium iudicum. lxv. dist. si eps. Et est ratio, quia quilibet iudex habet potestatẽ & authoritatem iudicandi prout sibi videtur: sed non quilibet canonicus habet authoritatem eligendi. Quidam tñ dicunt, ꝙ non præualet sentẽtia: vt quia nõ est maior pars iudicum. In metropolitano aũt videtur ꝙ qñ comprouinciales epi discordant inter se, debet sequi plurium concordiam. lxv. di. c. j. ij. & iij. vel requiret epos vicinæ prouinciæ. Sic intelligitur vj. q. iij. c. j. & ij. sed vbi solus metropolitanus est iudex nisi cõsulat plures, vt xx. di. de quibus. & extra, de consue. ad nostram. quia suo periculo iudicat. nõ sequitur prouincialium vel aliorum consilium. C. de pœna iud. qui malè iud. l. ij. extra de re iu. cùm ęterni. secũdùm Vin.[d] Vbi aũt eps cũ capitulo suo cognoscit de aliqua quæstione, vtrũ oẽs canonici sint iudices, vel ipsum capitulum, no. xv. q. vij. episcopus[e]. ¶†Itẽ est nulla sentẽtia, rõne iurisdictionis: puta si lata est à non suo iudice. extra de iud. at si clerici. extra de cõsue. ad nostrã. ff. de offi. prę. l. iij. ff. de iu. om. iu. l. fi. xj. q. j. in clericorũ. C. si à nõ cõpe. iud. per totum. vel si nulli pręest iurisdictioni. C. de sen. & interlo. om. iu. nulli. extra, de fo. compe. significasti. Vel qa lrę delegationis, sunt falsæ: extra, de cri. falsi. sup eo. Vel si est delegatus sup vna re, & pronũciet sup alia. C. si à nõ cõpe. iud. l. j. extra, de offi. dele. cùm olim. & c. ex lris. de testi. c. de testibus. Et quare hic, vt j. ver. itẽ est nulla rõne q̃titatis. Multa & alia exempla pone hic, & in præcedenti mõ, vt dixi s. de iudice dele. §. excipi. & s. eo. ti. §. sequitur. ¶†Itẽ est nulla ratione litigatorum: vt si lata sit contra minorem xxv. an. in iudicio sine tutoris vel curatoris authoritate interueniente. C. qui legi. per. ha. in iud. sta. l. j. & ij. C. de in integ. re. si curatorem. & ff. de re iud. acta. §. fi. & l. si contra. De hoc dic vt s. de actore. in princi. vel contra, filiusfa. sine patris consensu: vt j. eo. ti. ver. item ꝙ est filiusfamil. vel si non erat de iurisdictione iudicãtis: vt quia erat exẽptus. xvj. q. j. frater noster. vel quia actor, pro quo est lata, fuit publicè excommunicatus & denunciatus: secus si contra eum lata fuit. extra, de exceptio. cum inter. Sed hoc intellige vt extra de exceptio. pia. §. fi. lib. vj. & extra eo. ti. exceptionem. De hoc vide satis suprà de actore. vers. item ꝙ est ex.[f] Vel quia falsus procurator interuenit. C. de procu. licet. & extra eo. tit. in nostra. in fi. & de rescript. ex parte. Vel quia is, cõtra quẽ lata est, mortuus erat tẽpore prolationis qñ iudex fuit datus. ff. quæ sent. sine ap. re. l. pen. vel erat furiosus, vel bonis interdictus. ff. de re iudicata. furioso. extra, de succes. ab intesta. §. fi. C. de cur. furi. per totum. Vel si est lata contra fiscum, absente eius aduocato. C. de aduo. fis. l. fina. Secus in

d ¶Secundùm Vincen. qui hoc no. de elec. in Genesi.

e ¶Episcopus. Et de offi. ordi. irrefragabili. in iiij. glo.

f ¶Est ex. Est sciendum quòd Alb. Gal. vbi s. in fin. arguit ꝙ dictum est in actore excõmunicato, locũ habere in bannito. In cõtrariũ allegatur quædã ꝓhiberi ne fiant quę facta tenẽt: ij. q. vij. biduum. Itẽ authoritas rerũ iudicatarum. ff. ad Treb. seruo inuito. §. cũ pretor. Nõ soluit: sed disputauit Iaco. đ Are. hãc q̃onẽ exprimẽs per ista tutũ illi non debere ius reddi, sed audientiã denegari. & incipit quæstio, si lata snĩa. & soluit sententiã nullã, si expressus fuit error: vt, condẽno A. B. bannito. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. §. item cum cõtra. C. qñ ꝓuo. nõ est ne. l. ij. cañ. ij. q. vj. §. diffinitiua. post princi. si non est error expressus, aut fuit exceptio aut non. Primo casu, aut iudicauit ex iuris contẽptu, quasi exceptio nulla esset: & tunc idem qđ s. arg. ff. de ferijs. l. j. §. ij. Aut qa exceptionem non habuit per probata, vel bannum æstimauit non rite datum: ff. de re iudi. si se. §. cõdẽnandum. vel illud de banno exẽptũ, valet tunc snĩa, arg. ff. de re iudi. cũ ꝓlatis. C. de fide instru. l. fin. ff. de neg. ge. si autem. §. si quocunque modo. de cõpen. l. quod in diem. §. primo. Sic alibi requiritur causa motiua, ad iu-

dicandū.ff.de cui.sed si ex vtriusq̃.Sciri autem hoc poterit ex qualitate disputationis factæ circa exceptiones.ff.de iureiu.l.fin.Si autē exceptio non fuit opposita, puta iudiciū retro nullum: quia contra formā statuti.& sic contra legē factū est.ff.de legi.contra legē.ergo.irritū.C.de legi.nō dubiū.& de sac.san.eccle.iubem⁹.§.sane. Itē in omni iudicio,requirit̃ actor, re⁹, et iudex.extra,de verb.sign. forus. versi.in omni.C. de iur.calum.l.ij. circa princ.de li. cō.l.vna. Sed hic deficit,qui actoris officio fungi posset:nec inter est nō esse,vel eē inhabilem.ff.qđ cuius.vni.l.j.§.finali.ad Velle.q̃uis.§. si conuenit.Nec habebat executionē officij actoris & sic quod facit, viri b⁹ caret.ff.de tuto.& cura.da.ab his.nec mandante.§.j. de sta.ho. l. qui furē.Item denegare alicui licentiam agendi fauore suę personę. sicut minori sine tutore, vł curatore. Vel denegare ꝓpter odiū vt ī bānito,æquiparantur: vt contrariorū sit eadem disciplina.ff.de lega. iij. l.fi.de pac.qđ dictū. & j.casu iudiciū nullū, vt in huius versi. prin.dictū est.ergo & in hoc secūdo idē erit,& fortius.de reg.iur.odia.li.vj.Inducit etiam ff.de iud.non idcirco. §.j.ff.si quis cau.quoties. Viso de sententia,quęro de pacto. pone statutum habet ꝙ bannitus non possit ad sui vtilitatem cōtrahere. T. qui locauerat Seio domū ad annum,bānitus fuit,& demū domum illā vendidit Lucio eo pacto,ꝙ emptor pateretur conductorem habitare domū vsq̃ ad finē anni.Quæritur an pactum valeat.Et videt̃ ꝙ sic:qa hic non est contractus;cùm nulla obligatio sit hincinde,sed solius emptoris.Facit ff.de ver.sign.l.Labeo.& est obligatio de non faciēdo,sicut & de nō petēdo.C.de trāsa.l.vbi sicut.& in furto.Instit.de obli.quæ ex deli.nas. §.j.de ver.ob.§.non solū.Differunt enim cōtractus,pactū, & conuentio.De primo dictū est per l.Labeo.qđ nō est nomē speciale.Ad idem Insti.qui.mo.re cōtra.ob.§.j.¶Pactū est nomen generale, siue ad liberandum.siue ad obligandū.ff.de pac.l.j.§.est enim. & l.si vnus.§.pactū. Conuentio est nomē generalissimū ad vtrunq̃.Itē qui ex diuersis locis vniuntur,cōuenire dicunt̃.ff.de pac.l.j.§.cōuentionis, & l.rescriptū. in prin.Ad idem inducit̃,ꝙ statuta sunt stricti iuris:cū ex eis oriatur condictio ex l.ff.de cōdi.ex lege.l. vna. quā certū est esse stricti iuris:qa nō est descripta inter bonę fidei.§.in actionum,Instit,de actio.sit igit̃ eius cōdictionis mater,cuius est filia.ff.si quis cau. si eum.§.qui iniuriarū.& absurdum esset punire inquilinū,qui non delinquit.C.de pœ.sancim⁹. Item statutū ponderat vtilitatē,de qua hic non agit̃,sed de dāno vitando:nec est par ratio,lucra captare,& damna non capere. C.de codi.l.fi. Item cum bannitus exulet,ciuitate relicta,non haberet inquilinus vnde seruaretur indēnis.ff.de cap.di.l.tutelas.in fin.Gul. in q. statutorum distinguit,an bona sint omnia cōfiscata:vt in bannito pro graui maleficio qui est similis deportato.ff.de bo.dam.l.j.in prin.quo casu pactum non tenet,quasi superuacuū,cùm etiam sine pacto expelli nō debeat per fiscum,ne ipse fiscus succedēs bannito,teneatur inquilino.ff.de iure fisci. l.fi.Aut nil confiscatū fuit,sicut in aut.bona.C. de bo.dā.& tunc pactū iniquū est,ex quo bannito prouenire vtilitas,si non posset inquilin⁹ expelli,qui expulsus contra ipsum regressum haberet,cui bona remanserunt.ff.loc.si merces.§.j.Aut certa quota bonorū est publicata, & certa remansit: vt C.ad l.Iul.de vi.l.ij.& tūc quod iuris est de toto quo ad totum idem de parte quo ad partē.ff.de rei ven.quæ de tota.in prin & facit ff.qn̄ ap.sit.l.j.§.in propria.in fi. dicit autem non habendam rationē confiscationis certarum rerum,nō sub nomine quotę. Insti.de fideicommis.li.§.si quis vna.C.de senten.pas.l.iij.& de hære.institu.l.quoties.

ADDE,quid operetur statutū,ꝙ bannitus non audiatur ciuiliter nec criminaliter.Ro.cōsi.cciiij.Et ꝙ parificentur excommunicatus & bannitus: vide Bar.in l.si quis arbitratus.de ver.oblig.Et ꝙ nō opposita exceptione bāni,iudicium sit retro nullū,sequitur latè Alex.in l.j.§.j.ff.ad Tre. Vide tu notabiliter gl.in verbo,interdictū. & ibi doct. Instit.de ca. di.in princi.

Sec⁹ in priuato; vt ibi.& C.de postu.velamēto.vel si pecunia data est aduocato, vel ꝓcuratori vel aduersario: vt se patiatur conuinci.C.de pœna iu.qui male iu.l.j.& de aduo.diuerso.iu.l.j. vel si tutor legitimus vel sine inquisitione datus nō cauerit rem pu.sal.fo.& ī iudicio de re pupillari expert⁹ sniām contrariam reportauit:hec enim snīa pupillo non officit.C.de tu.vel cu.qui non sat.l.pe.& fi.C.in q. cau.in inte.resti.non est ne.si tutor.vel si tutor non fecerat inuentarium.C.arbi.tu.l.fi.vel si reus principalis cōdemnatur.qui nunq̃ fuit in iudicio per se, sed per procuratorē.C.de sen. & interlo.l.j. 6 ¶†Itē est nulla ratione loci:vt si episcopus tulit eā extra suam diœ.extra,de foro cōp.Romana.[a] vel iudex extra suum territoriū.iij.q.vj. leges.ff.de iuris.om. iud.l.fi. Vel si lata sit in ecclesia à iudice seculari: vt in consti. Gre. de immuni. ecc.decet.§. ordinarij.[b] Vel si iudex ī alio loco pronūciet, q̃ in eo,quē partibus statuerit, iniusta est.ff. de iudi. si locus. extra, de rescri.c.fi.C.qūo & qn̄ iu.si vt proponis.& l.p̄ses.C.de sen.& interlo.cū snīam. Vel si sit lata in loco inhonesto, puta in lupanari vel popina.extra đ app.qua fronte.ff.de recep. si cū dies. §.si arbiter. C.de iudi.properandum.& l.rem nō nouā.ff. eo.si loc⁹.ff.de inter.ac.l.iij.vel si lata est in occulto: vt s̃. eo.§.qualiter.ver.debet autē. Quæ enim causæ cognitionem vel decisionē desiderant,iudice pro tribunali sedente fieri debent.iij.q.iij.§.spatium. ver. à procedente.si tamē partes cōsentiant,vt in lupanari feratur licet fatuè faciat iudex qui ibi fert:tamen partes non possunt contrauenire.ff.sol. mat.l. cū mulier viri lenocinio.& l. viro.xxxij. q.v. tolerabilius. 7 ¶†Itē est nulla ratione tēporis : vt si lata sit in die feriato, ferijs, quibus renunciari non potest: extra,de ferijs.c.fin.C.eo.si dies.ff.e.l.j.& l.si feriatis. C.qūo & qn̄ iud.si vt proponis.xv. q. iiij.per totū.¶Sed nunqd tūc poterit iterum ferri? De hoc s̃.§.qualiter.ver.quid ergo. Vel si lata fuit lapsa die ad quam datus erat iudex,si non fuit consensu partium prorogata.extra,de offi.deleg.de causis.ff.de iudi.l.ij.§.& si iudex.extra,de offi.deleg. consuluit. Vel si sit lata de nocte,[c] vel post vesperas : vt ff.de orig.iur.l.ij.§.& quia.& in prædi.c.cōsuluit.in aut. de iudi. §.sedebunt.vel post finitam iurisdictionē, 8 vt iam dixi.¶†Itē est nulla ratione causæ:vt si non continet absolutionem, vel condemnationem, vel æquipollens,vt eod.tit. §.species.versi.diffinitiua. ¶Item est nulla ratione q̃titatis, vt si datus ad cognoscendum de decem,pronunciauit de xx. ff. de iud.de qua re.ff.manda.diligenter.& ij.q.vj.§.diffinitiua.ver.item cū certa. Videtur tamen ꝙ tota sententia non vitiabitur,sed in quantum iudex excesserit.ff.de verbo.oblig.l.ij.& l.qui extrinsecus.ff.de vsur.placuit.[d] Sed quid erit econuerso? De hoc s̃. 9 §.qualiter.ver.quid si peto.¶†Sed quid si negotiū de quo iudicauit,erat indiuiduum,& immiscuit nō commissum commisso? Videtur ꝙ sententia tota non tenet.ff.de aqua quoti.& ęsti.l.j.§.illud. Econtra,videtur ꝙ valet in totum.ff.de aqua plu. arcen. sed interdū.ibi tamen iudex habebat iurisdictionē in toto opere[e].& ff.de testa.hęredes.§.fi.de cōsecr. dist.iiij.firmissimè.& c.si non sanctificatur. Potest

a ¶Romana.lib.vj.

b ¶Ordinarij.lib.vj.

c ¶De nocte.hoc tenuit Tancr. & Bart.post ipsum titulo, quæ snīa sit nulla ipso iure ad fi.& Inno.in decre. consuluit. Ibi scripsi super gl.quid si.vbi gl. tenet cōtrarium & Gui.đ Suz. ti. an credatur nuncio.in fin. & in l. nō minorē.C.de trans.& in l.moræ Romano.ff.đ feri. vbi de hoc acc.& ī fi.§.sedebunt.j. allegato: vbi vterq̃ notat ꝙ de die sententiatur,necessitate sed de nocte, voluntate.& j.vide versi. quid ergo. Iac. de Bel. in §. præ. tenet ꝙ etiā de necessitate ꝓnūciat iudex de nocte,si casus ferēdę sententię tūc occurrit. Inducit etiam l.j.ff. quando app.sit.§.dies.in fi.ibi suprema hora. Inducit etiam ꝙ ibi litera dicit, & vespere,post quod nō determinat horam nec diem vsq̃ ad vesperas. Inducunt isti prædict.l.non minorem.C.de transactio.& ff.de testa.l.ad testium.§.posse etiam nocte. Sed ad illa facilis est respōsio:cùm certum sit transactionem & testamentum nō requirere certum locum vel diem, nec maturitatem cessionis,nec scripturę præcedentis, vel similia : vt requirit iudicialis sententia. Possunt enim illa duo fieri omni loco & omni tempore,& sine prædictis solennitatibus:hæc verò nō potest tempore feriato,nec loco inhonesto,nec illis solennitatibus omissis : vt patet s̃.& j.licet fatear ꝙ & illa habeant aliqua sua substantialia, quæ non habent ista,sed non sic pertinentia ad propositum. Mihi placet quod post Hosti.dixi in prædi.decre.consuluit.super gl. quid si iudex. scilicet ꝙ partibus tacentibus,valeat etiam diffinitiua lata de nocte. Sed si resistant ambæ vel altera,& petant recedendi licentiam,& denegatur,locus esset appellationi,secundùm eum. Plus puto, quòd & si sine appellatione petita & denegata licentia,pars recederet,sententia ferri non posset in his partibus,in quibus non viget consuetudo contraria. Reputo enim illam latam contra absentem non contumacem: cùm iudicia diei claritatem exigant:& lucis subtractio sit malè agentium: vt in prædicta decreta.consuluit.& ff.de ventre inspi.l.j.§.mulier.& fures,& adulteri, noctem exquirunt.Iob xxiiij.d.& Ioannis xj.b.Qui ambulat in die, non offendit : qui nocte ambulat,offendit.& qui malè agit, odit lucem.Fateor quòd in quibusdam partibus inoleuit mox,curijs regum & multorum Principum, etiam ecclesiasticorum,apud quos plus in iudicijs proceditur in tenebris quam in luce.& verificant illud Iob xvij. Noctem verterūt in diem.

ADDE, quòd Panormi.in cap.consuluit.Ioan.Andre.hic optimè locutum.

d ¶Placuit. Huius legis casum ponit glo.in regula, vtile.de reg.iur.lib.vj. quæ regula cum suis exemplis, facit pro hac parte : quam etiam tenuit Accursius,C.de reg.iur.l.ij.licet notet contrarium in l.fi.ff.de iurisd.om. iudi.De hoc vide opiniones in regula,ea quæ fiunt.de reg.iur.lib.vj.Pro hac parte,l.sed Proculus.ff.mand.& quod no.in l.illud.de sacrosan.eccl. & olim terminando hanc partem,tenui,cùm q̃titates de se sint diuisibiles,vt patet in decre.j.de arbi.libr.vj.cum concor.& not.in l.amplius.ff. de reg.iur.facit ff.de ver.oblig.l.j.§.si stipulanti.Facit ad materiam quod no.ff.de fideiusso.l.Græcè.§.illud.& l.si à reo.§.respon.& adde quod dicam j.ver. proximo.

ADDE quòd Bart.tenet glo.in l.fi.ff.de iuris.om.iud.quia licet summæ sint diuisibiles,tamen iudicium est indiuiduum. Et hanc opinionem Alex.ibi dicit communem.Fulgo.tamen sequitur opi.Ioan. An.licet de ipso mentionem non faciat.

e ¶Opere.Ac si dicat,aliud cùm iudex pronūciat,quod non pōt.de quo

ſ.ver.proxi.aliud ſi pronunciat quod nõ debet, cùm cadebat infra iuriſdictionem: vt hoc caſu valeat, ſi non appellaretur. C.de mo.mulcta.l.fin.

a ¶Vbertum. Vbi tractat de ſententia delegati.ver.quid ſi negotium.

b ¶Sedebunt. Adde quod ſtatim dicam in ver.ſeq

c ¶Secundùm Accur. Qui hoc ponit C. de ſenten ex breuic.reci.l.j.& de hoc de re iudica.c.fi.libr.vj. Ponit aũt Accurſi. in l.præ. opinionem dicentium, ꝙ ſedere debet iudex in cognoſcendo, non autẽ in pronunciando, cùm plenè cognouerit: quod dictum placuit ibi Pe.& Cy. Vnde Gui. de Suzar'. dicebat ſuper l.prędictam.& in ordi. iudi.ſub rubr. de ſententia. ſeſsionem nõ eſſet de ſubſtantia. allegauit l.j. in fine. ff. de ventre inſpi. Hęc ſunt reprobata per prę. decre.vlt.§.j. Vide quod poſt Hier. ibi dixit ſup fin. pe.glo.

ADDE Bart. in d.l.ĳ.qui dixit quòd vbi iudex non habet locũ, vel ab initio determinatum, poſſe procedere illud quod dicitur de equo vel curru.

d ¶Et dominum meum. ibi ſ.eod. tit. §. qualiter. in princ.

e ¶Scriptis. Vt exp̃ſſè habetur de re iud.c.vlt.§.j.lib.vj.

ADDE quòd adeò hoc eſt verum, vt ſi ſit lata in ſcriptis, & nõ poſsit legi, dicaẽ lata ſine ſcriptis. Ita Bald. in l.j.ff. de ĳs, quæ in teſta. delen.

f ¶Medicinalis. lib.vj.

g ¶Aliqua. Certum eſt ꝙ declarari & interpretari põt ex ſcripto, vt ibi: & etiã ex non ſcripto, vt ibi procedit.

h ¶Speciale. Ibi hoc probat cle. de verbo.ſignifi. ſæpe. verſi. pen. cõiuncta decret. diſpẽdioſam. de iud.at ſi clerici.

ADDE caſum ſecundùm Bart. in l. leuia.ff.de accuſ.

i ¶Verſic.iĳ. Parum docet iſta remiſsio. opiniones vide de re iudi.c. fin. lib.vj.in v.gl. Guido de Suza. ſuper auẽ.niſi. C. de ſenten.ex breuic.reci. dicit id fieri poſſe. Vltra iura in ver.allegata inducit C.commu. diui.iudicem in prædĳs.& C.de temp.ap.l.fi.& vide j.ver.quid ſi de partium.

k ¶Puto. Idem Albe.Gal.vbi ſ.ver.ſed pone quòd iudex.

tamen dici propter authoritatem iudiciariam, in totum valere. ff.de dona.inter vir.& vxor.ſi ſponſus.§.ĳ.vt res magis valeat, quàm pereat. extra de fide inſtru.inter dilectos. Et quia vtile per inutile non vitiatur: extra de elect.illa.de conſec. diſt.iiĳ.ſi non ſanctificatur. Et quia cauſæ continentia diuidi non debet. extra de ſeque.poſ.c.j. C.de iudic.nulli. ſecundùm Vbert.[a] vel non valet, ſi non continet certam quantitatem: vt ſ.eo.titu.§.qualiter.verſ.itẽ debet eſſe. ¶10 †Item eſt nulla ratione modi: vt quia lata eſt à iudice procedente ſeu ſtante, & non ſedente. Iudicis enim eſt ſedere, cùm res, quæ agitur plenam cognitionem deſyderat: vt ff.quis or. in bon. poſ.ſer.l.ĳ. §. dies. in auẽ. vt ab illuſtri.& qui ſuper eos ſunt.colẽ.v.§.ſancimus igitur. ff.de arbi.ſi cùm dies.§.ſi arbiter.verſicu.fin.iĳ.q.iĳ.§.ſpatium.ver.à procedente. C.de ſent.ex breuic.re.l.j.xlv.di.diſciplina.ad fi.xxiiĳ.q.j.paratus.ver.ſedens me iudicare &c.in auẽ.de iudi.§.ſedebunt.[b] ¶Quid ſi pronũciat in alta turri ſedẽdo, & partes ſunt inferius? Certè valet, ſecundùm Accur.[c] & dominum meum,[d] arg.ff.de acquiren.poſ.quod meo.§.ſi venditorem. quia fortè timebat ſibi, ex aliqua cauſa: vnde poteſt ſibi ſecurum locum prouidere. extra de ſponſa.cùm locum.& de elect.bonæ.j.& arg. ad hoc C. vbi ſena.vel clari.l.iĳ.ante medium. ¶11 †Et ſunt hęc in ar.ad quæſtionem de illo, qui Ianuæ ſuper equũ ſedens ſententiam tulit: quod ſententia valuerit.& hoc dixit Iac. Bal. Licet enim non videatur ſedere, videtur tamen quaſi ſedere. ff.de ſerui.ruſti. prædi. qui ſella.& extra de homi.dilectus.& c.ſignificaſti. Et præterea ſolennitates accidentales, bene omitti poſſunt. ff.de ven.inſpi.l.j.& de ædil.edi.l.j.§.pen. Alĳ contra: vt C.de ſenten.& interlo.om.iu. prolatam. quia de ſolennitate ſubſtantiali videtur eſſe, ꝙ debeat ſedere infra: & talis non videtur ſedere infra, ſed baiulari: vt C.de offi.ciui.iu.honorati. ¶Itẽ non valet, ſi iudex eam legit per alium, vt ſ. eod. §. ſequitur.ver.j.quid ſi neſcit, vel nequit legere? Dic vt ibi. ¶12 †Non valet etiam, ſi eſt lata ſine ſcriptis.[e] ĳ.q.j.in primis.& l.ſtatutis. C.de ſent.ex breuic.re.l.j.& fin.de ſent.excom.c.cùm medicinalis[f].& de treu.& pace.c.j.& de proba.quoniam contra. Hoc tamen fallit, ſi breues ſint & leues, & maximè viliũ perſonarum, vel ſi epiſcopus ſententiat inter ſuos clericos. quæ dic vt j.de libel.concep.§.nunc dicendum.ver.iĳ.& verſi.iiĳ.& in ſententĳs, quas per ſe dominus papa profert, nõ enim fert eas in ſcriptis: ſed ipſe ſolutus eſt legibus. C.de legibus. digna. & quia eius præſentia omnem ſupplet ſolennitatem: vt C.de teſta.omnium. Vnde de proceſſu corã eo habito, dubitari non poteſt quin ſit in eo lite conteſtata: vt extra de prob.c.fi.ſ.de litis conte.§.ĳ.verſ.& nota ꝙ.j.§.proxi.argu.contra, ꝙ ipſe etiam debeat in ſcriptis proferre, in auẽ.colla.viĳ.in me. lit. non fi.ſa.iuſ.§.ſi verò aliqua.[g] Fallit etiã, in caſibus in quibus libellus nõ eſt neceſſarius. quos dic vt in præ.§.nunc dicẽdum. Item fallit in cauſa matrimoniali: vt extra de teſti. Albericus. Sed certè ibi non habetur ꝙ ſententia non fuerit lata in ſcriptis, ſed ꝙ non fuerit redacta in publicam formam, vt ibi patet: ideoꝗ nullum ſpeciale ibi.[h] Inn.tamen & Ber. contra: nec admitto etiam, quod dicit G. Nat.ſcilicet ꝙ in qualibet cã ciuili, poſsit ſine ſcriptis pronunciari, & ꝙ prædicta iura loquuntur in cauſa criminali, in qua maius periculum vertitur: vt xlĳ.di. quieſcamus.& ideò cautius eſt in ea agendũ: vt vĳ. q.ĳ.c.ĳ.& lxj.diſt.miramur. Hoc proſequere plenius in Summa domini mei, eo.ti.§.qualiter.prope prin. Dicunt autem quidam, ſententiam ferri poſſe ſine ſcriptis de partium conſenſu. quod dic vt in præ.ver.iĳ.[i] Et conſulo quòd iudex in prolatione ſententiæ, dicat, in his ſcriptis pronuncio. hoc enim fieri vtile eſt. C.de teſtamen.auẽ.hoc inter. C.de inſtru.contractus. imò etiã dicunt aliter ſententiam non valere: argumento. C.de ſentẽ.ex breuic. reci.l.penult.& ſic ꝙ non puto.[k] argu.C.de teſta. cùm antiquitas.§.fi. Sufficit enim quòd in ſcriptis feratur & vide j.in tractatu libel.in ti.de appel.§.j. verſicu.& notabiliter.[l] Et nota quòd ſi ſcriptura alicuius ſententiæ in iudicium producitur cõtra te: vide an ſit ſub verbis primæ vel tertiæ perſonæ cõfecta: ſi ſub primæ, præſumitur lata in ſcriptis, niſi cõtra probetur. Si verò tertiæ præſumitur nõ fuiſſe lata in ſcriptis: & ſic non valet, niſi iudex expreſſim dicat ſe tuliſſe in ſcriptis: vt ſ. Quòd ſi dicatur abſolutè ſine ſcriptis lata: reſpondeatur, id de partium conſenſu actum fuiſſe: vt ſ.vel ꝙ erat laicus, imperitus literarum. C.de iudi.certi. ff.de iuriſ.om. iudi.l.ĳ.ff.de procu.l.mutus.in princ. vel ꝙ conſuetudo regionis hoc habet. C.de emancipa. l.j.extra, de fide inſtru.cùm dilectus.xj.diſt.in his. Aliàs autem, nihil intereſt vtrum ſententia ſub verbis primæ vel tertiæ perſonæ loquatur, ſecundùm quoſdam. Tu dic vt ſuprà de inſtrumento.edi.§.ſecundo.verſicu.ſed & in ſententĳs.& §. inſtrumentum. verſic.item opponitur quòd inſtrumentum. ¶13 †Et nota[m] ꝙ quidam iudices erant dictantes ſententias ſuas alĳs ſcribendo, videlicet partibus, vel etiam vniuerſis dicentes, Noueritis quòd ſic pronũciamus. nam tales ſcripturæ ſunt potius teſtimoniales præteritorum, quàm aſſertoriæ præſentium: ſed nec debent alicui ſcribere ſententiam, & loqui in præſenti dicendo: Noueritis quòd ita pronuncio. argumen.contra extra, de ſequeſtra.poſ.c.j. & de re iud. inter monaſterium.& cap.abbate ſanè.[n] & de conceſsio.præbendæ.quia cunctis.[o] & aliæ plures, in quibus hoc reperitur factum eſſe. Sed non obſtat, ſi bene conſyderentur.& vide ſ.de citatio.§.iam de citatione.verſicu.quid ſi iudex ita. Item contra ſuprà de exceptio.§.viſo.ver.quid ſi appellans. Debet ergo iudex ita dicere: Ego vel nos talis iudex ordinarius, partibus præſentibus talem ſententiam proferimus, ad æternam rei memoriam, vel ad honorem Dei: vel ad honorem & conſeruationem iuris litigatorum. vel alia ſimilia verba: vt ſuprà patet.§.vt autem.verſicu.cùm fertur. ¶14 †Quid de interlocutoria? Dic ꝙ nõ eſt neceſſe ipſam in ſcriptis ferri, licet ſit in actis redigenda: vt extra, de probatio.quoniã contra.vbi de hoc.[p] Et nota quòd quidam in prolatione ſententiæ, poſt factum recitant & partium rationes, & eas, quę ipſum mouerint ad pronunciandum: licet neceſſe non ſit eas in ſententiæ ſcriptura aſſerere: vt ſuprà, §. qualiter.verſicul. verum.& poſtmodum ſententiæ concluſionem legunt in ſcriptis: & nos ſic ſeruamus. ſuprà de concluſio.& renuncia.verſic.auditis. Romanus quoꝗ pontifex idem ſeruat, excepto quòd de concluſione in ſcriptis legenda prædixi. vt ſuprà, verſi. proximo. Sed nec in curia Franciæ in ſcriptis pronunciatur: quia ibi ſecundùm iura ſcripta non litigatur: quinimo diebus feriatis audiunt & pronunciant, & plura alia faciunt præter iura, ſecundùm ſuas obſeruantias ſpeciales. Quidam autem potius ruditate, quàm ratione moti, non approbant præmiſſum recitandi modum, dicentes ſententiam legendo proferendam eſſe: inducentes pro ſe extra, de appel.præterea.ſecundò. quæ nihil ad hoc facit. Argumentum tamen pro eis eſt ĳ.q.j.capitu.ſtatutis. ibi: diffinitiones de reſcripti recitatione proferant. & c.legum.ibi: ſententia, quæ ſine ſcriptura profertur &c. Sed tu dic quòd ſatis in ſcriptis profertur, vbi concluſio, quæ virtutem ſententiæ continet, in ſcriptis recitatur. ¶Item eſt nulla ratione proceſſus: vt ſi eſt lata lite non cõteſtata vel omiſſo aliquo de his, quæ ſunt de ſubſtantia ordinis iudiciarĳ: vt C.de ſenten.& interlo.om.iudicum.prolatam. quę eſt ĳ. q. vj.§. diffinitiua. & ſuprà in procemio huius ſecundę

l ¶Notabiliter. De hoc in præ. decret. vlti. de re iud.in fi.v.gloſſ.

m ¶Et not. ſecundùm Vbert. de Bo. cuius verba poſuit Ioan. de Deo in cauil.lib. v. de ſen.produ. in iudi. in princ.

n ¶Sanè.lib.vj.

o ¶Cunctis. li. vj.

p ¶De hoc. Et de re iudi. c.fi.li.vj. vbi de hoc in j. gl. Eadem ratione dicitur, in illa proferenda non eſſe neceſſarium perẽptoriũ exprimi: cũ id non ſit iure expreſſum.

ADDE gloſſ. & Panor.in cap. quoniam cõtra. extra de probaẽ. & ipſum Alex. in c.cùm ceſſante.extra de app.

a ¶Argu. s. debet dicere, commu. diui. si erratum erat in scriptis Mart. de Fa. cuius fuit hęc quæst. incipiens, pone φ iudex. & hæc lex & seq. ad hoc inducuntur, si partes consentiunt, quid iudex pronunciet, iudex sic facit. & s. vt statim dicam. & vide s. §. qualiter. in fi.

b ¶Substātia. Snīæ partiū volūtati cōmitti, forti⁹ hęc qualitas. M. de Fan.

c ¶Quidā. secūdū Mart. ɋ̃ Fa. q dicit ad hāc partē facere omnes leges, quas gloss. signat pro cōtra rijs, ī l. si qs ícō- scribēd. C. ɋ̃ pa.

d ¶Si iudex. Sed qd de absolutoria, qua iudex ab soluit reum, si iuret se nō debere. valetne sententia? Repete ꝗ̃ dicta sunt in ꝗone cōdēnatoria. & de hac no. in p̄. alle. cùm iudex. C. de sent. et inter. om. iu. & vide Cy. de re. cre. gñaliter. in prima opposi ione. Casus. videturꝙ valeat de despō. impu. cōtinebatur. & c. attestationes. secundū ꝗ̃ scripta Gui. de Su. format ꝗonem sup l. cū proponas. C. de re. cre. quādo nō statim iudex iuramētum exigit: sed ex interuallo post sententiam iurauit reus. & arguit φ nō valeat, per l. iudex. ff. de re iudi. & pe. l. j. C. de calum. In contrarium: quia de appendītiȷs eodem die iudicat. ff. de re iudc. l. Paulus. ff. de rei vendi. l. & ex diuerso. ad ducit etiam l. fi. C. de erro. aduo. facit de app. cum appellationibus. libro vj. soluit referre an illico post sententiam iuret reus, anteꝗ ad alios actus diuertat: & tunc valet sententia. An post quam se aliȷs immiscuit, & ex interuallo: & tunc non valet. Alle. de ver. obli. continuus. ff. de duo. re. l. duos reos. in fi. Bene facit de elect. cùm post petitam. Ad contraria respondet, φ hoc non est de appenditiȷs, sed de substantia sententiæ decre. cōtinebatur & attestationes nō iuuant sententiam: quia ibi iuramentum præcedebat sententiam: sic & hic fieri debeat. Quandoꝗ enim ex causa non absoluitur reus nisi iuret vt vtrobiꝗ nota.

ADDE huic versicu. Pau. de Cast. consi. xv. Abb. consilio lxxv. j. lib. Bal. consi. ccclxxv. iȷ. lib. Alexan. consi. lxxiȷ. iȷ. lib.

e ¶Contumacem. Alberi. Gal. huius titu. vltima columna versicu. sed pone quod dicit hoc locum habere, etiam, in sententia quam Imperator ordinario iure cognoscēs tulit altera partiū nō vocata, nisi ex plenitudine potestatis, ipse velit contrarium. Remittit autem ad quęstionem Pil. quæ est lxvj.

ius secundę partis. Vtrum autem partes possint renunciare citationi, vt teneat sententia, dic vt suprà 15 de citatione. §. viso. versicu. sed pone. ¶†Quid de partiū volūtate tacita vel expressa, iudex sine li. cōtesta. cognoscens tulit diffinitiuam sententiā? & videtur φ valet, argumentum s. [a] in eodem versicu. iudicem. ff. de reg. iur. si cōuenerit. Si enim pōt tota substantia: [b] multòmagis hoc argumen. ff. de in lit. iuran. videamus. §. penul. & facit C. de donat. ante 16 nup. si constante. C. de tēpo. ap. l. fin. in fi. ¶†Item illa discussio in causis ꝓ plena accipit̃, quę de partium volūtate procedit. argu. ff. de fideicom. l. iiȷ. §. adiȷci. Item cùm per vtranꝗ partē fieri debeat contestatio: si per eos stetit, pro facta habetur. ff. de cō di. & demōst. iure ciuili. nec vnus poterit hoc alteri obiȷcere: vt ff. de compen. si ambo. ff. de neg. gest. l. ex facto. in fi. Itē cùm dubiū sit, vtrū iudex ex officio suo absꝗ partiū consensu, sine litis contestatione possit ꝓnūciare: vt C. de epis. & cle. si quis in cōscribendo. C. qūo & qñ iudex. l. consentaneū. & in aut. q semel. C. de inge. ma. diffamari. satis videt̃ partium consensu, hoc fieri posse. argum. C. de epis. & cleri. generaliter. ff. de pactis. l. tale §. primo. Sed dic contra. ff. de dona. inter virū & vxo. siue. & in p̄d. l. prolatam. Nam litis contesta. est de ordine. nec si ne ea videtur res in iudicium deducta: argumen. ff. commu. diui. vt fundus. & est litis principium: vt C. de iuramen. calum. l. secunda. extra, de verbo. significa. ex parte. iȷ. vnde finis sine eo esse nō potest ff. de re iu. non pōt videri desiȷsse. & l. cùm in diuersis. ff. de ori. iur. l. iȷ. Item nō possunt partes suo cōsensu, iuris regu. vitiare. ff. de ad. tut. quidā. [c] ¶†Sed 17 ecce iudex ita ꝓnūciat: cōdēno te reū in eo qd̃ petitū est si actor ꝓbauerit qd̃ intendit: quærit̃ vtrū talis snīa valeat, & sit procedēdū secundùm eam? Et videt̃ φ sic. ar. C. de sen. & interlo. cū iudex extra, de proc. auditis. in fi. & in his, quę not. s. §. qualiter. ver. itē debet esse certa. & seq. ar. contra. C. de acqui. hære. vt debitū. C. de pœnis. qui in sententiā. ff. de offi. presi. illicitas. §. j. qa iudex debet secundū probata procedere. iiȷ. quest. viȷ. iudicet. Non enim valet condemnatio facta, priusꝗ constet de eo, in quo fit: extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei seruād. c. penul. super hoc dicunt quidam, talem pręposterationem non reddere sententiā nullam: cùm non sit talis, de qua l. loquitur. C. de sen. & inter. prolatā. licet faciat eam iniustam, & per appellationem rescindendam. & pro priori dicto, facit ff. de rei vē. in fundo. ī fi. & l. qui restituere. extra, de rescriptis. causam quæ. extra, de iudic. exhibita. & vide s. §. iȷ. versicu. quid si iudex. [d] ¶†Sed pone φ attestatio 18 nibus publicatis non inuenit iudex in actis quòd lis fuerit contestata: nunquid feret sententiā: cùm sibi constet litem fuisse contest. & tabellio idē dicat? dic φ si tulerit sententiam & de hoc sit quęstio inter alias personas, & coram aliȷs iudicibus: non irritabitur sententia: & ipsi poterūt de hoc testificari φ in eorū p̄sentia fuerit actū. iiȷ. q. ix. testes. Nec ī hoc dicetur iudex esse testis in causa. extra. de excessib. prela. inter dilectos. §. præterea. scd̃m ea quę no. suprà de teste. §. j. versi. item quod fuit in eadam causa. Si ergo apparet sentētia: nō tamē inuenit̃ in processu, φ lis fuerit contestata, imò aptè negatur: non valet sentētia: vt extra, de elect. dudū. iȷ. ver. licet autē. & s. de lit. contest. versi. sed priusꝗ. Cùm enim processus negatur, non valet, nisi quatenus de eo legitimis constiterit documētis: vt extra de proba. quoniam cōtra. & apparet in his, quæ not. extra de off. dele. cùm in iure. Poterit aūt de hoc cōstare per iudicē vel tabellionē, vt suprà, vel per duos iudices: vt patet in prædi. decre. quoniam. in princi. ibi: iudicis. non enim dicit iudicum. arg. iiȷ. q. iȷ. §. in criminali. vers. vbi numerus. Secus autē esset fortè in his, quæ non reddūt sentētiam nullam, ex quo non est appellatū ab ea. quare dic vt no. s. §. vt autem. ver. & nota secundum. & s. de edi. instru. §. re- 19 stat. ver. in summa. ¶†Est etiā nulla, si lata est post appellationē legitimā. iȷ. q. vj. arguta. & extra, ɋ̃ ap pel. ad audiētiam. Vel si lata est contra absentē, nō contumacē. [e] ff. de re iud. de vnoquoꝗ. C. quomodo & quando iud. si vt proponis. & l. ea, quæ. & l. pe. C. de procu. quia absente. & j. versi. item etiam not. Cùm autē aliquis abest, iusta & probabili causa, valet contra eum sentētia lata: sed per appellationem rescinditur. Vnde distingue quinꝗ gña absentiarum, prout no. iȷ. q. vj. biduum. ff. de in inte. resti. diuus. [f] Et vide j. §. proxi. ver. porrò. Vel si est lata in dominum litis, & debuit ferri in procuratorē: vt s. e. §. qualiter. ver. porrò. Vel si prius fuit iuratū & postea lis contestata. Vel si prius fuit lata sententia, & postea scripta. quæ dic vt in præ. l. prolatam. extra, de rescriptis. cum dilecta. xliȷ. di. sit rector. in fi. ff. de vul. & pup. sub. l. iȷ. §. prius. Vel si plures dati sunt iudices, & vnus tantùm pronunciat, vt s. §. species. versi. sed & si. Vel si lata est contra primam sententiam, à qua non extitit appellatum. iȷ. q. vj. §. diffinitiuam. in prin. & C. de sen. & interlo. om. iud. post sentētiam. nisi in casibus, qui no. extra, de re iu di. inter monasteriū. [g] Vel si post, vel intra terminū ad hoc statutū, lata sit sine noua citatione. C. quādo prouo. non est ne. cùm non eo. C. qūo & qñ iud. si vt proponis. extra, de offi. dele. c. de causis. arg. contra extra eo. ver. sed nec erit. [h] & in his, quæ no. s. de 20 citatione. §. viso. ver. item licet. ¶†Quid ergo, pone φ altera pars non venit die statuta, ad sentētiam audiendam: nunquid iudex pronunciabit ea die, an in sequenti? Et videtur φ non in die illa: quia tota cedit citato: vt Instit. de ver. obli. §. omnis stipulatio. ver. ac nec eo. & arg. ff. de fer. more. Item quia post peremptorium, debet iudex iterum citare absentē. ff. de iudi. & post peremptorium: extra de dolo & contu. prout. argu. contra φ ea die pronunciabit in præceden. l. cum non eo, & ff. de verb. obliga. cùm stipulatus sim mihi aut Proculo. & l. liber homo. in fin. & hoc verius secundùm Accur. vt no. in præ. §. omnis. [i] tamen dicit φ post vesperas, sed nō in nocte debet ferri. in aut. de iudi. §. sedebunt. & in præ. 21 c. consuluit. ¶†Item etiam non tenet, nisi pars, contra quam lata est, fuerit tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus citata [k]. C. quomodo & quando iu. consentaneum. & l. ea. ff. de re iud. contumaciam. [l] xxiiȷ. q. iȷ. de illicita. extra de testib. cùm olim. in fi. ff. de app. reci. l. j. §. itē cùm ex eo. An autem possit ferri sententia contra nō citatū peremptorio

f ¶Resti. diuus. Quæ prosequitur Nepos de Montealba. vbi suprà, post principium.

g ¶Monasterium. In prin. vlt. gl. & vide quod super ea scripsi.

h ¶Nec erit. Dic φ si pars fuit cōtumax, quæ fuerat citata ad sententiam audiendā, propter eius contumaciam lata nō fuit sequēti die, sine illius noua citatione, fieri pōt vt ibi. Si autem ille cōparuit, sed ex aliqua causa lata nō fuit, tunc est necessaria noua citatio, vt s. dictū est.

ADDE quod Bar. in l. fi. §. fin. ff. qd̃ vi aut clā. tenet φ citatus ad certam horā, si ille actus non fit illa hora, non valet, nisi denuò citet̃. qd̃ ītelligit Panor. in c. consuluit. ꝓcedere, quādo iudex illa hora impeditus nō expediuit actum. secus si illa fuerit contumax, & iudex fuit paratus.

i §. omnis, in glo. hic no. quæstionem Guido. de Suz. in v. Rubrica. iȷ. alleg. qd̃ vi aut clā. l. vl. in fi. quam dicit melius ea die ꝓnūciare, ꝗ expectare. Dicit etiam vtile fore, in peremptorio cōminari. ff. de iud. in pemptorio. Dicit etiam ideo ex pectādas vesperas, vt hic sequitur: qa si sentētia tunc de mane lata valeret, sequeretur dictū fuisse contumacē, & sic appellare nō posse. C. quorū app. non reci. l. j.

ADDE quod Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. tenet φ iudex possit expectare. Idem tenet Bal. in consi. ccxxxviiȷ. iȷ. vo. Panor. in c. consuluit. & ita communiter doct. dicunt ibi, & in d. §. Iulianus.

k ¶Citata. Etiā si nūcius, cui fuerat cōmissa citatio, retulit se citasse, vel falsò, vel per errorē, puta quia citauit alium eiusdem nominis. Ex quo enī constat illum non citatum, non tenet sententia. Sic in sua quęstione tenuit Iac. But. quæ incipit, iudex, qui de causa, per iura hic allegata.

ADDE quod voluit Bart. in l. si finita in §. Iulianus. ff. de dam. infect. φ licet iudex commiserit nuncio vt aliquem citaret, & iudex pronunciauit non visa relatione, φ non valet sententia.

l ¶Contumaciam. & l. de vnoquoꝗ.

a ¶Primo. Melius diceret, alias autem.

b ¶Proferre. In prin. ibi dicitur ꝙ arbiter diem profert, etiam abſens, per nuncium, vel per literas.

c ¶Vel ſi. Non reſpicit proximum dictum, ſed præcedentia.

d ¶Expreſsim. Vbi ſunt hęc verba per Accur. Vide qđ ſatis ſcripſi poſt Inn. & Hoſti. de cōfir. vti. vel inuti. c. j. ſup vlt. glo. ADDE, quod Bartol. ibi no. & Pau. de Leaza. in c. finē litibus. de do. & contu.

e ¶Ratificare. Formā libelli in hoc caſu vide j. de appel. §. nunc vidēdum. in fi.

f ¶Proximo. Vide cle. de dolo & cōtu. ſi añ. et ver. præ. Inn. vide in fine magnę glo. ipſius decr. dilecto.

g ¶Prædixi. Et hoc eſt qđ dixerat ſ. verſicul. ſed quid ſi de tacita confirmatione.

h ¶Scđm Acc. q hoc not. in p̃. l. ſi vt proponis. & apertius in præ. l. ſi exp̃ſsim. Sed ipſe videẗ tenere cōtrariū, in l. cū q̃rebaẗ. ff. de re iu. Ad quorū cōcordiā, locus eſt diſtinctioni, q̃ ſequiẗ: declarat tñ vt ſubdā: q̃ diſtīctio placet Gui. đ Suza. ī l. j. C. de iu. & fact. ign. Dictū Accur. tenet Alb. Gal. hoc tit. verſ. ſed pone ꝙ ſnīa. & verſ. ſeq. ADDE Barto. in d. l. ſi vt ꝓponis. Bald. in l. edita. C. de edē. Pet. đ Anc. in cle. j. đ re iudi. Bald. in l. j. C. de ſenten. ex breui. recit.

i ¶Cōcor. Nimis in vtroq; mēbro reſtringit ſe diſtinctio ad pſonā iudicis: quare latius dicas, ꝙ ſi etiam vtroq; tpe iudex erat cōpetēs, & optīe proceſsit, ſed malè iudicauit, puta tpe feriato, vel nō in ſcriptis: ꝓcedit ſcđm mēbrū diſtinctionis ꝙ ex eiſdē actis iudicabitur. Scđo p̃ſuppoſito ꝙ ꝓbatū in p̃terito neceſſariò vel veriſimiliter cōcludat idē in p̃ſenti: vt ſi probaui me maiorē vel dominū: vel ꝙ in ſcđo proceſſu ſit inſpiciēdum tp̃s præteritū, & nō præſens: licet tūc probatū non cōcludat nunc idē, vt ſi tractabatur de ætate litigātis tempore impetrationis, de reſcriptis. ſi eo tempore. li. vj. Si verò iudex etiā cōpetēs, malè proceſsit, puta lite nō cōteſtata: & ſic etiā malè iudicauit: procedit primū mēbrū diſtinctionis. Et aduerte, qa in verbis ſe author videtur à quæſtione diuertere, q̃ erat, an expedito negotio nullitatis, poſsit etiam is, qui vicerat, vel aduerſarius ei⁹, petere ex primis actis ferri de nouo ſententiā. Certū eſt enim ꝙ ſi victor vult defendere ſententiā, oportebit primò hoc diffiniri, & ſcđm qualitatem obiectus examinabitur, vel non acta priora. pone qđ delegata fuerat cauſa, reſeruata ſententia, cōmiſſionis forma ſufficiet, ſi aliud ꝓbeẗ ad nullitatē.

k ¶Mihi. Secūdū. Vber. de Bo. cuius hucuſq; fuit iſte verſic. vbi ſ. ver. penul.

l ¶In fi. Per eundem modum inducitur ff. de dolo. elegāter. §. nō ſolū. de his, quæ in teſta. delen. l. j. §. fi. cum l. ſeq.

m ¶Abb. lib. vj.

n ¶Eo. ti. de app.

o ¶Vltimum. Vber. de Bo. cuius fuit iſte ver. p̃ter allegationes ad affirmatiuā vbi ſ. in fi. Fateẗ tñ qđ ſequitur, ſ. ſeruari contrarium. & idem Albe. Gal. de app. verſi. ſed pone queſtionē. Idem Guid. de Suza. vbi đ libel. in cauſa app. vbi cōſueuit etiā dici, vbi etiā tenet ꝙ prelectio nō p̃iudicat in hoc caſu. vñ ſi ꝓſecutus eſt appłonē, redire poterit ad nullitatem, per l. ſi expreſsim. ff. de app. Et idem dico, ſi nō eſt ꝓſecutus, ſaluo qđ ſtatim dicam.

ptoriè, vide in prę. §. viſo. verſi. itē licet primo.[a] & ver. qđ ſi lata. ¶Quid de interlocutoria: nunqd ferri p̃t vna parte p̃ſente, & altera abñte? De hoc ff. de arbi. diē ꝓferre.[b] ¶Nō tenet etiā, ſi nō fuerit libellus in cā oblatus: vt j. de lib. cōce. §. vtrū libellus, ſit de ſubſtātia. ¶Quid ſi petit qs ſortem & pœnā, & pronūciatur ſolū ſup pœna? De hoc C. de ac. ſeu peti. §. ſequiẗ. ver. ſed qđ ſi. 22 ¶†Itē eſt nulla, rōne manifeſtæ iniqtatis: puta ſi cōtineat in ſe expreſſum errorē: extra de ſen. excō. p tuas. & de cōfir. vti. vel inuti. examinata. ff. quę ſen. ſine app. reſcin. l. j. extra de re iu. cū inter vos. Vel ſi cōtra ius ſcriptū, canonicū, vel diuinū, vel ciuile feratur: vt extra, de re iu. c. j. ff. de ap. ſi expreſsim. ix. di. §. fi. putà ſi cōtineat minorē xiiij. annis teſtari poſſe. ij. q. vj. §. diffinitiua. & ſentētia cōtra ius ſcriptū lata, nō cōualeſcit: licet nō ſit appellatione ſuſpēſa. extra e. c. j. & c. inter cæteras. Secus ſi ſit lata cōtra ius litigatoris: vt ſ. §. proxi. Vel ſi[c] cōtineat impoſsibilitatē. ff. quæ ſen. ſine app. reſcin. l. fi. extra de pact. l. fin. & de cō. appo. c. fi. Vel ſi eſt per ſubreptionē obtēta. xxxv. q. ix. veniam. extra de offi. vi. ſua. de reſcri. ad audientiā. C. ſi à nō cōpe. iud. l. fi. extra de re iu. cū olim. vel ſi miſericordiā vetat. l. di. pōderet. in fi. ff. de pœnis. reſpiciēdum. 23 ¶†Sed qđ ſi à ſentētia, quę nulla eſt, de facto appellareẗ, & iudex appellationis eā cōfirmat: nunqd adhuc poterit dici nulla. Et vr̃ ꝙ non: quaſi alius ſit effect⁹, ſi cōfirmeẗ expreſsè, & alius, ſi tpis trāſcurſus, vel tacitè. ff. de his, qui no. infa. furti accipe. §. j. Vel dic verius nō cōfirmari: vt C. de inoffi. teſt. eū. ff. fa. er. l. quædā. Itē elegit appellationē errādo: cū nullā dicere poterat. nō ergo ſibi prejudicat. ff. de inoffi. teſt. mater. ff. de pet. hære. legitima. xxij. q. ij. in qb⁹. xxxviij. di. q̄uis. De hoc no. ff. de app. ſi expreſsim.[d] 24 ¶†Quid ergo ſi appello añ ſentētiā vel extra iudiciū, poſtmodum nihilò minus fertur ſententia cōtra me, à qua iterū appello: nunqd per poſteriorē appellationē videor renūciare priori, vł ſentētiā cōtra me latā ratificare?[e] Et vr̃ ꝙ ſic, arg. ff. rē ra. habe. l. iij. §. falſas. vbi dicitur ꝙ ſi appello à ſentētia lata cōtra eū, qui falſo dicebat ſe eſſe meū procuratorē, amodo dicere nō poſſum eū non eſſe meū procuratorē. Sed dic cōtra. nam geminādo appellationē, nō ob hoc videor proceſſum iudicis approbare: imò poti⁹ īpugnare. Cōſulo tñ ꝙ in ſcđa appellatiōe, qs proteſtetur ſe per eā nolle à prima recedere. & ſic ſeruo. De hoc ſecūdùm papā extra, de ap. dilecto. j. ver. proxi.[f] 25 ¶†Vtrū aūt appellās à ſentētia, quæ nulla eſt, videatur eā confirmare, vel aliqd facere? Vr̃ ꝙ ſic. ff. de iud. licet. C. cōia vtriuſq; iud. l. ij. ff. rē ra. ha. l. iij. §. falſus. C. eo. l. j. in fin. cōtra: quia appellatio fit ad reſcindendū, nō ad cōfirmandum: vt arg. ff. de app. ſi expreſsim. cū ſuis cōcor. ff. fa. er. quędā Vber. dicit ꝙ ſi ſciēs ſentētiā nullā, ſciēter appellat: tūc eā cōfirmat. aliàs nō. ff. de iud. l. ij. in prin. Vel verius, aut eſt nulla ipſo iure: & tūc nō cōfirmatur: aut quoquomō tenet, ſed pōt p exceptionē annullari: & tūc cōfirmaẗ ſeu approbaẗ: vt ff. rē ra. ha. minor. Hęc q̃o eſt venerealis liiij. diſt. Dic vt ibi & extra de re iud. c. j. & ſcđm papā in prę. c. dilecto. Ibi ēt no. an corā iudice appellationis, poſsim cām ꝓſequi nullitatis? Et ꝙ poſsim eſt ar. ff. fa. er. q̃dā. & ff. de iur. pa. l. fi. ſ. ver. proxi. 26 ¶†Quid ergo ſi appellās à ſnīa, q̃ nulla eſt, nō proſequitur appellationē: nuqd valebit ſnīa? Et vr̃ ꝙ ſic, extra de ap. cū ſit Ro. Dic cōtra, imò cā pōt ab initio agitari: vt in præ. l. ſi expreſsim. cū per appellationē non efficiatur aliqua, vt prædixi.[g] ¶Sed ſi cā de nouo iterum agitetur cū dicitur ſentētia nulla: nūquid fiet de nouo litis conteſtatio, vel pronunciabitur ex eiſdem actis? Et vr̃ ꝙ de nouo fiat litis cōteſtatio, & nouus proceſſus omnino: vt in præ. l. ſi expreſsim. in fi. Et ad idē C. de ſen. & interlo. om. iu. l. j. in fi. C. qūo & qñ iu. ſi vt ꝓponis. in fi. ar. cōtra: qa vr̃ ꝙ ex eiſdē actis fertur ſentētia. ff. de iud. mortuo. C. de accuſa. l. iiij. & extra de re. ſpo. cùm ad ſedē. vbi dicit papa: prioris acta iudicij recēſentes. & de teſti. præſentata. hoc verū eſt ſcđm Accur.[h] Et qđ diciẗ in l. ſi expreſsim. in fi. ꝙ cā pōt ab initio tractari, intelligitur quo ad ſentētiā, q̃ nō valet. ff. de pecu. quoties. §. ij. nō quo ad proceſſum aliàs iuſtū: & ſic vtile per inutile nō vitiatur: vt ff. de ver. ob. l. j. ſed ſi mihi. de cōſec. di. iiij. ſi nō ſanctificatur. extra, de elect. illa. Vel diſtingue, & meli⁹. Nā aut fuit lis cōteſtata, & ꝓceſſus habitus corā eo, qui nequit ab initio cognoſcere vel iudicare: puta qa nō erat iudex, vel erat excōicatus: & tūc ex illis actis nō pōt iudicari, imò neceſſe eſt litē cōteſtari de nouo, & cętera fieri, vt in primis cōcordā. Si aūt potuit cognoſcere & iudicare ab initio, ſed ex pòſt facto cōtingit aliqd añ ſentētiā, ꝓpter qđ iudicare nequit: hoc caſu ſi ſnīam tulit, licet nulla ſit, nō eſt op⁹ iterū cōteſtari de nouo: ſed ex illis actis poterit ſnīa ferri: vt ī ſcđis cōcor.[i] Mihi[k] vr̃ ꝙ cū quis petit ſentētiā ex aliqua iuſta cā, nullā pronūciari, in hac inſtātia libellus offertur, & cōteſtatio litis, & cætera fiāt. & ſic curia ſeruat. ſic ēt fit in cā appellationis. quod dic vt j. de lib. concep. §. nūc videndū. ad fi. Et in qualibet exceptione. qđ 27 dic vt extra, de off. dele. prudētiā. §. ſexto. ¶†Nunquid ergo ex parte cōdēnati admittetur talis libellus: peto talē ſentētiā cōtra me latā nullā pronūciari? Et vr̃ ꝙ non: cùm ſit tutus exceptione perpetua, vt prædixi: ar. ff. de eo per quē fact. eſt. l. j. §. ſi reus. ar. contra, ꝙ nō ſolùm habeat exceptionē, ſed etiā actionē. ff. de pe. hære. l. fi. ff. de lib. lega. quod mihi. & hoc ſeruatur de facto. Ordinarius tñ videns ſententiā à ſe latā, eſſe nullā ſine libello, vel ſine alia retractatione, poteſt aliā ferre: vt ſ. §. qualiter. ver. hoc quoq;. 28 ¶†Sed nunquid libellus talis admittitur: dico ſentētiā nullā, & eā peto nullā pronunciari, & ſi qua apparet, appellationē proſequor, & peto etiā caſſari, vel contra eam in integrum reſtitui, ar. ꝙ ſic extra, de priui. cùm olim propter. §. tandem. & de in inte. re. conſtitutus. ij. q. j. primates. cum ſuis concor. & xvij. di. cōcilia. cum ſuis ſimilibus. & ff. de ac. emp. & vendi. l. Iulianus. §. ſi quis colludēte. ff. ſi ps hæ. petatur. l. j. in fi.[l] ff. de rei ven. quæ de tota. §. j. ff. de leg. j. ſeruo legato. §. fi. extra de præſcri. auditis. ff. quorū leg. l. j. §. quia autē. ff. de mino. in cauſæ. §. interdum. Et ad hoc facit quod not. de Publiciana extra de re iud. abbate.[m] Poſſum enim quibuſcūq; modis poſſum, appellationem meam defendere, & ſentētiā impugnare. ff. de app. ſcio. in fi. Nā & talis appellatio admittitur: vt j. in tractatu li. eod. ti.[n] §. j. ver. quidam autem. arg. contra extra, vt lite non cōteſta. c. ij. in fi. quia licet cōditionaliter proponā: tñ cōtrarius ſum mihi ip̃ſi, dicēdo ſentētiā nullā, & aliquā: & ideo repellendus. extra, de app. ſolicitudinē. ff. qñ app. ſit. l. ij. §. ſed ſi alius. & C. ſi ſeruus extero ſe emi man. l. vnica. C. de fur. l. j. Nam etiā excipiendo, duæ contrariæ exceptiones non admittūtur. ff. de excep. nemo. multò minus agēdo. Item dicēdo nullā, tutus ſum iure cōi: ideo non poſſum recurrere ad reſtitutionē. ff. de mino. in cauſæ. ij. §. Pomponius. ff. de eden. quædā. Item pro hac parte facit C. de codicil. l. fi. ff. de tribu. quod in hæredē. §. eligere. 29 ¶†Itē cā appellationis & nullitatis nō poſſunt coram eodem iudice tractari. Nam cauſa nullitatis debet tractari corā eo, qui de principali cognouit: & tunc de iure ordinariò pronunciabit. C. de ſenten. & interlo. om. iud. l. j. De quo dic ſecundùm papā: vt extra, de re iud. c. j. & de appel. dilecto. Cauſa verò appellationis apud aliū, ſcilicet apud ſuperiorē. ff. quis, & à quo ap. l. j. ff. de app. l. Imperatores. extra, de app. dilecti. Quidam tenent hoc vltimum.[o] Sed prius dictū curia ſeruat: & ſic de mandato ſanctiſsimi patris domini Clementis Papæ iiij. ſæpe pronunciaui. & adde quod no. in præ. ver. qdā aūt.

Inno.

Inn.iiij.no.de hoc extra de appel.dilecto.[a] & de in inte.resti.constitutus.& ꝙ in app. possit pronunciare sententiã esse nullã, ꝓbat ff.fami.er.quædam mulier.[b] act.tamen contra sufficit nisi ꝓnunciet appel.non valere cũ non est locus appel.vt no.C.qñ ꝓuo.non est ne.l.j.[c] ¶Ex præmissis igit oĩbus, & ex his, quę habes j.§.prox.potest sñia impugnari. Est etiam & alijs modis sñia nulla vt j. de appel, §.ij.ver.xviij.¶ †In summa not. ꝙ cùm sñia dicit ipso iure nulla, sine temporis præfinitione retractari potest nisi loci vel fori consuetudo aliud inducat. C.ad l.cor.de fal.sicut.extra, de ꝓcu.in nostra.in fi. quod intellige, i.vsq; ad xxx. vel xl.an. scd̃m ea q̃ not.j.§.prox.ver.in summa.& seq.Itẽ de hoc põt cõtra eã ppetuo excipi, si ex ea agat.arg.ff.de exce. doli vel pure.§.fi.nam oẽs excep.perpetuæ sunt.p̃terq; exceptio nõ nu.pe.& nõ nu.dotis.q̃ dic vt s̃. de excep.§.j.ver.anomale.si verò sñia petit rescindi p in inte.resti.dic vt j.§. ꝓxi.ver.& no.qđ &c.

SVMMARIVM.

1 Sentẽtia valida, quibus modis subleuetur, impugnetur, aut retractetur.
2 Sentẽtia nulla, diuersis tẽporibus potest retractari,
3 Sententia lata, etiam valida, multis modis specialibus impugnari & cassari potest.
4 Impugnare volẽti sentẽtiã, plura sunt cõsiderãda.
5 Sententia, etiã valida, retractari potest ex omni causa, quæ sufficit ad appellandum.
6 Sententia dicentis se delegatũ episcopi, cùm sit delegatus archiepiscopi, an valeat.
7 Testes licet corrupti, si verũ dicant, non tamen reddunt sententiam nullam.
Sententia contra res iudicatas lata.non tenet.
8 Sententia per falsos testes, vel falsa instrumenta lata, de iure est tenenda: sed prętextu falsi per restitutionem in integrum rescindenda.
9 Agi de falso potest etiam sine tẽporis præfinitiõe.
10 Actio, seu obligatio, quanti tẽporis lapsu tollatur.
11 Vitio falsitatis probato, rescinditur sententia: & quod per eam factum est, retractatur.
12 Agens de falso in priori iudicio, ante sententiã an post sententiã sit super quęstionẽ falsi admittẽdꝰ.
13 Exceptio falsi procuratoris, vsq; ad quod tempus possit contra sententiam obijci.
14 Procurator succedens domino, an possit dicere iudicium nullum.
15 Pro sententia iudicis & processu præsumi debet, donec cõtra probatum fuerit.
16 Victores qualiter sententijs potiri dicantur.
In causa appellationis, non tenetur appellans probare ordinem iuris non seruatum.
17 Appellans an in causa appellationis teneatur probare sententiam esse iniustam.

QVoniam Suprà §. ꝓximo diximus, quando sententia sit ipso iure nulla: consequens est vt dicamꝰ qbus remedijs valida, subleuet, seu ĩpugnet seu retractet.¶ †Et no. ꝙ septẽ modis g̃nalit.[d] Priò p appellationẽ: vt ij.q. vj.§.j. & c.j.de qua j.de app.Scd̃ò per supplicationẽ de qua j.de sup. Tertiò p in inte.resti.de qua j.de in inte.rest. Quartò p simplicẽ petitionẽ, in illis casibus, qbus iudex põt suã sñiam reuocare. quos dic vt not.in Summa d.mei e.ti.§.quot sint.sub §. diffinitiua. Quintò p q̃relã falsi de qua iã j. dicetur.Sextò, per ĩplorationẽ tristis auxilij: vt si sententia lata sit contra seruum, ille appellare non põt sed permittitur ei ĩplorare triste auxiliũ.ff.de appel.serui, Septimò, qñ post sñiam nullo remedio attentatã, iterum de cã cognoscit: vt extra, đ re iu.cũ Bertholdus.ver.licet aũt.vbi de hoc scd̃m papã.& licet ab ea app.nõ fuerit; tñ ꝓpter æquitatẽ supuenĩẽtis casus, retractat et ab ea recedit.ff.đ cõdi.sine cã,l.ij.ff. cõmo.ĩ cõmodato. §.fi. extra, đ pur.vul.c.ij.vbi đ hoc, ẽt si nõ sit executioni mãdata, excipit cõtra eã vt C.đ re iu.l.ij.¶ †Et no. ꝙ cũ sñia đr nulla ipso iure sine tpis p̃finitiõe retractari põt, vt đt, s̃.§. ꝓxi. ver.si.Si verò p ĩte.re.pe.resci. puta rõne ętatis vł absentię: id h3 vsq; ad q̃driẽniũ fieri.C.đ tẽ.ap.l pe. et fi.C.ex q.cau.ma.resp.xxxiij.q.j.cũ p publicã, xvj.q.iij.porrò. Si verò ꝓpter falsitatẽ: dic vt j.eo. §.ver.& nota. Si aũt qa sit satisfactũ actori, in infinitũ.[h] C.de nõ nu.pec.asseueratio. qa bona fides nõ patit, vt idẽ bis exigat.ff.depositi, bona fides.xij.q. ij.fraternitatis.¶ †Porrò sñia lata, q̃ valida est, multis modis specialibus impugnari & cassari põt. Si igit scriptura alicuiꝰ sñiæ in iudicio producat: vide tu aduocate, cõtra quẽ producit, an sit in prima vel in tertia ꝑsona cõfecta.qđ dic vt s̃.§.proxi. ver.itẽ nõ valet.Itẽ reuocat sñia lata alibi, q̃ vbi ad hoc terminus fuerat statutꝰ: vt s̃.§. ꝓxi.ver. itẽ nulla est rõne loci.vel si metu, vel errore, ptes cõsentiũt, tenet sententia; sed retractat p appellationẽ.ff.de iudi.l.ij. C. de epis.au.l.si qs.ff.đ iur.om.iu.l.iiij.& l.si p errorẽ. xxij.q.ij.in qbꝰ.extra, qđ met.cau.p totũ. Itẽ si sit lata sub condõne, retractat p appellationẽ.ij. q.vj. anteriorũ.ver.illo videlicet.& ver.sanè.& c.biduũ. Et dicũt qdã[e] ꝙ licet olim valeret sñia lata sub cõditiõe, licet sic fieri nõ deberet: vt in p̃.cõcor.hodie tñ nõ valet; vt Insti.de act.§.curare.& ff.de ĩterdic. & relega.l.relegatorũ.§.ad tps.& §.fine.& extra, đ sen.excõ.Romana.[f] vel si exactũ fuerit iurm calumnię in cã, & nõ p̃stitũ.& idẽ, scd̃m q̃sdã, & si exactũ nõ fuerit.q̃ dic vt j.de lib.cõce.§.vtrũ libellꝰ.& §.nũc dicẽdũ.ver.nonò.[g] Vel si sit lata cõtra ius litigatoris, retractat.extra, de re iud.cũ inter. prope fi. Vel si est lata cõtra absentẽ iusta de cã: & hoc si citò ꝓbauerit, reuocat p in integrũ restõnẽ ad appellandũ.extra de in integ,re. ex literis.ff.de execu. tu.scire oportet.§.sufficit.ff.de mino.in cãæ. ij.& l. p̃fecti.& s̃.§.cã ꝓxi.vers.sed qd si ap pet. ꝙ si abñs fuit Reipublicę, distĩgue.nã aut fuit defensus legitimè; & tũc restituit ad appellãdũ tm̃.ff.de in integ. resti.l.fi.extra eo.c.fi. Aut nõ fuit defensus, vel fuit, sed minus ltimè; & tũc ad totã cãm fit restõ. C. de ꝓcu,q absentẽ.Itẽ retractat sñia in casibꝰ, qui sunt s̃.§. ꝓxi.ver.itẽ est nulla rõne modi.ibi: itẽ etiã not. ibi: vel si post sen.j.¶ †Vt[h] aũt impugnãdo sentẽtias pleniꝰ instruaris, attẽde an sit lata p ordinariũ, an per delegatũ, an p arbitrũ.[i] Si per ordinariũ; oppone ꝙ ille fuerit seruus, vel infamis, vel excõicatꝰ, vel hmõi; vt s̃.§.proxi.in prin. Ad hoc aũt põt pars altera rñdere, ꝙ cõiter ęstimabatur bonꝰ.vñ ꝓpter authoritatẽ rei iudicatę præferenda est opinio veritati.ff.de offi.prę to. Barbarius,iiij.q.vij.§.tria.ff.ad Treb.seruo.§.cũ prætor.extra, de biga.nup.cũ suis cõcor.Hæc tñ defensio nõ cadit ĩ excõicato, in quẽ nulla cadit iurisdictio.quod dic vt not.extra, de excep,pia.& in prędicto §.tria.¶Itẽ oppone ꝙ actũ est de vna re, & pronunciatũ de alia: vt ff. cõi diui. fundus.Itẽ oppone ꝙ iudex sine causę cognitiõe, & minꝰ plenè instructꝰ, & ex abrupto, seu p̃cipitãter ꝓnũciauit.extra de in integ.resti.tũ ex lrĩs. ꝓpe fi.vj.q.j.q̃ro.C.de edẽ.l.is, apud quẽ.C.de trãsact.si cã cognita.C.de iudi.iudices.C.de appel.ne cãs.C. de pœnis.qui sentẽtiã.quod dic vt j. de sent.excõ. §.nũc breuiter.prope princ.¶Itẽ si petat executio post sñiam, oppone q̃ habes j.ti. ꝓxi.§.fi. ¶Itẽ oppone multipliciter cõtra sñiam rõne testiũ; vt s̃.de teste. ¶Itẽ g̃naliter vide, si potes aliquam de exceptionibꝰ opponere, q̃ cõpetũt post sentẽtiã absq; appellatione vel restõne: quas dic vt s̃.de exce.§.dicto.versi.post sñiam.& seq.¶Itẽ vide si nouata est sñia.ff.de mino.minor.ff.de re iudi.si se nõ obtulit. §.si ex cõuẽtione.C.de excep.rei iud.si cã. Et an sit pactũ de nõ petẽdo factũ, vel trãsactio, vbi fieri potuit: & sic non debuerit cõdẽnatio sequi.C.de trãsact.si causa.ff,eo.l.post.& ff.de cõdi.inde.elegãter. ff.de dona.si stipulatum.¶Itẽ obijce cõtra sentẽtiã, quæ diximus contra instrm̃ posse opponi.s̃.de instru.edit.§.instrm̃.¶ †Itẽ retractatur valida sñia ex omni causa, quæ sufficiẽs sit ad appellãdũ. extra, de app.vt debitus.& c.causam, quæ. Vel si sit p subreptionẽ lata.extra, de offic.vica. tua.xxxv. q.ix.veniã. Vel si falsus procurator interuenit: vt extra, de procu.in nostra.in fi.& C.eo.licet.Sñia tñ cũ falso ꝓcuratore lata põt rata à dño haberi: vt ff.de iudi.l. pe.& si est delegatus à Principe & id per scripturam probet: vt in præ.l.C.aliàs verò etiã p testes, secũdùm Vber.[k] C.de fide instru.in exercẽdis. extra

a ¶Dilecto. Hoc p̃dixerat, & ibi scripsi in vl. glo. & qa etiam de restitutione prędixerat dat remissionem sequentẽ quam ibi vide in glo. not. libellũ. ADDE, vt plenissimè per epm Aexand. in d.ca. dilecto.

b ¶Mulier. Hoc ĩtellige cũ prosequitur appellans si enim neglexit appellans: & appellatiõe deserta, puta post annũ vult agere de nullitate. qđ potest vt s̃.dixi.& patet de senten. excõ. licet. lib.vj. tunc non corã iudice appellatiõis, sed corã aꝭs cõpetẽti agit: vt scripsi in p̃.decr. licet.ĩ gl. pe. & terminos ibi posui in vlti. gl.de illo, s.qap.à sñia qua vxor eiꝰ fuerat per alium euicta, & nõ fuit ꝓsecutus: qui ꝓbare poterit sententiã esse nullã. ibi vide.

c ¶L.j. Vide qđ đ hoc dixi s̃. §. vt autem.super ver. in iudice autem.

d ¶G̃naliter. Tan. vbi suprà, rubrica tertia posuit solùm iiij. scilicet primos iij. & v.

e ¶Quidã. Vber. de Bo. vbi s̃.ver. ratione conditionis.

f ¶Romana.§.caueant.lib.vj. sed ibi etiam lata sic tenet vt ibi scripsi in prima glo, ADDE Paulũ de Cast. cõs.xv. Alex.cõ. lxxiiij. secundo li. Bald. con. ccclxxv.tertio li.

g ¶Nonò. Et de iuramento calum. c.j.lib.vj.

ADDITIO. ¶Adde ad dictũ Spe, proxi. seq. Ludo. Ro, sing. ccxij. incipi. ex quo scimus. vbi qñ sententia cõtrarius litigatoris si nulla ipso iure, ibi prout nota. limitationem ad c.cũ inter vos.de re iudi. hic alleg. Henri, Ferran.

h ¶Vt. Hic resumit verba Vber. đ Bo.char.ij.ver, si producat scriptura alicuiꝰ sententiæ.& seq.

i ¶Arbitrum. De his hic non prosequitur, contentus, vt puto, his quę dixerat s̃. de arbitro: & maximè in §.excipit. Vbertus aũt ordinatè ꝓsecutus est hæc tria. Ioã. de deo primum & secundum vbi s̃.de rescript.

k ¶Vber. vbi s̃.e. §. dixi. immissio vel gratia principis, an & quando possit ꝓbari per testes, vide Card. & alios in procemio su.tit. Ab. Sicul. in sua gl.in cle. ij.de sepultu. in fin. vbi plura.alleg. Feli. in tractatu quando apostol. literæ priui.iuri patro. Itẽ vide Bal. in l.idem Vlpianus.ff. de excusa. tu. vbi querit an ad gratiã principis requirat scriptura.

a ¶L. pe. Sipulatio transit in hæredem, & cõtraheredem, licet de illis non fiat mentio, potest contrahens suis verbis obligare heredem, sed suis ver bis se non potest facere iudicem.

b ¶Antepenulti. Ibi constabat quid litigatores senserant, licet in nomine vel cognomine errauerit.

c ¶Sanctificatur. Dic vt ibi in pri ma glos.

d ¶Quibus. Ibi er a rare in his, q̃ qui bus non interest toleratur: sed hic interest.

e ¶Consi. ver. qd ergo erit.

f ¶Licet. Et ibi hoc scripsi super glo. secunda.

g ¶Est ne. Vide quod dixi s. §. ꝓ xi. in prin.

h ¶In summa. Assumit verba T ã. vbi suprà dixi in prin. huius §.

i ¶Et not. Dicit Tancr. quosdam dicere.

k ¶Secundùm T. Vbi prædixi.

l ¶Secundùm T. Vbi prædixi.

m ¶Ad fi. Hoc dixerat hic Tancr. vbi s.

n ¶Secundùm T. Cuius titulus, de quo s. hic finitur.

o ¶Procurator. Falsus, de quo s. proximo.

p ¶§. si filius. Quæstio fuit Pi. iij. & est similis ipsius quæstio xciij. de iudice, qui successit reo, cõtra quẽ sententiauerat, & q appellauerat. & q a in voluminibus habentur, breuius trãsibo. & primò declabo q̃onẽ hanc, q̃ fuit de procuratore falso, q sub nomine veri procuratoris egit, & succubuit, & ipe post tempus hæres à domino institutus hæreditario iure repetit actionẽ, an possit? Soluit quòd nõ: tum quia de eadẽ re agere videtur. ff. de exce ptio. rei iudic. & an eadẽ. & de rei ven. is, qui. tũ q a ex eadẽ cã, & eadem persona. Et si dicatur ꝙ vbi falsus ꝓcurator interuenit, iudicium sit nullum. extra de procur. in nostra. in fine. id verum quo ad dominum, non quo ad procuratorem. argu. ff. de superficiebus. l. j. Nam si falsus procurator tenetur aduersario, quem decepit: fortius potest exceptione submoueri: vt ibi in §. planè. & ff. de procur. l. Plautius. Itẽ si falso procuratori denegatur exceptio, si fuerit condemnatus, & cõueniatur actione in factũ ex re iudicata: fortius denegabitur ei actio, si egit, & fuit aduersarius absolutus: vt in hoc casu quæstionis. Ad q̃stionẽ facit quod no. j. de pactis. in fi. in ij. q. tenet, iudicẽ, qui reo per se condemnato successit, prosequi posse appellationem à defuncto interpositam: nisi probaretur cum dolo malo perperam iudicasse. Facit ff. de legat. j. si seruus pluriũ. §. j. honestè tamen facit, si ad id procuratorem cõstituat. ff. de iu. om. iu. l. prætor. Hęc quæstio modicũ habet dubij loquẽdo de appellatione interposita à diffinitiua, in qua sñia iustè lata secũdũ probata & acta causæ principalis, reuocari põt per nouas probationes factas in causa appellationis sine aliqua nota iudicis principalis. de fide instru. cũ Ioannes. ad fi. de priuil. cùm olim. ij. & vide s. §. vt aũt. ver. sed pone ecce. Interposita ergo ab interlocutoria vel à grauamine, q̃ iustificari non põt, nisi ex prius actitatis, vt in clem. de app. appellanti. maior esset dubitatio, & tamẽ do lo cessante videtur procedere solutio Pi. maximẽ in partibus, quibus pronunciãt iudices de consilio peritorum: vt s. de requisitione cõsilij. post prin.

q ¶Præsentia. Ibi de hoc in glo. hic est argu. & vide q̃d plenè sub ea scripsi vbi etiam inuenies quod sequitur.

eo. cũ Ioannes. nec sufficit si dicat in sententia, ego à tali delegatus. arg. ff. de leg. iij. prædijs. arg. tñ con tra. C. de cõtrahen. & com. sti. l. pe.[a] De hoc s. de instru. edi. §. restat. ver. illud quoq;. & seq. & in præ. c. cũ in iure. ¶Item videndũ est, an sit iurisdictio delegantis. C. qui pro sua iurisd. l. vnica. extra, de iu. pa. quod autem. j. q. vij. Daybertum. Item vide, an sententiam ferat iudex vt ordinarius, vel vt delegatus ab alio: licet ipse in hoc sit aliàs ordinarius. ff. de off. eius, cui man. est iuris. & si prætor. extra, de off. or. li cet. ¶Quid si in sententia nõ dixit se ordinariũ vel delegatũ: sed dixit in gñe, cognitor, vel iudex? Dic ꝙ valet sententia. C. de ann. exce. l. fi. 6 ¶†Quid si dixerit se delegatũ epi, cùm esset delegatus archiepi? Videtur non valere sententia, etiam si id, per ignorantiam dixit. ff. de eo qui pro tu. neg. gess. l. pe. ar. contra, ff. de iudi. l. antepe.[b] & de consec. dist. iiij. si nõ sanctificatur.[c] xij. q. ij. in quibus.[d] Prius dictũ verius est, secundũ Vber. qd de sentẽtia lata de cõsilio sapientũ corruptorũ? Dic vt s. de requi. cõsi.[e] Itẽ oppone ꝙ lata est per falsos testes, qui corrupti falsa dixerũt: vt per falsa instrã. extra de probat. licet. vbi de hoc. C. si ex falsis instru. per totum. ff. de excep. l. qui agnitis. vel per falsas allegationes, vt iã dicã. 7 ¶†Nec sufficit, secũdùm papã, probare testes corruptos fuisse, nisi probetur eos falsum dixisse: vt no. in pre. c. licet.[f] Itẽ nõ valet, si sit lata cõtra res prius iudicatas. C. q̃n prouo. nõ est ne. l. j. Vel si con tineat impossibile. ff. quæ sen. sine app. re. l. fi. Vel si de aliare pronunciatũ, q̃ꝫ cognitũ sit. ff. com. di. vt fundũ. extra, de cau. pos. & proprie. cũ super. Vel si super alia re pronunciauit, q̃ꝫ super qua datus est. C. si à nõ cõpeten. iudic. l. j. Vel si venalis est. ij. q. vj. §. sunt etiã, quorũ. & §. venales. q̃ est C. q̃n prouo. nõ est ne.[g] Vel si per gratiã, lata est: & tunc per in integrum restitutionẽ auditur: vt no. ff. de iud. si prę tor. ff. ad Treb. seruo inuito. §. cùm prætor. vel si is, qui nomine alieno fuit in iudicio, non fuit legitimè constitutus: vt in præal. l. & ff. de collu. deteg. nõ iusto. ff. de app. si constet. Vel si erratũ est in calculo. ff. quæ senten. sine app. re. l. ij. §. ij. quæ est in præal. §. sunt etiam, quorũ. ver. quot. 8 ¶†In summa[h] nota ꝙ sentẽtia lata per falsos testes, vel per falsa instrã tenet de iure: sed rescinditur ꝓtextu falsi, per in integrum restitutionẽ. ff. de re iudi. diuus. vel per querelam falsi. C. ad l. Corne. de fal. querela. vel per actionem in factũ, vel secundũ canones. per iudicis officium, q̃n ecclesia fuit decepta. extra, de reg. iu. lator. Idẽ si sit lata per falsas allegationes. ff. de iud. si prætor. §. Marcellus. C. si ex falsis allega. l. j. ff. de excus. tut. qui testamento. ff. ad l. Cor. de fal. l. fi. 9 ¶†Et nota[i] ꝙ secundùm canones, potest de falso agi sine tẽporis præfinitione, s. vsq; ad cẽtum annos & vltra. xxxv. q. ix. §. quia ergo. & c. sequentibus. Sed illud intelligitur in causis matrimonialibus, & alijs spiritualibus: in quibus periculũ animæ vertitur: & vbi præscriptio locum habere non potest: vt xxxij. q. v. c. quod Deo. & s. ver. & nota. Cæterùm si nõ vertitur animæ periculũ, subdistingue secundũ Tan.[k] nam aut agitur criminaliter, aut ciuiliter, aut excipitur, seu replicatur. Si is, qui sentẽtiam latam per falsos testes, vel instrã petit rescindi, agit criminaliter de falso, aduersario legitimè citato, & inscriptione præmissa, & certa solennitate adhibita. quã dicemus j. de accu. & s. de instru. edi. §. videndũ. ver. faciendum. vsq; ad xxx. an. tũc tãtũm est audiẽdus: vt in prędi. l. querela. C. de exce. licet extra, eo. cũ venerabilis. Si aũt intẽdit ciuiliter agere, per bñficiũ restitutionis in integrũ vel per actionẽ in factũ, vbi locum habet: tũc vsq; ad xl. annos dico eũ audiẽdum: q̃m per litẽ cõtestatã fuit actio ꝑpetua, quę postea nõ tollitur, nisi spatio xl. annorũ: vt xvj. q. iij. §. põt & aliter. Et sentẽtia per falsos testes vel falsa instrumenta lata, non potest præstare impedimentũ post 10 xl. annos verò audiri non debet: †quia lapsu xl. annorum tollitur omnis actio & obligatio. extra, de pręscrip. vigilãti. & c. si diligẽti. Io. aũt & do. meus, & Ber. dicunt ꝙ cùm per integrũ restitutionem retractatur, id fieri debet vsq; ad quadrienniũ: cùm verò per actionẽ in factum, tunc vsq; ad xxx. ann. sicut & in alijs personalibus. C. de consti. pecu. l. ij. ff. de fal. qui nomine. Si verò excipiendo vel replicando de falso quæratur: perpetuò est quis audiendus: quoniam quæ tẽporalia sunt ad agendũ, perpetua sunt ad excipiendum. ff. de doli excep. purè. §. fi. secundùm T.[l] Agitur etiam quarto modo de falso, scilicet officio iudicis: vt C. de probat. l. penul. & C. de testib. nullum. & tunc vsq; ad xxx. annos, & non vltra, secundùm Accur. de hoc s. eo. §. in prin. Item agitur quinto modo, de falso, per actionem in factum ad interesse: vt in prædi. l. qui nomine. De hoc no. C. de transact. l. pen. Qualiter autem probetur falsitas testium, vel instrumentorum, nota s. de proba. §. fi. ad fi.[m] 11 ¶†Et nota ꝙ probato vitio falsitatis, rescinditur sententia, & quicquid per eam factum est, retractatur, & solutum etiã repetitur. extra, de cõfirma. bonæ. extra, de cri. falsi. super eo. de re iud. causam, quæ. C. si ex fal. instru. l. j. & fi. Quod quidem verum est, si iudex secutus dicta falsorum testium vel instrumentorum, sentẽtiam tulit. quod præsumitur, si dicit in sententia, Visis & lectis attestationibus & instrumentis &c. Alioquin si secutus alias probationes pronunciauit, licet falsi testes vel falsa instrã fuerint in causa priori producta, nõ cassatur quod per legitimas probationes factum est, sed id solùm, quod per falsas: vt extra, de re iu. cùm I. & A. ff. e. cum prolatis. C. si ex fal. instru. falsam. 12 ¶†Hoc etiam nota ꝙ si in priori iudicio, ante sententiam actum fuerit de falso: post sentẽtiam non audietur super quęstione falsitatis, si non prouocauit: vt C. de fide instru. l. fi. secundùm T.[n] quæ prosequere vt extra, de proba. licet. ¶Quid si post latam sententiam reperitur instrm, per quod apparet eam iniustam. De hoc j. tit. proxi. §. fi. ver. illud 13 autẽ. ¶†Sed vsq; ad quod tps põt obijci contra sentẽtiam exceptio falsi procuratoris? Videtur ꝙ vsq; ad illud, vsq; ad quod ponit appellatio exerceri. ij. q. vj. ei, qui. extra, de ap. cùm sit Romana. Dicit Vber. ꝙ si directè agatur de falso: tunc vsq; ad xxx. annos: vt C. de fal. querela. Si in modũ exceptionis & sit talis exceptio, quæ coadiuuet actionem, dic vt ff. de iureiu. nam postea. §. si minor. Si verò sit talis, 14 quæ elidat: vide ff. de excep. doli. purè. §. fi. ¶†Q̃d si procurator[o] successit dño, nunqd poterit dicere iudicium nullum? ar. ꝙ sic. ff. de inof. testa. filius. C. de procu. licet. extra de iureiu. sicut nostris. ar. contra extra de dona. inter dilectos. de conces. preben. cũ super. arg. ff. de excep. rei iudi. & an eandẽ. ff. de condi. inde. si nõ sorte. §. si filius.[p] 15 ¶†In summa nota ꝙ pręsumitur pro processu, & pro sentẽtia iudicis, donec contra probetur: vt extra, de renũ. in prę sentia.[q] de elect. bonæ. j. ar. cõtra extra de resti. spo. c. cùm ad sedẽ. Super quo dic ꝙ si sententia trãsiuit in rem iudicatam, quia nõ est appellatum ab ea, vel si fuit appellatũ, terminus iuris vel hominis prosequendæ appellationis, præterijt, vel appellator in appellatione succubuit: tunc præsumitur ꝙ sententia tã ex ordine, q̃ꝫ ex cã, sit iusta: nec vlterius de litis contestatione vel alio ordine, vel de ipsius iniustitia est conquerendum: quia res iudicata pro veritate accipit. ij. q. vj. §. diffinitiua. Ex quo ei victus non appellat, ipse suo facto iudicium confirmat: vt C. de senten. quæ sine cer. quanti. l. fina. hoc quãdo partibus præsentibus lata fuit sententia. Et idem etiam præsumimus, si parte victa per contumaciam absente lata sit. Sufficit enim sentẽtiam probare. & iudicis authoritatem: dũmodo talis causa sit, in qua poterit absente parte, pronũciari. C. de iudi. l. properandum.

a ¶Idem.verba fuerunt Gui.de Suza.vbi tractat de app.in fi. & Compoſtel.vt ſcripſi in prę.decre.in præſentia.ſuper gloſ.hic eſt. arg.in fin.vide etiam quod ſcripſi de proba.quoniam.ſuper vlti.glo.

Bald.de ſententia, & re iudicata. Rubrica.

Sententia debet interpretari in benigniorē partem.ff. de pœnis.l.ſi præſes. Itē ſententia debet interpretari vt aliqd operetur. ff.fa. erciſ.l.& puto.§.j.in glo.ord.Bal. ¶Intētata vna via nullitatis contractus, nō poteſt alia pſe qui.de emp. & vē. c. cū dilecti. ſecus ſi in ſñia.ff.de ap.l.ſcio.vide ſ̃.de li.ob.ařs infrà de li.cōce.§.ille qui dixit. ¶Excōicatio vel interdictū,non dicitur ppriè ſñia.§.j.Sententiarū alia diffinitiua,alia quaſi diffinitiua:vt in pręceptū factū in cōfeſſum : eſt tñ interlocutoria,ſed nō mera:vt j.eo.§.ſed an valeat pręceptū.alia merè interlocutoria,alia bāni vel mulctæ in §.ſpecies.diffinitiua dirimit & perimit.Nā partib9 & iudici cōcludit:& eſt irreuocabilis. & not. p eā quaſi cōtrahiť diffinitiua.C.de ſen.& interloc.l.poſt ſñiam.primo rñſo.& hoc qñ ſñia diffinitiua valet.Si aūt eſt nulla,nō cōcludit,nec partib9,nec iudicio ordinario.C.eo.l.j.Sed in delegato diſtinguiť. Aut em̃ pnūciat ſeruato ordine iudiciorū:nō tñ ſeruata ſolennitate,aut non ſeruato ordine. ¶Primo caſu aut deficit ſolennitas,quæ requiritur circa ſententiam : vt quia pronūciauit die feriato vel cōtra citatū minus legitimè:& tunc expirat ſua commiſsio:& non poteſt vi eiuſdem commiſsionis iterato iudicare.C.quomodo & quando iudex.l. ſi vt proponis. niſi fortè habeat vniuerſalem delegationem cauſarū:quia tunc talis habeť inſtar ordinarij vt no.ff.de offi.pręſi.l.legať.& niſi propter iuſtū errorem. vt no. Innoc. de re iud.c.cùm I.& A.Aut deficit ſolennitas integralis ipſius ſñiæ : vt quia ſententia fuit ſcripta,& non prolata in voce:vel prolata in voce, & non ſcripta:& tunc nō videť expirare cōmiſsio: quia actus nō eſt exercitatus,nec conſummata pronunciatio. & qui partem indiuidui facit, nil facit.argu.ff.de arbi.l.quid tamen.C.de ſen.ex breuic.reci.l.j. & argu.ff. de leg.ij.l.ſi fideicommiſ.§.j.& idem ſi ſentētia ſit nulla: quia non continet condemnationē vel abſolutionē.C.eo.l.ex ſtipulatione.& l.cùm iudex.& hoc in diffinitiua:quia nulla eſt ipſo iure propter defectū ſubſtātialitatis vel ſolennitatis. & ſecus, ſi eſt nulla ratione ordinis omiſsi, vel præpoſterati:& tūc ſi eſt ordo iuris expirat commiſsio quo ad iudicem delegatū.Si aūt eſt ordo cōmiſsionis vel mandati commiſ.tunc nō expirat cōmiſsio quo ad iudicē delegatū:quia nō eſt ea adhuc vſus.arg.dictæ l.quid tamen ſecundùm doc. ¶Et an eodē libello poterit iterū ſententiare,vide infrà,eo.§.delegati qui.& no.in ſententijs aliud eſſe ſubſtantialitatem quę conſiſtit in conſenſu legitimè declarato:aliud, ſolēnitatē,quæ conſiſtit in modo,& loco,tempore,& ſimilibus comitantibus actū:aliud ordinē iudiciorū:vt no.in l.prolatam.C.de ſen.& interlo.om.iu.in gloſ. ordi.& vide.Interlocutorię autem ſententiæ,tres ſunt ſpecies. Quædam enim interlocutoria dirimit & perimit petitionē:vt ſi iudex interloquitur obſtare exceptionem rei iudicatę. vel ſimile:& ideo abſoluit reū ab obſeruatione iudicij,vel perimit iuriſdictionem:vt quia iudex delegatus vel prorogatus pronunciat ſe non iudicem. & iſta non poteſt reuocari: vt C.de ſen.& interlo.l.poſt ſententiam.in fi.à contrario ſenſu.& extra, de offi.dele.c.ſignificantibus.

A D D E q hoc fallit,niſi ab eius ſentētia fuerit appellatum:quia per appel.non eſt finita iuriſdictio:ideo poterit reuocare. Ita Paul. de Caſtr.in l.quod iuſsit.ff.de re iudi.alleg.Rotā deci.ccxliij.Quædā dirimit emergentem quæſtionem,non tamen perimit proceſſum vel iuriſdictionem: vt ſi pronunciat teſtem legitimū,vel nō legitimū:& hoc poteſt reuocari contrario imperio:vt l.qđ iuſsit.ff.de re iudi.Quędā interlocutoria nō dirimit,nec perimit:vt ſi iudex dat dilationē,nō cōtradictā , vel facit aliquam cōmiſsionē vel remiſsionē : & tunc poteſt reuocare.ff. de arbit.l. qualē.§.fi.niſi partes cōſenſerint ſententię,& non reuocationi.ff.de præt. ſtipu.l.j.§.fi.Et ita intelligitur qđ no.C.ſen.reſcin.non poſ.l.j. ¶Et quæ dicatur propriè interlocutoria,no.in auť.de liti.§.oēm. & abſolutoria ab obſeruatione iudicij,eſt interlocutoria:vt no.ff.de accu.§. Titia. & ff. ſi ſer.ven.l.harum . Non tñ poteſt reuocari,quia non ſpectat aliā ſententiā poſt ſe:& ideo ſi pronunciat procuratorē actoris nō eſſe legitimū,quantum ab inſtantia per eū mota,tacitè reus abſolui videť: & non poteſt reuocari,ſed debet appellari.C.de procura.ita demum . Et not. quòd vltimò ſtatuta in interlocutorijs valent:ſecus in diffinitiuis,vbi poſt ſtatuta valent.Ita dicit glo.in.d.l.poſt ſententiam.Sed tu dic vt ſ̃. dixi. & vide Inno.de offi.deleg.c.in literis.ver.oīno videas. ¶Sententia verò pręceptī in confeſſum,non videtur q poſsit reuocari:quia ex ea oritur actio: vt no.C.de bo.quę li.l.fi.§.neceſsitatem.ſed bene poteſt appellari:vt no. ff.de app.l.creditor.§.iuſſus.De hoc not.Ber.extra,de verbo.ſig.c.ex parte in Chriſto.ibi vide.& j.de app.§.appellans à diffinitiua . ¶Sententia banni pōt ex cauſa reuocari,ſicut ſñia mulctę: quia eſt interlocutoria:vt in auť. Item nulla communitas.& ff. de offi.præſi.l.illicitas.in fi.Nam bānum non habetur pro condemnatione ff. de cuſto. re.l diuus.Ideo non infamat.l.j.C. de mō mul.Bal.Item pōt à ſñia bāni appellari.C.ſi pen. ap.l.ij. Et ratio no. p Cy. C. quorum ap. nō reci.l. ante. vide j. de appel.§. Titius appellauit à banno.& j.eodem.§.condemnat. & §. ſequen. & de multis alijs ſententijs interlocutorijs,j.eodem.per totum.Et an ſententia reuocationis attentatorum ſit interlocutoria,vide Ioan.And.de app.c.nō ſolum.lib.vj.& vide j.eo.§.exceptio banni. ¶Nomine ſententiæ ſimpliciter prolato vocabulo,ſola diffinitiua propriè continetur:vt no.ff. quando ap.ſit.l.j.& ideo ſi ſtatutum dicit q non poſsit appellari à ſententia, intelligitur de diffinitiua,non de interlocutoria:quia cùm ſit contra ius commune,ſtrictè debet interpretari.ff.de mino.l. ſi ex cauſa.§. nunc videndum.per glo.&Cyn.Si autem non adijciatur verbum a ſententia,intelligitur omnino appellatio remota.C.de ſen.l.fina. niſi fortè à diffinitiua:vt ibi not.Et ſi ſtatutum dicit,q debeat ſolui gabella de ſententijs,nō intelligitur de interlocutorijs.quod eſt notabile.Bal. Largè tamē omnis interlocutoria vocatur diffinitiua:quia omnis interlocutoria certos in ſe fines habet.& aliqd determinat:vt no.C.de re.cre.l.generaliter.in princ.

A D D E q appellatione ſententiæ in materia ſtricta,intelligitur de diffinitiua:eundem Bal.in l.j.C.ne liceat in eadem cauſa tertiò prouo.& in l.iuſiurandum.ff.de iureiu.do.Card.in cle.j.de re iud.ſenſit Bar.in l.dicere.ff.de arb.& in l.generali.de tab.lib.x.

A D D E tu notabilem gl.in c.cùm olim.extra,de teſti.Itē gl. in verbo, inanes.in c.fi.de eden.lib.vj.Item do.Abb.Sicu.in c.fi.circa fi. extra, de ſeq.poſ.& fruc. ¶Proceſſus non ritè factus, poteſt rite fieri , & ipſa imperitia corrigi.de accu.qualiter.lo primo.G.de iudi.c.exhibita.Bal.Executio autem non ritè facta,& etiam quicquid accidit eidem,vel ex ea ſecutum eſt,debet reuocari.ff.de euic.l.minor.in princip.in gloſſ. C. vnde vi.l.meminerint.ff.de verborum ſig.l.qui neq;.& de re iud.l.ſi cum nulla.extra,de pur.vulg.c.ij.ſed officio iudicis nō iure actionis,ſi rectè facta eſt,licet non ritè.l.fin.in fi.ff.quod me.cau. vel ibi nō erat facta per iudicem,& nō retractatur cōtrario officio iudicis nec iure illius actiōis. Bal. ¶An valeant præcepta pœnalia ſub pœna applicanda parti , quæ pœna non veniat ex contractu? Videtur q non:quia non eſt ad hoc actum.C. de fideicommiſſ.lib.l.fina.& quia certæ ſunt actiones arbitrariæ & pœnales,Inſtitu.de act.§.item miſta.ergo reliquæ ſunt ſimplices , non pœnales.arg.contra,ſi quis ius di.non obtemp.l.j.§.fina.Bald. ¶Arbitri tamen non poſſunt facere pręcepta pœnalia.ff. de arbi.l.non ex omnibus. & l.arbiter interea.De hoc in §.ſpecies.ver.ſed nunquid iudex.G.C.cōmi.vel epi.vel interlocutio. & l.j. Bald. ¶Sed an valeat præceptum ſub hac forma,præcipio vt ſoluas intra octo dies,niſi interim te ſoluiſſe probaueris.Et videtur quòd non:quia eſt ordo præpoſterus.nam probatio præcedere debet,non ſequi ſententiam:vt l.prolatam.C.de ſen. Ego reſpondeo quòd l.prolatam.loquitur in diffinitiua:ſed præceptum,eſt interlocutoria:& in interlocutoria non requiritur ordo iudiciorum.Item iſta conditio poſtea exiſtens , retrò extitiſſe fingitur ante ipſum præceptum:qua ratione attenta videtur & quôd diffinitiua poſsit ſic ferri. C. de ſen.l.cùm iudex. ¶Super hoc ſciendū eſt,q ſententia qñq; fertur ſub modo,& valet:& ex modo naſciť actio,& modus eſt in ſua forma ſeruādus.C.de ſen.l.cùm eorum.& qui non vult ſeruare formam , videtur renunciare.l.nonnunq;.ff.de colla.bo.& cùm apponitur modus, duo vidētur eſſe præcepta:& ex quolibet oritur actio:vt ibi not. ¶Quandoque ſententia fertur ſub conditione:& tunc aut ſub conditione de pręterito vel de pręſenti:& tunc aut eſt conditio pertinens,aut impertinēs.Si pertinens,valet ſententia:quia in ea ordo iuris exprimitur.ff. de iud.l. à diuo Pio.§.j.& de excu.tut.l.qui teſtamento.& de fideicom.l.iij. §. adijci. Si impertinens,vt ſi papa ſedet, vel ſi ambulat, non videtur valere. arg. no.per Inno.in c.j.de iud.lib.vj.Sed contra videtur in §.biduum.Sed reſponde vt ſtatim dicam.Aut ſecundo modo fertur ſententia ſub conditione de futuro: & tunc aut ſub conditione ex qua pendet iuſtificatio: vt ſub conditione probationis:& tunc aut ſub conditione iuriſiurandi: & valet ſententia.C.de re.cre.l.generaliter.Aut ſub conditione,ſi probetur per teſtes:& tunc videtur q non valeat: quia eſt ordo præpoſterus.

perandū.Secus autē ſi abfuit,ſed nō p cōtumaciā: vel ſi fuit intra decēnium appellatū , nec tempus proſequēdæ appellationis ſit lapſum: qa tunc non præſumiť pro iudicis proceſſu, nec pro citatione, nec p lit.cōte. nec p alijs, niſi quib9 conſtiterit, &c.extra,de prob.qm̃.in auť.de his q ingr. ad ap. 16 §.illud.†Vbi diciť, Victores nō aliter potianť ſententijs,q ſi eas ritè latas docuerit. Et ſic curia Romana ſeruat. Qđ aūt dixi q in cā appellatiōis nō teneť appellās pbare ordinē iuris nō ſeruatū , ſed is,pro quo ſñia lata eſt,teneť pbare ſeruatū, verū 17 eſt,ſi vult defendere ſñiam . ¶†Sed nunquid appellās teneť in cā appellationis pbare ſñiam eſſe iniuſtā ex cauſa: puta q nō fuit lata per legitimas pbatiōes:an verò appellat9,debet cōtra pbare?ſup hoc habes iura p & cōtra in prę.c.ī pñtia. ſed dic q ſi re9,q appellās eſt,fuerit cōdēnat9 , appellatus debet pbare ſñiam iuſtā . Nā reus eo ipſo docet iniuſtā,qñ nō apparet aliqua legitima cauſa,quare debuerit cōdēnari:vt in prę.c. cū ad ſedē . Si verò reus fuerit abſolut9 , actor appellans pbare debet iniuſtā,oſtendendo aliquid in principali probatū, ppter qđ reus debuerit cōdēnari: qa certū eſt q debuit abſolui,niſi contra eū aliqd pbatū fuerit, ppter qđ debuerit cōdēnari:vt ī c.cū ad ſedē.vj. q.vl.actor.extra,de iureiur.c. fi. Vel dic q actori incūbit onus probandi in cauſa appellationis, cui a etiam in principali incūbit: ſed hoc redit in idē[a].

vt l.prolatam. Vel responde vt s̈. aut sub extranea conditione: & tunc aut de ea disputatũ est: & valet sñia.extra,de fide instru.c. cũ Ioãnes.aut de ea nõ est quęsitũ in iudicio: & tũc nõ tenet talis lata sñia, cũ impertinẽs sit cõditio actioni & iudicio.ar.l.fi.C.de fideicom.lib. Non obstat §. biduũ.quia intelligo ꝙ ibi erat quęsitũ de ea:quia reus dicebat se sub cõditione promisisse.Bal.& facit ff.de tuto.l.muto.§.j.¶ Ex his apparet ꝙ si ago ad rem ex empto,& non solui pretium,nec me reconuenisti,quia est obligatio relatiua & reciproca,poterit iudex sic sententiare. Condemno te ad rem,ita ꝙ tu soluas pretium, propter naturam mutuæ præstationis:vt l.cũ eorum.& arg.ff.fami.erci.l.Mæuius.§.arbiter.& sic iudex potest egredi formam libelli in modo.quod est not.¶ Item ex his apparet,ꝙ si instat tempus instantiæ,& iudex incurret pœnam: & quia acta non vidit,non potest condemnare,vel absoluere,pręcisè poterit euitare pœnam pronunciando hoc modo.Condemno,si est probatũ: & absoluo si non est probatũ,secundùm Iac.Bu.in d.l.cũ eorum.in lect. noua. Et no.quòd qñ petitio habet duo capita,vnũ purũ,aliud cõditionale:potest sñia ferri sub cõditione:vt l.si cũ exceptione.§.hęc actio.ff.qđ met. causa.per glo.libellus etiã cõditionalis procedit in pœnis & interesse de futuro ex eodẽ iudicio cõmittendũ:vt no.Bar.extra,de test.Raynaldus. & no.Accur.C.vnde vi.l.non ab re.C.loca.l.conductores.ff.si cert.pet.l. vinum.& l.j.in prin.de act.emp.in gl.or.Bal. Vide Inno.de procu.c.auditis.vbi dicit ꝙ in interlocutoria,debent partes citari.& j.eo.§.an interlocutoria. & §.an valeat hæc sententia. & j.titu.proximo.§.sed quid si dico sic,peto &c.& j.de libel.concep.§.procedit. ¶ An missus per prætorem,possit retinere ex dñio vel pignore conuentionali? Dic ꝙ non:qa nõ fuit ista intẽtio prætoris.C.de prescript.xxx.an.l.si quis emptionis. §.fi.ver.De hoc facit ff.de annu.lega.l.fundus.C.de iudi.l.cũ debito.per G.¶ An condemnati in arengis publicis sint infames. ver. quid de istis. Sentit quòd sic:si crimen est famosum,secundùm Alber.Pap. Alij dicũt ꝙ condemnati per statuta ciuitatum,non sunt infames,per l.cessat.ff. de ac.& oblig.¶ Tertij dicunt ꝙ aut sunt condemnati absentes, per contumaciam:& non sunt infames,sicut nec banniti.C.de mo.mul.l.j.C.de re qui.re.l.fin. Aut condemnati sunt præsentes:& tunc sunt infames:& sic minor est sñia lata ex contumacia,ꝙ̃ in præsentem lata.extra, de consti. c.ex literis.Nõ obstat l.cessat.quia ibi loquit̃ in ciuili iudicio,nõ in criminali. Vide Bar.in l.infamẽ.ff.de pu.iudi.& eundem Bar.in l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.& l.qm̃.eo.tit.& vide s̈.in §.iiij.in fi.¶ Sed qđ si bãnitus postea capit̃,& fustigat̃? Rñ.tunc fit infamis ex genere pœnæ.ff.de dã.infe.l.ictus fustiũ.¶ Sed quid si bãnitus ex forma statuti habetur ꝓ confesso,an ista ficta confesio infamet? Et videtur ꝙ sic.C.de interdi. ma.l.si tutor.Contrariũ est verũ s.ꝙ confessio ficta ex contumacia non infamat.Non obstat lex cõtraria: quia ibi ex facto oriebatur fictio,s. ex crimine,non contumacia.Item ibi infamia ex ipso facto contrahebatur: hic aũt ex processu opus erat infamiã oriri. Similis differẽtia ff. de infa.l. liberorum.§.pe.in glo.Bal.¶ Sed quid si per statutũ alteratur pœna vtrũ videt̃ super infamia dispensatum? Rñ.non secus, si per iudicem fiat alteratio:quia tunc distingue,vt hic in ver.& ad huius.per Specu. Transmutatio ergo pœnæ,facta per legem non habet vim dispensationis:secus si per iudicem. Ad primam facit C.de sepul.vio.l.qui sepulcra.ff. de act. & oblig.l.quoties.Concurrunt ergo plures pœnæ,quarum vna imponitur per legem:alia per hominem.Bal.¶ Et adde quod no.de alteratione pœnę in eodem genere pœnę vel alio,per Cy.C.de transac.l.trãsigere.& in §.pœna grauior.per doc. ¶ Si statutũ dicit ꝙ percutiẽs aliquẽ puniat̃ in decẽ,an pluries percutiens,pluries punietur: vt sic oratio pro distributiua habeat locũ,i.pro qualibet percussione:an verò semel tantũ,& sic per collectiuam? Dic ꝙ pro quolibet ictu debet fieri punitio.versic.sed quid pone in statuto.G.Fallit in occiso.G.quia ibi ex omnibus resultat vnus titulus criminis:& vnus finalis effectus. Item insultus,cũ vulnere confunditur:vt no.C.de accu.l.qui de crimine.& per glos.Dy.& Barto.in l. nunꝙ̃ plura.Bal.¶ Si plures simpliciter condemnant̃ etiã in criminali, videtur quilibet pro parte virili condẽnari, licet primaria obligatio sit in solidum.ver.illud autẽ.G.quod no. & fuit de facto in criminali causa in ciuitate Florentiæ.¶ Qualiter intelligatur l.j.ff.de offic. proconsul.§. sequitur.ver.sed si.G. ¶ An Potestates terrarum possint legere sententias per aliũ.& quid de cæco.ver.j.G.& C.de sen.ex breuic. reci.l.fi.& p Acc. C.qui test.fa.non poss.l.hac consultissima.§. at cùm humana. per Iacob. ¶ Quot modis dicat̃ iudex incõpetens.versi.est autem incompetens.G. ¶ Terminus assignatus de cõsensu partiũ vel à iure,habet vim perẽptorij.§.nunc videndum.G.de quo per Inno.in c.super eo.j.de appel.
¶ An quo ad successionẽ seruetur cõsuetudo,quæ est in loco iudicij, vbi est maior pars hęreditatis? Rñde sic in §.qualiter.versic.item pone.G.dic vt no.per doc.in l.cunctos populos.C.de sum.tri.& fi.ca.s̈.de instru.edi. ad fi.§.consuetudo.post Bald. ¶ Sentẽtia nõ liquida, nõ põt executioni mandari,nisi primò liquidet̃.ver.quid si petitur.G.C.de compe.l.fi.¶ Iudex nõ põt nec debet mãdare executioni,nisi id,de quo sibi cõstat, & liquet.C.de sen.q̃ sine cer.quãti.l.fi.in verbo,nõ liquidã esse.& l. hoc aũt. §.j.ff.ex q.cau.in pos.ea.ibi:liquere debet,cõstare,&c.& si secus fit, ipso iure nõ valet,secundũ Bar.vt no.p eũ.C.de pac.l. si pacto quo pœnã.vide s̈.de excep.§.fi.¶ Delegatus,q tulit sñiam nullã,nõ põt iteratò sentẽtiare ex eodẽ libello.¶ Sed an ex nouo libello? Quidã dicũt ꝙ sic. Tu dic cõtra:quia expirat cõmissio.ver.hoc quoqꝫ.& ver.quid ergo.G. Vide s̈. eo.§.iiij.¶ Sñia excõicationis,magis accedit interlocutorię ꝙ̃ diffinitiuę:& ideo per delegatũ potest reuocari ibidẽ.G. ¶ Valet sententia lata, non inserta causa:in sex tñ casib⁹ debet causa inseri,vt eã restringat. ver. verũ.G.¶ Sentẽtia debet ferri,pręmissa ꝓbatione de eadẽ causa & re, nõ de alia.ver.in summa.& ver.seq.G.quia super ꝓbatione impertinẽti,nõ potest fundari sentẽtia.Bald.Generaliter quælibet diffinitiua debet in se sex continere.ver.fi.G. ¶ Filius nõ põt recipere præceptum in iudicio sine authoritate patris.§.nunc autem.ver.vt autẽ.G.secus in pręcepto guarentigiæ:quia non fiunt in figura iudicij,sed per tabellionẽ.arg.no.in l.j. C.qui admit.ad bo.pos.& facit quod no.Acc.C.de bo.quę lib.l.cùm nõ solum.§.necessitatẽ.& ff.de bo.pos.l.seruus.cũ si.Bal. ¶ Impositio silentij,est diffinitiua.ver.& no.ꝙ non est.G.Facit ff.de lib.leg.l.Aurelius.§. centum.per Acc. ¶ Vbi appareat lata sententia diffinitiua, præsumitur ꝙ pars fuerit pręsens vel citata:ver. & no.secundùm quosdam. G.tenet cõtrariũ.& Guil.de Cu.in l.j.ff.de in ius voc. & melius, quia contumacia non præsumit̃.Facit C.de exhi.re.l.ij.& quod ibi no.p Cy.Bald.vide j.de ap.§.& no.quod dicit Inn.¶ Triplex est officiũ iudicis appellatiõis. ver.in iudice aũt.G. Vide ff.qđ cũ e.l.Titianus.p Gui.de Cu.Bal.¶ Qualiter extinguant̃ candelæ,in sñia excõmunicatiõis,ver.illud aũt scias. G. ¶ De vigore sentẽtię excõicationis,& de sñia absolutiõis,& quãdo quis ad curiã ire debeat,ver.verũ.& ver.porrò. ¶ An sñia lata pro fratre, ꝓsit alteri fratri:& quid de proba.§.nunc autem. versi. sed pone. G. ¶ Si Tancredus succubuit de præbenda cũ Petro mortuo, alius impetrat, an Tancredus iteratò agens contra istum repellatur exceptione rei iudicatæ.Sentit ꝙ non:quia iste impetrans non est propriè successor:vnde nõ transit ad eum ius excipiendi.ver.item pone quod.G. Ad hoc ff. qui po. in pig.ha.l.Claudius felix.Bal.ad fin. ¶ Verbum principale sentẽtiæ debet esse dispositiuum,non enunciatiuũ præteriti vel futuri.§.iuxta.versicu.& not. quòd quidam.G.contrarium no.C.de sen.l.cũ eorum.Sed illa ibi nõ est absolutio,cũ dicit, absoluã,secundũ Bart. ¶ An valeat hæc sentẽtia,codemno te,si actor probauerit.ver.sed ecce iudex. Certè nõ: qa est lata omisso medio,s.probatione:vt no.in l.prolatã.C.de sen.& de cõsti.ecclesia sanctæ Mariæ. Vel dic vt dixi s̈.§.sed an valeat præceptum.
ADDE vt posu in d.ver.secundùm Bald.¶ Iudex debet secũdũ probata procedere:ibidem.G.C.arbi.tut.l.j.¶ Sententia interlocutoria non desiderat scripturam.in c.qm̃ cõtra.de proba.ver.quid in interlocutoria. G.¶ Non dicit̃ lata sñia in scriptis:quia iudex dicat sic,pronuncio, & tu notarie scribas:quia debet legi:vt l.fi.C.de sen.ex breuicu.reci.& not.in l.prolatam.& hoc in diffinitiua.secus in interlocutoria.Bal. ¶ Litis contestatio,est principium formale iudicij:nec potest remitti per pactũ,quia ad finem non potest perueniri,vbi fundamentum seu principium nõ est. ver.quid si de partium. G.¶ Citatio autem non propriè est principium sed præludium iudiciorum:vt no.in aut̃.vt in me lit.nõ fi.sa.for.§.fi.col. viij.in glo.¶ An sentẽtia nulla possit confirmari per iudicem appellationis,ver.sed quid si sñia.arg.ff. de act.& obl.j.qui proprijs iuribus. Bald. Vide j.eo.§.si appelletur à sentẽtia. ¶ In causa nullitatis debet offerri libellus,& lis contestari,si mouetur coram alio:sed coram illo,qui pronũciauit,non debet offerri libellus.& ver.sed si causa.& versi.seq.Gui.vide tamen s̈.de lit.contest.§.fi.& j.e.§.an possit.¶ Causa nullitatis tractatur coram eo,qui pronunciauit,& coram iudice appellationis. ver. sed nunquid talis.vt l.Carmelia Pia.de iure patro.& l.quædam mulier.fami.erc. & C.de accusa.l.iiij.Idẽ tenet Bar.vide j.de app.§.quando proceditur. & s̈.eod. §. sententia quæ valet.¶ Sententia potest ferri ex peremptorio, & ex quasi peremptorio,& expressa contumacia:vt l. tres denunciationes. C.quomodo & quando iudex. & ex monitione facta præsenti in iudicio.eo.tit.l.ij.& ex recessu sine iudicis licẽtia:vt not.j. de re iudi.l.contumacia.& de excusa.tuto.l.scire oportet.§.scire.Bal.¶ Sñia,qua pronunciatur,appellationẽ desertam,est interlocutoria: quia eius cõtraria est interlocutoria:& contrariorũ eadẽ est disciplina:vt not.in cle.vlti.de app. Hæc quæstio fuit G.Durandi in c.cupientes.de ele.lib.vj.in sua gloss.& quia ex ea non oritur actio in factum,vt no.ff.de pac.l.tale pactum. §.j. & quia ista sentẽtia est absolutoria,ab obseruatione iudicij: ergo est interlocutoria:vt no.ff.de accusa.l.cùm Titia.& l.harum.ff. si serui. vendi. sed Iac.But.dicit ꝙ est diffinitiua.Hinc est ꝙ minor indefensus,eam nõ patitur.C.quomodo & quando iudex.l.si præses quasi desertam. Tu dic ꝙ est interlocutoria, per quam corroboratur diffinitiua habet effectum diffinitiuę:specie tamen est interlocutoria,& non desiderat solennia:personam tamen requirit legitimam,quam non habet minor indefensus.C. qui da.tuto.poss.l.vniuersalis.Bal.
ADDE Ang.consil.cxc.Sententia,instrumentum esse liquidum vel non liquidum,est interlocutoria.C.de sen.ex breuic.reci.l.j.Bald.
ADDE Ang.consil.cxv.sed Ioan.cõtra,cõsil.clxiiij.Sententia conseruationis indemnitatis, est diffinitiua, & ab ea appellatur. C. de senten.l. cùm eorum.C.de sen.quæ sine cer. quanti.l.ij. & valet absqꝫ quantitate prolata:quia factũ tacitè continet, & interesse.Bald. ¶ Sentẽtia ꝙ libellus procedit vel non,est interlocutoria.ff.quod met.causa.l.metus.§.sed apud.ff.de acc.l.cum Titia.appellatur tamen ab ea,vt ibi not.licet regulariter ante lit.conte.non appelletur.C.de sen.& interlo.l. fin.Bal. ¶ Sententia declaratoria alterius sententiæ, vt cũ iudex executionis declarat primam

primam sententiam non liquidam, vel auget condemnationem, quod in accessorijs contingit, est interlocutoria. Nam in principali videtur diffinitiua, si petita sit executio per libellum: secus si de plano officio iudicis. Nam in primo casu desideratur litis cōtestatio, & expectat diffinitiuā. ff. de petit hæred. l. item veniunt. §. idem recte. Secundo casu non. Et quod iudex appellationis possit sic pronunciare, siue appellet reus siue actor not. C. de senten. quæ sine cer. quant. l. j. Bald.

¶ Sententia declaratoria domini, est diffinitiua: vt not. C. de rei vēdi. l. qui restituere. Idem dic in declaratoria contractus vel obligationis. ff. de arbitris. l. quid tamen. §. j. C. de sentent. quæ sine certa quanti. l. ij. secundùm vnam lectu. Bald. ¶ Sententia lata per errorē, valet: sed datur restitutio. C. quando ac. de pecu. est anna. l. quæsitum. & ff. de confessis. l. fideicommiss. & no. ff. ad Trebel. l. seruo inuito. §. cùm prętor. Dic vt l. penul. ff. de iusti. & iure. per G. ¶ Sententia lata per obreptionem petitionis, vt quia quis petit debitum solutum, valet, nec rescinditur nisi per appellationem. ff. manda. l. si fideiussor. §. in omnibus. Si verò per obreptionem probationis: tunc si fertur contra absentem ex iusta causa, est nulla ipso iure. Si autem contra præsentem vel contumacē, valet, sed datur restitutio. ff. de iud. l. si prætor. §. Marcellus. Sed hoc fallit, quando acta falsificātur: quia tunc ipso iure nō valet. ff. de falsis. si quis obrepserit. in verbo, nil agit. Nam qui hoc facit, causam perdit. ff. de iure fisc. l. in fraudem. §. quot. Item fallit in sententia missionis in possessionem, quæ est ipso iure nulla: quia falsum decretum executionem non meretur. l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Bald. ¶ Quis probat in causa appellationis, an appellans, vel appellatus, in Specu. de sen. §. fin. versicu. fin. G. Vide infrà de appella. §. quæritur quis debeat. ¶ Sententia, quæ non valet ipso iure, non meretur executionem legis nec iudicis. ff. de ferijs. l. si feriatis. nec trahit secum executionem. ff. de iniust. testa. l. si quis filio. §. quod si quis.

¶ Si autem sententia re vera est aliqua, licet dicatur nulla, ista petitio nullitatis non rescīdit pronunciatum, si quod est: quia non cōcurrit petitio cū veritate facti: & ideo ea pendente potest bannitus impune offendi. Secus in appellatione, quæ rescindit pronunciatum etiam in his in quibus sententia trahit secum executionem: quia non tenet quod fit ab eo, nec quod fit coram eo, etiam nec confessio. C. si à non competen. iudi. l. fi. per gloss. & Dyn. ff. de acquiren. possess. l. iij. §. si seruus. Bald. Vide infrà eodem. § exceptio bāni. versicu. pendente. & infrà §. an sentētia nulla possit. & omnino vide §. in sententia lata in capitalibus. & Barto. de offic. ordi. ad reprimendam. & de appellationibus. pastoralis. Bald. ¶ Sententia lata à iudice incompetenti, non meretur executionem: quia non tenet quod fit ab eo, nec coram eo, etiam nec confessio. C. si à non competenti iudice. l. fina. C. ne de sta. defun. l. pater. extra de iudic. c. at si clerici. Et licet per statutum non possit opponi de nullitate sententiæ: poterit tamen opponi de nullitate iurisdictionis: vt nota. in c. j. de sequest. possess. & fruct. in clem. in gl. ordin. & ideo clericus condemnatus à Potestate poterit opponere. Bald. ¶ Si iudex est delegatus in causa proprietatis, specifice videtur extendi ad possessorium, quod ordinatur ad petitorium, tanquam ad præambulum. secus si ordinatur ad ipsum. nam tunc nō extenditur, nisi per viā recōuentionis, vel contrarij iudicij. C. si à non compe. iudi. l. fin. C. de iudic. l. nulli. ff. de donat. inter vir. & vxo. si maritus.

ADDE Paulum de Castro consilio. cclxx. ¶ Sententia lata in capitalibus causis, statim trahit secum suum effectum: vt l. qui vltimo. & nota. in l. fina. C. si à non competenti iudice. ergo non expectato tempore appellandi, potest executioni mādari. de appella. l. addictos. & ff. de appellationibus. non tantum. hoc non est verum, nisi in conuicto & confesso, vtroque istorum scilicet concurrente. C. quorum appella. l. secunda. Nam intra tempus appellandi, nil est innouandum per iudicem: nisi periculum immineat ex mora. ff. de iniust. testamē. l. si quis filio. §. tertio. Adde quod not. de accusa. l. ex iudiciorum. sed per legem bene potest innouari. ff. de infa. l. furti. §. primo. sed iudices faciunt quòd renunciant omni exceptioni & defensioni, & sic etiam appellationi. C. de tempo. appel. l. fin. in fin. Sed certè hoc non præcludit viam defensioni in capitalibus causis. ff. de appellationu. non tantum. & not. ff. de pactis. l. pactum inter hæredem. Præsumitur tamen ex hoc, quòd nolit vlterius defendere. argu. not. ff. ex quibus causis ma. l. antepenul. Bald. Vide infrà titulo proximo. §. sententia excommu. & infrà titu. ij. minori. & suprà §. sententia, quæ non valet. & infrà §. contra fur. ¶ Si iudex facit criminalem executionē, contra ius, tenetur lege Cornelia. ff. ad legem Iuliam repe. l. lege. §. fi. secundùm Bart. ¶ Nota quòd veniens post terminum, non debet audiri. Item quòd à sententia, quæ audientiam denegat, potest appellari. C. de excus. tuto. l. tertia. ff. de accusa. l. Titia. Bald.

¶ Nota quòd quando interlocutoria fertur super principali articulo seu capitulo, & appellatur, interim non potest primus iudex procedere in aliquo. Item nota quòd confirmans interlocutoriam, nunquam exequitur, sed remittit ad primum iudicem. ff. de mino. l. intra vtile. quæ lex duo prędicta probat. ¶ Sententia incerta non meretur executionem, etiam si fit lata super dote. C. de senten. ex breuic. reci. l. fi. Et si dicis, dos est nomen vniuersale, vt not. in l. quod dicitur. ff. de impen. & in vniuersalibus non exigitur specificatio in sententia. Respon. quòd l. quod dicitur. non dicit quòd dos non sit vniuersalitas, sed quòd est nomen iuris: & ciuile significatum habet. ff. de lega. ij. l. Mæuio. §. à me.

ADDE vt in l. j. ff. solu. matri. quia contrarium tenent multi. ¶ Iudex executionis potest augere executionem in augmentis medij temporis: tamen debet primò declarare ea deberi, & eorum quantitatem. C. de senten. quæ sine cert. quantita. l. j. Item vbicunque dubium oritur super sententia, ibi debet decidere, si executor est iudex. secus si executor, & non iudex. Et nota quòd merus executor, dicitur duobus modis. Vno modo merus: id est, absque iurisdictione: & iste non cognoscit, nec dicitur grauare exequendo: vt nota Dyn. de regulis iuris. quod quis mandato. & arg. extra, de appella. cap. nouit. Secundo modo dicitur merus, id est, absque causæ cognitione: & tunc si nemo contradicit sententiæ, vel etiam si cōtradicit, refricādo iam decisa, fit executio summaria, repulsa contradictione. ff. de iud. l. si prętor. Si verò contradictor opponit legitimas defensiones: tunc debet primo examinari causa contradictionis, & deinde pronūciari exequendum, & exequitur. no. C. quorum appel. non reci. l. ratione gratię. Dic vt in cap. iudices. de offi. ab executione. & not. in l. prima. C. de senten. quæ sine cer. quantita. & hoc in executione sententiæ. sed in execu. deleg. in cle. & adde quod no. Inno. de re iudi. c. de cætero. & vide omnino infrà, eod. §. an apposita. Bald. ¶ An coràm iudice & executore possit opponi exceptio nullitatis. Et videtur quòd non. C. de ordi. cog. l. fina. & hoc tenet Inno. de officio delega. cap. cùm in iure hoc verū si prima facie sentētia sit aliqua, nec fit in promptu probatio nullitatis: secus si in promptu offeratur. ff. de re iud. l. quarta. §. condemnatum. & ibi per Dy. & Barto. ff. de iud. l. si prætor. in fi. C. quando prouo. nō est necess. l. j. Bal. An coram executore imperito ipso pronunciante vel eius superiore possit peti restitutio in integrum contra sententiam? Dic quod de inferiori vel pari, patet quod non potest. ff. de mino. l. minor autē. Maior autem magistratus sentētiare potest: nisi fuerit sententia principis. ff. de iud. l. si prętor. §. Marcellus. C. de transac. l. si causa cognita. de restitu. in integ. c. suscitata. ¶ An sñia secunda, ex qua augetur effectus, dicatur executio primæ no. in l. si cum exceptione. §. in hac. ff. quod me. causa. j. quod sic. sed proprie nō est executoria illa sñia in casu illius glo. quia fertur super alio, quàm fuerit lata prima sñia: ergo est prosecutio eius, sed non formalis executio. Bal. ¶ An in causa executionis debent dari dilationes? Dicit Innoc. quòd non, de app. ex ratione. Acc. dicit quod dantur sed breues. ff. de inoffi. testa. l. quid in officio. Prima vera, vbi non requiritur causæ cognitio: sed secunda, vbi requiritur quod dic vt not. extra de excep. cū inter priorem. per Innocen. & per Cy. C. quorum appel. non recip. ab executione. Bald. ¶ An pronunciatio de exequendo dicatur executio? videtur quòd sic, s. verbalis. In cōtrariū quod nō, est arg. no. in l. fi. C. vbi, & apud quos. Nā ab executione non appellatur, à pronūciatione sic. no. in d. l. ab executione. C. quorum ap. nō reci. Sol. Dic quòd est executio. arg. no. in §. hęc autem actio. non tamē est mera executio: & ideo non potest ferri die feriato. Secus in mera executione. extra, de iudi. c. fi. in nouella, quæ executio tunc potest ferri, nisi sint diuinæ feriæ: quia tunc non posset ferri, nisi propter periculum fugę: vt no. C. de fer. l. fina. vide j. de appel. §. à pronunciatione. de exequendo. & j. eo. §. an opposita exceptio. Bal.

ADDE quod sñia, qua pronūciatur instrumentum exequendū, sit diffinitiua, tenet Ioan. cōsil. clxxiiij. sed Ang. cōsi. cxv. per plura tenet ipsam interlocutoriam. ¶ Sed an captura debitoris, dicitur executio? Rñ. potius est citatio, quàm executio. ff. de in ius vo. l. plerique. quod patet: quia potest præcedere sñiam & sequi. C. quomodo & quādo iudex. l. consentaneū. l. j. C. qui bo. cede. pos. sed executio debet sequi, non prępostere pręcedere id est, nimis proprie. ¶ Ex hoc sequitur quod nullo tēpore feriato, pōt quis capi pro ciuili facto, quod est citatio, & sic prohibita. l. j. ff. de fer. nisi data licentia capiēdi die iuridica, secūdū quosdā. & bene. sed de captura pignoris, dic vt no. ff. de euic. l. minor. in prin. Et dicitur esse potius remedium prætoris, quàm executio: & nō derogatur ei per aliud: vt no. in c. quām frequēter. §. fi. extra, vt lite non cōtest. vide s. eo. §. proxi. quia fallit propter periculum fugę. Bal. ¶ Citatio debet esse legitima, ad hoc vt sentētia valeat. Item debet nuncius retulisse ad hoc, vt iudici exactis constet de citatione. ¶ Nota tñ tres esse partes citationis, s. commissionem iudicis, citationem nuncij, & relationem. Et dicunt quidam quod de commissione & citatione, creditur nuncio publico & iurato. Alij dicunt credi de citatione & non de commissione. C. de exhi. re. l. fi. per Cy. Si autē nuncius dicit, ego citaui talem: & ipse dixit, ego nolo venire: an credatur nūcio quod ille sic dixerit? Videtur quod nō. ar. no. de sen. excō. venerabilibus. §. secus. de sen. excom. lib. vj. vide s. de citatiōe. §. an credatur. ¶ An possit quis capi personaliter, nō pręcedēte cōtumacia? Videtur quod sic. ff. de in ius vocā. l. plerique. cū l. seq. In cōtrariū facit, quia lex exigit contumaciam. C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. ff. ad l. Iul. pecu. l. cùm in eo. C. qui bo. cede. pos. l. j. ff. quæ in frau. credi. l. fi. in fi. Nā si res nō potest capi, nisi ex cōtumacia, C. de his, qui ad ecc. cōfu. l. pręsenti. §. sed si ad hoc. ergo non per sona. Bal. secundū decr. est interlocutoria: vt no. C. de his, qui ad eccle. cōfu. l. pręsenti. §. si hoc. in glo. ordi. & per Dyn. in l. si minor. de bo. autho. iudi. pos. & ideo ex eo non oritur actio in factum, sed officium iudicis: sed bene oritur actio in factum non ex decreto, sed ex illo edicto ne vis fiat ei contra turbantem. ff. eo. l. si quis iussum. & arg. ff. si quis ius dicen. nō ob. l. j. §. fi. cū si. Bal. ¶ Si tenuta datur in rem, quam possides, quæ est Titij: Titius pōt impedire processum, nō tamē cōtradicēdo cōsequi possessionem: quia recuperari tenutā cōceditur reo: sed Titius non est reus,

nec est tenuta accepta sibi secundũ Franc. Accur. impedit cõtrario secundũ decre. sed nõ recuperat tenutã: quia nec eam amisit. ff. de re iudic. l. à diuo Pio. §. si super. secũdùm Franc. Accur. Sed si possessor est passus missionem, destruit ex toto tenutã, & annullat eam: vt l. j. §. si quis ideo. ff. ne vis fiat ei. secundũ Iacob. Vide s̃. de secundo decreto. §. ij ¶ In vno & eodem libello non possum agere cõtra plures, nisi sint cõsortes eiusdem facti vel criminis: & p cõseques sint cõsortes eiusdẽ litis. Nã si nõ sunt consortes eiusdem litis, quilibet debet recipere libellum per se: nec debẽt variæ causæ permisceri, nec simul tractari. Si tñ reus tolerauit talem libellũ, & ius tolerat, & lata sñia executionem meretur. C. si plu. vna sen. l. j. C. si re. vel accu. mor. fuc. l. j. C. de accu. l. si quis homicidij. cũ si. secundùm Fr. Accur. vide econtra suprà de inciden. q. §. antepe. ¶ ¶ Non valet sententia lata tempore feriato, ob messes. Intelligo tamen quòd nunq̃ sunt feriæ messium, nisi sint inductæ à iudice vel statuto secundùm locorũ consuetudinem. ff. de fer. l. si pręsides. secundùm Francis. Accur. & ideo licet oliuæ sint in fructu, non tamen tempore quo colliguntur oliuę, sunt feriæ quia non sunt inductæ. Item si per statutũ sunt feriæ messium, toto tempore Iulij, & propter pluuias dilatatæ sunt messes ad sequentem mẽsem Augusti, non tamen erunt ferię de mense Augusti: quia feriæ pro illo mense inductæ non sunt, vnde tunc lata sententia tenet, & exequenda est. ¶ Procuratori petenti executionem sententiæ, opponitur exceptio procuratoria, quam obijciens vult probare per testes, quos non habet in promptu, an possit? Videtur ꝙ non. ar. ff. ad exhi. l. Iulianus. §. ibidem. ff. de iureiur. l. nam & postea. in prin. in glo. ordi. nam in notorio iuris vel facti non debet de apicibꝰ disputari: vt no. ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cùm me absente. Bald. ¶ An possit declarari sententia nulla sine libello? Dic quòd aut causa nullitatis est causa per se principaliter mota: & tunc exigitur libellus. Aut incidenter: & tunc non: quia ex eisdem actis iudicatur: vt no. C. quomodo & quãdo iud. l. si vt ꝓponis. quia in officio nobili, necessarius est libellus, non in officio mercenario. ff. de interro. act. in rubrica. Et nullitas vbi principaliter petitur iudicis officium imploratur nobile: vt not. in l. j. §. j. ff. quæ sen. sine app. re. & de condi. institu. l. qui sub conditione. §. fi. secũdùm Bar. & sic videtur intelligi, quod habes suprà e. §. in causa nullitatis. ¶ In causis, in quibus lis non contestatur, vt in executione sententiæ, & similibus, terminus datus succedit loco litis contestationis. C. de procura. l. nihil. per Cyn. & no. in c. j. de elect. lib. vj. & intelligunt quidam, ꝙ prima citatio habet vim contestationis litis: qa per eam inchoatur tale iudicium, & procedi dicitur: vt not. C. de temp. app. l. fi. §. illud. Sed illud non placet: cùm citatus possit opponere declinatorias exceptiones: sed pręclusa via in eis opponendis, tunc debet bene haberi lis pro contestata. C. vbi in rem ac. l. secunda. Bal. ¶ Si appellatur à sententia nulla, puta propter incertam quantitatem: iudex appellationis non solùm habet nullam declarare, sed etiam reformare & emendare vitium pronunciationis, condemnando reum in certa quantitate. C. de sen. quæ sine cer. quanti. l. fi. secundùm vnam lecturam. quod no. Caueat ergo sibi reus appellans à sententia nulla. vide suprà eo. §. an sententia nulla. Bal. Sententia, quæ potuit ferri ex causa rationabili, & lata est ex irrationabili, non iustificatur ex rationabili, propter vitium pronunciationis. ff. de excusa. tuto. l. qui testamẽto. nisi esset appellandum: quia tũc iudex appellationis posset emendare causam seu pronunciationis rationem. ff. quod cum eo. l. Titianus. & ibi per Gul. & Barto. vide infra titu. proxi. §. quid si iudex fuit motus. ¶ Instrumenta non possunt produci post sententiam, nisi in casibus, in quibus peremptoria exceptio potest opponi post sententiam. ff. de eden. l. argẽtarius. §. cùm autem. de iuris et facti ignoran. l. j. de fide instrumen. c. cùm dilectus. C. de sent. aduer. fisc. la. l. j. lib. x. & ibi vide Bal. & illud est verum de instrumentis contrarijs sententiæ: secus de instrumentis compassibilibus. ff. de compen. l. si cum militi. §. j. Bald. ¶ Sententia super expensis lata, valet sine taxatione. nam sicut admittitur incerta petitio expensarum ita admittitur incerta sententia. C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. & ibi not. in gloss. ordi. Facit quod no. extra, de sen. quæ sine cer. quantita. l. j. vbi probatur dicta ęquiparatio libelli ad sententiam, secundùm Barto.

¶ Iudex potest reseruare sibi taxationem expensarũ: sed quare non condemnationem earum? Respondeo, quia statim cùm condemnat, expensæ quæ veniebant officio iudicis, veniunt iure actionis. ff. de dam. infect. l. si finita. §. postea. Sed si non condemnat, tunc officium mercenarium extinguitur finito iudicio: vt l. terminato. secundùm Cyn. & Barto. sed gloss. in eadem l. terminato. innuit quòd possit reseruari condemnatio. & tex. ibi innuit quòd possit reseruari petitio. Ad idem ff. famil. ercisc. l. idẽ Labeo. §. j. in gloss. parua. qđ no. ff. de verb. obl. l. Titium. & Cy. C. de institu. & substitu. l. si quis hæredem. Sed prima opinio verior est, nisi eadẽ die condemnet. ff. de re iudic. l. Paulus. Bal.

¶ Sed an reseruans sibi declarationẽ, videatur etiam reseruare successori suo? Dic quòd sic: quia officio, non personæ fit reseruatio. ff. de iudi. l. cũ proponebatur. & sic non obstat. arg. contra. ff. de verbo. oblig. l. qui Romæ. §. Augerius. secundùm Barto. Sed in diffinitiua super re principali, non potest quis sibi reseruare declarationem incertæ sententiæ. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. Bal.

¶ Sed an succumbens in exceptione vel replicatione, debeat statim condemnari in expensis illius capituli, an verò debeat reseruari in diffinitiua? Dic ꝙ statim: quia qui talẽ exceptionẽ vel replicationem obijcit ꝓcessum causæ retardat: & ideo debet condemnari in dãnis & expensis, ratione retardati processus. C. de fruc. & lit. expẽ. l. pe. secundùm Bar. quam tamen condemnationem, si tũc iudex omittit, poterit iudex vsq; ad diffinitiuam supplere, de appel. c. sæpe. per Inn. ¶ Sed an refectio expensarũ in criminali veniat quando accusator desistit, dicit l. venire. C. qui accu. non pos. Bal. ¶ Sed quid si ad diffinitiuam peruenitur? videtur quòd nõ debeat fieri condemnatio expensarum in criminali, quanq̃ in ciuili fiat C. de fruc. & li. expen. l. fi. vbi litera loquitur aduersatiuè, in ciuili & criminali circa expensas. Et idem no. Accur. in prooemio Insti. Sed in contrarium videtur casus in l. fin. C. de fruc. & li. expen. Nam si ibi per priuilegium non veniunt: ergo per ius cõe veniũt, tã in ciuili quàm si ibi criminali, vt ibi apertè dicitur, secundùm Bar. Et hoc tenent Canonistæ extra de poen. cap. calumniam. Nam damna & interesse, etiam in criminali incidenter veniunt: vt no. extra, de accusa. cap. cùm oportet. per Inn. Bal. ¶ Sed quid si instantia est perempta, an ex die secundæ instantiæ veniũt fructus & expensę? Dic in expensis, ꝙ veniunt ex die secundę: sed in fructibus dic ꝙ aut instantia perijt tempore, aut renunciatione. si renunciatione, habetur pro non mota. C. de præscriptio. long. temp. l. j. secundùm vnam expositionem de iure fisci. l. si fiscus. Si autem tempore, tunc dicit quòd officium illud mercenariũ primò ortum, extinctum est, nec denuo oritur: & ideo tempus secundæ litis inspicitur. C. de fruct. & lit. expẽ. l. ij. in gl. & facit l. terminato. in ratione sui. Non obstat C. de pręscript. xxx. an. l. fi. vbi durat effectus primæ instantiæ: quia illud verum ad conseruandam actionem, non ad augendam confirmationem. Sed doct. dicũt contra: quia mala fides perpetuò durat, quandiu purgetur. argum. ff. de vsur. l. mora. Sed ista ratio est satis debilis. nam non sufficit simpliciter mala fides in percipiendis, sed requiritur lit. conte. dic vt ibi per doct. Bal.

¶ Quidam nobilis habuit aduocatum gratis, postea ipse nobilis vincens vult ꝙ aduersarius reficiat sibi salarium: an aduersarius teneatur? Et videtur ꝙ non. C. de fruct. & lit. expen. l. fi. secundùm secudam lec. quod no. Bal. ¶ An condemnatus, qui dicit se postea soluisse, possit probare solutionem per testes? Videtur ꝙ non: quia sententia requirit scripturã: ergo &c. C. de test. l. testium. sed ibi in debito conuentionali: secus videtur in iudiciali. C. de re iudi. l. j. ff. de condictione sine causa. §. si fullo.

¶ Quid in inuẽtario tutori? Dicit Richar. de Salic. ꝙ non poterit probari solutio, nec pactum, nisi per scripturam. Sed si dicas ꝙ sit obligatio legalis, contrarium esset dicendũ. Bal. ¶ Sententia lata extra metam iurisdictionis, est in totum nulla. C. quando prouo. non est ne. l. cum certa ratione. Sed si fertur supra metam debiti, vtile per inutile non vitiatur: vt no. C. de re iudi. l. ij. & ideo illa clausula, saluo quod si esset vltra formam, reducimus ad formam, &c. non videtur valere: quia licet sit vnum capitulum: tamen diuidi potest. Doc. dicũt cõtrarium: quia indiuisibilis est sententia. ff. famil. erc. l. in hoc iudicio. sed ibi erat defectus modi & rei: quia non erat iudex functus officio suo. ff. de arbi. l. quid tamen. hic verò erat excessus. & plus continet minus. Et videtur casus ff. de arbi. l. diem proferre. §. si plures. Sed alia ratione non videtur valere dicta clausula: quia est incerta & conditionalis: sed respectiuè certificatur per acta. C. de sen. l. cùm iudex. Sed tertia ratio quare non valet, est quia continet repugnãtiã. ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. & hoc sentit glo. C. cõmi. vel episto. l. iij. Secus in adiuncto cõpassibili. ff. famil. ercis. l. item Labeo. §. j. Bal. Vide j. de app. §. ex forma. Bal. ¶ Pone quod post sentẽtiam opponitur exceptio permissa opponi, iudex statuit terminum ad probandum: testes nõ deposuerunt intra terminũ: quæritur an sufficiat intra terminum iurasse. Videt̃ ꝙ sic. Nam & sine articulis potuerunt testes examinari super exceptionibus. Item depositio retrò trahitur: vt no. in cap. j. de offic. deleg. in cle. Sol. sufficit, si vult eos examinari super exceptionibus. Sed si vult producere articulos, videt̃ ꝙ nõ possit. ff. de iureiur. l. admonendi. in verbo, quibus solis. Sed contradico: quia articuli sunt declaratio exceptionis: & ideo etiam postea produci possent. ar. ff. de testa. l. hęredes palam. §. j. & hoc in termino iudiciali: secus videtur in legali. extra, de exce. cap. pia. li. vj. Nam terminus iudicialis potest prorogari: sed terminus legalis non: vt no. in aut̃. de exhi. re. §. suspecto. Si tamen pars producẽs facit quicquid potuit faciendo grauari & pignorari testes, hoc ei sufficit, etiã si nõ iurasset intra terminum: & potest iurare postea, & finguntur recepti intra terminũ. ar. C. de inoffi. testa. l. cum, qui. & l. contra maiores. & valet absq; alia dilatione, secundũ Fr. Acc. in quodam suo libello. Allegat ad hoc C. de testi. l. si qñ. in fi. Tutius est tamen, si noua dilatio petatur. Bal. Vide Bar. ff. de dam. infec. l. dãni. §. Sabini. ¶ Sufficit in sententia dicere, condemno. Itẽ sufficit dicere, iure petis, iure querelaris, &c. C. de fruct. & li. expẽ. l. terminato. Bal. ¶ Nõ debet incipi ab executione. C. de exhi. re. in iudi. l. nimis propere. ff. de re iudica. l. si cum nulla. C. de pact. l. si pacto quo poenam. & ideo nõ procedit libellus, peto debitorem meũ cogi ad soluendum mihi: nisi petam eum condemnari: quia petitur executio sine sententia secundùm Bartol. Sed tu dic quòd petendo consequens, videtur petere antecedens: vt lege, & si non cognitio. C. si contra ius vel vtili publi. & argumen. C. de fideicommis. l. quamuis simpliciter. & ff. de acquirenda hæredita. l. illud. Præterea nomine compulsionis, etiam pronunciatio intelligitur. ff. de ven. inspici. l. j. §. ex hac. Nam omnis libellus est tolerandus, si possibile est: vt dicit Innocen. extra. de

iudi.c. examinata. Suppletur ergo libellus circa concluſionem. Item circa mediũ ſiue narrationẽ.l.omnes.§.Lucius.ff. quæ in frau.cred. Et facit quod no.j.q.iiij.quia præſulatus.in gl.ord.Bal.Vide Bar.in.l.moribus.§.j.ff.de vul.& pup.¶ Cõtra fugitiuum incipitur ab executione.l.ait prætor.§.ſi debitor eſt.ff.de his,quæ in frau.cre.Item ex pacto.de pig.ac.l.iij. Item in nunciatione noui operis,incipitur à præcepto.ff. de no.ope.nũ.l.de pupillo.§.meminiſſe.Item contra fideiuſſores iudicatum ſolui:quia iſte accidit executiõi,& ei ſe ſubmittit. Nam licet ſentẽtia non ſit lata contra eũ,tamẽ patitur executionem.ff.de vſur.rei iudi.l.fi.in fi.& dic vt ibi no.& vna lex ponit ſingularem rõnem,quæ talis eſt:quia contractus factus apud acta,æquiparatur cõfeſsioni in iudicio factę,& mandat executioni tanꝗ cõfeſsio iudicialis.Ita dicit tex.ff.de pac.l.ta le pactum.§.qui prouocauit.& eſt noua ratio. Ad idem facit C.de teſta.l.omniũ.vbi dicitur ꝙ teſtm̃ factũ coram principe vel apud acta alterius iudicis,habet vim teſtamẽti publici & inſinuati:quia fit de actis:ſiue fiat apud acta,ſiue ante factum redigatur in actis.& no.& hoc verũ in eo fideiuſſore iud.ſolui,qui fideiubet apud acta,contra quem proceditur ex actis: & ſic ex liquido & notorio venit iudici,vt iudici.Si autem in cõtractu ego fideiubeo pro Titio,& promitto ꝓ eo iudicatũ ſoluere:iſta fideiuſsio non eſt iudicialis,nec eſt notoria iudici vt iudici:& ideo Titio condemnato,non fiet in me executio, ſed ex ſtipulatu cõueniendus ſum,quia magis ſum fideiuſſor cõtractus,quã iudicij.ff.de iureiur.l.duobus.§.qui iurauit.Et ſi diceres contrarium:tũc adiecta promiſsione in tali clauſula prædicta,de iud.Sol.ſemper eſſet executio parata in fideiuſſorem,tã realis,ꝗ perſonalis reo condemnato,& eſſet noua & bona cautela:tamen caue ne facias põni,quia inuſitata generant ſuſpicionẽ falſitatis in inſtrumẽtis.& no.in l.vim.ff.de cõdi.inſti.Bal.¶ Porrò in fideiuſſorẽ de iudicio ſiſti,nõ fit executio condẽnationis.ff.de fideiuſ.l.Græcè.§.& poſt lit.Sed bene fit executio in hoc ꝙ ſiſtat.ff.de in ius voc.eum, pro quo. ſed vſꝗ ad finem, non poſt,quod eſt notabile.& vide quod no.ff.de verb.oblig.l.continuus.§.quis.per Dyn.Item in ſequeſtris,& in habitationibus proceditur interdum extra ordinationem.ff.de leg.commiſ.l.fin. & de offi.procur.cæ.l.fin. Bal.Vide ſ.eo.§.ſententia lata in capitalibus. ¶ Qualiter fideiuſſor acceptus in cauſa iudicati,patitur paratam executionem.& ſecus in promiſsione rei principalis & hypothecaria data hypotheca,no.C.de execu.rei iudi.l.ij.ff.de mino.l.minor xxv.ann.cui fideicom.Bald.Nam natura illius acceſſorij eſt natura illius ſatiſdationis,ne lites ex litibus oriantur.vt l. terminato.C.de fruc.& lit.expen.Item nota quòd vbi inordinatè proceditur,non valet tenuta.vt d.l.j.& iij.in c.poſtulaſti.de conceſ.preben.per Innoc.Et filiofamilias bonis confiſcatis,non patitur pater executionem:imò occupat peculiũ filij,tanquam mortui.C. de bo.proſcri.l. ſi filius. Nec obſtat quod not.ff. de noxa. & ſi condemnatus. quia ibi ſententia fuit ciuiliter lata.vnde pater tenetur ex quaſi contractu.ſecus in criminali,& maximè in ſententia confiſcationis,ex qua nulla oritur obligatio:vt no.Barto.ff.de dam. infe.l. ſi finita.§. ſi qua.& facit C.qui bon.ced.poſ.l.pe.& l.ij.§.ſi filius.ff. quod quiſꝗ iur.nec tenetur pater aliquid fiſco aſsignare:vt l.ſi qua pœna.ff.de his,qui ſunt ſui vel ali.iur.per Gul.& Cy.¶ Si verò pater tenetur ſoluere pro maleficio filij,ex forma ſtatuti: tunc aut filius eſt conuictus:& tenetur pater. Aut confeſſus: & ſimiliter tenetur,niſi pater probet contrariũ.ad quod probandũ debet admitti,pro ſuo intereſſe,vt no.l.ij.ff.ſi ex noxa. cauſa agat. Aut filius eſt contumax:& non tenet pater:quia cõtumacia nõ facit ius,niſi cõtra cõtumacem.ff.de inof.teſt.l. qui repudiantis.§.fi.& ſi ſtatutum nõ facit mentionem maleficij,ſed cõdemnationis,& condemnationẽ ſolui iubet:tunc pater quaſi fideiuſſor iudi.ſol.tenetur etiam de cõtumacia filij.argumen.ff.de verb.oblig.l.cùm filius.& ibi Bart.& l.ij.ff. ad mu.cum ſi.Bal.Vide ff.de dam.infec.l.ſi finita.§.ſi qua.per Bar.¶ An bona dotalia poſsint capi ꝓ debito?quod poſſunt, ponitur de bo.dã.l.quinꝗ legibus.¶ Quid de parafernalibus vide.C.ne vxor pro ma.l.ij.Bar.¶ An qui habet tempus quadrimeſtre,patiatur primum & ſecundum decretum immediatè.Glo.innuit quòd ſic.ſecus ſi ex interlocutoria,id eſt,ante ſententiam ſit veniendum ad ſecundum decretum:cum ibi nulla dilatio præceſſerit:vt nota.in l.fina.C.de execu.rei iudi. Tu dic ſemper aliquod ſpatium dandum.eodem titu.l. ordo. in ver.diu quod eſt arbitrarium.& iudex dabit minus tempus ei,qui habuit illam dilationem,quam non habenti.Facit quod not.ff.de conſtitu.pecu.l. promiſſor.per G.Et in hoc ſeruabitur natura illius loci;vt no.in l.fin.C.de iure do.Secundum decretum non poteſt interponi,niſi præcedentibus bãnimentis,ſi quis eſt,qui velit illam rem emere,&c.vt dicta l. ordo.Et illud eſt verum vbi deſideratur excuſsio,an ſ,reperiatur emptor:ſecus in cauſa noxali.de dam.infect.no.in l.iubere cauere.ff.de iuriſdic.omni.iudi.& ſi res non extat, poteſt fieri executio in æſtimatione:licet ad hoc non ſit principaliter actum.C.de executio.rei iudic.l.ſi longius.ſecundum Bart.¶ An interlocutoria requirat peremptorium?Dic quòd aut eſt interlocutoria irreparabilis à diffinitiua:& tunc exigitur peremptorium:quia ſortitur naturam diffinitiuæ. Aut poteſt reparari per diffinitiuam vel per appellationem à diffinitiua:& tunc ſufficit vna citatio,ſecundùm Guid.de ſuza.Facit C. quomodo & quando iud.l. conſentaneum. & vide ibi Barto.& eſt tex.in l.præſenti.§.ſanè.C.de his qui ad eccle.cõfu.Quod requiratur peremptorium in interlocutoria,quæ parat præiudicium in principali,vel in proprietate,vel in poſſeſſione:no.C.de appel.l.j.ſi quis prouocatus.vide.ſ.§.ſed an valet pręceptum.B.¶ An oppoſita exceptione contra executionem ſententiæ,iudex poſsit exequi ſine alia pronunciatione de exequendo?Dic quòd ſic.& eſt vtilis cautela:quia ſi pronunciaret exequendum,appellaretur ab iſta pronunciatione: ſed ſi exequitur,non poteſt appellari,niſi excedatur modus: vt nota.in l.ab executore.Iudex ergo mittet in poſſeſſionẽ, & dabit licentiam capiendi non obſtantibus exceptionibus: non autem pronunciabit exequendum, ſed exequi mandabit,& exequitur:non autem appellabitur ab executore.Sed certè etiam ipſa pronunciatio,eſt pars executionis: & ideo nec ab ea appellatur,niſi excedatur modus primæ ſententiæ. argu.nota.ff.quod met.cau.l.ſi cum exceptione.§.in hac.ſecũdùm Franc.Accur.in quodam libello. Vel dic ꝙ ſi fuerit aliquid probabile obiectum executioni: tunc poſsit appellari tanquã à grauamine cauſa ſpecificata alias non.Bald.Vide ſ. eo.§.vbicunꝗ.& §.an pronunciatio de exequendo.& j.ti.ij. §.nõ eſt neceſſe.¶ Dicit ſtatutum ꝙ homicida condemnetur in mille:& ſi fuerit contumax,condemnetur in quarto pluri. Alio ſtatuto cauetur ꝙ ſi homicida non ſoluit pœnam homicidij intra decẽ dies,decapitetur:modò homicida ſoluit mille, ſed non quartum plus,an decapitabitur?Et videtur ꝙ ſic.nã totum debet ex cõtumacia,& eſt debitũ in forma ex cõtumacia:ergo non debet diuerſo nomine vel iure cenſeri.arg.ff.de pac.dota.l.inter.§.cũ inter.In cõtrariũ videt:qa pœna homicidij eſt ſignata & taxata in mille.& de iſta originali pœna debet intelligi:vt ff.de peti.hær.l.itẽ veniũt.§.cũ pędiximus. & ff.ſi cer.pe.l.certi condictio.in prin.Nã plus eſt pœna ſoli⁹ cõtumaciæ:quia pœna non oritur tp̃e delicti,ſed tẽpore cõtumaciæ.ff.de in lit.iur.l.j.& hęc vera:quia iſta pœna nõ recipit aliã pœnã.arg.C.de vſur.rei iudi.l.fi.& no.ff.de peti.hæ.l.hæred.furioſo.Bal.¶ Sentẽtia lata per vnũ iudicẽ,mittitur executioni per aliũ,qui habeat iuriſdictionẽ in perſonis.ff.de iudi.l.argentariũ.§.nomine.Facit quod no.ff.de poſtu.l.ex ea. Sed ſi nõ habet iuriſdictionẽ in perſonã,ſed in rebus:tũc nõ poteſt facere executionem,niſi requiſitus per literas primi iudicis.ff.de bonis authoritate iud. poſsi. cùm vnus.§. is qui.ff. de iuriſd.omn.iudic.l.cùm quædam puella.& ibi per Cyn.in lect.¶ Dicit ſtatutum ꝙ ſi cõdẽnatus pro vulnere non ſoluat condemnationem intra decem dies, quòd ei amputetur manus. Modò quæritur quãdo incipit iſtud decendiũ? Et videtur ꝙ poſt x.dies:quia tũc dicitur cõdemnatus propriè.ff.de pig.l.ſi fundus.§.ſi plures.¶ In contrarium videtur ꝙ ſtatim lata ſententia:& ſic fiat computatio de momento ad momentum.argu.ff.de minoribus.l.iij.§.minor.Sol. Dies ſententiæ non computatur,ſed à die ſententiæ currit,ſi non eſt appellatum.Si autem eſt appellatum.tunc à die confirmationis ſentẽtiæ,niſi dolo vel lata culpa eſſet appellatum:quia tunc appellatio ei non prodeſt.C.de vſu.rei iud.l.ij.Sed contra hoc opponitur.Nam ex iſta ſententia ante decẽ dies non orit actio: ergo nec antè currit terminus ſoluendi.argu.ff.de iure do.l.tali.So.Imò ſtatim oritur actio reuocabiliter tamen,ſi appellatur.ꝙ ſic probo.appellatio reſcindit pronunciatum.ff.ad Turpil.l.j.& fina.tunc dices ꝙ aut reſcindit factum:& hoc eſt impoſsibile.l.in libello.§.in facto. Aut ius:& ſic ortum erat,ſecundùm Iaco.de Rauen.nam non poſſet rumpi,niſi eſſet natum.ff.de in integrum reſtitu.l.nam & ſi ſub conditione.§. rumpendo.& de verbo.obli.l.decẽ vide quod no.C.de teſti. l.præpoſteri.vide j.eo.§.no.ꝙ in ciuili.¶ Titius fideiuſsit iudicatum ſolui pro Seyo accuſato.nam in criminali ſuo nomine conuentus ſatiſdat iudicatum ſolui:ſecus in ciuili.Nam in criminali,niſi ſatiſdet,debet detineri in carcere publico vel in palatio.de cuſto.reo.l.j.& l.ſi quis reũ.niſi ſit mulier,quæ nõ debet detineri in carcere ꝓpter inopiã fideiuſſoris:qđ no.C. de cu.reo.auth.nouo iure.Pone ergo ꝙ fideiuſſor eſt coact⁹

statim soluere: quia in criminali nō datur tempus quadrime-
stre: sed in ciuili sic. Quæro ergo an fideiussor statim exigat
reum: Nam inter eos ciuilis obligatio versatur, non crimina-
lis. Dic ꝙ statim iudex maleficiorū poterit hęc facere. ar. C.
de sen. l. cū eorū. C. vbi cau. fis. l. cùm vēdi. & ibi per Iac. & C.
de vsur. rei iud. l. fi. in fi. & ibi plenè p Bal. ¶ Natura copulæ
est, diuidere obligationē cōdemnationis vel contractus, in vi
riles. C. si plu. vna sent. l. j. nec attēdimus naturā primæ causę,
sed naturam verborū causæ secūdæ snīæ, vt ibi no. & l. j. de cō
di. & demon. §. cū fundus. ff. ¶ Banna etiā, quæ fiunt ex parte
Potestatis, fiūt magis ad terrorē, ꝙ ad valorē. C. cōmi. vel epi.
l. programa. & vide j. ti. proxi. §. bannum generale. ¶ Subscri-
ptiones etiam iudicū, non habent vim sententiarū. ea. l. pe. ta-
men hoc vide ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. j. per Gul.
¶ Conflictus nō dicitur solū in libellis, sed etiā in iudicijs. C.
cōmi. vel epi. l. fi. Bal. ¶ Ceruicosa & capitosa præcepta iudicū
inania sunt: & vim sententiæ interlocutoriæ nō merent. C. cō
mi. vel epi. in rubro & nigro. & j. de re iu. præceptum. ¶ Pro
peccato vnius hominis, non debet cōtrata vel vniuersitas con
dēnari vel puniri: vt no. in auc. vt nulli iudi. §. quoniā. co. ij. in
gl. ord. siue ille sit certus, siue incertus. Bal. Quid si libellus est
iuri contrarius & ineptus, sententia est nulla: vt patet extra
de emp. & ven. c. cùm dilecti. sed vbi est præter legē, nō cōtra:
tūc valet secūdū Bar. ergo cōtestatio litis super libello inepto
valet. Nā & sine libello sup simplici vera narratiōe, valeret lit.
contestatio, secūdū quosdā: quia tenēt ꝙ oblatio libelli possit
omitti & remitti de cōsensu partiū. vide s. de off. iu. §. si iudex.
¶ Snīa lata super accusatiōe nō cōtinente locū & tēpus, valet:
nec pōt cōdēnatus eā dicere nullā: quia lex dicit quod debuit
petere se aboleri ante sententiā propter libellū informiter por-
rectū. ff. de accu. l. libellorū. §. ꝙ si libelli. Ita no. Gandi. in suo
opere in titu. qualiter fiat ipsa accusatio: & sic propter defe-
ctum solēnitatis loci & tēporis nō vitiatur sententia. quod est
notatu dignū. Sed videtur ꝙ sit nulla, quia libellus est inept⁹
& inutilis. ff. de adul. l. accusaturus. Respō. ꝙ hæc exceptio nō
pōt opponi post diffinitiuā: sed ante debet opponi. Simile. C.
de adul. l. quāuis indubitati. ¶ Præterea sup hoc etiā no. quòd
procedit libellus per circūstantias nō declaratas. ff. de pœn. l. si
præses. Sed ibi loquitur de circunstantijs, i. de qualitatibus,
non autem de solennitatibus: & sic non facit ad quæstionem
nostram. G. Nam aditio qualitatis, non est de substantia libel
li: sed adiectio solennitatū sic. Sed contra Gandinum facit ff.
de interro. actio. l. si filius. la ij. ff. ne quis eū. l. j. §. Ofilius. ff. de
iureiu. l. si patronus libertū. & quod ibi Dy. contra gl. vide s.
de accusa. §. sed quid si statutum. & j. de libel. concep. §. exce
ptio inepti libelli. ¶ Iudex formauit inquisitionem, superue-
nit accusator: tandē condemnauit ex inquisitione. modo quę
ritur an ista sententia sit nulla, vel annullanda per appellationē,
necne? Et videtur ꝙ sit nulla: quia accusatio rescindit inquisi
tionē: & remediū ordinariū tollit extraordinarium. Solu. Di-
co quòd nō tollit ipso iure: sed oportet ꝙ pnūcietur nō esse
procedendum ab exceptione obiecta per reum. ff. ad Velleia.
l. ij. in fin. ¶ Sed an poterit appellari ex eo ꝙ reus sit grauatus
ob hoc ipsum. Quæstio stat in hoc, an inquisitus debuerit si-
lere vel non: & si iudex habet suspectam cōclusionem accusa-
toris: non debet silere. ar. C. de aboli. l. ij. ¶ Idē si fiscus ex hoc
patitur præiudicium, vt quia inquisitio est probata. Nā si accu
sator vult paratam probationē, non ad initium nouæ proba-
tionis redigere: iudex nō debet hoc pati. Sed si bona fide aga
tur, sic. arg. ff. de iureiu. l. eum, qui. §. in popularibus. Et ad illud
arg. de ordinario & extraordinario, responde ꝙ vbi extraordi
narium tendit ad coadiuuandum ordinarium, & ad eundem
finem, non cessat vnum propter aliud, vt no. ff. de rei vend. l.
j. §. per hanc. & hoc quantū ad ordinē: sed quantum ad proces
sum debet procedi super vno. Vnde iudex debet hic eligere
alteram viam: nisi quatenus plus esset in accusatione, quam in
inquisitione: quia tunc posset simul prosequi vtrunq;. arg. ff.
de ac. & obl. l. qui seruū. Practicam serua: ꝙ si plenior sit accu
satio, super alia tantū procedatur & pronūciabitur nō esse p
cedendum super inquisitione. Acta tamē publica valent in se
quenti iudicio, s. si fuerit receptus super crimine: secus si sup
fama: vt j. eod. §. pe. & vide j. de inquisi. §. ex probationibus.
argu. C. de re iudi. l. gesta. sed attestationes non publicatæ in
inquisitione receptæ, non valent in accusatione. Item nouæ
dilationes dantur, quia est noua instantia. Et hoc coram eodē
iudice. nam coram diuersis, melior est conditio præuenientis.
Vide j. de inquisi. §. quidam. & §. pe. & j. eo. §. ex probationi-
bus. ¶ Et an absolutus per inquisitionem possit accusari: dic
ꝙ sic ab eo, qui prosequitur suam vel suorum iniuriam, si do-
cet ignorantiam vel collusionem: aliàs non nec iudex debet
prosequi suorum iniuriam: quia in causa suorum non posset
iudicare: vt nota. ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. Et in pri-
uatis criminibus non habet locū inquisitio de iure cōmuni:
quia iudex non repræsentat personā priuatā offensam, sed pu
blicā: & illud ius est priuatum, nō publicū: ideo à persona pu-
blica nō potest exerceri. De hoc not. Gan. ad practicā in suo
opere in ti. qui possunt accusare. & ibi videas. Bal. ¶ Ad mor
tem nemo potest ex indicijs condemnari nec sententia mor-
tis ferri ex indubitatis indicijs, secundū quosdā: vt no. Gan. in
ti. de præsum. i fi. Aliter sentit Dy. in l. ij. ff. de execu. tut. Istud
tamen certū est, ꝙ tortura fieri potest etiā ex vno indicio in-
dubitato, vel multū verisimili vt no. G. in tit. ex quo tempo-
re possit fama incipere, & locus à cōmuniter accidētibus in-
ducit indicium indubitatum: vt si volo probare aliquam esse
meretricem, eo ꝙ passim admittebat iuuenes ad se. C. de pro-
ba. l. neq;. per Gul. & Ia. Vide Bart. in l. fi. C. de proba. & j. eo.
§. sententia condemnatoria non potest. versi. in causis. & j. eo.
tit. proxi. §. confessio in tormentis. ¶ Titius fuit confessus se
occidisse quēdam hominem, cuius nomē ignoratur, & ipsum
proiecisse in mare: vnde corpus apparere non potest. ¶ Quæ-
ritur an ex hoc Titius debeat condemnari? Et videtur quòd
non: nam liquere debet de corpore interfecto. aliàs non pōt
præsumi factum ab aliquo, si ipsum factum in se est incertum.
ff. ad Sylla. l. j. §. ibidem. Item ista cōfessio est multùm vaga &
incerta, & in genere: ergo non valet. ff. de confes. l. certum So.
Si non apparet aliquo modo de mortuo, non debet ferri con
demnatio. Sed si per famā probaretur mors, licet corpus inspi-
ci non posset, vel quia in sepulcro resolutum, vel in flumē pro
iectum: tūc stabitur confessioni. arg. ad hoc, quia mors potest
probari per famam. C. solu. matri. l. si quidem. & vide Gan. in
titu. qui ad præsumpt. famæ. & in titu. de præsumptio. Bald.
¶ Exceptio banni est exceptio rei iudicatæ, si bannitus po-
test impunè offendi: & ideo impedit processus, secūdū Gād.
in tit. vtrū procurator in maleficijs. in vlti. col. De hoc dic vt
no. C. de accu. l. reos. per Cy. ¶ Pendente tempore appellandi,
bannitus potest impunè offendi: & non impeditur processus
secundùm Gan. in titu. de bannitis pro maleficio. quod est fal
sum: quia interim non debet aliquid innouari. & facit quod
no. ff. de accu. l. ex iudiciorū. p gl. & Dy. Nam si interim mori
tur, expirat sententia ac si esset appellatum. vnde sentētia nō
pōt patrocinari occisori. vide s. eo. §. sententia quæ non valet.
¶ Sentētia lata ex vno statuto, potest suppleri mediāte proces
su nouo ex alio statuto ratione qualitatis: vt no. in quæstioni-
bus statutis per Gan. & in l. senatus. de accusa. per Bart. Et ita
cōsuluit collegiū Perusinū Assisij cōtra scholares: ex quo cō-
silio hæc ciuitas perdit Assisium. Sed Iac. But. consuluit con-
trarium. Sententia lata ex inquisitione formata per Potesta-
tem Perusinum de delicto cōmisso per subditum extra terri-
torium, quæritur an valeat? Et videtur ꝙ nō: quia in hoc non
est iudex cōpetens: vt no. Gan. in fi. sui operis, secundū Odof.
Sed Cy. disputauit contrariū: quia non pceditur ratione for-
titi fori, occasione delicti tantùm: sed quia subditus. arg. ff. de
decre. ab ord. fa. l. fi. maximè si inquisitio fiat in casu permisso
iure communi. Idem tamen si à iure municipali: quia inspicit
statutum iudicis, in modo procedendi: quia modus proceden
di est ad ordinem iudicij: non ad decisionem litis secūdū Bar.
& alios in l. cūctos populos. C. de sum tri. Sed contra hoc est:
quia posse inquirere, est ad diffinitiuam causæ inquisitionis:
sic habere vel non habere actionem vel officiū iudicis princi-
pale. & Io. And. in addi. Spec. tenet ꝙ non procedat inquisitio
via statuti. no. Bal. ¶ Sentētia aliquādo fertur per legē: & tūc
non desiderat causæ cognitionē, sed verā existētiam termino-
rum: vt no. ff. de capi. di. l. amissione. §. qui deficiunt. Nam lex
certa est. ff. de condi. ob cau. l. si pecunia. §. si seruum. iudex tñ
non debet exequi, nisi causa liquidata. ff. de iure fis. l. eius, qui
delatorem. & in legibus & statutis vltima sentētia valet: quia
pōt statutū reuocari: nisi statutū transiuerit in cōtractū. Nam
tūc distinguitur aut cōtractus respicit publicā vtilitatē: & po
test reuocari per statuentes. Aut priuatam: & tūc nō. Aut mi
stam & publicam & priuatā, vt in medico & doctore cōdu-
cto: & tunc ex causa superuenienti potest reuocari: sed absq;
causa, nō. ff. de decre. ab or. fa. l. quod semel. per G. & Bar. & in
quæstio. sta. per Gād. ¶ Si verò trāsiuerit in sentētiā diffiniti-
uam iudicis: tunc reuocari non potest. C. sent. rescin. non pos.
l. finali. vide quod no. C. de testa. auc. hoc inter liberos. ¶ Sen-
tentia condemnatoria in criminali, non potest ferri, eo quòd
reus nolit se repræsentare ad tormēta suscipienda. ff. de quæ-
stionibus. l. pen. Sed tamē debet mulctari ipse. & fideiussores
sui, & pro motu iudicis cōdemnari de contumacia, non de cri
mine. ff. de custo. reo. l. si quis reum. Nā in criminali ex cōtu-
macia

macia,nemo habetur pro confeſſo.l.j.ff.de requi.re.Bald. & hoc de iure cõmuni.Sed in Italia per ſtatuta literarũ,cõmuniter aliter prouidetur.quę ſtatuta valent:vt l.omnes populi.per Bal. ¶Sentẽtia cõdemnatoria,non poteſt ferri ex ſola fama,nec in ciuili,nec in criminali:ſed ex fama & vno teſte de veritate poteſt ferri in ciuili:ſed nõ in criminali,pręſertim vbi de hominis ſalute certatur:quia fama in criminali nõ eſt ſpecies probationis. Nam & fama inducit ſuſpicionẽ, ſed ſuſpicio nõ probat in criminali. ff. de poenis.l.abſentem. Et hoc tenẽt practici, apud quos ratio experimẽto cõfirmatur: vt tenet Gãd.in titu.qui ad probat. famæ. & Frã. Accur. Et interdũ fama veritati probatæ cõſentit:& tunc confirmat, & præualere facit cõtrariæ probationi: vt ff. de teſt.l.iij.§. idem diuus.ff.de quæſtio. l.minor. §. tormẽta.Interdum certũ eſt, ꝙ diſſentit veritati: & tunc falſa fama nil operatur: niſi quia interdum errantem excuſat. ff.de adul.l. miles. §.pe. ff. de acquir. hære.l.cùm quidã. §.quod dicitur.Nã fama eſt potius cõiectura,quàm probatio: & in rebus certis nõ eſt cõiecturæ locus. ff. de verbo.obli.l. continuus. §. cùm ita. Interdum dubitatur an fama cum veritate concordet vel diſcordet: & tũc pro fama, quæ eſt apud bonos & graues præſumitur:tamẽ illa eſt p̃ſumptio hominis, & nõ legis:& ideo nõ eſt ſpecies probationis:ſed dat exordiũ & materiam inueſtigãdi & inquirẽdi veritatẽ.C.de offi.rec.prouin.l.iuſtiſsimos.& ſic eſt efficax ad ordinationẽ iudicij:nõ ad deciſionẽ in cauſis criminalibus. Fama,quæ etiam alijs coniecturis iuuatur,valet ad tormenta in criminalibus grauibus. ¶Quidã tenẽt ꝙ etiã fama nõ faciat ſemiplenã probationem:& ideo nõ probet cum vno teſte de veritate:qa ſunt duæ ſpecies diſſimiles,quæ nõ faciũt vnã ſpeciẽ profectã,ſecũdùm Oldr.& Bar.in l.ij.§. ætas.ff.de excu.tut.Dy.& Accur.cõtra tenẽt:quia nõ agiť de inducendo de nouo,ſed de probãdo.& no.Bart.vide j.de noto.cri.§.itẽ fama. & s̃.eo. §.ad mortẽ. ¶Illud nota ꝙ teſtis,q ſuper articulo de veritate dixit ſe nihil ſcire:intelligitur dixiſſe,ſ.de veritate,de qua erat interrogatus.ar.ff.de inter.ac.l.ſi defenſor.§.j.& nõ de credulitate,i.fama, de qua nõ fiebat interrogatio:& ideo poſtea deponendo ſuper fama,refertur etiã ad articulos nõ probatos:vt no.Spec.in tit.de no.cri.§.fama.in fi.§.& Gand.in ti. qui ad proba.famæ.quod eſt not.Bal.¶Illud etiã nota quãdo refert teſtis ſuper fama,reddat hãc rationẽ:quia audiuit publicè dici:& tũc probat fama.Nam intelligitur publicè,i.publica fama.arg.ff.de re iud.l.quoties idẽ ſermo.Secus ſi dixit,palã,vel à pluribus,ſecũdùm Frã. Accur.Alij dicũt ꝙ æquiuocatio teſtis nõ probatur,ſicut nec dictũ æquiuocatũ. extra, de proba.c.in præſentia.Sed hæc dictio eſt æquiuocata:quia vnus potuit publicè dicere,vt ſalueretur dictum teſtis à vitio falſitatis: ergo nõ probat. Bal.¶Illud etiã nota ꝙ ſuper fama ad inquirẽdũ,receptę atteſtationes nõ valẽt in iudicio ſubſequẽti:ſed denuò teſtes recipiẽdi ſunt:quia non fuerunt recepti in figura iudicij,ſicut no.in ſimili de bo.poſ.l.iij.§.pen.& C. quo.bo.l.j.& ar.extra,de teſtib.c.veniens.lo ij.cum ſi.Vide s̃.eo.§.iudex formauit.¶Colonus poteſt expelli à fiſco,cui bona ſunt cõfiſcata,nec poteſt reſiſtere.ff.locati.l.ſi fundus.B.

De executione ſententiæ. Rub.

Qvoniam Non ſufficit ſentẽtiã ferri, niſi & ipſa executiõi mãdetur,vt extra,de re iudi.cum aliquibus.& probatur in ipſa rubrica, dũ primò dicit, de ſentẽtia: & poſtmodum ſubijcit,de re iudic.quod executionem reſpicit:vt ff.d conſtit.pe.promiſſor Stichi.§. conſtitutio.ideo poſtquam de ſententia diximus,aliqua de eius executione dicamus.Oſtendentes quę ſentẽtia ſit executioni mãdanda.Et à quibus.Et in quibus rebus.Et qualiter.Et poſt quod tempus.Qualiter, & quo iure executio petatur. Et qualiter impediatur.[a]

SVMMARIVM.

1. ☞Sententia non eſt executioni mandanda, vbi appellatio fuerit interpoſita: & ſi factum fuerit, appellanti fieri debebit reſtitutio.
2. Appellans à ſentẽtia,ſemper eſt admittẽdus,etiam ſi ſine cauſa illam interponat appellationem.
3. Appellatiõe pẽdẽte,nil eſt in iudicio innouãdum.
4. Sententia excommunicationis,ſecùm trahit ſuam executionem: & vbique excommunicato, ſua deneganda ſunt beneficia.
5. Prælati ſententia tenet,quandiu toleratur.
 Prælatus poteſt excommunicatum ſpoliare beneficijs,quæ ſub ipſo habet.
6. Excõmunicato beneficijs ſpoliato,an, & quo pacto poſsint clerici, ad quem ſpectat electio,alium eligere.

Sententia,executioni mandanda quæ ſit.

Est autem Illa ſententia executiõi mãdãda,quæ de iure valet, & tenet, & quę non eſt per appellationem vel reſtitutionis petitionẽ ſuſpẽſa.C.de exec.rei iudi.l.j. & l.ſi vt proponis.& l.fi.ff.de re iudi.ſi cũ nulla.C.de in integr.reſti.poſtu.ne qd noui fiat.l.j.ff.ad Turpil. l. j.§.fi. Alioquin differri debet, donec appellationis vel reſtitutionis quæſtio decidatur.extra, de officio delegati.c.paſtoralis.§.p̃terea.& §.fi.¶Si verò ſuſpẽſa fuerit per ſupplicationẽ,executioni mãdabitur:ſed victor ſatiſdabit de eo quod obtinuerit, reſtituẽdo,ſi cõtingat priorẽ ſentẽtiã retractari.C. de preci.Impera.offe.auť.quæ ſupplicatio.Sed & ſi poſtulata in integrũ reſtitutiõe,& obtẽta,pendẽte cauſa p̃ſumptio ſit ꝙ malitioſè poſtulata fuerit: mãdabitur executioni ſentẽtia ſub pręmiſſa cautione:vt extra,de in integrum reſtitutio.ſuſcitata. 1 ¶†Quod autẽ dixi, appellatione interpoſita non eſſe ſentẽtiã executioni mãdãdã: verũ eſt: & ſi factum fuerit, poſſeſsio reſtituẽda eſt appellanti: & reuocabitur quicquid factum eſt,etiã prius,quàm de meritis appellationis diſcutiatur: vt extra, de iureiu.veniẽtes.in fi.& in prę.§.præterea.& extra, de appella.dilecti.& in auť.vt nulli iu.circa princ. & ij.q.vj.appellatione. Et hoc dicũt quidã verum eſſe, cùm appellatur à ſentẽtia ordinarij, vel etiam delegati, cui commiſſa eſt cauſa, ſine remotione appellationis:vt in prę.cõcor.Secus ſi ſit cauſa appellatione remota cõmiſſa: quia tũc appellatio nõ impedit executionem ſentẽtiæ talis delegati:vt in §.præ.vbi quæritur an cõmiſsio obtenta ſuper cauſa appellationis interpoſitæ à ſentẽtia eius, q datus erat appellatione remota,impediat ſentẽtię executionẽ.Fruſtra igitur hoc quæritur, ſi eam ſola appellatio impediret.In eo.§.etiam diciť ꝙ eo ipſo ꝙ papa cauſam appellationis cõmittit,reuocat iuriſdictionẽ prioris iudicis:vt interim executio ſentẽtię ſuſpẽdatur:Ergo à cõtrario prius quàm fiat commiſsio,primus iudex poteſt ſua iuriſdictione ſententiã exequi.Ad idem facit eo.ti.ſuper eo.in fin. ibi:non illis, ſed partibus appellationis remedium eſt ſublatum:hoc eſt dicere ꝙ propter partium appellationes iudex non dimittet ſentẽtiam exequi: cùm eis fuerit appellatio interdicta.Ad idem facit extra,de app.paſtoralis. Ideoq́ non reuocabitur, quod poſt talem appellationẽ factũ erit,donec de appellatione ſit cognitum.extra,de dilati.cap.primo.ſecundùm G. Na. & P. de Samp.Sed contra extra, de officio delegati.cùm cauſam, quæ vertitur. & cap.cùm olim.in quibus non fuit remota appellatio: & tamen non tractatur ſine cauſæ

De executione ſententiæ. Rubrica.

¶Tancredus poſuit hãc rubricã poſt illas ſuas,de qbus dixi in proxima Io de Deo.li.iudic.parte j.ij.& iij.de hoc trac. Roſ. de vtroque Vber. & Nepos, de Mõte al.vide s̃.rubrica.Albe.Gal.poſuit rubricã de executoribus ſententiarum. Guid. de Suz. ponit iiij.rubricas.primò de execu.rei iudi.ſecũdò,an detur tũc libell⁹. tertiò,q exeq poſsint. quartò, de exceptiõib⁹ q̃ executionẽ impediũt.De ſecũdo & quarto vide qđ dicã j. de lib.cõce.§. nũc dicendũ.ſuper ver.xxv.vidi dubitari circa duos habẽtes iuriſdictionẽ cauſarũ criminaliũ in ſolidũ in certo loco, quorũ alter ſol⁹ habẽs executionẽ, ꝓpter id volebat furcas erigere,an id poſſet altero reſiſtente? Et fuit terminatũ ꝙ poſſet, & maxime per l.ſi ita.§.j.ff.de vſu & ha.Non obſtat l.Sabin⁹.ff.cõmuni diui. & regula,in re cõmuni. li. vj. qa hic poniť ꝙ executio non erat cõmunis:ergo eius ſoli⁹ eſt executio:licet exigeret rei ſignatę ſignũ. Facit ff.de off.p̃fec.pręt. Affri. l. noĩe dñi. ibi: ſicut ex clauſuris, &c. & C. de athle.l.vnica.lib.x. ff.ad l.Cor. de fal.l. eos.& de iure anu. au.p totũ.& ſimile extra,vt lite pẽ.c.j. & cle.de priui.c.ij. Repellẽd⁹ eſt ergo ſoci⁹,q nullã iuſtã habet cõtradictiõis cãm.C. de edi. di.Adri.l.fi.Proteſtari tñ poterit,ꝙ p id nullũ ſuo iuri,qđ habet ĩ cognoſcẽdo,fiat p̃iudiciũ.Facit extra,de re iu.ſuborta.ante fi.& de capel.mo. c. ij.ad fi. Ad idẽ ff.de teſta.tu.l.idẽ fiat.de libe.exhi.l.iij.§.pe. & de aqua q̃t. & ęſti.l.pe.Sed qd ſi ille nõ habet ibi ſolũ ꝓpriũ,vel ad hoc aptũ? Videť ꝙ cogi põt habẽs locũ ad id aptũ vt illũ vẽdat:cũ ĩ executiõe harũ, publica & priuata verſeť vtilitas.De prĩa patet ꝙ publicè ĩtereſt maleficia puniri. de ſen.exc.vt famę.& ibi cũ cõcor.ĩ gl.iiij.Illi⁹ aũt eſt hoĩes terrere,ne illa cõmittãt:& ſic ante tp̃s occurrere.C.qñ lic.vni.ſine iud.ſe vindica.l.j. Propter quã cãm ĩterdũ exacerbanť poenę.ff.de poe.aũt fcã.ĩ fi.Quia verò excuſatiões poenarũ actu trãſeũtes facilè à memoria decidũt, p induſtriã eſt inuẽtũ illas erigi ad poenarũ memoriã,ſicut ad terrorẽ: ꝓut de monumẽtis diciť ff.de cõdi.iſt.qdã ĩ ſuo. Viſus etiã forti⁹ ĩprimit,q̃ audit⁹.Inſti. de gradi.ĩ fi.Et de his vide prĩ.arboris.De ſecũda patet: qa ad ſolatiũ paſſorũ dãna,vel hęredũ interẽptorũ id ptinet.& patet ĩ vtraq; ff.de poe.capitaliũ.§.famoſos. & ſunt quaſi cuiuſdã edicti ꝓpoſitio ad delicta terrẽda.ff.de va.& extraor.cri.l.ſaccularij.§. ſunt q̃dã.Is aũt, cui cõpetit diſpõſinis,habet diſpõere q̃ ptinẽt ad finẽ.de off dele.c.j.vbi cõcor.ĩ vl.gl.& ff. de re mil.l.offm̃ regẽtis.de ſen.excõ.pmittim⁹.& e.tit.qm̃.li.vj.Per qđ cõcludiť,ꝙ deficiẽtis iudicij loco,q̃ ſine alteri⁹ incõmodo poni poſsint,poterit habẽs locũ cõmodè cõpelli ad vẽdẽdũ ꝓpter publicã vtilitatẽ,de qua ff.ne qd in lo.pu.l.j.§.ſunt q putant.de reli.& ſump.fu.l.ſi qs ſepulcrũ.ad Syl.l.lege Cor.quẽadmodũ ſer.amit.ſi loc⁹.C.ĩ qb.cau.ſer.ꝓ pręli.acc.l.ij. ADDE ꝙ hęc q̃ fuit ĩter Regẽ Maioricarũ,& abbatẽ Anuamę,& ſup ea cõſult⁹ Old.rñdit vt ei⁹ cõſi.clxj.ĩci.thema tale eſt:cũ materia q̃ſtionũ inter regẽ Maioricarũ.&c.vide etiã ei⁹ cõſi.vj.inci.q̃ſtio talis,duo hoĩes.

a ¶Impediatur.T tria prima membra & quintum fuerunt Tan. Hoſti. in Summ de re iudi.§.vlti.coniunxit quinque membra.

cognitiõe; qđ fit post appellationẽ. Dicit. G. Na. ꝙ ibi causa fuerat appellatiõe remota, cõmissa: & remotio appellationis operať, vt nõ retractetur sine causæ cognitiõe. qđ fit post appellationẽ. Tu dic ꝙ remotio appellatiõis qũo ad hoc nihil operať, qđ fit post. ar. extra, de offi. ordi. licet. vbi appellatio recipiť, licet fuerit inhibita. & de app. vt debitus. vbi de hoc. Vnde dicit ꝙ aut appellatur à diffinitiua: & tũc statim reuocať qcqd fit à quocũq; iudice, appellatiõe pẽdẽte: vt in primis cõcor. Nec credo, salua p̃dictorũ reuerẽtia, qđ tũc remotio appellatiõis quicquã operetur: vt j. tit. proxi. §. qbus. propè fi. ibi: Ego dico. Sed hoc fit ex virtute & beneficio appellatiõis emissæ. Aut ab interlocutoria: & tũc secus: qa p̃sumitur pro processu: vt extra, de app. cùm in ecclesia. Vnde nõ reuocatur sine causæ cognitiõe, qđ fit post appellationẽ ab ea interposita: vt ĩ p̃dictis cõtrarijs. & extra, de libel. obla. c. ij. & iij. cũ multis similib⁹. Et est ratio: qa possibile est ꝙ appellatio sit nulla vel iniusta, nec admittẽda: vt extra, de appel. cordi. §. ꝙ si appellator. & c. Romana. §. si vero. & §. qđ si. & §. si aũt.[a] ¶ † Quãdo autẽ appellatur à sentẽtia, semper est admittẽda appellatio, qualiscũque sit, etiã si sine causa interponatur: vt in præ. c. Romana. §. cùm autẽ. à cõtrario sensu. Itẽ, quia maius p̃iudiciũ fit, si diffinitiua executioni mãdetur: quasi post appellationẽ ab interlocutoria aliqd innouetur. Alij autem aliter dicere cõsueuerũt, super decre. de consti. cùm M. in fin. & iunge quod est j. de app. §. nouissimè. & §. in quibus. versic. verum qa. & seq. ¶ † Sed pone,[b] agebã cõtra te simul petitorio & possessorio: lata est sentẽtia pro me in possessorio, pro te autẽ in petitorio; appellaui à sentẽtia lata cõtra me: tu verò non appellasti à sentẽtia cõtra te lata pro me, vnde peto illã executioni mãdari: cùm in rem trãsiuerit iudicatã: tu excipis per decre. de causa pos. & proprie. cùm dilectus, ꝙ executio debet in petitorio præualere. ego replico, ꝙ in petitorio nõ debet executioni mãdari: qa appellatione pẽdente nil est innouãdũ. extra de appel. dilecto, & de iureiur. veniẽtes. in fi. q̃ritur qd iuris. Rñ. distingue secũdùm Odof. quia aut sentẽtia super petitorio fuit lata pro aduersario meo ideo, qa ego nõ ꝓbaui me dominũ, per regulã illã, actore nõ probãte, &c. tũc talis sentẽtia nõ tribuit ius aduersario meo: vnde bene potest sentẽtia super possessorio pro me lata, executioni mãdari: quia nõ seqtur, absolutus est, qa ego nõ probaui: ergo est sua; qa cõtrariũ potest esse verum. arg. extra, de rescrip. olim. propè fi. Aut ideo, quia ille se dominũ probauit; quia fortè assumpsit in se onus probãdi; licet esset reus. ff. de probatio. circa. & tũc nõ est exequẽda, quia ex quo pronũciatum est rem suã esse, per cõsequens pronunciatum est nõ esse meã. ff. de procu. Põponius. §. sed & is. vnde obstat mihi exceptio doli: qa peto qđ restitutur⁹ sum. ff. de except. doli. l. dolo. & in hoc casu loquitur pręd. decr. cùm dilectus. Et prędicta distinctio probatur ff. de iureiur. sed & si possessori. respõ. j. vbi dicitur ꝙ si detuli iusiurãdũ alicui, q iurat rem suam esse: & postea res perueniat ad me, audietur excipiẽs. Si verò iurauit rem meam non esse: & postea res ad me perueniat, nõ audietur: qa nõ iurauit suã esse. Sic extra, de causa poss. cùm ecclesia. in fi. vbi canonici obtinuerunt, nõ solùm ex eo ꝙ clerici non probauerũt plenè suam intentionem: sed quia ipsi fundauerunt intẽtionem suã de iure cõmuni, s. electionẽ regulariter ad canonicos pertinere. ¶ † Itẽ sentẽtia excõmunicationis secũ trahit suã executionẽ: & vbiq; excõmunicato sua beneficia denegãtur; vt extra de appel. pastoralis. Mãdatur tamen quodã modo executioni, quãdo publicatur: vel etiã aggrauatur, quod dic vt s̃. titu. proxi. §. vt autẽ. versi. verũ quia. & seq. Itẽ etiã alię sentẽtiæ, statim quosdã sortiũtur effectus. Si enim in ea talis infligitur pœna quæ adimat libertatem; vlterius eius testamẽtum nõ valet: nec etiã ex testamento capiet. ff. de leg. iij. l. j. §. deportatus. ff. de pœnis. qui vel. §. quod ad. extra, de hære. excõmunicatus. §. credẽtes. † ¶ Secus tamen est in his, quæ ratione officij agit: puta si est prælatus, & sentẽtiam fert. tenet enim sententia quãdiu toleratur. viij. q. iiij. nonne. iij. q. vij. §. tria. propè prin. extra, de cohab. cle. & mu. nostra. xix. dist. serui. ff. de offi. prætor. l. Barbarius. nisi fortè lata esset in eum sententia depositionis, vel spoliatus esset insignijs dignitatis: vt j. de accu. §. ij. versicu. & nota ꝙ. & seq. tunc enim sentẽtia à tali prælato lata, nõ tenet. ff. de his, qui no. infa. l. ij. §. igitur. ff. de iudi. cùm prætor. Ex quo autem sentẽtia lata est cõtra aliquẽ, de aliquo crimine: prælatus potest illum spoliare beneficijs, quę sub ipso habet: eo tamẽ prius vocato: & super hoc sentẽtia cõtra eum, tãquam super notorio, videtur lata. ¶ † Clerici tamen, ad quos spectat electio, nõ eligẽt aliũ sine superioris licẽtia: vel nisi eo prius amoto p sentẽtiã depositiõis, seu ꝑpetuę amotiõis. Hoc ꝓsequere secũdùm papã ꝓut no. extra, de accu. qualiter. ij. in gl. quãdo igiť. propè finem.[c]

Margin: 2, 3, 4, 5, 6

a ¶ §. si autem. lib. vj.

b ¶ Sed pone. Super finem ponitur hic iste ver. qui habebatur s̃. de pet. & po. §. j. ver. quid si js. vt ibi dixi.

c ¶ ¶ Propè fi. Mihi incipit, ij. quæstio. vij. versicu. incipit, credimus tamen.

SVMMARIVM.

1 ☞ Delegati patriarcharũ, archiepiscoporũ, episcoporũ & aliorũ minorũ iudicũ: & subdelegati à delegatis principis, an possint in possessionẽ mittere. Ordinarius vel delegatus à Principe causam alteri committens, quibus verbis vti debeat.
2 Delegat⁹ simpliciter seu totaliter vices suas cõmittẽs, sentẽtiã exequi nõ põt, cùm nil sibi retinuerit.
3 Delegatus à Principe, an, & intra quantum tempus possit suam sententiam exequi.
4 Iudex secularis, an exeq possit sñĩam ecclesiastici.
5 Executio multipliciter diuiditur.
6 Executor merus an possit bene cognoscere de precũ veritate, in quibus ei demãdatur executio. Mera executio, implicitam habet cognitionem.
7 Appellatio ab executore, an impedire possit, quin minus exequatur.
8 Executio sentẽtiæ an in totum per appellationem suspendatur.
9 Appellans ab executione sententiæ, an debeat dicere causam quare appellat.
10 Iudice appellationis cõfirmante sentẽtiam à priori iudice latam, cuius erit eam exequi.
11 Appellatione facta ab interlocutoria, si iudex appellationis pronunciat malè appellatum, remittens appellantem condemnatum ad primum iudicem, quis exequetur hanc condemnationem.
12 Sententia doctoris cognitionem causarum habentis, per quem executioni mandabitur.
13 Condemnatus in vna prouincia, an cogi possit in eadem satisfacere.
14 Sententiæ executionem petens à proferente, eius officium dicitur implorare. Executor esse definit, qui partes iudici interponit.
15 Iudices in causis criminalibus, per quos suas sententias, exequi debeant.
16 Executor sentẽtiæ dubitãs de mãdato, non tenetur exequi quod mandatur, donec certus fiat.

Sententia à quibus poßit executioni mandari.

NVnc Dicẽdũ est à qbus mãdatur sñĩa executioni.[d] Et certè à iudicibus ordinarijs: siue ipsi iudicauerint, siue delegati ab eis, siue etiã arbitri cõpromissarij, si ipsorũ arbitrorũ sentẽtia cõfirmata sit expresso partiũ cõsensu vel tacito, s. dierũ decẽ lapsu, vbi cõpromissum nõ fuit aliqua pœna vallatũ. Hoc ꝓbatur extra, de fo. cõpet. Si qs cõtra. ij. q. vj. qsqs. ff. de re iudi. à diuo Pio. rñ. j. & §. sñĩam. C. de arbi. l. pe. C. de iudi. ꝓperãdũ. §. sin autẽ reus. ¶ † Qm̃ delegati patriarcharũ, archiep̃orũ, ep̃orũ, & aliorũ minorũ iudicũ, & subdelegati à delegatis principis, in possessionẽ mittere nõ possunt: vt ff. de iur. omn. iud. debere, quare ordinarius delegãs, in cuius iurisdictiõe est res petita, vel alia bona cõdẽnati, debet sñĩam executiõi mãdare: vt extra, de fo. cõpe. sanè si episcopi. & c. postulasti. C. de pręd. mi. si prędiũ. ff. de cẽsi. forma. secũdùm Tã.[e] Io. tamẽ & Bar. & alij dicũt ꝙ delegat⁹ ab ordinario, põt sñĩam suã exeq. Inn. papa iiij. no. extra, de off. ordi.

cum ab

d ¶ Executioni. A delegatus Papæ, q intra terminũ sibi statutum tulit diffinitiuam, illã post terminum exequi possit: scripsi de offi. dele. de causis. post glo. in quæst. Quis exeqtur sententiam latam per iudicem laicum, cõtra laicum factum clericum vel monachũ, scripsi de obli. ad ratio. c. vno. super glos. in magna suppletione. ad fi. ADDE ꝙ illud, quod ibi scripsit, fuit Oldra. eius cõsil. iiij.

e ¶ Secũdùm Tãcr. vbi s̃. post prin.

cũ ab eccl'iarũ.ꝙ qlibet iudex siue sit ordinari⁹,si-
ue delegat⁹ à quocũq;,siue subdele.põt exequi suã
sñiam p iurisdictionẽ quã habet. Ipse quoq; not.
extra de ver.sig.dilecto.ꝙ ẽt misionẽ ĩ pos.ex pri
mo decr.& ẽt ex scđ o,tã ĩ psonali q̃ ĩ reali actiõe,
põt facere solũ delegat⁹ à prĩcipe:vt C. qũo & qñ
iu.ĩ aut.q semel.& l.cõsentaneũ j.ver.hoc aũt.verũ
ẽt delegat⁹ à quolibet alio.Alij dicũt ꝙ delegat⁹ab
ordinario,seu ab alio q̃ à principe,decernere & p
nũciare põt de mittẽdo ĩ pos.sed dare pos.corpora
lẽ nõ põt:vt in aut.coll.v.de exhi.& intro.reis.§.si
verò ẽt qdẽ.imò ordinari⁹ delegãs,ipsam dabit:vt
ff.de dã ĩfe.l.iiij.§.duas.extra de fo.cõpe.Romana.
a §.cõtrahẽtes[a].De hoc not.s̃.de j.& ij.decre.et §.re
stat.& §.nũc videam⁹.s̃.de iudi.dele.§.sequit'.ver.
põt etiã.& in præ.c.si quis cõtra.& de offi.dele.ex
literis.& c.significasti.& c.seq.& in præ.c.quisqs.
& xj.q.j.peruenit. & ff.de re iudic.à diuo. Sed,vt
b sub tuto procedat', cõsulo[b] ꝙ ordinarius vel dele.
gatus à principe causam alij committens, sic dicat:
c✱FORMA. Talẽ causam,& ei⁹ executionẽ,tibi cõ
mitto. & tũc poterit ille exequi,ex quo sibi fuerit
2 demãdatũ. ¶†Quid si delegat⁹ simpl'r, seu total'r,
cõmisit vices suas.sic ipse nõ põt exequi,cũ sibi nil
retinuerit.extra de offi.dele.venerabilis.ordinari⁹
c aũt nõ vult exequi.Dicit Io.de Deo,[c] & hoc casu
poterit ipsemet exequi:& si hoc nõ põt, denũciet
illđ iudici seculari:vt j.eo.§.ver.sed pone.ij.ibi:sed
3 illud,&c.¶† Hoc autẽ certũ est,ꝙ delegat⁹ à prin-
cipe põt suã sentẽtiã p se vel p ordinariũ,si malue-
rit,exequi intra annũ:vt in p̃.c.ex lr̃is.vbi de hoc.
& c.significasti,&.c.seq.& de do.& cõt.c.j.de off.
or.pastoralis.§.p̃terea.& de eo q mit.in pos.cau.rei
seruandæ.c.ij.& iij.Põt etiã missum defendere: vt
de j.& ij. decr.§.iam de effectu,ver.& nota ꝙ si or
dinari⁹ cert⁹ est de illi⁹ iurisdictione,tenet' ad mã-
datũ eius exequi,etiã si scit eã cõtra ius litigatoris
latã esse:vr eo.ti.pastoralis.§.ꝙ verò.& eo.ti.si qñ.
& c.cũ te.ff.de iudi.si p̃tor. Poterit tñ delegato di
cere ꝙ læsam habet cõscientiã:& rogare, ne ipsam
cogat exequi,alioquin appellet. extra de appel. de
priore.& no.extra de offi.dele.si qñ.si verò dubi-
tat,nõ tenet' exeq,nisi cert⁹ fiat:vt eo.tit.cũ ĩ iure.
C.de mãd.princ.l.vnica.extra,de rescrip. cũ cõtin-
gat. Si autẽ sciat eã nullã, puta latã à nõ suo iudice,
vel per falsas literas,vel alio mõ, vt dixi s̃.ti.proxi.
§.fi.tũc eã exequi nõ tenet'.extra de cri.fal.sup eo.
C.si ex fal.instru.l.iudicati.& in præd.l.si p̃tor.C.
de cõdi.cau.da.l.ij.¶Sed nũquid mittet in pos.re-
d rũ,q̃ nõ sunt suæ iurisdic. De hoc ĩ præ.§.restat.[d]
4 ¶†Hoc etiã nota ꝙ iudex secularis exequitur sen
tentiã ecclesiastici,& ecõtra. qđ dic prout no.secũ
dũ Papã extra de offi.or.c.j.¶Quid si mandet' ali-
cui, ꝙ mihi det possessionẽ amoto inde quolibet
illicito detẽtore?Dicũt qdã ꝙ iste nõ habet iurisd.
nisi sup notorijs illicitis.arg.extra de offi.dele.sta-
e tuim⁹[e].Alij probabilius dicũt ꝙ procedet sup non
notorijs,iuris ordine obseruato. De hoc secũdũ pã
f pam extra de priuil.cũ olim propter[f]. ¶†Vt autẽ
5 in hac materia plenius instruaris , nota ꝙ executio
alia mera,alia mista,quæ prosequere vt not.in præ.
c.pastoralis.§.quia vero.& ij.q.vj.§.sunt etiã,quo-
rum.versi.ab executore.& xxv.q.ij.si non cogni-
tio. Tu tamen vltra illa, quæ ibi not.circa hoc sic
distingue. Nã sentẽtia aut est nulla,aut est iniusta,
aut annullanda.Si sñia est nulla,vt dixi s̃.versic.si
autẽ.& hoc corã mero executore opponitur,nõ co
gnoscet ipse de hoc: imò supersedebit executioni,
referẽdo negotiũ supiori.extra de re iu.de cętero.
& ĩ prę.c.si qñ.Talis em̃ sñia nõ est ĩ re exequẽda:
vt in prę.l.si p̃tor.extra de re iud.sup eo.xxv.q.ij.
si nõ cognitio.Si est verò iniusta,id est, cõtra ius li
tigatoris lata,ex odio vel per imprudentiã iudicis,
et similia:vt extra de re iud.cũ ĩter vos.et de emp.
& vend.c.fi.& hoc corã executore opponitur: nõ
reuocabit sentẽtiã,nec de ea cognoscet:quia nõ est
cognitor,sed executor:vt in præ.§.quia verò.imò
eam exequet'.In executiõe em̃ nõ quęrit' an sit iu-
stè pronunciatũ necne.C.de iudi.liber.l.j.ff. de iu-
di.si p̃tor.& C.de exec.rei iu.si vt proponis. Cæ-
terùm si sit annullãda,puta qa lata est cõtra cõtu-
macẽ,postea probantẽ iustã causam absentiæ:quo
casu ordinarius debet illũ in integrum restituere:
vt extra,de re iud.cùm Berthold⁹. Delegat⁹ verò
hoc nõ põt,post sñiam latã:cùm sit funct⁹ officio
suo:vt ff.de re iud.iudex.& extra de offi.deleg. in
literis.Si quidẽ hoc corã executo. e pponitur,aut
ille,q sentẽtiã exequitur,est maior illo,q sentẽtiam
tulit:vt si Archiepiscopus tulit sen tẽtiã, & Episco
pus,q̃ iure ordinario ad hoc tenet',illã exeqtur: &
tũc executor põt reuocare,quod reuocandũ fuerit
iure ordinariæ potestatis:vt in pręd.l.si prætor. §.
Marcellus.Aut est minor:& tũc nõ põt reuocare,
nec cognoscere,sed tãtũ exequi tenetur:qa minor
magistratus nõ põt cognoscere de sñia lata à ma-
iori.ff.de mino.minor.Et hac etiã ratione,ordina-
rius nõ põt cognoscere de sñia delegati à Princi-
pe,quã illius iussu exequitur,vel etiã eam reuoca-
re,cùm delegatus maior sit eo.extra,de offi.dele.c.
sanè.& in p̃dicto §.qa vero.secũdùm P.de Samp.
6 ¶†In summa etiã no.secũdùm Vin.ꝙ merus exe
cutor bene põt cognoscere de veritate precũ,in q-
bus ei executio demãdatur:vt xxv.quęsti.ij.& si
nõ cognitio.Mera enim executio habet implicitã
cognitionẽ:vt ibi probat'. Sed vtrũ sñia iusta sit?
de hoc nõ cognoscet:qa nõ cognitio,sed executio
g sibi demãdatur:vt in p̃di.§.qa verò.[g] Tu verò dic
7 vt s̃.¶†Quid[h] si ab executore appellat'?Respõ. nõ
h ideo minus sñiam exequetur:qa ab eo nõ appella-
tur,nisi in casibus,quos dic vt j.de app.§.ij.ver.v.
puta cùm excedit modũ in exequẽdo.quod fit, si
p̃cepit fieri misionẽ in possesiõe magnę rei,cùm
sufficeret ĩ modica fieri:vel si in maiori,quãtitate,
quàm sñia continet:vel si ante tẽpus exequatur,s.
ante quadrimestre tẽpus:vt C.de app.si qs puoca
tiõe.quæ psequere vt no.C.quorũ app.nõ reci.ab
executore. Quod si appellatũ sit ab executore, eo
casu,quo fieri põt, executio suspẽsa est:& appella-
tione recepta,si res sit mobilis,possessori aufertur,
& sequestratur ei dãda, q in causa appellatiõis ob-
tinebit.Si immobilis fructus rei pcepit,vel natos
tẽpore emissę appellatiõis,similiter sequestratur,re
ipsa penes appellantem remanente:vt in ea.lege.
8 ¶†Sed nũqd in totũ executio suspẽdit' p appella-
tionẽ:an id solũ,in quo modus excedit'?Videt' per
præd.l.qđ in totũ. q̃ generaliter & indistinctè lo-
quitur.& ar.ad hoc extra,de app. ad hęc si in vna?
Rñ.dic ꝙ si in appellatiõe exprimit' id,in quo ex-
cedere dicit':tũc in eo solo executio suspẽdit':& in
alio exeq põt.Si verò dicat' gñaliter,appello,qa mo
dũ excesistis:nec dicit' in quo:tũc rõne incertitu-
9 dinis in totũ suspendit'.¶†Hinc est,ꝙ appellãs ab
executiõe debet dicere cãm quare appellat,secũdũ
Vber.sicut & iudex debet dicere cãm,quare appel
lationem nõ recipit.ff.de app.reci.sciẽdũ.extra,de
i app.cordi.[i] Cùm ergo appellatio sit ab executione
gñaliter phita,debet cã exprimi,cur ab ea appellat'.
arg.ff.de trãsac.cùm hi.§.cãę.ff.de col.illi.l.j.secũdũ
Vber.Sed hoc non habet dubitationẽ:qa semp cã
rõnabilis est exprimẽda,vbi à diffinitiua nõ appel-
10 lat'.extra de app.vt debit⁹.& c.cordi. ¶†Sed pone
k ꝙ iudex appellatiõis cõfirmat sñiam[k] à priori iudi
ce latã: q̃rit' qs eã exequet'. Dicũt qdã, vt Laur.ꝙ
prim⁹.ar.extra,de off.dele.insinuãte.ĩ fi.& c.pasto
l ralis.§.p̃terea.Tã.[l] Io.B.Vin.& papa dicũt ꝙ tãtũ
secũdus.C.de epi.audi.si qs litigãtium.extra, de re
iudi.cãm q̃.qa prioris iudicis iurisdictio est reuoca
ta:vt in p̃.§.p̃terea.& de rescri.cęterũ.Nã si secũd⁹
sñiam infrĩgeret,de cã ab ĩitio cognoscere posset.
C.de re.cre.gñaliter.§.& si iudex.& ij.quest.vj.§.
sunt etiã quorũ.ĩ fi.extra,de re iud.ad pbãdũ.& si
necesse esset aliqd etiã addere,& corrigere.ĩ aut.de
san.epi.§.si qs cõtra aliquẽ.ff.ad Treb.si qs priore.
extra,de ĩ inte.re.ex literis.in fi.extra, de testa. c.
Raynuti⁹.Et qa ex secũda sñia dat' actio ĩ factũ:vt
ff.de his,q no.infa.l.furti.vbi de hoc.& C. de app.
eos.rñ.j.ĩ fi.qũo ergo prim⁹ mãdabit executiõi in
eo qđ auditũ est:cùm de eo nõ iudicauerit.Tertij
dicũt ꝙ si prim⁹ sit ordinari⁹,ille exequat':si dele-
gat⁹,tũc secũdus exequat'.Alij dicũt ꝙ nõ refert p

a ¶§. contrahentes. lib.vj.

b ¶Consilio.secũdũ Ioã. de Deo vbi.s̃. parte.j. versicu.dicat ergo.

c ¶Io.de Deo. Vbi s̃.parte iij.ver.pone quod allegat ibi xj. q.j. de persona . & c.si quis cũ clerico. & C. de episc.au.l. episcopale iudiciũ.

✱ADDITIO. Adde ad versi.seq. ibi: hoc autẽ certũ &c . ꝙ delegatus principis , põt suã sententiã exequi, nisi specialr princeps sibi executionẽ sentẽtię reseruauerit: iurib⁹ hic allega.modò à tẽpore sententiæ intra annũ eam exequatur, in c. quærenti. extra de offi. dele. Ita tenet Bar.quicquid dicat glo.in l. à diuo Pio.ĩ ij.col. ver.secũdo quęro. ff de re iud. & pro hoc alleg.tex. in l. vlti.C. de iudic.Et quid de delegato ab ordinario , an posit suam sententiam exequi , vide Guid.papæ singu. ccclxix.inci. delegat⁹.Hen.Ferran.

d ¶§. restat. Ibi nil, sed in §.seq.incip. nunc videamus.

e ¶Statuimus.li.vj.

f ¶Proter.Vbi scripsi versi. portariũ. in fin.glo.

g ¶§. quia vero.ibi no.hoc Vinc.

h ¶Quid.Vltimum ver.Tanc.vbi s̃.

i ¶C.cordi.li.vj.Dubitationem oportet fateri saltẽ quo ad Legistas,qui ab interlocutorijs nõ appellãt.vide quod dicam j.tit.primo. §.in quibus .super versiculo v.

k ¶Sententiam.Cõdemnatoriam,vt j. dicam.

l ¶Tancr. Ipse & alij in præ. §. præterea.Itẽ ipse Tãc. vbi s̃.ver.sed pone. & Alb.Ga.cod.ti. in prin.

a ¶Ordinarius. Plenius de hoc scripsi in apparatu in prę. §. præterea. vt ibi dixi super glo. sed pone. in fi. Vt autem hæc, & ibi scripta clarius intelligas. nota ꝙ hic & ibi formatur quæstio non in genere, s. quis exequatur sententiam latam per iudicem appellationis: sed quis exequatur sententiam eius, quæ confirmat primam. Et debet hoc intelligi de sentētia condemnatoria. Constat enim ꝙ absolutoria primi, cōfirmata per secūdum, non requirit executionem. Item si a cassaret condēnatoriā, siue expresse absoluat, siue non: certum est ꝙ neuter exequitur. Si autem absolutoriā primi iudicis iudex appellationis cassaret, & absolutum cōdemnaret, quod eo casu facere debet, vt dixi s. tit. proximo. §. vt autē. super ver. In iudice autem. indubitatum est, ꝙ primus non exequetur quod nō pronunciauit, imò executio esset contra ipsius pronūciationem. vnde nō sibi competit, sed condemnāti. Et sic ex quatuor casibus respicientibus propositū, ꝙ nō sunt plures, vbi nō fiat diuisio sentētię prioris vel ad illā additio, tres sunt indubitati, s. quādo primus iudex absoluit, siue confirmetur sententia, siue infirmetur per secūdum. & sic habes duos casus. Tertius, quādo primus cōdemnauit, & secūdus absoluit. Remanet ergo solus quart⁹ dubi⁹, quādo primus cōdēnauit, & secūdus cōfirmauit. Et opinio Laurē. placet Hosti. hoc casu, quando sine vlla correctione confirmata est: vt scilicet primus iudex si fuit ordinarius, exequatur, vel delegatus, ꝗ exequi possit. Et æquitatē habet hęc opinio: cùm certū sit ꝙ lata sentētia, cōpetebat illi executio, si nō fuisset apppellatum. Cassata igit̃ appellatione, nonne summa æquitas exigit ꝙ executio impedita quē fiat. quod dic vt not. in præ. §. præterea Domeus no. in Summa de appel. §. quis sit effectus. sub §. sed qualiter. ꝙ primus exequetur, etiā si fit delegatus, dum tamen à Principe. Si verò sit delegatus ab ordinario: tūc ipse ordinarius.[a] ¶ 11 †Quid igitur si appelletur ab interlocutoria, & iudex appellationis pronunciet malè appellatum: remittens appellantem condemnatum in expensis ad primū iudicem: [b] vt extra, de app. vt debitus. Quæro ꝗs exequetur hanc condemnationem: quia cōdemnatum debemus intelligere cum effectu. ff. de re iud. si se. §. condemnatum? Dic ꝙ primus. Nam secundus est functus officio suo, pronunciando illum malè appellasse: & primus suus iudex in illa causa, remansit & in alijs.[c] extra, de app. cùm in ecclesia. extra, de matri. contra interdi. eccl. contract. c. j. & ij. q. j. notum. & sic obtinuit. ¶ 12 †Quid de sentētia doctoris, qui habet cognitionem causarum: vt C. ne fil. pro pa. conue. in auť. habita. quis mandabit eam executioni? R ñ. Dic ꝙ ordinarius: vt in præ. auť. si quis litigātium. vt s. in prin. huius §.[d] ¶ Sed nunquid ab illa sententia poterit appellari, & ad quem? Respon. §. ꝙ ad defensorem ciuitatis: sicut appellatur à sententia episcopi: quia parificatur episcopo: vt C. de profes. & me. medicos. quod verū est, si litigatores sunt laici. Si verò clerici, ad episcopum, secūdùm Iul. Tu dic ꝙ lex illa, habita. nō habet locū indistinctè in clericis: vt not. s. de reo. ver. item scholaris. & sequen.[e] Sentētiam autē vnius iudicis, alter potest exequi: vt ff. de re iud. à diuo. §. j. & extra, de fo. cōpe. postulasti. & sentētia vnius, alteri facit fidē. arg. xxiiij. q. j. ꝗsquis. cum suis cōcor. & iiij. q. v. ꝗsquis. ¶ 13 †Sed pone: iudex Perusinus cōdēnauit P. Titio in decē li. quas idē T. ab eo petebat: à qua sentētia nō extitit appellatū: processu tēporis prædictis T. & P. morātur in curia Romana: vnde T. petit corā Marescalco curiæ, vt dictam sententiam ex officio suo exequatur. Quæritur an hoc possit? Et dicunt multi ꝙ sic. ar. pro eis C. de iud. properādū. §. sin autē reus. sed ibi loquitur in sentētia delegati, quam ipse delegatus nequit exequi. ff. de re iud. à diuo. in prin. & extra, de fo. cōp. si ꝗs cōtra. & in præ. §. ibi. & siue ipse, &c. & ibi no. per rela. &c. Itē pro eis, ff. de iud. l. argētariū. vbi dicitur ꝙ cōdēnatus in prouincia, Romæ cogitur satisfacere. Sed illud obtinet ratione cōtract⁹: vt patet, & probatur eo. ti. heres. & extra, de fo. cōpe. c. fi. & c. Romana. §. cōtrahētes.[f] Item facit pro eis præ. l. à diuo. in prin. §. illud in sentētia delegati, vt dixi: vel arbitri, quā ordinarius debet exequi, nō ipse, ꝗ iurisdictionē nō habet: vt patet ibi, & s. in princi. huius §. Item pro eis extra, de offi. le. c. ij. sed ibi legatus ad mandatum exequitur delegati. ¶ Itē facit pro eis extra, de fo. cōpe. postulasti. sed illud obtinet propter factorum cōnexitatem. Eo enim ꝙ est de crimine cōdēnatus, cōstat per cōsequens ꝙ est ecclesia priuatus. lxxxj. di. tātis. extra, de accusa. ad petitionē: & de pur. ca. cùm dilectus. §. his igitur. Vel ibi is, in cuius diœcesi est beneficiū, prius sentētiabit sup beneficio, & postea exequetur super eo: vt ibi innuit Ber. in glo. & ita &c. Et secūdū hoc nō tāgit hūc casum. Sed ille intellectus nō placet: imò ibi is, in cuius diœcesi delinquit, pronūciat super crimine, & etiā super beneficio quod habet alibi: & alter hāc sentētiā exequitur. Itē pro eis facit extra, de rapto. ca. j. Sed illud obtinet in sentētia excōmunicationis. Nam excōmunicatus vel suspēsus ab vno, ab omnibus est vitādus, vt xj. q. iij. curę. & in pręd. c. ꝗsquis. Alij autē

per illā, reuertatur ad ipsam? Hoc autē forti⁹ in criminali ꝓcederet quādo primus iudex, à quo fuit appellatū, talis erat, ꝗ habebat ius remissiōis petēdæ, per auť. vt nulli iudi. §. si verò ꝗs cōprehēsorum. de quo vide quod no. in clemē. de re iudi. pastoralis. ver. quod si punitio, in glo. sed nūquid.

A D D E Bar. in l. à diuo Pio. in prin. versi. quæro, & reuoco in dubiū. ff. de re iudica.

b ¶Iudicē. Si verò ille nō condemnasset, primus iudex non condemnabit, nisi in fine litis: vt nota. j. de expē. §. nunc videdum. versi. quid si iudex. A D D E episcopum Alex. in c. ex ratione. in xxvij. col. extra, de appel.

dicūt, ꝙ nō potest nisi ad relationē vel cōmissionē iudicis Perusini. arg. pro eis. ff. de bo. auť. iud. poss. cùm vnus. §. is cui. vbi est arg. ꝙ vnus nō exeqtur sentētiam alterius. Sed ille §. recepit hodie aliā declarationē p prę. §. cōtrahentes. Idem videtur no. Accur. ff. si quis in ius vo. nō. ie. l. ij. §. j. Itē pro eis, extra, de offi. ordi. pastoralis. §. præterea. vbi videtur ꝙ vnus iudex se nequit intromittere de sentētia vel processu alterius: sed ibi ille erat delegatus papæ, qui est maior quolibet ordinario: & ideo nullus de eius processu se potest intromittere vel cognoscere, nisi papa. Ideo ibi non potest dari absolutio, vel restitui, possessio: quia hæc causæ cognitionem exigūt. Præterea ibi mortuo delegato papæ, causa redierat ad delegātem: quare nihil super ea per aliquem poterat quomodolibet attentari: vt extra de appel. vt nostrū. & de offi. delega. pastoralis. §. præterea. in fin. Ad relationē autē vel commissionē proferētis, bene potest, secūdùm eos: vt in præ. §. sin autē. Tu dic ꝙ bene potest quis corā alio iudice executionē petere, nō per præmissas rationes, quæ ad hoc non faciunt, vt p̄dixi: nec prædicto modo. non petetur enim iudicis officio, vt 14 factū fuit: sed per actionem in factū. † Qui enim agit actione in factū, dixit sibi alium obnoxium ex quasi cōtractu: vnde eū cōuenit in figura iudicij, dādo videlicet libellū, & litē cōtestādo: vt j. §. breuiter. versi. est & secūdum. Porrò si petat̃ executio sententia à proferēte ipsam: tūc implorat̃ officium eius: vt ff. de rei ven. qui restituere. Nō enim ipse de sua sentētia cognoscet: vt C. quomodo & quando iudex. si vt proponis. j. ff. de re iu. iudex. extra, de off. deleg. in literis. & de rescriptis. ab excōmunicato. quāuis etiā sibi in hoc possit ꝗs præiudicare, actionē in factū proponēdo. nam interponēdo partes iudicis, desinit quis executor esse. C. de edē. edita.[g] ¶ Ex præmissis ergo patet, ꝙ nō est relatio vel cōmissio necessaria in casu propositio: imò sine eis Mareschalcus poterit sententiam exequi: cùm quasi iure actionis petatur executio, vt præmisi. Nec obstat præ. §. sin autē. quia ibi loquitur in eo, ꝗ alterius authoritate cognoscit: quia debet superiori volēti sentētiā illius exequi, referre qualiter pronūciauit. Alia autē iura, quæ videntur cōtraria, loquūtur, quādo ꝗs exequitur p suos executores. tūc enim nō dicitur ꝓpriè cōmittere: imò ipse idē dicit̃ exequi. C. de execut. re. iud. si vt ꝓponis. ff. de admi. tut. ita autē. §. gessisse. extra, de sentē. excōmunica. mulieres. in fin. Sed opponitur contra p̄missa. nā aut is, à quo petitur executio, est superior seu maior proferēte sentētiā: & tūc videt̃ relatio necessaria: vt in p̄di. §. sin autē. Aut par est ei, vel etiā minor: & tūc similiter nō videtur ꝙ debeat de facto paris vel maioris se intromittere. nā par in parē. &c. ff. de arbitr. nā magistratus. extra, de electio. innotuit. Nec minor magistratus potest cognoscere de sentētia maioris. ff. de minori. l. minor autē. Respō. j. & §. pe. & xxj. dis. inferior. Sed dic ꝙ hic is, à quo petitur, nō cognoscit an si bene vel malè sententiatū? sed solùm an sit sentētiatum. ¶ Quidā autē dicunt, ꝙ cùm sentētia vel p̄ceptū in vno loco factū, petitur alibi executiōi mādari: aut is, ꝗ hoc petit, agit actiōe in factū, vel iudicati, vel etiā iudicis officio. qđ pōt facere, si iudex illi⁹ loci sit iudex cōdemnati: cùm sit per sentētiam p̄dictis actionibus obligatus: vt C. de execu. rei iudi. si vt proponis. Aut agit ex pronunciatione facta à iudice, qui tulit sententiam de sua sententia executioni mandanda: & tunc oportet propter res sitas

c ¶Et in alijs. Si est ordinarius.

d ¶Huius §. Aliqui legū doctores tenent magistrū, qui sententiauit cōtra scholarem, exequi posse, si scholaris ibi habet bona: ꝙ si nō habet bona, vel non habet sufficientia, ad requisitionem magistri exequatur is, in cuius territorio habet bona, vel cuius regimē ptimescit: vt dicit lex pen. C. de arbitr. & ff. de bo. authori. iudic. possi. l. cùm vnus. §. penulti. & de re iudica. à diuo. A D D E Bart. in di. l. à diuo Pio. versicu. quæro pone.

e ¶Et seq. Propriè in versic. sed qd si scholaris. & scripsi in decre. si diligenti. de foro cōpetēti, super glo. hic ergo. Sed si recipiatur opinio, ꝙ in magistro clerico habeat locum lex. ꝓcederet solutio Iuliani. Scire debes ꝙ Legistæ de hac appellatiōe, alias querunt, scilicet si alter ex tribus iudicibus, coram quibus fit vocatio, pronūciat se iudicem, an ab hac sentētia possit appellari? Et dubiū est Legistarū, qui ab interlocutorijs nō appellāt. C. quo. appellat. non reci. l. ante sentētię. Antiqua glos. in l. habita. C. ne fil. ꝓ pa. in fi. mouit dubiū, nō tamē apertè: nec illud soluit. Noua glos. dicit ꝙ sic, & bene. est ratio, quam reddit etiam ibi Cyn. in ix questio. quia licet sit interlocutoria, non tamen possit grauamen eius reuelari per appellationem interponendam à diffinitiua: tardè ei tunc cōtradiceret. ff. qui satisda. cogā. ab arbitrio. Probatur etiam id per l. apertissimi. C. de iudic. facit de app. c. vlti. in fin. lib. vj.

f ¶§. contrahentes. lib. vj.

g ¶Edita. De hoc satis j. §. breuiter. in prin.

in alio

a ¶ Cōdemnati. Quærit Gui. de Suza. vbi s. in vlti. respon. an debitor condemnatus in pecunia, instāte creditore præcise cogatur pecuniā soluere, quod videtur: qa inuito creditore, & c. ff. si cert. peta. l. ij. C. de sol. manifesti. dicit quosdā hoc tenere. Ipse autē tenet cōdemnatū, si debet pecuniā, ad id teneri: aliàs secūdùm ordinē, q hic sequitur, satisfiet creditori, dicēs φ pretiosiora dabūtur in solutum iuxta formā auē. hoc nisi. C. de so. Est etiā sciendū φ Albe. Papi. tractauit quæstionē statuti Papiensis, quo cauebatur φ omnis debitor pecuniæ etiā heres, in pecunia soluere teneretur. Solutionē eius nō vidi. & qa etiā de hærede loquitur, vide quod dixi s. de instrumētorū. editio. §. fi. su per versic. nūc dicamus. Aliā quęstionem, quæ tēdit ad idē, formauit Cyn. de statuto suę ciuitatis Pistoriē. per quod nō recipitur beneficiū cessiōis: in præd. authē. hoc nisi quoniā etiam insolutam dimisit. Papiē. autē allegat pro statuto φ ipsi⁹ verba seruāda sunt, & nō calūniāda: & in dubio verbis est standū, & generale generaliter intelligēdum, etiā si perquam durū: & maximè cùm locorū rectores iurant illa seruare: quia à periurijs cauere debent. Ad cōtrariū allegat φ generalia verba statuti, non tollūt beneficium speciale, illius mentione non facta. ff. de le. iij. vxorem. §. fœlicissimi. de ver. oblig. l. doli clausula. ff. de leg. iij. l. si quis in priu. quicquid loquātur statuta, pacta cōtrahētium vel renūciationes ipsorum, si debitor sibi tuitionem contra carceres parare possit, vel carcerum mānsionem si perhorrescit, venire oportebat ad remedia per ius inuenta, de quibus hic sequitur. ADDE vt per Panormi. consilio xlij. incip. in quæstio Dominici. ij. lib. & Fede. consil. lviij. vbi tenet φ valet pactum, φ nō liceat cedere bonis

in alio loco, φ officium iudicis illius loci interueniat, & effectui mādet, quod per istū pronūciatū est: & tūc quasi cùm vt minister habeat hoc facere, necessaria est relatio eius, q sententiā tulit: vt in prędi. §. finautē. & in pręd. l. à diuo. ¶ † Itē nota φ iudices in causis criminalibus, sententias suas per executores, qui carnifices vocantur, exequuntur. xxiij. q. v. nō frustra. & c. cùm homo. & talis executor trūcando caput vel mēbrū cōdemnati, nō peccat: vt ea. q. miles. & c. nō est crudelis. & c. si homicidiū. qa nō ipse, sed lex occidit. ea. q. dū homo. Si tamē spōte qs interfecit, quē scit à iudice occidendū, peccat, & homicida est: vt eo. q. cùm minister. & c. seq. & c. cùm homo. Sed nec iudex, q iuste hominē ad mortē condēnat, peccat, quia officia iustæ vindictæ, bono animo impleri possunt: quomodo iudex, & quomodo lex: vt ea. q. officia. & c. seq. & c. nō frustra. & c. si homicidiū. & c. de occidendis. & quęstio. iiij. quæsitū. & c. seq. nec scelus cōmittit, nec sanguinem fundit: vt ea. q. iudex. & c. seq. imò minister Dei est: vt ea. q. qui malos. & Deus in hoc placatur: vt ea. causa. q. iiij. si quos igitur. Itē nota φ isti executores multis modis appellantur: s. de cita. §. sequitur. ¶ An autē ordinarius vel delegatus, qui non potest suā sentētiam exequi, possit brachiū seculare inuocare: dic vt s. de iud. deleg. §. sequitur. ver. sed nunquid. ¶ † Hoc quoq; certū est, φ si executor dubitat de mandato, nō tenetur exequi quod mādatur, donec certus fiat. extra, de rescrip. cùm contingat. de offi. dele. cùm in iure. C. de mand. prin. l. vnica. xcvij. dist. nobilissimus.

SVMMARIVM.

1. Præceptū Iudicis de sententiam exequendo, sub qua forma debeat in actis curiæ scribi.
2. Debitor pecuniæ, vel alterius rei expressæ, an in eadem resoluere teneatur.
3. Relatio executoris sub qua forma fieri & scribi debeat, in actis iudicialibus.
4. Sententia in procuratorem lata, an executio fieri debeat in eius bonis aut domini.
5. Sententia lata in vniuersitatem tanquam debitricem, nec in ea sit quod possideatur, an omnes teneantur ad contributionem.
6. Procuratore ecclesiæ ratione cōtumaciæ cōdēnato in expēsis, an in bonis ecclesiæ fiet executio.
7. Procuratore ante sentētiam malitiosè appellante, propter quod condemnatur in expēsis: an executio fiet in bonis procuratoris, an domini.
8. Lite contestata cum tutore pupilli nomine, si tutor contumaciter absit, propter quod condēnatur, in cuius bonis fieri debeat executio.
9. Curatoris officium, quando finitum censeatur.
10. Reo in causa, debet sententia præiudicare.
11. Filiofa. ob delictum condemnato, an in bonis paternis debeat fieri executio. Legitima an viuo patre, filiæ debeatur.
12. Condemnatus nolens restituere, manu militari potest cogi, & etiam res auferri.
13. Executor non inueniens bona condemnati, sub eius iurisdictione, sub specialibus verbis relationē facere debet ad iudicem, sub cuius iurisdictione sunt bona condemnati, vt sententiam exequatur.
14. Sententia lata contra monachum, in cuius bonis executio fieri possit.
15. Debitore cōdēnato, an possit fideiussor cōueniri.
16. In executione sententiæ facienda cōtra minorem habentem res mobiles & immobiles, & nomina, an sit ordo seruandus.
17. Executio an in re promissa fieri possit.

Sententiæ executio in quibus & qualiter fieri debeat.

b ¶ Immobilia. Non obstat C. de his, qui ad eccle. confu. l. fina. §. cùm autem. ibi proponuntur immobilia: quia ibi non ponderatur ordo, vt ibi no.

c ¶ Procuratoris. Id est, illius qui dixit se procuratorem.

d ¶ Quid. Iste versicu. & sequens ad literam fuerunt Alber. Gal. sub Rub. de syndico, vt pleni⁹ intelligas Rof. quæstio. xxiij. de vniuersitate castri, quæ habebat causam, puta vbi fiebat forum. Item vias publicas, theatrum, fontes, & flumina, si non defenditur. Quæritur an creditor sit mittendus in possessionem illorum bonorum, an verò vniuersitas illa debeat banniri. Istud etiam tractatum inuenio post Iacob. Bald. super §. quibus. statim allegato. de legat. j. ff. quod cuiusque vniuersi. Est tamen in solutione concordia, quòd si castrum habeat forum, vel ius aliqđ in eo, vel prata, theatrum, domus, vel prædia, quòd in illis fiet missio, & creditor pro iure suo possidebit illa: vt ibi, & l. ciuitates. eodem titulo. Si verò castrum habeat vias, fontes, vel flumina: quia ista sunt vniuersitatis, quo ad vsum, non quo ad proprietatem, & non quo ad hoc quòd vniuersitas sit domina, in his missio non procedit: sicut nec datur possessio planetarum Solis lunæ, vel ventis. Hinc est quòd si quid fiat in vijs publicis, remouetur. ff. de via publica. l. prima. Vnde si talia, & non alia inueniuntur, poterit communitas vel vniuersitas illa secundùm statuta banniri: dummodo fiat citatio per præconem, secundùm authenti. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. licet dici possit, non esse de iure, est tamen de consuetudine ciuitatum: non tamen per id ban-

SEquitur. Videre in quibus, & qliter executio fiat. Et quidē hoc modo fiet. si enim actum est actione reali, i. si aliqua certa res sit petita: puta prædium, vel equus, vel domus: mittēdus est actor in possessionem rei sibi adiudicatæ: vt extra, de re iudi. cùm Bertholdus. in fine. māda bit enim iudex suo executori, quòd ipsam rem seu eius tenutā & corporalem possessionē det actori.

1 ¶ † Quod præceptum in actis curiæ scribatur sic:

FORMA. Talis iudex curiæ talis, exequendo diffinitiuā sentētiam à se vel à tali iudice latam manu talis notarij scriptam, præcepit tali executori seu cursori eiusdem curiæ, vt det T. tenutam & corporalem possessionem talis rei petitæ. In cuius rei testimonium P. est eidem T. sententialiter cōdemnatus. Hoc facto, executor ille mandatum iudicis exequatur, & iudici referat quicquid fecit. quod etiam in actis redigatur hoc modo:

FORMA. H. talis curiæ cursor, seu executor retulit se de mādato talis iudicis exequēdo sentētiā ab eo, vel à tali iudice latā, dedisse tenutam & corporalem possessionē T. talis fundi in tali loco positi, cuius cōfines sunt tales: in cuius fundi restitutione P. vt dicitur, est dicto T. per eādem sentētiā

2 cōdēnatus. ¶ † Si autē psonali vel alio modo actū a sit, fieri debet executio in reb⁹ cōdēnati [a] sic vt primò capiātur mobilia, si qua possidet. Secūdò, im-b mobilia. [b] Tertiò, puenitur ad nomina, siue iura, i. ad ea, quæ sibi debētur: ita tamē vt cōsitētis debitum, nō negātis nomē pignori capiatur: vt ff. de re iud. à diuo Pio. §. in vēditione. & §. sed verū. & §. pe. arg. extra, vt lite non conte. quoniā. §. fi. in fi. in versi. quid si capiatur. Sed si super rebus capiēdis: fiat ab aliquo cōtrouersia: illa dimittātur, & alia capiātur, quę sine cōtrouersia sint: vt in prędi. l. à diuo. §. si super rebus. & §. sed & illud. Si aūt alia bona nō habeat, nisi ea, super qbus cōtrouersia mouetur: tūc iudex, q exequitur sentētiā, debet summatim de pprietate cognoscere: & si viderit rem esse cōdemnati, sententiā exequatur in illa: alioquin rem illā dimittat: vt in ea. l. mādabit igiř iudex cursori seu executori, vt det tenutā & corporalē possessionē in bonis & de bonis Antonij valētibus cētū lib. nomine sortis, & decē noīe expēsarū, in qbus P. est eidē T. sentētialiter cōdemnatus, s. primò de mobilibus, si apparuerint: alioquin de immobilibus. quod si mobilia vel immobilia non apparuerint, vel nō suffecerint, debet vel suppleat de nominibus seu iuribus P. prædicti. & hoc mandatum in actis sub eadem fortma scribatur hoc modo:

FORMA. Talis iudex curię talis: vt s. ĩ p. forma vsq;, & corporalē pos. & iūge, in bonis, & de bonis

3 & c. vt s. pxi. formā mādati vsq; in fi. ¶ † Post hęc executor mādatū sibi factū exequatur: quo facto iudici referat qcqd fecit: cuius relatio sic scribatur:

FORMA. H. talis curiæ & c. vt s. vsq; poss. T. iūge, de infrà scriptis bonis P. p cētū lib. noīe sortis, & decē noīe expēsarū in qbus vt diciř dict⁹ P. ipsi T. est p eādē sñiam cōdēnatus, s. primò de vna culcitra & duobus linteaminibus: vel de tali vinea, in tali loco sita, cuius cōfines sunt tales. & sic de singulis rebus. Qualiter aūt fiat vēditio rerū ex causa iudicati assignatarū, vide s. de primo & secundo decre. §. nunc dicamus. versi. illud autem. & sequēti.

4 ¶ † Sed & si lata sentētia fuerit in procuratorē, executio tamē fiet in bonis domini, si habuit à domino mādatū. Si verò sine mādato litigauit: tūc fiet c in bonis pcuratoris. [c] Hinc est φ tutor & curator, & actor municipiū, vel syndicus, non videtur sine mandato litigasse: ideoque in bonis pupilli, minoris, vel vniuersitatis, fiet executio. ff. de re iudi. l. si

5 se nō obtulit. in prin. & §. j. & ij. ¶ † Quid [d] si vni d uersitas est debitrix, nec est in vniuersitate quod

nientur singuli, nec singulorum bona posſidebimus. ff. de rerum diui. l. intantum. §. j. de in ius vocan. sed si. §. qui manumittitur. si patens ratio in his missionis non faciendæ: quia commiſsio ex primo decreto posſesſionem det: & ex secundo dominium, si passus missionem est dominus, vel saltem datur causa vsucapiendi. ff. de dam. infec. si finita. §. Iulianus. & hæc (in his) haberi non possunt, concluditur missionē in his non procedere: fatentur tamē vtrique quòd castrum, vniuersitatem habere potest. arg. ff. de leg. j. si hæres. secundo. §. vicis. C. lib. xj. de fundis limi. l. quicũque. ff. ad Treb. omnibus. ff. de rebus dub. l. ciuibus. Quæstionem autē prædictorum huic vnitam, an admittatur volens partē vniuersitatis defendere, breuiter posui s. de defen. post prin.

posſideatur, nunquid tenetur omnes ad cōtributionem? Respō. dic ꝙ sic: vt no. ff. quod cu. vniuer. l. j. §. quibus.[a] & arg. ff. de censi. cum pos. ff. de alimen. & ciba. leg. l. iiij. ff. de col. illici. l. j. respō. j. Hoc plenè prosequere, prout not. secũdùm papā extra, de sent. excōmu. graue.[b] Item quid si vniuersitas disſoluatur: nũquid quilibet poterit partem suam petere? dic ꝙ sic: vt ff. de col. illici. l. j. ij. & iij. vbi de hoc. ¶ 6 † Quid si procurator ecclesiæ, ratione cōtumaciæ cōdēnatur in expēsis? not. Papa Inno. extra, vt lite non cōtestata. c. j. in fin. ꝙ in bonis ecclesiæ fiet executio: secus autem esset si procurator falsa instrumenta produceret, vel aliā fraudem faceret. ¶ Quid si ex facto simulato sententia fertur: nũquid fiet executio. De hoc s. de cōfes. §. nũc vidēdum. ver. de facto? ¶ Et scias ꝙ cùm simul petitorio & posſessorio agitur, siue ab eadem parte, siue à diuersis actum sit, siue simul, siue diuersis tempo ribus agi cœperit: Primò est sententia super posſesſorio executioni mādanda: & hoc si simulatę sint: secus si diuersis temporibus. quod dic vt extra de cau. pos. & propriè. cùm dilectus. & melius, s. de pe tito. & pos. §. j. versi. vt autem. & sequenti. ¶ 7 † Sed quid si procurator malitiosè ante sentētiam appel lat, & ideo cōdemnatur in expēsis: vt extra, de appel. vt debitus? Respon. voluit dominus papa Clemens iiij. lumen iuris, ꝙ executio fieret in bonis procuratoris, & quod ipse procurator de sua bursa solueret, & non dominus. argu. ad hoc ff. si quis ius di. non obtem. l. vnica. Nec enim intelligitur ei dominus mandasse ꝙ malitias adhibeat. Hinc est ꝙ curator non debet calũniosam actionē proponere: quod si fecerit, nō repeteret sumptus à mino re. argu. C. de inoffi. te. si pater. ij. propè finem. ff. de his, qui. vt indig. Polla. ff. de admini. tu. fine hæreде. §. pen. Postquā enim procurator agere incipit, & factus est dominus litis, si cōtumax sit, vel aliqd malitiosè agit, ipse tenetur, & de dolo punitur: vt in præd. l. ff. si quis ius di. non obtē. Secus si ab initio ipse mādatum occultat: quia tunc dominus cō demnatur: vt extra, de appel. sæpe. in prin. Item si procurator interrogatus, respondet se nescire quæ ad causam pertinent, cōdemnatur in expēsis. s. de procu. §. j. versi. item quod omnino. ¶ 8 † Sed pone, lite cōtestata cum tutore, pupilli nomine, tutor cō tumaciter abest, propter quod fertur sentētia con tra ipsum: Quæritur vtrum mādabitur executioni in bonis eius, an in bonis pupilli. Et videtur ꝙ in bonis eius. arg. ff. si quis ius di. non obtē. l. j. Nō enim conuenitur pupillus ex dolo tutoris, nisi inquantum factus locupletior est. ff. de admi. tu. l. si. ff. de reg. iur. neque interdictũ. Ad idē ff. de re iud. ex cōtractu paterno. ff. de procu. l. qui aliena. §. procurator. ff. ad le. Aquil. proinde. §. si procurator. ff. de excu. tut. l. ij. §. tutor. argu. cōtra ꝙ in bonis pupilli. omnia enim iura hoc dicũt: præsertim cùm se nō obtulit. C. quādo fiscus vel pri. l. propterea. ff. de re iudi. l. si se. Ad idē ff. de tribu. l. procurator. Cō tumacia enim nocet pupillo ab initio: ergo multo fortius ex post facto. ff. de bon. autho. iudic. pos. si minor. Solu. Dicũt quidam de æquitate, ꝙ in bonis tutoris. Alij cōtra, & verius: quia potest esse mi nor cōtumax. Hinc est ꝙ restituitur, si ob hoc sen tentia lata sit cōtra eum. ff. de mino. minor si quasi. Si tamen tutor dolum vel culpā cōmiserit in nō veniēdo, ipse tenebitur. ff. de euict. si ideo. pupillus tamen poterit restitui. C. de iudi. properandum. cir ca fi. & vide s. de cōtumacia. §. nũc dicamus. ver. sed nũquid minor.[c] ¶ 9 † Itē pone, ad petitionem creditorum datus est curator hæreditati iacenti, quia hæres institutus eam repudiauit: actũ est cum curatore, & tandem cōdemnatus: & sententia in rem transit iudicatam: post hoc quidam hæreditatem illam adiuit ab intestato inuentario per eum con-

ff. de peti. hære. sed & si. §. sed scire. Nec potest dici falsa tutrix, quo ad titulum de fal. tu. cùm veritatis primordio adiuerit. ff. de leg. ij. cùm filius §. hæres. Item actor fuit in culpa, qui inquirere debuit de prædictis, an fuit confirmata, & an inuentarium fecisset: de se ergo conqueratur. ff. de fideiusso. l. Titius & Seia. Item dato ꝙ fuisset falsa tutrix, esset orta contra eum actio ex edicto, quod cùm fal. tu. ff. eo. tit. l. nouissimè. in prin. ergo ad extraordinarium auxilium nō recurreret. ff. de minor. in causa, & de Carb. edi. l. cũ sine.

ADDE quòd Bar. super hoc vers. & præcedenti aliter loquitur in l. si se obtulit. de re iudi. ideo ibi vide.

fecto: & demũ præfatus curator citatur super sententiæ executione: sed hæres se opponit, quasi sua interſit, dicens se respondere paratum: quæritur vtrũ curator excusetur quò minus executio contra eum fiat. Et argu. est ꝙ non. ff. de in ius vocā. neque. §. j. extra, de in integ. restitu. suscitata. Cùm enim iste non veniat vt defensor vocati, excusari non debet. arg. contra: quia hæres paratus est docere ꝙ ad eum pertinet: & sic perpetuò adire potest. C. de iure delibe. si curator. ff. de appel. à sentētia. extra, de resti. veniēs. ij. extra, de re iudi. cùm super. C. de non nume. pecu. si cui. C. de accusa. l. ij. & hoc verius dicetur. finitum enim est curatoris officium. ff. de tu. & cu. datis ab his. curatorem. vnde non est cum eo amplius agendum, nec ratione sui, nec ratione rerũ: vt C. quādo ex facto tu. vel cur. l. j. & ff. eo. post mortē. Ad idem, C. quādo fisc. vel priua. l. j. ¶ 10 † Quid si sententia lata est cōtra defensorem, qui se litis defensioni obtulit: nũquid mādabitur executioni sine alia sentētia cōtra fideiussores, qui promiserunt de iudicato soluēdo? Et videtur ꝙ sic, ff. iudi. sol. l. j. C. de vsur. rei iudi. l. fi.[d] ff. de re iudica. à diuo. §. item quid dicemus. Sciũt enim reum esse in causa, vnde sibi deberet sentētia præiudicare ff. de re iud. l. sæpe. §. j. Nam & sentētia lata cōtra hæredes, extenditur ad alios posſessores. ff. vt in pos. l. circa. Ad idem ff. de legat. ij. cùm filius. respon. j. ff. de cri. ex. hær. l. antepen. & ff. fa. er. hæredes. §. idem. Item obligauerunt se de iudicato soluēdo: vnde si non mandaretur sentētia executioni, sed expectaretur alia cōtra eos, non viderentur de iudicato rei, sed de suo promisisse. quod est falsum. Item vna sentētia esset alterius litis initiũ. quod esse non debet. Argu. cōtra ꝙ non præiudicet. nam ipsi non sunt condemnati. ff. de postula. Imperator. C. quorũ appel. non reci. ab executore. & sentētia contra fideiussores lata stipulatio non cōmittitur. ff. iudi. solu. l. iudicatum. §. ij. & facit ff. de adult. l. denunciasse. §. fi. ff. de iurisdi. om. iud. & quia. C. res inter alios ac. per totũ. ff. de tute. & rat. dist. alterius. C. de lib. causa. l. fi. C. de fideius. authē. presente. Item restituto minore, non videtur fideiussor restitutus. ff. de iniur. l. iij. §. sed vtrum. C. de fideius. mi. l. ij. Super hoc dic ꝙ aut est fideiussor in contractu: & tunc sententia contra eum lata non præiudicat fideiussori: imò sibi dabitur libellus, si reus soluendo non est: vt in iuribus pro hac parte inductis. Aut est fideiussor in iudicio: & tunc ei præiudicat, & in bonis eius executioni mādatur[e] sine alio libello: vt in alijs iurib⁹ prædictis. & vide j. de do. & cōtu. §. restat. ver. sed pone.[f] ¶ 11 † Quid si filiusfamiliàs ob delictũ, condemnatur: nunquid fiet executio in paternis bonis, vel nunquid cogetur pater saltem dare curiæ legitimam filio iure na turæ debitam, aut alimenta, quæ filio præstare tenebatur? Et videtur ꝙ sic. nā filio succedit curia, cu ius bona propter crimen publicātur: vt ff. pro socio. l. actione. §. publicatione. ff. soluto ma. si marito. Sed cōstat bona patris esse filij: vt Instit. de hęre. quali. & differ. §. sed si. Constat etiam filium in bonis patris habere legitimā. ff. vnde lib. scripto. in fi. C. de inoffi. testa. quoniā. ij. extra, de testa. Raynaldus. circa mediũ. & sic à patre alimenta deberi: vt ff. de liber. agno. si quis à liberis, Respon. j. C. de alen. liber. l. fi. j. di. ius naturale. extra, de infan. lāg. expo. c. vnico. Vnde videtur ꝙ pater soluet condēnationem, & tam legitimā, quàm etiā alimenta, curię dabit: alioquin hoc ad cōmodũ filij penes pa trē remanebit: tum quia inde aletur: tum etiā quo ad spem succedēdi: quoniā bona patris ad filiũ venire debēt: vt in pręc. §. sed sui. & ff. de lib. & posth. l. in suis. & sic per consequens maleficia impunita remanebũt. quod esse nō debet. ff. ad l. Aql. ita vul neratus. propè finem. extra, de senten. excōmu. vt famæ,

a ¶ §. quibus. Idem Vber. de Bob. qui vltra l. qui potest facere. quam alleg. ibi glos. ff. de regu. iur. inducit l. si locus. in fine. ff. quēadmo. ser. amitt. Ad idem de sta. mon. ea, quæ. ver. illorum.

b ¶ Graue. Vide de hoc, & alijs ad ma teriam j. de censi. §. ij. ad fin.

c ¶ Minor. Alber. Gal. fertur disputasse quæstio. quæ incipit, Titius cōueniebat pupillũ, s. de matre, quā maritus pupillo instituit tutricē in minus solenni volun tate: & sic non valuit datio. C. dę confir. tut. l. ij. nec fuit cōfirmata: nec renunciauit Velleiano, & secundis nuptijs, nec fecit inuentarium: quæ obtulit se defensioni pupilli: nec prædictis interrogata, & lis contestata est, & contra eam vt tutricem la ta sententia, quæ cōtra pupillũ pronunciata fuit nulla, vt debuit. C. in qui. cau. in inte. restitu. si tutor. & de tu. qui non satisd. l. j. §. dubiũ. an actore petēte fieri posſit executio cōtra matrem? Et tenet ꝙ non. quia non fuit in dolo, licet errauerit in iure,

d ¶ L. fin. Multum plenè tractauit hāc q. Mar. de Fa. super hac l. & Odo. cōcordes videtur: vt j. dicam. & vide quod dicam de iniur. & dam. da. & si pignora. libr. vj. in ij. glo.

e ¶ Mādatur. in defectum secũdùm Mar. & Odo. per l. fina. ff. de eo, per quem fac. est.

f ¶ Versi. sed pone. Ibi de fideiussore iudicio sisti: hic de fideiussore iudicatum solui. & hi dif ferunt, vt in gloss. præd.

a ¶Retinebũt &c. Vide ꝙ ſuper ea dixi.

b ¶Primum verius. Huic quæſtioni cõgruè coniungitur quæſtio Albe. Gal. extra op⁹ ď vxore Titij condemnata ad decẽ. quæ mihi debebat: qualiter fiet executio ęquè, cũ nihil habeat extra dotem. & in dote fieri non poteſt, quę cõſtante mr̃imonio à marito peti non poteſt. C. de colla. l. tot. & C. ſi conſt. matri. dos ſolu. fuerit. le. vna nec in alimen. C. de execut. rei iudica. l. ſtipendia. & quę res ob. poſſ. lege ſpem eorum. Nõ ob. l. commodis. ff. de re iudic. quę loquit̃, cum is, cõtra quẽ fit executio, nil aliđ habet in bonis. Itẽ cũ mulier eſſe debeat in obſequio mariti. de operis lib. ſicut. ergo debet tali. Videtur ergo ꝙ nomen actionis de dote, qđ habet mulieri in caſum diuortij capiat̃ in cauſam iudicati. nam ſpe futuræ actionis, quis donare põt C. de dona. ſpẽ. ff. de here. vel act. vendi. l. noĩa. vel illud nomen vendat̃ ꝓ eo, qđ haberi poteſt: & in pretio fiet executio. ff. de condic. fur. ſi ſeruus. ad l. fal. in quantitate. §. j. res enim tm̃ valet quantũ vendi poteſt. ff. ad l. Rho. de iac. l. ij. §. ſi nauis.

ADDE ad quęſtionẽ Spe. q̃ ſcripſit Bar. in l. cũ filius. de ver. obl. & ĩ l. ſi finita. §. ſi de vectigalib⁹. & q̃ ibi poſui. ff. de dam. infe.

c ¶§. cõtrahentes. lib. vj.

d ¶Iudex. In hone ſte proponit ſcribentem pari.

e ¶De ſta. mona. in q. ij.

famę. Sed dic contra, ſ. quod condemnationem non ſoluet. Nam, ſiue filiuſſa. ex cõtractu, ſiue ex delicto condẽnetur non tenetur pater pro illo, niſi inquantum factus eſt locupletior. ff. de iudi. tam ex contractibus. ff. de nox. act. & ſi condemnatus. Inſtitu. eo. ti. in fi. ff. de pec. licet. §. ex cauſa. & §. ſed filius. Hinc eſt ꝙ pater, qui nõ conſenſit nominationi filij, non tenetur de illius mala adminiſtratione, vt C. libro x. de decuri. filios. ſi enim patre condẽnato, ſubueniťur filijs: vt ff. de bo. dam. l. fi. §. ſi plures. & C. eod. l. fi. ff. de minori. l. iij. §. ſed vtrũ. in fine. §. frater. de pœnis. crimen. ergo filio cõdemnato, ſubueniendũ eſt patri: cùm par ratio ſit hincinde. ff. ad le. Aquil. illud. preſertim vbi ipſe nec deliquit, nec delinquẽti cõſenſit. extra, de cõſtit. cognoſcẽtes. extra, de his, quę fiũt à ma. par. c. quæſiuit. C. de pœn. ſancimus. extra, de renuncia. niſi. §. perſonę. Ad idem C. ne ex deli. defun. l. vnica. Item legitimam curię dare nõ cogetur: imò etiam peculium filij ſibi non aufertur. C. de bo. proſcript. l. iij. Pręterea legitima non debetur filio, niſi demum mortuo patre: vt probatur & not. C. de ſacroſanc. eccl. auť. ſi qua. & C. de epiſ. & cle. Deo nobis. §. hoc etiã. nec filio cõtra patrem competit actio propter eã, vt no. extra, de teſt. c. Raynutius. ĩ gl. retinebunt &c. [a] Imò poſſet pater omnia bona ſua in mari iactando filium legitima defraudare. vt not. C. de inoffi. dona. l. j. Alimenta quoq; curiæ non dabit: quia non pater indiſtinctè tenetur ad illa vbi filius operari vel aliàs ſibi ſufficere poteſt: vt in prædic. l. ſi quis à liberis. §. ſed ſi filius. & §. parens. ¶Præter ea legatum alimentorum non deſijt deberi, licet legatarius condemnetur. ff. de capi. dimi. eas. & l. legatum. ff. de ali. & cib. lega. ſolent. §. debebit. & l. is, cui. imò deportato legari poteſt: vt ff. de his quę pro non ſcript. ha. l. iij. & argumen. lxxxvj. diſtin. paſce. Quidam tamen dicunt, quòd legitima ad curiam perueniet: vt C. de bon. dam. l. deportatorum. et hoc duntaxat poſt obitum patris: alimenta verò ſtatim: vt ſic ille tanq̃ malè meritus, in exemplum aliorum publica egeſtate laboret: vt ff. depoſi. bona fides. reſpon. primo. in fin. ſed primum verius. [b] ¶†Quid 12 ſi is, contra quem fit executio, nolit rem reſtituere? Reſpondeo manu militari eſt ei auferenda. & alia etiam remedia dantur. quod dic vt ſuprà, de primo & ſecundo decreto. §. iam de effectu. verſic. & no. ꝙ ſi miſſus. ꝙ ſi non inueniantur bona in iuriſdictione iudicis ſententiam exequentis: tunc fit relatio ad iudicem in cuius iuriſdi. ſunt bona condẽnati: vt ipſe per res & facultates condemnati, ſentẽtiam exequatur. C. de iudic. properandum. §. ſin autem reus. ff. de re iu. à diuo. in prin. & extra, de foro competen. poſtulaſti. & c. Romana. §. contrahentes. [c] quæ relatio fiet per epiſtolam hoc modo.

13 ✥FORMA. †Talis iudex [d] tali iudici, ſalutem in domino. Cùm in cauſa quæ inter Petrum & Tancredum olim ſuper tali perſonali actione vertebatur: pro Tancredo contra Petrum diffinitiuam ſententiam duxerimus promulgandam: nos eam volentes ex officij noſtri debito, debitæ executioni mandari ſecundùm iuris ordinẽ ipſius P. bona diligenter exequi fecimus & perquiri. Verùm nullis ibidem eius bonis repertis, pro certo didicimus in iuriſdi. veſtra ipſius aliqua bona fore. Cùm igitur ad vos ſecundùm iuris ordinem, fit huiuſmodi relatio facienda, prudentiam veſtram ſolicitè deprecamur, quatenus eandem ſententiam ad ipſius T. petitionem in miniſteriũ iuris, per res & facultates condemnati curetis exequi prout decet. Hæc probant̃ 14 in præd. concor. ¶†Quid ſi ſententia lata ſit contra monachum: in cuius bonis fiet executio? De hoc j. de ſta. mona. [e] in ſumma. & not. qđ in exequendo ſentẽtias & alia, ita deferẽdũ eſt maioribus perſonis ꝙ iuſtitia nõ pereat. extra, de offi. dele. ſane. iij. q. ix. c. ſi. extra, de ſta. mo. ea q̃. prope prin. Sed ſi executor formam in exequendo non obſeruat, fas eſt ſibi obijcere manus: vt C. lib. x. de iure fiſ. prohibitam. ¶Qualiter aũt is cui mandat̃ ꝙ alicui de beneficio ꝓuideat, mãdatũ apoſtolicum exequetur: vide ſ. de 15 act. ſeu petit. §. ſuper actionibus. ¶†Sed pone ꝙ debitor ſit cõdẽnatus: nũquid fideiuſſor poterit cõuenire? Dicit Vber. ꝙ non intra tẽpus ad ſoluendũ ſibi datũ: ar. C. de vſuris rei iud. l. fi. §. fi. ſed pòſt ſic: arg. ff. de pig. grege. §. etiã. & §. ſeq. & hoc de iure veteri: ſed de iure nouo aliud eſt, ſcđm eũ. ¶Quid [f] ſi capiat̃ nomẽ debitoris, ipſe verò negat ſe debitorẽ: vt no. in prædi. l. à diuo. §. ſit quoq;. & C. qñ fiſ. vel 16 priua. l. j. & iij. ¶†Quid ſi ſñia debet executiõi mãdari cõtra minorẽ habentẽ res mobiles & immobiles & nomina: nũquid ſeruabit̃ ordo? Dicũt quidã ꝙ ſic. alij contra, per l. ff. de re. eo. qui ſub tu. vel cur. ſunt. magis. §. nõ paſsim. ibi: vel in nominib⁹, &c. [g] ¶Quid ſi debitor habet tantũ prebendã vel reditus: nunquid põt capi in cauſa iudicati? ¶Rñd. ſic. ff. de re iudic. cõmodis. C. q̃ res pig. oblig. poſ. ſpẽ. extra, de fideiuſ. c. ij. Si aũt cõdẽnatus habet alia bona, nõ fiet executio in ſtipendijs. C. de exec. rei iud. 17 ſtipendia. ¶†Quid ſi habet tantũ feudũ? Dic ꝙ fructus illius poſſunt capi, in cauſa iudicati. argu. ff. de leg. ij. peto. §. j. & vide ſ. de primo & ſecundo decr. §. reſtat. & §. videndũ. ¶Quæ exceptiones admittantur poſt ſententiã contra executionem, vide ſ. de exce. §. dicto. ¶Vtrum in re promiſſa fiat executio, licet promiſſor velit ſoluere intereſſe: no. j. de fructi. & intereſſe. §. viſo. verſi. item dicimus.

SVMMARIVM.

1 ☞Sentẽtia poſt quod tp̃s ſit executioni mãdãda.
2 Sententia in criminibus lata, poſt quod tempus ſit executioni mandanda.
3 Executio ſententiæ in ſeruũ latæ, differri debet, donec domino rationem reddiderit.
4 Executio ſententiæ differri debet, dum quis de ſuo crimine per confeſsionem eſt confeſſus.
5 Venditio rerum pro pignore captarum, poſt quod tempus fieri poſsit.
6 Delegatus nõ põt ſuã ſñiam poſt annum exequi.

Sententia poſt quod tempus executioni mandetur.

1 VIdendum reſtat † poſt quod tempus ſententia ſit executioni mandãda? Et quidẽ in perſonalib⁹ regulariter poſt quatuor mẽſes, & nõ añ. extra, de offic. deleg. q̃renti. extra, de ſentẽ. & re iud. qđ ad cõſultationẽ. C. de vſur. rei iud. l. ij. & l. fi. in prin. ff. de iudi. ſi debitori. Interdum tñ quadrimeſtre tempus, cã cognita arctari põt & elõgari, inſpecta qualitate & quãtitate cauſæ, & ꝑſonarũ, & locorũ, & tẽporũ: vt in prędic. c. qđ ad conſultationẽ. & ff. e. l. ij. Si verò ſine iuſta cauſa fiat illius tẽporis abbreuiatio, ſupplet̃ illud tempus condemnato legis bñficio: vt ff. e. l. iiij. §. ſi quis. [h] In reali vero actiõe, ſi nõ eſt appellatũ à ſñia, nec reſtitutio poſtulata, ſi res illa ſit pręſens, eſt ſtatim poſt decendium executioni mandanda: quoniã tũc tranſit ſentẽtia in rẽ iudicatã: vt Inſti. de offi. iudi. in princ. extra, de elec. cùm dilecti. extra, de teſta. ſignificauerũt. 2 ¶†Porrò ſentẽtia in criminib⁹ lata, q̃ non eſt ꝑ appellationẽ vel per in integrũ reſtit. vel ꝑ ſupplicationem ſuſpenſa, ſtatim poſt decẽ dies eſt executioni mãdãda. ij. q. j. ſicut fine. C. de pœ. cum reis. de pœ. di. j. Adam poſt culpã. aliàs eſt ſub c. fleat. niſi incontinenti exceptio probãda obijciatur. extra, de teſti. veniens. ij. ver. cũ igitur. & extra, de reſti. ſpo. literas. & niſi cũ princeps ex iracũdia tulit ſentẽtiã. [i] C. de pœnis. ſi vindicari. & vj. q. iij. cùm apud. vbi de hoc. Itẽ cũ ſentẽtia lata eſt cõtra mulierẽ pręgnantem, differt̃ executio vſq; ad tẽpus part⁹. ff. de pœnis pręgnantis. 3 †Itẽ ſi lata eſt in ſeruũ, differtur donec reddiderit domino rationes. C. de bo. proſcri. l. ij. Itẽ differtur, quãdo inſula eſt à Principe aſsignãda: vt ij. q. vj. §. biduum. 4 † Item differtur, cùm quis eſt de crimine cõfeſſus: vt C. de cuſto. reo. l. ij. argu. cõtra, ꝙ etiã poſt decem dies nõ ſit executioni mãdanda, niſi poſt xxx. dies: vt in prędic. c. cũ apud. ſed illud intellige, iuxta pręmiſſa. Sed & ante decẽdium poteſt executioni mandari, in eo. ſ. caſu, quã-

f ¶Quid. Hic incipiunt verſic. Albe. Gal. & durant vſq; ad vltimũ.

g ¶Noĩb⁹, &c. Dicit Albe. Gal. ꝙ eſt verius.

h ¶Videndũ. §. ſi quis dicit Gul. ꝙ in multis partib⁹ non ſeruatur, hæc dilatio quatuor menſium.

i ¶Sententiã. Seueriorem quàm iura præcipiant.

a ¶Notorijs. Ratio huius dicti patens est: quia cũ decẽ dies dẽtur ad deliberandũ an appellare velit, vt patet ij. q. vj. anteriorũ. q̃ est lex, in auẽ. colũ. iiij. de app. & intra q̃ tpa. in prin. cũ certũ sit hunc appellare nõ posse, ad quid fieret hæc expectatio. bene facit ff. ad Vellei. aliqñ. §. fi. Cuius casum vide in principio decre. vbi periculum. de elec. libr. vj. Ad idem ff. de acquir. hæred. cùm heres. §. fi. Et per prædicta soluitur alia quæstio, an si sñia sic intra decẽ dies executiõi mandeẽ, & postea etiã intra decẽ dies appelleẽ, an locus sit reuocationi executioni, per decre. non solũ. de appel. li. vj. De quo em̃ executio differri non debuit, vt s. patet licitè factam propter notorietatẽ per appellationẽ præcedentem vel sequentem, reuocari non posse. Primũ patet de appel. c. cũ sit. & c. peruenit. & ca. consuluit.

ADDE latius per Oldr. consil. xviij.

b ¶§. finaũt. li. vj.

c ¶Dicit Azo. Cuius ver. in Summa, eo. tit. §. pen. quem etiã ponit Tã. vbi s. versic. penul.

ADDITIO.

ADDE ad ver si. ibi: & nota q̃ deleg. & c. q̃ delegatus Principis põt suã sententiã exequi: dũmodo à tẽpore sentẽtiæ intra annũ eã exequatur. Ita tenet Bar. quicqd dicat gl. in l. à diuo Pio. in ij. col. ver. secũdo quero. ff. de re iudic. Et pro hoc alleg. tex. in l. vlt. C. de iudi. Et qd in delegato nõ à principe, an exequatur suam sentẽtiã, vide Card. Zaba. in c. si quis contra. extra, de for. compe. Hen. Ferran.

d ¶Aduocati. Pro uiciæ meæ & Tusciæ dixit Mart. de Fa. super l. ordo. C. de execut. rei iudic.

e ¶Versi. xxv. Et vide qđ ibi dixi ante fi. & in fi. ibi vide quid teneat Spe. & quid tenuit dominus meus Azo.

f ¶Executor. Vide s. §. nunc dicendum. versicu. sed pone iudex. vltra medium.

g ¶Vber. de Bo. vt refert Homo bo. l. j. C. de iur. & fac. igno. hoc tenuit cõtra Alb. Pap. de quo sequitur in publica disputatione do. Iac. de Salerno.

do non põc quis appellare in notorijs,[a] vel qñ qs est confessus, vel testibus cõuictus, & argumẽtis superatus: vt ij. q. v§. sunt etiã, quorũ. Quod dic vt no. extra, de app. Romana. §. finaũt.[b] & c. cum speciali. §. porrò. Cæterũ in personali actione, cõfesso currit tẽpus à die cõfessionis: vt ff. de cõfes. certum. §. fi. In criminali verò nequaquã: vt ff. de cust. & exhib. reo. si cõfes. quoniã ibi est sñia necessaria: vt ij. q. j. nos in quenq̃. extra, de constit. ecclesia. ¶ †Sed quando fiet venditio rerũ pro pignore captarum? Dicit Azo[c] q̃ post quatuor menses, sicut olim fiebat post duos. & hoc cum capiuntur ex diffinitiua sentẽtia. ff. de re iudi. debitoribus. §. fi. Si verò ex interlocutoria, expectandũ est fortè per annũ: vt C. de prescrip. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. §. fin. de hoc supra de primò & secũdo decre. §. iuxta. Vel per bienniũ in pignore cõuentionali: vt C. de iure do impe. l. fi. Vel iudex ex suo arbitrio hoc tempus diffiniat, cũ nõ sit diffinitiuũ à lege: vt ff de iure delib. l. j. §. fi. extra, de offi. dele. de causis. Vel dẽtur in solutũ actori secũdũ T. prout tradidi suprà de primo & secũdo decre. §. nunc dicamus. versi. actio igitur. & sequen. ¶†Et nota q̃ delegat[9] post annum, sententiam suam exequi non potest: intra sic. quod dic vt extra, de offi. delegati. querenti.

SVMMARIVM.

1. ¶Executio qualiter in facto consistere dicatur.
2. Auxilium actori vincenti qualiter prodatur.
3. Actio iudicati, ad quid sit vtilis.
4. Executio actiõe ĩ factũ, qualiter & qñ peti debeat.
5. Actio iudicati, ordinariũ auxiliũ est: iudicis verò officium extraordinarium.
6. Litem ex lite oriri, iura abhorrent.
7. Actio iudicati, siue in factum, ex sñia dari censetur.
8. Exceptio dari dicitur, ex sententia interlocutoria.
9. Iudice appellationis confirmare sententiam primi iudicis, an detur actio in factum ex prima sententia, aut secunda.

Sententiæ executio qualiter, & quo iure petatur.

BReuiter Dicendũ est, qualiter, & quo iure sententię executio petaẽ. Sup quo aduocati[d] multũ errare consueuerunt. Solent enim petere sñiarum executiões per actionẽ in factum descendentẽ ex re iudicata. & malè. nã quilibet victor, habet duo auxilia. s. iudicis officiũ, & actionẽ iudicati. Si verò vult executionẽ petere, petat hoc iudicis officio, & sine libello: qa executio in facto cõsistit: vt ꝓbaẽ subtiliter. ff. de re iud. à diuo Pio. p totã l. & sit ibi summaria cognitio, cũ de capiendis pignorib[9] disputaẽ: vt in eadẽ l. §. si super reb[9]. nec debet tunc iudex, iudicis partes assumere, sed solũ executoris: vt C. de execu. rei iu. si vt proponis. nec libellus admittiẽ: vt j. de li. concept. §. nũc dicendũ. ver. xxv.[e] Sed si proponeretur actio, iam iudex cognosceret in forma iudicij, & desineret esse executor:[f] vt C. de eden. edita. ibi: speciẽ futurę litis, & c, et C. quomodo & quando iud. authent. qui semel. extra, de offic. delega. cùm super. Aliud est enim causæ cognitio, & aliud executio: vt xxv. q. ij. & si nõ cognitio. Et hoc est quod dicit lex, iurisdicentis officium latissimũ est. nã põt in possessionẽ rei iudicatę mittere. ff. de iurisdi. om. iudi. l. j. & l. iubere. Et quod hoc iudicis officio expediatur, expressum est. ff. de rei ven. qui restituere. in princ. & facit C. de execu. rei iu. l. ij. Hinc est q̃ ab executore nõ appellaẽ: vt s. §. nunc dicendũ. ver. quid si ab eo executore. Et hoc etiã tenet Vber. de Bo.[g] q̃ officio iudicis petaẽ. nã secũdũ eũ, tũc agitur ꝓ sentẽtia exequẽda, nõ ventilãda. C. de execu. rei iud. l. ij. ff. de mino. l. minor annis. C. de appella. si cõtra. ff. de re iud. l. iiij. §. ait prætor. & §. sequẽ. & quia boni ꝑtoris est, lites minuere. ff. si certũ pet. quidã. extra, de restit. spol. frequẽs. respon. j.[h] ¶†Si quæras quomodo executio consistat in facto: respon. quia iudex pignora capit, & postea distrahi iubet. C. de execu. rei iudic. l. ij. & fi. in qua executione, nec actio proponitur, nec lis cõtestatur. nã si hoc esset, iam lis ex primæ litis materia oriretur. quod lex abhorret. C. de fru. & lit. exp. l. terminato. & extra, de verbo. signifi. cùm olim. ff. de re iudi. si se nõ obtulit. §. ait pretor. C. de agri. & cen. litib[9]. ff. pro soc. l. fi. ¶†Est & secundũ auxiliũ proditum actori vincẽti, scilicet actio iudicati, quæ aliàs actio in factũ ex re iudicata nũcupaẽ:[i] de qua fit mẽtio. ff. de re iudi. l. in iudicati. C. de vsuris rei iudic. l. fina. C. de compen. l. ex causa. C. de reb. cred. l. actori. Qui autem agit iudicati, aduersarium suũ ciuiliter obligatum sibi ea sententia, & ex quasi contractu dicit: vt ff. de pec. licet. §. antepenul. Sic eum conuenit, & ab eo in forma iudicij dando libellum & litem contestando petit, vt ꝓbatur subtiliter. ff. de petit. here. l. item veniunt. §. cũ prædixim[9]. & ff. de procu. si procurator. ff. de re iudi. miles. §. ij. ff. de pecu. sed si damnũ. §. fi. ff. de mino. deniq̃. §. sed verũ. ff. de iure iu. duobus. §. penulti. ¶†Sed dices, ad quid ergo fuit actio iudicati vtilis? Respondeo, certè, qa per eã petũtur vsurę centesimæ & ipsa sors, si actor hanc viam elegerit. C. de vsu. rei iudi. l. fi. C. si plur. vna senten. l. j. Quòd autem hic sint duę vię, patet. ff. de re iud. si pretor. in princ. Hoc etiã patet ex ipsis rubricis. nam titu. de senten. est in Codice: quia ex sentẽtia aliqñ actiõe iudicati agiẽ, aliquãdo officio iudicis executio postulatur. in tit. verò de re iudic. tractaẽ de actione iudicati: vt eo. tit. l. j. in auẽ. de exec. rei iudi. tractatur de exec. quę fit iudicis officio secundũ M. de Fan.[k] Hoc etiã patet extra, de sen. & re iud. in ipsa rubrica. ¶†Albe. Pap.[l] aũt dixit, q̃ peti debet executio actione in factũ: vt C. qñ ex fac. tu. l. j. vbi videẽ q̃ dandus est libell[9] & actio iudicati siue actio in factũ, quę ex re iudicata oriẽ, ꝓponẽda est. C. de iu. & fac. igno. l. j. in fi. vbi diciẽ, si ex sentẽtia. i. ex actiõe, q̃ ex ipsa sentẽtia oriẽ, conuenire cœperis. Ad idẽ. C. de reb. cre. actori. & ff. de pig. grege. §. fi. cũ defensore. in fi. ff. de re iud. miles. §. iudicati actio. In his em̃ legib[9] dixit nõ posse officiũ iudicis intẽtari: †quia actio iudicati, ordinarium auxilium est: iudicis verò officiũ, extraordinariũ[m]: ad quod recurrendũ non est, quandiu superest ordinarium. ff. de mino. in causæ. & ff. de eden. quędam. Et bene facit ad hoc. ff. si mulier vẽ. nomine in pos. esse di. l. j. §. primo. Sed ad prędictas leges, in quib[9] diciẽ executionẽ esse petendã per actionẽ in factũ, sic potest responderi, quia illud impropriè dicitur: quasi dicat, agendo actione in factũ, & super ea sententiã obtinendo, fiet executio mediatè ipsa sentẽtia super actiõe in factũ lata.[n] ¶† Sed secũdùm eũ queritur, qualiter pronũciabit iudex in hac causa? Respondeo, pronunciabit sentẽtiã deberi executioni mandari: quo facto nisi res pareat iudicatis, mãdabit eã executioni ex officio suo: prout traditur s.

h ¶Frequens. Respon. j. lib. vj.

i ¶Nuncupatur. Vnde dixit Homo bo. vbi s. q̃ inter ista duo cõtentio de nomine pertinacibus est relinquenda. C. de cõstit. pecu. l. ij. ad fi. Decẽ aũt, quæ in hoc requiruntur, numerat Rof. vbi s. in prin. quæ per positiones patent. j. de senten. & re iu. ver. actor ergo.

k ¶M. de Fa. cuius fuit totũ qđ præmissum est, exceptis trib[9] versiculis, vbi de Vber. loquiẽ: & ei[9] etiã fuit respõsio, q̃ sequiẽ, vt ibi dicã.

l ¶Albe. Pap. & Rof. ibi, q in tota vlti col. hanc materiã ꝓsequiẽ, prẽmittẽs formã libelli, in actione hac, & demũ obijciendo, & soluendo plenè ruminat hũc casum

m ¶Ordinarium. Hoc verũ, qñ imploratur p bñficium restitutiõis ab ecclesia vł minore. & vide s. de offic. iu. §. j. versi. sed opponiẽ. Inquantũ verò duplicatur auxiliũ, dicebat Rof. interesse vestra habere plura auxilia, etiã si alterum inutile sit. ff. de serui. ei fundo. delibe. le. l. iij. al's quarta. in fi. Vnde filius in potestate ꝑterit[9], habet duo auxilia: vnum ex iure ciuili: aliud ex pretorio. C. de lib. præ. l. fin. Addebat Guid. de Suz. vbi s. rñ. j. in fi. ff. ne vis fiat ei, q in pos. mit. l. iij. in prin. vbi missus habet interdictũ, & sine interdicto iudicis officiũ. Est simile de resti. in ĩte. c. ij. li. vj. & de app. con certationi. eo. lib.

n ¶Lata. Verba Mart. de Fa. rñdẽtis ad l. pen. C. de arbi. sic iacebãt. ĩpropriè loquiẽ, quasi agẽdo actiõe in factũ & p officiũ iudicis obtinẽdo sñiam, faciet arbitrium mediatè sententia super actiõe in factum lata executioni mãdari. Nescio ad quid hæc implicatio fatenti q̃ agi posit vtrãq̃ via: licet in pręeligendo sit discordia. vnde Gui. de Suza. in l. j. C. de iu. & fac. igno. dat optionem victori. allegat. C. de execu. rei iudi. l. ij. de vsur. rei iudi. l. etiam. l. ij. idem vbi s. respon. j. in fi. sibi tamẽ plus placet officium iudicis de iure & consuetudine.

ADDE Alexan. consi. liij. lib. Sed vide Roma. consi. clxxiiij.

§. sequitur

§.sequitur.Sed cōtra,qa sic res in infinitum abibit. nam si poterit ab hac sententia appellari sicut à prima,& qualibet alia.C.de transactio.fratris.C.de peda.iudi placet secūda quæstiōe sexta omnis oppressus.& capitulo ad Romanā.& sic lites ex litibus oriē tur:quod tñ esse non debet vt suprà: & sic nullus erit litiúm finis.Sed ipse respondet, ꝙ sententia est de executione[a]& pars executionis.ergo ab ea appellari nō potest,nisi modus excedatur vt s̈.§.secundo. versic.quid si ab . Tertij dicunt, ꝙ si is, pro quo lata est petet eius executionem:tunc non dabitur libellus: vt C.de execu.rei iud.ordo.Si verò is,qui ei successit,eam petit agens ex sententia, vel etiam conuētus successit condemnato: tunc quia posit dubitari de sententia,dabitur libellus, id est, petitio:[b] non tñ cum magna solennitate fiet iudicium.Idem fortè pōt dici,cū petitur executio sententiæ ab eo,qui successit proferēti eam.C.de re iudica. l.gesta.ff. de iudi.mortuo.& l.edictū.&idem qñ petiť executio ab alio iudice,non ab eo,qui ipsam tulit,vt s̈.eodē titu. ver.sed pone iudex.de hoc vt j.de libel.con.§.nunc dicendum.versi.xxv.¶†Sed cùm ex sententia deť actio iudicati,siue in factum,vt suprà, & C.de re iu. l.prima.& etiam exceptio, vt patet C. de arbi.l. cū antea.& ff.de exceptio.rei iu. per totū. q̄riť an sententia interlocutoria, quæ auxilia pro ea seruāda dabuntur?dic ꝙ actio in factum,vt hic diciť.C.de reb. cre.actori.Nam si datur ex iuramēto,prout ibi dicitur:multò forti⁹ ex iussu iudicis.& facit C. de re iudi.si pecunia.Nā ex sola confessione dať actio.C.de cōfes.l.prima.transit enim interlocutoria in rem iu. vt extra,de ele.cū dilecti.¶†Datur etiam ex interlocutoria exceptio.ff.de ne.gest.si naūt.§. si quocunꝙ modo.tñ ibi loquitur in diffinitiua. Ad idem ff. de re iud.qđ iussit qa si ex ea datur actio,multò fortius exceptio.ff.de superfi.l.j.& ꝙ detur actio & exceptio,probatur in prędi.l.cùm antea.Item etiam pręceptū confesso factum.executioni mandatur, & ex eo actio nasciť,sicut ex sentētia.C.de exe.rei. iu.l.fi. s̈.de re iud.§. postremò. ¶†In premissa aūt actiōe in factum.dicunt quidam referre an in sententia sit causa adiecta:& tunc datur actio ex primo cōtractu. An non & tūc datur actio in factū.arg.ff.de iureiu. l.si duo.§.si quis iurauerit. ¶Sed pone, appellatum est à sñia,demum iudex appellationis eam cōfirmat quæritur ex qua sententia detur actio in factum, an ex prima vel scđa?Rñ de hoc tetigi s̈.§.nunc dicendum.versic.sed pone ꝙ.Vtrum aūt iudex possit cō fesso pręcipere sub pœna, ꝙ soluat: dixi suprà titu. proxi.§.species.ver.sed nūquid.& vide qđ no.j.intra.li.in titu.de re iud.ver.porro.¶Vtrū actio iudicati detur procuratori.no.ff.de procu.si procurator. Item an detur contra eum,not.eo.tit.Plautius.

SVMMARIVM.

1 ☞Executio sententiæ per legitimam appellationē impeditur,aut cùm appellatione pendente ad arbitros itur.
2 Postulatio restitutionis in integrū,an impedire possit sententiæ executionem.
3 Ordinarius an possit sententiam exequi,in rebus extra suam iurisdictionem positis.
4 Condemnationis exactio,differtur,donec debiti existat conditio:secus in tabulis conditionalibus exhibendis.
5 Iudicati actio,quo casu denegari possit.
6 Sententia per dolosam allegationem obtenta, aut cōtra iustè impeditū, & iure absentem lata, an citò sit exequendā.
7 Exceptio simulati ,quo casu possit contra sententiam opponi.
8 Exceptio perēptoria,an possit post sñiam ꝓponi.
8 Oppositio de re non tradita,an impediat executionem sententiæ pro venditore latæ.
9 Ædificans bona fide in solo alterius,si condēnetur ad restitutionem,an in exceptione poterit opponere de expensis.
10 Possessor qualiscunꝙ,an possit debitū offerre.
11 Executori opponens sententiā per instrumēta falsa,vel testes falsos latam,an sit admittendus.
12 Executio sententiæ qualiter impediatur.

POstremò dicendum est, quę executionē sententię impediant.Et certè[c] primò eam impedit appellatio legitima , extra , de iureiu.venientes.& de app.solicitudinem.ij.q.vj. appellatione.ff.ad Turp.l.j.extra,de re iudic c.j.s̈. eo. titu.§ j.in prin.quia ea interposita, iudex (ex quo sibi de appellatione facta fuerit fides)non exequeť sententiam intra annum vel biennium.ff.nil no.ap. pen.l.vnica.C.de temp.appel.auť.ei,qui. quod est ij.q.vj.extra,de app.cùm sit Romana.sed nec post annum vel bienniū,si causa appellationis in cōsistorio principis agiteť:vt extra,de app.ex insinuatione.ij.q.vj.anteriorum.& C.de temp.ap.auť.sed lis. ¶†Idē est si pendēte appellatione ad arbitros eať: qa nec fatale tēpus tūc currit:in auť.de appel.§.deinceps.col.viij.[d] ¶Idē etiā si stetit per iudicem,quo minus in appellatione procedatur.in auť. vt spon. lar.§.hoc quoꝙ.colla.ix.¶Impediť etiā secundùm quosdā,nisi offerat suas probationes paratas, ꝙ res sit sua,vel ꝙ est in possessione ipsius. Alij tñ cōtra. De hoc plenè secūdū papā extra,de re iu.cū super. in glo.qūo.[e] ꝓpe fin.& de spōsa.veniens.[f] j. in fi.j. ver.vij.¶†Secūdo si in integrū restitutio sit postulata.C.in integ.resti.post. ne quid noui fi.ꝑ totū.licet sit cōtra extra,de in integ.resti.suscitata.s̈. e. §. j. in prin.¶Tertiò si actio iudicati, iure reuocationis introducta sit in nouā petitionē:vt ff.de mino . minor aūt xxv.an.cui per fideicōmissum.[g] respō. j. ff. de re iu.l.iiij.§.si ex conuētione. ¶Quartò,si fuerit supplicatū,vt s̈.§.j.in princ. ¶Quintò, delegatus à papa[h] vel Imperatore, si velit exequi sentētiā à se latā.ff.de re iudi.à diuo Pio.in prin. Cōtrariū est tñ secūdū canones,vt suprà.§.nūc dicēdū. ¶†Sextò, si ordinarius velit exequi suā sentētiā,in rebus extra suā iurisdictionē positis.ff.de bo.auť.iudi.possi. cū vnus.§ is,qui possidere.C.de iudic l.properandū.§.si naūt reus.ff.de iur.omniū iu.l.fi.extra, de foro cōpe.Romana.§.cōtrahētes.ij.q. vj.leges. ¶Septimò,si sup reb⁹ ab executiōe captis,q̄stio moueatur,& sint ei⁹,q cōtrouersiā mouet,vel habet cōdemnat⁹ alia bona,quæ sine cōtrouersia capi possunt: sed hęc executio nō differť,nisi ad tp̄s tm̄.quę dic vt s̈.§.sequiť.ver.si aūt.¶Octauò,si condēnat⁹ , suorū bonorū facit cessionē.C.q bon.ce.pos.l.j.[i] ¶†Nonò,ad tēpus differť executio,vt ꝓcedit in cōditionali chyrographo ītellecto.ff.ad l. Aquil.l.in lege Aqlia,si deletū.Nā differť condēnationis exactio , donec debiti existat cōditio.Secus tñ est in eo, qui cōdemnať in tabulis cōditionalib⁹ exhibēdis: qa non differť condēnatio interesse:imò pœna cōtumaciæ præstať ab eo,qui nō exhibet.ff.de tabulis exhi.locuni.§.condēnatio.[k] ¶Decimò,si fullo vel cōmodatarius est in locata vel cōmodata re condēnatus: & postea cōmodator & locator inuenit rem locatā & cōmodatā.[l] ar.ff.de cōdic.sine cā.l.si fullo . ff. cōmō.in commodato.§.fina. & l.rē.rñ.j. ¶†Vndecimò,[m] in conuēto à multis,actiōe noxali.nā præstādo seruū ei,qui primò vicit,cæteris postea vincentibus iudicati actio denegať.ff.de noxa.si quis à multis.Idēꝙ pōt dici in conuento à plurib⁹,actiōe reali.ff.de rei ven.is,à quo fund⁹.Idē est si qs in actiōe noxali cōdēnatur in æstimatiōe damni , seruum intra quadrimestria tempora pro noxa dedere: vt ff. de pe.hæ.itē veniunt.§.idē rectè.[n] ¶Duodecimò,si obijceretur ꝙ facta est trāsactio post sñiam[o] .ar.ff.

a ¶Executione.Dixit Albe.Gal.clarius,quòd sententia est de executione sententiæ principalis,& pars,&c.

b ¶Petitio.Vide qđ scripsi post Inno.de iudi.qa V.in gl.scias quod cā.

c ¶Et certè.Ponit verba Vber.de Bona.vbi s̈.& aliquis ex his casibus no. de re iudi.quod ad consultationem.in vlti.glo.

d ¶Coll.viij.& in cle.de app.cꝫ diu.

e ¶Qūo .Mihi incipit,quęritur. & versicu . vtrobiꝙ incipit,per istam.

f ¶Veniens. Vide in gl.nisi aliquid,

g ¶Fideicommissum.Proter alias leges,sic incipientes.

h ¶Papa. Quidam hic habent, nō à papa:sed sine nō debet esse.qđ ꝓbat id, qđ sequitur. & sine non posuit Vber. de Bona.

i ¶L.j.cū bona intelligantur, quæ habentur, & quę beant vel beatos faciunt.ff.de ver. sig. bonorum. j. qūo potest bonis cedere,nil habens vel habens quod sufficiat ad creditum: & qūo per talem actū ipsius impediri potest executio? Rofr. super ti.de actoribus.in fi. ad primum rñdet inueniri similia. nā & fit missio in bonis,etiam si nulla sint bona . ff. de bo.auť. iu. poss. cū vn⁹.§. vlt. Et est actio de peculio ēt si nil sit in peculio.ff.de pecul.l . quesitū. Et quo ad scđm, dico ꝙ act⁹ cessiōis si aliqd est in bonis , parat viam exceptioni quo ad illa,si nil est in bonis, cessio nō īpedit executionē,sed īpossibilitas facit ꝓ cessione denudata. vt no.đ so.Odoard⁹.ī iij.gl.& sic nō simpliciť suo fctō īpedieť executio.fiat autē cessio , vt detrudať in carcerē:vt ī ꝑ. l. j. post cessionē aūt hꝫ beneficiū ne ex postea q̄si tis cōueniať,nisi ī quantum facere pōt. ff.de ces. bo. l.is,qui. ij. Et hac ratiōe satis placet assertio dicentiū cessionē bonorū non fieri creditoribus non instātibus vt carcerentur:& multò minus eis, cùm per eā fraudentur in acquirendis, per beneficiū cessionis : vt ibi de hoc per Cy.in prę.l.j.C.qui bonis.j.q.viij.& aliquid ibi in fi.no. Iaco.de Are.An huic beneficio cessionis renunciari possit:remisi s̈.de renun. & conclu.ver.item est beneficium.in fi.

k ¶§.condemnatio. Expedit em̄ tabulas testamenti exhiberi, etiam si cōditionale sit legatum ad probationē exhibentur , non ad exactionem.

l ¶ Cōmodatam. s̈.non fiet executio prædictæ conditionis,& no. ꝙ sequiť,arg. fl.&c. non enim ponit casum illarū legū sed arguit ex illis. Vbert.dixerat.argu. summe fl.&c.

m ¶Vndecimò. casus in hoc versic. comprehensi, faciunt ad solutionē Iaco . de Bel. quam vide C. vt intra cer.tēp. cri. q̄stio terminetur. vt s.ex duob⁹ vulneribus, duobus vno impetu illatis,cū per statutū vulneranti amputari debeat man⁹, cū qua percussit; licet ambo accusentur ad vnius persecutionē manu amputata, ab alterius accusatione,& ab obseruatione iudicij , debet absolui.

n ¶Idem rectè. Hucusꝙ Vbert. de Bona. id , qđ sequiť , cepit ab Host . in summa de offic. delegat. § . quæ delegati. sub versi.finis.

o ¶Sententiā. Supra,& erat casus, super quo trāsigi potuit:puta quia erat appellatum, vel poterit appellare : vel negabať iudicatū, vel petitor id ignorabat. ff.de condi.indebi.l. eleganter. §. si quis.

de in ius voc.neq; §.j. ¶ Decimotertiò, si dolosè aliquid executor egit.ff.de neg.gest.l.iij.§.si executor. 6 ¶ † Decimoquartò, si per dolosam allegationē obtinuit is, pro quo lata est sentētia: vel si is, contra quē lata est, iusto impedimento detentus absens fuit.ff. de iudic.si prætor.§.fina.aliàs est lex, si per dolum.et extra, de re iudica.cùm Bertholdus. §. postmodum. ¶ Decimoquintò, si executor modum excedit in exequendo, vel sententiā malè interpretādo: & breuiter in omni exceptiōe, quę potest contra executionem opponi.quæ dic vt no.extra, de re iudic.quod ad consultationem.& j.tit.proxi.§.in quib⁹. versi. v. ¶ Decimosextò, vbicunq; sententia dicitur esse nulla: quod fit multis modis.quod dic vt s.tit.proxi.§.iuxta.[a] & §.sequen.[b] ¶ Decimoseptimò, si res petita peruenit ad actorē.C.de re iud.l.j.ff.de cōdic.sine causa.l.j.& ij.& vide alia s.tit.proxi.§.fin. & s. eo.§.j.[c] ¶ In causa autem criminali differtur executio in casibus: vt s. §. videndum.versicu. porrò. 7 ¶ † Illud aūt queritur, ecce debebā tibi decē per publicum instrumentum: solui tibi; & fecisti mihi apocham siue instrumentum, in quo confessus es tibi solutū esse: nūc petis à me decē per illud instrumētum debiti, quod apud te remansit nō cancellatum: ego non possum inuenire instrumentū solutionis, & sic tibi cōdemnor: Iudice autem volente exequi suam sententiam, inuentum est instrumentū, & peto sententiam retractari: quæritur an possim[d]. Et videtur quòd non.nam prætextu instrumenti de nouo reperti, lis sopita restaurari non debet: vt extra, de re iudi.inter monasteriū. & c.se.C. de trāsac. sub prætextu.nec post sn̄iam potest peremptoria exceptio proponi.C.sen.res.non pos. l. peremptorias. nisi in casibus, qui not.s.de except.§.dicto. versicu. hoc tamen.inter quos iste non est. Super hoc dicūt quidam, dari mihi vtilē actionē ex edicto de edēdo, ad interesse, ad similitudinē directę, de qua dicitur de eden.si quis ex argētarijs.§. ex hoc edicto. Alij dicunt me restituendum cōtra sententiam: vt ff. de iudic.l.si p̄tor.§.Marcellus. Vel dic quòd aut allegaui corā iudice solutionē factā esse: & iudex huiusmodi allegatione reprobata, me condēnauit: & tūc prætextu instrumenti reperti, nihil dicere possum. Aut hoc nō allegaui: & tunc possum.arg.ff.de neg.gest.l.si autē.§.si quocunq; modo. Cautè ergo facit, qui in casu præsenti dicit iudici instrumentum solutionis perditum esse: quia sic lata sententia cōtra eum, ex instrumento reperto contra illam poterit se iuuare.C.de fi.instru.l.fina. Posset etiam dici q; si iam post sententiam soluero, instrumento inuēto potero solutum repetere condictione sine causa. ff.manda.si fideiussor.§.in omnibus. Vnde cùm detur soluti repetitio: multò magis dabitur non soluti retentio.ff.de superfi.l.j.& vide ff.de re iud.l.post rem iudicatā.& ff.de iureiur.admonendi.C.de sententi.aduer.fis.latis.l.j.C.de re iu.l.sub specie. 8 ¶ † Itē[e] pone, emptor condemnatus est venditori, ad pretium rei agenti: quæ sententia in rem transiuit iudicatam: & dum executioni mādatur, opponitur de re non tradita ad impediendam executionē. Quæritur an possit. Dicunt quidam q; sic, argu.C.de cōpen.ex causa.cùm habeat emptor actionem ad rē petendam, nec de eius interesse fuit quæsitum.ff.de except.rei iudic.duobus. Et ad hoc ff. de iureiuran. si duo.§.pe.& antepenul.ff.fa.ercisc.ex parte. ff. de rescin.ven.fundus. Alij contra, argumen.C. sen.rescin.non pos.peremptorias.& C. quorum app. nō reci.l.j. Sed licet non possit impediri executio, poterit tn̄ agi ad rei traditionem, iure actionis.argu. ff. de ac.emp.& ven.l.Iulianus.§.offerri.& vide quod no.ff.ex quib.cau.in pos.eatur.l.Fulcinius.§. secundo. Nec obstat prędicta l.ex causa.quia hoc casu nō est hincinde quātitas. 9 ¶ † Quid si bona fide in tuo solo ædificaui, & condēnatus sum tibi ad restitutionem, nec opposui exceptionē expēsarū, quod potui, vt infrà, de expensis.§.primo.versi.si autē fiant. nunquid potero in executione opponere?[f] R n̄de. sic, secundùm M. qui dixit dari vtilem actionē, vt nota.ff.de condic.inde. si in area.in fi. quia de iure meo non fuit quæsitum: vt in prædicta l. duobus. & eodem titulo.l.penult.§.finali.secundùm Ioannem contra, vt non habeam.nec videtur quod post sententiam possit hæc exceptio opponi, vt suprà. De hoc ff. de rei vendicatio.in fundo. 10 ¶ † Item quid si mihi condemnatus es in hypothecaria actione, & adiudicata est mihi domus in causa pignoris: nec dictum est quòd possis mihi debitum offerre. Et videtur quòd nō, donec suscipias iudiciū

a ¶ §.iuxta. Est sciendū q; super illum §. Vber.de Bo.quærit an petens executionē sentētię, necesse habet admittere defensorē: qui se offerat pro cōdemnato? Arguit q; sic, ex illo §.& qa publicè vtile est absentes à quibuscunq; defendi.ff.de procur.seruū quoq;.§.publicè. In contrariū alleg.ff. iudi.sol.l.iam tamen.in prin.vbi condemnato fideiussore, reus ad defensionē nō admittitur. Itē in bonis rei damnati, nolunt iura executionem fier.ff.de re iudi. à diuo. & l.si se.& iura, quę admittunt defensores in ciuilib⁹, loquuntur, cùm ventilatur actio, non cùm petitur executio: aliàs non esset finis litium: cùm finita causa cū isto defensore a veniret postea secundus & tertius successiuè, cōtra id. C. de transactio, fratris. & de dolo & contu. l. finē. Itē nō debet ex obligatiōe oriri obligatio. vt præd.l.si se. §.ait p̄tor. facit l. minor xxv.an.& C. de exec.rei iudic. l. ij. soluendo tenet per l.ff. de fideiusso.pro venditiōe. q; admittetur defensor, si facere velit, qđ dominus faceret, aliquātulū plus, scilicet satisdare. sed si hoc faciet, rectè defendet.ff. de procurat. sed & hæc.§. defendere.& l. fi. & de iudi. l. rectè defendi. Sed dominus aut solueret, aut inchoaret sentētiā. Ad hoc ergo faciendū, admittendus est defensor. Audietur ergo dicēs actorem habere rem petitam: vt hic sequitur, versic. xvij.vel aliam exceptionē doli opponere, paratus probare. In his enim & similibus hic expressis, audietur: in alijs nō, sed fiet executio.C. de appella.si cōtra maiorem. Si enim vellet litem contestari super actione iudicati, vel facere quæ dominus non posset, non admittetur, secundùm eū.

b ¶ §.seq. Contrarium vide quod scripsi de offi.delegat.cùm in iure. post glo. Terminauit Ros.bene in sua q.xlv.& Gui. de Suza.pòst eum vbi s. quòd si vnum statutum dat certam formam sententiandi, & aliud iubet sententiā intra tempus executioni mandari, nō obstāte aliquo statuto sententia, in qua constat formam primi statuti non fuisse seruatam: executioni non mandabitur, nec primum statutum dicatur sublatum. alleg. ff. de verb.obliga.doli clausula.& de leg.iij.si quis in princ. In dubio verò præsumitur pro sententia.ff.de inoffic.testa.si pars.de re iudic. in ambiguis.de ele.bonę.versicu.contra legati.C.de execu.rei iudi.l.ij.ff.de re iudi.à diuo. Ad primum dictum bene facit de iureiur.venientes. Ad secundum optimè.C.de fide instrumen.& iure hastæ fiscalis.l.j.& ij.lib.x. Item vide quod dixi s.tit.j.§.vt autem super forma, quoniā talis. Item scias q; de executione nullitatis, de qua generaliter loquitur author, prouisum est hodie per cle.de re iudi.c.j.quòd executio sententiæ bis confirmatæ per iudices appellationis, impediri non potest per exceptionem vel actionē nullitatis, nisi prius facta executione.de quo dicam j.tit.j.§. quot. s. ver. sed secundum. Vltra hoc sciendum quod Gui.de Suza.in l.j.& C.de iur. & fac.ign.dicit nō procedere, quod de nullitate dicitur, qn̄ statim de illa potest fieri fides: tunc enim, & nō aliàs, impeditur executio. ff. ad exhi.l. iij.§.ibidem.ad Trebel.ille à quo.§.si testamento.vt in poss.lega.l.si is, à quo.in princ.C.ad le.Cor.de fal.l.satis apertè. Probabit autē, secundū eū, nullitatem is, qui illam allegat: cū pręsumat̄ pro sentētia, vt s. dixi. Item scias q; Gui.de Suz.vbi s.rubr.vlt.ante fi. addebat hos casus executionis non petendæ, quando contra eum factum erat pactum de non petendo ff.de ædil.edi.quæritur.§.si venditor.vbi dicitur quòd remittentibus, &c. Alius, si obstat præscriptio xl. annorum transactorum post sententiam C.de pręscri.xxx.vel xl.anno.l.vlti. Tertius, si facta erat solutio, per quā omnis tollitur obligatio.Insti.quib.mod.tol.obl.in prin.& ff. de re iud.l. iiij.§.ait prætor.

ADDE, quòd hāc addit.in prima sui parte, sequit̄ Paul.de Ca. consil.xv.vbi cōsuluit quòd stante statuto, q; iudex teneatur sententiam proferre purè, & non sub conditiōe: alioq; statuto caueatur q; sentētię executioni mādentur, nulla exceptione obstante: quòd p hoc primū atstutū est sublatum quin si ferat sentētiā sub cōditione sit nulla: quo verò ad aliud quòd executio impedirur, cùm quis incontinenti offert se probaturū: aliàs non, adde Abb. consil.liiij.ij. libr. Oldr. consil. cvj. vbi pulchrè cle. j.de re iudi. Vide etiā Pe. de Anch. consi.lxxij.

c ¶ §.j. Non debuit omitti casus decret.pia.de exce. lib.vj.§. pen. vbi exceptio excommunicatiōis impedit executionē rei iudicatæ. Et facit p dicto Gui. de Suza. q tenet in q̄stionib⁹ statutorū, mihi sub litera v.quòd petenti executionem sententiæ obstat exceptio statuti, per quod sibi ius reddi non debet.alleg.ff.ad Mace.l.tamen si non opposita. & ff.de re iudic.Nesennius. Item Guliel.Accur.q.quæ incipit, Capitane⁹ antiani &c.vterq; hanc exceptionem vocat anomalam: quia pœna erat ad quinquennium.

d ¶ Possim. Hanc q.plenè tractat Cy.de condi.inde.l.j.sub tertia oppositione.& vt ibi dicit Iaco.de Ra.& Pe.de Bel.tenebant illum non audiri, vel executionem non impediri de iure: per l.sub specie.hic allega.in fine. & per l.argentarius.§.cùm autem.ff.de eden. Quomodo inducitur ibi vide.& dictum Iac.de Are.distinguentis an ipsi creditori facta fuisset solutio, an suo authori. Cy.videtur q; etiam si creditor non fuit in dolo p sententiam latam ex falsa causa, competet restitutio, per not.ff.de acqui.hæred.si is, ad quem.in fi.ff.ad Trebel.seruo inuito.§.si prætor.

ADDE quando contra sententiā possit opponi exceptio simulati, Pe. de Ancha.consi.cclx.

ADDE pro hac q̄stiōe, quā notabilē dicit do.Abb.Sicu. i c.suborta.& ibi etiā nouissimi extra, de re iud.vbi pulchrè examinat hanc questionem.

e ¶ Item. Istum ver.sequentem posuerat author.s.de excep.§.dicto versi. Sed pone, petij.& ver.prece.hic tamen addit ver.sed licet.vt ibi dixi, fuerunt Albe.Gal. Adde Barto.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit.ff.de iureiu.& Pau.de Cast.consi.cxl.

f ¶ Opponere. Ros.sua q.xviij.posuit terminos prolixos de domino, qui feudum vel emphyteusim auocauerat à vasallo, vel emphyteuta propter seruitia nō pręstita, vel canonē non solutū: & datus fuit per papam executor sentētię antecessoris vasalli vel emphyteutæ iam lapsis annis xxx. cōcessit alteri in feudū vel emphyteusim, qui fecerat ibi magna ædificia: querebatur an contra eum fieri possit executio. Alb.Gal.extra opus formabat sic: quidā vēdidit casamentū meū emptori bonę fidei, à quo illud vendicaui decā postq; domū ibi cōstruxerat peto execu.sn̄ię, & ille ex-

cipit de expensis. Quæritur an hoc modo illas cōsequi posit, Sed in opere vbi remisits. versic. proxi. prius breuissime posuit istud thema, vt hic. Sed themate posito habetur in opere. dic vt dixi in studio Paduano. suspicor ꝙ hoc verbū fuit additio: vt j. dicā. Est autem sciendum ꝙ scd̄m suum thema Rof. tenuit sententiā executioni mandari posse cōtra possessorem

in actione iudicati: vt ff. de petit. heredita. Item veniunt. §. idem recte. Nam qualiscunq; possessor, pōt debitum offerre vsq; ad predictū tempus: vt ff. qui bus modis pig. vel hypothe. solui. Paulus. §. primo. ¶ 11 †Quid si coram executore dato ad sententiam exequendam, opponitur sententiam latam esse per falsa instrumenta vel per falsos testes. Dic quòd non tenetur hanc exceptionem admittere cùm non habeat cognitionem: vt de officio delega. pastoralis. §. qa vero. Potest tamen, si vult, audire aliqua de hmōi falsitate, ad sui instructionem: vt si adiuerit quòd eum moueat, supersedeat, & superiori reseruet. argumen. contra: quia post sententiam admittuntur aliquę exceptiones, præcipuè p quas iudiciū retro redditur nullū: vt C. de iur. & fac. igno. l. j. & not. ff. de re iud. si pretor. & s̄. de excep. §. dicto. ver. hoc tñ. Respō. admittitur nō corā executore, sed coram iudice competēti, aliàs inter partes cognitionē habenti. & sic loquit̄ p̄di. l. si pretor. in fin. verūtamen premissa exceptio, ꝙ sñia lata fuit per falsa instrumēta vel testes, etiā corā iudice cōpetēti ꝑposita, nō impedit executionē in integr. rest. petita. nā sñia non fuit ipso iure nulla. ff. de re iud. diuus s̄. de senten. §. quoniam. ver. in summa.[a] Ea aūt petita, bene impeditur executio, nisi contra petentem restitutionē præsumat̄: vt extra, de in integ. restit. suscitata.[b]

maximè eo casu, quo dicit̄, rē fuisse feudalē: quæ si alienet̄, nō obstat tpis præscriptio, quòminus posit vendicari: vt in constitutio. Federici, de feudis, imperialem decet solertiam. habet tñ hoc petens offerre possessori impensas ædificij: aliàs poterit doli excep. repelli. Allegat. l. si in area. & l. ī fundo. inferius allegatas. & Insti. de rer. di. §. ex diuerso. ver. certè illud. & ff. de acq. re. do. l. adeo. & quia quęstio hæc in voluminibus habetur, non plus insto: & qa sequens non sic habetur, instabo. Sed paulisper Albe. Gal. fortè in studio Paduano prosequens hoc plenius quàm scripsisset in opere, post allegationes, sic soluēdo distinguit. Aut expēsę peti possunt per actionē: vt in cōmodatario, depositario, & creditore patet ff. cōmo. in rebus. & possunt. ff. de furt. si is, qui rem. ff. depos. l. ei, apud. ff. de pig. ac. §. si necessariā. Isti enim & similes, cum habeāt actionem: multò fortius retentionem. ff. de superfi. l. j. §. qd̄ ait. ff. ex qui. cau. ma. necnon. §. exemplo. de inoffic. testa. contra veterani. §. si quis filius. ff. ad Trebel. hæres cui. Si verò non per actionē, sed solùm per exceptionem, expensas consequi poterat: vt ff. de act. empt. idem Iulianus. §. j. & in prædi. l. si in area. in fina. ff. de doli except. l. Paulus. Aut fuit de his habita mentio in causa principali: & tunc habebitur actor pro tacitè absoluto: & tunc eo deducto, condemnandus est: vt in l. in fundo, in fin. Nec ob. l. domus. ff. de leg. j. & l. qui exceptionem. §. fi. ff. de condi. inde. quæ dicunt, quòd si hæres domum legatam refecit & dedit legato, repetit expensas: quia ibi domus erat hæredis. & non defuncti. vel ibi sub conditione fuerat legata: vnde interim erat in dñio hæredis. Si autem in principali nulla fuit habita mentio per retentionem: tunc conseruabit expensas. Faciunt omnes leges de retentione loquentes. & l. duobus. ff. de except. rei iud. veniat. l. colonus. ff. de vi & vi arm. in fin. C. vnde vi. non ab re. qñ prouo. non est ne. l. fin. maximè cùm naturalis equitas, retentionem inducat ne quis ex alieno damno lucretur. ff. de condi. indebi. nam hoc natura. de peti. here. l. plane. & regula, locupletari. de regu. iur. lib. vj.

ADDE quid si in bonis sunt aliqua, in quibus non sunt facta melioramenta, & in aliquibus sunt facta, an statim debeat fieri executio in illis, in quibus non sunt melioramenta. Pau. de cast. consi. cccxxiiij.

a ¶ In summa. Vide qd̄ dixi de excep. cùm venerabilis. super glo. penulti.

b ¶ Suscitata. An autē hæres vel eius procurator, qui cauit iudica. solui, post sententiam posit vti beneficio inuentarij, ad faciendam executionem: dixi de instru. edi. §. fi. super ver. sed nunquid hæres.

Bald. *De executione sententiæ.* *Rubrica.*

OMNINO vide s̄. tit. proxi. p infinitas quæstiones. ¶ Pendente restitutione in integ. sentētia nō meret̄ executionē. ff. de app. l. tutor. in fi. Bal. & no. C. si aduer. vend. l. j. nisi ratione presumptę malitiæ. §. j. circa princi. G. ¶ Si est appellatum, & erat appellatio remota per superiorē, impeditur executio diffinitiuę, nō interlocutoriæ. ver. qd̄ autem. G. quia plus operatur illa clausula interlocutoria, q̄ diffinitiua. C. de sen. l. fin. Bal. ¶ Captus in furto, criminaliter punit̄: & etiā punitus non relaxatur, nisi furtū restituat: vt in aut̄. vt iud. sine quoquo suffra. §. oportet. & in aut̄. vt lic. ma. & auiæ. §. pen. & ff. de furt. l. interdū. §. q furē. per Bart. Quid includit̄ nomine armorū, & personæ, si qs sit exbānitus & condēnatus, not. in aut̄. de armis. ¶ Creditor accepit tenutam de bonis debitoris: nunquid pōt facere eum capi. & videtur ꝙ non: qa debitor, qui est soluendo, non pōt capi pro debito: vt not. in l. iij. §. tutores, qui. ff. de suspec. tut. scd̄m Bart. ¶ Qualiter intelligat̄ c. cū dilectus. de cā pos. versicu. sed pone. vbi omnino vide. G. ¶ Sñia excōicationis mortis & deportationis, statim trahunt secū executionē intellectualē. versi. fin. G. Vide s̄. tit. proxi. §. sñia lata. ¶ Delegatus inferior à principe, non pōt dare corporalem possessionem, sed dandā denunciare. Hoc de iure ciuili: sed de iure canonico pōt, si ei hoc sit commissum. §. nunc dicendū. post princi. G. ¶ Nam scd̄m ius ciuile commissio cōsistit in iurisdictiōe reali, quę inhæret territorio, nō in verbali. C. vbi, & apud quos l. fi. Et delegatus nō habet territoriū: sed de iure canonico oīa sunt delegabilia siue mixti, siue meri imperij. ¶ Clausula, amoto illicito detētore, cōfert omnem iurisdictionē super quemlibet resistentē. versic. qd si mādet̄. G. ¶ Sñia nulla nō meret̄ executionem ab executore: sed sñia annullanda sic: nisi sit actū ad annullandū coram eo q po-

test. ver. vt authen. Guliel. ¶ Non est necesse, quando appellatur ab excessu modi, dicere in quo modo excedatur modus: sed quare excedatur, secūdum Vber. ver. sed nunquid in totū. Guliel. ar. ff. de app. l. appellāti. §. fi. & in totum cessabit executio: quia nomine excessus, etiā totū continetur, secundùm Guliel. Bal. Vide s̄. tit proxi. §. an opposita. in fin. Guliel. ¶ Iudex appellatiōis si aliqd addit primæ sententiæ: eā exequitur. secus si simpliciter eam confirmat, nihil addēdo vel mutando: tunc agit̄ ex cōfirmato. Vel dic, aut sententia confirmat̄, cōsensu adhibito corā iudice appellationis: & tunc secūdus exequitur. ff. de pac. l. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de re iudic. ad solutionem. Aut confirmatur tempore: & idem: quia retro fingit. ff. de infami. l. furt. §. j. Aut per diffinitiuam iudicis ad quem: & tunc prima sententia transfunditur in secundā: & agitur ex posteriore: vt est expressum in aut̄. de sanc. episc. §. si quis aliquid. col. ix. & C. de app. l. addictos. in fi. & l. præcepimus. §. offic. & l. eos. ver. sed pone qa per Guliel. ¶ Sententia tamen expensarum, lata per iudicem appellationis ab interlocutoria, mandat̄ executioni per primum iudicem ad quem tota causa remittitur. argumen. ff. de mino. l. intra vtile. ver. quid ergo Guliel. ¶ Sententia lata ab vno iudice, potest peti exequi per alium, si proponatur actio in factum, non officium mercenarium: licet vnus iudex non se intromittat de processu alterius. fit etiam executio ex commissione. l. cùm vnus. §. is, qui. Ille autem, qui exequitur per nuncium, nō dicitur propriè committere executionē, sed ipsemet exequi. ff. de manumis. & l. pater. versi. sed pone. per Guliel. est autem quasi minister iudex, cui scribitur pro executione: vt d. §. is, qui. & ideo sine commissione pronunciatio fieri non potest. Guliel. ¶ Qualiter fiet executio contra vniuersitatem. ver. quid si vniuersitas. Guliel. pro executione sententiæ primo debent capi res, quæ non sint in controuersia, quam illæ quæ sunt. §. sequitur. post princip. G. ¶ Sententia expensarum ex malitia procuratoris venientium mandatur executioni in procuratorem. ¶ Si autem veniunt ex qualitate litis, veniunt in dominum. versicu. quid si procurator malitiosè. G. Nam & si dominus solueret, repeteret à procuratore, qui deliquit in officio sibi commisso. Vide ff. de lega. ij. l. qui solidum. §. etiam. & Barto. & Bald ibi. ¶ Qualiter minor posit esse contumax. versicu. sed pone. & ibi declaratur l. minor etiam si quasi sit contumax. ff. de mino. per Guliel. ¶ Sententia lata contra curatorem hæreditatis iacentis, mandabitur executioni contra hæredē postea adeuntem. ff. de re iudi. l. ex contractu. De hoc vide in versicu. item pone ad petita Guliel. Non dato autem curatore hæreditati indefensæ non patitur diffinitiuam, nec secundum decretum. ff. de hęre. insti. l. si quis instituatur Bal. Vide s̄. de cita. §. quādo citatus. G. ¶ Sentētia lata in filium ex maleficio, non meretur executionem contra patrē nec fiscus capiet legitimam, etiam mortuo patre, nec alimenta filij confiscant̄. Alij dicunt, mortuo patre legitimā confiscari. ver. quid si filius. G. C. de decre. decur. in rub. lib. x. Bal. Vide s̄. tit. proxi. filio confiscato. ¶ Quando executio fit in bonis minoris, capiuntur primò mobilia q̄ immobilia. ver. quid si sententia debet. G. ¶ In criminali non datur iudicatis tempus quadrimestre. §. videndum. per G. tñ ante decē dies nō fit executio. ¶ Et not. ꝙ in ciuili currit tempus soluendi à die confessionis: sed in criminali à die condēnationis. ibidem. G. Executio in facto consistit: & ideo non requiritur libellus. ver. breuiter. in prin. G. Agitur enim de sententia exequēda, non ventilāda, secūdū Vber. G. & vide s̄. titu. j. §. an posit declarari cum allegatis ibi. ¶ An ex interlocutoria oriatur actio? versi. sed cū ex. dicit ꝙ sic, per l. cùm antea. C. de arbitr. vide gl. ordina. in §. necessitate. & vide C. de colla. l. si soror. Bal. & gl. in cle. fi. de appel. ¶ An exceptio pretij non soluti, vel rei nō traditæ posit opponi executioni sentētiæ, sicut executiōi iuramēti? Sentit ꝙ nō: qa est perēptoria, quę post sentētiā non pōt opponi: sed post iuramentū, cū quo se compatit̄ sic. ver. itē pone. G. An post sententiā posit opponi retentio expensarum. versi. quid si bona. C. de fruct. & lit. expen. l. j. ff. de rei ven. l. emptor. G. ¶ An condemnatus in hypothecaria, post sententiā habeat ius offerendi. ver. item quid si mihi. G. ff. de pignor. l. si fundus. §. si plures. Bald. ¶ Exceptiones quæ possunt opponi post sententiam, admittuntur coram iudice competenti, non coram executore. ver. si G. ¶ Sententia lata post falsos testes vel instrumēta, rescinditur tribus concurrentibus. Primò, ꝙ falsa probētur. Secundò, ꝙ iudex super his se fundauerit: & ꝙ quæstio falsi nō sit aliter decisa. Et prodest ad tria, scilicet quia sententia rescinditur, executio impeditur, & soluti dat̄ repetitio. C. si ex falsis instrumē. l. ij. & iij. Bal. ¶ Quid si testis nō dixit falsum, sed notarius scripsit falsum. Rñdeo, idē quod in testibus falsis, vel instrumentis extraiudicialibus falsis: vt not. in d. l. iij. ¶ In capitali sententiā

De appellatione. *Rubrica.*

QVoniam Valida sententia, appellationis remedio ſubleuatur, vt dixim⁹ ſ.de ſententia.§.quoniã. ſ.in prin. Idcirco decens eſt vt pauca de appellatione perſtringamus.[a] Oſtendentes quis poſsit appellare[b], in quibus caſibus, & ex quibus cauſis poſsit appellari, & qñ teneat appellatio vel non. A quibus, & ad quẽ. Quando, & intra quod tẽpus poſsit appellari. Qualiter debeat fieri appellatio, & quid debet appellans agere. Intra quæ tẽpora fiet appellationis proſecutio. Quoties ſit appellandum. Quod ſit officium eius, à quo appellatur. Quod eius, ad quem appellatur. Quis ſit effectus appellationis. Et qualiter appellatio impugnetur.

SVMMARIVM.

1 ☞Oppreſſus, ſeu iniuſtè grauatus, quicunq; ſit, etiã excõicatus, poteſt à ſententia appellare.
2 Sententia contra procuratorem lata, ſi non appellet, tenetur mandati.
3 Tutores & curatores à ſentẽtia lata appellantes, tenentur ad proſecutionem appellationis.
4 Procuratores, qui & quo caſu, appellare poſsint.
5 Procurator generalis alicuius capituli, quorum debeat habere notitiam.
6 Procurator tenetur appellationem ab interlocutoria, vel grauamine emiſſam proſequi, in eo loco, in quo lata eſt, vel grauamen illatum.
7 Appellatio nomine alieno facta, debet ab illo, cui⁹ nomine prolata eſt, intra decẽ dies ratificari.
8 Emptor tenetur exercere cauſam ſuæ appellatiõis.
9 Tutor cõdẽnatus eſt nomine pupilli, non ſuo: & ideo pupillo prodeſſe, vel nocere debet ſententia, & eius nomine debet appellatio interponi.
10 In criminalibus appellari poteſt, non ſolùm à condemnato, ſed etiam à quolibet, etiam extraneo, & inuito condemnato.
11 Vno ex pluribus eiuſdem litis conſortibus appellante, & obtinente, an omnibus proſit.
12 Vno ex ſocijs litis appellante, & cum actore competente, an alter ſociorũ poſsit cauſam appellationis exercere.
13 Petente aliquo centum ab aduerſario, ſi aduerſarius abſoluatur pro quinquaginta, an petens poterit coram iudice appellationis petere integra centum.
14 Seruus condemnatus, an poſsit appellare.
15 Epiſcopus poteſt etiam ſine mandato ſpeciali pro ciuitate ſua, & ſubditis appellare.

Appellare quis poſsit.

c QVis [c]Poſsit appellare, planũ eſt: qa oĩs oppreſſus, ſeu iniuſtè grauatus, quicunq; ſit: vt ĳ.q.vj. omnis oppreſſus.& c.ideo.extra, de app. vt debitus.1 †Etiam ſi ſit excõmunicatus: vt j.§.ꝓxi. ver. xvj. Item is, cuius intereſt, & non alius, vel cui mãdatũ eſt: vt procurator, vel qui negotiũ alienũ gerit: vt ĳ.q.vj.nõ ſolent.& extra, de elec, cũ inter R. & c.ſtatuim⁹.& valet appellatio, licet parũ interſit appellantis: vt ff.de app.à ſentẽtia.in prin.extra, de re iu.cũ ſup.& in pre.c.ſtatuim⁹.extra, de offi.dele.c. ſuper eo.vnde ſi cohæres in ꝑiudiciũ cohęredis ſe condẽnari patiaꝛ, poterit cohęres appellare: licet ſi-

lata per falſas probationes, ſi condẽnatoria eſt fortè ipſo iure nulla. argu.
ff.de fal.l.ſi quis obrepſerit.in verbo, nil agiꝛ. Vel dic ꝙ ibi eſt etiam neceſ
ſaria reſtitutio in integrum.ar.ff.de iure fiſ.l.j.§.ſi quis vltro.Bal. Alibi di
citur ꝙ qui falſificat acta, perdit litem.ff.de iure fiſc.l. neq;. ſed ibi loquiꝛ
in cauſa fiſcali: ſed in cauſa priuatorũ, falſa probatio nihil agit, & non eli-
dit verã ꝓbatio-
nã: vt dicta l.iĳ.
¶Sed pone. Ti-
tius ꝓduxit qua-
tuor teſtes, duos
veros, qui inter-
fuerunt, & duos
falſos, qui nõ in-
terfuerunt, tñ aſ- a
ſerũt ſe interfuiſ- b
ſe. Modò quæri-
tur, nũquid pro-
ducens & iſti fal-
ſi teſtes poſsint
accuſari? Et vide-
tur quòd non: qa
non intereſt ad-
uerſarĳ. Sed dic
contra: qa ius re-
probãdi compe-
tit indiſtinctè: vt
d.l.iĳ.j.rñſo. ſed
reſciſsio ſentẽtiæ
non fit, qa ſenten-
tia habet funda-
mentũ ſup ver-
bo: vt ibi dicitur.
Sed qũo poſſunt
reprobari teſtes
poſt didicita teſti
ficata, cũ timeaꝛ
ſubornatio? Rñ.
quia corrupti fal
ſum dixerũt: ali-
ter nõ poſſent re
probari.ff.de ĩfa.
l.Lucius.vel ſaltẽ indirectè: vt l.optimã.C.de cõtrahẽ.& cõmit.ſtip.vel in
noua inſtãtia, no.in eadẽ l.Bal.Et no.ꝙ iſta exceptio falſi eſt priuilegiata,
& impedit executionem ſententiæ: licet fortè probatio non ſit in prom-
ptu: vt d.l.fi.Regulariter dicit, in executione ſententiæ nõ adhibetur, niſi
ſummaria cognitio: & ideo non ſuſpenditur per exceptionem requiren-
tem altiorẽ indaginẽ.arg.C.de cõpen.l.ſi qa liquidũ nõ differtur per non
liquidũ: vt ibi patet Bar.dicit idẽ eſſe in exceptione falſi, quod in alĳs, per
l.ſatis apertè.C.de fal.¶Et nota ꝙ cõfeſsio, quæ fundatur ſuper inſtrumẽ
to falſo, nil valet, ſcilicet ope reſtitutionis.nam benè valet ipſo iure. ff.de
except.l.qui agnitis.ff.de re iudi.l.diuus.Et no.ꝙ Iac.de Are.dicit: qa tunc
eſt neceſſaria reſtitutio, qñ falſitas non eſt participata cum parte. Si autẽ
eſt participata, tunc datur actio & exceptio.ff.de fal.l.qui nomẽ.ſecũdũ
Iac.de Are.& Cyn.in d.l.j.& ſatis ibi videas per eũ.ſ.Cyn. ¶Sed quid ſi
iudex fuit motus ex falſo inſtrumento, & nõ ex vero, ex quo debuit mo-
ueri? Rñ.reſcinditur ſententia morboſa.ff.de excu.tu.l.qui teſta. Bald. vi-
de ſ.tit.j.§.ſententia quæ potuit.¶Bannum generale vel ſpeciale inordi-
tè vel ſine cauſa factum, vel datum alicui non habet vim legis, nec ſenten-
tiæ: vt no.Dy.in l.iiĳ.§.condemnatum.ff.de re iudi. neq; interlocutoriæ
neq; diffinitiuę.C.commi.vel epi.l.programma.& ideo ſint cauti aſſeſſo
res, quando ſtatutum dat formam qualiter procedatur ad banniendum
quendam, ꝙ illam formam ſeruent: alias bannum, & quicquid fundaꝛ ex
eo ipſo iure eſt nullũ.¶Et nota quòd iudex non debet incipere à graua-
mine, pœna, banno, vel tenuta: nec cõditionaliter dare.eod.tit.j.l.iiĳ. & v.
Bal.Si iudex ſcienter & malitioſè iudicat, omnia damna reſarcit.C.de pœ
na iu.qui ma.iu.l.fi.Si per imperitiã & per latam culpã, nõ tenetur in ſoli-
dũ, ſed arbitrio iudicis moderato.l.ĳ.ff.qꝺ quiſq; iur.in gl. Nã imperitia
in iudice eſt lata culpa: tñ nõ formatur cõtra iudicẽ libellus in ſolidũ: ſed
cum temperamento arbitrio boni viri: aliter libellus eſſet ineptus: vt l. ſi
iudex.ff.de var.co.Arbitrabitur aũt bonus vir, ꝙ ſi errauit in apicibus iu
ris, vt l.Gallus.tunc mitius puniaꝛ: vt no.Inſti.de ob. quæ ex quaſi deli.
in prin.ſi autem errauerit in ſequendo rõnẽ practicã & opinionem: tunc
videtur excuſari: quia non eſt error ſingularis, ſed cõmunis.Item ſi dubiũ
tale eſt, & apud ſapientes eſt incertũ, & ſtat in opinionibus: tunc iudex ex
cuſatur: quia hoc caſu lex eſt incerta: vt in prima conſtitutione Codi. §.
quibus.in gl.ſecundũ Bar.quẽ vide in d.l.fin.C.de pœna iu. qui male iud.
Qui aũt recedit à cõi opinione, eſt in culpa.ff.de le.l.minimè.ſecũdũ Bar.
Si aũt vult ſe excuſare, quia ſentẽtiauerit de cõſilio talis ſapiẽtis: hoc ſolũ
nõ excuſaret eũ: quia debuit iuris rõnes põderare, nõ perſonę authoritatẽ
legib⁹ præferre.ff.de offi.prẽſi.l.ſed licet.aľs ferè ſemper excuſaretur: qa
ſemper haberet conſiliũ vel colloquiũ cũ ſapientibus.l.ĳ.C.de ſenten.ex
breuic.rec.& no.in auꝛ.de app.& intra quę tẽpora.§.ad hoc.col.iiĳ. in gl.
ordi.Et vide qꝺ dixi in l.j.§.j.ff.quod quiſq; iu.Bal.¶Sed pone ꝙ iudex
cõmittit cauſam conſulendã, & ſtatuit cõſultori terminũ octo dierum ad
conſulendã: tandẽ nõ expectato termino pronunciat: an valeat pronun-
ciatio? Videtur ꝙ
non. C.commi,
vel epiſt.l.iudex.
C.de dila.l. à pro
cedente. dic con-
tra: quia pro hoc
iuriſdictio ſua nõ
eſt ſuſpenſa. vn-
de valet ſententia
partibus præſen-
tibus vel citatis
lata: & oportet
appellari. C. de
rela.l.j. per gloſſ.
& Bart.¶Sed nũ
quid poſtquam
iudex cõmiſit cau
ſam conſulendã,
& diffiniendam
de partium volũ
tate poteſt admo
dum recipere in-
ſtrumenta, vel de
ferre iuramentũ
in defectum pro
bationis, vel ſimi
lia? Videꝛ quòd
non, quaſi ſit con
cluſum parti &
iudici, vel ſaltem
parti.arg. de dila.
cùm à nobis. C.
de appel. l. ex il-
lo tempore. per
Bart.& facit ff.de
appel.l.ad princi-
pem.Credo quòd poſsit, non tamen debet, niſi ex iuſta cauſa ſuperuenie
te.commiſsio enim illa, non ligat iudicis vigorem.argu.ff. de adminiſtrat.
tuto.l.quidam decedens.& l.Titium & Meuium.ff.de arbi. l.non diſtin-
guemus.§.de officio.Bald. ¶Illud vero nota quòd punctus tranſmiſſus
conſultori, debet formari de partium voluntate, vel interlocutionis autho
ritate.C.de relatiõi.l.ĳ. & cum puncto debet tranſmitti tenor actorum
per deſcenſum: de quibus etiam in puncto debet fieri mentio.C.de rela.l.
fi.& ibi Bar.¶Iudex, qui non vult recipere libellum vel accuſationem, fa
cit litem ſuam: vt ſummatur in authenti.de quęſtore.§.ſuper hoc.Idem ſi
illud non admittit.arg.C.de pac.l.penul.Bald.Iudex non facit litem ſuã
in eo quod non eſt petitum.l.iiĳ.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infe
cto.& Barto.ibi plenè.

De appellatione *Rubrica.*

¶Pileus poſuit hanc rubri.& eſt vltima quartæ partis.Tan. poſt rubricã
proximã poſuit iſtam, & eſt penultima ſui operis.Vbert.de Bo.& Baga.
in cauil.quiſq; poſuit de hoc rubricã ſui operis penul.Ioã. de Deo cauil.
vj.lib.rubri.ĳ.vbi in fi.fatetur Vber.de Bo.nil de ipſa rubri.tractaſſe. &
in lib.Iudicum j.ĳ.iĳ.parte.Bonagui.ſua parte ĳ. in tractatu libellorum,
poſuit hanc rubri.& demum ſpeciales cauſatas ab illa.Ægidius cap. lxx.
ponit generalem rubricam de appellatione, & xĳ. ſeq. ad materiam &
prius.cap.cxx.poſuerat formã appellationis ab interlocutoria. Alb.Gal.
duab⁹ proxi.rubricis, cõtinuauit iſtã & autho.Nepos de Montealba.po-
ſuit rubricam contra appellationes.Guido de Suza. qñ appellandum ſit,
& ſex ſequentibus tractat materiam.Gallicus poſt diffinitiuæ tractatum
ponit ex his caſibus lib.vj.ſpectantes ad hunc titulum, & ad tit.de offic.
delega.ſcripſi illo titulo ſuper rubrica.

a ¶Perſtringamus.Tancredus, qui oĩa membra ſequentia poſuit, præmiſit
quid ſit appellatio. Et dicit ꝙ appellatio eſt ſententiæ vel grauaminis re-
leuatio, à minore ad maiorẽ iudicẽ facta, prætextu iniqui iudicis grauami-
nis vel iniuſtę ſententiæ.Plures diffinitiones poſuit Hoſti.eodem titu. §.
primo.Ioannes ponit vnam ĳ.q.vj.in ſumma.vbi membra iſta nõ ponit:
diſtinctè tñ illã proſequitur Richardus in ſuis diſtinctionibus, ſuo more
diſtinguens hoc membrum.

b ¶Appellare.Hoc interpoſuit Hoſtien.quare appellatio ſit inducta. Ra-
tionem collige ex l.j.ff.eodem tit.in princ.& ex decre.cũ ſpeciali. eo. tit.
§.porrò.

c ¶Quis.lib.vj.

ne appel-

ne appellatione ſit tutus. Item fideiuſſor pro eo, ꝓ quo interuenit, pōt appellare. Item venditoris fide iuſſor, victo emptore, appellat. Item hærede victo, ab eo, qui de inofficioſo agit, legatarĳ, qui libertatē a acceperunt, appellant, vt[a] in præ. l. à ſententia. Item ſi procurator victus non appellat, dominus poteſt appellare. Item emptore ſuper proprietate victo, venditor poteſt appellare, & econtra. Item procu. victus, qui litem eſt conteſtatus, pōt alium procuratorem ad appellandum conſtituere, cùm ſit dominus litis: quia ipſe tenetur appellare, licet nō teneaꝛ proſequi appella. ff. de app. ab executore. §. alio. & 2 §. fi. & l. tutor. ¶ † Breuiter autem nota ꝙ ſi contra procuratorem ſententia fertur, vel aliquid præiudiciale in iudicio fit, ipſe debet appellare: alioquin mādati teneꝛ. ff. de ne. geſt. liberto. §. fi. Vel ſi ex aliqua iuſta cauſa īpediꝛ appellare, puta metu: vt extra, de appel. c. fi. vel inopia, vel ignorantia: vt ff. man. ſi ꝓcura. §. ſi ignorātes. teneꝛ ſaltem id dn̄o denunciare: ſiue dn̄s hoc ignorat, ſiue non: vt dominus, ſi voluerit, appellet: hic autem procu. appellat, licet ipſe volens poſsit proſequi appellationem: inuitus tamen ad hoc non teneꝛ: debet tamē denūciare dn̄o appellatū eſſe: extra, de procu. c. ti. pe. C. e. tit. inuitus. s̈. de ꝓcu. §. j. ver. quid ſi ꝓcurator interceſsit. & hoc etiā obtinet in actore, in negotiorū geſtore, & fideiuſſore, vt & ipſi appellationem proſequi nō teneantur. C. de app. ſi actor. ff. e. à ſentētia. & in prædic. §. ignorātes. Secus aūt eſt in vindicante necem defuncti, q ſi appellauerit, proſequi tenetur, licet nō teneaꝛ appellare. C. ad Syl. l. minoribus. in fi. ff. eo. propter venenū. §. fi. 3 ¶ † Tutores quoq;, & curatores, appellare & proſequi teneñꝛ. ff. ſi tu. vel cur. app. l. ĳ. ff. de app. l. tutor. & l. negotiorū. & in præd. l. ſi actor. idē etiā in geſtore, qui acceſsit animo gerendi omnia: vt s̈. cum & ille, de alĳs omiſsis teneaꝛ. ff. de neg. geſt. ſi 4 pupilli. §. fi. ¶ † Procurator aūt conſtitutus ad præſentandum aliquem epiſcopo ad aliquod officium, vel ad recipiendum pro aliquo inueſtituram de aliquo beneficio, vel ad petendum illi de aliquo beneficio prouideri, & ſimiles, appellare poſſunt. arg. ff. de procu. ad rem mobilem. & l. ad legatū. & per appellationem talis procuratoris, & etiam per ſcientiam eius, qua ſciuit partem alteram appellaſſe, dominus intelligitur citatus, vt ad curiam ire teneatur: b ſecundùm formam conſti. extra, de ele. ſtatuimus.[b] Et hoc in procuratore ſpeciali: ſecus in generali: vt 5 no. j. qualiter. verſic. quid ſi procura. ¶ † Hinc eſt ꝙ non ſufficit reſeruationem alicuius beneficĳ, vel inhibitionem, vel decretum, vel huiuſmodi, peruenire ad notitiam generalis ꝓcuratoris capituli: quia per hoc non probatur id, ad ipſum capitulum perueniſ- 6 ſe. argu. ff. de decre. ab or. faci. l. fi. ¶ † Illud autem notandum eſt, quòd appellationem ab interlocutoria vel grauamine emiſſam, tenetur procurator proſequi in eo loco, in quo lata eſt, vel grauamen illatum, vel ſaltem vbi non oporteat ipſum negotia ꝓpria c poſtponere, ſecundùm Papam.[c] argu. ff. de iudi. ſi longius. reſpon. primo. ff. de arbi. licet autem. in fi. Verùm licet tutius ſit procuratori omittere proſecutionem appellationis, de iudicis licentia & authoritate. argu. ff. de procur. poſt litem. & l. aut longa. tamen & propria authoritate hoc poteſt: cùm id ſibi permittatur à iure. arg. xxviĳ. diſt. de his. extra, de ſecundis nup. c. pe. Cæterum licet poſsit quis poſt decendium appellare, vbi prius ſententiam contra ſe latam neſciuit: is tamen, qui defenſus eſt per procuratorem, de facili non auditur poſt decendiū ad appellandum: vt j. §. reſtat. ver. j. Sed ſi ibi per procurato. defenſus eſt, ipſe procur. tempore latæ ſententię verè cōtumax ſit, ita vt appellare non poſsit: nihilò minus dominus, qui nec verè, nec præſumptiuè cōtumax eſt, poterit appellare: vt extra, de offi. delegati. c. cùm olim. j. & hoc intra dicendium à recitatione ſententiæ: non à tempore ſuæ ſcientiæ computādum. ſecunda queſtione. vj. anteriorum. prope princip. Sed contra, quia hoc tempus currit à tempore ſcientiæ. j. §. reſtat. Sed illud obtinet in ficto contumace, vt hic. nec verè nec fictè contumax erat. Poſt decendium autem, licet dominus indefenſus non verè, ſed præſumptiuè contumax appellari poſsit: vt C. quomodo & quādo iud. l. ab eo. quia tunc ei currit tempus ſolùm à tempore ſcientiæ: vt ĳ. q. vj. biduum. verſi. ſi aduerſus. tamen ſi per procuratorem, qui contumax eſt, defenſus ſit: appellare nequibit. quod verum eſt, ſecundùm quoſdam, vbi procurator propter contumaciam condemnandus, ſoluendo eſt: alioquin domino ſuccurritur: vt ff. de eo per quem fac. eſt. l. ex hoc. §. planè. C. de iudic. properandum. §. fi. Alĳ verò contra: cùm factum ex ſcientia, & dolus procuratoris, poſt litē conteſtatā domino noceat: vt extra, de in inte. reſti. cùm veniſſet. ff. de doli excep. ſi procur. ff. de tribu. l. procuratoris. ex- 7 tra, vt lite non conteſt. c. j. ¶ † Porrò vbi alieno noīe appellatur, neceſſe eſt vt is, cuius nomine appellatum eſt, mox intra decē dies appellationē ratificet poſtq̄ ſciuerit appellatum: vt in præ. l. non ſolent. ff. rem ra. hab. l. bonorum. & ĳ. q. vj. anteriorum. Si enim poſt decendium haberet ratum, ratihabitio nō inueniret quid, & in quo operaretur: vt in prædi. l. bonorum. quia poſt decē dies appellare non licet: extra, de elec. cùm dilecti. in fi. extra, de teſti. ſignifi- 8 cauerunt. ¶ † Sed nunquid emptor tenetur exercere cauſam appellationis? Reſpōdeo, ſic ſcd̄m Vber. vt. ff. de euictio. Hærennius. §. Caia. & §. fina. vbi de d hoc.[d] & arg. C. de admi. tuto. ſi factam. & in præd. l. à ſententia. niſi aliud pacto conuenerit inter eos: vt patet j. de emp. & vendi. in ſecunda forma ibi: remiſſa ex nunc, &c. vt ibi de hoc. Aliud eſt in procuratore, vt iam dixi. Et eſt ratio: Nam venditio fit cā venditoris & emptoris, procuratio cauſa domini tantū: licet durius videatur procurator adſtrictus: 9 vt C. mand. l. procurator. ¶ † Sed pone, curator alicuius minoris poſt litē conteſt. fecit procura. qui ꝓcurator ſuccūbens, appellauit nomine ipſius curatoris: vel fortè non dixit, cuius nomine: quæritur an valeat talis appellatio? Et videtur quòd non: quia tutor condemnandus eſt nomine pupilli, non ſuo. ff. de his, qui no. infa. furti. §. j. & pupillo prodeſt vel nocet ſententia, vnde eius nomine debet appellatio interponi. ff. de no. ope. nun. cùm procurator. ff. quādo app. ſit. l. j. §. tutores. ff. fa. erciſ. l. iĳ. ff. de app. ex conſenſu. C. ſi aduer. rem iudic. l. pe. arg. contra. ff. de appel. ab executione. in fi. & l. Seio. §. ſi quis. & C. de procu. ſi actor. Sed poteſt dici ſcd̄m Vber. quòd e licet procurator non habeat ius appellandi, noīe curatoris, vt ff. de fur. is, cuius intereſt. ęquitas tamē ſuggerit, vt valeat appellatio. ff. de appel. l. iiĳ. §. pe. & fin. quia licet appellanti variare, vt petat reſtitutio. in integrū. ff. de mino. & ſi ſine. §. item ſi ſine. Et pręmiſſa obtinent[e] in ciuilibus, & ſpiritualibus, & mi- 10 ſtis. † In criminalibus autem, in quibus appellari poteſt regulariter, niſi in caſibus: vt C. de appella. re. l. ĳ. & l. addictos. non ſolùm condemnatus de crimine capitali, ſed etiam quilibet extraneus, etiam inuito condemnato, admittitur ad appellandum pro eo: vt ff. de appella. non tantùm. & C. eodem l. eos. §. ſuper his. ff. quando appellā. ſit. l. ĳ. §. fina. & hoc ratione humanitatis: cùm ſit proximus. de pœnit. diſtinctio. ĳ. charitas eſt vt mihi. verſicu. item proximos. vbi dicitur quòd conſors naturæ, proximus eſt. Mater etiam appellat pro filio, de quocunq; crimine condemnato: & pater pro filio victo in cauſa libertatis: vt ibi & in prædicta l. non ſolent. & ff. eodem. l. j. Argumen. contrà, quòd in talibus, vnus non poſsit pro alio appellare: vt ff. de pu. iud. l. penul. §. ad crimen. & v. q. iĳ. §. in criminalibus. ſed illa loquuntur in cauſa principali, aliud in cauſa appellationis; & hoc propter paratum periculum: vt in 11 præ. l. nō tantùm. & de appella. reci. l. j. ¶ † Item ſi plures ſint eiuſdem litis conſortes, & vnus appellat, & obtinet: hoc alĳs prodeſt. extra, de appel. vna. quod verum eſt, ſi iure communi iuuentur, & idem ſit negotiū, & eadē cauſa defenſionis, vt ibi dicitur. & ĳ. q. vj. §. ſunt etiam, quorum. verſi. quandoq;. & C. ſi vnus ex plurib. app. l. j. & ĳ. ¶ Sed an habeat hoc locum, ſi oēs fuerint in ſolidū cōdemnati, vel ſi pro parte? Reſpond. ſcilicet tunc demum, ſi omnes fuerint in ſolidum condēnati: ſecus ſi pro parte. ff. de app. ſi quis ſeparatim. in prin. Vel poteſt dici cō-

a ¶ Appellant vt. Supra prædi. oīa patent.

b ¶ Statuimus. lib. vj. quod dic vt in cle. no. de ele. cauſam.

c ¶ Secundùm Papam. vt ſcripſi de procur. non iniuſte. in vlti. glo.

d ¶ De hoc. Et ibi no. ꝙ ſi præſente venditore ſententia lata ē, emptor appellare non tenetur.

e ¶ Obtinent. ſecū dùm Tan. vbi s.

12 tra secundũ Vber. argu. C. de diuer. rescri. l. j. ¶ †Sed quid si ille, qui appellauit, cõposuit cum actore: alter vult cãm appellationis exercere: dicit actor, nõ potes, quia nõ appellasti: quia ille, qui appellauit, cõposuit mecũ: nunqd admittitur? Videt̃ ꝙ sic. arg. extra, de elect. statuimus.[a] Cùm em̃ semel ei hoc ius cõpetierit, sibi aufferri non põt. ff. de pac. l. fi. ff. de app. à sententia in prin. & probat̃, & no. in cõsti. Greg. x. de elec. vt circa. §. alioquin. ibi: adhærẽtes.[b] arg. contra ff. de mino. si iudex[c]. ff. de separa. ab hærede. ¶ †Sed 13 pone, peto cẽtũ ab aduersario meo, iudex cõdẽnat eũ in quinquaginta: & absoluit in alijs quinquaginta: ille appellat, & nõ ego. Quærit̃ quid iuris? Dic ꝙ si ex eadem cã petij centũ, potero corã iudice appellationis petere integrẽ cẽtũ: vt C. de appel. amplio rem.[d] Secus si ex diuersis causis, non connexis. C. si vnus ex plu. appel. l. j. & ij. q. vj. §. sunt etiã, quorũ. ver. de possessione. & est quæstio dominicalis, dicvt ibi.[e] ¶ †Itẽ seruus cõdẽnatus, nõ põt appellare: sed 14 dominus appellat pro eo in causa crimininali: vel alius nomine dñi: sed si nullus sit pro eo appellans ipsemet põt triste auxiliũ implorare. ff. de app. serui. & l. Lucius. & l. creditor. ¶ Quid de excõicato: de hoc s. de actore. versi. item ꝙ est excõmunicat⁹. ¶ Item dixerunt quidã, ꝙ extraneus auditur appellans ꝓ condẽnato in causa ciuili: dũmodo cõdẽnatus ratum habeat, vt prædixi. Alij contra, & verius: vt ij. q. vj. non solẽt. argu. extra, de præben. dilecto. 15 ¶ †Item episcopus sine speciali mandato, appellat ꝓ ciuitate sua, & pro subditis: vt extra. de appel. dilectis. ꝓpe prin. Dic vt ibi no. secundùm papam. Idem puto de quolibet domino, arg. eiusdem decreta. & eo. tit. consuluit. iij. & ij. q. vj. non solent. Nam factum subiectorum, tangit dominũ. ideoq; suo & suorũ nomine appellare potest. ¶ Item capitulum appellat, & agit pro causa episcopi, si episcopus negligens est, vel aliquid facit in eius præiudicium: vt extra, de maio. & obe. dilecti. Item dic vt j. versicu proximo.

a ¶ Statuimus. li. vj.

b ¶ Adhærentes. libro vj.

c ¶ Si iudex. In ista lege restitutio data minori, nõ proficit aduersario, si minor non vult illa vti: quia non in fauorem aduersarij fuerat concessa, sed contra illum, vt ibi: hæc verò interpositio appellationis, nõ contra consortẽ, sed in eius fauorẽ iure permittente fiebat. Durat ergo fauor: licet ille componat. lex sequens facit etiam pro. Vide quod dicam j. ꝓxi. sub versi. xxxiiij. quo ad istũ ver. & seq.

d ¶ Ampliorem. Vbi idem not. in princ. sed hoc verum si prosequit̃ appellans: vt ibi patet. & dicam j. §. proxi. super ver. xxxiiij.

e ¶ Dic vt ibi. Est quæsti. lxvij. & in solutione, nihil plus ibi dicitur, quam hoc saluo quòd ad secundũ membrum etiam allegatur. ff. de mino. etiam si à pa. §. ex causa.

SVMMARIVM.

1 ☞ Contumacis appellatio, an sit admittenda.
2 Homicida, veneficus, adulter. insignis latro, seditiosus, & similes criminosi appellantes, non sunt audiendi.
3 Confitens coram iudice se debitorem, si iudex præcipiat soluere, non potest debitor appellare.
4 Executori vel tabellioni cõdemnatis rõne administrationis, in qua delinquit, an liceat appellare.
5 Appellans à decimarũ solutione, nõ est audiendus.
6 Iudice pronunciante sententiam fore sic exequẽdã, an liceat appellari à tali pronunciatione.
7 Appellanti ab executione sententiæ. incumbit causam rationabilem exprimere.
8 Appellans in momentanea possessione, an sit audiẽdus.
9 Appellatio à nominatione publici muneris, an sit ꝓducenda.
10 Re dilationem non capiente, non est appellandum.
11 Iudice alimenta præstari decernente, an à tali decreto liceat appellare.
12 Condemnatus in actione ad exhibendum, an possit appellare.
13 Appellationi tacitæ vel expressæ renuncians, non potest eam producere.
Appellatio, non debet esse præsidium iniquitatis.
In delictis notorijs, non admittitur appellatio.
14 Appellans à correctione, an sit audiendus.
15 Appellatio in rescripto Principis prohibita, an sit admittenda.
16 Iudice inter partes cõueniente quòd ab eius sententia licet appellare, an tunc valeat appellatio.
17 Sententia excommunicationis, an per appellationẽ suspendatur. an remoueatur.
18 Appellare à sententia quæ nulla est, non est necesse.
19 Appellans ne in ecclesia sua resideat, an sit audiendus.
20 Appellatio generalis, an sit valida.
21 Contumax, qui de stando iuri iuratoriam cautionẽ præstitit, an possit amplius appellare.
22 Petens dilationem iuris ad appellandum, an sententia lata possit appellare.
23 Appellans ab eo, quod fecit & fieri procurat, an sit admittendus.
24 Victus appellans, & propriæ appellationi renuncians, an possit agere ad sumptus.
25 Victo in causa non appellante, an victor possit ꝓpter sumptus appellate.
26 Excommunicatus an possit in his, quæ fiunt extra iudicium, appellare.
Excommunicatus potest appellationem ante sententiam excommunicationis interiectã prosequi.
27 Iudice alteri partium minante, ꝙ eam lædere, an illa pars possit à tali mina appellare.
28 Appellare nõ licet ante sententiam, sine causa rõnabili: & quæ sit talis causa rationabilis. & nu. 32.
29 Appellari an liceat ab interlocutoria sententia.
30 Appellari an possit à beneficijs, per iudicis iniuriã denegatis.
31 Appellatio de non vendendo aliquam rem, aut de non molestando possidentẽ, an sit admittenda.
Appellatio frustratoria, nunquam est admittenda.
32 Pars grauata potest licitè appellare, licet grauamen non sit in iure expressum.
33 Appellatio notoriè & euidenter frustratoria, non est admittenda.
34 Clausula, remota appellatione, in literis apostolicis inserta quid operetur.
35 Post sententiam, fas est cuilibet simpliciter, & sine causa appellare.

In quibus casibus, & ex quibus causis appellari posßit, & quando teneat appellatio uel non.

IN quibus Autem casibus, & ex quib⁹ causis appellari possit: & quando appellatio teneat, vel non, est videndũ. ¶ Et quidem in omni causa, & ex omni grauamine appellari põt nisi vbi sit prohibita appellatio: vt s. tit. proximo in pri. qđ dic vt j. in fi. huius §. ¶ Videamus ergo vbi sit prohibita, vt per consequens sciamus vbi sit permissa. †quia viso vno contrariorũ, videt̃ & reliquũ: vt s. de arbi. §. põt esse. in prin. ¶ Primò igitur ꝓhibita est appellatio, quia contumax non auditur appellans: vt ij. p. vj. §. sunt etiam, quorum. xxiiij. q. iij. de illicita. C. de iudic. l. properandum. §. si autẽ. extra de appella. personas. quod verũ est in vero contumace. secus in ficto, seu presumptiuo. quod dic vt s. de cõtuma. §. j.[f] ¶ †Secundò homicida, veneficus, 2 adulter, & qui manifestam violentiam cõmittit, insignis latro, vel incitator seditionis, vel Dux factionis, raptor virginis, si sit argumẽtis superatus, testibus confessus & conuictus, non audit̃ appellans: sed statim est sententia exequẽda: vt in præd. §. sunt etiã, quorũ. versi. nullus. & ff. de appel. constitutiones. C. de rapto. virgi. l. vnica. Idem secũdũ quosdã, in causa ingenuitatis & libertatis. ff. de statu ho. ingenuũ. ff. de reg. iur. res iudicata. Sed in libertate est contrariũ: vt C. de libe. cau. l. si is quem.[g] & ff. quan. app. sit. l. ij. §. si s.[h] Azo tamen id dicit seruandum in omnibus criminibus, sicut in præmissis. Sed nunqd hæc tria debent concurrere: vel an sufficit sola cõfessio, vt qs nõ appellet? Dic vt no. ibi, & extra, de appel. Romana. §. si autẽ.[g] & c. cum speciali. §. porrò. 3 ¶ †Per quem §. & per pđ. versi. nullus. dicunt quidam quòd si iudex cõfesso coram se ante litis cõtest. se debere aliquid, præcepit quòd soluat: à tali præcepto appellari non põt. Et inducũt etiã ff. de mino. l. ait prætor. §. j. & ff. de app. l. pe. §. omnes. & C. de re iudi. si pecuniam. & extra, de proba. ꝑ tuas. Alij cõtra, dicẽtes ꝙ prædi. l. ait pretor. loquit̃ disputando, nõ asserẽdo. Bar. dicit ꝙ ex quo in iudicio legitimo cõfessus est, nõ põt appellare. nisi prius ꝓbauerit se per errorẽ cõfessũ fuisse: vt no. ĩ pꝰ. §. fina ũt.[h] & §. porrò.[i] Azo dicit, ꝙ aut fit pceptũ sup negato, vt qñ ps altera iurat: & sic iudex negati pcipit ꝙ soluat: & tũc non

f ¶ In quib⁹. §. primo. Vbi s. versi. & no. vltra remissionẽ ad cle. de dolo & cõtu. si ante. plenè prosecutus sum materiã per septem membra distinctam.

g ¶ §. si autẽ. li. vi.

h ¶ §. si autẽ. in iij. glossa.

i ¶ §. Porrò. in prima glo.

¶Odof.dicit.In l.ante sententiæ.C.quo.appella.non reci: vbi ad negatiuam inducebat ipsam l.ad diffinitiuam inducit l.si pecuniã.& §. permittitur.superius alleg.& ff.eodem titu.creditor.§.iussus.Soluit vt sequitur. vtitur tamen his verbis. Aut de causa cognoscitur iure ordinario, aut extraordinario:& in effectu idem est, quod sequitur,& quod addam.

hæreditate nil est de p̃da.ex confessione enim & promissione conuenitur hæres,non simpliciter ex delicto: quo casu procederent notata secundũ leges in decre.vlt.de sepul.& xiĳ.q.ĳ.c.episcopus,qui filios.& vide suprà, de inter.§.secundo.versi.si is.cum sua remissio.

d ¶Et C.eo.quorum app.non reci.

non valet præceptum: & potest appellari. C.de re iudic.si pecuniam.& in præd.l.ait prætor.§.permittitur.Aut fit in cõfessato: & tunc tenet,& appellari non potest:vt C.de non nu.pecu.generaliter.Odo. dicit,[a] ꝙ si pręceptum fit, & post diffinitiua expectatur: tunc non appellatur, quia à diffinitiua poterit appellari:& sic omnia grauamina primò illata poterũt reparari.ff.ad Turpilia.l.j.C.de transactio. cum ea.ff.de appel.l.ĳ.§.fi.Et hæc ratio colligitur in eo.titu.l.j.Si verò non speretur diffinitiua:tunc sicut possum à sententia appellare, aut ipso iure nullam dicere,sic & ab eo præcepto.ff.eodẽ si expressim.[b] & iunge quod est infrà,versicu.x.& infrà,de confessis,§.postremò.versi.nunquid confessus[c]

4 ¶†Tertiò non licet appellare officiali curiæ puta executori vel tabellioni condemnato ratione administrationis,in qua deliquit:vt in præd.§.sunt etiam quorum.versicu.nulli,quorum. & C.quo.appel.nõ reci.l.nulli.¶Quartò non appellatis, à quo fiscalis calculi satisfactio, aut tributoriæ functionis munus vel euidentis & conuicti debiti publici vel priuati redditio exposcitur:vt prędic.§.sunt etiam, quorũ. versiculo.quoties.& C.eodem[d], abstinendum.& l. finali.Si ergo non appellatur in tributis, † ergo videtur quòd nec in decimis,quæ sunt tributa animarum,appellabitur:vt vj.quæstio.j.decimæ.extra, de decimis.tua nobis.[e] dic vt ibi.¶Quintò non appellatur ab executore,nisi modum excedat. quod dic vt s̃.titu.proxi.§.nunc dicendum.ver.quid si ap.vel nisi meritò sit suspectus :vt in præ.§.sunt etiã, quorum.ver.quoties ab executione.C.quorũ ap.non reci.l. ab executore. C.si in causa iudicati.l.ĳ. & iĳ.extra,de ap.nouit.nisi obĳciatur transactionem post sententiam fore factam.argu.ff. de in ius vocando. l.neq̃.§.primo.vel si executor iniuriosè aliqd agat. C.de appellatio.si quis prouocatione. tertia q̃o. v. c.quia suspecti.vel nisi in integrũ restitutio sit postulata.C.in integrũ rest.post.l.j.& de appellatio.sicut. vel nisi dolosè aliqd egerit executor:vt ff.de nego. gestis.l.tertia.§.si executor.vel nisi sententia dolosè obtenta sit:vel is,contra quem lata est,iusta de causa absens fuerit.ff.de iudic.si prætor.§.finali.aliàs est l.si per dolum.extra,de re iudi.c. cùm Bertoldus.§. postmodum.vel nisi admittàt aliquam de exceptionibus,quæ post sententiam obĳci possunt:quas habes suprà de excep.§.dicto.versi. post sententiam. & sequen.& has excep.& alias,quæ no.extra,de re iudic.quo ad consultationem.[f] tenet admittere executor.

6 ¶†Et scias quòd si iudex pronunciat sententiam fore sic exequendam:tunc bene appellatur ab hac pronunciatione.[g] Si verò non pronunciat: sed præcipit executori vt capiat pignori res, vel ipse capit:tunc à tali facto non appellatur, nisi vt præmissum est.ff. de appel.si quis prouocatione. ff. de mino.ait prætor.§.permittitur.

7 ¶†Et cùm ab executione appellatur, est causa rationabilis exprimenda:vt in prædic.versicu.quid si ab.¶Sed pone aliquis post sententiam contra se latam,opponit exceptionem quam de iure opponere potest,vt suprà.de excep.§.dicto.versicu.hoc tamen fallit,si iudex illam non admittit:nunquid propter hoc poterit appellare:videtur quòd non: quia ab executione non appellatur,vt s̃.Sed dic quòd sic: quia à beneficio denegato appellatur:vt C.si sæpius in integrum restit.po.l.secunda.& ab iniuriosa executione:vt C.de app.si quis prouocatiõe.sed iudex, qui de huiusmodi appellatione cognoscit, non cognoscet de meritis prĩcipalis causæ:vt C.de appel. l.ab executione.sed cognoscet de exceptione, secũdùm Alberi.Gal.[h]

8 ¶†Sextò non appellatur in momentanea posses.vt in præcedenti §.sunt etiã, quorũ.versi. si de pos.& C.si de momen. pos.fu.appel. l.prima.[i] sed secundùm canones, bene appellatur. extra,de testibus.c.significauerunt. & de restitutio. spo.ex conquestione.[k] ¶Sed nunquid condemnatus per constitu.si quis in tantam.appellare potest? Non videtur, secundũ prædi.l. Dic quòd si actum est tantùm ad restitu.possessionis: tunc non potest

b ¶Expressim.Dixit Odof.nisi prę ceptum fiat in cõfessum.ff. de iud. l.si debitori.

c ¶Confessus. Ad declarationẽ eius qđ ibi & hic dicitur, quæritur qd iuris de hærede cõfessi,an appellet. ꝓpter quod narrabo quæstionem Nico.Mata. quæ incipit,quidam veniens ad pœnitentiã: quã format de pœnitẽte cõfesso corã ordinario se rapuisse mille et solenniter promittente illa restituere,quibus debebantur ad ipsius mandatum. & iurauit renunciando omnibus exceptionibus:&c. quò mortuo, A. coram ordinario petĳt cẽtũ sibi p eum rapta: ordinarius sine libello & litis contestatione receptis argumentis & indicĳs de rapina & iuramento petitoris, de quantitate rapta pronunciauit hæredem debere restituere illa centum: à qua pronunciatione heres appellauit,dicens etiam illam nullam.soluit ex primo propter quędam argumenta præmissa.dicit processum illum factum per defunctum coram ordinario,non posse dici sententiam:quia nec lata per iudicem,nec in scriptis,nec lite contestata,nec solennitate seruata iudiciarĳ ordinis. C. de senten.& interlocuto l.prolatam.cano.ĳ. quæstione sexta §.diffinitiua in principio de re iudica.c.fina.lib.vj.fuit tñ actus,qui in principio in pręiudicium debitoris habet vim sententiæ propter confessionem coram ordinario factam,& promissionem stipulatam de certa quantitate per personam publicam,per quam acquiri potuit omnibus rapinam passis. C. de episco,& cleri.generaliter.& l.cum cle.de vsur. quamquam.lib. vj. Et prędicta habent effectum sententię.ff.de iudi.l.debitori.Item adiunctum fuit iuramentum,quod fortificauit obligationẽ.C.de transactioni.si quis maior.extra,de iureiurando.Si verò contra,nullitas allegari non potest. Nec obstat personas certificatas non fuisse quibus erat restitutio fienda: cùm illam ordinario commiserit:& sic facta per ordinarium, à promissore facta videtur.ff.de hære.instituen.l.asse.& qđ cuius.vniuer.no.l.Item eorum.§.primo.Nec etiam locus est appellatiõi,vbi non est iniquitas vel grauamen.extra,de appel.cum speciali.§. j.nec ibi actum est, quod petit appellans.C.de re credi.generaliter.§.sin autem.in fin.Concludit ergo respectu processus habiti cum defuncto,beneficium nullitatis vel appellationis hæredi nõ competere.Item nec competit ex declaratione personę facta per ordinarium,& quantitatis illis debitæ ex summa promissa & ꝓnunciatione secuta.Declaratiões enim illæ,quę de appenditĳs sunt à principio factæ vidẽtur,per prædi.l.asse.cum concordan.& sic non fuit necessaria solennitas sententiæ.ff.de testa.hæredes palam. §. primo & bene facit quod ibi nota.super verb.posse.qua etiam ratione de pronunciatione idem dicit,cùm etiam illa nõ possit dici diffinitiua.allegat.ff.quod metus cau.si cum exceptione.§.hoc autem.& quod ibi nota.in glo. non est danda.facit ĳ.q.vj.biduum.in princip.& in fin. subdit ꝙ si appellatio interposita habet iustam causam grauaminis deberet illud ordinarius reuocare extra,de appellatio.cum cessante.si non habet.exequatur. & cogat illum soluere. Hęredis enim in vitium succedentis, par fortuna habenda est. C.de fructi.& litũ expen.l.secunda.hic addo quòd hoc procedit, etiã si in

e ¶Nobis. In fine. & vide quod ibi dixi.sequens autẽ remissio est ad ibi nota.in prin.primæ glo.

f ¶Consultationẽ. In vltima glo. & vide quod super ea dixi.

g ¶Pronunciatione.Hoc tenet Accur.C. quorũ appel.non reci.l. ab executore. & ff. de appel. ab executore. vtrobiq̃ in prima glo.Sed Odof. Gul. contra in vtroq̃ mẽbro huius versic. primò siue exequatur, siue pronunciet exequendum , secundùm eos non appelletur. Et est ratio, vt sit finis litium. C.de transac.l.fratris.extra, de dolo.c.finem.& c.finali.in princip.& ne lex imponatur verbis.C.cõmunia de leg.l. ĳ. & de elect. commissa. §. secũdo libro sexto.& quia secundùm leges, ab interlocutoria non appellatur.C.quo.appel.l.penul.& quia prohibitio simpliciter emanauit:ergo sic tenenda.ff.de publi.l.de pretio.nisi in quantũ apparet permissio.Si igitur proponatur exceptio competens post rem iudicatam,de quibus infrà,versicu.proxi.siue exequatur,siue pronunciet exequendam, appellari poterit,secundùm eos:quia modum excedit,& grauat.& hoc siue per actionem iudicati,siue per iudicis officium fiat executio.de quo satis suprà titu.primo.§.penulti.Cy.coaptat in ꝓposito in prædi.l.ab executore.vbi vide per eum.Subditur autem hoc,quòd quando licet ab executore appellare,causa rationabilis exprimenda est in appellatione.quod etiam plenius dixerat in versicu.ad quem remittit. & versicu. ibi sequen. Ex quo colligitur executionem vel sententiam super ea ferendam , esse interlocutoriam.

ADDE quòd quando appellatur ab executore,debet causa rationabilis exprimi.Ro.consi.j.Pau.de cast.consi.cccxxv.Quod autem sententia, qua pronunciatur instrumentum in exequendo vel nõ exequendo sit interlocutoria,tenet multis medĳs Ange.cõsi.cxv.cõtrariũ tenet Ro.consi. clxxiiĳ.dicens Ang.in dicto consilio malè loquutum fuisse.

h ¶Albe.Galeo.hoc eo.titu.versi.vltimo.

i ¶L.j.Dixit Ioan.de Deo vbi suprà,in cauil.vltra medium, hoc procedere,cùm malitiosè impeditur restitutio.de restit.spolia.in literis.& c. item cùm quis.

k ¶Conquestione.Vide quod no.titu.cùm ad sedem.in fi.pen.gloss.Et ad saturitatem vide per Archi.in præd.versicu.de poss.Ad id autem,de quo etiam ibi tractatur,ꝙ ex quo lex illa est canonizata,scilicet vbi s̃.seruãda sit etiam in ecclesiastico foro.r̃nde per ea,quæ scripsi extra,de rescrip.c.ĳ.super gl.pe.nõ em̃ fuit tanta authoritas Gratiani ꝙ hoc posset.Item ipse intellexit sententiã in casu illius legis esse interlocutoriã.qđ reprobãt Azo & Accur.in l.præ.in fi.j.gl.Itẽ ad id,qđ allegat̃ de modico præiudicio, vt ꝓpter id vitet̃ appella.tñ.per id qđ no.in l.præd.in vlt.gl.quæ tenet restitutionẽ contra talẽ s̃nãm dari minori.& facit quod statim dicam.Item præiudicium exprimit ibi glo.circa mediũ,scilicet si contingeret in iudicio proprietatis probationes esse paratas.Negari ergo non potest deteriorem conditionem illius,qui sit de possessore petitor.

ADDE an appellari possit à sententia momentaneæ possessiõis, Ang

consi.xlv.B.consi.cccxxvj.in fine.iij.lib.Roma.cōsi.cccxxiiij.Fede.de Senis consi.lxxvj.

a ¶Rof. Vbi de interdicto vnde vi, vltra mediū.versicu.quæritur autem an dictum Accur.in præ.l.de momē.pos.recidere videtur in idem.sed Gul.de Suza.ibi tenet quòd si agitur possessorio condictione ex illa lege, dato ꝙ sequatur proprietatis perditio nō poterit appellari: cùm causa originalis, & nō accessoria sit inspicienda. allega. C. ad Maced. filius. ff.de dona.qui id, quòd.in princ.& ff.quod vi aut clā nam origo. Item principale per accessorium non recipit immutationem, sed econuerso: dic vt dicā īfrà versic. quid si victus. Itē quia violentus ex delicto suo non meretur habere iura. C. de hæreti.l.prima.& l.curiales.ff. de inter. & rele.l. relegatorum.§.fi. Et pondera quod dictum Simo. Vicē.super l.si quis. nō est hic contrarium.loquiť enim qñ agitur actione in factum. descendente ex interdicto vnde vi. Quærit etiā ipse Gul.quid si egi cō tra te petitorio & possessorio recuperandæ vel adipiscendæ simul, & in vtrobiq; fuisti mihi condemnatus,& appellasti:nunquid fiet contra te in possessorio executio, appellatione non obstante? quod videtur,per prædictam legem.Tenet contrarium vt sic nil nouetur tali appellatiōe pēdente.C. eodem. l.iij.§. nil innoue. appella. penden. l.vna.Nec obstat l.prædi.quæ locū habet, cum causa possessionis est principalis : hæc autem erat accessoria proprietati, ex quo simul proponebatur, de causa posses.cùm dilectus.& quod ibi no.in vltima glo. sequatur ergo accessorium principale.de regu.iur. accessorium. libro sexto. Tenet etiam ibi Gul.quòd contra sententiam bene competeret exceptio doli, si in hac causa per dolum esset obtenta.dans pro regula omnia remedia, præter appellationem competere, contra sententiā momentaneæ possessionis.Cùm enim sola appellatio denegetur per legem illam, quod in alijs mutatum non est, stare non prohibetur. C. eodem titu. præcipimus. & de test.sancimus.Pro hoc facit quod tenet ibi gloss.vlti. beneficium restitutionis contra talem sententiam minori competere:& hoc ad id quod s̄.proxi.dixi summè iustificat ius nostrum, & Canonistarum opinionem.

appellari, vt ibi. Si autem tangatur petitorium: tunc sic, quātum ad partē illam, secundùm Rof.[a] Tu dic appellari posse: vt suprà, versic.proxi. 9 ¶†Septimò, non appellatur à nominatione publici muneris, quod est vtilitate priuatum; vt est in tutela, vel cura. ff.quando app.sit l.prima.§.si quis. Institu.de excusa.tuto.§.qui intrinsecus. Secus si sit publicū authoritate et vtilitate. C.de app.l. quarta.& l.qui ad ciuilia. & l. nominationes. secunda quæstione sexta, nominationes. Sed in primo casu debet se excusare intra quinquaginta dies: & nisi excusatio admittatur, appellet.ff. quando app. sit.l.j.§.si quis. secunda quæstione sexta.capi.biduum.in prin. 10 ¶†Octauò, quando res dilationem non capit.ff.de app.reci. vel non.l.fi. puta vt excommunicatus absoluatur. extra, de app.qua fronte.& de sentē.excom. sacro. vel ne testamentum aperiatur, ne scriptus hæres in possessionē mittatur. ne frumentum in subsidium militiæ transmittatur, vel ne fiat id qđ edicto perpetuo continetur, vel ne pignus à creditore vendatur, vel ne funus sepeliatur.ff.de app.reci. vel nō,l.fi.C. quo.ap.nō reci.l.quisquis.quæ est ij.q. sexta.§. sunt etiā, quorum.versic.si quis etiam.extra, de sepul.ex parte.C.de sepul.vio.l.fi.& authenti. item qui demon. & authentica sed nec ante. 11 ¶†Sed nunquid quando iudex decernit alimenta præstari, vel aliud decretum interponi, super his, quæ habes ff.de offici.eius, cui mand. est iurisdic. poterit ab eius decretis appellari. Dicit M.de Fa. quòd non: quia talia non capiunt dilationem.ff.de app.reci. vel non.l.fi. ff.de re iudi.l.secūda.ff.de fer.eadem.extra, de app. qua fronte.quia nec appellať à sententia lata, vt annonę, dentur, vt iam dixi. Alij dicunt quòd à sententia super alimentis data, appellari potest.argu.C.de app.& in maioribus. Tu dic quôd si petantur alimēta officio iudicis, tunc obtinet sententia M. de Fa. quia tunc summaria fit cognitio: vt ff.de his, qui sui vel alieni iur.sunt.l.si iudex.ff.de liber.agno.si quis à liberis.§.solent.extra, de accu. ex parte. & c.pen. & fi.xvij.q.vltima.§.fi. nisi diceretur iudicē modū excessisse: quo casu iterum præstabūt.ff. de inoffi. testa.si instituta.§.pe.ff. deli. agno. si neget. Si verò petantur iure ordinario, tunc præualet sentētia aliorum.[b] ¶Sed nunquid vbi agitur iudicis officio inter patrem & filium, & inter patronum & libertū, & de cautione damni infecti, potest appellari? De hoc suprà, de offi.iud.§.primo.versicu. sed an in eisdem. 12 ¶†Sed nunquid in actione, ad exhibendum condemnatus, appellare potest? Et videť quòd nō: cùm nec in possessorio appelletur.ij.quæstio.sexta §.sunt etiam, quorum.C.quorum app.nō reci.quisquis. Sed distingue, si enim cōdemnatus est vt exhibeat rem, cuius facultatem exhibendi habet: tunc non potest appellare: imò rem cogitur exhibere: cū tale iudicium non habeat more dilationum differri: vt ff.ad exhiben.l.iij.§.ibidem. Si verò condemnatus est quasi homo, qui dolo desierit possidere, cùm subiaceat periculo iuramenti in litem vel interesse: timore huius periculi, quod est graue, vt ipsius petitorij periculum: poterit appellare.arg. in eadē l.j. §.idem Iulianus.§.j. aliàs incipit, si quis hominem. respon.j.& §.si quis rem. Item appellari posset, vbi cūq; exhibitio trahit secum rem ipsam, actori restitui, & causas cohęrentes eidem: vt in præd.l. Iulianus.§.quantū.& §.fi.& l.sed si hæreditas. respō. j.& l.Celsus.§.idem.& §.Item Celsus.& §.seq.& §. idē Iulianus quærit.& eo.ti.l.secunda. 13 ¶†Nonò, cū appellationi est tacitè vel expressè renūciatū. quæ dic vt infrà §.fi.ver.itē ꝙ appellās. ¶Decimò, in delictis notorijs, si per appellationem velit quis in eis perseuerare. nam appellatio non debet esse præsidium iniquitatis.extra, de app. cùm sit Romana. in fi.& c.peruenit.& c.consuluit.& c.reprehensibilis. & extra, de sponsa.ex literis.in fi.de vsu, quā perniciosum.[c] C.de app.constitutiones.C.quorum app. nō reci.l.ij.siue sint notoria de iure, siue de facto: vt eo.titu.cum speciali.§.porrò. Et no. breuiter ꝙ si aliquid sit notorium per rei euidentiam: tunc non admittitur appellatio: vt in prædi.c. ex literis. Si verò per famam publicam: tunc admittitur appellatio: vt in præde.c.cùm sit.in fin. Idem in notorio iure, quando scilicet probatur crimen alicui, vel confitetur in iudicio admittitur appellatio, nisi cōuincať & confiteatur.C.quo.app.non reci. obseruare. nisi in casu, in quo confessus non potest appellare: vt not. ff.de app.l.fi.§.j.super verbo, auxilium.& hoc locū habet in crimine, vt ibi: & in causa ciuili, vt eo. tit.[d] abstinendum.& l.fi.quod dic vt s̄.versic.ij. Item in notorio facti præsumpti, cùm recipiūtur probationes, recipitur appellatio.extra, qui fi.sint leg.c.transmissæ. De his notorijs dic vt infrà de notorio crimine. 14 ¶†Vndecimò, à correctione.extra, de offic. ordi.licet.& in prædic.c.cum speciali.in fi. in quo distingue. Nam aut persona, quæ appel.à correctione vel disciplina, est regularis. & tunc nō valet appel. vt extra de app.ad nostram.& c.reprehēsibilis. nisi corrigens, modū excedat: vt eo.tit.de priore. & de offi.delega.super quęstionum.& extra, de offi.ord. irrefragabili.§.vt autē. Aut est secularis: & tūc tenet appellatio: vt extra, de app.peruenit.ij. Tamen do. Inno.iiij.no.in prædi.ad nostrā.ꝙ quo ad hoc nil interest īter seculares & regulares, nec īter correctionē & aliū processum: quod non approbo.[e] Nam talis intellectus multa iura infringit.& vide quod no. infrà de inquisitio.§.j. versicu. Item quod est sibi. 15 ¶Duodecimò, quando appellatio in rescripto inhibetur, quod solus princeps facit.ff.à qui.app. nō licet.l.j.in fi.extra, de appel.super eo.& de offi. dele. pastoralis.in princi. Sed certè per hoc sola appellatio friuola intelligitur esse remota.extra, de officio deleg.c.super quæstionum. de hoc infra ver. quod vere.& sequen. ¶Decimotertiò, non appellatur à principe, & alijs: vt infrà §. proxi. ¶Decimoquartò, nec ab interlocutoria secundùm leges, nisi in casibus.secunda quæstio.vj.ante sententiam.sed secundùm canones sic.& quādocunq; quis grauatur.extra, de app.cū cessante.& c.super eo.ij.extra, de electione.cū dilecti.in fine.secūda quæstione sexta.nō ita.infrà, versi.sed nunquid.[f] ¶Decimoquintò, nō potest tertiò appellari; vt infra §. quoť.[g] ¶Decimosextò, non appellať ab arbitro. C.de arbit. lege prima.nisi sit delegatus. secūda quæstione sexta. §.fina.versicu. iudicibus. A iudice tamen ex communi consensu dato bene appellatur.ff.de appella. l.ex consensu.& secunda quæstiōe sexta.sane. & argumen.contra.ea. quæstio.c. à iudicibus. sed ibi de arbitro

b ¶Aliorum. Hæc distinctio fuit Albe.Gal.qui hoc no.eo.tit.versi.sed nunquid à sñia. Vñ dixit Vber.de Bo.ff.de libe.agno.ꝙ secūdo casu datur libellus.de hoc statim remittā.datur curator.ff.de tuto. & cur.da. ab his.l.in omnē appellať.& de hoc hic. In prīo verò casu, qñ ex officio neutrū horū admittitur: Gul.de Suza.per l.de alimentis.C.de transact. ibi arguendo distinguebat an agatur de præteritis: & tūc libellus detur, & appelletur, si de futuris, secus de vtroq;. Primū membrum placet.in secūdo posset procedere distinctio predicta, & de libello vide j.de libel. conces.§. nunc dicendum.sub versicu. xxx.circa fi. Ipse tñ Guid. super l. si iudex. ff. de his qui sui vel ali.iur. sunt. dicebat appellari posse à sententia lata pro alimentis præstandis: cùm nullo iure sit prohibitū: qđ sufficit. C. de colla.l.illam.ff.de præua.l. iij. ad fi. de sentē. excō.is, qui. libro vj. Ad idem C. de relig. & sump.fu.l.statuas. imò etiam in minimis causis est permissum.ex tra, de app.c.đ appel.& præ.l.& in maioribus. Hoc maximè verū secundū eū, quādo is, pro quo est lata sententia, aliunde se alere potest. aliàs æquum est, quod appellās interim illi præbeat alimenta. argu.ff. de inoffic. testa.l. si alimenta.§. pe. & de iure delibe. l. filius.& vide s̄. de offic.iud. in q. statim alle. & qđ scripsi de causa possessio.cum super electione. super ij.glo.

ADDE quod opinio.Specu.sequitur Bartol.in di.ꝫ a l.fina. de appella.recipi.

c ¶Perniciosum. De manifestis vsurarijs loquitur.& vide quod ibi dixi in tex.& super glossa.

ADDE, quòd licet in notorijs non appelletur, tamen si causa rationabilis in appellatione inseratur, appellatio est admittenda secundùm Ludo. Roma.consi.cccxxiiij.quem sequitur episcopus Alex.in c.cum speciali.§. porro.de appella.

d ¶Eodem titu.quo.app.non recip.

e ¶Approbo. Nec approbat Host.vt ibi scripsi super vlti.glossa.

f ¶Nunquid. Vide quod ibi dicam.

g ¶§.quoť. Vbi dicam prouisionem cle.de re iudi.c.primo.super versi. sed secundùm præmissa.

arbitro compromissario: vt patet in §. qui ibi sequitur. 16 ¶†Quid si conuenit inter partes, vt ab eius sententia[a] liceat appellare? Respondeo, dic non valere, argu. in authen. col. viij. in medio litis non fieri sacras iussio. circa princip. C. de iurisdictione omnium iudicum lege priuatorum.[b] ¶Decimoseptimò, non appellatur à sententia excommunicationis, vel interdicti. quod verum est quo ad hoc, vt sententia suspendatur. quod esse nō potest, cùm secum trahat suam executionem: imò non obstante tali appellatione, denunciari potest. quod dic vt extra, de appellationibus pastoralis. & capitulo ad hoc. infrà. §. nouissimè. prope principium. aliàs autem bene appellat excommunicatus: vt extra, eo. peruenit. & de exceptio. capitulo finali. & tertia quæstione nona. capitu. re vera. in fine. Et operatur talis appellatio, vt transferat causam ad superiorem vt extra, de sentētia excommunicationis: per tuas. in princip. & etiam eximit appellantem à iurisdictione eius, à quo appellatur. extra, de appellatio. ad hoc. & ca. pastoralis. vide infrà versicul. xxxv.

17 ¶†Sed dices, quid ergo prodest appellare, ex quo sententia non releuatur, seu suspenditur? Respond. multum: quia tunc superior, ad quem est negotium per appellationem translatum, potest absoluere excommunicatum appellantem, nec tenetur (nisi velit) ad excommunitatorem eum remittere absoluendum: vt in prædi. capitu. per tuas. versiculo verum. Sinautem per simplicem querelam superior de excommunicatione cognosceret, teneretur eum ad excommunicatorem remittere absoluēdum. extra, de offi. ordi. ad reprimendam. Item aliud operatur etiam, vt dixi suprà, versic. proxi. Dicunt etiam quidam quòd si episcopus præcepit alicui de sua dioecesi, quod faciat vel præstet aliquid, ad quod de iure communi tenetur: ille verò dicit se non teneri ratione priuilegij vel præscriptionis, vel alia de causa, & appellat: si episcopus illum excōmunicet post talem appellationē, sine causæ cognitione talis sententia tenet, dummodo verum sit quod ille tenetur. Hoc prosequere secundùm papam, vt nota. extra de censi. significauit.[c]

18 ¶†Decimooctauò, à sententia, quæ nulla est, non est necesse appellari: puta si non continet absolutionem vel condemnationem. Item si sit lata, ordine iuris substantiali postposito, & si sit lata contra res prius iudicatas. Item si sit lata contra ius scriptum: vt quia continet, minorem quatuordecim annis posse testari. Item si plures iudices simul dati sunt, & vnus solus pronunciat. Item si certus modus mulctandi statutus est: & iudex eum non obseruat. Item si sententia sit venalis, lata à iudice mercede corrupto. Item si quis illegitimæ ætatis, ad honorem aliquem nominatus est. In his omnibus, inquam, casibus, non est necessaria appellatio: vt hæc omnia probantur secunda quæstione sexta. §. diffinitiua. & suprà, de sententia excommunicationis. §. iuxta.

¶Decimononò, nō valet appellatio sine causa, post citationem factam interposita. extra, de appellationibus. meminimus. & de officio dele. c. causam, quæ. ¶Vigesimò non potest appellari ab eo, quod maior pars facit. extra, de his, quæ fiunt à maiori parte capitu. capitulo primo. 19 ¶†Vigesimoprimò, ne quis in sua ecclesia præsideat. extra, de appellationibus peruenit. ¶Vigesimosecundò, non appellatur ab episcopo, in quem compromissum est, secundùm l. episcopale. C. de episcopali audientia. & in authentica ibi posita. & vndecima questione prima. quicunq; litem. secus secundùm canones. secunda quæstione sexta, omnis oppressus. ¶Xxiij. non valet: si appelletur, ne fiat electio, vel ecclesiæ ordinatio, vel ne fiat id, quod de iure communi fieri debebat, seu quod edicto perpetuo continetur: vt j. 20 ver. si verò appellatur. ¶†Xxiiij. non valet appella. generalis: vt extra, de appellatio. c. ij. & consuluit. ij. ¶Xxv. non valet appellatio in minimis causis. arg. ij. q. vj. anteriorum. versicu. etiam. argu. ff. de dolo. si quis affirmauerit. & C. de senten. & interlo. om. iud. aut. nisi breues. sed cōtrariū verum est: vt extra, de app. capi. de app. & C. eo. & in maioribus. ¶Xxvj. non tenet appellatio, quando is, qui præstito iuramento, secundū formam ecclesiæ, ab excōmunicatione est absolutus īterponit plus q; sibi aliquid iniungatur. extra, de app. quæstioni. & de sentē. excō. 21 c. sacro. ¶†Sed nunquid contumax qui iuratoriam cautionem præstitit de stando iuri, pōt amplius appellare? Respon. sic. ff. qui satisda. cog. l. fin.[d] arg. cōtra extra, de dolo & cōtu. prout. sed ibi ex causa friuola appellauit. ¶Xxvij. nō valet appellatio, si iudex reuocauerit grauamē, propter quod extitit appellatum. extra, de app. cū cessante. quod intellige vt s. de excep. §. viso. versicu. propositis. & seq.[e] ¶Xxviij. non valet, si fit ab eo, qui non potest appellare. quod dic vt s. §. j. ¶Xxix. non valet si condemnatus de falsa moneta, appellat. C. de fal. mo. l. prima. in princi.[f] ¶Xxx. non potest appellare, qui terminum receperit ad procedendū vel ad soluendum, vel aliàs processui sententiæ acquieuit. extra, de offi. dele. gratum. de re iudi. quod ad consultationem. C. eo. ad solutionem. & infrà §. fi. versi. item q appellans. 22 ¶†Quid si lata sententia petit dilationē iuris ad appellandum? Respon. dic q adhuc poterit appellare. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. si debitor. & ff. si quis cau. l. secunda. nisi processerit ad solutionem, vel ad aliud simile. argu. extra, de app. solicitudinem. ff. loca. cùm in plures. §. locator.

¶Xxxj. non valet appellatio, vbi relapsus in hæresim curiæ seculari traditur. extra, de hære. ad abolendam. §. illos quoq;. ¶Trigesimosecundò, fortè non valet in casibus, in quibus audientia denegatur, quorum vnus est vndecima quæstione tertia. rursus. in fine. alius vigesimatertia distinctione. in nomine. 23 prope finem. & ibi alij not. ¶†Trigesimotertiò, nō potest quis appellare ab eo, quod ipse fecit, vel procurat fieri. C. de rebus credi. & iureiurand. generaliter. §. primo. in fine. versicu. quis enim, &c.[g] Nam & iudicem à se vel à procuratore suo impetratum, non potest quis recusare. tertia quæstione tertia. capitu. offeratur. extra, de causa possesio. & proprie. cùm olim. de officio deleg. cùm olim. ij. Nec etiam appellare potest propter iniquitatem personæ. extra, de officio delega super quæstionum. §. verum. ab eius iniqua sententia sic. quarta quæstione tertia. §. item in criminali. versicu. si quis testibus. & no. ij. quæstione sexta à iudicibus. ¶Trigesimoquartò, licet victus appellet: tamen is, pro quo lata est sententia, non potest appellare pro eo tantùm, quòd iudex non adiudicauit sibi expensas: sed pro eo, q adiudicauit insufficiētes, sic. C. quando prouoc. non est neces. l. fin. & infrà, de expen. §. nūc de expēsis. in prin. & §. fi. versi. illud etiam. licet contrariū notetur extra, de excep. significauerunt. in gloss. super 24 quo fiunt, &c. & male. ¶†Quid si victus appellans renunciauit appellationi factæ, quod potest: vt infra. §. fin. versicu. item q appellans? nunquid victor poterit agere ad sumptus? Videtur q nō, secundū ea, quæ not. infrà de expen. §. postremo. versicu. illud etiam. ¶Sed dic contra. nam ex quo ex persona eius hoc ius consecutus est, etiam eo inuito illo vti potest: vt C. de fideiussor. minor. l. fina. ff. de bonorum posses. contra tabu. si post mortem. in fin.[h]

---

a ¶Sententia Supple. arbitri.

b ¶Priuatorum. De hoc plenè scripsi extra, de arbitr. cùm dilectus. super glossa secunda. Sed quæritur an à sententia iudicis lata super petitione de reducendo arbitrio arbitratoris ad arbitrium boni viri, possit appellari. Rusticanus disputauit hanc quæstionem, & incipit, petitum fuit à iudice. & tenuit quòd appellari nō possit. Eius principale motiuum est, quòd ab arbitramento non appellatur: ergo nec à sententia, quæ super eo fertur. Itē iudex nō cognoscit hoc vt iudex, sed vt bonus vir. ff. pro socio. si societatem. in fine. & habetur perinde, ac si non vt iudex ad id fuisset assumptus. Primū declarat: quia subrogatum in alterius locum, illius naturam sortitur. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum. cum concor. ibi nota. Sicut ergo ab arbitratore non appellatur, sic nec ab isto. Vnde quando arbitri in locum iudicum cognoscunt, appellatur ab eis vt à iudicibus. C. de iudicijs. l. apertissimi. & c. cum speciali. de officio delegati, ab arbitris. libro sexto. Si ergo econuerso, quando iudex locum arbitratoris tenet, nō appellatur ab eo, sicut nec ab arbitratore. aliàs per primam & secundam appellationem, in anfractus litigiorum incident partes, quod à principio abhorruerunt.

ADDE, An à sententia arbitri vel arbitratoris appelletur, vltra ea, quæ habentur per Canon. in capitu. Quintauallis. de iureiurand. & per docto. maximè Alexand. in lege nemo potest. de legatis primo. & per episcopum, Alexand. in rubrica extra de appella. Romana. consilio xxvij. Quo verò ad addi. Ioannis Andr. an à sententia lata super pet. reduc. ad arbitrium boni viri, etiam appelletur, vltra loca prædicta adde Cald. consi. v. Anto. de Butri. consi. l. Imo. consi. incip. reuocatur in dubium. Pau. de Castro consil. xxij. Alexand. consi. xvj. iij. lib. Roma. consi. mihi cclxj. vbi ex habente. Bald. in l. j. C. de his, quæ pœ. nomine. distinguit, aut ille iudex læsit in modico: & non appellatur. Aut in magna quantitate: & tunc appellatur. Et cum hac opinione transit episcopus Alexandr. in rubrica de appel. in xxij. col. & inquātum concludere videtur Ioan. Andr. quòd ab arbitratore, non appelletur. quod Barto. tenet quòd ex iusta causa possit appellari in l. finali. de app. reci. & sequitur Bald. consi. ccccxliiij. j. libro.

c ¶ Significauit. Vbi scripsi in gl. qa monachi. versiculo, & id videtur.

d ¶L. finali. Vide extra, eod. titu. ad hoc. secundo. & c. seq. & quod in eis no.

e ¶ Et seq. Debet autem hæc reuocatio intimari appellanti secundū Bonagui. vbi suprà allegat. ff. de insti. l. sed & si. §. præscribere. & ff. de regulis iuris. l. decreta. extra, de dolo & contuma. capitu. vltimo. & idem Aegid. facit quod scripsi eod. titu. si à iudice. in fin. libro sexto. & de procura. mandato. & clemen. de elect. causam. Consuluit etiam Aegid. quòd de hoc habeat scriptura publica.

f ¶ In princip. Et not. extra de iureiurand. quanto. in j. glo.

g ¶Enim, &c. Per quod dicitur, delatorem iuramenti, appellare non posse, si is, cui detulit, iurauit, & obtinuit deberi. de relatore ibi no. & scripsi de iureiuran. capi. fi. super prima glo.

h ¶In fine. Ad hoc facit quòd nota. & scripsi suprà de recōuentio. in fine. Facit etiam suprà. §. proximo. ad finem. versiculo sed quid si ille. & versiculo sequenti, sed pone. Ad quorū intellectū scire debes quòd Guido de Suza. super l. ampliorem. C. eodem titu. quæ

rit, nunquid illius legis beneficium competat appellato, quando appellantem pœnitet, & ab appellatione recedit. arguit quòd non; quia pœnitere potuit, per l. si quis libellos. eo. titu. C. de adul. sine metu. In contrarium allegat ff. de regu. iur. nemo. quia non licet mutare consilium in alterius detrimentum. Ad idem ff. de regulis iuris. mutare. libro sexto. Et hanc partē sine distinctione tenuit in ordine iudiciorum, vbi de appellationibus. versiculo penul. sed super prędi. l. sic soluit, ꝙ si appellans solum appellauit, & in appellationis causa non ꝓcessit, pœnitere poterit aduersario inuito. Et sic procedunt allegata primo. Si autem processit ad prosecutionē appellationis, non poterit inuito aduersario pœnitere: quia cùm aduersari⁹ supra sic interpellatus ex facto appellantis beneficium illius legis sit consecutus, inuito appellatore poterit illo vti. Allegat eandem le. post mortem. alibi vbi s. alleg. ad idem ff. de fideiuss. si stipulatus. in princ. & l. ex persona. non obst. Gul. In nota. concor. auſ. qui semel. C. quo modo & quando iudex. Cogit̄ em̄ actor ꝓsequi reo citato, & nō pri⁹. Non obstat decr. ab eo. de ele. li. vj. vbi sola oppositio impedit pœnitentiam sic. & hæc sola appellatio impedire deberet. nam ibi duplex interesse personæ, cōtra quam afficiebatur ex obiectis ecclesiæ, & propter secundùm non posset obijciēs pœnitere, etiam cōsentiente aduersario, vt ibi no. in vlti. glo. fortè cōgruè distingueretur casus l. ampliorem. à casu legis, omnem honorem. de qua auctor hic loquitur. Si ponimus quòd isto casu ego victor appellare non possum ꝓpter sumptus, ex quo victus præuenit in appellando sup principali: sic enim ego, illo etiā re integra desistente, deceptus essem à lege: sed non sic in casu versicu. sed pone. & l. ampliorem. quia apertè à sententia, in qua succubueram, poteram appellasse, vt ibi. & extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. Imputem ergo mihi, si non appellaui: cum etiam apertè lex illa in princip. loquatur de appellante, qui prosequitur ibi, si appellator semel in iudicium venerit, & causas appellationis suæ proposuerit, & cætera. Et quid de iudicio eius, de quam loquatur, clarè patet ex textu.

25 ¶ †Sed quid si victus in causa non appellauit: nunquid victor propter sumptus poterit appellare?[a] Videtur quòd sic: quia in præ. l. C. quando prouoc. non est ne. videtur victor prohiberi propter sumptus appellare ideo, quia victus appellat à sententia: vnde cessante appellatione victi, victor poterit hoc beneficio vti. argu. extra, de appel. cum cessante. Contra, quia non est illa causa quare præd. lex victorem prohibet appellare: sed illa, quia litis decisionem approbat. Agat igitur contra iudicem, qui cōdemnare omisit: propterea videtur in eius optione relinqui, vtrum condemnet vel nō. quæ dic vt in præ. versi. illud etiam. prius dictum verius videt̄, & curia hoc seruat. nam grauat, ex quo sumptus petitos non adiudicat: quos etiā post sententiā adiudicare posset, secundùm ea, quæ no. in præ. versi. illud etiam: mens tamen præ. l. C. quando prouo. non est ne. contradicit: & vide quod no. eo. tit.[b] §. nunc videndum. ad fi.

26 ¶ †Xxxv. excommunicatus non appellat in his, quæ sunt extra iudicium: potest tamen prosequi appellationem ante excommunicationis sententiam interiectam. quòd dic secundùm papā, vt extra, de excep. cum inter.[c] ¶ Xxxvj. post decēdium non appellatur. ij. q. vj. anteriorū. & c. biduū. extra, de elec. cū dilecti. in fi. de re iudi. quòd ad consultationem. ¶ Xxxvij. si grauamen nō est illatum, vel comminatum: vt infrà §. qualiter. versic. necesse. extra, de appel. c. cū cessante.[d]

27 ¶ †Quid si episcop⁹ vel si iudex minatur alteri partium, quòd eā lædat? Videtur ꝙ ex hoc appellari nō potest: quia vanus metus est, & non instans. ff. quod me. cau. l. metū. & l. j. & ij. Dic quòd si minatur de his, quę pertinēt ad eius iurisdictionē. iustus est metus: & tenet appel. ff. eo. l. fin. §. j. & cōmi. vel epistolas. & prorogata. per totum. extra, de offi. deleg. cùm super. in parte decisa. Secus si nō haberet iurisdictionē. ¶ Ad huius materiæ autem clariorem doctrinam, distingue. Nam aut appellatur à correctione, aut super ecclesiarum ordinatione. Item aut in iudicio, aut extra iudiciū. ¶ Si appellatur super correctione, dic vt suprà versiculo. xj. Si verò appellatur super ordinatione ecclesiæ, ne fiat electio, vel ne ꝓcuretur vtilitas ecclesiæ, non valet appellatio, nisi iusta causa appellandi fuerit assignata: vt extra, de ele. cū à nobis olim. extra, de his, quæ fi. à maiori parte capi. c. j. circa prī. & c. ex ore. circa fi. Non enim valet appel. ne fiat, qđ edicto perpetuo continetur: vt ff. de appel. reci. vel non. l. fi. Si autem iusta causa assignata fuerit, & probata, valet tunc appel. extra, de his, quæ fiunt à ma. parte capi. c. j. & de appel. constitutis.

¶ Porrò cùm appellatur in iudicio secundùm antiqua iura canonica, poterat appellari ante litē contestatam, & post ante sententiam, & quandocunq;, etiam nulla causa appellandi ostensa vel allegata: vt ij. q. vj. non ita. & extra, de appel. cum sit Romana. & c. super eo. & c. secundò requiris. §. illam. Hodie verò non licet sine causa rationabili ante sententiam appellare: vt extra, de appella. vt debitus.

28 ¶ †Sed quam dices causam rationabilem? Respon. vbicunq; iudex grauat contra ius scriptum: vel denegat iuris beneficium. xxviij. dist. de his. prope fi. extra, de secun. nup. c. penul. & fin. puta si negat restitutionem spoliato, priusq; de proprietate cognoscat: vel si negat quartam productionem testium, cum solennitate legali. iij. q. ij. per totum. extra, de restitu. spoliato. ex cōquestione. extra, de testi. c. significauerunt. Vel si citat ad locum suspectum. extra, de appella. ex parte. Vel si non admittit excusationem, propter consanguinitatem. eo. tit. postremo. Vel si non facit exprimi in libello res petitas. eodē titu. significantibus. quæ est etiam in titu. de libel. obla. Vel si cogat partes coram se litigare suspecto. extra, de officio deleg. super quæstionum. §. fi. Vel si excedat fines mandati. extra, de officio delega. cū olim. Vel si executor modum excedit, vel merito sit suspectus. extra, de appel. nouit. Item si duo ex tribus iudicibus, tertio irrequisito causam subdelegant, ab illo potest appellari. extra, de officio deleg. causam, quæ. Vel si delegatus inuito ordinario vult minus idoneum instituere. extra, de officio delega. super eo. Et generaliter vbicunq; legitimæ exceptiones non admittunt. extra, de officio deleg. c. ex parte. Vel si deleg. cui causa est appellatione remota commissa, committat alij vices suas, poterit appellari ab illo: vt in præ. c. super quæstionum. §. si verò duo. Vel si iudex incipiat à peremptorio. extra, de dila. c. j.[e] Item in casibus expressis. ij. quæstio. vj. c. non solent. Vel si inferior velit cognoscere de causa ad superiorem delata. extra, de appel. solicitudinē. Vel si tertia persona appellat. extra, de officio dele. super eo. in fi. Vel si nō admittatur exceptio super suggestione falsi. extra, de rescrip. super literis. Vel nisi fiat editio actorum. C. vt lite pendente. l. ij. Vel si iudex mandet pecuniam solui, non expectatis curatoribus. ff. de mino. l. ait. §. permittitur. Item in casu, qui est C. de appella. si quis. Item vbicunq; interest alterius appellari. §. j. Item vbicunq; sententia vel factum iudicis, continet iniquitatem. ij. quæstiōe tertia. §. diffinitiua. Et Breuiter vbicūq; iudex denegat dilationem: vel nō admittit exceptionem, vel grauat contra ius. In his ergo casibus, & similibus, est causa rationabilis appellandi vnde ap-

ADDE quod Bal. in d. l. ampliorem. dicit ibi esse casum in princ. ꝙ si aliquis est condemnatus in quinq;, & in quinq; absolutus, & appellet, quòd iudex appellationis poterit illū condemnare in illis quinq;, in quibus erat absolutus. & idem tenet in l. fi. C. quando prouo, non est neces.

a ¶ Appellare. Intendit, an quia iudex reum non condemnauit in expensis & eo si fortius absoluit eum, ab illo possit actor vincens in principali appellare. Legistæ communiter tenent quòd sic. & Gul. de Suza. habet hoc pro indubitato, qui in prædi. l. fin. quærit an hoc casu in causa appellationis interpositæ per victorem reus possit conqueri de iniquitate sententiæ super principali? Et tenet ꝙ non: quia principale non recipit firmitatem vel infirmitatem ab accessorio: vt C. de contrahē. & commi. stipula. nuda. sed econtra sic. ff. de vsur. l. eos. in prin. C. de fruc. & lit. expē. l. terminato. Probatur vtrunq; de consec. eccle. vel alta. c. vno. lib. vj. & eadem l. prima. de regu. iur. accessorium.

ADDE an appellari possit per omissionem expensarum, Ang. consi. cxc.

b ¶ Eodem titu. de expen.

c ¶ Cum inter. Vbi scripsi in gl. dixit hoc Inno. in fi.

d ¶ Cessante. Plenus ponit author in hac materia, quā antiqui, Tan. & alij, qui ꝑ tres versus dabant nobis casus, dicentes:

Appellare vetāt, scelus, excellentia, pacta, Contemptus, minima res, interdictio facta, Arbitriū, res, quę perit, & sic longius acta.

Richardus in suis distinctiōibus ponebat xj. & hoc secunda quæstione sexta. Nepos de Monte, alba. ibi supra collegit circa xxv. casus: posuit tamen & exposuit illos versus Gul. de Suza. vbi s. posuit xiij. An verò his casibus addēdus esset casus puniti, quia noluit iurare de calūnia: vide supra de iuramento calumniæ. §. fina. in princ. & quod ibi dixi.

ADDE, vt plenissimè per episcopū Alex. in d. c. cum cessante.

ADDE Andr. sicul. sequētē, an cōminatio iudicis sit legitima causa appellādi, vide Car. in cōsi. ix. ī ij. col.

e ¶ C. j. Dic vt ibi dixi super gloss. ij. ibi dixi ꝙ Bonag. glossauerat propter breuem terminum non peremptoriū curiam non dare literas appellanti: sed ipse in terminum aduocatorum pe. rubricella plus dixit, scilicet se expertum, ꝙ dato ꝙ ambo concurrant, i. quia terminus peremptorius est breuis curia etiā tali appellanti literas non concedit. & dicit ꝙ literā iam super hoc factam vidit per Vicecancellarium dilaniari. Dicit tamen ꝙ Gof. tunc auditor contradictarum resistebat, dicens id iniustè fieri. Subdit etiam ꝙ abinde tales literas non potuit obtinere, ponderata veritate causarū iustificari posset consuetudo cancellariæ: & econuerso summè reprehendi. Referare enim oportet casum, quo prædicta decre. j. de dila. remaneat incorrecta. ibi enim mouebatur quæstio monachis, super ecclesia vel proprietate: & sic causa erat ardua & fortè improuisa. Et tamen scias ꝙ antiqua decret. præ. quæ erat in prima compil. sub titu. de dolo & contu. dilecti. fuit imminuta: quia fuit additum de breui, quod ibi non erat solùm de peremptorio: vnde author hic illam allegat, vt antiqui, qui solum peremptoriū ponderabant. Item ibi post verbum, mutauerat, in totum fuit recessum ab antiqua litera: quæ solum tractabat de quadam possessione per iudices decreta monialibus. Per hoc patet quòd adiuncto illo breui cum peremptorio illa decre. in hac parte Gregoriana propter clausulam submissam de reuocatione attentorum appellationem iustificat.

ADDE Panor. in d. c. j.

pellabitur

pellabitur in eis, etiam si appellatio sit inhibita in rescripto. Premissa probantur extra, de app. pastoralis. Post sententiam autem diffinitiuam, licet appelletur à quocunq;, & per quemcunq;, etiam sine causæ rationabilis expresſione, arg. extra, de app. Romana. §. cùm autem. & c. cordi. §. his quæ.[a] & not. ff. pro soc. & hoc nisi in casibus præpositis, in quibus appellari[b] non licet. 29 ¶ † Sed nunquid potest ab interlocutoria appellari? Respon. secundùm canones non est quæstio: quia potest: vt s̃. versicu. xiiij. Inter Legistas autem est super hoc cõtentio. Io. & Azo dicunt ꝙ nõ, nisi in casibus. C. quo. ap. non re. l. ante sententiæ. & not. ff. eo.[c] ante. Idem dicit Alex. papa extra, eo. super eo. ij. Alij dicunt ꝙ sic, quando sententia potest executioni mandari. Tertij dicunt quòd si est talis interlocutoria, quæ possit examinari[d] in causa appellationis tunc nõ appellatur, alioquin sic. ff. qui satisda. cog. ab arbitro. ff. de mi. intra vtile.[e] 30 ¶ † Cęterum[f] si iudex ꝓnunciat nullam de exceptionibus propositis admittendam, bene potest ab hac interlocutoria appellari: quia à beneficijs per iudicis iniuriam denegatis, appellatur. C. de in integr. resti. l. j. in fi. C. de app. si quis prouocatione. ff. de minó. ait prætor. §. permittitur. & ab excusationis beneficio denegato appellatur. ff. quan. app. sit. l. j. §. si quis tutor. ff. de admini. tuto. l. tutores, qui post. §. tutor datus. ¶ Cæterùm si extra iudicium appellet, quis, causa tuendi ius suum: non debet prohiberi, nisi appellatio frustratoria sit. & postquam constiterit eum legitimè appellasse, quæcunq; post appellationem fuerint attentata, sunt cassanda. extra, de appella. bonæ. & j. §. de officio quoq;. & §. seq. 31 ¶ † Quid si quis appellat, ne vendas talem rem, quia sua est. Itẽ quid si aliquis ita dicit, cùm ego sum in possesſione custodiæ talis ecclesiæ, appello ne quis me molestet. An valeant tales appellationes? De hoc secũdùm papam in c. bonæ.[g] Quod verò iam dixi appellationem in prædictis casibus tenere, etiam si appellatio sit in rescripto remota, certum est. nam per hanc clausulam nõ intelligitur remota frustratoria: quia illa nunquam est admittenda, etiam si appellatio non sit in rescripto remota: vt C. de episco. au. l. ij. imò ius eam punit. extra, eo. super eo. §. si autem. C. eo. à proconsulibus. sed quęlibet, quæ expresſè non sit à iure indulta: vt in præ. c. pastoralis. 32 ¶ † Est aũt expresſè indulta in prædictis casibus, & similibus: & breuiter vbicunq; ius appellare permittit. Hodie tamen siue appellatio sit remota in rescripto, siue non, non potest appellari, nisi causa probabilis, sit expressa, talis scilicet, quæ probata debeat legitima reputari, & ex quo est probabilis, siue sit in iure expressa, seu indulta, siue non, valet appellatio: vt extra, de appella. vt debitus. & ita in hoc videtur correcta illa decre. pastoralis. vt valeat appellatio, licet causa non sit expressa in iure: quod illa negat secũdùm B. Tu dic quòd dicitur in decre. pastoralis. quòd per remotionem appellationis, quælibet appellatio, quæ nõ sit expressa à iure indulta, intelligitur remota: verum est quantum ad iudicem, vt non teneatur ei deferre: non quo ad partem. Nam pars quandocunq; grauetur, bene poterit appellare: licet grauamen nõ sit expressum à iure: sed iudex non tenetur sibi deferre, nisi velit, ex quo grauamẽ, propter quod appellatur, non est expressum in iure: & superior illud grauamen remouebit, & reuocabit quod post appellationem factum inuenerit postq̃ sibi de causa probabili facta fuerit fides: quamuis nõ fuerit appellationi delatum: vt in præd. c. pastoralis. ver. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationẽ: vt eo. titu. c. sæpe. ver. quòd si forsan. & sic non contradicit illi decre. vt debitus. quia illa dicit quòd à quolibet grauamine, siue sit expressum in iure, siue non, appellari potest. & idem etiã dicit illa, decret. pastoralis. Et plus etiã dicit, quia si in rescripto remota sit appellatio, iudex non tenetur illi appellationi deferre, nisi sit interposita ex causa in iure expressa. De causa non expressa in iure exemplifica vt j. §. nunc dicamus. ver. circa hoc. Do. autem meus no. quòd si appellatur ab ordinario, non valet appellatio: nisi interponatur à grauamine illato vel comminato: sed ab illo appellari potest, siue sit expressum in iure, siue non. vt in c. vt debitus. & c. cùm cessante. Si verò appellatur à delegato sedis apostolicæ & appel-

a ¶ His, quæ. lib. vj.

b ¶ Appellari. Ver fuit Alberti Gal. & T. in prin.

c ¶ ff. eo. Scilicet de app. re. vel non.

d ¶ Examinari. Supple, & emendari. vnde dicebat Gui. de suza. vbi supra, dum tractat de spernenda appellatione in fine, aut per appellationem interponendam à diffinitiua sententia, saluum est ius appellandi aduersus articulum decisum ante diffinitiuã, aut non.

e ¶ Vtile. primo respon. ibi enim recipitur appellatio ab interlocutoria lata super ætate petentis in integrum restitutionem. Mar. de Fa. plenè tractat hanc quæstionem. & quia in voluminibus non habetur, in ea abbreuianda tamẽ instabo. Ad negatiuam inducebat l. apertisſimi. C. de iudi. vbi est expressum ante diffinitiuam, non appellari. Itẽ prædicta l. ante sententiæ tempus. Item l. etiam præallegatam ff. de appel. re. vel non. l. ante sententiam. Nam si certo casu ibi permittit, scilicet ante sententiam appellari: ergo eius contrarium est regulare. ff. de conditio. & demonstra. l. cùm ita. stetur ergo interlocutorię saltem vsque ad diffinitiuam. ff. de libe. cau. liberis. in fin. C. de dila. à procedente. in fin. & hoc vt sit finis litium, quæ ex contrario tenderet ad infinitatem. Contra id ff. de damno infec. qui bona. in fi. cùm enim appellans ad prosequendum habeat annum, & bis possit pars quælibet super vno articulo appellare, vt infrà, §. quoties. in princip. facilè prosecutio appellationis poterit ad quadriennium prorogari. Quando ergo diffiniatur principale, vel feretur diffinitiua, quæ tamen intra triennium ferri debet. C. de iudicijs, properandum. Inducta hac æquitate respondet iniquitati quæ ad contrarium posset induci: scilicet ꝙ sit stari necesse iniquæ interlocutoriæ. nã per appellationem interponendam à diffinitiua emendabuntur interlocutoriæ malè latæ. Constat enim interlocutoriam mutari posse. ff. de reg. iur. quod iusſit. de noui ope. nun. si opus. quod faciet iudex appellationis. C. de reb. credi. l. generaliter. §. iij. & C. de appel. eos. §. si quis. de tem. appel. per hanc. Sit ergo contentus hoc auxilio passus interlocutoriam. ff. de dã. infec. qui bona. §. de illo. & l. si ædibus. Item dicit inuincibilem rationem, qua constat ab illa sententia posse prouocari, ex qua paratur actio iudicis. C. de arbit. l. j. sed hanc interlocutoriam non parat. C. de senten. & interlocutio. l. post sententiam. & comminato. episc. l. interlocutio. & l. sequen. ergo ab ea non appellabitur. Ad contrarium inducit. l. ij. C. de episc. au. vbi prohibetur frustratoria appellatio ante sententiam. ergo non frustratoria conceditur. ff. de iudic. l. cùm prætor. Item lex permittit ab iniuria appellari. C. eodem titu. si quis prouocatione. ergo ab iniuriosa interlocutoria, id licebit. Item ab iniqua interpretatione, appellare licet. ff. eodem titu. ab executore. & constat quòd interpretatio, interlocutio est, non sententia. argumen. ff. de testamen. hæredes palam. Item certum est quòd interlocutoria potest offendere, quam etiam successor seruare debet. ff. de administra. tuto. tutor, qui repertorium. §. si deponi. quare ergo subtrahatur remedium in ista, quod in sententia conceditur. ff. ad legem Aquiliam. l. illud. Item executio latæ sententiæ, in qua exceditur, interlocutio est. Idem dicendum de negatione restitutionis post sententiam. Item de non admissa excusatione tutoris, vel eius, qui vocatus est ad munera: & tamen omnes prædicti appellant. Probatur per ordinem, C. quorum appel. non re. l. ab executore. C. si sæpius in integr. restitut. l. j. C. de excusa. tut. l. quinquaginta. C. eodem titu. qui ad ciuilia. Concluditur autem secundùm leges, ab interlocutorijs appellari. Allega. ad idem C. de re iudica. l. ij. ff. de mino. ait prætor. §. permittitur. & in authen. de col. §. si quis autem putauerit. Nec valet, quod dicitur, ei post sententiam prouideri: quia tutius est ante tempus occurrere, quã post, &c. C. in qui. cau. in integ. restit. non est neces. l. vltima. & C. quando li. sine iudi. l. j. Soluendo tenet quòd interlocutoria secum trahit executionem, vel executioni mandeť, ideo quòd non potest remedio appellationis post sentẽtiam grauato succurri, appellare licebit. Allegat ff. de minor. l. in causæ. ij. secundùm quod tres opi. cõcordari possunt, quas recitat author faciẽdo hũc casum exceptum à prima. Aliqui volentes ius ciuile & canonicum cõcordare, dicunt quòd omnes casus suprádicti, & similes, quibus leges permittunt ante sentẽtiam appellare, no. per Accur. in prædictis legibus, ante sententiæ. & , ante sentẽtiã. per Azo. in Summa huius titu. §. appellare quis potest. & per Io. ij. q. vj. nõ ita. plenius per Host. in Summa, eo. tit. §. quando. versicu. vide. ponuntur gratia exempli, vt idem sit in omnibus alijs, in quibus quis iniuriatur vel grauatur: dicentes ꝙ specialitatis ratio ad alios similes sufficientes reddi non posset. Et horum dictũ recitat Io. vbi s̃. & Accur. in prædictis duabus legibus. Et si istis opponantur tex. nostri. ij. q. vj. non ita. & prædicta decre. super eo. qui apertè ponunt in hoc differentiam inter leges & canones, respondent illud verum, tempore illorum iurium, quo recipiebatur appellatio frustratoria, vel sine expresſione legitimæ causæ: sed quia hodie secus per decre. vt debitus. dicunt quòd iura concordant. & ad l. ante sententiæ. respondent quòd verum est, si sententia sit diffinitiua vel interlocutoria, antequam feratur, appellari nõ posse: sed ex quo lata est, potest. Dy. legum doctori hæc verba non placent. & Cy. in præ. l. ante sententiæ. hanc expositionem improbat. Circa hoc vide quod scripsi de no. ope. nuncia. c. pe. in glo. vltra medium. His multum congrue coniungitur, quòd quærunt aliqui, inter quos Guid. de suz. super l. ex quacunque. si quis in ius voc. non ie. si iudex, cuius fortè iurisdictioni aliquid opponebatur, pronunciauit se iudicem, an ab ista interlocutoria possit appellari. Ad negatiuam inducuntur duæ primæ leges superius allega. sol. Gui. fuit talis qualis. s̃. an remanet ius mihi saluum contra illam in appellatione interponenda à diffinitiua, an non. Vide quod dixi s̃. tit. proxi. §. nunc dicendum. super ver. sed nunquid ad illa.

ADDE ad primò dicta episcopum Alex. in rubr. de arb. in c. cum cessante. Quo verò ad vltimo dicta Bal. consi. ccxlij. j. lib. tenet ꝙ appelletur à sententia, qua quis pronunciat se iudicem competentem. & idem do. Fran. Bald. inter eiusdem consilia numero cclxxvij. iiij. lib. nisi esset statutum ꝙ ab interlocutorijs non appelletur: quia tunc statutum valet: nec potest appellari. & hoc vltimum tenet Bart. eius consil. incipiente, viso puncto. licet aliqui contra: vt per d. episcopum in d. c. vt debitus.

f ¶ Cæterum. Quod sequitur, ad literam fuit Vber. de Bona. de exceptionibus. contra rescripta. ver. sed quid si.

g ¶ C. bonæ. Vbi scripsi in glo. vnde petebat.

latio nõ ſit in reſcripto remota,idem eſt. Si autẽ ſit
remota, & appellatur, ex cauſa in iure expreſſa,
idem,vt pridẽ.Si autẽ ex cauſa non expreſſa in iu-
re,nõ valet appellata,de rigore iuris,ex eo qa prin
ceps inhibuit.Si tñ videať ſuperiori ꝙ cauſa illa ra
tionabilis fuerit,poterit hoc ꝑ eũ reformari. & ſic
33 intelligitur c.paſtoralis. ¶ † Quod autẽ dixi ſ.ver-
ſic.proxi.fruſtratoriam appellationem nunq̃ꝫ fore
admittendam:intellige de euidẽter ſeu notoriè fru
ſtratoria: & de hac loquitur c.paſtoralis. aliàs ſi ha
beret qualemcunq̃ꝫ excuſationem admittebatur
olim,niſi conſtaret eam fruſtratoriam: vt ij.q.vj.ad
Romanam.& per totum.extra,e.perſonas.& plu-
ribus capitulis.Hodie verò neceſſe eſt cauſam ꝓ-
poni probabilẽ,vt prædixi.Et vt hic articulus ple
nè liqueat,dic vt in præ.verſi.circa hoc.quã diſtin-
4 ctionẽ hic iunge.¶ † Verũ quia de remotione ap-
pellationis mentionẽ fecimus,& quotidie in lite-
ris apoſtolicis,hoc inſeri videmus,idcirco quid hęc
clauſula operetur,videamus. Et licet à doctoribus
hoc plenè ſit traditũ:tamẽ vt addamus aliqua, hic
ſub cõpendio repetamus.Dicit ergo B.ſuper decr.
vt debitus.quòd remotio appellationis nil opera-
tur,cùm hodie remota ſit ipſo iure:vt in e.c. Et in
hoc etiã cõcordat Inn.iiij.vt nil opereť ante ſentẽ
tiá,vel poſt:ſed apponitur ad cautelã:quia plus ſo
let timeri &c.extra,de hæret ſi aduerſus. & xxiij.
diſt.q̃ꝫ q̃ꝫ.Sed cõtra,nam ſecũdùm hoc,fruſtra mẽ-
branas occupat:vt xix.diſt.ſi Romanorũ.cùm ta-
men nil debeat eſſe ſuperuacuum in ſcriptura : vt
lxxvj.diſt.huius.& extra,in proœmio.§.ſane. &
præterea ſecũdùm hoc fruſtra diſtingueret decr.an
hæc clauſula ponatur in medio literarũ,vt ſic præ-
miſſa tantũ cõplectať:an in fine,vt ſic omnia,quæ
præcedũt,cõprehendãtur:vt extra de app.inquiſi
tioni.quæ etiã poſt illã,vt debitus.emanauit. Itẽ ſe
cũdùm hoc tollitur decre.paſtoralis.quæ dicit ope
rari vt nõ poſsit tũc appellari,niſi ex cauſa expreſ
ſa in iure:cùm tamẽ legũ correctio ſit vitãda:vt ex
tra,de elect.c.eccleſia veſtra.ij.quod enim nõ mu-
tatur,quare ſtare prohibetur : vt C.de teſta.ſanci-
a mus?Et ideo alij dicũt,ꝙ cõſtitutio,vt debitus.[a] in
ordinario loquiť,in quo hęc clauſula non habet lo
cũ:vel in delegato cui ſcribiť ſine illa clauſula.Sed
per hoc rñſum nõ eſt q̃ſtioni ꝓpoſitę,ſ.quid ope
rať clauſula prędicta.Io.Vin.& G.Na.dicũt ꝙ an
te ſententiã nil operať:quia appellatio ante ſenten
tiã remota eſt ipſo iure:ꝑ præ.cõſti.in prin.ibi: añ
ſentẽtiã,&c.ſed poſt ſic,vt tũc nõ poſsit ſine cauſa
ꝓbabili & in iure expreſſa appellari:qđ aliàs poſ
ſet,niſi remota foret appellatio.ar.in c. Romana.
b §.cũ autem.& c.cordi.§.his quoq̃ꝫ.[b] Hinc eſt ꝙ ſi
cauſa eſt appellatione remota, cõmiſſa, & appelleť
à ſentẽtia,appellatio nõ impedit executionẽ,niſi ex
cauſa in iure expreſſa fuerit appellatũ: vt in præal.
c.paſtoralis.& ꝓbať extra,de offi.deleg.ſuꝑ eo.iu
ſi.dũmodo fiat executio,priuſquã emanet cõmiſsi
ſuper ea: vt eo.tit.paſtoralis.§.pręterea.qđ dic vt ſ.
ti.ꝓxi.§.j.Si autẽ nõ eſſet remota appellatio: tunc
poſſet ſimpliciter appellari:& appellatio impedi-
ret executionẽ,imò facta executio poſt appellatio-
nẽ,ante omnia reuocareť: vt extra,de iureiur.veniẽ
tes.in fin.& de app.dilecti.Sed opponiť ad hoc qđ
dicũt,nil ante ſentẽtiã operari.cõſtat enim ꝙ omiſ-
ſis medijs põt ad Papã appellari: vt extra,eo.ſi duo
b9.& c.ſolicitudinẽ.ij.q.vj.ad Romanã.& c.pręce.
& ſeq.Pone ergo,cauſa eſt mihi appellatiõe remo-
ta cõmiſſa.ergo tibi cõmitto tãtũ litis cõteſtationẽ,
cæteris mihi reſeruatis: lite cõteſtata corã te vis te-
ſtes recipere.vnde cùm fines mãdati excedas,põt à
te ꝓbabiliter & licitè appellari: vt de off.dele.cùm
olim.& appellabiť ad mę:qa aliqd mihi de iuriſdi-
ctiõe reſeruaui,& nõ ad papã.licet aliàs poſſet ad
eũ,omiſsis medijs,appellari.& ſi fiat,nõ valebit: vt
pręc.§.ſuꝑ q̃ſtionũ.§.porro.ver.ſi cauſa ſit ei app.re
mota cõmiſſa.&c.Ergo à cõtrario ſi nõ ſit app.re-
mota cõmiſſa poterit appellari ad papã,ꝑ præ.iura.
Vides ergo ꝙ remotio app.aliqd añ ſentẽtiã ope-
rať,per qđ prima opinio,& hæc eneruãtur.& ideo
do.meus videtur dicere cõtra,ꝙ operetur ante ſen
tentiam,& nõ poſt: vt vbi hæc appoſita eſt clauſu-
la,nõ poſsit ante ſententiã appellari: niſi in caſu in
iure expreſſo: vt ſ.ver.do.me9.Poſt ſñiam autẽ poſ
ſit ſimpľr ſine cauſa: vt ſ. ver.& ideo.Alij, quia de
illa nil ſtatuit cõſtitutio,ſic videť ipſe notare ĩ decr.
vt debitus.ſuper verbo.añ ſententiã. & ſuꝑ verbo,
abſq̃ꝫ rationabili cauſa.in cõmẽto,& etiã in ſumma
de hoc multa no.Alij aũt quib9 Io.& Pet.aſſentire
videť, dicũt ante ſñiam & poſt, idẽ operať,ſcilicet
vt nõ poſsit appellari,niſi ex cauſa in iure expreſſa
vt præ.c.paſtoralis.vbi fit hæc quæſtio: & rñdetur
ad eã, nõ diſtinguendo ante ſentẽtiã vel poſt. Ego
dico ꝙ remotio appellationis nil operatur ante ſen
tentiam quo ad partes,quò minus poſsint appella
re ex cauſa legitima expreſſa in iure vel non: vt in
præ.c.vt debitus.cũ ipſo iure remota ſit: vt ibidem.
Ideo autẽ in reſcriptis,clauſula illa apponitur: quia
ante illã cõſti.vt debitus.ſemꝑ opponebatur.& ſic
adhuc de facto opponiť iuxta præteriti tẽporis mo
rem:ſicut et clauſula,ſi eſt ita:in lr̃is de facto inſeriť.
licet etiã de iure ſubintelligať.extra de reſcri.ex par
te.xxv.q.ij.vniuerſa.nã vt ſæpe cõcediť, qđ de iure
cõi cõpetit: vt extra de procur.quia in cauſis.extra
de iureiur.& ſi Chriſtus.in fi.licet ſuperfluũ ſit: vt
C.lib.x.de theſauris.l.vnica.quo ad iudicẽ autẽ be-
ne operať:nã vbi appoſita eſt,ſi appelleť ex cauſa in
iure nõ expreſſa,iudex nõ teneť ei deferre, nec ſuũ
proceſſum retardare: vt ſ.ver.quod verò.ibi:tu dic
Quãdo aũt appelleť ex cã ĩ iure nõ expreſſa:dic vt
j.§.nũc dicam9.ver.circa hoc.Itẽ poſt ſententiã nil
35 operatur:† quia tunc ſimpliciter & ſine cauſa,fas eſt
cuilibet appellare: nec in hoc prioribus iurib9 ĩ ali-
quo derogať: vt eo.tit.cordi.§.his,quæ.quæ poſte-
rior eſt:ne cõſtitutio, vt debitus de appel.poſt ſen-
tentiã dicit quicquã.nec eſt veriſimile ꝙ princeps
per hãc clauſulã velit ius litigatoris auferre, cũ eã
in ſuo reſcripto inſerit: vt extra de offi. or.grauem.
& de offic. deleg. ſuper eo. & vnico verbo tot iura
tollere: vt extra,de elec.eccleſia.ij.quamuis. G.Na.
& Pe. dixerunt quòd tunc operatur quo ad iudicẽ,
vt non obſtante appellatione ſecuta poſsit ſenten
tiam exequi: vt ſuprà titu.proxi.§.j.

SVMMARIVM.

1 ☞ Appellari,à quibus poſsit.
2 A ſententia arbitri non eſt appellandum, nec ab
executore.
3 Appellari nõ licet à ſententia lata in curia Franciæ.
Rex Frãciæ in tẽporalib9 ſuperiorẽ nõ cognoſcit.
A quibus appellari poſsit.

1 VIdendum Reſtat † à quibus
appelleri poſsit.Et
quidẽ generaliter ab omnib9,tã delega-
tis,q̃ꝫ ordinarijs. ij.q.vj. c.ij.& c.ad Ro
manã.extra de app.cũ ſit Romana.niſi in reſcripto
remota ſit appellatio: vt ſ.§.proxi.ver.ij.& ver.ve-
rum.A principe autẽ,ſcilicet à papa vel imperatore
nõ appellať: vt.ij.q.vj.§.anteriorẽ. ver.illo.ix.q.iij.
cuncta.& c.per principalem.nec à ſententia præfe-
cti prætorio:ſed ſupplicatur ab ea, nec à ſententia
ſenatus: vt C.de ſen.præfe.præto.l.j.ff. à quibus ap-
pel.non lic.l.j.ff. de mino.præfecti.ij.q.vj.c. anterio
rum.nec à ſententia epiſcopi: vt ſ.§.proxi. verſicu.
xxij.Quod autem dixi à ſententia præfecti ſuppli-
cari: verũ eſt, cùm primam ſententiam profert, vel
cũ primã ſententiã per alium latã,ex appellatione
infirmat.Si autẽ iam bis iudicatũ ſit, & præfectus
tertò ex appellatione cognoſcit: tunc ſi confirmat
priores ſententias non ſupplicatur.Sic intellige.C.
ne lice.in vna eademq̃ꝫ cauſa ter.pro.l.vnica.De iſto
dic vt ſ.de iuriſd.om.iu.ver.magis.Item quod dixi
de ſententia ſenatus, intellige de omnibus ſenato-
ribus ſimul,qui erant numero centum: vt C.de hæ-
c ret.l.fina. de quolibet ſenatore ſeparatim non.[c]
2 ¶ † Item à ſententia arbitri, non appellatur : vt ſ.§.
proxi.verſi.xvj.¶ Item ab executore non appella-
3 tur.quod dic vt ſ.§.proxi.verſi.v. ¶ † Item à ſentẽ-
tia lata in curia Franciæ, non appellatur,cùm Rex
ipſe

a ¶ Debitus.in iij.gl. Tu dic vt ſuper ea ſcripſi in fine.
ADDE vt latius per epiſcopũ Ale.

b ¶ Quoq̃ꝫ.lib.vj.

c ¶ Separatim nõ.dicit Gul. ꝙ quidam ſibi attribuunt, ꝙ vnus vel duo ſenatores Vrbis,qui hodie præficiũtur, de quibus in decr.fundamenta:de elect.lib.vj.non habeant illã poteſtatẽ, quã olim habuerunt illi centũ . ſed dicit ꝙ ſeparatim vnus vel multi ſi poteſt qđ oẽs poſſunt. Pe. & Cy. in præ.l.fi.ſub dubio fortè,tenent ꝙ eandem habent, per l.ſicut.& l.plane.ff. quod cuiuſq̃ꝫ vniuer.

ipse in temporalibus, superiorē non recognoscat: vt extra qui filij sint legit.c. per venerabilem.& sic ibi de facto seruatur. ¶ Vtrum à iudice communiter electo appelletur,& ad quem.dic vt s̈.de cō-pe.iudi.adi.§.j.versi.sed an.& versic.sed ad quem.

SVMMARIVM.

1. ☞Appellari potest ad Papam, omissis medijs, sine tamen præiudicio inferiorum, & damno litigantium.
2. Appellans à Metropolitano procedente simul authoritate ordinaria & Apostolica, an sit admittendus.
3. Appellatio diuersimodè,& à diuersis fieri potest.
4. Processus appellationis à Vicario ad episcopum, qui causam commisit,&c.an sit validus.
5. Appellans à delegato Principis, coram principe tantùm agere debet.
6. Commodum de fraude,nemo reportare debet.
7. Appellatione ad papam facta,etiam fieri non debita quo casu teneat.
8. Iuris appellatione,quid intelligatur.
9. Delegato subdelegante sub hac forma, committo vices meas quousque ipsas duxero reuocandas,an per talem subdelegatum sententia lata teneat.
10. Delegatus à nō Principe,qualiter,& quo casu possit causam alij subdelegare.
11. Duorum delegatorum si vnus committit totaliter alteri vices suas, alter verò committit aliqua, sed non in totum,ad quem ab istis sit appellandum?
12. Appellari de pari ad parem,an liceat.
13. Sententia lata à qua appellatum non est, si iudex committit alicui executionem tantùm,à quo appellatur,ad quem debeat appellari.
14. Appellanti per errorem ab vno pro alio,an noceat talis error.
15. Ad legatū papę an liceat omissis medijs appellari.
16. Appellans simul ad plures, ad quem intelligendus sit talis appellasse.
17. Parte ad legatum,& altera ad metropolitanum à sententia suffraganei appellante, cuius tenere debeat appellatio.
18. Processus contra appellantem tenere dicitur, vbi incertum est ad quem appellatio inferatur.
19. Simpliciter appellans,nec dicens ad quem appellet,ad quem intelligendum sit appellasse.
20. Appellans ab episcopo si dicat,appello ad maiorem iudicem,qualiter,& de quo sit maior interpretandus.
21. Appellatione facta à sententia episcopi ad metropolitanum,si cōtingat ipsum metropolitanū mori,& episcopum loco eius substitui,an ipse substitutus possit de causa appellationis cognoscere.

Ad quem appelletur.

NVnc. Tractemus ad quem sit appellandum. Et quidem à minori ad maiorē,& gradatim : id est, ad eū,qui in gradu proximo superior est ei,à quo appellatur : puta ab archiepiscopo ad episcopum:ab episcopo ad archiepiscopū : ab archiepiscopo ad primatem:ab illo ad papam:& sic seriatim:vt C.de appel.præcipimus.ff.eo. Imperatores.& l.prima.§.si quis.extra,eodem.dilecti filij prior.& c.Romana.responso.j.ij.q.vj.si quis putauerit.& c.placuit.& l.anteriorum.versic.ad hoc.& versi.illo videlicet.& q. vij.c.metropolitanū. Excipitur tamen dominus Papa,ad quem potest omissis medijs appellari:vt ij.q.vj.c.ad Romanam.& c. præcedē.& c.quoties.& c.ideo.& extra,de appel. si duobus.& c.solicitudinem.extra,de priuile. antiqua.Et est ratio:quia ipse est ordinarius singulorum : vt extra,de elect.cùm nobis olim.de legato dic vt infra versi.& nunquid.Benedictus tamen sit Imperator,qui licet dominus Mundi sit, vt ff.ad l.Rho.de iact.deprecatio. & licet omnes prouinciæ sub eo sint, vt lxiij.distin. Adrianus.& omnes nationes,vt xj.q.j.hoc si quis.versic. volumus.& omnes principes,vt vij.q.j.in apibus. præter Regem Franciæ,vt extra,qui fi.sint legi.per venerabilem.circa medium.& licet omnia sint in eius potestate,vt viij.distin.quo iure.& xij.q.j.futuram.& C.de quadri.pres.bene à Zenone.†[1] non tamen patitur in præiudicium inferiorum ordinariorum, & in damnū & laborem inęstimabilem litigatorum, ad se omissis medijs appellari:quod si fiat, remittit appellantem ad iudicem competentem : vt in præ.l.Imperatores.respon.j.[a] cum suis concor.Licet enim princeps omnia possit,& legibus nō adstringatur tamen viuere debet secundùm legem : vt extra,de conces.præben.proposuit.& C. de legi.digna.& xxv.q.prima.§.si ergo.in princi. aliàs in §.his ita.tunc enim iura sua seruantur,quādo eis ipse reuerentiam exhibet: vt ix.dist.iustum. Palea est.[b] Et nota q̧ cùm appellatur ab eo, qui habet iurisdictionem à persona ecclesiastica, appellatur secundùm canones medio omisso,& ante sententiam,& non secūdùm legem vt probatur extra,de foro compe.licet.& de appel.si duobus. §.deniq;.

¶†[2] Quid si appellatur à Metropolitano procedēte simul authoritate ordinaria,& etiam apostolica: vt extra de cor.vitia.significauit.de pręben.nisi.de officio ord.licet.Respon.dicit papa in decre.vt debitus,super verbo,ante sententiam.absq; rationabili causa.in commēto.& etiam in Summa de hoc multa no.Alij autem quibus Io.& Pet.assentire videntur,ad papam fore appellandum dicunt,nō ad primatē:vt extra,de præscr.cùm ex officij.[c] ¶†[3] Et hoc in ordinarijs:in delegatis autē dic q̧ si est delegatus ad vniuersitatem causarū, à minori iudice q̄ sit papa vel Imperator,potest vnam tantùm ex illis subdelegare:& ab isto subdelegato appellabitur ad ordinarium,& non ad delegatum,qui illum subdelegauerat.ff.quis & à quo app.l.prima.§.fin. secūdùm Tan.[d] quod mihi non placet, vt iam dicam.¶ Vt autem in hoc articulo plenius instruaris:distingue,quia appellatur quandoq; ab ordinario,quandoq; à delegato, quādoq; à subdelegato: si ab ordinario,gradatim debet fieri, excepto papa,vt prædixi.Si à delegato,subdistingue.nam aut est delegatus ad vniuersitatē causarum,aut ad vnā tantùm.si ad vniuersitatem,vt est vicarius episcopi,vel officialis,qui ordinarius censetur:tūc appellatur ad archiepiscopum,ad quem ab ipso episcopo appellaretur : quia vnum & idem consistoriū censetur officialis & episcopus extra,de app.Romana.in prin.[e] Et tamen hic posset ad papā omissis medijs appellari,vt s̈. ¶†[4] Quid si de facto appellatur à vicario ad episcopum,qui causam committit,& partes scientes commissionem non tenere,litigant coram delegato?Dicunt quidam q̧ nō valet processus.ff.de app.ex cōsensu.§.primo. de hoc no.C.de iurisdi.omn.iud.priuatorū.& s̈.de cōpe.iudi.adi.versi.x.& seq.non enim valet delega-

a ¶Respon.j.libro vj.

❧ADDITIO.Adde ad ver.seq.ibi præter Regem Franciæ, q̧ idem tenet Spe.in tit.de feu.§.quoniam.versic.xv.& Io.de Turræ cre.in c.in apibus.col.ij.versi.ad primum.vij.q.j.& tenet Old.consi.lxix.inci.consueuit dubitari.vbi in col.fi.ver.nō obst.dicit q̧ nec de facto nec de iure rex Frāciæ recognoscit superiorē. Adde do.Ias.in l.j.col.iij.versicu.nuquid autem Rex Francorū. in prima lectura.C.de sum.trini. vbi dicit quòd communiter tenetur,quòd de iure nō sit subiectus Imperatori. Et vide Bald.in consil.ccxvij.inci. ego puto.in princip.in iij.vol.vbi formaliter dicit quòd contra regis Franciæ decorē,id est contra prima vexilla inuictissimi Regis Francorū,nemo præsumat honorem.& in col.fi.ver. illud etiam. vbi etiam expressè dicit q̧ rex Francorum,qui Frācus est à iure Romano, & dedignatur legib⁹ subijci, non tamen dedignatur sacros canones imitari. & per eundem Bald.consi.ccxviij.incip. petita venia flexis genib⁹ loquar.col.j.versic.& ideo.eo.volu.iij. vbi etiam dicit q̧ sup omnes reges Christianorū Rex Francorū obtinet coronā libertatis & gloriæ. Et adde quòd reges Franciæ consueuerunt in eorum consecrationibus,vngi ampulla,quam apportauit de cœlo colūba cū chrisma te rostro suo : vt per Guid.papæ in quæstionibus suis,quæstio.cxiiij.inci.in hac ciuitate, circa fi.Hen.Fer.

b ¶Palea est. Mart.de fa.multum prolixe tractauit quæstionem, quæ incipit, Castellani præcedentibus deuotis obsequijs. qua quærit de ciuitate priuilegiata p principē,vt possit statuta condere illibatè seruanda : quæ statuit certos iudices ordinarios à quorum grauaminibus ad potestatem appellari deberet.quidam ciuis appellauit ad principem in causa criminali,vel eius vicarium in prouincia:quærebat an deberet cogi seruare statutum.Ad casum inducit ff.de decre.ab ordi. fa.l.fin.ex cuius legis Græco patet ex lege municipij, agentem extra municipium posse puniri.Secundò probat quòd ciuitas etiam sine principis priuilegio possit leges condere,etiam tam validas,q̧ in loco iuri ciuili præiudicant. alleg.Instit.de iure na.§.pe.ff.commu.prædi.venditor.§.si constant. ff.de legi.de quibus.in fin.& quas eam præsides prouinciarum inter illos seruare tenentur.C.quæ sit lon.con.l.j.& C.de ædifi.pri.l.an in totum. Nam & princeps sic agit in authen.de vsur.nau.ante fin.col.viij.Nec obstat terminus quæstionis, si dicas principi, vel illi,ad quem appellari debebat,per id præiudicium fieri: quia non est inuenta appellatio in fauorem illorum, ad quos interponitur, sed grauatorum. ff.eo.ti.l.j.in princ.& l.serui.extra,c.cùm speciali. §.porro. Hinc est quod appellatio pōt emitti,& interpositę potest renunciari, & de non interponēda pacisci. Patet primum extra, de re iud.quod ad cōsultationē. C.quā.prouo. non est ne.l.iij.in fi.Secūdum, C.eo.si quis libellos.canonizata ij.q.vj.si quis. Tertium,C.de tem.ap.l.vlti. in fine.ff. à qui.app. non lic.l.j.§.si quis.Per hoc concluditur q̧ fauorem respicit grauatorum. Si ergo priuatorum facto appellatio pōt elidi, fortius potest ciuitas aliquā formam dare,vt de illa apud certos iudices cognoscatur.ff.de pact.l.iurisgentium.§.adeo. ¶Demum prolixè instat arguendo p & contra ciuitates super mero & misto imperio. Contentus autem de suprà scriptis,quæ titulum respiciūt,ad eius solutionē venio,qui tenet ciuitates,nisi consuetudine vel priuilegio admittent hæc quę maioribus sunt reseruata iudicibus, & maxime capitalium criminū quæstiones non posse aliquibus demandare.in authen. de defen. ciui. §. audient.& quasi per totum.authen. eo.ti.col.iiij.§.pen. & vlt.C.de peda.iu.l.ij. ff.ad muni.l. ea, quę.propter id qđ dicit consue.videtur velle merum imperiū posse præscribi.De hoc remisi dedi de fo.compe.cùm contingat.in gl.non dixi.

c ¶Ex officij.& ibi scripsi in glo.dicebatur.

d ¶Secundùm T.vbi.s̈.post prin.ver.appellatio.

e ¶In prin.lib.vj.

tio causę, quam partibus scientibus committit, vbi delegare nō potest. not. C. de pœna iudi. l. j. Alij cōtra[a]. ¶ † Si verò à delegato ad vnam causam tātū, aut est delegatus à principe: & tunc ad principem tantū: vt ff. quis, & à quo app. l. j. in prin. & extra, de offi. delega. super quæstionum. Aut ab alio inferiori ordinario: & tunc etiam ad eundem ordinarium: vt in ea. l. respon. primo. & l. fi. & extra, de app. cum speciali. & xj. q. prima. peruenit. & in prę. c. dilecti. in parte decisa. vt ibi not. & idem no. extra, de foro compe. si quis contra. ibi tamen loquitur, quādo ordinarius recusatus causam alicui delegat, à quo delegato si appellari cōtingat, dico ꝙ ad archiepiscopum potest, omisso episcopo, appellari: quia cùm ordinarius sit recusatus, non dicitur facere mediū: arg. ij. q. vj. c. placuit. secundùm Vin.[b] licet B. not. contra ibi: his tamen casibus ad papam posset semper appellari: vt suprà. ¶ Sed ad quem appellabitur ab arbitris, ad cognoscendum de causa suspicionis electi? Respon. ad papam, cuius intelliguntur esse delegati. extra, de appel. cùm cessante.[c] ¶ † Sed secundùm præmissa, si dicis quòd ab eo, cui episcopus vnam causam delegat, debet ad ipsum episcopum appellari: ergo episcopus semper causam appellationis committet, ne causa ad superiorem veniat. Respon. Aut ipse episcopus est suspectus: & tunc ad superiorem appellabitur: non ad eum, vt iam dixi. Aut non est suspectus: & tūc si episcopus in fraudem causam appellationis cōmittat, ne causa ad superiorem perueniat, non debet de fraude commodum reportare. ff. eo, per quę fac. est. l. ij. extra, de rescrip. c. sedes. in fin. cum suis concor. & c. sequē. Nam de iure ipse habet necesse causam appellationis per se audire: vt extra, de appel. vt debitus. ibi: de appellatione cognoscat. & in authen. vt defun. seu fune. defunc. non iniuri. §. pe. etiam si alijs occupetur negotijs, vt ibi no. Ad idē C. de iudi. authen. ad hæc. Et credo ꝙ sententia excommunicationis, per modum consistit in genere lata per metropolitanum contra fraudes huiusmodi committentes valet & tenet, argu. extra, de insti. c. iij. extra, de offi. vica. Romana[d]. & de offi. ordi. c. ij. Sed quoniam qui fraudem allegat, fraudem probare tenetur: vt ff. de proba. quoties. §. qui dolo. quod difficile foret metropolitano probare: necessarium esset huiusmodi fraudibus per sedē apostolicam obuiari.[e] ¶ † Cæterum si appellatur à subdelegato subdistingue. nam aut est subdelegatus à delegato Principis, puta papę vel Imperatoris: aut à delegato alterius. Si à delegato Principis, aut delegatus subdelegauit totam causam, & tunc tātùm ad principem appellatur: vt extra, de offic. deleg. super quæstionum. §. porro. Aut aliquid de iurisdictione sibi retinuit: & tunc si sit remota appellatio in rescripto, nō potest appellari ad papam, sed ad delegatum tantum, qui cum subdelegauit, secūdū B. & Γ. & do. meū. & alios. & si fiat appellatio non valebit: imò remittetur ad delegatum specialem enim est in hoc casu, vt non possit ad papā omissis medijs appellari. vt in prædi. §. porro.[f] Alij tamen, vt G. Na. dicunt ꝙ appellatio facta, hoc casu ad papam, tenet, licet fieri non debeat. Et sic dicūt de facto seruari: & curiā Romanā talem appellationem recipere. Et exponunt qđ dicitur in prędi. §. porro. non ad nos. sed ad eum &c. verum est de iure comuni. † Nam appellatione iuris, ius comune intelligitur. arg. C. de his, qui ve. æta. impe. l. fi. & extra, de transact. c. primo. Secus autem est de iure speciali, quo ad nos omissis medijs in omnibus appellatur. arg. extra, de app. significauit. & supra dixi. Sed hic intellectus non placet. Si autē non fuit appellatio remota, adhunc dicunt B. & do. meus ad delegatum tantùm, & nō ad papā appellandū: cùm omnis appellatio sit remota per cōsti. vt debitus. Tamē Pe. de Sap. dicit ꝙ hoc casu pōt ad delegatū appellari, & nihilomin⁹ ad papā illo omisso: vt in pred. §. porro. sed secūdū legē in eo casu, qñ scilicet delegatus cōmittit in totū vices suas, & in eo, s. qñ nō est remota appellatio, debet ad delegatum, & nō ad principē appellari: vt C. qui pro sua iurisdi. l. j. §. hoc. Vel solue vt not. in præ. §. porro. Item do. meus dicit ꝙ non conguit iuri, vt papa recipiat appellationem interpositam à delegato non suo, vel à subdelegato ab illo vna tantùm causa commissa fuit, quandiu delegās vel subdelegās superest: & causam appellationis vult & valet expedire. vñ eradit standum in foro ecclesiæ legi. C. qui pro sua iurisdi. iu. da. l. prima. & ff. quis & à quo app. l. prima. in princi. & l. fi. quibus nullo iure canonico expresse contradicitur. & ad hoc facit mens illius casus positi suprà ibi: aut aliquid &c. Debet enim suā potestatem secundùm iura moderare, vt supra.[g] ¶ † Sed quid si delegat⁹. subdelegat sub hac forma: Committo tibi vices meas quousque ipsas duxero reuocandas: certè nisi reuocet, valet sentētia per subdelegatū lata. ¶ Sed ad quē appellabitur tunc? Rñ. ad papā. Sed si ante sententiā fuisset appellatū tunc ad delegatū appellaretur: quia adhuc poterat causam ad se reuocare: sed postꝗ lata est sententia, nō potest aliquid reuocare. Sic notat papa extra de offic. delega. si pro debilitate & T. in præ. §. porro. arg. tamen cōtra: quia adhuc restat executio, quam potest resumere. argu. extra eo. titu. quærenti. propter quam rationem, dominus meus not. contra in præ. c. si ꝓ debilitate. & dictū priorum obtinuit in executione ad prouidendum cuidā deputato: qui alteri cōmiserat vices suas, à quo extitit appellatum Multi autem tunc dixerunt, quod nunꝗ est appellandū ad executorē, sed ad papā, etiam ante latam sententiā per subdelegatū eius[h]. ¶ † Porro si appellatio à subdelegato delegati ab alio ꝗ à principe potest appellari ad eum, qui subdelegauit. vt ff. quis & à quo ap. l. prima. in prin. & l. fi. nihilò minus ad papam, vt supra. Quidam tamen dicunt appellari ad ordinarium: vt in præ. l. ff. quis & à quo ap. l. prima. §. ab eo. Si autem quæras, quomodo delegatus à non principe potest causam alij subdelegare, contra illud C. de iudicijs. extra de app. cū causam, quæ. Respon. hoc obtinet, quando alicui causarum vniuersitas est commissa: vt vicario episcopi, qui potest vnam causam alij subdelegare: vt ff. de iudic. cùm prætor. extra de foro cōpe. Romana. §. nec[i] à contrario sensu. & s. dixi. & not. in prædi. c. cū causam. ¶ † Sed pone, duo sunt delegati, & vnus committit alteri totaliter vices suas: alter verò committit alicui aliqua, sed non in totum. Quæritur ad quē appellabitur ab istis? Dic quòd ad papam. Eadem quæstio est si vnus delegatus committit alteri condelegato vices suas, aliquid sibi de iuridictione reseruans. Idē etiam est, si sint tres iudices. & est quęstio venerealis:[k] quam prosequere prout ibi no.[l] ¶ Quid si sint tres delegati, & duo subdelegāt. duo autem subdelegati procedunt cum tertio delegato, dicunt quidam appellandum esse ad primum delegantem. Alij dicunt quòd ad tertium delegatū appellabitur, si sit in literis clausula illa, quod si nō omnes. quod dic secundū papam & B. prout not. in c. super quæstionum. §. si verò[m]. ¶ † Sed in illa quæstione quando delegatus committit tantùm condelegato principium causæ, non videtur quòd appelletur ad committentem, sed ad papam, quia de pari ad parem non appellatur. secunda questione sexta. c. anteriorum. Dic tamen contra. nam recipiendo subdelegationē sui coniudicis, se facit minorem[n]. argumentum extra de offic. delega. super quæstionum. §. si verò duo. & ff. de iurisdict. omniū iudicum. est receptum. Vnde si est in commissione clausula, quòd si non ambo &c. appellabitur ad committentem. extra eod. cùm super. & C. qui pro sua iurisdict. l. prima. quia ille, qui grauat non potest de hoc cognoscere: nam esset iudex in causa sua, quod esse non debet. C. ne quis in causa sua iudi. l. prima. Et si appellatio tenet, remanet solus iudex. argumen. extra de appella. ad hoc si in vna. Si autem non sit illa clausula, tunc appellatur ad papam. ff. quis & à quo appella. l. prima. in fin. Idem iuris est, si alter committit tantùm causæ principium alteri extraneo: de quo dic secundùm papam prout not. in prædi. c. super quæstionum. §. porro. Si verò delegatus cōmittit alicui extraneo totum, vel

---

a ¶ Contra. Scilicet a Albe. Gal. de iudi. 5 or. & dele. ad fi. al- leg. prima duo, scilicet in contrarium allegata, scilicet legem ex cōsensu. & no. in l. priuatorū.

✠ ADDITIO.

¶ Adde videndum singulariter Ludo. Ro. sing. lxxv. inci. concessum est episcopo. vbi an possit appellari à vicario episcopi, cū ab episcopo nō appelletur. & per eundē Ludoui. Ro. singu. cccclviij. inci. tu habes titulū. vbi no. tradit an possit appellari ad vicarium episcopi, episcopo causam delegāte canonico. Et adde ꝙ nō appellatur à sententia vicarij ad eū, cuius est vicarius, sed ad eum, ad quē appellaret, si ipse principalis ordinarius iudicasset: vt p Barto. in l. præcipimus. C. de appel. Henri. Fer.

b ¶ Secundùm Vin. Vt in præ. decre. si quis contra. scripsi super glo. ij.

c ¶ Cessante. Hoc patet de offi. dele. ab arbitro. lib. vj.

d ¶ Vica. Romana. lib. vj.

e ¶ Obuiari. Vide quod dixi de offi. dele super quæstionum. ver. intentionis. super gloss. nisi causa. Vt itelligas superiora, ista fraus incipit à negotio principali. nā causam, quā episcop⁹ nō vult deferri ad metropolitanum, ipse non audit per se, nec per vicarium suum, sed delegat quandoꝗ etiam id vicario: vt sic ex delegatiōe audiat, nō ex vicario: oportet ergo tūc ad eū appellari, vel ad Papam: & si ad eū appelletur, iterum delegat.

f ¶ §. porro. Vide quod ibi scripsi super glo. maximè.

g ¶ Vt s. ꝓ hoc dicto vide quod de more cancellariæ dixi de offi. deleg. si delegatus. lib. vj. in glo. mirabile. qui mos non habet dare iudices super appellationibus interiectis à subdelegatis delegatorū Papę datis non in totū, nisi in casibus decre. si is cui. & decr. si à subdelegato. de offic. deleg. lib. vj.

h ¶ Sudelegatū eius. Expeditū est per decre. si delegatus. §. j. et ij. lib. vj. ꝙ valet sñia, ꝙ etiā à sententia appellabitur ad subdelegantem ibi vide.

i ¶ §. nec. lib. vj.

k ¶ Venerealis. l. j.

l ¶ Ibi no. Qualitercunque permisceas delegatū & subdelegatā, vel subdelegatū in totū cùm subdelegatū in partem, semper appellat ad papā: vt not. in præ. §. si verò. in gloss. patet.

m ¶ §. si verò. Est expeditum eo. titu. si duo. li. vj. qđ ad papā appellabitur.

n ¶ Minorē. Procederet hoc totum si ex sola subdelegatione procederet. Sed ex quo delegatio est permista, absit ꝙ ad collegā appelletur. Et vide quod scripsi super præ. glo. patet, vbi etiam posui hoc dictum Host. nec iustificari posset, quare aliud ī extraneo: vt infrà sequitur quàm collega.

vel aliquem certum articulum: tunc appellatur ad principem: Quia de pari ad parem non appellatur. C. de appel. præcipimus. §. fina. secundùm Iac. Pet. Lau. & Papam. 13 ¶ † Quid sit lata sententia, à qua appellatum non est, iudex committit alicui executionem tantùm, à quo executore quia suspectus est, appellatur, vt suprà, §. in quibus. versic. in quinto. Quæritur ad quem debet appellari? Et videtur quòd ad primum delegantem: cùm iudex delegatus sit functus officio suo. extra, de officio delega. in literis. Sed quidam dicũt quòd ad ipsum delegantem: cùm eius iurisdictio duret ad annum integrum: vt extra, de officio delegati. quærenti. & cap. si pro debilitate. ibi: te consulere, &c. quod verum, si committit intra annum: quia si post, nec commissio, nec executio tenet. argumentum à cõtrario in præ. c. quærenti. & argumentum eodem titu. significasti. 14 ¶ † Quid si per errorem alius iudex pro alio appelletur? Respondeo, si appellaretur ad maiorem, quem deseruerit, vel ad parem: talis error appellanti non obest. Si verò ad minorem: tunc obest. ff. de appel. l. prima. §. si quis. quia in primo casu remittitur ad eum, ad quem debuit appellasse: vt ff. eodem. Imperatores.[a] ¶ Potest igitur ad papam omissis medijs appellari: vt supra, in principio huius §. versicu. excipitur. excepto illo casu, qui est suprà, versicu. cæterum. 15 ¶ † Et nunquid idem est in legato eius? Dicunt quidam quòd sic, cùm eius vicem gerat. argumentum bonum ij. q. vj. c. si episcopus. prope finẽ. & xciij. distin. c. fina. & xciiij. distin. c. primo. extra, de offic. delega. sane. & ff. de admini. tuto. ita autem. §. gessisse. extra, de rescriptis. super literis. prope finem. & extra, de offi. leg. c. primo. vbi Cãtuariensis qui est legatus in sua prouincia, potest cognoscere de causis subditorum suffraganeorum suorum ad eũ per appellationem delatis. Alij, vt Ioan. dicunt cõtra: quia hoc est speciale priuilegium papæ, vt præ. §. excipitur. Ad idem ij. q. vj. si quis vestrũ. & c. sequenti. Item non debet ad principem, omissis medijs querela deferri: vt in authen. collatio. iij. de mãdatis principum. §. si tibi. & suprà, in princ. huius §. ibi, benedictus sit &c. & videtur expressum xj. q. j. peruenit. Sed prius dictum de facto seruari videmus in prouincia sibi decreta.[b] Patriarcha etiã Constantinopolitanus omissis medijs appellatur: vt xj. q. j. si clericus. & not. xxij. distin. renouantes. Idem videtur de Alexandrino: vt lxv. distin. mos antiquus.[c] 16 ¶ † Sed pone, aliquis ita dicit, appello ad archiepiscopum: appello ad papam: appello ad legatum: quæritur ad quem talis appellasse intelligatur? Respon. quod obtinuit quòd papa de huiusmodi appellatione cognoscet: ad quem omnibus omissis appelletur: vt s. & argu. ff. de serui. vrb. præd. per fundum. ff. cõ. præd. l. fina. in princip. C. quomodo & quando iudex. tres. extra, de appel. si duobus. ff. de re iud. contra pupillum. ff. de iu. do. plerunq; in fin. ff. de pac. veteribus. C. eod. petens. ff. de iure fis. ita fidei. ff. de leg. non est nouum. ff. de verbo. signi. sæpe. §. j. Quidam autem dixerunt, talem appellationem non valere. argu. extra, de electio. in electionibus. ff. de interro. act. de ętate. §. nihil interest. ff. de iureiuran. prętor edixit. in prin.[d]

17 ¶ † Quid si à sententia suffraganei, vna pars appellat ad legatum, altera ad metropolitanũ? Dicit dominus meus tenere appellationẽ, quæ interposita est ad legatum: sicut dicitur in papa extra, de app. si duobus. quod verum est, si legatio ei indeterminatè commissa fuerit: quoniam tunc est plenissima interpretatio facienda. argumen. extra, de dona. cùm dilecti. extra, de verbo. signifi. olim. ff. de offi. præsi. l. ij. §. in initio. apostolicæ. Aliàs autem, vt dicit, non debet prohibere subiecto episcopi, ne corã ipso respõdeat: & sic nõ cõtradicit. xj. q. j. peruenit. Et hoc intellige, nisi specialiter ꝓhibitũ esset, ad ipsum appellari posse: nam quibusdam legatis conceditur plus, quibusdam minus. xxv. q. ij. seruatis. Vel dic vt supra, de offic. lega. §. superest. in princ. 18 ¶ † Quid si dicat, appello ad legatum vel ad papam, mihi optione reseruata, coram quo malim prosequi appellationem?[e] Respon. obtinuit quòd coram papa talis appellatio audiatur: licet appellans velit coram legato prosequi. arg. ff. de verbo. signi. coniunctione. & l. sæpe. in prin. ff. de auro & argento legato. si quis ita legauerit. & l. Quinrus Mutius. C. de verb. signi. cùm quidam. ff. de appel. l. j. §. si quis in appellatione. maximè cùm super prouisione appellatur: quia tunc talis appellatio, debet in curia tractari. extra, de elec. statuimus.[f] Et est ratio ad præcedentia: quia per talem appellationem, relinquit appellatum incertum, ideoq; coram papa audietur: vt suprà, versicu. proxi. Sed certè videtur quòd non tenet appellatio talis: nam certum debet esse ad quem appelletur. aliàs tenet processus contra appellantem habitus. extra, de app. si duobus. & per hanc appellationem, nescit appellatus quò ire debeat: ideoq; non debet in incertum laborare. xj. distin. noli extra, de rescrip. c. finali. & de appellationibus. sæpe. nec appellans debet sic variare vel vagari, in discrimine alterius. extra, de appellationibus. dilectis filijs. sed tenet appellatio, vt prędixi, cùm appellauerit ad legatum vel ad papam: quorum vterq; maior est eo, à quo appellatur. tertia quæstio. sexta peregrina. Ioannes de Deo tamen distinxit in quęstionibus suis, an sit recepta talis appellatio à iudice vel approbata à parte vel nõ: quod non placet.[g] 19 † Sed quid si quis dicit simpliciter, appello: nec dicit, ad quem? dic appellatum intelligi ad proximè superiorem. ff. de appel. l. prima. Nam in dubijs non est recedendum à iure. argu. ff. de regu. iur. in obscuris. Est enim de natura appellationis, ꝙ fiat gradatim: vt suprà in

a ¶ Imperatores. secundùm Tan. cuius fuit iste ver. vbi s. versi. quid si autẽ. & hoc secundùm legem: secundùm nos non videtur procedere.

b ¶ Sibi decreta. De hoc scripsi de offi. lega. quod translationem. super. j. glo.

c ¶ Antiquus. Hoc non placet. & vide quod scripsi de priui. antiqua. in fin.

d ¶ In prin. Et hoc mihi placet, nisi intra tempus quo appellare debuit, alterũ elegerit. Et hoc, etiam verum nisi ꝓbabilem causam habuerit sic appellandi: vt nota. in decre. si is, cui. de offic. deleg. lib. vj. in gloss. pe. & vide quęstionem, quam disputaui, sup reg. in alternatiuis. de regu. iur. lib. vj.

ADDE pro hoc quod Io. An. dicit ꝙ consuluit Ro. cõsil. cccxl. quòd valet appellatio facta ad concilium, vel Romanum pontificẽ si probabilis causa erat dubia an cõciliũ vellet cognoscere. Et de hac additione vide Alex. consil. cj. & clxviij. a ij. volu. & ibi quid si appellatur ad papam, & ad quemlibet iudicem competentem: de quo etiam inter cõsilia Bald. consil. ccxx. iiij. libro.

e ¶ Appellationem. Aduerte hic, quia hoc habet pl9 istud thema, quàm mea quæstio, de qua s. & j. remisi: quod satis facit ad factum. nam hęc reseruatio videtur facere certũ, quòd aliàs erat incertum: vt patet ff. de verb. obliga. vbi autem. §. qui illud. Item & si non apponantur, satis est quòd electio cõpetit. facit ff. de arb. l. itẽ si vnus. §. sed si ita. qui §. loquitur in materia, in qua requiritur certitudo: vt patet in §. ibi seq. & extra, de arbi. innotuit. Sed per hoc à solutione quæstionis non discedo, etiam in his terminis.

f ¶ Statuimus. lib. vj.

g ¶ Placet. Quæstio. Io. est xviij. j. lib. plenius ipsius dictum vide in quęstione ad quam supra remisi. versi. sed pone. in fine.

¶ Sed occurrit alia quæstio, de illo, qui dixit, appello ad papam vel archiepiscopum, reseruata mihi electione alterius, coram quo prosequar: adiuit archiepiscopum, præsentauit appellationem, & ille pronunciauit se iudicem: modò vult prosequi coram papa. Quæritur an possit? Duo sunt dubia. Primum propter alternatiuam, ad quod sufficiant quæ dicta sunt & remissa. Secundum de præelectione archiepiscopi, an præiudicet ei volenti mox prosequi coram papa: Et videtur ꝙ non: quasi non dicatur fuisse, quod non durauit, extra, de verb. sign. nam & ego. Facit ff. de inoffi. testa. mater. ad fi. ff. de lega. ij. qui fideicommissum. & verba, cum effectu sumenda sunt. de cleri. non resid. relatum. & ibi concor. Item talis electio, vsque ad litem contest. mutari potest. Facit. ff. de iurisdi. om. iud. si conuenerit. ff. ad Tertul. l. filij mater. in fi. & ff. de verbo. obliga. si stipulatus. in prin. Sed prædicta procederent, vbi de viribus appellationis obiectum vel discussum non fuisset. aliàs secus, ex quo talis discussio habita fuisset, nec ab ipsius sententia appellatum. de elect. cum dilecti. ad finem. de regulis iuris. quod ad consultationem. ff. de nego. gest. si autem. §. fina. de compensatio. quod in diem. §. si rationem. ¶ Sed fingamus appellationem valuisse, & pronunciationem factam non esse: poteritne appellans coram Archiepiscopo prosequi? videtur quòd non: per decreta. si duobus. eodem titulo. secũdò propter ordinem scripturæ. de consecratio. distin. secunda. c. in Christo pater. Nã in dubijs, ad talem ordinem recurritur. de electio. capitulo penultimo. libro sexto. de præbendis, c. mandato. eodem libro. in authenti. de hæredib. & Falci. §. inordinatum. & §. si verò nullus legatarius. Tertiò propter tribunal maius & dignius: vt ff. de officio legat. nolentes. de priuileg. antiqua. ff. de re iudica. contra pupillũ. §. j. C. de adulterijs. l. adulteri. ff. de fide instrumentorum. l. fina. de alb. scriben. l. vltima. ¶ In contrarium pro archiepiscopo facit. l. Imperatores. ff. eodem. quia ordinarium est, gradatim appellari: vt ibi, & extra, eodem titulo. dilecti. vbi concordan. in principio. & eadem glos. & suprà, eodem. §. in principio. Appellare ergo per saltum, est extraordinarium: ergo primum pręferendum. ff. de mino. in causæ. ij. in principio. Item archiepiscopus proximus est: & sic de ipso debet intelligi. ff. de verborum obligationibus. l. eum, qui calendis. Item cùm optionem sibi reseruauit, nec iudex nec aduersarius contradixit: libere igitur potest eligere. ff. de libe. agnoscen. l. j. §. pœna. ff. nau. caupo. stab. l. finali. in principio. ad Macedo. l. filius. C. de anna. exceptio. l. finali. Declarauit ergo verbum ambiguum. quod potuit. ff. de iudic. si quis intentione. & regulariter de pluribus iudicibus, actor habet optionem. C. de episcopis & clericis. l. cum clericis. in principio. & in authentica, habita. C. ne fil. pro patre. Vterque igitur dicitur appellatus: sicut de alternatiua stipulatione dicitur: de constitu. pecu. l. illud. in princip. & de verborum obligatio. l. si duo rei. Decre. si duobus. non obstat: quia ibi non dicitur appellationem factam ad archiepiscopum non valere: & si id diceretur, nõ obstaret: quia ibi duæ appellationes interpositæ fuerunt à diuersis: & quia non potest vtraque valere, præualet facta ad maiorem. sed hic vnica ad alterum duorum, quem appellans elegerit: quorum vno electo, ad ipsum solum videtur appellatum. C. de tempo. appel. l. fina. §. illud. in princip. cum similibus ibi no. ff. de rescin. vendi. si quam rem. & de procura. l. pluribus. Ex prædictis intricationibus, eo amplius mihi placet quæstionis meæ solutio, ad quam remisi.

prin.huius §.[a] Quidã tamẽ dicũt talẽ appellationẽ
nõ valere. ¶†Quid si appellãs ab episcopo dicit,
appello ad maiorẽ iudicẽ? Videtur de archiepisco
po intellexisse: vt fiat interpretatio secũdũ ordinẽ
iuris, vt iã dixi. Iura enim maiorẽ iudicẽ hoc casu
vocãt eũ, qui proximior est: & qui maior est eo, à
quo appellat̃: vt ff. de app. l. j. §. si quis. ff. de mino.
minor autẽ. ff. de reg. iu. cõtra pupillũ. §. is, qui. Arg.
cõtra, ꝙ de papa intellexisse putetur, qui supremũ
in ecclesia locũ obtinet, & maiorẽ: vt xij. di. de his.
& xxj. di. cũꝗuis. & xxij. di. omnes. & ix. q. iij. cũcta.
& c. seq. & praece. Primũ credo verius de iure, quã-
uis viderim do. papã dubitantẽ, & omnes audito-
res. Multũ tamẽ allegatũ fuit cõtra appellantẽ, qui
volebat causam in curia tractari: ꝙ cõtra eum erat
interpretatio facienda, qui suã appellationẽ debuit
apertius declarare. ff. de pac. veteribus. iiij. dist. erit.
xxij. q. vlt. quacũꝗ. ar. tamẽ pro eo debere interpre
tationẽ fieri, maximè appellato in curia existẽte. ff.
de iud. si quis intentione. ff. de re iu. in ambiguis [b].
¶†Quod si appellatũ sit à sentẽtia epi, ad metropo
litanũ demũ mortuo archiepo eps ille in locũ eius
substituitur: quæritur an ipse substitutus de illa quę
stione cognoscet? Arg. ꝙ sic, C. de app. eos. in prin.
ff. de iud. li is, qui Romæ. & xj. q. iij. si eps. extra, dę
ele. querelã. in prin.[c] & iij. q. vij. §. tria. ver. si contra
patrẽ. arg. cõtra ff. de iud. iudicium. & l. Iulianus. ij.
aliàs incipit, si alter. dicunt Io. & Tã. ꝙ debet cau-
sam alij delegare: vt ff. de iu. om. iu. prætor. extra, de
foro cõpe. si quis contra. alioquin poterit recusari.
Hæc quęstio venerealis est.[d] vide ibi. ¶†Illud au
tẽ hodie certũ est, ꝙ si appellatur in tẽporalibus ab
episcopo, appellatur ad archiepiscopũ, & nõ ad re
gẽ vel comitẽ, à quo illa tenẽtur: vt extra, de appel.
Romana. §. debet autẽ.[e] & de fo. compe. licet. ibi:
vel ad nostrã. &c. & de delict. pue. c. ij. vbi de hoc.
nisi aliud obtineat de antiqua & præscripta consuę
tudine: vt ibi, & extra, de consue. c. fi. vel de aliquo
iure speciali, sicut de iure feudali: vt extra, de maio.
& obe. solitæ. vbi de hoc. & de foro cõpe. ex trãs-
missa. & c. verum. Sed in regno Franciæ non au-
diuntur hodie prælati, prædicta iura allegantes.
¶Quid si causa feudalis agitur, vel etiam de iniu-
ria in re feudali facta coram paribus curiæ: quæri
tur ad quem appellabitur? De hoc dic prout no. se
cundùm Inno. iiij. extra, de re iudi. cæterum.[f]

SVMMARIVM.

1. ☞Tempus decendij ad appellandum determina tum quando currere incipiat.
2. Melius est intacta iura seruari, ꝙ post causam vulneratam remedium quærere.
3. Dies, in quo appellatur, an sit de numero decẽ dierum ad appellandum determinatorum.
4. Appellatio, quæ à grauamine interponitur, intra quantum tempus fieri debeat.
5. Soluens operas petitas, quas scit se posse recusare, donare videtur.
6. Grauamine durante, durat & tẽpus ad appellandũ determinatum.
7. Appellatio extraiudicialis, intra quantum tempus fieri debeat.
8. Decretũ cõfirmationis, instar sentẽtię dicit̃ habere.
9. Iuris beneficium, nemini est denegandum.
10. Diffinitiua sententia, an posit intra decẽ dies executioni mandari.

Quãdo, & intra quod tẽpus appellãdũ sit.

REstat Videre quãdo, & intrã qđ
tempus sit appellandũ. Et
quidem appellari potest statim, quan-
docunꝗ grauamen infertur, vel inferri
putatur, per quencunꝗ iudicialem processum:
vt extra, de appel. ex parte M. & c. dilecti. vel per
interlocutoriam: vt in præd. c. dilecto. & c. cùm ces
sante. vel per diffinitiuã: vt eo. ti. oblatę. & de testa.
c. Raynutius. & c. Raynaldus. vel extra iudiciũ: vt
eo ti. bonæ. & ij. q. vj. biduũ. & de ele. statuimus.[g]
Potest etiã appellari postea, siue ab interlocuto-
ria, siue à diffinitiua, semper intra decendiũ, & non
vltra[h], vt in aut̃. de app. & intra quæ tẽp. in princ.
& ij. q. vj. anteriorũ. & extra de elec. cũ dilecti. de te
stibus. significauerũt. de cõfir. vti. vel inuti. bonę. &
de re iu. qđ ad cõsultationẽ. Idẽ etiã videt̃ vbi non
põt appellari, sed supplicari: vt in aut̃. vt spon. larg.
§. aliud. coll. ix. Cõputatur aũt hoc decendiũ à die[i]
latę snię: vt C. de app. eos. & in præ. decre. qđ ad cõ
sultationẽ. vbi de hoc, secundũ papã. ¶†Sed nun-
quid hoc tẽpus est vtile, vt cõputetur à tẽpore snię,
sicut & biduũ, cui succedit: vt ij. q. vj. §. biduũ. ver.
palã videt̃. C. qũo & qñ iu. ab eo. & in hoc stabitur
iuri antiquo: cũ bonũ nil exprimat ĩ hoc casu: vt C.
de app. præcipuus. in fin. C. de testa. sancimus. argu.
contra, ꝙ sit continuũ: nam hoc tẽpus à recitatione
snię cõputatur: vt in prę. c. anteriorũ [k]. Dicũt Tan.
& Io. & B. ꝙ hoc tẽpus quo ad sui initiũ est vtile:
quia non incipit currere, nisi à tẽpore scientiæ: sed
quantũ ad sui progressum, est continuũ: quia cõpu
tabitur & curret à tpe scientiæ: vt C. qũo & qñ iu.
ab eo. ff. de ædil. edi. cũ sex. & in prædic. §. biduum.
Quod ergo dictũ prędicta aut̃. à recitatiõe. supple
& à snĩa condẽnati: non eñ currit ignorãti, nisi cõ-
tumax sit. verũtamen si is, cui condẽnatus est ab-
sens, fuerit per procuratorẽ defensus, nec procura-
tor prouocauit: difficile est vt audiat̃: vt in præ. ver.
palam. Item nõ currit ei, qui habet in publico pote
statẽ adeundi iudicẽ, à quo vult appellare: dũmo-
do id protestet̃: vel etiã ad eum, ad quem appellare
intendit. ff. qñ ap. sit. l. j. §. biduũ. & §. dies. & C. eo.
eos. §. sinautem. & extra eo. si iustus. & c. ex insinua-
tione. & in præd. §. anteriorũ. Et idẽ credo, quando
extra iudiciũ appellatur in eo casu: quo casu id de-
bet intra decendium fieri: vt infrà, ver. sed quid. vt
illud tẽpus sit vtile, quo ad sui initium: contrariũ ve
rò quo ad progressum. arg. in præ. l. biduũ. in prin.
hoc etiã in cæteris &c. & C. de tem. ap. l. j.[l] H. autẽ
dixit prædictũ tempus esse cõtinuum: sed post di-
çit restituendũ eum qui agere nequiuit. arg. pro eo
extra de in inte. resti. c. fin. Quod non credo: †Nam
melius est intacta iura seruari, ꝙ post causam vulne
ratam remedium quærere. C. in qui. cau. in integ. re
stitu. nõ est ne. l. fi. Cũ ergo hoc tẽpus à tẽpore reci
tationis & scientiæ cõputetur, fatuus fuit aduocat⁹
ille, qui sæpe corã me asseruit hoc tempus non cur
rere, donec iudex non fecerit copiam de instrumẽ-
to sniæ parti: vt posit deliberare an sibi expediat
appellare. ¶Est tñ vtile hoc tẽpus, quo ad hoc, quia
non currit ei qui potestatẽ non habet expediendi,
secundũ Ægid.[m] ff. de diuer. & tem. præscri. l. j. Cõ
tinuum autem tẽpus est illud, quod continuè currit
quantũ ad initium, & quantũ ad finem: vt est tẽpus
quatuor annorũ, quod datur ad petendã restitutio
nem. C. de tem. in integ. resti. l. fin. ¶†Sed nunquid
dies in quo appellatur, cõputabitur in numero decẽ
dierũ? Videtur ꝙ sic. nam & dies promisionis, cũ
alio die cõputabitur. ff. si quis cau. l. j. Item cũ mari-
tus posit intra lx. dies accusare vxorem iure ma-
riti: vt ff. ad l. Iul. de adulte. l. is, cuius. §. ex senatuscõ
sulto. dies, qua fit diuortium, computatur in illis
lx. diebus, qui dantur accusatori à tempore diuor-
tij. vt ff. eod. pater. §. lx. Et videtur expressum. C. de
appel. eos. §. sinautem. ibi: eodẽ die &c. licet enim
ibi dicat intra vel infra decem dies appellandum,
vt suprà in princ. §. & in præ. l. pater. & in præd. §.
ex senatusconsulto & ff. de verb. obli. si in tantum
decimus dies comprehẽditur: vt ff. de succes. edi. l.
j. §. quod dicimus. & ff. de verbo. signifi. si quis dixe
rit. Et idem etiam esset, si diceret ante decem dies,
quia tunc die decima poterit appellari, vt ff. de ver
bo. oblig. qui ante. & l. eum qui ita. §. qui ita. ij. ad
idem. ij. q. vj. propter. arg. contra: qa dies, qua exce
ptio excõmunicationis proponitur, nõ cõputatur
in numero octo dierũ, qui dantur ad eam proban-
dam, vt extra, de excep. pia.[n] nec etiã dies, qua pro
ponitur exceptio spoliationis, computatur in quin
decim diebus, qui dãtur ad eam probandam: vt ex-
tra, de resti. spo. frequens.[o] Sed nec dies latæ senten
tiæ excommunicationis, computatur in mense, qui
datur excõmunicatori ad dandam copiam de ipsa
excommunicatione: vt extra, de sen. excommu. cũ
medicinalis. §. primo.[p] Ioan. dixit ꝙ[q] si tantum
superest

---

a ¶Huius §. secũdũ a Tã. & B. Bri. in q. venereali. ij. sed Da mia. in. q. huius titu. xj. dixit stãdũ declarationi appellãtis: quod placet si intra terminũ fiat appellatiõis interponẽdæ: vt s. dixi.

b ¶Ambiguis. In legibus illis non erat certum tẽpus limitatum, sicut est in appellatione interponenda.

c ¶In prin. Vbi de hoc in j. gl.

d ¶Venerealis est l. iiij. Et pri⁹ fuit Pi. xcviij.

e ¶Autẽ. Vide qđ ibi scripsi super gl. puta.

f ¶Cæterũ. Ibi scripsi in gloss. magna post princip. & in ver. sed quæro.

g ¶Statuimus. li. vj.

h ¶Non vltra. Etiã si effectus dilatet̃, ad tẽpus longius: vt quia condemnetur ad centum, soluẽda intra mẽsem: vt in c. quod ad cõsultationem. statim alleg. non sic in sententia excomunicationis & censuræ, contra quam sic latam sufficeret intra mensem appellari. De quo plenè scripsi eo. tit. præterea. ij. An autem liget, si intra terminũ desinat esse subiect⁹: vt ibi no. quod plenius vide in regu. cùm sint. de reg. iu. lib. vj. in vlti. q.

i ¶Die. Cautius loquitur j. sic tñ dixerant P. & T. vbi suprà & Ægid.

k ¶C. anteriorũ. & ibi de hoc in gloss. nunquid hoc.

l ¶Ap. l. j. Et sic est terminatũ, eo. titu. cõcertationi lib. vj. ADDE ꝙ dies appellationis currere incipit à die sciẽtiæ sententię, Ang. consi. ccccj.

m ¶Ægid. vbi s. ver. prius allegato.

n ¶Except. pia. libro. vj.

o ¶Frequens. lib. vj.

p ¶§. j. lib. vj.

q ¶Io. dixit in præ. l. anteriorum. in gl. sed nunquid. & ibi etiam dictũ B. qđ sequitur, habes in fin. gloss.

superest de die, qua appellatur, ꝙ possit appellans deliberare: dies illa pro vno computabitur: quia decendium datur ad deliberandum, vtrum expediat appellare. ꝙ si ita tarda hora lata est, quòd non potuit deliberare: dicit Vber. diem illam non computari. Barto. dicit semper eam computari, & sic de facto seruari. Tu dicas ꝙ hoc tempus computatur de momento ad momentum. argu. ff. de mino. l. iij. §. minorē. & ff. de diuer. & tem. præscri. l. ij. in prin. Attēditur enim tempus, siue hora prolationis sententiæ. argu. extra, de reiu. quod ad consultationē. & in præ. §. biduū. ver. si aduersus. & pręc. ꝑpter. & ea. q. anteriorū. ibi: à recitatione sententię &c. & C. de app. aut. hodie.[a] iiij. q. quisquis. Verbi gratia: sentētia fertur die Iouis in nonis. numera ergo continuè decē dies cōputata illa die iouis. & certè in sequenti die xj. vsq; ad horā nonam poterit appellare. Cùm enim decē dies habeat à iure ad appellandum: vt s. ostensum est: iuris beneficium nō est sibi denegandum seu coarctandum: vt xxviij. dist. de his. iuxta fi. extra, de secundis nupt. c. pen. & fi. quod fieret si nō posset die xj. appellare vsq; ad nonam: quia tantū temporis restat adhuc ad cōplendū decēdiū: quia hora ix. fuit sententia lata. & sic pleriq; in curia seruant: & vide suprà, de citatione. §. viso. in fin. ¶ †Sed quid dices in appellationibus, quæ à grauamine interponuntur, absq; alia interlocutoria vel diffinitiua? Respō. dominus meus nota extra, de app. Romana.[b] ꝙ si grauamē habet vim sentētię. puta si iudex dicit nō esse respondendū libello vel petitiōi: vel si dicit, pręcipio, vel volo, vel simile: tūc intra decē dies est appellādū: hæc enim vim habēt interlocutorię. ar. ff. de arb. qualē. ff. mā. l. ij. C. cōmu. de leg. l. fi. Et sic intellige qđ ipse no. in c. vt debitus. in fi. super verbo, de maioribus. ibi: & idē, &c. ibi videł not. contra id quod sequitur: vbi verò aliàs grauat vel cōminał, nunc; grauaminis illatio in rē trāsit iudicatā. ar. extra, de cōsti. cū accessissent. §. j. dūmodo grauamē nō habeat vim interlocutoriæ: quia nō omnis vox iudicis, &c. vt C. de sen. & inter. om. iu. ex stipulatione. Verbi gratia: assignat locū nō tutū. Certè si nolit huiusmodi assignationē reuocare, poterit etiā post mēsem appellari. extra, de app. ex parte. Et idē in cōminatione: nisi fortè corā eo postea procedere cōtēpserit. extra, eo. cū cessante. Et idē vbicūq; grauat, nō solùm verbo, sed etiā facto, quod plus est. eo. ti. dilecti. ij. & c. vt nostrū. ff. de leg. l. de quibus. vel si exceptio ne neglecta ꝑcedit. extra, de app. ex parte. ij. ¶ †Et nota secūdùm Vin. ꝙ si citatus, cui cōpetit exceptio, de loco nō tuto, vel fori nō opponit eā præiudicat sibi, saltē in illa instātia, arg. extra, de ele. cū dilecti. s. de excep. §. nūc videndū. versi. sed nūquid. Nā qui sciēs se recusare posse operas petitas, soluit eas donare videtur. ff. de oper. lib. Cāpanus. Sed si iterū citetur ad eundē locū, vel forū, semper poterit excipere quasi de nouo: nā & is, qui prædicto modo operas præstitit, nō præstabit eas alia vice, si nolit nisi se ad id obligauerit: vt ff. eo. operis non impositis. Si enim nō posset, quasi de nouo opere semper grauaretur semel grauatus: quod esse non debet: vt ff. eo. opera. extra, de cēsi. peruenit. C. de pact. si certis. alias vbi cōtinuatur grauamen, & durat, semper possum dicere, iā non possum amplius pati tale grauamē. xxvj. q. vj. alligāt. ff. loca. si merces. §. qui calūniā. & vbi per interlocutoriā lęditur quis, & cōtinuè grauatur, nō trāsit in rē iudicatam post decē dies: vt extra, de ap. cū cessante. Hoc no. Vin. extra, de rescr. dilectus. ij.[c] Per quē potest colligi ꝙ, secūdū cū, †quādiu durat grauamē, tādiu potest, etiā post decē dies appellari. cū diu enim nō reuocat, tādiu grauat: & ideo semper appellatur. ar. de pœ. dist. vij. c. fi. in fi. versi. qui autē. Itē ex præmissis colligitur, ꝙ licet semel passus sim me per rescriptū apostolicū vltra duas diætas trahi nihilominus iterato tractus ibidē potero excipere: &, si necesse fuerit, appellare.[d] ¶ †Sed quid dices de appellatione quæ fit extra iudiciū, puta in electionibus? Et videtur solū intra decēdiū appellari posse, nō autē post: vt ij. q. vj. biduū. prope prin. vbi dicit hoc etiā in ceteris obseruādū esse: ex quibus sentētia nō profertur appellari, nō potest puta in electionibus & repræsentationibus. extra, de app. cōstitutus. & de off. deleg. super eo. prout nota. in d. l. biduū. Tu verò dic ꝙ appellari potest nō solùm in tractatu electionis, & in ipsa electione, sed & post, etiā vltra decē dies, quousq; fuerit electio cōfirmata: qđ si nō fiat, à cōfirmatiōe poterit appellari: sed 8 tūc solū intra decē dies. †quia decretū cōfirmationis instar habet sentētiæ. Secus in decreto canonicorū super electione facto: post decē dies autē à tēpore cōfirmationis, appellari potest, ne procedał ad cōsecrationē: & etiā post cōsecrationem potest appellari, si crimē & infamia obijciātur. quæ dic secūdū do. meū, vt no. in præ. c. vt debitus. in fin. Et dicit Inn. generaliter extra iudiciū post decēdiū appellari posse, in his, quæ nō fiūt in figura iudicij. extra, de app. bonæ. in fi. & de prçsum. c. fi. & de cau. poss. & proprie. c. cū olim.[e] In summa nota ꝙ secūdū canones potest semper ante sentētiā, & post, propter grauamē legitimū appellari. extra, de ap. vt debitus. Secūdū leges verò nō licet ante sentētiā nisi in certis casibus appellare: vt eo. ti. super eo. ij. 9 & ij. q. vj. nō ita. ¶ †Sed pone, lata est cōtra me interlocutoria, & iudex vult in causa ante decēdium procedere, & suā interlocutoriā exequi. Ego dico: dñe, cū habeā decē dies ad appellādū, nō ꝑcedatis in causa vsq; ad illud tēpus: quia fortè appellabo. Quærił quid iuris? Pleriq; dixerūt ꝙ nō potest iudex ꝑcedere. arg. ij. q. vj. biduū. qa iuris beneficiū nemini est negādū. xxviij. dist. de his. extra, de secū. nup. c. pe. & fi. Sed illud locū habet cū appellał 10 à diffinitiua, †quæ nō potest intra decē dies executioni mādari. extra, de iureiur. veniētes. in fi. Secus in interlocutoria: qua lata iudex ad petitionē partis pōt intra decēdiū in causa ꝑcedere. Et est ratio, quia interlocutoria nō trāsit, quo ad iudicē, in rē iudicatā: vnde postea poterit eā, quādo voluerit, si sibi videbił, reuocare. ff. de re iud. quod iussit. extra, de app. cū cessante. extra, de accu. qualiter. j. & sic obtinuit. & in hoc etiam omnes doctores Boñ. in nostra priuata examinatione concordauerunt.[f]

a ¶ Hodie. Facit l. a eos. eo. tit. in princ. ibi: post decisam & sic. Et ante finē ibi: eo die &c.

b ¶ Romana. lib. vj. §. si vero. & ibi & in decre. concertationi. eo. tit. remisi ad hunc versicu. Adde vt per episcopum Alex. in c. cū sit Romana. extra 4 eod.

ADDITIO.

¶ Adde ad versic. b seq. Et nota, secundùm Vin. ꝙ citatus ad locū non tutum, vel coram iudice de via facti suspecto: vel qui minas ad terrorē sufficientes protulit, venire, aut cōparere nō tenetur. & in nō cōparendo non dicitur contumax: vt voluit Gui. Papæ, singu. dcccxxxix. incip. via etiā nullitatis. & adde Old. consi. xliij. inci. quęritur vtrū citatio. vbi latè ponit an citatio facta, etiā per 5 Imperatorē, in loco non tuto, vel ad locum non tutum: vel si est inimicus citati, arctet citatū. Et per Phi. Cor. cōsi. cxxxj. incipiē. in hac consultatione. in iiij. vol. vbi in ij. co. vbi dicit ꝙ propter periculū mortis, citatus ad locū pestiferum non tenetur comparere. Hen. Fer.

c ¶ Dilectus. ij. Et idem Compo. vt ibi scripsi in gl. ante litem.

d ¶ Appellare. Idem dixit s. de accu. §. j. ver. quid si reus.

e ¶ Cū olim. Expeditum est eo. ti. cōcertationi. lib. vj. ꝙ volens ratione grauaminis resistere ꝑ appellationem electioni vel extraiudiciali actu, habet necesse appellare ītra decē dies à tempore sententiæ.

f ¶ Cōcordauerūt. Adde ratione not. eo. ti. c. vlt. lib. vj. in fi. antepe. glo. quia scilicet econtrario sequeretur. ꝙ non esset dare finem litibus. Contra perplexitatem autem, quæ intra hoc decēdium euenire posset grauato, & qd de quæstione dixerit Guarsias, ibi scripsi super fi. gl.

SVMMARIVM.

1 ☞ A diffinitiua sententia potest prima die, etiam sine scriptis, appellari.
2 Appellans a diffinitiua sententia, an necesse habeat causam appellationis exprimere.
3 Appellans ad quæ teneatur.
4 Nomē aduersarii, an debeat ī appellatiōe exprimi.
5 Appellans ante sententiam, quas cautelas debeat obseruare.
6 Appellatio sub hac forma, peto hoc fieri: quòd si non feceritis, appello. an sit valida.
7 Appellatio a grauamine, debet esse de præsenti, nō de futuro.
8 Reuocatio, quæ petetur, & quę est de futuro nō est grauamen, sed præcedētis grauaminis releuamen.
9 Appellās debet aduersario suā appellationē notificare: alioquin nō procedetur cōtra eum in curia.
10 Terminus seu citatio iuris, habeł pro peremptorio.
11 Factum vel sciētia ꝑcuratoris, domino nocere nō debet, nisi postquā scit dominus.
12 Procuratori non appellanti, seu ꝙ appellet, domino non denuncianti, imputatur.
13 Processu agitato in curia, contra appellantē absentem, an si postea veniat, admittendus sit ad prosequendam & defendendam causam suam.
14 Actione mota contra appellantem absentem, an si veniat, & voluerit iudicē appellationis recusare, dilatorias proponere, & cæsit admittendus.
15 Appellans debet in scriptis appellare.
16 Appellanti incumbunt cautelæ multæ, de bene esse aduertendæ.
17 Appellans, qua forma debeat suam appellationē proponere. & nu. seq.
19 Cautus esse debet appellans, vt attēdat an sibi expediat assignare terminum, ad prosequendam appellationem, vel non.

a ¶Dixit T. Vbi supra, dum tractat quod idem dixerat Pil. vbi s. in princ. sed se correxit, tenendo quod sequitur.

b ¶Diuerterit. Dixit Bonagui. se sic doctum à præceptoribus suis quia talis actus dicitur continuus. ff. de verb. oblig. l. continuus. Idem Aegid. vbi s. in prin. Quod autẽ dicitur de diuertente, intelligo de iudice, & plus etiã de appellante, cùm tex. legis plus ponderet partem, quã iudicem.

c ¶Dicunt T. Vbi supra. sed Accur. in l. ij. ff. eod. non dicit aperte quod hic loquitur: videtur tamen sic intellexisse, dum quærit de appellãte ab interlocutoria sequenti die, an teneatur appellare in scriptis: quasi de primo nõ dubitetur, si incontinenti.

d ¶Falsum est. secũdùm Aegid. cuius hæc fuerunt verba vbi s. consi. lxxij.

e ¶In princ. lib. vj. idem ibi not. in gl. not. ius nouum. ADDE q necessaria in appellatione ab interlocutoria, ponit Rom. cõsi. cccj. Et an in qualibet appellatione ab interlocutoria, sit necessaria scriptura, vel solùm de ea, quæ fit corã papa, Gui. & Hostiẽ. tenẽt in c. j. eo. tit. lib. vj. quòd solum in illa, quę fit ad papam: sed gloss. in c. vt debitus. & Do. de Rota conclusione ccclxxxv. tenẽt in qualibet interlocutoria necessariam scripturã. An autem per statutũ possit tolli scriptura, vide per Bald. in l. j. C. qui admitti. & in j. constitu. Codi. & in l. fin. §. fin. C. de tem. ap. & in l. præscriptio. si contra ius vel vti. pup. Ang. in l. ij. ff. de re iud. Barto. & Ro. ĩ l. fi. ff. de aqua plu. arc. Ang. Are. in l. j. §. interdũ. ff. quando app. sit. & consuluit Bart. q per statutũ possit tolli appellatio ab interlocutoria. qd' incipit, In nomine domini, viso puncto. Tamẽ contrarium tenet Ang. in l. si sic. ff. de leg. j. & Bal. in l. programma. C. commi. vel epistolas. Opinio tamen Bar. tanq̃ notabilem tenet do. Franc. Bald. inter eiusdem consilia numero cclxxvij. iiij. lib.

20 Curare non debet appellans, quòd eius appellatio admittatur à iudice, vel approbetur à parte.

21 Pronunciatione de appellatione legitimè facta, debet per consequens causa principalis agitari.

22 Causa appellatiõis, & negotium principale, an possint simul agitari.

23 Appellatus volens causam in curia agitari, debet hoc expressè dicere, cùm interponitur appellatio.

24 Appellatio etiã sine causa interposita, an & qualiter trãsferat causas episcopatuũ ad sedẽ apostolicam?

25 Cùm appellatur à sententia diffinitiua, non refert, an appellatio admittatur, vel non.

26 Iudex quando dicatur appellationem recipere.

27 Termini appellationis præfixio facta à iudice vel à parte absque delatione vel approbatione, quid operetur.

28 Appellatus an possit abbreuiare terminũ seu beneficium à iure appellanti concessum ad prosequẽdum appellationem.

29 Exceptio contra iudicem delegatum, quòd nõ potest esse iudex, an impediat processum.

30 Dicens, proclamo, vel prouoco ad sedem apostolicam, an habeatur pro appellante.

Appellatio qualiter, fieri debeat.

QValiter autem appellatio fieri debeat, & qui d appellans agere debeat, breuiter pertranseamus. Et quidem si appellatur à sententia, diffinitiua, illico siue incontinenti apud acta potest viua voce appellari. Cùm autem non incontinenti, sed pòst appellatur, tunc est appellãdum in scriptis: vt C. de app. litigatoribus. quæ est ij. q. vj. ad finem quæstionis. versi. litigatoribus. ff. quan. app. l. j. §. dies. & §. si quis. ¶1 †Per quæ iura dixit T.[a] die prima posse sine scriptis appellare: quod non est verum, nisi iudice sedẽte pro tribunali adhuc: si tamen post latam sententiam per integram horam sederit, semper poterit sine scriptis appellari: & satis dicitur fieri apud acta: secus si iam iuerit ad prandium vel ad alios actus diuerterit.[b] Hæc probantur ff. de appella. l. ij. C. eod. eos. §. sin autẽ. Idem dicunt T.[c] & Accur. cùm appellatur à grauamine vel ab interlocutoria, posse eodem die sine scriptis appellari: quod hodie falsum est.[d] Nam siue appelletur à grauamine, vel ab interlocutoria, & in iudicio, vel extra, & incontinenti semper vsque ad decendium, in scriptis appellandum est: vt extra, eodem. cordi. in princ.[e] ¶2 †Hæc est vna differentia, quando appellatur ab interlocutoria vel diffinitiua: alia est, quia quando appellatur à diffinitiua, non est necesse exprimi causam appellandi. extra, de appel. c. cordi.[f] Secus quando ab interlocutoria, vel a grauamine: vt extra, eo. vt debitus. licet quidam dicant in vtroq; casu, posse sine causa appellari. Alij etiam dicunt quòd sufficit dicere, appello ab interlocutoria, quia est iniusta. nec est necesse exprimi in quo sit iniusta. Et hoc tenet papa, vt nota. extra, de noui ope. nuncia. c. pe.[g] Itẽ etiam quando appellatur à sententia excommunicationis, debet exprimi iniusta causa. Alij tamen dicunt tunc appellationem tenere, sine iustæ causæ expressione: sicut in appellatiõe à sententia diffinitiua cõtingit. De hoc secundùm papam extra, de sentẽtia excom. per tuas.[h] ¶3 †Sed nunquid sufficit appellationem scriptã iudici, à quo appellatur offerre, vel porrigere, quãuis coram eo non legatur? Videtur quòd non. nam appellans ad duo tenetur. Debet enim appellare, & in scriptis: vt in præce. c. cordi. licet alterum sufficiat, cùm à sententia diffinitiua appellatur. dixi. arg. tamen contra, quòd sufficiat solũ offerre ij. q. vj. si quis libellos. & l. biduum. versic. si quis ipsius. C. quorum app. non recip. nulli. ibi: tribuatur, &c. & sic obtinuit,[i] ne detur via iudicibus malignandi. nam & solo facto appellatur. extra, de app. c. dilecti. ij. ¶Qualiter autem appellationes in diuersis articulis sint formandæ: & quid appellatio continere debeat: vide infrà, in tractatu libellorum. eo. ti. ¶4 †Hoc autem nota[k] q nomen aduersarij, debet in appellatione exprimi. ff. de appel. l. prima. in fin. Si tamen non exprimitur, non nocet: vt eod. tit. l. iij. in prin.[l] Sed si plures habet: & quorundam nomina non expressit in appellatione: non ideo ei præscribitur quo ad illos, imò potest appellationem prosequi contra eos. Sed econtra, si vnus ex pluribus condemnatis appellauerit, non ideo videntur alij appellasse: vt ff. de appel. l. prima. §. fi. & l. iij. in princ. & ij. q. vj. §. sunt etiam quorum. versi. quandoq; plures. extra, eo. c. pe. Appellãs autem frustratoriè punitur: vt infra, §. nũc dicamus. Hodie, qui appellat[m] ab electione facta vel facienda, omnia debet in appellatione exprimere, quæcunq; intendit opponere contra formam vel personas:[n] & hoc coram personis authenticis. Alioquin super expressis non audietur, nisi iuret quòd de nouo emerserint, vel quòd super antiquis probandi facultas superuenerit, vel quòd de nouo ad appellãtis notitiam peruenerint: vt in constitutione Grego. x. de elect. vt circa.[o] Et nota quod appellator debet instanter petere apostolos, & si eos habere non potest, idipsum coram eo appellãs publicè protestetur: quæ prosequere de apostolis & qualiter formentur, vt not. infrà, in tractatu li. §. sequitur. ¶5 †In summa nota[p] cautelas, quas appellãs ante sententiam debet obseruare: quarum quędam sunt de esse: quædam de bene esse. ¶De esse sunt, Primò vt proponat in appellatione talem causam grauaminis illati vel cõminati: qua probata, debeat legitima reputari: vt extra, de app. vt debitus. & c. seq. & c. cùm causam, quæ. veruntamen extra iudicium appellari potest à grauamine, sine causæ expressione, vt quidam tenent. Vnde si episcopus meus mihi imponat aliquam pecuniæ summã, possum dicere, non teneor: quare ab impositione appello. Dicendo enim, non teneor: omnia iura communia comprehendo. Item q appellat intra decem dies: vt suprà §. proximo. Item quòd causa expressa sit vera: vt extra, eod. interposita. respon. j. Item quòd faciant iudicem super exceptione proposita interloqui, vtrum velit eam admittere vel non.[q] Aliàs enim non posset ostendere coram iudice appellationis se ex hac causa grauatum esse, nisi ostẽderet iudicem, à quo appellauit, ipsam exceptionẽ per suã interlocutoriã admittere denegasse: vt eod. ti. dilecto.[r] & c. interposita. vel saltẽ ea neglecta. in causa procedendo: vt eod. ti. ex parte M. ¶6 †Hinc est quòd si dicat quis, peto hoc fieri: quod si non feceris, appello. talis appellatio non tenet: quia non est à grauamine illato interposita. Non enim grauat, donec verbo vel facto neget, vt dixi: imò necesse erit iterum appellari cum verbo vel facto

f ¶Cordi. lib. vj.

g ¶C. pe. sed hoc reprobatur in cle. e. ti. appellãti. & vide qd' ibi no. in gl. ij.

h ¶Per tuas. Et scripsi in decreto, venerabilibus. super glo. penul. de senten. excom. lib. vj.

i ¶Obtinuit. Et sic est terminatum eo. ti. de appel. lib. vj.

k ¶No. secundùm Tan. vbi s. ver. forma de empto. ver. si tamen.

l ¶In prin. Hoc no. Accur. in præ. l. j. in fi. & vide quod dicam j. de appel. §. j. ad fin. ij. col. ver. si verò appelletur. De nomine iudicis, à quo si non exprimatur in commissione, vide j. §. de officio. versi. antepe.

m ¶Appellat. Extra iudicium. de elect. constitutio. lib. vj.

n ¶Personas. Cessat autem constitutio vbi talia non opponit, sed ꝓsequitur suum vel sue ecclesiæ interesse: vt in cle. de ele. constitutionem.

o ¶Vt circa. lib. vj. Et si appellatio interponitur per ꝓcuratorẽ dic vt eo. tit. procurator. ADDE q apostoli respectu ĩformatiõis iudicis possunt dari clausi. c. cũ olim. el ij. extra, de offi. dele. & Pau. de Ca. in cle. ij. extra, eo. ti. Itẽ valet petitio extraiudicialis & datio apostolorũ, dummodo loco cõgruo fiãt, quãdo dãtur ad ĩformationẽ iudicis, secundũ opi. Alexã. in c. vt debitus. qui allegat Rotam deci. cccliij. inci. itẽ si appelleť. Item possunt peti à negotiorũ gestore, licet à principio nõ habeat mãdatũ: dũmodo ratificet intra tempus xxx. dierũ, secũdũ Bal. in l. eos. §. apostolos. C. de ap. & dãť expẽsis appellãtis, secũdũ gl. in d. cle. ij. & apostoli non sunt petendi die feriata, secũdũ. Fede. consi. clxxv. nec iudex, qui nõ dat apostolos, nõ potest de causa cognoscere: vt per eundẽ Fede. consi. clxxxvij. nisi appellatio esset frustratoria. & si iudex petẽti apostolos, non respondet vel dicit se daturũ nullo certo termino assignato, videtur denegasse & appellationem detulisse: secundũ Lap. allega. ccxxiiij. per no. in cle. q̃uis. eo. tit. & Pet. de Anc. consil. ccxxvij. inci. iste dominus executor. Idem tenet Bal. consi. ccxliij. j. lib. Et quãdo apostoli dicantur rectè petiti, vide eundem consi. cccclxv. j. lib.

p ¶No. secundùm Aegid. vbi s. c. lxxiij. sed hic plenius.

q ¶Vel non. De hoc in cle. eo. tit. c. vlti. gl. ij.

r ¶Dilecto. Vide quod ibi scripsi in gl. ineptè. & facit quod no. in cle. eod. ti. quãuis. in gl. ij.

ADDE Imo. in cle. causam. de elect.

incipiat grauare: nec potest iuste à futuro grauamine appellari, sed tantũ à preterito, vel saltem à presenti puta comminatorio, vel alio iusto. arg. extra, de app. cõsueuit. ij. & c. ex parte. j. & c. vt debitus. & c. cum cessante. & c. dilecto. §. fi. & c. ex parte. ij.

7 ¶ † Sed si iudex quod petitur negat, vel contra id faciat, & appellatur hoc modo: peto per vos reuocari grauamen: alioquin nisi feceritis, appello. certè valet appellatio quia fit à præsenti, & non à futuro grauamine: vt patet in præ. c. ex parte. j. & c. cùm cessante. extra, de supplen. negli. prælato. c. primo. Nec obstat, quòd videtur à futuro grauamine appellatum.

8 ¶ † Nam hoc verbum nisi feceritis, extensiuum est: vt ff. ad Tertul. filij mater. ad fi. nec est futurum subiunctiui modi: nam reuocatio, quæ petitur, & quæ est de futuro, non est grauamẽ, sed precedentis grauaminis releuamen. grauamen autem fuit eius negatio, quod fuit petitum, à quo etiam sine prædicto verbo extensiuo potuit appellari. Itẽ cautus debet esse quis, vt appellet coram iudice, vel appellationem ab eo interpositam sibi significet.[a] Si enim timens à suo iudice grauari, appellet in absentia iudicis coram testibus, talis appellatio cum non protegit, donec ad notitiam iudicis peruenerit: vt probatur extra, de appel. c. si duobus. respõ. j. in fi. arg. tamen contra, eod. tit. suggestũ, & quod ibi not. in prima gl.

9 ¶ † Cautus etiã sit, vt appellationẽ suam notificet aduersario: alioquin non procedetur in curia contra illum: cùm nõ sit cõtumax, quia non fuit citatus. Appellatio enim, quæ defert causam ad curiã ibidẽ tractandã, est quædã citatio: vt patet extra, de elec. statuimus.[b] Cùm ergo non fuerit illi notificata appellatio nõ intelligitur fuisse citatus.[c]

10 Si verò illi fuerit insinuata: procedet cõtra illũ tanquã cõtra cõtumacẽ. † quia terminus seu citatio iuris, habetur ꝓ perẽptorio. extra, de app. oblatæ. & c. sepe. & in præ. c. statuimus.[d] Et aduerte quia denũciari debet alicui facie ad faciẽ, appellatũ esse cõtra eũ, vel in domo eius. aliter verò credere nõ tenetur. ff. de excu. tut. l. scire. §. j. ff. quod vi aut clã. l. aũt. §. j. ff. quę sen. sine ap. rescin. l. j. §. itẽ cũ ex edicto. extra, de do. & cõtu. causam, quę. in domo videlicet in qua degit, & larẽ fouet. ff. de li. ag. l. j. §. j. ff. de dã. infec. l. iiij. §. prætor. C. de anna exce. vt perfectius. Nec tenet credere vni vel pluribus, cõtra illũ appellatũ fuisse assercẽtibus: nisi ei vel ꝑ pub. instrumẽtũ vel ꝑ sigillũ authẽticũ fides fiat: vt no. s. de cita. §. sequit. ꝓpe prin. Verũtamẽ nõ semper appellatio extra iudiciũ facta est citatio, quin oporteat appellatũ de nouo citari. quod dic secundũ Papã, vt extra, de maio. & obe. dilecti.

11 ¶ † Quid si ꝓcuratori ipsius appellãtis, fuerit denũciata appellatio aduersarij: vel quid si ipse ꝓcurator dño ignorãte appellauit: nũquid in istis casibus scientia procuratoris præiudicat domino ignoranti, vt intelligatur citatus, & sic contra eum valeat procedi in curia Romana sine noua citatione? Et videtur ꝙ nõ: qa factũ vel sciẽtia procuratoris nõ nocet dño, nisi postq̃ scit ff. quan. app. sit l. j. §. si. vbi tempus sciẽtiæ domini spectatur vt extra, vt lite nõ cõte. c. j. in fi. & ff. de procur. ignorãtis. Sed sapientibus curiæ visum est cõtrariũ: qa procurator personam dñi repræsentat: vt ff. de procu. sed & hæ. §. defendere. extra, de ele. in causis. & sciẽtia ei⁹, dño præiudicat ff. de tribu. procurator. Et cũ hæc appellatio sit loco citationis, sufficit ꝙ ad procuratorẽ perueniat. extra, de do. & cõtu. causam quæ. ibi tamen loquitur quãdo dñs non inueniebatur. Ego dico[e] ꝙ iste ꝓcurator aut habebat generale mãdatũ: & tũc obtinẽt prima iura. Aut speciale ad causam, in qua appellatur: & tũc verũ est, qđ sapiẽtes prædicti dicũt. Hoc ꝓbat ff. de lib. cau. imò. ff. de contrahen. emp. in huiusmodi. extra, de testi. ad hæc. aliàs incipit, præsentiũ. §. cæterũ.[f] extra, de procu. dilectus. tũc enim eius factũ & sciẽtia, præiudicat dño: quia videt etiã ei ꝓcessisse, ꝙ appellare posset.

12 ¶ † Hinc est ꝙ procurator tenetur appellare, vel saltem domino denunciare ꝙ appellet. extra, de procu. non iniuste. & C. eo. tit. inuitus. quod si non facit, imputet sibi dominus, qui talem constituit. ff. de mino. l. cum mandato. de hoc suprà §. j. ver. breuiter.

13 ¶ † Sed pone ꝙ processum est in curia cõtra appellantem absentem: postmodum ille venit: nunquid admittetur ad prosequendam & defendẽdam causam suam? Respõdeo, admittetur in eo casu, in quo inuenerit causam ipsam: vt videlicet vlterius procedatur, nulla cõtraditione vel disputatione super primis actitatis admissa.[g]

14 ¶ † Quid si vult iudicẽ appellationis recusare, dilatorias fori proponere, petit libellũ sibi dari, litis cõtestationem fieri, & huiusmodi? Respõdeo: nõ audietur in eo casu, in quo si præsens fuisset, eis omisis postea nõ audiretur, secundùm B. Cõpo. verbi gratia. Ex quo iudex appellationis incœpit procedere in causa, examinando negotiũ principale, vel etiã appellationis,[h] vel etiã postq̃ fecit partẽ præsentem iurare de veritate dicẽda: quod iuramentũ post litẽ cõtestatã præstari cõsueuit, recusationis exceptio nõ admittetur: vt extra, de re iudi. inter monasterium. Item postquã pars præsens testes produxit, cùm tunc perinde habeatur, ac si litis cõtestatio facta fuisset: nõ poterit pars superueniẽs petere libellum vel exceptionẽ fori proponere, vel ꝙ fiat litis cõtestatio petere: quin pars absens pro præsente habeatur. extra, de dolo & contu. veritatis. Si enim presens fuisset, nõ potuisset eã proponere, si ea ab initio omisisset. s. de cõpa. in termi. versi. attendas.[i]

15 ¶ † Itẽ appellãs debet esse cautus, vt appellet in scriptis: vt s. in prin. ¶ Itẽ debet instãter intra xxx. dies apostolos petere: vt præ. §. sequitur. ¶ Itẽ si appellãs velit,[k] debet venire instructus ad totã causam, vel mittere: aliter reputabitur nõ appellãs. extra, eod. c. cordi. ¶ Itẽ debet solicitè procurare, vt causa intra annum terminetur. infra §. proximo. Et si alterum horum deficit, non valet appellatio. ¶ Item etiam caueat ꝙ diligenter obseruet, quod no. supra, versic. hoc etiam no.

16 ¶ † Sunt quoq; & aliæ cautelæ, quæ sunt de bene esse. Primo quòd offerat se paratum statim probare causam, propter quã appellat: & si nõ admittitur, magnũ ex hoc cõsequeretur incommodũ. Nam hoc coram iudice appellationis probato, nõ cogitur probare veritatem causę, propter quam appellauit. Satis enim apparet grauamen, eo quod eum nolit admittere ad probandum: vt in prædicto cap. interposita.[l] & infrà, §. nouissimè. versi. illud.

17 † Debet autem sic appellans dicere:

❦ FORMA. Cùm me grauaueritis, eo ꝙ in causa talem exceptionem admittere recusastis: quam exceptionem & grauamen docere sum paratus, & me offero probaturũ: idcirco appello, &c. non autem dicat, appello quia me grauatis, & grauamen me offero probaturum. oportet enim ꝙ primo se offerat probaturũ, & postea appellet: & propter exceptionẽ nõ admissam: & quia nõ admittitur ad probãdũ, vt prædixi. Alioquin si primò appellat, & pòst se offerat probaturũ, vt iã dixi: tũc oportebit eũ corã superiore grauamen seu veritatem causæ probare: cùm iã tota causa deuoluta sit ad eum: & quia non appellauit ideo, quia nõ fuit admissus ad probandum. Argumen. tamen contra præmissa, quòd licet probet coram iudice appellationis ꝙ se obtulerit probaturum coram eo, à quo appellauit, nec fuit admissus ad probandum: nihilò minus teneatur probare veram esse causam appellationis. extra, de test. ex parte Adæ. Sed illud in peremptoria exceptione decre. verò, interposita. loquitur in dilatoria, vt ibi no.

18 ¶ † Tu dic quòd aut propter exceptionem propositã, propter quã non admissam fuit appellatum, fieret aduersario præiudicium circa negotium principale, si haberetur pro probata: & tũc habet locũ decr. ex parte. ibi enim præiudicaretur super principali, si exceptio cõtra testes proposita haberetur pro probata: quia fortè non habentur alij testes: vt extra, de re iudi. cum I. & A. Idem esset in exceptione excommunicationis, licet non sit perẽptoria: quia si haberetur probata, semper repelleret agentẽ, & sic fieret nõ præiudicium prosecutioni negotij principalis, licet in veritate non esset fortè excommunicatus. Idem etiam in exceptione præscriptionis, per quã

a ¶ Significet. Vide infrà. §. j. de officio. ver. porro. & j. de app. §. j. ver. cęterũ. & ver. illud quoq;.

b ¶ Statuimus. li. vj.

c ¶ Citatus. De hoc & de versi. seq. dic vt in cle. de elect. causam.

d ¶ Statuimus. li. vj.

e ¶ Ego dico. Hoc approbatũ est per cle. de elec. causam.

f ¶ Cæterum. lib. vj.

g ¶ Admissa. Est simile vt lite pendẽte. c. ij. lib. vj.

h ¶ Appellationis. Quod facit ex quo cognouerit illa interuenisse, per quæ patet causam esse in curia. & vtile est hoc ꝓnunciare: vt scripsi de elec. c. j. li. vj. super gl. de iur.

i ¶ Attẽdas. De his not. de elec. c. j. lib. vj. in gl. vbi enim.

k ¶ Velit. Super hoc petit.

l ¶ Interposita. Vt ibi satis notatur super verbo, offerẽs. non puto hoc casu sufficere verbalem oblationem, sed requiritur realis, & ꝙ propter illã nõ admissam, appellauerit: ibi vide & j. §. pe. super ver. illud quoque.

ADDE vt latius per episcopũ Alexã. in d. c. interposita. vbi ponit xviij. fallẽ. ꝙ appellanti, q offert incõtinẽti se probaturum exceptionem admissam nõ esse, nõ habet necesse probare veritatem exceptionis, inter quas in xvj. est ista Ioã. And. cõtra quã dicit communẽ opi. esse in contrarium latius ibi vide.

fieret præiudiciũ aduersario si haberetur pro probata. extra, de præscr. de quarta. Idem etiam in exceptione pacti de nõ petendo vsq; ad longũ tempus: scilicet decẽ vel viginti annorũ: quę si ꝓbata haberetur, præiudicaret: & licet nõ omnino, tamen vsq; ad dictũ tempus. Et ita illud non obtinet solùm in peremptorijs, sicut, B. dicit: imò in quibusdam dilatorijs, vt dixi. Aut nõ fieret præiudiciũ: vt quia ꝓponitur exceptiò consanguinitatis, vel alia huiusmodi, cõtra iudicẽ, vel cõtra rescriptum, quia non fuit per procuratorẽ obtentũ, & huiusmodi: & tunc locũ habet decr. interposita.[a] ¶ † Secundò [19] debet esse cautus appellans, vt attẽdat an sibi expediat assignare terminũ ad prosequendã appellationem, vel nõ: quod potest facere: vt extra, eod. oblatæ. & c. personas. Et talem, scilicet an longum vel breuem: vt si statim paratus sit appellationẽ prosequi: tunc breuem: alioquin longum, iuxta suum arbitrium, dumtamen non vltra annũ. Annus enim, qui à iure indulgetur, vt infrà versi. proxi. non incipit currere, donec terminus ille lapsus fuerit: cùm intra eum nõ possit, etiã si velit, in causa huiusmodi procedere: vt in prædicto c. oblatæ. quia impedito agere nõ currit præscriptio: vt C. de anna. excep. l. j. in fi. secũdùm P.[b] ¶ † Tertiò debet esse cautus, [20] vt nõ curet q eius appellatio admittatur à iudice, vel q approbetur à parte: qa si hoc nõ fiet, sufficit ei tũc mittere ꝓcuratorẽ ad impetrãdũ & cõtradicẽdũ tãtũ, & sup appellatiõe literas impetrare: vt eo. ti. interposita. §. j. appellatus autẽ nullo modo tenetur prosequi, nisi velit. Si verò admittatur vel approbetur, tũc necesse habet appellãs ire, vel ꝓcuratorẽ sufficientem mittere, ad causam appellationis, in termino præfixo: alioquin appellanti prosequẽti, condemnabitur in expensis. & eod. tit. Nicolao. & c. sæpe. & tunc etiã appellatus non cogitur venire, nisi velit: qa potest, si vult causę renũciare: & qa cõtra eum absentẽ potest procedi in causa appellationis: vt eod. tit. per tuas. Quòd si appellatus non solùm appellationem approbet, sed etiã dicat q velit causam[c] apud sedẽ apostolicam tractari: tũc vtraq; pars tenetur venire vel mittere sufficienter, nõ solùm ad causam appellatiõis: imò etiã ad principalẽ: vt cũ actis & monimẽtis omnibus ad causam facientibus: vt eod. ti. cordi. §. primo. & sic addetur illi, Nicolao, licet hęc additio iniquitatẽ contineat: inuenta fortè, vt causas ad curiã trahat, sicut & illa de elect. statutũ.[d] Vel dic[e] q iusta est. Nam cũ causa appellationis habeat in curia tractari, vbi approbata vel admissa est: vt suprà & infrà patet. [21] ¶ † Si pronunciabitur bene appellatum, ibi debet causa principalis per consequens agitari: vt not. in c. vt debitus. in gl. hic patet. & ij. q. vj. in fine. Et sic oporteret nouas concedi inducias ad portandum acta & munimenta causæ, & nouam citationẽ fieri: quia aliter nõ procederetur: vt extra, eod. sæpe. & c. cordi.[f] Et sic lites prorogarẽtur, contra mentem iuris. C. de iud. properandũ. extra, de dolo & cõtu. finẽ. licet aliud sit in electionũ & prouisionũ negotijs, in quibus terminato appellationis articulo, sine noua citatione procedetur propter celeritatem. extra, de elec. statuimus. extra, de app. oblatæ. in fin. quia tunc appellatio est solum prouocatio ad causam, seu citatio, vt suprà, versicu. cau- [22] tus etiam. ¶ † Imò etiam plerũq; simul tractantur causa appellationis, & negotiũ principale, videlicet qñ in causa appellationis venit ipsum negotiũ principale: vt quando appellatur à diffinitiua: vel ex tali causa, quæ sufficeret, si probata foret, ad diffiniendũ negotiũ principale: vt si capitulũ appellet ab executore, ne cogaẽ ex aliqua causa ad receptionẽ T. vel ne sibi prouideatur in ecclesia sua, & [23] huiusmodi. ¶ † Et nota q si appellatus causam in curia voluerit agitari, hoc expressè debet dicere cũ appellatio interponitur. vnde consulo appellãti, q inde fieri faciat publicũ instrumentũ, per quod ex hoc constare possit. Si enim postq; appellatus appellãtẽ vexauerit, faciẽdo eũ venire ad curiã, secũdũ præmissa velit causam extra curiã agitari: nõ audietur, imò punietur: qa nisi venerit instructus ad causam, contra eum, tanq; contra contumacem procedeẽ: vt in c. cordi. §. fin. vbi de hoc. sed & nisi dum appellatus appellationẽ approbauerit & expressè dixerit se velle causam in curia agitari: qñuis postea illuc venerit, nihilò minus appellãs poterit super appellatione impetrare, nõ obstante appellati contradictione. & sic multi sapientes dixerunt: & probaẽ in præ. c. interposita. §. j. & arg. in his quæ no. suprà de excep. §. viso. versi. sed si iudex. & hoc in ciuilibus & criminalibus. In electionũ autem & prouisionũ negotijs, quæ per simplicẽ appellationẽ hodie absq; probatione partis vel receptiõe iudicis ad curiã deuoluunẽ: vt in prædic. c. statuimus. si vtraq; pars præsens sit in curia, põt appellatus dicere, volo q omisso appellationis articulo, in causa procedaẽ: licet appellatio nõ fuerit per ipsum aliàs approbata, nec dixerit q causam volebat in curia tractari: & appellãte inuito super principali ageẽ: dummodo iudex appellatiõis, quæ attentata sunt post appellationẽ, extra negotiũ principale reuocet: puta si fuit excõicatus, vel in expensis condemnatus, post appellationem: quia his reuocatis nõ interest sua prosequi appellationẽ vt iam dictũ est. [24] ¶ † Illud autem scias q qñuis appellatio, etiam sine causa interposita, deferat causas episcopatus ad Apostolicã sedem, contra mentem illius constitutionis, vt debitus. in fi. vt in constitu. Alexan. iiij. de elec. dilecti. Sed hodie nobis instantibus, interpretationem recepit: quia si in episcopalibus vel alijs dignitatibus superioribus appelleẽ, in iudicio, siue extra, expressa tñ causa manifestè frustratoria: nõ defert talis appellatio causam ad curiã. Secus si ex causa legitima appelletur: quo etiam casu, põt appellans recedere ab appellatione interposita: vt in cõstitutio. Greg. x. de electio. qñuis.[g] vbi dicemus [25] de hoc. ¶ † Porrò quod supra dixi, ad probationẽ partis, vel ad receptionẽ iudicis operari, vt quis sufficienter causam in curia prosequi teneaẽ: verum est secundũ B. in appellationibus ante sentẽtiã & lite contestata interpositis. nam cùm appellatur à sententia diffinitiua, nõ refert an appellatio admittaẽ, vel approbetur, vel nõ: sed hoc solũ cõsyderetur, vtrum terminus sit à iudice vel ab appellante præfixus: & tunc vtraq; pars teneẽ ire vel mittere sufficientẽ procuratorẽ ad totã causam: aliàs cõtra eum procedetur tanq; contra contumacẽ: quia hic terminus vim habet peremptorij: vt extra, de renun. veniẽs. vbi hoc ipse no. & ad hoc facit in prædicto c. sępe. ver. saluis. facta relatione ad pręcedẽtia. & eo. tit. per tuas. V in. tñ no. in prędicto c. veniẽs. quod etiã vbi appellatur à diffinitiua: si appellatio recipitur vel approbaẽ, tenẽtur partes mittere sufficiẽter ad causam: alioqn sufficit mittere ad impetrandum vel cõtradicendũ. & sic habet locũ exceptio vel approbatio, secũdũ eum, etiam quãdo appellatur à diffinitiua. Et videtur casu pro eo expressus extra, de app. oblatæ. in prin. ibi: nec delatum, &c. vbi hoc idẽ notat do. meus, qui etiã super hoc à me requisitus idẽ mihi cũ deliberatiõe respõdit, & induxit pro se, qđ not. secũdũ eũ in c. interposita. §. j. Hoc etiã idem probatur ff. de appel. recipien. si cuius. & C. de app. si appellationẽ. Ego credo,[h] saluo consilio saniori, q cùm appellatur à diffinitiua, delatio iudicis nil operatur: qa tũc iudex nõ potest non defferre appellationi: tũ quia functus est officio suo: vt extra, de offi. deleg. in literis. tũ quia tũc nõ quęriẽ ex qua causa appellaẽ: vt extra, de app. cordi. §. his quę. ideoq; sua delatio nil operaẽ. Et in hoc bene dicit B. & alij malè. Nec obstat c. oblatę. quia factũ narrat, sicut cõtingit. Itẽ nõ obstãt leges [26] prædictæ. ¶ † Iudex enim dicitur nõ recipere appellationẽ: quia aliquid facit in eius præiudiciũ, forte sententiã exequẽdo, vel apostolos non concedẽdo, & huiusmodi. Recipere autem dicitur, cùm cõtra ipsam nil attentat: veruntamen talis receptio nullius est effectus, vt dixi: potest tamẽ tũc iudex appellanti præfigere terminũ ad prosequendũ appellationẽ: veruntamẽ hæc pręfixio sola nõ arctat appellantem mittere sufficiẽtem: imò sufficit sibi mittere ad impetrandũ: qa impetrare est prosequi, & initium

a ¶ Interposita. Verius tene quod dixi in præ. decr. ex parte. super gl. ad hãc, scilicet q probare probationes exceptionis nõ admissas licet sufficiat ad iustificandum appellationem, si propter id fuit appellatum, ad effectũ tamẽ exceptionis cõsequendũ in principali oportebit veritatem exceptionis probari, si sit dilatoria vel peremptoria, vt ibi dixi.

b ¶ Secundũ P. Hoc no. in decr. vt debitus. Tu dic contra: vt dixi in c. sæpe. super gl. pe.

c ¶ Causam. Supple principalem.

d ¶ Statutum. lib. vj.

e ¶ Vel dic. Turbor q non dixit, imo dic. Ponderare debuerat quod Inno. iiij. fuit author decre. cordi. ad cuius defensionem cõtra præmissa, vltra id, qđ subdit, est aduertendũ q decre. cordi. nõ arctat appellatũ inuitũ: qđ si esset, potuisset author reprehendere, nisi causa subesset, vt in negotijs prouisionum. Constat autem q appellãs à grauamine, hoc cõcludit q vult reuocato grauamine causam principalẽ esse coram iudice appellationis. Si ergo appellatus consensit, & papa statuit quòd eo casu ambæ partes veniant instructę etiã sup principali, exprimat actor, contra quẽ est iniquitas, quã allegat hoc quo ad primũ. Secũdùm est, q finito articulo appellationis pro vel contra appellantem: si papa viderit expedire, procedetur in curia super principali, ponderato qđ dixit de primo. & qđ arbitratus Papa reseruaẽ sup expedienti: multùm errat, q asserit hoc iniquũ. Tertiũ est q de volũtate partium poterit omitti articulus appellationis, & super principali procedi. ex quo istud tertium partium volũtati relinquitur, qs põt dicere hoc iniquum. dicet author, potuisset causa delegari ad partes: quod fortè intẽdebat appellans: hoc fateor qđ potuisset. Sed nunqđ papa vel alius iudex iniustitiam facit non delegãdo, vltra id qs modus est verisimilior ad finiendam litẽ, iste vel ille: cùm forsan citius erit expeditum negotiũ principaleq; exceptiones contra delegatos vel cõtra rescriptũ propositę: quia de causa beneficialia sunt in curia. in de patiens fui illũ reprehẽdi, qui per tex. & gl. dedit nobis argumentũ sciẽtiæ notabile. mansissemus autẽ amici, si recedẽdo à reprehensione dixisset, imò dic. &c.

f ¶ C. cordi. lib. vj.

g ¶ Quãuis. lib. vj.

h ¶ Ego credo. Hoc est de quo honoraui authorem in præ. decr. Nicolao. super prima gl.

& initium exerceri appellationis. Et idem dico, si pars appellans præfigat terminum vbi appellatio nō approbatur à parte: quia tunc sufficit partibus mittere solùm ad impetrādū & ad cōtradicendū: vt in prædi.c.oblatæ.ver.& quidem.& in hoc minus bene dixit B. Termini ergo præfixio sola, quo ad effectum deferēdi causæ examinationem ad curiam, non sufficit, vbi non præcedit delatio iudicis, vel appellatio partis. Vbi autem parte approbante appellationem à sententia interposita terminus præfigitur à iudice, vel ab appellāte: tunc dico idē quod in appellationibus ante sententiam, vt partes teneantur ire vel mittere sufficienter: & hoc ex vi approbatiōis, nō termini præfixionis. & sic potest intelligi quod no.e.ti. Nicolao.& in prædi.decre.cordi. Et in hoc malè dixit B.& alij. 27 ¶†Operatur autem sola præfixio termini, facta à iudice vel à parte absq; delatione vel approbatione, vt terminus ille præueniri non posit, ab aliqua partium in impetrando: nisi de hoc faciat mentionem: vt in c.oblatæ.hic autem termini præfixio, per quētempus iuris coarctatur, fieri potest per partem appellantem: vt extra, eo.oblatæ.versic.licet igitur. & §. versi.ij.& non per appellatam, nisi præfigat terminum iuris. Grauare enim esset appellantem, qui in causa appellationis actoris vicem sustinet: & qui probare habet meriti terminum, ex voluntate rei seu appellati.ff.qui satisda.cog.de die.in prin.iiij.q.iij.§.spatium.versi.ei autem.& C.de in integ. resti. petenda. 28 ¶†Non ergo potest appellatus abbreuiare terminum seu beneficium à iure appellanti cōcessum ad prosequendū appellationem: vt xxvij. distin.de his. Nec de his contradicit decreta.de appel.cordi.[a] Et iūge hoc quod est infrà, §.proximo. ver.item pone.& seq. ¶ Quod autem dixi, delationem iudicis operari, vt partes teneātur ire vel mittere sufficienter ad curiam Romanā pro tota causa: verum est, vbi cōstat de iurisdictione iudicis deferentis. 29 ¶†Quid enim si excipitur contra iudicē delegatum, q non potest esse iudex in aliqua causa: ipse verò hoc non obstante, procedit: quare appellatur ab eo: & ipse defert appellationi: certè talis delatio licet causam appellationis deferat ad curiam illic tractandam: quia nondum constat illum non esse iudicem, non tamen causam defert principalem: imò Auditor appellatione probata coram eo huiusmodi exceptione, vlterius in principali nō procedet ex virtute talis delationis. 30 ¶†Quid si qs ita dicit, proclamo vel prouoco ad sedē apostolicā? Dic q habetur pro appellāte: potius enim attēditur in talibus mens, q̄ verba: vt patet extra, de appel.ad audientiam.& de verb.signi.si intelligentiam.& c.præterea.& de conse.distin.iiij.nullus.

a ¶Cordi. Vbi hoc Inno. vt ibi scripsi super ver. petierit. ADD E ad versi. fin. q nil refert an qs dicat, volo causam meam audiri à papa, vel expressè ad ipsum appellet. ita gl.not.in c. quoties.ij.q.vj.per tex. in c.dilecti.in deci. extra, de appel.

b ¶C.Sæpe. Terminatum est per decr. licet.de sentētia excō.li.vj. q nō conualescit: tamen illi denūciabit, & vitabitur donec nullitatē sententię doceat.

c ¶Cū æterni.li. vj.

❧ADDITIO. Adde ad versi.seq. ibi: qd ergo. Guid. Papæ in quæstionibus suis in q.ccv. inci.in causa appel. vbi latè an appellātis iuramēto stetur, super impedimentis. Et adde q appellatio nō ꝓsecuta propter paupertatem excusat: vt per Mathesi. nota suis, not.vlt. & per Bal.in l.ij.§.si quis. in vlti. q. ff.si quis cau. vbi dicit se liberasse quedā pauperē à pœna furcarū qui cū appellauit, propter paupertatē appellationem ꝓsequi nō potuit. & istud ꝓ sing.refert & sequit̃ Francis.Cre.not.cxxj.in cipiē.statuto cauet. vbi dicit quòd statutum disponēs q appellās debeat soluere certā gabellā, & aliqs nō potuit soluere ex paupertate, nō dicet̃ appellatio deserta. Heri. Ferran.

SVMMARIVM.

1 ☞Appellans à sententia excommunicationis, si non prosequatur, an maneat sententia rata.
2 Appellans à sentētia excommunicationis, si iusto impedimento detentus appellationem non prosequatur, an maneat sententia rata.
3 Iustum impedimentū qualiter intelligatur, in non prosequendo causam appellationis? & nu.8.
4 Causa intacta, quādo dicatur absq; damno moræ.
5 Celeritas iudicij, sæpe iustitiam exorbitare facit.
6 Appellator non prosequēs causam appellationis, causa infirmitatis, nec super hoc habeat testes, an suo stabitur iuramento.
7 Appellator copiam iudicis, ad quem appellauit, non habens, an excusandus veniat à prosecutione suæ causæ.
9 Causam appellationis non prosequenti, sola negligentia imputatur.
10 Terminus ad appellationem prosequendā datus, an posit restringi.
11 Is, cōtra quem opponitur q nō fuerit prosecutus appellationem, qualiter probare debeat se impeditum fuisse.
12 Terminus iuris in causa prosequendæ appellationis, an posit præueniri.
13 Impetrans auditorem intra tempora ad prosequendum appellationem assignata: an ipsa tempora videatur obseruasse.
14 Constitutio de termino ad prosequendam appellationem, requirit principalem, vel procuratorem.
15 Non veniens intra dies statutos ad prosequendam appellationem, non comparens, an poterit se ex facto aduersarij iuuare.
16 Tempus ad appellationem prosequendam à iure indultum, nemini est auferendum.
Iudex appellationis an habeat iurisdictionem, vel posit cogere prosequi ante terminum à iure præfixum.
17 Iudex appellationis, an posit ex officio suo partibus præsentibus terminum ad appellationem prosequendum præuenire.
18 Iudex à quo appellatur, potest ex causa abbreuiare vel prolongare terminum appellationis.
19 Terminus prosequendi appellationem, quandoq; præfigitur appellanti ad iter arripiendum.
20 Appellatus negans aduersarium appellasse, an si diu super hac negatione disceptauerit, poterit prædictam appellationem postea prosequi.
21 Appellationem prosequi prohibetur, qui terminum petijt ad satisfaciendum, vel pactum fecit de satisdando.

Appellationis prosecutio intra quæ tempora fieri debeat.

NVnc breuiter Transcurrendum est, intra quę tēpora debeat appellatio exerceri, Dic q regulariter intra annum, vel ex iusta causa intra bienniū, intra quod tempus appellatur, per se in contumacia appellati, vt cōmuniter cum aduersario litem exequatur: quo transacto lite nō completa, rata manet sentētia: quia tunc appellatio annullatur. C.de tēp.appel. aut.ei qui appellat.aliàs incipit, si quisq; est.ij.q.vj.extra, de app.cōstitutus. nisi iudex, à quo appellatur, tēpus breuius moderetur: quo elapso lite non cōpleta, manet rata sententia.extra, eo.cùm sit Romana.& c.sæpe. Quādo 1 autē incipiat annus ille currere: dixi supra, §.proximo.ver.ij. ¶†Vtrū idē sit in sententia excōmunicationis, vt si appellans non prosequitur appellationē, sententia rata manet: no.secundùm papam in prædi.c.sæpe.[b] Datur etiā prædictū tempus, non solùm cùm appellatur à diffinitiua, sed etiā cùm appellatur ab interlocutoria: vt in prædi.c.cùm sit Romana.in prin.ibi: qđ si ante sentētiam vel postea, &c. Et etiā cùm extra ius appellatur: vt eo.tit. cōstitutus.vbi de hoc.hodie tamen dic vt infrà ver.hoc autem certū. Terminus autē statutus à iudice vel à parte vim obtinet perēptorij.extra, eo. 2 sæpe. ¶†Præmissa verò fallunt, cùm appellator iustè impeditus nō potest prosequi appellationē.nam tunc nō manet rata sententia: imò appellationem post bienniū prosequitur.eod.ti.ex ratione. Iustè autem impeditur, si ipse vel eius procurator in itinere capiatur, & huiusmodi. C.qui pe. tut. vel cura.cum à matribus.extra, de pignori.c.pe.vel propter infirmitatem, vel tempestatem, vel inopiam.v.q.iij.si non ægrotās.extra, de dolo & cō-3 tu.cùm dilecti.extra, de sol.c.pe.vel aliam iustam causam. ¶†Item secundùm quosdam, iusta causa potest esse, si fortè vnus mensis, vel duo fuerūt de primo anno feriati, ita quòd iudex non cogebatur pronūciare.ff.de arb. si feriatis.vel aliàs fuit iste impeditus: nam tunc tantundem habebit de anno sequenti.ff.de minò.l.si.ff.de his, quæ in frau.credi.ait prætor.ver.si cōditionalis.C.de testa.mili.quo tēpore dūmodo agat ante finē anni: quia sic videtur morā purgare.ij.q.vj.appellatore.secus si expectet vsq; in finem: quia tūc non potest purgare morā, vt dicunt.ff.de ver.obli.si Stichum.§. 4 j.ff.de peri.& commo.rei ven.l.illud. ¶†Item iusta causa est, cùm lis est in consistoriū principis inferenda, nec Imperator proceres cōuocare potest ad causam audiendā: tunc enim causa intacta manet absq; damno more: vt ij.q.vj.anteriorum.ver.ad hoc.& l.sed lis quæ speratur.vt extra, de appel. ex insinuatione. Idemq; est in curia domini papæ.qua ratione, & propter alias, de quibus habes aliquas extra, de app.sæpe.quādoq; ibi quæstiones plus debito prorogātur, sicut patet in causa decimarū Anglicana nūc corā nostro pēdente examine, quæ ante nostræ natiuitatis tēpus quod est xxxiiij.annorū, fuit ad apostolicæ sedis examē per appellationē perlata, nec adhuc est causa appellationis sopita: quinimo nec lis est in ea cōtestata: tamen vnū est remedium, quia finaliter ibi veritas tādiu exagitata splē-5 descit in lucem: vt xxxv.q.ix.graue. ¶†Alibi verò celeritas, sæpe iustitiam exorbitare facit.arg.extra, de in integ.resti.ex literis.§.prospeximus.sicut plerunque in curia Frāciæ, vbi iudiciariū ordinem nō seruatur experti sumus. Iniquitas enim omnia pręcipitat.de pœ.dist.iij.inter hęc hircum.nec est sentētia præcipitāda: vt vj.q.j.c.quæro.imò pōderanda. nam tempore indigemus vt aliquid maturius agamus.l.di.ponderet.& æquo libramine c librāda xl.dist.omnis qui.extra.de reiud.cùm æterni.[c] Hoc etiā scias quòd etiā in curia Romana in causis ciuilibus & criminalibus patrimonij beati Petri, & in causis curialium bene quantū ad hoc ius cōmune seruatur: quia si quis eorum nō prosequatur intra annū, vel bienniū: & appareat de eius negligētia amplius, nō auditur: vt in præ.cōcor.vbi autē apparet per acta causæ, vel aliàs euidēter de eius diligētia: puta quia libellū obtulit, &c.cōpetenti tēpore egit: sed per iudicē vel propter subterfugia partis aduersæ, vel propter aliā inexcusabilem necessitatem stetit, quò minus causa fuerit expedita: non est quod ei valeat imputari. C.de temp.appel.l.fin.§.illud. &

versicu. nisi ipse appellator. ¶†Quid ergo si appellator fuit infirmus, nec habet testes super hoc: nunquid suo stabitur iuramento? fortè sic, inspecta causæ & personæ qualitate. ff. de excusa. tuto. l. scire oportet. in medio l.[a] extra, quod metus causa. c. fi. Et secundum præmissa, etiam possunt prædicta iura intelligi. & sic sanctissimus Pater do. Clemens papa iiij. fons iuris, nobis auditoribus seruari præcepit: & sic seruamus. Sed in causis totius orbis illuc per appellationem delatis non potest rigor iuris per omnia seruari: cùm quandoque oporteat remissiones ad prouincias remotas super varijs articulis fieri: quæ non possunt intra breuis temporis spatium expediri: nihilominus tamen sæpe de hoc excipi videmus, sed raro pronunciari.[b] ¶†Itē fallunt præmissa, cùm appellans non possit habere iudicis copiam, ad quē appellauit: vel nō vult,[c] vel non potest procedere in causa. in authenti. vt spon. lar. §. hæc quoque. Consulo tamen quòd hoc publicè protestetur: vt extra, de appel. c. fin. ¶†Itē iustum impedimentum est, si aduersarius petit dilationem, vel propter suam infirmitatem, vel sine causa. Generaliter enim dicimus: quòd non currit huiusmodi præscriptio, si ius non redditur, vel propter defectum iudicis, vel rei, vt extra, de iud. c. penulti. ff. ex quib. cau. ma. sed & si per prætorem. vsque ad §. quod vero. necesse est tamen doceri voluisse agere: sed ex causa aliqua nequisse. vt in l. ea. §. si feriæ. C. de an. except. vt perfectius. extra, de offi. iud. ordi. pastoralis. Est etiā iusta causa, si testes fuerint impediti: vel si sine culpa sua, instrumēta nequeūt habere: vel si alicuius dolo impediatꝛ ꝓsequi appellationē: sed tūc ei succurritur per beneficiū restitutionis in integrū. extra, de in inte. rest. ex literis: extra, de offi. ord. c. pastoralis. §. fi. ¶†Itē fallūt si tēpore ꝓsequēdæ appellationis partes ad arbitros iuerint. Nā tūc etiā post bienniū, causa reduci pōt ad iudices appellationis: vt C. de tēp. ap. l. j. auꝛ. si tamen. & in auꝛ. de app. col. viij. & extra, de app. significātibus.[d] Et generaliter sola negligētia imputatur: vt ibi, & arg. ff. de excu. tu. scire oportet. Præmissa fere omnia probantur in auꝛ. de his, qui ingre. ad ap. in princ. & §. j. ij. iij. & iiij. ¶ Istud autē scias, ꝙ imputabiꝛ appellatori, si modicū tēpus sibi restat de anno, & causam non incipiat intra annum: licet in anno nullo modo valeat terminari: vt in prædi. auꝛ. ei, qui. ¶ Quæ & alia circa hanc materiam dic plenè prout not. secundùm papā in præ. c. ex ratione. de app.[e] ¶†Licet autem detur annus vel ex iusta causa bienniū ad appellationē prosequendā, vel finiendā: tamē huiusmodi terminus restringitur quandoq; ab appellante: vt eod. tit. personas. & quādoq; à iudice, à quo appellatur. Prorogari autem non potest nisi ex causa: vt eod. tit. ex ratione.[f] Hæc probātur eod. tit. oblatę. Ab appellato autem, non potest restringi: vt s. §. ꝓxi. ver. pe. & vbi certus terminus à iudice vel ab appellāte præfigitur ad appellationē ꝓsequendā: literæ sup appellatiōe siue ab appellato siue ab appelāte impetrātæ, tacito eo nō valēt: vt in prædi. c. oblatę. & c. significātib⁹. & c. sæpe. vbi de hoc. Vbi aūt nullus terminus præfixus est, potest, siue ap-

a ¶ Medio legis. §. sufficit. Et facit quod scripsi de dolo & contuma. eum, qui. lib. vj. in gl. dubitatur. in fi.

b ¶ Pronunciari. Aduerte quia mandatum Clementis, commendabile fuit in curia, vbi difficile & quibusdam impossibile esset ducere testes ad curiā conscios infirmitatis: & remissio plus esset impeditiua vel occupatiua temporis, quam importet negotium principale. In inferioribus ergo vbi facilis esset probatio, puta cùm de archidiacano ad episcopum, vel de episcopo ad archiepiscopum appellatū esset: non esset sufficiens probatio. per quod idem puto de vicinis curiæ. Facit quod dictū de his est s. versi. proxi. Non sufficeret etiam talis probatio in casu decre. cupientes. ad euitandam eius pœnam, vt ibi patet in §. quod si. ibi: apud sedem ipsam facere plenam fidem. & hoc quo ad illos de quibus loquitur ibi tex.

c ¶ Vult supple, iudex.

d ¶ Significantibus. Idem quomodocunq; de partium expresso cōsensu, causa prorogetur: & habet hoc locum in termino iuris & hominis: vt in cle. eo. titu. ꝗ diu. fallit autem in casu ibi posito.

e ¶ De appel. Vt ibi plenè scripsi post eum & Host. super j. gloss. ad quæ etiam addidi duas vltimas colum. Et vide q. facti, quam posui super rubrica de appella.

f ¶ Ex ratione. Ibi non fuit propriè prorogatio, quæ est idem quod protēsio vel extensio. In his enim oportet existere rem, quæ debet extendi vel protendi, sicut tempus vel quæuis materia. Ibi autem cùm biennium esset elapsum, nō extabat tempus protensibile: fit ergo ibi noua temporis concessio ex causa, beneficio restitutionis, vel iure communi: vt ibi nota. De primo vide s. de deleg. §. fi. versi. item ꝙ iurisdi. Scire debes ꝙ do. meus in legibus hic, & Richard. Ma. Paduæ disputauerunt an tempus datum per statutum ad finiendam causam appellationis, posset per partes prorogari appellationis iudice consentiente. Hanc primam breuiter, secūdam prolixè tractarunt, Prima incipit, Dubitatum fuit Bonoñ. Secunda, Statuto cauetur quòd iudex Dominus meus ad literam dixit, si episcopus appellationis causam exercendam, non potest arctari vel prorogari per iudicem: vt not. in authenti. offeratur. sed partium consensu videtur quòd possit prorogari, cùm possit arctari: vt videtur innui C. de tem. apppel. l. vltima. in fin. ibi: vel vllum fatale, &c. ergo & prorogari. Item valet pactum de non appellando: vt præ. l. in fin. & ff. à quib. app. non licet. l. j. §. si quis fortius. ergo pacisci possunt de tempore appellationis prorogando. Item per tacitum consensum partium, scilicet per recursum ad arbitros prorogatur: vt in authen. si tamen. ergo fortius per consensum expressum. Sed, vt infra dicam, illa non est propriè prorogatio. Item in causa principali, si perit instantia, non est periculum, cùm actio salua maneat: & ideo non potest fieri prorogatio: vt not. in l. properandum. licet si pereat instantia in causa appellationis, est periculum appellanti, quia rata manet sententia: facilior ergo debet esse prorogatio. Item pro hoc facit l. secunda. ff. de iudi. §. finali. & §. iudex. & quod scriptum est per Azo. in Summa de iur. om. iudic. in ij. colum. Et quia rigor iuris mitigari potest pactis contrahentium: vt in prędi. l. fina. in fin. C. de tempo. appel. & glos. ibi posita. Facit etiam C. de aboli. l. vltima. §. post hoc. Contrarium videtur tutius, vt ad instar triennij causæ principalis. & quia hoc tempus legale est limitatum ob communem & publicam vtilitatem, non in singularem fauorem paciscentis: propter quod videtur prorogatio non valere ff. de pactis. ius publicum. & de iur. cal. l. ij. §. sed quia. Et quia §. fina. & §. iudex. loquuntur de tempore mutato per delegantem aliqua speciali de causa, quæ processit ex his, quæ inter partes acta sunt. & ideo ibi valet consensus partium in prorogando: sed hic est tempus legale & limitatum à lege, ponderata generali occasione, scilicet odio litium: nec possunt partes pacisci quòd lex municipalis in sua cū locum non habeat. ff. de legat. j. l. nemo potest. Nec teneret prorogatio, si iudex interloqueretur tempora talia appellationum posse prorogari: quia expressus est error. Facit etiam C. de temp. appel. nemo. ibi: præmissis duobus, quibus prorogari non potest, hoc tempus subdit. Nec sub prætextu quodam altero: & sic prorogationem excludit vel partium pactionem. Item, vt dixi, instātiæ causa appellationis plus sunt odiosæ, quam causæ principales. argumen. C. eod. tunc eos. in fin. & sic non de facili ꝓrogandæ. ¶ Richardus copiosè tractans tenuit idem principaliter, ex dictis s. ad hanc partem in princip. Et quòd tempora terminandarum litiū ob publicam vtilitatem sint inducta, allegat C. de iudic. properandum. in princip. & ibi no. & C. de tempo. appella. l. ij. in princip. Secundò assumit præ. l. nemo. per modum s. expressum, cui contingit in authenti. eodem titu. de appella. col. viij. vbi in fine. sic dicit textus, alijs omnibus, quæ de appellatiuis certaminibus priscis dicta sunt legibus & à nobis in legū scripta codicibus in proprijs virtute manentibus. Cui conuenit de his qui ingre. ad app. §. si verò neuter. ead. colla. Sed quod de prorogatione dicitur, statutum de iure non apparet: stabitur ergo legi Codicis, & eius tempori. Inducit etiā specialiter duas leges. ff. loca. & cōmo. l. si in lege. in prin. & de verbo. oblig. qui Romæ. §. Callimachus. ad fin. ¶ Subdit autem nunc secundam quæstionem, scilicet quid erit, si intra tempus statuti non fuerit causa diffinitiua. Refert quosdam dicere ꝙ etiam ex eadem instantia adhuc poterit diffiniri vsq; ad annum, vel ex iusta causa biennium: quasi statutum illud magis sit inductum ad pœnam iudicis, saltem extraordinariam, si nō finiat. ff. de pœnis. sanctio legum. quàm ad modificationem causæ vel instantia contra ius commune. Pro quo facit C. vt omnes tam ciui. ꝗ mili. l. vna. in fin. Ipse autem putat tempus statuti, per omnia subrogatum in locum temporis de iure communi dati ad prosequendam appellationem, ideo quibus casibus tempus iuris communis non currit, puta cùm stat per iudicem, vel cùm partes compromiserunt, vt in authen. si tamen. & authē. item si appellatione. C. de tempo. appel. non currit etiam tempus statuti. Item quibus casibus currit tempus iuris communis, sed datur restitutio, vt not. in authen. ei qui appellat. eisdem hoc curret, & restitutio dabitur. Itē quibus casibus currit tempus. & mortificatur causa & instantia appellationis, vt in authen. præ. ei qui appellat. eisdem currit tempus statuti, & mortificabitur causa & instantia: vt sic per omnia fungatur vice temporis, ad quod subrogatur. vt ff. si quis test. li. esse iuſ. fuer. l. j. §. hæc actio. de responsione ad l. C. vt omnes &c. Et de tertia, scilicet q. temporis statuti ad aliam causam criminalem vel ciuilem, non appellationis: vide quod dixi s. de dele.ga. §. restat. super ver. quid si in statuto fateatur non posse prorogari. qđ esset dicere si prorogationem duplicari, vel amplius ꝗ duplum concedi iudici ad procedendum continuè possunt. tamen partes, quæ prorogare vellent, compromittere, vel expressè consentire prosecutioni causæ, supersederi ad certum tempus: & tunc non current tempora iuris vel hominis. Et fateri oportet in horum alterum, numerari tempus statuti: & sic erit locus prædictæ authē. si tamen. & cle. quandiu. de appel.

A D D E quo ad primam partem, vt per episcopū Alex. in d. c. ex ratione. & per Nouiss. in l. ij. ff. de re iud. per Alex. in l. properandum. C. de iudi. per Pau. de Ca. in l. ij. s. allegata. vbi dicit videri tex. in cle. si appellatio. de appel. ꝙ tempus datum ad prosequendam appellationem, potest consensu partium prorogari. Dicit etiam se vidisse in ciuitate Lucana quòd partes prorogauerunt tempus datum ad appellandum: & illud fuit obseruatum. Adde etiam vt per Alexan. consil. xxiiij. iiij. lib. Quo verò ad secundam, adde per Pau. de Cast. consil. ccxxxviij. inci. videtur dicendum. Panor. consi. xvj. inci. in causa fratrum. lib. ij. Ange. in d. l. properandum. vbi dicit ꝙ licet iudex non possit diffinitiuè pronunciare, potest tamen absoluere ab obseruatione iudicij.

pellans siue appellatus intra terminum iuris impe-
trare: ita tamen quòd nimium procurat: puta plus
quam per mēsem: vt ij.q.vj. appellatore. vel etiam
per minus tempus, dummodo malitiosè non agat.
verùm licet appellatus impetret quandocunq; vo-
luerit, vbi termnus non est ab homine, sed à iure
tantùm præfixus: non tamen poterit petere confir
mationem sententię, nisi cùm vnus mensis de anno
superest: vt præ.c.appellatore.appellatus tamē be-
ne potest coram iudice sic abtento, causam appella-
tionis, quandocunq; voluerit, prosequi. Nam causę
cōtinentia diuidi non potest. C. de iudi. nulli.extra
de seque.pos. c.j. Vel dic φ coram iudice appella-
tionis, & coram subdelegato ab eo, tam appellans
q̃; appellatus potest prosequi causam appellatiōis
etiam nō expectato mense iuxta finem anni.arg.in
præ.c.oblata.versi. si verò. vbi dicitur φ coram iu-
dicibus intēpestiuè impetratis, potest appellatus
prosequi causam suam. ¶ Tertij dicunt φ qui po-
test semper impetrando literas causam prosequi,
etiam antequam vnus mensis resistat de anno: cau-
sam autem ante illud tempus prosequi non potest,
11 secundùm papam. ¶ † Hoc etiam nota φ si is, con-
tra quem opponitur φ non fuerit prosecutus ap-
pellationem intra tempus iuris, probare velit se in-
tra illud fuisse impeditum, vt nequiuerit prosequi,
potest hoc facere prius q̃; lis sit contestata in causa
appellationis, nec prius fiet litis contestatio: & sic
12 obtinuit. ¶ † Hoc autem certum est, φ terminus iu
ris præueniri potest, non hominis: vt extra de app.
vt debitus. Est autem terminus iuris, annus: vel ex
iusta causa biennium, vt suprà. Est etiā & alius ter-
terminus, qui datur hodie cùm appellatur super ele
ctione, postulatione, seu prouisione, vel occasione
ipsarum. Nam appellans, & omnes quorum inter-
est, per se, vel per procuratores ad causam instru-
ctos intra mensem debet iter arripere ad sedem
apostolicam veniendi: & si ab aliqua partium non
venerit, per viginti dies post aduentum alterius
expectata, in electionis, postulationis, seu prouisio
nis negotio procedetur. Hæc leguntur extra de ele
ctione.c.statuimus[a]. Et scias quòd præsens non po
test petere, vt procedatur tunc contra absentem:
nisi docuerit se præmissa tempora obseruasse, dedu
cto tempore competenti. Computatur enim men
sis.& viginti dies, & tempus competens quo in
itinere fuerit. Sed necis, qui tempora non absoluit,
potest hoc cōtra aduersarium opponere.ff. de reg.
iur.cum par.xxv. dist.c.primo.in fi. extra de vsur.
quia frustra.& arg. extra de censi.cùm olim. extra
13 de excep.cùm ecclesiasticæ. ¶ † Sed nunquid videt
tēpora obseruasse, qui interea auditorē impetrauit?
Dicunt quidam quòd non, nisi saltem aduersarium
in audientia citari fecerit: quia non videtur expe-
ctasse aduersarium, nisi præsentiam suam & volun
tatem prosequendi negotium per citationem ma-
nifestari fecerit. Alij dicunt, & hoc obtinuit, quòd
sufficit auditorem impetrasse: vel adire intra tempo
ra prædicta, ad hoc vt tempora seruasse videatur:
quia prædicta constitutio ad obseruationem tem-
porum non requirit, nisi quòd intra mensem iter
arripiatur, & quod pars veniens ad curiam per vi-
14 ginti dies expectet alterū. ¶ † Quid si apparet au-
ditorem obtentum, non tamē constat φ per princi
palem personā vel per procuratorē? Non videtur
sufficere: quia prædicta cōstitutio requirit principa
lem vel procuratorem, vt ibi dicitur. Contrariū ta-
men seruamus. sufficit em̄, si is, pro quo impetratus
est, id ratum habeat.ff. de reg.iur.l.hoc iure. Nec in
commissionibus, quas do . papa in curia facit per
schedulas vel percussores, exprimit ad cuius instan
tiam sit datus auditor: sed simpliciter dicitur, man-
dat dominus papa magistro Gulielmo Durandi
quòd causam, quæ inter tales super hoc vertitur,
15 audiat, & diffiniat. ¶ † Sed pone, auditor, à quo ap-
pellatur, præfixit decem dies ad prosequendam
appellationem: vt extra, de appellatio. ad hoc. &
intra hoc tempus, appellatus impetrat audito-
rem in causa appellationis, & citari facit appel-
lantem, sicut fit quotidie: qui tamen non compa-
ret intra illos decē dies: postea verò comparet, vo-
lens appellationē suam prosequi coram eo, quem
suus aduersarius impetrauit: opponit ei φ nō de-
bet audiri, cùm intra decē dies non fuerit suam ap-
pellationē prosecutus; quæritur an sit audiēdus? Re
spon.obtinuit φ nō. Cùm enim intra dies statutos
non venerit, non poterit se ex facto sui aduersarij
iuuare: vt s̈.deposi.§.viij.ver.sed secūdum.quia ve-
rùm est, φ ipse non fuit appellationē prosecutus
in termino sibi præfixo: vt in prędic.c.ad hoc.arg.
C.de in inte.rest.petēdæ.& s̈.§.j.ver.sed quid si il-
16 le. ¶ † Item pone, præfixus fuit à iudice, à quo ap-
pellatū est, terminus partibus, in quo se coram iudi
ce appellationis presentēt, vt extra, de app.perso-
nas.& c.seq.partibus ergo in termino ipso coram
iudice appellationis constitutus, appellās dicit, no-
lo adhuc prosequi appellationē, cùm habeam ad-
huc annū vel bienniū, vt supra: nec enim quis inui-
tus cogitur agere: vt C.vt nemo inuitus. per totū.
Rñ.obtinuit φ non cogitur. licet enim iudex præ-
dictum terminū sibi potuerit præfigere, non tamē
potuit sibi tempus à iure indultum auferre: quia iu
ris beneficiū, nemini est denegandū: vt xxviij.dist.
de his.& extra, de secūdis nup cap.pe.& fi.& hoc
satis determinauit de his, quę notā.extra, de appel.
cùm sit Romana.in glo.arg.φ iudex.appellatus ta
mē poterit libellum offerre, & confirmationē suæ
sententiæ petere, vel cassari illius appellatione.eo.ti.
oblatæ.versi.si verò non sit.& arg.C.quomodo &
quādo iudex.aut.qui semel.& sic indirectè ille co-
getur suam appellationē prosequi: & sic seruamus.
De hoc secūdùm dominum meum, extra de app.
cordi.§.post hoc.& iunge hoc quod est s̈.§.proxi.
ver.porro.& seq.quid si statutus est à iudice termi
nus appellato, ad prosequēdam appellationē, ipse
b verò venit diu ante terminū:[b] nūquid ante ipsum
terminū cogetur appellatus respōdere corā iudice
appellationis? Videtur, secundùm pręmissa, quòd
non: quia nec iudex appellationis habet iurisdi-
ctionem ante terminū.C.de dila.l.iij.imò appel-
lans tacitè vel expressè, potest renūciare appella-
tioni, extra, de app.ad aures.c.personas.& c.dire-
ctè.& c.reprehēsibilis.& c.sæpe.extra, de off.dele.
gratū.C.de iure emphy.l.fi.§.ij.ij.q.vj.si quis libel-
los.ar.cōtra.ij.q.vj.appellatione.C.de tēp.app.l.fi.
§.in his.extra, de app.oblatæ.de pœ.di.j.prædixe-
c rat. Super hoc dixit Vin.[c] † φ iudex appellationis
17 ex officio suo, potest partibus præsentibus termi-
nū præuenire: sicut & iudex, à quo appellat, potest
ex causa abbreuiare vel prolōgare terminū. Tu dic
18 vt s̈. ¶ † Itē quid si pars, quæ præfixit terminū ad
prosequēdam appellationē, mittit procuratorē ad
prosequendū, nō tamē prosequitur? Rñ.nō excusa
tur. debuit enim prosequi.ff.mā.si procurator.§.si
tutores.arg.tamē cōtra φ sufficiat mittere.extra, de
d app.c.Nicolao.[d] & ff.cōmo.l.argētum. ¶ † Et not.
19 φ qñq; præfigitur terminus appellāti ad iter arri-
e piēdum: vt extra, eo.peruenit.& de elec.statuim⁹.[e]
de re iud.cùm causam. Quādoq; ad repręsentādum
se domino papæ: vt eo.ti.personas.& c.significa-
uit. Quādoq; ad terminādam causam appellatio-
nis: vt eo.tit.cùm sit Romana.& ij.q.vj.ei qui. Sed
hoc tātū à lege, & nō ab homine: vt eo.ti.insinua-
tione. Nō autē potest præfigi terminus, intra quē
redeat à prosecutione appellationis: nec etiā à lege
præfigitur: vt eo.ti.ex insinuatione.& ij.q.vj.an-
teriorū. Et no.φ vbi datur terminus ad prosequē-
dam appellationē, sufficit intra illud iter arripere:
f vt extra, de re iudi.cùm causa.de elec.statuimus.[f]
20 ¶ † Sed pone, appellatus veniēs ad iudicē appella-
tionis, negat te appellasse, & super hac negatione
diu disceptatū est: processu verò tēporis, vult illam
appellationem prosequi, quam negauit, quæritur
quid iuris? Rñ.obtinuit φ non audiatur.arg.extra,
de proba.per tuas.& patet in his, quæ no.in præ.
vers.sed secūdùm. De prosecutione appellationis
dixi s̈.§.proxi. ¶ Itē quid si procurator rei conde-
mnati appellās in curia, nō vult appellationē pro-
sequi, sed dicit se hoc velle domino fortè in Hispa
nia vel vltra mare absenti nūciare? dic vt s̈.de pro-

a ¶ Statuimus.lib.vj. In cathedralib⁹ vel regularibus ecclesijs, quarū cōfirmatio spectat ad papam ex appellatione vel immediata subiectione, seruanda sunt tempora decr. cupiētes. eo. titu.lib.vj.

b ¶ Terminum. Vincen. sic formauit: quid si ante terminum ambæ partes sunt in curia: nunquid &c.

c ¶ Vincen. eo. titu. ad aures.

d ¶ Nicolao. Vbi de hoc no. Vin. soluit vt ibi in prima glo. Itē ibi non fuit negligentia procuratoris, sed impotentia ex defectu mādati. Ad legem seq. respōde per id qđ dixi de pign. significante. super glo. ergo non.

e ¶ Statuimus. li. vj.

f ¶ Statuimus. libro vj. Ista iura non probant ad quod inducebantur. In ista enim decre. ea parte statuitur terminus mensis, ad iter arripiendum. Idem de eodē termino intelligo decre. cū causa. vt ibi scripsi super verbo inducias. vel aggrauando contemptū dicit illum non solùm non prosecutum: sed nec iter arripuisse. Simile extra de renunc. veniens. Ad prędicta facit quod ipse author præmisit in proxi. versi. vbi tractans de termino ad iter arripiendū, allegat hęc duo iura. Sic etiam allegat glo. de decre. cùm causam. in decret. personas. eodem titulo, vbi tractat de his terminis. Potest tamen hoc dictum sic defendi. Persecutio appellationis habet partes scilicet principium, medium, & finem. Principiat aūt prosequi, dum iter arripit: vt in d.c. statuimus.& c.cupiētes. eo. titu. sicut & de alia lite dicitur de off. ord. q̃puis. li.vj. Tñ Inno. in decr. peruenit. ij. eo. ti. dicit φ itineris arreptio non sufficit: imò requiritur φ se repræsentet. Vide quod ibi post eum dixi. Aliquibus videtur distinguendum inter terminum ad se præsentandum, & terminum ad prosequēdum. In termino ad præsentandum sufficit præsentari. In secundo tenetur prosequi, licet nō teneatur ad diffinitiuam: vt no. in c. cùm sit Romana. de his s̈. versi. ij.

ADDE, quia in appellatione interposita in beneficialibus, ius assignat certum tēpus, puta mensem ad iter arripiendum .c. j. de elec. nunquid per lapsum huius tēporis, appellatio habetur pro deserta? Lapus tenet φ sic, in cle. j. eo. ti. motus φ duplici pœna non est afficiēdus. c. at si clerici. extra, de iudi. Et pōderat tex. in d. clem̄. quia illo non veniente proceditur vt cōtra cōtumacem. Quid autem si tale tempus iuris assignatur ab homine: an idē erit? Old. consi. ij. tenet φ sic. & Lapus in d. cle. j. Latius vide de hoc: quia aliqui contra per episcopum Alexan. in c. cùm sit Romana. extra, eo.

ADDE tu pro opinione Spe. hic, vt sufficiat intra terminum ad prosequendum dictum iter arripere. hoc tenet Rota in nouis deci. deci. xciiij. & decis. clv. vbi facit mentionem de doctrina Speculatoris hic.

a ¶Procurator. De hoc s.§.j.post prin. versi.illud autem.
b ¶Statuimus.li. vj.
c ¶Relinquendum. Hodie per cle. de re iudi.c.ij.patet ꝙ melior est cōditio actoris,quādo prima sentētia fuit ꝓ actore. Vult enim illa decr.ꝙ si actor habet tres sentētias pro se:omnino fiat executio non obstāte ꝙ aduersarius agere,vel excipere velit,vel vellet de nullitate aliarū,vel alicuius earum. Cōsequitur ergo intētum.nam,proutibi dixi legēdo per gl. iij.satis est actori ꝙ tres sententias habuerit,dato ꝙ fuerint interpellatæ. actor enim,qui obtinuit primam in principali,si habuit primā & secundas confirmatorias, statim debet hodie executionem petere.Idem si primam & tertiam. Si autē pro ipso est quarta,et vna de primis, nunc,& nō prius, habet beneficium illius iuris.licet fatear ꝙ maior est æquitas illius decr. quando reus nullam,vel vnā solam pro se sententiam habuisset:sed sufficit ita scriptū esse. extra,de fer.c.ij.cū concor.j.glo.
ADDE an contra tres sententias conformes possit opponi exceptio nullitatis ad impediendum executionem. Old.omnino consi.cvj.Bal.cōsil. ccccxlix.iiij.li.Aba.consi.xcvij.ij.li. Pau.de Cast.consi. cccxx. Alex.consi. lxxvij.ij.lib.
d ¶Minor.autē magistratus.
e ¶Sed dic. Secundùm Vber. de Bobi.super l.j.C.si sæpi.in integ.rest.pe. ad literam.

a cu.§.j.versi.sed pone,procur.[a] ¶†In summa nota ꝙ prohibetur appellationē exercere, qui lata sententia diem petijt ad soluendum : vel si pendente appellatione pactum fecit vel transegit : vel si annus vel ex causa biennium,à tēpore appellationis emissæ præterijt,vel mortuo appellatore.C. de re iud.absolutionem.ff.de pac.tale pactum.§.qui pactus est.in auc.de his,qui ingre.ad ap.§.j.& ij.col. v.C.si pēdente app.mors interuen.l.iij.Et nota ꝙ quandoq; vnus appellat, & alius appellationem prosequitur. quod dic secundùm B. Compo. vt extra,de elec.auditis.& c.statuimus. [b] & s.§.primo.versi.sed quid si ille.

SVMMARIVM.

1 ☞Appellatio,quoties iterari possit.
Bis posse appellari,qualiter intelligatur, & quòd nemini tertiò appellare licet.
2 Parte vna duas sententias confirmatorias habēte, & altera duas alias,quæ potior dici debeat.
3 Duobus ex eiusdem serui noxa conuentis,cui dandus erit seruus.
Duobus literas impetratorias pro eodem beneficio habentibus,primo offerenti venit obtinēdum.
4 Appellatio tertia, licet sit prohibita, restitutio tamen in integrum peti potest: & supplicari contra res bis iudicatas permissum est.
5 Appellans & restitutionem petens, diuersis iuribus vti dicuntur.
6 Appellatio quandoq; semel tantum fieri potest.

Quoties appellandum sit.

QVoties Appellandum sit, clarum est:quoniam regulariter super quolibet articulo vel grauamine,& qualibet interlocutoria ante sententiam,& etiam à sententia diffinitiua,bis tantum appellatur,& non tertiò:vt extra,de appel.dilectæ.C.ne in vna & eadem causa lic.ter.prouo.l. vnica.extra,de app.sua.& ij.q.vj.§.post secundū. & l.si quis in quacunq;.Vnde cùm multa sint capitula in causa ante litis contestationē,multoties potest appellari.Nam super quolibet potest bis appellari,vt dixi.post sententiam etiam tantùm bis.Et secundùm hoc intellige ij.q.vj.omnis oppressus. & c.ad Romanā.& c.quoties. & c.ideo. ¶†Quod autem dixi bis posse appellari tantùm à sententia, vel à quolibet grauamine:intellige verum ab eadem parte.Nam altera pars poterit etiam super eo dem capitulo vel sententia appellare. Si enim appellauero à sententia pro te contra me lata, & iudex appellationis sententiam confirmat, possum secundò appellare à confirmatione sententiæ.Sed si hæc confirmatio confirmetur, non possum amplius appellare:quia non licet tertiò prouocare.Si autem cōfirmatio infirmetur,tu poteris ab illa sententia appellare : quia hoc non est tertia appellatio,sed prima quo ad te.Et si iudex appellationis informationē sententiæ infirmet, poteris secundò appellare: vltrà tibi non licet.& sic sunt prædicta iura intelligenda.Et secundùm hoc super quolibet articulo,potest quartò appellari.Et sic obtinuit:licet audiuerim quendam contrarium sustinentem, vt tantùm bis appelletur,sicut iuris verba tenent. Idem etiam credo,si interpellatim fiant appellationes:vt si à sententia lata pro te contra me ego appello,& in causa appellationis obtineo : demum tu secundò appellas,& obtines : tertiò ego appello & obtineo. Et quartò tu appellas & obtines. Certè nulli nostrum licet vlterius appellare : quia nulli nostrùm licet tertiò appellare ; & sufficit sic scriptum esse.ff.qui & à qui.ma.lib.nno fi.prospexit.vj.q.iij.scriptum est. Vber.dicit quòd nō licet tertiò appellare:verum est continuè,vt in superiori exemplo:sed interpellatim bene licet,vt in proximo exemplo.Item non licet tertiò appellare, verum est in eodem capitulo,sed in diuersis sic,etiam centies.Et docet talem cautelam vt appellans appellando & prosequendo dicat primam sententiam nullam. & si iudex appellationis dixerit eam aliquam vel iustam vel non iustam, statim poterit appellare,& centies per hanc viam.quod dic,secundùm eum,vt s.de exce.§.viso.versi.item nota secundum. ¶†Sed secundùm præmissa,tu habuisti pro te duas sentētias confirmatorias,& ego pro me alias duas:quęritur quis erit potior,cùm nulli nostrum licet vlterius appellare.Et videtur ꝙ originalis reus:quia promptiores sumus ad absoluendum quàm ad condemnandum.ff.de act.& ob.Arrianus.extra,de proba.ex literis.in fi. extra,de fid.instr.inter dilectos,in fi.xxvj.q.vlti.alligant.imò videtur ꝙ is,qui prius sententiam obtinuit,siue sit reus,siue actor : quia pro sententia præsumitur:vt extra,de renun.in præsentia.†Et iudices appellationū plerumq; in peius reformant sententias.ff.de appel.l.j.sicut & aliàs, cùm quis à pluribus ex noxa eiusdem serui conuenitur,dabitur ei,qui prius ad sententiam peruenerit.ff.de noxa.si quis à multis.sic & in actione de peculio:vt ff.de pecu.si verò adhuc.sicut & aliàs inter duos impetrantes,qui primò præsentat literas,primò præbendam obtinet:vt extra, de rescri.c. capitulum.hoc disputationi duximus relinquēdum.[c] ¶†Licet autem tertiò non appellatur, tamen in integrum restitutio petitur, & supplicatur contra res bis iudicatas.ff.de mino.minor.[d] & l.seq.extra,de in integ.rest. tum ex literis.§.pe.extra,de re iud.cùm causa.arg.tamē contra:quia quod appellatio in maioribus,hoc restitutio in minoribus operatur:vt ff.de mino.præses. ¶†Sed dic[e] ꝙ petens restitutionem, vtitur iure speciali & singulari:appellans verò iure communi:vt ij.q.vj.omnis oppressus.Et ideo, aliud iuris est in vno,quàm in alio.ff.de vulg.& pup.sub.l.centurio.extra, de priuil.sane.xxv.q.ij.non exemplo.Sed licet restitutio detur contra res bis iudicatas,non tamen ipsa, vel etiam supplicatio bis, sed solùm semel dantur:vt j.tit.proxi.§.quis autem.versi.item super eo.& j.de supplica. §.j. ¶†Item licet regulariter bis possit appellari,quandoq; tamen tantùm semel appellatur:vt C.de epi.aud.auc.si quis litigantium.& C.de app.iubemus.& l.in offerendis.in auc.de app.§.illud.col.iiij.& ij.q.vj. anteriorum.& §.illud.& C.de asser.tol.l.j.§.j.& C.de preci.impe.offe.si quis verò.Quandoq; etiam non semel:vt s.§.videndum.

SVMMARIVM.

1 ☞Iudex,à quo appellatur,non faciens officium suum, qua pœna tenebitur.
2 Iudicare an causa in appellatione expressa,sit probabilis & iusta in ipso actu appellandi,quis debeat.
3 Appellans consulere debet iudici,vt deliberet cum peritis de admittenda appellatione.
4 Appellatio,multipliciter consyderatur.
5 Appellatio latens & frustratoria quæ sit,& an sit admittenda.
Appellatio media siue dubia,quæ sit.
6 Iudice dubitante an sit deferendum appellationi vel non:in dubio potius defertur appellationi quàm sententiæ.
7 Appellatione per iudicem recepta,qualiter habeat cum appellante procedere.
8 Appellatione pendente,siue sit recepta,siue non,iudex non debet in pręiudicium appellantis aliquid innouare.
9 Appellationem non esse recipiendam,qualiter cognosci possit.
10 Appellatio debet porrigi iudici à quo appellatur,si fieri potest : aliàs ad quem appellatur.
11 Instrumento appellationis continente ꝙ iudex appellationis eam benignè recepit,an per hoc probetur ipsum iudicem appellationi detulisse.
12 Appellationem admittere censetur,qui contra eam nil attentat.

Officium eius,à quo appellatur,quale sit.

NVnc Dicamus quid sit officium eius, à quo appellatur. Et quidem vt recipiat appellationem , & reuerenter ei deferat,si ex causa sit legitimè interiecta. ¶†Quod si nō fecerit:secundùm legem punitur in xxx.ponderibus auri : & officiales eius simili modo:vt C.de app.quoniam iudices.& l.iudicibus. Secundùm cano.verò debet deponi : vt ij.q.vj.decreto.secundùm decre. mittitur ad sedem apostolicam pro meritis recepturus : vt extra, de app. c.de priore.& c.sequen.nec nocebit appellanti,si eius appellatio legitima non admittatur:vt ij.q.vj.appellatione interposita.& extra,de app.sæpe. Quod si appellatio talis est , quòd iudex eam non debet recipere : non nocebit ei,si eam non recipiat:imò temere appellans,puniri debet secundùm legem in quinquaginta libris argenti, vel efficitur infamis: vt C.quorum appel.non re.ab executione.§.fina.C.de appel.à proconsulibus.in fin.Secundùm cano.remittendus est ad eum,à quo appellauit,condemnatus in expensis: vt in c.vt debitus.in fin.ita vt sumptus in quadruplum restituat.ij.quæst.vj.omni modo.hodie in simplum : vt C.de fruct.& lit. expen.non ignoret.& l.terminato.vel fortè in triplum.iij.q.iij.libellum. De his expensis dicam j.de expen.Iudex quoq;,qui frustratoriam appellationem admittit,& appellans similiter est puniendus in xx.libris argēti:vt ij.q.vj.§.sunt etiam,quorum.ver.si quis etiam. ¶†Sed quis iudicabit in ipso actu appellandi, an causa in appellatione expressa sit probabilis seu

seu iusta, vt dicit c. vt debitus? Et certè appellans non: quia qualemcunque diceret probabilem. Item appellatus non: quia etiam expressam in iure non diceret probabilē. Item nec iudex, arg. l. dif. si quis præpostera. extra, de offi. dele. suspicionis. extra, de consti. cum omnes. & de verb. sig. cùm olim. iij. q. vij. iudicet. xv. q. v. præsbyter. sicut nec arbitrari potest, an ostensa sit notoria vel dubia: vt extra, de ver. sig. cùm olim. Quid ergo erit? Dic quod appellans hoc iudicabit, quantum ad appellandum: appellatus quantū ad recipiendum: iudex quantum ad deferēdum. In dubio tamē deferat, vt infrà sequitur. & sic ab initio spectatur vtriusque iudicium. ¶ 3 † Consulo tamen appellanti quod supplicet iudici, vt deliberet cum peritis, an sit admittenda vel non: quod si denegauerit hoc ipso grauat, secundùm do. meum, nisi frustratoria appareat euidenter. Ex post facto iudicare an bene vel malè a sit appellatum, spectat ad iudicem appellationis: vt j. versi. penul. Vincē.[a] dicit simpliciter, ad opinionem iudicis referre huiusmodi probabilitatem. ff. de arbi. qualem. ij. q. vj. plerique. iij. q. iij. §. item in criminali. versi. j. ibi: iudicis motus. extra, de consue. ad nostram. ¶ 4 † Circa hoc autem hic not. quod quædam est appellatio manifeste rationabilis & legitima, vt ea, quæ fit ex causa in iure expressa: vt patet in exemplis positis supra, eo. §. in quibus. versi. sed quam dices. extra, de offi. dele. super quæstionum. in fi. & c. cùm olim. de testi. significauerunt. de appel. solicitudinem. & c. nouit. de dilati. dilecti. de rescri. super literis. C. vt lite pend. l. ij. C. de epis. audi. l. ij. in casibus, qui sunt. ij. q. vj. c. non solent. & huic debet iudex deferre. nam & ius eam admittit: vt extra, eod. postremo. & ca. significantibus. cum multis similibus. Quædam verò est manifestè frustratoria: vt eo. tit. proposuit. & c. ad nostram. huic non debet deferre: vt extra, eod. tit. pastoralis. quia nec ius eam admittit: vt eo. titu. cùm sit Romana. in fi. & c. peruenit. Et hoc allegabatur in q. quæ coram nobis vertebatur inter archiepiscopum & capitulum Pisanum pro parte vna, & commune Pisanum ciuitatis ex altera parte. Nam cùm ipse archiepiscopus excommunicasset Potestatē & consilium Pisanum, pro eo quia moniti per eum non abraserant de capitularijs suis, capitula illa, quæ Honorius papa mandat per eum abradi in decr. extra, de senten. excom. grauamen. & propter alios eorum manifestos excessus, contra ecclesiasticam libertatem commissos: & ipsi sententiam huiusmodi sustinuerunt animo indurato: petebant archiepiscopus & capitulum coram domino Hostiensi apostolicæ sedis legato dictam sententiam aggrauari. Pisani verò respondebant, quòd ipsi à processu archiepiscopi ad sedem apostolicā appellauerant. Vnde non tenebantur coram dicto legato, siue coram me respondere. Replicabatur pro parte altera, & bene, quia appellatio illa euidenter frustratoria erat, & ex causis friuolis interiecta: cui etiam archiepiscopus non detulerat: quare nec dominus legatus ei deferre debebat: vt in præ. concor. Super quo dic vt s. de legato. §. nunc ostēdendum. versi. xxxiij. ¶ 5 † Quædam verò est latens frustratoria: puta cùm causa proposita est probabilis, sed est falsa. Et hęc admittitur à iudice, vsque quo veritas patefiat. Sed à iure reprobatur. viij. dist. veritate. & c. sequenti. b Quædam verò est media, siue dubia, quam Vincenti. vocat neutralem:[b] vt quando appellatur ex causa, quæ non est in iure scripta: videtur tamen rationabilis: vt si dico iudicem fore compatrem aduersarij vel patruum: vel quando appellatur in casu, vbi sunt diuersæ opiniones: puta quia me compellit respondere per literas posterius impetratas, quæ tamen primo fuerant præsentatæ: hæc causa probabilis est, cùm sit dubia: quia circa hoc sunt opi. vt nota. extra, de rescri. capitulum. Item pone exemplum in appellante, qui se dicit nuncium præmisisse, vt nota. j. de expensis. §. nunc videndum. in princ. Et his casibus, si ab ordinario appelletur, tenetur deferre, quia ius eam admittit. Sed si sit delegatus, cui causa est appellatione remota commissa: non tenetur iudex deferre, grauatus tamen poterit nihilò minus appellare: & si superior reputauerit appellantem grauatum, poterit remouere grauamen: vt in præ. c. pastoralis. versi. sed si appellans. & sic erit in arbitrio superioris. quam opi. in hoc dubio eligat & sequatur, & an reputet huiusmodi appellationem frustratoriam vel legitimam. & 6 hoc prosequere vt s. in §. quibus. versi. & ad huius. & seq. ¶ † Dicunt autē quidam, quòd opposita tali dubia recusatione, de qua præmissum est, iudex debet partibus dicere quòd eant ad arbitratores, qui si eam iustā pronunciant, non stabit eorum dicto nisi velit: sed pars ex hoc appellet: tunc deferre tenetur, cùm possit merito dubitare. Sed melius mihi videtur quod ipse, à quo appellatur, secum diligenter deliberet an sit causa sufficiens vel c non: quod dic vt no. ij. q. vj. c. ad Romanam. Vincen. dixit[c] quòd si iudex dubitat an sit deferendum appellationi vel non, in dubio potius deferetur appellationi, quàm sententiæ. extra, de appella. dilectis. in fi. & est expressum in prædicto c. vt debitus. §. cùm autem. & c. cùm speciali. §. excessu. de rescri. cùm contingat. in fin. & de senten. excom. c. sacro. §. fina. & 7 quære hoc vt s. de cita. §. j. versi. item pone. ¶ † Recepta autem appellatione, debet dare appellanti apostolos requisitos, vt offerre etiam non petenti. De quibus, & de eorum forma, dic vt j. in tractatu libello. in titu. de appellatio. §. sequitur. Quo facto secundùm locorum distantiam, & personarum qualitatem & negotij, indulgeat tempus appellanti ad prosequendam appellationem: vt extra, de appel. cordi. §. j. vel ad alia: vt s. §. proxi. versi. & nota. Et scias quòd hæc cognitio, an sit recipienda appellatio necne, præcedit cognitionē illā, vtrū sit iusta vel iniusta causa appellationis. Et potest fieri hæc administratio, altera parte præsente. ff. de admi. tut. chi-8 rographis. §. si. ff. de app. reci. si cuius. ¶ † Item appellatione pendente siue sit recepta siue non, iudex nō debet aliquid in præiudicium appellantis innouare, nec executionem facere, nisi in casibus, qui nota. j. §. nouissime. versi. j. & hoc si certum est, appellationē tenere: vel etiā si dubium sit de iure vel de facto, sit iusta vel non. sic intelligitur ff. de app. reci. vel non. l. sciendum. & alia iura dicentia, nil innouari appellatione pendente: vt C. de app. à proconsulibus. & l. quoniam iudices. Si autem non sit dubium, sed certum, appellationē esse iniustam: tunc sententiam exequatur: puta si sit confessus & conuictus de crimine, vel est insignis latro, seditiosus, & in alijs casibus, in quibus prohibitum est appellare: vt s. §. in quibus. a vel etiam ante sententiam, nulla causa expressa. ff. de iniust. rup. & irri. test. si quis. §. hi, qui. & §. quid tamen. ff. de appel. constitutiones. C. quorum app. non reci. per totum. in auē. vt nulli iudi. §. illas. & §. 9 super hoc. ¶ † Sed cùm cognoscere vtrum appellatio sit recipienda vel non, spectet ad iudicem appellationis, quomodo potest certum esse eam non esse recipiendam: vt ff. de admi. tuto. chirographis. in fi. C. de app. apertissimè. ff. nil no. appel. pen. l. j. Respon. fit notum non per causæ cognitionē, sed per euidentiam facti, super quo iudicatum est: vel quia ibi prohibetur appellari à iure, vt dixi: vel quia causam in appellatione, nō ante sententiam assignauit. b Et sic in omnibus alijs potest dici notorium iuris. Hoc no. papa. extra, de offi. delegati. c. pastoralis. §. præterea. & vide s. vers. sed quis. ¶ Vtrum autem locum habeat delatio iudicis, vel approbatio partis, quando appellatur à diffinitiua, no. s. §. qua-10 liter. versi. porro. ¶ † Et scias quod appellatio debet iudici porrigi, à quo appellatur. ff. de app. l. j. in fi. ij. q. vj. si quis libellos. & hoc si fieri potest. aliàs enim c ad quem appellatur: vt ff. quando ap. sit. l. j. §. dies. & §. si quis. vel saltem fiat coram notario, & publicis personis: vt j. in tractatu libello, de app. §. j. ver. 11 cæterum. & seq. ¶ † Quid si in instrumēto appellationis tabellio ita dicit: Quam appellationē iudex benignè recepit nunquid probatur per hoc ipsum iudicem appellationi detulisse? Non videtur: quia sæpe iudex appellationē manu propria recipit, & 12 tamē ei non defert. † Item & quando quis recipere dicitur appellationem, qui contra eam nil attētat: vt s. §. qualiter. vers. porro. dominus Cle. papa iiij. dixit contra. ar. pro eo. extra, de app. c. interposita. §. j. & ij. q. vj. appellatione interposita. Sæpe enim in hoc casu, recipere, & deferre, pro eodem accipiuntur.

[a] ¶ Vinc. dixit in decre. vt debitus. eo. titu.

[b] ¶ Neutralem. In decre. pastoralis. eod. titu. in sua secunda glo. ex qua glo. simul cū prima sumptus fuit iste versiculus circa hoc.

[c] ¶ Vincen. dixit. in prædicta decre. vt debitus.

SVMMARIVM.

1. Iudex, ad quem appellatur, de sufficiētia causę appellationis, qualiter procedere debeat in causa.
2. Appellari potest à sententia diffinitiua, etiam sine causæ expressione.
   Appellanti à diffinitiua sentētia, sufficit dicere, appello ab iniqua sententia.
3. Iudex appellationis, an procedere & pronunciare possit, altera parte contumaciter absente.
4. Iudex appellatus malè appellatum cognoscens: an pronunciare debeat super causa.
5. Fructus alicuius fundi post litē contestatam percepti, cui venire debeant.
6. Iudex appellationis ex officio potest non solùm sententiam iustam vel iniustam pronunciare, sed & illi addere.
7. Iudex appellationis, debet litigantium consuetudinem sequi.
8. Iudex appellationis an & quando possit priori iudici inhibere, ne procedat in causa, vel ne sententiam exequatur.
9. Iudice appel. priori iudici, ne prosequatur, inhibente, an debeant partes vocari.
10. Priuari sua possessione nemo debet, propter alicuius appellationem.
    Appellatione extra iudicium facta, an iudex, qui de veritate appellationis cognoscere cœpit, possit aliquid inhibere ei, à quo vel cōtra quē est appellatū.
11. Appellatione iudici appel. præsentata, debet notarius sub speciali forma, eā in suo quaterno scribere.

12 Impeditus ne poſsit coram ſuo iudice appellare,ſi coram alio appellet,debet inſtrumentum ſpeciale conficere.
13 Lite pendente,non debet prodeſſe, aut nocere legis aut alterius ſtatuti innouatio.
14 Stylus Romanæ curiæ iuri cõmuni innitiť, & ideo tãq; magiſter omniũ,ab inferioribus eſt ſequẽdus.
15 Appellatio à diuerſis ſententijs,diuerſimodè conſyderatur.
16 Concluſio diuerſorum iudicum adinuicem diſcordantium,qualiter fieri debeat.
17 Iudex ſpernẽs appellationẽ à diffinitiua ſentẽtia,ſi excõmunicet appellantẽ,qualiter ſit cõcludendũ.
18 Appellatione ſentẽtiã diffinitiuã præcedente,ſi ſequatur ſentẽtia excommunicationis,quid iuris.
19 Appellans ante diffinitiuam, debet grauamẽ ſufficiens exprimere:alioquin non tenet appellatio.
20 Appellatione facta à ſententia in cauſa matrimoniali,qualiter ſit concludendum.
21 Appellatione facta à ſententia diuortij lata per iudices delegatos,ſi iudex appellationis in cõtumaciam partis latam ſentẽtiam cõfirmauerit, demum pars ſe excuſauerit,quomodo concludetur.
22 Appellante à ſententia delegati,non proſequente intra tempus,quomodo ſit concludendum.
23 Ordinario proferente diffinitiuam,& dato ad cauſam appellationis eam infirmante: qualiter ſit cõcludendum.
24 Appellatio ante ſententiam diffinitiuam ab interlocutoria vel grauamine illato ſeu proceſſu facta, multipliciter conſyderatur.
25 Grauamine illato ſuper exceptionibus in cauſa appellationis non admiſsis,datur diſtinctio.
26 Exceptione peremptoria,in vim dilatoriæ propoſita,& non admiſſa,ſi appelletur,an ſuper tali appellatione dandæ ſint literæ.
27 Appellatione facta propter dilatoriam non admiſſam,vel propter grauamen iniuſtè illatum,& propter proceſſum iniquum, &c.qualis fieri debeat concluſio.
28 Appellatione facta à delegato ſedis apoſtolicæ, vel ſubdelegato ipſius,&c.vbi ſemel fuerint literæ impetratæ,ſuper quibus ſit appellatum,qualis debeat eſſe concluſio.
29 Appellatio à ſubdelegatis delegatorum apoſtolicæ ſedis,cuius concluſionis eſſe debeat.
30 Appellante intra tempus legitimum appellationẽm non proſequente.qualiter debeat appellatus ſuam narrationem facere.
31 Exceptio in cauſa appellationis,multipliciter proponi poteſt.
32 Modus proponẽdi exceptionem in materia appellationis,quas conſyderationes requirat.
33 Literis ſuper aliqua quæſtione obtentis, ſi coram delegato proceſſum eſt,& ſuper eodem ad ordinarium trahatur,qualiter ſit excipiendum.
34 Forma concluſionis in multis caſibus, quibus excipitur contra literas quibus contradicitur.
35 Exceptio excommunicationis ſi opponatur contra reſcriptum,dicendo quòd tempore impetrationis impetrans erat excommunicatus,an ſit per hoc reſcriptum vitioſum.
36 Sententia excommunicati publicè,non tenet.
37 Liti ſe offerens, vt proceſſus contra ſe habitus reuocetur, ſi à iudice hoc denegante appellauerit, qualiter concludetur.
38 Clericus conuentus pro quadam ſumma pecuniæ, quam quia ſoluere nequit,offert ceſsionem bonorum,nihilò minus à iudice excommunicatur,quid ſit de hoc concludendum.
39 Concluſio facienda vbi appellatur,quia iudex admittit aliquem ad cauſam ſine mandato: nec iudex vult apoſtolos concedere, ſed appellantem excommunicat.
40 Impetrare volens literas ſuper appellatione, quæ debeat conſyderare.
41 In literis, quæ ſuper appellationibus impetrantur, non debẽt verba cõſueta in narrationibus omitti.
42 Conquerens de procuratore non admiſſo,quæ debeat in narratione proponere.
43 Officiales curiæ cauere debent ab exceptionibus fictis appellantium.
44 Vtraque parte à diuerſis iudicibus appellante,quibus verbis ſit pronunciandum.
45 Duobus grauaminibus ſeſe compatientibus vel non compatientibus,in appellatione prolatis,quibus reſcriptis vtendum ſit.
46 Decano & priore datis executoribus,ſi vno abſente, nec ſe excuſante alter procedat,propter quod appellatur,qualiter concludendum erit.
47 Executore excedente fines mandati, & aſsignante ſtallum in choro,&c. propter quod appellatur,quomodo concludetur.
48 Forma concludendi vbi appellatur, quia procurator per errorem impetrat non ſuper grauamine,ſed ſuper alio.

Officium eius,ad quem appellatur,quod ſit.

DE officio Quoq; eius,ad quẽ appellatur,aliqua perſtringamus. Et certè ad eius officium ſpectat appellationẽ ſibi oblatam recipere, & diligẽter eius formam inſpicere,& videre an fuerit intra decem dies appellatũ, vel fuerit appellationi renunciatum tacitè vel expreſsè: vt extra, de app. Romana.§.ſi verò.[a] Poſtea debet videre vbi ante ſententiam appellatum eſt:ex qua cauſa fuerit appellatum,an videlicet fuerit talis, quæ probata, legitima eſſet:& an cauſa ſufficiens ſit propoſita: vt dixi ſ.§.proxi.& §. in quibus.ver.ſed quam dices.& ad hoc debet partes citare.extra,de app. per tuas.de conſti.eccleſia.niſi quãdo appellatio recipitur à iudice,& terminus præfigitur ad proſequẽdam appellationem.Nam terminus ille habetur loco peremptoriæ citationis.extra,eo.ſæpe.de citatione partis appellatæ no.ſ.de cita.§.viſo.¶ 1 †Cognito igitur an cauſa ſit ſufficiens, recipiat libellum:vt j.de libel.concep.§.nunc dicendum.verſi.fin.& fiat litis conteſtatio,prout no.ſ.de lit.conte.§.ij.verſi.ſed cum in cauſa.& iuretur, & inquirat de veritate cauſæ: vt in præd.c.Romana.§.quod ſi obijciatur[b] & ſi eam veram inuenerit, debet pronunciare illum iuſtè appellaſſe: & poſtea debet de tota cauſa cognoſcere,& eam mediante iuſtitia terminare.Et idẽ faciat ſubdelegatus vel delegatus ab ipſo,ſ.q cognoſcet de principali.arg.extra,de reſcr.ſuper literis.in fi.extra,de teſta.c.Ray.Si autẽ nõ probatur cauſa:tunc pronũciabitur appellatio iniuſta:& debet appellantẽ in expẽſis cõdemnare,& ad eum,à quo appellauit, remittere: vt ille in cauſa procedat.Hoc probatur extra,de app.vt debitus.in fi.& c.cùm in eccleſia.extra,de offi.dele.inſinuãte.extra,de eo qui mit.in poſ.cau.rei ſer. cũ veniſſet.in fi.& ij.q.vj.in fi.¶ 2 †Si autẽ à ſentẽtia diffinitiua fuerit appellatum:nõ habet laborare inquirẽdo an ex cauſa fuerit appellatum.Nam à diffinitiua etiam ſine cauſæ expreſsione appellari poteſt:& ſic ſufficit dicere tunc,appello ab iniqua ſentẽtia,vt ſæpe dictum eſt.Debet ergo tũc libellum recipere: vt j.de lib.concep.§.nunc dicẽdum.verſi.ſed nunquid. & negotiũ ipſum diligẽter examinare,modis quibuſcũq; poterit: vt xxx. q.vlti.iudicantẽ.Et debet ſentẽtiam prioris iudicis confirmare vel infirmare,corrigere ſeu emẽdare:& hoc in totum,ſeu in partẽ,vbi ſentẽtia plures cõtinet articulos.quæ dic vt ſ.de ſentẽtia.§.vt autẽ.verſi.in iudice.Debet autem præmiſſa facere ſecundùm allegata.quinimo debet etiam rationes & teſtes audire,& recipere, quos partes volunt ſuper nouis articulis inducere:quia in cauſa appellationis poteſt non oppoſitum opponi,& nõ probatum probari:ſicque ſecundùm cauſæ merita debet ſententiam proferre.Hæc probantur C.de app.eos.§.ſi quis autem.extra,de teſti.fraternitatis.& de fide inſtru.cùm Ioannes.Et dic vt ſ.de teſte.§.ſatis vtiliter. verſi.illud autem.debet etiam reuocare attentata poſt appellationem: vt j.§.proxi.¶ 3 †Sed qualiter ſe habebit iudex appellationis, ſi altera pars ſe contumaciter abſentat? Dic quòd nihilò minus in cauſa procedat & pronunciet.C.de temp.ap.l.fi.Sed hoc proſequere, vt extra,de app.per tuas. & c.interpoſita.§.fi.¶ Vtrum autẽ ſuccũbens in cauſa appellationis,ſiue ſit appellans,ſiue appellatus,condẽnabitur in expenſis.notatur j.de expẽſis.§.nunc vidẽdum.¶ 4 †Itẽ nota q ſi iudex appellatus videt fuiſſe malè appellatum,& bene pronunciatum,videt etiam appellantẽ paratũ plures exceptiones & cauillationes opponere & appellare:conſulunt quidã q non pronunciet ſuper cauſa appellationis,ſed conſulat q ſentẽtia executioni mandetur: vt ſic non valeat appellari ab eo:ſed contra hoc, eſt remedium j.§.proxi.verſi.& nota q.¶ 5 †Sed pone, petij fundum à P. appellauit:pẽdente appellatione percepit fructus:nũquid iudex appellationis condemnabit P.etiam ad fructus medij tẽporis? Dic quòd ſic: vt ff.de vſu.tutor.in prin.ff.de re iud.l.fi.ff.de neg.geſt.Nam fructus poſt litẽ cõteſtatam percepti veniunt iudicis officio: vt ff.de diſpu.& allega.aduo.in fi.§.quid de fructibus.¶ 6 †Poteſt autem non ſolùm pronunciare ſententiam iuſtam vel iniuſtam, vt ſ.de ſent.§.vt autem.ver.in iudice.imò etiam poteſt illi addere: vt extra,de teſt.Raynu.prope finem.ibi:cenſuit,&c.argu.tamẽ contra,C.de app.eos.[c] ¶ 7 †Debetque iudex appellationis,litigatorum conſuetudinẽ ſequi: vt prædi.c.Raynu.extra,de eo,qui mit.in poſſeſ.cauſa rei ſeruã.cùm veniſſent.quod proſequere ſecũdùm papã prout no.extra,de conſue.c.j.Itẽ de officio eius,ad quẽ ſine appellatione cauſa remittitur,dixi ſ.de remiſ.§.fi.¶ 8 †Sed quæritur quando iudex appellationis poſsit priori iudici inhibere,ne procedat in cauſa, vel ne ſententiam exequatur? Reſpon.aut appellatur poſt ſentẽtiam diffinitiuam, aut ante. Si poſt: aut proponitur coram iudice appellationis non eſſe appellatum,aut

a ¶ De officio.§.ſi verò.lib.vj.

b ¶ Obijciatur.li.vj.

c ¶ App.eos. Vide quod plenè dixi ſuper præ. verſi.in iudice. proxi. allegato.

tum, aut appellationẽ esse nullã, vel aliàs ad ipsum iurisdictionẽ non pertinere,& tunc nõ debet priori iudici aliquid inhibere, nisi prius constet appellatum esse.extra de appel. Romana. §. si verò vocatis [a]. Et nisi prius cognoscat, an sua sit iurisdictio. extra de rescript. super literis. etiam si appellans à iudice capiatur: vt in decre. Alexan.eo.tit. vt probatio [b]. Postquam autem vocatis partibus, cognouerit appellatum esse, vel suã iurisdictionẽ esse, statim poterit inhibere: vt in præd. §. si verò. Et sic intelligitur extra de offi.deleg. pastoralis. §. præterea. Ibi enim loquitur de appellatione à sententia. Et hoc verum est, ꝙ vbi constat appellatũ esse, potest inhibere, nisi in quibus appellatio inhibetur: puta à sententia super notorio crimine: vel de quo quis in iure conuictus & confessus est,& similibus: tunc enim iudex appellationis non potest inhibere priori, ne sententiã exequatur, nisi postquã cognoscere cœperit an appellatio sit recipienda vel nõ: & an sit casus in quo potuerit appellari: vt in præ. c. Romana. §. si autẽ post sententiam. Si autẽ ante sententiam à grauamine appellatur: tunc nõ prohibebit priorẽ iudicem procedere, nisi sibi constet appellatum esse,& ex causa legitima,& incipiat cognoscere de veritate causæ appellationis: & tunc statim inhibeat: vt eo. c. §. quod si obijciatur. & sic intelligit̃ extra de rescrip. dilectus filius Io. qñ scilicet nõ negabatur appellatũ, nõ ex causa legitima, sed appel. causa, quia scilicet trahebatur vltra duas dietas, dicebatur esse falsa [c]. Alij dicunt ꝙ hæc locũ habet, qñ ad Metropolitanũ appellat̃. qui in subditis suffraganeorũ iurisdictionẽ nõ habet, nisi in certis casib⁹. extra de offi.ord. pastoralis. ix. q. iij. §. j. secus in delegato, [d] qui, vt dicunt, statim cũ literas super appellatione à grauamine interposita recipit, inhibere potest priori iudici ne procedat. & sic intelligũt præ. c. dilect⁹.& facit extra de resti. spo. audita. Sed prius dictũ verius est,& illud papa approbat: & c. audita. nõ loquitur in literis sup appellatione obtentis: vnde aliud ius est in eis, ꝙ si forent super appellatione obtentę. ¶ 9 † Quid si iudex app. nõ sit metropolitanus, nec delegatus, sed est alius superior, puta episcop⁹: ad quẽ à sñia sui archidiaconi appellatur. Rñ. nisi contraria sit cõsuetudo, põt quandocunqꝫ voluerit priori iudici inhibere, etiã antequã incipiat cognoscere: & forsitan etiã hoc posset, etiã si non fuisset appellatũ. ff. de iudi. iudicium. ibi vel etiam eo, qui maius imperium &c. Cũ talibus talia competant ex delegatione episcopi. Alij tamen cõtra [e]. ¶ Sed nunquid in eo casu, in quo dixi iudicẽ appellationis inhibere posse, debent partes vocari? Rñ. sic: vt in præ. §. si verò vocatus. & C. si vt se ab hær. absti. authen. si omnes [f]. ¶ 10 † Quid si extra iudicium appelletur, nunquid iudex, ex quo de veritate appellationis cœpit cognoscere, põt inhibere aliquid ei, à quo, vel cõtra quem est appellatum? Rñ. non: quia propter app. alicuius non debet quis sua possessione priuari: & quia per app. iurisdictio tantum ad superiores transfertur, vt dicam j. §. proximo. ¶ An autẽ iudex, à quo appellatur, cui inhibitum est, ne procedat, debeat supersedere, & quãdo? Dicã infrà §. proxi. & illa iunge cũ istis. Formã verò inhibitionis vide suprà de cit. §. dicto. ver. porro & seq. ¶ 11 † In summa nota quòd præsentata appellatione iudici appellationis, notarius eam in suo quaterno debet scribere in hac forma:

FORMA. P. in præsentia talis iudicis constitutus, asserens se à sententia talis iudicis appellasse: libellũ appellationis eidem præsentauit continentiæ talis. Demum ponat totum tenorẽ: & postea subiungat sic, qui quidem libellus oblatus fuit ad cõm. P. dicto iudici, & ab eo receptus, anno, mense, die, hora, & loco talibus. ¶ Quod si superior recepta appellatione velit cognoscere per se, procedat, vt suprà scriptum est. Si autem velit alteri committere audiendam notarius sic scribat:

FOR. Dominus talis causam app. interpositã per talem, à sententia vel processu talis commisit die tali viua voce vel per talem cursorem audiendam, & fine debito terminãdam. Vel sic: Talis cursor dixit tali, ex parte talis, &c. Qualiter autẽ fiat ipsa causæ commissio. dic vt s. de iudice dele. §. sequitur. versi. ceterùm. ¶ 12 † Porrò, si quis nõ potest corã suo iudice appellare, quia nõ põt habere eius copiã: vt iij. q. vj. c. biduũ. vel quia absens est, fortè in curia Romana: & ideo appellat corã alio iudice, puta corã auditore palatij: instrm poterit cõfici in hac forma.

FORMA. Vniuersis & singulis hoc publicũ instrumẽtum inspecturis, talis iudex vel auditor salutẽ in domino. Nouerit vniuersitas vestra, ꝙ talis in præsentia nostra cõstitutus, præsente notario & testibus infrà scriptis appellationẽ quãdam interposuit in hoc verbo: Corã &c. Ponat̃ totus tenor. deinde sic subjiciat̃: In cuius rei testimoniũ, in memoriã futurorũ hoc præsens & publicũ instrumẽtum, manu talis notarij nostri cõfectũ fecimus sigilli nostri munimine roborari. Et ego talis notarius, &c. Acta sunt hæc anno, mẽse, die tali, hora, loco, indictione talibus, præsentibus testibus rogatis adhibitis. Vel ipse notarius in ipso instrumẽto loquatur. vel forma instrumẽtum vt j. in tractatu libello. in titu. de appel. §. j. versi. illud quoqꝫ. ¶ 13 † Sed quid si dum causa appellationis vel etiã negotium principale discutit̃, fertur noua lex: nũquid iudex appellationis vel etiam causæ principalis iudicabit secũdũ illã? Dic [g] ꝙ si facta est ad alterius partis petitionẽ, nõ valet in hac causa: imò iudicabit̃ secũdũ antiquã: vt in aut. coll. viij. in medi. li. nõ fieri sacras iussi. §. si verò dum causa. & §. eã autẽ. Idẽ etiã est, vbi proprio motu, nullo petẽte, facta est, si sit post latã sentẽtiã, siue postquã partes allegationibus renũciauerint, & relatio facta est. nõ enim valet tũc, etiã si in ea dicat̃ ꝙ ad præterita trahatur: vt in aut. col. ea. vt cùm de app. cog. §. j. Et sic intellige extra, de cõsti. cognoscẽtes. & ca. fi. & C. de legi. & cõsti. leges. quia lite pẽdẽte nihil est innouãdũ. extra, vt lite pẽdente. c. fi. [h] ff. nil noua. app. pen. per totũ. ¶ 14 † Vt autẽ hoc mẽbrũ [i] plenius prosequamur, nota ꝙ cùm pars, quæ se grauari sentit, ad superiorem appellat. superior quãdoqꝫ super ipsam appellationẽ literas cõcedet: in quibus decẽs, clara, & aperta narratio fieri debet, & cõpetẽs, & iuri cõsona querelæ cõclusio, sequi debet: vt j. versi. inferũtur. & sequẽ. Super quo cùm plura sint negotia ꝙ vocabula, vt ff. de præscri. verb. natura. & extra, in procemio Decr. in principio. ibi. tot noua litigia, & c. certa regula tradi nõ potest: tamẽ aliqua super aliquibus, quæ frequẽtãtur, etiam si nõ plenã de omnib⁹ tradamus doctrinã. extra, vt lite nõ cõtes. quoniam frequẽter. in prin. ff. de legi. nã ad ea. stylum Romanæ curiæ. qui iuri cõmuni innititur, prosequẽtes. [k] extra, de fide instru. pastoralis. extra, de cõfir. vti. vel inuti. bonæ. §. fi. quæ tanqꝫ magistra omniũ, ab inferioribus est sequẽda. xxij. di. omnes. in fi. extra, de summa tri. damnamus. prope fi. Quid iuris autẽ sit de alijs formis: diximus s. de rescri. præsentatio. §. ratione formæ. ¶ 15 † Sciẽdum est itaqꝫ ꝙ quãdoqꝫ appellatur à diffinitiua: quandoqꝫ ab interlocutoria vel grauamine vel processu. Si à diffinitiua à quocunqꝫ prolata appellatur, super appellatione literæ impetrentur, & sic in narratione dicatur:

FORMA. A. clericus nobis cõquerẽdo monstrauit ꝙ cùm inter ipsum & B. super hoc corã C. iudice quæstio verteret̃, idẽ iudex perperã in causa procedẽs, iniquã tulit diffinitiuã sentẽtiã cõtra eũ, à qua ad nostrã audiẽtiã appellauit. & cõclusio talis erit: Mãdamus quatenus in appellationis causa legitimè procedẽtes, sentẽtiam ipsam cõfirmare vel infirmare, appellatione remota, curetis, sicut de iure fuerit faciẽdũ. [l] Veruntamẽ si episcopus de causa cognouit, tũc nõ ponitur perperã. Itẽ hæc cõclusio datur, siue semel tantùm ab eadẽ parte, siue bis extiterit appellatũ. puta, episcopus tulit diffinitiuã cõtra A. clericũ, qui appellauit ad metropolitanũ, & metropolitanus in totũ eandẽ sentẽtiã cõfirmauit: ã qua si denuò appelletur, præcedẽs cõclusio nõ mutatur. Si verò appellatur ante sentẽtiã, & etiã post, eadẽ erit cõclusio, sicut s. & idẽ est si appellatio nõ sequatur: vt j. ver. porrò. ¶ 16 † Si verò diuersis diffinitiuis à diuersis iudicibus prolatis, vtraqꝫ pars

a ¶ Vocatis. lib. vj.

b ¶ Probatio. quam hodie nõ habem⁹.

c ¶ Falsa. Et sic quod ibi dicitur quòd ad iudicẽ appellationis pertinet cognoscere ad quos iurisdictio debeat pertinere, exponitur, id est, de veritate causæ appellatiõis: per quod patet ad quos spectet iurisdictio. vide quod ibi scripsi in vlt. gl.

d ¶ Delegato. Sup. papæ.

e ¶ Contra. Quod videtur verius. arg. de exces. præla. c. ij. & in aut. de defen. ciui. §. nulla. facit qđ scripsi de offi. ord. pastoralis. super j. gloss.

f ¶ Si omnes. Facit infrà §. pe. ante fi. ver. sed quæro.

g ¶ Dic. Sed Compost. cuius fuit iste versi. in decre. ij. de constit. vt ibi dixi. Materiam autem huius versi. vide de ele. licet canon. lib. vj. in gl. ad futura. cum his quæ super ea scripsi & remissiões alias ibi dedi. ADDE vt per Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure.

h ¶ C. fi. Vide quod ibi scripsi super j. gloss.

i ¶ Membrum. Non loquitur de proxi. versic. qui fuit additio.

k ¶ Prosequẽtes. Sic ad literam ꝙ hic versic. præcedit, & ꝙ sequitur præter allegationes iuriũ, habeo in stylo prædicto, parte secunda reuocatoriarũ: & sub eodem ordine vsqꝫ ad versicu. quod si in causa. & eius prima forma in stylo continuatur. versi. nunc dicamus media de diuersis locis partis primæ recipit.

l ¶ Faciendum. Si duos libellos dederat actor, & iudex vno contextu tamen diuisim condemnauit super vtroqꝫ: an hæc forma sufficiat contra vtramqꝫ, cùm singulariter de sententia dictum sit: vide in regula, pluralis. de reg. iur. lib. vi.

appellat: puta vnus iudex condemnat, alter absoluit, vel vnus confirmat, alter infirmat, vel aliàs fuerunt diuersi processus, vt extra, de re iudica. c. fina. tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus, si ita est, de vtroque processu legitimè cognoscẽtes, illum, quẽ legitimũ inueneritis, approbetis reliquo sicut iustũ est, reprobato. Vel sic, de vtroque iudicum processu legitimè cognoscentes, quod iustum est vel fuerit

17 app. remota curetis &c. ¶ †Si autẽ vlteri⁹ ꝓcessum fuerit: quia videlicet post appellationem à diffinitiua interposita, iudex spreta appellatione excõmunicauit appellantem: tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mãdamus quatenus si dictã excõmunicationis sententiã post appellationẽ ad nos legitimè interpositã, inueneris esse latã: eam denuncians penitus nõ tenere, nec diffinitiuam cõfirmare vel infirmare &c. vt extra, de reli. domi. cùm dilectus. Et prędicta determinatio, s. legitimè, referẽ ad hoc, s. si appellatio interposita à diffinitiua excõmunicationis sñia subsequatur.[a] Si verò post latã diffinitiuã intra decẽdiũ purè & simpliciter excõmunicat: postmodũ cõdẽnatus appellat intra idẽ decẽdium ab huiusmodi sententia, conclusio talis erit:

FORMA. Mãdamus quatenus excõmunicationis sñia, sicut iustũ fuerit, iuxta formã ecclesiæ relaxata, in causa appellationis procedẽs legitimè diffinitiuã ipsam cõfirmare vel ĩfirmare &c. vt s. Debet enim relaxari excõicatio, cùm liget, ex quo purè latã appellationẽ præcessit: vt extra, de app. ad præsentiã. ix. q. iij. c. j.[b] Vel sic: Mãdamus quaten⁹ eo prius sufficientẽ cautionẽ præstãte, ꝙ ipsi diffinitiuæ sententiæ parebit, si eam cõstiterit iustè latã. extra, de offi. dele. cùm cõtingat. de offi. ord. ad reprimẽdam. vel eo sufficiẽtem accusationẽ præstãte, ꝙ ecclesiæ mãdatis parebit, iuxta formã ecclesiæ sententiã excõmunicationis relaxãs diffinitiuã cõfirmare vel ĩfirmare. extra, de offi. dele. prudẽtiã. §. sextã. Sed si post latã diffinitiuã, excõmunicatio sub cõditione infligaẽ, s. nisi, diffinitiuæ intra certũ tp̃s litigator pareat, & intra idem tempus, & intra decẽdium fuerit appellatum: tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mãdamus quatenus, si est ita, prædictã excõicationis sñiam denũcians nõ tenere, diffinitiuã cõfirmare vel infirmare, &c. vt s. Nã tũc appel. excõicationẽ suspẽdit: vt extra, de app. ꝑterea.

18 & etiã pronũciatũ. ff. ad Turp. l. j. §. fi. ¶ †Porrò si appel. pręcedit diffinitiuã, tũc nõ dabitur litera, sed de iniusta excõicatione secuta cõqueretur, nisi exprimat grauamẽ: & tũc formabiẽ litera super appellatione interposita à grauamine. Et conclusio erit talis, qualis in appellationibus interpositis ab aliis grauaminibus cõsueuit apponi: vt sic dicatur:

FORMA. Mãdamus quatenus, si est ita, reuocato &c. audias cãm: vel in ipsa causa procedas, &c. quod dic vt j. ver. nũc dicamus. & seq. Nec debet tũc poni in cõclusione, ꝙ diffinitiuã cõfirmare vel infirmare ꝓcuret. Nã si à iusto[c] grauamine, quod exprimẽdũ est, fuerit appellatũ, totũ reuocari debet. quod si secutũ est, & si diffinitiua etiã secuta dicaẽ, verũtñ si nõ fuerit ita vt appellãs narrat in clausula illa: Alioquin. nõ debet subijci ꝙ fiat remissio ad iudicẽ, q functus est officio suo: vt s. de remis. §. sequiẽ. in prin. Sed poterit subijci: alioquin sñiam ipsam, sicut est iusta, facias ꝑ cẽsurã ecclesiasticã firmiter obseruari: sicut aliàs dicem⁹. T ñ cùm appellatio ante diffinitiuã interponiẽ, & diffinitiuã subsequẽter: dicũt quidam etiam nõ expresso grauamine, literas cõcedendas, si hoc modo narretur:

FORMA. A. cõqueriẽ ꝙ cũ inter ipm & P. corã tali iudice quęstio verteretẽ: idẽ iudex perperã in causa ꝓcedẽs, post appel. ad nos legitimè interpositã, iniquã tulit diffinitiuã sententiã cõtra eũ. & cõcludiẽ: Mãdamus quatenus, si est ita, de appellationis causa legitimè cognoscẽtes, sententiam ipsam cõ-

19 fir. vel infir. &c. vt s. ¶ †Sed certè cùm appellatur ante diffinitiuã, semꝑ est grauamẽ sufficiens exprimẽdum: alioquin appellatio nõ tenet. extra, de ap. c. vt debitus. & c. cùm cãm. quare hæc forma multũ non est approbãda.[d] Vel põt dici: sic Mãdamus quatenus sñiam post huiusmodi appellationẽ latã in eũ denũcietis penitus nõ tenere: vt extra, de ap-

20 pel. dilecti filij prior. ¶ †Quòd si in causa matrimoniali appellatur à sentẽtia, siue petatur sentẽtia cõfirmari, siue appelletur ab ea, conclusio erit talis:

FORMA. Mãdamus quaten⁹, si ita est, de sñia ipsa legitimè cognoscẽtes, quod canonicũ fuerit, appellatione postposita, statuatis. & si excõicatio sub sequaẽ, adiectiones, de quibus s. diximus in cõclusione procedãt: vel tũc sic narretur, & cõcludatur:

FORMA. A. sua nobis petitione mõstrauit, ꝙ cùm inter ipsam & B. laicũ diœcesis talis corã epo tali authoritate ordinaria, matrimonialis quæstio verteretẽ: idẽ eps iniquã sñiam tulit cõtra eã: à qua ipsa ad nostrã audiẽtiã appellauit: sed dict⁹ eps, ei⁹ appellatione cõtẽpta, promulgauit excõicationis sñiam in eã. Mãdam⁹ quaten⁹ si dictã excõicationis sñiam post appellationẽ ad nos legitimè interiectã inueneris esse latã, denũcies penitus esse nullã, ac de diffinitiua cognoscẽs legitimè quod canonicũ fuerit, &c. Et nota ꝙ modus iste seruaẽ in causa matrimoniali. Si verò in alia causa talis processus habeaẽ, oĩa debẽt narrari vsque, denũciãs nullã esse.

21 iunge, diffinitiuã cõfir. vel infir. &c. ¶ †Itẽ si appellatũ est à sñia diuortij lata ꝑ iudices delegatos, & iudices appellationis in cõtumaciã partis latã sentẽtiã cõfirmauerint: demũ pars absens ad iudicũ pręsentiã veniẽs, & absentiã suã excusans intra decẽdiũ appellauit, sic cõcludas: Mãdamus quaten⁹ de cã prioris appellatiõis, ordine iudiciario cognoscẽtes cõfirmetis vel infirmetis, sicut iustũ fuerit sentẽtiam à primis iudicibus promulgatam. extra, de in inte. res. ex literis. sed & si diuersæ diffinitiuæ in causa matrimoniali latæ fuerint: tunc sic concludetur.

FORMA. Mãdamus quatenus de vtroque ꝓcessu legitimè cognoscẽtes, quod canonicum fue-

22 rit, &c. ¶ †Quod si appellãs à sñia delegati nõ ꝓsequatur appellationẽ intra tẽpus: tunc sic diceretur:

FORMA. Decanus & capitulũ ecclesiæ Beluacẽsis sua nobis petitione mõstrauerũt, ꝙ cùm inter ipsos ex parte vna, & B. ex altera sup hoc corã tali authoritate apostolica, quæstio verteretẽ: idẽ iudex cognitis causæ meritis, tulit diffinitiuã sentẽtiã pro eisdem: à qua licet pars altera ad nostrã audiẽtiã appellasset, appellationẽ talem interpositã nõ est intra tẽpus legitimũ prosecuta: Mãdamus quatenus si ita est, appellatione huiusmodi nõ obstãte, sentẽtiã ipsam, sicut est iusta &c. vsque, obseruari. Potius verò dicitur, à qua pars altera frustratoriè ad sedẽ apostolicã appellauit. & licet ipsi appellationi dicti iudices detulerint reuerẽter, eam tamẽ nõ est intra tẽpus legitimũ prosecuta. Mandamus quatenus, si ita est, in causa ipsa, &c. Alioquin partes, &c. impetrantẽ &c. extra, de app. cùm sit Romana. & c. pastoralis. & ij. q. vj. ei qui. & vide s. §. nũc breuiter. & j. ver. quod si appellans. ¶ Vtrũ autẽ delatio locũ habeat, quãdo à diffinitiua appellatur: vide s. §. qualiter autem. versic. porrò. ¶ Si verò appellatum sit ab ordinario, concluditur sic:

FORMA. Mãdamus quatenus reuocatis, &c.

23 alioquin partes, &c. †Quòd si vnus iudex, puta ordinarius, profert diffinitiuam, & alius datus in causa appellationis eam infirmat, sic dicetur:

FORMA. A. sua nobis petitione mõstrauit ꝙ cùm inter ipsum & B. super hoc corã tali authoritate apostolica quæstio verteretẽ: idẽ iudex cognitis causæ meritis, pro eo diffinitiuã sñiam promulgauit: à qua pars altera ad nos vocẽ appellationis emittẽs, cognitionẽ ipsius causæ à nobis obtinuit delegari: q delegatus sñiam ipsam perperã infirmauit: propter quod ipse duxit ad nostrã audiẽtiam appellandũ. Mãdamus igiẽ quaten⁹ de vtroque processu legitimè cognoscẽtes, illo, quẽ illegitimũ inueneris, infirmato, reliquum sublato appellationis obstaculo, firmare procures. Iudex enim appellationis nonnunque in peius sententiam reformat. ff. de app. l. j. nec tũc ponitur clausula illa, testes autẽ, &c.

¶ Sed si in causa appellationis processus similis habeatur, concluditur sic: FORMA. Mandamus quatenus de vtroque processu legitimè cogno

---

a ¶ Subsequatur. Quando dubitatur quæ præcesserit, excommunicatio, vel appellatio, vide in regula, cùm sunt. de reg. iur. lib. vj.

b ¶ C. j. Concord. quod not. de sent. excom. venerabilibus. §. porro. in gl. post diffinitiuam. li. vj. & vide quod super ea dixi.

c ¶ A iusto. Sic est in stylo. & intellectus est, id est, à grauamine, quod iustificet appellationem.

d ¶ Approbãda. Dicitur in stylo, licet ab aliquibus toleretur. quod statim sequitur, addidit author.

cognoscens, quod canonicum &c. vt s. versi. quod si. ¶ Quod si diffinitiua lata fuerit contra non citatum, & etiam excõicatio, sic dicetur:

FOR. A. sua nobis petitione monstrauit, q̃ cũ B. contra eũ super hoc ad talem nostras literas impetrasset: idem iudex cõtra ipsum absentẽ, non per cõtumaciã, nec citatũ, iniquã tulit diffinitiuã: & si distributiue non pareret eidẽ excõicationis sententiã promulgauit: q̃ cũ ad ipsius peruenit notitiã, statim duxit ad sedem apostolicã appellandum. Mandamus quatenus in appellationis causa procedens, legitimè diffinitiuam ipsam confirmare vel infirmare &c. Vel sic: Mandamus quatenus si ita est, eidem iuxta formam ecclesiæ beneficiũ absolutionis impendas, & in app. causa procedens &c. vt s. proxi. ¶ Item si iudex in causa cõuentionis & recõuentionis vicissim tractatis, fecit sententiam partim pro aliquo, & partim contra eum: & ille in eo quod lata est contra eum, appellat, sic concluditur:

FOR. Mãdamus quatenus reuocato &c. vsq; ad attentatũ. Iunge in causa &c. alioquin partes &c. appellantẽ. &c. ¶ Si verò post app. interpositã à diffinitiua, is, à quo appellatum est, sententiã exequatur, sic dicetur:

FOR. Cũ igitur postquã B. lator pręsentiũ ad sedẽ apostolicã à sententia iudicis talis appellauerit, sñiam ipsam duxerit executioni mandandam, in possessionem rerum, & quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducendo, volumus & mandamus vt possessionẽ rem restituatis eidẽ. Alioquin noueritis nos tali mãdasse, vt vos ad id ecclesiastica censura compellat: vt extra de iureiur. venientes. in fi. & vide infra §. proxi. ¶ Conclusiones autem super reuocatorijs, quando appellatur à diffinitiuis secundùm diuersitatem negotiorum diuersimodè variantur. vnde has exempli

24 gratia sufficiat posuisse. ¶ † Nunc dicamus, quando ante sententiam diffinitiuã ab interlocutoria vel grauamine illato, seu processu appellatur: quo casu aut est appallatũ à delegato sedis apostolicæ, seu à subdelegato eius, aut ab ordinario, seu ab eo qui ex sua iuridictione vel non ex apostolica delegatione cognoscit. Item aut est appellationi delatum, aut non. Si quidẽ dicit̃ delatũ appellationi, siue ab ordinario, siue à quocũq; appellatũ fuerit, nõ est necesse grauamẽ exprimi: sed sufficit sic simplr̃ in narratione poni.

FORMA. Cui appellationi iudex idem detulit reuerenter. & conclusio talis erit: Mandamus quatenus si est ita: partibus conuocatis audias causam &c. Alioquin partes ad ipsius iudicis &c. extra de appella. ex insinuatione. in fin. Et hæc conclusio locum habet, cùm ordinario iure procedetur. Sed si iure delegato, talis erit: Mandamus quatenus si ita est, in causa ipsa procedatis iuxta priorum continentiam literarum. ¶ Si autem non sit appellationi delatum, exigitur quod sufficiens grauamen, & vnum so-

a lummodo, & non plura exprimatur [a]. ¶ † Et quoniam consueuit super

25 exceptionibus non admissis, grauamen inferri: distingue: quia aut impetrans super appellatione, consequitur de peremptoria, aut de dilatoria

b non admissa, super quo primo aliqua disputemus [b]. Si ergo dicatur peremptoriam coram iudice, à quo appellatum est, fuisse propositam, talis videlicet quòd ea probata liqueret per consequens de toto negotio principali. Si est de re transacta, vel iudicata, vel amicabili compositione sopita, cùm ipsa litera obiecta non fuerit necesse litis contestatio fieri, non est necesse quòd impetrans de lite contestata faciat aliquam mentionem. imò sufficit sic narrari.

FOR. Cùm inter A. & B. coram C. iudice quæstio verteretur, A. excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm lis fuerit per amicabilem compositionem sopita: eius aduersarius non erat super eodem amplius audiendus. Et quia idem iudex exceptionẽ huiusmodi nõ admisit nostram audientiam appellauit. vide s. de rescri. p̃sentati. §. ratione formæ. ver. porro licet. Idẽ etiã est, cùm impetratũ fuerat rescriptum super beneficio vel præbenda, & contra ipsum obiecta est exceptio statuti de certo canonicorũ numero iuramẽto firmato, seu de indulgentia cõcessa, q̃ nõ teneatur ad receptionẽ de quibus nõ est facta mentio in rescripto: vel si impetrans beneficium dicitur indignus, expresso eius crimine vel defectu: quæ omnes exceptiões sunt peremptoriæ: cum per eas quicquid in rescripto petitur, perimatur, dic vt s. de excep. §. dicto. in princ. & ver. sed quero de excep. & re. in prę. versi. porro. Si verò alia quęcunq; exceptio peremptoria proposita fuerit: in eo casu etiam potest impetrans simpliciter conqueri, quòd post ipsius obiectum exceptionis, iudex procedebat in causa: cùm ea obiecta etiam necessarium sit ad litis contestationem & causæ ipsius examinationẽ procedi. Et propter hoc, est litis contestationis mentio facienda: vt si eam proposuit post litem contestatam, dicatur sic:

FORMA, Lite contestata excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm &c. Et si ante litis contestationem obiecit eandem, nihilò minus oportet vt de litis contestatione mentio fiat, ne videatur in vim dilatoriæ & ad impediendum processum vel litis contestationem proponi. Vnde cùm dicit, talis excipiendo proposuit coram eo: adijciat prout erat litis contestationem probare paratus. extra de appel. c. interposita. & quia iudex &c. vt suprà vsque, appellauit. Et in his omnibus casibus, secundùm vsum curiæ Romauæ, mandatur quòd post talem appellationem attentatum est, solummodo reuocari. & conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocetis in statum debitum quicquid post appellationem huius inueneritis temere attentatum: alioquin partes ad priorum &c. vt infrà versic. porro. si quæ determinatio huiusmodi apponit̃, semper cùm ab interlocutorijs vel grauaminibus appel

26 latur. ¶ † Si aũt peremptoria exceptio proponit̃ in vim dilatoriæ: & quia non admittit̃, appellat̃: super tali appellatione non dantur literæ, nisi fortè de sentẽtia vel trãsactione vel cõpositione excipiat̃. Super quo vide s. de excep. §. nũc videndũ. versic. hoc quoq; nota. In casu verò, vbi aduersarius appellantis corã iudice, à quo appellatũ est, super re ad se pertinẽte, vel in re sibi competente agebat, nec dependebat ex rescripto ius ipsum licet ad prosecutionẽ illius literas impetrasset. Et generaliter, vbi post obiectũ peremptoriæ esset litis cõtestatio facienda, vel etiã post litem contestatam, nõ videt̃ satisfactũ iuri, vel partibus consultũ, si solũ mandatur reuocari quod post appellationem attentatũ fuerit cõtra eũ. Nam põt esse q̃ post appella. etiam nõ admissam, nõ fuerit vltrà processum, nec aliquid temere attẽtatũ: vnde nec partibus nec iuri satisfactũ est: si solũmodo cõcluditur, reuoces &c. imò q̃cquid primus iudex, à quo appellatũ est, debuisset facere, si exceptionẽ p̃positã admisisset: hoc debet facere iudex, q̃ de appel. cognoscit. Vnde si corã primo p̃posita exceptiõe perẽptoriæ, ante litis cõtestationẽ, vel post litẽ cõtestatã obiecta ad causæ examinationẽ & sentẽtiæ p̃lationẽ debuisset p̃cedi: Cũ de qua re cognoscit siue cognouit iudex, de ea sit pronũciare cogẽdus: vt ff. de iud. l. de qua re. de causa pos. & p̃priè. cũ super. ff. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. Eodẽ modo iudex appella. p̃cedere debet ad oĩa suprà dicta: extra, de appel. vt debitus. in fi. ij. q. vj. in fi. q. videt̃ ergo secũdũ hoc in cõclusione sic addendũ:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato &c. vt s. proxi. vsq; attentatũ. Iunge, in causa ipsa, prẹuia ratione procedẽs, quod iustũ fuerit, appellatiõe remota, decernas, faciẽs quod &c. extra, de excep. dilectæ. seruata tñ distinctiõe, de qua tangitur j. versi. proxi. vtrũ videlicet à delegato papæ sit appellatũ: & tunc dicat̃, in causa ipsa procedas, vt in priorũ cõtinẽtia literarũ. An verò ab eo, qui nõ ex apostolica delegatione cognoscit: & tunc si ante litis cõtestationẽ fuit appellatũ, cõcludit̃, reuo-

a cato, &c. Si verò post litẽ cõtestatam, cõcludit̃ vt s. dixi, in causa ipsa prẹuia ratiõe p̃cedẽs, quod iustũ fuerit, &c. q̃uis secus sit, vbi super beneficio obti-

b nendo literæ fuerint impetratæ: quo casu sufficit si concludat̃ solũ, reuoces, &c. vt superius expressũ est: cùm hoc totũ ius impetrãtis pendeat ex rescripto. Vnde sufficit appellanti, si solũ reuocet̃, quod occasione literarũ, & ex ipsis literis fuerit attẽtatũ: nec oportet q̃ tunc dicat, q̃ erat litis cõtestationẽ legitimè probare paratus: quia ex rescripto pen-

27 det totũ ius eius. ¶ † Porrò si appellat̃ propter dilatoriã nõ admissam, quæ debuit admitti, vel propter aliud grauamen iniustè illatũ, vel propter iniquum processum, & appellat̃ ab eo, qui ex sua iurisdictione vel nõ ex apostolica delegatiõe cognoscebat, expresso in narratione grauamine tali, quo expresso vel p̃bato appel. legitima cẽseret̃. extra, eo. vt debitus. & c. cùm causam. cõclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statũ debitũ q̃cquid post huiusmodi appellationẽ inueneris temere attẽtatũ: audias causam, & eã, appel. remota, debito fine decidas: faciẽs quod decreueris p̃ cẽsurã ecclesiasticã firmiter obseruari. Alioquin causam ad illius iudicis, à quo appellatũ est remittas examẽ: appellantẽ in expẽsis legitimis cõdẽnãdo. testes aũt, &c. extra, de cõstit. cùm M. in

28 fi. de rescri. ex parte. ¶ † Si verò appellat̃ à delegato sedis apostolicæ, vel à subdelegato ipsius, vel à delegatis legatorũ missorũ de latere: si semel super eodẽ negotio literæ impetratæ fuerũt ad iudices, à quibus postmodũ extitit appel. talis erit cõclusio:

FORMA. Mandamus quatenus si ita est, reuocato, &c. vt s. proxi. vsq;, attentatũ. Iunge, in causa ipsa ratione pręuia procedas iuxta priorũ cõtinẽtiã literarũ. extra, de libel. obla. c. ij. & de except. c. dilectæ. de rescri. ex p̃te decani. in fi. & trib⁹. c. seq. de offi. deleg. insinuãte. in fi. & c. significãtib⁹. in fi. de p̃cur. dilectus. de appel significauit. de ope. no. nun. c. pen. Alioquin p̃tes ad priores iudices remittas: appellãtẽ, &c. testes aũt, &c. Et si post talẽ appellatio. ad excõicationẽ p̃cessum fuerit, sic dicet̃:

¶ Exprimãtur. Vide j. pe. col. in prin. versic. itẽ cùm duo.

¶ Disputemus. Dicit̃ in stylo, in quo doctrina breuior.

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi dictā excōi-
cationis ſentētiā,&c.vſq;,attentatū.Iunge in cauſa
ipſa appellatione remota prǽuia ratione proceda-
tis iuxta priorū cōtinentiam literarū:alioquin par-
tes,&c.appellāte,&c.teſtes,&c. vt j.ver.cæterùm.

29 ¶†Quod ſi à ſubdelegatis delegatorū apoſtolicæ
ſedis appellet̃: tūc fit mentio in concluſione de li-
teris,iuxta quarū tenorē ꝓcedēdū eſt: ꝗ fuerūt ad
delegatos directæ:hoc obſeruato,vt ſi delegat⁹ cō
miſiſſet totaliter vices ſuas,& ſubdelegatus grauaſ-
ſet,& ab eo ad ſedē apoſtoli.appellet̃:ſic cōcludat̃:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, reuo-
cāto,&c. procedas in cauſa, iuxta directarū ad de-
legatum continentiā literarū. Alioquin cauſam ad
ipſius ſubdelegati remittas examen.extra, de iudi.
quia V.Si aūt totaliter non cōmiſit, & ſubdelega-
tus grauauit,appellari debet ad delegatum,qui pro
parte cauſam ſubdelegauit eādē: & ſi iterum dele-
gatus appellantē grauauerit, & ideo appellatur ad
ſedem apoſtolicam:tunc proximè præcedens con
cluſio, vſq; ad, alioquin. non mutatur. Super quo
vide §.nunc tractemus.ver.cæterùm. Si aūt appel.
cauſa ſiue exceptio nō ſit ſufficiens,ſic cōcluditur:

✱FORMA. Nos igit̃ appellationē huiuſmodi fri
uolā reputātes, mandamus quatenus ea nequaquā
obſtāte,in negotio ipſo prǽuia ratiōe procedas iu-
xta priorū cōtinentiā literarū.extra,de dila.literæ.
& de excep.ſignificauerūt.in fi.Item ſi poſt inhibi
tionē iudicis,& poſt appel.aliquid fit,ſic cōcludet̃:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi de inhibitio
ne huiuſmodi, & de præmiſsis cauſis appellatio-
num vel earum altera conſtiterit, reuocato in irri-
tum, &c. vſq;, attentatum. Iunge in iam dicto ne-
gotio,iuxta priorum continentiam literarū:vt ex-
tra,de appella.ſignificante.in fin.¶Cæterùm ſi re-
miſsio fieri debeat, remittendum eſt negotium ad
delegatum,à quo fuit vltimò appellatū.quod pro-
a ſequere vt ſ̈.de remi.§.ſequitur. & illa iunge hic.[a]

30 ¶†Quòd ſi appellās nō proſequitur appellationē
intra tempus legitimum,appellatus ſic narrabit:

✱FORMA. Et licet dicti iudices eius appellatio-
ni duxerint humiliter deferendū:ipſe tñ eam intra
tempus legitimū proſequi nō curauit.Mandamus
quatenus,ſi eſt ita,&c.vt ſ̈.Sed vbi ponit̃ ibi : ap-
pellantem.dicas hic,impetrantē. & vide ſ̈.ver.ꝙ ſi
31 appellās.¶†Verū licet dixerimus qualiter ſit ꝓut
in pluribus cōcludēdum, qñ ante ſentētiā propter
illatū grauamē appellatur:Sunt tñ quidā ſpeciales
caſus,qui ſpeciales etiā cōcluſiones requirūt.Qñq;
enim proponit̃ exceptio fori,qñq; excipitur con-
tra literas,qñq; contra perſonā litigatoris vel iudi-
cis,excōmunicationis exceptio opponitur. & hæc
proponuntur vt conuentus ſe à iuriſdictione iudi
cis ſubtrahat,vel vt litigatorē repellat.Si igitur ex-
ceptio fori propoſita fuerit:puta cōuentus coram
delegato allegauit rem feudalē eſſe,& propter hoc
vult & debet coram domino feudi reſpondere: vt
extra,de foro cōpe.verum.& c.tranſmiſſa. de iudi.
cæterùm.vel rem eſſe fori ſecularis : & ipſe coram
eccleſiaſtico iudice conuenitur : vt extra, de iudic.
nouit.& de foro cōpe. ſi clericus. vel ſubditus ſuf-
fraganei trahitur per ſimplicē querelam coram me-
tropolitano: cùm nō ſit ab epiſcopo appellatum,
vel alio modo ab eo receſſum:vt extra, de fo.cōpe.
b Romana[b] extra,de offi.ordi.paſtoralis.in prin.ix.
q.ij.Lugduñ.& eiuſmodi:& tūc cōcluſio erit talis:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita,reuo-
cato,&c.vſq;, attentatū. iunge negotium ad feudi
dominū,vel ad illius iudicis remittas examen , cu-
ius forum fuit allegatū. Alioquin ad illos,à quibus
extitit appellatū.Et ſi ſit cauſa feudalis, iunge, in-
iuncto ei ꝙ dicto tali exhiberi faciat iuſtitiæ cōple
mentum.alioquin &c.Hęc probant̃ in præ.cōcor.

32 ¶†Si aūt obiectum fuerit coram iudice, à quo ap-
pellatum eſt,ꝙ negotiū erat cœptum corā ordina-
rio vel delegato:de quo in illis literis mētio nō fie-
bat:tunc cauſam eodē modo ad eum remitte, corā
quo negotiū erat cœptū. Alioquin,vt dictū eſt, ad
eum,à quo fuerat appellatum.extra,eo.vt debitus,
& c.ad hæc ſicut. ſed in modo proponendi exce-
ptionem,eſt diligenter conſyderandum,vt ſi trahatur coram delegato per
literas apoſtolicas,& excipit de quęſtiōe accepta corā eo,q ex ſua iuriſdi-
ctione vel nō ex delegatiōe apoſtolica cognoſcebat,exceptio ſic formet̃:

✱FORMA. Quod cùm corā iudice ſuo,ſ.tali,lis fuerit inchoata,cùm nō
eſſet ab eo per appellationē vel alio modo legitimo receſſum ꝑ literas apo
ſtolicas nō faciētes de hoc aliquā mētionē:cōueniri nō poterat,nec debe-
33 bat:& quia,&c.¶†Si verò ſuꝑ quęſtiōe aliqua,obtētæ ſunt literæ,& corā
delegato proceſſum:& tūc ſuper eodē ad ordinariū trahitur:ſic excipiet:

✱FORMA. Quod cùm ſuper ipſo negotio, ad talē literæ fuerint impe-
tratæ,& corā ipſo proceſſum,lite corā eo pendēte ſuꝑ eodē corā iſto or-
dinario reſpōdere minimè tenebat̃:nec eſt tūc neceſſarium ꝙ adijciat, nec
fuerit tūc ab eo per appellationē vel alio modo legitimè receſſum. & cō-
cludet̃ vt ſuprà ſcriptū eſt:& vide ſuprà de reſcrip.præſenta.§.ratiōe for-
mæ verſi.porrò licet.¶Si aūt appellatū eſt,qa iudex nō faciebat copiā de
ſua iuriſdictiōe,& poſt appellationē ſuſpēdit vel excōicauit : ſic cōcludit̃:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, prænominati talis ꝓceſſum,
& quicquid ex eo ſecutū eſt,vel ob ipſum,ſicut iuſtum fuerit,reuocantes
in negotio ipſo appellatiōe remota ratione prǽuia procedatis iuxta prio
34 rum,&c. Alioquin ad priores iudices remittatis eoſdē.¶†Si verò excipi-
tur contra literas,quia cōuentus dicit delegatum nullam in eo habere per
eas iuriſdictionē,vel dicit ſe alterius eſſe diœceſis ab his quæ in literis con
tinentur:vt extra,de reſcrip.ſignificante.& c.dilectus filius.j.vel quia im-
petratæ ſunt contra A.cum clauſula, quidam alij ſuper debitis & rebus
alijs. & B.maior & dignior illo A.in literis expreſsis in iudicium per eos
trahitur, vel ſuper re maiori q̃ ſit quæſtio , quæ in literis eſt expreſſa , &
excipitur ad ſe vel ad rem,pro qua conuenitur,literas non extendi: vt eo-
dem titu.c.ſedes.vel ſi coram conſeruatore trahitur in cauſa, quæ iudicia-
lem requirit indaginem:vt eodem titu.ſedes.extra,de offic.deleg.c.ſtatui-
c mus.[c] & in his caſibus & ſimilibus concluſio erit talis:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita,reuoces,&c. vſq;, attentatū.
Iunge,cauſæ ſuperſedeas eidem. Alioquin partes, &c. Non enim debent
concludi,reuocato, &c.in cauſa ipſa procedas iuxta priorū continentiam
literarū:cùm & ſi ita probatū fuerit,vt aſſeritur, ſecundùm tenorem litera
rum,cōtra quas prædictis modis exceptū eſt,procedi non poſsit : cùm il-
larum continentiā ad iſtam perſonā vel rem in cauſam nullatenus exten-
datur: vt in prædi. ¶Si aūt obijciatur contra literas ꝙ ſunt veritate tacita
vel falſitate ſuggeſta impetratæ,ſiue ſuper re iudicata,ſiue ſuper trāſactio
ne,ſiue quia præuentus eſt ab aduerſario impetratore , & huiuſmodi , &
propter hoc appellet̃.hoc proſequere vt ſuprà,de reſcrip.præſenta.§.ra-
35 tione formæ.verſi.porro licet.& ſeq.¶†Cæterùm ſi in perſonam actoris,
excommunicationis exceptio opponitur:quia fortè dicitur tempore im-
petrati reſcripti,fuiſſe excōmunicatum:tunc quia hęc exceptio,licet ſit in
perſonā actoris,literas tamen afficit,ita ꝙ ſi hoc verum ſit,nullæ ſunt ipſo
iure: vt extra,de reſcrip.dilectus.j.extra,de procur.c.fi.ſic concluditur:

✱FORMA. Mandamus quatenus reuoces,&c.vſque,attentatum. Iun-
ge,auditis hincinde propoſitis quod iuſtum &c.¶Si verò obijciatur ſim-
pliciter , excommunicatio in perſonam actoris. & abſq; determinatione
temporis dicatur,ex alia cauſa excommunicatus,& quia non admittitur,
appellatur:ſic concluditur:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocato, &c. vſq;, attenta-
tum.Iunge,audias quæ partes duxerint proponenda: & auditis hincinde
propoſitis, quod iuſtum fuerit, &c.& facies, &c.Alioquin, &c.extra,de
excepti.dilecti.Pleriq; tamen dicunt fore aliter concludendū quando ex-
communicatio in perſonā actoris obijcitur.Dicunt enim quòd aut obijci
tur litigatori,quòd excommunicatus erat tempore impetrati reſcripti: &
tunc licet reſcriptum non teneat:ex quadam tamen æquitate vel legalita-
te Romanæ curiæ,quæ non ſolùm debet impetranti,verùm etiam aduer-
ſario ſuper negotio prouidere, eſt potius quòd prouideat negotijs quàm
perſonis:vt extra,de offic.delega.c.fin.ſic concluditur:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita,reuocato,&c.vſque, attenta-
tum. Iunge , audias quæ partes duxerint proponenda , auditis hincinde
propoſitis,&c.extra,de appella.ex parte M.Nam & ſi probetur excom-
municatus fuiſſe tempore impetrati reſcripti , abſolutione petita modo
debito,& obtenta,ſuper iure ſuo poterit litigare,prout not.extra, de ex-
d cept. pia. in gloſſ. ſed mirum.[d] Si verò dicatur ſimpliciter excommuni-
catus fuiſſe,ita quòd exceptio ipſa tangat perſonam,nō reſcriptum : cùm
non adijciatur quòd excommunicatus fuerit tempore impetrati reſcri-
pti:ſic concluditur:

✱FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocato, &c. vſq;, attenta-
tum.Iunge,in cauſa ipſa iuxta priorum continentiam literarum prǽuia ra
tione procedas.extra, de exceptio.c.dilectæ.& ideo adijciunt,prǽuia ra-
tione.cùm non debeat incontinenti procedi:quamuis literę valeant,qua-
rum impetrationis tēpore excōmunicatus non fuit capax,niſi primò fue-
rit abſolutus.¶Si aūt excōmunicatio procuratori agenti opponitur:con
cluſio erit talis , qualis eſt in alijs grauaminibus conſueta. Licet enim ille
poſtmodum abſoluatur,nō tamē agere poſtea poterit:vt extra,de proba.
c.poſt ceſsionem. ¶Si autem quis non fuit admiſſus ad probandū,quòd
actor eſſet excōicatus , & ideo appellauit : iudex verò nihilò minus eum
excommunicat,ſic concluditur: ✱FORMA. Mandamus quatenus ſi
dictam excōicationis ſententiā poſt appellationem huiuſmodi inueneris
in talem

a ¶Iunge hic. Meritò : quia ſic ſunt in ſtylo poſitæ.
b ¶Romana.Lib.vj.
c ¶Statuim⁹.Lib.vj.
d ¶Sed mirum.Hoc eſt falſum: vt de reſcript.c.j.libr.vj. & dic vt ibi not.in gl. nunquid.

in talem temere esse latam, denuncians eam penitus non tenere, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris temere attentatum, audias quæ partes coram te duxerint proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota, decernas: faciēs quod decreueris per censuras ecclesiasticas firmiter obseruari. Alioquin partes ad dicti talis remittas examen, appellantem in expensis legitimis condemnando. testes autem &c. extra, de excep. dilectæ. Et nota quòd si quis appellat, pro eo quod volens probare aduersarium suum excommunicatum literas impetrasset, non fuit auditus, debet in literis dici, reuoces. sine clausula illa, processurus iuxta priorum continentiam literarum. ¶ Item si appellat, quia iudex non vult audire reum volentem reconuenire actorem, sic dicetur:

FORMA. Mandamus quatenus reuocato, &c. vsq;, attentatum. iunge, in causa ipsa. Alioquin partes &c. appellantem, &c. ¶ Quòd si in personā iudicis excipitur, quia fortè dicatur excommunicatus, quidam sic indistinctè concludunt:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq;, attentatum. iunge, in causa, &c. Potest tamen distingui vtrū obijciatur quòd tempore impetrati rescripti fuerit excommunicatus: ex tunc quia hæc exceptio literas afficit, sic concludendum est:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuoces, &c. vsq;, attentatum. Aut obijcitur simpliciter, quòd est excommunicatus, vel quòd post tempus impetrati rescripti: tunc sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. in causa ipsa ꝓcedas, &c. Alioquin, &c. ¶ 36 † Sententia enim excommunicati publicè, non tenet: vt extra, de re iudi. ad probandū. quia in eum non cadit iurisdictio: vt not. in præ. glo. sed mirum. ¶ Si autem solùm subdelegato delegati excōicationis exceptio opponitur, & appellatum fuerit: conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq;, attentatum. iunge, in causa ipsa procedas iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum: alioquin, &c. cùm literæ illę valeant ad delegatum directæ. ¶ 37 † Et quoniam de excommunicatione mentionem fecimus, nota super hoc amplius, ꝙ si quis se liti offert, vt processus contra se habitus reuocetur: puta quia dicit contra se, tanq; contra cōtumacem ad missionem in possessionem, vel ad excommunicationem fuisse processum, & offerens intra annū de stando iuri coram iudice idoneā cautionē: ac parti alteri satisfactionem congruam expensarum pro contumacia, si qua fuit: petit humiliter excommunicationis sentētiam iuxta formam ecclesiæ relaxari, vel in rei petitæ possessionem reponi. & si iudex id facere denegat, propter quod appellatur, conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq;, attentatū. iunge, eo faciēte quod offert. Vel melius, eo huiusmodi cautionē & satisfactionem præstante, sentētiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxantes, in causa ipsa, &c. vel eo huiusmodi cautionem & satisfactionem prestante in pos. reducto in causa ipsa, &c. vel in negotio ipso ratione præuia procedatis iuxta directarum ad eosdem cōtinentiam literarum. Alioquin idem negotium remittatis ad ipsos appellan. &c. testes autem &c. vel audiatis causam, &c. Alioquin &c. Hæc probātur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. ij. & iij. extra, de offic. ordina. pastoralis. ad finem. extra, vt lite non contesta. quoniam. §. in alijs. ¶ Sed si econuerso conqueritur aliquis, quòd excommunicatio in aduersarium eius iuste lata, sit in eius præiudicium cōtra iustitiam relaxata, nulla cautione vel satisfactione recepta: tūc conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictos tales in pristinam excommunicationis sententiam reducentes ac reuocantes, &c. vsque, attentatum. Iunge, in causa ipsa iuxta continentiam literarum ad dictum talem directarum appellantem procedas: alioquin partes ad ipsius, &c. appellantem &c. Potest etiam dici quòd cùm non debeat postulanti absolutio denegari, dummodo eam postulet, prout debet: vt xj. q. iij. de illis. quòd non sit reducendus in excommunicationem, qui offert ea, quæ petens absolutionem consueuit offerre. & ideo secundùm hoc, esset talis conclusio facienda:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictos tales, nisi ab eis competens pro manifestis præstetur satisfactio, & idonea cautio pro dubijs de parendo in pristinam excōmunicationis sententiā, &c. vt s. Et hæc additio fit cùm pro damnis vel iniurijs irrogatis, dicitur suum aduersarium excōicatum fuisse. ¶ Si verò pro cōtumacia: tunc dicatur in conclusione sic:

FORMA. Mandamus quatenus si ita est, dictum talem, nisi ab eo idonea cautio de stando iuri præstetur, & congrua satisfactio pro expensis, in pristinam excommunicationis sententiam, &c. alioquin, &c. appellatum &c. vt suprà. Si verò excōmunicatio in aliquem lata fuerit diffinitiuæ parere nolentem, quamuis conqueratur contra iustitiam in suum præiudicium relaxatam, sic concludatur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictum talem, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio de parendo diffinitiuæ, si eam iuste constiterit esse latam: vel nisi ab eo sufficiens præstetur cautio, ꝙ ecclesiæ mandatis parebit, in pristinam excommunicationem reducēs, in causa ipsa, &c. vt suprà. & vide versicu. si verò post latam. & suprà, de contuma. versic. sed pone. & versicu. sed nunquid. ¶ 38 † Quòd si clericus petit sibi subueniri super eo, quia cùm conuentus fuisset à quibusdam super quadam summa pecuniæ: & quia soluere nō poterat, obtulit cessionē omniū bonorū, tñ iudex ipsum excōicauit, sic concludat:

FORMA. Mandamus quatenus si vobis cōstiterit, ꝙ præfatus clericus pecuniam in totū vel in partem non possit ob paupertatem soluere, s. dictam, recepta prius ab eo sufficienti & idonea cautione, ꝙ quàm citò ad pinguiorem fortunam peruenerit, pecuniam ipsam soluet creditoribus memoratis: sententiam ipsam iuxta formā ecclesię relaxetis. extra, de solut. Odoardus. de restitu. spolia. olim. ij. ¶ Sed si citatus super aliquo crimine coram ordinario, excipit ꝙ non ad eum, sed ad propositū & capitulum hoc spectet cognoscere: & quia non auditur, appellat: ordinarius tamen nihilò minus eum excommunicat: sic concludetur:

FORMA. Mandamus quatenus si dictā excōicationis sententiā inueneris post appellationē huiusmodi esse latam, denuncies eam penitus non tenere: ac reuocans in statum, &c. vsq;, attentatum. Iunge, Alioquin sententiā ipsam, sicut rationabile est, prolatam facias authoritate nostra vsq; ad satisfactionem condignā, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. ¶ Si autem appellatur, quia iudex sine libello vult de causa cognoscere, quæ libellum requirit: & apostolos negat concedere & appellantem excommunicat, sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si dictā excōicationis sententiam inueneris post appellationē ad nos legitimè interpositā esse latā, denuncies, &c. vt s. proxi. ¶ Quādo quis iniustè se excōicatū, & propter hoc damna grauia pertulisse asserēs, eo absoluto de excōmunicatione cōqueritur: Ille verò excipit cōquerentē excōmunicatū fore: sed cùm huiusmodi exceptio nō admittit, app. sic cōcluditur.

FORMA. Mādamus quatenus si est ita, reuocato &c. vsq;, audias. iūge, quæ partes hincinde duxerint proponenda. & auditis hincinde propositis, quod iustū fuerit, &c. facientes, &c. appellātē, &c. ¶ Si verò delegatus sine causa excōmunicat aliquē nō cōfessum in iudicio, nō cōuictū, nō se cōtumaciter absentantē: ꝓpter qđ appellat: sic concludit:

FORMA. Mandamus quatenus si ita est, dictā sententiam nullam penitus nunciantes, reuocantes in statum debitum quicquid post appellationem eandem vobis constiterit temere attētatum in causa, &c. Alioquin partes, &c. ij. q. j. nos in quenquā. extra, de consti. ecclesia. de maio. & obe. inter quatuor. ¶ 39 † Si autem appelletur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mandato: iudex verò non vult apostolos concedere, imò appellantē excōmunicat, & suspendit: sic conclude.

FOR. Mandamus quatenus si dictas excōmunicationis & suspēsionis sententias post huiusmodi appellationē inueneris esse latas, denuncies eas penitus non temere, ac reuocans in statum debitum quicquid post appellationē eandem tibi cōstiterit temere attentatū: in eadē causa iuxta priorū continentiā literarū, appellatione remota, præuia ratione procedas. Alioquin, partes ad prioris iudicis remittas examen appellantē, &c. extra, de procu. c. j.

¶ 40 † Inferuntur etiam & alia grauamina, propter quæ appellari consueuit. Vnde nota ꝙ si aliquis vult super appellatione literas impetrare, cōsyderādæ sunt personę litigantiū, & res vel causę super quibus agebatur, & exceptiōis, quæ proponebaŕ, qualitas: & quale sit, quod dicitŕ illatū grauamē: vt his cōsyderatis sciri possit vtrū iuste vel iniuste appellās vel impetrās cōqueratur. ¶ 41 † Item in literis, quæ super appellationibus impetrātur, in narrationibus verba consueta nullatenus omittātur: puta si allegatū est à conuento tēpus feriatū, adijci consueuit, cùm esset circa rusticā rem occupatus: vt C. de fer. l. omnes iudices. §. ruri. Item ad consyderationem causæ additur, cùm non vrgeret necessitas, nec pietas suaderet: vt extra, de fer. c. fi. Aduertēda est etiā quæstio. nā hæc exceptio feriarum, non potest in omni questione ꝓponi: vt patet s. de fer. §. quid in eis. ¶ Itē si in quæstione criminali vel alia, quę exigit principalis personæ præsentiam: vt extra, de iudi. iuris.[a] conqueratur aliquis, quòd eius

[a] ¶ Iuris. Lib. vj.

procurator minimè ſit admiſſus, literæ denegãtur.

42 ¶†Et generaliter cùm quis de procuratore nõ admiſſo conquerit: debet ſic in narratione proponi:

FORMA. Talis iudex eius procuratorem legitimum non admiſit, mandatũ ſufficiens exhibentem, cùm cauſa rationabilis non ſubeſſet, propter quam deberet perſonaliter in iudicio comparere. quod ideo ponitur, quia in illis quæſtionibus, in quibus conſueuit recipi procurator, poteſt aliqua cauſa mouere iudicẽ, vt, procuratore non admiſſo, præſentiam exigat principalis. Et ſic in his & ſimilibus, ſunt ea, quæ dictat iuris ratio, & vſus Romanæ curiæ exigit aduertenda. Eſt enim ſatis difficile concluſiones in reuocatorijs formare. arg. extra, de teſti. conſtitutis.

43 ¶†Caueant autem officiales curiæ, quia frequenter appellantes fingunt ſibi exceptiones, vt iuriſdictiones iudicũ, & domini Papæ prouiſiones eludant. Verbi gratia, exceptio de loco non tuto, quæ plerunq; ad fugam ab impetrante confingitur, nõ debet contra literas ſuper prouiſione obtentas indiſtinctè, ac ſine determinatione concedi. Beneficijs enim ſuis & prouiſionibus, impetrans plerunq; propter huiuſmodi ſubterfugia fraudaretur. quod eſſe nõ debet. extra, de commo. c. j. & propter hoc petatur exprimi in literis, quid contra illum, qui in literas ſuper prouiſione obtinuit, volebat proponere, ad quod proponendum, locum ſibi petebat aſsignari ſecurum: puta ꝙ dicat ſe priuilegium immunitatis habere, vel in reſcripto fore adiectum, ſi pro alio non direximus ſcripta noſtra: & ipſam eccleſiã, à qua prouiſio petitur, eſſe ſuper aliorum prouiſione grauatam, vel ſimilia, quæ in talibus cõſueuerunt repellere impetrantes: licet in alijs, quæ ex natura ſui ab initio habent queſtionem, cùm ſuper his impetratur reſcriptum, & propter hoc impetratur vt quæſtio cum cauſæ cognitione & ordine iudiciario terminetur ſimpliciter, impetrans cõſueuit admitti. ¶Si conqueratur quòd ad locum trahebatur non tutum. & alium iudex denegabat aſsignare ſecurum, humiliter requiſitus: extra, vt lite nõ conteſt. accedens, ij. ff. de iudi. ſi longius. extra, de appel. ex parte. Et in his & alijs pluribus, rigidus ſit aliquis, ad impediendas, aut facilis ad expediẽdas literas, prout ex perſonarum qualitate & cauſarum cognitione poterit pro ſua induſtria cognoſcere fraudem vel iuſtitiã impetrantis. ¶Si quis autem dicit aduerſariũ ſuum aliam cauſam in literis confinxiſſe, q̃ ex qua appellauit coram iudicibus: non eſt ſtatim eis iuriſdictio auferenda: quia fieret eis iniuria.

44 ¶†Illud quoque notandum eſt, ꝙ qñ dicitur appellatum à diuerſis iudicibus ab vtraq; parte: tunc melius dicitur, impetrantẽ, quàm appellantẽ in expenſis condẽnandum. ¶Item cùm dicitur appellatum ante ſententiam, in fine debet ſequi poſt appellationem huiuſmodi. Si verò à ſententia, tunc dicitur poſt appellationem. ſ. ver. in his. ¶Item cùm appellans [a] dicit ſuos iudices appellationis de appellatione non cognito partes remiſiſſe ad ſuos iudices, à quibus eſt appellatum: & ideo ſi dicit ſe appellaſſe, non valet: [b] quia ſi probare noluit de appellatione, quam dixit ſe interpoſuiſſe, iudices bene fecerunt.

45 ¶†Itẽ cùm duo grauamina ſeſe compatientia proponuntur, & propter ea non admiſſa dicitur appellatio, dantur literæ vnicæ ſuper eis. [c] Si verò ſe non compatiuntur, ſuper altero tantũ dantur, nec aliæ ſuper reliquo dantur: quia ſi fortè vno nõ probato, pronunciaret cauſam ad priorem iudicem remittendam, propter aliud vellet cauſam inchoare: & ſic iudicium fruſtraretur. ¶Item cùm in litera illatũ grauamen exprimitur, non debet dici, idem ſentiens indebitè ſe grauari. ¶Item ſi appellãs à diffinitiua, dicens ꝙ iudex appellationis ſæpe requiſitus per annum, & amplius, cauſam tenuit in ſuſpenſo; petat ꝙ ſi iudex ipſe monitus nõ procedat intra tempus præfigendum, extunc alius in cauſa procedat iuxta traditam illi formam, literæ non dantur: quia cùm appellation. cauſa intra annũ terminata non fuerit, rata manet ſententia. vnde ſubuenitur ei per exceptionem. extra, de appellationi. cùm ſit Romana. ij. q. vj. ei qui. ¶Item cùm miſſus in poſſeſsionem non potuit anno iam elapſo nanciſci poſſeſsionem rerum, in quibus miſsio facta eſt, ne contumax melioris, quàm obediens conditionis exiſtat, ſic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, dictũ clericum in poſſeſsionem ipſam, ſicut iuſtum fuerit, inducatis, & defendatis inductum, contradictores &c. extra, de do. & contu. contingit.

46 ¶†Quòd ſi Decanò & priore datis executoribus, priore abſente, nec ſe excuſante, decanus procedat, propter quod prior abſens appellet, ſic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocato, &c. vſq;, attentatũ. iunge, in negotio ipſo iuxta directarum ad Priorem & eundem decanum continentiam literarũ, appellatione remota ratione præuia procedas. Alioquin tu fili Prior, cum prædicto decano in negotio procedatis eodem iuxta traditam vobis formam. ¶Si verò duo, puta archiepiſcopus & archidiaconus tertio iudice, puta decano abſente irrequiſito, & ſe nõ excuſante, in cauſa procedant, propter quod impetrator appellat, & impetrat ſuper hoc ad aliũ epiſcopũ, & ipſum decanum, ſic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, reuocato, &c. vſq;, attentatũ. Iunge, negotio ipſo, iuxta tenorem literarum ad archiepiſcopum, & ad te decanum & ad archidiaconum directarum, eadem ratione præuia procedatis. Alioquin tu decane cum archiepiſcopo & archidiacono ſ. dictis in negotio procedatis eodem iuxta literarum continentiam earundem, appellantem, &c.

47 ¶†Si autem executor excedẽs formam mandati aſsignat ſtallum in choro, & locum in capitulo, propter quod appellatur, ſic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita, ipſius executores, ſicut iuſtum fuerit, reuocato proceſſu, in negotio ipſo ratione præuia procedatis iuxta directarum ad pręfatũ Abbatẽ continentiam literarum. Alioquin proceſſum ipſum, prout eſt canonicus, faciatis authoritate noſtra, appellatione remota firmiter obſeruari.

48 ¶†Item ſi procurator per errorem impetrat, nõ ſuper grauamine, ꝓpter quod appellatũ fuerit, ſed ſuper alio ſic, quãdo oportuit appellatum ad curiam mittere. vnde lapſus eſt annus, qui datur ad proſequendã appellationẽ, & etiã duo menſes vltra fluxerũt; quare ſupplicat ſibi ſuper hoc miſericorditer prouideri: ſic concluditur.

FORMA. Mandamus, quatenus ſi de huiuſmodi errore, & prædicta cauſa appellationis, tibi conſtiterit, dictas ſentẽtias nullas eſſe: penitus nuncies, ac reuoces, ſi quid aliud poſt appellationẽ huiuſmodi inueneris temere attentatũ in cauſa, iuxta prioris mandati noſtri ad dictũ talẽ directi tenorẽ, ratione præuia procedas. Alioquin partes ad eiuſdẽ iudicis remittẽs examẽ, appellãtẽ, &c. teſtes aũt, &c.

¶Item ſi vir authoritate propria vxore dimiſſa, impetrat cõtra eam ad iudices ſuper impedimẽto cõſanguinitatis, ea verò petẽte corã eis, ante omnia viri reſtitutionẽ, ipſi ſolùm ſuper principali cognoſcere volũt, propter qđ ipſa appellat, ſic cõcludit:

FORMA. Mandamus quatenus ſi eſt ita mulieri virũ reſtitui faciatis, quæ poſt eius appellationẽ acta ſunt, in irritũ reuocantes: poſtmodũ cauſam ſuper matrimonio audiatis, & fine canonico terminetis. extra, de reſti. ſpol. ex cõqueſtione. ¶Quod ſi iudex delegatus propter contumaciã rei, res, de quibus agitur, ſequeſtrat: in quibus tñ actor mittendus fuiſſet in poſſeſsionẽ cauſa rei ſeruandæ, & reo petente res huiuſmodi ſibi reſtitui, actor excipit iudicem non habere iuriſdictionem, quia cauſa alij eſt commiſſa: licet in huiuſmodi commiſsione nulla de primis literis mentio fiat, ſic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus præſcriptam cauſam, ſecundùm formam priorum literarum nõ obſtantibus poſterioribus, terminetis expenſas, quas propter hoc reus feciſſe dignoſcitur, & ab actore reſtitui facientes. ¶Si autem appellatũ fuit: quia iudex in cauſa matrimoniali, nõ faciebat proceſſum redigi in ſcriptis, ſic concluditur:

Mandamus.

---

a ¶Appellans. Hic author diuertit à ſtylo, in quo clarior eſt ſermo quã hic. vbi enim ſic dicitur: Si appellauerit quis à iudice, q de appellatione cognoſcere debebat, quia de appellatione non cognito in principali, contra iuſtitiam procedebat; aut ille erat iudex ſuper appellatione interpoſita à diffinitiua: fruſtratoria eſt appellatio, & literæ denegantur. Habet enim talis iudex ſup principali cognoſcere. Aut erat datus ſup appellatione interpoſita à grauamine: quo caſu ſi datꝰ erat ad petitionem aduerſarij eius, qui modo fortè nititur impetrare, vt ipſe dicat ꝙ aduerſarius ſe appellaſſe cõfingens ſuper appellatione ſua ad tales literas impetrauit, & iudex de appellatione non cognito ſuper principali cõtra iuſtitiam cognoſcebat, & propter hoc ſe appellaſſe ꝓponat, literæ concedunt. Si vero quis dicat iudicem à ſe ſuper appellatiõe, quam ipſe interpoſuit à grauamine ĩpetratũ in hoc ipm grauaſſe, quòd de appellatione non cognita, de principali cognoſcebat, iſte ſe grauatum innuit ex eo quod ꝑductum eſt ad effectum quod principaliter intendebat. Nã appellans à grauamine, qui impetrat iudicem ſuper appellatione hoc principaliter intendit vt non remittatur ad eum, à quo appellauit; ſed iudex ſuper appellatione ſua datus de principali cognoſcat, ſecundùm decret. vt debitus. & ideo literæ non dabuntur.

b ¶Non valet. Hoc eſſet malè dictũ, niſi iuſtificarẽt ſequẽtia, quæ huic verbo ꝑmitti debuiſſent.

c ¶Super eis. Cõtrarium dicit ſ. eod. §. vj. col. ver. ſi autem non ſit. æquũ eſſet quod hic dicitur: licet & contrariũ habeat æquitatem, vt dixi eod. titu. cùm cauſam. ſuper vlti. gloſ. & not. in cle. eo. titu. appellanti. in vj. gloſ.

FORMA, Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statum &c. vsq;, audias. iunge, & causam appellatione remota decidas: faciēs, &c. Alioquin partes ad prioris &c. appellantē in expensis, &c. extra de testi. Albericus de proba. quoniā cōtra. ¶ Sed & si appellans ab ordinario, confiicto aliquo grauamine, cui appellationi iudex detulit, iusto impedimento cessante: nō prosequitur appellationem intra tempus legitimum, sic concluditur:

FORMA, Mandamus quatenus si est ita, partibus conuocatis &c. vsque obseruati, &c. Alioquin, &c. appellatum, &c. ¶ Quod si iudex cōtra quem causa suspicionis proponitur, requisitus non vult dare arbitros, qui de suspicione cognoscant: sic concluditur:

FOR. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq;, attentatū. Iunge in causa ipsa, &c. alioquin partes, &c. extra de offi. deleg. suspicionis. & de appel. cū speciali. & c. legitima. ¶ Quòd si causa cōmittatur alicui prælato, vel alicui monacho simplici: qui tamen in litera apostolica prior vocatur: & idē monachus causam alteri cōmittit: coram quo subdelegato excipitur ꝙ nō potest ꝑ huiusmodi literas falsitate suggesta obtentas, procedere: & quia exceptio non admittitur, appellatur: sic concluditur:

FOR. Mādamus quatenus si est ita, reuocetis, &c. vsq;, attentatū, &c. iunge, alioquin partes ad subdelegatū remittatis, eundem. &c. ¶ Sed & si subdelegatus cōmittit alteri totaliter vices suas, propter quod is, contra quem literæ obtentæ fuerunt, appellat: sic concluditur.

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq;, attētatum. Iunge, in eodē procedatis negotio iuxta priorum continentiam literarum. Alioquin partes remittatis ad illos, ad quos de iure videritis remittendos, appellantem, &c. C. de iudi. à iudice. extra de offic. delega. super quæstionum. §. j. ¶ Si autem cùm quæstio inter aliquos verteretur, aliquis coram iudice se obtulit, & petit se admitti ad docendū de interesse & iure suo, & non fuit admissus, licet admitti deberet, propter quod appellauit. extra de testi. veniens. tunc sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statum debitum quicquid post appellationem huiusmodi inueneris in eius preiudicium & temere attentatum: audias quæ idem pro iure suo duxerit proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustū fuerit appellatione remota decernas: faciens, &c. alioquin negotio supersedeas memorato, appellantem, &c. ¶ Et nota, quòd cùm quis rem suam agi conspiciens, postulat à iudice delegato, vt paratus de iure suo docere audiatur, & quia non auditur, appellat: non debet poni clausula, alioquin partes ad priorum iudicum, &c. ¶ Sufficiant præmissa exempli gratia posuisse. quæ autem hic desunt, vide suprà de rescript. præsentati. §. ratione formæ. ¶ Sed pone quòd in commissione quæ fit super causa appellationis, non exprimitur nomen iudicis à quo dicitur appellatum:[a] nunquid valet talis cōmissio? & videtur quòd non: quia in appellatione debet contineri nomen eius: vt ff. de appella. l. j. §. fina. & etiam in apostillis. ff. de libel. dimiss. l. j. Ad idem ij. q. viij. libellorum. Nam sunt quidam, à quorum sententiis appellari non potest: vt suprà §. videndum. Idem etiam dicitur in rescriptis. xxv. q. ij. si qua. & in instrumentis. C. de mand. princ. l. vnica. & in nominatione: vt ij. q. vj. nominationes. ff. de transact. cùm hi. Argu. contra, quia ex quo de causa & de personis, inter quas sententia lata est, mētio fit in rescripto: satis videtur de iudice mentio esse facta. ff. de rei vend. in rem. ff. de condi. institu. nominatim. ff. de hæred. institu. quoties. §. si quis nomen. Nam & si nomen fundi nō dicatur, sufficit ponere fines. ff. de censi. forma. licet enim aliquid omissum sit, tamen omnia præsumuntur solenniter acta. ff. de vent. inspic. l. j. Et ad hoc facit ff. de verbo. oblig. cùm seruus. ff. de appella. l. iij. §. fina. & l. appellari. ff. de suspec. tut. scire. ff. de cond. & demonst. cùm tale. §. penult. Et hoc tenet Vber. dicens quòd delegatus poterit procedere. ¶ Item quæritur si constat per testes vel confessionem aduersarij, me appellasse à sententia contra me lata. Nunquid sufficit hoc, vt videar etiam probasse quod intra decendium appellauerim? Et videtur quòd sic: quia intelligor legitimè appellasse, ex quo appellatio probatur. argu. C. de contrahen. & commit. stipulat. l. j. Verba enim cum effectu intelligenda sunt. extra de cleri. non resi. relatum. Sed dic contra. oportet enim probare quòd intra tempus legitimum appellauerim. extra de appel. Romana. §. si verò. extra de testibus. significauerunt. ¶ Qui enim solennitatem substantialem allegat, eam probare debet. ff. de publicia. quæcunque. §. quæ à pupillo. ¶ Vtrum iudex appellationis pronunciabit secundùm ius commune, vel secundùm consuetudinem, & secundùm quam, notatur secundùm papam, extra de consuet. super rubri. & vide supra de ferijs. §. j. ver. sed pone.

SVMMARIVM.

1 Appellatione pendente, quibus casibus liceat aliquid innouare.
2 Appellatione pendente nil innouandum, qualiter intelligatur.
3 Ordinarius potest post appellationem, possessionē turbatam reformare.
4 Iudex, à quo appellatum est, qualiter debeat appellatiōe pendente supersedere.
5 Facta per priorem iudicem appellatione pendente tenent, si non fiat inhibitio.
6 Causa appellationis quare maior dicatur quàm principalis.
7 Primo iudice qualitercunq; appellatione pendente procedente, si veritas causæ approbetur, reuocantur quæcunq; fecerit. & nu. 10.
Lis seu appellatio, non debet aliquem sua possessione priuare.
8 Officium, vel possessio, vel aliud ius, an per appellationem transferantur ad iudicem appellationis.
9 Iudice appellationis iniustam esse appellationem proferente, ratum manet quicquid primus fecerit post appellationem.
11 Appellatione extraiudiciali facta, quo pacto post talem appellationem per iudicē acta reuocari debeant.
12 Facta medio tempore inter sententiam & appellationem, an per appellationem extinguantur.
13 Appellatio in electionibus quid operetur.
14 Reuocatio attentorum, an causa appellationis cognita fieri possit: & sub qua forma.
15 Cognoscere & diffinire de appellatione iusta vel iniusta ad quem spectet.
16 Collatio beneficij per aliquod capitulum, quibus casibus veniat reuocanda.
17 Vitium contractus litigiosi, in quo casu locum habere dicatur.
18 Motio litis personalis, an faciat rem litigiosam.
19 Prohibitio de re litigiosa non alienanda, quibus tantùm fieri debeat.
20 Commodo suæ possessionis, nemo sine causæ cognitione priuari debet.
21 Ad extraordinarium auxilium recurrendum non est, quandiu superest ordinarium.
22 Reuocato in causa appellationis vno articulo libelli, prætextu appellationis, an cæteri omnes reuocari censeantur.

Appellationis effectus quis sit.

NOuissimè de effectu appellationis est videndum. Et quidem effectus is est, vt ea pendente, nil innouetur: sed omnia in eo statu permaneant, in quo erant tēpore appellationis admissæ. ij. q. vj. appellatione interposita. ff. nil inno. appella. pendē. l. vnica. extra. de appel. bonæ. & c. secundò requiris. C. eo. l. iij. ¶ †[1] Excipiuntur tamen quidam casus, in quibus aliquid innouatur. Primus, cùm reus suspectus est de dilapidatione fructuū rei actori adiudicatę. Nam tunc fruct⁹ sequestrant̄. ij. q. vj. c. quoties primo. C. quorum appella. non reci. ab executione. extra, de seque. possessio. c. fin. ff. de appella. Imperatores. Secundus est, cùm hæres conuictus super legato appellat. non enim defertur appellationi: imò cauere debet de eo restituēdo. ff. vt lega. vel fideicom. no. caue. l. postquam. §. Imperator. Tertius, si condēnatus de crimine, appellat, nec potest dare fideiussores quoniā erit in custodia vsq; dum veniat ad eū, ad quem appellauit. argumen. ij. q. j. c. arguta. & C. de appella. eos qui. §. super his. Quartus, in illis casibus, in quibus appellatio non admittitur: vt s. §. in quibus. De hoc ij. q. j. appellatione. Quintus est: nam si excōmunicatus appellat à sententia excommunicationis: post appellationem potest denunciari excommunicatus. extra, de appella. pastoralis. De hoc vt s. §. in quibus. versicu. xxvij. Sextus, secūdùm Inno. quia si agatur personali actione, vt ex empto, vel simili, & res petita alienetur, tenet alienatio. Sed contra. ff. nil noua. appella. penden. l. j. C. de appella. appellatione. ij. q. vj. c. appellatione. vbi dicitur quòd status causæ mutari non debet appellatione pendente. Sed dic ꝙ nō mutatur, nec præiudicat appellationi: quia ita condemnabitur persona, si res petita alienetur, ac si non alienasset. quod dic vt suprà, de interroga. §. fi. ver. verum quia. Item contra in authenti. vt nulli iudi. §. super hoc. vbi prohibetur iudex trāsferre possessionem rei petitæ ab vno litigantium in alterum. Sed dic quòd ibi non prohibetur pars transferre in extraneum. ¶ †[2] Quod ergo dicitur appellatione pendente nil esse innouandum, supple per iudicem. Nam pars non obstante appellatione alterius, potest de iure suo. quod dic vt infrà, versicu. verum. Si verò agitur reali actione de dominio: tunc fateor quòd non tenet alienatio: nō ea ratione, quia facta est appella. pendente: sed quia res est litigiosa. infrà, ver.

[a] ¶ Appellatum. De nomine appellati, si non exprimitur in appellatiōe. s. §. qualiter. versic. hoc etiam not.

verum.& supra,de accu.§.j.versi.vt autem. Septimus,quia tenet sentẽtia lata post appellationẽ nec reuocabitur in casu,quem habes infrà,de no.cri.§.j.versic.quid si auditis.Octauus,in casu,qui est suprà,§.in quibus.versi.xvij.ibi:dicitur etiã. Nonus, quia iudex,à quo appellatum est, quandoq; interponit suam iurisdictionem propter periculum animarum,& in fauorem matrimonij:vt extra,de matri.contra interdic.ecclesiæ contracto.c.ij.Quidam tamen illud intelligunt solũ in ordinario. ¶Decimus,quia licet iudex detulerit appellationi:tamen intromittit se de iurisdictione,absoluẽdo ab excõmunicatione, & cautionem nomine ecclesiæ recipiendo:vt extra,eo.qua fronte. vbi de hoc secundum papam.[a] ¶†Vndecimus,quia ordinarius potest post appellationem, possessionem turbatam reformare:vt extra,eo.cùm teneamur. ¶Duodecimus,quia vbi ordinarius ignorat appellatum fuisse ad superiorem, tenet sententia cõtra appellantem per eũ lata. extra, eo.si duobus. ¶Decimustertius, quia potest appellantem notoriè delinquentẽ punire:vt eo.titu.proposuit.in fi.¶Decimusquartus, quia potest tempus legis moderari:vt eo.titu.cùm sit.respon.primo. ¶Decimusquintus, quia potest appellantem cogere propriam appellationẽ prosequi:vt eo.titu.cõsuluit.primo.in fi.& cap.reprehensibilis.§.j. ¶Decimussextus, quia si præfixus sit à iudice terminus ad prosequendã appellationem,& appellãs intra illud nõ prosequitur: iudex poterit sententiã exequi vel in causa procedere:vt eo.tit.cùm sit Romana ver.quod si is. & c.ad hoc. & infrà, c.ad aures. Quidam tamen dicunt ꝙ non manet sententia diffinitiua rata,licet huiusmodi terminus sit elapsus;nisi lapsum fuerit tempus iuris: quod non placet.quod dic secundũ papam, vt no. eod.titu.personas.[b] ¶†Sed cùm suprà proxi.§.de inhibitione iudicis appellationis,dixerimus; vtile est hic vt inferamus qualiter iudex, à quo appellatum est,debeat appella.penden.supersedere: & de reuocatione eorũ, quæ fiunt post appellationem. Quærit̃ ergo an primus iudex debet supersedere, an in causa procedere,quàm citò scit iudicẽ appellationis de veritate causæ appellationis cognoscere, licet hoc ei à iudice appellationis nõ mandetur: & an tenet quod agit,si postea procedit.[c] Respõ. dicunt quidã ꝙ tenet quod facit ante inhibitionem super negotio in principali: quia illud non tangit processum iudicis appellationis.arg. extra, de app. Romana.§.qđ si obijciat̃.[d] vbi dicit̃ ꝙ iudex appellationis postq̃ incipit cognoscere de veritate causę appellatiõis põt inhibere priori iudici ne ꝑcedat. ¶†Cùm igitur illud sit nouũ beneficiũ, datum iudici appellatiõis: videt̃ ꝙ tenet, quod fit ꝑ priorẽ iudicẽ,si nõ fiat inhibitio,vel priusq̃ ad illũ inhibitio perueniat.arg.extra,de rest.spo.audita. Alias eñ sequi potuisset magnũ inconueniẽs:vt si quis in curia Romana ꝓsequat̃ causam appellationis per ꝓcuratorẽ: & in ꝓuincia causam principalẽ ꝑ se corã primo,qui nõ detulit appellationi, & qui nihil scit de ꝓsecutione appellationis.Iniustũ enim esset,si propter hoc solũ ꝙ superior cognoscit de veritatę appellationis,licet postea cõstet ꝙ non sit vera,cassaretur ꝓcessus primi,q in nullo peccauit,cũ nihil sciret. Alij tamẽ dicũt cõtra,ꝙ nõ valet postq̃ secũdus incipit cognoscere de veritate causæ appellationis,licet sibi nõ fuerit inhibitũ:quia satis intelligitur parti inhibitũ,quæ præsens est in prosecutiõe appellationis.Sed & si nõ esset præsens, sed cõtumax,nõ debet sibi cõtumacia sua prodesse:vt extra, de postu.præla.cap.primo:prope fi.imò cõtumacia repræsentat eũ præsentẽ.ff.de re iudi.contumacia.extra,de dolo & cõtu.veritatis.& ex quo ius concedit iudici appellationis, quòd cognoscat de veritate causæ appellationis:vt extra,de rescr.dilectus filius Io.in fin.videtur abstulisse priori per cõsequẽs potestatẽ cognoscẽdi de principali.argu. extra,de offi.deleg.pastoralis.§.ꝑterea. ff.de iudi. cùm prætor.in principio.Itẽ dicit lex,ꝙ per minorem causam non debet præiudicari maioris causæ, cognitioni.ff.eod.qui minorem.¶†Et certum est ꝙ maior est causa appel.q̃ principalis: tum propter authoritatẽ maioris iudicis: vt extra, de offic. deleg.sane.& c.pastoralis.§.quia vero.tum quia de pluribus cognoscit,s.de appellatione: & etiã qñq; de principali: vt suprà,§.de officio.Et ad hoc etiam facit decre.vt debitus.vbi dicit, ad priorem iudicẽ remittat.Sed primi his omnibus respondent, & dicunt prædictum §.quod si.loqui postq̃ priori denunciatũ est: vel ipse aliàs nouit ꝙ secundus cœpit cognoscere de veritate causæ appella.¶†Illud aũt certum est,ꝙ siue ante inhibitionem, siue post,siue ante sententiã iudicis appel.siue post,primus processerit probata veritate causæ appel. reuocabitur quicquid fecerit.extra,de appella.ex parte.Et hæc vera sunt,cùm in iudicio appellatur.Si verò extra, q̃uis superior incipiat cognoscere de appel. seu de principali,siue alio modo. nõ ideo debet impediri ius primi, vel alterius hominis, quin illud exequat̃ vt prius. Nam lis seu appel. nõ debet aliquem sua possessione priuare.extra,vt lit. pen. per totũ. extra,de re iudi.cùm super. Et de hoc secundùm papam extra,de maio.& obed. dilecti.[e] q̃uis.& hoc ipsum sit in iudicio. Et est ratio: † quia officiũ vel possessio vel aliud ius, nõ transfertur ad iudicẽ appella.sed solùm iurisdictio:qua ratione etiã dici potest,ꝙ si appello, ne quis instituatur in aliqua ecclesia:sed prælatus nihilò minus instituit:si pendente causa huiusmodi appellatio.iterũ imminet institutio facienda,iudex appel.nõ prohibebit prælatum instituere:sed si prælatus me excommunicet, quia illum non habeo pro instituto,non tenet sentẽtia: quia iurisdictio,cuius pars est excommunicata, ad superiorem est deuoluta,vt dixi. Et hoc verum est postq̃ superior cœperit de principali cognoscere, scilicet an ad prælatum pertineat institutio. Nam in appellationibus,quæ fiunt extra iudicium, non quæritur aliter de veritate vel iustitia causæ appel. sed de ipso principali solùm:cùm sint ꝓcuratiões ad causam:vt extra,de appel.cùm sit Romana.argu.tamen contra,eo.tit. vt nostrum.[f] Et iunge hic quod habetur j.versi.verũ.¶†Porrò si cognoscẽs de principali,à quo appellatur,nõ defert appellationi, quia eam dicit interpositã post decem dies, vel nulla causa expressa, vel iniusta, vel falsa, sed procedit ad sententiã: iudex quoq; appel. procedit,& pronunciat bene,vel ex iusta causa appellatum esse,cassando processum prioris iudicis, & cõsequenter pronunciando super principali,siue bene,siue malè,tenet sentẽtia iudicis appel.lata contra ius litigatoris:nec reuocabitur, nisi fuerit appellatum:cùm constet eum habere iudicẽ: vt ij.q.vj.§. diffinitiua,extra,de reg.iur.cùm inter vos.Nec ob. ꝙ lata est contra res prius iudicatas:quia prima nõ tenuit,vt pote post appel.latã.ff.quæ sen.sine app. rescin.l.j.Si verò iudex appel.pronũciet appel.iniustam ex præmissis causis: tunc ratũ manet quicquid primus facit post appella. cui nõ detulit: nisi appellans obtulisset se probaturũ corã eo veritatẽ causæ,nec fuisset admissus; quo casu tenet appella. etiã si falsa sit causa:nec est necesse cognosci de veritate ipsius:vt j.ver,proxi, & ideo cassabit iudex appellatiõis,quicquid inuenerit factũ post appel. nisi notoriũ esset causam appel. esse falsam. extra, eo.cùm sit Romana.Et idẽ dicũt quidã de eo,quod factũ est post inhibitionẽ legitimã: vt s̃.arg.ff. nil no.appel.penden.l.j.Alij cõtra,& dicũt ꝙ prędic. lex loquit̃ in appellationibus post sententiã interpositis,vel post decretũ cum causæ cognitione interpositum:quia tũc reuocabit̃ quicquid factũ est post appel.priusq̃ de ipsa cognoscat̃:vt ibi.& no. extra,de excep.dilectæ.secundũ papam.[g] nisi patens sit,sententiã fore iniustã. Quod dic vt no.extra,de offi.deleg.c.pastoralis.§.quia verò.vbi not. secundũ Inno.[h] quid iuris sit de his,quæ fiũt post appel.à sentẽtia interpositã.Præmissa aũt obtinent in appellationibus ante sententiã. Regulariter aũt tenendũ est,ꝙ ea quæ appel.interposita attentant̃ reuocant̃.ij.q.vj.c.appellatione interposita.Quod dic vt s̃.tit.ꝓxi.§.est aũt.& s̃.eo.§.in prin.[i] vel post nuncij missionẽ.extra,de offi.deleg. cum causa.vel

post

a ¶Secundùm Papam. Ibi scripsi in glo.not.secundùm Innocen.

b ¶Personas.Ibi scripsi sup verbo, sententiæ.& c.ex ratione.super j.glo.

c ¶Procedit.De hoc de quo tractauit Innocẽ.in §.quod si obijcitur. statim allegato, scripsi in decre. nõ solum.de appella.lib. vj.super ver.post inhibitionem. vbi quod plus est,teneo quòd etiam insinuatio iudicis appellationis sine inhibitione,nõ sufficeret.ibi vide.

d ¶Obijciat̃. Lib.vj.

e ¶Dilecti.Vbi scripsi in gl.sed quod prodest.

f ¶Nostrum. Vbi traditio sigilli facta post secundũ mandatũ,directè respiciebat negotium principale.

g ¶Secũdùm papã. Vbi scripsi super ver.reuocato.

h ¶Secundùm Inno. vbi vide in glos.mirabilis.

i ¶In princip.Vide quod ibi dixi sup ver.offerens.& qđ sequitur, facit pro opi. quã ibi teneo. & dixi s̃. §. qualiter.ver.sunt quoq;. non enim in casu,q sequit̃, sufficit verbalis obligatio cautionis:imò realis requiritur,vt probãt illa iura, quæ tamẽ procedũt post tres menses,non prius, inuito denũciante: vt extra,de no.operis nuncia.c.vlt.Intendo ꝙ sicut offertur cautio, vt sequitur, sic sit offerẽda probatio illo casu.

post iter arreptum.extra,de appel.dilecti filij.vel li 10 te pen.extra,vt lite pen.per totum.¶†Illud quoq; certum est,ꝙ cùm in iudicio appellaṫ,probata veritate ꝓbabilis causæ,vel saltẽ probato ꝙ se obtulit probaturũ,nec fuit admissꝰ: reuocabitur quicquid factũ est post appel.vt extra,de app. ex parte. & c.interposita.in prin.& suprà,§.qualiter.vers.sunt quoq;.& s.versi.proxi.sicut & in nunciatione noui operis,sufficit probare ꝙ obtulit quis cautionẽ de demoliendo opus: vt extra,de no.ope.nũc.c.fi. 11 versi.ij &ver.sed cũ.†¶Vbi verò extra iudiciũ appellaṫ,non sufficit similiter quo ad reuocationẽ eorum,quæ fiunt post app.quæ fuerit interposita ex causa probabili,nisi doceatur vera:sed ea probata vera,reuocabunṫ quę facta sunt post eam:vt extra de app. cõstitutꝰ.nisi in cã,quę est extra,de iure pa. c.pastoralis.Nec etiã sufficit probare ꝙ se obtulit probaturũ,nisi prius doceaṫ de veritate causæ : vt probaṫ extra,de elec.cùm inter canonicos. ꝓpe fi. ibi:confirmetis ipsius,&c.vbi diciṫ ꝙ electio facta post appel.probabilẽ,debet cassari. Ratio diuersitatis est,quia cùm quis appellat extra iudiciũ: non est coram quo se offerat probaturũ:nisi fortè corã cõfirmatore electionis,vel coram cõsecratore.Sed cùm in iudicio appellatur,potest appellans coram eo,à quo appellat,offerre se paratũ probare suam exceptionẽ.quæ dic secundũ papã vt in præ.c.cũ a inter.[a] & extra,de despon.impu.ad dissoluendũ.[b] b Et tetigi s.de actio.seu pe.§.sup actionibus. ad fi. ver.sed quid si antequam.Quod aũt dixi,ꝙ in appel.extra iudiciũ non sufficit quo ad reuocationẽ attentatorũ,probare appellatũ esse ex causa ꝓbabili,nisi sit vera:verũ est,cũ appellatur propter exceptionẽ nõ admissam:vt in præ.c.cùm inter canonicos.vbi nõ fuit admissa exceptio illa de morbo epileptico.Secus autẽ est si extra ius appelleṫ propter grauamẽ,quod sibi qs timet inferri.nam tunc sufficit probare appellatũ esse ex causa probabili: 12 vt extra,de appel.bonæ.secundũ P.¶†Et not. ꝙ hodie iudex appel.ante omnia,etiam priusquã incipiat cognoscere de appel. debet reuocare quod fit post appel.à diffinitiua interpositã.extra,de iureiurando:veniẽtes.in fi.extra,de excep.dilectæ.et de app.ex parte M.in authen.vt nulli iudi.in prin. & C.& ff.nil no.appel.pẽ.per totũ.nisi in casu, quẽ habes j.de noto.crimine.§.j.versic. quid si auditis. Idem etiam dicendum est de his,quæ fiunt in medio tempore inter sententiam & appel.quia ꝑ appel.extinguunṫ.ff.ad Turpil.l.j.§.fin. Idem etiam est,cùm ante sententiã appellatur de his, quę fiunt post inhibitionem legitimam:de qua dixi s.§.proxi. versic.sed quæritur.ibi:si autem,&c.quãuis fortè causa appel.non sit vera.Si autem non fiat inhibitio,nihil reuocabitur donec constet de veritate causę appella.vt in decre. Alexan.quarti,de appel. vt probatio.§.fi.quæ decre.sufficiens est,circa hãc c materiã:[c] vt extra,eo.tit.sæpe.vbi diciṫ,cùm cõstiterit legitimè prouocatũ.& extra,de dila.capi. primo.& extra,de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.cap. 13 fin.¶†Quid operetur appel.in elec.not. secũdùm Papã extra,de elect.cùm inter canonicos.& c. sta- d tuimus.[d] Item an electio,q̃ fit post appel.fit nulla vel annullanda.eo.tit.consyderandum. Item si fiat aliquid post appel.in electione interpositã,an cassabitur solũ id,quod fit contra appel.an etiam alia, quæ postea in electiõe fiunt.eodem tit.cum nobis. 14 ¶†Vtrum autem attentatorum reuocatio fiat,causa cognita:not.infrà,versic.sed quæro. Appellans autem sic formabit suam petitionem.

☙ FORMA. Peto dñe iudex, reuocari per vos quicquid factũ est post sententiã,à qua appellaui:& quod interdicatis ei,ne deinceps aliquid cõtra appel.attẽtet quãdiu mihi competit prosecutio ipsius.Non enim iudex ex officio suo,teneṫ hoc facere:vt in præ,decre.dilectæ.& vide j.in tractatu libel.in tit.de appel.§.nunc dicendũ.ver.si verò. in vlt.forma.& ver.sequen.Cõtra: nã ad iudicẽ app. non pertinet iudicare,nisi solùm vtrũ bene vel malè pronunciatum sit:vt C.de app.eos.ij.q.vj. in fi, quæstionis, Quomodo ergo admittet hanc petitionem.Item si ipse reuocaret,quæ attenta dicuntur,& post appellans nõ prosequeretur appel. fingeretur non fuisse appellatum:sicq; restaurandum esset.quod reuocasset.quod esset iniquum:& sic esset quædam absurditas. Item lex dicit, quòd tunc reuocatur quod fit post appel.cùm meliorẽ inuenerit sententiam appellans.ff.eodẽ.cùm ex causa.

15 ¶†Sed dic ꝙ ad iudicem appel. principaliter spectat,cognoscere,& diffinire de appellatione, an sit iusta vel iniusta:sed ratione accessorij ad eius spectat officium huiusmodi petitionem admittere,& exaudire:vt probatur in concor.quæ sunt infrà, in tractatu libel.de appel.§.fi.versic. in summa. Item non est absurditas,si id,quod malè actum est, reuocetur,& posteà idem legitimè fiat:vt xij.q.j. certè. de pœn.dis.j.nouit.Item licet prędicta lex dicat reuocari,cùm meliorẽ,&c.nõ negat quin & antequã appellans obtinuerit sentẽtiam,reuocari possit, vt suprà probatum est.Et hoc no.Papa in præd.cap. e dilectæ.[e] Vbi autem appellatur extra iudiciũ : tũc improbabitur reuocatio attentatorum, post appella.officio iudicis,petendo reduci ad statum,in quo erant tempore appellationis emissæ : cùm aliàs si non appellasset,oporteret eũ intentare interdictũ recuperandæ possessionis.argumentum extra, de appella.bonæ.in quo interdicto,necesse est probare se possedisse.& spoliatum fuisse:sed hic non habet necesse probare hoc,sed statũ dũtaxat,in quo erat tempore appellationis emissæ.Item põt hoc peti,etiam contra non spoliantem,vel rem scienter à spoliatore non recipientem:vt præd c.bonę. contra quos tamen non habet locum interdictum vt extra,de restitu.spoliato.sæpe.& c.cùm ad sedẽ. Quidam tamen dicunt, hanc petitionem non admittendã:sicut nec interdictum.Hoc ꝓsequere vt no.in præd.c.bonæ.secundũ Papã extra,de maio. & obedię.c.dilecti.B. Qualiter autem iudex pronunciabit super attentatis,& quando, & super quibus,& de multiplici effectu appellationis extraiudicialis,not. plenè secundùm Innoc.quartũ extra, f de appel.dilecti filij prior.[f] ¶Item vtrum citatiõe facta,iudex possit super attentatis quicquam facere:not.suprà,de offi.iudi.§.deseruit.versic. sed quęritur quando. ¶Vtrum cùm suprà dixerimus in versiculo,illud autem.ibi:& hæc vera,&c.ꝙ lis vel appella.nõ debet quenquam sua possessione pri- 16 uare.adhuc circa hoc quæritur.¶†Pone quòd cùm essem canonicus Parisieñ.expectans, & sine præbenda,vacante ibi quadã præbẽda,egi super ea cõtra capitulum coram iudice competenti,lite contestata capitulum illam confert:vel pone ꝙ cùm peterem contra capitulum electionem de me factam in canonicum vel archidiaconum confirmari, post litem contestatam capitulum contulit præbendã vel dignitatem illam alij.Nunc quæritur vtrum ante omnia sit collatio capituli reuocanda, priusquã de meo iure constet.Et videtur ꝙ sic, suprà ver. & nota ꝙ.& argumentũ extra,de consti.cùm M.in fine.& de arbitris.ex parte.& de iure patro. ex literis. Nam & lite pendente nil est innouandum xj. q.j.quia res.extra,vt lite pend.& C.eo.per totum. Argumentum contra extra, de in integr. restitu.c. 17 cùm venissent.¶†Item quia vitium contractus litigiosi,locum nõ habet,nisi vbi lis de dominio mouetur:vt C.de litig.authenti.litigiosa. At iura, sicut est præbenda & similia,non sunt in bonis nostris. ff.de vsufruc.l.prima.xxiij.q.vij.c.quod autẽ.prope fin.extra,de dona.cap.secundo. Ergo de dominio eorum lis esse non potest.Sol. Generaliter verum est,ꝙ quandocunq; dicit quis rem aliquam sibi deberi,siue corporalem,siue incorporalẽ : vt ius præbendæ,siue præbendam:non autem dicit suã esse,vel quasi semper is,à quo petitur, potest illam alienare sine vitio litigiosi. Item simile est,si petitur cõfirmatio electionis,aut præbẽdæ vel dignitatis. nam ille,contra quem petitur confirmatio,vel quicunq; alius,habens ius conferẽdi eam, potest eam conferre siue alienare,sine periculo litigiosi, etiam si ante alienationem fuisset appellatum ad Papam. Et si dicis ꝙ cùm iam per appellationem, esset ad

L

a ¶Cùm inter. Vbi vide in glo. quid si coram.

b ¶Dissoluendum. In glos.quid si crimen.

c ¶Materiam. Eam tamen hodie non habemꝰ,sed omnia superiora patẽt hodie in decreta. non solùm.eo.titu.li.vj.

d ¶Statuimus.li. vj.

☙ ADDITIO. ¶An appellans, qui in electione fuit cõtentus, teneatur ad obseruantiam.c.vt circa.de elec.lib.vj. vide Oldr. consil. clxxxviij. incipię. quod prosequens. Henri.Ferran.

e ¶Ca.dilectæ. Ibi scripsi in glos.not. Tan.hoc Innoc.& Hostię. vide quod no.in decre.prædi. non solùm. in iiij. glo.& vlti.in fi.

f ¶Prior. ij. Quia primum c.& in tit. etiam sic incipit:ibi vide in gloss. dicit Innocen.

papā delata causa: ergo cassandū est quicqd post ea extiterit attentatū: vt extra, de app. ad præsentiā. & c. dilectus. & de excep. dilectæ. de offi. leg. licet ad hoc. R̄n. ꝙ per ap. causa defertur ad papā, & nō potestas prouidendi. s. ver. illud autem. & ibi: & hæc vera. Illud aūt quod regulariter dicit̄, ꝙ cassandum est quicqd fit post ap. vt. s. ver. porro. & seq. & in concor. s. hoc eo. versi. positis. intelligit̄ debis, quæ ad iudiciū vel causæ ꝓcessum pertinent: quia si post ap. talē recepisset testes, vel sententiā tulisset: illa bene cassarent̄, si appellatio legitima appareret: collatio autē non: qa non pertinet ad causę processum. Nō enim confert prębendā: quasi litigat⁹: sed quasi alius. Hoc autem bene fateor ꝙ pendente causa præsertim appellationis, possessio nō debet alteri parti auferri: quia possessionem auferre: est de processu causæ. arg. extra, de app. cū teneamur. in authenti. vt nulli iudi. §. illas. & sic intelligit̄ decre. cum M. in fine. Item non obstat præd. decr. ex parte. Nam ibi lis mota non impediuit electionem vltimò à capitulo factam: sed electio præcedens: vt ibi dicitur. Item non obstat præd. decr. ex literis. nam vbi dicitur ibi: anteꝙ cōtrouersia esset, &c. supplet, maximè. Item non obstat illud generale, ꝙ lite pendente nil est innouandum. nā intelligitur vbi lis de dominio pēdet vel quasi, vt dixi.

18 ¶ †Motio autem litis personalis, non facit rem litigiosam: vt in præ. authen. litigiosa. & s. versi. excipiuntur. ibi: sextò sciendum. Hinc est quòd si episcopus agit contra M. vt amoueatur à sua ecclesia cum cura, quam retinuit post alterius curę receptionem: & hac lite pendente eps confert alij ipsam ecclesiam: lis mota non impediet collationem epi: qa de dominio, vel quasi dictæ ecclesiæ, non agebatur. Si verò de dominio, vel quasi ipsi⁹ rei ageretur: vt si quis agat ad aliquam præbendam, vel aliam rem quam alius tenet: quam dicit esse suā, vel ius se habere, illa per collationem canonicam vel inuestituram non autem dicit eam sibi deberi: tunc si is, à quo petitur, eam alienet, incidit in vitium litigiosi

19 contractus. ¶ †Nec obstat ꝙ iura in bonis nostris non sunt: vnde de ipsorum dominio agi non potest. ergo contractus litigiosi, in eis locum non habet: vt s̄. Ad hoc etiam respondeo, quòd & si iura non sint in bonis nostris: sunt tn̄ quasi in bonis, sicut & quasi possidentur: vt ff. de acqui. re. do. seru⁹ §. incorporales. Sed & licet qn̄ præbēdam, vel aliā rem peto, dicens eam esse meam, vel quasi, nō possit per aliquem litigantium alienari, siue conferri: tn̄ à tertio bene potest alienari licitè, etiam sine vitio litigiosi: cùm prohibitio de re litigiosa nō alienanda, fiat tantū litigātibus, actori scilicet: vt C. de litigiosis. l. ij. & reo: vt eo tit. l. fi. De hoc secundùm

a Papā, de electio.[a] dudū. ij. & de appel. Romana[b].

b ¶ †Sed quæro vtrū qn̄ papa ita scribit, reuocatis,

20 &c. vt patet extra, de constitu. cùm M. in fi. debet iudex procedere cum causæ cognitione. R̄n. sic: qa non debet quis cōmodo suæ possessionis sine cāæ cognitione priuari. xvj. q. iiij. volumus. Quicquid enim dicat rescriptum Principis, iudex tamen debet seruare leges. authen. de iudi. §. oēs. extra, de re-

c scrip. c. super literis.[c] ¶ Sed nunquid in causa app. pōt obijci compensatio? puta, debebas mihi centū ex causa venditionis: & ego tibi alia centū ex causa mutui, in quibus tibi fui condemnatus, appellaui, & in causa ap. obijcio compensationem: quæritur an possim? Et videtur ꝙ non; quia hęc est prorsus noua exceptio, non dependens ex veteri. C. de appel. per hanc. in princi. extra, de testi. fraternitatis. Dic contra: vt ff. quæ senten. sine appel. rescind. l. j. §. fin. & extra, de fide instru. cùm Ioannes. Nam & conuentus ex causa iudicati, eam opponit. C. de compen. l. ij. ¶ Sed in causa principali, potest pronunciari compensationem esse faciēdam, quę fuit facta in causa proposita in modum exceptionis:

21 vt in præcedenti capitulo cùm Ioānes. ¶ †Sed pone, petij in libello sententiam, tanquam iniustam, reuocari, & attentata post appellationē emissam, ante omnia retractari: lite verò super hoc contesta. peto reuocari ex officio attentata, sicut petierā in libello: respondet reus, frater, ego negaui petita in libello. vnde nil debet ex officio reuocari: nisi cùm ordine iudiciario fuerit hoc probatum. argumentum extra de app. significante. Item petendo in libello ante oīa reuocari, & contestando litē, & alia faciendo, videris à dicta petitione recessisse, & viā ordinariā elegisse: Ideoꝙ illa est prosequenda. Nā quādiu superest ordinariū auxilium, non est ad extraordinariū recurrendū. ff. de mino. in causæ. j. &

d sic obtinuit.[d] argumentū ad hoc: vt ff. vt lega. vel

22 fideicom. nom. ca. l. j. §. non solū. ¶ †Vtrū autē reuocato in causa appellationis vno articulo libelli, prætextu appel. cæteri oēs reuocati intelligant̄, & vtrū iuuet se aliquis ex ap. non solùm prosequedo eam, sed etiā excipiendo ex ea, vide secundum In-

e nocen. quartū extra, de app.[e] dilecti. & j. de expēsis. §. nec videndū. in fine. ¶ Item vtrū reuocari debeant, quæ fiunt post iter arreptū, scilicet post nūcij missionē, nota. extra, eodem. dilecti. ij. & secun-

f dùm Vincen. & Papam, eo. tit. vt debitus.[f] ¶ Item an possit quis appellationi renunciare: not. j. de libel. concep. §. nunc ostendendum. versic. porro. &

g dicam in constitu. Greg. x. de elec. cꝙuis[g].

SVMMARIVM.

1 ☞ Appellatio, qualiter impugnetur.
2 Pactum inter partes de non appellando, multipliciter consyderatur.
3 Pactum de non appellando post litem contestatā & ante sententiam factum, an sit validum.

Appellatio qualiter impugnetur.

h QValiter[h] autem appellatio in iudicio exhibita impugnetur, facilè colligit̄ ex præmissis. Si igitur ex præmissis, instrumētū ap. in iudicio exhibetur, excipe cōtra illud: vt s̄. de edi. instru. §. postremo. si instrumentū legitimū sit: cōuerte ad formā app. & ad alia. Et oppone, ꝙ appellans nō potuit appellare: qđ dic vt s̄. §. j. Itē oppone ꝙ nō est talis casus vel cā, in quo vel in qua potuerit appellari. Item ꝙ est app. frustratoria: vel quod app. in rescripto fuerat remota qđ dic vt s̄. eo. §. in quibus. Item ꝙ à tali est appellatū, à quo non potest appellari de iure. quod dic vt s̄. §. videndum. Item quod nō est appellatū ad eū, ad quem debebat appellari, vel ꝙ ex forma appel. is, qui aditus est, non potest de appel. cognoscere. quę dic vt s̄. §. nūc tractemus. Item ꝙ non est appellatū intra tempus competens. quæ dic vt s̄. §. restat. Itē ꝙ appellatio non est legitima in sui forma, nec appellans seruauit quæ debuit obseruare. quæ dic vt s̄. §. qualiter. Item ꝙ nō fuit eam intra temp⁹ legitimū prosecutus appellans. quæ dic vt s̄. §. nūc breuiter. Item ꝙ est vltra bis appellatum: vt s̄. §. quoties. Item ꝙ appellans mortuus est: & ideo in causa appella. non proceditur, etiam quo ad bona, vbi condemnat⁹ est de tali crimine, quod nō adimebat bona: vt C. si pen. ap. mors inter. l. iij. Item ꝙ nōn fuit à iudice recepta, vel à parte approbata: nec recipi debuit, vel approbari: vt s̄. §. nūc dicam⁹. & §. qualiter. Item ꝙ appellans non detulit suæ proprię appellationi, nec de ea mentionem fecit: vt extra, de rescriptis. ex parte scilicet. Item ꝙ non detulit ap. aduersarij: quare sentētia nō valet, nec ei deferēdū est: vt extra, de elec. bonæ. j. prope prin. & de app.

1 an sit. ¶ †Et nota ꝙ nō semp verū est ꝙ si nō detuli appellationi tuæ contra me interpositæ, ꝙ nō tenearis meæ contra te interpositæ deferre. Sed qđ dicitur in prædi. c. bonæ. obtinet, qn̄ sup eodem negotio appellatur hinc inde: vt quia tu primò legitimè appellasti, ne aliqd in tuū prejudiciū facerē. ego verò tuæ appellationi deferens facio illud, contra qđ appellasti, & appello ad tuitionē eius, qđ cōtra tuā appellationē feci. Certè nō teneris appellationi meæ deferre: vt in c. bonæ. Et sic potest intelligi præd. cap. ex pte. & c. an sit. Et pōt hoc intelligi ff. de dolo. si duo. Sed si ego in alio negotio, puta

---

a ¶ De elec. dudum. ij. in gloss. nunquid in hoc. super versi. dispensatur.

b ¶ Romana. lib. vj.

✠ ADDITIO. ¶ Adde versi. seq. ibi: sed quæro an attentata pēdente appellatione innouata, à parte reuocentur de plano & sine libello, ex solo iudicis officio? Vide Bal. in l. appellatiōe. col. ij. ver. quæro vtrum. C. de appel. & Oldra. cōsil. ccvj. incip. in causa in princip. vbi qualiter attentata lite pendente vel post prohibitionem iudicis, veniant reuocanda: & an attentata post appellationem possint peti reuocari litis contestatione sup principali non obstāte. vide do. de Ro. deci. clxxxv. incip. si pars. in nouis deci. Henricus Ferran.

c ¶ Super literis. Facit quod nota. s̄. §. de officio. versicul. sed nunquid in eo.

d ¶ Obtinuit. Supple, et malè. ex quo petebatur in libello, ante omnia fieri reuocationem: super quo vide qđ plenè scripsi, eo. ti. non solum. libr. vj. post prin.

e ¶ Appel. dilecti. ij. in glos. dicit Inno.

f ¶ Vt debitus. Vtriusꝙ. quod dictū ibi vide in glo. dixit Inno.

g ¶ Quamuis. lib. vj.

h ¶ Qualiter. Allegatur iste §. pro vltimo: quia habetur alter §. s̄. eo. tit. qui etiam incipit, qualiter autem appella. quòd author non aduertit,

a ¶ In princ. Quam hodie non habemus.
b ¶ Secundùm T. Dum exponit versus, de quibus s. versicul. xxxvij. dixi in §. in quibus.
c ¶ Iam dixi no. casus, quos s. proxi. posuit ante vltimum.
d ¶ Disputandam. Similis est quæstio magistri Pithagoræ oratoris & discipuli Euathli: quam ponit Aulus Gellius libro v. & in Speculo histo. libr. iiij. c. lv. quæ talis fuit: Discipulus, qui cōuenerat magistro grande pretium dare, quo primam causam apud iudices orasset, & vicisset: cùmq; valde prouectus esset causas nō recipiebat: ob hoc magister litē cum ipso ingressus, & contestatus est. Cōcludebatq; contra eum, quòd si vinceret, ille necesse habebat propter sentētiam soluere. Si verò vinceretur ille, debebat ex vi pacti prædicti: hæcæque discipulus reuoluebat in ipsum. Iudices videntes hoc inexplicabile, causam iniudicatam reliquerunt. Videl atur tamen diffinire posse per regulam, cùm stat. de regu. iur. lib. vj. quæ habetur. ff. eodem titulo. in iure ciuili. & per regulam, in omnibus causis. j. eo. titu.

ADDE Vt per Ange. consi. clxxxvij. incipiente. A. & B. vbi de Specu. hic facit mentionem.

puta electionis, appellationi tuæ non detuli in alio negotio, puta super vinea, contra te appello legitime. bene debes appellatiōi meæ deferre: aliàs cassabitur quod contra eam feceris. Item q; appellans renunciauit appellationi: procedēdo postea coram eo, à quo appellauit, vel aliqd faciendo vel petendo coram eo, vel fortè transegit. extra, de offi. dele. gratum. & de testi. cū venissent. ff. de mino. si filius. ff. ad Mace. si filius. vel recipiendo terminum ad soluendum iudicatum. Quæ dic vt s. in quibus. versicu. xxix. vel expressè appellationi renunciando vt C. de tem. appella. l. fi. §. fin. ff. à quibus appel. nō li. l. j. §. si quis. extra, de pact. c. j. ij. quæstio. j. si quis libellos. & in decre. Alexand. quarti, de appellatio. & proba. in princip.[a] ¶ Idem etiam operatur tacitum pactum secundùm T.[b] C. de iureiurand. l. generaliter. §. sin autem. etiam dixi.[c] ¶ † Et nota quòd cùm sit pactum de non appellādo inter partes: aut fit ante lit. contestat. aut post. si post: aut fit ante sententiam, aut post sententiam. ¶ Si ante lit. contesta. dicunt quidam non valere nisi factum sit de omnibus causis: quas habent adinuicem: sicut aliàs dicitur de pacto. quod si vn9 posset in aliquo decipere alium, quòd non possit deceptus cōqueri. ¶ † Quid si quis ita dixerit, si obtinuero, nolo quòd mihi tenearis: reus verò dicit iudici, domine iudex, non cōdemnetis me: quia & si facta esset condemnatio, nil posset à me exigi, iuxta præmissum pactum. Actor contradicit, imò es condemnādus: quia ita demum feci pactum si obtinerē, & nō obtinui. Hanc quæstionem scholasticis iuris relinquimus disputandam.[d] Vel dic valere, si fiat super lite certa, mota, vel mouenda. C. de tempori. appel. l. fi. §. fin. Si verò pactū fiat post litem contestā tam ante sententiam, non videtur valere: quia renunciatur iuri, quod sibi competere quis ignorat. s. de conclusio. & renun. versic. cessat autem. ¶ Sed dic contra. Nec obstat quod dixi: non enim ignorabat hoc ius sibi competere, licet ignoraret contra quem sententia ferretur: quod si post sententiam fiat, non est dubium quin valeat: vt in prædicta lege. C. de tempori. appellatio.

3

d

Bald. De appellationibus. *Rubrica.*

An in causa appellationis sit necessarius libellus, Et an appellatio interposita, habeatur loco libelli, vide j. de libelli concept. §. nunc videndum. versiculo antepenultimo. & in titulo de appel. §. de offic. versicul. cognito igitur. & de litis contesta. §. ij. versicu. sed cùm in causa. G. Si appellatur ab interlocutoria, non est necessarius libellus. quia appellatio facta in scriptis cum expressione causæ, habet vim libelli. Sed si appellatur à diffinitiua, & quæstio sit ordinaria, requiritur libellus. G. Vide infrà. eodem. §. iudicium dicitur inchoari. vbi omnino vide. ¶ Non sufficit reseruationem alicuius beneficij, vel inhibitionem vel decretum peruenire ad notitiam generalis procuratoris capituli. §. post princip. G. ¶ Ratihabitio debet interuenire, quid & in quo operetur, aliàs non valet. puta post terminum perimentem id, quod ratificatur. ff. de appella. reci. l. j. in gloss. ordi. versiculo porro. G. Nam terminus iuris quærendo appellationi appositus: idem vel plus q; renunciatio operatur idem quo ad se: vt not. ff. de nego. gest. l. sed si ego plus quo ad aliud. ff. ad Trebellia. l. facto. §. si quis bonorum. & ibi per Iacob. debet etiam id, quòd ratificatur esse in potentia recipiendi substantiam vel qualitatem à confirmante: vt nota. ff. de lega. j. l. talis scriptura. G. ¶ Quo ad appellationem interponendam in capitali, omnis persona est legitima, etiam si vna non intersit. versicul. & premissa. ¶ Causa subiectorum tangit dominum & prælatum eorum. de appel. constitutus. versiculo item episcopus. G. ¶ A præcepto potest appellari, si interest: aliàs non. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. in §. in quibus. versic. sed vnde quid. Guliel. etiam si fiat in confessum: vt no. ff. de appellationibus l. creditor. §. iussus. in gloss. ordina. Bald. Non tamen à præcepto guarentigiæ: quia inheret contractui, & pars eius est, & habet executionem paratam: vt j. eo dem. §. minori. versic. Item illud præceptum. j. eodem. §. dicunt quidam. ¶ Potestas condemnatus in syndicatu, vel alius officialis, non appellat, etiam de iure canonico. versiculo iij. Guliel. ¶ Si à pronunciatione de exequendo appellatur, quia iudex, qui pronunciat, assumit partes iudicis, sed ab executione facti non appellatur: quia tunc iudex assumit partes executoris, nisi excedatur forma iuris. versiculo verò. Guliel. vide s. de sententia. §. pronunciatio. ¶ A decreto alimentorum, quod officio iudicis interponitur, non appellatur: sed à sententia sic, si petatur per actionem. versiculo sed nunquid quando. Gulie. ¶ A sententia arbitri non appellatur, etiam ex conuentione versiculo quid si conuenit, Guliel. Dyn. contra l. consensu. Prima verior: quia non erit propriè appellatio quia debet fieri gradatim: sed arbiter non est in gradu iurisdictionis, sed erit querela, & reductio quædam: vt ff. qui satisda. cogantur l. arbitrio. secundùm vnam lectu. & ff. de arbitr. non distinguemus. §. cùm quidam. Bald. Vide infrà eodem. §. sed pone quæstionem de facto. Quæ differentia est inter appellationem & simplicem querelam à sentētia ex communicationis, versiculo, si dices. Guil. quidam pe. ¶ Vbi alicui denegatur audientia, appellatio interdicta videtur. versiculo xxxij. G. ff. ex quib. cau. ma. l. sed & si per prætorem. versiculo sed si dubitetur. ¶ An possit quis inhærere appellationi aduersarij: Et an propter iniustitiam expensarum litis possit appellari. versic. xxxiiij. & sequenti quæstione de expensis intellige scilicet ab omissiōe: sed à condemnatione vel cassatione sic. extra, quod me. causa. capitulo super eo. per Innocen.

¶ Casus, in quibus appelletur ab interlocutoria, & grauamine, & de iure ciuili. versi. porrò. per G. Dic aut in terlocutoria fertur ante litis contestationem aut post litem contestatam, aut post sententiam. Primo casu aut pertinet ad ordinationem processus, aut ad legitimationem personarum. si ad ordinationem causæ, vt quia mandat iudex reo q; respondeat, an sit hæres, vel possideat: vel statuit nimis breuem dilationem ad respondendùm libello: & tunc non potest appellari. & hoc per regulam, quæ dicit quòd ante litem contestatam non habet locum appellatio. C. de sen. & inter. om. l. fi. Si verò interlocutoria pertinet ad legitimationem personarum: tunc potest appellari: vt si iudex pronunciat se iudicem: vt C. ne fil. pro pat. authen. habita. per glo. vel si pronunciat aliquem legitimum principalem. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. extra, de appella. c. ex parte M. Et hoc per regulam, quæ dicit, quòd ab interlocutoria appelletur vbi grauamen eis non potest tolli per appellationem à diffinitiua: sed istud est huiusmodi. C. de procura. l. ita demum. ergo &c.

¶ Secundo casu, scilicet post litem contestatam: tunc datur secunda, quę dicit quòd in medio, non est locus remedio appellationis. C. de episc. audi. l. secunda. Hoc fallit si iudex interloquitur super exceptione peremptoria, vel super aliquo capitulo præiudiciali: quia tunc cùm trahit secū præiudicium in principali potest appellari. ff. de mino. l. intra vtile.

¶ Sed an à breuitate dilationis appelletur? Respondet glos. C. de dila. l. à procedente. quòd non. Non obst. ff. de accusa. l. Titia. quia ibi post interlocutoriam, quæ absoluebat ab obseruatione iudicij, nec post dilationē ad agendum expectatur alia sententia diffinitiua. Item illa interlocutoria, trahit secum suam executionem. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed licet. Et datur doctrina, q; istis casibus potest appellari de iure ciuili, vbi interlocutoria trahit secum suum effectum: qua ratione ab interlocutoria, qua pronunciatur, libellum ineptum, possit appellare de iure ciuili: & ab interlocutoria, qua pronunciatur, appellationem esse desertam. Item cùm iudex pronunciat aliquem esse torquendum, vel comminat, vel ad torquendum se parat, vel excedit modum torturæ. ff. de appel. reci. l. ante. ¶ Tertio casu quando post sententiam iudex interloquit: tunc siquidem exequendo, an appelletur tunc: dictum est superius. Si verò aliter interloquendo: tunc videtur quòd possit appellari: quia non speratur alibi reparari. Bald. Vide s. titu. proximo mediato de multis interlocutorijs. & in titulo de senten. in principio.

¶ Interlocutoria suspenditur per appellationem interpositam non per interponendam. l. intra vtile. ff. de minoribus. versicul. fin. Gul. ¶ Si index quotidie grauat, semper tempus appellandi est in initio: vt si cogit ad locum non tutum. Si autem pronunciat, tunc à die sententiæ currit tēpus appellandi ab interlocutoria vel à diffinitiua. argu. ad princip. ff. de vsufru. accre. l. j. in fi. G. Alij dicunt q; à die, quo editur sentētia, aliàs quo modo sit formare appellationem: sed hoc non placet, secundùm G.

¶ Sed qualiter prosequitur appellationem, si non potest docere de sententia? Dic vt not. de fide instru. c. G. perpetuus. per Innoc. ¶ Si quis dicat, si me grauabis, vel ne me graues, appello: præpostera appellatio est, & non valet: sed debet repelli illato grauamine. Si autem dico sic, peto reuocari grauamen. aliàs appello. bene valet appellatio: quia est à grauamine iam illato. Bald. ¶ Clausula, appellatione remota: operatur quo ad iudicem, à quo, vt non teneatur deferre appellationi: non autem parti adimit ius appellandi. G. Vide quod plenè notatur in authenti de iudic. ver. pe. collat. vj. in glo. ordi. G. & j. eo. §. quid operetur clausula, hanc clausulam vt deroget iuri nullus opponit nisi princeps, sed vt deseruiat iuri ipsam apponit omnis ordinarius. C. de sen. l. fi. Bal.

Incipiunt quædam dicta extrauagantia, conferentia ad materiam appellationis.

CONfessus in tormẽtis, vigore cõfessionis est condemnatus: quæritur an sit necessaria appellatio. Et videtur ꝙ non: quia non fuit ordo seruatus: nã talem confessionem debent præcedere legitima indicia: & debent subsequi perseuerantiæ. ff. de quæstio. l. maritus. & no. C. de custo. reo. l. ij. C. de cõfessis. l. j. Solutio. Dic ꝙ valet sententia, nisi appelletur. Casus est notabilis in d. l. maritus. vide s̃. tit. proxi. §. ad mortem. & s̃. de confessis. §. iij. ¶ Sed quæritur an credatur instrumento, quo cauetur quòd talis fuit sponte cõfessus? Respondeo, de confessione bene statur instrumento ꝙ spõte hoc non probatur per instrumentum, sed sola iuris præsumptione. Facit quod not. Innoc. in c. super hoc. de renunciatione. ¶ Minori xxv. annis factum est præceptum guarentigiæ, sine authoritate curatoris: quęritur an sit ipso iure nullum, an verò per appellationem rescindendum, an vero per restitutionem in integrũ. Et videtur ꝙ sit nullum ipso iure, sicut in filiofamilias: vt nota. in l. finali. §. necessitatem. C. de bonis quæ libe. In contrarium videtur: quia contractꝰ valet: ergo & præceptũ ei additum ad robur & executionem contractus. Nec enim hoc est figura iudiciorum. argu. ff. de bonis paternis. l. seruus. & idẽ in filiofamilias. argu. notatur in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. Item valet confessio minorum, licet detur restitutio. secus in sentẽtia. Et ratio differentię est, quia confitendo consentit, secundùm Dy. Item illud præceptum est in interlocutoria: vt nota. in authen. de litig. §. ad excludendas. C. commi. vel episto. l. interlocutio. licet habeat executionem paratam: vt not. Cyn. C. de confes. l. j. Sed minor patitur interlocutoriam, maximè voluntariæ iurisdictiõis: vt est tex. ff. de minori. l. ait prætor. §. permittitur. quod verũ credo ꝙ valeat, si carebat minor, id est, adultus, curatore. Nec habet locum appellatio: quia est præceptum conuentionale. Restitutio tamẽ in integrum implorari potest, & obtineri, probata læsione. ff. de minoribus. l. ait prætor. vide s̃. eo. tit. §. accepto. & j. §. sed nunquid ex. G. ¶ Tutori tutorio nomine est factum præceptum guarentigiæ: quæritur an contra pupillum executioni mandatur. Et videtur ꝙ non: quia confessio tutoris, cui adhæret præceptum, non nocet pupillo. ff. de admi. tuto. l. Lucius. §. tutelæ. C. de dona. l. non abstulit. Nam quando tutor confitetur per modũ contractus, & proprio motu, non nocet pupillo: sed tantùm cùm in iudicio cogente & mandante iudice vt not. Cy. in d. l. j. C. de confes. In contrarium videtur ꝙ tutor nomine pupilli rectè cõtrahit. ff. de euic. l. iij. Solu. Aut præceptum opponitur promissioni, aut confessioni. Primo casu valet præceptũ: quia ex promissione tutoris, pupillus obligatur, si concernat administrationem. Secundo casu secus. ff. si cer. pet. l. ciuitas. Sed in generali procuratore maioris, videtur vtrunq; valere. ff. de insti. l. fi. Bal. ¶ Sed nunquid ex præcepto guarentigiæ oriatur actio? Videtur ꝙ sic: vt l. fi. §. necessitate. C. de bonis quæ libe. in glo. ordi. In contrarium videtur ꝙ non oriatur, nec officium iudicis. C. comminat. vel episto. l. iudex. Solutio. Aut illud præceptum est factũ formiter: & tunc illa actione debeat agi. ff. de iureiu. l. si duo patroni. §. penulti. Aut informiter, & sine causa: & tunc non valet præceptum: vt not. Dy. ff. de lega. j. l. filiusfamilias. §. diui. Nam causa soluendi, præcedere deberet præceptũ, & non subsequi: vt l. iudex. ¶ Vel dic ꝙ ista præcepta tabellionum (qui sunt etiã iudices chartularij) non habent executionem de iure communi: quia isti sunt iudices sine executione, & sine administratiõe: nisi fiat prorogatio in vero iudicio. ff. de iudi. l. j. & ideo pręcepta eorum non habent executionem paratam: sed per statuta locorum mandatur executioni officio iudicis: à qua executione potest appellari: quia nõ est executio rei iudicatæ, imò inchoatur ab executione mandati: si tamen instrumentum non esset liquidum, prius debet liquidari, q̃ executioni mãdari. C. de senten. quæ sine certa quanti. l. fi. & l. j. C. de compen. l. fina. quæ liquidatio poterit peti officio iudicis: quia est pars præambula executionis. Vide s̃. eo. §. minor. Bal. ¶ An contra præceptum guarentigiæ potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ? videtur ꝙ non: quia l. in cõtractibus. loquitur in confessione contractus, non in confessione iudicij. & ista confessio fit coram iudice, & sic in iudicio: vt no. C. de confes. l. vnica. nec potest infringi, quia non sederit pro tribunali notarius: quia hoc non requiritur, cùm fiat de plano. ff. de interroga. actio. l. noluit. §. j. in prin. quia propriè non fit in iudicio, quod fit coram notario, absente iudice. de libe. causa. l. iubemus. & de iure fis. l. instar. lib. x. Sed ad hoc respõdeo: quia iste notarius duplex publicum gerit officium, C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. his tabellionibus. Solutio: dico ꝙ cùm de iure communi hæc exceptio opponitur, & omnes aliæ: cùm nunq̃ sit de his discussum: similiter vbicũq; res incipit à præcepto. nam causæ disceptatio subsequi debet. ff. de noui oper. nuncia. l. de pupillo. §. meminisse. & ibi not. Bal. & j. de re mili. §. idem iudex debet. ¶ Sed quid si iudex fecit executionem guarentigiæ, reiecta exceptione nõ tanq̃ falsa, sed tanq̃ exigente longiorem terminum: an postea poterit retractari executio, si exceptio vera iudicetur? videtur ꝙ sic: vt ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. extra, de pur. vul. c. j. ff. si mul. ven. no. l. j. §. j. extra de iureiu. c. debitores. ff. de appel. l. cùm ex causa. In contrariũ ff. man. si fideiussor. §. in omnibus. sed ibi in diffinitiua, quæ trãsiuit in rem iudicatam. Solu. Cognitio summaria non derogat veritati. ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. quod si super rebus. & l. penul. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. Bal. sed nunquid à tali interlocutoria, qua exceptio repellitur, potest appellari? Respondeo, sic cum causa, & in scriptis. C. quorum appel. ab executore. §. fi. & patet in c. dilecto. de appel & notatur in c. cupiẽtes. de elec. lib. vj. in glo. Guliel. Bal. Nota ꝙ iudex appellationis non debet iudicare, nisi visis actis primi iudicis: nec valet sententia, non visis, nec productis actis. C. de edendo. l. ij. per Accur. ¶ Ego ago contra te vti possidetis: pendente iudicio expello te: vis me accusare criminaliter de vi: an potes? Dic ꝙ non. Et si iudex te exaudit vel pronunciat super accusatione procedendo, vel me interim condemnat, appello. C. de appel. l. ij. secundùm secundam lecturam. quod est notabile. Bal. & sic possessorium ciuiliter motum facit supersedere iudicium criminale. Sed Ioannes ponit ibi casum per l. ij. ff. vi bo. rap. s. ꝙ agens ciuiliter, interim non potest agere criminaliter, non quòd processus sit nullus, sed quod potest annullari per appellationem. quod etiam est no. scilicet ꝙ exceptio dilatoria præposterationis obiecta & reiecta, non reddit processum nullum: sed causa appellationis de nouo ventilatur. Item si non opponitur, processus non vitiatur: vt no. ff. de euic. si mancipium. §. si communi. Bal. ¶ Quidam appellat ex pluribus causis, non protestans ꝙ non adstringit se ad omnes probandas: tandem nõ probat, vel non prosequitur nisi vnam: quæritur an videatur appellationem deseruisse propter alias causas desertas vel non probatas. Dic ꝙ non: quia vna bona causa sufficit. ff. de appel. l. appellari. §. non solent. secundùm Accurs. ¶ Illa ergo protestatio, non adstringens se, &c. non est necessaria: vt notatur Institut. de excusa. tuto. §. si plures. nisi quando quis videtur se adstringere: vt quia vnum illorum veniat qualificandum ad aliud. argu. ff. de institutio. l. habebit. secundùm Bart. ¶ Quandoq; etiam non videtur quis se adstringere quin possit qualitatem detrahere. ff. de noxali. l. in delictis. §. si detracta. ¶ Sed quid si quis appellando allegat vnam causam tantùm, & probat aliam, an sufficiat? Videtur ꝙ non. C. de petit. hæredit. l. hæreditas materteræ. Sed dic ꝙ contrarium loquitur in appellatione à diffinitiua. ff. de appel. scio. Et idem dico si in libello appellatorio quid simile fiat: secus in libello causæ primæ: quia est de substantiã illius libelli: vt not. in l. j. ff. de edendo. vide in Clemen. appellanti. de appel. ¶ Sed an est necesse ꝙ appellans offerat libellum conuentionalem appellato coram iudice ad quem? Videtur ꝙ non. Nam si actor appellat: sufficit sibi libellus, quẽ obtulit iudici, à quo. Si autem appellat reus: tũc reus non debet offerre, libellum, sed recipere. arg. ff. de eden. l. ij. & l. si quis ex argentarijs. §. fina. arg. ff. iud. solu. cùm apud. & hoc tenet Inno. de offic. deleg. cum contingat. Alij hoc fatentur si in causa prima non desyderatur libellus: quia appellatio non mutat naturam litis: sed consuetudo seruat ꝙ offeratur libellus, super quo fundatur processus causę. Bal. Vide j. eo. §. iudicium dicitur inchoari. ¶ Et nota quod si in libello vel in ipsa appellatione erretur, error potest corrigi. C. de appel. si quis libellos. s. si tempora largiuntur. ff. de adul. l. accusatus. & l. edita. C. de eden. ¶ Et nota ꝙ lex vocat appellationem libellum appellatorium. C. de appel. l. eos. §. pe. & l. si quis libellos. Aliquando vocat appellationem vocem appellantis. eo. tit. l. litig. & l. locati. B. ¶ Sed pone ꝙ quis appellat bis ab eadem sententia intra decem dies, puta statim viua voce, & sequenti die in scriptis, sicut quotidie fit: tandem prosequitur appellationem sęcundam, & non primam. Elapso anno à tempore primæ appellationis dicit appellatus appellationẽ esse desertam, & non prosęcutam: appellans dicit econtra, se prosecutum secundam, & licuisse sibi geminare appellationem, & exigere secundam: & annum à die secundæ, computari. Quæritur quid iuris. Videtur ꝙ appellatio prima sit deserta: quia eam non est prosecutus. arg. ff. de fideiusso. l. stipulatus es opus. ff. de collat. bonorum. l. nonnunq̃. quo facto videtur sententia non confirmari. In contrarium videtur, quia bis appellãs, duo iura habere videtur: & obtinendo

tinendo vnum,non perdit reliquum,quod est longioris vitæ.ff. de serui. vrba.prædiorum.l.si domus.ff.mandi.l.si mandato. §.interdum.ff. de castren.pec.l.pater.Sed ad hoc respondetur ꝙ illæ non sunt duæ appellationes,sed est vna in substantia.Nam per primam rescinditur sententia, non per secundam:vnde secunda non est secunda:in virtute appellationis,sed est magis prosecutio & approbatio primæ appellationis:& ideo tēpora primæ computanda sunt.Et si decimum debet mitti ex forma statuti intra xx.dies computatur tempus à die primæ appellationis : bene tamen fateor ꝙ non nocet geminare appellationem:sed frustra fit per posterius quod potest per prius : nisi forte secunda appellatio esset plenior prima. arg.ff.de hære.insti.si ita scriptum fuerit.& ff.de vulg.substi.l.fi.§.j. vel nisi appellaret denuò,emendando vel mutando.C.de appel.l.si quis libellos. de hoc in cle.j.de do.& contu.Bal.¶Sed pone, statutum dicit , ꝙ ille qui appellat, debeat mittere in communi sex denarios pro libra intra decem dies:& proceditur in appellatione.modo quidam per errorem calculi, soluit aliquantulum minus.Item non processit ad alium actum quàm ad citationem,quæritur an sufficiat. Et videtur quantum ad primum,ꝙ modicus error non vitiet.ff.de cond.& demon.l.ꝙuis.& arg.ff.de ædil.edic. cui debes abest.Quo ad secundum videtur ꝙ sufficiat citatio : quia citatio est de processu iudicij:vt Inst.de poe.te.liti.§.fi. ¶Item in causa appellationis idem operatur citatio,quod in prima causa contestatio litis:vt no.C.de tē. ap.l.fi.§.illud.In contrarium videtur,quo ad primum ꝙ error vitiet.ff. de appel.reci.l.semper.Item ad secundum,ꝙ non videtur sufficiens prosecutio,simpliciter citatio facit in auē.de litigiosis.§.omnem.¶Nam citatio dicitur esse præludium iudicij,non principium:vt no.in auē.in medio lit. nō si.sa.for.aliàs,iussiones.§.fi.collat.viij.Solu.Quo ad primum passum,dico ꝙ decimum non est sufficienter solutum.Nam debuit integraliter à principio solui,vel suppleri donec tempora suffragabuntur. Quo ad secundum dico ꝙ sola citatio sufficit,nisi sit circundata : quia citatio est de processu. Facit quod not.in l.j.ff.de in ius vo.& de actio.& obli.l.cōstat.& C.de præscri.lon.temp.l.j.de præscri.xxx.annorum.l.sicut.per Gul. Item attende bene quid verba dicunt,& ad quid terminus assignatur,vt ff.de contrahē. empt.l.qui fundum.quæ est multum not.sed videtur ꝙ non sufficiat citatio,nisi libellus appellatorius fuerit oblatus iudici:quia lex dat hunc ordinem,ꝙ primò offeratur libellus conuentionalis iudici:deinde emanet citatio super libello porrecto,non super porrigēdo.C.de præscri.xxx. annorum.l.sicut.C.de annali exceptione.l.fi.Ad quod ego respondeo , ꝙ nulla lex dicit ꝙ de substantia citationis sit,quòd libellus primò offeratur iudici sed solùm est de bene esse.de dila.c.ij.per Bernar.glossatorem,facit in auē. de litigiosis.§.ad excludendas.Sola autem libelli oblatio facta iudici , non sufficit,secundùm Barto.C.de in ius vocan.super rubrica.Bal. ¶Sed pone quæstionem de facto:quidam petijt rescissionem laudi dicendo, peto rescindi remedio appellationis:an ponetur pro nomine reductionem ad arbitrium boni viri? Respondeo , satis imperite loquitur ille:tamen libellus debet exponi congrue.argu.ff. de iureiur.l.sed & possessori.§.ij. & quod not.ff.familiæ erciscundæ.l.j.§.& puto.Nam verba ex toto repugnant.ff. de hære.insti.l.talem.§.fi.quia reductio species est appellationis.ff.de arbitris. l.non distinguemus.§.cùm quidam.in fi.Bal. Vide s.de arbi.§.an processus.& s.eo.titu.§.sententia arbitri.¶Sed quid econtra:ille, qui verè appellat,non fuit vsus verbo appello,sed dixit,reclamo ad superiorem? Dic quòd sufficit,mente consyderata,secundùm Speculatorem.arg.C.de testamē.l.quoniam indignum.Simile nota.C.familiæ erciscundæ.l.quoties.Itē si dixit,conqueror.argu.l.si ab arbitro.ff.qui satisdare cogantur. Bal. Sed pone quæstionem de facto,dicit statutum quòd condemnatus de homicidio,non possit appellare:modo Titius commisit homicidium , cui Seius ad euadendum de manibus curiæ præstitit opem , & inde damnatus est. Quæritur an possit appellare. Hic videndum est quis dicatur condemnatus pro homicidio. Et videtur quòd omnis particeps delicti,siue paticipet consensu & consilio,siue facto & opere,et qui accommodat ensem ad hoc faciendum,siue operam,vt qui præstat auxilium vel fauorem in ipso actu, vel postea.ff.de mino.l.auxilium.§.in delictis.in verbo,pro adulterio.hoc enim verbum pro homicidio , non solùm significat veritatem,sed paritatem.ff.de sicarijs.l.j.§.diuus.& similitudinem:vt no.ff.de verb.signi.l.mentis.& facit C.de confessis.l.j.in verbo,præiudicatis.& C.de interdi.l. si tutor.Sed mihi videtur quòd condemnatus ex isto capite,s. quòd præstiterit auxilium fugæ,non condemnetur ex eadē specie criminis:vt ff.de poe. l.Metrodorum.Nam & dictio pro.causam inmediatam significare consueuit:& ita consului in simili quæstione Ægidij domini Sabinensis, cuius constitutio dicat quòd omnes banniti admittantur ad gratiam,præter condemnatos pro homicidio.Bald.¶Ad priores siue antiquos pertinet quædam electio ad præsidium illius ciuitatis,i.ad potestatem, vt C.de præscri. lon.temp.l.fi.pertinet confirmatio.Modo pone quòd Potestas committit prioribus vices suas,qui ratione proprij officij eligūt,& rationem commissionis confirmat,à qua confirmatione iste electus & confirmatus vult appellare:Quæritur an debeat appellare ad Potestatem, an ad superiorē. Item quæritur an Potestas poterit committere prioribus vices suas. nam si non poterit,appellatio ab impossibili nō est necessaria.ff.de app.l.si cōstat.& videtur casus quòd valeat commissio,& quòd ad ipsum committentem sit appellandum.ff.quando ap.sit.l.j.§.solent. Sed certe ille §.hoc non dicit.nam ibi non fuit commissio præsidis : quia ibi decuriones illud per se forte fecerunt ex consuetudine loci:vt notatur in auē.de defen.ciui. §.interim.sed ibi fuit nudum consilium cadens super certo. Vnde ad consulentem appellatur,non obstante quòd consuluerit,& non obstante etiā quòd interfuerit vt consiliarius,nō vt vocem habens,vt ibi dicitur.Quod ergo non valuerit commissio & remissio facta in priores, probatur : quia videtur electa probitas & industria personæ.ergo delegari non potest.ff. de offi.eius,cui man.est iurisd.l.j.in principio.Nec potest quis committere animi sui motum:vt notatur ff.de arbitris.l.sicuti. Nec potest quodlibet officium delegari:vt not.in auē. de tabel.§.nos autem. Non obstat l. item eorum.§. si decuriones. quia ibi concessio facta decurionibus à iure, fit eis generaliter,& in rem,non in personam.Item fit intuitu eorum,quibus conceditur,non intuitu tertij:& ideo alteri committere non possunt. Solu.Aut ista commissio cadit super certo,puta quòd cōfirment Titium: & valet:quia ipse propriè facit,qui committit.ff.de manumis. vindi.l. pater ex prouidentia.Aut super incerto quòd eligant,quem volunt, & confirment:& tunc est dubium an ista vaga remissio valeat? Et videtur valere:quia remittens habet ordinariam potestatem à lege,non delegatam. ar. ff.de iurisd.om.iud.l.more maiorum. quod verum credo ; quia confirmatio est actus iurisdictionis,quam Potestas potest delegare.C.de senten. ex breuic.reci.l.fi.in glo.Item requirit modicam industriam,non exactam peritiam,sicut requireret officium prædicandi.arg. not. per Innocentium de offi.deleg.c,quoniam apostolicis.Item quia hoc expedit publicæ vtilitati.ꝙ possit alij committi.C.vbi & apud quos.l.fin.in ratione sui. si commissio fuit limitata ad certam personam:ipse committens grauaē. & ideo ad alium.si appelletur in genere:tunc ad committentem. Similem distinctionem facit C.loc.l.cùm in plures.§.seruus.& not.ff.de neg.gest.l. si pupilli.§.j.¶Et nota ꝙ electi à superiore, vel domino, vel ciuitate ad aliqua regimina,tenetur ea acceptare:vt not.in d.§.interim.& ff.de muner.& hono.l.si quis magistratus.& si grauantur,debent appellare.ff.de appel.l. hi, qui ad ciuilia.Vnde iudices communis Perusij & Potestas, extracti ad regimen castri huius ciuitatis,non possunt renunciare.Idem in eo,quem ciuitas deputat in causa vertente inter se,& suum ciuem:de quibus habetur C.de sententijs.l.cùm sententiam.in glo.& C.de sen.quę sine certa quant. l.ij.in fi.glo.ordi.Bald. In feruore tempore rebellium, fuit ordinatum per consilia communis,quòd eorum vxores essent & intelligantur exbannitæ communis.pro eorum parte dicit ꝙ illud statutum est nullum,& petitur declarari tanꝗ nullum,& si esset aliquod.appellatur.Quæritur quid iuris.Et videtur ꝙ statutum sit nullum.ff.qui, & à quibus.l. & si priuatus.ff. de appel.l.si constat.ff.de pollici.per totum.vel saltem sit iniquum: & obstet exceptio doli.argu.ff.de exceptione doli.l.j.in fin.quia nec debet fieri lex post factum,sed ante factum.C.de decur.l.pen. libr.x.nec debet alius pro alio forbanniri:vt no.in auē.vt nulli iudi.§.quoniam vero. In contrarium videtur ꝙ non possit appellari:quia ab iniquitate statuti non appellatur.ff.de appel.recipiendis.l.fi.Nec debet dici iniquum cùm publicæ vtilitati expediat,& contra publicam vtilitatem,non procedit appellatio. ff. de ap.recipiendis.l.constitutiones.Item valet statutum post factum,emanans etiam contra certam personam ex causa. ff. de capi.dimi.l. amissionē. §.j.secundùm vnam expositionem.& lex quandoꝗ fit super vna persona.ff.de capti.l.v.§.fi.& lex,etiam dura,seruanda est:vt l.prospexit.ff. qui & à quibus.quod verum est si publicè expediat.Bal. ¶Quia verus contumax appellauit:iudex ob reuerentiam superioris vel iuris imperitiam detulit appellationi:quæritur vtrum non obstante, ꝙ detulerit, suam sententiam exequi possit,an videatur à se suam iurisdictionem abdicasse. ¶Circa quam materiam nota casus quatuor. Nam interdum appellationi defert lex & iudex:& tunc nihil innouari potest.Interdum lex,& nō iudex: & tunc aut ratio impediens est manifesta,& potest exequi, vt hic not.in l. j.ff.nil no.app.pen.Aut ratio est occulta,puta erat verus contumax,tamen hoc non apparebat iudici:& tunc dicit Ioannes And.licet nouum videaē ꝙ iudex à quo non in figura iudicij informet se de veritate , & sic postea exequatur,vt ipse notat in cle.j.de dolo & contu.quod verum credo:quia in hoc procedit vt executor:ideo non est iste actus de processu causæ,nec citatio requiritur.arg.no.ff.de bonorum possess.l.iij.§.pe.& per Innoc. de appel.c.ex ratione.Interdum non defert lex,sed iudex à quo ; & tunc aut est certum ꝙ non debet deferri, aut est dubium.Primo casu aut appellatio est prohibita fauore publico:& tunc debet fieri executio.C.quorum app. non recip.l.nulli.Item forte si appellantis odio,vt in vero cōtumace.nam & hoc casu contempta maiestas prætoris iudicatur.ff.de iurisd.om.iud.l.si familia.Idem si propter litis naturam,vt in possessorio:quia factum prætoris iuri derogare non potest.ff.de ferijs.lege.j. Si verò est dubium : tunc qui detulit appellationi omnem iurisdictionem à se abdicare videtur. Facit C.de relat.l.j.ff.de app.l.ad principem.& l.ad Imperatorem. imò leges istæ nil faciunt:quia loquuntur in remissione,quæ fit ante sententiā,non in dimissione & absolutione.Nam iudex,qui dat apostolos dimissorios, super appellatione à diffinitiua, videtur absoluere interim ab obseruatione suæ iurisdictionis.arg.ff.de minoribus.l.intra vtile.ideoꝗ dimissorij vocantur apostoli. Item quid aliud est dicere defero appellationi , nisi superiori iudici cedo locum? Vnde qui cedit,hoc actu legitimo & solenni abdicat à se iurisdictionem & interdictionem:& transfertur in superiorem,tanꝗ in suum succedaneum.l.pen ff.iudi.solui.& facit in ratione sententiæ cap.cū appellationibus.§.si verò iudex.de appel.lib.vj.Bal.Et ex hoc collige vnū

nota dignũ, ꝙ aliquando non valet appellatio iure appellationis, tamen valet iure dilatiõis: vt ibi per Archi. Bal. ¶ Qui appellat quadã tali præsumptione, præsumit̃ habere malã causam. ff. de euic. l. Herennius. §. Caia. in gl. ¶ An testes examinati in prima causa, non tamẽ publicati, possunt aperiri in causa appellationis: an verò pereunt. nam quia idem videtur iudiciũ, videnť valere. Sed quia diuersa est instantia, videt̃ cõtrariũ: vt l. gest. C. de re iud. & ff. q in fraud. credi. l. iij. Sed nõ videt̃ ꝙ hęc quęstio procedat: qa sentẽtia videt̃ ipso iure nulla, si iudex nõ publicauit processum: vt not. in l. prolatã. C. de sententijs. nisi loquaris nõ de testib⁹ ꝓductis in principali, sed sup incidẽti. ar. ff. de compensa. l. quod in diẽ. §. si rationi. Credo ꝙ iudex appel. posśit publicare & emendare vitiũ in hoc actu, sicut & in alijs. arg. legis, per hanc. C. de tem. appella. Bald. Quidã ꝓmisit repræsentare Titium dño Potestati: Ptãs cõdemnauit Titiũ: ille Titius appellat: iudex appellationis vult cogere promissorẽ vt sistat eum: quæritur an posśit? Dic ꝙ no. l. pe. ff. iudi. sol. ¶ Sed si non est appellatũ: an potestas posśit cogere ad sistendũ? Dico etiam ꝙ no. ff. de fideius. l. Græce. §. post litem. qđ est no. Bal. ¶ An in causa appellationis veniãt expensæ reficiendæ: dic ꝙ sic: vt l. ã proconsulib⁹. in fi. C. de app. Si autẽ succũbat appellatus: tunc dicit Accur. C. de re. cre. l. generaliter. §. si iudex. ꝙ non condẽnatur in expensis. quod verum est in contrarijs sententijs: quia sñia dabat ei titulũ litigãdi, nisi esset euidẽter iniqua: vt no. Archidia. in c. cordi. ad finẽ. de appel. libr. vj. & ibi vide p eũ. ergo ex primis actis & ꝑsonis perpendã ex quib⁹ patet qualis sit iniquitas. ¶ Per appellationẽ ab interlocutoria trãsfert̃ cognitio ad iudicẽ ad quẽ: & iudici à quo est impositũ silentiũ ad procedendũ ipso iure, qñ talis est interlocutoria, quæ præiudicat in principali negotio. ff. de mino. l. intra vtile. Si autẽ esset interlocutoria alterius naturæ: tunc põt procedere iudex à quo sup alijs capitulis. C. de re. cre. l. generaliter. §. si iudex. donec ei inhibeatur per iudicem ad quem: quam inhibitionẽ non põt facere antequã appellatio corã eo introducatur & citetur appellatus: quo facto etiã si dubitatur, an sit appellatio recipienda vel nõ, debet fieri inhibitio. de offi. deleg. c. pastoralis. per Inno. & no. in c. Romana. de app. lib. vj. per Archid. & probat̃ C. de app. l. iij. Bal. ¶ Nõ admissus ad opponendũ, eo ipso est grauatus. arg. ff. de re militari. l. iij. §. si ad diẽ. Item si admissus ad opponendũ. & nõ admissus ad probandũ: cùm se obtulisset ꝓbaturũ, eo ipso est grauatus: quia mos ei geri debuerit. ff. de probat. l. circa. Vnde quia in eo iuris ciuilis obseruãtia defuit, meritò appellat: & iudex appellationis ex hoc grauamine debet ꝓnunciare eum iuste appellasse: & tollere grauamen de medio, faciendo id, quod si iudex primus fecisset, nõ grauasset, scilicet admittere exceptiões, & recipere ꝓbationes: sed si postea ex receptis apparet ꝙ appellãs in causa principali caret iustitia, pronũciabit cõtra eum in facto principali. & sic idem vincet, & vincetur, de appel. Romana. p Archi. Hostiẽ. Bal. appellãs à diffinitiua vigore cõfesśionis, cõdemnatus non tenet̃ exprimere causam quo ad substantiã appellationis: sed quo ad hoc, vt iudex à quo teneatur ei deferre, sic: vt in cap. Romana. p Archi. Et ꝙ posśit appellare, probatur tripliciter. Pmò, quia lex dicit ꝙ error confesśionis potest reuocari in causa appellationis: ergo supponit ꝙ posśit appellari. C. de erro. aduo. l. fi. ¶ Secũdò, qa lex dicit ꝙ cõfessus & conuict⁹ nõ appellat ergo secus in cõfesso tantũ. C. quorũ appella. non recip. l. fi. & l. obseruare. ¶ Tertiò hoc expressè legitur & not. ff. de app. l. creditor §. iussus. Sed hoc videt̃ falsum. nam à cõfesśione non appellatur. Item certũ est ꝙ à cõfesśione oritur actio. ergo non tollit̃ per appellationẽ, licet ex alio genere probationis non oriat̃ actio. ff. de iureiur. l. sed & si. possessori. §. pen. ¶ Solutio. Dico actionem natam, sed reuocabiliter: vel fortè fingitur non nata ex cõfesśione, postea secuta sñia. argu. ff. iudic. sol. l. cùm quærebatur. vide j. eo. §. quæstio talis est. & §. pen. & s̃. de confesśis. §. confessus potest. & s̃. ti. ꝓximò. §. iiij. ver. sententia verò præcepti. vide j. eo. dicunt quidam. & j. de regu. iuris. §. item nota ꝙ in confesśis. ¶ Appellatio debet interponi coram iudice à quo, si eius copia haberi non põt, debet appellari coram iudice ad quẽ, vel corã viris honestis: vt in cap. appellatio. per Archid. Si verò tantus est horror ꝙ loqui nõ audeat, habetur pro appellante. C. de rela. l. j. secundùm vnam lecturam. In dubio potius statur appellationi ꝙ̃ sententiæ. in capi. si ã iudice. de appel. lib. vj. per Archid. & facit ff. de excusati. tuto. l. dicim⁹. in ratione sui. Et nota ꝙ appellatio est fauorabilior quàm sentẽtia in principio litis: in medio est par: in fine autem est fauendum sententiæ, si acta patiuntur. ff. de euict. l. Herennius. §. Caia. ¶ Capitulum expensarum venientium ex interlocutoria non refricatur per appellationem à diffinitiua: quia prosecutio expẽsarum nil facit ad negotium principale: vt in capi. fina. de appella. libr. vj. per Archid. ¶ Postq̃ iudex à quo dedit appellanti apostolos dimissorios, non potest reuocare interlocutoriam. Idem per Archi. Bal. ¶ An quando appellatur ab interlocutoria, quæ habet vim, diffinitiuæ vel eius vigorem, posśit appellari illico viua voce, & sine expresśione causæ grauaminis: videtur ꝙ sic: vt notatur in cap. peruenit. extra, de appella. in Nouella. Et sic debet intelligi quod notatur ff. de appella. l. scio. vide j. eo. §. si iudex pronunciat. ¶ Dubium fuit an sufficiat petere apostolos sæpius in eodem instanti? Et videtur ꝙ non: vt notatur in simili ff. de pigno. actio. l. si conuenerit. Nam & qui semel petit, semper insistere videtur. ff. de vsuris. l. mora. ergo non sufficit semel: sed ter diuersis vicibus petere debet. argumen. ff. de verbo. obliga. l. qui Romæ. §. cohæredes. Sed contrarium est verum. Bald. ¶ Dubium fuit an sufficiat porrigere scriptam & non lectam sententiam appellationis coram iudice. argumen. quòd non. ff. de legatis iij. l. fideiusso. §. primo. C. de senten. ex breuic. recitã. lege prima contra. ff. de excu. tuto. l. scire oportet. §. penulti. hæc vera: tamen de productione huius scripturæ debet constare per publicum instrumentum vel testes, secundùm Archidiaco. ¶ Dubium fuit an valeat ista appellatio, appello ex nunc prout ex tunc, si non admiseris exceptiones meas. Et dic quòd non: quia tempore incongruo factum, non trahitur ad tempus congruum. l. fina. C. qui admittuntur ad bonorum possesśio. Item hic non fuit ordo seruatus: quia grauamen præcedere debet, secundùm Archidiaco. ¶ Dubium fuit an si dico, appello: & tu notarie scribas: an sit appellatio in scriptis? Dic quòd non: quia appellatio est prius consignata quàm scripta. nam ista scriptura est de re facta, non de re fienda. Simile dicimus in sententia: vt not. in lege. prolatam. C. de sententijs. lege secunda C. de senten. ex breuic. recitã. ¶ Iudex appellationis, si iudex sententiam nullam pronunciat eam nullam: vt lege quædam mulier. ff. familiæ erciscundæ. sed non pronunciat super principali libello, quando appellatur ab ordinario, sed remittit causam ad primum iudicem ordinarium. Ità dicit gloss. C. de appella. lege eos. Huic consensit Iacob. de Aret. nisi sit nulla propter intolerabilem iniquitatem primi iudicis: quia tunc ad eum non debet fieri remisśio. argumen. lege eos. & hoc per legẽ absentem. C. de accusa. Barto. dicit quòd non habet necesse remittere: sed potest pronunciare, per legẽ quædam mulier. familiæ erciscundæ & per l. Carmelia Pia. de iure pa. & ff. de mino. l. verum. §. ex facto. Bal. ¶ Ille qui comparuit, non debet recedere inexpeditus vel illicentiatus. hoc verum, nisi superueniat impedimentum. tunc enim si est præcisum, vt febris, non erit contumax: vt l. quæsitum. ff. de re iudi. Si autẽ sit causatum, vt periculum rei familiaris: tunc erit contumax: vt not. Archidia. in c. si postq̃. de elec. libro vj. & ibi per Ioannem. Andr. in Nouella. Contra quos est quod not. Accurs. ff. de appella. l. ex consensu. §. fina. vbi colligitur quòd ille non est verus contumax, sed quasi contumax. & idem not. ff. si quis ius dicen. non obtempe. l. j. in fi. & ad hoc l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus causis in posses ea. & hoc est verius. Bald. vide infrà de expen. §. penulti. s̃. de duobus. §. penul. & infrà eo. §. veniens. & suprà de dila. §. ij. & de posi. §. an quis. ¶ Qui casu impeditur appellationẽ prosequi, deserere non videtur. C. de appel. l. præses. C. qui pe. tu. l. cùm à matribus. de pignoribus. c. significante. Et dicitur appellationem deserere qui non petit apostolos. Item qui petit, sed in termino statuto non cõparet ad eos recipiendos. Item qui comparuit, & recipit apostolos, tamẽ intra terminum sibi præfixũm non comparuit coram iudice ad quem. Nã potuit ei statui terminus ad appellationem introducendam coram superiore: vt not. in d. l. præses. sed non ad eam finiendam: vt not. eodem titul. iij. ¶ Hunc autem in terminum appellationis introducente tres personæ præfigere possunt. scilicet appellans sibipsi. Item appellans appellanti, scilicet cum eo iudice motus concurrat. argu. l. qui de die. ff. qui satisda. cogantur. idem ipse iudex. & adde quod not. in c. cordi. in verbo. principis. per Archidia. & in c. secundo de appella. in cle. Bald. De termino ad prosequendum, vide j. eo. §. an appellans posśit. ¶ Lata est sententia de consilio sapientis electi de partium voluntate, quæritur an posśit appellari. Et dic quòd sic. C. de appel. l. ij. secundùm lecturam secundam. Nam in causa appellationis poterunt noua probari. C. de app. l. eos. §. j. & l. per hanc. C. de tempo. ap. A cõsilio autem non appellat̃, sed bene cõtradicitur. C. de relat. l. ij. Si autem contradicitur, debet dari terminus ad iustificandum suam contradictionem: & si non potest eam iustificare, proceditur ad transmisśionem puncti ad consilium sapientis. C. de relatio. l. ij. in fi. Et eodẽ modo proceditur, quãdo quis vult excẽplificare acta, vel instrm cũ authoritate iudicis, & extat cõtradictor. nã debet sibi termin⁹ dari ad suã cõtradictionẽ iustificandam

iuſtificandã per d.l.ij.quæ hoc expreſsè dicit cõiuncta l.fi.eo. ti.Bal.vide ſ.de legi.§.præceptũ.& ſ.de arbi.§.arbiter facit. ¶ Nota ꝙ dicit Inn.in c.cùm in iure peritus.de offi.dele.ꝙ ſi ſentẽtia eſt lata præſentibus & nõ cõtradicẽtibus partibus.et in ea continet̃ ꝙ lis ſit cõteſtata & c.ꝙ creditur iudici,ex quo pars non contradixit nec appellauit.Et videt̃ caſus in l.fi.qñ ap.ſit.& glo.ordi.in l.j.C.de relation.Sed contra tenet Ber.in c.qm̃ cõtra.de proba.& videtur caſus C.de relatio.l.fina.vbi dicit quòd per originalia debet fieri fides,i.per ſumptum ex actis authenticis iudicis.C.de app.l.eos.§.ſuper his.in verbo ex.vt ibi per Bar.& nõ per nudã aſſertionem iudicis.& hoc verũ in his quæ deſiderãt figurã iudicij,vt ſunt decreta iudicum & arbitramẽta arbitratorũ:in quibus omnia præſumuntur ſolenniter acta quaſi ſint extraiudicialia,vt no.C.de fi.inſtrumen.& iure haſtæ fiſca.l.j.lib.x.& per Innoc.extra de eo qui fur.or.ſuſce.c.innotuit.& per Dyn. in cõſilio quod incipit,Ptholemæus Manẽtis.& in laudo arbitratorũ fuit iudicatum ꝙ præſumeretur pro eo:& ꝙ ꝓbatio cõtrarij incũbat petenti reductionem.Sed in vera appellatiõe dic vt no.C.de ap.l.hi qui ad ciuilia.Bal.Vide ſ.de ſen.§.vbi apparet lata.et j.de regu.iur.§.item no.quod decre.& Bar.in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.in quæſtione quæ incipit, quæro vtrum arbitramentũ.Bal.ſ.de arbi.§.de emologatione.verſ. ego verò. ¶ Quæritur quis reſtituat minorẽ leſum in appellatione? Dic ꝙ in appellatione interponẽda iudex à quo reſtituet.ff.de in integ.reſti.l.pe.& fi.ff.de mino.l.ſi ſine.§.fi.Sed in ap. interpoſita iudex ad quem:qa in eũ fuit transfuſa iuriſdictio.C.quõ & quã.iud.l.ſi preſes quaſi deſerta.Sed contra hoc eſt:qa deſerta appe.ſtatim ſine aliqua ꝓnunciatiõe redit iuriſdictio ad primũ iudicẽ.& no.C.de ap.l.eos.in princ.Sed rñdeo ꝙ reſtitutio in ĩtegrũ hoc facit:qa eſt de appẽdit ijs appellationis.arg.ff.de procu.l.qui ꝓprio.§.item querit̃. Item adhuc durat iudex in ꝓnunciãdo ſuper deſertione,vt in c.fi. de ap.in cle.& hoc tenet Iac.Bu.in l.fi.C.vt intra cer.tem.vbi eſt caſus ſcđm Iaco.per glo.Facit C.de ap.l.quoniã.in verbo mos.& l.ſi cõtra.in verbo rector.Primꝰ tñ iudex animaduertit,vnde videtur ꝙ primo iudici ſufficiat hoc perpendere ex geſtis.vide j.eo.§.appellatio poteſt corrigi.& §.qñ quis pronunciat.Bald. ¶ An libellus primæ cauſe poſsit emendari in cauſa appellationis? Dic ꝙ nõ: quia ſumitur poſt litem conteſtatam in veteri,vt no.C.de app.l.iij.Nam appellatio non reſcĩdit litem conteſtatam:imò auget.C.de procura.l.ita demum.nec tollit effectus quos ſecum trahit litis conteſtatio: imò auget.ff.de admini.tuto.l.chirographis.§.vltimo. Bald. ¶ Pendente appellatione nihil poteſt innouari contra appellationem,ſed vigore appellationis ſic.Vnde in cauſa appellationis ſit ſequeſtrum,vbi in prima ſuffeciſſet ſola preſtatio fructuum,vt notatur C.de appelatio .l.iij . Item quod poterat fieri perſonaliter appellatione pendente nec fit per iudicem,vt ff.vt lega.no.l.poſtq̃.§.Imperator.ſecundùm Dyn. Item extra ſeu citra appellationem,bene poteſt aliquid fieri, vt notatur ff.mandati.l.creditor.in principio.B.Item an datio poſſeſsionis poſsit fieri pendẽte appellatione? Determinatũ fuit Padue ꝙ non:qa ipſa datio poſſeſsionis eſt de ſubſtantia proceſſus,vt notatur in c.cùm M.Ferrarienſis.de conſtitutioni.per Ioannem Andream in nouella.vide j.eod.titu. proximo.§.an appellatione pendente. ¶ Caſus talis eſt: Habebam licentiã capi faciẽdi Titiũ debitorẽ meum: ab hac licentia Titius appellauit,& nõ fuit proſecutꝰ intra tp̃s p̃fixũ à ſtatuto elapſo termino primus iudex vigore illius licentie facit eum capi ad inſtantiã meã anteq̃ iudex appellationis ꝓnũciaret appellationẽ eſſe deſertã. Quer̃ an valeat captura? nam licet captura nõ ſit executio:eſt tñ ei ſimilis:ideo videt̃ ꝙ non poſsit pendẽte appellatiõe fieri, vt no.C.de ap.l.iij.in gl.parua.Sed videt̃ dicendũ ꝙ valeat captura,vt no.C.de ap. l.eos.in prin.ſcilicet ſi tempus erat præfixũ iudici & cauſe appellationis,vt C.vt omnes tam ci.q̃ cri.l.j.§.fi.facit de ap.l.ſi contra.vide ſ.eo.§.condẽnatus ad mortem.& j.de ſolutio.§. ij.ꝙ nõ ſit incipiendũ à captura debitoris,ſed primo debeat moneri,vt ſ.de citatione.§. citatio rei per capturam . & alia multa ad carcerationẽ permiſſa & prohibita,vide in remiſsionibus infràſcriptis,videlicet ſ.de contumacia.§.an excommunicationis.& de renun.& conclu.§.penulti.& de ſententijs. §.ſed an captura.& §.an poſsit quis capi.& §.Titius fideiuſſit.& ſ.tit.proxi.§.creditor. ¶ Nota ꝙ ſentẽtia non debet formari niſi inter appellantem & appellatũ:quia ſolus appellãs & appellatus ſunt partes:licet alij præiudicet̃,ſcđm Compoſtel.de electione.ſtatuimꝰ.in verbo,appellari.Bal. ¶ Dicit ſtatutũ ꝙ homicida condemnat̃ in mille,& expellat̃ perpetuò de ciuitate:modò Titius fuit detentus:& tandem condemnatus de homicidio à qua condẽnatione appellat,& vult dare fideiuſſores vt relaxet̃.Quærit̃ nunquid poſsit? Et videt̃ ꝙ nõ: tũ quia in prima lite nõ dedit fideiuſſorẽ,& appellatione pẽdente nihil eſt innouadũ:tũ qa eſt pœna corporalis vbi nõ interuenit fideiuſſor.Sed tu dic fideiuſſorẽ admitti.C.de app.l. eos.§.ſup his.& qđ ibi no.p Cy.Secꝰ ſi venerit pœna imponenda in corpus,vt fuſtigatio mutilatio vel mors : quia tunc nõ recipit̃ fideiuſſor:qa nõ põt fieri executio niſi in præſentem.Bal. ¶ Querit̃ quis debeat ꝓbare in cauſa appellationis? Rñd.aut de iure cõi eſt fundata intentio appellati:& tunc appellans debet ꝓbare.C.de ap.l.hi q ad ciuilia.& l.ciues. Aut eſt fundata de iure cõi intẽtio appellãtis:& tũc appellatꝰ debet ꝓbare:qa iuris præſumptio trãsfert onus ꝓbandi in aduerſariũ.ſecus in præſumptione iudicis:qa nõ trãsfert onus ꝓbandi niſi in ætate,vt no.ff.de mino.l.de ætate.Aut de iure cõi neuter habet intentionẽ fundatã:& tũc aut vterq̃ proſequit̃ appellationẽ.aut altera pars tantùm , aut neutra pars , ſi vtraq̃ pars ille ꝓbabit in cã appellationis q et in prima cauſa:qa nullo iure cauet̃ ꝙ interpoſitio appellationis transferat onus ꝓbandi ſeu ꝓbationis:& probabit̃ per acta prime cauſæ.ff.de probatio.l.quoties.in fin.C.de appel.l.ampliorẽ.Itẽ & per actitanda de nouo,vt l.eos.§.j.& l.per hanc.C.de tẽp. appel.Si verò vna pars proſequit̃,altera nõ:tunc proſequẽs debet in ſe aſſumere onus probandi:aliàs nõ poſſet ferri diffinitiua,vt notatur C.quomodo & quando iudex.authen . qui ſemel.ſed currerẽt fatalia,ſicut in caſu ſequenti.Aut nemo ꝓſequit̃:& tunc videt̃ deſeri appellatio.Deſeri dico ,ſcilicet ab appellãte,nõ ab appellato,vt rata fuit ſententia tẽporibꝰ decurſis.C.eo.l.ſi cõtra.& l.quãdoq̃.ſcđm Bar.in l.j.ff.ſi tut.vel cura.ap. ¶ Dicit ſtatutũ ꝙ iudex appellationis debeat diffinire cauſam intra duos menſes : modò appellatio eſt deſerta. Quærit̃ vtrũ teneat̃ ꝓnũciare? Rñd.nõ,vt no.C.de ap.l.eos. in glo.notab.forma.Bal. ¶ Si precurator eſt verus contumax in nõ veniendo,dominus nõ priuat̃ iure appellationis.extra vt lite nõ cõteſta.c.j.per Innoc.Si autem procurator eſt cõtumax in non appellando diſtinguit̃ aut procurator eſt ſoluendo:& tunc ſcientia & mora ꝓcuratoris noceret domino: niſi eſſet abſens ex iuſta cauſa:qa tũc poteſt petere reſtitutionem in integrũ.Aut ꝓcurator nõ eſt ſoluẽdo:& tũc non nocet domino ſaltem ope reſtitutionis,vt l.j.in fi.ff.qñ app.ſit. Et no.C.de ap.aut̃.hodie.& ibi Bal. ¶ Negligentiã procuratoris dominus recuperare poteſt.C.de app.l.dñs litis.Contra ſi procurator per malitiã appellauit ipſe procurator de malitia punitur extra ordinẽ,vt d.l.eos.§.penul. ¶ Condemnatus ad mortẽ appellat,cũ detineatur in carcere,quomodo poterit proſequi appellationẽ? Rñd.per procuratorem.Nam hec ipſa neceſsitas facit eſſe probabile.C.e.l.eos.§.ſup his.& ibi per Gulel. Non obſtat §.ad crimen.quia ibi loquitur in prima cã,nõ in cauſa appellatiõis,ſcđm Spe.in hoc titulo.vel eſt ſpecilis in cauſa carceratoris,ſcđm Bar.C.de app.l.minime. Ipſi enim non ſunt pro quolibet actu de carcere trahendi,et apud acta ducendi:ar.ff.ad Turp.l.dominus.ſed tantũ vt rñdeant libello,& vt torqueantur,& vt audiant ſententiã.C.de cuſtodia reorum.l.ij.Bal. ¶ Sed ad cuius petitionẽ debeant recommẽdari in carcere? Dic ꝙ ad petitionẽ iudicis à quo,& iudicis ad quẽ:& ſic vtriuſq̃ interim , ſed lata ſententia tunc ſi abſoluitur,debet dimitti de carceribus.Si autẽ condemnatur: tunc exequitur iudex ad quẽ,niſi fortè velit remittere executionem ad primũ iudicem,vel ex forma ſtatuti ipſe non habeat facti executionem:arg.in aut̃.de ſanct.epiſco. §.ſi verò crimen.Si verò appellatio non pronunciet̃ deſerta:tunc primus iudex exequetur ſtatim lapſo tempore proſecutiõis.C. de ap.l.ſi contra legẽ quoniã.& ita fit in terris eccleſie, ſcđm Bar.Vide ſ.de procu.§.in criminalibus. ¶ Quero,quando dicatur appellari incõtinẽti,vt ſic ſufficiat viua vox dicentis,appello? Quidã dicũt ꝙ tota eadẽ die:qa dicit̃ incõtinẽti fieri qđ fit ea die.ff.de re iudic.l.Paulus.ſed illud quo ad ſupplendũ non quo ad cõtradicendum,vt C.de relatio.l.prima.in fi.Dico ergo ꝙ anteq̃ recedat:arg.ff.de in integ.reſtitu.l. diuus. & contra prædictos habes tex. & gloſſ.ordi.in l.eos.§.penulti. C.eo.tit. ¶ Nota ꝙ illa regula,ꝙ ab interlocutoria nõ appellatur,habet locum in cauſis criminalibus, & in cauſis detentorum in carcerare.C.de appel.l.eos.§.ſup his.& habes ibi caſum ad literam.Bal. ¶ Nota ꝙ ſcđm ius ciuile apertura teſtiũ in principali cauſa,nihil impedimenti operatur in cauſa appellationis.C.de ap.l.eos.§.j.& l.per hãc.C.de temp.ap.Nã idẽ preſtat maioribꝰ appellatio ꝙ minoribus reſtitutio:ergo & c.ff.de mino.l.preſes.cõiuncta l.minor xxv.annis. omiſſa

ita teneas de iure ciuili quod est seruandum in foro terrarũ Cæsaris, sed de iure canonico dic vt in c. fraternitatis. de testi. eodem titu. Bald. ¶ Nota ꝙ ꝓcedit libellus per cicunstãtias non declaratas, vt l. si pręses. ff. de pœ. & l. quid ergo. §. pœna grauior. de infa. per Gul. & Cy. ¶ Quęstio talis est: Titius dicebat coram iudice ꝙ ego debebã sibi dare centũ: nec cã adiecit: ego cõfessus fui. vnde iudex præcepit mihi vt soluerẽ ab hoc pręcepto ego appellaui, nõ possum vincere, nisi probẽ me errasse in facto, quomodo ergo vincã cũ me non debere sit absoluta negatiua, nullis limitibus vel circunstantijs vel circunlocutionibus coarctata: imò & si causa fuisset incerta, vt mutui, idem esset. nã nullo teste potest ꝓbari negatiua simpliciter. R̃ndeo, cõfessio valuit, & præceptũ. C. de anna. except. l. fi. Item & appellatio tenet. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. Quo autem fiat ꝓbatio, vide C. de erro. aduoca. l. ij. in glos. & ibi ꝑ Cyn. ¶ Sed pone cũ indiscretè petitum & confessatum fuerit solui: postea iteratò conuenior causa adiecta: ego solutionem allego. Aduersarius dicit, non fuit hæc causa, sed alia. an iteratò ego cogar? Bar. dicit ꝙ nõ. & est casus pro eo extra de fide instru. ca. cùm Ioannes. ¶ Iuxta hoc notatur quòd interdum petitur incertum causa & quantitate interdum causa, & non quantitate: interdum quantitate, & non causa. Sic quod etiã tribus modis quis citatur super incerto, peto q̃d debes. Incertum peto causa & quantitate, sic si facio te citari ꝙ venias responsurus de iure sup eo q̃d mihi debes in certã q̃stionem continet citatio: tñ habet effectum: qa interrumpit præscriptionẽ in omni eo q̃d me sensisse declarabo: & si me non adstringo declarando est interruptio generalis. Et sic indefinita petitio æqpollet vniuersali. Itẽ peto decẽ q̃ mihi debes. est incertũ in quãtitate nõ in causa. Tñ est notandum ꝙ indefinita decem est apta comprehendere illa locutio, & citatur ꝙ veniat respõsurus de iure super decem ammodo nõ præscribetur in aliqua summa quę cõstet ex decem. Item peto quod mihi debes ex causa mutui. certũ peto causa nõ quãtitate: tñ hic nota ꝙ non in omni mutuo est facta interruptio si citatio eadem forma subsequiť: & sic comprehẽdit plures causas numero qui sunt eiusdem speciei seu tituli: non autem genere et forma: qa non sunt pasibiles sub verbis includi, vt not. C. de anna. exce. l. fina. & facit ff. de actio. emp. l. non est nouum. ¶ Sed quid si dico sic: peto ꝙ cogatis talem ad respondendũ de iure mihi: & citeť reus ꝙ veniat ad respondendum de iure: nunquid fit interruptio? Et videtur ꝙ nõ: qa hic nõ fit mẽtio debiti nec alicuius causæ generalis, id est obligationis in genere. vnde iste nõ est libellus nec citatio generalis, licet magis sine cã. Facit q̃d no. ff. de exce. do. l. ij. §. circa. sc̃d̃m Barto. Vbi autem libellus & citatio cadunt super certo: circa illud operatur: & etiam circa eius accessoriũ: q̃n idem est finalis exitus controuersię, vt in personali & hypothecaria, vt dicta l. fina. & no. ff. de iudicijs. l. solemus. Sed quod prædictus libellus non procedat, & causa generalis sic probatur: sententia debet esse conformis libello, vt l. fi. C. de fideicõ. lib. sed sententia nõ conformis erit nulla, vt hic erit: vt l. hæc sententia. C. de senten. quæ sine certa quanti. ergo &c. Sed respondeo: imò non erit nulla si ex alijs posśit reddi certa. Item non est verum ꝙ sententia debeat esse conformis libello in certitudine, vt dicimus quãdo petitur interesse. de inutil. stipu. l. iij. in fi. & no. in l. j. C. de senten. quæ sine certa quanti. Item quandoq̃ libellus excedit sententiã, vt l. j. C. si plures vna sententia fuerint condemnati. & de fructibus & litium expen. l. terminato. q̃nq̃ sententia adijcit petitionem, vel modũ, vel conditionẽ. C. de sententijs. l. cùm iudex. & l. cùm eorum. vel reseruationem, vt adiudico rem, saluo quod j. dicam. & postea adijcio ꝙ seruitutẽ reseruo. ff. famil. hercifcũ. l. item Labeo. §. ij. ¶ Quandoq̃ deseruit libello: qa debet esse de re petita. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de officio. Illud nota ꝙ licet sit petita condemnatio: sufficit si iudex pronunciat per verba æquipollẽtia. de ap. l. eos. in princi. C. de sententijs. l. iij. ff. de verb. obligatio. l. qui Romæ. §. Seia. & de arbitris. l. quid tamen. §. j. vide s. tit. proximo. §. an valeat pręceptum. versicu. his apparet. & j. eo. §. Titius appellauit à banno. ¶ Sed quæro quid si generaliter feci citari Titium, cũ duo forent Titij? Dic quòd ille arctatur cui est pręsentata citatio. Si autem non est pręsentata alicui: qa forte est facta per præconẽ: tunc dic ꝙ nõ arctat. ff. de iudicijs. l. eum quẽ temere. scilicet si posśit tangere vtrũq̃. Sed si vnum tantũ, vt qa vnus tantũ contraxit vel aliquid fecit: tunc ille intelligitur citari qui de se cogitare debuit cũ sciret se deliquisse, vel se defendere. nã & de hoc etiã iudex sensit. ff. de exce. rei iud. l. si ex testamẽto. & sic inuestigato crimine, ille intelligiť positus in bãno q meruit in bãno poni. ff. de le. ij. l. si quis seruũ. §. inter duos. & ita Florẽtiæ fuit iudicatũ. ¶ Sed quęro cũ libellus generalis non natura actionis, sed temeritate petitoris non concludat: quomodo super eo potest ꝓcedi? Respondet Iaco. Butri. in l. edita. ꝙ libellus generalis concludit iudici, sed nõ parti. falsum videť. Nam aut petiť specificari: & tunc nõ concludit iudici. C. de impu. & ali. substi. l. precibus. C. de trãsac. l. vt respõsum. C. de vete. l. j. lib. xij. Nec etiã parti cui nõ debuit ius deliberationis auferri, vt not. ff. de rei vendi. l. si in rem. §. fin. Aut non opponiť: & tunc vtriq̃ cõcludit quãdo ꝓcediť ꝑ viam contẽtiosę iurisdictionis, sed si de plano, vt q̃n petiť decretũ interponi nõ valet petitio informis, vt l. j. C. de pręd. cu. li. x. ibi dũ dicit causas quibus strãgulať nominatim exponet. Idẽ fortè vbicunq̃ iudiciũ imploratur cõtra ius cõmune. ff. de mino. l. minor autẽ magistratus. ¶ Sed hic quęro quomodo est ita fatuus reus qui nõ opponit de incertitudine? R̃nd. qa scit se nil debere: vnde de iustitia sua confisus non vult oponere dilationẽ, sed venire ad cõflictum in causa principali. Itẽ fortè re⁹ habet testes qui sunt affuturi. Nã si opponeret hanc exceptionem quę impedit litem contestari, se impediret in productione testium. Non obstat ff. de testi. l. current. quia hic reus est in culpa opponẽdo dilatoriam iudicij. Si verò vult eos posse producere statim litem contestetur. Ita dicit gloss. in dicta l. fina. C. de anna. exce. quod nota. ¶ Sed quæro nunquid illa lex vltima C. de anna. exce. habeat locum in præscriptione statutaria? Dic quòd sic: quia habet locum in omni præscriptione longi temporis, & longisśimi, vt ibi patet. Nec obstat finis illius legis, quę vr̃ loqui solũ in præscriptionibus odiosis: cũ nõ omnis præscriptio sit odiosa, sed imò quędã est fauorabilis, vt vsucapio, in quo fauor possessoris ponderatur, & non interrumpitur ciuiliter per aliquẽ actum in effectu. vt l. si post. ff. de rei vendica. Quædam est media seu mista in qua ex parte pręscribẽtis fauor induciť: qa integrať ex tribus, scilicet titulo & bona fide, & cõtinua possessione. C. de vsuc. trãsfor. l. j. §. tantũ modo. meritò est fauorabilis. Sed ex parte negligentis est odiũ. nam negligentes sunt legibus odiosi. ff. ex quibus cau. ma. l. non enim q̃diu negligant. & de vsufr. §. fundi. ¶ Quædam tantũ odiosa, scilicet xxx. vel xl. annorũ. q̃ nõ fauore ꝑscribẽtis, sed mero odio nõ petentis in cã ꝓceditur. nõ enim fauet lex furi: & tamen præscribit, licet asśiduè furetur cotinuando. C. de anna. except. l. j. §. ad hæc. ¶ Quædam est sua natura currens, vt redhibitoria, & quanto minoris quę interrũpitur litis contestatione, vel quasi. ff. de eo per quem factum est. l. fina. & ibi per Gulel. et Cynum in additionibus. ¶ Pręscriptio verò statutaria est anomala. Nam si succedit loco pręscriptionis xxx. annorum, est odiosa tantùm: & interrumpitur misśione executoris: nõ aũt perpetuať in quadraginta annis, nisi lite contestata, vt no. C. de pręscri. xxx. anno. l. sicut. sc̃d̃m Richardũ. Vnde si statutũ dicit ꝙ debitũ nõ posśit peti vltra decẽ annos, ista pręscriptio quæ nõ tuetur possessorẽ, sed impugnat petitorẽ in actione personali, vel officio iudicis est mere odiosa: quia non mutatur natura, sed tempus: sic notatur in simili ff. de cõdi. inde. l. qui exceptionẽ. Item si statutum dicit quòd immobilia præscribantur biennio, rationabile est statutum, vt l. j. post princi. C. de vsuca. trãsfor. tamen talis præscriptio est mista: qa succedit loco mistæ quæ erat de iure cõmuni decem annorum vel viginti: & nõ interrumpiť nisi per litis cõtestationem vel quasi vel moram litis contestandę. l. ij. C. vbi in rem actio. ff. si quis cau. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. Item si statutũ dicit ꝙ mobilia pręscribanť anno est pręscriptio merè fauorabilis. Itẽ si statutũ dicit ꝙ in redhibitoria duret ꝑ mensem tantũ est pręscriptio sui natura currẽs: qa temporalis est actio. Item si statutũ dicit ꝙ executio instrumẽti non posśit peti post decem annos odiosa est præscriptio ex mera negligentia nõ petentis: cùm officium iudicis duraret. xxx. annis. vt no. C. de pręscri. xxx. annorũ. l. fi. C. de anna. exce. l. j. §. ad hoc. ¶ Dico igitur legem vltimã C. de anna. excep. generalem esse in præscriptione cuiuslibet temporis. & nota. & hoc est contra Iac. But. qui dicit ꝙ lex illa non loquitur de processu causę, sed de ꝓcessu ipsius citationis tantũ. q̃d falsum est: qa pręscriptio longi tẽporis desiderat processum ad litem cõtestatam: & de ea ibi apertè dicit. Itẽ ibi addit de perpetuatiõe quę requirit litẽ cõtestatã. Item expresśè ibi loquiť de libello conuentionali, nõ solũ de citatorio. ¶ Sed quæro nunquid illa lex vltima habeat locũ in illis casibus in quibus per solam libelli oblationẽ factã iudici, vel ꝑ protestationẽ ad domum interrumpitur pręscriptio: qui casus in l. vt perfectius. eo. ti. si in absente in infante, mente carente, & magistratu indefensis qui citari non possunt? Respondeo sic per rationem dictæ l. fi. quæ

fin.quę dicit ꝙ actor omne ius suũ videtur in iudiciũ deduxis
se.Quæ ratio habet etiã locũ, vbi per solũ libellũ fit incorru
ptio ĩ omni actione reali, ꝑsonali, & mista:nã lex vt perfecti⁹
est generalis quo ad actiones & pręscriptiones:vt patet in fi
ne legis,licet sit specialis quo ad eas ꝑsonas, quæ in ius voca-
ri nõ possunt.ff.de in ius voc.l.neqꝫ.Bald. ¶ Et sic procedit
libellus:dic,libellus informis,sic & iuramentũ.ff.de iureiu.l.
si duo patroni.§.pe.Itẽ & cõfessio facta ĩ iudicio. Sed extra
iudiciũ confessio informis, valet ad liberandũ.ff. de pactis.l.
tale pactũ. nõ ad obligandũ. sed est ipso iure talis confessio
nulla licet promissio informis,i.sine causa esset aliqua,sed ob
staret exceptio:vt no.Azo in corpore auť.de fide instrumen.
in summa.Et est ratio di eren i :quia natura confessiõis est
ꝓbare.ff.depoſi.l.publica.in fine.& probatio debet esse cla
ra:vt not.ff.depoſi.l.j.§.si quis argentũ.non sic in ꝓmissione.
Bald.¶ Et not. ꝙ in dubijs condẽnatio ad nimium redigẽda
est:vt no.in l.fin.ff.de præto.stipula.facit l. interpretare. & l.
si ꝑses.ff.de pœnis.¶ Item no.ꝙ in causa appellationis potest
declarari quãtitas nõ declarata in prima.C.de sentẽ. que sine
certa quãtitate.l.fi.secũdũ vnã lecturã.¶ Itẽ no.ꝙ ꝓcessus su
per libello incerto,nõ est ipso iure nullus:sed est appellandũ
à cõtradicẽte.extra,de libelli oblatiõe.c.significantibus. Bal.
¶ Sed qd dices,ego appellaui contra minorẽ vel vniuersita-
tem indefensam.minor nõ curat habere curatorẽ,nec vniuer
sitas Syndicũ:vñ ego nõ possum procedere.C.quomodo et
qñ iudex.l.si ꝑses quasi desertã.& sic elapso termino, oppo
nunt mihi appellationẽ esse desertã. Quæriť quę erũt ꝑtes iu
dicis:& quid si appellatus est furiosus? Rñ.iudex coget mi-
norẽ petere curatorẽ.C.q pe.tu.l.j.& vniuersitatẽ coget face
re syndicũ:de fideicõmis.l.libertati.ergo furiosum nõ coget:
sed monebit iudicẽ furiosi, & mandabit eidẽ ꝙ ordinet cura-
torẽ, qđ est notãdũ.C.de admini.tut.l.fin.§.j. & ibi est casus.
Bal. ¶ Si iudex ꝓnunciat aliquid esse probatũ, vel non esse,
ab ista interlocutoria põt appellari.Item si iudex pronunciat
terminum iuris esse elapsum.Ista em̃ est interlocutoria. tamẽ
põt appellari.ff.de accu.l.Titia.Itẽ post terminũ iuris,nõ ap
pellať:post terminũ iudicis.sic:qa terminus iuris est quędam
sententia legis & à lege non appellatur.Itẽ terminus iuris sta
tutus in prima causa, afficit in causa appellationis.secus in ter
mino iudicis.Itẽ licet interlocutoria habeat vim diffinitiuæ,
tamẽ causa est allegãda in appellatiõe.de app. dilecto.omnia
ista dicit Speculator in c.cupientes.de electione.lib.vj.in suo
apparatu.Bald.Vide s.eod.§.quando appellatur.Item lex, ꝑ
hanc C.de tempo.app.nõ habet locũ in appellatione ab in-
terlocutoria.Idẽ Gulielmus. ¶ Etiam vult Speculator quòd
sententia lata super appellatione, ab interlocutoria sit interlo
cutoria.Vide in l.cũ & vos minores.C.si aduersus rẽ iudica-
tam.& ibi Bald.¶ Nota ꝙ habens priuilegium reuocationis
vel immunitatis, vel libertatis vel alterius exemptionis, de-
bet ipsum allegare & allegatum probare: & si reijcitur, de-
bet appellare.& hoc est verũ in priuilegio extrauaganti, ꝙ
nõ est clausum ĩ corpore iuris.C.de appel.l.hi,qui ad ciuilia.
¶ Item est verum, etiã si priuilegiũ sit manifestũ:secus si no-
toriũ.Nã notoriũ ꝓbatiõe nõ indiget, licet clara, prõpta, &
facilis sit:vt l. ciues & incolę.C.de app.in tex.Vnde si qs al-
legaret aliquem vsurarium manifestum, debet probare: argu.
dictæ legis.¶ An autem sit manifestus, habet iudex arbitrari
ex additis cohęrentijs:puta quia publicè fœnerabatur & pu
tabatur:vel quòd aliàs fuerit declaratus vsurarius, & similia.
Esse enim manifestum est quędam qualitas.Facit cap.quan-
quã. de vsuris.lib.vj.Notoria autem non indigent probatio
ne:quia sunt luce clariora.Indigent tamen propositione: qa
oportet dicere quòd quis velit vti notorio : vt notatur in
c.appellanti.de appel.in Cle.& adde ad prædicta quod not.
Inno.in c.j.de sepul.in Clementi.& facit C. de senten.& in-
terlocu.omni.iud.l.cùm sententiam.C.de appel.l.nominatio
nes.ff.quando appellandum sit l.j.§.adeundi. super verbo,
in publico.cum similibus.Vide infrà, de notorijs criminibus
§.citatis.& de citatione.§.citatio est nulla, & vide ad materiã
vt lite non contesta.accedens.Bal.

Incipiunt notabilia Codicis super Rub.de Appellationibus.

Procurator ad vnam speciem constitutus po
test appellare, sed non prosequi ap
pellationẽ.C.de procura.legè tutor malè. Bal. ¶ Appellatio
nõ debet esse causa carcerationis.C.de appallatio.l. minime.

¶ Priuilegium impetratum circa conclusionem causę. vel in
causa appellationis nõ valet l ex illo tempore.de appellatio.
Bald.¶ Causa quæ est in curia per appellationem, vel alia de-
uolutione, debet remitti plenè instructa cũ omnibus actis &
monumentis causę.l.nec causas.C.de ap.Baldus.¶ Dicit Im-
perator quod debet à sententia appellari : sufficit appellare
à capitulo principali sententię.C.si pendẽte ap.mors interue
nerit.l.iij.Bald. ¶ Si aliquis est impeditus vt non posit ap-
pellare non currit sibi tempus:quia est vtile à principio:imò
habetur pro appellante, vt notat Cy.in l.ij.de his qui ꝑ met.
iudic.non ap.¶ Interpositio appellationis elidit vim execu-
tionis, vt l.quoniam.C.de ap.tamen vt non detur appellan-
tibus materia differendi, si non petunt apostolos, videntur
appellationem deseruisse, vt dicta l.quoniam. Hæc est ratio:
quia lex habet appellationem ꝓ deserta, ne dilatandi mate-
ria prębeatur.Facit lex secunda.C.de tem.ap.in princi. Bald.
Appellatur à vicario pręfecti prætorio ad ipsum præfectũ.
C.de ap.l.à proconsulibus.Regulariter contra.C.de ap.l.prę
cipimus.in princi.& ca.primo. de consuetudine.libro sexto.
Baldus.¶ Apostoli sunt dandi intra triginta dies à die sen-
tentiæ, non à die appellationis numerandos.C.de ap.l.iudi-
cibus.Bald.¶ Causa remittitur ad partes ne litigantes nimis
grauentur.C.de ap.l.cùm post sententiam. Baldus.¶ In con-
silio publico debent creari & publicari officiales : aliàs non
valet.C.de ap.l.nominationum. Baldus. ¶ Appellatio po-
test corrigi & emendari, si tempora suffragantur. C . de ap.l.
si quis libellos. Vide Gulel.ff.qui satisdare cogan.l. arbitrio.
Baldus. Vide j.eod.§.quandoqꝫ quis re.& s.§.quando causa
est in curia.& j.§.petij à te bouem.& §.qualis est libellus. in
fi.¶ Tortus vel verberatus illicitè appellando propter istud
grauemen eximitur in totum à potestate torquentis & tota
causa ad superiorem deuoluitur.C.de ap.l.si quis prouoca-
tione.Non est iniustum quando appellatur à grauamine.Nã
idem si ab interlocutoria cùm appellatio est iusta.C.de rebus
credi.l.generaliter.§.si iudex.¶ Itẽ nota quòd licet præposte-
rum sit prius appellare quàm grauetur : illud est verum, nisi
grauamen esset irreparabile:quia tunc posset dicere , appel-
lo ne grauer, vt d.l.si quis ꝓuocatione.& de ap.recipi.l.ante-
penul.& C.eod.l.antepe.Bald.¶ Ab executione non appel-
latur, sed ab excessu executionis sic. Et exceditur re & tem-
pore.l.si quis ꝓuocatione.& l.quoniam iudicis.de ap.Nam
executio nil decidit:& ab eo quod nil decidi, non appellatur.
Ratio colligitur ibi.Baldus.¶ Quandoqꝫ quis renunciat ap-
pellationi factæ, non tamen simpliciter, sed emendando , vel
mutando, vel nouam appellationem geminando , & ipsam
solam ꝓsequendo, quandoqꝫ simpliciter renunciando. Pri-
mo casu renunciat appellationi , sed non iuri appellandi.
¶ Secundo casu in totum renunciare videtur. Vtrunqꝫ ꝓba-
tur C.de ap.l.si quis libellos.scd̃m diuersas lecturas.Ergo ap
paret ꝙ non semper est idem renũciare appellationi qđ renũ
ciare iuri appellandi.quod est notandum. Vide supra §.ap-
pellatio potest corrigi. Bal.¶ Appellationem potest ꝓsequi
non solũ appellans, sed etiam appellatus.C. de ap.l.amplio-
rem.in princ.Bal.Et sic ex appellatione quæritur ius tam ap-
pellanti q̃ appellato.quod est notandũ.Et vterqꝫ põt eã in-
troducere.C.eo.tit.l.in offerendis.ff.de bo.pos.cõtra tabu.l.si
post mortẽ.in fi.Bal.¶ Dicit statutũ ꝙ appellans debeat sol-
uere à principio duos denarios ꝓ libra eius , qđ ęstimať lis.
Modò pone, ęstimatores ęstimauerũt litẽ centũ:postea in cal
culo sententiæ apparet ꝙ lis est ducentorũ:vnde dicit appel-
latus se non posse succumbere:nisi in centũ:qa ꝓ alijs nõ est
solutũ decimũ duorũ denariorum ꝓ libra.qđ Perusij corru-
pto vocabulo decimũ appellať.Quęritur quid iuris.Rñdeo,
ista æstimatio rectè facta à principio, nõ restringit ius partis,
nec auget:nec ergo impedit quin iudex sequendo veritatem
de toto ꝓnunciet.C.de ap.l.fi.in fi.Bal.Vide j.de regu.iur.§.
vbi non ꝓceditur.post medium.¶ Dicit statutũ ꝙ reportans
sentẽtiam condẽnatoriã contra reum soluat intra decem dies
à die sententiæ duos denarios ꝓ libra:aliâs sententia non va-
leat.Modò ponamus ꝙ sententia est lata sine certa q̃titate in
expensis vel in generali vel in vniuersali iudicio: quæro quã-
do incipiat tempus decem dierum? Rñdeo, à die taxationis
expensarum, & à die declarationis in iudicio vniuersali.Nam
ante non est certa quãtitas:tunc enim sententia inspicitur:qñ
ex eius tenore q̃titas est liquida.aliàs si non est liquida opor
tet ꝙ primò liquidetur.C.de ap.l.in offerendis.ibi dum dicit:
si sententia iudicis discernendũ.qui textus est ad hoc multũ
notabilis.& l.fi.eodem titu.Bald.Magis dignum trahit ad se
minus dignum.C.de ap.l.præcipimus.§.penul.& sic est arg.

quòd si in eodem collegio sunt clerici & laici episcopus sit iu
dex totius collegij, & non iudex secularis.& de hoc no.extra
de locat.ca.primo.Bal.¶ Quidam est episcopus & dux: fert
sententiam in temporalibus vt dux: An appelletur ad Archi-
episcopum, an verò ad Regē? Videt̃ ꝙ ad Regē: qa non iudi
cat vt episcopus, sed vt dux. Nam inspicitur qualitas iurisdi-
ctionis, non qualitas dignitatis.arg.ff.de offi.eius.l. & si prę-
tor.& videtur ibi casus, & ibi per Gulel.C.de appel.le.pe.In
cōtrarium facit: qa ista iurisdictio facta est ecclesiastica & epi
scopalis, vt in c.Romana.de appel.libr.vj.Non obstat lex, si
qñ.qa ibi erat dignitas sine iurisdictione, quæ non cōsideraẽ.
hic verò sedi & dignitati erat annexa iurisdictio.Baldus.
¶Dicit statutū quòd à laudo mercatoris nō posit haberi re
cursus.Modò cōpromisimus in Titium qui non erat merca-
tor tēpore cōpromissi, sed postea est mercator tēpore laudi:
quæritur an poterit haberi recursus. Videtur ꝙ non: quia ad
authoritatem sentētiæ firmandam inspicitur tempus senten-
tiæ. C.de ap.præcipimus.§.sanè.vide ibi per Barto. ¶ Tem-
pus currit absenti à die notitiæ pręsenti statim à principio.C.
de tempo.appel.l.prima.¶ Quæ differentia est inter hos ser-
mones appellatio suspendit ꝓnunciatum.C.de ap.l.præcipi
mus.§.in offerendis. & appellatio rescindit pronunciatum.
ff.de infa.l.fur.§.fin.ff.ad Turpil.l.j.in fine? Respon.aliud est
suspendere: aliud est perimere, vt no.ff.de pact.l.si vnus. §.j.
de consuetudine.c.cùm inter.per Innocen.Nam si suspendi-
tur: tunc finita appellatione resumit vires prima sententia in-
specta veritate: & meretur executionem.Si perimitur, nō po
test reassumere vires, nisi per fictionem: & lex non fingit, nisi
in casu quo appellatio deseritur.qđ est in quatuor fatalibus.
Primum fatale est si nō petunẽ apostoli intra xxx.dies.C.de
ap.l.quoniam.Secundum fatale est si appellatio non introdu
citur intra terminum pręfixum.C.de ap.l.pręses. Tertium fa
tale est si non fit prosecutio intra annum.C.de temp.ap. auẽ.
ei qui.de quo anno eximitur tempus cōpromissi.C.de temp.
ap.authen.si tamen.quod est notabile.Quartū fatale est con-
uentionale.ff.de pactis.l.tale pactum.§.qui prouocauit.et ibi
plenè per me in repetitione.ergo per confirmationē expres
sam non reassumit vires prima sententia.quod mirum vide-
tur vt confirmatio non tribuat confirmato robur.cōtra l. Au
relius.§.testamento.ff.de libe.lega.¶ Si enim affert robur: er-
go & executionem meretur. Sed respondeo per legē si quis
priore.ff.ad Trebel.secundùm Iacob.Butrig.vide j.eo.§.qui
compromittit.Bald. Quando causa est in curia Romana per
appellationē omnia denuò possunt actitari, suppleri & emen
dari.C.de appel.l.in offerendis.§.fina.& l.ampliorem. §.pri-
mo, secus si sit in curia per relationem.C.de dilationi.l.cùm à
nobis.C.de appella.l.ne causas.Bald.¶ An appellans posit
sibi decernere & statuere tempus & terminum appellationis
prosequendæ, no.C.ne li.in vna eademq; cau.l.j.vide j.eo.§.
qui casu. ¶ Officium iudicis appellationis est magis latum,
quàm officium iudicis causæ principalis: qa iudex appellatio
nis potest pronunciare ex causa non intētata in libello appel
latorio.ff.de ap.l.scio. secus in iudice primæ causæ. ¶ Secūdò
qa iudex appellationis supplet vltra id qđ petitum est.quod
nō potest iudex primæ causæ. Insti.de actio.§.si minus. ver-
bi gratia: Petij à Titio centum: iudex condemnauit eum in
quinquaginta, in alijs absoluit. Titius dixit, appello quatenus
sententia est contra me: & prosecutus est Titius me absente:
iudex appellationis potest emendare sententiam, & conde-
mnare eum in centum: & sic cōdemnat me nō petente. C.de
ap.l.fin.in principio.¶ Hoc etiam nota ꝙ appellatus potest
in causa appellationis prosequi omne ius suum: etiam absq;
libello.Et qa licet appellans dicat, appello quatenus sum læ-
sus: tamen tota causa deuoluitur ad iudicem appellationis:
quia appellatio est communis; ergo non potest ei renunciare
appellans inuito appellato.argumen.ff.de contra ta.l.si post
mortem.§.fi. Et hoc est verū, postq; est introducta corā iudi
ce ad quem: sed ante sic.C.de ap.si quis libellos.Et facit quòd
licet quis dicat, produco instrumentum quatenus facit pro
me: tamen inde posit se iuuare aduersarius suus.de hoc no.ff.
de edend.l.j.§.j.C.de fide instru.auẽ.ad hoc.& de censib.cùm
olim.p Inno.Item in causa appellationis valet confesio fa-
cta iudici absente parte: quia iudex supplet, vt d.l.ampliorē.
§.j.& potest supplere stando & sedēdo.C.de temp.ap.l.ij.in
fi.scđm naturā actionis quā explicat. Vide Ber.extra de po-
stul.p̃lat.c.bonę,& ff.de interrog.actio.l. voluit.§.j. vide s̃.de
senten.pas.p totum,& j.tit.proximo.§.egi ad centū.& j.eo.
§.iudicium dicitur inchoari.versicu.& ratione.& §.petij à te
decem.& §.an inuito appellato.¶ Quando tempus p̃figitur
instantię computantur etiam dies feriati: nec differtur termi-
nus si vltima dies est feriata.C.de tem.ap.l.secunda.§.fina. Et
si potestas debet expedire ꝓcessum intra mensem ex forma
statuti si vltima dies est feriata expediat die pręcedenti non
feriata: aliàs incidit in pœnam statuti: nec enim fit ꝓrogatio
termini dati à iure seu constitutione, licet feriæ incidant.not.
Bald.Et hęc facit ꝓ intellectu ca.de causis.de officio delega-
ti.vide j.eo. §.quando terminus. ¶ An inuito appellato pos-
sit appellans appellationi renunciare? Dicit Cynus quòd nō.
C.quando ꝓuoc.non est necess.l.omnem honorem.§. fi.sed
ibi loquitur in differente, non in renunciante.sed ad idem fa-
cit: quia ius est quæsitum appellato.C.de tem.ap.l.ampliorē.
& de contrata.l.si post mortē.§.fi.In hoc dicit Specu.ꝙ re in
tegra potest.secus re nō integra.C.de ap.l.si quis libellos.Idē
notat ipse in c.cũq; uis.de elec.lib.vj.in suo apparatu.dic vt ibi.
Bal.Vide s̃.§.officium iudicis.& j.ti.seq.§.ille qui acquisiuit.
& j.de libel.conce.§.actor non potest.¶ Interrogatio & po-
sitio semel facta non debet iteratò fieri, nec parti nec testi. C.
de ap.l.ampliorem.§.fi.Bal.¶ In dubio p̃sumitur & statur ꝓ
iurisdictione.C.de ap.l.ampliorem.§.fi.Bald.¶ Quando ius
cōmune imploratur vt reparatio nō est necesse partem cita-
re.C.de tem.ap.l.ij.ibi: admoneri.Bal.¶ Terminus legalis nō
est alicui necessariò notificandus: quia notum est vel esse de-
bet.d.l.ij.vt ibi no.Bal.¶ Dilationes non sunt inculcandę: &
ideo vna post aliam cedit, nec conceduntur eadē l.in gl.si repa
rationis.vide supra de dilatio.§.vna dilatio.Bal. ¶ Proroga-
tio dilationis nō est necesse quòd allegetur in termino ꝓro-
gato, sed sufficit in termino ꝓrogante.ibidem. ¶ Si appel-
latio deseritur post tempus quadrimestre, nullæ dantur reo
induciæ.dicta l.ij.§.quod si ab.in glossa, sed nonne.Bald.¶ Si
nemo ꝓsequitur appellationem, ea deserta potest primus iu-
dicium exequi, licet non sit declarata appellatio deserta in ea-
dem glo.quæ dicit quòd non est opus ꝓnunciatione.& sub-
dit rationem: qa non venerat pars ad iudicem.qđ est not. di-
gnum.Bal.Vide s̃.eod.§.casus talis est.& j.eodem.statim.§.
iudex.& in §.si iudex appellationis. & s̃.§.quando tempus.
¶ Quando terminus est statutus ad finiendum ꝓcessum, iste
terminus non ꝓrogatur ꝓpter dies feriatos, vt dicta l. feria-
tos,& dicta l.ij.versi. penul.Bal.Iudex ex officio suo potest
opponere & renunciare instantiam & appellationem deser-
tam, vt d.l.ij.§.fi.quod no.bene, vide s̃.ꝓxi.§.si nemo. Bald.
¶ In culpa est qui patitur sibi labi dimidiam partem termi-
ni,& nil fecit: videtur enim se arctasse.C.de tem. ap.l.nemo.
Bald.¶ Possunt repelli instrumenta quę ꝓducuntur nimis in
fine tpis, vt dicta l.nemo.in fine.quod notat Baldus. In cau-
sa appellationis contumax etiam victor condemnatur in ex
pensis.C.de tem.ap.authenti.ei qui. ¶ Quatuor sunt casus:
quandoque ꝓsequitur appellationem vterq;: quandoq; ap-
pellans tantùm: quandoq; appellatus tantū: quandoq; neu-
ter.idem Bald.¶ Ille qui compromittit non videtur renun-
ciare liti vel instantię: & pendente compromisso nō currit tē
pus iudicio nec partibus ad ꝓcedendum, nec iudici ad ex-
pediendum ꝓcessum.C.de tem.app.authen.si tamen.& ex-
tra de ap.& c.cũq; diu.in clemen.vide s̃.quę differentia est. & s̃.
de legib.§.tps.Bald.¶ Coram principe non perit tempus in-
stantiæ.C.de tem.ap.authen.sed lis.quod nota.¶ Mora iudi-
cis nō nocet parti, nec inducit desertionem appellationis.C.
de tem.ap.authenti.si tamen.Idem in tempore statutorum.
Bal.quia ꝓcedenti & diligenti non imputatur lapsus tpis: &
vt de diligentia appareat ꝓtestatur.nota.Bald. ¶ Id in quo
prima sententia non efficit secuta appellatio non deuoluit.
C.de tem.ap.l.p hanc.secundùm Iaco.but.& Cyn. & in hoc
stat virtus illius legis: quia illud dicitur nouum ad quod sen-
tentia non extendit suum vigorem: & illud dicitur annexum
quod excluditur p rem iudicatam, vt sunt exceptiones, repli-
cationes,& similia, scđm Iaco.But.& Iaco.de Rauen.vide s̃.
de excep.§.Vincentius.¶ Positiones factę post litis cōtesta-
tionē in causa principali, possunt mutari in cā appellatiōis, &
admittiẽ variatio.vt si egi rei vēdicatione, & in prima cā vo-
lui ꝓbare dominium p sententiā vel p traditionem: nūc p p̃-
scriptionem, vt not.in d.l.p hanc.sufficit enim sub libello in-
cludi, vt no.in l.p hanc.in glo.& Iaco.Et de ista materia habe
mus quinq;.ff.qđ cum eo.l.fina.C.de ap.l.eos.§.j.& in l.in of
ferendis.§.fina.& l ampliorem.§.j.l.p hanc.Iaco.¶ Etiam si
ab interlocutoria appellaẽ, potest appellans de iure ciuili vti
nouis ꝓbationibus.l.p hanc.p Cynum in iij.q.De iure Cano
nico dic vt in c.apppellanti.de ap.in cle.vide s̃.eo.§.nota qđ
scecūdū ius ciuile.¶ Ille qui appellat habet necesse ꝓducere
sententiam.l.per hanc,C.de tempo.ap.& ibi per Cyn. q.iiij.

de fide instrumen.cap.G.perpetuus.per Innoc.¶ Vtrum in causa appellationis procedat renũciatio.dicta l.per hanc.per Cynum.¶ Vtrum appellatio in causa conuentionis, retardet processum reconuentionis, in l. per hanc. per Cynum.
¶ Quid est dicere quòd ille qui generaliter, sine vlla coarctatione coegit, videatur deducere omne ius suum.C.de anna. except.l.fina.respon.j.præsens & futurum.de re iudi.c.Abbate sanè.li.vj.& nota.per Azo.C.de tẽpo.appel.l.ij. per hanc. Sed tu dic quòd non videtur intentare nisi ius qđ habet de præsenti. ff.de act.empt.l.non est nouum.nõ autem futurum, nisi sit pręsenti coniunctũ, vel à præsenti originẽ trahat.ff.de pigno.act.l.si rem.§.fi.& per Dyn.Institut.de actio.§.j.& hoc verum in actore.Sed reus videtur intentasse etiam futurum: quia reo prodest etiam exceptio quãdocunq; oriens.ff.de cõdictio.sine cã.l.si fullo.Sed ego dico quòd sicut non prodest actori talem causam allegare, licet postea superueniat vera: sic nec reo, sed debet de nouo allegari. Vnde si reus allegauit exceptionẽ pacti nondũ facti, & postea fiat pactum: denuò excipi oportet, sicut & agi.Nã exceptio obiecta fuit falsa, & super causa falsa nõ potest fundari victoria rationalis.ff.de peculio.l.eo tẽpore.Bal. Vide j.eo.§.incidentia omnia.& §.petij à te decẽ.Bal.¶ Casus talis est: Egi contra Titium ad mille certi condictione ex mutuo: produxi contra eum decẽ testes ad probãdum: publicato processu apparet quòd vnus tãtũ probauit: iudex propter inopiam probationis absoluit reũ: ego appellaui, & in causa appellationis volo producere vnũ alium testem ad habendum plenam probationem: queritur an possim. ¶ Item queritur: agebam ex testamento per sex testes: iudex absoluit reũ propter inopiam probationum. C. de testamen.l.si vnus. Appellaui, & in causa appellationis volo probare per septem testes: queriť an possim. Et videtur ꝙ non tribus rationibus. Primò: quia post didicita testificata timetur subornatio.in authent.de testibus.§.quia verò. & ista suspicio non remouetur per appellationẽ: ergo durat prohibitio. Secũdò quia causa appellationis & cã principalis sunt circa idẽ: & appellatio tollit pronũciationẽ de medio. ergo qđ non licebat ante sñiam, nec nũc licet.ff.ad Turpil.l.j.in fine. Tertiò quia ridiculum esset prohibere in prima causa, si permitteres in causa appellationis. Nã ob istud commodum semper victus appellaret. Iustius esset ergo permittere in prima quàm dare occasionem nouæ liti.argu.C.de fruc.& lit.ex pen.l.terminato.in fine. Quartò hoc dicit in textu in c.fraternitatis.extra de testibus. & in clemen.de testibus. eodem titu. In contrarium probatur sic: ille qui nullos produxit testes, & sit in latiori negligẽtia, potest in causa appellationis eos reproducere, & nil probans totum probare: ergo multò magis aliquid probans poterit supplere qđ deficit: vel saltẽ ista debent vt paria iudicari nil probasse, vel insufficiẽter.C.de app. l.ampliorẽ.§.j.Nam si maior negligentia nõ officit: ergo nec minor. Hoc ꝓbatur in l.per hanc.¶ Secundò sic: causa appellationis est diuersa à prima, accipiendo cãm pro ꝓcessu, ꝓut diffinitur C.de transact.l.causas.& l.penulti.ff.iudic.sol. Sed probationes sunt de processu causæ: & nouus processus desiderat nouas probationes: ergo sic qui probauit in ciuili per testes, iterato probat in criminali, & qui probauit in personali, iteratò ꝓbat in hypothecaria, vt no.C.ad l. Aquil.l.ex morte.& de probat.l.ante omnia. Tertiò sic, sicut se habet processus arbitrij ad processum iudicis, sic se habet processus primi iudicis ad processum alterius iudicis, id est iudicis appellationis: ergo &c. vt l.penul.de arbitris.& C.de tempo.appel.l.fi.
¶ Quartò videtur casus C.de appel.l.eos.§.j.& l.in offerẽdis.§.fi.l.ampliorem.§.j.C.de tempo.appel.l.per hanc. Solutio. In foro Iustiniani est vera ista secũda opinio, sed in foro ecclesiastico. Prima tñ opinio legistarũ ratione præualet: qa testes in causa appellationis producunť ad nouũ effectum, scilicet ad confirmandũ sententiã vel infirmandũ. Nam magnꝰ est iste effectus vltra terminos primæ obligationis ascendẽs, Patet exemplũ ff.de excep.rei iudi.l.duobus.C. si plures vna sententia.l.j. Nam alterato effectu recipitur noua probatio.ff. de excep.l.sed si exceptio. Nam & decre.dicit hic ꝙ testes ante litem recepti, vt aliquis admittatur ad contradicendũ: postea repetuntur, vt admissus vincat: quia variatur effectus. extra de testib.c.veniens.lib.vj. Sic & testis receptus super inquisitione informanda, iteratò est producendus super formata. Sed potest responderi ꝙ ante litis cõtestationem non recipitur in figura iudicij.ff.de bono.posses.l.iij.§.pe.& ideo non dicitur rite receptus quo ad negotiũ principale. Facit quod notať in l.j.C.quorum bono.Bal.¶ Sed pone, Titius accusatus de homicidio, confessus est homicidium, sed excusando se nisus est probare quòd fecit ad suam defensionem: & quia hoc nõ probauit nisi per vnum testem condemnatus fuit: in causa appellationis vult per vnum alium testem defensionẽ probare: & sic ex cõiunctiõe duorũ testiũ habeat ꝓbationẽ: nunquid potest scđm ius ciuile qđ est æquissimũ, vt pleniori lumine subueniať veritati? sed dico ꝙ licet non possit pars: tamen iudex ex officio potest & debet, vt no. Innoc.de testi. c.cùm clamor.quod est notabile. Et hæc est notabilis limitatio ad c.fraternitatis.de testib.Bal.¶ Sed nunquid iudex qui condẽnauit ex inquisitione potest defendere suam sententiã in causa appellationis? Respondeo, sic: quia lex eum vocat aduersariũ.C.de app.l.si apellatus. Hoc est verũ: tñ ex gestis corã se in prima causa: nõ ex alijs: quia ex illis tantùm debuit se fundare, vt nota.in l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.præsid. Nã iudex qui malè condemnauit prætendit interesse, cùm teneatur ad interesse, vt l.seueriter.C.de excusat.tuto.Bald.¶ Non propositũ & nõ oppositũ proponã & opponam. proponã ego actor: opponam ego reus si ex eadem lite sit. Secus si sit nouum capitulũ, vt l.per hanc. Quid est dictum nouũ capitulum, dixit Ioãnes, id est nouũ ius. Dicit Azo, id est noua res. Tertij dixerunt, id est noua causa nõ orta, sed intentione. Bal.
¶ Sed an sufficit aliquid ꝓbare, licet nõ opposuerit. Dic vt nota.ff.de pactis.l.si vnus.§.pactus.Bal. Vide j.statim.§.petij à te bouem.¶ Petij à te decem actione ex mutuo: lite contestata mutuaui.debet iudex condẽnare te.ff.de pigno. act.l.si rẽ.§.fi.sed si appellaui, & ꝓcedente appellatiõe mutuo nõ prodest scđm Ioãnẽ: qa est nouũ ius nõ idẽ inclusum sub primo processu. Glo.dicit ꝙ etiã in primo iudicio nõ prodest.ff. de iudi.l.nõ põt. Distinctio ergo de primo & scđo iudicio est falsa: tñ verum est ꝙ ad iudicẽ appellationis, hoc non pertinet capitulum: & hoc ex parte actoris. Sed ex parte rei sufficit ius superueniens.ff.de condi.indeb.l.elegãter.§.si quis tñ. Interdum nec reo sufficit.ff.de rei vendi.l.si post.& de condi. furti.l.& ideo.& tunc nec reus potest introducere hoc in causa appellationis: qa ex hoc nõ cõsequiť defensionem.& adde qđ not.Cyn.in l.j.C.de ali.iu.mu.causa fact.vide s.eodem.§. quid est dicere.¶ Petij à te bouẽ, es absolutus. Appellaui, & in causa appellationis volo probare ꝙ debes ęstimationẽ, vel asinum: non possum: qa est nouũ capitulũ impertinẽs: nec potest mutari libellus in cã appellationis, scđm Azo.sic: & defensio rei debet esse de re q̃ petiť nõ de alia re. Facit ff.de arbitris.l.non distinguemus.§.de officio.& hoc verũ dicit Azo. Bal. Sed si mutať causa circa eandẽ rẽ: hoc potest fieri in causa appellationis. Verbi gratia: Egi rei vẽdicatione, & sum ꝓsecutus titulũ emptionis in prima causa. In causa appellationis possum prosequi aliũ titulũ: qa generaliter egerã: & sic includebať sub libello. Et licet fecerim malã positionem in prima causa, possum eã emẽdare in causa appellationis.qđ no. Secꝰ si nõ includebať in libello, vt dixi. Sufficit ergo eã ĩcludi sub primis actis petitorijs, licet non includať in probatorijs in prima causa factis, scđm Azo. Nouũ enĩ capitulũ diciť cùm res vel causa mutať qđ nõ corroborat ius actoris vel rei circa idẽ quod in iudicio est deductũ. nouũ capitulũ non dicitur quod oritur ex eadẽ causa, vel circa eandẽ causam incidit. Bal. Vide j.statim.§.egi cõtra colonũ.& s.appellatio põt porrigi. aliàs corrigi, & omnino j.e.§.qualis est libellus opposuit. ¶ Illud quod excluditur per aperturã ꝓcessus, & didicita testificata, nõ põt postea ꝓbari, sed si excluditur per sententiã, sed non excluditur per processum testiũ sic.& hoc de probatiõe testiũ sed per instrumẽta omnis ꝓbatio pertinens ad causam admittiť: impertinẽs verò nõ admittiť.¶ Et nõ.ꝙ sufficit dominium simpliciter probari p pręscriptionẽ, vt no.in d.l.per hanc.ff.de exceptio.rei iudi.l.si mater.§.eandẽ.per glo.& Dynum & Iacob.Butrig.Institut.de actio.§.primo.Bald.¶ Egi contra colonũ actione arborũ furtim cæsarũ: in causa appellationis volo prosequi actionẽ ex locato, non possum: qa est nouum capitulũ.¶ Itẽ vbi actiones electione tolleranť, non possum ratione electionis, scđm Iaco.¶ Reus opponit exceptionem pacti in causa principali: in causa appellatiõis vult probare exceptionem nõ numeratę pecunię: non põt: qa est nouũ capitulũ. Hoc verũ si iudex pronũciauit sup exceptione eam nõ obstare. secus si condẽnauit in principali p hãc regulã: qa illud diciť nouũ capitulũ qđ nõ excludiť per sententiã. Vnde cũ in hoc sentẽtia nõ officiat nec grauet appellatio non proficit.ff.de institut.l.habebat.ff.de pact.dota.l. Beblꝰ. Illud nõ diciť nouũ qđ excludiť per rẽ iudicatã, scđm Iacob. de Ra.Ia.But.Pe.& Cyn. Incidentia omnia in causa appellationis ꝓbari possunt. Iac. Si cõditio debiti extitit in cã appellatiõis, potest eũ actor allegare: qa oritur ex veteri causa.ff. de condi.furti.l.si seruus.in prin.ff.de pig.act.l.si rẽ.§.fi. Idem si pendente appellatione exstitit conditio liberationis: põt hoc

reus allegare: qa oritur ex veteri cã. ff. de condi. fur. l. si seruus. in principio. Item si pendête appellatione factum est pactũ actori de petendo potest illud allegare & ꝓbare: qa est acces soriũ causæ. ff. de pact. l. tale pactũ, §. j. Ecôtra si reo est factũ pactũ de nõ petendo potest id allegare. ff. de condi. indebi. l. eleganter. §. si quis. Reus ergo ad originem exceptionis, sed actor in replicatione fundanda nõ ad originem petitiõis, nisi retro fingat̃ ex veteri causa poterit allegare talia. Vides. §. id quod excluditur. & suprà eod. §. quid est dicere. Bald. ¶ An pendente appellatione possit mora vel contumacia purgari. nota. in l. j. in princip. ff. de actio. empt. l. si cũ exceptio. §. hæc autẽ actio. ff. qđ me. causa. & vide Cyn. C. de transact. l. si maior. Bal. ¶ Super vno libello non valent duę sentẽtię diffinitiuæ, nec côtrariæ nec similes, sed tantũ valet prima si fuit ritè lata. C. quę sen. sine appel. rescin. non poss. l. j. C. de senten. & interlocut. omnium iudic. l. post sententiam. ff. de re iudica. l. quod iussit. secundo responso. Et est ratio: quia secunda sententia non habet instantiam, si inuenitur lata sine instantia. Nam prima instantia prius finem acceperat per priorẽ sententiam. C. de fruct. & litiũ expen. l. terminato. Nam lata diffinitiua non durat ad modum instantię litis: quia non durat lis. Adeo hoc est verum, & etiam de cõsensu partium lata sñia non valeret siue conserint partes vt iterum pronunciaretur: siue etiam vt sic pronunciaret̃, vt no. C. de trãsact. l. si diuersa. Et in hoc cõcordãt omnes sapiẽtes, sed super diuersis libellis de eodẽ formatis, & super diuersis instãtijs, an valeant duę diuersę sententiæ vel côtrariæ: an prima tantũ, an vltima tantũ, apud peritos dissensio fuit, & adhuc sub iudice lis est. et vt clarius intelligatur forma sic thema: Titius & Seius debebãt mihi decem, quilibet in solidũ. Item ad fundũ egi contra eos, & quemlibet eorũ in solidũ iudex condẽnauit in decẽ, & absoluit in fundo: ego vidi ꝙ quilibet vestrũ cõdẽnatus in quinꝗ ago denuo cõtra quẽlibet in solidũ, vt prim⁹ iudex primę causę vtrũꝗ condẽnet in solidũ: tam in decẽ ꝗ̃ in fundo: quærit̃ qđ iuris? Et videt̃ ꝙ in decẽ debeat ferri secũda sñia: non ẽm est primę cõtraria, sed plus cõtinet. nam in eo qđ deerat, agere potui, vt notat̃ in l. j. C. si plu. vna senten. de exceptio. rei iudicatæ. l. eiusdẽ. ff. de actio. & oblig. l. qui seruũ. §. fin. cũ si. Nam quid prodest mihi ꝙ prima actio remaneret mihi si eam non possem intentare. C. de vsu. rei iud. l. fi. ver. si ẽm? Si ergo volo agere ex prima causa possum. Itẽ ex secunda: qa nõ sunt contrariæ, sed habẽt se vt excedẽtia & excessa. Et hoc quo ad primũ caput sentẽtiæ. Si aũt primus iudex condẽnauit in decẽ, & secũdus absoluit: tũc istę sentẽtiæ sunt cõtrariæ. Nã prima condẽnatoria: secunda fuit absolutoria. Quęrit̃ ergo quę prẹuelet. Et glossę dicũt ꝙ semp prima sñia valet, nisi ratione dubij: quia si est dubium an sit iudicatum: tunc valet secunda. Sed si est certũ: tunc secunda non valet: & est ratio: qa sententię cõtrariæ habẽt se ꝑ modũ coæqualiũ: & ideo posterior in priorem nil potest. argu. ff. de fideiusso. l. generaliter. Secus in iuramento & sentẽtia: quia nõ habẽt se vt coęqualia, sed vt superius & inferius respectu iudicis & potestatis officij. Nã iuramentum est inferius, sentẽtia est superius: & ideo eneruat iuramentum, secundũ Cy. Sed Gulel. de Cu. dicit cõtra ꝙ si prima sñia fuit condemnatoria, secunda absolutoria, valet secunda, & non prima, per l. duobus. ff. de exceptio. rei iudica. Sed econtra si prima fuit absolutoria, secunda condẽnatoria, valet prima, & non secunda. Nam secũda executionẽ nõ meret̃: qa absolutio transiuerat in rem iudicatam, vt dicta l. j. C. quando prouoc. non est necess. & hoc tenet Cy. in addi. per dictam l. duobus. coniuncta dicta l. j. quæ inuicem videntur contrariari. Et ratio differentiæ est in promptu. Nã in primo casu imputet sibi actor. argumen. ff. de minorib. l. minor vigintiquinꝗ annis omissam. Sed certè in l. duobus. Secunda sententia fuit lata ex noua causa, & habet nouũ fundamentũ. sed quæstio quãdo nõ habet aliud fundamentũ à prima. Pręterea ius quæsitum ex sñia examinatur seorsum à principali. ¶ Et cũ de eo nõ sit disputatũ in secũda causa, mirũ est quõ absorbet̃ per absolutoriã sup alio latã. Nã secũda absolutoria est super actiõe prima, nõ sup actione iudicati: nisi dicamus ꝙ sublata actiõe principali & accessoria, s. secũdaria sublata videat̃. ff. de transactio. l. & post rem. §. j. Vel fortè actio iudicati tollitur electione si reditur ad actionem primam. argu. ff. de tribut. l. quod in hęredem. §. eligere. ¶ Et nota quòd exceptio rei iudicatæ potest opponi post sententiã: quia redit eam nullam: argu. ff. de arbit. l. de rebus. extra de re iudica. c. inter monasterium. Nam tunc esto quòd sententia secunda sit nulla: tamen non potest eã dicere nullam propter suam morã & malitiã. sic extra de excep. cùm ecclesiasticæ. & ff. de manumiss. testa. l. qui habebat. Concludit ex prędictis quid iuris si prima fuit absolutoria, & quid ecõtra. & hoc in sententijs cõtrarijs latis successiuè. ¶ Sed quid si simul, vel nõ apparet ordo tpis? Verbi gratia: Ego eodẽ die super eadẽ causa fui Perusij absolutus & Florentiæ condẽnatus: puta super eodẽ debito fortè litigabam hic per meipsum Florẽtię per procuratorẽ cũ vtrobiꝗ haberem domicilium. Respondeo, si põt probari prius & posterius prẹualet prima sententia, si nõ tunc neutra valet. C. de fide instrument. l. scripturę. vel quæ minus condemnat, valet absolutoria. argumen. ff. de leg. secundo. l. Sempronius Proculo. Et fortè idem est in criminali qđ in ciuili: puta si in duobus locis cõtra aliquẽ inquirit̃, & ab vno iudice condẽnatur, ab alio absoluitur: nisi condemnatio fundaretur ex contumacia, secundũ formã statuti: qa pœna cõtumaciæ nõ tollit̃, licet per aliam sententiam crimen purgetur. & argumen. ff. de custod. reo. quod est no. Bal. ¶ Quando procedit iste libellus cumulans cõtraria, scilicet dico sententiam nullam: & si qua est appello. scđm Innocentium in cap. dilecto. procedit in diffinitiuã. secus in interlocutoria. Dynus dicit: aut appellat reus: & tunc procedit: quia reus potest vti remedijs cõtrarijs cõditionaliter propositis. Secus in actore. Vnde si actor appellat, libellus talis de iure nõ procedit, scđm Dynum. Sed gloss. ordinaria dicit contrariũ, scilicet ꝙ libellus procedit. C. quando prouoc. non est necess. l. j. Non obstat ꝙ actor non potest cumulare cõtrarias actiones: qa verũ est qñ actiões sunt coęquales. serus si vna incidit alteri, vt causa nullitatis, si incidit appellatiõi. & Old. dicit ꝙ ista cumulatio expressè admittitur: quia tacitè inest: nã qui solũ appellat: etiam de nullitate tacitè videtur agere. ff. de appellatio. l. si non extat. ff. famil. hercisc. l. quædam mulier. ff. de iure patrona. l. Carmelia Pia. Secus si tacitè non inesset secundùm Old. Et confirmatur per casum in simili extra de in integrum restit. c. constitutus. Quod ego verum credo: quia nullitas & appellatio non tam actiones ꝗ̃ remedia sunt: & potest quis pluribus remedijs vti, vt extra vt lite non contesta. cap. quoniam frequenter. §. fi. B. & per Bartol. plenè in l. si expressim. ff. de appellatio. vide suprà in hoc titulo. §. j. versi. quidam autem. & infra §. potest. ¶ An qui dicit actum nullum ex vna causa possit aliam causam nullitatis prosequi. infra de libel. concep. §. ille qui dicit. ¶ Et quid si disiunctiuè intentatur causa nullitatis, & restitutio eodem titulo. §. procedit libellus. Et quando in eodem libello petitur restitutio & nullitas, an possit fieri. infra de restitu. in inte. §. j. Et de materia nullitatis, coram quo peti possit. s. de sententia. §. causa nullitatis. ¶ Statutum dicit quod in causa appellationis debet mitti decimum. nil dicit de causa nullitatis. appellans non misit decimũ: & sic nõ potest prosequi appellationem. quærit̃ an possit prosequi nullitatẽ. Et videt̃ ꝙ nõ: quia quęstio nullitatis non est quęstio principalis, sed incidens. vnde principali causa sopita & præclusa durare nõ potest accessoria. C. de vsur. l. eos. & ff. de eo qđ cer. lo. l. centũ capuę. Nec obstat ꝙ in libello dico sic propono sñiam nullã. & si qua est appello. Nam licet iste sit ordo verborũ: tamẽ ordo orationis & intellectus videtur alius, vt dictum est. ¶ Ex hoc etiam sequitur quòd deserta appellatione, deseri videat̃ causa nullitatis. Sed cõtrarium videtur: argumẽ. ff. de serui. vrba. prædic. l. si domus. C. de iure deliberan. l. puberem. & ibi per Gulel. de appellatio. cap. sæpe. per Innocen. Nam aliud est in expressa quàm in tacita. l. tertia. ff. si penden. appel. mors interue. Bald. ¶ Titi⁹ appellauit à bãno sibi dato ex ficta cõtumacia: quod potest, vt not. in l. j. ff. de requiren. re. & prosecutus in hoc modo: quia petijt bannum rescindi tanꝗ̃ latum contra ius partis, & non fecit mentionem de nullitate: iudex pronunciauit bannum esse nullum tanꝗ̃ latum contra ius constitutionis. De appellatione nil dixit: quæritur an valeat pronunciatio. Videt̃ ꝙ nõ: quia lata extra libellum. C. de fideicommiss. lib. l. fi. Sed bene valeret si dixisset pronuncio superuacuè appellatum esse, cùm sententia sit nulla, vt l. si constat. ff. de appella. Solu. Obtinui valere sentẽtiam per gloss. dictæ l. de appella. l. si expressim. & facit C. quando prouoc. non est necess. l. cùm eo die. Vide infra eodem. §. appellationẽ non procedere. & s. §. sed quid si dico sic &c. Bald. ¶ Ex forma statuti pro quolibet præcepto spreto, debet quis in decẽ mulctari: iudex mulctauit in xv. an valeat in decẽ. Videt̃ ꝙ non: quia iudex legitimos fines excessit. C. qñ prouoc. non est necess. l. si certa ratione. ergo ipso iure non valet bãnum, qđ excedit formã statuti: quia bannũ est mulcta: & ideo assessores faciunt dare bannũ in certa quantitate: & addunt, & in pluri, & in minori, scđm formam statuti. Facit quod notatur in l. extra territorium. ff. de iurisdictio. omnium iudic. Et prædicta sunt vera si forma data sit iurisdictioni: & ratione partis sententia est nulla quo ad vnum & idem capitulum. ¶ Per diffinitiuam potest confirmari

firmari testamentũ,quod erã ipso iure nullum.C.quan.prouc. non est necesse.l.ij.§.fina. ¶ Item sententia nulla, confirmatur per aliquem.no.eo.titu.l.j.ff.de appella.l.si expressim.Hac ratione dicimus quòd confirmatio prælatorum facta in cõtradictorio iudicio est diffinitiua,& confirmat electionem qualibet liberatione nullam. secus si fiat de plano . Nam tunc distinguitur,vt no.Innocen.in c.nihil.de electione.& no.Ioan. Andre.in c.fin.de electione.lib.vj.in Nouella.Facit quod no. ff.de bono.possess.l.iij.§.penul.Bald. Vide j.proximo §.cuius ætas.& j.§.imposibile decretum. ¶ Iudex pronunciat instrumentum exequendum,& commisit nuncio quòd daret tenutam: quæritur an possit appellari . Et videtur quòd non:quia est executio.In contrarium facit:quia est pronunciatio. Glos. dicit quòd à pronunciatione appellari posset . ergo non fiet executio,nisi post decem dies.l.j.ff.nil no.app.penden.in glo. Item pronunciatio est executio.not. ff. quod metus causa.l. si cùm exceptione.§.in hac.Item executor non grauat.extra,de appel.c.nouit.Item executor nil noui facere videtur, nisi modum excedat:& tunc bene appellatur ab executione.C. quo. appel.non reci.l.ab executore. Vide j.tit.proxi.§.illud est,&c. & s̃. eodem titu.in multis §. ¶ Cuius ætas non est capax beneficij vel dignitatis,si eligatur,electio non est annullanda,seu nulla ipso iure: vt C.quando prouo. non est necesse.l. si pater tuus.Bald. ¶ Quotidie fiunt electiones ecclesiasticæ & seculares,ad officia & beneficia,& non valent ipso iure ætate refragante. Bald. Si tamen confirmetur causa cognita errore non expresso,valet.eodem titulo.l.ij.Bald. Et vide quod not. in simili extra, de rescrip.c.sciscitatus.per Inno. Et pro isto dicto videtur casus in c.cùm dilecti.de elec. Obstat tamẽ,quia istæ sententiæ in beneficialibus non transeunt in rẽ iudicatam : vt not.docto.in c.si quando.de offi.delega.cogita. Vide s̃.§.per diffinitiuam.Bald. ¶ Appellatio,quæ suspendit in antecedẽti, ipso iure impedit in consequenti. C. quando prouoc. non est necesse.l.si vt proponis.ff.de mune. & hono.l.reus.& de libe. cau.l.qui de libertate.ff.de excus.tut.l.diximus.extra,de resti. in integ.c.ij.in fine. Appellatio superuacua non debet admitti,& propter omissam cõdemnationem expensarum,non potest appellari, nisi in casu,quem habes j.titu.proxi.§. omissam condemnationem.C. quando prouo.non est necesse.l.fin. & iudex appellationis factæ in principali condemnat in expensis vtriusq; litis.Bald.Idem vide j.tit.proximo.§.ab omissione expen. ¶ Sed pone,petij à te decem: Iudex in quinque con demnauit,& in quinque absoluit. Tu appellasti ratione condemnationis : & ego appellaui ratione absolutionis : tandem ego non petij apostolos,in causa appellationis,& sic est deserta appellatio mea: volo inhærere appellatiõi tuæ,& petere suppleri primam sententiam: videtur quod possum: vt d.l. omnẽ. §.fi.& C.de appella.l.ampliorem.in princ.quod est not. Nam mea appellatio fuit superuacua : & ideo superuacua neglecta, non vitiat.Bal.Et vide s̃.§.officium iudicis appel.versi.& quia appellatio. ¶ Appellationẽ non procedere,põt esse ex duabus causis. Vel quia sententia est nulla, vel quia iniusta.Pone ergo ꝙ iudex appellationis pronunciat appellationem non procedere: quæritur an videatur pronunciari ex causa nullitatis, an ex causa æquitatis & iustitiæ.Solu. An in dubio videtur prima sententia confirmari, non infirmari: vt not.C.quãdo prouo.non est necesse.l.j.in gloss.v.vide s̃.eo.§. Titius appellauit à banno. ¶ Imposibile decretũ est nullum ipso iure.ff.de tut. & cura.l.Seiæ egressæ. An ergo valet in homine sane mentis, vt amenti vel prodigo detur curator? Dic ꝙ aut datur in contradictorio iudicio, aut de plano. Primo casu valet ratione dubij.Secundo casu,aut decretum consonat veritati : & non est dubium ꝙ valet. Aut dissonat:& tunc aut est dubium:& valet ratione dubij.ff.de petitio.hære.l.si putas. Aut est certum: & non valet: vt l.Seiæ.superius alleg.& not.in l.ij.C. quando prouo.non est necesse. Et sic intelligitur quod no.in l.j. de curat.furio.Et in arbitrio iudicis magis est causas de mente æstimare,quàm ætatem.arg.ff.de suspec.tut.l.iij.§.si tutor. in ætate habet arbitrari,an sit probatum.ff.de probatio.l.cùm de ætate.nõ autem potest arbitrari,vt parum industrioso puberi det tutorem : quia lex fidem dationi fecit.ff.de condi.& demon. l.pater.§.conditionum.Et facit ad prædicta quod not.in simili,ff.de bono.possess.l.iij.§.si bonorum. & §.penult. & de lega. præstan.l.filium.§.si quis.C.quo.bono.l.j.Bal. ¶ Sententia legis,vel statuti,vel iudicis,quæ bona respiciat,non porrigitur extra territorium.ff.de bo.autho.iudi.posid.l.cùm vnus.§.is, qui.Nam nec mens,nec potestas videtur esse tanta: vt no.C. de anna.except. l.fina.in fi.magnæ gloss. Item licitum est arguere de rebus ad personas.ff.de vulga.substi.l.qui plures. ergo &c.vt l.extra territorium.ff.de iuris.om.iudic. ¶ Sed quid dicemus de nominibus debitorum? Respondeo, eius loci videtur,vbi agi debet.ff.de solu.quæro.Bald. ¶ Constitutio episcopi, vel statutum ciuitatis , statuit terminum ad appellationem introducendam,i.ad exordium appellatiõis,scilicet ad citationem partis,& ad comparendum cum actis & muuimẽtis primæ causæ viginti dierum,& ad finiendam appellationem triũ mensium: quæritur vtrum hæc tempora cõsensu partium valeant prorogari vel arctari. Et videtur ꝙ possint arctari.l.fi. in fi.ff.qui satis.cog.l.de die.& quod no.Inn.de offi. deleg.de causis.Item videtur ꝙ possit prorogari: vt l .fi.in fi.C.de tempo.appel.& authen.si tamen . Nam iurisdictio prorogatur de tẽpore ad tẽpus.ergo & sic instantia videtur prorogari posse. Solutio. Dico ꝙ coarctari possit tempus tam finiendæ q̃ introducendæ appellationis.Sed an augeri possit? dicunt quidã ꝙ possit augeri tempus introducendæ, non autem tempus finiendæ causæ.ff.de dolo.l.arbitrio.§.pen.Nam instantia causæ appellationis non debet esse maior,sed minor , q̃ instantia primæ causæ:sed illa non potest prorogari.ergo nec ista.Item pari ratione introducta sunt,propter publicam vtilitatem: vt no.C.de iudi.l.properandum.in princ.Nam respublica ex ciuilibus contentionibus plerunq; læditur : maximè si contendant simul personæ potentes.ff.de cap.l.si quis ingenij.§ . in ciuilibus.Nam propter immensas dissensiones quandoq; tota ciuitas ad diuisionem & emersionem peruenit. Et ita fuit consultum Senis super quadam cõstitutione episcopali secũdùm Francis.Nõ obstat authen.si tamen.quia ibi est prorogatio legis propter impedimentum compromissi. Secus si non currit impedimentum,sed simplex prorogatio. Similiter respondetur ad l.petendæ.C.de tempo.in integ.restit.pe. Sed ꝙ valeat prorogatio,facit ff.de ædili.edic.l.ꝙ si nolit.§.si qs ita. Sed ibi dispositio legalis taxatiua temporis erat subsidiaria in casu,in quo homo non prouideret: at hic præcisè lex loquitur taxatiuè.Bald.Nec potest partium consensu derogari legis authoritati vel formæ : quia istæ dependent à prouidentia legis, non hominis.argu.not.C.de testa.l.non dubium.& ff. de adop.l.si arrogatur.§.j.ff.ad Turpil.l.j.§.calumniator.& ad municip.l. ordine.vide j.§.proximo versi.an tempus appellationis.Iudicium dicitur inchoari quãdoq; per citationem: quandoq; per litis contestationem. Per citationem dicitur inchoari,quantũ ad præscriptionem odiosam interrumpendam.C.de anna.exceptio.l.fina.C.de præscrip.xxx.anno.l.sicut. & quantum ad appellationem introducendam.C.de tempo. app.l.fi.§. illud. Idem in causa appellationis ẽsset, vt possit procedi ad diffinitiuam parte cõtumace : quia hæc est natura appellationis quod potest à qualibet parte introduci & ventilari.C.de fruct.& litis expensis.l.omnem.§.fi. ¶ Item quia appellare est officium iudicis implorare,in quo officio iudex plurimum potest:& in eo suppletur pro absente.C.de appella.l.ampliorem. in princ. Nam in his,quæ officio iudicis veniũt,& incumbunt,ipse iudex,cui cõclusio dirigitur, habet arbitrari qualiter officio suo fungatur.ff.de peti.hære.l.fi.& l.planè. Nam appellatio est potius remedium,quod misericorditer imploratur, quod lex vocat triste auxilium, q̃ actio : & ideo nec desyderat libellũ appellatorium: sed sufficit ꝙ viua voce ille,qui appellauit,solenniter petat super appellatione procedi.argu.not.per Innocẽ. de offi.deleg.c.cùm contingat. Quod verum credo, si appelletur ab interlocutoria.argu.no.ff.de interrog.actio.in rubrica.Sed si appelletur à diffinitiua : tunc si requiritur libellus in prima causa,requiritur etiam in secũda.aliàs non: quia appellatio naturam litis nõ mutat.Facit Cle.sæpe.de verb.signi.& de iudi. c.dispendiosam.eo.lib. Per contestationẽ dicitur inchoari iudicium,quantum ad formalem iudicij inchoationem.Nam litis contestatio,est primus actus contradictorius, in principali negotio.tunc enim incipiunt partes venire ad conflictum:& tunc audiuntur primò.C.de iudic.auť.ad hęc.& in auť.de liti. §.omnem.Et istud est verùm tam in ciuilibus,q̃ in criminalibus.ff.de pœnis.l.absentem.Nam in criminalibus,ad instar ciuilium proceditur,vt ibi patet. Adde quod not.ff. de iurisdic. om.iudi.l.& quia.vide s̃.eod.§.officium iudicis.versic.& hoc etiam no.omnino j.de libell.concep. §.in causa appellationis. & in secunda parte de appel.§.appellatio.& s̃.eod.§.j.& §.sed an necesse. ¶ Qualis est libellus in causa principali,talis est in causa appellationis. Nam qualitatem litis, causa appellationis non immutat: vt si causa prima erat de boue,causa appellationis non potest esse de asino. Si causa prima erat depositi,causa appellationis non potest esse de causa mutui : quia hoc est nouum capitulum : vt l.per hanc . Et si libellus primus fuit specialis.quod est quãdo fuit expressa specialis causa,in libello,vel postea in declaratiõe libelli vel tacitè subintelligebatur, vel iurisdictio iudicis erat specialis.C.de anna.excep.l.fi.causa

appellationis erat specialis: quia succedit appellatio loco primæ causæ, & eandem habet naturam. ff. iudic. sol. l. cùm apud. Et si in causa principali fuit admissus libellus sine causa: vt d. l. fi. licet admitti nō debuerit, reo cōtradicēte in causa appellationis nō poterit respui. arg. C. de procu. l. ita demū. & facit ff. de doli except. l. ij. §. circa. Bald. Si iudex appellatione deserta pronūciat bene iudicatum, ipso iure non valet. ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. consequens. Bal. Et facit ff. de dolo. l. arbitrio. §. pe. & quod not. Insti. de act. §. rursus. vide s. eo. §. fin. nemo pro se. ¶ Tempora appellationū, sunt cōtinua, & cōputantur dies feriati, & non feriati. de tempo. appel. l. ij. in fine. Baldus. ¶ Non dicitur excedere modum ille, qui facit quod est de mera natura condemnationis: vt extra, de appel. c. nouit. Baldus. ¶ In causa appellationis tempus statutum iudici videtur statutum parti: vt dicimus in tempore triginta dierum. Nā quia lex statuit iudici terminum triginta dierum ad dandū apostolos, idem tempus videtur statuere parti ad petendū. C. de app. l. à proconsulibus. in glo. Et est ratio: quia officio iudicis proceditur, & terminus, qui statuitur iudici, statuitur eius officio. ergo & causæ. Nam eius officium est causa principalis. Secus in actionibus: vt C. vt omnes tam ciuiles. l. j. in fi. per Cy. & de iudi. properandum. & facit ff. de excus. tuto. l. scire oportet. §. consequens. Alij dicūt etiam in causa appellationis referre an terminus statuatur iudici an liti. Primo casu non sit fatale tēpus statutum parti: secundo sic. & tunc indicat desertionē instantiæ. Bal. ¶ Superuacuis appellationibus non est vtendum. C. quando prouo. non est necesse. l. omnem honorem. Bal. & ideo ab interlocutoria non appellatur. ¶ Ante sententiæ interlocutoriæ tempus non appellatur. C. quo. appel. non reci. l. pe. in glo. & ideo qui opponit exceptiones, non potest appellare antequā iudex super eis pronunciet. ibi est glo. ord. Sed lata interlocutoria super exceptiōibus bene potest appellari: sed interlocutoria non continet dari vel fieri: & propter hoc ex ea non oritur actio. eo. tit. l. ab executore. in glo. ord. quæ incipit, diffinitiua. Bal. Vnde ista sunt proportionabilia, actionē oriri, & appellari: contra nota. in l. j. C. de arbit. Bal. ¶ Nota q̄ diuersæ species probationis imperfectæ faciunt vnam perfectā: vt testes, argumenta & instrumenta: & duæ species perfectæ faciunt vnam perfectionem, si cumulētur debito tempore: vt testes & confessio vnde vtroque simul iuncto nō procedit appellatio: altero solo sic. C. quorum appel. l. ij. & l. fi. Sed quidā dicunt contra, q̄ duæ species separatæ iungi non possunt: vt no. doc. in l. ij. §. ætas. ff. de excu. tut. arg. l. j. C. qui nu. tutel. Sed ibi loquitur de causis: hic de probationibus. Nam quæ non prosunt singula, multa iuuant: vt l. instrumenta. & ibi not. C. de proba. & sic non sufficit vnum indicium, & tamen multa sufficiunt. ff. de ædil. edi. l. quæro. in fi. Ideo autem exigo, q̄ tēpore cōpetenti: quia quæ nō concurrunt eodem tempore, nō fouent se mutuo: vt no. in d. l. ij. scd'm intellectum Ioānis. Sed contrarium videtur not. eo. tit. l. abstinere. in gl. fi. & facit pro Ioan. quod not. ff. de quæstio. l. maritus. secundū vnum intellectum. Bal. ¶ An fictè confessus appellet: dicit glos. q̄ sic, in l. j. C. quorum appel. non reci. quia etiam verè confessus appellat: vt no. ff. de app. l. creditor. §. iussus. in gl. & facit C. de reb. cre. l. generaliter. §. si iudex. In contrarium videtur q̄ ista ficta cōfessio, est confessio iuris & de iure: & ideo probatio in cōtrarium non recipitur. secundùm Pet. in d. l. j. Bal. vide s. §. appel. à diffinitiua &c.

Iterum Baldus addit.

VEra cōtumacia procuratoris excludit dominum à beneficio appellandi. §. j. versi. sed si. vbi Gul. ¶ Procurator constitutus ad defendendum, non potest agere. Item constitutus ad agendum, non habet mandatum ad defendum. Fallit in duplicibus iudicijs. ff. de procu. l. si defunctus. §. qui communē. Bal. ¶ Ratihabitio excluditur per lapsum termini: quia nō inuenitur quid, & in quo operetur. versi. porro. Gul. & s. eo. §. iij. ¶ Emptor tenetur suam appellationem prosequi. Sed simplex procurator, ad quem non spectat commodum, non. versi. sed nunquid emptor. Gul. condemnatus secus, si pro parte. Vel dic idem, versi. sed an. Guli. Ille, qui acquisiuit ius ex appellatione tertij, non perdit ius, licet ille renunciet expresse vel transigat. versic. sed quid si ille. Gul. j. eo. §. versic. quid si victus. Gul. Ad hoc ff. de pact. l. fi. ff. de contra tabu. l. si post mortem. §. fi. ff. de bon. aut. iudi. pos. l. cùm vnus. ff. de in integ. restit. l. petendæ. C. quando prouo. non est neces. l. omnes. §. fina. Non obstat ff. de minori. l. si iudex, quia hic loquitur in iure pari: ibi in non pari. C. si vnus ex pluribus. l. fina. argu. contra. ff. de separa. l. ab hærede,

Solu. Appellatio tertij est causa fiendi, sed non est causa essendi. Ideo non cessat effectus productus de acquisitione iuris facta alteri parti. Vide s. §. an inuito appellato. Bal. Egi ad cētū: iudex condemnauit in quinquaginta, in reliquo absoluit. vnus nostrum appellat: an iudex appellationis potest de ea parte, in qua non est appellatum, iudicare? Dic q̄ sic. C. de appel. l. ampliorem, versi. sed pone peto. Gul. vide s. tit. proxi. §. officio iudicis. Episcopus & quilibet dominus potest appellare pro subditis suis. de app. dilectus. per Inno. versi. item episcopus. Guli. ¶ Dicunt quidam, q̄ à præcepto facto in confessione, qui nullam exceptionem opponebat, neque declinatoriā neque peremptoriam non potest appellari. Nam lex dicit q̄ à præcepto appellatur per iniuriam. ff. de minori. l. ait prætor. §. permittitur. sed non est passus iniuriam, qui consentit. Item ista appellatio est ab interlocutoria. Vnde nisi grauamen ex primis actis cōstet, appellatio non procedit: vt in cle. appellanti. de appel. Sed hic non potest constare de hoc. Item istud præceptum videtur emologatum ipsa confessione. argu. ff. de pact. l. tale pactū. §. j. Item per confessionem debitum efficitur notorium: ergo non appellatur. C. quorum appel. non recip. l. abstinēdum. & l. fi. Tu dic q̄ sicut possum dicere diffinitiuam nullam, & appellare: ita & in isto præcepto, & in causa appellationis, potero corrigere errorem confessionis. C. de erro. aduoca. l. fi. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. non dicitur consensisse, qui errauit. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. in §. quibus. vel sic. sed nunquid. Gul. vide s. eo. in prin. versi. à præcepto potest. & s. titu. proxi. §. appellans à diffinitiua. ¶ Aliud est pronunciare exequendum, aliud præcipere. A primo appellatur: tamē causa est exprimenda in appellatione: sed à facto executionis non appellatur. versi. & scias. Gul. Idem tenet Accur. C. quo. appella. non reci. l. ab executore. Bal. Vide s. tit. proxi. §. iudex pronūciauit instrumentum. Item appellatur, si iudex non admittit exceptionem, vel denegat iuris beneficium. C. si sæpi. in inte. restit. postu. l. j. & ij. versi. sed pone. Gul. & ff. de admi. tut. l. tutores qui post. §. tutor datus. j. eo. ver. sed nunquid potest. Gul. Regulariter non appellatur à corruptione seculari. versic. vndecimo. Gul. ¶ Non appellat is, cui non datur audientia. versi. xxxij. forte. Guli. vt l. sed & si per prætorem. §. sed & si dum decreto. ff. ex quibus causis maio. in glo. ordi. Bal. ¶ Ab omissa condemnatione expensarum victor appellat, si victus non appellat. ver. sed quid si victus. Gul. vide s. §. appellatio superuacua. Bald. ¶ Causa rationabilis appellandi dicitur, vbicunque iudex grauat contra ius, vel non admittit exceptionem legitimam. versi. ad huius materiæ. G. Simile habes C. de inoffi. test. l. quoniam in prioribus. Iaco. ¶ Quid operatur clausula, appellatione remota: in principio, medio, fine, & executione causæ. in vlti. colū. huius §. plene per Gul. Instruit enim ista clausula, iudicem q̄ non deferat appellationi: non autem tollit ius appellandi quo ad vim appellationis. Gul. etiam quo ad litis ordinationem, & quo ad litis decisionem, & quo ad litis executionem: vbi grauamen est intolerabile, ista clausula non tollit ius appellandi. quod dic vt no. C. de sent. & interlo. om. iudic. l. fi. per glo. & doc. vide s. eod. clausula, appellatione remota. & seque. ¶ Papa est ordinarius singulorum, & ad eum appellatur omissis medijs. §. nunc tractemus. Sed quid si appellat non dicendo ad quem: vel dicit, appello ad superiorem: intelligitur appellasse ad proximum superiorem, non per saltum. Idem est dicere, appello. &, ad superiorem appello. quia tacitè intelligitur ad superiorem. ver. sed quid si quis. & ver. seq. Gul. No. C. de bo. auth. iudi. posi. l. cùm proponas. in glo. ordi. Gul. Si autem quis alternatiuè appellat, ad supremū spectatur. G. Vide disputationem Ioan. And. in c. in alternatiuis. in mercurialibus. ¶ Quando quis habet duas iurisdictiones, & appellatur ab eo, intelligitur iurisdictio superior. extra, de præscrip. c. cùm ex officij. per Inno. ver. quid si appella. Gul. ¶ Tempus appellationis currit à die sententiæ: & si quis non habet copiā sententiæ, quid fiat. in §. restat. versi. cùm igitur. G. de fide instru. c. G. perpetuus. per Inno. ¶ A grauamine, quod est semper in fieri, semper nascitur appellatio. versi. sed quid dices. & versic. & not. scd'm Vincē. G. Hoc est notatu dignum. & facit ff. de vsufruc. accre. l. j. in fi. In contrarium facit ff. de iureiuran. l. eū qui in popularibus. in glos. ordi. Bal. ¶ Tempus appellandi ab interlocutoria, non est vacuum tempus, ita q̄ nil possit innouari. versic. fi. G. Accur. sentit contrarium, & habetur pro expressione causæ, si appellans dicit, appello quia me grauastis. non dicendo in quo. dicendo tamen quare. ff. de appel. l. appellanti. §. non soluere. Inno. extra, de no. oper. nun. c. ij. iuncto c. fi. C. de dila. l. à procedente. ¶ Item in sententia excommunicationis idem seruatur quod in diffinitiua. c. per tuas. §. qualiter. Gul. ¶ Notificatio facta procuratori, in beneficialibus de

appellatione

appellatione habet vim citationis domini.versi.quid si procuratori. Gul. ¶Appello si grauabis:nō valet appellatio.Sed si appello,nisi reuoces grauamen:valet appellatio:vt in §.qualiter.versi.item ꝙ.& seq. Gul. ¶Cùm appellatur à diffinitiua,dilatio iudicis nil operatur:& videtur differre,qui nil innouat.versi.porrò.& seq.Gul. ¶Proclamo vel reclamo ad superiorē idē est dicere quod appello. versi. fina. Gul.C.de anna excep.l.fin.Bald. ¶Si appellās ab excommunicatione non prosequitur appellationē, rata manet sententia. de appel. sæpe.per Inno.Sed ad quē finem, cùm appellatio non rescindit excōmunicationē:quia etiam iniusta seruāda est. §.nūc breuiter.circa prin. ¶Speculator qn̄ opus suum cōposuit, erat ætatis xxxiiij. annorū. ver.item iusta. ¶Quæ tempora de tempore fatali eximantur: & an infirmitas vel impedimentū probetur ꝑ iuramentū.ver.itē. & versi.quid ergo. Gul. ¶Ad obtinēdam dilationē iudicis probatur impedimentū per iuramentū. Itē ad obtinendā dilationē legalē, vt secūdi anni in causa appellationis. Sed si iudex arbitretur,sacramentum est deferēdū. Nā cùm iudicis animus debeat īstrui, nisi videāt vt deferat iuramētum, nil prodest iurare. Sic intelligitur l.nō omnes.§.à barbaris. ff.de re milit.& C. vnde vi. l.si qn̄. ff. ad exhib.l. thesaurus.& de excu.tut. l.scire oportet. §. sufficit.& l.ij. ff. si quis caut.per Guli. vide j.ti.proxi.si petit̄ restitutio.Bald.

¶An tp̄s appellatiōis prosequēdę,possit arctari.ver.illud autē scias.vide s̈. §.cōstitutio episco. An veniēs ante terminū,cogitur ante terminū rn̄dere,si altera pars sit præsens? Et videtur ꝙ nō:quia nec iudex habet iurisdictionē ante terminū.C.de dila.l.siue pars.videlicet dixit ꝙ iudex ex officio potest partes cōpellere,ex quo sunt præsentes, & decurtare dilationē. versi.quid si statutū.Gul.No.omnino in c.cupientes.de elec.lib.vj.vide j. de reg.iur.§.processus.& s̈.de dila.§.ij. ¶Non excusatur, qui mittit procuratorem negligentem.ff.man.l.idemꝗ.§.si tutores.versic. item quid si pars.G.¶Nota ꝙ vbi datur terminus ad prosequendū apellationem, sufficit intra illum terminum iter arripere.versi.& no.Gul.

A D D E,hoc tenet Rota in anti.decisio.deci. cccccxxxviij. vbi notabiliter.& hoc intellige vtrū extra curiam:sed in curia secus est:nam tūc debet diligētia fieri.Vide Rotā in anti.deci.deci.cccccxxxix. ¶Qui negat se appellasse,videt̄ renūciare appellationi.versic.sed pone appellans. Gul. de fide instru.c.G.perpetuus.Inno.¶Qualiter pars potest bis appellare,licet vno appellante prosit alteri,in §.quoties.G.argu.l.petendæ.§. quod si de.Bal.¶Omnis appellatio præsumit̄ rationabilis in dubio,nisi appareat cōtrariū:& ideo in dubio potius defert̄ appellationi,quàm sentētiæ.vers. circa hoc aūt defert̄.Dico quo ad litis ordinationē:sed quo ad decisionem in dubio defertur sentētiæ.ff.de euict.l.hærennius.§.Caia.quod dic vt C. de app.l.hi,qui ad ciuilia.C.de tēpo.app.l.per hanc.per Iac.& Cy.¶Si instrumentū dicat, ꝙ iudex à quo recepit appellationē, præsumit̄ detulisse. versi.fi.G.ff.ad Mace.l.si filius.Bal. ¶Quando appellatio nō tenet,potest fieri executio.secus si appellatio sit iniusta.Et an teneat, si cognoscit primus iudex,nō vt iudex,sed vt executor informando se.ver.sed cùm.G.Sic C.quo.bo.l.j.in gl. ff.de bo.pos.l.iij.§. pe.in gl. Bal. Vide c.si à iudice. de appel.lib.vj.¶Quando iudex appellationis possit mittere inhibitoriam.in §.de officio.versic. quæritur.G. ¶Noua constitutio non porrigitur ad causam appellationis, etiā si retro trahat̄. ver. sed quid si dū. G.quia iudex appellationis, nō pōt plus, quàm prim⁹: sed primus nō pōt iudicare ex lege futura. Itē quia appellatio suspendit, nō in toto rescīdit ꝓnunciatū: & sic ad rem iudicatā nō potest porrigi constitutio.C.de vsu.l.fi. Bald. ¶Quicquid debuisset facere iudex à quo,debet facere iudex ad quē, cùm appellat̄ ab interlocutoria.vers.si autē peremptoria. Gul.¶Valet commissio, licet in ea nō exprimatur nomen iudicis, à quo appellatur.ver.pen. Guli. ¶Appellatio nō impedit alienationē, in personali causa sine actione. in §.nouissime.ver sicu.vlt.scd̄m Inn. G. & l. chirographis.per Dyn.ff.de admi.tut.¶Quando appellatio facit supersedere iudicē à quo.ver. sed cū.s̈. G. ¶Appellatione pendente, nil debet innouari ī his, quæ pertinent ad processum iudicij inchoati:an alijs sic.Item auferre possessionem de processu.in aut̄.vt nulli iudi.§.illos.ver.verūtamen. G.C. vnde vi.l.meminerint.Bal.Vide s̈.eo.§.pendente app.& de consti.cùm M.¶Clausula,reuocata in irritū:intelligit̄ parte citata.ver.sed quæro vtrū.C.vnde vi.l.meminerint.¶Exceptio compensationis potest opponi corā iudice appellationis sicut coram primo.ver.sed nunquid in causa.Gul.¶Potest quis renūciare appellationi,etiam anteꝗ grauetur.in §.fi. Gul.s.expresse,nō autem tacitè.ff.de mino.l.si filius.ff.quo.leg.l.j.§.quod ait Bal.

De restitutione in integrum. Rubrica.

IN præcedenti Titu. de vno modo,quo sententia valida subleuatur,scilicet de appellatio.prælibauimus:& quoniam per in integrum restitutionē similiter subleuatur,vt dixim⁹ s̈.de sentētia.§. quoniam.s̈.[a] ideo de hac materia,vtile visum est aliqua pertractare.Et licet de hac materia satis j. in tract. libel.super hoc eo.tit.dixerimus,hic tamen aliqua in supplementum adijciamus dicentes,Quid sit in integrum restitutio. Quid,& quando, potest eam petere.Et qualiter.Et intra quod tempus.Et quis possit eam concedere.Et quis sit eius effectus[b].

Quid sit in integrum restitutio.

EST autem in integrū restitutio, prioris status vel iuris, vel audientiæ redintegratio:vt ij.q.iij.§. notādum.in fi.extra de in integ.restit.ex literis. C. de senten.pas.l.j.

SVMMARIVM.

1 ☞Minor xxv.ann. si lædatur,qualiter sit restituēdus.
2 Ecclesia læsa vel grauata,debet prælato interueniēte in integrum restitui.
3 Minoribus subueniendum est,si ex causa iudicati eorum bona capta sunt,vel distracta.
4 Is,qui veniam ętatis impetrauit,non est super his, quæ postea facit,restituendus.
5 Restitutio non datur bis super eodem, nisi noua defensio prætendatur.
Restitutio in integrū dicitur beneficiū personale.
6 ¶Defensio noua in causa restitutionis, quæ dicatur.
7 Restitutio an detur contra res bis iudicatas.
8 Restitutionis auxilium in ęxecutionibus pœnarū non debet esse paratum.
9 Restitutio denegari potest,propter mendacium.
10 Iuramentum semper est seruandum,nisi seruatum vergat in animæ detrimentum.
11 Probare volens se minorem,quæ debeat instrumēta proferre.
12 Sententia & sacramentum,paribus passibus ambulare dicuntur.
13 Arare in boue & asino,qualiter intelligatur.
14 Beneficium restitutionis in integrum dicitur ius singulare,& ideo facilius repellitur quis ab eo, ꝗ à iure communi.
15 Matre minore xxv.ann.petente filio tutorē, qualiter sit succurrendum.
16 Cessante causa,cessat effectus.
17 Priuilegiatus,an & qualiter contra priuilegiatum restituatur.
18 Minor in seruum suum perperā manumissum non est fauore libertatis restituendus.
19 Respublica,quo iure seruetur illæsa.
20 Cōmune alicuius castri,quod lęsum est,an,& quomodo debeat restitui.
Restitutio dicitur contra ius commune : quia rescindit præscriptiones.
Castrum & ciuitas,in multis differunt.
21 Prælati & Potestates,debent ecclesiam & vniuersitatem defendere.
22 Prælatus non potest alienare,sine cōsensu capituli.
Prælati fungi dicuntur, vice tutorum vel curatorum.
23 Restitutione à principe aduersus delictum petita, an constitui debeat procurator.
24 Præscriptiones longi temporis non currunt minori,sed ipso iure seruatur illæsus.
25 Ecclesia an restituatur contra præscriptionem.
26 Tempus datum ad proponendam exceptionem
26 non numeratæ pecuniæ,non debere currere minori,qualiter intelligatur.
27 Minor quare in contractibus nō seruetur illæsus, sicut & in præscriptionibus.
28 Præscriptio vnius anni,quæ currit ei, qui non accipit inuestituram feudi, vt repellatur post annū, an currat pupillo.
29 Ecclesia quibus tēporibus, & à quibus seruari debeat illæsa.
30 Temporales præscriptiones in tribus casibus contra minores currūt:& an ad appellationem omissam restituantur.
31 Maior xxv.an.læsus in iudicio,vel extra, dolo,vel metu,&c.qualiter sit restituendus.
32 Sententia contra maiorem absentem lata,multipliciter est consyderanda.
33 Conuentus in iudicio, lite contestata si eligatur in Potestatem, & detur ei licentia eundi ad potestariam,demùm in media via citatur, nec venit, propter quod condemnatur,an veniat restituendus.
34 Restitutio diuersis modis,alicui deberi potest.
35 Læsione probata,danda est restitutio.
36 Ecclesia vel minor, an possit errore non probato contra confessionem suam restitui.
37 Beneficium restitutionis, non est pro modica læsione largiendum.
38 Minor, contra quem restitui dicatur, vel non restitui.
39 Restitutio in integrum,diuersimodè petitur.

De restitutione in integrum. *Rubrica.*

Practici authores neglexerūt hāc rubricā.Ex antiquiorib⁹ solus Tan.illā posuit:& est in vltima in opere Rof.de offi.iud. quo restitutio dat̄ mino. Io.de Deo cauil.rub.per totū,& aliquid lib.iiij.Rub.j.in lib.iudicū, parte j.Rubrica antepenul.& parte ij.Rubri.vltima.& parte iij.in sex vltimis rubricis.Ægid.solùm vnam formam libelli posuit.c.xxij.Ioan.And.

a ¶In præ.s̈.vltimus §.est.Ioan.And.

b ¶Effect⁹.Oīa ista mēbra fuerūt Tan.vbi s̈.Hosti.ponit xij.mēbra in Sūma eo.ti.¶Est sciendū ꝙ M.de Fa.de hoc fecit vnū tractatū in modū Sūmæ,qui incipit,quæri & dubitari cōsueuit.de quo j.fiet mentio.Io.And.

40 Diffinitiua sententia super restitutione danda, vel deneganda, non est ante litis contestationem danda.

41 Restitutionem in integrum petere quis posit, & quando.

Qui posit in integrum restitutionem petere.

QVis autem, & quãdo posit in integrũ restitutionẽ petere, videam⁹: & quid de minore xxv. annis[a]. Super omnibus, quæ in minori gesit ætate, si enormiter læsus sit ob sui facilitatem, vel aduersariȷ̃ calliditatẽ, & hoc siue in faciẽdo, siue in omittẽdo, & siue in lucro captãdo, siue in dãno vitãdo: vt ff. de mino. quod si minor. §. nõ semper. & l. nõ omnia. & l. ait prætor. §. si. extra, eo. constitutus. ¶† Nã & si præsente curatore, cõfessus est in iure, restituitur cõtra cõfesionem, vt posit negare. Si verò sine tutore agat vel cõfiteatur, ipso iure seruatur illæsus: vt ff. de mino. si ex causa iudicati. §. nũc videndũ. ff. de cõfes. certum. §. pe. extra, de reb. ecc. nõ alie. ad nostram. De hoc j. ver. illud quoq;. Itẽ si omisit instrumentum vel allegationẽ, vel exceptionẽ vel probationẽ sibi necessariã, restituitur ad allegandũ, vel ad proponendũ, vel ad probandũ: & eo ipso ꝙ omisit, ꝓbatur læsus. extra, eo. c. auditis. in fi. & c. suscitata. & c. corã. & ff. de mino. l. minor aũt. §. j. & l. minor ann. xxv. omissa. Vel si cõpromisit, nec hoc sibi expediebat: vt eo. tit. si minor. §. minores[b]. & l. si iudex. Vel si omisit aliquã exceptionem, quam nõ proposuit intra terminũ sibi statutũ. extra, de excep. pastoralis. Item si detulit vel remisit iuramentum. ff. de iureiur. nam & postea. §. si minor. Item restituitur in positionibus. C. si aduersus transact. l. j. & ȷ̃. Item restituitur cõtra sñiam in eum latam, tutore seu curatore interueniẽte: vt C. si tutor vel cura. interue. l. ȷ̃. C. si aduer. rẽ iudi. l. j. ¶† Idem in ecclesia prælato interueniente. xvj. q. vj. si episcopũ. Item cõtra acceptilationẽ à se factam: & cõtra electionẽ, quia potuit melius eligere, & c. per licitationẽ potuit rẽ suam melius vendere. ff. de mino. prætor. §. pe. & l. ait prætor. §. sed hodie. & l. si sine. §. quæsitũ. & l. si in emptione. Itẽ subuenitur ei, si se in negotijs immiscuit alicuius, vel saltẽ necesse habeat dño negotiorũ cedere beneficiũ restitutionis. ff. eo. quod si minor. Itẽ subuenit̃ ei, si quasi cõtumax ad iudicium nõ venit, culpa interueniente. ff. eod. minor. ex l. si ex causa. Secus si ex dolo: quod dic vt in Summa dñi mei, eo. ti. §. pe. ver. sed nunquid. ¶† Item subuenitur ei, & fideiussoribus suis, si defensor alterius extitit. ff. de curat. minor xxv. anno. Itẽ subuenit̃ ei, si ex causa iudicati bona eius capta & distracta sint: si grãde eius dãnũ sit. ff. de mino. l. si ex causa iudicati. Itẽ subuenitur ei, propter pręuaricationẽ aduocati: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. j. ff. de mino. l. minor autẽ. §. minor autem. ff. de cõfes. certũ. §. pe. Item subuenit̃ ei, si passus est se à malo vel paupere homine arrogari. secus si maior[c] se vendi permisit ad pretiũ participãdum[d]. ff. de mino. deniq;. §. si quis. & l. si ex causa. §. Papinianus. Itẽ subuenit̃ ei in obligatione amissa. ff. eo. minor aũt. §. j. & l. minor annis xxv. Et generaliter siue per pactũ suum, siue per tutorem vel curatorẽ capiat̃ vel lædat̃, semper restituitur. Cæterùm si vsus est iure cõi, nequaquã restituit̃, licet ex pòst facto res incipiat esse dãnosa: vt C. de restit. in integ. l. fi. Sed & si iurauit nõ petere in integrũ restitutionẽ, & est pubes, nõ restituit̃, q̃uis sit deceptus: vt C. si aduer. ven. aut̃. sacramẽta. xxȷ̃. q. v. pueri[e]. Item propter suũ delictũ nõ restituit̃: vt C. si aduer. delic. l. j. ff. de mino. auxiliũ. §. in delictis. Item seruus nõ restituitur, nisi ei fideicõmissaria libertas debeatur. ff. de mino. l. iȷ̃. §. fi. & l. iiȷ̃. & v. Item nõ subuenitur minori ex cõtractu paterno, etiã si mortuo patre tẽpus solutionis incidat in tẽpus minoris. ff. eo. Æmili⁹. ff. de his qui. vt indig. l. post legatũ. ff. ex quib. cau. in pos. ea. §. apud. de iure fis. fiscus. ¶† Item is, qui veniã ætatis impetrauit, non restituitur super his, quæ postea facit. C. de his qui ve. æta. impe. l. j.[f] Item propter priuilegium & reuerentiam, non datur restitutio filijs vel libertis contra parentes vel patronos vtriusq; sexus. C. qui, & aduer. quos in integ. restit. nõ postula. l. ȷ̃. in fine. Quid si filius succedit minori, qui poterit restitui contra patrem ipsius filȷ̃? Respondeo, dicit Albe. Papi. ꝙ iure hęreditario poterit petere restitutionẽ contra patrem. argu. ff. de inoffi. testa. filius. §. fi. & de adopt. l. si pater. §. ȷ̃. ¶† Item super eodem non dabitur bis restitutio, nisi noua defensio prætendatur. C. si sæpius in integ. restit. postu. l. fi. ff. de mino. minor autẽ. §. j. extra, eo. c. fi. tunc verò sic. Et est ratio: quia in integrum restitutio personale beneficiũ est: et in personali actione si egi vna causa expressa possum postea petere: vt C. de peti. hære. l. hæreditas materteræ. ff. de excep. rei iudic. cũ quæritur. extra, de re iudi. abbate sane. §. sed ad hoc[g]. Item si semel est denegatũ, nec sit appellatum: nõ datur, nisi ad appellandum, nisi nouæ defensiones adsint: vt C. si sæpius in integr. restitu. postu. l. j. extra, eo. c. fi. Vbi autem datur restitutio ad appellationem, nõ cassantur acta prius habita. Secus si detur contra sententiam. argumẽ. extra, eo. c. fi. secundùm Vin. Sed nõ videtur ꝙ in prædi. c. sit necessaria ecclesiæ restitutio ad appellandũ. nam censetur iure minoris: eo. tit. c. j. minor autem seruatur ipso iure illæsus, in omnibus præscriptionibus, nisi in præscriptione xxx. an. vel xl. anno. vt C. in quib. cau. in integ. restit. non est neces. l. fin. ergo ipso iure seruatur illæsa in tempore, quod datur ad appellandũ, quod est tantũ decem dierum. Dic ergo vt j. eo. §. ver. hoc autẽ.[h] ¶† Sed quam vocas nouã defensionẽ[i]? Respon. pone, ecclesia emit fundũ à non domino bona fide: quẽ fundum dominus vendicabat à procuratore per ecclesiam cõstituto: lata sententia cõtra ecclesiam, quia omisit exceptionem præscriptionis, ecclesia petȷ̃t restitui contra ecclesiam: denegata fuit restitutio: quia dixit iudex ꝙ ecclesia ageret contra procuratorẽ ad interesse, per l. C. de iudi. properandũ. in fi. ff. de tribu. procuratoris: nunc iteratò ecclesia petit restitutionẽ: certè neganda est, præterq; ad appellandũ, nisi nouis defensionibus sit munita, vt s̃. Noua autẽ defensio potest esse, si cùm prima fuit petita restitutio, procurator erat soluendo: pendente verò iudicio, factus est non soluendo: & in hac noua, ecclesia auditur. ff. de mino. cùm mandato. §. sin autẽ. & l. cùm minor. §. j. Vel si minor agit tutore vel curatore authore, perȷ̃t instãtia iudicȷ̃ lapsu triẽnȷ̃, petȷ̃t minor restitui: sed quia tutor vel curator est soluẽdo, denegat̃ ei: postea tutor vel curator desȷ̃t esse soluẽdo: certè ex hac noua causa dabitur

a ¶ Annis. Vt dixit Azo in Summa huius tituli in princi. hoc tempus cõputatur de momẽto in momentũ. & est text. ff. eo. tit. l. j. §. minorẽ. & dies bissextilis de medio tollitur ibi. recipit etiam author inde exempla sequẽtia faciendæ & denegandæ restitutionis, vsq; ad versi. sed quã. dicẽs, quorum aliqua Ioan. de Deo posuerat vbi s̃. post Tancr. Ioan. Andr.

b ¶ Minores. Vt tibi not. hoc ipso ꝙ appellari non potest, apparet grauamen. Vnde Mar. de Fa. vbi s̃. dicebat certos casus, quibus ecclesia, vel minor, ipso facto probant læsionẽ. Allega. prędicto §. & C. de arbit. l. j. Alius casus, scd̃m eũ, est in mutuo: in quo aduersarius probare debet in ipsorum vtilitatẽ pecuniã esse versam. C. si aduer. cre. l. j. C. de sac. san. ec. aut̃. hoc ius. canonizata. x. q. ȷ̃. & extra, de fideiuss. c. pen. Terti⁹ si fideiubeat minor vel ecclesia. ff. de min. l. ait prætor. §. si solũ. xj. q. j. te quidẽ. extra de fideius. c. j. ff. qui satis. cog. l. de die. §. j. nisi fideiuberet in rẽ suam: puta pro procuratore suo: vt ibi faciũt præ. pro Guid. de Suza. qui addidit casum in l. j. C. si tut. vel cur. de minore volente restitui, quia hæreditatẽ adiuit, vel se immiscuit, qui nõ tenetur læsionẽ probare: quia læsio apparet ex aditione vel mistione. Expedit enim sibi sumptibus & litib⁹ nõ vexari. ff. de mino. l. minoribus xxv. ꝑ quã l. dicit Alex. in l. j. C. si vt se ab hęre. absti. minorẽ. qui adiuit, restitui, etiã si per aditionẽ nil de bonis suis diminuatur. Itẽ alle. Gui. ff. man. si hæreditatẽ. ff. ad Treb. quia poterat. Dicit aũt ꝙ aliqui cõtra, & male. Hoc contrariũ tenet Cy. secutus Iac. de Are. quod vide plenè su per aut̃. si omnes, C. si vt se ab hære. absti. Allegant isti pro se. ff. de mino. verum. §. item non restituet̃. & §. si locupleti. vbi dicũt expssum, itẽ præ. aut̃. si oẽs. Ad qd em̃ vocarent̃ creditores, dũ vult abstinere, si sine probatiõe id posset? Sed rñderi põt id fieri, ne res disipent̃, vel baratent̃. Habet ergo minor scd̃m eos, probare hæreditatẽ dãnosam. Alle. no. C. de rest. in integ. in fi. Ratio, quia adeũdo cõtrahit: & sic debet probare lęsionẽ, sicut in cõtractu. Ad l. minoribus. rñdent ꝙ nõ vexatur, si hæreditas est opulẽta. & si dicas, vexabitur

in corpore: respondent, litiget per procuratorẽ vel actorem. Hæc non est mihi sufficiens responsio per decre. querelam. de procu. Io. And.

c ¶ Si maior. Supple xx. annorum. Ioan. And.

d ¶ Participandũ. Supple & participauit: requiritur & scd̃m ꝙ emẽs ignorauerit illũ liberũ. & quartò, si ipse sciuerit ꝙ liber erat. hoc videas ff. de liber. causa. l. liberis. Insti. de iure perso. §. pe. glos. quolibet aũt illorũ quatuor deficiẽte, de iure cõmuni in libertate prouocat: his cõcurrẽtib⁹ seru⁹ est iuri ciuili, vt ibi in tex. nec restituit̃: licet minor xxv. vt ibi in gl. ne tãta solẽnitas vitiet̃. & qa mutauit statũ. & vide quod dicã j. de na. ex li. ven. sup verbo, sciendum. Ioã. Andr.

e ¶ Pueri. Si iurasset non venire contra cõtractum de iure vel de facto: an læsus enormiter restitutionẽ petere posit, vide quod dixi post Dyn. de emp. & ven. c. pen. super vlt. gl. quod posuit etiam Cy. in l. ȷ̃. de rescin. vend. sub vj. q. Ioan. And.

f ¶ L. j. Saluo qd̃ dicit̃ e. ti. l. pe. de alienationib⁹ & hypothecis immobiliũ, ĩ qb⁹ reqrit̃ decretũ, in quib⁹ censet̃ minor, vt est: licet veniã ætatis habuerit, quę nõ dat̃ marib⁹, nisi maiorib⁹ xx. ann. vt ibi in l. ȷ̃. Et facit hoc ad vltimũ mẽbrũ quæstionis Iac. de Bel. quæ incipit, l. Perusina. ꝙ si ꝑ statutũ validãtur confesiones & cõtract⁹ facti ꝑ maiorẽ xx. minorem xxv. & talis cõtraxit, & est læsus circa p̃dicta, ꝙ restitui debeat, ne plus habeat statutũ q̃ venia ætatis. In cõtrarium videt̃ casus in aut̃. si captiui. C. de epis. & cle. sicut minor ætas limitata ꝑ illã legẽ facit etiam super immobilib⁹ valere cõtract⁹, sic facit ætas limitata per statutũ: & hoc in quæstione præ. tenet ipse Iac. dicẽs cõtraria loqui, cùm lex ętatem limitat, sed gesta non validat. Io. And.

g ¶ Hoc. lib. vj. Io. And.

¶ Loquitur in restitutione petita & obtenta: & primo casu restitutionis concesio habet vim interlocutoriæ: secundo, diffinitiuæ. Bald.

h ¶ Autem. Et ibi dabo remisiones.

i ¶ Defensionem. De hoc dixi extra, eo. c. vlti. in vlt. q. Ioan. And.

restitutio

restitutio: vt in præd. l. properandũ. in fi. vel sic minor à suo debitore accepit mulierẽ intercedentem aĩo nouandi, quę postmodũ vtiť beneficio: vel minor petit restitui cõtra illud beneficiũ, & denegať ei restitutio: quia debitor erat soluẽdo, sed post desijt esse soluendo: certè ex hac noua causa, dabitur ei restitutio cõtra beneficiũ, Vel ff. de minorib. si apud. ¶Sed nũquid cõtra res bis iudicatas, datur restitutio? Dic vt s̃. tit. proxi. §. quoties. 7 ¶†Sed pone[a], ecclesia litigat cũ aliquo super beneficio agente, quæ poterat illi crimina vel defectus opponere: sed exclusa est per terminũ peremptoriũ datum ad omnes exceptiones proponendas: quæritur an sit ad hoc restituenda. Et videtur ꝙ sic. extra, de in integ. resti. coram. Nam & restituitur ad exceptiones omissas: vt s̃. Item interest ecclesiæ, nõ habere socium criminosum: exemplo minoris, qui restituitur si damnosam societatẽ coierit. ff. de minori. in causæ. ij. §. j. quia ecclesia iure minoris fungiť. extra, eo. c. j. Nam & absenti causa Reipublicæ lapsu temporis ab accusatione excluso, subuenitur, vt accusare possit. ff. ex quib. cau. maio. si qua militi. & ei, qui vltra tẽpus debitũ non potuit furore vel ætate obstante accusare: vt extra, qui ma. accu. pos. cùm in tua. Dic cõtra, ꝙ minor, vel ecclesia, nõ restituitur ad crimina in modũ exceptiõis proponenda. & sic obtinuit. 8 ¶†Nam in executionibus pœnarũ, non est paratũ auxilium restitutionis: vt in præ. l. auxiliũ. Esset enim magna executio pœnæ cõtra eũ, qui propter crimen, etiam in modum exceptionis probatũ, à beneficio repelleretur: quia fieret infamis, saltẽ infamia facti, & ineligibilis. C. de dig. l. ij. lib. xij. extra, de exces. præla. inter dilectos. extra, de elec. super eo. Nec obst. præd. c. corã. qa ibi fit restitutio ad priuilegia exhibẽda, & non ad crimina probãda. & hoc ideo: nam ibi ecclesiæ nihil de suo iure nõ proponẽdo deperiret: nec illi aliquid accresceret proponẽdo: quib⁹ casib⁹ tãtùm minori datur restitutio. ff. eo. nõ omnia. & etiã maior. ff. ex qui. cau. ma. l. & si verè. & l. fi. Itẽ per hoc patet, quod per l. in causæ, nõ obstant: quia recipiẽdo hunc sociũ beneficiandũ, nil incõmodi pecuniarij sentit: de quo interesse iura curauerũt: non autẽ de publico interesse, de quo dicitur quod publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneãt impunita: extra, de sen. excõ. vt famæ. ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. vt patet in præ. l. auxiliũ. & l. nõ omnia. Item non obstat l. si qua. & decre. cùm in tua. quia ibi nõ datur restitutio: imò tẽpus ad accusandũ, cùm sit vtile, ipso iure nõ currit. ff. de adul. l. si marit⁹. in prin. 9 ¶†Item denegatur restitutio, propter mẽdacium, si, cùm cõtraxit mentitus est se esse maiorẽ. C. si minor se maio. di. l. j. ij. & iij. ¶Sed nũquid & contra hoc dabitur ei restitutio? Respõdeo[b]: nõ videtur: quia volenti dolus, nõ infertur. C. de transac. cùm donationis. Sed nec aduersarius hoc põt dicere, cũ ipse sciuit, & decepit. C. si mi. se maio. di. l. iij. in fin. Vnde dolus cum dolo, &c. de libe. cau. si filiũ tuũ liberũ. ff. de mino. verũ. §. fi. ff. de dolo. si duo. scd̃m Albe. Papi. Tu dic breuiter[c] ꝙ si minor dicit se maiorem, sciens se esse minorem, nõ subuenitur ei: vt C. si minor se maio. di. si is, qui. & l. seq. in princi. Si verò hoc dixit suasione aduersarij: tũc ei subuenitur: vt eo. tit. l. j. & l. si alterius. ibi: quia si per iniuriam, &c. Si verò falsitate, s. putans se maiorẽ, cùm minor esset, bona fide dixit se maiorẽ, subuenitur, etiam nisi iurauerit. Quo casu subdistingue: quia aut iurauit verbo tenus in instrumento: & tũc nõ restituiť nisi per scripturã, seu per instrumentũ se probet minorẽ: vt in præd. l. si alterius. prope finẽ. Aut iurauit corporaliter: & tũc in nullo casu restituitur: vt in ea. l. in fi. 10 ¶†Quodlibet enim iuramentum seruandum est: nisi seruatũ vergat in animæ detrimentũ. extra, de iureiur. si verò. & c. cũ contingat. C. si aduer. rem iudi. auť. sacramenta. Sed si ignoratur an minor dolo se maiorẽ dixerit, volẽs decipere vel nõ: quæritur quid in dubijs præsumetur? De hoc no. in præ. l. si alterius. prope fi. & secũdum quosdã[d] extra, de in integ. resti. constitutus. 11 ¶†Sed huiusmodi erit scriptura seu instrumentũ, per quæ debet probare se minorem, vt præmisi? Rñ. si habet instrumẽta suæ natiuitatis, planũ est: vt C. de proba. neq; natales. Si autẽ habet instrumenta dotalia, in quibus dicitur ꝙ T. spõsus à Berta sponsa recepit centũ nomine dotis: tunc est pręsumptio pro ipso minore contra aduersarium[e]. Si autẽ ibi dicatur T. cõiunx A. Berta cõiuge. vt extra, de præsump. illud. tunc nõ sic pro minore præsumitur: quia dudũ postq; fuit natus, possent esse confecta, nisi vellet probare per testes, qui nuptijs interfuerunt, & quãdo instrumentũ fuit factũ, scilicet tempore nuptiarũ, licet non recordẽtur quo anno fuerint celebratæ. 12 ¶†Sed nunquid hoc sacramentum[f] præiudicat minori cũ alio cõtrahenti? Videtur ꝙ sic. ff. de mino. l. de ætate. Nam sentẽtia & sacramentum paribus passibus ambulant: vt C. de reb. credi. actori. Sed dic cõtra: quia res inter alios acta alijs nõ præiudicat: vt extra, de re iudic. q̃uis. & ita nec isti minori, nisi quantũ est infamia. Nec obstat l. præ. quia aliquando est sententia maioris authoritatis, quàm iusiurandum: vt argu. ff. de iureiur. l. ij. ¶Sed qualiter aget contra minorẽ is, qui cum eo contraxit, cùm minor iurasset ei se maiorẽ esse? quia non potest esse in iudicio sine curatore: vt C. si aduer. rem iudi. l. pe. & si petat curatorẽ ei dari, videtur dicere eum minorẽ. Respon. huiusmodi subtilitates iudex rejciet, & id, quod in principali, & in assessorio obseruetur. 13 ¶†Quid si feci secum cõtractum vnũ, & iurauit se maiorẽ: postea verò feci aliũ, & non iurauit. Si agam primò ex eo cõtractu, in quo iurauit, postea ex alio, videor arare in boue & asino[g]. Vnde primò debet agi ex eo contractu, in quo nõ iurauit: licet dicam tũc eum minorẽ, & petã sibi dari curatorẽ, tamẽ in alia causa potero eum dicere maiorẽ: quia potest esse ꝙ factus sit maior, secundùm Vber. ¶Sed cùm ei, qui fraudulenter se maiorem dixit, negetur restitutio, vt prædixi: quid erit si negotium ipso iure nõ tenuit: puta, fuit in iudicio sine curatore: vel vẽdidit fundũ sine decreto: nũquid poterit venire contra? 14 Et videtur ꝙ sic, nõ obstantę mendacio: †quia facilius repellitur quis à beneficio restitutionis in integrũ, quod est ius singulare, q̃ à iure cõmuni. sicut aliàs dicitur, Non tibi tuum, sed suum prętor denegat auxilium: vt not. C. si aduer. vend. l. j. Vel potest dici contra, vt nullũ sibi supersit auxilium, si iurauit. arg. in præ. l. si alteri⁹. in fi. scd̃m Vber.[h] 15 ¶†Sed & si mater minor xxv. an. petat filio tutorẽ, succurritur ei per beneficiũ restitutiõis in inte. vt hoc non obstãte sibi succedat: vt C. si aduer. delic. l. ij. Sed cùm etiã alij agnati teneanť petere: vt C. de leg. hær. sciãt nunquid eis minoribus subueniť, si nõ petierint? Rñ. sic, eadem æquitate, licet magis videatur subueniendũ matri, magis de filij[i] morte

a ¶Sed pone. Iste versi. quasi ad literam fuit Cõpo. de elec. quod sicut. quẽ huc remittendo decisè ibi posuit in vlti. col. versi. sed quid dices. & continuabatur ad versi. ibi præ. quem posuit author s̃. de excep. §. dicto. versic. sed pone datus. Ioan. And.

b ¶Rñde. Reuerentia eius salua, nõ apertè locutus est author. Primũ enim arg. non intelligo, nisi cùm diceretur dolus aduersarij interuenisse: & tunc secundũ recidit in idẽ: & sic remanet q̃stio q̃n ex vtraq; parte interuenit dolus. Vides qd̃ Alb. Papi. tenet dolum dolo compẽsari. & refert Homobon⁹ Lãfr. dixisse quod beatus qui tenebit: vt in pari causa melior sit cõditio possidentis. habemus regulã, in pari. li. vj. vbi cõcor. idem Simõ in l. iij. in fi. C. si minor. quod intelligit ita, ꝙ cesset ab vtraq; parte petitio: satis videtur, vt recitat Cyn. in l. præ. q. j. Petrũ bene dixisse: q vult restitutionẽ procedere, facta em̃ cõpẽsatione ad dolũ: perinde est, ac si nullus dolus interuenisset: & sic stat firma petitio. qd̃ placet etiã Innoc. vt scripsi de adul. c. pe. super gl. pen. ibi: verbi gratia. & secundũ terminos ibi positos, q̃n principalis petitio nõ tangit dolũ, sed excipitur & replicať de dolo: optimè hoc procedit. & vide quod not. de excep. dilecti. in vlti. glo. Io. And.

c ¶Breuiter. secundũ Hosti. in l. j. C. si mino. multi enim dñi legũ distinxerunt: sed plus hic accedit Homobo. sed dñs me⁹ summãdo primã, scd̃am & tertiã l. illius titu. sic dicebat tenendũ: si minor aliquid asserit, aut asserendo deceptus est, aut decipit: primo casu restituitur: vt l. j. & iij. ij. responso. Nec curat hoc casu, iurauerit minor, vel nõ: quia semper restituitur. Simõ in hoc concor. l. iij. Secundo casu nõ restituitur: vt in l. ij. & l. iij. in princ. Si verò neuter deceperit, sed minor asserit se maiorẽ, aut simpliciter, aut cũ iuramento verbali, aut cum iuramento corporali. Primo casu restituitur. Secundo habet probare per instrumenta se minorem. Tertio nõ restituitur: quia iurauit super ætate: quod est priuilegium, quod facilius tollitur, q̃ ius cõe: vt j. eo. versi. sed cũ ei. Scripsi hoc eo. tit. c. fi. in opp. secunda. in dubio tenet cum Azo. & glo. ꝙ præsumatur minor decipere, & nõ decipi: & sic non restituitur. & hoc si vni dixit, ex coniectura l. ij. eod. titu. Idem dixit post Nico. Mat. vbi remittã j. versic. sed cum ei. Sed Homobo. in hoc dubio dicit quosdam distinguere à quo inchoauerit verba, an à minore: & tunc præsumeť voluisse decipere: an à cõtrahente cũ illo: & tũc contra contrahentem præsumetur. Sibi placet ꝙ in dubio præsumetur pro ipso: quia potius in iure præsumimus ignorantiam, quàm sciẽtiã. habemus per regulam, præsumitur. de regu. iur. lib. vj. vbi concor. Item præsumitur potius bona fides, quàm mala. C. de euict. l. pe. Nec præsumiť dolus, nisi probeť. C. de dolo. l. dolum. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. Idẽ Pe. de Belui. vt recitat Cy. in prædi. l. iij. in fin. per easdẽ leges. Sed ad hoc respondebat do. meus per id qd̃ prædixi post eũ, hæc vera, vbi nõ esset coniectura ad contrariũ. Sed dic, est coniectura ex l. ij. vt prædixi. & qa dixit falsum.

ADDE, vt per Pet. de Ancha. consil. ccxxvij. & Pau. de Cast. consi. cxlj. qui trãsit cum Io. And. in tit. de sen. prola. §. vt autem. super iiij. forma.

d ¶Secundùm quosdam. hos non vidi.

e ¶Aduersariũ. Hoc ibi placet Guido. de Suza. allegat pro indirecta probatione C. de contrahen. & commit. stipula. l. optimam. & l. Aristo. ff. qui potio. in pigno. habe. in fi.

f ¶Sacramentum. De quo dixi s̃. primo versi.

g ¶Et asino. Contra illud Deutero. cap. xxij. & extra, de elect. cùm causam. & subtilitas huius versicu. procedit, quando actor volẽs tutè agere, vult ꝙ reus habeat curatorem.

h ¶Secũdùm Vber. De hoc membro nullitatis, vide qd̃ dixi suprà de sent. prola. §. vt autem. super iiij. forma.

i ¶Filij. Aliàs viri. & vtraq; bona.

ADDE, quòd matri minori non petenti tutorem succurratur: tenuit Ludoui. Roma. consilio cclxxix. secutus hic Specula. & Bald. in authenti. si captiui. de episcopis & clericis quem etiam sequitur Paulus de Castro in l. minoribus. C. de his, quibus vt indignis. & Baldus consilio ccj. tertio libro.

a ¶§.fin. Ad materiam.facit quod scripsi de priui.c.j.lib.vj.versicu.& illud ipsum.& super regula,& iudicijs.eo.lib.

b ¶Hoc.Sup.& hoc etiam istud dico quia in contrarium allegatur l.nihil. vt sequitur.

c ¶L.fi. Ad hanc partẽ ꝙ ciuitas restituatur,inducitur C.de vẽ. re. ciui.l.iij. vbi inclitæ Vrbi aliæ ciuitates cõparantur, & Rubrica ibi seq. de debi. ciui.l.j. & ij.lib.x. & ff.de ædil.edic.§.illud.ff.de publ.l.sed & hi. §.j.C. de ser. fugi.l.mancipia. & hanc partem tenet Odof.supposito ꝙ ciuitas subsit Romano imperio. ff. ad Treb. omnibus ciuitatibus.Idẽ Simon Vinc.super l. Respublica.& Andre. de Baru. super a prædict.l.Rẽpublicam.

d ¶Nihil.Ipse Inno, hoc no.eo.tit.c.j.vt ibi scripsi,super iij. glo.Facit ad hoc vltimũ ff. qui pot. in pig.habe. si pign⁹.

e ¶Legatis.Dicebat Accur.vbi dicã infrà.ergo forti⁹ municipium,quod est causa causans. Sed ipse respõdet ꝙ id facit absentia. Vnde, vt ibi patet. §. pen. & vlti. vocati causa testimonij: vel qui ꝓpter causam principalẽ, vel appellatiõis,vel aliã necessariã absunt, restituunt.ergo nõ est id ex priuilegio municipij,sed ratione probabilis absentiæ.

f ¶Iurisdictionẽ. Ad hanc partẽ inducit b ff. de furtis.l. sed si imaginem.

g ¶Restituetur.Hoc cõcedit G.de Suza. in l. respubli. infrà allegata.

h ¶Multis.lib.vj.

i ¶Ædiles.Communius est l.sub titu. prædio, de loc,pu. fru.

k ¶Tenet. Qđ etiã refert Alb.Gal.Rubri.de syndi.prope finem.

l ¶Respublica.Et ibi per Cyn. de his omnibus. primò. s. de fisco. secũdò de ciuitate. & tertiò de castro & villa.et de omnibus trib⁹, tenet quòd non restituantur.ibi vide motiua.Breuiter tamen ad primũ casum inducit id in illa lege caueri.Itẽ quod no.in aut.de hære.& fal.in iij.glo.Item ꝙ sint diuersa,patet ex diuersitate rubricarũ.Vnde C.lib.x.posuit rubricam de iure fisci.& xj.posuit rubricam de iure Reipublicæ. Bene facit ff. de lega.l. sciendum.in prin.& §.j.In scđa inducit leges hic allegatas,& opi. Pet.de

16 lugenti. ¶†Sed quid si ipsa mulier est maior facta filio in pupillari ætate constituta, & nondũ tutorem habente, nunquid tenetur petere:& si nõ petat.nunquid punietur? Videtur ꝙ tenetur petere: quia cessante causa,cessat effectus:vt ff.de pac. qđ dictum.& ff.de iure patro.l.adigere.§.quãuis. extra,de app.cùm cessante.extra,de vo.magnæ. & argu.ff.de tutel.& ra.dist.si tutor Reipu.§.j.ff.de lega.ij.Titia.§.vsuras arg.cõtra,ꝙ initiũ sit spectandũ.ff.de bo.liber.qui cùm maior.in princ.extra,de elect.dudum.j.ff.de his, quib.vt indig.in fraudẽ. 17 §.pen.quod verius est,scđm Vber. ¶†Itẽ nota ꝙ priuilegiatus cõtra priuilegiatũ restituitur. Vnde si procurator fisci rem minoris distraxerit minori pretio ꝗ̃ valet,minor restituitur cõtra fiscũ:vt C.si aduer.fis.l.j.& sic priuilegiato seruatur priuilegiũ cõtra aliud priuilegiũ:vt ff.eo. verum.§.fi.[a] ¶Sed qualiter hoc erit,cùm in pari causa potior sit conditio possidentis:vt ff.de regu.iur.in pari?Rñd.hic nõ est par causa: quia nõ sunt circa idẽ priuilegiati fiscus & minor. Nam minor certat de damno vitando:fiscus verò de lucro captando:ideoq; agentis potior est cõditio.ff.de minori.si minor.Sicut etiã cõtingit in omni casu,vt fiscus semper vtatur iure cõmuni,nisi aliud speciale fortè appareret in eo:vt ff.de peti hæred.l.itẽ veniunt.§.ait Senatus. Sic etiã dici põt in ecclesia & minore,& in omnibus ciuitatibus multò fortius.arg. C. de præscrip. 18 xxx.an.omnes,in fi.scđm Vbert. ¶†Item fauore libertatis nõ restituitur minor in seruũ suum perperam manumissum, licet indẽnitati quo ad pretium cõsulatur.C.si aduer.lib.l.ij.ff. de mino. si minor.j.& ij. ¶Porrò ecclesia iure minoris, semper debet illæsa seruari:vt extra,eod.c.j.ideoq; ipsa, sicut & minor,restituitur in omnibus cõtractib⁹ & negotijs,& iudicijs,& sentẽtijs, in quib⁹ enormiter læditur.extra,eo.c.j. & c.auditis.& c.tũ ex lite 19 ris. & c. coram. Vt s.diximus in minore. †idem quoq; iuris est in Republica, quæ vtitur iure minoris vel pupilli,vt ipso iure seruetur illæsa, vel ad instar eorũ debet restitui: vt C.li.xj. de cur. Reip. l.Rẽpublicã.Quod intellige in Republica Romã. Illa enim dicit̃ propriè Respublica: tamen quo ad hoc dici põt Respublica cuiuslibet ciuitatis: vt ff. ex quib.cau.maio.sed & si per prætorem.§.inquit b tibi.De hoc[b] ff. ad Mace.l.nil interest.C.de offic. eius,qui vicẽ alterius iud.obti.l.j.dic vt ibi.& arg. c ad hoc C.de sacrosan.eccle.& l.fi.[c] arg. tamen contra:quia quælibet alia ciuitas ad Romanã:loco priuati est:vt ff.de verb.signi.eum, qui vectigal. & l. præ.& ciuitas & priuatus ęquipa rãtur:& ideo nõ dabitur ei restitutio,scđm Papinianũ in prædic.l. d nihil[d]. ¶†Ad doctrinã autem huius articuli cla- 20 riore,quæritur, An commune alicuius castri,quod læsum est, puta in venditione alicuius rei, debeat restitui? Et videtur ꝙ sic. Nam eius legatus resti- e tuitur.ff.ex quib.cau.ma.legatis[e]. Dicitur enim legatus municipij, castri, vel villæ. ff. ad municip.l. j.Item qua ratione minor læsus restituitur,scilicet quia facilè lædi præsumitur:vt ff.de mino.l.j. eadẽ & vniuersitas, in qua naturale vitium est negligi, &c.vt C.quãdo,& quibus quarta pars de. ex bo. decu.l.ij.lib.x.Sed hoc verũ est in alijs consortib⁹. Item ciuitas restituitur secũdùm Accur.vt iam dixi,& ipse idẽ æquiparat castra,villas,& burgos ciuitati:vt notatur in Sũma de magistra.muni. Sed f hoc verũ est,quo ad iurisdictionẽ[f]. arg.contra.nã restitutio est cõtra ius commune. Rescindit enim

præscriptiones.ff.de mino.l.quod si minor.§.restitutio.& j.versi.hoc autẽ.& seq.Si ergo in ciuitate Romana,vel alia,locũ habet, nõ debet ad cõsequẽtiam trahi.ff.de legi.& senatuscon.quod no.xxvj. q.ij.nõ exemplo.xvj.q.iij.§.potest.ij.rñ.j. Itẽ pari ratione,quælibet vniuersitas pistorũ, cerdonũ, & g huiusmodi,restituetur[g]. omnis enim vniuersitas iudicẽ facit.C.de iurisf.om.iudi.l.fi.& sic res in infinitum abibit.quod vitandũ est: vt extra, de reh scrip.cùm in multis[h]. Item & in multis differt castrum à ciuitate:vt C.de sac.san.eccl.l.fi.ff.de vsuc. i l.vsucapionẽ.Itẽ ad hoc ff.de via pub.ædiles[i].Hãc partem multi sapientes fouent:sed Albe. Papi.prik mam sentẽtiam tenet[k]. De hoc C.ex qui.cau.ma. l l.Respublica[l]. ¶†Sed nunquid prælatus vel Pote- 21 stas potest de hoc cognoscere?Respon.non:quia illi debent ecclesiam seu vniuersitatem defendere: vt extra,de iura. calum.c.pe. C.de defen.ciui. defensores.& de procu.eum,qui res. ¶†Prælatus au- 22 tem nomine ecclesiæ,sicut & defensor ciuitatis,nomine vniuersitatis potest sine speciali mandato eã petere:vt videtur argu.C.de offi.eius qui vi.ali. iudi.obtin.l.j.Isti enim funguntur vice tutorum vel curatorũ.arg.C.de epis.& cle.orphanotrophos. in authen.de ecc.tit.§.fi.colla.ix.v.q.iij. quia episcopus.& est arg.ad præmissa.ff.de mino.illud.§. qđ cuiusq; vniuersita.l.fi.& C.de decu.procuratores. lib.x.argu.contra,ꝙ prælatus & defensor vniuersitatis,debent habere speciale mandatum à suo capitulo & vniuersitate. Nam prælatus non potest alienare sine cõsensu capituli: vt extra,de his,quæ fi.à præla.sine cõsen.capi.per totũ. Facit ff. de iure deli.ait prætor.circa mediũ. & ibi non loquitur in tutore,vel curatore,vel ꝑlato, vel syndico, seu alio admi.sed solùm in hærede deliberãte:qui dũ deliberat,non põt alienare.Nõ est ergo mirũ,si nõ possit actionẽ mouere.Item videt̃ contra de syndico: qa ipse fungit̃ vice ꝓcuratoris.ff.qđ cuius.vni.no. itẽ eorũ.§.actor.Sicut ergo ꝓcurator nõ posset petere,sic nec ipse poterit. Sed dic ꝙ fungit̃ vice ꝓcuratoris quo ad id,qđ ibi dicit̃,& quo ad hoc vt possit ex eisdẽ causis mutari,qb⁹ & procurator:vt ibi, & §.seq.scđm Albe.Pap.Poterit ergo prælatus petere in integrũ restitu.sine mãdato,saltẽ in subsim diũ,scđm Alb. Papi.[m] Alij cõtra.& exponitur in præ.l.C.de offi. eius qui vi.al.iu.ob.l.j. defensores & syndicos.Idem etiã est secũdùm Papã in actore vniuersitatis, & quolibet alio vltimã administrationẽ habente: vt petere possit sine speciali mãdato.Secus autẽ in procuratore generali, qui petere nõ potest.ff.de mino.illud.§.fi. Nec etiã cõsanguineus:vt ff.eo.procurator.Idem dixit Alb.Papi.in syndico.Accur.contra,vt no.C.ex qui.cau. maio. respublica.verùm causa restitutionis põt per procuratorẽ ad hoc legitimè cõstitutũ tractari: vt C. etiã per procura.causam in integ.resti.peti posse.l. j.dũ tamẽ ad hoc habeat speciale mãdatũ: nõ aliàs: vt s.de procu.§.j.versi.itẽ opponitur ꝙ licet.Procurator autẽ eius,contra quẽ restitutio petitur,sine mandato ad defensionẽ admittitur.ff.de mino. 23 quod si de. ¶†Quid de ea restitutione,quæ à principe aduersus delictũ petitur? Dic ꝙ & ibi potest constitui procurator:quia non est criminalis causa.Secus in causa criminali:vt in eod.§. versi.item ꝙ causa est. ¶Sed nunquid procurator constitutus ad litem,in qua incidit commodum restitutionis,potest illam petere sine speciali mandato? Respon.sic:vt no.extra,codem.de in integ.rest. suscitata.

Bel.Sed instat in responsione ad contraria.In tertia allegat restitutionem odiosam.ff.de act.& obli.in honorarijs.§.sed cùm rescissa.& in auẽ.de nõ alie.§.quia verisimile.subdẽs hoc tenuisse Accur.in quæstione,quã disputauit.& verũ dicit.Nam illã habeo in lib.Codicis de manu glossatoris signatam,tamẽ vt extraordinariã. & habeo extra librũ.& incipit,cõmune cuiusdam castri,vt hic:& responsiões eius ad primas allegationes cõtrarias author s.inseruit, ꝑter primã. Et illam ego suprà suppleui.Pro eo facit cõmunis opi.quæ negat ciuitatem restitui.fortius ergo castrum,vel villã.De Inn.& Pet.de Bel. dixi s. sed Alberi. Papi.multos habet sodales Bur. & Iulia.vt refert Vber. de Bob. in l.sed & si.§.pe.superius allegato.Et ipm Vbert.Itẽ Odof. qui dicit rationẽ, quæ est in ciuitate læsa, esse etiam in castro vel villa:ergo idem ius.fl.ad l.Aquil.illud. cum cõcor. & maximè dicit restitutionẽ faciẽdã ex clausula le.sed & si. §.pe.& vlti.subdẽs hanc opi.humaniorẽ,& ideo sequẽdã. C.qui bo. ced. pos. l.fina.maximè propter minores, viduas,et miserabiles personas, quæ municipio læso lædun tur: & ideo hic fauor ampliad⁹.ff. de ventre in pos.mitt. l.j.§.j.Guido de Suza.tenet idem,ampliãs hoc ad omne corpus, vt s. dixi. Qurtam q. format ibi Cy. intra quod tempus restituatur Respublica. & est Guil.ibi,& plenius in princ.l.Rempublicam. C. de iure Reipubli. quæ ponit ij. opinio.quas etiã ipse recitat: tenet Vbert.vbi s.& Cy. & mihi placet ꝙ intra quadriennium à tempore læsionis: vt sic æquiparetur minori facto maiori: vt de ecclesia dicitur codẽ titu.c.j.lib.vj.opponit gloss. apertè ꝙ tex.æquiparat Rẽpublicam pupillo. dic illud quo ad futuras læsiones:non quo ad præteritas.

ADDE,vt per Roma.consi.cccexxiij.Et Alexand. consi.lxxiij.iiij.lib. Pau.de Cast.consi.ccxv.

m ¶Pap. Qui hoc,& id quod sequitur,no.in decre.suscitata.vt ibi scripsi super glo.iste fuit.

tata.

a ¶ Suſcitata. Idem
Marti.de Fa.vbi.ſ.
q.iiij. allegat mul-
ta licere incidenter
quæ tamen non li-
cent principaliter.
C.de iudi.l.iij.& de
or.iudic.l. iij. patet
eo.titu.c.pe.
ADDE, ꝙ reſti-
tutio in integrum
incidenter, & ver-
botenus peti poſsit
Bal. conſi.cclxxx-
v.iij.libro.

b ¶ Conſtitutus. Vt
ibi ſcripſi ſuper gl.
conſuetudo.eſt idē
in conuentionali ꝑ
l.Æmilius.ff.de mi
no. Vide etiam qđ
ſcripſi extra,eo. ti.
c.fi. ſub ſexta obie
ctione.

c ¶ Dixit. In decre.
auditis.ad fi.eo. tit.

d ¶ Tangentibus. Vi
de quod cōtra hoc
diffusè ſcripſi poſt
Hoſtien.de ſoluti.
c.finali.

e ¶ Nota.ſecundùm
Pet. & Abba.qui
hoc not.eo. titu.c.
fina.vbi ſcripſi.

f ¶ Diuina. Vide qđ
ſatis ſcripſi de reli.
domi. conſtitutus.
ſuper gl. hoc ideo.
ADDE quod
Bal.conſi.ccxxiij.
j.lib. tenet ꝙ eccle-
ſia per non ſolutio
nem canonis inci-
dat in commiſſum
& ibi dicit ꝙ ſi opi
nio Ioan.An. in d.
c.conſtitutus. eſſet
vera: emphyteoſis
non teneret ſuam
naturam.

ADDITIO.
¶ Adde tu eūdem
Bald. in l.placet.in
iij.not.C. de ſacro-
ſan.eccle.vbi etiam
iſtud tenet. & ad il
lam legē quæ ſolet
induci in contrariū
reſpondet ꝙ ibi lo
quitur de trāſlatio
ne rei fiendę in pœ
nam: vt ſi non ſol-
uitur tributum Im
peratori:ſed in ca-
ſu de quo hic, tranſ
latio fit ex natura
cōtractus: & res re
uertitur ad domi-
nū ſuū.& idē tenet
Petr. de Ancha.in
d.c.cōſtitutus. col.
pen.verſicu.ex hac
etiā glo.de reli.do.
mibus. & ibi per
Card.zaba. vide in
col.fi.ver. quęro in
eo.& Panor.in co-
lum.pen.verſicu.in
gl.in verb.iuſta.Et

tata.[a] 24 ¶†Hoc autem notandum eſt,ꝙ præſcriptio
nes longæ nō currunt minori,imò ipſo iure ſerua-
tur illæſus.C.in qui.cau.in integ.reſtitu.non eſt ne.
ſancimus.Quod verum eſt, ſi ſint in corpore iuris
clauſæ:ſecus ſi ſit municipalis præſcriptio.extra,eo.
ti.c.conſtitutus[b]. 25 ¶†Eccleſia etiam reſtituitur cō-
tra præſcriptionē,ſecūdū do.meū.Sic pōt intelligi
extra,vt lite nō cōteſta.accedēs.j. & de re.eccle.nō
alie.ad noſtram.Gof.tñ contra de hoc extra, eo.c.
j.Item & præſcriptiones iudiciorum currunt: ſed
reſtituitur.C.de iudi.properandum.§.fin.Vincen.
dixit[c] quòd eccleſia ſemper habet auxilium reſti-
tutionis,niſi vbi cautū in cōtrarium inuenitur: vt
in præſcriptione temporali,quæ hodie nō currit cō
tra minorē:olim verò currebat,ſed reſtituebaꝛ: vt
patet in exceptione nō numeratæ pecuniæ.C.in q.
cau.in integ.reſtitu.non eſt ne.l.fi.Sed tñ præſcri-
ptio temporalis,contra eccleſiam currit:vt patet in
vſucapione,quæ currit cōtra eam, nec reſtituitur:
vt xvj.q.iij.placuit.& l.quas actiones.C.de hæreti.
authen.idē.extra,de præſcri.c.j.Domi.clemēs pa-
pa iiij.pronūciauit cōtra Treuerenſem electū,quòd
poſt biennium non poſſet contra mercatores op-
ponere exceptionem nō numeratę pecuniæ,vel do
li,quæ ad idē tendūt:& eos nō debere cogi reſpon
dere poſitionibus electi cauſam tangentibus[d].

26 ¶†Sed cùm dixerim,tēpus,quod datur ad propo-
nendam exceptionem non numeratæ pecuniæ nō
currere minori: videtur quòd hoc priuilegiū nullū
ſit.Nā poſt minorē ætatē exactā nō currit bienniū.
& ſi poſtea nō reſtituitur.ſed ſi aliàs eſſet deceptus
haberet quadriēniū ꝙ currit poſt xxv.annos,vt C.
de tēpo.in inte.reſti.l.j.& fi.Ad hoc dicunt quidā
quòd poſt xxv.annos habet biēniū,& poſt biēniū
habet quadriēniū:& eſſet maius tēpus.Vber. verò
dixit,& melius,quòd hoc biennium vtilius eſt qua
driennio.Nam in iſto biennio,nō habet neceſſe ꝓ
bare,ſibi fore pecuniam numeratam: vt C. de non
nume.pecu.ſi ex cautione.Sed qñ habet quadrien-
niū:tunc ſe habet probare & lęſum,& minorem tē
pore cōtractus fuiſſe,vt C.de in integ.reſtitu.l.iij.

27 ¶†Sed quare in contractibus non ſeruatur ipſo iu
re illęſus,ſicut & in præſcriptionibus?Reſpō.in cō-
tractibus eſt incertū an ſit deceptus vel non. vnde
nō debet reſtitui,niſi deceptione probata:vt C. eo.
ti.ſi minorem.& infrà,verſi.illud quoq;.In pręſcri
ptionibus aūt temporalibus certū eſt quòd dece-
ptus eſt.vnde in certis,locꝰ nō eſt cōiecturis,vt ff.
de verbo.ob.cōtinuus.§.cùm ita.¶ Quid ſi minor
ſtetit per biennium vel triēniū,quòd nō ſoluit pen
ſionē:nunquid currit ei illud tēpus,an ſeruabiꝛ ipo
iure illęſus?De hoc infrà,de loca.§.nūc aliqua.ver.
xiiij. 28 ¶†Quid de præſcriptiōe vnius anni,quæ cur
rit ei,qui non accepit inueſtituram feudi,vt repella
tur poſt annum?Dic ꝙ non currit pupillo: vt ſ.de
præſcri.xxx.anno.ſicut.§.fi.ſed adulto ſic,ſed reſti
tuiꝛ:qa geſtum eſt cum minore: vt ff.de minori.ait
prætor.in princ.¶ Quid in præſcriptione,quæ op-
ponitur redhibitoriæ, vel conſimili: vt ff.de redhi.
act.ſciendū.§.fi.Reſpon.fortè ipſo iure ſeruaꝛ ille-
ſus,ſecūdū Vber.¶ Si autē teſtes pro minore indu
cti nil dicant:dic vt in.§.fi. 29 ¶†Vt aūt hęc materia
ſub compendio cōmemoretur,nota[e] quòd quædā
ſunt tpa,quibus eccleſia ipſo iure ſeruatur illęſa nec
ſibi currunt:vt præſcriptio decē vel xx. annorū: vt
xvj.q.iij.§.pōt.circa prin.cū ſuis concor.extra, de
præſcrip.ad aures. Quædā,in qbus dormit,ſeu ſuſ-
pēdiꝛ ꝑſcriptio:& ſeruaꝛ eccleſia ipſo iure illęſa, vt
cū vacat.extra,de in inte.reſti.auditis.vel cū habet
prælatū hæreticum.extra,de præſcri.c.j. vel ſuſpen
ſum.extra,de cōceſ.præbē.qa diuerſitatē.& tpe ho
ſtilitatis.extra,de præſcri.ex trāſmiſſa.& c. cū no-
bis.& c.auditis.Quædā,de qbus dubitatur an cur-
rāt:vt eſt biēniū & triēniū,quæ currunt contra ca-
nonem non ſoluentes,cùm quædam iura dicant nō
currere cōtra eccleſiam.xvj.q.j.§.nouarū.& C. de
ſacroſan.eccle.placet.quod cōcedit Gof.& qdā di-
cunt cōtra: vt C.lib.x.de act.tribu.l.fi.quæ incipit,
ſi diuina[f].Sic etiam dubitatur de vſucapiōe, an cur
rat contra eccleſiam.Et videꝛ quòd ſic: vt in prędi.
§.poteſt.& l.quas actiones.Sed eſt cōtra.C.in qui
bus cau.in integ.reſt.non eſt neceſ.l.fi.[g] & in his
eccleſia reſtituiꝛ,ſi lædatur.C.ſi aduer. vſuc.l.fi. in
fi.Quædā ſunt,quæ currūt pro certo,nec reſtitui-
tur: vt patet extra,de elec.ne pro defectu. & de cō
ceſ.præbē.nulla. & hoc propter negligentiā, quæ
dolo cōparatur.ff.depoſi.quod Nerua.ſed tūc nō
currit ęccleſiæ,ſed perſonis.extra, de præſcrip.c.j.
Quædā verò currūt pro certo, & pro certo reſti-
tuunꝛ: vt in decēdio,quod datur ad appellandum,
qđ currit eccleſiæ,ſed reſtituiꝛ ad illud: vt extra,
de in integ.reſti.c.fi. & C.ſi ſæpius in integ. reſtit.
poſtu.l.j. Quædā pro certo currūt,ſed eſt dubium
an reſtituātur: vt in præſcriptione xl.an. vt extra,
c.auditis.Sed & in minore,dic ꝙ olim ſibi quædā
tēpora currebāt,nec reſtituebatur: nec hoc hodie
immutatur: vt præſcriptio lx.dierū, qui dātur ad
accuſandū iure mariti: vt ff.de mino.l.auxiliū.Itē
præſcriptio quinquēnij, quæ currit minori volēti
mouere quæſtionē ſtatus alicui,cuius mater tēpo-
re mortis pro ingenua habebaꝛ.Si enim tacuerit ꝑ
quinquenniū à tēpore mortis,nō reſtituiꝛ, etiā ho
die: vt C.ne de ſtatu defun.ſi mater.& extra,de cō
iu.ſer.licet.Itē in tēpore ſtatuto ad cōfectionē in-
uentarij: vt in auꝛ.de hære.& Fal.colla.j.§.fi. Item
in tpe, quo durat inſtātia iudicij:ſed tūc diſtingui
tur an tutor ſit ſoluēdo: vt C.de iudi. properandū.
§.fi.Et ſic intellige ff.de mino.l.& ſi ſine.§.item ſi
nō prouocauit.& §.itē in eremodicijs.Idem fortè
in tępore ſtatuto ad appellandū: vt in pręd.§.item
ſi nō prouocauit. Et hoc ſi tutor nō ſit ſoluendo:
aliàs nō. Itē quædā tēpora ipſo iure olim ſibi non
currebant,nec hodie currūt: vt quinquenniū,quod
datur pro querela inofficioſi teſtamēti: vt C.in q.
cau.in integ.reſti.nō eſt ne.adoleſcentiæ.ff. de mi-
no.l.interdū.C.ſi maior fac.l.fi.In his enim nil im
mutaꝛ. Vnde cōtingit ꝙ etiā poſt xxx.annos mi
nori ſubueniꝛ.Item quædā erant olim tēpora,quæ
currebāt minori,ſed reſtituebatur:in quibꝰ hodie
immutaꝛ: vt in præſcrip.xl.anno.C.in qui. cau. in
inte.reſt.nō eſt ne.ſancimus.in fi.vbi de hoc.Item
quædā olim tēpora currebāt minori, ſed reſtitue-
batur.qđ eſt hodie immutatū:quia ipſo iure ſerua
bitur illæſus,in omnibus tēporalibꝰ præſcriptiōi-
bus,ſcilicet decē vel xx.vel v.ann.& in alijs oībus
tēporalibꝰ: vt in præd.l.ſancimus. vbi ius vetꝰ cor
rigiꝛ. 30 ¶†Sed quare tēpora,quæ dātur ad appellan-
dum, currūt minori & eccleſiæ, vt dixi,cum ſint
tēporales præſcriptiōes,De hoc C.qui.nō ob.lon.
temp.præſcrip.non eſt.Et dici pōt ꝙ ſunt tres ſpe
ciales caſus,in quibꝰ tēporales præſcriptiones con
tra minores currūt,ſed reſtituūtur,ſcilicet ad ap-
pellationē omiſſam,vt dixi:& cōtra inſtantiā iudi
cij,quæ perit lapſu triennij,vt ſuprà.Itē cùm adijt
hæreditatē, quo ad ea,quæ ante hæreditatē petere
potuit: vt in auꝛ.de hære.& Fal.§.pupillus.ſecun-
dùm Odofr. 31 ¶†Diximus de reſtitutione minorū:
Nunc aliqua de reſtitutione maiorū ſubijciamus.
Scias ergo ꝙ ſi maior xxv.an.læſus eſt in iudicio,
vel extra,dolo vel metu aduerſarij ſui,reſtituiꝛ per
actionē de dolo,vel quod metus cauſa,iudicis of-
ficio.C.de dolo malo.& C.quod met. cau. & ex-
tra,eo.per totum.Itē ſi lęditur dum abſens eſt cau
ſa neceſſaria,vel probabili,puta cauſa Reipublicæ,
vel ſtudij,vel peregrinatiōis,vel legatiōis ſuæ ciui-
tatis,vel proſequēdæ appellationis,vel teſtimonij
ferēdę,vel quia in vinculis, vel cuſtodia publica,
ſeu priuata,detinetur,& venire nō poteſt:& reſti-
tuiꝛ in eo ꝙ in abſentia ſua læſus eſt.ff.ex qui.cau.
ma.l.ſuccurritur.& in eadē cauſa.& ff.de iudi. l.ij.
32 ¶†Verū circa ſentētiā cōtra maiorē abſentē latā,
diſtingue an abſens fuerit probabili & neceſſaria
cauſa,vel probabili tātū,vel neceſſaria tātū, vel vo
lūtaria tātùm, vel ex cōtumacia.In primo caſu, ſi
fuit legitimè defenſus,reſtituitur ad appellādū tā-
tū.Si verò nō fuit legitimè defenſus,vel nullo mo
do,reſtituitur ad totā cauſam ex integro agēdā.ff.
de inte.reſti.l.fi.[h] ff.de iud.l.ſi prætor.ff.ex q. cau.
ma.l.j.& l.ab hoſtibꝰ?R ñ.j.In ſecūdo caſu,ſi fuit le
gitimè defenſus,in nullo reſtituiꝛ;ſi minus legiti-

an oporteat ꝙ ceſ-
ſet per triennium,
ſicut dicimꝰ de pri
uato in priuatum,
vide Bald.in auꝛ.ꝗ
rē.in ij.col.verſicu.
quærit hic gloſ. C.
de ſacroſanc. eccle.
vbi tenet ꝙ ſufficit
biennium. & ꝙ ita
ſentit ibi glo.Hen.
Ferran.

g ¶ L.finali. Et vide
quod ſcripſi eo. ti.
c.j.ſuper iiij.glo. &
de regu.iur.poſſeſ-
ſor.ſuper fi. primæ
gloſſ.

h ¶ L.fi.E ibi hæc di
ſtin. & ij.q. vj.bi-
duum.verſi. ſi ad-
uerſus.

me vel nullo modo, pōt appellare suo cōmuni iure. ff. ex qui. cau. ma. l. necnō. C. qūo & qñ iud. l. ab eo. ff. qñ ap. sit. l. j. §. fi. Ideoq; nō restituitur, nisi fortè qñ nullū poterit relinquere ꝓcuratorē: vel reliqt, sed mortuus est: tūc enim restituit ad causam tractandā. arg. præ. l. necnō. cū dicit, procuratore suo defuncto &c. Idē quoq; est in tertio casu: vt ff. ex qui. cau. ma. sed & si. §. j. & ff. de min. Papinianus. In quarto autē casu, in nullo restituit. ff. de re iudi.

33 de vnoquoq;. ¶ † Quid si is q cōuēt⁹ est in iudicio, lite cōtestata eligit in Potestatē vel rectorē alicui⁹ loci, & datur ei licētia eundi ad Potestariā: cùm autē est in media via, citatur vt veniat ad audiēdam sententiā: ipse verò nō venit, ideoq; fertur sñia cōtra eū: nunquid debet restitui, quasi sententia non tenuerit? Videtur ꝙ sic. arg. C. ex quib. cau. ma. in integ. resti. l. j. & de magi. cōue. l. j. ff. de tut. & cura. da. ab his. diuus. Arg. tñ cōtra, ff. ex qb. cau. ma. l. & qui data opera. & l. Reipublicæ. De hac materia vide vt no. ff. de in integ. resti. l. fi. & ij. q. vj. biduum. versi. palā. ¶ In quinto[a] casu, si est fictè cōtumax, audit appellās: si aūt verè, minimè. quæ dic vt s̄. de cōtu. §. j.

34 ¶ † In summa no.[b] ꝙ restitutio alia debetur ex sola misericordia: alia ex debita iustitia. Ex sola misericordia debet illa, quā ratiōe peractę pœnitētiæ misericorditer petit suspēsus vel dānat⁹ ab eo, qui suspēdit vel dānauit, vel ab ei⁹ superiore: vt qnquage. di. cōtumaces. & c. pōderet. extra, de cle. nō resi. ex tuę. extra, de iudi. c. at si clerici. prope fi. ibi: post peractā pœnitentiā, &c. deposit⁹ verò seu solēniter degradatus, à solo papa petere pōt: vt ij. q. vj. ideo. Et hoc propriè dicit prioris stat⁹ redintegratio, de qua s̄. de legato. §. nūc ostēdendū. ver. nonò. & §. genera. extra, de cle. excōi. vel depo. mini. c. clerici. & in pręd. c. ideo. ¶ Ex iustitia aūt debita, est illa, quæ dat minori xxv. ann. vel etiā maiori Reipublicæ, vel ex iusta, seu probabili causa, absenti, vel ecclesiæ vel Reipublicæ læsis aduersus cōtractū vel quasi, aduersus sentētias vel iudiciorū processus, & aduersus delictū vel quasi, in quo soli minori subuenit qñq;. de qua restitutiōe hic agimus[c].

35 ¶ † Illud quoq; pretermittendū nō est, quia tūc demū danda est restitutio, cùm probata est læsio: vt extra, eo. cùm venissent. §. nos igit. vel noua defensio: vt eo. ti. c. fi. arg. tñ cōtra, eo. tit. suscitata. ver. procurator cōtra sñiam admissus est, nulla læsione probata. & c. auditis. vbi restituit ad exceptiones probādas, nō probata læsiōe, nec probato se necessariā probationē omisisse. in ver. licet autē. ibi: vt asserit, &c. nō em̄ dicit, probauerit. Ad solutinē igit horū cōtrariorū distingue: Nā aut ecclesia vel minor petit se restitui extra iudiciū, aduersus perēptorias ꝓbādas, vel aduersus cōtract⁹. Aut in iudicio: & tūc aut in his, q̄ præcedūt sñiam, aut cōtra sñiam. Si in his, quæ præcedūt, tūc & breuiter in cūctis eius negligētia omissis fit restitutio, nō probata læsiōe. Ipso em̄ tractu tpis, vel propter ipsam negligētiā, satis apparet læsio. vñ nō est necessaria ꝓbatio: vt s̄. ver. sed quare in cōtractibus. puta; qa omisit probationē necessariā proponere, ante cōclusionē: vt in præ. c. auditis. vel omisit munimenta causę intra tps à iudice statutū exhibere: vt in c. corā. Si aūt aduersus sñiam vel cōtractū restitutio petat, vt videlicet reuocetur, necesse habet ꝓbare se læsam in sñia: vt in præ. c. cū venissent. & eo. tit. c. fi. vel in cōtractu: vt eo. ti. c. j. & c. cōstitutus. His em̄ casib⁹, nō proba se læsam, eo. censet iure minoris: vt. eo. titu. c. j. ver. sed quare in cōtractibus. sicut nec minor: vt ff. de iureiur. nā postea. §. si minor. Sed adhuc obst. præ. c. suscitata. Sed dic ꝙ ibi fit restitutio nō cōtra sñiam, sed ad exceptionē perēptoriā, s. ad præscriptionē ꝓponēdā: ideoq; ibi nō reuocat sñia: imò executioni interim mandat, donec exceptio fit ꝓbata. Vbi aūt fit restitutio cōtra sñiam, tot⁹ processus reuocet. Vnde necesse sunt nouæ defensiōes: vt s̄. eo. §. versi. sed quā vocas. & sic ecclesia ibi læsa fuerat per negligētiā: vñ nō probat læsionē: qa iā apparet ex negligētia vel omissiōe. Et vide qđ no. s̄. versi. sed pone, ecclesiæ. Sed si minor vel ecclesia omisit opponere declinatorias, seu dilatorias in termino, ad hoc statuto, subuenit ei, læsione probata: vt in præd. c. cōstitutus. Quæ, (vt dicūt quidam) probabit isto modo. Primò enim probabitur vtrū exceptiōes, quas omisit in termino, & tunc intēdit proponere, sint legitimæ. extra, de appel. vt debitus. quo inuento, læsio apparet eo ipso ꝙ ipsas vel eas in termino nō proposuit: vt in prædi. c. cùm venissent. circa finē.

36 ¶ † Sed nūquid ecclesia vel minor pōt contra confessionē suam restitui, non probato errore?[d] Rñd. non: vt s̄. in prin. huius §. quia si detulit minor iuramētum, nō ideo probatur læsus: quia potest esse ꝙ is, cui detulit, verum iurauit, & sic minor nō læditur. Sic & ecclesia potuit confiteri veritatem: & ita nō est læsa. Vnde necesse nō habet probare errorē: vt in præd. §. si minor. & arg. ff. de confes. certum. §. pe. ¶ Sed scdm hoc ecclesia nō est priuilegiata, vel minor: quia quilibet maior restituit contra confessionē, probato errore facti: vt s̄. de cōfes. §. postremo. Dic ꝙ imò, quia maior hoc non pōt nisi ante sñiam: minor verò hoc pōt ante & post. Vtrū aūt & qualiter ecclesia pōt restitui cōtra sententiā: no. V in. extra, de rest. in integ. tū ex literis.

37 ¶ † Et scias ꝙ hoc beneficiū cōpetit, cùm res vel ꝑsonæ læsæ sunt enormiter, nec habēt aliud auxiliū, per quod eis valeat subueniri: nā pro modica læsione nō datur,[e] nec vbi aliud superest ordinarium remediū: puta quia cōtractus nō tenuit: vel si competat aliqua actio vel exceptio, per quā læsus sibi prospicere possit. ff. de minori. scio quæsitū. & l. in causæ. ij. rñso. j.[f] & §. j. & ij. C. in qui. cau. in integr. resti. nō est ne. l. j. & ij. & extra, e. c. j. secūdùm T.[g]

38 ¶ † Hoc autē generale est, ꝙ minor restituitur contra eū, cum quo cōtraxit, vel contra eius heredem. & nō cōtra tertiū, ad quē res peruenit, nisi in subsidium: videlicet si ille, cū quo contraxit, nō est soluendo. ff. eod. in causæ. §. fi. & l. planè. Item minor deceptus à seruo vel filio fami. restituitur qñq; cōtra dñm vel patrēfamil. ff. de mino. quod si minor. §. si seruus. Quidā tamē dicunt ꝙ si nihil ad eos ꝑuenit, sola serui vel filij castigatione liberātur. ff. de his, qui deiec. vel effu. l. j. §. cùm seruus. ff. de iniur. l. j. §. sed si vnus. & §. cùm seruus. ff. de iur. om. iud. si quis. §. in seruos. & iunge quod est j. §. proximo.

39 ¶ † Vltimò no.[h] ꝙ restitutio in integrū qñq; petitur incidēter: & tūc nō est libellus necessari⁹. Quādoq; verò principaliter: & tūc est libellus necessarius, & litis cōtestatio, & sententia. extra, de offi. iudi. c. ij. & s̄. de offi. om. iudi. §. incidenter. versic. sed quæritur. & j. de lit. contest. §. nunc dicendū. vers. viij.

40 ¶ † Quid ergo si is, contra quē petitur, ante litem cōtestatā se absentat cōtumaciter? Dicunt quidā ꝙ ante litis cōtestationē nō dabitur diffinitiua super restitutione danda vel deneganda: sed solū interlocutoria de mittendo actorē in possessionē rei vel quantitatis petitę. ff. vt in pos. leg. is, cui. extra, vt lite nō cōtest. quoniā. cū suis cōcor. Speciale enim est in causa appel. vt in ea nō possit lite non cōtestata pronūciari: vt C. de tēpo. app. l. fi. §. illud. & in hoc cōcor. B. vt no. extra, de offi. iud. c. ij. & de in integ. resti. ex literis[i]. Sed cōtra, quia per hoc nō cōsulitur petēti restitutionē cōtra sñiam. Præterea causa restitutionis debebat finiri olim intra annum: hodie verò intra quadrienniū: nec enim perpetuatur per lit. cōtest. At is, cōtra quē fit missio, lite cōtestata perpetuò audit, vt cōsueuit dici C. de iudi. l. properandū. §. finautē reus. & C. vbi in rem actio. l. j. Et ideo dicūt Odof. & alij, ꝙ tenet venire captis pignoribus, vel mulcta indicta. ff. si quis ius dicenti nō obtemp. l. vnica. ff. de mun. & hono. l. si quis magistratus. ff. de liber. agno. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de vē. inspi. l. j. §. qđ ergo. Instit. de satisd. tut. §. fi. & tūc si veniet, fiet litis cōtestatio, & sñia feretur. ff. de mino. Papinianus. in fi. & in præd. decre. de offi. iud. ꝙ si nō veniat intra tres mēses, vel minus spatiū, ex causa à iudice statuēdū, vel si nolit litē contestari, dabitur responsio, etiam lite nō contestata: vt C. si vt se ab hæred. absti. aut. si omnes creditores[k]. C. de edi. diui Adria. tolle. l. vnica. §. finautem. Et hoc probat lex ff. de mino. in causæ.

---

a ¶ In quinto. Quē omiserat Tan.

b ¶ In summa no. secundùm Tan. vbi s̄. in prin. & Ioā. de Deo vbi s̄. hæc verba pluries repetit.

c ¶ Agimus. Verbū Tan. dicentis ꝙ de præcedenti, quæ fit ex misericordia, nihil ad hoc opus. & facit j. §. ij. in fi. ADDE vt ꝑ Alexand. consi. ciij. li. j.

d ¶ Errore. Vide eo. tit. c. ij. lib. vj. & qđ ibi not.

e ¶ Non datur. Ponit Rofr. exemplū, si res valēs xx. venditur pro xviij.

f ¶ Rñ. j. Vide quod ibi not. sed plenius quàm alibi ꝑ Rof. vbi s̄. ver. circa ista quæritur. & versic. sed nūc videamus. & ibi in fi. reprehēdit dicentes, ꝙ vbi alia actio cōpetit, nō datur iudicis officium. debet enim hoc dictū restringi ad restitutionis beneficium. Et est ratio: quia isto casu cōtractus rescinditur. Vnde iustum est illud negari, vbi aliud auxiliū cōpetit. quæ ratio cessat in alijs sufficit quā no. s̄. de sent. excō. §. breuiter.

g ¶ Secundū T. Vbi s̄. ver. competit.

h ¶ Nota secundùm Marti. de Fan. vbi s̄. q. ij.

i ¶ Literis. Idē Mar. de Fan. vbi s̄. q. iij. & hoc probat, & respondet vt s̄. in præ. decre. ij.

k ¶ Creditores. quæstio B. respōdet. ad hanc authen. vide de offic. iudi. c. ij. in ij. glossa.

a ¶Vbi. Facit quod dixi suprà de primo decre. super j.§. Habeo quædam scripta super l.fina.C.de temp.resti.in integ.quæ narrant quæstionem de hoc fuisse inter monasterium Nouantulanũ, & cõmune sancti Ioannis in Persicero: quòd monasterium petiit restitui contra quandam sententiam latam pro communi: pars communis resistebat, ne daretur restitutio. Finaliter lite non contestata, lata fuit sententia, monasteriũ restituendũ: quam Odoffre. cõmunis aduocatus impugnabat per præd.l. & quia lata contra solitum iudiciorũ ordinem, lite non cõtestata.C. de sen ten.et interlocuto. l.prolatã. Et inducebat pro se decre- a.secundam extra de offic.iudic. Refert Franci. Accur. pro monasterio se allegasse sententiã valuisse, quòd iudicis officium fuerat imploratum, vt fieret restitutio contra sententiam: & cùm quid per iudicis officium petebatur fieri, nõ erat necesse dari libellum vel contestationem fieri. Inducebat quandã glo. Azo. super rubrica.ff.de interrogat. actio. Item quia su per actione datur libellus, & fit contestatio: sed officium iudicis non est actio.ff.de minori. quod si minor. §. finali. ergo contestatio non fuerat necessaria. Fuit terminatum quòd & si secundùm scripta superi⁹, ex quo petebatur restitutio contra sententiam, parte contumace, sententia ferri potuisset: tamen ex quo pars erat præsens, contestatio erat necessaria per prædi. decret. secundam, & sic opinionibus de quibus suprà. & in prædi. decre. not. non erat hic locus.

in causæ.§. causa cognita. quæ dicit indistinctè, eã dandã partibus præsentibus, vel si per contumaciã desunt: vnde nos distinguere non debemus. extra de transla.inter.ij.q.v. consuluisti. & sic erit speciale ꝗ feratur sententia diffinitiua in causa restitutionis in integrũ, quæ habet finiri, vt dixi, olim intra annũ: hodie verò intra quadriennium, sit lis contestata, vel nõ: vt in præ.l.Papinianus.& C. de temp. app.l.fi.quod esse nõ posset, si nõ daretur sentẽtia, aduersario absente. Posset ẽt dici ꝗ hoc nõ est sñia sed decretũ: vt & a's.C.ad Treb.sancimus.§.causa autẽ.ff.de bo.pos.l.ij.§.si causa cognita. & l.seruus. in princ.ff.de libe.præte.filiũ.§.si quis bo.poss.Est em̃ differentia inter sententiam & decretũ: vt not. ff.de offi. procon. & l.nec quicquam.§.vbi.[a]

SVMMARIVM.

1 ☞Restitutio in integrum, qualiter petatur.
2 Minor petens restitutionem, an debeat exprimere qualiter sit læsus, aut deceptus.
3 Minor exprimẽs vnã causam suę lesionis in petendo restitutionem an poterit eam mutare.
4 Minor renuncians beneficio, an possit petere restitutionem in integrum.
5 Contrahens matrimonium cũ vetula exdentata, an possit petere restitutionem in integrum,
6 Minor intrans religionem, an gaudere debeat beneficio minoritatis.
7 Beneficio ætatis an gaudere debeat clericus maior in patrimonialibus.
8 Minor an possit renũciare bñficio minoris ætatis.
9 Ecclesia an possit renunciare beneficio restitutionis in integrum.
10 Restitutio non petitur per actionem, sed solo iudicis officio.

Restitutio in integrũ qualiter petatur.

QValiter Autẽ restitutio ĩ integrum petaẽ, planũ est. Petit em̃ is qui lęsus est, vel procurator habens ad hoc speciale mandatũ. Nam generale non sufficit: vt suprà §.proxi. versi. Petiquoqꝫ debet apud suũ iudicẽ presente eo, cõtra quẽ petitur, vel per contumaciã absente: vt ff.de mino. in causæ. §.causa. & l.etiã.§.fi. & l.vtrũ.§.sciendũ. extra de in integ.rest.tum ex literis.ĩ fi.C.si aduersus do.l.ij.ff.de adopt.nã ita.in auẽ.vt spon.larg.§. ad hoc.colla.ix. 1 ¶†Et scias ꝗ cũ petitur restitutio, danda est dilatio, si petatur. C.de dilat.l.fina.extra eo.per totum.iij.q.iij.§.spatium. 2 ¶†Sed nunquid minor petens restitutionem, debet exprimere in libello[b] an dolo aduersarij, vel sui facilitate: & qualiter sit deceptus seu læsus? Dic quòd non: quia nõ refert quomodo læsus: quia semper restituitur, ex quo lęsus est.argu.C.de in integrũ restitu.mino.l. minoribus.ibi etiam dolus &c.quasi dicat, non solùm si sua facilitate sit læsus, secundùm quosdam. Vber.cõtra arg. C.si sæpius in integ. re. postu.l.ij. in fi[c].C.de edic.diui Adria.tol.l.fi.Nam omnes in integrum restitutiones causa cognita sunt dandæ. arg.ff.de in integ.rest.omnes. Et dicit aliud esse in app.à sñia, in qua nõ teneẽ quis causam exprimere. 3 ¶†Sed si expresit vnã causam: nũqd poterit post ea eã mutare? Videẽ ꝗ sic.ar.ff.de app.scio.in fi.& ff.de nox.act.in delictis.§.fin. Alij contra[d]. ¶Sed nunquid poterit plures causas simul proponere? per not.C.de eden.l.edita. Ad l.scio.est responsum s̃.proxi. sequen. Solue vt ibi not.in fine.j.glo.

Rñd.sic.argu.ff.de ædil.edi.si tamẽ.§.pe.& not.ff. de suspect.tut.l.j. 4 ¶†Quid si minor renunciat beneficio minoris ætatis: nũquid potest petere restitutionẽ in integrum? Non videtur, cùm censeatur maior in specialibus: vt extra, de resti.spol. ex parte. vbi no.B.ꝗ si beneficiũ illud sit collatũ alij, non potest petere restitutionẽ[e]. argu. vij.q.j.eos. ff. de mino.quod si minor.§.Scæuola. Vincẽ.verò no. extra, de in integ.resti.cõstitutus. & c.tũ ex literis. ꝗ põt, siue sit collatũ alteri, siue nõ.ff.de min. etiã. §.ex causa.& l.præ.§.pe. nisi renunciaret propter monachatũ: vt j. dicam. Tamẽ si episcopus cõtulit alij, cõferat sibi aliud, vel illud idẽ. ff.eo.planẽ. & l. in causę.§.fi.& institutus agat cõtra epm̃ cõdictione ex illo canone.vij.q.j.præsentiũ.argu.extra, de præben.inter cætera[f]. Accur.de hoc not.ff.de minori.ait prætor.in prin. dicẽs simpliciter ꝗ nõ potest petere restitutionẽ: quia in spiritualib⁹ minor agit & cõuenitur vt maior: & quia iste magis videtur exoneratus, ꝙ damnũ passus. 5 ¶†Quid si quis contrahit matrimoniũ cũ vetula exdentata[g]? Dico ꝗ nõ potest petere restitutionẽ in integ. argu. xxvij.q.j.nuptiarũ.in prin. & xxxj.q.j.aperiãt.& C.de nup.sancimus.& xiiij.q.vlt.c.fi. Nã & se vendere põt, ad pretiũ participandũ: nec restituiẽ. Insti.de iure personarũ.§.pe. Imò in cõtrahendis nuptijs, quicunqꝫ cõtrahere põt, maior fingiẽ esse, cui nõ subuenieẽ beneficio ætatis.arg.extra, de despõ. impu.de illis.ij.& c.fin.C.si mino.se ma. dixe.l.ij. 6 ¶†Sed nũquid minor intrãs religionẽ, habet hoc beneficiũ? Rñ.nõ: quia nõ decipitur, qui cũ ditiori cõtrahit spõso: & optimè ei⁹ negotiũ gestum est. xxvij.q.j.sicut.de cõse.di.v.nunqꝫ[h]. Do tñ electo quatuor dies.extra, de regula.& transf. ad relig. ad nostrã[i]. Nec in hac parte subuenio ecclesiæ, si se totã ad religionẽ conuerteret.& vellet restitui.extra, qd̃ met.cau.c.cũ dilecti.scd̃m Vin.[k] 7 ¶†Sed nunquid clericus minor habebit hoc bñficiũ in patrimonialibus? Argu.ꝗ sic, xvj.q.j.similiter.extra, de immu.ecc.nõ min⁹.extra, de vita & hone. cle.c.fi. Dic cõtra: nõ obstant prædicta iura: qa ibi diciẽ ꝗ eodẽ iure gaudent res clericorũ, quo & ecclesiarũ: verũ est, quo ad defensionẽ.xij.q.ij. ecclesiarũ seruos.scd̃m Vin.[l] 8 ¶†Sed nũquid minor põt renunciare bñficio minoris ætatis? Rñ.non: qa & in hoc eo ipso decipiẽ.ff.de mino.interdũ.ibi: hoc em̃ ipso, &c.& l.etiã si fine.§.restitut⁹.& l.ait ꝑtor.in prin. scd̃m Azo.arg.cõtra, ea.l.si iudex.[m] Item nũquid minor post impetratã restitutionẽ, põt renunciare bñficio restitutiõis, qd̃ pro se inductũ est? Rñ.sic: vt in præ.l.si iudex[n]. ¶Quid si minor appellauit à sñia cõtra se lata, nunqd appel.pendẽ. poterit petere in inte.restitutionẽ? Dic ꝗ sic: vt no.C.si aduer. rẽ iudi.l.pe.& in Summa Azo.eo.tit.circa mediũ. 9 ¶†Quid de ecclesia, nunqd põt renũciare bñficio resti.in ine? Rñ.ni. Vin.extra, de rest.in inte.tũ ex literis.ꝗ sic: vt ff.de minori. si iudex[o]. ¶Quid si stetit ꝑ annũ, ꝗ nõ fuit vsa rescripto? Rñ.si id dolo omisit, nõ restituer: vt C. si aduer.deli.l.j.extra, de rescri.si aũt.Si verò per negligentiã, sic: vt ibi: & arg.extra.de in integ.resti.auditis.scd̃m Vin.[p] 10 ¶†Item nota ꝗ restitutio nõ petitur per actionẽ, sed solo iudicis officio.ff.de mino. quod si minor. §.fin.& l.illud.§.j.& l.quod si speciali. & datur ad hoc vtilis actio in rem.ff.eo.in causæ.& l.planẽ[q].

b ¶In libello. Quando sit necessarius, dixit, & remisit supra §. proximo. versi.penult. quòd congruentius fuisset hoc præmissum sub isto §.qualiter.

c ¶In fine. Per hanc legem dicit ipse Vbertus in l.ibi seq.ꝗ beneficium restitutionis, personale est: & sic exprimenda est causa in libello.faciunt no. extra de lib.obla.c.ij.in j.glo.

ADDE an minor debeat probare læsionem, & qualiter illa probetur, Alex.consi.xxj.j.lib. & contrarium eius quod hic tenet Specu.tenet ipse in l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiur.

d ¶Alij cõtra. Scilicet Vber. prædictus vbi suprà & hoc post litẽ contest.

e ¶Restitutionem. Ac si dicat, potest, si non est collatum. quod placet Hostien.si ecclesiæ & animabus expedit, vt ibi dix.

ADDE, vt per Ange.consi.clxxxvij.& cccxj.

f ¶Inter cetera. Ipse tamen Vincentius præ.decr. ex parte. tenuit cum Ioan. & Ber.

g ¶Exdentata. Sine dentibus. verbum Vinc.in decre.constitutus.in prin.eo. titu.

h ¶Nunquã. Vide quod scripsi de regula.cùm virũ.sup ñ.ij.glos. vbi inuenies, qui doctores, & quæ gl. concor. huic dicto.

i ¶Nostrã. Illa decr. dicit de tribus tantum. & tene quod habes de regu. constit.in fi.lib.vj.

k ¶Scd̃m Vinc. qui hoc not.eo.tit.tum ex literis.et ibi etiã qd̃ statim sequiẽ.

l ¶Scd̃m Vinc. Hoc tamen nota. & alia addiẽ in præ.c.similiter.& vide qd̃ no. ea.causa. & q.iiij.c. j.Item adde glo. & ibi scribẽtes in cle. vnica de restitu.in integr. quã doctores cõmuniter adijciebant.

m ¶Iudex. Solue per id qd̃ statim sequitur: & vltra id renunciat ibi ipso factò nolendo vti restitutione cõcessa.

n ¶Iudex. Et est hoc vltimũ verbũ Azo. in Summa & idem Mar.de Fa.in vj.q.

o ¶Iudex. Salua authoris pace Vincẽ. ibi loquiẽ expressè de restitutione iam impetrata. & sic etiã loquiẽ l.vt s̃.patet. Vnde Mart.de Fa.vbi s̃.q.vij.tenet in futura restitutione cõtrariũ: cũ ex tali renũciatiõe eo ipso pateat ecclesiã vel minorẽ esse deceptã: & sic contra id etiã sæpius posset restitui.ff.de minori.& si sine.§. restitutus autem. & l. interdum. circa princip.

ADDE ꝗ Ange.consi.clxxxvij.circa fi.tenet minorem & episcopum non posse renunciare futuræ restitutioni, per d.l.si iudex. & idem tenet Panor.in c.j.extra, eo.etiam si iurauit episcopus: secus si minor. Alleg.glo. singularem in c.j.eo.tit.lib.vj.

p ¶Scd̃m Vincen. Vbi s̃.sed in decre.plerunqꝫ. de rescrip.in fin. dixit hoc sub dubio forte, vt ibi scripsi in glo.quid erit.

q ¶Planẽ. Ad literam posuit hic Io.de Deo in cauil.vltra medium.versicu item hoc no. Idem Mar.de Fa.vbi suprà, in prin.

SVMMARIVM.

1 ☞Minori in tempore decepto, quantum tempus in restitutione sibi facienda sit concedendum.
2 Ecclesiæ quantum tempus sit ad restitutionem sibi faciendam determinatum.
3 Ecclesia & Respublica æquiparantur.
4 Maior xxv. annis læsus in eius præsentia, intra quantum tempus restitui debeat.
5 Absens non debet plus iuris habere, quàm si fuisset præsens.
6 Restitutione ex misericordia petita, non est tempus ad eam faciendam præfixum.

Restitutio, intra quod tempus danda sit.

INtra Quod[a] tempus restitutio danda sit, breuiter tangamus, licet cunctis hęc materia sit nota, & ab omnibus tacta. Scias ergo ꝙ minor xxv. annis eam potest petere toto tēpore minoris ætatis, etiam post completum xxv. annum secundùm antiqua iura intra annum vtilem, hodie verò vsq; ad quadriennium à prima die xxvj. anni continuè numerandū, i. vsq; ad finē xxix. anni: vt C. de tempo. in integ. resti. l. fi. & hoc cùm læditur per factum suum, siue per alienū, siue per suam vel alienam negligentiam. ¶†Sed si minor in tempore decipiatur, videlicet vt patiatur tempus sibi labi in præiudicium rei vel actionis suæ, & est in causa restitutionis: dicunt quidā, semper quadriennium sibi concedendū post xxv. annum ad obtinēdam restitutionē: per præ. l. Azo dixit ꝙ si læditur tractu temporis, quadriēnij, s. vel maiori tempore, habebit quatuor annos ad restitutionē obtinēdam, postq; venerit ad legitimam ætatē. Si verò minori tempore læditur, pōt eam petere toto tempore minoris ætatis: & tanto tēpore post xxv. annum, quanto tēpore fuit læsus. arg. ff. quando act. de pecul. est an. cùm post mortē. ff. de mino. interdū. §. planè si defunctus. & xlvij. dist. omnes. in fi. & C. lib. x. de his, qui in exiliū dati, vel ord. mo. sunt. l. j. & de poe. distinct. j. vide.[b] ¶†In restitutione autem ecclesiæ cōcedenda, variant Sapientes. Dicunt enim Ala. & G. Naz. eius discipulus, semper sine temporis præfinitione eam super eadem præfinitione lesione sibi concedendam: quia ecclesia iure minoris, semper debet illæsa seruari. extra, eo. c. j. & exponūt semper quasi dicat, quādocūq;. Sed contra eos, est expressè decre. Greg. extrauag. quæ incipit, ecclesia. eo. tit[c]. Et quia si hoc verū esset, nulla præscriptio, etiam quadragenaria, contra ecclesiā curreret, sed semper deberet seruari illæsa: quod tamen falsum est: vt xvj. q. iij. §. potest. ver. quas actiones. extra, de præscrip. de quarta. & per totū. Item sequeretur ex hoc absurditas, vt melioris conditionis esset, qui rem ecclesiæ per xl. annos possideret nullo vel iniusto titulo, quàm qui legitimo: cùm ibi tantū restitutio locū habeat, vbi cōtract⁹ tenet, & cùm nullū aliud superest remediū: vt s. §. ij. versi. & scias. Sic enim res posset vēdicari post xl. annos, per in integ. restip. ab eo, qui iusto titulo possidet: & ille, qui iniusto titulo per xl. annos possidet: post xl. annos tutus esset præscriptione. Et ideo alij dicunt ꝙ vsq; ad xxix. annos, à die læsionis factæ numerandos, ponentes ecclesiam in primo die natiuitatis minoris. arg. præ. decr. vbi dicitur, ecclesia iure minoris, &c. Tertij ponunt ecclesiam in xiiij. anno, ideo quia cōtra pupillū non currit præscriptio: sed contra ecclesiā sic: vt xvj. q. iij. placuit. sicut contra adolescentem. Ideoq; dicūt eam restituendā, vsq; ad xv. annos à die læsionis[d]. Sed cōtra præmissas duas opi. opponitur, ꝙ nullo iure speciali fulciuntur: propter quod dicūt Laur. & T. eius discipulus, & B. discipulus T, & Vin. & do. m us Hosti. & Iac. de Al. magister suus, & Innoc. iiij. & alij ferè omnes, stādum esse legi, quæ dicit ꝙ omnis restitutio fisci, Reipublicæ, vel priuatæ, intra quadrienniū limitatur: nec vltra extēditur: & intra id tempus debet causa restitutionis tractari, & terminari: vt C. de tēp. in integ. resti. l. fi. Ex quo patet restitutionem ecclesię faciendam, vsq; ad quatuor annos, & nō vltra. Quod dicitur in præ. decre. semper exponunt, i. in omni contractu, vbicunq; læditur enormiter: vt notet sempiternitatem contractuum, nō temporum: vt probatur extra, eo. c. j. in fi. vbi fit restitutio ad ostendendū priuilegium contra sententiam. & c. auditis. vbi fit ad allegatiōes omissas. & c. tum ex literis. vbi fit contra sententiam domini Papæ. & c. suscitata. & c. coram. vbi fit ad causæ instructionem, & similia. Patet ergo quomodo fit semper, i. in omni cōtractu. Ponitur igitur in ecclesia in xxv. anno: in quo qui est, minor est. ff. de mino. l. deniq;. §. minorē. & habet quadriennium ad restituendum, vt dixi. ¶†Hoc idem obtinet circa restitutionem Reipublicæ: quia ecclesia & Respublica, comparantur. xxiij. q. iij. quid ergo. & no. C. quib. ex cau. maio. in integ. resti. l. iij. ¶†Cæterum in restitutione maiorum, dico ꝙ si maior xxv. annis in eius præsentia lædatur, & restituendus est iusta de causa, computabitur quadriennium à die lęsionis. Si verò in absentia læsus sit, computabitur ei tempus à die reuersionis, ita quòd tantum tempus sibi concedetur ad restitutionem postulandum, quanto tempore fuit absens: vt s. dictum est de restitutiōe minorum, cùm decipiuntur in tempore secundùm Azo. argumen. ff. ex quib. cau. maio. sed & si. §. sed cùm feriē. & §. quoties. intra quod tempus causa debuerat tractari & terminari. ¶Quid si absens tantùm sit per vnam diem? Respō. vnam tantùm diem habebit ad restitutionem obtinendam: vt in præd. §. quoties. ¶†Sed quomodo intra diem illam probare poterit læsiones seu læsionem, & sententiam obtinere? Respond. sibi imputet, qui in tantùm se arctauit: vt ff. si quis cautio. l. ij. §. si quis tamen. Non enim debet plus ab sens habere, quàm præsens habuisset[e]. † Porrò vbi restitutio ex misericordia petitur, vt s. §. quis autem. versicu. in summa. ibi non est tempus præfixum: imò quandocunque superiori visum fuerit, dabit eam: quia ecclesia nunquam claudit gremium redeunti. C. de sum. trinita. liquet. & xj. q. iij. de illis. xxiij. quæstio. iiij. duo. Misericordiæ enim Dei terminum nec mensuras ponere possumus, nec tempora diffinire. de pœn. distinctio. j. c. multiplex.

SVMMARIVM.

1 ☞Delegatus ab eo, qui non habet propriam iurisdictionem, vel administrationem, an possit restituere, vel de restitutione cognoscere.
2 Ordinarius non habens administrationem, an possit de restitutiōe in integrum cognoscere.
3 Causa restitutionis, in quo foro tractanda sit.
4 Ordinarius in quibus habeat de restitutione in integrum cognoscere, & disponere.
5 Legatus dicitur contra sententiam delegati posse restituere.
6 Appellans, censetur iudicem iniquè pronunciasse fateri.
7 Iudex ecclesiasticus, potest aliquem ad famam restituere.

Restituere in integrum, quis possit.

VIdendum Restat quis possit restituere. Et quidem quilibet iudex, tam ordinarius, quàm delegatus: siue sit delegatus à Principe, siue ab alio ordinario administrationem[f] habente: & hoc siue principaliter, siue incidenter. ¶†Sed si delegatus est ab eo, qui non habet propriam iurisdictionem seu administrationem, ille restituere, vel de hoc cognoscere, non potest: nec etiam arbiter compromissarius, nisi incidenter: sed delegatus restituere potest, si hoc sibi specialiter demandetur: extra, eodem titulo. causa. & cap. primo. & ca. tùm ex literis. C. vbi & apud quos, l. finali. ff. de minorib. in causæ. & duabus legib. sequentib. & l. præses. Et quòd arbiter possit incidenter de in integrum restitutione cognoscere: habetur in prædict. capi. cùm ex literis. & probatur C. de ordi. iud, l. prima. C. de iudic. quoties. ¶†Sed nunquid ipse ordinarius non habens administrationem, de hoc potest principaliter cognoscere? Dic quòd non, argumentum in prædic. decre. causa. in principio. à contrario sensu[g]. & in prædicta l. vbi & apud quos. l. fina. vbi dicitur quòd illi soli, qui ibi connumerantur, possunt de hoc cognoscere: & iste ibi non enumeratur, vt & ibi not. Item vicarius alicuius iudicis cognoscet de re: vt C. de offic. eius, qui vicem alicuius iudic. obti. l. j. ¶†Tractabitur autem causa restitutionis in foro eius, contra quem petitur. C. vbi, & apud quos in integ. restitu. postu. l. ij. ¶†Et nota ꝙ ordinarius cognoscit de restitutione, restituendo tam in contractibus, quàm in alijs, & etiam contra sententiam à seipso latam, vel à prædecessore, seu à suo inferiore, sed non contra sententiam à maiore latam. licet sit argumen. contra. l. distinctio. accedens.[h] Veruntamen solus Princeps restituitur in iure, contra sententiam sui procuratoris vel iudicis, quem ipse delegauit, vel contra res bis iudicatas, vel contra sententiam suam, licet rarò: vt hæc leguntur & nota. C. eodem titulo, l. prima. C. si aduersus rem iudicatam. si aduersus. ff. de minoribus. in causæ. §. finali. & l. præfecti. & l. minor xxv. quæstione ix. quod quis. & xxj. distinctio, inferior. extra, de in integrum restitutio. tum ex literis. extra de

---

a ¶Intra quod. Dixi in Sum. de tēpo. in integ. restit. post prin. & hoc eius dictum posuit T an. vbi s. vers. intra qđ tempus. vbi etiam cōtinuat versi. seq.

b ¶Vide. Dic vt in cle. eo. tit. ab ecclesia. quæ distinguit tēpus, intra quod, à tēpore, ad quod fit restitutio.

c ¶Titu. Et habetur hodie li. vj. per quā expeditum est, ꝙ quadriennij lapsus a nocet eccl'iæ: ita ꝙ post non audit, nisi ex causa. & per hāc exceptionem solui tur vltima questio Marti. de Fa. vbi s.

d ¶Læsionis. Adiungi posset noua opi. ꝙ ponatur ecclesia in fine xij. anni: vt sic fauor ipsius augeatur: quia restitueturvsq; ad xvij. annū, & sic pubertatis fœmineæ, nō virilis cōsyderatio habeatur, ex quo fœmineum est eius nomen, & declinat vt tale. Ioā. de Deo dixit vbi s. in cauil. in fin. ꝙ ecclesia restituit vsq; ad præscriptionem cōpletam dicens, pecus esse, qui teneret cōtrarium: charitatiuus erat cognomē suū alijs tribuēdo.

e ¶Habuisset. Quæstio & solutio ista cessat hodie, & iustificat derminationem cle. superi⁹ allega. distinguentis tempus, ad quod: & tēpus, intra qđ, & responsiones ad contraria ibi vide in glo. hæc erant.

f ¶ Administrationem. Cui iurisdictio adhæreat, vt di cit l. j. alleg.

g ¶Sensu. Et scripsi eo. tit. §. j. in prin.

h ¶Accidens. Solue vt no. xxiij. q. ij. latorem. in vlti. gloss.

5 extra de elec. innotuit. ibi: par in parē, &c. ¶ † Nunc legatus restituit contra sententiā delegati, nisi habeat speciale mandatū. extra de off. deleg. studuisti. Itē is q tulit sentētiā, pōt de in integ. resti. cōtra suā sentētiā cognoscere: vt ff. de min. in causæ. §. fi. & l. præfecti. Secus in eo, à cuius sñia appellat, q nō pōt de eius appellatione cognoscere, vt C. de app. eos. prope prin. extra de app. vt debit⁹. & de ma. cōtra

6 interdictū eccłię cōtra. c. j. ¶ † Sed q̄ est ratio diuersitatis? Rñd. q appellat, dicit iudicē inique pronunciasse: ideoq; iudex propter verecūdiā, nō de facili suā sentētiā reuocaret. ar. extra de cleri. cōiu. diuersis. extra de accu. qualr. j. At qui petit restitui, non dicit iudicē bene vel male pronūciasse: sed dicit se sui facilitate vel aduersarij calliditate deceptū: & iō supplicat iudici, vt ei per restitutionem subueniat.

7 ¶ † Itē iudex eccłiastic⁹ restituit aliquē ad famā, vt videt ar. extra de simo. c. ex diligēti. xvj. q. vj. authoritate. & extra de re iu. cū te. secūdū Io. et Vin. Tu dic q in p̄. decre. nō restituit, sed dicit ibi illū ipso iure non teneri: cū nulla, vel modica, fuerit iniuria: vt & ibi no. in gl. quia nō &c. sed papa hoc pōt: vt s. de sen. §. vt aūt. ver. itē no. et vid. s. de legato. §. postremò. ver. hoc etiā no. Vtrū papa vel prīceps, vel senatus, vel eps, vel collegium cardinaliū, vel reges possint restituere in integrū ad famā & ad honores, & ad quos, & qñ: no. in prę. c. cū te. & s. de legato. §. sunt quoq;. §. fi. ¶ Vtrū autē Potestas vel prælatus dabunt restitutionē cōtra ciuitatē vel ecclesiam. dixi. s. §. j. ver. sed nunquid prælatus.

SVMMARIVM.

1 ☞ Res, super qua postulatur, alienari nō debet: nec aliquid in præiudicium postulantis fieri, donec restitutio fuerit expedita.
2 Restitutio in integ. an per lit. cōtest. perpetuetur.
3 Testibus per minores, vel ecclesiā in eorū causam inductis, nil pso eis dicentibus, vel causam dicti sui requisiti non reddentibus, quid sit agendum.
4 Læsio, à qua petitur restit. qualiter sit probanda.
5 Minor, vel quasi minor, ex lubrico ætatis, vel dolo aduersarij deceptus, qualiter sit restituendus.
6 Minor fundum paternū vendēs, & super hoc fideiussores dans, an si conueniatur debeat restitui.
7 Duobus minoribus cum aliquo cōtrahentibus, si ambo lædantur: vnus autem tantùm petit restitui, an prosit alteri.
8 Priuilegia singulorum, cōmunē legē non faciunt.

Effectus restitutionis in integrū quis sit.

VLtimo Videndū restat de effectu restitutiōis ī integ. Et qdē is est, vt ea postulata & obtēta, oīa sint in eo statu, ī quo erāt pri⁹ q̄ po

1 stularet, seu cū postulari cœpit. ¶ † Nec em̄ res, sup qua postulat alienari debet, nec sñia executiōi mādari, nec aliqd fieri in prçiudiciū postulātis, donec restitutio fuerit expedita. C. de in integ. re. postulata, ne qd noui fiat. l. j. Sed videt q ea pendēte, fiat executio sñiæ: vt extra eo. c. suscitata. Dic q ibi nō pēdebat, imò etiā data erat: sed quia ibi cōtra petēte eā valde præsumit, idcirco sñia executioni mandat præstita cautione: vt ibi dicit. Vel dic q illud fuit

a prouisio papæ: vel dic vt ibi[a]. Restitutione aūt cōcessa cōtra sñiam, vel causę pcessum, audit restitut⁹ ex integro, sicut añ sñiam: vel admittit ad id, ad qđ petijt se restitui. extra eo. auditis. & c. ex literis. Si verò restō cōcessa est sup aliquo cōtractu, vnusqsq; recepit qđ dedit: & qđ suū est, vel ex suo peruenit vt C. de reputa. l. vnica. ff. de mino. minor. §. restitutio. extra eo. c. j. qm̄ nemo debet cū aliena iactura locupletari: vt ff. de transact. cum hi. §. sane. ff. de condi. inde. nam hoc natura. extra de pœnis suam

2 liiij. di. gñalis. in fi. ¶ † Sed nunquid in integ. resti. perpetuat per litis cōtest? Dic q nō, imò quadriennio clauditur. ff. de mino. Papianus in fin. & s. §. j. q non: fortè cū mouetur in consistorio principis, secundū do. meū. Vel si nō perpetuatur, saltē interrūpitur. extra eo. cū ex literis. & c. suscitata. Nō em̄ debet iure pprio sine sui culpa priuari pars per quā nō stat, sed fortè p iudicē vel aduersariū, quò min⁹ causa fuerit expedita. lvj. dist. satis peruersum. extra, de consti. cognoscentes. De hoc extra, de offic. iudi. c. ij. ¶ Quod de rescissoria dicūt quidam, non perpetuari per litis cōtestationē. Sed Io. cōtra: cùm

b nulla lege sit prohibitū. Et de hac[b] vide j. in tra-

3 ctatu libello. eod. titu. ¶ † Quid si in causa minoris vel ecclesię, testes per eos inducti nil pro eis dicūt, vel causam dicti sui requisiti non reddūt? Rñ. tūc petāt se restitui in integrū ad inducēdos nouos testes. ff. de mino. ait prætor. §. non solū. & l. minor. ¶ Sed dicet pars aduersa. Non debes restitui, nisi prius probes læsionē, & personā, & locū aptum ad hoc. ff. eo. verū. §. item no. & ff. de iureiurā. nam &

c postea. §. si minor. ff. de in integr. restit. mino.[c] oīs.

4 ¶ † Quomodo autē probabitur læsio? Et quidē videtur necessariū q hoc modo, s. vt isti testes noui producātur, & dicāt in dicto suo, q si ante aperturam testiū producti fuissent, hoc idem dixissent: & tūc iudex auditis eorū dictis, cognoscet an fuerit expediens minori vel ecclesiæ, eos produxisse: & tunc si viderit faciendū, restituet ad producendum eos. ¶ Sed dices: Nonne semel testificati sunt in hac causa? quomodo ergo amplius in ea testificabuntur, cōtra illud iiij. q. iij. §. item in criminali. in prin. & ff. de testi. producti? Rñ. testificati sunt in causa restitutionis, siue incidēti quæstione: nūc testificabūtur in principali. Sed dicet pars altera, qa eadē videtur quæstio: vt ff. de procu. qui proprio. Præterea si nūc dicant aliud & aliter, q̄ primò dixerint: sequitur magnū incōueniens. Et ideo dixit Vber. de Bo. q detur electio parti, cōtra quam producūtur, vel q approbet dicta istorū, vel q iterū iuret. C. de testi. l. fi. & extra, eo. tit. præsentata. vel, vt vitētur prædictæ oppositiōes, dici pōt q eo ipso q producunt nouas personas, quas ab initio nō induxerūt, satis videtur læsi: & sic recipientur sine alia probatione vel productiōe: vt ff. de mino. l. & si sine. §. itē. & s. §. j. ver. illud quoq;. Sed nō videtur hęc restitutio dāda minori, vel ecclesiæ: cùm iam didicerint testificata priorū. Vnde etiā per rescriptū Principis nō possunt amplius testes producere: ergo multò minus per edictū: in aut. de testi. §. qm̄. Sed rñ. per instantiā: quæ rñsio in causa

d debet admitti[d]: vt ff. de acqui. pos. l. j. §. si filius[e]. nā

e minor vel ecclesia, venit per edictū contra contractum, cōtra sñiam, cōtra venditionē, cōtra transactionē, & similia: vt C. si aduersus trāsa. & si aduersus venditionē. & similibus. ¶ Et tamen per rescriptum Principis non pōt venire cōtra. C. de preci. Imper. offer. quoties. C. de transac. l. causas. C. sententen. rescin. nō posse. l. fi. Sed dicitis, cōtra quē producuntur, Hæc instantia nō est vera: quia per rescriptū, venit qs cōtra p̄dicta, vt no. in præ. l. quoties. & C. de rei ven. ratas. Ad quod rñdeat volens producere: Bene fateor q venit cōtra præmissa p rescriptū Principis, si dicatur in eo, nō obstāte tali lege. ff. ne quid in loco pub. fi. l. ij. §. si qs à Principe. ff. de leg. iij. si quis in prin. in aut. de testa. imp. fec. & extra, de offi. dele. ex parte. & no. s. de instr.

f edi. §. nūc autē. versic. & scias[f]. Et cōcedo q si dñs Imperator dicit, nō obstāte cōstitutione de testi. pducat testes is, qui didicit testificata: valebit rescriptum: vt in prę. l. & ff. de consti. prin. l. j. Itē adhuc instabit aduersarius, Nō debes restitui ad p-

5 ducendos testes. ¶ † Minor enim, vel quasi minor, debet restitui, si ex lubrico ætatis vel dolo aduersarij sit decept⁹: vt C. de mino. l. iiij. & C. & ff. de dolo. per totū. At dolo meo factū nō fuit, quò min⁹ produceres: nec etiā lubrico ætatis: quia pro parte tua præmissa fuit diligēs inquisitio pro quærēdis oībus testib⁹, quos erat verisimile veritatem scire. Si igitur factū fuit, quod à diligētissimo patre fa. factum fuisset: licet nunc aliqui dicant se scire veritatē, nō ideo debes restitui ad producēdū eos: quia nō fuisti læsus in eis. C. de in integ. rest. minor. l. fi. ff. de min. verū. §. itē si locupleti. Sit igitur iudex cautus & iustus, nec nimis in dādo promptus, nec in negādo durus, iuxta illud Catonis: Cōstans & lenis, cùm res expostulat, esto. xlv. dist. vera. & c. oīs. & c. disciplina. extra, de pur, cano. iter solicitu-

a ¶ Vltimò. Ibi. in glo penul. & quod super ea dixi.

b ¶ Hac. Nota. q. dicit de hac: nō dicit de hoc. ego autem de hoc ibi dicā super rubrica.

c ¶ Minor. An autē tūc aduersarius testes producere possit, vide s. de dila. §. videndū. ver. in Sūma. & ibi vide hoc omissum, qūo resti tuto minore vel ecclesia, aduersarius etiam maior intelligitur restitutus.

d ¶ Admitti. j. q. j. sicut vrgeri. vbi de hoc.

e ¶ Filius. Nō est ibi iste §. bene est Offilius. qui non facit, nec est. probatur tamen ibi per eū. & §. per procuratorē. ver. alioquin.

f ¶ Scias. Circa qđ vide plenam remissionem, quam ibi dedi.

a ¶Quis.lib.vj.
b ¶In fi.Glo.ibi tenet hoc secundum in indiuiduo: primam partem in diuiduo.Sed Cy.post Petr.ibi contra, ꝙ etiam in indiuiduo non profit fratri:loquitur tamen in maiore.ibi vide.

Baldus de restitu.in integrum. *Rubrica.*

Vbi restitutio datur ad appellandũ, nõ cassantur acta pri9 habita: secus si detur contra sententiam.Secũdũ Vincen.loquitur in restitutione petita & a obtenta. & primo casu restitutionis, cõcessio habet vim interlocutoriæ: secundo diffinitiuæ. Bal.§.j.versic.item super.&sequen.G. ¶Ex noua causa restitutio denegata, iterũ impetratur. Et quæ dicatur noua causa. versic.sed quam vocas. G.

dines.versi.attendentes.Nã & si vix videatur danda restitutio,tamen datur.ff.eo.intra vtile.§. vno. Sed si litigator non sit minor, vel quasi minor,nec probat per testes: tunc aduocatus miser à limine iudiciorum excludetur, & condemnabitur in expensis.extra,de rap.c. fina. de pœn. c. calumniam. de elec.c.statuimus.§.adijcimus. & de excep.pia.§. si quis.[a] C.de iudi.l.properandum. ¶†Hoc quoq; 6 sciendum est,ꝙ si minor, qui fundum paternum vendidit,& super hoc fideiussores dedit,conueniatur:potest restitui ad rem,vel etiam cõtra emptorem,si conueniatur de duplo:adeò vt postea ad eũ periculum euictionis non spectet:veruntamẽ hoc fideiussoribus non prodest:vt ff. de fideiussori.l.j. Sed contra:nam per restitutionem tollitur principalis obligatio:ergo & fideiussoria per consequẽs. ff.de regu.iur.l.cùm principalis. extra, de censi.c. grauis.Respon.dico ꝙ ciuilis tantùm per restitutionem elidetur,sicut per rem iudicatam: vt ff.de

¶Nec ecclesia,nec minor,restituitur ad opponenda crimina vel defectus. versicu.sed pone,ecclesia.G. ¶Per instrumentum matrimonij probatur ætas prolis:sed non per instrumentum dotis, si dos non est promissa pro matrimonio contracto.Si autem pro contrahẽdo:probatur ætas præsumptiuè.versic.sed cuiusmodi.G.Sed vnde sumitur ista præsumptio?Respõ. per locum à cõmuniter accidentibus:vt not.in simili C. de proba.l. neq;. quod est notabile.Sic & per instrumentum dotis probatur matrimoniũ. in authen.vt fratrum filij.in princi. scilicet per locum à communiter accidentibus:quia non consueuit fieri instrumẽtum dotis,nisi inter veros, & non simulatos coniuges.Bal. Qui iurauit se maiorem in contractu,reputatur maior etiam in iudicio,quod inde sequitur.vnde debet per se, tanquam maior,litigare,non cùm curatore:quod est notabile.Gul.¶Castrũ & villa,habent priuilegia ciuitatum:vt not.Azo in Summa de magi.municip.non tamen habet locum in castris.l.vlti.C.de sacrosan.eccle.sed bene habet locum in eis beneficium restitutionis.Et facit ff.de mu. pu.l.ædiles. non tamen poterit hoc petere coram suo Potestate: quia Potestas in hoc reputatur pars esse,non iudex competens.versicu. idem quoq;. & versicu.sed nunquid.Guli.¶Legitimi & publici administratores,possunt petere restitutionem in integrum sine speciali mandato:secus in procuratore,& nisi incidenter emergat.versi.prælatus autem.& sequenti. Guliel. ¶Quæ præscriptiones currant minori,ecclesiæ,& quæ non currant.versicu.hoc autem not.& versicu.sequenti. G. ¶Præscriptio statutaria currit cuilibet minori.extra,eodem.constitutus.quia statutum & consuetudo,ligat minores. Item generalis consuetudo facit etiam ecclesijs præiudicium ipso iure.ibidem.& versicu.vt autem.G. ¶Papa Clemens pronunciauit pro mercatoribus contra Treuerensem, quòd post biennium non posset eis opponi exceptio non numeratæ pecuniæ.secus in minore. vers. hoc autem.G.C.de curato.furio.l.ij.in gloss. & sic ecclesia non gaudet iure minoris, per l.fina.C.in quibus causis in integrum restitu. non est necesse. Et est ratio,quia ecclesia semper est ecclesia: sed minor non semper erit minor.Sic ff.de tute. & ratio.distrahen.l.nisi.§.fina. Baldus. ¶Nunquid absens occasione Potestariæ,quã acceptauit, dicatur ex publica causa abesse.versi.quid si is,qui.Guli.¶Restitutio alia nititur iustitiæ,& est necessariæ iurisdictionis:alia misericordiæ,vt restitutio famæ.ff.de postu. l.j.§.de qua.versic.in summa not.B.& j.§.videndum. ante finem.Guliel. ¶Si petitur restitutio ad obtinendam dilationem, vel tempus ad probandum vel excipiendum:læsio probatur ex solo lapsu temporis, si exceptio vel positio,quæ probari intenditur,sit iusta.versicu.illud quoq;.Si autem post didicita testificata,petitur restitutio ad testes producendos: summatim debet probare,pro habenda restitutione,de læsione,& de interesse petentis restitui.j.§.vltimo.versicu.quid si in causa.Si autem contra sententiam vel contractum petatur restitutio,plenè probanda est læsio. ibidem. §.quæ verba nota. Guliel. ¶Minor post sententiam petit restitutionem ad opponendum peremptoriam exceptionem: dico ꝙ non impedit executionem sententiæ: quia non petitur contra sententiam: nam sententia valet,& meretur executionem: licet exceptio speretur opponi: vt C. de iur.& fac.ignoran.l.j. & ideo quia restitutio desyderat altiorem indaginem,non impedit executionem.ff.de iureiuran.l.nam & postea. in princ. Et ita loquitur.c.suscitata.eodem titulo.Sed vbi petitur restitutio contra sententiam,puta quia lata per dolum: tunc cessat interim executio. ff. de iudic.l.si prætor.§.Marcellus.C.de in integ.restitu.per l.j. C. de transact. l.si causa.ff.de inofficio.testamen.l.Papinianus.§.si filius.argumen.de excusa.tuto.l.diximus.nisi petatur per malitiam. quod arbitrio iudicis relinquitur.C.de ordi. cognitio.l.fina.Facit ad prædicta C. de fal.l.satis aperte.C.si ex fal.instrumen.l.fina.& vide ibi per Barto. & vide j.§.finali. in principio.G.¶Ecclesia non restituitur contra confessionem,nisi probato errore: & restituitur etiam post sententiam. versicu. sed nunquid ecclesia.G.Imò idem,si ex certa scientia.ff.de minorib.l.si ex causa.§.nunc videndum.Sufficit ergo probare rem aliter se habere. ff. de interrog.actio.l. de ætate.§.fina. Et ita intelligitur l. si filius. eodem titulo. Item nota quòd error negantis probatur sola confessione:in d.§.nũc videndũ.Sed error cõfitentis non probatur sola negatione, sed probatione cõtrarij. C. de iur. & fact.ignoran.l. nisi post diui. B. ¶In causa restitutionis in integrum proceditur lite non contestata, si re9 abest,

condi.inde.Iulianus.& l.credit.ergo naturalis remanet,cui põt accedere fideiussor: vt ff.de fideius. fideiussor. ¶†Quid si duo minores contrahunt cũ 7 aliquo, & ambo læsi sunt: vnus verò tantùm petit restitui in integrũ:nunquid proderit alteri? Videtur ꝙ sic,sicut in appellatione: vt ij.q.vj.§. sunt etiam,quorum.ver.quandoq; vnam.Et not.extra de appel.c.pe. Quia id facit restitutio minoribus, quod appellatio maioribus.ff.de mino.præses.scd'm Albe.pap.arg.tamen contra.ff.eo.titu.l.iij.§.sed & vtrum.ibi:nõ fuit propositum prætoris denegare restitutionẽ minori, sed maiori.Itẽ quia hoc beneficiũ est personale, & singulare.extra, de priui. sanè.& de instit.cùm venissent. ¶†Priuilegia enim 8 singulorũ,cõmunem legem nõ faciunt.xxvj. q.ij. c.non exẽplo.Item in contrariũ est illud generale: res inter alios acta,&c.extra,de præben.dilecto.in fin.& ea,quæ ibi not.expressè C.si in cõi eademq; b causa in integrum restitu.postu.l.vnica.in fine.[b]

vel præsens non vult litem contestari.C.de temp.app.l.fi.§.illud.quia aliter põt consuli petitori:cùm restitutio in integrum non perpetuetur, nisi per sententiam diffinitiuam. Item cõcedere restitutionem, est potius decretum,ꝙ sententia ergo &c.de bo.pos.l.iij.§.pe.versic.quid ergo si is.& arg.ff.de mino.præses.no.G. ¶Petitio restitutionis debet continere qualitatem & causam læsionis:secus in appellatione.j.in §.qualiter.versic.j. & seq.G.Hoc tenet glo.ff.de mino.l.verum.§.sciendum.& probatur eo. tit. l.minor autem magistratus.Bald.¶Minor & ecclesia possunt renunciare beneficio restitutionis obtento.ff.de minori.l.si iudex. non obtinendo. ff. de noua.l.doli mali.in §.qualiter.versi.sed nunquid. G.ff.de verbo. oblig. l.sciendum.in glo.ordi.¶Ecclesia censetur iure minoris,quo ad acquirendum beneficium restitutionis,non quo ad retinendum: ne quadrienniũ currat:sed statim cùm natũ est,currit ecclesiæ vel maiori.in §.in quod.G. ¶Imputet sibi,si se arctat ad vnum diem,in quo probare nõ potest.versicu.finali.G.C. de tempo.appel.l.iij.& l.fina.§.j.Baldus. ¶Singulare ius restitutionis non porrigitur ad socium eiusdẽ litis.C. si vnus ex plu. per l. fina.in §.fin.versic.fi.G. Item singulare ius restitutionis non porrigitur ad accessoria specificè causa non deducta.ff.de condi.inde.l.fina.§.fina.in glo.ordin.Non obstat §.item sciendum.quia non habet locum in iudicio restitutionis in integrum,quod valde stricti iuris est.Baldus. ¶Mater ratione minoris ætatis excusatur,si filio tutorem non petijt.Et sufficit fuisse minorem à principio quo indiguit minor filius tutore.in §.j.versic.sed quid ipsa.G.Nam principium temporis spectamus.ff.de infa.l.quid ergo. & de excu.tuto.l.ij.§.ætas.Et ita nota.C.in quib.cau.in integ.restitu.non est neces.l.j.in glo.ordi. Nam ista immunitas,perpetua esse debet.Sed cõtra,ff.de lega.ij.l.Titia.§.vsuras.Nam vbi ætas est immediata causa beneficij:cessante ætate, cessat beneficium.Sed illud loquitur in beneficio successiuo,hic in instãte liberatione. Item illud non est priuilegium:quia est secundũ ius naturale,quod est ius commune:innititur enim ætatis imbecillitati.C. de legi.tut.l.fi. Bal.¶Restitutio in integrũ põt implorari incidenter super emergenti vel incidenti,non super principali,s.ad fundandã originem petitionis.Nam præposterum esset prius agere rescissoria,quàm officio iudicis.ff.de excusa.l.exceptio.& l.quæ personæ.§.fina. sed ad fundandam exceptionem vel replicationem potest incidenter peti restitutio. Tamen ordo verborum est,vt primò petatur restitutio,& exinde excipiatur vel replicetur.l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiurand.& Institu.de actio.§.rursus.per Dy. ¶Minor qui commisit dolum inficiando verum,restituitur.ff.de mino.l.si ex causa.§.ij. Quomodo est hoc? Respõ. mendacium est delictum verbi: secus in delicto facti. Item mendacium negantis potest purgari per confessionem:vt not.Insti.de actio.§.itẽ mista est actio de eo.ideo speciale est. Ætas probatur testibus, scripturis, & cõiecturis.ff.de excu.tut.l.ij.§.ætas.C.si minor se maio. di.l.si alterius. C. de his,qui ve.æta.impe.l.omnes.ff.de proba.l.cùm de ætate. Et est speciale in ætate probanda, ꝙ iudex potest imponere probationem cui vult,s.ex aspectu:vt no.ff.de mino.l.de ætate.Est & aliud speciale:quia sententia lata super ætate ex aspectu,nunq; transit in rem iudicatam: quia oculus officialium sæpe fallitur:& quia est interlocutoria lata ex præsumptione iudicis tantùm:sed transfert onus probandi.ff. de minori.l.minor xxv. annis, ex aspectu. Quod intelligo si sit lata citata parte:aliàs non transfert onus probandi.arg.notatorum C.quo.bo.l.j.ff.de bono.pos.l.iij.§.pe. & facit quod not.ff.de interro.act.l.de ætate.in prin.& C.de iura.calũ.l.ij.§. quod obseruari.& ff.de mino.l.etiam.§.fi.Baldus.

De supplicatione.

De supplicatione. *Rubrica.*

De supplicatio ne. *Rubrica.*

PRæter Appellationē,& preter in integrū restitutionē, de quibus prælibauimus, est & aliud remediū, quo valida sentētia subleuaṫ: videlicet supplicatio: vt s̄.de sen.§.quoniam.s̄.[b] ideo de ipsa aliqua sub cōpendio perstringamus.[c] ¶Videamus ergo, à quibus supplicari possit. ¶Et quando. ¶Et in quibus casibus. ¶Et quę differentia sit inter appellationem & supplicationem. ¶Et quis sit supplicationis effectus.

SVMMARIVM.

1 ☞Supplicari posse à sentētia Præfecti, qualiter intelligatur.
2 Supplicatiōis causam examinare, & diffinire, solius est principis, vel eius delegati, vel præfecti.
3 Supplicatio & appellatio, quare non sint eiusdem naturæ.

Supplicari potest a sententia Imperatoris, uel Papæ, uel præfecti prætorio.

SVpplicari Potest à sententia impatoris, vel papæ, vel præfecti pretorio. extra, de in integ.resti.ex literis.& c.tū ex literis.extra de re iudi.cū cām.& C.de sen.prefec.ꝑto.l.j.ff.de mino.ꝑfecti.à quibus appellare nō licet: vt s̄.de appel.§.videndū.vbi de hoc.nec mirū si tunc supplicetur. Nā licet nō sit verisimile, illos iniquè iudicasse: supplicari tñ potest ab eisdem: quia supplicatio cōtinet petitionē veniæ, ꝓprij erroris, vel allegationē circūuētionis aduersarij.ff.de mino.l.ꝑfecti.extra, de re iudi.c.cùm olim. Sed videṫ ꝙ etiā à sentētia iudicis & delegati supplicetur: vt extra, de in integ.resti.ex literis. Sol. Ibi secūdū papā.[d] ¶1 †Quod aūt dixi à sententia præfecti supplicari posse, verū est, cū in causa principali pronūciauit. Secꝰ si in causa appellatiōis. C.de preci.Impe.offer.si quis.C.ne lice.in vna eadē que causa tertiò ꝓuo.l.j.& in alijs casibus & in alijs causis, libellus supplicatorius porrigiṫ referendarijs & causas introducētibus.in auṫ.colla.ij.de referēdarijs.§.causas. ¶2 †Solus tamē princeps, vel eius delegatus, vel prefectus, debet causam supplicatiōis examinare & diffinire.[e] Et si intra decē dies suppliceṫ, potest sentētia executioni mandari.si tñ victor satisdederit de restituēdo omnia, si sentētia fuerit iuste resoluta. Si autē non supplicauerit intra decē dies, habet bienniū ad supplicandū principi: quod bienniū cōputaṫ, ex quo Imperator succesit in cognitione præfecti.[f] C.de sen.præfec.ꝑto.l.j.sed tūc executio sentētiæ fiet: nec victor satisdabit de restituendo. C. de preci.Imper.offer.auṫ.quæ supplicatio.in auṫ.vt spon.larg.§.illud.& in præ.l.j.C.de sen.præfec.ꝑto. extra, de in integ.rest.suscitata.in fi. 3 †Et ꝑ hoc patet supplicationē nō sortiri naturā appellationis: qa semel tantùm supplicatur à sententia: sed appellaṫ bis post sententiā. An verò quotiescūq; quis grauatur

a ¶Ex oībus practicis authoribus nullus formauit hāc rubricā, præter Io. de Deo cauil.rubrica vlti. Legistæ habent de hoc rubricā, quæ non allegaṫ, quia sedet in gropa: in rubrica eñ de precibus impatori offerēdis.sequiṫ. & est de qbus re. lib.sup. vel non. qua de cā Azo in Summa ibi prosequitur hanc materiam.

b ¶Præter appellationē. quoniā. s̄. §.vltimus est.

c ¶Perstringamꝰ. Præmittit Azo qualiter supplicari debeat, & dicit hunc ponderādū morē, qui est capello deposito & pallio, flexis genibus, humiliter ꝑces porrigere. vide quod dixi de maio.et obed.his quæ.post prin.et de iureiuran. Et si Christus in gl.arguit Hosti. Secūdò dic in iure seruandā l.vlti.C.de preci.impe. offe. vt scilicet breuiter negotium exponatur: inserendo in precibus id solum, quod expedit. in omni autem supplicatione locum habet hæc doctrina, nedū in ista, de qua agitur.

d ¶Supplicari. secundū papam, vt ibi scripsi super j.glo. supplicare.

e ¶Diffinire. Idem not. Accur. in §. aliud. inferius allegato.

f ¶Præfecti. Diuersas lecturas huiꝰ verbi vide not.in l. statim alleg. in vlti.glo.

g ¶Præstaṫ. Et merito: quia non fit executio diffinitiuæ, à qua appellatū est. extra, de iureiur. veniētes.

h ¶§.fin.alleg. Pe. author.& Ioã.de Deo nō bene receperunt sensum illiꝰ §.sicut Azo, qui dixit ꝙ licet supplicare pro eo, quod ordinatio clericorū facit, fit per pecuniam vel aliàs malè & contra legem, vt ad meliorē statum reducatur, & præuaricatoris pœna imponatur.

i ¶Rescripta. Leges quæ ponunt exempla, allegat ibi glo. quæ tamen Azo exprimit vbi s̄.de fœmina quæ nupsit vidua, viro inferioris dignitatis: impetrat vt fruatur dignitate prioris mariti.ff.de senato.l.fin.cùm Præpositi sacro cubiculo impetrant vt fruantur post finitam militiam cingulo: cùm ad agros suos vel aliàs proficiscuntur.C.lib.xij.de prepo.sac.cubi.l.fin. Et quod de cingulo dixi, dupliciter ibi exponit glo. Tex. autē pōderat quod est dictum, ꝙ ad ipsorum desyderium, & ad nullius læsionem id pertinet. Quod autem præmisit, nec alij obsit: intelligit Azo vbi s̄.de læsiōe graui. & idem Accur.in prædi.l.allegauit ibi leges nota, & dicit Azo ꝙ vltra illas inueniētur in iure, in libris iuris recondita multa similia.alleg.ff.de relig.& sump.fune.si quis sepulcrum.ff.loca.l.habitatores.si vsusfru.pet.l.j.§.vlti. circa id quod sequiṫ de damnosis fisco: dicit Azo in illis, expectari secundam iussionē.in auṫ.vt nul.iudi.§.& hoc.not.de māda.prin.§.deinde competēs.q §.vult omnino sperni primā iussionē: nisi sit pragmatica sanctio, ex ea tamē q̄uis recipiatur, nil fiat nisi sequaṫ secunda iussio.

¶Differt autē dictū Ioã.de Deo, vbi s̄.in prin.

appellet? Quæ dic vt s̄.de appel.§.quoties. Item in appellatione præmissa cautio non præstatur.[g]

SVMMARIVM.

1 ☞Venia potest per supplicationem super pœna criminis impetrari.
Supplicari potest ꝓ dilatoria exceptione, non peremptoria.
2 A sententia semel tantùm supplicatur.
3 Supplicatio talis esse debet, quòd petēti prosit, nec alicui obsit.

SEquitur Videre, quando & ex qbus causis valeat supplicari. Et certè à præfecto prætoris supplicatur intra decē dies à die sentētiæ promulgatæ: quod si factum non fuerit, tunc pōt principi intra bienniū supplicari, vt s̄. ¶1 †Potest supplicari pro eo, qui malè vel iniquè vel cōtra ius ordinatus est: vt j.q.v.præsentium.in auṫ.quomo.opor.episco.§.fi.[h] Item super criminis pœna, venia pōt per supplicationē impetrari. C.de ꝑci.Impe.offe.rescripta.quæ est xxv.q.ij. Item supplicari pōt pro dilatoria exceptione: nō peremptoria. C.de preci.Imper. offe.quoties.extra, de procur.ex insinuatione.extra de dol.& contu.c.j. ¶2 †Item à sentētia semel tantum supplicatur: & si semel denegatur, postea non cōcedetur. C.de preci.impe.offe.si quis.ī auṫ.vt nul.iudi. §.& hoc verò iubemus. Itē durante præsidis officio eius subditi supplicare possunt principi, vt furtum vel rapinā vel aliud eius crimen puniat.j.q.j.c.pe.& fi.& q.vij.sancimus.in auṫ.vt iudi.sine quoquo suffrag.§.si quis autem. ¶3 †Item generaliter hoc debet supplicatio continere, ꝙ petenti prosit, nec alij obsit: vt in præ.l.rescripta.[i] nec quod sit fisco damnosum: vt xxv.q.ij.nec damnosa.

SVMMARIVM.

1 ☞Seruus potest pro domino supplicare, sed non appellare.
2 Pendente appellatione, nil est innouandum.
3 Simpliciter supplicare ante sententiam, non licet.

Supplicatio, in quo differat ab appellatione.

DIffert Autē supplicatio ab appellatiōe: quia appellatur intra decem dies: supplicaṫ vsq; ad biēniū: vt s̄.§.j.ver.solus. Alij dicunt ꝙ supplicare debet, c̄q; primum potuit cognoscere se læsum fore: vt extra, de in integ.resti.ex literis.extra, de frigi.& male.c.j.& c.fi. ¶1 †Item seruus potest pro domino supplicare: sed non appellare.ff.de appel.serui.C.de preci.impera.offe.l.j.& l.vniuersis. Item generaliter omnes liberi possunt supplicare: serui nō, nisi pro se & domino:[k] vt ibi, & ff.de his q sui vel alie.iur.sunt. l.j.& ij.ff.de iudi.vix certis. Item differūt in casu, quē habes s̄.titu.proxi.§.videndum.versi.& not.ibi: itē is, qui. ¶2 †Item pendēte appellatione, nil est innouādum: vt s̄.de appel.§.nouissime. sed supplicatione pendente, mandatur executioni sententia: vt s̄.§.j.[l] ¶3 †Itē ante sententiā, nō licet simpliciter supplicare vt C.vt lite pend.l.ij. Sed appellare sic: vbicūq; gra.

k ¶Et domino.i.ꝓ nece domini, secundū Azo. hoc vult l.j.præallegata. addit Azo casum l.Iuliæ maiestatis.ff.ad le.Iul. maie.l.nullꝰ. subdit etiam ꝙ fortè idem in omni casu, quo seruo permittitur agere vel ad principē cōfugere, per duas leges statim allegatas. addit ꝙ si seruo supplicante, supple etiā eo casu, quo non debebat admitti, īdulgeat principis rescriptū: tenet per l.vniuersis.s̄.proxi.allegatam.

l ¶§.j. Quæriṫ. de ratione quare pēdentia appellationis & restitutiōis in integrū impediant executionē & supplicatio ēt intra decē dies facta non impedit. De restitutiōe patet s̄ tit.proxi.§.vlti.in prin.de reliquis hic sufficere posset: ꝙ prerogatiua harū sententiarū à quibus non appellatur, hoc īducit: vt scripsi de resti.in integ.suscitata. sup glo.penul. Dicūt quidam ꝙ supplicatio continet benignitatem petētis & iudicis: & ideo hæc responsio sufficere pōt quo ad appellationem, quæ innititur iustitiæ: sed non quo ad restitutionem, quę benignitatem iudicis & fauorem petentis respicit.ff.de mino.præfecti. Si dicatur quòd supplicatio voluntate recipitur: contradicere videtur.§.aliud. in corpo.vt sponsa, larg. Item si dicas quòd per appellationem extinguiṫ, vel suspenditur pronunciatū, vt dicit Iaco de Bel.in prin.§.aliud. hoc est, quod quæritur quare plus suspendit appellatio, c̄q; supplicatio. Mihi videtur his tribus, quę diuersa sunt, meritò tribui diuersos effectus: Dico igitur ꝙ appellatio, quæ interposita est à sententia puræ iustitiæ innitiṫ: propter quod executio fieri non potest. & si facta esset intra decendium, quo fuit postea appellatum, reuocatur executio per modum nullitatis & attentati. de appel.non solum.lib.vj. Restitutio innititur iuri: habet tamen mistam gratiam: non dico à iudice, sed à iure inuentam. Si lata est igitur sententia contra ecclesiam vel minorem: & ab ea non fuit appellatum: iustè fit exe-

cutio sententiæ. Si tamen postea intra tempus iuris petatur restitutio: fateor ꝙ impediret executionem fiendam: sed iam factam non annullat vel reuocat. Verba enim non solùm innuunt quòd ea postulata, licet nondum concessa, nil noui fiat circa rem, vt dicit rubrica Codicis. Absurdissimum enim esset, quòd vltra terminum tardari deberet executio eo casu: & imputet sibi, qui nō appellauit. Supplicatio tantū habet præsumptionem contrariam ex persona proferentis, ꝙ appellare non licet. Eorum ergo fuit ipsam non parificari alteri præmissorum. Satis enim sibi est quod cōtra id, de quo alter p̄dictorum, scilicet Papa, princeps, vel præfectus p̄torio poterat legem facere, auditur. De primis cōstat: de tertio patet C. de offi. pręfec. præto. l. ij. Eligit ergo ius quandam viam mediā: vt ipso citò supplicante fiat executio cum remedio cautiōis. aliàs sine illo, & vt semel tantùm supplicet. Simile de offi. deleg. quærēti. cum concord.

a ¶ Versus. hos versus posuit Ioan. de Deo vbi s̄. & in fine primi versus ponebat tempore: & non est congruus versus. Vnde communiter habetur ipse. Est sciendum ꝙ Cyn. in aut. quæ supplicatio. in fi. allegans hunc titulū, dixit differētias hic notatas ī appellationem & supplicationem non omnes esse veras. quod dixit se dicturum sup l. vnica. C. de sen. præfe. præto. sed ibi non dicit: oblitus, vt puto.

¶ Effectus autem.

uamen infertur. extra, de appel. vt debitus. Item supplicatio protēditur ad noua & vetera: appellatio verò solum ad ea, super quibus interponitur. ff. de mino. præfecti. extra, de in integ. resti. suscitata. & c. ex literis. Item semel tantū supplicatur. Item in appellatiōe, nulla cautio præstatur: vt s̄. §. j. in fi. vnde versus:[a] Discrepat appellans ab eo, qui supplicat ipse. Imputat errori proprio, redit hæc ad eādem. Hic semel auditur causa pendente satisdat.

Supplicationis effectus.

Effectus Autē supplicationis est, quia si princeps rescribit ad supplicationē, obtinet vicem litis cōtestationis, quantum ad hoc vt ꝑpetuetur vsque ad xxx. annos: secūdum alios vsq; ad lx. C. de anna. excep. l. j. & transit ad hæredes & contra hæredes: vt C. quando lib. prin. ob. lit. cōtest. xvj. q. iij. §. potest. circa medium. ff. de actio. & oblig. cōstitutionibus.

b *De expensis.* *Rubrica.*[b]

Ad huius Partis tractatum ptinet aliqua de expensis videre: & quoniam ad ea, quæ frequentius accidunt, iura debent adaptari: vt extra, vt lit. nō cōtest. quoniam frequenter. & ff. de legib. nam ad ea. idcirco de eis, quæ sæpissimè in iudicijs petuntur, vtile visum est doctrinam tradere copiosam. ¶ Super quo sciendū est, ꝙ expensæ quędā fiūt extra iudicium: de quibus aliqua præmittemus, licet extra propositum principale. aliæ in iudicio, de quibus postea supponemus.

SVMMARIVM.

1. Expensæ extra iudicium factæ, cuius gratia factæ dicantur.
2. Expensæ ratione fructuum factæ à possessore, veniunt deducendæ.
3. Reficere, est iam facto, remedium facere.
4. Malæ fidei possessori ædificanti in area aliena, an sit in expensis subueniendum.
5. Sumptus facti ab illo, qui primò fuit bonę fidei, sed postea defecit: qualiter sint compensandi.
6. Sumptus facti in reficiendo fundum alienum, an, & qualiter sint restituendi.
7. Bonę fidei possessori pro omnibus impensis in fundo alieno factis, est subueniendum.
8. Expensæ extra iudiciū factæ, qualiter sint petendæ.
9. Expensæ diuersimodè factæ, diuersimodè sunt considerandæ.
10. Victus victori, regulariter in expēsis est cōdēnādus.

Expensæ extra iudicium faciendæ, quæ dicantur.

Expensæ Igitur, quæ fiunt extra iudicium, Aliæ sunt necessariæ. Aliæ vtiles. Aliæ voluntariæ.[c] ¶ Necessarię sunt, q̄ si factę nō essent, res esset omnino peritura, & deterior futura. Vtiles dicunt̃, q̄ rem faciunt meliorē: deteriorē autem esse nō sinunt. Volūtariæ dicunt̃, quæ rem exornant: vt puta, picturæ, incrustationes, & similia. De his omnib⁹ sunt exempla extra, de deci. pastoralis. & ff. de verb. sig. impensæ. ff. de impē. in reb. dota. fac. l. j. ij. & iij. et l. veluti. & l. voluntariæ. & l. vtiliū. & l. pro voluntarijs. & l. impēsæ. & l. fi. ¶ 1 † Et hæ impēsę, quędā fiūt gratia fructuū percipiendorū: vt quę fiunt in arādo & seminādo. Quędā gratia colligendorū, vt quę fiūt in metendo & triturādo. Quædā gratia cōseruādorum, vt quæ fiunt in horreis parādis: vt ff. l. iij. §. nos igitur. ¶ 2 † Expēsæ igitur, quæ fiunt ratione fructuū, quocūq; de prędictis modis deducūtur à quolibet possessore, siue possideat bona fide, siue mala. extra de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. c. pen. in fi. ff. de peti. hære. si à domino vel patre. §. fi. & l. plane. in fi. & C. de fruc. & lit. expē. l. j. nec vllus casus interuenire potest, qui hoc genus deductiōis impediat. ff. fami. ercis. fundus qui. rū. j. in fin. & ff. sol. mat. fructus. qa nō censet̃ fructus, nisi ꝙ superest deductis expēsis: vt ibi, & ff. solu. mat. fructus. & de ope. lib. l. iiij. & in pręd. l. de fruct. & lit. expen. & ff. mād. quia mutua. aliàs incipit, idemque. §. idē Labeo. & arg. in prędi. c. pastoralis. Et not. extra, de resti. spol. grauis. Quod si excedūt fructus, adhuc dico in bonæ fidei possessore horū rationem habendam. Secus in malę fidei possessore, secundū quosdam. ff. de peti. hære. quod si sumptus. ¶ 3 † Si autem fiat circa rem principalem, subdistingue: quia aut fiunt in de nouo faciēdo, aut in reficiendo. Dicitur autē quis de nouo facere, cùm de nouo ædificat: reficere verò, est ædificio iam facto, remediū facere. ff. de iti. actuq; priua. l. iij. §. pe. ff. de vsufr. l. vsufructuarius nouū. Et arg. extra, de Iudæ. Iudæi. & c. cōsuluit.[d] ¶ Si qs ergo facit sumptus circa rē principalē, de nouo ędificando, aut ab initio fuit bonę fidei, & durauit semper bona fides: aut ab initio fuit malę fidei, & durauit semp mala fides: aut fuit ab initio bonę fidei, sed nō durauit bona fides:

b *De expensis.* *Rubrica.*

¶ Vt dixi in rubrica ꝓxima, practici authores omiserant hanc rubricam, excepto Ioan. de Deo, qui posuit ipsam cauil. lib. vj. rub. pe. Modicum tamen de ipsa posuit ibi in fine: sed transtulit se ad Summam Azo. Instit. de pœna teme. litig. & ferè ad literam posuit quod ibi dicit Azo, quod tamē est extra propositū, scilicet de alijs pœnis tractando: de quibus j. tit. ij. nō de pœna expensarū. Posuit etiā ipse Ioan. rubricā istam vltimā, in libro iudicum, in qua etiā nil dubium apparuit. Azo in Summa de fruc. & lit. expen. non ingreditur materiā nostram: sed remittit ad rubricā de sportulis. ibi autem tractat de expēsis in lite fiendis in sportulis & alijs: nō de repetendis. & in titu. præ. ver. in sentētia. de his vnicū verbum ponit. prosequitur autē materiā primæ partis, in tit. de rei. vendi. pe. col. ver. impensarū. & Vin. tandē in decre. vt præteritæ. de elec. in j. glo. Accur. in l. in fundo. ff. de rei vēd. in vlti. glo. de qua glos. remittit author & ad aliā glos. Accur. & ad Rof. in fi. versi. qui incipit ex præmissis. Superuenit autē copiosus noster Hosti. qui in Summa de do. & contu. §. qua pœna. plenè tractat de his expensis litium: incipiens ibi post princip. versi. punit̃ etiā cōtumax. & eam prosequitur vsq; ad ver. item punitur. prope fi. §. quē ver. allegat author. ad vnū tátū. j. ver. & nota, cum tñ quicquid ibi est, totū sub ti. isto posuit. Ipse etiā Hostiē. doctrinā suā extollens ibi in fi. dicēs ꝙ non inuenit alibi materiā sic discussam: & verū dixit. tñ nūc hic plenius fuit author magn⁹ supra Gigantē studentes debilis captis quos grauat scriptorū prolixitas, maximè cùm eadem sæpius repetunt̃, vt hic: satis poterūt ptrāsire, cū gl. decre. ad fi. & epilogo & supletionibus, quæ scripsi super illa. ¶ Circa expēsas aūt hic notandū, ꝙ negotiorū gestor nō petit sibi fieri expensas gestionis fiēdæ. Idē dico de cōiuncta ꝑsona, petūt aut iam factas vtiliter sibi restitui: & ꝓcedit hoc, siue sit extraneus gestor. ff. q̄ cuiusq; vni. l. j. in fin. siue socius de corpore. eo. tit. sicut municipiū. ij. rū. siue sit etiā cōmunio īdiuidui. ff. de nego. gest. q negotia. §. fi. q̄ intellige vt ibi not. & in hoc differūt à ꝓcuratore, q petit fiendas. de ele. cupiētes. §. ad hoc, et factas iuxta mādatū, licet nō vtiliter: vt not. extra de ꝓcur. cùm pro causa. In gestore igit̃, an debeātur expensę, declarat euētus: vt scripsi post Hostien. de elect. cū inter canonicos. super j. glo. & not. in decre. cupiētes. in vlti. glos. ante fi. Ex his cōcludo, ꝙ si cōtra ꝓuisum sit authoritate apostolica vel alteri⁹ in ecclesia collegiata aliqs de corpore appellat, licet nomine ecclesię & suo: si tamen non habet mādatum à capitulo, nec expensas in prosecutione fiendas habebit à capitulo: nec factas recuperabit si succumbat. hoc maximè, quādo capitulū paruit illi ꝓuisioni: vel, quod plus est, satis est ꝙ restituerit vel cōtradixerit: cùm eo casu pro consentientibus habeantur: vt in regula, qui tacet. lib. vj. vbi cōcor. Administrator ergo, qui facit expensas in negotijs capituli, vt habet quarundam ecclesiarū mos, tali appellanti expensas administrare nō debet in dubio futuri euentus. Facit de sponsa. iuuenis. vbi concor. j. glo. & ff. de admini. tut. tutor. §. fin. & ibi concor. in glo. fin. Si autem capitulum expresse prohibuisset: post prohibitionem factam, expensas etiam vtiles, quas fecisset, non recuperaret: vt in l. fin. C. de neg. gest. vbi autem non fuit cōtradictum, & obtinuit: distinguitur an prosequeretur negotium proprium: & tunc à victo recuperat. an commune: & tūc ab ecclesia: vt not. in decre. cupientes. in vlti. glos. vltra medium.

ADDE, huic vltimæ parti addi. Io. And. Oldr. consi. xxxviij. incip. thema tale est, episcopus.

¶ Ad huius partis.

c ¶ Expensæ igitur voluntariæ. Prosequitur verba Azo. in Summa, vt dixi super rubrica.

d ¶ Consuluit. Incipit hic quæstio, cùm ex maleficio vnius ex fratribus habentibus domum communem, pars eius venit destruenda: quod fieri non

quia

potest sine periculo aliarum partium: nisi fiat aliquod ædificium, cuius expensis id fieri debeat. Pro fratribus, allegatur ex facto nocentis, innocentem puniri non debere. C. de his, qui latro. occul. l. vlti. ff. de pœn. absentē. & l. crimen. C. de inoffi. testa. si quis in suo. §. j. ff. si quis ali. testa. prohi. l. ij. C. de pœn. sancimus. ff. de nauti. fœno. cū proponas. Ad idem C. ne vxor ꝓ mari. l. ij. ff. sol. matri. si maritus. Item si pluribus nunciatum est nouū opus, & vnus solus cōtrafacit: ille solus tenetur ff. de no. ope. nū-cia. de pupillo. §. si plerūq;. Pro domino vel cōmuni ꝙ nō teneatur ad illas expensas faciunt eadem iura. Item nō debet officium publicū iustitiæ, illis esse damnosum. ff. ex quib. cau. maio. l. videlicet. Item facit ff. d aqua plu. arcē. sed interdū. C. de pœn. si operis. de sent. excō. vt famæ. ff. de fideius. si à reo. Bene facit pro dño vel cōmuni, ff. cōmu. diuid. si is, cū quo. & ff. loca. si merces. §. si. vber. dicit cōmunibus expēsis illud ędificium fieri debere. Inducit l. ij. C. qui. ex cau. ser. ꝓ præmio lib. acci. vbi seruo accusāti aliquē de adulterina moneta, debetur libertas. dominus tamē illius pretiū habet de publico. Ad idē ff. ne quid in loc. publi. l. ij. vbi via public. reficitur à communi.

quia factus est malæ fidei possessor. In primo casu, scilicet quando semper fuit bonæ fidei: si possedit rem, consulitur ei de sumptibus per doli exceptionem, vtendo retentione, non auxilio actionis. ff. de dol. excep. Paulus. reprobata sententia M. dicentis sibi dari actionem negotiorum gestorum, per l. fin. de neg. gest. quia illa lex aliter intelligitur.[a] Sic ergo bonæ fidei possessori consulitur, per retentionem, seu per doli exceptionem, vt dixi.[b] ¶ Quod verum est, vbi tot fructus percepit, qui valeant quantum ascendūt sumptus in re facti: quo casu fructus computantur cum sumptibus. ff. de rei vendi. sumptus. extra, de reb. eccle. non alie. ad nostram. & de pign. cùm constet. sic & alibi bonæ fidei possessor nō lucratur fructus in casu, qui habetur ff. de rei vend. emptori. Sed & M. induxit pro se ff. si pars hæred. pet. l. fin. & ff. de peti. hæredi. hæreditas etiā. §. j. & C. de rei vendi. l. ij. & l. damnum. Sed contra eum, & pro hac sententia, quæ communis est ferè omnium, facit ff. de act. emp. idemq́; Iulia. agitasse. & ff. de peti. hæred. plane. ff. de rei vend. sumptus. ¶ 4 †Si autem semper fuit malæ fidei possessor, hoc casu de nouo ædificando in area aliena: non subuenitur ei super sumptibus, nec iure actionis, nec officio iudicis, nec ope exceptionis: quia ædificando, donare videtur. Instit. de re. diui. §. cùm in suo solo. & quia sibi neminē voluit obligare. ff. commu. diui. in hoc iudicium. M. tamen & Alber. hoc casu dabāt malæ fidei possessori actionem negotiorum gestorū. per l. de neg. gest. si pupilli. §. & si quis. & l. fina.[c] C. eod.[d] l. ij. & l. domum. Sed prædictus §. si quis. loquitur quando gesſit negotium ipso gestu, & nomine alieno. Nec obstat C. de peti. hæred. l. ij. quia ibi loquitur, quādo ex aliena materia ædificauit. ¶ 5 †Porrò si ab initio fuit bonæ fidei, sed nō durauit: eligitur quædam via media, vt pro sumptibus factis, dum erat bonæ fidei, habeat retentionem. Ex quo verò malæ fidei factus est, conceditur abrasio absque læsiōe prioris status: vt C. de rei vendi. domum. ¶ 6 †Viso quid iuris sit de sumptibus factis in faciendo de nouo: dicendum restat quid iuris sit de factis in reficiendo. Et tunc aut erat bonæ fidei: & sic expensas necessarias & vtiles sibi reseruo, per doli exceptionem vtendo retentione: volūtarias verò potest abradere seu tollere & exportate, sine læsione prioris status. ff. de rei vendi. si autem. §. in re. C. eo. si quis. & l. si in area. Insti. de rerum diui. §. certe. Si enim dominus rei sibi vellet dare tantum, quantum valerent, si abrasæ forent, non habet abrasio locum. ff. de rei vend. in fundo. & l. nisi. Ad idem ff. de pigno. actio. si seruos. ff. de noxa. si seruus deportatus. §. j. ff. de impen. in reb. dota. fac. si pro voluntarijs. & l. seq. Si autem sit malæ fidei possessor, si quidem fecit vtiles, permittitur abradere sine læsione prioris status: nisi dominus tantum vellet sibi dare, quantum valere posset eis abrasis: si necessarias sibi conseruat officio iudicis, per retentionem: voluntarias verò nullo modo consequi potest. nam pro eis non habet aliquod auxilium: vt in præ. l. C. de rei vendi. domum.[e] ¶ 7 †Ex præmissis igitur patet, quòd quandoq; subuenitur possessori pro impensis per a, hoc est, per abrasionem: vt s. versi. porro. & ver. viso. vel secundum M. per actionem, vt s. ver. in primo. quandoq; per e, hoc est, per exceptionem doli: vt s. ver. si quis ergo. & versi. viso. quādoq; per o, hoc est, iudicis officio: vt s. proxi. Et hęc etiā vera sunt, in rei vendicatione: in petitione hæreditatis autē, si est bonæ fidei possessor, seruat omnes impensas, siue sint necessariæ, siue vtiles, siue voluntariæ. ff. de peti. hære. plane. & l. sed & si lege. §. consuluit. quia non tenetur nisi in eo, quo factus est locupletior: si malę fidei, vtiles & necessarias seruat re existente, seu meliori facta, in qua factæ sunt: & hoc iudicis officio. voluntarias per abrasionem: vt in præ. l. plane. nec distinguitur hoc secūdum quosdam, an sit impensum in re facta vel facienda. Et secundum hoc intellige quod plene not. Insti. de re. diui. §. certe illud. & ff. de rei vend. in fundum. Et de hac materia not. Rofr. plenè in suo libello, in tit. de offi. iud. quo retinentur impensæ.[f] Præmissa quoq; locum habet in expensis proprio nomine factis. si alieno: tunc locum habet tit. de neg. gest. ¶ 8 †Et nota[g] ꝙ expensæ, quæ fiunt extra iudicium, peti debēt nominatim in libello, secundum præmissa: nisi is, qui eas facit, beneficio receptionis sibi valeat prouidere. ff. cōmo. in rebus. §. possunt. ff. de pign. act. si necessarias. Sed quia in plerisq; locis taxatum est quantum debet iudex habere pro libra: quæ cōsuetudo approbatur à iure: vt s. de sala. §. j. prope fi. versi. in præmissis tamē. Idcirco ne iudex statim illud exigat, cōsuluit do. meus. quod sic subijcias in fi. libelli:

FORMA. Item peto expensas hac occasione factas & faciēdas, protestor quas suo loco & tēpore æstimabo, & sicut ius poposcerit cōprobabo: nisi fortè iudex inuenerit ipsum[h] causam habere probabilem litigādi. Vel ne ipsum instruas, dic: peto. expēsas, si iudici condēnatio videbit faciēda. in aut. de iudi. §. oportet. col. vj. Et si obijciat de præmissa cōditione, quæ videt incertitudinem cōtinere. Respō. nō est verū in hoc casu, secundū eū, vt no. in Summa de do. & cōtu. §. qua pœna. sub §. punit.[i] ¶ 9 †De expēsis aūt in causis electionū factis, tractat extra, de ele. vt præteritę. & secundū Vin. eo. tit. cū inter cano.[k]

a ¶ Intelligitur. vt infrà dicetur.

b ¶ Dixi. An autē damnatus vt restituat, qui nō excipit de sumptibus, tempore executionis id posſit. s. de except. §. dicto. versic. sed pone ædificantur. & de senten. excommu. §. vltimo. versic. quid si bona.

c ¶ L. fin. Vide quod vtrobiq; notatur.
ADDE, quando de fructibus, expensæ sint reducendæ, Pau. de Cast. cōsil. lib. ij. per Bal. consi. cxc. j. lib.

d ¶ C. eo. de rei vendi. sic alleg. s.

e ¶ Domum. secundùm Rofre. qui ibi j. versi. quid dicemus. ponit duas rationes eorum, qui tenent contra, scilicet de voluntarijs: idem quod prædictum est de bonæ fidei: eum habere in possessore malæ fidei. dant enim simile ff. quod met. cau. sine except. §. in hac. & §. seq. & de l. in rem. §. pe. ff. de rei vend. responsionem ad hoc vide.

f ¶ Impensæ. in c. rei vend. vel peti. hære. & ibi præcedit rubrica de offic. in quo petuntur fructus in eisdem. Et scias quòd Rofre. ipse, in ista materia non formauit libellos: se excusans in fin. quia hic nulla accusatio competit nec iudicis officium quod intēto loco eius: sed subuenitur exceptionis & retentionis beneficio, si posſident: aliàs omni carent beneficio. licet Gosiani ex sua æquitate, dent etiam possessori malæ fidei vtilem negotiorū gestorum, in quantum res melior facta esset, vt suprà. quod ipse reprobat.
ADDE quomodo quis consequatur expensas melioramētorum: Paul. de Cast. consi. cccxxiiij. & an expensæ factæ ad perpetuam rei voluntatē, posſint opponi coram consultore: vide Bald. consi. clxxvj. j. lib.

g ¶ Et nota secundùm Hostien. vt s. in prin.

h ¶ Ipsum. scilicet reum.

i ¶ Punitur. Addit tamen ibi aliam formam, omissa conditione, peto expēsas inquantum & sicut iudici videtur condemnatio facienda.

k ¶ Inter cano. De his vide eo. titu. c. cupientes. lib. vj. in vlti. glos. cuius finē declarando hic instare dispono. Sed præmitto ꝙ in decre. cùm inter canonicos. vnicum verbū de his expensis posuit Vincē. quod ibi scripsi super prima glos. in decre. autem, vt prę teritæ. multa prosecutus est de quibus dixi in superiori rubric. & de alijs in processu, remittendo submittā. ad primū finem glo. prę. vlti. in decre. cupiētes. peroptime ꝓcedit in regulari electo ad prælaturā proprij monasterij sed de electo ad aliam prælaturam: & vt fortior sit quęstio, dicamus illum ordinis mendicātium in concordia electum: ita quòd satisfactum est decre. quorundam. de elect. lib. vj. & hic est præmittēdum, quòd in episcopū potuit eligi. Sed si electus esset in abbatem vel prælatum monasterij alteri⁹ religionis, non valeret electio. Dicamus ergo eum tunc postulatum & à papa: hæc omnia patēt in clemen. de elect. c. j. in text. & glo. Et quomodo postulat⁹ talem postulatione admittere non posset, dixi s. de lega. in tracta. dispen. §. consequenter. post princi. Quòd autem ecclesia eligens, vel monasterium postulans tenetur ad expensas, facit predi. decreta. vt præteritæ. Item facit quòd de instructore & teste dicitur de elect. cùm non deceat. de rescrip. statutum. in fin. lib. vj. Bene facit l. j. §. j. ff. si vsufr. pet. Vsusfructus enim legatus, eget adminiculis, sine quibus quis vti & frui non posset: scilicet via vel itinere: sic iste eget itinere id est expensis itineris, licet grauius: quia si ecclesia erat exempta vel monasterium etiam non exemptum, ad papam etiam recurri oportet: quod simul cum paupertate electi vel postulati, ignorare non poterunt. Facit ff. de iudi. licet & si susceperit. §. j. & ij. & §. equitij. quem ibi allegat glo. in l. plenum. ff. de vsu & habita. Item legata alicui in militia: legatæ videtur expensæ necessariæ ad ingressum militiæ. ff. de lega. iij. l. penul. §. fin. Fortius igitur in ecclesiastica militia, erit idem. Bene facit de cleri. ęgrot. c. j. Item si aduersario quis contra se ministrare tenetur expensas, ex causa inopię. de accusa. ex parte. cum legibus allegatis ibi in vlti. glos. Fortius ergo ex eadem causa inopiæ, ad prosecutionem sui operis & vtilitatem ecclesiæ: & in proposito illas ministrare tenebitur. Et si dicatur quòd dubius sit euentus, sufficiat clemen. vt lit. pend. si duobus. §. si verò aliter. & ibi concord. vel dicatur quòd eligentibus donare non licet. de dona. c. ij. de his quæ fi. à prela. c. j. Respondetur ad primum. ff. ad Carbon. l. sed & his. §. an autē. & de ventre in possess. mit. l. j. post princi. & §. mulier. l. extraneo. Per quæ patet nedum filio nato, sed etiam nascituro, & de quo lis est an sit filius, &

venter propter partum nasciturum propter inopiam ministrantur expẽsæ euentu dubio non obstante. Constat autem, quòd æquè filius inopi patri, sicut pater inopi filio tenetur ad expensas. ff. de libe. agnosc. in rubrica. & l. si quis à liberis. in princi. Et ex hoc concluditur, quòd sicut inopi filio nascituro propter inopiam, non obstante dubio euentu, ministrantur expẽsæ, vt suprà sic & patri spirituali futuro, non obstante dubio euẽtu, ministrandæ sunt expẽsæ, maximè cùm illi dubio dederit principium hi, qui dubium allegãt euẽtum. Ad secundũ respõdetur quòd istud non est donare, sed rem necessariam agere. Bene facit ff. de dona. inter vir. & vxo. si quis pro vxore. Cuius casum vide in suffi cien. decreta. relatu. de pręben. super vltima gloss. Sic non est donatio, cùm vir parat vxori expensas itineris ad locum, quò illã vocauit. ff. de pactis dota. l. inter socerum. §. conuenit. Facit ĩ genere ff. de adimen. leg. l. rem legatã. in fi. extra, de dona. p tuas. De facto tamen experimur, quòd consanguinei, amici, & deuoti ipsorum in expensis prouident, q̃a restituũt sed negotiũ prosperatur. Experimur etiam q̃ væ illis, qui per consanguineorũ pecunias sunt promoti. Idem de illis, qui promoti sunt per nobiles vel potentes. & vide quod dicam super rubrica de rebus ecclé. non alie.

ADDE videnda verba formalia præscri. addi. per Oldr. consil. xxvij. incip. thema tale, vacante quodã monasterio. Et an pecunia expensa pro præsenta. elect. dicatur versa in vtilitatem ecclesiæ: & quomodo p̃bet expensa. hoc casu vide Federi. cõsil. cxix. Et q̃n plures prælati electi litigant inter se, an debeant fieri expensę de bonis ecclesiæ vel suis: & cuius expensis litigatur, cùm quis impetrat prælaturam à papa: & quid si expensæ sunt principaliter in fauorem litigantis, secundariò ecclesiæ, an ecclesia debeat pati expensas? Vide de omnibus prædictis Ange. consi. cxliiij.

ADDE tu ad materiam additionis Ioan. And. do. Cardi. in consi. v. & in consi. vj. in quibus notabiliter hoc tractat.

Item de expensis factis a creditore, post custodiam rei, in cuius possessionem missus fuerã. no. in li. Ro. in tit. si credi. in pos. mis.[a] Et super hoc formatur libellus, vt not. j. de eo, qui mit. in pos. cau. rei ser. §. restat. versi. si autem missus. ¶ Item in expensis procuratorum. extra, de procur. cùm pro causa. & vide j. §. proxi.[b] versi. ex his. & §. seq. ver. hoc quoq;. ¶ In quibus autem causis sumptus ministrãdi, seu aliqui alendi sint: vide j. qui fil. sint legit. ¶ 1 † Quid si iudex siue superior, aliquo denunciante vel etiã prosequẽte ex officio suo, in aliquo negotio procedit contra aliquem, demum ille cõdemnatur ad restitutionem vel emendationem rei, de qua agitur, nũquid cogẽt etiam restituere expensas prosequenti, siue denuncianti? Et videtur q̃ non: quia victus victori condemnari debet. At iste nec egit nec vicit: vt j. §. nũc de expensis, ver. primo. Contrariũ credo de dol. & cõtu. c. cùm dilecti. ad fin[c]. & de accu. olim. sic enim iudex ex officio suo condẽnat in principali, sicut etiã eodem officio denuncianti siue prosequenti restitui faciat expensas, si illius intersit denunciare seu prosequi: vt j. §. proxi. in princip. Et sic obseruamus in quæstione, quæ coram nobis agitabatur inter commune ciuitatis Mutinæ pro parte vna, & monasterium Nouantulanum pro altera.

De expensis, quæ fiunt in iudicio.

IVxta [d] Promissionis, seriem vidẽdum occurrit de expensis, quæ fiunt in iudicio. Circa quod notãdũ est quòd expensæ aliæ fiunt ante litis cõtestationem. Aliæ post litis contestationem. Aliæ in causis appellationis. de quibus singulis disseremus. ¶ Vltimò dicemus qualiter & quando sit expensarum condemnatio facienda.

SVMMARIVM.

1. Iudex ex officio suo, pronunciare habet in expensis, sicut & in consequentijs ipsius causæ.
2. Expensæ, an peti possint iudicis officio, ob contumaciam euidenter.
3. In iudicijs bonæ fidei, veniunt sumptus, & fructus, & interesse iudicis officio.
4. Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis, ante litis contestationem propositæ, an debeat in expensis condemnari.
5. Expensæ propter contumaciam partis alterius ante litis contestationem vel post, vsq; ad sententiam, indistinctè sunt præstandæ.
6. Expensæ ob contumaciam quando sint præstãdæ.
7. Causa tali existente q̃ lite non contestata possit super principali non obstante rei abundantia procedi an post terminum veniens audietur.
8. Terminis tribus in vna citatiõe insertis, an in primo vel secundo non veniens, condemnandus veniat in expensis.
9. Condemnatio in expẽsis, quibus casibus etiam ante litis contestationem fieri dicatur.
10. Impetrans iniquè à quo puniri debeat.
11. Citatus contumaciter se absentans, venit condemnandus.
12. Petitorio suspenso, si quis recursum habeat ad possessorium, an possit aut debeat aduersario in expensis condemnari.
13. Expensæ in iudicio factæ ante litis contestatioenm qualiter peti possint.
14. Expẽsis ratione cõtumacię factis, debet iudex prius condemnare q̃ procedere.
15. Citatione facta, si nec reus nec iudex veniat, debeat reus condemnari.

De expensis, quæ fiunt ante litis contestationem.

SI ante Litis contestationẽ expensæ petuntur dicũt quidam q̃ peti possunt iudicis officio. Nam expẽsæ sunt sequela principalis actionis. Vnde 1 † sicut iudex ex officio suo pronunciat in consequentijs ipsius causæ, eodem modo & in expensis. arg. ff. de re iud. Paulus. ff. de fur. eum, qui erit. §. si iuramenta. extra, de offi. deleg. prudentiã. in fi. Nam sicut officium deseruit ante litis contestationẽ in citationibus & interrogationibus & alijs, vt s. de offic. iudi. deleg. §. deseruit. ita & in expensis. extra, de offi. iudi. c. ij. Præterea iudex citatum ante litis cõtestationem si non comparuit, punire potest officio suo ff. si quis in ius voc. non ier. l. ij. §. j. & ff. si quis ius dicen. nõ obtem. l. ista. §. j. Pari ergo ratione puniet in expensis etiam de le. vt j. ij. fi. versi. porro. Nam non prius pandi debet ei iudiciorum aditus. quousq; resarcitæ fuerint expensæ. C. de iudi. sancimus. quę loquitur indistinctè ante litis contestationẽ & post.[e] ¶ 2 † Ex his motus dico q̃ ob contumaciam euidentem possunt ante litis contestationẽ peti expẽsæ iudicis officio: aliàs non: vt probatur extra, de rescrip. cæterum. & de procur. audit. & c. constitutis. in quibus condemnatur absens ante litis contestationẽ in expensis. & de do. & contu. cùm dilecti. in fi. T. verò & Vin. Io. & Bar.[f] & alij indistinctè dicunt, q̃ iure actionis sunt petendæ in libello nominatim. arg. ff. de iudi. non potest videri. ff. cõmu. diui. vt fundus. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciẽdum. & l. item serui. ff. de iudi. de qua re.[g] Sed hoc potest habere locũ vbi contumacia non est euidens, sed præsumpta, de qua refert contumax quæstionem: quo casu audiendus est. extra, de re iudi. c. cùm Bertold⁹. extra, de eo qui mit. in poss. causa rei ser. cùm venissent. secundũ P. Nec obstat ad premissa. §. item sciendũ. nec etiam l. item seruus. vbi dicitur q̃ quæ ante litem contestatam accidunt, non petũtur iudicis officio: sed nominatim libello. Illud enim verum est de his, quæ contingunt extra iudicium, & tanq̃ principalia per se existentia, & in fructibus rei petitæ: vt si vacca petatur, vel vitulus ante litis cõtestationẽ nascatur, & est quid per se, sicut vacca. Secus ergo est in expensis, q̃ contingunt ob contumaciã partis in iudicio. Itẽ illud locum habet in expensis ante litis cõtestationẽ occasione rei factis, vt nominatim petantur in libello, vt ibi. & hoc in iudicijs stricti iuris. ¶ 3 † Nã in iudicijs bonæ fidei veniunt sumptus & fructus & interesse, iudicis officio: vt ff. de dol. eleganter. §. nõ solum. de eo quod cer. lo. in bonæ fidei. & l. si hæres. & l. seq. & C. de act. emp. & ven. l. ij. & iij. quæ dic vt in fine huius §. ver. in summa. Expẽsę quoq; factæ circa rem, post litẽ contestatam veniũt officio iudicis: vt j. §. proxi. ad fi. ver. hoc quoq;. Vtrũ autẽ expensæ extraiudiciales in libello petantur? Dixi s. §. proxi.[h] ad fin. ver. & nota. ¶ 4 † Sed nunquid deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis, ante litis cõtestationẽ prępositæ debet in expensis cõdẽnari, sicut & proponẽs peremptoriã post litẽ contestatã, & deficiens: vt extra, de do. & contu. finẽ. & j. §. proxi. ver. in hoc respon. Dicunt Vin. Accur. & papa q̃ sic indistinctè. arg. extra, de rescrip. c. fi. & de dol. & cõtu. ex literis. extra, de resti. spo. frequẽs. de excep. pia.[i] & c. pastoralis. ibi: p dilatorias exceptiões malitiosè missæ, petuntur iure actionis: aliàs officio iudicis.

a ¶ Miss. Rubrica est de actiõe in factum, quæ datur creditori misso in possessionem ad recuperandos sumptus, quos fecit ĩ re sine dolo. & est in ordine inter edicta.

b ¶ §. proxi. Proximus est iuxta permissiões. facit ad id quod ibi dicã.

c ¶ Ad finem. Vbi de hoc in vltima gl. Et vide quod super ea dixi de inquirẽte ex officio, an illo absoluto teneatur illi ad expẽsas. Et de hoc etiam Cy. C. de iudi. sancimus. in v. q.

d ¶ Iuxta. Est hic sciẽdum quòd id quod sequit̃ vsq; ad §. nunc de expensis. totum alleg. sub isto §. iuxta. quod maximè patet ĩ decreta. fin. de dolo & contu. sed author allegat §. si ante litem. pro me facit s. §. proximo. ad finem. ibi & vide.

e ¶ Si ante. Post. vide quod dicam j. §. vlt. super versi. hoc quoq;.

f ¶ Et Ber. in decreta. G. fin. prope fi. magnæ.

g ¶ Quare. Idẽ Guido de Suzar. in l. properãdum. C. de iudi. qui etiam ibi tenet quòd petentur condictione ex ipsa lege. ff. de condic. ex lege. vna. nisi essent promissæ per stipulationem. nam tũc agetur ex stipulatu. & subdit quòd non credit iudicem peccare, si condemnat in expensis litis factis antè litis contestationem, etiã si non fuerint petitæ. per §. si autẽ alteruter. vbi hoc notatur. Pro quo facit quod dictũ est suprà.

ADDE quod Pau. de Cast. consi. ccclxxvij. dicit quòd si sunt pro

h ¶ §. proxi. Ergo non est medius ad primum.

i ¶ Pia, lib. vj.

nonnunq;

nõnunq̃ &c.& sic curia seruat.B.dicit q̃ si calũnio se dilatoria exceptio añ litis cõtestationẽ ꝓponit,& de hoc cõstat euidẽter:tũc debet deficiẽs in ꝓbãdo, in expensis cõdẽnari.extra,de excep.exceptionẽ.& in p̃.cocor.Secus si de malitia nõ cõstat.& maximè si sit iuratũ de malitia.arg.hoc in p̃.c.finẽ.ibi: postq̃ altera pars itẽtionẽ suã fundauerit,&c.Ergo añ litis cõtestationẽ nõ vr̃ pars excipiẽs cõdẽnanda:cũ habeat à iure qđ possit excipere.extra,de excep.pastoralis.ff.de re iudi.l.iiij.§.si quis condẽnatus.maximè vbi verisimilis causa excipiendi subest.De hoc[a] s̃.de excep.§.ij.versi.sed nunquid reus.¶†Hoc autẽ certum est,q̃ expẽsæ,quæ fiunt propter cõtumaciam partis alterius,ante litis cõtestationem vel post vsq̃ ad sentẽtiam indistinctè præstãtur,qualemcunq̃ causam litigandi habuerit is,cui præstatur siue iustã siue iniustam.extra,de do.& contu.cùm dilecti.& de sequestr.poss.c.j.vt lit.non contest.quoniã.§.in alijs. extra,de testa.significauerunt.de appel.sæpe.ij.q.iij. §.spatium.in fi.C.de iudi.properandũ.§.& si qdẽ. C.qũo & quando iud.aut.qui semel.¶†Sed quærit̃ qñ præstandæ sunt expensæ, ob contumaciã? Rñ. statim prius q̃ audiatur:vt in prædicto §.in alijs.& in prædic.l.sancimus.Vnde si reus nõ veniat in prima vel in secunda citatione,cõdemnabitur in expẽsis post tertiam citationẽ,tam pro prima,q̃ pro secunda contumacia.argu.C.de iudi.sancimus.quę loquitur indistinctè,non specialiter in perẽptoria.Ad idem.ff.de re iudi.contumacia.extra,de do.& cõtu. ex literis.extra,de procur.querelam.vbi de hoc.ff.si quis in ius voc.non ier.l.ij.§.j.& ff.si quis ius dic.nõ obtemp.l.vnica.§.j.Et hoc si in tertia cõpareat:alioquin cõtra eum procedetur:vt in prędicto §.in alijs. & fi.q̃ si etiam in secunda venerit,punietur per primam.Et eadem dico etiã maximè in actore.ff.de iudi.eum quem.extra,de dol.& contu.actor.[b] Nã rei & actoris æqua debet esse conditio.ff.de reg.iur.nõ debet.& j.ad fi.huius §.Alij dicunt q̃ reus nõ veniẽs in prima vel secunda citatione,non debet in expensis condemnari:quia nõ dicitur adhuc cõtumax,nisi post peremptoriũ tantum.xxiiij.q.iij.de illicita.& lxxiij.distin.honoratus.prope fin.vbi de hoc.& extra,de dol.& contu.cùm dilecti.in fi.& de sequestr. pos.c.j.in fi.vbi condẽnatur quis in expensis factis à tempore peremptoriæ citationis,licet pluries ibi citatus fuisset,potest tamẽ agi contra contumacẽ ex illo edicto,si quis ius dic.non obtem.vt ff.si quis ius dic.non obtemp.l.vnica.De hoc extra,de ꝓba.qm̃ contra.in glo.quæ incipit,quæ cõtinere,&c.& vide s̃.de cõtu.§.nũc dicamus.ver.sed nũquid[c].¶†Quid si talis causa sit,in qua lite non contestata põt super principali non ob rei abundantiã ꝓcedi:quod fit in plerisq̃ casibus,vt s̃.de testi.§.nunc tractemus.nunquid post terminũ veniens,audietur nõ refusis aduersario expensis? Videt̃ q̃ sic:quia nõ interest actoris,eum venisse,cùm eo absente potuerit in causa ꝓcedi.Dici tamen potest q̃ refert vtrũ ille citatus fuerit ab homine,velà iure.Si ab homine:tũc licet non debeat aduersario expẽsas reficere propter rationẽ præmissam,vt dicunt quidã,tamen quia iudicẽ contempsit nõ veniẽdo,eius arbitrio condenabit̃.argu. ff.si quis ius dicẽ.nõ obtẽ.l.vnica.ff.si quis in ius voca.non ier.l.ij.extra,de clande.despons.c.fi.§.fi.cum suis concor.extra,de ma.cõtra interdic.ec.contra.c. j.Alij dicũt q̃ etiam parti restituere debet sumptus: nec prius pandi debet ei aditus iudiciorũ.argu.C.de iudi.sancimus.quę loquit̃ indistinctè.Interest enim partis:quia fortè si venisset,& sic lis finem habuisset. si autem citatus fuerit à iure,puta in casu illius constitu.extra,de elec.statuimus[d].tunc nec puniendus est à iudice:nec cogendus est sumptus aduersario reficere.[e] Cùm enim teneant quæ contra eum acta sunt, & admittendus solum in eo statu,in quo causam inuenit:vt not.s̃.de appel.§.qualiter.versic.sed pone q̃.& seq.non est duplici pœna afficiẽdus:vt extra, de iudi.at si clerici.in fi.quia mitius agitur cum lege, q̃ cum ministro legis:vt ff.de arbit.l.Celsus.¶†Sed quid si tres termini in vna citatione inserantur,nunquid fit condẽnatio in expensis,si non veniat in primo vel in secundo? Dic vt s̃.de cita.§.viso.versi.sed quid si.Nec est omittẽdũ,q̃ licet iudex ab initio nõ cõdemnet contumacẽ ad expensas,tamẽ post litem cõtestatã,& semp vsq̃ ad sentẽtiã,& etiã in sñia,poterit cõdẽnare.& si sentẽtiã ferat pro cõtumace,tũc nõ tantũ tpe sententiæ,sed etiã ante.Nã cùm iudicis officiũ semp duret à prima citatiõe vsq̃ ad finẽ litis, meritò semp & ante litis cõtestationẽ,& post poterit cõdẽnare.Imò etiã videtur q̃ si ante litis contestationẽ,ꝓnũciauerit procuratorẽ nõ obstãte exceptione militiæ admittẽdũ,vel nõ obstãte spoliatiõis vel excõicationis exceptione in cã procedẽdũ esse: nõ dicẽs de expẽsis:adhuc lite pendẽte vel in fine litis in eis poterit cõdemnare:nec,vt dicunt quidã,his casibus poterit appellare à cõdemnatiõe huiusmodi,cũ decẽ dies effluxerint à die primæ sententiæ.& hæc sententia expẽsarũ,fit executio sententiæ prioris.ff. quod met.cã.si cũ.§.aliqñ.ff.de dol.arbitrio.nisi excederet in taxatione expẽsarũ:vel nisi opponẽs exceptionẽ excusari possit q̃ eã probabiliter ꝓposuerit,licet succubuerit.ff.de lega.ij.qui solidũ.§.ij.& ij. q.iij.Paulũ.extra,de elec.statuimus.§.fi.[f] & j.§.nũc videndũ.ver.dic ergo.Qñ aũt principalis ꝑsona debet expẽsas soluere,& qñ ꝓcurator de bursa sua,no.[h] s̃.de sen.excõ.§.sequitur.¶†Sunt aũt multi casus in iure expssi,in qbus ante litis cõtestationẽ fit cõdẽnatio in expẽsis.¶Primò,si qs aduersariũ malitiose laborare cogit per literas dolo vel fraude contra eũdẽ impetratas.extra,de rescrip.cęterũ.c.quia nonnulli.[k] ¶Secũdò cũ passus missionẽ,vult rem recuperare, & in cã ꝓcedere.debet enĩ prius satisfacere de expẽsis.extra,vt lit.nõ cõtest.qm̃.§.in alijs.& de sequest. c.j.¶Tertiò opponẽs crimẽ,& non probãs,vt quis ab obtinẽdo bñficio repellat̃.extra de accu.accedẽs. ¶Quartò is,qui opponit in forma electionis vel postulationis vel prouisionis aliquid,& nõ probat.extra,de elect.statuimus.§.adijcimus.[g] sed illud etiam post litis cõtestationẽ.¶Quintò,si appellãs,appellationem sufficienter nõ prosequatur appellato ꝓsequente.extra,de rescrip.ex parte.de renũc.veniẽs. de appel.reprehensibilis.& tenetur tunc quis ad expensas,à tẽpore appellatiõis factas eo.tit.Nicolao. vel si ante terminum impetrat literas tacita veritate. eo.tit,sæpe.vel si sup appellatione iniusta impetrat. eo.titu.vt debitus honor.¶Sextò is,qui iniustè appellauit,remittitur cõdẽnatus in expensis ad priorẽ iudicem.extra,de appel.vt debitus.in fi.& de eo q mit.in pos.cau.rei ser.cùm venissent.de testa.significauit.¶Septimò is,q appellat cõtra formã illius cõstitutionis.cordi.de app.vel facit in aliquo cõtra eã: tũc remittit̃ ad primũ iudicẽ in expẽsis cõdẽnãdus: vt in ea.cõsti.§.quod si.[h] Hoc enĩ casu reputat̃ non appellãs,vt ibi.& ideo iudex appellatiõis tãq̃ iurisdictiõe carẽs,nõ cõdẽnat,sed remittit ad priorẽ iudicem vt ille cõdẽnet.j.versi.sed quis tũc.in p̃.verò casu appellẽs ex ꝓbabili causa,reputat̃ appellãs,q̃uis ex post facto cã falsa appareat.& ideo ibi iudex appellationis cõdẽnat.Quidã tñ exponunt in c.cordi. cõdẽnãdus,id est cõdẽnatus.vt concordet cũ illa,vt debitus.sed prius dictũ verius est.[i] ¶Octauò,si appellãs petit remitti ad eum,à quo appellauit: quod põt:vt extra,eo.interposita.§.ille.¶Nonò,in certis casibus positis extra,de rescrip.c.fi.in quibus inique impetrans punitur.†Sed quis tũc impetrantem puniet? Nõ enim videtur q̃ is qui impetratus est, cùm nõ habeat iurisdictionẽ per tales literas.s̃.vers.vij.& argu.ad hoc extra,de do.& contu.ex literis.vbi primi iudices condẽnant, & nõ secundi:ideoq̃ ordinarius id faciet.Ber.cõtradicit enim[k] q̃ impetratus in hoc habet iurisdictionẽ vt cognoscat de veritate precum,& pœnã expensarũ per consequens imponat. argu.xxv.q.ij.et si nõ cognitio.extra de rescrip.c.fi. in fi.& c.super literis.in fi.& c.cæterum.vbi secundi iudices cõdẽnãt.& de app.vt debitus.in fi.idẽ dicit G.Na.qa de qua re cognoscit iudex &c.extra de cã pos.cũ sup.quod si requisitus non fecerit cogetur p ordinariũ illud de bursa propria resarcire.Nec obst. præ.c.ex literis.Nam ibi exceptio de secundis literis fuit proposita corã primis iudicibus:& illi papã consuluerũt.Si autem fuisset opposita coram secundis,illi debuissent cõdemnare.argu.ad hoc extra,de

a ¶De hoc.Et vide quod ibi scrisi super gl.si enim.& s̃.de citat.§.viso.ver.sed qđ si tres.qui allegantur.

b ¶Actor.lib.vj.

c ¶Nunquid.Et j.§.vlti.versic.hoc quoq̃.

d ¶Statuimus.lib.vj.ibi not.de hoc glos.hanc pœnã.& vide quod super ea dixi.& de do.& contu.finẽ.sup glo.sed nunquid.post princi.

e ¶Reficere.Statim reficiet ante illos in fi.li.si fuerit victus:nõ obst.qđ infrà dicit̃ de duplici pœna : quia condemnatio respectu recipiẽtis, non est pœna sed interesse: vt scripsi de rescrip.c.vlti.in fin.

f ¶§.j.lib.vj.

g ¶Adijcimus.lib.vj.

h ¶Quod si.lib.vj.

i ¶Verius est.Vide quod ibi not.in glo.nota.dixit & quod super ea dixi.

k ¶Enim.in pręd.c.vlti.in vlt.glo.

¶Pronunciet. Hoc fuit consilium Pet. de Samp. vt ibi scripsi in fi.

¶Significantibus. Vt ibi propter ipsius inuolutionem, omissum hic suppleatur, scire debes quòd Vincen. ibi super verbo, pronunciarunt, dixit ꝙ illi delegati super expensis, si petitæ fuissent, pronunciare poterant, prius quàm se exonerassent. de rescrip. cæterum. Nam, vt dicit, citatus venire debet, etiam ad non suũ iudicẽ, priuilegium suum allegaturus. ff. de iudi. si quis ex aliena. & non veniẽs puniri potest à iudice: qui saltẽ ex contumacia iurisdictionis nascit̃. ff. si quis in ius voca. non ier. l. ij. de appel. si duobus. quod fatet̃ in expensis. ff. de iudi. eum quem temere mulctare tamẽ non posset: quia licet id lex concedat, canon tamen non: ex quo iustitia non periclitatur. de do. & contu. c. j. dicit demũ quòd si ad iudic. qui citauit, notitia ꝑuenit, appellatio citati vel impedimentũ quare sua non sit iurisdictio, licet non ꝑfectè perdit potestatem puniẽdi illum, vt prædi. c. si duob⁹. quasi nõ intersit faciẽtis illum citari. sicut in citatiõe ad diem feriatum dicitur ff. si quis in ius voca. non ier. l. ij. in fin. Si autem tale quid nõ peruenit ad illius notitiam & citatus non veniat, si excommunicat illum, licet ĩ veritate nõ sit iudex in principali, dicit quòd secũdùm quosdam tenet excommunicatio. arg. de offi. deleg. audiẽtiam. sibi tamen videt̃, quòd in veritate sententia excommunicationis nõ teneat lata ab illo qui ĩ veritate ius vocandi non habet, quantũcunꝙ seruanda videat̃. Secus dicit in sententia condemnationis: forsan intelligit expensarum, de qua primò dixerat, quæ litigatorem lædere potest, ex quo est iudex in opinione, licet non in veritate. ff. de offi. præto. Barbarius. Vnde dicit quòd diffinitiua Barbarij tenuisset: excõmunicatio tamẽ nõ, propter ipsius specialitatem. extra, de re iudi. ad probandum. de excep. exceptione. Sed dicit ꝙ sustineri posset contrarium, subdens dici posse, ꝙ licet in veritate non teneat excõmunicatio: tamen iste in veritate vitandus est, nec audiendus volens litigare de viribus excommunicationis ex persona iudicis. Vnde dicit ꝙ si episcopus in veritate excõmunicatus citat subditũ quẽ, quia nõ comparet excõmunicat vitãdus est, nec audietur propter cõtumaciam suam volens dicere excõmunicationẽ non tenere, quia lata per excõmunicatum hanc glo. authori reseruaui, qui eã commendat. ADDE, vt per epm Alex. in d. c. si duobus. & cautelam Spe. reprobat Abb. Sicu. cõsi. xlviij. illud afferam. lib. j.

c ¶Frequẽs. lib. vj.

d ¶Pia. lib. vj.

e ¶Superior. libro sexto.

f ¶Dispendia. lib. vj.

g ¶Actor. lib. vj.

h ¶Verò. lib. vj.

i ¶Autẽ. quod hodie in causis beneficialibus deuolutis per appellationem ad curiã, ampliatum est, vt liceat in illis appellanti vel appellato suspendere petitorium à se vel ab aduersario inchoatum, in solo possessorio procedendo: vt in clemẽ. vnica. de causa posses.

k ¶In expensis. Factis ĩ iudicio possessorio: sed d̃ his non quærit quomodo: sed de factis in iudicio petitorio suspenso: & si intellexisset quòd eoipso ꝙ ĩ possessorio succubuit, condẽnatur ad illas: malè dixisset. Teneas ergo quod plenè scripsi in c. pastoralis. super gloss. penul. in prin. & in distinctione, quam ibi formaui. per quæ patet quòd expensarũ factarũ per reum in petitorio, in tribus casibus condemnationem sibi fieri, quãdo actor non suspendit petitoriũ, sed illi renunciat, vel quando illo suspenso, ad illud reuertitur & succũbit, vel quando reus instans absoluitur ab instãtia. ibi vide.

rescrip. dilectus filius Ioan. in fi. Caueat tamẽ sibi taliter impetrans, qualiter procedet. Nam si primò ꝓnunciat literas non valere, nõ potest deinceps condemnare, cùm nõ habeat iurisdictionem. extra, de iudi. at si clerici. Cautè igitur facit, si prius in expensis condemnat, & postea super literis pronunciet.[a] Licet autem aliàs possit in sumptibus condẽnare, non tamen potest, secundùm Vinc. mulctare: nec sentẽtia excommunicationis per eum lata tenet in veritate: licet seruanda sit: vt not. plenè secundũ eum. extra, de offi. deleg. significantibus.[b] ¶† Decimò condemnatur in expensis, citatus cõtumaciter se absentans, licet non sit missio in possessionẽ secuta: vt extra, de maio. & obed. c. fi. de procur. querelam. C. de iudi. sancimus. & de dol. & cõtu. cùm dilecti. nam & pro prima & secunda citatione, fit condemnatio, vt præmisi. ¶Vndecimò reuocans mandatum procuratoris in cõtemptũ iudicis, & ad partis præiudiciũ. extra, de procu. c. j. & c. auditis. ¶Duodecimò generaliter reus exceptionem opponens gratia differendæ litis, fundata intentione actoris, punitur in expẽsis factis à tempore propositæ exceptiõis, si deficiat in probando: vt extra, de dol. & contu. finẽ. sed hoc locum habet post litem contestatã. ¶Decimotertiò is, qui sufficientem procuratorem dimittit, vel constituit, puta reus, qui procuratorẽ constituit ad agendum tantum. extra, de procur. cõstitutis. ¶Decimoquartò, reus conuentus asserens se spoliatum, nisi id intra xv. dies probet. extra, de restit. spol. frequens.[c] ¶Decimoquintò, opponens exceptionem excommunicatiõis in quacũꝙ parte litis, & eam intra spatium octo dierũ non probans. extra, de excep. pia.[d] ¶Decimosextò, excõmunicans cõtra formam illius consti. de sen. excom. cùm medicinalis. §. superior.[e] vt ibi dicitur. ¶Decimoseptimò, iniustè excommunicans tenetur excõmunicato ad interesse. eo. titu. sacro. ¶Decimooctauò, reum trahens coram diuersis iudicibus super pluribus personalibus actionibus. extra, de rescrip. c. fi. & c. dispẽdia.[f] ¶Decimononò non veniens in termino, ad quem citari fecit reum. extra, de dol. & cõtu. actor.[g] ¶Vigesimo, generaliter quilibet aliũ in iudicio temere vocans. ff. de iudi. eum quẽ temere. ¶Vigesimoprimò, qui cœpto negotio vel quasi, rescriptũ impetrat, per quod primũ minimè reuocatur. extra, de dol. & contu. ex literis. ¶Vigesimosecundò, plus petẽs re vel causa extra, de plus pet. c. vnico. ¶Vigesimotertiò, qui litẽ intra duos menses non cõtestatur. iij. q. iiij. c. libellũ. ¶Vigesimoquartò, generaliter vbicunꝙ processus iudicis malitiose impedit̃. C. de fruc. & lit. expẽ. si ex cogitatis. C. de iudi. sancimus. ¶Vigesimoquintò, generaliter vbicũꝙ literæ per exceptionẽ legitimam reprobantur. extra, de rescrip. cæterũ. ¶Vigesimosextò, pars procurans iudicis absentiam. extra, de offi. deleg. pastoralis. §. fi. ¶Vigesimoseptimò appellans: quia quarta ꝓductio testium denegatur: & nõ probans. extra, de testi. significauerunt. ¶Vigesimooctauò generaliter, quãcũꝙ exceptionem dilatoriã proponẽs, & nõ probans. quod dic vt s. eo. §. versi. nunquid. ¶Vigesimononò, generaliter alium malitiose fatigans. extra, de rescrip. dispendia. §. qui vero.[h] cum suis similibus. ¶Trigesimò, emendãs libellum malè conceptum: vt not. j. de lib. cõcep. §. nunc ostendamus. versi. sed & si. ¶His igitur casibus & similibus in iure expressis, condẽnatur quis ante litis contestationẽ, & etiam post, ante sententiam, in expensis. ¶† Quid si suspẽso petitorio, quis recursum habet ad possessorium: vt extra, de cau. pos. & proprie. c. pastoralis. nũquid cõdemnabitur aduersario in expẽsis factis in iudicio petitorio? Videtur quòd sic, argu. eius quod iam dixi: quia temere videtur petitorium intentasse. ff. de iudi. eum quem temere. extra de pœn. calumniam. Dic ꝙ secundum eos vel illos Legistas, qui dicunt vtrunꝙ simul intentari non posse, nec de vno ad aliũ recursum haberi, nisi prius ex toto renũcietur: bene est cõdemnandus. secundũ alios verò, & secundũ Cañ. secũdum quos vtrunꝙ potest simul intentari, ꝓstꝙ intẽtata sunt, alterum suspendi, & illo pendente ad aliud recursus haberi: vt s. de peti. & pos. §. j. ver. vt autem[i] si non est condemnandus. Non enim videtur temere vocasse: nec facit alicui iniuriam, qui vtitur iure suo. extra de ele. cùm ecclesia Vulterana. & beneficium iuris nemini est auferendũ. xxviij. dist. de his. nec iuris beneficiũ debet esse occasio damni: vt C. de leg. & cõsti. quod fauore. Cùm ergo ius hoc fieri posse cõcedat, nõ cõdemnabit̃ in expẽsis, qui de petitorio recursum habet ad possessoriũ: quia nondũ victus est in causa. Primò ergo super possessorio ꝓcedetur, & post super proprietate. extra de testi. significauerunt. Et si succũbat in possessorio, tũc cõdẽnabitur in expensis:[k] quia tunc demum apparebit an temere litigauerit vel nõ. Et sic respondi dño Cle. papæ iiij. de hoc à me in collatione præsentibus suis capellanis quęrẽti. ¶† In summa nota ꝙ si expensæ fuerint in iudicio, & quæris de expensis factis ante litis cõtestationem occasione rei? dic vt s. in prin. ver. ex his. Si verò de factis ante litis cõtestationẽ occasione iudicij, puta quia exceptio seu recusatio malitiose fuit proposita, & nõ probata: vel rescriptũ malitiose impetratum, iudex ex officio suo iuxta suũ arbitrium debet malitiosum ex officio condẽnare, ex quo de malitia sibi cõstet per testes vel per violentã pręsumptionẽ. Hæc omnia probant̃ extra, de do. & cõtu. c. ij. de rescrip. cęterũ. & c. ex tenore. & c. fi. de maio. & obed. c. fi. de accu. excedẽs. in fi. Dic etiã per decr. de do. & cõtu. fin. ꝙ si iudex verisimiliter pręsumat exceptionem, malitiosè ꝓponi, non dabit dilationẽ nisi sub hac cõditione, vt si in probatione defecerit puniat̃ in expensis. arg. in præ. concor. & Insti. de offic. iud. §. j. & extra de resti. spo. frequẽs. §. sed in ciuilibus.[l] & de exces. præla. c. pia. §. si quis igitur.[m] in quibus dilatione purè data deficiẽs in probatione punit̃ in expensis. multò fortius ergo si sub hac conditione data existat. argu. extra de elec. significasti, vel iudex recipiat ab excipiente iuramẽtum, ꝙ hoc malitiose nõ proponat. extra de elec. cùm dilecti §. ij. de resti. spol. literas. §. præterea. de testi. præsentium. & c. veniens. & c. penul. cum simi. & tunc expressè veniens iudicis officio. C. de reb. cred. generaliter. §. his de p̃sentibus. & sic arbitrariũ est, vtrum detur dilatio vel non. ff. de peti. hære. si quis libertatẽ. §. planè. ¶† Cęterum si expensæ ratione cõtumaciæ petãtur, iudex debet prius cõdemnare quàm in causa procedat: vt s. versi. sed quæritur. refert tamen an reus petat ab actore expensas, hac ratiõe scilicet, quia vocatus reus ad instantiam actoris venit: ipse verò actor non venit: & tunc locum habet C. quomo. & quando iud. aut̃. qui semel. C. de fruc. & lit. expen. nõ ignores. extra, de procur. constitutus. extra de dol. & contu. actor.[n] An actor à reo, & tunc locum habet extra vt lit. non contest. quoniã. §. in alijs. extra, de do. & cõtu. cùm dilecti. C. de bo. auth. iudi. pos. aut̃. qui iurat. & de sequestr. pos. c. j. & de ꝓcur. cõstitutus. ¶† Sed pone reus citatus ad certam diem non venit: iudex etiam impeditus, venire ipse non potuit: quæritur an reus punietur in expensis? Respondeo; nõ. quod dic vt j. §. fina.[o]

l ¶Ciuilibus. lib. vj.

m ¶Igitur. lib. vj.

n ¶Actor. lib. vj.

o ¶§. fin. sub ver. tu autem. ver. si autem.

Nunc.

a ¶Nunc.§.fi.libro vj.

b ¶Seque.& sic presumptio,q̃ ex iuramento oritur per contrariã sentẽtiã.

c ¶Presump.§.ij.ver.necessaria.

d ¶Dicit.In Summa.vbi s.& in decre.finem. versic. super j.gloss. quatuor ipsius rationes posuit.

e ¶Arg.C.eo.scilicet de epi. & cle.

f ¶Impediat. Et hinc patet quòd scripsi in decre. finem. super glo. sed nunquid vbi vide.& de pœnis calum.super glo. ij.&vt ibi dixi,fit potissima ratio: quia & si fateamur per iuramentum calumnię excludi calumniam non tamẽ temeritatem, ex qua etiam procedit condẽnatio expensarũ.ibi vide. ADDE Abb. in d.c.finem. vbi dicit dictum spe. vbiq; seruari.

g ¶Calumniã.Vltra ea, quę scripsi super vltima gloss a q̃ omnino videas, est sciendũ q Simon Vincẽ. scripsit super l. pen.§.sinautem. iij. vbi glo. etiam decedit hos duos casus, quosdã tenere quòd iste primus casus nõ congruè excipitur à condemnatione:nec hoc intendit §.si autem ex gestis. eadem l.nam vt dicit victus p̃ns actori absenti & vincẽti bene condẽnat̃ in expensis. sed de cõdemnatione excipitur summa, quam victus p̃ns expendit.est ergo exceptionõ à condẽnatione, sed ab integra cõdemnatione, vt dixi super prædicta vlti.gloss.vel forsan à solutione,si intelligas textum de condemnatiõe facta illas detrahendas quasi compensando, vel vt primò dixi, ab integra condẽnatione:in terminis condemnãdus erat reus actori,si fuisset p̃sens in xx. ꝓ forte & expensis.dicit Simon cum Acc. reus in lite expendit v.codemnandus est in expẽsis propter malã cãm. & qa victus propter actoris cõtumaciam factam ꝑ sacramentũ fide.c.de illo.v. expẽderit,condẽnabitur solũ in xv.de sorte & expẽsis puto dixisse Accur.vbi s.& Simon:quia facilior est computatio in personali.quod patet etiã in casu conuerso.Nam absoluto reo absente,actor sibi debebat cõdẽnari in expẽsis detrahet̃ autẽ de cõdẽnatione expensarũ,quod ipse actor presens expendit.Sed & in reali idem est:vendicat actor domũ à reo:ferẽ sentẽtia pro actore contumace reo p̃sente vel ecõuerso fiet: vt s.& ꝑ vtrunq; dictũ impugnat̃ opin.Placẽ.Esset autem dare q̃ verificatur seu verificaretur in totũ exceptio,de qua opponebam, primò, scilicet quia tantũ vel plus expẽdit præsens victus,vt absens victor:tunc enĩ nulla fiet condemnatio.& quod dicit lex de detractione,intelligit̃,si fieri potest.

SVMMARIVM.

1. ☞Expensæ post lit.contest. factæ officio iudicis peti spectant.
2. Lite finita,debet regulariter victus victori in expẽsis condemnari.
3. Expensæ post lit.contest.& ante sententiam factę, in quo differant.
4. Exceptionem in causa spirituali non probans,præsumitur malè excepisse.
5. Victum victori in expensis debere condemnari,qualiter intelligatur.
6. Expensæ in iudicio post li.contesta.factæ,multipliciter considerantur.
7. Actore vicente, etiam absente, an veniat reus sibi in expensis condemnandus.
8. Sententia absolutoria lata,præsumptio iuris est contra actorem.
9. In expensis,quæ ante sententiam prẽstantur,non attenditur an eas prẽstans iustam causam habuerit litigandi in principali.

De expensis quæ fiunt post lit.contesta.

NVnc de expẽsis quæ fiunt post litẽ cõte.& in fi.litis aliqua in sub ditis perstringamus.¶1 †Scias igitur q illę iudicis officio petunt̃. nã q̃ post litem conte.accidunt,valde spectant ad officiũ iudicis: vt j.ver.hoc quoq;.& dic vt s.§.proxi.ver.ex his.& nisi iudex t̃pe sñię cõdemnet ad eas,veniunt iudi. offi. postmodum peti non possunt:vt C.de fru.& li.ex. terminato.in fi.in cã appellatiõis.C.q̃n ꝓuo.nõ est ne.l.fi.& suprà de ap.§.in qbus.ver.xxxiiij.&cũ petes sñiam, cõsulo q semper de expensis protesteris & eas petas,vt dixi suprà de peti.sñię.& suprà.§.j. versi.& not.¶2 †In fi.aũt litis victus victori debet regulariter in expensis cõdẽnari.C.de iud.ꝓperandũ. §.sinautẽ alterutra.Instit.de pœ.te.liti.in prin.extra de pœ.calũniã.extra, de maio. & obe.c.fi.in auc.de iudi.§.oportet.col.vj.C.de epis. & cle.aut.gñaliter. ¶3 †In hoc aũt est differẽtia inter has expẽsas & illas q̃ prẽstant̃ ante sñiam:de qbus dixi s.§.proxi.versi. hoc autẽ certũ. & per totũ §.nã in his distinguitur, sicut B. distinguit in dilatorijs exceptionib⁹ vt ibi in ver.sed nunquid videlicet an habuerit probabilẽ cãm litigandi vel non:& an sit iuratũ vel nõ:vt si habuerit cãm ꝓbabilẽ litigãdi non condemnetur quis in expensis.licet deficiat in probatiõe exceptionis. arg.extra,de eo,qui mit.in poss. causa rei seruan cũ venissent.de sen.ex sacro.§.forsan.ff.de lega.ij. qui solidum.§.etiam.ver.nec aliud.& in authẽ.de iud.§. oportet.extra de electio.statuimus.§.fi.[a]& ij.q.iij.§. Paulum.& infrà.§.proximo. prope princ.ibi quidã autem, &c.& hoc tenet papa: vt j. ver.hoc etiam. vel etiam si iurauit de calumnia: quia postea presumit̃ iustã cãm fouere, secũdũ Io.Non enĩ prẽsumit̃ quòd sit immemor ꝓprię salutis:vt j.q. vij.sancim⁹. Idem quoq; est in exceptionibus,post iuramentum calũ.propositis:quia iuramentum de calumnia extenditur ad omnia,q̃ incidunt vel emergunt in causa post litẽ contest.C.de iur.calum. aut.hoc sacramentum.Si enim indistinctẽ fieret condemnatio expensarum,hoc metu sæpe quis suum ius relinqueret in defensum,vt ff.de pe. hæredi.illud.& quę dixi,vera sunt,nisi constet de calumnia seu malitia. Nam tunc non ob.causa probabili vel iuramento, condemnabitur in expensis: quia prima prẽsumptio tollitur per sequentem.[b] extra,de præsump.literas.extra,de elec.cùm inter R. nam p̃missa præsumptio, non est iuris & de iure.s.de p̃sump.[c] alioquin temere litigãs quandoque non cõdẽmnaretur in expensis qd̃ esse non debet:vt in præ.c.calumniã.& in præd.l.eũ quẽ temere.Si autẽ non fuit iuratũ de calũnia:tũc fit cõdemnatio:vt in c.finẽ.extra,de maio.& obed.c.fin. ¶4 †Quid si est talis causa,in qua nõ iurat̃ de calũnia, puta spiritualis,in qua nõ de calũnia.sed de veritate iurat̃.extra,de iur.calũ.c.ij.dicit T.q tunc debet cõdemnari in expẽsis deficiẽs in probatione exceptionis,fundata intẽtione actoris.Et sic intelligit̃. extra, de do.& contu.finẽ.quia eo ipso q nõ probat,p̃sumitur malitiosè excepisse.& quod ibi dicit̃, p̃sertim in spiritualibus,exponitur,id est tantũ.et idem est si succubuit in causa principali,vt possit de probabili errore docere.Vinc.autẽ dicit q per c.finẽ.aliquid additur,vt videlicet ex quo fundaui intẽtionẽ meã, si tu opponis de exceptione,quam tu nõ vis statim probare:debeas condemnari in expensis,siue sit iuratum de calumnia,siue non.arg.pro eo extra,de offi.deleg.prudentiam.§.sexta.Posset tamen hoc exigi iuramentum q malitiosè exceptio non proponitur:arg.extra de elec.cùm dilecti.extra,de resti.spo. c.literas.do.meus dicit[d] q in omni genere litis locũ habet regula illa,victus victori &c.& intelligit c.finem.etiam quãdo de calumnia iuratur,locum habere:& exponit ibi præsertim,id est maximè:quia idẽ quando quæstio non spiritualis est,vt dicit.Nã semper victus victori &c.nisi de probabili constet errore.Alij verò vt Pla.Iaco.& Bald.dicunt quòd nulla distinctio est in præmissis facienda:nam eo ipso q quis succumbit,intelligitur malã causam fouisse.argu.C.de epis.& cler.aut̃.generaliter.ibi:si victus fuerit,creditur iniustè litem mouisse &c.sicut & in causa criminali præsumit̃ calumniari,qui nõ probat.C. de aduo.diuer.iudi.l.j.extra de iur.calum.c.j.ij.q.iij. qui non probauerit.ij.& sic idẽ dicunt esse in ciuili. Sed benignius est,si exponas illud verbũ victus,scilicet ab aduersario.arg.C.eo.[e] omnis.in fi.& nos in curia Romana indistinctè victum in expensis condemnamus,nisi iussus domini papæ vel alia euidens ratio impediat.[f] ¶5 †Quod autẽ dixi q,regulariter victus per sententiã diffinitiuã debet victori cõdẽnari in expensis verũ est,nisi sentẽtia pro absente feratur:vt C.de iudi.properandũ.§.& si quidem.versi. sinautem ex gestis.extra,de pœn.calumniã.[g] nisi iusta ignorantia victũ excuset:puta quia habuerit ꝓbabilem causam litigãdi:vt s.vel quia reus habet legitimã causam absentiæ:vt in prædi.l.properãdũ.§. sinautem alterutra.[h] ¶6 †Hoc quoq; notandũ est,secundũ M.q aut petuntur expensæ factæ in iudicio post litẽ cõtestatã occasione rei,aut factæ occasione iudicij,aut sunt factæ quia deficit pars in ꝓbatione,aut ratione cõtumacię.Si ratione cõtumaciæ factæ sint,aut re⁹ petit eas ab actore,aut actor à reo:aut petuntur expẽsæ ab eo qui in causa succubuit.Si quidem expensæ petuntur factæ in iudicio post litẽ contestatam occasione rei veniunt in condẽnatione officio iudicis.idem in fructibus & in accessionibus post litẽ cõtestatã perceptis.ff.de ędi. edic.ędiles.§.item sciendum.& l.item serui.§.j.& ff. de aqua plu.arcẽ.Atteius.§.fi.C.de rei vendi.certũ. ff.de eo quod cer.lo.da.op.in bonæ.in prin.huius §. per quã l.in bonæ.& per alias probat q si intẽtetur actio bonæ fidei iure actionis propositæ veniũt pręmissa:si stricti iuris iudicis officio.quod dic vt s.§.si ante litis.ver.ex his.Et hæc condemnatio fiet tẽpore sententiæ:& eadem die poterit suppleri.j.§.fina. versi.illud etiam.Si autẽ quæritur de expẽsis post litem contestatã occasione iudicij factis fortè ea ratione quia obijciens exceptionẽ succubuit,si is contra quem obijcitur,nondum suam intentionẽ fundauit seu probauit:dic vt s.§.proxi.ver.in summa. Si autem cùm obijcĩt,iam eam fundauerat,præsumptio victori,nisi exprẽssè promissæ fuerint:vel nisi in causa appellationis. Sed de hoc dic vt prædixi,

h ¶Alterutra.vtrũ minor,cuius nomine calũniosam litem mouit curator,& sumpt⁹ restituet, not. s. de sentẽ.execu.§.sequitur.versic.sed quid si.¶In summa distingue tẽpus,vt cõcordes variantia iura:vt ij.q.j.si peccauerit.xxix.distin.c. j.& ij.Primò enĩ statutum fuit in laicis quòd condemnentur in expensis:vt ff.de iudi.eum quem.Secũdò, in ecclesijs seu clericis:vt C. de episc.& cle.omnes.in fin.Tertiò fuit generaliter statutũ quòd vict⁹ victori &c. vt in præ.§.sinautem alterutra.tertiò vt actor promitteret decimã partem litis in libello comprehẽsæ, si apparuerit eum iniustè litem mouisse.C.d epi sco.& cler.authẽ. generaliter.Quartò correctum fuit quod dicitur in præ.§.sinautem. Nam non debet iudex in expensis cõdemnare victum,nisi viderit eum iniustè contradixisse:vt in p̃di.§.oportet.hodie de consuetudine multorũ locorum,non condemnatur victus

iuris est ꝙ malitiose proposita sit,arg.extra,de resti.
spol.literas.§.propterea. Vnde nõ obtinebit dilatio
nem,nisi sub hac cõditione ꝙ cõdẽneť in expẽsis, si
forsan deficit in probãdo:vt extra,de testi.significa
uerũt.& sic loquiť p̃di.decre.finẽ.secundũ eũ ibi:cũ
acceptis inducijs,&c.i.sub hac cõditiõe inducias ex
cipias:vt si forsan &c.etiã ꝙ ius presumit post fun-
datã intẽtionẽ ab aduersario.Itẽ põt p̃sumere iudex
qñ ante litis cõtestationẽ vel post,anteq̃ sit funda-
ta partis alterius intẽtio,exceptio ꝓponiť:& debet
suũ motũ informare ex ꝓbabilibus cõiecturis.ex-
tra,de test.p̃terea.& c.in presentia.& de accu.quali-
ter.ij.extra,de renũ.in presentia.& dixi in pre.versi.
7 in summa.¶†Porrò si petunť expẽsæ occasione iu
dicij post litẽ contestatã propter cõtumaciã partis,
& reus petit ab actore nõ veniẽte,locũ habet C.de
iudi.properãdũ.§.si quidẽ pars.& §.si aũt ex gestis,
quia ferť sentẽtia diffinitiua,siue pro actore si ius ha
a bet,siue pro reo;sed in vtroq; casu[a] absens cõdẽna-
bitur in expẽsis:& hoc si liquet de cã.Si verò actor
petit à reo,q nullo modo venit,locũ habet ea lex.§.
si aũt reus.qa tunc ferť sñia sup expẽsis eũ principa
li:& hoc si liquet de cã:aliàs fit absolutio ab obser-
uatione iudicij,& fit cõdẽnatio in expẽsis:vt ea.l.§.
cũ autẽ eremodiciũ.Sed si actor cõtumax,siue reus
postmodũ veniat,non procedeť in causa,donec ex
pẽsas restituerit.C.eo.sancimus.q̃ loquiť indistinctè
in actore & reo ante litis cõtestationẽ & post.extra
b de dol,& cõtu.actor.[b] Cæterũ si expẽsæ iudiciales
petunť ab eo,qui succubuit,dicit do.meus ꝙ iure cõ
muni,victus victori cõdẽnať:iuxta p̃missam regulã
subtractis expẽsis,quas alterutra partiũ pro contu-
macia soluit:vel quia in ꝓbatione deficit.de q̃bus s̈,
dixi.Illas enim nõ recuperabit,cũ propter suã cõtu
maciã soluerit vel soluere debuit:secundũ do.meũ.
8 ¶†Hoc vult dicere,pone cõdẽnaris mihi victori in
expẽsis quas feci in lite.ego verò propter contuma
ciã meã,vel qa defecerã in ꝓbatione alicui⁹ exceptio
c nis:in ꝓcessu causæ.soluerã decẽ[c] nunq̃d ergo illa de
cem veniũt in cõdẽnatione,& ea reparabo cũ occa-
sione litis expẽderim?Certè nõ,imò subtrahunť de
cõdẽnatiõe mihi facta,cũ p cõtumaciã & culpã meã
soluerim illa,arg.extra,de ꝓcur.auditis.& de dol.&
cõtu.c.fi.ff.de admi.tut.si plures,in fi.ar.extra,de re-
scrip.c.fi.ver.quoq; illos,vbi impetrãs cõtra eũ, con
tra quẽ nil q̃onis habet cõdẽnari debet ei in expẽsis
sed cũ hec negatiua sit,dicit ꝙ nõ põt ꝓbari nisi per
euẽtũ causæ.C.de iudi.rẽ nõ nouã.§.fi.extra,de frig.
& ma.fraternitatis.in fin.vnde lata sñia absolutoria
p̃sumptio iuris est cõtra actorẽ.arg.extra,de elec.in
notuit.§.presentes.qui ex quo deficit in ꝓbatiõe,ca
lũniari presumiť,nisi innocẽtiã suã probet.Vnde &
d puniť.extra,de ele.statuim⁹.in fi.[d] Hoc no.do.me⁹.
in Summa de do.& cõtu.§.qua pœna.q̃ tñ satis ta-
cta erãt in p̃misis.Papa verò extra,de appel.sæpe.
ꝙ expẽsæ q̃ fiunt extra iudiciũ,petunť iure actionis
pro factis verò in iudicio nulla cõpetit actio,nisi iu-
dex de illis ꝓnũciet.C.de fru.& lit.expẽ,terminato.
9 C.de postul,l.iiij.¶†Hoc ẽt satis secũdũ papã,[e] ꝙ ĩ
e expẽsis,q̃ ante sñiam p̃stanť,nõ attẽdiť an eas p̃stans
iustã cãm habuerit litigãdi in principali vel nõ:sed
solũ in exceptiõe vel alio articulo,de quo agiť,& cu
ius occasione petunť:vt c.finẽ.& de sequest.pos.c.
j.ad fi.& de test.significauerũt.& de app.sæpe.iij.q.
iij.§.spatiũ.ad fi.extra,de ꝓcu.auditis.& c.cõstitut⁹.
sed in illis q̃ in fine litis p̃stanť,attẽdiť an succũbens
habuerit iustã cãm litigãdi vel ꝓbabilẽ tñ:& sic nõ
fit cõdẽnatio in expẽsis.extra,de eo q mit.in pos.cã
rei ser.c.ij.& s̈.ver.in hoc:vt j.§.ꝓxi.diceť.¶Qñ au
tẽ,debeat quis aduersario suo in expẽsis prouidere:
f not.j.de inq̃sitiõe.§.fi.ad fi.[f] ¶Itẽ vtrũ arbiter pos-
sit in expẽsis condẽnare:dixi s̈,de arbi.§.fin.ver.sed
cũ.s̈,in forma & seq.¶Itẽ qualiter fit condẽnatio in
expẽsis.not,s̈,de excep.§.viso,versi.ꝙ si reus ꝓbat.
¶Item vtrũ iudex possit supplere de sumptib⁹, &
fructibus,si fuit in sñia omissum: & q̃d iuris si nolit
supplere.s̈.de disp.& alle.§.fi.ver.quid si de.& seq.

SVMMARIVM.

1 ☞Condemnatio quare aliter fiat in causa appella-
tionis,& aliter in principali.

2 Appellans quo pacto veniat in expensis cõdẽnan-
dus vel non.& nu.5.

3 Regula,victus victori,&c.an locum habeat in causa
appellationis.

4 Calumniari cõtra salutem propriã,nemo presumiť.

6 Expẽsæ factæ in causa appellatiõis in iudicio emis-
sæ,&c,veniunt iudicis officio.

7 Iudex appellationis succedere dicitur iudici causæ
principalis.

8 Appellatus succumbẽs in causa appellationis,an ve
niat in expensis condemnandus.

9 Sententia lata semper præsumitur iusta,donec con-
trarium probetur.

10 Appellatiõe extra iudiciũ facta bene potest appel-
latus condemnari in expensis in lite factis.

11 Appellatus absens,semper venit condemnandus.

12 Iudice appellationis pronunciante malè appellatũ
ab interlocutoria vel grauamine, & remittente ad
priorem iudicem,qualiter fiet condemnatio.

13 Expẽsarum petitio,in quibus causis locum habere
dicatur,

14 Executor quo casu expensas mereatur vel non.

15 Appellãs ex vna iusta causa,licet multæ friuolæ illi
iungantur,tantum consequitur per istam solã,quan
tum si cæteræ essent iustæ.

16 Condemnatio non debet ex diuersis causis friuolis
fieri,si vna inter eas bona probetur.

De expensis in causa appellationis factis.

NVnc Videndum restat,quid iuris
sit de expensis in causa appel
lationis factis.Et certè tũc secũdũ Io.T.
Vin.& B.nulla est distinctio faciẽda,an
iustã cãm habuerit appellãdi vel nõ:siue appelletur
ante sentẽtiã,siue post:nã semp cõdẽnabiť appellãs
in cã appellatiõis succũbẽs.ij.q.vj.oĩno.& extra, de
appel.vt debitus.& c.sæpe.& c.reprehẽsibilis.& c.
Nicolao.C.eo.§.ne temere.extra,de eo q mit.ĩ pos.
cã rei ser.cũ venissent.C.quo.app.nõ reci.ab execu
tore.& s̈.si ante lit.cõtest.versi.vj.& ver.vij.& vers.
1 viij.¶†Est rõ,quare illud ĩ cã appellatiõis,& aliud
in principali,vbi nõ fit cõdẽnatio indistinctè. nã in
principali inducunť ꝓbationes facti,in quo proba-
bilis est ignorãtia,saltẽ quo ad factũ alienũ.ff.de iur.
& fac.ignor.plurimũ.ij.q.iij.Paulũ.sed in causa ap-
pellationis,quæ habet per acta prioris iudicij expe-
diri,vt s̈.de sen.§.iuxta.ver.sed si causa.vbi frequen
tius nõ inducunť probationes facti,sed tantũ iuris
allegationes.extra,de app.sæpe.ad princ.in quibus
ignorãtia probabilis nõ est:vt ff.de iur.& fac.igno.
regula.cùm potuerit cõsuluisse peritos:vt s̈.de ad-
uo.§.nũc tractamus.ver.habito.& satis p ea instrui
potuit,quid per ea futurũ esset in causa appellatio-
nis:ergo si iudicanť probationes facti,secundũ hoc
g videť ꝙ nõ fiet indistinctè,vt iam dicam.[g] tamẽ se-
cundũ Vin.vbi quis calũniose appellat,magis puni
tur.ff.quo.app.nõ re.ab executore.In criminali aũt
causa lite perdita,notatus abscedat.C.de appel.à ꝓ-
2 cõsulibus.¶†Quidã autẽ,quos Pe.de Samp.sequiť,
dicũt ꝙ præmissa obtinent,vbi quis calumniose ap
pellauit.Sed si possit ostendere ꝙ iustã causam ha-
buerit appellãdi,vel ꝙ appellãdo probabiliter erra
uerit:non cõdẽnabiť in expensis:sed pronũciabitur
nõ bene appellatũ esse.arg.in præ.c.cũ venissent.tã
in tex.quam in glos.cũ concor.quẽ sunt s̈.§.proxi.
ver.hoc autẽ in.& not.ij.q.vj.§.patet.verbi gratia,
conuenis me corã ordinario,appello ne ille in causa
procedat:quia super eadem causa misi nuncium ad
sedem apostolicam:secutus opinionem doctorum
dicentium hanc appellationem esse iustam, per de-
cre.de appel.meminimus.& c.ad hec sicut.iudex au
tem secutus aliam opin.quẽ probatur per decre.eo.
titu.vt debitus.pronunciat me minus rationabiliter
appellasse;certè hoc casu non sum in expensis con
h demnandus.[h] arg.in præ.concor.quæ sunt in pred.
versic.in hoc autem.aliàs quilibet ius suum dimittet
indefensum:vt dixi in pre.ver.in hoc.ibi etiam dixi
qñ presumať nõ calũniose appellatũ:puta quia iu-
ratum est de calumnia: error etiam probabilis dici
potest

a ¶Casu.Hoc non fateor,imò vincẽte actore absente cõdẽnabiť sibi p̃sens victus:vt dixi sup vers.quod autem.

b ¶Actor.lib.vj.

c ¶Soluerã decem. Siue in prosequẽdo exceptionẽ,siue in soluẽdo expẽsas propter id factas ab illo,qui in principali succubuit.

d ¶In fi.lib.vj.

e ¶Secundũ papã. in c.finẽ,q̃d ponit etiam glo.

f ¶Ad finẽ.Et ibi versi.q̃d si canonic⁹,tractat de venereali.xx.an canonicus,qui obtinuit prelatũ priuari, repetat expẽsas ab ecclesia, Itẽ, an minor qa citatus non cõparuit,pass⁹ missionem vel bãnitus teneatur ad expẽsas recuperando tenutã vel petens bannũ cancellari. Vide quod plenè dixi s̈.de j.decreto.§,restat.versi.sed pone quod pupilli.& versic. sequen.

g ¶Nunc dicam.& not. de regu.iur. ignorãtia.lib.vj.

h ¶Condẽnandus. Faciunt quæ scripsi de pœn.calumniam.in glo.ij. ADDE,ꝙ propter cõsiliũ egregij doctoris quis excusetur ab expensis.Pet.de ancha.cõsi.ccxxiiij. in fi.& qñ expẽsæ debeantur per victum victori:et qñ excusetur ab eis:vide Bal.consi.lxxxiiij.ante finem.& consi.ccxxj.j.lib.Et quãdo expensæ taxãtur,an sit citãdus fideiussor,per eũdem cõsi.ccxliiij. eo.j.lib.Et an expensæ litis debeãtur per heredem cum beneficio inuentarij vltra vires hereditarias,p eũdẽ,cõsi.cclxxj. eo.lib.Et an propter omissionem expẽsarũ, victor possit appellari: vide Ang.consi. cix.

✱ADDITIO.
¶Adde tu quòd ſi appellãs habet opinionem vnius famoſi doctoris, excuſat̃ ab expenſis, vt concludit poſt Pe.Ioan.an. in c.vt debitus.de appella.qui ita limitat illum text. & ſimiles. Idem tenet Baldus in c.veniens,el j.circa fi.de teſti.& ſequitur etiam Innocẽ.in d.c.vt debitus. niſi talis opinio fuerit cõmuniter reprobata. Nam in conſulendo & iudicando non eſt recedendum à communi opi.& tradit Phil.Corn.cõſili.clxxxj. incip. viſa copia, colũ. pe.ver.ex quibus in iij.vol.& adde quòd appellatione omnium et ſingularum expenſarum veniunt ſolùm expenſę legitimæ iuſtæ & moderatæ : vt per Alexan.in conſi. lxxiiij.incip.& ſi tantorum.col. fi. verſicu.p̃terea.in iiij.vol.& an appellatione damnorum, veniant expenſæ, vide ſingul.Lud. Roma. ſing .cccxlij.inci. nunquid appellatione.Et vide per Gu. papæ cccclviij.inci. appellatione.vbi dicit ꝙ expenſarum appellatione continentur tam ſolutæ q̃ꝫ ſoluendæ p gloſſ.quam dicit eſſe not.in l.quibus diebus.§.j.ff. de cõdi.et demõ. Et adde quòd vbi quis in articulo iuris ſuccumbit, opi.doctorũ nec iuramentum calumniæ excuſant ab expenſis, ſecũdum Bald.conſil. ccccl xxij.inci.ſtatuto communis Papiæ.col.fi.verſic.& eſt not.in j. volu.Heu.Fer.

a ¶Iuſiurandũ. aliar incipit, pono iure.

b ¶Raynaldus. de iura.calum.c.ij. libro vj.

c ¶In fin.lib.vj.

pŏt ꝓpter negotij varietatem:vel ſic ſucceſsit alteri.ff.de regu.iu.q in alteri⁹.vel pone exẽpla, vt extra de iureiuran.mulieri.extra,de noui oper.nunci.c.ij.
3 ¶†Dic ergo,ꝙ in cã ap.locum habet regula,victus victori,&c.ſed nõ ſemꝑ puta ſi iudex videat victũ errore ꝓbabili victũ,qui debet in ſua ſententia declarare:vt C.de iud.aut̃.poſt iuſiurãdum.[a] ¶†Nam
4 cũ & in cauſa ap.de calũ,iuretur, vt extra,de teſta. Raynutius.& c.Raynaldus.[b] nõ eſt p̃ſumptio quòd calũnietur contra ſalutẽ ꝓpriam:ſicut s̃.§.proxi.in cauſa principali dictũ eſt. Item pŏt eſſe ꝙ propter acta prioris iudicij ſnĩa ritè lata fuit:& tñ propter exceptionẽ in cã ap.,ꝓpoſitã & ꝓbatã, retractatur: vt extra,de fide inſtru.cũ Io.& de priui.cùm olim. Non ergo imputabitur appellatio, ſi nõ diuinauit: vnde non pŏt dici indiſtinctè cõdemnationẽ expenſarũ in cã ap.faciendã:ſicut ferè oẽs dicunt. Igitur & principali & in cã ap.bonus iudex arbitrabitur. vt in p̃.§.oportet.& in cõcor.q̃ ſunt in p̃.ver.in hoc aut̃.& ff.de admi.tut.quoties.§.ſicut.extra de priui. cùm olim.§.j.& §.fi. vbi ꝓnũciatur ſuper expenſis per quadriẽniũ factis nõ pŏt dici ꝙ ĩ cã appellatiõis in qua forte hoc ſpãle diceres,tm̃ duraſſet, cùm ibi nõ exprimatur cauſa,ꝓpter quã etiã bienniũ dandum foret.extra,de ap.cũ ſit Romana.et c.oblatę.extra,de ele.ſtatuimus.in fi.[c] ſcd̃m.d.m.ſed & ſi appellans congruo tempore,appellationi legitimæ renunciet, non condemnabitur in expenſis vt patet extra,de eo qui mit.in poſſ.cã rei ſer.ca.pe.argumen.ſecunda queſtione ſexta.ſi qui libellos.extra,de offic. delega.gratũ, ſecus ſi appel.non eſſet legitima: vel ſi iam intereſſet appellanti.argu.in his,quæ not.ſuprà,de except.§.viſo.verſi.ſed nũqd iudex.puta,qa aduerſarius fecit propter hoc expenſas:illas enim debet reſtituere.vel ſi cã alteri ſit commiſſa, extra,
5 de app.interpoſita.§.ille.¶†Nõ ſolũ autem victus in cauſa ap.debet condemnari rn ſumptibus verùm etiam appellans qui nunq̃ꝫ comparuit coram iudice ap.debet ſatiſfacere de expẽ.vt extra,de ap.ſępe. ver.vnde licet.extra,de reſcri.ex parte.ſupra.in fin. etiã ſi appellat⁹ nõ cõparuit,ſed aliàs ꝓpter appellationẽ expẽſas fecit:tenetur enim appellans ad illas actione de dolo:ſi doloſè app.vel actiõe in factũ. ſi temere appellauit:qa iuſtum eſt ꝙ puniatur in huiuſmodi expẽſis vel offi.iudicis.Cùm enim alię actiones non ſint: iuſtum eſt has dari.argu.in præ.c.ex parte.in fi.& ff.de dolo.l.prima.in princip.& §.pri-
6 mo.ff.de pręſcri.ver.quoties.¶†Et nota ꝙ expenſæ,quę fiũt in cã ap.in iudicio emiſſæ,& etiã omnes quæ fiunt in principali cauſa,à qua appellatum eſt veniunt iudicis officio ff.de vſuris.tutor.
7 ¶†Nã iudex ap.ſuccedit iudici principalis cauſæ:& ei licet addere & minuere:vt extra,de teſta.Raynutius.verſi.fi.C.de ſenten.quę ſine certa q̃ꝫtitate proferuntur.l.prima.& in pre.l.tutor.& ei licet reuocare condemnationem expenſarũ factã in principali,&
8 eadem ratione ſupplere.¶†Quid de appellato, qui ſuccumbit in cauſa ap.nunqd debet in expenſis cõdẽnari,ſicut & appellans,niſi in prædictis caſib⁹? Videtur ꝙ ſic:quia in vtroꝗ litigatorum,ſeruari debet æqualitas in ſumptibus & in expenſis: vt C.libro xij.de proximis ſa.ſcri.in ſacris.prope fin.verſic.& qm̃, & quia ſatis potuit inſtrui p acta prioris iudicij quid futurum eſſet in cauſa ap.vt ſupra.& argu. ff.de re iu.cũ apud.& ff.de pact.tale pactũ.& hoc tenẽt quidam.Sed dic contra.argu.C.de app.eos.Reſpon.primo in fi.& ar.extra,de pœn.calumniã.& ĩ
9 cõcor.q̃ ſunt in p̃,verſi.in; hoc autem eſt.¶†Rationabilem enim cãm habet litigandi & defendendi ſententiam pro ſe latam .pro qua ſemper preſumitur, donec contrarium oſtendatur,extra,de re iudic. ſicut.C.de re.cre.generaliter. extra, de renuncia. in preſentia.et etiam poſt appella.præſumitur pro ea, donec aliquid contra eam probetur: vt nota .extra, de app.cũ ſpeciali.in glo.& ſic videtur &c.nec iniquitas vel imperitia iudicis malè iudicantis, debet ſibi imputari,ſi ipſe in hoc nõ peccauerit .argumen. extra,de his quę fiunt à ma.parte capi.quæſiuit.ff.de dolo .l. prima.C.de inoffic.teſta.ſi quis ſuo.& quia ipſe nõ agit,ſed patitur,vt iam dixi s̃.in verſic.quid
10 ergo & hoc in appellatiõe in iudicio.¶†Si verò extra iudiciũ appellet̃ bene cõdẽnabitur appellatus in expẽſis in lite factis: vt C.li.x.de ſump.recuperã.l. vnica.cũ ſuis cõcor.& extra,de elec.ſtatuimus.[d] qa tales appellationes.ſunt ꝓuocationes ad cãm: vt extra,de appel.cũ ſit Romana.Inuenio tñ vnũ caſum, in quo cõtrariũ obtinet: vt extra, de appel.cordi.§. pen.[e] quæ loquit̃ cùm in iudicio vel extra appellat̃: vt ibi in prin.ſed ibi punit̃ alia ratione.[f] Quidã verò dicũt,ꝙ ſicut iudex punit̃,qui appellationẽ nõ recepit:ſic & iſte,q eã nõ approbat.quod dic vt in Summa dñi mei de app.§.quomodo decre.iuxta fi.verſ.
11 ſed nũquid. ¶†Illud autẽ certũ eſt,ꝙ ſiue ſententia infirmetur ſiue cõfirmet̃,appellatus abſens ſemper cõdemnat̃.ij.q.vj.appellatore.Si verò vtraque pars præſens ſit,& appellatio rei pronũciat̃ iniuſta, condemnat̃ in expẽſis.C.de app.à procõſulibus.extra, eo.vt debitus.Si autẽ reus fuerit abſolutus:& actoris appellatio pronũciat̃ iniuſta,dicit Vber.ꝙ nõ cõdemnabitur in expenſis:quia nõ debet ius ſuũ relinquere indiſcuſſum.ff.de peti.hære.illud.quia nec hodie debet aliquẽ condẽnare niſi eum iuſtè viderit cõdemnãdum.in aut̃.de iudi.§.oportet.Nec obſtat ſecundùm eum.C.lib.x.de ſump.recuperã.l.vnica. qa ideo ibi fit condẽnatio expenſarũ,quia fruſtratoria nominatio fuerat facta de perſona illius.Tu verò dic vt s̃.& j.dicitur.¶Nota autẽ ꝙ iudex appellationis qñque condẽnat appellantẽ:qñque verò cõdẽnãdũ
12 remittit.quod dic vt s̃.§.ſi ante litẽ.verſi.vij.¶†Sed quid ſi iudex appellationis ꝓnũciat malè appellatũ fuiſſe ab interlocutoria vel grauamine,& remittit appellantẽ ad priorẽ iudicẽ,non tamẽ eũ in expẽſis cõdẽnat:nũquid prior iudex eũ ante oĩa condẽnabit? Rñ.obtinuit ꝙ nõ:ſed in fine litis veniẽt hę expẽſę: ne hoc p̃textu,cã plus debito proroget̃:& quia hoc ſpectat ad iudicẽ appellationis.extra,de app.vt debitus.in fi.¶Vtrũ ꝓcurator fruſtratoriè appellans, vel etiã quia nihil nouit de cauſa,ſoluet de ſuo expẽſas.not.s̃.de execu.ſen.§.ſequit̃.ver.ſed qd ſi procu
13 rator.& s̃.de procur.§.j.ver.itẽ quod oĩno.¶†Hoc quoque ſciẽdũ eſt,ꝙ in cã criminali ſiue denũciationis ſiue inqſitionis,locũ habet petitio expẽſarũ.arg. extra,de do.& cõtu.cũ dilecti.ĩ fi.C.q accu.nõ poſ.
14 qui crimẽ.¶†Sed pone,impetraui literas,vt mihi ꝓuideret̃ de prębẽda in aliqua eccleſia.ex quarũ virtute mihi quinto loco vacatura debet̃:ſed papa ĩ meũ præiudiciũ illã confert alij de gratia ſpeciali.Executor verò meus cõfert mihi ſexrã,quia mihi facta eſt iniuria ſuper quinta,ſecũdũ ea,quę no.ſecũdũ papã extra,de p̃bẽ.relatũ.[g] ſed factũ executoris,qui mihi aſsignãdo quintã functus fuerat officio ſuo,& ideo nõ potuit aliquid facere,ſup ſexta reprobat̃:nunqd habeo expẽſas? Rñ.obtinuit ꝙ ſic:quia victus victori,&c.maximè qa in hac cá de calũnia nõ iuraui.hoc tñ exẽplũ videt̃ reprobari:quia executor potuit ꝓuidere de ſexta vt videt̃.arg.extra,de cõceſ.p̃bẽ.quia in cũctis.& de elec.cũ terra.[h] ¶†Item querit̃ pone
15 dedi tibi libellũ tria cõtinentẽ,cõtra quẽ plura excipis,demũ iudex plura pronũciat,ſimpliciter ei non fore rñdẽdũ,appello:iudex appellationis ꝓnũciat quo ad duo:primò iudicẽ malè ꝓnũciaſſe,& me bñ appellaſſe:quo ad tertiũ verò,eũ bene ꝓnũciaſſe,& me malè appellaſſe:nunquid ſum in expenſis condẽnãdus? Rñd.dicas ſi vnũ tantũ in libello petitur, & ſup illo pluribus ex cauſis friuolis appellet̃:vna etiã ſola ſit iuſta nõ cõdẽnabor:quia tãtũ cõſequor ex iſta ſola,quantũ ex omnibus ſimul conſequerer.
16 ¶†Item ſi ex diuerſis cauſis,q̃ꝫuis friuolis iudex recuſetur:vna tamẽ ſit ſufficiens,non fit cõdemnatio: quia ad vnũ tenditur.Porrò ſi tria vel plura diuerſa in libello ponãtur,& pronuncietur quo ad tertium me malè appellaſſe vt in caſu propoſito condẽnabor in expenſis.quãuis enim vnus ſit libellus,tamẽ tres ſunt petitiones,& ſuper qualibet earum poſſet vnus dari libellus:quo caſu non eſſet dubium: quia fieret condemnatio:quia quot ſunt articuli tot ſunt petitiones.ff.de appel.cũ in vna.ff.de mino.etiam.§. j.Item conſtat ſaltem quo ad vnũ articulum:me appellaſſe iniuſtè:ideoꝗ condẽnabor.extra de appel. vt debitus.in fi.& c.reprehenſibilis.arg.ad hoc ij.q.

d ¶Statuimus. lib. ſexto.

e ¶§.peñ.al.vlt.

f ¶Ratiõe.ibi no. in glo.quare hoc dicit.

g ¶Relatum. Vbi ſcripſi in glo.dicit Innoc.ad fi.

h ¶Terra. Vide qđ dixi de offi.dele. in literis. ſup verbo functus.de iure patr.cùm dilectus.in gloſ.not. legatum.& gloſ. ſeq.ad fi.

vj. si quis ex pluribus. & quod no. extra, de excep. si gnificauerũt. in gl. ſup quo. Et hoc multi dixerũt co rã dño Cle. papa iiij. de hoc à me q̃rente. arg. tñ con tra extra, de teſta. Raynutius. & c. Raynaldus. vbi iu dex in vno cõfirmat ſententiã, & in alio infirmat: & tñ non cõdẽnat in expẽſis. & de fi. inſtru. cũ Ioãnes. p quas alij dixerũt cõtra dicẽtes, q cũ quo ad prima duo bene appellauerim, iudex prim⁹ mihi eſt ſuſpe ctus: nec ad eũ remitti debeo, nec condẽnari: cũ con ſtet me bene appellaſſe: ſup hoc aũt no. papa extra, de do. & cõtu. finẽ.[a] q ſi ſententia plures continet arti culos, & in vno eſt iuſta, & in alio non: ſi altera pars appellet à tota ſententia, vel etiam ſi vtraq̃, fiet hinc inde cõdẽnatio expenſarũ. ideoq̃ cautus aduocatus debet iuſtũ articulũ diuidere ab iniuſto: & ſup iniu ſto debet tãtũmodo appellare: vt patet ĩ pr̃e. c. Ray naldus. §. à cuius ſententia. & c. Raynutius. §. dict⁹ ve ro. vbi verò ſentẽtia vnũ tantũ continet capitulum, puta quia iudex cõdẽnat in cẽtũ, qui debuit cõdẽna re in quĩquaginta: nulla põt fieri diuiſio: & ideo tũc fas eſt à tota ſententia appellare: nec fiet hincinde cõ penſatio: quia nõ eſt partis diſtinguere vtrũ debeat tantũ vel nõ. Sed vbi ſunt plura capitula, tunc ſentẽ tia põt pro parte valere & pro parte nõ: vt in pr̃ed. concor. & extra, de cõuer. coniug. placet. Ad hoc fa cit s. de ſala. §. ſequitur. verſi. pone quòd non.

> a ¶ Finem. Vbi ſcri pſi ſuper glo. ſed nunquid: ante fi. verſic. quid ſi ap pellans.

SVMMARIVM.

1. ☞ Expenſarum cõdemnatio an ſit, nulla taxatione præmiſſa, facienda.
2. Expenſæ ſunt ſecundùm negotij & perſonæ quali tatem, per iudicem taxandæ.
3. Expenſarum taxatio, diuerſimodè, & à diuerſis fie ri ſolet.
4. Expenſarum petitionẽ omittens, an poſſit poſt diẽ latæ ſenentiæ petere.
5. Iudex ſi condemnationem expenſarum petitam di ſtulerit, debet de propria burſa eam reſarcire.
6. Expenſæ iudiciales quæ adiudicãtur, debent eſſe vti les & moderatæ.
7. Expenſæ tantum hæ præſtandæ ſunt, quæ propter cauſam factæ ſunt.
8. Victore gratis patronũ habẽte, an victus veniat cõ dẽnãdus in expẽſis, quas patron⁹ debuiſſet habere.
9. Victor artifex exiſtens, ſi propter litem impediatur lucrari, an hoc deducetur in expenſis.
10. Litem habens cum duobus, cuius gratia nil expẽdit an aliquid repetere debeat.
11. Expenſæ in cauſa appellationis adiudicantur factæ à tempore emiſſæ appellationis.
12. Altera parte ad ſportulas præſtandas non obligata an ab altera ſint exigendæ.
13. Expenſæ diuerſis ex cauſis exiguntur.
14. Expẽſæ an & quo caſu ſint ante finẽ litis pr̨eſtãdę.
15. Condemnatio expenſarum, fieri debet de factis, nõ de fiendis.
16. Expenſæ nõ ſunt parti contumaciter abſenti in de trimentum alterius partis remittendæ.
17. Dolus cum dolo, & culpa cum culpa qualiter com penſari dicantur.
18. Locus vicinus, aut tempus propinquũ, pluribus ex cauſis per iudicem arbitrari poteſt.
19. Agi an poſſit ad expẽſas, vbi non intereſt de partis abſentia.
20. Cõtumax ante litis cõteſtationẽ an poſſit mulctari.
21. Expẽſarũ, quæ fiunt in iudicio, quatuor ſunt genera.
22. Æqualitas ſemper eſt in iudicijs obſeruanda.
23. In certis non eſt locus coniecturis.

Expenſarum condemnatio qualiter, & quã do ſit facienda.

POſtremo Dicendũ eſt ſeu reſtat, qualiter et qñ expẽſarũ condẽnatio ſit facienda. Et quidẽ facienda eſt, p̃miſſa à iudice taxatiõe: vt extra, de reſt. ſpo. freq̃ues §. ſed ſine. & extra, de excep. pia. cũ ſuis cõcor.[b] in q̃bus dicit̃, taxatiõe p̃habita, & c. C. de iudi. auť. poſt iuſiurãdũ. & iij. q. iij. q̃d fieri. in fi. Debet em̃ iudex di

> b ¶ Poſtremò dicẽ dum. Concordat lib. vj.

cere, Amice, q̃d expẽdiſti in cã, vel rõne huius appel lationis à tuo aduerſario interpoſitę: q̃d expẽdiſti in aduocatis: q̃d p teſtib⁹, & ſimilibus: vt C. de iudi. ſan cimus. Et ſi ille rñderit, vltra q̃ ſit veriſimile eũ expẽ diſſe, puta dixerit xx. lib. iudex, ſi ſibi veriſimiliter vr̃, q expẽdit tantũ xv. iudex dicet, et ego taxo xv. Vnde dic p tuũ ſacramẽtũ, quãtũ expẽdiſti ĩtra xv. q ſi ille dixerit q expẽdit xij. iudex dicet, & ego eũ tibi cõdẽno in xij. noĩe expẽſarũ: eas reſtringẽs po tius q̃ laxãs. Et ſi ille rñderit ſe expẽdiſſe xv. min⁹ vno denario, iudex dicat, & eũ ego tibi in q̃ndecim cõdẽno, minus vno denario noĩe expenſarũ. Vides igitur q̃uo p̃cedit iudicialis taxatio. Vides etiã q̃uo poſt eã ſequit̃ iuratio, & poſt eã cõdẽnatio in id, q̃d iuratũ eſt. nõ em̃ fieri debet in minus: vt ff. de in lit. iurã. in actiõib⁹. Hæc pbant̃ C. de iudi. auť. poſt iuſ iurãdũ. & in auť. colla. vj. de iudi. §. oportet. extra, de pcur. cõſtitutis. ¶ 1 † Arg. tñ cõtra. q fiat condẽnatio expẽſarũ, nulla taxatione p̃miſſa. extra, de pcur. au ditis. ad fi. Sol. Illud in interlocutorijs vbi ſi q̃d min⁹ plenè determinatũ eſt, adhuc poterit plenius deter minari. Aliud in diffinitiuis, vbi iudex in pnũciãdo ſiue bñ, ſiue male, functus eſt officio ſuo: nec põt ali quid vlterius mutare: vt s. de ſen. §. qualiter. ver. hoc quoq̃. & ideo nõ pdeſſent, vt niſi certã q̃ntitatem cõtinerẽt. Vel dic[c] vt not. in p̃di. c. auditis. ſecundũ papã & alios. Et dicimus gñaliter, q̃d expẽſę q̃ fiũt in iudicio, & q̃ veniũt iudicis officio, & etiã q̃ fiunt extra iudiciũ, & q̃ veniũt iure actionis, taxari debẽt iudicis officio: vt in p̃. l. ſancimus. C. vñ vi. ſi qñ. & ĩ p̃redi. §. oportet. q gñaliter loquit̃ de oĩb⁹ expẽſis. ¶ 2 † Debet aũt iudex taxare ſumptus, inſpecta nego tij qualitate, & cõditione pſonę. extra, q̃d met. cã. c. fi. & in p̃di. §. oportet. C. de fru. & lit. expẽ. termina to. & in p̃. l. ſancimus. Et ſi iudex viderit neutrã par tem in expẽſis cõdẽnandã, hoc debet in ſentẽtia de clarare, vt ibi.[d] q in hoc ſtet̃ iuramento partis, habes ibi. & C. de iud. l. properandũ. §. ſin autẽ alterutra.[e] & not. extra, de fo. cõpe. dilecti. & ĩ præ. auť. poſt iuſiu randũ. & j. tit. pxi. §. pen. verſi. ¶ 3 † Et pter iura pr̃æ. quidã taxãt expẽſas, & iuſiurãdũ ſuper eis recipiũt, anteq̃ ſentẽtiã in cauſa principali pferãt. Alij verò ſentẽtiã ſuper principali prius proferũt, & in fine ſentẽtiæ dicũt, & eũ in expẽſis legitimis cõdẽnam⁹: earũ taxatione nobis in poſterũ reſeruata, & poſtea taxãt, vt s. dictũ eſt, quod in Romana curia obſerua mus. quod dic vt s. de expẽ. §. viſo. ver. q ſi reus.[c] Li cet autẽ nõ liceat iudici in minus taxare, q̃ iuratum eſt: tñ ſi viderit ſe male taxaſſe, poterit ſuã taxationẽ reuocare, & nõ procedere ad ſententiã. Põt autẽ ap pellari à ſñia taxationis, & etiã à iureiurãdo. q̃ dic ſe cundũ papã prout not. extra, de his q̃ vi metuſve cã fiunt. c. fin.[d] ¶ 4 † Illud etiã notandũ eſt, q ſi q̃s omiſit petitionẽ expẽſarũ: adhuc ea die qua ſñia pfert̃, & nõ poſtea, põt eã petere, & iudex põt etiã pnuncia re. C. de fru. & lit. expẽ. terminato. ff. de re iudi. Pau lus. De hoc s. de excep. c. ij verſi. ſed q̃d ſi iudex. niſi in cã appellatiõis. C. de tẽp. appel. per hãc. & C. qñ prouo. nõ eſt nec. l. fi. ¶ 5 † Et ſi iudex cũ petita, eſt cõ dẽnationẽ diſtulerit, de ppria burſa reſarcire tenet̃: vt in p̃redi. §. ſin autẽ alterutra. & eo. tit. ſancim⁹. Ha bet tñ iudex regreſſum aduerſus partẽ, quã debuit condẽnare. arg. C. lib. x. de exact. trib. l. pen. Dicunt etiã quidã, q iudex poteſt in ſua ſententia reſeruare expẽſas. quod dic vt in p̃redi. verſi. quod ſi reus. Ho die tñ videnť ceſſare p̃redicta. Nã in ei⁹ arbitrio eſt, cõdẽnare vel non, inſpecta negotij qualitate. in auť. colla. vj. de iudi. §. oportet. dũ tamẽ declaret hoc in ſententia. C. de iudi. auť. iuſiurand. Vtrũ autẽ victor poſſit in cã appellare: quia iudex ſibi non adiudica uit expẽſas? Dic vt s. de appel. §. in quibus. ver. xxx iiij. & ſeq. Quid ſi appellãs renũciet appellatiõi? dic vt ibi. ¶ 6 † Et nota q expenſę iudiciales, quę adiudi cantur, debent eſſe moderatę & vtiles. extra, de dol. & cõtu. finem. & c. cùm dilecti. in fi. et de fo. compe. cùm dilecti. & de eo qui mit. in poſſ. cau. rei ſer. cùm veniſſent. in fi. & de ſequeſtr. poſſeſ. c. j. in fin. ſecun dum B. Io. autem & Vincen. & Papa dicunt quòd tantum neceſſariæ, & non vtiles, ſunt præſtandę: vt in p̃redi. c. cùm veniſſent.[e] ¶ 7 † Item hæ ſolę præſtã dæ ſunt

> c ¶ Reus. proba. & vt ibi dicitur, hęc forma commẽda tur per l. vbi. C. de fal. & mihi pla cet, ne pars præ ſentiens ſe ſuccũ bere, poſſit impe dimẽta præſtare. ſed qñ ex qualita te perſonarũ nõ venit, hoc timen dũ, ſatis placet q pr̨e. præcedant.

> d ¶ C. fin. Vbi ſcri pſi ſuper verbo ab ipſo.

> e ¶ Veniſſent. quo modo hoc cõtra rietas tẽdit ad idẽ ex quo de immo deratis agitur. di xi in dec. finem. ſuper glo. ſed nũ quid ante finem.

a ¶Damna. Idem not. in c. finem. in glos. sed nunquid. ante fi. In cõtrarium allegatur §. sequens, qui incipit, quidam. Vide quod ibi nota. & in §. non omnia.

b ¶Remunerandi. Secundùm Guid. de Suza. cuius fuit ad literã iste versi. in l. properandum. C. de iudi. §. sin autem. iij. & fuit additio. cũ duobus seq.

ADDE ꝓ hac decisione, Rotam in terminis in anti. deci. deci. cccc-xxxiij. &, quid si quis ꝓpriã cãm tractauit p se: an repetat expẽsas, quas facere potuisset ĩ procuratores? Vide Rotam in anti. decis. cccccxxxiij.

c ¶Gestis. de l. properãdũ. superius allegata ibi dicit deberi expensas, quas reus se fecisse iurauerit.

d ¶Culpa. De aduocato gñali victoris, qui recipit annuũ salariũ ꝓ oĩbus ipsius causis, arguit Odofr. in l. sancim⁹. ꝙ nõ imputet id victo, p l. idẽque. §. idẽ Labeo. ff. mãd. ad contrariũ allegat ff. de annu. leg. l. Seio. j. rñ. in fi. vbi dicit ꝙ labor & pecunia, diuisionem recipiunt.

ADDE vt per Bal. in d. l. stipulatus es op⁹. vbi dicit ꝙ iura alleg. p Spe. nõ probant.

e ¶Respon. secundũ Guid. de Suz. vbi s.

f ¶Secundùm B. Ysi. Odofre. in l. sancimus. de iud. & per eundẽ §. intelligit ponderari in expẽsis, scilicet vt si victus se alere cõsueuit ex opera, impedita illa, victualiũ habeatur ratio: sed aliàs non, per l. q semisses. ff. de vsuris. & de rei vẽd. si res mobilis. tenet etiã ibi, ꝙ qui p se consueuerat litigare, salariũ ꝓcuratoris non cõputauit victo vel missionem passo per præ. l. qui semisses. Idẽ Guid. de Suza. qui etiã per legẽ illam, & per l. idẽ. §. sed si ad victuras. communiter est versi. sub §. idẽ Labeo. ff. mand. & pro socio. l. cum duobus. §. si quis ex socijs. et l. vel vniuersorũ. ff. de pigno. act. dicit quòd si solebat peditare, non imputabit equorũ vecturas. concor. quod not. in prædi. §. idem Labeo.

desunt, quæ propter causam factæ sunt: vt extra, de do. & contu. finem. & in prædi. concor. & in prædicta l. properandum. §. sin autem ex gestis. puta in aduocatis & testibus, & in actis iudicialibus, & in eundo & redeũdo, & stando, & in alijs: vt extra, de procur. cùm pro causa. C. de iudi. sancimus. & extra, de iniur. in nostra. & de elec. vt preteritæ. vt in aut. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. hęc autẽ omnia. versi. pauca verò. C. de fruc. & lit. expen. non ignoret. extra, de voto. magnæ. prope fin. Item hæ expensæ erunt mediocres, & nõ delicatæ. ff. de pign. actio. si seruos. in fi. ff. de dam. infec. inter quos. §. fi. & l. seq. & quales victor in domo facere consueuit. in aut. de mãda. princi. §. illud. col. iij. ff. ad exhib. sed & si hæreditas. §. j. ff. de peti. hæred. sed & si lege. §. quod autẽ quis. & seq. & ff. de rei vendi. si res. Nec obstat ei quod minores facere potuisset. ff. mand. si quis. ij. §. impẽdia. Si quas autem facto vel casu feci, illas nõ repetit. ff. eo. inter causas. §. non omnia. & facit ad hoc ff. pro soc. cum duobus. §. damna.[a] ¶†Quid si victor habuit gratis patronum, nunquid victus condemnabitur in eo salario quod fuisset habiturus patron⁹? Et videtur quòd sic: quia victor est illi obligatus ad antidora: vt ff. de peti. hæred. sed & si lege. §. consuluit. extra, de testa. cùm in officijs. Sed distingue, vtrum ille animo donandi patrocinatus est: & tunc nõ debet fieri cõdemnatio in salario quod ille meruit: an verò spe remunerationis: & tunc sic: vt ff. manda. idẽque. §. fin. & l. si verò non remunerandi[b]. Quid si ab emptore fundi, cui vẽditor ad expensas tenetur: vt C. de euic. l. j. euincitur fundus. ipse verò emptor, qui peritus est in iure, sine alio aduocato causam defendit, ita quòd nihil de contingentibus omisit: nũquid poterit petere quod in aduocato dedisset? Dicũt quidam quòd sic: quia hæres, qui euincit hereditatem à bonæ fidei possessore, cõputat ei quod ipse fuisset de suo patrimonio expensurus. ff. de peti. hære. sed & si lege. §. quod autem quis. versi. & nunc igitur. & facit ad hoc ff. loca. quod si domus. & ff. de lega. iij. l. penul. argu. tamen contra. ff. de fideiuss. stipulatus es opus. Sed illud dicũt ideo ibi esse, quia nõ ea est causa, in quam fideiussio facta fuit. Item contra in prædict. §. sin autem ex gestis.[c] Secus autem esset, si aliquid de contingentibus omisisset. argu. ff. de rei vendi. vtiq;. §. culpa.[d] ¶†Quid si victor plus expendit quàm victus expensurus fuisset: nec victus habebat aliquod priuilegium, vel si habebat, non allegauit illud? Respon.[e] victor consequetur expensas, quas fecit, non quas victus facturus esset: vt ff. mand. si quis alicui. §. impendia. & facit ff. ad Macedon. item si. §. quod dicitur. & quod not. ff. de iud. eum qui. & hoc intellige in cibo, & huiusmodi. Si autem plus solueret notarijs, vel executoribus, vel huiusmodi, quàm teneretur, hoc non computabit. & facit ff. de reli. & sump. fune. at si quis. §. funeris. Quid si victor artifex est, qui de suis manibus lucratur: sed lis eum impedit, nunquid hoc deducet? Videtur quòd sic. arg. ff. ad exhib. sed & si. §. quoq; autem. secundùm B. Ysi.[f] ¶†Quid si habeo cum Titio vnam litem, & aliam cum P. cuius gratia nil expendo: nunquid repetam? Videtur distinguendum, vt ff. fami. ercisc. ex parte. in princi.[g] Et not. super hoc tria genera expẽsarum: vt infrà versi. in summa. Item de condemnatione expensarum deducendæ sunt, quas domi facere consueuit. ff. ad exhib. sed & si. §. fin. & in prædi. §. quod autem. & in præd. l. si res. secũdùm papam. Item cùm in fine litis fit condemnatio expensarũ, deducuntur quæ antea solutæ erant propter contumaciam vel ob defectum probationis: vt s. §. nunc de expensis. versi. cæterum. ¶Expensæ autem iudicis, quales esse debeant, not. s. de salar. §. j. in princip. ¶†Item de expensis legati. s. de lega. §. superest. ver sic. illud quoq;. ¶Hoc quoq; notandum est, quòd in causa appellationis adiudicantur expensę factę à tempore emissę appellationis: vt extra, de appella. Nicolao. In contumacia verò factę à tempore citationis: vt extra, de dolo & contu. cum dilecti. in fi.[h] Quod intellige sanè. nam expensas factas ab ea hora, qua incipit contumax esse, restituet. Vnde si citatus fuit quis vt veniret die sexto, & non venit, restituet expensas factas die septimo, & sequenti. & si fortè venit die decimo, non p̃stabit expensas factas pro citatione, & huiusm odi: sed solùm factas ab hora, qua contumax esse cœpit.[i] Cùm verò quis deficit in probatione propositę exceptionis, vt eo. titu. finę. Item cùm passus missionę possessionem recuperat, soluit expensas factas à tempore remissionis vsq; ad tempus oblatę satisfactionis. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. Item quandoq; condemnatur quis ad factas & faciendas: vt j. versi. item scias. ¶†Item nota ꝙ si altera pars non tenetur ad sportulas prestãdas: nec ab altera parte sunt exigendę. C. de fruc. & lit. expen. l. j. ¶De mulcta verò per iudicem infligẽda, dic vt s. de sent. §. species. versi. est quarta. ¶Hoc quoq; sciendum est, quòd qui non potest satisfacere de expensis, punitur aliàs arbitrio iudicantis. xiij. q. vj. si res alienę. extra, de appel. reprehẽsibilis. §. si autem. & de offi. deleg. causis. ¶Item nota generaliter ꝙ aduersarium indebitè fatigans, cõdemnatur ei in expensis: vt iij. q. iij. §. spatium. versi. quod fieri. extra, de rescrip. c. fi. ¶†Ex pręmissis igitur collige: nã expensę quędam petuntur propter contumaciam: quędã ob calũniam: quędã ob temeritatem: quę petuntur ob contumaciam, indistinctè petuntur: vt s. eo. §. si ante litem contest. ver. hoc autem certũ. & §. nunc de expen. versi. hoc quoq;. ibi: porro &c. Quę autem ob calumniam, quę attenditur tam ex parte actoris q̃ rei: vt extra, de pœn. calumniã. ibi: temere litigantium, & c. i. actoris & rei. Istę similiter secundum omnes prestantur, vt ibi. & extra, de rescrip. cęterum. & c. fi. & de do. & cõtu. ex literis. & in pre. §. nũc de expẽsis. ver. in hoc autẽ. ¶Cùm verò ꝓpter temeritatẽ litigãtis petuntur, subdistinguitur. Nam aut constat eũ nõ esse vllo ꝓbabili errore deceptũ: & tunc secundũ oẽs, indistinctè cõdenat in expensis: vt ff. de iudi. eũ quẽ. & in pre. c. calũniã. ibi: temere &c. Aut cõstat eum ꝓbabili errore deceptum: & tunc excusatur. Aut dubitatur: & in hoc variant doctores. nam dicit B. ꝙ nõ condẽnatur, si fuit iuratũ de calumnia. Plac. & Iac. Bal. dicunt ꝙ indistinctè condemnat: quia eo ipso ꝙ succumbit, malã causam p̃sumitur fouisse. quę dic vt in p̃d. ver. in hoc autẽ. P. de Samp.[k] in hoc mẽbro, scilicet cũ dubitat, distinguit sic: Nã aut deficit qs in ꝓbatione dilatorię exceptionis: quo casu dic vt s. §. si ante litẽ. ver. sed nunquid. Aut in ꝓbatione perẽptorię: quo casu si deficit post q̃ altera pars suam intentionem fundauit, condẽnatur in expensis. & in pręd. c. finem. Aut deficit in ꝓbatione principalis causę: quo casu iterum subdistingue, quia aut est causa ciuilis, aut spiritualis, aut criminalis, aut appellationis. Si ciuilis: aut iuratum fuit de calumnia, aut nõ. quod dic vt in pre. versi. in hoc autem. Si spiritualis, dic vt in eo. §. quod si est talis. Si verò fit criminalis: eo solo ꝙ succumbit, presumit calũniari secũdũ omnes: vt in pre. versi. & ideo cùm calũnia presumatur, debet condẽnari in expẽsis: vt C. qui accus. non pos. qui crimen. & in cõcor. q̃ sunt s. ibi: quę autẽ ob calumniã, & c. Quod verũ est, nisi doceat de errore probabili: vt s. Si autẽ sit causa appellationis: tunc dic vt s. §. nunc videndum. in prim.

ADDE ad materiam hanc ea, quæ plenè dicuntur per Anto. de But. & Abb. Sicu. in c. finem litibus. extra, de dolo & contu.

g ¶In princip. Istius legis casum tu Canonista vide in suffra. decre. vt præteritæ. & de elec. super gloss. ij. per quod habebis mentem: sed ineptè formatur quæstio.

h ¶In fine. Vide quod ibi dixi.

i ¶Cœpit. Quidã Legistę multùm institerũt in hoc: ponendo exemplum cum ea durauit p mensem, & pars ad omnẽ terminum cõparuit, modò in vna citatione fuit cõtumax, petit aduersarius omnes expensas factas, ab initio litis, & fertur quandoq; sic iudicatũ per l. sancim⁹. C. de iudi. vbi dicitur, cõtumaci non aliter pandi iudicij aditum, nisi prius restituat omnes expensas, siue circa introitum litis, siue circa aduocatorũ salaria &c. Sed contrariũ est verum, vt hic, cũ lex illa dicat illas expensas vel damna resarcienda: quæ ex huiusmo di vitio aduersarijs sunt inflicta, per quod iustificatur quod dicit hic author. & idẽ ibi Simon Vinc. & decre. cùm dilecti. quam allegat hic, per quam etiam, & per decret. auditis. de ꝓcur. patet nõ dubiam quæstionẽ Legistarũ, an expensæ contumacię veniant in cõdemnatiõe, an solum indirectè debeatur, scilicet si pars velit admitti ad causam, de qua Cy. in præ. l. sancimus. in j. q. Patet enim per illas decr. ꝙ veniũt in condemnatione ei, quod primo dixi. Nõ obstat C. de epis. & cle. omnes. in fin. ibi: sumpt⁹, quos ab exordio cœptæ controuersię &c. loqtur enim de expensis in fine litis.

ADDE vt per Bar. in ver. aut. se mel. C. quomo. & q̃n iud. in d. l. sancimus. & ibi Alex. & Panor. in c. ij. extra, de accus. & in l. qui ante Calendas. & ibi per nouissi. ff. de verb. obli.

k ¶De Samp. Indistinctè super decre. fina.

a ¶Iudex no. secundùm Inno. vt j. dicetur.

b ¶Consuluit. Ibi soluitur in glo. ecce quanta.

ADDITIO. ¶Adde ad dictũ Spe. proxi. seq. Bal. in auꝫ. generaliter. col. iiij. ver. circa præmissa. C. de episc. & cle. & an condẽnat9 in expensis ex contumacia appellet, vide eũdẽ Bal. in l. sancimus. col. fi. versi. vlt. gro. C. de iudicijs. & qñ est cõdẽnãdus re9 in expẽsis, & qñ nõ et qñ puniaꝫ iudex q cõdẽnat ꝑ tẽ ĩ expensis: ponit Bald. consil. cij. inci. statutum. in j. volu. Et adde quòd expensa facta ĩ causa principali, ĩ qua re9 obtinuit cõpensatur cum expensa facta ĩ causa appellatiõis, in qua succubuit vt ꝑ Gui. pape. sin g. xc. in cap. expensa, per glos. in lege qualiter. C. de iureiurand. H. Ferran.

c ¶Inn. iiij. qa ver. tu aũt, hucusq; hoc not. in decre. calũniã. de pœ. ꝙ sic author specificare debuisset, ne videretur hoc solũ vltimũ dcm̃ fuisse ipsius. vide a simile j. titu. ꝓxi. §. viso. ver. itẽ dicimus. & quia sic quasi ad literam author glos. illam hic posuit: ideo il b lam ibi omisi, vt ibi scripsi sup ver bo, in expensis.

Bald. de expensis Rubri.

Expẽsæ quæ fiunt in rebus, veniunt ope retentionis sine petitiõe: sed ope petitionis non veniunt, nisi petantur in libello. Itẽ fructus non veniunt ante litis cõtestationem in stricti iuris iudicijs: in bonæ fidei sic: si tamen petiti sunt in libello. sed post litis contestationẽ veniunt sine libello. in §. si ante. post princip. G. Sed expensæ litis veniunt sine vlla petitione. G. Facit ff. de damno infecto l. si quis iussum. §. iudex. C. si quis alte. vel si. l. cùm propria, ꝑ Cy. ex tra de restitutio. spol. ca. grauis.

14 †Hoc etiam ex pręmissis no. ꝙ expensę pręstantur ante finem litis vbicunq; de calumnia alicuius euidenter apparet: vel etiam præsumitur violenter: vt extra, de dolo & cõtu. c. ij. versicu. fi. & c. fin. & in ꝑ. c. cęterum. & de testibus. significauerunt. & non solùm in diffinitiua, sed etiam vbi quis ab instantia ab soluitur iudicij. C. de iudic. properandum. §. j. in authen. de liti. §. omnem vero. collatio. vij. aliàs regula re est, ꝙ in fi. lit. tm̃ fit condemnatio expensarũ. extra, de pœ. calumniam. C. de episc. & cle. auꝫ. generaliter. ¶†Item scias, quòd iudex debet cõdemnare ad 15 expensas factas, non ad faciendas: & hoc in fi. litis. Vbi autẽ fundata aduersarij intentione proponatur exceptio & ꝓponens eam succumbit: tunc in odiũ proponẽtis excep. & qa nõ principaliter sed accessoriè veniũt hmõi expẽsæ: statim potest iudex condemnare ad faciendas in lite: sed sub conditione, s. si defecerit in ꝓbatione. extra, de prob. auditis. ad fin. tunc eñ incerta põt ferri sententia: quia iudex certus nõ põt esse tꝑe sententiæ datæ, cùm nõdũ factæ sint. C. de sen. quæ sine certa quanti. profer. ꝑ totũ, sed in fine lit. videtur ꝙ super expensis potest incerta sñia ferri: vt s. de sen. §. sequitur. versicul. item debet esse. vt dicat iudex, condemno te Titio in expensis, quas ipse fecit in lite, vel quas docuerit se fecisse: vt extra, de dolo & contu. cùm dilecti. in fi. & de seque. pos. et fruc. c. j. & de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. c. pe. ad fi. & sic loquitur C. de fru. & li. expẽ. terminato. De hoc scdm̃ papã in præ. c. finem. ¶†Tu 16 autẽ iudex no.[a] ꝙ si in statuto termino altera pars est contumaciter absens cõdẽna eã in expensis. C. de iudi. sancimus. & l. properandum. extra, de do. & contu. ex literis. qa non potes ei remittere in alterius partis discrimen. extra, de deci. suggestũ. iij. q. xj. ca. fina. ij. q̃o. vij. quæritur. extra, de consue. cùm olim. arg. contra extra, de offi. de leg. consuluit.[b] nec fiat aliqua citatio ad condẽnationẽ expensarũ. iij. q. v. c. j. si tamen veniens docuerit se legitimè impeditum, restituitur aduersus sñiam. Sed si prius ꝙ̃ feratur sñia, ab aliquo etiam extraneo, iustè impeditus dicatur, noli nimium ad cõdẽnationem expẽsarum accelerare. argu. ff. de dã. infect. si finita. §. si fortè. ij. q. v. c. j. & vj. q. j. quæro. extra, de in integ. restitu. tam ex literis. ꝙ si nondũ lata sit sentẽtia, sed condemnari petatur, competit except. ff. si quis cau. hi. Et hæc vera sunt si pars præsens de iudicis licentia recessit. secus si sine licentia: cũ enim & ipsa tũc cõtumax dicatur vt iij. q. iij. qđ fieri. xj. q. iij. certum. xviij. di. si quis autem. extra, de iudi. c. j. non petat expensas. 17 s. de contuma. §. j. vbi de hoc. †Quia dolus cum dolo culpa cum culpa cõpensantur. ff. de eo per quem fa. est. l. fin. extra, de adul. c. penulti. & fi. imò plus dicunt quidam, ꝙ si ille, qui non fuit in termino, etiam culpa sua, postea venit: pars, quę primò venit, si sine licentia recesserit. cõdẽnetur ei in expensis: nec obijciet cõpensatione contumaciæ alterius. Nã licet is, qui vltimò comparet, aliquando fuerit contumax, purgauit tamẽ suam contumaciã primã, postea con parendo: sed primus semper fingitur cõtumax, cùm non dicatur cõparuisse, q illicentiatus recessit: vt in pre. concor. Item qa licet alter affuerit in termino, postea tamen cùm debuit adesse non affuit, altera parte præsente: & sic vltimò fuit in mora: & vltima mora punitur. ff. de periculo & cõmo. rei ven. illud. Si autem iudex abfuerit vel mortuus sit & aliqua partiũ non cõparet die statuta in loco, vbi ꝓ tribunali sedere consueuit: nõ potest dici contumax nec tenetur ad expensas. ff. de arbi. arbiter. & l. si cùm dies. §. si arbiter. De hoc suprà de arbitris. §. fin. in fi. nec teneꝫ eũ alibi q̃rere. secunda questione sexta. biduũ. nec expectare nisi in subsequentem diem. extra, de offi. deleg. consuluit. Nam nec interest aduersarij, qui præsens fuit, absentem fuisse pręsentem: qa si præsens fuisset, nil actum esset. C. de iud. sancim9. per Innocẽ. vide j. eodem. §. possunt expensæ. ¶Defficiens in probatione dilatoriæ exceptionis, indistinctè condemnatur in expensis: & sic curia seruat. versiculo sed nunquid deficiens. G. sed in peremptoria, distinguitur an in ipsa exceptione habuerit iustam causam litigandi vel non. §. nunc de hoc etiam scias. Vide supra de primo & secundo decreto §. tenuta.

ff. si quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio. in fin. ff. de iudi. nõ videtur. Et hæc est quæstio venerealis. xix. & no. extra, de do. & contu. capitulo fi. & ꝓbatur hoc ff. si quis in ius vocatus non ie. l. ij. §. fin. licet sit argu. contra quia vocati est non contemnere prætoris authoritatem. ff. de iudi. si quis ex aliena. ff. de re iud. contumacia. Dicunt quidã ꝙ si etiã die sequenti, vel etiã remotiori, iudex veniat, dummodo sit in loco vnde de facili venire poterat & venire credebatur vel cõsueuit, quãdo partes ꝑatæ sunt litigare: vel si ob hoc non venerit, nec venire presumitur qa partes non aderant: tunc partem absentem ad expẽsas condemnabit. Nam ei imputabitur quia non comparuit: quia etiam si iudex absit, tamen melius est expectare modicum ꝙ̃ longas vias peragere. ff. de vaca. mun. l. pe. in fin. & sic non potest absens dicere, quòd nõ intersit præsentis. imò interest: quia si ꝑsens fuisset, de iure expectasset vel ad modicum tempus, vel de loco vicino: & nisi expectasset, liquidò dolus eius deprehenderetur qui ex conspicuis indicijs probaꝫ. C. de dolo. dolum. extra, de 18 homi. pro hũani. ¶†Quis aũt loc9 dicatur vicinus, vel quod tẽpus propinquũ, iudex arbitrabitur ex pluribus causis. Nam plus debet expectare litigator remotus, quàm vicinus: & plus qui in modicis expensis est, quàm qui in magnis: & sic de multis alijs, quęret. Si autem infirmus sit in die termini, ita ꝙ nullo modo adire possit, vel etiam prorogare terminum, secundum ꝙ dicimus in absente. Et hic distinguendum erit: veruntamen qñ infirmus est, teneꝫ expectare partes. & petere ꝙ vel ꝓcedat. vel terminum assignet si põt. argumen. ff. de arbi. & si qua. §. j. Si verò non potest his intendere, possunt recedere etiam sine licentia, & aliam citationem ex- 19 pectare: vt de arbitri. §. fin. ¶†Illud autem certum est, ꝙcũq; non interest alicui9 aduersariũ eius non fuisse pręsentẽ nõ aget ad expẽsas: vt ff. si quis ĩ ius 20 vocan. non ie. l. ij. ¶†Porrò si ante lit. conte. aliqua pars cõtumax sit, mulctari põt. ff. si quis ius di. non obtẽ. l. scda. & etiã in expẽsis cõdẽnari etiã à delegato. C. de iudi. sancimus. extra, de off. dele. ꝑterea. ff. de offi. eius, cui mã. est iur. l. fi. Sed si iste expẽsæ nõ sol uanꝫ, lite principali non durãte: possunt agiꝫ actiõe in factũ, quasi ex re iudicata: qa ex quo iudex nõ reuocauit eã lite pẽ. proinde est ac si in rẽ iudicatã transisset. sic est in sententia arbitri. C. de arb. cũ antea. arg. ff. de iudi. si debitũ. C. de iureiur. actori. Aliq tñ con tradicunt, qui autem stipulatus est pœnam, nisi certa die sistat, ad hanc pœnam agit, etiam lite principali finita. arg. ff. si quis cau. & pòst, nisi finita sic pertranseant. nam tunc de toto trãsactum esse videtur. ff. si c quis cau. non exigimus. in prin. secũdũ Innocẽ. iiij.[c] ¶Quãdo autem fieri debet satisfactio expensarum cùm quis per contumaciam excõmunicatur, dixi s. 21 de cõtumaci. §. nũc dicam9. ¶†In summa no. quòd iiij. sunt gñа sumptuũ seu expẽsarum, quæ in iudicio fiunt. Primò, quæ fiunt in alẽdis testibus, & istæ fiunt à producẽte eos. siue in ciuili, siue in criminali cã: vt iij. q. ij. versi. venturis. C. de testi. qm̃. Secundò qui fiunt in aduocatis & notarijs. & isti fiunt à ꝑ te petente aduocatum vel faciente aliquid in publicã formã redigi. C. de iudi. sancimus. ff. de var. & extraor. cog. l. j. §. in honorarijs. Tertiò, q dantur iudici: vt in auꝫ. de iudi. §. ne aũt. qđ intellige vt s. de salar. §. j. Quartò, qui dantur executoribus. & hi sumptus propriè sportulæ dicunꝫ. C. de spor. & iiij. q. ij. offeramus. & horũ qualitas non est diffinita nisi in duobus casibus, s. in clericis. C. de epi. & cle. oẽs q. §. executores. & auꝫ. sed hodie. & in q̃busdã alijs p̃sonis: vt C. de fruc. & li. ex. l. fi. & C. li. xij. de agentibus in rebus l. fin. quibus etiã casibus seruaꝫ æqualitas vt quãtũ isti dãt tãtum etiam eorum aduersarij tri- 22 buant, vt in ꝑ. concor. ¶†Æqualitas enim in iudicijs seruanda est. ff. de arb. si demẽtis. seq. j. in fin. & l. cùm dies

Etiam prima contumacia, non debet esse immunis à restitutione expensarum. §. si ante. versiculo sed quæritur quando. G. ¶Si contumacia. etiam si aliàs non impedit processum, tamen venit refectio expensarum. §. si ante. quę veniunt vt pœna. etiam si non interest. Bal. versiculo quid si talis. G. & hoc in citato ab homine. secus in citato à lege. Facit ff. de arbitr. l. non ex omnibus. allega. Accur. l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. ꝙ metus causa. G. ¶A condemnatione expensarum, quæ trahit originẽ à re iudicata, non appellaꝫ nisi excedatur modus, secũdùm quosdam. G. Appellans condemnatur in expensis, non appellatus. C. de rebus cre. et generaliter. §. secũdo. & in gl. ord. & qui vincit in vno capitulo, & in alio succubuit. & quid si ꝓ parte eiusdem capituli G. & facit ff. de appel. l. appellanti. §. non solere. & de lega. ij. l. qui solidum. ¶An condẽnatio expensarum fiat hincinde in §. nunc videndum. in princip. versi. quid de appellante. versiculo finali. G. ¶Dicitur habuisse iustam causam litigandi ille, qui fuit secutus consilium plurium iuris peritorum: in §. nunc videndũ. post principiũ. G. ¶Cessionarius debet expediri suis expensis, non expensis cedẽtis. Idem in marito, cui data sunt nomina in

dotē.vt not.ī l.ij.ff.de impē.in re.do.fac.Et si dicat̄,expēsæ necessarię minuūt dotē.Rñdeo,hic secus:qa tacitè videt̄ actū ꝙ vir de suo impēsam litis faciat:qa hoc onus gratia sui suscepit:& ideo impēsam alteri imputare nō debet.ar.ff.de ꝓscri.verb.l.naturalis.§.pe.ff.de ꝓcur.l.actoris ꝓcurator.ff.mā.l.creditor.§.j.Sed certè imò gratia sui & alteri⁹ agit.Vnde videtur ꝙ impēsa de cōmuni sit fiēda. l. iiij.§.j. ff. finiū regūdorū.Bart.dicit ꝙ minuit dotē, sicut peculiū & hæreditatē.C. de iure deli.l.fi.§.in cōputatione.ad l.Falci.l. hęres.ff.de mino.l. minorib⁹.Et facit qđ not.C.mā.l. ab Anastasio.& l. per diuersas.ī glo.magna.& C.de bon. auc.iu.pos.l.fin.in fi.primę col.& qđ no.eo.tit.auč.ei, q iurat.cū si.Hoc verū,licet posset disputādo Bar.respōderi.& ista expēsa nō fit in re dotali, sed in lite.& sic cessat eius ratio.Bal.

¶Pōt iudex reuocare erroneā taxationē expēsarū.Itē & appellari potest à taxatiōe iniqua. in §.postremò.& post prin.ibi:tamē si viderit &c.allegat Inn.qđ metus causa.super eo.G.

¶Possunt expēsæ nō petitæ peti,tota illa die,qua iudex pōt supplere.versiculo,illud autē.G. & vide suprà de disputa.& alle.§.fi. & de sen.pe.§.j. & s.eo.§.j.de exce.§. si iudex.G.¶Item iudex,q nō cōdemnat in expēsis petitis,facit litē suā: tamē recuperat ab eo qui debuit cōdēnare.C.de exac. tribu.l.missi opinatores.¶An emptor in ꝓpria causa sibi patrocinando,repetat salarium patrocinij à vēditore:videtur ꝙ sic.ar.cōtra.ff.de fideius.l.penul.G.¶Stipulatione enim est opus.ff.de loca.l.habitatores.ver.qđ si ab emptore.G.

¶Expēsæ petūtur interdū ratione cōtumaciæ.Interdū ratione calumnię. Interdū ratione temeritatis,& interdū ab eo, qui succubuit in causa principali:& tūc aut erat ciuilis,aut criminalis,aut spiritualis.quæ dic plenè vt in §.ex præmissis.G.¶Non dicitur cōparuisse,qui illicētiatus recessit:& cōdemnatur in expēsis,ibidē.vide s.de aduoc.§.ille,qui cōparuit.¶Quis locus dicatur vicinus,vel tēpus propinquum,iudex arbitrabitur.ibidem. G.¶Practicā super taxatione expēsarū vide s.de excep.§.practica.& ibi an possit reseruari cōdēnatio & taxatio.itē an valeat sentētia super expēsis,etiā sine taxatione.s.de sen.§.sentētia super expēsis.vbi multa de materia.Itē an nomine expēsarū cōtineatur pretiū,vide j.de emp.& vē.item nota ꝙ nomē.& j.de interesse.& facit eo.ti.de emp.& vē.§.nota ꝙ pœna.

cùm dies.§.pe.& l.Pedius.§.in seruum. extra, de mut.pe.c.ij.extra,de excepti.cùm inter.Et hęc vera sunt in iudicijs,tam ordinarijs, quàm extraordinarijs:quod patet ex eo,ꝙ hi sumptus,quibusdam personis remittūtur:vt furioso,& similibus.C. de epi.audi.tam demētis.Horum autem omniū ratio habēda est in cōdemnatione expensarum:vt patet ex præmissis:& probatur C.l.ix.de fruc.recuperā. l.vinca.¶†Et breuiter no.cùm quis in expēsis cōdemnatur pro cōtumacia:aut pro cōtumacia manifesta: & tūc iudex partē absentem cōdemnat in expēsis,nulla litis contestatione facta:vt extra,de procur.c.cōstitutis.qa in certis nō est locus cōiecturis:vt ff.de verb.obli.cōtinuus. nec in notorijs est iuris ordo seruādus:extra,de iureiur.ad nostrā. iij.Aut pro dubia cōtumacia,vt quia nescit iudex an citatio ad eum peruenerit, vel an iusta de causa impeditus,venire nequiuerit: & tūc honestum & ęquū est,ne in expēsis condēnet̄ si venerit,& iustā causam absentiæ probaret: sentētia retractaretur. extra,de ꝓcu.querelā.de re iu.cùm Bertoldus.cōdēnatio tamē tenet:vt in prę.c.querelā. Aut condēnatur propter literas veritate tacita impetratas, aut qbus malitiose vtit̄:& tūc eo cognito qa iam cōstat de malitia siue dolo,siue de libello:& sine litis cōtestatiōe potest fieri cōdemnatio in expēsis. extra,de rescr.ceterū.& c.qa nōnulli. Aut fit propter exceptionē excōmunicationis intra viij. dies nō probatā:vt s.§.j.ver.xv.aut ꝓpter exceptionē obiectę spoliationis:vt in e.§.ver.xv.Aut qa deficit in probatione eius quod opponitur cōtra formā electionis:vt in e.§.ver.iiij.& in his casibus,& similib⁹,ante litis cōtestationē,& sine libello,cùm iam de malitia cōstet,cōdēnatur qs in expēsis taxatione præmissa. ¶Qualiter autē expēsæ probētur: dixi s.eo.§.ꝑpe prin.& j.ti.proxi.§.fi.ver. penul.

De fructibus,[a] & interesse. Rub.

QVoniam Præter expēsas sępe fructus rei petitę,& interesse petuntur: idcirco de his ad Canonistarū instructionem pauca tangamus : dicentes primò de fructibus,& postea de interesse.

SVMMARIVM.

1. ☞Possessor,etiam bonæ fidei,an possit naturales fructus suos facere.
2. Possessor bonę fidei,fruct⁹ industriales facit suos.
3. Bona fides quando exigatur.
4. Possessor malę fidei, etiam cum titulo possidens, an & qualiter de consumptis teneatur.
5. Prelatus in vltima voluntate dicens,volo quòd de omni mobili meo,quod nūc habeo, fiāt tres partes,quam partem eligere censeatur.
6. Legās oīa mobilia,an debita sua legasse censeatur.
7. Debitum an sit inter mobilia computandum.
8. Pecudes & alia se mouentia,an mobilium nomine comprehendantur.
9. Res sacris vsibus deputatæ,non sunt ad aliū vsum deputandæ.
10. Possessor bonorum an possit fructus naturales suos facere.
11. Fructus qualiter,& qua actione,veniāt restituēdi.

De fructibus,& quid sint.

SCias Igitur ꝙ fructus est, quod superest deductis expensis: vt s.ti.proxi.§.j.ver.expēsæ.super quo distingue: Quia fructuū alij naturales, vt poma,ficus cerasa,& similia:& alij industriales, vt segetes,vinū, & similia, quę industria procurātur.[b] Itē fructuū alij sunt percepti, alij percipiēdi. percepti dicuntur à bonęfidei possessore,ex quo quocunq; modo sunt à solo separati,à fructuario verò tūc demū,cùm sunt in horreo recōditi:vt ff. qui.mo.vsusfr.amit.si vsufructuarius.[c] Itē & percipiēdi,duobus modis dicūtur: vel quia immaturi eos dñs recepisset.[d] Itē possessorū alij cum titulo, alij sine titulo possident.¶†Dicigit̄[e] ꝙ naturales fructus,nullus possessor,etiā bonęfidei,facit suos: vt ff.de vsufru.fructus.[f] Videtur tamē ꝙ bonęfidei possessor,omnes suos facit:vt ff.de acqr.re.do. bonęfidei.Sed dic oēs,i.siue à se,siue ab alio eius nomine perceptos:vt ff.de vsur.qui scit.§.prętrea.Si igitur hi extēt,vēdicabūtur.aliàs nō tenetur possessor,cùm neq; possideat, nec dolo desierit possidere:nisi in eam rem cōsumpserit, in qua tantūdē de suo soluere tenebatur. tūc enim condictione sine causa tenetur:vt ff.si cer.peta.si & à me.¶†In industrialibus autē,dic ꝙ quilibet bonęfidei possessor siue cum titulo,siue sine titulo, suos facit secūdùm oēs:[g] licet hoc vltimū sine titulo non reperiat̄ lege aliqua expressè cautū: sed oēs leges loquūtur de eo q cū titulo possidet:vt Insti.de rerū diui.§. si qs à nō dño.& in prę.l.q scit.§.in alieno.ff.de acquir.re.do.bonęfidei.tamē satis exprimit hoc præ. l.de vsur.& ff.qui.mod.vsusfr.amit.si vsufructuarius.& ff.fini.regun.l.iij.§.ante.Licet autem faciat suos,tamē si extāt,tenetur reddere iudicis officio, nō rei vēdicatione:quia percipietis sunt.ł.C. de rei vēdi.certū.§.bonæfidei.[h] De cōsumptis autē nullo modo tenetur:vt Institu.de offic.iudi.§.si verò bonæfidei.forte nisi ad pretiū: quia lucrifacit pro cultura & cura:[i] vt ff.fini.regun.l.quarta.§.post litem.& Insti. de rerū diui.§. si quis à nō domino. ¶†Sed quādo exigitur bonafides?Respon.in initio:vt in prę.l.q scit.§.preterea.Nec obstat predi.l. bonęfidei.§.in contrarium.quia opponendo[k] non

hoc plenè prosequtur.De alijs autē Guid.de Suza.in sui ordi.iudi.charta j. sub rubrica,quæ actiones proponuntur pro fructibus.& distinctio fructuum.De secunda parte rubricæ.vide quod dicam infrà §.sequitur.in fi.

Quoniam præter.

b ¶Procuratur.Hieronymus super Isa. xviij.lib.Sudore & labore nimio ad vbertatē fructuū ꝑuenimus.& super Osee.b.dicit ꝙ grauior est pœna,quādo tempore messis & vindemię speratę fruges auferuntur, & vinum, & quodammodo speratæ tolluntur de manibus.

c ¶Vsufructuarius. Dupliciter legitur lex illa, vt ibi not. in prima gl.hic accedit j.lecturæ.sed j.versi.sed pone accedit secūdę. Si dicamus prelatū vsufructuariū.Est aūt prima lectura hic posita. Secūda est, ꝙ hęc est differētia inter bonęfidei possessorē & vsufructuariū: qa sufficit in primo, fructus quoscūq; & à quo cunq; separatos.in secūdo reqritur ꝙ separati sint ab vsufructuario, vel ab alio eius nomine.

d ¶Recepisset.Si possedisset. de restitutio.spoliat. grauis. Itē fructū alij dicū tur cōsumpti, quia desiderant esse. Alij existentes: & hi duobus modis : qa percepti,& nō cōsumpti. Alij nōdum ꝑcepti: & ex his aliqui dicuntur stātes: vt spicæ. alij pēdētes : vt poma. Sunt etiā stantes,q nō cōtinētur arista vt spicæ, sed corio, siliqua,vel pelle: vt faba vel lupinum.

De possessoribus etiam, de quibus sequitur, aliqui sunt bonæfidei aliqui malæ.Hoc Rofre.post Azo.

e ¶Igitur.Longe plenius quàm not.xij.q.ij.non liceat. de restitutione spoliatorum.grauis.ff.quod met.causa.sed & partus.& de rei vendicatione. Ex diuerso autem prosequitur author ad literam verba Guliel. vbi suprà, vsque ad versiculum, sed pone prælatus . quæ tamen omnia fuerunt Azonis, vbi suprà, & infrà. Rofred. allegata prope finem paragraphi.

f ¶Fructus. Prout ibi not. Accur.in gloss. fi. lex ipsa loquitur de habente titulum,hoc dico propter Rofr.qui dicit antiquos tenuisse. & forte non malè per legem statim allegatam, quòd bonæfidei possessor, cum titulo etiam naturales facit suos,& hoc facit titulus.

g ¶Omnes.Iurisperitos,qui sic intellexerunt dictum Azonis.

h ¶Bonæfidei. Dixit hic Azo ꝙ in seruo possesso,fiet restitutio requisitorum ex opera, non ex re:per l.præterea.ff. de rei ven. licet Pla. contra hoc intelliges per ibi nota.in glo.

i ¶Et cura.vt Iac.pileus & lana.Azo.

k ¶Opponendo. Vt ibi no.in fin.magnæ glo.subdebat Gul.non respondendo dicit Azo.dixit vt author.

a *De fructibus, & interesse. Rubrica.*

Author ī fi.j.§.dat de prima parte Rub.remissionē ad Ro. Azo.& Accur. hic autē post ꝑ.remittā ad gl.Io.B.& Accur.Ex practicis igit̄ authoribus ꝑter Rof.ꝑdictū null⁹ ꝓseqtur hāc partē primā in fi.Io.de Bla.q sup tit. de rei vē.ver.itē ꝑdict⁹ libell⁹.& ver.si aūt fruct⁹.& vbi de hypothecaria.

ponendo dicit, & dic ꝙ etiam à tempore litis cōteſtatæ faciunt fructus ſuos: licet à tēpore litis conteſtatæ demū non motæ cōtrouerſiæ: vt in petitione hæreditatis, fructus reſtituere teneatur: vt in prę.l. certum. verſiculo, poſt litem. & ff. dę rei vendicatione. præterea. Si verò ſit malæ fidei, ſi quidē ſine titulo, de cōſumptis tenetur condictione ſine cauſa, & officio iudicis poſt litē cōteſt. de extātibus rei vendicatione, nō eadem qua tenetur ad rem principalem, ſed alia: vt ff. de condictio. ex l. vnica. De percipiendis autem, quos verus poſſeſſor percipere potuiſſet, tenetur iudicis officio: vt de rei vendicat. ſi nauis. §. fina. Inſtitut. de officio iudicis. §. illorum autem de percipiendis dico honeſte. aliàs enim nō veniunt percipiendi: vt ff. de rei vendicatione. fructus tamen qui percepti eſſent,[a] venirent: vt ff. de petitione hæredita. ſi poſſeſſorij. ¶ 4 †Si verò cum titulo de conſumptis tenetur condictione ſine cauſa: de extantibus rei vendicatione: à percipiendis autem propter titulum excuſatur: vt C. de rei vendicatio. ſi fundum. niſi in caſibus. ¶ Primus ſi propter metum mihi illatum, res mea ad te peruenit. teneris enim mihi eam reſtituere cum fœtu & omni fructu percepto, ſcilicet quæ percipi à me potuiſſent: vt ff. quod metus cauſa. ſed & partus. Reſponſo primo. ff. de vſuris. videamus. §. idem. ¶ Secundus in eo, qui emit ab eo, qui ſcit vendere in fraudem creditorum: vt ff. de his, quæ in fraudem credit. ait prætor. §. per hanc. ¶ Tertius in eo, qui ſciēs emit contra interdicta legum: vt C. libro vndecimo. de agrico. & cenſitis. quemadmodum in fin. in authentico, de non alie. §. quis igitur emere.

¶ Quartus in eo, qui emit à fiſco, non ſolenniter ſoluente: vt C. libro x. de fide inſtru. & iure haſtæ fiſca. l. j. ¶ 5 †Sed pone, prælatus quidam, decedēs talem fecit ordinationē: volo quòd de omni mobili meo, quod nunc habeo, fiant tres partes ſic diſtribuendæ[b]: nūc primùm quæritur qui fructus pertineant ad defunctum. Rñ. omnes à ſolo ſeparati tempore mortis ſuæ: quādiu enim ſolo cohærēt, pars fundi ſunt. ff. de rei vend. fructus. Poſtquā autem ſeparati ſunt à ſolo, & in ipſa ſeparatione mobilibus annumerātur: hinc eſt ꝙ furti actione tenetur, eos ſeparans animo cōtrectandi. ff. de vſuf. arboribus. §. Iul. Alia eſt l. ſi fur. quæ quidē actio pro ſolis mo- 6 bilibus datur. Inſti. de vſuſca. §. quod autē. ¶ †Secundò quæritur, an per prædicta verba, omnia mobilia, nomina, id eſt, debita ſua[c] teſtator videatur legaſſe? Reſpond. non, niſi aliter de mente ſua cōſtet, tū quia nomina nec inter mobilia, nec inter immobilia numerentur, ſed cadunt in tertiam ſpeciem: vt prob tur & nota. ff. de re iudicata. à diuo Pio. tùm quia non eſt noſtrum, quod nobis debetur: ſed id ſolum, quod poſſumus vendicare. ff. de auro & argen. leg. l. ſecunda. & l. Quintus. ¶ 7 †Sed quid ſi debeo decem, nūquid hoc inter mobilia[d] computabitur? Videtur quòd ſic. Nam ſi eſſent exacta, inter mobilia eſſent: ergo & ante. Nam finis deſignat, qualis ſit res cenſenda. ff. de vſufruct. ſed & ſi quid. §. primo. extra, de frigi. & mal. fraternitatis. §. finali. Sic & id, quod eſt in obligatione, ſi eſt certum, facit cauſam certam. ff. de ver. obl. vbi. Item & res, quæ in obligatione, eam modificat. argumentum ff. ſi quis cautio. l. ſi eum. §. finali. Item videtur expreſſum ff. de fundo inſtruct. l. ne poti. ff. de legatis tertio. qui filium. & l. quæſitum. §. Meuij. & l. Pomponius. reſpon. j. & §. primo & tertio. Item facit ff. de regu. iur. qui act. C. de vſuf. corruptionem. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. l. j. & in prędicta l. ſed & ſi quid. §. ſi operas. argu. cōtra. Nā quod incorporale eſt, moueri nō poteſt. ff. de acquirē. re. do. ſeruus. §. incorporales. Et pro hoc ff. de pecu. quis ergo[e]. Ad idem ff. ad Trebel. cogi. § ſed ſimiles. ff. de leg. ij. Caius. de leg. iij. l. vxorem. §. legauerat. ff. de dona. ad eum. reſpon. primo[f]. ¶ 8 †Tertiò quæritur, an per prædicta verba, pecudes, & alia ſe mouentia: ligna quoqꝫ & lapides, & ſimilia ad vſum ędificiorum parata, videantur eſſe legata. Reſpon. de pecudibus & alijs ſe mouentibus, planum eſt quòd nomine mobilium cōtinentur. ff. de verbo. ſignific. mouentium. De his verò, quæ parata erant ad ędificia, licet verè mobilia ſint: quia tamen ad hoc deſtinata erant, vt in vſum alium cederent, in legato mobilium non cōtinentur. argumen. de leg. iij. tigni appellatio. §. fi. ibi: ſed an lignorum, & cætera. ¶ 9 †Quid de libris auro & argento ornatis? Dic quòd & de illis legata ſoluentur: nec ſucceſſor in illis aliquid vendicabit: dūtamē ſint prophana, nec ſacris vſibꝰ deputata. quo caſu nō debēt ad aliū vſum trahi, prędic. l.[g]

a ¶ Eſſent. Etiam inhoneſte. Azo & Gul.

b ¶ Diſtribuendæ. Vide infra de ſta. mo. ver. lviij. & ibi dabo remiſsiones.

c ¶ Sua. Clarius dixiſſet, ſibi.

d ¶ Mobilia. Creditoris, cui debeo: quia ſi dicas, prædicti prælati teſtantes: ſuperflua eſt queſtio. Dic ergo quòd non refert ſe ad illum caſum legati, quod patet: quia tūc loquitur de ſeipſo. ſi ſic, facit quęſtio in genere. hoc expreſsi propter infra dicenda in fin. huius verſi.

e ¶ Ergo. & l. quam Tuberonis. §. in peculium. ibi: hoc amplius &c.

f ¶ Reſpon. j. Aliqui inducunt illam legem ad partem primam: ſed meliꝰ ad ſecundam induceretur, quia ibi expreſſa fuerant nomina, quaſi aľs non veniſſent. facit etiā præ. l. ff. de re iud. à diuo Pio. ponderato ordine executionis ibi tradito. ff. de vſufruc. l. j. in fi. de leg. iij. ſi chorus. §. j. et facit quod no. ff. de verb. ſign. mouentium. gl. in auť. de non alie. aut per mu. colla. ij. ſuper rubrica diſtinguit an nomē vel actio ſit ꝓ re mobili vel immobili: & illi aptetur. Pro quo facit quod not. C. ſi aduerſus tranſact. l. j. & ij. Et facit qđ hic ſequiť in verſi. prox. fertur Di. de hoc no. in l. pōt. ff. de auť. tu. & vide j. de reſti. ſpo. §. ij. circa fi. ver. ſed adhuc cōtra Ia. de Bel. in præ. auť. de nō alie. reaſſumit glo. Rubr. in. ij. q. inducens pro diſtinctione prædicta pręalleg. l. poteſt. Item Inſti. de vſuſc. in princi. vbi actio in rem, pro re mobili triennio, ſed immobili decennio tollitur. Item actiones cenſentur res mobiles, vt patet C. de rei vxo. actio. l. vna §. exactio. & C. quando & quibus quarta pars. l. ij. verſi. mobiles. & facit C. de tranſact. l. præſes. Contra diſtinctionem autē illā, allegat quod not. in d. l. corruptionē. & C. de ſeruit. l. ſicut. in princ. & de præſcr. longi temp. l. fi. ad fin. Subdit ꝙ ſi conſideratur actio reſpectu ſuijpſius, immobilis cenſetur: vt no. in præ. l. mouentium. Si autem conſideratur reſpectu rei, ad quam cōpetit: diſtinguitur an agatur de odio aut de fauore, aut miſtim de vtroqꝫ. Primo & ſecūdo caſu, dicit illud reſpici, & inter illa cōputari, quod fauor reſpicit. vel vitatur odium, vt ſecundū id iudicetur mobilis vel immobilis. Tertio caſu ponderabitur cui plus applicetur, & ſecundū id recipietur. Inducit tres leges ſuprà & proxi. allegatas. Quicquid teneas de ſubtilitate iuris in quæſtione de noībꝰ includantur inter mobilia vel immobilia, vel non, tenenda eſt ſolutio, quam dedit author in ver. ſ. proxi. quo ad legata mobilium, vt non includant nomina. vſus enim & forma loquendi, attēdenda eſt, vt ſecundū vſum recipiantur verba. extra de ſpon. ex literis. j. et faciūt ibi no. & in regula, cōtra eū. li. vj. & quod ibi dixi poſt Dy. etiam ſi diceretur ambiguitas, ex quo eſt in legato, & ſic in voluntate relinquente. Sed hic dico plus, ſcilicet ambiguitatē ceſſare propter cōem vſum vocādi mobilia, quod in ſupellectili & ſimilibus conſiſtit. C. de ſupelle. leg. l. j. ij. & iij. l. ſupellectile. Refertur igitur verbum mobilium, non ad legum vel Legiſtarū ambiguum, ſed ad factum & ipſum cōmunem vſum loquendi. arg. ff. de cōdi. & demō. quibus diebꝰ. §. dñs. & de ver. obl. ſtipulatio iſta. §. hæc quoqꝫ ſtipulatio. in quibꝰ pōderať naturalis poſſeſsio, omiſſa ſubtilitate poſſeſsionis ciuilis. Ad præmiſſa bene facit ff. de verbo. ſigni. anniculus. ff. de leg. iij. non aliter. & l. librorū. §. quod tamē Caſsius. & l. nūmis. & de flumi. l. j. §. j. de fur. inſtru. & inſtru. le. cùm de lanionis. §. aſinam. in fin. & facit quod dixi in prin. huius verſicu. ſ. quòd author in legatis non habet caſum pro dubio.

ADDE, ꝙ appellatione mobiliū, non veniunt nomina debitorum: gl. in l. fina. C. in qui. cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſ. De quo vltra loca vulgaria vide Barto. conſilio l. Angel. conſilio ccxxviij. incipiente, Anaſtaſius. Et an in legato bonorum mobilium & immobilium veniāt nomina debitorū, vide Bald. conſil. lxxx. j. lib. Old.

❧ ADDITIO.

¶ An nomina debitorum dicantur mobilia vel immobilia, & an appellatione mobilium & immobilium veniant iura & actiones, vide Soci. conſil. clxxv. incipien. viſo teſtamento. in ij. volumi. & per Gui. papæ ſingu. ſuo cccclxxxj. incipien. ſi vir & & vxor. Henr. Ferrand.

g ¶ Prædict. l. Ex quo in materia fructuum legata miſcuimus: occurrit quæſtio dum ibi eram Padųę diſputata per domi. Frā. de Mat. Teſtator mihi reliquit centum præſtanda Calendis Auguſti de reditibꝰ fundi Seiani, de quo non habentur niſi decē: quæritur quid mihi debeatur. Ipſe ꝓlixè diſtinxit, aut relictum factum eſt per modum ſpeciei: vt, lego centum, quæ ſunt in tali arca: & ibi non ſunt niſi decem, illa ſola debentur. ff. de legatis primo. ſi ſeruus legatus. §. qui quinque. & l. ſi certos. cum ſimilibus. Aut relictum eſt per modum generis, & non ſpeciei: & tunc aut legatum naſcitur ex re demonſtrata à teſtatore, aut non. Facit ad hanc diſtinctionem ff. de an. lega. liberto. §. j. & ad l. Falcidiam. l. pœnales. §. finali. Primo caſu exemplum datur, puta ex tali fundo lego tot menſuras vini: & hic ſubdiſtinguitur an voluerit teſtator plures præſtationes fieri, puta ſingulis annis: an vnam ſolam. Primo caſu ſupplendum eſt de reditibus aliorum annorum, qui habebuntur ex fundo demonſtrato, & non aliud. & ſic ſaluatur gloſſ. ff. de iudi. fideicommiſſum. §. quid tamen. quæ incipit, & hoc caſu. allegat ff. de an. lega. legatum. §. vini. de vi. tri. & ole. lega. l. ex eodem. Secundo caſu cùm vnam ſolam dicit, idem allegat ff. de verbo. oblig. inter ſtipulantem. §. ſacram. ſaluo quòd ſi teſtator appoſuiſſet aliqua verba habentia vim alicuius determinationis vel taxationis: vt quia dixit, dari volo de oleo talis anni, vel quod tali anno natum eſt, vel erit. tunc enim vltra ibi natum non debetur. ff. de vino, tri. & oleo lega. cùm certus. de contrahen. emp. ſi debitor. §. primo.

¶ Si autem legatum de re demonſtrata, non naſcitur: vt quia legat centum libr. de reditu talis fundi: ſi ſit vnica pręſtatio, ſupplebitur de reditibus aliorum annorum. ff. quando dies leg. ce. l. Firmio. in princip. ſi ſint plures præſtationes, puta ſingulis annis pręſtandæ. facit ff. de annu. leg. annua. in fine. & l. cum quidam. ſi dari poteſt de reditibus vnius anni, ſupplendo de reditibus aliorum, ſi fiat, nec compelletur hæres aliunde dare: vt in prę. l. Firmio. in princip. Si autem ſupplendo etiam de reditibus aliorum annorum illius prædij, ſolui non poteſt, vt in themate: quia centum præſtari debent, & non colliguntur niſi decem: tunc putat hęredem teneri ſoluere etiam de alijs reditibus hęreditarijs. & ſic verba, de reditibus fundi Seiani, non inducunt conditionem, ſed demonſtratio-

nem.vnde solui poterat legatum sine incõmodo rei familiaris. Et sic intelligatur ff.de legatis.j.quidam testator.ff.de legatis.iij. Paulo Callimacho.§.finali.in fine.de alimen.lega.l.Lucius. Hoc tamen non procederet in legatario vel fideicommissario, qui grauari nõ potest vltra quàm percipiat.ff.de legatis secundo.Imperator.& de legatis tertio.l.nomen.§.vni ex hæredibus. & quod ibi notatur a per glos.& Dynũ. sol.ꝑdi.procedant, vbi aliud non appareat de expressa voluntate testatoris, quæ seruanda erit.ff.de condi.& demonst.l.in conditionibus.

a ¶Præscripta.dicta vsque ad ver. sed pone.

ADDE id quod infra dicit de violento, ꝙ violentus qui possidet cum titulo reprobato tenetur ad fructus, etiam qui percipi potuerũt.vide Rotam in anti. deci. cxxx.

b ¶Vnde vi. Vide, verba sunt Vin.vt rescripsi, de resti. spoli. grauis. super vlti.glos.

c ¶Rei vendi. circa medium.versi. fructum igitur.& per Ro.etiam eo. titu. ver. vtrum autem de fructibus.

d ¶Nũquid. & ver. seq.

e ¶Sed pone, hic poni debuit ver.vltimus.j.§.fi.Est sciẽdum ꝙ Rofr.disputauit quæstionem. & est x.inter suas, de domino nudæ proprietatis, q vẽdicat fundũ à possessore: an veniant fructus in sententia iudicatis? Et in voluminibus habetur quæstio.

¶Et vt præscripta[a] sub compendio, stylo repetam clariori: dic ꝙ si igitur per aliquod interdictum ad rem & fructus: tũc restituuntur omnes fruct⁹ percepti ab eo tẽpore, quo interdictum propositum est, & non antea, nisi interdicto vnde vi, in quo veniũt omnes percepti à tempore dilationis: vt ff.de vi & vi arma.l.j.§.ex die.si autẽ agatur rei vẽdicatione, aut is, à quo petitur res, est bonæfidei possessor, aut malè. Si bonæ, tenetur restituere tãtùm extãtes ante litis cõtestationem, & non consumptos.post litis verò cõtestationem vniuersos, s.perceptos: vel qui culpa eius non sunt percepti: vt in l.certũ.& Insti.de officio iud.§.post inchoatam. Nam per litis cõtestationẽ fit malæfidei possessor quo ad hoc, vt de cunctis teneatur: vt ibi, & C.de fructi. & litiũ expẽ.l.ij. Si verò est malefidei possessor si violentus titulũ habẽs, tenetur reddere omnes fructus, q probãtur peruenisse ad eum: tam ante litẽ cõtestatã quàm post: & excusatur à percipiendis propter titulũ: vt in prę.l.si fundũ.nisi titulus talis sit, ꝙ pro nõ titulo habeatur. puta si cõtra legũ interdicta mercatus est: & in alijs casibus qui sunt supra versi.si verò cum titulo. Violentus verò tenetur restituere perceptos, & q percipi potuissent per veros possessores: vt extra, de restitu. spolia.grauis.cum suis cõcor.& c.conquerente. & de iure patro.cùm dilectus.prope fi.& de offi.de lega.cũ causa.& de app.bonę.ff.de peti.hęre.sed & si lege.§.quod ait.ff.de rei vẽdi.si nauis.§.fi.C.vnde vi.si de possessione.xij.q.ij.nõ liceat. quod tamen loquitur in re malè alienata: & xcvj.distinct. bene.in secũda col.versi.sed siue is. Præmissa vera sunt, in industrialibus. nam naturales fructus non facit suos, etiã bonæfidei possessor: vnde eos tenetur reddere vniuersos.ff.de vsuris.fructus. ¶†Sed secundùm præmissa videtur ꝙ potius debet quis intẽtare rei vẽdicationem pro re aliqua, quàm aliquod interdictũ, preterquam interdictũ vnde vi.[b] Sed hoc nõ est verũ: potest enim esse ꝙ petitor sit potior in possessione, & inferior in causa proprietatis: & ideo nõ expedit ei intentare rei vẽdicationem, arg.extra, de probationibus.licet.prope finẽ. ¶Hoc vlterius prosequi non curo. nam de hoc no.plenè Rofre. in suo libello, in titulo de offic. iudicis, quo petuntur fruct. à possess.de.& in titulo, in act.in fa.quæ contra illos datur, qui possident, & fructus percipiunt. vbi etiam not.de illo, qui missus est in possessionẽ ex aliqua causa, vtrũ

10

Breuiter ad solutionem venio, qui soluit sequẽdo do.suũ distinguẽdo an vẽdicet talis agẽs rem ab vsufructuario, an ab alio. Primo casu possessor non cõdemnatur in fructibus: quia vẽdicationi, quę nudã proprietatem aduocat, non deseruit iudicis officiũ, sicut nec deseruit actioni, quę sublata est.C.deposi.l.si deposita.& quod ibi nota. Quod dixi possessorem nõ cõdemnari, verum est, nisi is vẽdicans factus sit dominus proprietatis pleno iure: & tũc eius tẽporis quo ad dominũ reuersus est vsusfructus, habetur ratio fructuũ: vt patet ff.de vsuris.videamus.& ff. de rei vẽdi.l.fructus.§.hac ratione.& ibi ponit glo.hãc opi. quam dixit Rofr. esse domini sui, scilicet Az.sic distinguẽtem, vt scilicet secundo casu cùm agitur cõtra extraneum nullum ius habẽtem in fructibus: tũc veniant fructus in rei vẽdicatione dicit glo. vt supra, quia illi seruitutem non debeo. quod ibi allegatur, Rof.etiam allegat l.ff.si serui.vendi.loci.§.cõpetit. & ff.si vsusfruct.pe.l.vtifrui.§.quod si fort. Inducit etiam Rofr.l.j.ff.de superfi. Item regulam, cùm principalis.ff.de re.iu.concor.eodem titulo, accessorium.lib.vj. Cùm ergo competat vẽdicatio pro re: ergo & officium iudicis pro fructibus, quod est accessorium. Item constat ꝙ iudex percipit rem restitui.ff.de rei vendica.qui restituere.ergo & fructus veniunt. ff.de vsu.videamus.§.infamari.ff.de verb.signifi.plus est. & l. restituere. Allegat etiam ff.loca.& condu.cùm plures.§.messem.qui §.bene facit loquendo de colono, qui nummis colit. Scire debes ꝙ verbũ Azo. & Accur.omissum per Rof.quod s.addi.Gui.de Suza.improbat dicẽs glos.illã falsam: quia ibi nõ habetur ratio fructuũ aliquo tẽpore, cùm aliquos non percepit. Magna subtilitas fuit ista, quasi Azo & Accur.& Rof.loquantur de extraneo prorsus, qui nullos fructus perceperat, nec percipere poterat.quod rudissimum fuisset querere. Dicat ergo Gui.an extraneus nec dominus fructuarius potuisset per plures annos percepisse fructus rei quam detinebat: estne improbè dictum, dum quęritur an nudus proprietarius vẽdicans rem à tali ex officio iudicis consequatur fructus, cùm de proprietate non constet, nec appareat seruitutem in illo fundo reo deberi. Item dicit duas leges ibi s̃. allegatas non facere. falsum dicit: nonne §. quod si fortè. ideo vincit possessor, quia non apparuit agentem dominum? Secus ergo si agens apparuisset dominus, vt etiam ibi no.in vlti.glo.in §.competit. nonne satis est etiam agenti ꝙ reus ius non habet? ergo conueniunt proposito.

faciant fructus suos. Item de hoc plenè in Summa Azo.in ti.de rei vendi.[c] ¶Qualiter autem formetur libellus super fructibus, no.j.in tractatu libel. de causa pos.& propri.§.seq.ver.porrò sæpe.& in diuersis alijs locis. ¶†Item qualiter & qua actione, fructus restituuntur, vide in Instit.de offi.iud. §.j.& ij. ¶Item vtrum iudex super eis pronunciabit.s̃.de dispu.& allegat.§.fi.versi.sed nũquid.[d] & de app.§.de officio quoque.versi.sed pone.[e]

c

11

d

e

De interesse.

SEquitur De interesse videre. Scias igitur ꝙ dãna & interesse peti possunt, secũdum canones: vt extra, de fideius.peruenit. & c.cõstitutus.& extra, de foro compe.dilecti. & de sen.excõmu.sacro. & pœna cõuẽtionalis: vt extra, de arbi.dilecti.in fi.& etiã legalis: vt xvij.q.prima. quisquis.& c.q subdia.xvj.q.j.statuimus.j. quęsti. vlti.quoties.argu.contra extra, de pœnis.suã.Solu. ibi.verũtamen dominus meus no.in Summa in ti. de sen.& re iudi.§.quid sit.sub §.aliud singulare, in quo quicquid dicãt leges, non videtur secũdùm canones ꝙ aliquid peti possit, vltra quàm in veritate interest: vt extra, de dolo & cõtuma.c.j. & melius xij.q.ij.fraternitas.& liiij.dist.generalis. in fi. Nam id iuri naturali cõuenit, cui ius canonicũ magis innititur: vt ff.de cõdi.indebi.nã hoc.& in prę. c.suam.nisi fortè ex speciali pacto: vt in prę.decretali, dilecti.de arbitris. quod de plano fateor. Sed in eo, quod in veritate interest, bene peti potest: & tũc taxatio expẽsarum, & ęstimatio dãni & interesse, diligẽter moderãda sunt: nec in hoc casu à legibus, salua sui gratia, discrepant. Et nota ꝙ licet papa, vel ꝓpter occupationẽ, vel ꝓpter creditoris instãtiã, in suo rescripto de dãnis, expẽsis, & interesse faciat mẽtionẽ: ꝓpter hoc iuri cõmuni nõ detrahitur, quin debitor possit opponere exceptionẽ de mutuo in casu non concesso contracto, vel de pecunia in vtilitatem ecclesiæ non conuersa, & similes. Non enim intendit per hoc ius alienum lædere, vel vsurarijs fauere: vt in consti. Alexã.iiij.de except.cùm debitorum.[f] ¶Et quoniam in causis ecclesiasticis sæpe petitur interesse, ideo aliqua de eo tangamus, videntes primò quid dicatur interesse. Secundò quot sunt genera eius.

f

f

f ¶Debitorũ.quam non habemus. Et scias ꝙ nunc incipiunt verba Inn. quæ ad literã not. in decre. sacro. de sentẽ.excommuni. & durãt vsque ibi: sed qualiter forma bitur. Hostiẽ. hoc pro sequtur in Summa de sentẽ.§.quis sit effectus. versic. sed & quia aliquoties. vsque ad fin. Dyn. autem hanc materiam tractat in regula, mora.de re iudic.lib.vj. vbi etiam disputat an sit vnicum interesse, an sit triplex distinctum per species, vt hic sequitur: & tenet, vt prius tenuerat in quæstione, quam hic disputauerat. & incipit, quæstio est vtrum quod est triplex: & quia in volumine habetur, hoc solũ insinuo quod cùm damnum possit æstimari singulariter, item communiter & ex conuentione, quæ potest procedere etiam super dubia futura ęstimatione damni: & hoc potest excedere singulare & commune, & ab eis excedi: concluditur ista nõ esse ideo, cùm excessus sit diuersorũ: non dicit autem quod conuentũ pretium rei sit interesse conuentũ, nec quòd commune sit interesse, nec ꝙ singularis ęstimatio sit interesse singulare: sed dicit ꝙ damnum singulariter æstimatũ est interesse singulare, ęstimatum cõmuniter est interesse commune, ęstimatum ex conuentione est interesse conuentum. & sic tripliciter. Iac.de Rauen. in suo cõmento l.vnica.C.de sen.quæ pro eo quod interest.vltra princ. ver.vidimus.tenet ꝙ est vnicum, s. singulare habens relationem ad personam agentis, cuius propriè est interesse. vnde dici non potest ꝙ agens habeat triplex interesse. Habet enim vnum tantum, s. singulare suũ. Illud tamen posset esse commune vel conuentum. Hoc etiam prosequitur Cy. super l.prę.in ij.q.vnã cùm P.descendens.Dyn. hos apices discordantes in nomine, sed in effectu concordantes disputantibus relinquamus. Hoc scias ꝙ multi Iacobi, vt sic loquar, vbi s̃.hanc materiam tradiderunt, quã Cyn.ibi colligit.& ibi recurre.& j.sæpe remittam. Turbor de Iaco.prædicto & Vltramontanis: quia maximè ruinatores fuerunt Innocen. in tam vtili & prolixa ipsius glos.sustinuerunt. ¶Est etiam aduertendum ꝙ in hoc princi.Innocen.diffiniẽdo interesse fuit cautior. Accur. quem Iaco.de Ra.excessiuè reprehendit: quia dixit in l.prę.in glos.quia plenè. ꝙ interesse erat damnum emergens & lucrum cessans, ex eo quod aliquid fieri cessatur. Si enim interesse est damnum, de hoc facilè satisfieret petẽti. Dicit Cy.vbi s̃.ĩ j.q.quia de dãno magnũ est forũ. Sed Iaco.in prę.

Interesse quid dicatur.

INteresse Dicitur æstimatio, vel pecunia numerata, quæ succedit in locum cuiuscunque rei, si non detur vt debet: vel etiam cuiuscunque facti, si non fiat vt debet: vt ff. de re iudica. si quis ab alio. Et licet hoc interesse quãdoque appelletur pretiũ rei, vel æstimatio: vt ff. ad l. fal. l. pretia. Est tamen in eo aliquid, plusquam sit ipsum verum pretium rei: quia computatur interesse id, quod nostra interest habere rem, quę dari promissa est: vel habere factum, quod promissum est fieri: vt ff. de acti. empt. l. j. in princ. & plerunque plus est hoc interesse, quàm sit merum pretium rei seu facti. Item dicitur interesse, etiam æstimatio dãni, quod alicui contingit: vel lucri, quod cessat ex eo q aliquid fieri cessatur: vt in prę. c. dilecti. & c. peruenit. & c. constitutus. & præter rei æstimationẽ, sæpe contingit rem & interesse peti. quod oportet intelligi de alio interesse, quàm de ęstimatione rei: cùm illa p se venerit in petitiõe, cùm dicit, peto rẽ.

Genera interesse quot sint.

NVnc Dicamus quot sint genera interesse. Nota ergo q interesse siue æstimatio siue pretiũ, Aliud est conuentum, aliud commune, aliud singulare: vt ff. de act. empt. & vendi. l. j. in princi. ¶ Conuentum interesse est, cùm dicitur, si non fecero quod promisi, dabo tibi cẽtum pro interesse. vel dicit simpliciter, dabo tibi centum. Et hoc semper præstandum est, secundùm quod conuenerit: nisi dolus interuenerit in ipsius cõuentione: iuxta illud, Pacta seruabo. ff. de pac. iuris gentium. §. prætor. & extra, de pac. c. primo. vt not. in Sũma Azo. in ti. de dolo, & rescin. ven. & extra, de emp. & vẽ. cùm dilec. Sed nec ad hoc quis condemnabitur, nisi specialiter petatur.

SVMMARIVM.

1. ☞Commune interesse, semper in solidum præstandum est.
2. Ad interesse commune, qualiter veniat quis condemnandus vel non.
3. Cõmune interesse, quibus casibus sit æstimandũ.
4. Cõmune interesse circa rem, quibus casibus præstetur.

Commune interesse quid sit, & qualiter contingat.

COmmune Verò interesse, est cõmunis ęstimatio dãni, quod cõtingit alicui ex eo q id quod dari vel fieri debet, non datur vel non fit, vel suo loco vel tẽpore, vel aliàs vt debet, datũ vel factũ nõ est: & in hoc cõmuni interesse cõputãtur fructus rei debitæ, in qua fit mora, & mercedes & pẽsiones & augmẽtũ pretij, propter locũ vel tẽpus, & similia: vt ff. ad l. Falc. pretia ff. ad l. Aquil. si seruũ. ff. si cer. peta vinũ. ff. de act. emp. & vẽ. ratio. §. fi. l. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. Vsurę etiã in eo cõputãtur: vt ff. de peri. & cõmo. rei vẽ. l. finali. C. de vsur. l. prima. Secũdùm canones tamẽ, cùm omnino sint prohibitę, nullo modo cõputãtur in hoc interesse: cùm nullus ex pecunia sit fructus: vt lxxxviij. dis. eijciens. palea est: & sic videtur q vbicũque pecuniã dari est in obligatione, nullũ interesse cõmune vel singulare petetur, nisi sit de illis casibus, vbi debetur extra rem, vel etiã circa rem: de quibus iam infrà dicetur. Sed haberetur æstimatio lucri. Ideo autem dicitur hoc interesse cõmune, quia æqualiter omni cõmuni ratione interesset, in eodẽ cõtractu vel facto singulari, tamen ratione plus posset interesse. ff. ad l. Aquiliam. si seruũ meũ. ¶ 1 †Hoc autem cõmune interesse semper in solidum præstãdum est: siue agatur ex cõtractu, siue ex delicto, vt in prę. l. pretia. & in prædi. l. si seruũ meũ. In delictis autẽ semper æstimatur: in contractibus verò plerũque: vt in præ. l. pretia. & in prædi. l. si seruũ meum. Plerũque, ideo dixi: quia in vẽdicatione venit singulare interesse: vt ff. de actio. emp. l. prima. in principio. Idem est, si aliàs paciscantur partes de singulari interesse. Et intellige q in prædictis æstimatur cõmune interesse non in lucro, sed in damno: & obtinẽdo in causa reficitur cõmunis æstimatio damni, quod sustinuit ex eo q id, quod dari vel fieri debeat, nullo modo, vel non vt debet, datum vel factum est. ff. de damno infecto. Proculus. & in prædi. l. si sterilis. §. cùm per venditorem. & eodem titulo Iulianus, ff. de peri. & commo. rei vendi. l. finali. ¶ 2 †Et ad hoc interesse ratione damni præcedentis litem contestatam nullus condemnabitur, nisi specialiter petitum fuerit. Quod sic probo: qua si tantùm petatur res, quæ dari vel fieri debebat, videtur velle contentus eo esse quo ad præsentem petitionem, cùm de his, quæ præcedunt litem contestatam, quæ pariter cum re petita debetur, & peti poterant, nullam faciat mentionem: æstimatio autem communis eius damni quod venerit post litem contestatam, bene venit in condemnationem, etiã si non petatur. ff. de ædilitio edicto. æediles. §. item sciendũ. extra, de re iudica. abbate sanè. §. pro parte. & §. seq.[a] nec est cõtra, ff. si certum petatur. vinum. vbi innuitur q si vinum petitum fuerit, tamen fiat condemnatio eius ad ęstimationem eius damni quod præcessit litis contestationem: quia ibi fit æstimatio vini vel damni, secundùm q communiter valebat tempore quo vinum solui debebat, cùm tamen id semper præcedere debeat litis contestationem: quia ante diem non rectè agitur. ff. quando di. vsusfru. ce. l. j. in fin. & extra, de plus petiti. c. vnico. Solu. Ibi non fuit tantùm petitum vinum. imò etiam vinum cum interesse suo: & sic semper faciendum est: quia quãdo petitur aliquid dari vel fieri, semper debemus id petere dari vel fieri cum suo interesse. Alioquin si sic non fuisset petitum, si vinum quo tempore solui debebat, valebat centum: sed postea cùm petitur, valet tantùm quinquaginta communi æstimatione, tantùm in quinquaginta, & non in centum condemnatio fiet. Sed si petitum est vinum cum suo interesse: tunc condemnabitur in centum. ¶ 3 †Sunt etiam certi casus, vbi æstimatur commune interesse: & habetur etiam ratio alicuius lucri, licet nõ omnis, sed quod communiter habere potuisset: puta si agatur arbitraria condictione, siue actione de eo quod certo loco vel die quo pmissum est. de qua dicam infrà versicu. & vt hæc. vel si agitur locati, conducti vel ex stipulatione rem ratam habe. vel tutelæ vel l. Aquil. vel interdicto ne quid in loco publi. l. fi. ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. fi. ff. locati. si in lege. §. colonus. & in l. in quo. & l. si fundus q. in fine. ff. rem ra. habe. si cõmissa. ff. ad l. Aquil. si seruum. ff. ne qd in loco pub. l. j. §. merito. C. arbi. tute. quicqd. Alij tamen semper dicũt in ęstimatione, &

---

l. post prin. non sic intellexit. sed dixit vt suprà post prin. q si interesse est damnum, & tu esses mihi obligatus ad damnũ: ergo peti posset interesse, quantumcunque esset, quod est contra illam legem. Est & alia reprehẽsio illius diffinitionis, in quãtũ dicit lucrũ cessans: cùm regula sit, q lucrũ nõ venit interesse, de quo dicã j. §. cõmune. versic. sunt etiã certi. De casibus ergo exceptis non debuit fieri regula vel diffinitio. I aut. vt sine prohi. ma. §. j. coll. vij. primò nõ est sufficiẽs, restringẽdo se ad casum, cùm cessatur fieri, cùm diffinitũ etiã locũ habeat. Secũdò si factum sit, quod non debuit fieri. Tertiò si non traditũ, quod tradi debuit. Quartò, si malè traditũ. Quintò, si nõ dedit. Sextò, si nõ restitutum. De primo patet ff. de re iu. si qs ab alio. De secũdo in l. interdicto. ff. de vi & vi ar. ff. de furt. inficiando. §. primo. De tertio ff. de act. emp. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. De quarto, eo. tit. Iulianus. in principio. & §. primo. & l. ideoque. De quinto. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. De sexto. ff. de rei ven. qui restituere. In hoc dixit plenius Cyn. ipse, vbi s. cùm Pe. defendit Accur. q secutus fuit modũ loquẽdi communem, quo dicimus, tantum est dãnum meum, emenda. & quod de cessatione defenditur per regulam, qui non facit, quod facere debet. ff. de reg. iur. & extra, de simo. c. nemo. Ego dico Accur. diffinisse interesse, prout est, nõ interesse quod petitur: vnde negari non potest, si damnificatus sum vltra quadruplum, quin illud sit meũ interesse: licet non petere possim vltra duplum. Est sciendum q dñs meus aggrediens hãc materiã vbi suprà, dicebat quatuor pręmittenda. Primum an interesse sit in obligatione. Secũdum an sit in petitione. Tertium an sit in cõdemnatione. Quartũ an petatur certi cõdictione generali. Ad primũ respõdebat, q quãdo fieri vel nõ fieri erat in obligatione, interesse sic est purè in obligatione. nã q debet rem, nõ debet pretiũ. ff. de verb. obli. si seruũ. §. sequitur. Est ergo in obligatione cõditionali. Itẽ alia ratione: quia si nõ fiat, venit incõtinenti interesse in obligatione, eodẽ titulo. quoties qs. de secũdo tenet q sic postmodum re. Allegat Instituti. de actio. in principio. & ff. de act. empti. l. prima. Dicebat ergo in obligatione de re tradenda, quod aut ille ante iudiciũ est in mora tradẽdi: & tunc petitur interesse ab initio & purè in libello. Aut nõ est in mora ante iudiciũ cœptũ: & tunc aut petitur interesse tãtùm & purè: aut rem traditam tantùm, aut vtrũque, vnũ purè, alterum sub conditione. Primo casu malè petit, cùm nõ debeatur interesse, nisi post moram: cum ratione moræ postea commissæ cõtrahitur obligatio & ex causa quę præcedit iudiciũ: vnde rectè fit condemnatio. ff. de pigno. actio. si rem alienam. j. §. finali. ff. manda. si mandauero tibi vt à Titio. Secundo casu, cùm petit rem tantùm, non venit interesse nisi illud, quod venit officio iudicis, post litem contestatam. ff. de ædili. edicto. ædiles. §. Item sciendum. & in prædicta l. Tertio casu quando vtrunque petitur alternatiuè, secundùm eum, rectè petitur, scilicet rem tradi: & si nõ tradat, interesse: sicut querela, vt petitio hæredi. iudicium rescissorium & rescindens. ff. de inofficioso testamento. l. qui de inofficioso. & ibi nota. Et per hoc etiã tantum est factum principale, quod dicit nõ dubiũ, quia bene venit in condemnatione. ff. de re iudicata. l. si quis ab alio. in fin. Hoc verum, si continet certam quantitatẽ. Instit. de act. §. curare. aliàs non esset in condemnatione. C. de senten. quę sine certa quãtitate. per totum. Quartum dicit esse casum quòd sic. ff. si certum petatur. l. certi condictio. in princip. de quo dicam j. versicul. qualiter. in fine.

¶ Interesse dicitur.

¶ Nunc dicamus.

a ¶ Commune verò. §. sequen. lib. vj.

interesse haberi ratione lucri & dãni: quod re vera & cõmuni ratione iudex arbitrabitur cõtigisse: & sic expressè videtur dicere l.C.de senten. quę pro eo quod interest profe.l. j. etiã cõsonat æquitati.[a] ¶†Hoc autẽ cõmune interesse, quod est tantum circa rem, pręstatur, si res vendita non traditur, si emptor velit: vt in pręd.l.ff.de act.empt.& ven.l.j. Sed si traditur vitiosa: tunc tenetur etiã ad interesse, quod est extra rem: vt in præ.l.si sterilis. cùm per vẽditorẽ. Itẽ idẽ interesse, quod est extra rem, præstatur quãdo ex maleficio agitur: vt ff.ad legem Aquiliam.proinde.& l.inde Neratius.ff. de fur.inficiando.§.j.ff.de condi.fur.l.iij. & idem in actione ad exhibendum.ff. ad exhi. l. si optione. & l. sed & si. Idem in actione ex empto, si malit singulare quàm commune.ff.de actione empt. & vendi.l.j.in prin. ¶Qualiter autem commune interesse probetur, iam dicetur j.§.proxi.in prin.

SVMMARIVM.

1. Interesse singulare quid sit, & quare veniat.
2. Testes qualiter deponere debeãt in interesse singulari.
3. Interesse singulare, vbi præstari dicatur.
4. Pœna cõuentionalis & legalis, quando debeatur.
5. Tractanti causam, vbi petitur interesse, quæ sint attendenda.
6. In contractibus innominatis non solùm petitur res debita, sed etiam interesse.
7. Res vẽdita si non tradatur, agi posse ad interesse, qualiter intelligatur.
8. Interesse in contractibus non seruatis, qualiter sit exigendum.
9. Petitio interesse qualiter sit formanda.
10. Condemnatio ad interesse, qualiter fieri debeat.
11. Damna data, & expensæ factæ, in quibus differãt.
12. Impeditus nuptias facere, propter quod vxorem perdit, an poterit interesse consequi.
13. Promittens aliquid certis loco, & tempore, an nõ faciens teneatur ad interesse loci, & temporis.
14. Solutio in vno loco facienda, an possit in alio loco exigi.
15. Iudicis officium qualiter expediatur in causa damni aut lucri.
16. Promittens in contractibus bonæ fidei sub certo loco & termino, tenetur ad quodlibet.
17. Interesse incertum qualiter sit per iudicem inquirendum.
18. Interesse singulare, qualiter de facto sit per testes probandum.
19. Interesse ex contractu surgens, qualiter probari debeat.
20. Interesse ex delicto proueniens, qualiter sit probandum.

De interesse singulari.

Viso De cõmuni: sequitur de singulari interesse videre. Est autem singulare interesse, æstimatio, quæ venit ex speciali affectu.[b] Sicut est in patre libero circa filium seruũ: vel quæ venit ex speciali vtilitate, vt est in libro vsitato:[c] vt in præ. l. pretia.& in præ.l. si seruũ. Verbi gratia, obligaui tibi Digestũ, in quo studeram, taliter vt nisi illud intra certũ tẽpus redimerem, liceret tibi distrahere & sic distraxisti. postea emi illud ab emptore, qui tandem non vult mihi illud tradere: certè nõ solùm debet mihi condemnari ad commune pretium Digesti, sed etiam ad damnum, quod patior quia illud non habeo: vt in præd.l.j.ff.de act.emp. vbi tractatur de communi & singulari. ¶†Quod autẽ sit dãnum illud, & quæ vtilitas esset mihi modò si illud haberem, hoc est in arbitrio iudicantis. Vel pone tale exemplum: vendidisti mihi fundũ, qui fuerat patris mei, & nõ tradis. certè teneris mihi ad interesse non solùm cõmune, sed ad quodlibet, vel etiã ad sigulare, s. quãtum habeo maiorem affectionẽ circa fundum habendum: quia fuit patris mei priusquam aliquis illũ haberet.ff.de mino. si in emptione. Vel pone exemplum, quia emi domũ, quæ cõiuncta est domui meę. Magis enim mihi est charta, quàm alicui alteri. Vel cõmodaueras mihi Digestum, in quo diu studui, & glossas seu expositiones multas apposui: vẽdis illud mihi. certè carius est mihi quàm alteri. ¶†Sed quomodo testes deponẽt in hoc singulari interesse?[d] Respõ. quilibet dicet sic, si domus illa esset mihi coniuncta, vel si librũ illũ habuissem in scholis, vel in eo studuissem, ego darem tantum: & si sic omnes, vel saltem duo dicerẽt, probabo meũ singulare interesse, cõmune esse. Probatur sic: quia quilibet ita diceret, ego tãtum darem de re tali: aliter enim interesse per testes probari nõ potest: sed si singulariter alicuius nõ interesset, veniret interesse cõmune, in quo habetur ratio interesse circa rem, & aliquãdo etiã extra rem, ita ꝙ nõ habetur ratio lucri: vt s.§. proxi. de hoc j. versi. illud autẽ.& seq. ¶†Hoc autẽ singulare interesse, & sic vbi præstatur, nõ tamen semper. Si enim debeatur aliqđ ex certo cõtractu, qui, s. cõtineat certam quãtitatem vel certã rem: vt quãtitatis appellatione cõprehẽdatur quęlibet res singularis: vt ff.de leg.iij. quisquis. vel etiã incerta in diuiduo, sed certa in specie: vt si debes hominem, & lex dicat singulare interesse præstandum: sicut dicit in vẽditiõe: vt in pręd.l.j.ff. de act.empti & vẽdi. cùm aliter pręstari nõ debeat, nisi lex dicat, pręstabitur vsq; ad duplũ cõmunis interesse,[e] & non vltra. C.de sent. quæ pro eo quod interest, profe.l. vnica.§.scimus.& in pręd.l. quisquis. Nec obstat l.ff.de actio.empti & vẽdi.ratio.§.sed si per vẽditorem.& l. Iulianus inter eũ.§.si verò sciẽs.& §.itẽ q fure. quia illę leges nõ loquũtur de singulari interesse, sed de cõmuni circa rem, vt totũ debeat pręstari.[f] Si verò singulare interesse ex incerto cõtractu debeatur, vt puta ex eo quod est in faciẽdo, vel etiã in nõ faciẽdo: vt ff.de verb.obli. Vbi autẽ nõ apparet. tũc omnino in solidũ pręstãdũ est, quãtũcunque sit. C.de sen. quę pro eo, quod interest.l. vnica.§. in alijs. & videtur eadem lex innuere ꝙ in his casibus semper debeatur singulare interesse. ¶†In pœna autẽ, dic ꝙ pœna cõuẽtionalis quantũcunque sit, debetur. Inst.de inuti.sti.§. alteri. legalis autẽ nõ debet excedere quadruplũ: Insti. de act.§.omnes. Speciale tamẽ est in spõsalibus: vt ff. de spon.mulier.sicut & aliud speciale est ibi.ff. de verb.obli. Titia.respõ.j. quod plenius prosequere in Sũma domini mei, in ti. de sen.& re iudi.§.qs sit effectus.sub.§.aliud singulare.[g] ¶†Qui aũt tractat causam vbi petitur interesse, diligẽter attẽdat quid sit in obligatione:[h] qa si rem certã vel speciẽ dari, est in obligatione, & extat, & siue debeatur ex cõtractu, siue ex maleficio: semper ipsa res petẽda est. ff. de actionib.emp.& ex empto.in principio.ff.de verb.obli.vbi aũt nõ apparet.§.fi.C.de hę.vel act. vẽ.qui tibi.ff.de cõdi.fur.in rem. Si autẽ nõ extat, tũc tãtùm ęstimatio vel interesse petẽdũ est: vt in pręd.l.in rem. sed cõtra.ff.de ver.obli.seruus.§. fi. ff.de cõdi.fur.l.iij.vbi innuitur ꝙ etiã si nõ extant, tamẽ petẽdę sunt. Solutio. Ibi loqtur quãdo actor ignorabat res illas extare. Vel dic ꝙ etiã si corpus rei, quę nõ extat, petitur, bene valet petitio: licet melius sit ęstimationẽ petere. Et ideo si vis indubitatiuè loqui, petas vel rẽ vel interesse: & nihilò min9 adijcias in libello, cũ alijs dãnis.[i] Sed & si corpus extet tẽpore libelli cõcepti, ipsum solum petitur: sed si nõ extet tẽpore sentẽtię vel in tali statu, sic ꝙ dari nõ potest, fiet cõdemnatio ad interesse, quod post litẽ contestatã cõtingit.ff.ad exhib.de eo.§.si post.ff.de euic.si seruus.§.fi.ff.de dolo.arbitrio. §. nõ tamẽ.C.de actio.empti.si traditio. Nec est cõtra.C.de fideic.lib.l.fin.vbi redarguitur iudex, qui quãdo agitur ad legatũ, cõdẽnat ad interesse. Illud enim est ideo: quia legatũ iam suũ erat. Vnde non erat cogendus æstimationẽ recipere. Secus autẽ in re, s. nõ sua, sed sibi debita. ¶†Hoc autẽ fallit in cõtractibus innominatis, vbi non solùm petitur res debita, sed etiam interesse, etiã si res extet: vt ff.de pręscrip.verb.naturalis.per totã l. Itẽ si tẽpore sententiæ extet res petita, sed postea, antequam eam tradat, pereat, vel aliàs impossibilis sit eius tradi-

a ¶Æquitati. De hoc satis per Iac.de Rauen. in sua vltima quæstione. & per Cyn. vbi s̃. in quarta diuisione. Mihi placet quod scripsit Iac. de Bel. super præ.l.in solutionibus cõtrariorum, qui distinguit aut in contrahenda obligatione habetur respectus ad futurum lucrum, & hoc constat: aut qa expressum: aut propter locum solutioni destinatũ, vel propter officiũ gestoris, vel alio modo: aut non habebatur respectus ad lucrum. Primo casu semper debetur interesse ex lucro, per l.ipsam. & ff. de eo quod certo loco.l.iij.§.pen. & vlti. & l. in bonæ.& C.arbi.tut.l. quicquid. Secundo casu prosequtur xiij. casus, in quorum primis septem non venit interesse ex lucro, in secundis sex bene venit. Ibi vide. Ponit autem quod regula sit ad negatiuam, quòd non veniat iure veteri vel nouo. Speciales etiam casus cõtrarios dicit esse vtroque iure nouo & veteri, dicẽs ꝙ illa lex nil innouat circa id: nisi quod interesse ex lucro non excedat duplũ alterius interesse. & in hoc vltimo contradicit vlti. gloss. Accur. vbi supra.

b ¶Viso de affectu. Iaco. de Rauen. in suo cõmento: verbi gratia, non vult fateri interesse affectionis, sed interesse vtilitatis. dicit singulare aliàs vt eius verbis vtar, si amica sua sibi donasset vnã zonam parum valentem, bene iuraret ꝙ pro magna summa nollet illa carere. Hoc prosequitur Cyn. vbi s. in j.q. post secundam principalem.

c ¶Vsitato. Iaco.de Ra.volens sub vno exemplo comprehendere illud triplex interesse, loquebatur de libro manu mea scripto, litera illegibili alteri quàm mihi. Posset dari exemplũ in litera recolendæ memoriæ magistri Gui.de Brixia sum me medici, qua abundo, & illam legere nescio.

d ¶Interesse. De hac parte per Accur. vbi supra in gl. per probationes, & satis per Cy. in v. q. & seque. vel vis in antepe. & pe.q. & vide infra versicu. antepe.& seq.

e ¶Interesse. Verbũ Innoc.& hic vides quid sentit de quęstione qua quærit quid est illud quod duplatur. de qua Cy. vbi s. in iij. q. & seq.& vide Accur. ibi in j.glo.

f ¶Præstari. Circa solutionem cõtrarij prædictarum.ll. de qua ibi Accur. in gl. magna, vide plenè Cyn. in ij. & iij. oppositione. & iiij. oppositio instat in9 solutione l. Titius.cum l. seq. eo.tit.de act.empt. & ven. quinta circa l.cũ fundus vti. ff.de euic. sexta circa l.videamus.§.iurare.ff.de in lit.iur. septima circa legẽ, vẽditor.ff.de euic.

g ¶Singulare. ver. sed nũquid pœna. vide per Accur. in glo.antepe.per Cy. vbi s. in nona oppositione. & fuit vlt.Ia.de Rauẽ. per modũ quæst. onis.

h ¶Obligatione. De hac parte plenè per Cyn. vbi s. in iiij. principali quęstio.

i ¶Damnis. Vide j. ver.sed qualiter.& quod j.dicam.

a ¶Innocentium quartum. Satis leuiter ipsum nominat, ac si solum proximum dictum foret ipsius. & simile, suprà titulo proximo, §. vltimo. versi. porro. in fine.

b ¶Autem. Cynus vbi supra, prima & secunda quæstione. post quartam principalem inducit glossam l. certi condictio. in principio. ff. si certum petatur. per quam videtur quòd simpliciter possit peti interesse: per certi cõdictionem generalem, quod post ea in iudicio certificabitur & declarabitur. Et facit quod nota. in l. secunda allegata infrà versiculo proximo. refert Iacobus. & Petrus 7 tenere certã quantitatem exprimendam: dicens quòd est casus ff. de re iudicata. si quis ab alio. §. finali. coniuncta l. vt fundus. ff. communi diuidundo. Dicet ergo, peto interesse quòd æstimo centum: in casu autem cùm vltra interesse præteritum, venit & futurum, dicet, peto interesse quod æstimo centum & plus, quantum contingit illud crescere ante sententiam. Nam secundùm Iacobum si non peteretur, non veniret. ff. si pars hæred. peta. l. secunda. in fine. & ff. de rei vendica. l. quæ de tota. §. finali. Dominus meus vbi supra circa id, quod prius dixi, signat contrarium de l. vbi autem non apparet. in fine. ff. de verborum obligationibus. de qua Accursius loquitur vbi suprà, in gloss. similibus. in fine. Ibi enim videtur quòd ex stipulatu petatur, respondet, quòd aut dari, vel tradi est in obligatione, aut fieri, aut interesse. Primo casu est certum, quia potest oculis inspici, & habet fines ex natura designatos: & tunc agitur ex stipulatu certi condictione: vt in l. certi condictio. Secundo casu illud videri non potest. allegat ff. de regulis iur. semper in stipulationibus. Vltimo casu si certũ est ex rerũ natura quãtum sit, sed nescitur tunc illud certificabitur iudicis arbitrio, petitur certi condictione generali. ff. de lega. j. si seruus legatus. §. qui quinq;. Nulla enim quantitate adiecta non reciperetur libellus, secundùm eum: per quod apparet ꝙ intelligit certam quantitatem exprimi, & partem expressam relinqui posse. vide infrà de obli. & solu. §. pe.

ADDE vt per nouissimos in d. l. certi condictio.

tio: tamen interesse præstare cogetur. argumẽ. ff. si cer. peta. vinũ. Et sic videtur loqui præd. l. si traditio. vbi dicitur ꝙ precariò possidentis res non tradatur, debet cõdenari ad interesse precariè: aut restitutio vix potest esse, nisi post latã sentẽtiã: imò post sententiam habet aliquem terminum ad restituendum: vt ff. de iudic. si debitori. & ff. quod metus causa. Pedius. §. quod si homo. Et nota extra de officio delegati. quærenti. Sed contra. ff. de act. empti. & vendi. l. prima in princi. vbi dicitur quòd si res vendita non tradatur, ad interesse agitur. Sed expone, id est, quoddam ac si actum esset.

7 ¶†Si autem factum est in obligatione, ante moram agi non potest. ff. de verborum obligat. si ita stipulatus essem. extra de plus peti. cap. vnico. sed postquam promissor facti fuerit in mora, siue in totum, scilicet quia transit tempus, quod totum ædificari potuit: siue in partem, scilicet quia transit tempus, quo pars potuit esse ædificata: tunc habet duplicem viam stipulator. Primam, vt agat ad faciendum vel complendum opus: vt ff. de operis noui nuncia. stipulatio. §. fine. ff. de præscrip. verbis. l. ob eam. C. de dolo. legem. Secundam, vt agat ad interesse. ff. de re iudicata. si quis ab alio. ff. de verborum obligat. quoties. ff. rem ratam habe. l. ij. & l. si debitum. tamen si promissor velit opus facere, liberatur ab interesse. ff. de verborum obliga. stipulationes. §. finali. & l. continuus. §. item qui insulã, nisi iam sit lis contestata, vel nisi multũ intersit stipulatoris: vel nisi pœna esset adiecta. ff. de verborum obliga. si insulam. ff. si quis cau. & si post.

8 ¶†Hoc etiam nota quòd si quis primò petierit rem sibi dari, vel opus fieri: & plus sit interesse quod consecutus est per primam actionem, vel econtra: adhuc eadem vel alia actione aget ad id, quod residuum est in altera. ff. pro socio. si quis à socio pœnam. ff. de vi & vi arma. l. prima. §. si fundus. nisi de his, quæ post litem contestatam obuenire possunt. De illis enim vlterius agi non potest. C. de fruct. & litium expensis. l. terminato.

¶Idem dicimus cùm M. quod tantùm in re promissa, mandatur sententia executioni: quamuis promissor paratus sit soluere interesse. ff. de rei vendicatione. qui restituere. ff. de verborum oblig. l. vbi autem nõ apparet. §. fin. Nam dolus & fraus, non debent ei prodesse. extra de rescript. ex tenore. Azo tamen not. contra in Summa. C. de actio. empti & venditi. secundùm Innocen. iiij.[a]

9 ¶†Sed qualiter formabitur petitio interesse. Nam si dicatur, peto quod mea interest, non videtur bona petitio, cùm incertum contineat. vnde dicit Vbertus quòd debet petere centum: quia dico mea interesse in tantum. Posset etiam secundùm eum dicere, peto centum, & si quid mea plus interest. argumentum ff. de furt. in actione furtiua: & hoc verum est, quòd certam debet formare petitionẽ, nisi iuret se esse incertum quãti sua interest. & tunc ei subuenitur. argumentũ. ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. Vel dic vt supra, versiculo qui autem.[b]

10 ¶†Sed qualiter formabit hic iudex sententiam? Respond. quidam dicunt quòd si talis petitio fuit admissa, peto quod mea interest: sufficit si dicat, condemno ad interesse. argumentũ. C. de senten. quæ sine certa quantitate profer. l. ij.[c] extra de procura. auditis. Alij contra dicentes, quòd iudex condemnare debet in certa quantitate, si potest: vt Institut. de actio. §. curare. ¶Qualiter concipiatur libellus cùm vsuræ loco interesse petuntur, notatur infrà in tractatu libell. in titulo de vsuris.

11 ¶†In summa nota quòd differentia est inter damna data, & inter expensas factas: vt probatur extra, de iniur. in nostra.[d] & c. olim. de offic. delega. cum olim abbas. Et scias ꝙ quoddam damnum siue interesse dicitur circa rem: quoddã extra rem.[e] Circa rem est, puta subtraxisti mihi instrumẽta, per quæ probare poteram qualiter aliqua possessio fuerat mihi acquisita per me vel per prędecessores meos. Si igitur tractus in causam, non possum probare defensionem meam, propter huiusmodi subtractionem, & ideo succumbo, teneris mihi ad aliud interesse. ff. de act. empti. l. Iulianus. respõ. j. xij. q. ij. si quis de clericis. vel si mihi carnes vendidisti, & eas tempore statuto non tradis: vt ff. de act. empti & venditi. l. si sterilis. §. cùm per venditorem. Ad duo enim mihi teneris, s. ad tradere, & tunc tradere: vt ff. de arbitr. Celsus. Vnde inspicitur quòd carnes nunc emi carius: & ita hoc interesse est circa rem, nec attenditur illud interesse quòd familia nõ habuerit quid comedere: vt ff. de actio. empti & vendi. si sterilis. §. cùm per venditorem.

12 ¶†Sed quid si propter hoc, quòd carnem non habuit, nõ potuit facere nuptias, & sic vxorem perdidit: nunquid poterit hoc interesse consequi? Dic quòd hęc in infinitum non extenduntur, vt ex superioribus patet.[f] Extra rem autem est, si debes mihi frumentum, nec illud tempore suo mihi reddis, ideo familia mea famæ perijt: & hoc interesse non semper peti potest, sed pretium frumenti tantùm: vt in prædic. §. cùm per venditorem. Ideo autem dixi, nõ semper: quia in arbitraria actione venit: puta quando certis die & loco promisisti ipsum reddere mihi: vt dixi supra §. proximo. versiculo, sunt etiam certi. et iam dicã. hoc enim casu nedum damni, sed etiam lucri ratio habetur. ff. de eo, quod certo loco dari oportet. si vt certo. §. finali.

13 ¶†Et, vt hic articulus clarius tibi liqueat, nota ꝙ si promittis te mihi pecuniam certis loco & termino soluturum: teneris mihi quãtum mea interest mihi solutã non fore eo loco vel tẽpore. ideo ꝙ per officium iudicis mihi ad interesse condemnaberis: quia mihi abstulisti loci vel temporis vtilitatem. Idęque est si ego peto in alio loco, à te debitore, quàm vbi te soluere promisisti: quia tibi aufero loci vtilitatem. Vnde tibi ad interesse teneor: vt extra, de plus petit. cap. vnico. extra, de officio delegati. P. & G.[g] extra, de foro competenti. dilecti. Hæc enim actio vtriusque vtilitatem continet, scilicet actoris & rei, debitoris & creditoris. ff. de eo quod certo loco. l. secunda. & C. vbi quis conue. qui cer. loc. da. promisit. l. vnica. in libr. ij. Quod contineat etiam creditoris vtilitatem. patet. Aliàs enim posset contingere, quòd creditor suo debito fraudaretur.

14 ¶†Pone enim quòd debebam tibi certo loco soluere centum marchas: termino elapso, petis à me in alio loco. quod facere potes: quia aliàs ego facere possum quod nunquam tibi soluerem, scilicet nunquam ad locum illum veniendo: vt ff. eodem. l. prima. modò considerabitur quantum plus valet marcha argenti, vbi nunc petis, quàm vbi soluere promisi. Si ergo valet in duplũ, quia vbi non valeret nisi quinquaginta. hic verò vbi me conuenis, valet centum: interesse meum est in quinquaginta: vnde interesse meo computato, nihil tibi soluam.[h] Sed tibi in hoc subuenitur: quia tu computabis quantum interest tua, tibi fuisse solutum loco statuto: quod si factum esset, emisses merces, & fuisses lucratus, sicut alij fuerunt cum centum marchis quinquaginta mar-

c ¶Lege secunda. Pro hoc facit quod ibi not. in continuatione Rubricæ. tamen ibi Iaco. de Rauen. resistit per §. curare. statim al. leg. Satis mihi placet quod not. Accur. Iacob. per l. ij. ad quam etiã respõ. de vt ibi dicitur in principio. Si ergo certa quantitas est petita vel certificata in processu causæ: ad illam fiet cõdenatio. aliàs non, nisi in casibus ibi not. vbi non tantum petit actor fieri condemnationem, sed solùm per sententiam declarari reum sibi obligatum ad interesse: puta sine expressione quantitatis, sentẽtiam ferri posse: sicut & fertur super indemnitate, vt in prędicta l. secunda. C. de sen. & interlocut. cum concor.

d ¶Nostra. Vbi de hoc in prima glo.

e ¶Rem. Aliàs vocatur intrinsecum & extrinsecum. Et de hoc satis per Cyn. vbi supra. in diui. ij.

f ¶Patet. Accur. vbi supra in glo. & ita vocat hęc vana.

g ¶P. & G. Vbi hoc not. in prima glo. & ibi dedi remissiones post Hostien. quam dat sequen. versi.

h ¶Soluam. Hoc non capio, si diceret sola quinquaginta tibi soluam, esset intelligibile: vel si dixisset, solum mediam marcham tibi soluam. Dicebat ergo Rofre. de actione ex stipulatu arbitraria. versiculo, sed mirum. quòd videbatur mirandum, quomodo in ea actione possit haberi vtriusque ratio, scilicet actoris & rei in vno eodemque iudicio, & in vno eodemque casu. Et refert Ioannes summæ authoritatis glossam haberi vtriusque rationem alio & alio casu, vt sic in diuersis casi-

chas

bus habeatur ratio vtriusq;, refert demum secundùm Azo. in eodem casu id euenire posse his terminis, actoris interest, quia sibi sub pœna in loco destinato, promiserat. ff. de eo quod certo loco. l. ait vtiq;. §. penult. rei interesse quod minoris pretij est, quod promiserat vbi promisit, q̃ vbi conuenitur. Si ergo plus actoris q̃ rei interest, in superfluo fiet condēnatio: vt si sors est cētum, interesse actoris est decem, & interesse rei cōsistit in quinq;: condemnabitur reus actori in centum quinq;. Hæc verba bene sunt intelligibilia, subdens actoris rationem habendam in hac actione, quando scilicet culpa vel mora reo possit imputari. aliàs quare punietur ipse reus. Dicit autem semper habendam rationem rei: quia locus, quem ex pacto habuit, sibi aufertur. ff. eod. titu. quod si Ephesi. §. j. subdit etiam ꝙ quandoq; est alternatiua promissio rerū: vt quia promitto Stichū aut Pamphilum, vtroque existente in rerum natura, promissoris est electio ante petitionē, & post: vt præ. l. ait vtiq;. §. ij. ff. de iure dot. l. plerunq;. in fin. de verb. obligatio. cum qui. §. j. Si autem est alternatiua promissio locorum: vt quia promittis Capuæ dare, vel Neapoli: tunc ante petitionem actoris est electio rei vbi soluat post petitionem licet non sit sua electio vbi soluat. habetur tamen ratio interesse rei, quatenus sua interest, eum alio loco soluisse. Et est idem quando est alternatiua locorum & rerum: vt si promitto Ephesi decem, aut hominem Capuæ: vt prædicta l. ait vtiq;. §. j. & ij. vsque ad §. si quis ita stipuletur. Stipulatio autem non adiecto loco, non erit arbitraria. Soluetur autem vbi domicilium habet promissor, vel vbi contraxit. & intelligitur contraxisse vbi se soluturum promisit. ff. de actio. & obliga. contraxisse. cætera quæ copiosè ibi tractat, ibi videas.

chas. vnde istud similiter computabitur. Vtriusq; enim vtilitatis ratio attendit, vt dixi. Dicitur autem hæc actio certi cōdictio: sed arbitraria appellatur, quia per officium iudicis petitur hoc interesse: cùm enim principale debitū petitur per principalem actionem: puta ex testamēto vel certi cōdictione: tunc debet implorari iudicis officiū: vt habeat rationem vtilitatis actoris vel rei iudica. cōdemnatione facienda: vt ff. de eo, quod certo loco da. opor. l. prima & secunda. responso primo. & §. secundo. & l. tertia. 15 ¶ † Qualiter autem expediatur iudicis officium in hac parte, & qualiter habeatur ratio non solùm damni, sed etiam lucri: & quare hoc remedium est inuentum, vide ff. eodem. l. tertia. §. penultimo. & §. finali. & l. iiij[a]. 16 ¶ † Et hoc in contractibus stricti iuris. In contractibus autem bonæ fidei, si promisisti mihi soluere certo loco vel termino: tunc interesse venit iure actionis: & est in obligatione. ff. eodem. l. si hęres. & l. aut si mutua. & l. in bonę fidei. & l. centum Capuæ[b]. Ex præmissis igitur tu collige ꝙ interesse aliud surgit ex delicto, vt in exemplo posito suprà versiculo in summa. ibi: circa rem est &c[c]. Aliud de quasi delicto. Ex quo habes extra de senten. excommu. c. sacro. versicu. qui si absq;, &c. vbi de hoc[d]. Aliud ex cōtractu, vt cùm plus petitur loco: vt extra, de plus pet. capitulo vnico. vel cùm soluitur alibi, quam vbi promissum fuerit. Quæ dic vt s̃. versiculo & vt hic articulus. Aliud ex quasi contractu, vt patet exemplum extra, de electio. vt præteritæ. Hoc autem interesse aliud est interesse singulare, aliud commune. de quibus dic vt supra §. secundo. & §. viso. 17 ¶ † Illud autem sciēdum est, ꝙ vbi interesse incertum est, puta cùm in eo continetur factum vel non factum: vt ff. de verborum obligationibus. vbi autem non apparet. §. qui id quod. & ff. de regulis iuris. qui non facit. tunc iudex subtiliter debet interesse inquirere: vt C. de senten. quæ pro eo quod interest. l. vnica. §. in alijs. & inquiret per probationes testium, vel instrumentorū[e]. ¶ Et hoc in contractibus & delictis: vt C. de in li. iurando. l. secunda. ff. de edendo. argentarius. §. finali. & ff. de regulis iuris. quatenus. Institutio. de officio iud. §. fi. & de ver. obl. §. fin. ff. ad leg. Aquili. proinde. & l. in lege Aquil. & l. si seruum. ff. de præto. stipula. §. fina. Hoc tamen fallit ratione delicti aduersarij mei, vt iam dicam, & ratione contumaciæ ipsius in illis casibus in quibus in litem iuratur. 18 ¶ † Sed qualiter etiam de facto probabitur, etiā singulare interesse per testes? Respond. dicent quòd tantum cuiuslibet interesset, qui sic rem notam haberet. Non autem dicent quòd tantùm sua intersit. Item nec est commune interesse, sed singulare omnium, qui haberent rem sic notam, non simpliciter omnium. de hoc suprà in principio huius §. 19 ¶ † Et, vt hæc clariori doctrina monstremus, scias quòd interesse quod surgit ex cōtractu, debet probari per testes: vt in concordantijs, quæ sunt suprà proximè ibi: & inquiret, &c. & ff. de minori. si in emptione ergo pari ratione expensę extra iudicium factæ debent per testes probari. Quæ verò in iudicio per sacramentum victoris, vt dixi s̃. titu. proxi. §. postremo. in princ. ibi quod in hoc, &c. Et hoc interesse debet iudex subtiliter inquirere, vt iam dixi: vnde si quis certo loco se soluturum promittit: arbitraria est actio, vt dixi s̃. versi. & vt hic articulus vnde tunc interesse per iuramentū probabitur: vt no. extra de foro compe. dilecti. 20 ¶ † Porrò vbi interesse prouenit ex delicto: puta ex dolo vel violentia & rapina: tunc per iuramentum passi dānū probabitur postq; de violentia constiterit. C. vnde vi. si quando. C. de iudic. sancimus. ij. q. j. in primis. in j. col. vbi de hoc. extra, qđ me. cau. c. fi. vbi de hoc etiā not. in prædicto c. sacro. & in prædicto capitulo dilecti. Hugo verò & Odoffre. & Pe. de Sa. dicunt quòd sic: vt dicit lex. difficilis est probatio huiusmodi interesse. ff. de pręscrip. l. fin. Si ergo fieret per iuramentum sine testibus, non esset difficilis. Vnde dicunt ꝙ vbi interesse surgit ex delicto, probari debet per testes, per prædict. legem. quod verum est, si in hoc delicto violentia non sit illata. Si verò violentia interuenerit probata per testes, sufficit probare de singulis rebus omissis per iuramentum[f] iuxta præmissa. Item diminutiuæ expensæ sacramento probantur. Factæ verò in domibus, & huiusmodi, arbitrio bonorū artificum, & ex testificatione operis: vt C. de donatio. si quis pro redemptione. §. simile etiam. in fine. §. & C. de administra. tuto. l. lex quæ tutores. §. ergo. ver. sed & si parens. ff. de mino. iuxta vtile. in fi. ¶ Quid si aliquis absoluitur: nunquid recuperabit fructus sui beneficij? Respondeo, sic, si iniustè fuit excommunicatus vel suspensus. argumētum. ff. de re mi. l. penulti. ij. quæstione v. super causa. Secus si iustè: quia tunc non recuperat, nisi hoc in sentētia absolutionis adijciatur: vt C. de re mili. legatus[g]. Cū durante sententia, debeat eos recipere: vt xxij. di. pręter hęc. & extra, de app. pastoralis. secūdū Vin. q hoc no. extra, de simo. quoties[h].

a ¶ L. iiij. ad literam. Addit hanc remissionem Hosti. in decre. P. & G. vt dixi super j. glos.

b ¶ Capuæ. Hoc etiam not. quòd inuito eo, in cuius fauorem locus appositus est, non potest pręcisè alibi exigi siue solui: vt ff. eodem. l. penulti. Secundùm vnum intellectum eius. & ff. de verborum obligationibus continuus. §. cùm ita stipulatus. quin saltem habeatur ratio interesse, vt dixi.

c ¶ Est &c. An in hanc speciem cadat is, qui dissuasit mihi dare aliàs daturum: disputat Pil. sua quæstione xxvij. & tenet quòd dato quòd constet illum aliàs daturum, non tamen tenetur dissuadens, nisi in fraudem meā fecerit: quo casu tenetur. allega. l. antepenulti. ff. de lega. ij. §. Sempronia. aliàs nō: quia actio de dolo, quæ hoc casu daretur, respicit interesse, & ego nullum damnum sum passus. C. de acquir. posses. l. vlti. in fi. alleg. etiam ff. de damno infect. §. Proculus. facit regula, nullus ex consilio. lib. vj. cum suis concord.

d ¶ De hoc. In gl. j. vbi tractatur an cōtra excommunicantem iniustè veniat interesse electionis propter id cassatæ, vel beneficij propter id non adepti, & vide quæ ibi dixi post Hostien.

e ¶ Instrumentorum. Do. Iaco. Butri. disputauit quęstionem de lege municipali, quæ habet probationem debiti vltra xx. non posse fieri per testes. Promisit mihi Titius damna & interesse, casu quo præter promissionem nō venirent: ago ex promissione petēs qnquaginta pro damnis & interesse promissionē probo per instrumentum, damna & interesse per testes: quęrebat an sit plenè probatum? incipit quæstio, municipali lege cauetur quòd nulla. qui indiget, illam inquirat resistere enim vel insistere non intendo ex causa non scribenda. ADDE vltra ea quæ habentur per nouiss. l. certi condi. §. quando. post Barto. & Bal. consil. clxxvij. iiij. lib. incipiente, visa petitione.

f ¶ Iuramentum. Hæc vera contra violentem, non cōtra tertium adstrictum ad emendā: vt dicam j. de rap. super ver. sed pone.

g ¶ Legatus. Corruptum in Vin. corruptè posuit. debet dicere cùm allegat, lib. xij.

h ¶ Quoties. Gloss. erat Io. & Ber. in præ. ca. pastoralis. vt ibi patet in vltima glo. & not. hic author de tribus: quia de gloss. facit festum. Secundò, quia corruptū corruptè posuit, vt s̃. Tertiò, quia improuisè collocare volens illam sub titu. de fructibus, locauit eam hic, quā s̃. §. j. in fi. locasse debuisset, vt ibi dixi.

Baldus. De fructibus & interesse. *Rubrica.*

Qui legat sua mobilia, non videtur legare fructus pendentes. Facit ff. quæ in frau. cre. l. fi. §. penulti. Item nō videtur legare nomina. ff. de pecu. l. quàm Tuberonis. §. in peculio. Item non videtur legare pecuniam sibi debitam. ff. de lega. ij. l. Caius. sed bene videtur legare pecudes, libros, argentum, & margaritas. in §. scias. in versicu. sed pone Prælatus. cum quatuor versicu. sequen. Item videtur legasse lapides & lateres, nisi essent ad certum officium destinatæ. Bald. ¶ An in debito in pecunia numerata veniat interesse, in §. omne verò. in princip. §. viso. versicu. & vt hic. G. ¶ An absolutus recipiat fructus sui beneficij. versi. fin. Alleg. l. penulti. ff. de re mili. C. de hære. l. idem de Nestorianis. G. ¶ Forma, qua deponunt testes super singulari interesse, in §. viso. versi. sed quomodo. G. eo. l. j. per glo. & Cy. in l. ij. quæ sit lon. cō sue. ¶ An nomine interesse contineatur fructus. j. de sequestra. pos. §. j. ¶ Item an iudex possit supplere de fructibus & expensis. s̃. de disputa. & allega. §. fina. de senten. peti. §. j. ¶ De materia interesse vide plenè per Inno. de senten. excommu. c. sacro. ¶ Super interesse quod est petitum, primò & principaliter debet ferri certa sententia: si secundariò: valet incerta: vt l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. de senten. quæ pro eo

quod intereſt in rubro & nigro. & in gloſſa in Rubrica, quæ dicit quòd ſuper intereſſe fertur incerta ſententia. Iacobus dicit quòd videtur contra not. in l. certi condictio. ff. ſi certum petatur. & videtur caſus. C. de inuti. ſtipula. l. tertia. in fin. Suſtinendo gloſſ. dic aut certum petitur in libello: & tunc debet ferri certa ſententia: vt not. C. de ſenten. quæ ſine certa quantitate. l. prima. Aut incertum: & tunc aut loquuntur de ſentẽtia condemnatoria, aut de abſolutoria. Si de condemnatoria, aut petitur intereſſe principaliter: & eſt intereſſe quod habet originem de pręterito: & tunc non valet incerta ſententia: vt in §. curare. Inſtit. de actio. Aut petitur acceſſoriè vel de futuro: & tunc valet incerta ſententia: vt not. in ſimili. C. de fructu. & lit. expen. l. terminato. Et facit ad prædicta quod not. ff. de damno infecto. l. ſi quis miſſum. §. iudex. & C. ſi quis alteri vel ſibi. l. cum propria. per Cynum. Si loquitur de abſolutoria: tunc valet. Exemplum, petij intereſſe non declarando quantitatem, reus ſuſcepit libellum dato mihi termino ad probandum, debui certum probare: vt not. ff. depoſiti. l. j. §. ſi quis argentũ. ff. de præto. ſtipula. l. fina. nihil probaui. certè reus abſoluetur: tamen quantitas exprimi non poterit. Vnde qualiter incertum decatur, dicit lex vltima. C. de annali exceptione. de quo dictum eſt ſ. qualiter autem deducatur in ſententia, dictum eſt ſuperius. Baldus.

¶ Intereſſe eſt quantitas damni vel lucri. Baldus. vide infrà §. nota quòd omne intereſſe.

¶ Circa intereſſe taxandum, quale ſit officium iudicis appellationis vel primi iudicis: Sciendum eſt ꝙ obligatio primitiua continet certam quantitatem vel certam naturam: obligatio ſecundaria & officium iudicis taxat ad duplum, id eſt, ad intereſſe ſingulare, non venit vltra damnum communis æſtimationis. Si autem obligatio primitiua non eſt certæ quãtitatis vel naturæ, venit totum quatenus intereſt verè, quod per ſubtilitatem iudicis declarabitur: & venit intereſſe ratione dãni emergentis, & ratione lucri ceſſantis: vt C. de ſentẽtijs, quæ pro eo quod intereſt. l. j. Verba textus illius legis ſunt ita obſcura, ſicut aliqua, quæ ſint in corpore iuris: ideo hic inſtemus.

¶ Sciendum eſt ꝙ eſt triplex intereſſe, quoddam eſt intereſſe, conuentionaliter declaratũ, quod vocamus intereſſe cõuentum. quoddam intereſſe cõmune, quantum res cõmuniter valet. quoddam eſt intereſſe ſingulare, quia ſingularem vtilitatem affert res vni, quam non affert fortè alteri.

¶ Item quoddam eſt intereſſe taxans. Quoddam eſt intereſſe taxatum per formam contractus: vt ſi promittitur aliquid nomine intereſſe taxatũ. ff. de præto. ſtipu. l. finali.

¶ De intereſſe taxando omnes concordant, ꝙ intereſſe taxandum eſt intereſſe ſingulare: quia lex taxat, & taxari mandat ad duplum.

¶ Sed de intereſſe taxãte ſunt opiniones. Placenti. dixit quòd intereſſe taxans eſt intereſſe conuentum, quod non poteſt excedere vltra duplum ſimplo computato. C. de ſpon. l. fin. in princip. Bulg. dixit quod intereſſe commune. ¶ Nam quoniam nomen intereſſe ſimpliciter prolatum intelligitur de communi. ff. ad leg. Falci. l. pretia rerum. & pretium conuentum vel merces non eſt propriè intereſſe: quia non ex re, ſed ex negotiatione percipitur. ff. ad. l. Falci. l. iij. de hæredi. vend. l. exhæredatus. nec ad ipſum agitur vt intereſſe: cùm ſit in obligatione primæua: ſed intereſſe cõcernit obligationem ſecundariam. ff. cõmo. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. Et ſi promitto damna & intereſſe reſarcire, non venit pretium. ff. de conditio. & demonſtra. l. quibus diebus. §. j. & ſi abſoluo te ab intereſſe, non ideo videor abſoluere à reſtitutione pretij. ff. de actio. empt. l. emptorem. §. ibidem. & hoc eſt verius ſecundùm Iac. But. intereſſe enim eſt damnũ, vt hic in verbo, damnum reddatur. & de act. emp. l. j. Sed pretium conuentum non eſt damnum. ergo non eſt intereſſe, ſed damnum conuentionaliter æſtimatum eſt intereſſe cõuentum: vt not. Dyn. in c. mora. de reg. iur. lib. vj. Baldus. Sed quomodo probatur intereſſe ſingulare per teſtes, ꝙ ipſi non ſint ſingulares? Reſpond. ſi concordant in dicto, & cauſa non ad diuiduum relata, id eſt, ad ſe teſtem & ſingularem affectionem: quia tunc teſtis eſſet ſingularis. nec ad genus generaliſsimum omnium hominum, quia eſſet intereſſe commune: ſed ad genus ſubalternum, ſcilicet hominem talis induſtriæ, & talis conditionis. ff. de verbo. oblig. l. continuus. §. cum iſta. ſecundùm gloſſam. Baldus. Ex coniecturis etiam iudex æſtimat. l. ſemper. §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. Vide quod not. Inſtitut. de verbo. obliga. §. fina. & l. ſi. ff. de præto. ſtipula. quod dic vt nota. per gloſſam & Cynum in dicta l. prima. verſicu. vide Baldum. & nota quòd obligatio primaria taxat ſecundariam, ſi primaria habet certos fines: ſed ſi non habet fines certæ æſtimationis, nõpõt tunc aliud taxare: quia terminus, ad quem ſit relatio taxatus eſſe debet. Nam incertus numerus non poteſt alium numerum dinumerare. tunc igitur iuxta facti æſtimationem debetur æſtimatio ſimpla. ff. de verbo. obliga. l. ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus. & quod vltra communem ęſtimationem ſingulariter intereſt, in totum debetur. Sed cùm in factum cadat intereſſe commune & operæpretium ff. locati. l. qui inſulam. §. qui ædes. ff. pro ſocio. l. cùm duobus. §. cũ in coeunda. & l. ſocietas contrahitur. ff. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. §. libertus. Quare intereſſe commune non menſurat intereſſe ſingulare? Reſpond. quia in facto non cadit æſtimatio vniformis, & ſic non cadit intereſſe commune: niſi fortè ſit tale factum quod locari conſueuit communiter: & illud dicitur intereſſe commune, ſicq; inter caſus certos, non inter caſus incertos iſte caſus poneretur. argumentum ff. de præſcriptis verbis. l. naturalis. §. at cùm do. & l. prima. §. primo. de ſuperfi. in gloſſ. & argumentum ff. de rebus dubi. l. prima.

¶ Omne autem, quod eſt certum, aut eſt certum de ſe, aut eſt certum per relationem ad aliud: & ſic non ex ſe, ſed per relationem adiuncti: vt l. hęc ſententia. & l. in ſumma. ¶ Quomodo ergo in materia accipiemus intereſſe? Reſpond. caſu certum appello, quando res ipſa recipit æſtimationem communem, quæ cadit vt in plurali, ita quòd perſona non facit locum in intereſſe, ſed res, id eſt, bonitas rei. Nam quod vniforme eſt, ſatis certum dicitur vel videtur. Sed quod non eſt aptum natum vniformiter prodeſſe, ſed difformiter, iſtud non dicitur certum commoditate communi, ſed debet fieri certum iudicis ſubtilitate ex veritate perſonarum & circunſtantijs. Simile ff. de legatis tertio. ſi ſine. & de legatis ſecundo. l. prima. Arbitrarium eſt ergo magis quàm taxatũ. Sic ff. de teſtibus. l. iij. §. tu magis. ff. de iure dotium. l. cùm poſt. §. generi. & l. quęro. ¶ Item quædam ſunt res, quæ habent intrinſecam bonitatem, cui communis æſtimatio commenſuratur. ff. ſi certum petatur. l. cùm quid. & l. vinum. & in iſtis cadit regula de caſibus certis & commenſuratis. Quædam ſunt, quæ non habẽt intrinſecam bonitatem: vt ire Romam, foſſam fodere. & ſimilia: & tunc intereſſe ſingulare non poſſumus metiri penes intereſſe commune: & nõ cadit in talibus: quia non afferunt tantam vtilitatem reſpectu vniuerſorum, quantum reſpectu ſingularis perſonæ: & ſic intereſſe omnino difforme & non conforme. & hoc propter eſſe propter qualitatem inhęrẽtem perſonæ ff. ad exhibend. l. populi. & no. ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. fin. Item propter neceſsitatem incumbentem perſonæ ff. de ſeruis expor. l. ſerui venditor. §. final. & l. ſeruus ea. Item propter affectionem iuſtiſsimam. ff. manda. l. cùm ſeruus. Ea enim qualitas, quæ communis non eſt, ſed ſingularis menſurat intereſſe ſingulare, vt quia patet: ſed qualitas communis eſt, quæ menſurat intereſſe commune: vt quia homo, nõ quia filius. ff. ad l. Fal. l. pretia rerum. poſt princip. Nam talis natura communis eſt. ff. de accuſ. l. hos accuſare. §. ſi. Simile dicimus ff. de procur. l. in popularibus. in princ. Diſtinctio ergo legis eſt in tribus. Quædam enim ſunt res, quæ per ſe naturaliter vtiles ſunt ex quãtitate, vt frumentum: vel natura, vt bos. Quædam quæ ex accidenti: vt purum factum, quod cõmuniter non deducitur, nec cadit in commercijs & in actibus hominum: vt ire Romam. nec communiter eſt in vſibus hominum. Bal.

¶ De lucro nota quòd eſt lucrum rei & lucrum ſpei. Spei eſt multiplex. quoddam enim eſt pendens ex inſidijs fortunæ: vt Inſtitu. de verb. obl. §. ex conditionali. In hoc non omnis potentia deducitur in actum. ff. de condict. ob cau. l. quod ſeruus. ſed diſtrahitur de potentia propinqua, & remota. Quoddam eſt dependens ex facto meo & alterius. ff. ad l. Falcid. l. pretia rerum. in fine. Quoddam pendens ex mora aduerſarij. ff. ex quibus cauſis maio. l. ſciendum. & l. deniq;. Quoddam pendens ex veriſimilibus coniecturis. ff. de eo quod certo loco. l. iij. in fine.

¶ Lucrum autem pręſumptionis, voco lucrum temere pręſumptum. ff. ad exhiben. l. penul. &. de ſenten. quæ pro eo quod inter. l. prima. §. penulti. Lucrum enim vt veniat in iudicio, debet eſſe veriſimile, & non aberrare à iuſtitia naturali: vt lucrum vſuſcapionis, & lucrum vſurariæ prauitatis: vt no. ff. de furtis. l. ſi quis auxilium. §. ſi. per gl. & Dy. lucrum rei quoddam cohęrens ſeſe: vt ſi emi bono foro, puta pro decem mercantiam, quę valet xv. tunc vel poſtea cœpit ea valere. ſic enim ditantur mercatores. Quoddam eſt ſeparatum à re, quod accedit magis contemplatione perſonæ quàm rei, vel iuſta ratione. vide infra, eodem. §. nota ꝙ quidam. §. & hoc dico, &c. ¶ Nunquid intereſſe ſingulare dicatur pretium. Gloſſ. dicit quòd ſic. Sed textus dicit contrarium: vt l. pretia rerum. & probatur exemplo, ſi ſeruus tuus me offendat, ego multum tibi darem pro eo habendo & iugulando. l. penul. ff. de condictio. ob cau. & tamen illud nõ dicitur pretium: quia delinquendo nemo ſit pretioſior. Nam ſi eſſet pretium, ergo factus eſſet pretioſior delinquendo. quod eſt falſum. ergo nomine pretij abolutè probato, non continetur intereſſe ſingulare. Bald. Qualitas enim inhęrens ſubiecto, habet denominare ſubiectum ſingulare, ſecundùm Ariſto. Vnde intereſſe, quod concernit ſingularẽ qualitatẽ inhęrentem perſonę dicitur intereſſe ſingulare. argu. ff. de acquirend. hæreditate. l. Paulus. §. finali. & C. de imponenda lucrati. deſcrip. l. j. libr. x. & nota ꝙ tota l. j. C. de ſenten. quę pro eo quod intereſ. loquitur de intereſſe ſingulari. ¶ Et not. ꝙ aut debetur res, aut factum. Inſtitu. de verbo. oblig. §. non ſolùm. Res autem debetur tribus modis. In quantitate: & ſub hoc vocabulo comprehendo omne corpus. In genere: & ſub hoc cõprehendo formalem generis obligationem: quæ tamen in executione obligationis erit ſpecies. ff. de leg. ij. l. Mæuius. §. duobus. & l. iij. ff. qui & à quibus. & in iſtis tribus, ſcilicet quãtitate, ſpecie, & genere, conſiſtit quædam naturalis certitudo intereſſe communis, quæ taxat ſingulare intereſſe, nec duplum excedit: quia nimietas eſt odioſa legi, ſicut infinitas. ff. de contrahen. empt. l. in lege. & ibi nota. Præterea & lex taxat pœnas. Aut debetur factum, & in hoc nõ conſiſtit per naturam facti aliqua certitudo intereſſe communis. Et hoc ideo tacitè cõtrahendo, videtur habitus reſpectus ad intereſſe ſingulare, quod ſubſtantiã obligationis facti probet: vt ff. manda. l. ſi procuratorẽ. §. manda. & ff. de ſerui. l. quoties. & facit quod not. ff. de ver. ob. l. ſtipulationes nõ diuiduntur. §. Celſus. & l. certi con

certi condictio.in princi.ff.si certum petatur.in glo.quæ incipit,inculcatio verborum.& in glo.quę incipit,dic certũ.Accedat prędictis quòd in obligationibus facti magis ponderatur interesse: quia factum nõ cõsideratur principaliter per se,sed propter interesse: quę cõuentio simpliciter per se est intelligenda.ff.de pręto.stipu.l.fi.ff.rẽ ratam haberi.l.cõmissa.vide j.eo.§.& nota quod aut merũ. ¶ Et not. ꝙ quædam sunt quæ habent plurimum iuris,vt dationes.quędã plurimũ facti,vt scribere librum,& similia,quędam mista sunt,& habent plurimum iuris & plurimũ facti: vt traditio ex causa emptionis.ff.de vsuris l. si stipulatus. Adeo nanq; ius continet,vt si agatur ne ius transferatur,nõ est emptio: quia & si non actualiter,tamẽ potentialiter debet interuenire iuris translatio: vt ff. de cõtrahen.emptio.l.cũ manu sata.§.fin. in habentibus plurimũ iuris, id est, in quibus tota forma obligationis in iure cõsistit,licet in executione obligationis factũ versetur,vt l.traditionibus.C.de pact.& de leg. secũdo. l.Męuius.§.fundo.nõ venit interesse iure actionis : nec est in petitione, sed in executione.Insti.de leg.§.si res.ff.de legatis secundo.l.non dubiũ. tamen hoc interesse taxatur:& eius condemnatio moderatur per dictã l.j.licet veniat officio iudicis:in mistis venit interesse iure contractus, & iure optimo,i.iure actionis debetur : & itidem taxatur in puris factum. Glos.dicit non taxari per legem,sed per facti contingentiam: vt l.quatenus.ff.de regulis iuris.Sed hoc videtur falsum:quia in contractu locationis locator tenetur ad purum factum:id est,ad patientiam : & tamen taxatur interesse.Sed respon.quòd potius patientia est in executione obligationis, magis propter aliud, i.propter fructus rei, qui habent certam quantitatem vel naturam,quam propter se.ff.de fur.l.si seruus.§. locaui. & hoc in locatione rei.Sed ista solutio non concludit in locatione operę vel rei & operę.vt ff.loca.l.sed addes.§.item cùm quidam. & ideo dic secundùm Petr.& Barto.quòd etiam iste dicitur certus propter mercedẽ conuentam,quæ conuentio mercedis cadit super certo & incerto : & in correlatiuis vnum propter aliud redditur certum & intelligibile.l.j.ff.de reb.dub.Præsumitur ergo quòd illud factum tantum valeat, quantum locatum fuit.ff.de dona.causa mortis.l.mortis causa.§. Titia.& ideo duplum huius tanquam interesse communis vel conuenti excedi non potest.Et idem sentit Iacob. Butriga. & sic ex adiuncto aliquid certificatur,& coarctatur.ff.de vino tri.& oleo legato.l.fina.§.cui dulcia.Baldus. Item nota ꝙ quoddam est interesse rei.Quoddam circa rem. Quoddam extra rem.Interesse rei est bonitas rei,vt pretium: vt l.vinum.ff. si certũ petatur.& l.cùm quid.& l.in hac.ff.de tritica.de act.empt.l.rem.§. final. Interesse circa rem est quod rei accedit : vt hæreditas seruo relicta : & istud etiam venit tanquam cohęrens & connexum.ff.ad leg. Aquil.proinde.§.item causæ corpori cohęrentis.ff.de euict.l.venditor homini. Et bene dico circa rem.Nam dictio circa,apposita super rebus,accessionem significat,non principalitatem: vt l.Rutilia.ff.de contrahend.empt.& ff. de ser.rust.prędi.l.qui duo prędia.Officium enim istius dictionis mercenarium est nobile : & interesse istud circa rem cognoscitur hoc modo, quia sequitur rem quocunq; vadat:& in rem,non in personam propositum est.Item nota ꝙ interesse intra rem,seu circa rem, est quãdo ipsa res quæ fuit deducta in contractu,ęstimatur,vel fructus eius.Interesse extra rem est,quando alia res est,quę non fuit in contractu deducta:quod nũquam venit ex mera natura contractus,quia non fuit de hoc cogitatum, sed venit interdũ ex natura altera ratiõe doli vel culpæ latæ. ff. de actio. empti.l.Iulianus.vel ratione delicti: vt l.Aqui.quia sapit pœnalitatem.ff. ad l.Aquil.l.proinde.Interesse extra rem omnino separatur à re conuenta,& est id,quod non accedit rei,sed peritię.ff.ad l. Aquil.l.iij.ff.de admi. tut.l.Titium & Męuium.§.altero.Hic tamen quandoq; venit: quãdoq; succedit pretium loco rei.ff.de rei vend.l.mater.ff.de distra. pigno.l.j.de verbo.signi.l.Labeo.Damnum enim & commodum eius esse debet, qui suo periculo negotiatur.ff.de rei vendi.l. si nauis.§.j. Item est extrinsecum,quod accedit ratione fortunę: vt si familia fame perit.Nõ enim mora erat ad hoc ordinata: quia mora nõ excedit fines eius quod debetur: vt l.si sterilis.§.cùm per venditorem. Et hoc dico de interesse damni & lucri.nam lucrum,quod est in re,venit: vt emi pro quinq;,quod valet octo.l.j.ff.de act.empti.ff.de mino.l.in causę.la ij.§.j. lucrum extra rem nõ venit: vt si habuissem equum,vicissem hostem: vidissem facta mea, & similia. sic ff.man.l.idemq;.§.idem Labeo.Lucrum circa rem est, vt hęreditas delata; vt d.l.venditor hominis.¶ Item prodesse lucrum,lucrũ radicatum est quasi damnum: vt ff.de bonis quæ liber.l. liberto octuaginta. lucrum mercaturæ solitę venit.l.iij.in fi.ff.de eo quod cert.lo.insolitæ nõ venit.l.fi.C.de peri.& commo.rei vendi.& ff.de neg.gest.l.si quis negotia.& similia.In lucro enim attenditur aptitudo & consuetudo: in dãno attenditur actio: vt no.in l.iij.in fi.ff.de eo quod cer.lo.¶ Itẽ no.interesse lucri,ꝙ aut lucrum erat bonũ,sed non ęquum:& nõ cõsideratur: vt l.sciẽdum.ff.ex quib.cau.ma.coniuncta l.j.ff.de iusti.& iu.Aut bonũ & ęquũ: & tunc aut fundatur super contractu vel quasi, delicto vel quasi: & venit.Aut nõ habet fundamentũ:& nõ venit: vt l.Proculus.ff.de dam.infe. Satis tamẽ est pro fundamento ius cõmune.ff. ne quid in loco publico.l. j.§.meritò.¶ Affectio duplex.Quędam ęstimabilis cõmodo pecuniario: quædam,quę numerario pretio ęstimari non potest. Itẽ non est consideranda affectio,qualis est:sed qualis esse debet cum moderamine:regulari enim debet affectio. ¶ Itẽ interesse singulare, quod limitatur ad duplũ, est interesse singularis vtilitatis vel affectionis causatę à singulari vtilitate non nuda cũ cogitatione.& vtilitas ista bene cadit in sensum & in notitiam.Bald.¶ Opponitur ꝙ interesse veniat vltra duplum: vt l.ratio.§.fi. ff.de act.emp.Solutio.Ibi non loquitur de interesse singulari, sed de rei ęstimatione: vt l.vinum.ff.si certum peta.& ff.de verb. obli.l. quoties in diem.Secundò opponitur ꝙ veniat vltra.ff.de act.empt.l.Iulianus. Solutio.Ibi fuit dolus in cõtrahendo,secundũ Placen. vel in tradendo secundũ gl.vel ibi loquitur de interesse cõmuni,secundũ gl.Oppono ad idẽ.ff. ad l.Aqui.l.proinde.ff.de incẽ.rui.& naufra.l.j.§.Senatus.Sol. Ibi loquitur in maleficijs & pœnalibus actionibus : vel ibi est simplum interesse cõmune,non duplum: vt no.Dy.Insti.de act.§.omnes.Oppono ad idem de l.venditor hominis.ff.de euic.Solutio.Ibi est interesse commune, & accessorium rei,quod rem sequitur:& potest peti totũ:quia interesse cõmune est paruum interesse hincinde:sed singulare interesse est respectu petentis,& pœna respectu conuenti.Ideoq; arctatur,vt d.l.j. ne quis eũ. & l.penul.§.oppono ad idem.ff.de in litem iuran.l.videamus.§.iurare.Solutio.hic interesse veritatis,ibi affectiõis:in quo casu dico ꝙ poterit esse minus duplo,non plus:per hanc legem,secundùm Iac. de Are.Opponitur ꝙ non debeat duplicari interesse commune, sed cõuentum.ff. de act. emp.l.Titius.Solutio.Ibi speciale,vt interesse commune non possit peti vltra duplum conuentum:ne facto venditoris emptor minus oneretur. argu.ff.de rei vendi.l.in fundo.Pe. dicit ꝙ illa l. Titius.idem dicit quod l.j.C.de senten.quæ pro eo quod inter. quod est falsum: quia lex, Titius. loquitur de communi æstimatione,& eam taxat: hic autem de singulari. Oppono ad idem ff.de euic.l.cùm fundus.Solutio.Ibi de culpa conuentionali,hic de legali.nã dupla conuentionalis,refert se ad pretium conuẽtum,non ad commune.Oppo.ꝙ pœna,sine vlla moderatione possit peti: vt Insti.de inuti.stipu.§.alteri.Solutio vt per Dyn. Institu. de act.§. omnis.sed Iaco.dicit ꝙ petitur quantacunq; sit : licet per nomina multiplicantia.Fallit in arrhis.C.de spon.l.fi. in stipulatione euictionis, vt l.si dictum.Hoc sentit gloss.Institu.de actio.§. omnis. Pro hoc l. Celsus.ff. arbi.tu.vt glos.arguendo de pact.ad legem.ff.de euict.l.si ita quis. Et est ratio differentię:quia per nomina multiplicantia, terminus referens arctatur ad terminum ad quem fit relatio aliqua: sed in absoluta promissione,cessat relatiua adiectio:quia non est ibi relatio aliqua.argu.ff.de contrahend.emptio.l.venditionis.in ratione sui. Oppo.quòd interesse non veniat in lucro: vt l.si sterilis.§.cũ venditorem. de act. empti. etiam si sit probabile,honestum,& certum.Solutio,vt per doct.& in l.ij.ff.de eo qđ cer.lo.per Guliel.¶ Extra scias ꝙ ad l.Iulianus.Iac.de Ra.dicit ꝙ venditor tenetur per verbum ad tradendum:& per aduerbium ad factum negatiuum de culpa,quod absit,etiam leui,quæ venit ex natura contractus quæ tacita obligatio per aduerbium, quia in facto ideo in solutum interesse petitur,secundùm Iac.quod reprobo:quia habet mutuam recompẽsationem,vt dixi superius. Vel dic cùm Iaco. ꝙ recompensatio relatiua, respicit lucrum,non damnũ.Sed obligatio doli,respicit etiam dolum: vt l.Iulianus. & hæc vera. Bald. Item scias ꝙ Pet.extra opponit de l. liber homo.§.fina.ff.de verbo.oblig.vbi petitur totum interesse singulare, puta pœnæ incursæ,& venit etiam vltra duplum.Solu.Ibi datio reputatur factum:nã datio in persona tua non est datio quo ad me, sed factum.ff. de solu.l.qui reo.§.qui Romę. & sic non habet certã ꝗtitatẽ vel naturã, secundũ Barto.sed falsum est ꝙ ipsa quantitas,cũ ex seipsa constet,habet certã naturam & mensurã.Nam vt concludendo dixerim,quantitas,pondus,mensura,species,genus & factum, quod habet mutuã præstationem de aliquo prędictorũ generũ dicitur certa ꝗtitas quo ad hanc legem.Casus autem incerti dicuntur,vbi cõmune interesse non cadit, vel nõ constat de eo: vel vbi est factũ sine recompensatione,vel cũ pari recompẽsatione: vt facio vt facias.Et ideo ad l.liber homo.dic ꝙ ibi res, quæ debet, non afferebat interesse cõmune agenti.& ideo non venit totum singulare.Ibi enim non affert mihi solutio alteri fienda intrinsecã vtilitatẽ rei & dominiũ:licet afferat cõmodũ liberationis.Bald.¶ Prætendere interesse,est quoddam pati:& si est passio cõmunis,i.cõmuniter considerata, est interesse commune.si singularis,est singulare. Et est simile ꝙ vbi nõ cadit interesse intra rem,venit extra rẽ.ff.de in lit.iur.l.nũmis. & de edẽ. l.argentarius.§.cùm autem.iuncta l.post ꝗ. de pactis. nisi fiẽt.l.j.C. de dona.l.locùm.§.condemnatio.ff.de ta.exhi.Et no.ꝙ omne interesse, finaliter in ꝗtitate consistit.ff.de re iud.l.si quis ab alio.§.fi.& venit in contractibus innominatis,etiã do vt des.ff.de rerum permu.l.j. in fi. & not. Insti.de actio.§.actionum.& C.de sentẽ.quæ pro eo qđ inter.l.j. Cũ ergo diffinit interesse,quod est damnũ,expone,i.ꝗtitas dãni.& sic de lucro verbalis expositio est.Bal.Et no.ꝙ aut merum factũ debet,ex dispositione legali:& tunc pręcisè debetur siue debeatur ex dispositione prohibitoria: vt ff.de noui operis nunciatione.l.stipulatio.§.siue.vel ex pręcepto legis.arg.ff.de pollicitatio.l.de pollicitationib. Aut debet ex contractu:& tunc aut facti executio continet publicam vtilitatẽ : & debet pręcisè.ff.de no.ope.nũ.l.stipulationi.§.siue.in gl.ordinaria.aut prætoris authoritate:& tũc cõsidera vtrũ prior cogitauerit de facto an de interesse.id est,cõsidera naturã stipulationis pretorię.ff. de pręto.stip.l. sed & hęc.§.prętor.& l.nõ cogẽdũ.§.Sabinus. Aut solam cõtrahentiũ volũtatem:& tunc aut est actũ ꝙ pręcisè debeatur:& pręcisè debetur: vt no.ff. de dona.l.hęreditas.Aut nõ est actũ ꝙ pręcisè:& tunc aut affert interesse

iustum verè & interpretatiuè: & sufficit, vt no. in l.j.ff. de actio. emp. Aut nō est iustū, saltē interpretatiuè: vt quia domino, cui permissa est restitutio displicet: & tunc precisè: vt ff. de rei vēdica. l. is, qui dolo. cū l. seq. Aut factū debetur ex vltima volūtate: & tunc aut eius impletio respicit pietatem, aut decus publicum: & precisè debetur: vt ff. de leg. iij. l. fideicō. §. si non opem. Nam commutatio fieri non potest. ff. de vsufru. l. legatū. si respicit priuatum interesse, idem qd' in contractibus. Bal. Et not. ꝙ licet commutetur inter esse, non fit nouatio: quia venit ex dispositione legali ex qua nouatio nō fit: quia stipulatione, non lege, nouatio peruenit. l. fina. C. de noua. & probatur ex coniunctione duarum legum. ff. de condi. furt. l. si condicat & l. in re furtiua. de verb. ob. l. scire debemus. §. fi. Sed in poena dic vt per Gul. in §. si pactis. ¶ De interesse vtrum possit peti iure actionis: certum est ꝙ sic de interesse cōuento: sed de interesse cōmuni & singulari dic quòd aut petitur ratione moræ, aut culpæ, aut ratione euictionis. Si ratione moræ, aut est factū merum, & peti potest iure tacitę conuentionis: vt in d. §. Celsus. Aut factum mixtum: & dic vt in l.j. de act. emp. Aut datio: & tunc aut ex contractu nominato, aut ex innominato. Primo casu pręcisè est obligatio ad rem. Secundo casu est interesse in obligatione. Si ratione culpæ dic vt in l. eleganter. §. fin. ff. de dolo. & in actione emp. l. Iulianus qui est in obligatiōe. Idem si ratione euictionis. Bal. in his quæ in se non continent publicam vtilitatem, attenditur interesse extra rem, secundùm quosdam. Idem si in se, sed non respectu creditoris. ff. de verb. obli. l. liber homo. §. fi. vel vbi fuerat cogitatum de illo extrinseco interesse. Nam id quod tacitè agitur, attendi debet, vt not. in simili eo tit. l. eum qui certarū. in prin. & ff. quando dies leg. ced. l. Firmio. Bald.

SVMMARIVM.

1. Poena temerè seu calumniosè litigātis quę sit.
2. Temerè litiganti, semper est poena pecuniaria imponenda.
3. Temerarius circa propriam scripturam, vel numerationem sibi factam, si de mendacio conuincatur, in duplum est puniendus.
4. Consuetudo in diuersis curijs, circa poenas infligendas, est varia.
5. Calūniosè episcopū accusans, qua poena teneatur.
6. Quęlibet ferè ciuitas, sua statuta circa poenarum inflictionem obseruat.
7. Statutum semper debet aliquid operari.

De poena temere litigantium.[a] *Rub.*

DIcto De expensis & interesse ad quæ temerè litigantes teneantur vtile est vt de alijs eorum poenis aliqua annectamus. ¶ † Poena igitur temere seu calumniosè litigantis est, quia quādoqꝫ fit infamis per sententiam: quandoqꝫ ipso iure, puta actionem fur. vi bo. rap. & iniuriarum, de dolo & sepul. vio. & expilatę hęreditatis, & in actione in factū contra mulierem calumniosè missam in posses. cau. vent. & in act. tute. mandati, depositi, & pro socio, quę directè infamant: vt hæc omnia probant Insti. de poena teme. liti. §. ex quibusdā. vj. q. j. infames. & c. quicunqꝫ. C. de appel. à procō sulib⁹. xxij. q. v. si quis coniunct⁹. lxxxvij. distin. religiosum. & s̄. de dila. iur. ver. vt autē. & melius in repertorio nostro, in ti. de infamia. ¶ † Item temere litiganti, semper imponit pecuniaria poena: puta si filius vel libertus sine venia iudicis, parentes vel patronū in ius vocauerit: punitur in quinquaginta aureis: vt Insti. de poe. te. liti. in fi. & si soluēdo nō sit, verberib⁹ castigat. ff. de in ius vocan. l. pe. & fi. ij. q. j. prohibentur. xij. q. ij. qui manumittuntur. iiij. q. iij. ver. item lex iuli. Item in actione l. Aquil. & in actione legatorum vi retentorum punitur poena dupli. Insti. eo. §. aduersus. & xiij. q. ij. obla. & c. clerici. Item negans per mendaciū se possidere, perdit possessionē. ff. de rei vend. l. pe. Itē in noxali, si negat se possidere seruum vel animal quod dedit noxam, perdit illud[b]. ff. de noxa. si seruus depositus. §. si negauerit. ¶ † Item temere litigās circa propriā scripturā, vel circa numerationem sibi factam, si conuincatur de mendacio per testes, vel per instrumenta, punitur in duplū. Si autem conuincatur per sacramentum sibi delatum, punitur tantùm in expensis: vt in authen. de triē. & se. §. studiū. Item vocans alium temere in ius, punitur circa viatica & sumptus litis. ff. de iud. cum quem. extra, de poenis. calumniam. C. de fru. & lit. expen. l. j. & ij. de quo dic vt suprà, de expensis. ¶ † Breuiter[c] circa poenas huiusmodi inferēdas, te referas ad varias consuetudines, quæ in diuersis curijs obseruantur. lxxvj. distin. vtinam extra, de eo qui mit. in pos. causa rei seruā. c. cùm venissent. Quædā tamē personæ sunt, quæ non tenentur ad hanc iuris acerbitatem. C. de episco. aud. tam de mentis. De hoc vide supra de actio. seu peti. §. sequitur. ¶ † Itē qui calumniosè accusat episcopum, etiam coram iudice competenti, punitur in xxx. ponderibus auri: vt C. de episco. & cleri. si qua per calumniam. in princi. ¶ † Sed quæritur vtrum leges maleficia punientes, locum habeant hodie, cū ferè quęlibet ciuitas sua statuta habeat super quolibet beneficio, præsertim in Italia? Quidam dicunt ꝙ statutum municipale tollit leges de hoc tractantes. argumen. ff. de iudi. cùm prætor. ff. de poenis. hodie. C. de infamib⁹. & si seuerior. ¶ † Statutum enim debet aliquid operari. & facit ff. de poenis. l. prima. & l. interpretationem. Alij contra, ꝙ iudex siue Potestas possit imponere poenam legis si sit maior: quia sic iurat. in auth. iusiurā. quod præ. extra, de iureiuran. venientes. Item si condemnat in maiori: ergo & in minori. ff. de arbitr. de hoc s̄. tit. proximo. §. primo. ver. primo[d].

De poena temere litigantium. *Rubrica.*

a ¶ Vide quod dixi suprà de expensis. quod Io. de Deo ibi receperat de Summa Azo. Insti. de poena teme. litig. hic ponit author omittens etiam quod Ioan. omiserat. Dixerat enim Azo ꝙ in genere tradi poterāt tres poenæ, scilicet corporalis, pecuniaria, & famæ. quod de prima dixerat Azo omiserunt isti clerici & prælati. Sed Innocentius eis maior, id non curauit, qui de illa posuit in decretali, qualiter & quando. ij. de accu. in gl. magna quæ incipit, dicit Inno.

b ¶ Perdit illud. Posuit Ioan. de Deo. sed dicere debuit cùm Azo. perdit arbitrium deditionis noxæ. & sic dicit lex. Non poterit ergo illud dare pro noxa actori inuito, quod prius poterat.

c ¶ Breuiter secundùm Io. de Deo vbi suprà, quia finita sunt verba Azonis, quæ ponere voluit author. Hoc dico propter id, quod dixi supra. & quia dabat etiam Azo casum legis, cùm de indebito. quem ponit decretalis vltima de solutio. subdebat etiam Azo ꝙ isti sunt legales tramites. cōtra calumniantium iniquitates, de quibus loquitur procemium Institutionum. in prin. vbi de hoc.

d ¶ Versiculo primo. Vbert. de Bo. recitabat super l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi pub. & pri. hanc quęstionem fuisse Ianuę: & hoc habito cōsilio peritorum, diuersarum ciuitatum fuit lege municipa. obtentum super maleficio. & si expressè non tollat legem communem: tamen tacitè illam tollere, & solam municipalem debere seruari. Et facit quod no. Insti. de offi. iud. in prin. Et fertur Albe. Papi. simpliciter hoc dictum tenuisse: cui aliqui assentiunt, si apparet mens statuti volentis suam poenam subrogare poenæ legali. ar. ff. si quis cau. si eū. §. qui iniuriarum. Facit de bap. maiores. post principium. Alias secus secundū ipsos. Ipse tamen Vber. in ca uil. vbi de agente criminaliter ī charta. vj. Ioan. de Deò in libro secundo sub eodem titulo, consuluit accusationem fieri vtraque lege, vt iudex vtraqꝫ vel altera punire possit, prout volet: sed si cogatur eligere statutum, quia posterius. ff. de iure codicillorum. l. diuus. Gui. de Suza. in l. iiij. C. de sepulcro violato. tenet ꝙ ambabus poenis puniri non debet. Quia non debet quis fieri duabus legibus reus. ff. de accu. Senatus. in fi. sed quantum plus est in vna quàm in reliqua. ff. vi bono. rapto. l. j. de actio. & obligationibus cùm ex vno. & lege qui seruum. & l. quoties. §. j. & l. plura. vnde consuluit illam maiorem legalem imponendam, quæ includit minorem, quā imponit statutum: & sic satisfiet vtriqꝫ. Vide quod not. in d. l. iiij. notauit Cyn. in vlti. quęstio. & quod dicit Iac. de Bel. in q. quam posuit C. de requi. re. in iij. membro. q. qui tenet legem municipalem derogare iuri communi in loco &c.

ADDE an per poenam statuti, sit sublata poena legis, Bald. consil. ccxx. iij. lib.

Bald. De poena temere litigantium *Rubrica.*

An poena statuti tollat poenam iuris communis, versicu. fina. per G. C. de sepulcro vio. l. qui sepulcra. per Cyn. vide suprà de accu. §. ij. Statutum si sit legi contrarium, derogat legi: quia posterius est. j. tit. j. in prin. G.

Speculi Do. Gulielmi Durandi, simulque annotationum Ioannis Andreæ, Baldi, ac reliquorum, Partis Secundæ, Finis.

LVGDVNI,
Excudebat Thomas Bertellus.

Regestum.

aa bb cc dd ee ff gg [illegible] nn oo pp qq rr ss tt vv xx yy zz
A B C D E F [illegible] K L M N O. Omnes sunt terniones.

γνωθι
σεαυτον
NOSCE TEIPSVM.

a ¶ Monachi.et ita monachi interesse debent synodo:quod verum est in abbatibus:vt.xviij.dist. episcopus non debet. Additio. Not. sub nomine monachorum siue fratrum abbates continentur:vt pa tet extra de simo.c.vlti.et de priuileg.c.ex ore.Archi.

b ¶ Basilius ꝛc.isti tres reuertebantur ab heresi.

per ca.leonis.Joã.de fan. ¶ Casus. Infert Gratianus ex supradictis capitulis.vij.synodi, et ex.j.c.huius questionis, ꝙ qui sponte sunt ab hereticis ordinati, vel in subuersionẽ fidei nostre ab eis ordinem receperũt, vel qui in ecclesia ordinati postea ecclesie rebelles fuerunt:non sunt in suis ordinibus recipiendi.sed cum simoniaci predicta non faciant, videtur aliud esse de eis dicẽdũ. infert tamen per multa capitula ꝙ simoniaci reparari non debent. Sed dicit Gratianus verum esse hoc nisi fiat ex dispẽsatione: que dispẽsatio propter multas causas hic enumeratas fieri potest:sicut quãq3 dispẽsatũ fuit vt de monachis vel laicis clerici assumãtur.

c ¶ Oportet. Sed ad qd respõdet iste sic? Dic ꝙ reprehẽdit Tharasium qui dixerat, videtur vobis ꝛc. et ideo statim respondet iste Tharasius reprehẽdendo Constantinum.

d ¶ Sed aliorũ. vt.s.ea. q.j.vilissimus.ꝛ est arg. cõtra malos doctores, nam q alios docere debent ꝛc.ff.de edẽ.si quis ex argentarijs.§.pretor.

e ¶ Si aliqua alia. que impediat dispẽsationẽ. s.q.v.c.j.in fi.

f ¶ Rome exulat⁹.i. per excõmunicationem exilio cõdemnatus.s.dist. xvj.sexta.

g ¶ Macharius. Pronunciatus.

h ¶ Cotidie.j.xxiiij.q.iij. dixit apostolus. Additio. Nam ibi dicit post secundã ꝛ tertiã admonitionem hereticum esse vitandũ. Sed illud intellige quantũ ad secreta fidei nostre, nõ quantum ad admonitionem. xlij.distin. in mandatis. Archidia.

† Concor. l.cuz clericus.§.ipe vero.C.d epis.et cle. ꝛ in auth. cõsti.q de dig.§.cuz namq3.

i ¶ Mittebat.s.distin. xix.anastasius.contra.

k ¶ Princeps.i.promulgator vel author canonum: vt dist.xvj.sexta. versi.quarta.Jo.

l ¶ Item vere.q.d.licet parẽtes.s.episcopi heretici fuerunt, non tamen filij in heresi suscepti et ordinati cum ad ecclesiã redierũt, minus recipiẽdi sunt in ordinibus: vt s.dist.xix.anastasius.

m ¶ Morietur.q.d.tãdiu moritur quãdiu penitentiam nõ agit:et sic facit ad propositum.

n ¶ Ordinatio, facta per hereticos in forma ecclesie:et ideo nõ est reiterãda: vt.s.e.q.iiij.iudei.§. xxiiij.q.iij.§.his ita.

iiij.Reg. xxiij.b.

o ¶ Ordinatos. Ar. pro opinione dicentiũ ꝙ ille qui recipit vltimam manus impositionẽ extra ecclesiam, ordines confert: quod est cõtra Jo. de fan. vt dixi.ix.q.j.in summa. nam recipiũtur hic in ordinibus ordinati ab illis qui receperũt in heresi epalem vnctionem: vt a Sergio, Petro, Paulo, Pyrrho.

p ¶ Nõ recipiatur.in casu sequenti; vel de iure.

¶ Ex hac. ¶ Hec est tertia pars.q. in qua dicitur ꝙ simoniacus in ordine, in perpetuum est suspẽsus: et hoc probat

catholicã fidẽ. Item Tharasius patriarcha dixit: Uidetur vobis vt sedes suas recipiãt qui ab heresi reuertuntur? Religiosissimi monachi[a] dixerũt: Sicut receperũt vniuersales.vj. synodi ab heresi reuertentes: ita ꝛ nos recipimus. Sancta synodus dixit: Placet omnib⁹ nobis. Et iussi sunt Basilius[b] eps Anchire, et Theodorus episcopus Miree ciuitatis, et Theodosius episcopus sedere in gradibus ꝛ in sedibus suis. Item Constãtinus episcopus Cypri dixit: Non oportet[c] nos qui episcopi sumus, indigere doctrina, sed aliorum[d] esse doctores †. Item Tharasius episcopus dixit: Malorũ doctorũ mala est doctrina. ecclia de malis doctoribus sacerdotes nõ recipit. Item Joan. apochrysarius Oriẽtalium sediũ dixit: Heresis separat omnẽ hominem ab ecclesia. Item Tharasius episcopus dixit: Ecce multi canonici libri ꝛ synodici et paterni lecti sunt: et ab heresi reuertẽtes docuerunt nos recipere si aliqua alia[e] causa nõ est in eis. Item Petrus apochrysarius pape dixit: Rome exulatus[f] est Macharius[g] hereticus a sancta sexta synodo: et quadraginta dierũ inducias dedit illi pater noster Benedictus papa: et cotidie[h] mittebat[i] ad eum Bonifacium consiliariũ suum: et instruebat eum cõmonitorijs verbis ex diuina scriptura: et nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat vt eum reciperet in ordine suo. Item Tharasius patriarcha dixit: Quid dicitis de Anatolio? nõne etiam in quarta synodo fact⁹ est princeps[k]? et ecce ab impio Dioscoro ordinatus est. Et nos igit̃ ita recipiamus eos qui ab hereticis ordinati sunt, sicut ꝛ Anatolius receptus est. Itẽ vere[l] vox Dei est, quoniã non moriuntur filij pro patribus: sed vnusquisq3 in peccato suo morietur[m]: quoniam ex Deo est ordinatio[n]. Item Tharasius patriarcha dixit: Audiuimus paterna mãdata. Quid igit̃? oportet recipere ab hereticis ordinatos[o]? Sancta synodus dixit: Audiuimus domine: et oportet nos recipere. Tharasius patriarcha dixit: Plures eorũ qui in sexta synodo cõuenerunt: a Sergio, Pyrho, Paulo, Petro ordinati sunt; qui fuerunt et principes hereseos Monoscelitarũ: quoniã isti cõtinuatim in Constantinopolitana sede sederunt: et ab vltimo eorum Petro sc3, vsq3 ad sextam

synodum nõ fuerunt plures ꝙ.xij. anni. Thomas vero ꝛ Joannes ꝛ Cõstantinus ab hereticis illis archiepiscopi facti sunt: et tamẽ propter hoc non sunt reprobati. Sancta synodus dixit: Hoc manifestũ est. Cõstantinus eps Cypri dixit: Sufficiẽter ostẽsum est ꝙ ab hereticis venientes recipiendi sunt. Si vero quis spõte ad hereticũ vadit, et accipit ordinationem: non recipiatur[p]. Item Tharasius patriarcha dixit: Et ego refuto eos qui ob hm̃oi causam ad fidei subuersionẽ ordinati sunt: et maxime cum presentes essent orthodoxi episcopi a quibus poterant ordinari. sic est paternus intellectus. Si vero synodalis consonantia fuerit, et vnitas ecclesiarũ de orthodoxis: qui presumpserint ab immundis hereticis ordinari, depositioni subiaceãt. Sancta synodus dixit: Hoc est iustum iudicium. Ex hac authoritate[q] datur intelligi ꝙ qui ab vnitate catholice fidei in hereticorum societatẽ transierit, vt de manibus eorũ ecclesiastice dignitatis sacramenta percipiat: vel qui cõtemptis orthodoxis ab hereticis ordinari desyderauerit, et postea sue abrenũciãs heresi ad ecclesiã redierit: officio tamẽ accepto fungi nõ poterit. Authoritate vero Cypriani prohibentur ab administratione [illegible]stica qui intra catholicã eccle[illegible] ordinati, ad fidei impugnationem dilabunt̃. Porro simoniaci nec ab hereticis ordinãtur ad fidei subuersionem: nec intra ecclesiã catholicã ordinati aduersus fidẽ armantur. quãuis eñ nonnullos per pecu[illegible] ordinent, nõ tamen fidẽ impug[illegible]: nec gratiam spiritussancti venalem predicant. vnde veraci penitentia cum heresim suã detestati fuerint, premissis authoritatibus non prohibentur recipi in suis gradibus. Uerũtamen capitulo illo Nicene synodi, si quis per pecuniam ꝛc. et illo alio. vij. synodi, si quis[r] omnẽ traditionem ꝛc. et Innocentij[s] et aliorum[t] multorũ authoritatibus irreparabiliter damnari iubentur. ¶ Hinc etiam Leo quartus episcopis Britannie.

¶ In ordine male accepto simoniaci penitentiã agere nõ possunt.

Equiritis[v] de ijs qui turpissimo lucro columbas in templo domini vẽdere[v] non pertimescunt, et sua acta improba temeritate Simonis heresi coniungunt: vtrũ possint[x] in ordine[y] penitentiã

q ¶ Ex hac authoritate. Cypriani.s.e.si qui presbyteri.

r ¶ Siquis.s.ea. qõ.vij. si quis[a].

s ¶ Et innocentij.s.ca. q.iij.ca.vlti.s.ea.qõ.j. arrianos.

t ¶ Et aliorum.s.ea.q. j.si quis cõfugerit.c.qui studet. et ca. si quis per pecuniam.

v Requiritis. Uendere.i.emere. nam veteres indifferẽter vtebantur his verbis.ff.de act.emp. veteres. Nam de venditore non videtur dubium quin remanere possit. vnde loquitur de emptoribus: quia agere penitentiam non possunt in ordine empto nisi purgetur vitiũ rei furtiue: id est nisi dimisso qd simoniace acquisierunt[b]: sed vendentes possunt si vitium occultum est. Uel indifferẽter [illegible]ribus ꝛ vendi[illegible] intelligit ꝙ nõ [illegible] gere peniten[illegible]ãdo in ordinibus [illegible], nisi ex dispẽsatione, si crimen simonie sit notũ. Loquitur eñ de conuictis, et quorum crimina sunt publica. de talibus quidẽ interrogatus est papa, et de talibus respondet.

x ¶ Utrum possint.id est vtrum possint retinere ordines post penitẽtiã[c]: et hoc notat sequens litera, an tantũmodo ꝛc. et exaudi de cõuictis: vt infra sequitur. nam cum sponte confesso mitius est agendum.

y ¶ In ordine. Hinc collige subditũ posse accusare prelatum de simonia nõ premissa priuata admonitione. Arg. contra.j. ea.q.vlti. patet. et hec est ratio, q3 de alijs crimimbus potest quis penitere, et esse in ordinibus: vt dixi.lxxxj.dis. pſbyter. de simonia vo penitere non potest, nisi prius dimittat ordines: vt.s.ea.q.j.si quis neq3.

Subuenire.

Et ita synodus inducit hanc authoritatē ac si pri[illegible] uid, et postea dñs dixisset ei: inueni ꝛc. quod tamen modus non curauit de ordine: sed de veritate: quia ille penituit: nec tamē post penitentiā permissus est [illegible] facit ad propositū. Uel retulit se synodus ad diui[illegible]

dulget per penitētiam peccata que iam facta sunt. Noui enī ꝙ Dauid fornicatorem et homicidā per penitentiam receperit Deus: et ꝙ dixerit[a] de eo: Inueni virū ſm cor meū. Noui rursus eundem audientem a Deo: Non edificabis mihi domum: quia vir sanguinū es. Scio Manassen[b] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio meretrices et telonarios per penitentiam receptos: nullum tamen eorum qui ante baptismum peccauit[c], sacerdotibus connumeratum. Scio quosdā dum essent in mundo, in multa fornicatione mānsisse: monachos vero factos quasi luminaria mundi resplenduisse: nullum tamen ad sacerdotium ascendisse. Quod[d] etsi raro[e] contingit: nulla[f] tamen lex[g] ecclesie fuit. Nouimus peccatricem prius Mariam, post conuersionē quāuis sancta ꝛ casta, tamen inter diaconissas non est cōputata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos apostolos et venerabiles patres cum omni fiducia clamo: Qui per simoniam ordinatus est, siue episcopus, siue presbyter, siue diacon[9], alienus est a sacerdotio. neqꝫ enim venalis est gratia spiritussancti. Caiphe traditio[e], et adinuentio Simonis, a sancto sacerdotio est aliena. Et si in fornicationem lapsus est aliqs post ba[illegible] in sacerdotium non recipitur. Canones enī hoc prohibent. Si quis vero cum hoc peccato ad sacerdotium prouectus est: cognitus degradetur. Item episcopum qui per pecuniam ordinatus est, cō[illegible] quia per penitentiam recipi[illegible] Deus bonus est in omnibus: et aperta viscera eius omni homini penitenti[h]. Sed quoniam iuxta apostolum oportet episcopum irreprehensibilem esse: quicūqꝫ per pecuniam vel ordinauerit aliquem, vel ordinatus est: ab omni sacerdotio[i] alienus sit. Tharasi[9] patriarcha dixit: Quicunqꝫ per pecuniam vel ordinant, vel ordinauerunt, vel ordinati sunt episcopi vel presbyteri vel diaconi, vel quilibet de numero sacerdotali, repellātur oīno a sacerdotali honore: sicut Simon magus a Petro. Quicūqꝫ per pecuniam dispensationem vel curam sortiti sunt monasteriorū, vel ecclesiarum, vel religiosarum[m] domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorū[n], cum depositione expellantur a dispensatione illa et cura. Qui post baptismum cadens in fornicationē ordinatus est: si postmodum confessus fuerit, cesset ab administratione. si vero conuictus ab aliquo, deponatur omnino. Similiter pcussor episcopus aut presbyter aut diaconus per se vel per aliquem alium quasi per hoc timeri[o] volens deponatur.

Item qui per seculares[p] potestates ordinatus fuerit, aut ecclesiam obtinuerit: deponat. Si vero religiosam domum, expellatur.

Item ex concilio Meldensi.

De eodem. Palea.

Cauendum est ꝛ summopere studendum, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum epis ꝛ regibus ꝛ omnib[9] sublimioribus potestatibus, atqꝫ cūctis fautoribus ꝛ electoribus quorūcunqꝫ, cōsensoribus seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per simoniacam heresim obtineat locū quacunqꝫ functione †, calliditate, ꝑmissione, seu cōmoditate aut datione per se, aut submissam ꝑsonā.

Item in eadem synodo septima.

Qui redeuntes ab hereticis recipi possunt, vel non.

Conuenientibus[q] apud Nicenā Bithynie, et cōsedentibus Petro archiepiscopo, et Petro presbytero, et abbate monasterij sancte Sabine, locū tenentibus Hadriani pape, et Tharasio archiepiscopo Cōstanti. et Joanne[r] et Thoma apochrysarijs[s] apostolicarum sediū Orientalium[t], et ceteris epis, epi Sicilie dixerūt: Dignum est vt de futuris ingramus.

Item Basilius[v] episcopus Anchire dixit: Constitutio ecclesiastica habet canonice tradita ab antiquo a sanctis apostolis ꝛ successoribus eoꝝ sanctis patribus nostris apostolicis viris ꝛ magistris, et sanctis vniuersalibus[x] sex synodis, et localibus synodis orthodoxis, vt qui ab aliqua heresi reuertuntur ad orthodoxam fidem ꝛ traditionem catholice ecclie, scripto[y] negare debeant heresim suā, et confiteri

Conuenietibus. Hec est scđa pars. q. in qua probat ꝙ tales sunt recipiendi de mera consuetudine canonū. Jo. de fan. In prima parte huius ca. ponūtur verba notarij. In scđa dicitur ꝙ sancti patres in nicena synodo presidētes, ꝛ de futuro statu ecclie inquirentes, decreuerūt ab heresi reuertētes ad statū pristinū esse reparandos: ita ꝙ per scripturā abnegēt heresim, et fidē catholicam cōfiteantur. illi tñ nō sunt recipiendi qui spōte sunt ab hereticis ordinati: vel qui studiose ad subuersionem nostre fidei elegerunt ab hereticis ordinari: et ad robur sui ꝑpositi sancti patres in synodo residētes multas authoritates sanctorū patrū induxerunt. Secunda pars incipit ibi, Dignum est.

Casus. Conuenerūt scti patres in septima synodo vt tractarēt qualiter epi ab hereticis venientes recipi debeant. In prima parte ponuntur verba notarij. In scđa dicit sic eos esse recipiendos sicut. vj. vniuersales synodi receperūt. postea authoritatib[9] sanctorū patrū probatur ꝙ recipiendi sunt nisi vbi ad fidei subuersionem sunt ab hereticis ordinati.

q Cōuenietibus. verba notarij: quib[9] credendum est. Arg. ff. qđ met. cau. metū. §. sed qđ ꝑtor. nam ibi interlocutoria sñia ius facit. Additio. Ad huius declaratione videas qđ no. Inno. extra de offi. deleg. cum in iure. in gl. hic videtur. et de ꝑba. quoniā. in glos. propter hoc satis ꝛc.

r Et Joāne. qui dixit esse meli[9] iurantē peierare, ꝙ sacrm in fractione sacrarū imaginū seruare: vt. xxij. q. iiij. actione.

s Apochrysarijs. apostolicus: et chrysis aurū: quasi deaurati nūcij. tales hodie nō sunt pape, sed applumbarij.

t Orientaliū. Alexandrie, et antiochie, ꝛ Hierosolymis.

v Item Basilius. non videt ꝙ ille basilius debebat loqui[b]: quia erat heretic[9]: vt. j. per. xxij. lineas ibi, et iussi sunt ꝛc. Sed dic ꝙ loquebatur vt excusaret se. vel forte adhuc de heresi nō cōstabat. ij. q. j. multi.

x Uniuersalibus. Uniuersales synodi dicūtur quib[9] interest romanus pontifex vel eius legat[9]. Locales quas congregant primates vel metropolitani absqꝫ presentia dñi pape, vel ei[9] legati.

† al's qcū ꝗ functus est calliditate ꝛc.

Apochrysarius.

b Imo et videt ꝙ nō debuit iter esse cōcilio nec ad aliđ admitti. xxiij. q. iij. cū qb[9]. vbi ꝙ cū heretici sit nō est nodus inei da: sed illđ intelligit đ manētibus in heresi: ħ autē de reuertētibus. Archidia.

[illegible] pauperum ꝛ hospitalis. j. xxij. q. viij. §. quāuis. in [illegible] sed neqꝫ. col. ix. [illegible] quid autem. [illegible] j. xvj. q. vij. si quis deinceps.

Hic ergo colligitur ista distinctio: synodorum alia vniuersalis: alia localis. et est arg. ꝙ authentice sunt locales sicut vniuersales.

y Scripto. Hic colligitur ꝙ illi qui ab heresi reuertūtur ad fidem catholicā, scripto debent negare heresim suā: vt. j. ea. q. quoties. ꝛ. c. si qui. j. de conse. dist. ij. ego berengarius. j. xxvj. q. vj. ijs qui tēpore.

voluntariam diligit paupertatem. de pen. dist. ij. querendum. diui tes tamen cum bonis rc. xxx. dist. hoc scripsimus.

Sacerdos. ¶ Casus. Dicitur hic q clerici qui bona sua parentibus vel pauperibus ecclesijs reliquerūt, vel qui a natiuitate sua pauperes fuerunt, viuere debent de bonis ecclesie. Et probatur authoritate apli dicentis: Qui in sacrario rc. licet apostolus noluerit de euangelio viuere: sed suis manib⁹ victū querere, vt liberius arguere posset. Sequēs ca. cum §. patet.

a ¶ Dispēsationis. j. xij. q. j. c. expedit.
b ¶ Accipit. id est accipere debet.
c ¶ Dispensat. i. dispensare debet tam sibi q alijs rc.
d ¶ Pauperibus. Qd ei licet. xij. q. ij. c. j. ij. r. iij.
e ¶ Cum perfectione. id est expeditione ad seruiē dum deo.
f ¶ In domibus. j. de cō secra. dis. v. in omnibus. contra. j. xij. q. j. necessaria. contra. j. xij. q. ij. nobis. Solu. hic loquitur de clericis indigētibus quibus tenetur prouidere sicut alijs pauperib⁹. isti tales accipiūt ab ecclesia: nō quia clerici: sed quia pauperes. Arg. canonicis licere bñficia diuidere: vt priuatim percipiant qd in cōmuni soliti erant habere: vt dist. xxxij. si qui vero.
g ¶ Sacrario. j. xij. qō. ij. §. quia ergo. j. xvj. q. j. c. penul. r vlti.
h ¶ Percipere. xij. qō. ij. charitatem.
i ¶ Manibus. j. x. q. iij. cauedū. j. xxj. q. j. cleric⁹.
k ¶ Usus sum. Ne ea occasione pseudoapli acciperēt, r sic in predicatione psisterēt. nam ex quo videbāt eum nō accipere, verecūdabātur r ipsi accipere. Additio. De hoc legi. r not. xxviij. q. j. iam nunc. in fi.
l ¶ Gloriā. Quā habeo apud deū de hoc q non accipio: vel si acciperem cū scandalo: vel vltra q deberē: vel si predicarem eo obtētu vt acciperē.
m ¶ Clerici. Deficiūt. etiam infirmi seruiunt. extra de cle. egro. ca. j. ff. de sta. liber. l. cum heres. §. stichus.
n ¶ Meritum. xij. qō. ij. vulterane. r. c. de reditibus. sed. j. xvj. q. vij. c. j. contra. sed ibi soluitur. Uel meritū. i. vt pref byter pluscp alij pcipiat⁶: vt dist. lxxiij. consuluit. quod nō est in alia societate. ff. pro socio, verū. §. sed cum tres.

Clericis indigētibus est prouidendum.

j. Cor. ix. b.

a viij. q. j. sunt i ecclesia. vel quā habeo ex eo q malos p pdicationē meā ad bonū puerto. Hug.

b Sz ptra xxxij. di. preter h. in fi. et h 3 etiaz pbat ca. h allegatum cōsuluit. vt sbino. Arc.

sua relinquūt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesie rebus adiungunt: et ab ecclia laudabiliter suscipiendi sunt: et eius opibus sustentandi. Unde in codē lib. legitur.

¶ Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuūt, vel ecclesie rebus adiungunt: laudabiliter ecclesiastica dispensant.

Sacerdos cui dispēsationis[a] cura cōmissa est: non solum sine cupiditate, sed etiā cum laude pietatis accipit[b] a populo dispensanda: et fideliter dispensat[c] accepta qui omnia sua aut parentibus reliquit: aut pauperib⁹[d] distribuit: aut ecclesie rebus adiunxit: et se in numero pauperū paupertatis amore constituit: vt vnde pauperibus subministrat, inde r ipse tāq paup voluntarius viuat. Clerici quoq quos pauperes natiuitas fecit cum perfectione[e] virtutis: vite necessaria siue in domibus[f] suis siue in cōgregatione viuētes accipiant: quia ad ea accipiēda non eos cupiditas ducit, sed viuendi necessitas cogit. De talibus dicere videtur apostolus: Qui in sacrario[g] operātur, que de sacrario sunt edant: et qui altario deseruiunt, de altario participent. Qui nisi hoc de contemptoribus suarum facultatum vellet intelligi, nunq secutus adiungeret: Ita r Deus ordinauit ijs qui euāgelium annūciant, de euangelio viuere. De euāgelio viuunt qui nihil habere proprium volunt: qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt: non suorū, sed cōmunium possessores. Quid est aliud de euāgelio viuere, nisi laborantem inde vbi laborat, necessaria vite percipere[h]? Apostolus tamen qui sic predicauit euangelium, vt necessaria sibi suis manibus[i] ministraret, de se cōfidenter loquitur: Ego autē nullo horū vsus sum[k]. et quare dixerit, secutus aperuit dicens: Expedit mihi magis mori, q vt gloriā meā quis euacuet. Euacuare dicit gloriam[l] suam, si ab eis quibus predicabat, voluisset accipere vite tēporalis expensam. Uolebat quippe in presenti laboris sui fructum, sed in futuro recipere.

Item ex concilio Agathensi.

¶ Iuxta meritū laboris ecclisiastica stipēdia sacerdotes distribuant.

Clerici omnes qui ecclie fideliter vigilāterq deseruiūt[m]: stipendia sanctis laboribus debita sm seruitij sui meritum[n] per ordinationem canonū a sacerdotibus consequantur.

Item ex cōcilio Urbani pape habito Aluernie.

Multorū authoritatibus luce clarius cōstat q ab ingressuris monasteriū non licet pecuniā exigere: ne et ille qui exigit, et ille qui soluit, simonie crimen incurrat.

¶ Questio. iij.

Sed adhuc obijcitur q qui ingressuri monasterium pecunias tribuunt: non propositum religionis, sed participationem stipendiorū ecclesie emunt. Temporalia ergo non spiritualia ementes, nequaq simoniaci habēdi sunt. ¶ His itaq respondetur: non solum qui spiritualia, sed etiā qui temporalia eis annexa[p] pretio accipiūt vel tribuunt, simoniaci iudicantur. Unde Malachias loquens ex persona domini: Quis est inquit in vobis qui claudat ostia[q] et incendat altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum: et munus nō suscipiam de manu vestra. Ostia claudere est sacri muneris officium, sed t[illegible] ecclie sibi adiunctum.

Item Gregorius scribit vniuersis episcopis Hispanis.

¶ De ijs qui sacros ordines munerum acceptione dispensant.

Audiuimus dilectissimi qd nos audire oportuit, sed audisse profecto nō libuit: quosdā se esse sacrorum ordinum professores qui sub munerum datione vel acceptione Dei ecclesias vel carū sibi beneficia vsurpant: quod quidem scelus vos non iamdudum acriter correxisse vehemēter admiramur. Juste em vterq corripiēdus est, et a sancte liminibus ecclie submouēdus: et qui pro ecclesie ambitu munera largit: et qui vt ecclesiā adeat, quicq presumit accipere. Ille qppe donum Dei emere, hic autem presumit vēdere. A sacrilegio[r] quoq hoc facinus non dispar dixerim: cū id quod spōte r sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub

Sed adhuc obijcitur. ¶ Casus. Hic tractat. iij. q. in qua querit an ingressum ecclesie vel prebēdas emere sit simoniacum. Sed de ingressu ecclesie est expeditū in prima. q. Et certū est q emere prebendā sm qd dicit prebenda ius spirituale simoniacū est: sed prebenda id est fructus prebēde e[illegible] non est simoniacū. Sed obijcit hic adhuc q pro ingressu monast[illegible] aliquid fit dandū: quia qui monasterium intrat: non religion[illegible] stipendia emit. Et respondet Gratianus q simonia est: quia [illegible] solum emere spiritualia, sed spiritualibus annexa, simoniacu[illegible] hoc probat autho[illegible] Malachie prophe[illegible]

o ¶ Sed adhuc. [illegible] pingitur. iij. q. an. [illegible] gressum vel prebe[illegible] emere sit simoniac[illegible] mum membrū exps[illegible] est. §. e. proxi. q. §c[illegible] pedit hic. Nota q[illegible] da dicitur quādo[illegible] quoddā spiritual[illegible] cipiēdi ecclesiā vel [illegible] prebendam. hoc [illegible] emere simoniacu[illegible] Quādoq dicunt[illegible] fructus prebende[illegible] emere nō est simo[illegible] vt extra ne prela[illegible] suas. c. vlti. nisi q[illegible] te emeret fructus[illegible] tio sue ordinatio[illegible] institutionis in ip[illegible] sia vt habeat di[illegible] rit. arg. j. ea. si qu[illegible] cerit. r. c. saluato[illegible] enim ita sunt an[illegible] qui priuetur offic[illegible] uetur r illis: vt. [illegible] si quis sacerdotu[illegible]

p ¶ Annexa. Arg[illegible] iuris fit in vno co[illegible] tium r connexo[illegible] in altero. vnde c[illegible] uatur officio, et [illegible] vt. §. dist. xxviij. [illegible] mus. §. dist. lxx[illegible] sacerdotum. r. c. [illegible] dis. l. studeat. c[illegible] de gratia, hic d[illegible]

q ¶ Qui clauda[illegible] qui ge[illegible] officiu[illegible] Unde videt[illegible] de empt[illegible] toribus int[illegible] possunt ag[illegible] etet a[illegible] remar[illegible] xij. xv. dis. [illegible] concedo. sed [illegible] cūq adminis[illegible] rerū ecclesie, p[illegible] [illegible] em in refe[illegible] [illegible] cuius[illegible] [illegible] ius rei: dicit [illegible] niacum esse, ar[illegible] §. ea. q. j. si q[illegible] r. j. e. q. salu[illegible] cit q licite p[illegible] cunia alicui v[illegible] tale officiū: se[illegible] non posset da[illegible] vt ei daretur[illegible] quid vendi p[illegible] qd non potes[illegible] dicit q tūc e[illegible] emere aliqua[illegible] strationem e[illegible] cum aliquod[illegible] habet anner[illegible] est q per cler[illegible] fueuit, exerce[illegible] officij: qd ma[illegible]

q sacrilegium r simoniam cōmittunt qui ecclesias vel [illegible] beneficia per pecuniā acquirūt: et qui ea cōcedunt pro pe[illegible] precipitur ne decetero fiat: et quod factum est in preterit[illegible]

r ¶ Sacrilegio. r crimine lese maiestatis. xv. q. iij. sane. ij. c[illegible]

Adiu[illegible] [illegible] sus. [illegible]

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm